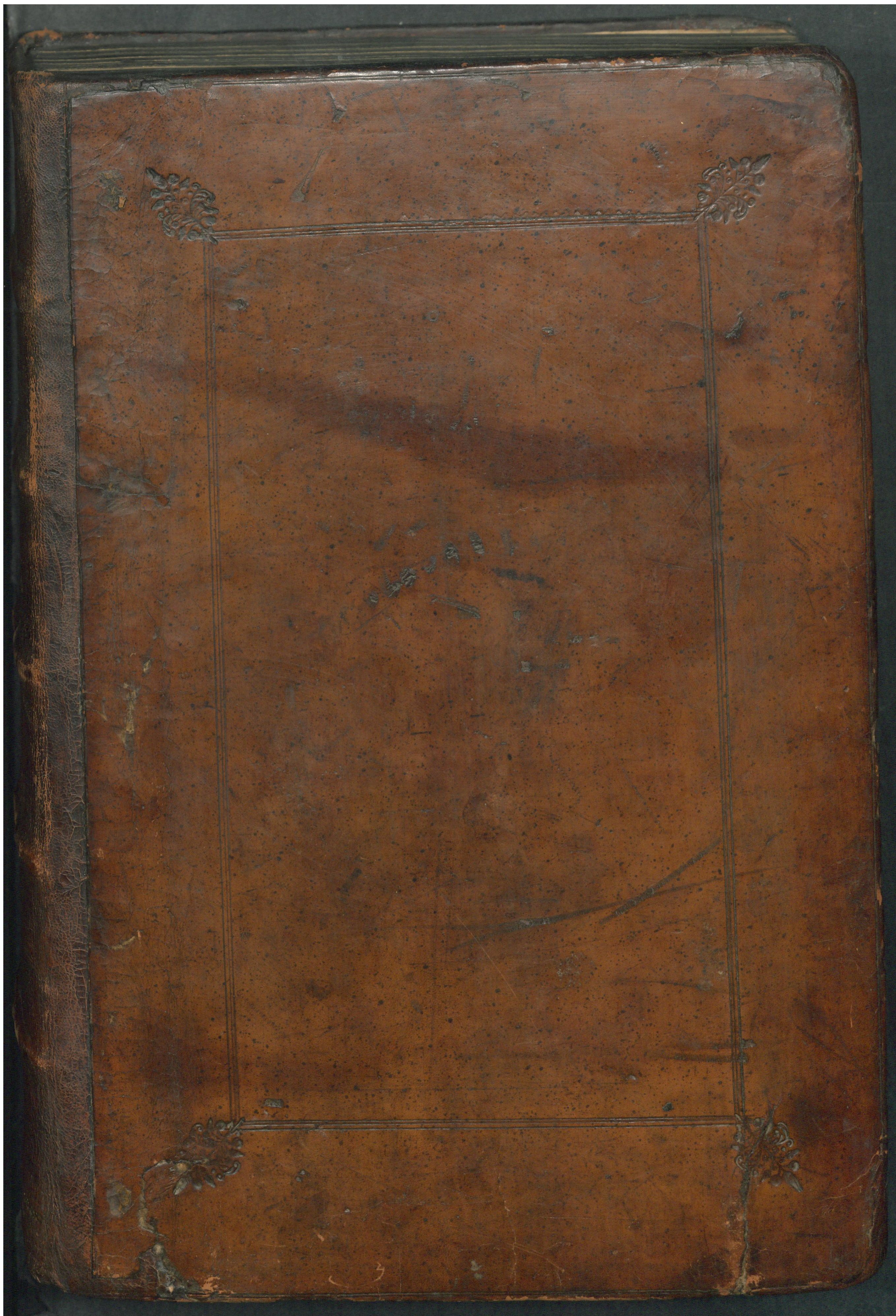
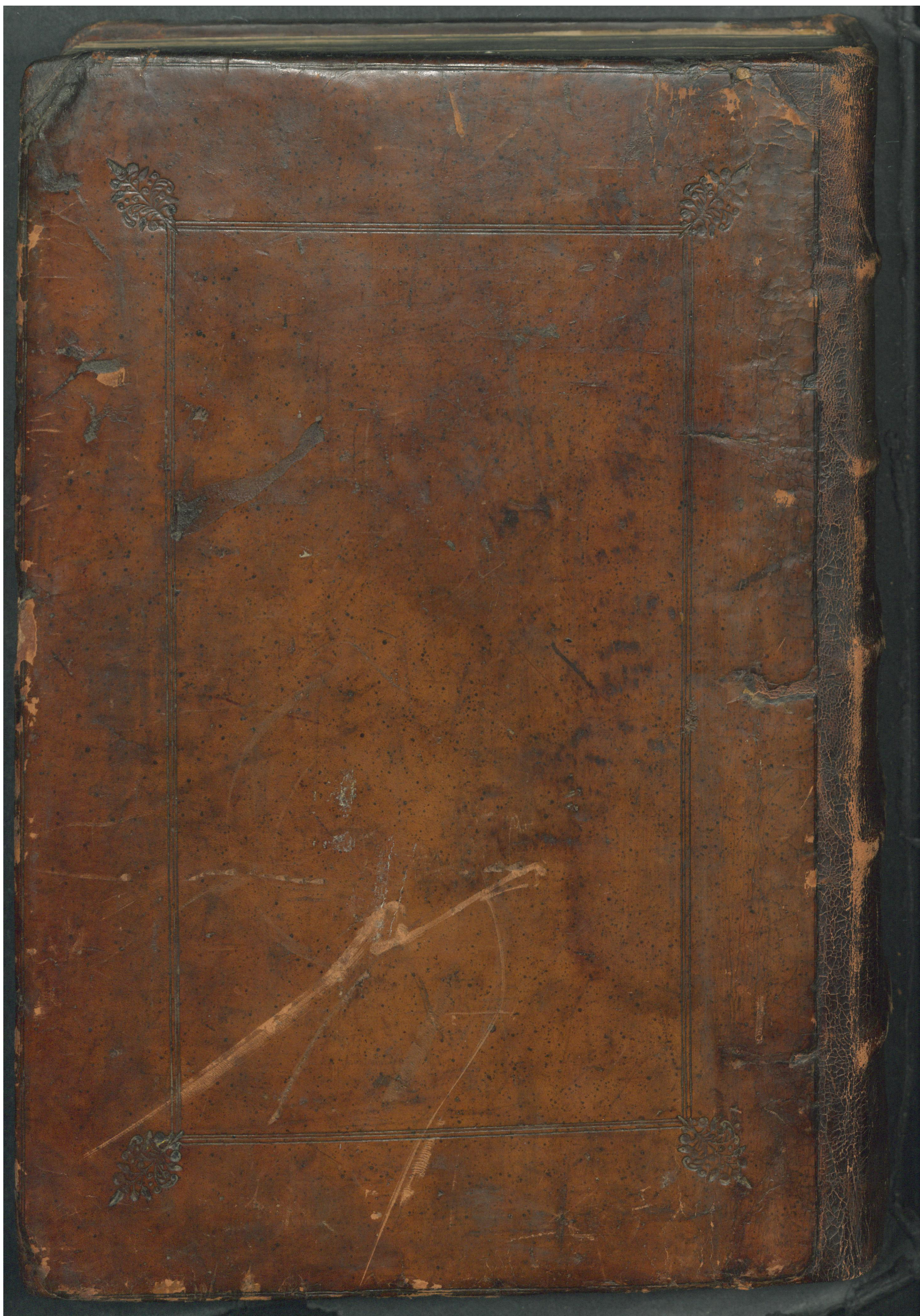



ADAGIORUM
CHILIADES
ERASMUS
1559

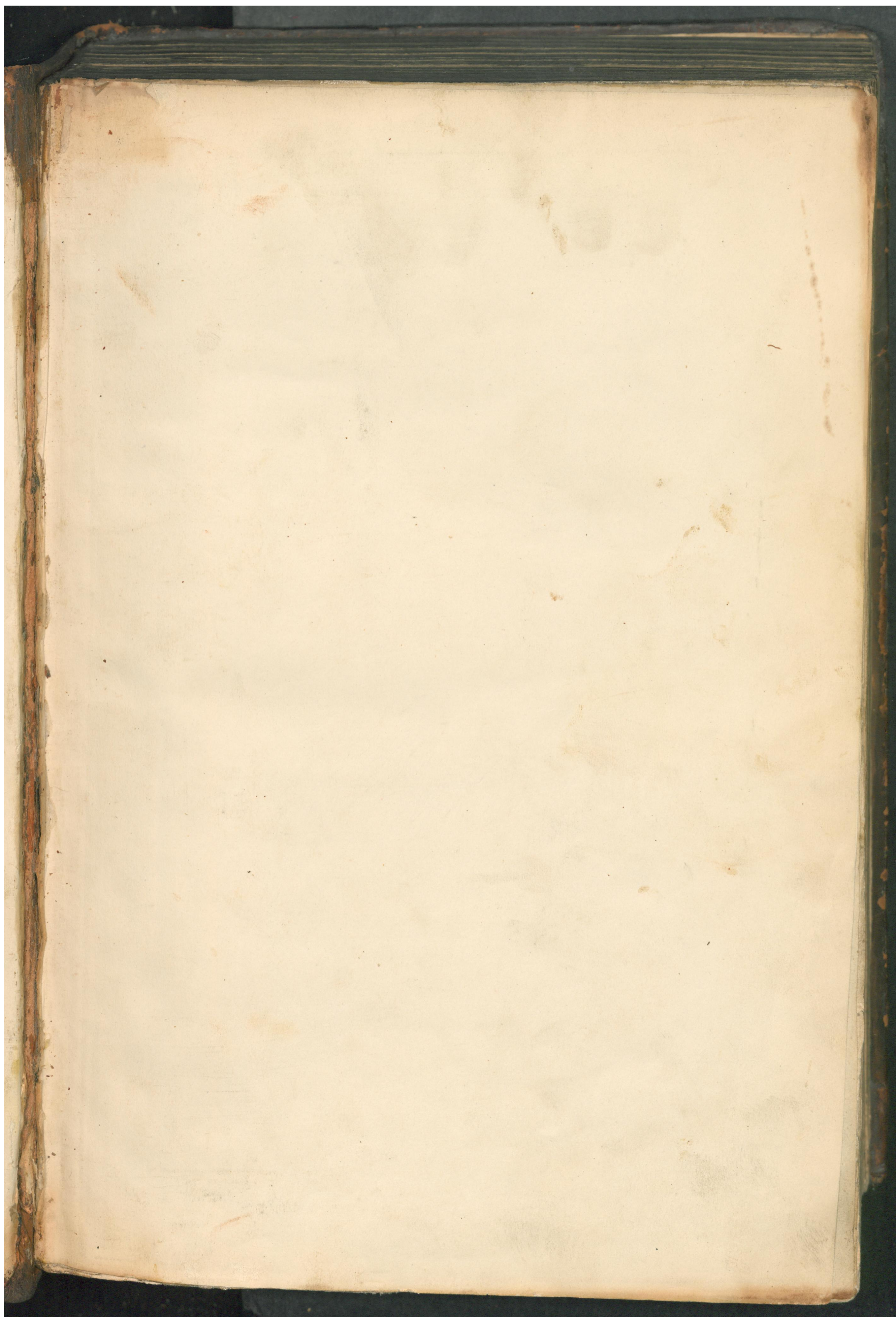


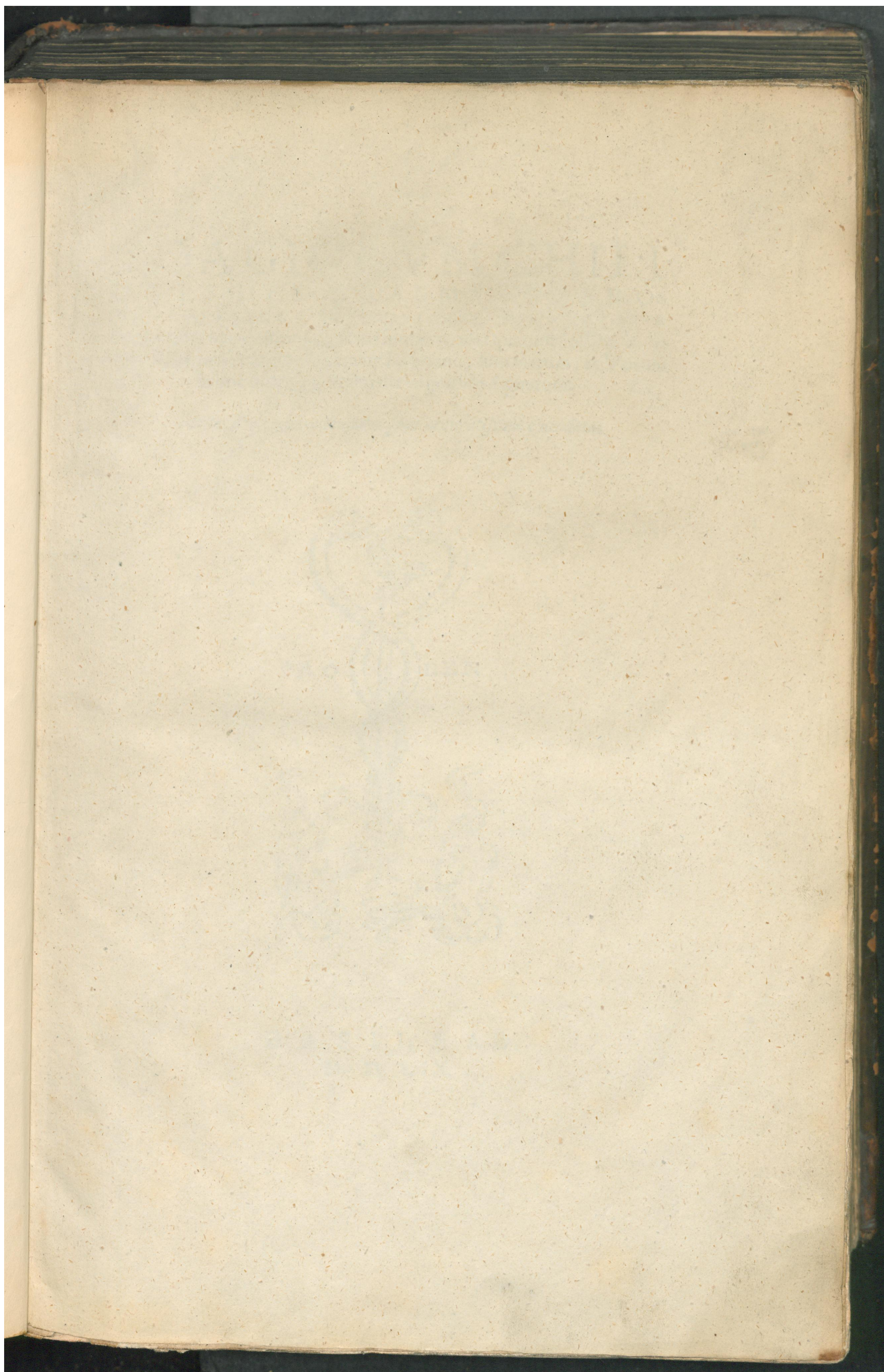






516 Erasmus (Des.) Adagiorum Chiliades quatuor, ex postrema autoris recognitione, omnia nunc accuratissime emendata, *old calf*
Basil. H. Froben. 1559

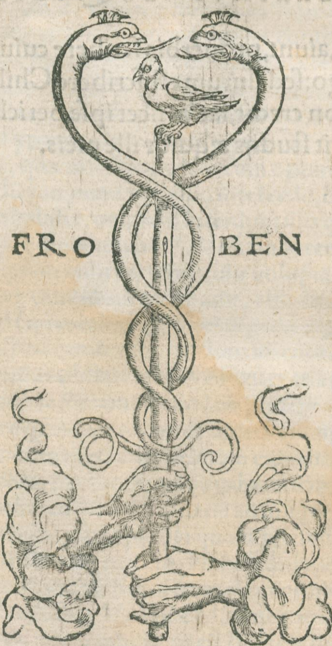




ADAGIORVM CHILIADES DES. ERASMI ROTERODAMI QVATVOR CVM SESQVICENTVRIA, EX POSTREMA

ma autoris recognitione. quibus sunt præmissi quatuor Indices locupletissimi tam Adagiorum, quàm Locorum, tum Rerum, ac Vocum in hoc opere explicatarum cognituq; dignarum.

Omnia, si unquam antea, nunc sanè accuratissimè emendata.



BASILEAE
M. D. LIX.

ERASMVS LOQVI[illegible]

Perfacile est, aiunt, prouerbia scribere cuiu[illegible]
Haud nego: sed durum est scribere Chiliad[illegible]
Qui mihi non credit, faciat licet ipse periclum:
Mox fuerit studijs æquior ille meis.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS PHILOLOGIS OMNIBVS S. D.



I, IVXTA uetus prouerbiũ, omni in re modus est optimus, par erat & in colligendis Prouerbijs adhibere modum: est enim optimarum quoq; rerum, si minus satietas, certe modus quidam. Multis itaq; de causis statueram ab hoc studij genere posthac feriari: uel quòd argumẽti natura sit infinita, ut nihil egerit qui hoc agat ne quid omnino prætermittat, præsertim uetustis autoribus qui hactenus delituerunt in lucem emergentibus: uel quod tantum operæ sit huic impensum negocio, ut citius metuendum existimarem, ne lector copiam pertæsus clamaret, Ohe iam satis est, quàm aliquam desideraret accessionem: uel quod hęc ętas ac mens iam profecto nõ eadem ab huiusmodi literis abhorrens, magis ad ea raperetur, quibus uel immori nec indecorum sit nec inutile: uel quod perpenderem hoc genus flosculos ac gẽmas quibus eruditi scripta sua cõsueuerũt insignire, plusculum habere gratiæ, si quis eos sibi ex autoribus non omnino uulgò prostitutis decerpat, quàm si ex protritis huiusmodi collectaneis desumat. Quanq; hæc causa non deterruit Græcos, quo minus tam multi uiri graues iuxta ac eruditi, parœmiologias conscriberent. Apud me quoq; uicit utilitatis ratio, quòd hanc operam plurimum conducere uidebam, quum ad eluendas mendas ex priscis autoribus, tum ad submouendas salebras, ad quas subinde restitabant mediocriter literati. Proinde quod nunc hanc non exiguam coronidẽ adiecimus, magis, ne dolo dicam, datum est Typographorum efflagitationi, quàm animo meo. Facit enim Pyladea quædam amicitia, quæ mihi quondam cum optimo uiro IOANNE Frobenio, nunc cũ patris simillimo Hieronymo Frobenio intercedit, & par utriusq; in prouehendis optimis studijs industria mirabilis, ut quum interdum illis quædam negare uoluerim ac fortasse debuerim, pernegare quiuerim nihil. Vtinam autem hæc laboris portio tantum utilitatis adferat studiosis, quàm mihi parum attulit uoluptatis. Porrò ut nihil horum fuerit, tamen inciuilius parumq; candidum uidebatur, alijs eruditis, ad eiusdem argumenti tractatiõem accinctis nihil facere reliqui, qui uel ingenij uigore, uel industria iuuenili, uel copiosiore uoluminum lectione instructi, fructum uberiorẽ studijs allaturi sunt. Quorũ conatibus adeo non est animus obstare, ut uehementer etiã gauisurus sim, si quis nostram obscuret operam. Illud modo lectorem, quod iam pridem admonui, nolim obliuisci: ne quid miretur, si in hoc opere quædam occurrẽt diuersis temporibus scripta. in causa sunt crebræ æditiones, non sine nouis auctarijs. primum enim huius argumenti gustum dedimus apud Parisiorũ Lutetiam, per typographum Ioannem Philippum natione Germanum, qui tum officinã habebat in uico diui Marci ad insigne Trinitatis anno 1500. Mensem non expressit Typographus, sed epistola quam præmisit Faustus Andrelinus, habet eiusdem anni decimumquintum diem Iunij. Hanc æditionem aliquanto post æmulatus est Iodocus Badius, deinde Matthias Schurerius Argentorati: post hæc opus ad iusti uoluminis magnitudinem adauctum, Venetiæ edidimus apud Aldum Manutium Anno 1508. Aldinam æditionẽ me inscio æmulatus est Basileæ Ioannes Frobenius, à quo plus septies excusum est idem opus, at nunquam sine accessionibus. Quoniam autem hoc scripti genus constat industria hinc atq; hinc decerpendi, non ita multũ laudis tulerit, qui primus apud Latinos aggressus sit παροιμιολογεῖν, nisi si quid promereatur, iudicãdi tractãdiq; dexteritas. Si quis proferet ęditionẽ uetustiorẽ ea quam ostendi fuisse primam, ei lubens hoc laudis tribuero, quod illi non illiberalis cogitatio ante alios uenerit in mẽtem. Et sanè mirum est, quum apud Græcos tot clarissimi scriptores ex professo tractarint hoc genus, apud Latinos nullum extitisse uel è turba grammaticorum, qui simile negocium susciperet, quum mea sententia Latinorum horti non minus uernent istiusmodi flosculis quàm Græcorum, sed nescio quo pacto Græcorum admiratio propensior effecit, ut Latini sua uideantur habuisse neglectui. Alioqui non uideo quam ob rem Virgilius sit Homero & Hesiodo posthabendus, aut Seneca, quisquis is fuit, Euripidi, aut Plautus & Horatius Aristophani. Nam M. Tullius quod ad hanc sanè rem attinet, longe superat Demosthe-

Hæc præfatiò cõuenit æditioni Anni 1533. in qua ferè dimidiata Chilias accesserat. In posteriore accesserũt nõnulla, sed longe pauciora.

Latinos Græcis nõ cedere.

nem. Quisquis igitur hoc primus apud Latinos aggressus est, rem nec illiberalem nec infrugiferam aggressus est. Iam bienniũ exierat, ex quo Lutetiæ operis huius gustum fueram auspicatus, quum Louanij agens forte ex Hieronymo Buslidio, qui tum recens ex Italia uenerat, nactus sum libellum, adagia pollicentem. in eo comperi prouerbia ferè septuaginta, è Latinorum, præsertim Philippi Beroaldi commentarijs collecta. contuli annum ac diem. annus erat idem, sed æditio mea tribus mensibus præcesserat: & res ipsa satis declarabat, neutrum alteri tum fuisse notum, sed ambobus eandem cogitationem incidisse in mentẽ. Itaq; si quid refert, quis primus hoc argumẽtum attentarit, uterq; nostrum primus fuit, si primus est qui neminẽ est sequutus. De Latinis loquor. Quod si auxit prouerbia, qui plura ædidit, ego nimirum auxi, qui prima statim æditione dedi plusquam octingenta, quorum bonam partem hauseram ex fragmentis Diogeniani Græcis. At posteaquàm emisi tot Chiliadas, cuiuis procliue fuit suis collectaneis aliquam accessionem adiungere, quam profiteatur ex bonis autoribus esse decerptã, nec mentiatur tamen. nos enim Chiliadas omnes ex optimis quibusq; autoribus decerpsimus, diligenti nomenclatura, sicuti par est, indicãtes, quid cui feramus acceptum: adeo ut nec Apostolium debita laudis portione fraudauerimus, tantum abfuit ut me plumis alienis uenditare uoluerim. Hæc indigna ducerem quæ commemorentur, nisi uiderem hoc à quibusdam agi serio, ut primi hoc exemplum induxisse uideantur: ab alijs, ne quid ex meis Chiliadibus uideãtur sumpsisse mutuo, sed rem totam suis auspicijs, suoq; Marte confecisse. Atqui si decerpunt ex uetustis autoribus quæ produnt, quum in his resideat infinita prouerbiorũ copia quæ nos prætermisimus, quur his præteritis tam multa congerunt à nobis prodita, tam pauca adferunt nobis intacta? Quur tam raro citant autores à nobis non citatos? Et si quid paululum nouent, an credunt illico bene dissimulatũ furtum, si ueteribus ollis nouas affigant ansas? Si nostra non legerunt, qua fronte profitentur se nihil habere mecum commune? Si legerunt ac dissimulandum putant, certe diligentia & dexteritate tractandi perficiendum erat, ne cui suboleret fucus. ego sanè quanquam ita uersatus uideor in bonis autoribus, ut non magnopere sit opus ex recentiorum miscellaneis suffurari: tamẽ nullus est hodie literator tam triuialis, quin si libellum ęderet adagia pollicẽtem, dignaturus sim eum lectione: quod uere dictum sit, nullum esse librum tam malum, unde nõ aliquid boni possis decerpere. Nolle legere eos qui tractant argumẽtum commune tecum, turpis est arrogantiæ: dissimulare quum legeris, turpioris est ambitionis: inficiari beneficiũ, turpissimæ ingratitudinis. Hæc illorum causa dixerim potiusquam mea. Nam quod ad meum attinet animũ, terq; quaterq; liberum omnibus esse uolo, cudere ac recudere prouerbia, seu noua uelint seu malint uetera: Si id fecerint me infelicius, nihil offecerint meo nomini: sed admota purpura deterior purpuram meam illustrabit potius. Sin felicius, gratulabor communibus studijs, & in his mihi quoq;. Nec addubito quin hoc seculum plurimos habeat iuuenes, qui me ualeant in hoc stadio præcurrere. palma in medio est, arripiat qui potest. Sed de his plura quàm statueram. Vnum est in quo mihi fortassis opus erit lectoris æquitate. quoniam toties ex longis interuallis æditum est hoc opus, non arbitror ubiq; uitatũ, ne repetantur eadem.

Vale quisquis es amice lector.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS AD lectorem, de duobus Indicibus.

INDICEM literarium cōperi præter omnem spem, confusum ac mutilum, quòd ad hæc humilia doctiores ægre sese demittunt. Ea res quoniam mihi quoq; incommoda fuit, adeo ut hac de causa, quædam in alienū locum fuerint infulcienda, deuorauimus & hoc tædij, effecimusq; ut Index & plenior sit, & accurate digestus iuxta literarum ordinem: nec hoc contenti, quæ obiter incidunt in tractando prouerbio, uel à specie prouerbij non abhorrentia, uel alioquin cognitu digna, adiecimus. Et interdum idem adagium uarijs modis effertur, nonnunquam plura in eundem numerum congero. Ad hoc quoq; conducit hæc diligentia. Porrò ne quid turbet ordo uerborum, diuersus interdum in titulis operis, & in Indice, scito me in Indice prouerbij sensum ab his uerbis auspicari, quæ præcipua sunt ac peculiaria. Eminent autem potissimum propria hominum, locorum, animantium, aut rerum uocabula: proximo loco, quod in contextu minime uulgare est. Exemplum primi est, Obolus Pasetis, Pasetis obolus: secundi, Ne temere Abydum, Abydum ne temere eas: &, Non est cuiusuis Corinthum appellere, Corinthum appellere non est cuiusuis: tertij, Bibe elleborum, Elleborum bibe: quarti, Sæpe etiam est olitor ualde opportuna loquutus, &, Olitor opportuna loquutus. Quædam in quibus nihil eminebat, bis posuimus. Hunc scopum sequens, non poteris falli, quin quod quæris inuenias. Nec tamen tanta est facta uerborum mutatio, quin tenuiter etiam eruditus facillime posit agnoscere prouerbium, nec id tamen factum est in admodum multis, nec enim fuit opus. Secundus Index, qui sententiarum congruentiam sequitur, tumultuaria opera nobis congestus fuit olim Venetiæ. Eum ut est reliquimus, nisi quod adiecimus multa quæ deerant. Poterant addi plures tituli: nec pauca sunt adagia quæ pluribus congruant titulis, ueluti, Dolium pertusum, dici potest in auarum, in prodigum, & in obliuiosum, sed creuisset Index in immensum. Indicauimus multa: quod superest, ingenijs reliquimus. Ex hoc indice quo plus capias fructus, catalogus titulorum iuxta congruentiam ac pugnantiam sententiarum digestus, erit semel atq; iterum non indiligenter perlegendus.

INDEX PROVERBIORVM, SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI, CORRECTVS, DIGESTVS, ET DENVO LOCVPLETATVS.

INDEX

ἀλαοσκο-

INDEX

Archida-

aureo

bœoticus

calumnia

cau=

D

diobo=

E

excusatio

illi

ipse sibi pere=

ne in

nunc dis

pastillos

Phœni=

primos

ne Ramenta

senum

tuam

uictoria

uno

FINIS.

LOCI SECVM CONGRVENTIVM
ET PVGNANTIVM MATERIARVM

NVMERVS COLVMNAS SEQVENTIS INdicis demonstrat

Notus

INDEX LOCORVM

FINIS.

INDEX LOCORVM SECVNDVM SERIEM LITERArum, quo facilius lector, id quod quærit, inueniat.

FINIS.

INDEX PROVERB. IVXTA LOCOS

Anagy

Sambucam

Cum

Roma

Verucceca

FINIS.

LECTORI S.

Quicquid passim, amice lector, hocce in opere tractatur, & cuius in primo Indice non fit mentio, hic annotatum inuenies, tãta copia, ut potius aliquid superesse quàm deesse queraris. Nihil hic omissum est, nisi in primo idem habeatur elencho. Vale.

INDEX TERTIVS.

B

C

Canes

Cupidi-

Euripistos

Hospit=

M

N

O

σκυθιστ.

Thriæ

FINIS.

LOCORVM EX AVCTORIBVS IN HOC VOLVMINE AB ERASMO VEL EXPLI- *catorum, uel à mendis repurgatorum Index postremus.*

FINIS.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS CLARISSIMO PVERO CAROLO MONTIOIO S. D.



T uerè γνήσιος sis patris ornatissimi filius, ut uerè bonorum illius hæres, Carole fili charissime, præcipua tibi cura sit oportet, ne quid à paternis ornamentis degeneres, teq; magis in uirtutum quàm in facultatum paternarum successionem pares. Quāquam enim ille est antiquissimis maiorum imaginibus illustris, nec deest splendori generis iusta diuitiarum copia, tamen si totum illum æstimes, literarū ornamentis ac uirtutū opibus non paulo tum illustrior est tum opulētior, q̄ stemmatis aut possessionibus. Atq; in possessiones cæteras liberos succedere parentibus, nisi uita defunctis, nec mos nec lex patitur: eorum uero quæ præcipua bona sunt, oportet liberos, iam inde à teneris unguiculis hereditatē capessere. Optat hoc ardentissimis uotis amantissima tui patris pietas: & iacta sunt ad id præclara fundamenta, degustatis utriusq; literaturæ primordijs, quantū quidē ista fert ætas: & habes ad profectū undiq; stimulos, & calcaria nequaquā obtusa, primū, ipsum parentem, deinde generosissimam puellam ac tibi fermè parem ætate Mariam principem, ex Rege docto, Regina docta, nec minus pia prognatam, quæ iam scribit literas & bene latinas, & indolem tali genere dignam præ se ferentes, Tum Moricæ familiæ tot puellas, ueluti quendam Musarum chorum, ut existimem nihil opus ultro currentem incitare. Tantum illud admonere uisum est, ut quoniam Adagiorū opus iam olim nomini paterno dicatum est, in huius quoq; possessionis cōsortium temet inferas, parenti quidem nihil laudis detracturus, operi uero nō parum splendoris additurus: tibi deniq;, nisi me fallit animus, fructum haudquaquam pœnitendum conciliaturus. Nihil est nouum, idem monumentum pluribus inscribi: & si nouum esset, respondere rem, patrem, & patri simillimum filium, pro uno potius quàm duobus habendos esse. Quid enim aliud est filius, quàm pater in altero se repubescens? Et fortasse patri nō satis uacat per aulica negocia talibus curis intendere, tibiq; iam ueluti fessus hanc lampadem tradit. Legito igitur, mi Carole, patri consecratum opus, & inter legendum Erasmum, quōdam patris tui præceptorem, tecum loqui putato. Dominus Iesus seruet ac prosperet uitam tuam omnem puer ornatissime. Datum Basileæ, 6. d. August. Anno domini, M. D. XXVIII.

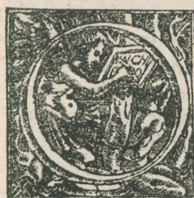
DES. ERASMVS ROTERODAMVS CAROLO MONTIOIO



Osteaquā obitu clarissimi uiri Gulielmi Mōtioij, tu parētem amantissimum perdidisti, ego patronum & amicum constantissimum, Carole iuuenis ornatissime, par est ut qui eo uiuo in partem hæreditatis ueneras, nunc totā paternæ in me beneuolentiæ successionem capessas: operisq; communiter ambobus dicati, solus tutelā suscipias, in quo tibi pater quodammodo superstes est. Mortem illius hoc moderatius ferre decet, quod decessit ætate iusta, fama illibata, rebus omnibus feliciter atq; ex animi sententia compositis. Vale. nona die Feb. Anno à natali M. D. XXXVI.

DES.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS GVILHELMO MONTIOIO CLARISSIMO ANGLIAE BARONI S. P. D.



OLIM Lutetiæ prouerbiorum ceu syluulam quandam, pauculis sane diebus, nec id quidem admodum accurate, denique in summa Græcorum inopia uoluminum, congesseram ornatissime GVLIELME MONTIOIE: uidelicet ut tibi priuatim commentarioli uice foret: quòd animaduertissem te hoc genere peculiarius delectari. Eã quidam, sedulo quidẽ illi, sed sinistro nimioque studio mei, publicãdam etiam ac formulis excudendã curarunt, sed adeò deprauate, ut alioqui dedita factũ opera uideri posset. Attamen sic cõgestam, sic æditam, maior opinione fauor excepit, siue is tuus, siue operis fuit genius. Tantũ autem adiumenti uidebatur attulisse politioris literaturæ candidatis, ut plurimũ amplitudini tuæ, nonnihil etiam industriæ nostræ debere sese faterentur. Proinde quo simul & superioris æditionis alienam culpam sarcirem, & cumulatiore munere studiosos omneis nostrum utrique demererer: peculiariter autem Angliæ tuæ, indies magis ac magis gliscentia studia hac parte iuuarem, nactus iustam propemodum Græcanicorũ librorum supellectilem, idem illud operis sub incudem reuocaui, supraque chiliadas adagiorum treis, & cẽturias duas (cur enim hæc nõ ceu thesauros numeremus etiam?) è plurimis autoribus in commentarium redegi. Erat animus, ueluti de eodem, quod aiunt, oleo adiungere metaphoras insignes, scite dicta, sententias eximias, allusiones uenustiores, allegorias poeticas: quòd omnis ea supellex adagiorũ generi cõfinis esse uidebatur, ac pariter ad locupletãdam uenustandamque orationem conducere: accuratius autem arcanarũ litterarum allegorias ex ueteribus illis theologis statueram annectere: quòd ibi tanquam in mea harena, proprioque meæ professionis munere mihi uidebar uersaturus, quodque ea pars non solum ad ingenij cultum, uerumetiam ad uitæ pietatem pertineret. Sed cum uiderem hanc operis partem in tantam molem assurgere, deterritus infinita propè magnitudine laboris, reduxi calculum, & hoc cursu contentus, alij quicunque uolet operis uices capessere lampada tradidi. Me quidẽ huius laboris non admodũ adhuc pœnitet, ut qui mihi puerilium studiorum iam obsolescentem memoriã aliqua ex parte renouarit. Sed hactenus peregrinatũ esse licere uidebatur. Cæterum in alieno negocio cõsenescere, magnamque uitæ partem insumere, id neque decorũ mihi, neque calumnia cariturum existimabam. Itaque theologicas allegorias, quando nostri sunt muneris, cum erit Græcorum in hoc genere uoluminum copia, tractabimus: & hoc tractabimus libentius, quòd uideam multis iam seculis theólogos hac uel præcipua parte neglecta omnem operam in quæstionũ argutijs conterere, re non perinde reprehendenda, nisi solum hoc ageretur. Reliquas autem parteis hoc libentius prætermittam, quod intellexerim iamdudum suapte sponte ad eas accinctũ Richardum Pacæum, iuuenem ea utriusque literaturæ scientia præditũ, ut unus omnem Britanniã ingenio suo possit illustrare: ea morum puritate modestiaque, ut tuo, tuique similium fauore sit dignissimus. Hoc itaque tam idoneo successore pariter fiet, ut & nos non solum nulla studiosorum iactura, uerum etiam lucro aliquo reliquum illum laborem fugerimus, & totum hoc, quicquid est operis, uestræ Britanniæ debeatur. Habes quibus adductus rebus hoc operis, et hoc tantũ susceperim: nunc quid secutus sim, paucis accipe. Ordinis uice, si modo ullus in his ordo, substituimus indicem, in quo prouerbia, quæ ueluti consimilis monetæ, confiniaque uidebantur, in suam quæque tribum digessimus. In colligendo nec usque adeo superstitiosi fuimus, ut uereremur asscribere, nisi quod τὸ φασίν, aut eiusmodi manifestarium aliquod symbolum præ se ferret: neque rursum ita temerarij, ut quicquid quocunque pacto ad aliquam adagij speciem accederet, ilico conuerreremus, ne planè, quemadmodum Midæ in aurũ, itidem nobis quicquid fortè contigissemus, protinus in adagium uerti, iure quis calumniari posset. Græca, quæ citamus, omnia fermè Latine reddidimus, haud nescij, cum preter ueterum consuetudinẽ id esse, tum ad orationis nitorem inutile: sed nostri temporis habuimus rationem. Atque utinam

Græcanicæ literaturæ peritia sic ubiq; propagetur, ut is labor meus tanquam superuacaneus merito cõtemnatur. Sed nescio quo pacto sumus ad rem tam frugiferam cunctantiores, & quamuis eruditionis umbram citius amplectimur quàm id sine quo nulla constat eruditio, & à quo uno disciplinarum omnium synceritas pendet. Carminũ, quorum hic infinita uis incidit, suo quodq; metri genere reddidimus, paucu lis admodũ exceptis, nempe Pindaricis aliquot Choricisq;, quòd ridiculæ cuiusdam anxietatis uidebam fore, si totidem syllabis ea reddidissem: rursum ineptũ, si diuersum è proxima serie genus uoluissem assuere. In reliquis autem, quod ad metri legem attinet, rarius quidem, sed tamen aliquoties, nobis idem permisimus, quod sibi permiserunt autores, à quibus ea mutuamur: uelut in Aristophanicis trimetris anapæstum in paris numeri locis: in Homericis hexametris μάκρον, ac syllabæ finalis ectasin in prima cuiuslibet pedis arsi, & si qua præterea sunt huiusmodi. Quod ideo duximus admonendum, ne quis temere tanquam inscitia factum calumniaretur. Nos sanè quoad licuit in tam infinita rerum turba, præsertim antiquarum: deinde in tanta codicum, cum inopia, tum uero deprauatione: denique tam angusto temporis spacio, quod ocio nostro magis, quàm operis ratione metiri fuit necesse, sedulo dedimus operam, ne quid ab æquo lectore desideraretur. Restant tamen nonnulla, quæ nec mihi faciunt satis. De quibus si quid posthac compertius, uel posterior cogitatio, quæ iuxta prouerbium, melior esse consueuit, uel uberior librorum copia suppeditabit, haudquaquam pudebit παλινῳδεῖν, idq; ueterum exemplo. In quo si quis alius anteuerterit, nostraq; castigarit, huic multã etiam gratiam habituri sumus: tantum aberit, ut nobis iniuriam esse factam arbitremur. Equidem ut probo diligẽtiam eorum, qui id conantur, ita felicitatẽ admiror, qui præstare quoq; possint in scriptis suis, ne quid Momo reliqui fiat, quod queat carpere. Nostra certe mediocritas nõ istud ausit polliceri, præsertim in hoc argumenti genere. Verum si quid incognitũ uulgo potuimus eruere, cuiusmodi non parũ multa, ni fallor, in hoc uolumine reperies, libenter citraq; iactantiam impertimus: contra si quid fefellit, nõ minus libẽter admoneri nos patiemur: iuxta parati, uel cãdide docere quod scimus, uel ingenue discere quod ignoramus. Neq; enim unquã mihi placuit istorum exemplũ, qui pro uocula si quam inuenerint, perinde quasi Babylonas ceperint, ita gestiunt, exultãt, triumphant, officiumq; suum studiosis uelut exprobrãt. Rursum si quis uerbo dissentiat, ibi non aliter atq; pro focis arisq; digladiantur. Spes est autem, ita uel maxime candido lectori probatum iri uigilias nostras: si tu quidem eas, fronte qua soles, acceperis, unice studiorum meorum Mœcenas. Nam quo alio uerbo breuius pleniusue complectar, uel tuum istum tam singularẽ in nos animũ, uel laudum tuarum summam: qui quidem es unus pulcherrimo illo Apulei dignus elogio: Inter doctos nobilissimus, inter nobiles doctissimus, inter utrosq; optimus: illud adijciendum, inter omneis modestissimus. Vt enim antiquã generis claritatẽ eruditione, eruditionem miro uitæ candore decorasti: sic his omnibus omnium pulcherrimum apicem & colophonem, ut aiunt addidisti, admirabilem animi modestiã. Quin istud tibi absolutę laudis, et uel lõgissimi encomij instar fuerit, placuisse Regi, nõ modo quos nostra uidit ætas, sed quos ueterum etiam annales referunt, cordatissimo, quæq; præcipua regum uirtus, in deligendis quos diligat diligentissimo. Quanquam autem is mos est scriptoribus, ut eorum laudibus, quibus suas nuncupãt lucubrationes, bonam præfationis partem occupent: & hoc ueræ uirtuti præmium deberi uidetur, ut eius memoria posteritati consecretur, id quod non alijs monumentis rectius fit, quàm libris, mihi uero tantus uere citraq; fucum laudandi campus patebat, quantus aliorũ nemini: tamen quoniam & mea simplicitas tibi nequaquã ignota, non ab adulatione tantum, uerũ etiam ab omni blandiloquentiæ specie uehementer abhorret: & tua singularis modestia nihil minus pati solet, quàm laudes etiam modestissimas: prætermissis his ad adagiorum tractationẽ accedemus, quam quidem uisum est à finitione, iuxta philosophorũ præceptum, auspicari. Tu lege, ac uale, uel interim potius quàm maxime mecum esto.

DES.

DES. ERASMI ROTE- RODAMI PROVERBIORVM CHILIAS PRIMA.

QVID SIT PAROEMIA.



PAROEMIA, definitore Donato, est accōmodatum rebus temporibusq; prouerbiū. Diomedes autē finit hunc ad modū: Parœmia, est prouerbij uulgaris usurpatio, rebus tēporibusq; accōmodata, cum aliud significatur quàm dicitur. Apud Græcos scriptores uariæ feruntur finitiones. A nonnullis describitur hoc pacto, παροιμία ἐστὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ, ὑποκεκρυμμένην μετρίως πολὺ τὸ χρήσιμον ἔχων ἐν ἑαυτῷ, id est, prouerbiū est sermo ad uitæ rationē cōducibilis, moderata quadā obscuritate, multā in sese cōtinens utilitatē. Ab alijs hoc finitur modo, παροιμία ἐστὶ λόγος ἐπικαλύπτων τὸ σαφὲς ἀσαφείᾳ, id est, prouerbiū est sermo rem manifestam obscuritate tegens. Neq; me clam est, compluresis alias & apud Latinos & apud Græcos parœmiæ finitiones extare, uerū eas omneis hic referre, non arbitratus sum operæpreciū fore, cum quòd in hoc opere præcipue propositum sit, breuitatem illam, quam à docēte requirit Horatius, ubiq; quoad licebit sequi: tum quòd eandem ferè cantilenam canunt, eodemq; recidūt: maxime quod inter tam multas nulla reperitur, quæ uim naturamq; prouerbij sic complectatur, ut non aliquid uel redundet uel diminutū sit. Siquidē Donatus ac Diomedes, ut interim alia non excutiam, in omni parœmia requirere uidentur inuolucrum aliquod, ut qui eam allegoriæ speciem fecerint. Deinde γνωμικόν, id est sententiale quiddā, expectant, cum addūt, rebus temporibusq; accōmodatum. Græcorum item quotquot sunt finitiones, aut sententiam ad uitam instituendam conducibilem, aut metaphorę tectoriū admiscent, quędam utrunq; cum altero coniungunt. Atqui permulta reperies apud ἀκινήτους, id est, neutiquam uiolandæ autoritatis, scriptores prouerbij nomine citata, quæ nulla metaphora tegantur. Rursum non pauca, quæ nihil omnino pertineant ad institutionem uitæ, & à sentētiæ ratione prorsus ἐκ διαμέτρου, quod aiunt, dissideat. Exempla pro multis duo suffecerint. μηδὲν ἄγαν, ne quid nimis, nemo nō ponit inter adagia, nihil tamen habet integumenti. Et τίς ἂν τῆς θύρας ἁμάρτοι; hoc est, Quis aberret à foribus? ab Aristotele parœmiæ titulo refertur. At id non uideo quid conferat ad uitæ rationem. Iam uero nō omne prouerbium allegoria quapiam tegi, uel ex Fabio liquet, cuius hæc uerba sunt, libro Institut. quinto: Cui cōfine est parœmias genus illud, quod est uelut fabella breuior: uidelicet palàm indicat, & alia parœmiarum esse genera, quæ non sint allegoriæ confines. Quanq; haud inficias iuerim, maximā adagiorum partē aliqua metaphoræ specie fucatam esse. Tum optimas fateor eas, quæ pariter & translationis pigmēto delectēt, & sententiæ prosint utilitate. Verū multo aliud est cōmendare parœmiā, & quæ nam sit optima demōstrare: aliud quid ea sit in genere definire. Mihi, quod grāmaticorum pace fiat, absoluta, & ad nostrū hoc institutum accōmodata, parœmiæ finitio tradi posse uidetur ad hunc modū, Parœmia est celebre dictū, scita quapiā nouitate insigne. Vt dictum generis, celebre differētię, scita quapiā nouitate insigne, proprij uicem obtineat. Quando quidem his tribus partibus perfectam cōstare definitionem, dialecticorū consensus est.

QVID PAROEMIAE PROPRIVM, ET QVATENVS.

Itaq; peculiariter ad prouerbij rationē pertinent duo, τὸ θρυλλούμενον, καὶ καινότης, hoc est, uti celebratum sit, uulgoq; iactatum. Nam hinc etiam parœmię Gręcis uocabulum, uidelicet παρὰ τὸ οἶμος τὸ ὁδός, ὥσπερ ῥῖμμα καὶ προοδικόν, quod passim per ora hominum obambulet: & adagij Latinis, quasi dicas circumagiū, autore Varrone. Deinde scitum, ut aliqua ceu nota discernatur à sermone cōmuni. Neq; enim protinus, quod populari sermone tritum sit, aut figura nouatum, in hunc catalogum adlegimus: sed quod antiquitate pariter & eruditione commendetur: id enim scitum appellamus. Quibus ex rebus accedat nouitas adagijs, mox ostendemus: nunc quot modis celebritas contingat, paucis indicabimus. Veniunt igitur in uulgi sermonem, uel ex oraculis numinum, quod genus

 illud,

illud, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, id est, neq; tertij, neq; quarti. Vel à sapientũ dictis, quę quidem antiquitas oraculorum instar celebrauit, quale est illud, δύσκολα τὰ καλά, hoc est, ardua quæ pulchra. Vel è poeta quopiam maxime uetusto, ut Homericum illud, ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est, Rem factã etiam stultus intelligit. Item illud Pindaricũ, ποτὶ κέντρον λακτιζέμεν, id est, Contra stimulum calcitrare. Et illud Sapphus, μήτε μοι μέλι, μήτε μέλισσα. id est, Neq; mel mihi, neq; apis.
Siquidem dum linguæ adhuc incorruptæ manerent, poetarũ uersus in conuiuijs etiam canebãtur. Vel è scena, hoc est tragicorũ & comicorum actis fabulis, quod genus illud ex Euripide, ἄνω ποταμῶν. Rursum illud ex Aristophane, βάλλ' ἐς κόρακας. Præcipue uero comœdia mutuo quodam cõmercio & usurpat pleraq; iactata uulgo, & gignit tra ditq; uulgo iactanda. Nonnulla ducuntur ex fabularum argumẽtis, ut ἄπληστος πίθος, ex Danaidũ fabula. ἄϊδος κυνῆ, Orci galea, ex fabula Persei. Quædã trahũtur ex apologis, è quibus illud, At nõ uidemus mãticę quod in tergo est. Aliquot ex euentu nascunť, sicut hoc, ἄλλα μὲν λεύκων, ἄλλα δὲ λεύκωνος ὄνος φέρει. id est, Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat. Ex historijs aliquot mutuo sumpta sunt, quorũ est illud, Romanꝰ sedẽdo uincit. Quædã profecta sunt ex apophthegmatis, hoc est, scite breuiterq; responsis, sicut illud, ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, σάμον θέλει. id est,
Qui semet ipse non habet, Samum petit. Sunt quæ ex uerbo temere dicto sunt arrepta, uelut, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, id est, non est curæ Hippoclidi. Deniq; mores, ingeniũ, seu gentis, siue hominis alicuius, siue etiam animantis: postremo rei quoq; uis quæpiam insignis, ac uulgo nota, locum fecerunt adagio: cuiusmodi sunt, σύροι πρὸς φοίνικας, id est, Syri contra Phœnices. ἀκκίζειν, pro eo quod est, ficte recusare, quod accipere cupias. & ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται, id est, Vulpes non capitur muneribus. & δὶς κράμβη θάνατος, Bis crambe mors. & κλημάτις αἰγυπτία, Clematis Ægyptia.

QVIBVS EX REBVS ACCEDIT NOVITAS PAROEMIAE.

Iam quod de nouitate diximus, id neutiquam simplex est. Nam hanc nonnunq; ipsa res secum adfert, ut κροκοδείλου δάκρυα, crocodili lachrymæ. Nonnunquã eã figura conciliat, cum per omneis fermè schematũ species adagium uarietur, quas singillatim perse qui non est necesse. Eas duntaxat attingam, quas frequentissime recipit. Metaphora pene semper adest. Multas autem parteis ea cõplectitur. Allegoria nõ minus crebra, quan quam & hæc quibusdam metaphorę species est. Exemplum prioris, Res omnis in uado est: posterioris, λύκος ἔχανεν, Lupus hiat. Nec infrequens hyperbole, uelut γυμνότερος λεβηρίδος, id est, nudior exuuio serpentis. Nonnunquã usq; ad ænigma peruenit, quod, autore Quintiliano, nihil aliud est q̃ obscurior allegoria, quod genus, πλέον ἥμισυ παντός, id est, Dimidium plus toto. Nonnunquam allusio uenerem adiungit parœmiæ, ueluti, βάλλ' οὕτως, id est, Sic ferito. & σὺν δὲ δύ' ἐρχομένω, id est, duobus simul euntibus. & ὅττι σοὶ ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται. id est,
Ædibus in proprijs quæ rectáue prauáue fiant.
Aliquoties αὐτὴ διάλεκτος καὶ ἰδίωμα, id est, uerbi proprietas prouerbij simulacrũ addit, ut ὠγύγιον κακόν, id est, ingens malũ. Fit interdũ, ut ipsum ἀμφίβολον, hoc est, ambiguitas decus apponat prouerbio. Cuius generis est, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ, id est, Bos in lingua. & ὅσα μῦς ἐν πίσσῃ, id est, Quæcunq; mus in Pisa. Siquidem bos & animal significat & numisma. Mus item animantis est nomen, & item athletæ cuiusdam uocabulũ. Et Pisa nomẽ urbis, accessione literulæ auctũ, picem significat πίσσα. Nonnunq; ipsa eloquẽdi no uitas parœmiã efficit, ut ἐν οἴνῳ ἀλήθεια, id est, In uino ueritas. Nã si dicas, ebrios uera loqui, nõ uidebitur adagiũ. Itẽ si dicas, Sine cibo & potu lãguet libido, nõ habebit adagij faciem. Cõtra, Sine Cerere et Baccho friget Venus, nemo non agnoscit adagij speciem. Quãq; hęc ipsa nouitas, ut oĩs alia, proficisciť à figura. Decorat interim & antiquitas, ut, ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, Spõde, sed presto est iactura. Deniq; in parœmijs oĩeis τοῦ γελοίου, id est, ridiculi formas inuenies. Sed hæc minutim persequi molestę cuiusdã diligẽtię fortè uideatur. Tametsi de figuris prouerbialib. paulo post aliquãto copiosius dicturi sumus.

Quomodo parœmia differat ab ijs, quæ uidentur illi confinia.

Sunt autẽ quædam affinia parœmijs, puta, γνῶμαι, quas nostri sentẽtias appellãt, ad hæc αἶνοι, qui à nostris apologi uocãtur: tum ἀποφθέγματα, quæ Latine, breuiter ac scite dicta

dicta,uertere licebit.Preterea σκώμματα, id est,salse dicta.Deniq; quicquid allegoriam, aut aliam quampiā figuram prouerbialem,ceu personā præ se gerit. Ea tametsi difficile non sit ab adagiorū genere secernere,si quis ad finitionē tanquam ad gnomonē & regulum unumquodq; norit applicare:tamē quo faciam satis etiā imperitioribus, haud grauabor rudius, & pinguiore,quod aiunt,Minerua rem explicare,ut planè cōstet,quid in hoc opere sim sequutus. Primū inter sententiā & parœmiam eiusmodi ratio est,ut utraque cū altera cōiungi,utraq; rursus ab altera queat seiungi, nō aliter quàm album ab homine. Vt enim nō statim album quod homo,neq; protinus homo quod album:nihil tamen uetat id album esse,quod sit homo:ita non raro fit,ut sententia parœmiam complectatur:at non statim quod parœmia fuerit,idem erit & sententia, neq; contrà,uelut,

Auaro tam deest quod habet,quàm quod non habet. Et,

Pascitur in uiuis liuor,post fata quiescit. non ut sententiæ sunt, ita sunt & adagia. Ediuerso:Ego in portu nauigo,ut est prouerbium,ita sententia nō est.Rursum μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν, id est,ne puero gladium : pariter & parœmiæ sententiæq; rationem complectitur,deniq; & allegoriæ.Neq; defuere tamen,potissimum apud Gręcos,qui grauati non sunt operam in hoc genere sumere, γνωμολογίαν, id est, sententiarū collectionem conscribentes,inter quos præcipuus Nicolaus Stobæus.Quorū ego certe laborem probarim libentius, quàm æmulari uelim.Sed ad reliqua. αἶνον Aphthonius in Progymnasmatis,simpliciter μῦθον, id est, fabulam uocat.Huic sunt,ut ait,uaria ex inuentoribus cognomina, συβαρίτης,κίλιξ,κύπριος,αἰσώπειος. Quintilianus αἶνον ait à Græcis appellatū λόγον μυθικὸν,αἰσωποποιητικὸν, à Latinorum nōnullis apologationem,non satis in usum recepto nomine. Neq; negat αἶνον parœmiæ confinem esse,uerum ita distingui,ut αἶνος totus sit apologus:parœmia,ueluti fabella breuior.Exempli loco posuit,Non nostrum onus,bos clitellas. Ad hunc quidem modum usurpauit Hesiodus,

Νῦν δ' αἶνον βασιλεῦσ' ἐρέω,νοέουσι καὶ αὐτοῖς.
Ὧδ' ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον. id est,

Ænon principibus referam,norint licet ipsi.
Vocalem accipiter sic affatus philomenam est.

Vtitur eundem ad modum & Archilochus & Callimachus.Etiamsi Theocritus ἐν κυνίσκαις, αἶνον pro parœmia uidetur usurpasse,

Αἶνός θην λέγεταί τις.ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Iam uero apophthegmata,non alio discrimine dissident à parœmijs,quàm sententiæ. Quemadmodum enim illud,

Ος αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει,στόμαν θέλει, simul & adagium est & apophthegma: ita illud Simonidis ad quendā in cōuiuio tacentem,εἰ μὲν ἠλίθιος εἶ,σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς,εἰ δὲ σοφὸς,ἠλίθιον: id est,Si quidem stultus es, sapiētem rem facis: si uero sapiens,stultam.Item illud:Decet Cæsaris uxorem non solum crimine, uerumetiā criminis suspicione uacare,apophthegma quidē est,at non item parœmia.Item, Soles duabus sedere sellis,simul & prouerbium,& λοιδόρειον est.Contrà,Mater nunquam, pater persæpe. Item illud Turonij,Ad molas sunt, σκῶμμα quidem est,at non item adagiū. Quanquā sunt in hoc genere quædam adeo cōmode dicta, ut facile possint in adagiorum ordinem asciscí,uelut illud, μέχρι βωμῶν φίλος εἰμί, id est, Vsq; ad aras sum amicus . Adest enim simul & breuitas & sententia & figura.Hæc paulo uerbosius inculcauimus,ne quid à nobis in hoc expectetur opere, nisi quod sub parœmiæ cadit appellationem:néue quis per neglígentiā præteritum existimet,quod prudentes consultoq; tanquam ab argumento alienum prætermisimus.

COMMENDATIO PROVERBIORVM A DIGNITATE.

Porrò autem ne quis hanc doctrinæ partem, tanquam nimiū humilem, & impendio facilem,peneq; puerilem fastidiat atq; aspernetur,paucis exponam quantum hęc,sicuti uidentur,minutula,apud antiquos illos obtinuerint dignitatis: deinde quantū adferant commoditatis,si quis in loco sciteq; utatur: postremo nō usq; adeo cuiuslibet esse,recte prouerbijs uti . Principio cognitionē adagiorum nō in postremis habitā apud summos uiros,uel illud sat argumēti puto , quòd primi nominis autores nō indigna duxerint, de quibus diligenter uoluminibus aliquot cōscriberent. Quorū primus est Aristoteles,nimirū tantus philosophus, ut unus hic pro multis suffecerit. Reliquit is, teste Laertio, de

parœmijs uolumen unum. Chrysippus item ad Zenodotum duos de prouerbijs libros cõscripsit. Scripsit eadem de re Cleanthes. Quorum uirorum si labores extarent, nobis non fuisset necesse tanto sudore quædã ex minutis istis scriptoribus, & ijsdem ut indiligentibus, ita deprauatissimis etiam, expiscari. Reperiunt nonnulla prouerbiorum collectanea Plutarchi nomine, sed paucula eaq; fermè nuda. Inter parœmiographos subinde citatur, tum ab alijs, tum ab Athenæo in Dipnologia, Clearchus Solensis Aristotelis auditor, & Aristides: deinde Zenodotus, qui Didymi Tarrhæiq; parœmias in compendium redegit. Citantur & Theophrasti prouerbia in commentariolis Demosthenis. Vnde liquet & illos hisce de rebus cõmentarios reliquisse. Neq; me fugit, id operis Zenobij nomine circumferri. Verum quoniam inuenio quędam apud Aristophanis interpretem, Zenodoti eius, qui Didymum ac Tarrhęum in compendium redegerit, nomine relata, quæ ad uerbũ in huius cõmentarijs leguntur, uelim mihi citra fraudem esse, quod is quocũq; fuerit nomine, quid enim refert? in hoc opere Zenodoti titulo adducetur. Hic præter alios Milonem quendã parœmiographũ allegat. Citatur & Dæmon quispiam, cum ab alijs cõpluribus, tũ ab eo qui dictiones aliquot ex orationibus Demosthenis est interpretatus, qui multos de prouerbijs libros uidetur cõposuisse. Nã citatur liber XL. Extant & Diogeniani collectanea. Hesychij pręfatio testatur ab ipso copiosius explicata prouerbia, quæ nudius recẽsuisset Diogenianus, etiamsi opus ipsum pugnat cum suo prologo: cum is nomenclaturã autorum profiteatur, & prouerbiorũ argumenta, hic ita nudus sit, ut nihil esse possit magis. unde in coniecturã adducor, opus hoc copiosius ab autore descriptũ, post ab alio quopiam in compendiũ contractum. Suidas qui & ipse in hoc numero ponendus est, Theętetum quendam adducit, qui de prouerbijs conscripserit. Sed quid ego hos, cum sapientes illi Hebręi non dubitarint hoc titulo libros aliquot ędere, & arcani numinis adoranda mysteria parœmijs includere, in quibus eruendis tot tantorum theologorũ ingenia desudarunt, hodieq; desudãt? Nec illud argumentũ leue, quod inter bonos autores, ut quisq; fuit eruditissimus eloquentissimusq;, ita quamplurimum adagiorũ suis libris aspersit. Et ut à Græcis exordiar, quid magno illo Platone, ne dicam diuino, παροιμιωδέστερον, ut sic dixerim? Aristoteles, serius alioqui philosophus, haudquaq; grauatur, suis illis disputationibus parœmias crebras ceu gẽmulas intertexere. Quem quidem sicut in cæteris, ita hac quoq; in parte Theophrastus est æmulatus. Plutarchus grauis sanctusq;, ac penè tetricus autor, quàm multis undiq; scatet adagijs? quem nec piguit inter problemata quasdam parœmias & proponere & excutere, idq; Aristotelis exemplo. Iam ut ad Latinos ueniam, omissis utroq; in genere grammaticis ac poetis (nisi siquis in his M. Varronem existimat annumerãdum, qui Menippeis illis suis prouerbiales indidit titulos, ut planè consentaneum sit illum argumenta fabularum non aliunde, quàm à prouerbijs sumpsisse mutuo) Romani principes non existimarunt inferius esse maiestate imperiali, ut magnis de rebus consulti prouerbio responderent, quod etiam nũc extat in Digestis, ὅτι πάντα, ὅτι πάντῃ, ὅτι παρὰ πάντων, id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Deniq; quis ausit hoc genus fastidire, cum uideat sacrorum uatum oracula quædam prouerbijs constare? Quorum de numero est illud: Patres nostri comederunt uuam acerbam, & dentes nostri obstupuerũt. Quis non etiam ueneretur, ut rem quampiam sacram, & mysterijs accommodatam, cum ubiq; nobis imitandus Christus ipse peculiariter hoc sermonis genere delectatus fuisse uideat? Apud Græcos hoc adagiũ fert, ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω, id est, E fructu arborẽ iudico. Apud Lucam item legitur, οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλὸν, id est, non enim est arbor bona, quæ fructum faciat uitiosum, neque arbor uitiosa, quæ fructum faciat bonum. Apud Græcos Pittacus philosophus consultorem suum ad pueros turbine ludentes mittit, à quibus de ducenda uxore prouerbio doceatur, audiatq;, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Christus puerorum citat parœmiam, sic in foro ludentium, ηὐλίσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε, id est, Cecinimus uobis tibijs, & non saltastis: cecinimus lugubre, & nõ plorastis. Cui simillimum est illud Theognidis, si sacra licet conferre profanis, οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς,
οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει, οὔτ' ἀπέχων, id est, Non etenim cunctis placeat uel Iupiter ipse,
Seu mittens pluuiã, seu cohibens pluuiã. Quod si quẽ mouet antiquitatis autoritas, nul

lum

lum doctrinę genus antiquius fuisse uidetur, quàm parœmiarũ. In his ceu symbolis tota fer mè priscorum philosophia continebatur. Quid aliud ueterum illorum sapientũ oracula quàm prouerbia? Quibus tantũ honoris habitum est olim, ut non ab homine profecta, sed cœlitus delapsa uiderent. E cœlo, inquit Iuuenalis, descẽdit, γνῶθι σεαυτὸν, id est, Nosce teipsum. Proinde pro foribus templorũ ueluti digna dijs inscribebantur: passimq́; columnis ac marmoribus insculpta uisebantur tanquã immortali digna memoria. Quod si minutula quæpiam res uidetur adagium, meminerimus ista non mole, sed pretio æstimare oportere. Quis enim sanus non pluris faciat gemmulas quamuis perpusillas, quàm saxa quædã ingẽtia? &, ut autore Plinio, in minutissimis animantibus, uelut araneolo culiceq́; maius est naturæ miraculum, quàm in elephanto, si quis modo propius contempletur: itidem in re literaria nonnunquam plurimum habent ingenij, quę minima sunt.

AD QVOT RES VTILIS PAROEMIARVM COGNITIO.

Reliquum est, ut paucis ostẽdamus, nõ minus utilitatis inesse prouerbijs, quàm olim adfuerit dignitatis. Conducit autem parœmiarum cognitio, cum ad alia permulta, tũ potissimum ad quatuor: ad philosophiam, ad persuadendum, ad decus & gratiã orationis, ad intelligendos optimos quosque autores. Principio, ne cui mirum uideatur, quod prouerbia dixerim ad philosophię scientiã pertinere, Aristoteles apud Synesium existimat nihil aliud esse parœmias, quàm reliquias priscæ illius philosophiæ, maximis rerum humanarũ cladibus extinctę. Easq́; seruatas esse, partim ob compendiũ breuitatemq́;, partim ob festiuitatẽ ac leporem. ideoq́; nõ segniter nec oscitanter, sed pressius ac penitius inspiciendas: subesse enim uelut igniculos quosdam uetustæ sapientiæ, quæ in peruestiganda ueritate multo fuerit perspicacior, quàm posteriores philosophi fuerint. Plutarchus item in cõmentario, cui titulum fecit, quo pacto sint audiendi poetę, ueterum adagia simillima putat sacrorũ mysterijs, in quibus maxime quæpiam res ac diuinæ minutulis & in speciẽ penè ridiculis ceremonijs significari solent. His enĩ tam breuibus dictis per inuolucrũ quoddã eadem innui, quæ philosophiæ principes tot uoluminib. tradiderunt. Neq; enim aliud sibi uelle parœmiam illam Hesiodiã, πλέον ἥμισυ παντὸς, quàm quod Plato tum in Gorgia, tum in libris politicis, tam multis argumentis conat̃ ostẽdere, βέλτιον εἶναι τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ἀδικεῖν, id est, Satius esse iniuriam admittere, quàm iniuriã inferre. Quod autem unquam dogma proditum est à philosophis, uel ad recte instituendam uitã salubrius, uel Christianę religioni uicinius? At rem tantam uidelicet, tantillũ prouerbiolum complectitur, πλέον ἥμισυ παντὸς, id est, Dimidiũ plus toto. Nam qui totũ aufert, is alterum fraudat, ut cui nihil reliqui faciat. Contra, qui dimidiũ dũtaxat accipit, is aliqua parte fraudatus uidetur. Præstat autem fraudari, quàm fraudare. Præterea si quis Pythagoricum illud, κοινὰ τὰ τῶν φίλων, id est cõmunes res amicorũ: diligẽtius penitiusq́; discutiat, nimirũ inueniet in tam breui dicto felicitatis humanæ summã esse cõprehensam. Quid enĩ aliud agit Plato tot uoluminibus, quàm ut cõmunitatẽ persuadeat, & huius autorẽ amicitiã? Quæ si mortalibus persuaderi queat, illico facessant è medio, bellum, inuidia, fraus: breuiter uniuersum malorũ agmẽ semel è uita demigret. Quid aliud egit princeps nostræ religionis Christus? Nimirum unicũ duntaxat præceptũ mundo tradidit charitatis, admonens ab ea una, summam & legũ & prophetarũ pendere. Aut, quid aliud hortatur charitas, quàm ut omniũ omnia sint cõmunia? Videlicet, ut amicitia coagmẽtati cũ Christo, glutino nimirũ eodem, quo ille cum patre cohęret, absolutissimam illam cõmunionem quoad licet imitãtes, per quam ille & pater idẽ sunt, nos item idẽ cũ illo simus: &, ut ait Paulus, unus spiritus & una caro cũ deo efficiamur, iamq́; amicitiæ iure omnia illi nobiscũ, oĩa nobis cum illo sint cõmunia. Deinde paribus amicitiæ uinculis alij cũ alijs inter nos copulati, uelut eiusdẽ capitis mẽbra, tanquã idẽ & unũ corpus, eodẽ animemur spiritu, ijsdem doleamus, ijsdẽ gaudeamus. Id quod etiã mysticus ille panis è pluribus granis in eandem coactus farinam, & uini potus è multis racemis in eundẽ liquorem confusus, admonet. Postremo, ut cum summa rerum creatarũ sit in deo, deus uicissim in omnibus, omnium uniuersitas uelut in unum redigatur. Vides quantum philosophiæ, uel Theologiæ magis, Oceanum nobis parœmia tantilla aperuit.

AD PERSVADENDVM CONDVCERE PROVERBIA.

Quod si cui satis non sit ipsum sapere, uerumetiam alijs persuadere cupiat, quàm non

inutilis sit hæc prouerbiorum supellex, uel Aristoteles ipse satis declarat, qui non semel in rhetorices pręceptis, parœmias inter testimonia connumerat. Quemadmodum, inquiens, si quis suadere uelit, ne cum homine sene copulet aliquis necessitudinem, utetur huius prouerbij testimonio, μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα, id est, ne unquam benefacias seni. Rursum si quis persuadeat, ut liberos item interficiat qui parentem occiderit, huic usui futurum est hoc prouerbium,

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείποι. id est,

Stultus qui natos occiso patre relinquat. Quantum autem adferāt ad persuadendi facultatem momēti testimonia, cui non cognitum est? Neq; mediocriter conducunt sententiæ. At inter hæc quoq; idem prouerbia collocat. Quintilianus item in Institutionū libris, compluribus locis prouerbiorū mentionem facit, tanquam non una ratione ad bene dicendum conducentium. Nam quinto libro parœmias exemplis coniungit, ut parē cum illis uim obtinētes, quorum est uel præcipua. Rursum easdem eodem in libro in argumentorum genere collocat, quas Græci κρίσεις appellāt. Quorum & frequētissimus usus, & ad persuadendū mouendūq; non mediocris utilitas. Quin magis ipsa Fabij uerba libet adscribere. Nec hæc quidē, inquit, uulgo dicta & recepta persuasione populari, sine usu fuerint testimonia. Sunt enī quodammodo uel potētiora etiam, quòd nō causis accommodata, sed liberis odio & gratia mētibus, ideo tantum dicta factaq;, quia aut honestissima, aut uerissima uidebātur. Pauloq; inferius, Ea quoq; quæ uulgo recepta sunt, hoc ipso, quòd incertum autorem habent, uelut omnium fiunt. Quale est, Vbi amici, ibi opes. Et, Cōscientia mille testes. Et apud Ciceronem, Pares cum paribus, ut est in ueteri prouerbio, facillime congregantur. Neq; enim durassent hęc in ęternum, nisi uera omnibus uiderent. Hactenus Fabij uerba retulimus. Idem autē paulo pòst deorū oracula parœmijs subnectit, uelut his affinia cognataq;. Iam quid M. Tullius, nónne in actiōe pro L. Flacco, prouerbio fidē testibus abrogat? Id est huiusmodi, ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον, id est, in Care periculum. An non in eadem totius gentis Gręcorum, in ferendis testimonijs fidem eleuauit hoc prouerbio? Da mihi testimonium mutuum. Quid quod ipsi etiā philosophi passim suas rationes prouerbijs fulciunt? Quo minus mirandū, si frequenter historiographi, narrationis fidem ex adagio quopiam petūt. Adeo quod in literis intercidit, quod titulis, quod colossis, quod marmoribus seruari nō potuit, prouerbio seruatur incolume, ut & hanc obiter adagiorū laudem indicem. Deniq; non grauatur diuus Hieronymus Euangelicam sententiam adagij uulgati testimonio confirmare, Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Ne Paulus quidē ipse dedignatur locis aliquot prouerbiorū uti testimonijs, neq; iniuria. Etenim si τὸ πιθανὸν, id est, probabilitas, ad persuadendū uel primas obtinet partes, quid, quæso, probabilius, quàm quod nemo nō dicit? Quid uerisimilius, quàm id quod tot ætatū, tot nationū consensus, & uelut idem suffragium comprobauit? Inest nimirum, inest in his parœmijs natiua quędam et genuina uis ueritatis. Alioquin qui fieri potuit, ut eandem plerunq; sententiā in centū dimanasse populos, in centum uideamus trāsfusam linguas, quę ne tot quidē seculis, quibus nec pyramides obstiterūt, uel interierit, uel cōsenuerit? Vt merito dictū illud uideatur, Veritate nihil esse robustius. Deinde fit, nescio quo pacto, ut sentētia ꝓuerbio quasi uibrata, feriat acrius auditoris animum, et aculeos quosdam cogitationum relinquat infixos. Nam longe minus tanget animum si dixeris, Caduca & breuis est hominis uita, quàm si prouerbium cites, Homo bulla. Postremo quod de risu scribit Fabius, maximas difficultates causarū, quæ nullis argumentis dissolui queant, ioco eludi, id uel maxime præstat parœmia.

AD ORNATVM CONDVCERE PAROEMIAM.

Porrò quantū uel dignitatis, uel Veneris adiungat orationi tēpestiuus prouerbiorū usus, nō arbitror pluribus explicandū. Primū enim quis nō uidet quantū maiestatis uel ex ipsa antiquitate cōcilient orationi? Tum si quod schema, quod amplitudinē ac sublimitatem apponat sermoni: rursum si quod ad gratiam dictionis facit, deniq; si qua ratio festiuitatis, cum parœmia plerūq; per omnes figurarū species, per omnes facetiarū formas uarietur: nimirū quicquid illa solent adferre, cōferet, ac genuinam quandā peculiaremq; gratiam de suo insuper adiunget. Proinde si scite & in loco intertexantur adagia, futurum est ut sermo totus, & antiquitatis ceu stellulis quibusdam luceat, & figurarum

arrideat

arrideat coloribus,& sententiarum niteat gemmulis,& festiuitatis cupedijs blandiatur: deniq; nouitate excitet,breuitate delectet,autoritate persuadeat.

AD INTELLIGENDOS AVTORES CONDVCERE PAROEMIAM.

Iam ut nō sit alius parœmiarū usus,certe ad intelligendos optimos quosq;,hoc est,ue tustissimos autores,nō utiles modo sunt uerumetiam necessariæ. In quibus cum pleraq; sunt deprauata,tum hæ uel deprauatissimę sunt,propterea quòd ferè ænigmaticū quiddam habēt,ut etiā à mediocriter eruditis non intelligantur:tum quòd plerunq; uelut ex abrupto interserunt̄,nōnunquā etiam mutilatim, ut ἄνω ποταμῶν, id est, sursum fluminum. Aliquoties unico uerbo notantur,ut apud Ciceronē in Epistolis ad Atticum, Sub ueni quæso,dum est ἀρχὴ, id est principium. Indicat autem illud prouerbium,

ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ τελευτὴν, id est,

Principio præstat quàm fini adhibere medelam.

Hæc itaq; multū offundunt tenebrarū, si ignorentur. At rursum lucis plurimū adferunt, si fuerint intellecta. Hinc ille tum Gręcorū tum Latinorū codicum prodigiosę deprauationes:hinc fœdi interpretū lapsus Græca Latine uertentium:hic quorundā etiam eruditorum in enarrandis autoribus ridicula somnia, meraq; deliramenta : Quorum equidem hoc loco nonnulla referrem,nisi placabilius iudicarē, meoq; accōmodatius instituto,ut nostris perlectis cōmentarijs sua cuiq; cogitatio suggerat,quātopere magni nominis scriptores quibusdā in locis delirarint. Deniq; fit nōnunquā,ut scriptor tacite ad prouerbium alludat,quod si nos fugerit,etiamsi uidebitur intellecta sententia,tamen magna uoluptatis pars aberit,ignorata parœmia. Quod genus est Horatianum illud,

Equus ut me portet,alat rex. Et apud Vergilium,

Fatis nunquam concessa moueri,

Apparet Camarina procul. Subest enim in illo prouerbium, ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει: in hoc, μὴ κίνει τὴν καμαρίναν.

COMMENDATIO A DIFFICVLTATE.

Quod si iuxta prouerbiū, δύσκολα τὰ καλὰ, eaq; uulgo ceu uilia fastidiunt̄, quæcūq; facilia uident̄, ut de me interim nihil dicam, quātis sudoribus opus hoc mihi cōstiterit, ne quisquam arbitretur usqueadeo procliue, uel intelligere, uel sermoni parœmiā intexere. Siquidē ut non mediocris est artificij, gemmulam scite includere anulo,& aurum purpuræ intertexere:ita non est, mihi crede, cuiusuis parœmiā apte decenterq; orationi inserere. Quodq; Fabius scribit de risu,nihil affectari periculosius, idem de prouerbio nō iniuria dixeris. Etenim in huiusmodi, quemadmodum & in musica nisi summū præstes artificem,ridiculus sis:& aut laudem eximiam,aut risum auferas oportet.

QVATENVS VTENDVM ADAGIIS.

Proinde quatenus quibusq; modis uti cōueniat adagijs,indicabimus. Ac primo loco meminisse oportebit,ut quod elegāter Aristoteles in cōmentarijs rhetoricis admonuit de adhibēdis epithetis, id nos in usurpandis adagijs obseruemus: nempe ut illis utamur non tanq; cibis,sed ueluti condimētis, id est, nō ad satietatē,sed ad gratiam. Præterea ne quouis inseramus loco:quemadmodū enim ridiculū sit,si quibusdam locis gemmā alligaris,itidē absurdum, si non suo loco adhibueris adagiū. Quod uero Fabius libro Institutionum octauo de sententijs usurpandis pręcepit,id totidē fermè uerbis de parœmijs pręcipi queat. Primū,ne quemadmodū dictū est,nimis crebriter utamur. Densitas enim earum obstat inuicem,quo minus eluceant. Quemadmodū nec pictura,in qua nihil circumlitum est,eminet. Ideoq; artifices etiam cum plura in unam tabulā opera conferunt, spacijs distinguunt,ne umbrę in corpora cadant. Subsistit enim omnis parœmia,ideoq; post eam utiq; aliud est initiū. Vnde soluta ferè oratio est,& è singulis non membris,sed frustis collata,structura caret. Porrò ut adfert lumen clauus purpuræ in loco insertus,ita certe neminē deceat intertexta plurib. notis uestis. Accedit hoc quoq; incōmodi,quòd crebras captāti parœmias,nōnullas necesse est admiscere uel frigidas uel coactas. Non enim potest esse delectus,ubi de numero laboratur. Postremo gratiam amittit quicquid aut immodicū est,aut intempestiuum. In epistolis tamē familiaribus licebit paulo liberius hoc genere ludere:in oratione seria,sicuti parcius,ita etiam accuratius adhibendæ.

VA-

VARIVS PROVERBIORVM VSVS.

Hoc in loco nõ ab re futurũ arbitror, si paucis uelut indicaro, quibus rationibus uariari queat parœmiarum usus, ut possis idem adagium alia atq; alia forma producere. Principio nihil uetat interdum, quo minus idem dictũ ad complureis sensus accõmodes, ut illud τετρημένος πίθος, id est, pertusum doliũ, uel ad obliuiosum, uel ad profusum, uel ad auarum, uel ad futilem, uel ad ingratũ traduci potest. effluit enim, quicquid infuderis in animum immemoris. apud prodigum nihil durat. auari cupiditas nunq; expletur. futilis & garrulus nihil continet. perit quicquid contuleris in hominẽ ingratũ. Nonnunq; per ironiam ad contrarias etiam sententias deflectitur: quod genus, si de mẽdacissimo quopiã loquẽs, dicas, ἄκουε τὰ ἐκ τρίποδος, id est, Audi è tripode dicta. Fit interim ut unius uoculę cõmutatione diuersis cõueniat, ut ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, id est, Hostium munera non munera: & πενήτων ἄδωρα δῶρα, κολάκων ἄδωρα δῶρα, ποιητῶν ἄδωρα δῶρα, ut idem adagium ad hostes, ad pauperes, ad assentatores, ad poetas deflectatur. nam hostium munera perniciem adferre creduntur. & si quid donant pauperes, aut adulatores, aut poetæ, captationes sunt uerius quàm munera. breuiter ad omnia in quæ quocunq; modo hæc similitudo cõpetit, accõmodes licebit. Illa ratio fermè cõmunis omnibus, quoties à persona ad rem, aut contrà fit deflexio. Ad personam hoc pacto, Prouerbiũ est μηδ᾽ ἡρακλῆς πρὸς δύο, id est, Ne Hercules quidem aduersus duos. Ego uero Thersites magis quàm Hercules, qui possim utriq; respõdere? Ad rem torquebit hoc modo, Prouerbio dictũ est: μηδ᾽ ἡρακλῆς πρὸς δύο, ego qui possim pariter & morbo, & inopiæ tolerandæ par esse? Variatur & inuersione prouerbiũ, ut dictum est, μηδ᾽ ἡρακλῆς πρὸς δύο, & tu unus contra duos Hercules audes congredi? Item hoc pacto, Contra tritũ Gręcis prouerbiũ, expectatis carbonibus thesaurũ reperi. Et cõmutauimus, nõ χρύσεα χαλκείων, id est, aurea æreis, sed planè, χάλκεα χρυσείων, id est, ærea aureis. Præterea nonnunquã explicatur adagium & confertur, nonnunq; simplex allegoria refertur. Aliquoties etiam mutilum proponitur, ut si quo respõdẽte, quod nihil ad rem pertineat, dicas, ἄμας ἀπήτουν, id est, falces postulabã. Et apud Ciceronem, τὰ μὴ διδόμενα, id est, quæ dantur. Interim satis est unico uerbo allusisse, ut apud Aristotelem, omnes eiusmodi inter ipsos κεραμεῖς, id est figuli. Sunt & aliæ uariandi rationes, uerum eas, si quis exactius persequi cupiet, è nostris commentarijs, quos De duplici copia conscripsimus, petat licebit.

DE FIGVRIS PROVERBIALIBVS.

Reliquum est ut ad parœmiarum catalogum accingamur, sed si prius figuras aliquot prouerbiales ostenderimus. Quędã enim dicta sunt, specie nõ magnopere prouerbiali, quædam autẽ παροιμιώδει, id est prouerbiali figura, ut facile possint in parœmiarum ordinem cooptari. Igitur in totum, prouerbiorum generi confinis est omnis sententia, prætere a metaphora, peculiariter allegoria, Et in his præcipue quæ sumuntur à rebus insignibus, et uulgo celebratis, ut à nauigatione, à bello. Quod genus sunt illa, secundis nauigare uentis, naufragiũ facere, uertere uela, tenere clauum, & exhaurire sentinam, et tradere uentis uela, cõtrahere uela. Item illa, Bellicũ canere. &, uorsis gladijs pugnare, Receptui canere, cominus atq; eminus pugnare, conferre pedem, conserere manus, atq; id genus alia sexcenta, Quæ si paulo longius traducantur, abeunt in parœmiæ formam. Item quę ducuntur à rebus notis, ac uehemẽter quotidiano sensui familiaribus: ut quoties corporis gestus ad animi rem transferũtur, cuiusmodi sunt, premere pollicem, pro fauere: corrugare frontem, pro moleste ferre: ringi, pro indignari: exporrigere frontẽ, pro hilarescere. Præterea quæ trahuntur à sensibus corporis, uelut olfacere, pro resciscere: degustare, pro experiri. Prouerbij ferè faciem habẽt, quoties quę sunt artibus peculiaria uocabula, aliò detorquentur, ut δὶς διὰ πασῶν, id est, bis per omnia, à musicis: ἐκ διαμέτρου, id est, ex dimetiente, à mathematicis: Item sesquipedalia uerba. Incudi reddere, à fabris ęrarijs: ad amussim, à fabris lapidarijs: nullam lineam duxi, à pictoribus. extremũ actum adiungere, à scenis. Interdum citra figuram tacita allusio prouerbiale quiddam adfert. Ea tum erit optima, quoties ad autorẽ aut rem spectat magnopere celebrem, nulliq; incognitã, qualis est apud Græcos Homerus, apud Latinos Vergilius. Quod genus est illud apud Plutarchũ, ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ πλάτωνι πολλοί τ᾽ ἀγαθοί τε πάρεισιν, id est, quandoquidẽ testes sanè Platoni multiq; boniq; adsunt. Allusum est enim ad morem sacrorum, in quibus sa-

bus sacerdos dicere cõsueuit, τίς τῇδε, id est, quis hic? Deinde qui aderant, respondebãt:
πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν, id est,
Multiq; boniq; adsunt. Item illud apud Ciceronem ad Atticum:
σύν τε δύ' ἐρχομένω, id est, Simul duobus euntibus. Et apud Lucianum, ἰατρῶν παῖδες,
id est medicorum filij, pro medicis ipsis. Accedũt ad prouerbij speciem & illa bucolico
carmini familiaria, ἀδύνατα, ἀναγκαῖα, ἄτοπα, ἐναντία, ὅμοια, id est, impossibilia, necessaria,
absurda, contraria, similia. Ἀδύνατα sunt eiusmodi:

Ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἄονι κύματα μετρεῖν. id est,
Sed labor adsimilis metiri in littore fluctus. Et apud Vergilium:
Ante leues ergo pascentur in æthere cerui,
Et freta destituent nudos in littore pisces.

Ἀναγκαῖα sunt huiusmodi,
Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit. Et apud Senecam:
Lucida dum current annosi sydera mundi.

Ἀτόπων exemplum hoc erit:
Atq; idem iungat uulpes, & mulgeat hircos. Contrariorum hoc:
Nunc uirides etiam occultant spineta lacertos,
Me tamen urit amor. Item apud Theocritum:
Ἠνὶ δὲ σιγᾷ μὲν πόντος, σιγῶντι δ' ἄηται
Ἁ δ' ἐμὰ οὐ σιγᾷ στέρνων ἔντοσθεν ἀνία. id est,
Ecce silet maris unda, silent & flamina uenti:
Haud tamen intra nostra silent præcordia curæ. Similium:
Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam. Et apud Theocritum:
Ἁ αἶξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει. id est,
Capra petit citysum, sequitur lupus ipse capellã. Sunt & alię duę figurę maxime cõfines
parœmiarum generi, quæ cõstant, uel eiusdem aut similis iteratione uocis, uel contraria
rum contextu. Quod genus sunt, ἀπό σ' ὀλῶ κακὸν κακῶς. κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, id est,
perdã te malũ male. Mali corui malum ouum. Et, θρέμμα σοφοῦ σοφόν, id est, Alumnus sa
pientis sapiens. Id quod apud Græcos comicos pariter ac tragicos penè solenne. Et eue
niunt digna dignis. Amico amicus. Malis malus. Bonis bonus. Vterq; utriq; cordi. Su-
us rex reginæ placet. Et manus manum fricat. Graculus ad graculum. Contrariorum gè
nus sic habet: καὶ δίκαια κἄδικα, εὖ τε καὶ μιαρῶς. id est, Et iusta & iniusta probe & improbe, a-
pud Aristophanẽ. ἑκοῦσί τε καὶ ἄκουσι, id est, Volentibusq; & nolẽtibus, apud Platonem.
Itẽ οὐδὲν ἔπος, οὐδὲ ἔργον, id est, Nullũ dictum, neq; factum. Apud nostros item: Verũ ubi
fas uersum atq; nefas. Facta atq; infecta canebat. Quo tropo sic usus est Valerius Maxi-
mus, ut ad uerum sensum non cohæreat, tantum exaggerat: obtestantẽ, inquit, se aduer-
sus omne phas & nephas, quum in summo esset imperio, à te equite Romano fuisse tru-
cidatum. Nam qui consistit ut facinus nepharium dicatur esse factum aduersus omne
nephas? Quo iure, quaq; iniuria. Quiduis & facere & pati. Digna atq; indigna. Quid di
xit, aut quid tacuit? Domi belliq;. publice, priuatim. Quod scis nescis: clamq; palamq;:
iocaq; & seria. Manibus pedibusq;, noctésque diésque. Quæ prima, aut ultima ponas:
neque magnum, neque paruum. Iuuenésque senésque. Dijs hominibúsque plaudenti-
bus. Ad hanc formam pertinent etiam hæc passim apud poetas obuia. παρθένος ἀπάρ-
θενος, ἄνυμφος νύμφη. ἄγαμος γάμος. ἄπολις πόλις. δύσπαρις πάρις. δυσδαίμων εὐδαιμο-
νία. ἄδωρα δῶρα. ἀδεὲς δέος. ἀπόλεμος πόλεμος. ἄκοσμος κόσμος. ἄχαρις χάρις. ἄπλουτος
πλοῦτος, id est, Virgo non uirgo. Sponsa non sponsa. Nuptiæ non nuptiæ. Non ciuitas
ciuitas. Malus Paris Paris. Infelix felicitas. Non dona dona. Non metuẽdus metus. Non
bellum bellum. Ornatus inornatus. Ingrata gratia. Inopes opes. Hæc ἐναντίωσις nonnun
quam accidit & in dictione composita, ut μωρόσοφος, id est, Stulte sapiens. & γλυκύπι-
κρος, id est, dulciter amarus. Sic enim Plutarcho teste, suum affectum uocant amantes
ex uoluptate et dolore mixtũ, ita ut libenter contabescant. Huc pertinet et illa ἐναντίωσις
αἰνιγματώδης, id est, cõtrarietas ęnigmatica, ut φέρων οὐ φέρω, ἔχων οὐκ ἔχω. & ἀνὴρ καὶ οὐκ ἀνήρ,
ὄρνιθα καὶ οὐκ ὄρνιθα, ἰδών τε καὶ οὐκ ἰδών, ἐπὶ ξύλου καὶ οὐ ξύλου, καθημένην καὶ οὐ καθημένην, λίθῳ καὶ οὐ λί-
θῳ, βάλλει τε καὶ οὐ βάλλει, id est, Portans non porto, habens nõ habeo: uir & non uir, auem

& non

& nõ auem, uidẽsq; & nõ uidens, in ligno & nõ ligno, ſedentem & non ſedentẽ, lapide & nõ lapide, iaculatur & non iaculat̃. Quod ænigma refert̃ & apud Athenæum ex Clearcho, & apud Tryphonẽ, cuius meminit Plato quoq;. Huius formę ſunt & illa: ἄγλωσσος λάλος, id eſt elinguis loquax. τρωτὸς ἄτρωτος, id eſt, uulnerabilis inuulnerabilis: δασὺς λεῖος, id eſt, hirſutus leuis. ἄγονος γόνος, id eſt, fœtus non fœtus. Cuiuſmodi permulta proponit ac ſoluit Athenæus libro decimo. Neque reſpuit adagiorum ratio ænigmaticam obſcuritatem, quanquam aliàs improbatam, imò ueluti familiarẽ libenter amplectitur. Quod genus fuerit, ſi quis parum ſanè locutum iubeat Anticyram nauigare, aut porcum cædere, aut ſquillam è ſepulchris uellere, quorum primum eſt apud Horatium, alterum apud Plautum, tertiũ apud Theocritum. Proinde & oracula pleraq; in ius prouerbiorum abierunt, & Pythagoræ ſymbola ad parœmiarum naturam uidentur pertinere. Præcipue peculiaris eſt adagiorũ generi hyperbole, ut, cœlũ territat armis, et, ſaxa clamore rumpit, &, riſu diffluo: maxime ſiqua metaphoræ ſpecies admiſceatur. Effertur uarijs modis, uel per denominationem, uel per comparationẽ, uel per ſimilitudinẽ, uel per epitheton. Exempla ſunt, Alter Ariſtarchus. Et, noſter hic Phalaris. Et, Stentore clamoſior. Velut leæna in machæra. Stentorea uox, Neſtorea facundia. Neq; uero pigebit ceu fontes aliquot indicare, à quibus genus hoc figurarum duci poſſit.

AB IPSA RE.

Sumitur enim interdũ ab ipſa re, quoties hominem ſceleſtum, ſcelus appellamus: dedecoroſum, dedecus: peſtilentẽ, peſtem: lurconem, barathrum: tenebrionem, tenebras: contaminatum, labem: ſpurcum, cœnum: contemptum, quiſquilias: impurum, ſterquilinium: portentoſum, portentum: moleſtum, hulcus: carcere dignum, carcerem. Quorum unumquodq; ferè poteſt et per comparationem efferri, ut χρυσοῦ χρυσοτέρα. id eſt, auro magis aurea: &, ipſa nequitia nequior, cæcitate cæcior, loquacitate loquacior, deformitate deformior, ipſa ſiti ſiticuloſior, paupertate pauperior, infortunio infortunatior, ipſa infantior infantia. Ad hanc claſſem pertinent & illa, Pater eſuritionum, &, omnis eloquẽtiæ fons. Et, plus quàm infantiſſimus. Et, plus quàm perditus.

A REBVS SIMILIBVS.

Huic ꝓxima ſunt, quę à rebus ſimilibus trahunt̃, ut, melle dulcior, Pice nigrior. Niue cãdidior. Oleo trãquillior. Infima auricula mollior. Auro purior. Plumbo ſtupidior. Stipite tardior. Litore ſurdior. Iracũdior Adria. Æquore ſurdior. Spõgia bibacior. Harenis ſitientior. Pumice ſiccior. Ære Dodonæo loquacior. Vitro fragilior. Pila uolubilior. Cothurno inſtabilior. Clematide Ægyptia gracilior. Alno ꝓcerior. Cote durior. Sole clarius. Sydere pulchrior. Buxo pallidior. Sardois herbis amarior. Alga uilior. Ætna æſtuantior. Beta inſulſior. Trutina iuſtior. Spina diſtortior. Ampulla uanior, Pluma leuior. Vẽto inſtabilior. Morte odioſior. Barathro capacior. Labyrintho inuolutior. Corchoro uilior. Subere leuior. Dolio pertuſo incõtinẽtior. Laterna perlucẽtior. Clepſydra perſtillãtior. Fõte purior. Euripo mobilior. Oculis charior. Luce dulcior. Vita antiquior. Rubo arefacto præfractior. Crambe recocta moleſtior. Clauo purior. Floralibus licentioſior.

AB ANIMANTIBVS.

Itẽ ab animantibus, ut, Muliere loquacior. Paſſere ſalacior. Hirco libidinoſior, Ceruo uiuacior. Cornice annoſior. Graculo magis obſtreperus. Luſcinia uocalior. Dipſade nocẽtior. Vipera uirulẽtior. Vulpe fraudulẽtior. Echino aſperior. Porcello Acarnanio lenior. Anguilla magis lubricus. Lepore timidior. Limace tardior. Piſce ſanior. Piſce magis mutus. Delphino laſciuior. Phœnice rarior. Scropha fœcũdior alba. Nigro cygno rarior. Hydra magis uerſipellis. Albo coruo rarior. Vulture edacior. Scorpijs improbior. Teſtudine tardior. Glire ſomniculoſior. Sue indoctior. Aſello ſtolidior. Hydris immitior. Dama pauidior. Hirudine bibacior. Cane rixoſior. Vrſo hiſpidior. Tipula leuior, cuiuſmodi quædam congerit & Lucianus. ὀργιλότεροι μὲν τῶν κυνιδίων ὄντες, δειλότεροι δὲ τῶν λαγωῶν, κολακικώτεροι δὲ τῶν πιθήκων, ἀσελγέστεροι δὲ τῶν ὄνων, ἁρπακτικώτεροι δὲ τῶν γαλῶν, φιλονεικότεροι δὲ τῶν ἀλεκτρυόνων, id eſt, Cum ſint iracũdiores catellis, timidiores leporibus, adulantiores ſimijs, libidinoſiores aſinis, rapaciores felibus, cõtentioſiores gallis gallinaceis. Item Plutarchus aduerſus uſuram, ἀπιθανώτερος ὢν κολοιοῦ, ἀφωνότερος παρδάλιος, καὶ

νος, καὶ κωφὸς ἀγεννέστερος, id eſt, Cum minus fidei tibi habeatur quàm graculo, magis mutus ſis quàm perdix, abiectior ſeruiliorq́ue cane.

A PERSONIS DEORVM.

Ducuntur à perſonis deorum, Diana intactior. Ipſis Charitibus humanior. Priapo ſalacior. Venere formoſior. Mercurio facundior. Momo mordacior. Vertumno inconſtãtior. Proteo mutabilior. Empuſa magis uarius.

A PERSONIS FABVLOSIS.

A perſonis fabuloſis: Tantalo ſitientior. Atreo crudelior. Cyclope immanior. Oreſte inſanior. Vlyſſe doloſior. Neſtore facũdior. Glauco ſtupidior. Iro pauperior. Penelope caſtior. Nireo formoſior. Tithono uiuacior. Eriſichthone eſurientior. Niobe fœcũdior. Stentore clamoſior. Tireſia cæcior. Buſiride illaudatior. Sphinge inuolutior. Labyrintho intricatior. Dędalo ingenioſior. Icaro audacior. Gigantibus elatior. Gryllo ſtultior. Lynceo perſpicacior. Excetra pertinacior.

A PERSONIS COMOEDIARVM.

A perſonis comœdiarũ. Thraſone Terentiano glorioſior. Demea iurgioſior. Mitione facilior. Gnathone adulantior. Phormione cõfidentior. Dauo uerſutior. Thaide blãdior. Euclione parcior.

A PERSONIS HISTORIARVM.

A perſonis hiſtoriarũ. Zoilo inuidentior. Catone ſeuerior. Timone inhumanior. Phalaride crudelior. Timotheo felicior. Sardanapalo nequior. Numa religioſior. Phocione iuſtior. Ariſtide incorruptior. Crœſo ditior. Craſſo numatior. Codro pauperior. Æſopo luxurioſior. Heroſtrato ambitioſior. Fabio cunctantior. Socrate patientior. Milone robuſtior. Chryſippo acutior. Trachalo uocalior. Curione obliuioſior. Noſtri tẽporis Ariſtarchus. Chriſtianorum Epicurus. Item, præpoſterus Cato.

A GENTIBVS.

A gentibus. Pœno perfidior. Scytha aſperior. Scythotauris inhoſpitalior. Creteſi mẽdacior. Parthis uanior. Thracibus bibacior. Theſſalo perfidior. Care uilior. Sybarita faſtuoſior. Mileſijs effœminatior. Arabis ditior. Pygmæo breuior. Arcade ſtolidior.

AB OFFICIIS.

Ab officijs. Lenone magis periurus. Cinædo mollior. Milite glorioſior. Areopagita triſtior. Tyranno uiolentior. Carnifice immanior.

DE PRAEMOLLIENDA PAROEMIA

Iam illud tametſi minutulũ humiliusq́ue uideatur, tamen poſtea quàm docendi munus ſuſcepimus, nõ grauabimur propter imperitiores admonere, uidelicet ut in uſurpandis adagijs meminerimus, quod in uerbis nouatis, aut durius translatis fieri Fabius iubet, id quod ait à Græcis elegãtiſſime præceptum eſſe, uidelicet προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ: ita nos oportebit προεπιπλήττειν τῇ παροιμίᾳ, hoc eſt, præcaſtigare, & uelut occurrere parœmiæ: ſi quando uel obſcurior, uel alioqui durior uidebitur. Recipit em̃ hoc genus, ſicuti paulo ſuperius oſtenſum eſt, & metaphoras quantumlibet duras, & nouationes uocũ licentioſas, & hyperbolas parum pudentes, & allegorias ad ænigma uſq́ue obſcuras. Gręci προεπιπλήττουσιν his fermè modis: κατὰ τὴν παροιμίαν. ὥς φασι. φασί. τὸ λεγόμενον. τὸ τοῦ λόγου. ὡς παλαιὸς φησι λόγος. ὥσπερ λέγουσιν. ὡς λέγεται. ὡς λέγομεν παροιμιαζόμενοι. ὡς λέγουσιν οἱ παίζοντες. καλῶς εἴρηται, Id eſt: Iuxta prouerbiũ, ut aiunt, aiunt, quod dicitur, quod dici ſolet, ut antiquum ait dictũ, ut dicunt, ut dicitur, ut dicimus prouerbio, ut dicũt iocantes, recte dictum eſt. Iiſdẽ fermè rationibus utuntur Latini: Aiunt, ut aiũt, ut eſt in ueteri prouerbio, iuxta uulgo tritum ſermonem, quemadmodum uulgo dici conſueuit, ut uetus uerbum uſurpem, ut adagio dictum eſt, uere hoc dicunt.

Amicorum communia omnia. Prouerb. I



Α τῶν φίλων κοινά. id est, Amicorum communia sunt omnia. Quoniam non aliud hoc prouerbio, neq; salubrius, neq; celebratius, libuit hinc adagiorũ recẽsionem uelut omine felici auspicari. Quod quidem si tam esset fixum in hominũ animis, quàm nulli non est in ore, profecto maxima malorum parte uita nostra leuaretur. Ex hoc prouerbio Socrates colligebat omnia bonorum esse uirorum non secus quàm deorũ. Deorum, inquit, sunt omnia. Boni uiri deorum sunt amici, & amicorum inter se communia sunt omnia. Bonorum igitur uirorum sunt omnia. Refertur apud Euripidem in Oreste, Κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. id est, Inter enim amicos cuncta sunt communia. Idem in Phœnissis,

Κοινὰ γὰρ φίλων ἄχη. id est,

Communis omnis est amicorum dolor. Idem in Andromacha,

φίλων γὰρ οὐδὲν ἴδιον, οἵ τινες φίλοι

ὀρθῶς πεφύκασ', ἀλλὰ κοινὰ χρήματα. id est,

Nam uere amicis proprium prorsus nihil:

Sed inter ipsos cuncta sunt communia.

Terent. in Adelphis: Nam uetus quidem hoc uerbum, amicorũ inter se communia esse omnia. Testantur & apud Menandrũ fuisse in eadẽ fabula, M. Tullius lib. Offic. i. Vt in Græcorũ, inquit, prouerbio est, amicorum esse omnia communia. Citatur & ab Aristot. lib. Moraliũ viij. & à Platone de Legib. v. Quo loco conatur demõstrare, felicissimum reipub. statum rerum omnium cõmunitate constare, πρώτη μὲν τοίνυν πόλις τέ ἐστι καὶ πολιτεία καὶ νόμοι ἄριστοι, ὅπου τὸ πάλαι λεγόμενον ἂν γίγνηται κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὅτι μάλιστα. λέγεται δὲ, ὡς ὄντως ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων. id est, Prima quidẽ igitur ciuitas est & reip. status, ac leges optimæ, ubi quod iam olim dicitur, per omnẽ ciuitatem quàm maxime fieri potest, obseruabitur. Dictum est autem uere, res amicorum cõmunes esse. Idem ait, felicem ac beatam fore ciuitatem, in qua nõ audirentur hæc uerba: meum & non meum. Sed dictu mirum quàm non placeat, imò q̃ lapidetur à Christianis Platonis illa communitas, cum nihil unquam ab ethnico philosopho dictum sit magis ex Christi sententia. Aristoteles lib. Politic. ij. temperat Platonis sententiam, uolens possessionem ac proprietatem esse penes certos: cæterum ob usum, uirtutem & societatem ciuilem, om̃ia communia iuxta prouerbium. Martialis lib. ij. iocatur in quendam Candidũ, cui semper in ore fuerit hoc adagium, cum alioqui nihil impartiret amicis,

Candide κοινὰ φίλων, sunt hæc tua Candide πάντα,

Quæ tu magniloquus, nocte dieq; sonas. Atq; ita concludit epigramma,

Das nihil, & dicis Candide, κοινὰ φίλων.

Elegãter Theophrastus apud Plutarchũ in cõmentariolo, cui titulus περὶ φιλαδελφίας, Εἰ κοινὰ τὰ φίλων ἐστὶ, μάλιστα δεῖ κοινοὺς τῶν φίλων εἶναι τοὺς φίλους. id est, Si res amicorum communes, maxime conuenit ut amicorũ item amici sint cõmunes. M. Tullius lib. de Leg. i. uidetur hoc adagium Pythagorę tribuere, cum ait: Vnde enim illa Pythagorica uox, τὰ φίλων κοινὰ καὶ φιλίαν ἰσότητα. id est, Res amicorum communes, & amicitiam æqualitatem. Præterea Timæus apud Diogenem Laertium tradit, hoc dictũ primum à Pythagora profectum fuisse. A. Gellius Noct. Attic. lib. i. cap. ix. testatur, Pythagorã non solum huius sententiæ parentem fuisse, uerumetiã huiusmodi quandam uitæ ac facultatũ communionem induxisse, qualem Christus inter omneis Christianos esse uult. Nam quicunque ab illo in cohortem illam disciplinarum recepti fuissent, quod quisq; pecuniæ familiæq; habebant, in medium dabant: quod re atq; uerbo Romano appellatur κοινόβιον. id est, cœnobium, nimirum à uitæ fortunarumq; societate.

Amicitia æqualitas. Amicus alter ipse. II

Hæc quoq; ad Pythagorã autorem referunt, quòd eandẽ complectuntur sententiam, τὴν φιλίαν ἰσότητα εἶναι, καὶ μίαν ψυχὴν, τὸν φίλον ἕτερον αὐτόν. id est, amicitiã æqualitatem esse & eandem animã, & amicum alterum ipsum. Neq; enim quicq̃ non cõmune, ubi fortunarum æqualitas: neq; dissensio, ubi idem animus: neque diuortium, ubi coagmentatio duorum in unum. Aristoteles Magnorum moralium lib. ij. ὅταν βουλόμεθα σφόδρα φί-

λον

λω ἐπεῖν, μία φαμὲν ψυχὴ ἡ ἐμὴ καὶ ἡ τούτου. id est, Quoties uolumus uehementer amicũ dicere, una inquimus anima mea & huius. Idem eodẽ lib. ἔστι γὰρ, ὡς φαμὲν, ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ. id est, Est enim, ut dicere solemus, amicus alter ego. Plato lib. de Legib. vi. citat tanquam uetus dictum, & ceu prouerbio iactatũ, παλαιὸς γὰρ ὁ λόγος ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότης φιλότητα ἀπεργάζεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται, καὶ ἐμμελῶς. id est, Nam uetus illud uerbũ, & uere & eleganter dictum est, æqualitatẽ amicitiæ auctorem esse. Neque tamen id sentit Plato, iuuenib. ac senibus, doctis atque indoctis, stultis ac sapientib. robustis ac debilib. omnia ęqualia exhibenda esse, sed cuique pro sua dignitate distribui oportere. Alioqui, quẽadmodum ait inibi Plato, τοῖς ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιτ' ἄν. id est, inæqualib. æqualia erunt inæqualia. Et ut summũ ius in summã iniuriã uertitur, ita summa æqualitas summa fit inæqualitas. Quemadmodũ festiuiter dixit Plinius, æqualitate in ferendis sententijs nihil inueniri posse inæqualius. Quanquam hoc quoque quidam ex Homero sumptum existimant, apud quẽ est illud aliquoties, ἴσον ἐμῇ κεφαλῇ, id est, Æque atque meum ipsius caput. Nec ab hoc dissidet Hebræorũ lex, iubens ut proximũ perinde ut nosmetipsos diligamus. Atque hæc omnia Aristoteles lib. Moralium ix. prouerbij titulo citat.

PYTHAGORAE SYMBOLA

Sed quandoquidem in Pythagoræ mentionem incidimus, non grauabor & reliqua illius symbola, priscis illis oraculorũ instar celebrata adscribere, quæ quidem in præsentia licuit apud Græcos inuenire scriptores. Nam ea, tametsi prima, quod aiunt, fronte superstitiosa quæpiam ac deridicula uideantur, tamen si quis allegoriam eruat, uidebit nihil aliud esse, quam quædam recte uiuendi præcepta. nihil enim opus est Tyrrhenorum imitari superstitionem, qui hæc etiam citra ullam allegoriam obseruant, ut testatur in Symposiacis Plutarchus. Idem in uita Numæ tradit quædã huius generis symbola Numæ conuenisse cum Pythagoricis.

Ne gustaris quibus nigra est cauda.

Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. id est, Ne gustes ex ijs quibus est nigra cauda. Interpretatur Plutarch. in comment. De liberis instituendis, ne cõmercium habeas cum improbis, & ijs qui sunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grãmaticus inter ænigmatis exẽpla hoc quoque cõmemorans interpretatur hoc modo, ψευδῆ λόγον μὴ προΐεσθαι. τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται, καὶ ἀμαυροῦται. id est, Ne mendacẽ sermonẽ protuleris. Mendacium enim in extremis partibus nigrescit & obscurat. Quidã ad sepiam piscem referũt, qui atramẽto quod in cauda gestat, semet occulit. Quanquam Plinius lib. xxxij. capite ultimo, Melanurũ inter pisces recenset, cũ de sepijs multa prioribus libris disseruerit, ut uideatur non idem esse piscis Melanurus & Sepia. Theodorus Gaza melanurũ Oculatam uertit, quem piscem nominat tantum loco quem modo indicauimus.

Stateram ne transgrediaris.

Μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν. id est, Stateram ne trãsilias, hoc est, Ne quid facias præter ius & æquum. Nam stateram olim æquitatis symbolũ habuisse uulgo, uel Doricũ illud prouerbium indicat, στατῆρος δικαιότερος. id est, trutina iustior. Ad eum modum interpretatur Demetrius Byzantius apud Athenæum lib. Dipnosoph. x.

Chœnici ne insideas.

Χοίνικι μὴ ἐπικαθίσαι. id est, Chœnici ne insideas. Interpretatur diuus Hieronymus, de uictu ne fueris solicitus in diem crastinum. Est enim Chœnix demensum, & cibus diurnus, ut apud Homerum Odysseas τ.

οὐ γὰρ ἀεργὸν ἀνέξομαι, ὅσκεν ἐμῆς γε χοίνικος ἅπτηται. id est,
Nanque operæ immunẽ haud patiar, quicunque meam unquam Chœnica contigerit.

Eodem pacto Laert. & Suidas exponunt. Porrò seruis olim cibus diurnus chœnice distribuebatur, ut illi uicissim operis pensum persoluerent: quã ob causam Apollo Pythius Corinthios χοινικομέτρας appellauit, quod seruos possiderẽt quadragies sexies mille. Autor Athenæus lib. vi. Plutarchus aũt longe diuersius, puta, nõ indulgendũ ocio, sed industria prospiciendũ uictum, ne desit in posterum. Idem in Symposiacis huius symboli meminit, his quidẽ uerbis, μετὰ δὲ πυθαγορικῆς χοίνικος, ἐφ' ἧς ἀπηγόρευε καθῆσθαι, διδάσκων ἡμᾶς, ἀεί τι τῶν παρόντων εἰς τὸ μέλλον ἀπολιπεῖν, καὶ τῆς αὔριον ἐν τῇ σήμερον μνημονεύειν. hoc est, Vnà cum Pythagorica chœnice, in qua uetuit desidere, docens nos ut ex eo quod

præsens est, semper aliquid in futurũ relinquamus, & crastini diei in hodierno meminerimus. Existimat aũt idẽ maiores significare uoluisse, quib. religiosum habitũ est, mensas inanes tollere. Demetrius Byzãtius apud Athenæũ interpretaᷓ, nõ oportere spectare tantũ quæ præsentis diei sunt, quin crastinũ semper esse expectandũ, propemodum cum Plutarcho consentiens. Ego certe, quandoquidẽ in huiusmodi symbolis diuinare non solum licet, uerumetiã necesse est, opinor Pythagoricũ hoc ænigma sumptum ex Homeri loco quẽ modo citauimus: significarię, nõ oportere per inertiã ociũ & cibum alienũ sectari, sed sua quenq; industria sibi parare facultates, quibus mundiciã uitæ sustineat. Parasiticũ enim ac fœdũ aliena uiuere quadra, nec ullam artẽ callere, qua possis οἰκόσιτος uiuere. Notat id Homerus etiam in Iro, cum ait Odysseæ σ.

μετὰ δ' ἔπρεπε γαστέρι μάργῃ,
Ἀζηχὲς φαγέμεν, καὶ πιέμεν. οὐ δέ οἱ ἶνες Οὐ δὲ βίη. id est,
Sed uentre insignis inerti Assidue bibere atq; edere. ast industria nulla Nullaq; uis aderat. Nec abhorret hinc illud Pauli apostoli, ne ipsum quidẽ incelebre uulgo: Qui nõ laborat, nec manducat. Cũ nobis adornareᷓ sexta, ni fallor, Chiliadũ æditio, nempe anno ab orbe redẽpto M.D.XVII. cõmodum in lucem exijt opus Antiquarũ lect. Ludouici Cælij Rhodigini, de quo quid in totum sentiam, non habeo necesse nunc ferre sententiã: tametsi ipse operis gustus, nam delibaui dũtaxat, protinus arguit hominẽ inexplebili legendi auiditate per omne genus autorũ circũuolitantẽ, & ex retextis aliorum sertis nouas subinde corollas cõcinnare gaudentẽ. Quod aũt Georgij Vallæ, Volaterrani, meię nusquam, quod quidem compererim, admiscuerit mentionẽ, quorũ tamen cõmentarijs nõnihil adiutũ fuisse probabile est, scio iudicio factũ, nõ liuore: etiãsi hoc ipsum tractans symbolum, negat se quicq; adferre uelle in mediũ, quod in aliorum cõmentarijs rebulliat (sic enim ille loquitur) cum non pauca adducat quæ in meis Chiliadibus reperio. Nec enim arbitror ad me pertinere, ꝙ ille gignit etiam prouerbia, sed cuiusmodi chiliadas sexcẽtas explere possis, si fors ea res cordi sit. Vbi plusculum ocij continget, non grauabimur attentius etiam obseruare, si quid illic sit quod ad nostrum hoc institutum pertineat, haudquaquam hominem sua laude fraudaturi, si quid contulerit. Cæterum quod ad huius ænigmatis explanationem attinet, non me fugit quid de chœnice, deq; stragulis conuolutis diuinarit ille, cuius equidem cõmentum in præsentia nec probo, nec refello. mihi certe non libeat ad istum diuinare modum, si quid alioquin à probis autoribus suppeditetur: quæ præsidia simul atq; nos defecerint, tum fortè diuinabimus & ipsi, sed ita ut in huiusmodi rebus non multum operæ serię ponamus. Quorsum enim attinet anxie disquirere quid senserit is, qui data opera curauit ne possit intelligi? Cum hæc scriberem, ex eruditorũ literis cognoui, Rhodiginum obisse supremum uitæ diem, non sine graui dolore studiosorum & iactura studiorũ. Narrant enim qui illum domestice norũt, fuisse uirum integritatis Christianæ, nullo studiorum labore fatigabilem, cum ad extremam senectutem peruenerit. Itaque tot uirtutibus facile condono, si minus candide de nobis sensit. Plus enim apud me ualet publica studiorum utilitas, quàm mei nominis ratio.

Ne cuius dextram inieceris.

Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν. id est, Ne cuiuis porrigas dextrã, hoc est: Ne temere quẽlibet in familiaritatem admittas, sed deligas quem diligas. Idem citatur atq; exponitur à Plutarcho, ἐν τῷ περὶ τῆς πολυφιλίας. Conuenit cum illo Solonis apophtheg. quod ex Apollodoro refert Diogenes Laertius, φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, οὓς δ' ἂν κτήσῃ μὴ ἀποδοκίμαζε. id est, Amicos ne cito pares, quos autem paraueris, ne reijce.

Arctum anulum ne gestato.

Μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον. id est, Arctum anulum ne gestato, Hoc est, interprete diuo Hieronymo, ne uixeris anxie: & ne temet in seruitutem conijcias, aut in eiusmodi uitæ institutum, unde te non queas extricare. Siquidem quisquis anulum angustum gestat, is sibi quodammodo uincula inijcit.

Ignem ne gladio fodito.

Πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν. id est, Ignem gladio ne fodito, hoc est, Ira percitũ ne lacessas. quin magis cõcedere conuenit, & blandis uerbis tumidũ animũ placare. Ita diuus Hieronymus,

ronymus,& apud Athenæũ Demetrius Byzãtius. Diogenes Laertius exponit,poten tium & ferociũ iracundiã non esse conuitiis exagitandã,propterea φ flãma quo magis exagitatᵉ,hoc magis atq; magis inualescit.Neq; dissentit ab hoc interpretamẽto Plutar chus.Quanquã Plato lib.De legib.vi.sic usurpauit,ut de iis dici solitũ uideatur,qui frustra moliuntur,quod effici nullo pacto queat, ostendens id lusus genus quoddã fuisse, ut ignẽ gladio dissecarent.Ad eundẽ fermè sensum retulit diuus Basilius in Epistola ad nepotes:ut idem sibi uelint,Ignẽ gladio dissecare,& Cribro haurire aquam.Huc nimirum allusit Lucianus in ij.Verarum narrat.lib.cum ex insulis fortunatis dimitteretᵉ,fingens se à Rhadamantho admonitum, ut si quando rediret in hunc nostrum orbem,tria quædam obseruaret, μὴ πῦρ μαχαίρᾳ σκαλεύειν,μήτε θέρμους ἐσθίειν,μήτε παιδὶ ὑπὲρ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη πλησιάζειν. id est,Ne gladio ignem diuerberaret,ne lupinis uescaretᵉ,ne se puero decimumoctauũ annum egresso adiungeret.Si quidem horum meminisset,futurum ut aliquando ad eam insulam reuerteretur.Horatius hoc dicto uidetᵉ indicare crudelitatem cum insania coniunctã.Amor enim per se furor est,qui si erumpat in pugnas ac cædes,ignis gladio perfoditur.Libro Sermonum ij.Satyra iij.

His adde cruorem,   Atq; ignem gladio scrutare.

Cor ne edito.

Μὴ ἐσθίειν τὴν καρδίαν. id est,Cor ne edito.Hoc est,ne curis tuũ ipsius animũ excrucies. Ad hunc modũ enarrat Demetrius Byzantius apud Athenæũ.Aut,ne solicitudinibus uitam reddas breuiorem.Aristot. enim lib.De partib.animaliũ iij.narrat,cor esse fontẽ omnium sensuum,uitęq; ac sanguinis.Aristoph.in Nebulis:

ὅμως δὲ θυμὸν δακὼν ἔφην.   id est,

Animum tamen mordens meum,sic inquam.   Item Theognis,

Καὶ δάκνομαι ψυχὴν,καὶ δίχα θυμὸν ἔχω.   id est,

Et rodor mentem,sumq; animi ambiguus.

Videtur ex Homero sumptum,apud quem est Iliados ζ.

Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ ἀλήιον οἶος ἀλᾶτο,
ὃν θυμὸν κατέδων,πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.
Solus at ille quidem uacuis errabat in agris
Cor adedens curis,hominum uestigia uitans.

Et Ω.Σὴν ἔδεαι κραδίην. id est,tuum edis cor.   Item Odysseæ ι.

Ἔνθα δύο νύκτας,δύο τ᾽ ἤματα συνεχὲς αἰεὶ
Κείμεθ᾽ ὁμοῦ,καμάτῳ τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἔδοντες.   id est,
Hic soles nocteisq; duas consedimus,usq;
Rodentes animum curis simul atq; labore.   Idem Iliados α.
Σὺ δ᾽ ἔνδοθι θυμὸν ἀμύξεις.   id est,
Tu intus præcordia rodes.

A fabis abstineto.

Κυάμων ἀπέχεσθαι. id est, A fabis abstineto. Huius ænigmatis uaria reperitᵉ interpretatio.Plutarchus in cõment. De liberis educandis,ad hunc enarrat modum.Abstinendum à tractandis reipub.muneribus, propterea quod antiquitus in creandis magistratibus suffragia per fabas uice calculorũ ferebantᵉ.Quanquã idem in Probl.diuersam ad fert causam: nẽpe φ omnia legumina uentum & humorem impurum adferant corporibus,atq; hanc ob causam ad Venerẽ incitent.In eadem sententia M.Tullius item fuisse uidetur, qui in lib. De diuinat. i. scribit ad hunc modum. Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporib. affectis, ut nihil sit quod errorẽ animis perturbationẽq; adferat.Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur,ne faba uescerentur,quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentib.constat esse contrarius.Aristoxenus tamen apud A.Gellium lib.iiij.cap.xi.refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpius usum quàm fabis, quòd is cibus & aluum sensim subduceret & leuigaret. Porrò Gellius de cyamo non esitato, causam erroris fuisse putat, quòd in Empedoclis carmine,q disciplinas Pythagoricas sectatus est,uersus hic inuenitur,

Δειλοὶ πῶς δειλοὶ κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.   id est,

Ah miſeri à cyamo, miſeri ſubducite dextras.

Opinati enim ſunt pleriq;, κύαμον legumentũ uulgo dici. Sed qui diligentius ſcitiusq; carmina Empedoclis arbitrati ſunt (utar eñ uerbis Gellianis) κυάμους hoc in loco teſticulos ſignificare dicunt: eosq; more Pythagoræ operte atq; ſymbolice κυάμους appellatos, quaſi ſint εἰς τὸ κύειν δεινοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν. id eſt, ad ferendũ uterũ efficaces, cauſæq; ferendi uteri, & genituræ humanæ uim præbeant. Idcirco Empedoclẽ uerſu iſto non à fabulo edendo, ſed à rei Venereæ proluuio uoluiſſe homines deducere. De cauſis interdictæ fabæ hæc ex Ariſtot. refert Laertius, φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων, παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις, ἀγόνατον γὰρ μόνον. ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν. κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς. id eſt, Ait aũt Ariſtot. in lib. De fabis, illũ iuſſiſſe à fabis abſtineri, uel ꝙ pudendis eſſent ſimiles, uel ꝙ inferorũ portis (unum eñ hoc legumen expers genituræ) uel ꝙ corrumpat, uel ꝙ uniuerſi naturæ ſimile, uel ꝙ ad oligarchiam pertineat, nam fabis ſortiuntur. Cũ eo quod poſtremo loco attigit Ariſtot. cõuenit quorundã ſententia, qui putant Pythagorã hoc ænigmate deterruiſſe à capeſſenda repub. Mihi magis etiam arridet, quod addit is qui hiſtorias quas Gregorius Nazianzenus attigit, collegit, edere fabas, qui lucro corrupti ferunt ſuffragia. Plutarchus apud eundẽ Gellium teſtatur Ariſtotelem ſcriptũ reliquiſſe, ꝙ Pythagoras μήτρας καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλήφης, καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων ἀπέχεσθαι. id eſt, uulua, corde, & marina urtica, atq; id genus quibuſdã alijs abſtinuerit. Theon grammaticus apud Plutarch. in Symp. narrat, apud Ægyptios tantam eſſe fabarum religionem, ut eas neq; ſerant, neq; comedant, imò nec aſpicere fas ſit, Herodoto teſte. Quin & apud Romanos inter funeſta habebantur fabæ, quippe quas nec tangere, nec nominare Diali flamini liceret, ꝙ ad mortuos pertinere putarent. Nam & lemuribus iaciebantur laruis, et parentalibus adhibebantur ſacrificijs, & in flore earum literę luctus apparere uidentur, ut teſtatur Feſtus Pompeius. Plinius exiſtimat ob id à Pythagora damnatam fabã, quòd hebetet ſenſus, & pariat inſomnia, uel quòd animæ mortuorũ ſint in ea. Qua de cauſa & in parentalibus aſſumitur. Vnde & Plutarchus teſtatur, legumina potiſſimũ ualere ad euocandos manes. Varro ob hoc flaminẽ ea nõ ueſci tradit, quoniam & in flore eius literæ lugubres inueniunt. Cæterũ ꝙ Plutarchus in Probl. rerum priſcarum inter cætera refert, ob id damnatas fabas, quod Lethes & Erebi ſint cognomines, quid ſibi uelit non ſatis intelligebã: niſi ꝙ conſultis Græcis codicibus, comperi tandem uel librarij uel interpretis errorem. Siquidem & Græca ſic habent: πότερον ὡς οἱ πυθαγορικοὶ τοὺς μὲν κυάμους ἀφωσιοῦντο διὰ τὰς λεγομένας αἰτίας, τὸν δὲ λάθυρον καὶ τὸν ὀρέβινθον, ὡς παρωνύμους τοῦ ὀρέβους καὶ τῆς λήθης. id eſt, an quòd Pythagorici fabas quidem abominabãtur ob cauſas quæ feruntur, lathyrum autem & erebinthum, quòd nomen à Lethe & Erebo deductũ habeant. Hactenus Plutarchi uerba retulimus. Lathyrus autem & Erebinthus ciceris genera ſunt. Lethe Græcis obliuionem ſonat. Erebus à caligine nomen habet: inauſpicatæ uoces, ſapientiæ ſtudioſis. Hic lapſus in hoc profuit, ut Latini codicis mendum oſtenderimus, ne quis ad eundem impingat lapidem.

Cibum in matellam ne immittas.

Σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν. id eſt, Cibum in matellam ne immittas. Interpretat Plutarchus, ne ſermonẽ urbanũ immittas in animũ hominis improbi. Nam oratio cibus eſt animi: is corrũpitur et putreſcit, ſi in animum inſyncerum inciderit. Hoc eſt quod apud Gellium admonet Epictetus, etiam atq; etiã uidendũ, in cuiuſmodi animũ mittamus ſermonẽ. Etenim ſi in uas inſyncerum immiſerimus, in acetũ aut lotium uerti. Huc alluſit Horat. Syncerum eſt niſi uas, quodcunq; infundis, aceſcit.

Ad finem ubi perueneris, ne uelis reuerti.

Μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοὺς ὅρους ἐλθόντα. id eſt, Ne reflectas ubi ad terminos perueneris. hoc eſt, interprete Plutarcho: Cum aderit fatalis dies, uiderisq; uitæ finẽ adeſſe, æquo animo feras, neq; turpi uitæ cupiditate exanimeris. In uita Numæ paulo ſecus refert, βαδίζοντας εἰς ἀποδημίας, μὴ μεταστρέφεσθαι. hoc eſt, qui peregrinationem ingreſſi ſunt, ne reuertantur. Hieronymus aliter, Poſt mortem hanc ne deſideres uitam. Quemadmodum uulgo quoſdam dicentes audimus Vergilianum illud,

O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos.

Superis impari numero, inferis pari sacrificandum.

Τοῖς μὲν οὐρανίοις περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις. id est, Superis quidē imparib. sacrificandū, inferis uero paribus. Sed refert tantū ut ænigma Pythagoricum, nō interpretat. Cæterum in problematibus Rom. antiquitatū, docet apud ueteres primū mensem dijs cœlestibus habitū sacrum, secundū uero dijs inferis, in quo & lustrationib. quibusdam uti mos erat, & mortuis parentabāt. Quinetiam totius mensis tres dies principes & autores esse uoluerūt, Calendarum, Nonarū, & Iduum, quos festos ac sacros habebant ueluti dijs superis dicatos: qui hos sequerētur, hoc est postridie Calendas, Nonas & Idus, dijs manibus attribuebāt, ac proinde nefastos ac religiosos iudicabāt. Sic & apud Græcos tertius crater sospitatori Ioui, secūdus semideis ac dæmonibus tribuebat. Principium aūt omnis numeri est ἑνὰς, cui aduersatur δυὰς, inter pares numeros primus, nec finem habens, nec perfectus, cū ternio sit absolutus. Ac de numerorum quidē mysterijs multa reperies apud Platonem & Pythagoricos, nonnulla etiam apud priscos theologos. Quod ad explicandum huius symboli sensum attinet, arbitror illud significatū, deum quoniam mens est simplicissima & in seipso perfecta, dotibus animi potissimū delectari. Nam quæ corporis sunt, composita sunt, ac propagatione in immensum multiplicantur, cum animus sit simplex, immortalis, & seipso contentus.

Per publicam uiam ne ambules

Λεωφόρου μὴ βαδίζειν. id est, Per publicā uiam ne ambules. Diuus Hieronymus exponit, Ne uulgi sequaris errores. Nunq̃ enim tam bene cum rebus humanis actum est, ut optima plurimis placuerint. Vnde quidā hoc sic efferunt: Viam regiam declinato, per semitas ingreditor. Quod quidē præceptum nō abhorret ab Euangelica doctrina, quę monet, ut declinata uia spaciosa per quam ambulant pleriq;, per angustā ingrediamur uiam, à paucis quidem tritam, sed ducentem ad immortalitatem.

Tollenti onus auxiliare, deponenti nequaquam.

Φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συνεπιτιθέναι. Diuus Hieronymus hoc ita refert: Oneratis superimponendū onus, deponentibus non connitendū. Putatq; hunc esse sensum: Ad uirtutem incedentibus augenda præcepta, tradentes se ocio relinquendos. Vnde proferendum hoc pacto, φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συναποτιθέναι. id est, Tollenti onus auxiliandum, haud adiuuandus tamen qui deponat. Hoc admonendum putaui, φ in quibusdam impressis codicibus deprauatum est hoc symbolum.

Ollæ uestigium in cinere turbato.

Χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ. id est, Ollæ uestigiū in cinere turbato. Plutarchus in Symposiacis interpretatur, nullū euidens iracundiæ uestigiū oportere relinqui: sed simul atq; deferbuerit atq; resederit animi tumor, omnem præteritorum malorum memoriam penitus tollendam esse.

Vnguium criniumq; præsegmina ne commingito.

Ἀπονυχίσμασι καὶ κουραῖς μὴ ἐπουρεῖν, μὴ δ' ἐφίστασθαι. id est, Vnguium criniumq; presegmina ne cōmingito, neq; insistito. Huius nullum adhuc interpretamētum reperi. Verum cōijcio sensum hūc esse: si quos habeamus affines, aut cognatos humiles et inutiles, eos tamen non esse usquequaq; spernendos, & contumelijs insectandos.

Extra publicam uiam ne deflectas.

Ἐκτὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν. id est, Extra uiam publicā ne ingrediaris. Hoc quoq; refertur inter Pythagorica symbola à Diogene Laertio, tametsi superiori diuersum. Neq; est quod hanc miremur pugnantiā: quandoquidē ut recte præceptum est, loquendum ut plures, sapiendum ut pauci: ita sunt quædam, in quibus cum uulgo cōuenire dexteritatis est: sunt rursum in quibus à uulgo q̃ maxime dissidere uirum bonū oportet. Recte Flaccus, Interdum & uulgus rectum uidet, est ubi peccet.

Quæ uncis sunt unguibus, ne nutrias.

Γαμψώνυχα μὴ τρέφειν. id est, Quæ sunt unguibus uncis, ne nutrias. Rapacitatē fugito, interprete Tryphone. Equidē arbitror cōuenire cum illo Æschyli dicto, quod suo reddemus loco, Catulum leonis nō esse alendum in repub. hoc est, nō admittendos δημοβόρους, ut ait Homerus, βασιλέας, reges populi deuoratores: aut factiosos, & præpotentes, qui opes ciuium ad paucos contrahunt, id quod nunc solenne est.

Aduersus solem ne loquitor.

πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ λαλεῖν. id est, Aduersus solē ne loquitor. Hoc est, manifestis ne repugnes. Nam quod maxime constat, maximeq; in confesso est, id sole clarius dicimus. Ergo contra solem loquitur, qui dicit:

Nihil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Gladium acutum auertas.

ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν. id est, Ensem acutum auertas. Opinor innui, à periculosis negocijs abstinendum. Nam fertur & aliud prouerbium, μὴ παιδὶ μάχαιραν, Ne puero gladium, subaudiendum, committas.

Aduersus solem ne meijto.

πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμιχεῖν. i. Aduersus solē ne meijto. Opinor cōmendari uerecūdiam. Tametsi Plinius superstitiosam huius rei causam reddit lib. xxviij. cap. vi. Verba ipsius subscribā: Auguria ualetudinis ex urina tradunt̄. Si mane cādida, dein rufa sit, illo modo concoquere, hoc cōcoxisse significat̄. Mala signa rubrę, pessima nigrę. Mala bullātis & crassæ: in qua quod subsidit, si albū est, significat circa articulos aut uiscera dolorē imminere. Eadē uiridis, morbū uiscerū: pallida, bilis: rubens, sanguinis. Mala & in qua ueluti furfures atq; nubeculæ apparent. Diluta quoq; alba, uitiosa est. Mortifera uero crassa, graui odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetant eius rei causa contra solē lunamq; nudari, aut umbrā cuiusquā ab ipsa aspergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet, ne deum nudatio aliquem offendat. Locus hic quē Plinius citat, & ex quo symbolū Pythagoræ sumptū apparet, est in opere cui titulus Ἔργα καὶ ἡμέραι,

Μὴ δ' ἀντ' ἠελίοιο τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν,
Αὐτὰρ ἐπεὶ κε δύῃ μεμνημένος ἔς τ' ἀνιόντα.
Μὴ τ' ἐν ὁδῷ, μὴ τ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσῃς.
Μὴ δ' ἀπογυμνωθεὶς, μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.
Ἑζόμενος δ' ὅγε θεῖος ἀνὴρ, πεπνυμένα εἰδὼς,
Ἢ ὅγε πρὸς τοῖχον πελάσας εὐερκέος αὐλῆς. id est,

Aduersus solem rectus ne meijto, uerum ut
Occiderit, donec redeat, facere ista memento.
Sed neq; progrediens, lotium disperseris unquam,
Inūe uijs, extraue uias, neq; membra renudes
Micturus, siquidem diuis nox sacra beatis.
At qui uir fuerit prudensq; piusq;, recumbens,
Siue domus muris admotus corpore, meiet.

Hirundines sub eodem tecto ne habeas.

ὁμωροφίους χελιδόνας μὴ ἔχειν. hoc est, Hirundines ne habeas sub eodem tecto. Diuus Hieronymus Aristotelis autoritatē secutus, interpretatur abstinendū à cōmercio garrulorum & susurrorum. Verum hoc interpretamentū refellitur apud Plutarchum Symposiacôn decade octaua. Nam haud æquum uideri, ut auem domesticā & humani conuictus citra noxam amantē, perinde ut sanguinariā & rapacē propellamus. Quod enī de garrulitate causant̄, id esse friuolum, cum gallos, graculos, perdices, picas, cumq; his alias cōplureis multo magis obstreperas non arceamus à domestico cōtubernio, imò nihil penè minus in hirundinē conuenire, quàm garrulitatem. Ne id quidem accipiendum uidetur, quòd quidam Pythagoricum symbolum ad tragœdiā quæ de hirundine fertur, referunt, quasi triste omē secum adferat. Nam hac ratione philomenā item eijci oportere, ut quæ ad eandē pertineat tragœdiam. Itaq; uero propius uidet̄, ob id improbatam hirundinem, quòd eidem malo uideatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis unguibus. Siquidē carnibus uictitat, & cicadas, animal maxime uocale ac musis sacrum, uenatur: præterea humi uolans minutis animantibus insidiatur, deinde sola auium in tectis uersatur, nullam adferens utilitatem. Nam ciconia quum ne tecto quidem utatur nostro, tamen haudquaquā mediocrem contubernij gratiā refert, bufones, serpentes, hostes hominum è medio tollens. Contra hirundo, postea q̄ sub nostro tecto suos educauit pullos, abit nulla relata gratia cōmunicati hospitij. Deniq; quod est omnium grauissimum, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunquā humano conuictu

conuictu mansuescunt, neque tactum admittunt, neque consuetudinem, neque ullius rei aut disciplinæ communionem. Musca semper pauitat ne quid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis ac semifera. Hirundo item natura uidetur hominem exosum habere, proinde nec cicuratur, utpote diffidens semper, semperq́ suspicans mali quippiam. His de rebus recte Pythagoras conuictorem ingratum parumq́ firmum, hirundinis symbolo monuit ablegandum. Huiusmodi ferme Plutarchus eo quem ostendi loco. Quibus illud unum uidetur addendum, Ciceronē, seu quisquis is fuit, in Rhetoricis ad Herennium, infidæ amicitiæ similitudinem ab hirundinibus mutuari, quæ uere ineunte præsto sint, hyeme instante deuolent.

Stragula semper conuoluta habeto.

Τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν. id est, Stragula semper cōuoluta habeto. Id his quoque temporibus inelegans et inurbanum habetur, si quis stragula lecti non componat. Quid autem sibi uelit hoc symbolum, alijs diuinandum relinquo. Tametsi suspicor cōmendatam uerecundiam, etiam his in rebus quibus cogimur naturæ necessitati satisfacere.

In anulo dei figuram ne gestato.

Ἐν δακτυλίῳ θεοῦ εἰκόνα μὴ περιφέρειν. id est, In anulo, dei imaginē ne circumferas. Fortassis admonet, non passim admiscendam dei mentionem.

Sellam oleo ne absterseris.

Ἐλαίῳ εἰς θᾶκον μὴ ὀμόργνυσθαι. id est, Ne sedem absterseris oleo. Nec huius interpretamentum occurrit. Arbitror innui, non esse abutendum rebus optimis ad ea quibus neque dignæ uidentur, neq́ utiles.

Coronam ne carpito.

Στέφανον μὴ δρέπεσθαι. id est, Coronā ne carpseris. Diuus Hieronymus aduersus Rufinum interpretatur, urbium leges obseruandas esse, non uiolandas, neq́ reprehendendas, quod urbium turrita mœnia coronarum speciem præbeant.

Quæ deciderint ne tollito.

Τὰ πεσόντα μὴ ἀναιρεῖσθαι. id est, Quæ deciderint ne tollas. Admonet ut assuescamus moderatius cibum sumere. Aristophanes in Heroibus, teste Laertio, superstitiosam huius symboli causam adfert. Heroum enim esse quæ ceciderint è mensa, eoq́ nefas gustare. Alij sic efferunt, μὴ δὲ γεύεσθαι ἀφ᾽ ἂν ὅσα ἐκ τῆς τραπέζης καταπέσῃ. id est, Ne gustato, quæcunq́ in mensa deciderint.

A gallo candido abstineas.

Ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ. id est, Albo gallo ne manum admoliaris, quod Mensi sacer sit, utpote horarum nuncius.

Panem ne frangito.

Ἄρτον μὴ καταγνύειν. id est, Panem ne frangito. Admonet non esse dirimendam amicitiam: propterea q́ antiquitus amicitia pane cōciliabatur. Vnde & Christus princeps noster distributo pane, perpetuam inter suos amicitiā consecrabat, Proinde nō conuenire frangi id per quod amici conglutinarentur.

Salem apponito.

Τὸν ἅλα παρατίθεσθαι. id est, Salem apponito. Admonet iustitiam & æquitatem omni adhibendam negocio. Sal enim quicquam occupauerit seruat, & ex rebus purissimis constat, aqua & mari.

In uia ne seces ligna.

Ἐν ὁδῷ μὴ σχίζειν ξύλα. id est, In uia ne seces ligna. Quidam exponunt, non esse discruciandam & abbreuiandam uitam curis & anxijs cogitationibus.

Ne libaris dijs ex uitibus non amputatis.

Μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων. id est, Ne libaris dijs ex uitibus nō amputatis. Nihil gratum superis, quod non purum purgatumq́ sit. Hoc ænigma Plutarchus tribuit Numæ in ipsius uita, diuinans eo mansuetudinem commendari, quæ pars sit pietatis: quemadmodum & Euangelica doctrina reijcit munera ferocis, qui nolit fratri suo reconciliari. Quod enim purgatum non est, agreste est, & farina conducit leniendis quæ dura sunt. Addit enim quod mox subijciam.

Ne sacri-

Ne ſacrificato ſine farina.

Μὴ θύειν ἄτερ ἀλφίτων. id eſt, Abſq; farina ne ſacrificato. Hoc ænigma morum manſuetudinem commendat, ut dictum eſt.

Adorato circumactus.

Προσκυνεῖν περιφερόμενος, id eſt, Adorandũ circũactu corporis. Nimirũ ad imitationẽ cœli perpetua uertigine circũacti. Cœlum aũt, deum antiquitas credidit. Plutarchus & hoc tribuit Numæ, ceu peculiare. Ac meminit quidem de cœli circumactu, cæterũ addit et alias interpretationes: uidelicet cum ſacra ſpectent exortũ ſolis, qui adorat uertẽs ſe circumacto corpore ad orientem, uidetur ſemet ad deum conuertere, factoq; circulo per utranq; mundi partem uota facere. Subijcit & tertiam, quam uidet̃ maxime probare. Corporis uertigine ſignificari rotas Ægyptias, ſentit opinor de hieroglyphicis, quibus illi ſignificabant, nihil in rebus humanis eſſe ſtabile aut perpetuum, ſed utcunq; uiſum fuerit deo uitam noſtram uertere ac uoluere, æquum eſſe ut boni conſulamus.

Adoraturi ſedeant.

Καθῆσθαι προσκυνήσοντας. id eſt, Adoraturi ſedeãt, Significat uota certa cõcipere oportere, & in his quæ ſunt optima perſeuerare. Et hoc Plutarchus aſſcribit Numæ, niſi ꝙ in ædito per Aldinos uolumine προσκυνήσαντας legimus, non προσκυνήσοντας, addens id fuiſſe uelut augurium uota rata firmaq; fore. Addit quibuſdam hanc quietem uideri diſtinctionem actionum, tanꝗ qui priori actioni finem impoſuerint, ſedentes apud deos, initium alterius actionis ab ijſdem auſpicentur. Quidam arbitrantur alium ſubeſſe ſenſum, quòd oporteat eos qui ſacris operantur, non obiter ac uelut aliud agentes hoc facere, ſed uacuos ac totos rei diuinæ intentos. Vnde Plutarchus idem tradit, quoties pontifex auguria ſeu ſacra aggrediebatur, pręcones clamabant, Hoc age. Ea uox hortabatur, ut qui ſacra adirent, reuerenter & attente id facerent. Idem in Problematibus rerum priſcarũ refert, qui dijs uota feciſſent, in templis manere & quietem agere ſolitos, quod actiones huius uitæ frequenter inuoluant hominem moleſtijs.

Surgens è lecto, ueſtigium corporis confundito.

Ἀναστὰς δὲ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα. id eſt, Cum ſurrexeris, ſtrangulas confundito. Videtur idem cum ſuperiore de ſtragulis complicandis.

A piſcibus abſtineto.

Ἰχθύων μὴ γεύεσθαι. id eſt, Piſces ne guſtato. Quamobrẽ Pythagoras ab urtica marina iuſſerit abſtinere, fortaſſis illud in cauſa fuit, quod is piſcis Hecatæ ſit ſacer, propter myſterium ternionis, quem aiũt huic deæ dicatum: Sed qua gratia reliquorũ item piſcium eſum interdixerit, non æquè promptum fuerit expedire. Quanꝗ apud Plutarchum in Quæſtionibus conuiuialibus, quiſpiam huiuſmodi cauſam adfert, Piſces quodãmodo Pythagoricæ diſciplinæ contubernales uideri, propter ἐχεμυθίαν, id eſt, ſilentium. ita ut etiã in prouerbiũ abierit, ἀφωνότερος ἰχθύος. id eſt, Magis mutus ꝗ piſcis. Theon grammaticus apud eundem Plutarchũ diuerſam rationem allegat. Nam piſcẽ maris indigenam & alumnũ eſſe, elemẽti uidelicet nõ ſolum alieniſſimi, uerumetiã inimiciſſimi naturæ hominis. Neq; enim deos hinc ali, quemadmodũ de ſtellis opinantur Stoici: quin parentem & ſeruatorem regionis Ægyptiorũ Oſiridem in hoc deiectũ periſſe. Proinde nec aqua maris ad potum utuntur, nec quicquam eorum quæ in eo gignuntur, aluntur q;, purum & ad hominis uſum accommodatum exiſtimant, ut cũ quibus nec aerem communem, neq; regionem habeamus cõmunem. Quinimo aer hic, per quem reliqua omnia uiuunt alunturq;, illis perniciem adfert, tanquã præter naturam, citraq; uſum & genitis & uiuentibus. Neq; mirũ, inquit, ſi ab animantibus abſtinent, propter elementum maris ab humana natura alienis, nec ob id idoneis quæ cum noſtro ſpiritu ac ſanguine miſceant̃, quando neq; nautas alloqui dignãtur Ægyptij, ſi quando fiant obuij, quippe qui ex mari uictũ ſibi parent. Rurſum Sylla eodem in loco cauſam aliam adducit: nempe Pythagorã ferè ueſci ſolitũ ijs quæ fuiſſent dijs immolata, primitijs illis dicatis. Atqui nullus piſcis idoneus ad ſacrificiũ. Plutarchus ipſe rationes ſuperiores ita refellit, ut dicat, hoc ipſo nomine magis oportere ueſci piſcibus, quòd peregrini generis eſſe uideantur. Immane enim planeq; Cyclopicum eſſe, ſi quæ ſunt eiuſdẽ generis, mutuo laniatu paſcantur. Nam quod narrant, aliquãdo Pythagoram empto retium iactu,

piſces

pisces captos emisisse, non eos cōtempsit uelut hostes & alienigenas, sed tanquā amicis iam factis & captiuis pepercit, persoluto illorū nomine precio. Reddit autem duplicē causam, quare Pythagoræ nō probaret piscium esus, partim ꝙ res cum iniustitia coniun cta uideretur, persequi, occidere, uorare animal, quod ipsa natura nullo pacto lædat hominem, aut lædere possit. Deinde ꝙ non ad necessitatē, sed ad luxum, superuacaneam q́; gulæ uoluptatem pertineat piscium esus. Hinc esse ꝙ Homerus fecerit, non Græcos solum, cum circa Hellespontum militarent, à piscibus abstinentes, uerumetiam Phæacas ipsos, alioqui helluones. Ne procis quidē lurconibus marinum obsonium apposuit, cū utriq; insulares essent. Nam apud hos maiorē ferè uidemus tū immanitatē tum luxum. Neq; socij Vlyssis unꝗ aut hamo, aut retibus usi sunt, donec farina suppeteret. Verum omni commeatu absumpto, paulo prius ꝗ sacros Soli boues deuorarent, piscari cœperunt: non obsonij causa, sed ob famē depellendam. Cōmemorantur hoc loco apud Plutarchum, & alia nonnulla de piscium abstinentia, sed hæc ad symboli interpretationem satis esse uisa sunt. Tribuitur Pythagoræ & illa nobilis sententia, teste Plutarcho in commentario De exilio, ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δὲ αὐτὸν συνήθεια ποιήσει. id est, Optimam uitæ rationem elige, eam iucundam reddet consuetudo. Diuus Hieronymus hoc etiam dogma Pythagoricum refert, quo uir ille totius moralis philosophiæ summam complexus uidetur. δεῖ φυγαδεύειν πάντα τρόπον καὶ ἐκκόπτειν τὴν νόσον ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν ἀπαιδευσίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀσέλγειαν ἀπὸ γαστρός, τὴν στάσιν ἀπὸ πόλεως, τὴν διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατές. id est, Fugare conuenit, ac modis omnibus resecare, morbum à corpore, inscitiam ab animo, luxuriem à uentre, seditionem à ciuitate, discordiam à familia, in summa ab omni negocio intemperantiam.

Non bene imperat, nisi qui paruerit imperio. III

οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν μὴ ἀρχθέντα. id est, Fieri non potest, ut bene gerat imperiū, qui non tulerit imperiū. Manet hoc adagium, hodieq; uulgo celebre, neminē recte dominū agere qui non antè ministrum gesserit. Citat autē Aristoteles Polit. lib. iij. διὸ λέγεται καὶ τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν, μὴ ἀρχθέντα. id est, Quapropter illud etiam recte dicitur, Neminem bene imperium gerere, qui non ipse prius sub imperio fuerit. Rursum eodē lib. τόν τε γὰρ μέλλοντα ἄρχειν καλῶς, ἀρχθῆναι φασὶ δεῖν πρῶτον. id est, Eum enī qui bene sit administraturus imperiū, aiūt imperium ferre prius oportere. Magis ꝓuerbialiter extulit Plato, lib. De legib. vi. δεῖ δὴ πάντ᾽ ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ᾽ ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. id est, Iam illud oportet unumquenq; de mortalibus uniuersis cogitare, qui non seruierit, eum haudquaquam dominum fore laude dignum. Plutarchus in ducem imperitum, οὔτε γὰρ πίπτοντος ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, οὔτε ἀκοσμοῦντος κοσμεῖν, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου. id est, Neq; enim lapsi partes sunt alios erigere, neq; inscij docere, neq; incompositi cōponere, neq; ordinare inordinati, neq; imperare qui imperium non sit passus. Idem hoc laudis peculiariter tribuit Agesilao, ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι. id est, Venisse ad imperium, non indoctum parere imperio. Seneca lib. De ira ij. Nemo regere potest, nisi qui & regi. Natum adagium à nobili illo Solonis apophthegmate, quod in eius uita refert Diogenes Laertius, ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. id est, Imperium gere, sed ubi prius imperium ferre didiceris. Itaq; referri potest uel ad eos, qui prius alieno parendo imperio discunt imperium in alios gerere: uel qui prius cupiditatibus imperant suis, quàm in alios exerceant imperium. Neq; enim idoneus est ut alijs dominetur, qui ipse seruit affectibus: neq; rex alijs esse potest, nisi quem ratio rexerit.

Adonidis horti. IIII

Ἀδώνιδος κῆποι. id est, Adonidis horti, de rebus leuiculis dicebatur, parūq; frugiferis, & ad breuē præsentemq; modo uoluptatē idoneis. Pausanias testatur, Adonidis hortos olim in delicijs fuisse, lactucis potissimū ac fœniculis frequentes, in quibus semina haud aliter atq; in testa deponi consueuerint: eoq; rem in prouerbiū abijsse, cōtra futiles ac nugones homines, & uoluptatibus ineptis natos: cuiusmodi sunt cantores, sophistę, poetę lasciui, cupediarij, atq; id genus alij. Erant aūt ij horti Veneri sacri, propter Adonidem eius amasium, primo ætatis flore præreptum, atq; in florem cōuersum. Horum mentionē facit Plato in Phædro. ὁ νοῦν ἔχων γεωργός, ὧν σπερμάτων κήδοιτο, καὶ ἔγκαρπα βούλοιτο γενέσθαι,

νεσθαι, πότερα σπουδῇ ἂν θέρους εἰς ἀδώνιδος κήπους ἀρῶν, χαίροι θεωρῶν καλοὺς ἐν ἡμέραισιν ὀκτὼ γινομένους, ἢ ταῦτα μὲν δὴ παιδιᾶς τε καὶ ἑορτῆς χάριν δρῴη ἄν, ὅτε καὶ ποιεῖ; id est, Num agricola, qui sapiat, semina quæ curæ haberet, quæque cuperet aliquando fructũ adferre, æstatis tẽpore summo studio in Adonidis hortos mittet, gaudetque spectare eos intra dies octo iam pulchros effectos: an ea quidem per lusum, ac festi gratia faciet, si quando tamen fecerit? Item Plutarchus in commentario, cui titulus, περὶ τῶν βραδέως ὑπὸ θείου τιμωρουμένων, id est, de eo qui à numine sero punitur: ἀλλὰ μικρός τις καὶ κενόσπουδος ὁ θεὸς ἐστιν, ὥστε μηδὲν ἡμῶν ἐχόντων θεῖον ἐν αὑτοῖς, μηδὲ προσόμοιον ἁμωσγέπως ἐκείνῳ, καὶ διαρκὲς καὶ βέβαιον, ἀλλὰ φύλλοις, ὡς Ὅμηρος ἔφη, παραπλησίως ἀπομαραινομένων παντάπασι καὶ φθινόντων ἐν ὀλίγῳ, ποιεῖσθαι λόγον τοσοῦτον, ὥσπερ αἱ τοὺς ἀδώνιδος κήπους ἐπ' ὀστράκοις τισὶ τιθηνούμεναι καὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες ἐφημέρους ψυχὰς ἐν σαρκὶ τρυφερᾷ, καὶ βίου ῥίζαν ἰσχυρὰν οὐ δεχομένῃ βλαστανούσας, εἶτα ἀποσβεννυμένας αἰεὶ ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως. id est, Imò morosior quispiã, & leuicularũ rerum curiosus est deus, qui cũ nihil habeamus diuinũ in nobis, neque quod ullo modo ad illius similitudinẽ accedat, quodque constet ac stabile perpetuumque sit, quin magis foliorum ritu, quemadmodum ait Homerus, undequaque marcescamus, intereamusque breui, tantam nostri curam habeat: nõ aliter quàm mulieres, quæ Adonidis hortos, ad dies pauculos uernantes, in testulis quibusdam nutriunt fouentque animas breui duraturas, in carne tenera, & solidam uitæ radicem non recipiẽte suppullulantes, ac mox ad quam uis occasionem interituras. Meminit & Theocritus Idyllio ο

Παρ δ' ἁπαλοὶ κᾶποι πεφυλαγμένοι ἐν ταλαρίσκοις   Ἀργυρέοις. id est,
Adsunt & teneri calathis candentibus horti   Seruati.

Effertur parœmia etiam hoc modo ἀκαρπότερος τῶν ἀδώνιδος κήπων, id est, Infructuosior Adonidis hortis. Non dissimili figura Isæus apud Philostratum iuueniles uoluptates appellat, ταντάλου κήπους, quòd umbris ac somnijs persimiles sint, nec expleant hominis animum, sed irritent potius. Similiter Pollux sophistæ Athenodori dictionem appellabat Tantali hortos, quòd iuuenilis esset ac leuis, speciem præ se ferens, quasi esset aliquid, quum nihil esset.

Infixo aculeo fugere. V

Βαλὼν φεύξεσθαι οἴει; id est, Iaculo immisso fugiturum te putas? Metaphora prouerbialis, ubi quis dicto cõuitio, seu maleficio quopiã peracto, statim subducit sese, ne uel tueri cogat quod dixerit, aut ne mutuũ recipiat, Eryximachus medicus in conuiuio Platonis, Aristophani discedere parãti, ne cogeretur & ipse laudare Cupidinem, ac iocis quibusdã poeticis eludenti, βαλών γε φάναι ὦ ἀριστόφανες οἴει ἐκφεύξεσθαι; ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν, καὶ οὕτως λέγε ὡς δώσων λόγον. ἴσως μέντοι, ἂν δόξῃ μοι, ἀφήσω σε, id est, Vt uidet, inquit, Aristophanes, immisso in nos iaculo fugiturum te credis? Quin tu animum aduerte, atque ita loquere, tanquã rationẽ redditurus. Sanè si mihi uidebitur, fortassis te dimittã. Vtitur item in Phædone, & in primo De rep. lib. quanquã hoc loco mutet metaphoram, & ad balneatorẽ iniecta aqua discedentem referat, ταῦτα εἰπὼν ὁ θρασύμαχος ἐν νῷ εἶχεν ἀπιέναι, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν τὸν λόγον, id est, Hæc locutus Thrasymachus, in animo habebat discedere, ceu balneator quispiam, offusis in aures copiosis ac multis uerbis. Ac mox eodem in loco, οἷον ἐμβαλὼν λόγον, ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, id est, Velut iniecto dicto paras discedere. Respexit ad prouerbium Plutarchus in cõmentario De ijs qui tarde puniũtur à numine. ἀλλ' οὐδ' εἰ βαλὼν, εἶπεν, ἀπηλλάγη, καλῶς ἔχει περιορᾶν τὸ βέλος ἐγκείμενον. id est, Quin etiã si discessit, inquit, immisso iaculo, non conuenit telum inhærẽs negligere. Allusit ad hanc parœmiã Aristoteles in tertio Naturalium auditionum lib. Refellens enim Anaxagoræ sententiã, qui dixisset, infinitũ immotũ esse, & in seipso conquiescere, negat satis esse dixisse tantũ, & aufugere, quum causam etiam reddere debuerit, quamobrem infinitũ moueri non posset, οὐ γὰρ, inquit, ἱκανὸν, τὸ οὕτως εἰπόντα ἀπηλλάχθαι, ut obiter & orthographiam emendem, non Aristotelis, sed typographi. Quadrabit igitur in eos, qui uelut oracula quædã pronunciant, alijs cõiectandi materiã ministrantes, ut qui non interpretentur quamobrẽ ita senserint. Translatũ uidetur ab apibus, aut uespis, quæ infixo aculeo, statim aufugiunt. Id enim innuit Plato in Phædone. Potest & ad Parthos referri, qui iaculo coniecto in hostem, mox equis uersis se fuga proripiunt, nec audent cominus congredi. Simillimum est huic, quod est apud Ciceronem

ronem libro De finibus bonorum quarto: Scrupulũ, inquit, abeunti: sed uidebimus. Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus. Idem apertius in oratione pro L. Flacco, Flacco uero quid profuit, qui ualuit tam diu dum huc prodiret. Mortuus est aculeo iam dimisso, ac dicto testimonio.

Nodum soluere. VI

Κάθαμμα λύειν. id est, Nodum soluere, dicebatur qui negocium alioqui impeditũ facile conficeret. Natum hinc aiunt, ꝙ tradunt Midam curru nodis quibusdam inexplicabilibus è corni libro connexo uectari solitum. De hoc in templo reposito proditus erat apud Phrygas rumor, ut qui uinculũ illius soluisset, eum Asiæ imperio potiturum. Alexander Magnus explicuit, exempto clauo qui iugum temoni cõnectebat: quidã aiunt gladio dissecuisse. Cuius historiæ alio loco mentionem faciemus, in prouerbio Herculanus nodus. M. Tullius Epist. ad Attic. lib. v. Cæsari nullus honos a Senatu habeatur, dum hic nodus expeditur. Id est, dum hoc negocium conficitur.

Dodonæum æs. VII

Δωδωναῖον χαλκεῖον. id est, Dodonæũ cymbalum, aut tintinnabulũ. In hominem dici consueuit improbæ atq; importunæ loquacitatis. Zenodotus citat ex Ariphoro Menandri. Tradit autem in Dodona duas fuisse sublimes columnas, in altera positam peluim æream, in altera pensile pueri simulacrum, flagellũ æreum manu tollentis: quoties autem uentus uehementius flauerit, fieri ut scutica impulsa crebrius lebetem feriat, isq; percussus tinnitum reddat ad multum etiam temporis resonantem. Alij referunt ad ęra Corinthia, quę præ cæteris clarius tinniant. Meminit huius adagij Stephanus in dictione Dodone. Iuuenalis ad Adagium allusisse uidetur, cum ait,

Tot pariter pelues, tot tintinnabula credas Pulsari,

muliebrem garrulitatem taxans. Suidas diuersam adagij adfert interpretationẽ ex Dæmone. Ait enim oraculum Iouis, quod olim erat in Dodona, lebetibus æreis undiq; cinctum fuisse, ita ut inuicẽ sese contingerent. Itaq; necessum erat fieri, ut uno quopiã pulsato, uicissim & omnes resonarent, sonitu per contactũ ab alijs ad alios succedente. Durabatq; in longũ tempus tinnitus ille, uidelicet in orbem redeunte sono. Putatq; parœmiam dictam in sordidos, & quãtumuis pusilla de re querulos. Verum Aristoteles hoc commentum ut fictitium refellit, adferens aliud interpretamentum, quod modo retulimus, de columnis duabus, & simulachro pueri. Plutarch. in commentario περὶ τῆς ἀδολεσχίας indicat, in Olympia porticum quandam fuisse, ratione mathematica ita compositam, ut pro una uoce multas redderet, atq; ob id ἑπτάφωνον appellatam. Cumq; hac confert homines impendio loquaces, quos si uerbulo tangas, cõtinuo referunt tantum uerborum, ut nullus omnino sit garriendi finis. Meminit huius adagionis & Iulius Pollux lib. vi. cap. de loquacibus, his uerbis: τὸ ἐκ Δωδώνης χαλκεῖον.

Prora & puppis. VIII

Πρώρα καὶ πρύμνη. id est, Prora & puppis. M. Tullius lib. Familiariũ epist. ultimo, scribens ad Tyronẽ suum, parœmiam hanc refert his uerbis: Mihi prora & puppis, ut Græcorum prouerbiũ est, fuit à me tui dimittendi, ut rationes meas explicares. Prora itaque & puppi, summam consilij nostri significamus: propterea ꝙ à prora & puppi, tanquam à capite & calce pendeat tota nauis. Apud Græcos inuenio pronunciatũ hoc pacto, τὰ ἐκ πρώρας, καὶ τὰ ἐκ πρύμνης ἀπόλλυται. id est, à prora pariter atque à puppi pereunt: siue prora pariter ac puppis perit, hoc est, ad internecionem. Philostratus in Heroicis, ἀλλὰ δεῖ προσδεδέσθαι τῇ νηΐ, καθάπερ τὸν ὀδυσσέα. εἰ δὲ μὴ, καὶ τὰ ἐκ πρώρας, φασὶ, καὶ ἐκ πρύμνης ἀπολεῖται. id est, Sed oportet Vlyssis in morem naui alligatum esse, alioqui & prora, quod dici solet, & puppis perit. Consimili figura dictum est in Apocalypsi: ἐγώ εἰμι ἄλφα καὶ ω. Ego sum alpha & ω. Ego sum rerum omnium summa. Omnia proficiscuntur à me, uelut à fonte, & ad eundem omnia referuntur, tanquam ad felicitatis portum. Nam alpha α Gręcis prima litera est, ω magnum postrema. Neq; dissidet hinc illud Theocriticum in Encomio Ptolemæi: Ἀνδρῶν δ' αὖ Πτολεμαῖος, ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω, καὶ πύματος, καὶ μέσσος. id est, Ast hominum in numero decantetur Ptolemæus, Primus & ultimus, ac medius. Item Vergil. illud: A te principium tibi desinet.

Huc pertinet ꝙ Demosthenes pronunciationem, τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τρίτον esse

dixit,uniuersam eloquentiã intelligens. Plato de Legib.lib.iiij. ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων. id est, Iam deus quidẽ ipse, quemadmodũ uetusto uerbo dicitur, tum initiũ, tum finem, tum mediũ rerum omnium complectens. Plutarch.in cõmentario De liberis educandis: ὅτι ἓν πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον ἀγωγὴ σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμός ἐστι. id est, φ una res, primũ et medium, ac postremum hic caput est, proba institutio, legitimaq; eruditio. Aristot.lib.Rhet.iij.refert ex Alcidamãte quodam, qui philosophiã, legũ uallum ac fossam appellarit, omne legum præsidium in philosophia situm innuens. At philosophus eam metaphoram tanq; duram ac frigidã damnat: quasi uero nõ durior sit illa superior, πρῴρα καὶ πρύμνη. Verum in oratione seria fortassis uitiosæ fuerint: in adagijs non item offendit duricies, ut quæ sæpenumero uel ænigmatũ simillima sint, eaq; fermè laudatissima uideantur, quæ paulo longius detorta fuerint. Proinde quoties summam totius negocij, & omne momẽtum præsidiumq; significabimus, proram & puppim, aut fossam & uallum dicemus: ut, Pietas studiorũ nostrorum prora & puppis esse debet. Quibusdam omnium rationum prora & puppis est pecunia. Aduersus Carthaginensium uim Scipio fossa pariter & uallum erat, id est, præcipuum tutamentum.

Vmbræ. IX

Σκιαί, id est umbræ, prouerbiali ioco dicebantur olim ij qui uenirent ad conuiuium, non ipsi quidem uocati, sed comites eorum qui uocati fuerant, sic illos sequentes, uelut umbra corpus ultro sequitur. Ad hanc parœmiam allusit Horatius Epist.lib.primo scribens ad Torquatum: Brutam tibi, Septimiumq;,

Et nisi cœna prior, potiorq; puella Sabinum
Detinet: ad summam, locus est & pluribus umbris:
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

Hoc loco neq; Acron prouerbij facit mentionem. opinor φ rem uulgo iactatã, ceu notam præterierit. Christophorus Landinus, uir alioqui doctus, umbras interpretatur loca in rure operta umbris, in quibus cõmode discumbant conuiuæ. Præterea capras interpretatur scurras mordaces. Postremo: Dic quotus esse uelis, ad hunc exponit modũ: Rescribe, cuius fortunæ homines tibi conuiuas adhibeam. Nam si cupis digniores te, eris postremus: si inferiores, eris primus. Hæc non fueram adscripturus, nisi conduceret ostendisse in quæ deliramenta uirum eruditum adigat nonnunq; unius prouerbioli ignorantia. Sensus autem Horatiani carminis sic habet: Admonet Torquatum, ut ad cœnam ueniat, paucis comitatus, uidelicet Bruta, Septimio & Sabino: nõ φ sit defuturus in accubitu locus, si uelit pluréis umbras secum adducere: uerum id futurum incommodi, ut alarum odor offendat conuiuij suauitatem, si angustius sedeatur. Deinde si uelit omnino pluréis umbras, id est, comites, præmoneat se de numero, ne nõ respondeat apparatus. Brutam itaq;, Septimiũ & Sabinum umbras Torquati uocat, si ueniant, nõ ipsi quidem inuitati, sed à Torquato quem uocarat Horatius, ceu comites adducti. Idem alibi: Cum Seruilio Balatrone

Vibidius, quos Mœcenas adduxerat umbras. id est, Vltroneos comites.

Plutarchus συμποσιακῶν libro vij. quid sint umbræ, narrat his uerbis: τὸ δὲ τῶν ἐπικλήτων ἔθος, οὓς νῦν σκιὰς καλοῦσιν, οὐ κεκλημένους αὐτούς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένους, ἐζητεῖτο πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἐδόκει δὲ ἀπὸ σωκράτους, ἀριστόδημον ἀναπείσαντος οὐ κεκλημένον εἰς ἀγάθωνος ἰέναι σὺν αὐτῷ, καὶ παθόντα τι γελοῖον. ἔλαθε γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπολειφθεὶς ὁ σωκράτης, ὁ δὲ προεισῆλθεν ἀτεχνῶς σκιὰ προβαδίζουσα σώματος, ὄπισθεν τὸ φῶς ἔχοντος. id est, Mos aũt adducendi comites, quos nũc umbras appellant, non ipsos quidem uocatos, sed ab alijs qui uocati fuerãt ad conuiuium adductos, quæsitum est undenam inoleuerit. Existimabant natum à Socrate, qui Aristodemo persuaserit ut nõ uocatus, secum ad Agathonis cõuiuium accederet. Acciderat enim Aristodemo ridiculum quiddã. Siquidem cum inter eundum nõ sentiret Socratem à tergo relictũ, prior ingressus est planè uelut umbra corpus præcedens, lumine à tergo sequente. Hactenus Plutarchus. Est aũt hæc de Socrate & Aristodemo fabula apud Platonem in dialogo, cui titulus συμπόσιον.

Nihil ad Parmenonis suem. X

Οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν. id est, Nihil ad Parmenonis suẽ. De æmulatione dictũ, quæ

quæ longo interuallo abesset ab eo qđ imitaretur. Plutarch. in Symp. v. Decad. ij. Prob. quo pacto natũ sit adagium, narrat ad hãc fermè sententiã. Parmeno quispiã fuit ex hominum eorum genere, qui nostris etiã temporibus uarias animãtium & hominũ uoces ita scite imitant̃ ac repræsentãt, ut audientib. tantum, nõ etiam uidentibus, ueræ nõ imitatæ uoces uideant̃. Neq; desunt quos hoc artificiũ maiorem in modum delectet. Parmenon igitur hac arte uulgo ut iucundissimus, ita etiam celeberrimus fuisse perhibet̃: quem cum reliqui conarentur æmulari, ac protinus ab omnibus diceretur illud: εὖ μὲν, ἀλλ᾽ οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν. hoc est, Recte quidem, uerum nihil ad Parmenonis suẽ: quidam prodijt, ueram suculã sub alis occultatam gestans. Huius uocem cum populus imitaticiam esse crederet, statimq; sicut solent reclamarent, τί οὖν αὕτη πρὸς τὴν παρμένοντος; id est, Quid hæc ad Parmenonis suem? uera sue deprompta, ac propalã ostensa, refellit illorum iudiciũ: utpote nõ ex uero, sed ex imaginatione profectũ. Meminit idem Parmenonis ac suis adumbratæ, in cõment. De audiendis poetis. Nec intempestiuiter utemur hoc adagio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperã iudicat. Veluti si quis epigrãma parum eruditum ac neotericũ supra modum admiraretur, persuasus antiquum esse. Rursum, si quod antiquum esset & eruditũ, ceu nuperum damnaret. Tantum enim ualet hæc imaginatio, ut eruditissimis etiam uiris in iudicando imponat.

Syncretismus. XI

Συγκρητισμὸς Cretico prouerbio dicebat̃, quoties fieret, ut qui modo uidebantur hostes acerrimi, repente in summã concordiã redigerent̃: id quod frequenter euenire solet, maxime siquando malum aliquod inciderit utrisq; cõmune. Plutarchus in cõment. περὶ φιλαδελφίας, id est, de fraterna charitate, recenset, simulq; explicat parœmiam his uerbis, Ἔτι τοίνυν ἐκεῖνο δεῖ μνημονεύειν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διαφοραῖς, καὶ φυλάττειν τὸ τοῖς φίλοις αὐτῶν ὁμιλεῖν καὶ πλησιάζειν τότε μάλιστα, φεύγειν δὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ προσδέχεσθαι. μιμούμενον αὐτὸ γοῦν τοῦτο τὸ κρητῶν, οἳ πολλάκις στασιάζοντες ἀλλήλοις καὶ πολεμοῦντες, ἔξωθεν ἐπιόντων πολεμίων διελύοντο, καὶ συνίσταντο, καὶ τοῦτο ἦν ὁ καλούμενος ὑπ᾽ αὐτῶν συγκρητισμός. id est, Præterea oportebit & illud meminisse, fratrib. inter se dissidentibus, obseruareq; ut potissimum eo tempore consuetudinẽ habeas & conuictũ cum illorum amicis. Rursum inimicos fugias, neq; admittas ad familiaritatẽ, illud uidelicet Cretensium exemplũ secutus, qui frequenter quum factionib. & bellis intestinis inter sese pugnarẽt, inuadentib. aliunde hostibus, omissa contentione cõiuncti sunt: atq; is erat quem illi syncretismum appellabant. Hactenus Plutarchus. Simile quiddã refert de Sudracis & Mallis Quintus Curtius lib. ix. quos aliàs bellare inter se solitos, periculi societas iunxerat imminente Alexandro. Pertinet huc quod aliàs ex Aristot. referemus: συνάγει τοὺς ἀνθρώπους τὰ κακά. id est, Cõciliant homines mala. Adagium recte accommodabitur & in illos qui amicitiam ineunt, non q̃ sese ex animo diligant, sed q̃ alter alterius opis egeat: aut quo ueluti coniunctis copijs cõmunem inimicum pessundent. Id quod his temporibus sæpenumero factitari uidemus, ut arma iungãt, alioqui inter se infensissimis animis. Tanta inest & Christianis hominibus ulciscendi rabies. Refertur & ab Apostolio quodam Byzantino, recentissimo apud Græcos prouerbiorum coaceruatore.

Qui circa salem & fabam. XII

Περὶ ἅλα καὶ κύαμον. id est, Iuxta salem & fabam. In eos dicebat̃, qui se simularent scire quod nescirent. Siquidẽ diuini responsuri, fabã & salem apponebant. Vnde qui inter se se de rebus arcanis cõmunicarent, τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύαμον appellabãt. Ad hunc quidem modum scriptũ legitur in Diogeniano, reliquisq; Græcarũ parœmiarum collectorib. Verum Plutarchus im Sympos. probl. Decad. iiij. nõ fabam, sed cuminũ scribit, nisi fortè deprauatus est codex: Ἐκεῖνο δέ πως ὑμᾶς λέληθε τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύμινον, ὅτι τὸ μὲν ποικίλον ἐστὶ, τὸ δὲ ἥδιον. id est, At illud fortasse uos fugit, quod aiunt, qui iuxta salem ac cuminum, q̃ illud quidem lautius, hoc suauius. Rursum eiusdẽ operis Decade v. Ἐζήτει φλῶρος ἑστιωμένων ἡμῶν παρ᾽ αὐτῷ, τίνες ἂν εἶεν οἱ περὶ ἅλα καὶ κύμινον ἐν παροιμίᾳ λεγόμενοι. id est, Quærebat Florus, quum apud ipsum cœnaremus, quinam essent qui in prouerbio iuxta salem & cuminum dicerentur. Apollophanes autem grammaticus sic eam quæstionem dissoluit, ut dicat adagium summã familiaritatẽ significare. Siquidẽ qui magnopere inter se familiares sunt, hi uel salem, uel cuminũ unà cœnãt, neq; requirunt apparatũ

ullum ciborũ. Vnde & ille iocus est Octauij Cæsaris ad quendã, à quo fuerat conuiuio perparco frugaliq; acceptus: nesciebã me tibi esse tam familiarẽ. Huc pertinet etiã illud quod suo loco referemus: ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν. id est, nõ oportet trãsgredi salẽ ac mensam. hoc est, amicitiæ ius quod his rebus conciliat, non est uiolandũ. Porrò salis nomine frugalem uictum innui, passim ex poetis licet cognoscere. Horat. in Odis:

Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum.

Idem in Sermonibus:

Modo mihi sit mensa tripes, & Concha salis puri.

Verum in diuinationib. uidetur magis religionis causa solitus apponi. Cur autẽ hic honos sali potissimũ sit habitus, quærit apud Plutarch. in eo quẽ modo citaui loco. Nam & Homerus salem diuinũ appellat, & Plato scripsit salem rebus diuinis amicissimũ, familiarissimũq;. Proinde Ægyptij honoris causa prorsum à sale abstinẽt, adeo ut ne panibus quidẽ uescantur sale coditis. Tametsi Plutarch. arbitrat Ægyptios hac gratia potius abstinuisse, si quãdo pure uiuere uellent, ꝙ præcipuẽ libidinẽ iritare putet, idq; propter calorẽ. Præterea nõ est ueri dissimile, illos abdicasse sibi salem, tanq; condimẽtum omnium suauissimum, Ita ut nõ immerito opsoniorũ opsonium appellari possit. Nam sunt qui hac de causa salem gratiã nominarint, ꝙ citra hunc omnia uideant insipida ingrataq;. Quanq; illud maxime diuinũ in se sal habere uidetur, ꝙ à corporibus uita destitutis putrefactionẽ ac tabem arcet, neq; sinit prorsum interire, diu morti uelut resistẽs, animæq; quoad licet, uice fingens. Atqui nihil est anima diuinius. Huius ut est officiũ, animãtia tueri, cõtinereq;, neq; sinere compaginẽ dilabi: itidem sal animæ exemplo cohibet corporũ harmoniam ad tabem tendentiũ, & membrorum inter sese amicitiã conseruat. Hac eadẽ ratione, fulguris ignem sacrũ ac diuinum arbitrant, ꝙ ictorum corpora multo tempore perdurent, neq; putrescant. Habet & illud quasi diuinum sal, ꝙ uim quandam gignendi genuinã habere credatur, uel hoc argumento, ꝙ sicuti paulo superius dictum est, seminalẽ uigorem expergefacit, acuitq;. Proinde qui canib. alendis dãt operam, salsis carnibus ac salsamentis eos pascunt, quo ad gignendũ reddantur alacriores. Accedit huc, ꝙ è nauibus marinis immensa murium uis soleat enasci. Neq; desunt qui dicant, mulieres etiam citra uirilem operam fieri grauidas, si salem lingant. Præterea putant huc allusisse poetas, qui non sine causa finxerunt, Venerem geniture principem è salo natam fuisse, quã etiam ἁλιγενῆ, id est, saligenam cognominãt. Quin ijdem deos omneis marinos fœcundos, & plurimorũ liberorum progenitores faciũt. Deniq; nullum est animal, neq; terrestre, neq; uolatile, perinde fœcundum, ut sunt omnia marina. Huiusmodi fermè de sale disseruntur apud Plutarch. quæ quidem hoc magis libuit referre, ꝙ in Christianis etiam mysterijs, præcipue baptismi, quo renascimur, ac denuo gignimur ad salutem, sal in primis admisceatur, ut ex his quæ ueteres de sale senserunt, nonnihil etiam theologus ad suum usum possit accommodare.

Duabus ancoris fultus. XIII

Ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖ. id est, Duabus nixus in portu sedet, subaudiendũ ancoris. De firmis & immotis, & qui rem suã probe cõstabilierũt. Ductũ à nauib. intra portũ tuto manentib. à prora simul & à puppi proiectis ancoris. Meminit Aristides in Panath. Ab eadẽ metaphora ductũ est, quod aduersus Ctesiphontẽ dixit Demosth. οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, subaudiendũ ἀγκύρας, id est, Haud eadẽ ancora nixus est qua uulgus hominũ.

Sine capite fabula. XIIII

Ἀκέφαλος μῦθος. id est, Sine capite sermo, dicit imperfectus ac mutilus. Plato lib. De legib. vi. οὔκουν δὴ ἀπολείπων γε ἂν, μῦθον ἀκέφαλον ἑκὼν καταλίποιμι, πλανώμενος γὰρ ἂν ἁπάντῃ τοιοῦτος ὢν, ἄμορφος φαίνοιτο. id est, Nequaq; profecto, postea q; dicendi parteis suscepi, sermonem absq; capite libens reliquerim. Etenim si oberrãs talis occurrat alicui, fœdus uideretur. Rursus in Georgia: Ἀλλ' οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ θέμις εἶναι καταλείπειν, ἀλλ' ἐπιθέντας κεφαλὴν, ἵνα μὴ ἄνευ κεφαλῆς περιίῃ. id est, At ne sermones quidem interim aiunt fas esse deserere, quin potius imponendum illis caput, ne sine capite obambulẽt. Fortassis allusit ad id, quod refert Plutarchus in dialogo De defectis oraculis. Apud Cretenses festum quoddam nouis & absurdis cæremonijs agebatur, ostenso hominis simulacro sine capite. Hunc aiebant Merioni patrem fuisse, qui constuprata per uim

Nympha

Nympha, sine capite fuerit repertus. Prouerbium refertur à Zenodoto.

Inter sacrum & saxum. XV

Tyndarus apud Plautum, alter è captiuis, cum iam proditis dolis esset deprehensus, nec haberet quanam arte posset elabi: Nunc ego, inquit, omnino occidi. Nunc ego inter sacrũ saxumque sto, nec quid faciam scio. Apuleius Asini sui lib. xi. Plurimũ ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait uetus prouerbiũ, inter sacrum & saxũ positus cruciabar. Explicat autem Apuleius allegoriã adagij, uidelicet alludens ad sacerdotiũ cui erat initiandus, & paupertatem saxo duriorem, per quam nõ suppetebãt sumptus. Sumptum apparet ex priscis fœderis feriendi cæremonijs, in quibus fecialis porcum saxo feriebat: hæc interim pronuncians: Qui prior populus fœdus rumpet, Iupiter ita eum feriat, quemadmodũ ego porcum hoc lapide ferio. Sed undecunque fluxit adagium, satis liquet dici solitum in eos, qui perplexi ad extremum periculum rediguntur.

Inter malleum & incudem. XVI

Μεταξὺ τοῦ ἄκμονος καὶ σφύρας. id est, Inter incudẽ & malleũ. Huic nõ dissimile refert ab Origene theologo, quadã in Hieremiã homilia, his quidem uerbis: nam Græca desideramus: Iam quoddam est apud nationes tritum uulgi sermone prouerbiũ, ut de his qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter malleum sunt & incudem.

Nunc meæ in arctum coguntur copiæ. XVII

Rem eandem diuersa significat allegoria Terent. in Heauton. cum ait: In angustum oppidò nunc meæ coguntur copiæ.

Metaphora sumpta ab exercitu qui laborat, iniquo conclusus loco, et undique obsidetur ab hostibus, ut difficile sit effugere.

In acie nouaculæ. XVIII

Nec abhorret à superioribus illud quod ab Homero sumptum, maximisque celebratum autoribus in adagionem abijt: ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. id est, in nouaculæ cuspide, siue acie, pro eo quod est in summo discrimine. Sic enim in Iliadis decimo loquitur Nestor:

Νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς,
Η μάλα λοιγρὸς ὄλεθρος ἀχαιοῖς ἠὲ βιῶναι. id est,
Nunc etenim cunctis sita res in cuspide ferri est.
Viuant ne, an tristi exitio absumantur Achiui. Sophocles in Antigone:
Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

Sunt autem Tiresiæ uatis uerba, Creontẽ admonentis, ut sapiat in tanto constitutus periculo. Rursum in Epigrammatibus:

Εὐρώπης ἀσίης τε δορυσθενέας βασιλῆας,
Υμῖν ἀμφοτέροισιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμή. id est,
Europæ atque Asiæ reges Mauorte potentes
Nunc uobis utrisque nouaculę in acumine res est.

De Menelao & Paride singulari certamine decernentibus, uter Helena potiret. Theocritus in Dioscuris:

Ανθρώπων σωτῆρας ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων. id est,
Certa salus hominum iam ferri in cuspide stantum.

Sumptum uidetur à circulatoribus, qui in cuspide gladiorum ingrediunt, aut ab ijs qui ferrum manu contrectant: ut admonent in hunc autorem edita scholia.

Res in cardine. XIX

Huic non omnino diuersum est illud: Res in cardine, quod Seruius prouerbium esse admonuit, enarrans illud Maronis: Haud tanto cessabit cardine rerum.

Putatque perinde ualere, quasi dicas, Res est in articulo. M. Tullius: In eo cardo rei uertitur, dixit, pro eo quod est, ex hoc tota res pendet. Quintil. lib. xij. Nam ut taceam de negligentibus, quorum nihil refert ubi litium cardo uertatur. Idem lib. v. Nam si fatetur, multis ex causis potuit cruenta esse uestis: si negat, hic causæ cardinem ponit, in quo si uictus fuerit, etiam in sequentibus ruit. Sumptum ab ostijs quæ cardinibus sustinentur uoluunturque.

Nouacula in cotem. XX

Ξυρὸς εἰς ἀκόνην. id est, Nouacula in cotem. Dici solitũ in hos, qui forte in eas res inci-

derunt,in quas minime uolebant.Neq; nouacula potest incōmodius cadere, q̄ si in cotem incurrat.Ab hoc non ita multum abhorret illud Horatianum,

Et fragili quærens illidere dentem, Infringet solido.

Recte accōmodabitur & in eum qui lædendi cupidus, tandē hominē nactus est à quo uicissim lædat, cum illi nocere nō possit. Siquidē nouacula, si in molle quippiā inciderit, dissecat: si in cotem, retundit. Huc respexit Tarquinius, qui dixit sibi in animo esse, ut Actius Nauius Augur nouacula cotem discinderet: significās in cotē nihil posse nouaculam. quanq; ab augure factū quod ille fieri posse non credebat, refert Liuius lib.i.

Caliga Maximini. XXI

Caliga Maximini uulgo dictitatum est, in homines insulsos, & immodicæ proceritatis. Id adagij refert Iulius Capitolinus in uita Maximini Imperatoris. Nam cum esset, inquiens, Maximinus pedum ut diximus, octo & prope semis, calciamentum eius, id est, campagium regium, quidam in luco qui est inter Aquileiā et Arziam posuerunt, quod constat pede maius fuisse hominis uestigio atq; mensura. Vnde etiam uulgo tractū est, cum de longis atq; ineptis hominibus diceret: Caliga Maximini. Hactenus Iulius. Ergo prouerbium rectius usurpabitur, si cum odio cōtemptúue dicatur, propterea quòd is Maximinus, unde natum esse constat, inuisissimus esset pariter & populo Romano, & Senatui: quippe Thrax natione, deinde sordido genere, postremo moribus barbaris ac feris. Quinetiam nunc homines insignitæ proceritatis uulgo male audiunt, tanquam socordes atq; inertes.

Clematis Ægyptia. XXII

Huic cōfine est, quod à Phalereo Demetrio refert, κλημὰτις αἰγυπτία. id est, Clematis Ægyptia. Id ait ioco dici solitū in eos qui corpore præter modū procero atq; atro colore essent: natum haud dubie ab eius herbæ specie, de qua meminit Diosc.lib.iiij. Plin. lib.xxiiij.cap.xv. Itali, inquit, centunculum uocāt, rostratis folijs ad similitudinē capitis penularum, iacens in aruis. Græci aūt Clematidem appellant: Sed cum clematidis multæ sint species, quas inibi recenset Plin. una duntaxat prouerbio locum fecisse uidetur, ea nimirū quæ clematis Ægyptia cognomine dicitur. Dicitur autem q; hanc maxime gignat Ægyptus, folio lauri longo tenuiq;, aduersus serpentes & priuatim aspides, ex aceto pota efficax, quæ eadem ab alijs daphnoides, ab alijs polygonoides uocat. Laertius in uita Zenonis ex autoritate Apollonij scribit, Zenonē gracili fuisse corpore, statu procero, atra cute. Deinde autorem citat Chrysippū, qui in secūdo prouerbiorū suorum libro scripserit, ob eam causam à quodam clematidem Ægyptiam fuisse dictum.

Res ad triarios redijt. XXIII

Romanū extat adagiū, elegās cū primis & annotandū: Res ad triarios redijt. Eo licebit uti, cū significabimus rem eò periculi redactā esse, ut extremo conatu, summisq; uiribus sit enitendū, & ad suprema cōfugiendum cōsilia, quibus si nihil proficiat, iam nihil reliquum esse uideat, unde subsidiū sperare possis. Veluti si in disceptatione quapiā literaria, mediocribus ambigentibus, ad unū aliquem summæ doctrinæ uirū rem deferre cogeremur: aut in ancipiti negocio potentissimorū amicorum opem implorare compelleremur, quos non nisi maxima quadā adacti necessitate soleamus interpellare. Deniq; si cū uulgaribus illis consilijs res explicari nequit, ad nouū aliquod & egregie callidum cōfugitur. Quemadmodū Terent. ille Phormio in sui nominis fabula, cum significaret neq; in Antiphone, neq; in Phædria, neq; in Geta satis esse præsidij ad retundendam senis sæuitiā: Ad te, inquit, Phormio summa redit. Natum est adagiū à ratione modoq; cōponendi Romani exercitus. Refert aūt pariter, & explicatur à T.Liuio, primæ Deca.lib.viij. cui9 uerba libuit subscribere. Postremo in plures ordines acies distribuebatur. Ordo enim sexagenos, siue ut alij legunt, sexcenos milites, duos centuriones, uexillarium unū habebat. Prima acies hastati erāt, manipuli xv. distantes inter se modicū spacium. Manipulus leues uicenos milites, aliam turbam scutatorū habebat. Leues autem, qui hastam tantū gessaq; gererent, uocabātur. Hæc prima frons in acie florem iuuenum pubescentiū ad militiā habebat. Robustior inde ætas totidē manipulorū, quibus principibus est nomen. Hos sequebant scutati omnes, insignibus maxime armis. Hoc triginta manipulorum agmē antepilanos appellabant, quia sub signis iam alij quinde-

cim

cim ordines locabant, ex quib. ordo unusquisq; tres partes habebat. Earũ unamquãq; primũ pilum uocabãt. Tribus ex uexillis cõstabat. Vexillũ clxxxiij. ut alij, sex homines erãt. Primũ uexillũ triarios ducebat, ueteranũ militem spectatæ uirtutis. Secundũ rorarios minoris roboris ætate factisq;. Tertiũ accensos, minimæ fiduciæ manum. Eo & in postremã aciem reijciebant. Vbi his ordinib. exercitus instructus esset, hastati omniũ primi pugnã inibant. Si hastati profligare hostem non possent, pede presso eos retrocedentes, in interualla ordinũ principes recipiebant. Tum principũ pugna erat, hastati sequebant. Triarij sub uexillis considebãt, sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas subrecta cuspide, in terrã fixas, ut haud secus q̃ uallo septa inhorreret acies, tenẽtes. Si apud principes quoq; haud satis prospere esset pugnatũ, à prima acie ad triarios sensim referebant: inde rem ad triarios redisse, cũ laboratur, prouerbio increbuit. Triarij consurgẽtes, ubi in interualla ordinũ suorũ principes & hastatos recepissent, extemplo compressis ordinib. uelut claudebant uias, unoq; cõtinente agmine, iam nulla spe post relicta, in hostem incidebãt. Id erat formidolosissimũ hosti, cum uelut uictos insecuti nouã repente aciem exurgentẽ auctam numero cernebãt. Hactenus T. Liuius, cuius ex uerbis satis arbitror liquere prouerbiũ, ut nostra interpretatione iam nõ sit opus. Item Veget. De re milit. lib. ij. declarat post omnes acies solere collocari triarios, omni armorũ genere instructos, qui genu posito subsidebãt: ut si primã aciem uinci contigisset, ab ijs integrato prælio uictoria repararet. Modestus in libello De uocabulis rei militaris: Sextus, inquit, ordo post omnes à firmissimis & scutatis, & omni genere armorũ munitis, bellatores tenebat, quos antiqui triarios appellabant. Hi ut requieti & integri acrius inuaderẽt hostes, post ultimas acies sedere consueuerũt, & si quid in primis ordinibus accidisset, de eorũ uiribus reparaturis spes tot pendebat. Flauius Vopiscus in uita Firmi Imperatoris, indicat robustissimũ quemq; militem in triarios allegi solitũ, docens eum neruis robustissimis fuisse, hoc argumento, quod triarium quoq; uinceret.

Sacram ancoram soluere. XXIIII

Huic finitimum est illud, quod apud Græcos celebrat: ἱερὰν ἄγκυραν χαλάζειν. id est, Sacrã soluere ancorã, quoties ad extrema præsidia confugit. Translatũ à nautis, qui maximam ac ualidissimã ancoram sacrã uocant, eãq; tum demũ mittunt, cũ extremo laborant discrimine. Lucian. in Ioue tragœdo, Ἄκουσον δὴ ἱερὰν φασὶν ἄγκυραν, ἣν οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἀποῤῥήξεις. id est, Audi iam sacrã, ut aiunt, ancorã, quamq; nulla ui queas abrumpere. Sic enim appellat argumentũ insolubile. Rursum Drapetis: Ἔδοξεν οὖν σκοπουμένοις τὴν ὑστάτην ἄγκυραν, ἣν ἱερὰν οἱ ναυτιλλόμενοί φασι, καθιέναι. id est, Visum est igit re perpensa, extremam ancoram, quam nautæ sacram nominãt, demittere. Rursum in Apologia: Μία μοι ἴσως ἐκείνη ἄγκυρα ἔτι ἄβροχος. id est. Mihi fortassis una illa ancora adhuc supest integra, id est: Illud mihi adhuc superest, quò possim confugere. Euripides in Helena:
Ἄγκυρα δ᾽ ἥ μου τὰς τύχας ὀχεῖ μόνη. id est,
Mihi ab unica fortuna pendet ancora. Hoc est, Vna duntaxat spes mihi superest. Aristides in Themistocle: Καὶ ὥσπερ ἐπὶ ἱερᾶς ἀγκύρας τῆς ἐκείνου φωνῆς ἐχόμενοι. id est, Ac uelut à sacra ancora de illius uoce pendentes. Diuus Chrysost. de Lazaro cõcione iiij. conscientiã appellat ἱερὰν ἄγκυραν, quòd illa nunquam patiatur hominem abripi ui cupiditatum, ueluti uentorum procella, quin obnitatur.

Mouebo talum à sacra linea. XXV

Idem pollere putat Diogenianus, κινῶ τὸν ἀφ᾽ ἱερᾶς. id est, Sacræ lineæ talum moueo. De ijs qui extrema parant experiri. Id Iulius Pollux lib. ix. exponens, ait à ludo quopiã tesserarum natum esse adagiũ. Lusum autem fuisse huiusmodi, ut utriq; ludentiũ essent calculi quinq;, totidem impositi lineis: unde & Sophocles dixerit, πεσσὰ πεντέγραμμα, id est, Tesseræ quinq; linearũ. Inter eas lineas, utrinq; quinas, unam fuisse mediã, quam sacram uocabant: unde qui talum mouisset, is sacræ lineæ calculum mouere dicebatur. Id uero non fiebat, nisi cum res posceret, ut ludens ad extrema cõfugeret auxilia. Vsurpat hoc adagium Plato lib. De legibus v. καθάπερ πεττῶν ἀφ᾽ ἱεροῦ, id est, Tanquã à sacra tessera. Plutarchus in lib. qui inscribitur, An seni sit gerenda respub. Τελευταίαν ὥσπερ τὴν ἀφ᾽ ἱερᾶς ἐπάγουσιν ἡμῖν τὸ γῆρας. id est, Postremam nobis, tanquam à sacra linea senectam allegant: hoc est, ueluti causam grauissimã. Idem cõmentario De comparatione

terrestrium ac marinorũ: φέρε κινήσοντες τὸν ἀφ' ἱερᾶς, βραχέα περὶ θειότητος αὐτῶν καὶ μαντικῆς εἴπωμεν, id est, Age moto talo à sacra linea, paucis de diuinitate eorum & diuinatione dicamus. Rursum idem aduersus Colotam Epicureũ: Εὐθὺς οὖν τὸν ἀφ' ἱερᾶς, κεκίνηκεν ὁ Κολώτης, id est, Protinus igitur talum à sacra mouit Colotes. hoc est, statim id quod est grauissimũ, aggressus est, ut impugnaret Apollonis de Socrate iudiciũ. Idẽ in uita Martij Coriolani de ciuitate Romana ob Coriolani minas perturbata. ἆρα τὸν ἀφ' ἱερᾶς ἀφῆκεν, id est, Sublatam à sacra linea tesseram misit. Desperatis enim rebus ad deorum religionem confugiebat, supplicatum missis sacrificis, æditui̇s, initiatoribus, augurib. &c. Huc allusit & Theocritus in Bucoliastis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. id est,

Atq; à lineola lapidem mouet, de quo nobis & aliàs facta mentio.

Nudior leberide. XXVI

γυμνότερος λεβηρίδος. id est, Nudior leberide, de uehementer tenuibus. Leberis enim serpentis exuuiũ significat, quo nihil esse potest inanius. Accidit aũt hoc omnibus ferè quę cortice integunt̃, sed molliore: uelut stellioni, lacertę, pręcipue serpẽtibus: atq; hęc fermè bis exuunt, uere & autumno, præsertim uipera. Serpenti primũ ab oculis incipit decedere pellis, ita ut obcæcari uideat̃ ijs, qui rem nõ intelligunt: atq; una nocte & die, senectus tota exuitur à capite usq; ad caudã. Ex insectis reiuuenescunt silpha & culex, eaq; quorũ pennæ uaginis obtegunt̃, ut scarabæi, item locustæ & cicadæ. In genere marinorum exuit & cancer, idq; sæpius anno. Atq; hoc exuuiũ Græcis etiam σύφαρ dicitur, cuius mira sentit̃ tum leuitas, tum siccitas, uniuerso humore in nouũ fœtum cõsumpto, autor Aristot. lib. De nat. animantiũ viij. Ait Suidas Leberidẽ hominẽ fuisse supra modum pauperem, ita ut uulgari sermoni locum fecerit. Athenæus in Dipnosophistis: σαυτὸν ἀποφαίνεις κενώτερον λεβηρίδος. id est, Ostendis teipsum inaniorem leberide.

Qui quæ uult dicit, quæ non uult audiet. XXVII

Si dixerit quæ uis, quæ non uis audies. Diuus Hieronymus in Rufinum nominatim prouerbij loco citat: Nihilq; super hoc audies, inquit, nisi illud è triuio, Quũ dixeris quę uis, audies quæ non uis. Terentius in Andria:

Si mihi pergit quæ uult dicere, quæ non uult audiet. Rursum in prologo Phorm.

Benedictis si certasset, audisset bene. Eõdem allusit in prologo Andriæ:

Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua.

Obscurius etiam in prologo Eun. Tum si quis est, qui dictum in se inclementius existimet esse, sic existimet, sciat responsum non dictum esse. responsum enim uocat, conuicium conuicio redditum. Sed hic locus admonet, ut quorundam errorem coarguã, qui in margine adscripserant, me in his quæ sequunt̃ legere, quia læsit prius: imò sic legebatur in uulgatis exemplaribus. ego primus ex fide ueterũ restitui germanam lectionem, nimirũ hanc, quale sit, prius Qui bene uertendo, & eas describendo male, ex Gręcis bonis, Latinas fecit non bonas, Idem Menandri phasma nunc nuper dedit. ut quale sit, idẽ ualeat quod apud Græcos οἷον, apud Latinos uelut, aut quod genus sit, quibus utimur exemplum propositurі. Meminerat enim de conuicio regerẽdo, eius mox subijcit exemplum. deinde prius respondet ad aduerbium quod sequitur, nuper. Qui prius male uerterat multas fabulas, quarum non meministis, idem nuper dedit ineptam fabulam Phasma cuius potestis meminisse. Verum ut ad rem redeamus, primus huius adagij pater Homerus fuisse uidetur, apud quem hic uersus est in Iliadis Y.

Ὁπποῖον δ' εἴπησθα ἔπος, τοῖον δ' ἐπακούσαις. id est,

Talia dicentur tibi, qualia dixeris ipse. Item Hesiodus lib. cui titulus, Opera & dies,

Εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις id est,

Fors male dicenti, dicentur plura uicissim. Rursus in eodem,

Εἰ δέ κεν ἄρχῃ,
Ἤ τι ἔπος εἰπὼν ἀποθύμιον, ἠὲ καὶ ἔρξας,
Δὶς τόσα τίννεσθαι μεμνημένος.

Si quod prior ipse,
Aut uerbum, aut factum, dicásue gerásue molestum,
Ad te cum duplici rediturum fœnore noris. Euripides in Alcestide:

Εἰ δ᾽ ἡμᾶς κακῶς Ἐρεῖς, ἀκούσῃ πολλὰ κ᾽ οὐ ψευδῆ κακά. id est,
Si dixeris nobis male,
Mala inuicem permulta, nec falsa audies.
Longe uenustius idem extulit Sophocles citante Plutarcho,
Φιλεῖ γὰρ γλῶσσαν ἐκχέας μάτην,
Ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἴπῃ λόγους. id est,
Etenim solet qui dicta temere iecerit,
Audire nolens uerba, quæ dixit uolens. Refertur ex Sophocle,
Φιλεῖ δὲ πολλὴν γλῶσσαν ἐκχέας μάτην,
Ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἴπῃ κακῶς. id est,
Qui multa temere uerba fudit, is solet Audire nolens quæ uolens dixit male.
Quin etiam his nostris temporib. eiusmodi quiddam uulgo dictitãt: Vt salutabis, ita & resalutaberis, hoc est: ut tua fuerit oratio, ita tibi respondebitur. Plautus: Contumeliã si dices, audies. Cæcilius in Chrysio apud Gellium: Audibis male, si male dicis mihi. Eodem pertinet Euripideũ illud apud autores passim obuium: Ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τ᾽ ἀφροσύνης τὸ τέλος δυστυχία. id est, Infrenis oris, & iniquæ uecordiæ finis seu uectigal calamitas. Celebraĩ & hoc inter Chilonis apophthegmata: Μὴ κακολογεῖν τοὺς πλησίον, εἰ δὲ μὴ ἀκούσεσθαι ἐφ᾽ οἷς λυπήσεσθαι. id est, Non esse maledicendũ ijs, quibus cũ agimus: alioquin audituros quæ molestiam adferant. Huc arbitror ascribendũ uersiculum quem Quintil. ut uulgo iactatum citat, Nec male respondit, male enim prior ille rogarat.

Sero sapiunt Phryges. XXVIII

Hoc prouerbiũ ex uetustissima tragœdia Liuij Andronici mutuo sumptũ est, quę inscribitur, Equus Troianus: Sero sapiũt Phryges. Vsurpat à Cic. in Epist. famil. In equo, inquit, Troiano, scis esse, Sero sapiunt Phryges. Conuenit in eos, quos stulte factorũ se ro pœnitet. Siquidẽ Troiani tot iam acceptis cladibus, uix decimo demum anno de restituenda Helena consultare cœperunt: quam si statim initio reposcenti Menelao reddidissent, innumerabilibus sese calamitatibus subduxissent. Euripides in Oreste:
Νῦν γε φρονεῖς εὖ, τότε λιποῦσ᾽ αἰσχρῶς δόμους. id est,
At nunc profecto serius sapis bene,
Cum tunc penates turpiter reliqueris.
Nam uerba sunt ad Helenam Electræ. Refertur & à Festo Pompeio prouerbij titulo. Demades autore Plutarcho dicere solebat, Athenienses nunquam decernere pacem, nisi pullis uestibus indutos: innuens eos bellandi cupidiores, q̃ sat esset, nec nisi clade suorum admonitos de pace cogitare. At nos quanto sumus Atheniensibus uecordiores, qui ne tot quidẽ annorũ malis docti bellum odimus, nec de pace, quam inter Christianos perpetuam esse oportebat, tandem incipimus cogitare.

Piscator ictus sapiet. XXIX

Eandem habet sententiã illud apud Græcos celebratissimũ: ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν οἴσει, id est, Piscator percussus sapiet. Idq; ferunt ab huiusmodi quodam euentu natum: Cum piscator quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atq; à scorpio pisce feriretur, Ictus, inquit, sapiam. Itaq; suo malo doctus, cauit in posterum. Plinius libro xxxij. demonstrat id esse peculiare draconi, & scorpio pisci, ut lædant aculeis, si manu tollantur. Zenodotus ait parœmiam extare apud Sophoclem.

Factum stultus cognoscit. XXX

Idem aliter efferĩ ab alijs: ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, id est, Rem peractam stultus intellexit. Sumptum est autem ex Homero, qui pluribus locis hãc usurpauit sententiam. Vt in Iliados Ρ & Υ.
Μήτε ἀντίος ἵστασ᾽ ἐμοῖο,
Πρίν τι κακὸν παθέειν. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est,
Mihi obuius ire caueto, prius quàm
Noxæ aliquid capias: nam factum nouit & excors.
Huc allusit Euripides in Bacchis:
Κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὢν ἐμάνθανεν.
Nam didicit affinis malo.

De Pentheo, qui sero, nec nisi sua pernicie doctus, cœpit reuereri Bacchum. Neq; huic diuersum est, quod admonet senarius ille, inter Græcanicas sententias celebris:

Ἡ δὲ μετάνοια γίγνετ' ἀνθρώποις κρίσις. id est,

Tum iudicant homines, ubi iam pœnitet. Eodem pertinet Vergilianum illud,

Discite iustitiam moniti, & non temere diuos.

Item illud Demosthenicum: Non emo tanti pœnitere. Vnde perquam eleganter Fabius apud T. Liuium, euentum, stultorum magistrum appellat: Nec euẽtus docet hoc, inquiens, qui stultorum magister est, sed ratio. Plinius in Panegyrico, quem Traiano dixit, huiusmodi seram & infrugiferam prudentiã, miseram uocat: Terror, inquit, & metus & misera illa ex periculis facta prudentia, monebat ut à Rep. (erat autem omnino nulla Respub.) oculos, aures, animos auerteremus.

Malo accepto stultus sapit. XXXI

Paulo diuersius extulit Hesiodus, eandem tamen sententiam, cum ait in libro, cui titulus, Opera & dies:

Δίκη ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει,
Ἐς τέλος ἐξελθοῦσα, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est,

Tandem sua pœna nocentem
Consequitur, passusq; sapit tum deniq; stultus.

Ad quam sententiã uidet̃ alludere & Homerus in Iliad. ψ. ἵνα γνοίης ἀκτίνων. id est, Vti tuo damno cognoscas. Plato in Symposio, ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω, ὦ Ἀγάθων μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι. id est, Quæ sane tibi quoq; dico Agathon, ne ab hoc fallaris, sed ex cognitis his, quæ nobis acciderunt, caueas: nec iuxta prouerbium ueluti stultus post acceptum malum sapias. Huc referendum & Plautinum illud in Mercat. Feliciter is sapit, qui alieno periculo sapit. In eandem sententiam Tibullus elegiarum libro tertio:

Felix quicunq; dolore Alterius, disces posse carere tuo.

Huc alludunt & illæ sero sapientiũ uoces: Nunc scio quid sit amor. Nunc ego & illã scelestam, & me miserũ esse sentio. Ah, uix tandẽ sensi stolidus. Videtur adagiũ ex illa uetustissima fabula manasse, de duobus fratrib. Prometheo atq; Epimetheo, quę quidẽ refertur apud Hesiodũ, ad hãc fermè sententiã: Iupiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatũ è cœlo, ac mortalibus redditũ, cupiensq; illum simili retaliare dolo, Vulcano negociũ dat, ut è luto puellæ simulachrũ quãto maximo posset artificio fingat. Id simul atq; factũ est, singulos deos deasq; monet, ut ei simulachro suas quisq; dotes adiungerent. Vnde & uirgini Pandoræ nomen affictũ apparet. Hãc igitur omnib. formę, cultus, ingenij, linguæq; dotibus cumulatã, Iupiter cum pyxide pulcherrima quidem illa, sed intus omne calamitatũ genus occulente, ad Prometheũ mittit. Is recusato munere, fratrẽ admonet, ut si quid muneris sese absente mitteret̃, ne reciperet. Redit Pandora, persuasoq; Epimetheo, pyxidem donat. Eam simul ac aperuisset, euolantibusq; morbis sensisset Iouis ἄδωρα δῶρα, sero nimirũ sapere cœpit. Vbi Hesiodus palàm ad adagionem alludens ait: Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησεν. id est,

Accepit: tactusq; malo, tum deniq; sensit.

Idem significat in Theogonia: Hæc, inquit, peperit Προμηθέα ποικίλον αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθέα.

Prometheũ uafrum nominãs, ac uarijs instructum cõsilijs, Epimetheũ post erratum sapientem. Vnde & Pindarus in Pythijs, appellat illũ ὀψίνοον, quasi sero sapientẽ. Quod ipsa etiam indicãt uocabula. Nam προμηθεὺς Græcis eum significat, cui prius ꝙ̃ rem aggrediatur suppetit consiliũ: ἐπιμηθεὺς, cui re peracta, tum demũ consilium in mentẽ uenit. προμηθεύεσθαι, est cõsilio malis imminentibus occurrere. Lucianus in dialogo quodam, ex comico quopiã citat hunc uersiculum dictum in Cleonem, ꝙ sero, nec nisi confecto negocio saperet: Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα. id est,

Rebus peractis est Cleon Prometheus. Idem in calce eiusdem dialogi: ἐπεὶ τούς γε μεταβουλεύεσθαι, ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ προμηθέως ἐστίν. id est, Nã illud quidẽ post rẽ consulere, Epimethei est, non Promethei. Effertur etiam ad hunc modũ parœmia: παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. id est, Post mala prudentior. Rursum hoc pacto: ἐξ ὧν ἔπαθον, ἔμαθον. id est, ut senten-

ſententiā magis quàm uerba reddam: Quæ nocēt, docent. At multo conſultius eſt alienis malis prudentiorem reddi, iuxta Græcam ſententiam:

Βλέπων πεπαίδευμ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά. id eſt,

Aliena ſpectans, doctus euaſi, mala.

Circūfertur & illud noſtrati uulgo iactatū: Mortaleis pudore & iactura doctiores euadere.

Aliquid mali, propter uicinum malum. XXXII

Lyſimachus apud Plaut. in Merc. Nūc ego uerū eſſe illud uerbū experior, aliquid mali eſſe propter uicinū malum. Quibus ex Plauti uerbis ſatis liquet, hanc ſententiā uulgari ſermone fuiſſe celebratā. Eam Heſiodus elegāter expreſſit in opere, cui titulus, Opera & dies,

Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ' ἐγχώριον ἄλλο γένηται,
γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.
Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.
Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅστ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ,
οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη. id eſt,

Si qua domi inciderit tibi res, tunc ilico omiſſis
Adſunt uicini zonis, cinguntur at ipſi
Affines. noxa eſt uicinus ut improbus ingens,
Contra ita maxima commoditas, ſi commodus adſit.
Deeſt honor huic, bona quem uicinia deficit: at nec
Intereat bos, ni uicinus ubi improbus adſit.

Neq; tantum inter priuatos uicinos hæc ſententia locum habet, uerumetiā experimentis obſeruatum eſt, populos à uicinis ſubuerſos. Quemadmodum Ætolis & Acarnanibus euenit, qui ſe mutuis cladibus euerterunt, inter ſe finitimi. Item Carthaginenſibus & Byontinis, quarum hiſtoriarum meminerunt Heſiodi interpretes. Huc uidetur leuiter alluſiſſe Vergilius in Eclogis, cum ait:

Nec mala uicini pecoris contagia lædent. Et,
Mantuæ uæ miſeræ nimium uicina Cremonæ.

Admonet aūt parœmia, uti bonorū conuictū, & conſuetudinē expetamus, à malis nos quā maxime poſſumus abducamus. Proinde ſcitū eſt illud Themiſtoclis apud Plutarc. qui cum prædiū quoddā uenderet, hoc quoq; præconē addere iuſſit, ὅτι καὶ ἀγαθοὺς ἔχει γείτονας. id eſt, quòd uicinos etiam haberet bonos, quaſi uicini cōmendatione futurū eſſet longe uendibilius. Neq; multum abhorret hinc illud eiuſdem Heſiodi carmen:

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ. id eſt,

Sæpe mali malefacta uiri populus luit omnis.

Manus manum fricat. XXXIII

Socrates in Axiocho Platonis ait Prodico ſophiſtæ hunc Epicharmi comici uerſiculum ſemper in ore fuiſſe: Ἡ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει, δός τι καὶ λάβοις τι. id eſt,

Affricat manum manus, da quiddā & aliquid accipe: uidelicet hominis quæſtū facete taxans, qui neminē gratis doceret, & à quo ſe quoq; quæ tum dicturus eſſet, didiciſſe affirmabat, at ne id quidem gratuito, imò numerata mercede. Sententia digna tum homine Siculo, tum uafro poeta. Sic enim illum appellat Cic. Monet aūt, neminem fermè mortaliū inueniri, qui uelit in quempiam beneficiū collocare, à quo nō ſperet aliquid emolumēti uiciſſim ad ſe rediturū, ſed officiū inuitari officio, beneficiū beneficio prouocari. Idem adagium effertur & hoc pacto: χεὶρ χεῖρα νίπτει. id eſt, Manum manus lauat. Idem pollet utraq; metaphora. Nam mutua cōmoditas eſt, quoties uel fricat, uel abluit manus manum. Circumfertur inter Græcanicas ſententias huiuſmodi diſtichon:

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα καὶ πόλις σώζει πόλιν.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλος τε δάκτυλον. id eſt,

Vrbs ſeruat urbem, ſeruat itidem uir uirum,
Manus manum, digitumq; digitus abluit.

Vtitur eo & Seneca in ludicro libello De morte Claudij Cæſaris.

Gratia gratiam parit. XXXIIII

Eandem ſententiam Sophocles ſimpliciter extulit in Oedipo Coloneo: Ἡ χάρις χάριν φέρει. id eſt, Gratiā adfert gratia. Rurſum apud eundē in Aiace Maſtigophoro,

phoro,

phoro: χάρις χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ' ἀεί. id est,
Beneficium semper beneficiũ parit. Quod Hesiodus uelut enarrans in primo Georg.
τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι,
Καὶ δόμεν ὅς κεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅς κεν μὴ δῷ.
Δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ' οὔτις ἔδωκεν. id est,
Æquum ut ametur amans: qui accedit, iungitor illi.
Da, tibi qui dederit: qui non dederit tibi, ne da.
Danti aliquis dedit, at non danti non dedit ullus.
Quibus significatur beneficium inuitari beneficio, & officium officio prouocari. Euripides in Helena: χάρις γὰρ ἀντὶ χάριτος ἐλθέτω. id est,
Beneficium beneficio respondeat.

Par pari referre. ἴσον ἴσῳ ἐπιφέρειν. XXXV

Terentius in Eunucho parœmiã usurpat, superiori nõ admodum dissimilẽ: Par pari referto. Qua monemur ut tales simus in alios, quales in nos illos experimur. Ac iuxta Medeam Euripideã amicis simus amici, inimicis infesti, in perfidos perfidi, parcos parci, clamosos clamosi, impudentes improbi: deniq; utcunq; meritũ merito simili retaliemus. Idem in prologo Phor. Quod ab ipso allatũ est, sibi id esse relatũ putet. Non inconcinne tum quoq; usurpauerimus, si quãdo uerba uerbis, blandicias blandicijs, promissa promissis pensamus. Huc pertinet illud non illepidũ, quod refert Aristot. lib. Moral. 9. Dionysius citharœdũ accersiuerat, ut sibi caneret in nuptijs: atq; cum eo his pactus est legib. ut quo doctius meliusq; caneret, hoc copiosiorem ferret mercedẽ. Annixus est omni artificio citharœdus uti q̃ scitissime caneret, sperãs amplissimũ præmium. At postridie pactam mercedẽ reposcẽti musico, qui cõduxerat, ait iam persoluisse sese quod esset pollicitus: nempe par pari retulisse, proq; uoluptate reposuisse uoluptatẽ, spem lucri significãs: quæ quidẽ hoc maior fuerat, quo magis ex arte cãtasset. Verũ hoc loco negat philosophus par pari relatũ: ꝓpterea, q̃ alter id quod uolebat accepit: alter eo quod expetebat, frustratus est. Huc uidetur respexisse Euripides, cum ait in Andromache,
σώφρων καθ' ἡμᾶς, σώφρον' ἀντιλήψεται,
θυμούμενος δὲ τεύξεται θυμουμένων. id est,
Modestus in nos sentiet modestum item,
Commotus autem nos reperiet concitos.
Porrò prouerbiũ natum uideri potest à compotationib. ueterũ Græcorum, apud quos æqualibus cyathis bibere mos erat. Archippus in Amphitryone secunda apud Athenæum, lib. x. τίς ἐκέρασε σφῷν ὦ κακόδαιμον ἴσον ἴσως; id est,
Quis par scelestè miscuit uobis pari? Item Cratinus in Pytine,
τὸν δ' ἴσον ἴσῳ φέροντ' ἐγὼ 'κπίομαι. id est, At par pari reddenti, ego respondero. Item lib. vi. οὐ δὲ τῶν ἐν τῇ ῥώμῃ ἴσον ἴσῳ τὸν ἰχθὺν πωλούντων. id est, Non per eos qui Romę piscem uendunt, parem pari: sentiens singulos precio æstimatos uendi. Erat hæc uox ἴσον ἴσῳ, solennis inter propinandum, ut ex eodem autore facile liquet. Ea significabãt, aut pares esse cyathos, aut tantundem additum aquę, quantũ inesset uini. Huius formæ sunt illa: paria facere, pro pensare ex æquo, & parem calculum ponere. Plinius ad Flaccum, Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculũ ponere, nec urbis copijs ex Laurentino, nec maris iam turbidi tempestatibus possum. M. Tullius libro De oratore ad Brutum, Par pari retulit ad schema rethoricum, quo membra orationis pari syllabarum numero sibi respondent. Nam, inquit, quum aut par pari refertur, aut contrarium contrario opponitur, aut quæ similiter cadunt uerba, uerbis comparantur, quicquid ita concluditur, plerunq; fit ut numerose cadat.

Eadem mensura. XXXVI

Quod modo retulimus, uidetur pariter & ad officij, & ad iniuriæ relationem pertinere, uerum ad beneficij pensationum magis referendum, quod ait Hesiodus,
Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴ κε δύναι. id est,
Aut mensura eadem, aut melius quoq;, si qua facultas.
Quod docet officium remetiendũ esse eadem mensura, aut etiã copiosiore, si suppetat facultas: prorsumq; hac parte imitandos esse fœcundos agros, qui sementẽ depositam multo

multo cũ fœnore reddere consueuerũt. Citat̃ à Luciano prouerbij uice in Imaginib. αὐτῷ μέτρῳ φασὶ καὶ λώϊον. i. Eadẽ mẽsura, quod aiũt, aut melius. M. Tull. Epist. ad Attic. lib. xiij. Ego aũt me parabã ad id quod ille mihi misisset, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, si modo potuissem. Nam hoc etiã Hesiodus asscribit, αἴ κε δύνηαι. Hoc adagio nõ grauatus est uti præceptor noster Christus in Euangelio, cum ait futurum, ut qua mensura fuerimus alijs emensi, eadem nobis alij remetiantur. Sic enim loquitur apud Matthæum: Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε. καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. id est, In quo iudicio iudicatis, in eo iudicabimini: Et qua mensura metimini alijs, illa remetientur uobis.

Crassa Minerua: Pingui Minerua: Crassiore Musa. XXXVII

Minerua, iuxta poetarum fabulas, artibus atq; ingenijs præsidet. Vnde & illud fluxit, Inuita Minerua. Præterea illud: Pingui, seu crassa Minerua. quod quidem iam olim prouerbij uice celebrat̃. Columella lib. De re rust. xij. cap. i. In hac aũt, inquit, ruris disciplina nõ considerat̃ eiusmodi scrupulositas, sed quod dicit̃, pingui Minerua, quantum uis utile continget uillico tẽpestatis futuræ præsagium. Idem in primi libri præfatione: Potest ẽm nec subtilissima, nec rursum (quod aiũt) pingui Minerua, res agrestis administrari. Idem lib. x. Nec tamen Hipparchi subtilitas, pinguioribus, ut aiunt, rusticorum literis necessaria est. Dicit̃ pinguiore Minerua fieri, qđ incõditius simpliciusq; quasiq; indoctius fit, nõ aũt exquisita arte, nec exactissima cura. Vnde & Priapus ille, cum rem obscœnam quã poterat urbanius per inuolucra uerborũ petere, nudis uerbis rogat:

Crassa, inquit, Minerua mea est.

Et Horatius philosophum describens, non exactis illis Stoicorum rationibus atq; argutijs instructum, sed ueluti citra artem philosophiam moribus exprimentẽ, neq; tam disertum, quàm simplicem ac syncerum,

Rusticus, inquit, anormis, sapiens, crassaq; Minerua.

A. Gellius lib. xiiij. cap. i. Nequaq; tamen id censebat in tam breui exiguoq; uitę spacio quãtouis hominis ingenio cõprehendi posse, & percipi, sed cõiectari pauca quædam, & ut uerbo ipsius utar, παχύτερον. id est, crassius, & pingui Minerua.

Crassiore Musa. XXXVIII

Παχυτέρᾳ μούσῃ. i. Crassiore Musa. Eandẽ parœmiã sic extulit Quintil. Instit. orat. lib. i. Libet propter quosdam imperitiores etiam crassiore, ut uocant, Musa dubitationem huius utilitatis eximere. Inuenitur aliquoties apud scriptores non inidoneos, pinguiore formula, pro eo quod est planius atq; intelligibilius. Dictum est & Latine loqui, pro eo quod est aperte & simpliciter. M. Tullius in Verrem: Latine me scitote, non accusatorie loqui. Idem in Philip. Sed ut solent ij qui plane & Latine loquuntur. In Priapeijs, Simplicius multo est, da pædicare, Latine Dicere.

Rudius ac planius. XXXIX

Inelegantius quidem est illud apud Grecos, sed idem tamen pollet: ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον εἰπέ. quod apud eundẽ refertur Gellium: Nosti enim, inquit, credo uerbum illud uetus & peruulgatum, ἀμαθέστερον εἰπὲ καὶ σαφέστερον. id est, Indoctius rudiusq; quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare. Sumptum apparet ex Aristophanis comœdia, cui titulus Βάτραχοι. id est, Ranæ.

Ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ καὶ σαφέστερον. id est, Indoctius proloquitor, atq; clarius.

Quo carmine Bacchus Euripidis obscuritatẽ taxat, qui nescio quid parũ dilucide proposuerat. Suidas & interpres admonet subesse prouerbiũ quod hunc ad modũ feratur:

Σαφέστερόν μοι κ' ἀμαθέστερον φράσον. id est, Apertius mihi loquere, atq; indoctius.

Suspicor inde sumptum, q antiquitus illi σοφοὶ, quos uocant, soleant mysteria sapientiæ quibusdam ænigmatũ inuolucris data opera obtegere: uidelicet ne prophana turba, ac nondũ philosophiæ sacris initiata posset assequi. Quin & hodie nonnulli philosophiæ ac theologiæ professores, cum ea quandoq; tradant, quæ quæuis muliercula aut cerdo dicturus sit, tamen quo docti uideantur, rem spinis quibusdam ac uerborum portentis implicant & inuoluunt. Sic Plato numeris suis obscurauit suam philosophiam: sic Aristotelis multa mathematicis collationibus reddidit obscuriora.

Sus Mineruam. XL

Tritissimũ apud Latinos autores adagium: ὗς τὴν Ἀθηνᾶν. id est, Sus Mineruam, sub-

audiendũ, docet aut monet. dici solitũ quoties indoctus quispiam atq; insulsus eũ doce re conatur, à quo sit ipse magis docẽdus : aut, ut Festi Pompeij uerbis utar, cum quis id docet alterũ, cuius est ipse inscius. Propterea q; Mineruæ artiũ & ingeniorũ, ut diximus tutela tribuitur à poetis. Porrò sue nullũ aliud animal magis brutũ, magisq; sordidũ, ut quod stercoribus impense gaudeat, uel ob iecoris magnitudinẽ, quæ sedes est cõcupiscentiæ ac libidinis : uel ob narium crassitudinẽ, & olfactum hebetẽ. unde fit ut non offendatur fœtore: tum adeo pronũ, ciboq; deditũ, ut si forte sursum aspicere cogat, protinus stupore sileat ob insolentiã, ut tradit Alexãder Aphrodiseus. Nec est aliud magis indocile, proinde nõ ad usum aliquẽ, quẽadmodũ pecudes nõnullæ, sed ad epulas dun taxat à natura donatũ uidetur. Cui rei testis est Plinius lib. viij. cap. li. Animaliũ, inquit, hoc maxime brutũ: animamq; ei pro sale datam, nõ illepide existimabat. Idem affirmat Varro lib. De re rustica ij. Suillum, inquit, pecus donatũ à natura dicũt ad epulandum. Itaq; his animam datam pro sale, quæ seruaret carnem. Atq; hæc quidẽ uerba quid sibi uelint, explicat M. Tullius lib. De finibus bonorum v. Etenim omnium rerum, inquit, quas & creat natura & tuetur, quæ aut sine animo sunt, aut non multo secus, eorũ summum bonum in corpore est, ut non inscite illud dictum uideatur in suem, animũ illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt aũt bestiæ, in quibus inest aliquid simile uirtutis, ut in leonibus, ut in canibus, ut in equis, in quibus non corporum solum, ut in suibus, sed etiam animorũ aliqua ex parte motus aliquos uidemus. Aristoteles in Physiognomicis scribit, exigua frõte homines, indociles, et ad disciplinas ineptos uideri, atq; ad suũ genus pertinere, tanquã à docilitate humanisq; artibus longe omnium alienissimum. Nam reliqua fermè docilitatis esse capacia. Vnde nunc quoq; uulgo insipidos istos, & quasi uentri atq; abdomini natos, sues appellare consueuimus. Quin & Suetonius in catalogo illustrium grãmaticornm, refert Palæmonem arrogantia tanta fuisse, ut M. Varronem porcum appellaret, secum & natas & morituras literas. Præterea si quid indoctum atq; illiteratũ significare uolumus, id ex hara profectũ dicimus. Quemadmodum M. Tullius in Pisonẽ: Ex hara productæ, non schola. Hinc igitur natum adagium, Sus Mineruam. L. Cæsar apud Cicer. lib. De oratore ij. Sic ego, inquit, Crasso audiente primum loquar de facetijs, & docebo sus, ut aiunt, oratorẽ eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Idem Cicer. lib. de Academicis quæstionib. primo: Nam etsi non sus Mineruã, ut aiunt, tamen inepte quisquis Mineruã docet. Hieronymus in Rufinum : Prætermitto Græcos quorũ tu iactas scientiam, & dum peregrina sectaris, penè tui sermonis oblitus es, ne uetere prouerbio, Sus Mineruam docere uideatur. Vsurpat idem uerbis commutatis in epistola ad Marcellam, cuius initium : Mensuram charitas non habet. M. Varro, & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt, id quod ex Pompeij uerbis licet conijcere. Quam rem, inquit, in medio, quod aiunt, positam, ineptis μύθοις inuoluere maluerunt, quàm simpliciter referre. Celebratur à multis Demost. scomma, qui, cum Demades uociferaretur in eum: Δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διορθοῦν ἡ ὗς τὴν ἀθηνᾶν. id est, Demosthenes uult me corrigere sus Mineruã. respondit: αὕτη μὲν τοι πρώην ἡ ἀθηνᾶ μοιχεύουσα εἰλήφθη. id est, Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehensa. Dictum allusit ad Mineruam uirginem.

Sus cum Minerua certamen suscepit. XLI.

Cum hoc aut idem, aut certe quàm maxime finitimum, quod apud Theocritum legitur in Hodœporis,

ὗς ποτ' ἀθηναίαν ἔριν ἤρισε. id est, Cum diua est ausus sus decertare Minerua.

Quoties indocti stolidiq;, & depugnare parati, nõ uerentur summos in omni doctrina uiros in certamen literarium prouocare. Theocriti enarrator sic efferri uulgo προοιμίαν scribit, ὗς ὢν πρὸς ἀθηνᾶν ἐρίζεις. id est, Sus cum sis, cum Minerua cõtendis. Scholiastes nescio quis addit, eos ἐρίζειν dici, qui uerbis certant, ἐρείδειν, qui factis. quo magis ridiculum est, si sus indocilis certet cum Minerua disciplinarum præside.

Inuita Minerua. XLII.

Latinis & illud est celebratissimum, Inuita Minerua, pro eo quod est refragante ingenio, repugnante natura, non fauente cœlo. Cicero in Officijs: Inuita, ut aiunt, Minerua. Idem libro Epistolarum familiarium xij. Quinquatribus frequenti senatu causam

tuam egi, non inuita Minerua. Rursum eiusdem operis lib. iij. Idq́ quoniã tu ita uis, puto me non inuita Minerua facturum. Horatius,

Tu nihil inuita dices, faciésue Minerua.

Huc allusit Seneca, cum dixit, Male respondere coacta ingenia.

Abijt & taurus in syluam. XLIII

Ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν. id est, Abijt & taurus in syluam. Pastorale prouerbiũ, allegoria subturpicula, significãs diuortiũ, ac neglectũ ueteris amicæ. Tametsi licebit in usum uerecundiorẽ trahere hoc modo, si per iocũ accõmodabitur ad eos, qui pristinos amicos negligere uidentur, & à familiariũ congerronũq́ grege desuescere. Aut in illos etiam, qui à solitis desciscunt studijs, diuersumq́ uitæ sequuntur institutum. Theocritus in Idyllio, cuius titulus est Theonycho, nominatim etiam prouerbij uice refert,

Αἶνος θὴν λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν. id est,

Fertur & hoc olim, in syluam secedere taurum.

Queritur aũt amans, se iam pridẽ ab amica relictũ, plurimũq́ iam esse temporis ostendit, quòd Cynisca, id est, Catella, nam id erat nomẽ puellæ, sese Lyco quodã oblectet, neq́ omnino curet ad pristinã redire cõsuetudinem: non magis quàm tauri, qui & ipsi nõnunquã à uaccarum armentis secedunt, & aut reliquis aggregant taurís, aut solitarij per nemora uagant, nullo fœminarũ desiderio tacti. Eum secessum, eumq́ uacarum neglectum, quasiq́ diuortiũ, pastores peculiari uerbo uocant ἀπιμαγελεῖν, uoce nimirum composita ἐκ τοῦ ἀτιμεῖν τὸ ἀτιμάζειν καὶ καταφρονεῖν, quod est despicere negligereq́, ac pro nihilo ducere: & ἐκ τῆς ἀγέλης, quod armentũ sonat. Ac tum ἀπιμαγελεῖν dicuntur tauri, cum segregati à uaccarũ cõmercio, adeo nõ curant illas, ut non modo coitum nõ appetãt, sed ne pascuis quidẽ ijsdem uti uelint. Hunc animantis morem, simulq́ uocem ipsam ei tributam rei demonstrat Aristoteles lib. De natura animalium vi. his uerbis: ὁ δὲ ταῦρος ὅταν ὥρα τῆς ὀχείας ᾖ, τότε γίνεται σύννομος, καὶ μάχεται τοῖς ἄλλοις, τὸν δὲ πρότερον χρόνον μετ' ἀλλήλων εἰσίν, ὃ καλεῖται ἀλιμαγελεῖν. πολλάκις γὰρ οἵ γε ἐν τῇ ἠπείρῳ, οὐ φαίνονται τριῶν μηνῶν, ὅλως δὲ τὰ ἄγρια πάντα ἢ τὰ πλεῖστα, οὐ συννέμονται ταῖς θηλείαις πρὸ τῆς ὥρας τοῦ ὀχεύειν. Ea uerba nos appendemus magis quàm annumerabimus, hoc modo: At taurus, cum tempus coitus adfuerit, tum demũ incipit cõmunibus cũ uaccis pascuis uti, cumq́ reliquis tauris dimicat. Nam ante id temporis inter sese pascuntur, quod quidam appellant, ἀπιμαγελεῖν. Sanè qui sunt in Epiro prouincia tauri, sæpenumero trium mensiũ spacio non apparent. Porrò fera animantia, aut omnia, aut certe pleraq́ ante tẽpus coeundi nõ aggregant ad cõmunes cum fœminis pascuas. Illud admonitu dignum mihi uisum est, in uersione Theodori Gazæ, pro Græca uoce ἀπιμαγελεῖν, quam Romana lingua nullo pacto reddere potest, scriptũ esse coarmentari. Idq́ uerbi doctis etiam uiris nõ parũ caliginis offudit, ita ut deprauatũ apud Aristotelẽ locũ existimẽt, cõmutataq́ lectione, longe diuersum sensum inducant, putentq́ Theodorũ in transferẽdo nõ mediocriter hallucinatũ. At ego tota re diligentius pensiculata, uidere uideor Aristotelicorũ uerborũ sententiam citra ullius uocis cõmutationẽ adamussim quadrare: uidelicet taurũ aggregari cum uaccis, & in ijsdem uersari pascuis, appetente coitus tẽpore, eiq́ nõ conuenire cum reliquis taurorũ armentis, sed bellum cum alijs gerere: reliquis aũt tẽporibus tauros cum tauris socialiter ijsdem uti pascuis, neq́ fœminarum conuictum sequi, sed inter sese agere, quod idem accidat in feris fermè omnibus. Hanc aũt taurorũ cum tauris societatem, neglectis uaccarũ armentis, uocari ἀλιμαγελεῖν. Quæso quid hic scrupuli, cur Aristotelicam lectionẽ mutandam existimemus: nisi si quid offendit mutatus numerus in ταῦρος & εἰσίν, id quod Aristoteli præsertim eo in opere penè familiare deprehendit. Dictionem aũt illam coarmentari, non germanã, sed suppositiciam esse, dubium nõ est, & aut librariorũ incuria, aut alicuius parũ eruditi temeritate inductam. Suspicor enim legendum, uel dearmentari, uel abarmentari. Neq́ enim adduci possum, ut credam Theodorum hominem tam in omni doctrinæ genere absolutum, fuisse lapsum, præsertim in uoce, neque magnopere prodigiosa, nec inusitata Græcis autoribus, utpote cuius uim uel ipsa statim indicat etymologia: præterea quæ apud Theocritũ autorẽ usq́ adeo notum uulgatumq́ legatur, ἐν νομεῦσι καὶ βουκόλοις. id est, in pastore, siue bubulcis:

Χ' οἱ μὲν ἅμα βόσκοιντο καὶ ἐν φύλλοισι πλανῷντο

οὐδ᾽ ἐν ἀλιμαγελεῦντες. id est,
Atq; hi pascuntur simul, inq; comantibus herbis
Errant, & non ulla gregis diuortia quærunt.
Ad hæc Suidas ostendit, ταῦρον ἀτιμάγελον appellatum τὸν τῆς ἀγέλης καταφρονοῦντα, id
est, qui negligeret armentum. Huc mihi uidetur nonnihil allusisse Virgilius in Sileno:
Ah uirgo infelix, tu nunc in montibus erras:
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno sequitur grege. claudite nymphæ
Dictææ, nymphæ nemorum iam claudite saltus.
Si qua forte ferant oculis sese obuia nostris
Errabunda bouis uestigia: forsitan illum,
Aut herba captum uiridi, aut armenta secutum
Perducant aliquæ stabula ad Gortynia uaccæ. Cum enim ait,
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,
taurum innuit ἀλιμάγελον. Item cum ait: Errabunda bouis uestigia. Significat aūt
poeta taurum quem adamabat Pasiphae, aut prorsus ἀλιμαγελεῖν, aut eatenus ἀτιμαγε-
λεῖν, ut suo armento neglecto, uaccas alias sequeretur. Porrò de pugna taurorum inter
ipsos coitus tempore, meminit idem Maro lib. Georg. tertio:
Nec mos bellantes unà stabulare, sed alter
Victus abit, longeq; ignotis exulat oris
Multa gemens ignominiam, plagasq; superbi
Victoris, tum quos amisit inultus amores.
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.
Equidem arbitror hanc ipsam uocē si deflectatur aliò, prouerbialem esse, quemadmo-
dum sunt & illæ καπρᾶν & ἱππομανεῖν, ad eamq; potissimū respexisse Theocritū, cū ait
prouerbio dici: Ἔβα καὶ ταῦρος ἀν᾽ ὕλαν.
Scholia quæ feruntur in Theocritū, habēt ἔβα κὴν ταῦρος, pro καὶ coniunctione copula-
tiua, mutata κὴν expletiua: addunt esse prouerbium de his dici solitum, qui abessent nō
reuersuri. Taurus enim si semel aufugerit in syluam, capi nō potest. Vnde nō inconcin
ne quis dixerit, maritū diutius ab uxore secubantem, ἀτιμαγελεῖν: & eum qui familiares
desierit inuisere, ἀτιμαγελεῖν: & qui diutius à Musis, ac librorū abstinuerit cōtubernio,
ἀτιμαγελεῖν. Item qui à cōuictu hominum abhorreat, secumq; uiuat, ἀτιμάγελον licebit
appellare. Et qui à legitimo cōtubernio aberrarit, secesseritq;, nō inepte dicet ἀτιμαγε-
λεῖν. Nec prorsus abhorret ab hac forma, quod est apud Aristoph. in Lysistrata,
οἴκοι δὲ ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον. id est, Domi absq; tauro cœlibem uitam exigam.
Sic enim significauit uitam cœlibem fœminæ, negligentis taurum, id est, maritum. Sic
& Horatius: Pereat male quæ te
Lesbia, quærenti taurum, monstrauit inertem.

Annus producit, non ager. XLIIII

Ἔτος φέρει οὐχὶ ἄρουρα. id est, Annus producit segetē, non aruū. Hemistichion prouer-
biale quod refertur à Theoph. lib. De plantis viij. πρὸς αὔξησιν δὲ καὶ τροφὴν μέγιστα μὲν ἡ τοῦ
ἀέρος κρᾶσις συμβάλλεται, καὶ ὅλως, ἡ τοῦ ἔτους κατάστασις. εὐκαίρων γὰρ ὑδάτων καὶ εὐδιῶν καὶ χειμώ-
νων γινομένων, ἅπαντα εὔφορα καὶ πολύκαρπα, κἂν ἐν ἁλμώδεσι καὶ λεπτογείοις ᾖ. διὸ καὶ παροιμια-
ζόμενοι λέγουσιν, οὐκ ἄλλως, ὅτι ἔτος φέρει οὐχὶ ἄρουρα. μέγα δὲ καὶ αἱ χῶραι διαφέρουσιν. id est, Ad
incrementū aūt alimentūq; plurimum quidem cœli temperies, & in totum anni condi-
tio iuuat. Etenim si imbres, serenitates, & hyemes accidant opportunæ, cuncta felicius
atq; uberius proueniunt, etiā in salsuginosis, ac parum pinguibus agris. Vnde nō ab re
est, quod prouerbio dicūnt, Annū producere fructū non aruū. Veruntamen non parui
refert, quæ sit regionū ratio. Hic illud obiter admonendū duxi, in impressis exemplari-
bus legi, οὐ καλῶς, id est, nō recte: atq; hoc ipsum, ut mea quidē est opinio, οὐ καλῶς, par
tim quod Theodorus Gaza uerterit hoc loco nō perperam: partim quod non perinde
quadret ad Theophrasti sententiam. Nam is fatetur uerū esse, plurimū habere momen
ti cœli

ti cœli conditionem, id quod etiã prouerbio testatum sit, quo non sine causa tota prouentus ratio tribuitur aeri, tamen nonnihil etiam discriminis situm esse in ipso soli ingenio. Proinde legendum suspicor pro οὐ καλῶς, οὐκ ἄλλως, id est, non temere. Quanquam equidem uideo & illud οὐ καλῶς, utcunq; posse defendi. Nimirum ut Theophrastus improbet uulgare dictum, quod cœlo momentum omne tribuit, cum & à soli ratione magna pars pendeat. Mihi tamen superior lectio magis arridet, atq; huic meæ sentẽtiæ doctos calculum suum addituros existimo. Repetit idem adagium lib. De causis plantarum tertio, rationẽ reddens, cur in frigidis pariter & calidis regionibus triticum prouẽniat, haud negans agri naturam nonnihil conferre ad fertilitatem, sed multo maximum momentum habere aerem circumfusum, & cuiusmodi cœli uẽtorumq; temperies contingat, tũ ad quos flatus oppositus sit ager. Meminit & Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate secundo. Porrò si libebit usum prouerbij dilatare, non intempestiuiter accõmodabitur in hanc sententiã, si quis dicat, ad uirtutem educationem longe plus adferre momenti quàm genus: ac planè perparui referre, quibus maioribus sis natus, sed multo maxime quibus rationibus educatus, quibusq; moribus sis institutus. Nam cœlum uelut educat, quod progignit terra. Ad hoc adagij uidetur allusisse Euripides in Hecuba, quam ita loquentem facit:

οὔκουν δεινόν, εἰ γῆ μὲν κακὴ
τυχοῦσα καιροῦ θεόθεν, εὐστάχυν φέρει.
χρηστὴ δ' ἁμαρτοῦσ', ὧν χρεὼν αὐτὴν τυχεῖν,
κακὸν δίδωσι καρπόν· ἀνθρώποις δ' ἀεί,
ὁ μὲν πονηρὸς, οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός,
ὁ δ' ἐσθλὸς, ἐσθλός, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.
ἆρ' οἱ τεκόντες διαφέρουσιν, ἢ τροφαί;
ἔχει γέ τοι τι καὶ τὸ τρεφῆναι καλῶς δίδαξιν ἐσθλοῦ. id est,

Non nouum ergo, si mala
Fauente cœlo, terra fert segetem bonam:
Bona, destituta quibus opus fuerat, malum
Fructum ædit. At mortalium quisquis malus,
Nil possit aliud esse quàm semper malus,
Frugi usq; frugi. Sors nec ingenium uiri
Aduersa uitiat, sed probus semper manet.
Vtrum id parentum, an educantium magis?
Rectè educari, scilicet nonnullam habet Doctrinam honesti.

Videtur Hecuba plusculum tribuere genituræ quàm institutioni, miraturq; proinde non idem euenire in mortaliũ moribus, quod in prouentu segetum accidat. Porrò quãto plus ualeat institutio quàm genus, Lycurgus eleganter ostendit, prolatis apud multitudinem duobus canibus, quorum alter ingenerosa matre natus, propter institutionem gnauiter feram est insecutus: alter generosis ortus parentibus, quòd institutus non esset, turpiter relicta fera, ad odorem panis ac cibi restitit.

In uado. XLV

Metaphora prouerbialis: In uado esse, pro eo quod est in tuto, citraq; discrimẽ, sumpta à natantibus aut nauigantibus. Terentius, Omnis res in uado est. Plautus in Aulularia: Hæc propemodum iam esse in uado salutis res uidetur. Vadum autem est aquæ fundus, in quo quisquis constiterit, is iam effugit periculum ne mergatur.

In portu nauigare. XLVI

Affinis est huic allegoria, ἐν λιμένι πλεῖν, id est, In portu nauigare, qua significamus nos iam à periculo abesse. Propterea quòd qui medijs adhuc in fluctibus nauigant, hi uentorũ & æstus arbitrio nauigant. Contrà qui iam intra portum sunt, nihil habent negocij cũ undis ac uentis. Vnde uulgatissima metaphora, hominẽ in cuius præsidio cõquiescimus, portum appellamus. Et qui sese ad tranquillã tutamq; aliquã uitæ rationẽ traducunt, in portũ se recipere dicuntur. Terentius in Andria: Nunc huius periculo fit: Ego in portu nauigo. Maro paulo diuersius in Æneidos libro septimo,

Nunc mihi parta quies, omnisq; in limine portus.

Bos lassus fortius figit pedem. XLVII

Diuus Hieron. oppido ꝗ̃ elegans adagiū usurpauit, ad beatū Aureliū August. scribens, eūq; deterrere cupiens, ne iuuenis senē prouocet. Propterea ꝙ tardius quidem ad pugnā excitant̄ hi, qui iā sunt ætate quasi fessi: uerū ijdem grauius sęuiunt atq; urgent, si quando senilis illa uirtus iritata recaluit. Memēto, inquit, Daretis & Entelli, & uulgaris prouerbij, ꝙ bos lassus fortius figat pedē. A ueteri trituræ more ductū apparet, cum circumactis à bubus super manipulos plaustris, grana excutiebant̄: partim à rotis in hoc armatis, partim à taurorū ungulis. Et lex illa Mosaica, quam citat Apost. Paulus ad Timoth. uetat, ne boui triturāti os obligetur. Itaq; bos lassus, q̃m grauius figit pedem, magis est ad trituram idoneus. At nō itē equus ad cursum. Potest allusum uideri & ad hoc ꝙ iuuenes corporis agilitate præpollent: Senes in stataria pugna ac uiribus superiores sunt. id quod & Virgil. in Daretis & Entelli cōgressu declarat. Nec admodū hinc abludit illud quod in Græcorum collectaneis positū reperio, ἀρέμας βοῦς. id est, Lente bos, subaudiendum mouet pedem. Nam sensim quidem mouet, at grauius premit.

Tota erras uia. XLVIII

Τῇ πάσῃ ὁδῷ ἀφαμαρτάνειν. i. Tota aberrare uia, prouerbium est in eos, qui uehementer aberrāt. Terent. in Eun. Tota erras uia. Translatum à uiatoribus, qui nonnunquā ita solent aberrare à uia, ut nō sine dispendio quidē, tamen quò tendebāt, perueniāt: nonnunquā sic aberrāt, ut longe diuertāt, & in diuersum tendāt. Vnde & exorbitare dicuntur, qui à uero aberrant. Aristot. in Ethicis: Haud tota aberrāt uia. Idem Naturalium lib. i. scribit priscos illos philosophos naturaliū causarum scrutatores, exorbitasse, ac uelut è uia depulsos prorsus aberrasse à uero. Sumptum est ex Aristoph. Pluto:

Ἦ τῆς ὁδοῦ τὸ παράπαν ἡμαρτήκαμεν;

Viáne tota prorsus exerrauimus?

Quinetiā hodie dictitāt eos in uia esse, qui recto cōsilio quippiā instituunt: extra uiam, qui qua nō oportet ratione rem aggrediunt̄. Sunt fermè prouerbiales & illę metaphoræ doctis usitatissimæ, Depellere à uia, reducere in uiam, monstrare uiam, facere uiam, sternere uiā, aperire uiam, præcludere uiam, intercludere uiā.. Cicero in primo Philipp. Quod si putas, totam ignoras uiam gloriæ. Celebre habetur & illud apophthegma, Bene currunt, sed extra uiam, Καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ᾽ ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ.

Toto cœlo errare. XLIX

Huic confine est, quod usurpat Macrobius Saturnal. lib. tertio: Nunquám ne, inquit, Prætextate tibi uenit in mentem, toto, ut aiunt, cœlo errasse Vergilium? Sumptum uidetur ex Aristophanis Ranis,

Εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐρανίου γ᾽ ὅσον.

Ab Euripide dicitur in Æschylum, qui plurimum errasset in his quæ dixerat. Metaphora ducta, uel à Phaethōtis, aut Cereris fabula: uel à nauigātibus, qui cœli siderūq; obseruatione cursum moderant̄: proinde naucleri, cum uehementer aberrant, in cœli parte longe diuersa cynosuram imaginantur nonnunquam, totoq; aberrant cursu. Nisi malumus cœlum pro regione accipere, uelut Horatius:

Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.

Suo iumento sibi malum accersere. L

Qui ipse sibi malorū est autor, suo iumento sibi malum accersere dicit̄, tanq̃ suo sumptu suaq; opera, quasi suopte plaustro malorū sarcinā adportet sibi. Plautus in Amphitryone: Ipse homo sibi à me malam rem arcessit iumēto suo. Sumpta metaphora à plaustris onerarijs. Nam id quoq; significat iumentum, autore Gellio libro uigesimo, capite primo: aut certe ab animalibus tergo uectantibus onera.

Suo sibi hunc iugulo gladio, suo telo. LI

Suo gladio, suóue telo iugulari dicitur, qui suis ipsius dictis reuincitur, aut q suopte inuēto dolóue capitur: deniq; in quē quocunq; modo, seu dictū, seu factū retorquetur, quod ab ipso profectum sit: ueluti si quis exēplo Protagoræ antistrephon dilemma in eum, qui proposuerit, retorqueat: aut si quēadmodū Phalaris, Perillū mali repertorem, suo inuento conficiat. Itaq; in Adel. Terentij, Mitio senex fratris Demeæ sæuitiā increpans,

pans, huiusmodi utitur sentẽtia: Hoc unũ affert uitij senecta, attẽtiores ad rem sumus quàm oportet. Eandẽ Demea paulo post in fratrẽ retorquẽs: Postremo, inquit, nõ meũ illud uerbũ facio, quod tu Mitio bene & sapiẽter dixti dudũ, Vitiũ cõmune omniũ est, quod nimium ad rem in senecta attenti sumus: Hãc maculã nos decet effugere. Hac ratione cum Mitio cõstringeret adigereturque ut agrũ, quẽ rogabat, daret: tum Demea, Suo, inquit, sibi hunc iugulo gladio. Translata metaphora ab his, qui in pugna suis ipsorũ telis aliquoties confodiuntur. Plautus in Amphit. Atque hunc telo suo sibi, malicia sua, à foribus pellere. Cicero pro Cecinna, Aut tuo, quemadmodum dicitur gladio aut nostro, defensio tua conficiatur necesse est. Huc allusit Ouidius in Epist. Heroidum:

Remigiumque dedi, quo me fugiturus abires:
Heu patior telis uulnera facta meis.

Eódem pertinent & illa Ciceronis: In tuũ ipse mucronẽ incurras, necesse est. Rursum, Hic est defensionis tuæ mucro, in eũ incurrat oratio tua, necesse est. Neque uehementer hinc abludit Liuianũ illud lib. ij. de secũdo bello Punico: Sentiebat Hannibal suis se artibus peti. Lucianus in Piscatorib. ὡς πὰρ' ἡμῶν τὰ τοξεύματα, ὡς φὴς, λαβὼν καθ' ἡμῶν ἐτόξευες. i. Quæ quidem tela à nobis, uti fateris, sumpta, aduersus nos iaculatus es. Tradit Plutarch. Brasidã ducẽ educto è corpore telo, eodẽ cõfodisse eum qui miserat. Marius unus è triginta tyrãnis, à milite quodã interẽptus narratur à Trebellio Pollione, qui adoriens dixerit: Hic est gladius, quẽ ipse fecisti: nam Marius ante imperiũ faber ferrarius fuerat, & eius militis opera in fabrili officina usus. Hunc igitur uere suo gladio dixeris iugulatum.

Incidit in foueam, quam fecit. LII

Idem pollet illud quod in Odis Dauidicis refertur psal. vij. λάκκον ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο. i. Lacũ fodit & aperuit eũ, & incidet in foueam quã fecit. Translatũ uel ab his, qui foueis effossis, aut reliquis id genus decipulis insidiantur feris: uel à bellis, in quibus aliquoties suffossis cuniculis hostis hostem captat.

Suo ipsius laqueo captus est. LIII

Nec aliud sibi uult, quod apud eundẽ legitur psal. ix. Ἐν παγίδι ταύτῃ, ᾗ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ πὼς αὐτῶν. i. In ipso laqueo quẽ absconderãt, cõprehensus est pes eorũ. Nota metaphora, nempe mutuo sumpta ab his, qui instructis pedicis, auibus aut feris insidias tendũt.

Hanc technam in teipsum struxisti. LIIII

Eandem sententiã aliter expressit Lucianus, Ὥστε σόφισμα κατὰ σαυτοῦ συντέθεικας. i. Itaque cõmentũ in tuũ ipsius exitium reperisti. De hæredipeta, qui quum diuitẽ ex asse hęredẽ scripsisset, ac testamentũ protulisset, quod diuitem ad idem faciendũ prouocaret, tecti ruina subito oppressus est, ac sua reliquit illi cuius facultatib. inhiarat. Vtendũ erit, cum dolus in alterũ excogitatus, in caput autoris recidit, ita ut nõ raro consueuit accidere.

Turdus ipse sibi malum cacat. LV

His simillimũ est illud Græcorũ adagium, Κίχλα χέζει αὐτῇ κακόν. id est, Turdus ipse sibi malũ cacat. In illos dici solitũ, qui sibijpsis ministrarent exitij causam. Siquidem uiscum, autore Plinio, nõ prouenit, nisi maturatũ in uẽtre, ac redditũ per auiũ aluum, maxime palumbiũ ac turdorũ. Cuius rei meminit & Seruius in sextum Æneidos. Aristoteles item lib. De natura animantiũ ix. tria turdorũ genera facit, quorũ primũ ἰξοβόρον uocatum ait: aut, ut Athenæus, ἰξοφάγον, nimirũ quod uisco uescatur. Quoniã autẽ uisco capiuntur aues, ipsæ si malum cacãt uidelicet. Plautus paulo diuersius extulit: Ipsa, inquiens, sibi auis mortem creat. Quanquam equidẽ non dubitem affirmare, à Plauto cacat, non creat fuisse scriptũ: deinde locũ à quopiam semidocto, & Græcanici prouerbij ignaro deprauatum, supposita uoce adulterina creat. Sophocles in Antigone:

Ὅς τις δ' ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα,
Τί τόνδ' ἂν εἴποις ἄλλο, πλὴν αὑτῷ πόνους
φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων; id est,

Inutiles quicunque liberos serit,
Quid aliud hunc, quàm sibi creare dixeris
Ipsi dolores, atque risum maleuolis?

In hos igitur quadrabit parœmia, aut in eos, qui potentes sibi generos asciscunt, à quibus postea per uim opprimantur.

Ipse sibi mali fontem reperit. LVI

Extat item apud eosdē senarius prouerbio celebratus, Αὐτὸς γὰρ εὗρε τὸν κακοῦ τὴν πιτύαν. id est, Ipsus mali sibi reperit coagulum. Aut αὐτὸς εὗρε τὸν κακοῦ πηγὴν. id est, Ipse reperit mali fontem. Sic Æschylus in Persis:

Νῦν κακῶν ἔοικε πηγὴ πᾶσιν εὑρῆσθαι φίλοις. id est,

Nunc mali fons est repertus, ut uidetur omnibus.

Versus est Trochaicus. Sunt enim & perniciosi fontes, quorum aqua gustata mortem, aut insaniam adferat, quos præstiterat non reperisse.

Capra gladium. LVII

Eodē fermè pertinet, αἲξ μάχαιραν. id est, Capra gladiū. subaudi, reperit. In eos dicit̄, q̄ ipsi reperiūt, quo pereant. Ortū aūt est adagiū ab huiusmodi quodā euentu. Olim cum Corinthij Iunoni Acrææ, nam id illi cognomē, rem diuinā facere pararent: huius Iunonis statuā aiunt à Medea positam fuisse: atq; hi, qui ad præbendā hostiā erant conducti, defosso sub terra cultro, oblitos sese assimularent, capra pedib. excalpēs eum eruit, prodiditq;, itaq; mactata est. Quidam sic efferunt parœmiā, αἲξ δοῦσα τὴν μάχαιραν. id est, Capra cultrū præbens. Quidam hoc pacto, ὄϊς τὴν μάχαιραν. id est, Ouis cultrum.

Cornix scorpium. LVIII

His confine est & illud, Κορώνη τὸν σκορπίον. id est, Cornix scorpium, subaudi, rapuit. Quadrat in hos, qui parant eos lædere, unde tantundem mali sint uicissim accepturi. Quemadmodū cornix correpto scorpio, arcuata illius cauda, uulnus accepit letale, perijtq;. Extat super hac re Græcū epigramma Archiæ, quod non grauabor adscribere.

Ἐν ποτε παμφαίνοντι μελάντροφος αἰθέρι ναίων,
Σκορπίον ἐκ γαίης εἶδε θορόντα κόραξ.
Ὃν μάρψας ὥρουσεν. ὁ δ᾽ αἴξαντος ἐπ᾽ ὄδας
οὐ βραδὺς, ὀξυκέντρῳ πέζαν ἔτυψε βέλει
Καὶ ζωῆς μιν ἄμερσεν. ἰδ᾽ ὅσσον ἔτευχεν ἐπ᾽ ἄλλῳ,
ἐκ κείνου τλήμων αὐτὸς ἔδεκτο μόρον. id est,

Scorpius è terra prorepserat, idq; uidente
Coruo, qui cœlo uictitat in liquido.
Corripuit uisum, fugitq;: sed hic ut humum ales
Contigerat, telo mox ferit atq; necat.
Ecce tibi quod in hunc auis insidiosa parabat,
Inde sibi acciuit ipsa necem misera.

Atq; id in rebus humanis frequenter usu uenire solet, ut qui cepisse uideat̄, ipse captus sit. Quemadmodum & Horatius:

Græcia capta ferum uictorem cepit.

Calidum prandium comedisti. LIX

Huc alludere uidetur & Plautinū illud: Calidū hodie prandiū prandidisti, id est, Fecisti quod tibi magno malo sit futurū. Ab his sumptum, qui se noxijs ac letiferis ingurgitant cibis, postea uentris tormina sensuri.

Iritare crabrones. LX

Τὰς σφηκιὰς ἐρεθίζειν. i. Iritare crabrones. Ad hanc sententiā referendum est & illud, quod est apud Plautū in Amphit. Iritabis crabrones. Id dictū est à poeta in mulierū ingeniū, quibus iratis si repugnes, magis prouoces, neq; sine tuo malo discedas. Est autē crabro insecti genus affine uespis, pertinacissimū aculeoq; pestilentissimo. Siquidem refert Plinius Naturalis hist. lib. xi. cap. xxi. crabronū ictus haud temere sine febri esse. Additq;, traditū à quibusdam, ter nouenis huius animantis punctis interfici hominem. Aristot. lib. De partibus animaliū ix. præter alia quæ de crabronibus cōmemorat, illud quoq; tradit, cū in apum genere quædā aculeis careant, ut fuci, & reges, uespæ quoque nonnullę sine aculeis inueniant̄, nulli crabrones reperiunt̄ non armati aculeo. Quanq; de duce, nū aculeatus sit, nōnihil addubitat. Vtitur hoc adagio Diuus Hieronymus in quadam epist. Eandē sententiam sic idem extulit Plautus, mutata allegoria,

Bacchæ bacchanti si uelis aduersarier,
Ex insana insaniorem facies: feriet sæpius.

Sin

Sin obſequaris, una te ſoluas plaga.
Nam mos erat, uti Bacchanalia celebrantes obuios thyrſis ferirent. Ariſtoph. in Lyſiſtrata, nam hoc titulo inſcriptam comperi,
ἢν μή τις, ὥσπερ σφηκιὰν βλίττῃ με καὶ ἐρεθίζῃ.
Niſi ſi quis uti ueſparium, fraudet me, ſtimuletq́;.
Alluſit hunc, opinor, qui ſcripſit epitaphium Archilochi poetæ maledici,
ἠρέμα δὴ παράμειψον ὁδοιπόρε, μήποτε τῷδε
Κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένους. id eſt,
Ne fors crabones qui huic inſedere ſepulchro
Irites, tacitum carpe uiator iter.
Xenoph. lib. iiij. indicat unde natum ſit: nimirũ ab his, qui ſtudẽt eximere ueſpas ab antris ſuis. ὁρῶ δ' ἔγωγ' ἔφη, καὶ ὁπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὴ ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους. id eſt, Et ego, inquit, uideo etiã eos quicunq; crabrones excipere uolunt, ſi quidẽ euolantes conentur uenari, à multis feriri crabronibus.

Leonem ſtimulas. LXI

Conſimilem uim habet, quod à Diogeniano refertur, τὸν λέοντα νύττεις, id eſt, Leonem pungis, ſeu uellicas. De his, qui potentem ac ferocem in ſuum ipſius exitiũ prouocant atq; extimulant. Notior eſt metaphora, quàm ut ſit explicanda.

Malum bene conditum ne moueris. LXII

Idem pollet & illud, Μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον. id eſt, Ne moueris malũ bene conditũ, ſiue quieſcens. In eos, qui ſua ſtultitia ſibi turbas excitant: aut qui mala iam tempore ſepulta reſuſcitant renouantq́;. Prouerbium retuliſſe uidetur Theognis hoc uerſu,
πολλάκι γὰρ τὸ κακὸν κατακείμενον ἔνδον ἄμεινον. id eſt,
Nam perſæpe malum præſtat domi habere repoſtum. Huic ſimillimũ eſt illud,
Sopitos ſuſcitat ignes.

Octipedem excitas. LXIII

Cratinus in Thrattis apud Suidam, ὀκτώπουν ἀνεγείρεις. id eſt, Octipedem excitas, nimirum ſcorpium, cui pedes ſunt octo, ac plerunq; ſub ſaxis abditus cubat, quem non niſi tuo periculo ſuſcites propter uenenum, quod in cauda geſtat.

Mouere Camarinam. LXIIII

Κινεῖν τὴν καμαρίνην. id eſt, Mouere Camarinam, eſt ſibijpſi malum accerſere. Lucianus De apophrade, ὁρᾷς ὡς ἄμεινον ἦν σοι ἀκίνητον τὴν καμαρίναν ἐᾷν. id eſt, Vides quãto ſatius tibi fuerit, Camarinã immotã ſinere. Vnde natum ſit adagium, Seruius grammaticus explicat, Vergilianum illum locum enarrans in tertio Æneidos,
Et fatis nunquam conceſſa moueri Apparet Camarina procul.
Camarina, inquit, palus eſt iuxta oppidũ eiuſdem nominis, quę cum olim ſiccata, peſtilentiam creaſſet, cõſuluerunt oraculũ an penitus eam deſiccare præſtaret. Vetuit deus Camarinam moueri. At illi exiccarũt, nõ obtẽperantes oraculo, & ceſſauit quidẽ peſtilentia, ſed per eam ingreſſis hoſtibus pœnas dederunt neglecti oraculi. Eadẽ fermè cõmemorat & Suidas, illud inſuper addens, quibuſdam Camarinam eſſe fruticẽ, cuius ramos ſi quis cõmoueat quatiatq́;, tetrum quendam odorẽ ædere. Verum mihi ſuperior ſententia magis uidetur ad ueri ſimilitudinem accedere. Meminit huius adagij Stephanus quoq; uerſu heroico, effertq́; ad hunc modum,
Μὴ κίνει καμαρίναν. ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων.
Ne moueas Camarinam, etenim non tangere præſtat.
Ait autem Camarinam oppidum, & eiuſdem nominis paludem eſſe in Sicilia. Meminit & Silius libro decimoquarto Maronem imitatus,
Et cui non licitum fatis Camarina moueri.

Anagyrum commoues. LXV

Superiori neutiq; diſſimile uidetur illud apud Græcos celebratũ, ἀνάγυρον κινεῖς. id eſt, Anagyrum cõmoues. In eos, qui ſibijpſis malorũ autores eſſent: quiq; in ſuã ipſorũ perniciem quempiam iritarent. Vnde ducta ſit parœmia, uarie narratur ab autoribus. Alij ad fruticis naturam referunt, cuius meminit in tertio lib. Dioſcorides, quẽ quidam magyrum, quidam anagyrum appellent: nonnulli acopon, medicamentis quidem effi

cacem,

cacem, uerum odore maiorem in modum graui, maxime si manu teratur: cuius fructus gustatus uehementē uomitum promouet. Vnde uel ab odoris molestia, quæ carpentē consequitur, adagiū ductū uideri potest, quandoquidē & acopi uocabulū indidem apparet repertum: uel à concitandi uomitus efficacia. Meminit huius & Plinius lib. xxvij. cap. iiij. Sunt qui dicant Anagyrum locū esse in Attica, quæ ad tribum pertineat Erechtheidem, autore Stephano, ubi frutex quidam grauissimi odoris plurimus proueniat, ut anagyrum pro frutice nō secus accipiamus, quàm Anticyram pro elleboro. Rursum alij Anagyrum genium quendam existimant, qui propter uiolatum sacellum suum uicinos omnes funditus euerterit. Atqꝫ huius adagij mentionē fieri apud Aristophanem in Lysistrata. Et sanè apud Aristophanem locus sic habet:

πόθεν εἰσίν; ἀναγυράσιοι τόθεν, νὴ τὸν δία.
ὁ γοῦν ἀνάγυρός μοι κεκινῆσθαι δοκεῖ. id est,
Vnde aduenit? ab Anagyro. ergo per Iouem
Anagyrus esse motus apparet mihi.

Suidas huiusmodi fermè cōmemorat: Anagyrasion quendam genium fuisse, sic à loco quem diximus, cognominatum, qui senem uicinum, ꝙ lucum suum incidisset, hunc ad modum ultus sit. Senis concubinæ insanū quendam amorē immisit in illius filium: quę cum adolescentis animū pellicere nō posset, eum ultro apud patrē detulit, ꝙ sese de stupro nō desineret interpellare. Pater persuasus à muliere, filium è tecto præcipitem dedit ac interemit. Deinde facti pœnitēs, semetipsum laqueo pręfocauit. Postremo mulier sese in puteum abiecit. Atqꝫ huius fabulæ citat autorē Hieronymum, haud scio quē, in opere De tragœdiarum scriptoribus.

Capra contra sese cornua. LXVI

Ἡ αἲξ καθ' ἑαυτῆς τὰ κέρατα. id est, Capra cōtra semetipsam cornua. Ad superiorū classē pertinet, ab apologo natū. Capra quæpiā cū esset iaculo uulnerata, circūspectans unde nam id mali sibi euenisset, arcū contēplans, caprinis cornibus compactū, dixit ad hunc modum, κατ' ἐμαυτῆς ἔφυσα τὰ κέρατα. id est, In meam ipsius perniciē produxi cornua.

Atlas cœlum. LXVII

Ἄτλας τὸν οὐρανόν. id est, Atlas cœlū. subaudiendum ὑπεδέξατο, id est, suscepit. Dici solitum de his, qui sese magnis & molestis inuoluunt negocijs, ipsiqꝫ sibi malū accersunt. Nam hic Cœlū hospitio excepit. Deprehensus aūt quod illi struxisset insidias, præceps datus est in mare Atlanticum. Porrò notior est, ꝙ ut hoc loco sit referenda, de Atlante fabula, cœlum humeris & uertice sustinente.

Deus ex improuiso apparens. LXVIII

Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανείς. id est, Deus ex improuiso apparens. In eos dicit̄ quibus in rebus perplexis præter spē exorit̄ aliquis qui salutē adferat, negocijqꝫ difficultatē expediat. Sumptū est à consuetudine tragœdiarū, in quarū plerisqꝫ machinis quibusdā deus aliquis ostendebat̄: idqꝫ nō in scena ipsa, sed è sublimi, qui repentè cōmutatis rebus fabulæ finem imponeret. Id quod testatur & M. Tullius lib. De natura deorū primo, ut cū sic ait: Quod quia quemadmodū natura efficere sine aliqua mente possit, nō uidetis, ut tragici poetæ, cum explicare argumenti exitum non potestis, cōfugitis ad deum: cuius operam profecto non desideraretis, si immensam & interminatā in omneis partes magnitudinē regionū uideretis. Nec dubiū est, quin Tullius imitatus hic sit illud ex Platonis Cratylo, εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοί, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι θεοὺς αἴροντες. i. Nisi sanè, quēadmodū tragœdiarū scriptores, sicubi hæserint, ad machinas cōfugiunt, deos sustollētes. Quē Platonis locū ob ignoratū prouerbiū, Latinus interpres perperam aut certe obscure uertit. Nimirū hunc in modū: Nisi fortè quemadmodū tragici, quoties ambigunt, cōmenticijs quibusdā machinamētis ad deos confugiunt. Ad eundem lapidē impegisse uidetur qui Lysandri uitam transtulit è Plutarcho. Quū em̄ Lysander instituisset innouare remp. perpenderetqꝫ negociū esse difficilius ꝙ ut uulgaribus consilijs posset expediri, fecit q̄d poetæ solēt in tragœdia, fictis oraculis ac deorū religione studuit quod cōstituerat efficere. Græca sic habēt, ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ μηχανὴν αἴρων πρὸς τοὺς πολίτας, λόγια πυθόχρηστα καὶ χρησμοὺς συνετίθει καὶ κατεσκεύαζεν. id est, Quemadmodū in tragœdia machinam tollens apud ciues, respōsa uelut à Pythio red-

dita

dita & oracula cōponebat apparabatq́;. Idem subobscure, sed sanè quàm eleganter indicat Arist. lib. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo, Ἀναξαγόρας τε γὰρ, inquiēs, μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν. ὅταν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτὸν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γινομένων ἢ νοῦν. Quę quidē uerba sic licebit uertere: Nā Anaxagoras mēte perinde, quasi deo quopiā tragico, qui repēte solet ostēdi, utit̃ ad cōdendū mundū. Etenim cū hæret in explicanda causa, quare necessario sit, tum illā adducit. Porrò reliquis in rebus, quiduis potius causam facit eorū quę fiūt, quàm mentē. Vnde in Græcorū tragœdijs illud penè solenne est: πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων. i. Multæ formæ deorū, &c. Cū inducto numine fabulā explicāt: ueluti in Oreste Eurip. Apollo in medijs tumultibus apparēs res turbatissimas subito cōponit. Huius rei exēplū uidet̃ ab Homero ductū, qui quēadmodū Iliad. i. Palladē inducit, ut ferocientē Achillē cōpesceret, ita cōpluribus alijs locis numē aliquod allegat. Quod quidē Horat. in Arte poet. uetat in comœdijs fieri, nisi rerū difficultas maior sit, quàm ut possit humana ope explicari:

Nec deus intersit, nisi dignus uindice nodus Inciderit.

Qua ratione Plaut. in Amphit. Iouem induxit, eoq́; tragicocomœdiā uocat. Lucianus in Philops. Καὶ τὸ τοῦ λόγου, θεὸν ἀπὸ μηχανῆς ἐπεισκυκληθῆναί μοι ᾤμην ἀπὸ τῆς τύχης. id est, Ac iuxta prouerbiū, arbitrabar hūc mihi perinde quasi deū quēpiam repēte apparentē, à fortuna fuisse adductū. Allusit eodē in lib. De mercede seruientibus: οἰκεῖοι γὰρ τῆς τοιαύτης τραγῳδίας οὗτοί γε, ἥτιν' ἄλλον ἐκ μηχανῆς θεὸν ᾤδη τῷ χρυσίῳ καθεζόμενον. id est, Nā hi peculiariter ad huiusmodi tragœdiā pertinēt. Aut aliū deū quempiā derepēte exortū, atq́; in antēnis cōsidentē. Huc respexit Eurip. in Iphigenia Aulidensi, θεὸς ἐγὼ πέφηνά σοι μέγιστος. id est, Equidē deus tibi maximus apparui. Lucianus in Sectis, Ἐπιστὰς, τὸ τῶν τραγῳδῶν τοῦτο, θεὸς ἐκ μηχανῆς ἐπιφανείς. id est, Assistens iuxta tragœdorū prouerbiū: Deus ex improuiso ostēsus. Apud Athen. lib. vi. Iurconē quendam querentē facit poeta nescio quis, quod piscium uenditores uix ostensos pisces statim subducerent,

Καὶ θᾶττον ἀφανίζουσι τοὺς ὠνημένους
Ἀπὸ μηχανῆς πωλοῦντες, ὥσπερ οἱ θεοί. id est, Et uenditos mox eximunt aspectui,
Venduntq́;, tanquam è machina ritu deûm.

Proinde quoties salus ex insperato ostenditur, id deo solet ascribi. Ita Plinius lib. xxv. Quippe etiā in repertis alias inuenit casus, alias ut uere dixerim, deus. Idem lib. xxvij. Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima inuenit in uita deus.

Homo homini deus. LXIX

Non admodū hinc abludit & illud: ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. id est, Homo homini deus, quod dici solet de eo, qui subitā atq́; insperatā attulit salutē, aut qui magno quopiam beneficio iuuit. Antiquitas eñ nihil aliud existimabat esse deū, quàm prodesse mortalibus. Vnde frugū, uini, legum, autores, & quicunq́; ad uitæ commoditatem aliquid attulisset, eos pro dijs habebat antiquitas: adeo, ut & beluas quasdam pro numinibus coluerit: uelut apud Ægyptios ciconiam, quòd serpentes, qui certo anni tēpore ex Arabicis paludibus subuolāt, obuiam profecta, arcere, cōficereq́; credatur: Apud Romanos anserem, quòd capitolinam arcē, expergefactis clangore custodibus, ab irruptione Gallorū seruarit. Quod indicat M. Tullius, cū lib. De natura deorū primo scribit: Concludā beluas à Barbaris propter beneficiū cōsecratas. Quin & autore Prodico Chio corpora quędā inanima pro dijs habita sunt, uelut sol, luna, aqua, terra, quod ad uitā conducere uiderentur, quodq́; horū cōmoditate mortales maiorē in modū delectarent̃. Scythæ, quemadmodū in Toxaride testatur Lucianus, per uentum & gladium, tanquam per deos iurant, propterea quòd ille spirādi sit autor, hic mortis. Sed quoniā, ut inquit Cicero, plurima homini ab homine uel cōmoda, uel incōmoda solent oriri, & dei propriū est uel seruare, uel benefacere: idcirco qui in graui periculo succurrit, quiue ingēti quopiam afficit beneficio, quoniā dei quasi uice fungitur, ei cui prodest, deus dicitur extitisse. Huic adstipulatur illa solennis apud Homerum atq́; Hesiodum clausula,

Θεοὶ δωτῆρες ἐάων. id est, Dij bonorum largitores.

Et quod ait Strabo lib. x. Recte dictum est, mortales tunc maxime deos imitari, cum benefici sunt. Idem libro xvij. tradit, Ægyptios quosdam duplicem facere deum: immortalem, qui rerum omnium sit autor, & mortalem ignoti nominis: tum à quibus be-

neficio sint affecti, eos fermè pro dijs colūt. Præterea uulgo quoq;, qui in rebus perplexis ac desperatis, aut ancipiti periculo seruantur, à deo quopiā aiunt sese seruatos. Horatius, Sic me seruauit Apollo. Rursum in Odis, in bello per Mercurium, & iterū ab arboris ictu sese Fauni ope seruatum scribit. Eodem allusit Iuuenalis: cum ait,

Quadraginta tibi si quis deus aut similis dijs
Et melior fatis donaret homuncio. Item Virgilius in Tityro,
O Melibœe, deus nobis hæc ocia fecit.
Nanq; erit ille mihi semper deus: illius aram
Sæpe tener nostris ab ouibus imbuet agnus.

Deinde reddit causam, quare sit Cæsarē loco numinis habiturus, beneficiū subtexēs:

Ille meas errare boues, ut cernis, & ipsum
Ludere quæ uellem calamo permisit agresti.

Plinius secundus lib. Naturalis historiæ ij. manifestius Græcam παροιμίαν indicauit, sed tam impie sentiens de dijs, q̄ paulo pòst de animarū immortalitate, deq; corporū resurrectione desipiēter. Nam cū & multitudinem deorū irrisisset, & uni illi summo, quē aut mundū hunc, aut naturā nescio quā esse putat, prorsus ademisset curam mortaliū, Deus est, inquit, mortali iuuare mortalem. Et hæc ad æternā gloriā uia. Hac proceres iere Romani, hac nunc cœlesti passu cū liberis suis uadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniēs: Hic est uetustissimus referendi bene merētib. gratiam mos, ut tales numinibus adscribant. Quippe & omniū aliorum nomina deorū, & quæ supra siderū retuli, ex hominum nata sunt meritis. Hactenus Plinius. Ouidius:

Conueniens homini est hominem seruare uoluptas,
Et melius nulla quæritur arte fauor.

Plutarchus in cōmentario, quē inscripsit Aduersus principē indoctū, negat deos hoc nomine felices esse, ꝗ q̄ diutissime uiuant, sed ꝗ uirtutis sint principes & autores. Porrò Paulus uirtutum summā ad charitatē refert: charitatem aūt in eo sitam, ut de q̄ plurimis quam optime mereamur. Huc respexit Gregorius Nazianzenus in oratione De cura pauperū: Fias, inquit, ærumnoso deus, misericordiā dei imitādo. nihil enim æquē diuinum habet homo ac beneficentiā. Quanq; aūt apud Christianos dei appellatio nō est ulli mortalium uel per iocum communicanda, neq; omnino tam insignis tamq; fœda adulatio est in mores nostros recipienda: tamen fieri potest, ut huius adagij sit usus, neq; improbus, neq; inconcinnus, si quis hoc modo dicat: Cum tantis malis premerer, ut nemo mortaliū aut uellet aut posset opitulari, tu unus mihi præter spē extitisti, tuoq; beneficio me non seruasti modo periturū alioqui, uerumetiā ornatiorē aliquanto fecisti q̄ antea fuerim. Vt aut omnino nusquam, aut in nobis certe duobus, locum habeat uetus illud Græcorū adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut hoc modo: Literis debeo omnia, etiā uitā: sed ipsas tibi debeo literas, qui mihi tua liberalitate suppeditas alisq; ocium meū. Quid aūt est quod Græci dicunt ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, si hoc non est? Aut hoc pacto: Qui mediocri beneficio iuuat, sit sanè amicus: uerum qui arte sua, singularíq; cura atq; industria uitā iamiam fugientē retinet, ac restituit, id qđ utiq; facit medicus, quid aliud est, q̄ quod Græci dictitāt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον; Aut sic: Eum in locum res erat deducta, ut ne ipsa quidē salus posset auxiliari. Ibi tu mihi ueluti præsens quoddā numen extitisti, & mira celeritate depulsis incōmodis, in pristinū locum restituisti, nec sperantē, nec expectantē, ut intelligerē illud non temere dictum à Gręcis, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut sic: In reliquis quidē rebus mihi semper amicissimus fuisti: in hac uero causa nō amicissimus modo, uerumetiā penè dixerim, quod Græci dicunt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον.

Homo homini lupus. LXX

Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος. id est, Homo homini lupus. Superiori quasi diuersum est, ac uelut hinc effictū uidet̄, quod usurpauit Plautus in Asinaria, Homo homini lupus. Quo monemur, ne quid fidamus homini ignoto, sed perinde atq; à lupo caueamus. Lupus est, inquit, homo homini, non homo, qui qualis sit non nouit.

Coturnix Herculem. LXXI

Ὄρτυξ ἔσωσεν ἡρακλῆ τὸν καρτερόν. id est,

Seruauit Herculem coturnix strenuum.
Senarius est Grȩcis, prouerbij uice celebratus, quem tamen Zenodotus negat apud ullum ueterũ scriptorum inueniri: cæterũ dici solitum de his qui in periculo seruati essent ab his à quibus minime sperarant. Adagionis originem ad huiusmodi fabulã referunt: Coturnicem quandam Herculi in delicijs fuisse, cuius nidore cum uiua incenderetur, ille mortuus sit in uitam restitutus. Meminit huius fabulæ Athenæus quoq; lib. ix. scribens Herculem Iouis & Asteriȩ filium in Libyam proficiscentem à Typhone fuisse interemptum: reuocatũ autem in uitam odore coturnicis, illi ab Iolao admotæ, & ob eam causam Phœnices Herculi coturnice sacrificare.

Genius malus. LXXII

Ei quod modo retulimus, Homo homini deus: contrarium uidetur genius malus, quem Græci dicunt ἀλάστορα, quo nomine uocamus eos, quibus incommodorum nostrorum maximam partem acceptam ferimus, idq; etiam hodie uulgato sermone. Sunt enim omnino quidam his aut illis ita inauspicati, ut tanq; fatum quoddam malũ, atq; in perniciem illorum nati, iure uideri possint. Porrò prouerbiũ apparet è priscorum opinione profectũ, qui singulis binos genios attribuunt, quos dæmones uocant: neq; hominibus modo, uerumetiã locis atq; ædibus, quorum alter perniciem nobis moliatur, alter iuuare studeat: cuius sententiæ fuit Empedocles, citãte Plutarcho in libel. De animi tranquillitate. Quò pertinet illud Bruti, quod in eius uita memorat idẽ Plutarchus. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Asia nocte fermè intempesta ex more uigilaret in tabernaculo, lucerna iam emoriente, uidere uisus est personã quandam tragicam, & humana specie maiorẽ. Atq; ille protinus, ut erat animo interrito, percontatus est, quisnam esset aut hominum aut deorũ. Cui illa cum murmure: Tuus sum Brute genius malus, Philippis me uidebis. Eadem itaq; imago rursus apparuit confligenti Philippis, quæ quidẽ illi pugna postrema fuit. Huic consimilẽ quandam fabulam idem refert de M. Antonio, atq; Augusto: uidelicet hos, reliquis quidẽ in rebus amãter, summaq; inter sese concordia agitasse: cæterũ in ludis quos ad æmulationẽ quandam ædebant, Octauium semper superiorẽ esse solitum. Eam rem Antonium non mediocriter discruciasse. Fuisse autem in Antoniano comitatu magum quempiã Ægyptium. Is seu ꝗ uere nosset eius fatum, seu ꝗ ad gratiam Cleopatræ fingeret, eum admonuit ut à Cæsare se quantũ posset, seiungeret: quod ipsius genius, alacer alioqui, genium illius reformidaret: quoq; propius accessisset, hoc humilior deiectiorq; uideret. Testatur & Plato Socrati peculiarẽ quendam fuisse genium, de quo scripsit Apul. & Plutarch. De genio sensisse uidet Terent. cum ait in Phorm. Mihi usu uenit, hoc scio. Memini relinqui me, deo irato meo. Quin et nostrates theologi ueteres illos, opinor, secuti, duos unicuiq; genios, quos angelos uocant, ab ipso protinus exordio uitȩ adscribunt: amicum, qui commoda nostra procuret: malum, qui modis omnibus in exitium nostrum immineat. Bonum geniũ explicat Næuius in Stalagmonis apud Donatũ: A deo meo propitio meus homo est. Item Persius: Dijs iratis, genioq; sinistro. Postremo prouerbiũ resipiunt in genere omnia illa: Iratis dijs, Propitijs dijs. Terent. Nescio, nisi deos iratos fuisse mihi satis scio, qui auscultauerim ei. Horat. in Sermonibus: Immeritusq; laborat
Iratis natus paries dijs, atq; poetis. Idem rursum,
Vertumnis quotquot sunt, natus iniquis. Idem in Odis,
Diuis orte bonis optime Romulæ
Custos gentis abes. Homerus Iliad. ε. Θεός νύ τις ἔσσι κοτήεις. id est,
Deus quispiam iratus est. Et Virgilius,
Dijs equidem auspicibus reor, & Iunone secunda.
Eodẽ pertinent & hæc: Solus à dijs diligere Antipho: &, Dij nos respiciunt: &, Modò Iuppiter adsit: &, Si quẽ numina læua sinunt: &, Dexter adsit Apollo: atq; id genus sexcenta passim apud poetas obuia. Erit aũt uenustius, si ad speciẽ descenderis: ut, Hic scribit carmina, Musis, quotquot sunt, iratis. Canit irato Apolline. Eã causam egit ineptissime, planeq; irata Suadela. Marte sinistro pugnauimus. Neptuno propitio nauigauimus. Mercurio opinor, irato, cũ hoc ueteratore sum pactus. Irata Venere dat operã liberis, de eo qui deformes filios ꝓgeneret. Inuita Minerua, qui parũ feliciter artẽ exerceat:

Dextro Hercule, aut Amico Hercule. LXXIII

Eiusdem est generis, sed obscurius, quod apud Horatium legitur, Diues amico Hercule. Et item apud Persium, O si Sub rastris crepet argenti mihi seria, dextro Hercule. Quod quidem in eos cōpetit, qui in accumulandis opibus sunt bene fortunati. Idq; inde natum existimant, q̄ Hercules moriturus dixerit, eos opulentos futuros, qui sibi decimam bonorū suorum partem consecrassent. Proinde locupletes plerosq; ita facere solitos. Tametsi Plutarchus in Probl. huius consuetudinis aliā adfert causam, puta q̄ ipse quondam Hercules, boum, quos Geryoni abstulerat, in Palatino decimam partem immolarit, uel quòd Romanos ab Hetruscis decimari solitos liberarit.

Dijs hominibusq; plaudentibus. LXXIIII

Prouerbialis est & illa hyperbole, Dijs hominibusq; plaudētibus: pro eo quod est feliciter atq; auspicato. Cic. ad Q. fratrem: Vatinium à quo palam oppugnabat, arbitratu nostro concidimus, dijs hominibusq; plaudentibus. Idem lib. Epist. famil. i. Neq; solum dixi, sed etiam sic facio, dijs hominibusq; approbantibus. Rursum ad Q. fratrem lib. iij. in diuersam sententiam uertit prouerbium: Nisi noster, inquit, Pompeius dijs hominibusq; inuitis negociū inuerterit. Quanq; hoc ipsum per se, deos homines q;, prouerbiale nimirum est ob figuram, atq; apud poetas penè solēne. Deum atq; hominum fidem: dijs atq; hominibus inuisus, Neq; deos neq; homines metuit. Homerus,

Ἀθάνατοί τε θεοὶ, θνητοί τ' ἄνθρωποι. id est,
Numina nescia mortis, Mortalesq; homines. Rursum,
Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. id est, Parens hominumq; deumq;.

Bonis auibus, Malis auibus. LXXV

Ad hoc genus pertinet & illud, Bonis, aut malis auibus: cum rem feliciter, aut secus cedere significamus, ab augurum obseruatione sumptum. Horatius in Odis:

Mala soluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium. Et rursum,
Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite. Atq; iterum alibi,
Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor Mæonij carminis alite. Homerus Iliados ω.
Μὴ δέ μοι αὐτὴ ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. id est,
Nêue auis hic infausta mihi perrexeris esse.

Verba sunt Priami ad uxorem dehortantem, ne solus in castra Achillis proficisceretur, Hectoris cadauer auro redempturus, ac multa tristia, ita ut assolent mulieres, ominantem. Auersa aui dixit Latinus quispiam tragœdiarū scriptor, qui de Agamemnone contra auspicia soluente ita loquitur, Soluere imperat, secundo rumore auersaq; aui. Refertur à M. Tullio lib. de Diuinat. i. Ad hanc formā referenda sunt & illa: fausto omine, bene ominata, bonis auspicijs, inauspicato, felicibus augurijs, atq; id genus alia quę ab augurum arte sumpta, in communem sermonem abierunt.

Noctua uolat. LXXVI

Ex eadem superstitione manauit & illud Græcanicum, γλαὺξ ἵπταται, siue ἵπτατο. id est, Noctua uolat, siue uolauit. Nam priscis Atheniensib. noctuæ uolatus, uictorię symbolum existimabat: propterea q̄ auis hæc Mineruæ sacra crederetur, quæ quidē dicta est etiā male consulta Atheniensiū bene fortunare. Qua de re copiosius aliquanto dicemus in prouerbio, Atheniensiū inconsulta temeritas. Inde rebus felicius, atq; ex animi sententia succedentibus dici consueuit, Noctua uolat. Autores Zenodotus & Suidas. Non illepide dicetur uolasse noctua, quoties res non uiribus, sed pecuniarum interuentu cōfecta creditur, q̄ Atheniensium nomisma noctuam haberet insculptam. Vnde & illud, Laurioticæ noctuæ, quod alibi recēsetur. Plutarchus in uita Periclis tradit, illi è superiore nauis tabulato concionanti, noctuam ad dextram aduolasse, ac malo insedisse: quod omen effecit, ut omnes irent in illius sententiam.

Quarta luna nati. LXXVII

Ἐν τετράδι γεγεννῆσθαι, id est, Quarta luna nati, dicuntur qui parū feliciter nati sunt, ut au-

ut autor est Eustathius in lib. Iliad. ij. propterea q Hercules hac luna natus feratur, cuius omnis uita uoluptatum omniũ expers, ac laborum plena fuit. Dici potest & in eos qui laboribus sibi neutiquã frugiferis fatigantur, Herculis uidelicet exemplo qui iuuandis alijs sudauit, sibi inutilis. Pyrrhus apud Lucium Florum dicebat se sibi uideri Herculis sidere natum, quòd quo pluribus uictorijs Romanos cõcideret, hoc acriores in ipsum coorirentur. Id quod Horat. eleganter transtulit ad Annibalem:

Vt hydra secto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.

Albæ gallinæ filius. LXXVIII

Contrà feliciter natum, albæ gallinæ filium dicimus. Iuuenalis,

Quia tu gallinæ filius albæ.

Vel q læta atq auspicata Latini alba uocãt: uel q prouerbium alludit ad fatalem illam gallinam, de qua meminit Suet. Tranquil. in Galba, his quidem uerbis: Liuiæ olim statim post Augusti nuptias Veientanũ suum reuisenti, præteruolans aquila, gallinam albam, ramulũ lauri rostro tenentem demisit in gremiũ. Cumq nutriri alitem, ac pangi ramulum placuisset, tãta pullorum soboles prouenit, ut hodie quoq ea uilla Ad gallinas uocetur. tale uero lauretum, ut triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitq mos triumphantib. alias confestim eodẽ loco pangere. Et obseruatũ est sub cuiusq obitum, arborẽ ab ipso institutã elanguisse. Ergo nouissimo Neronis anno, & sylua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi gallinarũ erat, interijt. Conueniet igitur adagiũ in eos qui rara & fatali quadam felicitate successuq rerum utuntur. Huic diuersum est illud apud eundem Iuuenal. Nati infelicibus ouis. Non abhorret hinc quod scribit M. Tullius lib. Epist. famil. vij. ad Curionem: Cum enim salutationi nos dedimus amicorũ, quæ fit ex hoc etiam frequentius q̃ solebat, q quasi auem albam uidentur bene sentientem ciuem uidere, abdo me in bibliothecã. Veteres enim quod inauspicatũ haberi uolebant, atrum aut nigrum uocabant, quod felix, album. Vnde apud Senecam Asinius Pollio Albutij sententias, quod inaffectatæ essent & apertæ, solitus est albas appellare. Quin & Græcis λευκότερον εἰπεῖν dicitur, qui clarius rem explicat.

Laureum baculum gesto. LXXIX

Δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν. id est, Laureum porto baculũ. Suidas tradit ita solere loqui eos, qui essent ab aliquibus insidijs appetiti, feliciterq periculũ effugissent. Propterea q laurus credita est aduersus uenena remediũ habere. Plin. lib. xv. demonstrat laurũ lustrationibus adhiberi solitam. Videtur & aduersus fulmen huius uis tueri, quandoquidem arborum una non icitur fulmine. Id adeo uerum credidit Cæsar Tiberius, ut nunquam non gestaret capite coronã lauream, ut in ipsius uita prodidit Suetonius.

Grauiora Sambico patitur. LXXX

Δεινότερα Σαμβίκου πάσχει. id est, Atrociora Sambico patitur. In eos qui cruciatibus exquisitis torquentur, aut quibus insignia mala accidunt. Prouerbium Plutarch. refert in Probl. Græcanicis, atq huiusmodi quandam adfert causam. Sambicus quispiam Eleus unà cum socijs aliquot, non paucas apud Olympia æreas statuas concidit uendiditq. Deinde maiora etiam ausus Dianæ præsidis templum diripuit. Est enim illius in Elide templum, quod Aristarcheum nominant. At ille mox comprehensus, dum socios prodere recusat, annum perpetuũ exquisitis cruciatibus dilaceratus est, inter quos etiã animam efflauit. Atq hinc uulgo nata parœmia.

Fœnum habet in cornu. LXXXI

In homines maledicos ac feroces dicitur: Fœnũ habet in cornu. Horat. in Sermonib. Fœnum habet in cornu, longe fuge.

Inde translatum, ut Acroni placet, q antiquitus bubus cornipetis fœnum pro signo in cornu appenderet, quo sibi cauerent qui forte occurrissent. Idq ideò fieri solitum Plutarch. in Probl. autumat, q copiosiore pabulo, nõ modo boues, sed & equi, & asini insolentiores ac ferociores reddant. Vnde extat & Sophoclis dictum in tumidũ quempiã ac praeferocẽ, Tu, inquit, ferues, quasi pullus pabuli copia. Huic astipulat illud Solonis dictũ apud Laert. τὸν μὲν κόρον ὑπὸ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δὲ ὕβριν ὑπὸ τοῦ κόρου. hoc est, satietatẽ nasci ex opulentia, ex satietate ferociã. Dictum est autẽ aliquando, ut idem testatur Plutarch. in M. Crassum, quòd in cornu fœnũ haberet, propterea quòd haud-

quaq; impune lacesseretur, homo prædiues ac potens, & simultatū persequentissimus. At postea Cæsar dictus est ei fœnum detraxisse: quod omnibus illum ut cornipetā taurum fugientib. ac formidātibus, ipse primus ausus fuerit illi resistere. Vsurpat adagium hoc etiam diuus Hieron. in epistola quadam, minitans his à quibus forte esset lacessendus.

Cornutam bestiam petis. LXXXII

Consimilem ferme sensum habet Plautinū illud, Cornutam bestiam petis, de eo qui lacessit eum qui paratus sit retaliare iniuriam, quemq; nō nisi tuo malo prouoces. Huc spectauit Horatius in Odis, Parata tollo cornua.

Dionysius Corinthi. LXXXIII

Διονύσιος ἐν κορίνθῳ. id est, Dionysius Corinthi. Prouerbialis allegoria qua significamus aliquem è summa dignitate atq; imperio, ad priuatā humilemq; redactū fortunā: quemadmodū Dionysius Syracusarum tyrānus expulsus imperio, Corinthi pueros literas ac musicam mercede docuit. Cic. epist. ad Attic. lib. ix. De optimatib. sit sane ita ut uis. Sed nosti illud, Διονύσιος ἐν κορίνθῳ. Quintil. Instit. orat. lib. viij. Est in exemplis allegoria, si non prædicta ratione ponantur. Nam ut Dionysiū Corinthi esse, quo Græci omnes utunt̄, ita plura similia dici possunt. Hic Cic. cum ait, Nosti illud, & Quintil. Quo Græci omnes utuntur: nimirū uterq; uulgo iactatum fuisse significat. Cæterum unde natum sit adagium, Plutarchus aperuit in libello cui titulus, περὶ τῆς ἀδολεσχίας. id est, de futili loquacitate. Laudans enim breuiter & grauiter dicta, cōmemorat & illud à Lacedæmonijs responsum regi Philippo bellū minanti ferocientiq;: Διονύσιος ἐν κορίνθῳ. Quibus ubi rex rescripsisset, si quando in Laconicam duxisset exercitum, euersurū se Lacedæmonios, uerbo duntaxat responderunt, αἴκα, id est, si. Plato ter nauigauit in Siciliā, non sine sinistri rumoris aspergine. Vnde Molon, qui inimicum in Platonem gerebat animum, dicebat non esse mirum, si Dionysius esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia. Regem enim urgebat necessitas, Platonem solicitabat ambitio.

In me hæc cudetur faba. LXXXIIII

Terentius in Eunucho, At enim isthæc in me cudetur faba: hoc est, Donato interprete, in me malū hoc recidet, in me hæc uindicabitur culpa. Translatū uel à faba, quæ cum siliquis exuitur ac batuitur, aut fustibus intertunditur, ita ut fit in areis more rusticorum, non ipsa perinde laborat, sed id demum in quo cuditur. Alij malunt ad male coctam fabam referre, quæ si quando non maduerit, sed dura permāserit, ab iratis heris supra coqui caput saxo nonnunq; comminui consueuit, tanquam fabam ulciscentibus, non coquum, cum uniuersum interim malum ad coquum perueniat.

Tute hoc intristi, omne tibi exedundum est. LXXXV

Nō diuersum superiori Donatus admonuit, illud quod apud eundē poetam legit̄ in Phormione, Tute hoc intristi, tibi omne est exedendū. Verba sunt Phormionis parasiti, qui quoniam fuerat autor consilij de ducenda puella, æquū esse putat, ut suo periculo rem item expediat. Translatū putant ab alliato rusticorum mortario. Quæ quidem sententia, uel hodie quoq; uulgo nostrati in ore est. Et altera huic simillima: Colo quod apta sti, ipsi tibi nendum est, id est, tu incipiundi autor extitisti, nunc idem explices oportet.

Faber compedes quas fecit, ipse gestet. LXXXVI

Ausonius in Trochaicis suis Terentiano prouerbio confine quoddam subnectit, & poetæ metaphoram altera quadam interpretatur metaphora,

Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi quod intristi, exedundū est: sic uetus uerbum iubet,
Compedes, quas ipse fecit, ipsus ut gestet faber.

Cōpetit in eos qui sibijpsis autores sunt malorū. Videtur aūt è Theognide poeta sumptum, qui ait: οὔτις ἀνὴρ φίλε κύρνε πέδας χαλκεύεται αὐτῷ. id est,

Vincula nemo sibi cudit charissime Cyrne.

Huic simile quiddam, humilius quidem, sed tamen aptum uulgo dicitur: Flagellū ipse parauit, quo uapularet. Idq; sumptū à pueris aut seruis, qui coguntur aliquoties ipsi parare uirgas quibus uapulent.

Ipsi testudines edite qui cepistis: LXXXVII

His confine prouerbium refertur à Græcis scriptoribus:

Αὐτοὶ

Αὐτοὶ χελώνας ἐσθίεθ᾽ οἵπερ εἵλετε. id est,
Qui prendidistis, ijdem edite testudines.
In eos iacitur, qui posteaquam inconsulte quippiam adorti sunt, aliorum implorant auxilium, quos suo negocio admisceant. Parœmiam ex huiusmodi quodam apologo natam existimant. Piscatores aliquot iacto reti, testudines eduxerunt. Eas cum essent inter se partiti, neque sufficerent omnib. comedendis, Mercurium forte accedentem inuitarunt ad conuiuium. At is intelligens se nequaquam humanitatis gratia uocari, sed ut eos fastidito cibo subleuaret, recusauit, iussitque ut ipsi suas testudines ederent, quas cepissent. Sunt autem autore Plin. in Carmania populi, qui testudinum carnib. uictitent, unde & nomen illis attributum, χελωνοφάγοις. Apud quos affirmant inueniri testudines tanta magnitudine, ut earum testis casas integant.

Aderit Temessæus genius. LXXXVIII

Strabo lib. Geographiæ vi. refert Temessam ab Lao primam urbem esse Brutiæ, ipsius ætate dictam Tempsam, quam ab Ausonijs conditam, Thoantis comites Ætoli deinde tenuerint, atque his expulsis Brutij, demum Hannibal & Romani funditus euerterint. Iuxta hanc sacellum fuisse oleastris circumseptum, Politæ cuidam ex Vlyssis comitib. sacrum. Huic, quod esset à Barbaris uiolatus, graueis iras in eos exercuisse: adeo ut in prouerbium abierit, dicerentque cauendum, ne Temesseus genius immineret. Deinde Locrensib. Epizephyreis urbe potitis, Euthymum quendam, ut inquit Ælianus, ex Italia illuc uenisse pugilem inclytum, & insigni robore, qui & lapidem ingenti magnitudine gestauerit, qui Locris ostendi soleat. Hunc cum Polite congressum, ac uictorem è certamine discessisse, atque ita finitimos huius opera liberatos à tributo, quod ille consueuerat extorquere. Quin & compulisse illum, ut quod per uim abstulerat, redderet etiam cum fœnore. Atque hinc prouerbium natum putant, ijs qui sordidos & iniustos quæstus faciunt, adfore Temessæum genium. quo significabant aliquando dependenda cum fœnore, quæ præter ius, & fraude seu ui rapuissent. Pausanias in Eliacis paulo diuersius rem narrat: nempe comitem quendam Vlyssis ob uirginem constupratam occisum fuisse, atque ob id laruas eius, nisi quotannis oblata uirgine placarentur, grassari solitas, ac perniciem adferre omni sexui atque ætati. Atque hunc quidem eius loci genium uulgo fuisse creditum, quem Euthymus pugil Temessam reuersus compescuerit, uirgine quam deuouerant, liberata, atque in matrimonium accepta. Apud Strab. mihi locus in codice Græco uidetur non uacare menda. Sic enim legimus in editione Aldina: ὥστε τοὺς περιοίκους λασμωλογεῖν αὐτῷ κατὰ τὸ λόγιον καὶ παροιμίαν εἶναι πρὸς αὐτοὺς, μηδ᾽ εἰς τὸν ἥρωα τὸν ἐν τεμέσῃ λεγόντων ἐπικεῖσθαι αὐτοῖς. Fortasse tolerabilior erit lectio, si tolles coniunctionem δὲ, & pro λεγόντων reponas λεγόμενον. Cæterum cum Strabo recenseat prouerbium priusque referat cohibitum heroem, indicat potius in eos dici solitum, qui potentiorem se lacessunt. Etiamsi nihil uetat prouerbium ad uarios usus accommodari.

Termeria mala. LXXXIX

Τερμέρεια κακά. id est, Termeria mala. Veteri prouerbio dicuntur ingentia, maxime quoties mala quæ quis in alios impegerit, aliquando in ipsius caput retaliantur. Huius adagij meminit Plutarch. in uita Thesei, qui cum Herculis exemplo terras obiret, nocentes quos superasset, eadem pœna solitus est afficere, quam illi per sæuitiam in alios exercuissent. Nam Hercules Damascum de rupe æditissima præcipitem dedit, Busyridem parentauit, Antæum palæstra superatum occidit, Cygnum gladiatorum more confecit, Denique Termerum humana capita confringentem, uerberibus itidem contudit. Vnde in eos in quos sua malefacta retorquentur, prouerbio dicitur: Termerium malum. In hanc ferme sententiam Plutarch. in Vita Thesei. Est autem supplicij genus uel in primis fauorabile, cum pœna sceleri respondet, quemadmodum de Thurino fumi uenditore, fumo necato legimus: & Perillo, quem Phalaris æneo impositum tauro, suo ipsius inuento perdidit. Illud perquam festiuum, quod in Vita Gallieni Imperatoris refertur. Cum quidam uitreas gemmas pro ueris imperatrici uendidisset, atque ea re deprehensa, uindicari flagitaret, ille uenditorem rapi iussit, tanquam leonibus obijciendum: deinde caponem emittit, ac cunctis rem tam ridiculam admirantibus, per præconem denunciari iussit: Imposturam fecit, & passus est: atque ita negociatorem dimisit. Sed de Termerijs malis Suida multo aliam adfert interpretationem: nempe locum quendam esse in Caria, cui nomen Termerio, quo tyranni quandoque pro carcere soleant uti. Situm autem esse inter Melum & Halicarnassum. Ex hoc cum postea prædarentur

latrones, neq; depelli possent, quod esset locus admodum munitus, abiisse in prouerbium. Quanquā Stephanus Termeram urbē in Lycia ponit, quam ait à Termero sortitā uocabulum. Postremo Termeria mala dicta uideri possunt, quasi extrema mala. Nam τέρμα Græce, finem significat, & τερμέριον ἡμέραν extremū uitæ diem uocant. Porrò Latini, quod summum uideri uolūt ac maximū, id extremū appellāt: ut Extrema dementia, extrema insania. Neq; secus Græci ἔσχατον κακὸν, extremū malum pro maximo dicunt. Et ἐσχάτων ἔσχατα, extremorum extrema, quasi plus quàm maxima.

Neoptolemi uindicta. XC

Νεοπτολέμειος τίσις. id est, Neoptolemica uindicta. Superiori simillimū est, ubi quis eadem patitur cuiusmodi patrauit in alios. Id Pausanias in Messeniacis refert, & exponit his uerbis, περιῆλθε μὲν δὴ καὶ αὐτοὺς λακεδαιμονίους ἀνὰ χρόνον ἡ νεοπτολέμειος καλουμένη τίσις. νεοπτολέμῳ γὰρ τῷ ἀχιλλέως ἀποκτείναντι πρίαμον ἐπὶ ἐσχάρᾳ τοῦ ἑρκίου, συνέπεσε καὶ αὐτὸν ἐν δελφοῖς πρὸς τῷ βωμῷ τοῦ ἀπόλλωνος ἀποσφαγῆναι, καὶ ἀπὸ τούτου τὸ παθεῖν ὁποῖόν τις καὶ ἔδρασε, νεοπτολέμειον τίσιν ὀνομάζουσιν. id est, Sanè peruasit Lacedæmonios progressu tēporis Neoptolemea, sicut uocant, uindicta. Siquidē Neoptolemo Achillis filio, qui Priamū in ipsis palatij focis occiderat, uicissim euenit, ut et ipse apud Delphos ad Apollinis arā occideretur: atq; hinc ortum, ut ubi quis idem patitur quod in alios fecit, Neoptolemeam uindictam appellent. Euripides in Oreste sub persona Apollinis de Neoptolemo,

θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα δελφικῷ ξίφει. id est,
In fato enim illi est Delphico gladio mori.

Seruire scenæ. XCI

M. Tullius seruire scenæ dixit, pro eo quod est seruire tempori, & rebus præsentib. sese accōmodare. Translata ab histrionibus fabularū metaphora, qui non suopte iudicio agunt, sed hoc unum spectant, ut quouis modo populi oculis placeant, alioqui explodendi exibilandiq;. Sic enim scribit ad Brutum: Tibi nunc populo & scenæ, ut dicitur, seruiendū est. Nam in te non solum exercitus tui, sed omnium ciuium, ac penè gētium coniecti sunt oculi. Quadrabit & in eos qui negociū aliquod susceperunt illustre, unde necesse sit, aut cum summa laude, aut summa cum infamia discedere, propter plurimorum expectationem. Porrò tempori seruiendū esse uiro sapiēti, monuit & Phocylides,

καιρῷ λατρεύειν, μηδ' ἀντιπνεῖν ἀνέμοισιν. id est,
Temporibus semper cautus seruire memento,
Nec reflare uelis aduersum flamina uenti.

Porrò metaphora hæc ducta est à nauigantibus, quos necesse est semel ingressos mare uentorum atq; æstus arbitrio ferri, frustra conaturos, si uelint aduersus ista pugnare.

Vti foro. XCII

Huic affine est, τῇ ἀγορᾷ χρῆσθαι, uti foro, pro eo quod est præsentem rerum statum boni consulere, & utcunq; sese obtulerit fortuna, ita animum applicare. Terent. in Phorm. Scisti uti foro. Donatus uulgare prouerb. admonet esse, ductamq; metaphorā à mercatoribus, qui non ante locum cōmercij præscribunt quanti uendant quæ aduehunt, sed secundum annonam fori, quam deprehenderint, consilium de non uendendis, aut uendendis mercibus sumunt. Seneca: Vtamur foro, & quod fors feret, æquo feramus animo. Idem epistola lxxij. sub manu nasci dixit, pro ex tempore. Ergo consiliū, inquit, sub die nasci debet, & hoc quoq; tardum est nimis: sub manu, quod aiunt, nascatur.

Polypi mentem obtine. XCIII

Extat apud Græcos adagium in hunc ordinem referendū, πολύποδος νόον ἴσχε. id est, Polypi mentem obtine. Quo iubemur pro tempore alios atq; alios mores, alium atque aliū uultum sumere. Quod in Vlysse uidetur Homerus laudare, qui eum πολύτροπον appellat, id est, moribus uersatilibus. Adagiū natū est à piscis huius ingenio, de quo meminit Plin. lib. ix. cap. xxix. Præterea Lucian. in sermone Menelai ac Protei, scribuntq; colorem mutare maxime in metu. Nam persequentib. piscatoribus, petris affigit sese, & cuicunq; petræ adhæserit, eius colorem corpore imitatur, uidelicet ne queat deprehendi. Quin ut refert Basilius magnus, pisces imagine falsa decepti, nonnunq; annatāt, ultro sese prędoni offerētes. Porrò prouerbium sumptū est ex Theognide, cuius hodie distichon est de polypo. Citaturq; à Plutarcho in libello περὶ πολυφιλίας,

πολύποδος

πουλύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ
 τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη. id est,
Mentem habeas uafri polypi, qui protinus illa
Se quibus admorit, saxa colore refert.
Clearchus in prouerbijs, teste Athenæo, citat hoc distichon, tacito autoris nomine,
πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον ἀμφίλοχ' ἥρως,
τοῖσιν ἐφαρμόζων ὧν κεν πρὸς δῆμον ἵκηαι. id est,
Pulypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros,
Vt temet populo, quemcunque accesseris aptes.
Citat idem carmen Plutarch. ex Pindaro. Vnde & uersus ille prouerbialis celebratur,
ἄλλοτε δ' ἀλλοῖον τελέθειν. καὶ χώρου ἕπεσθαι. id est,
Proque loco nunc hunc fieri, nunc expedit illum.
Qui nos admonet, uti nos ad omnem uitę rationem accõmodemus, ac Proteum quen dam agentes, prout res postulabit, in quamlibet formam trãsfiguremus. Plutarch. item ἀλλοῖος γίνομαι dixit, pro eo quod est, in diuersam eo sententiã. Quod quidem notat & Aristophanes in Pluto, qui monet uiuendum esse τρόποις τοῖς ἐπιχωρίοις. id est, Moribus regionis ac uernaculis. Eodem pertinet & illud νόμος καὶ χώρα. id est, Lex etiã ipsa regio. Quo significatũ est, unicuique regioni quædam peculiaria esse instituta, quę hospites nõ damnare, sed pro uirili nostra imitari atque exprimere debeamus. Neque quisquam existi met hoc adagio doceri fœdã adulationem, qua quidam omnib. omnia assentant̃, aut ui tiosam morum inæqualitatẽ, quam Horatius eleganter taxat in Sermonib. quamque historici notãt in Catilina, atque in Anedio Cassio imperatore: denique literæ diuinæ in quouis improbo, cum aiunt stultum perinde atque lunã immutari, cum sapiens solis exemplo sui semper sit similis. Nam in Alcibiade dubites uitione, an laudi danda sit: certe felicissima quædam & admiranda fuit morum & ingenij dexteritas, qui sic polypũ agebat, ut Athenis dicterijs & salibus luderet, equos aleret, comiter & eleganter uiueret. Idem apud Lacedæmonios radebatur, palliũ gestabat, frigida lauabat. Apud Thraces belligerabat̃, ac potabat. Vbi uero peruenisset ad Tisapherñe, delicijs, mollicie, fastuque iuxta gentis morem est usus. Sed est quædam difficilis ac præfracta, morosaque simplici tas imperitorũ, qua postulant, ut omnes ubique ipsorũ duntaxat moribus uiuant, & quic quid alijs placet, id damnant. Rursum est honesta quędam ratio, qua boni uiri nonnun quam alienis moribus obsecundant, ne uel odiosi sint, uel prodesse nõ possint, aut ut e magnis periculis semet, aut suos eximant. Quemadmodũ fecit Vlysses apud Polyphe mum multa simulans, apud procos mendicum agens. Item Brutus adsimulata stoliditate. Dauid etiam simulata insania. Quin & diuus Paulus apostolus, sancta quadã iactan tia gloriatur, hac pia uafricie sese usum esse, atque omnia factũ omnibus, ut omnes Christo lucrifaceret. Quanquam nihil uetat in notandis uitijs usum adagij latius trahere, nempe in homines uersatili quodam ingenio natos, qui talem ubique personam induũt, quales sunt ij, cum quibus contigit agere. Quod genus eleganter descripsit Plautus in Bacchidibus: Nullus, inquiens, frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet. Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furetur quod queat. Versipellem frugi conuenitque esse hominem, pectus cui sapit: bonus sit bonis, malus sit malis. Vtcunque res sit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum,
ἀνὴρ πολίτης πουλύπους ἐς τὸν τρόπον. id est,
Vrbanus homo, qui moribus sit polypus.
Plutarchus in causis naturalibus citat ex Pindaro uersus hos,
ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα τὸν νόον προσφέρων, ταῖς πάσαις πολίεσσιν ὁμιλεῖ. id est,
Marinę beluæ colori maximè mentem accõmodans, cum omnibus ciuitatibus con suetudinem habet. Atque eodẽ in loco causam reddit, cur id huic accidat pisci. Similem quandam metaphorã Aristoteles à chamæleõte duxit, primo Moraliũ lib. Ait enim, si quis à fortuna pendeat, cum illa subinde mutetur, futurum ut ueluti chamæleon quispiam identidem uarietur, nunc felix, nunc miser: utcunque fors alio atque alio uultu respe xerit, ita hunc quoque uultum atque animum mutare. De chamęleonte meminit Plinius libro xxviij. capite viij. scribens hoc animal magnitudine fermè par esse crocodilo: cæ-

terum spinæ acutiore curuatura, & caudę amplitudine distare. Nullũ, inquit, animal pauidius existimat̃: & ideo uersicoloris esse demutationis. Plutarchus in cõment. De adulatione scribit chamæleontẽ quemuis imitari colorẽ prætercꝫ candidum. Idem in Symposiacis conatur causam reddere de polypo, quamobrem non tantum mutet colorem, quod & hominibus accidit in metu: uerumetiam sese ad saxi, quodcunqꝫ id fuerit, colorem accommodet. Sunt & aues quædam, quæ colorem pariter & uocem mutent pro temporibus anni, ut autor est idem Plinius li. x. cap. xxix. & Aristot. lib. De natura animantium ix. In uoce mutanda principatum obtinet luscinia. Vnde & apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari lusciniã iubet, seseqꝫ in omnem uocem uertere, si quo modo queat Vlyssi persuadere, ne perimatur.

Cothurno uersatilior. XCIIII

Εὐμεταβολώτερος κόθορνος. id est, Versatilior cothurno, dictum est in hominẽ parum constantem, lubricaqꝫ fide, quiue incertę & ancipitis esset factionis, similitudine ducta à calciamento, quod Græci κόθορνον, Latini mutata literula cothurnũ uocant, quo mos erat uti tragœdiarũ actoribus. Erat aũt τετράγωνον καὶ ἀμφοτεροδέξιον. id est, Quadrangulũ, & utrilibet cõueniens pedi, quodqꝫ uel dextro uel sinistro pedi poterat accõmodari. Suidas addit eiusmodi fuisse, ut uiris pariter ac mulieribus congrueret. Quod idem testatur illud Maronis: Alte suras uincire cothurno.
Prouerbiũ autem duobus effertur modis, per cõparationẽ, εὐμεταβολώτερος κόθορνος, & per denominationem, ut hominem ipsum, qui se diuersis applicat partibus, κόθορνον appellemus. Sic enim uocatus est Theramenes rhetor Atheniensis, Prodici Chij discipulus: propterea quòd quasi duabus sederet sellis, idem & populi, & triginta uirûm partibus studens, & nunc huius, nunc illius factionis esse uideretur, uel potius utriusqꝫ. Plutarchus in præceptis ciuilibus, ἀλλ' ἐνταῦθα δεῖ μάλιστα τὸν Θηραμένους κόθορνον ὑποδησάμενον ἀμφοτέροις ὁμιλεῖν, καὶ μηδετέροις προστίθεσθαι. id est, Sed hic oportet maximẽ Theramenis cothurnum induentem, cũ utrisqꝫ uersari, & neutris accedere. Lucianus in Amoribus: ὡς καὶ ἐγώγ' ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν ἐν δυνατῷ, γενέσθαι Θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος, ἵνα ἄμφω νενικηκότες ἐξίοι βαδίζοιτε. id est, Itaqꝫ optarim sanè, si modo fieri possit, Theramenes ille fieri, qui cothurnus est dictus, ut ambo ex æquo uictores discederetis. Idẽ in Pseudologista, Καὶ ὁ μὲν κόθορνόν τινα εἶπεν, εἰκάσας αὐτοῦ τὸν βίον ἀμφίβολον ὄντα τοῖς τοιούτοις ὑποδήμασιν. id est, Et alius ei cothurni nomen imposuit: nimirũ mores hominis inconstantes & ancipites, id genus calciamentis cõferens. Plutarchus indicat et Niciæ duci ob morum uafriciem cothurni cognomen fuisse uulgo tributũ. Male audijt hoc nomine Marcus etiam Tullius. Homerus Martem, ni fallor, subinde mutantẽ parteis, nouo uerbo ἀλλοπρόσαλλον appellat. Nihil aũt uetat quo minus adagium in bonam trahatur partem, ut si quis hominem facilibus moribus, & quadam ingenij dexteritate cum quouis hominũ genere congruentem, κόθορνον appellet: quam ob causam Homerus Vlyssem πολύτροπον dixit, quòd quamuis personam apte gereret, ducis, mendici, patrisfamiliâs.

Magis uarius quàm hydra. XCV

Ποικιλώτερος ὕδρας. id est, Magis uarius q̃ hydra. De callidis ac dolosis, ꝙ hydra serpens sit uersicoloribus notulis distincta. Apte dicet̃ in uafros ac uersipelles, aut etiã parum sibi constantes. Refertur senarius hic apud Athenæũ lib. Dipnosophistôn iij.
Ἐποιήσατ' αὐτὸν ποικιλώτερον ταώ. id est,
Fecistis hunc pauonibus uarium magis. His affine est, quod Mnaseę Colophonio poetæ Salpæ cognomen populari ioco fuit inditum, eo ꝙ in carmine uarius esset. nam is piscis mire picturatus est, aureis rubentibusqꝫ lineis à ceruice ad caudam usqꝫ per argentea latera certis interuallis deductis, quum alioqui sit illaudati saporis.

Gygis anulus. XCVI

Γύγου δακτύλιος. id est, Gygis anulus, Quadrat uel in homines inconstantibus moribus, uel in fortunatos, qui ueluti uirgula diuina, quicquid optant, id suo arbitrio consequuntur. Huius adagij mentionẽ facit Lucian. in Votis, ubi quispiam optat sibi cõplures anulos eiusmodi, quales habebat Gyges, aliũ quo ditesceret, aliũ quo gratus et amabilis redderetur, alium per quem liceret uolare, quocunqꝫ lubitũ esset. Nam priscorũ superstitio plurimũ tribuit anulorum efficaciæ, ita ut uenditarentur incantamentis uarie efficaces:

efficaces: alij contra morsus ferarum, alij aduersus calumniã, alij ad alia, uel depellenda incommoda, uel commoda concilianda ijs qui gestarẽt. Vnde apud Aristophanem in Pluto, Dicæus Sycophantæ minanti iudicium,

οὐδὲν προτιμῶ σου, φορῶ γὰρ πριάμενος
τὸν δακτύλιον τόνδε παρ' εὐδάμου δραχμῆς. id est,

Non facio te huius, quando gesto hunc annulum,
Pretio drachmæ, mercatus ipsum ab Eudama.

Et rursum in eadem fabula,

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος. id est,

Attamen ad ictum sycophantæ non inest. Subauditur, remedium.

De anulo loquit̃, alludens ad ferarũ morsus. Natum est aũt prouerbium ex huiusmodi quadã fabula, quam non grauatus est referre Plato lib. De rep. ij. Neq; nos item pigebit hoc loco recẽsere. Gyges quidã Lydi pater, pastor quispiã erat mercenarius, eius regis, qui per id temporis imperabat Lydorũ populo. Cum aũt esset aliquãdo sæuissima tempestas coorta, imbrium maxima uis accidit, fulgura deniq;, terræ etiam quassatio, ita ut in ea regione, in qua tum Gyges forte pascebat armenta, terra ingenti hiatu sese diduceret. Quod cum ille animaduertisset, solus, nam cæteri pastores territi diffugerant, in hiatum descendit, atq; ibi tum alia quædam dictu mira cõspexit, tum equum quendam æneum ingentẽ ac cauum. Inerat fenestra in equi latere, per eam uidit in eius aluo cadauer hominis, maius humana specie. Huic nihil aderat uestium, aut gestaminũ, preter aureum anulum digito impositũ. Eum ubi sustulisset, regressus è specu, paucis post dieb. ad pastorũ cœtum redijt, in quo legatus de peculiorũ rationibus, ad regem in mẽses singulos referendis, creandus erat. Hic cum apud alios assedisset, animaduertit, ut si quando forte gemmã anulo inclusam introrsum uerteret, repente fieret ut à nemine conspiceretur, ac perinde quasi nõ adesset, ita de eo reliqui fabularent̃. Quod quidem factum admiratus, rursum anuli palam extrorsum conuertit, moxq; pastoribus cõspicuus esse cœpit. Eius rei cum ille diligentius, & sæpius fecisset periculũ, iamq; sat exploratum haberet, hanc inesse uim anulo, ut uersa ad se gemma, incõspicuus esset, uersa ad alios, conspicuus, effecit ut pastorũ nomine legatus ad regem mitteret̃. Profectus & uxorem regiam stuprauit, & de rege trucidando, cum ea consiliũ inijt. Deniq; confecto illo, ipse, regina in matrimoniũ ducta, è pastore repẽte factus est rex, idq; anuli fatalis beneficio. Meminit eiusdẽ lib. de repub. x. Refert & M. Tullius lib. De officijs iij. Porrò Herodotus lib. i. rem multo aliter narrat, nec ullam annuli facit mentionem. Huic simillimũ illud, ἄϊδος κυνῆ, id est, Orci galerus, quod alio reddemus loco.

Virgula diuina. XCVII

Ab hoc non admodũ dissidet uirgula diuina, quoties quicquid optamus, id citra humanam operã quasi diuinitus nobis significamus contingere. Propterea q̃ antiquitas, quemadmodũ in anulis, ita et in uirgis ferẽdis existimauit aliquã fatalẽ, ac ceu magicã inesse uirtutẽ. M. Cic. lib. De officijs i. Quòd si nobis omnia, quæ ad uictũ cultumq; pertinent, uirgula, ut aiunt, diuina suppeditarẽtur. Citatur aliquoties & apud Noniũ Marcellum, Varro in uirgula diuina, ut appareat hũc fuisse titulum alicuius ex Menippeis, qui nimirum & ipsi pleriq; feruntur prouerbiales. Adagiũ natum uideri potest potissimum ab illa uirga Homerica, quam ille Palladi tribuit, adeo celebri, ut de ea Antisthenes Cynicæ sectæ conditor, librum conscripserit, eam cum suo, ut conijcio, baculo conferens. Huius locis compluribus meminit Homerus, cum Vlyssem è sene squalido repente in iuuenem uertit, nitidumq; facit ac formosulum Odysseæ ν.

Ὣς ἄρα μιν φαμένη ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' Ἀθήνη. id est,

Sic effata uirum uirga demulsit Athena.

Eundem rursus ex iuuene uertens in senem, Odysseæ, π.

Ἄγχι παρισταμένη Λαερτιάδην Ὀδυσῆα
ῥάβδῳ πεπληγυῖα πάλιν ποίησε γέροντα. id est,

Cominus assistens Ithacensem Pallas Vlyssem
Restituit senio diuinæ uerbere uirgæ.

Rursum in eodem libro, cum eum iuuentuti reddit, ac robur adauget,

Ἦ καὶ χρυσείῃ ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ᾽ Ἀθήνη. id est,
Dixit, & aureola uirga demulsit Athene.

Eundem ad modum Mercurio quoque, ut incantatori uirgam monstrificā tribuit, quā caduceum uocant. Odysseæ ω.

Ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
Καλὴν χρυσείην. τῇ δ᾽ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. id est,
Tum manibus uirgam capit aureolam, atque decoram:
Hac quibus est uisum, demulcet lumina somno,
Atque aliis rursum dissoluit lumina somno.

Eadem fermè repetit Odysseæ E. & Iliados Ω.

Αὐτίκ᾽ ἔπειθ᾽ ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ᾽ ὑγρὴν
Ἠδ᾽ ἐπ᾽ ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ᾽ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. id est,
Mox ubi iam pedibus talaria subdidit aurea,
Pulchraque & ambrosiam spirantia, quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora uastæ
Telluris, uenti flatu comitante, ferebant:
Tum uirgam capit, hac demulcet lumina somno
Quoruncunque uelit, somnum quoque pellit eadem.

Hunc imitatus Maro, sic eiusdem caduceum describit Æneidos quarto,
Tum uirgam capit. hac animas ille euocat orco
Pallenteis, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.
Illa fretus, agit uentos, & turbida tranat Nubila.

Neque Circę ad sua mōstra peragēda uirga defuit in trāsformādis sociis Vlyssis Odys. K.
Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ.
Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλάς. id est,
Compulit in numerum porcorum uerbere uirgæ
Percussos, & erant illis capita ecce suilla. Rursum paulo inferius,
Ὁππότε κεν Κίρκη σ᾽ ἐλάσῃ περιμήκεϊ ῥάβδῳ. id est,
Circe ubi te feriet prælongæ uerbere uirgæ.

Aliquanto post, Vlysses solus epoto Circes poculo, non transformatus in pecudem,
Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον, οὐδέ μ᾽ ἔθελξεν Ῥάβδῳ πεπληγυῖα. id est,
Verum ubi porrectum poculum ebiberam, neque uirga Ictum me demulsit.

Denique cum ad gratiā Vlyssis, socios pristinæ restituit figuræ, uirgæ ministerium adhibuit. Quinetiā in literis Hebræorū, Moyses in edendis prodigiis uirga utitur. Hanc in anguē uertit, hanc in pristinā formam restituit, hac fluminis aquam uertit in sanguinē, extinctis piscibus, hac exciuit cynipes, hac diduxit undas rubri maris, hac è silice percussa fontem elicuit. Fortassis huc pertinet, quod regibus etiam uirga tribuebatur, quā sceptrum uocant. Vnde apud Homerum aliquoties, Σκηπτοῦχοι βασιλῆες. id est, Sceptrigeri reges. Eodem respicit, quod alibi retulimus, Laureum porto baculum.

Stultus stulta loquitur. XCVIII

Euripides in Bacchis, Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει. id est, Nā stulta stulti oratio est. Totidem uerbis propheta noster Esaias eam sententiam extulit. Seneca ad Lucilium: Apud Gręcos, inquit, in prouerbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis uita. Hoc cuiusmodi fuerit parum liquet, nisi quod tale quoddam carmen extat, Græcis celebratum:
Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. id est,
Hominis figura oratione agnoscitur.

Democritus philosophus apud Laertiū orationē εἴδωλον τοῦ βίου. i. Vitæ simulacrū, quādamque uelut umbrā esse dicebat. Qua quidē sentētia nihil dici poterat uerius. Nā nullo in speculo melius, expressiusque relucet figura corporis, quàm in oratione pectoris imago re-

go repræsentatur. Neq; secius homines ex sermone, q̃ ærea uasa tinnitu dignoscuntur.

Scindere penulam. XCIX

Hodieq; uulgo tritissimum est scindere penulam, pro eo quod est impensius retinere hospitem atq; inuitare prolixius: quod qui faciũt, manu in penulam iniecta, quasi ui conantur remorari. Id adagium ex antiquitate fluxit, ut alia complura. Cicero ad Atticum lib. xiij. de Varrone loquẽs: Venit, inquit, ad me, & quidem id tẽporis, ut retinendus esset. At ego ita egi, ut non scinderem penulam. Memini enim tui, & multa erant, nosq; imparati. Quid refert? paulopost C. Capito cum T. Carinate. Horum ego uix attigi penulam, tamen remanserunt.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus. C

ὠτίων πιστότεροι ὀφθαλμοί, id est, Oculis credendum potius q̃ auribus. Quæ cernũtur, certiora sunt quàm quæ audiuntur. Item Horatius,

Nec retinent patulæ cõmissa fidelius aures. Idem in Arte poetica:

Segnius iritant animos demissa per aurem

Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus, & quæ Ipse sibi tradit spectator.

Quanq̃ id quidem paulo alienius. Propius huc pertinet quod Plautus manus lenæ uocat oculatas, non auritas, ut quæ id demũ crederent, quod uiderent. Rursum, ꝙ historia quam gestarum rerũ esse uolunt, dicta sit παρὰ τὸ ἱστορεῖν, quod est uidere. Postremo figmẽtum illud Vergilianũ de duabus apud inferos portis: Eburna, qua significãt ea quæ per os exeunt, ob dentium eburnũ candorem. Et cornea, qua quę cõspiciuntur oculis, uolunt intelligi, ob pupularũ nigrorem. In summa, ad cognitionẽ magis faciunt aures, ad fidem faciendã certiores sunt oculi. Vnde & uulgo, si quis fabulã narret, parum ueri similem, rogare consueuimus, num ea conspexerit. Quod si neget, uerum audisse modo, ridetur. Prouerbiũ refertur in epistola Iuliani ad Leontium. ὁ λόγος ποιὸς ὁ θούριος ὦτα εἶπεν ἀνθρώποις ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα. id est, Sermo quidã Thurius dixit, aures hominibus minus esse fideles, q̃ oculos. Thuriũ appellauit indicans Herodotũ dicti autorẽ, uel ob impetum diuinũ, uel ꝙ is scriptor apud Thurios uixit & mortuus est: Sumptus est autem ex Clione, ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισιν ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν. id est, Nam aures hominibus minus fideles sunt quàm oculi.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA SECVNDA.

Diomedis & Glauci permutatio. I

QVAE refertur apud Homerum Diomedis & Glauci permutatio, in prouerbium abijt, quoties inæqualem cõmutationẽ significamus, hoc est, deteriora pro melioribus reddita, χρύσεα χαλκείων. id est, Aurea pro æreis. Nam lib. Iliad. sexto poeta Glaucũ quempiã inducit, Hippolochi filium, Lyciorũ ducem iactantiusculum et ostentatorem magis q̃ pugnacem. Contra Diomedem uafrum callidumq;. Hi duo congrediuntur μονομαχήσοντες, id est, singulari certamine inter se dimicaturi. At Glaucus rogatus à Diomede, quisnam hominũ aut deorũ esset, longa oratione natalium suorũ seriem exposuit, patriam Lyciam, ciuitatẽ Ephyram indicauit. Mox Diomedes, utpote Græcus, hominis barbari stuporem ex orationis arrogãtia intelligens, illudendum magis ratus q̃ occidendum, respondit suis maioribus cum illius progenitoribus uetus hospitiũ ac necessitudinem intercessisse, muneraq; hospitalia, quæ xenia uocant, inter ipsos ultro citroq; data. Iamq; defixa humi lancea, cœpit hortari, ut omissa pugna, maiorũ suorum amicitiam inter ipsos renouarent, alterq; alteri in Lycia, alter in Argo hospitem præstaret simul atq; incolumes in patriã redissent. Interim si quando forte fortuna occurrissent, armis inuicem abstinerẽt, inter se duntaxat religionem hospitij custodientes, in reliquos nihilominus iure belli usuri. Tum, Ne id uideamur, inquit, proditione magis, q̃ hospitij obseruantia facere, arma inter nos permutemus, quo reliquus exercitus intelligat, nos maiorum necessitudine deuinctos esse. Quib. dictis uterq; ex equo desilijt, datis dextris, ac fide pacta, ueluti fœdus quoddam hospitij sanxerunt, permutatis armis, sed admodum inæqualibus.

Ἔνθ᾽ αὖτε Γλαύκῳ, inquit Homerus, Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς,

Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε᾽ ἄμειβε

χρύσεα

χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. id est,
Iuppiter hic stupidum spoliauit pectore Glaucum,
Qui cum Tytide mutarit protinus arma, &
Aurea donarit, sibi reddenti ærea, centum
Bubus emenda daret demens, pro uilibus, atq;
Quæ uix esse nouem dicas redimenda iuuencis.

Vsurpatũ est adagium passim à laudatissimis autoribus. Plato in Phędro faciẽs Socratem Alcibiadi suo more respondentem, ꝙ lucri cupidus formã corporis, forma mentis meliore cõmutare uellet, καὶ τῷ ὄντι χρύσεα χαλκείων διαμείβεσθαι νοεῖς, id est, Et cum his quæ uere aurea sunt, æreis cõmutare cogitas. Quanquã interpres pro æreis, uertit aurichalcum. Item Aristot. 5. Moral. lib. de iustitia, Qui uero dat sua, quemadmodũ Diomedi arma sua dedit Glaucus, ut dicit Homerus, χρύσεα χαλκείων, & reliqua. Plutarchus aduersus Stoicos scribẽs, eleganter huc torquet, ut dicat, nõ admodũ iniquã fuisse per mutationem Glauci, propterea ꝙ arma ferrea nõ minus usui sint pugnaturis, ꝙ̃ aurea: sed qui corporis ualetudinem anteponit honesto, aut uirtutem relinquit ob bonã corporis ualetudinẽ, is uere permutat χρύσεα χαλκείων. Cicero in Epistolis ad Atticũ lib. vi. Habes ad omnia non ut postulasti χρύσεα χαλκείων, sed paria paribus respondimus. Vtrunq; prouerbium esse significat Cicero, par pari, de æquali pensatione, χρύσεα χαλκείων, de inæquali cõmutatione. Plinius iunior in epistola ad Flaccum: Recipies epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiã Diomedis in permutando munere imitantes. Martialis in epigrammatis:
Tam stupidus nunquam nec tu puto Glauce fuisti,
χρύσεα donanti, χάλκεα qui dederas.

A. Gell. Noct. Attic. lib. 2. Cæcilianam translationem, cum ipso Menandro, quem uerterat, cõponens atq; expendens, ostendensq; quantũ à Græcanica uenustate degeneret: Diomedis, inquit, hercle arma & Glauci, nõ dispari magis pretio æstimata sunt. Fit huius adagij mentio etiam in procœmio Pandectarũ iuris Cæsarei, his quidem uerbis, Nostris temporibus talis legum inuẽta est permutatio, qualem apud Homerum patrẽ omnis uirtutis, Glaucus & Diomedes inter se faciunt, dissimilia permutantes. Hactenus Iustinianus, homo, ut ingenue dicam, nimiũ φίλαυτος, sibiq; plus æquo placẽs, qui cẽtones illos suos, & inęquales legum rhapsodias, tot eruditissimorũ uirorum integris uoluminib. prætulerit. Iam uero nihil quidẽ admiror, sed maximopere me pudet, haud scio cuius interpretis in eum locum cõmenti. Quid enim mirum, si hoc ignoratũ est ab ijs, qui semel uniuersam cõtemnunt antiquitatem? Cæterum pudenda est uel ipsi iuris professioni plusq̃ scurrilis impudentia, in eo, qui iuris interpretẽ profiteať, nõ uereri in re prorsus ignota, fabulam insulsissimã non ex autorib. sed è somnijs adferre. Maximẽ aũt & pudet, et miror inueniri doctores, qui nugamentũ, nõ dicã tam indoctũ, sed tam absurdũ, in publicis scholis perinde quasi pręclarũ inuentum serio doceãt, nec uel illud animaduertãt, figmentum minime cõuenire cum uerbis Iustiniani. Nam ille significat pro relictis inutilib. ac fastidiendis uoluminibus, recepta tũ meliora, tum breuiora, hoc est, permutationẽ factam uehemẽter inæqualem. Iste quisquis fuit, fabulam cõmentus est, æqualia permutantiũ, nimirum utroq; donante quod superaret, recipiẽte cuius egebat. Ergo cõueniet uti, quoties officium aut munus longe impari munere pensatur, aut contra. Aut quoties aliquis rem pecuniariã auxit, sed dispendio famæ: magistratũ assecutus est, sed iactura bonæ mentis: lautam fortunã reperit, sed amisit animi tranquillitatem. Admissus est in amicitiam principis, sed excidit ab amicitia Christi.

Multæ regum aures atq; oculi. 11

Ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέων πολλοί. id est, Aures atq; oculi regum multi, ꝙ per exploratores obseruent, quid quisq; dicat faciátue. Idem referť à Luciano in libello, cui titulus, De mercede seruientibus, ac rursus, Aduersus ineruditũ. Eiusdem meminit & Aristoteles in iij. Politic. Hoc genus homines Gręci uocant ὠτακουστὰς, quos primus Darius minor adhibuit, sibi diffisus. Dionysius Syracusanus addidit προσαγωγίδας, id est, exploratores, autore Plutarcho. Allegoria inde ducta est, quòd regibus quamplures ubique sunt exploratores, atq; ob id oculi regum dicuntur, cõplures auscultatores, quibus

uelut

uelut auribus utuntur. Neq; desunt manus & pedes q̃ plurimi, fortassis ne uentres quidem. Vide cuiusmodi portentum sit tyrãnus, & q̃ formidandum, tot oculis, ijsq; emissitijs, tot auribus, ijsq; tam asininis ac longis, tot manibus, tot pedibus, tot uentribus, ne reliqua parum honesta cõmemorem, instructum. Aristophanes in Acharnensib. Pseudartabam regis oculum appellat, quod per eum cognosceret quid ageretur. Aliter autem Andromache apud Euripidem, filium uitæ oculum uocat:

Εἷς παῖς ὅδ' ἦν μοι λοιπὸς ὀφθαλμὸς βίου. id est,

Erat relictus gnatus hic mihi unicus Vitæ oculus.

Propterea quòd unicum esset in uita oblectamentum. Nam oculo nihil charius. Vnde, quos adamamus, oculos uocamus.

Longæ regum manus. III

Quod ab Ouidio scriptum est: An nescis longas regibus esse manus? etiam uulgo in ore est: A regibus cauendum, q; eis prælonga sint brachia. Nimirum q; per suos, quibus brachiorum uice utuntur, possint etiam procul dissitos affligere. Potest & ad tempus referri, quòd reges etiam si diutius dissimulent, soleant tamen aliquando pœnam sumere de ijs quibus infensi fuerint, uel Homero teste, apud quem Iliad. α. Calchas ad hunc loquitur modum:

Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηι.
Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ. id est,

Rex deus est, quoties succensuit inferiori.
Quanquàm etenim in præsens feruentem concoquit iram,
Post odit tamen, usq; odium dum expleuerit ultus.

Clauum clauo pellere. IIII

Ἥλῳ τὸν ἧλον ἐκκρούειν. id est, Clauũ clauo pellere. καὶ πάτταλον παττάλῳ ἐξεκρούσας. id est, paxillum paxillo pepulisti, id est, malum alio malo depulisti. Lucian. in Philops. καὶ ἥλῳ φασὶν ἐκκρούεις τὸν ἧλον. id est, Et clauo, quod aiunt, extundis clauum. Idem in Apolog. Δέδοικα μὴ πρὸς τῇ ὑπερφρονούσῃ κατηγορίᾳ κολακείας αἰτίαν προσλαβὼν κατὰ τὸ λεγόμενον ἥλῳ φασὶν ἐκκρούων τὸν ἧλον, τῷ μείζονι τὸν σμικρότερον. id est, Vereor ne si ad intentatum crimẽ, etiam adulationis accusationẽ adiunxero, clauum, quod aiũt, clauo pellere uidear, maiore minorem. Aristot. lib. Politic. v. cap. penult. scribit, tyrãnis amicos esse uiros improbos & adulatores. Nam hos demũ illis utiles esse, quippe malos ad mala. καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροὶ, εἰς τὰ πονηρά. ἥλῳ γὰρ ὁ ἧλος, ὥσπερ ἡ παροιμία. id est, Clauus enim clauo, subaudi truditur, ut habet prouerbium. Synesius ad Olympium: Λυποῦσι τὴν ἐκκλησίαν ἀλλότριοι πονηροὶ, διάβηθι κατ' αὐτῶν. πάτταλοι γὰρ παττάλους ἐκκρούοντες, id est, Ecclesiam uexant externi improbi, illos inuade. nam paxilli paxillos excutiũt. D. Hieron. ad Rust. monachũ: Philosophi seculi, inquit, solent amorem ueterem amore nouo, quasi clauum clauo pellere. M. Tullius Tusc. quæst. lib. iiij. Loci deniq; mutatione tanquàm ægroti non conualescentes sæpe curandus est. etiam nouo quodam amore ueterem amorem tanq̃ clauum clauo eijciendum putãt. Iulius Pollux in ix. lib. scribit, adagium esse natum à lusu quodam qui κινδαλισμὸς uocetur, quo paxillum argillosæ terræ infixum, altero impacto paxillo excutiebant. Citatq; senarium hunc prouerbialem:

Ἥλῳ τὸν ἧλον, παττάλῳ τὸν πάτταλον. id est,

Clauumq; clauo, perticamq; pertica.

Locus igitur adagio, nõ modo cum uitium uitio, malum malo, dolum dolo, uim ui, audaciam audacia, maledicentiã maledicentia retundimus: uerumetiam quoties rem utcunq; molestam, diuersa molestia profligamus: ut cum libidinũ incitamenta laboribus obruimus: curam amoris alijs maioribus curis domamus. Eusebius in Hieroclem, Δαίμονας γὰρ ἀπελαύνει ἄλλον ἄλλῳ ἡ φασὶ δαίμονι. id est, Dæmones enim abigit, alium alio, quemadmodum aiunt, dæmone, mirum ni alludẽs ad hoc prouerbiũ. Nec abhorret his ille Publij Mimus: Nunquàm periclum sine periclo uincitur.

Malo nodo malus quærendus cuneus. V

Ad hanc sententiam alludit & illud: Malo nodo malus est quærendus cuneus. Ita diuus Hieron. ad Oceanum: Interim iuxta uulgare prouerbium, malo arboris nodo ma-

lus cuneus requirēdus eſt. Eo licebit uti, quoties malū ſimili malitia retundimus. Sumptum à ſectoribus roborum, qui ſiquādo durior in ligno nodus inciderit, nolunt in eo periclitari ſecurim, uerum cuneum quempiam durum magis ꝗ bonum inſerunt. Congruit huic illud Sophoclis apud Plutarchum ἐν τῷ περὶ τῆς εὐθυμίας,

πικρὰν χολὴν κλύζουσι φαρμάκῳ πικρῷ id eſt,
Remedio amaro bilem amaram diluunt.

Malum malo medicari. VI

τὸ κακὸν κακῷ θεραπεύειν. id eſt, Malum malo medicari: Eſt malum aliud alio malo tollere. Sophocles in Aiace Maſtigophoro:

εὔφημα φώνει, μὴ κακὸν κακῷ διδοὺς
ἄκος, πλέον τὸ πῆμα τῆς ἄτης τίθει. id eſt,
Bene ominata loquere, ne malum malo
Medicans, & hancce noxam adaugeas tibi.

Dehortatur Aiacē Tecmeſſa, ne malo inſaniæ addat alterū maius malū, ſpontaneā cædem ſui. Et Herodot. in Thalia, μὴ τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰῶ. id eſt, Ne malo medearis malo.

Morbum morbo addere. VII

Morbum morbo addere, id eſt, conduplicare malum. Euripides in Alceſtide:

μὴ νοσοῦντί μοι νόσον
προσθῇς. ἅλις γὰρ συμφορᾷ βαρύνομαι. id eſt,
Ne tu mihi morbo laboranti alterum
Appone morbum, nam ſat hoc premor malo.

Eiuſdem figuræ eſt Homericum illud Iliad. ξ.

μή πού τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἀρήτῃ. id eſt,
Vulneri uti nequis uulnus tibi forſitan addat.

Sophocles item:

δευτέραν ἐπαίσας τῇδε νόσῳ νόσον. id eſt,
Morbo quidem morbum addidiſti tu alterum.

Non alienum eſt ab hac forma, quod eſt apud Homerum Iliad. η. αἰνόθεν αἰνῶς, cum indicamus acerbis addi acerbiora. Sic enim ibi loquitur Menelaus,

ἦ μὲν δὴ λώβη τάδε γ' ἔσσεται αἰνόθεν αἰνῶς. id eſt,
Dedecori res iſta profecto dedecus addit.

Ignem igni ne addas. VIII

μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. id eſt, Ne incendium incendio addas. Vſurpatur à Platone. Senſus liquet. Ne calamitatem adiungas calamitati, ne commotum magis etiam commoueas. Diogenianus putat à carbonario quodam eſſe natum, qui inualeſcēte incendio conflagrarit, clamans interim, μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Plato lib. De legib. ij. uetat, ne pueri ad annum uſq; duodeuigeſimū uinum bibant, ne ſi uini calor acceſſerit ad feruorem ętatis, ignem igni ſuggerere uideantur. Item Plutarchus in præceptis coniugal. μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ γένηται. id eſt, Ne ignis ad ignem accedat. Vtitur idem cum alijs aliquot locis, tum in Præceptis De ualetudine, ἵνα οὖν μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, ὥς φασι, πλησμονήτις ἐπὶ πλησμονῇ, καὶ ἄκρατος ἐπὶ ἀκράτῳ γένηται. id eſt, Vt ne igitur ignis ad ignem, quemadmodum prouerbio dicitur, expletio ad expletionem, merum ad merum addatur.

Oleum camino addere. IX

Affinem huic habet ſententiam: Oleum camino addere, pro eo quod eſt, malo fomentū, ac uelut alimoniā ſuppeditare, quo magis ac magis augeſcat. Horat. in Satyris,

Adde poemata nunc, hoc eſt, oleum adde camino. id eſt,
Adde maioris inſaniæ materiam. Vſurpat hoc diuus Hieron. ad Euſtochiū: Vinum & adoleſcentia duplex eſt incendium uoluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus?

Oleo incendium reſtinguere. X

ἐλαίῳ πῦρ σβεννύεις. id eſt, Oleo reſtinguis incendium, dici ſolitum, ubi quis ea admouet remedia, quę malum magis ac magis exacerbent. Veluti ſi quis animi triſtitiam fœdis uoluptatibus obruere conetur. Aut ſi quis offenſum, iurgijs & conuicijs uelit placare. Quod ſi dicatur εἰρωνικῶς, nihil differet à proximo. Huc reſpexit Lucianus in Timone cum ait: Si quem aſpexerit incēdio conflagrantē, pice atq; oleo ſe uelle reſtinguere.

Vlulas

Vlulas Athenas. XI

γλαῦκας εἰς ἀθήνας.id est, Vlulas Athenas: subaudiendū, portas aut mittis. Conueniet in stultos negociatores, qui merces eò cōportant, ubi per se magis abundant, ut si quis in Aegyptū frumentum, in Ciliciam crocum inuectet. Venustius fiet, si metaphora ad res animi transferatur, ut si quis doceat doctiorem, carmina mittat poetæ, consiliū det homini cōsultissimo. Cic. ad Torquatū, Sed rursus γλαῦκας εἰς ἀθήνας, qui hæc ad te. Idē ad fratrem: Et tibi uersus quos rogas, hoc est, Athenas noctuam mittam. Aristophanes ἐν ὄρνισιν, Τί φῂς; τίς γλαῦκ' ἀθήναζ' ἤγαγε; id est,

Quid ais? quis, oro, uehit Athenas noctuam? Vsurpat idem atq; exponit Lucian. in Epist. ad Nigrinū. Porrò parœmia inde fluxit, q noctua in Attica plurima est ei regioni quasi peculiaris. Fertur autē uersari in Laureo Atticæ loco, ubi auri metalla sunt: unde & Laureoticæ noctuæ uocantur. Hæc auis Atheniensiū populo quondam erat gratissima, ac Mineruę sacra habebat̄, propter oculos cæsios, quibus etiam in tenebris perspicit, quæ uulgus auium non uidet. Vnde & auspicata consilijs credebat̄, id quod indicat prouerbium, γλαὺξ ἵπταται. id est, Noctua uolat. Dictum est & illud de Minerua, q Atheniensium male consulta, in bonum exitum uerteret. Dæmon autem apud Aristophanis interpretē existimat, non ob id solum dici, noctuas Athenas, q Athenis noctuarum sit copia, sed q in nummis etiam tum aureis, tum argenteis Atheniensiū noctua insculpi soleat, unà cū facie Mineruæ. Porrò nummus is appellabat̄ τετράδραχμον. id est, quatuor drachmarū, cum antea soliti fuissent uti nomismatib. didrachmis, quorum insigne erat bos, unde etiam natum est prouerbium illud, Bos in lingua. Sunt qui tradunt apud eosdem fuisse triobolum, quod et hemidrachmiū appellant. Nam drachma senos obolos continet. Trioboli nomisma, ex una parte Iouis effigiem habebat, ex altera noctuæ. Proinde absurdū uidebatur noctuā Athenas deportare, cum illic passim omnia noctuis abundarent. De nomismate Atheniensi testatur & Plutarch. in Vita Lysandri, cum de seruo meminit, qui domini sui furtum αἰνιγματωδῶς indicans, ait: multas sub tegulis cubare noctuas, ostendens illic abditas pecunias noctuis insignitas.

Memorem mones, doctum doces, & similia. XII

Identidem in Plautinis ac Terentianis comœdijs occurrit: Memorem mones, & doctum doces. Idem pollet Græcanicum illud: λαλεῖς πρὸς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. id est, Loqueris ei qui ipse rem calleat, καὶ εἰδότι λέγεις. id est, Scienti narras. Plato in Hippia maiore, εἰδότι μὲν ἐρεῖς ὦ σώκρατες. id est, Hæc scienti Socrates narrabis. Euripid. in Hecuba:

Οὐ καινὸν εἶπας, εἰδόσι δ' ὠνείδισας. id est, Dixti nouum nil, sed probe scientibus Hæc opprobrasti. Homerus cum aliàs aliquoties, tum Odysseæ ρ.

Γινώσκω, φρονέω, τάγε δὴ νοέοντι κελεύεις. id est, Et noui, & teneo, iam narras ista scietī.

Idem Iliad. ψ. de Nestore admonente filium,

Μυθεῖτ' εἰς ἀγαθὰ φρονέων νοέοντι καὶ αὐτῷ. id est,

Dixit amico animo, licet hæc per se sapienti.

M. Tullius lib. epist. ad Attic. ix. Mirādum enim in modū Cn. noster Syllani regni similitudinem concupiuit, εἰδόσι λέγω.

Si crebro iacias, aliud aliàs ieceris. XIII

Aristoteles in libello De diuinat. quę fit ex insomnijs, uersum huiusmodi prouerbialem citat: Si crebro iacias, aliud aliàs ieceris.

Quo significatū est, oportere rem sæpius tentare, neq; defatigari protinus, si quādo parum ex animi sententia ceciderit. Futurū enim ut iterū atq; iterum periclitanti, felicius aliquando cadat. Aristot. uerba sunt hæc: ὥσπερ μὲν καὶ λέγεται. ἂν πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖς. Agit aūt de insomnijs melancholicorū, in quibus nō existimat esse diuinationem ullā, tametsi fit nonnunq̄, ut quidam euentus somnijs illorū respondeant: Sed non esse mirandū, cum uitio naturæ plurima ac uaria somnient, aliquando existere συμπτώματα. id est, casus qui fortè pariter sic eueniāt, ut est ab illis somniatum. Themistius hunc locū sic circunloquit̄ (interprete Barbaro, nam Grecus codex ad manū nō erat.) Nam qui totum diem iaculantur, aliquando collimant, & præmiū capiunt. Vetus adagium est: Si sępe iactaueris, aliquādo Venerem iacies. Sunt qui putent, nec id mea quidem sententia absurde, metaphorā à sagittarijs, non ab aleatoribus esse ductam. Nam

& hoc significat βάλλειν. Subesse uero argutiā in eo uerbo, quod in priore parte significat mittere sagittam, in posteriore ferire. Fit autem ut qui crebrius iaculent, uel fortuito aliquando scopū attingant. Tametsi M. Tullius lib. de Diuinat. ij. de symptomatis agens, de quibus modo dictum est à nobis, ad utrūque refert metaphorā. Quis est enim, inquit, qui totum diem iaculans non aliquando collimet? Totas noctes somniamus, neque ulla ferè est qua non dormiamus, & miramur aliquādo id quod somniamus euadere? Quid est tam incertum quàm talorum iactus? Tamen nemo est, quin sæpe iactans, Venerem iaciat aliquando, nonnunquam etiam iterum ac tertium. Porrò Veneris iactum in hoc lusus genere fuisse quondam felicissimū, palàm arguit apud Suet. Octauius Augustus in epistola quadam ad Tiberium: Inter cœnā, inquit, lusimus γεροντικῶς & heri & hodie. Talis enim iactatis, ut quisque canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in mediū conferebat, quos tollebat uniuersos qui Venerem iecerat. Hactenus Augustus. Quadrabit & in eos qui casu, non arte quippiā assequuntur. Extat & hodie uulgo iocus prouerbialis in cæcum, qui cornicem iaculo fixerit.

Malum consilium. XIIII

Malum consilium consultori pessimum.

Senarius est prouerbialis in eos in quorū caput recidit, quod alijs perperā cōsuluerūt. Siquidem, ut dicunt Græci, ἱερὸν ἡ βουλή. id est: Sacra quædam res est consiliū: Atque ut est libenter accipiendū cum res postulat, ita est religiose citraque fraudem dādum, si quis egeat. Alioquin nō defuturū est numen aliquod, quod pœnas repetat ab eo qui rem sacram ac diuinā perfidia uiolarit. A. Gellius Noct. Attic. lib. iiij. cap. v. putat adagiū hoc ex historia quadam natum, eamque ex annalibus Maximi, narrationibusque Verrij Flacci refert ad hunc modum. Statua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis uiri fortissimi de cœlo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum, aruspices ex Hetruria acciti, inimico atque hostili in populum Ro. animo, instituerant eam rem contrarijs religionib. procurare: atque illam statuam suaserūt in inferiorem locum perperam transponi, quem sol oppositu circum undique aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum proditique sunt: & cum de perfidia confessi essent, necati. Constitit que eam statuam perinde, ut ueræ rationes post compertæ monebāt, in locum æditum subducendam: atque ita in area Vulcani sublimiore loco statuendā. Eaque res bene & prospere reipub. cessit. Tūc igitur quod in Hetruscos aruspices animaduersum uindicatumque fuerat, uersus hic scite factus, cantatusque à pueris, urbe tota fertur,

Malum consilium, consultori pessimum est.

Hactenus quidem Gellius. Porrò Valerius Max. lib. vij. rem quādam haud dissimilem memorat de Papyrio Cursore: qui cum cōsul Aquiloniam obsideret, uelletque prælium committere cum hostibus, nisi si quid auspicia refragarētur, ac consultus pullarius suaderet uti cōmitteret, cum aues infausta nūciassent, re cognita pullarium in prima acie constituit. Is primo traiectus telo uiolatam religionem expiauit. Meminit huius rei T. Liuius Decad. primæ lib. x. Nec dissimile est quod refert Socrates in historia tripartita, Eutropius Eunuchus dum studet in quosdam qui ad templum confugerant animaduertere, persuasit imperatori ut ferretur lex, qua templi religio nulli prodesset nocenti. Lata lege factum est, ut Eutropius cum offendisset Cæsarem, confugeret sub altare, unde protractus capite plexus est, suo ipsius cōsilio perditus. Vergilius tacite notauit parœmiam in Æneid. xij. lib. cum ait:

Cadit ipse Tolumnius augur, Primus in aduersos telum qui torserat hostes.

M. Varro lib. De re rust. iij. cap. i. palàm citat adagium his uerbis: Opinor, inquit, non solum quod dicitur, Malum consilium consultori esse pessimū, sed etiam bonū consiliū ei qui consuluit, & qui consulitur, bonum habendum. Sophocles in Electra:

βουλῆς γὰρ οὐδὲν ἔστιν ἐχθίον κακῆς. id est,

Res nulla consilio nocentior malo.

noxam ad eum referēs, cui consilium datur. Apparet autem senarium hunc Latinum, id quod & Gellius admonuit, de Græcis illis Hesiodi uersib. expressum esse, qui leguntur in opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι:

οἱ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων.

Η δὲ κα-

ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη. id est,
Ipse sibi nocet is, alium qui lædere quærit.
Consultum male consultori pessima res est.
Plutarch. in cõment. De audiendis poetis, existimat huius uersiculi eandẽ esse sententiam, quę sit dogmatis Platonis in Gorgia: ubi Socrates dicit, peius iniuriam facere q̃ iniuriam pati, & damnosius esse malo afficere q̃ affici. Atq; adeo totidẽ ferè uerbis inuenitur hæc sententia apud Ecclesiasticũ Hebræum autorem, cap. xxvij. Facienti nequissimum consiliũ, super ipsum deuoluetur. Extat in hanc sententiã & Apologus Græcus nõ inuenustus, nec omnino indignus quem his cõmentarijs adiungamus. Leonem ob senectam ægrotantem, & ea causa suo in lustro continentẽ sese, cætera quidem animantia officij gratia uisebant regem suum, excepta uulpe. Proinde lupus nactus opportunitatem, accusauit uulpem apud leonem læsæ maiestatis, quæ pro nihilo haberet eũ, penes quem rerum erat summa, nec ob contemptũ ad uisendum accessisset: atq; interea interuenit in lupi fabula uulpes, & extremã sermonis partem audiuit. Itaq; leo conspecta uulpe, protinus aduersus eam infremuit. At illa postulato ad purgandũ sese spatio, Et quis, inquit, omniũ qui huc conuenerunt, tantum tibi profuit quantũ ego, quæ quoquo uersum circũcursitaui, tibiq; morbi remedium à medicis reperi? Cumq; leo protinus edixisset, ut remedium aperiret: Si uiuũ, inquit, lupum excories, & illius pellem induas, conualesces. Leo credulus, cõtinuo lupum inuasit, & interemit. Quo extincto risit astuta uulpes, calumniatoris malum consilium in ipsius recidisse caput.
Carmen autem refertur à Plutarcho, & hunc in modum:
Ὅς ἄλλῳ κακὰ τεύχει, ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει, id est,
Damna parans alijs, proprio parat epati damna.

Suum cuiq; pulchrum. XV

Prouerbialis sententia: Suum cuiq; pulchrum, in eos quibus sua, qualiacunq; sunt, tamen studio quodam magis q̃ iudicio placent. Est autem à cõmuni mortalium ingenio sumpta, quibus usq; insita est illa φιλαυτία, id est, amor sui, ut neminem tam modestũ, tam attentum, tam oculatũ inuenias, quin in proprijs æstimandis, quadam animi propensione corruptus cæcutiat atq; hallucinet. Et quem unq̃ uidimus in tam barbara regione natum, cui sua patria non uel optima uideatur? Quæ gens tam effera, tam horrida lingua, quæ non alias præ sua contemnat? Quæ tam ferina corporis specie, quæ sibi non appareat formosissima? Proinde uere scripsit Aristot. lib. Rhetor. ij. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, οἷον ἔργα, λόγους. διὸ καὶ φιλοκόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. id est, Quoniam autẽ omnes sui sunt amantes, & sua cuiq; iucunda esse necessum est, ut facta dictaq;: idcirco plerunq; etiam assentatorib. gaudẽt. Id tametsi omnibus in rebus generaliter uerum est, ut sit quemadmodũ ait Horat. Cęcus amor sui: tamen in artifices atq; ex his potissimum in poetas, ad hæc in amantes præcipue quadrare uidetur. Etenim rectissime scripsit Aristot. iiij. Moral. lib. Suo quenq; artificem opere impense delectari, non aliter q̃ rebus quibusdam ex sese prognatis. Neq; secus adamant sua carmina poetæ, q̃ parentes liberos. Est enim artificis opus, quasi quidã ingenij fœtus, de quo Socrates ait rectius iudicare obstetricem q̃ matrem ipsam. Sponsis item amantib. mos est, suam cuiq; sponsam certatim extollere. Cuius rei sat magnum exemplum extat de Tarquinijs adulescentibus. Vnde & hodie uulgo scite dicunt: nullum reperiri deformem amasium. Propterea q; amanti uel non pulchra pulcherrima uideãtur. Quam sententiam eleganter extulit Theocritus in Ecloga vi.
Ἦ γὰρ ἔρωτι
πολλάκις ὦ πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται. id est,
Etenim haud raro Polypheme,
Quæ minime sunt pulchra, ea pulchra uidentur amori.
Plato prouerbiũ extulit in Lyside, sed inuerse, καὶ κινδυνεύει, inquit, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. id est, Periculum est ne iuxta uetus adagium, amicum sit, quod pulchrum est. Quasi non ideo pulchrum haberi debeat aliquid, q; sit amicum, sed ideo oporteat esse amicum quòd sit pulchrũ. Huc pertinet & illud quod scribit M. Tullius libro De finibus v. Suo enim quisq; studio maxime ducitur. Et rursum in primo Officiorum:

ciorum: Quorum uterque suo studio delectatus contempsit alterum. Quanquã hoc uenia dignum, hactenus cõmunem illam φιλαυτίαν ualere, ut suis quisque liberis, suis artibus, suo instituto, suis inuentis, suæ patriæ paulo impensius faueat, nisi eousque cæcitatis nos rapiat, ut & uirtutes alienas calumniemur, & nostris blandiamur uitijs, eaque uirtutum nomine donemus. ac sibi quisque sit, quod sibi fuit Suffenus Catullianus, aut Meuius Horatianus. Quod uitij Flaccus in Epistolis notans: Dum mala, inquit, delectent mea me, uel denique fallant. Atque hoc loco Porphyrion indicat Horatium respicere uulgatam sententiam, quod homines suis malis non solum nõ doleant, uerumetiam delectentur. Eaque de re Grecum adagium esse celebratum, uerum id adagium uitio librariorum desideratur in scriptura. Eodem pertinet quod alibi dixit Horatius:

Turpia decipiunt cæcum uitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant, ueluti Balbinum polypus Agnæ.

Nam Balbino stulto amanti, etiam polypus Agnæ amicæ, suaue quiddam olere uidebatur. Est autem polypus uitium narium graue olentium, itidem ut hircus alarum. Vnde & polyposos & hircosos dicimus. M. Tullius ad Attic. lib. xiiij. Accipe, inquit, à me mi Attice καθολικὸν θεώρημα earum rerum in quibus exercitati sumus satis. Nemo unquam, neque poeta, neque orator fuit, qui quenque meliorem se arbitraretur. Hoc etiam malis cõtingit. Quid tu Bruto putas ingenioso & erudito, de quo etiã experti sumus? Nuper in edicto scripseram rogatu tuo. Meum mihi placebat, illi suum. Quinetiam quum ipsius precibus adductus penè scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiã tibi scripsit, sibi illud quod mihi placeret, non probari. Quare sinamus quæso quenque sibi scribere. Suam cuique sponsam, mihi meam: Suum cuique amorem, mihi meum. Non scite. Hoc enim Attilius poeta durissimus. Hactenus Cicero. Cuius ex uerbis apparet hos duos uersiculos, Suam cuique, & cętera, ex Attiliana quapiam fabula sumptos esse. Idem Tullius lib. Tusc. quęst. v. Musicorũ uero perstudiosum accepimus, poetã etiam Tragicum, quàm bonum, nihil ad rem. In hoc enim genere nescio quo pacto magis quàm in alijs suum cuique pulchrũ est. Adhuc neminẽ cognoui poetam, & mihi fuit cum Aquinio amicitia, qui sibi non optimus uideretur. Sic se res habet. Te tua, me delectant mea. Eandem sententiam Plautus in Sticho, diuersis uerbis, sed nimis quàm eleganter extulit. Suus, inquit, rex reginæ placet, Sua cuique sponsa sponso. Huc referendum & Theocriticum illud.

Καὶ γὰρ θην, οὐκ εἶδος ἔχω κακὸν, ὥς με λέγοντι. id est,
Nec mihi profecto forma mala est, si uera loquuntur.

Id imitans Maro:

Nec sum adeo informis, nuper me in littore uidi,
Cum placidum uentis staret mare.

Apertius allusit ad adagium Flaccus, in epistola quadam:

Iouis auribus ista
Seruas. fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher.

Tibi pulcher dixit, pro tibi ipsi placens. Non dissidet ab hac forma, quod diuus Augustinus cum alijs aliquot locis, tũ in Epist. xlviij. adducit ex Tychonio quodã. Quod uolumus, sanctum est. Est autem hemistichium carminis heroici. Quod dictum utinã nõ perinde locum haberet in moribus eorum, qui hodie sibi arrogantius uindicant pietatem quàm unquam fecerint Pharisæi, qui cum uitijs nec ferendis, nec nominandis madeãt, miro tamen supercilio debacchantur in uitam alienam.

Patriæ fumus, igni alieno luculentior. XVI

Prouerbij faciem habet, atque ad eandem pertinet sententiam, quod elegãter scripsit Lucian. in Encomio patrię: καὶ ὁ τῆς πατρίδος αὐτοῦ καπνὸς λαμπρότερος ὀφθήσεται τοῦ παρ᾽ ἄλλοις πυρός. id est, Ac patriæ fumus luculentior homini uidetur quàm ignis alibi. Philostratus in Ariadne: ὁ θησεὺς δὲ ὁρᾷ μὲν, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀθηνῶν καπνοῦ. ἀριάδνην δὲ οὐδὲ οἶδεν ἔτι, οὐδὲ ἔγνω ποτέ. id est, Theseus uero amat quidẽ, sed Athenarum fumũ. Nam Ariadnen neque uidit adhuc, neque etiamdũ cognouit. Apud Homerũ, terræ natalis fumũ Vlysses optat uidere surgentem, unde & ductum prouerbium. Sic enim legitur Odysseæ A.

ἱέμενος

ἱέμενος καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι, ἧς γαίης. id est,
Exoptans oculis surgentem cernere fumum, Natalis terræ.

Viua uox. XVII

Viua uox olim dicebatur, non scripta, sed ab ipso pronunciantis ore percepta, quasi uiuida, atq; efficax. Nam uiua nonnunq; dicuntur quæ natiua sunt, nō factitia. ut, uiuo de marmore, & uiuoq; sedilia saxo. Inest autem rebus natiuis nescio quid gratiæ genuinæ, quod ars nulla queat imitatione consequi. Porrò scriptura uox quæpiā est, sed quasi factitia, ueræq; uocis utcunq; imitatrix. Deest actus motusq;, hoc est, uita. Siquidem actio, ut autor Fabius, orationis quasi uita est. Rerum inuentio, ossium instar est: ordo neruos imitatur: elocutio carnem, cutē coloremq;. Memoria spiritus uice fungitur: quibus omnibus accedit pronunciatio, uelut motus quidam uitalis. Nullum enim certius argumentū uitæ quàm motus. Vnde & flumina uiua dicuntur, & argentum uiuum. Cōtra mortua quæ torpent, languentq;. Cicero lib. Tuscul. quæst. ij. Licet enim satis exemplorum ad imitandū ex lectione suppeditet, tamē uiua illa, ut dicitur, uox alit plenius, præcipueq; præceptoris. Idem ad Atticum lib. ij. Vbi sunt nunc qui aiunt ζώσης φωνῆς; Quanto magis uidi ex tuis literis q̃ ex illius sermone, quid ageretur. Porrò quod Cicero protulit abruptum ac mutilum, hoc quidam supplerunt de suo ad hunc modum: ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν ἔχει. Plinius Iunior in epistola quadam ad Nepotē: Præterea magis, ut uulgo dicitur, uiua uox afficit. Nam licet acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent quæ pronunciatio, uultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit. Seneca epistola quinta: Plus tamen tibi & uiua uox & conuictus quàm oratio proderit. Diuus Hieronymus in præfatione generali: Habet nescio quid latentis energiæ uiua uox, & in aures discipuli de doctoris ore transfusa, fortius sonat. Hactenus ille. Vnde celebratum, illud Æschinis, de Demosthene, τί δὲ εἰ αὐτοῦ θηρίου ἠκηκόειτε; id est, Quid autem si ipsam audissetis beluam? Et illud: In scriptis Demosthenis, magnam Demosthenis partem abesse.

Muti magistri. XVIII

Quod modo retulimus, usurpauit & A. Gellius: atq; huic alterum quoddam diuersum adiecit: Quoniam, inquit, uocis ut dicitur, uiuæ penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. Mutos magistros libros sentiens, qui loquūtur quidem nobis, ut apud Platonem ait Socrates, sed dubitanti non satis cōmode respondent. Nec ille pi de profecto literæ, muti uocantur præceptores. propterea quod mutorum est non uoce, sed nutibus, signisq; loqui. Identidem & libri, notulis quibusdam, & significantibus figuris nobiscum fabulātur. Quemadmodū enim uoces, sensorum animi, uelut εἴδωλα quæpiam sunt autore Aristotele, sic literarū figuræ, uocum simulacra quædam recte dicuntur. Neq; mirandum: siquidem ἀρχέτυπον illud pectoris exemplar efficacius repręsentat, ac transfundit affectus animi, q̃ alterum illud, quod non rem ipsam, sed imitationem imitatur. Neq; illud temere quæri solet à multis, utrum sit ad eruditionem comparandam cōducibilius, ζώσῃ φωνῇ χρῆσθαι, ἢ τοῖς ἀφώνοις διδασκάλοις. hoc est: plús ne conferat lectio, an auscultatio. Et habet res utraq; sua quædam peculiaria commoda, Nam ex libris tum eruditiora fermè sunt quæ discuntur, tum plura. Tantum enim quisq; discit, quantum ingenij celeritate consequi, memoriæ fidelitate complecti potest. Adde quod hi præceptores nunquā grauantur operam suam nobis impertire. Atq; horum ut uberior, ita paratior copia. Accedit huc & ocium illud & cogitationis secretum. Licet pressius inspicere singula, licet retractare, licet expēdere. At è diuerso minore iactura, tum ingenij, tum oculorum, tum ualetudinis constant quæ à præceptore differente percipimus, maximè si is dicat, quem & miremur & amemus. Deinde insidunt altius animo, & hærent tenacius, & occurrunt promptius. Quare consultum erit, alterum studij genus cum altero cōiungere: & ubi uiuæ uocis erit copia, libentius auscultare quàm legere, si modo mediocri sit eruditione quem audis. Vbi non erit, libenter quasi non minus operæprecium facturus sis, ad libros confugere, sed optimos. Deniq; ut illud quoque adijciā, ea figura libri dicti sunt muti magistri, qua M. Tullius legem appellat mutum magistratum, magistratum legem loquentem: & qua Plutarchus poesim appellat picturam loquentem, & picturam mutam poesim.

Frons occipitio prior. XIX

Priscis agricolis celebratum adagium, atq; instar ænigmatis iactatũ: Frons occipitio prior. Quo significauit antiquitas rectius geri negocium, ubi præsens ac testis adest is cuius agitur negociũ. Prior dictũ est pro potior meliorq;. Alioqui quis ignorabat frontem priorem esse capitis partem, occipitium posteriorem? Tametsi hæc amphibologia cõmendat nonnihil dicti gratiam, quod ob antiquitatẽ oraculi instar habebatur. Extat autem apud Catonem lib. De re rust. cap. iiij. Si bene inquit, ædificaueris, libentius & sępius uenies, fundus melior erit, minusq; peccabitur: fructi plus capies: frons occipitio prior. Plinius item in candẽ fermè sententiã, lib. Historiæ mundi xviij. cap. v. Eũ tamen, inquit, qui bene habitet, sæpius uentitare in agrum, frontemq; domini plus prodesse q̃ occipitium non mẽtiuntur. Rursus eiusdem libri cap. vi. Et ideo maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. Aristotel. Oeconomicorũ lib. i. uidetur hanc sententiam ad Persam quempiam referre, subnectẽs alteram huic similẽ, quæ à Libe quodam sit profecta. Sed satius fuerit ipsius ascribere uerba, si quis fortè desiderabit: καὶ τὸ τοῦ πέρσου καὶ λίβυος ἀπόφθεγμα εὖ ἂν ἔχοι. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθεὶς τί μάλιστα ἵππον πιαίνει; ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμὸς ἔφη. ὁ δὲ λίβυς ἐρωτηθεὶς, ποία κόπρος ἀρίστη; τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη ἔφη. id est, Atq; illud Persæ Libysq; respõsum, recte seruabitur. Nam alter interrogatus, quæ res potissimum saginaret equũ: respondit, oculus domini. Alter rogatus, quod stercus esset optimum: domini uestigia, inquit. Vterq; significauit, domini præsentiam plurimum habere momenti ad rem bene gerendam. Item Columella putat rem malam esse, frequẽtem fundi locationem, peiorem tamẽ urbanum colonum, qui per familiam mauult agrum quàm per se colere. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cum quidam corpulentus ac nitidus, equum haberet macilentũ ac strigosum, rogatus quid esset in causa: respondit, mirum non debere uideri, si equo suo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equum curaret seruus. Plutarchus in commentario De liberis educandis, κἀνταῦθα δὴ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἱπποκόμου χαρίεν, ὡς οὐδὲν οὕτω πιαίνει τὸν ἵππον, ὡς βασιλέως ὀφθαλμός, id est, Hinc & illud eleganter dictum ab equisone, nihil perinde saginare equum, ut regis oculum. Huius figuræ est quòd Æschylus in tragœdia, cui titulus Persæ, domini præsentiam oculum domus uocat:

ὄμμα γὰρ δόμων, νομίζω δεσπότου παρουσίαν. id est,

Nam domus oculum esse, domini iudico præsentiam.

Eodem pertinet quod perquã uenuste dixit T. Liuius, non satis feliciter solere procedere quæ oculis agas alienis. Innuit tale quiddam & Terentius in Eunucho, cum ait: Ita ut fit, domini ubi absunt: significans absentibus heris ministros omnia facere indiligentius, & peccare licentius: nempe hæc omnia eò tendunt, ut quisq; suum negocium præsens curet, neq; magnopere fidat alienæ industriæ. Id nulli magis obseruandum q̃ principi, si modo principis animum gerat, nõ prædonis, hoc est si publicum cõmodum cordi habet. At hodie ferè episcopi & reges omnia alienis manibus, alienis aurib. atq; oculis agunt, neq; quicquam minus ad se pertinere putãt quàm rempub. aut priuatis suisq; distenti, aut uoluptatibus occupati.

Æqualis æqualem delectat. XX

Similitudo mater est beneuolentiæ, consuetudinisq; & familiaritatis cõciliatrix. Vnde uidemus iuuenes inter se libenter conuenire, senes cum senibus congregari, doctos doctorũ conuentu capi, improbos congredi cum improbis, bibones cum bibonibus, nautas amare nautas, diuitibus esse necessitudinem cum diuitibus, atq; in uniuersum similia similibus gaudere. In hanc sententiã extant aliquot ueterum prouerbia, quorum est illud: ἧλιξ ἥλικα τέρπει. id est, Æqualis æqualem delectat. Quod usurpãs M. Tull. in Catone maiore: Pares autem, inquit, cum paribus, ut est in uetere prouerbio, facillime congregantur. Nam prima familiaritatis conciliatio proficiscitur ab ætatis æqualitate, quam Græci uocant ὁμηλικίαν. Ad quod alludens Homerus in Odysseæ o.

Ἀτὰρ καὶ ὁμήλικές εἰμεν. id est, Quinetiam sumus æquæui.

Huc respexit Plato primo De repub. lib. apud quem Cephalus, qui se testatur iam peruenisse ἐν γήραος οὐδῷ. id est, senectæ limen, ait, πολλάκις γὰρ συνερχόμεθά τινες εἰς ταυτὸ παραπλησίαν ἡλικίαν ἔχοντες, διασώζοντες τὴν παλαιὰν παροιμίαν. i. Sępenumero pleriq; conuenimus

uenimus fermè æquales, antiquũ illud seruantes prouerbiũ. Aristot.ij.Rhet.lib.recensens quæ quibus sint iucunda, scribit in totũ ea natura sese inuicẽ delectari, quæ genere sint coniuncta, aut similia, ut hominẽ homine, equum equo, adolescentem adolescẽte. Atq; huc tendere prouerbia uulgo iactata: ἧλιξ ἥλικα τέρπει. Item id genus alia quædã. Verba illius hęc sunt: τὰ συγγενῆ γὰρ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια, ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει, καὶ ὡς ἀεὶ τὸ ὅμοιον. καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα. καὶ ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιόν. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Theognis ait amicitiam cohærere inter æquales, uicinos & senes,

πάντες μὲν τιμῶσιν ὁμῶς, ἴσοι, οἵτε κατ' αὐτὸν
οἰκοῦσι χώρης, οἵτε παλαιότεροι. id est,

Omnes hi sese uenerantur, amantq; uicissim,
Vicini, æquales uiribus, atq; senes.

Nec alienum est ab hoc prouerbio, quod Empedocles ait apud Aristot. lib. De anima primo, animã esse quiddã ex omnibus elementis conflatũ, imò ipsam horum quiduis esse: & unũquodq; cognoscere, eo quod habet affine quiddã cũ singulis. Vnde & Plato in Timæo dicit, animam ex elementis constare. Empedoclis uersus sic habent:

γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
αἰθέρι δὲ αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
στοργῇ δὲ στοργὴν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

Quos uersus quoniam initio desperabamus cõmodius uerti posse, ab Argyropylo uersos subiecimus:

Terram nam terra, lympha cognoscimus aquam,
Ætheraq; æthere, sanè ignis dignoscitur igni,
Sic & amore amor, ac tristi discordia lite.

Quanquam in primo uersu suspicor à librarijs undam uersam in aquam. Pòst amicorum rogatu nostra addidimus qualiacunq;:

Terra quidem terra sentitur, lymphaq; lympha,
Ætherq; æthere purus, at igni noxius ignis,
Dulcis amore amor, atq; odio funesta simultas.

Argyropylus explendi carminis gratia pro uno uerbo ὀπώπαμεν duo reddidit, cognoscimus & dignoscitur, duo epitheta prætermisit, δῖον καὶ ἀΐδηλον. Deinde uocis repetitæ gratiã bis perdidit, in aquam & undã, in discordia & lite, ut ne cõmemorem duritiẽ compositionis in Terram nam. Sic & sanè aduerbiũ de suo attexuit. Nos amori addidimus epitheton, sed quod fuerat additurus poeta, si per metri leges licuisset, quandoquidem uoci contrariæ addidit suum νείκεϊ λυγρῷ. Non hæc mihi dicuntur, ut sugillem uirum de studijs optimis optime meritum, sed ut iudicio proficiant adolescentes, quibus hæc potissimum scribuntur. Philosophorum quispiam, Zeno ni fallor, apud Augustinum prodidit, animam ipsam esse numerum seipsam mouentem, atq; hanc ob causam rebus numerosis natura capi deliniriq;: ueluti musicis modis afficiũtur & pueri, cognato quodam naturæ sensu, cum prorsus nesciãt quid sit musica. Aristoteles hoc ipso quẽ modo retulimus loco definitionem hanc adducit, tacito autoris nomine.

Simile gaudet simili. XXI

Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον. id est, Simile gaudet simili. Aristoteles libro Moralium octauo: ὅμοιον ὁμοίου ἐφίεται. id est, Simile appetit simile. Item libro nono: ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον. id est, Simile simili amicum. Vnde est & illud: ὁμοιότης γὰρ φιλότητος μήτηρ. id est, Similitudo mater amoris. Quare ubi absoluta similitudo, ibi uehemẽtissimus amor, id quod indicat fabula Narcissi. Agathon in cõuiuio Platonis: ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. id est, Scite quidem ueteri prouerbio fertur, simile simili semper hære re. Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto sit amicus ab adulatore dignoscendus, refert huiusmodi senarios:

γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει,
παῖς παιδὶ, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνὴ,
νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
ληφθεὶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ. id est,

Seni

Seni senilis lingua iucundissima est,
Pueroque puer, & mulier apta fœminæ,
Ægrotus itidem ægroto, & in malis situs,
Exercito malis placet, atque congruit.
Diogenes Laertius ostendens quædam imitatum Platonem ex Epicharmi scriptis, adducit & illud, Quòd canis cani uidetur pulcherrima, & boui bos, & asina asino, & sus sui. Diximus alibi, Suum cuique reginæ placere regem. Plato lib. De legib. viij. φίλον μὲν που καλοῦμεν, ὅμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετὴν, καὶ ἴσον ἴσῳ, id est, Amicum quidem uocamus simile simili, quod ad uirtutem, & æquale æquali. Quanquam adagium recte transferetur & ad illos quos similitudo conciliat uitiorum. In quos est illud Catulli:
Pulchre conuenit improbis cinædis. Item illud Martialis,
Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire uobis. Illud item Iuuenalis,
Magna inter molles concordia.

Semper similem ducit deus ad similem. XXII

Potest autem adagium ex Homero natum uideri, apud quem Odysseæ ρ Melanthius caprarius conspicatus Eumæum subulcum, ipsum Vlyssem secum adducentem, sed habitu specieque pannosi, scomma iacit in utrunque, quasi duo inter se similes bene conuenissent:
Νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ κακὸς κακὸν ἡγηλάζει,
Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. id est,
Nunc adeo malus ecce malum comitatur, ut usque
Ad similem deus adducit, similemque paremque.
Aristoteles lib. Moral. viij. prouerbij loco refert: ὅθεν τὸν ὅμοιον φασὶν ὡς τὸν ὅμοιον. id est, Vnde similem aiunt ad similem.

Semper graculus assidet graculo. XXIII

Αἰεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιὸν ἱζάνει, id est,
Assidit usque graculus apud graculum.
Refertur à Diogeniano prouerbialis senarius: notaturque ab Aristot. lib. Rhet. quem modo citauimus: ubi inter alia complura huius sententiæ prouerbia, hoc quoque commemorat. Item lib. Moral. viij. καὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν. id est, Et graculus, inquit, ad graculum. Græcis est trochaicus dimeter, haud dubium quin ex poeta quopiam decerptus. Eleganter usurpauit adagium Gregorius in quadam ad Eudoxium epistola, κολοιὸν δὲ ποτὶ κολοιὸν ἱζάνειν καὶ τῆς παροιμίας ἀκούεις. id est, Graculum autem assidere graculo, audis & à prouerbio. Porrò graculorum conuentus olim notos fuisse testatur M. Varro lib. de re rust. iij. Vnde Plutarchus in lib. De Polyphilia, οὐκ ἀγελαῖον θηρίον οὐδὲ κολοιώδες. id est, Non armentarium est, neque graculeum. Quin huic aui nomen inditum, à κολλάω, quod est, conglutino. M. Varro graculos quoque Latinis inde dictos uult, quod gregatim uolent. Quintilianus non probat, asseuerans dictionem ab auium uoce confictam.

Cicada cicadæ chara, formicæ formica. XXIIII

Cæterum quod Aristoteles in eo loco quem modo citauimus, addidit, Et si qua sunt id genus alia, dubium non est, quin senserit illa quæ sunt apud Theocritum Idyllio nono,
Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ, Ἴρηκες δ' ἴρηξιν. id est,
Formicæ grata est formica, cicada cicadæ,
Accipiter placet accipitri.
Porrò nota est formicarum politia, & cicadarum concentus.

Figulus figulo inuidet, faber fabro. XXV

Ab hac forma uelut excipiendi sunt qui in eadem arte uersantur, propterea quod inter hos artificij similitudo magis æmulationem conciliat quam beneuolentiam. Quorum mutuam inter ipsos inuidiam Hesiodus in opere, cui titulus, Opera & dies, compluribus metaphoris indicauit, haud tamen damnans id genus artificum concertationem, imò probans ac laudans. Proposuerat enim poeta duplex æmulationis genus, quorum alterum sit utile pulchrumque mortalibus, alterum fœdum ac perniciosum. Hoc homines ad rixas ac bella concitari, propter opum honorumque certamina: illo uero tanquam exemplis propositis ad industriam & honestas artes expergefieri. Honestam igitur æmulationem his uerbis describit:

Ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
Εἰς ἄφενον σπεύδοντ'. ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσιν,
Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων.
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Quos uersus longe elegantissimos in hoc duntaxat uertimus ut intelligantur. Nam uenustatem uix quisquam assequatur, nedum ego:

Semper uicinus uicino est æmulus, hunc ut
Condere cernit opes properantem gnauiter, atqui
Concertatio conducit mortalibus ista.
Odit ita fabrum faber, figuloq́ molestus
Est figulus: mendico protinus inuidet alter
Mendicus, cantor cantorem liuidus odit.

Vsurpãtur cùm aliàs frequenter apud diuersos autores, tum apud Aristotelem lib. Moralium ij. Rursum eiusdẽ operis lib. viij. parœmiæ uice refertur, κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι. id est, Omnes eiusmodi figulos inter sese aiunt esse. Figulos inuidos dixit, nimirum alludẽs ad Hesiodium adagium. Item Rhetoricorum lib. iij. ὅθεν εἴρηται καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. id est, Vnde dictũ est, & figulus figulo. Citat ibidem & hunc senarium, haud scio ex quo poeta,

τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. id est,

Etenim inuidere didicit ipsa affinitas.

At est similitudo quã in Symposiacis Plutarchus μάχιμον dicit, hoc est, bellacem ac pugnacem, qualis est gallorum gallinaceorum: qualisq́ est inter sophistas, mendicos, poetas, cantores: & ob hoc uetat id genus hominum in conuiuijs coniungi, ne quid oriatur rixæ. Est altera, quam φιλικὴν uocat, cuiusmodi est graculorũ inter se. Ad hanc pertinent nautæ, agricolæ, uenatores, aliptici. Atque ob id rectè copulantur in accubitu. Ad hæc amantes, nisi contingat eos eandem amare.

Cretensis Cretensem. XXVI

Ὁ Κρὴς τὸν Κρῆτα. Cretensis Cretensem, subaudi, quod erit cõmodum sententiæ, prouocat, conatur circumuenire, aut tale quippiã. Quoties improbus agit cum improbo, perfidus cum perfido. Sumptum adagium à Cretensium moribus, quos plurimis conuicijs incessiuit antiquitas.

Cretensis cum Ægineta. XXVII

Eandem obtinet sententiã, Κρὴς πρὸς αἰγινήτην, id est, Cretensis cum Ægineta, subaudiendum, agit. Quadrat in pariter improbos, qui mutuis inter se fallacijs agunt. Nam Æginetæ quoque olim male audierunt, in quos etiam oraculum illud quidam æditum putant: οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι. id est, Neq́ tertij, neq́ quarti.

Vulpinari cum uulpe. XXVIII

Ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα. id est, Cum uulpe uulpinare tu quoq́ inuicem. Senarius est prouerbialis. Cum astutis astutijs agito. Horatius:

Nunquam te fallant animi sub uulpe latentes.

Aristophanes in Vespis: οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν. id est, Non licet uulpinari.

Quod autem nos ἀλωπεκίζειν uertimus uulpinari, ne quis hoc uerbi tanquam nostrum ac nouum aspernetur, citatur ex M. Varrone à Nonio Marcello. Sic enim ausus est dicere Varro uulpinari pro ἀλωπεκίζειν, quemadmodum Horatius iuuenari dixit pro νεανίζειν. Vide prouerbium βαττολογεῖν.

Cretiza cum Cretensi. XXIX

Πρὸς Κρῆτα κρητίζειν. id est, Aduersum Cretensem Cretiza, id est, aduersus mendacem mendacijs utere. Vsus est Plutarchus in uita Lysandri, πρὸς Κρῆτα δὲ ἄρα τὸ τοῦ λόγου κρητίζων. Rursus in uita Pauli Æmilij, τοὺς μὲν ἐπισταμένους ἀκριβῶς αὐτὸν, οὐκ ἔλαθεν κρητίζων πρὸς Κρῆτας. id est, Eos quidem qui hominem penitus norant, haud latuit, ꝙ cum Cretensibus arte Cretica uteretur: propterea ꝙ Cretensium uanitas, de Iouis apud se sepulchro, multaq́ id genus mentiẽtium, in uulgi fabulam abierit: id quod palàm testat Epimenidis ille uersiculus, quem Paulus etiam Apostolus citat:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί. id est,

Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. Diuus Hieronymus in commentarijs quos in hanc scripsit epistolã, indicat hunc uersiculum repertũ in opere Epimenidis, cui titulum fecit, De oraculis. Vnde & Paulus prophetã uocat, siue per iocũ, siue ob argumentũ. Huius autem carminis initium, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, usurpauit Callimachus poeta Cyrenensis in hymno scribẽs aduersus Cretenses in laudem Iouis, ac uanitatis eos arguẽs, ꝙ iactitarent illius sepulchrum esse apud se, cum is esset immortalis. Quò respiciẽs Ouidius: Nec fingunt, inquit, omnia Cretes. Vnde κρητίζειν Græci pro mentiri dicunt. Suidas aliam adagionis causam indicat, scribens Idomeneum Cretensem, cum illi negociũ esset datum, ut æs quod è spolijs ab hostibus detractis collectum erat, distribueret, sibi partem longe optimam delegisse. Vnde congruere uidetur etiam in illos, qui fraudant alios, suisq; cõmodis impensius ubiq; studẽt. Idem putat adagium quadrare etiam in eos, qui frustra mendacijs agunt aduersus artificẽ mentiendi. Quemadmodum uulgo dicunt, difficillimum esse furari apud fures, ita difficillimum mendacijs imponere mendacibus.

Cum Care Carizas. XXX

Huic simillimum refert Diogenianus, πρὸς κᾶρα καρίζεις, id est, cum Care carissas: Rustice agis cũ rustico, barbare loqueris barbaro, crasse cũ crasso. Cares populi sunt Asiæ, de quibus alio loco dicemus, quorum mores prouerbijs aliquot fecere locum.

Cretensis mare. XXXI

ὁ κρὴς τὴν θάλασσαν. id est, Cretensis mare, subaudiendũ, nescit, aut metuit. Hanc parœmiam refert pariter, atq; exponit Strabo Geograp. lib. x. scribens olim Cretenses nauigandi peritia, rerumq; maritimarũ usu principatum tenuisse: atq; hinc antiquitus increbuisse prouerbium: Cretensis mare nescit: in eos qui nescire fingerent, quod egregie callerent. Etenim quî consentaneũ est, Cretẽses cum sint insulares, ignorare mare, quo cinguntur undiquaq;? Vsus est eodem & Aristides in Pericle: ὁ κρὴς τὸν πόντον. Zenodotus scribit apud Alcæum extare. His affine est quod habet Horat. in epist. ad Octauiũ: Ipse ego qui nullos me affirmo scribere uersus, Inuenior Parthis mendacior. quòd Parthi tum maximè pugnent quum fugam simulant.

Ad umbilicum ducere. XXXII

Extant apud autores aliquot absoluendi parœmiæ, quarũ de numero est illa: Ad umbilicum ducere, pro eo quod est librum finire atq; absoluere. Sunt enim umbilici, interprete Porphyrione, ornamenta quædã ossea, aut lignea corneáue, umbilici nostri formam imitantia, quæ uoluminibus iam absolutis addebantur, atq; hinc prouerbialem figuram esse natam, ad umbilicum peruenit, id est, ad finem. Horatius in Epodis:

Deus deus nam me uetat
Inceptum celeres promissum carmen iambos
Ad umbilicum ducere.

Martialis in quarto Epigrammatum libro,

Ohe iam satis est, ohe libelle
Iam peruenimus usq; ad umbilicos,
Tu procedere adhuc & ire quæris.

Idem libro quinto,

Quæ cedro decorata purpuraq;
Nigris pagina creuit umbilicis.

Idem in tertio,

Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontes gemino decens honore,
Pictis luxurieris umbilicis.

Rursus in undecimo,

Explicitum nobis usq; ad sua cornua librum,
Et quasi perfectum, Septitiane refers.

Verum equidem haud scio, possítne prouerbium hoc aliò quàm ad librum aut carmen transferri, nisi durior fiat metaphora.

Summum fastigium imponere. XXXIII

Illud generalius est: Summum fastigiũ imponere, pro eo quod est rem omnibus suis partibus absoluere. Exempla reperies apud Ciceronẽ libro Officiorum iij. apud Plin. in Epist. aliquoties. Translatum ab ædificatoribus, qui perfecto demum ædificio fastigium aliquod solent imponere; quibus sicuti fundamentum prima instituendi operis

pars est, ita fastigium suprema est iam absoluti. Vnde quemadmodū fundamenta iacere, transferunt ad id, quod est instituere quippiam: itidem fastigium addere, traducunt ad rei perfectionem, summamq;, ut uocant, manū. Huic confine quod à Græcis dicitur, τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκε. id est, Colophonem imposuit.

Summam manum addere. XXXIIII

Eandem uim habet: Summam manum addere. Mirum ni metaphora ab artificibus translata, qui primum rude quoddam operis simulacrum effingunt, atq; hanc primam appellant manum, deinde formant expressius, postremo summa cura expoliunt, atque hanc supremam, seu summam manum uocant. Ouidius:

Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
Nesciat his summam si quis abesse manum.

Mox pro eodem dixit ultimā limā:

Ablatum medijs opus est incudibus illud,
Defuit & scriptis ultima lima meis.

Seneca ad Luciliū: Vino deditos delectat potatio extrema, illa quæ mergit, quæ ebrietati summā manum imponit. Eadem figura dicimus, nihil deesse præter extremam manum. Exempla crebriora sunt apud scriptores, quàm ut hic referat repetere.

Supremum fabulæ actum addere. XXXV

In eandē formam referendum est illud: Supremū fabulæ actum addere, pro eo quod est, extremū finem imponere, à poetis comœdiarū, aut tragœdiarū scriptorib. ascitum, qui fabulas suas in actus quosdam distribuunt. Vnde illud Horatianum:

Nec sit quinto productior actu.

Solent aūt in extremo actu, plurimū artis addere, sicuti scribit M. Tullius ad Quintum fratrem, Illud te ad extremū & oro & hortor, ut tanquā poetæ boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte et cōclusione muneris ac negocij tui diligētissimus sis: ut hic tertius annus imperij tui, tanquā tertius actus perfectissimus atq; ornatissimus esse uideatur. Idem ad Atticum lib. xiij. Etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam uolui. Cicero in Catone transfert ad uitam peractam. Quemadmodum & Apuleius lib. Floridorum iij. de Philemone comico loquens: Renunciauerunt, inquit, Philemonem poetam qui expectaretur, ut in theatro fictum argumentum finiret, iam domi ueram fabulam consummasse. Enimuero iam dixisse rebus humanis ualere & plaudere. Opinor ad hanc formam pertinere, quod apud Nonium ait Lucilius: Sarcinatoris est, summum suere centonem optime.

Catastrophe fabulæ. XXXVI

Cuiuslibet exitū rei, prouerbiali figura, catastrophen uocamus. Porrò inter figuras prouerbiales illud admonuimus, unicuiq; disciplinæ atq; artificio sua quædā esse peculiaria uocabula, quę quēadmodū in sacrorū ceremonijs ac magicis precaminibus fieri cōsueuit, penè superstitione quadā usurpant. Ea quoties in aliud quippiā trahunt, ferè prouerbij speciē obtinēt: uelut ex militari disciplina, receptui canere, & locū deserere, & prima acies, &, res ad triarios redijt. Ex musica, præludiū pro præfatione, aut ingressu negocij: summa & ima chorda, pro clamosa & graui uoce. &, eadē oberrare chorda, pro eo quod est, in eadē re peccare sæpius. Porrò fabula omnis, ut ostendit Donatus, in treis partes distribuit, in πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφήν. Protasis est primus ille tumultus iam quasi gliscens. Epitasis, turba feruidissima. Catastrophe, subita rerū cōmutatio. Vnde Lucianus elegāter exitū euentūq; negocij catastrophen appellat, cū aliàs, tum in cōmentario De mercede seruientibus: ὧν πᾶσι δὴ ἥτις αὐτοῖς ἡ καταστροφὴ τοῦ δράματος γίνεται. id est, Post oīa deniq; quę illis catastrophe fabulę cōtigit, hoc est, quis exitus seruitij. Et in Alexādro Pseudomāte: τοιοῦτο τέλος τῆς ἀλεξάνδρου τραγῳδίας. i. Eiusmodi finis tragœdię Alexādri. Idē in uita Peregrini: αὖθις ὁρῶ γελῶντα σε ὦ καλὲ κρόνιε τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος. i. Rursus uideo te ô bone Cronie ridentē fabulæ catastrophen.

A capite usq; ad calcem. XXXVII

Cum rem totā significamus, à capite usq; ad calcē dicimus. Cuius adagij triplex esse potest usus. Aut eīn ad corpus referet, aut ad animum, aut ad rem, qui duo posteriores plus obtinēt uenustatis, nimirū quo plus habēt figuræ. Ad corpus, apud Homerū Iliados ψ. ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς. i. A capite usq; pedes. Item Theocritus in Bucolisco:

Καί μ' ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε συνεχὲς εἶδεν. id est,
Me à capite usq; pedes lustrauit lumine totum.
Plautus in Epidico, Contẽpla Epidice ab unguiculo ad capillũ summum. Horatius:
Talos à uertice pulcher ad imos.
M. Tullius pro Roscio Comœdo: Nõne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam & clamitare calliditatẽ uidentur? Nõne ab imis unguibus usq; ad uerticem summũ, si quam coniecturã adfert hominib. tacita corporis figura, ex fraude, fallacijs, mendacijs, totus constare uidetur? Ad rem, ut apud Aristophanem in Pluto:
Ἄκουε τοίνυν, ὡς ἐγὼ τὰ πράγματα
Ἐκ τῶν ποδῶν εἰς τὴν κεφαλήν σοι πάντ' ἐρῶ. id est,
Audi ergo, quando totum ego negocium
A pedibus usq; tibi ad caput percenseo.
Quanq; hic comicus ioci causa præpostere posuit pedes & caput. Diuus Hier. in præfatione libri, quẽ Dierũ inscribũt Hebræi: Cõtuli cum eo à uertice, ut aiunt, usq; ad extremum unguẽ. Ad animũ hoc pacto poterit transferri: Ego tibi mores & ingeniũ illius, breuiter, hominẽ quãtus est à summo, ut aiunt, capillo ad imũ usq; calcaneum depingam. Quanq; exẽplum M. Tullij, quod modo retulimus, magis ad animũ, quàm ad corpus uidetur pertinere. Quinetiã diuiditur adagiũ, cum caput negocij uocamus, præcipuum autorẽ, perinde ut & fontem dicimus. Terẽtius: Te esse huic rei caput. Item apud Græcos, τὸ κεφάλαιον τοῦ πράγματος. Lucianus in Tyrãnicida, τῆς τυραννίδος κεφάλαιον, Id est, tyrannidis caput. Et Plato lib. De legib. iij. τὴν τῶν στάσεων πηγὴν, dixit, id est, seditionũ fontẽ. & Ad calcẽ uenire. In calce operis. In extremo literarũ tuarũ calce, Ab ipso exordiri capite. A calce ad caput recurrere. Atq; id genus aliæ loquendi formulæ, quæ passim apud autores obuiæ sunt. Plutarchus aduersus Stoicos: ἐκ προθύρου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος. id est, Ab ingressu & initio usq; ad coronidem.

Cursu lampada trado. XXXVIII

Cursu lampada tradere, prouerbialis metaphora, pro eo quod est, partes tuas quasi successione in alium atq; alium transferre. Lucretius:
Et quasi cursores uitai lampada tradunt.
De animantib. agit, quæ successione propagant, uita per uices ab alijs in alia transfusa. M. Varro lib. De re rustica iij. capite xv. Sed ô Merula Axius noster, ne dum hoc audit, physicã addiscat, quòd de fructu nihil dixi, nunc cursu lãpada tibi trado. Quibus uerbis significat, se alterã sermonis partẽ Merulæ tradere, isq; in dicẽdi uicem succedit. Lucretius uidet imitatus Platonẽ, qui lib. De legib. vi. scribit, ciues oportere liberis generandis atq; educandis operã dare, ut uitam, quã ipsi à maioribus accepissent, uicissim quasi tædam ardentem posteris tradant. Eodem pertinet Persianum illud:
Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis? Aristophanes in Ranis:
Λαμπάδα δ' οὐδεὶς οἷός τε φέρειν
Ὑπ' ἀγυμνασίας ἔτι νυνί. id est,
Iam nemo queat gestare facem,
Quòd non curant exerceri.
Taxat ignauiã atq; inertiam ciuium. Quo loco interpres addit, in tribus certaminibus solere ueteres gestare faces, id est, ut illi dicebant, λαμπαδουχεῖν, in Prometheis, in Vulcanijs, & Panathenaicis. Porrò Prometheus creditur primus hoc ludorum genus instituisse, hunc quidem ad modum, ut currentes facem ardentẽ gestarent. Eam defatigatus proximo in manũ dabat. Is itẽ defessus alij, ac deinceps alius alij, successione tradebant inuicẽ, historiæ Prometheæ quasi simulacrũ repræsentantes, quemadmodũ ferulã, qua cœlestẽ ignem exceperat, ne rursus extingueretur, perpetuo motu iactarit, in terrã deuolans. Huius rei mentionem facit Plato lib. De rep. i. significans daduchias etiam in honorem Mineruæ solere celebrari. Pausanias autem in Atticis, ritum horũ ludorum describit copiosius. Meminit & Herodotus, sed obiter, in Vrania, ostendẽs eum morẽ à Persis repertum, ut dispositis equis atq; cursoribus, alius alij mandata uelut lampada traderent, quo celerius perferri possent. Autor rhetorices ad Herennium, Non enim quemadmodum in palæstra, qui tædas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quàm

quàm ille, qui tradit: ita melior Imperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui discedit. Propterea quod defatigatus cursu, integro facem, hic peritus Imperator imperito exercitum tradit. Itaque lampadem tradere dicetur, qui iam uel delassatus, uel emeritus, in alios munus gerendum ab se transfert. Et inuicem lampada tradere, qui, quod ait Terentius, tradunt operas mutuas, & alijs alij uicissim suppetias ferunt.

Principium dimidium totius. XXXIX

Ἀρχὴ ἥμισυ παντός. id est, Principium dimidium totius. Hoc adagio significatū est, maximam difficultatis partē in aggrediūdo negocio sitā esse. Hemistichiū est Hesiodi, citante Luciano in Hermotimo. Refertur & ab Aristot. lib. v. Polit. Ἡ δὲ ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ εἶναι παντός. Plato lib. De legib. vi. ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντός, ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε. τὸ δ᾽ ἐστίν τε ὡς ἐμοί γε φαίνεται, πλέον ἢ τὸ ἥμισυ, καὶ οὐδεὶς αὐτὸ καλῶς γενόμενον ἐγκεκωμίακεν ἱκανῶς. id est, Nam in prouerbijs quidē initium totius facti dimidiū dicitur. Atque illud nimirū recte cœpisse, omnes undique laudibus ferimus. At istud, ut mihi quidem uidetur, plus est quàm dimidium. Neque quisquam hoc, ubi recte fit, satis pro merito laudarit. Suidas hæc ex Marino quodam refert: Γέγονε δὲ ἡμῖν ἡ ἀρχὴ, οὐκ ἀρχὴ μόνον, οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἥμισυ τοῦ παντός, αὐτὸ δὲ ὅλον τὸ πᾶν. id est, Fuit autem nobis initium illud, nō tantum initium, neque iuxta prouerbium dimidium totius, sed ipsum insolidum totum. Aristoteles item lib. Moraliū i. Principium enim plus quàm dimidium totius esse uidetur. Horatius in Epistolis:

Dimidium facti, qui cœpit, habet. sapere aude. Ausonius,

Incipe, dimidium facti est cœpisse. supersit
Dimidium: rursum hoc incipe, & efficies.

Plutarchus in libello, cui titulus, Quo pacto sint audiēdi poetæ, citat ex Sophocle carmen hoc:

Ἔργου δὲ παντὸς ἤν τις ἄρχηται καλῶς,
Καὶ τὰς τελευτὰς εἰκός ἐσθ᾽ οὕτως ἔχειν. id est,

Negocij cuiusque, si bene cœperis,
Et finem item bonum fore, probabile est.

Satius est initijs mederi, quàm fini. XL

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λώϊον ἢ τελευτήν. id est, Multo quàm finem, medicari initia pręstat. Refertur à Suida prouerbij loco. In eandem sententiam Theognis,

Ζητῶμεν δ᾽ ἕλκει φάρμακα φυομένῳ, id est,

Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo. Similiter Persius satyra tertia,

Elleborum frustra, quum iam cutis ægra tumebit,
Poscentes uideas. uenienti occurrite morbo. Atque item Ouidius,

Sero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Admonet adagiū, minore negocio tolli malū statim initio, cū adhuc recēs est, quàm postea quàm inueterauerit: Pueros à uitijs arcēdos, dum adhuc tenera ac tractabilis ætas: sarciēdas protinus offensas, ne in simultatē exolescāt: Minima uitāda mala, ex quib. maiora solent pullulascere: Occasiones euitandas, quæ mali quippiam parituræ uideantur.

Serere ne dubites. XLI

Rusticanū adagiū, sed nō indignum, quod in hoc uolumē referatur: Serere ne dubites. Quo monemur, ne quando pigeat eiusmodi rerum aliquid moliri, à quib. nihil omnino dispendij, plurimū emolumenti, possit proficisci, si non in præsens, certe in posterum: si nō nobis, at saltem posteris. Columel. lib. De re rust. xij. Quare uulgare illud de arborū positione, rusticis usurpatum: Serere ne dubites. Nam ędificatio nonnunquā ex haurit fructus, negotiatio pendet à fortuna, neque paucis male cessit. Eundē ad modum, ex alijs aliud atque aliud est uel incommodi uel periculi, sed ex arboribus conserendis plurimū capitur cōmoditatis, neque magno tamen impendio constat. Eandem sententiam Vergilius, addita figura sic extulit, libro Georgicōn secundo:

Et dubitamus adhuc serere, atque impendere curam?

Talaria induere. XLII

Extat apud M. Tulliū prouerbialis allegoria, Talaria induere, pro eo quod est fugam adornare, quasique uelle quopiā auolare. Sic enim scribit ad Atticum lib. decimoquarto:

Nemo est istorum qui ocium non timeat. quare talaria induamus. Sumptum ab Homero, qui Mercurium auolaturum aliquò, frequenter adornat talaribus:

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρον ἠ μὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο. id est,

Mox ubi iam pedibus talaria subdidit aurea,
Pulchraq; & ambrosiam spirantia: quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora uastæ
Telluris, uenti flatu dominante ferebant.

Quem Homeri locum Vergilius ueluti interpretans, in quarto Æneidos:

Et primum, inquit, pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.

Itaq; talaria induere dicemus eos, qui parant aufugere. Nam hoc ipsum Auolare et Reuolare, apud M. Tullium pro fugere & redire frequens est.

Tricæ, Apinæ. XLIII

Tricas & apinas uulgo res futiles ac nugatorias dicebant. Martialis:

Quæcunq; lusi iuuenis, & puer quondam,
Apinasq; nostras. Idem alibi,
Sunt apinæ tricæq;, & si quid uilius istis.

Vnde & Tricari simili figura dicebant nugas agere. Cicero cũ aliis, tũ ad Atticũ lib. xv. Tricat̃ scilicet, ut homo talis. Et rursum: Balbus, inquit, tricatur. Adagiũ ab euẽtu natũ. Nam Tricã & Apinam oppida fuisse quondã Apuliæ, demonstrat Plin. lib. Naturalis hist. iij. cap. xi. referens Europæ sinus: Diomedes, inquit, ibi deleuit gentes Monadorũ Dardorumq;, & urbes duas, quæ in prouerbij ludicrũ uertere, Apinam & Tricam. Stephanus ostendit Tricam urbem fuisse Thessaliæ, sortitã id nominis à Trica Penei filia. Nonius Marcellus tricas impedimẽta & implicationes interpretat̃, ἀπὸ τῶν τριχῶν, id est, à pilis, quibus inuoluunt̃ pulli gallinacei. unde dictũ sit extricare & intricare. Lucilius apud eundẽ, Tricones appellat, qui nugis homines remorẽtur. Et tricinus quæstus, pro tardo seu sicco: Et Varro tricas Attellanas, nugas impeditissimas. Equidẽ non negauerim in uoce allusum ad pilos. Cæterũ ab oppido dictũ prouerbiũ, uero propius est. Plinius lib. vij. cap. xlviij. ostẽdit oues laudari solitas breuitate crurũ & uentris uestitu: quibus is nudus esset, eas apicas appellauit, ceu reijculas damnatasq;.

Corycæus auscultauit. XLIIII

Κωρυκαῖος ἠκροάσατο. id est, Corycæus auscultauit. ubi quis id q̃d agit, conatus dissimulare, tamẽ à curiosis deprehendit̃. Vnde natũ sit adagiũ, ex autoribus ascribã. Corycus mons est Pamphyliæ præcelsus ac portuosus, atq; ob id piratarũ insidijs opportunus, quos ab eo monte Corycæos uocabant. Hi nouam insidiandi rationem excogitarant. Siquidẽ dispersi per portus Coryci mõtis, miscebãt sese negociatoribus, ut quisq; forte appulerat, subauscultantes, & quid rerũ portarent, & quò nauigare destinassent, deniq; quo tẽpore decreuissent soluere. Quæ simul atq; cognouerãt, renunciabãt piratis, cum quibus societatẽ maritimorũ latrociniorũ exercebant. Atq; ita per occasionem simul adorti, nauigantes spoliabant. Quæ res ubi mercatoribus esset comperta, pleraq; occultabant, ac dissimulabant, insidiarum metu. Sed cum ne sic quidẽ laterent, subodorãtibus omnia Corycæis, res in prouerbiũ abijt, τοῦτο Κωρυκαῖος ἠκροάσατο, id est, Hunc Corycæus auscultauit. De re uehementer dissimulata, deprehensa tamẽ. Suidas ait, Corycon Pamphyliȩ promontorium esse, cui subiecta sit urbs Atalea. Eius urbis ciues, ne uexarent̃ ipsi à prædonibus, qui sese in promontorij arcẽ receptabant, per alios portus dissipati subauscultabãt, qui nam appulissent, & quò tenderẽt, eaq; prȩdonibus renunciabant. Idem ex Ephoro refert Corycæos conuenas quospiã fuisse, qui cõdiderint oppidulũ in Lydia sub cacumine Coryci in mare prospectãtis, finitimos Myonesso. Hos solitos sese negociatorib. in portũ appellẽtibus admiscere, quasi negociatores essent & ipsi, merciũ aliquid empturi: deinde quæ cognouissent Myonessijs renunciabãt. Myonessij nauigantes adoriebant̃, prædam ablatam, aut precia quibus sese negociatores redimebant,

dimebant, quæ Græci λύτρα uocant, cum Corycæis partientes. At Stephanus tradit, Corycũ montem esse altissimum, finitimũ Teo Ioniæ oppido, cui subiectus sit eiusdem nominis portus. Quo loco meminit & de Piratarũ insidijs & prouerbio. De Lydiæ Coryco sentit & Strabo, cuius uerba subscribã ex lib. xiiij. πρὶν δὲ ἐλθεῖν ὡς ἐρυθρὰς, πρῶτον μὲν ἔραι πολίχνιον ἐστὶ τήϊον, εἶτα κώρυκος ὄρος ὑψηλὸν, καὶ λιμὴν ὑπ' αὐτῷ κασύστης, καὶ ἄλλος ἐρυθρᾶς λιμὴν καλούμενος, καὶ ἐφεξῆς πλείους ἕτεροι. φασὶ δὲ τὸν παράπλουν τοῦ κωρύκου πάντα λῃστήρια ὑπάρξαι τῶν κωρυκαίων καλουμένων, εὑραμένων τρόπον καινὸν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν πλοϊζομένων. κατεσπαρμένους γὰρ ἐν τοῖς λιμέσι τοῖς καθορμιζομένοις ἐμπόροις προσφοιτᾶν, καὶ ὠτακουστεῖν τί φέροιεν καὶ ποῦ πλέοιεν, εἶτα συνελθόντας ἀναχθεῖσι τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτίθεσθαι καὶ καθαρπάζειν. ἀφ' οὗ δὴ πάντα τὸν πολυπράγμονα καὶ κατακούειν ἐπιχειροῦντα τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ διαλεγομένων, κωρυκαῖον καλοῦμεν, καὶ ἐν παροιμίᾳ φαμὲν, τοῦ δ' ἂν ὁ κωρυκαῖος ἠκροάζετο, ὅταν δοκῇ τις πράττειν δι' ἀπορρήτων, μὴ λανθάνῃ δὲ, διὰ τοὺς κατασκοποῦντας καὶ φιλοπευστοῦντας τὰ μὴ προσήκοντα. id est, Priusq; perueniat Erythras, primũ occurrit oppidulum Eræ Teium, deinde Corycus mõs excelsus, atq; huic subiectus portus Casystas, mox alius portus dictus Erythræ, deinde alij complures. Narrant aũt Corycum præternauigantib. omnia plena latrocinijs esse quorundã quos Corycæos appellant. Hi nouũ insidiarum genus cõmenti fuerant in nauigantes. Siquidẽ dispersi per portus, negociatores qui forte appulerant adibant, subauscultabantq; quid rerum ferrent, quò nauigarent: deinde illos in altũ reuersos, collecti adoriebant ac spoliabant: unde factum est ut quemuis curiosum, auidũ auscultãdi quæ clanculũ & in occulto dicunt, Corycæũ uocemus, prouerbioq; dicamus, hunc Corycæus auscultauit, quoties aliquis sibi uisus est egisse dixisseue clàm, cum tamẽ nõ latuerit, ꝓpter eos q subauscultãt & sciscitari studẽt, quæ nõ oportet. Hactenus Strabo. In cuius uerbis nõ uidetur abesse deprauatio: una tolletur, si pro λῃστήρια legas λῃστῶν. altera si legas τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ πραττομένων καὶ διαλεγομένων, sic enim legisse uidetur interpres. Itaq; cum duæ sint ciuitates eiusdẽ nominis, ad utranq; referũt prouerbiũ autores. Stephanus ostendit & in Cilicia ciuitatẽ Corycũ esse, quæ portu saloq; cingit, ut ait Pomponius Mela, angusto tergore cõtinẽti adnexa, cui uicina specus illa multorũ literis nobilitata. Iam Cilices piratas fuisse accepimus. Hanc eandem arbitror esse cum ea quã in Pamphylia ponunt Zenodotus & Suidas, ꝙ Pamphylia Ciliciæ sit contigua, atq; olim bona Ciliciæ pars imputabatur in Pamphyliã. Idem Stephanus indicat & insulam fuisse eius nominis. rursus Cretæ promontoriũ esse Coryciã, et eiusdẽ nominis portum Æthiopiæ. Inducunt & comici deum quempiã Corycæum, exaudientem atq; auscultantẽ quæ gerantur, sicuti Menander in Enchiridio, Dexippus in thesauro, apud Suidam. quod tribus uerbis attigit & Hesychius, indicans Corycum Græcis sonare uas coriaceũ, aut nauim, aut lanceã. Vsurpat hoc adagium M. Tullius lib. ad Attic. x. epist. ultima, Itaq; posthac non scribam ad te quid facturus sim, sed quid fecerim. omnes κωρυκαῖοι uidentur subauscultare quæ loquor.

Fortes fortuna adiuuat. XLV

Cicero Tusc. quæst. lib. ij. Fortes enim nõ modo fortuna adiuuat, ut est in ueteri prouerbio, sed multo magis ratio. Citatur alibi ex Ennio. Vsurpat in Æneide Maronis, atq; adeo passim ab omnibus. Ouidius Fast. lib. ij.

Audentes forsq; deusq; iuuat. Idem allusit:
Audaces adiuuat ipsa Venus.

Rursum T. Liuius belli Macedonici lib. iiij. Fortes fortunam adiuuare aiebant. Admonet adagiũ fortiter periclitandam esse fortunam, nam his plerunq; res prospere cedere. Propterea quòd id genus hominibus fortuna quasi faueat, infensa ijs qui nihil audent experiri, sed ueluti cochleæ perpetuo latent intra testas.

Currentem incitare. XLVI

Τὸν τρέχοντα ὀτρύνειν. id est, Currentẽ incitare, est adhortari quempiã ad id, ad quod iam suapte spõte tendit. Atq; hac figura mitigamus, uel præcludimus magis offensam admonitionis. Cicero ad Cassium: Vt Cæsarem in Italia uiderẽ, sic enim arbitrabamur, eumq; multis honestissimis uiris conseruatis, ad pacem currẽtem, ut aiunt, incitarem. Idem ad Quintum fratrem libro ij. Quare facis tu quidem fraterne, quod me hortaris. Sed me hercle, currentem nunc quidem. Rursus ad Atticum: Quod me hortaris ut

eos dies cõsumam in philosophia explicanda: currentẽ tu quidẽ. Idem in Oratore, Facilius enim est, currentem, quod aiunt, incitare quàm cõmouere languentẽ. Plin. ad Cannium: Scio te stimulis nõ egere: me tamẽ tui charitas euocat, ut currentẽ quoque instigem. Ducta est metaphora ab his, qui cursu certant, quibus acclamatio solet addere uelocitatẽ. Lucianus ex Homero citat ad Nigrinũ: Θάῤῥει ὦ γαθὲ, τοῦτο γάρ τοι τὸ τοῦ ὁμήρου, σπεύδοντα καὶ αὐτὸν παρακαλεῖς. id est, Bono es animo, quando quidem iuxta Homericũ illud, hortaris eum, qui ipse sua sponte properet. Extat autem Iliados θ.

Ἀτρείδη κύδιστε, τί με σπεύδοντα καὶ αὐτὸν ὀτρύνεις; id est,

Quid me sponte mea properantẽ maxime Atrida Extimulas? Eodem allusit Odyss. α.

ὡς εἰπὼν, ὤτρυνε πάρος μεμαυῖαν ἀθήνην. id est,

Iamdudum promptam, ac cupientem, his Pallada dictis Excitat.

Itaque currẽtẽ incitamus, cũ ad id uocamus aliquẽ, ad quod suapte cupiditate fertur, ac propendet. Quẽadmodũ meminit Dion, Timotheũ cantorẽ quẽpiã certa quadã cantiõe, quæ Palladis uocatur, Alexandri Magni animũ repẽte ad belli cupiditatẽ incitare solitũ. Atque incitabat ille quidẽ, sed spõte currentẽ, utpote natura sanguinariũ & belli sitientissimũ. Alioqui Sardanapalũ illũ πάναβρον. i. mollissimũ, iisdem modis haud unquam cõmouisset. Terent. in Andria torsit in malã partẽ, omissa metaphora: Age si hic nõ insanit satis sua spõte, instiga. Huc pertinẽt illa M. Tullio familiaria, E cursu reuocare. In principio Topicorũ, E cursu ipso reuocauit uoluntas tua. Et, In cursu esse, &, Cursum interrumpere.

Calcar addere currenti. XLVII

Eandem sententiã aliunde ducta metaphora, extulit Plinius iunior in epist. quadam ad Pompeiũ Saturninũ: Flagitabas ut tibi aliquid ex meis scriptis mitterẽ, cum ego id ipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria spõte currẽti. Translatione sumpta ab equitibus, qui nonnunquam etiam sponte currẽtibus equis, quo currant celerius, calcar addũt. Ita nobis calcar addit, qui extimulat languentes: addit currentibus, qui cupiditatem ac studium nostrum auget acuitque. Ouidius:

Non opus admisso subdere calcar equo.

Sunt aũt fermè prouerbiales in totũ illę metaphorę: Subdere calcar, subdere stimulos. quẽadmodũ & illæ: Iniicere frenũ, cõpescere freno, reuocare freno. M. Tullius ad Atticum: Adscribit etiã & quasi calcar admouet. Idem ad eundẽ lib. vi. Sed alter, ut dixit Isocrates in Ephoro & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Plato lib. De legibus ix. ἀρίστ' ὦ κλεινία, χαλινοῦ με ὥσπερ φερόμενον ἀντικρούσας ἀνήγειρας. id est, Opportune me Clinia, impetu currentem retudisti. Et illud Ciceronis: E medio cursu reuocauit.

In triuio sum. XLVIII

Ἐν τριόδῳ εἰμὶ λογισμῶν. id est, In triuio sum consilii. In eos, qui dubitant, quique incerti sunt animi, hæsitantes quid potissimum eligant. Translatum ab iis, qui faciunt iter, & si quando triuiũ occurrit, addubitant quam uiam oportet ingredi. Nam uiã pro ratione cõsilii frequẽter apud Græcos autores reperies, ut apud Euripidẽ in Hecuba: σῶν ὁδὸν βουλευμάτων. id est, Tuorũ uiam cõsiliorũ. Theognis, ἐν τριόδῳ ἕστηκα, id est, in triuio consisto. Alludit huc & Plato lib. De legib. vii. uetans ne si qua res admiranda atque inusitata occurrerit, protinus ad eam amplectendam accurramus, sed perinde quasi ad triuium aliquod uenerimus, ignari uiæ, consistamus, neque ante pergamus, quàm peruestigatum sit, quò quæque ducat uia, καθάπερ, inquit, ἐν τριόδῳ γενόμενος.

Bis ac ter, quod pulchrum est. XLIX

Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν. id est, Iterũ ac tertio, quod pulchrũ est. subaudi, dicendũ est. Vsurpatur à Platone cũ aliis in locis, tum in Philebo, ἃ καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν. εὖ δὲ ἡ παροιμία δοκεῖ ἔχειν, τὸ δὶς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν. id est, De quib. & antẽ meminimus. Cæterũ bene uidetur prouerbio dictũ, quod egregiũ sit, id iterum ac tertio in sermone repeti oportere. Idem in Gorgia: καὶ δὶς γάρ τοι καὶ τρὶς φασὶ καλὸν εἶναι τὰ καλὰ λέγειν τε καὶ ἐπισκοπεῖσθαι, id est, Atqui pulchrũ aiunt ea quę pulchra sunt, iterũ ac tertio tum dicere, tũ cõsiderare. Rursum lib. De legibus vi. λέγω δὲ καθάπερ εἶπον νῦν δή. δὶς γὰρ τό γε καλὸν ῥηθὲν, οὐδὲν βλάπτει. id est, Dico aũt quemadmodũ modo dicebã. Nam nihil lædit quod pulchrũ sit bis dicere. Lucianus in Dipsadibus citans eundẽ Platonẽ, κόρος, inquit, οὐδεὶς τῶν καλῶν. i. Nulla satietas rerum honestarũ. Omnino ea uis inest rebus egregiis,

giis, ut quo sæpius, ac pressius inspiciant, hoc magis atq; magis placeant, ut ait Horat.

Quæ si propius stes,
Te capiet magis, ac decies repetita placebit.

Contrà, quæ fucata sunt aut uulgaria, nonnunquam initio arrident nouitate ipsa, mox repetita sordescũt. Quemadmodum Plinius lib. xv. cap. xiiij. meminit de syluestri quodam pomi genere, quod unedonem uocant, propterea quod unum tantum edi possit. Est enim inhonorum, ut ait, atq; hinc nominis ratio.

Fratrum inter se iræ sunt acerbissimæ. L

Si quando simultas inciderit inter fratres, ea solet esse atrocior q̃ uulgariũ inimicorũ. Suppetũt abunde multa ex historicis exẽpla: Cain & Abel: Romuli & Remi: Iacob & Esau. Antonini Seueri imperatoris filij in Getam odium, usq; adeo sæuũ ac pertinax fuit, ut ne morte quidẽ illius atrocissima potuerit saturari, quin & in oẽs illius amicos sæuiret. Qua de re fert̃ adagiũ, idq; cõmemorat̃ ab Aristot. lib. Politicorũ vij. παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσιν, πρὸς τῷ βλάβῃ, καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. ὅθεν εἴρηται, χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ οἱ τὸ πέρα στέρξαντες οἵδε καὶ πέρα μισοῦσιν. id est, A quibus, inquit, deberi beneficium existimant, ab ijsdem non solum fraudari beneficio, sed insuper lædi se putant. Vnde prouerbio dicitur, acerba enim bella fratrum. Et qui supra modum amant, ijdem & supra modum oderunt. Hactenus Aristoteles.

Huc respexit Euripides in Iphigenia Aulidensi,

Δεινὸν κασιγνήτοισι γίγνεσθαι λόγους
Μάχας θ' ὅταν ποτ' ἐμπέσωσιν εἰς ἔριν. id est,
Res dira uerbis inuicem altercarier,
Dictisq; fratres dimicare mutuis,
Si quando lis inciderit, aut contentio.

Taurum tollet, qui uitulum sustulerit. LI

Adagium in fornice natũ, uti uidetur, sed quod ad usum uerecundiorẽ cõmode torqueri possit, si quãdo significabimus maiora peccaturũ adultũ, qui puer uitijs minoribus assueuerit. Extat in fragmẽtis Arbitri Petronij, his quidẽ uerbis: Obstupui ego, & nec Gitonẽ uerecundissimũ puerũ sufficere huic petulantiæ affirmaui, nec puellã eius ætatis esse, ut muliebris patiẽtiæ legẽ possit accipere. Itaq;, inquit Quartilla, minor est quàm ego fui, cum uirum passa sum? Iunonem meam iratam habeam, si me unquã meminerim uirginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbium illud, ut posse dicatur taurum tollere, qui uitulum sustulerit. Non absurdum uidetur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri, qui quotidie uitulum aliquot stadijs gestare solitus, eundem taurum factum, citra negocium gestasse legitur. Atq; ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuescunt.

Viuorum oportet meminisse. LII

Viuorum meminisse oportet. Vetus adagium in eos, qui plurimũ de uita defunctis loquunt̃, id q̃d uulgo putant ominosum, mortuos in ore habere, eosq; uelut citatos in sermonẽ adducere. Vnde & M. Varro lib. De lingua Lat. iij. putat lethum ἀπὸ τῆς λήθης, id est, obliuione dictũ, quasi in obliuionẽ abire conueniat, qui uita excesserit: atq; in funeribus sic quondam à præcone dici solere: Ollus letho datus est. Refertur adagium à Cicerone lib. v. De finibus bonorum & malorum. Vbi cum Piso, deinde Q. Cicero dixissent, se uehementer cõmoueri recordatione clarorum uirorum, ex contemplatione locorũ, in quibus aliquando uiui uersati fuissent, & uterq; recẽsuisset, quorũ memoria potissimum delectaretur: tum Pomponius Atticus quasi iocans: at ego, inquit, quem uos ut deditũ Epicuro, insectari soletis, sum multũ equidẽ cũ Phædro, quem unice diligo, ut scitis, in Epicuri hortis, quos modo præteribamus, sed ueteris prouerbij admonitu uiuorum memini: nec tamen Epicuri licet obliuisci, si cupiã, cuius imaginẽ nõ modo in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis & annulis habet. Hactenus Cicero. Plautus item in Truculento: Dum uiuit, hominem noueris: dum mortuus est, quiescas. At nunc uulgus ne beneficiũ quidem amicorũ meminit, quum Thaletis dictũ iure celebretur, Oportere non minus absentium amicorum quàm præsentium memores esse.

Cum laruis luctari. LIII

Cum laruis luctari, dicuntur ij, qui uita defunctos insectantur maledictis, qua re nihil esse potest indignius ingenuo uiro. Suidas Aristophanem citat, qui scripserit:
παῦε παῦ᾽ ὦ δέσποθ᾽ Ἑρμῆ,
νεκρὸν γὰρ ὄντα τὸν Κλέων᾽ ἐλοιδόρει. id est, Compesce cõpesce here Mercuri, mortuo enim Cleoni cõuitiatus est. Lucianus in Sectis: Σκιομαχῶσι πρὸς ὑμᾶς ἀπόντας. id est, Vmbraticam pugnã aduersus uos absentes pugnant. Sentit autẽ de mortuis & absentibus. Meminit huius Plinius in præfatione histor. mundi, ad hunc modũ: Nec Plancus illepide, cum diceret Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso, aut liberis post mortem Planci æderent, ne respõdere posset: Cũ mortuis nõ nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illos, ut apud eruditos nihil impudentius uideret. Arist. in rhetor. citat Platonem ex Politia, qui scripserit eos, qui mortuos allatrarent, uideri similes catellis, qui lapides iactos morderent, ipsos qui læsissent non attingerent.

Iugulare mortuos. LIIII

Huic simile uidetur iugulare mortuos, pro eo quod est, insectari defunctos, & pugnare cum ijs, qui iam extincti sint. Translatũ à bellis, in quibus ignauũ ac ridiculũ sit, prostratos atque interfectos iugulare: rursus cũ uiuis cõgredi, forte. Refert à Laertio in Menedemo. Is Bionem, cũ diuinos studiose insectaret, ait iugulare mortuos, nimirum iam explosos, & omnium sententia reprobatos. Aristoph. ἐν ὄρνισιν scripsit, τοὺς τεθνηκότας ἀποκτείνειν, id est, defunctos occidere. Fiet lepidior metaphora, si paulo longius detorqueatur. Vt si quis dicat eum iugulare mortuos, qui librum impugnet, à nullo non damnatum: aut disputet aduersus sentẽtiam, omnium suffragijs iam olim reiectam: aut si quis uituperet rem, omnibus per se detestatam.

Cygnea cantio. LV

κύκνειον ᾆσμα. i. Cygnea cãtilena. Refert inter Græcanica prouerbia. Notat & ab Æliano in opere De naturis animaliũ, prouerbij uice. Cõuenit in eos, qui supremo uitæ tẽpore facunde disserũt, aut extrema senecta suauiloquẽtius scribũt, id quod fere solet accidere scriptoribus, ut postrema quæque minime sint acerba, maximeque mellita, uidelicet per ætatẽ maturescẽte eloquẽtia. Porrò cygnos instante morte mirandos quosdã cantus ędere, tam omniũ literis est celebratũ, quàm nulli uel compertum, uel creditum. Nã Lucianus negat, se uel uidisse cygnos, cum in Pado flumine nauigaret. Ælianus addit cygnos non canere, nisi flante zephyro uento, quem Latini fauonium dicunt. Martial.
Dulcia defecta modulatur carmina lingua,
Cantator cygnus funeris ipse sui.
Neque desunt philosophi, qui huius rei causam etiã addere conant, affirmãtque id accidere propter spiritus per collũ procerũ & angustum erũpere laborantes. Diuus Hier. in quodam laudans senilem eloquentiam, cõmemoratis aliquot scriptoribus: Hi omnes, inquit, nescio quid cygneum uicina morte cecinerunt. Idem in epitaphio Nepotiani: Vbi est ille ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore uox dulcior. Nos item in Epigrammate quodam, quod olim ex tempore lusimus, ad nunquam satis laudatum studiorum omnium Mœcenatem, Guilelmum archiepiscopum Cantuariensem:
Vates uidebis exoriri candidos,
Adeo canoros atque uocaleis, uti
In alta fundant astra cygneum melos,
Quod ipsa & ætas posterorum exaudiat.
Meminit adagij & Athenæus lib. Dipnosoph. xiiij. ex autore Chrysippo: referẽs quendam adeo impense delectatũ fuisse dicterijs, ut cum esset à carnifice trucidandus, dixerit se uelle mori, decantata cygnea cantione: sentiens, opinor, dictum aliquod salsum, quod simul atque proloquutus esset, non contaretur emori. M. Tullius præfans in librũ De oratore tertium, de L. Crasso ita loquitur, Illa tanquàm cygnea fuit diuina hominis uox & oratio, quam quasi expectantes post eius interitum ueniebamus in curiam, ut uestigium illud ipsum, in quo ille postremum institisset, contueremur.

Nestorea eloquentia. LVI

Consimilem ad modũ Nestoris Pyliorũ ducis facundia in prouerbiũ abijt, si quando senilem

do senilem suauiloquentiam significamus. Nam huic Homerus, ut tria secula, ita plus quàm mellitam quandam facundiam affingit. Sic enim ait in Iliad. α.

Τοῖσι δὲ νέστωρ ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς πυλίων ἀγορητής,
τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. id est;

Post hos assurgit Pylius dux ille disertus
Nestor, cuius ab ore fluit uox melle liquenti Dulcior.

Quem locum imitans Theocritus, autore Plutarcho, scripsit in Bucolicis:

οὕνεκά οἱ γλυκὺ μοῦσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ. id est,

Propterea quòd in os illi prædulce camœna Infudit nectar.

Huc spectat & Horatianum illud:

Fidis enim manare poetica mella Te solum.

Lepos Atticus. Eloquentia Attica. LVII

Inter reliquos Græciæ populos, lepos quidã, & festiuitas quasi uernacula ac peculiaris adest Atticis, adeo ut & in prouerbiũ abierit, Atticus lepos: Attica eloquentia, pro summa. Terent. in Eunucho: Dixin' in hoc Atticam esse eloquentiã? Cũ insulsum atq; inuenustum militẽ rideret. Diuus Hieron. ad Pammachium, Iouinianũ, ut opinor, irridens: Hæc, inquit, Plautina eloquẽtia, hic lepos Atticus, & musarũ, ut dicitur, eloquio comparandus. Quanq; illud de musarũ eloquio ad M. Varronis elogiũ de Plauto celebratum respicit, qui dixit, Musas ipsas, si Latine loqui uoluissent, Plautino ore fuisse locuturas. Huc allusit & Lucianus in libello De mercede seruientib. κἂν ἔτι σολοικίσαντες τύχωσιν, αὐτὸ τοῦτο ἀττικὸν καὶ ὑμηττὸν. id est, Quod si quando quid etiã rustice dixerint, hoc ipsum mere Atticum, atq; ab Hymetto profectum uideri uolunt. Est aũt Hymettus mos Atticæ, mellificio nobilis, Vnde & mel Atticũ, & Hymettia mella: quæ præcipua fuisse testatur & Martialis in Xenijs,

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Palladis à syluis nobile nectar, apis.

Mandrabuli more res succedit. LVIII

Ἐπὶ μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα. i. Res Mãdrabuli ordine succedit, hoc est, indies in peius labitũ. Inde natũ, q Mandrabulus quidã cum thesaurũ reperisset, primũ aureã ouem posuit Iunoni Samiæ, proximo anno argenteam, tertio æream. Lucianus De mercede seruientibus, Ἀλλὰ χαίρεις γε, καὶ σεαυτὸν ἐξαπατᾷς, καὶ ἀεὶ τὰ μέλλοντα βελτίω γενήσεσθαι νομίζεις. τὸ δ' ἔμπαλιν ἢ σὺ ἤλπιζες, γίγνεται, καὶ ὡς ἡ παροιμία φησὶν, ἐπὶ μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα, καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἡμέραν ἀποσμικρυνόμενον, καὶ εἰς τοὐπίσω ἀναποδίζον. id est, Tu tamẽ utcunq; gaudes, tibiq; ipsi imponis, semperq; credis meliora futura, quę sequentũ: atqui id cõtra q̃ speraras euenit, planeq; iuxta prouerbiũ, ad morẽ Mandrabuli tibi negociũ procedit, dum in singulos, ut ita dixerim, dies fit minus ac deterius, atq; in tergũ retrocedit. Alciphron in epist. quadam: Καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐπὶ τὰ μανδραβούλου χωρεῖ τὰ πράγματα. id est, Iuxtaq; prouerbiũ, ad exemplum Mandrabuli res succedunt. Non intempestiuiter itaq; dicitur in eos, qui in deterius abeunt. Quẽadmodũ Menedemus apud Plutarchũ, permultos Athenas uenire studij causa: principio sapiẽtes, deinde philosophos, postea rhetoras, postremo idiotas euadere. Nec alienum fuerit hic nobilem illam Platonis sententiã adscribere, ex lib. De legib. i. τὸ νικᾶν αὐτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη. τὸ δ' ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. id est, Si quis ipse seipsum uincat, omniũ uictoriarũ tum prima, tum optima est. Rursum ipsum seipso inferiorem esse, omniũ & turpissimum est & grauissimum. Vincit enim se ipsum, qui proficit in melius: at seipso inferiorem euadere, est deteriorem reddi.

Mature fias senex. LIX

Mature fias senex, si diu uelis esse senex. Latinorũ prouerbiũ, quo monemur, ut integra adhuc ætate desistamus à laboribus iuuenilibus, ac ualetudinis curã agere incipiamus, si uelimus esse uiuaci ac diuturna senecta. Nã senectutis sors, ociũ & quies. Vsurpatur à Catone maiore apud Cicer. Neq; enim, inquit, unq; assensus sum ueteri illi laudatoq; prouerbio, quod monet mature fieri senem, si diu senex esse uelis. Hoc quanq; Catoni non probatur, homini duro, quiq; sibi nec extrema senecta remittendis laboribus indulserit, tamen audiendum nobis, maxime si de uitijs iuuentæ sentias, puta libidine;

dine, bibacitate, turbulentia uitæ: quæ nisi quis mature reliquerit, aut nunquam perueniet ad senectam, aut breuem habiturus est senectam.

Senis doctor. LX

γεροντοδιδάσκαλος, id est, Senis doctor. Citatur sæpicule titulus hic à Nonio Marcello, inter titulos fabularum Varronis, quem dubiũ non est prouerbialem esse sicuti sunt alij pleriq;. Cõuenit in eum, qui in re sera atq; intempestiua frustra sumit operam. Siquidem ut est iuuenta docilis, atque in quemuis habitum sequax, ita senecta intractabilis, tarda atque obliuiosa. Proinde Theognis:

μή με δίδασκ᾽, οὔχι τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν. id est,

Ne doceas me, ætas iam facit indocilem. Euripides in Bacchis:

γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ᾽ ἐγώ. id est,

Senem senex & ipse te erudiuero.

Atq; hic quidem uersus inuẽtus est in Sophoclis Philocteta, quẽ celebrẽ ac prouerbialem fuisse testatur Gellius lib. Noctiũ xiij. Varro titulũ suum sumpsisse uidetur ex Euthydemo Platonis, ubi Socrates narrat Connum præceptorẽ suum, à quo senex fidib. canere didicit, ludibrij causa à pueris uocatum fuisse γεροντοδιδάσκαλον. Ad hanc sententiam pertinet, quod dixisse ferunt Diogenẽ: Νεκρὸν ἰατρεύειν, καὶ γέροντα νουθετεῖν, ταυτὸν ἐστιν. id est, Mortuo mederi, & senem admonere, idem esse. Quanq̃ inutilis est sententia, quæ senes deterret à discendis ijs, quæ nescire turpe est.

Senis mutare linguam. LXI

Cum ad omnem disciplinam tardior est senectus, tum potissimũ ad discendam linguam, quæ facultas maxime pueris à natura data est. Quapropter etiã uulgo cõpertissimum, pueros facile quamuis exprimere linguam: contrà natu grandiores, aut non assequi, aut parum feliciter imitari. Inde prouerbiũ, senis mutare linguã, de frustra atq; intẽpestiue laborantibus. Diuus Hieron. præloquẽs in quatuor Euãgelia: Pius, inquit, labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum, senis mutare linguam, & canescentẽ mundum ad initia retrahere paruulorũ. Quo significatur adultam ætatem ad omnia minus esse tractabilem, quàm rudes illos ac teneros annos. id quod eleganti metaphora dictum est à Nasone:

Quæ præbet latas arbor spaciantibus umbras,
Quo posita est primum tempore, uirga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat, in immensum uiribus aucta suis.

Quare tunc formandi mores, cũ mollis adhuc ætas: tunc optimis assuescendũ, cum ad quiduis cereũ est ingeniũ. Nam posteaq; annis iam ceu diriguit animus, & uix dediscimus, quæ perperã didicimus: & quæ nescimus, nõ sine maximo negocio nobis inculcãtur. Neq; hæc dixerim, ut adultiores à discẽdo deterreã, cum nulla sit ætas ad discendum sera, sed ut pueros ad discẽdi studiũ acuam. Ne hoc quidẽ prætermittẽdũ, quanq; uulgo iactatũ: Senex psittacus negligit ferulam. Adagij sensus tametsi per se nõ est obscurus, tamen magis liquebit ex Apulei uerbis, quæ sunt in lib. Floridorum ij. de psittaco: Quæ rusticum nostrum sermonẽ cogitur æmulari, ferrea clauicula caput tunditur, imperium magistri ut persentiscat. Hæc ferula discenti est. Discit aũt statim pullus usq; ad duos ætatis suæ annos, dum facile os uti conformetur, dũ tenera lingua uti cõuibretur. Senex aũt captus, & indocilis est & obliuiosus. Hactenus Apuleius. Indicat & Plinius lib. x. cap. xlij. miram esse docilitatem huic aui, uerum nõ nisi primis duobus uitæ annis. His finitimum est, quod uulgo quidem, attamen haud quaquam ineleganter dicitur: Serum esse, canes uetulos loris assuefacere.

Cascus cascam ducit. LXII

Neq; longe hinc dissidet illud, quod Varro refert lib. De lingua Latina iij. Cascus cascam ducit, quoties similis similẽ delectat, uetulus uetulã, deformis deformẽ, barbarus barbarum, improbus improbum. Nam antiquitus cascum dicebatur, quod nos uetus appellamus: idq;, ut autor est idem Varro, lingua Sabinorum, quæ in Oscam usq; linguam radices egerit, qua Casnar senex dicitur: eoq; Ennium, ut Oscæ linguæ peritum, scripsisse: Quam primum Casci populi genuere Latini.

Cascos Latinos priscos appellat M. Tullius Tusculanarũ quæstionũ lib. i. Itaq; unum illud erat insitum priscis illis, quos appellat cascos Ennius. Citat autẽ Varro adagium, tanq̃ à Manilio quodã profectũ, qui dixerit, non esse mirum, si cascum casca duxisset, quoniã is canoras faciebat nuptias. Videtur esse iocus in anũ uetulo nuptã, allusumq; ad uocem casci, perinde quasi deducatur à canendo. Refertur ibidem epigramma Papinij cuiusdam, quod scripsit in adolescentem nomine Cascam,

Ridiculum est cum te Cascam tua Casca dicit.

Opinor adolescentẽ duxisse uetulã, proinde absurdũ uideri, quoties casca, id est, uetula, maritũ iuuenẽ ueluti suo ipsius nomine Cascam uocaret. Fortasse prouerbij iocus ad priscum nuptiarum morem spectat, quem refert Plutarch. in Problematis, Qui deducebant sponsam in domũ sponsi, iubebant his uerbis alloqui, Vbi tu Caius, ego Caia.

Δὶς διὰ πασῶν. LXIII

Δὶς διὰ πασῶν. id est, Bis per omnia. Hoc ꝓuerbio discrimẽ ingẽs ac longissimũ interuallũ significabãt. Vnde quæ pugnantissima inter sese uiderent, totoq; dissidere genere, ea δὶς διὰ πασῶν inter se discrepare dicebant. Lucianus in lib. De cõscribenda historia: Καὶ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν ὄντι πρὸς ἄλληλα. hoc est, Deniq; iuxta musicorũ prouerbiũ, δὶς διὰ πασῶν interuallo sese mutuo respiciunt. Idem in Apologia: Ἀλλά μοι ἐκεῖνο φρόνησον, ὡς πάμπολυ τὰ τοιαῦτα διαφέρει, ἢ οἰκίαν τινὸς πλουσίου ὑπόμισθον παρελθόντα δουλεύειν, καὶ ἀνέχεσθαι ὅσα μοι φησὶ τὸ βιβλίον, ἢ δημοσίᾳ πράττοντά τι τῶν κοινῶν, καὶ ἐς δύναμιν πολιτευόμενον, ἐπὶ τούτῳ παρὰ βασιλέως μισθοφορεῖν. διελθὼν δὴ καὶ ἰδίᾳ καταθεὶς ἑκάτερον, σκόπει. εὑρήσεις γὰρ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν τὸ πρᾶγμα, καὶ τοσοῦτον ἐοικότας ἀλλήλοις τοὺς βίους ὅσον μόλυβδος ἀργύρῳ καὶ χαλκὸς χρυσῷ, καὶ ἀνεμόνη ῥόδῳ, καὶ ἀνθρώπῳ πίθηκος. μισθὸς μὲν γὰρ δὴ κἀκεῖ, κἀνταῦθα ἐπὶ τὸ ὑπ' ἄλλῳ τάττεσθαι, τὸ δὲ πρᾶγμα παμπόλλην ἔχει τὴν διαφωνίαν. i. Quin illud mihi iam considera, q̃ maximo hæc inter sese discrimine distare, uidelicet in opulẽti cuiuspiam ædes adscriptũ, seruire seruitutẽ, et ea omia perferre, quę libellus ille meus cõmemorat, & publice populi negociũ gerentẽ, ac pro uirili rempub. administrantem, hoc nomine ab imperatore salariũ accipere. Age perpende hæc, & utrunq; per se, priuatimq; cõtẽplare. Reperies nimirũ iuxta illud musicorũ prouerbium, δὶς διὰ πασῶν negocio discrimẽ inesse: & has duas uitæ rationes tantum inter se cõuenire, quantum affinitatis est plũbo cũ argento, æri cũ auro, anemonæ cum rosa, homini cũ simia. Nam merces quidẽ accipitur & illic, queadmodũ hic quoq;, & utrobiq; cõtingit, ut alij subiectus pareas: cæterũ ipsius negocij non mediocris est dissonãtia. Hactenus Lucianus. Adagiũ, ut is etiã indicauit, ex arte musica mutuo sumptũ est. Nã Macrobius cõmentario in Somniũ Scipionis secundo, quinq; species harmoniarũ cõmemorat: διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, & δὶς διὰ πασῶν. Ex compositis harmonijs διὰ τεσσάρων & διὰ πέντε, constituitur διὰ πασῶν, cui nominis hoc inditum est, quòd absolutam reddat symphoniam. ut mihi uideatur huc etiam illud respicere prouerbiũ, quod alio loco commemorabimus, ἅπαντ' ὀκτώ. Similiter Plutarchus, & quicunq; ueterum, uel apud Græcos, uel apud Latinos de musicæ disciplina cõscripserunt, harmoniarum metam figunt in ea, quæ uocatur δὶς διὰ πασῶν. Boetius item lib. De musica primo tradit, antiquitus harmonicam rationem heptachordo duntaxat cõstitisse, hoc est, fidibus septem, quarum ima ὑπάτη dicebatur, summa νήτη. Deinde alias chordas adijcientibus alijs, ita creuit uocum numerus, ut ad duplicatũ heptachordũ perueniretur. Atq; hic progrediendi finis futurus uidebatur, nisi quòd ipsa symphoniarũ ratio μέσην illam, quæ in heptachordo locum nomini congruentẽ obtinuerat, & utroq; ad extremam relata chordam, harmoniã διὰ τεσσάρων, edebat, desiderare uideret. Hac igitur adiecta, & in suum immissa locum, ad quindecim chordas peruentum est, quarum extremam alteram, προσλαμβανόμενον dixere, alteram νήτην ὑπερβολαίων. Ita fit, ut μέση utroque relata, reddat harmoniam διὰ πασῶν: rursum extremarũ utralibet ad μέσην relata, eandem constituat harmoniam. Porrò summa relata ad imam, symphoniam reddat quam uocant δὶς διὰ πασῶν: propterea quòd hac, qua dixi ratione, bis complectatur eam harmoniam, cui nomen, διὰ πασῶν. Quoniã autem hac fini constitit harmonica ratio, nec ulterius procedere licuit, tractum est in popularem sermonẽ, ut quæ longissimo discrimine inter se dissita essent, ea δὶς διὰ πασῶν distare dicerent, perinde quasi dicas adeo

seiuncta

seiuncta, ut magis seiungi non queant. Cui simillimũ illud, ἐκ διαμέτρου, id est, ex diametro. Verum quoniã uelut imprudentes, nostriq; penè dixerim obliti, paulo altius musicam ingressi sumus, q̃ operis instituti ratio postulabat, libet obiter & illud subnectere, quod equidẽ arbitror nec admodũ uulgo cognitũ, nec iniucundum scitu fore. Etenim cum hæc meis illinirem cõmentarijs, forte fortuna superuenit Ambrosius Leo Nolanus philosophus huius tẽpestatis eximius, & in peruestigandis disciplinarũ mysterijs, incredibili quadam diligẽtia solertiaq; præditus: neq; uero mediocriter exercitatus euoluendis & excutiendis utriusq; linguæ scriptoribus. Is igitur postea q̃ scribentibus nobis interuenisset, recitatis ijs, quę iã scripserã: uereor, inquã, Ambrosi, ne uulgus hoc musicorũ huic adagio nostro, δὶς διὰ πασῶν, negociũ facessat, obstrepatq;, ac prorsum δὶς διὰ πασῶν à mea discrepet sentẽtia: quippe qui nõ dubitarint harmoniarũ limitem uel ad uigesimũ uocis gradũ proferre. Quare tu problematũ autor, & musices non modo scientissimus, uerumetiã peritissimus, hoc mihi paucis, nisi molestũ est, expedias uelim, quam ob causam antiquitas tantopere metuerit ultra decimãquintã chordam uel tantillum progredi, ut etiã prouerbio res ea iactata fuerit: aut qui factũ sit, ut hi neoterici nõ uereãtur tanto spacio symphoniarũ proferre pomœria, pręteritisq; ueterũ metis, & quẽadmodum dici cõsueuit ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶντες, non uereant̃ etiã ad uigesimam chordam procedere. Ad quæ ille familiariter arridens: Næ tu, inquit, homo es plus satis diligẽs, ut quem hoc quoq; solicitũ habeat, quid cantorũ συμπόσια de tuis sentiant Adagijs. Quanq; ad propellẽdas musicorum calumnias unus ille sat erat clypeus, te uetus adagium referre. Id utiq; cõueniebat cum ueterũ musicorũ, à quibus ductum est, ratione quadrare. Verum tamẽ ut tibi magis q̃ illis faciam satis, quid ego super hac re uel obseruarim, uel sentiã, paucis accipe. Principio quę res cõmouerit recẽtiores musicos, ut antiquitatis limites prætererint, ipsi sanè uiderint. At equidem duplicem uideo causam, quam ob rem antiquitas in δὶς διὰ πασῶν consistendum duxerit. Primum quòd ipsa natura uideatur hanc symphoniarũ ueluti metam præstituisse, quippe quæ modum hunc humanæ tribuerit uoci, ut ad decimũ quintum modo gradum intendat̃: ultra quem si quis conetur progredi, non iam illa uox genuina, sed coacta factitiaq;, & gannitus magis q̃ uox uideat̃. Rursus si altius nitaris eam deprimere, protinus à ratione uocis in screatum quempiã degeneret. Proinde cum ubiq; cõueniat artem quoad licet naturæ respondere, nõ abs re mihi uidẽtur ueteres ijsdem cancellis circumscripsisse rationem artis, quibus natura uocem humanã circũscripserat. Satis erat ad persuadendum hæc, opinor, causa. quanquã altera magis urget. Ea est huiusmodi: Scis esse apud Boetium lib. De musica iiij. harmoniam musices, nõ ratione tantũ, uerum & sensu perpendi oportere. Quapropter Ptolemęus apud hunc, quo dixi libro, Pythagoricorum quorundam sententiam reijcit, qui in dijudicandis harmonijs plurimum tribuerint rationi, minimũ sensui, cum dicerent sensum semina modo quædã cognitionis ministrare, at ratione perfectã cõstare scientiam. Rursum Aristoxeni refellit opinionẽ, qui plus satis tribuerit sensibus, perpusillum aũt rationi, cum musicam harmoniam ita temperatam esse oporteat, ut neq; sensui ratio refraget̃, neq; sensus rationi reclamet. Neq; dissentit a Ptolemæo Aristoteles ij. Physicorum lib. negans musicam mere mathematicam esse, sed partim ratione, partim sensibus constare. Quod fieri nequaq̃ potest, si semel ultra decimamquintam intentionem, hoc est, δὶς διὰ πασῶν processum fuerit. Nihil autem uetat ratio, quo minus uel ad millesimum usq; tonum progrediare, recurrentibus subinde uidelicet ijsdem harmonijs, quas cõplectitur διὰ πασῶν. Neq; secus hic procedere liceat, q̃ fit in numeris arithmetices, ubi non aliter agnoscitur ἡμιόλιος, in duodecim milibus & octo milibus, q̃ in quatuor & sex. Cæterum harmoniæ sensus ultra decimãquintã uocẽ uelut euanescit, iamq; nõ magnopere refert, quæ sit harmoniæ ratio, quã non approbat sensus, & ideo nõ approbat sensus, quia nõ euidẽter percipit. Porrò quo minus percipiat, interuallum æquo longius in causa est. Rationis uis in immensum se porrigit: at è diuerso sensus corporis admodum angustis limitibus cohibetur. Quod enim accidit in oculorũ sensu, ut si lõgius æquo semota sint ea in quæ fertur uidẽdi uis, obtundat̃ ac deficiat uisus, eoq; magis deficiat, quo maiore distent interuallo: id multo magis accidit aurium sensui, quippe minus agili q̃ oculorũ. Iam uero quod

usu uenit

usu uenit sensibus in percipiendis ijs quæ obijciunt, idem usu uenit animo per sensum dijudicanti. Si colorem colori propius admoueas, & quemadmodũ Græci dicunt, πορφύραν παρὰ τὴν πορφύραν, nõne protinus dignoscit ex collatione sensus, quantũ alter ab altero discrepet, aut alteri cum altero conueniat? Itidem si uocem uoci uicinam auribus exhibeas, incunctanter dijudicant, quæ sit alterius cum altera, uel concordia, uel discordia: sin plus iusto dissitas interuallo, mox incipit anceps esse iudiciũ. Porrò quemadmodum citius hebetatur aurium sensus q̃ oculorum, itidem citius obtũditur illarum q̃ horum iudicium: propterea ꝙ altera res ex altera pendeat. Id ita esse, non est cur plurib. argumentis cõfirmem, cum protinus ipsum experimentum fidem unicuiq; facere possit. Pulsa chordam quampiã in organo: simulq; tange quæ sit ab hac octaua, statim rationi suffragans sensus, plene percipiet harmoniã, & absolutissimã esse, suo quoq; comprobabit calculo. Rursum pulsata quapiam, simul moue aliam, quæ sit ab illa decimaquinta, statim & percipiet, & approbabit sensus symphoniã, agnoscens eam quam pauloante senserat in διὰ πασῶν. At uero si tacta ima, moueris ab hac decimamnonã, nihil quidem obstrepit ratio, quo minus sit harmonia, quæ fuerat in διὰ πασῶν cum διὰ πέντε, uerum auris, acceptis uocib. non perinde percipit harmoniæ rationẽ. Quod nisi sensus certos quosdam terminos haberet, intra quos certum illius & exploratũ iudicium sepiretur, nihil te uetuerit, si libeat uel usq; ad χιλιάκις διὰ πασῶν symphoniam procedere. Neq; enim ratio quicq̃ offenditur numero, modo eandem agnoscat analogiã. Verum corporis sensibus natura suos quosdam limites præscripsit, ultra quos progressi, sensim iam incipiunt quasi caligare, hallucinariq;, neq; iam certo sicuti solent, sed ceu per nebulam, ut aiunt, ac per somniũ iudicare. Non cõueniebat autem, ut cuius incertũ esset iudicium, id ad artis præcepta traheretur. At quoniã ultra decimumquintũ uocis gradum ueteres intellexerunt euanescere iudiciũ aurium, ibi metam harmoniarũ figendam esse iudicarũt, ne merito quis illud tuum adagiũ obijcere posset, ἀφανοῦς μουσικῆς οὐδὲν ὄφελος: id est, Occultæ musices nulla est utilitas. Iam igitur neoterici, qui contra ueterũ autoritatem ultra summã chordam τετράχορδον adiecere, ad imam item adiecta una, nõ perinde flagitium fecissent, si in decimanona chorda terminassent harmoniarũ progressum: propterea ꝙ hæc ima ad summam relata, si nõ auribus, certe rationi perfectam symphoniam repræsentat. Atqui in uigesima neq; sensus est harmoniæ, neq; harmonia perfecta. Quare nihil est Erasme, quod adagio tuo ullam metuas calumniam. Hæc cũ mihi tum argute, tum admodũ probabiliter ab Ambrosio meo dicta uiderentur, nec ea quidem admodum aliena à prouerbij ratione, libuit his meis lucubrationibus adiungere futurum auctarium, haudquaquàm, ut arbitror, ingratũ lectori nõ omnino fastidioso.

Vbi timor, ibi & pudor. LXIIII

ἵνα δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς. id est, Vbi timor, ibi & pudor. Prouerbialis sentẽtia, quæ hodieq; uulgo manet, cui similis illa Terentiana: Omnes deteriores sumus licentia. Et maxima pars hominum formidine fustis à malefactis temperat. Plato lib. De legib. v. ἡ δ' ἄδεια ἀναισχυντίαν ἐνέτεκεν. id est, Audacia uero parit impudentiam. ἄδειαν autem uocant, cum abest metus. Item in Euthyphrone citat ex poeta quopiam. Est enim hemistichion carminis heroici,

ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς. id est,
Vbi enim timor, & pudor illic. Suidas indicat esse Epicharmi.

Foras Cares, non amplius anthisteria. LXV

θύραζε κᾶρες, οὐκ ἔτ' ἀνθιστήρια. id est,
Cares foras, peracta enim anthisteria.

Dici cõsueuit, ubi quis semper eadem sibi sperat cõmoda, aut idem semper licitũ fore credit, quod aliquãdo pro tẽporis ratione fuerit permissum. Veluti si quis semel expertus cuiuspiã liberalitatẽ, subinde redeat aliquid muneris petẽs: aut cum pueri permissam sibi ad tẽpus feriãdi ludendiq; facultatẽ ultra tẽpus prorogant. Originẽ prouerbij tradunt ad hunc modũ. Athenensibus mensis quidã anthisterion appellabat, ꝙ is plurimos flores progigneret. In hoc festa quæpiã agebantur, & cõuiuia liberiora, quemadmodum in Saturnalib. fieri cõsueuit apud Romanos, in quibus & seruis accumbere licebat, feriatis interim ab opere. Exactis aũt ferijs, cũ iam ad solitas operas reuocarent,

hoc pacto dicebant heri, Foras Cares, non iam amplius anthisteria. Cares autē seruos appellabant, ꝙ ea gens mercenarijs operis quæstum factitaret, uelut omnium serui quicunq; cōduxissent. Sunt qui dicant, Cares olim Atticæ regionis partē obtinuisse, Athenienses autem cum anthisteriorū solennitatem agerent, solere Cares in ciuitatem atq; in domos receptos ad festi cōmunionem admittere: deinceps peracto solennitatis tempore, si quos è Caribus offendissent in urbe cessantes, per iocum dicebant,

θύραζε κᾶρες, οὐκ ἔτ᾽ ἀνθεστήρια. id est,

Exite Cares, acta enim anthisteria.

Sonat autem ea uox Græca perinde, quasi dicas Floralia Latine, quorum licentia multorum literis notissima est. Nō diuersum est quod ait Seneca in ludicro in Claudiū scripto, Non semper erunt Saturnalia. Nam Saturnalibus seruis quoq; libertas erat.

Fures clamorem. LXVI

οἱ φῶρες τὴν βοήν. id est, Fures clamorem. subaudiendū, timent aut senserunt. Quadrabit in eos qui sibi conscij, metuunt ne deprehendātur, aut qui peracto maleficio fugitant pauitantq;. Habet autem hoc cum omnis malefacti cōscientia, tum pręcipue furti, ut hominem trepidum reddat ac lucifugam. Vnde est in Hebræorum sententijs, Impium uel persequente nullo fugere. Huc allusit Virgilius:

Et cum clamarem, quó nunc se proripit ille?
Tityre coge pecus, tu post carecta latebas.

Funiculum fugiunt miniatum. LXVII

τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον. id est,

Vitant sinopi collitam restim rubra.

Apte dicetur, ubi quis properat officio suo fungi, non ex animo, sed ne in mulctam incidat. Carmen sumptum ex Aristoph. cuius interpres, & item Suidas huiusmodi fermè cōmemorant. Atheniensium magistratus uarijs modis conati sunt efficere, ut populus quā maxime frequens ad concionem uētitaret: obiectis enim repagulis quibusdā uias reliquas occludebant, quę non ducerēt ad forum: tum merces tollebant ex mercatu, ne quid hac gratia ibi cessaretur: deniq; funem pararant rubro colore, quem μίλτον, id est, interprete Plinio, minium uocant Latini, nonnulli cinabarim appellant, oblitum. Hoc duo ministri publici populum cingentes, agebant in concionem. Studebat quisq; funiculum effugere, propterea ꝙ quisquis colore notatus appareret contagio funis, is mulctam pendere cogebatur. Vnde qui notam metuunt, eos eleganter dicemus φεύγειν τὸ σχοινίον μεμιλτωμένον. id est, fugere funiculum miniatum.

Fortunatior Strobilis Carcini. LXVIII

εὐδαιμονέστερος καρκίνου στροβίλων. id est, Fortunatior Carcini Strobilis. Ironia prouerbialis in infelicem & improbū. Carcinus poeta quispiam fuit, cuius filij dicti sunt Strobili ab Aristophane, quos & γλυκυβραχήλους uocat, id est dulciceruicos. Iocus autē sumptus est à nominum allusione. Nam Græce Carcinus cancrum, Strobili cochleas significant. Vtrūq; genus distortum ac fœdum. Adagium recēsetur apud Suidam & Zenodotum. extat apud Aristophanem in Pace.

Festo die si quid prodegeris. LXIX

Plautus in Aulul. sub persona senis Euclionis: Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi pepercerís. Schema prouerbiale. Admonet autem, ne in sumptibus solennibus ita profusi simus, ut non suppetat quo feramus quotidianos. Nā festi dies uel sacris offerendis, uel diurnis epulationibus, uel ludis in honorem deorum, uel ferijs obseruandis celebrabantur: profesti ad rei priuatæ publicæq; administrationem concedebantur. Accommodabitur non perperam, & in eos, qui iuuenes rem prodigunt, esurituri senes, quiue intempestiue profundunt, postea desideraturi.

Feles Tartessia. LXX

γαλῆ ταρτησσία, id est, Feles Tartessia. De magnis & ridiculis dicebat̃. Tartessii sunt in Iberia, apud quos feles maximæ nasci dicuntur. Fortasse non inepte dicitur & de rapacibus. Aristophanes in Vespis,

ὥσπερ με γαλῆν κρέα κλέψασαν
τηροῦσιν ἔχοντ᾽ ὀβελίσκους. id est,

Nunc

Nunc uti felem rapta carne,
Obseruant gestantem uerua.
Item Lucianus, cum ait, ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν. id est, rapaciores felibus, nimirum & ipse felium significat rapacitatem uulgo notam fuisse.

Ferre iugum. LXXI

Plautus in Curculione, Iam ne fert iugum? De puella percũctatur quispiã, num iam per ætatem uirum reciperet. Id enim significari satis arguunt ea quæ sequuntur, Tam à me pudica est, quasi soror mea sit. Horatius in Odis, de puella nondum uiro matura,
Nondum subacta ferre iugum ualet Ceruice.
Videlicet indicans, unde ducta sit translatio, nimirũ à iuuenco, cui nondum suppetunt uires, ut ducendo aratro pares operis uices sustineat. Nam & coitus duorũ ex æquo negocium est, itidem ut in iugo. Vnde dictum etiam coniugium.

Feli crocoton. LXXII

γαλῇ κροκωτόν. id est, Feli crocoton, subaudiendũ, das aut addis. Dici solitum, quoties honos additur indignis, & quos haudquaq̃ decet. Aut cum datur quippiã ijs, qui munere non norunt uti: ueluti si quis à musis alienissimo bellissimũ donaret librum. Crocoton uestis genus est rotundæ ac fimbriatæ, qua diuites utebant̃ matronæ: Apud Nonium in dictione Richa, refertur inter uestes delicatas et crocoton. Sic enim arbitror legendum, mollicinam crocotam, chirodatam richam. Ac teste Plutarcho, quidam Herculem pingebant κροκωτοφόρον, Omphalæ seruientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis: quem alio loco narrauimus. Porrò uox hæc γαλῆ, felém ne significet, an mustelam, an quem uulgo catum appellant, quoniam inter eruditos cõtrouersum esse uideo, relinquo alijs iudicandum.

Mustelam habes. LXXIII

γαλῆν ἔχεις, id est, Mustelam habes. In eum quadrat, cui omnia sunt inauspicata tanq̃ fatis ac dijs iratis, ut aiunt. Olim creditũ est, hoc animal inauspicatũ infaustumq; esse ijs qui haberent, domiq; alerent: ut nõ admodũ dissideat ab illis, Equum habet Seianum, &, aurum habet Tolosanum. Vnde nũc etiam apud quasdam gentes, nominatim apud Britannos, infelix omen habetur, si cum paratur uenatio, aliquis mustelam nominet, cuius etiam occursus uulgo nunc habetur inauspicatus. Adagiũ refertur à Diogeniano.

Fastuosus Maximus. LXXIIII

Κόμπος μάξιμος, id est, Fastuosus Maximus. In eum dicebat̃, qui sibi plus satis arrogasset in sapientia. Sumptũ à moribus Maximi cuiuspiam arrogãtis, & sibi immodice placentis. In nõnullis exemplaribus inuenio κομπᾶς μάξιμος. Græcis κόμπος arrogantiam insolẽtiamq; significat, unde κομπεῖν καὶ κομπάζειν. Proinde & Euripides γλώσσης τε κόμποι, id est, Linguæq; fastus. Recensetur & hoc in Diogeniani collectaneis.

E multis paleis paulum fructus collegi. LXXV

Ἐκ πολλῶν ἀχύρων ὀλίγον καρπὸν συνήγαγον. id est, ex multis paleis parum fructus collegi. id est, multo labore nõ multum emolumenti sum cõsecutus: aut è uerboso sermone paululum bonæ sententiæ percepi: ex ingenti uolumine minimum doctrinæ retuli. Translatum ab excussoribus tritici.

Oportet remum ducere qui didicit. LXXVI

Δεῖ κώπην ἐλαύνειν μαθόντα. id est, Oportet remũ impellere eum, qui didicerit. Vnumquenq; decet eam artem exercere, quã antea doctus sit. Refert̃ à Plutarcho in cõmentariolo, cui titulus, ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή. Idem admonet Horatianũ illud in Arte poetica,
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
Indoctusq; pilæ disciue, trochiue, quiescit,
Ne spissæ risum tollant impune coronæ.
Qui nescit, uersus tamen audet fingere. Quin & hodiernis temporibus huiusmodi uulgo iactatur adagium, Qui lusus non nouit legem, abstineat.

Ex ipso boue lora sumere. LXXVII

Ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνειν. id est, Ex ipso boue lora sumere dicunt̃, qui quo lædant quempiã, id ab ipso quem lędunt accipiunt. Veluti si quis uersib. incesseret eum, à quo carminis cõponendi rationem didicisset: aut tyrannus pecuniã extorqueat à ciui-

bus, qua satellitium ad opprimēdam ciuitatē alat: aut si quis rhetorices pręsidijs rhetoricen oppugnaret. Metaphora sumpta ab agricolis, qui lora cædunt è boum tergorib. quibus boues uinciunt. Plutarch. in cōmentario, cui titulus, ὅτι οὐκ ἔστι ζῆν ἡδέως. τί οὖν λέγοιτις; ἀρκεῖ γὰρ ἡ φύσις τοῦ σαρκὸς ὕλην ἔχουσα νόσων ἐν ἑαυτῇ, καὶ τοῦτο δὴ τὸ παιζόμενον, ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνουσα, τὰς ἀλγηδόνας ἐκ τοῦ σώματος. id est, Quid igitur dixerit quispiam? Satis est ipsa corporis natura, morborum materiam in se continens, ac iuxta quod ioco dici solet, tanquam ex ipso boue lora sumens, ita ex ipso corpore dolores.

Ex uno omnia specta. LXXVIII

Ἐξ ἑνὸς τὰ πάνθ᾽ ὅρα, id est, Ex uno omnia specta. Vergilius item,

Et crimine ab uno Disce omneis.

Admonet adagium ex unius euentus experimento, reliquorum similium cōiecturam oportere facere. Refertur à Suida. Tametsi is ostendit in eos dictum qui perperam ex uno quopiam æstimant omnia. Legit enim non ὅρα, sed ὁρᾷ. Veluti si quis unū Gallum expertus perfidum, iudicaret omnes esse tales.

Ex aspectu nascitur amor. LXXIX

Ἐκ τοῦ εἰσορᾷν γὰρ γίγνεται ἀνθρώποις ἐρᾷν. id est,

Amor ex uidendo nascitur mortalibus.

Senarius prouerbialis, admonens, oculos amorem potissimum conciliare. Non enim amatur incognitū: ex conuictu nascitur amor mutuus. Et oculi præcipue sunt ad amandum illices. In his enim peculiaris animi sedes. Et in his aiunt poetæ, Cupidinem excubantem sua iacula mittere. Maro uelut indicauit adagium, cum ait,

Vt uidi, ut perij, ut me malus abstulit error. Rursum in Georgicis:

Vritq; uidendo Fœmina.

Item apud Terent. Chærea uisa duntaxat uirgine, q̄ impotenter cœpit ardere. Iuuenalis prodigij loco refert de cæco amante,

Qui nunquam uisæ flagrabat amore puellæ.

Legimus philosophos quosdā, & inter hos Democritū, sibimet oculos ademisse, tanq̄ omniū malarum cupiditatū autores. Quapropter piorum hominū est meminisse, haudquaq̄ esse tutum uidere, quod nō licet cōcupiscere. Prouerbij meminit Diogenianus.

E sublimi me derides. LXXX

Ἀφ᾽ ὑψηλοῦ μου καταγελᾷς. id est, E sublimi me derides. De eo qui cū fastu ridet quempiam ac despectim. Translatum ab ijs, qui ex ædito loco uerba faciunt. Vnde & despicere dictum à Latinis pro contemnere, quòd quisquis in eminenti loco est, is ueluti tutior negligit eum, qui stat in humiliore loco.

Extra lutum pedem habes. LXXXI

Ἐκ τοῦ πηλοῦ πόδας ἔχεις. i. Extra lutū pedes habes, hoc est, emersisti è periculo, aut extra periculū constitutus es. A uiatorib. sumptū. Simile illi, ἔξω βέλους. i. extra iaculum. Et in luto dicunt̄ hæsitare, qui molestis inuoluunt̄ negocijs, unde se nequeant explicare.

Ex umbra in solem. LXXXII

Ex umbra in solem educere, est rem prius abditam & ociosam, in publicū & in communem uitæ usum deducere. Translatum ab athletis, quibus mos, solis & pulueris patientia confirmare corporis robur. Delicatorum autē est, in umbra latitare. Venustius fiet, si ad animi rem torqueatur: ueluti si quis dicat, philosophiam à Socrate ex umbra in solem esse productam. Exempla passim apud scriptores obuia.

Excubias agere in Naupacto. LXXXIII

Φρουρῆσαι ἐν Ναυπάκτῳ. i. Excubare Naupacti. Achiui capta Naupacto Pausaniā excubijs, custodiæq; præfectū interfecerunt, autore Theopompo. Vnde res in iocum uulgi uidet̄ abijsse, aduersus eos, qui pereunt ignauia sua, aut qui munus odiosum, ac plenum discriminis administrant. Refert̄ à Zenodoto. Suidas effert ad hunc modum, φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ. i. Excubabis Naupacti. Is adfert & aliam adagionis originē. Quum ijs, qui Naupactū pręsidio tuebātur, perpusillum salarij dependeretur, atq; illi plurima quę ad rem pertinebāt, emerent, militari ioco iactatū est, ut apparet, in eos qui frustra sudarēt, quosq; sua spes frustraret̄. Naupactus aūt Aetoliæ ciuitas, quam tum Philippus obtinebat, à compingendis nauibus dicta, quòd illic Heraclidæ primum nauim extruxerint.

Deuotio-

Deuotionis templum. LXXXIIII

Ἀρᾶς ἱερόν. i. Execrationis templũ. In eos dicebatur, qui crebris execrationib. uti consueuerunt. Qui mos nunc uulgo plerisq; plurimũ improbandus, ut nihil dicant, nisi diras admisceant deuotiones & imprecamina, uel ipso horrenda auditu. Erant autẽ antiquitus etiam publicæ quædam detestationes, uelut apud Athenienses, in eum, qui uiã non mõstrasset erranti. in quarũ locum Christianis successit ea, quam uocant excõmunicationem. Item deuotiones hostium, quarũ meminit Macrobius, & Horat. in Odis,
Diris agam uos: dira deprecatio
Nulla expiatur uictima.
Hesychius indicat, templum execrationis fuisse Athenis, cuius meminerit Aristoph. in Horis. dici porrò de graui calamitate. Alibi, ni fallor, nobis dictũ est de execrationib. tragicis, quas Diogenes philosophus iocabatur sibi occurrisse, quòd uiueret ἄοικος, ἄπολις, ἄπατρις, ἀχρήματος, ἄστατος & ἐφημερόβιος. i. Carẽs domo, ciuitate, patria, pecunia, nullam habens certam sedem, & in diem uiuens. Prouerbium refertur à Diogeniano.

Expertes inuidentiæ musarum fores. LXXXV

Ἄφθονοι μουσῶν θύραι. id est, Cãdidæ musarum ianuæ. De his dictitatũ qui literaturam suam cãdide libenterq; impertiunt alijs, & ad docendũ prompti, propensiq; sunt. Neq; male congruet etiam in dociles, iuxta id, quod alibi cõmemorauimus. ἀνεῳγμέναι μουσῶν θύραι. id est, Apertæ musarum ianuæ.

Eurybatizare. LXXXVI

Εὐρυβατεύεσθαι. i. Eurybatizare, est improbis uti moribus. Eurybatus ex Cercopibus unus fuit insignitę improbitatis homo. Huius meminit Lucianus in Pseudomãte, ὑπὲρ τοὺς κέρκωπας, ὑπὲρ τὸν εὐρύβατον, ἢ φρυνώνδαν, ἢ ἀριστόδημον, ἢ σώστρατον. id est, Vltra Cercopas, ultra Eurybatũ, aut Phrynondã, aut Aristodemũ, aut Sostratum. Neq; uero unus dũtaxat huius nominis fuit, infamis uersutia, morumq; improbitate. Nam & Ephesius quidam Eurybatus fuit, qui cũ à Crœso cum multa pecuniarũ ui missus esset, ut exercitum cõtraheret, ad Cyrum defecit, ut autor est Ephorus. Alij malunt ad Eurybatum referre, qui fuisse perhibetur alter è Cercopib. ut dixi. Duris ad Eurybatũ refert Vlysis socium. Nicãder prodidit Eurybatũ quendam Aeginẽsem fuisse longe uersutissimũ, scelestissimũq;. Neq; uero desunt, qui dicant hoc nomine furem fuisse quempiã astutia singulari: is cum deprehensus, captusq; seruaretur, custodes in cõuiuio animi causa iusserũt ut ostenderet, quibus nã modis cõsueuerit domos conscendere. Cumq; illum initio renuentem, scilicet tanq; inuitus facturus esset, rogarent instantius, ac uix tandem persuasissent, Ille aptatis spongijs ac stimulis, ferreisq; retinaculis, quas ἐγκεντρίδας Græci uocant, parietẽ cœpit conscendere. Porrò suspectantib. illis, & artificij nouitatẽ admirantibus, Eurybatus prehenso laqueari, per tegulas aufugit, priusquàm illi domum circũire potuerint. Atq; hunc ad modum delusis custodibus, periculum euasit. Meminit huius & Eustathius in primum Iliados, admonens eam uocem ambigue pronunciari εὐρύβατον & εὐρυβάτην, dictũ autẽ παρὰ τὸ εὐρυβάζειν, quod late grassaretur. Itaq; peculiariter conueniet in eum, qui deprehensus, arte quapiam elabitur.

Faciunt & sphaceli immunitatem. LXXXVII

Καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν. id est, Faciunt & sphaceli immunitatem. Athenis celebratum prouerbium de his, qui quouis prætextu quod uolunt assequuntur. Natũ aiunt ab euentu huiusmodi. Pisistratus tyrannus decimas exigebat ab Atheniẽsibus eorum quæ in agris prouenissent. Itaq; cum aliquando obambularet, uideretq; senem quendã in saxis quibusdam, hoc est, loco petricoso laborãtem, rogabat quosnam fructus inde colligeret. At is respondens: Dolores, inquit, & sphacelos, atq; horum decimas exigit Pisistratus. Porrò tyrannus admiratus hominis libertatem, decimas Atheniensibus remisit. Ea res in uulgi sermonem abijt, etiam sphacelos immunitatem parere. Sphacelus autem morbi genus est, quod ex immodica defatigatione solet accidere. Quidam putant esse tormina articulorũ, quidam ossium tabem. Theophrastus lib. De causis plantarum v. demonstrat & plantarum radicibus uicium accidere, quod ab hominum morbo σφακελισμὸς appelletur. Adagium recensetur à Suida. Hesychius indicat, quemlibet dolorem grauem sphacelum dici.

Et meum telum cuspidem habet acuminatam. LXXXVIII

Ipsissimam prouerbij speciem habet, quod scriptum est apud Homerum Iliadis Y. sub Hectoris persona:

Ἐπεὶ ἦ καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάροιθεν. id est,

Telum quando meum quoq; cuspide acuta est.

Recte utemur, quoties fatebimur nos inferiores quidem esse, uerum nō deesse tamen, quo queamus nocere. Cui simile Vergilianum illud,

Et nostro sequitur de uulnere sanguis. Item illud apud Ouidium:

Et mihi sunt uires, & mea tela nocent.

Ignaui uertitur color. LXXXIX

Τοῦ κακοῦ τρέπεται χρώς. id est, Ignaui uertitur color. Plutarch. in causis naturalibus, problemate, Quam ob rem polypus colorem mutet, hoc tanq̄ prouerbio iactatū adducit, Διὸ καὶ λέλεκται, τοῦ μὲν κακοῦ τρέπεται χρώς. i. Ignaui uertitur color. Nam id accidit in metu, ut uultus exalbescat, maxime timidis, uidelicet sanguine ad uitalia refugiente. Plusculum accedit Veneris, si ad animum transferat: ueluti si dicas, philosophū nihil omnino formidare eorum quæ uulgus horret, τοῦ μὲν γάρ γε κακοῦ τρέπεται χρώς. i. Vertitur ignaui sanè color. Porrò prouerbium natum est ex Homericæ Iliados N. Carmen sic habet,

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ,
Οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι, ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμός,
Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει,
Ἐν δέ τέ οἱ κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει,
Κῆρας οἰομένῳ. πάταγος δέ τε γίγνετ' ὀδόντων.
Τοῦ δ' ἀγαθοῦ, οὔτ' ἂρ τρέπεται χρώς, οὔτε λίην Ταρβεῖ. id est,

Vertitur ignaui color, euariatq; subinde,
Nec mens certa manet, uerum huc illucq; uacillat,
Ac migrans è corde pedes in utrosq; residit.
Palpitat & ualide cor ei præcordia subter
Fata putanti animo, occipiunt quoq; stridere dentes.
Contrà forti, nec uariat color, at neq; ualde Horrescit.

Ad consilium ne accesseris ante quàm uoceris. XC

Μὴ πρότερον εἰς βουλὴν πάρελθης, πρὶν ἂν κληθείης. i. Ad consiliū ne accesseris, prius q̄ uoceris. Hæc sententia, quæ nunc nomine Catonis celebrat̄, prouerbialis fuisse uidetur, uel Plutarcho teste, cuius hæc uerba sunt lib. συμποσιακῶν I. Ἄτοπος μὲν οὖν, ἔφη, καὶ παροιμιώδης Μενέλαος, εἰ γε σύμβουλος ἐγένετο μὴ παρακεκλημένος. id est, Ridiculus igitur, inquit, & prouerbio obnoxius Menelaus, siquidem consultor factus est nō accersitus. Nisi quis mauult hæc ad illam referre parœmiam:

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴονται. quod aliàs referemus.

Iucundissima nauigatio iuxta terram, ambulatio iuxta mare. XCI

Plutarchus i. Sympos. lib. ueluti uulgo iactatum citat, πλοῦς μὲν ὁ παρὰ γῆν, περίπατος δὲ ὁ παρὰ θάλατταν ἥδιστος. id est, Nauigatio iuxta terram, rursum ambulatio, quæ fit iuxta mare, iucundissima est. Recte torquebitur ad eam sententiam, ut dicamus ita demum esse iucundissimū unumquodq;, si diuersi generis admixtu temperatum adhibeatur: ueluti si in lusibus nonnihil eruditionis aspergas, rursum in studijs aliquid ludicrum admisceas. Simillimum est huic, quod ex Philoxeno poeta citat idem in cōmentario quem inscripsit, Quomodo sint audiendi poetæ: Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα ἥδιστά ἐστι, καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. id est, Ex carnibus, quæ carnes non sunt, suauissimæ: item ex piscibus, qui nō sunt pisces. Itidē philosophia admixta poematis, magis delectat: & poesis admixta philosophiæ, magis capit animum.

Cupidinum crumena porri folio uincta est. XCII

Πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώτων δέδεται βαλάντιον, id est, Porri folio amorū uincta est crumena. Refertur eodem in loco quē modo citauimus, sed præstat ipsius uerba subscribere: Ὃ δὲ ἄν τις μάλιστα θαυμάσειεν, φειδωλὸς ἀνὴρ καὶ μικρόλογος ἐμπεσὼν εἰς ἔρωτα, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρος, ἀνεθεὶς καὶ μαλαχθεὶς, ἁπαλὸς καὶ ὑγρὸς καὶ ἡδίων. ὥς τε ἔστι τὸ παιζόμενον μὴ πάνυ φαίνεσθαι γελοῖον, ὅτι πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώτων δέδεται βαλάντιον. ἐλέχθη δὲ καὶ ὅτι τῷ μεθύειν τὸ ἐρᾶν,

ὁρᾷν ὅμοιόν ἐστι. ποιεῖ γὰρ θερμοὺς καὶ ἱλαροὺς, καὶ διακεχυμένους. id eſt, Quodq; uel maxime mire tur aliquis, uir parcus & ſordidus, ſimul ac in amorem inciderit, non aliter q̃ igni impoſitum ferrum, fit mollior ac tener, lentus ac ſuauior, ut non uſquequaq; deridiculum uideatur illud, quod ioco populari dicitur: Cupidinũ crumenas porri folio uinctas eſſe. Dictum eſt autem ob eam cauſam, q amor adſimilis ſit ebrietati. Reddit enim calidos & hilares, & effuſos. Plutarchus itaq; ſentire uidetur, prouerbiũ alludere ad porri naturam, cuius uis eſt calefacere, ciere urinam, iritare Venerem, mouere menſes, & aluum inflare, quemadmodũ docet Dioſcorid. lib. ij. Suidas oſtẽdit hoc adagiũ dictum, de ijs qui per amorẽ immoderatos faciunt ſumptus, luxuiq; indulgent, quemadmodũ ſolent in comœdijs amãtes. Plutarch. in libello quem inſcripſit ἐρωτικόν, hoc quoq; inter cæteras Cupidinis ſiue amoris laudes cõmemorat, quod è ſordido ſplendidum, è parco liberalem, è triſti ciuilem, è timido audacem reddit hominẽ. Proinde Cupidinis loculi, porri folio uincti dicuntur, q facile ſoluantur, uel quòd admodum fragile ſit porri folium, uel quòd huius genuina uis, ſoluere corpus ac mouere.

Quem fortuna pinxerit. XCIII

Ὃν τύχη μέλανα γράφει, τοῦτον οὐ πᾶς χρόνος δύναται λευκᾶναι. id eſt, Quẽ fortuna nigrum ſcripſerit, hunc non uniuerſum æuum candidum reddere poteſt. hoc eſt, cui fortuna refragatur, huic quicquid tentauerit, infeliciter cedet. Alluſum eſt ad nigros & albos calculos ſuffragiorum. Recenſetur in Collectaneis Apoſtolij.

Qui mori nolit ante tempus. XCIIII

Athenæus in ſermonibus cõuiuialibus, de Sybaritis huiuſmodi refert prouerbium: ὁ βουλόμενος ἐν Συβάρει μὴ πρὸ μοίρας ἀποθανεῖν, οὔτε δυόμενον, οὔτε ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ὁρᾷν δεῖ. hoc eſt, Qui nõ uelit apud Sybaritas ante diem fatalem mori, eum haud oportet ſolem cõſpicere, nec occidentem, nec orientem. Hoc ideo uulgo iactatum ſcribit, q Sybaritarum ciuitas in humili loco, ac uelut in conualle ſita fuerit, ut æſtatis tempore mane pariter ac ueſperi frigus immenſum ſentirent, meridie intolerandum ardorem. Cicero libro De finib. bonorum ij. docet idem dictum in quoſdam Aſotos, cui genti nomen inditum eſt à luxu uitæ. Nam ſub ſolis occaſum erant ebrij, mane ſtertebant. Columella in prooemio rerum ruſticarum, uſurpat in ganeones, qui noctes libidinibus & ebrietate, dies ſomno uel ludo conſumunt. Mox deinde, inquit, ut apti ueniamus ad ganeas, quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exuſto ſudore ſitim quærimus, noctesq; libidinibus & ebrietatibus, dies ludo uel ſomno cõſumimus. Ac nos dicimus fortunatos, quòd nec orientem ſolem uidemus, nec occidentem.

Barbæ tenus ſapientes. XCV

Ἐκ πώγωνος σοφοὶ, καὶ ἀπὸ πώγωνος σοφισταὶ, καὶ ἀπὸ πώγωνος φιλόσοφοι. id eſt, Barbæ tenus ſapientes & ſophiſtæ, & philoſophi. Sic appellabantur qui præter barbam & palliũ nihil haberent philoſophi. Vſurpatur aliquoties apud Plutarch. in Sympoſiacis. Huc alluſit Horatius cum ait:

Iuſſit ſapientem paſcere barbam.

Lucianus item ſubinde iocatur in philoſophorum τὸν βαθὺν πώγωνα, id eſt, profundam barbam. In Eunucho Bagoas ait: Si philoſophum oporteat ex barba metiri, hircos primam laudem ablaturos. Similiter Martialis:

Propendet mento nec tibi barba minor.

Recte torquebitur in hos, qui uniuerſam uitæ ſanctimoniam non in animo, neq; in moribus, ſed in cultu conſtituunt.

Inter lapides pugnabant, nec lapidẽ tollere poterant. XCVI

Plutarchus iiij. decadis Sympoſiacæ, primo problemate: ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον ἅμα τῷ Φίλωνι τὸν νέον ἄρτῳ χρώμενον, ἄλλου δὲ μηδενὸς δεόμενον, ὦ Ἡράκλεις, ἔφη, τοῦτο ἄρα ἦν τὸ λεγόμενον, Ἐν δὲ λίθοις ἐμάχοντο, λίθον δ' οὐκ ἦν ἀνελέσθαι. id eſt, Vbi uero uideret miniſtrum puerum unà cum Philone utentem pane, neq; præterea quicquam requirentem: Papæ, inquit, hoc nimirum erat illud, quod uulgo dici ſolet,

Pugna erat in ſaxis, neq; ſaxum tollere quibant.

Apparet dictum in eos, qui præſenti cõmodo nõ fruantur, uel ob ignauiã, uel ob peruerſam de rebus opinionem, ut qui uel ſaxum grauent ex aceruo tollere, quo repellant

aduersarium. Refertur idem carmen apud Athenęum lib. x. & aliud subijcit, ueluti con similis sententiæ,

Δίψῃ δ' ἐξόλλυντο, ὕδωρ δ' ὑπερεῖχε γενείου. id est,

Deperiere siti, superante ad labra liquore.

In alio mundo. XCVII

Ὡς ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, id est, Tanquam in alio mundo. Schema prouerbiale est, quo nunc etiam uulgus utitur: de ijs qui longe lateq; dissident à moribus aliorum, aut quibus omnia noua uidentur: aut qui longe dissiti sunt à patria. Plutarch. in Symposiacis: Τὸ δὲ τῶν ἑλλήνων γένος ἔκφυλον ὅλως καὶ ἄποικον ἡμῶν, ὥσπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ γεγονότων καὶ ζώντων. id est, At Græcorũ genus prorsus alienũ ac peregrinum à nobis, uelut in alio quopiam mundo natorum, ac uiuentium. Non dissimili figura dixit Horatius in Odis:

Quid terras alio calentes Sole mutamus?

Et Macrobius in præfatione Saturnalium: Nisi sicubi nos sub alio ortos cœlo, Latinæ linguæ uena non admittet. Cum enim solum sit omnibus commune, figuratum sit necesse est, sub alio cœlo nasci. Et de campis Elysijs apud Verg.

Solemq; suum, sua sidera norunt.

Suum dixit, tanquam à nostro diuersum. Item Claudianus:

Sunt altera nobis

Sidera, sunt orbes alij, lumenq; uidebis

Purius. Rursum Virgilius in Bucolicis:

Et penitus toto diuisos orbe Britannos.

Solet autem hoc usu uenire plerisq; mortalibus: ut si quãdo noui hospites in regionem longule à suo nido dissitam peruenerint, nihil non horreant, non stupeant, non admirentur, perinde quasi in alium delati orbem.

Piscis repositus. XCVIII

Ἀποκείμενος ἰχθύς, id est, Repositus piscis, in prouerbiũ abijsse uidetur, aduersus eos qui nihil seruant in posterum. Nam pisces olim in delicijs erant. Et prudentis est, è cibis semper aliquid habere sepositũ, quo subitum excipiat hospitem: nec Achillem Homericum imitari, ad quem cum accedunt oratores, aut Priamus, domum inanem ac famelicam offendunt. Videtur autem sic efferendum adagium: Τὸν ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐ δεῖ εἰς τὸ μέσον ἕλκειν. id est, Piscem repositũ non oportet in medium retrahere. Plutarch. in Symposiacis, Ἐγὼ δὲ γελάσας, ἐκεῖνον μὲν, εἶπον, ὦ ἑταῖρε τὸν ἐκ τῆς παροιμίας ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐχ ἑλκόμενον εἰς μέσον μετὰ τῆς πυθαγορικῆς χοίνικος. id est, At ego ridens: quin illum, inquã, de quo prouerbium fertur, repositũ piscem, qui in medium non trahitur unà cum chœnice Pythagorica. Licebit accõmodare ad sermonem, aut fabulã, per se non admodum uenustam, quæ tamen iteretur non sine tędio. Conueniet in parcum ac de crastino solicitum.

Non est eiusdem, & multa, & opportuna dicere. XCIX

Χωρὶς τό τ' εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ καίρια. id est,

Seiuncta sunt hæc, multa & apta dicere.

Senarius prouerbij uice celebratus, admonet uitandã multiloquentiam, q; ferè labi necesse sit, quisquis multum loqui conetur. Extat & in Hebræorum prouerbijs, In multiloquio non abesse peccatum.

Psaphonis aues. C

Ψάφωνος ὄρνιθες, id est, Psaphonis aues. Vbi quis noua quapiam arte famam captat, ut cum aliquis subornat, à quibus laudetur, eisq; ueluti dictat encomia, quibus apud uulgus celebrari uelit. Narrant in Lybia fuisse quendam nomine Psaphonem qui diuinitatis opinionem affectans, quãplurimas aues cepit uocales, & humani sermonis dociles, eas sonare docuit hæc uerba, Μέγας θεὸς Ψάφων, id est, Magnus deus Psaphon: atq; ita doctas emisit in montes. At illæ quæ didicerant, canebant: ac reliquas item aues sonare docebant. Porrò Libes cum ignorarent commentum, credentes id diuinitus accidere, Psaphoni rem diuinam facere instituerunt, ipsumq; in deorum numerum retulerunt. Prouerbium in collectaneis Apostolij reperi.

Aut regem aut fatuum nasci oportere. I



ANNEVS Seneca uir amœnissimi, ut Tacitus ait, ingenij: (quod quidem ex eo liquet libello ludicro, quem scripsit in Claudium Cæsarem, nam is nuper in Germania repertus, in lucem emersit) huiusmodi refert adagium, in eo de quo modo diximus opusculo, Aut regem, aut fatuũ nasci oportet. Sed præstat illud ipsius uerbis ascribere: Ego, inquit, scio me liberum factum, ex quo suum diem obijt ille, qui uerum prouerbium fecerat, aut regem aut fatuum nasci oportere. Rursum in eodẽ libello: Occidit in una domo Crassum Magnum, Scriboniã, Bassioniam, Assarios, nobiles tamen. Crassum uero tam fatuum, ut etiam regnare posset. Iterum alio in loco obscurius quidem, sed tamen eodem allusit carmine,

Abrupit stolidæ regalia tempora uitæ.

Iam si uere scripsit Hesiodus, non omnino de nihilo esse quod populari sermone celebratur, fortassis haud abs re fuerit uestigare, quæ res huic prouerbio dederit occasionem, quod duo tam dissimilia, nempe regem et fatuum ita coniungit, ut utrunq; alteri simillimum uideri uelit. Præsertim cum hæc sit peculiaris regum laus, solaq; uere regia, sapientia, prudentia, uigilantia, cæteros antecellere. Consentaneum est igitur, priscos illos reges, maxima ex parte insigni stultitia præditos fuisse, id quod partim è poetarum fabulis, partim ex historiographorũ monumentis, licet cognoscere. Siquidem Agamemnonem suum Homerus, & hunc imitati Tragici, ambitiosum potius quàm cordatum faciunt. Quid autem stultius, quàm unicæ filiæ crudelissima cæde, Imperatoris mercari titulum? Quid ineptius quàm pro barbara puellula tam iuueniliter digladiari: ut quia suos amores retinere non posset, Achillem sua spoliaret amicula: nec id sanè sine summo totius exercitus discrimine. Tum autem quàm inepte stomachatur Achilles orbatus suis amoribus, quàm pueriliter deplorat apud matrem? At hunc nobis unum poeta, uelut absolutum egregij principis exemplar proposuit. Ad hæc, quàm non sapienter indignatur Aiax: quàm seniliter delirat Priamus, dum Helenam prostitutæ pudicitię mulierculam amplectẽs, ac filiam appellãs, negat se pœnitere belli, in quo tot clades acceperat, tot orbatus liberis, toties luctu funestatus, ne Paris nõ potiret amica. Quid multis? Tota Ilias, quàm est longa, nihil aliud quàm, quod eleganter scripsit Horatius,

Stultorum regum & populorum continet æstus.

Quanq; & Odyssea suos habet Procos & Alcinoos, crassos & stupidos. Quin & Herculem ipsum robustũ faciunt & animosum, sed hebetis crassiq; animi. Iã Hesiodus, quẽ nonnulli uolunt antiquiorẽ Homero esse, principes δωροφάγυς ac νηπίυς appellat. Opinor quia & parum saperent in administrãda repub. & opibus per fas nefasq; cumulandis inhiarent, potius quàm cõmunibus populi cõmodis. Cuiusmodi fingunt & Midam illum, ob animi stoliditatẽ, asininis auriculis insignitũ. Et haud scio an huc pertineat & illud, quod prisci theologi, nimirũ poetæ sapientiã Apollini tribuũt ac Palladi, Ioui deorum & hominũ monarchæ, fulmen duntaxat trisulcũ, & nutum illum ac superciliũ, quo totum olympũ tremefacit, relinquunt. Alioqui quis nepos, quis balatro unq; nugatus est nugacius, aut nequius nequam fuit, quàm hic cui regnum mundi dederunt? Technis fallit uxorem, nunc cygnus, nunc taurus, nunc aurum factus: insidias struit mulierculis, subornat Ganymedes, ac cœlum nothis implet. Ad eundem modum Neptunũ & Plutonem feroces & inexorabiles fingunt, sapientiã non tribuunt. Sed ut ad recẽtiores ueniamus historias, & missas faciamus fabulas, quid tandẽ cordis fuisse credis Crœso Lydorum regi, si modo talis fuit, qualẽ depinxit Herodotus, qui gẽmis & auro congesto fretus, Soloni indignabatur, quia sibi felicis cognomen non tribuerit. Aut quid fingi stultius potest Xerxe, cum ad Athum montẽ legatos mitteret, eumq; cõturneliosissimis ac minacissimis literis territaret: cum Hellespõto mari certum plagarũ numerum infligi iuberet. Neq; uero minus regaliter desipuit Alexãder ille Magnus, cum abdicato patre, Iouis filius salutari gauderet, dum uino certaret, dum in conuiuijs ab adulatorib. ut deũ adorari sese pateretur, dum queritur hunc orbem suis uictorijs angustũ esse, & Oceanũ ingressus, alios quęrit mundos, quos expugnet: ut ne cõmemorem interim Dionysios, Ptolemæos, Iulios, Nerones, Tiberios, Caligulas, Heliogabalos, Commodos, Domitios, quorum alius sibi dei nomen uindicauit, quum esset hominis uocabulo indignus:

alius

alius ſe totũ aſſentatorib.deridendũ propinauit:alius ambitione pręceps uniuerſum or
bem inſaniſſimis rerũ tumultib.cõcuſſit.Sed ego iure uidear ineptus,qui catalogũ hũc
ingrediar,& aquã,ut aiunt,quærã in mari.Quin oẽs potius & ueterũ & neotericorũ an
nales euolue, nimirũ ita cõperies,uix ſeculis aliquot unũ aut alterũ extitiſſe principem,
qui nõ inſigni ſtultitia maximã perniciem inuexerit rebus humanis. Siquidẽ princeps,
aut magno orbis totius malo ſtultus eſt, aut magno omnium bono ſapit:tametſi procli
uius eſt lædere ꝗ prodeſſe, & citius ſerpit, uel peruadit potius pernicies ꝗ utilitas. At
nunc uidemus nonnullos principes, quiduis expetere potius,ꝗ id quod unũ principis
uocabulo dignos reddit: & ſtultam plebeculã, omnia potius ſuſpicere in regibus,ꝗ id
quod ſolũ erat requirendũ. Iuuenis eſt.iſto pacto ſponſum cõmenda ſponſæ,nõ princi
pem reipub.Formoſus eſt:recte hoc nomine laudet̃ fœmina. Bonis eſt lacertis aut late
ribus: probe dixiſti,ſi laudes athletã.Robuſtus eſt,& tolerãs laborũ:iſto titulo calones
ac lixæ cõmendantur.Multum auri congeſtũ habet: fœneratorem diligentẽ prædicas.
Facundus eſt: ſic admiror ſophiſtã. Belle canit, belle ſaltat:hiſtrionũ ac tibicinum laus
iſta eſt,nõ regum.Inuictus eſt bibendo(nã hac quoq; laude ueteres delectati ſunt prin-
cipes)apte,ſi ſpongiã mihi laudas.Procerus eſt, & ab humeris inter omnes eminet:præ
clarum,ſi quid ex alto detrahendũ ſit.Iam illa, ſcite ludit alea,ſcite laterunculis: laus eſt
cum infimis nebulonib. cõmunis,ac pudẽda principi. Omnia cõgeras,cultum,aurum,
gẽmas,imagines,ab Hercule deductũ genus, aut ſi mauis à Codro,Cecropéue:niſi pe-
ctus mihi narras longe à uulgi ſtultitia ſemotũ, liberum à ſordidis humiliũ rerum cupi-
ditatibus,à falſiſſimis multitudinis opinionibus, nõ audio laudem rege dignam. Neq;
enim temere diuinus ille Plato ſcripſit, non aliter felices fore reſpub.niſi ſi aut philoſo-
phis cõmitteretur imperium, aut quibus imperiũ contigiſſet, philoſophiã ſequerẽtur.
Porrò philoſophiã ſequi, non eſt palliũ aut peram circũferre, barbam demittere. Quid
igitur? Iſta quæ uulgus ſtulte miratur,cõtemnere, deq; rebus longe ſecus ſentire,ꝗ ho-
minum multitudo ſentit. Nec uideo qui fieri poſſit, ut qui putet ſibi licere quicquid li-
bet,qui diuitias ut magnũ quiddam admiret̃,qui pro imperio quoduis etiam iuſiuran-
dum uiolandũ putet:qui inani rapiat̃ gloria,qui pudendæ ſeruiat libidini,qui mortẽ ue
hementer horreat, ſalutarem principẽ agere poſſit. Ac primũ quidem eſt recte de ſin-
gulis iudicare:propterea quòd infectis opinionib. ceu fontibus, unde omnes uitæ ſca-
tent actiones,omnia perperam gerantur oportet. Proximũ eſt, ut abhorreant à turpib.
ferantur ad honeſta.Nam uera ſapientia non ſolum complectitur ueri cognitionẽ,ue-
rum etiam ſtudium & amorẽ honeſti. Siquidem liceat fortaſſis inuenire,qui perſpiciat
bellum ſine graui rerum humanarũ pernicie ſuſcipi nõ poſſe:nec eſſe tanti ueterem ali-
quem & obſoletum ditionis titulum, uerum impellit ambitio ut omnia miſceat armis.
Et eſt fortaſſis,qui uideat,hinc maximam reipublicæ peſtem naſci, ꝙ ad gerendos ma-
giſtratus aſciſcuntur,non qui prudentia,rerum uſu,uitæ integritate,plurimum prodeſ-
ſe reipub.poſſint,ſed qui maxima pecuniæ ſumma licitentur: uerum huc pertrahit aua
ritia,ut neglecto publico malo, fiſci negocium agat.Et non deeſt qui intelligat,princi-
pis eſſe munus, ſicut ab omnibus accipit uectigal,ita omnium cõſulere rebus,præſide-
re in iudicijs, excludere maleficia, magiſtratus obſeruare,corrigere leges inutiles: Ve-
rum ab hoc ſtudio reuocãt uoluptates,per quas non eſt ocium curis principe dignis ua
care.Eſt qui ſentiat ſe plurimum prodeſſe poſſe rebus mortaliũ, uerum id quidem non
ſine uitæ diſcrimine: Hic deſeret rempub. quiſquis exiſtimabit,infeliciſſimũ eſſe mori.
Proinde primum omnium,principis animus omnib.erroribus liberandus eſt,ut perſpi
ciat, quid uere honeſtũ,quid uere glorioſum, quid uere magnificũ.Deinde inſtillandũ
turpitudinis odium, & amor honeſti, quo uidelicet perſpiciat,quid principem deceat,
& nihil appetat, niſi quod ſit bono ac ſalutari principe dignum. Vt honeſtum ubi ſit ui
deat, & hoc uno metiatur omnia,nec unquam ab hoc aberret ſcopo. Atq; hanc uocant
ſapientiã,qua neceſſe eſt ut princeps tanto cęteros antecellat mortales,quanto dignita
te,opibus,ornatu, potẽtiaq; antecedit. Atq; utinam ſaltem Chriſtiani principes omnes
ſapientiſſimũ illum regem imitentur, cui cum daretur optio, quicquid uellet ab eo qui
nihil non pręſtare poterat,nihil aliud optauit quàm ſapientiam,& eam ſapientiam qua
populum ſibi commiſſum recte gubernaret. Atq; idem quæſo quid aliud inculcat ſuo
filio,

filio, q̄ amorem ac studiũ sapientiæ? Eodem spectat, ꝙ Ægyptij simulachrũ principis ita repræsentabãt, ut oculũ pingerent, cum sceptro. Nimirũ quod oculus in corpore, id uerus princeps in repub. Quod sol in cœlo, id princeps in populo. Sol oculus mundi, princeps oculus multitudinis. Quod animus in homine, id princeps in ciuitate. Animus sapit, corpus obtẽperat. Et imperat quidẽ animus corpori, sed corporis bono: nec sibi gerit regnũ ueluti tyrãnus, sed ei cui præsidet. Deniq; dei moderãtis uniuersa, salutaris princeps uiuam imaginẽ refert. Atq; eo magnificẽtior est princeps, quo propius ad archetypi sui formam accessit. Deus nihil nõ perspicit, nihil non sentit, nullis corrumpitur affectibus. Ita potentissimus est, ut idem sit optimus. Omnib. benefacit, etiã indignis. Nõ punit nisi raro, idq; coactus. Nobis administrat hũc mundum, nõ sibi. Hoc illi præmij loco est, si profuit. Cõtrà qui pestilẽs est princeps, is cacodæmonis simulachrũ ac uicẽ reddere uidetur. Aut non sapit, aut si sapit, in publicam perniciẽ sapit. Quod habet potentię, in reipub. pestem abutit̃. Et cum plurimũ noceat omnibus, plus tamẽ uult nocere q̄ possit. Nihil est bono rege præclarius, nihil melius, nihil deo propius. Rursus nihil malo principe fœdius, nihil peius, nihil cacodæmoni similius. Numen quoddam est princeps salutaris. At nulla belua nocẽtior tyranno. Tyrannus est autem, quisquis sibi gerit imperiũ, quocunq; nomine pingat̃ aut sculpatur. Nõ est nostrũ de summis proceribus ueluti pronũciare, sed tamẽ cogimur, non sine suspirijs, hanc quam dixi sapientiam, in Christianis principibus desiderare. Alioqui, unde tot rerum nouationes, tot toties icta & rescissa fœdera, tam crebri tumultus, tot strages, tot pugnæ, tot minę, tot dissidia, nisi à stultitia proficiscũtur? Et haud scio, an nõnulla huius mali pars nobis ipsis sit imputanda. Clauũ nauis nõ committimus nisi eius rei perito, ꝙ quatuor uectorum, aut paucarum merciũ sit periculum: & rempub. in qua tot hominum milia periclitãtur, cuiuis committimus. Vt auriga fiat aliquis, discit artem, exercet, meditatur: at ut princeps sit aliquis, satis esse putamus natum esse. Atqui recte gerere principatum, ut est munus omnium longe pulcherrimũ, ita est omnium etiam multo difficillimũ. Deligis cui nauim cõmittas: nõ deligis cui tot urbes, tot hominum capita credas? Sed esto, receptius est, q̄ ut conuelli possit. Nascũtur principes, & cuicunq; sors fauerit, siue probus sit ille, siue improbus, siue stultus, siue sapiens, siue sanus, siue motę mentis, modo figuram habeat hominis, ei summa rerum credenda est. Huius arbitrio mundus bellis & cædibus miscebit̃, sacra ac prophana oĩa perturbabũtur. Sed ea res si minus mutari potest, proximum tamẽ erat, diligenti institutione succurrere: & si nõ licet idoneum imperio deligere, enitendũ est, ut idoneum imperio faciamus eum, quemcũq; fortuna nobis dedit. Videmus qua solicitudine, qua cura, qua uigilantia, paterfamilias educat puerũ, unius fundi dominũ futurum. Quãto igitur maiori cura instituẽdus est is, qui uel magno omnium bono futurus sit bonus, aut magno omnium exitio malus, & de cuius unius nutu salus aut pernicies pendebit orbis? Quibus decretis, quibus philosophiæ præceptis, hoc pectus erit præmuniendũ: non solum aduersus tantas rerũ tempestates, quæ solent in ciuitatibus exoriri, uerum etiam aduersus fortunæ indulgentiã, quam arrogantia & stultitia ferè solet comitari: aduersus delicias, quibus uel optima natura corrumpi possit: multo maxime uero aduersus adulatorũ pestiferas assentationes, et illud uenenatissimum euge, quod illi tum potissimũ occinunt, cum princeps insanit maxime. Hic mihi iam tũ infantulo adhibendus erat artifex quispiã egregius. Non enim recte fingit̃ princeps, nisi cum se nõdũ intelligit esse principem. Statim, inquã, asciscendus formator, in quo deligẽdo conueniet & hoc esse diligẽtiores, ꝙ principem deligere non licet, instituere licet. Hic mihi in pectusculũ adhuc uacuum ac sequax instillet opiniones principe dignas, muniat optimis de honesto decretis: ostẽdat discrimẽ ueri principis ac tyranni: subijciat oculis, q̃ deo propinqua res est salutaris rex, q̃ tetra belua, quamq; abominãda tyrannus: Admoneat eum qui sibi gerit imperium, non reipub. prædonem esse, non principem: nihil interesse inter piratas & principes piratarum animo præditos, nisi ꝙ hi quo sunt potentiores, hoc maiorem adferunt perniciem rebus humanis. Inculcet, quàm multis hominum milibus, imò quàm uniuerso mundo prodesse queat, si is unum sapientem ac bonum præstiterit uirum. Doceat, apud Christianos homines imperium nihil aliud esse, quàm reipublicæ administrationem, nõ dominium. Imperium quidem appellari,

appellari, ſed meminerit ſe imperaturũ, & liberis, & Chriſtianis, hoc eſt, bis liberis. Ad hoc ut princeps ſit aliquis, nõ ſatis eſſe natũ fuiſſe, nõ ſatis eſſe uetuſtas imagines, nõ ſceptrum, nõ diadema. Animus ſapiẽtia pręcellens, animus pro publica incolumitate ſemper ſollicitus, & nihil ſpectans, niſi cõmune bonum, principẽ facit. Præmoneat, ne ſeſe uel applauſib. ſtultę plebeculę, uel adulatorũ laudib. metiaẽ. Ne qd agat impulſu odij, amoris, iræ, aut ullius affectus inſtinctu. In creandis magiſtratib. in condendis legib. in cæteris munijs, unicũ tantum ſpectet ſcopũ, nempe honeſtũ, & publicã utilitatẽ. Non ſatis eſſe, ſi ipſe nemini faciat iniuriã, officialiũ quoq; ſuorum integritatẽ pręſtandã eſſe principi. Nõ eſſe ſitam in hoc principis laudẽ: ſi ditionis terminos proferat, ſi finitimos ſubmoueat armis: uerũ ſi quam forte nactus eſt ditionẽ: iuſtitia, frugalitate, cæteriſq; pacis artib. efficiat florentiorẽ. Doceat, ut ad bene merendũ de bonis ſit propenſiſſimus, ad ignoſcendũ facilis, ad puniendũ nõ aliter accedat quàm amicus medicus, mẽbrũ deploratum amputaturus, aut inuſturus: ut omnia ſtudioſe uitet, unde perſpiciat reipub. magnum malũ fore. Super omnia uero bellũ modis omnib. declinet, q alijs è rebus, alia atq; alia mala naſcunẽ: at bellum uniuerſum malorum agmen ſemel effundit. Hæc atq; huiuſmodi decreta, ſunt animo puerili, ſapientũ apophthegmatis & laudatorũ principum exemplis inſigenda. At nunc uidemus uix ullos homines educari uel corruptius uel indiligentius ijs, quos tanti refert omniũ q optime inſtitutos fuiſſe. Infans hic orbi imperaturus, ſtultiſſimis mulierculis cõmittitur, quæ adeò nihil inſtillant in animum illius principe dignũ, ut etiam ſi quid recte moneat præceptor, aut ſi ſuapte ſponte uideatur ad manſuetudinẽ propenſior, dehortentur: & principẽ, hoc eſt, tyrannum agere doceant. Deniq; nemo nõ blanditur, nemo non aſſentaẽ. Applaudunt proceres, obſecundant miniſtri, adulaẽ & præceptor: non hoc agens ut patriæ ſalutarẽ reddat principem, ſed ut ſibi magnificam paret fortunã. Adulatur & Theologus, quem uulgo confeſſorẽ uocãt, epiſcopen aliquam aucupans. Aſſentatur magiſtratus, aſſentanẽ qui colludunt, qui conuiuunt: ut rectiſſime dixerit Carneades, à regibus nullam artem recte diſci, præter artem equitandi. propterea q ſolus equus, quoniam non ſentit principis ac plebei diſcrimen, neſcit adulari regi: ſed excutit, quicunq; is fuerit, qui non apte norit inſidere tergo. Statim docetur faſtum, docetur arrogantiam: admonetur licere quicquid libet. Audit, omnes omnium poſſeſſiones eſſe principis, principem eſſe ſuperiorem legibus: in pectore principis omnem legum & conſiliorũ mundum eſſe reconditum. Audit ſacras maieſtates, ſerenitates, diuinitates, terreſtre numen, & huiuſmodi magnificos titulos. In ſumma dum adhuc puer eſt, nihil aliud diſcit ludere, q tyrannidem. Mox rapitur ad puellas, inuitant, laudant, inſeruiunt omnes. Hic adeſt æqualiũ effœminatiſſima turba, nullus riſus, nullus ſermo, niſi de puellis. Sub hæc alea, choreæ, conuiuia, citharæ, diſcurſus: in his ætatis optima pars conteritur. Quod ſi quando libeat literis oblectare ocium, leguntur aniles fabulæ, aut his pernicioſiores hiſtoriæ. Ex his animus nulla præmunitus antidoto, imbibit admirationem & zelum, ut Græci uocant, alicuius peſtilentiſſimi ducis, puta Iulij Cæſaris, aut Xerxis, aut Alexandri Magni. Atq; in his ipſis quæ peſſima ſunt, maxime placent. Ab his impetus dementes, ab his exemplum peſſimum ſumunt. Pone nunc, ſi placet, ingenium non delectum è multis, quod oportuit, ſed qualecunq; cõtigit. Pone tam corruptam educationem, quæ uel Ariſtidis ingenium poſſet corrumpere. Pone tot adulationis uenena, pone delicias, quibus male cõuenit cum ſapientia, pone uoluptates, pone fortunæ ſplendorẽ, pone poteſtatem, pone ætatem ferocem, & ſuapte ſponte procliuem ad peſſima. Super omnia, pone pectus falſiſſimis infectum opinionibus. Et miraris ſi hic ab his profectus rudimentis ad gerendam rempub. parum ſapienter adminiſtrat? Sed iuuenis eſt, inquiunt, ſapiet aliquãdo rerum uſu. At principem non oportet eſſe iuuenẽ, etiamſi iuuenis fuerit. Et cum miſera eſt omnis prudentia, quę colligiẽ uſu rerũ, tum in principe miſerrima eſt. Nimio cõſtabit reipub. principis ſui prudentia, ſi gerẽdo bello diſcet bellum rem eſſe modis omnibus fugiendam. Si non prius intelligat, magiſtratus integris uiris eſſe committendos, quàm improborum temeritate rempublicam labefactatam conſpexerit. Nec eſt committendum, ut ſicuti qui cithara diſcunt canere, prius quàm artem aſſequantur, citharas aliquot obterunt ac perdunt, quemadmodũ ſcripſit Xenophon: ita princeps reipublicæ pernicie diſcat

ſcat rempub. adminiſtrare. Non mirum igitur, ſi quando uidemus euenire, ut præpoſte re res geratur: nimirũ ut cum affectus è corpore orti, ab animo coerceri debeant, ab ani mo perturbationes proficiſcãtur in corpus, ut oculus minus perſpiciat ꝙ reliquum cor pus: ut omnibus noxius ſit ac peſtilens, qui dei uicem gerens, omnibus debuit eſſe ſalu taris. An non uidemus egregia oppida à populo condi, à principibus ſubuerti? Remp. ciuium induſtria diteſcere, principũ rapacitate ſpoliari? Bonas leges ferri à plebeis ma giſtratibus, à principibus uiolari: populũ ſtudere paci, principes excitare bellum? Hęc, opinor, dederunt occaſionem adagio quod retulimus, à quo quidem neſcio quo pacto longius ſimus digreſſi: ſed iam ad id redimus. Dictum eſt igitur: Aut fatuum, aut regem naſci oportere, ꝙ huiuſmodi fermè fuerint barbari reges apud ueteres, quorum utinam noſtræ tempeſtatis principes ſint diſſimillimi. Nam & fatuis ob inopiã mentis omnia permittuntur, & regibus ob potentiam omnia laudi quoq; tribuuntur. Poſſimus & de pari regum ac fatuorum felicitate dictum interpretari, quòd regibus quicquid uolunt, fortuna ſuppeditet: fatui uero non minus felices ſint ſua philautia, per quam ſibi putant nihil bonarum rerum deeſſe. Porrò prouerbium apud Romanos natum uidetur, apud quos regis cognomen erat inuiſum, ceu barbarum ac tyrannicum, & pugnans cum pu blica libertate, quam illi uel in primis tum ſectabantur.

Minutula pluuia imbrem parit. II

Ψεκάδες ὄμβρον γεννῶσαι. id eſt, Minutæ guttulæ imbrem parientes. Quoties res ini tio puſilla creſcit in maius. Quemadmodum apud Plautum in Menæchmis:

Nunc in te cadunt folia, pòſt cadent arbores.

Quare in minutis uigilandum, ne paulatim incidamus in maxima incommoda, admo nente prouerbiali ſenario:

Εἰ μὴ φυλάξεις μικρὰ ἀπολεῖς τὰ μείζονα. id eſt,

Maiora perdes, parua ni ſeruaueris.

Eſt enim pſecas tenuis irroratio, qualem reddunt & nebulæ denſiores.

Citra uinum temulentia. III

Ἄοινος μέθη. id eſt, Ebrietas abſq; uino. Theophraſtus, ut teſtatur in Sympoſ. Plutarc. τὰ κουρεῖα ἄοινον μέθην ἐκάλει. id eſt, Tõſtrinas ebrietatem abſq; uino uocabat: propterea ꝙ illic deſidentes, ſermonibus ita temulenti redderentur, ut non aliter effutirent quic quid eſſet in animo, ꝙ inter pocula ſolent ebrij, uoces interdum per temulentiam effu tientes, per iugulum, ut ait Plin. redituras. Horatius inſolentiã ebrietatem appellat: For tunaq; dulci ebria. Vulgo panariam ebrietatem appellãt arrogantiã, licentiamq; mo rum, quæ ſecundis rebus comes eſſe conſueuit. Et eſt hæc quidem non paulo periculo ſior illa quam uinum adduxit. Siquidem uini æſtus pauculis horis, aut etiam ſomno de ferueſcit: hæc multis in omnem uſq; uitam durare conſueuit.

Palmam ferre. IIII

Palmam ferre, & palmam tribuere, & palmam præripere, & his cõſimiles orationes: tametſi propter frequentem uſum ſimplices eſſe uideantur, tamen prouerbiali ſchema te dictæ ſunt, Neq; enim palma per ſe uictoriam ſignificat, ſed arborem ἐμπεδόφυλλον. id eſt, perpetuo uirentem frondibus, quã Græci φοίνικα uocant. Cur autem ab hac po tiſſimum ſumpta ſit metaphora, illud arbitror in cauſa fuiſſe, quod quemadmodum in Cõuiuialibus quæſtionibus refert Plutarchus, hæc una fuerit cõmunis omnium ſacro rum certaminum corona, cum alioqui ſinguli ludi peculiares quaſdam arbores aut her bas haberent, quibus uictores inſigniebantur: ueluti laurum, oleam, myrtum, apium. Præterea ſunt qui putent hanc arborem initio Phœbo ſacram fuiſſe ante laurum, & an tiquiſſimum uictoris inſigne fuiſſe palmam, non aliam quampiam arborem. Quamob rem autem hæc arbor potiſſimum delecta ſit ad eum uſum ab antiquis, A. Gellius cau ſam reddit lib. Noct. Attic. iij. cap. vi. ſcribens arbori palmæ peculiare quiddam ineſſe, quod cum ingenio fortiũ uirorum conueniat. Nam ſi ſuper eius, inquit, lignum magna pondera imponas, ac tam grauiter urgeas oneresq;, ut magnitudo oneris ſuſtineri nõ queat: nõ deorſum palma cedit, nec infra flectitur, ſed aduerſus pondus reſurgit, & ſur ſum nitit, recuruaturq;: huiusq; tam ſtupẽdę rei citat autores, Ariſtotelem in vij. Probl. libro, & Plutarchum in octauo Sympoſiacorũ. Et Plutarchi quidem uerba ſuper hac re

reperi in eo quem Gellius citat libro: φοίνικος γὰρ ξύλον, ἂν ἄνωθεν ἐπιθεὶς βαρὺ πιέζῃς, οὐ κάτω θλιβόμενον ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ κυρτοῦται πρὸς τοὐναντίον, ὥσπερ ἀντιστάμενον τῷ βιαζομένῳ. τοῦτο δὲ καὶ περὶ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνάς ἐστι, τοὺς μὲν ὑπ᾽ ἀσθενείας καὶ μαλακίας εἴκοντας αὐτοῖς πιέζουσι κάμπτοντες, οἱ δὲ ἐρρωμένως ὑπομένοντες τὴν ἄσκησιν, οὐ μόνον τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐπαίρονται καὶ αὔξονται. id est, Nam palmæ lignum, si superimposito pondere grauiter premas, haud deflectit deorsum, uerum in contrarium curuatur: perinde quasi resistens oneri uim facienti. Hoc ipsum sanè accidit & in certaminibus athletarũ. Etenim qui per imbecillitatem animiq; molliciem cedunt illis, eos premendo deflectũt. At qui fortiter in eo studio perdurant, hi non modo corporis robore, uerum etiam animi prudentia prouehuntur atq; augẽtur. Idem affirmat Plin. lib. xvi. cap. xlij. Pondus, inquies, sustinere ualidæ, abies, larix, etiam in transuersum positæ. Robur, olea incuruantur cedúntq; ponderi, illæ renituntur: nec temere rumpuntur, priusq; carie quàm uiribus deficiunt. Et palma arborũ ualida, in diuersum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur: palma è contrario fornicatur. Idem affirmat Theophrastus lib. De plantis quinto. Hoc uirilis animi robur, cum palmæ genuina ui congruens, Virgilius scite descripsit, cum ait:

Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito,
Quàm tua te fortuna sinet.

Nec abhorret hinc Horatianum illud:

Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumq; ferro.
Non hydra secto corpore firmior,
Vinci dolentem creuit in Herculem,
Monstrúmue summisere Colchi
Maius, Echioniæ'ue Thebæ.
Merses profundo, pulchrior euenit.
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude uictorem, geretq;
Prælia coniugibus loquenda.

Relinque quippiam & Medis. V

λεῖπε τι καὶ μήδοις. id est, Reliquum facito aliquid & Medis. Prouerbialis iocus in eos qui ex conuiuio nihil reliqui faciunt, aut qui facultates uniuersas abliguriunt. Plutarch. in Symposiacis: Ἡμῖν μὲν ἐν τοῖς Βοιωτοῖς τὸ, λεῖπε τι καὶ μήδοις, διὰ στόματός ἐστιν. ἐξ οὗ μῆδοι τήν τε φωκίδα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας ἄγοντες καὶ φέροντες ἐπέτρεχον. id est, Nobis quidem Bœotis illud in ore est: Relinque quippiã & Medis; ex quo Medi & Phocidem ipsam & extremos Bœotiæ terminos incursarunt, omnia uexantes miscentesq; populationibus. Subijcit autem, quod etiam uulgo hodie dictitant: λεῖπε τι καὶ ξένοις ἐπελθοῦσιν. id est, Relinquito quippiam & hospitibus aduenturis. Adagium ad uarios usus trahi potest, aut per ironiam, ut si dicas diuiti, indignis & sumptuosis hæredibus suas opes destinanti relinquere, Relinque quippiam & Medis, hoc est, comparce tu quod dissipent ij qui tibi male uolunt. aut immodice profuso, aut intemperãtius garrulo, quemadmodum in Phormione Terentius: Parce sodes, ut possis cum illa.

Deorum manus. VI

Θεῶν χεῖρες. id est, Deorum manus. Olim per ironiam, ut opinor, dicebãtur efficacia illa pharmaca, quæ plurimis ex rebus & è longinquo petitis cõficiuntur: quibus hodie tum medici, tum Pharmacopolæ uulgo faciunt imposturam. Plutarchus quarta Decade τῶν συμποσιακῶν, simul & prouerbium refert, & Erasistratũ citat, huiusmodi medicorum mixturas improbantẽ: Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὅτ᾽ ἂν μιγνύντες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζον. Ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχει τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν, ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεραννύντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντας ἐν πτισάνῃ καὶ σικύᾳ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία τὸ ποικίλον ἐξάγει, καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. i. Quin multo magis cũ regales illas et efficaces

uariorum remediorum mixturas conficiunt, quas deorũ manus appellarunt. Erasistratus autem coarguit absurditatẽ & curiositatem eorum, qui simul & metallica & herbaria, & ferina, quæcꝫ terra gignit, quæcꝫ mare, in unum cõmiscuerunt. At bene haberet, si his omissis in ptisana & cucurbita & hydrelæo medendi artem finissent. Verum per Iouem ipsa rerũ uarietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Hactenus Plutarch. Meminit huius adagij Galenus tractatu vi. citãs ex Erophilo. Libet obiter & C. Plinij uerba hoc loco subscribere, quibus medicorum mixturas taxat. Ea sunt in præfatione libri xxiiij. Hinc, inquit, nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia, parata uulgo, inuentu facilia, ac sine impẽdio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominũ, & ingeniorum capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuicꝫ homini uenalis promittitũ uita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atcꝫ India in remedio æstimantur. Hulceriꝗ; paruo medicina à rubro mari imputatur, cum remedia uera quotidie pauperrimus quisꝗ; cœnet. Nam si ex horto aut petatur herba, uel frutex quæratur, nulla artium uilior fiet. Hactenus Plinius.

Quot homines, tot sententiæ. VII

Nihil uel hodie uulgo tritius est ꝙ hæc Terentiana sententia: Quot homines tot sententiæ. Cui similis est apud eundem & illa: Suus cuicꝫ mos est. Persius item,

Mille hominum species, & rerum discolor usus.
Velle suum cuicꝫ est, nec uoto uiuitur uno.

Eodem pertinet & illud epigrammaticum, quo dictum est, Inueniri qui non recusent agris paternis cedere: qui uelit ingenio cedere, reperiri neminem. Horatius decentissimam addidit allegoriam,

Tres mihi conuiuæ prope dissentire uidentur,
Poscentes uario multum diuersa palato.

Idem primam omnium Odam huius argumento sententiæ cõscripsit, alijs studijs alios duci, alijs alia cordi esse. Allusit facetissime Terent. in Phorm. cũ è tribus aduocatis primus ait, secundus negat, tertius deliberandũ censet. Huc allusisse uidetur & diuus Paulus apostolus, cum admonet, ut ad præcludendam æmulationem sinamus unũquencꝫ in suo sensu abundare. Cui cõsilio si theologorũ uulgus auscultaret, nõ esset hodie tanta digladiatio de nihili quæstiunculis: Sunt enim omnino quædam quæ citra pietatis dispendium ignorari possunt. Eam sententiam Euripides in Phœnissis latius explicuit:

Εἰ πᾶσι ταυτὸ καλὸν ἔφυ, σοφόν θ' ἅμα,
Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Νῦν δ' οὐδ' ὅμοιον οὐδέν, οὔτ' ἴσον βροτοῖς,
Πλὴν ὀνομάσαι. τὸ δ' ἔργον οὐκ ἔστι τόδε. id est,

Cunctis idem si pulchrum & egregium foret,
Nulla esset anceps hominibus contentio.
At nunc simile nil, nil idem mortalibus,
Nisi uerba forsan inter istos concinunt,
At re tamen factisꝗ; conuenit nihil.

Idem in Hippolyto coronato:

Ἄλλοισιν ἄλλος θεῶν τε κ' ἀνθρώπων μέλει. id est,
Hic his, hic illis, & homo cordi est & deus.

Huc respexit Homerus in Odysseæ ξ.

Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις. id est,
Nancꝫ alijs aliæ res arridentꝗ; placentꝗ;.

Eum ausculta, cui quatuor sunt aures. VIII

Inter Græcanicorũ prouerbiorum collectanea referũ, ἄκουε τοῦ τὰ τέσσαρα ὦτα ἔχοντος. id est, Eum ausculta cui quatuor sunt aures. Huius adagionis, huiusmodi quoddã interpretamentũ adfert Zenodotus: Oraculo quondam fuisse responsum Entimo Cretensi & Antiphemo Rhodiensi, ut eum obseruarent cui quatuor essent aures. Is autem erat prędo quidam Phœnix, quẽ cauendum esse monebat oraculũ. Porrò quod quatuor aures habere dictus est, non satis liquet, uerène habuerit, an per allegoriam sit accipiendum, ꝙ quatuor locis exploratores haberet dispositos. Verũ illi cum dei respõsum tan

quam ridiculum negligerent, in prædonem inciderunt, atq; ab eo sunt extincti: Itaq; ex hoc euentu uulgo natam esse parœmiam existimāt. Sed mihi magis arridet, quod idem ex Aristophane grāmatico refert, Lacedæmonios Apollinis simulacrum ita solere fingere, ut quatuor haberet aures, & manus totidem: uel q, ut autor est Sosibius, hac figura uisus sit illis apud Amyclas pugnantibus: uel significantes, ut equidem conijcio, uiro prudenti res quāplurimas tum audiendas esse, tum usu uitæ periclitandas. Porrò creditum est antiquitus, nulla oracula fuisse certiora q̄ Apollinis. Vnde iactatū etiam illud: τὰ ἐκ τρίποδος. Atq; ita monet prouerbium, audiendos esse illos qui diuturno complurium rerum usu præ cæteris sapiunt, ita ut ferè faciunt senes. Vnde & apud Homerum laudatur Nestoris oratio, tanq̄ omnium auditu dignissima: et in Odysseę secūdo libro, Ægyptium heroa senem primo loco loquentem facit:

ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη. id est,

Qui iam incuruus erat senio, sed plurima norat.

Eodē spectauit Euripides in Phœnissis, ad quem locū allusit Lucian. in Hercule Gallico, id quod obiter admonendū putaui, propterea q is dialogus inter multos alios à nobis Latinus est factus: & allusio nonnihil habet tenebrarū, sed carmen poetæ referam:

Ω τέκνον οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ
Ετεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡ 'μπειρία
Εχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Verba sunt Iocastæ iam anus ad Eteoclem adulescentem filium. Ea nos sic uertimus:

O gnate Eteocles, cuncta nequaquam mala
Adsunt senectæ, nam per experientiam
Vsuq; rerum dicere, haud nihil, rudi
Potest iuuenta melius, ac prudentius.

Idem nunc uulgus nostratium effert, subsordida quidem, sed tamen apta metaphora, cū aiunt: Prospectandum uetulo latrante cane. hoc est: nequaquam negligendum quoties senes periculum cauendum admonent. Canes enim uetuli non latrant temere, quemadmodum iuuenculi.

Semper feliciter cadunt Iouis taxilli. IX

Αἰεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι. id est,

Semper cadunt feliciter tali Iouis.

Senarius est prouerbio celebratus, diciq; solitus in eos quibus res oēs perpetuo quodam fortunæ fauore, ex animi sententia cederent. Apparet translatum à talorum iactu, ubi fortassis antiquitus obseruatum est, Iouis talos feliciores esse. Nam mos erat iactibus alearū, ominis causa, deorum aut hominū nomina præfari. Vnde & Veneris iactus inter felices numeratur, uel prouerbio teste: Si sæpe iacies, aliquando Venerem iacies. Nisi malumus ad Iouis uictoriam, Iunonisq; uictæ fabulam referre. Sunt qui putēt quadrare in eos qui factis suis dignas pœnas dependerint, quasi Ioue non sinente culpam inultam. Mihi uidetur nō absurde dici posse & in uiros fortunatos ac præpotentes, quorum etiam parum recte factis applauditur, attestante uersu prouerbiali:

Ως εὐκόλως πίπτουσιν αἱ λαμπραὶ τύχαι. id est,

Quàm facile semper res cadunt potentium.

Ab hac sententia non abhorret illud Euripidis in tragœdia, cui titulus Phœnissæ:

πάντα δ' εὐπετῆ θεοῖς. id est,

Sunt cuncta dijs procliuia.

Tum illud Homero frequēs: Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id est, Cœlestes omnia possunt.

Thessalorum commentum. X

Θεσσαλῶν σόφισμα. id est, Thessalorum cōmentum, uarias ad res accōmodari scribit Suidas: tū ad eos qui in acie locū deserūt: tum ad eos qui cultu delicatiore utuntur: tum ad hos qui dolis quempiā circumueniunt. Natū autem arbitrant̄ ex huiusmodi quapiā historia: Arato Thessalo cuidā oraculo responsum est, caueret ne clanculū uinceret ab ijs qui maiore splendidioreq; uoto oraculū aduersus ipsum ambirent. Quod ille simul atq; audiuit, uotū nuncupat, se centū hominū capita deo sacrificaturū. Deinde posteaq̄ ea quorū gratia uenerat, ex animi sentētia confecisset, uotum ac sacrū persoluere sine fine cun-

ne cunctabatur, tanq; neq; pium satis, neq; dignum Apolline. Qua quidẽ ex re natum aiunt, ut postea quotannis hecatomben ei deo pollicere sint soliti: neq; reddere tamen quod essent polliciti. Thessalorum fraudulentiam notat & Euripides in Phœnissis:

Καὶ πως νοήσας ἐτεοκλῆς τὸ θεσσαλῶν

Εἰσήγαγε τὸ σόφισμ᾽ ὁμιλίᾳ χθονός. id est,

At sentiens hoc Eteocles, mox Thessalam

Adhibuit artem gentis ob commercium. Idem alibi:

Πολλοὶ παρῆσαν, ἀλλ᾽ ἄπιστοι, θετταλοί. id est,

Multus quidem aderat, lubrica tamen fide,

Grex Thessalorum.

Idẽ declarat Demosthenes in Olynth. i. Εἶτα τὰ τῶν θετταλῶν, ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δήπου φύσει καὶ ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. id est, Accedunt, inquit, ad hæc res Thessalorũ, quæ profecto cunctis quoq; mortalibus natura, semperq; infidæ fuerunt. A quibusdam sic refertur hoc adagium: ἀεὶ γὰρ τὰ τῶν θεσσαλῶν ἄπιστα. id est, Semper enim res Thessalorum infidæ. Aristophanis enarrator ab Iasone natũ prouerbiũ existimat, quod is Medeæ promissam fidem soluerit, quod quidẽ illa illi exprobrat apud Ouid. in Heroidum epistolis. Prouerbij meminit & is qui fragmenta nobis Athenæi tradidit.

Thessalorum alæ. XI

Θεσσαλικαὶ πτέρυγες. id est, Alæ Thessalicæ. Prouerbiali ioco quondam dicebatur in uestes manicatas, quas Græci χειροδωτοὺς uocant: q; hoc genere per luxum ac delicias uterentur Thessali. Apud Maronem hoc amictus genus tanquam parum uirile, Troianis ab hostibus opprobratur:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Et apud Plautũ quidam cultu Punico, uelut auis exotica, ridetur propter manicas, aut angulos alarum instar, utrinq; propendentes atq; extantes.

Thessala mulier. XII

Θεσσαλικὴ γυνή. id est, Tessalica mulier. In ueneficas, malarumq; peritas artiũ dici solitum. Propterea q; ea gens præter cæteras hoc nomine notata est, id quod ex Apuleiano asino pluribusq; scriptoribus alijs satis liquet. Vnde Horat. in Odis:

Quæ saga, quis te soluere Thessalis

Magus uenenis, quis poterit deus?

Plautus in Amphit. ueneficũ appellat Thessalũ. Et Strepsiades apud Aristoph. in Nub. consulit Socratẽ, an adhibenda sit Thessala incantatrix, quæ lunam cœlo detrahat, quo minus in Neomenia cogatur æs alienum reddere. Eam superstitionẽ in Thessalos à Medea profectam existimant: quæ cum illac fugeret, per aerem uecta, scriniolum ueneficijs ac magicis herbis plenũ deiecerit, eaq; sparsa suppullulasse. Quin & Plin. li. xxx. ca. i. docet, magiam ad Thessalos usq; propagatam, diu ab ea gente cognomen obtinuisse: adeo ut Menander quoq; literarum subtilitatibus peritus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.

In sinu gaudere. XIII

In sinu gaudere, est tacitam apud se uoluptatem sentire, neq; quod uulgo faciunt, foras proferre gaudij notas. Tibullus:

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu. Propertius item:

In tacito cohibe gaudia clausa sinu. Idem:

Alter in alterius mutua flere sinu.

De amantibus dictum, qui secretas animi curas inuicem effundunt, quas alijs celant tamen. Cic. Tusc. quæst. lib. iij. Quoniam hæc plausibilia non sunt, ut in sinu gaudeant, gloriose loqui desinant. Plin. Cæcil. lib. ij. Epist. i. Quibus ex causis necesse tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam. Est aliquoties apud Senecam. Velut Epist. cvi. Si bona tua non iactaueris, si scieris in sinu gaudere. Atq; ea quidem loquendi figura uidetur ab Homero sumpta mutuo, qui in Odysseæ xxij. lib. sic ait:

Ἐν θυμῷ γρηῦ χαῖρε, καὶ ἴσχεο.

In tacito longæua sinu preme gaudia nutrix.

Perinde dictũ est, in sinu, quasi dicas, in pectore tuo. non in labijs aut fronte: quib. parti

bus uulgus consueuit prodere quid in animi penetralibus occultat. M. Tullius in epist. quadam ad Q. fratrem, Mihi crede, in sinu est, neq; ego discingor. His uerbis promittit fidem silentij. Nam si quis discingatur, effluit quod sinui creditum est. Plutarch. in uita Catonis Vticensis, è sinu dixisse uidetur, pro intima familiaritate: ὑπάτους πείσωνά τε καλπούρνιον, ὃς ἦν πατὴρ τῆς καίσαρος γυναικός, καὶ γαβίνιον παῦλον, ἐκ τῶν πομπηίου κόλπων ἀνθρώπων, ὥς φασιν, οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ βίον εἰδότες. id est, Pisonē Calfurniū, qui erat pater uxoris Cæsaris, & Gabiniū Paulū ex intimis Pompeij sinibus, ut aiūt, qui mores ac uitā hominis norūt. Scæuola lib. Pandect. xxij. tit. De probationib. cap. xxvij. paulo diuersius usurpat: Quod omnem, inquit, fortunam & substantiā, si quam à matre susceperat, in sinu meo habui sine ulla cautione. In sinu meo dixit, pro in potestate ac fide mea: qđ em̄ alterius fidei cōmittimus, in sinū deponere dicimur. Ita Terent. Hāc mihi in manū dat.

Feras non culpes, quod uitari non potest. XIIII

A. Gellius scribit Publij Mimi sententias aliquot, ad cōmunem sermonem accōmodatissimas uulgo circūferri solitas, è quibus hęc una est quouis philosophorum dogmate salubrior, Feras non culpes, quod uitari non potest. Quibus uerbis admonemur, ut mala fatalia quæ nulla ratione possint neq; declinari, neq; propelli, saltem animi æquitate leniant. Nec aliud, tametsi uerbis alijs, docet Euripides in Phœnissis, quum ait: δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν. id est, Toleranda fata numinum. Idem in eiusdem tragœdiæ calce:

τὰς γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν. id est,

Quippe mortalem necesse est ferre fata numinum. Homerus Odysseæ lib. ix.

νοῦσόν γ᾽ οὔπως ἔστι διὸς μεγάλου ἀλέασθαι. id est,

Nulli fas uitare malum ex Ioue rege profectum.

Huc pertinet & illud scitum Varronis dictū: Vxoris uitium aut tollendum esse, aut ferendum. Item adagium quod suo dicemus loco: μὴ πρὸς κέντρον λακτίζειν. id est, Ne cōtra stimulum calcitres.

Sursum uersus sacrorum fluminum feruntur fontes. XV

Prouerbialis allegoria, qua quippiam præpostere fieri significamus, legitimasq; rerum uices inuerti: quod genus sit, si puer senem admoneat, discipulus præceptorem docere conetur, seruus imperare domino. Sumptum est adagium ex Euripidis Medea:

Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί,
Καὶ δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.
Ἀνδράσι μὲν δόλιαι βουλαί, θεῶν δὲ
οὐκ ἔτι πίστις ἄραρε.

Quibus uerbis chorus indicat, pristinum rerum ordinem inuerti, uiros iam dolis mulie bribus uti, neq; manere promissis: contrà mulieres audere uirilia. Vsurpat hanc parœmiam Lucianus in Terpsione, ubi hæredipeta delusus Plutonem incusat, q̄ ipse iuuenis adhuc morte præreptus esset, superstite sene quem captauerat, idq; contra naturalem ordinem. ἄνω γὰρ ποταμῶν τοῦτό γε, inquit. Rursus idem in Apologia libelli, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. πολλὴ γοῦν ἡ διαφωνία τοῦ νῦν βίου πρὸς τὸ σύγγραμμα, καὶ τὸ ἄνω τῶν ποταμῶν χωρεῖν, καὶ ἀναστρέφεσθαι τὰ πάντα, καὶ παλινῳδεῖν πρὸς τὸ χεῖρον τοῦτο ἂν εἴη. i. Longe, inquit, lateq; à scriptis tua nunc dissidet uita. Iamq; illud quod aiunt, accideret, ut sursum uersus incedant flumina, cunctaq; pariter inuerterent, ac in deterius recantarentur. Vsurpat & Diogenes Laertius in uita Diogenis Cynici, narrās quemadmodum Diogenes, ubi perinde quasi dn̄s esset, nō seruus, hero suo mandaret, ut quod erat iussus faceret: atq; ille prouerbio respondisset, ἄνω ποταμῶν ἱερῶν: Atqui si medicum, inquit, ægrotus esses ære tuo mercatus, utrū illi monēti pareres, an istum ad modum responderes, ἄνω ποταμῶν; Vsurpat & Aristot. in Meteorologicis. Eodem allusit Verg. in Æneid. cum ait:

Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus undas.

Vbi Seruius admonet subesse prouerbium de re neq; uerisimili, neq; consistente. Flaccus in Odis sic extulit, Quis neget arduis
Pronos relabi posse riuos
Montibus, & Tyberim reuerti:
Cum tu coemptos undiq; nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum,

Mutare

Mutare loricis Iberis
Pollicitus meliora, tendis? Vbi prouerbium annotauit Porphyrion.
Item Ouidius in Heroidum epistolis:
Cum Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi uersa recurret aqua.
Xanthe retro propera, uersæque recurrite lymphæ:
Sustinet Oenonem deseruisse Paris. Item Propertius,
Fluminaque ad caput incipiunt reuocare liquores.

Ad felicem inflectere parietem. XVI

Aristophanes in comœdia cui titulus, Ranę, bellissimum usurpat adagium, quod utinam in literis duntaxat extaret, non etiam in omnium prope mortalium uita,
Ταῦτα μὲν πρὸς ἀνδρός ἐστι
νοῦν ἔχοντος καὶ φρένας, καὶ
πολλὰ περιπεπλευκότος
μετακυλινδεῖν αὑτὸν ἀεὶ
πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον. id est,
Nam uiri est prudentis illud,
Atque cordati, catique,
Multum aquæ cui nauigatum, ut
Semper ad felicius se
Cautus inflectat latus.
Prouerbiũ autem ita cõmodius effertur: πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον στρέφειν. id est, In felicẽ parietem uergere. Aristophanis interpres translatũ existimat ab his qui naui uehunť: qui si quãdo nauis alterũ latus fluctu deprimať, protinus in alterum transcurrũt, quod altius extat ab undis. Dicetur & in hos qui cõmodi sui respectu semper ad potentiores ac fortunatiores amicos applicant sese: ac quemadmodũ muscæ ad culinæ nidorem ad uolant reuolãtque, ita fortunam potiorẽ in amicitia, nõ fidem sequunť. Aut qui dum est anceps exitus belli, quietem agunt: porrò simul atque iam inclinarit fortuna, ut appareat utra pars sit uictoriam reportatura, protinus ad eam adiunguntur. Hoc animo legitur fuisse Metius ille Vergilianus, & Polymnestor, qui uictricia arma secutus magis quàm hospitij fidem, Polydorum obtruncat, & auro ui potitur. Huiusmodi genus hominum eleganter notat idem Aristophanes in Pluto. Siquidem hic Chremylus iam diues factus, queritur sese obtundi huiusmodi salutatoribus qui aurum olfecerant,
Βάλλ' ἐς κόρακας. ὡς χαλεπὸν εἰσιν οἱ φίλοι
οἱ φαινόμενοι παραχρῆμα, ὅτ' ἂν πράττῃ τις εὖ. id est,
Malam in crucem: ut res est molesta, ubi ilico
Ad res secũdas demũ amici prouolant. Eodẽ pertinet Euripideũ illud ex Medea,
Γνόντα φεύγει πᾶς τις ἐκ ποδῶν φίλος. id est,
Tenuẽ atque egenũ cũcti amici deserũt. Antiphanes in Progonis, citãte Athęneo li. vi.
Μή μοι ποτ' ἔλθοις, ὅτ' ἂν ἐγὼ πράττω κακῶς. id est,
Ne tum mihi adsis, quando res cedunt male.
Interpres prouerbium subesse admonet, dici solitum in eos, qui tum amicorum consuetudinem deserunt, cum in periculis uersantur. Cæterum poetam uerbis in contrarium uersis ad parœmiam allusisse, quæ recte sic efferri consueuerit:
Μή μοι ποτ' ἔλθοις ὅτ' ἂν ἐγὼ πράττω καλῶς. id est,
Ne tum mihi adsis, quando res sunt prosperæ.
Ad hoc facit & illud apud Euripidem in Oreste: οὐ φίλους
ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν;
ὅτ' ἂν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων;
ἀρκεῖ γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς ὠφελεῖν θέλων. id est,
Iuuare amicos rebus afflictis decet.
Quorsum opus amicis, cum benigna sors fauet?
Siquidem ipsa per se sufficit Rhamnusia,
Volens secundis adiuuare fauoribus.

Idem poeta propius allusit ad adagium in eadem tragœdia, nisi quod catholicam sententiam ad præcones retulit:

Τὸ γὰρ γένος τοιόνδ' ἐς ἀεὶ τὸν εὐτυχῆ
Πηδῶσ' ἀεὶ κήρυκες. ὅδε δ' αὐτοῖς φίλος,
Ὃς ἂν δύνηται πόλεος ἔν τ' ἀρχαῖσιν ᾖ. id est,

Nanq; id genus sunt usq; præcones, uti
Feliciorum partibus se accommodent,
Amentq; demum hunc, qui sit inter principes,
Reiq; qui temperat habenas publicæ. Idem in Hercule furente:

Καὶ τῶν μὲν καλῶν ὅς τις ἀπολαύειν θέλει,
Συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισιν δυστυχοῦσιν, οὔ. id est,

Cui res secundæ, huic nauiganti quilibet
Comes ire quærit, non item infelicibus.

Huc pertinet, quod Aristoteles libro Moralium Eudemiorum vij. prouerbium dictũ ostendit, χρόνον δεικνύναι τὸν φιλούμενον. id est, Tempus indicare quis uere amet. Tempestas enim arguit amicitiam, ac fucatos illos amicos detegit.

Amico amicus. XVII

Quod est apud Terent. in Phorm. Solus est homo amico amicus, Donatus indicat esse parœmiã, atq; ita legi apud Apollodorũ. cuius utiq; Phormio Græca est: μόνος ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους. id est, Solus nouit diligere amicos. Aristoph. apud Athenæum,

Ἀλλ' οὐδὲν μέλει
Τῶν σκωμμάτων μοι, τῶν φίλων γὰρ ὢν φίλος
Ἔργοισι χρηστὸς, οὐ λόγοις ἔφυν μόνον. id est,

At nil moror dicteria,
Amico amicus cum siem, factis: neq;
Verbis modo prodesse propositum mihi,
Sed re simul factisq;.

Ipsa figura prouerbium præ se fert, quemadmodum initio demõstrauimus. Quadrabit in eos qui nullum officium refugiunt, modo gratum faciant amicis. Huic affine uidetur illud Euripidis in Medea:

Βαρεῖαν ἐχθροῖς καὶ φίλοισιν εὐμενῆ. id est,

Beneuolam amicis, rursus asperam hostibus.

Theocritus in Aita,

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ, ἦ ῥα τότ' ἦσαν
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅτ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς. id est,

Par amor ambobus, mortales aurei olim
Viuebant, tum cum redamabat amatus amantem.

Aristoteles apud Laertium crebro solitus est dicere, ὦ φίλοι, φίλος οὐδείς, significans ueram amicitiam interisse inter mortales.

Muneribus uel dij capiuntur. XVIII

Quod scripsit Ouidius:

Munera (crede mihi) capiunt hominesq; deosq;:
Placatur donis Iuppiter ipse datis.

Euripides in Medea, uulgi sermone fuisse celebratum ostendit, cum ait:

Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.
Χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς. id est,

Donis uel ipsos dictitant flecti deos.
Certe inter homines, mille dictis luteum
Præpollet aurum prorsus ac præponderat.

Celebratur & hic uersiculus, quem etiam usurpauit Plato libro tertio Politiæ,

Δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλῆας.

Cum diuis flectunt uenerandos munera reges.

Vnde Seneca philosophi cuiusdam apopthegma referẽs ait: Omnium esse dulcissimum accipere.

Manum de tabula. XIX

M.Tullius in epistola quadam: Heus tu manũ de tabula. Magister adest citius q̃ putaramus. Videtur autem hac prouerbiali figura, manum de tabula, admonuisse ut desisteret à scribendis dicterijs. Allusum autem apparet ad Apellis nobilissimi pictoris dictum: qui cum Protogenis opus immensi laboris ac curæ supra modum anxiæ miraretur, ait omnia sibi cum illo paria esse, aut illi meliora, sed uno se præstare, quod manum ille de tabula nesciret tollere, memorabili præcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam. Hæc Plin. lib. xxxv. cap. x. Proinde si quando admonebimus, ut recedat aliquis ab opere negocióue, quod in manibus habet, iubebimus illum manum de tabula tollere. Peculiariter autẽ conueniet in quosdam scriptores plus satis accuratos, & morosæ cuiusdam diligentiæ, qui sine fine premunt suas lucubrationes, semper aliquid addentes, adimentes, immutantes, & hoc ipso maxime peccantes, quo nihil peccare conantur.

Emere malo quàm rogare. XX

M.Tullius in Verrinis actionib. adagij uice citat: Emere malo q̃ rogare. Quo significatum est, haudquaq̃ gratis accipi quod precibus emit: imò nihil emi charius q̃ quod roganti datur. Durum enim illud uerbum ingenuis animis Rogo, nec inter amicos unquam expectandũ, autore Seneca. Translatum à ueterum consuetudine, qua uicinus à uicino supellectilem cõmodato rogabat, quam ipse forte domi non habebat. Hũc autem morem antiquitus fuisse ex Plauti tum Aulularia, tum Rudentibus licet cognoscere. L. Apuleius in Floridis, Neq; enim leui mercede emit qui precatur: aut paruum precium accipit qui rogatur, adeo ut omnia utensilia emere potius uelis q̃ rogare. Idem innuit, obscurius quidem, sed eleganter, Græcis celebratum prouerbiũ, quod alio reddemus loco, εὔχου τῷ πλησίον ἔχειν, τῷ πλέον δὲ τῇ χύτρᾳ. id est, Precare uicino ut habeat, magis autem ollæ. Significat autem, optandum quidem, ut uicinum habeas locupletẽ, à quo queas utendum sumere, quod ipse domi non habes: uerum multo satius esse, te ipsum domi possidere, quicquid postulat uitæ usus.

Manum non uerterim. Digitum non porrexerim. XXI

Prouerbialis hyperbole, Manum non uerterim, pro eo quod est, nihil omnino laboro, aut, mea nihil refert. Nihil enim facilius q̃ manum uertere. Extat præter alios apud Apuleium in Apologia magiæ: Quid de me, inquit, Mezentius sentiat, manũ non uerterim. Item Cic. lib. v. De finibus: Ne manum quidem uersuros fuisse. Idem eius operis lib. iij. Chrysippus quidẽ & Diogenes detracta utilitate, ne digitum quidem eius causa porrigendum esse dicebant. quibus ego uehementer assentior. Agit illic de gloria siue bona fama, quę sit omnino contemnenda, si nihil adferat utilitatis, iuxta illud è Satyra, Gloria quantalibet, q̃d erit si gloria tãtum est? De pollice uerso diximus alibi. Quintilianus lib. xi. scribit, manuum gestus tantum habere momenti in pronunciatione, ut propemodum uelut altera lingua pro omnibus uerbis loquatur. Sed admirationi proprie conuenit ille gestus, quo manus modice supinata, ac per singulos à minimo collecta digito, redeunte flexu simul explicatur atq; conuertitur. Interrogationi congruit ille, cum uertimus manum utcunq; composita est. Quin & hodie manũ erectam inuertimus, quoties discrimẽ minimum significamus. In sermone quem modo citauimus ex Quintiliano, quod est Pro omnib. uerbis, puto rectius legi, pro omnibus membris: ut intelligas, quicquid cæterarum corporis partium gestu significari potest, id solam præstare manum. Apud Plutarchũ in uita Timoleontis quidam missus ad Andromachũ, post multa inhumaniter ac barbarice dicta, manum deniq; porrexit, ac modo supinã, mox pronam ostendit, minitans hoc gestu se subuersurũ illorum ciuitatem. At Andromachus ridens, nisi quod manu similiter supinata, ac mox uersa, iussit illum quàm primum abire, nisi uellet talem reddi nauem ipsius.

Semper Leontini iuxta pocula. XXII

Ἀεὶ λεόντιοι περὶ τοὺς κρατῆρας. id est, Semper Leontini iuxta crateres. In uoluptarios quadrabit, aut in eos qui semper ijsdem studijs sunt addicti. Leontini Siciliæ populi sunt, quos ubi Phalaris expugnasset, ne quando rebellionem pararent, ademptis armis ad compotationes & uoluptates reiecit: atque hinc natum adagium quod refertur à Diogeniano.

Cestreus

Cestreus ieiunat. XXIII

κεστρεὺς νηστεύει. id est, Cestreus ieiunat. De famelicis & uoracibus dici conuenit. Vnde & qui fame oscitãt, κεστρεῖς dicuntur, & κεστρεύειν, quod conuicium olim in Athenienses iactum tradit Hesychius. Alij malunt referre ad eos qui uitam innocuam agunt, & ab aliorum iniurijs abstinent, nec ullum emolumentũ ex sua innocentia ferũt. Est enim cestreus piscis genus quoddam, quod reliquis mutua deuoratione uictitantibus unum ab aliorum carnibus abstinet, ideoq; nõ capitur esca, sed in limũ abdit sese, atq; ibi perdurat: & ut arbitrantur nonnulli, limo pascitur. Quin captus etiam non alitur escis, aut ullo animante, cum sit acutis dentibus. Quin ipse impune deuoratur à lupo, atq; ob id quia non sit edax, parum est esculentus. In metu uero caput occultat, arbitrans totũ corpus iam esse tutum. Vnde & Aristophanes apud Athenæum:

ἆρ᾽ ἔνδον ἀνδρῶν κεστρέων ἀποικία; id est,
Num intus uirorum Cestreûm colonia? Alludit ad Cestrinam Chaoniæ partem.

Et apud eundem Diphilus:

κεστρεὺς ἂν εἴην ἕνεκα νηστείας ἄκρας. id est,
Cestreus futurus ob inediam grauissimam.

Rursum libro septimo refert ex Anaxandride:

τὰ πολλὰ δ᾽ ἄδειπνος περιπατεῖ, κεστρῖνος ὢν νῆστις. id est,
Incœnis obambulat ferè, ieiunus ille mugil.

Refertur adagium à Zenodoto, Diogeniano, Suida, Athenæo libro Dipnosophistarum septimo, qui quidem præter alia complura & illud asscribit, piscem à nonnullis appellari ploten, & à congro deuorari, ut cõgrum ipsum à murena. Theodorus Gaza mugilem uertit.

Vbi amici, ibi opes. XXIIII

Plautus in Truc. Verum est uerbum quod memorat: ubi amici, ibidem opes. Citatur & à Fabio prouerbij uice, lib. Orat. instit. v. Sensus est, potiores esse amicos quàm pecuniam, & ad uitæ præsidium plus habere momenti amicos citra pecuniam, quàm absq; amicis opes. Vnde & apud Scythas, autore Luciano, is habebat ditissimus, qui certissimos & optimos amicos possideret. Verum si quis ad huius seculi mores respiciat, adagium inuertendum existimabit: ubi opes, ibi amici. Quandoquidem

Vulgus amicitias utilitate probat. Et,
Illud amicitiæ quondam uenerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Terra uolat. XXV

Η γῆ ἵπταται. id est, Terra uolat. De re uehementer absona, quæq; nullo pacto fieri queat. Suidas hoc adfert exemplũ τῶν ἀδυνάτων. Iulianus in epistola quadã prouerbij nomine refert, mutato uerbo, κούφη ἡ γῆ, καθάπερ ὁ λόγος. id est, Leuis terra, quemadmodum dicitur. Adagium hoc ad illorum affinitatem pertinet quæ retulimus alibi: Ζεὺς ἄπαις. id est, Iupiter orbus. Et, Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Ilias malorum. XXVI

Ἰλιὰς κακῶν. id est, Ilias malorũ. De calamitatib. maximis simul & plurimis. Propterea q; in Iliade Homerica nullum mali genus nõ recensetur. Vnde ex hac docti putant tragœdiarũ argumenta fuisse sumpta, sicut ex Odyssea comœdiarũ. Est aũt opus uerbosum, uigintiquatuor uoluminibus uix absolutũ. Vnde & quamuis orationẽ plus satis prolixã, Iliade longiorem uocant, ut Aeschines aduersus Demosthenẽ, ταῦτα δὲ εἰπὼν δίδωσιν ἀναγνῶσαι ψήφισμα τῷ γραμματεῖ, μακρότερον μὲν τῆς Ἰλιάδος, κενώτερον δὲ τῶν λόγων οὓς εἴωθε λέγειν. id est, His dictis decretũ scribæ legendum tradit, prolixius quidẽ Iliade, uanius autẽ uerbis ijs quæ dicere cõsueuit. Eustathius inuertit adagionẽ ad hunc modum, καὶ παροιμία μὲν τοι κακῶν Ἰλιάδα φησίν, αὕτη δὲ καλῶν παντὸς Ἰλιάς. id est, Iliadem malorum prouerbiũ ait, at hæc omnium bonorũ Ilias. Synesius in epistola quadam ad fratrem: καὶ ὅλως κακῶν ἂν Ἰλιὰς περιέστη τὴν πόλιν ἡμῶν. i. In summa malorũ Ilias circunstetit urbem nostrã. Plutarch. in præceptis cõiugalib. ὁ δὲ ἐκείνων γάμος Ἰλιάδα κακῶν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις ἐποίησεν. id est, At illorum nuptiæ Iliada malorũ Græcis ac barbaris inuexerunt. Loquitur enim de cõiugio Paridis & Helenæ, quod inæstimabilium malorũ fuit

causa.

causa. Vtitur & M. Tullius in epistolis ad Atticum: Tanta malorum impendet Ilias.

Lerna malorum. XXVII

λέρνη κακῶν. id est, Lerna malorũ, de malis item plurimis simul in unum cõgestis & accumulatis. Paroemiam Strabo cõmemorat, lib. Geographiæ viij. scribens, Lernã lacum fuisse quempiam, Argiuorum ac Mycenæorũ agro cõmunem, in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, uulgo natum prouerbium, λέρνη κακῶν. id est, Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingunt hydram illam septem capitum constitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem hydram Hesiodus scribit, ex echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica, in quem cum omne sordium genus promiscue conijcerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalari. Quanq̃ rectius autumat, ut adagium ad Danaidum fabulam referatur. Nam ferunt Danaũ quinquaginta iuuenes, Ægypti filios, quibus totidem filias suas collocarat, omnes eadẽ nocte trucidasse, atq; horum capita in eum locum fuisse cõgesta. Hinc ortum esse prouerbium. Neq; uero negat fieri potuisse, ut cõtumeliæ causa in eundem locum in quo capita composuerat, iusserit & purgamẽta comportari. Itaq; quoties hominẽ significamus uehementer infamem, atq; omni turpitudinis genere cõtaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasiq; sentinam & colluuiem facinorosorũ, recte dicemus, λέρνην κακῶν. id est, Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum quod ex uaria mixtaq; hominum colluuie constaret, λέρνην θεατῶν appellauit.

Mare malorum. XXVIII

Κακῶν θάλασσα. id est, Mare malorum, dici solitum de calamitatibus immensis & omnigenis: inde sumptum quòd mare res quædam est infinita, uel quòd infinitis erumnis abundant qui in eo uersantur. Euripides in Hippolyto stephanophoro:

Κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ,
Τοσοῦτον ὥστε μή ποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν. id est,
Tantum malorum pelagus aspicio miser,
Vnde enatandi nulla spes alluceat.

Plautus in Asinaria, meretricem & lenam mare uocat, tanq̃ omniũ autores calamitatum. Mare, inquit, non est mare: uos estis mare acerrimum. Æschylus in Supplicibus:

Κακῶν δὲ πλῆθος πόταμος ὡς ἐπέρχεται,
Ἄτης δ' ἄβυσσον πέλαγος οὐ μάλ' εὔπορον. id est,
Agmen malorum fluminis ritu ingruit,
Velutiq; pelagus altum, ita ut fundo uacet,
Nec sine periclo nauigetur maximo.

Quin & sacrę literæ uim inexhaustam rei cuiuspiam significãtes, abyssum appellãt. Itidem diuus Chrysostomus περὶ τῆς ἱερωσύνης lib. vi. ὅρα inquit, τὴν ἄβυσσον τῶν πόνων, Vide, inquit, laborum immensum pelagus.

Mare bonorum. XXIX

Dicitur & diuersam in partem, ἀγαθῶν θάλασσα. i. Bonorũ mare, de magnis & uehementer cumulatis cõmoditatibus. Vel q̃ ipsum mare ministret innumerabiles opes rerum, puta pisciũ, gemmarumq;: uel quòd amplissimum profundissimumq; sit, adeo ut nec exhauriri possit, nec redundet unquam, cum tanta fluminum uis in ipsum influat.

Thesaurus malorum. XXX

Θησαυρὸς κακῶν. id est, Malorum thesaurus. Ad eundem modum inuenitur cum alibi, tum apud Euripidem in Ione:

Οἴ μοι, μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγνυται κακῶν. id est,
Me miseram ut ingens panditur thesaurus, ac Penus malorum.

Extat inter Græcanicas sententias huiusmodi senarius:

Θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή. id est,
Thesaurus est mulier malorum, si mala est.

Vsurpauit adagiũ Plaut. in Merc. Tu quidẽ thesaurũ huc apportasti mali. Vnde est et illud crebrius in arcanis literis: Thesaurizãt sibi malum, id est, colligũt, accersunt, quasiq; reponunt. Siquidẽ thesaurũ proprie uocamus, rerum utilium uim pariter recõditarum.

Aceruus

Aceruus bonorum. XXXI

Ἀγαθῶν σωρός. id est, Bonorũ aceruus. De opibus ingentib. Vnde & frequẽter extructas dapes, extructas opes, & cumulatas opes pro copiosis legimus, tanquã aceruatim cõgestas, neq; pondere, neq; numero, sed ipso cumulo infusas. Aristophanes in Pluto:

Ἡμῖν γὰρ ἀγαθῶν σωρὸς εἰς τὴν οἰκίαν
Ἐπεισπέπαικεν, οὐδὲν ἠδικηκόσιν. id est,
Nobis bonorum aceruus influit in domum
Sine fraude, nemini patrata iniuria. Idem in eadem fabula,
Ὡς ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντά σοι φέρω. id est,
Vt agminatim cuncta tibi fero bona.

Rursus in eadem fabula per iocum in malam partem flexit,

Δηλοῖς γὰρ αὐτὸν σωρὸν ἥκειν χρημάτων ἔχοντα. id est,
Venisse narras, qui ferat pecuniarum aceruum.

Verba chori senilis, cui Carion seruus iocans ita respondet:

Πρεσβυτικῶν μὲν οὖν κακῶν ἔγωγ᾽ ἔχοντα σωρόν. id est,
Imò senilium ferat qui ad uos malorum aceruum.

Allusit autem ad senectutẽ illorum iam capulo uicinam. Nam σορὸς per ο μικρὸν tumulum significat sepulchralem, σωρὸς per ω μέγα cumulum atq; aceruum. Proinde cõsentaneum est, seruum eius uocis syllabam data opera perperam pronunciasse. Hęc atq; id genus alia tum fiunt uenustiora, quemadmodũ iam sæpius admonuimus, si paulo longius à simplici sensu detorqueantur. Veluti si quis dicat, in alijs oratorib. alias atq; alias eminere dicẽdi uirtutes, in M. Tullio uno τῶν πάντων ἀγαθῶν σωρὸν εἶν, id est, Omnium bonorum aceruum esse. Resipiunt huius adagij naturam illa Ciceroni familiaria, cumulare officijs, cumulatissime satisfacere, cumulus meritorum.

Bonorum myrmecia. XXXII

Ἀγαθῶν μυρμηκία. id est, Bonorum myrmecia, de immensis opibus. Nam Myrmecia Gręce significat cauernam, aut agmen formicarũ. Quanq; ab illis formicis sumptum uideri potest, de quibus meminit Plin. lib. xi. cap. xxxi. quas ait esse colore feliũ, magnitudine luporum Aegypti. Eas in septentrionali Indorum, qui Dardæ uocentur, regione aurum è cauernis egerere. Erutũ hyberno tempore, Indi furantur æstiuo feruore, conditis propter uaporem intra cuniculos formicis: quæ tamen odore solicitatæ prouolant, neq; raro lacerant, quamuis præuelocibus camelis fugientes. Atq; huc uidetur respexisse diuus Basilius, cum scribit ad nepotes, quicquid ultra necessitatẽ usus superesset, siue id esset Lydia gleba, siue formicarũ auriferarum opus, hoc magis esse contemnendum, quo minus esset eo opus. Quanq; nihil prohibet, quo minus ad nostras formicas referatur, non solum propter innumerabilem agminum multitudinem, uerumetiã propter genuinam quandam animantis in accumulando penore industriam, ore trahentis quodcũq; potest, atq; addẽtis aceruo, quemadmodũ scripsit Flaccus. Qua quidem ex re factũ opinor, ut antiquitus formicarũ cœtus opulentiam portenderit. Quemadmodum testatur Cicero lib. De diuinat. i. Midæ, inquiens, illi Phrygio cum puer esset, dormienti formicę in os tritici grana congesserunt. Ditissimum fore prędictum est, Quod euenit. Huc allusit Theocritus in Encomio Ptolemæi,

Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων. id est,
Nec secus, ac formicarum semper properantum
Diuitiæ sunt extructæ. Idem in Syracusanis,
Μύρμακες ἀνάριθμοι καὶ ἄμετροι. id est,
Formicæ numeroq; modoq; carentes.

turbam hominum frequentem significãs. Huic affine generi est quod Plato lib. De republica ix. τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος dixit, id est, uoluptatum examen: & Socrates apud Plutarchum Cheronensem, ἀρετῶν σμῆνος. id est, uirtutum examen, pro turba numeroq; immenso. Porrò locus quem adducit Plutarchus, est in Menone Platonis. Confine est his quod idem adducit in Cratylo, σμῆνος σοφίας, id est, examen eruditionis. Item quod apud Athenæum lib. viij. Alexis scripsit in Pamphila,

Παρέθηκα τὴν τράπεζαν, εἶτα ἐπεφόρων ἀγαθῶν ἁμάξας. id est,

Apposita

Apposita mensa est, plaustra deinceps intulit Bonorum.

Dathus bonorum. XXXIII

Δάθος ἀγαθῶν. id est, Dathus bonorũ: in eandem sententiam dici consueuit. Est autẽ Dathus Thassiorum colonia iuxta Strymonem, cum alioquin opulenta ac florẽs, tum quod habet etiam auri uenas, ut hinc in prouerbium abierit, Δάθος ἀγαθῶν. id est, Dathus bonorum, de conferta rerum opulentia. Prouerbij præter alios meminit Suidas, apud quem legimus δατός. non δάθος.

Thassus bonorum. XXXIIII

Θάσος ἀγαθῶν. id est, Thassus bonorũ. Similiter natũ adagiũ, nempe à loci fertilitate. Nam Thassus insula est iuxta Thraciam. Zenodotus huiusmodi quandã fabulam refert: Callistratus orator demigrãs Athenis, persuadere conatus est Atheniensibus, ut regionem quæ ex aduerso erat, incolerẽt, multa splendida de eius feracitate iactitans, & quòd auri uenas haberet, & quod glebam optimam. Denique in summa, inquit, Thassus bonorum est. hinc in uulgi sermonem abijsse, Θάσος ἀγαθῶν. id est, Thassus bonorum, de ijs qui splendida pollicentur.

Hostium munera, non munera. XXXV

Priscorum superstitio credidit, obseruãda uel maxime munera, à quibus, quo animo mitterentur: propterea quod quæ darentur ab ijs qui nobis male cuperẽt, exitio plerunque fuisse cõstaret: ita ut fuit pyxis illa fallax, per Pandorã à Ioue Prometheo missa: queadmodum fuit & uestis, qua Medea nouã nuptam Iasonis donauit: rursum uestis illa quam Deianira misit Herculi. Prouerbiorũ interpretes existimant hanc parœmiam ex historia natam, quæ refertur apud Homerum Iliados lib. vij. Narrat autem Hectorem & Aiacem inita amicitia, dona inter sese permutasse, atque Hectorem Aiaci donasse gladiũ, Aiacem Hectori dedisse baltheum: deinde pariter ambobus suum munus exitio fuisse. Siquidem Aiax uictus ab Vlysse, cognitisque ijs quę per insaniam tum dixerat, tum fecerat, eodem gladio sibi necem cõsciuit. Item Hector per occasionem balthei occisus est ab Achille iuxta muros Troianos. Adagiũ refertur apud Sophoclem in Aiace mastigophoro, sed ita refertur, ut non ab Aiace natum, sed tanquam uetus iam tum ab eo uideatur usurpari. Siquidem is posteaque mori decreuisset, execratur eum gladium quem quondam ab inimicissimo dono acceperat, eumque sibi fuisse inauspicatissimum ait, neque quicquam omnino postea feliciter apud Argiuos successisse. Deinde suspicionem hanc uulgato dicto confirmans ait,

Ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία,
Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, κ' οὐκ ὀνήσιμα. id est,

Quin uerum id est mortalium prouerbium,
Non esse dona, dona quæ ueniant tibi
Ab hoste, uerũ inauspicata ac noxia. Hac de re fertur epigrãma Grecũ huiusmodi,

Ἕκτωρ αἴαντι ξίφος ὤπασεν, Ἕκτορι δ' αἴας
Ζωστῆρ'. ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατος.

Aiaci datus ensis ab Hectore, baltheus Aiace
Hectori: utrique suum donum erat exitio.

Rursum ex alio quodam epigrammate,

Οὕτως δὲ ἐχθρῶν αὐθεντόνα πέμπεο δῶρα,
Ἐν χάρις προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου. id est,

Atque ita ab hoste hosti ueniunt letalia dona,
Quæ studij specie fata necemque ferunt.

Huc spectat & illud quod apud Euripidem Medea recusans Iasonis xenia, tanquã perniciem allatura,

Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς, inquit, δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει. id est,

Lædit, iuuat nil improbi munus uiri.

Seruius ostendit & Vergilium huc allusisse, cum ait in Æneid. lib. iiij.

Ensemque recludit
Dardanium, non hos quæsitum munus in usus.

De gladio loquitur ab Ænea relicto, quo Dido sese confodit: quẽ Æneam hostem, &

impium eadem uocat. Huic ascribendum loco, quod arcanæ scripturæ prouerbia admonent, ne de inimico reconciliato simus securi. Item prouerbialis ille senarius,

λόγουπερ' ἐχθροῦ μὴ ποθ' ἡγήσῃ φίλον. id est,
Ab hoste dicta ne unquam amica duxeris. Et alter huic similis,
Ἐχθροῖς ἀπιστῶν μή ποτ' ἂν πάθοις βλάβην. id est,
Diffisus hosti, nil feres unquam mali.

Prouerbium accōmodari poterit etiam ad illos qui pauperes munusculis quibusdam captant diuites, ad eum modum liberalitatem illorum uelut elicientes. Neq; enim hoc est dare munus, sed flagitare. Vnde Plutarchus in cōmentariolo περὶ ΕΙ τοῦ ἐν Δελφοῖς, probat, quod Dicæarchus Archelao dictum ab Euripide putat,

οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης,
Μή μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢν διδοὺς, αἰτεῖν δοκῶ. id est,
Donare pauper diuiti uelim nihil,
Ne stultus habear scilicet, si muneris
Titulo atq; specie dona uidear poscere.

Quadrabit & in eos qui per artes magicas dæmonum utuntur obsequijs. nam ea demū exeunt in perniciem utentiū: & in hæredipetas: postremo qui quouis officio captant, non ex animo, sed aliud spectantes. Itaq; mutatione uoculæ nouabitur parœmia: nempe hoc pacto, Κολάκων ἄδωρα δῶρα, & πωλητῶν ἄδωρα δῶρα. deniq; ποιητῶν ἄδωρα δῶρα, quemadmodum admonuimus in operis initio.

Dauus sum, non Oedipus. XXXVI

Oedipi ingenium scite proponendis simul & dissoluendis ænigmatum scyrpis nobilitatum est, propter dissoluta sphingis problemata, adeo ut in prouerbiū abierit eius nominis appellatio. Velut apud Terent. in Andria, seruus dissimulās intelligere quod herus dixerat, Dauus, inquit, sum, non Oedipus. Id quod cōmutato nomine potest ad quemlibet accōmodari, Paulus sum, non Oedipus: Antonius sum, nō Oedipus. Quin ipsa per se figura prouerbialis est, potestq; ad eundem modum fingi ex quauis uel persona, uel re uulgo nobilitata. ut, Qui possim hæc omnia meminisse? Petrus sum nō Lucullus. Qui possim tantis sufficere laboribus? Nicolaus sum, nō Hercules. Qui potero rem tā duram persuadere? Ricardus sum, non Cicero. Sed Terentiano dicto simile est illud Euripidis in Hippolyto coronam gestante,

οὐ μάντις εἰμὶ τἀφανῆ γνῶναι σαφῶς. id est,
Non sum augur, abdita scire uti queam palàm. Itidem in Hecuba,
οὔτοι πέφυκα μάντις, ὥστε μὴ κλύων
Ἐξιστορῆσαι σῶν ὁδὸν βουλευμάτων. id est,
Diuinus haud sum, nec nisi audiero queam
Viam tuorum nosse cogitatuum.

Ergo torqueri poterit in eos qui de industria loquuntur obscurius, & αἰνιγματικῶς: aut in hos qui uel ob imperitiā, uel superstitiosam incognitarū uocum affectationē, stilum obscurant, ac uate magis egent q; lectore. Cuiusmodi fuisse Heraclitum tum Plato locis aliquot, tum Aristoteles Rhetoricę artis lib. iij. testatur, additq; eam hominis obscuritatem ex ancipiti uerborum cōpositione fuisse profectam, cum incertū esset, utrò uerbum aliquod esset referendum, ad superioráne an ad sequentia. Proinde ad huius intelligendos libros Socrates Delio quopiam natatore opus esse dixit. Ad quod alludens Martialis, ita iocatur in Sextum obscuritatis affectatorem,

Non lectore tuis opus est, sed Apolline libris.
Iudice te maior Cinna Marone fuit.

Eundem Heraclitum cum suo uitio, Iouiniano diuus opprobrat Hieronymus. Quanquam Laertius scribit eum philosophum, siquando libeat, oratione luculentissima uti, ut appareat ex industria affectatam obscuritatē, adeo ut discipulis etiam solitus sit præcipere, σκότιζε. id est, obscura.

Finem uitæ specta. XXXVII

Extat apud Herodotū historia lōge notissima, quēadmodum Solon Crœso responderit, nemini competere nomen beati, nisi qui feliciter uitæ cursum peregisset. Quod referens Iuuenalis, Quem

Quem uox, inquit, facunda Solonis
Respicere extremæ iussit spatia ultima uitæ.
Hanc sententiam copiosius extulit Sophocles in Oedipo tyranno,
Ὥστε θνητὸν ὄντ᾽, ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν᾽ ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών. id est,
Itaque mortali supremus ille fatorum dies
Vsque respectandus, ut ne quem beatum iudicet,
Quin mali nihil uniuersum passus æuum exegerit.

Eadem paulo diuersius idem extulit in Trachinijs,
Λόγος μέν ἐστ᾽ ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς,
ὡς οὐκ ἂν αἰῶν᾽ ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν
θάνοι τις, οὔτ᾽ εἰ χρηστός, οὔτ᾽ εἴ τῳ κακός. id est,
Vetus inter homines extat hoc prouerbium,
Haud posse quenquam quempiam cognoscere,
Bonus an malus sit, antequam fatalibus
Defunctis annis, ultimum obierit diem. Consimiliter Euripides in Andromache,
Χρὴ δ᾽ οὔποτ᾽ εἰπεῖν οὐδέν᾽ ὄλβιον βροτῶν,
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς. id est,
Ne quempiam pronuncies mortalium
Vnquam beatum, citius, atque mortuo
Illo supremum uideris uitæ diem. Idem in Troadibus,
Τῶν δ᾽ εὐδαιμόνων
μηδένα νομίζετ᾽ εὐτυχεῖν πρὶν ἂν θάνῃ. id est,
Ne quempiam horum, quos benignis flatibus
Fortuna prouehit, beatum enuncies,
Prius atque uita excesserit feliciter.

Eadem repetit alijs uerbis in Heraclidis, τῇ δὲ νῦν τύχῃ
βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει μαθεῖν,
τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν
θανόντ᾽ ἴδῃ τις, ὡς ἐφήμεροι τύχαι. id est,
Cæterum hoc rerum statu
Mortalibus denunciat palàm omnibus,
Docetque, ne qui prosperis successibus
Vti uidetur, hunc beatum existiment
Prius, atque demigrasse uita uiderint.
Vsqueadeo sunt mutabiles rerum uices. Ouid. in Transformationibus sic extulit,
Sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.
Quin hodieque passim omnibus est in ore, Ab exitu rem spectandam esse.

Posterioribus melioribus.

XXXVIII

Inter Græcanicas parœmias refertur, δευτέρων ἀμεινόνων. i. Alteris melioribus. Quo significabant ea quæ prima experientia parum bene successerant, secunda nonnunquam cōmodius euenire, & prioris consilij erratum, posteriore consilio corrigi. Quod quidē nōnulli putant à sacris ortum, in quibus si prima uictima non fuisset litatū, iterabāt sa-crum, meliora sperātes. id quod satis indicat leno Plautinus, qui sæpius Veneri cæsa ui-ctima litare nō poterat. Plato lib. De legib. iiij. uidet ad talorū iactum, aut lusum consi-milem referre. Propterea quod non raro fit, ut cui lusus incōmode ceciderit, is de integro nouari ludum atque iterari postulet, sperans fore ut iam felicius ludat. Ait enim, πάλιν οὖν οἷόν φασιν οἱ παίζοντες, ἀμεινόνων ἐξ ἀρχῆς δευτέρων ἐπαναπολήσωμεν. i. Rursum igitur, quē admodū ludentes dicere cōsueuerunt, secundis denuo melioribus repetamus. Quan-quam & hoc loco παίζοντες referri potest nō ad lusum aliquem, sed iocum magis pro-uerbialem. Sed interpretamento priori Tullius adstipulat, qui secundo De diuinatio-

ne libro sic ait, Quæ est aũt incõstantia deorũ, ut primis minentur extis, bene promittat secundis? Idem in Philippicis oratione xij. Posteriores em̃ cogitationes, ut aiunt, sapientiores esse solent. Idem ad Quintũ fratrẽ, Ego uero nullas δευτέρας φροντίδας habere possum in Cæsaris rebus. hòc est, nullum idoneum reperio cõsilium, quo superioribus malis possim mederi. Huc respexit & Dauus ille Terentianus, cum ait,

Hac non successit, alia aggrediamur uia.

Quin eodem allusisse uidetur & Aristot. i. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ lib. cum ait, Δεῖ δ' εἰς τοὐναντίον καὶ τὸ ἄμεινον, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀποτελευτῆσαι. Loquitur de his qui causarũ naturalium admiratione prouocati accedunt ad philosophandum. Quos causis cognitis uult iam desinere mirari, & ad meliora conuerti. Porrò prouerbium uideri potest ex Euripidis ortum tragœdia, cui titulus Hippolytus coronatus καὶ βροτοῖς

αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι. id est,

Siquidem solet mortalibus prudentior

Posterior esse aliquando cogitatio.

Verba sunt nutricis ad Phædram, quasi recantantis ac palinodiam canentis superioris orationis, posteaq; uidet eam de moriendo cogitare. Respexit huc & in Supplicibus,

ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,

γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα,

αἰῶνα δ' οὐκ ἔξεστιν. id est, In ædibus si quid parum recte est, licet

Corrigere posterioribus sententijs, At non item æuum. Inde & metanœa dicta Græcis, quòd posterior cogitatio perspicit aliter agendum fuisse.

Actum est. XXXIX

Prouerbialiter his uerbis etiam hodie desperationem significamus, Actum est, Græci πέπρακται. Euripides in Hippolyto coronato,

φεῦ φεῦ πέπρακται, βασιλὶς οὐκ ἔτ' ἔστι δή. id est,

Eheu, peracta res, hera occidit palàm.

Terent. in Eunucho: Actum est, ilicet, peristi. Donatus existimat, actũ est, sumptũ à iure: ilicet, à iudicio: peristi, à supplicio. Nam hæc tria pariter uerba incremento quodam indicant desperationẽ. Quoniã aũt fas non erat rescindere iudicum sententiam, & eadem de re bis iudiciũ adipiscier, ut ait Teren. uulgo receptum est, ut de negocijs desperatis actum esse diceretur, Etiamsi postea repertum est, ut quidam per iudicem in integrũ restituerentur. Aut certe ideo dictum est, Actum est, q̃ quicquid peractum est, hoc iam infectum esse non potest, iuxta prouerbiales sententias, quæ testantur ne deo quidem permissum esse, ut quod factum sit, efficiat infectũ. Plautus, Nisi quid rei præsidium apparas, acta hæc res est. Certũ est mori. Dicimus autem uel absolute, Actum est, uel cum adiectione quapiam huiusmodi: Actum est de republica, Actum est de tuis omnibus. Actum est de rebus humanis. Actum est de tua salute, ni uigilas.

Rem factam habere. XL

Huic penè diuersum est illud quod aliquoties apud Martialem legitur: Rem factam habere. pro eo quod est, certam & indubitatã. Siquidẽ promissa parum certa sunt. Verum ijs demum queas fidere, quæ iam præstita sint atq; exhibita. Velut ad Procillum: Tu factã tibi rem statim putasti. Rursum, Iam te rem factam Bithynice credis habere. rem factam dixit, quasi nõ promissam, sed paratã atq; absolutã. Vnde & argentum factum dicimus, nõ rude, sed elaboratũ ac cælatum. Aut respexit ad morem iuris, iuxta quem dixit Terent. Facta transacta omnia. Et M. Tullius in Catilinam inuectiua iij. Atq; illud quod faciendum primum fuit, factum atq; transactum est. Quoties in contractibus adhibetur quicquid ad legitimam conuentionem̃ pertinet.

Fumos uendere. XLI

Nimis quàm elegans adagium extat apud Martialem, fumos uendere, pro eo quod est, principum beneuolentiam, simulato cõmendationis officio per occasionem familiaritatis precio uendere. Nam fumus initio quidem magnum quiddam esse uidetur, uerum euanescit ilico. Martialis carmen hoc est,

Vendere nec uanos circum palatia fumos,

Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.

Vnde & præstigiosam rerum magnarũ spem atq; ostentationem, fumũ ac nebulas uocamus. Diuus Hieron. cõtra Ruffinum: De tanta librorũ sylua unum surculum ac fruticem proferre non potes. Hi sunt ueri fumi, hæ nebulæ. Nam Ruffinus opprobrarat Hieronymo, ꝙ poetarum literas quasi fumos obijceret uirginibus nõ intellecturis. At Hieronymus prouerbij telum imperite tortũ, in eũ retorquet doctius, indicans eo uerbo non obscuritatẽ, sed inanem ac falsam ostentationem significari. Plutarchus de deo Socratis, τὸν δὲ τῦφον ὥσπερ τινὰ καπνὸν φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀπεσκέδασε. id est, Fastum autem ceu fumum quendam philosophiæ in sophistas dispersit. Porrò genus hoc hominum maximam aularum regalium pestem, Helius Lampridius eleganter ac luculenter exponit in imperatoris Heliogabali uita. Eius uerba libuit subscribere: Zoticus, inquit, sub eo tantum ualuit, ut ab omnibus officiorum principibus sic haberetur, quasi domini maritus esset. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta ac facta uẽderet, fumis ꝗ maxime diuitias enormes sperans, cum alijs atq; alijs polliceret, omnes falleret. Egrediensq; ab illo, singulos audiret: dicẽs, De te hoc locutus sum. hoc de te audiui, hoc de te futurũ est. Vt sunt homines huiusmodi, qui si admissi fuerint ad nimiã familiaritatẽ principum, famam non solum malorũ, sed & bonorũ principum uendunt: & qui stultitia uel innocẽtia imperatorum, qui hoc nõ perspiciunt, infami rumigeratione pascunt. Hactenus ille. Cęterũ adagium fecit insignius, Thurini Verconij suppliciũ, quod quidẽ in uita Alexãdri Seueri, idem Helius refert ad hunc modũ: Solus, inquit, post meridiem, uel matutinis horis, idcirco nunꝗ̃ aliquos uidebat, ꝙ ementitos de se multa cognouerat, speciatim Verconium Thurinum, quẽ cum familiarẽ habuisset, ille omnia uel fingendo sic uendiderat, ut Alexandri quasi stulti hominis, & quem ille in potestate haberet, & cui multa persuaderet, infamaret imperium. Sicq; omnibus persuaserat, ꝙ ad nutum suum omnia faceret. Deniq; hac illum arte deprehendit, ut quendã immitteret, qui à se quiddam publice peteret, ab illo aũt occulto quasi præsidium postularet, ut pro se Alexandro secretò suggereret. Quod cum factũ esset, & Thurinus suffragiũ promisisset, dixissetq; se quædam imperatori dixisse cũ nihil dixisset, sed in eo pendere ut adhuc impetraret, euentũ uendens: Cumq; iterũ iussisset Alexander interpellari, & Thurinus quasi aliud agens, nutibus annuisset, neq; tamẽ interim quicꝗ̃ dixisset: impetratũ aũt esset quod petebat: Thurinus aũt ab illo qui meruerat, fumi uenditor ingẽtia præmia percepisset, accusari eum Alexander iussit. Probatis per testes omnibus, & quibus pręsentib. quid accepisset, & quibus audiẽtibus quid promisisset, in foro transitorio ad stipitẽ illũ ligari præcepit, & fumo apposito quẽ è stipulis & lignis humidis fieri iusserat, necauit, pręcone dicente: Fumo punit, qui uendidit fumũ. At ne in una tantũ causa uideret crudelior fuisse, quæsiuit diligentissime anteꝗ̃ damnaret, & inuenit Thurinum sæpe etiam in causis ab utraq; parte accepisse, cum euentus uenderet, & ab omnibus qui aut præposituras, aut prouincias acceperant. Atq; inibi paulo post: Nec dedit alicui facultatẽ, uel fumorum uendendorũ de se, uel sibi de alijs male loquendi, maxime occiso Thurino qui illũ quasi fatuum & uecordem sæpe uendiderat. Quid aũt dixerit forum transitoriũ, ipse in eiusdẽ uita uidetur explicare, cum alio quodam loco sic ait: Qui de eo fumum uendiderat, & à quodã militari centum aureos acceperat, in crucẽ tolli iussit, per eam uiam qua esset seruis suis ad suburbana imperatoria iter frequentissimũ. Porrò genus illud supplicij, Auidius Cassius imperator primus excogitasse legitur, ut stipitem prælongũ poneret, pedum centum octoginta, id est materiã, & è summo usq; ad imum damnatos ligaret, & ab imo focum apponeret, incensisq; alijs, alios fumi cruciatu, timore etiam necaret. Hactenus ille. Immane profecto suppliciũ, sed tamen factis tam pestilentib. dignũ. Atq; utinã non etiam hodie, non principum modo, uerumetiam episcoporũ aulæ passim hoc teterrimo hominũ genere scaterent, ac non complures haberent Thurinos, atque adeo plus ꝗ̃ Thurinos: quippe qui non officium modo falso promissum uendunt, uerumetiam ipsum silẽtium, uidelicet Demosthenicũ quiddam referentes: imò quod est utroq; sceleratius, lingue uenenis officiunt ijs à quibus officij pacti mercedem accerunt. Vtinamq; nostri temporis principes Alexandrũ Seuerum curent imitari, qui cũ esset ethnicus, præterea Syrus genere, postremo uehementer adolescẽs, tamen adu

latoribus, delatoribus, iudicibus furacibus, fumi uenditoribus, atque id genus aulæ pestibus usqueadeo erat infensus, ut uir alioqui moribus placidissimis his demum esset implacabilis. Circumfertur & hoc tempore prouerbium in splendida promissa aulicorũ. Aiunt enim Thus aulicum, significantes thureum illum uaporem, qui nunc inter sacra spargitur acerra pensili. Quod quidem à nostro non admodum abludit. Addunt & aquam consecratam aulicorum, eam aquam significantes quæ pro templis proponitur ut qui ingrediuntur aut egrediuntur, ea sese conspergant.

Columen familiæ. XLII

Columen familiæ dixit Terent. in Phorm. non dubium quin prouerbialiter, Getam seruum natu grandem, cui peregrè profecturus, tanquam pædagogo & curatori iuuenum mores, & rem domesticam senex cõmendarat. Donatus columen dici putat, perinde quasi columnã dicas, cui reliqua domus innitatur, unde antiquitus seruos maiores, columellas dictos. Huic adstipulatur illud Vergilianum,

In te omnis domus inclinata recumbit.

Item illud Euripidis in Iphigenia in Tauris,

Στύλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες. id est,

Domus columnæ liberi sunt masculi.

Pindarus in Olympijs Hectorẽ appellat columnam Troiæ, ὃς Ἕκτορ' ἔσφαλε Τροίας ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα. id est, Qui Hectorem subuertit, Troiæ inexpugnabilem, immobilem columnam. De Achille loquitur. His affine quod dixit Iuuenalis,

Miserum est alienæ incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.

Ancora domus. XLIII

Simili figura apud eundẽ Eurip. Hecuba Polydorũ familię gẽtisque ancorã nominat,

ὃς μόνος οἴκων ἄγκυρ' ἔστ' ἐμῶν. id est,

Qui iam solus generis superest ancora nostri.

Porrò ancorã Græcis pro refugio prouerbialiter usurpari solere alibi notauimus, cum Sacram ancoram exponeremus. Denique quicquid illud est cui innitimur, cuiusque fulcimur fiducia, ancoram uocãt, sumpta à nauibus metaphora, quæ cũ ancoris fultæ sunt, ueluti defensæ à fluctibus quiescunt. Vnde & illud apud Aristidem in oratione Panathenaica prima: πάντες ἤδη δυοῖν ὁρμεῖν ἔδοξαν οἱ Ἕλληνες. id est, Omnes Græci sibi uidebantur in portu quodam esse, duabus nixi ancoris. quasi gemino fulti præsidio. Quem locum & paulo superius adduximus.

Nullus sum. XLIIII

Prouerbiales sunt & illę apud Comicos hyperbolę, Nullus sum, & Occidi, perij: quibus desperationem & ingens malum significamus. Euripides ex Iphigenia in Tauris,

Δειλοὶ δ' εἰσὶν οὐδὲν οὐδαμοῦ. id est,

Timidi, atque inertes sunt nihil uidelicet. Rursum in Iphigenia Aulidensi,

οὐδὲν ἦσθ', ἀλλ' ἐξεπλήσσου τῇ τύχῃ. id est,

Nihil eras, sed perditum fortuna consternauerat.

Opinor hoc ipsum esse quod ex Platone citat Athenæus lib. x. ὑμεῖς γὰρ οὐδέν, καθάπερ ἡ παροιμία. id est, Vos quippe nihil, ut dicitur prouerbio: quanquàm hoc non ad exitium, sed contemptum pertinet. Sumptum uideri potest ab Homero, apud quem Odysseæ lib. ix. Vlysses fingit sibi nomen οὖτις, id est, nullus, innuens se propemodum perijsse. Atque huius nominis commento deceptus est Cyclops.

Nolens uolens. XLV

Omneis id genus figuras prouerbiales esse, sicuti superius ostẽsum est, Donatus admonuit, quæ nimirũ constant ex contrarijs. propterea quod ænigmaticum quiddam habere uideantur. Sunt aũt frequentes apud Græcos poetas, ut apud Euripidem in Hecuba,

ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων. id est,

Atque ille nolens pariter ac uolens. Idem in Iphigenia in Tauris,

φεύγω πρὸς οὐ γε δῶσιν οὐχ ἑκὼν ἑκών. id est,

Sanè exulo quodammodo nolens, uolens.

Ad hanc pertinet formam quod ait Terẽtius in Andria, Tu coactus tua uoluntate es.

Contra stimulum calces. XLVI

Πρὸς κέντρα λακτίζειν. i. Contra stimulos iactare calcẽ, est frustra repugnare ijs quos uincere nequeas, aut eos prouocare qui lacessiti noceāt. Aut reluctari fatis, & incōmodum quod euitare nō queas, impatienter ferendo, nō solum non effugere, uerumetiam cōduplicare. Veluti si quis uxorẽ nactus rixosam, assiduè cum ea litiget, nihil profecturus, nisi quòd illam reddat rixosiorem. Terẽtius in Phorm. Nanq; inscitia est aduersum stimulum calces. Donatus παροιμίαν esse admonet cũ eclipsi: deesse enim iactare, quod unico uerbo Græci dicunt, λακτίζειν. Plautus in Trucul. Si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet. Extat hoc adagiũ etiā in Actis apostolorũ, Durũ est tibi contra stimulos calcitrare. id est, durum aduersum deum pugnare. Euripides in Bacchis,

Θύοιμ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ θυμούμενος
Πρὸς κέντρα λακτίζοιμι θνητὸς ὢν θεῷ. id est,

Potius sacra illi fecerim, quàm calcibus
Stimulos ferire coner, iracundia
Citus in deum, mortalis ipse cum siem.

Pindarus in Pythijs, ποτὶ κέντρον δέ τοι λακτιζέμεν τελέθει. id est, Contra stimulum autẽ calcitrare est. Metaphora ducta est à bobus, quos agricolæ lignis præacutis à tergo fodiunt: unde & βουκένται dicuntur in prouerbio,

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. id est,

Multi boum stimulatores, pauci aũt terræ aratores. Quod si quando calcibus repugnent aduersus stimulum, grauius etiā læduntur boues, tantum abest ut stimulo noceant. Plutarch. in commentario περὶ τῆς ἀοργησίας, cuiusdam meminit Ctesiphontis pancratiastæ, qui per iracundiam mulæ calcitranti recalcitrarit.

In aurem dicere. XLVII

Εἰς οὖς λέγειν. id est, In aurem dicere, uel hodie uulgo dictitant. pro eo quod est clanculum ac secreto cōmittere. Translatum ab ijs qui propius admoti, ad aurem insusurrant, quæ nolint ab alijs exaudiri. Vnde & illud apud Homerum aliquoties,

Ἄγχι σχὼν κεφαλήν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι. id est,

Admoto capite, reliqui ne audire ualerent. Horatius in Sermonibus,

In aurem Dicere nescio quid puero. Euripides in Ione,

Δεῦρ' ἔλθ', ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω. id est,

Accede, in aurem ut quæ uolo tibi eloquar.

Lucianus in Gallo, Πρὸς οὖς ἤδη τῶν συρακουσίων κοινολογούμενος. i. Ad aurem cũ Syracusanis quibusdā cōmunicans. Huc pertinet & illud euangelicũ: Et quæ in aurem audistis, prædicate super tecta: id est, quę secretis colloquijs accepistis, palàm prædicate.

Nec obolum habet, unde restim emat. XLVIII

Prouerbialis hyperbole in eos qui maxima rei familiaris inopia laborant. Lucianus in Timone, χθὲς μὲν οὐδ' ὀβολόν, ὥστε πρίασθαι βρόχον, ἐχηνότας, id est, Qui pridie ne obolũ quidem habebant, quo laqueum emerent. Pauperrimus autem sit oportet, qui tenuitatis tædio sese laqueo præfocare uelit. Porrò plus quàm pauperrimus uidetur, cui ne nummulus quidem suppetit ut restim emat, qua se suspendat.

Hinnulus leonem. XLIX

Prouerbialis est allegoria, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα. id est, Hinnulus leonem. subaudiendum cepit, uicit, aut prouocat, aut id genus aliquid pro ratione sententiæ, quoties præpostero rerum ordine, qui uiribus multo est inferior, superat potentiorẽ. Lucianus De captatore testamenti, qui iuuenis à sene, captator à captato captus est. τοῦτ' ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα. id est, Hoc est illud quod prouerbio dicunt, Hinnulus leonem. Huc respexit quisquis fuit qui scripsit Megaram Herculis:

Ἦ ὅτι ἄλγεα πάσχει ἀπείριτα φαίδιμος υἱὸς
Ἀνδρὸς ὑπ' οὐτιδανοῖο, λέων ὡσεὶ ὑπὸ νεβροῦ; id est,

An quoniam immensis affligitur inclyta proles
A uiro inerte, leonem ut si hinnulus urgeat acrem?

Non inconcinne trahetur ad id quoq;, quoties fit ut longe inferior lacessat potentiorem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditissimo.

Iungere uulpes. L

De re palàm absurda dicitur, ζευγνύειν τὰς ἀλώπεκας, Vulpes iungere. Verg. in Palæmone,
Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui,
Atq; idem iungat uulpes, & mulgeat hircos.
Est enim uulpes animal ab aratro uehementer alienum.

Mulgere hircum. LI

Τράγον ἀμέλγειν. id est, Mulgere hircū: eundem habet sensum. Lucianus in uita Demonactis, inter huius festiuiter dicta cōmemorat & illud: Cum conspiceret duos quosdam philosophos, utrosq; pariter indoctos, inter se disceptantes, & alterum quidem ridiculas quasdam quæstiones proponentē, alterum item aliena, neq; quicquā ad rem facientia respondentē: Quid, inquit, amici, an non horum alter hircum mulgere uidetur, alter cribrum supponere? Refertur à Diogeniano his uerbis: πότερον ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων, ἢ ὁ τὸ κόσκινον ὑποθεὶς, ἀφρονέστερος; id est, Vtrum stultior, qui mulget hircū, an qui cribrum supponit? cum uterq; pariter absurde facit. Ab hoc sanè non abludit illud, Similes habent labra lactucas, &, Dignum patella cooperculum.

De asini umbra. LII

Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς. id est, Super asini umbra: pro eo quod est, de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidā, τὰ πάντ᾽ ὄνου σκιά, id est, cuncta asini umbra: hoc est, nugæ, nihiliq; res. Apud eundē Aristoph. in Dædalo, περὶ τοῦ γὰρ ὁ πόλεμος νῷν ὑμῖν ἐστι; περὶ ὄνου σκιᾶς. id est, Qua de re nunc inter uos bellū est? Nimirū de asini umbra. Citat̄ ab eodem & Aristoteles, ἐν διδασκαλίαις, qui fabulam quandā extare dixerit hoc titulo, ὄνου σκιά. id est, Asini umbra. Archippi comœdiā, opinor, sentiēs, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis, πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, περὶ ὄνου σκιᾶς μάχονται οἱ φιλοσοφοῦντες. id est, Omnes, ut ita dixerim, de asini umbra depugnant philosophi. Aristophanes in Vespis, περὶ τοῦ μάχη νῷν; περὶ ὄνου σκιᾶς. id est, De quo pugna est nobis? de asini umbra. Demost. in Philippica quadam, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι. id est, Cum omnibus in præsentia de Delphica umbra digladiari. Proinde sunt qui credāt hoc adagij primum ab autore Demosthene natum fuisse, fabulā huiusmodi referentes: Cū aliquando Demosthenes quendā in causa capitali defenderet, ac iudices haberet parum attentos, sed dicenti obstreperēt, ille, Paulisper, inquit, aures mihi præbete, siquidē rem narrabo nouā ac lepidā, atq; auditu iucundā. Ad quę uerba cum illi iam aures arrexissent, Adulescens, inquit, quispiam asinū cōduxerat, rerum quiddā Athenis Megarā deportaturus. Inter uiam aūt cum æstus meridianus ingrauesceret, nec inueniret quonam umbraculo solis ardorem defenderet, depositis clitellis, sub asino sedens, eius umbra semet obtegebat. Cæterū id agaso nō sinebat, hominē inde depellens, clamansq; asinū esse locatum, non asini umbram. Alter item ex aduerso tendebat, asseuerās etiā umbrā asini sibi conductam esse. Atq; ita inter eos acerrima rixa in longū producta est, ita ut etiā ad manus uenerint: hoc pertinaciter affirmante, nō conductam esse asini umbram, illo pari contentione respondēte, umbrā etiam asini conductā esse. Demū in ius ambulant. Hæc locutus Demosthenes, ubi sensisset iudices diligēter auscultātes, repēte cœpit à tribunalibus descendere. Porrò reuocatus à iudicibus, rogatusq;, ut reliquū fabulæ pergeret enarrare: De asini, inq̄t, umbra libet audire, uiri causam de uita periclitātis audire grauamini? Paulo aliter narrat Plutarch. in uita Demosth. his quidē uerbis: λέγειν δέ ποτε κωλυόμενος ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν ἐκκλησίᾳ, βραχὺ ἔφη βούλεσθαι πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν. τῶν δὲ σιωπησάντων, νεανίας, εἶπεν, θέρους ὥρᾳ ἐμισθώσατο ἐξ ἄστεος ὄνον μεγαράδε. μεσούσης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ σφοδρῶς φλέγοντος τοῦ ἡλίου, ἑκάτερος αὐτῶν ἐβούλετο ὑποδύεσθαι ὑπὸ τὴν σκιάν. εἷργον δὲ ἀλλήλους. ὁ μὲν μεμισθωκέναι τὸν ὄνον, οὐ τὴν σκιὰν λέγων, ὁ δὲ μεμισθωμένος, τὴν πᾶσαν ἔχειν ἐξουσίαν. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῄει. τῶν δὲ Ἀθηναίων ἐπεχόντων, καὶ δεομένων πέρας ἐπιθεῖναι, εἶθ᾽ ὑπὲρ μὲν ὄνου σκιᾶς βούλεσθε ἀκούειν, λέγοντος δὲ ὑπὲρ ἀνθρώπων πραγμάτων οὐ βούλεσθε; id est, Cum in concione dicenti obstreperent Athenienses, ait se breuiter illis uelle narrare quiddā. At silentio facto, Adolescens, inquit, æstatis tēpore asinum mercede cōduxerat, ut eo ab urbe Megaram proficiscens uteretur. Porrò meridie cum sol acriter æstuaret, uterq; cupiebat sub umbram asini succedere. Verū alter alterum arcebat, cum hic diceret asinum conductū esse, non umbram. Rursus alter qui conduxerat, se plenum habere ius responderet. Atque hæc

locutus,

locutus, discedere parabat. Retinētib. aūt Atheniēsib. utq; reliquā fabulæ partē adderet orantibus: Itáne, inquit, de asini umbra audire cupitis, de rebus serijs loquentem auscultare nō uultis? Quidam aiunt, asinū Athenis, non Megarā, sed Delphos fuisse conductū, quod idem apparet ex uerbis Demosthenis, qui Delphicā umbram nominat, in calce orationis De pace: οὐκοῦν εὔηθες καὶ κομιδῇ σχέτλιον, πρὸς ἑκάστους καθ' ἕνα οὑτωσὶ ἤδη προσηγωνισμένους, περὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι; id est, An non igitur stultū ac uehementer miserū, singulos aduersus singulos ita commissos, de rebus proprijs ac maxime necessarijs, cum uniuersis de umbra Delphica nūc depugnare? Apuleius in Asino, iocat̃ ex sese natū. Vsurpauit hoc adagium Menāder in Enchiridio, & Plato in Phædro, cū ait: Oratores imperitos impudēter ac periculose facere, quoties apud plebē imperitā & ipsam, non umbrā asini, rem uidelicet leuem ac nullius momēti, sed turpia pro honestis laudant, Μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ὡς ἵππου τὸν ἔπαινον ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in epistola quapiam, Καὶ αὐτὸς δὲ οἶμαι περὶ τῆς τέχνης ὦ σοφώτατε τἀναντία φρονῶν, σκωμμάτων ὡς ἔοικε χάριν, ὄνου φασὶ σκιὰν ἐγκαλεῖς. id est, Ipse etiā opinor, doctissime, de arte pugnātia cū sentias, deridendi sicut uidet̃, gratia, de asini, q̃d aiunt, umbra litem moues. Vsus est eodē Origenes in præfatione lib. iij. quē scripsit aduersus Celsum. Sed iamdudū tempus ut ab asini umbra digrediamur, ne quis iure nos rideat, περὶ ὄνου σκιᾶς plus satis curiosos.

De lana caprina. LIII

Huic simillimū est illud Latinorū adagium, De lana caprina, quod à simili quopiam euentu natū apparet, contentiose decertantibus duobus, utrum lanas haberet caper, an setas. Aut alioqui de uillis caprinis dimicantibus, re uidelicet inutili, minimiq; momenti, cuiusmodi iocus fertur & de asini lana. Horatius in epistolis ad Lollium,

Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti, sic nutum diuitis horret
Vt puerum sæuo credas dictata magistro
Reddere, uel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lana sæpe caprina,
Propugnat nugis armatus. (piunt.

Loquitur de morosis in amicitia, qui quantūlibet friuola de causa litē cum amico susci

De fumo disceptare. LIIII

Huic confine est illud quod apud Aristophanem legitur in Nubibus: Καὶ λεπτολογεῖν ἤδη ζητεῖ, καὶ περὶ καπνοῦ στενολεσχεῖν. In philosophos dictū, qui de fumo, hoc est de rebus nihili, nimium anxie disputant. Inest aūt non parum comici salis in illis ipsis uerbis ad iocum confictis, λεπτολογεῖν, στενολεσχεῖν, quorum alterum significat de rebus tenuibus ac friuolis disceptare, alterum de meris nugamentis sollicitum et anxium torqueri. Quapropter etiam Socratis scholam φροντιστήριον appellat.

Talpa cæcior. LV

Refertur à Suida ac Diogeniano, τυφλότερος ἀσπάλακος. id est, Cæcior talpa: de ijs qui supra modum cæcutiunt, aut qui minime iudicant. Nam iocundior fiet metaphora, si quidem ad animum transferatur. Plinius undecimo libro scribit, ex quadrupedum genere, talpæ uisum deesse, oculorum tamen inesse effigiem, si quis prætentam detrahat membranam. Atq; hinc ortum adagium.

Cæcior leberide. LVI

Ad eandem sententiam pertinet illud, τυφλότερος λεβηρίδος. id est, Cæcior leberide. Citatur ex Aristoph. Est autem leberis, quemadmodum ostendimus & alibi, pellis illa sicca, quam serpentes, cicadæ, & si quod aliud animantis genus, exuunt, quoties sibi iuuentam renouāt. In hac enim apparet effigies duntaxat oculorū, ac membranula quædam tenuissima, qua serpentū oculi prætegũtur. Sunt qui tradunt hoc, quod notissimum est de serpentibus ac cicadis, etiam piscibus quibusdam accidere. Eam uero pellem Lycophron in iambico carmine Syphar appellat:

Σύφαρ θανεῖται ποντίου φυγὼν σκέπας. id est,
Syphar interibit, tectum ut effugit maris.

Syphar autem συμβολικῶς, idq; suo more senem appellat, uel quòd ætas ea cæcutiat, uel

quòd

quòd iam effœta atq; arida, succo, uiribusq; destituta sit. Sophron in Mimis,
Τί μὰν ξύσιλος, τί γὰρ σύφαρ αὐτ' ἀνδρός;
Quid enim Xysilus, quid Syphar pro uiro?
Xysilum appellãs aridum & pruriginosum senẽ, παρὰ τὸ ξύειν: aut Syphar, quasi iam non hominem ipsum, sed pellem duntaxat exuccã atq; inanẽ. Quod quidem & ipsum prouerbium resipit. Aiunt aũt leberidẽ proprie significare membranã extremã, qua fœtus u accarũ obtegitur, in qua & ipsa uestigia duntaxat oculorũ apparẽt. Adagium trifariã effertur, τυφλότερος λεβηρίδος. id est, Cæcior leberide: γυμνότερος λεβηρίδος. id est, Nudior leberide: & κενώτερος λεβηρίδος. id est, Inanior leberide.

Tiresia cæcior. LVII

A notissima fabula sumptum, τυφλότερος τειρεσίου. id est, Cæcior Tiresia. Iuuenalis,
Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse deorum.
Tiresiam prouerbiali figura pro cæco dixit, queadmodũ Horatius pro paupere Irum:
Intererit multum diués ne loquatur an Irus.

Hypsea cæcior. LVIII

Non dissimili figura dixit Horatius in Sermonibus,
Ne corporis optima Lyncei
Contemplans oculis, Hypsea cæcior, illa
Quæ mala sunt spectes.
Satis apparet parœmiam ab Hypsea muliere quapiam infami, notæ'que cæcitatis esse profectam.

Sine sacris hæreditas. LIX

Vbi qua cõmoditas de improuiso præter sumptum obiecta esset, ueteres sine sacris hæreditatẽ uocabant. Et omnino quicquid citra nostrã operam alicunde obtigisset lucri, quasi prouerbialiter hæreditatẽ appellabant, propterea q; ea quæ sic obueniunt, gratis, quasiq; dormientibus, à fortuna donari uident. Ergasilus parasitus apud Plautũ in captiui duo: Sine sacris hæreditatẽ sum adeptus effertissimã. Et alibi: Annona est, sine sacris hæreditas. Nam hæredes alioqui uel pro salute laborantis, uel in parentalibus defuncti, sacra quædam suo sumptu factitare mos erat. Idem Plautus alibi: Mihi tales hæreditates nõ sæpe obueniũt. Cicero in Verrẽ actiõe quinta: Hic Verres hæreditatẽ sibi uenisse arbitratus est, q; in eius regnum ac manus uenerat iste. Andreas Alciatus Prætermissorum libro i. mauult adagionis originem ad prisci iuris consuetudinem referri. Lex enim xij. tabularum sic habebat: Sacra priuata perpetua manento. Ea uerba interpretatur Cicero lib. De legibus ij. ut omnis ad quem patrisfamiliãs pecunia perueniret, is teneretur sacra celebrare. Refertq; Scæuolæ pontificis interpretationem, qua traditum est, quinq; modis astringi sacris hæreditatem. Proinde ad quos ex iure propinquitatis redibat hæreditas, tenebantur communium sacrorum societate. Suauius autẽ esse solet, quod inopinato contingit boni, quemadmodum sine sacris hæreditas. Hęc aliaq; doctissime sane disserit Alciatus noster, cuius equidem sententiæ lubens addo meum suffragium, quanq; à mea minimum dissentienti. Porrò in Plautino dicto allusum arbitror ad Græcorum illud adagium: ἄθυτα ἱερὰ κατεσθίειν. id est, Non sacrificata sacra deuorare. Item ad Hesiodium illud:
ἐκ χυτροπόδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα ἔσθειν. id est,
Ante sacrum factum, cibum ab ollis tollere raptum, Atq; edere.

Inter cæsa & porrecta. LX

Elegans in primis adagiũ extat apud M. Tullium in epistolis ad Atticũ: Ea multa, inquit, imò omia, quorũ κεφάλαιον, ne quid inter cæsa & porrecta, ut aiunt, oneris mihi addatur aut tẽporis. Videtur significare cunctationem, & ancipitem hæsitationem, ac uelut interuallum illud, inter omittendũ quod cœptũ est, & incipiendũ quod nouari oportet. Sumptũ est autẽ è prisco auspiciorũ ritu, in quibus inter cæsa & porrecta sacerdos cæremonias quasdam agebat, quemadmodũ testatur M. Varro lib. De lingua Latina ij. Nam flamen Dialis, inquit, auspicatur uindemiã, & ut iussit uinum legere, agna Ioui facit, inter cuius exta cæsa & porrecta flamen prorsus uinũ legit. Porrò quod exta cæsa prorogationem temporis apud ueteres significauerint, declarat Cicero libro De

bro De diuinatione ij. Quid enim, inquiens, habet aruspex, cur pulmo incisus etiam in bonis extis dirimat tempus, & proferat diem?

Pensum absoluere. LXI

Pensum persoluere, est tuas implere parteis, debitoq; perfungi officio. Trãslatũ à lanificio muliebri, in quo singulis certũ lanæ pondus in opus distribuebatur. Plautus in Persa, Pensum meum quod datũ est, confeci. Idem in Bacchidibus, Ego pensum meum lepide accurabo. Et M. Tullius lib. De oratore iij. Nunc ad reliqua progrediar, meq; ad meum munus pensumq; reuocabo. Varro De re rustica: Nos nostrum pensum absoluimus. Hieronymus ad Rusticũ: Et operis tui pensa persoluas. Verum quo longius erit detorta metaphora, hoc erit adagium uenustius. Veluti si ad sermonem, ad studium, ad officium, aut alias animi res referatur.

Ne per somnium quidem. LXII

οὐδ᾽ ὄναρ. id est, Ne in somnio quidem. Græcis prouerbialiter dictũ est, pro eo quod est, nulla ratione, nullo tẽpore. Alioqui nemo ferè tam omni felicitate destitutus, quin aliquãdo per quietẽ uel somniet lętiora quæpiam. Lucianus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. οὐδ᾽ ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς. id est, ne per somniũ quidẽ unq; albo pane satiatus. Idem usurpauit in Gallo, quum ait, regibus ne per somnium quidẽ aliqua re iucũda frui licere: ὑφ᾽ ὧν οὐδ᾽ ὄναρ ἀπολαῦσαί τινος ἡδέος ἐγγίνεται. Rursus περὶ τοῦ ἠλέκτρου, ἀδόντων δὲ ἡδὺ, καὶ οἷον σὺ φὴς, ὄναρ ἀκηκόαμεν. id est, Porrò suauiter canentes, & eo modo quo tu prędicas, ne per somnium quidem audiuimus. Huc elegãter allusit Theocritus ἐν Βουκολίσκῳ. apud quem Eunica puella ciuilis, rusticum, basium dare conantem, ab se repellit, dicens tantum abesse ut illi datura sit basium, ut hoc ne per somnium quidem oporteat sperare. Carmen sic habet, Ἔῤῥ᾽ ἀπ᾽ ἐμοῖο.

Βωκόλος ὢν μ᾽ ἐθέλεις κύσαι; τάλαν οὐ μεμάθηκα
Ἀγροίκως φιλέειν, ἀλλ᾽ ἀστικὰ χείλεα θλίβειν.
Μὴ τύγε μευ κύσῃς τὸ καλὸν στόμα, μηδ᾽ ἐν ὀνείροις. id est,

Aufer te hinc procul, inq; malam rem,
Tu mihi suauiolum dare uis homo rusticus? atqui
O miser haud didici dare basia agrestibus unquam.
Sed magis urbanis soleo oscula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris sordentibus unquam, Contigeris, nec per somnum.

Vtitur eodẽ & M. Tullius in Epist. ad Attic. πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ᾽ ὄναρ, quisquã inueniri potest. Theocritus in Megara Herculis uxore, τὸ δ᾽ οὐδ᾽ ὄναρ ἤλυθεν ἄλλῳ, id est, Quod alij ne per somnum quidem accidit. Galenus περὶ φυσικῶν δυνάμεων. lib. ij. καὶ ταῦτα οὐκ ἐχρῆν ἀγνοεῖν τὸν Ἐρασίστρατον, εἴπερ κἂν κατ᾽ ὄναρ ποτὲ τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου συνέτυχεν. id est, Atq; hęc oportebat nõ esse ignota Erasistrato, si modo uel in somnis unq; illi cũ Peripateticis incidisset cõsuetudo. Solent aũt uel extremæ sortis homines aliquãdo magnifica quædã somniare, quemadmodũ apud Lucianum Micyllus, qui per somnium opulentissimus, experrectus, cerdo quispiã erat Iro penè pauperior. Nam somniare sperandi genus est. Vnde & Virgil. in Bucolicis, spes inanes amantum somnia uocat,

An qui amant, ipsi sibi somnia fingunt? Huc respexit & Flaccus in Satyris, cũ ait,
Cum te seruitio longo curaq; leuarit,
Et certum uigilans quartæ sit partis Vlysses Audieris hæres.

Itaq;, Ne per somniũ quidem, perinde ualet, quasi dicas, quod ne sperare quidem audeas. Plutarch. in libello quem scripsit aduersus Stoicos, adagium extulit paulo diuersius, ὧν οὐδ᾽ ὀνείρατα λαβεῖν μᾶλλον ἔξεστι παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας, id est, Quorum ne somnia quidẽ magis capere licet extra cõmunes cogitationes. Diuus Chrysostomus aduersus Iudęos concione tertia sic extulit, οὐδ᾽ ὡς ὄναρ.

Per nebulam, per caliginem, per somnium. LXIII

Quarum rerum ambiguam quandam ac tenuem, peneq; euanidam memoriã aut intelligentiã obtinemus, eas res per nebulam recordari, per somniũ meminisse, per caliginem uidere, prouerbio dicimus. ut qui puelli uidimus, senes quasi per somnium recordamur, uix tenuibus quibusdam simulacris rerũ inhærentibus animo nostro, qualis est fermè uulgariũ insomniorum memoria. Porrò quod per mediam nebulam intuemur,

eius confusam duntaxat imaginē, ac uelut umbrā incertam aspicimus. Cuiusmodi sunt quę per caliginem cernunt̄ in tenebris. Hinc igit̄ ducta metaphora. Huiusmodi sermonis formę frequenter obuiæ sunt apud scriptores. Plaut. in Pseud. Sunt quæ te uolumus percontari, quæ quasi per nebulam nosmet scimus atq; audiuimus. Idem in Capt. duobus: In memoriam regredior audisse me quasi per nebulā. M. Tullius lib. De finib. v. In infirma ætate, imbecillaq; mente, uis naturæ per caligīnē cernit̄. Plato De legib. lib. vij. ἃ δὴ λέγω, δηλῶσαι πειρητέον οἷον δείγματα ἐξενέγκοντα εἰς φῶς. νῦν γὰρ λεγομένοις ἔοικε κατά τι σκότος. id est, Cæterū quæ dico, conandum est, ut uelut exemplis in lucē prolatis reddamus perspicua. Nam hæc uidentur similia ijs quæ dicuntur per caliginem quandam. Eodem in lib. legitur καθ' ὕπνον. id est, per somnum, siue in somnis.

De asini prospectu. LXIIII

Περὶ ὄνου παρακύψεως. i. De asini prospectu. Vetus adagiū dici solitū in eos qui ridēdo titulo quempiā calumniant̄, aut de friuolis rebus aliquem in ius uocāt. Euentus qui fabulæ præbuit occasionē, uarie narratur ab autoribus. Quidam huiusmodi quædam memorāt: figulus quispiā uarias auiū formas finxerat, easq; in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantius sequente agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua uasa deiecit, cōminuitq;. Is cuius erat officina, agasonē in ius uocat. Quumq; rogaretur ab omnibus, quanam de re litem moueret: de asini, inquit, prospectu. Alij aues non fictiles, sed ueras fuisse uolunt, quæ asino, sicuti dictū est, per fenestrā immittēte caput, disturbatæ perticā ruperunt, reliquaq; uasa subuerterunt. Reliqua fabulæ utcunq; cōueniunt. Lucianus in Asino suo parœmiā hanc fingit ex se natam, ꝙ dum asinus conaret̄ obliquato capite per fenestrā prospicere quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eamq; rem magno omniū risu exceptam, in adagionem abijsse, ἐξ ὄνου παρακύψεως, id est, ex asini prospectu. Porrò iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos qui stoliditate sua, dum inepte student dissimulare, ridicule produntur. Hunc Luciani locū æmulans Apuleius in ix. Metamorph. suæ lib. scribit ad hunc modum: Qua contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quid nam sibi uellet tumultus ille, prospicere gestio, unus è cōmilitonibus, casu fortuito cōlimatis oculis ad umbram meam cunctos testat̄ in corā. Magnus deniq; continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidā me ueluti captiuum detrahunt, iamq; omni sublata cūctatione, scrupulosius contēplantes singula, cista etiā illa releuata, repertum, productumq; & oblatū magistratibus miserum hortulanū, pœnas scilicet pensurum, in publicū deducunt carcerem, summoq; risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam De prospectu & umbra asini, natum est frequens prouerbium. Hactenus Apuleius.

Suo ipsius indicio perijt sorex. LXV

Cui cōfine est illud Terētianū ex Eunucho: Egomet meo indicio miser quasi sorex hodie perij. Verba sunt Parmenonis, qui delusus à Pythia prodiderat se seni. Donatus admonet esse prouerbiū in eos qui suapte uoce produ̅tur. Atq; hinc existimat ductam esse metaphorā, quòd soricum propriū sit uel stridere clarius ꝙ̃ mures, uel strepere magis cum obrodunt friuola, ad quā uocem multi se intendentes, quāuis per tenebras noctis transfigunt eos. Vsurpat hoc adagiū diuus Aurelius August. in primo De Ordine libro erga suum Licentium, qui dum pulsata tabula, soricem strepitu absterret, ipse sese prodebat Augustino quod uigilaret. Allusit eòdem Origenes homilia in Genesim tertia, Sed uidebor, inquit, ipse meis indicijs captus.

Induitis me leonis exuuium. LXVI

Ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν. id est, Induitis me leonis exuuium. In eos dici solitū, qui suscipiunt negociū maius facultate, quiq; se magnificentius gerunt ꝙ̃ pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptū putant, cuius hic ornatus erat, ut leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauā, altera gestaret arcum, atq; hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberū extracturus. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuuio clauaq; instructum, ad inferos descendere parantē, ut Euripidem cum Æschylo certantē audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id gestaminis neutiquam

quam

quam illum deceret, utpote mollem & effœminatũ. Eodem pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodem ornatu se ab inferis redisse adsimulat. Nihil aũt prohibet, quomi nus prouerbium ad apologũ illum referatur, cuius meminit Lucianus in Piscatore: Apud Cumanos asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat. Illic forte repertũ leonis exuuiũ corpori applicabat suo. Atq; ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras uoce caudaq; territans. Nam Cumani leonẽ ignorant. Ad hũc igitur modum regnabat aliquãdiu personatus hic asinus, pro leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus (qui sępenumero uiderat & leo nem et asinũ, atq; ob id non erat difficile dignoscere) aurium prominentiũ indicio, neq; non alijs quibusdam cõiecturis asinum esse deprehendit, ac probe fustigatũ reduxit, dõ minoq; agnoscenti reddidit. Interim aũt risum non mediocrẽ concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodũ exanimauerat. Cumanos aũt hic appellat, nõ qui sunt in Italia, sed qui sunt in Æolide supra Lesbum. Nã & Lesbij & Cumani notati sunt stoliditatis, ut indicat Stephanus. Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negãs oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutæ, postea quàm semel leonis pellẽ esset indutus. Lucianus in Pseudologista: οὐ δεῖ δέ τινος τοῦ ἀποδύοντός σε τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς γένοιο, κανθήλιος ὤν, εἰ μή τις ἄρα ἐξ ὑπερβορέων ἄρτι ὃν ἡμᾶς ἥκοι, ἢ ὃν τοσοῦτον κυμαῖος εἴη, ὡς μὴ ἰδὼν εὐθὺς εἰδέναι ὄνων ἁπάντων ὑβριστότατόν σε ὄντα, μὴ περιμένας ὀγκωμένου προσέτι ἀκούειν, id est, Nec opus est quopiã qui tibi leonis exuuiũ detrahat, quo palàm fiat te canthelium esse, nisi quis sane ab ipsis Hyperbòreis hospes modo ad nos aduenerit, aut usqueadeo Cumanus sit, ut q uiderit nõ protinus intelligat te asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut expectet, ut te præterea rudentem audiat. Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclem, οἰχήσεται μὲν ἡμῖν φιλόσοφος, ὄνος δὲ τῇ τοῦ λέοντος ὑποκεκρυμμένος δορᾷ, id est, Abibit nobis quidem philosophus, ceterũ asinus leonis intectus pelle. Demutauit nõnihil de prouerbio Lucianus in Philopseude, cum ait: τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθεις με, ὑπὸ τῇ λεοντῇ, γελοῖόν τινα πίθηκον περιστέλλων, id est, Tantum temporis non animaduerti eum sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere.

Midas auriculas asini. LXVII

Μίδας ὄνου ὦτα, id est, Midas auriculas asini. Refertur à Diogeniano. Natum à fabula notissima Midæ regis Phrygiæ, cui Phœbus, quod stolide Panem canentem sibi prætulisset, asininas affixit auriculas. Quas cum diu mitra occuluisset, tandem à tonsore animaduersum est, ac prolatũ in uulgus. Porrò adagiũ rectè dicetur, uel in stolidos & crassis auribus pinguiq; iudicio homines: Vel in tyrannos, quibus cum aures sint asininarum instar longæ, procul etiam audiunt, uelut auscultatoribus dimissis qui audita referãt. Quos Plutarchus in libro De curiositate, ὠτακουστὰς appellat, & προσαγωγίδας. Eoq; Lucianus in libello cui titulus, Non esse facile credendũ delatoribus, calumniæ depingens imaginẽ, Midæ aures illi tribuit, propter studium subauscultandi captandiq; quid alij rerum faciant. ἐν δεξιᾷ τις ἀνὴρ κάθηται τὰ ὦτα παμμεγέθη ἔχων, μικροῦ δεῖν τοῖς τοῦ Μίδου προσεοικότα, id est, Ad dextram uir quispiam sedet, auriculis maximis, quales fermè Midæ fuerunt. Aristophanes in Pluto:

Μίδας μὲν οὖν, ἢν ὦτ᾽ ὄνου λάβητε. id est,
Midas quidem itaq;, si asini aures sumatis.

Quo loco interpres admonet prouerbij de auriculis asininis, eiusq; cõmenti uarias allegat causas. Quosdã autores esse, Midam hunc ob cõtemptũ aliquando uituperatumq; Bacchi numẽ, in asinum fuisse cõuersum. Alij narrãt, cum aliquando præteriret asinos huius dei, atq; eos affecisset iniuria, iratũ Bacchũ, Midę auriculas asininas addidisse. Sũt qui dicãt huic aures natura prælõgas fuisse, & asininarũ instar prominẽtes, atq; hinc fabulæ iocũ ortum esse. Quanq; pluribus placet, hac allegoria significatum, Midam utpo te tyrannũ Corycæos ac subauscultatores dimittere solitum, per quos quæcunq; per omnem regionẽ, uel fierent, uel dicerentur, cognosceret, nimirũ illis utens aurium uice. Proinde cũ uulgus admiraretur, ab illo resciri etiã ea quæ clàm ac procul fierẽt, occasionem fabulæ dederũt, ut Midas dicerẽt auriculas asini habere. Vel quod nullũ aliud animal acrius audiat q̃ asinus, excepto mure: uel q̃d aures habeat omniũ lõgissimas. Persius,

Auriculas asini quis non habet?
Ferunt nonnulli primum à poeta scriptum fuisse,
Auriculas asini Mida rex habet.
deinde metu Cæsaris scripturam mutasse, quis non habet?

Hinc illæ lachrymæ. LXVIII

Ex Andria Terentiana per allusionē prouerbialiter usurpatum uidetur ab Horatio: Hinc illæ lachrymæ. Vsurpauit ad hunc modum M. Tullius in actione pro M. Cælio: Hinc illæ lachrymæ: nimirum & hæc causa est horum omnium scelerum atq; criminū. Dicetur aūt de rei causa aliquandiu dissimulata, quæ uere tandem deprehendatur. Veluti si quis dicat barbaros damnare Græcas literas, ne scilicet ipsi parū docti uideantur, cōmode subnectet: Hinc illæ lachrymæ, hoc est quod eos male habet. Sumūtur autem frequenter id genus allusiones à claris autoribus, & in prouerbij uicē transferuntur, etiam si nulla figura prouerbialis adsit. Quod genus illud ex Homero sępius iteratū in Epistolis Ciceronis ad Atticum, αἰδέομαι τρῶας, id est, Vereor Troianos.

Hæc Helena. LXIX

Non dissimili figura dixit Lucianus in Eunucho, Αὕτη ὦ πάμφιλε ἑλένη, ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχουν, id est, Hæc ipsa erat Helena, pro qua digladiabant̄. Loquitur aūt de duobus Peripateticis, mercedis ac lucri cupiditate turpiter apud iudices cōtendētibus. Allusit ad monomachiam, id est, singulare certamen, quod inter Menelaum & Paridem factum describit Homerus Iliados libro tertio.

Ebur atramento candefacere. LXX

Ebur atramento candefacere, est genuinæ formæ, cultū atq; ornatum externum inducere, quo decus illud natiuū obscuretur magis quàm illustretur. Proinde lena Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamē cerussam ad oblinendas malas postulāti: Vna, inquit, opera ebur atramēto candefacere postules. Propterea quod omne lenociniū rebus natura pulchris dehonestamentū adferat, nō uenustatem. Veluti si quis ueritatem, qua nihil est pulchrius, rhetorū pigmentis conetur exornare. Porrò quemadmodū cerussa ad candorē conciliandū adhiberi consueuit, itidē purpurissa ad tingendas rubore malas. Simili forma dixit in Mostelaria, Noua pictura interpolare uis opus lepidissimū.

Syncerum uas incrustare. LXXI

Eodem fermè pertinet Horatiana metaphora, quæ in Sermonū lib. i. legit̄, Satyra iij.
At nos uirtutes ipsas inuertimus, atq;
Syncerum cupimus uas incrustare.
Hoc est, quæ per se recta sunt, ea nominibus alienis impositis deprauamus atq; obtegimus. Quanquam potest & ad superiorem sententiam eleganter accommodari, hoc est, cum rebus per se decentibus tectorium inducimus, quod tegat & obscuret natiuum decus, non augeat.

Pulchrorum etiam autumnus pulcher est. LXXII

Τῶν καλῶν καὶ ὀπώρη καλή, id est, Pulchrorum, etiam autumnus pulcher. Metaphora prouerbialis nata ex Archelai apophthegmate, quod ab eo dictū Plutarchus refert in Euripidem, qui iam pubescentem atq; exoletum Agathonem in cōuiuio suauiabatur. Non abludit ab illo Homerico, q̃d alio reddemus loco, ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν, id est, è culmo cognoscere. Vernis enim mensibus nihil non tenerum ac nitidum, cum omnia adhuc in flore aut in herba sunt. Cæterum autumni tempore postea quàm iam in culmos, aut caulem excreuerunt, horridiora uidentur. Quadrat igitur in ea, quæ cum natura sint egregia, ne tum quidem fastidienda uidentur, cum maturuerunt. Alioqui nihil se rè tam fœdum, quod non aliquando niteat ætate. Dicetur non eleganter & in hos, qui belle portant ætatem.

Magnorum fluminum nauigabiles fontes. LXXIII

Simili metaphora uidetur dictum & illud, quod refert ac notat Fabius in octauo Institutionum libro: Magnorum fluminum nauigabiles fontes sunt. eam sententiam ait se iuuene decantatam fuisse. Significat autem præpotentium quantulacunq;, plus pollere quàm uniuersas tenuium opes. Cæterum notat Fabius hoc sententiarum genus, quòd palàm falsæ uideantur.

Generosioris arboris statim planta cum fructu est. LXXIIII

Simillimam huic eodē loco subijcit: Generosioris arboris statim planta cum fructu est. Qua quidē id innui uidetur, egregia beneq; nata ingenia, statim maturescere, & ad frugē peruenire. Taxat Fabius & hoc sententię genus. Mihi tamen uisum est in adagiorum catalogū has quoq; referre, quòd uulgo celebres fuisse testatur, & impudentior hyperbole, sicut paulo superius dictum est, non reijcitur ab hoc genere.

Cornicum oculos configere. LXXV

M. Tullius in oratione pro Murena scribit ad hunc modū, Deinde etiam si quid apud maiores nostros fuit in isto studio admirationis, id enūciatis uestris mysterijs, totum est contemptū & abiectum. Posset agi lege nécne, pauci quondam sciebant. Fastos enim uulgo non habebāt. Erant in magna potentia qui consulebant, à quibus etiam dies tanquam à Chaldæis petebantur. Inuentus est scriba quidam Cn. Flauius, qui cornicū oculos cōfixerit, & singulis diebus ediscēdos fastos populo proposuerit, & ab ipsis iurecōsultis, eorum sapientiā compilarit. Itaq; irati illi, quòd sunt ueriti, ne dierum ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdā composuerunt, ut omnibus in rebus ipsi interessent. Idē in actione pro L. Flacco: Hic Hercule cornici oculum, ut dicitur: nam hunc Hermippum hominē eruditum, ciuem suum cui debebat esse notissimus, percussit. Porrò prouerbiū natum sit ex apologo quopiam, an ex euētu, an ex metaphora sumptū, non satis liquet. Vndecunq; fluxerit, perinde ualere uidetur, Cornicum oculos cōfigere, quasi dicas, nouo quodam inuento ueterū eruditionē obscurare, efficereq; ut superiores nihil scisse, nihil uidisse uideantur. Effertur autē per ironiam. In eadem sententia usus est diuus Hieronymus, Apologetico aduersus Ruffinū secundo, Nunc uero cū pro uarietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaq; trāslatio corrupta sit atq; uiolata, nostri arbitrij putas, aut ex pluribus iudicare, quid uerum sit, aut nouum opus in uetere condere, illudentibusq; Iudæis, cornicū, ut dicitur, oculos configere. Hæc Hieronymus sentiēs, quasi sua castigatione prolata, Iudæi iam nihil scituri uiderētur, à quibus id tēporis ueteris testamēti ueritas petebatur. Nec admodū diuerse usurpauit Macrobius libro Saturnalium septimo, Et quia, inquiens, his loquendi labyrinthis nos impares fatemur, age Vecti, hortemur Eustathium, ut recepta cōtraria dispositione, quicquid pro uario cibo dici potest, uelit cōmunicare nobiscum: ut suis telis lingua uiolēta succūbat, & Græcus Græco eripiat hunc plausum, tanquam cornix cornici oculos effodiat. Hactenus Macrobius. Illud nō ab re fuerit admonere lectorē, ut etiam atq; etiam consideret, num cornicum uiuacitas & cōcordia huic adagioni locū fecerit. Siquidem cornix antiquitus concordię symbolum erat. Eiusdem uiuacitas etiam Græco prouerbio celebrata est. Vt is uideatur cornicū oculos uelle cōfigere, quisquis ea quę antiquitas magno consensu approbauit, damnare ac rescindere conetur. Nec admodū absurdum, si quis in hunc modum accipiat, ut dicatur oculos cornicū cōfigere, qui perspicacissimis oculatissimisq; uisum adimat, offundatq; tenebras: aut qui rem ipsissimam acu, quod aiunt, tangat, tantus uidelicet artifex, ut non solum scopum, aut auem, uerum & ipsos oculos iaculo feriat.

Gladiatorio animo. LXXVI

Prouerbij speciem habet quod legimus in Phormione Terētiana: Hem gladiatorio animo ad me affectāt uiam. Quo significatur, ita tendi ad nocendū alteri, ut id cum proprio etiam periculo tentet, animo pertinaci, paratoq; uel perdere, uel perire. Nam gladiatori composito ad certamen hęc pugnæ proposita sors est, aut occidere si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. Aristoteles audaciam huiusmodi, cum propriæ salutis contemptu coniunctam, Celticam appellat.

Frusto panis. LXXVII

Frusto panis, pro re quantumlibet pusilla ac uili, nostris quoq; temporibus uulgo dictitant. M. Cato in oratione quadā M. Cœlio uilitatē opprobrans, non loquendi tantū, uerum etiam tacendi: Frusto, inquit, panis conduci potest, uel uti taceat, uel uti loquatur. Citatur locus ab A. Gellio in Noctibus Atticis. Videtur hyperbole sumpta, uel à canibus quos frusto panis inuitare solemus, uel à mendicis.

Quem mater amictum dedit obseruare. LXXVIII

Quem mater amictũ dedit obseruare, pro eo quod est, pueriliter ex alieno præscripto uiuere, legitur apud Quintilianũ libro quinto: Nam quid, inquit, illa miserius lege, ueluti præformatas infantibus literas prosequentiũ, & ut Græci dicere solẽt, quẽ mater amictũ dedit, sollicite custodientiũ? Quibus ex Fabij uerbis apparet, Græcis in prouerbio fuisse. Vsurpat aũt & indicat adagiũ Lucian. in Nigrino: καὶ πόθεν ὁ τρόπος οὗτος; καὶ τάχα τοῦ μητρὸς ἐστὶν αὐτοῦ, id est, Et unde hic pauo? atque fortassis materna uestis est. Dicũtur hæc scommata in eum, qui uersicolore ueste amictus aduenerat. Plutarch. in cõmentario de Fortuna Alexãdri, δίκην νηπίου παιδὸς, φυλάττοντα τὴν περιβολὴν, ἣν ἡ πάτριος αὐτῷ συνήθεια, καθάπερ τιθὴ περιέθηκε, i. More pusilli pueri seruantẽ amictũ, quẽ illi patriæ cõsuetudo ueluti nutrix addiderat. Quin hoc ipsum, quo nihil iam tritius, Ex prescripto uiuere, prouerbiali metaphora dictũ apparet, tracta uidelicet à pueris, quibus, ut inquit Plato, ἐν τῇ γραφίδι, id est, in tabula graphiaria doctor exẽplar præscribit, quod imitantes literarũ notulas cõsuescãt effingere. Hoc imitatiõis genus uelut addictũ ac seruile ridet Horat.

O imitatores seruum pecus, ut mihi sæpe
Risum, sæpe iocum, uestri mouere tumultus.

Et Fabius nihil putat ad bene dicendũ inutilius, quàm ita seruire præceptis artis, ut non ausis digitum latum ab illis discedere, si quando causæ ratio postulabit.

Quid distent æra lupinis. LXXIX

Prouerbij faciem habet, quod est apud Horatium in Epistolis:

Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.

Id est: nouit discrimen rerum uilium & preciosarum. Agit autem Horatius de ijs, qui beneficia non ita conferunt in quosuis, uelut abijciant, sed ita collocãt, ut expendant & eius meritum ac dignitatem cui præstant, & precium muneris quod largiuntur. Porrò lupini uilitatem prouerbialiter notauit & Iuuenalis:

Tunicam mihi malo lupini,
Quàm si me toto laudet uicinia pago.

Notat & Lucianus in libello De mercede seruiẽtibus, cum rogat num usque adeo defuerit lupini & aquæ fontanæ copia, ut in eam sese conijceret seruitutem.

Me mortuo terra misceatur incendio. LXXX

Extat Græcus senarius παροιμιώδης apud Suetonium Tranquillum in uita Neronis:

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί. id est,
Me mortuo conflagret humus incendijs.

Quod cum à quodam sermone communi diceretur: Nero respondens, Imò, inquit, ἐμοῦ ζῶντος, id est, Me uiuo. alludẽs ad urbis incendium, quod paulo pòst effecit. Meminit huius prouerbij M. Tullius lib. De finibus bonorum tertio, Quoniamque illa uox inhumana & scelerata dicitur eorum, qui negant se recusare, quo minus ipsis mortuis, terrarum omniũ deflagratio consequatur, quod uulgari quodam uersu Græco pronunciare solent. Itẽ Seneca libro De clementia secundo, cum dicit, multas uoces magnas, sed detestabiles, in uitam humanã peruenisse, celebresque uulgo fieri, ut illã, Oderint dum metuant. Cui, inquit, Græcus uersus similis est, qui se mortuo terram misceri ignibus iubet. Quin eadẽ sententia, hodieque uulgo durat inter mortales, Mihi, inquiunt, morienti mũdus uniuersus moritur. Qua significant nihil sua referre, quid posteris accidat uel boni uel mali, cum ipsi tollantur è uita, nequaquam sensuri.

Mare cœlo miscere. LXXXI

Mare cœlo miscere, Prouerbialis hyperbole est, pro eo quod est, omnia perturbare, nihilque non facere. T. Liuius, Quid est, quod cœlo terram, terræ cœlum misceant? Idẽ alibi: Quid tandem est, cur cœlum ac terras misceant? Iuuenalis:

Clames licet, & mare cœlo
Confundas: homo sum.

Lucianus in dialogo Promethei & Mercurij: τί οὖν δεῖ τούτου ἕνεκα, τὸ τοῦ λόγου, τῇ γῇ τὸν οὐρανὸν ἀναμεμίχθαι; id est, Quid igitur oportebat ea gratia, terræ, quod dici solet, miscere cœlũ? Vergilius in quinto, de Iunone omnia tentante:

Maria omnia cœlo Miscuit.

Idem

Idem paulo diuersius in duodecimo:
Non si tellurem effundat in undas,
Diluuio miscens, cœlúmue in tartara soluat.
Aristophanes in Lysistrata, non dissimili figura dixit,
τὰ δ' ὑπέρτερα νέρτερα θήσει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης. id est,
Quin & supera infera reddet Iuppiter altifremus.
Plutarchus in uita Romuli sic usurpat, ut cœlum terræ misceant, qui ex hominib. deos, ex dijs homines faciunt, & quæ sunt hominum fabulant̃ de dijs, ἀπογνῶναι μὲν οὖν παντάπασι τὴν θειότητα τῆς ἀρετῆς ἀνόσιον καὶ ἀγεννὲς, οὐρανῷ δὲ μιγνύειν γῆν ἀβέλτερον. id est, In totum abnegare diuinitatem uirtutis, impium est & ingenerosum: cæterum cœlo miscere terram, stuporis est.

Miscebis sacra prophanis. LXXXII

Consimili figura dixit Horatius:
Miscebis sacra prophanis.
Id est: Nihil non facies. Itẽ, Confundens fasq; nefasq;. Apud ueteres multum erat discriminis inter res hominũ ac res deorum, adeo ut Homerus etiam uocabula discernat, quibus dij consueuerunt uti, à uocibus humanis. Et Pythagoras à quibusdã iusserit abstineri, quod numinibus essent consecrata. Vnde qui nihil habent pensi, quicq; nihil non audent, miscent sacra prophanis.

Susq; deq;. LXXXIII

Apud Plautũ atq; alios autores prouerbialiter positum inuenitur, Susq; deq; fero, & Susq; deq; habeo. pro eo qđ est, nihil mea refert, nil laboro. Plautus in Amphitryone: Quę neq; sunt facta, neq; ego in me admisi, arguit, atq; id me susq; deq; esse habiturã putat. A. Gellius lib. Noctiũ sextodecimo scribit, Susq; deq; ferre, idẽ ualere quod æquo animo esse, & quod accidit nõ magnipendere, atq; interdum negligere & cõtemnere, simillimũq; esse illi quod Græci dicũt, ἀδιαφορεῖν. Citat aũt Laberium in Compitalibus:
Nunc tu lentus es, nunc tu susq; deq; fers.
Item M. Varronẽ in Sisenna: Quod si non horum omniũ similia essent principia, susq; deq; esset. Deniq; uersus hos ex Lucilio refert:
Verum hic ludus ubi susq; omnia deq; fuere:
Susq; & deq; fuere, inquam, omnia ludu' iocusq;.
Imitatum ex illo Græco schemate, ἄνω καὶ κάτω, id est, Sursum ac deorsum. quo nullũ ordinem, nullumq; rerum discrimen significamus.

Vltroq; citroq;. LXXXIIII

Vltro citroq; prouerbiali figura dicitur, ualetq; perinde quasi dicas, hinc atq; illinc, siue utrinq;. Fit aũt uenustior metaphora, quoties ad mutuam altercationem, disceptationem, confabulationẽ, rixámue refertur. Quod genus est apud Ciceronem De republica: Multisq; uerbis ultro citroq; habitis, ille nobis cõsumptus est dies. Idẽ in libris Officiorũ: Beneficijs ultro & citro datis acceptisq;. Seneca De beneficijs lib. v. Beneficium & gratiæ relatio ultro citroq; ire debet. Consimili forma dicimus: Vltro citroq; agitata causa. &, Vltro citroq; datis & acceptis cladibus, Vltro citroq; certatum conuitijs.

Sursum ac deorsum. LXXXV

Huic simillimũ est illud ex Eunucho Terentiana: Sex ego te totos Parmeno hos mẽses quietum reddã, ne sursum deorsum cursites. id est huc atq; illuc, aut certe subinde ad Thaidem ab hero, rursum ab hero ad Thaidem intercursites, ita ut solent amantiũ ministri. Quod quidem plusculũ habebit decoris, si longius trãsferatur, ut si quis dicat, iureconsultos, à uolumine ad uolumẽ, à lege ad legẽ, ab interprete ad interpretem, subinde transferentes sese, sursum ac deorsum uagari. Ea metaphora mutuo sumpta uidetur à Sisyphi fabula saxum uoluẽtis apud inferos. Cui Græcum illud ἄνω καὶ κάτω, de quo modo meminimus, ita finitimũ est, ut idem esse uideatur. Demosthenes in prima cõtra Philippum oratione: ἐὰν ἄλλοθί που, συμπαραθεῖτε ἄνω καὶ κάτω. id est, Quod si alio quopiam in loco Philippum adesse nunciatum sit, pariter accurritis sursum ac deorsum.
Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι,
οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, κἄνω καὶ κάτω

τὸ χοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον. id est,
At hi in foro loquuntur, & resticulam
Sursum ac deorsum minio uitant litam. Euripides in Bacchis:
Ἄνω κάτω τὰ πάντα συγχέας ὁμοῦ. id est,
Sursum deorsum cuncta confundens simul.
Plato in Phædro, χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν, id est, Oportet rationes omnes sursum ac deorsum uersemus, atq; ita consideremus. Idẽ in Theæteto: καὶ γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον, ἄνω κάτω πάντα, id est, Fiatq; quod dicitur, sursum deorsum omnia. Vsus est & in Parmenide. Vtitur eodẽ Aristides rhetor, cũ alijs aliquot locis, tũ in Cimone: ἔγωγε οὐχ ὁρῶ πῶς ἂν μᾶλλον πάντα ἄνω καὶ κάτω γένοιτο, id est, Ego sanè non uideo quo pacto possint uniuersa magis sursum ac deorsum misceri. Menãder apud Plut.
οὐ δὲ στρεφομένους ἄνω κάτω, οἴμοι λέγειν. id est,
Neq; dũ se agunt sursum deorsum, dicere, Heu mihi.
Pro ἄνω καὶ κάτω, dixit Euripides πάλιν τε καὶ πρόσω. quasi dicas, antrorsum ac retrorsum.
φύρουσιν ταῦθ' οἱ θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω. id est,
Miscent enim hæc sursum ac deorsum numina.
Versus à scribis corruptus constabit si legas:
φύρουσι ταῦτα θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω.
Apud Athenæum libro sexto:
Ἀλλὰ μεταφορεῖ
ἕκαστος αὐτῶν ταῦτ' ἄνω τε καὶ κάτω, id est,
Sed ista singuli
Sursum deorsum transferunt.
De poetis loquitur qui nihil ipsi reperiũt noui, sed ab alijs inuenta miscent, & aliter tractando faciunt sua. Proinde prouerbium accõmodabitur, uel ad omnia tentantẽ, uel ad omnia confundentẽ, uel ad intelligentiã omni ex parte negociũ circunspicientis. Huic planè simillimũ est quod extat apud Terentium in Ecyra: Cursari rursum prorsum. pro eo quod est, huc illuc. Nã Rursum proprie sonat, retro: & ꝓrsum, ante. Prouerbiale schema annotauit et Donatus. Cuiusmodi sunt et illa, sursum deorsum, intrò foras, hac illac, & Græcis: ἄνω καὶ κάτω, πρόσω καὶ ὀπίσω. Quo longius recesserit à rebus corporeis, hoc plus uenustatis habebit adagiũ. Quod genus est illud Iuliani ad Galenũ lib. quo hunc refellit: οὐδ' ἂν πείσειαν ἡμᾶς τε ἢ αὑτοὺς ἐπ' ἀληθείᾳ, ὅτι ἴσασι τί φύσις ἐστὶν, ἣν ἄνω τε καὶ κάτω θρυλλοῦσι ῥαψῳδοῦντες πανταχοῦ. id est, Nequaquã persuasuri sunt uel nobis, uel sibijpsis uere, ipsos scire quid sit natura, quã sursum ac deorsum celebrant, ubiq; magnifice prædicantes. Ita qui uarijs modis rem apud sese expendit, ἄνω κάτω λελογικέναι dici poterit.

Omnium horarum homo. LXXXVI

Qui serijs pariter ac iocis esset accõmodatus, & quicum assidue libeat conuiuere, eum ueteres omnium horarum hominem appellabãt. Atq; ita uocatum Asinium Pollionem, autor est Fabius. Apud Suetoniũ Tiberius duos quosdam combibones suos, iucundissimos, & omnium horarũ amicos profiteri solet, etiam codicillis. Eiusmodi amicum elegãter simul, & graphice depinxit Ennius, sub persona Gemini Seruilij. Carmẽ quanquam extat apud Aulum Gellium Noctium Atticarum libro duodecimo, capite quarto, tamen non grauabor adscribere:
Hocce loquutu', uocat quicum bene sæpe libenter
Mensam, sermonesq; suos, rerumq; suarum
Comiter impertit, magna cum lapsa dies iam
Parte fuisset, de paruis, summisq; gerundis,
Consilio, induforo, lato, sanctoq; senatu.
Cui res audacter magnas, paruasq;, iocumq;
Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dictu
Euomeret, si quid uellet, tutoq; locaret.
Quocum multa uolup, ac gaudia, clamq;, palamq;:
Ingenium, cui nulla malum sententia suadet

Vt faceret facinus leuis, tamē haud malus, idem
Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoq;
Contentus, scitus, atq; beatus, secunda loquens, in
Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum.
Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe uetustas
Quæ facit, & mores, ueteresq; nouosq; tenentem.
Multorum ueterum leges, diuumq; hominumq;
Prudentem, qui multa loquiue, tacereue possit.
Talis & inter philosophos fuisse traditur Aristippus, qui Dionysij iussu cū cæteris nec in fœminea purpura saltare detrectauit, Platone recusante, addens uel in Bacchanalibus oportere pudicum esse. Hinc Horatius:
Omnis Aristippum decuit color.
Contra qui suis quibusdam sunt moribus, neq; faciles ad cuiusuis hominis conuictum, perpaucorum hominum homines dicūtur, ut apud Terentium. Apud Horatium aūt, Communi sensu planè caret, inquimus.

Pecuniæ obediunt omnia. LXXXVII

Tam omnibus nationibus in ore fuisse uidetur hæc sententia, quàm nunc etiam omnibus est in usu: Pecuniæ obediunt omnia. Et refertur in Prouerbijs Hebræorum, apud Ecclesiasten, capite x. nec eo secius à Græcis pariter ac Latinis autoribus celebratur.
Euripides in Phœnissis:
Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν τιμιώτατα,
Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει. id est,
Mortalibus nil charius pecunia,
Atq; inter homines una plurimum ualet.
Item Aristophanes in Pluto:
Ὡς οὐδὲν ἀτεχνῶς ὑγιές ἐστιν οὐδενός,
Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες. id est,
Proh ut nihil sanum reperias uspiam,
Sed pariter omnes seruiunt uicti lucro.
Huc alludit & Demosthenicū illud in prima Olynthiaca: δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστιν γενέσθαι τῶν δεόντων. id est, Breuiter opus est pecunijs, neq; citra has quicquā eorum quæ facienda sunt, confici potest. Rursum Aristophanes in eodem Pluto, facetissime persequitur, quicquid rerum uel bonarum, uel malarum geritur inter mortales, id pecuniarum gratia fieri, quin etiam dijs ipsis non aliam ob causam rem diuinam fieri. Atq; inter alia permulta hanc catholicam sententiam refert:
Εἰ τίγ' ἐστὶ λαμπρὸν καὶ καλὸν,
Ἢ χαρίεν ἀνθρώποισι, διὰ σὲ γίγνεται.
Ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ' ὑπήκοα. id est,
Si quid eximium est aut splendidum,
Si quid uenustum, hominibus abs te uno uenit.
Siquidem opibus uniuersa simul obediunt.
Proinde Horatius pecuniam reginam appellat:
Scilicet uxorem, cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.
Sed nemo festiuius pecuniæ tyrannidem descripsit, quàm Euripides Bellerophontem ad hunc modum loquentem faciens. Referuntur aūt à Seneca lib. epistolarum tricesimo primo, nam ipsa quidem fabula nō extat, uersus aliquot. hi quoniam sunt in primis lepidi ac uenusti, non grauabor asscribere, sed aliquot locis emendatos. quandoquidem apud Senecam habentur deprauati:
Sine me uocari pessimum, ut diues uocer.
Nemo an bonus, an diues, omnes quærimus.
Non quare, & unde, quid habeas, tantum rogant.
Vbiq; tanti quisq;, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.

An diues, omnes quærimus, nemo an bonus.
Aut diues opto uiuere, aut pauper mori.
Bene moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.
Pecunia, ingens generis humani bonum.
Cui non uoluptas matris, aut blandæ potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens.
Tam dulce si quid Veneris in uultu micat,
Merito illa amores cœlitum atq; hominum mouet.

Cum hi, inquit, nouissimi uersus in tragœdia pronũciati essent, totus populus ad eijciendum & actorem & carmen consurrexit, uno impetu, donec Euripides in mediũ ipse prosilijt, petens ut expectarent, uiderentq; quem admirator auri exitum faceret. Dabat in illa fabula pœnas Bellerophontes, quas in sua quisq; dat. At ex his uersibus, quos Latinos recitat Seneca, posteriores aliquot reperi Græcos apud Athenæum in Dipnosophistis lib. iiij. sed citra nomenclaturam autoris: eos hoc loco subscribam:

Ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,
Ὡς οὔτε μήτηρ ἡδονὰς τοιὰς ἔχει,
Οὐ παῖδες ἐν δόμοισιν, οὐ φίλος πατήρ,
Οἵας σὺ, χ' οἱ σὲ δώμασιν κεκτημένοι.
Εἰ δ' ἡ κύπρις τοιοῦτον ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ,
Οὐ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτὴν ἔχειν. id est,

O captus aurum hominibus ornatissimus,
Vt nec genitrix, nec pater, nec liberi
In ædibus tales uoluptates ferunt:
Quales paris tu his, qui domi te possident.
Quod si hoc modo Veneris renident lumina,
Haud mirum amores si cit innumerabiles.

Subit interim admirari peruersum præposterumq; mortalium ingenium. Sententiã improbam in ficta fabula, sub persona improba, ab histrione recitatã in theatro nõ ferunt, ac per tumultũ eijciunt, sibi quisq; domi ignoscit. Quotus enim quisq; est qui studio uitaq; nõ loquitur, quod illic histrio sonabat? Horrent uoces in theatro, & nõ horrent rẽ in omni uita? Quid infamius, quid execratius apud oẽs mendacij uocabulo, quid ipsa re in moribus hominũ usitatius? Quid periurio detestabilius? Excute uitam hominum, periurij plena sunt omnia. Vide quid populo iurẽt principes, quid episcopi, quid abbates, imò quid in baptismo Christiani omnes. Confer mores, quãtam inuenies periuriorum μυρμηκιάν; Quàm abominamur furis nomẽ? At in uita nihil aliud inuenies. Nisi forte furtum non est, accipere pecuniam mutuam animo non reddendi, negare depositũ quum tutũ est, mala fide inuadere hæreditatẽ aut possessionem alienam, imponere emptori, suffurari nonnihil de materia quã suscepisti, pro gemmis uitra obtrudere, aliud uini genus pro alio uẽdere. deniq; nullam prętermittere occasionẽ fraudandi proximũ. Sed ad prouerbia redeo.

Veritatis simplex oratio. LXXXVIII

Refertur in Diogeniani collectaneis hoc adagium. Extat autem in Phœnissis Euripidis, ad hunc modum:

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κοὐ ποικίλων δεῖτ' ἂν δίχ' ἑρμηνευμάτων,
Ἔχει γὰρ αὐτὴ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν. id est,

Nam ueritatis sueuit esse oratio
Simplex, uafris nec est egens ambagibus
Interpretum: siquidem ipsa per se congruit.
At sermo iniquus, quia per se sit morbidus,
Medicamenta exquisita deposcit sibi.

Citatur à Seneca epistola xlix. Nã, ut ille ait tragicus, ueritatis simplex oratio est. Prouerbium usurpabitur, uel in rhetores ac poetas, qui mẽdacia uerborũ lenocinijs fucare solent:

solent: Vel in blandiloquos, qui quod non ex animo dicãt, solent accuratius adornare sermonẽ, ac ueros affectus hoc diligentius imitari uerbis, quo magis uacãt affectibus: (Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Ac faciunt propè plura dolentibus ex animo:
Cum interim simplex illa rusticanaq; ueritas, negligat id genus orationis fucos:
τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην. id est, Ficus ficus, ligonem ligonẽ appellãs.) Vel in diuinos, qui uaticinia sua uerbis ambiguis efferũt, ne queant deprehendi, sitq; rima quæpiam per quã elabantur. Deniq; in eos qui perplexe loquuntur, dum uerũ dissimulant. Nam hoc indicio sæpenumero deprehenditur uanitas, uelut in Eunucho Terentiana:
Pergin' scelesta mecum perplexe loqui?
Scio, nescio, abijt, audiui, ego non adfui.
Non tu isthuc mihi dictura aperte es, quicquid est?

Tunica pallio propior est. LXXXIX

Apud Plautũ in Trinummo legitur allegoria prouerbialis: Tunica pallio propior est. Quo significatũ, ex amicis nos alijs atq; alijs magis esse deuinctos, neq; parem omnium habendam esse rationem. Apud ueteres primum in officio locum habebant parentes, proximum pupilli nostræ fidei crediti, tertium clientes, quartum hospites, quintũ cognati & affines, ut indicat Gellius libro quinto, cap. xiij. Præterea quædam negocia propius alijs ad nos pertinere. Pallium extrema uestis apud Græcos, quemadmodum apud Romanos toga. Tunica toga tegebatur, ut frequenter apud Homerum, χλαῖναι καὶ χιτῶνες, simul nominantur.

Genu sura propius. XC

γόνυ κνήμης ἔγγιον. id est, Genu sura propius. Qui Græcas parœmias collegerũt, aiũt, hoc adagium ex euentu quodam esse natum. Quum in prælio quidam conspiceret duos amicos, pariter de uita periclitantes, fratrem & consobrinũ, neq; posset utriq; simul ferre suppetias, omisso consobrino fratrem defendit, atq; hanc interim sententiam pronunciauit, quæ postea transierit in prouerbium, γόνυ κνήμης ἔγγιον. id refertur ab Aristotele lib. Moralium nono: Accedũt, inquiens, eodem & prouerbia uniuersa, ut Anima una, & Amicorum cõmunia sunt omnia, & Amicitia est æqualitas, & Tibia genu propinquius. Theocritus in Idyllio, cui titulus Charites, tribuit hoc adagium uiro tenaci, qui sibi uiuat, neq; quicquam uelit impertiri amicis:
πᾶς δ' ὑπὸ κόλπω χεῖρας ἔχων πόθεν οἴσεται ἀθρεῖ
ἄργυρος, οὐδ' ἐκεν ἰὸν ἀποτρίψας τινὶ δοίη,
ἀλλ' εὐθὺς μυθεῖται, ἀπωτέρω ἢ γόνυ κνάμα, αὐτῷ μοί τι γένοιτο. id est,
Verum quisq; sinu dextram occulit, illud & unum
Cogitat, unde sibi congesta pecunia crescat,
Nec cuiquam abstersa rubigine donet amico.
Imò statim hoc, mihi sura genu longinquior, inquit:
Ipsi malim aliquid detur mihi.
Athenæus lib. ix. eò deflexisse uidetur, ut dicat de ijs potius, quæ propius ad rem pertinent. Ex hoc igitur Plautus suum illud effinxisse uidetur: Tunica pallio propior. Confinis est huic adagio illa Hesiodi sententia:
Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον. id est,
Sed nec germano quisquam est æquandus amicus.
Est enim inter hos, quos amamus, habendus ordo. Nihil aũt uetat, quo minus ad rem torqueatur: quod genus, si quis dicat, maiorẽ habendam esse uitæ quàm pecuniæ, corporis quàm uestis, animæ quàm corporis rationem, recte adduxerit, γόνυ κνήμης ἔγγιον.

Omnes sibi melius esse malunt, quàm alteri. XCI

Eandem fermè sententiam Terentius simpliciter extulit in Andria:
Verum illud uerbum est, uulgo quod dici solet,
Omnes sibi esse melius malle, quàm alteri.
Rursum in eadem fabula prouerbium ad personam detorsit,
Heus proximus sum egomet mihi.
Aristoteles lib. Moraliũ Eudemiorũ septimo, Δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος.

φίλος. id est, Nonnullis enim uidetur quemque sibi potissimum amicũ esse. Idem Plato lib. De legib. v. τοῦτο δέ ἐστιν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι, καὶ ὀρθῶς ἔχει. id est, Hoc est aũt quod aiunt, unumquenque natura sibi amicum esse, idque recte fieri. Quin & hodie theologorum prouerbium celebratur, charitatem à seipso proficisci, natum uidelicet ex his cantici mystici uerbis, Ordinate in me charitatẽ. Verũ de eo quid sentiam, aliàs ubi locus inciderit diligentius tractabimus. Sed Terentianam sententiã Euripides extulit in Medea:

Ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ. id est,
Quod quisque semet plus amico diligit. Vel sic,
Quod quisque se plus atque amicum diligit.

Rursum in Græcarum sententiarum collectaneis,

φιλεῖ δ᾽ ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα. id est,
Nemo seipso diligit quenquam magis.

φίλαυτοι. XCII

Qui sibi uehementer placent, quique suis ipsorum cõmodis impense student, aliorum rebus uel neglectis, uel etiam afflictis, à Græcis eleganter φίλαυτοι uocantur. Vitiũ ipsum φιλαυτία dicitur. Quod apposite circumloquens Horatius:

Cæcus, inquit, amor sui.

Id uitij Plato malorũ omnium fontem autumat. Aristoteles ix. Moraliũ lib. satis indicat hanc φιλαύτου probrosam appellationẽ, ceu prouerbialem uulgo iactatam fuisse, cum ait, homines sui supra modũ amantes à multitudine male audire, quippe qui fœdo infamique cognomine uocentur φίλαυτοι. Contra qui sibi displicent putiduli uocantur: Mar.

Altera rancidula est, altera putidula est.

Est autem id uitiũ ferè insitum, ut sua cuique magis probentur quàm aliena, quod tamen eximie uidetur fuisse in Afris. Nusquam autem hęc pestis immedicabilior q̃ in dogmatibus, quorum persuasione semel imbuti sumus: id quod eleganter notat Galenus lib. τῶν φυσικῶν δυνάμεων primo, οὕτως ἄρα δυσαπότριπτόν τι κακόν ἐστιν ἡ περὶ τὰς αἱρέσεις φιλοτιμία καὶ δυσέκνιπτον ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ψώρας ἁπάσης δυσιατώτερον. id est, Adeo de sectis contentio malum est, quod ægre excutitur, & cum primis ineluibile, denique quauis scabie insanabilius.

Extra telorum iactum. XCIII

Ἔξω βελῶν. id est, Extra telorũ iactum, pro eo quod est in tuto, citraque periculũ. Trãslatũ à bellis, ubi qui nolũt feriri iaculis, longius semouent sese, q̃ ut possint cõtingi iactu teli, aut in loco à iaculis defenso se continent. Vnde illud freques apud historicos, Iã ad teli iactũ peruenerãt. Q. Curtius lib. iij. Iam in cõspectu, sed extra teli iactũ utraque acies erat. Idẽ lib. iiij. Vt extra teli iactũ essent. Ac rursum: Nondũ ad teli iactũ peruenerant. Quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν. Neque uero tantũ ij dicũtur ἔξω βελῶν esse, qui longius absunt q̃ ut iaculo contingi possint, uerum etiã qui utcunque tuti sunt. Seneca lib. De beneficijs vij. simili tropo dixit extra ictum, Iniuriã deo sacrilegus quidẽ non potest facere, quẽ extra ictũ sua diuinitas posuit. Lucianus in Votis, ἐπισκοπεῖν ἔξω βέλους ὑπεραιωρούμενον. Optat quispiã pennas, ut è sublimi spectare possit dimicantes, ipse tutus à iaculis. Idem, καὶ ἔξω ἦν βέλους. id est, Iamque extra teli coniectum erat. Polyphemus de Vlysse, qui iam fugerat, ut eum Cyclops telo assequi nõ posset, Odysseæ κ ad finẽ. Idem rursus, αἱ δὲ μοῦσαι διὰ τί ἄτρωτοι, καὶ ἔξω βελῶν εἰσίν; id est: Cur musas nõ feris, atque à tuis telis sunt tutæ? Allusit huc idem in Nigrino, καὶ καθάπερ ὁ Ζεὺς τὸν Ἕκτορα ὑπεξαγαγὼν ἐμαυτόν, ἐκ βελέων φασίν, ἔκ τε ἀνδροκτασίης ἔκ θ᾽ αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ, τὸ λοιπὸν οἰκουρεῖν εἱλόμην. i. Quemadmodum Iupiter Hectorem, ita meipsum à iaculis eximens, ut aiunt:

Atque à cæde uirum, atque à sanguine, deque tumultu,
reliquum uitæ tempus domi sedere destinabam. Est autem apud Homerum Iliados ξ

Ἐκ βελέων, μή πού τις ἐφ᾽ ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται. id est,
Extra tela, uti ne quis uulnus forsitan addat
Ad uulnus.

Contrà, quẽ obnoxiũ periculo uideri uolemus, hunc ἐντὸς τοῦ βέλους, dicere poterimus. Lucianus in Baccho, οὐδ᾽ ἐντὸς τοῦ βέλους γενέσθαι ὑπομείναντες. id est, Ne tantisper quidem manentes, ut intra teli iactum essent. Vergilius in xi.

Iamq; intra iactum teli progressus uterq;.

Post principia. XCIIII

Eandem fermè sententiā habet, Post principia. Sumptū item à bellis, in quibus tutissimus locus est post principia. Siquidem in prima acie stabant hastati, in secunda principes, robustior ætas: hos sequebantur scutati omnes, maximè insignes armis: post hos triarij & rorarij, quemadmodum indicat T. Liuius Decadis primæ, lib. viij. Itaq; nullus in acie locus tutior quàm post principia. Terentius in Eunucho:

Tu hosce instrue, hic ego ero post principia:
Inde omnibus signum dabo. Erat autem hic locus timido nebuloni conueniens. id quod ridens Gnatho: Illuc, inquit, est sapere: ut hosce instruxit, ipsus sibi cauit loco. Idē hoc Pyrrhus factitauit. Donatus admonet eum usum uerbo militari. Porrò Vegetius libro De re militari secundo testatur, principales in acie milites, proprie dici principia. Sic enim ait: Antiqua ordinatione legionis exposita, principalium militum, & ut proprio uerbo utar, principiorum nomina ac dignitates secundum præsentes matriculas indicabo. Axius apud Varronem, Ego uero, ut aiunt, post principia in castris. In prouerbio, Res ad triarios redijt, plura de his comperies.

Procul à pedibus equinis. XCV

Ἐκ τῶν ποδῶν ἱππέων, id est, Procul à pedibus equinis. Etiam hodie uulgo dicitur, cum significant fugiendum esse periculum. Hac uoce monere consueuerūt, ut quisq; sibi caueret in certaminibus equestribus, ἔξω τῶν ποδῶν ἱππέων: id est, Extra pedes equinos. Eam deinde uulgus prouerbij uice usurpauit.

Porrò à Ioue atq; fulmine. XCVI

Πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ. i. Procul à Ioue pariter atq; à fulmine. Refertur à Diogeniano. Admonet non esse agendum cum prępotentibus, qui nutu possint perdere si quando libeat, maximè cum regibus ac tyrannis. Habent enim fulmen, si quando cōmoueantur. Porrò Ioui fulmen attribuunt poetæ, & reges quidam hac effigie suos colossos fingi uoluerunt, autore Plutarcho. Cuius est hæc cum primis elegans ὁμοίωσις. Quemadmodum in uulnere prius apparet sanguis quàm plaga, et quemadmodum prius emicat fulgur, quàm tonitrus audiatur: ita apud tyrannos, hoc est, principes fermè omneis, prius erumpit condemnatio quàm probatio, & perijt delatus prius quàm coarguatur. Citatur à Suida huiusmodi hemistichion,

Ἄλλου ἀεὶ μείζονος ἀνδρός. id est,
Maiorem uitato uirum.

Refertur & hoc à Diogeniano inter adagia. Monet aūt parum esse tutum habere commerciū cum principibus, quibus quod libuit licet, et in quos apposite dixeris illud Grecorū apophthegma: Μέγας ἂν ὁ κίνδυνος βούλεσθαι ἃ μὴ δεῖ, τὸ ἃ βούλεται ποιεῖν δυνάμενον. id est, Ingens periculum uelle quæ nō decet eum, qui possit quicquid uoluerit efficere. Huc pertinet quod Calisthenē admonuit Aristoteles, ut cum Alexandro aut raro loqueretur aut iucunda. Item quod refert Plutarchus in uita Solonis: is spretus est à Crœso, q̄d de felicitate nimium libere respondisset. itaq; cum Aesopus fabularum scriptor admoneret illum, ὅτι τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν. id est, quòd cum regibus aut quàm minime, aut q̄ iucundissime colloquendum esset: Solon retorsit dictum hunc in modum μὰ Δία, ἀλλ' ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα: id est, Nō per Iouem, imò potius aut quàm minime, aut quàm optime. Allusit ad prouerbium Ouidius hoc attactus fulmine,

Viue tibi, quantumq; potes prælustria uita.
Sæuum prælustri fulmen ab arce uenit.

Septem conuiuium, nouem conuicium. XCVII

Septem conuiuium, nouē conuicium. Elegans uel ob ipsam παρονομασίαν sententia, qua significatum est, in conuiuium paucos adhibēdos esse, alioqui fore tumultuosum, atq; insuaue. Quod significans Horatius:

Locus est, inquit, & pluribus umbris,
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

Extabant antiquitus leges quæ præscriberent, simul & moderatū conuiuarū numerū, & sumptus modicos. M. Terentius Varro apud Celsum censet conuiuas intra Gratiarum &

rum & Musarum numerũ oportere consistere, ne aut plures sint septem, aut pauciores tribus. Sed hoc adagium uetat ad Musarum usq; numerũ peruenire. Plinius libro uicesimooctauo, capite secundo, scribit Seruiũ Sulpitiũ cõmentum fuisse causam, cur ominosum esset mensam relinquere, quòd illis tẽporibus nondum numerabantur conuiuę plures quinq;. Chærephon apud Athenæũ lib. vi. uidetur admittere cõuiuas usq; ad triginta, duntaxat in nuptijs. Cæterũ quibus datum erat negocium numerandi conuiuas, γυναικονόμους appellant. Refert inibi fabulã non illepidam: Parasitus quũ inuocatus uenisset ad nuptias, & postremus accumberet, gyneconomi numeratis cõuiuis, iusserũt il lum abire, quod cõtra legem, super numerum triginta secutus esset. At ille, Numerate, inquit, denuo, à me sumentes initiũ. Hoc pacto non erat futurus supernumerarius. Refertur apud Iuliũ Capitolinũ in uita L. Veri imperatoris: Et notissimũ quidem, inquit, eius fertur tale conuiuiũ, in quo primum duodecimus accubuisse dicitur, cum sit notissimum dictum de numero conuiuarũ, Septem conuiuium, nouẽ uero cõuicium. Conuicium autem dixit pro clamore, quasi conuocium. Torqueri potest ad polyphiliã, aut ad turbam rationum in argumentando, aut exemplorum in suadendo: aut etiam ad polytechniam. Quauis in re turba confusionem parit ac molestiam.

De gradu deijcere. XCVIII

Prouerbialis allegoria De gradu deijcere: pro eo quod est, animo consternari, ac uelut à statu mẽtis dimoueri. M. Tullius officiorum lib. i. Fortis uero animi est & constantis, non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantẽ de gradu deijci, ut dicitur, sed presentis animi uti consilio. Consimilis figuræ est, In gradum reponere, quasi in pristinũ locum restituere. Quintilianus Institutionnm libro quarto, Aut si quid titubauerint, opportuna rursus eius à quo producti sunt, interrogatione ueluti in gradum reponantur. Ad eandem formam pertinent, Mouere loco, deturbare gradu, restituere in locum.

Post mala prudentior. XCIX

Μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. id est, Post acerba prudentior. Vbi quis suo malo fit cautior, non aliter quàm qui gustato ueneno, nõ prius intelligunt esse uenenum, quàm noxiam eius uim sentire cœperint. Finitimum est ei quod alibi dicetur:

ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est,
At nouit rem factam deniq; stultus. Item ei,
Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα. id est,
Rebus peractis est Cleon Prometheus.

Adagium recensetur in Collectaneis Apostolij, quem equidem autorem non adducerem in medium, nisi cogeret inopia magis idoneorum.

Ex ouo prodijt. C

Ἐξ ὠοῦ ἐξῆλθεν. id est, Ex ouo emersit. Aiunt dici solum de magnopere formosis ac nitidis, quasi neges cõmuni hominum more natos, sed ex ouo, more Castoris & Pollucis. Siquidem est in poetarum fabulis, Ledam Tyndari filiam, ex Iouis concubitu duo peperisse oua, è quorum altero prodiere gemini, Castor & Pollux, insigni forma iuuenes: ex altero nata est Helena, cuius forma literis omnium est nobilitata.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA QVARTA

Non est cuiuslibet Corinthum appellere. I



Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς. id est,
Non est datum cuiuis Corinthum appellere.

Vetustum iuxtà, ac uenustum adagium de rebus arduis, & aditu periculosis, quasq; non sit cuiuslibet hominis affectare. Inde natũ quòd, ut refertur apud Suidam, nec facilis, nec satis tutus sit nautis in Corinthiacum portũ appulsus. Nam Strabo libro Geographiæ octauo, aliò refert originem prouerbij, nẽpe ad luxum & meretrices Corinthiorum. Ostẽdit enim Corinthũ, quòd in Isthmo esset, duosq; haberet portus, alterum aduersus Asiã, alterum Italiæ oppositum, negociatorũ frequentia locupletissimã fuisse. In eadem templum fuisse Veneri sacrum, adeoq; locupletatum, ut plus mille puellas haberet, quas Corinthij Veneri consecrarant, ut in eius honorem

honorem prostarent. Itaq; harum gratia frequens in urbem multitudo undiq; confluebat, unde ciuitas maiorem in modum ditabatur: quin etiam negociatores, hospites ac nautæ, propter urbis luxum delicias q; immoderatos sumptus facientes exhauriebant. Atq; hinc manasse uulgo prouerbium, Cuiuslibet non est Corinthum appellere. Horatius, & A. Gellius ad Laidem nobile scortum referunt adagium. Nam ille in Epistolis ad hunc modum scribit:

Principibus placuisse uiris non ultima laus est.
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum:
Sedit, qui timuit, ne non succederet.

Ad Aristippũ uidelicet alludẽs, quẽ Laidi consueuisse notũ est, & ita cõsueuisse, ut gloriaretur se unũ habere Laidem, reliquos haberi à Laide. Hic, nẽpe Gellius lib. i. cap. viij ex Phocione Peripatetico huiusmodi refert historiã: Lais, inquit, Corinthia, ob elegantiam uenustatem q; formæ grandẽ pecuniã demerebat. Conuentusq; ad eã ditiorũ hominũ ex omni Græcia celebres erãt, neq; admittebatur, nisi qui dabat quod poposcerat. Poscebat aũt illa nimiã quantitatẽ. Hinc aiunt natũ esse illud frequẽs apud Grecos (adagium:
οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθόν ἐσθ' ὁ πλοῦς.
Quod frustra iret Corinthũ ad Laidẽ, qui nõ quiret dare quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculũ adit, & ut sui copiã faceret petit. At Lais μυρίας δραχμὰς, id est, decem drachmarũ milia poposcit. Tali petulantia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine ictus, expauidusq; Demosthenes auertitur, & discedẽs: Ego, inquit, pœnitere tanti nõ emo, οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν, id est, Nõ emo decem drachmarũ millibus pœnitudinem. Alij malunt in genere ad omnes Corinthiorum meretrices referre, quarum rapacitatem etiam uetus comœdia taxauit. Aristophanes in Pluto,

Καὶ τάς γ' ἑταίρας φασὶν τὰς κορινθίας
Ὅταν μὲν αὐτάς τις πένης πειρῶν τύχῃ,
Οὐδὲ προσέχειν τὸν νοῦν, ἐὰν δὲ πλούσιος,
Τὸν πρωκτὸν αὐτὰς εὐθὺς ὡς τοῦτον τρέπειν.

Quos equidem uersiculos haud grauarer Latinos facere, si q̃ sunt elegãtes, tam essent etiã uerecundi. Strabo meminit apopthegmatis cuiusdam meretricij, ex quo licebit earum auariciã conijcere. Nam cum matrona quędam cuipiã huius ordinis probro obijceret inertiam, quod nihil ageret operis, nulloq; lanificio exerceretur: Imo, inquit, ego illa qualiscunq; sum, iam ternas telas exiguo temporis spatio pertexui. Mihi tamen nõ uidetur absurdum, si parœmia referatur ad periculosam in Corinthum nauigationem, de qua meminit eodem in lib. Strabo. Vt hinc postea deriuata sit ad alios usus. Parasitus ille Comicus eleganter detorsit prouerbium:
οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐπὶ τράπεζάν ἐσθ' ὁ πλοῦς.
Adire mensam, haud hominis est cuiuslibet.
Citatur aũt à Stobęo, ex Nicolao quodã poeta comico. Meminit & exponit hãc parœmiã & Eustathius, enarrãs nauiũ catalogũ, additq; eã imitatã ex illo uersu Sophocleo,
οὐκ ἐνθάδ' οἱ πλοῖ τοῖσι σώφροσι βροτῶν· id est,
Non à modestis nauigatur huc uiris.
Extat hic uersus, cuius meminit Eustathius apud Sophoclẽ in Philocteta. Proinde duplex erit usus adagij, uel cũ significamus rem esse maiorem, quàm pro uiribus eius qui conatur aggredi: ueluti si quis parum felici natus ingenio, parumq; uiatico instructus, destinet sequi literas: aut qui sit imbecilli corpusculo, Paulos & Antonios studeat ęmulari: uel quoties aliquis negotium parum tutum aggredi parat, quod non temere soleat feliciter euenire, ueluti si quis apud iudices δωροφάγους litem instituat nunquam finiendam, aut principum aulis sese addicat, aut bellum suscipiat. Nihil enim ferè horum ita bene consueuit euenire, ut non pœniteat consilij.

Satis quercus. II

Ἅλις δρυός. i. Sat quercus. Vetus adagiũ in eos, qui relicto uictu sordido, ad elegantiorem lautioremq; digrediuntur. Inde profectũ, quod prisci illi mortales rudes atq; inculti, simul atq; Ceres usum frumẽti mõstrauit, glandibus uictitare desierũt. Quanquã Plinius libro xvi. testatur, & sua ætate multas gentes glande uictitasse: apud Hispanos

etiam in delicijs habitam, adeo ut bellariorũ uice secundis mensis inferretur. Huiusmodi nimirum tragemata conueniebant ijs, quibus dentrificij loco lotiũ esset. Nec inconcinne quadrabit in eos, qui relicta antiqua illa uirtute, ad mores cõsiliaq; sui seculi sese transferunt, ac recentiorum moribus incipiũt uti. Hunc ad modum uidet̃ usus Cicero, scribens ad Atticum lib. ij. in epistola cuius initiũ, Multa me solicitant. Clodij contentiones, quæ mihi proponuntur, modice me tangunt: etenĩ uel subire eas uideor summa cum dignitate, uel declinare nulla cũ molestia posse. Dices fortassis, ἄλις tanquã δρυός. Saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades? Atq; ita quidem in omnibus legitur exemplaribus, uerum equidem doctis, uti spero, comprobaturis, sic legendũ esse contenderim: Dignitatis tanquã δρυὸς ἄλις, Saluti, si me amas, consule: ut intelligas dignitatis rationem quasi quercũ, & priscum illud uirtutis studium omittendũ esse, post hac saluti potius consulendum q̃ famæ. Id quod & alibi scribit sibi esse in animo, nempe ad eundem Atticũ lib. iiij. Subturpicula mihi uidebatur esse palinodia, sed ualeant uera, recta, honesta consilia. Apertius uelut interpretatur adagium ad hunc ipsum lib. ij. Quid ergo, inquies? Istos mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? An libertinis atq; etiam seruis seruiamus? Sed ut tu ais, ἄλις σπουδῆς. Exponens nimirum quid intellexerit δρυός, hoc est, probitatem ac uirtutem. Nihil autem prohibet, quo minus & in genere prouerbium usurpemus, quoties pristinum aliquod studium, aut institutum relinquitur.

Fenestram aperire, & similes metaphoræ. III

Aperire fenestram: pro eo quod est, occasionem, ac uelut ansam ministrare. Terent. ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ: Hui quantam fenestram ad nequitiam patefeceris? Verum hoc nõ nisi in malam partem, illud etiã in bonam, Aperire ianuã. Plinius Suetonio Trãquillo: Atq; adeo illa actio mihi aures hominũ, illa ianuam famæ patefecit. Plutarchus in lib. de Osiride: μεγάλας μὲν τῷ ἀθέῳ λεῷ κλισιάδας ἀνοιγόντας. id est, Magna impiæ plebi repagula aperientes. Eiusdem formæ & illud Ciceron. pro Planco, Quanq; qua nolui ianua in causam ingressus sum. Item illa, Aperire uiam, præstruere uiam, præcludere uiã, iacere fundamenta: quorũ alibi meminimus. Diuerso quidem sensu philosophus quidam Cynicus dictus est θυρεπανοίκτης, quòd in omnium ædes irrumperet, reprehensurus si quid displiceret: sed tamẽ ea uox torqueri potest ad eos, qui cæteris uiã aperiunt.

Ansam quærere: & consimiles metaphoræ. IIII

Ansa est, qua quippiam prenditur ac tenetur. Hinc ducta metaphora, uarias adagiorum formas præbuit. Plautus in Persa: An non uides hunc ansam quærere? id est, captare occasionem rescindendæ irritandæq; pactionis. Quod quidem à Græcorũ tractum est figura, apud quos frequens est, λαβὴν ζητεῖν. παρέχειν λαβήν. id est, ansam quærere, præbere ansam. Aristophanes in Lysistrata:

Εἰ γὰρ ἐνδώσει τις ἡμῶν ταῖσδε κἂν σμικρὰν λαβήν,
οὐδὲν ἐλλείψουσιν αὗται λιπαρᾶς χειρουργίας. id est,
Si qua per nos uel pusilla data sit ansa fœminis,
Pinguis ipsæ nil relinquunt protinus chirurgiæ.

Plato lib. De legibus tertio, καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν παραδίδωσιν. id est, & ipse sermo nobis uelut ansam præbet. Aristides in Pericle, τὴν τοῦ βασκαίνειν δοκεῖν παρέχειν λαβήν. id est, ansam præbere, ut inuidere uideat̃. Idẽ adsimili figura dixit in Timone, οὐ δὲ δίδωσι χώραν τῇ βλασφημίᾳ. i. neq; dat locũ conuicio. Rursum Plato libro De legibus septimo, Vt cõtentionis ansas multis præbuerint. Rursum De republica libro viij. indicat metaphoram sumptã à palęstritis, quorũ hæc ars est, sic componere corpus, ut prehendi nõ possint: πάλιν τοίνυν ὥσπερ παλαιστὴς τὴν αὐτὴν λαβὴν πάρεχε. i. Rursus igitur tanquã palæstrita eandem ansam prębe. Eodem pertinet, In easdem ansas incidere, & Ansam arripere, ansam pręterire, ansam negligere: & si qua sunt alia. Epictetus in Enchiridio suo scripsit, unicuiq; rei binas esse ansas, alterã qua teneri possit, alterã qua nõ possit. Arripiendum igitur unũquodq; ea qua possit teneri. i. bona undiq; excerpẽda, mala toleranda. Philosophus quidam adolescẽtes nullis mathematicis disciplinis instructos noluit admittere, quòd diceret illis deesse ansam philosophiæ. Plutarch. autẽ in libello De audiẽdis poetis, elegãter scripsit, multas esse corporis partes, per quas sese insinuãt uitia, uirtuti

uirtuti uero unicā esse ansam, aures adolescētulorum si puræ fuerint, nullisq́; assentatorum & corruptorum hominum sermonibus occupatæ.

Cyclopis donum. V

Κύκλωπος δωρεά. id est, Cyclopis munus: pro eo quod est, munus inutile. Cuiusmodi sunt fermè tyrannorū & latronum beneficia, qui solēt hoc ipsum magni beneficij loco imputare, quod aut minus, aut serius noceāt. In hāc sententiā Cicero Philippica secunda: Quod est aliud P.C. beneficiū latronū, nisi ut cōmemorare possint ijs se uitā dedisse, quib. non ademerint: Lucian. ἐν καταπλῷ, οὐ πάνυ μὲ ἡ τοῦ κύκλωπος ἐκείνη εὐφραίνει δωρεά, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν οὖτιν κατέδομαι. i. Haud admodū me Cyclopis illud donū delectat, uidelicet quod ita pollicetur: Ego Vtin postremū deuorabo. Verba sunt Micylli cerdonis, qui cū esset questus quòd non statim cū alijs in cymbam Charontis reciperet, atq; hoc ipsum Clotho Parca, beneficij uice imputaret, quòd interim tantillū moræ lucrifaceret ne descenderet ad inferos, ad hunc modū respōdit, Neq; dubiū quin Lucianus Homericum locum retulerit, qui est in Odysseæ lib. ix. ubi Cyclops Polyphemus delectatus dulci uino, quod illi donarat Vlysses, munus promittit, quo accepto ille sit magnopere gauisurus, ut denuo sibi ministret de sua lagena. Dedit Vlysses spe muneris iterum atq; iterum. Porrò ubi iam uino delinitum crederet mitius responsurum, reposcit Vlysses munus promissum. Cui Cyclops hunc in modum respondit:

Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἑτάροισι,
Τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν. τὸ δέ τοι ξεινήιον ἔσται. id est,

Post socios mihi, postremusq́; uorabitur Vtis,
At reliqui prius: hoc ex me tibi munus habebis.

Cæterum οὖτις Græce, nullum significat: quod nomen sibi finxerat Vlysses, quo Polyphemum posset deludere.

Tuis te pingam coloribus. VI

Tuis te pingā coloribus: id est, Talem te describam, qualis es. Translatum à pictoribus, qui nonnunquā faciem hominis ita ut est exprimūt, ac repræsentant, nonnunquā alienis fucant coloribus. Aut etiā allusum est ad Æsopicā corniculam, quę se coloribus alienis uenditauit. Diuus Hieronymus in Rufinū: Possem & ego te tuis coloribus pingere, & insanire contra insanientem. Ibidem rursum: Scire enim te iactas crimina, quæ tibi soli amicissimo sim confessus, & hæc in mediū prolaturū, meisq́; me coloribus esse pingendum. Plinius in præfatione historiæ mundi: Et ne in totum uidear Græcos insectari, ex illis nos uelim intelligi, pingiq́; coloribus, quos in libellis his inuenies. Et Cicero lib. Epistolarum ad Quintum fratrem secundo, epistola ultima: Tuis coloribus, meo penicillo. Quanquam hoc paulo diuersius.

Ornatus ex tuis uirtutibus. VII

Hinc non multū abludit illa ironia Terentiana: Ornatus ex tuis uirtutibus. in Adelphis: Si regnū possiderem, ornatus esses ex tuis uirtutibus. id est, haberes pręmia tuis factis digna. Nā olim reges honorē habebāt ijs, qui facinus aliquod pręclarū ædidissent.

Domi Milesia. VIII

Οἴκοι τὰ μιλήσια. id est, Domi Milesia. In eos dici solitū, qui ibi domesticum luxū celebrāt, ubi minime probatur, Nam domi liberū est unicuiq; suo more uiuere. Hospitis autem est, ut eorum apud quos diuersatur & cultum & mores tum laudet tum imitetur quoad potest, certe sua non iactet, aliena dānans. Id quod facere solent quidā homines imperiti, qui quocunq; terrarū uenerint, omniū omnia uituperant, sua nimis importune laudibus tollunt, etiā uitia pro summis uirtutibus efferentes. Refertur adagiū ab Angelo Politiano in Miscellaneis, additq́; inde natū, quòd olim Milesio cuidā hospiti, cū apud Lacedæmonios delicias patrias extolleret, ad hūc modū respōsum fuerit: οἴκοι τὰ μιλήσια, μὴ γὰρ ἐνθάδε. i. Domi, non hic Milesia. huius sententiæ citās autorem Zenodotum quendam adagiorum collectorem. Ferūtur quidem Zenobij cuiusdam collectanea, quē an ille Zenodotū appellet, nondum satis mihi liquet: uerū in his Collectaneis huiusmodi quādam inuenio fabulam, quam eandem refert Suidas: Aristagoras quidā Milesius Lacedæmonē profectus, postulabat ut Ionibus à Persis bello uexatis suppetias ferrent. Is aūt cū in concionē prodisset, insolita apud Lacedæmonios uestitus mun

dicie, aliisque delicijs Ionicis affluens, quidā ex Ephoris eum hoc dicto submonuisse fertur, οἴκοι τὰ μιλήσια. id est, domi Milesia. Porrò Ephorus Lacedæmoniorū est magistratus, cuius munus est de contractibus cognoscere, ut autor est Aristoteles iij. lib. Politicorum: alioqui uox ipsa sonat, quasi dicas inspectorem. Cæterum Athenæus libro xij. causam adagionis secus narrat: nempe Milesios luxum Colophoniorū imitatos, morbum suum finitimis etiā regionibus tradidisse. Hoc nomine cum male audirēt, sese admonebant, ut domi suis delicijs uterentur, non etiam traducerent. Effertque prouerbiū ad hunc modum: οἴκοι τὰ μιλήσια κἀπιχώρεια, καὶ μὴ ἐν μέσῳ. id est, Domi Milesia, ac uernacula, non in propatulo. Vt autem Lacedæmoniorum seueritas multorum literis est celebrata, ita Milesiorū luxus in hominum sermonē abijt, adeo ut quicquid molle, parumque uirile uelint intelligi, Milesium appellent. Vnde Aristides quidā libro suo, fabulis obscœnis scatenti, titulum indidit, μιλησιακῶν. Et Lucianus in Amoribus, sermones amatorios lasciuos, Milesios uocat. Martianus Capella: Nam certe, inquit, μύθους poeticę etiā diuersitatis delicias Milesiacas. Quin & Apuleius in carmine iambico, quo asinum suū auspicari uoluit, demulcentes & prurientes narrationes suas sermonem Milesium uocat. Iulius Capitolinus in uita Clodij Albini: Milesias, inquit, nōnulli eius dicunt, quarū fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter scriptę sunt. Et hęc de fabulis Apuleianis dici, testātur ea quę paulo post citat ex epistola Seueri: Maior fuit dolor, quod illum pro literato laudandum duxistis, cum ille nænijs quibusdam anilibus occupatus, inter Milesias Punicas Apulei sui, & ludicra literaria consenesceret. Hactenus Capitolinus. Quod autem sui Apulei dixit, illuc pertinet, quod & Albinus ipse, itidem ut Apuleius Afer esset. Cæterum præcipua Milesiorum mollicies in uestitu, propterea quod apud illos texta essent omniū mollissima. Vnde & Tyrius Maximus Milesios ἁβροδιαίτους uocat, nimirum à cultus elegantia. Et Vergilius in Georgicis delicatissima uellera, Milesia nominat. Horatius item:

Alter Mileti textam, cane peius & angue
Vitabit chlamydem.

uestem molliculam, parumque seuerā significans. Aristophanes in Ranis, Στρώμασι μιλησίοις ἀνατετραμμένος, id est, Stragulis Milesijs inuolutus. Horum meminit & Theocritus, & complures alij scriptores. Sed ad intelligendum adagij sensum, iam plus satis. Allusit ad prouerbium Euripides in Helena:

οὐκοῦν ἐκεῖ που σεμνὸς ἦσθ', οὐκ ἐνθάδε. id est,
Magnificus illic forte eras, non hic item.

Allusit & Antiphanes apud Athenæum libro quarto, his quidem uersibus,

Ἐν Λακεδαίμονι
γέγονας, ἐκείνων τῶν νόμων μεθεκτέον
Ἐσθίειν. βάδιζ' ἐπὶ δεῖπνον εἰς τὰ φιδίτια.
Ἀπόλαυε ζωμοῦ, καὶ φόρει τοὺς βύστακας.
Μὴ καταφρόνει, μηδ' ἑτέρων τῶν ζήτει καλά. id est,

Quando agis apud Lacedæmonem,
Viuas oportet moribus Laconicis.
Cœnatum eas in phiditia Laconica,
Nigro fruare iure quod ibi apponitur,
Gestesque bystacas. caue contempseris
Quicquam, boniue aliud requiras insuper.

Mense Maio nubunt malæ. IX

Romanorū adagium extat apud Nasonē: Mense Maio nubunt malæ. Dici potest in mulieres intępestiuæ libidinis: aut in eos, qui alieno tempore quicquā faciunt: aut qui parum auspicato quid aggrediūtur. Nam olim inauspicatū existimabāt, mulieres Maio mense nubere: siue quod eo mēse umbra Remi occisi à fratris Celere, creditur apparuisse nutritio suo Faustulo, atque Accæ Laurentiæ, mandasseque ut manib. suis iusta persoluerentur. Vnde & Romulo autore, festa Remuria dicta, posteritas mutata litera Lemuria, uelut à lemuribus appellare cœpit. Et umbris maiorum his diebus parentari solitum: atque ob id dies illi inter ferales habiti, ac nuptijs nefasti. Ouidius in Fastis:

Nec

Nec uiduæ tædis eadem, nec uirginis apta
Tempora, quæ nupsit, nec diuturna fuit.
Hac quoq; de causa, si te prouerbia tangunt,
Mense malas Maio nubere uulgus ait.

Plutarchus in Problematis alias quasdam causas refert, quã ob rem hoc mense abstine retur à nuptijs: uel quod medius intercedat inter Aprilem, Veneri sacrũ, & Iuniũ Iunoni dicatũ, quarum utraq; dea nuptijs præsidet. Proinde propter auspicium deæ, aut maturantes paulũ nubebant Aprile, aut pusillum prorogantes Iunio. Vel propter funesta quædam piacula, quibus per id temporis utebantur Romani, hominũ effigies de ponte in Tiberim præcipitantes, cum antea Græcos consueuissent. Atq; ob id Flaminiam Iunonis sacerdotem, quasi luctum illis diebus agere, nec ullo solenni cultu solitam uti. uel quod Maius à natu maioribus, Iunius à iunioribus denominatus esse uideatur. Porrò nuptijs grandior ætas ut intẽpestiua, ita inauspicata. Quapropter scripsit Euripides:

ἀλλ' ἢ τὸ γῆρας τὴν κύπριν χαίρειν ἐᾷ,
ἥτ' ἀφροδίτη τοῖς γέρουσιν ἄχθεται. id est,

Verùm senecta iubet ualere Cypridem,
Et ipsa rursum infensa senibus est Venus.

Ouem lupo commisisti. X

Τῷ λύκῳ τὴν ὄιν. id est, Lupo ouem. Terẽtius in Eunucho: Scelesta, ouem lupo commisisti. De Chærea ephebo, cui uelut eunucho uirgo soli credita est. Donatus admõet prouerbium esse, quod contineat fœmineam reuerentiam, meretricium sensum. Concinne hoc utemur, quoties ei seruandum aliquid cõmittitur, cuius gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica: Etenim in concione dixerat se custodẽ futurum urbis, usq; ad calẽdas Maias, ad urbem exercitum habiturũ. O præclarũ custodem, ouiũ, ut aiunt, lupum: custósne urbis, an direptor & uexator esset Antonius? Vnde quadrare uidetur, quoties inimico negocium cõmittitur, quiq; nobis pessime uelit: propterea quod lupus & agnus genuino quodam odio dissident. Id quod ostendit etiam Homerus in Iliados x.

ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστὰ,
οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν,
ἀλλὰ κακὰ φρονέουσιν διαμπερὲς ἀλλήλοισιν. id est,

Fœdus uti non tutum homini, sæuoq; leoni,
Vtq; ouibus prorsum concordia nulla lupisq;,
Sed semper cupiunt male, seq; odere uicissim. Item Horatius in Odis:

Lupis & agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est.

Huc adscribendum illud, quod refert Suidas: πρὶν καὶ λύκος ὄιν ποιμανεῖ. id est, Prius etiam lupus ouem pascet. de re neutiquam uerisimili. Huic confine Plautinum illud in Milite: Bono cella suppromo credita. Sed propius accedit, quod est in Truculento: Nam oues illius haud longe absunt à lupis.

Mustelæ seuum. XI

γαλῇ στέαρ. i. Mustelæ pingue. subaudiendũ, das, aut cõmittis. Cum ea dantur, quorũ qui accipiũt, natura sunt appetẽtissimi. Gaudet enim hoc animal pręcipue seuo. Veluti si quis laudaret laudis auidissimũ: aut ad bibẽdũ prouocaret, natura bibosum: aut ad aleã inuitaret, quibus hic ludus impẽdio gratus esset. Refertur adagiũ à Diogeniano.

Nullam hodie lineam duxi. XII

Τήμερον οὐδεμίαν γραμμὴν ἤγαγον. i. Hodie nullam lineam duxi. Ab Apelle pictore natum adagiũ: in eos quadrat: quibus cessatum ab exercitio studij, artisq; suæ. Id refertur à Plinio libro trigesimoquinto, cap. x. cuius uerba non grauabor in hoc cõmentarium transcribere: Scitum est, inquit, inter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodi uiuebat, quò cum Apelles adnauigasset, auidus cognoscendi opera eius, fama tantũ sibi cogniti, cõtinuo officinam petit. Aberat ipse, sed tabulam magnæ amplitudinis in machinã aptatã picturæ, anus una custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respõdit, interrogauitq; à quo quæsitũ diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoq; penicillo, lineã

ex colore duxit summę tenuitatis per tabulã. Reuerso Protogene, quę gesta erant anus indicauit. Ferunt artificẽ protinus contemplatũ subtilitatem, dixisse: Apellem uenisse. Non enim cadere in alium tam absolutũ opus: ipsum tunc alio colore tenuiorẽ lineam in ipsa illa duxisse, pręcepisseq́; abeuntẽ, si redisset ille, ostenderet, adijceretq́; hunc esse quẽ quæreret. Atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles, sed uinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquẽs amplius subtilitati locũ. At Protogenes uictum se confessus, in portũ deuolauit, hospitem quærẽs. Placuit sic eam tabulam posteris tradi, omnium quidem, sed artificũ pręcipue miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio, auide ante à nobis spectatam, spatiosiore amplitudine, nihil aliud continentẽ, quàm lineas uisum effugientes, inter egregia multorũ opera inani similem, & eo ipso allicientem, omniq́; opere nobiliorem. Apelli fuit alioqui perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut non lineã ducendo exerceret artem, quod ab eo in prouerbium uenit. Hactenus Plinius. Cæterum ad hanc lineam, qua protinus agnitus est à Protogene, respexit Statius in Hercule Vindice Epitrapezio, cum ait: Linea quæ ueterem longe fateatur Apellem.

Neq; natare, neq; literas. XIII

Μήτε νεῖν μήτε γράμματα. i. Neq; natare, neq; literas, subaudiendum, nouit. In eos dicitur, qui supra modũ indocti sunt, nihilq́; prorsus bonarũ artium in pueritia didicerunt. Nam hæc duo statim discebant pueri Athenis. Atq; adeo Romæ quoq;: id quod satis declarat Suetonius in Augusto: Nepotes, inquiens, & literas, & natare, aliaq́; rudimenta per se plerunq; docuit. Idem de Caligula prodidit, quod ad cætera magnopere docilis, natare tamẽ nescierit, uelut postremum hoc nemo nesciret. Plato lib. De legibus iij. Τοὺς δ' ἐναντίον ἔχοντας τούτων, ὡς σοφούς τε προσρητέον ἂν, κἂν τὸ λεγόμενον, μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπίστωνται, Qui uero cõtra affecti, sapiẽtes appellandi, etiam si neq; literas, ut dicit, neq; natare sciant. Item Aristides in Apologia cõmuni quatuor oratorum, Ἀλλ' ὡς τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ὅτε γράμματα ὅτε νεῖν εἰδότα ἐλέγχειν ἀξιῶν. id est, Sed, quemadmodum dici consueuit, perinde coarguendum existimans, quasi qui neq; literas, neq; natare norit.

Mordere frenum. XIIII

Mordere frenum D. Brutus lib. Familiarium epistolarum xi. posuisse uidetur pro eo quod est, uel leuiter repugnare seruituti. Si frenũ momorderis, pereã, si te omnes quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. hoc est, si utcunq; significaueris te seruitutẽ iniquo animo ferre. Ad hanc sententiam faciunt, quæ respondet Cicero: Si timidus, inquiens, essem, tamen ista epistola omnẽ mihi metum abstersisses: sed ut mones, frenum momordi. Etenim qui te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nũc putas? Quanquàm Papinius in Epithalamio Stellæ & Violantillæ in diuersum sensum usurpauit, nempe pro eo quod est, seruitutem accipere, frenumq́; recipere.

Fama tace, subijt leges, & frena momordit. id est,

Admisit uincula matrimonij. Quanquã an etiam in hunc sensum uerba Ciceronis accipi possint, doctis excutiendum relinquo. Prouerbium sumptum uidetur è fabula Aeschyli, quæ inscribitur Prometheus, in qua sic loquitur Mercurius:

Τέγγει γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ μαλθάσσει λιταῖς
Ἐμαῖς. δακὼν δὲ στόμιον ὡς νεοζυγὴς
Πῶλος βιάζει, καὶ πρὸς ἡνίας μάχει. id est,

Precibus nihil mitescis inflexus meis.
Sed frena mordens, pullus indomitus uelut,
Ferociens, pugnas habenas uincere.

Manibus pedibusq́;. XV

Extremũ conatũ significantes dicimus: Manibus pedibusq́;. Nã per manus declaratur industria conficiẽdi negocij, per pedes maturãdi celeritas. Dauus in Andria Terentiana: Ego hoc Pãphile tibi pro seruitio debeo conari manib. pedibusq́;. Vtitur hoc adagio semel atq; iterum Æschines in oratione cõtra Demosthenẽ. Homerus Iliados Υ.

Ἀλλ' ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαί χερσίν τε ποσίν τε. id est,

Imò quicquid ego possum manibus pedibusq́;.

Omnibus

Omnibus neruis. XVI

Eundē habet sensum, Om̄ib. neruis, id est, summa ui, summoq; studio. Nā robur iuxta philosophos, in neruis situ͂. Vnde & Neruos intēdere, expedire neruos: & neruosa dicimus, quæ uegeta ualidaq;, minimeq; languida. Cicero ad Q. fratrē: Sic cōtende om̄ibus neruis & facultatibus. Idē lib. xv. Epist. famil. Omnes neruos in eo contendas. Itē Verrinarum actione secunda: In quo omnes neruos ætatis, industriæq; meæ contenderem.

Velis equisq;. XVII

Similem conatū significat, Velis equisq;, ad fugiendū aut assequēdum magis, quàm ad efficiendū. M. Tullius ad Qu. fratrē libro secundo: Sic ego, qui in isto homine colendo tam indormiui diu, te me hercle sæpe excitante, cursu corrigā tarditatē, tum equis, tum uelis. Quo quidem loco, in uulgatis exēplaribus, pro Velis, uiris scriptū habetur. Idem Officiorū libro tertio: Quibus obsoletis floret Epicurus, eiusdē ferè autor adiutórq; sententię. Cum his equis uelisq;, ut dicitur, si honestū tueri ac retinere sentētia est, decertandū est. In quibus exemplis usus est eadem metaphora paulo diuersius, ut qui illic respexerit ad celeritatem, hic ad utrunq; pugnæ genus equestre ac nauale.

Remis uelisq;. XVIII

Huic simillimū est, Remis uelisq;. Inde translatū, q͂ cū nauis simul & remigio & uelo impellitur, summus est nautarū conatus. Cicero lib. Tusc. quæst. iij. Tetra res est, misera, detestabilis, om̄i cōtentione, uelis, ut ita dicā, remisq; fugiēda. Idē in prima Philippica: Tum uero tanta sum cupiditate incensus ad reditū, ut mihi nulli neq; remi neq; uenti satisfacerent. Plautus in Asinaria: Remigio uelóq; quantūcunq; poteris, festina & fuge. Quū remigio nauis impellit̄, Græci δεύτερου πλοῦν, id est, secundariū cursum appellant: quū uelis fertur, dicitur ἱστιοδρομεῖν: quū secundis uentis, οὐριοδρομεῖν. Vertit in diuersum, hoc est, in significationem tarditatis, metaphoram Aristophanes, ἐν ἐκκλησιαζούσαις,

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν οὔτε ἐλαύνομεν, id est,

Neq; currimus nunc, nec aliàs impellimur.

Interpres exponit: Neq; uētis, neq; remis nauigamus. Quanquam nihil prohibet ad equestrem cursum referri. Vergilius simpliciter extulit in Æneidos tertio:

Læuam cuncta cohors remis uentísq; petiuit.

Ad hanc formā pertinet, quod ait Plato lib. De legibus nono: Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί, id est, Malorum autē consuetudines fugito irreuersim. hoc est, ne respiciēs quidē à tergo. Allusit autem ad Eurydices fabulam, cui lex erat dicta ne respiceret. Item in Genesi, Lot iubetur è Sodomis fugere ἀμεταστρεπτί. Et Virgilius,

Transq; caput iace, ne respexeris.

Nauibus atq; quadrigis. XIX

Pro summo studio, summáq; festinatiōe, Flaccus dixit, Nauib. atq; quadrigis, in Epi.

Strenua nos exercet inertia: nauibus atq;

Quadrigis petimus bene uiuere. quod petis, hic est.

Plutarchus aduersus usurā: Μηδὲ σύ γε ἱπποσιώας τε μένειν, μηδὲ ὀχήματα ζευκτὰ, κερασφόρα καὶ κατάργυρα, ἃ τόκοι ταχεῖς καταλαμβάνουσι καὶ παρατρέχουσιν. ἀλλ' ὄνῳ τινὶ τῷ τυχόντι, καὶ καβάλλῃ χρώμενος φεῦγε πολέμιον, καὶ τύραννον δανειστήν. id est, Ne uero tu aut equitatū oppertus fueris, aut uehicula iugalia cornigera, & argēto picta, quæ celeres usuræ assequūtur, & prætercurrunt: uerum asino quopiam, quemcunq; fortè nactus fueris, aut caballo fuge hostem ac tyrannum fœneratorem.

Citis quadrigis: Iouis quadrigis. XX

Citis quadrigis fugere, & Iouis quadrigis fugere, pro eo quod est, quàm ocyssime fugere, legitur apud Plautū, ab Homero trāslatū, qui dijs quadrigas affingit, quibus quò lubitū sit, repente rapiantur, ex olympo in terras, rursus è terris in cœlum. Ad quas allusit Cicero, scribens Q. fratri: Quoniam scribis poema nostrum ab eo probari quadrigis poeticis, modo mihi date Britanniā, quam pingā colorib. tuis, meo penicillo. Plautus in Aulularia: Quod iubeat, citis quadridis properet persequi. Liuius primę decadis libro quinto, narrat Camillum captis Veijs, ita triumphantem ingressum urbem, ut curru equis albis iuncto ueheretur, & ob id eū triumphum clariorem fuisse quàm gratiorem, quòd solis ac Iouis currum æquiparasse moliretur.

Equis albis præcedere. XXI

Vbi quẽ alijs quapiam in re longe superiorẽ significabant, longoq; anteire interuallo, eum albis equis præcedere dicebãt, uel quod antiquitus equi albi meliores haberentur, uel quod uictores in triumpho albis equis uectari soleant: uel q albi equi fortunatiores & auspicatiores esse credantur, ut ad equestre certamẽ referamus metaphoram. Quod quidem indicat Apuleius, cum ait: Postquam ardua montium, & rosida cespitũ, & glebosa camporũ emersi, me equo indigena peralbo uehens, iam eo quoq; admodũ fesso. Neq; enim temere addit, uel indigena, id est, Thessalico, uel albo, nam utrunq; pertinet ad emphasim pernicitatis. Horatius in Sermonibus de Persio quodam:

Durus homo, atq; odio qui possit uincere regem:
Confidens, tumidusq;, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.

Erant aũt Sisenna & Barrus homines quidã insignita maledicẽtia: etiam si Acrõ barbaros legit, ut sit epithetõ. Neq; dissimile huic Plautinũ illud in Asinaria: Nã si huic occasioni tẽpus sese subterduxerit, nunquã ædepol albis quadrigis indipiscet postea. Græci simpliciter dicũt παραππεῦσαι pro longe antecellere, q equestris cursus sit expeditior.

Mordicus tenere. XXII

Mordicus tenere, est summa pertinacia tueri, quod Greci uocãt ὀδὰξ. M. Tullius Academ. quest. libro primo: Nam ab omnibus eiusmodi uisis, perspicuitatẽ, quam mordicus tenere debemus, abesse dicem9. Diuus Aurelius Augustinus in epistola quapiã ad diuum Hieronymũ: Illi me plus mouent, qui cum posterius interpretarentur, & uerborum, locutionumq; Hebræarũ uiam atq; regulas mordicus, ut fertur, tenerent: non solum inter se nõ consenserunt, sed etiam reliquerunt multa. In eundẽ sensum dixit Seneca lib. De beneficijs vij. Vtraq; manu: Hæc, inquit, Demetrius noster utraq; manu tenere proficiscentem iubet, hæc nusquam dimittere.

Toto corpore, omnibus unguiculis. XXIII

Similem habent pertinaciæ significationẽ: Toto corpore, atq; omnibus unguiculis, A feris sumpta metaphora, quæ dentibus, unguibus, totoq; corpore retinere solent, q̊d nolint extorqueri. Lucianus in dialogo Diogenis & Cratetis: τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ ἐφύλαττον. id est, Cæterum aurũ dentibus & unguibus, atq; omni ope seruabant. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum secundo: Toto corpore atq; omnibus ungulis, ut dicitur, contentioni uocis asseruiunt.

Noctesq; diesq;. XXIIII

Assiduã atq; infatigabilem diligentiã passim hac figura significant, noctesq; & dies. Horatius in Arte,

Nocturna uersate manu, uersate diurna. Hesiodus:
νύκτας τε καὶ ἤματα. id est,
Noctesq; diesq;. Item alibi:
ἠ μὲν ὅτ' εὐνάζῃ, καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ. id est,
Cumq; cubile petit, cumq; aureus exoritur sol. Et subinde & apud Homerum,
νύκτας τε καὶ ἤματα πάντα. id est,
Omneis noctesq; diesq;.

Terra mariq;. XXV

Faciem prouerbialem habet & illud: Terra, mariq;: quoties extremum conatum, studiumq; significamus. Theognis:

χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
δίζεσθαι χαλεπῆς κύρνε λύσιν πενίης. id est,
Paupertatis enim duræ terraq; mariq;
Quærere Cyrne aliquod conuenit effugium. Et Horatius:
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Toto pectore. XXVI

Cum syncerum & absolutũ amorem significamus, toto pectore dicimus, & toto animo: παντὶ σθένει καὶ παντὶ θυμῷ. Cicero De legibus lib. i. Vbi illa sancta amicitia, si nõ ipse amicus per se amatur toto pectore, ut dicitur. Citatur & apud Aristotelẽ in Ethicis,

idq;

idq́; puerbij loco, Toto animo, παντὶ θυμῷ. Quanquã illud Toto pectore etiã ad studiũ diligentiamq́; referri poteſt. Vt facit M. Tullius lib. Epiſtolarum familiariũ decimotertio, epiſtola prima, De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. Idẽ lib. duodecimo: Hanc cogitationẽ toto pectore amplectare. Seneca epiſt. iij. Diu cogita an tibi in amicitiam aliquis recipiendus ſit: quũ placuerit fieri, toto illum pectore admitte. Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus: Quæ ſinceritas ac diſciplina eò pertinebat, ut ſyncera & integra, & nullis prauitatibus detorta uniuſcuiuſq; natura toto ſtatim pectore arriperet arteis honeſtas. Diuus Auguſtinus, Totis, ut aiũt, uiſceribus alicubi dixit, ueluti tropum uulgi conſuetudine molliens. Hebræi dicunt Toto corde.

Molli brachio, Leui brachio. XXVII

His penè diuerſum eſt, Molli brachio, & Leui brachio, cũ indiligentẽ operã ſignificamus. Cicero epiſtolarũ ad Atticum lib. ſecundo: Quod me quodammodo molli brachio de Pompei familiaritate obiurgas, nolim ita exiſtimes. Idem ad eundẽ libro quarto: Conſules, qui illud leui brachio egiſſent, rem ad ſenatum detulerunt.

Omni telorum genere oppugnare. XXVIII

Reperitur apud idoneos ſcriptores, Omni telorũ genere oppugnare, pro eo qđ eſt, modis oĩbus inſectari. Metaphora ſumpta uideri poteſt ex illo uerſiculo Homerico,

Ἔγχεΐ τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν. id eſt,

Haſtisq́; gladijsq́;, & ſaxis grandibus urgent.

Cui finitimum eſt, Cæſim ac punctim. Nam his duobus modis hoſtem impetimus.

Cominus atq; eminus. XXIX

Ad eandem formã pertinet ἐγγύθεν & πόῤῥωθεν, id eſt, Cominus atq; eminus. Tranſlatũ & hoc à bello, in quo nunc conſerti pugnant gladijs, nunc machinis procul tela in hoſtem torquent. Id ſi ad animi res transferatur, fiet uenuſtius. Cũ hominibus habenda pax, cæterũ cum uitijs cominus atq; eminus pugnandum. Qui cominus pugnant, σταδίῳ μάχεσθαι dicuntur: qui haſtis, διὰ δοράτων μάχεσθαι dicuntur.

Omnem mouere lapidem. XXX

Πάντα λίθον κίνει, id eſt, Vnumquenq; moue lapidem. hoc eſt, omnia experire, nihilq́; intentatũ relinque. Quod adagium hoc pacto natũ eſſe pleriq; ferunt. Xerxes Græcos bello adortus, cũ eſſet apud Salaminẽ ſuperatus, ipſe quidem inde ſe mouit, uerũ Mardoniũ reliquit, qui ſuo nomine bellũ proſequeretur. At cum hic quoq; in Platæis parũ proſpere pugnaſſet, fugatusq́; eſſet, fama uulgo inualuit, Mardonium intra ambitũ territorij ſui theſaurũ ingentẽ humo defoſſum reliquiſſe. Hac ſpe pellectus Polycrates Thebanus, eum agrum cõmercatus eſt. Verum ubi iam multum diuq; theſaurum quæſiſſet, nec quicq; pficeret, Delphicũ oraculũ conſuluit, qua ratione poſſet eas pecunias inuenire. Apollo reſpondit his uerbis, πάντα λίθον κίνει, id eſt, Vnumquenq; moue lapidẽ. Id ſimul atq; feciſſet, multã auri uim reperiſſe ferunt. Sunt qui metaphoram ſumptam exiſtiment ab his, qui cancros uenanť in littore. Nam hi plerunq; ſub ſaxis latitãt, quę mouent qui cancros quęrunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum: πάντα κινήσω πέτρον, id eſt, Omnem mouebo petram, hoc eſt, omnia periclitabor. Euripides in Heraclidis: πάντα κινῆσαι πέτρον, ſentiens nihil non fieri. Plinius Iunior in quadam epiſtola: Ego iugulum ſtatim uideo, hũc premo. Premit certe quod elegit, ſed in eligendo frequẽter errat. Reſpondi poſſe fieri, ut genu eſſet, aut tibia, aut talus, ubi iugulum putaret. At ego, inquam, qui iugulũ perſpicere non poſſum, omnia pertento, omnia experior, πάντα deniq; λίθον κινῶ. id eſt, omnem lapidem moueo. Diuus Baſilius ad nepotes: Ad qđ ut uiaticum paremus, omnis lapis, ut dici ſolet, mouendus eſt. Fortaſſis huc alluſit & Theocriticum illud in Bocoliaſtis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.

De Galatea laſciuiente atq; omnia tentante, quo Polyphemũ in ſe prouocaret, id quod alibi retulimus. Scholiaſtes admonet prouerbio dici, ſignificans idem ualere qđ πάντα κάλων σείειν, id eſt, omnem mouere funẽ. Addit metaphorã ſumptam à ludo quopiam, in quo qui non poteſt alia ratione uincere concertatorẽ, mouet à linea lapidem, qui dicitur rex. Nam quod adfert de ſtatua ſaxea, quam ſua forma mouere poſſit Galatea, coactius eſt, mea quidem ſententia.

Omnem rudentem mouere. XXXI

πάντα κάλων σείειν, id est, omnem funem mouere. Aliunde ducta metaphora, sensum eundem efficit. Aristophanes in Equitibus:

Νῦν δεῖ σε πάντα δὴ κάλων ἐξιέναι,
Καὶ λῆμμα θύειον φορεῖν, καὶ λόγους ἀφύκτους. Quorum uersuum hic est sensus,
Nunc te necesse est omnem rudentem expedire,
Et lemma ferre uehemens, ac rationes ineuitabiles.

Lucianus in Pseudomante: Καὶ πάντα κάλων ἐκίνουν ἀμύνασθαι βουλόμενος, id est, Atque omnē mouebam funē, hominē ulcisci cupiens. Apollonius in epistola ad Euphratem: πάντα φασὶ δεῖν τὸν ἔμπορον κάλων σείειν, id est, Negociatorē aiunt omnē funem mouere oportere. Vsurpauit & Plato in dialogo cui titulus Sisyphus, σκοπῶμεν νὴ Δία, ἀκριβῶς μὲν τὸ λεγόμενον γε πάντα κάλων ἐφιέντες, καὶ πᾶσαν φωνὴν ἐφιέντες. id est, Cōsideremus itaque per Iouem, exacte omnē quod aiunt rudentem laxantes, & omnē uocem emittentes. Iulius Pollux lib. de uocabulis rerū primo: ἐπλέομεν πάντα ἀνασείσαντες κάλων, καὶ ἅπασι κάλοις, id est, Nauigabamus omni moto rudente, & omnibus rudentibus. Ad eum modum significat difficilem nauigationem, in qua sint omnia tentanda.

Omnem iacere aleam. XXXII

Omnem iacere aleam, est rem uniuersam periclitari, fortunæque arbitrio cōmittere. Si quidē alea fortunæ ludus est magis quàm artis. Vnde prouerbiali figura si quando ancipitē rei euentū significamus, quasi nō ab arbitrio iacientis, sed à fortuna pendentis, aleā iaci dicimus. Ita Terētius in Adelphis, uitam hominū perinde dixit esse, quasi cū ludas tesseris, ut quod iactu non cecidit, id arte ut corrigas. Lucianus in dialogo, cui titulus, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων: Τολμήσω ἀναρρῖψαι τὸν κύβον, id est, audebo tesseram iacere. Euripides in Rheso:

Χρὴ δ᾽ ἐπ᾽ ἀξίοις πονεῖν,
Ψυχὴν προβάλλοντ᾽ ἐν κύβοισι δαίμονος. id est,
Par est labore digna ferre præmia,
Quicunque uitam sortis obijcit aleæ.

Aristides in Pericle: Καὶ εἷς ὑπὲρ πάντων κύβος ἀνερρίπτετο, σωμάτων, χρημάτων, δόξης, ἡγεμονίας. id est, Vna super omnibus alea iaciebatur, uita, pecunijs, fama, principatu. C. Cæsar ad Rubiconē, qui fluuius Italiā à Gallia disterminat, paulisper secum hęsitans, animoque reputans, quàm arduā rem moliretur, posteaquàm ostento est animus additus: Eamus, inquit, quò deorū ostenta, quo inimicorum iniquitas uocat: iacta esto alea. Plutarchus in Apophthegmatis ad hunc modum dixisse refert: πᾶς ἀνερρίφθω κύβος, id est, Omnis iacta sit alea. Ad quod alludens Lucanus:

Cadat alea fati,
Alterutrum mersura caput. Plutarchus in uita Coriolani, extremā aleam in eundem sensum usurpasse uidetur, ὥσπερ ἔσχατον κύβον ἀφιείς, id est, Velut extrema iacta alea.

Item Petronius Arbiter:
Iudice fortuna cadat alea. M. Tullius libro De diuinatione ij. Non perspicitis aleā quandā inesse hostijs deligendis, præsertim, quum res ipsa doceat. Quum enim tristissima exta sine capite fuerint, quibus nihil uidetur esse dirius, proxima hostia litatur sæpe pulcherrime. Hic Tullius aleam dixit, casum. Prouerbium desumptum uidetur ex Menandro, Nam Athenæus libro decimotertio, hæc citat illius carmina è comœdia quæ inscribitur Arrhephorus, siue Tibicina:

Οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχῃς, τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
Γεγάμηκα γὰρ αὐτός, διὸ τοσοῦτό σοι παραινῶ μὴ γαμεῖν. id est,
Si quidem sapis, ne coniugem unquam duxeris.
Duxi ipse, proinde suadeo ne duxeris. Huic alter respondet:
Δεδογμένον τὸ πρᾶγμα, ἀνερρίφθω κύβος. id est,
Decreta res est, esto iacta hæc alea.

Græci uersus apud Atheneum nonnihil corrupti sunt scribarum inscitia. Sed nullo negocio possunt restitui. Sic enim scriptos primum arbitror,

Οὐ γαμεῖς ἂν νοῦν ἔχῃς γε καταλιπὼν τοῦτον βίον,
Γεγάμηκα γὰρ αὐτός, διὸ τοσοῦτον μὴ γαμεῖν,

Νῦν

νῶν ἐπαινῶ. Plato uitam humanam, teste Plutarcho, similem esse dixit alearum ludo, in quo & iacere oporteat accõmoda, & ijs quæ ceciderunt, recte uti. Quid cadat, id fortunæ in manu est: distribuere uero recte, quæ forte ceciderunt, id in nobis situm est. Quam collationem imitatus fuisse uidetur Terentius in Adelphis.

Vela uentis permittere. XXXIII

Neq; dissimili figura dixit Quintilianus in præfatione Institutionũ oratoriarum: Permittamus uela uentis, & oram soluẽtibus bene precemur. hoc est: æditionis ancipitem euentũ utcunq; cadet experiamur. Simillimũ est illud apud Senecã in Agamemnone: Fluctibus dedi ratem, hoc est, rem fortunæ arbitrio commisi. Theognis:

οὕνεκα νῦν φερόμεσθα καθ' ἱστία λευκὰ βαλόντες. id est,

Quare nunc ferimur tendentes carbasa uentis.

Venuste Græcis πλησίστιος φέρεσθαι dicitur, qui toto pectore summoq; conatu rapitur ad aliquid. Ita Plutarchus in Catone seniore de Scipione. Hunc Cato reprehẽdebat quod largitione corrumperet. Scipio respondit, sibi nõ opus esse quęstore nimium diligenti, quum ipse πλησίστιος, id est, plenis uelis ad bellum raperetur. Ouidius:

Et quoniam magno feror æquore, plenaq; uentis Vela dedi.

Sub omni lapide scorpius dormit. XXXIIII

Ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει. id est,

Sub omni lapide scorpius dormit, aut (ut metri quoq; ratio seruetur. est enim anapæsticus dimeter)

Est sub lapide scorpius omni.

Admonet adagium cauendũ esse, ne quis apud captiosos et calumniosos temere loquatur: quicquid enim attigerit, periculũ esse ne mordeatur. Constat autem scorpios solere sub saxis cubitare, quæ si quis tollat incautius, fit ut ictus uulnus accipiat. Conueniet & in morosos, qui quiduis causari solent: uel in pigros, qui friuola quædam prætexentes suffugiunt laborem. Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις,

Τὴν παροιμίαν δ' ἐπαινῶ
Τὴν παλαιάν, ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντὶ τὸ
Χρὴ μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν. id est,

Sermo mi uetus probatur,
Nam decet lapide sub omni
Mordeat ne rhetor, obseruare.

Nicandri commentator, hũc senarium citat ex Captiuis Sophoclis:

Ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ. id est,

Etenim hoc sub omni lapide scorpius excubat.
hoc est, nihil tutum, & omnia cauenda.

Asinus ad lyram. XXXV

Ὄνος λύρας, subaudi ἀκροατής, id est, Asinus lyræ auscultator. In eos, qui propter imperitiã nullo sunt iudicio, crassisq; auribus. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suę cuidam indidit. Eiusdem apud Gelliũ extant hęc uerba è satyra, cui titulus, Testamentũ: Si quis mihi filius unus, pluresue in decem mensibus gignuntur: si erunt ὄνοι λύρας, id est, asini ad lyrã, exhæredes sunto. ὄνους λύρας, appellat indociles bonarum artiũ, atq; intractabiles. Diuus Hieronymus ad Marcellam: Quos ego cum possem meo iure contẽnere (asino quippe lyra superflue canit) tamen ne nos superbiæ, ut facere solẽt, arguant. Et idem aduersus Vigilantiũ: Quanquã stulte faciam, magistro cunctorũ magistros quærere, & ei modũ imponere, qui loqui nescit, & tacere nõ potest. Verũ est illud apud Gręcos prouerbiũ, ὄνος λύρας. Lucianus de his qui mercede seruiunt: τί γὰρ κοινόν φασι λύρᾳ καὶ ὄνῳ; id est, Quid eñ cõmercij, quod dici solet, asino cum lyra? Idem aduersus indoctũ: ἀλλ' ὄνος λύρας ἀκούεις κινῶν τὰ ὦτα. id est, Sed asinus lyram audis, auriculas mouens. Vnde & hoc pacto effertur adagiũ: ὄνος τὰ ὦτα κινῶν, id est, Asinus auriculas mouens. Rursum ad hunc modũ: ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est, Asino quidam narrabat fabulã, at ille auriculas mouebat. In eos, qui cũ nihil intelligãt, tamẽ perinde quasi nihil nõ intelligant, ita nutibus alludũt, aut arridẽt dicentibus. Est aũt asino naturale, subinde mouere auriculas, ueluti significanti se iam intelligere, cũ nihil etiam audierit.

audierit. Aliquando referunt ad asinũ non auscultantẽ lyram, sed ipsum canere conantem. Lucianus, Καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ, καὶ ἁβρὸς εἶναι θέλῃ, ὄνος αὐτολυρίζων φασί, id est, Maxime si quãdo canit, cupitq́; festiuus ac lepidus uideri, asinus, ut aiũt, ipse lyra canẽs. Idẽ in Pseudologista: τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ὄνον κιθαρίζειν περιφερόμενον ὁρῶν, id est, Iuxta hoc ipsum q̃d uulgo dici solet, asinũ conspiciẽs cithara canere tentantẽ. Citatur & hic uersiculus:
ὄνος λύρας ἤκουσε, καὶ σάλπιγγος ὗς. id est,
Asinus lyram auscultauit, & porcus tubam.
Recte torquebitur in eos, qui indecore tentant artificium, cuius sunt imperiti, & à quo natura abhorrent. Festiuiter inuertit adagiũ Stratonicus apud Athenæũ libro Dipnosophistarum viij. Erat Cleon quispiam, cui nomẽ inditum boui: is cum scite caneret uoce, cæterum lyra non perinde uteretur, Stratonicus ubi canentem adisset: Olim, inquit, asinus ad lyram dictus est, nunc uero bos ad lyram.

Sus tubam audiuit. XXXVI

Σάλπιγγος ὗς ἤκουσε, id est, Tubam sus audiuit. In eos quadrabit, qui res quidẽ egregias audiunt, uerum eas neq; intelligunt, neq; mirant̃. Aut in eos, qui ijs quæ audiunt, neq; gaudent neq; cõmouentur. Equi tubarum clangore concitantur ad bellũ: suem abigat citius, quàm animet ad pugnam. Extat apud Suidam huiusmodi senarius:
ὄνος λύρας ἤκουσε, καὶ σάλπιγγος ὗς: id est,
Asinus lyram, sus audijt stolidus tubam.

Nihil graculo cum fidibus. XXXVII

Nihil graculo cum fidibus, id est, Nihil stolidis & imperitis cũ bonis literis. Nam graculus auis est ineptæ molestæq́; garrulitatis, atq; obstrepera, adeò ut à uoce qua sonat, nomen inditum putent, autore Quintil. i. Institut. lib. Tum sui generis conuentus amat, quo mutuo garritu strepitus fiat odiosior. Porrò cithara silentiũ postulat, & aures attentas. A. Gellius Noct. Atticarũ extrema lucubratione, sanè quàm eleganter hoc adagiũ torquet in quosdã pinguiore ingenio homines, stolidaq́; loquacitate præditos, prophanos, ἀμούσους, id est, à musarũ sacris alienos, qui politiores literas, elegantioremq́; doctrinam uel ridere possunt, uel etiam cõtemnere, intelligere nequaquã possunt, quos ea demum iuuat, quæ ipsi scilicet didicerũt, sordida, muta, indocta. Hi pari importunitate & alienæ doctrinæ obturbant, & suam inscitiã passim uendicant & inculcant, neminẽ præ se non contemnẽtes. Hoc igitur hominum genus Gellius à suis commentarijs, quibus nihil fieri potest neq; tersius, neq; eruditius, quasi fuste quodam abigens. Vetus est, inquit, adagium, Nihil graculo cum fidibus.

Nihil cum amaracino sui. XXXVIII

Atq; ei continenter simile quoddã subnectit: Nihil cum amaracino sui, hoc est, stolidis uel optima putent, displicentq́;. Amaracus herbæ genus, Siculorũ lingua à Cynaræ Cyprij regis eiusdem nominis filio dictũ, quem in hanc herbam conuersum fuisse fabulis proditum est. Cæterũ Seruius in primũ Æneidos, scribit Amaracum puerũ fuisse regis unguentariũ, qui casu lapsus dum ferret unguenta, maiorem confusione odorẽ creauit, unde & optima unguẽta amaracina dici cœperint. hunc postea in herbam amaracũ fuisse conuersum. Eadem dicitur & sansucum, & alijs atq; alijs nominibus, ut autor est Dioscorides in tertio libro, aitq́; gratissimi esse odoris, atq; totam odoratã. Plinius lib. xiij. cap. i. inter unguẽta nobilia & amaracini facit mentionẽ, refertq́; quondam in Coo fuisse laudatissimum: postea eodem in loco prælatum Melinũ: deinde docet uarijs unguentis admisceri sansucũ, quemadmodũ & Telino: quin etiam ex simplicis amaraci succo nobilissimũ unguentũ confici. Idem lib. xxi. cap. xxij. scribit in Cypro sansucum laudatissimum & odoratissimum nasci, eiusq́; uaria ostendit remedia: atq; ex eo oleum quoq; fieri, quod amaracinũ seu sansucinũ uocetur. Cum igitur huiusmodi sit amaracinum, contrà sue nihil immundius, nihil sordium amantius (quamobrẽ dixit Vergilius:
Immundi meminere sues. Præterea Flaccus:
Vel amica luto sus. Et, Lutulenta ruit sus.)
nihil profecto minus conuenit rostro suillo, quàm deliciæ unguentariæ: quipe cui id demum dulce olet, quod cœnum olet. Maximè quòd inter unguẽta, peculiari quadam naturę proprietate amaracinum inimicum est suillo generi, ita ut illis ueneni instar sit, si
quidem

quidem credimus Lucretio, cuius in sexto libro hi sunt uersus:

Denicq; amaracinum fugitat sus, & timet omne
Vnguentum, nam setigeris subus acre uenenum est.

Suem olim Ægyptij beluam usq; adeo spurcā ducebāt, ut si quis uel transiēs cōtigisset,
cōtinuo properaret ad flumē, se pariter ac uestem abluturus. Subulcos etiam indigenas
adeo inuisos haberi, ut nec in tēpla recipiātur, nec ad matrimoniū aut affinitates admit
tantur: autor Herodotus lib. ij. Ad hoc adagiū allusisse uidet M. Tullius cum ait: Illi ala
bastrus unguenti plena putet. id est, optima pro pessimis displicent. Simile quiddā dici
posset de scarabeo, cui unguentum pro stercore est, oletū pro unguento: id quod uulgo
quoq; dici solere propemodū innuit Plutarchus in cōmentario, in quo Stoicorum do-
gmata cū poetarum dictis componit: λέγουσι οἱ κάνθαροι τὸ μύρον ἀπολιπεῖν, τὰ δὲ δυσώδη
διώκειν, id est, Aiunt scarabeos unguentum fugere, graueolentia sectari.

Quid cani & balneo? XXXIX

Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ, id est, Quid cōmune cani cū balneo? Hoc equidē adagium
eo libentius refero, quod mihi refricat, renouatq; memoriā pariter ac desideriū Rodol-
phi Agricolę Frisij, quē ego uirū totius tū Germanię, tum Italiæ publico, summóq; ho-
nore nomino: illius, quę genuerit: huius, quæ literis optimis instituerit. Nihil em̄ unquā
hoc cisalpinus orbis produxit ōnibus literarijs dotibus absolutius, absit inuidia dicto.
Nulla erat honesta disciplina, in qua uir ille nō poterat cū summis artificib. cōtendere:
Inter Græcos græcissimus, inter Latinos latinissimus. In carmine Maronē alterū dixis-
ses: in oratione Politianū quendā lepore referebat, maiestate superabat. Oratio uel ex-
tēporalis adeo pura, adeo germana, ut nō Frisiū quempiā, sed urbis Romanæ uernacu-
lū loqui cōtenderes. Eloquētię tā absolutæ parē adiūxerat eruditionē. Philosophię my
steria ōmia penetrauerat. Nulla pars musices, quā nō exactissime calleret. Extremo ui-
tę tēpore ad literas Hebraicas, ac scripturā diuinā totū animū appulerat. Atq; hęc conā
tē fatorū inuidia uirū terris eripuit, nondū annos natū quadraginta, sicut accipio. Extāt
paucula quædā illius monimēta, epistolæ quæpiā, carmina itē uarij generis, Axiochus
Platonis Latinus factus, Isocrates ad Demonicū uersus. Tū una atq; altera oratio habi-
ta in publico scholasticorū Ferrariensiū cœtu: nam illic & didicit, & publice docuit. La
titabāt apud nescio quos, cōmentarij dialectices: nuper in publicū prodierūt, sed muti-
li. Verterat et Luciani Dialogos aliquot: sed, ut ipse erat glorię negligēs, & pleriq; mor
tales rē alienā sanè q̃ indiligēter curare solent, nondū in lucē emerserūt. Quanq; hęc ip
sa quæ extāt, tametsi ne ædita quidē ab ipso, planè diuinitatē quandā hominis prę se fe-
rūt. Verū ne uidear homo Germanus immodico patriæ studio cęcutire, Hermolai Bar
bari Veneti, de eo epitaphium subscribā, elegantissimum profecto, & de quo dubites,
utro sit dignius, ipsó ne qui scripsit, an hoc quem eo exornauit. Est autem huiusmodi:

Inuida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Frisij spemq; decúsq; soli.
Scilicet hoc uiuo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Quæso quid nostro Rodolpho potuit amplius, aut ōmino magnificētius cōtingere, q̃
testimoniū tam splendidum, tam plenū, idq; redditū non uiuo, sed iam uita defuncto?
Ne quis ab amore magis q̃ à iudicio profectū causari possit: Deinde nō à Germano, ne
quid patriæ cōmunis studiū eleuet testimonij pondus: deniq; ab eo uiro, qui nō solū Ita
liam suā, uerumetiā ōme seculū hoc nostrū illustrarit: cuius tanta est apud omneis erudi
tos autoritas, ut impudētissimū sit ab eo dissentire: tam insignis in restituēdis literis uti-
litas, ut aut à literis omnib. alienissimus, aut certe ingratissimus habeat, apud quē Her-
molai memoria nō sit sacrosancta. His itaq; tā plenis, tamq; absolutis uiri laudibus, eq-
dem fateor me peculiarius etiā atq; impēsius fauere, quód mihi admodū adhuc puero
contigit, uti præceptore, huius discipulo Alexādro Hegio Vuesphalo, qui ludū aliquā
do celebrē oppidi Dauentriensis moderabatur, in quo nos olim admodū pueri utriusq;
linguæ prima didicimus elementa: uir, ut paucis dicā, præceptoris sui simillimus: tā in-
culpatæ uitæ, q̃ doctrinæ nō triuialis: in quo unū illud uel Momus ipse calumniari for-
tasse potuisset, quod famæ plus æquo negligēs, nullā posteritatis haberet rationē. Pro-

inde si qua scripsit, ita scripsit, ut rem ludicrã haud seriam egisse uideatur. Quanquã uel sic scripta, sunt eiusmodi ut eruditorum calculis immortalitatẽ promereantur. Itaq; in hanc digressionẽ non temere sum expatiatus: nõ quo gloriose Germaniæ laudes iactarem, sed ut grati discipuli uicibus fungerer, & utriusq; memoriæ debitũ officiũ utcunq; persoluerẽ: propterea q alteri, uelut filij debeam pietatẽ, alteri tanq; nepotis charitatẽ. Nunc ad adagiũ, quod me quondã puellum, Græcanicæ linguæ rudẽ adhuc, didicisse memini ex epistola quadã longe doctissima Rodolphi mei, qua qdẽ ille senatui Hantuerpiensi, summa tũ fide, tum facundia suadere conat, ut ludo literario præficiãt aliquẽ, q bonas literas didicerit, nec, uti solẽt, infanti theologo, aut physico id muneris cõmittant: qui cũ se quacunq; de re dicere posse confidat, ipsum dicere quid sit, ignoret. Quid ẽm is faciet in ludo literario? Profecto, ut Græco diuerbio utar, id ipsum quod canis in balneo. Lucianus aduersum ineruditũ: καὶ τῶν ὁρώντων ἕκαστος εὐθὺς τὸ προχειρότατον ἐκεῖνο ἐπιφθέγγεται, τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; id est, Atq; unusquisq; conspicientiũ protinus illud uulgo tritissimũ in te iacit: Quid cani cũ balneo? Idẽ in Parasito: καὶ ἐμοί γε δοκεῖ, ὡς ἐν συμποσίῳ φιλόσοφος χρηστὸν εἶναι, οἷον ἐν βαλανείῳ κύων, id est, Ac mihi mea quidẽ sententia, tale quiddã uidet philosophus in conuiuio, quale canis in balneo. Quadrabit in eos, qui ad rem quampiam prorsus sunt inutiles, ita ut in balneo nullus est omnino canum usus.

Asinum sub freno currere doces. XL

Asinum sub freno currere doces, hoc est, doces indocilem. Nam equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrem cursum inutilis. Horatius:

Infelix operam perdas, ut si quis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Acron admonet prouerbialiter dictũ de asino. Est autem diuersum illi, quod alibi retulimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, Equum in campum.

Alienam metis messem. XLI

Ἀλλότριον ἀμᾷς θέρος, id est, Alienã metis messem. Duplex est usus huius adagij, quippe qd pariter & in eos cõuenit, qui cõmoditatibus aliena partis opera potiunt: & in hos, q negociũ nõ suum parũ diligẽter curãt. Ducta metaphora à uetusto more, quo uicini rustici in demetẽda segete mutuã inter sese operã cõmodabãt: Fit aũt hominũ more, ut in suopte quisq; negocio longe sit attẽtior q̃ in alieno. Id qď elegãter admonet Apologus ille de Cassita, quẽ nõ pigeret referre, nisi promptũ esset cuilibet apud A. Gelliũ legere. Potest & eò referri, qd aliquoties fit, ut eiectis ijs qui sementem fecerũt, alij in eorum locum succedãt, citraq; laborem alienis fruantur sudoribus: Vnde Maronis illud:

En queis conseuimus agros?

Aristophanes in Equitibus: τἀλλότριον ἀμῶν θέρος, id est, Alienã metẽs messem. Dictum est in Cleonẽ, qui in rem paratam, multisq; laboribus à Demosthene prius labefactam ueniens, Pylo capta, gloriã omnem uictoriæ in se transtulit, Demostheni præter inuidiam nihil relictum. Cui confine est illud Homeri ex Odysseæ libro primo:

Ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν. id est,
Quandoquidem impune uictum comedunt alienum.

Eandem sententiam Aristophanes in eadem fabula sic extulit:

Ἐγὼ δὲ περιπατῶν γ' ἀπ' ἐργαστηρίου
Ἑψοντος ἑτέρου τὴν χύτραν ὑφειλόμην. id est,
Ego obambulans ab officina longius,
Alio coquente, ollam paratam sustuli.

Penelopes telam retexere. XLII

Penelopes telam retexere, est inanem operã sumere, & rursum destruere quod effeceris. Natum ex Homero, qui lib. Odysseæ secundo fingit Penelopen Vlyssis uxorem, procos iam urgentes, hac conditione delusisse, ut tum se promitteret nupturã ubi telam quam habebat in manibus, absoluisset. Quam conditionẽ postea quàm illi accepissent, mulier astuta, quod interdiu texuisset, id noctu retexere cœpit:

Ἔνθα καὶ ἠματίη μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστόν,
Νύκτας δ' ἀλλύεσκεν ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο. id est,
Illa diurna quidem ingentem contexere telam,

Verum eadem admotis soluebat nocte lucernis.
Vsurpat hoc adagiũ Plato in Phædone. Itẽ Cicero Academ. quæst. lib. ij. Quid quod ea
dem, inquit, illa ars, quasi Penelopes telam retexens, tollit ad extremũ superiora. Sentit
aũt de dialectica, quæ ijsdem illis rationibus, quibus confirmauit aliquid, rursum soluit
ac destruit, ut nihil iam actũ uideat. Seneca De beneficijs quinto: Quid em̃ boni est, no
dos operose soluere, quos ipse ut solueres feceris? Aristides in defensione quatuor ora-
torũ: καὶ οὐκ οἶδα ὅν τιν᾽ ἱστὸν ἀναλύοντες. ὅσον γὰρ ἂν προκόψωσι τῆς σοφίας, τοσοῦτ᾽ ἀνταφαιροῦσι με-
γάλα φρονοῦντες, id est, Et telam nescio quam retexentes. Quantũ enim faciũt compen-
dij in sapientia, tantũ rursum dispendij, dum arrogantes euadunt. Hoc quoniã alijs prõ
uerbijs, quæ mox dicimus, subnectit, indicat nimirum & hoc esse prouerbium.

Annosam arborem transplantare. XLIII

γεράνδρυον μεταφυτεύειν, id est, Vetulam arborẽ transplãtare. In eos dicitur, qui sero
atq; exacta iam ætate conantur dediscere, quibus diu iuuenes assueuerint. Aut simplici
ter de ijs, quę frustra molimur, Neq; em̃ loco mouẽda arbor, ubi iam alte fixerit radices,
sed cũ plantula adhuc est. Nam ueteres negabãt arborem transferri oportere, uel mino
rem bima, uel maiorem trima: teste Plinio. Videtur aũt adagium ad quercum peculia-
riꝰ pertinere, quę omniũ altissime radices agit, Vt et ἀπὸ τῆς δρυός, γεράνδρυον. Siue quod
hanc arborẽ omnium primã arbitrantur fuisse. Quapropter & Ioui sacra arbor, & sylua
Dodonæa querna fuit, unde prima omniũ oracula reddita credũtur. Eleganter usus est
hoc adagio Seneca lib. epistolarũ xiij. Epistola prima: Hæc, inquit, si nimiũ tristia uide-
buntur, uillæ imputabis, in qua didici ab Ægialo diligentissimo patrefamilias (is enim
nunc huius agri possessor est) quamuis uetus arbustũ posse trãsferri. Hęc nobis senibus
discere necessarium est, quorum nemo non oliuetum alteri ponit.

Harenam metiris. XLIIII

Ἄμμον μετρεῖς, id est, Harenæ modũ quæris, siue metiris. hoc est, rem infiniti laboris at-
que inexplicabilẽ inceptas. aut, frustra conaris, quod nequeas efficere. Athenæus lib.
sexto, Alexidem quendã adducit, qui innumera dixerit ψαμμακόσια, uelut æquãtia nu-
merũ harenarum. ὀνόμασι δὲ χρώμενον ψαμμακοσίοις, id est, nominibus utens harenaginta,
ut Græce uocis figmentum imiter. Plato in Theæteto, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θα-
λάσσης λεγόμενοι χόες, id est, Magis illum latet, quàm maris, ut dicitur, harenæ.

Vndas numeras. XLV

Κύματα μετρεῖς, id est, Vndas numeras. Eundem cum proximo sensum habet. Vergi-
lius utranq; parœmiam eleganter attigit libro Georgicon secundo:
Quem si scire uelit, Libyci uelit æquoris idem
Discere quàm multæ zephyro turbentur harenæ.
Aut ubi nauigijs uiolentior incidit Eurus,
Nosse quot Ionij ueniant ad littora fluctus. Theocritus in Charitibus:
Ἀλλ᾽ ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ᾽ ᾀόνι κύματα μετρεῖν
Ὅσσ᾽ ἄνεμος χέρσον δὲ μετὰ γλαυκᾶς ἁλὸς ὠθεῖ. id est,
Nanq; perinde fiet quasi si numerare labores,
Quot uenti è pelago trudant ad littora fluctus.
Videri potest ab Æsopico quodã apologo natũ adagiũ, quẽ refert Lucianus in Sectis:
Olim quendã in maris littore sedisse, conantẽ singulas undas pernumerare: cũq; undas
undis trudentibus obrueret, animoq; male angeretur, quod eas numero complecti nõ
posset, adiẽs callida uulpes opportuno cõsilio sic hominẽ subleuauit, Quid angeris, in-
quit, propter undas quæ prætereũt? Hinc numerare incipias oportet, illas missas facias.

Surdo oppedere. XLVI

παρὰ κωφῷ ἀποπέρδειν, id est, Apud surdum crepitũ ædere, dicitur ubi quid frustra fit.
Aut ubi peccatur apud stupidos, qui non queãt sentire. Siue cum cõuicijs incessitur is
qui perinde negligit, quasi non audiat. Refertur à Diogeniano & à Suida.

Aranearum telas texere. XLVII

Τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν, id est, Aranearũ telas texere. Est in re friuola, nulliusq; frugis in-
finitum atq; anxium capere laborẽ. Refertur prouerbij uice à diuo Basilio in initio e-
narrationis Hexameron. Vnde & apud Diogenẽ Laertium in uita Zenonis, philoso-

phus quidam rationes dialecticas, aranearum textis similes esse dicebat, quæ cũ operosum quiddam atq; exactum præ se ferant, tamen nugatoriæ sint atq; imbecilles. Et alius quispiam leges cum aranearum textis comparabat, quæ cum à magnis auibus facile discinderentur, muscas duntaxat irretirent.

Laterem lauas. XLVIII

Feruntur huic confines aliquot apud Græcos parœmiæ, quibus operam inanem significamus. ueluti πλίνθον πλύνεις, id est, Laterem lauas, id quod usurpat Terentius in Phormione, Loquar ne? Incendam. Taceam? instigem. Purgem me? Laterem lauem. Theocritus in Charitibus:

καὶ ὕδατι νίζειν θολερῷ διαειδέα πλίνθον. id est,

Et nigram silicem lauisse liquentibus undis.

Lapidem elixas. XLIX

Cui simillimũ est, quod refertur apud Aristophanẽ in comœdia cui titulus σφῆκες, λίθον ἕψεις, id est, Lapidem decoquis. pro eo quod est, inaniter laboras. Ἀλλ᾽ ὅτ᾽ αὖ ἀντιβολοίης, κάτω κύψας ἂν οὕτω, λίθον ἕψεις ἔλεγεν, id est, Quin ubi quis obsecrauerit, demisso sic capite, lapidem decoquis, inquit. Neq; enim unquã mollescit lapis, quantumuis diutina coctione. Generaliter conueniet in quamuis inanem operam, speciatim in hominem durum, nullisq; precibus mollescentem.

Æthiopem lauas: Æthiopem dealbas. L

Eandem uim habent, αἰθίοπα σμήχεις, id est, Æthiopem lauas. Et, αἰθίοπα λευκαίνεις, id est, Æthiopẽ dealbas. Lucianus in libro contra indoctum: καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρῶ, id est, Ac iuxta prouerbium, Æthiopem lauare conor. Nam natiuus ille Æthiopum nigror, quem Plinius ex uicini syderis uapore putat accidere, nulla abluit aqua, neq; ulla ratione cãdescit. Hoc item peculiariter quadrabit, cum res parum honesta uerborũ fucis adornatur, aut cũ laudatur illaudatus, aut docetur indocilis. Adagium ortũ uideri potest ab Æsopica fabula. Nam quidam mercatus Æthiopem, & existimãs eum colorem non natura, sed superioris domini negligentia accidisse, nihil non adhibuit eorum, quibus uestes candefieri solent: adeoq; perpetuis lotionibus miserum diuexauit, ut illum in morbum impulerit, colore, qui fuerat, manente.

Arare littus. LI

Αἰγιαλὸν ἀροῦν, id est, Arare littus. Est sterilem operam sumere. Ausonius ad Theonẽ,

Quid geris extremis positus telluris in oris
Cultor harenarum uates, cui littus arandum?

Significãs eum inaniter laborare. Huius peculiaris usus erit, cum officium impenditur in eũ, à quo nihil sis fructus aliquando percepturus: ueluti si quis doceat ὄνον λύρας, aut beneficiũ collocet in ingratum. Salsitas enim facit, ut littorales oræ fermè sint steriles: quod etiã prouerbio testatũ est: ἁλμυρὸν γειτόνημα, id est, Salsuginosa uicinia, pro sterili. Est aũt adeo sterilis humor marinus, ut nec arbores ferat. Atq; huiusce rei uarias adfert causas Plutarchus in cõmentario De causis naturalibus, primo statim problemate.

Harenæ mandas semina. LII

Εἰς ψάμμον σπείρεις, id est, Harenæ mandas semina. Propterea quod steriles harenæ, maximè littorales, nec idoneæ ad sementem. Oenone Paridi apud Ouidium,

Quid facis Oenone, quid harenæ semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.

Atqui in nostra Brabantia sunt agricolæ tam industrij, qui sitientissimas harenas cogãt (& triticum ferre.

In aqua sementem facis. LIII

Εἰς ὕδωρ σπείρεις, id est, In aqua sementem iacis. Theognis,

Ἶσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς, id est,

Par ut qui æquoreis semina mandet aquis.

Loquitur de his, qui beneficiũ conferunt in ingratos atq; improbos homines: idq; perinde perire dicit, quasi sementẽ facias in undis marinis. Aristophanis interpres & hoc pacto effert prouerbium, κατὰ θαλάττης σπείρεις, id est, in mari sementem facis.

In saxis seminas. LIIII

Κατὰ πετρῶν σπείρεις, id est, In saxis sementẽ facis. Quò quidẽ allusisse credi potest allegoria

goria euangelica de ſemine, qđ in petras inciderit. Nam hoc terrę genus ferè ſterile eſt, uel quia non poteſt aratro proſcindi, uel quia q̃d ſatum eſt, nō habet quò radices agat.

Ignem diſſecare. LV

Εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν, id eſt, Ignem diuerberare. Ad hanc formā pertinet, quanquā hoc inter Pythagorica retulimus ſymbola. Ariſtides in cōmuni deſēſione quatuor Rhetorū, ἐλελήθεις δ' ἄρα σαυτὸν ἁπάσαις ταῖς παροιμίαις ἐνεχόμενος, εἰς πῦρ ξαίνων, καὶ λίθον ἕψων, καὶ σπείρων τὰς πέτρας; id eſt, Nō intelligebas aūt teipſum omnib. illis prouerbijs obnoxiū eſſe: quod ignē diuerberares, quod lapidē elixares; quod in ſaxis ſementem faceres? Taxat Platonem, qui apud Dionyſium tyrannum nullum omnino fecerit operæ precium.

In aqua ſcribis. LVI

Καθ' ὕδατος γράφεις, ἢ εἰς ὕδωρ γράφεις, id eſt, In aqua ſcribis. hoc eſt, nihil agis. Lucianus in Tyranno: παίζεις ὦ Χάρων, ἢ καθ' ὕδατός φασιν ἤδη γράφεις, παρὰ Μικύλλου τινὰ ὀβολὸν προσδοκῶν; id eſt, Vtrū ludis Charon, an iam in aqua (quod aiūt) ſcribis, q̃ quidē à Micyllo obolū aliquē expectes? Plato in Phædro: οὐκ ἄρα σπουδῇ αὐτὰ ἐν ὕδατι γράψει μέλανι, σπείρων διὰ καλάμου; id eſt, Num hæc ſtudioſe in aqua ſcribet nigra, ſeminans calamo? Extat huiuſmodi ſenarius inter ſententias Græcas:

Ἀνδρῶν φαύλων ὅρκους εἰς ὕδωρ γράφε. id eſt,

Hominum improborum inſcribe iuſiurandum aquæ.

Id ita deprauat Xenarchus in Pentathlo apud Athenæum libro decimo,

Ὅρκους δ' ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὕδωρ γράφω. id eſt,

Inſcribo uino ſi qua iurat fœmina. Item Catullus,

Mulier cupido quod dicit amanti,
In uento & rapida ſcribere oportet aqua.

In harena ædificas. LVII

Εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς, id eſt, In harena ædificas. Ad quod euangelica parabola uidetur alludere. Non cōſiſtit, quod ſuper harenā ſtruxeris. Proinde recte uſurpabitur, ubi quis negocium aggreditur inutile futurum, utpote non recte iactis ante fundamentis.

Ventos colis. LVIII

Ἀνέμους γεωργεῖς, id eſt, Ventos colis, Colis aūt dico, pro eo quod eſt, agricolationē exerces. Refertur à Zenodoto: dicitur in eos, qui è ſuis laboribus nihil fructus reportant.

Ferrum natare doces. LIX

Σίδηρον πλεῖν διδάσκεις, Ferrū fluitare doces. De ijs, qui rem conantur, quæ repugnante natura, nequaquam fieri poſſit.

Cribro aquam haurire. LX

Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖ, ἢ ἐπιφέρει, id eſt, Cribro aquā haurit. Quod etiā in obliuioſos nō incōcinne dicetur. Plautus in Pſeudolo: Non pluris refert, quàm ſi imbrem in cribrū geras. Id aūt olim inter ἀδυνατώτατα habitū, uel illud eſt argumento, quod inter prodigia refertur, Tuciam uirginē Veſtalem, aquā cribro tuliſſe, anno ab urbe condita ſexcenteſimonono: teſte Plinio lib. xxviij. cap. ij. Cuius meminit Dionyſius Halicarnaſſęus lib. Romanarū antiquitatum ſecundo. Sumptum à fabula Danaidum puellarū, quas Plato ſcripſit apud inferos hoc pœnę genus pendere, ut aſſidue aquā in doliū pertuſum uaſis item pertuſis inferant. Alciphron in epiſtola Galeni ad Cyrtonē: Καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο εἰς Δαναΐδων τοὺς ἀμφορέας ἐγχέομεν πίθους. id eſt: Ac iuxta prouerbium, amphoras in Danaidum dolia infundimus. Lucianus in Timone: ὥσπερ ἐκ κοφίνου τετρυπημένου. id eſt: Tanquā è cophino perterebrato. Effertur & hunc ad modum: εἰς πίθον τετρημένον ὕδωρ ἀντλεῖς, id eſt: In dolium pertuſum aquā hauris. Plautus in Pſeudolo: In pertuſum ingerimus dicta dolium: operam ludimus.

Apud fimum odorum uaporem ſpargis. LXI

Εἰς κόπρον θυμιᾷς. id eſt: In fimum aromatum odorē ſpargis. Nam perit omnis fragrantia, fimiq; fœtore uincitur. Eſt apud Suidam. Cōueniet autem in hos, qui rem egregiam indignis adhibent: quod genus eſt illud, In lente unguentum.

Oleum & operam perdidi. LXII

Eodē pertinet & illud, qđ eſt apud Plautū in Pœnulo: Tum pol ego & oleū & operā perdidi. id eſt, quicquid inſumpſi, ſeu rei, ſeu laboris, id fruſtra inſumptū eſt, Metapho-

ra ducta est à gladiatorũ ac palæstritarum certaminibus: in quibus certaturi, unguẽtis quibusdã oleaceis perungebant. Cicero in Epistolis: Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contẽpseris? in quibus ipse Pompeius profitetur se & oleũ & operam perdidisse. Quanquam potest & ad lucubrantiũ lucernas referri: sicuti Cicero fecisse uidetur, scribens ad Atticum lib. xiiį. Ante lucẽ cum scriberẽ contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaraui nescio quid ad te, & ante lucẽ dedi. Idem ad eundẽ alibi: Non defleamus, ne & oleũ & opera nostræ philologiæ perierit, sed conferamus trãquillo animo. Quo quidẽ in loco plus habet gratiæ, quod ad rẽ animi translatũ sit. Ergo hic oleum pro sumptu positũ est, Nam & sic efferẽ adagiũ. Plautus in Rudentibus: Et operam & sumptũ perdunt. Eodẽ pertinet etiã illud, quod coruus ille salutator sonare didicerat: Opera & impẽsa periiį. Cuius fabulæ meminit Macrobius lib. Saturnaliũ iį. Eam, quoniã haudquaquã indigna memoratu uidet, nõ grauabor adscribere, idque ipsius uerbis. Sublimis, inquit, Actiaca uictoria reuertebat Octauius. Occurrit ei inter gratulantes coruũ tenens, quẽ instituerat hoc dicere, Aue Cæsar uictor Imperator. Miratus Cæsar officiosam auẽ, uiginti milibus nummûm emit. Socius opificis, ad quẽ nihil ex illa liberalitate peruenerat, affirmauerat Cæsari illũ habere & alium coruũ, quẽ ut afferre cogeretur, rogauit. Allatus, uerba quæ didicerat expressit: Aue uictor Imperator Antoni. Nihil exasperatus, satis duxit iubere illũ diuidere donarium cum contubernali. Salutatus similiter à psitaco, emi iussit eum. Idem miratus in pica, hanc quoque redemit. Exemplum sutorem pauperẽ solicitauit, ut coruum institueret ad parem salutationem: qui impendio exhaustus, sæpe ad auẽ non respondentẽ dicere solebat, Opera & impensa periiį. Aliquando tamen coruus cœpit dicere dictatã salutationẽ. Hac audita dum transit Augustus respõdit, Satis domi salutatorũ taliũ habeo. Superfuit coruo memoria, ut & illa quibus dominũ querentẽ solebat audire, subtexeret, Opera & impẽsa periiį. Ad quod Cæsar risit, emique auẽ iussit, quanti nullã adhuc emerat. Hactenus Macrobiį uerba reddidimus. Diuus Hieronymus ad Pammachiũ, uidetur huic adagio uelut alterũ quoddã adagiũ subtexuisse: Oleũ perdit & impensas, qui bouẽ mittit ad ceroma. Siquidem hoc ipsum, Bouẽ ad ceroma mittere, prouerbiũ sapit: pro eo quod est, docere indocilẽ: aut ad id muneris quempiã asciscere, ad quod obeundũ minime sit idoneus, uidelicet ingenio repugnante. Nam ceroma dicitur unguentũ, quo olim unguebantur athletæ. id ex oleo certisque terræ generibus conficiebatur. Porrò ad certamina bos inutilis est.

Reti uentos uenaris. LXIII

Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς. id est, Reti uentos captas. De frustra laborantibus: aut qui stulte sequuntur ea, quæ nulla sit assequendi spes. Aut qui rem inanem inaniter captant. Nam utre contineri uentus potest, reti nequaquam.

Tranquillum æthera remigas. LXIIII

Αἰθέρα νηνέμον ἐρέσσεις. id est: Aere tranquillo remigas. Apud Zenodotum refertur de incassum laborantibus: perinde est quasi dicas, Aerem diuerberas, remigantium more.

Mortuum flagellas. LXV

Νεκρὸν μαστίζεις, id est, Mortuum flagellas. In eos, qui obiurgãt illos, qui nihil prorsus obiurgatione commoueantur, Aut qui uita defunctos insectantur ac lacerant.

Ollam exornas. LXVI

Χύτραν ποικίλλεις, id est, Ollam exornas, siue picturas. De iįs, qui in re uehementer absurda frustra conantur. Ineptus enim labor, ollæ uasi contempto, & culinariįs usibus destinato, picturę lenocinium adhibere. Cui simillimum quiddam uulgo iactatur, Bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

Ouum adglutinas. LXVII

Ὠὸν κολλᾷς, id est, Ouum glutino cõpingis. Refertur à Diogeniano. Ridicule laborat, qui fractum oui putamen glutino sarcire & coagmentare conetur.

Vtrem cædis. LXVIII

Ἀσκὸν δέρεις, id est, Vtrem cædis, aut utrem excorias. Extat apud Aristophanẽ in Nubibus. Ad quod allusisse uidetur Apuleius in Asino, cum meminit de tribus utribus à se percussis ac uulneratis. Sumptũ uel à Bacchi sacris, uel ab iįs, qui percussis utribus inanem mouent strepitum.

Corvum.

Vtrem uellis. LXIX

Huic simillimũ: ἀσκὸν τίλλεις. i. Vtrem uellis. uel quod non sentiat, uel ꝙ pilis careat.

Actum agere. LXX

Terentius in Phormione: Ohe actum, aiunt, ne agas, τὸ πραχθὲν μὴ πράξῃς. A iudiciorum cõsuetudine sumptũ, qua fas non est iterũ agere causam, de qua iam sit pronunciatum. Plautus: Rem actã agis. id est, incassum laboras. Q. Fabius apud T. Liuiũ Dec. iij. li. viij. Scio multis uestrum uideri, patres cõscripti, rem actã hodierno die agi, & frustra habiturũ orationẽ, qui tãquã de integra re, de Africa prouincia sentẽtiã dixerit. M. Tullius libello De amicitia, indicat dici solitũ de negocio, quod prępostere geritur. Sed cũ multis, inquit, in rebus negligentia plectimur, tum maxime in amicis & deligendis & colendis, Præposteris enim utimur consilijs, & acta agimus, quod uetamur prouerbio.

Cotem alis. LXXI

Ἀκόνην σιτίζεις. id est, Cotem alis. Dicitur in homines edaces, plurimiꝙ cibi: qui nihilo tamen habitiores inde reddantur. Nam in cotis macilentiã hodieꝙ uulgo iactatur adagium, cum aiunt, Tam pinguem quàm cotem: macilentũ quempiam esse significantes. Hermolaus Barbarus in epistola quadam ad Picum interpretatur hoc prouerbium ꝑ male collocare beneficium, unde non sit reditura gratia: ut affine sit illi, quod alibi dicetur: Ale luporum catulos: quum ex beneficio redit mala gratia.

Hylam inclamas. LXXII

Ὕλαν κραυγάζεις. id est, Hylam inclamas. De frustra uociferãtibus: aut in genere, de nihil proficiẽtibus. Ab huiusmodi casu natum adagium. Hylas Theodamantis filius, cũ esset inter argonautas formosus adolescens, adamatus est ab Hercule. Is cũ esset in Mysia, forte aquatum egressus, in fonte perijt: unde & à Nymphis adamatus ac raptus fingitur. Ad hunc uestigandum missus est Polyphemus, qui ingenti uociferatione nomẽ inclamabat Hylæ, neꝙ quicquam tamen profecit. Atꝙ hinc ortum prouerbium. Vergilius uidetur ad nautarum clamorem retulisse, cum ait:

His adiungit, Hylam nautæ quo fonte relictum
Clamassent, ut littus Hyla, Hyla omne sonaret. Meminit huius et Theocrit. in Idyl. N.
τρὶς μὲν ὕλαν ἄϋσεν, ὅσον βαθὺς ἤρυγε λαιμός,
τρὶς δ' ἄν ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δὲ ἵκετο φωνή. id est,
Ter quanto potuisset Hylam clamore uocabat,
Mugitum intendens imo de gutture uocis.
Ter puer audijt, ac tenuis uox perculit aures.

Nihil obstat, quo minus ad sacrorum consuetudinem referatur, quæ in Hylæ rapti memoriam sunt instituta: in quibus Hylæ nomen inclamabatur. Id fuerit uenustius atque concinnius, ubi quis rem absentẽ frustra desiderat, uel deplorans, uel optans. Vt si quis ad inopiam redactus, optaret sibi centum talenta, quæ quondam habuisset. Ad hãc parœmiam respexisse uidetur Aristophanes in Pluto:

ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα, καὶ μάτην καλεῖς. id est,
Desideras absentem, inaniter uocans.

De Mercurio dictũ, placẽtas illas deplorãte, quas in sacris cõsueuerat aliquãdo edere.

Inaniter aquam consumis. LXXIII

Ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ. id est, Inaniter cõsumis aquã In eos quadrabit, qui frustra suadẽt. A prisco more iudiciorũ sumptum, in quibus ad clepsydræ modum dicebatur. Æschines contra Demosth. ostendit primam aquã infundi solere actoribus, alterã patronis, tertiã iudicibus, ad pœnã constituendã, nisi primis sententijs reus fuisset absolutus. Et Demosth. Æschinẽ prouocat, ut uel in sua aqua, si possit, dicat, quod decretũ fuisset ipso unꝙ autore scriptũ. ἀναστὰς ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω. Huc alludens Lucianus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, in rhetorẽ quendã iocatur, qui apud barbaros in cõuiuio diceret, nõ ad aquæ, sed ad amphoræ uinariæ modum. Idem in Bis accusato: Ἐκείνῳ γὰρ τὸ γοῦν ὕδωρ ῥεῖ. i. Nã illius sanè in pręsentia fluit aqua. Videtur id subindicare Plato in Theęteto, cũ ait, quosdã πρὸς μικρὸν ὕδωρ, id est, ad pusillũ aquæ docere posse quę gesta sint. Idẽ in eodẽ: Κατεπείγει γὰρ ὕδωρ ῥέον. id est, Vrget enim aqua fluẽs. quod oratoris sit ad præscriptas clepsydras dicere. Apul. in Asino aureo: Rursum pręconis amplo boatu

citatus accusator quidam senior exurgit,& ad dicēdi spacium, uasculo quodam in uicē colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusa aqua, populũ sic adorat. Plinius iunior Falconi: Et qui iubere posset tacere quemcũq;, huic silentiũ clepsydra indici. Idem Arriano: Dixi horis penè quinq;. Nã uiginti clepsydris, quas spaciosissimas acceperam, sunt additæ quatuor. Quintilianus lib. xij. Et si quid ipse tibi sumas, probandum est, & laboratam cõgestamq; dierũ ac noctiũ studio actionem, aqua deficit. Marcus Tullius in calce secundi libri Tusculanarum quæstionum, Cras ergo ad clepsydrã, sic enim dicimus. Idem De oratore lib. iij. de Pericle loquens: At hunc, inquit, non clamator aliquis ad clepsydrã latrare docuerat, sed (ut accepimus) Clazomenius ille Anaxagoras, uir summus in maximarũ rerũ scientia. Philetas apud Atheneũ li. ij. τοσαῦτα ὥσπερ οἱ ῥήτορες πρὸς ὕδωρ εἶπον. id est, Tantum, ut solēt rhetores, ad aquam dixi. fuerat autem de aqua sermo. Hinc captata est allusionis gratia. Demades iocabatũ in Demosth. ὑδροπότην, quod cæteri quidem ad aquam dicerent, Demosthenes ad aquã scriberet. Philostratus in Adriano sophista τοὺς ἀπὸ κλεψύδρας appellat sophistas qui ad aquã exercebantur. Porrò prisci lineis & umbris horas distinguebant. P. Scipio Nasica primus reperit clepsydram, qua nubilo quoq; die & noctibus, horæ distinguerentur. Nũc pro clepsydris, clepsammis & αὐτομάτοις utuntur horologijs.

In aere piscari, Venari in mari. LXXIIII

Eiusdẽ generis sunt & illa, quæ Plautus usurpat in Asinaria: In aere piscari, & in mari uenari iaculo. Quadrabunt simpliciter in eos, qui frustra moliunt τὰ ἀδύνατα, aut qui prępostere ibi quærunt aliquid, ubi ne sperari quidem possit. Vt si quis in magistratib. uitam trãquillam, in uoluptatibus beatam, in opibus felicem quærat. Itaq; Libanus seruus ab hero suo Demæneto iussus ut uxorem ipsius argento defraudaret, significãs nulla ratiõe fieri posse, ut à muliere tenacissima quicquam auferretur: Iube, inquit, una me opera piscari in aere, uenari autem iaculo in medio mari.

Aquam è pumice postulas. LXXV

Superiori nõ admodũ diuersum, quod apud eundem poetã legitur: Aquã è pumice postulare, pro eo quod est, frustra ab alio petere, cuius ipse à quo petas, maximè sit indigus. Nihil em̃ pumice lapide siccius, nihil siticulosius. Perinde ac si qs ab indoctissimo doceri postulet, ab incõsultissimo consiliũ expectet, ab egeno munus, ab inope præsidiũ: deniq; ab auaro ac tenaci pecuniã. Plaut. Nam tu aquã è pumice nũc postulas, qui ipsus sitiat. Pumex (inquit idẽ) nõ æque est aridus, atq; hic senex. Est autẽ pumex lapis cauernosus, quo solēt poliri codices: naturæ adeo siccæ, ut si in urceũ bullientẽ immiseris, feruorẽ extinguat: nõ solũ ad tẽpus, sed in totũ. Nec aliud in causa putat esse Theophrastus, nisi quod uehemẽtissima siccitate spumã totã ad se trahere nitatur. Meminit & de Chio quopiã Eudemo, qui pumice acri cõsperso aceto, munire sese cõsueuerit, ut post septimã ellebori potionẽ, nec balneis, nec uini potatione prouocaretũ ad uomitũ.

Nudo uestimenta detrahere. LXXVI

Ad hanc sententiã pertinet hoc quoq;, quod ab eodem est usurpatũ poeta: Nudo uestimẽta detrahere, pro eo quod est, ab eo sperare emolumentũ, cui ne sit quidem quod auferri queat. Sic enim idem Libanus in Asinaria Plautina admonitus ab hero, ut ab ipso per fallaciam argentũ abraderet, quo filio emeretur amica: Maximas, inquit, nugas agis: Nudo detrahere uestimenta me iubes. Adducit & D. Chrysostomus prouerbium uulgo iactatum, quo dicebant, Nec à centum uiris unum nudum spoliari posse. Apuleius Asinus libro primo scripsit, Nudum nec à decem palæstritis posse spoliari.

Anthericum metere. LXXVII

Τὸν ἀνθέρικον θερίζειν. id est, Anthericum metere, dicebãtur, qui laborẽ inanem ac sterilem caperent. Anthericus, herbę genus, quod meti nõ possit, sed uelli manibus necesse est, uelut & linum. Antherices uocantur summa spicarum fastigia, siue atheres. Herodotus asphodeli caules antherices uocat, teste Suida: quos et tenaciores ait esse, quàm ut frangi queant. Antherici meminit & Plinius lib. xxi. cap. xvij. In Græcorum cõmentarijs reperio promiscue positum Antherices, & atherices.

Ex harena funiculum nectis. LXXVIII

Ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν. id est, Ex harena funiculũ nectere. Est frustra conari, ꝗd nulla

nulla ratione potest effici. Quid enim stultius, q̃ ex harena quæ nullo modo cohęrescit funẽ uelle nectere? Prouerbiũ utrunq;, nempe tum hoc, tum quod proxime retulimus, usurpat Aristides in cõmuni defensione quatuor oratorũ: Καταδύντες δὲ εἰς τοὺς χηραμοὺς, ἐκεῖ τὰ θαυμαστὰ σοφίζοντες σκιᾷ τινὶ λόγους ἀναπλάττοντες, ἔφης ὦ Σοφόκλεις, τὸν ἀνθέρικον θερίζοντες, τὸ ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκοντες, οὐκ οἶδα ὄντιν' ἱστὸν ἀναλύοντες. id est, Verũ abdẽtes sese in secessus quosdã, illic admirãdã illã cõminiscunt̃ sapiẽtiã, umbra quadã adtrahẽtes uerba, quẽadmodũ abs te dictũ est Sophocles, anthericũ metẽtes, ex harena nectẽtes funiculum, et haud scio quã retexẽtes telam. Significat his adagijs, umbraticũ illud philosophorũ studiũ nihil omnino fructus adferre. Columel. in præfatione carminis De cultura hortorũ: Nam etsi multa sunt eius quasi mẽbra, de quib. aliquid possumus effari: tamen eadem tam exigua sunt, ut, quod aiunt Græci, ex incõprehensibili paruitate harenæ funis effici non possit. Prouerbiũ peculiariter accõmodabitur ad usus huiusmodi: siquis conetur in concordiã redigere, moribus longe dissimillimos, & inter quos nihil omnino cõuenit: aut si quis oratione ex argumẽtis dissonis cõtexat, quasi Chimæram quandam fingens, & huiusmodi monstrũ, cuiusmodi describit Horatius: Humano capite, equina ceruice, reliquis item mẽbris ex uarijs animantium generibus ita collatis, Vt turpiter atrum Desinat in piscem, mulier formosa superne.

Ab asino lanam. LXXIX

Cui finitimum est & illud: ὄνου πόκας ζητεῖς. id est, Asini lanas quæris. De ijs, qui stulte quærunt ea quæ nusquam sunt. Effertur adagium etiã ad hunc modum: ὄνου πόκαι. id est, Asini lanę. Aristophanes:

Τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον, τίς εἰς ὄνου πόκας; id est,
Asini quis ad lanas? quis in Lethes solum?

Per Asini lanam, res uanas significans, & quæ nusquam sunt. Trimeter Græcis cõstat si tollas alterum, τίς.

Asinum tondes. LXXX

Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις. id est, Asinũ tondes. De his, qui rem absurdam atq; inutilem aggrediũtur: propterea quod asinũ neq; pectere possis propter uillos, neque tondere cum lanam non habeat. Huius meminit Aristophanes in Ranis.

Lupi alas quæris. LXXXI

λύκου πτερὰ ζητεῖς. id est, Lupi alas quæris. De ijs, qui quærũt ea, quę nusquã sunt. Aut ubi quis uerbo duntaxat territat, alioqui re nunquam facturus quod minatur. Neq; enim fieri potest, ut lupus alatus inueniatur. Prouerbium recensetur à Suida.

Quæ apud inferos. LXXXII

Eodem loco interpres admonet & huius adagij, tanquam eundem habẽtis sensum, τὰ ἐν ᾅδου. i. Ea quæ apud inferos. Citátq; Aristarchum autorem, idq; inde natum putat, quod Cratinus finxerit quendam apud inferos funem torquentem: asinum autem arrodentem ea quæ ille iam torsisset, atq; ita inaniter laborare qui torquebat. Quanquam illud, τὰ ἐν ᾅδου, generaliter ad omnia pertinet, quæ poetarũ fabulis traduntur nulli credita nisi pueris: unde cum inania somnijsq; similia significabimus, apte dicemus, τὰ ἐν ᾅδου. Athenæus lib. Dipnosophistarum iiij. refert, Democritum scripsisse uolumen, cui titulus fuerit, τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, prodigiosis, ut coniectandum est, refertũ fabulis, & hinc potest uideri ductum prouerbium.

Contorquet piger funiculum. LXXXIII

Huic adeo simile est, ut idẽ uideri possit, quod de ocno ono. id est, pigro asino refert Pausanias in Phocicis, apud Ionas, ut ait, celebratum: συνάγει ὄκνος τὴν θώμιγγα. id est, Torquet piger funiculum. Ipsius uerba super hac re subscribã: Μετὰ δὲ αὐτοὺς ἀνήρ ἐστι καθήμενος, ἐπίγραμμα δὲ ὄκνον εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον. πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον. παρέστηκε δὲ θήλεια ὄνος ἐπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. τοῦτον εἶναι τὸν ὄκνον, φιλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν, καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ πολὺ ἂν ὕστερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνηλῶσθαι. οἶδα δὲ καὶ ὑπὸ Ἰώνων, ὁπότε ἴδοιέν τινα πονοῦντα ἐπὶ οὐδενὶ ὀνήσιμῳ φέροντι, ὑπὸ τούτου εἰρημένον, ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ ὄκνου τὴν θώμιγγα. id est, Post hos uir quidã est sedens, titulus indicat eum ὄκνον esse. Factus est aũt ad hunc modum, ut ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortũ fuerit assidue abrodat. Hunc Ocnũ aiunt hominem esse industrium,

ſtrium, operiq́ intentum, ſed uxorem habere ſumptuoſam ac prodigam, ut quicquid is ſuo labore corraſerit, id mox abſumatur ab illa. Cognitum autem eſt mihi, etiã ab Ionibus dici ſolere, ſi quem conſpexiſſent in re quapiã elaborantẽ, quæ nihil adferret emolumẽti, Hic homo funiculum Ocni cõtorquet. Videtur argumentum picturę ſumptũ ab occaſione uocis ancipitem obtinentis ſignificatũ. Siquidem συνάγειν τὸν βίον, aiunt Gręci pro comparare uictum. Colligit autẽ qui rem auget, diſſipat qui profundit. Atq́ hoc quidem argumentum apparet olim multorum artificũ operibus fuiſſe celebratũ. Siquidem Plinius in hiſtoria mũdi inter Socratis egregij pictoris argumẽta, cõmemorat & de aſino ſpartũ arrodente. Et piger, inquit, qui appellatur ocnos, ſpartũ torquẽs, quod aſellus arrodit. Fertur idẽ picturæ genus & Delphis fuiſſe, à Polygnoto Thaſio dicatũ. Quo quidem negant deſidem & ignauum ſignificatũ, quemadmodũ exiſtimat Varro, imò laborioſum magis & induſtriũ, ſed cui ſit uxor prodiga. Eoq́ Pauſanias ait, non marem aſellum, ſed fœminã in pictura fuiſſe. Idem argumentũ, marmore cęlatum, Romæ duobus uiſitari locis, nẽpe in capitolio & in hortis Vaticanis, Hermolaus Barbarus teſtis eſt. Vſus eſt hoc adagio & Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat ocno,
Æternusq́ tuam paſcat aſelle famem.

Verum illud interim admirandum, cur Plinius eum ſcripſerit appellatũ ocnum, id eſt, pigrum, qui funem torqueret, ac non magis aſellum arrodentem. Maxime cũ Propertius nõ eum ocnon appellet qui torqueat, ſed illi torqueri funẽ: ut aſinum intelligas citius, quàm torquentẽ. Meminit huius adagij Plutarchus in cõmẽtario περὶ τῆς εὐθυμίας. Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν ἅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος, ὄνῳ τινὶ προΐησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. id eſt: Sed quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet: cui adeſt, qui depaſcens abſumit id, quod tortum fuerit.

Littori loqueris. LXXXIIII

Αἰγιαλῷ λαλεῖς. id eſt: Littori loqueris. Refertur à Græcis adagiorum collectorib. Dictum in eos, qui fruſtra uel ſuadent, uel orant: perinde quaſi ſurdo loquãtur. Nam littora propter aſſiduum fluctuum fragorem ſurda dicuntur. Ouidius:

Surdior ille freto clamantem nomen Oreſtis,
Traxit inornatis in ſua tecta comis.

Vento loqueris. LXXXV

Suidas addit & hoc: Ἀνέμῳ διαλέγῃ. id eſt: Vento loqueris. Pro eo quod eſt, inaniter. Nam uẽtus omnia diſſipat, cogitq́ euaneſcere. Vnde & Auris diſcerpta mãdata dixit Vergilius, quæ abierant in obliuionem. Plautus in Moſtellaria:

Hic neſcit quidem niſi fœnus fabulari uento.

Conſimili figura apud Athenęũ legitur: γῇ καὶ οὐρανῷ λαλεῖν. id eſt, Cœlo ac terræ loqui.

Mortuo uerba facit. LXXXVI

Νεκρῷ λέγουσα μύθους εἰς οὖς. id eſt: Mortuo ad aurem fabulam narrans. Plautus: Mortuo uerba nunc facio. Terẽtius: Verba fiunt mortuo. Rurſum Plautus: Nihilo pluris refert, quàm ſi ad ſepulchrum mortuo dicat iocũ. Pertinet huc quod eſt apud Aeſchylum in Agamemnone:

Ἔοικα θρηνεῖν ζῶσα πρὸς τύμβον μάτην. id eſt,
Fruſtra ad ſepulchrum uiua ploro mortui.

Natum adagium à ridicula conſuetudine ueterum, uita defunctos ter uoce cientiũ: unde & cõclamati dicebãtur: præterea in põpis funeralibus multa deplorantiũ erga mortuũ. Quem morem irridet Lucianus in libello De luctu, quem nos Latinum fecimus.

Surdo canis. Surdo fabulam narras. LXXXVII

Eandem uim habet, κωφῷ ᾄδεις, id eſt: Surdo canis. Vergilius in Bucolicis:

Non canimus ſurdis, reſpondent omnia ſyluæ. Horatius:
Narrare putaret aſello Fabellam ſurdo. Terentius in Heautontimorumeno:
Næ ille haud ſcit, quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.

Item T. Liuius de bello Macedonico libro x. Quæ uereor ne uanis auribus cecinerint. Æſchylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις,

Ἀκούεις ἢ οὐκ ἀκούεις; ἢ κωφῇ λέγω; id eſt,

An audiſti,

An audisti, an non audisti, num surdo loquor? Allusit huc Ouidius Amorum li. iij.
Quid iuuat ad surdas si cantet Phemius aures?
Quid miserum Thamyram picta tabella iuuat?
Ortum uidetur à ridiculo casu: quo sæpe fit, ut hospes incidat in surdum, quem percontetur multa, ridentibus ijs qui surdum nouerunt.

Frustra canis. LXXXVIII.

Ἄλλως ᾄδεις. id est, Frustra canis. πρὸς κωφὸν ψάλλεις. id est, In uanum cantas. De ijs, qui frustra suadẽt. A cantoribus ductum, qui cum ingrati sunt auditoribus, inaniter canũt, cum à nemine audiantur: aut qui canunt suo sumptu, nihil auferentes præmij. Nã cantilenam Græci prouerbiali metaphora frequẽter appellant orationẽ. Inde est illud in Euripidis Hecuba: ἥξει τι μέλος. id est, Veniet aliqua cãtilena. Et, Eandem cantilenam canis, & Ad aures occinere, & παρὰ τὸ μέλος φθεγξάμενος. id est, præter cantũ sonans. Vsurpauit adagium hoc, ac simul exposuit Lycophron poeta:
Τοὶ γὰρ ψαλάξεις εἰς κωφὸν νεύρας κτύπον,
Ἄσιτα κἀδώρητα φορμίζων μέλη. id est,
Itaq; ciebis irritos fidium sonos,
Ieiuna & indonata pulsans carmina.
Interpres addit prouerbiũ ad hunc etiã efferri modum: Εἰς κωφὸν κρούεις τὰς χορδάς. id est, Frustra pulsas chordas. Sumptum autem à citharœdis, qui sic canunt, ut nihil accipiat muneris, & domi cibum capiant: hoc est, suo sumptu, suoq; uictu, quemadmodum ait Plautus, alijs cantent. Nisi cui uidebitur ad apologum Æsopi referendum, de tibicine frustra pisces inuitante cantilenis. Nam audierat Arionis fabulam.

Lapidi loqueris. LXXXIX

Λίθῳ διαλέγῃ, Lapidi loqueris. Eundem sensum habet. Et apud Terẽtium in ἑαυτ͂ Lapis pro stupido brutoq; homine ponitur aliquoties. Nõ inscitum est quod refert Laertius, Cuidam interrogãti, qua nam in re melior esset euasurus filius si erudiretur, Si nihil aliud, inquit Aristippus, certe in theatro non sedebit lapis super lapidem.

Parieti loqueris. XC

Πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς. id est, Parieti loqueris, Et hoc quoq; refertur à Græcis collectoribus. Effertur & ad hunc modum, Διὰ τοίχου λαλεῖν. id est, Per parietẽ loqui. Dici consueuit, ubi quis rei quippiam faceret uehementer absurdæ. Fortassis ab amantibus sumptum, qui ad fores ac fenestras, aut etiam parietes amicarum perinde loquuntur nõnunquam, quasi sensus aliquis illis adsit. Plautus in Truculẽto usurpat pro eo, quod est tacituro loqui: Ego, inquit, ero paries, loquere tu.

Nugas agere. XCI

Latinis perinde atq; Græcis tritũ adagiũ: Nugas agere, pro eo quod est, rem friuolã ac nihili facere, seu frustra conari. λῆρον ληρεῖς, Atticis familiare, i. Nugas nugaris. Aristoph. in Nebulis, Socratem subtilium nugarum antistitem uocat, quasi friuolarum argutiarum autorem. Σύ τε λεπτοτάτων λήρων ἱερεῦ. λῆρος μακρὸς dixit Galenus libro περὶ δυνάμεων φυσικῶν ij. λῆρος οὖν μακρός ἐστιν ἅπασα τῶν πόρων ὑπόθεσις εἰς φυσικὴν ἐνέργειαν. i. Magnæ igitur nugæ sunt omnis pororum suppositio ad uim naturalem. Iucundius fit quum refertur ad personam, uelut apud Athenæum libro. vi. οἱ δὲ ποιηταί φησι, λῆρος εἰσίν. id est, Porrò poetas nugas esse prædicat.
Dicunt & ὑθλεῖς. i. deliras ac desipis, quod est translatum ab aniculis, quæ postea quàm ętatis uitio cœperint desipiscere, futiles quasdã nugas blaterare solẽt. Ausonius ad Paulum:
Phœbus iubet uerum loqui.
Etsi Pierias patitur lirare sorores,
Nusquam ipse torquet aulaca.
In quibus uersibus obscurior est allusio, ac propẽ dixerim inepta. Nam homo bilinguis pariter ad utrunq; sermonem, & duplicem nominis significatum respexit. Siquidem λῆρος Græcis nugas significat, & liræ seu porcæ Latinis uocantur sulci. Nam agricolæ primum proscindunt, deinde comminuũt glebas, postremo lirant. Proinde subtexuit, nunquam ipse torquet αὔλακα. Olim enim agricolatores delirare dicebantur, qui à recto sulcorum ordine deflecterent. Inde transsumptum ad eos, qui desipiscunt.

In cœlum iacularis. XCII

Ἐς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις. i. in cœlũ sagittã torques. Est apud Zenodotũ ac Suidam, de ijs qui frustra laborant: aut qui audent eos lacessere, quos nõ possunt lædere. nihil enim ferire potest, qui in cœlũ torquet, nisi quod diuos uidetur petere. At nõ raro fit, ut iaculũ in ipsum mittentẽ recidat. Extat huiusmodi quædã sentẽtia in prouerbijs etiã Hebræorum, nempe apud Ecclesiasticũ cap. xxvij. Qui in altũ mittit lapidẽ, super caput eius cadet, & plaga dolosa dolosi diuidet uulnera: & qui foueam fodit, incidet in eã: & qui statuit lapidem proximo suo, offendetur in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo.

Delphinum cauda ligas. XCIII

Δελφῖνα πρὸς τὴν οὐραῖον δεῖς. i. Delphinũ cauda alligas. In eos qui quippiã incassum conatur. Propterea q̃ delphinus cauda sit lubrica, nec ea parte teneri queat. Aut q̃ cauda sit ualida, cuius agitatione fertur et naues aliquãdo subuertere, ut hac parte sit inuictus. Quadrabit & in eos, qui ea uia quempiã aggrediuntur, qua nequaquã possit superari.

Cauda tenes anguillam. XCIIII

Ἀπ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις. id est, Cauda tenes anguillã. In eos apte dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisq́, aut qui rem fugitiuam atq́ incertam aliquã habent, quam tueri diu non possint.

Folio ficulno tenes anguillam. XCV

Huic diuersum est illud: θρίῳ τὴν ἔγχελυν. id est, Folio ficulno anguillã subaudiendum, tenes. Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur, quàm possit elabi. Nam fici foliũ scabrum est, ut cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus: atq́ ob id ad retinendam anguillam natura lubricam, uel maximè idoneum.

Medius teneris. XCVI

Huic sententiæ confine est illud apud Aristophanem in Ranis: νῦν ἔχῃ μέσος. id est, Nũc medius teneris, De eo qui sic tenetur, ut extricare sese nulla ratione possit: Translatum à palæstritis atq́ athletis, qui si quem medium corripuerint, facile uincunt. Sunt autem uerba Aeaci ad Bacchum: Ἀλλὰ νῦν ἔχῃ μέσος. id est, At nunc medius tenere. Eodem pertinet illud apud Terentium: Sublimem medium arriperem.

Delphinum natare doces. XCVII

Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις. id est, Delphinũ natare doces. In eos competit, qui monere quempiã conantur in ea re, in qua cum sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore. Nã Delphinus in natando pernicissimi impetus est, ita ut non modo superet omne natatilium genus uelocitate, uerumetiam terrestrium animantium, ut autor Ælianus lib. xij. Quin & naues transilit, seq́ contento spiritu, teli in morem eiaculatur.

Aquilam uolare doces. XCVIII

Αἰετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις. i. Aquilã uolare doces. Diuersa metaphora sententiã eandem declarat. Quod enim Delphini inter pisces, id Aquila inter uolucres. Quib. id etiã commune, quod uterq́ παιδεραστὴς esse narratur. Allusisse uidet̃ huc Gregorius in epistola quadam ad Eudoxum rhetorem, τοὺς πολλοὺς ἔα χαίρειν, καὶ ἐᾶν κολοιοὺς τὴν πτῆσιν ἀετῶν δοκιμάζοντας, Sine ualere uulgus, sine esse graculos, qui uolatum aquilarum probent.

In eodem hæsitas luto. XCIX

Terẽtius in Phormione: In eodem hæsitas luto. In eos cõpetit, qui sic implicant̃ negocio cuipiam, ut se nequeant extricare. A uiatoribus trãslatum, qui simul atq́ in lutũ inciderint, cum alterũ pedem conantur educere, altero altius immergũtur. Rursum, ut hunc extrahant, alter quẽ eduxerant, denuo est infigendus. Eodem alludens Horatius: Nequicquam, inquit, cœno cupiens euellere plantam.

Huic simile est, In eodem hæsitare uestigio. Quint. Curtius lib. iiij. Tertium diem metu exangues, iam armis suis oneratos in eodem uestigio hærere.

In aqua hæret. C

Vsurpatur huic non dissimile prouerbium à M. Tullio lib. Officiorum iij. Dicit ille quidem multa multis locis, sed aqua hæret, ut aiunt. Significat aũt Epicurũ parũ secum in disputando cõstare, seq́ ipsum inuoluere, dum ea quæ dicit alibi, pugnant cũ ijs quæ dixit alibi, atq́ ita quasi fluctuare, neq́ in solido cõsistere. Id q̃d euenire solet ijs, qui cũ aberrant à uero, uerborũ fucis rem inuoluũt. Trãslatum apparet uel à fluitantibus, qui

uado

uado destituti, huc atq; illuc iactantur: quoq; magis se cōmouent, hoc maiore periculo laborāt. Aut certe ab oratorū clepsydra, de qua meminimus alibi, ut eū in aqua hærere dicamus, qui sese destillata iā aqua, tamē è causa nō potest expedire. Cic. ad Q. fratrem lib. ij. Quod idibus & postridie fuerat dictū de agro Cāpano actum iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret. Incertū, utrum significet eam actionem integram sibi relinqui, an causam esse inextricabilē. Huc referendū illud, quod paulò superius ex Quintiliano citauimus, Et laboratam, congestamq; dierum ac noctium labore actionem, a qua deficit. Nec abhorrent ea quæ post dicemus in prouerbio, Hæret in uado.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA QVINTA

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra. 1



VLPITIVS Apollinaris grammaticus apud Aulum Gelliū in Noctibus Atticis lib. decimotertio, capite decimoseptimo, duo quædam adagia notat, alterum Græcum, alterum Latinum: quorum amborum eadem sit sententia. Græcus est uersiculus, inquit, hexameter παροιμιώδης,

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου, id est,

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.

Quo monemur, nihil tam certum sperari, neq; quicquā tam esse uicinum, quod non repētinus aliquis casus queat interuertere. Adeoq; nō esse tutū uēturis fidere, ut uix etiā illa sint certa, quę manibus tenemus. Originē adagij quidam ad huiusmodi fabulam referunt. Ancæus Neptuni & Astypaleæ Phœnicis filius, cū uitē sereret, grauiterq; ministris instaret, urgeretq;: quidā operis tædio cōmotus in herū, negauit futurū ut ex ea uite herus unquā uinū gustaret. Post ubi uitis prouenisset feliciter, atq; uuę maturuissent, herus exultans ac gestiens, seruū eundem accersit, atq; ut sibi uinū infundat iubet. Deinde iam calicē admoturus ori, seruo quæ dixisset, redegit in memoriā, quasi uanā exprobrans diuinationē. At ille sententiā hanc hero respondit: Inter calicem ac summa labia, multa posse interuenire. Seruili sententiæ fauit euentus. Nam inter loquendum priusq; ille uinum hauriret, alter quidam minister ingressus, nunciat uinetū ab apro quopiam immani uastari. Quibus auditis Ancæus deposito poculo, protinus in aprum fertur, à quo inter uenandum percussus interijt. Vsurpauit hoc adagij Lycophron in Iambicis,

Ἐγὼ δὲ τλήμων σὺν κακῷ μαθὼν ἔπος
Ὡς πολλὰ χείλους καὶ δεπαστραίων ποτῶν
Μέσῳ κυλινδεῖ μοῖρα παμμήτωρ βροτῶν. id est,

Miser ast ego meo dicta cognoscens malo,
Vt plurima inter poculum ac labrum solet
Vertisse fatum, res agens mortalium.

Interpres citat Aristot. autorē, qui & ipse de Ancæi fabula meminerit, in qua illud uariat. Ancęo uitē instituēti, uatem accersitū quempiā prædixisse, nō futurū unquā, ut ex ea uinū gustaret, & expresso in calice uino, uatē irrisisse tanquam ψευδόμαντιν. Reliqua conueniunt cū ijs, quæ ex aliorum retulimus cōmentarijs. Festus Pompeius ab augure quopiā uicino, qui forte pręterierit, prędictū indicat. Lycophron aūt aliò detorsit, nempe ad Agapenorē patrē, & Ancæū Actoris & Eurythemistidis filiū, & ad aprum Calydoniū. Dionysius apud Zenodotum, mauult parœmiam ad Antinoū referre, de quo meminit Homerus in Odyss. xxij. Is Antinous erat unus ex procis Penelopes, cui poculū tenēti, iamq; bibere paranti, Vlysses iugulū telo transfixit. Atq; ita manibus elapso poculo, concidit atq; interijt. Sed non ab re fuerit, Homericum carmen adscribere,

Ἦ, καὶ ἐπ' Ἀντινόῳ ἰθύνετο πικρὸν ὀϊστόν.
Ἤτοι ὁ καλὸν ἄλεισον ἀναιρήσεσθαι ἔμελλε,
Χρύσεον ἄμφωτον, καὶ δὴ μετὰ χερσὶν ἐνώμα,
Ὄφρα πίοι οἴνοιο, φόνος δέ οἱ οὐκ ἐνὶ θυμῷ
Μέμβλετο. (τίς κ' οἴοιτο μετ' ἀνδράσι δαιτυμόνεσσι,
Μοῦνον ἐνὶ πλεόνεσσι, καὶ εἰ μάλα καρτερὸς εἴη,
Οἱ τεύξειν θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα μέλαιναν;)

Τὸν δ' ὀδυσσεὺς κατὰ λαιμὸν ἐπισχόμενον βάλεν ἰῷ,
Ἀντικρὺ δ' ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή,
Ἐκλίνθη δ' ἑτέρωσε, δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς
Βλημένου, αὐτίκα δ' αὐλὸς ἀνὰ ῥῖνας παχὺς ἦλθεν
Αἵματος ἀνδρομέοιο. id eſt,
Telum hæc fatus, in Antinoum contorſit amarum.
At pulchram is pateram iam iam tollebat, utrinq;
Auritam, atq; auro nitidam, iam iamq; manu illam
Admotabat uti biberet: neq; pectore cædem
Voluebat pauido (quis enim fore crederet unquam
Vnus ut in tanto conuiuarum agmine, quanquam
Viribus anteeat, mortem ſibi nigraq; fata
Moliretur?) at huic iugulum confixit Vlyſſes
Tollenti calicem, iaculum penetrauit acutum,
Et contra è ceruicibus exijt ærea cuſpis.
Voluitur in latus ille, calix ſimul excidit icto
E manibus: mox inde cruor de naribus ingens Emicat.
Nec alienum arbitror hoc loco meminiſſe quod Iulio Cæſari uelut exprobranti uaticinij uanitatem, reſponſum eſt: uenisſe Calendas Martias, non etiam præteriſſe.

Inter os & offam. II

Latinũ eſt huiuſmodi: Inter os & offam: Quod à cibis ſumendis ſumptũ eſt, quẽadmodũ Græcanicũ illud à potu. Nã olim Romani uictitabãt offis, ut teſtis eſt Valerius Max. Itaq; perinde ualet Inter os et offam, quaſi dicas inter os et cibũ. Porrò prouerbiũ refertur apud Gelliũ ex oratione quadam Catonis, de ædilibus uitio creatis, his quidẽ uerbis: Nũc ita aiunt, in ſegetib. & in herbis bona frumenta eſſe. Nolite ibi nimiã ſpem habere. Sæpe audiui, inter os & offã multa interuenire poſſe. Verũ inter offam atq; herbam, ibi uero longũ interuallũ eſt. Feſtus ita refert adagium, Inter manum & mentum.

Ita fugias ne præter caſam. III

Extat apud Terentiũ in Phormione cũ primis uenuſtum adagium: Ita fugias ne præter caſam. quo quidem admonemur, ne ſic aliquod uitiũ fugiamus, ut in aliud maius incauti deuoluamur. Noſtrapte culpa facimus, inquit, ut malos expediat eſſe, dum dici nimium nos bonos ſtudemus & benignos. Ita fugias, ne præter caſam, quod aiũt. Verba ſunt Demiphonis ſenis ſemet accuſantis, quod dum auari famã plus ſatis cupide ſtuderet effugere, ſtulti reprehẽſionem incurriſſet. Donatus adagij metaphorã hunc ad modum enarrat (ſi modo cõmentum hoc Donati uideť eſſe) Ita fugito, ne tuam caſam prętermittas, quæ ſit tibi tutiſſimũ exceptaculũ. Aut, ita fugias, ne pręter caſam, ubi cuſtodiri magis & prehendi fur & mulctari uerberibus poteſt. Aut uerbum erat, inquit, furẽ exagitantis, & interea prouidentis, ne ante caſam tranſeat, ne in prætereundo etiã inde aliquid rapiat. Hãc ueluti diuinationẽ, incerta ac uaria cõiectantium quis ferret, niſi uideremus & iuris interpretibus & Græcorum adagiorũ enarratoribus hunc eundẽ eſſe morem? Primũ interpretamentum mihi magis arridet. Quidam enim calore fugiendi, etiam ea prętercurrunt, ubi cõmode poterant quieſcere. Quod unica uoce Græci παραφέρεσθαι uocãt. id eſt, perperam præterire ac præteruehi, ab eo, quod amplectendũ erat, aberrantem. Opinor ad hoc adagium reſpexiſſe Lucianũ in Nigrino, cum ſcribit, ὥστε τὸ ἐν ταῖς τραγῳδίαις καὶ κωμῳδίαις λεγόμενον, ἤδη καὶ παρὰ θύραν βιαζόμενοι, id eſt, Et hoc quod in tragœdijs & comœdijs dicitur: Iam & præter caſam incitati.

Euitata Charybdi in Scyllam incidi. IIII

Τὴν χάρυβδιν ἐκφυγὼν, τῇ σκύλλῃ περιέπεσον.

Iambici ſunt dimetri ἀκέφαλοι, quos caſus ne effuderit, an ars finxerit incertum. Horum hic eſt ſenſus: Euitata Charybdi in Scyllã incidi, hoc eſt, dum uito grauius malũ, in alterum diuerſum incidi. Sumptũ adagium ab Homerica fabula, quæ narrat Vlyſſem, dũ metu Charybdis propius ad Scyllam nauem admouet, ſex è comitũ ſuorũ numero perdidiſſe. Quidam aiunt Scyllam Niſi Megarenſiũ regis fuiſſe filiam, quæ propter aureũ crinẽ ademptum patri, in monſtrum hoc marinũ conuerſa ſit, ut meminit Pauſanias in Corinthia-

Corinthiacis. Cui uidetur assentiri Vergilius in Bucolicis, cum ait,
Quid loquar, aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?
Seruius indicat, Scyllam Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Hãc cũ amaret Glaucus, Circe, quæ illius amore tenebatur, quod eum in Scyllam propensiorẽ esse uideret, fontem in quo nympha lauare consueuerat, magicis uenenis infecit. In quem cũ illa descẽdisset, pubetenus in uarias mutata est formas. Nã id Circæ peculiare, in ferarũ figuram homines uertere. Horrens itaq; suã deformitatem, sese in mare præcipitem dedit, ac fabulæ præbuit argumentũ. De rei ueritate, diuersa est scriptorũ opinio. Salustius putat esse saxum in mari prominens, quod procul uisentibus muliebrem formã imitetur, in quod illisi fluctus, quoniam & luporum eiulatũ & canum latratũ uidentur imitari, finxerunt illam à pube huiusmodi feris succinctam esse. In Græcorũ cõmentarijs inuenio, triremem fuisse quandam miræ pernicitatis, cui nomẽ fuerit inditũ Scyllæ, παρὰ τὸ σκυλεύειν, quòd hac grassantes piratæ mare Tyrrhenum ac Siculum infestarent, reliquásq; naues quotquot præterissent, dispoliarent: atq; hinc natã fabulam. De Charybde uero narrãt poetarũ fabulæ, hanc fœminam fuisse uoracissimam, quæ quod Herculis boues rapuisset, à Ioue fulmine icta, in mare præcipitata est, & in huiusmodi uersa monstrũ, q̃d adhuc pristinã seruat naturã. Absorbet enim uniuersa: quæq; absorbuerit, ea circa Tauromínitanum egerit littus, ut Salustius est autor. Vnde tanquã prouerbio scortum uorax, & auiditatis nunquam satiatæ, Charybdim appellat Horatius, Ah miser
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.
Seruius ait Scyllam in Italia esse, Charybdim in Sicilia. Vergilius in Æneidos libro iij. transitum hunc inter duo pericula angustum eleganter describit,
Hæc loca, inquiens, ui quondam uasta conuulsa ruina,
(Tantum æui longinqua ualet mutare uetustas)
Dissiluisse ferunt, cum protinus utraq; tellus
Vna foret, uenit medio ui pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruáq; & urbes
Littore diductas, angusto interluit æstu.
Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet. Et idem alibi,
Inter utranq; uiam leti discrimine paruo,
Ni teneant cursus.
Homerus in Odysseæ M. periculum utrunq; multis uerbis describit, facitq; Circen admonentem Vlyssem, ut ad Scyllam potius inflectat cursum, quàm ad Charybdim, propterea quod præstet sex è socijs desiderari, quàm pariter omnes interire, declarans nimirum plus discriminis esse in Charybdi quàm in Scylla,
Μὴ σύγε κεῖθι τύχης ὅτε ῥοιβδήσειεν,
Οὐ γάρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπ' ἐκ κακοῦ οὐδ' ἐνοσίχθων.
Ἀλλὰ μάλα σκύλλης σκοπέλῳ πεπλημένος ὦκα
Νῆα παρὲξ ἐλάαν, ἐπεὶ πολὺ φέρτερόν ἐστι
Ἐξ ἑτάρους ἐν νηὶ ποθήμεναι, ἢ ἅμα πάντας. id est,
Absit ut illic tum fueris, cum faucibus undas
Illa resorbuerit: neq; enim è discrimine tanto
Ipse uel eripiat Neptunus: uerum age Scyllæ
Vicinus Scopulo celeri præteruehe cursu,
Quandoquidem comites sex multo perdere præstat,
Quàm ut semel exitium quotquot sunt, auferat omneis.
Adagio trifariã uti licebit, uel cum admonebimus, si quando in eas rerum angustias deuentũ fuerit, ut citra dispendiũ discedi nõ queat, è duobus malis, id quod leuius est, eligamus, uidelicet Vlysis exẽplo, & magis in eam uergamus partẽ, ubi minus sit iacturæ. Quod genus, si quis pariter et de salute et de pecunia periclitaret, malit propior esse

pecuniæ, quàm uitæ periculo, propterea quod facultatũ iactura utcunq; sarciri potest, uita semel amissa nũquàm restituitur. Vel cũ ostendemus negocium anceps & periculosum, in quo summa moderatione sit opus, ut in neutram pecces partẽ. Hic iam nõ habebitur ratio, utrum maius sit periculum: uerum hoc tantũ intelligitur, ingens utrobiq; discrimen subesse. Prioris exemplũ fuerit: Memento longe satius esse in dispendij Scyllam incidere, q̃ in ualetudinis Charybdim. Præstabilius est in rei pecuniariæ iacturam, uelut in Scyllam incurrere, q̃ in infamiæ Charybdim incidere. Posterioris hoc: Curandum ut ita populo studeas, ne principis offendas animum. Caute circumspecteq; rẽ gerito, memor tibi inter Scyllã & Charybdim esse cursum. Tertius fuerit modus, si inuertas, hoc pacto: Dum parum eruditus uideri times, in arrogãtis opinionẽ incurristi: hoc est planè quod dicitur, dum Scyllam uitas, in Charybdim incidisti. Celebratur apud Latinos hic uersiculus, quocunq; natus autore, nam in præsentia non occurrit:

Incidit in Scyllam, cupiens uitare Charybdim.

Fumum fugiens, in ignem incidi. V

Κάπνον γε φεύγων εἰς τὸ πῦρ περιέπεσον. id est, Dum uito fumũ, flammã in ipsam decidi. Senarius est prouerbialis superiori sentẽtię finitimus. Lucian. in Necyomãtia, ἐλελήθειν δὲ ἐμαυτὸν ἐς αὐτό φασι τὸ πῦρ ἐκ τοῦ καπνοῦ βιαζόμενος. i. Ignorauerã aũt, quod iuxta prouerbium ex fumo in ipsum ignẽ cõpellerer. Vtitur & Plato lib. De repub. viij. cum ait populum, dum recusat ingenuis seruire, quasi uitato fumo in flammam incurrere, uidelicet, ut seruis etiam seruire cogatur. Huc allusit Horatius, cum ait in Sermonibus:

Nam frustra uitium uitaueris illud,
Si te aliò prauum detorseris. Et in Arte poetica:
In uitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Plutarchus περὶ δυσωπίας, τῇ δὲ δυσωπίᾳ συμβέβηκεν ἀτεχνῶς φεύγουσι καπνὸν ἀδοξίας, εἰς πῦρ ἐμβάλλειν ἑαυτὴν. id est, Ineptæ autem uerecundiæ illud haud dubie accidit, ut fumũ fugiens infamiæ, in ignem conijciat sese. id est, in aliud maius.

Latum unguem, ac similes hyperbolæ prouerbiales. VI

Transuersum digitum aut unguem discedere, frequenter est apud Ciceronẽ, pro eo quod est, q̃ minimo spacio. Fit autem festiuior metaphora, quoties his uerbis perfectã imitationem, ac plenũ undequaq; consensum significamus, ut Academicarũ quæstionum lib. secundo: Ab hac regula mihi non licet transuersum, ut aiunt, unguem discedere. Ibidem, Vbi enim aut Xenocratẽ sequitur, cuius libri sunt de ratione loquẽdi, multi & multũ probati, aut ipsum Aristotelem, quo profecto nihil est acutius, nihil politius: A Chrysippo pedem nunquã. Loquitur de Antiocho, qui reliquis contemptis, Chrysippum per omnia sequeretur. Rursus Academicarum quæst. lib. ij. Quibus cõcessis digitum progredi nõ possunt: Idem ad Atticum: Mihi certissimũ est, ab honestissima sententia digitum nunquam. Rursus ad eundem lib. xiij. Curandum est, atq; hoc in omni uita, sua quenq; à nostra consciẽtia transuersum unguem non oportet discedere. Idem in Epistolis familiaribus: Vrge igitur transuersum unguem, quod aiunt, à stilo. Sunt illa quidem minus figurata, sed tamẽ prouerbialia, quæ loquitur Plautinus Euclio in Aulularia, Si tu hercle ex istoc loco digitum transuersum, aut unguem latũ excesseris. Et Cicero in Verrem, Digitum nõ discedebant. Idem ad Atticum lib. xiij. epistola prima, Pedem adhuc è uilla egressi non sumus, ita magnos & assiduos imbres habebamus. Idem Academicarum quæstionum libro. ij. Non quæro ex his illa initia Mathematicorum, quibus non concessis, digitum progredi non possunt. Atq; hunc imitatur diuus Hieronymus: Et apostolicæ uoluntatis sequentes uestigia, ne puncto quidem, ut dicitur, atq; ungue transuerso, ab illius sententijs recedamus. Metaphora partim sumpta uidetur ab ijs, qui tabulam aut saxũ aut simile quippiam digitis latis metiũtur quoties exquisite rei modus spectatur (nam reliqua cubitis metiri solemus. minima mensurarũ, latus digitus est.) Partim à iugerum mensoribus, qui stadijs, passibus, & ut minima mẽsura, pedibus, soli spacium metiũtur. Vulgo etiam nunc dicunt, Culmum latum, simili figura, pro eo quod est, ne tantulum quidem.

Pedem ubi ponat non habet. VII

Vnde & illa prouerbialis hyperbole ducta uidetur, apud Ciceronẽ freques: Pedem

ubi ponat non habet. pro eo quod est, ne tantillum quidem agri possidet. Lib. Epist. ad Atticum xiij. Ariobarzanis filius Romam uenit: uult, opinor, regnum aliquod emere à Cæsare. Nam quomodo nunc est, pedem ubi ponat in suo non habet. Idem Philippicarum secunda: Quid erat in terris, ubi in tuo pedem poneres? Rursum lib. vij. ad Atticu: pedem in Italia uide nullum esse, qui non in istius potestate sit. Item libro De finibus quarto: Quid enim sapientiæ pedem ubi poneret non habebat, sublatis officijs omnibus. Conueniet autem in hominem insignite tenuem atque inopem, cui ne uestigium quidem pedis sit in agrorum possessionibus. Apud eundem est iocus in fundum, quem possis mittere funda.

Iterum eundem ad lapidem offendere. VIII

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν ἀσκροῦν λίθον. id est,

Iterũ ad eundem turpe lapidem impingere. Senarius elegans ac prouerbialis refertur à Zenodoto in collectaneis adagiorum. Cicero Epist. fam. lib. x. Culpa enim illa, bis ad eundem, uulgari reprehensa prouerbio est. Ouidius libro Tristium secundo,

At nunc tanta meo comes est insania morbo,

Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Vsurpatur ab Ausonio in Epistola quadam, Etenim, inquit, poposcisti tu, ut tua epistola ad eundem lapidem bis offenderes: ego autem quæcunque fortuna esset, semel erubescerem. Est autem, Bis ad eũdem lapidem offendere, iterum eadem in re peccare. Nam primus error, uel Greco adagio, ueniam meretur: iteranti culpam uenia dari non solet. Inter Græcanicas sententias celebratur & hæc:

Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. id est,

Sapientis haud est, bis in eodem labier.

Extat & Græcum epigramma, incertum cuius:

Εἴ τις ἅπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,

Ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον. id est,

Altera connubium experto cui ducitur uxor,

Hic fracta repetit æquora sæua rate.

Fertur & Publianus Mimus, non alienus ab hac forma:

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

At Scipio sapienti ne semel quidem errare permittit, ut dicat, οὐκ ᾤμην. id est, nõ putarã.

Eadem oberrare chorda. IX

Horatius in Arte poetica, sententiam haud dissimilem, dissimili metaphora extulit: Et citharœdus, inquiens,

Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

A cantoribus ducta translatio est, quibus uehementer fœdum sit, in ijsdem fidibus sæpius peccare. In eos igitur cõcinne dicetur, qui uel in simili re crebrius peccant, uel culpam eandem iterum atque iterum cõmittunt. Primus enim lapsus uel casui datur, uel imprudentiæ: iteratus stultitiæ tribuitur, aut inscitiæ.

Non tam ouum ouo simile. X

Extat apud autores aliquot similitudinis adagia, quorũ de numero est: Non tam ouum ouo simile, de rebus indiscretę similitudinis. Cic. Academic. quęst. lib. ij. Videsne, ut in prouerbio sit, ouorum inter se similitudo? Tamen hoc accepimus, Deli fuisse cõplureis saluis rebus illis, qui gallinas alere quæstus causa soleret. Ii cum ouum inspexerant, quæ id gallina peperisset, dicere solebant. Neque id est contra nos. Nam nobis satis oua internoscere. Idem prouerbium refertur & à Fabio Quintiliano. Vsurpatur & à Seneca in libello, quem in Claudium imperatorem lusit.

Non tam lac lacti simile. XI

Idem pollet, & à Plauto usurpatur in Amphitryone: Neque lacte lacti magis est simile, quàm ille ego similis est mei. Dicitur à Sosia de Mercurio, qui huius assumpserat figuram. Idem in Milite, Tam simile quàm lacte lacti est.

Non tam aqua similis aquæ. XII

Eandem uim obtinet, quod usurpat Plaut. in Menechmis: Nec aqua aquę, nec lacte lacti, crede mihi, usquã similius, quàm hic tui est, tuque huius. Ad hanc formã & illud ex

eadem scena: Tam cõsimilis est, quàm potest speculum tuum. Rursum in Milite: Nam è summo puteo similior nunquam potest aqua aquæ sumi.

Quàm apes apum similes. XLIII

His M. Tullius illud etiã adiungit in Academicis quæst. Vt similia sunt, & oua ouorum, & apes apum. Vbi iocatur in Democriti mundos, usquequaque similes inter sese. Simili forma dicunt, Quàm ouis est oui similis.

Acanthia cicada. XLIIII

ἀκάνθιος τέττιξ. i. Acanthia cicada. In indoctos atq; infantes, aut musices ignaros torqueri prouerbio solitum. Autor est Stephan. Byzantius, iuxta oppidum Ætoliç Acanthum cicadas alibi uocales mutas esse, atq; hinc ortũ adagiũ, cuius autorem citat Simonidem. Plin. Naturalis historiæ lib. xi. capite uicesimoseptimo, scribit in agro Rhegino cicadas omnes silere, ultra flumen in Locris canere. Idem testatur Pausanias libro rerũ Eliacarũ ij. Strabo libro Geographiæ sexto, refert Rheginum agrum à Locrensi dirimi fluuio, cui nomen Alex. Cicadas autem, quæ in Locrensi uersantur ripa, sonantius stridere, cũ in Rhegino sint mutæ. Huius rei hanc esse causam cõiectat, quod Rheginorum regio cũ sit umbrosa atq; opaca, cicadarũ pelliculas humore torpefaciat. Easdem in agro Locrensi, quòd sit aprica, solis arefactas æstu, stridorem aptius emittere. Auget aũt miraculum Rheginensium cicadarum, etiam fabulose celebrata uocalitas uicinarum. Nam idem Strabo Timæũ citat autorem, quondam in Pythiorũ certamine Eunomũ Locrensem, & Rheginensem Aristonem, in canendi certamen uenisse. Aristonem Apollinẽ inuocasse Delphicũ, ut sibi canenti foret auxilio, quod à Delphis Rheginenses olim essent profecti. Eunomus respondit, Rheginensibus ne certandũ quidem omnino de musica, apud q̃s cicada uocalissimũ animal uoce careret. Vtrisq; certantibus, cum in Eunomi cithara, una inter canendum chorda frangeretur, cicada superuolans astitit, ac uocem alioqui defuturam, suo cantu suppleuit. Atq; ita uictor declaratus, statuam citharœdi posuit, cum cicada citharæ insidente. Huiusmodi fermè tradit Strabo.

Eadem pensari trutina. XV.

Eadem pensari trutina. id est, eadem lege. Horatius in Sermonibus,

Hac lege in trutina ponetur eadem. Idem in Epistolis,

Romani pensantur eadem Scriptores trutina.

Conuenit cum illa iureconsultorum regula, Patere legem, quam ipse tuleris. Sine ut eo pacto tecum agatur, quo tu cum alijs egeris. Persius,

Examenq; improbum in illa Castiges trutina.

Huic simillimũ, Ad eandẽ exigere regulam, ἴσῳ σταθμῷ. id est, æquali trutina, siue lance. Plutarch. ἀλλ᾽ ἴσῳ σταθμῷ πᾶσιν ἡ κακία προσθεμένη μόλυβδις ὥστε δίκτυον κατέσπασεν. id est, Sed æqua lance omnibus addita malitia ceu plumbum rete detraxit.

Zonam perdidit. XVI

Zonam perdidit. Castrense prouerbiũ in ἀχρημάτους. id est, eos qui nihil habent nummorum. à Græca quadam fabula tractum Acron admonet: Porphyrion à militũ consuetudine, qui quicquid habent, in zona secũ portant. Cuiusmodi sanè hominem perquam uenuste describit Lucilius citante Nonio,

Cui neq; iumentum est, nec seruus, nec comes ullus,
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet omne:
Cum bulga cœnat, dormit, lauat. omnis in una
Spes hominis bulga, hac deuincta est cætera uita.

Nam Bulgam appellat Lucilius folliculum, siue crumenam, et sacculũ de brachio propendentem. Sic enim & Horatius,

Suspensi læuo tabulas, loculosq; lacerto.

Tametsi Festus Bulgam Gallicũ uocabulũ autumat. Consimili modo Gracchus loquitur apud Gelliũ: Cũ Roma profectus sum, zonas quas plenas argẽti extuli, eas ex prouincia inaneis retuli. Horat. in Epistolis, Ibit eò quò uis, qui zonam perdidit. Plautus in Pœnulo, Tu qui zonã non habes, qui in hanc uenistis urbem? aut quid queritis? In quibus Plauti uerbis duplex est allusio, & ad uestem Pœnorũ more discinctã, & ad pecuniã quæ in zona gestatur, citra quam in urbe sumptuosa non sat cõmode uiuitur.

Pescennius Niger apud Spartianũ uetuit, ne milites zonam secum deferrent in bellũ: sed si quid haberet pecuniæ, publice cõmendarẽt, recepturi post prælium: simul & ipsis luxuriei materiã eripiẽs, & hosti prædã si quid aduersi euenisset. Est apud Lampridium in Alexãdro: Miles nõ timet, nisi uestitus, calceatus, armatus, & habẽs aliquid in zona.

Cocta numerabimus exta. XVII

Cocta numerabimus exta. Diomedes grãmaticus, ubi prouerbiũ definit, hoc exempli uice subiecit. Cuius hunc adscribit esse sensum, ex euentu sciemus. Huic confinis color ille comicus: Res indicabit. Nam, ut ait Ouidius,

Exitus acta probat.

Et apud Græcos, αὐτὸ δείξει, id est, ipsa res indicabit.

Multa nouit uulpes, uerum echinus unum magnum. XVIII

Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα. id est,

Ars multa uulpi, ast una echino maxima.

Zenodotus hunc senariũ ex Archilocho citat. Dicitur in astutos, & uarijs cõsutos dolis. Vel potius ubi significabimus, quosdã unica astutia plus efficere quàm alios diuersis technis. Nam uulpes multijugis dolis se tuetur aduersus uenatores, & tamẽ haud raro capitur. Echinus, quem opinor herinaceũ esse (nam hoc loco de terrestri, nõ de pisce fit mẽtio) unica duntaxat arte tutus est aduersus canum morsus. Siquidem spinis suis semet inuoluit in pilæ speciem, ut nulla ex parte morsu prendi queat. Citant apud eundem Zenodotũ huiusmodi quidã uersus ex Ione Chio, tragico poeta, Quos eosdẽ ex eodem citat in Sermonibus cõuiuialibus Athenæus è tragœdia, cui titulus Phœnicia,

Ἀλλ' ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ἤνεσα,
Καὶ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας,
Ὃς εὖτ' ἂν ἄλλων θηρίων ὀσμὴν μάθῃ,
Στρόβυλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος. id est,

Leonis artes in solo sanè probo,
At magis echini comprobo miseros dolos,
Qui simul odorem beluarum senserit,
Se contrahit spinis operto corpore,
Tutus iacens, morsuq́, tactuq́ omnium.

Refertur prouerbium, ac simul ad carmen alludit Plutarchus in cõmentario, cui titulus πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, χερσαῖα ἢ θαλάσσια, id est, utra animantia prudentiora, terrestria an marina. Eius uerba subscribã: τῶν δὲ χερσαίων ἐχίνων ἡ μὲν ὑπὲρ αὑτῶν ἄμυνα καὶ φυλακὴ παροιμίαν πεποίηκε,

Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.
Προσιούσης γὰρ αὐτῆς, ὥς φασιν, οἷον
Στρόβιλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας,
Κεῖται θιγεῖν τε καὶ δακεῖν ἀμήχανος. id est,

Iam uero terrestriũ echinorũ in tuenda seruandaq́ incolumitate sua, solertia prouerbio locum fecit: Ars uaria uulpi, ast una echino maxima. Siquidem quum illa aggreditur, quemadmodum aiunt,

Flexibile spinis corpus obuoluens suis,
Tutus iacet, sic ut nec ore tangier
Vlla queat ratione, nec morderier.

Plutarchus aut quisquis est eius operis autor, uersib. intermiscuit sua quædã uerba: ne quis id errore nostro factũ suspicetur. Sed omnium copiosissime huius animantis ingenium & astutiã describit Plinius lib. octauo, capite trigesimoseptimo: Præparãt, inquit, & herinacei cibos, ac uolutati supra iacentia poma, affixa spinis, unũ nõ amplius ore tenentes portãt in cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in austrũ, condentes se in cubile, præsagiunt. Vbi uero sensere uenantẽ, contracto ore, pedibus ac omni parte inferiore, qua raram & innocuã habent lanuginem, conuoluuntur in formã pilæ: ne quid comprehendi possit præter aculeos. In desperatione uero urinã ex se reddũt tabificam tergori suo, spinisq́ noxiã. Reliqua qui cupiet cognoscere, è loco quem indicauimus petat.

petat. Hæc ad prouerbij sensum potissimũ attinebãt. Celebre est & piscis echini ingeniũ, qui sæuitiã maris præsagiens, correptis lapillis operit sese, ut mobilitatẽ stabiliat pondere, ne nimia uolutatione atterat spinas: quod aspicientes nautæ, pluribus mox ancoris nauigia infrenant. Autor Plinius libro nono, capite trigesimoprimo. Vulpem aũt uersipellem esse, uarijs instructã artibus, cum alij complures apologi, tum ille peculiariter indicat, qui refertur à Plutarcho in Moralibus: Cũ aliquando pardus uulpem præ se cõtemneret, quod ipse pellem haberet omnigenis colorũ maculis uariegatam, respondit uulpes, sibi id decoris in animo esse, qđ illi esset in cute. Neq; uero paulo satius esse, ingenio præditũ esse uafro, quàm cute uersicolore. Græci solertem, ac uarijs armatum dolis, ποικιλόφρονα uocant & ποικιλομήτην, Latini uafrum & uersipellem. Narratur & alius quidam apologus, ab hoc prouerbio non multũ abludens. Cum aliquando uulpes in colloquio, quod illi erat cum fele, iactaret sibi uarias esse technas, adeo ut uel peram haberet dolis refertam: feles aũt responderet, sibi unicam duntaxat artem esse, cui fideret, si quid existeret discriminis: inter confabulandũ repente canum accurrentium tumultus auditur, ibi feles in arborem altissimam subsilijt, cum uulpes interim à canũ agmine cincta capitur. Innuit fabula præstabilius esse nonnunquã unicum habere consilium, modo id sit uerum & efficax, quàm plures dolos, consiliaq; friuola. Veluti si quis pauper multijugis artibus solicitaret animũ puellæ, diues autem unum hoc haberet, quod est apud Ouidium, Quantum libet accipe: recte dixeris:

πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

Simulare cupressum. XIX

Horatius in Arte poetica: Et fortasse cupressum
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat expes
Nauibus, ære dato?

Acron prouerbiũ esse admonet, ortũ ab imperito quopiam pictore, qui præter cupressum nihil mouerat pingere. A quo cũ naufragus quidã petisset, ut uultum suũ exprimeret ac naufragiũ suum depingeret, interrogauit ille num ex cupresso uellet aliquid adijci. Res ea primum in iocum, deinde etiã in adagionem abijt. Concinne usurpabitur in eos, qui quod didicerunt, id ubiq; intempestiuiter inculcant, cum ad rem nihil attineat.

Flamma fumo est proxima. XX

Apud Plautum extat in Curculione: Flamma fumo est proxima. Cõmonet adagium, periculum mature fugiendum esse: quiq; malũ euitare cupiat, ei uitandã prius occasionem. Vt qui corrumpi nolit, ab improborũ abstineat consuetudine: qui cũ puella cubare nolit, ne det osculũ. Nam & illud protinus addit poeta: Fumo comburi nihil potest, flamma potest. Fumus enim indicium est flammæ mox erupturæ.

Ad restim res redijt. XXI

Terentius in Phormione: Opera tua ad restim mihi quidẽ res redijt planissime. Hoc adagio summa rerum desperatio significatur. Nam in hac solent quidam amentes ad laqueum confugere. Iuuenalis,

Ferre potes dominam saluis tot restibus ullam?

Eodem pertinet etiam illud: Suspendio deligenda arbor.

Paupertas sapientiam sortita est. XXII

πενία δὲ τὴν σοφίαν ἔλαχε, id est, Paupertas sapientiã sortita est. Zenodotus citat ex Euripede. Alij tribuũt Aristoni. Ignaua est opulentia, uerum inopia multarũ artium repertrix est: id quod ipsa iactat apud Aristophanem in Pluto, artium omnium inuentionem sibi uendicans. Virgilius,

Labor omnia uincit
Improbus, & duris urgens in rebus egestas. Ouidius,
Ingenium mala sæpe mouent. Persius,
Magister artis, ingeniq; largitor Venter.

Circumfertur hic quoq; uersiculus apud Græcos:

πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος. id est,
Magistra multorum improba existit fames.

Xenophõ πενίαν appellauit σοφίαν αὐτοδίδακτον. ἃ γὰρ ἐκείνη τοῖς λόγοις πείθει, αὕτη τοῖς ἔργοις ἀναγκάζει.

αὐταγνάζει, hoc est, sapientiam, quæ citra doctorẽ contingit: etenim quod hæc persuadet oratione, ad hoc illa re ipsa compellit. Theocritus in Piscatoribus:

Ἁ πενία Διόφαντε μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει,
Αὐτὰ τῶ μόχθοιο διδάσκαλος. id est,
Vnica paupertas Diophantes suscitat artes,
Ipsa laborandi doctrix, studijq; magistra.

Huc spectat & illud, quod Iuppiter aurei seculi tam paratam rerum copiam submouit:
Vt uarias usus meditando extunderet arteis. Item Mimus ille non inelegans,
Hominem experiri multa paupertas iubet.

Potest & illuc referri prouerbiũ, quod uidemus accidere, nescio quomõ, ut penes Midas & improbos homines sit opulẽtia, doctiq; probiq; ferè tenui sint fortuna. Qua qdẽ de re extãt duo problemata, Aristotelis titulo, quorũ altero rogat, qui fiat ut paupertas apud probos uiros plerũq; uersetur. Redditq; hiusce rei uarias causas, siue quod improbi per fas nefasq; malũt parare diuitias, q̃ cum paupertate contuberniũ diutinum habere: proinde fugit illos, quibus uideat maximorum flagitiorũ occasio futura, ad illos deflectit, quos existimat sese recte modesteq; usuros. Siue, quòd inops et uirium & cõsilij, (quippe fœmina) plus auxilij sibi futurũ sperat apud πολυδάκρυας ἄνδρας (ut habet prouerbium) Siue, quod cum ipsa sit mala, malos uitat, ne si πῦρ ἐπὶ πῦρ, id est, malũ accesserit malo, iam fiat intolerabile atq; immedicabile. In altero rogat, qd in causa sit, ut opes à malis ferè possideant, nõ item à bonis. An quia cæcæ sunt, inquit, & ob id errant in delectu: Hæc quoniam poeticen ac sophisticen sapiũt, magis q̃ philosophum, præsertim serium, uix mihi fit uerisimile, ab Aristotele fuisse profecta. Quod autẽ dixit de cæcis diuitijs, id sumptũ est potissimũ ex Aristophanis Pluto. Quo in loco Plutus qui deus est diuitiarum, rogatus, unde cæcitatis malum obtigisset, respondit ad hunc modum:

Ὁ Ζεύς με ταῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.
Ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον, ἠπείλησ' ὅτι
Ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους
Μόνους βαδιοίμην, ὁ δ' ἐμ' ἐποίησεν τυφλόν,
Ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα.
Οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ. id est,
Hoc me malo mulctauit ipse Iuppiter,
Rebus uidelicet inuidens mortalium.
Nam olim puer minabar id fore, ut ad probos,
Doctos, modestos, tantum adirem. at Iuppiter
Oculos in hoc ademit, ut ne quempiam
Horum liceret iam mihi dignoscere.
Adeo bonæ ille frugis inuidet uiris.

Hunc locum imitatus Lucianus in Timone consimilia quædã de Pluto narrat, quẽ nõ cæcum modo facit, uerumetiã claudum: cæcum quidem semper, at tum demum claudicantem, quoties ad bonos uiros mittitur, alias pedibus pernicissimis.

Ollæ amicitia. XXIII

Χύτρας φιλία, Ollæ amicitia. In amicos istos uulgares quadrabit, quos patina, non beneuolentia conciliat. De cuiusmodi Iuuenalis:

Te putat ille suæ captum nidore culinæ:
Nec male coniectat.

Hos arcanæ literæ, mẽsæ amicos nominãt. Plutarchus itẽ in libello cui titulus, Quo pacto dignoscas adulatorẽ ab amico: id genus homines, αὐτολημύθους καὶ τραπεζέας, uulgo dici solitos narrat, quod uentriculi cibiq; causa diligant, non ex animo: quiq; tũ præsto sunt, quoties audiunt, κατὰ χειρὸς ὕδωρ. Nam Aristophanes grammaticus apud Athenæũ libro nono, tradit lotionem manuum, quæ præcedebat cœnã uocari, κατὰ χειρός: à cœna, νίψασθαι. In eosdem, ni fallor, dictum est illud à Menandro comico, citante Athenæo:

Οἱ δὲ κατὰ χειρῶν λαβόντος προσμένουσι φίλτατοι. id est,
Manibus ut data est aqua, hærent tunc amici maxime.

Effertur ad hunc modum parœmia, ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία, id est, Feruet olla, uiuit amicitia.

Antiquiora

Antiquiora diphthera loqueris. XXIIII

ἀρχαιότερα διφθέρας λαλεῖς, id est, Antiquiora diphthera loqueris. In eos quadrat, qui nugas narrant, aut de rebus nimiũ priscis & iampridem obsoletis. Nam diphthera res quędam erat ex priscis illis fabulamentis relicta. Siquidẽ aiunt, diphtherã pellem fuisse eius capræ, quæ Iouem lactarit, in qua creditum est antiquitus, illum omĩa scribere quæ fierent. Vnde quæ nec in historicorum literis extarent, nec in hominũ memoria seruarentur, ea uelut ex Iouis diphthera petita dicebãtur. Quin subinde apud Aristophanẽ, ἀρχαῖα, παλαιά, id est, prisca atq; antiqua, pro nugamentis leges, quod antiquitas fere fabulosissima sit opinor: & ἀρχαϊκῶς, pro eo qđ est deliranter ac stulte. Simili modo uocamus κρονικά uetera & obsoleta desitaq;. Sic apud Athenæũ lib. vij. quispiã, Arrianus opinor, ταῦτα σιτία κρονικά ἐστιν ὦ ἑταῖρε, id est, Isthæc Saturnia sunt ô amice cibaria. Poetæ fingunt Saturnum regno pulsum, & huius loco regnare Iouem.

Auribus lupum teneo. XXV

Extat apud Terentiũ in Phormione: Antiphoni adolescenti uxor erat domi, quã nec eijcere poterat, uel quia nõ libebat, quod in eam deperiret, uel quod integrum nõ erat, cum esset iudicũ sententijs addicta, neq; rursum retinere quibat, propter patris uiolentiam. Et cũ à patruele felix diceret, ut qui domi possideret id quod amabat, Imò, inquit, quod aiunt, auribus teneo lupum. Nam neq; quo modo amittam à me inuenio, neq; uti retineam, scio. Moxq; leno quasi referens parœmiã, ait sibi idem usuuenire in Phædria, quẽ neq; retinere poterat, qui nihil numerabat, neq; repellere, quod esset improbe blandus, ac monteis aureos polliceretur. Donatus Græcam parœmiã Græcis adscribit uerbis: Τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον, οὔτ' ἔχειν οὔτ' ἀφεῖναι δύναμαι, id est, Auribus lupũ teneo, neq; retinere, neq; amittere possum. Suetonius in Tiberio: Cũctãdi causa erat metus undiq; imminentium discriminũ, ut sæpe lupũ tenere se auribus diceret. Plutarchus in Præceptis ciuilibus, λύκον οὔ φασιν τῶν ὤτων κρατεῖν, id est, aiunt lupũ non posse teneri auribus: cum homines hac parte maximè ducantur, nimirũ persuasione. Dicitur in eos, qui eiusmodi negocio inuoluuntur, quod neq; relinquere sit integrũ, neq; tolerari possit. Videtur ab euentu quopiã natum, ut alia pleraq;. Aut inde certe, quod ut lepus auribus quippe prelongis cõmodissimis tenetˀ, ita lupus quod aures habet pro corpore breuiores, teneri ijs nõ potest, neq; rursum citra summũ periculũ è manibus dimitti, belua tam mordax. Cæcilius apud A. Gellium lib. xv. cap. ix. eandem sententiã, sed citra metaphoram extulit. Nam hi sunt, inquit, amici pessimi, fronte hilaro, corde tristi, quos neq; ut apprehendas, neq; ut amittas scias. Huc allusit Theognis, etiamsi alienius,

Ἀργαλέως μοι θυμὸς ἔχει περὶ σῆς φιλότητος.
Οὔτε γὰρ ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι. id est,

Pectora nostra tui quàm mire amor afficit, ut quem
Non odisse queam, sed nec amare queam.

Vnde uidetur illud effictum:

Nec tecum possum uiuere, nec sine te.

Refertur & à M. Varrone pro exemplo adagionis: Auribus lupum teneo.

Necessarium malum. XXVI

Huic finitimũ est illud, ἀναγκαῖον κακόν, id est, Necessarium malum: de ijs quos neq; reijcere possis, quod quibusdã in rebus opus sit eorum opera: neq; cõmode ferre, quod uiri sint improbi. Natũ uidetur ex Hybręæ cuiusdam apophthegmate, de quo meminit Strabo lib. xiiij. Cum haberet Euthydamus tyrannicum quiddã multis alioqui nominibus utilis ciuitati, ita ut cũ uitijs uirtutes paria facere uiderentur, Hybreas orator in oratione quadã sic de illo locutus est: Malum es, inquit, ciuitatis necessarium. Nam nec tecum uiuere possumus, nec sine te. Alexãder itẽ Seuerus Imperator, rationales, quos tollere decreuerat, posteaquã perpendisset eos citra Reip. incõmodum tolli nõ posse, necessarium malũ appellabat. Huiusmodi fuit & P. Cornelius Ruffinus, furax quidem & impẽdio auarus, sed idẽ egregius Imperator, à quo Fabritius Luscinus cõpilari maluit, quàm sub hasta uenire, quemadmodũ refert Gellius lib. iiij. & Cicero De oratore lib. ij. Torqueri poterit & in uxores, cum quibus incõmode uiuitur, sed absq; his Resp. omnino consistere nõ potest. Potest & ad rem accõmodari. Veluti si quis dicat, pharmacon, rem qui-

rem quidem molestam, necessariam tamen. Euripides in Oreste:
Ανιαρὸν ὢν κτῆμ' ἀναγκαῖον δ' ὅμως. id est,
Molesta cum sit res, necessaria tamen.
Non abhorret ab hac forma, q̃d Plinius scribit, oraculo proditũ fuisse, lib. xviij. cap. vi. Quonam igitur, inquit, modo utilissime colunt̃ agri? Ex oraculo scilicet, malis bonis: Hoc uelut ænigmate significatũ est, agros quàm minimo potest impẽdio colẽdos esse.

Non absq; Theseo. XXVII

Οὐκ ἄνευ θησέως, id est, Haud absq; Theseo: Cum significamus rem alieno auxilio cõfici: Aut cum significamus rerum omniũ communionẽ ac societatem. Nam Zenodotus scribit, Theseũ permultis uiris fortissimis in certaminibus auxilio fuisse, quippe qui & Meleagro adfuit in conficiendo agro Calydonio, auxiliatus & Pirithoo pugnãti cũ Centauris, itẽ Herculi cũ Amazonibus belligeranti. Fabula de apro sic habet: Oeneus Meleagri pater, cum de primitijs anni prouentus dijs libãs, Artemidẽ præterisset, illa irata aprũ immanẽ in agros Calydonios immisit, omnia populantem: ad quem cõficiendum Oeneus præstantissimum quenque exciuit, præmijs ad id propositis. Inter multos certauit et Meleager, qui & beluã cõfecit, sed accersito ad auxilium Theseo. Reliquum fabulę nihil ad prouerbij sensum attinet. De Pirithoo sic fertur: Pirithous Hippodamię procus, Centauros, q; essent sponsæ cognati, conuiuio accipit. Qui simul atq; mero incaluissent, sponsæ uim adferre cœperũt. coorta pugna, Theseus Pirithoo auxiliũ ferẽs, cõplureis centauros trucidauit. De Hercule sic narrãt: Cum Eurystheus Herculi iniunxisset, ut Hippolytę Amazonum reginę baltheũ adimeret, atq; ille pacta facturus, esset profectus, Iuno semper illi infesta, induta formã Amazonis, famã passim dissipauit, aduentare hospitẽ, uel uerius hostem, qui uiolata regina, baltheum, quẽ gestabat insigne regni, per uim eriperet. Quod ubi auditũ esset, Amazones in Herculẽ parãt arma. Hercules ratus hęc nõ errore, sed dolo geri, Hippolyta occisa baltheũ abstulit. Deinde quo magis ulcisceret̃ Amazonas, bello eas adortus est, & oppressit, sed Thesei adiutus operæ. Refertur hoc adagiũ & à Plutarcho in eius uita, significatq; Theseũ, sicuti dictũ est, multis auxilio fuisse, tamen ex plerisq; certaminibus nullũ retulisse præmiũ: atq; huius rei citat autorẽ Herodotum. Allusit ad prouerbiũ Aristides in oratione ad Thebanos de auxilijs: Καὶ ὅτε τοίνυν ἡρακλεῖ φίλῳ ἐδέησε, θησεὺς αὐτὸν ἀθλῶν ἀγαγὼν ἀνεκτήσατο, id est, Cumq; sanè & ipsi Herculi opus esset amico, Theseus illũ Athenas deductum refouet refocillatq;. Proinde quoties facinus aliq̃d alieno nomine celebrat̃, alterius tamẽ opera potissimũ peractum, ueluti si quis librũ suo nomine publicet, in quo sit doctioris alicuius adiutus opera, cõcinne notabit̃ hoc adagio: οὐκ ἄνευ θησέως, id est, Non absq; Theseo. Aut si quis dicat, nullam fortunam sibi iucundam esse posse ἄνευ θησέως.

Sphæra per præcipitium. XXVIII

Eiusmodi prouerbium refertur ab Eustathio in Iliados Homeri librũ secundũ, ἡ σφαῖρα κατὰ πρανοῦς, id est, globus per decliue, subaudiendũ uoluitur aut mittitur. Perinde est quasi dicas currentẽ incitare. Nam sphæra uel suapte sponte facile per locũ decliuẽ deuoluitur. Nec male quadrabit in eos, qui uitæ genus aliquod nacti sunt, ad q̃d uidentur esse natura propensi, ut cõueniat cũ illo, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, equũ in planiciem.

Magis mutus quàm pisces. XXIX

Ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων, id est, Magis mutus ipsis piscibus. Prouerbialis metaphora de uehementer infantibus atq; infacundis. Conueniet & in hominem immodicæ taciturnitatis. Horatius in Odis,
O mutis quoq; piscibus
Donatura cygni, si libeat, sonum.
Pisces enim nullam ædunt uocẽ, exceptis perpaucis, inter quos canis marinus. Lucianus aduersus indoctum: μᾶλλον δὲ τῶν ἰχθύων ἀφωνότερος εἶ, id est, Imò uero magis es mutus q̃ pisces. Rursus in Gallo: πολὺ ἀφωνότερος ἔσομαι τῶν ἰχθύων, id est, multo magis ero mutꝰ q̃ pisces. Vnde Plutarchus in Symposiacis existimat Pythagoricos à piscib. abstinuisse q; hos quasi suæ disciplinæ domesticos agnoscerent, propter ἐχεμυθίαν, id est, silentiũ, quod inter animantiũ genera piscibus est proprium. Nam cæterorum sua quibusq; uox est. Aues permultæ canoræ sunt: quædã & humanũ sermonẽ referunt. Atq; adeo terrestrium

ſtriũ quoq; mãticora apud Ægyptios, ſi Plinio credimus. Solis piſcibus nulla uox. Cauſam adferet Ariſtoteles, ꝙ his neq; pulmo ſit neq; arteria, neq; guttur. Etiamſi ſint nonnulli, qui ſonitũ quendam ac ſtridorem ædũt: quorum de numero ſunt delphinus, lyra, chromis, uoca, (quę hinc dictũ apparet, ꝙ uocẽ ædat: Mercurio ſacrum, prodidit Athenæus lib. vij.) pecten. Verũ cum ſonũ non naturalibus organis uocis ædi putat: ſed uel attritu branchiarũ, uel ab interioribus, quæ ſunt circa uentrẽ. Plutarchus exiſtimat Gręcis ἰχθῦς hinc appellari, quod uocẽ habeat cõpreſſam. Et Lucianus in Halcyone, ἄφωνα γὰρ δὴ τά γε καθ' ὕδατος διαιτώμενα, id eſt, Nam muta ſanè quæ in aquis degunt. Athenæus libro Dipnoſophiſtarũ octauo, citat autorem Mnaſeam Patrenſem, qui prodiderit, in Clitorio amne Arcadiæ piſces eſſe uocales. Itẽ Philoſtephanũ, qui ſcripſerit in fluuio Aorno, qui Pheneũ urbem interfluit, piſcibus dictis pœcilis uocem eſſe fermè qualis eſt turdorũ. Tametſi Ariſtoteles adimit omnibus piſcibus uocem, excepto ſcaphro, & porco fluuiatili. Veteres aũt quemuis piſcem uocabant ἔλλοπα, quòd uocem edere non poſſet: ἴλλεσθαι ſiquidem eſt εἴργεσθαι. id eſt, cohiberi, & ὄψ uox. Vnde apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piſcari. Addit Athenæus, Pythagoricos à cæteris animantibus nõ prorſus abſtinere, ſed quibuſdam ex his ueſci: quædã etiam ſacrificare, ſolos piſces non guſtare, quaſi ſacros ob ἐχεμυθίαν quam Pythagoras docuit.

Turture loquacior. XXX

Τρυγόνος λαλίστερος, id eſt Turture loquacior. In garrulos & impendio loquaculos homines dici ſolitũ. Sumpta metaphora ab auis natura, quę non ore tantum, ſed etiam poſtica corporis parte clamare fertur, ob id opinor, quod uocem ędens, etiã illam mouere uideatur. Citat̃ apud Zenodotũ ex Plotio Menandri. Ælianus lib. xij. cap. x. meminit huius prouerbij, deq; aue utraq; corporis parte loquaci. Theocritus in Syracuſanis, mulieres quaſdam loquaculas, turtures appellat:

Τρυγόνες ἐκκναισεῦντι πλατειάσδοισαι ἅπαντα.

Rana Seriphia. XXXI

Βάτραχος ἐκ Σερίφου, id eſt, Rana Seriphia. In homines mutos, & canẽdi dicendiq; prorſus imperitos dicebat̃. Inde natum, quod Seriphiæ ranæ in Scyrum deportatæ nõ ædebant uocem. In hunc modum collectanea Græcorũ prouerbiorum decerpta è libris Didymi, Tarrhæi, & aliorũ. Totidem uerbis Suidas. Et βάτραχος Σερίφιος, id eſt, Rana Seriphia. Proditũ eñ eſt in Seripho inſula ranas mutas haberi. Meminit huiuſce rei Plinius lib. viij. cap. lviij. Cyrenis, inquit, mutę fuere ranæ, illatis è cõtinente uocalibus, durat genus earũ. Mutæ ſunt etiamnum in Seripho inſula. Eædem aliò tranſlatæ canunt, quod accidere & in lacu Theſſaliæ Sicendo tradunt. Quanquã in uulgatis exemplaribus cicadarum Seriphiarũ mentio fit, non ranarum: ſed germanam lectionem Hermolaus ex fide ueterũ codicum reſtituit. Seriphus autem una eſt inſularum, quas Græci σποράδας uocant. Non uidentur aũt ſatis cõuenire uerba Plinij cum Græcorum commentarijs. Nam hic ait mutas eſſe in Seripho, illi negant uocẽ ædere deportatas in Scyrum, quaſi in Seripho uocales, in Scyro obmuteſcerent. Verũ attentius intuenti rem, nihil eſt abſurdi. Seriphus ranas habebat mutas. Eas ut rem prodigioſam deportabant in Scyrum: quas cum Scyrij mirarent̃ eſſe mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebãt βάτραχος ἐκ Σερίφου. Ea uox abijt in prouerbium.

Alij ſementem faciunt, alij metent. XXXII

Ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ' ἀμήσουσι, id eſt, Alij quidem ſementem faciunt, alij uero metent. Quod citra metaphoram etiam ad hunc modum efferunt: ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο, id eſt, Alij laborarunt, alij perceperunt emolumentum. His ſimillimum eſt illud Fabij dictum apud Liuium libro ab urbe condita decimo: Quam arborem conſeruiſſet, ſub ea legere alium fructum, id indignum eſſe dicere. Huc alludit Heſiodus, cum ſcribit in Theogonia de Fucis:

Ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ' ἀμῶνται. id eſt,

Atq; metunt uentrem in proprium ſudorem alienum. Theognis item,

Οὔτε γὰρ ἂν προκαμὼν, ἄλλῳ κάματον μεταδοίης. id eſt,

Ante tibi exhauſtos alij ne trade labores.

Conſimili figura dictũ eſt à Diocletiano nondum Cæſare: Ego apros occido, ſed alter

fruitur

fruitur pulpamento. Refertur autem in illius uita ad hãc fermè sentẽtiam: Cum Diocletianus apud Tũgros in Gallia, in minorib. adhuc locis militans, in caupona quadã moraretur, & cum Druiade quadam muliere familiarem cõsuetudinẽ haberet, illaq; parsimoniam hominis incusaret, ioco, nõ serio respondisse fertur, tum se fore liberalem, cũ imperator fuerit. Ad hoc illa, Noli, inquit, iocari Diocletiane: planè imperator eris, simul ac aprũ occideris. Quam quidẽ mulieris uocẽ ominis arripiẽs uice, studiose sectari cœpit apros in uenatu, haud intelligẽs uidelicet ominis ęnigma, q̃d euentus postea explicauit. Nã Numerianus imperator, factione Arrij Apri soceri sui interemptus fuerat. Qua re prodita, milites Diocletianum uindicem creant, & Augustũ cõsalutant. Ille itaque pro concione, quo Druiadis dictum expleret, Aprum manu sua confodit, addens Maronianum illud:

Aeneæ magni dextra cadis.

Cæterũ interea dũ adhuc priuatus ille multos apros cõfecisset, nec affulgeret usquã imperij spes, dicere solitũ ferũt: Ego quidẽ apros occido, uerũ alter fruitur pulpamento.

Aliena iacis. XXXIII

Ἀλλότρια βάλλεις, id est, Aliena iacis. Quoties res parũ ex animi sentẽtia cadit. Translatum ab ijs qui ludunt alea, quibus iacientibus interdum ea cadunt, quæ minime sunt ad uictoriam accommodata. Proinde si quãdo frustratur nos spes, recte dicemur, ἀλλότρια βάλλειν. Adagium refertur à Diogeniano.

Aliam quercum excute. XXXIIII

Ἄλλην δρῦν βαλάνιζε, id est, Aliam quercum excute. In eos conuenit, qui sine fine petunt aliquid: aut qui contineter ab eodem mutuum postulant. Hos hoc adagio licebit ablegare, ut nobis omissis, aliorum aures suis precibus sollicitẽt. Parœmiam hinc natã putant, quod olim mortales glandibus uictitabãt, Cereris usu nondũ reperto. Has qui quercubus excussis colligebãt, mercede ad id conducti, balanistas, id est, glandiũ collectores, siue glandiarios appellabãt. Qui si quãdo circumspicerent, si quæ glandes etiãdum in arbore reliquæ essent, prætereuntes per iocum acclamabant: Aliã quercum excute. eam uocem uulgus arreptam uertit in prouerbium. Non incõcinne accommodabitur ad negocium relinquendum, ex quo iam nihil emolumenti potest capi. Aut mutãdum amicum, qui iam utilis esse desijt. Aut præceptorem mutandum, unde nihil est quod amplius discas.

Nuces relinquere. XXXV

Nuces relinquere, est omissis studijs ac nugis puerilib. ad grauiora magisq; seria cõuerti. Persius,

Et nucibus facimus quæcunq; relictis,
Cum sapimus patruos.

Trãslata metaphora, uel à uetusta nuptiarũ cæremonia, in quibus sponsus uxorem ducens nuces spargebat, utpote iam pueritiæ renunciãs. Ita Catullus in carmine nuptiali:

Da puer propere nuces:
Concubine nuces da. Vergilius Bucol. 8.
Sparge marite nuces.

Quanquã Plinius libro decimoquinto, capite uigesimosecũdo, causas alias adfert, quã ob rem nuces in nuptialibus cæremonijs cõsueuerint antiquitus adhiberi. Sed pręstat ipsius referre uerba: Nuces, inquit, iuglãdes, quanquam & ipsæ nuptialium Fescẽninorũ comites, multum pineis minores uniuersitate, eędemq; portione ampliores nucleo. Necnõ & honor his naturę peculiaris, gemino protectis operimẽto, puluinati primũ calycis, mox lignei putaminis. Quæ causa eas nuptijs fecit religiosas, tot modis fœtu munito: q̃d est uerisimilius, q̃ quia cadendo tripudiũ sonũmue faciant. Festus item indicat in nuptijs à pueris nuces spargi solitas, ut nouæ nuptæ intrãti domũ noui mariti, faustum esset auspiciũ. Addit Seruius, pueros catamitos, cũ à turpi seruitio recederent, solitos nuces spargere, significantes se posthac omnia puerilia spernere. Vel hinc igit, uel certè à puerorum lusibus qui nucibus peraguntur, ductũ prouerbiũ uideri potest. Nam talis ac nucibus olim lusitasse pueros, uel Horatius testis, cum ait:

Te talos Aule nucesq;.

Proinde ad hanc prouerbij formam pertinebunt & reliquæ illæ figuræ: Nunquã à nucibus recedere. Redire ad nuces. Nuces abijcere. Nuces intermittere. Nucibus indulgere. Nuces repetere, atq; id genus alia.

Bis pueri senes. XXXVI

Δὶς παῖδες οἱ γέροντες, id est, Bis pueri senes. Vna est ex illis puerbialibus inscriptionibus satyrarum Varronis. Quadrabit in eos, qui prouectiore cũ sint ætate, tamen puerilibus quibusdã studijs intempestiuiter atq; indecore detinent. Aut in senes ætatis uitio desipiscentes, tanquam iterum in pueritiã reuolutos. Seneca: Non, inquit, bis pueri sumus, ut uulgo dicitur, sed semper: uerũ hoc interest, quod maiora nos ludimus. Plato libro De re publica primo: οὐ μόνον ἄρ᾽ ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ᾽ ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς, id est: Nõ solum igitur senex, ut uidetur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. Aristophanes in Nubibus:

Φήσεις νομίζεσθαι σὺ παιδὸς τοῦτο τοὔργον εἶν᾽,
Ἐγὼ δέ γ᾽ ἀντείποιμ᾽ ἄν, ὡς δὶς παῖδες οἱ γέροντες. id est:
Pueri inquies tibi uideri facinus illud esse.
Respondero ipse contra, senes bis esse pupos. Sophocles in Peleo:
Πηλέα τὸν αἰάκειον οἰκουρὸς μόνη
γεροντανωγῶ κἀναπαιδεύω πάλιν.
Πάλιν γὰρ αὖθις παῖς, ὁ γηράσκων ἀνήρ. id est,
Ego Peleum Aeaco satum, pueri in uicem,
Senem puella moderor atq; tempero,
Nam iterum puer quisquis senescit, redditur.

Theopõpus, Δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ, id est: Pueros bis esse senes recte dicit. Plato Ἄρ᾽, ὡς ἔοικε, δὶς γέροντ᾽ ἂν παῖς γέρων, id est: Similis uidet bis seni puer senex. Antiphon: γεροντοτροφία προσέοικε παιδοτροφίᾳ, id est: Senẽ nutrire, perinde est quasi nutrices puerũ. Lucianus in dialogo, cui titulus, τὰ πρὸς κρόνον. οὕτω γὰρ ἂν τὴν παροιμίαν ἐπαληθεύσαιμι, ἥ φησι, παλίμπαιδας τοὺς γέροντας γίγνεσθαι, id est: Sic em̃ fiet ut uerũ uideatur adagiũ, quo dici solet, senes rursum repuerascere. Huc ptinet qd libro De lingua Latina tertio scribit Varro, idẽtidem in Atellanis haberi pupum senẽ, quod Osci suapte lingua uocẽt casnar. Nam ueteres pupum, puerũ uocabant. Neq; uero prouerbium ideo tantũ esse dictum, quod senes ætatis culpa desipiscant: uerumetiã quod omnibus modis in senibus iam uelut exacta uita initium recurrere uideatur, quemadmodũ scite dixit Aristoteles in problemate quodã, in quo quærit, quônam pacto sint accipienda, quæ priora dicũtur ac posteriora. Primũ enim redit albor simul & raritas capillitij, quorum utrumq; pueris familiare: deinde balbuties, uelut altera infantia. Preterea gingiua exarmata dentibus, aut certe perpaucis, & eis uacillãtibus instructa, quod & ipsum cũ infantibus cõmune. Quinetiam senibus omne corpus ad puerilẽ decrescit modũ: consimilis uirium imbecillitas. Iam uero cibi quoq; consimiles utriq; congruunt ætati. Postremo morũ ineptia, leuitas animi, & hoc ipsum, nihil sapere, in senibus infantiã quãdam referre uidetur. Autor est enim in Politicis Aristoteles, post annos duodequinquaginta ingenij uigorem euanescere. Quapropter Euripides in Bacchis ait,

Τὸ γῆρας ὑμῶν εἰσορῶ νοῦν οὐκ ἔχον. id est,
Vestram ubi senectam uideo mentis indigam.

Vnde fit, ut senes pueris mire delectẽtur, quasi similes iam ad similiũ amorẽ propensi.

Sexagenarios de ponte deijcere. XXXVII

Sexagenarios de ponte deijcere, est natu maiores, perinde quasi deliros, & ad omne uitæ munus inutiles, in ociũ reijcere, atq; ab omni functione negociorũ relegare. Inde natum, quod olim sexagenarijs ferendorũ suffragiorũ ius non erat, ætate uelut à publicis munijs dimissa. Vel quod olim iuuẽtus Romana, quo sola ferret suffragia, senes inualidos de põtibus præcipites dederit. Nam de põte suffragia ferri iam cœperant: atq; ea sentẽtia magis probatur Sisinnio Capitoni apud Festũ Pompeiũ, quàm uulgata illa qua putãt post urbẽ à Gallis liberatam, ob cibatus inopiam sexagenarios in Tyberim de ponte deijci cœptos. Varro libro De uita patrum secũdo, honestã causam religiosamq; patefacit: cũ in quintum gradũ peruenerant, atq; habebãt quinquaginta annos, tum

tum denique erãt publicis negocijs liberi, atq; expediti, & ociosi. Ideo in prouerbium quidam putant uenisse: Sexagenarios de ponte deijci oportere: quod suffragium non ferant, quod per pontem ferebatur. Nonius Marcellus: Sexagenarios per pontem mittendos, male dici popularitas intellexit. Macrobius Saturnalium libro primo: Adimere uis doctis uiris, in uerborum comitijs ius suffragandi, ac tanquam sexagenarios maiores de ponte deijcere? Ouidius in Fastis:

Pars putat, ut iuuenes ferrent suffragia soli,
 Pontibus infirmos præcipitasse senes.

Vnde & Depontani dicũtur senes, iam uelut emeriti, & à ciuilibus negocijs in ocium remissi. Plato libro De legibus sexto, loquens de magistratu τῶν νομοφυλάκων, id est, legibus seruandis præfectorum, non admittit ad eum magistratum gerendum minorem annis quinquaginta, nec sinit in eo perseuerare maiorem septuaginta: ut si quinquagenarius magistratum inierit, uiginti annos eum administret: sin sexagenarius, decẽ duntaxat. Licebit autem uti prouerbio, uel in odium ætatis, tanquam ad nihil iam utilis, & ab omni uitæ munere relegãdæ: uel simpliciter in eos, qui propter ætatis imbecillitatẽ rude iam donati sunt, ac solitorum munerum uacationem acceperunt.

Crambe bis posita mors. XXXVIII

Δὶς κράμβη θάνατος, id est, Crambe bis mors est. Plinius libro uicesimo, cap. nono, inter brassicæ species, tertio loco refert & cramben. Dioscorides libro secũdo, crambes tres species facit. Quarũ prima, præter quàm quod aliàs ad multa remedia efficax est, etiam ebrietatis & crapulæ incommoda tollit, si crudam edas ante cœnam ex aceto, ut indicauit M. Cato. Aristoteles in causa putat esse quod, cum ipsa sit frigida, & succum habeat dulcem ac discutientem, fit ut uinosos humores in aluum detrahat, tenues humores in uesicam delabantur, ipsa in uentriculo remanens, corpus refrigeret. Atq; ita humoribus utrinq; deductis, & refrigerato corpore cessare crapulam. Inest autẽ peculiaris quædã uis crambæ obsistendi uino, ut si in uineto seratur, uinum proueniat dilutius. Proinde apud Ægyptios & Sybaritas solenne erat, ante omnia sumere cramben coctam: quibusdam mos erat ex amethystino uasculo crambes semen ante compotationem capere, quo citra periculum ebrietatis indulgere uino possent. Huiusmodi ferè Athenęus libro primo, addens illud, priscis cramben ac raphanum pro eodem habita. Vnde Theophrastus prodidit, uitem etiamnum uiuã raphani odorem fugere. Verum ut ad prouerbium redeamus, Suidas scribit illã antiquitus in conuiuijs adhiberi solere, uerum recoctam adeo nauseam afferre, ut Græcis in fastidij prouerbium abierit. Quoties enim rem iterum atque iterũ repetitam non sine molestia significabant, dicebant, δὶς κράμβη θάνατος, id est, bis crambe mors: hoc est, κράμβη δίσεφθος, crambe recocta. Ad hoc adagij Politianus arbitratur allusisse Iuuenalẽ cum scribit in Satyra septima:

Declamare doces, ô ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunque sedens modo legerat, hæc eadem stans
Proferet, atq; eadem cantabit uersibus ijsdem,
Occidit miseros crambe repetita magistros.

Cramben repetitam appellat declamationem maximo cum tædio iterum atq; iterum audiẽdam. Finitimũ est illi, quod alio commemorauimus loco, ὁ Διὸς κόρινθος, id est, Iouis filius Corinthus. Contrarium illi, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν, id est, bis & ter quod est pulchrum. Quod enim per se pręclarum, id uel decies repetitũ, ut inquit Horatius, placere solet. Quod ineptum, id primo gustu commendatione nouitatis utcunq; toleratur: cęterum iteratum, haud iam ferendum fastidium adfert. Et tamen erat priscis admodum celebris hæc herba, adeo ut nec religione careret, & ob hoc μάντις uocata: per eandem iurare mos erat, pręsertim apud Iones, ναὶ μὰ τὴν κράμβην, ut hinc quoq; fastidij prouerbium ortum uideri possit. autor Athenæus libro Dipnosophistarum nono.

Ne Hercules quidem aduersus duos. XXXIX

Μηδὲ ἡρακλῆς πρὸς δύο, id est, Ne Hercules quidẽ aduersus duos. hoc est, Nemo usq; adeo uiribus excellit, ut unus pluribus par esse possit. Neq; indecorũ est cedere multitudini. Erit autẽ suauior metaphora, si significabimus neminẽ quãtumuis eruditũ ad-

uersus duos in disputando sufficere: aut, eundem hominē pluribus negocijs sustinēdis non esse simul parē: aut, non posse resisti precibus duorum rem eandem petentium. Poterit & aliam in formam uerti prouerbium, ad hunc modum: Si negāt uel Herculē aduersus duos esse parem, qui nā ego tam imbecillis aduersus duos Hercules stabo? Quā quā obiter huius usum prouerbij, in operis huius uestibulo paucis ostendimus. Plato libro De legib. undecimo: ὀρθὸν μὲν δή, πάλαι τε εἰρημένον, ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι τἀναντία, χαλεπὸν, καθάπερ ἐν ταῖς νόσοις, πολλοῖς τε ἄλλοισι, id est: Verū est illud & iam olim prouerbio celebratum, arduum esse aduersum duo, eaq; contraria pugnare, quemadmodū in morbis alijsq; cōpluribus. Significat nobis esse geminam pugnā, tum aduersus diuitias, tū aduersus egestatem. Idem in Phędone usurpauit: ubi Socrati per iocum hortanti, ut Cebetem ac Symmiā confutet argumētatione, respondet Phædon: ἀλλὰ πρὸς δύο οὐδ' Ἡρακλῆς λέγεται οἷός τε εἶν, id est, At uero cōtra duos ne Hercules quidē dicitut suffecisse. Eodem allusit Catullus in Carmine nuptiali, cum ait:

Noli pugnare duobus.

Hæc sententia tametsi nō ijsdem uerbis, aliquoties legit̄ apud Homerū, ut in Odyss. γ.

χαλεπὸν γὰρ ἐρυκακέειν ἕνα πολλούς. id est,

Difficile ac durum est, unum compescere multos.

Telemachus ita loquitur de se, ac procis. Item Iliados ε

Αἰνείας δ' οὐ μεῖνε θοός περ ἐὼν πολεμιστής,

ὡς εἶδεν δύο φῶτε παρ' ἀλλήλοισι μένοντε. id est,

Haud stetit Æneas, alioqui strenuus armis,

Conspexit simul atq; duos consistere iunctos.

Occasionem adagij uarie narrant. Quidā aiunt Molionidas adortos aliquādo Herculem ex insidijs: atq; illū hominū multitudine territū, nō ausum cōtra resistere, sed fuga saluti cōsuluisse, idq; in uulgi sermonē abijsse. Vero ꝓpius est quod refert Suidas, Herculem constituto certamine Olympiaco, fretum uiribus suis, primū ausum certare cum duobus, & utrosq; confecisse. Hos aiunt fuisse Cteaton & Eurytum, Neptuno patre & Moliona matre prognatos. Deinde ꝓxima Olympiade cōsimili modo cōgressum fuisse cum duobus quibusdam, atq; ab his fuisse superatū. Quanquam sunt qui hos existiment fuisse Læum & Pherandrum, sed qui uicerint Herculē, non qui uicti discesserint. At Plato in Euthydemo longe diuersam ab his historiā adducit, puta Herculē cū hydra pariter & cancro quodam immani, qui è mari emerserat, congressum, inferiorē discessisse, atq; ob id Iolai nepotis auxiliū implorasse. Sed nō grauabor ipsi9 uerba subscribere. In eo igitur, quem dixi dialogo, Socrates cū duobus fratribus sophistis, & ut sunt illi, contumeliosis disputans, quasi cum duobus mōstris unus cōgressus, cū illi probro obijceret Dionysodorus φ fugeret, neq; ad interrogata respōderet, ad hūc modū respōdit: Εἰκότως γὰρ ἔφην ἐγώ. ἥττων γάρ εἰμι καὶ τοῦ ἑτέρου ὑμῶν. ὥστε πολλοῦ δέω μὴ οὐ δύο φεύγειν. πολὺ γάρ του εἰμι φαυλότερος τοῦ ἡρακλέους, ὃς οὐχ οἷός τε ἦν τῇ τε ὕδρᾳ διαμάχεσθαι σοφιστείᾳ οὔσῃ, καὶ διὰ τὴν σοφίαν ἀνιείσῃ εἰ μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθείη τοῦ λόγου, πολλὰς ἀντὶ τῆς μιᾶς, καὶ καρκίνῳ ἑτέρῳ τινὶ σοφιστῇ ἐκ θαλάττης ἀφιγμένῳ νεωστί μοι δοκεῖν καταπεπλευκότι. ὃς ἐπειδὴ αὐτὸν ἐλύπει, οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ' ἀριστερὰ λέγων καὶ δάκνων, τὸν ἰόλαον τὸν ἀδελφιδοῦν βοηθὸν ἐπεκαλέσατο. ὁ δὲ αὐτῷ ἱκανῶς ἐβοήθησεν. ὁ δ' ἐμὸς ἰόλεως πατροκλῆς εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον ποιήσειεν, id est, Nō iniuria inquā fugio. Nā cū alterutri sim impar, cur nō fugiam ambos? Equidē Hercule multo sum imbecillior, qui tñ pugnare pariter nō ualuit, & aduersum hydrā sophisticā, cui ꝓpter sapientiā ꝓ uno sermonis capite amputato multa repullulabāt, & aduersum cancrum sophistam quendā è mari profectum, & nuper, ut arbitror, aduectum. A quo cū Hercules ad sinistram angeretur, uerbisq; acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium implorauit, qui abunde illi succurrit. Meus autē Iolaus Patroclus si uenerit, magis alteram certaminis partē sustineret. Mordaci uidelicet allegoria, Socrates è fratrib. sophistis alterum hydram, alterum cancrum nominat, se Herculem: Ctesippum, Iolaum.

XL

Vnus uir, nullus uir.

Εἷς ἀνήρ, οὐδεὶς ἀνήρ, id est, Vnus quidem uir, nullus est. Sensus est, nihil egregium præstari posse ab uno homine, omni auxilio destituto. Huc ꝑtinet q̄d ait Euripides in Heraclidis: μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη, id est, Nā solitariæ manus inualida pugna est. Item

illud eiusdem: εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ, id est, Vir unus haud uidet omnia. Poterit ad uarios usus deflecti prouerbium, uel ad insuauem uitam, si non adsit conuictor amicus: uel ad iudicium haudquaquam uni committendum: uel ad studium literarum, quod citra socium, & eiusdem, ut aiunt, æmulum Musæ, planè friget: uel ad quoduis denique peragendum negocium, quod citra alterius adminiculum commode confici non queat. Adagij mentionem facit Zenodotus.

Asinus inter simias. XLI

Ὄνος ἐν πιθήκοις, id est, Asinus inter simias. Vbi quis incidit in homines nasutos, & contumeliosos, ipse stolidus, à quibus impune rideatur. Extat apud Aulum Gellium libro secundò, cap. 23. apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus Plotium, maritum de uxoris iniuria querentem inducit his uerbis, ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦτο, τὸ λεγόμενον, δεῖ δὴ τοῦτο, id est, Asinus inter simias, uulgo quod aiunt, sanè istud. Constat autē simiam animal esse petulantissimum, adeo ut non uereatur etiam leonem per lasciuiam agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie uulgo simile quiddam dicunt: Noctua inter cornices. ubi stupidior aliquis in homines petulātes ac dicaces incidit. Nihil autem uetat, quo minus generaliter usurpetur, ubi quis in negocium incidit uehementer molestum, aut in infortunium aliquod, unde se non queat extricare.

Asinus inter apes. XLII

Ὄνος ἐν μελίτταις, id est, Asinus inter apes. Cōsimilem habet cũ proximo sensum, dici solitũ, ubi quis infeliciter incidit in homines improbos atq; importunos. Metaphora ꝑ se liquet, Quanquam adagium ab euentu quopiā natũ uideri potest. Meminit Suidas.

Asinus in unguento. XLIII

Ὄνος ἐν μύρῳ, id est, Asinus in unguēto. Cũ deliciæ adhibentur ijs, quos haudquaquā decent, neq; qui uel uti norũt illis, uel delectantur. Nam asinus culmos ac fœnũ mauult quàm aurũ, uel unguentũ, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quādo indoctus aliquis in optimos incidat autores, quos ob inscitiā aut negligat, aut etiā deprauet. Siue cũ amuso cuipiam cũ eruditissimis uiris uiuere contigerit, quorũ tamen consuetudine neq; frui nouerit, neq; omnino gaudeat. Refertur à Diogeniano prouerbiũ.

Neq; cœlum neque terram attingit. XLIIII

Οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἅπτεται, id est, Neq; cœlũ neq; terrā attingit. De re uehemēter absurda atq; aliena, quæq; nulla uicinitate ꝑtineat ad id de q̃ agit̃. Lucianus in Pseudomāte: ὀκτώ μοι χρησμοὺς ἔπεμψεν, οὔτε γῆς, φασίν, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένους. i. Octo mihi misit oracula, sed quæ neq; cœlũ, ut aiunt, neq; terrā attingerēt. Aristides in Cimone leuiter alludens ad prouerbiũ, indicat metaphorā sumptā ab ijs, qui in medio pēdēt aere, utrinq; liberi.

Nihil ad uersum. XLV

Οὐδὲν πρὸς ἔπος. id est, Nihil ad carmen. De ijs qui lōge discrepāt ab ijs, quæ proposita sunt. Translatũ uidetur à scena, ubi histrio saltatu gestuq;, carminis genus repræsentat. Et haud scio an alius fuerit qui recitaret uersus, alius qui gesticularet̃. Apparet eñ unum aliquē fuisse recitatorem, cuius est illa uox in calce Comœdiarũ: Calliopius recēsui. Nec alioqui uideo quorsum pertineat, quod admonet Cicero, ab histrione deligi fabulā, ad quā natura sit appositus. quòd in prologo Comœdiæ Terētianæ, qui prologũ dicit, querit̃ clamosas fabulas ad se deferri, minus laboriosas, ad alios. Quod si saltatio parũ respōdisset ad numeros carminis, aiebant: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Lucianus in Philopseude: οὐδὲν πρὸς ἔπος ταῦτα, φασίν, οὐδὲ περὶ τούτων ἠρόμην, id est, Ista nihil ad carmē, ut dici solet, neq; enim de ijs interrogabā. Qui in choreis nō responderet ad numerum saltatiōis, eũ ἀκρότητον appellabāt: isq; ἀκροτεῖν dicebat̃. Andreas Alciatus, hoc seculo nō modo iuris Cæsarei, uerumetiā omniũ studiorum decus, nec minus suspiciēdus ob rarũ quendā ingenij cādorem, quàm ob exactam omniũ liberaliũ disciplinarum peritiā, libro Dispunctionum suarũ 2. cōsentit quidē mihi in sensu usuq; prouerbij, cæterum de origine nōnihil dissentit, mauultq; ab oraculis esse natum, quæ quodā carmine reddebātur, præsertim heroico, cuius inuētor fuerit Pythius Apollo. Græcis aũt ἔπος dicitur, quod ἕπονται τὰ πράγματα τοῖς χρησμοῖς, id est, Quod res oraculis respōdeant. Hāc enim etymologiā adfert Eustathius in principio Iliados Homericæ: unde ꝓbabilius esse iudicat Alciatus noster, quoties euenirēt quæ promissis aut proposito nō quadrarent,

drarent, dici solitum, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Vsus est eo Vlpianus in Pandectis li. 11. Tit. de interrogatorijs actionibus cap. 12. Quod autē ait prætor, omnino non respondisse, posteriores sic acceperūt, ut omnino nō respōdisse uideatur qui ad interrogata nō respōdit, id est, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Suidas indicat nonnunquā usurpari, οὐδὲν πρὸς ἔπος, pro temere ac de nihilo, siue abs re. Adducit hos uersus ex poeta, nescio quo:

οὐδὲν πρὸς ἔπος οὕτως ἀνοήτως ἐκβαλῶ,
πρὶν ἐκπύθωμαι πᾶν τὸ πρᾶγμ' ὅπως ἔχει. id est,
Adeó ne temere & insicienter efferam,
Prius atq; rem omnem ut sese habet cognouero?

Prior uersus Græcus constabit, si legas pro οὕτως, χ' οὕτως. Vsurpauit idem Aristophanes in Concionatricibus: quem locum retulimus prouerbio, Extra cantionem.

Nihil ad fides. XLVI

οὐδὲν πρὸς τὴν χορδήν, id est, Nihil ad chordam. In eos quorum uita uehemēter est inæqualis, quorúmue mores ab oratiōe dissidēt. Lucianus De saltatiōe: καὶ μηδὲν, ὥς φασι, πρὸς τὴν χορδήν. ἕτερα γὰρ ὁ πούς, ἕτερα δ' ὁ ῥυθμὸς λέγει. id est, Nihil ad chordā, ut dici solet: nā alia pes, alia loquit̄ rythmꝰ. Idē in Meretricijs, καὶ ὅτι εὖ πρὸς τὴν κιθάραν ὁ πούς. id est, Et quod pes probe respōderet ad citharā. Plutarchus in cōmentario De uerecūdia, καίτοι οὐ διὰ τὴν τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, ὡς πλάτων ἔλεγε, καὶ πόλεις πόλεσι καὶ φίλοι φίλοις διαφερόμενοι, ἔσχατα δρῶσί τε καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμέλειαν. id est, Haud quaq; ob id, quod pes à lyra dissentiat, sicut ait Plato, ciuitates cū ciuitatib. amici cū amicis cōflictātes, extrema tū faciūt, tū patiunt̄: sed quod circa leges atq; æqtatē peccet̄. Locus aūt, quē citat Plutarchus, est in li. De legib. septimo: ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι. τὴν δ' ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τῆς τὴν μελῳδίαν συνθέντος, τοῦ ποιητοῦ, καὶ τὰ λοιπά. id est, Reddētes uoces cū lyrę sono cōcordes. Porrò uocis discrepantiā diuersitatēq; quoties alios modos ædūt chordę, alios is qui cantilenā cōposuit, & cętera. Videt̄ ad hoc prouerbiū allusisse diuus Augustinus in epistola quadā ad Licētiū: Aut si ego canto, inquit, tu aūt ad aliā uocem saltas, nec sic quidē me pœnitet. Habet enim suā hilaritatē ipsa cātatio, etiam cum ad eam membra non mouet, cui plena charitatis modulatione cantat̄.

Formica camelus. XLVII

μύρμηξ ἡ κάμηλος. id est, Formica camelus. De uehemēter inęqualibus, & modo minimis, modo maximis: quod perinde sit, quasi repēte camelus in formicā uertat̄. Lucianus in prima epistola Saturnaliū: ὡς δὲ νῦν ἔχομεν, μύρμηξ ἡ κάμηλος, ὡς ἡ παροιμία φησί. id est, Nam ut nunc uiuitur à nobis, formica camelus, quemadmodū prouerbio dicit̄. Loquitur de opibus inæqualiter inter mortales distributis, ut huic plurimū superśit, huic multum desit. Neq; intempestiue dicetur in eos, qui sibi non constant, in utranq; partē immodici. Quod genus hominem describit Euripides in Troadibus:

τί δ' ὧδε πηδᾷς ἄλλοτ' εἰς ἄλλους τρόπους;
μισεῖς δὲ λίαν, καὶ φιλεῖς ὅμ' αὖ τύχῃ. id est,
Quid ita modo hos, modo in hosce mores transilis?
Odisti acerbe, amasq; nimium quemlibet.

Os sublinere. XLVIII

Os sublinere, pro eo quod est, dare uerba, & arte quadā illudere, reperitur aliquoties apud autores. Nonius Marcellus tractū putat à ridiculo quodā lusus genere, quo dormientibus ora pinguntur. Plautus in Aulularia: Fidei censebam maximā fidē esse. Ea subleuit os mihi pessime. Idem alibi: Os mihi probe sublitū est. Idem in Epidico: Ego si adlegassem aliquem, ad hoc negocium minus hominem quàm doctum, minusq; ad rē callidum, os sublitum esset. M. Varro in mysterijs apud Nonium: ęs defraudasse cauponem, bonam luto obliuisse, cum portitores æra induxere. Sophocles in Antigone:

ὁρῶσι χ' οὗτοι, σοὶ δ' ὑπίλλουσι στόμα. id est,
Vident & hi, sed os tibi sublinunt.

Vergilius item in carmine Bucolico, pueros inducit per lusum, Sileni faciem mori succo oblinentes. Iamq; uidenti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit.

Ille do-

Ille dolum ridens, Quò uincula nectitis? inquit.

Dare uerba. XLIX

Dare uerba, passim obuiũ est apud omnes autores, pro eo quod est fallere. Persius quarta Satyra: Vt mauis, da uerba, & decipe neruos. Terentius:
Cui uerba dare difficile est. Ouidius:
Verba dat omnis amans. Idem eleganter transtulit ad fallendas animi curas:
Detineo studijs animum, falloq; labores:
Experior curis & dare uerba meis.
Sed tum frequentiora, tum expositiora sunt exempla, quàm ut operæpreciũ sit ea persequi. Tantũ illud admonuerim, nonnihil Veneris accessurũ prouerbio, si lõgius à simplici detorqueatur oratione, uidelicet ad fraudem imposturámue, quæ uel citra uerborum fucos peragitur. Quod genus fuerit, si quis dicat, mundũ hunc dare uerba suis cultoribus. &, alcimisticam, quam uocant artem, dare uerba sui studiosis. &, eum sibijpsi dare uerba, qui sibi pollicetur haud quaquam speranda.

Addere manum. L

Illud inusitatius quod est apud Plautum in Persa: Addere manum: pro quod est ludibrio habere. Translatum opinor ab ijs, qui manu ad aurem porrecta motaq; quẽpiam irridẽt. Plautina uerba sunt hæc: Quid ais, crux, stimulorũ tritor? Quomodo me hodie uersasti? ut me in tricas cõiecisti? Quomodo de Persa manus mihi addita est? Itẽ in Pœnulo: Quo pacto auaræ Veneri pulchre adij manum. Rursum in eadẽ scena: Ego faxo posthac dij deæq; cæteri contentiores magis erunt atq; auidi minus, cũ scibunt, Veneri ut addiderit leno manum. Idem in Aulularia: Ita illis impuris omnibus adij manũ. Iterum in Cassina: Satin' lepide addita nobis manus merito? Quanquam uarie scriptum inuenio, nunc adij, nunc addita. Mihi uidetur rectius legi, addidi, ut accipiamus sumptam metaphoram ab irridentium, ut dixi, gestu. cuius meminit Persius:
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Circumtondere comam. LI

Περικείρειν τοὺς πλοκάμους. id est, Circũtondere comã, Grecis in ꝓuerbio est, ꝓ eo quod est, ludibrio habere. Nã id lusus gratia fieri solet stupidis, ut eis nõ sentientibus cęsaries circũtondeat. Lucianus in Misanthropo: ἐκάθησο τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος ὑπ' αὐτῶν. id est, Sedebas cũ tibi cæsaries ab illis circumtonderetur. Vsurpat idẽ in Pseudomãte.

Fucum facere. LII

Fucũ facere, pro eo quod est imposturã facere, & artificiosa dissimulatione deludere, frequẽs est apud bonos autores. Terentius in Eunucho: Per alienas tegulas uenisse clanculum, fucum factum mulieri. Quo loco, factum, supinum est, nõ participiũ. Quintus frater ad Ciceronẽ: Si eum, qui tibi promiserit, fucũ, ut dicitur, facere uelle senseris, ut te id audisse & scire dissimules. Nam fucus herbæ genus, quam Gręci φῦκον uocant, tingendis lanis utile. Vnde simpliciter Fucum pro colore reperire licet, & Fucare pro colorare. Horatius in Odis:
Stercore fucatus crocodili.
Maximè si colorem nõ natiuum aut genuinum, sed artificiosum, ac uelut adulterinum significemus, ut idem Horatius:
Nec amissos colores
Lana refert medicata fuco.
Proinde medicamẽtũ illud, quo cuti superinducto mulierculæ uitia formæ dissimulãt, quasiq; personam assumunt, fucum uocant. Plautus: Vitia corporis fuco occulunt. Vt aũt Fucus est color arte additus, ita Persona facies est nõ uera, sed apposititia. Vnde eleganter dictum à Seneca: Vt personã malit quàm faciem. id est, uideri malit quàm esse. Lucretius item libro tertio:
Nam ueræ uoces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur, & eripitur persona, manet res.
Cornelius Tacitus in Dialogo De oratoribus, Ita nec præceptor deerat optimus qdẽ & electissimus, qui faciem eloquẽtiæ nõ imaginẽ præstaret. Itaq; Personatos dicimus, qui aliud præ se ferũt quàm sint. Quin & Offucias uocant, inania quædam rerũ simula

chra, quæ ueluti prestigijs quibusdã, oculis intuentium imponunt. Græci simplici uerbo φυκίζειν uocant, & φυκισμὸν, huiusmodi imposturam, φυκᾶς fuci artificem. Qui scripsit etymologicum Grecũ, autor insyncerus & impurus, uocem deductã existimat παρὰ τὴν πηνίκην, quæ Græcis coma dicitur appositítia. Latini galericulum appellant. Quin & colorem pro fuco usurpauit Iulianus citante Vlpiano libro Pandect. 14. Tit. Ad senatusconsul. Maced. cap. 9. Sed Iulianus, inquit, adijcit, si color quæsitus sit, ut filius familiâs qui mutuam pecuniã accepturus erat, fide iuberet. Quin & rhetores, probabilem rationẽ quam ad defensionem commenti sunt, colorem appellant. Iuuenalis,
Dic aliquem nobis, dic Quintiliane colorem.
Et hærente summo rhetore, uxor deprehensa impudentissimo colore se tuetur, Conuenerat olim Vt faceres tu quod uelles, nec non ego possem Indulgere mihi.

Album calculum addere, & similes figuræ. LIII

λευκὴν ψῆφον προσθεῖναι, id est, Album calculum addere, pro approbare, subinde legimus apud doctos. Inde sumptum, quod antiquitus missis in urnam calculis, ita ferebantur à iudicibus sententiæ, ut albis absoluerent, nigris dãnarent. Qui si forte fortuna fuissent æquales, tamẽ liberabatur reus. eiusq; rei causam Aristoteles copiosissime reddit in Problematibus. De calculorum more meminit Ouidius Metam. libro 15.
Mos erat antiquis, niueis atrisq; lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem dimittitur ater in urnam.
Quæ simul effudit numerandos uersa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album.
Plinius iunior in epistola quadam, Nam quo magis intendam limam tuam, cõfitebor & ipsum me, & contubernales, ab æditione non abhorrere: si modo tu fortasse errori nostro albũ calculũ adieceris, id est, si nostrum hunc errorem tuo iudicio comprobaris. Lucianus in apologia, οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος, τὴν λευκὴν παρὰ σοῦ τὴν πλήρη μοι ἐνεχθῆναι. id est, Haud paruo æstimans, si mihi contingat, album abs te plenumq; suffragium auferre. Plato libro De legibus 2. οὐκ ἂν τιθείμην ταύτην ψῆφον, id est, Haud posuerim hunc calculum. Huc adscribendum quod Alcibiades, nolẽs sese iudicum permittere sententijs, ait, Ne matri quidem confidere uelle, sed etiã hãc in eiusmodi periculo suspectam habiturum, ne nigrum calculũ pro albo subijceret. Aristides in Pericle, simplici uerbo dixit, ἀποψηφίζειν, pro comprobare: eamq; uocem tanquam Platonicam usurpat.

Creta notare. Carbone notare. LIIII

Ad hanc formã pertinet & illa: Creta notare, pro eo quod est approbare, & Carbone notare, quod est dãnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod esset colore cãdido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Vnde & felicia alba dicimus, infames nigros. M. Tullius in actione pro Cecinna de teste Sexto Clodio Phormione: Nec minus niger, inquit, nec minus confidens, quàm ille Terentianus Phormio. Et Horatius:
Hic niger est, hunc tu Romane caueto. Idem in Sermonibus:
Sani, an creta, an carbone notandi. Quem imitatus Persius, ait in quinta Satyra:
Quæq; sequenda forent, & quæ uitanda uicissim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notasti. Rursum Horatius in Odis:
Cressa neu careat pulchra dies nota.
Candidum calculũ Cressam notã appellat, qua ueteres dies fortunatos signare cõsueuerunt. Tametsi sunt qui hoc loco pro Cressa legunt Thressa, quod hic mos fuisse perhibetur Thracibus. Ad hãc formã pertinet etiã illud: Vnione signare, quod sæpius apud autores est, pro eo quod est, inter felicia prosperaq; numerare. Ductum à ueterũ superstitione, qui unũquemq; anni diem, missis totidẽ in urnam, aut ut apud Scythas, in pharetram, calculis signabãt: quẽ arbitrabãtur prosperũ abijsse, candido calculo, aut creta: quẽ egregie felicem, unione: Contrà, quem inauspicatũ, nigro lapillo notabãt. Persius,
Hunc Macrine diem numera meliore lapillo.
Huius superstitionis meminit Plinius libro 7. capite quadragesimo, Vana, inquiens, mortalitas, & ad circumscribendam seipsam ingeniosa, computat more Thraciæ gentis

tis,quę calculos colore diſtinctos,pro experimēto cuiuſq; diei in urna condit,ac ſupre mo die ſeparatos dinumerat,atq; ita de uno quoq; pronunciat. Quid ꝙ iſte calculi cā dore illo laudatus dies originem mali habuit? Hactenus Plinius. Plutarchus in uita Periclis hiſtoriam refert ab his non abhorrentē, quam fortaſſis non ab re fuerit hic ipſi us uerbis adſcribere: ὀκτὼ μέρη διελὼν τὸ πᾶν πλῆθος, ἐπεκλήρου, καὶ τῷ λαβόντι τὸν λευκὸν κύαμον εὐωχεῖσθαι καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. διὸ καί φασι τοὺς ἐν εὐπαθείαις τισὶ γενομένους, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν, id eſt, Vniuerſam multitudinē partitus in octo partes ſortibus utebatur: & cui cōtigiſſet alba faba, huic cęteris pugnantib. permittebat in conuiuijs atq; ocio agere: quapropter etiā aiunt eos, qui bus res aliquæ ſuauiter ſuccedūt, eum diem album uocare, nimirū ab alba faba. Ad hāc uiciniam pertinet, quod quæ præcipua ſunt, ea melioris notæ eſſe dicimus: ueluti quū M. Tullius alicui ſalutem dici iubet de nota meliore. Triſtē notā dixit Liuius Decad. 1. lib. 4. Poſthumius nulla triſti nota eſt inſignitus. id eſt, nulla crudelitatis infamia aſperſus.

Calculum reducere. LV

Calculum reducere, eſt mutare factum, cuius te pœniteat. aut, uertere cōſiliū rei nō ſatis commode inſtitutæ. Nonius citat Ciceronem in Hortenſio: Itaq; tibi concedo, q̄d in duodecim ſcrupis olim, ut calculū reducas, ſi te alicuius dati pœniteat. Trāslatū apparet, aut à ratiocinantibus, aut quod eſt uero propius, à ludo laterūculario. In ſumma, prouerbij ſpeciē habet, quæcunq; à calculis fingūtur metaphoræ. ut, Ad calculos uocare, pro eo quod eſt, rationē inire & æſtimare. M. Tullius dialogo De amicitia: Hoc quidem eſt nimis exigue, & exiliter ad calculos uocare amicitiam, ut par ſit ratio datorū & acceptorū. Valerius Maximus libro quarto, capite de liberalitate: Si ad calculos reuocetur, paruū utpote ſeptem iugeribus, & hoc in Pupinia abditis redactū: ſin animo pręrogātis, omni pecunia maius. Et, Ad calculos reuerti, eſt redire ad rationē, ac reſpectū, conſiliumq;. Cicero ad Atticum: Quare nūc ſaltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut non ſolū glorioſis conſilijs utamur, ſed etiā paulo ſalubrioribus. Et in epiſtolis Plinianis, Mouere calculos, pro eo q̄d eſt proponere ratiōes. Et Ponere, inquit, in utraq; parte calculos. id eſt, utrinq; ratiōes expēdere. Et, Hic calculus accedat. id eſt, hoc momēti adiungatur. Neq; quicquam prohibet eadem ratione dici, Decedere calculum, & Detrahere calculum.

Θ præfigere. LVI

Theta præfigere, pro damnare. Perſius:

Et potis es uitio nigrum præfigere Θ.

Auſonius in pædagogum liguritorem, carmine Choliambico,

Miſelle doctor, ὃ tibi ſit obſcœno,
Tuumq; nomen theta ſectilis ſignet.

Sunt qui hoc ad figurā Græcanicæ literæ referant, quod ea cordis humani trāsfixi ſpeciem quodāmodo repræſentet. Nā neſcio an debeamus Iſidoro credere, qui primo Etymologiarū libro ſcribit, ita militari more ſolere fieri, ut cæſi Θ, ſalui Τ ſignarētur. Certe de hoc ſigno Τ fit mentio etiam in Apocalypſi, quæ beati Ioannis Euangeliſtę nomine legitur. Sed uero ſimilius, quod ſcribit Aſconius Pedianus, olim in iudicijs ſortes, quæ mittebantur in urnam, triplicem notam habere ſolere: ac Θ quidem damnationis fuiſſe ſymbolum, Τ abſolutionis, Λ ampliationis, id eſt, quoties ſignificabant ſibi parū adhuc liquere, ac denuo cauſam agi oportere.

Stellis ſignare, obelo notare. LVII

Ἄστροις σημειοῦσθαι, ἢ ἄστροις τεκμαίρεσθαι, id eſt, Stellis notare. Euſtathius in quintū Odyſſeæ librum, admonet dictum de his, qui longam ac deſertam uiam peragunt, adeo ut neceſſum habeāt regionum ſitum, ſtellarum obſeruatione ſignare. Ductam autem eſſe metaphoram à nauigantibus, qui quū eouſq; ꝓuecti ſunt à terra, ut iam cœlum undique, & undiq; pontus, ſtellarum indicio curſum moderari ſolent, maximè Cynoſuræ, & Helices, teſte Arato ἐν φαινομένοις,

Οἳ τὴν μὲν κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι,
Τὴν δ' ἑτέρην ἑλίκην. ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες ἀχαιοὶ
Εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.

Τῇ δ' ἄρα φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.
Ἀλλ' ἡ μὲν καθαρὴ καὶ ἐπιφράσσασθαι ἑτοίμη,
Πολλὴ φαινομένη ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός,
Η δ' ἑτέρη ὀλίγη μὲν, ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων,
Μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι,
Τῇ καὶ σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.
Quorum carminũ interpretationẽ adscribam ex Germanici Cæsaris interpretatione,
Hic Iouis altrices Helice, Cynosuraq́ fulgent.
Dat Graijs Helice cursus maioribus astris,
Phœnicas Cynosura regit: sed candida tota,
Et liquido splendore Helice, nitet haud prius ulla,
Cum sol Oceano fulgentia condidit ora,
Stella micat cœlo septem qua Cresia flammis.
Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor,
Quippe breuis totam fido se cardine uertit,
Sidoniamq́ ratem nunquam spectata fefellit.
Et Aratum imitatus Ouidius, libro de Tristibus quarto:
Magna, minorq́ feræ, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, utraq́ sicca rateis.
Idem indicat Vergilius in quinto, de Palinuro loquens:
Talia dicta dabat, clauumq́ affixus, & hærens,
Nunquam amittebat, oculosq́ sub astra tenebat. Idem alibi,
Cuncta notat tacito labentia sydera cœlo.
Consimiliter Homerus cum aliàs, tum Odysseæ libro quinto:
Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ημενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
Πληϊάδας ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην.
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
Ητ' αὐτοῦ στρέφεται καί τ' ὠρίωνα δοκεύει,
Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. id est,
Ille quidem nauim arte regens, clauo assidet hærens,
Nec sinit illapso torpescere lumina somno,
Pleïadas, seroq́ recondentem ora Booten
Suspectans, ursamq́ alio cognomine plaustrum,
Quæ fixa usq́ loco se circumflectit eodem,
Et nunquam Oceani liquidis aspergitur undis.
Vnde ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδὸν uidẽtur ij, qui notulis quibusdã & cõiecturis arte deprehensis, rem alioqui peruestigatu difficilem inquirunt, aut assequũtur: aut qui signis quibusdam multo ante colligũt quid sit euenturum. Postea deflexũ est, ut stellas prænotare dicantur, qui quippiam uelut animaduertendũ insigniunt. Cui diuersum ὀβελίζειν, id est, ueru prænotato quasi iugulare ac damnare. Translatũ ab Aristarcho, qui Homeri carmina in corpus redegit atq́ in libros digessit: uersus nothos, hoc est adulterinos & subdititios, qui nõ uiderent sapere uenã illã Homericã, ὀβελίσκοις, id est, minutis ueribus prænotatis damnans: contrà, qui uiderentur insignes ac genuini, ἀστερίσκοις, id est, stellulis illustrans. Quẽ morẽ sequutus est & Origenes, & diuus Hieronymus in literis diuinis. Quin hoc ipsum Aristarchi cognomen in prouerbiũ abijt, quod is eum damnandi notulis probandiq́ morem excogitarit. M. Tullius Attico: Totum hunc locum, quem in aristocratia, ego uarie meis orationibus, quarũ tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) ualde grauiter pertexuit. Atticũ uocat suarũ orationum Aristarchũ, id est, censorem & emendatorẽ, quod illi mos fuerit, si quæ parũ probasset in scriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidẽ alibi declarat idẽ M. Tullius, libro ad Atticum decimosexto: Quæ mihi florẽtia uisa sunt tuo iudicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebã. Idem ad Dolobellã: Profert alter, opinor, duobus uersiculis expensum: Alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tãquam criticus antiquus

quus iudicaturus sum. Item M. Varro de lingua Latina Aristarchos appellat, criticos grammaticos, qui de libris iudicant. Et Horatius: Fiet Aristarchus, id est, castigator & expensor alieni scripti. Et diuus Hieronymus subinde quempiam sui temporis Aristarchum uocat, quod arbitrio suo alia damnaret, alia probaret.

Notari ungui, & similia. LVIII

Ad eandem formam pertinet hæc quoq; Notare ungui, quod soleat ungui signum apponi, ubi quid parum placet. Horatius dixit, Transuerso calamo signum apponere, pro eo quod est, damnare. In eundem sensum, Censoria uirgula legitur idētidem apud diuum Hieronymum, pro castigandi notandiq; autoritate. Item apud Quintilianum libro Institutionum primo. Qua quidem ita sunt seuere usi ueteres grammatici, ut non uersus modo censoria quadam uirgula notare. A cēsoribus Romanis traductum, quorum partes erant notare, si quid in moribus ciuitatis dignum emēdatione iudicassent, ac mulctam dicere. Eodem pertinent Spongia, lima, cælum, quæ in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur, quod non placet. Lima detrahitur atq; expolitur, quod redundat, quodq; incultum est. Cœlo deformatur item, ac fingitur id, quod est rudius. Proinde in spongiam incubuisse dixit Augustus Aiacem suum, quem deleuerat. Et Elimata dicuntur expolita. Et Sculpturam orationis, cultum dicunt.

Stilum uertere. LIX

Stilum uertere, est mutare quod scripseris. Horatius in Sermonibus:
Sæpe stilum uertas.
Antiquitus in tabellis ceratis scriptitabāt stilo graphiario, cuius altera parte, nimirum acuta, per æquor cereum ducta literas exarabant, altera latiore, rursum obliterabant quod exarassent. Hieronymus aduersus Ruffinum: Quamdiu nō renuebam laudationem tuam, sequebaris ut magistrum, fratrem & collegam uocabas, & catholicum in omnibus fatebaris. Postquam uero non agnoui laudes tuas, & me indignum tanti uiri præconio iudicaui, uertis stilum, & omnia laudata prius, uituperas, de eodem ore & dulce proferens & amarum. Hieronymus imitatus est Ciceronem, qui Verrinarum actionum 4. scribit in hunc modum: Timuit aliquando & commotus est: uertit stilum in tabulis suis, quo facto causam omnem euertit suam. Inuenitur & Stilum infigere, & stilo appetere, pro eo quod est, scriptis insectari atque inuehi.

Omne tulit punctum. Omnium calculis. LX

Omne tulit punctum, & cunctorū calculis, legimus pro eo, quod est omniū sententia & comprobatione. Quorum prius translatū est à cōsuetudine comitiorum, ubi tabella circumferri cōsueuit, in qua puncto apposito significabant, cui candidatorū suffragarentur. Posterius à iudiciorū sortib. de quib. paulo superius meminimus. Horat.
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.
Nam qui iucunda modo scribunt, ijs duntaxat placent, qui uoluptatem appetunt. Cōtra qui utilia, ab ijs tantum probantur, quibus utilitas quæritur. At qui uoluptatem cū utilitate coniunxit, is omnium suffragio laudabitur. Idem in Epistolis:
Discedo Alcæus puncto illius. ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus?
Item in epigrammate Choliambico, quod refertur à Porphyrione:
Ciconiarum Rufus iste conditor,
Hic est duobus elegantior Plancis.
Suffragiorum puncta non tulit septem.
Aristides in Themistocle: ἡ κοινὴ ψῆφος ἑλλήνων, id est: qui est communis Græcorum calculus, dixit pro eo quod erat, totius Græciæ consensus. Cicero libro Tusculanarum quæstionum secundo: Quæ flamma est, per quam non cucurrerunt, qui hæc olim punctis singulis colligebant? Agit autem de magistratibus, qui singulorum ciuium suffragijs mandabantur. Apuleius Asini suo libro sexto: Certe calculo cunctorum, utcunq; mors ei fuerat destinata, id est, omnium suffragijs sententijsq;.

Cumani sero sapiunt. LXI

ὀψὲ αἰσθάνονται οἱ κυμαῖοι, id est: Sero sapiūt Cumani. Id adagium refertur à Strabone Geographiæ libro decimotertio: putatq; eos uulgo male audisse, tanquā stupidos atq; insulsos,

insulsos, ob hãc causam, quod ducẽtis annis portus uectigalia exegerint, hoc nomine, ut urbem ædificarent, quæ dare tamen nõ desierunt, cũ iam urbs esset extructa. Adijcit & aliã fabulã: Cumanos publica pecunia mutuo accepta, porticus cõstruxisse: deinde cum pecuniam eam ad diem pręscriptũ non reddidissent, à deambulatiõe fuisse prohibitos. Aliquãto pòst cũ ingens esset pluuia, creditores ludibrij causa præconẽ misisse, qui publicarent ædictũ, uti Cumani porticus subirẽt. Atq; ita uoce præconis admonitos subijsse: inde natũ adagium, Pero sapere Cumanos, qui nõ nisi moniti senserint defugiendam esse pluuiam. Notat & Stephanus, Cumã ac Lesbũ male uulgo audisse stupiditatis nomine. Prouerbiũ autem non sentit de Cuma Italiæ, sed Aeolidis, quæ eadẽ dicta fuisset Amazoniũ & Phriconitis, aut, ut Herodot9 libro primo, Phriconis. Simillimũ illi: Sero sapiũt Phryges. Nihil enim uetat, quo minus dicatur & in illos, qui nõ nisi suo malo docti parent recte monentibus.

Mala attrahens ad sese, ut cæcias nubes. LXII

Κακ' ἐφ' αὑτὸν ἕλκων ὥστε καικίας νέφος, id est: Sic mala sibijpsi, ut cęcias nubẽ attrahẽs. Versus est senarius, prouerbio celebratus in eos, qui sibijpsis litiũ ac negociorũ materiam pariũt accersuntq;. Ducta similitudine ab eius uenti natura, cui nomẽ cæcias, quẽ Plinius media inter aquilonem & exortum regione flare scribit, & unum cõtra aliorũ septentrionaliũ uẽtorum naturam, nubes nõ pellere, sed attrahere. Quin ipsius adscribam uerba: Ventorũ, inquit, etiam frigidissimi sunt, quos à septentrione diximus spirare. Vicinus his corus. Hi & reliq̃s cõpescunt, & imbres abigũt. Humidi auster & aphricus, & præcipue auster Italię. Narrãt & in Ponto cęciam in se trahere nubes. Hactenus Plinius. Aristoteles libro De mũdo putat cæciam circa ortus æstiuos flare: additq; hũc à nõnullis eũdem haberi cũ illo, quem alij θρασκίαν nominãt, flatq; proximus argestæ. Quid autẽ in causa sit, ut hic uẽtus nubes nõ more reliquorũ à se propellat, sed ad se uocet, Aristoteles in Meteorologis conatur ostendere. Vel q alius, inquit, uentus reflet aduersus eodẽ tẽpore: uel quod hic è sublimi cœli parte spirans, puta orientali, nõ trãsuersus per terrã feratur, sed recuruata linea, ꝑpter reflexũ, unde exortus est, eò recurrit. Atq; ita fit, ut nubes ad sese cogat. Vnde idem in libro De mundo, cæciã inter eos uentos numerat, qui ἀνακάμψιπνοι, id est, resupinati flatus uocantur. In Problematis autem sectione uigesima sexta, duas huiusce rei causas reddit. Alterã hanc esse putat, quòd eodem tempore reflet alius uẽtus cęciæ cõtrarius. Altera nõ dissonat ab ijs, quæ retuli: nẽpe cæciã spirare ab eminentiore cœli regione, nimirũ ab ea quæ uergit ad orientẽ: hãc aũt esse æditiorem q̃ occiduã, colligit ex magnitudine & altitudine maris occidẽtalis. itaq; fieri, ut cæcias occiduã regionẽ aduersus inuadẽs, nubes cõtrahat, easq; suo in se reflexu ad se trahat. Huius rei mentionẽ facit & Plutarchus in uita Sertorij, scribẽs hũc ducem, animaduersa cæciæ natura, qui tũ fortè flabat, Cacitanos, aut ut Græci codices habent, Characitanos hostes ad deditionem coegisse ad hunc modũ. E regione speluncarum, in quibus illi se continebãt, obiecit aggeres cinericios. Quib. incursatione equitum concitatis, cæcias tãtum pulueris in fauces speluncarum deuexit, ut cum ferre nõ possent, sese Sertorio in manus darẽt. Refertur adagium ab Aulo Gellio, lib. 2. cap. 22. idq; ex Aristotele. Refertur & à Theophrasto, libro De natura uẽtorũ. Sed ab hoc atq; itẽ ab Aristotele refertur, ut uideatur etiam in bonã partem dici posse. Ait enim, ἕλκων ἐφ' αὑτὸν τὸν πλοῦτον ὥσπερ ὁ καικίας νέφη. id est: Attrahẽs ad sese diuitias, ut cęcias nubes. Plutarchus in cõmẽtario, cui titulus, Quo pacto quis possit ab inimicis iuuari, ὡς γὰρ ὁ καικίας τὰ νέφη, οὕτως καὶ ὁ φαῦλος βίος ἐφ' αὑτὸν ἕλκει τὰς λοιδορίας, id est: Quemadmodũ enim cæcias nubes, itidem improba uita, probra ad sese attrahit. Vsurpat idem in bonã partẽ in Præceptis politicis. Vnde de re quauis dici posse uidetur in utramlibet partẽ. ut, Hic ad sese eruditorũ hominũ gregẽ attrahit, perinde ut cæcias nubes. Hic undiq; pecunias attrahit ad sese, quẽadmodũ cæcias nubes. Hunc omnes bonæ felicitates nõ aliter sequuntur, quàm cæciam nubes. Nusquam absunt iurgia, ubicũq; hic adest: neq; enim secus ad sese lites attrahit, quàm cæcias nubes. Cõsimiliter ad rem referri potest, Res est tumultuosa ambitio: quippe inuidiam, simultatem, profusionẽ, atq; id genus alia incommoda non aliter attrahit ad sese, quàm cæcias nubes. Modestia cunctorum hominum beneuolentiam allicit ad sese, itidem ut cæcias nubes.

Oleum

Oleum in auricula ferre. LXIII

Oleum in auricula ferre, est apud Martialem. Quo loco mihi non satisfacit interpres Domitius Calderinus, uir alioqui probe doctus. Nam poeta taxare uidetur hominem rigida supinaque aure, id quod etiam Græci notant, ἀν' οὖς ἔχων, ἀντὶ τοῦ ἄνω τὸ οὖς ἔχων, id est: sublimem & supinam aurem habens. Carmen Martialis est huiusmodi:

Narratur quidam belle dixisse Marulle:
  Qui te ferre oleum dixit in auricula.

Porrò ut in Problematib. scripsit Aristoteles, aures aqua infusa offenduntur, oleo non item. Quin si forte aqua in aurem inciderit, oleo infuso medemur, dum lubrica facta aure, aqua defluit. Proinde & urinatores oleum auribus instillare consueuerunt, quo minus aqua lędantur. Hinc itaque uidetur natum adagium, nempe à gestu eorum, quibus est aliquid liquoris infusum, quod ne effluat, aurem supinant, quasi auersantes ac fastidientes audire. Neque tamen negauerim posse referri ad assentatores, qui uelut oleum in aurem instillant, dum iucunda loquuntur magis quàm salutaria. Cui diuersum est illud Persianum:

Auriculas teneras mordaci radere uero.

Huc igitur pertinebit & illud euangelicum, de uenditoribus olei. Verum cui placet hic sensus posterior, in auriculam, accusandi casu legat oportet. Quod quoniam & prouerbij speciem præ se gerit, & uulgo iactatum Martialis indicat, non existimaui prætereundum.

Quid si cœlum ruat? LXIIII

Τί εἰ οὐρανὸς ἐμπέσοι; id est: Quid si cœlum ruat? Ironia prouerbialis in eos, qui tutissimis etiam in rebus ridiculè timent. Hoc unde manarit, Aristoteles indicat libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ quinto, scribens priscis illis & rudibus mortalib. persuasum fuisse, cœlum hoc, quod uidebant imminere, Atlanticis humeris sustineri. Quod si ille se subduxisset, fore ut è sublimi in terram decideret. Idque non solum poetarum figmentis fuisse proditum, uerumetiam à physicis nonnullis adfirmatum. Plutarchus in libello De facie quæ apparet in orbe lunæ, citat Phenacem quendam, qui metuerit ne luna decideret in terram, quique commiseratus sit uicem eorum qui lunæ forent subiecti, cuiusmodi sunt Æthiopes ac Taprobani, si tantum pondus in eos rueret: idem ueritus de terra cœloque, nisi columnis Atlanticis fulcirentur. Theognis:

Ἔν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
  χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων. id est,

Deinde meo uastus capiti illabatur Olympus
  Ferreus, antiqui quod metuere uiri.

Terentius ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ, Quid si redeo ad illos, qui aiunt: Quid si nunc cœlum ruat? Allusit huc Horatius in Odis:

Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

Vmbram suam metuere. LXV

Τὴν αὑτοῦ σκιὰν φοβεῖσθαι, id est, Suam ipsius umbram metuere, dicuntur, qui pueriliter trepidant, ubi nihil omnino sit periculi. Translatum uel ab his, qui forte conspecta corporis sui umbra, subito expauescunt. Vel à melancholicis quibusdam, quos autore Aristotele, propter oculorum imbecillos spiritus in aere proximo ueluti suam quandam imaginem contemplantes, arbitrantur sese suos uidere manes. Socrates in Phædone Platonis, Tu uero tuam, quemadmodum dici solet, metuens umbram. id est, tibiipsi diffisus. Qu. ad Ciceronem de consulatu petendo: Alter uero, quo, dij boni, splendore est? Primum nobilitate eadem qua Catilina. Num maiore? Non: sed uirtute. Quamobrem, qui manium umbram suam metuit, hunc negliges quidem. Quanquam is locus non uno modo erat deprauatus in codicibus. Plutarchus Symposiacorum problematum decade septima, τὸ μὴ τῆς σκιᾶς ἀναινόμενος ὄνομα καὶ δυσχεραίνων, ἀληθῶς σκιὰν δόξει φοβεῖσθαι. id est: Qui umbræ nomen refugiat ac moleste ferat, is uerè umbram uidebitur formidare. Agit autem de umbris ita uocatis, qui non ipsi uocati à conuiuatore, sed uocatum sequentes adeunt conuiuium.

Vel muscas metuit præteruolitantes. LXVI

Prouerbialis esse uidetur hyperbole, quam refert Aristoteles septimo De repub. libro, ἀλλὰ δεδιότα μὲν τὰς παραπετομένας μυίας, id est: Qui muscas, inquiens, etiam præteruolitantes metuat. id est, quamuis friuola de causa. Idem similem quandam commemorat in Mo

ralium ſeptimo, loquens de ijs, qui uſque adeo natura ſunt timidi, ut etiam ſi ſorex obſtrepat, protinus expaueſcant.

LXVII

Funem abrumpere nimium tendendo.

Ἀποῤῥαγήσεται τεινόμενον τὸ καλώδιον, id eſt: Abrumpetur tenſus funiculus. In eos dici ſolitum, qui dum extrema experiuntur, alienant à ſe eos cum quibus agunt, & uniuerſę rei iacturam faciunt, dum plus ſatis attenti ſunt ad lucrũ. Lucianus in dialogo quodam, matrem lenam facit obiurgantem filiam, quod amatorẽ in conuiuio nimis peruicaciter cõtempſerit: periculum autem eſſe, ne præter modum exacerbatus atq; iritatus iuuenis amorẽ pariter & commodum aliò conuertat. καὶ ὅρα, inquit, μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀποῤῥήξωμεν πάνυ τείνασαι τὸ καλώδιον. id eſt, Ac uide, ne iuxta prouerbiũ, abrumpamus dum nimium tendimus funiculum. Pindarus apud Plutarchum, καὶ λύοντι τὸ τῶν δυσφόρων χοινίον μεριμνῶν. id eſt: Atq; intolerabilium curarum funiculũ ſoluenti. Quanquam hoc ab adagio non nihil eſt diuerſum, magisq; congruit cum illo, quod eſt apud Senecã in Epiſtolis ad Lucilium, de explicanda catena negociorũ, atq; adeo abrumpenda, ſi nequeat explicari. Prouerbiũ generaliter trahi poterit ad quemlibet conatum immodicũ, & ob id in malum aliquod erumpentem. Huic finitimũ eſt illud Hebræorũ, haudquaquã inſcite, neq; inuenuſte dictum prouerbium: Qui nimium emungit fortiter, elicit ſanguinem. Nec abhorret Mimus ille Publianus:

Furor fit læſa ſæpius patientia.

Atq; alter huic conſimilis, eiuſdem, opinor, etiamſi Senecæ nomine fertur:

Bonus animus læſus, grauius multo iraſcitur.

LXVIII

In matellam immeiere.

Εἰς τὴν ἀμίδα οὐρεῖν, id eſt, In matellam immeiere. Cum ſordide tractãtur, aut ad munus aliquod parum honeſtũ adhibentur ij, qui non indigni uideantur, utpote ipſi ſordidi atq; inhoneſti, quaſiq; ad cõtumelias ferendas facti. Lucianus de mercede ſeruientibus, οὐδὲν οὖν ὅτ᾽ αὐτοὶ δεινὸν πάσχοιεν ἄν, ὅτ᾽ ἐκεῖνοι ὑβρίσαι δοκεῖεν, ἐς τὴν ἀμίδα, φασίν, ἐνουροῦντες. id eſt: Itaq; nec hic quicquam indignum aut acerbũ patiantur, neq; illi eos contumelijs afficere uideantur, ſi, quod aiũt, in matellã immingant. Siquidem ad hunc uſum quaſi naſcitur matella. Ex aduerſo Martialis Baſſum quendam ioco taxat, qui in aureũ uas incacaret, cum uitro biberet:

Ventris onus miſero (nec te pudet) excipis auro
Baſſe: bibis uitro, carius ergo cacas.

LXIX

Riſus Ionicus.

γέλως ἰωνικός, id eſt, riſus Ionicus, In molles & uoluptarios dicitur. Nam Ionum mollicies perinde ut Sybaritarum faſtus in prouerbium abijt, quod alteri Græcorum, alteri barbarorum eſſent luxurioſiſsimi. Athenæus lib. Dipnoſophiſtarum duodecimo de luxu Ionum locutus, ait extare parœmiam auream, quæ mores eius gẽtis teſtificetur, hãc (ut opinor) intelligẽs. Idem lib. decimoquarto docet, ſaltationis genus olim fuiſſe laſciuum ac petulans, quod Ionicũ diceretur. Valerius Maximus libro rerum memorabiliũ ſecundo, prodidit Ionas primos unguenti coronarumq; in conuiuio dandarũ, & ſecundæ menſæ conſuetudinẽ, haud parua luxuriæ iritamẽta, reperiſſe. Maximus Tyrius in diſſertatiõe, cui titulus, Quis ſit philoſophiæ finis: Crotoniates, inquit, Olympicũ oleaſtrũ adamat, Spartiates armaturam, uenationes Cretẽſis, luxum Sybarites, Ion choros. Hinc Horatius in Odis:

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura uirgo.

laſciuas ſaltationes, & parũ decoras geſticulationes ſignificans. Vnde & apud Ariſtophanem ἰωνικῶς, pro eo quod eſt, ἁβρῶς, id eſt, molliter ac delicate.

LXX

Riſus Megaricus.

γέλως μεγαρικός, id eſt, Riſus Megaricus, in eos dicendũ, qui parum tempeſtiue iocantur, quiq;, quod uetat Quintilianus, malunt aliquoties amicũ quàm dictũ perdere. Aut quorum artes iam in cõtemptum abierunt, ſucceſſione maiorum artificum obſcuratæ. Neq; male quadrabit in ſenes, qui ætate aliena, luſus quoſdã indecoros, ac uoluptateis iuueniles turpiter conſectantᷣ. Nam Ionica comœdia uiguit ad tempus: deinde in con

temptum

temptum uenit, irrisa ab Atheniẽsibus. De risu intempestiuo celebratur & hic senarius, γέλως ἄκαιρος ἐν βροτοῖς δεινὸν κακόν. id est,
Non in loco ridere pergraue est malum.

Risus Chius. LXXI

γέλως χῖος. id est, Risus Chius, de molli lasciuoq; lusu. Quandoquidẽ & Chiorũ mores taxauit uetus comœdia. Adagium commemoratur à Diogeniano.

Quicquid in buccam uenerit. LXXII

Quicquid in buccã uenerit. Quoties libere quospiam ac tuto loqui significamus, incircumspecte, & quicquid fortuna in animũ inciderit. Quemadmodũ apud fidos amiculos facere solemus, apud quos impune quiduis nugamur atq; effutimus. M. Tullius ad Atticũ, lib. xiiij. Aut si nihil erit, quod in buccã uenerit scribes. Idem libro duodecimo: Quid cum coram sumus, & garrimus quicquid in buccã uenit? Recte torquebitur & in eos qui temere atq; inconsiderate loquuntur, perinde quasi sermo illis non in pectore nascatur, sed in faucibus.

Quicquid in linguam uenerit. LXXIII

Huic planè germanũ est illud, q̃d usurpat Lucianus in libello De ratione cõscribendi historiam, ἐπινοοῦντες δὲ καὶ ἀναπλάττοντες ὅτι περ ἐπ᾽ ἀκαιρίαν γλῶτταν φασιν ἔλθῃ. id est, cõminiscentes affingentesq; quicquid uerbi temere in linguã, ut aiũt, uenerit. Plato dictum hoc libro De repub. octauo citat ex Æschylo Tragico poeta. Vsurpauit & Atheneus lib. Dipnosophistarũ quinto, κατὰ γὰρ τὸν εἰπόντα ποιητὴν, ὅτι περ ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ. id est: Iuxta poetã qui dixit, Quicquid temere in linguã uenerit. Hoc uelut interpretans Isocrates in oratione Panathenaica, ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῇ καὶ φορτικῶς καὶ χύδην ὅτι ἂν ἐπέλθῃ λέγουσι. id est: Similis uidebor ijs qui temere & arroganter ac futiliter quicquid in mentem uenerit loquuntur.

Momo satisfacere, & similia. LXXIIII

Τῷ μώμῳ ἀρέσκειν. id est: Momo satisfacere. Prouerbialis est hyperbole. Hesiodus in Theogonia & Momi cuiusdã meminit, quem ait, Nocte matre, Somno patre progenitum. Huic deo mos est, ipsum quidẽ nihil operis ædere, sed aliorũ deorum opera curiosis oculis cõtemplari, & si quid est omissum, aut perperã factum, id summa cum libertate carpere. Nam μῶμος Græce reprehẽsionẽ sonat, Aristoteles De partibus animalium libro tertio, meminit huius, qui naturã incusarit, quod bobus cornua in capite ac nõ in armis potius addiderit, uidelicet quo uehementius possint ferire. Ad q̃d allusisse uidetur Lucianus, cum in secundo Verarum narrationũ libro, scribit se uidisse boues quosdam, quibus cornua inessent, non in fronte quemadmodũ reliquis, sed sub oculis. Idq; ita uisum esse Momo. Huius idem Lucianus cũ alijs cõpluribus locis meminit, tum in Dialogo de hæresibus, huiusmodi quandã de eo fabulam refert. Mineruam, Neptunũ, & Vulcanũ de principatu artificij inter se contendisse. Et ut quisq; artis suę pręcipuum aliquod specimen æderet, Neptunum taurum quendam finxisse, Mineruam domũ excogitasse, Vulcanum hominẽ composuisse. Momus delectus arbiter certaminis, & artis expensor. Ille inspecto uniuscuiusq; opere, præter alia quæ in reliquorũ operibus reprehendit, illud potissimũ in hominis opificio notauit, quod artifex nõ in pectore fenestras aut ostiola quædam addidisset, quo perspici posset quid in corde lateret, quod illi speciosum alioqui, multisq; recessibus sinuosum finxisset: Cuius fabulę mentionẽ facit & Plato. Philostratus in epistola quadam ad uxorẽ, de Momo scribit in hanc fermè sententiam: Hunc in Venere nihil alioqui quod reprehenderet inuenisse, nisi quod sandalium illius calumniabať, ut stridulũ, nimisq; loquax, ac strepitu molestum. Quod si Venus citra sandalium incessisset, ita ut emersit à mari, tota nuda, nullam omnino ansam carpendi Momus inuenisset. Qui quidem deus tametsi non perinde gratus est atq; cæteri, propterea quod pauci ueram reprehensionẽ libenter admittant, tamẽ haud scio an ullus alius è maxima poeticorum deorum turba sit utilior. Quanquam nunc nostri Ioues excluso Momo solã Euterpen audiãt, blanda salutaribus anteponẽtes. Hic igitur Momus uarias adagiorũ formas suppeditat. Vel cũ Plato de repub. lib. vi. scribit, philosophiæ studiũ esse eiusmodi, ut ne à Momo quidẽ possit reprehendi. Vel cum Venus Lucianica iam itura in iudiciũ, negat se dubitaturã, etiam si Momus ipse iudicaturus esset.

Vel cum Cicero scribit ad Atticũ,lib.quinto: Quod me maxime hortaris,& quod pluris est,q̃ omnia,in quo laboras, ut etiam Ligurino Momo satisfaciam,moriar si quicq̃ fieri poterit elegantius. Ergo prouerbij speciem habebunt omnes id genus formulæ: Haud dubitem tecum uel Momo iudice decertare. Inculpatior est eius uiri uita, quàm ut uel Momus ipse possit carpere. Hanc faciem ne Momus quidẽ possit reprehẽdere. Nec Momũ iudicem recusarim. Hæc uel Momo ipsi satisfaciãt.Et si quæ fingi possunt consimiles. Ad hanc formam pertinet illud Ouidianum de forma Adonidis:

Laudaret faciem liuor quoq;.

Breuiter omnes id genus hyperbolæ prouerbij faciẽ obtinent,ueluti Terentianũ illud: Ipsa Salus si cupiat,seruare domũ hanc nõ possit. De familia deplorata.Item de loco uehementer munito: Hanc arcẽ ne Mars quidem ipse expugnarit.De homine præfracto ac pertinaci: Huius animũ ne Vertumnus quidẽ ipse uerterit. De fœmina supra modũ uirosa:Huius fœminę libidinẽ ne Priapus quidẽ ipse satiarit.De re neutiquã probabili: Istud ne Pitho quidẽ ipsa p̃suaserit. De re tacitu difficili: Hoc ne Harpocrates quidẽ ipse aut Angerona cõtinere queat.In tanto rerũ strepitu ne Sõnus quidẽ ipse somnum ceperit.De homine prẹter modũ suspicaci & diffidẽti:Iste ne Fidei quidẽ ipsi fidẽ habeat. Hic uel Argũ fallat,de uehementer astuto.Hic miserior est,quàm ut ei uel ipsa inuidere possit inuidẽtia. Verum de his loquendi formulis admonuimus in operis huius initio.

Cœlo ac terræ loqui. LXXV

Qui frustra uociferantur, cœlo ac terræ loqui dicuntur. Sic enim solent, qui diffidũt hominum præsidijs, exclamare, ô cœlum,ô terra. Theognetus apud Athenæum libro tertio,ac rursus libro decimoquinto,

γε φιλοσόφηκας,γῆ καὶ οὐρανῷ λαλῶν,
οἷς οὐδὲν ἐστιν ἐπιμελὲς τῶν σῶν λόγων. id est,

Terræ loquens cœloq; philosophatus es,
Sed hisce nulla est cura sermonis tui.

Confine est illi,quod alibi retulimus: Vento loqueris.

In portu impingere. LXXVI

Est apud Quintilianũ in Institutionibus:In portu impingere,pro eo quod est,statim in ipso operis ingressu peccare. Vsurpaт̃ & à diuo Hieronymo in apologia secunda aduersus Ruffinũ:Statim de portu egrediens,nauim impegi.Idem ad Pammachiũ:Egrediẽtes de portu statim impegimus. Sumptũ à nauigantibus,qui magno cum dedecore prius quàm portu exierint, nauim illidũt. In diuersum sensum inflexit Papyrius Fabianus,referẽte Seneca in cõtrouersijs: Nauim in portu mergis.de sene q̃ luxuriari cœperat aliena ætate. Apte dicetur in omnes qui negocio iam propemodũ cum laude confecto,in extremo degenerãt.Idem est apud Græcos,ἐν τῷ λιμένι προσκρούειν.id est,In portu impingere.Nilus quidam Græcus autor ita refert,μὴ ἐπαίρου,μή πως τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται.id est,ne efferaris animo,ne forte naufragium tibi fiat in portu.

In limine deficere,aut offendere. LXXVII

Huic proximũ sit illud:In limine offendere,aut deficere.Translatũ ab ijs,qui domum egressuri,statim in limine pedẽ offendũt, prius q̃ quicquam occeperint agere. Vergil.

Cur indecores in limine primo Deficimus?

Id est,statim,ac uix dum inito bello. Duriuscule dixit Qu.Curtius lib.sexto:In ipso limine uictoriæ stamus.pro eo quod est,proxima est uictoria. Huic contrariũ est,q̃d in Epistolis ad Lucilliũ scribit Seneca: In summo deficit cliuo. Ducta translatione ab ijs,qui conscenso propemodum monte,tum delassantur,cum proximi sunt cacumini.

Cantherius in porta. LXXVIII

Confine est superioribus: Cantherius in porta. Natũ à Sulpitio Galba quodam,cui cũ prouinciã exituro,cantherius in porta cecidisset:Rideo,inquit, te cantheri in porta, cum tam longum iter sis iturus, iam lassum esse te,cum uix dum sis ingressus.Quod dictum in prouerbium abijt. Refertur adagiũ à Festo Pompeio in dictiõe,ridiculus, atq; is indicat conuenire,cum quis in principio rei uix inchoatæ deficit animo. Quid aũt sit cantherius, dilucide exponit, nempe equus exectis testibus:ut hoc differat cantherius ab equo,quo maialis à uerre,capus à gallo,ueruex ab ariete.

Citra puluerem. LXXIX

Ἀκονιτί. id est, Citra puluerem Græci dicunt contingere, quo quis facile, citraq; negotium potitur. Translatũ uel ab Aphe, id est, à pulueris cõtactu, quo se spargebat, in palęstrico certamine cõgressurus: uel certe à puluere, quo nõ indecore sordidari scripsit Horatius eos, qui certãt Olympia, quiue bellũ gerunt. Plinius libro trigesimoquinto: Alcimachus Dioxippũ, qui pancratio olympię citra pulueris tactũ, quod uocant ἀκονιτί, uicit. Aulus Gellius lib. quinto: Quandi, inquit, causa est, cũ deditione repente facta, sine puluere, ut dici solet, incruentaq; uictoria obuenit. Horatius in Epistolis:

Quis circum pagos & circum compita pugnax
Magna coronari contemnat olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis, sine puluere, palmæ?

Inuenitur & ἀνιδρωτί. id est: citra sudorem, & ἀναιματί, id est, citra sanguinem.

Deserta causa. LXXX

Ἐρήμη δίκη. id est, Deserta causa, cum nemo repugnat. Translatũ à iudicijs, ubi nonnũquã altera pars cedens tradit causam aduersario. Itaq; deserta causa uincere, est uincere nullo contra pugnãte. Lucianus in Ioue tragœdo: Ὡς τί ἄλλο, ἤ ἐρήμης κρατεῖν ὄντα δόξομεν; id est, Itaq; quid aliud uidebimur fecisse, q̃ deserta causa uicisse? Idem in Toxaride: Καὶ τοσαύτας πόλεις ἐρήμην ὑπὸ σοῦ ἁλῶναι. id est, Totq; ciuitates, nullo defendẽte, abs te capi. Vsurpat & Socrates in apologia apud Platonẽ: ἐρήμην κατηγοροῦντες ἀπολογουμένου οὐδενός. id est, Deserta causa, nullo defendente accusantes. Iureconsulti composita uoce ἐρημοδικία uocãt. Ita Paulus Pandect. lib. iiij. Tit. de minoribus, cap. Et si sine dolo. Item & in eremodicijs ei subuenitur. Constat aũt omnis ætatis hominibus restitutionẽ eremodicij præstari debere, si doceant se ex iusta causa abfuisse. Rursum libro xlvi. Tit. Iudicatũ solui. cap. Quum querebatur. Si interposita iudicatũ solui stipulatiõe, quis reum non defenderet, postea ex eremodicio sententiã esset passus, an ob rem iudicatã clausula cõmittatur, &c. Rursum in Codice libro tertio, Tit. De iudicijs, cap. Properandũ. Sin autẽ reus absuerit, & similis eius processerit requisitio, quemadmodũ pro persona actoris ediximus, etiam absente reo eremodicium contrahatur. Hæc Iustinianus. Est igitur ἐρημοδίκιον, quum altera parte absente fertur sententia.

Citra arationem, citraq; sementem. LXXXI

Quæ citra nostrã operã casu nobis eueniunt, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα contingere dicunt Græci. Lucianus in Parasito: ὅτι δὴ μόνος κατὰ τὸν σοφὸν ὅμηρον οὔτε φυτεύει χερσὶ φυτὸν, οὔτε ἀροῖ, ἀλλὰ τὰ ἄσπαρτα, καὶ τὰ ἀνήροτα πάντα νέμεται. id est: Quod uidelicet unus iuxta egregium illum Homerũ, nec manibus plantat, nec arat, uerũ citra sementẽ, citra arandi laborem fruitur omnibus. Idem in Rhetorũ didascalo: Σοὶ δὲ ἄσπορα καὶ ἀνήροτα φυέσθω πάντα. id est, Tibi porrò citra seminandi arandiq; laborẽ proueniant omnia. id est, citra studiũ. Natum apparet adagium à fabula insularum fortunatarũ, de quibus Horatius in Odis:

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret usq; uinea.

Sumptum est autem, opinor, ex Homero, qui Odysseæ libro nono Cyclopum terram describit ad hunc modum:

Κυκλώπων δ᾽ ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων,
ἱκόμεθ᾽, οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν,
οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ᾽ ἀρόωσιν.
Ἀλλὰ τά γ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
Πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ᾽ ἄμπελοι αἵτε φέρουσιν,
οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει. id est,

Venimus in terram, quam magnanimi Cyclopes
Et legum expertes habitant, hi numine freti
Diuûm, nec manibus terræ plantaria figunt,
Vomere nec segetem proscindunt, quin ea cuncta,
Nulla semente, & nullo nascuntur aratu
Ordea, frumentum, plenisq; onerata racemis
Venita, & largis hæc Iuppiter imbribus auget.

Dormientis rete trahit. LXXXII

εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ. id est, Dormiēti rete capit. In eos, quibus citra conatum obtingūt
ea quæ cupiunt. Natum ex euentu, quod aliquando acciderit, ut dormiētibus piscatori
bus pisces forte retibus inuoluti caperentur. Quidam ad Timotheū Imperatorē Athe-
niensium referunt, cui quod multa feliciter obtingerent, magis cōmoditate fortunæ, q̃
ipsius opera, εὐτυχοῦς, id est, felicis cognomen inditū. In huius inuidiam pingebant non-
nulli Fortunā ad rete cogentē urbes, illo iuxta dormiēte. Quos ille sic elusit, autore Plu
tarcho, ut diceret: Si huiusmodi urbes capio dormiēs, quid me facturū arbitramini si ui-
gilaro? Huc allusit Terentius, cū ait in Adelphis: Quid credebas dormienti hæc tibi cō
fecturos deos? Et illā sine tua opera in cubiculū iri deductum domū? Non dissimili for-
ma dictū est apud T. Liuium libro ab urbe condita vij. Vnicum belli ducem, qui nihil
agenti sibi de cœlo deuolaturam in sinū uictoriam censet. M. Tullius in Verrem actio-
ne ultima, Sed non idē mihi licet quod ijs, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia po
puli Romani beneficia dormiētibus deferunt. Quin & hodie uulgo dicitur in id genus
homines: Fortunatior est, quàm sapientior. Et Eupolis comicus apud Athenæum:

Ω πόλις πόλις ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς. id est,
O ciuitas ô ciuitas Vt tu quidem es felix magis quàm prouida.

Congruunt quæ dicentur in prouerbio, Atheniensium inconsulta temeritas.

Cum mula pepererit. LXXXIII

Adagium peruetustum: Cum mula pepererit, quoties significamus aliquid nunquā
futurum, aut adeo raro solere accidere, ut improbū ac stultum uideatur sperare. Ortum
uideri potest ex eo quod refert Herodotus in Thalia: Cum Babyloniorū urbs obsidere
tur à Dario, quidam Babylonius cōuicijs insectans Darium, atq; exercitum: Quid, in-
qt, isthic desidetis Persæ? Quin potius absceditis, tūc expugnaturi nos, ἐπεὰν ἡμίονοι τέ-
κωσι; id est, cū mulæ pepererint: uidelicet ratus id nullo unquā tempore futurū, propter-
ea, quod natura steriles sunt mulæ. At paulo pòst euenit, ut Zopyro mula quæpiam pa
reret: quo quidē ostento in spem capiendæ Babylonis erectus est, ac cepit. Huic simile
quiddam refertur à Suetonio in uita Galbæ Cæsaris. Huius auo procuranti fulgur, cum
aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferā quercum cōtulisset, summū, sed serum
imperiū portendi familiæ, responsum est. Atq; ille irridens: Sanè, inquit, cū mula pepe
rerit. Quod omē ita arripuit Galba, ut eum postea res nouas molientē, nihil æque con-
firmarit ac mulæ partus, cæterisq; ut obscœnum ostentum horrētibus, solus pro lætissi-
mo acciperet, memor sacrificij dictiq; auiti. Plin. lib. viij. cap. xliiij. de mularū sterilitate
scribit hunc in modū: Obseruatum est è duobus diuersis generibus nata, tertij generis
fieri, & neutri parentū esse similia. Eaq; ipsa, quæ ita nata sunt, nō gignere in om̄i anima
lium genere, idcirco mulas nō parere. Huius rei causam adfert Alexāder Aphrodiseus,
quod semina natura & habitu diuersa, si cōmisceātur, tertiū quiddā ab utroq; diuersum
conficiūt, uimq; simpliciū prorsus amittunt: ueluti si misceas albū nigro, abolitis utrisq;
coloribus, reddit fuscus ab utroq; diuersus, quem Græci λευκόφαιον appellant. Sed mul
to exactius de his Aristoteles lib. De generatione animaliū secundo, cap. vi. refellēs De
mocriti & Empedoclis rationes. Quanquā proditum est in annalibus Romanorū mu-
las peperisse sæpe, uerum id prodigij loco habitū, ut eodem in loco, quem modo citaui,
testatur Plinius. Theophrastus uulgo parere in Cappadocia tradit. Aristoteles lib. De
natura animaliū primo, cap. sexto tradit mulas coire ac gignere in Syria supra Phœni-
cem: sed esse id animal ibi sui generis, etiamsi simile.

Ad Græcas calendas. LXXXIIII

Huic affinem habet sensum, Ad Græcas calēdas, pro nunquā: Propterea quod Græci
nō habēt calendas more Latinorū, sed νουμηνίας, id est, nouilunia. Atq; ad lunæ recursus
Græci soluebāt usuras. Vnde Strepsiades in Nubibus Aristophanis, optat sibi incanta
tricem quampiā, quæ carminibus suis efficiat, ne quando luna exoriatur: sic em̄ fore, ut
nō reddat usuras: quandoquidē trapezitæ ad lunas, mutuam dant pecuniā, & lunis usu
ræ crescūt. Huc itaq; respexit Augustus, cū diceret ad Græcas calendas soluturos, quos
nunquam reddituros mutuum significabat. De quo in ipsius uita scribit Trāquillus ad
hunc modū: Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum
literæ

literæ ipsius αὐτόγραφοι ostentant: In quibus identidem, cum aliquos nunquã soluturos significare uult, ad Calendas Græcas soluturos ait. Huic simile est, quod nunc inter eruditos iactatur, Anno magno Platonis, quem existimant nunquam futurum.

Acessæi luna. LXXXV

Ἀκεσσαίου σελήνη. id est, Acessæi luna. Dictum in cõperendinatores, qui nouã subinde causam cõminiscuntur, quo negocium proferãt: à nautæ cuiusdam moribus ortum cui Acessæo fuerit nomen. Is cũ esset ignauus, ita prorogare cõsueuit nauigationẽ, ut se diceret lunam magis opportunã expectare. Nam Græci, præcipueq́ ex his Lacedæmonij, quicquid essent rerum auspicaturi, superstitiose lunam obseruabant. Id q̃d tacite notat Euripides, cũ in Iphigenia in Aulide respondet Agamemnon, tum nupturã filiam, ubi lunę dexter circulus aduenerit. uidelicet de plena luna sentiẽs. Lucian. in libello de Astrologia, palàm refert Lycurgum legem instituisse Lacedęmonijs, ne præliũ inirent ante plenilunium. In eam superstitionem iocatur Aristoph. τῇ πανσελήνῳ. id est, plenilunio. sero aut nũquam futurum significans. Etenim cum Datis & Artaphernes ductores regis Persarum, in Marathonem irrupissent, plenilunium obseruabant, ut tum exirent in prælium. Ergo prius quàm illi uenirent, Athenięses bellum aggressi sunt. Historiæ meminit Herodotus lib. vi. Inde quasi prouerbio de cunctãtibus, & quauis occasione rem proferentibus, dicitur, ἐν τῇ πανσελήνῳ. id est, plenilunio. Adagiũ refertur à Diogeniano. De lunis Laconicis & alibi nonnihil nobis dicetur.

Vbi per Harma fulgurarit. LXXXVI

ὁπότε δι' ἅρματος ἀστράψῃ. id est, Vbi per Harma fulgurat. De ijs quę nimis cunctanter ac sero, aut admodũ raro fiunt: aut cũ nimis anxie ac superstitiose captatr rei gerendæ opportunitas. Strabo lib. geographię ix. unde natũ sit adagiũ, indicat, scribens uicũ quempiam esse desertũ atq́ infrequentẽ apud Mycaletum Bœotiæ, seu Mycalessum Tanagræi iuris, quẽ harma, id est, currum nominãt. Rursum alterum ab hoc diuersum, eiusdem tamẽ nominis in Attica, quæ quidem tribus ex Atticæ populo Tanagræ similis, atq́ ob hanc similitudinẽ nominis quoq́ cõmunionem sortitũ. Cęterũ harma Bœotiæ sic uocatũ, quod Amphiarao excusso currus inanis in eũ locum delatus sit, ubi nũc sacellũ eius extat. Alij ferunt Adrasto fugiente, currũ eius eo loco confractũ fuisse, ipsum Arionis opera seruatũ: hinc natam parœmiam: ὁπότε δι' ἅρματος ἀστράψῃ. id est, Vbi per harma fulgurat, uidelicet Pythicis uatibus fulgur aliquod certum, quod ex eo loco ueniret, obseruantibus, eoq́ uiso sacra Delphos mittẽtibus. Obseruabant aũt ad mẽses treis, singulis mensibus treis dies, noctesq́ totidẽ: idq́ è Iouis fulguralis foco, qui est in muro inter Pythium & Olympiũ. Hæc fermè Strabo. Vsum adagij Plutarch. palam indicat in Symposiacis: οἱ γὰρ, inquiẽs, σπανίως ἢ δι' ἅρματος ὥς φασιν δειπνοῦντες, ἀναγκάζονται τὸν ὁπωσοῦν ἐπιτήδειον ἢ γνώριμον καταγράφειν. i. Etenim qui raro & per harma, ut aiunt, conuiuium exhibent, hi coguntur utcunq́ accommodum, ac notum describere. Itaq́ de raris & incertis dici solitum uidetur. Poterit & per iocum accommodari ad ea, quæ nunquam euentura credamus, quemadmodum aiunt, Ad Græcas calendas.

Lydius lapis, siue Heraclius lapis. LXXXVII

λίθος ἡρακλεία, ἢ λίθος λυδή. i. Heraclius, siue Lydius lapis. In eos dicitur, qui uehementer acri exactoq́ iudicio sunt. Refertur à Theophrasto li. De natura lapidum. Ait enim lapidẽ quendam esse, qui Lydius seu Heraclius dicat, qui attritu aurũ atq́ argentum cuiusmodi sit arguat. Hunc quidam Magnetẽ putant, uelut Herculanũ, qui ferrũ ad sese trahit: unde nomẽ etiam additũ σιδηρεία, sed ex Theophrasti uerbis satis liquet βάσανον significari, quẽ Latini uocãt indicẽ, in quẽ Battus ille pastor apud Ouid. trãsfiguratus est, manẽte nimirũ etiamnũ in lapide prodendi studio. Nec Heracliũ uocatũ ab Hercule, sed ab Heraclea Lydiæ ciuitate. De hoc meminit Plin. li. xxxiij. ca. viij. his quidẽ uerbis: Auri argentiq́ mentionẽ comitatur lapis, quẽ coticulam appellãt, quondam non solitus inueniri, nisi in flumine Tmolo, ut autor est Theophrastus, nunc uero passim, quem alij Heracleum, alij Lydiũ uocant. Sunt autem modici, quaternas uncias longitudinis, binasq́ latitudinis nõ excedẽtes. Iis coticulis periti, cũ è uena lima rapuerint experimentum, protinus dicunt, quantum auri sit in ea, quantum argenti uel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione non fallente. Huc allusit Theocritus in Aita:

λυδίῃ ἴσον ἔχειν πέτρῃ στόμα. id est, Vt Lydo lapidi par os habeam.
Nimirum quo in uarijs osculis optime iudicaret, cuius essent: sic enim ineptiũt amãtes. Scholiastes putat hos lapides apud Lydos inueniri, & hinc prouerbium ortum. Et ne dubites quin de indice loquatur, sequitur χρυσὸν ὁποῖν
πεύθονται μὴ φαῦλον ἐτήτυμον ἀργυράμοιβοι. id est,
Cuius ab affectu explorat mensarius aurum Sit ne probum.
Adagium accõmodari potest uel ad personã, uel ad rem. Ad personam hoc pacto: Tu scriptorum meorũ optimus iudex, planeq;, quod dici solet, ἡρακλεία λίθος. Item hoc modo: In pensitandis æstimandisq; ingenijs emunctissimæ naris, ac prorsum Lydius, ut aiunt, lapis. Ad rem transfertur hoc pacto, Adolescentium ingenia libertas aperit, uiris cõmissum imperium, Lydius, quod aiunt, lapis est.

Amussis alba. LXXXVIII

λευκὴ στάθμη. id est, Alba amussi, hoc est, nullo delectu, ac citra discrimẽ. Aulus Gell. in Noctibus Atticis: Nanq; illi omnes, & eorũ maximè Græci, multa et uaria lectitãtes, in quas res cunq; inciderant, alba, ut dicitur, linea sine cura discriminis, solam copiã sectati conuerrebant. Plutarchus in commentario, περὶ δὲ ἀδολεσχίας, Ἐστι μὲν οὖν ἀτεχνῶς ἡ λευκὴ στάθμη πρὸς τοὺς λόγους ἀδολέσχος. id est, Est igitur planè alba linea erga sermões garrulus, propterea quod nullo delectu quauis de re quiduis nugetur. Effertur & expressius adagium à nonnullis, λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη. id est, In albo lapide alba linea. Diciturq; uel in eos, qui nullo sunt iudicio: uel in stupidos: uel in eos, qui incertis probant aut significant incerta. Sophocles in Cidalione apud Suidam:
Τοῖς μὲν λόγοις τοῖς σοῖσιν οὐ τεκμαίρομαι,
οὐ μᾶλλον, ἢ λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη. id est,
Nihilo mihi plus indicat sermo tuus,
Quàm lapide in albo signat alba linea.
Citatur à Nonio Marcello Lucilius lib. xxx. (sed corrupte, ut opinor: q̃d genus sunt pleraq; illius) Et amabat omneis. Nam discrimen non facit, neq; significat linea alba. Vsurpatur et à Platone in dialogo, cui titulus, Charmides, ubi Socrates ait, se erga formosos adolescentes perinde esse, ut albam amussim in albo lapide, propterea quod neq; discerneret satis inter formas, & omnes ex æquo amaret. Solet enim funiculus ille minio oblini, quo discrimen faciat: unde & rubricam uocauit Persius:
Ac si oculo rubricam dirigat uno.

Eadem per eadem. LXXXIX

Αὐτὰ δι' αὐτῶν. id est, Eadem per eadem. Refertur in collectaneis Diogeniani, de his, qui semper eadem inculcant, aut eadem assidue faciunt. Nõ dissimile illi, quod alio reddidimus loco, ὁ Διὸς Κόρινθος. id est, Iouis Corinthus. Potest & in eos torqueri, qui res nugaces nugaciter tractant, ueluti si quis in autorem indoctum indoctos scribat cõmentarios, aut in obscœnum obscœnos.

Ad amussim. XC

Frequẽs est apud autores, Ad amussim, examussim, examussatim, amussatim, pro eo quod est, exquisita diligentia, atq; exactissima cura. Gellius lib. i. cap. iiij. Ad hæc omnia scripta antiquiora tam curiose spectabat, aut uirtutes pensabat, aut uitia rimabatur, ut iudicium factum esse ad amussim diceres. Et Amussitata pro examinatis apud Nonium. Translatum à fabris lapidarijs, aut lignarijs, qui funiculo illo regulari, operis æqualitatẽ explorãt. Quanquã Festus in dictiõe Examussim testatur, Amussim quibusdam esse non lineam, neq; regulam, sed ferramentum quo fabri in poliendo utantur. Persius de poeta absoluta carmina componente, quod modo citauimus:
Scit tendere uersum,
Non secus, inquit, ac si oculo rubricam dirigat uno.
Item in carmine de uiro bono, quod Vergilio tribuunt:
Ne quid hiet, ne quid protuberet angulus, æquis
Partibus ut coeant, ne quid deliret amussis.
Vsurpat idem Basilius ad nepotes, cũ iubet unamquanq; disciplinam ad finẽ felicitatis referre, perinde quasi lapides, iuxta Doricum prouerbiũ, ad amussim dirigentes. Natũ uideri

uideri poteſt apud Homerũ Odyſſeæ ε. cum loquitur de Vlyſſe nauem ſibi fabricante:
Ξέσσε δ' ἐπισταμένως, καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνε. id eſt,
Expolijt multa arte, ſuperq; induxit amuſſim. Rurſus Iliados ο.
Ἀλλ' ὥς τε στάθμη δόρυ νήϊον ἐξιθύνει
Τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὅς ῥά τε πάσης
Εὖ εἰδῇ σοφίης ὑποθημοσύνῃσιν Ἀθήνης. id eſt,
Materiam ueluti naualem exæquat amuſſis,
Ducta fabri docti digitis, qui calleat artem
Quæcunq; eſt, teneatq; probe, monitrice Minerua. Eſt apud eundẽ & alijs aliq̃t locis.

Ad unguem. XCI

Ad unguẽ, eundem habet ſenſum. A marmorarijs ſumpta metaphora, qui ſuperinducto ungui, commiſſuras explorant marmorum. Horatius:
Fonteius ad unguem Factus homo. id eſt, abſolutus. Idem in Arte,
Carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atq;
Perfectum decies non caſtigauit ad unguem.
Vergilius ſecundo Georgicôn libro:
Nec ſecius omnis in unguem
Arboribus poſitis ſecto uia limite quadret. Perſius:
Vt per leue ſeueros
Effundat iunctura ungues. Macrobius Saturnaliũ li. i. Nec quiſquam alius tam futilis poſſet eſſe iudicij, qui Romani anni ſic ad unguẽ, ut aiunt, emendatum ordinẽ non probaret. Ad conſimilem modum Græci quod exactũ ſit, & impenſius accuratũ, δι' ὄνυχος uocãt. Plutarch. de præceptis bonæ ualetudinis: ἡ μὲν οὖν ἀκριβὴς σφόδρα καὶ δι' ὄνυχος λεγομένη δίαιτα. id eſt: Itaq; uehementer exacta, quæ ad unguẽ obſeruata dicitur uictus ratio. & ἐξονυχίζειν, pro ἀκριβῶς ἐξετάζειν. Quam uocẽ uſurpat & Athenæus lib. iij. ἐξονυχίζεις δὲ πάντα τὰ προσπίπτοντα τοῖς συνδιαλεγομένοις τοῖς ἀκάνθαις. id eſt, Porrò ad unguem exploras omnia, quæ congruunt ijs, qui cum ſpinis diſputant.

Incudi reddere. XCII

Elegãter Horat. incudi reddere dixit, pro eo q̃d eſt, refingere ac mutare, corrigereq;,
Et male tornatos incudi reddere uerſus.
Conſimili forma dicunt Recoquere. Quintilianus lib. xij. Sed præcipue tamẽ Apollonio Moloni, quem Romæ quoq; audierat, Rhodi rurſus reformandum, ac uelut recoquendum dedit. Item Horatius: Recoctus Scriba ex quinqueuiro.

Lesbia regula. XCIII

Lesbia regula, dicitur quoties præpoſtere, non ad rationẽ factum, ſed ratio ad factũ accõmodatur. Et cum lex moribus applicatur, nõ mores ad legẽ emendantur: aut quoties princeps ſe populi moribus accõmodat, cũ contra conueniat plebẽ ad principis arbitrium uitã inſtituere, ſi modo princeps ipſe ad honeſti regulã ac ſcopũ reſpiciat. Huius adagij mentionẽ facit Ariſtoteles v. Moralium. lib. τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ ὁ κανών, ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομῆς ὁ μολύβδινος κανών. πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται, καὶ οὐ μένει ὁ κανών. id eſt, Siquidem infinitæ rei infinita item regula, quemadmodum plumbea Lesbiæ ædificationis regula: ad lapidis enim figurã tranſmouetur, neq; manet regula.

Indignus qui illi matellam porrigat. XCIIII

Hyperbole prouerbialis eſt, de uehementer inęqualibus, ac ne ulla quidem ex parte conferendis. Martialis:
Diſpeream ſi tu Pyladi præſtare matellam
Dignus es, aut porcos paſcere Pirithoi.
Nam ſordidiſſimũ obſequiũ eſt, micturienti matulã exhibere: quo qui ſit indignus, is uidelicet nimio inferior uidetur. Vnde diuus Hieronymus in epiſt. ad Nepotianum, inter ſordida captatorũ miniſteria hoc quoq; cõmemorat: Ipſi, inquit, apponunt matulam, obſidẽt lectũ. Plutarch. in apophthegmatis Laconicis refert puerũ quendã Spartanum ab Antigono captum ac uenditum, paruiſſe quidem emptori in omnibus quę nõ eſſet indecora ingenuis. Cæterũ iuſſus adferre matulã detrectauit obſequiũ, addẽs, Nõ

ſeruiam.

seruiam: Surgēte domino, puer, Senties, inquit, quē emeris. simulq; cōscenso tecto sese præcipitem dedit. Extat & hodie uulgo tritissimus sermo: Indignus est, qui illi calceos detrahat. Quod adagiū usurpatū est in literis Euangelicis à Ioanne Baptista. Quin etiam negant eodem die nominandos, quos admodum inæquales uolunt uideri.

Scopæ dissolutæ. Scopas dissoluere. XCV

Homines nihili, nulliusq; prorsum consilij Cic. scopas dissolutas nominat, scribens ad Attic. epistolarum lib. vij. his quidem uerbis: Cæsarem uidi Minturnis ad viij. Calendas Februarias mane, cum absurdissimis mandatis, non ad homines, sed scopas dissolutas, ut id ipsum ille mihi uideatur irridendi causa fecisse. Idē in Oratore perfecto, agens contra eos qui numeros orationis cōtemnunt, scopas dissoluere dixit, pro eo quod est rē prorsus inutilē efficere. Nam scopæ colligatæ, & speciē uident habere qualemcūq;, & ad uerrendū pauimentum sunt accōmodatæ. Porrò si dissolueris, nihil inutilius, nihil inelegantius. Tulliana uerba sunt hæc: Sed si quos magis delectant soluta, sequant ea sanè: modo si quis Phidiæ clypeū dissoluerit, collocationis uniuersam speciē sustulerit, non singulorū operum uenustatem: ut in Thucydide, orbem modo orationis desidero, ornamenta comparent. Isti aūt cum dissoluunt orationem, in qua nec res, nec uerbum ullum est, nisi abiectum: non clypeum, sed ut in prouerbio est (etsi humilius dictū est, tamen consimile est) scopas, ut ita dicam, mihi uidentur dissoluere.

Apertis tibijs. XCVI

Apertis tibijs, id est, clariore uoce. Translatum à tibicinibus, qui quædā obturatis tibiarū foraminibus, quasi pressiore sono canūt, quædam apertis tibijs, acriore sonitu. Quintilianus Institutionū lib. xi. Illa uero iam penè apertis, ut aiunt, tibijs, qui quocunque inciderunt, ueterem consuetudinem fori, & pristinum morem iudiciorum requirūt. Venustior erit metaphora, si quis dicatur apertis tibijs inuehi in quempiam. id est, non clanculum obtrectare, sed palàm insectari, lacerareq; conuicijs: aut, apertis tibijs laudes cuiuspiam celebrare. id est, palàm & magnifice. Fortassis in hanc sentētiam pertinet senarius ille Grecus quem citat Tullius in Epistolarum ad Atticum lib. secundo, ex poeta nescio quo: Cn. quidem, inquiens, noster, planè iam quid cogitet nescio:

φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσι αὐλίσκοις ἔτι. id est,

Neq; enim minutis iam ille spirat tibijs.

Videtur innuere, Pompeium ingētia promittere per legem agrariā, & rem maximam moliri. Athenæus lib. iiij. refert tibiarum genus, quas Anacreon ἡμιόπους appellat, cæteris minores, sonoq; minus claro, quod ipsum indicat cognomen.

Quid opus erat longis canere tibijs? XCVII

Dion lib. i. huiusmodi quoddam adagium refert, τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; id est, Quorsum attinebat me longis tibijs canere? Idq; aiunt conuenire in eos, qui sumpsissent inanem operam, aut sumptum. Ductum ab Othone, qui post cæsum Galbam fecerat sacrum, in quo exta inauspicatos exitus portendebant. Itaque pœnitens sumptus & operæ frustra insumptæ fertur ita dixisse: τί με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; quæ uerba deinde in uulgi fabulam abierūt. Olim in sacris, longis tibijs cani solitum est: qui mos postea sublatus, autore Plutarch. Meminit huius & Suetonius in uita Othonis: Postridie quoq;, inquit, in augurādo tempestate orta, grauiter prolapsum, identidem obmurmurasse: τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς; id est, Quid mihi cum lōgis tibijs? Quo quidem loco demiror quid commouerit quendam, nō obscuri nominis interpretem, ut reiectis Suetonij uerbis uelut adulterinis, Dionis supponēda putaret: quasi uero nephas sit autorib. eandem sententiam diuersis explicare formis, aut quasi non elegantius etiam dixerit Suetonius quàm Dion.

Vtinā mihi cōtingant ea, quæ sunt inter Corinthū & Sicyonem. XCVIII

Eustathius enarrās Iliad. secundū lib. ait hūc uersum olim prouerbio fuisse celebratū:

Εἴη μοι τὰ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος. id est,

Sit mihi quod Sicyonem interiacet atq; Corinthum.

Id inde uenit in adagium, quod urbs utraq; esset opulentissima, agriq; lōge feracissimi interiacerent. Aristophanes in Auibus, indic[illegible]do natum:

Ἀλλ᾽ ὅταν οἰκήσωσι λύκοι πολιαί τε κορῶναι

Ἐν ταῦτῷ τὸ μεταξὺ κορίνθου καὶ σικυῶνος. id est,
Cornix cana lupusq; ubi eadem sede morantes
Quod spatium Sicyonem dirimit atq; Corinthum.
Interpres adscribit Æsopo consulenti de parandis opibus, ita responsum fuisse:
Εἰ τὸ μέσον κτήσαιο κορίνθου καὶ σικυῶνος. id est,
Si teneas quod agri Sicyonem, interq; Corinthum est.
Refertur & à Zenodoto, atq; item Athenæo lib. Dipnosophistarum v. Conueniet ubi quis optat ingentia. Poterit & per iocum torqueri in eum, qui quod assequi nõ potest, id uotis tamen quasi somniat. Simili figura dictum est illud Theocriti in Ergatinis:
Αἴθε μοι ἦσαν ὅσα κροῖσόν ποκα φαντὶ πεπᾶσθαι. id est,
Quæ Crœsum tenuisse ferunt, utinam illa mihi sint.

Deum esse, deum facere. XCIX

Hyperbolæ sunt prouerbiales de singulari laude dignis. M. Tullius in Oratoris sui libro ij. In quo tu mihi, inquit, deus esse uideris. id est, singularis ac summus. Terentius in Adelphis: Deum te facio. id est, summis laudibus effero. Inde natũ, quod prisci mortales, si quem ob egregias, ac minime uulgares uirtutes suspiciebant, eum deum, ac dijs genitum aiebant. Id quod euenit Alexandro Magno, Scipioni Africano, Octauio Augusto, cumq; his alijs compluribus. Cui quidem rei Aristoteles adstipulatur Moralium libro vij. Hanc, inquiens, uirtutem, heroicam, uelut homine maiorem, & diuinitati proximam uocant. Hinc & Homerus Priamum de Hectore loquentem facit ad hunc modum Iliados ω. οὐδὲ ἐῴκει
Ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο. id est,
Nec iam hominis sanè mortalis filius ille
Esse uidebatur, sed diuo semine natus.
Porrò Laconibus, ut idem testatur, peculiaris hic erat mos, ut cum uehementer quempiam admirarentur, diuum uirum appellarent. Idem commemorat Socrates apud Platonem in Menone: καὶ οἱ λάκωνες ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος, φασίν, ἀνὴρ οὗτος. id est, Et Lacones quoties laudant aliquem uirum bonum, diuinus, inquiunt, uir hic. Inde illa apud Homerum solennia: θεῷ ἴκελος & θεοειδής. id est, Deo similis, & diuina specie, καὶ ἰσόθεος καὶ ζάθεος. id est, Deo par, & admodum diuinus. Contra, insigni improbitate uiros, beluas appellamus, idq; etiam uulgo tritissimum est. Diuus Hieronymus ad Aurelium Augustinum scribens, per Ironiam torsit in quosdam, non contentos communi hominum iudicio, sed noua quædam desiderantes, deos illos appellans. Quintilianus Institutionum lib. i. hominem omnibus numeris consummatum, uulgo mortalem deum dici solitum indicat. Nam sapientes, inquit, formantes eum, qui sit futurus consummatus undiq;, &, ut dicunt, mortalis quidam deus, non modo cognitione cœlestium uel mortalium putant instituendum, &c.

In cœlo esse. C

Cui confine est, In cœlo esse, pro eo quod est, supra modum fortunatum esse ac gloriosum. M. Tullius ad Atticum lib. ij. Bibulus in cœlo est, nec quare scio: sed ita laudatur, quasi unus homo nobis cunctando restituat rẽ. Idem alibi ad eundem: Si uero quæ de me pacta sunt, ea non seruantur, in cœlo sum. Rursum alibi: Nihil enim πολιτικώτερον νοητόνοις in cœlo esse. Huc allusit Horatius, cum ait:
Dijs miscent superis. id est,
beatum me & celebrem reddunt. Et Theocritus in Hodœporis,
Ἐς ὠρανὸν ὔμμιν ἀλεῦμαι. id est,
In cœlum uobis saliam. Ex aduerso, qui repente decidunt à summa felicitate, dicuntur Ex astris decidisse. M. Tullius ad Atticum lib. ij. de Pompeio loquens: O spectaculum uni Crasso iocundum, cæteris non item. Nam quia ciderat ex astris, lapsus potius q̃ progressus uidebatur. Sed expende lector, an hoc dictum magis pertineat ad illud q̃d alibi retulimus: Tertius è cœlo cecidit Cato. Huic formæ cognatum est, In cœlum laudibus ferre, pro eo quod est, summopere laudare. T. Liuius Decadis primæ lib. ij. Manat tota urbe rumor: Fabios ad cœlum laudibus ferunt.

Chiliad,

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA VI

Sæpe etiam est holitor ualde opportuna locutus. I



AVLVS Gellius in Noctibus suis lib. ij. cap. vi. testatur hunc uersiculum olim prouerbio fuisse celebratum:

πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν. id est,

Sæpe etiam est holitor ualde opportuna locutus.

Quo quidem admonemur, nõ esse fastidiendam salutarem sententiã propter autoris humilitatem: nam fieri nonnunquã, ut aliquis infimę sortis ac notæ uir, aut minime doctus, dicat quiddam haudquaquã aspernandũ etiam summis uiris. Huic respondet illud Cæcilianũ apud Ciceronem in Tusculanis quæstionibus, Sæpe est etiam sub pallio sordido sapientia. Neq; dissonat Plautinũ illud in Captiui duo: Vt summa sæpe ingenia in occulto latent. Porrò quod ad Græcũ attinet adagium, lectorem admonendum putaui, hunc quidem ad modũ in omnibus, quos adhuc uiderim, Gellianis codicibus inueniri scriptum. Verũ sicuti recordor, aliquãdo scrupulũ iniecit mihi, ac mendũ subesse monuit Paulus Bombasius Bononiensis, inter bonarũ literarum professores eius ciuitatis ut multo doctissimus, ita longe primi nominis: idq; iure optimo, quippe qui primus ibi Gręcas pariter ac Latinas literas pari facultate publice priuatimq; docere cœperit: uir alioqui naris emũctissimæ, acerrimiq; iudicij. Mihi uero tũ propter egregiam ac multijugam eruditionem, tum ob incredibilem quãdam morũ suauitatem ita coniunctus, ut haud sciã, an cum ullo mortaliũ unquam mihi fuerit uel arctior necessitudo, uel consuetudo iucũdior. Hunc igitur in literarijs illis nostris cõfabulationib. aliquãdo dixisse memini, nequaquã placere sibi dictionẽ illam κηπωρὸς in Gelliano prouerbio: planeq; supposititiã & adulterinã uideri: suspicari uero sese, ut pleraq; sunt apud eum autorem deprauata, pro μωρὸς, nescio quem holitorem, illud κηπωρὸν submisisse. At tum quidem, quanquã & admodum uerisimile uideretur, & plurimũ apud me ualeret hominis tam eruditi iudicium, tamen haud etiam sum ausus, in tanto exemplarium consensu solus dissentire. Verum dum sursum ac deorsum in Gręcis autoribus oberro, forte fortuna in collectaneis quibusdam, nullum quidem autoris titulum præferẽtibus sed eiusmodi tamẽ, ut aut Stobæi, aut certe ex hoc decerpta uiderentur, huiusmodi carmen inuenio citatum ex Æschyli tragœdia, cui titulus, Phryges:

πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπε. id est,

Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus.

Proinde prorsum in Bombasij mei pedibus eo sententiam, atq; omnibus eruditis eundum censeo, ut μωρὸς legatur pro κηπωρὸς, maximè, quod eadem sententia totidem uerbis etiam uulgo nunc dicitur, A uiro stulto nonnũquam sapiens dictum proficisci. Respondet autem ad illam, quam superius ex Euripide citauimus,

Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει. id est,

Nam stulta stultus loquitur.

Etenim hoc tametsi uere dictum est, tamen fit nonnunquam, ut fatuus uel casu, uel imprudens aliquid egregie dicat, & ad rem uehementer accõmodatum. Id quod accidere sæpenumero uidemus. Quid enim potuit uel ab homine salsissimo dici accõmodatius, q̃ quod narrat Suetonius dictum à quodam, qui mente parum constabat, in Pompeium & Iulium Cæsarem: Salue rex, salue regina. Cum Pompeius regni affectati laboraret inuidia, Cæsarem rumor esset, Nicomedi regi uxoris uice fuisse.

Copiæ cornu. II

Ἀμαλθείας κέρας. i. Copiæ cornu. Cum affatim omnia superesse significamus, copiæ cornu dicimus. Translatum à peruetusta fabula, quæ uarie narratur apud autores. Quidam ad hunc modum narrant: Rhea Iouem enixa, metu patris infantem in Creta occuluit, nutriendum à duabus nymphis, Adrastea & Ida, Melissei filiabus. Hæ nutricauerunt illum capræ cuiusdam lacte, cuius nomẽ fuerit Amalthea: eam caprã Iupiter iam adultus in sydera retulit, uocaturq; à Græcis αἲξ οὐρανία. id est, capra cœlestis. Huius alterum cornu nymphis nutricibus dedit, uidelicet officij præmiũ, hanc adijciens facultatem, ut quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppullularet. Ouidius Fastorum libro v. paulo diuersius fabulam narrat hoc pacto,

Nais Amalthea, Cretæa nobilis Ida,
 Dicitur in syluis occuluisse Iouem.
Hic fuit hœdorum mater formosa duorum,
 Inter Dictæos conspicienda greges,
Cornibus aerijs, atq; in sua terga recuruis,
 Vbere, quod nutrix posset habere Iouis.
Lac dabat illa deo, sed fregit in arbore cornu,
 Truncaq; dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc nymphe, cinxitq; decentibus herbis,
 Et plenum pomis, ad Iouis ora tulit.
Ille ubi res cœli tenuit, solioq; paterno
 Sedit, & inuicto nil Ioue maius erat,
Sydera nutricem, nutricis fertile cornu
 Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet.

Legimus & Herculem Aetolis donasse copiæ cornu, propter coercitum cornu fluminis Acheloi: quare regionem illam antea sterilem, fertilissimam reddidit: cornu nimirũ laborum duriciem significãte, frugibus feracitatem. Hunc igitur titulũ Phocion quidã Peripateticus libro suo indidit, ut testatur Aulus Gellius. Plinius item ostendit Græcos aliquot hanc inscriptionem nimis arrogãtem suis commentarijs imposuisse, tanquã nihil in eis nõ cõtineretur, & quiduis inde peti atq; accipi possit. Lucian. de mercede seruientibus, Καὶ ἕξεις τὸ ἀμαλθείας κέρας, καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γάλα. i. Et habebis copiæ cornu, & lac gallinaceũ emulgebis. Philostratus Dionẽ sophistã appellat ἀμαλθείας κέρας, uelut omni genere uirtutum expolitum. Plautinus quidam seruus, epistolã quandã copiæ cornu uocat, quod plurimũ ex ea commodorũ capi posset. Aulus Gellius lib. xiiij. capite sexto, Et simul dat mihi librũ grandi uolumine, doctrinis omnigenis, ut ipse dicebat, præscatentem. Accipio cupidus & lubens, tanquã si copiæ cornu nactus essem. Apud Atheneũ Philoxenus secundam mensam uarijs cupedijs instructam, copiæ cornu uocat. Citatur à Suida carmen huiusmodi,

Ἔνθ᾽ ἵνα μοι βίος ἐστὶν ἀμαλθείας κέρας αἰγός. id est,
Capræ ubi Amaltheæ præbet mihi pabula cornu.

Carmen est heroicum. Effertur adagium hoc quoq; pacto, αἲξ οὐρανία. id est, capra cœlestis. Comœdia uetus notat Polyagrum quendam, uxorem ad quæstũ prostituentem, quam cœlestem capram uocat, ob immensum quęstũ, ut testatur Plutarchus in cõmentario De audiẽdis poetis, Εὐδαίμων πολύαγρος οὐράνιον αἶγα πλουτοφόρον τρέφων. i. Fortunatus Polyager, (id est, multorũ agrorum possessor) cœlestem capram opes adferentẽ alens. Idem alibi aduersus Stoicos, ὁ δὲ τὴν στωικὴν λαβὼν ἀμάλθειαν. id est, At qui Stoicã acceperit Amaltheam, irridens paradoxa Stoicorũ, qui suo sapienti tribuunt uniuersa, diuitias, libertatem, sanitatem, regnum. Horatius in Odis,

Beata pleno Copia cornu.

Lac gallinaceum. 111

ὀρνίθων γάλα. id est, Gallinarũ lac, eũdem habet sensum. Dicitur enim in opulentos, & quib. quiduis rerũ suppeditat. Aut de raris inuentu, atq; ob id preciosis: ut sit hyperbole significans nihil omnino deesse. Plin. in præfatione historiæ mũdi, irridens Græcorũ deliciosas quasdam & magnificas inscriptiones: Cerion, inquit, inscripsere, quod uolebant intelligi fauũ, alij κέρας ἀμαλθείας, quod copiæ cornu, uelut lactis gallinacei sperare possis in uolumine haustum. Aristophanes in Vespis,

Ἐγὼ γὰρ οὐδ᾽ ἂν ὀρνίθων γάλα
Ἀντὶ τοῦ βίου λάβοιμ᾽ ἄν, οὗ με νῦν ἀποστερεῖς. id est,
Non lac Hercle gallinaceum
Hacce pro uita capiam, quam mi adimis in præsentia.

Eustathius in quartũ Odysseæ, citat hoc adagiũ ex Anaxagoræ fabula, cui titulus, ὠά. Rursum Aristophanes comicus in fabula, cui titulus, ὄρνιθες,

Δώσομεν ὑμῖν Αὐτοῖς, παισί, παίδων παισίν
Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,

βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα,
χορούς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων,
ὥστε παρέσαι ὑμῖν κοπιᾶν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. id est,
Dabimus uobis ipsis, filijs, filiorum filijs, opulentiam bonę ualetudinis, felicitatē, facultates, pacem, iuuentam, risum, choros, festa, lac gallinarum, ut sitis præ bonorū copia laboraturi. Strabo Geographiæ lib. xiiij. narrat de Samiorum agris, quod essent omniū rerum ampliter feraces, illud uulgo iactatum esse, quòd lac etiam ferrent gallinaceum. Idem testatur hoc adagium apud Menandrum comicū inueniri. Athenæus libro Dipnosophistarum nono, ex mediæ comœdiæ scriptore quopiam Mnesimacho, senarios hos adducit, καὶ τὸ λεγόμενον,
σπανιώτερον πάρεστιν ὀρνίθων γάλα,
καὶ φασιανὸς ἐκτετιλμένος καλῶς. id est, Et quod dicitur prouerbio,
Lac suppetit, res rara, gallinaceum, ac
Plumis reuulsis phasianus adprobe. Rursum lib. ix. adducit ex Numenio,
ἠδ' ὅπερ ὄρνιθος καλέεται γάλα. id est,
Atq; quod gallinæ dicitur lac.
Idem libro tertio indicat, quibusdam lac gallinaceum esse, album oui.

Non omnibus dormio. IIII

Non omnibus dormire dicuntur, qui non omnibus inseruiunt, neq; per omnia gerunt morem. Translatum putant à maritis quibusdam nimis obsequentibus, qui uxores suas adulteris scientes produnt, somnum interim inter pocula simulantes, ut adultero quod libet liceat. Quod genus obsequij notans Iuuenalis,
Doctus, inquit, spectare lacunar,
Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso.
Plutarchus in libro, cui titulū fecit, ἐρωτικῷ, fabulam super hac re non illepidam narrat. Cū Galba quispiam conuiuio Mœcenatem accepisset, sentiretq; iam è nutibus hominem inflammatū in uxorem suam, sensim demisit caput, perinde quasi dormiret. At cū interea famulus quispiā ad mensam accedens, uinū clàm tolleret, ibi iam uigil & oculatus: Infelix, inquit, an nesciebas me soli Mœcenati dormire? Meminit huius adagij, & ad hunc quem dixi modum exponit Festus Pomp. citans ex Lucilio, tractū ostendens à Capio quodā, qui Pararencho dictus sit, quod simularet dormiētem, quo impunitius eius uxor mœcharetur. Idem indicat huius rei meminisse Luciliū. Vsurpat & M. Tullius lib. familiarium epistolarū vij. Olim Non omnibus dormio: sed ego mi Galle, non omnibus seruio. Videtur indicare Cicero alterum, puta, Non omnibus dormio, uetus fuisse: alterum nempe, Nō omnibus seruio, nouum. Vtrunq; certe prouerbiale, sed prius illud pertinet ad concessionē iuris, hoc posterius ad obsequiū impendendum. Idem Tullius epistolarū ad Attic. lib. xiij. Est bellum aliquem odisse libenter, & quemadmodum dicitur, non omnibus seruire. Qui quidem locus, ut hoc obiter admoneā, mihi nō uidetur carere mendo. Fortasse scriptum erat, Et quemadmodum non omnibus dormire, ita non omnibus seruire. Quin & hæc ipsa uox, seruire, non uacat metaphora, cū dicimus, Seruire scenę, seruire tempori, seruire uitijs, seruire ingenio uxoris, seruire populo, seruire cōmodis priuatis. pro eo quod est, nihil non facere quo satisfacias.

Sardi uenales. V

Σαρδιανοὶ ὤνιοι. i. Sardi uenales. In eo libello, cui titulus est, De uiris illustribus, quem alij Plinio, nonnulli Suetonio tribuūt, utriusq; reclamante stilo, huiusmodi quoddam adagiū refertur: Sardi uenales, de negocio infinitæ prolixitatis atq; inexplicabili. Idq; hinc esse ortum tradunt, quod Tiberius Sempronius Gracchus, cum altero consulatu Sardiniam domuisset, tantū ex ea captiuorum adduxit, ut longa uēditione res in prouerbium abierit. Plutarchus in Problematis Romanorum, aliam adfert causam, nimirum olim inoleuisse morem apud Romanos solennem, ut qui ludos æderet in Capitolio, Sardos uenales pronunciaret, prodiretq; puer quispiam, per ludibrium monili cinctus, quam bullam uocāt. Eum morem hinc ortum putat, quod Veientes Hetruscorū populi, multū temporis cum Romulo bellum gessissent, quodq; horum urbem postremam Romulus expugnasset. Etiā si T. Liuius libro i. narrat, uictos quidem à Romulo Veientes,

Veientes, sed tamen uictorem ab urbe munita abstinuisse. Vnde & regem ipsum, & cũ hoc captiuos quàm plurimos Romã deductos, uenales pronunciauit. Porrò cũ Lydi ab initio fuerint Hetrusci, quemadmodũ testatur & Herodotus lib. i. Lydorũ autem caput erat Sardis, inde factum, ut Hetruscos Sardorũ nomine pronunciarit uenales. Refert eadem Plutarchus in uita Romuli, licet aliquanto diuersius. Debellatis Veijs captus est illorum dux, qui cum esset prouectæ ætatis, uisus est rem imprudẽtius gessisse quàm pro ætate. Vnde mos inoleuit, ut quoties Romani ob partam uictoriam immolarent uictimam, senem purpura indutũ per forum in Capitolium inducerent, bullaque ad collum appensa, quod tum erat puerorum insigne, præco Sardianos uenales pronunciaret. Hetruriæ caput Veij sunt, & Hetrusci Sardianorũ coloni putãtur. Vsus est hoc adagio M. Tullius lib. Epistolarum familiariũ septimo, ad Gallum: Habes, inquit, Sardos uenales, alium alio nequiorem. Sentit Cicero de contemptis & improbis, & (ni fallor) patria quoque Sardis. Nam ita scribit paulo ante hunc locum: Id ego in lucris pono, nõ ferre hominem pestilentiorem patria sua.

Dasypus carnes desiderat. VI

Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. id est, Dasypus carnes desiderat. Dicit̃ in eos, qui ea requirũt ab alijs, quæ ipsis affatim sunt domi. Est enim dasypus de genere leporum. Lepus aũt, ut autor est Plinius lib. viij. cap. quinquagesimoquinto, animal est innocuum, esculentum & fœcũdum, omnium prædæ nascens: Solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in utero pilis uestitum, aliud implume, aliud inchoato gerens partu. Dictus est autem dasypus, à pedibus hirsutis ac uillosis.

Tute lepus es, & pulpamentum quæris. VII

Sunt qui existiment cũ proximo idem esse, quod legitur in Eunuc. Terentiana: Tute lepus es, & pulpamentũ quæris. Dictum est autem à milite glorioso in adolescẽtem Rhodiũ, qui scorto suo alludebat, ipse ea ætate, qua scorti uicibus fungi posset. Donatus allegoriã uarijs modis exponit, indicãs prouerbiũ hoc in molles cõuenire, propterea quod lepus à posteriore parte: hoc est, à lumbis & clunibus pulpamentũ de se præbeat, eaque corporis parte lautissimus sit: uel quod eum canes, amatorum instar, sequantur: uel quod lepus à Physicis dicatur incerti sexus, modo mas, modo fœmina. Quæ cõmenta mihi frigidiora uidentur, ac ut simplicius, ita uerius esse puto, ad Gręcã parœmiam referre, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. Flauius Vopiscus in Numeriano imperatore, scribit adagium Terentianum, Liuij esse Andronici uetustissimi Romanorum comici.

Pari iugo. VIII

Pari iugo dixit Plin. in Epist. pro eo quod est, pari studio, parique conatu. Quadrabit in eos, qui negociũ cõmune certatim ac simili contentione agunt. Translatũ à bubus, idem plaustrũ æquali iugo trahentibus. Plinij uerba sunt hæc: Habet quidem gloria, in studijs præsertim, quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cum uterque pari iugo non pro se, sed pro causa niteretur. Theocritus in Aita,

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ. id est,
Parique iugo sese inuicem amabant.

De amore mutuo & æquali, quem Græci uocãt ἰσόῤῥοπον. Huic finitima sunt, quæ scribit diuus Hieronymus ad Augustinũ: Romæ dicuntur esse quàm plurimi, qui possint & audeant tecum congredi, & in disputatione sanctarum scripturarum iugum ex æquo ducere. Extat & Græcis prouerbium,

Ἐγώ τε καὶ σὺ ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν. id est,
Idem egoque tuque ducimus simul iugum.

Quod suo referemus loco.

Vno fasce complecti. IX

Vno fasce complecti legitur apud eundem Plinium, pro eo quod est, eadẽ opera, & coniunctim agere, non separatim. Verebamur, inquit, ne nos dies, ne nox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos uno uelut fasce complecteremur. Translatum est ab ijs, qui res multas simul colligant, quo commodius gestari queant. Id Græci dicũt συλλήβδην. id est, comprehensim.

Salem & mensam ne prætereas. X

Ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν. id est, Salẽ & mensam ne prætereas. Ne negligas amiculorum cõsuetudinem: aut, Ne uioles amicitiæ iura. Nam his rebus olim cõciliabant

amici: & familiares antiquitus mutua inter sese cõuiuia actitabant. Quemadmodum testatur etiam Diogenes Laertius in uita Pythagoræ. Et astipulatur Theocritus in Hyla,
οἱ μίαν ἄμφω ἑταῖροι ἀεὶ δαίνυντο τράπεζαν. id est,
Qui ad mensam semper eandem
Cœnabant ambo, fidi nimirum ut amici.
Loquens de Hercule ac Telamone. Tum Euripidis Hecuba, Polymnestoris exaggerans facinus, hospitalis etiam mensæ facit mentionem:
κοινῆς τραπέζης πολλάκις τυχὼν ἐμοί. id est,
Mensa receptus sæpe communi mihi.
Quin & Esdræ li.i.cap.iiij.ita legimus, Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus, quia læsiones regis uidere nephas ducimus, &c. Inde est, q̃d (ut docet apud eundem Laertium Alexander in cõmentarijs Pythagoricis) Pythagoras uetabat frangi panem, uidelicet ne dissecaretur quod amicos copularet. Idem censuit salem potissimũ in mẽsa apponendũ, quod æquitatis ac iustitiæ nos admoneat, ut quod et seruet, tueaturq́; quicquid occuparit, & ex liquidissimis rebus aqua mariq́; fiat. Origenes aduersus Celsum li.ij. Parium quempiam Iambographum adducit, qui Lycomantem insectatus sit, quod salem ac mensam esset prætergressus. Idq́; detorquet ad Iudam Christi proditorẽ. Idem in Matthæũ sic loquitur de Iuda: Neq; salis eiusdem neq; mensæ, neq; panis communicati memor est factus. Atq; haud scio an Christus ipse, religionis nostræ princeps, huc alluserit, ut illi consiliũ fuisse uidetur in rebus multo uulgatissimis altissima mysteria sua recondere, præscius fore ut hoc symbolum à Iudæis irrisum gẽtes amplecterentur. Certe apud Macedones patrio ritu fœdus, quod sanctissimũ uellent haberi, sic inibant, ut panem gladio diuisum uterq; libaret. Autor Q. Curtius libro octauo.

Baceli similis. XI

Ἴκελος Βακήλῳ, καὶ Βάκηλος εἶ. i. Bacelo similis, & Bacelus es. In cinædos ac parum uiros dictum, aut in magnos quidem corpore, sed animo stupidos. Tractum à forma moribusq; Baceli cuiusdam. Ait Suidas Bacelũ proprie significare eũ, qui sit exectus, eoq́; in molles dici, quod hoc morbo potissimũ laboret illud hominum genus. Antiphanes in Caribus, Bacelum quempiam taxat apud Athenæum lib. quarto,
οὐχ ὁρᾷς ὀρχούμενον
ταῖς χερσὶ τὸν βάκηλον, οὐδ' αἰσχύνεται; id est,
An Bacelum non uides,
Manibus suis sic saltitantem, nec pudet?
Meminit huius Suetonius in uita Augusti, scribens eum peculiari uocabulo, Bacelum pro stulto assidue solitum dicere. quãquam in uulgatis codicibus Baceolus scriptũ est. Hermolaus existimat & apud Quintilianũ recte pro Bagoa, Bacelum legi posse. Verba Fabij sunt hæc, At uero statuarũ artifices, pictoresq́; clarissimi, cum corpora speciosissima pingendo fingendóue effingere cuperẽt, nunquã tamen in hunc inciderunt errorem, ut Bagoam, aut Megabysum aliquem in exemplum operis assumerent sibi. Verum equidem non uideo, cur Fabiana scriptura mutanda sit, cum βαγώας barbara lingua significet eunuchum, quo nomine Lucianus philosophum quendam inducit, qui uultu corporisq́; figura eunuchum præ se ferret. Quin & Ouidius De amoribus, seruũ puellæ custodem Bagoum appellat,
Quem penes est dominam seruandi cura Bagoe.

Batalus. XII

Βάταλος εἶ. id est, Batalus es. Olim in effœminatos per contumeliam dicebatur. Plutarchus ostendit id cognominis Demostheni puero inditum fuisse, & ab inimicis probro obiectum. Porrò cognominis huius idem uarias adfert rationes: uel quod Batalus quispiam fuerit tibicen, mollis & effœminatus, qui muliebribus sandalijs primus omnium in scenam prodierit, ac musicam, ut ita dixerim, euirarit: uel quod poetæ cuidam obscœno nomen fuerit Batalo: uel quod apud Atticos Batalus appellata sit ea pars corporis, quæ uerecunde nominari non potest. Meminit huius rei Libanius. Idem nempe Demosthenes iam prouecta ætate, simili contumelia dictus est Argas: siue quod hoc nomine fuerit quispiã malarum autor legum: siue quod, ut existimat Suidas, serpentis

serpentis genus sit Argas. Dicunt item Græci βατταλίζεσθαι, pro eo quod est, turpiter atque effœminate uiuere.

Bene plaustrum perculit. XIII

Rusticorum prouerbiū est, Bene plaustrum perculit. Apparet dici solitū in eos, qui quempiam impellunt, quò suapte sponte iam propendebat. Translatū à plaustris onustis, quæ quo exonerētur, solent euerti. Fit autem id cōmodius in eam partem, in quam propter solum decliuius inclinant. Donatus indicauit hoc adagiū, exponens in Eunucho hæc Parmenonis uerba, Perculeris iam tu me? Ab hac sententia nō abhorret Plautinum illud in Curculione, Qui monet, quasi adiuuat. Verba sunt lenonis, qui libētius sit mutaturus fidem, admonitus à trapezita, quod tamē uel citra monitorem erat facturus. Idem eleganter expressit Sophocles apud Plutarchum in uita Artaxerxis,

Ταχεῖα πειθὼ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ. id est,

Rerum malarum facilis est persuasio. Pleriq; ad deteriora procliues sunt.

In Care periculum. XIIII

Εν καρὶ τὸν κίνδυνον. i. In Care periculum, subaudi, facito: hoc est, in homine, aut re uiliore, fac periculosam experientiā, in qua, si parum feliciter cesserit, non multum sit dispendij capiendū. Huic adagio Carū mores fecere locum. Hic populus est, ut autor est Mela Pōponius, incertæ originis, ut quos alij αὐτόχθονας. id est, indigenas, nonnulli Pelasgos, alij Curetes existiment. gens usq; adeo armorū pugnæq; amans, ut aliena etiam bella mercede conducti soliti sint agere. Vnde Theocritus in Encomio Ptolemæi,

φιλοπτολέμοις τε κάρεσσι dixit. id est,

Bellandiq; auidis Caribus.

Itē Herodotus in Euterpe, ostēdit Cares barbaro seruilíq; fuisse ingenio, & ad quiduis malorū ferendum paratos, mercede proposita. Id quod indicat et Aristophanes in Auibus, Εἰ δ᾽ ἐστὶ δοῦλος καὶ κάρ. id est, Quod si seruus est & Car. Strab. li. Geographię xiiij, narrat Cares tota quondam errasse Græcia, passimq; stipēdijs meruisse. Cæterum in rebus bellicis usqueadeo præcelluisse, ut passim apud poetas arma bellica Carica nominentur, quemadmodum Anacreon Caricam loricam, Alcæus Caricam cristam dixit, ad quam alludit Aristophanes in Auibus. Suidas scribit, Cares primos mortalium mercede militasse, ut qui uitam suam uilem haberent. Hos igitur, qui conduxerant, primos in acie collocare cōsueuerāt, ut primos hostiū impetus suo exciperēt periculo: aut ubi fortuna belli difficillima uideret, illic obijciebant. Persæ sua lingua κάρδακας appellabāt, qui rapto uiuebant. Carū laudem his temporibus æmulari uidentur Eluetij, gens bello nata, simplex alioqui, ac minime malum hominū genus, planeq; dignum, ut equidem sentio, quod hac quoq; nota uacaret, & in literis, & in cæteris honestis studijs egregie ualiturum, si relictis bellis huc animum appellerent. Vsurpat hoc adagium Socrates apud Platonem in Euthydemo, iubens in se potius fieri periculum transformationis, uelut in homuncione Care: quē si perdas, nō admodum grauis sit iactura. Εἰ δὲ ὑμεῖς οἱ νέοι φοβεῖσθε, ὥσπερ ἐν καρὶ ἐν ἐμοὶ ἔστω ὁ κίνδυνος. ὡς ἐγώ, ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμί, παρακινδυνεύειν ἕτοιμος, καὶ παραδίδωμι ἐμαυτὸν Διονυσοδώρῳ τούτῳ, ὥσπερ τῇ μηδείᾳ τῇ κόλχῳ. ἀπολλύτω με, καὶ εἰ μὲν βούλεται, ἑψέτω. εἰ δὲ ὅ, τι βούλεται τοῦτο ποιείτω. μόνον, χρηστὸν ἀποφηνάτω. id est, Quod si timetis uos iuuenes, in me tanquam in Care fiat periculum. Nam & ipse quandoquidem senex sum, paratus sum subire periculum, meq; ipsum trado huic Dionysodoro, quasi Medeæ Colchicę. perdat me: et, si uelit, in lebete coquat me. Sin minus, quicquid uoluerit, id faciat, tantum ut me reddat probum. Idem in Lachete huc respexit, cum ait: Cogitandum esse ijs, qui primum docere incipiūt, & artis suæ periculum cum magno iuuenum periculo faciūt, non Carem quempiam mercenariū, sed ciuium liberos in discrimen adduci. Et hunc imitatus Aristides in oratione Panathenaica, ἐν δὲ τῷ καρί, καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι τὰς πείρας ποιούμενοι. i. In Care uero, nōn in suis ipsorum corporibus faciētes periculum. Vsus est eodem M. Tullius in actione pro L. Flacco: Quid, inquit, de tota Caria? nonne hoc uestra uoce uulgatum est: Si quid cum periculo experiri uelis, in Caria potissimum esse faciendum? Quem quidem locum apparet esse uitiatum, neq; uerear deierare, in Care legendum esse, non in Caria. Huic diuersum est illud: Aureo piscari hamo: quod alibi reddemus.

In dolio figularem artem discere. XV

Item illud, ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνειν. id est, In dolio figulariam artem discere. De ijs, qui protinus maximis in rebus artificij sui capiunt experimentũ, cum paulatim à minutis ad summa proficisci conueniat. Neq; enim figulus statim à dolio. i. uase maximo artẽ auspicatur, sed à pusillis quibusdam uasculis, in quibus non sit graue dispendium, si quid secus accidat. In hanc ferme sententiã usurpat Plato in Lachete: Σκοπεῖν χρὴ μὴ οὐκ ἐν τῷ καρὶ ἡμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται, ἀλλ' ἐν τοῖς υἱέσι τε καὶ ἐν τοῖς τῶν φίλων παισί, καὶ ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν ἡμῖν συμβαίνῃ, ἐν πίθῳ ἡ κεραμεία. id est, Cõsiderare oportet, ne hoc periculum nobis fiat, non in Care, sed in filijs, simul atq; amicorum liberis: ac planè contingat, quod prouerbio dicit̃, in dolio figulina. Dicæarchus ad aliam sententiã torquet prouerbiũ, ut admoneat unumquenq; artificem in suis negocijs exerceri oportere, uelut aurigam in ducendis curribus, nauclerum in gubernãda naui, medicum in curandis morbis. Tanquam absurdum sit, figulum in aurigatione uersari, re uidelicet aliena, ac non magis in dolio. Atq; ita huc pertinebit illa sententia:

Quam quisq; nouit artem, in hac se exerceat.

Et Horatianum illud in Epistolis:

Nauim agere ignarus nauis timet, abrotanum ægro
Non audet nisi qui didicit dare. quod medicorum est,
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctiq; poemata passim.

Sic propemodũ usurpat Gregorius Theologus in Apologia De fuga: ὡς τό γε παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἱκανῶς παιδευθῆναι, καὶ ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς ἐκμελετᾶν τὴν εὐσέβειαν, λίαν ἐμοὶ φαίνεται ἀνοήτων. i. Itaq; alios uelle docere, prius quàm ipsi satis edocti sint, & in dolio, quod aiũt, figulinam, in aliorũ animis meditari pietatem, mihi quidem uidetur hominum insigniter desipientium.

Ne sutor ultra crepidam. XVI

Huic finitimũ est illud, Ne sutor ultra crepidam. id est, Ne quis de his iudicare conetur, quæ sint ab ipsius arte, professioneq; aliena. Quod quidẽ adagiũ natũ est ab Apelle nobilissimo pictore. De quo Plin. lib. xxxv. cap. x. scribit in hunc modum: Idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atq; post ipsam tabulã latẽs, uitia quæ notarentur auscultabat, uulgum diligentiorẽ iudicem quàm se præferens: feruntq; à sutore esse reprehensum, quod in crepidis una intus pauciores fecisset ansas. Eõdẽ postero die superbe ob emendationẽ pristinę admonitionis cauillante circa crus, indignatũ prospexisse, denunciantẽ ne supra crepidam sutor iudicaret. Quod & ipsum in prouerbium uenit. Hactenus Plin. Huic simillimũ est, quod refert Athenæus. Stratonicus citharœdus fabro secum de musica contendenti: Non sentis, inquit, te ultra malleum loqui? Eõdẽ pertinet, quod huius nepos in epistolis scripsit, De artificio nõ recte iudicare quenquam, nisi & ipsum artificem. Quodq; primo Moralium lib. dixit Aristoteles, Earum rerum unumquenq; iudicem esse idoneum, quarum sit eruditus. Et quod idem scripsit lib. ij. Naturalium, Cæcum disputare de coloribus. Quæ uerba iam inter nostri temporis scholasticos in prouerbium abierunt, quoties quispiam de rebus ignotis disputat. Ad eandem sententiam referendum, quod ait Fabius Pictor apud Quintilianum, Felices futuras artes, si soli artifices de ijs iudicarent.

Dij facientes adiuuant. XVII

Varro libro De re rustica primo: Et quoniam, ut aiunt, dij facientes adiuuãt, prius inuocabo deos. Significat diuinam opem non cessantibus, sed industrijs, & pro sua uirili conantibus auxilio esse solere. Huc arbitror referendum illud Homericum carmen, q̃d iam uelut in prouerbium abijt:

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. id est,
Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,
Partim aliquis diuûm tibi suggeret.

Id M. Tullius usurpauit lib. Epistolarũ ad Atticũ nono: Omnia uobis imparatis agenda. Sed tamen Ἄλλα μὲν αὐτὸς, Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. id est,

Partim ipse inuenies, partim fors suggeret ipsa.

Cum Minerua manum quoque moue. XVIII

Huic finitimum est, σὺν ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει. id est, Auxiliante Minerua manū interim moue. Monet adagiū, ne fiducia diuinę opis industriam remittamus. Conuenit peculia riter in mulieres, quæ lanificiū exercent, fauente quidem atque inuocata Minerua: sed ni hilo segnius interim operi insistentes. Sunt qui putent ab agasone quopiam natū, cuius asinus cum luto infixus hæreret, deberetque illi succurrere, ociosus Herculē implorabat. Huic respondisse deū, uti interim manum admoueret asino laboranti, atque ita demū numen adfuturū. Alij diuersam huic fabulam adferunt: puta, quendā cum esset decertaturus, Mineruam consuluisse, num futurū esset ut uictor discederet. Responsum est, fore. Verum cum ille ingressus in theatrū, in certamine manibus staret ociosis, percussum ab aduersario uictū fuisse. Ad hoc adagium pertinet elegantissimum illud carmē, quod ex Agathonis tragœdia citat Aristoteles, libro Moralium Eudemiorum quinto:

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην. id est,

Fortunam ut ars, fortuna ita artem amat inuicem.

Citatur à Suida senarius hic in eandem sententiam:

Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει. id est,

Fac interim aliquid ipse, dein deos uoca.

Nostro Marte. XIX

Quoties nullis auxilijs adiuti, nostropte ingenio, proprijsque uiribus rē peragimus, nostro Marte peragere dicimur. Aut etiam cum nostro periculo res geritur. M. Tullius libro Officiorū tertio, Hāc igitur partem relictam explebimus, nullis adminiculis, sed, ut dicitur, Marte nostro. Hactenus ille. Idem Philippica ij. de Deiotaro loquēs, Rex enim ipse sua sponte, nullis cōmentarijs Cæsaris, simul atque audiuit eius interitum, suo Marte res suas recuperauit. Cod. libro secundo, tit. Ne liceat potētioribus, capite primo: Diuine admodū constituit Diuus Claudius consultissimus princeps, parens noster, ut iactura causæ afficerentur hi, qui sibi potentiorū patrocinium aduocassent, ut hoc proposito metu, iudiciariæ lites potius suo Marte decurrerent, quàm potentiorum domorum opibus niterentur. Rursus lib. iij. Titulo De iudicijs, cap. xi. Illo proculdubio obseruando, ut si neque per alterutram litigantium partē, nec per iudices steterit, quo minus lis suo Marte decurrat, sed per patronos causarum licentia detur iudici. Translatū uidetur ab Imperatoribus, qui suis ipsorum auspicijs & copijs bellum sustinent: siquidem Plautus etiam Meis copijs, dixit, pro Meo Marte. Sapiunt prouerbium etiam illa, Vario Marte, dubio Marte, iniquo Marte. Huic adagio pene diuersum est illud quod alibi retulimus, οὐκ ἄνευ θησέως. id est, Non absque Theseo.

Nequicquam sapit, qui sibi non sapit. XX

Sentētia uel hodie uulgo frequētissime iactata, Frustra sapere, qui sibi nō sapiat. Plato in Hippia maiore, Καὶ πολλοῖς, inquiēs, συνδοκεῖ, ὅτι τὸν σοφὸν, αὐτὸν αὑτῷ μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι. id est, Idem itidem & plerisque uidetur, quod oportet eum qui sapiat, ipsum sibi maximè sapientē esse. Vsurpat & Cicero in epistola quadā ad Trebatiū, ostēdēs ex tragœdia Medea sumptā: Et quando, inquiens, cœpi agere Medeam, illud semper memento:

Qui sibi ipse sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit.

Est aūt uersus trochaicus. Idem Epistolarū familiarium lib. decimotertio, ad Cæsarem Imperatorē: Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad uera præcepta Εὐριπίδου, Μισῶ σοφιστὴν, ὅς τις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Quem uersum senex Præcilius laudat egregie. Idem lib. De diuinatione primo citat ex Ennio in diuinos, Qui sibi ipsimet non sapiunt, alteri monstrant uiam. Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmas ipsi petunt. Citatur à Luciano in Apologia:

Μισῶ σοφιστὴν, ὅς τις οὐκ αὑτῷ σοφός. id est,

Sapientem enim odi, qui sibi ipsi non sapit.

Eundem Alexander torsit in Callisthenem, qui se moribus eorū quibuscū uiuebat non accōmodaret, sed præ se ferebat, nihil eorū quę illic gerebantur sibi placere. Eaque libertas optimo uiro attulit exitiū, cum Anaxarchus philosophus omnium adulatorum abiectissimus, haberetur in precio. Eam sententiā sic ad unguem seruāt huius tempestatis

homines, ut hominis uocabulo uideatur indignus, qui non quauis ratione suis consulere commodis nouerit. Huius generis est illud apud Suetonium:
Aspice felicem sibi, non tibi, Romule Syllam.

Cantherium in fossa. XXI

Cantheriũ in fossa: rusticum prouerbiũ, sed tamẽ è re militari natum. Hoc licebit uti, quoties quis ad id negocij trahit, in quo nequaquam ualeat. Aut ubi res uehemẽter erit impedita, periculosaue. Refertur à T. Liuio, decadis tertiæ libro tertio. Narrat aũt, cum Fabius Capuã obsideret secundo bello Punico, Iubellium Tauream inter equites Campanos nobilissimũ, è Romanorũ exercitu quẽuis ad singulare certamẽ euocasse, ausumque prodire Claudiũ Aselliũ. Deinde ubi diutius uterque alterũ libero cãpo elusisset, Campanus in cauam uiam descendere iussit, alioqui equorũ, non equitũ fore certamẽ. Eò cum Romanus, re quàm uerbis ferocior, extẽplo descẽdisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticũ uersus est prouerbiũ: Minime scis, inquiens, cantheriũ in fossa. Quanquam ex Liuianis uerbis parũ liquet adagij sensus, tamen coniecturis facile deprehenditur. Pugnat aũt cum illo, quod alibi dicemus: τὸν ἵππον εἰς πεδίον. id est, equũ in planiciem. Etenim quemadmodũ plurimũ ualet equus in planicie, ita minime ualet in fossa.

Tantali talenta. XXII

τάλαντα ταντάλου. id est, Tantali talenta. De immensis opibus. Nam Tantalus Phryx ob luculentas diuitias in fabulã hominũ uenit, ita ut fingatur et apud inferos simile quiddam pati, cuiusmodi solent inter congestas opes tenaces isti diuites. Horatius,
Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.
Ostendit, allegoriam figmenti ad diuites sordidos pertinere. Vsurpatur adagiũ à Platone in Euthyphrone. Suidas ait esse & apud Epicharmũ, & apud Anacreontẽ. Effertur & ad hunc modum, cum uenusta quadam uocum allusione: τάλαντα ταντάλου ταλαντίζεται. id est, Tantali talenta talentizat: hoc est, librat & accumulat. Porrò Tantalũ prædiuitem fuisse testatur uel illud ex tragœdia carmen apud Plutarchum, libro De exilio:
Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδόν. id est,
Viam dierum duodecim sero iugera.
Idem alibi, ingentes diuitias, πλοῦτον ταντάλειον appellat: id est, opes Tantalicas. Antiphanes apud Athenæum libro sexto:
οἵαν ποτ' ἔχε καὶ θρίβων ὁ Τάνταλος,
μαλακὸν ταλάντοις ἐκταλαντωθεὶς ἀνήρ. id est,
Qualem olim habebat & Thribon, qui molliter
Exutus est ipsis talentis Tantali.

Pelopis talenta. XXIII

Consimili figura Theocritus in Idyllio Θ. dixit Pelopis talenta:
μή μοι γᾶν πέλοπος, μή μοι χρύσεια τάλαντα
εἴη ἔχειν, μηδὲ πρόσθε θέειν ἀνέμων. id est,
Non Pelopis mihi sint agrique, aurique talenta:
Nec uentos celeres anteuolasse pede.
Porrò talentum apud Atticos, maxima pecuniæ summa erat. Talentum minus ualebat libras sexaginta, talentum magnum octoginta. Vnde illud in Phormione:
Si quis daret talentum magnum. Imò malum. Et Aristophanes,
Ἀλλ' ἐγώ γ' ὀπούντιος
οὐκ ἂν γενοίμην τῶν ταλάντων χρυσίου. id est,
At ego sanè Opuntius
Nolim esse, si quis det talentum mi aureum.
Id est, Nolim esse luscus uel quantalibet pecunia.

Midæ diuitiæ. XXIIII

Μίδου πλοῦτος, καὶ μίδου πλουσιώτερος. id est, Midæ opes, & Mida locupletior: in prouerbium abierunt, propter immensas eius regis opes, quæ fabulis quoque compluribus fecere locum. Statius in Surrentino Pollij:

Viue

Viue Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Fuit hic Midas Phrygiæ tyrannus, cui iuxta poetarum figmenta, cõcessum à dijs est, ut propter Bacchũ hospitio acceptũ, quod uellet optaret, accepturus quicquid optasset. Optauit ut quicquid corpore contigisset, protinus in aurum uerteretur. Historicorũ literis proditũ est, huic puero dormienti formicas in os grana tritici congessisse: respondisse augures, omnium mortalium illum ditissimũ futurum, atq; ita euenisse. Huic Plinius primum attribuit locum inter insigniter diuites, libro tricesimotertio.

Non omnino temere est, quod uulgo dictitant. XXV

Apud Aristotelẽ usurpatur prouerbij uice, & apud eruditos iam olim in prouerbiũ abijt nobilis illa Hesiodi sentẽtia: ἣν ἅπαντες ἄδουσι, quemadmodum ait Aristides in defensione Periclis, quæ dicit nõ usquequaq; irritum esse solere, quicquid rumore populi iactatum fuerit. Ea est in operis uolumine secundo, cui titulus, Opera & dies:

Δεινὴν δὲ βροτῶν ὑπαλεύεο φήμην.
Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἄειραι
Ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι.
Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται ἥν τινα πολλοὶ
Λαοὶ φημίζουσι, θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή. id est,

Rumores hominum cures uitare molestos.
Fama malum est, oritur, surgitq; facillima: uerum
Difficile hanc perferre, graue est sedare coortam.
Nam non ulla quidem prorsum perit irrita fama,
Per populos quæcunq; uolat, quia numen & ipsa est.

Potest bifariam accipi sententia: nimirum aut nõ planè falsum uideri, quod plurimis est in ore, quodq; populi consensus approbat: aut nõ prorsus aboleri posse rumorẽ, etiam falsum, q̃ iam in uulgus dimanarit. Proinde admonet, ut solicite caueamus, ne uel falso per temeritatẽ in fabulam uulgi uenire contingat. Quod autem famam deam dixit, cũ Homero sensit, qui cõpluribus locis ὄσσαν suam inducit. sic enim deam ipsam appellat. Et hunc æmulatus Vergilius in quarto Æneidos:

Hæc passim dea fœda uirûm diffudit in ora.

Domum cum facis, ne relinquas impolitam. XXVI

Cum nulla huius poetæ sententia nõ cesserit in prouerbium, tamen equidẽ eas libentius recensuerim, quę, propter ænigmatis inuolucrũ, propius accedunt ad speciem prouerbialem: quod genus est illa ex eodem, quem modo citaui, libro:

Μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη. id est,

Néue domum fabricans, linquas mutilamq; rudemq;,
Ne fors insideat cornicans garrula cornix.

Proculus interpres admonet locũ hunc bifariã accipi. Quibusdam uideri, monere poetam uti quisq; domicilium ante hyemẽ absoluendum curet, ne tum non habeat, quo depellat frigoris molestiam. Hyemẽ enim cornicis indicatam symbolo, uidelicet auis hybernæ. Porrò cũ semper alias, tum maximè mensib. hybernis οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. id est, Est grata domus, domus optima: quemadmodũ in prouerbio est. Alij putãt significatum, ædificium semel institutũ, nõ oportere semiperfectum relinquere, ne uulgo risui sis: & qui prætererint obloquantur carpantq; leuitatẽ tuam, qui quod ceperis nõ absoluas. Quandoquidem hunc obloquendi morem uulgo peculiarem esse, uel euangelicæ notant parabolæ. Eam autẽ obtrectantium petulantiam per cornicẽ uoluit indicare poeta: nempe auem garrulã & obstreperã: ut hinc etiam uerbum prouerbiale ductum sit, κρώζειν. At ipsi Proculo magis probatur, ut καθολικῶς accipiamus, unicuiq; negocio, quod semel instituerimus, finem idoneum imponendũ, ut nihil omnino desideretur, & ubiq; connitendũ ad perfectionẽ. Id quo longius auocabitur à simplici sermone, hoc uenustius fiet, & magis prouerbiale. Veluti si quis adhortetur aliquem, ne literarum studium deserat, sed laudabiliter institutis summã imponat manum, ne uulgo ludibrio sit, quod à bene cœptis destiterit, Hesiodium hoc obijciens:

Μηδὲ δόμον ποιῶν, ἀνεπίξεστον καταλείπειν,

Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

XXVII

Ne à chytropode cibum nondum sacrificatum rapias.

Ænigmaticum est & illud, quod eo loco continenter sequitur:

Μηδ' ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιῤῥέκτων ἀνελόντα
Ἔσθειν, μηδὲ λόεσθαι. id est,
Néue à chytropode sublatam protinus escam
Ante sacrum, necꝫ lotus edas.

Indicat & M. Tullius, irreligiosum fuisse, cibum è patella edere. Scribit em̃ ad hunc modum libro De finibus secundo: Atqui reperiemus asotos primum ita non religiosos, ut edant de patella: deinde ita mortem non timentes, ut illud in ore habeāt ex Hymnide:

Mihi sex menses satis sunt uitæ, septimum orco spondeo.

Est aūt uersus trochaicus. Suetonius in Vitellio prodit, eum illum adeo non profundæ modo, uerumetiam intempestiuæ fuisse gulæ, ut ne in sacrificio quidem unquā, aut ullo itinere temperarit, quin inter altaria ibidem statim uiscus & farra è foco pene rapta manderet, circaꝗ; uiarū popinas fumātia obsonia, uel pridiana, atꝗ; semesa. Quantū ad simplicem attinet sensum, docet, ne ritu pecudū ad cibum capiendum irruamus, sed ita demum edamus, si prius inde primitias dijs immolauerimus. Antiquitus em̃, ut autor est in Symposiacis Plutarchus, inter res sacras habebat & mēsa quotidiana: proinde cibū sumpturi, dijs consecrabant τὰς ἀπαρχάς. hoc est, primitias: ac deinde nō indecore neꝗ; tumultuanter, sed religione quadam ad conuiuiū accedebant lotis manibus, non aliter quàm ad sacrum epulum. Qui mos & hodie durat apud benemoratos Christianos. Sed prouerbialius fiet, si intelligamus, nō esse spoliandos, nec inhumanius expilādos ministros aut seruos nostros, uerum & illis aliquam pecuniæ portionem relinquendā, quo uiuant. Fortassis quadrauerit & in hos, qui præpropera auiditate cōmodum auferre student, prius quàm oporteat: & quodāmodo messem facere, prius quàm maturuit seges: ueluti si quis legatū aut promissum statim & uestigio flagitet, cum ciuilius sit in dies aliquot silere: aut si quis modo nactus imperium, protinus incipiat populum exactionib. spoliare: aut si quis sponsam puellā non expectata ætate, nec expectatis nuptiarū cæremonijs properet amplecti. Sumptum est à ritu sacrorū, in quibus olim epulabant. Huc pertinet & illud, quod alibi retulimus ex Atheneo, libro nono, ἀπὸ τηγάνου. id est, à patella frixoria. Libro sexto refert hunc senarium ex Pherecrate:

Ἀπὸ τηγάνου τ' ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν. id est,
S e uesci apuis dixit è sartagine.

Quidam pro lopade τήγανον dixere, quod Iones ἤγανον. Hinc uox composita ἀποτηγανίζειν. Ita Phrynichus apud Athenæum libro sexto: ἡδὺ δ' ἀποτηγανίζειν ἄνευ συμβολῶν. id est, Iucundū est à sartagine tollere sine symbolis. id est, si nihil sit soluendum, & si id liceat immuni. Rursus alias apud hūc ipsum ex Archestrato, ἀφαρπάζουσ' ὀβελίσκου. id est, Rapiens à ueru. De muliere quæ sacra nondum immolata deuorare dicta sit. Apud eundem libro sexto, Anaxandrides:

Τῶν ζωγράφων μὲν ἡ καλὴ χειρουργία,
Ἐν τοῖς πίναξι κρεμαμένη θαυμάζεται.
Αὕτη δὲ σεμνῶς ἐκ λοπάδος ἁρπάζεται,
Ἀπὸ τοῦ ταγήνου τ' εὐθέως ἀφανίζεται. id est,
Pictoris opera pulchra, tabula pensili
Sp ectantur, ac spectata sunt miraculo, at
Rapiuntur hæc è lopade pulchre, ac protinus
Redduntur ipsa euanida è sartagine.

In genere poterit accommodari ad quemuis, qui negocium irreuerenter, & illotis, ut aiunt, pedibus aggreditur.

XXVIII

Hæc potior.

Plutarchus in Problematibus Græcanicis prouerbiū quoddā refert ad hunc modū, Ἀπὸ τίνος ἐῤῥέθη τὸ παροιμιῶδες, αὕτη κυρία; δίνων ὁ ταραντῖνος στρατηγῶν, ἀνὴρ δὲ ὢν ἀγαθὸς ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀποχειροτονησάντων αὐτοῦ τινα γνώμην τῶν πολιτῶν, ὡς ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε τὴν νικῶσαν, αὐτὸς ἀνατείνας τὴν δεξιάν, ἅδε, εἶπε, κρείσσων. οὕτω γὰρ ὁ θεόφραστος ἱστόρηκε. προσιστόρηκε δὲ καὶ ὁ ἀπολλόδωρος τὸ ῥυτίνου

ξυτίνω, τοῦ κήρυκος, αὗται πλείους, εἰπόντος. ἀλλ' αὗται, φάναι βελτίους. καὶ ἐπικυρῶσαι τὴν τῶν ἐλαττόνων χειροτονίαν. Horum uerborū hic fermè sensus, Vnde fluxit illud, quod prouerbij uice dicit, Hæc uictrix. Dinon Tarētinus, ductor exercitus, uir adprime fortis, reiq; bellicæ sane quàm peritus, cum in concione dixisset sententiā, eaq; ciuiū suffragijs esset reiecta: deinde præco pronūciaret sententiā, quæ uinceret, sublata dextra, Hæc, inquit, potior. Nam hunc ad modū retulit Theophrastus. Cæterū Apollodorus in Rhytino illud adiūxit, cū præco respōdisset, At hæ sentētiæ numero plures sunt, Dinonē protinus subiecisse, Sed hæ meliores. Atq; ita paucioru sententiā fuisse promulgatā. Quibus ex uerbis cōijcere licet, ita uulgo dici solere, si quādo significaret consiliū aliquod esse præstātius & cōducibilius, etiamsi pluribus secus uideret: aut ubi qui numero pauciores essent, facultate præponderarēt. Quod genus fuerit, ut rem exemplis demonstrē: Maxima pars hominū uoluptate lucrisq; felicitatē metit, perpauci uirtutē amplectunt. Caue ne quid te moueat multitudinis exemplū, αὕτη γὰρ κρείσσων. Itē, Nemo penè est in toto principis famulitio, q tibi nō bene uelit: sed unus tibi refragrat, qui tantū ubiq; ualet, ut in ipsum ferè principē agat tyrannū: Quare si res è suffragijs pēderet, uiceras: sed αὕτη κυρία. Porphyrion leuiter, ceu digito prouerbiū indicat, exponēs eū locū in Horatianis Epodis,

Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege.

Quanquā deprauate, sicut opinor, legit in multis exemplaribus κιῤῥόνου νίκα. Castigate legetur, ni fallor, καῤῥόνων νίκα, hoc est, præstantiorū uictoria. Nam Oda cōcionalis est, ac fugā decerni iubet, cōmunibus omniū suffragijs. Quod si fieri non queat, ut id quod est optimū, multitudini probetur, saltem uincat ea sententia quæ sit potior, etiamsi pauciorib. suffulta suffragijs. Ad id faciūt, quę Plato scripsit lib. De legib. i. pulcherrimū esse uictoriæ genus, cum turba cedit potioribus: & in decernēdo magis spectat pondus suffragiorū, quàm numerus. Verba Platonis ex eo quē dixi libro, sunt hæc: Ἐν ὁπόσαις μὲν γὰρ οἱ ἀμείνονες νικῶσι τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χείρους, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε αὑτῆς λέγοιτ' ἡ πόλις, ἐπαινοῖτό τε ἂν δικαιότατα τῇ τοιαύτῃ νίκῃ, τοὐναντίον δὲ ὅπου τἀναντία, id est, Quibuscūq; siquidē in ciuitatib. meliores qui sunt, ij uincūt multitudinē ac deteriores: ibi respub. seipsa superior recte dicetur, & huius uictoriæ nomine meritissimo laudabitur: Secus autē, ubi secus accidit. Eodē respexit Plinius, cum queritur in epistolis, numerari sentētias, non expendi. Huc pertinet Liuianū etiam illud: Maior pars uicit meliorē. Indicat idē Homerus Iliados lib. primo Ἐπεὶ τὰ χερείονα νικᾷ. quando superant iam deteriora. Neq; uero prætereundū hoc loco, quod de Zenone philosopho memorat Diogenes Laertius. Zenō cum uideret Theophrastū magnifieri, laudariq; quod plures haberet auditores, ad hūc respondit modū: Ἐκείνου μὲν χορὸς μείζων, ὁ ἐμὸς δὲ συμφωνότερος. id est, Maior quidē est illius chorus, at meus melius consonās. Itaq; locus fuerit adagio, siue cum negabimus spectandū, q̄ multis placeamus, sed quàm bonis: siue cum suadebimus, id sequi oportere, nō quod plurimis placeat, sed quod per se sit optimū factu, etiam si paucissimorum calculis approbetur. Siue cū dicemus, unius aut alterius studiū pluris æstimandū, qui uel opibus, uel gratia, uel autoritate præpolleat, quàm multitudinis beneuolentiā, quæ numero tantū superior sit, reliquis omnibus inferior. Quemadmodū apud Plautum quispiā contemnere se dicit minutos illos deos, modo Iouem unū sibi propitium habeat. Nec absurde trahetur in usum, quoties una uis plus potest reliquis omibus: ut si quis dicat, Hæc causa pluribus probat, pluribus fulcitur rationibus, nititur æquo, dictatur à legibus, uerū altera κυρία. Sic em̄ uolo, sic iubeo. Nā omnia cedāt necesse est, quoties rex huiusmodi promit oraculum, quale profert apud Homerum Agamemnon,

Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι. id est:

Ipse equidem eripiam, si tradere forte grauentur.

De cuiusmodi Lucian. in Captiuo, καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τιθεμένων, id est, Qui ius in manu reponunt, quiq; ius in manu posuerunt. Pyrrhum è liberis quidā adolescens admodum, interrogabat cuinam esset relicturus regnum. Is respondit, ὃς ἄν, inquit, ὑμῶν τὴν μάχαιραν ὀξυτέραν ἔχῃ. id est, Quicunq; uestrum acutiorē habet gladiū. Id dictum Plutarchus in eius uita non arbitratur multum abesse ab illa tragica execratione,

θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τοὺς ἀδελφούς. id est,

Fratres

Fratres acuto diuidant ferro domus Vices habendæ.

In hos igitur qui ui rem gerũt, & quibus, ut Ennius ait, ferro geritur res, quibus ius est in armis, & quibus leges inter arma silent, per ironiã recte torquebitur, αὐτὴ κρείσσων, καὶ αὐτὴ κυρία. Nam Græcis κύριος non solum dominũ significat, uerum etiam eum, qui præualet autoritate. Et Suidas indicat concionẽ illis κυρίαν dici: in qua soliti sint creari magistratus. Aristophanes in Acharnensibus κυρίαν ἐκκλησίαν appellat, in qua ἐκύρουν τὰ ψηφίσματα, id est, uincebant suffragia. Nonnunquam ad rem refertur, ut apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi,

οὑμός, οὐχ ὁ τοῦδε μῦθος κυριώτερος λέγειν. id est,

Plus ualere nostra debet, quàm huius hic oratio.

Significat enim seruus, quanquã esset conditione inferior Menelao, tamẽ hoc se potiorem esse, quod iustiorẽ haberet causam. Non abhorret hinc quod M. Tullius dixit in Pisonem, Sed omitto ut sit factus uterq; nostrum. sit sanè fors domina campi.

Delius natator. XXIX

Δήλιος κολυμβητής, Delius natator. Olim uulgo dicebatur admodum natandi peritus, quiq; posset in summa natare aqua. Natum adagiũ, aut certe factũ illustrius ex Socratis apophthegmate. Cum em̃ huic Euripides librũ obtulisset Heracliti, cui cognomẽ additum σκοτεινῶ, propter affectatã scriptorum obscuritatẽ: rogaretq; cuiusmodi uideretur, respondisse fert̃ hoc pacto, Ἃ μὲν συνῆκα, γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ ἃ μὴ συνῆκα, πλὴν Δηλίου δεῖται κολυμβητοῦ εἰς τὸ μὴ ἀποπνιγῆναι ἐν αὐτῷ. id est, Quę quidẽ intellexi, præclara: arbitror aũt & ea quæ non intellexi: quanquam natatore Delio opus, ut ne quis in eo præfocetur. Hęc Socrates, alludens simul & ad prouerbiũ, & ad Heracliti sensus nimium abstrusos ac profundos: ut nisi natator insignite peritus contigisset, periculũ esset, ne lector in eo libro suffocaretur mergereturq;. Laertius in Heraclito refert hoc dictũ ad Cratetem quendã, q primus Heracliti librũ de natura Græcis inuexerit, & hoc elogio cõmẽdarit.

Dicendo dicere discunt. XXX

Ἐκ τοῦ λέγειν τὸ λέγειν πορίζεται, id est, Dicendo cõsequimur ut dicamus. Syrianus Hermogenis interpres, Euagoram sophistã taxat, qui dicendi facultatem non putarit ratione, sed usu duntaxat constare, fieriq; ut dicendo consequeremur dicendi facultatẽ. Ἀξιοῦντος δὲ, inquit, κατὰ τὴν συρφετὴν παροιμίαν, τὸ λέγειν ἐκ τοῦ λέγειν πορίζεσθαι, id est, Existimantis iuxta uulgare prouerbiũ, dicendi facultatẽ dicendo cõtingere. Vsurpauit & M. Tullius lib. primo De oratore, In quo, inquit, fallit eos, quod audierũt, dicendo homines ut dicant efficere solere. Verum etiã illud dicitur, peruerse dicere, homines peruerse dicendo facillime consequi. Plinius libro Epist. vi. Video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, ut bene agerent agendo consequutos. Latius autem patet adagiũ, nempe ad cuiusuis rei peritiam, quam potissimũ usus suppeditat, optimus rerum omnium magister. Proinde prouerbiales erunt omnes id genus, Fabricando fabricã disces, Canendo musicam, militando militarem artem, scribendo disces scribere.

Multi boniq;. XXXI

Πολλοὶ κἀγαθοί, Multi boniq;. Prouerbiali figura dicebatur olim. Translatum à ritu sacrorum, in quibus sacrificus rem diuinã facturus dicebat, τίς τῇδε; id est, Quis hic? Deinde qui aderãt, respondebant, πολλοὶ κἀγαθοί. id est, Multi & boni. Atq; hæc partim ominis causa dicebañt: oportebat enim in sacris εὐφημεῖν, hoc est, bene ominata dicere: partim, ut si quis esset sibi cõscius admissi piaculi, discederet à mysterijs. Plutarch. in Symposiacis, Ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν. id est, Quãdo quidẽ Platoni testes adsunt multiq; boniq;. Sed de hoc ante meminimꝰ. Quo quidẽ allusit et Aristides in Pericle, Ἀλλ' ὥς γ' ἂν εἷς τῶν καλῶν κἀγαθῶν, ἀνεπίφθονον αὐτῷ καὶ καθαρὰν τὴν μαρτυρίαν ἀπέδωκε. id est, Verum uelut unus è numero honestorũ ac bonorũ, citra inuidiam, ac purum illi reddidit testimoniũ. Quin etiam Homericũ illud iam prouerbij uice receptum est, Ἠΰς τε μέγας τε. magnusq; bonusq;. Est subinde & apud Aristophanem. Prouerbium igitur locum habuerit, quoties aut testes, aut iudices, aut cõuictores significamus idoneos, ac neutiquam reijciendos.

Heroum filij noxæ. XXXII

Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα. id est, Virorum heroũ filij noxæ. Veteribus illud obseruatum

uatum fuit, præstãtium uirorũ filios multum à progenitorum moribus abfuisse. Vnde & Demosthenes dixit, τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένη ἐκ, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς. id est, A uiris egregijs, perinde quasi fato quodã id accidat, improbos proficisci filios. Quæ quidẽ Demosthenis sentẽtia refertur ab Aristide in Cimone. Interpres, quisquis is fuit, homo nec indiligens, nec indoctus, hoc loco prouerbiũ citat, quod modo retulimus. Manet & hodie uulgatus iocus, Ex sapiẽtissimis patrib. stultissimos propagari liberos. Euripides in Heraclidis, generaliter hanc sentẽtiam ad omnes mortales retulit,

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
Εὕροις ἂν ὅς τις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός. id est,
Vnum forsan inter plurimos
Inueneris, qui patre non sit nequior.

Astipulatur huic sententiæ locis aliquot Homerus, nominatim Odysseæ Β.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους. id est,
Aequat rara patrem soboles, sed plurimi ab illis
Degenerant, pauci superant probitate parentem.

Declamat hoc argumentum Ælius Spartianus in Seuero Cæsare, multis exemplis declarans, ita fere usuuenisse, ut uiri, seu uirtute, seu literis, seu fortunæ indulgentia insignes, aut nullos omnino liberos habuerint, aut tales reliquerint, ut magis ex usu rerũ humanarum fuerit, illos absq; liberis decedere.

Nunquam ex malo patre bonus filius. XXXIII

Euripides hanc sententiam prouerbio celebrem fuisse testatur, ex malo patre non progigni bonos liberos:

Φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. id est,
Heu heus, ut illud dictitant recte, probum
Patre ab improbo, non posse nasci filium.

Astipulatur huic dicto prouerbium illud: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. id est, Mali corui malum ouum. Item illud Theognidis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται. id est,
Non etenim ex squillis rosa nascitur. Atq; id genus alia, quæ suis referentur locis.

Alio relinquente fluctu, alius excepit. XXXIIII

Aristides in Themistocle: Θεμιστοκλέα δὲ τὰ δεύτερα ἀεὶ τῶν προτέρων μείζονα ἐξεδέχετο, καὶ τὸ τῆς παροιμίας αὐτῷ περιέστηκε. τὸ μὲν γὰρ ἔλιπεν αὐτὸν κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν, ἕως διεξῆλθε διὰ τῶν τρικυμιῶν νικῶν. i. Themistoclẽ posteriora semper maiora priorib. excipiebant, atq; illud, quod prouerbio dicitur, illi accidit: Nam hæc illum reliquit unda, illa uero excepit, donec per tricymias uictor euasisset. Videtur aũt uersus fuisse prouerbialis, quẽ Aristides ad usum suæ sententiæ nonnihil detorserit. Legetur integre ad hunc modum: τὸ μὲν μ' ἔλιπε κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν. i. Hęc me reliquit unda, at illa corripit. Sumpta metaphora à periculose nauigantibus, qui semper post unius impulsum fluctus, alium expectant, succedentibus inuicem procellis. Atq; etiam numerant undarum insultus, periclitantes nautæ. Nam decimam quanq; maximè formidant, quã ueteres decumanam appellabant. Græci grauissimas illas procellas, τρικυμίας uocant. Nec incõcinne deflectetur ad incursus malorum, cum (ut ferè fit) calamitas calamitati succedit, iuxta prouerbialem illum uersiculum:

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Duobus pedibus fugere. XXXV

Ἐκ δυοῖν ποδοῖν καταφεύγειν. id est, Duobus pedibus confugere. Aristides in oratiõe Panathenaica: καὶ μὴν αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, τὸ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ βοηθείας καταφεύγειν ἐπὶ τὴν πόλιν ὥσπερ ἐκ δυοῖν ποδοῖν ὡς ἀληθῶς, καὶ μηδεμίαν τῶν ἄλλων πόλεων ὁρᾶν, μέγα καὶ φανερὸν σύμβολον ἐστὶ, καὶ στήλης ἄμεινον, τοῦ προέχειν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. i. Atqui primũ illud ipsum, q̃d quibuscunq; opus esset auxilio, ad hanc confugerẽt ciuitatẽ, planè tãquã duobus pedibus, neq; ullam aliã reliquarum ciuitatũ respicerẽt, magnum & euidens argumentum est, ac monimentũ columna præstãtius, eam protinus ab initio pręcelluisse. Is qui scho

ijs quibusdam haudquaquam contemnēdis hunc autorē illustrauit, admonet prouerbium ductum ab ijs, qui festinant cursu, ut non dissimile uideatur illi, ἀμφοτέραις χερσίν. id est, Ambabus manibus. quo prouerbio sedulitatem celeritatemq; peragēdi negocij significamus: Vel à nauigantibus, perinde quasi dicas, duobus clauis. Nam gubernaculum nauis pedem appellant, quod eo nauis, cum huc atq; illuc uertitur, uelut ingredi uideatur. Itaq; confine fuerit illi, quod alibi diximus, τῶν δυοῖν ὁρμεῖν. ut alterutrū sensum accipiamus, aut summo studio, summaq; celeritate illos ad urbē confugere solitos, aut tutissimum illic omnium receptaculum fuisse. Quanquam Aristophanes ἐν ὄρνισιν, ad celeritatis significationem retulit, cum ait:

Ἀνεπτόμεσθ᾽ ἐκ τῆς πατρίδος ἀμφοῖν ποδοῖν. id est,

E patria utroq; deuolauimus pede.

Interpres admonet à nauibus sumptum, secundo uento currentibus: sensum autē esse hunc, summa ui, summoq; conatu.

Quis aberret à ianua? XXXVI

Τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; id est, Quis aberret à ianua? Dici solitū, ubi quis penitus aberret à uero, totoq; fallitur iudicio. Vsurpatur ab Aristotele τῶν μετὰ τὰ φυσικά, libro secūdo, ipsa statim in fronte: & in omnibus quidem exēplaribus, quę mihi uidere cōtigit, θύρας per υ scriptū reperio. Præterea ianuā uertit Argyropylus, nec malus interpres, nec philosophus cuiquā aspernandus. Ad hæc Auerrois, cuius nunc præcipua in philosophiæ scholis autoritas, hunc enarrās locū, palàm declarat sese de ianua sensisse. Deniq; in cōmentarijs Alexandri Aphrodisei, consimili modo θύρας inuenio. Quod si quo modo fas esset, à tot exemplaribus, à tantis autoribus dissentire, mihi quidē magis ꝓbabilis lectio uideat, si θήρας legatur per η, nō per υ. Quod autē θύρας irrepsit, mirandū non est. Primū, quod perfacilis erat lapsus unius literulæ deprauatione, haud scio, an fortuita; maxime cū in sono nihil ferme sit discriminis. Deinde metaphoræ ratio magis obuia, magisq; ad manū sita, fieri potuit, ut doctis etiā philosophis imposuerit. Quippe quib. fabula non perinde nota fuerit, ut cōmunis illa similitudo de domus ingressu, deq; primis cognitionis principijs. Postremo de codicum inter se consensu nequaquā mirandum uidebitur, ijs qui sunt uel mediocriter in pensitandis conferendisq; codicibus exercitati. Fit enim sæpenumero, ut unius archetypi mendum, modo ueri fucum aliquē præ se ferat, in uniuersam deinde ueluti posteritatem librorum propagetur,

Καὶ παῖδας παίδων καί κεν μετόπισθε γένωνται.

Neq; uero hæc dixerim, quod hac de re, si quis forte diuersum sentiat, digladiari uelim, uel q̃d hoc sit ab nostro instituto alienū, uel quod nō ignorē ꝙ lubrica, plenaq; discriminis res sit, in tantis autoribus quicquā immutare. Tantum coniecturas, quibus adducor, in medium adferam. Quæ si cui uidebuntur idoneæ, nostrę subscribet opiniōi: sin minus, ueterē sentētiā hoc iam obtinebit libentius, quod etiā in dubiū uocata, uicerit. Primū igitur omniū mihi scrupulū haud mediocrē iniecit uetustissimus simul & emendatissimus codex orationū Aristidis rhetoris, in quo non solum θήρας inuenio scriptū, uerū etiam indicatā fabulam antiquissimā, pariter & autorē, unde prouerbiū hoc Aristotelicū, ni fallor, demanarit. Igit̃ Aristidis in oratione, cui titulus, Pericles, uerba sunt hęc: οὐκοῦν πρὶν ἕνα τῶν ἀντιπάλων ἑλεῖν ἕνα τῶν φίλων θηρεύσας ἄγεις, καὶ πέπονθας ταὐτὸν τῷ πινδάρου πηλεῖ, ὃς τῆς θήρας διήμαρτε, καὶ τὸν εὐρυτίωνα φίλτατον ὄντα αὑτῷ πρὸς διέφθειρε. i. Itaq; prius quàm aduersariorū quempiam ceperis, unū ex amicis uenatu nactus adducis. Atq; idem accidit tibi, quod apud Pindarum Peleo, qui aberrās à fera, quā petebat, Eurytionē, quē sibi charissimū habebat, interemit. Adstipulātur hoc loco scholia, quę extāt in hūc autorē: nullo quidē certo titulo, ueruntamē, sicuti res indicat, hominis nec indiligētis, nec indocti. Proinde nō grauabor & huius adscribere uerba, si qs forte fortuna requisiturus est, Μέμνηται, inq̃t, ἐν ὕμνοις πίνδαρος, ὅτι τὸν εὐρυτίωνα τὸν τοῦ ἴρου τοῦ ἄκτορος παῖδα, ἕνα ὄντα τῶν ἀργοναυτῶν, συνθηρεύοντα ἄκων ἀπέκτεινε πηλεύς. φίλον δὲ λέγει, ἐπειδὴ συγγενὴς τούτου ἦν, πηλεὺς γὰρ πρὸ θέτιδος, θυγατέρα ἄκτορος τὴν πολυμήλην εἶχε γυναῖκα, ὁ δὲ ἄκτωρ πατὴρ ἴρου ὃς παῖδα εἶχε τὸν εὐρυτίωνα. i. Meminit in hymnis Pindarus, quēadmodū Eurytionē Iri, cui pater Actor, filium, ex argonautis unū, secū uenantē imprudens occiderit Peleus. Amicū aūt uocat, quod huic esset affinis. Nam Peleus ante Thetidem, Po-

lymelum

lymelum habuerat uxorẽ Actoris filiã. Porrò Actor Iri pater erat, cui filius Eurytion. Proinde nõ dissimile ueri uidetur, ex Pindaro profectum adagiũ, quod tacito, sicuti se rẽ facit, autoris nomine usurpauit Aristoteles: ut intelligamus illũ τῆς θύρας διαμαρτάνειν, ꝗ non solũ feram ea parte nõ ferit, quam destinarat, uerũ toto aberrat captu, ne attingẽs quidẽ quod appetebat. Iam uero neq; postularim, ut quisquã hæc probet: nisi uidebũtur cũ Aristotelis sententia uel ad amussim, ut aiunt, cõgruere. Disserit em̃ eo loco philosophus de rerum naturaliũ cognitione, quæ sit eadẽ & facilis & difficilis. Facilitatis illud argumentũ adducit, quod ea nemini nõ aliqua ex parte cõtigit: difficultatis, ꝙ exacte nulli. Neminẽ aũt fuisse, qui nihil omnino ueritatis in rerum cognitione naturalium attigerit, id prouerbio ueluti fulcit, τίς ἂν, inquiẽs, θύρας ἁμάρτοι; Tanquã singulorum exactam tenere scientiam, perinde sit, quasi si quãcunq; partem destinaris, eam citra errorẽ ferias: rursum ubiq; labi, sit uelut à toto corpore aberrare, & in aliud lõge diuersum ceu telum deflecti coniecturã. Verum quo curioso etiã lectori, ac δυσαρέστῳ fiat satis, ipsius Aristotelis, ex eo quem dixi libro, uerba subscribã, Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. Σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντως ἀποτυγχάνειν, ἀλλ᾽ ἕκαστον λέγειν τι περὶ τῆς φύσεως, καὶ καθ᾽ ἕνα μηδὲν, ἢ μικρὸν ἐπιβάλλειν αὐτῇ, ἐκ πάντων δὲ συναθροιζομένων γίνεσθαί τι μέγεθος. ὥστ᾽ εἴπερ ἔοικεν ἔχειν, καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; ταύτῃ μὲν εἴη ῥᾳδία, τὸ δὲ ὅλον τ᾽ ἔχειν καὶ μέρος μὴ δύνασθαι, δηλοῖ τὸ χαλεπὸν αὐτῆς. id est, Veritatis cõsideratio partim difficilis est, partim facilis. Huius rei illud argumentũ est, quod neq; quisquã illã sit assecutus pro rei dignitate, neq; rursum om̃ino frustratus sit aliquis: sed cũ unusquisq; aliq̃d de natura disserat, fit ut unusquisq; per se nihil, aut paulum adferat ad illã momenti: uerum ex omnibus in unũ collectis aliqua magnitudo confletur. Itaq; si res ad eum uidetur habere modũ, quemadmodũ prouerbio dicimus, Quis nõ attigerit ostiũ? hoc quidem nomine facilis fuerit. Cæterũ habere totum, partẽ autẽ non posse, difficultatem illius declarat. In his philosophi uerbis non uideo quis locus sit ianuæ. Verum illa similitudo principiorũ & ostij præbuit, ni fallor, erroris ansam. Quin potius, ἁμαρτάνειν τῆς θύρας Aristoteles sentit eum, qui nulla ex parte consequit̃ quod petit: id quod mox τὸ ὅλον ἔχειν uocat, quasi cõfusim, ac generatim habere: cui contrariũ τὸ μέρος ἔχειν, facit, uelut exacte tenere, & non solũ feram utcunq;, sed hanc aut illam beluæ partẽ, quam maximè uelis, attingere. Tametsi in hũc locum interpres tam multos adfert sensus, ut nullũ idoneum percepisse uideatur. Idem admonet etiã lectionem aliã alijs placere. Quod quoties fit, mihi protinus suboritur suspicio, mendũ aliquod subesse. Alioqui ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. i. Simplex ueritatis oratio, queadmodũ uere dixit Euripides. Iam uero mihi telum illud restat potissimum, Alexander Aphrodiseus, qui præterquã, quod tota eius oratio nostræ sentẽtiæ palam suffragatur, nominatim etiã admonet, prouerbij metaphorã à sagittarijs esse ductam, quorũ nemo solet à lato aberrare scopo, nimirũ cuiusmodi est tota belua, cũ ab exili scopo nõnunquã aberrẽt. Sed præstiterit & huius uerba eatenus subscribere, quatenus ad prouerbij pertinẽt explanationẽ: Δοκεῖ δέ μοι, διὰ τοῦ μὲν τοὺς πολλούς τι ἐπιβάλλεσθαι λέγειν περὶ αὐτῆς, καὶ μηδένα αὐτῶν πάντη διαμαρτάνειν, δείκνυσθαι τὸ κατὰ φύσιν ἡμῖν εἶναι, τὴν δὲ τὴν πραγματείαν. διὰ δὲ τοῦ μηδένα κατ᾽ ἀξίαν εἰρηκέναι περὶ αὐτῆς, τὸ μέγεθος αὐτῆς ἐνδείκνυσθαι καὶ τὴν χαλεπότητα, καὶ ὅτι μὴ χρὴ πάρεργον ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν αὐτῆς. ἔχεσθαι μὲν γὰρ αὐτῆς χρὴ, ὅτι ἡμῖν ἐστὶ κατὰ φύσιν, μὴ παρέργως δὲ, ὅτι ἐστὶ χαλεπή. προτρέπει δ᾽ ἂν ἡμᾶς δι᾽ ὧν εἴρηκε, καὶ ἐπὶ τὸ μήτε καταφρονεῖν αὐτῆς ὡς ῥᾳδίας πάντη, μήτε ἀπογινώσκειν, ὡς πάντη χαλεπῆς. ὥστ᾽ εἴπερ ἔοικεν ἔχειν καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; ὅτι τὸ πάντας τι ὑγιὲς εἰρηκέναι τοὺς περὶ αὐτῆς λέγοντας σημεῖον ἂν εἴη, τοῦ ῥᾳδίαν αὐτὴν εἶναι, ἔδειξε τῇ παροιμίᾳ προσχρησάμενος τῇ, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; ἣ λέγεται μὲν ἐπὶ τῶν εὐκόλων καὶ μηδὲν χαλεπὸν καὶ δυσάρεστον ἐχόντων. εἴρηται δὲ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, τῶν ἐπὶ σκοπὸν τοξευόντων. ὅτι γὰρ ἂν μὲν στενὸς ὁ προκείμενος ᾖ σκοπὸς, οὐ ῥᾳδίως αὐτοῦ τυγχάνουσιν. ἂν δὲ ᾖ πλατὺς, οὐ χαλεπὸν τὸ τούτου τυγχάνειν, διὸ καὶ πάντες τυγχάνουσιν ῥᾷον τούτου. id est, Videtur autẽ mihi quod permulti tentant de ea disserere, neq; quisquam illorum omni ex parte fallit̃, hoc argumẽto demonstrare, tractationẽ hanc nobis naturalem esse. At rursũ quod nemo pro dignitate, pleneq; de illa sit locutus: ex hoc & amplitudinẽ illius & difficultatẽ argui posse. Simulq; illud admonere, nõ oportere obiter, aut indiligẽter uestigationẽ illius peragere: imò sectandã quidẽ esse, propterea ꝙ ad eam natura pro-

pensi uideamur:at rursum nō oscitanter,eo quod sit difficilis.Atq; his uerbis adhortat̃
nos,ut eam neq; cōtemnamus,tanquā omnino facilem, neq; rursum per desperationē
ab ea deterreamur,tanquam admodum difficili.Itaq; si perinde uidetur habere queād
modū prouerbio dicimus,quis non attigerit ianuam? quod omnes aliquid recte dixe-
rint,quicunq; de ea sunt locuti,id facilitatē illius arguere,adhibito ꝓuerbio demōstrat,
nempe illo, quis non attingat ostium? Quod quidē usurpari cōsueuit, de rebus factu
procliuibus,in quibus omnino nihil insit uel difficile uel arduum.Sumptum est autē à
sagittarijs,ad scopum propositū iaculantibus.Siquidem ij,si scopus fuerit minutus, fa-
cile fit ut fallant,neq; feriāt:sin autem amplus,haud difficile feriūt.Hactenus Alexādri
uerba retulimus,è quibus satis abunde arbitror liquere,θήρας legendū,nō θύρας. Quan
quam totum hoc quicquid est,eruditorū iudicio relinquimus.Etenim si quis erit,cui ia
nua illa impendio placebit,habiturus est,quo suffragium suū non omnino absurde tue
ri possit.Haud enim scio an & antiquitus fieri soleat,quod hodie nōnullis in locis uide
mus,ut aggeres,qui scopum sustinent,à lateribus atq; item à tergo muris defendant̃,su
perne imminente tecto,ut ingressus ille,qui patet,ianuę speciē habere uideatur. Porrò
uehementer imperitus sit oportet, qui nō solū nō attingat scopum aut aggerem, uerū
etiam ab ipso aberret ingressu,quē difficile nō sit uel cuiuis attingere. Mihi tamē uero
propius uidetur,ut ad Pindaricam fabulam referatur adagiū.Sed super hoc, queādmo
dū dixi,docti ꝓnunciabūt.Nos cōmentatoris officio functi,sat habuimus,quod apud
autores inuenerimus,quodq; nobis uideatur, id expēdendū in mediū proponere. Af-
fine uidet̃ huic prouerbio,quod apud Platonē legit̃ in Phædro:λυσίας τοῦ παντὸς ἡμάρ-
τηκε.id est,Lysias prorsum aberrauit.Allusit huc leuiter Lucianus in Timone,cum ait:
Iouis fulmen,quod in Anaxagorā philosophū torserat, fallente manu,ab ipso quidem
aberrasse,cæterum in Castoris ac Pollucis templum fuisse detortum. Nec abhorrēt ab
hac forma,Toto aberrare cœlo,& Tota aberrare uia,quę retulimus alias.

Salsuginosa uicinia. XXXVII

Αλμυρὸν γειτόνημα.id est,Salsuginosa uicinia.De sterili,agresti,atq; inhumana uicinia
dicebatur.Aristides in Themistocle:ἔσω τὸ γειτόνημα ἁλμυρὸν,ὥς φασιν.id est,Sit salsa,ut
aiunt,uicinia.Interpres adscripsit adagiū ex Alcmane Lyrico poeta sumptū. Plato lib.
De legibus 4.μάλα γε μὴ ὄντως,ἁλμυρὸν καὶ πονηρὸν γειτόνημα.id est,Haud sane uere,salsu
ginosa,malaq; uicinia.Transferri potest uel ad negociū multi quidē laboris,at parū fru
giferum:uel ad uicinos molestos.Traductū ab agris mari finitimis, qui plerunq; solēt
ad culturā inhabiles esse.Proinde Vergilius etiam terram salsam, ut minime feracē da-
mnat.Ad hæc uidemus homines & ipsos littorales ferè cæteris inhumaniores, tanquā
immanitatis nonnihil ex immanissimo contrahant elemento.

Ad fractam canis. XXXVIII

Πρὸς ἐῤῥωγυῖαν ᾄδεις.id est:Ad fractam canis.subaudi,uel chordam,uel citharam.Sui-
das ostendit dici solitum de ijs,qui frustra laborant. Antiquis mos erat ad citharā cane
re:in qua si qua chorda rupta sit,ad eam frustra uocem accommodes,cum illa nō respō
deat.Fabulam de cicada,fractæ fidis uicem supplente,diximus alibi.Quāquā nō insci-
te accommodabitur,ubi non respondetur officijs alicuius,aut ubi quis suadet obstina
to,aut orat inexorabilem.

Vtre territas. XXXIX

Ασκῷ ἢ ἀσκίῳ μορμολύττεσθαι.id est,Vtre terrere,siue terreri.Dici solitū,quoties inanem
formidinem aut concipit aliquis,aut incutit.Sumptū ab ijs, qui uasorū inanium strepi
tu pauefaciunt pueros,aut alioqui formidolosos,uel potius qui uasorū huiusmodi soni
tu propellunt aues, ut indicat in Auibus Aristophanes. Extat apud Diogenianū, atq;
huic finitimū putat,ἀσκῷ φαυλίζειν..Hesychius unica dictione ꝓnunciat,ἀσκοφλαυρίζειν
pro inani metu.Putat idem ualere,τῇ σκιᾷ μορμύσσει.id est,umbra territas.

Leonem larua terres. XL

Μορμολυκίοις ἐκφοβεῖς τὸν λέοντα.id est,Laruis terres leonē.Apud eundē refertur.Con
ueniet de minis inanibus,ac terriculis deridēdis. Quanq;,ut inqt Plinius,hoc tale tāq;
sæuū animal rotarū orbes circūacti,currusq; inanes, & gallinaceorū cristæ cātusq; etiā
magis terrent,sed maximè ignes.Quod ni fallor memoria,reperi apud autorē quempi
am,leo-

am,leonem etiam laruis & appositiτijs uultibus offendi. Adagium usurpat Seneca li.2.

Principatus Scyrius. XLI

Ἀρχὴ σκυρία, id est, Imperium Scyriũ. De frigido tenuiq; regno. Scyrus insula, quam olim incoluere Pelasgi & Cares, petricosa & infrugifera, nec ullius bonæ rei ferax. Suidas addit, quosdã referre prouerbium ad Theseum, qui cũ inuasisset ditionem Lycomedis, atq; huius uxorem sollicitasset ad stuprũ, præcipitatus sit: unde uidetur sæuũ imperium dictum principatus Scyrius. Legimus & de saxis Scyronijs, quod an ad hoc prouerbium pertineat nescio. Iuxta priorẽ interpretationem adagium eleganter accõmodabitur ad munus aliquod, unde præter inanem titulum, & molestam administrãdi curam nihil emolumenti capitur. autor Zenodotus.

Post Lesbium cantorem. XLII

Μετὰ λέσβιον ᾠδόν. id est, Post Lesbium cantorẽ. Hoc adagio significabant aliquem non primas, sed secundas tenere parteis. Finitimum illi: οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν. i. Nihil ad Parmenonis suem. Lacedæmonicum prouerbiũ, hac natum occasione, quemadmodum narrat Suidas: Cum Lacedæmoniorũ res seditionibus tumultuarẽtur, cõsultum oraculum iussit, uti Lesbiũ cantorẽ accerserent. Accersitus itaq; Terpander Lesbius, nimirum Antissęus, & ad Lacedæmonios missus. Is canẽdo sic illorũ animos deliniuit, ut seditionem omnem sedaret, redactis in concordiam ciuibus. Qua ex re factũ est, ut Lacedęmonij Lesbijs cantoribus primas in arte musica partes tribuerẽt, & si quẽ alium canentem audissent, protinus dicerent, μετὰ λέσβιον ᾠδόν. id est, Post Lesbiũ musicum. Zenodotus prouerbium hoc citat ex Cratini fabula, cui titulus Chiron. Meminit huius adagij Plutarchus in cõmentario quẽ inscripsit περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. quanquã mihi quidẽ stilus non redolet Plutarchum. Nihil autẽ uetuerit, quo minus prouerbium etiam ad rem deflectatur: ueluti, si quis affirmans quærendam eruditionem, sed post paratam pecuniam, dicat, μετὰ λέσβιον ᾠδόν.

Callippides. XLIII

Καλλιππίδης olim prouerbio dicebatur, qui in moliendis negocijs, cũ multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret: aut quemadmodum ait Terentius, qui sedulo mouens sese, nihil promoueret. M. Tullius ad Atticum, lib. 13. Quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, ut Varronem nusquam possem intexere. Postea autem quàm hęc cœpi φιλολογώτερα, Varro mihi denunciauerat magnam sanè & grauem προσφώνησιν. Biennium præterijt, cũ ille Καλλιππίδης assiduo cursu nullum cubitũ processerit. Quibus uerbis Cicero notat M. Varronis tarditatem, qui cum magnas quasdam spes ostenderet, re nihil unquam absolueret. Suetonius Tranquillus in Tiberio: Ad extremũ uota pro itu ac reditu suo suscipi passus est, ut uulgo iam per iocum Callippides uocaretur, quẽ cursitare, ac ne cubiti quidẽ mensuram progredi, prouerbio Græco notatum est. Hactenus Tranquillus. Parum autẽ liquet, utrũ omnis prouerbij ratio sita sit in Callippidis cognomine, quod à pulchritudine equorũ est dictum: an aliud quoddam fuerit prouerbium, quod in Callippidẽ sit dictum: quemadmodum ex Suetonij uerbis coniectura sumi posse uidetur. Deinde quis hic fuerit Callippides, cuius tardam celeritatem notarit adagiũ, nõ satis perspicuum est, nisi quod haud dissimile ueri uidetᷣ accipiẽdum esse de Callippide tragœdiarũ histrione: cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis, his q̃dẽ uerbis: Ἃ δὲ τοὺς ἄλλους ἑώρα θαυμάζοντας, ἐδόκει μηδὲ γινώσκειν. καί ποτε Καλλιππίδης, ὁ τῶν τραγῳδοποιῶν ὑποκρίτης ὄνομα καὶ δόξαν ἔχων ἐν τοῖς ἕλλησι, καὶ σπουδαζόμενος ὑπὸ πάντων, πρῶτον μὲν ἀπήντησεν αὐτῷ, καὶ προσεῖπεν, ἔπειτα σοβαρῶς εἰς τοὺς συμπεριπατοῦντας ἐμβαλὼν ἑαυτὸν ἐπεδείκνυτο, νομίζων ἐκεῖνον ἄρξεσθαί τινος φιλοφρονήσεως. τέλος δὲ εἶπεν, οὐκ ἐπιγινώσκεις με ὦ βασιλεῦ; οὐκ ἤκουσας ὅστις εἰμί; ὁ ἀγησίλαος ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν, ἀλλ᾽ οὐ τύ ἐσσι Καλλιππίδας, ὁ δεικηλίκτας; οὕτω δὲ λακεδαιμόνιοι τοὺς μίμους καλοῦσι. Quorũ uerborum hæc fermè sententia est: Quarum rerum admiratione reliquos teneri uidebat, eas ipse ne cognoscere quidẽ uidebatur. Euenit aliquãdo, ut Callippides tragœdiarum histrio, multi nominis atq; opiniõis inter Græcos, & ab omnib. in precio habitus, primũ illi fieret obuius, ac salutaret: deinde arrogãtius inter reliquos regis assectatores admisceret sese ostẽtaretq;, ratus futurũ ut ille prior aliquid comitatis inciperet exhibere. Tandẽ cum diceret etiam: Non agno

scis me rex, nec qui sim audisti? Agesilaus contemplatus hominē: An non tu es, inquit, Callippides ille dicelicta? Nā sic appellant Lacedæmonij mimos. Hæc Plutarchus. δεικηλον autē apud Græcos simulachrum, ac repræsentationem, imitamenque significat, ut autor est Eudemus. Vnde Lacedæmonij mimi uocabulū duxisse uidetur, quod ipsum etiā ἀπὸ τῆ μιμήσεως, hoc est, ab imitatione dictū est nobis. Licet igitur conijcere, Callippidem hunc, aut quisquis is fuit, ita gesticulationibus uti solere, ut cū mira agilitate moueri uideretur, à loco tamen non discederet. Meminit huius nominis etiam in Nebulis Aristophanes, indicans eam uocem ἀπὸ τῶν ἵππων esse deductam.

Balneator. XLIIII

βαλανεύς. id est, Balneator, siue balnei caupo. Id nominis uulgato cōuicio dicebat in hominem alienarum rerum plus satis curiosum. Propterea quod huiusmodi genus hominum, quoniā in ocio uiuit, neque suis negotijs distinetur, aliena curare cōsueuit. Quēadmodum ille Damasippus Horatianus,

Aliena negocia curans, Excussus proprijs.

Cuiusmodi sunt & Tonsores. Vnde idem Horatius: Opinor

Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Plato libro De Republica 1. uidetur usurpare in uerbosos. Quanquā germana inter se uitia sunt, curiositas & garrulitas, teste uel Horatio:

Percunctatorem fugito, quia garrulus idem est. Meminit adagij Diogenianus.

Bacchæ more. XLV

βάκχης τρόπον. id est, Bacchę more. De tetricis ac taciturnis dictitari solitū, quod essent huiusmodi Mænades illæ, Bacchico afflatæ furore. Autor idem Diogenianus. At Iuuenalis retulit ad uitam intemperantem:

Qui Curios simulant & Bacchanalia uiuunt.

A lasso rixa quæritur. XLVI

Seneca De ira libro tertio, prouerbiū huiusmodi refert: A lasso rixa quæritur. Aut, lassus rixam quærit. Quod in quem sensum antiquitus fuerit usurpatum, non satis liquet. Quod si cōiecturas sequi licet, apparet dictum in quosdam morosiores, & ad rixandū procliuiores: nō quod offendatur, sed quod alioqui animo male affecti sunt, ut sunt difficiles ac submorosi, quibus fortuna aduersa est. Sed ipsius Senecæ uerba subscribā, ex quib. prouerbij sensus hic, ut opinor, colligi poterit: Ideo quibus stomachus suspectus est, processuri ad res agendas maioris negocij, bilem cibo temperent, quā maxime mouet fatigatio: siue quia calorē inedia cōpellit, & nocet sanguini, cursumque eius uenis laborantibus sistit: siue quia corpus attenuatū & infirmū, incumbit animo. Certe ob eandem causam iracundiores sunt, ualetudine aut ætate fessi. Fames quoque & sitis, ex eisdē causis uitanda est. Exasperat enim & incendit animos. Vetus dictū est, à lasso rixā quæri. Æque autem & ab esuriēte, & ab omni homine, quem aliqua res urit. Nam ut hulcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicionē tactus condolescūt: ita animus affectus, minimis offenditur: adeo, ut quosdam salutatio, epistola, oratio, & interrogatio ad litē euocent. Nusquā sine querela, ęgra tanguntur. Hactenus Seneca. Huc pertinet quod scribit Plin. li. 22. cap. 24. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam & in siti.

Gladiator in harena consilium capit. XLVII

Gladiator in harena consilium capit. Admonet è re nata mutandū aliquando cōsilium, & tempori, quod aiūt, seruiendum. Refertur & hoc ab Anneo Seneca libro epistolarū ad Lucillium 3. Iam intelligis, inquit, educēdum esse te ex istis occupationibus speciosis & malis. Sed quomodo consequi possis, quæris. Quędam nō nisi à præsente mōstrantur. Non potest medicus per epistolas, cibi aut balnei tempus eligere. Vena tāgenda est. Vetus prouerbiū est: Gladiatorem in harena capere cōsiliū. Aliquid aduersarij uultus, aliquid manus mota, aliqd ipsa inclinatio corporis, intuentē monet. Quid fieri soleat, quid oporteat, in uniuersum & mandari potest & scribi. Tale consiliū, nō tantū absentibus, sed etiam posteris datur. Illud autē quādo fieri debeat, aut quemadmodū, ex longinquo nemo suadebit. Cum rebus ipsis deliberandū est. Hactenus ille. Cęsar cōmentario belli Gallici 5. Quod plerunque his accidere cōsueuit, qui in ipso negocio cōsilium capere coguntur. Dicimus & E re nata consilium capere.

Inelegantior Libethrijs. XLVIII

Ἀμουσότερος λειβηθρίων. id est, Indoctior Libethrijs. Prouerbialis hyperbole, quadrãs in hominẽ admodum idiotam, & ab omni Musarũ commercio prorsus alienũ. A gentis huius agresti imperitia sumptum est prouerbium. Tradunt enĩ Libethrios, musices àc poetices, breuiter omnium elegantiorum disciplinarũ stolidissimos contẽptores fuisse, adeò, ut apud hos quidam occisum Orpheum existiment, quorũ de numero Zenodotus est, qui Libethrios gentẽ Persicæ scribit fuisse. Seruius Libethrum fontem quẽpiã esse credidit, unde Vergil. in Meliboeo Musas Libethridas cognominarit. Plinius li. 4. mentionẽ facit Libethræ fontis: quem cõstituit in Magnesia quæ Thessaliæ regioni adiũgit. Solinus Libethrũ uocat genere masculino. Strabo item libro Geographiæ 9. Libethri meminit: Hoc in loco, inqt, cõsecrata est Musis ædes, fonsq; caballinus, & Libethridũ spelunca nympharũ. Qua ex re suspicari licet, eos qui & Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimpliam eisdem Musis consecrarunt, Thraces extitisse. Pieres autem uocabantur, quibus extinctis loca hæc Macedones nunc possident.

Domesticum thesaurum calumniari. XLIX

Τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβάλλεις. id est, Domesticum thesaurum calũniaris, siue traducis. hoc est, tua ipsius carpis lacerasq;. Simillimũ illi, qđ alibi retulimus, Horatiano: Vineta ꝓpria cædere. Aristides rhetor in Pericle: τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβάλλοιμεν ἄν, εἰ ταῦτα διασύροιμεν. id est, Domesticum thesaurũ insimulabimus, si quidẽ istis obtrectabimus. Nullus autẽ sanæ mentis, quæ domi recondita habet, traducit ac reprehẽdit: sed suis quisq; fauet, alienis inuidet. Conueniet & in illos, qui sua ipsorum arcana nõ celant.

Qualis uir, talis oratio. L

Anneus Seneca in epistolis, quas scripsit ad Luciliũ li. 20. Apud Græcos, inquit, in prouerbiũ cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis uita. Grecũ id ꝓuerbiũ extat apud Aristidẽ, in secũda Rhetorices aduersus Platonẽ defensiõe: οὐκ ἀκρατεῖ δὲ ἡ παροιμία τούτων, ἡ λέγουσα, οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸν λόγον, καὶ πάλιν τὸ ἕτερον ὡσαύτως. i. Nõ dissonat aũt ab ijs adagiũ, quo dicunt, cuiusmodi sunt mores, eiusmodi & orationẽ esse. Ac rursum: Qualis sit oratio, tales itẽ esse mores. Ad eandẽ facit sententiã, quod inter Solonis apophthegmata cõmemorat Diogenes Laertius: τὸν λόγον εἴδωλον εἶναι τῶν ἔργων. i. Orationẽ factorum esse simulachrũ. Persius 5. Satyra, sentẽtiam hanc allegoria texit, cum ait:

Pulsu dignoscere cautus,
Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.

Nimirum innuens, haud aliter animum hominis ex oratione spectari, q̃ uasa dignoscũtur crepitu, quem reddunt digito pulsata. Idem in Satyra 3.

Sonat uitium percussa, maligne
Respondet, uiridi non cocta fidelia limo.

Idq; prouerbij nõ solum locũ habet, cum improbum, aut probum uirum arguit oratio, uerumetiam cũ ex stilo perpendimus ingeniũ cuiusq;, omneq; mentis habitũ ex ipsa dictionis ratione cõiectamus. Etenim tumidi, stilus turgidus: abiecti, humilis, exãguis: asperi, scaber: amarulẽti, tristis ac maledicus: delicijs affluẽtis, picturatus ac dissolutus: Breuiter omne uitæ simulachrum, omnis animi uis, in oratiõe perinde ut in speculo repræsentatur, ac uel intima pectoris, arcanis quibusdã uestigijs deprehẽduntur. Itaq; Seneca Moecenatis delicias ac molliciẽ ex ipsa hominis dictiõe colligi scribit. Huc pertinet, quod Socrates apud Platonem iubet loqui Charmidẽ ut eum uideat, nimirum hominem ex oratione ęstimaturus. Idem in Gorgia negat se nosse Archileum Perdicę filium, quod nunquam cũ eo uenerit in colloquium. At uulgo prædicant se nosse hominem quem uiderint tantum, quum animus hominis non perspiciatur, nisi ex oratione.

Ἡ ψελλὴ οὐ πιττεύει. LI

Ἡ ψελλὴ οὐ πιττεύει. i. Balba non credit. Iocus prouerbialis, ubi quis sua mala conatur dissimulare, quæ præ se fert, etiã cũ dissimulat. Veluti si quis neget se blæsum esse, idq; ipsum nõ possit, nisi blæse dicere. Dictũ est enim πιττεύει pro πιστεύει. propterea quod qui linguæ uitio laborant, in literis duabus, sigma & rho potissimum laborãt. Refert à Suida. Notatus est & Alcibiadis labdacismus, qui pro ρ litera, λ solitus sit pronunciare, non linguæ uitio, sicut arbitror, sed magis ob delicias. Apud Aristophanem in Vespis,

ubi quiſpiam pro θεωρὸς θεωλὸς, proq; κόρακος κόλακος dixiſſet, ὁλᾷς θεωλόν; τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει, alter ſubijcit:

ὀρθῶς γε τοῦτ᾽ ἀλκιβιάδης ἐτραύλισεν. id eſt,

Recte Alcibiades hæc quidem ebalbutijt.

Noſtris ipſorum alis capimur. LII

Τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα. id eſt, Noſtris ipſorũ pẽnis capimur. Ariſtop. in Auibus:

Ταυτὶ μὲν ἠκάσμεθα, κατὰ τὸν αἰσχύλον,

Τάδ᾽ οὐχ ὑπ᾽ ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς. id eſt,

Atq; hic quidem coniecimus, iuxta Aeſchylum,

Hæc non ab alijs, imò pennis proprijs.

Æſchylus aũt, ut admonet interpres, in fabula, cui titulus Myrmidones, hoc prouerbiũ appellat λιβυστικὸν, ꝙ ex apologo Libyco ductũ ſit. Fertur aũt apologus huiuſmodi, aquilam ictam ſagitta, cũ inſpexiſſet iaculum ad imaginem pennarũ effictũ, imitatũq;, dixiſſe: Τάδ᾽ οὐχ ὑπ᾽ ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα. id eſt,

Hæc non ab alijs, imò pennis proprijs Capimur.

Vſus eſt hoc Athenæus lib. undecimo, Καὶ ταῦτα οὐχ ὑπ᾽ ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς σαυτοῦ πτεροῖς κατὰ τὸν θαυμάσιον αἰσχύλον ἁλίσκῃ. id eſt, Idq; nõ ab alijs, ſed tuis ipſius alis caperis, ut egregius ille dixit Æſchylus. Cõuenit in eos, qui ipſi præbent occaſionem ſui mali, ut Chremes Terẽtianus ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ, cum ſeruum hortatur, ut technam aliquam in Menedemum intendat, à quo mox ipſe deluditur dolis.

Bonæ fortunæ. ſiue Boni genij. LIII

Ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt, Boni genij, uel bonæ fortunæ, ſubaudi, nomine. Sermo eſt bene ominãtis in re quapiam aggrediũda, quemadmodũ & illud Perſianũ: Hoc bene ſit. Itaq; feſtiuius erit cum ad iocum trahetur de eo, qui rem incœptat, leuem quidem illã, ſed perinde laborans quaſi eſſet maxima. Velut ſi ſordidus quiſpiam tandem uini cadũ relineret, aut caſeum diu ſeruatũ aliquãdo proponeret ἀγαθοῦ δαίμονος. Zenodotus & item Ariſtophanis interpres oſtendit, prouerbiũ hinc eſſe natũ, quod olim peracto cõuiuio ſublataq; menſa meracum inferri conſueuit. Iſq; calix ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt, boni genij appellatur. Huius cõmẽti autorem citat Theopompum interpres Ariſtophanis in Veſpis. Nec diuerſum eſt quod adfert ex Apollodoro, cui ſententiæ ſuffragari uidetur Ariſtophanes in Equitibus,

Μὰ δί᾽, ἀλλ᾽ ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt,

Non per Iouem, uerum boni genij merum. Item in Veſpis:

Μηδέ ποτε πίοιμ᾽ ἀκράτου μισθὸν ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt,

Ne merum unquam bibere detur præmium genij boni. Idem in eodem,

Καὶ σπεῖσον ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt, Ac boni libato genij nomine. Paulo diuerſius in Pace,

Νῦν γὰρ ἡμῖν ἁρπάσαι πάρεστιν ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt,

Nam boni genij licet nunc rapere nobis nomine.

Quanquam Atheneus libro Dipnoſophiſtarũ 11. palàm demonſtrat, à lotione qua cœnati utebãtur, calicẽ inferri ſolere, qui dicebatur ἀγαθοῦ δαίμονος. Qui ſanè mos hodieq; durat Germanis. Id poculũ oſtẽdit dictum μετάνιπτρον, quod à lotis manibus adferret, qui mos & hodie religioſe ſeruatur apud Britannos. Antiphanes in Lampade:

Δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον ἐντραγεῖν, Boni dei metaniptron deuorare. Rurſus idẽ:

Ἀλλὰ μὴν δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον.

Hunc calicem quiſquis accepiſſet, præbibebat alteri cuipiam, ut idẽ autor indicat. Erat autem mos apud ueteres, ut propinantes, aut bibituri, deum quẽpiam, aut hominẽ omnis cauſa præfarẽtur, eumq; gignendi cauſa proferebãt. Quemadmodũ apud Lucianũ in Lapithis Alcidamus Cynicus, ſponſæ Herculis nomine propinat. Idem Horatius:

Da lunæ propere nouæ,

Da noctis mediæ, da puer auguris.

Alijs magis placet hinc ductũ adagiũ, quod antiquitus primus calix ἀγαθοῦ δαίμονος ſit appellatus, eaq; uoce bene ominari ſoleant, ob Bacchum, ceu uernaculũ ac domeſticũ deum. Quinetiam menſis cuiuſq; diem à primo proximũ, ἀγαθοῦ δαίμονος appellitabãt antiquitus. Fertur & apud Thebanos ſacellũ fuiſſe ἀγαθοῦ δαίμονος. Deniq; eſt & inſula quæ-

quædam huius nominis in mari Indico, quemadmodū ostēdit Stephanus. Plutarchus
Cōuiualium quæstiuncularum decade tertia, demonstrat antiquitus fuisse morē ut nō
gustarent uinū, nisi prius libassent alicui deo, quo potus illius ceu pharmaci, sibi innoxi
us esset & salutaris. Atq; Athenis quidē undecimo mensis die immolabant uini primi
tias, eumq; diem pithœniā appellabant. Ast apud Bœotos septimo mēsis ineuntis die,
sacris peractis bono dæmoni, gustabāt ab exorto Zephyro, quod is uētus pręcipue su
scitet moueatq; uinum, adeo, ut quod illum effugerit, uideatur iam duraturū. Mensis
autem is uocabatur προστατήριος. Aristides in Themistocle uidet̃ ad hoc allusisse pro-
uerbium, cum ait: Ἀλλὰ κατέστη τοῖς Ἕλλησι ἀντ᾽ ἀγαθοῦ δαίμονος. id est, Verum cōstitit Grę
cis boni genij uice. Quanquam hoc magis referendū ad id, quod alibi diximus: Bonus
genius, & malus genius.

LIIII

Ad aquam malus.

Ἐφ᾽ ὕδωρ κακός. id est, Ad aquam malus. In infimę sortis homines olim dicebat̃, ac sor
didissimis quęstibus addictos, propterea quod antiquitus infamęs habebant̃, multoq;
omnium contemptissimi, qui litigantibus aquam subministrare cōsueuerunt. Nā alias
admonuimus, ueteres ad clepsydrarū mensuram in iudicijs dicere solitos. Infundebat̃
& certantibus per clepsydras aqua. Eam aquam tenues quidam, ac nullius frugis homi
nes infundebant, dispensabantq;. Porrò qui hoc ministerio fungebantur, Athenis ha-
bebantur reiecti, rei pariter ac bonæ famæ indigi, nō aliter quàm Romanis legibus no
tantur scenici, & aliorum publicorū certaminum ministeria quędam. Est aliud huic cō
fine, Βάλλ᾽ εἰς ὕδωρ. id est, aufer in aquam, id est, in malam rem.

LV

Phocensium execratio.

Φωκέων ἀρά. id est, Phocēsium execratio. De iure iurādo multis uinculis astricto. Nā
olim in fœderibus quo minus uiolarentur, adhibebant, non solum promissa, dextras,
& sacrificium, uerum execrationes in caput eius, quicunq; non staret pactis: id quod
ex Euripide licuit colligere, cuius hi uersus in Iphigenia Aulidensi:

Ὅρκους συνάψαι, δεξιάς τε συμβαλεῖν
Μνηστῆρας ἀλλήλοισι, καὶ δι᾽ ἐμπύρων
Σπονδὰς καθεῖναι, κἀπαράσασθαι τάδε.

Eorum uersuum sententiam nos olim sic uertimus:

Vt coirent iureiurando proci,
Atq; inter ipsos iungerent dextras, adhæc
Adolenda diuûm ponerent aris sacra:
Ac semetipsi astringerent, diris ad id
Caput obligantes execrationibus.

Prouerbium autem, ut ad id redeam, ab huiusmodi profectum est casu. Phocēses Ionię
populus, olim communi populi consilio patrium solum reliquerunt, adacti deuotioni
bus, atq; execrationibus quibusdam, ne quisquam usquam de repetenda patria cogita
ret. Itaq; iuxta Dianæ oraculum Aristarcha duce, Galliā Narbonensem adierunt, ibiq;
ciuitatem florentissimam Massiliam condiderunt. Cuius historię mentionem faciunt,
Herodotus libro primo, Strabo quarto. Meminit & Horatius libro Epodon:

Forte quid expediat communiter, aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia, Phocæorum
Velut profugit execrata ciuitas,
Agros, atq; lares patrios, habitandaq; phana,
Apris reliquit & rapacibus lupis.

Deinde qui fuerit eiusmodi ritus execrationis, aperit,

Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint
Vadis leuata, ne redire sit nephas.
Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina lauerit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
Nouaq; monstra iunxerit libidine

Mirus

Mirus amor, iuuet ut tigres subsidere ceruis,
 Adulteretur & columba miluio:
Credula nec flauos timeant armenta leones,
 Ametq; salsa leuis hircus æquora.
Hæc & quæ poterunt reditus abscindere dulces,
 Eamus omnis execrata ciuitas.

Stephanus φωκαίαν urbem Ioniæ facit, cuius denominatiuũ φωκαιεὺς, iuxta Herodotũ, καὶ φωκαεὺς, & alterã eiusdem nominis in Mycala Cariæ. Est aũt & φωκὶς Bœotię regio, iuxta Parnassum, à quo denominatiuũ φωκεὺς καὶ φωκικοί. Hoc idcirco uisum est mihi admonere, quod quidam affinitate nominũ labi uidentur. Siquidẽ à Phocæis siue Phocæensibus Ioniæ ductũ est hoc prouerbium: à Phocicis Bœotiæ natum est, quod alibi referemus, Phocensiũ, seu Phocidensiũ desperatio. Prouerbium refertur à Zenodoto.

Sybaritica oratio. LVI

Συβαριτικοὶ λόγοι. id est, Sybaritici sermones. Hesychius narrat Ακωπον quempiã, Sybaritã opinor, summo studio incubuisse, ut orationis quoq; genus haberet lautũ & opiparum: hinc iocum prouerbialem ortũ, ut oratio nitidior & accuratior, Sybaritica diceretur. De luxu Sybaritarum in apparãdis conuiuijs, dictũ est in prouerbio, Sybaritica mensa. Sic & Asiaticum dicendi genus uenit in prouerbiũ. Fit enim ferè, ut qualis uita, talis sit oratio. Cõgruet & in orationem arrogantem atq; ampullosam. Nã & fastus nomine notati sunt Sybaritæ per plateas.

A linea incipere. LVII

Απὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι. id est, A linea incipere, dicuntur, qui ab ipso rei exordio sumũt initiũ. Aristides sophista in Themistocle, Αὕτη πρώτη θεμιστοκλέους ἐξέτασις καὶ κρίσις. ἐντεῦθεν ὅρα τὸν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενον. id est, Hoc primũ Themistoclis specimẽ, ac probatio. Hinc uirum spectato, à linea exorsus. Is qui in hunc autorẽ addidit scholia, putat hoc prouerbium finitimũ illi, ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος. id est, A lare exorsus. Mihi magis uidetᷓ cognatũ illis, quæ diximus alibi: A capite, à carceribus. Sic enim uocabãt unde primum emittebãtur equi, quod ipsum & oppidum uocatur, autore Festo. Sumpta est autem metaphora ab his, qui cursu certant in stadijs. Nam ijs linea quędã ducitur, ad quã ex æquo stent, donec currendi signũ accipiant: ut ostẽdit Aristophanis interpres in eo quem mox citabimus loco. Tertullianus libro aduersum Marcionem primo, Age igitur ad lineas rursus & ad gradum. Ad lineas dixit, pro eo quod est, ab integro.

A carceribus. LVIII

Απὸ βαλβίδων. id est, A repagulis, siue carceribus. Eandem habet sententiã cum eo quod proxime retulimus. Aristophanes in Vespis:

Καὶ μὴν εὐθύς γ' ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω. id est,
Atqui protinus à carceribus, de fonte rei reserabo. id est, ἀπ' ἀρχῆς εὐθέως.

Interpres ostendit, ut modo dixi, metaphorã mutuo sumptã à stadijs, in quibus carceres erant repagula quædam, unde cursus initiũ erat, quæ Græci βαλβίδας seu ἀφετηρίας appellant: iuxta has linea tendebatur, cui insistebãt cursuri. Vnde frequentes illæ apud Latinos etiam scriptores formulæ, A carcerib. ad metã, à meta ad carceres. Quæ quidẽ exempla citauimus alibi.

Noua hirundo. LIX

Νέα χελιδών. id est, Noua hirundo. Suidas hoc adagiũ citat ex Auibus Aristophanis, fallente, sicut opinor, memoria. Nã extat apud hũc poetam in Equitibus, his uersibus,

Εξηπάτων γὰρ τοὺς μαγείρους, ἐπιλέγων τοιαυτί,
Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶθ', ὥρα, νέα χελιδών.
Οἱ δ' ἔβλεπον, κἀγὼ 'ν τοσούτῳ τῶν κρεῶν ἔκλεπτον. id est,

Etenim coquos ego fefelli, fatus hæc ad illos:
Spectate pueri, non uidetis uer, noua ecce hirundo:
Illi tuentur, interim autem sustuli ipse carnes.

Interpres admonet prouerbiali figura dictũ, ac perinde ualere, quasi dicas initiũ ueris: propterea quod id temporis appareat hæc auis. Quemadmodum & Horatius, Zephyris & hirundine prima. Suidas ait dici solere, quoties uerba darent alicui.

Sumptum à ioco puerili. Nam hi data opera, nouã hirundinem adsimulantes uidere se se, ostendunt alijs: deinde contemplantibus illis & intentis, interim quod uolũt surripiunt. Theognis apud Athenæũ libro octauo declarat Rhodijs solenne fuisse, quotãnis publicis uotis inuitare hirũdinem sub tẽpus uernum, quod illi χελιδονίζειν appellabant, acclamantes in hunc modũ: ἦλθε ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς. id est, Veni ueni hirũdo, pulchra tempora adducens, ac pulchros annos. Proinde quadrabit in eos, qui falsa spe quapiam iniecta fallunt ac nocent.

Iouis & regis cerebrum. LX

Διὸς ἐγκέφαλος. id est, Iouis cerebrũ: καὶ βασιλέως ἐγκέφαλος. id est, Regis cerebrũ. De cibo uehemẽter opiparo ac suaui. Aut de molliter delicateq́ uiuẽtibus. Clearchus apud Zenodotũ scribit, opiparas epulas apud Persas, Iouis ac regis cerebrũ appellari. Atheneus li. 12. docet, Sardanapalũ ijs, q uoluptatẽ aliquã essent cõmenti, Iouis ac regis cerebrum apponere solitũ, cibum opinor exquisitũ. Idẽ li. 14. Iouis cerebrũ inter secundæ mensæ delicias annumerat. Apud Apuleium in prima Apologia citatur Ennius:

Quid scarum præterij, cerebrum Iouis penè supremi.
Nestoris ad patriam hic capitur, magnusq́ bonusq́.

Ephippus apud Athenæũ, Διὸς ἐγκέφαλον. id est, Iouis cerebrũ inter secũdæ mensæ lautitias cõmemorat. Idẽ cibũ prelautũ νέκταρος ἄνθος uocat, id est, nectaris florem. Atq́ alibi uinũ, τὸ ἀφροδίτης γάλα. id est, Veneris lac, ab Aristophane nominatũ docet. Rursum alio in loco suaues cibos, τὰ ἑλένης βρώματα. id est, Helenæ cibos, dictos indicat.

Non mouenda moues. LXI

Ἀκίνητα κινεῖς. id est, Nõ mouenda moues. Quadrabit aut in eos qui moliũtur ἀδύνατον aliquid, aut qui res sacras uiolãt, aut qui pacta mutãt, siue qui cõuicijs incessunt eos, quibus ob autoritatẽ debetur reuerentia. Zenodotus inde natũ putat, quod fas nõ sit mouere, neq́ aras, neq́ sepulchra, neq́ sacella, quibus reuerẽtia quædã ac religio debetur. Plutarchus in cõmentario De dæmonio Socratis, scribit hãc uocẽ æditã cuidã euocanti manes amici defuncti, τὰ ἀκίνητα μὴ κινεῖν. Idem, ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς usurpat in eũ, qui receptam de dijs opinionem cõuellere uidebatur. Meminit huius Plato li. De legib. 8. proferens legẽ quam Iouis terminalis appellat, ne quis uicini ciuis, aut hospitis, limites agrorum moueat: ne quis item urbis, aut regionis pomeria moueat: malitq́ quisq́ saxũ ingens mouere, q̃ exiguũ lapidẽ, fœdere iureq́ iurando fixum. νομίζας, inquit, τὰ ἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς τοῦτο εἶν. id est, Existimans hoc esse uere quod dicitur, nõ mouẽda mouere. Idẽ li. De legib. 11. ὥσπερ πολλοῖς γὰρ δὴ λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα. id est, Inter multa illud recte sanè dicitur: Ne moueris non mouenda. Meminit & eiusdẽ operis libro tertio. Et in epigrammate quodam ita legitur:

Ἀκινήτων ἅπτεται οὐδ᾽ ἀΐδης. id est,
Immota haud tangit ne Libitina quidem.

Sophocles in Antigone:

Ὀρσεῖς με τ᾽ ἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι. id est,
Coegeris me non mouenda proloqui.

Idem in Oedipo Coloneo:

Ἀλλ᾽ οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τ᾽ ἀκίνητ᾽ ἔπη. id est,
Neq́ enim suaue est, uerba in auras eloqui,
Quæ sit nephas mouere.

Plutarchus in libello De auscultãdo: ἐπιθυμία κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους. id est, Cupiditas chordas mouens non mouendas. Idem περὶ τῆς ἀδολεσχίας,

Κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους φρενῶν. id est,
Fides mouens minime mouendas mentium.

Eleganter huc allusit oraculum quod extat in Eratone Herodoti:

Κινήσω καὶ δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν. id est,
Et Delum, quamuis sit adhuc immota, mouebo.

Simul enim respexit ad fabulam, siue mauis historiam, Delon antea fluitantem, postea fixam in gratiam Apollinis. Vnde Maro:

Immotamq́ coli dedit & contemnere uentos.

Neq́ mel, neq́ apes. LXII

Μήτε μέλι, μήτε μελίσσας. id est, Neq́ mel, neq́ apes. In eos dici solitũ, qui recusant incõmodũ ferre, quod sit cum cõmodo quopiã coniunctũ. Veluti si quis apes, quod sint aculeatæ,

aculeatę, nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur. Res enim mortaliũ ita temperauerunt superi, ut semper incõmoditas comes sit cõmoditatum. Tryphon grãmaticus in figuris hoc exemplum adfert parœmiæ, citatq́ ex Sappho poetria Lesbia: Μήτ' ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλισσα. id est, Neq́ mihi mel, neq́ apis.
Celebratur Mimus ad hanc faciens sententiam:
Feras quod lædit, ut quod prodest, perferas.
Eodem pertinet illud Plautinum: Fortiter malum qui patitur, post potitur bonum. Idẽ obscurius quidẽ, sed tamen eleganter innuit Homerus, ut opinor, per herbã moly, cui radicem nigram, florem lacteũ attribuit: radicis nigræ symbolo laboris molestiã significans, qua peruenitur ad animi tranquillitatem, uirtutis absolutæ præmium.

Tussis pro crepitu. LXIII

Βὴξ ἀντὶ πορδῆς, Tussis pro crepitu. Dici solitum, quoties aliquis perplexus, aliud pro alio simulat. Veluti si quis in adulteræ domo deprehensus, fingeret se quippiã mercatũ uenisse. Translatũ ab ĳs, qui crepitum clara tussi dissimulãt. quod genus homines etiã hoc tempore non raro magno cum risu deprehenduntur.

Cornicibus uiuacior. LXIIII

Ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκώς. id est, Cornicib. uiuacior. De uehemẽter annosis, prouerbialis hyperbole. Ab auis eius prodigiosa uiuacitate sumpta, de qua ita scribit Plutarchus in commentario, qui inscribitur, περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων, citans Hesiodũ, sub persona Naidis, ætates animalium uarias sic complectentem,

Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἡβώντων, ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος.
Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται. αὐτὰρ ὁ φοίνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας,
Νύμφαι εὐπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. id est,

Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix,
Quatuor at peragit cornicis tempora ceruus,
Ceruinam ætatem coruus ter præterit ater.
Coruinos annos nouies agit Indica Phœnix.
Atqui crispicomæ, soboles Iouis alma tonantis,
Egredimur decies phœnicia secula nymphæ.

Hos uersus Hesiodios interpretatus uidetur quidam quisquis fuit. extat autem carmẽ inter reliquas Maronis appendices, Estq́ huiusmodi:

Ter binos, deciesq́ nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet uita uirorum,
Hos nouies superat uiuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis secula ceruus,
Alipedem ceruum ter uincit coruus, at illum
Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales.
Quem uos perpetuo decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarum longissima uita est.
Hi cohibent fines uiuacia fata animantum,
Cætera secreti nouit deus arbiter æui.

Hos uersus ideo pariter libuit subscribere, ut mihi sæpius ex tẽpore, id quod erit necesse uertenti, uenia detur, si quãdo uidebor non omnia usquequaque ad amussim reddere: cum in his apparuerit, quantum sibi permiserit antiquitas in traducendis poetarum carminibus. Eandem hanc Hesiodi sententiam oppido quàm cõmode, breuiterq́ reddit Plinius: Hesiodus, inquiens, cornici nouem nostras attribuit ætates: quadruplum eius ceruis: id triplicatum coruis. Etiam si nonnullis autoribus hæc fabulosa uidentur. Inter quos Aristoteles arbitratur, homine nullum aliud animal esse uiuacius, excepto uno elephanto. Martialis,

Et cornicibus omnibus superstes.
De anu nimium uiuace. Item Horatius in Odis:
Seruatura diu, parem Cornicis uetulæ temporibus Lycen.

Eodem pertinet quod philosophus ille moriēs, cornicibus inuidisse legitur longæuitatem, quam natura negasset homini. Synesius in epistola quadā: Εἰκὸς δὲ κορώνης ἐνιαυτοὺς ἄρξαι παρ' ἡμῖν, τὸν δικαιότατον. id est, Consentaneum est iustissimum principem, cornicis annis imperaturum esse.

Tithoni senecta. LXV

Τιθωνοῦ γῆρας. id est, Tithoni senecta. Fabulæ tradunt Tithonum adamatum ab aurora in cœlum sublatū fuisse, atq; illius succo perfusum, ad tantam peruenisse senectutē, ut tandem optauerit, ut in cicadam uerteretur. Lucianus in quodam dialogo: καὶ ὑπὲρ τιθωνὸν ἔζη ὁ γέρων. id est, Atq; ultra Tithonum uiuebat senex. Huius Tithoni personā inducit Aristo Chius in libro De senectute, propter uiuacitatis miraculum, ut testatur in Catone M. Cicero. Suidas adagium refert hunc in modum, καταγηράσαις τιθωνοῦ βαθύτερον. id est, Senescas Tithono profundius.

Nestorea senecta. LXVI

Itidem certe apud Latinos Nestoris anni in prouerbiū abierunt, cui treis ætates attribuit Homerus in Odysseæ tertio:

Τρὶς γάρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν. id est,
Illum iam exegisse hominum tria secula fama est.

Idem affirmat in primo Iliados. Et Iuuenalis:

Atq; suos iam dextra computat annos.

tertiā ætatem indicās. Breuiter prouerbij faciē habebit, quicquid ab ijs sumetur qui insigni uiuacitate fuerūt. ut, Phœnice uiuacior, quē Hesiodus scribit, nouē corui ætates uiuere: et, Ceruo uiuacior, coruo uiuacior: et Tiresia uiuacior, quē tragœdia fingit sex ætates hominū uixisse. et, Seribus uiuacior: quos Gręcis historijs proditū est, trecentos annos uiuere. Quod genus exēpla siquis desideret, legat Lucianū de Macrobijs, id est, longæuis, & Plinij septimi libri caput quadragesimum octauum.

Vltra pensum uiuit. LXVII

Lepidum est quod ait Lucianus in Philopseude: ὑπὲρ γὰρ τὸν ἄτρακτον ἤδη βιοῖ. id est, Iam enim ultra fusum uiuit. hoc est, uiuit ultra fatalem diem. Allusum ad Parcarū fusos, quibus æuum mortalium euolui fabulantur poetæ. Quin & Theologi metam uitæ fatalem, periodum appellant, quam prætercurrere nulli fas sit.

Facile cum ualemus, recta consilia ægrotis damus. LXVIII

In Andria Terentiana ab adolescēte non admodū cordate, cordatissima simul & elegantissima sentētia profertur: Facile cū ualemus, recta cōsilia ægrotis damus. Tu si hic sis, aliter sentias. Ea nata uideť ab oraculo Thaletis Philosophi. Nam is, ut autor est Laertius, interrogatus quid nam esset difficillimū, respondit, γνῶναι σεαυτόν. id est, nosse seipsum: quid facillimum, respondit: ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι. id est, alteri consilium dare. Comicus autem translationis gratiam admiscuit. Euripides in Alcestide:

Μὴ νῦν ὑπέρβαιν', ἀλλ' ἐναισίμως φέρε. id est,
Ne nimius hic dolor esto, sed modice feras.

Verba sunt Herculis Admetum consolantis super uxoris morte. At ille,

Ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν. id est,
Facilius est monere, quàm situm in malis Animo imperare.

Fertur & huic similis sententia prouerbialis,

Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί,
Αὐτοὶ δ' ἁμαρτάνοντες, οὐ γινώσκομεν. id est,
In admonendo sapimus omnes, uerum ubi
Peccamus ipsi, non uidemus propria.

Ducta est sententia à communibus hominū moribus. Omnes enim ægrotātibus recte præcipiunt, quid fugiendū, quid agendum, & obiurgant nonnunquā, quod salutis causa non obtemperent bene monentibus. Ipsis posteaquā in morbum inciderint, nō succurrunt illa præclara monita, sed alijs itē monitoribus & obiurgatoribus est opus. Porrò cupiditas omnis animi morbus est, quo uelut excæcatus, aut non perspicit, aut si perspicit, sequi non potest ea quæ sunt ad salutē necessaria. Nam Phædria Terētianus prudens & sciens in flammā manum mittit, & uiuus, uidensq; perit. Item Horatius fugienda sequi

da ſequitur, fugiens quæ profore credit. Perſpicit auarus aliquando, ꝗ̃ prodigioſa res ſit ambitio. Cōtra, ambitioſus auari morbum peruidet, & uterqꝫ alteri in alieno malo recte conſulit, neuter in ſuo ſapit.

LXIX

Quæ ſupra nos, nihil ad nos.

Τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. id eſt, Quæ ſupra nos, nihil ad nos. Dictū Socraticū, deterrens à curioſa ueſtigatione rerum cœleſtium & arcanorū naturæ. Refertur prouerbij uice à Lactantio libro tertio, capite uigeſimo: Ex his, inquit, unū eligam, qđ ab omnibus ſit probatum. Celebre hoc prouerbiū Socrates habuit: Quod ſupra nos, nihil ad nos. Torqueri poteſt & in illos qui de negocijs principū, aut theologiæ myſterijs temere loquuntur. Vertere licebit & in contrarium, Quę infra nos, nihil ad nos. ubi ſignificamus res leuiuſculas, quàm ut nobis curæ eſſe debeant.

LXX

Notum lippis ac tonſoribus.

Quæ iam in ora uulgi abierūt, omnibus tonſoribus ac lippis nota dicunt̃: propterea quod olim in tonſtrinarum conſeſſibus omnes rumores narrari conſueuerunt. Quod indicat Ariſtophanes in Pluto:

Καί τοι λόγος γ' ἦν, νὴ τὸν ἡρακλέα, πολὺς
Επὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων,
Ως ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος. id eſt,
Hercle profecto ſermo erat uidelicet,
In officinis deſidentium frequens
Tonſorijs, hominem repente diuitem
Factum eſſe. Et apud Terentiū Antipho, in tonſtrina de puella cognoſcit. Itē Horatius de tonſtrina: Gaudent ubi uertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ. Idem in Sermonibus, Opinor,
Omnibus & lippis notum & tonſoribus eſſe.
Vbi prouerbium explicuit, ſignificans rem uulgo iactatam. Nam lippi in tonſorū officinis deſident expetentes remedium oculorum. De tonſorū garrulitate complura lectu digna recenſet Plutarchus in libello, quem ſcripſit De futili loquacitate. Quorum unum illud referre non pigebit. Cum aliquando, inquit, in tonſtrina ſermo eſſet de Dionyſio, diceretur qꝫ tyrannidem illius adamantinā eſſe & inexpugnabilem: ridēs tonſor, Hæccine, inquit, loqui nos de Dionyſio, in cuius iugulo ego ſubinde teneo nouaculā? Quod dictum ſimulatqꝫ Dionyſius reſciſſet, tonſorem in crucem ſuſtulit, atqꝫ ita, quod ait Plinius, uoces per iugulum rediere in autorem. Vt aūt tonſorum genus uſqueadeo loquax ſit, id exiſtimat eſſe in cauſa, quod in eorum officinas loquaciſſimi quiqꝫ conueant, deſideantqꝫ, quorū aſſiduo conuictu garrulitatis morbo inficiūtur & ipſi. Quas ob res Theophraſtus, ut idē teſtis eſt Plutarchus, τὰ κουρεῖα ἄοινα συμπόσια (id eſt, ſine uino compotationes) appellauit, quod illic loquacitate ceu temulēti reddantur homines. Simili infamia laborant balneatores, ꝙ illic quoqꝫ deſideāt ocioſi, garrientes quidlibet. Quin hinc factum eſt, ut ueteres ærarias officinas λέσχας dixerint, ut indicauit Ioannes grammaticus, quod hybernis frigoribus huc ſeſe turba tenuium teporis gratia cōferre conſueuerit, ibiqꝫ deſidens ocioſis fabulis tempus fallere. Hæc loca uelut ignauis apta Heſiodus iubet uitare agricolam,
Πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπαλέα λέσχην, ὥρῃ χειμερίῃ. id eſt,
Menſibus hybernis ualeat ferraria ſedes, Ac nugæ tepidæ.

LXXI

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Oppido quàm eleganter extulit Horatius:
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.
Vitium illud ſignificans humanis ingenijs inſitū, ut ſemper alienā ſortem magis mirentur, ſuam contemnant ac faſtidiant, optent inexperta, experta damnent. Siquidē ephippia uocant̃, quas uulgo ſellas equeſtres appellant, additas in hoc, ut cōmodius ſedeat eques. Veteres bubus arabant, nō equis. Videt̃ eſſe ſumpta allegoria ex apologo quopiam. Citra metaphoram dixit Terentius: Noſtri noſmet pœnitet.

LXXII

Fertilior ſeges eſt alieno in aruo.

Ouidius mutauit metaphoram, eundem explicans ſenſum:

Fertilior

Fertilior seges est alieno semper in aruo:
Vicinumq; pecus grandius uber habet. Persius satyra sexta:
Securus & angulus ille,
Vicini quia pinguior. In eandem sententiam celebratur & Mimus, unus, ut opinor, ex illis Publij ab Aulo Gellio laudatis:
Aliena nobis, nostra plus alijs placent. Et Horatius:
Qui fit Mecœnas, ut nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, sed sors obiecerit, illa
Contentus uiuat, laudet diuersa sequentes?

Fecem bibat, qui uinum bibit. LXXIII

Haud dubiũ quin ꝓuerbialiter dixerit Aristophanes in Pluto, fecẽ epotãdã eidẽ, qui uinũ prius ebiberit. id est, qui fruitus sit optimis, eundẽ boni cõsulere debere deteriora:
ὅμως δ᾽ ἐπειδὴ καὶ τὸν οἶνον ἠξίους
πίνειν, συνεκποτέον ἐστὶν τὴν τρύγα. id est,
At ubi haud grauatus bibere uinum es, fex item
Tibi nunc eidem est ebibenda scilicet.
Verba Chremyli de muliere, quæ quondam uernans ac florens ætate placuerat, tum anus fastidiebatur à iuuene.

Crœso, Crasso ditior. LXXIIII

Apud Græcos opulentia Crœsi Lydorũ regis in prouerbium abijt, præsertim nobilitata dicto Solonis. Apud Romanos item M. Crassi, cui cognomentũ etiam diuitis additum est. Hic negabat diuitẽ esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertiûm uicies mille possedit. Commemorantur & alij nõnulli apud Plinium libro tricesimotertio, capite decimo, & item tertio, qui immodicas opes possederũt: atq; in his est Aristoteles, sanctus ille philosophus, ac nostratium Theologorũ penè deus, cuius hæredes in auctione septuaginta patinas uenum produxisse legunt. Verum non itidẽ in uulgi cessere sermonẽ. Proinde nihil attinet hoc loco referre. Festiuior erit adagij figura, si numerum etiam cõmutemus, ut diuus Hieronymus: Crœsos licet spires, & Darios, literæ marsupium non sequunt. Horatius & Arabum gazas dixit, pro cumulatissimis opibus, nõ sine specie prouerbiali, quemadmodum & Persicos apparatus, pro nimis exquisitis ac sumptuosis.

Pactoli opes. LXXV

τὸν πακτωλοῦ πλοῦτον. id est, Pactoli diuitias, pro summis opibus alicubi dixit Philostratus. Est autem Pactolus Lydiæ fluuius, ex mõte Tmolo profluens, aureis scatens harenis, unde & χρυσοῤῥόας, à poetis cognominatus. Cuiusmodi narrat & Tagus in Hiberia, & Ganges in India, & Hebrus in Thracia. Plinius addit Padũ in Italia, negatq; ullũ esse aurum absolutius, q̃ id quod in fluuijs reperitur, utpote cursu ipso trituq; perpolitum. Horatius in Epodis:
Sis pecore & multa diues tellure licebit,
Tibiq; Pactolus fluat. Iuuenalis:
Tanti tibi non sit opaci Omnis harena Tagi, quodq; in mare uoluitur aurum.
Has hyperbolas in uarios usus accõmodare licebit. Veluti si quis dicat: Hos tãtos sumptus sustinere nemo queat, ne si Pactolus quidẽ illi domi fluat. Huius hominis cupiditatẽ ne Tagus quidem ipse possit explere. Nihil mediocre sperabat, sed totos Pactolos ac Tagos animo conceperat. Aut, Pactolos pollicebatur. id est, diuitias effertissimas.

Iro, Codro pauperior. LXXVI

Contra, Iri & Codri paupertas prouerbio locum fecit. Ouidius:
Irus erit subito, qui modo Crœsus erat. De Codro Iuuenalis,
Tota domus Codro rheda componitur una.
De Iro mentionem facit Homerus Odysseæ Σ. Scribitq; eum publicũ fuisse mendicum apud Ithacenses, corpore specieq; pręgrandi, à matre dictum Arnæũ, à iuuenibus Irum fuisse nominatum, quod iret nuncius, quò usus esset. Cum hoc commissus Vlysses, cum haberet & ipse pro mendico, eijcit hominẽ. Quin & Hecale paupertate nobilis est, cuius meminit Plautus in Cistellaria: Si quidem eris ut uolo, nunquam Hecale fies.

Meminit & Ouidius:
Cur nemo est Hecalen, nulla est, quæ ceperit Irum?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.
His formulis quot modis uti liceat, in operis ingressu satis ostendimus.

Mysorum postremus. LXXVII.

Μυσῶν ἔσχατος. id est, Mysorum extremus. Strabo Geographiæ libro duodecimo, refert Mysorum populum usqueadeo contemptum fuisse, ut prouerbio locum fecerit. Id usurpat M. Tullius in oratione pro Lucio Flacco: Quid, inquit, porrò in Græco sermone tam tritum atq; celebratum est, quàm si quis despicatui ducitur, ut Mysorũ ultimus esse dicatur? Idem ad Quintum fratrem: Nisi me forte Paconij nescio cuius hominis, ne Græci quidem, at Mysi aut Phrygis potius querelis moueri putas. nimirum gentis eius contemptum declarans. Summum itaque despectum & infimam humilitatem hoc adagio significabimus.

Mysorum ultimus nauigat. LXXVIII.

Ἔσχατος μυσῶν πλεῖν, id est, Mysorũ postremus nauigare, prouerbiali ioco dicebatur, q̃ frustra laboraret. Origo prouerbij, sicuti fit in plerisq;, nõ uno narrat̃ modo. Quidã tradunt olim Græcis pestilentia laborantibus, oraculo responsum esse, ut ad ultimum Mysorum nauigarent. Ac primũ quidem ambigebant, quid sibi uellet oraculum. Tandem diu circumacti repererunt Æolidẽ in extremis Mysorum esse sitam, atq; eò demigrandum esse monuisse numen. Alij scribunt, Telepho, post interemptos auunculos, consulenti Pythium, quò gentium sibi demigrandum foret (nam antiquitus mos erat homicidis solum uertere) responsum, uti ad extremam Mysorũ regionem sese conferret: uenisseq; in Teuthraniã, quæ Mysiæ extrema pars, atq; eius loci principatũ obtinuisse. Sunt qui dicant, hunc non ob cædem auunculorũ fugisse, sed uti matrem quæreret, quam in Teuthrania tandem inuenerit. Prouerbium autem dictitatum, ubi dura quępiam imperarentur, factuq; difficilia.

Tangere hulcus. LXXIX.

Κινεῖν ἢ θιγεῖν τὸ ἕλκος. id est: Mouere seu tangere hulcus, est mouere dolorem, eiusq; rei facere mentionem, quę nos magnopere urat. Terentius: Quid minus necesse fuit, q̃ hoc hulcus tangere? Quo loco Donatus admonet subesse prouerbiũ. Octauius Augustus, ut autor est Tranquillus, filiarum Iuliarũ, & neptis infamem uitã, morte ipsa grauius tulit, nec eas aliter appellare consueuit, q̃ treis uomicas, aut tria carcinomata sua. nimirum quod earũ non sine magno dolore suo recordaretur. Hanc metaphorã M. Tullius oppido quàm eleganter expressit in Clodiũ, qui populum fame iam exasperatum, concionibus insuper seditiosis in rabiẽ agebat: Vt tu, inquit, in hoc hulcere tanquã unguis existeres. Plutarchus De adulatione: κρυφίου δὲ λόγου κινήσαντος ἕλκος. id est, Arcani sermonis cum mouisset hulcus.

Refricare cicatricem. LXXX.

Cum dolor temporũ spacio iam mitior renouatur, Refricari cicatrix dicitur. Notum unde ducta metaphora. Nempe à corporali uulnere, quod iam coijt cicatrice obductũ. Quæ si frictu denuo aperiat̃, recrudescit uulneris pristini dolor. Cicero ad Atticũ: Apij uulnera non refrico. Idem in Rullũ: Ne aut refricare obductam reip. cicatricem uiderer. Idẽ Refricare dolorẽ dixit lib. De oratore secundo. Dicimus & Refricare memoriam, & Suffricare memoriã, pro eo quod est, leuiter renouare, sed in malam ferè partem.

Odorari, ac similes aliquot metaphoræ. LXXXI.

Translationes quæ ducuntur à corporis sensibus, quoniam uelut ad manum sunt, & quasi de proximo sumunt̃, omnes fermè prouerbiales sunt, quẽadmodũ admonuimus in operis huius initio. Velut Odorari pro resciscere, & sagaciter deprehensum, atq; animaduersum cognoscere. Odor pro suspicione ac rumore. Cicero: Est nõnullus odor dictaturæ. Olfacere apud Terẽtium in Adelphis, pro deprehendere. Subolere apud eundẽ, pro suspectum esse. Obolere, pro molestũ esse, aut esse in suspicione. Vnde & Nasuti dicũtur, & Emũctæ naris, & Muccosis naribus. Deniq; nasus ipse in prouerbiũ abijt pro iudicio. Horatius: Non quia nullus Illis nasus erat. Et Putẽt, quæ displicent. Huc pertinẽt & illa: Olet mendaciũ. Redolent Atticismum.

Olent lucernam. Itidem Gustum rei uocamus, ueluti primã illam experiẽtiam & degustationẽ, quasiq́ specimen. Cicero ad Atticum: Hominẽ degustes. Idem ad eundem, Et Latinus ille tuus Atticismus ex interuallo regustandus. Vnde & Saliuã primã dicimus primum illum gustũ, quem pueri tanquam à nutricibus imbibimus. Et Palato satis facere dicitur, quod animo placet. Et Deuorare dicimur, cũ rem alioqui acerbã, ueluti citra sensum perferimus, translatione sumpta ab his, qui amara catapotia, tanquã inuito palato solent absorbere. Vnde aliquoties apud Ciceronẽ & Fabium: Deuorare tædium, absorbere molestiam. Affinia sunt illa: Sapiunt arrogantiã. Resipiunt iuuenile quiddã. Concoquere item, pro uincere molestiã. Nauseare, cum tędio audire. Euomere, dicere, quod dolor non sinebat reticere. Et Expuere miseriã ex animo. Consputare pro lacessere maledictis. Despuere pro contemnere. Stomachari, pro indignari. A uisu item multę ducunt metaphoræ, ut Oculis ferre, pro uehemẽter amare, curæq́ habere. In oculis esse. Obuersari oculis, pro eo quod est recordari, & in memoria cogitationeq́ esse. Respicere, curã agere, & rationem habere. Prospicere, in posterũ consulere. Despicere, fastidire. Suspicere, mirari. Conniuere, pro data opera dissimulare. Cæcutire, hallucinari, ꝓ falli iudicio. Verum hæc longius persequi, nec huius est instituti, & infiniti fuerit operis. Quare quanquam istiusmodi uidentur ad prouerbiorũ cognationem pertinere, tamen ea minutius exactiusq́ conquirere, nõ est sententia: maxime quod iam hanc prouinciã sibi sumpsit Richardus Paceus, natione Britãnus, cuius & sæpius libet meminisse, iuuenis, ut nihil interim dicã de moribus, prorsum tali dignus ingenio, Gręcę pariter ac Latinæ literaturæ cũ primis eruditus, tum haud mediocriter exercitatus in euolendis omnijugæ professionis autoribus: deinde oculatissimus in annotandis ijs, quæ lectorũ uulgus illotis, ut aiunt, pedibus prætereunt. deniq́ iudicij nequaquã iuuenilis, sed excussi exactiq́. Hic, inquam, felicibus Musarum auspicijs opus animo concepit, iam opinor etiam præ manibus habet, magno, ni fallor, usui futurũ politioris literaturæ studiosis, in quo quicquid est apud utriusque linguæ scriptores insignium metaphorarum, quicquid festiuiter ac scite dictorum, quicquid huiusmodi gemmarum ac delitiarum orationis, in unum uolumen concinnare destinat.

Mihi istic nec seritur, nec metitur. LXXXII

Plautus in Epidico, sane q́ elegans adagium usurpauit: Mihi, inquiẽs, isthic nec seritur nec metitur. id est, ista res nihil ad me pertinet, ut quæ neq́ meo fiat periculo, neq́ emolumento. Metaphora notissima est. Etenim qui sementẽ facit, is suo impendio suoq́ periculo facit: qui metit, compendiũ accipit, & in tuto est. Diuersum est huic quod est apud Plautum in Mercatore: Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis.

Ab ipso lare. LXXXIII

Ἀφ᾽ ἑστίας ἄρχου. id est, A lare incipe. hoc est, à domesticis ac familiaribus initiũ sumito. Recte dicetur in magistratus, & alienæ uitæ cẽsores, quorũ officiũ est, ut in primis suos suorumq́ uitam corrigant. Nam ἑστίαν Græci uocant, quem nos Larem ac Vestam uocamus. Aristophanes σφηξίν, οὐκ, ἀλλ᾽ ἵνα ἀφ᾽ ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά. id est, Non, uerum ut aliquem exorsus à lare obteram. Ductum à uetusto ritu sacrorũ, in quibus primitiæ laribus immolabantur. Aristocritus citante interprete, fabellam huiusmodi refert. Cum deuictis Titanibus Iupiter imperio potitus esset, Vestæ permisit optionẽ, ut quicquid uellet eligeret è regni partibus. Illa primum uirginitatem poposcit: deinde sacrorum omnium, quæ dijs immolarẽt homines, primitias. Inde abijsse in consuetudinẽ, ut in omni sacro primę partes lari tribuerentur. Vsus est hoc adagio Plato in Eutyphrone: βουλοίμην ἄν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ᾽ ὀρρωδῶ μὴ τοὐναντίον γένηται. ἀτεχνῶς γὰρ ἀφ᾽ ἑστίας δοκεῖ μοι ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, σὲ ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν. id est, Equidem cupiã, uerum uereor ne res in diuersum exeat. Nam mihi quidem lędendę Reip. ab ipso lare facere uidetur initiũ, cum te tentat lędere. Plutarchus in libello de Polyphilia, πρῶτον μὲν οὖν ὥσπερ ἀφ᾽ ἑστίας ἀρξάμενοι. id est, primum igitur uelut à lare exorsi. Totidem fermè uerbis utitur in cõmentario, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Vsurpat & in libello, quẽ scripsit aduersus Herodotũ. Aristides in Pericle, ὁ δ᾽ ἀφ᾽ ἑστίας ἀρξάμενος τῆς αὑτὸς αὑτοῦ, τὸ σύμμετρον ᾑρεῖτο, πρὸ τοῦ πλείονος. id est, At ille à suo ipsius exorsus lare, maluit æqualitatẽ sequi, quàm reliquos antecellere. Interpres admonet dici so-

litum de ijs, qui ab ipso statim initio, uel boni sunt, uel mali. Quasi dicas, ab ipsis incunabulis, quod Lar statim nascentes excipiat.

Propria uineta cædere. LXXXIIII

Huic affine est illud Horatianum: Vt uineta egomet cædam mea. id est, Vt à me ipso incipiam, & poetas ipse poeta carpam ac lacerem. Translatum uideri potest uel ab amputantibus uineam, uel ab ijs, qui per iniuriam nouellas uites lædunt. Horatius in Epistolis,

Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
Vt uineta egomet cædam mea.

Ædibus in nostris quæ praua, aut recta geruntur. LXXXV

Aulus Gellius scribit hunc Homericum uersiculum qui est Odysseæ δ. prouerbij uice Diogeni semper in ore fuisse:

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται. id est,
Ædibus in nostris quæ praua, aut recta gerantur.

Quod alij tribuunt Socrati, Diocles adscribit Diogeni, ut refert Laertius. Socrates autem hoc dicto dehortans à studio rerum naturaliũ ac supernaturalium, item à disciplinis mathematicis, reuocabat ad curam moralis philosophiæ, quod hæc tractat ea quę proprie ad nos pertinent. Plutarchus in commentario De seruanda bona ualetudine, prouerbij uice usurpauit: Εἰ μᾶλλον αὐτὸν οἴεται προσήκειν γεωμετρίας ἢ διαλεκτικῆς καὶ μουσικῆς ὀρθὰς μεταποιούμενον, ἢ ζητεῖν καὶ μανθάνειν βουλόμενον,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται. id est,
Si magis officij sui putat esse, ut in geometriæ, dialecticæ, musicæq; studio uersari uideatur, quàm ut inquirat, cupiatq; cognoscere
Ædibus in prouerbijs, quæ praua aut recta gerantur.

Quo uersu monemur, ut ea potissimũ, quæ ad nosipsos pertinẽt curemus, externa atq; aliena ne inquiramus. Quo uitio festiuiter Martialis Ollum quendã notat, qui malorum alienorũ erat obseruator curiosissimus, & taxator acerrimus, cum ipse uxorem haberet adulterã, filiam uiro maturam, deberetq; etiamnum pro togula. Diogenes Cynicus, cui carmen hoc, ut modo dixi, semper in ore consueuit esse, grãmaticos nimis ridicule facere aiebat, qui tanto studio Vlyssis mala inquirerẽt, sua ignorarent. Huc referri potest & illud apud Homerum penè solenne: Habetur enim ζ. Iliados α. θ. & φ.

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε. id est,
Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.

Plutarchus, πολυπραγμοσύνην, definit, φιλομάθειαν ἀλλοτρίων κακῶν. id est, Curiositatem, studium aliena mala cognoscendi. Atq; id hominũ genus lamijs similes ait, quæ domi oculos reconditos habent, foras egressuræ reponunt, Atq; ita fit, ut domi cęcutiãt, foris sint oculatissimæ. In huiusmodi præpostere oculatos eleganter torseris illud Sophoclis de senibus dictum:

Πόρρωθε λεύσσων, ἐγγύθεν δὲ πᾶς τυφλός. id est,
Procul uidens, sed cominus uidens nihil.

Nam id senibus accidit, ut propius admota nõ cernant, longius semota uideant: atq; huius rei causam reddit Plutarchus Conuiuialium quæstionum prima decade.

In se descendere. LXXXVI

In se descendere, est sua ipsius uitia quempiam inspicere. Trãslatum uel à fodinis, uel à cellis, in quas qui descendũt, quid illic repositum reconditumq; sit, nosse possunt. Allusum est autem ad specus illos & sinus humani cordis, quibus Momus fenestram adhiberi uoluit. Persius:

Vt nemo in sese tentat descendere, nemo:
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Tecum habita. LXXXVII

Proximum Homerico carmini uidetur & illud eiusdem Persij:
Tecum habita, ut noris quàm sit tibi curta supellex.

Id est, domi tuæ uiuito, ut intelligas, quàm tenuis sit tua fortuna. Translatũ ab ijs, qui in principũ familijs agunt, & ut uulgo fit, ex alienis opibus perinde quasi suis intumescũt: quibus

quibus si domi uiuendum sit, uix salinum habeant quod apponant. Tecũ igitur habita, id est, tuapte supellectile te metire, ac tuis ipsius malis bonisue te ipsum expẽde. Haud scio an huc pertineat quod scribit M. Tullius in Catone maiore, Secũ, ut dicitur, uiuere.

Messe tenus propria uiue. LXXXVIII

Idem diuersa explicuit metaphora Persius satyra sexta:
Messe tenus propria uiue. id est,
Sumptum facito pro modo facultatum tuarũ. Ab agricolis traductum, qui sumptus annuis agrorum prouentibus metiuntur. Neque enim res consistere potest, cũ quęstum superat sumptus, quemadmodum ait Plautus. Ostentatorẽ diuitiarũ elegante uerbo Alexis apud Athenæum li. vi. πτωχαλαζόνα dixit. eodem uerbo declarans fastum cum paupertate coniunctum. Nunc mundus hoc hominũ genere plenus est, qui plusquam tyrannicum fastum cum paupertatis professione coniungunt.

Tuo te pede metire. LXXXIX

Ad eandem sententiam pertinet illud Horatianum:
Metiri se quenque suo modulo ac pede, uerum est.
Lucianus in libello, cui titulus, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ διακείνης καὶ παραμετρῆς τῷ οἰκείῳ μέτρῳ ἑκάτερον. id est, Verum dijudices dimetiarisque propria utrunque mensura. Nimirum hoc est quod dixit Horatius, suo modulo, οἰκείῳ μέτρῳ, & tãquam interpres sui adiecit, ac pede. Pindarus item:
χρὴ δὲ καθ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾷν μέτρον. id est,
Oportet autem iuxta suam quenque conditionem uniuscuiusque rei spectare modum. Et Aristophanes in Auibus,
οὐκ ἀναμετρήσεις σαυτὸν ἀπιὼν ἄλλαχῆ. id est,
Non ipse te remetieris hinc loci Aliò profectus.
Monet adagium, ne quis se dilatet ultra conditionem suam, néue seipsum ex assentatorum laudibus, aut uulgi opinione, aut fortunę fauore, uerum proprijs ac ueris dotibus, animique uirtutibus æstimet. Translatum ab ijs, qui corporis humani modum, pedum numero æstimant. Porrò iusta cuiusque hominis mensura, septem ipsius pedibus cõstat, si quid pictoribus & statuarijs credimus. Eodem pertinet illud Martialis:
Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Non uidemus manticæ, quod in tergo est. XC

Catullus in Scazonte: Sed non uidemus manticæ quod in tergo est. id est,
Nõ uidemus nostra ipsorum uitia, cum aliena curiosis oculis perspiciamus. Prouerbiũ natum est ex Apologo quopiam Æsopico, qui fertur huiusmodi apud Stobæũ: Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φορεῖν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν. καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἐμβεβλῆσθαι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθε, τὰ ἑαυτῶν. Quorũ uerborũ hæc fermè sentẽtia. Finxit Æsopus singulos mortales binas habere manticas, hoc est, peras, alterã ante pectus, alterã à scapulis tergoque propendentem. Sed in priorem, inquit, aliena uitia immittimus, in posteriorem nostra. Persius:
Vt nemo in sese tentat descendere, nemo,
Sed præcedenti spectatur mantica tergo. Horatius:
Respicere ignoto discet pendentia tergo.
Diuus Hieronymus: Sed illa est uera inter amicos reprehensio, si nostra opera non uidentes, aliorum, iuxta Persium, manticam consideremus.

Festucam ex alterius oculo ejicere. XCI

Hanc humani ingenij cæcam φιλαυτίαν non solum poetarũ literæ uerum etiã euangelicæ (neque enim grauabũtur in hunc citari ordinẽ) notarũt, cum aiunt quosdam esse, qui festucã uideant in oculo fratris, in suo trabem non uident. id est, aliorum uel minimis uitijs offenduntur, suis & maximis blandiuntur. Sic enim habet Matthæus, τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου. id est, Quid autem uides festucã in oculo fratris tui, trabem uero quæ in oculo tuo est, nõ intelligis? Aut quomodo dices fratri tuo, Sine, ejiciam festucã ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo? Sic eñ ad uerbũ Gręca reddita sonant. Diuus Hieronymus: Qui

per trabem, inquit, oculi sui, festucam alterius nitatur eruere. Hoc hominum genus Horatius eleganter notat:
Cum tua, inquiens, peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum uitijs tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? Idem alibi:
Qui ne tuberibus proprijs offendat amicum,
Postulat, ignoscat uerrucis illius æquum est.
Quod ipsum prouerbij speciem euidẽtem ante se gerit. Tubera maiora uitia dixit, uerrucas minora, quæ alibi næuos appellauit.

Intra tuam pelliculam te contine. XCII

Intra tuã pelliculam te cõtine. Porphyrion prouerbium esse admonet, quo uetamur obliti sortis nostræ, maiora conari, quàm pro nostra facultate. Idq; inde sumptũ putat, quod olim ductores in pellibus, hoc est, pelliceis tentorijs dormitarent. Mihi uidet̃ rectius referri ad asinũ illum Cumanum, quem Apologi fabulantur adaptasse sibi leonis exuuium, atq; ita sese ad tempus pro leone gessisse: Verũ eam rem illi magno fuisse malo, cũ agnitus, & magno omnium risu, aliena apposititiaq; exutus pelle, fustibus ad necem cæderetur. Neq; absurde quis ad Cleonẽ Atheniensem referat, qui ex Byrsopola, hoc est, coriario creatus exercitus ductor, fortuna fauente uictoriã reportauit, capta Pylo, suã ipsius ciuitatẽ furto spoliauit, atq; ad eum modũ ad summas opes euectus est: tãdẽ per aliũ eiectus maleq; acceptus, pœnas dedit, q̃d non in propria pelle quiesset. Hic inducit̃ in Aristophanis comœdia, cui titulus Equites, neq; nõ alijs locis subinde mordetur ab eodem poeta. Huc nimirum uidetur allusisse Plautus, cũ militem gloriosum & iactabundum fingit elephantino corio circumtectum, non suo. siue quod stolidum significaret, siue quod maiora, quàm pro facultate loquentem. Horatius:
Et merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
Martialis in sutorem quendam, qui Cleonis exemplo, prius ad summas euectus diuitias, ut uenti erant, ita uelum in altum sustulit: deinde ad pristinam rursus inopiam largitionibus suis redactus est, ut nihil iam esset nisi cerdo:
Lusisti, inquit, satis est: sed te, mihi crede, memento
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.
Item Seneca in Epistolis: Sapientem undiq; submouent, & intra cutem suam cogunt.
Id citra metaphoram sic extulit Ouidius:
Crede mihi, bene qui latuit, bene uixit: & intra
Fortunam debet quisq; manere suam.
Allusit huc & Lucianus in Imaginibus, οὐκ ἔτι μένουσιν ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων. id est: Non iam manent in his quæ adsunt: de his qui fortunæ successibus elati, suæ conditionis nõ satis meminerũt. Deniq; mihi non absurdum uidetur, si prouerbium referatur ad Marsyæ excoriati fabulam, qui quoniam parum memor suæ conditionis, ausus est cũ Apolline certare, sua pelle exutus est.

Pennas nido maiores extendere. XCIII

Est apud Horatiũ in Epistolis, nõ dubium quin prouerbialis metaphora: Pennas nido maiores extendere. pro eo quod est, rem, fortunamq;, quam mediocrem aut tenuẽ à maioribus acceperis, auctiorẽ reddere. Quod quidem, si uirtute fiat, summa laus est, tantum abest ut uitio dandum existimem.
Me, inquit, libertino natum patre, & in tenui re,
Maiores pennas nido extendisse loqueris,
Vt quantum generi demas, uirtutibus addas.
Translatum ab auium pullis, qui sic grandescũt, subnascentibus plumis, ut materno nido capi non possint.

In tuum ipsius sinum inspue. XCIIII

Hac nostra tẽpestate multis regionibus hoc circumfertur adagium. Iubent enim hominem aliena uitia taxantem, in suum ipsius sinum inspuere, tanquã admonẽtes, ut domesticorum malorũ recordatione desinat arrogantius insectari uitam alienã. Idem antiquis fieri solere, colligi utcunq; potest ex uerbis Plinianis, qui li. xxviij. ca. iiij. scribit hunc

hunc in modum, Veniã quoq; à deis, spei alicuius audacioris petimus, in sinũ spuendo. Idem in eodem capite scribit ex autoritate Salpæ, torporẽ sedari quocũq; membro instupente, si quis in sinum expuat. Quorũ utrunq; non prorsus abhorret à nostro uulgato prouerbio. Siquidem qui carpit aliena, spe quadam improba peccat, quasi speret sibi nihil simile à quoquam opprobrari posse, cũ nemo sit, qui nõ aliquo uitio teneatur. Et qui proprij mali, quasi sui ipsius sensu caret, ceu torpore quodam tenetur. Seneca li. De beneficijs vij. Fortasse uitiũ de quo quereris, si te diligenter excusseris, in sinu inuenies. Lucianus in apologia De mercede seruientibus, καὶ ὅτι οὐκ εἰς τὸν κόλπον πτύσας πρότερον ἤρξω κατηγορεῖν. i. Quodq; nõ prius in tuũ ipsius sinum inspueris, q̃ accusare cœperis. Idem in Votis, ὑπερμάζᾳς γε ὦ ἀδάμαντε, καὶ οὐ τὸν κόλπον οὐ πτύεις, οὐδὲ οἶσθα ὅστις ὢν ναυκληρεῖς. Iocatur quispiam in amicum, quod tanquam oblitus sui, opes immensas imaginaretur, neq; in sinum spueret, ut agnosceret, quisnam esset. Idem indicat Theocritus Ecloga sexta. Nam Polyphemus cum paulo arrogantius suam formam extulisset:

ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
ταῦτα γὰρ ἁ γραῖά με Κοτυτταρὶς ἐξεδίδαξεν.

Quorum carminũ hęc fermè sententia est: Ne quid me lædat inuidia, néue noceat fascinatio, ter in meũ inspui sinum. nam id me Cotyttaris anus docuit. Scholiastes addit eum morem sua etiamnum ætate durasse mulierculis, ut abominantes inuidiam in sinũ expuant. Refert & Callimachi uersum,

δαίμων, τί κόλποισιν ἐπιπτύουσι γυναῖκες; id est,
O fortuna, sinum mulier quur conspuit omnis?

Huc fortasse pertinet quod ait Lucianus in Necyomantia, τρὶς ἄν μου πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποπτύσας. id est, Postea quàm ter mihi despuisset in faciem. Nec alienum hinc est, quod in secunda Satyra scripsit Persius:

Frontemq; atq; uda labella
Infami digito, & lustralibus ante saliuis Expiat.

E simili superstitione profectum est, quod indicat Athenæus lib. i. priscos ad depellenda mala solitos ter abstergeri. Refert uersiculum hunc Cyrenæi,

τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον. id est,
Ter uero abstersis, melius bona numina donant.

Nosce teipsum. XCV

Ad eam sententiam pertinent tria illa, inter omnia sapientum apophthegmata uel maximè celebrata, adeo ut quemadmodum in Charmide testatur Plato pro foribus tẽpli Delphici ab Amphictyonibus inscripta, ueluti digna deo uiserentur. Quorũ primũ est γνῶθι σεαυτὸν, Nosce teipsum. In quo modestiæ mediocritatisq; commendatio est, ne nobis uel maiora, uel etiam indigna sequamur. Nam hinc omnis uitæ pestis oritur, quod sibi quisque blanditur, & quantum alijs præter æquum detrahit, tantum sibi philautiæ uitio præter meritum tribuit. M. Tullius ad Qu. fratrem libro tertio: Et illud γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerumetiam ut bona nostra norimus.

Fertur hic quoq; senarius inter sententias prouerbiales:

Τὸ γνῶθι σεαυτὸν πανταχοῦ 'στι χρήσιμον. id est,
Vbiq; confert, ut teipsum noueris.

Citatur à Nonio Marcello Satyra quædam Varronis hoc titulo, γνῶθι σεαυτόν. Ouidius de arte amandi:

Fama celebrata per orbem
Litera, cognosci quæ sibi quenq; iubet.

Iuuenalis,

E cœlo descendit γνῶθι σεαυτόν.

Ouidius hanc sententiã ad Pythagoram autorem refert. Platonicus Socrates ab Apolline profectam arbitratur. Plato in Phædro, οὐ δύναμαί πω, τὸ τῶν Δελφικῶν ἐπίγραμμα, γνῶναι ἐμαυτόν. id est, Nondum possum meipsum iuxta Delphicam inscriptionẽ cognoscere. Sunt qui ex Homero tanquam Oceano, hanc quoq; mutuo sumptam existiment, apud quem Hector, cum in reliquos omneis impetum faceret, tamen Aiacem ut se pręstantiorem declinauit. Sic enim ait poeta,

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο. id est,

Congressum Aiacis fugit Telamone creati.
Diogenes Thaleti tribuit. Apud hunc Antisthenes Phemonoę adscribit, cæterū Chilonem usurpasse. Thales aūt rogatus, τί ἐστι δύσκολον; ἔφη, τὸ ἑαυτὸν γνῶναι. τί εὔκολον; ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι. i. Quid est difficile? respondit, seipsum nosse. Quid facile? alterum admonere. Macrobius primo in Scipionis somniū cōmentario tradit, cuidam Delphicū oraculum consulenti, quonā itinere posset ad felicitatem peruenire, responsum ad hunc modum: Si teipsum cognoueris. Id aūt oraculum redditum fuit Crœso, ut autor est Xenophon in Pædia Cyri. Citatur à Gnomologis Græcis hic ex Antiphane senarius:

Εἰ θνητὸς εἶ βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει. id est,
Præclare, si mortalis es, mortalia fac cogites.

Eandē sentētiā sic extulit Pindarus, θνατὰ θνατοῖς πρέπει. id est, Mortalia mortales decēt. Demonax interrogatus quādo cœpisset philosophari, Posteaq̄, inquit, cœpi nosse me ipsum. Socrates ꝙ Apollinis oraculo solus esset sapiens iudicatus, quū Græcia tot haberet sophos, sic interpretat̄: quòd cęteros profitētes se scire quod nesciebāt, hoc nomine uinceret, quòd sciret se nihil scire: & hoc unum se scire profitebatur. Cæterū hāc Socratis modestiam uicit Anaxarchus, qui prædicabat se ne id quidē scire, quod nihil sciret. Apud Menandrum Comicum quispiā corrigit hoc omnibus laudatissimū dictum,

Κατὰ πόλλ᾽ ἄρ᾽ ἐστιν, οὐ καλῶς εἰρημένον
Τὸ γνῶθι σαυτὸν, χρησιμώτερον γὰρ ἦν
Τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους. id est,
Multis modis dictum uidetur perperam,
Cognosce teipsum, magis enim in rem fuerat hoc, Cognosce cæteros.

Ne quid nimis. XCVI

Alterum diuersis uerbis eandem fermè sententiam complectitur, μηδὲν ἄγαν. i. Ne quid nimis. quam quidem tanquam uulgo celebratam, Terent. in Andria etiam Sosiæ libertini personæ tribuit. Diogenes Laertius Pythagoræ adscribit. Aristoteles iij. Rhetoricorū lib. ad Biantem autorem refert, tractans de iuuenum immoderatis affectibus, quos ait ubiq; nimia uehementia peccare: nā & amare nimiū, pariter & odisse nimium. Senes nō item, sed ut ipsius Aristotelis utar uerbis, κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. i. Iuxta Biantis admonitionem, & amāt tanquam osuri, & oderunt tanquam amaturi. Sunt qui Thaleti tribuāt. Sunt qui Soloni, teste Laertio. Plato quodam loco ex Euripide citat. Neq; desunt, qui ad Homerum ueluti fontem referant: cuius hi uersus sunt in Odysseæ o.

Νεμεσσῶμαι δὲ καὶ ἄλλῳ
Ἀνδρὶ ξεινοδόκῳ, ὅς κ᾽ ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν,
Ἔξοχα δ᾽ ἐχθαίρῃσιν, ἀμείνω δ᾽ αἴσιμα πάντα. id est,
Mihi nequaquam is placet hospes,
Qui ualde præterq; modum simul odit, amatq;.
Sed puto rectius esse ut sint mediocria cuncta. Idem in Iliados κ

Τυδείδη, μήτ᾽ ἄρ με μάλ᾽ αἴνεε, μήτ᾽ ἔτι νείκει. id est,
Ne nimis aut laudes Tytida, aut uituperes me.

Equidē ad Hesiodū referre malim. Cuius illud est in opere, cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι,

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ᾽ ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος. id est,
Mensuram serua, modus in re est optimus omni.

Euripides cum alijs aliquot locis, tum in Hippolyto coronato:

Οὕτω τὸ λίαν γ᾽ ἧσσον ἐπαινῶ
Τοῦ μηδὲν ἄγαν. id est,
Sic equidem minus approbo, quicquid
Est uehemens, quàm quod uulgus ait, Ne quid nimium.

Pindarus apud Plutarchum, σοφοὶ δὲ καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἔπος, αἴνησαν περισσῶς. id est, Sapientes hoc uerbum, ne quid nimis, præter modum laudarunt. Sophocles in Electra:

Μήθ᾽ οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο, μήτ᾽ ἐπιλάθου. id est,
Ne nimium, præterq; modum te torqueat ille
Quem odisti, sed nec neglexeris immemor hostem.

Plautus

Plautus in Pœnulo, Modus omnibus in rebus, soror, est optimus. Eodem pertinet Homericum illud Iliados N.

πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος,
μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο. id est,
Cunctarum rerum saties contingit, amorisq;
Et somni, & blandæ citharæ, choreæq; decentis.

Id imitatus uidetur Pindarus in Nemeis,
κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' ἀφροδίσια. i. Satietatē habet & mel & iucūdi flores uenerei. Plin. lib. xi. Perniciosissimū autē & in omni quidē uita, quod nimiū. Horatius:
Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,
Quos ultra, citraq; nequit consistere rectum. Rursus idem:
Virtus est medium uitiorum utrinq; redactum. Phocylides:
πάντων μέτρον ἄριστον. id est, Omnium modus optimus. Et Alpheus in Epigrammate,
τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν, ἄγαν με τέρπει. id est,
Hoc Ne quid nimium, nimis placet mi.
Quintilianus scripsit modū in pronūciatione regnare, quēadmodū in cæteris omnib.
Deniq; Plutarchus in Camillo docet, pietatem esse mediam inter cōtemptum numinū & superstitionē, ἡ δὲ εὐλάβεια, καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν, ἄριστον. id est, Pietas aūt, &, quod aiunt, ne quid nimis, optimū est. Nihil aūt est rerum omniū, in quo nō peccari queat nimietate, præter amorem dei: quod alijs uerbis fatetur & Aristoteles, pro deo supponens sapientiam. Huc pertinet quod ex poeta quopiam refert Athenæus lib. i. de laudibus uini,
πάσας δ' ἐκ κραδίας, ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει
γινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων. id est,
Atqui omnes hominum pellit de pectore curas
Si modice biberis: sin absq; modo, nociturum est.

Sponde, noxa præsto est. XCVII

Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη. id est, Sponde, sed noxa præsto est. Quæ quidem omnia Socrates apud Platonem putat ad eandem sententiam pertinere. Nā qui pro altero fideiubet, id pollicetur, quod non sit in ipso sitū præstare, nēpe fidem alienā. Sed primū illud Apollini tribuit, reliqua duo à mortalibus adiecta credit. Plin. lib. vij. cap. trigesimosecundo cuncta pariter adscribit Chiloni, sed ita ut oraculorū uice fuerint habita: Rursus, inquiens, mortales oraculorum societatē dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis cōsecrādo aureis literis, quę sunt hęc: Nosse se quenq;. et, Nihil nimiū cupere, Comitemq; æris alieni, atq; litis esse miseriā. Explicuit Plinius, quid sit spōdere. Fideiubemus em̄ pro eo cui creditur pecunia: & sæpe fit, ut fideiussor cogatur creditori numerare pecuniā. Fideiubemus & apud iudices, de sistendo reo, atq; illo fallente plectūtur uades. Et hoc dictum ad Homerum autorem referunt. Cuius hoc est carmen Odys. θ.
δειλαί τοι δειλῶν γε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.
Chersias apud Plutarchū in conuiuio Platonis refert ad fabulā Homericā de Ate, quæ quod adfuerit Iouis sponsioni de natiuitate Herculis, ab eo præcipitata est in terrā. Citātur, ac laudātur hæc tria apophthegmata à Plutarcho in libello de futili loquacitate.

Nouit quid album, quid nigrum. XCVIII

Οἶδε τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν. id est, Nouit quid album, quid nigrum. Duplicē in sententiam accipi potest. Aut nouit discrimē recti, prauiq;: aut nouit id, quod nemo uel indoctus ignorat. Nam euidentius est albi nigriq; discrimen, quàm ut quisquam nō uideat. Aristophanes in Equitibus:
νῦν ἀρίγνωτον γὰρ οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἐπίσταται,
ὅστις ἢ τὸ λευκὸν οἶδεν, ἢ τὸν ὄρθιον νόμον. id est,
Nunc Arignotum lyristen nullus est qui nesciat,
Qui album nouerit, rectosue nouerit modos.
Interpres ostendit, exponitq; prouerbium. Videtur esse tractum à priscis illis mortalibus, qui duos tantum naturales colores nouerant, album & nigrum, teste Pompeio.

Albus an ater sis, nescio. XCIX

Albus an ater sis, nescio. Solet dici de homine uehementer ignoto. Cice. Philippica secunda,

secunda: Me nemo nisi amicus fecit hæredem, ut cum illo cõmodo, si quod erat, animi quidam dolor iungeretur. Te is, quem nunquã uidisti, L. Rubrius Cassinas fecit hæredem. Et quidem uide quàm te amarit is, qui albus, atérue fueris ignorãs, fratris filiũ præterijt. Quintilianus in undecimo Oratoriarũ institutionum lib. Negat, inquit, se magni facere aliquis poetarum, utrum Cæsar sit albus, an ater homo: Catullum, opinor, digito indicans, cuius in Cæsarem hoc extat carmen:

Nil nimium studeo Cæsar tibi uelle placere,
Nec scire utrum sis albus, an ater homo.

Apuleius in apologia Magiæ: Etiam libenter te nuper usq;, albus an ater esses, ignorabam, adhuc hercle nõ satis noui. Diuus Hieronymus aduersus Heluidiũ: Quis te, oro, ante hanc blasphemiã nouerat? Quis dupondio supputabat? Consecutus es, quod uolebas. Nobilis es factus in scelere. Ego ipse, qui contra te scribo, cum in eadem urbe tecum consistam, qua balbutis & erubescis, albus, ut aiunt, an ater sis nescio. Horatius in extrema epistola: Vultu mutabilis, albus & ater.

Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictum, albus et ater, pro eo q̃d est, bonus & malus: & Horatium album, aut ad liberalem, aut lætum reddidisse, atrum ad sordidum & erumnosum. Huc festiuiter allusit Mateon apud Athenæum libro quarto, de sepia loquens,

Η μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα, τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε. id est,
Quæ quum sit piscis, sola album nouit & atrum.

Est enim sepia colore albo, sed succũ habet atrũ, quẽ spargit in metu ne deprehendat.

Non nouit natos. C

Simillima huic figura est, Natũ nõ noui, pro eo quod est, prorsus ac modis omnibus ignoro. M. Tullius libro familiarium epistolarũ nono, ad Papyrium: Nã mihi scio iam è regibus ultimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agunt, quod se mea sentẽtia reges appellauerim, quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebã. Simillimum est illi, quod est apud Aristophanẽ in Vespis, ὅς ἐμ' οὐδ' ἂν ζῶντ' ᾔδει. id est, Qui me ne uiuum quidem nouisset. id est, nullam omnino mei rationem habuisset. Item Theocritus in Pharmaceutria:

οὐδ' ἔγνω πότερον τεθνάκαμες ἢ ζοοὶ εἰμές. id est,
Non enim illud utrum sim uiua, an mortua nouit.

In eandem sententiam usurpauit Plautus in Euclionẽ: Non magis me respicias, quàm si natus nunquam siem.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA VII

Odi memorem compotorem. 1

Μισῶ μνάμονα συμπόταν. id est, Odi memorem compotorẽ. In eos qui, quæ inter amicos & inter pocula dicuntur liberius, foras eliminant. Lucianus in Lapithis, ex poeta quopiam citat. Martialis:

Μισῶ μνάμονα συμπόταν Procille.

Iocatur enim poeta in Procillum quẽpiam, qui inter pocula iussus postri die cœnatum uenire: uenit serio: perinde quasi, quæ inter uina dicũtur, pondus habere debeant. Huius prouerbij meminit Plutarchus in Symposiacorũ primo statim problemate, ubi querit, num conueniat in cõuiuijs philosophari. Putat autẽ dictum aduersus eos, qui præter modũ instant & urgent in conuiuijs, ad bibendum impellentes, exigentesq; præscriptũ poculi modum. Solent enim nonnulli, non admodum auidi bibẽdi sic effugere, ut interiectis sermonibus conuiuas in obliuionẽ auocẽt, Deinde si quis forte memor exigat, mentiuntur iam ebibisse sese. Dores aũt in Sicilia ἐπιστάθμους, id est, conuiuiorum, seu mensurarũ præfectos, Mnamonas appellãt, quos Latini modiperatores uocant, teste Nonio, quod bibendi modũ imperent. Vnde prouerbiũ quadrare uidebitur in eos, qui modum in cõuiuio præscriptum, nimium exacte requirãt. Alijs magis uidetur, ut prouerbium admoneat ἀμνηστίαν, hoc est, obliuionẽ omnium, quæ in conuiuijs uel fiunt uel dicunt. Id enim testatum esse & maiorum fabulis, qui Baccho simul & ferulam & obliuionẽ consecrarint; nimirum hoc innuentes, non oportere meminisse, si quid

quid in cōuiuio peccatum ſit, aut certe leuem admodum ac puerilem reprehenſionem ſufficere. Nam ferula pueros cædi ſolitos, uel Iuuenalis indicat,

Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus.

Idem Plutarchus alias eodem in opere narrat, Lacedæmonijs hūc fuiſſe morē ut ſi quē amicum aut hoſpitem in domū acciperent, oſtenſis foribus dicerēt, ταύτῃ οὐκ ἐξέρχεται λόγος. i. Hac nō egreditur ſermo. Damnat aūt hanc cōſuetudinem, propterea quod ſentiat in cōuiuijs ſermonibus utendum non ineptis, ſed eruditis ac frugiferis, quos efferri ſit honeſtum & conducibile. Refert idem in uita Lycurgi, ex cuius inſtitutione qui natu maximus erat, ſtabat ad oſtium, & ad conuiuiū ingredientibus dicebat, oſtenſis foribus, διὰ τούτων ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται. id eſt, Per haſce nullus ſermo progreditur foras. Horatius hoc quocꝫ inter iucundi conuiuij commoditates commemorat:

Ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet.

Huc pertinet ille Græcorum ſenarius:

τὸν γὰρ γυναικὸς ὅρκον εἰς οἶνον γράφω. id eſt,
Inſcribo uino ſi qua iurat fœmina.

Innuens irrita eſſe ſolere quæcuncꝫ in compotationibus effutiuntur. Alluditur autē ad prouerbiū, q̄d alibi retulimus, εἰς ὕδωρ γράφω. id eſt, In aqua ſcribo, de re euanida. Huc adſcribēdum, quòd, quemadmodum in Sympoſiacis teſtatur Plutarchus, ueteres Bacchum obliuionis filium finxerant: idcꝫ per iocum inuertit apud hunc quiſpiam, dicens patrem potius obliuionis appellandum fuiſſe quàm filium, quod uinum præſertim immodicum, uel ante ſenectam adimat homini memoriam.

Duabus ſedere ſellis. II

Duabus ſedere ſellis, eſt incertarum eſſe partium, & ancipiti fide, ambabus ſatisfacere uelle. Quo uerbo noue compoſito, ἀλλοπρόσαλλον Homerus appellat Martem. id eſt, nunc his, nunc illis partibus fauentē. Macrobius in Saturnalibus cœnis: Laberius mimus in ſenatum à Cæſare lectus, cum à Cicerone ad conſeſſum non reciperetur, dicente: Reciperē te niſi anguſte ſederemus: nimis mordaciter reſpondit, Atqui ſolebas duabus ſellis ſedere: obijciens tanto uiro lubricum fidei. Sed id quod Cicero dixit, niſi anguſte ſederemus, ſcomma erat in Cæſarem, qui in ſenatum paſſim tam multos admittebat, ut eos quatuordecim gradus capere non poſſent. Hactenus Macrobius. Eſt autem omnium conſenſu turpiſſimum, cum utracꝫ parte colludere. At Solon legem tulit, qua punirentur hi, qui in ciuitatis tumultu neutri partium adhæſiſſent.

Duos parietes de eadem dealbare fidelia. III

Huic finitimū uidetur illud: Duos parietes de eadem dealbare fidelia. pro eo q̄d eſt, eadem re duplicem inire gratiā, eademcꝫ opera duos pariter demereri. M. Curius ad Ciceronē: Sed amice magne, noli hanc epiſtolā Attico oſtendere. Sine eum errare, & putare me uirum bonū eſſe, nec ſolere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Volebat enim Curius pariter & Attico & Ciceroni uideri ſummus, ac de ſe uno fructū quidem Ciceronis, mancipiū aūt Attici facere. Tractum uidetur ab his, qui parietibus opus albarium ſuperinducūt. Legitꝰ & huiuſmodi Græcū adagiū apud Suidā, δύο τοίχους ἀλείφεις. i. Duos linis parietes. In eos qui in factionibus, utriſcꝫ partibus blandiunt. Ad hāc claſſem pertinet illud Hebræi uatis, Vtrocꝫ claudicare pede. Itē illud euangelicū, Duobus ſeruire dominis. Rurſum illud ex Apocalypſi, de ijs, qui necꝫ calidi ſūt, necꝫ frigidi.

Vnica filia duos parare generos. IIII

His ſimile quiddam etiā nunc uulgo dicunt, dignum uidelicet, quod uel unum inter antiquitatis adagia connumeret, Vnica filia geminos uis parare generos, ubi quis idē beneficium duobus ſimul pollicetur: aut pro eodem officio, quod alteri præſtiterit, à duobus gratiam repoſcit.

Neſcis quid ſerus ueſper uehat. V

Neſcis quid ſerus ueſper uehat.

Ex Menippeis Varronis ſatyris citatur hic titulus, tum ab A. Gellio, tum à Macrobio: necꝫ dubitādū quin prouerbialis, ſicut ſunt & alij plericꝫ. Quo ſalubriter admonemur, ne præſentiū ſucceſſuum proſperitate ſublati, futuri curam abijciamus. Necꝫ ulla de re ſecuri ſimus, priuſcꝫ exitum uiderimus. Idem hodiequocꝫ uulgo dicūt, Diem nondum

ad uesperam decurrisse, cum significant diuersum exitum posse accidere. Apparet Maronem ad parœmiam allusisse, cum ait primo Georgicorum libro,

Deniq; quid serus uesper uehat.

agens de prognosticis occasus. Potest referri & ad illam Solonis sententiam: ὅρα τέλος μακροῦ βίου. id est, Specta finem longæ uitæ. Titus Liuius Decadis v. lib. v. In secundis rebus nihil in quenquam superbe ac uiolenter consulere decet, nec præsenti cedere fortunæ, quum quid uesper ferat incertum sit. Huc allusit Philippus rex apud eundem Decadis iiij. lib. ix. quum Thessalis respondens minacem clausulam adiecit, Nõdum omniũ dierum solem occidisse.

Multi thyrsigeri, pauci Bacchi. VI

πολλοὶ τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. id est,

Plureis thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos.

Carmen hexametrum prouerbio Grecis celebratum, quo significatum est, cõpluribus mortalium adesse uirtutis insignia, aut etiam famam, qui tamen uera uirtute uacet. Vt nõ omnes uere theologi, qui pileum theologicũ gerunt, quiue hoc nomine sunt donati. Non omnes poetæ, qui se eo titulo circumferunt. Non omnes monachi, qui cucullo onerantur. Nõ omnes Christiani, qui cæremonijs agunt Christianũ. Non omnes generosi, qui torquẽ gestant auream. Non omnes uirgines, quę passis sunt capillis. Nõ omnes reges, qui diademate insigniũtur. Non omnes episcopi, qui mitrã gerunt bicornẽ, aut pedum argenteũ. Non omnes summi pontifices, qui uocantur sanctissimi, quiq; triplici corona insigniuntur, Nõ omnes imperatores, qui in uexillis ostẽtant aquilã. Neq; πωγωνοφορία, aut τριβωνοφορία, quemadmodum loquitur Plutarchus, philosophũ facit, hoc est, gestata barba, aut gestatum pallium. Trãslatum à cæremonijs Bacchanaliũ, in quibus thyrsos, id est, hastas quasdã uiteas quatiebant afflati furore. Vsurpatur à Platone in Dialogo, cui titulus Phædon. Allusit huc eleganter Plutarchus in libello quẽ scripsit aduersus Colotã: Εἷς τῶν ἑταίρων ἀριστόδημος ὁ αἰγιεύς, οἶσθα γὰρ τὸν ἄνδρα, τῶν ἐκ τῆς ἀκαδημίας, οὐ ναρθηκοφόρον, ἀλλὰ ἐμμανέστατον ὀργιαστὴν πλάτωνος. id est, Quidã amicus Aristodemus Ægiensis: nam hominem nosti, Academicorũ non thyrsigerum, sed ardentissimum mystem Platonis. ναρθηκοφόρον appellat, nomine & cultu duntaxat Academicũ, non re. Scitum est & illud Herodis Attici in palliatum, crinitum, barba ad pubem usq; porrecta: Video barbam & pallium, philosophum nondum uideo.

Non omnes qui habent citharam, sunt citharœdi. VII

M. Varro lib. De re rustica ij. eandem sententiam extulit diuersa metaphora: Sed nõ omnes, inquit, qui habent citharam, sunt citharœdi. Huc adscribendum uidetur, quod lepide scripsit Seneca, quendam personam malle, q̃ faciem. Faciem uocat, ubi quis talis uidetur qualis est: personam, cũ præ se fert aliquis quod non est. Potest & ad auaros torqueri, si neges eos diuites, qui possident opes, sed qui recte norint uti. Vti non est citharœdus, quisquis tenet citharam, sed qui cithara recte nouerit uti. Non is rex, cui contigit amplum imperium, sed qui sciat administrare.

Plures thriobolos, paucos est cernere uates. VIII

πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες. id est,

Plures thriobolos, paucos est cernere uates.

Simile carmen est superiori, eodẽ modo Grecis celebratũ. Philochorus apud Zenodotũ autor est, olim tres nymphas Apollinis nutrices, Parnassum incoluisse, quę Thrię dicerentur, unde postea receptũ sit, ut calculi sortesq; diuinorum Thriæ uocarentur. Vnde thrioboli, qui thrias in urnã diuinam iaciunt. Sunt qui affirment rationem diuinãdi per sortes, à Minerua fuisse repertam. quę cum magis floreret, q̃ oracula Delphica, mẽdax & uana reddita est, idq; opera Iouis, Apollini gratũ facere cupientis. Deinde ubi rursum mortales Delphica frequentarent oracula, Pythiam ad hunc modum dixisse,

πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Multi qui boues stimulent, pauci aratores. IX

Consimilem habet sententiam & hic uersus,

πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. id est,

Qui taurum stimulent multi, sed rarus arator.

Multi præ se ferunt quod non sunt. Siquidem antiquitus arabant bubus, ut ante dictũ est: eos extimulabant prælonga arundine, aut hastili cuspide quapiam acuminato. Qui mos & hodie durat apud Italos.

Simia in purpura. X

πίθηκος ἐν πορφύρᾳ. id est, Simia purpurata. In uarios usus potest adhiberi parœmia, nẽpe uel in hos, q tametsi magnifico cultu sint ornati, tamẽ cuiusmodi sint, ex ipso uultu moribusq; cognoscit: uel in hos quib. dignitas indecora additur: uel quoties rei per se fœdæ, ascititia peregrinaq; ornamenta indecenter admouentur. Quid eñ tam ridiculum, q̃ simia uestita purpurea ueste? Atq; id tamen non raro fieri uidemus apud istos qui simias habent in delicijs, ut quàm maximè possunt, ad humanũ morem ornẽt ac uestiant, aliquoties & purpura, quo parum attentos, aut imperitos fallant, proq; homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Quàm multos id genus simios uidere est in principum aulis, quibus si purpurã, si torquem, si gemmas detrahas, meros cerdones deprehendes. Lepidius erit si longius transferatur, uelut in eos qui barba pallioq; simulant sanctimoniã. Tales Augustinus alicubi non ineleganter amiculo philosophos appellat. Et Ammianus lib. xiiij. Antigonum quendam amictu tenus philosophum appellat. De Barbæ tenus sapientibus antea nobis dictum est.

Simia simia est, etiam si aurea gestet insignia. XI

πίθηκος ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα. i. Simia simia fuerit, etiam si aurea gestet insignia. Superiori respondet, admonens fortunæ ornamenta non mutare hominis ingenium. Citatur adagiũ à Luciano in oratione contra ineruditũ. Natum uidetur à simijs illis Ægyptijs saltationem humanam imitantibus. Lucianus refert apologũ in hũc modum: Rex quidam Ægyptius simias aliquot instituit, ut saltãdi rationẽ perdisceret. Vt enim nullũ animal ad figurã hominis propius accedit, ita nec aliud actus humanos aut melius aut libetius imitatur. Artem itaq; saltandi protinus edoctæ saltare cœperũt, insignibus indutæ purpuris, ac personatæ. Multoq; iam tẽpore maiorem in modum placebat spectaculum, donec è spectatoribus facetus quispiam, nuces, quas clanculũ in sinu gestabat, in medium abiecit. Ibi simiæ, simul atq; nuces uidissent, oblitæ choreæ, id esse cœperũt quod ante fuerant, ac repẽte è saltatricibus in simias redierũt. Contritisq; personis, dilaceratis uestibus, pro nucibus inter se depugnabant, non sine maximo spectatorum risu. Narratur apologus non absimilis de fele, quam Venus belle adornatam in pedissequarum ordinem asciuerat, ac satis apte ἐγυναίκιζε, donec mure è cauo quopiam in medium procurrente, declarauit sese nihil aliud esse quàm felem.

Asinus apud Cumanos. XII

ὄνος παρὰ κυμαίοις. id est, Asinus apud Cumanos. Cõpetit in eos, qui cũ sint inepti ridiculiq;, tamẽ apud ignotos ipsa nouitate habent in precio. Aut in eos quib. honos aliqs preter meritũ additus à fortuna, tumorẽ & insolẽtiã, ita ut ferè fit, cõciliat: id quod elegãter notat Demosthenes Olynthiacarũ orationũ prima: τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν, τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. i. Felicitas eñ et rerũ successus, qui contigerit immerẽti, stultis uesanię causam præbere solet. Cui cõgruit illud ex Æschylo citatũ:

ἡ βαρὺ φόρημ᾽ ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων. id est,

Graue pondus amens, rebus utens prosperis.

Narrauimus alibi fabulam de asino fugitiuo, qui apud Cumanos se gessit pro leone.

Ira omnium tardissime senescit. XIII

ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει. i. Ira postremũ senescit. Huic diuersum illud Aristotelis apophthegma, qui, autore Laertio, rogatus quę res quàm ocyssime consenesceret, respondit, Beneficium. M. Tullius utrunq; cõplexus: Cui placet, inquit, obliuiscitur: cui dolet, meminit. Nam uulgo mortales iniuriæ tenacissime meminisse solent, benefactorum q̃ facillime obliuisci. Græcũ adagiũ uidetur ex Sophocle sumptum, cuius in Oedipo Coloneo hæc sunt uerba:

θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο, πλὴν
θανεῖν, θανόντων δ᾽ οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται. id est,

Senecta nulla obtingit iracundiæ
Nisi mors, sepultos nullus attingit dolor.

Hoc idē innuit Homerus lepidissimo sanè figmēto de Litis & Ate. Hanc deā facit, quę noxas ac turbas soleat immittere reb. mortaliū, atq; ipsam quidē acribus oculis ac præuelocibus esse pedibus. Cæterū post eam multo interuallo cōsequi Litas deas, quæ q̄d Ate turbauerit, sarcire moliant̄. Has & strabis oculis fingit, & pedibus claudis, illud nimirum innuens, offensas esse citas, recōciliationes esse tardas, propterea quod iniuriæ diu meminisse solent homines. Carmen ipsum Homeri subscribam ex Iliadis libro ix.

Καὶ γάρ τε λιταί εἰσι διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
Χωλαί τε, ῥυσαί τε, παραβλῶπές τ' ὀφθαλμὼ,
Αἵ ῥά τε καὶ μετόπισθεν ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι.
Ἡ δ' ἄτη, σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας
Πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν,
Βλάπτουσ' ἀνθρώπους, αἱ δ' ἐξακέονται ὀπίσω.
Ὃς μὲν τ' αἰδέσεται κούρας διὸς ἆσσον ἰούσας,
Τὸν δὲ μέγ' ὤνησαν, καὶ τ' ἔκλυον εὐξαμένοιο.
Ὃς δέ κ' ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,
Λίσσονται δ' ἄρα ταί γε δία κρονίωνα κιοῦσαι,
Τῷ δ' ἄτην ἅμ' ἕπεσθαι, ἵνα βλαφθεὶς ἀποτίσῃ.

Quorū uersuū nō indolem neq; gratiā, sed sentētiā utcunq; reddemus Latinis auribus.

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
Rugosas, pedibus claudis, ac lumine læsas,
Quæ Ates à tergo ueniunt, medeantur ut illi.
Ipsa Ate, pedibusq; ualens, & robore præstans,
Proinde gradu celeri longe præuertitur, omneis
Occupat, & terras prior aduenit illa per omneis,
Mortales lædens: uerum hæ post terga sequuntur
Sarturæ quicquid commouerit illa malorum.
At uero natas Ioue qui reueretur, & audit,
Se simul ac adiere, huic commoda plurima gratæ
Conciliant, huiusq; uicissim uota receptant.
Reijcit at si quis præfracte & pernegat illis,
Tunc adito Ioue patre, precantur, ut ilicet Ate
Huic adsit, pœnasq; suo det deniq; damno.

Eiusdem Ates fit mentio Iliad. τ. ubi Iupiter imputans huic deæ, quod à Iunone deceptus esset, illam capillis arreptam in terras præcipitem dedit, interdicens ne unquā rediret in cœlitum contubernium. Hoc Homeri figmentum quidam existimant esse finitimum ei, quod de Lucifero cœlis deturbato credunt Christiani.

Si uultur es, cadauer expecta. XIIII

Captatores testamentorum & hæredipetæ, uulgata metaphora uultures appellant̄, quod senibus orbis ceu cadaueribus inhient. Nam huic aui propriū, cadaueribus tantū uiuere. Vnde & natura tātum illi sagacitatis addidit, autore Plinio, ut biduo, aut triduo præuolet illuc, ubi cadauera sint futura: eoq;, ut refert uere Magnus ille Basilius, ingenti agmine solet comitari castra militū. Hoc minus nocens, q̄ sint homines isti diuitū funeribus imminentes, quod neq; fruges attingit, neq; ullum animal, quantumuis imbelle, occidit, aut insectatur: tantum cadauera, uel eorum quæ sponte interierunt, uel ab alijs relicta sunt, depascitur. In quibus tamen abstinet à sui generis, id est, auium cadaueribus. Quemadmodum & Plutarchus docet in problematis rerū antiquarum, ne quid interim adferam ex Ægyptiorum opinione, qui dicunt uultures omnes esse fœminas, nec aliter ex euro concipere, quàm è zephyro grauidæ fiunt arbores. Vnde mirum est, hanc auem innocentissimam apud homines tam male audire. Proinde qui diuites audent aut accusare, aut ueneno tollere è medio, miluij uocantur: qui uero duntaxat obsequijs & adulationibus aucupantur, ut misceantur testamento, uultures prouerbio dicuntur. Seneca li. Episto. xv. epistola xcvi. Si uultur es, cadauer expecta. Martial. lib. vi.

Amisit pater unicum Silanus.
Cessas mittere munera Oppiane?

Heu crudele nephas, malæque Parcæ,
Cuius uulturis hoc erit cadauer?
Diogenianus in collectaneis meminit huius adagij, sed alia figura. ἀπὸ γυπὸς. i. uulturum ritu. Admonet autem dictũ de ijs, qui uel ob hęreditatis, uel alterius alicuius emolumenti spem insidiantur cuipiam.

Coruum delusit hiantem. XV

Haud dissimili figura dictum est ab Horatio, in eum qui captatorem suum arte frustratus fuerat, Coruum delusit hiantem.
(Nam hæc quoque auis cadaueribus imminet.) Plerunque, inquit, recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum delusit hiantem.
Loquitur de Corano, qui Nasicæ socero, spe testamenti per dolum ostentata, moriens, nihil præter plorare reliquit. Videtur autem hoc adagium effictum, & imitatũ ad illud Græcorum, λύκος ἔχανεν. id est, Lupus hiat. Vt itidem dicere liceat: lupum delusit hiantem, & κόραξ ἔχανεν. id est, Coruus inhiabat.

Cornicari. XVI

Quin & Græci prouerbio κρώζειν, dicunt, pro eo quod est, inhiare prædæ, aut inepte garrire. Aristophanes in Pluto:
Σὺ μὲν οἶδ᾽ ὃ κρώζεις, ὡς ἐμοῦ τι κεκλοφότος ζητεῖς μεταλαβεῖν. id est,
Quid crocites scio, nempe si quicquam rei
Furto inuolarim, ut hinc tibi partem feras.
Interpres admonet esse prouerbium in eos, qui cornicũ more frustra cornicantur. Sunt autem uerba Chremyli senis, qui ait se non ignorare, quid sibi uellet Blepsidemus, sursum ac deorsum uertens orationem, dum studet furti cõfessionem elicere, nimirum ut conscius in prædæ partem ueniret. Persius satyra V.
Nescio quid tecum graue cornicaris inepte.
Vsus est & diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum.

In uino ueritas. XVII

Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. i. In uino ueritas, passim apud autores usurpatum adagium, significãs ebrietatem animi fucum tollere, & quicquid in pectore conditum est, in apertũ proferre. Vnde diuinæ literæ uetant uinum dari regibus, quod ibi nullum sit arcanum, ubi regnet ebrietas. Plin. li. xiiij. cap. xxij. scripsit, uinum usque adeo mentis arcana prodere, ut mortifera etiam inter pocula loquatur homines, & ne per iugulum quidẽ redituras uoces cõtineant: uulgoque, inquit, ueritas attributa uino est. Celebratur & Persæ cuiusdam apophthegma, qui negauit tormentis opus esse ad exquirendum uerum, uino enim rectius elici. quod approbans Horatius in Odis:
Tu lene, inquit, tormentum ingenio admoues
Plerunque duro, tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo. Idem in Arte poetica:
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus. Rursum alibi:
Quid non ebrietas designat? operta recludit.
Effertur & ad hunc modum apud Athenæum li. ij. parœmia, οἶνος καὶ ἀλήθεια. i. Vinũ & ueritas. Quod largius poti non tantũ effutiũt sua arcana, uerumetiam audacius in alios loquunt. Apud Plutarchũ in uita Artaxerxis, Sparamixas Mithridati per uinum quiddam insolẽtius eloquuto, φθόνος μὲν οὐδεὶς ὦ μιθριδάτα, ὅτι δὲ φασὶν ἕλληνες, οἶνον καὶ ἀλήθειαν εἶναι. i. Nulla quidẽ inuidia est ô Mithridates, cæterũ quãdo Gręci dicũt, uinũ & ueritatẽ esse, &c. Celebratur à Græcis hæc quoque sentẽtia prouerbialis, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος. i. Quod in corde sobrij, id in lingua ebrij. Theognis,
Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε, καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες
γινώσκουσ᾽. ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον. id est,
Aurum aut argentum fabris dignoscitur igni,
Vinum hominis prodens arguit ingenium.

Athenæus hunc ſenarium citat ex Euripide:

κάθοπτρον γὰρ εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ. id eſt,

Forma ære lucet, uina produnt pectora.

Apud eundem Ephippus:

οἶνος σε πλῆθος πολλ' ἀναγκάζει λαλεῖν,

οὐκοῦν μεθύοντάς φασι τ' ἀληθῆ λέγειν. id eſt,

Vis multa uini, multa te cogit loqui:

Loqui proinde uera dicunt ebrios.

At idē li. x. refert Anacharſidis dictū, ὅτι ψευδεῖς δόξαι τοῖς μεθύουσι γίγνονται. id eſt, quòd falſæ opiniones accidūt temulētis. Ac mox narrat quiddā haud infeſtiuū. Quidā e conuiuis dixerat Anacharſidi, Vxorē duxiſti admodum deformē. At ille, Prorſus, inquit, idem mihi uidetur. Sed heus puer, porrige poculū meracius, ut illam faciam formoſam. Non ſolum igitur amāti, uerū etiā ebrio τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται, quemadmodū inquit Theocritus. Atqui uerū qui poteſt dicere, qui labit̄ rerū iudicio? Sed ueritas non ſemp̄ reſpondet mendacio, uerū interdum ſimulationi. Poteſt aūt fieri, ut ex animo loquat̄, qui tamē falſum dicat, & uerū dicat qui nō uere loquatur. Poſtremo prouerbiū nō ſenſit de inſana temulentia, quæ facit, ut quæ fixa ſunt uideant̄ ambulare: & quæ ſimplicia uideātur multiplicia: ſed de moderata, quæ dyſopiā ac fucū excutit. Alcibiades in Sympoſio Platonis: τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐκ ἂν μου ἠκούσατε λέγοντος εἰ μὴ πρῶτον μὲν, τὸ λεγόμενον, οἶνος ἄνευ τε παίδων, καὶ μετὰ παίδων, ἦν ἀληθής. id eſt, Quę uero nunc ſequunt̄, nō prius audietis, quàm prouerbiū illud recenſuerim: Vinū & cum pueritia, & ſine pueritia, ueridicū eſt. Quibus ex uerbis liquet, idē de pueritia quod de uino, prouerbio iactatū fuiſſe. Durat & hodie uulgo tale prouerbium, non audiri uerum, niſi à tribus hominū generibus, pueris, ebrijs, & inſanis. Huc adſcribendum arbitror uerſiculum illum prouerbialem:

Η γλῶσσ' ἁμαρτάνουσα τ' ἀληθῆ λέγει. id eſt,

Verum ſolet prolapſa lingua dicere.

Nam uerum eſſe creditur, quod exciderit imprudenti, quādoquidem id demum uacat fictionis ſuſpicione. Ex huiuſmodi lapſu colliguntur & omina certioris fidei,

Sæpe Neoptolemi pro nomine nomen Oreſtis

Exit, & errorem uocis ut omen amo.

Deniq; M. Tullius in Topicis, inter ea quæ certam faciunt fidem, cōmemorat pueritiam, ſomnum, imprudentiam, uinolentiam, inſaniam.

Bos in lingua. XVIII

Βοῦς ἐπὶ γλώττης. id eſt, Bos in lingua. In eos qui non audent libere quod ſentiāt dicere. Translatum, uel à robore animantis, quaſi linguam opprimēs, non ſinat eā eloqui. Vel hinc quod Atheniēſium nomiſma quondam bouis obtinuit figurā. Item apud Romanos Seruius rex, ouiū ac boum effigie primus ſignauit æs, autore Plinio. li. decimooctauo, cap. iij. Idem teſtatur Plutarchus in Problematibus rerū priſcarum, quod priſcis omnis ferè poſſeſſio erat in gregibus & armentis. Vnde & à pecoribus dictam pecuniam uolunt. Itaq; qui mulctæ pendendæ metu deterriti reticerent, aut qui pecunia corrupti loqui nō auderēt, bouē in lingua dicebant̄ habere. At Iulius Pollux nono de rerum uocabulis libro, prouerbiū hoc exponēs, his fermè cōſentanea cōmemorat, addēs ipſum nomiſma bouē uulgo uocari ſolere. Proinde in Deliacis ſpectaculis, ſi cui munus dādū erat, præconē pronunciare ſolitū, Tot boues illi dabuntur. Bouem autem ualuiſſe duabus drachmis Atticis, unde fuiſſe qui crederēt hoc nomiſma Deliorum fuiſſe propriū, non Athenienſium. Addit itē in Draconis legibus extare mentionē, περὶ τοῦ ἀποτίνειν δεκάβοιον. id eſt, De pendendis decem bubus. id eſt, nummis decem. Neq; defuiſſe, qui ſenſerint, Homerum quoq; de nomiſmate locutum, non de animante, cum ait:

χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

Verum hanc opinionē alio in loco refellit Iulius Pollux, oſtendens illam fuiſſe cōmutationem rerum citra nummos. Qui ſcripſit ſcholia in Homerum lib. ij. tradit bouem apud priſcos in honore fuiſſe, quū multis de cauſis, tum præcipue quod Apollini ſacrū ſit animal. Itaq; in altera parte nomiſmatis inſculpebant bouem, in altera faciem regiā. Adagium autem effert ad hunc modum, Βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν. id eſt, Bos in lingua incedit, admonens id dici ſolitum, ubi quis pecuniæ cauſa taceret. Theognis,

mony or coin.

Βοῦς μοι ἐπὶ γλώσσῃ id est, In lingua mihi bos.
Philostratus in uita Apollonij: γλῶτταν τε ὡς πρῶτος ἀνθρώπων συνέχε, βοῦν ἐπ᾽ αὐτῇ σιωπῆς εὑρὼν δόγμα. id est, Linguam primus hominũ coercuit, bouem in illa silentij inueniens decretum. De Pythagora loquitur silentij autore. Item in Scopeliano sophista: καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ πεπεδημένοι τὴν γλῶτταν τινὲς καὶ βοῦν ἀφωνίας ἐπ᾽ αὐτὴν βεβλημένοι. id est, Necq; mirandum est, si quidam linguam habentes uinctam, boue silentij eam occupante. Extat apud Æschylum in Agamemnone:
Τὰ δ᾽ ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώττης μέγας Βέβηκεν. id est,
Taceo cætera, linguam occupauit bos quidam Ingens.

Argentanginam patitur. XIX

Ἀργυράγχην πάσχει. id est, Argentanginam patitur. Superiori finitimum est, natum ex historia, quã refert Aulus Gellius in Noctibus Atticis, atq; item Plutarchus in uita Demosthenis. Ea est huiusmodi. Quũ aduersus Milesiorũ legatos, qui auxilij petendi causa Athenas uenerãt, acriter in concione dixisset Demosthenes, obsisteretq;, quo minus impetraturi postulata uiderentur, causa in diem posterũ reiecta, legati Demosthenem ipsum adierũt, magnaq; pecuniæ summa, ne cõtra se diceret, redemerũt. Postridie, quũ res denuo foret agẽda, Demosthenes multa lana collo circumuoluto in concionẽ prodijt, fingens sese συνάγχην, id est, anginam pati. Eamq; rem impedimento esse, quo minus ex more diceret. Tum è populo quispiã, cui simulatio subolebat, exclamabat, eum nõ συνάγχην, sed ἀργυράγχην pati. Est aũt synanche morbi genus, quem uulgus medicorum deprauate squinantiã appellat. Hunc Aretæus Cappadox libro primo cõmemorat inter morbos acutos, ostendens bifariam appellari, uel κυνάγχην, quod id mali canibus sit familiare, uel συνάγχην, quod spiritum coartet ac præfocet.

Equus me portat, alit rex. XX

Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει. id est,
Me rex alit, ac me portat equus.
Refertur inter Græcorum adagia. atq; addunt hinc natũ. Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admoneretur ut missionem peteret, seseq; à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem uerbis:
Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει. id est, Equus me portat, Rex me alit.
Significãs se cõmodissime uiuere, ut qui & pedibus alienis ingredereť, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius, cum in Epistolis sub Aristippi persona sic ait:
Rectius hoc, &
Splendidius multo est, equus ut me portet, alat rex.
Quo quidẽ in loco Acrõ huius admonet prouerbij, cuius etiã meminit Diogenianus. Apparet è tragœdia quapiam ascitum. Est enim carmen anapæsticum dimetrum.

Etiam corchorus inter olera. XXI

Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις. id est, Etiã corchorus inter olera. Dici solitũ in homines nullius precij, qui tamẽ in numero aliquo studeant haberi. Nam κόρχορος, oleris genus est uilissimi, quod Plinius lib. uigesimoprimo, in catalogo olerũ recenset. Idem alibi cõmorat inter herbas sponte nascẽtes. Scribit autẽ corchorum Alexandrini cibi herbam esse conuolutis folijs, ad similitudinẽ mori, multis remedijs utilem. Meminit prouerbij Theophrastus, libro De plantis septimo, capite septimo, Corchorũ referẽs inter olera, quæ uel cocta uel cruda possint edi, uerum ob amaritudinẽ prouerbio esse infamẽ. Suidas & Hesychius autores sunt, nonnullis piscẽ existimari corchorum contemptissimũ, nulliusq; precij, qualis sit hippurus. Aristoph. in Vespis: εἶθ᾽ ἥψαμεν τοῦ κορχόρου. id est, Deinde corchorum attigimus. Nec hic tacuit interpres de prouerbio.

Graculus inter musas. XXII

Cui nõ dissimile uidetur, κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις. id est, Graculus inter musas. Indoctus inter doctissimos: infantissimus inter eloquẽtissimos. Recte diceť & in homines ostentatione falsæ doctrinæ sese iactitãtes, & uiris eruditis impudenter obstrepentes. Est ẽm graculus auis minime canora, sed tamen odiose garrula atq; obstrepera. Confine est his quod in Bucolicis ait Virgilius:
Sed argutos interstrepere anser olores.

Cygnos canoros esse sic omniū poetarum literis est decātatum, ut nihil sit celebratius, etiā si nemini contigit hunc audire cantū. Nec desunt philosophi, qui huiusce rei rationem quoq; reddere conētur. Ælianus addit, eos non canere, nisi flante Fauonio. Vnde fertur etiam prouerbium, κύκνειον ᾆσμα. id est, Cygnea cantio. Contra, anseres molesto quodam stridore obganniunt. Proinde cum indoctus inter eruditos garrit, in tempore usurpabitur adagium: Anser inter olores.

In lente unguentum. XXIII

Τὸν ἐν τῇ φακῇ μῦθον. id est, In lenticula fabulam, subaudi narras. Vbi quis mentionem inducit uilis cuiuspiā & nihili hominis, alijs de uiris egregijs uerba facientibus. Ad hūc quidem modū legitur in omnibus uulgatis exemplaribus, apud A. Gelliū lib. xiij. capite uigesimoseptimo. Verū placet Hermolai castigationi subscribere, qui locū hunc ita restituit, ut legat, τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, In lente unguentum. Quadrat autem in hominem aut in rem quampiā, quæ neutiquā in tempore adhibeatur ijs, quibus minime congruit. Veluti si philosophū iuuenum lasciuientiū conuiuio misceas: aut inter pocula de rebus grauibus ac theologicis incipias disputare. Quemadmodū uidelicet lēticulæ uili legumini, inepte quis admiscuerit unguentū. Siquidē autore Dioscoride & oculorum aciē ebetat, stomacho grauis, intestinis noxia, neruis, pulmoni, & capiti inimica, gignit turbulēta insomnia. Dicetur etiā ubi plura inter se dissimilia confundent. Verba Frontonis apud Gelliū sunt hæc: Videte tamē, ne existimetis semper, atq; in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne plane fiat Græcū illud de Varronis satyra prouerbiū, τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, In lente unguentū. Idem usurpauit M. Tullius libro ad Atticū primo: Legati, inquit, cum autoritate mitterent, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operā ne eæ cum Eluetijs se iungerent. Legati sunt, Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lētulus Clodiæ filius. Tametsi hic quoq; locus eodem mēdo laborat, quo Gellianus ille. Citatur aūt adagium ab Aristotele, in lib. De sensu & sensili: ἀληθὲς γὰρ ὅπερ Εὐριπίδην εἶπε σκώπτων Στράτις, ὅταν φακὴν ἕψητε, μὴ ἐπιχεῖν μύρον. id est, Nam uerū est, quod ait Stratis Euripidē taxans, ubi lenticula coquitur, non oportere unguentum infundere. quo sanè loco, quæ portenta habeāt nostri uulgati codices, nihil attinet hic cōmemorare. Citat & Athenæus lib. Dipnosoph. quarto:

παραινέσαι σφῷν τι βούλομαι σοφόν,
ὅταν φακὴν ἕψητε, μὴ 'πιχεῖν μύρον. id est,
Vos admonere callidum quiddam uolo:
Vbi lens coquitur, unguenta ne qua infundite.

Ex Phœnissis Stratidis Comici poetę. Citat & ex Sopatri Necya: Ἰθακὸς Ὀδυσσεὺς τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον πάρεστι, θάρσει θυμέ. id est, Ithacensis Vlysses in lente unguentū adest, aude anime. Adducit & Clearchū prouerbiorum collectorē, qui hoc quoq; recensuerit prouerbij titulo, τὸ ἐν φακῇ μύρον. Addens extare apud Varronē, complureisq; Latinorum usos eo prouerbio, quibus incognitū tamen sit, unde Varro desumpserit eum iambicū. Huc mihi uidetur Aristophanes allusisse, cum ait ἐν ἀγρῷ,

κἀπιφυτεύσεις ἕρπυλλον ἄνω Καὶ μύρον ἐπιχεῖς. id est,
Præterea seres serpyllum sursum, Et unguentum infundes.

Porrò unguentū intelligo oleū odoratū, ac uelut unguentariū. Alioqui plebeiū oleum admiscere lenti, nihil prodigiosum. Athenæus lib. ij. citat hunc trimetrū ex Eupolide:

ὄψῳ πονηρῷ πολυτελῶς ἠρτυμένῳ. id est,
Conditum opipare uile malumq; opsonium.

Est autem apud scriptores hoc legumen cum primis celebre, quemadmodū bulbus, cepe, & allium: nonnulli etiam encomiū lentis scripsere. Quædā per se pulchra sunt, quæ tamen sibi non congruūt. Elegantis igitur est, scire quid cui cōueniet. Diocles philosophus habitus est ὀψοφάγος. Hic cuidam interroganti, uter piscis esset melior, congrus an labrax, nobis dictus lupus, Alter, inqt, elixus, alter assus. Sic Flaccus de poeta, Bello malus, utilis urbi. Quoties munus delegāt minus accōmodo, apte dixeris, ἐν φακῇ μύρον. Adijcietur & hoc: apud autores dictionē hanc comperio uarie scriptam, nūc acute φακλῆ, nunc circumflexe, φακῆ: quod cum tam crebro occurrat, uix inscitia casuue factū uideri potest. Vnde conijcio φακῆ dictam ex contractione pro φακέαν. Nam φακέας legimus

legimus apud Athenæũ. Idem λεοντῆν dictã admonet, pro λεοντέαν. Hæc igitur quibus placet origo, malunt dicere φακῆ: quibus magis placet forma communis, origine neglecta scripserunt φακῆ & φακῆν.

Anulus aureus in naribus suis. XXIIII

Huic penè cognatũ est illud quod extat in prouerbijs Hebræorũ: Anulus aureus in naribus suis. Sic enim habet prouerb. cap. xi: Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua: Vbi res quæpiam per se præclara, illic adhibet, ubi minime addecet. Vt si stulto contingãt opes, fatuę forma, genus ignauo, eloquẽtia uiro improbo, magistratus imperito. His eñ rebus non modo non ornantur, uerumetiã magis ridiculi fiunt. Olim aũt anulis quibusdã aureis in auriculas insertis, ornari sese credebant, maximè barbari. Inseritur & suillis naribus anulus æreus, quo minus noceãt agris rostri suffossione, quę peculiaris est huic animãti, quapropter & agricolationem mõstrasse creditur. Quod si anulum aureũ rostro suillo inseras, res sit oppido quàm ridenda. Celebratur apud Græcos Menandri uersiculus ab hac sententia non admodum abhorrens:

Μισῶ πονηρὸν, χρυσὸν ὅταν εἴπῃ λόγον. id est,

Odi improbum, qui uerba proloquitur proba.

Huc pertinet illud, quod memorat in Noctibus A. Gellius: Cum quispiã improbatæ famæ uir sententiã dixisset Reip. conducibilem, iusserunt eandem ab alio quopiam integro, bonoq́ue uiro pronunciari, atque illius nomine decerni, quod absurdũ existimarent, à malo uiro bonum consilium, aut bonam sententiam proficisci. His adiungendum est illud Antiphanis apud Athenæum libro sexto,

Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων. id est,

Putrem silurum quadra habens argentea. Quidam Silurum existimant eum esse, quem nunc uulgo Sturionem dicimus, piscem multo omnium laudatissimum.

In eburna uagina plumbeus gladius. XXV

Huic cõfine est illud, ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος. id est, In eburna uagina plumbeus gladius, natũ ex Diogenis Cynici apophthegmate. Nam cũ adolescẽs quispiam, insigni forma, fœdum quiddam atque obscœnum dixisset: Ex eburna, inquit, uagina plumbeum gladium educis.

Omnia octo. XXVI

Απανδεκτώ. id est, Omnia octo. Cũ nihil deesse significamus, aut cũ multa inter se similia uident. parœmiã hinc natã existimant. Stesichorus poeta in oppido Catana splendide sepultus fert, monumẽto diligenti quadã ratione ex omnib. octonis cõstructo, octo colũnis, octo gradibus, angulis octo. Atque hinc prouerbiũ increbuisse ἀπανδεκτώ. Meminit huius & Iulius Pollux in nono, agens de lusu taxillorũ, quẽ ait numeris cõstare, in quibus sit unus quem Stesichorius appellet, nimirũ octo, idq́ue cognominis sumptũ esse ab eius monumẽto. Sunt qui dicãt eũ, qui Corinthios in unã ciuitatẽ coegit, ciues uniuersos in octo tribus distribuisse, atque hinc ortũ uulgi sermonẽ. Neque desunt qui scribãt, idq́ue Euãdro, ut citãt, autore, octo deos esse, qui rerũ imperẽt summæ, ignẽ, aquam, terrã, cœlum, lunã, solem, mithrã, noctẽ. Mithrã aũt Persæ, eundẽ cũ sole existimãt. Rursum alij dicũt octo fuisse certaminũ species in Olympijs, atque inde ductũ adagiũ: Omnia octo. Quod si nobis quoque concedit in ęnigmate diuinare, nõ absurde natũ uideri potest à fabula, quã narrat Plutarch. in cõmentario de Dęmonio Socratis. Delijs ac cęteris Gręcis oraculo responsum fuisse apud Ægyptios, ita demũ malorũ finẽ fore, si aram, quæ in Delo erat duplassent. Qui cũ nõ intellexissent, quid sibi uellet oraculũ, ridicule duplatis singulis arę lateribus imprudẽtes solidũ octuplum effecerũt, ob inscitiã proportionis, quæ longitudine duplũ reddit. Cæterum hac in re consultus Plato geometriæ cum primis peritus, respondit deum Græcis imperitiã exprobrasse, monere, ut geometriæ darent operam. Delectatũ apparet hoc prouerbio Heliogabalum Imperatorem, cui morem hũc fuisse scribit Ælius Lampridius, ut simul ad cœnã uocaret octo caluos, octo luscos, octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo prælongos, & octo præpingues & obesos.

Omnia idem puluis. XXVII

Πάντα μία κόνις. id est, Omnia idem puluis. De indiscreta similitudine. Lucianus, ἀλλὰ πάντα μία ἡμῖν κόνις φασί. id est, Quin nobis omnia idẽ, quod aiunt, puluis. Alludens ad

defunctorum

defunctorũ cineres, inter quos nihil apparet discriminis. Confine illi, quod alio demonstrabimus loco, Eiusdem farinæ. Siquidem antiqui farinam pollinem uocabant.

Currus bouem trahit. XXVIII

Ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν ἑλαύνει. id est, Currus bouem ducit. de re quæ præpostere geritur. Veluti si uxor præscribat marito, si discipulus reprehendat preceptorẽ, si populus imperet principi, si ratio pareat affectui. Lucianus in Terpsiõe: Νῦν δὲ τὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν πολλάκις ἐκφέρει. id est, Nunc id euenit, quod uulgo dici solet: Plaustrum sępenumero bouem ipsum aufert. Translata metaphora à plaustris per decliue retro labentibus, unaq; secum bouem auferentibus.

Ab equis ad asinos. XXIX

Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους. id est, Ab equis ad asinos. Vbi quis à studijs honestiorib. ad parum honesta deflectit: ueluti si quis è philosopho cantor, è theologo grãmaticus, è mercatore caupo, ex œconomo coquus, è fabro fieret histrio. Quadrabit itẽ, ubi quis è cõditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Procopius sophista in epist. quapiã: τὸ δὴ λεγόμενον, ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν. id est, Iuxta prouerbiũ, ab equis ad asinos transiuimus.

Ab asinis ad boues transcendere. XXX

Huic diuersum est illud Plautinũ: Ab asinis ad boues transcendere. pro eo quod est, ex humiliore conditione ad ditiorũ partes transire. Sic enim apud Plautũ in Aulularia, Euclio, cuius pauperculi diues quidã expetebat affinitatẽ: Venit hoc mihi in mentem Megadore, te esse hominẽ diuitem, factiosum, me item esse hominem pauperum pauperrimum. Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentẽ uenit, te bouem esse, & me esse asellum. Vbi tecum coniunctus siem, ubi onus nequeã portare pariter, iaceam ego asinus in luto, tu me bos haud magis respicias, natus quàm si nunquam siem. Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat, neutrobi habeam stabile stabulũ, si quid diuortij fuat. Asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus. Hoc magnũ periculum est, me ab asinis ad boues transcendere. Hactenus Plautus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta, qui mihi in præsentia non succurrit.

Ab asino delapsus.

Ἀπ' ὄνου καταπεσών. id est, Ab asino delapsus. In eos dicitˀ, qui incõsulte quippiã agũt, & imperite: aut in eos, qui à præsentibus cõmodis, quibus ob inscitiam uti nesciũt, excidunt. Est aũt in Græcis uerbis faceta allusio ad finitimam orationem, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ. id est, à mente delapsus, tanq; uecors & mentis impotẽs. Vtitur hoc adagio Plato lib. De legibus iij. Δεῖν φαίνεται ἔμοιγε οἷόν περ ἵππον τὸν λόγον ἑκάστοτε ἀναλαμβάνειν, καὶ μὴ καθάπερ ἀχάλινον κεκτημένον τὸ στόμα, βίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν. id est: Mihi sanè uideṫ sermo uelut equus undiquaq; restringẽdus, ne tanq; os habens effrene, impetu abreptus, iuxta prouerbiũ, ab asino tanquam à mente excidat. Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus:

Κακῶς γὰρ ὄντως ἔσχες, ὥς γέ μοι δοκεῖς.
Ἵππους γ' ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεούς.
Τί δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου ἐκπεσών; id est,
Mali, ut uidetur, accidit tibi quippiam.
Ita per deos, equos agens, miser excidi.
Quid hæc ita, ut delapsus asino blatteras?

Primus uersus dicitur à Strepsiade Danistam irridente, quod pecuniã filio suo mutuo datam repetat. Alter est Danistæ, iuuenẽ tacita illusione notantis, qui studio alendorũ equorum pecuniã eam absumpserat. Tertius rursum Strepsiadis, dicentis illũ delirare, perinde quasi nõ ab equis, sed ab asino decidisset, hoc est ἀπὸ νοῦ, id est, à mente. Quandoquidẽ & Latinis Mente delapsi dicuntur, qui mẽte exciderũt. Suetonius in Augusto: Rectorẽ quoq; solitus apponere, ætate paruis, aut mente lapsis. Quidã huic quoq; prouerbio huiusmodi affingunt fabulam. Duo quidam, cum in desertis locis asinũ quempiam forte fortuna nacti essent, cõtendere inter sese cœperũt, uter eum uti suum domũ abduceret: nam utriq; pariter à fortuna uidebatˀ obiectus. Hac interim de re illis inuicẽ altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Atq; hinc prouerbium natum autumant. Mihi magis placet in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus, maxime quod animaduertam grãmaticis id studio

studio fuisse, ut omnibus adagijs fabulam aliquam, aut historiã, uel cõmentitiam adiungerent. Vt aũt Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo De magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dixit qui redacti essent ad inopiam.

Telluris onus. XXXI

γῆς βάρος. id est, Terræ onus. De homine uehemẽter inutili, qui nihil aliud quàm terram suo pondere grauet. Refertur inter adagia Græcanica, natũ ex Homero, apud quẽ Achilles Iliados σ. hoc pacto loquitur, indigne ferens ocium, & quod non ineat prælium cum reliquis copijs:

Ἀλλ' ἧμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id est,

Nauibus assideo telluris inutile pondus. Rursum in Odysseæ υ.

Οἶον μέν τινα τοῦτον ἔχεις ἐπίμαστον ἀλήτην,

Σίτου καὶ οἴνου κεχρημένον, οὐδέ τι ἔργων

Ἔμπαιον, οὔτε βίης, ἀλλ' αὔτως ἄχθος ἀρούρης; id est,

Quem tandem nobis erronem adducis edacem,

Enectumq́ꝫ fame, uiniq́ꝫ & panis egenum,

Artibus edoctum nullis, neqꝫ uiribus ullis

Pollentem, ac tantum telluris inutile pondus?

Vtitur eo Plato in Theæteto, οἴονται γὰρ ἀκούειν, ὅτι οὐ λῆροί εἰσιν, γῆς ἄλλως ἄχθη. id est, Existimant enĩ se non haberi pro nugis & inutilibus terræ oneribus. Nec illepidũ, nec prorsus, ni fallor, ἀπροσδιόνυσον est, quod memorat Athenæus lib. octauo: Stratonicus quidã citharœdus Corinthi peregrinabatur. Hunc cum anicula quædam fixis oculis intueretur, idq́ꝫ diu, tandem: Quid, inquit, tibi per deos uis mater, aut quid me sic cõtinenter intueris? Demiror, inquit illa, si matris uterus te decem menses ferre potuit, cũ ciuitas angatur, unum duntaxat diem te portans. In tales quadraret epitaphiũ, quod Timocreontis Rhodij poetæ, cæterũ uoracis ac bibacis sepulchro inscriptũ indicat Athenæus li. x.

Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν, καὶ πολλὰ κακ' εἰπὼν

Ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος. id est,

Multum edi, multumq́ꝫ bibi, mala plurima dixi in

Mortales, iaceo hic Timocreon Rhodius.

Arabius tibicen. XXXII

Ἀράβιος αὐλητής. id est, Arabius tibicen, aut, ἀράβιος ἄγγελος. id est, Arabius nuncius, In eos dici solitũ, qui à semel cœptis nunqꝫ desistunt. Quod uitij Flaccus cantoribus peculiare esse scripsit, ut iussi cantare, nunqꝫ adducant ut incipiãt: si iniussi cœperint, nunquam desinãt. Citat ex Menandro: ἀράβιον ἄρα ἐγὼ κεκίνηκα αὐλόν, Arabiã ego hercle tibiã excitaui. Meminit adagij Iul. Pollux, ca. De loquacibus, ad hũc modũ: ἀράβιος αὐλός. id est, Arabia tibia. Citat & Cantharus in Medea: Κιθαρῳδὸν ἐξηγείρατο ἀράβιον. id est, Citharœdũ excitauit Arabiũ. Celebratur Græcis & hic uersiculus de tibicine Arabio,

Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται. id est,

Drachma canit, sed quatuor compescitur.

Quod paululo precio prouocaret ad canendũ, nõ nisi magna mercede desisteret. Adagium hinc natum existimant, quod olim tibijs canendi artẽ non discebãt ingenui, tanquã sordidã, sed hãc sola mancipia exercebant, quæ plerũqꝫ ex Arabia producebãtur. Deinde ingenuis usqꝫ adeo placere cœpit, ut indoctus haberet, quisquis huius esset rudis, donec Alcibiades tibias abijceret, oris deformitate conspecta ad speculum. Conueniet & in eos qui laborãt morbo, quem Gręci uocant ἀπεραντολογίαν. id est, qui dicendi finem facere nesciunt. In quos extat illud Sophoclis,

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις ἥδεται λέγων ἀεί,

Λέληθεν αὑτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς. id est,

Quicunqꝫ gaudet continenter proloqui,

Is se grauem esse, quotquot adsunt non uidet.

Artem quæuis alit terra. XXXIII

Τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει. id est, Artẽ quæuis alit regio. Prouerbialis sententia, qua significatũ est, certissimũ uiaticũ esse eruditionẽ aut artificium aliquod. Nam hæc neqꝫ eripi possunt à latronibus, & quocunqꝫ terrarũ abeas, te comitantur, nihil adferentia sarcinæ.

cinæ. Suetonius scribit, aliquãdo Neroni prædictũ à mathematicis, fore ut imperio destitueret: unde uocẽ illã Neronis celeberrimã extitisse, τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει, quo maiore uenia meditaret citharœdicam artem, principi gratam, priuato necessariã. Itaq; cũ intelligeret sibi pereundũ, illud identidẽ dictitabat, Qualis artifex pereo, uelut indignum esset, qui tantus esset musicus, ut ubiuis gentiũ uiuere posset, nũc fame ad mortẽ adigi. Nec em̃ assentior hoc loco interpretũ sententiæ, qui locũ apud Suetoniũ hunc secus enarrant. Idem nullo cõuicio magis offensus est, q̃ quod quidã illum malũ citharœdũ appellasset. Idem euenit Dionysio Syracusano tyranno, qui imperio exutus Corinthi ludũ aperuit, ac pueros literas & musicã docuit. Apparet autẽ senarium esse, quem citat Suetonius, sed paucarũ syllabarũ cõmutatione deprauatũ: fortassis sic restituetur, τὸ τεχνίον γε πᾶσα γαῖα ἐκτρέφει.

Fert inter Græcorũ sentẽtias huiusmodi senarius, ab hoc prouerbio nõ admodũ dissidẽs: λιμὴν ἀτυχίας ἐστὶ ἀνθρώποις τέχνη. id est,

Ars ipsa inopiæ portus est mortalibus.

Hoc est, Vnicum confugiũ in egestate ars est. Vnde qui sapiunt, etiam si suppetat abunde res familiaris, tamen liberos suos opificiũ aliquod discere cogunt, quo si contingat, ut fortuna auferat opes, aut in exilium ire iubeantur, sit quo sibi uictũ parent. At nunc pleriq; quibus domi nihil est, in diuitũ familijs consenescũt: unde si pellantur, aut mendicandum sit, aut tollendũ quod non posuerunt, contra Platonis legẽ. Qui scripsit Cornu copię Latinum, citat simillimũ huic prouerbium, opinor, uulgo iactatum: Sua cuiq; ars pro uiatico est. Honestissimũ sanè uiaticum, modo ars sit honesta. Cæterũ nunc passim obambulant, quibus nulla est ars, sed condonationes ac dispensationes, ut uocant, emptas ac reuendendas, pro uiatico circumferunt.

Non eras in hoc albo. XXXIIII

Non eras in hoc albo, hoc est, Nõ eras in hoc numero. Translatũ ab albata tabula, in qua quondã scribebantur nomina iudicum. Plinius in præfatione historiarum mundi: Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. id est, non eras in eorũ numero, quos hæc lecturos credebã. Erat & Albũ prætoris, in quo leges & formulæ describebãtur. Pandectarũ lib. primo, tit. de Edendo, ex Vlpiano eum quoq; edere Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad album, & demonstret quid dictaturus sit. Atq; hoc sanè loco Aduersariũ nõ declarat eum quicum lis est, sed tabulas ex tempore notatas memorię gratia. In quẽ sensum M. Tullius usus est in oratione pro Roscio, idq; non semel. Andreas Alciatus existimat legendũ, Aduersaria, non aduersarium, libro Dispunctionum tertio. Item secũdo eiusdem operis libro, titulo primo, multa fit mẽtio de albo. Quintilianus lib. Institutionum xi. Quorũ alij se ad album & rubricas transtulerunt. uidelicet leguleios & formularios irridens, qui non ex libris Iurisprudentiũ, sed ex albo prætoris iuris scientiam discerent. T. Liuius Decadis primæ lib. ix. Ciuile ius repositum in penetralibus pontificũ euulgauit, fastosq; circa forum in albo proposuit, ut quando lege agi posset sciret. Apuleius metamorphoseos libro vi. meminit albi. Siquidem Iouẽ adlocuturũ deos, ita facit exordiri: Dei conscripti musarũ albo. Quibus in uerbis mihi subesse uidet obscura quidẽ, sed faceta allusio scriptoris ad deos à poetis confictos: quasi ij demum in deorũ numero sint, quos illic Musæ, quibus afflati scribunt poetæ, cõstituerint.

Oleo tranquillior. XXXV

Oleo trãquillior, Hyperbole prouerbialis, in homines minime iracũdos, leniq; ingenio præditos, à liquoris natura sumpta, quo nihil magis tacitũ magisq; lene. Plautus in Pœnulo: Ita hanc canẽ faciam tibi oleo tranquilliorẽ. Est autem usqueadeo tranquilla olei natura, ut mare quoq; rem omniũ sæuissimã tranquillet, atq; ob id urinantes aiunt oleum ore spargere, quod mitiget elementi naturã asperã, lucemq; deportet. Autor est Plinius lib. secundo. Idem confirmat Plutarchus: & cur ita fiat, rationẽ reddit in libello De causis naturalibus. Rursus in cõuiuialium quęstiuncularum Decade sexta, causam adferens cur Homerus inter tot liquores, oleum duntaxat appellarit ὑγρόν, id est, humidum, siue liquidum, ostendit oleo nihil inesse asperũ, sed undiq; lene esse, & ob id maxime reddere imagines more speculorũ. Preterea nec motũ aut percussum strepit, quemadmodum humores reliqui, nec luctatur cum igni, sed tacite pascit. Deniq; nõ est alius

liquor

liquor qui tam late diffundatur, cũ inungitur corpori, aut serius siccescat, aut æque mol liat ac leniat. Vtitur hoc adagio & Plato in Theæteto de scientia, placida ingenia, quæ leniter ac trãquille ad disciplinas & disputatiões accedũt, oleo molliter fluẽti cõparãs, ὁ δὲ οὕτω λείως τε καὶ ἀπταίστως καὶ ἀνυσίμως ἔρχεται ἐπὶ τὰς μαθήσεις καὶ ζητήσεις μετὰ πολλῆς τῆς πραότητος, οἷον ἐλαίου ῥεῦμα ἀψοφητὶ ῥέοντος, ὥστε θαυμάσαι τὸ τηλικοῦτον ὄντα οὕτω ταῦτα διαπράττεσθαι. id est, At hic adeo leniter ac circunspecte, simulq; expedite ingreditur ad disci plinas quæstionesq;, multa cum mansuetudine, olei in morem, citra strepitũ fluẽtis, ut admireris tantus cum sit, hæc ad eum modum agere.

Auricula infima mollior. XXXVI

Huic simillimum, quod M. Tullius usurpat in epistolis ad Q. fratrem libro secundo, Tu, inquiens, quemadmodum me censes oportere esse in Rep. & in nostris inimicitijs, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem. Ammianus libro decimonono: In alijs nimiũ seuerus, in hoc titulo, ima, quod aiunt, auricula mollior. Translata metapho ra ab ea auriculæ parte, qua non est aliud in humano corpore mollius, aut flexibilius, lentiusq;, ut quæ nec osse rigeat, neq; cartilagine durescat, neq; neruis intendatur.

Apio mollior, aut mitior. XXXVII

Απίου πεπαίτερος, Apio mitior. Simili figura dictum est à Theocrito,
Καὶ θὴν μὰν ἀπίοιο πεπαίτερος. id est,
Et iam certe apio mansuetior.
Est autem apius Græcis raphanus, auri pyri genus.

Spongia mollior. XXXVIII

Eiusdem est generis, τῆς σπογγιᾶς μαλακώτερος. id est, Spongia mollior. Sic enim assen tator quispiam loquitur apud comicum quempiam, citante Plutarcho in cõmentario De discrimine adulatoris & amici,
Εμὲ νικόμαχε πρὸς τὸν στρατιώτην τάξατε,
Αν μὴ ποιήσω πέπονα, μαστίγων ὅλον.
Αν μὴ ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον
Τὸ πρόσωπον. id est,
Nicomache me isti militi opponas uelim,
Nisi pepona loris, quantus est, effecero,
Nisi spongia illi molliorem qualibet
Reddidero uultum.
Ad eundem modum dicebant, pepone mollior. Theopompus apud Atheneum libro secũdo, Μαλακώτερα πέπονος καὶ σικύου μοι γέγονε. i. molliora mihi pepone & cucumere facta sunt. Ad hanc formã pertinet, quod idem citat ex Epicharmo, πραΰτερος ἔγωγε μαλάχης. i. Mitior equidem malua. quod ea herba uim habeat leniendi. Item, Cinædo mollior. Plautus in Aulularia, Ita fustibus sum mollior magis, quàm ullus cinædus. Nã prisci saltatores & pantomimos cinædos uocabant, quod cum gesticulatione canerẽt. Similiter Catullus,
Cinæde Thalli mollior cuniculi capillis.

Felicibus sunt & trimestres liberi. XXXIX

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. id est,
Felicibus sunt & trimestres liberi.
Senarius prouerbialis in principum ac diuitum felicitatem, quibus per adulationẽ om nia laudi uertunt, quiq; sibi nihil nõ licere putant, adeo ut quod in homine plebeio per inde ut summum scelus damnatur, in illis uirtutis titulo celebretur. Vnde nata sit parœ mia, Suetonius Trãquillus declarat, Claudij Cæsaris uitam his uerbis exordiens: Patrẽ Claudij Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Liuia cum Au gusto grauida nupsisset, intra mensem tertium peperit, fuitq; suspicio ex uitrico per a dulterij consuetudinem procreatum. Statim certe uulgatus est uersus,
Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. id est,
Potentibus sunt mensium & partus trium.
Nã mẽse septimo, decimo, & undecimo, legitimi sunt partus: quarto & octauo, neq; ui tales fere, & perq; rari: mẽse tertio, nulli partus editi legũtur. Autor Plinius li. 7. cap. 5.

Aurem uellere. XL

Aurem uellere, ueteres dicebãt admonere: à prisco ritu sumpta figura, quo in ius ducturi quempiam aurem uellicabant, attestantes eum, quem quasi testẽ meminisse uolebant. Inde Horatianum illud in Sermonibus, Et licet attestari, ego uero Oppono auriculam. Siquidẽ ut frons antiquitus erat sacra Genio, ueluti scribit in Maronis Silenũ Seruius, ut digiti Mineruæ, genua Misericordiæ, ita auris Memoriæ deæ, quam Græci μνημοσύνην uocant. Virgilius in Sileno,

Cum canerem reges, & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit pastorem, Tityre pingues
Pascere oportet oues, diductum dicere carmen.

Quod imitatus Calphurnius in Bucolicis: Vellit nam sæpius aurem
Inuida paupertas, & dicit, uilia cura.

Nonnihil decoris adiunxit prouerbio Calphurnius, quod ad rem transtulit. Quanquã potest paupertas hoc loco pro dea accipi. Seneca li. De beneficijs quarto: Nec tanquã munus dabo, sed uerba mea redimam, & aurẽ mihi peruellam, dãno castigabo promittentis temeritatem. Rursus libro secũdo, Loquar mecum & mihi aurem peruellã. hoc est, ero mihiipsi monitor, ne similiter peccem. Vtitur in hunc modum & alijs aliquot locis, ut in epistola quadã: Sit ergo aliquis custos, & aures subinde peruellat, abigatq; rumores, & reclamet populis laudantibus.

Alter Hercules. XLI

Prouerbialis hyperbole, οὗτος ἄλλος ἡρακλῆς. id est, Hic alter Hercules. De uiro præstrennuo ac laborum tolerãtissimo. Extat hoc titulo fabula quæpiã ex Menippeis Terentij Varronis, mirũ ni prouerbiali. Aristoteles libro Moralium Eudemiorũ 7. ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶν, ὥσπερ ἡ παροιμία φησίν, ἄλλος ἡρακλῆς ἄλλος οὗτος. i. Nã amicus cupit esse, sicuti prouerbio dicitur, alter Hercules, alter hic. Plutarchus scribit id cognominis uulgo Theseo attributũ, qđ multa fortiter patraret exẽplo Herculis. Laertius in uitis philosophorum ostendit & Cleanthem philosophũ alterũ Herculem uulgo dictũ fuisse, quod esset omnium laborum patientissimus, adeo ut noctu hauriẽdo è puteo aquã uictum diurnũ pararet, unde & φρεάντλης dictus pro Cleanthe, & nihilo tamen segnius egregiam operam interdiu nauaret philosophiæ. Clearchus apud Zenodotum aliã fabulam adfert, unde hoc sit natum adagium. Ait enim Briareũ, qui & ipse Hercules dictus est, profectum Delphos, sublatis inde thesauris aliquot ac monumentis, ex ijs quę eo in loco seruabantur, iuxta ueterẽ quandã cõsuetudinem, ad columnas, quas Herculis cognominant, sese contulisse, atq; itidẽ illis, quæ illic erant, fuisse potitũ. Deinde Tyrium Herculẽ uenisse Delphos, ut oraculum consuleret, deumq; respõdisse, οὗτος ἄλλος ἡρακλῆς. id est, Hic alter Hercules. atq; oraculum in adagionem abijsse. Nec desunt qui huius dicti originem referãt ad Titormũ quendã bussequam, qui multis exemplis Milonem superarit. Is se profitens superatum, sublatis in cœlũ manibus dixit, ὦ ζεῦ, μὴ τοῦτον ἡρακλῆν ἡμῖν ἕτερον ἔσπειρας; O Iupiter, num hũc nobis Herculem alterum genuisti? Huc pertinet illud Theocriti in Pastoribus,

φαντί νιν ἡρακλῆα βίῃ καὶ κάρτεϊ ἐρίσδειν. id est,
Viribus Alcidæ hunc certare & robore dicũt. Subijcitq; pastor,
κἠμ' ἔφαθ' ἁ μάτηρ πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω. id est,
Me quoq; Pollucem mater præcellere dixit.

Erat enim hic excellens in pugilum certamine. Et Gręculus adulator apud Iuuenalẽ diuitem imbecillum Herculi æquat, Antæũ procul à tellure tenenti. Macrobius li. Saturnalium 3. scribit in hũc modum: Salios autem Herculi propter ubertatẽ doctrinę altioris assignat, quia is deus & apud Pontifices idẽ qui & Mars habetur. Et sanè ita Menippea Varronis affirmat, quæ inscribitur, ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς, quia cũ de Hercule multa loqueretur, eũdem esse cũ Marte probauit. Apud Latinos quoq; Ruticello cuidam prodigiosis uiribus, Herculis nomen attributũ. Is mulũ suum tollebat, ut scribit M. Varro, citante Plinio lib. 7. At Hippocrati medico, quod pestilentiam ab Illyrijs uenientẽ prędixisset, dimissis ad auxiliãdũ circa urbes discipulis, Græcia ob meritũ eosdẽ decreuit honores quos Herculi, nam & is ἀλεξίκακος habitus est. Autor idem Plinius eodẽ lib.

Quin nomē hoc Herculis uidetur uulgari sermone ad omnes uiros egregie fortes trā ferri solere, nō aliter q̄ Catonis ad graues & sapientes. Nā Varro quadragintatres Hercules enumerat, additq; hoc nomine honoratos fuisse omnes, qui fortiter quippiā egissent. Testatur & Macrobius in Saturnalibus hoc nominis cōpluribus fuisse cōmune, & ante Amphitryōis priuignū. Sic & Achilles appellabant̄ insigni fortitudine duces: quorū de numero fuit Lucius Siccius Dentatus, ob ingentē fortitudinem Romanus Achilles appellatus, quod centum & uiginti prælijs cū hoste pugnasset, nec ullā haberet cicatricē auersam. Autor A. Gellius libro secūdo, capite undecimo. Deniq; rationē aut argumentum Achilleum uocant, quòd sit insuperabile & insolubile.

Bipedum nequissimus. XLII

Bipedum nequissimus, de homine uehemēter improbato, quiq; uel pecudes nequitia superet. Dictū est in Regulū quendā oratorē, quē Plinius in epistolis subinde suis pingit coloribus, ubi & adagium hoc refertur: sed ante hunc Cicero torserat in Clodiū in oratione pro domo sua: Hoc tu proscriptore, hoc cōsiliario, hoc ministro, omniū nō bipedum solum, sed etiā quadrupedū impurissimo Remp. perdidisti. Cōsimili figura Alexander imperator apud Ælium Lampridiū: Nuper certe patres meministis, cū ille omnium non solum bipedum, sed etiam quadrupedum spurcissimus, Antonini nomē præferret: Heliogabalum significans, imperatorum unū omnium effœminatissimū, & quem optimo iure Romanū Sardanapalū possis dicere. Addit autem in hoc sermone nominis generalitas gratā quādam & nouam ἔμφασιν, quemadmodum & Nullum animal, pro nullo homine uulgo dicimus.

Adamantinus. XLIII

Ἀδαμάντινος. id est, Adamantinus, ꝓ eo quod est inexorabilis, aut infatigabilis. Huic prouerbio incredibilis huius lapidis duricies locum fecit: de qua Plinius lib. 37. scribit ad hunc modū: Incudibus adamantes deprehenduntur, ita respuētes ictum, ut ferrū utrinq; dissultet, incudesq; etiam ipsæ dissiliāt. Quippe duritia inenarrabilis est, simulq; ignium uictrix natura, & nunquam incalescens. Vnde & nomen indomita uis, Græca interpretatione accepit. Hactenus Plinius. Vnde quicquid inuictū atq; inexpugnabile, id adamantinum uocamus. Hesiodus,

Ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχε κρατερόφρονα θυμόν. id est,
Durus at his animus solido ex adamante creatus. Theocritus in Amaryllide,
Καὶ κέμ' ἴσως ποτίδῃ, ἐπεὶ οὐκ ἀδαμαντίνα ἐντί. id est,
Me quoq; respiciet, neq; enim est adamantina forsan.

Eodem pertinet quod Homerus Vulcanū fingit, adamantinis uinculis irretientē Venerem & Martem, quod Maro portas & colūnas inferorū ex adamante fabricatus est. Socrates in Gorgia Platonis rationes adamantinas uocat. id est, inexpugnabiles. Rursus li. de Rep. 10, ἀδαμαντίνως ἔχειν dixit, ꝓ firmiter tenere, ἀδαμαντίνως δεῖ δὴ τὴν ταύτην δόξαν ἔχοντα, εἰς ἅδου ἰέναι. id est, Oportet nimirum adamantine sententiā hāc obtinentē ad inferos proficisci. Plutarchus in uita Dionis, ἐκ δὲ τούτου προϊοῦσα καὶ νεμομένη διὰ μικρόν ἡ περὶ τὸ μειράκιον ἄνεσις, τοὺς ἀδαμαντίνους δεσμοὺς ἐκείνους, οἷς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος ἔφη δεδεμένην ἀπολιπεῖν τὴν μοναρχίαν, ἐξέτηξε καὶ διέφθειρεν. id est, Ex hoc autem progressa ac paulatim serpens circa adolescentem remissio, adamantina illa uincula, quibus senior Dionysius dixerat se relicturū astrictam monarchiā, soluit ac perdidit. Horatius in Odis:

Quis Martem tunica tectum adamantina. Item alibi:
Si figit adamantinos
Summis uerticibus dura necessitas Clauos.

Itidem Augustinus aduersus Manicheū: Sed cū ostēdere cœpero certas necessariasq; rationes, quæ illas propositiones adamantinis, ut dicitur, catenis innexę cōsequuntur. Deniq; scriptoribus aliquot propter infatigatam studij tolerantiam, adamātini cognomen inditum, ut Didymo grāmatico, & Origeni Theologo. In consimilem sensum usurpat Pindarus in Isthmijs encomio quinto, laudans Lamponem quendam inter fortes fortissimum, qualis est Naxia cos inter reliquas:

Φαίης κέ νιν ἄνδρ' ἐν ἀεθληταῖσιν ἔμμεν
Ναξίαν πέτραις ἐν ἄλλαις

χαλκοδάμαν τακόναν. id est,
Diceres sanè eũ uirũ inter athletas esse Naxiã in cæteris saxis ferriq; domitricẽ cotem. Plinius lib. 36. cap. 7. meminit Naxij marmoris, quod diu fuit in precio, & hinc cotes dictas Naxias, quæ in insula Cypro nascerẽtur. Est aũt Naxus una Cycladũ haud procul à Paro, cuius marmora celebrant̃ ob cãdorẽ. Pindari interpres ponit Naxũ hãc in Creta, quid sequutus incertũ. Plinius ponit Naxũ oppidũ in Sicilia. Stephanus indicat hoc nomẽ ut pleraq; sunt, cõpluribus locis esse cõmune. Addit Creticã cotem appellatã Naxiã, quæ eadẽ dicta sit ναξιάς. Subindicat autẽ, hoc prouerbiũ magis ꝑtinere ad dijudicandũ & prodendũ quod fallebat, quàm ad robur, quemadmodũ ante de Lydio lapide diximus. Vnde cõsiderandũ an in Plinio pro Cypro legendum sit Creta, aut Naxo.

Ferreus, Aheneus. XLIIII

Simili figura, ferrea atq; ahenea dicunt̃, quæ solida firmaq; significamus. Vergilius,
Non mihi si centum linguæ sint, oraq; centum, Ferrea uox.
Quo quidem in loco uidet̃ expressisse illud Homericum ex secundo Iliados libro,
οὐδ᾽ εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ᾽ εἶεν,
φωνὴ δ᾽ ἄῤῥηκτος, χαλκεῦν δέ μοι ἦτορ ἐνείη. id est,
Non mihi si sint ora decem, totidem quoq; linguæ,
Vox infracta, animusq; mihi simul æreus adsit. Horatius in prima epistola,
Hic murus aheneus esto.
de decreto animi non conuellendo. Homerus Iliados X.
Ἦ γάρ σοί γε σιδήρεος ἐν φρεσὶ θυμός. id est,
Ferrea nimirum tibi mens in pectore clausa est. Idem Odysseæ E.
οὐδέ μοι αὐτῇ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι σιδήρεος, ἀλλ᾽ ἐλεήμων. id est,
Neq; enim mihi scilicet ipsi
Ferreus est animus sub pectore, sed miserescens.
Et Iliados Ψ. Σιδήρεον μένος τοῦ πυρός. id est, Ferream incendij uim dixit,
Ἐν δὲ πυρὸς μένος ἧκε σιδήρεον. id est,
Ferrea uero ignis uenit in præcordia uirtus.
Paulo diuersius est, quod Cicero Attiliũ ferreũ scriptorẽ uocat, pro duro atq; imperito. Nã in artibus dura dicũtur, quæ parũ sunt artificiosa: cõtra mollia, quæ summa arte perfecta. Verba M. Tullij lib. De finib. primo, sunt hæc: Electrã tamẽ male cõuersam Attilij mihi legendam putem. De quo Licinius, ferreũ scriptorẽ: uerũ opinor scriptorẽ, ut tamen legendus sit. Eundem in libris De diuinatione, durissimũ & malũ poetã uocat.

Cornea fibra. XLV

Neq; dissimili figura dixit Persius, Neq; enim mihi cornea fibra.
Nam cornua & durissima sunt, & sensu carent, quemadmodum & ungues. Quanquã potest & à corno arbore corneum dici, cuius lignũ durissimum esse constat. Persij carmen in prima satyra sic habet,
Non ego cum scribo, si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara auis est, si quid tamen aptius exit:
Laudari metuam. neq; enim mihi cornea fibra est.
Vnde qui carent humanis affectibus, robur, adamantem, silicem, ferrum, cornu in pectore gestare dicuntur.

Aiacis risus. XLVI

Αἰάντειος γέλως. id est, Aiacinus risus. In eos, qui temere ac uecorditer ridẽt: Id qđ apposite dicet̃ in homines mortiferis uoluptatib. gaudẽtes, breui perituros: aut qui male factis gaudent, mox pœnas daturi. Cuiusmodi risum eleganter describit Homerus in Odyss. Υ. Μνηστῆρσι δὲ Παλλὰς Ἀθήνη
ἄσβεστον γέλον ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα.
οἱ δ᾽ ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν.
αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ᾽ ἄρα σφέων
δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ᾽ ὠΐετο θυμός. id est,
Deinde procis risum commouit diua Minerua
Haud compescendum, mentemq; excussit: at illi

Protinus attoniti malis risere alienis.
Mandunt interea tabentes sanguine carnes.
Lumina complentur lachrymis,mens anxia mœret.

Adagiũ natũ est ex historia Aiacis.Is adeo grauiter tulisse legit Vlyssem sibi prelatum in capessenda successione armorũ Achillis,ut præ dolore in insaniã uersus sit: itaq; gladio districto in gregem pecorũ insilijt,existimãs sese Grecorũ copias cædere. Tũ duos quosdam maximos sues à trabe suspensos flagris cecidit,arbitrãs hos esse Agamemnonem atq; Vlyssem,quorũ alteri ut iudici,alteri ut uictori potissimũ erat iratus. His igitur suibus plurimo cũ risu insultauit,addens conuicia quęcunq; suggerebat splẽdida bilis.Deinde posteaq̃ resipuisset,partim pudore,partim metu sibi mortem cõsciuit. Nec intẽpestiuiter torquebit in eos,quib.risus oboritur nulla de causa,quẽ uulgo dicũt, aut insaniæ,aut stultitiæ argumentum esse. Attestatur & sen[illegible]ius ille prouerbialis,

γελᾷ δ᾽ ὁ μωρὸς, κἄν τι μὴ γελοῖον ᾖ. id est,

Ridet fatuus,ut nulla risus causa sit.

Canis uindictam. XLVII

Κυνὸς δίκην.id est,Canis uindictam. Macedonicum adagium in eos,qui præter expectationem pœnas dant ijs,quos aliquãdo læserunt. Natum ab Euripidis tragici poetæ interitu.In Macedonia uicus quispiam est,qui Thracum dicitur, propterea quod olim à Thracibus sit inhabitatus.Hic cũ canis quidam Archelai regis aberrasset,Thraces de more suo mactatum sacrificarũt,ac deuorarunt.Quod ubi comperisset Archelaus, talentum eis mulctam dicit. Verũ cum illi soluendo nõ essent,Euripidẽ subornarũt, qui regem exoraret ut sibi mulctam remitteret,ita ut fecit.Postea uero cũ Euripides in sylua quadam solus esset,& Archelaus à uenatu reuerteretur,canes Euripidem cinctũ discerpserunt,deuorarunt q;.Existimatum est autẽ,eos canes ex eo prognatos fuisse cane, quem Thraces sacrificarant.Hinc adagiũ apud Macedonas increbuit,Canis uindictã, subaudiendũ passus est,aut aliud cõmodius. Valerius Maximus libro 9. capite de morte non uulgari,refert Euripidem cũ ab Archelao rege Macedonũ cœnæ adhibitus fuisset,domum à conuiuio repetẽtem,à canibus fuisse discerptũ.Eos canes ab æmulo quopiam immissos fuisse, cõfirmat A.Gellius Noctiũ Atticarũ libro 15. capite uigesimo. Suidas addit,hos æmulos fuisse Arrideum Macedonem,& Crateuam Thessalum poetam,quos Euripidis gloria urebat.Hi finxerunt eum à regijs canibus dilaceratũ fuisse. Sunt qui narrent,eum nõ à canibus,sed à mulieribus fuisse dilaniatum, cum intẽpesta nocte Craterum adolescentem peteret,Archelai amasiũ. Testatur enim & Gellius Euripidem μισογύνη,id est,mulierum osorem fuisse.Sed quod ad superiorẽ attinet opinionem,fabulam non usq;quaq; dissimilem narrat Plutarchus in dialogo De cõparatiõe terrestrium animantiũ & marinorum:Pyrrhus,inquit,rex iter faciẽs canem reperit,corpus hominis interfecti seruãtem:cumq; cognouisset eum tertiũ iam diem impastũ manere,nec à cadauere diuelli, iussit extinctũ sepeliri, canem secum adducendũ curauit. Paucis post diebus militum delectus est actus,omnesq; regem sedẽtẽ preteribãt. Aderat & canis,quietus interim,donec domini interfectores prætereũtes cõspicatus est: in hos protinus iratus,cum clamore irruit,ac sæpius allatrauit,subinde respectãs Pyrrhũ: adeo ut non solum ipsi Pyrrho,sed & omnibus qui aderant,suspicio nasceret. Proinde cũ & alię nõnullę cõiecturæ,ita ut fit,accederet aliunde,duo comprehensi sunt,& facinus cõfessi,supplicio sũt affecti.Addit,& Hesiodi interfectores,ab ipsius cane ꝓditos, suppliciũ dedisse.Subijcit his,quod sua memoria dicit accidisse:Quidã irrupit in Æsculapij templũ,sublatis aureis & argenteis aliquot monumẽtis,clàm & ignotus, ut putabat,aufugit.At canis templi custos,cui nomen Capparus(nã indignus qui periret ἀνώνυμος)cum uideret neminem æditeorum sua uoce cõmoueri, fugientem sacrilegũ est insequutus,ac primum quidem saxis petitus,haud tamen discedebat:Exorto die nõ accedebat propius,sed procul oculis obseruans sectabatur, nec cibũ obiectũ capiebat. Rursum iuxta dormiẽtem cubabat & ipse, & abeuntem ad cõsimilem modũ insequebatur:quod si qui uiatores fuissent obuij,ijs cauda adblandiebat, in illum unũ latrabat ac sæuiebat.Hæc cum ab alijs alij didicissent, simulq; & canis & hominis figurã cognouissent, sacrilegũ apprehẽderũt,& ad suppliciũ duxerunt, cane præcedente hilari iam

ac gestiente, quod maleficũ esset uenatus. Vnde ei cani de publico pastus decretus est, eiusq; rei cura sacerdotibus mandata. Verum ut ad prouerbiũ redeamus, apparet apte dici posse & in hũc sensum, quoties autor illati mali dissimulat. Veluti cũ ueneno tollitur inimicus, & spargitur in uulgũ rumor, illum febri perisse: aut cũ princeps immissis in ędes alicuius satellitib. omnia diripit, & fama dissipatur, à latronibus fuisse spoliatas: aut cũ tyrannus subuertit eum cui male uult, deinde facti inuidia confertur in magistratus tãquam illo inscio fecerint. Videtur hinc fluxisse, quod hodie passim apud Germanos dictitant, ubi quid accidit incommodi certi, incerto autore, quodq; nemini possis imputare, Id canis accidisse morsu.

In tuo regno. XLVIII

Quod cuiusq; priuatum est, regnum eius dicitur. Inde & Melibœus Vergilianus,
Post aliquot mea regna uidens mirabor aristas.
Scæuola apud Ciceronẽ in Oratore, Id nisi in tuo regno essemus, nõ tulissemus. id est, in tua uilla. Nam Crasso loquitur in Tusculano, quæ uilla tum erat Crassi. Quinetiã uulgo iactatur adagiũ, Suæ quenq; domi regẽ esse: quod tamẽ ab ipsa usq; antiquitate manasse uidetur. Quandoquidẽ apud Homerum Odysseæ A. uersiculus hic extat,
Αὐτὰρ ἐγὼν οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο. id est,
Ædibus in nostris ego regem gessero sane.

In tuo luco & fano est situm. XLIX

In tuo luco & fano legit̃ apud Plautũ, pro eo quod est, in tua potestate, tuo arbitrio, tua tutela, tua manu. Translatũ à fanis & lucis, numinibus dicatis. Nonnihil diuersum est qđ ait M. Tullius in oratiõe pro Aulo Cecinna: In meis castris præsidijsq; uersaris. id est, mecum facis, & pro me pugnant quæ dicis.

Intra suas præsepes. L

Simili figura dicit Plautus in Cassina, Scit, si id impetret, futurũ quod amat intra pręsepeis suas. pro eo quod est, certum ac paratũ. Nã quod intra septa nostra clausum sit, id tuto certoq; possidemus. Dictum est autẽ in senem dãtem operam, ut ancilla quam amabat, uillico suo nuberet, hoc quidẽ consilio, ut insciente uxore, cũ liberet, ea ruri potiretur. Idem in Rudentibus, Ad herum arbitrum uocat me hic intra præsepes meas.

In ęre meo est. LI

Quem nobis officijs obstrictũ significamus, ita ut iam totus certoq; noster sit, eũ in ære nostro dicimus esse. Nã antiquitus omnis pecunia ærea erat, auri usu nondũ reperto in feriẽdis nomismatis. Memini legere apud Ciceronem libro Epistolarũ familiariũ decimotertio: Et mehercle semper sic in animo habui, te in ære meo esse, ꝓpter Lamiæ nostri cõiunctionem, & singularẽ necessitudinem. Item libro decimoquinto: Marcũ Fabium quod mihi amicum tua commẽdatione das, nullum in eo facio quæstũ. Multi enim anni sunt, quum ille in ære meo est, & à me diligitur.

A teneris unguiculis. LII

Ἀπὸ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων, id est, A teneris unguiculis. pro eo quod est, à prima pueritia. Translatum à catulis, quorũ unguiculi nondũ duruerunt. M. Tullius, A teneris, ut Gręci dicunt, unguiculis. Flaccus in Odis,
Et incestos amores De tenero meditatur ungui.
Plutarchus in libello De puerorũ institutione, ὡς ἂν γνήσιοι καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὀνύχων ἀγαπῶσι τὰ τέκνα. id est, Vt intrinsecus, & quod dicit̃, ab unguiculis amẽt liberos. hoc est, à prima statim infantia. De matribus loquitur, quæ suis uberibus lactãt fœtus suos.

Ab incunabulis. LIII

Eũdẽ habet sensum, Ab incunabulis, id est, à primis uitæ rudimentis. Plautus in Pseudolo, Sed hic seruus Carysto huc q aduenit, quid sapit usq; à cunabulis? Itẽ Titus Liuius, Ab incunabulis imbutũ odio tribunorũ. M. Tullius oratoris incunabula uocat primam illam à fundamentis institutionem. Et Vergilius,
Gentis cunabula nostræ.
Aurelius lib. Pandectarũ primo, titulo de officio præfecti prætorio, His cunabulis pręfectorum autoritas initiata intantũ meruit augeri, ut appellari à præfectis prætorio nõ possit. Aristoteles in Ethicis lib. 2. dicit, ἐκ νηπίων, ἐκ νέων. Quorum posterius citat ex
Platone.

Platone. Est autē is locus apud Platonem lib. De legibus decimo, νῦν δὲ πειθόμενοι τοῖς μύθοις οὓς ἐκ νέων παίδων ἔτι ἐν γάλαξι τρεφόμενοι, τροφῶν τε ἤκουον καὶ μητέρων, &c. id est, Nūc uero credētes fabulis, quas à pueris quū adhuc lacte aleremur, à nutricibus ac matrib. audiuimus. Similiter & Crepundia pro prima ætate accipiuntur.

Cum lacte nutricis. LIIII

Cognatum est his quę superius retulimus, ab incunabulis, à teneris unguiculis. Cicero Tuscul. quæst. lib. 3. Nunc autē simul atq; æditi in lucem & suscepti sumus, in omni continuo prauitate, & in summa opinionum peruersitate uersamur, ut pene cum lacte nutricis errorem suxisse uideamur.

Ante uictoriam encomium canis. LV

Πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις. id est, Ante uictoriam encomiū canis. In eū, qui præpropere gloriatur, re nondū confecta. Nam apud Græcos, qui rē strennue gessissent in bello, oratione quapiam aut carmine laudabātur: quę laudatio proprie encomiū dicit̄. Extat em̄ Theocriti carmen in laudem Ptolemæi, cui titulus, Encomiū, & Luciani Demosthenis encomium. Apud Romanos, ouationes, supplicatiōes, triumphi, præmia uirtutis erāt: unde liceat dicere, Antequā uiceris, triumphū paras. Plato in Lyside, πρὶν νενικηκέναι, ποιεῖς τε καὶ ᾄδεις εἰς ἑαυτὸν ἐγκώμιον. id est, Priusquā uiceris, & facis & canis de teipso encomiū. Nō abludit hinc, quod ait Plato in Theęteto, φαινόμεθα ἀγεννοῦς ἀλεκτρυόνος δίκην πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. i. Videbimur galli ignaui more priusquā uicerimus, à sermone desilientes canere. Siquidē hic mos animanti cātu uictorē se testari. Huc pertinet illud qđ alibi retulimus ex Solonis autoritate, ὅρα τέλος μακροῦ βίου. Tū illud Pindari in Isthmijs, ἔστιν δ' ἀφάνεια τύχας καὶ μαρναμένων, πρὶν τέλος ἄκρον ἱκέσθαι. id est, Est aūt incerta fortuna etiā pugnantiū, priusquā ad summum finem perueniatur.

Omnes attrahens ut magnes lapis. LVI

Πάντας γ' ὑφέλκων οἷα μαγνῆτις λίθος. id est,
Cuncta attrahens haud aliter ac magnes lapis.

Hoc carmen Suidas citat ex Piside. Videtur ꝓuerbiale. Metaphora ducta à natura lapidis, ferrum ad se trahentis, & attractum tenentis, quem quidam eundē putant cum eo, quem Heracleū uocāt, cuius alibi mentionē fecimus in prouerbio, Lydius lapis. Hoc miraculi Plinius uerbis attollit lib. 36. cap. 16. ad hunc modū, Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusq; tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit, & patitur mores, trahiturq; à Magnete lapide: domitrixq; illa rerum omniū materia, ad inane nescio quid currit, atq; ut propius uenit assistit, teneturq;, & cōplexu hęret, Sideriten ob hoc alio nomine appellant: quidā Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore, ut autor est Nicāder, in India repertus. Hactenus Plinij uerba reddidimus. Inter multas Magnetis species Æthiopicū cōmemorat, attractu usq; adeo efficaci, ut non ferrū modo, uerumetiam alterum Magnetem ad se trahat. Eoq; tātus huius lapidis honos, ut argento expendi soleat. Cōmemorat & Hæmatiten non perinde in attrahēdo ferro uiolentum, sed alio insignem miraculo. Siquidem ut est colore sanguineo, nam hinc etiam uocabulū, ita si teratur, sanguinem reddit. Huius igitur lapidis tam prodigiosa uis, ꝓuerbio locum fecit. Citat Suidas Euripidem ex Oeneo,

Ὥς τε μαγνῆτις λίθος
Τὴν δόξαν ἕλκει, καὶ μεθίστησιν πάλιν. id est,
Sicuti Magnes lapis
Mentem trahit, transfertq; rursum ac demouet. Confine est illi, quod alibi diximus,
Ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, ὡς ὁ καικίας νέφος. id est,
Ad se attrahens, ut Cæcias nubes trahit.

In syluam ligna ferre. LVII

In syluā ligna ferre, est aliquem ijs rebus augere uelle, quibus ipse maximè abūdet. Horatius in Sermonibus,

Atq; ego cum Græcos facerem natus mare citra
Versiculos, uetuit me tali uoce Quirinus
Post mediam noctem uisus, cum insomnia uera,
In syluam non ligna feras insanius, ac si

Græcorum malis magnas implere cateruas.
Eadem ratione dicimus, In mare deferre aquam: quorum utrunque nos in epigrammate quodam coniunximus,
Largiri numeros tibi Petre, hoc est,
Syluæ ligna, uago mari addere undas.
Vtrunque congruit cum eo, quod alio retulimus loco, Vlulas Athenas.

Lumen soli mutuas. LVIII

τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις. id est, Lumen soli mutuum das. Cũ docemus doctissimũ, monemus uehementer prudentẽ: aut cum conamur exponere, quę per se sunt clarissima: aut sermone celebrare, quæ sua spõte sat illustria sunt. Sol enim fons omnis luminis putat', qui lucẽ mutuare solet, nõ mutuo accipere. Refertur in ijs collectaneis, quæ Plutarchi titulo circumferuntur. Est simile quiddam apud Fabium de ijs qui per se clara conant' illustrare, eos perinde facere, quasi si quis studeat clarissimo soli mortale lumẽ inferre.

Fontes ipsi sitiunt. LIX

Fõtes ipsi sitiunt. Ironia prouerbialis in eos, qui petũt ab alijs quod ipsis affatim abũdet domi. Cicero ad Q. fratrem, Tibi quod rogas, quoniã ipsi fontes iam sitiunt, si quid habebo spacij, scribã. Significat fratrem magis abũdare uersibus, quos tamẽ à se petat, perinde quasi carminum indigens. Idem ad Atticum libro 12. Non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad κρήνην eum uenisse, ut scribis, in tantis pręsertim angustijs.

Ipsa olera olla legit. LX

Ipsa olera olla legit. In eos quadrabit, qui suum ipsorum uitium in aliud quippiã reijciunt: aut qui sic ad scelus aliquod quasi facti sunt, ut non possint nõ peccare. Catullus in Cæsarem:
Mentula mœchatur, mœchatur mentula certe.
Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.
Nam olla coquendis oleribus nata est: uel quod absurdissimũ sit, si quis dicat ollã legere olera quæ non coquet, nisi si quis immiserit. Non igitur olla in causa est, sed qui inijcit mala olera. Nõ est admodũ huic dissimile, quod ex Homero ceu prouerbiale citat Tertullianus: Ipsum ferrum uirum attrahit. Id à nobis alio dictũ est loco, in prouerbio Tollẽda mali occasio. Item, Ipsa olla lenticulam attigit.

Oedipi imprecatio. LXI

οἰδίποδος ἀραί. id est, Oedipi imprecatio. De tragicis & ingentib. malis. Qui Græca colligunt adagia, citant ex Æschylo huiusmodi fabulã: Eteocles & Polynices, de more patri ex unoquoque sacro partem anteriorem mittebant. Cum autẽ aliquando per imprudentiam atque incogitantiam, coxam, hoc est, posteriorẽ partem misissent, ille existimans id non obliuione, neque imprudentia, sed contumeliæ causa factũ, imprecationib. diris eos est execratus. Alij narrãt, Oedipũ, simul atque cognouisset se parricidã esse, tũ autem cum matre cõsuetudinem habuisse, suis ipsius manibus oculos sibi eruisse. Quæ res ubi eius loci incolis cognita est, Oedipũ expulerũt urbe. Ille in exiliũ abiens, filios, quod patrem in calamitate non defenderent, execrationibus deuouit. Quæ quidẽ neutiquam irritæ fuerunt: nam iuuenes mutua cęde extincti sunt, Mater sibi mortem cõsciuit, Oedipus ipse fulmine ictus interijt. Cuiusmodi autem fuerint huiusmodi imprecationes, Diogenes Cynicus apud Laertiũ propemodũ indicat, qui per iocũ dicere solitus erat, sibi τὰς τραγικὰς ἀρὰς, id est, Tragicas execratiões occurrisse. Esse enim sine domo, sine ciuitate, priuatũ patria, pauperem, palantem, uitam in diem agentẽ. Sophocles in Tyranno, fingit Oedipum ignarum etiamnũ de quo Phœbus dixisset exigẽdo, tanquã qui ciuitatem suis sceleribus pollueret, multa dira in eum, hoc est, in se precãtẽ. Euripides in Phœnissis,

Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας. id est,
Dirissimas preces precatur liberis.

Verba Iocastæ de Oedipo. Idem in Oedipo Coloneo, sic Oedipum imprecãtem facit Polynici, ut fraterna manu occideretur, uicissimque occideret,

τὰς δὲ συλλαβὼν ἀρὰς
ἅς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου

δορὶ

Δορὶ κρατῆσαι, μήτε νοστῆσαι ποτὲ
Τὸ κοῖλον ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ
Θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.
Τοιαῦτ' ἀρῶμαι, καὶ καλῶ τὸ ταρτάρου
Στυγνοῦ πατρῷον ἔρεβος. Et reliqua quæ sequuntur. id est,
Hæc te sequantur agmine imprecamina,
Tibi quæ imprecor, uti néue uitali solo
Potiare bello, néue ad Argos postea
Redire liceat: imò fraterna manu
Perimaris, ac uicissim eum dedas neci
Qui te expulit, fratrem. Ista uobis imprecor,
Testorq; patrij triste numen tartari.

Horatius hoc genus imprecationis diras uocat in Odis,
Diris agam uos: dira deprecatio
Nulla expiatur uictima.
Huiusmodi autem parentum in liberos deuotiones esse formidãdas, Homerus quoq; testatur Iliados I. cum Phœnix narrat se paternis execrationibus obnoxium fuisse, idq; contigisse quod illi fuerant imprecatæ. Carmen Homeri sic habet,
Μήποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα, θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς. id est,
Orat ne in genibus proles aliquando sederet
Ex me nata suis, dijq; audiuere precantem.

Efficimus pro nostris opibus mœnia. LXII

Efficimus pro nostris opibus mœnia. Quadrat in tenui fortuna, paruisq; facultatib. homines, qui tamẽ ipsi quoq; pro rei modulo uiuũt laute. Plautus in Sticho: Quib. diuitiæ sunt domi, scaphijs, & cantharis batrochis bibunt. Nos nostro Samiolo poterio. tũ uiuimus nos, tamẽ efficimus pro opibus nostra mœnia. Hactenus Plautus. Itidẽ uulgo dicitur hodieq;, Pusillæ auiculæ pusillos nidulos construunt.

Omnium rerum uicissitudo est. LXIII

Terentius in Eunucho, Omniũ rerum uicissitudo est. Quæ sententia significat in rebus mortaliũ nihil esse perpetuũ, nihil stabile, sed omnia uelut æstuario quodã fluxu refluxuq; decedere atq; accedere. Atq; his uicibus fortunę, ab alijs ad alios trãsferũtur imperia, opes, gloria, uoluptas, eruditio: deniq; quicqd est, aut accõmodorũ aut incõmodorũ. Sophocles in Oedipo Coloneo has rerũ humanarũ uices eleganter describit:
Μόνοις οὐ γίγνεται
Θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε.
Τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος.
Φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος,
Θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία.
Καὶ πνεῦμα ταυτὸν, οὔποτ' οὔτ' ἐν ἀνδράσιν
Φίλοις βέβηκεν, οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.
Τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ
Τὰ τερπνὰ πικρὰ γίγνεται, καὖθις φίλα.
Quorum carminum sententiam utcunq; reddemus: Solis deis
Nunquam senecta molesta, nec mors accidit.
At reliqua miscet cuncta tempus impotens.
Terræ per hoc uis atq; robur interit,
Simulq; nostri corporis perit uigor.
Moritur fides, perfidia pullulat inuicem,
Nec animus idem, nec eadem fragrantia
Haud unquam amico durat erga amiculum,
Nec ciuitati in ciuitatem permanet.
Siquidem his statim, illis post pusillum temporis,
Iucunda quæ fuerant, amara ac tristia, &

Ingrata dudum grata fiunt inuicem. Homerus item Iliados Z

Νίκη δ᾽ ἐπαμείβεται ἄνδρας. id est,

Nunc his nunc illis contingit uincere. Item Iliados Σ

Ξυνὸς ἐνυάλιος, καί τε κτανέοντα κατέκτα.

Communis Mars, inque uicem perimit perimentem.

Ne uero prætereundum hoc loco bellissimum eiusdem poetæ figmentum de duobus dolijs, ex quibus Iupiter uarie miscet res mortaliũ. Carmẽ extat in Iliados ultimo libro, quod non ab re fuerit adscribere,

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει

Δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.

Ὧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,

Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ᾽ ἐσθλῷ. id est,

Dolia nanque Iouis duo stant in limine, plena

Muneribus quæ is donat: in hoc mala sunt, bona in illo.

Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens,

Nunc mala distribuens ac tristia, nunc bona rursum.

Tractũ uidetur adagium ab Æsopi respõso. Is enim rogatus, autore Laertio, quid ageret Iupiter, respõdit, τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ. id est, Deprimit excelsa, & tollit humilia. Euripides in Ione,

Τὰ θνητὰ τοιαῦτα οὐδὲν ἐν ταὐτῷ μένει. id est,

Eiusmodi mortalium

Sunt res, ut in eodem nihil duret statu. Euripides in Icetidibus,

Ὁ γὰρ θεὸς πάντ᾽ ἀναστρέφει πάλιν. id est,

Fortuna cuncta uersat in contrarium. Theognis in sententijs,

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ,

Ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ᾽ οὐδὲν ἔχειν. id est,

Nunc etenim huic libram inclinat, nunc Iuppiter illi,

Vt modo sis diues, nil modo possideas.

In quibus uersibus Theognis, ut illud obiter indicem, allusit ad locum Homericum in Iliados θ. ubi Iupiter aureis lancibus expendit Troianorum ac Græcorum fata. Fertur in eandem sententiam huiusmodi uersiculus,

Τὰ θνητὰ πάντα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει. id est,

Varias uices, res obtinent mortalium.

Celebratur & hoc dictũ, κύκλος τὰ ἀνθρώπινα. id est, Circulus res mortalium, ut subaudias, sunt, quod circumagantur, & uelut in orbem recurrãt, fortuna uersante rotam. Itẽ Pindarus in Therone,

Ῥοαὶ δ᾽ ἄλλοτε ἄλλαι

Εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.

Quorum carminum sensus est, Iucunda ac tristia, æstus in morẽ, uicissim accidere mortalibus. Homerus locis aliquot appellat ἑτεραλκέα νίκην. id est, Victoriã alternatim nũc his nunc illis obtingentem.

Iucunda uicissitudo rerum. LXIIII

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est, Iucunda rerum omnium uicissitudo, Sentẽtia prouerbialis, cũ alijs passim autoribus usurpata, tum uero ab Aristotele secũdo Rhetoricarũ præceptionũ li. Καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ, εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est, Varietas quoque uicissitudoque iucunda. Fit enim iuxta naturã trãsmutatio. Quod autẽ semper idẽ stati perpetuique habitus, parit satietatem. Vnde illud dictum est, Vicissitudo rerũ omniũ iucunda. Vsurpatur ab eodem libro Moralium Eudemiorũ septimo. Sumptũ apparet ex Euripidis Oreste, Μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est, Mutatio iucunda rerum est omnium.

Eodem allusit Vergilius in Bucolicis,

Alternis dicetis, amant alterna camœnæ.

Fertur & Mimus quidam in hanc sententiam non illepidus,

Nil iucundum, nisi quod commendat uarietas. Item alter huic consimilis,

Bonarum

Bonarum rerum consuetudo pessima est.
Ea rerũ natura, eiusmodi sensus humani fastidiũ, ut nihil esse possit tam suaue, quod nõ abeat in nauseam, si paulo diutius utare: nihil tam egregiũ, quod idẽ diu placere possit. Vnde & illud Iuuenalis,
Voluptates commendat rarior usus.
Varietas autem tantam in omni re uim habet, ut commendatione nouitatis interdũ & pessima pro optimis placeant.

Inuitis canibus uenari. LXV

Inuitis canibus uenari. Hoc adagio significatũ est, non sat feliciter succedere, quod à nolentibus extorquetur. Neq; eorum officio utendum, qui non ex animo operam suam nobis commodant. Apud Plautum in Sticho Panegyris patri interminans, ne se suamq; sororem inuitas uiris collocet: Stulticia est, inquit, pater, uenatum ducere inuitas canes. Additq; sententiam, qua metaphoram explicat: Hostis est uxor, inuita quæ ad uirum nuptum datur.

Inuitos boues plaustro inducere. LXVI

Simile dictũ etiã hodie perseuerat uulgo celebratũ, Incõmodum esse, bubus inuitis plaustrũ ducere, aut inuitis equis plaustrũ agere. Videtur aũt ex Theognide sumptum:
Μήμ' ἀκέοντα βίῃ κεντῶν ὑφ' ἅμαξαν ἔλαυνε. id est,
Inuitum ne me scutica, stimulisq; subactum
Vi studeas unquam ducendo inducere plaustro.

Velocem tardus assequitur. LXVII

Κιχάνει τι βραδὺς ὠκύν. id est, Assequitur celerem tardus. In eum cõpetet, qui uiribus imbecillior, arte atq; ingenio uincit potentiorem. Natũ adagiũ ex Odysseæ Θ. ubi lepidissima narratur fabula, quemadmodũ Vulcanus claudus, cũ suspectam haberet uxorem Venerem, quod furtim cũ Marte cõgrederetur, nec uires suppeterẽt, quibus adulterum deprehenderet, ad artes atq; ingenium confugit. Lectum suum adamãtinis atq; inuisibilibus catenulis circumuinxit: quod ubi fecisset, foras abire se simulat. Deinde cum in arctissimis essent complexibus, Mars & Venus uinculis illis hoc magis irretiti, quo magis se circumagerent, ecce tibi repente redit Vulcanus, & prodente sole, deos omnes adhibet, deprehensi adulterij testes. Quo loco Homerus:
Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν.
Ὡς καὶ νῦν ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν ἄρηα,
Ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι,
Χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει. id est,
Nonnunquam assequitur tardus, celeremq; citumq;,
Sic uti nunc Vulcanus, ut est uestigia tardus,
Mauortem cepit, qui pernicissimus unus
Cunctorum quicunq; tenent supera astra deorum.
Et quanquam est claudus pede, rem tamen arte peregit.
Proinde etiam debet pœnas deprensus adulter.
Eodem pertinet apologus de uulpe & coruo, prædam eandẽ cursu petẽtibus, quã uulpes celeritate impar, ingenio sibi uindicauit. Item de cancro cursu cũ uulpe certãte. Itẽ de corydo auicula, uolatu certante cũ aquila. Accidit huiusmodi quiddã & in piscibus, ut qui tardissimi sint, arte capiant uelocissimos. Quorũ de numero est raia, quę abdens sese locis harenosis, aut limosis, capillamẽtis illis suis porrectis pisces allicit, allectosq; ad os usq; pertrahit. Itẽ torpedo abscondit sese in harena, limóue: ac pisces forte incidẽtes torpore afficit, atq; ita depascitur. Qua quidẽ arte uenatur etiã hominẽ. Occultat se se & pastinaca, Græcis trigonis dicta, sed diuersa ratione. Atq; ita fit, ut cum sint ipsę segnes, tamen aliquando capiantur mugilem habentes in aluo. Autor est Aristoteles libro De naturis animalium nono. Plinius autem libro nono testatur, mugilibus præcipuam esse uelocitatem, ut aliorum pisciũ uim timentes, transuersa nauigia superiactẽt. Theognis adagium retulit ad hunc modum,
Καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων. id est,
Callidus ac tardus celerem insectando prehendit.

Aquilam testudo uincit. LXVIII

Ab hoc non discrepat illud quod refert Diogenes Laertius in uita Menedemi philosophi, ex Achæi poetæ satyra, cui titulus Omphale,

Ηλίσκετ' ἄρα γε καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχὺς,
Καὶ πρὸς χελώνης αἰετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ. id est,
Capta est profecto celer ab imbecillibus,
Et aquila tempore in breui à testudine.

Hos senarios ait usurpare solitum Menedemum in eos, qui secum in ciuilibus honoribus contenderet. Accipi potest per Ironiam, aut simpliciter, ubi quis potentiorē arte uincit, & quod uiribus non potest, assiduitate conficit.

Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt. LXIX

Senarius est Gręcis prouerbij uice celebratus,

Ακαιρος εὔνοι' οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει. id est, Par odio importuna beneuolentia.

Suidas in dictione ἄκαιρος narrat hoc uersu Hippolytum respondisse Phædræ nouercæ, dicēti se illius amore captā esse. Quadrabit in eos, qui dū officiosi studēt esse, nō habita temporis ratione, nocent, aut molesti sunt sedulitate. Veluti qui nō apto tempore obiurgāt amicū, aut qui immodicis & intēpestiuis laudibus cōciliant homini inuidiā: aut qui pecuniā suppeditant adolescēti, qua fiat deterior. Fertur & alter huic cōsimilis,

Φίλος με βλάπτων οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει. id est,
Cum nocet amicus, nihil ab hoste discrepat.

Huc respexit Horatius in Epistolis,

Nil moror officium, quod me grauat. Rursum alibi,
Sedulitas autem, quem stulte diligit, urget.

Itidem Seneca libro De beneficijs 2. Sæpe, inquit, nihil interest inter amicorū munera, & hostiū uota. Quicquid illi accidere optāt, in id horū tempestiua indulgētia impellit atq; instruit. Quid autē turpius, quàm quod euenit frequētissime, ut nihil intersit inter odiū & beneficiū? In his Senecę uerbis, pro uota, quod nos ex uetustis exēplaribus reposuimus, uulgati codices habebāt acta. Id admonēdū erat, ne quis ignarus ut mendū tollat, qđ in multis antehac usu uenit. Huc pertinet illud Ennianū optimo iure laudatū à Cicerone li. 2. De officijs: Benefacta male locata male facta arbitror. Prouerbio accedet nōnihil gratiæ, si paulo lōgius deflectať: ueluti si dicas, nullos ęque nocere bonis literis, atq; hos qui sedulo quidē at parū feliciter tractant eas. Aut, neminē magis officere famæ, quàm ineptum præconem. Aut, secūdam fortunam nocētiorem esse aduersa.

Nosce tempus. LXX

Γνῶθι καιρόν. id est, Noueris tēpus. Celebratur in primis inter VII. sapientū apophthegmata: ac, ut alia pleraq;, pluribus autoribus ascribiť à nullo nō usurpatum. Hesiodus,

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος. id est,
Obseruato modum, nam rebus in omnibus illud
Optimum erit, si quis tempus spectauerit aptū. Huc allusit Theocritus in Idyllio Λ.
Αλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι. id est,
Verum alia æstiuo, atq; hyberno tempore fiunt.

Quin & Isocrates ad Demonicum scribit, Iniucundum in omni re esse, quicquid intēpestiuum sit. Adeo cunctis in negocijs plurimum habet momenti, temporis & opportunitatis obseruatio. Idem admonent Græcorum sententiæ,

Ως μέγα τὸ μικρόν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν. id est,
Vel maxima est pusilla res loco data. Rursus alia,
Καλὸν τὸ καιροῦ παντὸς εἰδέναι μέτρον. id est,
Res bella cuncti nosse temporis modum. Præterea Pindarus in Pythijs,
Ο δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν. id est,
Tempus pariter in omni re fastigium obtinet. Item illud Horatij,
Dulce est desipere in loco.

Tantam uim habet opportunitas, ut ex honesto inhonestum, ex damno lucrū, ex uoluptate molestiam, ex beneficio maleficium faciat, & contrà, breuiterq; rerum omniū naturam permutet. Hæc in aggrediundo conficiendoq; negocio præcipuū habet momētum:

tum: ut non sine causa ueteres uideantur eam diuinitate donasse: tametsi apud Græcos mas est hic deus, appellaturq́ καιρός. Eius simulachrum ad hunc modum fingebat antiquitas, Volubili rotæ pennatis insistens pedibus, uertigine quàm citatissima semet in orbem circumagit, priore capitis parte capillis hirsuta, posteriore glabra, ut illa facile prehendi queat, hac nequaquã. Vnde dictũ est, Occasionem arripere. Ad quod erudite simul & eleganter allusit quisquis is fuit, qui uersiculum hunc conscripsit,

Fronte capillata, post hæc Occasio calua.

Sed libet & Posidippi super hac re carmen adscribere, quod quamobrem Politianus omittendum existimarit, admiror. Est autem huiusmodi,

Τίς πόθεν ὁ πλάστης; σικυώνιος. ὄνομα δὴ τίς;
  Λύσιππος. σὺ δὲ τίς; καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; ἀεὶ τροχάω. τί δὲ ταρσοὺς
  Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; ἀνδράσι δεῖγμα
  Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Ἡ δὲ κόμη, τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
  Νὴ Δία τ' ἐξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν,
  Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων.
  Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Quos uersus nos ita uertimus, non quo cum archetypo Græco certaremus, sed crassiore, sicuti solemus Minerua, planeq́ ex tempore: quod uel tacente me, carmen ipsum indicauerit, uidelicet ut intelligi duntaxat possint ab his qui Græce nesciunt,

Quæ patria artifici? Sicyon. quo nomine? nomen
  Lysippo dictum est. ipse quis es? loquere.
Illa ego cuncta domans Occasio. cur age pinnis
  Insistis? uoluor atq; rotor assidue.
Cur gemina in pedibus gestas talaria? dicam,
  Huc illuc uolucrem me leuis aura rapit.
Quid dextræ sibi uult inserta nouacula? signum hoc
  Quod quauis acie sim mage acuta, docet.
Tecta capillitio facies quid nam admonet? Illud,
  Quisq; uti me, quoties offeror, arripiat.
Cur autem capitis pars posticaria caluet?
  Quem semel alatis præterij pedibus,
Is quanquam uolet inde cito me prendere cursu,
  Haud liceat, simul ac uertero terga uiro.
Hac itaq; idq; tua me finxit imagine causa
  Hospes, scalptoris ingeniosa manus,
Spectandamq́ domus hic prima in fronte locauit:
  Scilicet ut cunctos & moneam & doceam.

Non ab re fuerit & Ausonianum epigrãma subscribere: quod, ut admonet Politianus, è Græco uidetur effictum, quanquam cum alijs nonnullis diuersum, tum illo potissimum nomine, quod hic additur pœnitentia comes. Carmen sic habet,

Cuius opus? Phidiæ, qui signum Pallados, eius
  Quiq; Iouem fecit, tertia palma ego sum.
Sum dea, quæ rara, & paucis Occasio nota.
  Quid rotulæ insistis? stare loco nequeo.
Quid talaria habes? uolucris sum. Mercurius quæ
  Fortunare solet, trado ego cum uolui.
Crine tegis faciem? cognosci nolo. sed heus tu
  Occipiti caluo es? ne tenear fugiens.

Quæ tibi iuncta comes? dicat tibi. dic rogo, quæ sis?
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea, quæ facti, non factiq; exigo pœnas.
Nempe ut pœniteat, sic Metanœa uocor.
Tu modo dic quid agat tecum? si quando uolaui
Hæc manet, hanc retinent quos ego præterij.
Tu quoq; dum rogitas, dum percontando moraris,
Elapsam dices me tibi de manibus.

Olet lucernam. LXXI

τὸν λύχνον ὄζει. i. Lucernam olet. De re meditata, multoq; studio elucubrata. Inde ductum, quod studiosi ad lucernam uigilantes soleant elaborare, si quid accuratius uelint excudere. Iactatū olim in Demosthenē, illius ἐνθυμήματα τοῦ λύχνου ἀπόζειν. i. Enthymemata lucernam olere: quod omnia de scripto diceret, ac præmeditatus domi. Vnde & illud de eodem celebratur elogium: quod plus olei q̃ uini consumpserit. Erat enim abstemius & ὑδροπότης: atq; extrema etiam senecta ad lucernulā illam suam exercebatur.

Aristophanis & Cleanthis lucerna. LXXII

Aristophanis & Cleanthis lucerna, propter insignem studij diligentiā in prouerbiū abijt. Vt is ad Aristophanis aut Cleanthis lucernam dicatur lucubrare, qui summo studio exquisitaq; cura singula pensitat. Varro lib. de lingua Latina i. Quod nō solum ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis lucubrem, nolui præterire, qui poetarū modo uerba, ut significant, expediunt. Opinor autem adagium sentire de Aristophane grammatico. Neq; fama caruit etiam Epicteti lucernula, quæ post illius mortē magno ære redempta est. Cæterum quod ait Iuuenalis,
Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?
magis pertinet ad inuestigationem, quàm ad lucubrationem.

De plaustro loqui. LXXIII

Libertas ueteris comœdiæ eousq; progressa est, ut non solum ciuium primates, uerū etiā deos nominatim taxaret. id quod apparet ex Aristophane, qui in Pluto Iouē, Mercurium, Æsculapiū, reliquosq; deos omneis cōtumeliose tractat. Bacchum itē in Ranis, non admodum honorifice. Quoniā autem apud priscos illos huiusmodi fabulæ in plaustris agebant, à iuuenibus, ore fece collito ne possent agnosci, qui magna licētia in obuium quenq; dicteria iaciebant, inde natū adagium, ὡς ἐξ ἁμάξης λαλεῖν. id est, Tanq̃ è plaustro loqui, de his qui palàm ac libere conuiciantur. Id notat Aristophanes in Nebulis dicens, οὔ μοι σκώψεις, οὐδὲ ποιήσεις ἅπερ οἱ τρυγοδαίμονες οὗτοι. id est, Non me ludes, nec mi facies ea quæ trygodæmones isti. Nisi malumus hæc referre ad cōsuetudinem quæ posterioribus etiam seculis durauit apud Athenienses. Nam in festo, quod Lenæum appellant, mos erat poetas inter se concertare scriptis carminibus, ad risum concitandum accommodatis, quę sedentes in plaustris pronunciabant, inuicē sibi conuicia dicentes. Sunt qui ad Eleusinia sacra, quæ magna uocant, referunt: in quibus mulieres curru uehebantur, atq; interim dum ueherentur, ex more mutuis conuicijs sese lacessebāt. Lucianus in Ioue tragœdo, ὡς δαιμόνων οὐδενὸς φείδεται, ἀλλ' ἐξ ἁμάξης παρρησιάζεται, καὶ μάρπτει ἑξείης, ὅστ' αἴτιος, ὅς τε καὶ οὐκί. id est, Vt nulli deorum parcit, uerū è plaustro libere loquitur, Corripiens simul insontem, pariterq; nocētem. Obijcit & Demosthenes Æschini, quod in se ueluti de plaustro dicēda & non dicēda protulisset. Vnde hoc ipsum, ueteris comœdiæ licentia, prouerbij quiddā sapit. Diuus Hieronymus ad Rusticū monachum, Ego enim neminem nominabo, nec ueteris comœdiæ licentia certas personas eligam atq; perstringam. Allusit huc, opinor, Aristophanes in Equitibus,
οἴμοι, σὺ δ' οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις. id est,
Heu mihi, nihil tu loqueris è plaustrario.
Siquidem ἁμαξουργοὶ uocantur plaustrorum fabri.

Plaustra conuicijs onusta. LXXIIII

Eodē allusit Lucianus, cū ait in Eunucho, καὶ ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν κατεσκέδασαν ἀλλήλων. id est, Et solida plaustra conuicijs onusta inter se effundebāt. Loquitur de duobus philosophis inter sese contumeliose altercantibus. Significat autē ὑπερβολικῶς tantum

tum conuiciorum quantum plaustro possit uehi. Quę quidem ipsa figura ad prouerbij naturā pertinet, cū dicemus, Plaustra promissis onusta, & naues pollicitis onustas, pro maximis amplissimisq́ promissis. Nam & ἁμαξιαῖα, id est, Plaustralia, Gręci uocant magnifica, fastuosaq́, à plaustris ducto nomine. Alexis apud Athenæum lib. ix. detorsit in in bonam partem, παρέθηκε τὴν τράπεζαν, εἶτα περιφόρων ἀγαθῶν ἁμάξας. id est, Apposita mensa est, ac dein circumtulit rerum bonarum plaustra.

Tollat te, qui non nouit. LXXV

Tollat te, qui nō nouit. Si cuius dolos iam non ignotos esse nobis significabimus, neque posthac posse ab illo falli, cōcinne dicemus, Tollat te, qui nō nouit. Refert à Quintiliano lib. vi. Simile est, inquit, quod dicitur παροιμία, & prouerbia oportune aptata, ut de homine in aquam lapso, ut alleuaretur roganti: Tollat te qui non nouit. Hæc Fabij uerba alioqui subobscura, uelut interpretatur Horatius in Epistolis, agēs de scurra Plano, qui sponte sua sæpe cadens, tanquā crure fracto, miserandis uocibus prætereuntes implorabat, ut humo tolleretur. Peregrinus autem quispiam ac doli ignarus, si quando alleuaturus accessisset, à scurra ludibrio habebatur. Verū ubi iam illius simulatio plerisque innotuisset, isq́ aliquando crure uere fracto tolli precaretur: nemo subuenit, omnibus planum solitos agere ludos arbitrantibus. Nimirum euenerat homini, quod Aristotelem dixisse ferunt, qui rogatus quid nam lucri facerent mendaces, Hoc, inquit, ut nec uera dicentibus habeatur fides. Versus Horatij sunt hi:

Nec semel irrisus triuijs attollere curat
Fracto crure Planum, licet illi plurima manet
Lachryma, per sanctum dicat iuratus Osirim
Credite, non ludo, crudeles tollite claudum.
Quære peregrinum, uicinia rauca reclamat.

Porrò uocē hanc planus, A. Gellius. li. xvi. ca. vij. cōmemorat inter uerba inusitata, quibus usus sit Mimus Laberius, aitq́ significare sycophantam. Quanquam eodē nomine usus est M. Tullius, eodem significatu, in oratione quā dixit pro Cluentio. Est autem dictio Gręca πλάνος, significatq́ tum erronē, tum impostorem. Potest & hoc pacto efferri adagiū, Quære hospitem, aut quęre peregrinū, quemadmodum extulit Flaccus. Cōueniet & in eos à quibus aliquando sumus delusi, eaq́ experientia facti cautiores, minusq́ creduli. Simile est illud Iuuenalis,

Circuit, & fatuos non inuenit.

Nam fatui facile decipiuntur. Nec abludit hinc Græcum illud, οὐκ αὖθις ἀλώπηξ. id est, Non iterum uulpes, subaudi, decipitur.

Oppedere, & Oppedere contra tonitrua. LXXVI

Oppedere prouerbialiter, pro reclamare et contemnere reperimus usurpatum. Horatius in Sermonibus, Vin tu curtis Iudęis oppedere? Aristophanes in Pluto,

Καὶ τῇ πενίας ἀντιπαπορδεῖν.

Rursum in eadem alibi,

Καὶ τῇ πενίας καταπαρδεῖν. id est,

At paupertati oppedere tristi.
Quod iam diuites facti paupertatem negligere possent. Idem in Nubibus,

Καὶ βούλομαι ἀντιπαπορδεῖν πρὸς τὰς βροντάς. id est,

Voloq́ ipsum oppedere contra cœli tonitru.

Verba sunt Strepsiadis adorantis nubes, & contemnentis tonitrua Iouis. Interpres addit natum ex artificio quodam in scena repræsentari solito, lapillis ex amphora in uas quoddam æneum præcipitatis, atq́ ita tonitrui strepitum imitantibus, ut hoc sit uelut obstrepere tonitruis. Equidem opinor allusum ad ueterum poppyssandi consuetudinem. Antiquitus enim cū fulguraret, poppysmatibus obstrepebant, id remedio fore rati, ne quid lęderet fulgur. Aristophanes in Vespis, Κἂν ἀστράψω, ποππύζουσιν. id est, Quod si fulguraro, poppyssant. Vnde quidam per iocum, ueluti perperam imitātes aliorum poppysmata, crepitum uētris ædebant. Cyclops apud Euripidem in eiusdem nominis tragœdia, Iouis tonitruum contemnens, loquitur hoc pacto,

Εἶτ' ἐκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα, πέπλον

Κρόω, διὸς βρονταῖσιν ἐς ἔριν κτυπῶν. id est,
Vbi lactis epotauero amphoram, peplum
Quatio, Iouis ex pari tonitribus obstrepens.

In antro Trophonij uaticinatus est. LXXVII

Ἐς τροφωνίου μεμάντευται. id est, In Trophonij antro uaticinatus est. De homine uehementer tristi, tetricoq́; propterea quod olim creditum est eum, qui in Trophonij specũ descendisset, postea nunquam ridere. Aristophanes in Nubibus,
Ὡς δέδοικ' ἐγὼ
Εἴσω καταβαίνων ὥσπερ εἰς τροφωνίου. id est,
Vt uidelicet horrui,
Haud aliter, ac subiens specum Trophonij.
Porrò historia de Trophonio uarie narratur à Gręcis. Quidam aiunt hunc Trophoniũ in secandis saxis summum artificem fuisse, fanumq́; subterraneũ extruxisse in Lebadia Bœotiæ regione, quod Trophonij uulgo cognominatum est, nimirũ ab artifice. Dein qui sciscitarent̃ oracula, in aditu specus sedere solitos, nudos: atq; inde flatu q̃dam abripi sub terrã. Gestare autem secum placentas quasdam, quas lemuribus & serpentibus occurrentibus obijcerẽt. Deinde percepto oraculo, rursus per alium hiatum in summã terram restitui. Alij narrãt hoc pacto: Agamedes Stymphali, quæ est Arcadię pars, rex erat: is uxorẽ duxit Epicasten, cuius filius erat Trophonius. Ii eius tempestatis mortales omneis artificio superabant, ac Delphicum templum extruendum receperant, atq; in Helide ærariũ quoddam condiderant Augeæ, ubi aurum suum reconderet: qui postea soluta lapidis cuiusdam cõmissura, quam in hoc ipsum reliquerant, noctu ingressi, pecuniam furari consueuerunt, socio Gercyone Agamedis germano, atq; Epicastæ filio. Quæ res cũ uehementer perplexum haberet Augeam, forte fortuna accidit, ut Dædalus Minoẽ fugiens ad eum diuerteret. Hunc exorauit Augeas, ut arte quapiã fures hos inuestigaret. At Dædalus laqueos quosdã summo artificio constituit, quibus Agamedes captus est. Id conspiciens Trophonius non esse effugiũ, capite Agamedis amputato ne posset agnosci quis esset, una cũ Gercyone Orchomenon aufugit. Hos cũ Augeas, autore Dædalo persequeretur & illic, aufugerunt: alter nẽpe Gercyon Athenas, ut testatur Callimachus in Arcadiã, alter uero in Lebadiam Bœotię regionẽ. Vbi parato sibi domicilio subterraneo per omnẽ uitam perseuerabat. Quo defuncto, uulgo creditum est, illic certa reddi oracula, ac Trophonio perinde ut deo sacrificari cœptũ. Quidam aiunt Agamedem & Trophoniũ, Dædali opera suffuratos aufugisse, & Trophonio fugienti terrã hiatu diductam, uiuumq́; absorbuisse circa Lebadiã. Aliquot post annis, cũ Bœoti pestilentia laborarent, consultũ oraculum respondit, Trophonij manib. honorem habendum esse. At illi cum essent ignari ubinam terrarum illius esset monumẽtum, apum indicio repererunt. Nã ubi eas conspicerent, è cauo quodam subscatentes, coniectarunt eum esse locũ. Quare uisum est aliquẽ in id antrũ demittere, qui rem exploraret. Quidã igitur ingressus, duos dracones obuios habuit: quibus obiectis offis mellitis, illæsus euasit. Vnde & mos inoleuit, ut antrũ Trophonij subituri placentas aliquot secũ deferant. Prius q̃ autem subirent, certis diebus cæremonijs præscriptis lustrabantur, pure interim agẽtes: deinde stola sacra ornati descẽdebant, hastas manu gestantes, ut aiunt nonnulli, quo uim serpentiũ depellerent. M. Tullius Tusculanarum quæstionum lib. i. tradit Trophonium & Agamedẽ exædificato templo Apollini Delphico, uenerantes deũ laboris sui mercedem petisse, nihil quidem certi, sed quod esset optimũ homini: quibus Apollo se id daturum ostendit, post diem ab illo tertiũ. qui ut illuxit, mortui sunt reperti. Recentiores ita tradũt, Trophonium uirum quempiã fuisse supra modum gloriæ famelicũ, Empedocliq́; simillimũ, extructoq́; sibi subterraneo domicilio oracula reddidisse: deinde ubi ille fame interisset, geniũ quendã in id immigrasse, atq; oracula reddere perrexisse: post, superstitione mortalium plureis in id antrũ demisisse sese, ac dies cõplureis fuisse cõmoratos. Quę quidem Trophonij fabula mihi adeo uidetur similis ei quę de Patricij antro, quod est in Hibernia fert̃, ut altera ex altera nata credi possit. Tametsi non desunt etiã hodie permulti qui descendant: sed prius triduano enecti ieiunio, ne capite sano ingrediant̃. Qui descenderũt, aiunt sibi ridendi libidinem

bidinẽ in omni uita ademptam. Plutarchus in cõmentario De dæmonio Socratis narrat Timarchũ quendam in Trophonij specũ ingressum, posteaquã illinc redisset, prodigiosa dictu narrasse sibi uisa, non abhorrentia ab ijs quę Beda & alij nõnulli Christiani scriptores de inferis prodiderũt. Meminit & Cicero lib. de natura deorum iij. huius Trophonij. Meminit Herodotus in primo. Sed plurima de hoc nugamento nugatur apud Philostratum Apollonius, uir meo iudicio dignus, qui non alia de re philosophari debuerit. Ridet locis aliquot Trophonium hunc Lucianus, adamantinus omniũ superstitionũ insectator: per cuius antrum & Menippus se iocatur ab inferis redisse. Huius antri mentionem facit Euripides in Ione,

Τί θέσπισμ' ἐκ τροφωνίου φέρεις; id est,

Quod ex Trophonij refers oraculum?

Item in eadem,

Σηκοὺς δ' ἀνστρέφεις τροφωνίου. id est,

Templa adis Trophonij.

Quę nos de Trophonij antro retulimus, partim ex Aristophanis interprete, partim ex Zenodoto sumus mutuati.

Excubiarum causa canens. LXXVIII

Φρουρᾶς ᾄδων. i. Excubiarum gratia canens. Dicebatur olim in hominem uigilantem ac diligentem. inde ductum, quod qui excubias agunt, canere consueuerunt, ueluti uigiliarum tædium cãtu solentur, uel ne interim obdormiscant. Sic ait Strepsiades in Nubibus Aristophanis, male acceptus in schola Socratis,

Φροῦδα τὰ χρήματα, φρούδη χροιά,
Φρούδη ψυχή, φρούδη δ' ἐμβάς,
Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι κακοῖς,
Φρουρᾶς ᾄδων ὀλίγου φροῦδος γεγένημαι. id est,

Cassi nummiq́, cassusq́ color,
Cassa est anima, cassæ soleæ.
Hisq́ malis accedit & illud,
Dum canto uigil penè interij.

Effertur autem bifariam parœmia, φρουρᾶς ᾄδων, καὶ φρουρὸς ᾄδων. Alluditur ad hanc uocem φροῦδος quæ significat cassum & inanem.

Sale emptum mancipium. LXXIX

Αλώνητον ἀνδράποδον. id est, Sale emptum mancipium. In barbarum quempiam ac uilem homuncionem olim dicebatur. Nam negociatores olim in mediterranea salẽ importantes, mãcipia reportabant à barbaris. Et Thraciæ genti peculiaris erat mos, mancipia sale commutare. Vnde comicus quidam,

Θρᾷξ εὐγενὴς εἶ πρὸς ἁλὸς ἠγορασμένος. id est,

Generosus es Thrax sale redemptus scilicet.

Huiusmodi fermê referuntur à Zenodoto.

Salis onus unde uenerat, illuc abijt. LXXX

Αλῶν δὲ φόρτος ἔνθεν ἦλθεν ἔνθ' ἔβη. id est,

Sal abijt illuc, unde demanauerat.

Senarius prouerbialis in eos qui parta tueri nequeũt. Aut in eos quibus male parta male dispereũt. Natum adagium ab euentu. Negociator quidam nauem onustã sale uehebat: nautis dormitãtibus, influxu aquæ marinæ sentina uehementer adaucta, & salem uniuersum soluit ac corrupit, & nauem ipsam demersit: itaq; quod ex aqua marina natum fuerat, nam hinc concrescit sal, in eandem denuo liquefactum est.

Salem uehens dormis. LXXXI

Fertur & his uerbis adagiũ ex eodem euentu natum, ἅλας ἄγων καθεύδεις. id est, Salẽ portans dormis. Quadrabit in eum qui in re periculosa socorditer atq; indiligenter agit, propterea quod sal influxu sentinæ facile corrumpitur.

Male parta, male dilabuntur. LXXXII

Respõdet superiori sententiæ, quod est in secũda Ciceronis Philippica, Sed ut est, inquit, apud poetã nescio quem, Male parta, male dilabuntur. Quod autem de autore du-

bitat Tullius, est apud Plautum in Pœnulo, Male partum, male disperit. Festus Pompeius ex Neuio citat: Male parta, male dilabuntur.

Qui se non habet, Samum habere postulat. LXXXIII

ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει. id est,

Qui semet ipse non habet, Samum cupit.

In eos conuenit qui impudenter quippiam postulant. Aut qui minora curant, maiorũ negligentes. Natum ex historia quapiam, cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Athenienses urbe uictori tradita postularunt, ut Samũ duntaxat sibi relinqueret. Atq; is respondit ad hunc modum, Cum uestri non sitis, alios habere postulatis. Atq; hinc ducta parœmia,

ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει. id est,

Qui semetipsum non habet, Samum petit.

Dion sophista in libello περὶ τῆς ἀπιστίας, eleganter accommodat in alium sensum, ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐ φιλεῖ, πῶς ἄλλον φιλεῖ; id est, qui sibijpse non est amicus, quomodo alteri est amicus? Quadrabit & in eos, qui imperium affectant in alios, quum ipsi sibi nequeant imperare.

Occultæ musices nullus respectus. LXXXIIII

Occultæ musices nullus respectus. Græcis quondam celebratum adagiũ: cuius sensus est, quamuis egregias ingenij dotes, si non proferas, perinde esse quasi non habeas. Quo uidetur allusisse Persius, cum ait,

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

Extat & in Hebræorum prouerbijs, nempe Ecclesiastici ca. uicesimo, simile quiddam, Sapientiæ recõditæ, & thesauri abstrusi nullam esse utilitatem. Hoc nostrum refertur à Suetonio in uita Neronis imperatoris, quem scribit imperatoriæ dignitatis oblitũ usq; adeo musices studiosum fuisse, ut non modo nihil omitteret eorũ quæ generis eius artifices, uel conseruandæ uel augendæ uocis gratia factitarent, uerum etiam in scenã prodire concupiuerit: subinde inter familiares Græcũ prouerbium iactans, Occultæ musicæ nullum esse respectum. Vsurpat idem Aulus Gellius, lib. Noctium xiij. cap. ultimo, Nosti, inquit, magister uerbum illud scilicet uetus: egregiam musicã quę sit abscõdita, eã esse nulli rei. Vsurpatur à Luciano in Harmonide, οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀῤῥήτου φασὶ καὶ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς. id est, Nulla enim utilitas occultæ, quẽadmodum prouerbio dicunt, & abstrusæ musices. Allusit huc haud dubie Ouidius, cum ait,

Tu licet & Thamyram superes, atq; Orphea cantu,

Non erit ignotæ gratia magna lyræ.

Sunt autem nõnulli mortales, qui uel natiuo quodam ingenij uitio, uel data etiã opera quæ sciunt dissimulant, & alijs grauant impertire. His illud nonnunquam euenire solet, ut pro indoctis negligantur. His adscribendũ quod Gręci τυφλὸν πλοῦτον appellant, id est, cæcas diuitias, reconditas opes & abstrusas. Ad hunc modũ uocat Plutarch. compluribus locis, atq; item Lucianus. Hoc dictum Plutarchus in uita Lycurgi testatur uulgo apud Lacedæmonios fuisse iactatum, quod illic Plutus seruaretur inhonoratus nõ aliter quàm imago picta inanimis & immobilis. Sic enim Lycurgus instituerat rempublicam, ut diuitiæ nec usui cuiquam esse possent, nec ornamento.

Ficulnus. LXXXV

Lignum ficulnum ut fragile, atq; ad omnia fermè inutile, prouerbijs aliquot locũ fecit. Nam ἄνδρα σύκινον. id est, uirum ficulnum appellant mollem atq; inutilem, ut Theocritus in Ergatinis, μή τις ἰδὼν τις

εἴποι, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός. id est,

Ne quis præteriens dicat, ficulni homines sunt,

Atq; hæc deperijt merces.

Scholiastes admonet prouerbiũ ductũ à ligno ficus, inutili, fragili & inualido, unde dictũ & ficulnũ præsidiũ, pro inutili. Apud Aristophanẽ in Fucis quidã interrogat, τίνος ξύλου σύ; id est, Cuius ligni tu? Respondet συκίνου. id est, ficulni. Quo loco monet interpres, ex ficulno ligno fumũ existere acerrimũ ac molestissimũ. Apud eundem in Pluto Sycophanta minatur, si quem nactus esset suæ sortis uirũ ficulnum, ulturum iniuriam,

Ἐὰν δὲ σύζυγον λάβω τινὰ, καὶ σύκινον. id est,
Si quempiam nanciscar eiusdem iugi Virum atque ficulnum.
Rursum ad eundem in eadem fabula,
Καὶ σύκινον τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον θεὸν,
Ἐγὼ ποιήσω τήμερον δοῦναι δίκην. id est,
Ficulnum ego hercle, ac præpotentem istum deum
Compulero pœnas hoc die dependere.
Ficulnum deum appellans imbecillum ac nullarum uirium. Huc allusit Horatius, cum
Priapum ita loquentem facit,
Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum. Ac paulopost,
Pepedi diffissa nate ficus.
Ficulnam mentem dixit Lucianus ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀπαίδευτον,
χωλὴν μὲν ἔχων καὶ συκίνην γνώμην. id est,
Claudam habens ac ficulnam mentem.
Eodem respexit Alexander Pseudomantis, libros Epicuri lignis exurens ficulnis, nulli
us precij philosophum significans. Et συκίνη ἐπικουρία. id est, ficulnum auxilium, pro in-
ualido atque inutili. Aristophanes in Lysistrata,
Ος ἦν ἂν ἡμῖν συκίνη 'πικουρία. id est,
Ficulna nobis qui erat opitulatio.
Et συκίνη μάχαιρα. id est, Ficulna machæra, pro calũnia. Et συκίνη ναῦς, id est, Ficulna na-
uis, pro uili, minimique precij nauicula. Quin apud Naxios Bacchum, quẽ Βακχεῖα dicũt,
uiteum effingunt: alterum quem μειλίχιον appellant, ficulnum. Nam ficus illi μείλιχα uo
cant. Existimant autem Bacchum non uini tantum, sed & ficuum autorẽ. Sic fermè A-
thenæus lib. iij. Diuersa figura dixit Theocritus in Aita, χρύσειοι πάλαι ἄνδρες. id est, au-
rei quondam uiri. Item Præsidium sacrum, & Anchora sacra, & robur adamantinum.

Lupi illum priores uiderunt. LXXXVI

Lupi illum priores uiderunt. In raucũ dicitur, & cui uox repente sit adempta. Festiui
us dicetur in eos qui metu alicuius obticescunt, alioqui feroces. Vergilius in Ecloga,
cui titulus Mœris, Vox quoque Mœrim
Iam fugit ipsa: lupi Mœrim uidere priores.
Seruius admonet, physicos autores esse, inesse eam uim lupis, ut si quem hominẽ prio-
res uiderint, ei uocẽ adimãt. Neque desunt philosophi, qui huiusce rei causam reddere co
nantur. Socrates apud Platonem libro De republica i. rem ad allegoriam uertit, dicens
Thrasymachum sibi uocem adempturum fuisse, ni forte fortuna prior illum conspe-
xisset: Καὶ ἐγὼ, inquit, ἀκούσας ἐξεπλάγην, καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην. καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ
πρότερον ἑωράκειν αὐτὸν, ἢ ἐκεῖνος ἐμὲ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι. Theocritus in Idyllio Ξ.
οὐ φθεγξῇ, λύκον εἶδες. id est,
Ædere non poteris uocem, lupus est tibi uisus.
Illud interim obseruatione dignũ, Theocritum uertisse sententiã, cum negat eum pro-
loqui posse, non qui à lupo sit uisus, sed qui lupum uiderit. Sed allusit duntaxat ad pro-
uerbium Theocritus, cum significaret riualem conspectum, cuius nomen erat Lupus.

Quæcunque in somnio uidentur. LXXXVII

Ὅσα ἐν ὀνείρῳ βλέπεις. id est, Quęcũque per somniũ uides. De uotis immodicis dicitur.
Nam quicquid optaris, id somniare contigit quibus libet: sicuti Micyllus ille Luciani-
cus diuitem se ac præpotentẽ somniat. Apud Theocritum piscator somniat aureum pi
scem. Et infimæ sortis homines, nõnunquam reginarum coniugium somniant. Pastor
quidam apud Theocritum in Ecloga nona,
Ἔχω δ' ἔτι ὅσσ' ἐν ὀνείρῳ
φαίνονται, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας. id est,
Possideo quæcunque solent sub nocte uideri
In somnis, uim magnam ouium, multasque capellas.
Interpres admonet proferri hunc in modum ὅσα ἐν ὀνείρῳ φέρειν. id est, Ferre quicquid
in somnio uidetur. Citat & uersum Homericum,

 οὐδ' εἴ μοι

οὐδ᾽ εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψεύδονται ὄνειροι. id est,
Nec mihi si tantum dederis quàm multa sopitis
Somnia uana ferunt.
Est autem apud hunc poetam Iliados primo, sed paulo aliter,
οὐδ᾽ εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε. id est,
Nec mihi si tantum dederis quantum extat harenæ ac Pulueris.
Videtur huc allusisse M. Tullius in Salustium, Vnde tu, qui modo ne paternā quidem domum redimere potueris, repēte tanquam somnio beatus, hortos preciosissimos, uillam Tiburti, & Cæsaris reliquas possessiones paraueris.

Bona Porsenæ. LXXXVIII

Bona Porsenæ dicebant, quæ uelut ab hostibus erepta paruo ueneūt. Eam appellationem Liuius ab urbe cōdita ij. scribit ad suā usq; ætatem durasse: putatq; inde natam quod in bello soleāt bona Porsenæ uenire Romæ, eaq; consuetudo unà cū titulo perseuerarit & in pace: quod alioqui is mos hostiliter bona uendendi non congruat tā pacatæ regis profectioni. quod si minus probatur, existimat eā consuetudinē à mitiori principio fuisse natam. Illud arbitratur uero proximū, quod Porsena discedens ab Ianiculo ex fœderis lege, castra opulenta, cōuecto ex propinquis ac fertilib. Hetruriæ aruis cōmeatu, Romanis dono dedit, inopi tū urbe ab longinqua obsidione. Ea deinde ne populo immisso diriperentur, hostiliter uenisse, bonaq; Porsenę appellata, gratiā muneris magis significante titulo, quàm auctionem fortunæ regiæ. Fortasse non inepte dicetur in res quæ dono cuiuspiam, aut fortunæ cōmoditate, citra nostram operam contingunt. Nam Liuius non indicat usum adagij.

Leonina societas. LXXXIX

Leonina societas est, cum omne cōmodum ad unum aliquem redit, reliquis ui fraudatis, qualis fermè solet esse cū regibus, aut præpotentibus plebeiæ sortis hominibus. Extat in Pandectis, in quibus ex Vlpiano refert Aristo, Cassium respondisse, societatē talem coiri non posse, ut alter lucrum tantum, alter damnum sentiret: & hanc societatē leoninam solitū appellare. Cæterum Cassianam appellationem, haud dubium prouerbialem, ex Æsopi Græci apologo natā apparet, qui talis circūfertur. Leo, asinus & uulpes societatem inierant, ut quod uenatu cepissent, id in cōmune partirentur. Prædā ubi erant nacti, leo iubet ut asinus partiatur. Ille, ut est stolidus, in treis æquas portiones distribuit. Qua gratia mox indignatus leo, φ cæteris ęquaret, asinū adortus dilaniat. Restabat uulpes, eam de integro partiri iubet: illa totā fermè prædā leoni attribuit, sibi uix paucula quædam seruans. Leo comprobata distributione, rogat quisnam illam artem partiendi docuisset. Et uulpes, Calamitas, inquit, asini.

Ex tripode. XC

Τὰ ἐκ τοῦ τρίποδος. id est, Ex tripode dicta. Dici solitum de ijs quæ uehementer uera atq; indubitata uideri uolumus. Effertur uarie adagium, ὡς ἐκ τρίποδος. id est, Tanquā ex tripode dicta: ταῦτ᾽ ἐκ τρίποδος. id est, Hæc ex tripode dicta. id est, certissima, perinde quasi ex Apollinis oraculo profecta. M. Tullius in epistola quadam ad Brutū, Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. Translatum à tripode, uel Delphica, uel Pythia. Nam hæc duo oracula quondam summam fidem apud mortales obtinuerunt. De Pythio testatur Strabo libro Geographię nono, fuisse quondam celebratissimum, idq; liquere thesauris ingentibus inibi constructis, in quos sacræ conferrentur pecuniæ, tum operibus præstantissimorum artificum: deinde ludis Pythijs illic celebratis, deniq; innumerabilibus oraculis, quæ mandata literis extarent. Tripodem ita describit, Autores, inquit, certi memorant, diuinum ipsum domicilium, profundam & curuam esse speluncam, non admodum lato patentem ore. Atque hinc auram reddi, sacro efflante numine. Excelsum autem ostio imminere tripodem, quem simul atque Pythia uates inscenderit, hausto diuinationis spiritu, responsa ædere, partim metro, partim oratione libera. Comicus, Non Apollinis magis uerum atque hoc responsum est. Plato lib. De legibus duodecimo, Ne si Pythius quidem affirmauerit. Quin illæ quoq; figurę prouerbiū resipiunt, Quicquid dixerit, oraculum uideri uult. Quicquid dixerit, legem esse uult. Stoicorū δόγματα, id est, decreta. Et quod apud Pliniū de medicis ait Cato, Et hoc pu-

hoc puta uatem dixisse. id est, existima uerũ fore quod dixi. Ipse Plinius alibi, Vtinamq; falsum hoc, & non à uate dictum, quàm plurimi iudicent. Et Plutarchus in cõmentario De dignoscendo adulatorem ab amico, εὐτ' ἀκούσας ὅτι ἂν εἴπῃ, χρησμὸν εἰληφέναι φήσας, οὐ γνώμην, ἄπεισιν. i. Cum is audito quicquid dictũ fuerit, ita discedit, ut existimet se oraculum accepisse, non sententiam. Cæterũ ab his nonnihil diuersa sunt, quæ Athenæus secundo Dipnosophistarum libro cõmemorat, nempe in Bacchi certaminibus præmiũ fuisse tripodem, atq; ob id qui uera dicerent uulgo de tripode loqui dictos. Tripodẽ autem fuisse lebetem tribus fultum pedibus. Huius duo erãt genera, alterũ Apollinis, ob ueritatem oraculorum: alterũ Bacchi, in quo uinũ miscebatur, quod ebrij uera loquantur. Quẽadmodum dictũ est in prouerbio, In uino ueritas. Simili figura dixit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, uelut ex adyto, Απεφαίνετο γὰρ ὁ λύκος οὗτος, ὥσπερ ἐξ ἀδύτου τινὸς χρησμὸν ἀποφθεγγόμενος, περίττωμα τῆς τῶν νεφρῶν θρέψεως εἶναι τὸ οὖρον. id est, Pronũciabat enim lupus iste, perinde quasi ex adyto quopiam redderet oraculum, quod superfluum est ex nutrimento renum, id esse urinam.

Folium Sibyllæ. XCI

Folium Sibyllæ apud Latinos eandem uim obtinet. Iuuenalis,

Credite me uobis folium recitare Sibyllæ: id est,

rem indubitatam. Aristophanes in Pace,

οὐ μετέχω τούτων, οὐ γὰρ ταῦτ' εἶπε σίβυλλα. id est,

Haud equidem agnosco, neq; enim canit ista Sibylla.

Ductum adagium à Cumana Sibylla, cuius oracula cũ primis celebrantur. Huic autẽ mos erat, ut testatur M. Varro, in palmarum folijs oracula scribere. Quod secutus Vergilius in tertio Æneidos,

Insanam uatem aspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit, folijsq; notas & nomina mandat.
Quæcunq; in folijs descripsit carmina uirgo,
Digerit in numerum, atq; antro seclusa relinquit.
Illa manent immota locis, neq; ab ordine cedunt. Item in sexto,
Folijs ne tantum carmina manda,
Ne turbata uolent rapidis ludibria uentis.

Frater uiro adsit. XCII

Αδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. i. Frater uiro adsit. De fido auxilio dici solitũ, propterea quod in rebus periculosis uix unquam frater solet fratri deesse. Apud Platonem ij. De re publica lib. Adimantus Glauconis aduersus Socratem disputantis partes accipiens. Nondum, inquit, Socrates satis hac de re dissertum. Cur ita? Nempe quia id nondum est dictum, quod maximè dictum oportuit. Tum Socrates, οὐκοῦν τὸ λεγόμενον, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. id est, Igitur frater adesto uiro, ut habet prouerbium: quare tu, si quid hic prętermisit, adiuua. Idem ex Homero sumptum adagiũ testatur in Protagora, ubi Socrates Prodicum aduocãs, ut Simonidem eiusdem ciuitatis hominẽ à Protagoræ calumnia tueatur: Videor equidem, inquit, aduocare te, quẽadmodum ait Homerus, Scamandrũ ab Achille obsessum Simoentem aduocasse,

Φίλε κασίγνητε, σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ σχῶμεν. id est,

Frater amice, hominis pariter compescere uires
Ambo huius studeamus.

Est autem is locus in Iliad. φ. Rursum Iliados χ. similiter Hector iam impar Achilli Deiphobum fratrem inuocat, uti ferat suppetias. Pallas enim illi apparuerat Deiphobi specie, ac deceptus Hector, frustra inclamat,

Δηΐφοβον δ' ἐκάλει λευκάσπιδα μακρὸν ἀΰσας. id est,

Deiphobum fratrem intento clamore uocabat.

A quo cum destitueretur, diem fatalem adesse intellexit. Plutarchus in uita Cæsaris refert, Cascam Cæsare retinente gladium, fratris auxilium ad hunc modum implorasse, idq; uerbis Græcis. ἀδελφὲ βοήθει.

Ne temere Abydum. XCIII

Μὴ εἰκῆ τὴν ἄβυδον. i. Ne temere Abydum, subaudiendum, nauiges. Ne quod graue

periculum

periculum suscipias sine causa idonea. Veluti si quis admoneat, ne se facile conijciat aliquis in aulam principis, quod ea res non omnibus feliciter cedat: aut ne cõpotationib. temulentis admisceat sese, quod ferè nõ cõtingat abire sine malo: aut ne poetarũ attingat literas, quod animos complurium soleant corrumpere. Athenæus li. xij. narrat Alcibiadem posteaquam à tutoribus accepisset suas facultates, Abydum Hellespontiаcam nauigasse, atq; illic luxu delicijsq; fuisse corruptum, ut non dissimile sit illi, Non cuiuis homini contingit adire Corinthum. Male audiebat Abydena gens, quod calumniatrix esset, ut intelligas ea gratia nõ esse tutũ illic uersari. Meminit adagij Stephanus & Suidas. Stephanus sic effert adagiũ, εἰ μὴ δ᾽ εἰκῆ ἄβυδον πατεῖν. id est, Si ne temere quidem Abydum calcare. id est, ne quis cõfidẽter illam ingrediatur: indicat usurpari de temerarijs, addens hoc iaci solitum in eos qui Abydum insulæ Mileti incolebant. Cõmonstratum est olim mihi quoddam oppidulum in Picardia, quod negant ullum hospitem potuisse transire, non aliquo notatum scommate.

Vna hirundo non facit uer. XCIIII

μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. id est, Vnica hirundo non efficit uer. hoc est unus dies nõ sat est ad parandam uirtutẽ aut eruditionem. Aut non unum aliquod benefactum, benedictúmue sufficit ad hoc, ut uiri boni, aut boni oratoris cognomẽ promerearis: plurimis enim uirtutibus ea res cõstat. Aut ut certũ aliquid cognoscas, nõ satis est unica cõiectura. Quod si permultæ conueniant, tũ deniq; probabilis fuerit coniectura. Siquidẽ fieri potest, ut una quępiam hirundo casu maturius appareat. Sumptum ab hirundinis natura, quæ ueris est nuncia, nam hyeme deuolat. Vnde Horatius,

Zephyris & hirundine prima.

De primo uere sentiẽs. Aristoteles lib. Moralium i. τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα. id est, Ver enim nec una hirundo facit, nec unus dies. Et beatum eodem modo felicémue nec unus dies, nec breue efficit tempus. Aristophanes in Auibus,

Δεῖσθαι δὲ ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων. id est,

Multa uidetur opus habere hirundine.

Interpres indicat allusum ad prouerbiũ quod modo retulimus, μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Huic affine uidetur illud Sophocleon in Antigona,

πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ᾽ ἥτις ἀνδρός ἐσθ᾽ ἑνός. id est,

Namq; unius quæ sit uiri, haud est ciuitas.

Etenim quemadmodum una hirundo nõ facit uer, ita nec unus homo facit ciuitatem, nec unus nummus diuitem.

Da mihi mutuum testimonium. XCV

Δάνεισόν μοι μαρτυρίαν. id est, Da mihi mutuum testimoniũ. hoc est, Da mihi tuum testimonium, recepturus itidem meũ, si quando desiderabis. In eos rectè iaciendum, qui se mutua talione laudant ac prædicant: aut qui mutuo studio sibi inuicẽ suffragãtur, aut qui ad gratiam testificãtur, neglecta religione. M. Tullius pro L. Flacco, repudians eleuansq; Gręcorũ testium fidem, Veruntamen, inquit, hoc dico de toto genere Græcorum. Tribuo uel literas, do multarum artium disciplinam: non adimo sermonis leporẽ, ingeniorũ acumen, dicendi copiam. Deinde si qua sibi alia sumunt, nõ repugno. Testimoniorum religionẽ, & fidem nunquã ista natio coluit: totiusq; huiusce rei quæ sit uis, quæ autoritas, quod pondus, ignorant. Vnde illud est, Da mihi testimoniũ mutuum? Non Gallorum, nõ Hispanorum putatur. Totum istud Græcorũ est, ut etiam qui Græce nesciunt, hoc quibus uerbis à Græcis dici soleat, sciant. Quibus ex uerbis M. Tullij satis liquet, adagium hoc ætate illa multo fuisse tritissimum.

Mutuum muli scabunt. XCVI

Mutuũ muli scabunt. Vbi improbi atq; illaudati se uicissim mirantur ac prædicant. Translatum à mulis, qui sicuti reliqua iumẽta, sese inuicem dentibus scabere solẽt. Citatur hic titulus, Mutuũ muli scabunt, à Nonio Marcello inter reliquos Menippearũ titulos M. Varronis, mirũ ni prouerbialis. Ausonius in altera præfatione monosyllaborum, Sed ut quod per adagionẽ cœpimus, prouerbio finiamus, mutuo muli scabũt. Meminit huius & Varro lib. de lingua Latina iij. Quanq; is locus est fœdissime deprauatus, non temporũ modo culpa, uerumetiã impressorum istorum uulgariũ, quibus hoc unice

unice propositũ uidetur, ut omnes bonos libros radicitus extinguat. Sic aũt legit, Amica Philoptorus, eius qui senex puerũ dicit pulsum, puellã pulsam. Sic fiet mutuã mulinam. Arbitror legendũ mutuũ muli, ut subaudiat scabunt. Symmachus in epistola quadam, Mutuũ, inquit, scabere mulos, cui prouerbio ne uidear esse confinis, præconiũ uirtutum tuarũ, presso dente restringo. Non uidetur aũt adagiũ recte accipi posse, nisi malam in partem: ueluti si indoctum indoctus, deformẽ deformis, improbũ improbus, uicissim laudaret. Cuiusmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui se mutuum scabebant, ac mutuo officio alterum alter uicissim efferebant laudibus.

Frater, inquit, erat Romæ, consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mutius illi.

Idem poetas indoctos notans, qui tamen inuicẽ se recitantes audiebant, ac laudabant,

Discedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis? nisi Callimachus?

Tradunt operas mutuas. XCVII

Huic confine est Terentianũ illud ex Phormione, Tradunt operas mutuas. De adulescentibus, qui se uicissim in peccatis defenderent. Translatum uidetur ab agricolis uicinis, qui mutuam inter sese operam commodare solent. Aut ab artificibus, qui mutua nonnunquam utuntur opera: maximẽ fabri ærarij.

Senes mutuum fricant. XCVIII

Huc pertinet & iocus ille in prouerbiũ uersus, de senib. mutuo se fricantibus. Narrat autẽ fabulam Ælius Spartianus in Adriani imperatoris uita. Is Adrianus in balneo ueteranum quempiam, seruuli penuria, sese marmoribus affricantem conspicatus, eum et seruulis aliquot & sumptibus donauit. Quod reliqui ueterani feliciter cessisse uidẽtes, cœperunt & ipsi cõplures sub oculis imperatoris sese marmoribus affricare, ut hoc modo principis elicerent benignitatem. At ille euocatis senibus, iussit ut alius alium uicissim defricarent, atq; ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in uulgi fabulã cessit. Celebratur & Scipionis Æmiliani apophthegma, Iumenta quod manibus carent, alieno egere frictu. Quo significatum est, eos, qui res egregias gerere non possunt, egere prȩcone, quo famam sibi comparent.

Fricantem refrica. XCIX

Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν. id est, Scalpentem uicissim scalpe. Refertur in Diogeniani collectaneis. Par est, de merẽte bene, bene mereri, & officiũ officio pensare. Suidas ab asinis metaphoram translatã existimat inuicem morsicantibus: & in utrãq; partem dici posse, qui se mutuis officijs adiuuant, aut qui se mutuis cõtumelijs afficiunt. In quam sententiam celebratur & Mimus ille non illepidus, Senecæ titulo, sed falso,

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Aristides in cõmuni defensione quatuor oratorũ, τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δίδωσι. Περικλέα δὲ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον, ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι. id est, Scalpentem inuicem scalpere, etiam asinis uidelicet tribuit prouerbiũ. Porrò Periclem cum leonibus magis, q̃ cum asinis esse conferendũ dixerint Homerici. Huc pertinet illud, χεὶρ χεῖρα νίζει, id est, Manus manum lauat. Quod citat in Axiocho Plato,

Διὰ παντὸς δὲ ἔθος ἦν αὐτῷ φρονεῖν τὸ ἐπιχάρμειον.
Ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει, δός τι καὶ λάβε τι. id est,

Semper illi mos erat in animo uoluere illud Epicharmi dictum,
Abluit manum manus, da aliquid, & aliquid accipe.

Quanquã Aldina ȩditio pro φρονεῖν habet φωνεῖν. id est, in ore habere: & melius trochaicus tetrameter Græcus constabit, si pro λάβε τι legas, λάμβανέ τι. Quod idem alio loco citauimus, sed aliter, mendosum exemplar secuti, cum Græcus Plato nõdum esset ad manum, quem cõsulere possemus. Cuius rei uisum est cõmonefacere lectorẽ, ne quis hoc nomine mihi calumniam struat, quod temere Platõis scripturam inuerterim. Quantũ autem ad sententiam pertinet, nihil omnino refert, νίζει legas, an κνίζει, quandoquidem ut manus manui mutuum præstat officium lauando, itidem & scalpendo.

Ferrum ferro acuitur. C

Non erat consiliũ in hunc ordinem admiscere prouerbia theologorum, nõ quod ea contemnã, sed partim quod hoc honoris habendũ iudicarim sacris literis, partim quod passim in manibus sint. Vnũ tamen illud, quoniam sic adamussim ad ista quadrat, non pigebit adscribere. Id est in Prouerbijs Salomonis, cap. uigesimo septimo. Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui. Hebræi pronunciant ad hunc modum, (siquidem est aliquid, adagium in suapte audire lingua,) בַּרְזֶל בְּבַרְזֶל יָחַד

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA VIII.

Æqualem uxorem quære. I



Ην κατὰ σαυτὸν ἔλα. id est, Æqualem tibi uxorẽ ducito. Adagiũ admonet, ne quis cupiditate aut ambitione allectus, se potẽtiorem ducat uxorẽ. Nam eiusmodi fermè cõnubia inauspicato cedere. Plutarc. in libello de liberis educandis parẽtes admonet, ut eiusmodi liberis suis uxores despondeãt, quę nõ sint multo uel ditiores, uel potentiores. Prudenter eñ dici prouerbio, Tuæ sortis uxorem ducito. Celebratur & hoc inter sapientũ apophthegmata, atq; à nonnullis Pittaco ascribitur, γαμεῖ ἐκ τῶν ὁμοίων. id est, Vxorem ducito ex æqualibus. Nã si duxeris ex potẽtioribus te prognatã, dominos tibi parabis, nõ affines. Diogenes Laertius in uitis philosophorũ huiusmodi quiddam cõmemorat, quod quidẽ affirmat & Callimacho nõ ineleganti epigrãmate celebratũ esse. Adolescens quidam Atarnetes, Pittacon consuluit utra sibi è duabus ducenda esset uxor. Nã duæ offerebantur: altera par opibus ac genere: altera utroq; superior. At ille sublato scipiõe quo nitebatur, admonuit, uti pergeret ad triuia ciuitatis quo pueri lusus causa cõueniũt: eos cõsuleret, & quod illi dedissent consilij, id sequeret. Pueri ex prouerbiali cantione responderũt, Æqualem uxorẽ esse ducendam. Itaq; adolescẽs altera prærerita, duxit æqualem. Idem Dioni suadet Callimachus. Hæc aũt sentẽtia hoc impensius placuit Pittaco, quod ipse nobiliorem se duxerat, Draconis sororem, cuius imperiũ fastidiaq; molestissime legit tulisse: ut hoc dictum non in tempore, sed suo malo uideatur reperisse. Extat autem epigramma, tametsi illic ἰών, non δίων legitur, mendose opinor: id est huiusmodi,

Ξεῖνος ἀταρνείτης τις ἀνείρετο πιττακὸν οὕτω,
  Τὸν μιτυληναῖον παῖδα τὸν ὑῤῥάδιος,
Αττα γέρον, δοιός με καλεῖ γάμος, ἡ μία μὲν δὴ,
  Νύμφη, καὶ πλούτῳ καὶ γενεῇ κατ' ἐμέ,
Η δ' ἑτέρη, προβέβηκε. τί λώϊον; εἰ δ' ἄγε μοι σὺ
  Βούλευσον ποτέρην εἰς ὑμέναιον ἄγω.
Εἶπεν. ὁ δὲ σκιπίωνα γεροντικὸν ὅπλον ἀείρας
  Ηνὶ δὲ κεῖνοί σοι πᾶν ἐρέουσιν ἔπος.
Οἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πληγῇσι θοὰς βέμβηκας ἔχοντες
  Εστρεφον εὐρείῃ παῖδες ἐνὶ τριόδῳ.
Κείνων ἔρχεο φησὶ μετ' ἴχνια. χ' ὁ μὲν ἐπέστη
  Πλησίον, οἱ δ' ἔλεγον, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
Ταῦτ' ἀίων ὁ ξεῖνος ἐφείσατο μείζονος οἴκου
  Δράξεσθαι, παίδων κληδόνι συνθέμενος,
Τὴν δ' ὀλίγην ὡς κεῖνος ἐς οἶκον ἐπήγετο νύμφην,
  Οὕτω καὶ σὺ δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.

Quos uersus, quoniam Ambrosius Camaldulensis, Diogenis interpres, non omnino infeliciter Latinos fecit, haud grauabor adscribere,

Hospes Atarnites rogauit Pittacon olim,
  Sic Mitylenæon, Hyrradioq; satum:
Magne senex, geminæ cupiunt mihi nubere, quarum
  Et genere atq; opibus conuenit una mihi:
Altera præcellit. quid præstat consule, dicq;
  Vtra ex his potius sit capienda mihi;

Hicba-

Hic baculum tollens, sic, tela senilia, dixit,
Consilium pueri, quod petis, expedient,
Quis celer in gyrum iactatus uerbere turbo
Assiduo, latis uertitur in triuijs.
I, sequere illorum monitus. sic fatur, at ille
Scitatur, referunt, Tu tibi sume parem.
Quæ postquam audiuit, monitis puerilibus hærens,
A magnis hospes abstinuit thalamis.
Atq; parem paruas lætus traduxit in ædes:
Sic Dion æqualem, si sapis, ipse cape.
Est aũt allegoria à turbine puerili, qui flagellis circũagitur. Agebat em̃ quisq; pro suis uiribus turbinẽ sibi congruentẽ. Deianira apud Ouidiũ ad suũ sexũ transtulit prouerbiũ,
Quàm male inæquales ueniunt ad aratra iuuenci
Tam iuueni magno coniuge nupta minor.
Non honor est, sed onus, species læsura ferentes:
Si qua uoles apte nubere, nube pari.
Plutarchus De liberis educãdis, τὸ γὰρ τὴν κατ' ἑαυτὸν ἐλᾶν, σοφόν. id est: Sapientis est uxorem sibi parem congruamq; ducere. Huc adscribendum putaui carmen illud ex Thesmophoriazusis Aristophanis titulo inscripta,
Δέσποινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή. id est,
Regina siquidem mulier est sponso seni.
Idem admonet uersus ille Euripideus in Rheso,
οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω. id est,
Nolim ex potentioribus me coniugem.
Neq; uero solũ id spectari cõueniet, ut par sit uxor generis claritate, aut modo rei familiaris, uerũ ut ætas non admodum discrepet, ut forma, ut uitæ genus. Potest & longius trahi, nimirum ad negocium suscipiendũ, cui sis conficiendo par & idoneus. Item ad uitæ genus aptum, & ad amicum tuis accommodum moribus.

Ne my quidem facere audet. II

Qui metu non auderent hiscere, ij quondã negabantur my facere audere. Refertur adagiũ à Varrone, libro De lingua Latina tertio, Putat enim ille Mussare uerbũ deductum à my literæ uocabulo, quasi μύζειν, propterea quod muti nõ amplius sonare queant, quàm my. Est enim ea litera maximè omniũ muta, præsertim in fine, mire os contrahens & occludens. Verba Varronis sunt hæc: A quo idem dicit quod minimũ est, neq; ut aiunt, μῦ facere audent. Videtur esse carmen Ennianũ, Nam hunc paulo superius citauerat. Dicit, quod minimũ est, neq; (ut aiũt) my facere audent. Est autẽ Græcis μύζω, tum sugo, tum naribus uocem reddo. Aristophanes, ἐν θεσμοφοριαζούσαις,
Τί μύζεις; πάντα πεποίηται καλῶς.
Quum enim Mnesilochus dixisset, μὺ μῦ, id est, mu mu, Euripides respondet:
Quid mussitas? peracta sunt cuncta optime.
Et apud Latinos Mutire, ac mussare, est tacite ferre, & quasi uocẽ absorbere. Terentius: Mussitanda iniuria adolescentium. Vergilius, Mussat rex ipse Latinus.
Apud Aristophanem in Equitibus, duo priuatim apud se questuri quædam de uitijs ciuitatis, senarium hunc concinunt:
μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ.
Ex quo licet conijcere hanc esse uocem loqui formidantium.

Ne gry quidem. III

Μηδὲ γρὺ φθέγγεται. id est, Ne gry quidẽ loquitur. Hyperbole item prouerbialis apud Grçcos, pro eo quod est, ne tantulũ quidẽ. Nam Gry, minimũ quiddã significat, aut sordes unguium rem uidelicet uilissimã, aut uocem suillam, quam ædere solent ij, qui grauantur sermone respondere, aut nomisma minutissimum. Aristophanes in Pluto:
Καί με προσβιάζεται,
Καὶ ταῦτ' ἀπαρνούμενον τὸ παράπαν οὐδὲ γρύ. id est,
Meq; ui subigit simul,

Atq; interim rogatus, hæc quid sibi uelint,
Prorsum nihil respondet, ac ne gry quidem.

Hinc & uerbum deductum γρύζειν. Idem in eadem fabula:
γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε; id est,
Grunnire uero audetis etiam perditi?
Philostratus in uita Apollonij, οὐδ᾽ ἅμα ἐφθέγξατο, οὐδ᾽ ἠνέχθη γρύξαι. id est, Haud quaquam loquutus est, neq; adduci potuit ut uel hisceret. Huius uocis usus admodum frequens est apud Aristophanem.

Pili non facio. IIII

Est Latinis hæc familiaris hyperbole: Non facio pili: Ne pilo quidem melior. cum minimum quiddam momenti significant. Catullus:
Non faciunt pili cohortem.
Cicero ad fratrem: Ego enim ne pilo quidē minus te amabo. Idē: Interea Cappadocia, ne pilum quidē. Tametsi in uulgatis exēplaribus pileū hoc loco scriptū est. Quod quidem adagiū etiā his temporibus nulli nō est in ore. Pili uilitas etiā Græcis in prouerbio fuit. Vnde ἄξιος τριχός. i. dignus pilo, in hominem nihili. Quo durior erit translatio, hoc uenustior: Nā pili non facio, præter hyperbolē nihil penè habet figuræ: At Ne pilo quidem doctior: Ne pilo quidē iniucundior: Ne pilo quidē honoratior, atq; id genus orationes, quoniā paulo longius recedunt à simplici sermone, plusculum accipiunt gratiæ.

Nauci non facio. V

Nauci esse, & Nauci facere, pro eo q̄d est, nihil esse & nihili facere, sæpicule apud Plautum reperietur. Quid autē nauci significet, seruus quidam Plautinus, cum ea uoce esset usus, tamē scire se negat. Plautus: Qui homo timidus erit in rebus dubijs, nauci nō erit. Grāmatici quidam, inter quos Pompeius Festus, aiūt nauci significare nucis putamen, aut oleæ nucleū, aut eam membranulam, quę uisitur in medio nucis iuglandis intersita: deniq; rei cuiusuis putamen, quod Græci περίψημα, nauci uocatū existimāt. Quidam à uoce Græca deducūt νάκη, quod declarat pellem caprinā. Sunt & aliæ de nauci sententiæ, quas q̄ uolet cognoscere, legat Festū in dictione Naccæ. Nauci nō habeo, dixit Ennius apud M. Tulliū lib. De diuinatione i. Non habet deniq; nauci Marsum augurem.

Flocci non facio, aut Flocci facio. VI

Eadem ratione dictū est: Flocci facere, &, Ne flocci quidē facere, pro eo quod est, ne tantuli quidē facere. Est aūt floccus particula lanæ, quæ inutilis à uellere diuellitur atq; euolat, aut certe simile quiddā nullius momenti. Exempla passim apud autores obuia sunt, ut non uideatur operæprecium hoc inculcare loco.

Huius non facio. VII

Ad hanc formā pertinet illud Terentianum, ex Adelphis: Huius quicquam non faciam. Donatus admonet esse δεικτικόν, demonstrantis aut floccū, aut stipulam, aut summum digitū, aut huiusmodi quippiam. Athenæus libro duodecimo prodidit, Sardanapali statuā ipsius monumēto impositam, hoc gestu digitorum, ut significaret res humanas omneis prorsus esse contemnendas, ac ne digituli quidem crepitu dignas.

Vitiosa nuce non emam. VIII

Apud Plautum est in Milite: Vitam tuam uitiosa nuce non emā. pro eo quod est, ne minimo quidem. Et uulgo dicimus, Cassa nuce non emerim, & Putamine nucis non emerim. Aristophanes in Pace:
οὐκ ἂν πριαίμην οὐδ᾽ ἂν ἰσχάδος μιᾶς. id est,
Non emerim nec unica quidem nuce.
Consimile his, quod legitur apud eundem Plautum, citante Festo: Non ego istud uerbum empsitē titiuillitio. Nam hoc uerbo Latinos nihili rem significare solitos, quēadmodum & Græci dicunt, τιτιλό. rursum Butubata, qua uoce usus est Neuius, pro nugatorijs, autore Festo.

Ne teruncium quidem insumpsit. IX

Est aliquoties apud Ciceronē hyperbole teruncij, quod apparet esse genus minutissimi nomismatis, ad Atticū: Atq; etiam spero, toto animo imperij nostri, teruncīū sumptus in prouincia nullū fore. Plautus in Captiui duo: Neq; ridiculos iam terunci faciūt: quemad-

quemadmodum Græci dicunt ἡμιωβόλιον, pro re uilissima. Varro teruncium à tribus un cijs dictum putat.

Homo trioboli. X

Itidē Plautus in Pœnulo hominē trioboli dixit, ꝓ nequissimo, planeq́ꝫ nullius precij. à nūmo minutissimo. Cōsimili figura dixit Aristophanes in Vespis, pro uilib. uersibus τριχοινίκων ἐπῶν. Gregorius in epist. de uili contēptoq́ꝫ dixit, μᾶλλον ἀνδράποδον ὀλίγων ὀβολῶν ἄξιον. id est, Imò potius mancipiū paucis obolis dignū. Dicuntur & triobolares.

Homo tressis. XI

Cōsimili modo Persius tressem agasonē appellat, cōtemptissimū homuncionē. Idem:
Et centum Græcos curto centusse licetur.
Id est, minimo. Tressem autē dixit noue, quasi tribus assibus æstimandum. Assis autem erat ærei nummuli genus. Persianum carmen sic habet in quinta satyra,
Heu steriles ueri, quibus una quiritem
Vertigo facit. hic Dama est, non tressis agaso.
Confine Hieronymianū illud: Quis te dupondio supputabat? Iustinianus in præfatione Pandectarū, noluit adolescentes legū studiosos, ueteri nō minus ridiculo quàm friuolo cognomine, nuncupari dupondios, sed Iustinianos nouo.

Dignus pilo. XII

Ἄξιοι τριχός. id est, Pilo digni, dicuntur Græcis, nulla bona re digni, quod pilo nihil cōtemptius. Aristophanes in Ranis:
Εἰ πώποτ' ἦλθον δεῦρ', ἐθέλω τεθνηκέναι,
Ἤ 'κλεψα τῶν σῶν ἄξιόν τι καὶ τριχός. id est,
Si quando ueni huc, emori sanè uolo, aut
Si quid tuorum sustuli, dignum pilo.
Adagium commemoratur à Diogeniano.

Nec uno dignus. XIII

Ἄξιος οὐδὲ μονός, καὶ ἄξιος ἑνός. id est, Ne uno quidē dignus. &, Vno dignus, de uilissimo, Translata metaphora à iactu talorū, in quo μονὰς, id est, unionis numerus, infimus erat. Demū ubiq́ꝫ in rationibus numerorum minimū quiddam est unio, ac ne numerus quidem, ut autumant philosophi. Ex aduerso, quem multi precij significant, hunc πολλοῦ τινὸς ἄξιον, id est, multa re dignum, trita figura Græci dicunt: & τοῦ παντὸς ἄξιον, id est, quauis re dignum: et è diuerso ὀλίγου ἄξιον, id est, paulo dignum, quē contemnunt. Gregariū aūt est ac plebeiū, unius dūtaxat hominis uice supputari: Proinde Homerus Iliados Λ. cum medici dignitatem explicare uult, ait:
Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. id est,
Vnus homo medicus multis æquandus honore est.
Ad quod respexit Plato lib. De legib. quinto, ὁ μὲν γὰρ ἑνὸς, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἑτέρων. id est, Nam hic quidem pro uno, ille pro pluribus alijs æstimandus est. Ad hanc formā pertinent & illæ rhetorū figuræ, cum aiunt, Vnum aliquem sibi pro theatro esse, & Vnius cuiuspiam iudicium pluris se facere, quàm infinitæ multitudinis.

Dignus obelisco. XIIII

Ἄξιος ὀβελίσκου. id est, Dignus obelisco, dignus quouis honore. Summis em̄ uiris eiusmodi columnæ ac pyramides erigebant, magnificis inscriptæ titulis, aut ingētes colossi: sic em̄ stupidi principes olim fingi gaudebant. Tametsi prouerbiū ancipitem habet sententiam, propterea quod Aristarchus obeliscis iugulare sit solitus, quæ parum probaret. Meminit huius præter alios Suidas.

Aureus in Olympia stato. XV

Quem summo præmio dignū Græci significāt, ei dicere solent: Aureus in Olympia statuēre. Lucianus in Pseudologista, χρυσοῦς φασὶν ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθείς. i. Aureus, ut aiunt, in Olympia stato. Quod is honos id ætatis præcipuus haberetur, loco tam celebri, statuam inter illustreis uiros habere. Huc allusit Vergilius, cum ait:
Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.
Plato in Phædro, ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν. id est, Polliceor me statuā auream tibi æqualē Delphis collocaturum. Ibidem paulo post, παρὰ τῶν Κυψελιδῶν

λιδῶν ἀνάθημα σφυρήλατος ἐν ὀλυμπίᾳ στάθητι. id est, Inter statuarum Cypselidarũ monimenta in Olympia fabrefactus stato. Interpres fortassis χρυσήλατος, legit, aut certe somniauit, ut qui uerterit aureum. Porrò reges Corinthi dicuntur Cypselidę à Cypselo, qui pulsis Bachidis è Corintho, ibidē imperio est potitus, summasq; coegit diuitias, cuius rei argumentũ, inquit Strabo, τὸ ὀλυμπίασιν ἀνάθημα κυψέλου, σφυρήλατος χρυσοῦς ἀνδριὰς εὐμεγέθης. Allusit huc & Philostratus in Apolloniį uita, καὶ στεφανώσουσί σε ὀλυμπίᾳ. id est, & coronabunt te in Olympia. Non dissimili figura dixit Persius, satyra secunda:
Præcipui sunto, sitq; illis aurea barba.
Quibusdam enim signis aurea barba consueuit addi.

Quauis re dignus. XVI

Ἄξιος τοῦ παντός. id est, Qua uis re dignus. Refertur ab omnibus Græcorũ adagiorũ collectoribus. Vtitur Plato in Sophista, καὶ τοῖς μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς δ' ἄξιοι τοῦ παντός. id est, Aliįs uidentur nulla re digni, aliįs rursus quātauis. Similiter dixit Terentius: Hominem quantiuis pretiį. Quanquam huius adagionis modo est facta mentio.

Dignus Argiuo clypeo. XVII

Ἄξιος εἶ τῆς ἐν ἄργει ἀσπίδος. id est, Dignus es Argiuo clypeo. De generoso ac maiorem in modum uenerando: inde sumptũ, quod olim apud Argiuos ex more pueri incorrupti puriq;, clypeos quosdam gestantes, pompas agebāt. Isq; honos erat illi ætati, prisco quodam instituto decretus.

Dignum propter quod uadimonium deseratur. XVIII

Vbi rem maximi momēti uolemus significare, quæq; uel quantouis dispēdio debeat expeti, dignā esse dicemus, cuius gratia uadimoniũ deseratur. Nam qui uadati sunt, nō nisi summo suo periculo abesse possunt. Plinius secundus præfatione Naturalis historiæ: Inscriptiones, inquit, propter quas uadimoniũ deseri possit. hoc est, quarum gratia omnia sint posthabenda, uel maxime seria. Seneca de beneficiįs libro quarto: Vadimonium promittimus, tamen deseritur. Non in omnes datur actio. Deserentem uis maior excusat. Hæc Senecæ uerba declarāt, uehementer urgēs esse oportere, q̄d excuset uadimoniį promissi desertorē. Horatius: Et casu iam respondere uadato Debebat. Ridet improbum garrulũ, qui maluerit periclitari de causa, quàm à nugis discedere. Consimilis est forma, Quasi pro aris focisq; dimicare, quum de re chara seriaq; certamē est. Nec dissimili schemate dixit Celsus, lib. Pand. sexto, tit. De rei uindicatione, Laribus sepulchrisq; auitis carere. Finge, inquit, pauperē, qui si reddere id cogat, laribus sepulchrisq; auitis carendum habeat: sufficit tibi permitti tollere ex his rebus quę possis, dum ita ne deterior sit fundus, quàm si initio non foret ædificatum.

In utramuis dormire aurem. XIX

In utramuis dormire aurem, est, animo ocioso, securo, uacuoq; esse. Terentius in Heauton. Ademptum tibi iam faxo omnē metum, in aurem utramuis ociose ut dormias. Vtitur eo & Basilius in epistola quadam, sed malam in partem, ita ut supinam securitatem intelligi uelit. Menander in Plotio apud Gellium,
Ἐπ' ἀμφοτέραν ἰν' ἐπίκληρος ἣ μέλλει καθευδήσειν. id est,
In aurem utranq; quandoquidem dotata est cubet. Sic enim uertit nescio quis.

In dexteram aurem. XX

Eodem sensu dixit Plinius In dexterā aurem. Ita em̄ scribit Romano suo: Nihil quod in dexteram aurē, fiducia mei dormias, nō impune cessatur. id est, nihil est quod sis securus. Sic em̄ admonent medici, ut in primo somno, qui profundissimus esse consueuit, in aurem dexterā incumbamus: Cum experrecti redormire cupimus, in sinistram. Porrò qui leui somno uult uti, in neutram incumbit aurem, quo facilius expergefiat.

Porrectis dormire pedibus. XXI

Huic affine est illud, ἀκτείναντα τὼ πόδε καθεύδειν. id est, Porrectis pedibus dormire. Lucianus De mercede seruiētibus, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῆς εὐχῆς ἀκτείναντα τὼ πόδε καθεύδειν. id est, Iamq; tandē quod optari solet, obtigit, ut porrectis pedibus dormias. Ad eandē figuram pertinet, q̄d in Aristophanis Pluto dixit Mercurius, ἀναβάδην ἀναπαύομαι. id est, Sublatis pedibus requiesco, & supinus per ocium. Et Supinitatē, negligentiā, incogitantiamq; significamus. Et Cōserere manus, in Hebræorum prouerbiįs in ignauũ, Paulum

lum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias.

Naso suspendere. XXII

Naso suspendere, est uafre ac subdole irridere. Plinius lib. xi. cap. xxxvij. docet à suę ętatis hominibus nasum subdolæ irrisioni fuisse dicatum. Nam apud ueteres autores nihil huiusmodi legitur. Verba Plinij subscribã: Et altior homini tantum, quem noui mores subdolæ irrisioni dicauere, nasus. Horatius in Sermonibus:

Naso suspendis adunco. Idem alibi:

Balatro suspendens omnia naso. Persius de Horatio, qui uafre tecteq; rideat,

Callidus exterso populum suspendere naso. Idem alibi:

Disce, sed ira cadat naso, rugosaq; sanna.

Vnde Nasuti uocantur, qui docte norint alios irridere. Martialis,

Non cuicunq; datum est habere nasum. Idem,

Et pueri nasum rhinocerotis habent. Idem rursum,

Nasutus sis usq; licet, sis deniq; nasus. Persius,

Rides ait, & nimis uncis

Naribus indulges.

Græci simplici efferũt uerbo, μυκτηρίζειν, ἀντιμυκτηρίζειν, id est, irridere, uicissim irridere, ἀπὸ τοῦ μυκτῆρος, id est, naso. Cassius ad Ciceronem, libro Epistolarum familiarium decimoquinto: Quosq; ubi ridiculo aut scommatico dicterio læseris, uelint rustice gladio, ἀντιμυκτηρίσαι, id est, uicissim naso suspendere.

Dignus quicum in tenebris mices. XXIII

Qui certissima esset fide, eum dignũ dicebant, quicum in tenebris micaretur. Cicero lib. Officiorũ tertio: Hoc nónne est turpe, dubitare philosophos, quę ne rustici quidem dubitant, à quibus natũ est, id quod tritum est uetustate prouerbium. Cum enim fidem alicuius, bonitatemq; laudant, dignum esse dicunt, quicũ in tenebris mices. Idem De finibus libro secundo, Cur iustitia laudatur, an uerũ est tritum uetustate prouerbium, qui cum in tenebris mices? Est autẽ micare, lusus genus quoddam, quod adhuc apud Italos durat, ut repẽte porrectis digitis, certantium uterq; numerũ diuinet. Huius Cicero mentionem facit, lib. De diuinatione secundo: Quid est enim sors? Idem propemodum quod micare, quod talos iacere, quod tesseras. M. Varro: Micandũ erit cum Græco, utrũ ego illius numerũ, an ille meũ sequatur. Nemesianus in carmine Bucolico: Digitos iactate micãtes. Meminit diuus Augustinus lib. de trinitate octauo, capite quinto: Nam id, inquit, ubi uolumus facile habemus, ut alia omittã, uel micando digitis tribus. Porrò qui cum micas in tenebris, ei liberũ est, si uelit fallere. Proinde dignus quicũ in tenebris mices dicitur, qui sit usq; adeo certa fide, ut nec si tuto possit, uelit quempiã mendacio fallere. Habẽt Græci simile quiddã: Dignus hic est, cui uel iniurato fidẽ habeas: ὁ δ᾽ ἀνὴρ κ᾽ ἀνώμοτος πιστεύειν ἄξιος. id est, Hic uir dignus, cui credas etiã iniurato. Cui diuersum, Ne iurato quidem illi crediderim.

Ex Iouis tabulis testis. XXIIII

Ἐκ τῶν διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. id est, Ex Iouis tabulis testis. Apud Græcos dicebatur, pro certo & indubitabili teste. Lucianus in libello De mercede seruiẽtibus, Εἴ τις εἴποι μοιχὸν ἢ παιδεραστὴν, τοῦτο ἐκεῖνο ἐκ τῶν διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. i. Si quis te adulterũ, aut pæderasten dixerit, is protinus, iuxta id quod dici solet, ex Iouis tabulis testis. Allusum est, ni fallor, ad diphtheram, in qua Iupiter omnia mortalium acta describere fingitur à poetis.

Atticus testis. XXV

Ἀττικὸς μάρτυς. id est, Atticus testis, legitur in collectaneis Diogeniani, pro probatissimo atq; incorruptissimo teste. Quod si quis per Ironiam torqueat in testẽ uanum, non inconcinne dixerit.

Attica fides. XXVI

Ἀττικὴ πίστις. id est, Attica fides, legitur apud eundẽ, de minime uanis, minimeq; periuris. inde natũ quod apud Atticos templũ esset Fidei deæ cõstructũ. Cuius meminit etiã Plautus in Aulularia. Velleius Paterculus meminit his quidẽ uerbis: Si quis hoc rebellandi tẽpus quo Athenæ à Sylla captæ sunt, imputat Atheniensibus, nimirũ ueri uetustatisq; ignarus est. Adeo em̃ certa Atheniẽsiũ in Romanos fides fuit, ut semper, & in omni re,

quicquid syncera fide gereret, id Romani Attica fide fieri prędicarēt. Quintilianus lib. xij. cap. De genere dicendi, scribit hūc in modū: Quos ego existimo, si q̄d in his finibus uberius inuenerint solū, fertilioremue segetē, negaturos Atticā esse, quod plusquā acceperit seminis reddat, quia hanc eius terræ fidē Menander eludit. Ex his colligimus Atticam fidē dictam, quod nec detraherent pactis nec adderent. Talis erat & soli fides non admodū feracis, quū agrorum fides laudetur, si cum fœnore reddāt quod creditum est.

Græca fide. XXVII

Ἑλληνικῇ πίστει. id est, Græca fide, reperitur pro certa item fide. Fortassis idem cū proximo: nisi malumus per ironiam accipere. Ausonius ad Paulum:

Nobiscum inuenies κατῳνοπλία, si libet uti
Non Pœna sed Græca fide. Idem de Philone uillico suo:
Mutuatur ad Græcam fidem.

Plautus Græcā fidem dixit, ubi non uerbis, neq; stipulationibus, sed præsente pecunia res agitur. Sic em̄ apud eum loquitur Clareta lena in Asinaria, Diem, aquam, solem, lunam, noctē, hæc argento non emo, Cætera quæ uolumus uti, Græca mercamur fide. id est, numerata pecunia. Euripides in Iphigenia Taurica: πιστὸν Ἑλλὰς οἶδεν οὐδέν. id est, Græcia nequaquam nouit fidem. Hoc sanè nomine ea natio pessime audijt olim.

Punica fides. XXVIII

Pœnorum perfidia in prouerbiū abijt, quod ea gens peculiariter periurij uanitatisq; notata sit, quemadmodū abunde testat̄ T. Liuius. Cuius hæc uerba sunt libro secundo, de bello Punico: Quæ Punica religione seruata est fides ab Hannibale. Idē belli Punici secundi lib. primo: Has tantas uiri uirtutes ingētia uitia æquabāt, inhumana crudelitas, perfidia plusquā Punica, nihil ueri, nihil sancti, nullius dei metus, nullum iusiurandum, nulla religio. His coloribus depingit Annibalem. Subindicat idē Q. Curtius, in Tyrijs Pœnorum auxilio destitutis. Rursum Maximinus apud Iulium Capitolinū: Afri, inquiens, fidem Punicā præstiterunt. & quod modo citauimus ex Ausonio, Pœna fide. Salustius in Iugurthino: Comperio Bochū magis Punica fide quàm ob ea quæ prædicabat, simul Romanos & Numidā spe pacis detinuisse. Plautus, Nemo me Pœnus Punior. alludens ad morum perfidiā. Pœni fœdifragi semper habiti. Idem in pœnulo, Et is omnes linguas scit, sed dissimulat sciens, se scire, Pœnus plane est, quid uerbis opu'st?

Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat. XXIX

Qui coràm blandiunt̄, clàm obtrectantes, palàm amicos agunt, clanculū nocēt: aut qui hic prosunt, illic lædūt, falsam beneficij spem ostentant, ut nacti occasionē funditus perdāt, ij dicunt̄ altera manu portare lapidē, altera panē ostentare. Translatū ab ijs, qui canes ostētato pane pelliciūt: deinde accedētib. saxū illidūt. Euclio Plautinus in Aulul.

Nunc petit cum pollicetur, aurum inhiat, ut deuoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Diuus Hieronymus ad Rufinū: Hæc apud te amice potius expostulare uolui, q̄ lacessitus publice desæuire, ut animaduertas me recōciliatas amicitias pure colere, & nō iuxta Plautinā sententiam, altera manu lapidem tenere, panem offerre altera. Eódem eleganter allusit, scribens ad eundem Rufinū: An tibi ideo panē non damus, quia hæreticorum cerebro lapidem illidimus? Simile quiddam habet Gregorius theologus in epistola ad Eusebiū episcopū Cæsariensem, ὥσπερ ἄν τις ἑνὸς ἀνδρὸς τῇ μὲν τῶν χειρῶν κατακνῶοι τὴν κεφαλὴν, τῇ δὲ παίοι τὴν παρειάν. id est, Perinde quasi quis eiusdem uiri altera manu scabat caput, altera malam feriat.

Ex eodem ore calidum & frigidum efflare. XXX

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγειν. id est, Eodem ex ore calidum ac frigidum proferre. Bilingues & qui eundem modo laudāt, modo uituperāt, ex eodem ore calidum ac frigidū spirare dicuntur. Natum ex Apologo quopiam Aniani fabulatoris. Satyrus quidam cum uehemēter algeret, hyberno gelu supra modū sæuiente, à rustico quodā inductus est in hospitium. Admiratus autem cur homo inflaret in manus ori admotas, rogauit cur ita faceret. is respondit, ut frigidas manus halitus tepore calefaceret. Deinde ubi extructo foco, apposita mēsa, in pultem feruidā rursum inflaret, magis etiā admiratus, sciscitatus est, quid hoc sibi uellet: Vt pultē, inquit, nimium feruentē halitu refrige

refrigerẽ. Tum Satyrus surgens à mẽsa: Quid ego audio? inquit, Tun'eodem ex ore pariter & calidum & frigidũ efflas? Valebis, neq; enim mihi ratio est, cum eiusmodi homine cõmune habere hospitium. At huiusce rei, quã Satyrus admirabatur, causam reddit Aristot. in Problematis, Sectione xxxiiij. problemate septimo. idq; ideo fieri putat, q2 qui uehementius efflat, is non moueat uniuersum aerẽ, sed ore contractiore paululum uenti expiret, ut calor ab ore profectus, à reliquo aere, quem ob impetũ plurimum mouet, cõtinuo euanescat, atq; in frigus abeat. Id quod secus fit in eo, qui faucib. apertis uniuersum aerem exhalat. Est huic cõsine quiddã in epistola Iacobi apostoli, nam huius nomine legitur: ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν. id est, Ex eodem ore emanat dulce & amarũ. Huc adscribi poterit, quod refert secundo libro Plinius, plus quàm prodigiosum, fontem esse quendã in Dodona, qui cum sit frigidissimus, & faces si quis ardentes immergat, extinguat: si extinctæ admoueanẽ, accendit. Quæ omnia torquere licebit in rhetores, qui eadẽ norunt laudare & uituperare, eleuare atq; attollere. Item in iureconsultos, qui causam eandẽ nunc tuentur, nunc impugnãt. Ad eum sensum detorsit Plutarchus, quod Circe eadem uirga mentem adimit, ac reddit: pecudes facit, & homines. Extat apud Græcos hic senarius prouerbialis,

τὸν αὐτὸν αἰνεῖν καὶ ψέγειν, ἀνδρὸς κακοῦ. id est,

Laudare eundem, carpereq;, uiri est mali.

Et Hebræus uates, nempe Esaias, male ominatur ijs, qui dicũt bonum malũ, malum bonum: dulce amarũ, & amarum dulce. Athenæus libro quarto docet esse fistulæ genus. à Græcis dicitur μάγαδις, siue παλαιομάγαδις, quod idem & grauem & acutam uocẽ reddit. Vnde uersum adducit ex Alexandride,

μάγαδιν λαλήσω, μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν. id est,

Grande ac pusillum magade proloquar simul.

Id Græcis dicitur μαγαδίζειν, sonare simul duas uoces, grauẽ & acutam, διὰ πασῶν ut uocãt musici. Aristoteles sectionis decimænonæ, problemate iuxta Græcos codices decimooctauo, iuxta Theodori uersionẽ xvij. utitur eo uerbo μαγαδίζειν, quærẽs quur hæc sola harmonia quã dixi, sonet magade. Rursus in ꝓblemate xxxix. iuxta Græcos codices, μαγαδίζουσι ἢ ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ. id est, Magadissant in concentu diapason.

XXXI

Oculatæ manus.

Oculatas manus dixit Plautus, quæ promissa uelint exhiberi re, nõ oratione promitti. Nam oculos habere, quibus uideãt exhibita: aures non habere, quibus audiãt pollicitationes. Ita lena quædã in Asinaria, adolescenti montes aureos pollicenti, cum illa nihil cõmoueretur promissis: Semper, inquit, oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod uident. In eadẽ erat sententia leno ille Terentianus Sannio: Nunquã, inquit, ego adeo astutus fui, quin quicquid possem, mallem auferre in præsentia potius. Huc allusit Chærea in Eunucho: Fac nunc promissa ut appareant.

XXXII

Cæca dies, & Oculata dies.

Plautus item cæcã diem & oculatam, pro die qua nõ numeratur præsens pecunia, & qua numeratur. Sic em̃ leno quidam loquitur in Pseudolo: Eme die cęca hercle oleum, id uendito oculata die: iam Hercule uel ducẽtæ fieri possunt præsentes minæ. Hoc est, eme nõ præsente pecunia, sed in diẽ pacta, reuende pecunia præsente. Vocant & Iurisconsulti cæcã diem, & cæca testimonia, quæ scripto perhibentur absentibus. Nam cęca sunt non tantum quæ non uident, sed quæ non uidentur & absunt.

XXXIII

Lentiscum mandere.

Σχῖνον διατρώγειν. id est, Lentiscũ mãdere, uel arrodere, Gręco prouerbio dicunẽ ij, qui nimio comẽdi corporis studio superfluũt: Nam ex lentisco dentifriciũ fieri cõsueuit. Is est puluisculus quidã candidandis dentibus cõparatus. Fiebant & dentiscalpia ex lentisco, hoc est, cuspides quædã purgãdis dentibus accõmodæ. Martialis in Apophoretis:

Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis
Desuerit, dentes penna leuare potest.

Quin & Dioscorides lib. primo indicat, lentisci succum ex aqua decoctæ figere uacillantes dentes, si eo colluãtur: tum & cuspides hinc factas si affricenẽ, utiles esse dentibus abstergẽdis. Huiusmodi igitur quibus dentiscalpium semper in ore est, lentiscum arrodere dicuntur, & σχινοτρῶγες, id est, Lentisci arrosores

rosores appellantur. Nam dentium cura, olim ut delicatis probro dabat̃, & Apuleio inter reliqua crimina obiectum est, quod dentifricium parasset. Recte trãsferetur adagiũ & ad reliquum totius corporis cultum.

Vnico digitulo scalpit caput. XXXIIII

Molles atq; effœminati, uno digito caput scalpere dicuntur, nimirũ solliciti ne comã studiose compositã perturbent. Id primũ dictum putant à Caluo poeta in Pompeium, hinc in omnes parum uiros translatum. Iuuenalis satyra nona:

Qui digito scalpunt uno caput.

Molles & impudicos ex gestu notãs. Porrò gestum eum antiquitus impudicitiæ habitum argumentũ, testatur in epistolis Seneca: Rerũ, inquiens, omnium, si obseruentur, indicia sunt. Et argumentũ morum ex minimis quoq; licet capere. Impudicũ, & incessus ostendit, & manus mota, & unum interdũ responsum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Improbum interdum risus, insanum uultus, habitusq; demonstrat.

Summo digito caput scalpere. XXXV

τὸ ἄκρῳ δακτύλῳ τὴν κεφαλὴν κνᾷν. id est, Summo digito caput scalpere. Idẽ est cum proximo. Lucianus in Rhetorum præceptore, delicijs effœminatum hominẽ describit his uerbis: ἐν τούτοις δὲ πάνσοφόν τινα, καὶ πάγκαλον ἄνδρα, διασεσαλευμένον τὸ βάδισμα, ἐπικεκλασμένον τὸν αὐχένα, γυναικεῖον τὸ βλέμμα, μελιχρὸν τὸ φώνημα, μύρον ἀποπνέοντα, τῷ δακτύλῳ ἄκρῳ τὴν κεφαλὴν κνώμενον. id est, Inter hæc autẽ uirum quendam egregie sapientem atque insigni forma, lubrico incessu, fracta ceruice, muliebri aspectu, uoce mellita, olentẽ unguenta, caput summo digito scalpentem.

Phryx plagis emendatur. XXXVI

Phryx plagis emendatur. In barbaros seruiliq; ingenio homines dicitur, qui non pudore, neq; monitis, sed uerberibus reddũtur meliores. Cum contra generosus animus, ut ait Seneca, rectius ducatur quàm trahatur. Cicero pro L. Flacco in testes Asiaticos: Asia uestra cõstat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia. Vtrum igitur nostrum, an uestrum est hoc prouerbium? Phrygem plagis fieri solere meliorem. Adagium ita refertur apud Suidam uersu trochaico,

φρὺξ ἀνὴρ πληγεὶς ἀμείνων καὶ διακονέστερος. id est,

Verberatus Phryx, melior & obsequens erit magis.

Ostendit Athenæus è Phrygia mitti solere mancipia laudatissima.

ἀνδράποδ᾽ ἐκ φρυγίας, ἀπὸ δ᾽ ἀρκαδίας ἐπικούρους. id est,

Mancipia ex Phrygia, sed ab Arcadia auxiliares.

Nihil sacri es. XXXVII

οὐδὲν ἱερὸν ὑπάρχεις. id est, Nihil es sacri. Sermo cõtemnentis, prouerbialiter. Siquidẽ Græci quicquid præclarũ ac uehementer conducibile uideri uellent, id sacrum appellabant, ut ἱερὸν βουλή, Sacra res consiliũ, & ἱερὰν πόλιν, id est, Sacrã ciuitatẽ dixit Aristides, tanq; omniũ tutatricẽ, et quod alio citauimus loco, ἱερὰν ἄγκυραν, id est, Sacrã ancoram. Plutarchus in uita Pelopidæ, Sacri præsidij mentionẽ facit. Theocritus in Hodœporis,

ἀλλ᾽ οὖν αἴκα λῇς ἔριφον θέμεν, ἔντι μὲν οὐδὲν ἱερόν. id est,

Hœdum igitur, si uis, age iam deponito, quanquam Nil sacri est.

Verba sunt contẽnentis pignus. Qui prouerbij tradunt originem, aiunt Herculem conspecta Adonidis imagine contempsisse his uerbis, οὐδὲν ἱερὸν εἶ, id est, Nil es sacri. Seu q; existimaret, ijs duntaxat habendũ esse diuinitatis honorem, qui de genere mortaliũ essent benemeriti: siue q; fures, qui in eius templũ aufugissent, non essent in tuto propter loci religionem, quemadmodũ in aliorum deorum sacellis. Nunc accõmodatur ad quãuis rem despicatui habitam. Ab hac interpretatione nõ discrepant quæ refert Theocriti scholiastes, huius commenti autorem citans Cleandrum.

Nihil sanum. XXXVIII

Summam morum corruptionem, & nullũ honesti respectum his uerbis Græci significant, οὐδὲν ὑγιὲς, id est, Nihil sanum. Exempla passim in comœdijs tragœdijsq; Græcorum sunt obuia. Aristophanes in Pluto,

γενόμενον εἰ χρὴ μεταβάλλοντα τοὺς τρόπους,
εἶναι πανοῦργον, ἄδικον, ὑγιὲς μηδὲν,

ὡς τῷ βίῳ τοῦτ' αὐτὸ νομίσας ξυμφέρειν. id est,
Scitatum an expediret, ut in contrarium
Verso instituto pristinisq́ue moribus,
Iniquus esset, subdolus, sani nihil,
Ratus ista uitæ commodis conducere.
Andromache in sui nominis tragœdia apud Euripidē ita describit Spartanorū mores:
Ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν,
Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,
Ἑλικτὰ, κ' οὐδὲν ὑγιές. id est,
Heus omnium mortalium inuisissimi,
Spartam incolentes, fraudulenti consili,
Mendaciorum principes, & opifices
Tecti malorum, tortiles, sani nihil.
Aristophanes, ἐν θεσμοφοριαζούσαις, si modo non fallit titulus: de fœminis,
τὰς οἰνοπότιδας, τὰς προδότιδας, τὰς λάλους,
τὰς οὐδὲν ὑγιές, τὰς μέγ' ἀνδράσιν κακόν. id est,
Vini bibaces, proditrices, garrulas,
Nihilq́ue sanum, maximum uiris malum.
Vbi planè prouerbialiter dixit οὐδὲν ὑγιές, pro perditissimis. M. Tullius ad Atticū libro decimoquinto: Quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. Id uelut interpretans in epistola quæ præcessit ab hac tertia, Quid quæris? nihil synceri.

Dionis gry. XXXIX

τὸ Δίωνος γρῦ, id est, Dionis gry. Recte dicetur, aut ubi quempiā magno animo contemnimus, ac ne respōso quidem dignū habemus: aut cū rem nihili significamus. Nam de gry alio diximus loco. Adagiū ortum ex euentu. Dion Alexādrinus natione, præcipuā in philosophia laudē est consecutus. Huic erat frater luctator, nomine Topsius. Itaque cum quidā ex eius cōcertatoribus Dionem probris incesseret, fanda atq; infanda in eum euomēs, multa interim turba ad conuiciū, ut fit, affluente, ipse ne uerbo quidem respondit maledictis, uidelicet philosophiæ dogmatum memor. Cæterū ubi iam intra ædium suarum uestibulū esset, nam conuiciator eo usq; fuerat prosecutus, nihil iracundiæ præ se ferens, hoc tantum respondit, οὐδὲ γρῦ, id est, Ne gry quidem. Iuuenis autem animi impotens, laqueo se præfocauit. Ea res in uulgi fabulam abijt.

Cæcus cæco dux. XL

τυφλὸς τυφλῷ ὁδηγός, id est, Cæcus cæco dux. Adagiū euangelicis quoq; literis celebratum, quo lubentius etiā refero. Vti licebit quoties indoctus indoctū docere, inconsultus imprudenti consiliū dare conabitur. Allusit ad prouerbiū M. Tullius lib. De finibus ultimo: C. autem Drusi domū compleri consultoribus solitam accepimus, cū quorum res esset, ipsi non uidebant, cæcū adhibebant ducem. Hæc Cicero. Drusus enim Iurecōsultissimus, alijs prospiciebat animo, quum corporis oculis nihil cerneret. Cui confine est Horatianum illud: Cæcus iter ostendit. Horatius ad Scæuam:
Cæcus uti si monstret iter, tamen aspice.
Quod quidem Porphyrion perinde dictum autumat, quasi dicas: Sus Mineruā. Prępostere enim res geritur, cum cæcus uidentibus iter commonstrare conatur. Apud Aristophanem in Pluto, Carion seruus stomachatur in herum, quod ipse uidens, Plutum oculis captum sequeretur,
ὅστις ἀκολουθεῖ κατόπιν ἀνθρώπου τυφλοῦ,
τοὐναντίον δρῶν, ἢ προσῆκ' αὐτῷ ποιεῖν.
οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα,
οὗτος δ' ἀκολουθεῖ, κἀμὲ προσβιάζεται. id est,
Luminibus ut qui captum & orbum homunculum
Sequatur à tergo, hoc agens præpostere.
Nam qui uidemus, ducimus cæcos: at hic
Sequitur, simulq́ue cogit eadem facere me.

Cæca speculatio. XLI

Ἀλαοσκοπιὴ. id est, Cæca speculatio, cõposita Græcis est dictio, ἀπὸ τοῦ λάειν, quod est, uidere, inde ἀλαὸς cæcus, & σκοπεῖν, id est, inspicere. Ita Suidas ex Homero citans. Etymologus addit alias cõiecturas, ex Methodio citans idem dictum. Suidas prouerbialẽ dictionẽ admonet, quoties aut conniuent, quibus datum est negocium, aut ipsi nihil uidẽt, quibus obseruandi partes sunt delegatę. Translatũ ab ijs, qui è speculis sublimibus diligenter circũspectant undiq;, & quod uiderint, alijs renunciãt. Homerus aliquoties hoc habet, οὐδ᾽ ἀλαοσκοπιὴν εἶχε, quod Etymologus citat ex Methodio. Pro eo q̃d est, haud quaq; cæcutienter speculatus est. Vti conueniet, quoties significabimus aliquem rem sagaciter odoratũ, ac deprehendisse. Tanquã si dicas, episcopos ad cætera supinos ac cæcutiẽtes, si quid extiterit unde speretur quæstus nonnihil, ibi οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχειν. Aut contra, si quis erat falsus, aut hallucinatus ταύτῃ μὲν ἀλαοσκοπιὴν ἔχειν.

Sine cortice nabis. XLII

Sine cortice nare dicuntur, qui iam per ætatem non egent custode morũ, aut qui eò doctrinæ processerunt, ut iam præceptorum opera non habeant opus. Horatius:
Simul ac durauerit ætas
Membra animumq; tuum, nabis sine cortice. id est,
Citra custodem ac pędagogũ ipse te reges ac moderaberis. Acron prouerbij admonet: putatq; metaphorã mutuo sumptam à iuuenibus, qui cum primitus natare discunt, corticibus aut suberibus uẽtri subligatis natãt: deinde exercitatiores citra huiusmodi adminicula natare incipiũt. Plautus in Aulularia: Quasi pueris qui nare discũt, scyrpea induitur ratis, Qui laborẽt minus, facilius ut nent, & moueãt manus. Est aũt Græcis φελλὸν siue φελλὸς, nam uarie scribũt, quod Latini uertũt suber, sic enim uertit Theodorus. Cortex est arboris semper fluitãs, & ob id aptus nauibus pręsertim ancoralibus (indicat ẽm ancoræ locum, ut à nautis caueatur) & piscantiũ tragulis: sustinet enim summos retium funes: utilis & cadorum obturamentis, postremo & fœminarũ calceatui mensibus hybernis, unde ioco prouerbiali apud Græcos cortices arborũ dicuntur: nunc non pudet uiros æstiuis mensibus tali uti calceatu. Meminit Plinius libro xvi. cap. viij. Lucianus in Veris narrationibus narrat φελλόποδας, unde Græci φελλεύειν dicũt supernatare. Et φελλεῖς loca quæ paululo terræ tegunt saxa.

Vt possumus, quando ut uolumus non licet. XLIII

Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ᾽ ὡς δυνάμεθα. id est,
Non uti libet, sed uti licet sic uiuimus.
Senarius prouerbialis, quo monemur tempori ac necessitati seruiendũ esse. Terẽtiana Mysis in Andria rogata, quã Athenis uitam agerent, uerecunde seni meretricium quęstũ confitẽs, Vt quimus, aiunt: quãdo ut uolumus nõ licet. Cæcilius in Plotio apud Donatũ: Viuas ut possis, quando nõ quis ut uelis. Item Plato in Hippia maiore: Τοιαῦτα ὦ Ἱππία τὰ ἡμέτερά ἐστιν οὐχ οἷα βούλεταί τις (φασὶν ἄνθρωποι ἑκάστοτε παροιμιαζόμενοι) ἀλλ᾽ οἷα δύναται. id est, Eiusmodi sunt Hippia res nostræ, nõ quales quis optaret, sicuti prouerbio dicit usquequaq;, sed quales esse possunt. Allusit eodem & in Cratylo, ὅπως ἂν δυνώμεθα προθέμενοι [sic: πρέποντες]. id est, Præfati, utcunq; potuerimus. Sic enim modestiæ gratia præfantur, qui negocium aliquod suscipiunt. Huc pertinent & illæ Græcorum sententiæ:
Βουλόμεθα πλουτεῖν πάντες, ἀλλ᾽ οὐ δυνάμεθα. id est,
Omnes cupimus, at non licet ditescere. Et,
Πάντες καλῶς ζῆν θέλομεν, ἀλλ᾽ οὐ δυνάμεθα. id est,
Bene uiuere omnes uolumus, at non possumus.
Nemini sua fortuna satisfacit, & aliud uotis destinat, quod tamen haud scio an quisquã unquã sit assecutus. Vsus erit, ubi significabimus nostra nobis parum placere, uerum facultatem deesse, non animũ: uidelicet fortunam esse parum commodam, aut uitam nõ satis integram, aut epistolam non satis eruditam.

Atheniensium inconsulta temeritas. XLIIII

Ἡ τῶν Ἀθηναίων δυσβουλία. id est, Atheniensium inconsulta temeritas. Quadrat in eos, quibus male cõsulta uertũt bene. Nam id olim uulgo tributũ est Atheniensibus, quod ipsi quidẽ socorditer consultarent, parumq; prospicerẽt, uerum Minerua ciuitatis præses, illo-

ses, illorum male instituta, bene uertere consueuit. Simile est huic, quod hodieꝗ; uulgo dicunt: Est fortunatior quàm prudentior. de quopiam nõ suapte industria, sed fortunæ commoditate successu rerum utente. Eupolis apud Suidam & Athenæum libro decimo in Atheniensium mores:

οὓς δ᾽ οὐκ ἂν εἵλεσθ᾽ οὐδ᾽ ἂν οἰνόπτας πρὸ τοῦ,
νυνὶ στρατηγοὺς λοὐσομεν. ὦ πόλις πόλις
ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς. id est,

Quos antehac nec præfici conuiuio
Quisquam tulisset, nunc uidemus scilicet
Belli duces. ô ciuitas, ô ciuitas
Fortuna ut es feliciore quàm sapis.

Porrò Atheniensium incogitantiam notat & Aristophanes hoc uersu in Nubibus:

φασὶ γὰρ δυσβουλίαν τῇδε τῇ πόλει προσεῖναι. id est,

Læua consilia ferunt huic adesse ciuitati.

Quo loco interpres adscribit fabulã huiusmodi, Cum Neptunus à Minerua uictus, nõ posset Attica regione potiri, iratus immisit illis δυσβουλίαν. id est, læua stultaꝗ; consilia: hoc deinde uitium Atheniensibus ἐπιχώριον, hoc est, uernaculũ fuisse. Idꝗ; Mineruam non mutasse: cæterũ quod illi male statuissent, illa in bonos exitus uertebat. Allusit huc idem Aristophanes in Vespis,

γλαῦξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸν στρατὸν διέπτατο. id est,

Vlula nostras ante pugnam peruolarat copias.

Eodẽ mihi leuiter allusisse uidetur Demosthenes, cũ ait in Olynthiaca prima, in ipsa statim fronte: ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας τύχης ὑπολαμβάνω, πολλὰ τῶν δεόντων ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐνίοις ἂν ἐπελθεῖν εἰπεῖν. id est, Sed & uestræ fortunæ arbitror, nonnullis ex tempore uenire in mentem ut dicãt ea quæ ad rem pertinent. Verum hoc uitij manifestius exprobrat illis in alia quadam oratione dicẽs, alios homines solere consultare prius, ac deinde rem aggredi: contrà Athenienses post rem factam tum consultare. Theognis:

πολλοί τοι χρῶνται δειλαῖς φρεσί, δαίμονι δ᾽ ἐσθλῷ,
οἷς τὸ κακὸν δοκέον γίγνεται εἰς ἀγαθόν. id est,

Multis læua quidem mens est, sed numina dextra,
Quis bene uertit & id quod temere instituunt.

Aristophanes in Concionatricibus:

λόγος τέ τοι τίς ἐστι τῶν γεραιτέρων,
ὅσ᾽ ἂν ἀνόητα καὶ μωρὰ βουλευσώμεθα,
ἅπαντ᾽ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἡμῖν ξυμφέρειν. id est,

Est sermo quidam ductus à maioribus,
Fatua licet statuamus ac uæcordia,
In melius attamẽ omnia nobis cedere.

Mediũ carmẽ Græcũ carebit uitio, si tollat̃ coniũctio καὶ, quãq̃ æditio Aldina habebat. Et apud Liuiũ subinde nominat̃ fortuna Romana. Nec abhorret hinc q̃d alibi retulimus, εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ. id est, Dormiẽti rete tollit.

Vbi non sis qui fueris, non est cur uelis uiuere. XLV

Cicero in epistola quadã lib. vij. Familiarium, sententiã huiusmodi ueteris prouerbij citat. Vetus est, inquiens, Vbi non sis qui fueris, non esse cur uelis uiuere. Sumptũ est à cõmuni mortalium affectu, qui nihil minus tolerandum putãt, ꝙ ut inter eos neglecti, aut etiã notati uiuant, apud quos aliquando cum splendore atꝗ; autoritate sint uersati. Adeo ut exiliũ ubiuis præoptent potius, aut etiã è uita decedere, ꝙ mutatæ fortunæ pudorem perpeti. Id quod notauit Euripides in Hecuba, quã ita facit loquentẽ, ut dicat, sibi pudorẽ in causa esse, quo minus obtueatur Polymnestorẽ. Pudere enim in tam calamitoso rerum statu, conspici ab eo cui aliquando uisa sit florens. Idem in Alcestide,

τί μοι ζῆν δῆτα κύδιον, φίλοι,
κακῶς κλύοντι, καὶ κακῶς πεπραγότι; id est,

Post hac amici, cur mihi sit uiuere
Cordi, male audienti, & affecto male?

Ad eandem facit sententiam, quod apud Sophoclem ait Aiax,

αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου,

Κακοῖσιν ὅς τις μηδὲν ἐξαλλάσσεται. id est,
Est turpe, uitam prorogare longius
Quisquis malis nil explicat sese suis.
Item paulo post in eadem tragœdia,
Ἀλλ᾽ ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι,
Τὸν εὐγενῆ χρή. id est,
Verum aut decore uiuere ingenuum uirum
Decet, aut decore oppetere mortem. Fertur hic quoq; senarius,
Ζῆν αἰσχρὸν οἷς ζῆν ἐφθόνησεν ἡ τύχη. id est,
Fortuna quibus inuidit aspera uiuere,
Hos indecorum ac turpe uelle uiuere.
Sed propius ad Ciceronis sententiam accedit locus ille apud Euripidē in Hecuba, ubi Polyxena ratiocinatur, sibi non esse causam cur optaret uiuere, quod omnibus ornamētis pristinæ fortunæ iam esset spoliata.
Τί γάρ με δεῖ ζῆν; ᾗ πατὴρ μὲν ἦν ἄναξ
Φρυγῶν ἁπάντων, τοῦτό μοι πρῶτον βίου.
Ἔπειτ᾽ ἐθρέφθην ἐλπίδων καλῶν ὕπο
Βασιλεῦσι νύμφη. id est,
Quæ nanq; uitæ causa iam superest mihi?
Vt cui pater rex omnium fuerit Phrygum.
Etenim rudis mi lucis hoc initium,
D'ein spes in amplas educabar, regibus Desponsa.
Et reliqua quæ sequuntur. Sunt enim longiora quàm ut hic putem esse percensenda.

Premere pollicem, Conuertere pollicem. XLVI

Antiquitus in pollice fauoris erat studij'q; significatio. Qui faueret, pollicē premebat: qui minus faueret, pollicem conuertebat. Qui gestus in prouerbiū abierunt, ut iam premere pollicē dicatur, qui quoquo pacto fauet: cōuertere qui male uult. Plinius lib. xvij. cap. ij. Pollices, cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. Iuuenalis,
Conuerso pollice uulgi,
Quemlibet occidunt populariter.
Horatius Vtroq; pollice dixit, pro, summo fauore,
Consentire suis studijs qui crediderit te,
Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.
Porphyrion enarrat hunc ad modum: Vtroq; pollice, id est, utraq; manu, συνεκδοχικῶς, Synecdoche à parte totum. An qui uehemētius laudat, manus iungens, iungit pollicē cū proximo? Acrō hoc pacto, Vtroq; pollice συνεκδοχικῶς, manu utraq;, sublataq; pariter ac sępius mota. Hoc enim gestus ualde laudantium est. Sane utrunq;, sicut ex ijs conijci licet, prouerbij origo fugit.

Faciem perfricare, Frontis perfrictæ. XLVII

Frons habita est antiquitus pudori sacra. Et facies item, id quod & prouerbio testatū est, quo dicunt, Pudorē esse in oculis. Inde Frontē aut faciem prouerbio perfricuisse dicuntur, qui pudorē omnē dedidicerunt, uelut absterso manu à uultu pudore. Translatū apparet à gestu quorundā, qui dicturi facturiue quippiam apud ignotos, manu faciem perfricant: id quod rusticani cuiusdam pudoris indicium est, quem coneris peruincere. Hunc gestum Quintilianus notat inter uitia pronunciationis libro undecimo: Vitiosa enim, inquiens, sunt illa, intueri lacunaria, perfricare faciem, & quasi improbam facere. Plutarchus scribit hunc gestum peculiarē fuisse M. Tullio, ut dicturus, læua faciem demulceret, Alioqui non inficias it ipse Cicero, initio dicendi trepidantiorē fuisse sese. Fabius libro nono citat hæc ex Caluo: Perfrica frontem, & dic te digniorē qui prætor fieres, q̄ Catonē. Significat id esse dictū uehementer improbū. Plinius in præfatione naturæ historiarū: Perfricui faciem, nec tamen profeci, quando alia uia ingens occurris. M. Tullius Tuscul. quęst. lib. iij. in eundem sensum dixit, Perfricare os: Quid tergiuersamur Epicure? nec fatemur eam nos dicere uoluptatē, quam tu idem, quum os perfricuisti, soles dicere? Seneca libro v. epistola xl. Perfrices frontem oportet, & ipse te non audias.

Huc pertinent etiã illa, quod Effrontes appellamus inuerecũdos. Et, Qua fronte audebis hæc facere? Quod enim Horatius dixit,
Clament perisse pudorem
Cuncti pene patres. Id Persius imitatus:
Exclamet, inquit, Melicerta perisse Frontem de rebus.
Item illa: Quo ore obiurgabis filium? Et, Os impudens, os durum, os ferreum, cũ impudentiam indicamus. Ouidius:
Non tibi plus cordis, sed minus oris adest.
Non plus audes aut sapis, sed minus pudet. M. Tullius in Verrē, Os hominis insigneq́ impudẽtiam cognoscite. Idem in Philippica quinta, Sed illud os, illam impuritatē. Idē pro C. Rabirio Posthumo, Quod habēt os, quam audaciam. Rursus in Oratore, Quod tamen os est illius patroni, qui ad eas causas sine ulla sciẽtia iuris audet accedere. In Philippica undecima, Audisset furentis introitum Dolobellæ, uocem impurã, atq; os illud infame. Martialis libro 9.
Santonica medicata dedit mihi pocula uirga.
Os hominis, mulsum me rogat Hippocrates.
Homericus Achilles Agamemnonē κυνώπην appellat. id est, canino aspectu. & apud eundem:
Κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο. id est,
Canis habens oculos, cor cerui: impudẽtiam significãs cum timiditate coniunctã. Denique haud scio an huc pertineat, quod apud Athenæum in Dipnosophistis adducit è Cyrenæo poeta:
Τοῖς δ᾽ ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἀμείνω. id est,
Porrò ter abstersis diui donant meliora.
Subindicat, ni fallor, impudentius id postulare, ut quæ sint acta in conuiuio, narret.

Frontem exporrigere, Frontem contrahere. XLVIII

Frontem explicare, cum hilarescimus: contrahere, cum ringimur, hoc est, ubi quid molestũ est, dicimur. Plinius in lib. 11. Frõs & alijs, sed homini tantũ tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. Terentius, Exporge frontem. Horatius in Odis,
Sollicitam explicuere frontem. Idem alibi,
Deme supercilio nubem.
Exporrecta fronte, hilariter. Porrectiore fronte mecum loquaris oportet, apud Plautũ. Obducta fronte, corrugata fronte, cõtracta fronte, caperata fronte. Plautus: Caperat frõs seueritudine. Quod quidem à caprinis cornibus trãslatum uolũt. Et, Nubila frõs, serena frons, explicita frons.

Attollere supercilium, Ponere supercilium. XLIX

Plinius, Supercilia, inquit, homini & pariter & alterne mobilia. Et in his pars animi. Negamus, annuimus. Hęc maximè indicãt fastus. Superbia aliubi conceptaculum, sed hic sedem habet: in corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil altius simul abruptiusq́ inuenit in corpore ubi solitaria esset. Hactenus ille. Inde prouerbio Attolli superciliũ dicimus, arrogantiã significãtes: adduci supercilium, fastidium indicãtes. Citat & Suidas, ἀνασπῶντες τὰς ὀφρῦς, καὶ τὰς γνάθους φυσῶντες. id est, Cõtractis superciliis & inflatis buccis, Quod Græci unico uerbo dicunt καθοφρυάζειν. Lucianus à persona ad rem transtulit, sermonem arrogantem ac superciliosum appellans κατωφρυωμένους λόγους. Poni dicitũ supercilium, cũ à fastu receditur. Et Fastosos homines superciliosos nominamus. Deniq; simpliciter ipsum Supercilium pro fastu atq; arrogãtia ponitur. Philosophorũ supercilium quis ferat? Porrò quod Plinius ait, superciliis annuere nos, atq; renuere, Homerũ secutus est, apud quem uersus hic aliquoties legitur,
Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε κρονίων. id est,
Sic ait, atq; superciliis pater annuit atris. Id æmulatus Maro:
Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Conniuere. L

Prouerbiali metaphora cõniuere dicuntur, qui prudẽtes culpam, quã intelligũt, indulgentia tamen ac studio dissimulant, quasiq; non uidērit id quod uident, quẽadmodũ

uulgo loquuntur: Vt parentes ad leuiora quędã liberorũ uitia cõniuent. Et, Natura ad
quædã adolescentię uitia quasi conniuet. Et maritis ad quędam uxorum errata cõniuẽ
dũ. & corrupti iudices, in causa conniuent. Hallucinamur imprudentes, cæcutimus no
lentes, conniuemus data opera. Exempla crebra sunt in actionibus Ciceronis. Est autẽ
conniuere, subinde claudere oculos, quemadmodũ faciũt ij, qui propter imbecillitatẽ
uisus non ferunt lumen solis, at ij facile falluntur. Contra, qui ἀτενὲς ὁρῶσι. id est, qui fi-
xis aspiciunt oculis, hos nihil potest suffugere. Quod nos cõniuere dicimus, Gręci uo
cant tum σκαρδαμυκτεῖν, tum ἰλλοπτεῖν. Vnde est illud apud Aristophanẽ in Equitibus:
βλέψον νῦν ἔμ' ἀσκαρδάμυκτος. id est, Aspice in me incõniuenter, aut nihil cõniuens. Qđ
nos hallucinari, illi παραβλέπειν: quod nos cæcutire, illi ἀμβλυώττειν. Quæ quidẽ omnia, si
transferantur ad res animi, pertinebunt ad prouerbiorum rationem.

Bibe elleborum. LI

Aristophanes in Vespis, πῖθ' ἐλλέβορον. id est, Bibe elleborum. Quo dicto significat
insanire quempiã. πῖθι uero dixit, non πῖνε: quod, ut admonet interpres, hoc ad simpli-
cem potum referunt grammatici, illud ad potionem pharmacorũ. Idem ostendit & uer
bum hinc esse fictum, ἐλλεβοριᾶν καὶ ἐλλεβορίζειν, pro insanire. Quicꝫ parũ animo constant,
ἐλλεβόρου δεῖσθαι. id est, Elleboro opus habere dicuntur. Atqꝫ ijdem apud Latinos etiã au-
tores elleborũ edere, & elleboro sese purgare prouerbio iubẽtur: propterea quod anti
quitus plurimus usus fuerit huius herbæ ad leuãda mentis & capitis uitia. Plinius libro
Naturalis historiæ uicesimoquinto, capite quinto, ellebori duo facit genera, sicut &
Dioscorides libro quarto: Cãdidũ, quod Italia ueratrũ album appellat: & nigrũ, quod
alij uocant entomon, etiã si in Dioscoride atomon legimus. Alij polyrrhizon, plericꝫ
Melampodion uocant, ab inuẽtore Melampode uate, uel eiusdẽ nominis pastore, qđ
is animaduertisset eo purgari capras: deinde dato eorũ lacte sanauit Prœtidas furẽtes.
Sed Aulus Gellius Plinium secutus ait, coloris discerniculum nõ in semine, necꝫ in uir
gultis, sed in radice apparere. Candido uomitiones cientur, eocꝫ stomachum & uentrẽ
superiorem purgat. Nigro aluus inferior diluitur: utriusqꝫ periculosa sumptio, sed albi
ut præstantior, ita periculosior. Quod ipsum tamen adeo uulgatũ esse cœpit, ut plericꝫ
studiorũ gratia, ad peruidenda acrius quæ cõmentabantur, sæpius sumptitauerint. No
minatim autẽ Carneades Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, cã
dido elleboro superiora corporis purgare solitus legitur, ne qđ ex corruptis in stoma-
cho humoribus, ad domicilia uscꝫ animi redundaret, & instantiam, uigoremcꝫ mẽtis la
befaceret. Nigri uero religiosum etiam usum fuisse testatur Plinius. Siquidẽ hoc & do
mos suffiebant, purgabantcꝫ, aspergentes & sese, & pecora. Tum solenni cũ precatiõe
colligebatur & superstitiosius, ut meminit etiã Theophrastus. Primũ enim gladio cir-
cunscribebatur: deinde qui succisurus erat, exortum solis spectabat, precabaturcꝫ ut id
sibi liceret dijs concedentibus facere. Obseruabat & aquilæ uolatũ: quæ si propius ad-
uolasset, moriturũ eo anno qui succiderat, auguriũ erat. Ex Plinio igitur colligere licet,
utrumcꝫ genus, tum candidum, tum nigrũ, cũ ad alia cõplura mala, tum aduersus melã-
choliam remedium efficax habere. Vnde & prouerbiũ natum, quod tamẽ uarie effert.
Plautus in Menæchmis, Nõ potest hæc res trium iugerum elleboro obtinerier. Demo
sthenes Æschinẽ in actione monet, ut sese purget elleboro. Lucianus in Dialogo Me
nippi ac Tãtali: ληρεῖς ὦ τάνταλε, καὶ ὡς ἀληθῶς ποτοῦ δεῖσθαι δοκεῖς ἀκράτου γε ἐλλεβόρου νὴ Δία.
id est, Desipis Tãtale, &, ut uere dicã, elleboro poto tibi est opus, eocꝫ sanè meraco. Et
apud eundẽ Rhadamanthus, in secundo Verarum narrationũ libro, ita pronunciat, ut
Aiax traditum ab Hippocrate elleborũ bibat, prius quàm in heroum cõsortiũ recipia-
tur, alludens ad eius insaniam. Ibidẽ legitur non licuisse Chrysippo in beatorũ insulam
immigrare, nisi quartum iam sumpto elleboro. Nimirũ illuc alluditur, quod ter in uita
bibisse memoratur, ut testatur etiam Petronius in carmine quodam. Horatius,

Expulit elleboro morbum bilemcꝫ meraco. Ouidius in epist. Ponticis lib. 4.

I bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
 Quicquid & in tota nascitur Anticyra. Persius:

Anticyras melior sorbere meracas. Insanum significans. Ausonius ad Theonẽ:

Elleborumcꝫ bibas Samij Lucumonis acumen.

Nauiget

Nauiget Anticyras. LII

πλεύσειεν εἰς ἀντικύρας. id est, Nauiget Anticyras. Horatius eleganter nouauit adagij quasi faciem, cum ait in Sermonibus:
Nauiget Anticyras.
Quibus uerbis Stoicum insanũ significat, quicq; mentis morbo laboraret, essetq; sapientis indignus nomine, cum nemo sapiens nisi sanus. Dictum est autem eadẽ figura, qua Græci dicunt πλεύσειας εἰς μασσαλίαν. id est, Nauiges Massyliã. Strabo lib. Geographiæ nono, duas Anticyras commonstrat, & in altera, quę sit post Crissam oppidum, elleborum nasci: in altera eiusdẽ nominis, quę sit ad sinum Maliacum & Oetam mõtẽ, optime tẽperari. Atq; in eam quàm plurimis è regiõibus adnauigari sanitatis gratia. Pausanias in ultimo libro scripsit, supra Anticyram mõtes esse magnopere petricosos: in his copiose prouenire elleborum: nigro purgari aluum, albo uomitum cieri, ac superiora corporis purgari. Stephanus addit, Anticyrensem quempiam fuisse, qui Herculem elleboro dato liberarit insania. Horatius:
Si tribus Anticyris caput insanabile unquam
Tonsori Licino commiserit.
Treis Anticyras dixit pro uniuerso elleboro, significans deploratam & immedicabilẽ insaniam. Simili figura quos indicãt esse parũ integræ mentis, & hodie iubẽt deportari Ghelam. Ad hanc formam pertinẽt illa, Tõsoris eget, aut curatore est opus. Horatius,
Nec tonsore putas nec curatoris egere.
Tutores enim dabantur pupillis, curatores mẽte captis. Sic & Columella lib. primo, capite tertio scribit, Catonem dicere solitum, eũ qui agrũ incoleret, nec salubri cœlo, nec fertilem, uelut commotæ mẽtis ad agnatos ac gentiles esse deducẽdum. Varro lib. De re rustica 1. cap. 2. Qui salubrem locum negligit, mẽte captus est, atq; ad agnatos & gẽtiles deducendus. Cicero li. 2. De inuentione: Si furiosus existet, agnatorũ gentiliũq; in eo pecuniaq; eius potestas esto. Nam duodecim tabulæ furiosis ius adimũt administrãdi res suas, & ad gentiles agnatosq; transferunt, quemadmodũ legimus libro Institutionum primo, titulo de curatoribus, & Pãdectarũ lib. uigesimoseptimo, titulo ultimo de curatore furiosi. Rursum eiusdẽ operis lib. primo, titulo decimooctauo, de officio præsidis. Et apud Ciceronem lib. 3. Tusculanarum quæst. Qui ita sit affectus, eum dominũ esse rerum suarũ, uetant 12. tabulæ. Verba 12. tabularũ sunt hæc, Prodigo & furioso bonorum suorum administratio interdicta esto, & in curatione agnatorum sunto.

Strychnum bibit. LIII

Στρύχνον ἔπιεν. id est, Strychnum bibit, in insanos item cõpetit, à strychni herbę natura, quæ uel gustata, statim insaniã parit. Dioscorides in quarto, quatuor strychni genera facit. E quibus postremũ μανικὸν uocat. id est, insanũ. Plinius lib. uigesimoprimo, cap. trigesimoprimo, cũ duo strychni genera salutaria demonstrasset: Tertio, inquit, folia sunt ocymi, minime diligenter demõstrãda. Remedia enim non uenena tractamus, quippe insaniam facit, paruo quoq; succo. Quanquã & Græci autores in iocum uertere. Drachmæ eñ pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uarias, imaginesq; cõspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatũ hũc modum, legitimam insaniam facere: quicquid uero adijciatur põderi, repræsentari mortem. Hoc est uenenũ, quod innocẽtissimi autores simpliciter Dorycnion appellauere ab eo, quod hoc cuspides in prælijs tingerẽtur, passim nascente. Dioscorides scribit, Strychni radicẽ cũ uino potam, mẽsura ✓ uisa quædã, ac ludibria non iniucunda parere: duplicato modo sumptam, stuporem triduanum inducere: quadruplicato potam, adimere uitam: remedio esse, si multũ ac largiter biberis ac reuomueris. Vnde mihi magis uidetur cõgruere in φιλαύτους, & sibi placẽtes, &, ut Flaccus inquit, sibi pulchros. Nã Theophrastus tradit, qui strychnũ ederint, sibi uideri pulcherrimos. Cuiusmodi multos homines uidemus, q sibi nulla in re displicere possunt, perinde quasi strychno uictitẽt. Est diuersum insaniæ genus, quo quidã sibi displicent in omnibus, sed alterum uulgatius est & immedicabilius. Neq; uero hoc ego recẽsuissem in hoc opere, ne uidelicet adagia nõ colligi à me, sed nasci quis calumniaretur, nisi quod Plinius dicens, Græcos in iocũ uertisse, satis indicaret, herbæ huius naturam in prouerbium abijsse.

Ede nasturtium. LIIII

Ἔσθιε κάρδαμον. id est, Ede nasturtium. In socordem, ignauum, ebetem, stupidū, olim dicebatur, propterea quod huic efficaciam inesse credāt, erucę cōtrariam: uim em̄ uigoremq; animi suscitare, Venerem coercere, quum illa ediuerso Venerē acuat, uim mentis ebetet. unde & nomen apud Græcos habere uidetur κάρδαμον, quasi cor domās. Plinius lib. 19. cap. 8. Nasturtium, inquit, nomen accepit à narium tormento. Et inde uigoris significatio, prouerbio id uocabulum usurpauit, ueluti torporē excitantis. Græcis à corde nomen habet. Dioscorides tradit, nasturtio uim esse similem erucæ & sinapi, qđ attinet ad acrimoniam in nares erumpētem. Cæterum quod ait, nasturtio stimulari Venerē, dissentit à Plinio. Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις, ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. τί καρδαμίζεις; id est, Edi heri nasturtia. Quid nasturtiaris? Idem in Vespis,

ὀξυθύμων καὶ δικαίων καὶ βλεπόντων κάρδαμα. id est,

Acrium ac iustorum, & oculis qui exhibent nasturtia.

Porcum immola. LV

Neq; prætereundum existimo, quod Plautus in Menæchmis, porcum syncerū & sacrum immolare iubet eum, quem mente captum significat. Adolescēs, quibus hic precijs porci ueneunt sacres, synceri, nummū unū en à me accipe. Iube te piari de mea pecunia: Nā ego quidē insanū esse te certo scio. Opinor quod ueterū usu, qui cuiuspiam irati numinis intemperijs ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idē paulo post in eadem fabula: Nam tu quidem hercle certo non sanus satis Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi. Iube si sapias, porculum afferri tibi. Horatius in Sermonibus:

Immolet æquis Hic porcum laribus.

Loquitur de eo, qui iam ab insania resipuisse uideretur.

Multa Syrorum olera. LVI

Πολλὰ σύρων λάχανα. id est, Multa Syrorum olera. Dicetur aut in magicę artis peritos, & herbis maleficis eam exercētes, aut in eos qui rebus uilibus abūdant. Fortassis recte dicet̃ & in eos, qui in rebus nō multæ frugis, nimiū insumūt operæ: quippe nō in agris exercēdis, sed in hortis colēdis occupati, quæ plus adferāt uoluptatis quàm emolumēti. Prouerbium refertur à Plinio libro uigesimo, capite quinto, ubi cōmemoratis uarijs remedijs herbæ staphylini, quam eandē & pastinacam erraticam uocant, hæc subnectit: Syria in hortis operosissima. inde quoq; prouerbiū est Gręcis: Multa Syrorū olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alij gigidion uocant. Hactenus Plinius. Vt autē existimē parœmiam in maleficos quadrare posse, illa me cōiectura cōmouet, quod paulo antè Orpheū citauerat autorem, staphylino amatorium inesse. Neq; Syrorum mores uulgo nota caruisse, uel adagium illud testatur: σύροι πρὸς τοὺς φοίνικας. id est, Syri cōtra Phœnices. Atq; in hoc prouerbio miseretur nostri Cælius Rhodiginus, qui tam insigniter torqueamur, neq; quicquam tamen ipse subleuat.

Melle litus gladius. LVII

Melle litus gladius. In perniciosam adulationem dici solitū. Diuus Hieronymus ad Aurelium Augustinum: Nonnulli familiares mei, & uasa Christi, quorū Hierosolymis & in sanctis locis permagna copia est, suggerebāt, nō simplici animo à te factū, sed laudem atq; rumusculos & gloriolam populi requirētē, ut de nobis cresceres, ut multi cognoscerēt, te prouocare, me timere: te scribere ut doctū, me tacere ut imperitum, & tādem reperisse qui garrulitati meæ modū imponeret. Ego autē, ut simpliciter fatear, dignationi tuæ primū idcirco respondere nolui, quia tuā liquido epistolam non credebam, &, ut uulgi de quibusdam prouerbiū est, melle litum gladium. Si locus hic mēdo uacat, Hieronymus Augustini epistolam melle litū gladiū appellat, propterea qđ pariter & reprehensionem haberet, quasi gladiū quo iugularet, & blandimenta, quib. reprehensionis asperitatem dissimularet. Porrò prouerbium, Augustinus respōdens, palam explicat, uidelicet deprecans atq; abominans insidiosum blandiloquiū. Plinius li. uigesimoprimo tradit, Heracleę in Ponto, ab ijsdē apibus aliquando mella reddi perniciosissimum habentia uenenum. Quæ qui ederint, abijciunt se humi, refrigeriū quęrentes. Nam sudore diffluunt. Id quur fiat, pabulū in causa est. Ea est herba alba, quā ægolethron appellant. Allusum est autē ad morē barbaricū, qui solēt tela uenenis tingere, quo

quo uulnus esset immedicabile: præsentissimum malum erat oleum incendiariũ, quod illitũ telo, sicubi hæsisset in corpore, tenaciter cremabat: incendiũ aqua iniecta iritabatur, solo puluere insperso consopiri poterat. Autor Marcellinus lib. 23.

Letale mulsum. LVIII

Θανάσιμον μελίκρατον. id est, Letale mulsum, Eandẽ cũ superiori habet sententiã. Diogenes, formosa scorta, θανάσιμον μελίκρατον. id est, Letiferũ mulsum, appellare cõsueuit. tametsi nihil uetabit, & in assentationẽ, in fœdas uoluptates torquere: breuiter, quicqd ita iucundũ est, ut idẽ sit perniciosum. Legimus & Mellitũ uenenũ apud Pliniũ. Et idẽ Diogenes orationẽ ad gratiam cõparatam, auriumq; pruritum, μελιτίνην ἀγχόνην. i. Melleam præfocationem appellabat, quod assentatione quidẽ delectaret, cæterũ mẽdacio strãgularet admittentẽ. Quod uidelicet illi Hieronymiano simillimũ est, adeo ut suboleat mendũ subesse exemplaribus, & pro gladio laqueum legi debere. Quis enim solet gladium oblinire melle? Ad hanc formam attinet, quod refert Irenæus li. 3. cap. 19 Lacte gypsum male misceri. præsens enim uenenũ habet gypsum, & additũ lacti fallit.

Linum lino nectis. LIX

Λίνον λίνῳ συνάπτεις. id est, Linũ lino connectis. Huius adagij duplicẽ apud Græcos interpretes sensum inuenio: quorum alter est: Infirmis infirma copulas, friuola friuolis: alter, Eadẽ nõ ijsdem rationib. facis aut dicis. Ctesippus in Platonis Euthydemo: Haud tu quidẽ linum, uti prouerbio dicitur, lino cõnectis, si pater tuus, pater est omniũ. Est autem ironia in sophistam, qui friuolis argutijs id sibi collegisse uidebat̃. Aristoteles in tertio libro τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, disputans de infinito, ubi Parmenidis sententiam præfert sentẽtiæ Melissi. Melissus enim ipsum infinitum totum dixerat. At Parmenides totum dixit esse finitũ, à medio ęque distans. Fieri enim, inquit, nõ potest, ut infinitũ cum toto atq; uniuerso, perinde atq; cũ lino linũ nectatur. Ipsa philosophi uerba subscribã, si qs fortè requiret: διὸ βέλτιον οἰητέον Παρμενίδην Μελίσσου εἰρηκέναι. ὁ μὲν γὰρ τὸ ἄπειρον ὅλον φησίν, ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι, μεσόθεν ἰσοπαλές. οὐ γὰρ λίνον λίνῳ ἐστὶ συνάπτειν, τῷ ἅπαντι καὶ ὅλῳ τὸ ἄπειρον. Suidas hoc adagium ex Stratidis citat Politia. Proculus itẽ in discutiẽdis quęstionibus, quæ exoriuntur ex dictis Platonis, quodam in loco sic utitur, ut uideat̃ cõuenire in eum, qui copulet inter se pugnantia, ostẽdens quemadmodũ Plato de Homero diuersa pugnantiaq; dixerit: οὐ γὰρ λίνον λίνῳ συνάπτειν ἐστὶ τὸ ταῦτα ἀλλήλοις συμπλέκειν; id est, An nõ enim linum lino cõnectere est, ista inter se copulare? Huic affine est quod apud Athenæum li. 6. ex Thebano poeta, Pindaro ni fallor citatur: πολλῶν ἅτε ξύλον πρὸς ξύλῳ. id est, Adglutinãs ceu lignum ligno. Prior enim dixerat de parasitis: is q hoc dicit, sermonem suscipit de adulatoribus superiori congruentem.

Senesco semper multa addiscens. LX

Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. id est,
Discenti assidue multa, senecta uenit.

Hic pentameter ex elegijs Solonis in prouerbium abijt: significat aũt usu uitę multaq; rerũ experientia parari prudentiã. Conuenit cum ea, quę citatur apud Gelliũ, sentẽtia:
Vsus me genuit, peperit mater memoria.
Citatur à Platone libro de repub. 7. Rursum in Dialogo De philosophia, quærẽs quispiam num philosophia sit πολυμαθία. Quid aliud, inquit, est philosophari, quàm id facere, quod dixit Solon? Dixit autem, Discenti assidue multa, senecta uenit.
At mihi quidẽ uidetur semper aliqd discendũ ei, qui in philosophũ sit euasurus, siue iunior sit, siue senior, ut quàm plurima discat in uita. Citat & in Lachete. Seneca in epistola quadam ad Luciliũ: Tã diu discendũ est, quàm diu nescias, &, si prouerbio credimus, quàm diu uiuas. Citat̃ semel atq; iterũ apud M. Tulliũ in Catone maiore. Quinetiã Terẽtianus ille Demea Solonis sententiã retulit, cũ ait: Nunq̃ ita quisquã bene subducta ratiõe ad uitã fuit, quin res, ætas, usus semper aliqd apportet noui: Aliquid moneat, ut illa, quę credas scire, nescias: & quę tibi putaris prima, in experiẽdo repudies. Alludit huc cuiuscũq; est uersiculus ille, neq; inscitus, neq; inelegãs, Senecę nomine celebrat9. Equidẽ è Publianis mimis unũ esse suspicor, hac adductus cõiectura, qđ in hoc numero quosdã reperio, qui nominatim ab Aulo Gellio sub Publij titulo referuntur.
Senarius autem hic est: Discipulus est prioris posterior dies.

Vita doliaris. LXI

ζωὴ πίθου. id est, Vita dolij, prouerbio dicitur uita frugalis, parca, & ab omni strepitu atq; ambitiõe semota. Breuiter talis, qualẽ Diogenes nobilis ille Cynicus Athenis egisse legitur, unico contentus pallio, baculo, quo canes abigeret, dolio de palo suspẽso ꝓ domicilio libẽter utens, crudis herbis & aqua simplici uictitans, pane excauato ꝓ catino, manu caua poculi uice solitus uti: idq; à puero quodã didicisse se prædicabat, quem forte ad eum modum aquam haurientem uiderat. Porrò ut in dolio habitaret, inde sibi dicebat in mentẽ uenisse, quod cochleas contemplatus, nullum aliud æque commodũ domicilium iudicasset, unde proreperet ad solem, & ubi se conderet à uentis atq; ęstu. Poterit torqueri & in eos, qui nimium sordide, nimisq; dure, atq; immũde uiuunt. Hos ita depingit Eubulus comicus apud Athenęum libro secundo, ἀνιπτόποδες, χαμαιεῦναι, ἀεροίκοι. id est, Illotis pedibus, humicubantes, in aere domicilium habentes. Idẽ libro quarto de Pythagoricis, ex Antiphane:

ἐδεῖ ὑπομεῖναι μικρὸν, ἀσιτίαν, ῥύπον,
ῥῖγος, σιωπὴν, συγνότητ᾽, ἀλουσίαν. id est,
Inedia, sordes sunt ferendæ paululum,
Silentium, tristitia, frigoris rigor,
Simul ferendum corpus expers balnei.

Ad hanc formam torqueri poterit Hamaxobiorum, ea gens est Sarmatiæ, appellatio, ut Hamaxobij dicãtur, qui dure sordideq; uiuant. Nomen hinc inditum genti, quod ijs plaustra ædium uice sint.

In diem uiuere, Ex tempore uiuere. LXII

In diem uiuere, est pręsentibus rebus contentum uiuere atq; ex parato, minime sollicitum de futuris. Quæ uita Græcis dicitur καθημέριος βίος. Et καθημερόβιοι, qui ad eũ uiuunt modum. Theocritus in Idyllio N.

οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ᾽ αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. id est,
Mortales sumus, haud sunt nobis crastina curæ. Aristophanes in Equitibus:
κριθὰς παρέξω σοι, καὶ βίον καθ᾽ ἡμέραν. id est,
Ego affatim tibi suppeditauero ordeum & Victum diurnum. Homerus Odyss. φ.
νήπιοι, ἀγροιῶται, ἐφημέρια φρονέοντες. id est,
Agrestes, stolidi, tantumq; diurna scientes. Persius:
Atq; ex tempore uiuis.

Id est, citra sollicitudinem futurorum. Vnde & Ex tempore dicere, id est, citra pręmeditationẽ. M. Tullius Philippica 5. simili forma dixit, In horam uiuere. Quæ nõ faciebat Hannibal, qui multa ad usum reseruabat, hæc ij, qui in horã uiuerent, nõ modo de fortunis & de bonis ciuium, sed ne quidẽ de utilitate sua cogitauerũt. Nec abludit ab hac specie, quod scribit Horatius in Arte poetica: Et mutat̃ in horas. hoc est, subinde. Hãc uitam, ceu felicissimã omniũ, probauit Christus, ut quam & ipse semper secutus sit, & apostolis sequendam proposuerit. At dictu mirum, quàm hodie non probetur, etiam his qui plus quàm Christiani postulant uideri.

Vita macerata. LXIII

βίος μεμαλαγμένος. i. Vita macerata, seu permollita. De molliter uiuentibus, quibus ex facili omnia suppetunt. Refertur à Diogeniano, Zenodoto, & Suida. Translatũ arbitror à leguminib. aut salsamentis maceratis, iamq; ad esum accõmodatioribus, aut à tritico iam molito, pisto ac subacto. Cui diuersum est, βίος ἀκανθώδης. i. Vita spinosa.

Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca. LXIIII

Versus est Hesiodi in li. De obseruatione dierum auspicatorum atq; inauspicatorũ, qui deinde in prouerbium abijt, longo hominum æuo probatus, ut apud Gelliũ refert Phauorinus philosophus: is est huiusmodi:

ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ. id est,
Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.

Eo uersu significatum est, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atq; alio male. Inde translatum quod matres bene uolunt liberis, nouercæ oderũt priuignos. Proinde Plinius dubitare se dicit, utrum natura sæpius nouerca sit, an mater, ut quæ tot uenena, tot item remedia progignat.

Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget. LXV

Diuersa metaphora rem eandem explicuit Theocritus in Batto:
χ᾽ ὠ ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ᾽ ὕει. id est,
Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere lucet.
Id est: Aliquando res aduersæ sunt, aliquando secundæ: quemadmodũ cœlum nunc serenum est & placidum, nũc turbidum ac tempestuosum. Huic affinis est allegoria Pindarica, è Pythijs hymnis: non semper eosdem flare uentos, sed nunc hos, nunc alios,
ἄλλοτ᾽ ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετῶν ἀνέμων. id est,
Aliâs alij flatus, sublimiter uolantium uentorum.
Idem in Isthmijs, hymno 4. ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖος οὖρος πάντας ἀνθρώπους ἐπαΐσσων ἐλαύνει. id est,
Sed aliàs alius uentus omnes adflans agit.

Plus aloes quàm mellis habet. LXVI

Plus aloes quàm mellis habet. Prouerbialis metaphora, perinde declarãs ac si dicas, plus molestiæ quàm uoluptatis. Nam aloe frutex quidam est, odore graui, gustu amarissimo, cuius meminit Dioscorides lib. 3. Plautus in Amphitryone, Ita cuiq; cõparatũ est in ætate hominũ, ita dijs placitũ, uoluptati ut mœror comes consequat, Quin incõmodi plus maliq; adsit, boni si obtigit qd. Apud eundẽ alicubi legit, uitã hominis plus aloes quàm mellis habere. Et Iuuenalis de uxore: Plus aloes, quàm mellis habet. Apuleius citra metaphorã sic extulit in Floridis: Sed uerum uerbũ est profecto, quod aiunt, nihil quicquã tam prospere diuinitus hominibus datum, quin & tamẽ admixtũ sit aliquid difficultatis. Has rerũ humanarũ uices, ac tristiũ lætorumq; mixturam, Homerus Iliados ultimo li. perquam eleganter indicauit, figmento duorũ doliorum, quæ scribit in Iouis limine sita esse, quorum alterum sit plenum tristibus, alterũ lętis. Ex quibus ille mortalium fortunas temperans,
ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ᾽ ἐσθλῷ. id est,
Nunc lætis uitam miscet, nunc tristibus idem.
Quemadmodũ & superius indicauimus. Verum admodum maligne temperat Iupiter Homericus, nimio plus admiscens malorum, quàm bonorũ, ut si suam quisq; fortunã ad calculos uocet, minima sit futura ratio eorũ, quę nobis ex animi sententia euenerũt. id quod eleganter dictum est à Pindaro in Pythijs hymnis: ἓν γὰρ παρ᾽ ἐσθλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. i. Ad unum enim bonum duo pariter incõmoda distribuunt mortalibus immortales. Plinius li. 27. sententiam inuertit, cum ait, Nihil esse tam malum in rerum natura, cui non boni quippiam sit adiunctum. Quãdoquidẽ compertum est, etiam aconito, quo nõ aliud uenenum nocentius, inesse remedium, cũ ad alia, tum ad oculorum uitia. Ad eundem modum Euripides citante Plutarcho:
οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
ἀλλ᾽ ἔστι τις σύγκρασις. id est,
Bona separare non licet malis, sed est Mixtura quædam.

Naues onustæ conuitijs. LXVII

Adsimili figura dixit Homerus Iliados Υ, conuicia, quorũ onus, nauis centiremis nõ queat portare: cuiusmodi Lucianus dixerat, ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν, ut ante dictũ est. Carmen Homeri sic habet:
ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
πολλὰ μάλ᾽, οὐδ᾽ ἂν νηῦς ἑκατόνζυγος ἄχθος ἄροιτο. id est,
Probrorum superest ambobus copia summa,
Quorum onus haud portet centum ratis incita remis.
Affine & illi, quod alio dicetur loco, ὅσ᾽ οὐκ ἂν ἄρειαντ᾽ οὐδ᾽ ἑκατὸν αἰγύπτιοι. id est,
Quos tollere nec centum queant Ægyptij.
Hermippus apud Athenęũ libro primo describens, quid à quaq; regione soleat importari, uersiculum hunc ioco admiscet,
καὶ παρὰ περδίκκου ψεύδη, ναυσὶν πάνυ πολλαῖς. id est,
Atq; à Perdica ratibus mendacia multis.
Notans, ni fallor, Lyciorũ mores. Nam Perdicia pars est ac portus Lycię. Lycias sortes notat & Vergilius Æneidos quarto, ueluti uanas.

Tollere cornua. LXVIII

Tollere cornua, pro eo quod est, animo efferri, nũc quoq; uulgo tritissimũ est. Horatius de Baccho: Et addis cornua pauperi. Ouidius item de ebrietate:
Tunc ueniunt risus, tunc pauper cornua sumit.
Translatũ à pecoribus, quæ cornibus oppositis minantur. Horatius in Epodis:
Nanq; in malos acerrimus, Parata tollo cornua.

Tollere cristas. LXIX

Tollere cristas. Diuersa metaphora, sensus idem. Iuuenalis:
Quid apertius? & tamen illi Surgebant cristæ. id est, Sibi placebat.
Translatũ ab auibus cristatis, in quibus cristæ erectiores alacritatis atq; animorũ indicia sunt: nisi ad militũ cristas referre malumus. quo sanè hominũ genere nihil nec insolentius, nec stolidius. In hanc sententiã Aristophanes in Pace dixit, Detrahere cristas, ἣ τῶν ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε. i. quę nobis cristas detraxit. Videlicet reddita pace. Cõtra Submittere fasces dicuntur, qui de iure suo concedũt, ac legitimã potestatem ultrò ad priuatam mediocritatem demittunt. Plinius lib. 7. cap. 30. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello intraturus Posidonij professione sapientiæ clari domum, fores percuti de more à lictore uetuit, & fasces lictorios ianuæ submisit, is cui se oriens occidensq; submiserat. M. Tullius in Bruto, Cum enim in maximis causis uersatus esses, & quũ tibi ætas nostra iam cederet, fascesq; submitteret. Et apud T. Liuiũ in secundo ab urbe cõdita, Publicola submissis fascibus in concionem ascendit. Tropus addit gratiam dicto, ue lut si dicas, philosophiam theologiæ submittere fasces.

Animus in pedes decidit. LXX

Qui uehementer consternantur atq; expauescũt, ijs animus in pedes decidere dicitũ. Quin hodie uulgo audimus: Totus animus mihi erat in genibus. pro eo quod est, uehementer eram exanimatus. Homerus Iliados ο
τάρβησαν, πᾶσιν δὲ παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός. id est,
Pauor ingruit ingens Omnibus, inq; pedes animus mox decidit imos.

Vespa cicadæ obstrepens. LXXI

Σφὴξ βομβῶν τέττιγος ἐναντίον.
Scilicet obstrepitans argutæ uespa cicadæ.
Apud Theocritũ est in Hodœporis. Nam his uerbis cõtemnit quidã pastor pastorem, à quo prouocatũ. Quadrabit in eũ, qui certat longe impar cum superiore. Aut qui negocium facessit longe se præstãtioribus, Quod genus est illud: Catulus leonẽ allatrãs.

Pica cum luscinia certat. Epopa cum cygnis. LXXII

Consimilem habent sententiam, quæ leguntur apud eundem in eadem Ecloga:
οὐ θεμιτὸν λάκων πὸτ᾽ ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδεν,
οὐδ᾽ ἔποπας κύκνοισι. id est,
Haud fas est Lacon, philomenam ut prouocet unquam
Pica, nec argutis epopa obstrepat improba cygnis.

Pilos pro lana. LXXIII

Τρίχας ἀντ᾽ ἐρίων. i. Pilos pro lana. Prouerbialiter apparẽt dicta etiã illa apud eũdẽ poetã in Hodœporis, de re uehemẽter inęquali, aut de negocio supra modũ absurdo.
Τίς τρίχας ἀντ᾽ ἐρίων ἐποκίξατο; τίς δὲ παρεὸν σας
Αἰγὸς πρωτοτόκοιο κακαὶ κύνα βόλετ᾽ ἀμέλγειν; id est,
Quis uice lanarum setas detondeat unquam?
Quis capra pro primipara uilem uelit amens Emulgere canem?
Capra pilos habet potius quàm lanam, ouis lanigera est. Hæc dicuntur in pastorẽ, qui certaturus hœdum opponebat agno.

Tibiam tubæ comparas. LXXIIII

Αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις. id est, Tibiam tubæ cõparas. Refertur à Diogeniano. Cõuenit in res supra modum impares, propterea quod exilem uocẽ ædat fistula, tuba prægrandem.

Cicadæ apem comparas. LXXV

Τέττιγι τὴν μέλιτταν συγκρίνεις. id est, Cicadę comparas apem. Nã cicada cum maior,
tum

tum canora, cum apis sit nõ modo minuto corpusculo, uerum etiam penè muta. Lucianus in Rhetorum doctore, prouerbium utrunque attingit: τοσῦτον ὑπερφωνοῦντα εὑρήσεις, ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς, καὶ οἱ τέττιγες τὰς μελίττας. id est, Inuenies tanto uoce superiorẽ, quanto tuba superat tibias, apes cicadæ.

Testudinem pegaso comparas. LXXVI

χελώνην πηγάσῳ συγκρίνεις. id est, Testudinem pegaso cõparas. De rebus nequaquã inter sese conferendis. Pegasus equus erat uolucer, si fabulis credimus, testudine nihil tardius. Vergilius in Tityro aliquot dissimilitudinis formulas congessit:

Sic canibus catulos, similes sic matribus hœdos
Noram, sic paruis componere magna solebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter uiburna cupressi.

Aliter catuli longe olent, aliter sues. LXXVII

Apud Plautum legitur in Epidico sordidior quidem metaphora, sed tamẽ ad rem significandam apta, Aliter catuli longe olent, aliter sues. Quo dicto significatũ est, non ueste dignosci hominem ab homine, uerum inesse natiuũ quiddã, genuinũ ac propriũ in unoquoque, quod in ipso uultu oculisque eluceat, quo liberũ à seruo, generosum à rustico, probum ab improbo, facile discernas. Atque hic est hominis ueluti peculiaris quidã odor, quo deprehenditur, si quis modo sit sagaci nare. Huc allusit Martialis lib. 6.

Cum bene se tutam per fraudes mille putauit,
Omnia cum fecit, Thaida Thais olet.

Huc pertinet etiam illud cuiusdam apud Fabium: Ne faciem quidem liberi hominis habet. Quod cum à quodam esset dictum deformi specie, retorsit aduersarius, affirmans recte dictum, eum non esse liberum, cui non sit facies liberalis.

Vt sementem feceris, ita & metes. LXXVIII

Elegantissima metaphora dixit Cicero: Vt sementẽ feceris, ita & metes. id est, reportabis premium tuis factis dignũ. Plautus in Epidico, Sed ut acerbũ est, pro benefactis cum malam messem metas. id est, cum pro beneficio maleficiũ reportes. Et apud Platonem: Quam hic messem facturus est? Haud sanè bonam. Hæc metaphora cõmunis est etiã sacris literis: Qui seminãt in lachrymis, in exultatione metẽt. Et diuus Paulus: Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui seminat in spiritu, de spiritu metet uitam æternã. Et, Si uobis seminauimus spiritualia, magnũ si uestra carnalia metamus?

Huc respicit illud Euripidis in Hecuba:

ὑμεῖς δὲ ἔχητ' ὅμοια τοῖς βουλεύμασιν. id est,
Habeatis at uos instituto congrua.

Denique illud penè solenne est apud Græcos poetas, κακῶς κακόν. Aristoph. in Equitib.

οὐ δὲ μουσικὴν ἐπίσαμαι
πλὴν γραμμάτων, καὶ ταῦτα μὲν κακῶς κακά. id est,
Neque musicam doctus scio,
Sed literas tantum, atque eas malas male.

Illud item frequens, ἀπό σ' ὀλῶ κακῶς κακόν. id est, Te malum perdam male. Interpres admonet figuræ prouerbialis, qua de re dictum est in huius operis uestibulo. Rursum Euripides in Hecuba: τὸν μὲν κακὸν

Κακόν τι πάσχειν, τὸν δὲ χρηστὸν εὐτυχεῖν. id est,
Bonis bene euenire, sed malis male. Idem in eadem fabula:

Ἀλλ' ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα. id est,
Quin ubi quæ non decent
Haud ueritus es patrare, fer quæ non libent.

Perquàm festiuum est, quod de Diogene refert Laertius. Super cœnam quidã illi obijciebant ossa, uelut cani, quod Cynicus esset. eam cõtumeliã ille sic pensauit. Accessit propius, & iuxta illos stans mingebat, uicissim illis canẽ agens. Sed propius huc pertinet, quod idem refert in Zenone, qui seruũ in furto deprehẽsum cædebat, Seruus interim clamabat, in fatis fuisse ut furaretur. At Zeno: Illud etiam ut cæderereris. Seruus quoniã

audierat

audierat herum disputantem de necessitate fatorum, eam prætexuit suo commisso: sed scite retorsit philosophus.

Carica Musa. LXXIX

Καρικὴ μοῦσα. id est, Carica musa. καρικὰ αὐλήματα. id est, Caricæ cantiones. De lugubri aut rustica, atque indocta, seu molesta cantione dici solitum. Quadrabit in poetã aut oratorem indoctum. Antiquitus de tristi stridulaque & inamœna cantione dicebaẽ, propterea quod, ut tradit Athenæus lib. Dipnosophiston 4. Cares itidẽ ut Phœnices in luctu tibijs uti solent magnitudine palmi, lugubre quiddã & stridulum sonãtibus. Eas aũt tibias Phœnicũ lingua, gringos uocari, quod ijs in Adonidis luctu soleant uti. Porrò Adonidem γίγγλω, id est, Gringen appellãt. Hinc ijsdem uerbũ γιγγραίνω. His consinia tradit Iulius Pollux lib. 4. nisi quod ibi γίγγραν inuenio scriptum. Caricam musicã notant Aristophanes in Ranis:

σκολιῶν μελίτου καὶ καρικῶν αὐλημάτων. id est,

Obliqua Meliti, & Caricorum carmina, Modosque tibiarum.

Eadem καρικὰ αὐλήματα ueteres σκολιὰ, id est, obliqua uocabant: uel à tibiarum specie, uel ab obliquo in conuiuijs canendi ordine, de quo meminerimus in prouerbio: Ad myrtum canere. Meminit & Plato apud Athenæum in Laconibus:

Αὐλοὺς δ᾽ ἔχουσα τις κορίσκη καρικὸν μέλος μελίζεται. id est,

Calamos habens puella, Caricum melos Modulabitur.

Plato quoque philosophus libro De legibus septimo, mẽtionem facit Caricę musæ, quã interpretatur θρηνῳδίαν ᾠδὴν, id est, Lugubrem cantionem. Hesychius indicat inde ductum, quod ad pompas funebres cõduci soleant, è Caria fœminæ, quę lamentantiũ personam agerent. Itaque orationem indoctam & inamœnam recte dixeris καρικὴν μοῦσαν.

In quam conuenit illud Sopatri apud Athenæum libro quarto,

πηκτὶς δὲ μούση γαυριῶσα βαρβάρῳ. id est,

Pectis camœna iactitans se barbara.

Pectis autẽ organi genus est, duabus chordis instructũ. Idem Athenæus dubitat an Caria sit eadem dicta Phœnice. Nam Phœnices fistulas siue calamos γίγγρους appellãt, uocabulo ut uidetur, à stridore soni efficto. Cum his consentiunt quæ Plato scribit lib. De legibus, quem modo citabam septimo: καὶ εἴποτ᾽ ἄρα δεῖ τοιούτων οἴκτων γίγνεσθαι τοὺς πολίτας ἐπηκόους, ὁπόταν ἡμέραι μὴ καθαραὶ τινὲς, ἀλλ᾽ ἀποφράδες ὦσι, τότ᾽ ἂν ἥκειν δέον ἂν εἴη μᾶλλον χορούς τινας ἔξωθεν μεμισθωμένους ᾠδοὺς, οἷον περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι καρικῇ τινι μούσῃ προπέμπουσι τοὺς τελευτήσαντας, & cætera. id est, Et si quãdo oportet ciues istiusmodi lugubriũ auditores fieri, quum dies fuerint non puri, sed nefasti, tũ magis cõueniet uenire choros aliquos musicos aliunde conductos, quemadmodũ hi qui ad funera cõduci solent, Carica quadam musa, deducunt uita defunctos. Carum barbariem in dicẽdo taxat Homerus secundo Iliados libro,

Νάστης αὖ καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων. id est,

Nastes ducebat Cares, queis barbara uox est.

Vnde & populari dicto Græcis καρβάζειν siue καρβαΐζειν aut καρβανίζειν dicuntur, quibus barbarus est & agrestis sermo. Et M. Tullius apud Quintilianũ in capite de pronunciatione dicit, illos ex Lycia & Caria oratores in epilogis bene canere, nimirũ reprehẽdẽs illorum pronunciationem. Strabo libro Geographiæ 14. ostendit Cares occasione frequenter fuisse mixtos Græcis, & tamẽ barbare crasseque sonuisse linguã Græcorũ, quod idẽ euenit Gręcis in lingua Romana, & nobis in lingua Britãnica. Hoc uitium Strabo παχυστομίαν, κακοστομίαν, & βαρβαροστομίαν uocat. De cantionibus Carum & Phrygũ meminit & Marcus Tullius in Bruto. Erat & saltationis genus tumultuosum ac militare, unde nonnũquam saucij discedebant, nam ab armatis peragebaẽ, quod Iulius Pollux libro quarto, καρικὸν appellat.

Attica musa. LXXX

Cui diuersum, ἀττικὴ μοῦσα. id est, Attica musa, pro uenusta, lepidaque oratione. Nam inter dicẽdi genera laudatur in primis Atticum. Diogenes Laertius & Plutarchus in uita Platonis scribit id cognominis uulgo tributũ fuisse Xenophonti, ut Attica musa uocaretur, propter admirabilem quandam hominis in dicẽdo uenustatem. Vnde & Atticã eloquen-

eloquentiam, & Atticum leporem appellant, quemadmodũ indicauimus alibi. Sed ad hominem accommodatũ, erit uenustius, præsertim si accedat ironia: ueluti, si inelegantem aliquem, & ab omnibus literis & gratijs alienissimũ, Atticam musam uoces. Nam amusi uocantur omnes huiusmodi.

Eodem bibere poculo. LXXXI

Eodem bibere poculo, est ijsdẽ affici incommodis, malisq́ꝫ communibus obnoxiũ esse. Plautus in Cassina: Vt senex eodẽ hoc poculo quo bibi biberet. Translatum uel à bibẽdi certaminibus, uel ab ijs, qui metuunt uenena. Idẽ hodieq́ꝫ nostrati uulgo tritissimum manet. Etenim si quãdo minantur, se parem gratiã relaturos, aiunt se de eodem porrecturos poculo. Taxat Martialis quendam, qui cõuiuis uinum dilutum & acerbũ apponebat, cũ ipse de exquisitissimo biberet, qui mos & hodie plerisq́ꝫ diuitibus, atq́ꝫ hinc prouerbium natum uideri potest. Fit autem interdum ut qui imprudẽtes poculũ acerbũ gustarint, studeant & alios illicere, ut ex eodem bibant. Est aliquoties & in diuinis literis mẽtio de calice Babylonis, cũ significatur aliqua calamitas irroganda. Denique dominus noster in euãgelio rogat filios Zebedęi, num possent de eodẽ poculo bibere, unde ipse destinarat bibere, addens alterũ simile prouerbiale, De eodẽ baptismo. Nec enim dubiũ est quin utrũq́ꝫ fuerit uulgari sermone celebratũ. Paulo diuersius est, quod ait Aristophanes in Equitibus:

οὔποτ᾽ ἐκ ταυτοῦ μεθ᾽ ἡμῶν πίεται ποτηρίου. id est,

Ille nobiscum haud eodem potat unquam poculo. Taxat fellatorem.

In planiciem equum. LXXXII

Ἐς πεδίον τὸν ἵππον. id est, In planiciem equũ. Quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimũ ualet, quoq́ꝫ uel maximè gaudet. Equus in campo, tanquam in sua est harena. Apud Lucianum in Captiuo, cũ ipse iudices postularet, Plato respondet, τοῦτο ἐκεῖνο εἰς πεδίον τὸν ἵππον. id est, Hoc ipsum, quod dici solet: equũ in planitiem. uidelicet hominẽ Rhetoricum significans, & in agendis causis exercitatũ. Plato in Theæteto, ἱππέας εἰς πεδίον προκαλεῖς, σωκράτην εἰς λόγους. id est, Equites in planiciem prouocas, Socratem ad disputandum. Tametsi quidam codices ἵππον habent hoc loco, nõ ἱππέα. Synesius in epistola quadã: Ἐπ᾽ αὐτὸ δὴ τοῦτο προκαλῶ, ἵππον εἰς πεδίον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, προτρέπειν ἡγούμενος. id est, Ad hoc ipsum certe prouoco, equum in planiciẽ, iuxta id quod dicitur, adhortari me putans. Translatũ uidetur à militia. Nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campestria, sectaturq́ꝫ loca impeditiora.

Acanthida uincit cornix. LXXXIII

Acanthidem superat cornix. Calphurnius Bucolicus poeta, ecloga 6.

Astyle credibile est, si uincat acanthida cornix,
Vocalem superet si turpis aedona bubo.

Acanthis enim uocalis est auis, & in primis canora. Cornix obstrepera quidẽ, sed minime canora. Acanthidem Theodorus nunc spinum uertit, nunc ligurinũ, quin & aedona Græce dixit. Sic autem pronunciandũ, ut ae faciant duas syllabas. Nam Græcis ἀηδὼν lusciniam significat. Plinius Græca uoce dicit acanthidem, quasi dicas spinulã, eo quod in spinis uiuat, eoq́ꝫ asinos habet inuisos, quod hoc animal spinæ florẽ deuoret. Est autẽ auium minima, tantę fœcunditatis, ut pariat duodena. Autor Plinius libro decimo, capitibus sexagesimotertio, & septuagesimoquarto.

Prius testudo leporem præuerterit. LXXXIIII

Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα. id est, Prius testudo leporem cursu præterierit. De re neutiquam uerisimili. Testudine nihil tardius. Vnde & testudineũ incessum dicimus: & apud Ciceronẽ in libris de diuinatione, quispiam testudinem, tardigradã, & domiportam uocat. Lepus autem celeritate præcellit. Meminit huius adagij Diogenianus. Huius generis sunt illa apud Theocritum in Thyrside:

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ᾽ ἄκανθαι,
Ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ᾽ ἀρκεύθοισι κομάσαι,
Πάντα δ᾽ ἔναλλα γένοιντο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι,
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει. καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι,
Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. id est,

Nunc

Nunc uiolas proferte rubi, producite spinæ,
Iuniperusq; comet narcissi flore decenti:
Omnia uertantur, portet pyra mitia pinus,
Postquam obijt Daphnis, trahat & iam ceruа molossos,
Montibus in summis philomenæ noctua cantet.

Cancros lepori comparas. LXXXV

Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις. id est, Cancros lepori comparas, de supra modũ dissimilibus. Etenim ut leporum celeritas, ita & cancrorum tarditas nota est. Simillimũ est illi, quod proxime retulimus. Refertur & hoc apud eundem. Suidas addit καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ. id est, Cancer leporem capiet: de absurdis, quæq; fieri nullo modo possunt.

Terræ filius. LXXXVI

Olim homines obscuro ignotoq; genere prognati, terræ filij dicebatur, ppterea qđ terra sit omnium cõmunis parens. Vel quod iuxta quorundam etiam historias, primitus mortales è terra nascebantur. Tertullianus in apologetico aduersus gentes: Nã & terræ filios uulgus uocat, quorum genus incertum est. Apud Athenæum lib. decimo legitur γηγενὴς ἄνθρωπος. id est, è terra genitus homo. M. Tullius ad Atticũ libro primo: Et huic terræ filio, nescio cui, committere epistolam tantis de rebus non audebã. Idem ad Trebatium libro Familiariũ epistolarũ septimo: Gn. Octauius tuus familiaris summo genere natus, terræ filius: Persius,
Præsto est mihi Manius hæres,
Progenies terræ. quære ex me quis mihi quartus
Sit pater: haud prompte, dicam tamen: adde etiam unum,
Vnum etiam, terræ est iam filius. Iuuenalis:
Vnde fit, ut malim fraterculus esse gigantum.
Ad prouerbium palàm alludens. Nam gigantes è terra progenitos poetæ fabulantur. Huc pertinet, quod apud Euripidem Ion Xuthum percontatur:
γῆς ἆρ᾽ ἐκπέφυκα μητρός; id est,
Num satus tellure matre? Atq; ille respondet:
οὐ πέδον τίκτει τέκνα. id est,
Non parit natos solum.
Apud Pausaniam, Strabonem, atq; alios id genus autores, legimus populos quosdam αὐτόχθονας appellatos, qui non adeò referant originem suam, quemadmodũ plerіq; faciunt, uerum ex ipso solo nati uideri uelint, quorum de numero sunt Athenienses. Qui sibi nobilitatẽ uirtute peperissent, nullis maiorũ imaginibus illustres, noui homines dicebantur. Porrò ignoti, & subito apparentes incertum qua regione profecti, Cœlij filij uocabant, quasi è cœlo demissi. Inducit & in Mosaicis literis Melchisedech ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ sine patre, sine matre: neq; dissimili ratione οὐρανοπετὰς. id est, de cœlo lapsi dicebantur. Iuuenalis:
Tertius è cœlo cecidit Cato.
Quanquã hoc magis cõuenit in homines eximia uirtute. Plutarchus in inuectiua, quã scripsit aduersus Herodotum, de naui quadã, unde subito uox est ædita Adimãto: ὁ δὲ κέλης οὗτος ἦν ὡς ἔοικεν οὐρανοπετής. id est, Nauis autẽ illa erat, ut uidetur, è cœlo delapsa. Atq; hic sermonis color sumptus est è tragœdijs, in quibus machinis quibusdã sic repẽte ostẽdebant personæ populo, ut è cœlo uenisse uideri uellẽt. Apud Romanos Noui homines dicebãtur, qui maioribus obscuris nati suis uirtutibus innotuissent, quod M. Tullius ab inimicis probro obiectum, ipse gloriæ sibi uertit.

Ex quercubus ac saxis nati. LXXXVII

Huic finitimũ est illud Homericũ: E quercu, è saxis prognatus. quod quadrabit, uel in hominem obscuro genere, uel in eũ, qui sit agresti atq; effero ingenio, moribusq; immanibus. Inde ductum adagiũ, quod antiquitus in cauis quercubus, tectorũ uice uictitarent homines, atq; hinc è quercubus nati fingebantur. Inde illud:
Et duro robore natos.
Præterea creditum est, ex saxis à Deucalione Pyrrhaq; proiectis, mortalium genus absumptum diluuio, instauratum fuisse. Homerus in Odyss. τ.

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης. id est,
Nam neq; fatidica quercu satus es, neq; saxo.

Id imitatus Pallada in epigrammate:

οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός εἶ, οὐδ' ἀπὸ πέτρης φασίν. id est,
Neq; te quod aiunt quercus aut lapis ædidit.

Allusit ad id festiuiter Plato lib. de Republica viij. ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν, ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν; id est, An existimas è quercu quacunq;, aut rupe, respublicas nasci, ac nō potius ex moribus eorum, qui in republica uersantur? In crudeles & immites conuenit illud Theocriticum in Æpolo de Cupidine:

ἢ ῥα λεαίνας μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ. id est,
Scilicet ille leænæ Vbera suxit, & in nemore hunc genitrix fera pauit.

Deorum cibus. LXXXVIII

Θεῶν τροφή. i. Deorum cibus. De prælautis epulis dicebatur, propterea quod Homerus fingit deos nectare atq; ambrosia uictitare, nec ob id unquam senescere. Tranquillus in Nerone, Parricidia, inquit, & cædes à Claudio exorsus est. Cuius necis etsi nō autor, at cōscius fuit: Neq; dissimulauit, ut qui boletos, in quo cibi genere uenenū is acceperat, quasi deorū cibū, prouerbio Græco collaudare sit solitus. Horatius in epistolis:

O noctes, cœnæq; deûm.

Aristophanes in Ranis, ὦ μακάρων εὐωχίας. Regum aulica conuiuia significans.

Tertius Cato. LXXXIX

Tertius Cato, prouerbialis est ironia. In uiros impēdio tetricos, atq; alienæ uitæ censores. Nam duorum Catonum, senioris, cui nomen Censorio, et minoris, cui nomē Vticensi, grauitas pariter atq; integritas, uulgo celebratissima quōdam fuit, Adeo, ut è cœlo demissi dicerentur, ut bellum cum uitijs gererent. Iuuenalis:

Habeat iam Roma pudorem,
Tertius è cœlo cecidit Cato.

Sapientum octauus. XC

Huic per omnia simillimū est illud Horatianum in Sermonibus: Sapientū octauus. In eum, qui sibi multū tribuat in sapientia. Numerantur enim apud Græcos septem sapientes, eorūq; apophthegmata oraculorū uice celebrantur, etiamsi de nominibus magna inter scriptores uarietas est. De numero certe constat inter omnes: unde per ironiā sapientum octauum dicebant, dignum qui septem illis adderetur. Horatius,

Hæc mihi Stertinius sapientum octauus. Item Ausonius,

Sapiensq; supra Græciæ septem uiros
Octauus accessit sophos.

Bis dat, qui cito dat. XCI

Memini, ni fallor apud Senecam alicubi legere, Bis dat, qui cito dat. Idem lib. De beneficijs ij. Ingratum est beneficium, quod diu inter manus dantis hæsit. Quæ sententia monet, haud cunctanter, haud grauatim opitulandum amicis, cum opus est, sed ultro non expectatis precibus deferēdum officium. Inter epigrammata Græca fertur & hoc distichon, nomine tituloq; Luciani,

ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃ
πᾶσα χάρις κενεή, μὴ δὲ λέγοιτο χάρις.

Id carmen Latine non potest cōmode uerti, propterea quod lepos & argutia epigrammatis sita sit in hac uoce χάρις, quę Græcis aliquando beneficium significat, aliquando gratiam, qua cōmendatur aliquid, aliquando deam ipsam. Citatur similis apud Ausonium sententia Græca,

ἁ χάρις ἁ βραδύπους, ἄχαρις χάρις.

Est autem initium carminis Heroici, ex epigrammate quopiam. Tardum beneficium, ingratum est. Eam ille sic uertit,

Gratia quæ tarda est, ingrata est: gratia nanq;
Cum fieri properat, gratia grata magis. Rursum aliter uertit idem,
Si bene quid facias, facias cito: nam cito factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Vnde & Hector apud Euripidē in Rheso contēnit ac dānat auxiliū sero delatū amicis,
μισῶ φίλοισιν ὕστερον βοηδρομεῖν. id est,
Odi equidem amicis serius succurrere.

Extat & Mimus non inuenustus in hanc eandem sententiam,
Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras. Item alter huic adsimilis,
Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter.

Honos alit artes. XCII

Id quod est apud Marcum Tullium, Honos alit artes, uidetur esse sumptum ex Aristophanis Pluto,
οὔτε γὰρ ὁ μισθὸς, οὐδὲν ἔστ᾽ οὔθ᾽ ἡ τέχνη. id est,
Neq; præmium ullum est, ars nec ipsa item uiget.
Colligit enim nō esse consentaneū, Athenis ullos esse bonos medicos, cū medicis nulla sint prēmia. Diogenianus aūt hoc inter adagia cōmemorat. Huc allusit Martialis cū (ait,
Sint Mœcenates, non deerunt Flacce Marones,
Vergiliumq; tibi uel tua rura dabunt.
Et Aristoteles scribit honorē esse præmiū uirtutis. Ac priscorū leges, non solum comminabantur pœnam maleficis, sed & prēmijs & honoribus inuitabāt ad recte agendū. Pindarus in Isthmijs, hymno nono, tanquam uulgo celebrem sentētiam citat, Ἔστι δ᾽ ἔτις λόγος ἀνθρώπων, τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι. id est, Est autem dictū quoddam inter homines celebre, Bonū peractum non esse in terra occultandū silentio. Huc pertinet Euangelica parabola, non esse lucernā occultandam sub modium. In hoc aūt prēdicāda sunt recte facta uirorū illustriū, ut cēteris præluceāt ad capessendā uirtutem.

Vel cæco appareat. XCIII

Prouerbialis hyberbole frequens apud autores, Vel cæco appareat, de re uehementer perspicua. Aristophanes in Pluto,
Τῷ τοῦτο κρίνεις; δηλονότι ἢ κἂν τυφλῷ
γνῶναι δοκεῖ τοῦτο. id est, Qui scis ita esse? scilicet uel cæcus hoc
Videat. Eusebius aduersus Hieroclem, ἀλλὰ γὰρ καὶ τυφλῷ φασὶ δῆλον. id est, Quin etiam uel cæco perspicuū aiūt esse. Plato lib. De Repub. viij. καὶ τυφλῷ γε δῆλον, ὡς μεταβαίνει. id est, Sanè & cēco perspicuū est transmutari. Idem in Sophista, πῶς γὰρ οὐ φαίνεται, καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, καὶ τυφλῷ. id est, Qui fieri potest, ut hoc nō appareat, quēadmodū prouerbio dicitur, uel cæco? Sumptū uideri potest ex octauo lib. Odyss. Homericæ,
Καί κ᾽ ἀλαός τοι ξεῖνε διακρίνειε τὸ σῆμα. id est,
Hanc etiam cæcus metam discerneret hospes.
Quintil. lib. xij. Nam quis ignorat, quin illud longe sit honestissimum, & liberalibus disciplinis, & illo quē exigimus animo dignissimum, nō uendere operā, nec eleuare tanti beneficij autoritatem: cum pleraq; hoc ipso possint uideri uilia quod preciū habent. Cæcis hoc, ut aiunt, satis est. Neq; quisquam, qui sufficientia sibi, modica autē hæc sunt, possidebit, hunc quēstum sine crimine sordiū fecerit. In his uerbis Fabij, uox quæpiam deesse uidetur, ut legas, Cæcis hoc, ut aiunt, satis perspicuum est. Allusit ad hoc adagiū Antigonus rex unoculus, cū allato instrumento prægrandibus scripto literis, ταυτί μὲν καὶ τυφλῷ δῆλα. id est, Hæc quidē uel cæco perspicua sunt, inquit. Recensuit Plutarch. τῶν συμποσιακῶν Decade ij. Apud Titum Liuium lib. belli Macedon. ij. quum Phaneas Philippum uiolentius in Ætolos dicentem interfatus dixisset, Rem in uerbis nō uerti, aut bello uincendum, aut parendum melioribus: Philippus respondit, Apparet id quidem etiam cæco, iocatus in ualetudinem oculorum Phaneæ.

Multis ictibus deijcitur quercus. XCIIII

Πολλαῖσι πληγαῖς δρῦς στερρὰ δαμάζεται. id est,
Multis rigida quercus domatur ictibus.
Senarius hic extat in Diogeniani collectaneis, de re factu quidem ardua, quæ tamē assidua industria peruincatur. Huic non dissimile uidetur Hesiodium illud,
Εἰ γάρ κεν τὸ σμικρὸν ἐπὶ σμικρὸν καταθεῖο,
Καὶ θαμὰ τοῦτ᾽ ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καί τι γένοιτο. id est,
Si paulum paulo adijcies, faciesq; ita crebro,

Mox magnum quiddam tibi conficietur & ingens.
Id quod non tantum ad lucri naturā pertinet, quod ex minutissimis sæpe maximū con flatur, uerum etiam ad industriam assiduam, quæ si uehemens nō sit, tamen si perpetua atq; indefatigata fuerit, res difficillimas quoq; facile conficit, Quemadmodum unicus ictus nihil adferre momenti uidetur ad deijciendum molem querni roboris, uerum ea crebris ictibus facile prosternitur.

Caudæ pilos equinæ paulatim uellere. XCV

Caudæ pilos equinæ paulatim uellit, qui quod uirib. atq; impetu fieri nequit, id tem pore atq; assiduitate conficit. Horatius in Epistolis,
Vtor permisso, caudæq; pilos ut equinæ
Paulatim uello, demo unum, demo etiam unum,
Dum cadat elusus ratione ruentis aceruí,
Qui redit ad fastos, & uirtutem æstimat annis.
Natum ē facto quodā ducis Sertorij, cuius rei meminit Plutarchus in eius uita. Hic em̄ cū suis copijs, ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere nō posset, in re militari plus habere momenti consiliū, quàm uires temerarias, postea q̄ illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos, alterū macilentū atq; inualidum, alterū uegetū, cauda pilosa. Atq; inualido illi iuuenē adhibet prægrandi corpore, & admirandis uiribus. Cōtrà uegeto illi pusillū & imbecillum admouet homuncionē. Hic singulos pilos paulatim uellens, breui spatio totam depilauit caudam. Iuuenis ē diuerso caudā omnē simul manibus utrisq; cōprehensam, ui atq; impetu conatur reuellere. Qui cū frustra sudaret, risui fuit circumstantibus. Sub hæc assurgens Sertorius, cuius consilio iussuq; hæc fuerant acta, Videtis, inquit, commilitones, quanto plus possit ingenium quàm uires.

Virum improbum uel mus mordeat. XCVI

Κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν. id est, Scelerosum mordeat & mus.
Hemistichium heroicū. Quo significatum est, quacunq; ratione uindictam non deesse malis, sed eos aliquo pacto meritas dare pœnas. Cōpetit & in eos, qui de re quantūuis friuola rixam mouent, seq; læsos querunt, & offensos simulant, ne quid dēt. Id quod nuper cuidam accidit apud Britannos, medico, mihi ut patria cōmuni, ita & amicitia con iunctissimo. libet enim obiter hanc fabulam inserere. Ciuē quendam Londoniensem, uirum egregie nūmatum, & habitum adprime probum, arte curaq; sua liberarat, nō sine suo ipsius periculo. Nam is pestilētissima febre tenebatur. Et, ut fit in periculis, medico montes aureos fuerat pollicitus, si nō grauaretur sibi, in tāto uitæ discrimine, dexter adesse, obtestatus & amicitiā, quæ illi cū eo intercedebat. Quid multis? persuasit & iuueni, & Germano. Adfuit: nihil nō fecit. Reuixit ille. Vbi uerecunde de pecunia medicus admonuisset, elusit nugator, negās de mercede quicquā addubitandū, cæterum arcæ nūmariæ clauem penes uxorem esse. Et nosti, inquit, mulierū ingenium. Nolo sentiat tātam pecuniæ summā à me datā. Deinde post dies aliquot hominem obuium forte factū, iam nitidum, & nulla morbi uestigia præ se ferentē, appellauit, & nondum datæ mercedis admonuit. Ille constanter asseuerare pecuniā suo iussu ab uxore numeratā esse. Medicus negare factum. Hic uide quam ansam bonus ille uir arripuerit. cum forte medicus eū latine numero singulari appellasset, ibi uelut atroci lacessitus iniuria, Vah, inquit, homo Germanus tuissas Anglū? moxq; uelut impos animi, præ iracundia caput mouens, diraq; minitans, subduxit sese. Atq; ad eum modū honestus ille ciuis elusit, dignus profecto quē sua pestis repetat. Risimus quidē fabulā, nec tamē sine dolore, propter indigne frustratū amicū, nec sine tam insignis ingratitudinis admiratione. Referūt gratiā leones in periculis adiuti, meminerūt officij dracones: homo homini, amicus amico sic merito, pro mercede, quę nulla satis digna repēdi poterat, ludibriū reponit. Atque hæc in facti detestationē diximus, nō gentis odiū. Nec enim par est, ex hoc uno nebulone Britannos omneis æstimari. Refertur adagiū inter Græca epigrammata,
Φασὶ παροιμιακῶς, κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν. id est,
Vulgo aiunt, uel murem etiam mordere scelestum.
At is quisquis est, nā incertus autor, inuertit prouerbiū, dicens bonos uiros uel à mure morderi, malis ne draconē quidem audere dentes admoliri. hoc est, insontibus passim

nocerí, propterea quod ij impune lædi posse uideantur, utpote non relaturi iniuriam.

Vel capra mordeat nocentem. XCVII

Κἂν αἲξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν. id est,

Mordebit uel capra nocentem.

Ita reperitur in collectaneis Diogeniani. Sensus nihil discrepat à proximo. Nam capra minime alioqui mordax est, nisi quod improbis omnia sunt infesta. Suidas indicat orthographiam: cum enim ad corpus refertur, hoc est, cum significat hominem afflictum ac miserum, uult primam acui, πόνηρος, unde & πονήρως ἔχειν dicuntur, quibus res sunt aduersæ: & Aristophanes in Pluto,

πονήρους γ' εἶπας ἡμῖν ξυμμάχους. id est,

Auxilia nobis misera sanè prædicas.

Cum ad animum, ultimā acui, πονηρός, id est, improbus, & πονηρῶς improbe. Nam cum dicimus πονηροῦ κόμματος, καὶ πονηρὸν ὕδωρ, quod hominis est, ad rem inanimam transferimus, quemadmodum frigus sceleratum, & fallaces diuitias dicimus.

Litem mouebit, si uel asinus canem momorderit. XCVIII

Celebratur Græcis & hic senarius prouerbialis,

Δίκην ὑφέξει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα. id est,

Litem mouebit, si uel asinus mordeat canem.

Quadrabit in eos, qui de re quātumuis exigua litem suscitant. Natum uidetur ab euentu quopiam. Extat autem apud Iureconsultos actio ex lege, Si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida, quāquam apud utrunque scriptum est, μακροῖς pro μικροῖς, quorum hoc mihi uidetur sensus exposcere.

Litem parit lis, noxa item noxam parit. XCIX

Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβη βλάβην. id est,

Litem parit lis, noxa item noxam parit.

Senarius in rixosos & litium auidos dici solitus, quibus lis ex lite, alia ex alia nascitur: negocium seritur ex negocio, iniuria propagat iniuriam. Extat apud Suidam.

Bonus dux bonum reddit comitem. C

Ὁ καλῶς ἄγων, ἐμποιεῖ τὸ καλῶς ἕπεσθαι. id est, Qui bonū ducem pręstat, is bonum reddit comitē. In principe situ est, ut sit bene morata ciuitas, si modo ipse bonus sit imperator. In episcopo positū, ut piam efficiat plebem, si tamen ipse piam & integram agat uitam. Prudēs & incorruptus magistratus, & probos & integros reddit ciues. Bonus paterfamiliâs domū efficit bene institutam. Doctus ac diligens præceptor eruditum reddit discipulū. Frugi maritus uxorem in suos trahit mores. Vnde quisquis præfectus est negocio, debet in primis operā dare, ut ipse suo fungatur officio, prius quàm ab alijs officiū exigat. At nunc uideas nōnullos principes, qui legum obseruationē exigāt à populo, cum ipsi uiuāt prorsus ἀνόμως, uelut omnibus soluti legibus: à magistratibus & officiali integritatē requirant, cū ipsi palàm uendant, aut ad gratiam mandent officia. Nonnullos uideas episcopos, qui à grege suo religionem & pietatē exigāt, cum ipsi procul absint ab omni pietate. Sumpta est metaphora à militia, in qua ferè qualiscunque fuerit dux, eiusmodi solet esse miles. Refertur in Græcorū collectaneis, sed ἀδέσποτον. Extat autē apud Plutarchum autorem minime uulgarem in uita Lycurgi, ἀλλ' ἡ πειθαρχία μάθημα μὲν ἐστι ἄρχοντος, ἐμποιεῖ γὰρ ὁ καλῶς ἄγων, τὸ καλῶς ἕπεσθαι. id est, ut populus dicto sit audiens, hoc discit à principe. Nam qui bonum præbet ducem, is facit, ut alij bene sequant.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA IX

Amyclas perdidit silentium. I



Τὰς ἀμύκλας ἀπώλεσεν ἡ σιγή. id est. Amyclas perdidit silentiū. Quibusdam eruditis, in quibus est autor operis haud quaquā aspernandi, quod inscribitur Copiæ cornu, placet hoc ad prouerbiorum ordinē pertinere, neque nos ab illorum sententia magnopere dissidemus. Consentaneū enim est, rem uulgari ioco fuisse iactatam. Innuit aūt adagium Vergilius Æneidos libro decimo, cum ait, Fuluumque Camertem,

Magnanimo

Magnanimo Volſcente ſatum, ditiſſimus agri
Qui fuit Auſonidum, & tacitis regnauit Amyclis.
Videlicet epitheto notum eius euentũ indicans. Eum Seruius interpres enarrat hũc in modum. Cum apud Amycleos ſubinde nũciaretur hoſtium aduentus, idq; falſo, & ob eam rem ciuitas frequenter inani terrore quaſſaretur, lata lege cautũ eſt, ne quis unquã hoſtis nunciaret aduentũ. Atqui poſt euenit, ut uere iam aduenirẽt hoſtes. Quod cum nemo nũciaret, propter legis interdictum, ciuitas de improuiſo capta eſt. Qui caſus, ut apparet, populari ioco dedit occaſionem ut dicerẽt Amyclas ſilentio periſſe, ſi cui ſua taciturnitas fuiſſet incõmodo. Citat idem Lucillium: Mihi neceſſe eſt loqui. Nam ſcio Amyclas tacendo periſſe. Accipiendæ ſunt aũt hoc loco Amyclæ, non ut ſit una è centum illis urbibus Laconiæ, quam Lacedæmonis filius condidit: ſed oppidũ quoddam ſitum inter Caietam & Terracinã, conditum ab ijs Laconibus, qui comites Caſtoris & Pollucis fuerũt, eiq; nomẽ indidere, quo Laconicas illas Amyclas referret. Seruius exiſtimat Laconas Pythagoricæ diſciplinæ fuiſſe ſequaces. Quoniam aũt interdixiſſe creditus eſt Pythagoras σαρκοφαγίαν, hoc cõmento, quod diceret humanas animas in animantiũ corpora demigrare, & ob eã rem prohibuiſſe ne quod animal occideret, quẽadmodum atteſtatur & Iuuenalis: A cũctis animalibus abſtinuit qui, Tanquã homine: nefas eſſe ducebãt ſerpẽtes, qui ex uicinis paludibus naſcebãtur, occidere. Quorũ tanta increuit multitudo, ut ciuitatẽ eam deleuerint, teſte etiã Plinio. Poteſt igitur & hinc ortũ uideri uulgare dictum, Amyclas ſilẽtio periſſe, quod Pythagorici dogmatis obſeruatio perniciẽ illis attulerit, quorum primum eſt, ἐχεμυθία, id eſt, ſilentium, quod in quinquennium indicebat ijs, qui ſuę Philoſophię uellent initiari, ſicuti declarat Aulus Gellius. Porrò q̃d ait Seruius, Lacones Pythagoricę fuiſſe factionis, nõ recordor apud alium autorem legiſſe me, niſi quod Plutarchus in Sympoſiacis tradit, Tyrrhenos huius philoſophi decretis uſq; adeo fuiſſe addictos, ut etiam ea quæ ille ſymbolis illis pręcepit, ridicula ſuperſtitione ſoliti ſint obſeruare. Aut igitur ex his erant Amyclei, aut eiuſdem inſtituti ſectatores. Meminit de Amyclarum ſilentio Sillius Italicus:
Quaſq; euertẽre ſilentia Amyclæ.
Meminit & Catullus, niſi fallit inſcriptio carminis de Vere, quod nuper nobis Aldus Manutius noſter exhibuit, in antiquiſſima quadam Galliæ bibliotheca repertum:
Sic Amyclas dum tacebant perdidit ſilentium.
Prouerbiũ ad uarios uſus accõmodare licebit, ueluti ſi ubi q̃s pecuniã creditã perdidiſſet, quod non appellaſſet debitorẽ, aut iure pręſcriptionis, ut uocãt, excidiſſet à poſſeſſione, Amyclarum ſilentiũ appellet: aut ſi quis audacius agens cauſam ſuã, iuſſuſq; tacere, reſpondeat, τὰς ἀμύκλας ἡ σιγὴ ἀπώλεσεν. Hoc inutile ſilentium Græci uocant δυσωπίαν, atq; huic diuerſum uitium ἀδολεσχίαν. De utroq; extant Plutarchi præcepta.

Timidior es proſpiciente. II

Δειλότερος εἶ τοῦ παρακύπτοντος. i. Formidoloſior es eo qui proſpectat. Dicitur in hominem ſupra modum pauidum. Id ortum aiunt ex huiuſmodi fabula. Quidam natura timidus, audita Herculis fama abdiderat ſe præ metu in ſpecum quendam: deinde cũ aliquando proſpectaret, & Herculem forte fortuna prætereuntẽ uidiſſet, immodico metu exanimatus eſt, ac protinus diriguit in ſaxum uerſus, quod adhuc uiſitur ſpecie uiri, uelut à ſpecu proſpicientis. Vnde τὸν παρακύπτοντα, ſaxum illud uocant. Suidas autor. Meminit & Zenodotus, quemadmodum & mox ſequentis.

Timidior Piſandro. III

Δειλότερος Πεισάνδρου. id eſt, Timidior Piſandro. Dicebatur olim & hoc in immodice formidoloſos. Aiũt autem Piſandrum fuiſſe quempiam prodigioſa timiditate, adeo ut anxius eſſet, ne ſuam ipſius animã alicubi uideret, quæ ſe uiuum reliquiſſet. Idem uidetur eſſe cum illo Ciceronis, Vmbram ſuam metuere.

Diomedea neceſſitas. IIII

Διομήδειος ἀνάγκη. i. Diomedea neceſſitas. De ijs, qui ui adacti, non ſponte quid faciunt. Vſurpatur à Platõe lib. de Republica vi. Διομήδεια λεγομένη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ ταῦτα ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσι. id eſt, Diomedea, ut dicitur, neceſſitas eſt, facere omnia quæcunq; iſti probarint. Quidam originem adagij referunt ad Thracium illũ Diomedem, qui ſo

litus fertur hospites suos cōpellere, ut cum filiabus suis deformissimis rē haberēt: quo facto, eosdē interimebat. Vnde fabula spargit, Diomedis equas homines pabuli uice esitare solitas, uidelicet filias à uiris agitatas, equas appellās. Et sanè in hunc sensum interpretatur Aristophanis enarrator in Concionatricibus, ubi uersus hic habetur:

Καὶ ταῦτ' ἀνάγκη μοὖστι. Διομήδειά γε.

Quærit adolescēs, num qua sit necessitas sibi sectari anum. Respōdit illa esse, & quidē Diomedeam. Alij referunt ad Diomedem ducē Græcorum, huiusmodi cōmentum adferentes: Cū Diomedes & Vlysses cōmuni opera sublato Palladio, redirēt noctu, Vlysses quo facti gloriam in se unum transferret, destinabat occidere Diomedē præcedentē, ac Palladium secum portantē. Itaq; cum ensem in caput illius à tergo uibrasset, Diomedes, animaduersa ad lumen lunæ gladij umbra, subtraxit se plagæ, correptūq; Vlyssem, uinctis manibus præcedere compulit, gladio lato subinde cædens illius tergum. Hinc Diomedea necessitas. Huiusmodi fere Suidas ac Zenodotus.

V

Ad pristina præsepia.

Εἰς ἀρχαίας φάτνας. id est, Ad pristina præsepia. In eos dicebatur, qui è uita quapiā lautiore excussi, ad pristinam tenuitatem rediguntur. Aut contra de ijs, qui restituuntur in pristinam fortunam unde exciderant: aut qui ad solitum contubernium sese recipiunt. Translatum ab animantibus, quibus nota familiariaq; præsepia gratissima solent esse. Vsurpauit & Plautus in Curculione, Tormento nō retineri potuit ferreo, quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.

VI

Alia uita, alia diæta.

Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. id est, Alia uita, alia uiuēdi ratio. In eos quadrabit, qui cōmutata in melius fortuna pariter & uitæ rationē moresq; cōmutant. Trāslatū ab ijs, qui lautius incipiūt uiuere, ubi res lautior obtigit. Huc allusit Aristophanes in Pluto, cum ait,

Ἔπειτα πλουτῶν, οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῇ.
Πρὸ τοῦ δ' ὑπὸ τῆς πενίας ἅπαντα κατήσθιεν. id est,
Dein diuitem factum, nihil iam lens iuuat.
At pauper antehac deuorabat quælibet.

De iuuene iam anū amicā fastidiente, postea quàm desijsset egere. Allusit huc Horat. Non eadem est ætas, non mens.

VII

Per medium anulum traharis oportet.

Διὰ δακτυλίου δεῖ σε ἑλκυσθῆναι. id est, Per anulum trahēdus es. In eum quadrabit, qui sit uehemēter extenuato gracilíq; corpore, seu morbo, seu cura, seu studio, seu qua alia re. Aristophanes in Pluto,

Διὰ δακτυλίου μὲν οὖν ἐμέ γ' ἂν διελκύσαις. id est,
Itaq; profecto per anulum me traxeris.

Verba sunt anus uolentis se uideri usq; adeo maceratā atq; exhaustā dolore, ut per anulum trahi posset. Equidem opinor adagiū esse sumptū à lusu, quo ouum aceto maceratum per anulum trahitur. Cuius rei meminit Plin. lib. x. cap. lx. Magicum erat, aliquid per anulum traijcere. Nam cerebrū capræ per anulum aureum traiectum, prius quàm lac daretur infantibus, instillabatur contra comitiales, cæterosq; infantium morbos, ueluti testatur idem lib. uigesimooctauo, capite x.

VIII

Anus bacchatur.

Γραῦς βακχεύει. id est, Anus bacchatur. In eos dici solitum, qui præter ætatē indecore lasciuiunt. Nam Bacchanalium licentia iuuenculis utcunq; permittitur, aniculis certe fœdissima est. Quandoquidem insaniæ species est, aut uetulam amare, aut potare, aut choros ducere, aut reliquis puellaribus lusibus indulgere.

IX

Anus hircissans.

Γραῦς καπρῶσα. id est, Anus hircissans. De anu adhuc intempestiua libidine prurienti, &, ut ait Plautus, catulliente. Aristophanes in Pluto,

Ἀλλ' ἠπίστατο
Γραὸς καπρώσης τἀφόδια κατεσθίειν. id est,
Verum nouerat
Anus caprissantis uorare uiatica.

De iuuene, cui anus libidinosa omnia suppeditabat, quo uicissim ab illo uoluptatē auferret.

ferret. Nota est hircorum libido, odorq́ꝫ, qui & subantes consequitur.

Flere ad nouercæ tumulum. X

Πρὸς τὸν μητρυιᾶς τάφον δακρύειν. id est, Ad nouercę tumulum lachrymari, est simulare gestu dolorē, cum re gaudeas. Neqꝫ enim consentaneum est priuignū moleste ferre nouercæ mortem: nihilo secius tamen officij causa nonnunquā ad tumulum illachrymat. quod idem de diuitis hæredibus non inconcinne dicetur, in quos extat Publianus ille mimus, cum primis elegans,

Hæredis fletus, sub persona risus est.

Celerius elephanti pariunt. XI

Sunt quibus hoc quoqꝫ inter adagia uidetur adnumerandum, quod scriptū est apud Plinium Secundum in præfatione historiæ mundi: Nam de grāmaticis, inquit, semper expectaui parturiri aduersus libellos meos, q̃s de grāmatica ædidi: & subinde abortus fecere iam decē annis, cum celerius etiam elephanti pariant. Hactenus Plin. Itaqꝫ cunctationem immodicā, & quorundam nimis lenta molimina, his uerbis licebit significare. Porrò de elephantorū partu Plautus in Sticho: Audiui sępe hoc uulgo dicier, solere elephantum grauidam perpetuos decē esse annos. Huic astipulatur Plin. lib. viij. Decē annis gestare in utero uulgus existimat. Etiamsi Aristoteles biēnio parere putat, nec sępius quàm semel singulos gignere. Theophrastus refert, arborē quādam Indicam non ferre ante centum annos. Latinis Parturire dicuntur, qui moliuntur, animoq́ꝫ destinant aliquid. Proinde licebit adagium etiam in hanc uertere formam: Quando tandem paries, obsecro, quod tot iam annos parturis, ut nec elephanti diutius?

A mortuo tributum exigere. XII

Ἀπὸ νεκροῦ φορολογεῖν. i. A mortuo tributū exigere, dicebantur, qui per fas nefasq́ꝫ diuitias undecunqꝫ congerunt. Citat Aristoteles lib. Rhetoricorū ij. κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει. i. Vel à defuncto uectigal aufert. ostendens dici solitum in eos, qui turpiter undecunqꝫ lucrum aucuparentur è rebus minutis ac sordidis, ueluti Vespasianus è lotio: aut è turpibus, uelut è lenocinio, quęstuq́ꝫ corporis: aut cū à quibus libet extorquetur, ab amicis, à tenuibus, à mēdicis, postremo uel à mortuis. Probro datū est Romanis principib. quod suffossis Corinthiorū monumentis, æra Corinthia sustulerūt, ipso etiā uocabulo rei turpitudinē exprobrante. Nam ad eum sublata modū, νεκροκορίνθια dicta sunt. Attici φόρον uocant emolumentū, siue uectigal, quod ex re quapiam fertur, etiam pecuniarum. Qui prædas huiusmodi colligūt, φορολόγους appellant, inuisum omnibus hominū genus, & optimo iure inuisum. Deductū est autem φόρος à uerbo φέρειν, quod est ferre, à quo Latinis quoqꝫ dictum fœnus, qua uoce ueteres non utebantur, nisi de prouentu terræ, quę ueluti gratissima debitrix, pro singulis granis aliquoties cētena reddidit. Si quidē præter naturā est, quēadmodum in Politicis scripsit Aristotel. ut pecunia pecuniā pariat. At hodie res adeo recepta est apud Christianos, ut contēptis agricolis, quo non aliud hominū genus, uel innocētius, uel magis necessarium reipublicæ, fœneratores propemodum inter ecclesiæ columina habeātur, cū usuram prisci quoqꝫ mortales illi damnarint, ethnicorū etiam leges moderētur & coerceant, Hebræorum prorsus interdicant, sanctorū pontificū decreta detestentur, ac modis omnibus insectentur. Non quod peculiariter infensus sim fœneratoribus, quorū artem uideo probe defendi posse, nisi patrum autoritas olim eam damnasset. Præsertim si respicias ad horum temporū mores, citius fœneratorem probarim, quàm sordidum hoc negociatorum genus, qui technis, mendacijs, imposturis, fucis, undecunque uenantur lucellū, hic coementes, ut ibi pluris duplo uendant, aut monopolijs expilantes miseram plebem: & tamen hos nihil aliud agentes in uita, penè solos honestos ducimus. Opinor hoc prouerbium, aut idem, aut certe uehementer cognatum esse illi, quod alibi retulimus:

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα. id est,

Ipsis farinas poscit à statuis quoqꝫ.

Per iocū enim pro uectigali farinas posuit, q̊d ad cibum referantur omnia, & defunctis signa ponebant, memoriæ causa. Proinde q uectigal hinc quoqꝫ corradit, is à mortuis extorquere uidetur. Apud ueteres aūt magna fuit sepulturæ religio, & sepulchrorū immunitas. Nūc eò processit habendi rabies, ut nihil sit usquā in rerū natura, neqꝫ sacrum

neq; prophanum, unde non aliquid fœnoris extundatur. Idq; nō solum à principib. uerumetiam à sacerdotibus. Olim sub tyrannis etiam, sed rudibus adhuc, & nōdum satis quid esset tyrānis, intelligentibus, uel hæc omnium erant cōmunia, maria, flumina, uiæ publicæ, feræ. Nunc optimates quidā quasi soli sint homines, uel dij potius, omnia sibi uindicant. Cogitur miserrimus nauta uel cū periculo cursum flectere, & ad insolētissimi prædonis arbitriū quid uis & facere, & pati, ceu parū sit infelici, cū fluctibus & uentis rē habere, nisi tales quoq; tēpestates accesserint. Occurrit portus, aliquid extorquetur: transeundus pons est, dandū est. Traijciendum flumē, sentis principū ius: est tibi sarcinula, redimēda est à sacrilegis illis: & quod his est multo crudelius, miserrimæ plebis genius fraudatur, & toties decimis ac uectigalibus arroduntur pauperum alimēta. Nō est fas ex agris tuis cōuehere frumentum, nisi decimatū. Non molis, non pinsis, nisi rursus arrosum. Vina non importantur, nisi sæpius decimata. Nō recondis in cellam, nisi dimidiū, aut certe quadrātē totius precij seces Harpyis illis sceleratissimis. Apud quosdam ex ceruisia, quam uocant, plus q̃ dimidium seponitur principi. Nō mactas pecudem, nisi numeres exactoribus: non reuendis equū, tuo emptum ære, nisi penderis aliquid. Vidi cū agerem rure Bononiensi, Iulio iam eius urbis ditiōe potito, extremę paupertatis agricolas, quibus uniuersę facultates in duobus bubus erant, nam horū labore totam familiam sustinebant, pro singulis singulos ducatos dependere. Sunt apud q̃s liberum non est coire legitimū matrimoniū, nisi uectigal soluerit. Sed quid ego singula percensere coner? uincit omnē eloquentiam istorū rapacitas. Nihil est rerū, unde non aliquid exprimant emolumenti. Nec modus est, nec finis, quotidie nouas exigēdi uias excogitāt, & quicquid semel inuasit per occasionem tēporis, id mordicus retinēt. Hæc per se satis odiosa, dum per insolentes ministros odiosius exercentur, nō mediocrē inuidiam conciliant principibus: sed sese nihil indignū existimāt, unde colligatur emolumentum. hoc est, unde fames accrescat tenuibus, & procerū, uel prædonū magis, luxuries alatur. Neq; desunt, qui è nocentū facinoribus haud mediocrem faciant quæstum, legibus ceu retibus utētes. Iam quis est magistratus, quod officiū, quæ præfectura, quæ non ematur apud cōplureis? Deniq; cū hæc tam multa non possint explere uere pertusum dolium, hoc est, principū fiscum, bellum prętexitur, colludunt duces, populus infelix ad medullas usq; exugitur, perinde quasi principatus nihil aliud sit, q̃ ingens negociatio. Quanquā autem fœdum est, Christianos principes in hisce rebus inhumaniores uideri, q̃ ulli fuerint ethnici tyranni, tamen aliquāto minus execrandum hoc, quàm q̃d apud sacerdotes quoq;, quibus oportebat omnem pecuniam esse uilissimam, & quorū erat, suas dotes gratis acceptas gratis item cōmunicare, nihil non uenale est, nihil immune. Quas non tragœdias mouent pro suis illis decimis, quàm odiose diuexāt miserā plebeculam? Non datur baptismus. hoc est, nō licet fieri Christianū, nisi numeres. atq; his præclaris auspicijs foreis ingrederis ecclesię. Non cōprobant matrimoniū, nisi numeres: non audiunt pœnitentium cōmissa, nisi sperent præmium. Sacrificant conducti. Non psallunt gratis, non orant gratis, nō imponunt manū gratis. Vix procul mota manu benedicūt, nisi dederis. Nō consecrāt saxum, aut calicē, nisi data mercede. Quin & illud uere pontificiū munus docendi populum, quæstu uitiatum est. Deniq; non impertiunt corpus Christi, nisi numeres. Vt ne dicam interim, quāta messis colligatᷣ ex litibus, ex dispensationibus, sic em̄ uocant, ex cōdonationibus, quas uulgus appellat indulgētias, è conferēdis sacerdotijs, cōfirmandis episcopis & abbatibus. Sed quid apud istos gratuitū sit, apud quos emitur & sepultura, etiam in alieno solo? Apud Ethnicos miserę plebi stabat cōmune sepulchrū: erat ubi gratis quos uelles sepelires. Apud Christianos nec mortuis operiri terra licet, nisi à sacerdote tātulum spacij cōduxeris, & pro precij modo dabitur locus amplus ac magnificus. Si plurimū numeraris, in tēplo proxime summū altare licebit putrescere: sin parce dederis, inter plebeios sub dio cōplureis. Turpe, si precium acciperent oblatum: nunc ius suum uocant, & dictu mirū, quanta exigāt improbitate. Barbarus ille & gētilis Hebron offert Abrahæ ignoto hospiti gratuitum sepulchri munus, & uix adduci precibus potest ut oblatā accipiat pecuniam: & sacerdotes sepulturæ ius uēdimus in alieno? Vel potius quod publicū est, id ceu priuatum ære locamus. Atq; huiusmodi messem nulli metunt auidius, quàm hi, qui nihil serunt

runt populo, sed toti sibi uiuūt aut certe principi. Alij cantionem illam nobis occinūt: Dignus est operarius mercede. perinde quasi nihil intersit inter episcopum & conductum militem, aut fossorem. Seruiles operæ præmio pensantur: Principum & sacerdotum munus sublimius est, quàm ut mercede sit æstimandum.

Larus parturit. XIII

κέπφος ὠδίνει. id est, Cepphus parturit. Antiquitus dicebat in eos, qui pollicerentur ingentia, nihil dignū promissis exhiberent. Aiunt cepphū, siue cemphū auiculam esse stupido ingenio, unde & in prouerbiū stoliditatis abijt, quam nonnulli larum appellant: alij, quorū est Theodorus Gaza, fulicam uertūt: eam uiuere spuma marina, plumis ac pennis esse copiosis, corpore pusillo: cū parturit, uociferari. Hic natum prouerbium, Larus parturit, ubi quis magna præ se fert, pusilla præstiturus. Hæc ferme scribit interpres Aristophanis, in comœdiam Pacem. Hesychius tradit, esse auem leuissimam circa mare uersantem, quæ facile uento moueat: eoq; hominem inconstantem ac leuem, cepphon dici. Plinius lib. viij. capite decimonono, meminit cephi quadrupedis, quod Pompeius ex Ægypto deportatum Romanis ostenderit, cuius pedes posteriores humanis pedibus, priores manibus erant similes. Id negat postea Romę uisum. Verum id quidem nihil ad prouerbium.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. XIIII

ὠδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν. id est,

Mons parturibat, deinde murem prodidit.

Senarius prouerbialis, dici solitus in homines gloriosos & ostētatores, qui magnificis promissis, tum uultus uestitusq; autoritate miram de se mouēt expectationē: uerū ubi ad rē uentū est, meras nugas adferūt. Vtitur hoc adagio Lucianus in libello, cui titulus, Quemadmodū oporteat historias cōscribere: dicit em̄ sic reclamari à uulgo in Cupidinē, Herculis aut Titanis personā assumentē, ὤδινεν ὄρος. Athenæus in Dipnosophistis, lib. xiiij. refert quod Tachas rex Ægyptiorū huiusmodi scōmate tetigerit Agesilaum Lacedæmoniorū regē, cum ad eum uenisset, suppetias illi laturus in bello, ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτεκεν μῦν. id est, Parturijt mons, Iupiter autē metuit, at ille peperit murem. Erat aūt Agesilaus pusillo corpore. Porrò dicto offensus, respondit, φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων. i. Atqui aliquando tibi uidebor leo. Post euenit, ut exorta seditione apud Ægyptios, cū Agesilaus non adesset regi, coactus sit ad Persas fugere. Porrò Grecis uidetur esse carmen anapesticum. Vtitur & Horatius in Arte poetica,

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Porphyrion ex Æsopi apologo quopiam natum existimat: is fertur eiusmodi, Cū olim quidā rudes atq; agrestes homines uiderēt in monte terrā intumescere moueriq;, concurrunt undiq; ad tam horrēdum spectaculum, expectātes ut terra nouum aliquod ac magnum portētum æderet, monte nimirū parturiente, foreq; ut Titanes rursum erumperent, bellum cum dijs redintegraturi. Tandem ubi multum diuq; suspensis attonitisq; animis expectassent, mus prorepsit è terra, moxq; risus omnium ingens exortus.

Aureos montes polliceri. XV

χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι. i. Aureos polliceri mōtes. Prouerbialis hyperbole de ijs, qui immensa promittunt, spesq; amplissimas ostentāt. A Persarū arrogantia ducta, qui propter auri uenas, montes aureos iactabāt. Plaut. in Sticho: Neq; ille sibi mereat Persarū montes, qui esse aurei perhibentur. Atq; idē in Milite, in eandem sententiā dixit argēti montes: Tum argenti montes, non massas habet. Terentius in Phormione, Is senē per epistolam pellexit, modo nō montes auri pollicens. quo quidem loco illud obiter admonēdum arbitror, quod opinor uulgus interpretū latere, Modo non, dictum pro eo quod est apud Grecos μονονουχί. id est, tantū non: id perinde ualet, quasi dicas propemodum. Nam tantum non Græcanico more reperies, tum apud Liuium, tum apud Suetonium, neq; semel apud Valerium Maximum. Apuleius in prima actione Apologiæ suæ: Qui si est auaricia egenus, & ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus auri satiabitur. Diuus Hieronymus in Rufinū, Vt cum montes auri pollicitus fueris, ne scorteum quidem nummum de thesauris tuis proferas. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι,

Κἀχεῖ ζῶν

Κἄχεζεν ὀκτὼ μῆνας ἐν χρυσῶν ὄρων. id est,
Menses & octo cacauit in auri montibus.
Cacauit, dixit pro desedit, lasciuia comœdię ueteris. Phœnix Colophonius apud Athenæum li. xij. de Nino rege prædiuite loquens, ex monte fecit mare, ait, ὅσις εἶχε χρυσίου πόντον. id est, mare possidens auri. Paulo diuersius dixit Salustius in Catilinario, Maria montesque polliceri cœpit. Ad eundem modum Persius,
Magnos promittere montes.
Vt hyperbole magnitudinis sit non in aureis, sed simpliciter in ipsis montibus.

Ambabus manibus haurire. XVI

Ἀντλεῖν ἀμφοτέραις. id est, Haurire ambabus, subaudi, manibus. De ijs dici consueuit, qui summo conatu quippiam agunt. Itidem Aristophanes in Equitibus,
Κἀμφοῖν χεροῖν μυσιλλᾶται τῶν δημοσίων. id est,
Vtraque manu bona dispergens publica fugit.
Huic confine est illud Homericum ex Iliados Η.
Οἶδ' ἐπὶ δεξιά, οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν. id est,
Noui equidem clypeum dextra, læuaque mouere.
Inuenitur & illud ἀμφοῖν δωρούμενος. id est, Ambabus manibus largiens, id est, affatim & prodige, aut etiam perbenigne. Plato in Sophista, καὶ τὸ λεγόμενον οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον, ἀλλ' ἀμφοῖν χεροῖν. id est, Et quod dici solet, nequaquam altera prendendum manu, quin magis ambabus. Nonnihil ab hac forma recedere uidetur, quod scriptum est apud Aristidem in Cimone, qui citat hunc locum ex hymno poetę cuiuspiam, μέγα δ' ἔστενεν ἀσία ὑπ' αὐτῶν πληγεῖσ' ἀμφοτέραις χερσί, κράτει πολέμου. id est, Grauiter autem gemuit Asia, ab illis percussa ambabus manibus, robore belli. Vicinius illud quod est apud eundem in oratione Panathenaica, ὁ δὲ ἀμφοτέρᾳ τῇ χειρὶ παρῆν, ἄγων τοὺς μέχρι τῆς ἀττικῆς ἕλληνας ὁμοῦ καὶ βαρβάρους. id est, At ille utraque aderat manu, ducens usque ad Atticam Græcos simul ac barbaros. Quanquam hoc loco potest etiam citra figuram dictum accipi, ut intelligamus uel de terrestribus pariter ac maritimis copijs, uel de barbaris ac Græcis. Quandoquidem & militum manum dicimus, ut apud Vergilium,
Iuuenum manus emicat ardens.
De Plena manu dictum est aliás, quod Græci dicunt ὀμπνίᾳ χειρί, quasi dicas, diuite manu, unde & Cererem ὄμπνιον cognominant, quemadmodum nos Almam, quod affatim alat, & ὄμπνιον ὕδωρ, quod copiose nutriat.

Vno ore. XVII

Vno ore, pro summo consensu, passim apud autores obuium est. Terentius, Vno ore, omnes omnia bona dicere. M. Tullius in sermone De amicitia, Vna est enim amicitia in rebus humanis, de cuius utilitate omnes uno ore consentiunt. Seneca Epistolarum li. xi. epistola lxxxij. In tanta iudiciorum diuersitate, referendam bene merentibus gratiam, omnes uno tibi, quod aiunt, ore affirmabunt. Aristophanes in Equitibus,
Οἱ δὲ ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον. id est,
Ore uniuersi clamitant uno simul.
Plato lib. De legibus i. Μιᾷ δὲ φωνῇ, καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος, πάντας συμφωνεῖν. id est, Vna uoce, & ex eodem ore omneis concinere. Idem li. De Repub. ij. Πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν, ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη. id est, Omnes enim uno ore prædicant, quod honesta res sit & modestia & iustitia.

Aquilam noctuæ comparas. XVIII

Ἀετὸν γλαυκὶ συγκρίνεις. id est, Aquilam noctuæ comparas. Martialis in Scazonte,
Aquilasque similes facere noctuis quæris.
Aquila uisus acerrimi, adeo, ut ἀσκαρδαμυκτῶς, id est, non conniuens aduersus solem intueatur. Et sunt qui tradant hanc auem hoc experimento probare, degenerésne sint pulli, an genuini. Contrà noctua, solis lumen modis omnibus refugit. Pindarus quodam loco graculos cum aquila confert.

Congregare cum leonibus uulpes. XIX

Congregare cum leonibus uulpes, est res impares dissimilesque permiscere. Martialis,
Quid congregare cum leonibus uulpes?

Vulpes dolis nititur, leo uiribus fidit. Quanquam utrunque coniunxit Pindarus, indicans uirum fortem leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus, uulpem in consilijs. Sic enim in Isthmijs scribit, τόλμᾳ γὰρ ἐοικὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ. id est, Animo similis frementibus leonibus in ferendis laboribus, consilio uero uulpes.

XX

Aquila in nubibus.

Αἰετὸς ἐν νεφέλαις. id est, Aquila in nubibus, plerique interpretantur de re magna quidem illa, sed quam non facile assequaris: alij de ijs, qui longe reliquis præcellunt. Aristophanes in Equitibus,

Ὥσπερ ἥδομαι

ὡς ἐν νεφέλῃσιν αἰετὸς γενήσομαι. id est,

Gaudeo istoc nomine,
Quod aquila fiam in nubibus uidelicet.

Verba sunt populi Atheniensis, promittentis sibi futurum, ut orbi uniuerso imperet. Et paulo inferius in eadem comœdia, tanquam oraculum pronunciatur,

Αἰετὸς ὡς γίγνῃ, καὶ πάσης γῆς βασιλεύσεις. id est,

Quippe aquila es, terræque omnem dominaris in orbem.

Dicuntur & hæc de populo Atheniensi, nisi forte placet allusio, ad spes huius principatus inanes. Rursum in Auibus, αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι. id est, Aquila in nubib. fies. Interpres admonet alludere poetam ad oraculum, quondam Atheniensibus redditum, quo prædicabatur futurum, ut Athenienses tanto interuallo reliquas urbes superarent, quanto aquila in nubibus reliquis auibus esset sublimior. Pindarus item in Nemeis, quem locum modo attigimus, se uocat aquilam, Bacchylidem æmulum graculum, uidelicet quod illum immenso uinceret interuallo,

Αἰετὸς ὠκὺς ἐν πετανοῖς
Ὃς ἔλαβεν αἶψα τηλόθεν μετὰ μαινόμενος
Δαφοινὸν ἄγραν ποσί,
Κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται.

Quorum carminum hæc est sententia: Aquila pernix inter uolucres, quæ repente aduolans eminus, corripuit cruentam prædam: Loquaces autem graculi humi pascunt.

XXI

Volantia sectari.

Huic affine est, quod usurpat Aristoteles iij. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro, τὰ πετόμενα διώκειν. id est, Volantia sectari. loquitur autem de uehementer obscuris, & quę difficillimum sit peruestigare. Cui non dissimile est illud,

Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim coruos sequeris, testaque lutoque?

De ijs, qui nullum certum uitę scopum sibi proponunt, sed extempore uiuunt, ad quamuis occasionem mutabiles.

XXII

Ibyci grues.

Αἱ Ἰβύκου γέρανοι. i. Ibyci grues. Græcis in prouerbium abierunt: quod dici consueuit, quotiens sceleribus nouo quodam & improuiso casu proditis, scelesti pœnas dant ijs, quos læserunt. Id ex huiusmodi quodam euentu natum memorant. Ibycus poeta quidam, cum in latrones incidisset iam occidendus, grues forte superuolantes obtestatus est. Aliquanto post tempore, cum ijdem latrones in foro sederent, rursumque grues superuolarent, per iocum inter se susurrabant in aurem, Αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν. id est, Adsunt Ibyci ultores. Eum sermonem assidentes in suspicionem rapuerunt, maxime desiderato iam pridem Ibyco. Rogati quid nam sibi uellet ea oratio, hæsitantes atque incostanter responderunt, subiecti tormentis facinus confessi sunt. Atque ita uelut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt, ac potius suo ipsorum indicio, ut dicitur, perierunt. Huiusmodi ferme Plutarchus in commentario De futili loquacitate. Meminit huius adagij Ausonius in Monosyllabis:

Ibycus ut perijt, uindex fuit altiuolans grus.

Extat super hac re Grecum epigramma, titulo Antipatri, quod non grauabimur adscribere,

Ἴβυκε λῃσταί σε κατέκτανον, ἔκ ποτε νήσου
Βάντες ἐρημαίην ἄστιβον ἠϊόνα,
Πολλ' ἐπιβωσάμενον γεράνων νέφος, αἵ τοι ἵκοντο

μάρτυρες, ἄλγιστον ὀλλυμένῳ θάνατον.
οὐδὲ μάτην ἰαχήσας, ἐπεὶ ποινῆτις ἐριννὺς
τῶνδε διὰ κλαγγὴν τίσατο σεῖο φόνον
Σισυφίην κατὰ γαῖαν. ἰὼ φιλοκερδέα φῦλα
ληϊστέων, τί θεῶν οὐ πεφόβησθε χόλον;
οὐδὲ γὰρ ὁ προπάροιθε κτανὼν ἄγιστος ἀοιδὸν
ὄμμα μελαμπέπλων ἔκφυγεν εὐμενίδων.

Vertissem & hos uersus meo more, ni cõmodum Petrus Ægidius Antuerpiensis, hospes meus, imò Pylades meus, & si quid hoc quoq; usquam est amicius, iam Latinos fecisset, ac mea quidem sententia feliciter. Eos adscribam, simul & hoc laboris haud illibenter effugiens, & incomparabilis amici mentionem cupide arripiens.

Quondam ad desertum uenientes Ibyce littus,
Vitam prædones eripuere tibi,
Sæpe gruum nubem imploranti, quæ tibi testes
Aduenêre necis quum morêre tuæ.
Attamen haud frustra, siquidem clangore uolucrum
Sisyphio cædem est Eumenis ulta solo.
Latronum genus heu cupidum lucri atq; rapinæ,
Cur uos nequaquam terruit ira deûm?
Quando nec Ægisthus, uatem qui occiderat olim,
Atrarum occursus fugerat Eumenidum.

Meminit huius poetę Marcus Tullius lib. Tusculanarũ quęstionum quarto, cuius poema maximè lasciuum fuisse testatur.

Veriora ijs, quæ apud Sagram acciderunt. XXIII

Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ. i. Veriora ijs, quæ apud Sagram acciderunt. Dictum olim in incredulos, quiq; non nisi magno malo docti credunt. Refertur à Strabone li. Geographię vi. Post Locros, inquit, Sagra fluuius labitur, in cuius ripa Castoris & Pollucis arę sitæ sunt, ad quas decem Locrorũ milia, unà cum Rheginis, aduersus Crotoniatas numero centies ac tricies mille, Marte collato uictoriam reportarunt. Ex quo euentu natum est in incredulos adagium, Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ. i. Veriora ijs, quæ apud Sagrã acciderunt. Addidere pleriq;, quo die certamen initum est, ijs qui in Olympijs erant, eum belli euentum nunciatum fuisse: tanta celeritate nunciatæ pugnæ ueritas cõperta est. Meminit huius pugnæ Iustinus li. xx. tametsi de numero occisorum à Strabone dissentit. Meminit & Eustathius in Bœotiam Homeri, additq; dici solitum de rebus, uerissimis quidem illis, at non creditis. Postremo meminit & M. Tullius De natura deorum ij. Nam de Sagra, inquit, Græcorum etiam est uulgare prouerbium, qui quę affirmant, certiora esse dicunt, quàm illa quæ apud Sagram.

Rudem accipere. Rude donare. XXIIII

Rudẽ accipere, pro dimitti à munere. Rude donare, pro dimittere, crebriter apud idoneos autores obuia sunt. Inde ducta metaphora, quod antiquitus gladiatores, quib. permissum erat à gladiatorio munere cessare, rude donati dicebantur. Ea cessatio dabatur uirga, quam rudem appellabant, unde hoc modo dimissi, rudiarij uocantur. Proinde quicunq; à munere quouis in ocium restituuntur, uel ob ætatẽ, uel ob imbecillitatẽ, rudem accepisse dicentur. Horatius in prima epistola,

Spectatum satis & donatum iam rude, quæris
Mecœnas, iterũ me antiquo includere ludo. Item Iuuenalis,
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra mouebunt Consilia. Ouidius,
Sic igitur tarda uires adimente senecta,
Me quoq; donari iam rude tempus erat.

M. Tullius Philippicarum secũdo, Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti? Lepidior erit metaphora, si longule traducatur: ueluti si quis adhortetur quẽpiam, ut à studiorũ laboribus abstineat, sibiq; rudem impartiat: aut qui uitam aulicam reliquerit, eũ aulicæ uitæ rudiarium appellemus. Huic fermè cõtrariũ uidetur, quod ait Fabius, Acutæ eloquentiæ cãdidatus: quanquam equidem hoc loco legendum arbitror, auitæ, pro acutæ:

acutæ:& bonarum literarum candidatis. Nam candidati proprie dicũtur, qui magistra tum ambiunt. Quod si transferatur aliò, transibit in prouerbij speciem.

Mali corui malum ouum. XXV

Κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν. id est, Mali corui malum ouum. Apte usurpabitur, quoties à malo præceptore discipulus malus proficiscit: ex improbo patre filius improbus: ex pa tria illaudata uir illaudatus: deniq; facinus sceleratũ ab homine scelesto. Metaphoram alij referunt ad naturã animãtis, quę nec ipsa est idonea cibis humanis, nec ouũ parit ad quicquã utile. Sunt qui dicant fieri, ut coruorum pulli parentes ipsos deuorent, si forte non pascant illos ad satietatem, & hinc ductũ adagium. alij malunt ad huiusmodi fabulam referre: Corax quidã primus Syracusis, post mortem Hieronis, instituit artem rhetoricen mercede profiteri. Cum hoc adolescens quidã Tisias hac lege pactus est, ut tum demũ mercedem persolueret, ubi iam artẽ perdidicisset. Dein ubi iam arte cognita, prę mium reddere cunctaretur, Corax in ius discipulũ uocat. Ibi iuuenis huiusmodi dilemma proponit. Percontãti quis esset artis finis, ubi Corax respondisset, persuadere dicendo, Age, inquit, si persuadeo iudicibus, me nihil debere, non reddã, quia uici causam: sin minus persuadeo, non reddam, quia non perdidici artem. At Corax Tisiæ dilemma tanquam uitiosum & ἀντίστροφον, in discipulũ retorsit ad hunc modũ, Imò, inquit, si persuades, dabis, quia tenes artem, et debes ex pacto: sin minus, dabis, quia sententijs iudicum damnatus. Quod cõmentum tam uafrũ, tamq; callidum ubi iudices audissent, admirati uersutiam adolescentis, succlamarũt, κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν. Sunt qui narrẽt hoc succlamatum à corona circumstantiũ, cũ alter alteri litem intẽderet. Huiusmodi fermè leguntur in Prolegomenis in Hermogenis rhetoricen. Ex hac fabula, ni fallor, effícta est ea, quã narrat A. Gellius in Noctibus Atticis lib. v. capite decimo, de Protagora sophista, & huius discipulo Euathlo: quæ tametsi longiuscula est & in prõptu sita, tamẽ quod omniũ lepidissima uideatur, nõ pigebit adscribere. Gellius igitur ostenso uitioso dilẽmate, qđ Antistrephon uocãt, propterea quod totidem uerbis possit in aduersarium retorqueri: Quale est, inquit, prouulgatũ illud, quo Protagorã sophistarum acerrimũ usum esse ferunt aduersus Euathlum discipulũ suum. Lis nanq; inter eos, & cõtrouersia super pacta mercede hæc fuit. Euathlus adolescẽs diues, eloquẽtiæ discẽdæ, causarumq; orandi cupiẽs fuit, is in discipulũ Protagoræ sese dedit, daturumq; promisit mercedẽ, grandem pecuniã quantã Protagoras petiuerat: dimidiumq; eius dedit iam tũc statim prius quàm disceret, pepigitq; ut reliquum dimidiũ daret, quo primum die causam apud iudices orasset & uicisset. Postea cũ diutule auditor assectatorq; Protagoræ fuisset, & in studio quidẽ facundiæ abunde promouisset, causas tamen nõ reciperet, tempusq; iam longum transcurreret, & facere id uiderẽ, ne reliquũ mercedis daret: capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, astutũ, petere instituit ex pacto mercedẽ, litem cum Euathlo contestatur. Et cũ ad iudices conijciendæ consistendæq; causæ gratia uenisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stultissime adolescens, utroq; id modo fore, uti reddas quod peto, siue contra te pronunciatũ erit, siue pro te. Nã si cõtra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego uicero: sin uero secundũ te iudicatũ erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uiceris. Ad ea respondit Euathlus: Potui, inqt, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obuiam, si uerba ipse nõ facerẽ, atq; alio patrono uterer. Sed maius mihi in ista uictoria prolusiũ est, cum te non causa tantũ, sed etiam in argumento uinco. Disce igitur tu quoq; magister sapientissime, utroq; modo fieri, uti nõ reddam quod petis, siue contra me pronunciatũ fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro mea causa senserint, nihil tibi ex sententia debebĩ, quia ego uicero: sin contra me pronũciauerint, nihil tibi ex pacto debeo, quia ego nõ uicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileq; esse, quod utrinq; dicebatur rati, ne sentẽtia sua utrãcunq; in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatã reliquerunt, causam in diem longissimum distulerunt. Hactenus Gellius. Quid aũt: an nõ optimo iure iudices hoc saltem sententiæ uice pronunciare debuerũt, κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν; Narrat eandem fabulam L. Apuleius in Floridorũ libris, non dicam copiosius: neq; enim potest copiosius referri, quam à Gellio denarrata est, sed tamẽ florulentius, &, ut ita dixerim, picturatius. Meminit Euathli Aristophanes in Fucis, atq; item in Acharnensibus.

Ab impijs egressa est iniquitas. XXVI

Cōcinit huic Hebraicū illud ex libro regum primo, cap. xxiiij. quod Dauid nominatim etiā pro uetusto prouerbio citat: Ab impijs egredietur iniquitas. Significat autem ab improbis semper mali quippiā exoriri, à bonis nihil malorū proficisci. Proinde nihil esse, quur Saul metuat, ne à se occideretur. Hoc facinus impiū, non nisi ab impijs esse patrandum, se manus suas regia cęde non inquinaturum. Porrò prouerbium, si quem hoc quoque iuuabit, Hebræo sermone pronunciatur ad hunc modum: מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע Quandoquidem habent hoc peculiare pleraq; prouerbia ut in ea lingua sonari postulent, in qua nata sunt: quod si in alienum sermonem demigrarint, multum gratiæ decedat. Quemadmodum sunt & uina quædam, quæ recusent exportari, nec germanam saporis gratiam obtineant, nisi in his locis, in quibus proueniunt. Idem propemodum dicitur apud Græcos uersu prouerbiali,

γνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται. id est,

Probis ab animis facta promanant proba.

Lemnium malum. XXVII

Λήμνιον κακόν. id est, Lemniū malum, de malis immensis ac miserandis. Historia, unde natum adagiū, uarie narratur, neq; magni refert eam anxie persequi. Herodotus in Eratone, & prouerbij & historiæ meminit in hanc fermè sententiam: Pelasgi ex Attica per uim expulsi, Lemnon incolebant. Huius iniuriæ cū pœnas de Atticis sumere cuperēt, probeq; cognitos haberent dies festos, ac cæremonias illorū, collocatis insidijs, uxores Atheniensiū abduxerunt, cum Mineruæ sacra facerent in Braurone: hisq; in Lemnum nauigio asportatis, concubinarum uice sunt abusi. Cæterū mulieres cum plurimos liberos parerent, omneis, & Atticis morib. instituerūt, & Attice loqui docuerunt: ita factū est, ut nec miscere coniugia cū puellis Pelasgicis uellent, & si quando Pelasgus quempiā pulsare conaretur, omneis cōglobati Attici, huic suppetias ferrēt. Breuiter adeo inualescebat pubes Attica, ut plerisq; in rebus priores tenere uideretur. quare uisum est Pelasgis, ut filios ex Atticis mulieribus susceptos trucidarent. Idq; perfecerūt, occisis unà & matribus: deinde sterilitate, orbitate, pestilentia, reliquisq; plurimis adacti malis, Delphicum oraculum consuluerunt, qua uia calamitatibus leuari possent. Hinc igitur ait, per omnē Gręciam increbuisse prouerbium, ut ingentia miserandaq; mala, Lemnia dicerentur. Partim igitur hinc natum adagiū putat, partim illinc, quod aliquando Lemniæ mulieres graueolentia maritorum offensæ, eos uniuersos sustulerunt, auxilio Thoantis. Cuius rei meminit & Euripides in Hecuba,

καὶ Λῆμνον ἄρδην ἀρσένων ἐξῴκισαν. id est,

Maresq; Lemno sustulere fœminæ Funditus.

Item Seneca in Agamemnone: Et scelere Lemnon nobilem.

Cicadam ala corripuisti. XXVIII

τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. id est, Cicadam ala corripuisti. Dicitur in eos, qui quempiā prouocant minime ex usu suo. Lucianus in Pseudologista, scribit Archilochum poetā iambographum, & ad male dicendū egregie instructum, ad hunc modum respondisse cuidam à quo fuerat conuicio prouocatus, τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. Est autē huius insecti mira quædā & prodigiosa loquacitas, maxime efferuescente sole. Plinius negat ijs uocem esse, sed stridorē, cum tractu: eumq; sonum emittit non alis, quemadmodum muscæ, apes, culices, nā ijs stridor simul cū uolatu desinit: at cicadæ si presseris alas, uehementius etiā perstrepit: sed in pectore subesse ait duos specus, attrituq; membranæ mobili accedente spiritu, per hos è uisceribus sonum ædi. Ergo quemadmodū si cicadā natura garrulā ala prehendas, clarius obstrepit, ita si poetico homini præbeas occasionē simultatis, nō modo non tacebit, sed clarius obstrepet, & omnē bilē chartis illinet atris. Proinde Platonē aiūt admonuisse, ne quis hominem poetam sibi faceret inimicum. Et Horatius, Genus irritabile uatum, dixit.

Tenedia bipennis. XXIX

Τενέδιος πέλεκυς. id est, Tenedia securis. Conueniet aut in eos, qui nimium seuere iudicant ac puniūt: aut qui celeriter expediunt cōtrouersias, & litium ambiguitates. Inde translatū, quod olim rex Tenedi securim gestans, lites audire cōsueuit: causaq; iudicata, proti

ta, protinus eum qui fecisset iniuriã, securi percutere: aut quod Tenedius quidam rex legem tulit in adulteros, ut utriusq; corpus securi concideret, eiusq; legis exemplũ etiam in filiũ ædidit. Proinde in nomismate iussisse insculpi, altera ex parte securim, altera duos uultus ex eadẽ ceruice prominẽtes. Cuius rei meminit & Stephanus in urbium catalogo. Plutarchus in cõmentario de Pythijs oraculis, ostendit securim typum atq; insigne fuisse Tenediorum, idq; propter cãcros qui sunt apud illos in loco qui dicitur Asterium. Verba Plutarchi, si quis forte requiret, sunt hæc: ὥσπερ ἀμέλει σελινοῦντιοί ποτε χρυσοῦν σέλινον ἀναθεῖναι λέγονται, καὶ τενέδιοι τὸν πέλεκυν, ἀπὸ τῶν καρκίνων τῶν γινομένων περὶ τὸ καλούμενον ἀστέριον παρ᾽ αὐτοῖς. μόνοι γὰρ ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεος ἔχουσι. Lucianus in Philopseude: τοῦτ᾽ ἐκεῖνο, ἥκειν γάρ μοι νομίζω, πέλεκύν τινα ἐπὶ τῶν ψευσμάτων. id est, Ratus enim iuxta illud, quod uulgo dici consueuit, securim quandã mihi uenisse ad incidenda mẽdacia. Mihi uidet̃ allusum ad Alexandri Magni factum, qui nodum insolubilem in Midæ plaustro ense dissecuit, quemadmodũ ostendimus alibi. Meminit & Pausanias in Phocicis, sed originẽ adagionis ad aliam fabulam refert. Scribit autem securim inter anathemata fuisse, monumentũ Pericliti, cuius pater Euthymachius Tenedius, qua de re uetusta ferretur fabula: Cycnõ filiũ fuisse Neptuni, ac regnasse in Colonis. Porro Colonæ erant in terra Troiana, cõtra insulam cui nomẽ Leucophrys. Porrò cum Cycnus haberet filiã nomine Hemetheam, ac filium nomine Tennen ex Proclea, ea fuerat Clytij filia, soror Caletoris, quẽ Homerus in Iliados ο tradit interfectum ab Aiace, quod is Caletor in Protesilai nauim ignẽ iniecisset. Hęc igitur cum esset defuncta, huic successit Philonome Craugasi filia: quę cum adamaret Tennen, ac reiecta fuisset, mentitur apud maritũ, quod ipsa nolẽs ab eo fuerit de stupro sollicitata. Cygnus uxoris mendacio persuasus, Tennen unà cũ sorore cistæ inclusum abijcit in mare. Cęterũ incolumes appulsi sunt in insulã Leucophryn, cui post à Tenne nomen uersum sit Tenedos. Cycnus tandẽ ubi comperisset se deceptum, nauigat ad filiũ, simul & agniturus errorẽ suum, & ueniam deprecaturus. Cum autẽ appulisset Cygnus, & nauim ab arbore quapiã aut saxo religasset, Tennes præ iracundia securi funes incidit. Vnde prouerbiũ dici cœptum de ijs, qui pertinaciter negarent aliquid: Hic est qui Tenedia securi hoc aut illud incidere posset. Huic nunc dissimilis historia refertur in prouerbio: Tenedius homo.

Thesaurus carbones erant. XXX

Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς πέφυκεν. id est, Carbones thesaurus erant. In eos competit, qui spe sua frustrant̃, quiq; magnificis rebus expectatis, meras nugas reperiunt. Ex euentu quopiam natum uidetur, quo quispiã thesauri spe fodiens, carbones defossos inuenit. Eaq; res in risum, uulgiq; sermonẽ abijt. Nam antiquitus carbones in terra defodi solent, ad indicãdos agrorũ terminos, propterea quod, ut testatur in opere De ciuitate dei diuus Augustinus, nulla res magis durabilis, magisq; perpetua, quàm carbones sub terra defossi. Lucianus in Zeuxide: τὸ δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν ἄνθρακες ἡμῶν ὁ θησαυρὸς ἦσαν, id est, Verum, iuxta prouerbium, thesaurus noster carbones erant. Rursum in Philopseude: τὸ γοῦν τοῦ λόγου ἐκεῖνο, ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς πέφηνας. id est, Proinde, iuxta id qđ dici solet, tu nobis qui thesaurus credebaris, carbones extitisti. Idẽ in Timone de auro inuẽto: δέδια γοῦν, μὴ ἄνθρακας εὕρω ἀνεγρόμενος. id est, Vereor itaq;, ne expergefactus carbones reperiã. Rursum in Votis: καὶ ἄνθρακές σοι ὁ θησαυρὸς ἔσται. id est, Ac thesaurus tibi carbones fuerint. Alciphron in epistola quadam: οὐ σποδός μοι πάντες οἱ θησαυροὶ γενήσονται; id est, Non omnes thesauri mihi cinis erunt?

Octapedes. XXXI

Ὀκτάποδες. id est, Octapedes Scythico prouerbio dicebantur, qui duos possiderent boues, & currum unum. Lucianus in Scytha siue Proxeno: οἱ παρ᾽ αὐτοῖς ὀκτάποδες καλούμενοι. id est, Qui apud illos Octapedes uocantur. Dici poterit per iocum in hominẽ, qui sibi locuples uideatur: uel in eum cui rusticanæ sunt opes. Inter opes em̃ rusticanas præcipue recenset Hesiodus, τὸν βοῦν ἀροτῆρα. id est, Bouem aratorem. Addit prouerbio gratiam allusio ad scorpium, polypum, sepiam & theutidem, octonis pedibus animantia, & ob id Græcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius etiam prouerbio locum fecit, octapedem excitas. Siquidem hoc animal sub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν scribit per ω, non per α.

Satius est recurrere quàm currere male. XXXII

πάλιν δραμῆσαι μᾶλλον ἢ δραμεῖν κακῶς. id est,
Satius recurrere, atque uti curras male.
Senarius prouerbio celebratus, cuius hic est sensus: Præstat mutare cōsilium in melius, quàm in male institutis pergere. Lucianus asinus sententiā hanc secū uoluebat, non ad modum asininā: Ἐκεῖνα δόξαν δὴ τὸ τοῦ λόγου, πάλιν δραμῆσαι μᾶλλον, ἢ δραμεῖν κακῶς, id est,
Visum est tandem, iuxta uulgi sermonem,
Potius recurrere, atque currere perperam.
Quin & hoc seculo uulgo dictitant, Nō prorsus aberrare eum, qui medio è cursu recurrat: significantes probandos eos, qui mature resipiscunt ab stultitia.

Solus currens uicit. XXXIII

Μόνος θέων ἐκράτει. id est, Solus currens uicit. De ijs qui uincunt nemine cōtra certante. Translatum à stadijs. Nihil aūt est negocij uincere, si nemo tecum certet. Concinne dicetur in eos, qui sibi placēt, quasi pulchre causam suā probarint, cum nullus adsit, qui cōtra disputet. Lucianus in Imaginib. ῥᾷστον δὲ οἶμαι τοῦτό γε, κατὰ τὴν παροιμίαν, μόνον θέοντα κρατεῖν. id est, Haud est difficile, iuxta prouerbiū, cum solus curras, uincere. Affine illi, quod aliàs recensuimus, ἐρήμην νικᾶν, id est, Desertam causam uincere. Nec alienum ab illo, ἀκονιτὶ νικᾶν, id est, Citra puluerem uincere. Et ἀνιδρωτὶ νικᾶν. id est, Citra sudorē uincere, quorum alibi meminimus.

Leonem ex unguibus æstimare. XXXIIII

Ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκειν. id est, Ex unguibus æstimare leonē, est ex una quapiā coniectura negociū uniuersum perpēdere, ex paucis multa, ex minimis maxima coniijcere. Natū uidetur adagiū à Phidia statuario, qui, sicut narrat Lucianus in Hæresibus, inspecto leonis duntaxat ungui, quantus esset totus leo perpēdit, totūque ex indicio unguis effinxit. Plutarchus in cōmentario De defectis oraculis, uidetur ad Alcæū referre. Sic enī scribit: οὐ κατ᾽ Ἀλκαῖον ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα γράφοντες. id est, Nō Alcæi more leonē ex unguibus depingentes. hoc est, ex re minima maxima colligētes. Philostratus in uita Apollonij: οἷον ἐξ ὄνυχος ἤδη ὁρῶ. id est, Qualē ex ungui iam esse uideo. Basilius magnus ad Maximū philosophum, εἰκόνες ὄντως τῶν ψυχῶν εἰσιν οἱ λόγοι. κατεμάθομεν οὖν σε διὰ τοῦ γράμματος, ὅσον, φασίν, ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα. id est, Animi imago re uera est oratio: Proinde cognouimus te ex literis, non aliter quàm leonē, ut aiunt, ex unguibus. Fit aūt hoc mathematica ratione, sicuti docet Victruuius lib. iij. ut ex mēbro uel minimo, totius corporis modus colligatur. Quemadmodū Pythagoras Herculani corporis mensuram ex Pisano stadio, quod Hercules suis pedibus fuerat metatus, ratiocinatus est. Sic ex unius arteriæ pulsu, medici de tota hominis ualetudine iudicāt: sic ex coma, aut cingulo, aut oculorum nutu, totā hominis uitam licet coniijcere: sic ex unica epistola doctrinam omnē æstimamus: ex unico responso, totam hominis sapientiam perpendimus.

Cauda de uulpe testatur. XXXV

Ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ. id est, Cauda de uulpe testificaт. In eos dici solitū, qui pusilla in re cuiusmodi sint declarāt. Est aūt uulpi cauda pro corpore maior ac pilosior, ut nō sit facile celare. Alioqui canis uideri possit. Vnde quadrabit de exitu declarāte cuiusmodi fuerint reliqua. Quidam primo aggressu agni, in euentu uulpes comperiuntur.

E fimbria de texto iudico. XXXVI

Ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα γινώσκω. id est, E fimbria textū omne cognosco. hoc est, ex uno aliquo pusillo reliquorum facio coniecturam. Translatum à negociatoribus, qui inspecta texti margine, facile de uniuerso cuiusmodi sit iudicant.

De gustu cognosco. XXXVII

Ἐκ γεύματος γινώσκω. id est, Ex degustatione iudico. hoc est, ex minima experiētia. Ductum itē à negotiatoribus, qui gustato duntaxat uino aut oleo, de reliquo mox pronunciant. Est enim cuiusque arboris fœtui suus quidā sapor & indoles, & forma quoque peculiaris: quæ quoties mutarenт in diuersum, pro ostento habitum fuit, ut eleganter Theophrastus in historia plantarum libro secundo, capite quarto. Vnde Plinius: Ad eum, inquit, gustum tibi reliqua promitto. Seneca: Et gustum tibi dare uolui. Et degustationē huiusmodi experiētiam uocamus. Haud alienū fuerit huc asscribere, quod Irenæus refert

fert prouerbij nomine, ut discas mare salsum esse, nihil opus totum ebibere. Siquidem è paucis guttis deprehendere licet, quale sit uniuersum mare.

Æthiopem ex uultu iudico. XXXVIII

Τὸν αἰθίοπα ἐκ τοῦ ὄψεως γινώσκω. id est, Æthiopem ex ipso uultu cognosco. Præfert quisque aliquo signo, cuiusmodi sit moribus. Præ se fert enim Æthiops, nigrore uultus, intortis capillis, labris tumentibus, dentium candore, patriam suam. Nam uestem mutare potest Æthiops, faciem non potest.

De fructu arborem cognosco. XXXIX

Ἐν τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω. id est, E fœtu cognosco arborem: è factis hominẽ iudico. Quæ parœmia etiam in Euangelicis literis extat, quemadmodũ ostendimus in operis initio. Vestis sordida, rasus uertex, ieiuniũ, oratio, frons tetrica, folia sunt quæ sæpenumero mentiuntur, quemadmodũ illa ficus mentita est Christo: sed pro Christi gloria patienter tolerare infamiã, bene uelle maleuolis, nec rependere iniuriam, fructus est arboris bonæ. Hęc si quis constanter & alacriter præstat, arguunt animũ syncerum. Nam simulatio nec diuturna potest esse, nec fieri potest, quin alicunde cedẽs naturæ, prodat animi morbum.

In tenebris saltare. XL

Ἐν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι. id est, In tenebris saltare. Est rem gerere clanculũ, nullo teste, nulloque iudice. Translatũ ab ijs, qui choros ducũt, quos in tenebris nemo queat dijudicare recté ne, an secus moueãt pedes. Lucianus in Sectis, ἐν σκότῳ φασὶν ὀρχούμεθα. id est, In tenebris, ut aiunt, saltaremus. Quibus ex uerbis uidet̃ adagiũ dici posse etiã in illos qui temere, nulloque iudicio, nulla certa ratione rem agunt. Sentit enim Lucianus, nos philosophia destitutos, tanquã in tenebris saltaturos, ut quicquid in manus uenerit, id esse credamus q̃d quærebatur. Apparet huc tacite allusisse Platonẽ lib. de Republica octauo, ἵνα μὴ σκοτεινῶς διαλεγώμεθα πρῶτον ὁρισώμεθα. id est, Ne tenebrose disseramus, prius definiamus. Nam qui confuse disputat, uelut in tenebris saltat.

Areopagita. XLI

Ἀρεοπαγίτης, id est, Areopagita. De tristi seueroque dicebatur, aut etiam de iudice uehementer incorrupto. Inuenitur & Σκυθρωπότερος ἀρεοπαγίτου. id est, Tristior Areopagita. Athenis summa erat Areopagitarũ autoritas: hi erant iudices, qui de capitalibus causis pronunciabãt, tãta integritate, ut noctu atque in tenebris, nõ interdiu, neque luci causas cognoscerent, quo nõ dicentes, sed duntaxat quæ dicerent̃ spectarent. Id ita esse testatur Lucianus in Sectis. Allusit ad prouerbiũ Cicero ad Atticum lib. primo: Senatus ἄρειος πάγος, nihil constantius, nil seuerius, nil fortius. Idem eiusdẽ operis lib. quarto: Ex quo intellectum treis τοὺς ἀρεοπαγίτας, ambitum, comitia, interregnũ, maiestatem, totam denique Rempublicam flocci non facere.

Atticus aspectus. XLII

Ἀττικὸν βλέπος, id est, Atticus aspectus: perinde est quasi dicas, os impudẽs. In eos dicebatur, qui uultu ipso præ se ferebant impudentiã, dicendique confidentiam. Nam hoc uitio notati sunt Atticorum mores. Aristophanes in Nubibus:

Ἐπὶ τοῦ προσώπου τ' ἐστὶν ἀττικὸν βλέπος. id est,

Ac uultu in ipso aspectus Atticus eminet.

Sic enim loquitur Strepsiades de filio Socratica è schola redeunte, quẽ ex ipsa fronte cõijcit, malã causam agere posse, q̃d nescio quid Atticę astutiæ simul atque impudentiæ præferret. Quin & Achilles apud Homerum Agamemnonem appellat κυνώπην, ob impudentiam. tales & κυνοβλῶπας dici admonet Hesychius.

Lari sacrificant. XLIII

Ἑστίᾳ θύουσιν, id est, Lari sacrificant. In tenaces dicetur, qui de suis nemini quicquã impartiunt: aut in conuiuas edaces, qui nihil appositis epulis mittunt amicis, neque quicque faciunt reliquũ. Nam antiquis religiosum erat, ex ijs quæ laribus immolabãtur, aliquid foras efferre. Huc allusit Aristophanes in Pluto, apud quẽ Carion Mercurio obsecranti, ut aliquid sibi de sacrificio q̃d intus agebat̃ impertiãt: ἀλλ' inquit, οὐκ ἐκφορά, id est, Efferre nequaquam licet. Item in eadem fabula mulieri uolenti pro foribus spargere bellaria: Εὖ δῆτ', inquit, πρὸς τὴν ἑστίαν, ὥσπερ νόμος,

οὐδὲν ἐκφέρειν πρεπῶδές ἐστιν, ἀλλὰ εἰσφέρειν. id est,

Intus profecto, ut moris est apud Larem,

Nam nefas efferre quicquam, inferre sed decet magis.

Apud Romanos, autore Plutarcho, nefas erat mensam prorsus inanē tolli: uel quod innuerent semper aliquid reseruandū in tempus posterū: uel ut assuescerēt temperare cupiditati, à præsentibus abstinentes: uel ut hoc pacto seruorū animos sibi conciliarēt cū quibus mensam aliquo pacto cōmunem habere uiderent: uel quod religiosum haberetur in sacris quicquā uacuum conspici. Porrò mensa sacra quædam res est. Cato lib. De re rustica monet, ut uillica certis dieb. Lari sacrificet ꝓ copia, addita foco corona. Huic diuersum adagiū fingi poterit, τῇ ἑκάτῃ θύειν. id est, Hecatæ sacrum facere. Siquidem in huius deæ sacris, iȷ qui cœnā inferebāt, ipsi nihil inde gustabant, neq; quicquam auferebant præter tumultū & fumum, ut inquit in Symposiacis Plutarchus. Idem fieri consueuit, si quid inferebatur reliquis diȷs, quos ἀποτροπαίους appellant. Torquebitur in eos, qui aliȷs consulunt, non sibi: aliȷs parant opes, ipsi non fruuntur.

Proteruiam fecit. XLIIII

Erat hoc religiosum in nonnullis etiā aliȷs hostiȷs, ne quid ex sacris epulis relinqueretur: aut si quid reliquū esset, id igni absumeretur: quemadmodū Moyses tradit de agno paschali. Porrò id genus sacrificiȷ, Romani proteruiam appellant. Vnde celebrat illud Catonis festiuiter dictum in Albidium quēdam, qui patrimonium uniuersum luxu absumpserat, unis exceptis ædibus, quæ incendio cōflagrarunt: Proteruiam, inquit, fecit: propterea quod ea quæ comesse nō potuerit, quasi cōbussisset. Autor Macrobius lib. Saturnaliū secundo. Ad hoc facit quod apud Athenæū lib. viiȷ. Theocritus Chius Dioclíti Gurgiti, qui deuorato pisce calido, dixit se cœlū exussisse: Vnum, inquit, illud tibi superest, ut mare ebibas: atq; ita tres res omniū maximas confeceris, terrā, mare, cœlū. At quoties sumptus superat questū, nec morbus decedit iam in naturam uersus, quid superest, nisi ut ad malas artes uertāt sese, quo luxui semper gliscenti suppeditet pecuniā? Atq; hæc est una nō minima pestis Germaniæ nostræ, præcipu e apud eos q̄ nobilitatis titulo gloriantur: quanq; sunt in his, qui nobilitatem fingūt, ut hęc faciant impunitius, qui subornāt à quibus uocent Ionckeri, iactant arces paternas, addūt plumam galero, pingunt clypeū, in quo dextra librans macheram dissecet elephantem: Subscribunt epistolis suis tres literas, Equ. Si quis sit natus uiculo quopiam, puta Ornithoplutus dicto Isocomo, non se scribit Isocomesem, Nam id plebeium est, sed Ornithoplutus ab Isocomo. Atq; tum sibi ius esse putant indicere bellū cui uisum est. Si legū seueritas coherceret talium iuuenum intemperantiā, non essent tam multi quibus supplicia uel infligere cogerentur, uel condonare. Per aleā enim, chartas, scorta, compotationes, & ociū ueniutur ad æs alienum, mox ad rapinas & sycophantias. Curritur in militiam, redeunt cum præda non ab hostibus parta. His rudimētis exercitati, nullū horrent facinus. Apud ueteres erant leges sumptuariæ, atq; adeo Corinthi, quæ ciuitas erat cæteris corruptior, tamen lex erat opposita, sumptuosius quàm pro rei familiaris modo uiuentibus. Eam apud Athenæum libro sexto Diphilus refert hisce uersibus:

Τοῦτο νόμιμόν ἐστι βέλτιστ' ἐνθάδε
Κορινθίοις, ἵν' ἄν τιν' ὀψωνοῦντ' ἀεὶ
Λαμπρῶς ὁρῶμεν, τοῦτον ἀνακρίνειν πόθεν
Ζῇ, καὶ τί ποιῶν. κἂν μὲν οὐσίαν ἔχῃ,
Ἧς αἱ πρόσοδοι λύουσι τἀναλώματα,
Ἐᾶν ἀπολαύειν τοῦτον ἤδη τοῦ βίου.
Ἐὰν δ' ὑπὲρ τὴν οὐσίαν δαπανῶν τύχῃ,
Ἀπεῖπον αὐτῷ τοῦτο μὴ ποιεῖν ἔτι.
Ὃς δ' ἂν δὲ μὴ πείθητ' ἐπέβαλον ζημίαν.
Ἐὰν δὲ μηδ' ὁτιοῦν ἔχων ζῇ πολυτελῶς
Τῷ δημίῳ παρέδωκαν αὐτόν. ἡράκλεις.
Οὐκ ἐνδέχεται γὰρ ζῆν ἄνευ κακοῦ τινὸς
Τοῦτον, συνίης. ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει
Ἢ λωποδυτεῖν νύκτωρ, ἢ τοιχωρυχεῖν,

Η τῶν ποιοῦντων ταῦτα κοινωνεῖν ποσίν,
Η συκοφαντεῖν κατ' ἀγορὰν, ἢ μαρτυρεῖν
ψευδῆ. τοιοῦτον ἐκκαθαίρομεν γένος. id est,
Hoc lege cautum est hic apud Corinthios,
Si quempiam obsonare semper splendide
Videmus, hunc rogamus, unde uiuat, &
Quid faciat operis: si facultates habet,
Vt reditus harum soluere expensas queat,
Perpetimur illum perfrui bonis suis.
Sin forte sumptus superat ea quæ possidet,
Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.
Ni pareat, iam plectitur multa graui.
Sin sumptuose uiuit is qui nil habet,
Tradunt eum tortoribus. Proh Hercules.
Nec enim licet uitam absque malo ullo degere
Talem scias, sed est necesse aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium,
Aut hæc patrantum iungier commercio,
Aut in foro agere sycophantam, aut perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
Eijcimus hac ex urbe, uelut purgamina.
At hodie Germania in non obscuris ciuitatibus fert hoc genus nepotes & ganeones, qui non solum nihil habent, uerum etiam multis multa debent, neque cuiquam illorum dicitur, Heus tu, unde suppetit res tuo luxui? Quod si fieret, fortasse comperiret esse uerum quod scripsit Diphilus.

Huic funis nihil attraxit. XLV

Αὕτη μὲν μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν. id est, Funis quidem iste piscium attraxit nihil. Senarius prouerbialis, quo significabant operam frustra sumptam, neque ex sententia euenisse, quod quis conabatur. Translatum ab hamato funiculo piscantibus, qui sæpe hamum retrahunt inanem. Natum uidetur ex fabula Aristophanis, cui titulus, θεσμοφοριάζουσαι, ubi legitur hic senarius. Ad adagium allusit idem in Vespis: ἀλλ' οὐκ ἔσπασεν. id est, Atqui non attraxit. De eo qui tetenderat patri laqueum, ne quo exiret.

Semper tibi pendeat hamus. XLVI

Adsimili metaphora dixit Ouidius in Amoribus,
Casus ubique ualet, semper tibi pendeat hamus:
Quo minime credis gurgite piscis erit. id est,
Semper experienda fortuna, & omnis tentanda occasio. Simile illi, Omnem mouere lapidem.

Diues aut iniquus est, aut iniqui hæres. XLVII

Diuus Hieronymus ad Hedibiam scribit in hunc modum: Vnde & illa uulgata sententia mihi uidetur esse uerissima, Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Quod si uerum est illud Hesiodium, Non omnino temere esse, quicquid uulgo dicunt mortales, prouerbium hoc haud oscitanter expendendum est ijs, qui suis opibus stulte se iactant. Neque enim ferè parantur ingentes opes sine fraude. Et aut ipse possessor eas per fas nefasque congessit, aut certe successit ei, qui has ea parauit uia. Plato lib. De legib. v. Ως τε ὁ λόγος ἡμῖν ὀρθὸς, ὡς οὐκ εἰσὶν οἱ παμπλούσιοι ἀγαθοί. id est, Ita uerum est, quod uulgo dicimus, admodum diuites non esse bonos. Circumfertur apud Græcos & hic uersiculus ex Menandri comœdijs,
οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν. id est,
Nunquam uir æquus, diues euasit cito.
Huc respexit ille, qui Syllæ iactanti sese, dixisse legitur, Quomodo uir bonus esse potes, qui tantas possideas opes, quum à patre nihil tibi sit relictum? Refert Plutarchus in illius uita.

Herculanus nodus. XLVIII

Ηράκλειον ἅμμα. id est, Herculeus nodus, pro uinculo arctissimo atque indissolubili legitur apud eruditos. Seneca ad Lucillium: Vnus tibi nodus, sed Herculeus restat. Sic enim

uocat syllogismũ, qui uix dissolui posset. quod in eos quadrabit, qui sunt arctissima necessitudine copulati. Idq́ unde sit natũ, Plutarchus propemodũ indicat in Alexādri uita. Scribit ẽm Alexandrum Magnum, subacto oppido Gordio, Midæ regia, uisere uoluisse plaustrum illud celebre, mirando artificio ex corni libro connexum. De quo talis fama apud barbaros increbuerat, quisquis eius nodos explicuisset, ei totius orbis imperiũ portendi fatis. Alexander ense dissecuit. Aristobulus scribit eũ facillime dissoluisse: nempe adempto clauo quo temoni iugum annectitur. Allusit huc Ausonius scribens Paulino suo, Næ tu Alexandri Macedonis peruicaciam supergressus es, qui fatalis iugi lora quum soluere non posset, abscidit, & Pythiæ specu quod nefas erat patere, penetrauit. Rursus ad eundem in carmine,

Ocyus illa iugi fatalis soluere lora
Pellæum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principijs, & utroq; caput celantia nodo.

Nodum autem eum, quem ostẽdit Hercules, religiosum ac sacrum apud priscos fuisse, satis liquet ex ijs Plinij uerbis, quæ sunt in historia mundi, lib. xxviij. cap. vi. Ac uulnera nodo Herculis præligare, mirum quantũ ocyor medicina est. Atq; etiã quotidiani cinctus tali nodo, uim quandam utilẽ habere dicuntur. Festus Pompeius ostendit antiquitus fuisse morẽ, ut noua nupta laneo cingulo præcingeretẽ, uincto nodo Herculis, quẽ uir ominis gratia soluebat in lecto, ut & ipse felix esset in liberis suspiciẽdis: nam Hercules septuaginta liberos reliquit. Athenæus lib. xi. tradit Heracleotas Bœotię gentẽ hoc insigni à cęteris distingui: ὅτι ἔπεσιν ὑπὲρ τῶν ὤτων αὐτοῖς ὁ λεγόμενος ἡράκλειος δεσμός, id est, quod super aures gestent uinculũ, quod Herculanũ dicitur. In consimilẽ sensum Marcus Tullius usurpauit, Trabali clauo, actione in Verrẽ vij. Et ut hoc beneficium, quem admodum dicitur, trabali clauo figeret, cum consilio causam Mamertinorũ cognoscit. Meminit & Horatius clauorum Trabalium.

Fuere quondam strenui Milesij. XLIX

πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. id est,
Fuere quondam strenui Milesij.

Hoc senario notabãt eos, qui à pristina fortuna defluxissent, aut à maiorũ moribus degenerassent. Breuiter in omnes quadrabit, qui desierunt esse quod erãt, facti deteriores: in senem, in pauperẽ factum è diuite: in priuatum, qui quandoq; regnauit: in obscurum, qui aliquando floruerit. Origo prouerbij uarie narratur à Græcis. Quidam aiunt, Milesios olim belli gloria præter cæteros floruisse, adeo, ut quoscunq; bello lacesserent, eos superarent. Proinde Polycrates Samiorum tyrannus, bellum quoddã gesturus, cum in animo haberet Milesios socios ad eam rem accersere, oraculũ super eo negocio consuluit. Deus respondit: Quondam fuere strenui Milesij. Alij diuersam adferunt fabulam. Cum Cares bellum aduersus quosdam molirentur, statuissentq; eius gentis auxilijs uti, quæ tum esset inter finitimos pollentissima, quidã Milesios accersendos censuerũt, alij cum Persis res cõponendas. Itaq; consultus hac de re Apollo, respondit modo dictum senarium. Dissipato per omnẽ Asiam oraculo, Milesij propemodum omnes in prælio cum Persis collato, cæsi sunt. Itaq; oraculum cum risu in prouerbium abijt. Rursum alij scribunt: Cares cum Dario belligerantes, iuxta uetus quoddã oraculum, quo monebãtur, ut fortissimos auxilio aduocarent, in Branchidas fuisse profectos: atq; eius loci deũ consuluisse, num Milesiorũ auxilijs oporteret uti. atq; eum respondisse: Quondam fortes fuisse Milesios: significantẽ uidelicet, eos iam imbelles esse, & delicijs effœminatos. Verum hoc cõmentum ex ipsa temporis ratione coarguit Zenodotus. Siquidem hũc senarium legi apud Anacreontẽ, qui floruit ætate Cyri Persarũ regis, à quo Darius fuerit tertius. Angelus itaq; Politianus maluit ad Milesiorum mores in mollitiẽ uersos referre: quemadmodũ facit & Athenæus libro Dipnos. xij. Vsurpat hoc adagium semel atq; iterum Aristophanes in Pluto,

Καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις εἶπεν ἀποπέμπων, ὅτι
πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. id est,
Ac præter hæc renunciauit hoc quoq;,
Fuisse quondam strenuos Milesios.

Dicitur autem sub persona adolescẽtis, qui reuocatus ab anu, quam pauper aliquando diuitem emolumenti gratia coluerat, tunc diues effectus, eandem exhaustam fastidit. Allusit eodem in Vespis, iocans in senes,

Ω πάλαι πότ' ὄντες ὑμεῖς ἄλκιμοι μὲν ἐν χοροῖς,
Ἄλκιμοι δ' ἐν μάχαισιν.
Καὶ κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνον, ἄνδρες μαχιμώτατοι.
Πρὶν ποτ' ἦν, πρὶν ταῦτα. νῦν
Δ' οἴχεταί γε, κύκνου πολιώτεροι δή. id est,

O qui quondã fortes fuistis in choreis, fortes in pugnis: & secundũ hoc deniq; tantũ uiri pugnacissimi: prius olim fuerũt, prius ista: nũc uero perierunt, cygno magis cani iam. Aristophanes in Ranis notat μιλήσια στρώματα, id est, stragulas Milesias, ut delicias effœminatorum. Vsurpatur & à Synesio in epistola quadam ad Philosophon mulierem, significans sese à pristina felicitate redactum ad calamitatem.

Fuimus Troes. L

Ἦμεν Τρῶες. id est, Fuimus Troes. Hic loquendi color in Græcanicis tragœdijs adeo passim obuius est, ut tanquam in adagiũ abierit, ubi perisse quempiam significant. Euripides in Hecuba: Κἀγὼ γὰρ ἦν ποτε. id est, Et quondam ego fui. Sophocles in Electra:

Ἀπωλόμην δύστηνος, οὐδέν εἰμ' ἔτι. id est,
Miseranda perij, nulla sum posthac ego.

Id imitatus Vergilius secundo Æneidos libro:

Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens
Gloria Teucrorum. Rursum alibi:
Et campos ubi Troia fuit. extinctam significans.

Eandem sententiam diuersa metaphora extulit Ouidius libro De tristibus:

Nos quoq; floruimus, sed flos fuit ille caducus.
Flammaq; de stipula nostra, breuisq; fuit.

Ad eandẽ figurã pertinet & illud ex Terentiana fabula, cui titulus, ἑαυτὸν τιμωρούμενος, Imò habui Chreme. tanquã perijsse significans. Item illud ex Rudentibus Plauti: Miserum isthuc uerbum, & pessimũ est, habuisse. Præterea nobilis illa uox M. Tullij de coniuratis supplicio affectis: Vixerũt. cum occisos significaret. Hanc sermonis figuram ex antiquissima illa Lacedęmonij chori cantilena putãt increbuisse. Eius chori mentionẽ facit Plutarchus in libello, cui titulus: Quo pacto laudare se quispiã citra inuidiam possit. Meminit & Diogenianus in Græcorum adagiorũ collectaneis. Constabat autem is chorus triplici serie atq; orbe, senum, puerorum, iuuenum. Senum hæc erat cantio:

Ἄμμες πότ' ἦμεν, ἄλκιμοι νεανίαι. id est,
Nos fuimus olim strennui iuuenculi. Deinde puerorum hæc erat:
Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεσθα πολλῷ κάῤῥονες, id est,
Præstantiores nos futuri olim sumus. Postremo iuuenum hæc erat,
Ἄμμες δέ γ' εἰμέν. αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο. id est,
At nos sumus, uel experire, si uelis.

Hunc chorũ, quẽ τριχορίαν uocãt, instituit apud Lacedæmonios Tyrtæus, iuxta triplex ætatũ discrimen. Nam pueritia ingressus est uitæ, uirilis ætas progressus, senecta exitus.

Pyraustæ interitus. LI

Πυραύστου μόρος. id est, Pyraustæ interitus. In eos dicebatur, qui sibijpsis exitium accersunt. Ait enĩ Zenodotus, Pyraustã insectum esse, quod lucernis aduolet, atq; ita exustis alis concidat, pereatq;. Citat autem hunc ex Æschylo senarium:

Δέδοικα μωρὸν κάρτα πυραύστου μόρον. id est,
Magnopere stultum metuo pyraustæ exitum.

Tradit eadem de pyrausta Ælianus De natura animantiũ libro duodecimo, citans eundem ex Æschylo locũ. Meminit de pyrausta & Plinius libro undecimo, capite trigesimosexto: Gignit, inquiẽs, aliqua & contrarium natura elementum: siquidem in Cypri ærarijs fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudine uolat pennatũ quadrupes: appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta, (aut, ut nõnulli codices habẽt, pyrotus.) Quandiu est in igne, uiuit: cum euasit longiore paulo uolatu, tũc emoritur. Cuiusmodi

fermẽ

fermè tradidit Aristoteles tertio lib. De animalibus, è niue uetustiore uermē nasci, qui niue exemptus nō uiuat. Eum nos uidimus in Alpibus. Quod si placet ad hoc referre adagium, cōueniet & in eos, qui ὠκύμοροι sunt. id est, qui celeriter intereunt. Nec inuenuste deflecteretur in eos, qui nusquam uiuere possunt, nisi in propria patria: si contingat agere peregre, rebus omnibus offenduntur.

Post festum uenisti. LII

Κατόπιν τῆς ἑορτῆς ἥκεις. id est, Post festum uenisti. Refertur à Diogeniano. Dicitū in eos qui negocio cuipiā egregio non interfuerūt: propterea quod serius, iam re peracta, accesserint. Socrat. in Gorgia Platonis: Ἀλλ᾽ ἦ τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν, καὶ ὑστεροῦμεν; id est, Num, inquit, post festum, quemadmodū dici consueuit, uenimus ac serius? Legitur & hoc pacto: παναθηναίων κατόπιν. id est, Post Panathenæa. Item πυθίων ὕστερον ἥκεις. id est, Post Pythia uenisti.

Merx ultronea putet. LIII

Merces ultroneæ putent. id est, ingrata sunt, quæ ultro nō petētibus offeruntū. Translatū uidetur à negociatoribus, qui merces à uēditore ultro oblatas, suspectas habere solent, quasi studeāt eas extrudere. Adagiū refertur à diuo Hieronymo in quæstionibus Hebraicis: Tritū, inquit, prouerbiū est, ultroneas putere merces. Vnde & nos de industria dicēda reticemus, ut auidius uelis audire quæ tacita sunt. Vsurpat idem in epistola ad Demetriadem uirginem. Ab hac sententia non abludit illud Ouidianum:

Quod uenit ex facili, faciles segnesq; tenemus.
Quod spe, quodq; metu torsit, habere iuuat.

Quin uulgo etiamnū in ore est, Vltro delatum obsequium plerunq; ingratum esse. Cui tamen refragatur Mimus ille non insulsus:

Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras.

Illotis pedibus ingredi. LIIII

Ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν. id est, Illotis pedibus ingredi, Est cōfidenter atq; imperite rē egregiam aggredi, tanquā profane & irreuerēter. Translatum à sacrorum cæremonijs, in quib. omia pura lotaq; iubebantū exhiberi. Lucianus in Demonactis uita: οὐ μὴν ἀνίπτοις γε ποσὶ, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς ταῦτα ἧκεν. id est, Haud quaq; illotis, ut aiūt, pedib. ad ista uenerat. hoc est, neutiquā inexercitatus, neq; rudis. Idē in Rhetorū pręceptore notat eos, qui ἀνίπτοις ποσὶν, id est, nullis bonis disciplinis instructi, ad rhetoricū munus accedunt. Æneas sophista in epistola quadā: οἱ μὲν πολλοὶ, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀνίπτοις ποσὶν ἐπιπηδῶσι τοῖς ἱεροῖς. id est, Pleriq; quidē illotis, quod aiunt, pedibus irrumpunt ad sacra. A. Gellius in Noctibus: Illotis, quod aiūt, pedib. & uerbis, reprehēdit doctissimi hominis orationē. Macrobius Saturnaliū lib. primo: Illotis pedibus prætereūt. De literatoribus loquitur, qui reconditā illam Vergiliano poemate doctrinam, negligunt. Huiusmodi Galenus lib. De uirtute simpliciū remediorum vij. ἀμυήτους uocat καὶ βεβήλους. καὶ οὐδὲν, inquit, ἴσως θαυμαστὸν, εἴγε καὶ μυστηρίων βίβλους ἐτόλμησαν ἔνιοι τῶν ἀμυήτων ἀναγινώσκειν. ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἐκείνας ἔγραψαν οἱ γράψαντες τοῖς βεβήλοις, οὔτ᾽ ἐγὼ ταῦτα τοῖς μή πω πρότερα τὰ πρῶτα γεγυμνασμένοις. id est, Ac fortassis haudquaq; mirum est, si & mysteriorū libros quidā sacris non initiati sunt ausi legere. At eos libros nec illi qui scripserūt, scripserūt prophanis, nec ego hęc scribo ijs, qui nondum in primis rudimētis sunt exertitati. In genere, sermonē omnem parum uerecundum, nimisq; procacem ac petulantem, illotum prouerbio uocant.

Illotis manibus. LV

Ἀνίπτοις χερσὶν. id est, Illotis manibus. A Diogeniano refertur, pro eo quod est, irreuerēter atq; imparate. Translatum itē à sacrorum puritate. Hesiodus in Operis & diebus uetat, ne quis mane Ioui libet uinum χερσὶν ἀνίπτοις. id est, manibus illotis,

Μηδέ ποτ᾽ ἐξ ἠοῦς διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
χερσὶν ἀνίπτοισιν μηδ᾽ ἄλλοις ἀθανάτοισιν. id est,
Ne unquam mane Ioue uinum libaueris ardens
Illotis manibus, neq; diuûm præterea ulli.

Ac ne uel amnē quispiam ingrediatur, aut fontem χεῖρας ἄνιπτος, idem uetat, id est, manibus illotis. Vnde χέρνιβος apud Homerū crebra mentio. Ea uox perinde sonat, quasi dicat manuum lotionē, à qua rem diuinam antiquitus auspicabantur, atq; etiam conuiuium,

uium,utpote rem sacrã. Gregorius cognomento theologus in apologia De fuga sua in Pontũ, cõiungit utrunq;: ἀνίπτοις χερσὶν, ὃ δὴ λέγεται, καὶ ἀμυήτοις ποσὶ τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσιν. id est, Illotis, ut dici solet, manibus ac prophanis pedibus, semet rebus sacratissimis ingerunt. Caius lib. pandect. i. Tit. De Origine iuris: Si in foro, inquit, causas dicentibus nefas, ut ita dixerim, uidet esse, nulla præfatione facta, iudici rem exponere, quanto magis interpretationẽ promittentibus inconueniẽs erit omissis initijs, atq; origine nõ repetita, atq; illotis, ut ita dixerim, manibus, protinus materiã interpretationis tractare? Vtrunq; prouerbiũ recte usurpabitur in eos, qui uel audacius, uel parũ instructi rebus his, quibus oportuit, negociũ inuadũt: ueluti si quis principis munus capessat, nulla neq; uirtute, neq; sapientia, neq; rerũ usu præditus. Aut si diuinas literas interpretari conet, Græcę, Latinę, & Hebraicę linguę, deniq; & omnis antiquitatis rudis & imperitus, sine quibus non stultũ modo, uerum etiam impium est, theologiæ mysteria tractanda suscipere. Quod tamẽ, heu nefas, iam passim pleriq; faciunt, qui frigidis aliquot instructi syllogismis, & puerilibus sophismatis, deum immortalẽ, quid non audẽt? quid non pręcipiunt? quid non decernunt? Qui si possent cernere, quos risus, uel potius quẽ dolorẽ moueant linguarum & antiquitatis peritis, quæ portenta proferãt, in quàm pudendos errores subinde prolabantur: nimirũ puderet illos tantæ temeritatis, & uel senes ad prima literarũ elementa redirent. Multi recte iudicãt absq; dialecticę præceptis, ut ne dicã sophisticis cauillis. Sapiebant mortales, et prius quàm deus istorum Aristoteles nasceretur. Nullus unquã sententiam alicuius intellexit, ignarus sermonis, quo sententiam ille suam explicuit. Proinde diuus Hieronymus, cũ constituisset arcanas interpretari literas, ne illotis, ut aiunt, pedibus rem tantam aggrederetur: quæso, num sophisticis nugis instruxit ingenium? Num Aristotelicis decretis? Num his etiam nugacioribus nugis? Minime. Quid igitur? Inæstimabili sudore, trium linguarum peritiã sibi cõparauit. Quas qui ignorat, non theologus est, sed sacræ theologiæ uiolator. Ac uere manibus pariter ac pedibus illotis, rem omnium maxime sacram non tractat, sed prophanat, conspurcat, uiolat.

Aquilæ senecta. LVI

Αἰετοῦ γῆρας. id est, Aquilæ senecta. In senes dicebatur bibaces magis q̃ edaces. Nam Plin. lib. x. cap. iij. refert, aquilas neq; senio, neq; ęgritudine oppetere, sed fame: in tantũ superiore accrescẽte nostro, ut aperiri nõ queat. Eoq; aquilam tantũ in senecta bibere, aut de præda sanguinẽ sugere, cũ nullæ ferè aues aduncis unguibus utantur potu, præter tinnunculũ, & miluum: quanquam hi quoq; perquam raro bibant. Autor Aristoteles libro De natura animaliũ octauo. Sed idem libro nono narrans de aquilę rostro eadem fermè quæ Plinius: addit huic rei datã fabulã, quę significat hoc ideo accidere aquilæ, qđ olim, cum homo esset, hospiti fecit iniuriã. Terentius in Heautontimorumeno: Visa uero est, qđ dici solet, Aquilæ senectus. Verba sunt Syri adulantis hero, quod pridie strenue bibisset in conuiuio. Est autẽ ueluti peculiaris senibus bibacitas. Siue quod natura frigus ætatis, uini calore pensare desiderat: siue qđ uini hilaritas minuit senectutis molestiã. Vnde Plato quoq; cum iuuenibus in totũ interdixerit usum uini, uiris moderatũ permiserit, senibus largiores cõpotationes cõcedit. Tum quur senectus sit uinosior, causam reddit etiã Alexãder Aphrodiseus in problemate quarto ab ultimo, quod ætas ingrauescens minuat calorẽ, uinum aũt humectet simul & calfaciat. Vnde & uulgo lac senũ dicitur. Fertur & prisci Catonis sępe mero caluisse uirtus, ut inquit Flaccus.

Aquilæ senecta, corydi iuuenta. LVII

Αἰετοῦ γῆρας, κορύδου νεότης. id est, Aquilæ senecta, corydi iuuenta. De uiuida uiridiq; senecta, quæ præstantior sit aliquorum iuuenta. Nam anus aquila præstat corydo auiculæ, etiam ætate integra. Citra allegoriam extulit Euripides in Andromache:

Πολλῶν νέων γὰρ κἂν γέρων εὔψυχος ᾖ   Κρείσσων.   id est,
Multis enim iuuenibus antestat senex: Cui mens adest generosa.

Camelus uel scabiosa complurium asinorum gestat onera. LVIII

Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία. id est, Camelus etiam scabiosa, complurium asinorũ tollit onera. De ijs, qui usqueadeo præcellunt quosdam, ut etiam senes, aut alioquin ægroti, præstãtiores tamẽ sint illis integris. Aut de his, qui rebus parum pro

rum prosperis, tamen plus ualẽt ob pristinæ fortunę reliquias, quàm alij rebus integris. Vsus est Synesius.

Palinodiam canere. LIX

παλινῳδεῖν, id est, Palinodiã canere, est diuersum ab his, quæ prius dixeris, dicere atque in contrarium uertere sententiã. Translatum est à Stesichori Lyrici poetæ facto: cuius meminit Plato in Phædro. Is cũ Helenã carmine uituperasset, oculis orbatus est: intelligẽs aũt (Achille, sicut scribit Pausanias in Laconicis, Helenæ iussu nũciante) cæcitatis suæ causam, protinus palinodiam cecinit, Helenamque prius uituperatã laudauit, itaque uisum recepit. Hũc Socrates iocat se sese uelle imitari, & amoris uituperati prius canere palinodiã, quàm orbetur oculis. Sonat autem Græce παλινῳδία, quasi dicas recantationẽ. Quo quidem uerbo Flaccus usus est in Odis, promittens palinodiam amicę quam contumelioso carmine prouocarat: Dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobrijs, animumque reddas.
Diuus Aurelius Augustinus ad Hieronymũ: Quare arripe, obsecro te, ingenuam & uere Christianã cum charitate seueritatẽ, ad illud opus corrigendum atque emendandum, & palinodiã, ut dicitur, cane. Deinde alludens ad Stesichori fabulam: Incomparabiliter enim pulchrior est, inquit, ueritas Christianorum, quam Helena Gręcorũ. Pro ista enim fortius nostri martyres aduersus hanc Zodomã, quam pro illa illi heroes aduersus Troiam dimicauerũt. Neque ego hoc ideo dico ut oculos cordis recipias: quos absit ut amiseris: sed ut aduertas: quos cũ habeas sanos & uigiles, nescio qua dissimulatione auertisti. Ad quæ quidẽ respondens Hieronymus: Sed si mea cominus dicta reprehendas, inquit, & rationẽ scriptorum expetas: & quæ scripserim, emendare cõpellas, & ad palinodiã prouoces, & oculos mihi reddas, in hoc læditur amicitia. Verũ de hac palinodia Augustinus ipse postea propemodum palinodiã canit, scribens Hieronymo, sese de Stesichoro ineptius quam literatius addidisse. Mihi uidetur & arrogantius ad uirum tanto doctiorem. Verum hoc uenia dignum in Afro iuuene, & episcopo. M. Tullius ad Atticũ: Expecta palinodiam diuinã. Vsurpauit hoc adagium nominatim prouerbij uice Ioannes Chrysostomus. Item Plato in epistola ad Dionysium tertia.

Vertere uela. Funem reducere. LX

Vertere uela, est in diuersum mutare sententiã, uitæque institutum. Horatius in Odis:
Nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relictos.
Translata metaphora à nauigantibus, qui cursus errorem uersis uelis corrigunt. Hanc Persius in quinta Satyra nonnihil nouans: Funem reducere dixit, pro eo quod est, institutum mutare in diuersum:
Quæ dederam supra, repeto, funemque reduco.

Venia primum experienti. LXI

Συγγνώμη πρωτοπείρῳ. id est, Venia primum experienti. Refertur à Diogeniano. Ignoscendum his, qui rudes nouo quopiã in negocio incipiũt uersari, si quid per imperitiam peccarint. Chrysostomus sententiã extulit in homilia quadam, καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες, διὰ τὴν ἀπειρίαν. id est, Et ei qui lapsus est in initio, ueniam damus omnes, ob imperitiam. Fertur & hoc, Συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτάνοντι. id est, Venia primũ delinquẽti. Pindarus in Hymnis, τὰς δύο ἀμπλακίας φερεπόνους dixit, quod iteratum facinus non oporteat impunitũ esse. Alibi retulimus δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον. Celsus lib. pandect. i. Tit. De legib. & senat. Nam ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter fiunt, & facile, quam ad ea quæ perraro eueniunt: quia quæ semel aut bis, ut ait Theophrastus, accidunt, contemnunt legislatores. Theophrasti Græca sic habent: τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνουσι νομοθέται.

Euripus homo. LXII

Εὔριπος ἄνθρωπος. id est, Euripus homo. In inconstantes, ac moribus inæqualibus homines dicetur. Quadrabit & in fortunæ uices: quæ res mortaliũ, uelut æstu quodam sursum ac deorsũ iactat: ut recte dixerit Plautus in Captiui duo: Dij nos, quasi pilas homines habẽt. A maris Euripi prodigiosa quadã reciprocandi celeritate ducta metaphora. Est autẽ Euripus, maris pars inter Aulidem Bœotiæ portũ, & Eubœam insulam: cuius meminit

meminit Strabo lib.9.& Plinius lib.2.Et quorundam tamen,inquit,priuata natura est, uelut Taurominitani Euripi sæpius,& in Eubœa septies die ac nocte reciprocantis, tã rapida conuersione,ut quemadmodum autor est Pomponius Mela, uentos ac etiã plena uentis nauigia secum portet.Neq; dũ huius tam stupendæ rei causa satis idonea peruestigata est à scriptoribus.Etiam si T.Liuius,secũdi belli Punici lib.8.à uentis quibusdam illic flantibus,ita rapi credit.Seneca in Hercule Oetæo:

Euripus undas flectit instabilis uagas,
Septemq; rursus flectit,& totidem refert,
Dum lassum Titan mergit Oceano iubar. Bœotius item,
Exæstuantis more fertur Euripi.

Cicero pro Plautio:Quod fretum, quem Euripum,tot motus, tantas,tã uarias habere creditis agitationes,cõmutationes,fluctus, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum?Obijcit Æschines Demostheni, quod subinde cõmutata factione,Euripũ ipsum inconstantia sua uicisset. Vnde Greci Euripiston, hominẽ incerta fide uocant.Gregorius Theologus in epistola quædam ad Sophroniũ equitũ magistrum, ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν νῦν δὲ τῶν ἀνθούντων, καὶ ἀπανθούντων, καὶ οὔτε τὸ εὖ πράττειν ἑστὼς ἡμῖν, οὔτε τὸ δυστυχεῖν, ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινούμενον καὶ μεταπίπτοντος, ὡς αὔραις ἂν μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ᾽ ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ.i. Vides quæ sit cõditio rerum nostrarum, utq; rota quædam negociorum humanorum cursu circumagatur, nunc his nunc illis florentibus ac marcentibus,dum neq; prosperitas,neq; aduersitas, ut aiunt,nobis cõstat,sed q; ocyssime in diuersum mutat ac trãsilit,ut auris ac literis aquæ inscriptis fidere liceat citius,quàm humanę felicitati.His uerbis pulchre depingit Euripum humanę cõditiõis. Inuenitur & τύχη εὔριπος.i. Fortuna uolubilis. Nihil enim hac instabilius:& εὔριπος διάνοια,quod cogitatio nunc huc,nunc illuc feratur.

Endymionis somnum dormis. LXIII

Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις.id est,Endymionis somnũ dormis.In eos quadrabit, qui sese immodico somno saginãt,aut q diuturno in ocio uersant, nec ullis se negocijs exercent,sed mollẽ feriatamq; agunt uitã.Natum à fabula notissima Endymionis, is erat puer adprime formosus,ac Lunæ adamatus. Cui quidẽ illa à patre Ioue precibus impetrauit,ut quicquid optasset,id ferret.Optauit Endymiõ, ut perpetuũ dormiret somnũ, ἀθάνατος καὶ ἀγήρως μένων.id est,Immortalis perseuerãs,& expers senij.Vsus est hoc adagio Aristoteles decimo Moraliũ libro, colligens, neq; ociũ cõuenire dijs, neq; rursus ullam aliam actionem illis dignam uideri,præter contemplationẽ.Porrò quũ cõstet inter omnes,illos uiuere,consentaneum est eosdem & agere quippiã:Neq; enim,inquit, oportet eos Endymionis,ut aiunt,dormire somnũ.Cicero libro de Finibus quinto, disserẽs id maximè nobis insitũ à natura,ut agamus aliquid:Itaq;,inqt,ne si iucundissimis quidẽ nos somnijs usuros putemus, Endymionis somnum nobis nolimus dari, idq; si accidat,mortis instar putemus. Idem Tusculanarũ quæstionũ libro primo: Quanquã qui leuiorem faciunt,somni simillimam uolunt esse.Quasi uero quisquã ita nonaginta annos uelit uiuere,ut cum sexaginta confecerit,reliquos dormiat.Ne sues quidẽ id uelint,nõ modo ipse.Endymion uero,si fabulã audire uolumus,nescio quãdo in Latmio obdormiuit,qui est mons Cariæ:nondum,opinor,est experrectus.

Vltra Epimenidem dormis. LXIIII

Ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην κεκοίμησαι. id est, Vltra Epimenidis somnũ dormisti. In eos dicetur,qui perpetuũ agũt ociũ.Historia de Epimenide Cretensi theologo extat in Noctibus Gellianis:extat & apud Diogenẽ Laertium.Is ambulando fessus,in specũ quendã subierat,illic obdormiuit: nec experrectus est à somno ante exactos annos XLVII. Meminit huius Plinius li.7.cap.52.his uerbis,Magna quidẽ fabulositate,quam equidẽ & in Gnosio Epimenide simili modo accipio:puerũ æstu & itinere fessũ,in specu septẽ & quinquaginta dormisse annis:rerũ faciem,mutationemq; mirantẽ, uelut postero experrectum die:hinc pari numero dierum,senio ingruente, ut tamẽ in septimũ & quinquagesimum atq; centesimum uitæ duraret annum.Lucianus in Timone: Ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην γὰρ κεκοίμησαι. id est, Nã ipsum etiã Epimenidem somno uicisti. Si quid habet

ueri Pythagoræ μετεμψύχωσις, cõsentaneum est, huius Epimenidis theologi animã in sophisticos istos theologos demigrasse, qui tantum inanium somniorum inuexerũt in orbem, quàm multis uix sufficiat somnus in ducentos continuatus annos.

Matura satio sæpe decipit, sera semper mala est. LXV

Columella de re rustica, scribit hunc in modum: Sed quũ omnia in agricultura strenue facienda sunt, tum maximè sementis. Vetus est agricolarum prouerbium: Maturã sationem sæpe decipere solere, seram nũquam, quin mala sit. Hactenus Columella. Admonet adagium, in omni negocio maturãdum esse, neq; paulo satius esse, occupare tẽpus legitimũ, quàm serius aggredi. Veluti si quis admoneat, ut puer tenera adhuc ętate præceptoribus committatur erudiendus. Consultius enim anteuertere, quàm prouectioribus annis tum demum incipere.

Fames Melia. LXVI

λιμὸς μηλιαῖος. id est, Fames Meliæa. De fame extrema, deq; rebus difficillimis. Est enĩ Melus oppidũ Thessalię, quod Nicias Atheniensiũ dux obsedit, expugnauitq;, nõ tam machinis bellicis, quàm fame. Hæc fermè Suidas. Idem effert hoc pacto, λιμῷ μηλίῳ, fame Melia. Meminit huius historię Thucydides in quinto. Prouerbium est apud Aristophanem in Auibus: τοὺς δ᾽ αὖ θεοὺς ἀπολεῖτε λιμῷ μηλίῳ. id est, Iterum deos fame enecatis Melia.

Saguntina fames. LXVII

Saguntina fames, consimili ratione in prouerbium uenit. Historiæ meminerũt T. Liuius, Valerius Maximus, & M. Tullius in Philippicis. Est autẽ Saguntum Hispaniarũ oppidum, iuxta flumẽ Hiberum, societate, fœdereq; cõiunctũ cum Romanis. id lõga Pœnorũ obsidione fameq; eò redactũ est, ut ciues extructo in foro igni, quicquid erat preciosarum rerum in eum conijcerent: ac postremo, seq; suosq; liberos eódẽ præcipitarent, ne uenirẽt in hostium manus. Ausonius: Iam iam peresam, iam Saguntina fame Lucaniacũ liberet. Græci uehementẽ & intolerandam famem, quæq; λειποθυμίαν inducat, βούλιμον appellant. & βουλιμιᾶν dicuntur, qui animo deficiunt, præsertim ob inediã. Aristoteles sectionis 8. problemate 4. quærit quur in frigore & hybernis mensibus homines magis βουλιμιῶσιν, nam hoc uerbo utitur: & quam Aristoteles uocat βουλιμίαν, Theodorus uertit famem caninam. Mos erat olim apud Græcos, famem uirgis ex ædibus eijcere, dicentes, ἔξω βούλιμον, ἔσω πλοῦτον καὶ ὑγίειαν. id est, Foras famem, intrò diuitias & sanitatem.

Famis campus. LXVIII

λιμοῦ πεδίον. id est, Famis campus. In ciuitates dicitur, ingenti fame pressas. Est autem locus quispiã hoc nomine. Addũt, cũ aliquãdo illic summa fame laborarẽt, apud Athenienses oraculũ admonuisse, ut famem, loco designato, certis piaculis placarẽt: illi designarũt campũ, qui est post ærariũ. Atq; hinc eum locũ, famis campum appellant.

Elephantum ex musca facis. LXIX

ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς. id est, Elephãtum ex musca facis. id est, res exiguas uerbis attollis atq; amplificas. Lucianus in Muscæ encomio: πολλὰ δ᾽ ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν. i. Multa adhuc cõmemorare possem, sed finem dicendi faciam, ne uidear & ipse iuxta tritũ prouerbium, ex musca elephantum facere. Sumptũ uideri potest ex Homero, qui inter prælia deorũ & heroũ muscæ improbitatem describit, cum hac inuictum & acrem bellatorẽ conferẽs Menelaũ Iliad. ρ. Quin & diuus Augustinus libro contra Manichæos de duabus animabus, non dubitat muscam conferre ac præferre soli, uelut animal inanimi.

Elephantus non capit murem. LXX

ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει. id est, Elephantus nõ capit murem. Generosus & excelsus animus negligit prædas uiles, ac lucella minuta. Vir egregiè doctus nõ insectatur minutulos istos literatorum simios. Homo præpotens nõ offendiť iniuriolis tenuiũ. Id adagionis hac tẽpestate nimis ridicule usurpatur à philosophastris istis ac theologastris, si quãdo Latinæ Gręcæq; linguæ inscitia fœdissime labuntur, quod ferè nusquã non faciũt: Aquila, inquiunt, non capit muscas: quasi uero isti sint aquilæ, cũ sophisticas illas nænias deblaterant: aut quasi linguarum cognitio non uel maxima pars sit eruditionis.

Aquila thripas aſpiciens. LXXI

Αἰετὸς θρῖπας ὁρῶν. id eſt, Aquila thripas aſpiciẽs. De magnis, qui puſilla negligũt. Eſt θρὶψ auicula quæpiam minutiſſima, quam aquila cũ uideat, ut eſt oculatiſſima, haud tamen dignatur perſequi, utpote prædam unguibus ſuis parum dignã. Ad hunc quidem modum inuenio in commentarijs Grȩcorum, uerum haud ſcio an mendoſe. Nam thripas reperio uermiculi genus eſſe.

De pilo pendet, De filo pendet. LXXII

Ἐκ τριχὸς κρεμᾶται. id eſt, De pilo pendet. De re uehementer periculoſa. Videtur natum ab hiſtoria illa Dionyſij tyranni, propter gladium de pilo in caput impendentem. Ad quod alluſit Perſius Satyra tertia:

Et magis auratis pendens laquearibus enſis
Purpureas ſubter ceruices terruit.

Citatur hic uerſiculus apud Macrobium lib. Saturnalium 1. ex Ennianorũ annaliũ li. 3.

Hac noctu filo pendebit Hetruria tota.

id eſt, uerſabit̃ in ſummo diſcrimine. Hoc dicto non eſt aliud hodie uulgo tritius. Syneſius in epiſtola quadam ἀπὸ λεπτοῦ φασὶ μίτου τὸ ζῆν ἠρτῆσθαι. id eſt, Aiunt uitam de tenui pẽdere filo. Eodẽ pertinet dictũ illud Laconicum, cuius meminit Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Nam cũ quiſpiam Lampen Æginetam efferret, tanquam longe ditiſſimũ, propterea quod multa poſſideret nauigia, Lacon quidã, οὐ προσέχω, ἔφη, τῇ εὐδαιμονίᾳ ἐκ σχοινίων ἠρτημένῃ. id eſt, Nihil, inquit, moror felicitatẽ de funiculis pendentẽ. Nimirum innuens, nauticas opes incertas eſſe, ac fortunæ ludibrijs obnoxias.

Nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri. LXXIII

Eſt uerſus prouerbialis apud Horatium in Epiſtolis, dicendus in eos, qui ad inſaniã uſq; impudentes, non uerẽtur & confeſſa negare, & manifeſto falſa pro certis affirmare: deniq; quiduis dicere, ne uicti in diſputando uideant̃. Qualẽ Plato inducit ſophiſtã Euthydemũ, qui canem aiebat ſuum patrem eſſe, & eundem patrem omniũ, & omnes omnia ſcire, atq; id genus portenta pertinaciter, ne coargueretur, aſſeuerabat. Carmẽ Horatianum eſt huiuſmodi,

Nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri.

Nimirum inter ſanos cõuenit, & nucem corticem habere durũ, & baccam oleȩ, lapillũ intus durum. Proinde ludit operã, quiſquis cũ id genus hominibus diſceptat, qui dicũt lucem tenebras & tenebras lucẽ, ut ait uates ille diuinus. Simile eſt qđ adfert Galenus De uirtute ſimplicium remediorũ, lib. 2. quoſdam Anaxagorã autorem citaſſe, qui pronunciaſſet niuem non eſſe albam. Verba Galeni ſic habẽt: καλοῦσι δὲ αὐτῶν, καὶ τὸν Ἀναξαγόραν ἐπικαλοῦντες μάρτυρα, περὶ χιόνος ἀποφηνάμενον ὡς οὐκ εἴη λευκή. Atq; iſtorum nõnulli, etiam Anaxagoram teſtem adducunt, qui de niue pronunciarit, quod non ſit alba.

Iupiter orbus. LXXIIII

Ζεὺς ἄγονος. id eſt, Iupiter orbus. Vbi quis palàm falſa aſſeuerat. Conſtat enim Ioui q̃ plurimos eſſe liberos, utpote deo lõge mulieroſiſſimo, ſalaciſſimoq;: qui nõ una tantũ corporis parte gignat, ſed è femore Bacchum, è cerebro Palladem produxerit.

In mari aquam quæris. LXXV

Ἐν θαλάσσῃ ζητεῖς ὕδωρ. id eſt, In mari quæris aquã. Ibi quæris, perinde quaſi difficile inuentu, ubi nihil aliud occurat: ueluti ſi quis in moribus ſceleſtiſſimi hominis unũ aut alterũ admiſſum ueſtiget, cũ tota uita ſit cõtaminata: aut ſi quis in ſcriptorib. indoctis pauca captet quæ reprehendat, cũ nihil occurrat nõ reprehẽdendũ. Martialis, ſi memini, Per mare, inquit, quæris aquam. Item Propertius Elegiarum libro primo:

Nunc tu Inſanus medio flumine quæris aquam.

Fluuius cum mari certas. LXXVI

Ποταμὸς θαλάττῃ ἐρίζεις. id eſt, Fluuius cum mari certas. ubi minimi cũ maximis certamen ſuſcipiunt. Eſt autem locus quiſpiam, ut autor eſt Suidas, in Leontide, cui nomen ποταμοί, id eſt, fluuij. Huius incolȩ ποτάμιοι, quaſi fluuiales dicuntur. Hi notati ſunt, qđ quàmplurimos in ſuam ciuitatem adſcriberent, quos ea non ſatis commode caperet. Atq; hinc prouerbij iocus, quod cum fluuius eſſet, id eſt, locus non admodum amplus, mare uideretur æmulari, cum omnes undecunq; in ſeſe reciperet.

Balbus balbum rectius intelligit. LXXVII

Balbus balbum rectius intelligit, id est, Barbarus barbari orationem. Ita enim natura comparatum est, ut qui balbutit, hoc est, parum expedite loquitur, melius intelligat sermonem illius, qui & ipse consimili modo balbutiat, quàm qui integre & articulate loquatur. Concinne dicetur in eos, quibus indoctis indocta magis & nota sunt, & placent. Diuus Hieronymus hoc adagio monachi cuiusdam stultitiam tangit, haud scio festiuiúsne an acrius. Et idcirco, inquit, se eruditum putat, quia Iouinianum solus intelligit. Est quippe prouerbium, Balbum melius balbi uerba cognoscere. Hæc ille. Porrò Iouiniani stilum, ut portentuosum & uehementer obscurum, idem Hieronymus miris salibus deridet in præfatione librorum quibus illius coarguit errores.

Herbam dare. LXXVIII

Herbam dare, pro eo quod est, uictorem agnoscere, ac se uictum fateri, passim obuium est apud doctos. Inde sumptum, quod, ut est autor Festus Pompeius, id erat pastoralis uitæ indicium, propterea quod antiquitus cursu, aut alio quopiam certamine, superati, herbam ex eodem statim loco decerptam, aduersario porrigebant, uictoriæ agnitæ symbolum. Plinius lib. 22. cap. 4. loquens de corona obsidionali graminea: Dabatur, inquit, uiridi è gramine, decerpto inde, ubi obsessos seruasset aliquis. Namque summum apud antiquos signum uictoriæ erat, herbam porrigere uictos, hoc est, terra & altrice humo & humatione etiam cedere. Quem morem, inquit, etiam nunc durare apud Germanos scio. Idem li. 8. cap. 5. de elephante: Mirus namque pudor est, uictusque uocem fugit uictoris, terram ac uerbenas porrigit. Festiuius autem erit adagium, si ad literariam uictoriam transferatur.

Dare manus. LXXIX

Simili figura dixit Horatius: Dare manus, pro eo quod est, se uictum agnoscere. Nam qui se uictori dedunt ne interimantur, ultro manus ad uincula offerunt. Horatius in Epodis,

Iam iam efficaci do manus scientiæ.

M. Tullius in sermone De amicitia, Ad extremum det manus, uincique se patiatur. Id si ad animi res deflectatur, reddit uenustius. Est autem hominum genus qui nunquam agnoscunt se uictos in disputando, etiam cum maximè sint deiecti. Quales depingit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων secundo, Ἀλλ᾽ ὅταν τις ἀναισχυντῇ περιπλέκων τε καὶ μήπω περιπεπωκέναι συγχωρῶν ὅμοιός ἐστι τοῖς ἰδιώταις τῶν παλαιστῶν, οἳ καταβληθέντες ὑπὸ τῶν παλαιστριτῶν, καὶ περὶ τῆς γῆς ὕπτιοι κείμενοι, τοσοῦτον δέουσι τὸ πτῶμα γνωρίζειν, ὥστε καὶ κρατοῦσι τῶν αὐχένων αὐτοὺς τοὺς καταβάλλοντας, οὐκ ἐῶντες ἀπαλλάττεσθαι, κἂν τούτῳ νικᾶν ὑπολαμβάνουσι. i. Verum ubi quis redargutus est, nihilo secius complectitur tamen, nec agnoscens se concidisse, similis est uulgarib. istis palæstritis, qui deiecti à luctatoribus, & humi iacentes supini, tantum abest ut lapsum agnoscant, ut etiam ceruices eorum à quibus deiecti sunt, teneant, non sinentes illos auelli, ac uel ita se uicisse arbitrantur.

Vt canis è Nilo. LXXX

Qui leuiter ac uelut obiter artem quampiam, aut autorem degustant, hi ceu canis è Nilo degustare dicentur. Id adagij natum est ex apophthegmate quodam, cuius meminit Macrobius Saturnalium libro secundo, Id est huiusmodi: Post fugam Mutinensem, quærentibus quid ageret Antonius, quidam familiaris eius respondit: Quod canis in Ægypto, bibit & fugit. Nam in illis regionibus constat canes raptu crocodilorum exterritos, bibere, & fugere. Solinus ait, eos non nisi currentes lambitare, ne deprehendantur.

Hastam abijcere. LXXXI

Hastam abijcere, dixit M. Tullius in oratione pro Murena, pro eo quod est, causæ diffidere & contentionem relinquere. Translatum à militia. Desperat enim, quisquis arma in bello abijcit: & aut fugam spectat, aut mortem expectat. Græci simplici uocabulo ῥιψάσπιδας uocant timidos, & in bello fugitiuos, nimirum ab clypei iactu. Id cognominis Demosthenes in prælio quodam emeruit: tam ignauus in bello, quàm in concionibus inuictus. Cleonymus apud Aristophanem in Fucis, ἀσπιδαποβλὴς appellatur. Plato libro De legibus duodecimo declarat ῥιψάσπιδος nomen multo probrosissimum esse.

Harena cedere. LXXXII

Confine est his, Harena cedere, pro desistere à certamine, & uictoriam ultro concedere. Translatum à pugna gladiatoria. Sic & Horatius,

Iam

Iam Scythæ laxo meditantur arcu Cedere campis.

In harenam descendere. LXXXIII

In harenã descendere, pro eo quod est, certamen inire. A gladiatoria itẽ harena trãslatum, de qua Flaccus, Ne populum extrema toties exoret harena.
Quæ si ad rem animi transferantur, metaphoram habebũt prouerbialem. In exemplis referendis, quoniã passim obuia sunt, non arbitratus sum, uel immorandũ mihi, uel remorãdum lectorem. Meam harenã, dixit Plinius in epistolis, pro mea functiõe. Ita enĩ scribit Fabato, Itaq; Beticio Prisco, quantum plurimum potuero præstabo: præsertim in harena mea, hoc est, apud centumuiros.

Austrum perculi. LXXXIIII

Austrum perculi, id est, Operã lusi: est apud Plautũ in Epidico. Quo quidẽ adagio non grauatus est uti Paulus in epistolis suis. Aer enim uerberantis ictum, cedẽs eludit. Sumptum uideri potest uel ab his, qui exercentur ad artẽ gladiatoriam, ensem per aera uentilantes. Vel ab historia, cuius meminit Aulus Gellius de gente quadã, quę cũ hoc uento bellum gessit.

De facie nosse. LXXXV

De facie nosse, est leuiter cognitum habere, quasi quem semel atq; iterũ uideris duntaxat: non quicum sis familiariter uersatus. Id si trãsferatur ad res animi, fiet uenustius. Marcus Tullius in Pisonem: Habet hoc ipsa uirtus, quam tu ne de facie quidẽ nosti. id est, ne tenuiter quidem.

Ne umbram quidem eius nouit. LXXXVI

Similimũ est huic illud, quod usurpat M. Tullius in epistola ad Atticum lib. 8. O hominem amẽtem & miserũ, qui ne umbram quidem τοῦ καλοῦ uiderit. Plutarchus περὶ πολυφιλίας, Menãdrum citat, qui beatum dixerit eum, qui uel σκιὰν φίλου, id est, amici umbram habeat. Et apud Athenæum, parasitus quispiam, panes rancidos & atros in cõuiuium illatos, ἄρτων σκιὰς appellauit: quasi manes panium, non panes. Quanquam adagium magis uidetur ductũ ab antiqua pictura, quæ rem duntaxat umbris ruditer reprę sentabat. Et nota est specus Platonica, in qua qui desident, rerum umbris oblectantur.

Nomine tantum notus. LXXXVII

Huic simillimum est illud Horatianum, in Sermonibus,
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum.
Nam hoc quoq; prouerbio uulgus tenuẽ quãdam ac uulgarẽ notitiam significat. Atq; id etiam plus habebit Veneris, si ad res animi traducatur, ut si quis dicat philosophiã alicui uix etiam nomine cognitam.

Prima facie, Prima fronte. LXXXVIII

Sapiunt hæc quoq; prouerbiũ, maximè cũ ad res incorporeas referuntur: Prima facie, prima fronte, pro eo quod est, primo obtutu, & priusquã pressius ac diligentius cõsideres. Fallit enim plerũq; primus ille aspectus, neq; raro caligãt oculi pudore quodã, deinde iterum atq; iterum contemplati perspicimus quędam, quę nos antea fefellerãt, & primum illud oculorũ iudiciũ quasi recãtamus. Huius adagij frequens est usus apud scriptores Latinos, nominatim apud Quintilianũ lib. 12. Papinianus lib. 12. tit. de cõdictione sine causa, Cessare cõdictio prima facie uidetur. Item lib. 16. tit. ad Senatuscons. Velleianum, Cum prima facie quidem alienam, re uera autem suam obligationẽ suscipiat. & alijs item aliquot locis. Celsus li. 22. titulo, de Probationibus, capite, Quingẽta: Prima fronte æquius uidetur, ut petitor probet quod intendit, &c.

Intus & in cute. LXXXIX

Intus & in cute notus, est modis omnibus cognitus: perinde quasi dicas, foris atq; intus notus. Persius: Ad populum phaleras, ego te intus & in cute noui.
Id est, alijs fucũ facito, mihi plane notus es, neq; potes imposturã facere. Et Summã cutem primam illam rei quasi frontẽ, ac speciẽ uocamus. Ausonius in prefatione in periocha Homeri: Hæc eius species apparet, summã cutẽ primi operis intuẽti. Et Horatius: Introrsum turpis, speciosus pelle decora.

Domestice notus. XC

Simili figura dixit Lucian. in Pseudologista, ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ, καὶ οἴκοθεν σε ἀκριβῶς εἰδότι.

id est, Viro libero, & qui te ex domestico conuictu cognitū habeat. Id erit uenustius, si ad res animi traducatur, ut si quis dicat, artem rhetoricā οἴκοθεν alicui notā. Eiusdem generis est Plinianum illud, in Epistola ad Atticū: Clemētem hunc ego in Syria cum adolescentulus militarem, penitus & domi inspexi.

XCI

A limine salutare.

Huic pene diuersum est: A limine salutare. Plurimum uenustatis obtinebit & hoc, si ad res incorporeas deflectaᵗ. Veluti si quis dicaᵗ theologiā à limine dūtaxat salutasse: qui uidelicet neq; ualde diuturnam, neq; præcipuam operam impēderit, sed rudimēta modo degustarit. Seneca epistola quadragesimanona: Nec ego nego prospiciēda ista, sed prospicienda tantū, & à limine salutanda. Agit de dialecticorū argutijs, quas abunde satis existimat leuiter attigisse. Translatum à uulgaribus istis amicis, qui non admittuntur in penetralia, sed procul atq; à limine salutant, ac deinde discedunt.

XCII

Primoribus labijs degustare.

Primoribus labijs degustare, est breuiter quippiam attingere. Ductū ab ijs, qui cibū aut potum tenuiter degustāt, nihil inde in stomachū trāsmittentes. Cicero pro Cœlio, Equidē multos & uidi in hac ciuitate, & audiui, nō modo qui primoribus labijs degustassent genus hoc uitæ. Idem de natura deorum lib. 2. Is quum dixit fore sempiternū, hunc censes primis, ut dicitur, labijs degustasse physiologiam? id est, naturę rationem. Quintilianus lib. duodecimo, Sed hoc transeo, de quo neminē, qui literas uel primis, ut aiunt, labijs degustarit, dubitaturū puto. Procopius sophista in epistola quadā, πάλιν δὲ ταύτην ἐμεμφόμην, εἰ τοσοῦτο γεύσασα πρᾶγμα τὸ ἄκρῳ δακτύλῳ φασὶν, εἶτα τὴν ἡδονὴν ἀφαιρήσεται. i. Rursum in hanc stomachabar, si cum tantam rem summo, ut aiunt, digito degustandā prębuisset, deinde uoluptate spoliaret. Quibus in uerbis illud noue dictū, quod digito gustum tribuit, nisi hoc sensit, qui leuiter degustant, eos rem degustandā, summo digito admouere linguæ.

XCIII

Summis labijs.

Summis labijs Græci paulo diuersius usurpant, nempe cū quis uerbis dūtaxat simulat quippiā, non aūt ex animo facit. Lucianus in apologia, καὶ ἀπ᾽ ἄκρου χείλους φιλοσοφῶν. id est, Ac summis labijs philosophū agens. Itē in Dialogis amatorijs, ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχουσι. i. Summis in labijs iusiurandum habentibus. De amatoribus loquiᵗ, qui Venereū iurāt iusiurandū, nō ex animo. Seneca li. 1. cap. 10. Nō à summis labris ista uenerūt, habent hæ uoces fundamentū. Ad eundē modū diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachū, Vt non leui, inquit, citatoq; sermone, &, ut ita loquar, summis labijs hospites inuitemus. Hic aulicis & ciuilib. quibusdā mos est, polliceri omnia, sed uerbis illis solennibus, quibus nemo uel tantulum commouetur, nisi egregie stultus.

XCIIII

Extremis digitis attingere.

Huic germanū est, Extremis attingere digitis. pro eo quod est, leuiter attingere. qd ita demum adagium uidebitur, si metaphora accesserit. M. Tullius in eo loco, quē modo citaui, Equidem multos & uidi in hac ciuitate, & audiui, non modo qui primorib. labijs gustassent genus hoc uitę, & extremis, ut diciᵗ, digitis attigissent, sed qui totā adolescētiam uoluptatibus dedissent, emersisse aliquādo, & se ad frugem bonam, ut diciᵗ, recepisse. Græci sic efferunt, τῷ ἄκρῳ ἅψασθαι δακτύλῳ. id est, Summo cōtingere digito. Ita Basilius in epistolis, οἶδα καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ γλυκυτάτου μέλιτος τοῦ παρ᾽ ὑμῖν ἐκκλησίας ἀπελαυσάμεθα πέρυσιν. id est, Noui & ipse, tametsi summo digito, mel dulcissimū uestratis ecclesiæ gustauimus anno superiore. Translatū uideri potest à luctātibus. Nā Græci uocant ἀκροχειρίζεσθαι, colluctari cum quopiam, citra reliqui corporis cōgressum, sed summis duntaxat digitis. Lucianus in Demonactis uita, οὐ δὲ περὶ τὴν παροιμίαν, ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος. i. Neq; summis, ut aiunt, digitis attigerat. Euripides hyperbolen citra metaphoram usurpauit in Iphigenia Aulidensi:

οὐχ ἅψεται σῆς θυγατρὸς ἀγαμέμνων ἄναξ, οὐδ᾽ εἰς ἄκραν χεῖρα,

Haud filiam continget Agamemnon tuam, Non uel manu primore.

XCV

Dimidium plus toto.

πλέον ἥμισυ παντός. i. Dimidium plus toto, ænigma prouerbiale, quo commendatur aurea mediocritas. Refertur & exponitur à Platone lib. De legibus 3. ἆρα οὐκ ἀγνοήσαντες τὸν

τὸν ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα, ὡς ἥμισυ τοῦ παντὸς πολλάκις ἐστὶ πλέον, ὁπόταν ᾖ τὸ μὲν ὅλον λαμβάνειν, ζημιῶδες, τὸ δὲ ἥμισυ μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἡγήσατο ἄμεινον ὂν χείρονος. i. Nónne quod ignorauerint Hesiodum rectissime dicentē, dimidiū sæpenumero plus esse ꝙ totū: uidelicet cū totū accipere noxiū fuerit, dimidium autē moderatum, ibi moderatū immoderato plus esse duxit, utpote quod sit deteriore melius. Ad eundem modum enarrant Hesiodi interpretes: nimirum in toto significatā esse τὴν πλεονεξίαν, in dimidio τὴν ἰσότητα. Siquidem qui dimidio cōtentus est, is in medio cōsistit: cōtra, quisquis ad totum usq; progreditur, is mediocritatem prætergressus, ad extremū perueniat oportet. Meminit eiusdem adagij & lib. de Rep. 5. Rursus lib. De legibus 6. declarans in ciuitate pręcipuū esse, ut eximijs uiris committantur magistratus. Ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό τε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε, τὸ δὲ ἐστί γε ὡς ἐμοὶ φαίνεται πλέον ἢ τὸ ἥμισυ. i. principiū enim, totius negocij dimidiū dicitur in prouerbijs, ac bene cœpisse ab omnibus ubiq; laudi datur. Cæterū hoc mihi sane plusquā dimidiū uidetˀ. Plato allusit ad uocis amphibologiam, nā ἀρχὴ Gręcis & principiū rei, & magistratū sonat. Pittacus apud Laertiū, ubi se sponte abdicasset magistratu, agri sibi à Mytilenæis relicti dimidium resecuit, autore Sosicrate, dicēs, dimidium pręstabilius esse toto. Idē pecuniā à Crœso missam recusauit, respondens, sibi dimidio plus esse quàm uellet. Carmē extat apud Hesiodū libro primo operis, cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι. Scribit enim ad fratrem Persam in hunc modum:

Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθ᾽, ἄλλα τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρεις μέγα, κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι,
Νήπιοι, οὐδ᾽ ἴσασιν, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ᾽ ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ.

Quos uersus utcunq; uertimus ad hunc modum:

Iamq; patris nobis erat herciscunda facultas,
At tu ultra sortem rapiebas plurima, reges
Doniuoros tibi concilians, qui soluere litem hanc
Affectant. uerum stulti nescire uidentur
Dimidium quàm sit toto præstantius, & quàm
Magna sit utilitas maluæ, asphodeliq; uirentis.

Quid autem sit asphodelus, uidetur olim parum inter eruditos cōstitisse. Quādoquidē Gellius li. 18. hac quæstionē in studiosorū conuiuijs propositā fuisse prædicat tanquā de re paucis cognita. Theodorus alicubi uertit albucū. Quod aūt ad huius adagij pertinet enarrationē, ex multis Luciani locis colligere licet, asphodelū herbā esse plebeiam ac uilē: atq; hac uictitare manes, apud q̄s nullus luxus, nulla sit ambitio. Quinetiā apud Theocritum Idyllio septimo, asphodelus inter rusticanas herbas commemoratur:

Κνύζᾳ τ᾽ ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ.

Proinde poeta, regum ac locupletū immoderatos luxus taxat, illorū fastibus, popularium mediocritatem anteponēs. Plutarchus item in conuiuio septem sapientū, locum hunc Hesiodiū putat ad frugalitatis admonitionem esse referendum. Suidas ex euētu natam parœmiam existimat, huiusmodi quandam adferens fabulam. Duo fratres erāt, quorū alter moriens, fratri testamēto mandauit, & filij quem pupillū relinquebat tutelam, & facultatum illius procurationem. At is cū esset eiusmodi, cuiusmodi uulgo sunt homines: nimirū ut plus apud eum ualeret lucrum, quàm pietas: pueri res occupare conatur, idq; dū molitur, etiā sua perdidit. Deinde postulanti, ut sui ratio haberetur, quo posset in locum meliorem restitui, responsum est ad hunc modum:

Νήπιος οὐκ ἔγνωκεν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς. id est,

Dimidium, quàm sit toto præstantius, istud
Haud nouit stultus.

Regum igitur est, dimidium totius, totum auferre tyrannicū. Itaque prouerbium trifariam licebit usurpare: primum cū mediocritatem illam uere auream efferemus, citra quam nihil est in rebus humanis, nec honestū, nec iucundū, nec laudatum: mediocritatem autem oportunitate metimur, quemadmodum Hesiodum imitatus ait Pindarus:

Ἕπεται δ᾽ ἐν ἑκάστῳ μέτρον, νοῆσαι δὲ καιρὸς ἄριστος. id est,
Adest unicuiq; rei modus, ad eum cognoscendum optima oportunitas. Etenim pro loco quod aliâs nimium est, aliâs erit parum. Idem in Nemeis hymno ultimo:

Κερδέων δὲ χρὴ μέτρον θηρευέμεν,
Ἀπροσίκτων δ᾽ ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι. id est,
In lucris autem oportet modum sectari,
Nam immensarum rerum cupiditates uehementiores habent insanias. Altera utēdi ratio fuerit, cum æqualitatem anteferemus, quam Pythagoras dixit amicitiæ tum parentem, tum altricem: contrà inæqualitatem, discordiarum bellorumq; matrem. id quod eleganter extulit Euripides in Phœnissis,

Κεῖνο κάλλιον τέκνον,
Ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
Πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχους τε ξυμμάχοις
Συνδεῖ. τὸ γὰρ ἴσον, νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ πλέονι δ᾽ αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
Τοὔλασσον, ἐχθρᾶς δ᾽ ἡμέρας κατάρχεται.
Καὶ γὰρ μέτρ᾽ ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
Ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισε,
Νυκτός τ᾽ ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τε φῶς
Ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον,
Κ᾽ οὐδέτερον αὐτοῖν φθόνον ἔχει νικώμενον,
Εἶθ᾽ ἥλιος μὲν, νύξ τε δουλεύει βροτοῖς. id est,

Illud nate fuerit pulchrius,
Æqualitatem amplecti, amicos hæc enim
Glutinat amicis semper, urbes urbibus,
Sociosq; socijs nectit. etenim æqualitas
Cum legibus respondet atq; concinit.
At quod minus sit, cum hoc quod est plus, prælium
Vsq; habet, & hinc discordiarum exordia.
Siquidem modos cunctorum, & æquilibria
Æqualitas mortalibus præscripsit, &
Præfinijt numeros, & atræ noctis, ac
Lucis diurnæ secuit hæc discrimina,
Vt annuum æquis uicibus exigant simul
Orbem, nec altera alteri unquam inuiderit
Superata, deinde noxq; solq; seruiunt Mortalibus. Et reliqua.

Tertia utēdi ratio, si quādo deterrebimus ab inferēda iniuria, suadebimusq; satius esse, iuxta Platonis sententiam, iniuriā in sese admittere, quàm inferre alteri. Nā id sibi uelle prouerbiū hoc, demonstrat Plutarchus in cōmentario De audiendis poetis. Huc arbitror pertinere quod de Dario refert Plutarchus. Quum enim pręfectos prouinciarū ad sese accersitos percontatus esset, nū grauia essent tributa, atq; illi respondissent, esse mediocria, iussit de singulis dimidium pendi, iudicans esse satius dimidium accipere cū beneuolentia prouincialium, quàm totum cum odio suorum. Fortassis & hodie peccatͣ à nonnullis aduersus hoc prouerbium. Dum enim Theologi quidam ac præsules nihil omnino uolunt de suis dogmatibus ac iure cōcedere, ueniunt in periculum ne perdāt & illa quæ bono iure tenebant. Mea sententia non semper aspernandum illud comici Syri consilium: potiusquam uenias in periculum, serues ne an perdas totum, dimidiū, siue ut legunt alij, diuiduum face.

Serpentis oculus. XCVI

ὄφεως ὄμμα. id est, Serpentis oculus. De his dici consueuit, qui acribus & intentis intuerentur oculis. Ab animante sumpta metaphora. Sunt enim huic animanti oculi duriores ac perspicaces. Vnde Flaccus:

Cur in amicorum uitijs tam cernis acutum
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Ne moueto lineam. XCVII

Μὴ κίνει γραμμήν. id est, Ne moue lineam. Pindaricorũ hymnorũ enarrator exponẽs eum locũ: οὕτω δ' ἐδίδου λίβυς ἁρμόζων κόρᾳ νυμφίον ἄνδρα, ποτὶ γραμμᾷ μὲν αὐτὰν στᾶσε, (Loquitur autẽ de Antæo, qui iuuenib. desponsam filiã extrema statuerit linea, ut qui primus ad eam cursu peruenisset, is uxorem abduceret domũ:) Recẽset huiusmodi ꝓuerbium: Μὴ κίνει γραμμήν. id est, Ne moueris lineam. Idq; translatum existimat à more ueterum, qui metam ducta linea signabant, in qua premium propositum erat, quod auferret uictor. Ducebatur autem & altera linea pro carceribus, quemadmodũ alibi diximus: unde cursus erat initium. Igitur utraq; linea prouerbij ministrauit occasionẽ ἀπὸ γραμμῆς, id est, ab ipso initio, & Μὴ κίνει γραμμήν, id est, Ne moueas metã. Significat autẽ non esse mutandas leges, neq; prætereundos fines rerum præscriptos. Huc peculiarius pertinet Theocriticum illud ἐν βουκολιασταῖς,

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. id est,

Atq; à lineola lapidem mouet.

Alludit ad flumẽ Galateæ, saxum aliquod ab extrema ripa secum auferẽs. Est & Sacra linea in tesserarum lusu: de qua dictum est alias.

Eandem tundere incudem. XCVIII

Eandem incudẽ assidue tundere, est indefatigabili assiduitate in operis alicuius studio perseuerare. Metaphora ducta à fabris, crebris ictibus incudem ferientibus: atq; ita tandem aliquando ferri rigorem perpetuo labore uincentibus. Marcus Tullius lib. De oratore secundo: Ego autem si quem nunc plane rudem institui ad dicendũ uelim, ijs potius tradam assiduis, uno opere eandem incudem, die noctuq; tundentibus. Conueniet in grammatistas ac literatores, quibus sine fine eadem sunt inculcanda pueris, ut hæreant aliquando.

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius. XCIX

Lacerat lacertũ Largi mordax Memmius. Hunc uersum Crassus orator usqueadeo uulgo iactatũ ait, ut Tarracinę passim in omnibus parietibus inscriptus uiseretur. Fabula unde natum est adagium, sic habet: Memmius quidam Romanus cum ageret Tarracinæ, mulierculam quandam deperibat, sed nõ citra riualem. Cum hoc igitur cũ aliquãdo rixa incidisset, eò iracundię prouectus est Memmius, ut Largij, nam id riuali nomẽ, brachium mordicus arriperet. Ea res postea ꝙ in popularem abijt iocũ, faceti quidã & φιλόγελοι senarium hunc in omnibus eius urbis parietibus quinq; literis notarũt, depictis tribus LLL, & duob. MM. uidelicet ut aduenis percunctãdi ministrarent occasionẽ. Itaq; cũ M. Crassus Tarracinã aliquãdo uenisset, admiratus nouũ literarũ ænigma, senem quendam oppidanum percunctatus est, quidnam sibi uellent eiusmodi literæ. Atq; is exposita fabula, uersiculum explicuit,

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Huius rei mentionem fecit M. Tullius libro de oratore secundo. Tametsi L. Cęsar, qui hæc loquitur apud Ciceronem, existimat narrationem hanc totam in Memmiũ aduersarium, dedita opera confictam fuisse.

Cicada uocalior. C

Τέττιγος εὐφωνότερος. id est, Cicada uocalior. Dicebatur in hominem impendio garrulum aut admodum musicum: propterea quod hoc insectũ rore duntaxat uiuẽs, cãtu potissimum delectetur. Et quosdam ita Musicæ deditos, ut neglecto cibo perituri fuerint inedia, in cicadas à dijs mutatos, narrat apud Platonem Socrates in Phædro. Et Theocritus in Daphnide:

Τέττιγος ἐπεὶ τύγε φέρτερον ᾄδεις. id est,

Quippe canis melius quacunq; cicada.

Apud Diogenem Laertium refertur Timonis carmen in Platonis eloquentiam,

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς

Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσογράφος, οἵθ' ἑκαδήμου

Δένδρεα ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι. id est,

Cunctos anteibat latissimus ille, suauis

Orator, cuius non cedunt scripta cicadis,

Quæ

Quæ super arboribus resident lucis in opacis,
Ac mittunt uocem modulato gutture amœnam.

Est autem allusio, quam Latinus interpres nõ potest reddere, in πλάτυσ@ ad Platonẽ, & in ἐκαδήμυ ad illius Academiam. Allusum item ad carmen Homeri Iliados γ. de senibus, qui ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι. id est, Vocem floridam emittũt. Apud Atheneum libro sexto, parasitus quispiam seipsum depingens, λαλῶν, inquit, τέττιξ, id est, garrulitate cicada sum. Et apud eundem libro undecimo, Theopompus τέττιξ κελαδεῖ, id est, Cicada stridet. quod tamen illic uidetur boni ominis causa dici.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA X

Ἀντιπελαργεῖν. I


Ἀντιπελαργεῖν, apud Græcos est mutuã officij uicem rependere, maximè nutricandi, fouendiq́ eos, à quibus aliquãdo fueris enutritus aut institutus: ut si liberi parẽtes ętate fessos uicissim alãt foueãtq́: aut si discipulus pręceptorem inuicem erudiat. A ciconiæ natura sumptũ, quæ Græce pelargus dicitur. Ea inter aues una pietatis symbolum obtinet. Extat aũt lex pietatis magistra, quæ edicit, ut liberi parentes alant, aut uinciãtur. Ad id respexisse uidetur Homerus Iliados Δ cum ait: οὐδὲ τοκεῦσι
θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών. id est,

Nec nutricandi officium genitoribus unquam
Persoluit charis, breue at illi contigit æuum.

Eodem allusit Euripides in Oreste:
Καί μιν τίνοι γ' ἂν τῇ τεθνηκυίᾳ τροφάς. id est,
Atqui rependet mortuæ alturæ uicem.

Hanc itaq́ legẽ, quã pleriq́ etiã mortales negligunt, sola ciconia inter omnia animantium genera exprimit. Siquidẽ reliqua tantisper amant, agnoscũtq́ parentes, dũ egent illorum ad nutricationem opera: Vna ciconia parentes senecta defectos, uicissim alit, & uolãdi impotẽtes humeris gestat. Quorũ posterius laudat̃ in Ænea, cui inde Pij cognomen: alterum miris laudibus fertur in puella, quę matrem captiuam cõplureis dies suis uberibus aluit. Hanc ob causam, ut autor est Suidas, antiquitus in regũ summo sceptro ciconiæ figura ponebat̃, in imo hippopotamus: ut ipso gestamine admonerẽtur, pietatem plurimi facere oportere, uiolẽtiam cohibere. Nã hippopotamus animal efferum est ac uiolentum, atq́ adeo impium: quippe quod interfecto patre matrẽ init, teste Plutarcho in cõmẽtario, cui titulus: Vtra animãtia sint prudentiora, terrestria, an aquatilia. Laborant infamia impietatis & uiperæ, quod perfracta matris aluo nascãtur. Itẽ scorpiones & aranei, q post incubatus officiũ à suis fœtib. interimunt̃. Testis Aristo. lib. De natura animal. 5. De ciconiarũ pietate Plinius lib. 10. cap. 23. testatur his uerbis, Ciconiæ nidos eosdem repetunt. Genitricum senectam inuicẽ educãt. Quin & diuus Basilius ciconiarum nobis pietatis erga parentes exemplũ proponit. Eõdẽ allusit Crates Cynicus scribens Hipparchiæ uxori de filio nato, cũ pollicetur sibi curæ futurũ, ut illum matri ciconiã pro cane remittat in senecta. Canes enim uocantur Cynicæ sectæ philosophi. Significat igitur puerũ fore pium, qui parentem iam decrepitam mutuo foueat. De ciconiarum pietate meminit & Aristophanes in Auibus:

Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν νόμος
Παλαιὸς ἐν ταῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν,
Ἐπὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους
Πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδεῖς τρέφων,
Δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν. id est,

Nobis quidem auibus peruetusta lex uiget,
Ciconiarum inscripta tabulis, ut simul
Ciconia parens educauerit suos
Ciconiadas, & iam uolucres euaserint,
Pulli uicissim nutriant patrem suum.

Vtitur

Vtitur eodē Plato in Alcibiade primo. Sed nemo ꝓfecto uenustius, nemo felicius, q̄ Angelus Politianus in quodam epigrammate, Κἄπι γε θαῦμα
Εἴγε νέοι τὴν γραῦν ἀντιπελαργέομεν. id est,
Si nos Latini olim Græcorum literis educati, nunc Græciam uelut anum atq; effœtā uicissim suas doceamus literas. Porrò huiusmodi officiū, qđ liberi uicissim in parentes collocant, Græci unico uerbo dicūt, γηροβοσκεῖν, seu γηροτροφεῖν & γηροκομεῖν. Extat in hanc sententiam huiusmodi senarius:
Ικανῶς βιώσῃς γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς. id est,
Viuax eris, senes parentes confouens.

Vno tenore. II

Tenorē, rei progressum uocant. Vnde quæ sui similia, sibiq; ueluti perpetua quadā succedūt serie, horū eūdē esse tenorē dicimus. M. Tullius lib. De oratore perfecto: Isq; uno tenore, ut aiūt, in dicēdo fluit. Loquitur de æquabilitate dictionis, nulla uarietate reficientis auditorum aures. Idē in lib. De claris Oratoribus: Vnus enim tonus est orationis & idem stilus. Quo quidē loco haud scio, an pro tono tenor legere præstiterit.

In quadrum redigere. III

In quadrū redigere dixit M. Tullius in eodē libro, pro eo quod est, in ordinē aptāq; structuram cōcinnare. Sumptum ab ijs, qui arbores aut lapides mathematicis gnomonibus exæquant, ut undequaq; congruant inter sese: proinde quod conuenit, quadrare dicimus. Vergilius Georgicôn libro tertio:
Indulge ordinibus, nec secius omnis in unguem
Arboribus positis, secto uia limite quadret.

De fece haurire. IIII

M. Tullius in catalogo illustrium oratorum, figura mirū ni prouerbiali dixit, de fece haurire, pro eo quod est, sordida quæpiā ac plebeia, nimisq; humilia persequi. Vsurpat hoc prouerbium Atticus eo quo dixi libro in Ciceronem, qui tempus tereret in cōmemorandis oratoribus quibusdam obscuris, ac nullius pene nominis. Mutuo sumptū à sordidis istis, qui uinum unà cum ipsa fece hauriunt, ne quid omnino reliquum faciant in dolio: unde & plebis infimam fecem dicimus.

In laqueum inducere. V

In laqueū inducere, & In casses inducere, est arte sic cōcludere quempiā, ut iam nullū sit effugiū. Qui mos fuit Socrati Platonico, suis illis rogatiunculis eò depellere sophistas, ut negarēt quæ prius affirmauerant: quę negauerāt, affirmarēt: deniq; nihil nō dicerēt. Quintilianus lib. Institutionū quinto: Turbant̄ em̄, & à patronis diuersę partis in laqueum inducuntur. Græci qui iam capti teneantur, ἐμβρόχους uocant. Ouidius:
Decidit in casses præda petita meos.
Euripides in Hippolyto coronato:
Κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένη. id est,
Pensilibus irretita cassibus. Ibidem paulo post:
Λῦσαι τ' ἄνασσαν ἐξ ὑπλαστασῶν βρόχων. id est,
Heram è tenacibus expedire cassibus.

Bœotica sus. VI

Η βοιωτία ὗς. id est, Bœotica sus. Vetustissimū adagium, olim in stolidum & indoctū hominem iaci solitum, usurpatur à Pindaro in Olympiacis,
Επέιτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλα-
θέσι λόγοις φεύγομεν βοιωτίαν ὗν.
Admonet Æneam Chorodidascalum, ita curet canendū hymnū, ut uetus illud probrū ueris ratiōibus liceat effugere, quod in amusos dici cōsueuerit, βοιωτία ὗς. Interpres originem prouerbij refert ad hūc modū. Qui priscis temporibus Bœotiam regionē incolebant, ὕαντες appellabātur, gens barbara & agrestis: proinde quidā deprauata uoce, pro ὕαντας ὕας, id est, sues appellabant. Idq; scomma cessit in prouerbiū, ut primum in Bœotos diceretur: ab his in quosuis indoctos, inconditos, moribusq; rusticanis homines torqueretur, βοιωτία ὗς. Interpres citat eundem Pindarum ex Dithyrambis:
Ην ὅτε σύας τὸ βοιώτιον ἔθνος ἔλεγον. id est,

Erat cum Bœoticam gentem ſues uocarent.
Citat & ex Cratino: Αὗται δ' εἰσὶ συβοιωτικὸν πεζοφόρον γένος ἀνδρῶν. id eſt, Iſti ſunt Syboeoticū pedeſtre genus uirorū. dictiōe ridicula cōpoſita ex ſue & boue. In cōmētarijs Græcorū inueni, βοιώτιος νοῦς. id eſt, Bœoticus animus, pro ſtupido brutoq́. Plutarchus in cōmētario περὶ τῆς σαρκοφαγίας indicat Atticos ſtupidi, bardi, inſulſi, deniq́ & ſuis cognomen indidiſſe Bœotis, potiſſimum ob edacitatem. Cui adſtipulatur Atheneus lib. decimo referens hos uerſus ex Eubulo:

Πονεῖν μὲν ἄμμες καὶ φαγεῖν μὲν ἀνδρικοί,
Καὶ καρτερῆσαι, τοὺς δ' Ἀθηναίους λέγειν
Καὶ μικρὰ φαγεῖν, τοὺς δὲ Θηβαίους μέγα. id eſt,

Sumus ad bibendum atq́ ad uorandum ſtrennui,
In his ualemus. Athenienſes dicere
Prompti, edere pauca, multa Thebani ſolent.

In Grecis uerſib. apparet πονεῖν ſcriptū pro πίνειν aut πιεῖν, & μὲν prius, pro γῶν, & τοὶ pro οἱ.
Idem Eubulus in Europa: Κτίζε Βοιωτῶν πόλιν
Ἀνδρῶν ἀρίστων ἐσθίειν δι' ἡμέρας. id eſt,

Vrbem parauit ille Bœotis uiris,
Diem per omnem ingurgitare ſtrennuis.

Rurſus ex Eubuli altera fabula:
Οὕτω σφόδρ' ἐστὶ τοὺς τρόπους Βοιώτιος. id eſt,
Vſq́ adeo mores obtinet Bœoticos.

Idem approbat multis multorum autorū teſtimonijs. Sunt autē inter ſe cognata uitia πολυφαγία, & ſtoliditas. Atq́ hinc Herculē Thebanum edacem faciunt, ſed eundem à literis alieniſſimū, adeo ut præceptorē ſuum trucidarit. Fuit aūt & hic Bœotus, nimirū Thebis natus. Rurſum Plutarchus De dæmonio Socratis: Ἀνεγείρειν τὸ τῶν Βοιωτῶν ἀρχαῖον εἰς μισολογίαν ὄνειδος. i. Refricare uetus illud aduerſus Bœotios de literarum odio probrū. Quanq́ ipſe Plutarchus Bœotus fuit, homo quiduis citius, q̄ ſtupidus. Deniq́ quoniam conſtat uel ob Romanū imperium latiſſime propagatū, uel ob cōmercia negociatorum, uoces Germanicę, Gallicæ, Britannicæq́ linguæ fuiſſe mixtas, ſuſpicor à Grecis ad nos dimanaſſe, quod hominē ſtupidū ac nullo mētis acumine preditū uulgo dicimus bot, pro bœoto. proprium enim huic linguæ, uoces quamuis multarū ſyllabarum in unam ſyllabam contrahere.

Impoſſibilia captas. VII

Ἀδύνατα θηρᾷς. id eſt, Quæ fieri nō poſſunt, uenaris. In eū, qui molitur, quod efficere nō queat. Sumptum ab aucupio ſeu uenatu predarū, quas cōſequendi non ſit facultas. Quod quidē inter adagiones nō recenſuiſſem, niſi reperiſſem in collectaneis Grecorū. Nā preter metaphoram θηρᾷς, nihil ſapit prouerbij. Cæterū præceptū eſt haud inutile. Siquidem ſi recte præcipiunt Græci, non eſſe tentandū de quo dubites, multo minus quod certum ſit, te nō aſſecuturum. Veluti ſi quis animi tranquillitatē opibus, aut uoluptatibus iſtis uulgaribus ſibi cōparare conetur, aut uerā eruditionem citra linguarū cognitionē, hic ἀδύνατα θηρᾷ. Pindarus in Nemeis, κενεᾶν δ' ἐλπίδων χαῦνον τέλος. id eſt, Inanis ſpei ſterilis exitus. Idem in Pythijs hymno tertio,

Χρὴ δὲ καθ' αὐτὸν ἀεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον. id eſt,
Oportet autem apud ſeſe ſemper cuiuſq́ rei Videre modum.

Interpres indicat hunc eſſe ſenſum, ne quis tētet maiora ſuis uiribus. Commemorat inter Chilonis apophthegmata, nō eſſe tentandum quod efficere non poſſis. Quędā em̄ conſilia magnifica ſunt, ſed ob hoc ipſum inutilia, quod ἀδύνατα.

Cribro diuinare. VIII

Κοσκίνῳ μαντεύεσθαι. id eſt, Cribro diuinare, eſt cōiectura ſagaci rē deprehendere: aut ſtulte de rebus occultis diuinare. Lucianus in Pſeudomāte, κοσκίνῳ τὸ τοῦ λόγου μαντευόμενος. id eſt, Cribro, quod aiunt, uaticinans. Meminit & Theocritus in Idyllio tertio:

Εἶπε καὶ Ἀγροιὼ τἀλαθέα κοσκινόμαντις. id eſt,
Cribro uaticinans, uerum mihi dixit Agrœo.

Porrò genus hoc diuinandi ſuſpenſo cribro, in hodiernum uſq́ tēpus durat apud quoſdam

dam superstitiosos. Apud ueteres uaticinia peragebantur, cribro, lauro, & tripode.

Hydram secas. IX

Ὕδραν τέμνεις. id est, Hydram secas. Est apud Platonē lib. De repub. iiij. ἀγνοοῦντες, inquit, ὅτι τῷ ὄντι ὥς ὕδραν τέμνουσι. i. Ignari se reuera tanq̃ hydram secare. Est aūt hydram incidere, ita unum aliquod incōmodum tollere, ut in eius locū alia plura recipias. Adagium natum à fabula hydræ Lernææ, quam alij centum fuisse capitū aiunt, alij octo, è quibus unū erat immortale. Cum hoc mōstro multum diuq; conflictatus est Hercules, propterea quod uno reciso capite, plura renascerētur. Plutarchus in cōmetario De fortuna Alexandri: ὕδραν τέμνων ἀεὶ τοῖσι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν. id est, Hydrā secans semper aliquibus bellis repullulantem. De Alexādro loquit̃, cui uno bello cōfecto, subinde aliud atq; aliud exoriebatur. Cyneas cognitā Romanorū multitudine, identidē post acceptam cladē copias instaurantium, dixit, Pyrrhum sibi uideri aduersus Lernæam hydram pugnare: Hinc Horatius in Odis:

Non hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Accōmodari poterit ad eos, qui litibus inuoluuntur nunquam finiēdis. Lis enim litem parit, & sæpenumero pro una enecta, tres subnascūtur. Seneca quodam in loco scribit, negocia sordida, quę nos auocant à studio sapiētiæ, abrumpi posse, explicari nō posse, quod negociū ex negocio seratur, & occupatiōi occupatio, uelut unda succedat undę.

Ne ramenta quidem. Ne festuca quidem. X

Ne ramenta quidem ditior, hyperbole prouerbialis, cū aliās aliquoties apud Plautū, tum in Rudentibus: Nunq̃ Hercle hinc hodie ramēta fies fortunatior. perinde quasi dicas, stupa ditior, ita ut uulgo loquuntur. Simili figura dixit Aristophanes in Lysistrata:

Λιποῦσα μηδὲν ἔνδον, κινοῦσα μηδὲ κάρφος. id est,
Nihil hic cum reliquerit, mouerit ne festucam quidem.

Idem in Vespis:

Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην. id est,
Noctu haud uidet somni ne paspalam quidem.

Interpres ait, πασπάλην significare minutissimum quippiam. Quibusdam ea uox magnetem lapidem declarat. Subnectit eodem in loco consimilem figuram,

Ἢν δ' οὖν καταμύσῃ κἂν ἄχνην. id est,
Quod si uel achnen flexerit somno caput.

ἄχνη uero significat minutissimū ac leuissimū illud, quod è spicis excussis euolat. Qua uoce usus est & Homerus Iliados ε.

Ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλωάς. id est,
Vt uento tenues sacra area iactitat achnas.

Hebraicarum periti literarū affirmant מוץ, quam uocē Hieronymus uertit puluerem, secutus Septuaginta, qui transtulerunt χνοῦν, idem Hebræis sonare quod Græcis ἄχνη.

Sacrum sine fumo. XI

Ἄκαπνος θυσία. id est, Sacrificiū absq; fumo, de nimiū tenui conuiuio, & in quibus nihil cocti obsonij apponitur. Translatum à pauperculorū sacris, molas, thusculum, lac, aut corollas offerentiū, cum dij nidorē illum expectēt, unà cum fumo subuolantē, iuxta Homerum. Lucianus in amoribus, βουφάγος μὲν ὁ δαίμων ὦ Λυκῖνε, καὶ ταῖς ἀκάπνοις, ὥς φασι, τῶν θυσιῶν ἥκιστα τερπόμενος. id est, Sanè perq; edax deus est Luciane, quiq; fumi expertibus sacris haudquaquam gaudeat. In eum sensum usus est & Athenæus: ἄκαπνα γὰρ ἀεὶ ποιηταὶ θύομεν, id est, Nam poetæ semper sacra sine fumo sacrificamus.

Non est curæ Hippoclidi. XII

Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. i. Nō est Hippoclidi curę. Siue, ut carmē reddā: Non curat Hippoclides. Est enim uersus iambicus dimeter catalecticus: Hoc adagio significabant se quippiam negligere, neq; magnopere laborare. Natū autē est ex historia quā pluribus uerbis narrat Herodotus in Eratone. Vt aūt in pauca cōferā, hic Hippoclid. erat Tisandri filius, qui cū multis alijs iuuenibus Clisthenis Sicyonij filiam ambiebat. Verum cū Clisthenes procos toto anno probaret, & Hippoclides in cōuiuio indecorā quādā saltationem ædidisset, sublatis in altū pedibus, pater offensus inhonesto iuuenis lusu, ait,

Ω παῖ Τισάνδρου ἀπορχήσαό γε μὴν τὸν γάμον. id eſt, Fili Tiſandri, à nuptijs tua ſaltatiõe exci-diſti. At ille protinus reſpondit, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ. i. Haud curat Hippoclides. Ea uox, ut teſtatur Herodotus, in prouerbiũ abijt. Id dictũ in ipſum retorquet Herodotũ Plutarch. in libello, quẽ aduerſus eũ ſcripſit, Δοκεῖ μοι καθάπερ ἱπποκλείδης, ὁ τοῖς σκέλεσι χειρονομῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἰπεῖν ἂν ἐξορχούμενος τὴν ἀλήθειαν, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ. id eſt, Videtur mihi uelut Hippoclides cruribus manuũ uice in mẽſa geſticulãs, poſtq́ à ueritate deſultauit, dicere, Nõ eſt curę Hippoclidi. Lucian. in apologia, Ἱκανὸν ἂν εἴη μοι τὸ, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ. id eſt, Mihi ſuffecerit illud quod dicitur, Haud curat Hippoclides. Idẽ in Hercule, Καὶ ὁ ἱπποκλείδης οὐ φροντιεῖ. id eſt, Neq́ laborabit Hippoclides. Mẽtionẽ huius adagij facit & Euſtathius in Iliados Homericæ primũ librum ſcribens. Alluſit huc Ariſtophanes in ueſpis, ſæpius repetens illud, ὀλίγον μοι μέλει. id eſt, Leuiter mihi curæ eſt.

Canis in præſepi. XIII

Η κύων ἐν τῇ φάτνῃ. id eſt, Canis in præſepi. In eos dicitᷣ, qui nec ipſi fruũtur re quapiã, neq́ reliquos item ſinũt uti: ueluti ſi quis egregios codices incluſos diligẽter adſeruet, quos nec ipſe unquã euoluat, nec alijs euoluendi faciat copiã. Quemadmodum canis in præſepi nec ipſe ueſcitur hordeo, & equũ uetat ueſci. Lucianus aduerſus indoctum, Ἀλλὰ τὸ τῆς κυνὸς ποιεῖς, τῆς ἐν τῇ φάτνῃ κατακειμένης, ἣ οὔτε αὐτὴ τῶν κριθῶν ἐσθίει, οὔτε τῷ ἵππῳ δυναμένῳ φαγεῖν ἐπιτρέπει. id eſt, Verum haud aliter facis, quàm canis ille in ſtabulo cubans, qui cũ ipſe non edat hordeum, tamen haud ſinit equum qui poſſet edere, id facere. Vtitur eodem in Timone. Citatur apud Suidam in prouerbio, οὐδὲν πρὸς τὸν διόνυσον, ſed tacito autoris nomine, τῇ φάτνῃ προσάγεις τὴν κύνα, καὶ πρὸς τὸν διόνυσον ἄγεις οὐδέν. id eſt, Ad pręſepe ducis canem, nihil autem adducis ad Bacchum: hoc eſt, adfers, quæ ad rẽ nihil attinent, ex his uero quę pertinebant ad cauſam propoſitã, nihil adfers. Simile quiddam refert Athenæus lib. vi. de gente quadam Galatarũ, qui dicuntur Cordiſtę: abominantur aurũ, nec important in ſuam regionem, nihilo ſecius tamen alios non deſinunt eo ſpoliare. Aiunt eam gentem eſſe reliquias Galatarum, qui ſub duce Brenno ſpoliarunt oraculum Delphicum, quos inſecutus Bathanatus dux, inclementer tractauit. Hinc auri odium, cuius gratia tantum paſſi ſint malorum, quod tamen alijs inuident.

Captantes capti ſumus. XIIII

Αἱροῦντες ἡρήμεθα. id eſt, Captãtes capti ſumus. Cũ res præpoſtere euenit, ut ipſi circũueniamur ab ijs, quib. conabamur imponere. Id quod nõ raro ſolet uſu uenire, ut in eas incidamus pedicas, quas alijs ſtruxeramus. Sępe fit, ut qui ſimulat amorẽ, quo puellã in amorẽ pelliciat, ipſe uere incipiat amare. Et qui dat operã, ut inuitatiunculis aliũ conetᷣ efficere temulentum, ipſe reddatur ebrius: & qui finitimum moliatur imperio depellere, ipſe ſuum amittat imperium. Sic & Horatius:

Græcia capta ferum uictorem cepit.

Videtur eodem alluſiſſe Plato, cum ita ſcribit in Theæteto, Δοκεῖ μοι ὦ Σώκρατες μάλιστα ἁλίσκεσθαι ὁ λόγος ἁλισκόμενος. id eſt, Mihi uidetur ò Socrates maximè capi ratio quæ captabat. Sophocles in Oedipo Coloneo,

γνῶθι δ᾽ ὡς ἔχων ἔχῃ, καί σ᾽ εἷλε θηρῶνθ᾽ ἡ τύχη. id eſt,

Scito quod tenens teneris, teq́ captantem, inuicem
Fortuna cepit.

Plautus in Epidico: Iam cautor ipſe captus eſt. Lucianus in meretricijs dialogis, Καὶ ἑάλωκα ὁ κακοδαίμων καὶ συνείλημμαι πρὸς αὐτῆς. id eſt, Et cepi miſer, & ſimul ab illa captus ſum. Translatum aut à bello, aut piſcatione, ſeu uenatu.

In uenatu perijt. XV

Feſtiuius dixit Lucianus in Toxaride, Αὐτή τε ἀπώλετο ὑπὸ τῆς ἄγρας. id eſt, Et ipſa uenatu perijt. hoc eſt, dum adoleſcẽtem uenatur, ſtudetq́ irretire, etiam ipſa ſeſe perdidit. Quinetiam illa ipſa, Venari laudẽ, aucupari famã, prouerbiales ſunt metaphoræ, uelut, Expiſcari, pro ſciſcitari atq́ exquirere.

In laqueos lupus. XVI

Εἰς πάγας ὁ λύκος. id eſt, In laqueos lupus. Cum improbus quiſpiam tandem in extremũ adducitur diſcrimẽ. Etenim cum lupus animal ſit inſidioſiſſimum, applauditur ab omnibus, ſi quando cõtingat illũ irretiri, ac protinus acclamãt omnes, εἰς πάγας ὁ λύκος. Refertur à Zenodoto.

Annosa uulpes haud capitur laqueo. XVII

γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ. id est, uulpes anus laqueis capi haud ullis potest. Senarius prouerbialis dicendus in eum, qui longa ætate multaq; rerum experientia callidior est, quàm ut arte dolisq; capi queat.

Vulpes haud corrumpitur muneribus. XVIII

ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται. id est, Vulpes non corrumpitur muneribus. Suidas huius adagij Cratinum citat autorē. De callidis ac uersutis, quos haud facile sit obiecto munusculo, aut assentatiuncula, pollicitisue fallere. Larus enim, & aliæ quædam aues esca capiuntur, uulpes non item. Verbum autem δωροδοκεῖν, sumptum est à concionibus aut iudicijs, in quibus nonnulli pecunia corrupti dicunt sententiam.

Atticus in portum. XIX

Ἀττικὸς εἰς λιμένα. i. Atticus in portū. In eos dicebatur, qui illic uirtutē ostētare solent, ubi tutū est atq; ubi nihil opus. A nautis Atticis sumptū, qui portū ingressuri ostētandi sui gratia magnifice sese gerebāt: in ipsa re, hoc est, in prælio nauali, nō perinde strenui.

Capra Scyria. XX

Αἲξ σκυρία. i. Capra Scyria. Zenodotus huius prouerbij Chrysippū citat, tū autorem tum interpretē. Conuenit in eos qui beneficiū maleficio corrūpunt, aut qui uirtutes adiunctis uitijs cōtaminant atq; obscurant, quiue recte instituta nō recte finiūt. Veluti capra Scyria, q̄d fera sit, mulctrū quod lacte impleuerat, ipsa rursus euertit, atq; hoc modo beneficiū quod dederat, eadē perdidit. Alij putant dici in eos unde plurimū emolumenti capitur, propterea quod eius regionis capræ maximā lactis uim reddere dicant. Id quod affirmat & Athenæus Dipnosophistarum lib. i. citans hoc Pindari carmen,

Σκυρίας δὲ ἐν ἀμέλξειν γάλακτος αἶγες ἐξοχώταται. id est,

Scyriæ uero ad emulgendum lac capræ præstantissimæ.

Suspendio deligenda arbor. XXI

In re uehemēter indigna, neq; ullo pacto tolerāda, ueteres arborē suspēdio deligendam esse dicebāt. Inde natū, q̄d olim in Theophrastū philosophū præcipuū meretricula quædā nomine Leontiū ausa sit scribere. Plinius Secundus in præfatione Historiarū naturę: Ceu uero nesciā aduersus Theophrastū, hominē in eloquentia tantū, ut nomen diuinū inde inuenerit, scripsisse etiam fœminā, & prouerbiū inde natū, suspendio arborē eligendam. Hactenus Plinius. Finitimū huic est illud apud Euripidem in Alceside,

Ἄξια καὶ σφαγᾶς τάδε
Καὶ πλέον, ἢ βρόχῳ δέρην
Οὐρανίῳ πελάσαι. id est,

Heus ista cæde digna sunt,
Vel potius, ut laqueo gulam
Præfocet aliquis pendulo.

Plautus in Curculione, Mea præda illa est, Proin tu te in laqueum duas. Iuuenalis,
Ferre potes dominam saluis tot restibus ullam?

Et apud Plautum, qui uitæ tædio tenebatur, optat nummū quo restim emat. Quū hæc æderē anno 1525. forte incidi in cōmētarios Cælij Rhodigini. Is dicit in huiusmodi explicatione cæcutire multos, ac se iactat omnē difficultatem explicuisse, cum nec ulla sit difficultas, & si qua esset, nihil explicent ea quæ cōmemorat de suspendio crucis. Nec enim sontes sibi deligunt arborem, sed aguntur in crucem. Cæterū qui cogitant de consciscenda nece, solent alij aliud suspendij genus eligere, ut appareat illos hoc agere nō impotentia mentis, sed certo destinatoq; consilio.

Mineruæ felem. XXII

Ἀθηνᾶ τὸν αἴλουρον. i. Mineruæ felem, subaudiendum, comparas. Cum multo inferiora cum præstantioribus comparantur, quod leuicula quapiam in re conueniant. Quid enim habet Minerua dea cū fele cōmune, præter glaucorem oculorum? Nam is oculorum color Mineruæ tribuitur, qui & noctuis adest & felibus. Vnde apud Homerū etiam epitheton, γλαυκῶπις Ἀθήνη. Est & hoc felibus cōmune cum noctuis, quod et noctu cernunt, & pariter insidiantur muribus. Refertur apud Zenodotum & Suidam. Etymologus indicat discrimē orthographiæ, quo ἔλλος pro gente (est enim Scythię, à pa

ludibus dicta) ſcribitur per ε. pro animante, per diphthongum, αἴλουρος, quaſi dicas Torquicaudam, aut Trahicaudam, quod tamen apud autores uideo negligi.

Vorſuram ſoluere. XXIII

Vorſurã ſoluere dicitur, qui ſic è præſentibus malis extricat ſeſe, ut alijs grauioribus impediatur. nam Donato, uorſurã facere, eſt æs alienum alieno ære ſoluere, aut minore fœnore maiorẽ acceptã pecuniã occupare. Hinc ducta uoce, ut autor eſt Feſtus Pompeius, quod uertãt creditorem. Terentius in Phormione: In eodem luto hæſitas, uorſuram ſoluis. præſens quod fuerat malum, in diem abijt, plagæ creſcũt. Cicero ad Atticũ: Admirabilis abſtinẽtia ex tuis pręceptis, ut uerear, ne illud quod tecũ permutaui, uerſura mihi ſoluendũ ſit. In oratiõe pro L. Flacco, Negauit ſeſe omnino ullam uerſurã feciſſe Romę. Seneca De beneficijs lib. v. Domi q̃d aiunt uerſura fit, & uelut luſoriũ nomẽ ſtatim tranſit. Idẽ lib. ij. epiſtola ultima: Vt ut ſe res habet, ab Epicuro uerſura facienda eſt. id eſt, ab Epicuro ſumẽdum eſt mutuũ, quo tibi ſatiſfaciã. Idem ſimili tropo dixit libro i. epiſtola quarta, Sed ut epiſtolæ finem imponam, accipe quod hodierno die mihi placuit, & hoc quoq; ex alienis hortis ſumptum eſt. Lactantius lib. ij. Inſtitutionũ uſus eſt hoc prouerbio. Cũ igitur, inquit, ortũ rerũ tribuis naturæ, ac detrahis deo, in eodem hæſitans luto, uerſurã ſoluis. Explicuit eleganter hanc metaphorã Demoſthenes in Olynthiaca prima, Δέδοικα ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τόκοις, μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂν ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐρραθυμηκότες, καὶ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες, πολλὰ καὶ χαλεπά, ὧν οὐκ ἠβουλόμεθα ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποιεῖν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. id eſt, Vereor Athenienſes, ne quemadmodum hi, qui contrahunt æs alienum, facile magnis uſuris, ad breue tempus diuites ſunt, paulo poſt etiã à principali ſumma excutiũtur: itidem & nos, ſi diutius uideamur negligentes, cunctaq; ad uoluptatem quærentes, paulopoſt in neceſſitatem ueniamus, ut nobis multa etiã acerba, ſint facienda, quæ nequaquam uoluerimus, deq; hoc ipſo loco periclitemur.

Animam debet. XXIIII

Τὴν ψυχὴν ὀφείλει. i. Animam debet. Donatus prouerbiũ eſſe admonet, de eo qui immodico ære alieno teneatur, ut plus quàm omneis facultates debeat, ac deniq; ſeipſum debeat. Terent. in Phormione, Quid ſi animam debet? Erat enim antiquitus lex, ut qui ſoluendo non eſſet, is nexus addiceretur creditori, luiturus corpore, id eſt, opera, quod ære non poſſet. Extat apud Gellium lex duodecim tabularũ, quæ iubebat diſſecari corpus eius, qui multis creditoribus deberet, nec eſſet ſoluendæ rei.

Summum ius, ſumma iniuria. XXV

Summũ ius, ſumma iniuria, hoc eſt, Tum maximè diſceditur ab æquitate, cum maximè ſuperſtitioſe hæretur legũ literis. Id enim ſummũ ius appellant, cum de uerbis iuris contenditur, neq; ſpectatur quid ſenſerit is qui ſcripſit. Nã uoces ac literæ, quaſi legum ſumma cutis eſt. Eam ineptiam quorundam ſuperſtitioſorum iuris interpretũ, copioſe ſimul & eleganter illudit M. Tullius in actione pro Murena. Terent. Verũ illud Chreme dicunt, ius ſummũ, ſæpe ſumma malitia eſt. M. Tullius Officiorum libro i. Ex quo illud, ſummũ ius, ſumma iniuria, factum eſt iam tritum ſermone prouerbium. Columella primo rei ruſticæ libro: Nec ſanè eſt uindicandũ nobis, quicquid licet. Nã ſummum ius antiqui ſummã putabant crucẽ. Citatur & Celſus adoleſcẽs lib. Pandect. quadrageſimo quinto, titulo De uerborum obligatione, Cap. ſi ſeruum Stichum: qui ſcripſerit quæſtionẽ eſſe de bono & æquo: in quo genere plerunq; ſub autoritate iuris ſcientiæ periculoſe erratur. Itidem Paulus lib. quinquageſimo, titulo, De regulis iuris. In omnibus quidem, maximè tamen in iure æquitas ſpectanda eſt. Simili figura Seneca libro De ira primo dixit, ſummo animo, Si intelligis non ex alto uenire nequitiam, ſed ſummo, quod aiunt, animo inhærere.

Ne ignifer quidem reliquus eſt factus. XXVI

Οὐδὲ πυρφόρος ἐλείφθη. i. Ne ignifer quidẽ ſuperfuit. ubi ſignificamus, omneis ad unum interijſſe, adeo, ut ne ei quidem ſit parcitũ, qui ignem præferat exercitui. Nam priſcis mos erat ut uates aciem præcederet, lauro coronatus, ac facẽ geſtans. Ab hoc belli uim abſtinebant utrinq;, quòd nefas ducerẽt, in uirum ſacrum ferrũ ſtringere. Proinde

si crudelem aliquā stragem significare uoluissent, ne ignifero quidem parcitū aiebant.
Meminit huius adagij Eustathius Iliados μ. enarrans hos Homeri uersus,
οὐκ ἔτ' ἔπειτ' ὀΐω οὐδ' ἄγγελον ἀπονέεσθαι Ἄψορρον ποτὶ ἄστυ. id est,
Haud equidem fore credo, uti sit rediturus ad urbem
Hinc posthac aliquis uel nuncius.
Admonet hoc quoq; figurā habere prouerbialē, οὐδὲ ἄγγελος ὑπελείφθαι. id est, Ne nuntius quidē relictus est. quoties significamus ad unū omnes extinctos, ut ne unus quidē effugerit qui rem gestam renūciaret. Nam is uel dedita opera relinqui solet ab hoste.

Πανολεθρία. XXVII

Huic affine est, πανολεθρία, qua uoce significabāt internicionem, & eiusmodi perniciem ut nihil omnino reliquū fieret. Thucydides in septimo historiæ suæ lib. κατὰ πάντα γὰρ πάντες νικηθέντες, καὶ οὐδὲν ὀλίγον ἐν οὐδενὶ κακοπαθήσαντες, πανολεθρία δὴ τὸ λεγόμενον, καὶ πεζὸς, καὶ νῆες καὶ οὐδὲν ὅτι οὐκ ἀπώλετο. i. In omnibus omnino uicti, et nihil mediocre ulla in re passi, sed internicione iā, quod dici solet, & pedites, & naues, & deniq; nihil erat, quod nō periret. Venustius erit si à bello, naufragio, incendio, ac similibus casibus, aliò detorqueatur. Veluti si dicas, libidinem magnā quidem esse pestem Christianæ religiōis, uerum auaritiam prorsus πανολεθρίαν esse pietatis. Et Græcarum literarum imperitiā omnium bonarum disciplinarum fuisse πανολεθρίαν. Non dissimili forma Cicero in Pisonem, templum Castoris appellat bustum omnium legum ac religionum, quòd ibi fuerit oppressa legum autoritas ac religionum cultus.

Thracium commentum. XXVIII

Θρᾴκια παρεύρεσις. id est, Thracium commentum, siue inuentum. Apud Zenodotum legitur, torquendū in eos, qui pacta eludunt callido uafroq; aliquo cōmento. Porrò unde id prouerbium natū fuerit, indicat Strabo libro Geographię nono, ex Ephoro autore. Thraces pactis cū Bœotijs aliquot dierum inducijs, nihilo segnius incursiones agebant nocturno tēpore. Hos cum propulsassent Bœotij, atq; expostularēt, quod uiolassent inducias, responderunt Thraces, se nihil pręter pacta fecisse: pactos em̄ esse diebus, noctibus incursasse. His fermè similia refert Zenodotus, nempe Thraces constitutis decem dierum inducijs, noctu impressionem fecisse in Bœotios, iam negligentius agentes induciarum fiducia, atq; ex his nonnullos trucidasse, aliquot uiuos abduxisse: deinde expostulantibus de uiolatis pactis Bœotijs, respondisse, dies, nō noctes, pacto contineri. Ea res prouerbio locum fecit, Θρᾴκια παρεύρεσις. id est, Thracium inuentum. Est enim proprie παρεύρεσις, excogitata cauillatio, qua pactum eludimus. quas Plautus sutelas uocat. Et Terentius: Ne quid suo assuat capiti. Addunt enim extra pactionem commenti quippiam, quo rem omnem subuertunt.

Romanus sedendo uincit. XXIX

Romanus sedendo uincit. Vetus prouerbium in eos, qui tranquilli atq; ociosi, tamē quæ uolunt efficiunt, aut qui nō uiribus, sed arte rem gerunt. Marcus Varro li. De re rustica i. cap. ij. Vultis igitur interea uetus prouerbium, quod est, Romanus sedendo uincit, usurpemus dum iste uenit. Ex historia Fabij cunctatoris natum arbitror, qui Hannibalem, iuueniliter exultantem sua patientia fregit, de quo extat uersus ille Ennianus,
Vnus qui nobis cunctando restituit rem.
Citatur apud Ciceronem in Catone maiore. Vsurpatus est diuinitus à Marone lib. vi. Quanquam Liuius libro de bello Macedonico primo refert simile quiddam de Sulpicio consule. Quibus, inquit, si undiq; circumuentus copijs foret, sedentem Romanum debellaturum credi potuerit.

Scopum attingere. XXX

Τυγχάνειν τοῦ σκοποῦ. id est, Scopum attingere. Est uoti compotem fieri, aut coniectura rem ipsam assequi. Lucianus in Icaromenippo, σὺ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ εἰκάζεις. id est, Tuaq; coniectura haud procul abest à scopo. & ἀποτυγχάνειν τοῦ σκοποῦ. id est, Non attingere scopū: & διαμαρτάνειν τοῦ σκοποῦ. id est, Aberrare à scopo, atq; id genus alię figurę omnes prouerbium sapiunt. Hoc adagio festiuiter usus est Diogenes in puerū saxa in crucem iaculantem. Euge, inquit, cōtinges tandē aliquādo scopū. Pindarus in Nemeis hymno nono, ἀκοντίζων σκοποῦ ἄγχιστα μοισᾶν. id est, Proxime iaculās ad scopū musarum. Idem hymno

sexto, ἔλπομαι μέγα εἰπὼν, ἄντα σκοποῦ τυχεῖν. id est, Spero quod magna pollicitus scopum attingam. Dicitur & ἔξω σκοποῦ βάλλειν, hoc est, extra scopum iaculari, ubi quis loquitur aliena ab eo quod agitur. Vsus est Gregorius Nazianzenus in Monodia.

Simia non capitur laqueo. XXXI

Ὁ πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται βρόχῳ. i. Simia non capitur laqueo. In callidos tergiuersatores dici solitũ, qui coargui non queunt. Id olim dictum est in Heraclidem, qui ꝑ imprudentiam perperã citarat ex Dionysio, quod erat apud Sophoclem. Missum est exẽplar, ut ibi conspecto carmine agnosceret suum errorem. Hic quoq; tergiuersanti, nec lapsum agnoscenti, dicentiq́; casu fieri posse, ut in diuersis poetis uersus cõsentiant, scripsit quispiam, simiam haud capi laqueo. Autor Diogenes Laertius. Carmen Græcũ sic habet,

Γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ,
Ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνου δ᾽ ἁλίσκεται. id est,
Laqueo uetustus simius non prenditur:
Capitur quidem ille, capitur autem serius.

Largitio non habet fundum. XXXII

M. Tullius lib. Officiorum ij. Omnino, inquit, meminisse debemus, id quod à nostris hominibus sæpissime usurpatum, iam in prouerbij consuetudinem uenit, largitionem fundum non habere. Quo dicto significabant, stulta liberalitate quãtaslibet opes exhauriri, uel effluere potius. Translatum uidetur à pertuso dolio Danaidum apud inferos. Quæ fundo carent, Græci uocant ἀπύθμενα. Vnde Parthenius apud Athenæum libro xi. ἀπύθμενον φιάλην dixit.

Inexplebile dolium. XXXIII

Ἄπληστος πίθος. id est, Inexplebile dolium. Varius est huius adagionis usus. Quadrat enim primum εἰς τοὺς ἀδηφάγους. id est, in glutones, edacesq́; cõgruentius autẽ in istos bibacitate inexplebili, qui quo plus biberint, hoc plus sitiunt, quemadmodum olim dictum est de Parthis. Sic enim Festus sensisse uidetur, qui citat nescio quem, nam locus mutilus est, qui dolium pertusum dixerit, cum uentrem significaret, quanquam natura quoq; uenter inexplebilis est, quod quicquid per os infuderis, id alijs uijs excernitur. Quadrabit & in obliuiosum, cui si quid eruditiõis infundas, protinus effluit, quiq; prius obliuiscatur, q̃ perdidicerit, cuiusmodi Strepsiadem facit Aristophanes in Nebulis,

ὅς ἢν σκαλαθυρμάτι᾽ ἄττα μικρὰ μανθάνω,
Ταῦτ᾽ ἐπιλέλησμαι πρὶν μαθεῖν. id est,
Huiusmodi minutulas qui argutias
Prius atq; didicit, dedidicerit immemor.

Sic propemodum usus est Plaut. in Pseudolo, In pertusum ingerimus dolium, operam ludimus. Competet etiam in homines præter modũ profusos, quemadmodũ indicauit Aristot. libro Oeconomicorum primo, δεῖ γὰρ τὸν κτώμενον δυνατὸν χρῆναι εἶναι καὶ φυλάττειν, εἰ δὲ μή, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι. τὸ γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν τοῦτ᾽ ἐστιν, ὁ λεγόμενος, πίθος τετρημένος. id est, Siquidẽ oportet eiusmodi esse, qui norit & parare, & parata tueri. Alioqui nihil profuerit parasse, propterea quod hoc sit cribro haurire, quodq; prouerbio dicunt, pertusum dolium. Congruit item in auaros, quorũ cupiditatibus nihil est satis, uerum quo magis impleantur opibus, hoc magis inanes esse uidentur. Quod eleganter illo Solonis carmine testatum est apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτίας,

Πλούτου δ᾽ οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι. id est,
Non est fixus opum finis mortalibus ullus.

Zenodotus & tartarũ ipsum recte accipi inexplebile doliũ putat, quod tot milibus defunctorum nunquam expleatur. Et sapiens ille Hebræus hunc inter insatiabilia nominat. Quadrabit & in eos, qui male ab alijs rapiunt, quæ male item profundant in alios. Vsurpatur & de frustra laborãtibus, quemadmodum alio demonstratũ est loco, uelut apud Catullum, Dolia uirgineis idem ille repleuerit urnis.
Adagium natum à notissima fabula puellarũ Danaidum, quæ ob sponsos necatos has pœnas apud inferos dare dicuntur, ut situlis perstillantibus aquam hauriant, atq; in dolium item pertusum infundant, graui nimirum, sed inutili labore. Cuius fabulæ mentionem facit Horatius in Odis, Et inane lymphæ

Dolium fundo pereuntis imo. Item Tibullus,
Et Danai proles Veneris quæ numina læsit,
In caua lethæas dolia portat aquas.
Meminit huius Lucianus in Timone. Et Aristoteles lib. Politicorũ vi. Rursus Lucianus in Hermotimo, Ἐπιῤῥεῖ γοῦν κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλουμένων, ὥστε τὸ ἔμπαλιν, ἢ ὁ τῶν Δαναΐδων πίθος. id est, Affluit enim dum exhauritur negociũ laborq́, & cõtra fit, atque in Danaidum dolio. Vsurpauit & Plato, cum aliјs aliquot locis, tum in Gorgia.

Cum adsit ursus, uestigia quæris. XXXIIII

Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς. id est, Vrsi pręsentis uestigia quęris. De iјs dicitˀ, qui timiditate præsens negociũ declinant, atq; ad alias nugas dilabuntur. Translatũ à formidolosis uenatoribus, qui se dissimulant sensisse ursum, & uestigia persequi fingũt, quo absint à periculo. Hoc genus homines Plato de Repub. lib. v. scripsit similes esse τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλόντων οὐχ ἁπτόμενα. id est, catulis, qui lapides mordent, cum eos qui iecerint non ausint attingere. Ab hoc non est alienum quod scribit Plutarchus in uita Luculli. Nam illum quũ hortaretur Archelaus, ut relicto hoste in Pontũ traiјceret (sic enim fore, ut protinus omniũ rerũ potiretur.) οὐκ ἔφη δειλότερος εἶναι κυνηγῶν, ὥστε τὰ θηρία παρελθὼν ἐπὶ κενοὺς αὐτῶν φωλεοὺς βαδίζειν. id est, Negauit se timidiorem esse uenatoribus, ut præteritis feris, ad inania illarum lustra uellet ire.

Boni ad bonorum conuiuia ultro accedunt. XXXV

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴενται. id est,
Sponte bonis mos est conuiuia adire bonorum.
Hexameter prouerbialis, tum usurpandus, ubi uir bonus, fiducia uirtutis & amicitiæ, quæ generalis inter omneis probos intercedit, ad sui similem accedit, non expectatis uulgaribus istis inuitatiunculis. Quidam natum putant ab Hercule, qui cum Ceti Trachenіј domum inuocatus inuiseret, hunc uersiculum primus dixerit. Fertur & trimeter Iambicus in eandem sententiam,
Ἄκλητοι κωμάζουσιν εἰς φίλους φίλοι. id est,
Conuiua amico amicus ultro etiam uenit.
Tacite notauit adagium Homerus in secundo Iliados,
Αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος. id est,
Illi uocalis Menelaus uenerat ultro.
Scholiastes indicat, hoc uerbo fuisse significatam Menelai fortitudinẽ in bello. Exilis enim uox formidolosum arguit, & βοὴ apud Græcos interdum bellum declarat, quemadmodum & hodie apud Germanos. Zenodotus in collectaneis diuersa sententia citat hoc adagium ex Eupolidis comœdia, cui titulus Chrysogenes,
Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ δειλῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν. id est,
Vltro adeunt hominis timidi conuiuia fortes.
Idẽ fermè significat Plato in Symposio, ἵνα καὶ τὴν παροιμίαν διαφθείρωμεν μεταβαλόντες, ὡς ἄρα καὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν αὐτόματοι ἀγαθοί. id est, Vt & prouerbium perdamus, hũc ad modum inuertentes: Boni ad bonorũ conuiuia ultro ueniunt. Sentire uidetˀ Plato, Homerum fecisse Menelaum deteriorem ad præstantioris accessisse conuiuium, quod Agamẽnon bello ualuerit, Menelaus fuerit imbellis. Citatur hic locus et ab Athenæo lib. iiіј. Tametsi non hanc opinor Homeri mentem fuisse, cum uirtutis addat elogium,
Βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος. id est,
Voce bonus Menelaus.
& cum aliquot locis illum fortissime rem gerentem inducat, alicubi etiam ἀρηΐφιλου cognomento honestet. Apud Athenæum lib. primo, ex Cilatino, quidam qui inuocatus ad conuiuiũ accesserat, ita loquitur, Ἀγαθὸς ἂν πρὸς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἑστιασόμενος ἥκω, κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. id est, Bonus enim ad bonos uiros conuiuaturus ueni. Nam res amicorum communes.

In puteo cum canibus pugnare. XXXVI

Ἐν φρέατι κυσὶ μάχεσθαι. id est, In puteo cum canibus pugnare. Dici solitum, ubi cuipiã negocium incidit cum homine rixoso & contentioso, à quo se nequeat extricare. Effertur etiam hoc pacto, ἐν φρέατι κυνομαχεῖν, uoce composita.

Mihiipsi balneum ministrabo. XXXVII

Εμαυτῷ βαλανεύσω.i. Ipse mihi balneator ero. ubi quis suis ipsius inseruit commodis. Aut ubi quis, nō expectato alieno officio, ipse suū agit negociū. Aristophan. in Pace, Ἀλλ' εἰ ταῦτα δοκεῖ, κἀγὼ μαυτῷ βαλανεύσω. id est,

Balneum & ipse mihi, si hæc uobis grata, pararo.

Interpres admonet translatum à balneis, in quibus cessante balneatore, ipsi qui lauāt, aquam hauriunt, atq; infundunt. Zenodotus putat & ad eos referri posse, qui glandes in ignem iniectas coquunt. Fortassis haud absurde referetur ad glandium excussores. Nam Græcis βαλανεύς, balnearium cauponem significat, βάλανος glandem. Atq; hinc anceps prouerbij interpretatio.

Vir fugiens haud moratur lyræ strepitum. XXXVIII

Ἀνὴρ δὲ φεύγων οὐ μένει λύρας κτύπον. id est,

Hunc qui fugit strepitus lyræ haud remorabitur.

Senarius prouerbialis in eos, qui in rebus periculosis ac serijs, properandi studio negligunt leuiora. Nam qui fugit in bello, non putat sibi liberum ac uacuū, ut cantorem aliquem auscultet. Idq; ad complures res accōmodari potest. Veluti si dicas, nō esse rebus friuolis ac uoluptarijs nugandum, cū hæc uita tot periculis sit obnoxia. In hanc sententiam eleganter Seneca in epistola quadam ad Luciliū, Transcurramus, inquit, solertissimas nugas, et ad illa, quæ nobis aliquā opem sunt latura, properemus. Nemo qui obstetricem parturienti filiæ sollicitus accersit, edictū, & ludorū ordinē perlegit. Nemo qui ad incendiū domus suæ currit, tabulā latrunculariā perspicit, ut sciat quomodo alligatus exeat calculus. At me hercle undiq; tibi omnia nunciant̄, & incendiū domus, & periculum liberorū, & obsidium patriæ, & bonorum direptio. Adijce his naufragiū, motusq; terrarum, & quicquid aliud timeri potest. Inter ista districtus, rebus nihil aliud q̄ animum oblectantibus uacas. Plutarchus in libello quem scripsit de ει Delphico:

οὐ ναῦβλα κωκυτοῖσιν, οὐ λύρα φίλη. id est,

Ingrata naubla, ingrata lugenti lyra.

Concinit huic dictum Ecclesiastici: Musica in luctu, importuna narratio.

Caninum prandium. XXXIX

Caninū prandium prouerbio dicebatur abstemium, et in quo nullum uinum biberetur: propterea quòd peculiari naturę proprietate, canes à uino abhorrēt. Id adagij refertur ab A. Gellio lib. Noctium Atticarum xiij. cap. ultimo, his quidem uerbis, Eius autem loci in quo id prouerbium est, uerba hæc sunt, nimirum ex M. Varronis Satyrarū libro, qui ὕδωρ ψυχρόν, id est, Aqua rigens inscribitur: Nō uides apud Mnestheum scribi, tria genera esse uini, nigrum, album, medium, quod uocant κιῤῥόν, id est, giluum: nouū, uetus, medium. Et efficere nigrum, uires: album, urinam: medium, πέψιν. id est, concoctionem. Nouum refrigerare, uetus calfacere, medium uero esse prandium caninum. Quid significet, inquit Gellius, prandium caninū, rem leuiculam diu & anxie quæsiuimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil uini potatur, caninum dicitur, quoniā canis uino caret. Cum igitur medium uinum appellasset, quod neq; nouum, neq; uetus esset: & plerunq; homines ita loquantur, ut omne uinum aut nouum esse dicant, aut uetus: nullam uim habere significauit, neq; noui, neq; ueteris, quod medium esset Idcirco pro uino nō habendum, quia neq; refrigeraret, neq; calfaceret. Hactenus Gellius. Plutarchus in Symposiacis scribit, Theophrastum ioco uocare solitum, ἄοινα συμπόσια τὰ κουρεῖα, quemadmodum aliás admonuimus.

Vir fugiens, & denuo pugnabit. XL

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. id est,

Qui fugerit, rursum ille præliabitur.

Senarius prouerbialis, quo monemur non protinus abijcere animum, siquid parum feliciter successerit. Nam uictos posse uincere. Proinde Homerus ἑτεραλκέα νίκην uocat. id est, uicissim, nunc apud hos, nūc apud illos pollentē. Apud eundem Iliad. ο. Alexander sic loquitur Hectori, νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας. id est, Alterna uiris uictoria cedit. Idem alibi Iliados γ.

Νῦν μὲν γὰρ μενέλαος ἐνίκησεν σὺν ἀθάνη,

κεῖνον δ' αὖθις ἐγώ. id est,
Palladis auxilio nunc uictor abit Menelaus.
Illum ego sed posthac pugna superaro uicissim.
Demostheni probro datũ est ab inimicis, quod in eo prælio, quo Philippus Macedonũ rex Athenieſes apud Cheroneam uicit, clypeo abiecto fugisset, eaq; gratia ῥίψασπις ignominioso cognomine uocatus. Verũ id probri Demosthenes, homo non admodum uerecundus, prouerbiali, notissimoq; uersiculo legitur eludere solitus,
Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.
Huic cõfine est illud Daui Terentiani, Hac nõ successit, alia aggrediendũ est uia. Vsurpat adagium Tertullianus in libro De fuga in persecutione. Sed omissis, inquit, quidã diuinis exhortationibus, illum magis Græcum uersiculum secularis sententię sibi adhibent: Qui fugiebat, rursum præliabitur. ut & rursus forsitan fugiat. Et quando uincet, qui quum fugerit, uictus est.

Ex stipula cognoscere. XLI

Ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν. id est, Ex stipula iudicare dicitur, quoties e uestigijs quibusdam in senecta reliquis, coniecturã facimus, cuiusmodi quis fuerit in adolescẽtia, translata metaphora ab segetibus. Homerus in ξ. Odysseæ,
Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γε σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα γινώσκειν. id est,
Attamen inspecta stipula te suspicor illud Conijcere.
Vtitur hoc adagio Lucianus in Pseudomante, quem nos olim Latinũ fecimus. Aristoteles in Rhetoricis καλάμην, senectã interpretatur. ὅταν γὰρ, inquit, τὸ γῆρας εἴπῃ καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους. ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότες. id est, Etenim cũ senectam dixit culmum, senem ostendit, ac repræsentauit. Nam utriq; defloruerunt. Aristophanes in Vespis non dissimili figura usus est,
Ἀλλ' ἐκ τῶν λειψάνων δεῖ τῶν δε ῥώμην νεανικὴν ἔχειν. id est,
Verum e reliquijs robur horum colligi Iuuenile oportet.
Dicimus item, Ex fragmentis, ex ruina rem cuiusmodi fuerit coniectare.

Eodem cubito. XLII

Αὐτῷ πήχει. id est, eodem cubito, hoc est, eadem regula, eadem mensura. Vtitur hoc aliquoties Lucianus, cũ aliâs, tum in libello De ratione conscribendæ historię, καὶ ὅλως πῆχυς εἷς, καὶ μέτρον ἀκριβές. id est, In summa cubitus unus, atq; exacta regula. Aristophanes in Ranis,
Καὶ γὰρ ταλάντῳ μουσικὴ σταθμήσεται,
Καὶ κανόνας ἐξοίσουσι καὶ πήχεις ἐπῶν. id est,
In lance enim librabitur poetica,
Promentq; regulas, cubitosq; carminum.
Non dissimili figura dixit Cornelius Tacitus lib. De oratorib. in præfatione, quũ ait, se quæ à præstãtissimis uiris acceperat, ijsdẽ numeris, ijsdemq; rationibus persequi uelle. Plinius Epist. lib. 8. dixit Pari libra. Illud fortasse περιεργότερον, at non inutile fuerit admonere, plerasq; metaphoras à mensuris ductas esse prouerbiales, ut Pensiculare rem, pẽsitare factum, rependere beneficiũ, remetiri gratiam, librare negocium, expẽdere causã, renumerare beneficium, ęquilibrium officij, retaliare conuicium, atq; id genus alias.

Monstrari digito. XLIII

Δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ. id est, Monstrari digito, pro eo quod est, insignem esse, hodie quoq; prouerbio uulgari dictitant. Horatius in Odis:
Quod monstror digito prætereuntium. Persius:
At pulchrum est digito monstrari, & dicier, Hic est.
Lucianus in Harmonide, καὶ τὸ ἐπίσημον εἶναι ἐν πλήθεσι, καὶ δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ. id est, In turba insignẽ esse, digitoq; demonstrari. Natũ uideri potest ab eo, quod in uita Diogenis narrat Laertius. Cum hospites quidam Athenas aduenissent, ut Demosthenem cuius famam acceperant domi, conspicerent, Diogenes τὸν μέσον δάκτυλον ἐκτείνας, οὗτος ὑμῖν ἔφη ἐστὶν ὁ Ἀθηναίων δημαγωγός. id est, Medio porrecto digito, Hic est uobis, inquit, ille Atheniensium concionator. Simul significans Demosthenem & glorię auidum & moribus contaminatis.

Ne alte-

XLIIII

Ne altero quidem pede.

Μηδὲ τὸν ἕτερον πόδα. id est, Ne alterũ quidẽ pedem discedere. Lucianus in Harmonide. Idẽ in Sectis, οὐδὲ πώποτε ἐξ αἰθιοπίας τὸν ἕτερον πόδα προελθών. i. Qui ex Æthiopia nunq̃ uel alterum promouerit pedẽ. Annumerandum illis, quæ retulimus alibi, Latum digitum, & latũ pedem, latũunguẽ: quibus uel cõsensus opinionũ, uel studij assiduitas significatur, uelut illo, nocte dieq́: quod aliter extulit T. Liuius belli Macedonici primo: Alij in castris sine stationibus per somnum uinumq́ diem noctibus æquabant.

XLV

Ex diametro opposita. Diametro distant.

Ἐκ διαμέτρου. i. Ex diametro. De uehementer inter se pugnãtibus olim dicebãt, sumpta metaphora à Geometris, apud quos perfectissima oppositio ex diametro est. Lucianus in Tyranno, ἐκ διαμέτρου γὰρ οἱ βίοι φασίν. id est, nostra enim & illorũ uita, ex diametro, queadmodum aiunt, inter se distãt. Athanasius in libro quodam de synodo Nicæna, οἱ κατὰ διάμετρον ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀντικείμενοι τῇ Σαβελλίου γνώμῃ. id est, Qui iuxta diametrum, ut ita loquamur, aduersant̃ Sabellij sententiæ. Basilius in epistola quadam ad Athanasium, κατὰ διάμετρον dixit. Diametrus enim est recta linea, figuram, qua longissime patet, ex æquo secans: uelut diametrus orbis est, quæ sic à summo ad summum tenditur circulũ, ut per centrũ eat, definitore Macrobio in somniũ Scipionis lib. ij. Nec ab hoc dissentit Euclidis diffinitio. Latini lineã hãc, dimetientẽ uocãt. Nam Græcis διάμετρος παρὰ τὸ διαμετρεῖν. i. à dimetiendo. Nominis causam reddit Aristoteles in problematis, Sectione xv. problem. ij. Cognatum est illi, quod alio recensuimus loco, δὶς διὰ πασῶν.

XLVI

Audi quæ ex animo dicuntur.

Ἄκουε τὰ ἀπὸ καρδίας. id est, Audi quæ dicũtur ex animo. Nam seria, quæq́ citra dissimulationem dicuntur, ex animo dici dicũtur, eaq́ ex corde proficisci uulgus ait. Lucianus in Ioue Tragœdo, οὐκοῦν ἀκούετε ὦ θεοί, τά γε ἀπὸ καρδίας φασίν. id est, Itaq́ audite dij nimirum ex animo dicenda, sicuti prouerbio dicitur. Nam adulatorum & simulantium oratio in faucibus nascitur, non in corde. Plutarchus in commentario quem inscripsit, quo pacto quis possit assentatorem ab amico dignoscere, refert hos senarios,

Ἐμοὶ γὰρ εἴη πτωχὸς, εἰ δὲ βούλεται
πτωχοῦ κακίων ὅστις ἂν δύνους ἐμοὶ
φόβον παρελθὼν τὰ ἀπὸ καρδίας ὁρεῖ. id est,

Mendicus utinam sit mihi, uel si libet
Mendicum & infra, qui mihi uolens bene
Timore posito, possit ex animo loqui.

Addit hoc haud facile dici à diuitibus, ac principibus, quibus modis omnibus est inuisa ueritas: neq́ quicquam ferunt aures delicatæ, nisi quod assentatione multa conditũ sit & adulationem sapiat. Ad hãc figuram pertinet illud Plautinum, corde amare. item illud: persequi corde, animo, & uiribus. utrunq́ est in Captiui duo. Contrarium est huic, A summis labris. pro eo quod est, non ex animo. Seneca in Epist. ad Lucilium, Non à summis labris ista ueniunt.

XLVII

Aut bibat, aut abeat.

Aut bibat, aut abeat. Quo quidẽ adagio monemur, ut aut tẽpori locoq́ nos accommodemus, aut ab hominũ cõsuetudine nos subducamus. Queadmodum Cato fecisse legit̃, qui cum nõ posset sumere uultum Floraliũ licentię conuenientẽ, discessit à theatro. Natũ est à priscis illis Græcorũ symposijs, hoc est, cõpotationibus, in quibus mos erat, talis sortiri quẽpiam, qui cõuiuio quasi præsideret, ac decreta cõuiuialia pręscriberet, quæ νόμους, id est, leges appellabant. De hisce legibus Valerius Valentinus iocoso carmine conscripsit, cui titulum fecit Tapullæ, teste Festo Pompeio. Porrò pręfectum, βασιλέα, hoc est, regem nominabant. Plutarchus συμποσίαρχον uocat. Varro apud Nonium, Modiperatorem à Latinis uocatum scribit: quasi modum imperantem: ne quis aut plus satis biberet, aut parum. Athenæus lib. x. ex Eupolidis autoritate docet huic præfectos rei, οἰνόπτας dictos, ab alijs ὀφθαλμούς. Huius consuetudinis meminit & Horatius in Odis, Nec regna uini sortiere talis.

Ex legibus iocosis hæc una fertur, Aut bibat, aut abeat. Cõmemoratur à Cicerone, libro Tusculanarũ quæstionũ v. Mihi quidẽ, inquit, in uita seruãda uidetur illa lex, quæ in Græcorũ cõuiuijs obtinet, Aut bibat, inquit, aut abeat. Et recte. Aut em̃ fruatur aliquis

quis pariter cũ alijs uoluptate potandi, ne sobrius in uiolentiam uinolẽtorum incidat, aut discedat. Sic iniurias fortunę, quas ferre nequeas, defugiẽdo relinquas. Hactenus ille. Quidã sic efferunt, ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι. id est, aut bibe, aut abi. Quanto ciuilior hæc lex, quã ea quã Empedocli in conuiuio præscripsit cõuiuij præfectus, ut aut biberet, aut uinum in caput illius effunderetur. Eam rẽ tam indigne tulit Empedocles, ut postridie coacto cõcilio & inuitatorẽ, cuius opera id erat factum, & symposiarchã reum peregerit, damnandosq; curarit. Refert Diogenes Laertius. At nostri Mnamones has quoq; leges magis Scythicas præscribunt: Aut bibe, inquiunt, aut hunc cantharum quantus est, in caput impingam tuum. Itaq; non raro fit ex compotatione monomachia.

Domi coniecturam facere. XLVIII

οἴκοθεν εἰκάζειν. id est, Domi coniectare. Quod non aliunde petitur, id domi fieri prouerbio dicitur. Plautus in Cistellaria, Hãc ego de me coniecturam domi facio. hoc est, meopte experimento comperio. Seneca de beneficijs lib. quinto, Domi, quod aiunt, uersura fit, & uelut lusorium nomen statim transit.

Domi habet, domi nascitur. XLIX

Ad eandẽ pertinet metaphoram: Domi habere. Nam id domi dicimur habere, quod in nobis situ est, nec necesse est ab alijs mutuo sumere. Translatum apparet ab ea consuetudine foris rogandæ supellectilis, quam domi desideres. Terent. in Adelphis, Phy, domi habet, unde discat. M. Tullius ad Varronẽ: Sed quid ego nunc hæc ad te, cui domi talia nascuntur? Idem Academicarum quæstionum lib. ij. Desine quæso communibus locis, domi nobis ista nascuntur, id est, hæc oratorum sunt propria. Proinde dixeris eleganter, Quid in rebus istis felicitatem uenaris? domi habes, unde beatus esse queas. Regum est domi consilium habere, non ab aliena pendere sententia.

Confringere tesseram. L

Apud Plautum in Cistellaria cõfregisse tesseram dicitur, qui sibi reditum in domũ aliquam præclusit. Siquidẽ cum amans dixisset se iureiurando astrictũ, ut lenæ filiam duceret, orans ne se periurum fieri pateretur, illa respondens, Abi, inquit, quærere, ubi tuo iurando satis sit subsidij. Hic apud nos iam Alcesimarche, confregisti tesseram. Est aũt tessera symbolum hospitale, quo prolato cognoscebantur hospites, siquãdo redissent.

Frigidam aquam suffundere. LI

Frigidam aquã suffundere, Plautus in Cistellaria uidetur usurpasse pro eo quod est, instigare clanculum. Sic ẽm in ea fabula meretrix queritur de matronis maritos suos in meretricũ odium quoad possunt inflammantibus. Ita nostro ordini palàm blãdiuntur, clàm si occasio usquã est, aquam frigidam subdole suffundũt: Viris cum suis prædicant nos solere, suas pellices esse aiunt. Translatũ apparet ab ijs, qui certaminibus equestribus aquã equis aspergebant, quo refocillati currerẽt acrius, atq; hoc pacto ad cursum instigabant. Cuius ministerij meminerunt etiam Pandectæ iuris Cæsarei lib. iij. titulo, de ijs, qui infamia notantur, ex Vlpiano, his quidem uerbis: Et generaliter ita omnes opinatur, & utile uidetur, ut neq; Thymelici, neq; Xystici, nec agitatores, nec qui aquã equis spargunt, cæteraq; eorum ministeria, qui certaminibus sacris deseruiunt, ignominiosi habeantur. Hactenus Vlpianus. Id fiebat, opinor, in Olympicis, aut similibus certaminibus, nonnunquam & ob hanc causam, ne rotæ agitatione feruescentes, flammã conciperent. Nisi si cui magis probatur, ut traductum putetur ab ijs, qui ioci ludibriiue causa, clanculum aquam infundunt in cõuiuij locum: aut ab his qui ludibrij causa, aqua conspergunt aliquem, qui balneatorum iocus est. Vnde & Iulius Pollux lib. vij. docet πλύνειν interdum usurpari pro conuiciari. Sic Aristophanes in Pluto, πλυνόν με ποιῶν ἐν, τοῖς ἀνδράσιν. Queritur quispiam quod contumeliæ causa conspersus sit aqua multis præsentibus. Sed probabilius est translatum ab officinis ærarijs, ubi fabri subinde frigidam in ignem aspergunt, quo ignis sit uehementior.

In senem ne quod collocaris beneficium. LII

γέροντι μηδέ ποτε μηδὲν χρηστὸν ποιεῖν. id est, Ne quid unquã beneficij collocaris in senem. Refertur nominatim prouerbij uice, ab Aristotele lib. Rhetoricorũ. ij. χ' ὅς τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. id est, Qui cõsulit, ne quis cũ sene ineat amicitiam, huic testimonij loco est prouerbium, Nequando

quãdo bene merearis de ſene. Dicitur hodieq; uulgo, Neq; in ſenem, neq; in puerũ collocandum eſſe beneficiũ, propterea quod alter nõ refert, alter nõ meminit. Extat & huiuſmodi quoddam apud Diogenianũ adagiũ, Μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντας, μὴ δὲ γυναῖκα, μὴ δὲ παῖδας, μηδὲ κύνα τινὸς, μηδὲ λάλον κωπηλάτην. id eſt, Ne quid beneficij colloces, neq; in ſenes, neq; in mulierem, neq; in puerum, neq; in canem cuiuſpiam, neq; in garrulum remigem. propterea quod perire uideatur, quod in eiuſmodi genus hominum inſumitur. Seneca de beneficijs tertio: Sic fit, ut præceptores eorumq; beneficia intercidant, quia totam pueritiam relinquimus: ſic fit, ut in adoleſcẽtiam noſtram collata pereant, quia ipſa nunquam retractatur.

Stultus, qui patre cæſo liberis pepercit. LIII

Superiori protinus illud ſubtexuit, & quidem prouerbij nomine, καὶ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν ὧν καὶ τοὺς πατέρας.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι. id eſt,

Et qui ſuadeat occidere liberos, quorũ patrem occideris. huic atteſtatur hoc prouerbium, Stultus qui patre occiſo liberos relinquat. Refert idẽ poſtea inter ſentẽtias, Fatuus qui occiſo patre liberis pepercit. Eſt autem uerſus prouerbialis,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς ὑπολείπει. id eſt,

Eſt fatuus, qui patre perempto pignora linquit.

Vſus eſt & Herodotus in Clione, ὁμοίως γάρ μοι νῦν φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴτις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιτο. id eſt, Nam mihi nũc perinde feciſſe uideor, ac ſi quis occiſo patre, liberis illius parcat. Hoc adagiũ uſurpaſſe ſcribitur Philippus Macedo, cũ liberos etiam è medio tolleret quorum parẽtes occiderat. Aut enim oportebat primũ à parentibus occidendis abſtinere, aut filios item ſubmouere, paternæ necis ultores aliquando futuros. Fertur uox memorabilis militum qui Maximinum imperatorẽ trucidarunt unà cum filio, Ex peſſimo genere ne catulum quidem eſſe relinquendum. Huc pertinet Homericum illud ex Odyſſeæ γ.

Ὡς ἀγαθὸν καὶ παῖδα καταφθιμένοιο λιπέσθαι Ἀνδρός. id eſt,

Vt bene habet cæſo prolem ſupereſſe parenti.

Erit uſus adagio, quoties admonebimus, aut nõ eſſe prouocandos homines, aut ita cõficiendos, ne in poſterum reliquiæ nos exerceant.

Χρυσολόγος. LIIII

Χρυσολόγοι dicebantur, atq; hodie quoq; uulgo dicuntur, qui probe loquũtur, & improbe faciũt. Dictum autẽ peculiariter in Pertinacẽ imperatorẽ, quemadmodum in huius uita teſtatur Iulius Capitolinus. Paulus in epiſtola ad Romanos, huiuſmodi blandiloquentiã, χρυσολογίαν uocat, καὶ διὰ τῆς χρυσολογίας, καὶ εὐλογίας, ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. id eſt, Qui per blandiloquẽtiam ac benedicentiam ſeducunt corda innocentium.

Pulchre dixti. Belle narras. LV

Huc pertinere uidentur ironiæ illæ prouerbiales, paſſim in comœdijs obuiæ: Dixti pulchre, Belle narras, καλῶς ἔλεξας. de re dictu uehemẽter abſurda. Plato in Euthydemo nominatim pro prouerbio cõmemorat. Verba Platonis ſunt, τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. id eſt, Etenim quod dici ſolet, omnia pulchra dicis. Itẽ in Gorgia, ἄκουε δή φασι μάλα καλοῦ λόγου. id eſt, Audi iam, ut aiunt, ualde pulchrum ſermonem.

Figuli opes. LVI

Κεράμειος πλοῦτος. id eſt, Fictiles diuitiæ. De rebus incertis, fragilibus, ac neutiquam duraturis. Quẽadmodum figulorum uaſa facile comminuuntur quolibet caſu. Refertur adagium à Diogeniano.

Lepus dormiens. LVII

Λαγὼς καθεύδων. id eſt, Lepus dormiẽs. Quadrat in eum, qui quod nõ facit, id facere ſeſe adſimulat, aut quod facit, id ſe facere diſſimulat. Qualẽ quidam arbitrantur fuiſſe Vlyſſis ſomnũ, cum à Phæacibus in Ithacam inſulam exponeretur, autore Plutarcho. Nam leporẽ patentibus genis dormire, cum alij permulti tradunt autores, tum Plinius libro undecimo, cap. trigeſimoſeptimo, id quod etiam hominibus nõnullis ait accidere, quos Grȩci κορυβαντιᾶν, appellant. Neq; perperam, opinor, dicetur & in timidos. Adagium à multis autoribus refertur.

Sero Iupiter diphtheram inspexit. LVIII

Ὁ ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. id est, Inspexit, etsi sero, pellem Iupiter. Senarius prouerbialis in eos, qui sero quidẽ, sed aliquando tamẽ pro malefactis dant pœnas. Antiquitas em̃ credidit Iouẽ omnia in sua diphthera, hoc est, pelle caprina scribere, ac multa quidẽ pro tempore dissimulare, uerum aliquando de improbis pœnas sumere. Belle quadrabit & in principes, qui diu dissimulata maleficia tandem puniunt.

Aut mortuus est, aut docet literas. LIX

Ἢ τέθνηκεν, ἢ διδάσκει γράμματα. id est,

Aut perijt, aut profecto literas docet.

Senarius prouerbialis, quo significabant olim, cuipiã omnino male esse, tametsi parum liqueret, quid rerũ ageret. Is aũt hac occasione uenit in uulgi sermonem, autore Zenodoto. Atheniẽses duce Nicia parum feliciter aliquando pugnauerũt aduersus Siculos, permultis occisis, plerisq; captiuis in Siciliã abductis, qui Siculorũ filios literas docere coacti sunt. Proinde pauci qui fuga elapsi redierãt Athenas, rogati quid hic aut ille faceret in Sicilia, modo memorato uersiculo respondebant, Aut perijt, aut docet literas.

Oportet testudinis carnes aut edere, aut non edere. LX

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. id est,

Testudinis carnem aut edas, aut non edas.

Trimeter prouerbialis, in eos, qui negociũ susceptum frigide ducunt, neq; explicantes, neq; relinquẽtes. Sunt qui putent hoc dictũ ab autore Terpsione profectum esse: quorum est Athenæus libro octauo declarãs hunc primũ præcepisse de gastrologia: æditis regulis per quas liqueret à quibus esset abstinendũ, quibus contra uescendũ: inter quas erat & hęc de testudine, ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Addũt testudinis carnẽ si modice edatur, uẽtris tormina facere: rursum si copiose, lenire. Cuiusmodi quiddã & de lactucis refert Plinius: Perinde quasi dicas, Aut bellandũ est, aut non bellandum: aut studendũ, aut nõ studendũ. Nam pleraq; res sunt, quas si facias acriter, plurimum conducunt: sin ignauiter, officiunt. Velut ea quæ mediocritatẽ non recipiũt, qđ genus est musica poeticaq;. Sunt rursus quædã, quę degustasse sit satis. Quo de genere putauit esse philosophiæ studium Ennianus ille Neoptolemus, & Callicles Platonicus. Non abhorret ab eo quod est in Apocalypsi: Vtinam aut calidus esses, aut frigidus.

Bonæ leges ex malis moribus procreantur. LXI

Macrobius Saturnaliũ libro tertio, Vetus uerbũ est, inquit, Leges bonę ex malis moribus procreant̃. Nam sicuti medicorũ pharmacis nihil opus foret, nisi morbis laboraretur: ita legibus ferundis nihil opus esset, nisi perperam uiueretur. Vnde apud Æginetas olim pecuniaria pœna mulctabatur is, qui legis instituendæ dedisset occasionẽ. Autor Aristot. lib. Rhetoricorum ij. Cornelius Tacitus lib. xv. Vsu probatũ est, leges egregias exempla honesta apud bonos, ex delictis aliorũ gigni. Huc pertinet quod Solon ἐρωτηθεὶς, διὰ τί περὶ πατροκτόνου νόμον οὐκ ἔθηκε, διὰ τὸ ἀπελπίσαι εἶπεν. id est, Rogatus quã ob causam non tulisset legẽ in parricidas, respondit, quod non sperasset futurum parricidam.

Bos alienus subinde foras prospectat. LXII

Βοῦς ἀλλότριος τὰ πολλὰ ἔξω βλέπει. id est, Bos alienus subinde foras ꝓspectat. De ijs, qui apud alienos nõ satis ex animi sententia tractant̃, eoq; sæpius suos desiderãt. Vnicuiq; domi, ac uelut in suis pręsepibus iucundissima uita: peregre permulta sunt quæ lædant, plurima desunt. Allusisse uidetur ad hoc prouerbiũ Plutarchus in Symposiacis decade octaua, problemate secũdo: ὅπως δὲ ἑαυτῶν μὴ καταφρονῆτε, μηδ' ἔξω βλέπητε παντάπασιν. id est, Verũ ne ipsos contẽnatis, néue foras prospiciatis. id est, Ne aliunde petatis, quod ab ipsis Platonis interpretibus sumi potest. Proinde recte dicetur, ἔξω βλέπειν, qui non contentus suis, aliunde pendet. Vsurpat & in libello, περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας.

Septimus bos. LXIII

Ἕβδομος βοῦς. id est, Septimus bos. Olim in stupidos brutosq; dicebat̃, unde celebratus senarius, Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία. id est,

Venustum adagium septimum narrat bouem.

Id hinc ortum esse tradunt, quod antiquitus post sextã lunam bouis imaginem è farina pinsere cõsueuerint, qui septimã lunam cornibus referret. Sunt qui malint hinc natum,

 quod

quod, cum apud ueteres sex animantiũ genera mactari dijs soleant, ouis, sus, capra, bos, gallina, anser: pauperes nõ habentes uiuũ animal quod immolarent, bouis simulacrum è farina fingere consueuerunt. is quoniã sensu uitaq; careret, in stoliditatis abijt prouerbium. Citatur apud Suidam Euripides in Erechtheo, & Achæus in Iride, qui prouerbium hoc usurpauerint, tametsi uersus illorum non refert.

LXIIII

Summis naribus olfacere.

Τῇ ἄκρᾳ ῥινὶ ὀσφραίνεσθαι. id est, Summa nare olfacere. pro eo quod est, leui experimento, coniecturaq; qualicunq; deprehendere. Extat apud Lucianum in Ioue redarguto.

LXV

Si meus ille stilus fuisset.

Si meus stilus fuisset, dixit M. Tullius in secũda Philippica, pro eo quod est, si hoc negocij meo arbitrio, meoq; artificio cõmissum fuisset. Trãslata metaphora à fabularũ autoribus, quorũ stilo & calamo fabula tota conficiť. Verba Ciceronis hæc sunt: Sed unã rem uereor ne nõ probes. Si eñ fuissem, non solum regem, sed regnũ etiam de Rep. sustulissem. Et si meus ille stilus fuisset, ut dicitur, mihi crede non solũ unũ actũ, sed totam fabulã cõfecisse. Porrò stilus est cuspis illa graphiaria, qua scribimus in tabulis ceratis. Transfertur aũt ad characterem & filum quoddam orationis, ad quod allusit Cicero.

LXVI

Indus elephantus haud curat culicem.

In epistolis quæ Phalaridis nomine feruntur, extat huiusmodi quoddam adagiũ, κώνωπος ἐλέφας ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει. id est, Culicẽ haud curat elephantus Indicus. Dictum est autem ob singularem duritiẽ cutis elephantinæ, qua fertur etiã iacula excutere, tantum abest ut culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit, quoties significabimus excelsis animis leues & uulgares iniurias esse negligendas.

LXVII

Lutum luto purgare.

Πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι. id est, Lutũ luto purgari, dicitur ubi res sordida sordibus tollitur. hoc est, cum sordes non tolluñ, sed aut mutanť, aut augentur etiam. Apollonius in epistola quadã, ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνος ἐφεσίοις ἔπρεπε, μὴ πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι. Loquitur de sacerdotibus, qui deorum aras sanguine polluerẽt, eamq; expiationẽ esse ducerent. Huc pertinet Diogenis, ni fallor, dictũ. Is ingressus balneũ sordidũ, Qui hic, inquit, lauant, ubi lauant? indicans talibus balneis cõspurcari corpora potius q̃ purgari. Idẽ accidit Alexandrinis, qui in urbibus alunt uim ibidũ in hunc usum, quòd serpentes ac macellorum sordes deuorent, uerum suis immundicijs omnia rursus conspurcant.

LXVIII

Quocunq; pedes ferent.

Ἔνθ' ἂν οἱ πόδες φέρωσιν. id est, Quocũq; ferant pedes. pro eo quod est, quouis. Quadrabit ubi nihil certũ spectatur, ad q̃d nostri dirigantur conatus. Lucianus in Hermotimo: οὐδὲ γὰρ δὴ τὸ τοῦ λόγου ποιήσομεν, ἔνθ' ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν ἐκεῖσε ἀπιμεν. id est, Neq; iuxta prouerbium, quocunq; nos pedes tulerint, illuc ibimus. Horatius in Epodis:

Ire pedes quocunq; ferunt, quocunq; per undas
Notus uocabit aut proteruus Africus.

Rursus in Odis:

I, pedes quò te rapiunt & auræ.

Ita & Theocritus in Hyla:

Ἃ πόδες ἄγον ἐχώρει. id est,
Ducebant quocunq; pedes, ibat.

Rursus in Thalysijs:

Πᾷ δὴ τὸ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις. id est,
Quo tandem te quæso pedes medio trahis æstu?

Et Vergilius:

Quò te Mœri pedes? an quo uia ducit in urbem?

Nec dissimili forma Plato lib. de Rep. tertio, ἀλλ' ὅπη ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον. id est, sed quocunq; ratio ceu uentus tulerit, hac eundum est.

LXIX

Cyclopica uita.

Κυκλώπειος βίος. id est, Cyclopica uita, pro uita ueliemẽter effera ac barbara, quæ neque legibus, neq; disciplina ciuili constet, neq; religione deorum gubernetur, Qualem describit Homerus Odysseæ libro nono sub persona Polyphemi:

Νήπιος εἰς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
Ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
Οὐ γὰρ κύκλωπες διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
Οὐδὲ θεῶν μακάρων. id est,

Desipis

Desipis, aut certe longinquis hospes ab oris
Hic ades, ut qui me iubeas, curáue moueri,
Siue timore deûm. neq; enim cyclopica turba
Curamus summúmue Iouem diuósue beatos. Eodem in libro,
τῶν δ' ἀνθρώπων πειρήσομαι, οἵτινές εἰσιν,
ἤ οἵ γ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι,
ἦε φιλόξεινοι καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής. id est,
Quod genus hoc hominum experiar iam, sintne feroces,
Agrestes, æquiq; rudes, an & hospitij ius
Obseruent, animo reuerentes numina diuûm.

Homerum æmulatus Euripides Cyclopem hoc pacto loquentem facit:
Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω ξένε,
οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεύς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός. id est,
Atqui hospes ego fulmen Iouis non horreo,
Neq; me Iouem præstantiorem habeo deum.
Strabo lib. Geographiæ xi. scribit, hoc uulgo dictũ in Albanorũ gentem, quod Cyclopum agerent uitã, utpote neq; culturæ studiosi, & ad omnem uitæ cultum inertes & rudes.

Longe, lateq;. LXX

Cum ingens discrimen significãt, longe lateq; distare dicũt. Aulus Gellius: Sic existimo, nisi me scriptoris istius, omnisq; antiquæ orationis amor atq; ueneratio, cæco esse iudicio facit, longe lateq; esse amplius, prolixius, fusius, in significanda totius ciuitatis multitudine mortales, quàm homines dixisse. Citantur in Pandectis hæc ex Vlpiano: Si usus fundi sit relictus, minus utiq; esse quàm usufructũ, longe lateq; distare nemo dubitat. Translatum uidetur ab agrorum mensoribus.

Similes habent labra lactucas. LXXI

Similes habent labra lactucas. Vbi similia similibus contingũt, ueluti præceptori parum docto discipulus indocilis: improbo populo magistratus improbus: cõtumelioso patrono cõtumeliosus actor: uxori morosæ maritus morosus: breuiter quoties mala malis, digna dignis eueniũt. Natum adagiũ ab asino carduos pascente. Est aũt lactuca herba mollis ac tenera, quæ tamẽ nõ admodũ sit dissimilis carduo, præsertim syluestri. Itaq; quemadmodũ carduus spinosus est, atq; maiorem in modum asperis folijs & caule, deniq; ipso etiã flore: itidem & asini labris nihil durius ac petricosius, ut illis non alia lactuca magis apta uideatur. Porro carduos lactucarũ uice etiam in conuiuijs à nonnullis apponi solere, testis est Iulius Capitolinus in uita Pertinacis Imperatoris. Plinius item lib. decimonono, de carduis in hũc modũ: Poterant uideri dicta oĩa, quæ in precio sunt, nisi restaret res maximi quæstus, nõ sine pudore dicẽda. Certũ est quippe carduos apud Carthaginẽ magnam, Cordubamq; præcipue, sestertiũ sena milia è paruis his reddere, quoniam portenta quoq; terrarũ in ganeam uertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes consciæ. Vsurpat, simulq; interpretatur prouerbium diuus Hieronymus, scribẽs ad Chromatium in hunc modum: Secundum illud quoq;, de quo semel in uita Crassum ait risisse Lucilius: Similem habent labra lactucã, asino carduos comedẽte, uidelicet ut perforatã nauim debilis gubernator regat, & cæcus cæcos ducat in foueã, & talis sit rector, quales illi qui reguntur. Hactenus ille. Fuit aũt hic Crassus auus eius Crassi, qui pugnans aduersus Parthos interijt, cuius signa postea retulit Augustus. Numerat̃ is inter eos qui nunquã in uita risisse feruntur, eaq; gratia ἀγέλαστοι, id est, irrisibiles cognominati. Marcus Tullius in actionibus, Crassum Liciniũ, autore Lucilio, semel duntaxat in uita risisse testatur. Plinius lib. Naturalis historiæ septimo, capite decimonono: Ferũt, inquit, Crassum auũ Crassi in Parthis interẽpti, nunq; risisse, ob id Agelastũ uocatum, sicuti nec flesse multos. Diuus Hieronymus cõtra Rufinũ: Ego certe ut homini seuerissimo risum mouẽã, ut imiteris aliquãdo Crassum, quẽ semel in uita risisse scribit Lucilius. Meminit & Macrobius libro Saturnalium secundo.

Dignum patella operculum. LXXII

Huic simillimũ est illud, quod ab eodem Hieronymo refertur in epistola ad Chromatium: Dignum patella operculũ. In mea enim, inquit, patria rusticitas uernacula, Deus

uenter est, & in diẽ uiuitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ, iuxta tritum populi sermone prouerbiũ, dignum operculũ. Significat aũt episcopum ad improbos populi mores accõmodatum. Idem aduersus Rufinum: Quod librum Eusebij pro Pamphili uerteres, quod tuũ quasi operculum uenenatæ patellæ imponeres. Plato in Hippia maiore, disserens de pulchro ac decoro, quiddam habet nõ abhorrẽs ab hoc puerbio, πότερον πρέπει, φησὶ, ὅταν τις τὴν χύτραν, ἣν ἄρτι ἐλέγομεν τὴν καλὴν ἕψῃ ἔτνους καλοῦ μεστὴν, χρυσῆ τορύνη αὐτῇ ἢ συκίνη; id est, Vtrum, inquiet, ubi quis ollam illã pulchrã, de qua modo loquebamur, igni admouerit, pulchris fabis plenam, decet illã aurea toryne, ac ficulna? Quod Græce dictũ est, τορύνη, Platonis interpres uertit tudeculam. Etymologus indicat, τορύνην uocem esse Atticis peculiarem, quæ illis significat δόρυγα. Suidas ait instrumentum esse quo mouetur olla.

Si iuxta claudum habites, subclaudicare disces. LXXIII

Plutarchus in libello De liberis educãdis, ἂν χωλῷ παροικήσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃς. id est, Si iuxta claudũ habitaris, disces subclaudicare. Pindari interpres extulit hunc in modũ:
χωλῷ παροικεῖς κἂν ἑνὶ, σκάζειν μάθοις. id est,
Claudo uel uni si propinquus manseris,
Disces & ipse claudicare protinus.
Huc pertinet illud Hesiodiũ, nobis alibi dictum: πῆμα κακὸς γείτων, &c. Ea uero rerum humanarũ est infelicitas, quod facilius transiliunt uitia quàm bona. Et tamen uerum est qđ addit Hesiodus: ὅσσον περ κἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ. Ita Pindarus in Nemeis hymno septimo, εἰ δ' ἐδεύετ' ἀνδρὸς ἀνὴρ, τί φαίμεν κε γείτων ἔμμεν νόῳ φιλήσαντά γ' ἀτενεῖ γείτονι χάρμα πάντων ἐπάξιον. id est, Si uir uiro eget, qđ dicemus uicinũ esse uicino, animo cõstãti amicũ? Gaudiũ omni re dignũ. Quanq; uideo nec lectionẽ, nec interpretationẽ huius loci constare Græcis. Quidam ẽm pro δεύετ' legũt γεύετ', referuntq; ad cõmodorum aut incõmodorum cõmunicationem, quã homo capit ab homine, maximè à uicino. Et legendũ uidetur γείτον' ἔμμεν, ut respondeat participio φιλήσαντα. Interpres adducit & illud ex Hesiodo,
γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί. id est,
Vicini incincti, cincti uenere propinqui.
Notum est illud Themistoclis, qui proscripto agro iussit & hoc præconem addere reliquis dotibus, quod bonum haberet uicinum. Prouerbiũ admonet, perniciosam improborum hominum consuetudinem, propterea quod cum corporis, tum maximè animi uitia contagio serpunt in uicinum. Naso:
Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.
Multaq; corporibus transitione nocent.
Id Aristoteles existimat potissimũ usu uenire in morbis oculorũ, quod ea corporis pars maximè sit mobilis. Itẽ in scabie, qđ in summa sit cute, et humore glutinoso, ad uicinum permanet. Postremo in omnibus morbis, qui è spiritu corrupte nascunt̃, ut pestis, quod spiritus facile ab alio in aliũ traijciatur. Deniq; est occultus quidam naturæ consensus, quo fit ut oscitare incipiat qui uiderit oscitantẽ, & micturiat qui meientem cõspexerit, Autor est Alexãder Aphrodiseus. Et balbutire discit, q̃squis assidue cũ balbo uiuit. Morum aũt scabiem affricat conuictor conuictori. Aristoteles Sectionis vi. problemat. iiij. quærit quare lippitudo, tabes, & scabies cõtagio migrẽt ad alios, nec idẽ accidat in omnibus morbis. Plutarchus in cõmentario De ratione dignoscendi uerum amicũ ab adulatore, scribit tantã habere uim assiduã consuetudinẽ, ut imprudentes etiam imitemur uitia eorum, quibuscum uiuimus. Quemadmodũ Platonis familiares eius gibbum imitabantur. Aristotelis amici, balbutiẽ eiusdem exprimebant: Alexandri Macedonum regis familiares ceruicis inflexũ, & uocis in dicendo asperitatem effingebãt. Plato De legib ij. elegãter indicat, quomodo fallat contagiũ: πότερον εἰκὸς, ἢ καὶ ἀναγκαῖον ταὐτὸν εἶναι, ὅπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι ξυνὼν κακῶν ἀνθρώπων, μὴ μισῇ, χαίρῃ δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ, ὀνειρώττων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν, τότε ὁμοιοῦσθαι δήπου ἀνάγκη τὸν χαίροντα ὁποτέροις ἂν χαίρῃ. id est, Vtrum probabile, an potius necessarium hoc ipsum esse, quod cũ quis cum prauis hominum improborũ moribus conflictatur, non odit, sed gaudet magis approbans, quanquã ueluti per iocum reprehendit, somnians suam ipsius malitiam, tunc profecto necesse est ut similis euadat gaudens utriscunq; gaudeat.

Corrumpunt mores bonos colloquia praua. LXXIIII

Eodem pertinet ille Menandricus senarius, quem diuus Paulus apostolus haudquaquam grauatus est in prima ad Corinthios epistola citare:
φθείρουσιν ἤθη χρῆσθ' ὁμιλίαι κακαί. id est,
Mores bonos conuictus inficit improbus.
Tertullianus ad uxorẽ uertit Græcum carmen, sed libertate Latinæ comœdiæ: Conuictũ, inquit, atq; cõmercia deo digna sectare, memor illius uersiculi sanctificati per Apostolum: Bonos corrumpunt mores congressus mali.
Consimilem huic sententiam refert Aristoteles nono moralium libro. Celebratur & hic senarius à Græcis:
Κακοῖς ὁμιλῶν κ' αὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. id est,
Malus ipse fies, si malis conuixeris.
Quanquã autem alienius ab hoc instituto uidetur huiusmodi conquirere, tamẽ non mihi tempero, quin illud adscribã ex Senecæ De ira lib. tertio, si nõ magnopere pertinens ad prouerbij declarationẽ, certe ad uitam instituendã in primis conducibile. Sumũtur inquit, à conuersantibus mores. Et ut quædã in cõtactis corpore uitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus cõuictores in amorẽ uini traxit. Impudicorum cœtus fortemq; & si liceat, uirum emollit. Auaritia in proximos uirus suũ transtulit. Eadem è diuerso ratio uirtutũ est, ut omne quod secũ habent, mitigent. Nec tam ualetudini profuit utilis regio, & salubrius cœlum, quàm animis parum firmis, in turba meliorũ uersari. Quæ res quantũ possit, intelliges, si uideris, feras quoq; cõuictu nostro mansuescere, nulliq; immani bestiæ uim suam permanere, si hominis contubernio diu passa est. Hucusq; Senecæ uerba reddidimus. Porrò cũ omnis contubernij conflictatio, plurimũ habet momẽti ad corrigenda deprauandaq; mortaliũ ingenia, tum præcipue ualet oratio, quæ quidẽ ex arcanis illis animi penetralibus deprompta genuinam quandam & occultam uim, atq;, ut Græce dicã melius, ἐνέργειαν secum adfert, eamq; in auditoris animum, in quem illabitur transfundit, præsentaneũ uenenũ, si pestilens fuerit: remedium efficax, si salutaris. Proinde nullũ adhuc apophthegma philosophorum memini legere quod mihi uideatur cũ illo conferendũ, quod Ioannes Coletus meus, uir pariter & eruditus & incorruptus, subinde dictitare cõsueuit: Tales nos esse, qualia sunt quotidiana colloquia: tales euadere, qualia frequẽter audimus. Iam uero quod de colloquio dictũ est, idem oportet & de studijs accipere. Qui uitam omnẽ in Ethnicis conterunt literis, gentiles euadunt, Qui præter obscœnos autores nil euoluunt, moribus obscœnis reddantur oportet, Etenim lectio colloquium quoddam esse uidetur.

Annus clibanum. LXXV

Ἄννος κλίβανον, id est, Annus clibanum. In eos olim dicebatur, qui nouę quippiam rei reperissent. Nam Annus quidã Ægyptius clibanorũ usum in quibus panes coquerẽt, fertur excogitasse. Siquidẽ prisci pulte polentaq; uictitabant, cocti panis usum nescientes. De ratione coquẽdi panis in furnis, permulta Plinius lib. decimooctauo, capite undecimo, & hinc rei uocabulũ etiam inditũ. Nam Plautus in Aulularia artoptesiam uocat. Seneca in epistola quadã ad Lucilium ostendit, antiquitus panem manuum tractatiõe subactũ, feruẽti cinere testaq; percoqui solere: deinde paulatim repertos furnos & alia genera, quorum feruor seruiret arbitrio. Hic panis dicebatur κλιβανίτης. Meminit huius adagij tum Suidas, tum Aristophanis interpres ἐν ἀχαρνεῦσι. Quãquam exemplaria pleraq;, ἄνθρωπος habent, in uno duntaxat loco ἄννος scriptum reperi, quod mihi quidem magis arridet, ut uocabulum sit proprium.

Magistratus uirum indicat. LXXVI

Ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν. id est, Imperia demonstrant uirũ. Dimeter iambicus prouerbio celebratus. Quidam Pittaci Mitylenæi putant apophthegma. Sunt qui Soloni tribuant, quorum de numero Sophocles est, ut ferũt. Aristoteles quinto Moralium libro, Biantis nomine citauit. Item Theophrastus in prouerbijs, quanquã ea non extãt, Bianti adscribit. Hoc adijciendum putaui, ne quis cauilletur, sententiã esse, nõ prouerbium. Quanquã & Plutarchus in uita Ciceronis ostendit fuisse prouerbio celebratum dictũ, loquens hunc in modũ: ὃ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἀποδεικνύναι τὸ βασανίζειν,

ξουσία καὶ ἀρχὴ πᾶν πάθος κινοῦσα, καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, δημοσθένει μὲν οὐχ ὑπῆρχεν.
id est, Quod autē uidetur ac dicitur, maxime mores hominis ostendere, atque explorare, nimirum potestas ac magistratus, omnem mouens affectum, & omnem aperiens malitiam, id Demostheni quidem non adfuit. Sophocles in Antigone:

Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
Ψυχήν τε καὶ φρόνημα, καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
Ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβὴς φανῇ. id est,
Fieri haud potest, cuiuspiam ut pernoueris
Animum atque mentem, siue sensum, ni prius
Imperia nactus gesserit ciuilia.

Sensus est, in uita priuata uix satis perspici posse mores & ingenium hominis. Verum si cōmittas imperium, ut quod libeat, idem liceat, tum demū apparere quo sit animo. Eleganter inuertit Epaminondas, cui cum Thebani per contumeliā magistratum quempiam sordidum & contemptum mandassent, non contempsit, sed ea cura gessit, ut muneri prius contemptissimo dignitas & autoritas accederet, dicēs: οὐ μόνον ἡ ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν ἀνήρ. id est, Non solum magistratus uirū ostendit, sed magistratum uir. Meminit Plutarchus in præceptis ciuilibus.

Idem Accij, quod Titij. LXXVII

Extabat olim adagiū apud M. Varronem in satyra, cui titulus, Testamentum, referturque apud A. Gellium in Noctibus Atticis, Idē Accij quod Titij. Quod si quis, inquit, undecimo mense κατ' ἀριστοτέλην natus est, Accio idem quod Titio ius esto. Nimirū significans eodem sibi iure futurum, filium decimo mense natū, quo eum qui natus sit undecimo. Sumptum uidetur à Iurisconsultorum cōsuetudine, Titij & Accij uocabulum pro quibuslibet duobus subinde usurpantium.

Muta persona. LXXVIII

Κωφὸν πρόσωπον. id est, Muta persona. Martialis in sexto Epigrammatum libro:

Comœdi tres sunt, sed amat tua Paula Luperce
Quatuor, & κωφὸν Paula πρόσωπον amat.

Quadrabit in eos, qui in consessu deliberantiū, aut disputantium, aut etiam in cōuiuijs cæteris loquentibus, soli tacent. Traductū apparet à lege comœdiarū, in quibus non temere plures tribus personæ solent induci in eadē scena. Quod si quando quarta accesserit, aut muta prorsus est, aut perpauca loquit̃. M. Tullius ad Atticū lib. xiij. Si Cottā & Varronē fecissem inter se disputantes, ut à te proximis literis admoneor, meū κωφὸν πρόσωπον esset. Mutas nuptias dixit alicubi Pindarus, pro clancularijs, & in quibus non decantetur hymenæus, ἄφθογγον γάμον. De doryphoremate dictum est aliàs.

Caput sine lingua. LXXIX

Ab hoc non admodum abludit ille Laberianus trimeter,

Caput sine lingua, pedaria est sententia.

Cōpetit in eos, qui in consultationib. aut disceptationibus ipsi quidem nihil habent quod dicant, uerum aliorū sententijs annuunt. Nam pedarij senatores dicebantur ij, qui in senatu quidē sedebant, uerum sententiā non rogabantur, sed in aliorum sententias pedibus discedebāt. Vnde referente Festo Pōpeio in dictione Pedarius, à Lucilio dicti sunt Agipedes, quod pedū discessione dicerēt sententiam. Refertur à Gellio noctium Atticarū libro tertio, capite decimooctauo. Habet & crocodilus caput sine lingua, sed dentibus armatum, quales nunc uidemus multos, qui quū bene dicere nesciant, tamen mordent letaliter. Nilus procul abest à nobis, sed hoc genus Crocodilis plena sunt omnia.

Corpus sine pectore. LXXX

Prouerbiali figura dixit Horatius in Epistolis ad Albium:

Non tu corpus eras sine pectore: dij tibi formam,
Dij tibi diuitias dederant, artemque fruendi. Item Ouidius in Heroinis:
Hunccine tu speras hominem sine pectore, dotes
Posse satis formæ Tyndari nosse tuæ?

Perinde uero dictum est corpus sine pectore, quasi dicas, sine mente. Nam sapientiā & ingeniū in pectore atque in corde constituunt. Vnde & Cordatos appellamus prudētes. Et Iuue-

Et Iuuenalis, tardum ac stolidum significans:
Cum læua in parte mamillæ
Nil salit Arcadico iuueni.

Cerite cera dignus. LXXXI

Olim notari dignos atq; improbos & nequã homines, Cerite cera dignos prouerbio uocabant, nimirum ceritem ceram insignem ignominiam appellantes. Horatius:
Quid deceat, quid non obliti, Cerite cera
Digni, remigium uitiosum Ithacensis Vlyssis.
Acron & Porphyrion huiusmodi tradunt originẽ adagij. Romani Ceritibus bello subactis eam dixere conditionẽ, ne suffragij ius haberent, ne leges ullas aut ædèrent, aut haberent. Eamq; ignominiã in adagiũ abijsse. Meminit de tabulis ceritibus & Aulus Gellius lib. decimosexto, capite decimo tertio: Primos aũt municipes, inquit, sine suffragij iure Cerites esse factos accipimus. Cõcessumq; illis, ut ciuitatis Romanę honorẽ quidẽ caperẽt, sed negocijs tamẽ atq; onerib. uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uersa uice, in quas censores referri iubebãt, quos notæ causa suffragijs priuabãt. Cõfine uidetur illi, q̃d alibi diximus, Sutoriũ atramentũ.

Dij laneos habent pedes. LXXXII

Macrobius libro Saturnaliũ primo, capite sexto, scribit in hunc modum: Cur autem Saturnus ipse in compedibus uisatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit. Verũ mihi Apollodori lectio suggerit. Saturnũ Apollodorus alligari ait per annũ laneo uinculo, & solui ad diem sibi festũ. id est, mense hoc Decembri. Atq; inde prouerbiũ dictũ: Deos laneos pedes habere: significari uero decimo mense semẽ in utero animatũ in uitam grandescere: quod donec erumpat in lucẽ, mollibus naturæ uinculis detinetur. Hactenus Macrobius. Lucianus itẽ in Cronosolone, Saturnũ in compedibus fingi solere significat. Atq; huius figmenti rationẽ reddit in lib. de Astrologia, nempe quod orbis Saturni longissime à nobis semotus sit: ob hoc in tartara coniectũ finxere, ex aeris profunditate sumpta occasione. Deinde quod motus sit omniũ tardissimi, ut quasi stare uideatur, compedibus alligatum finxerũt. Plutarchus in problematis scribit, Tyrijs fuisse morem, ut deorum statuis uincula inijcerent. Ænigma prouerbij indicat, deos ad scelerum ultionem lente quidem procedere, sed tamen aliquando de malefactis pœnam sumere uel inopinato. Sic interpretatur Porphyrio, demonstrans quod scribit Horatius libro Odarum tertio, oda secunda: Raro antecedentem scelestum Deseruit pede pœna claudo, affine esse prouerbio, quo dicitur, deos iratos, pedes lanatos habere, quia nonnunquam tarde ueniunt nocentibus.

Zenone moderatior. LXXXIII

ζήνωνος ἐγκρατέστερος. id est, Zenone temperantior. Testat̃ & Laertius in Zenonis uita philosophũ hũc, tum in uictu, tum in uoluptatibus Venereis usq; adeo patientẽ ac parcũ fuisse, ut crudis dũtaxat uesceret̃, ac pallio prætenui tegeret̃. Vnde & Philemon in comœdia taxat hominẽ, qui post panẽ obsonij loco caricis uteret̃, aquã uini loco biberet, ac discipulos esuriẽ doceret. Hinc & in uulgi sermonẽ abijt, Zenone temperãtior. Philemonis uersus apd' Diogenẽ ex fabula, cui titulus Philosophi, sunt huiusmodi:
εἷς ἄρτος, ὄψον ἰσχάδες, ἐπιπιεῖν ὕδωρ,
φιλοσοφίαν καινὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ,
πεινῆν διδάσκει καὶ μαθητὰς λαμβάνει. id est,
Post panis esum, cariceumq; obsonium
Aquam bibens perdurat inde simplicem.
Nouum enim philosophiæ celebrat hic genus.
Docet esurire, ac discipulos ita illicit.
Quanquam sunt qui uersus hos Posidippo tribuant, non Philemoni, uelut idem admonet Laertius.

Sylosontis chlamys. LXXXIIII

Ἡ συλόσωντος χλαμὺς, id est, Sylosontis chlamys. Refertur à Diogeniano, dici solitum in hos, qui se cultu uestituq; iactitant ac uenditant. Videt̃ haud absurde dici posse & in

eos, quibus munus exiguũ in tẽpore, magno cũ fœnore rediĳt. Historiæ quæ prouerbĳ dederit occasionem, meminit Herodotus in Thalia, quanquam apud hunc χλανὶς legitur, non χλαμὺς. χλανὶς autẽ, uestis militaris. Meminit & Strabo Geographiæ libro decimoquarto. Historia sic habet: Syloson quidam cum sensisset Darium Hystaspis filiũ, cum adhuc priuatus ageret, chlamyde quadã sua admodũ bella impẽsius fuisse delectatum, eam ultro dono misit. Cuius tam tempestiuæ liberalitatis memor Darius, cum iam rebus esset præfectus, totam & urbẽ & insulã Samiorum Sylosonti in manus tradidit, unius uestis munus tam opulento regno cõpensans. Mentionem facit huius rei Valerius quoq; Maximus, lib. Memorabilium quinto, titulo de gratitudine. Porrò quod aliĳ chlamydem seu chlanidem uocant, hic amiculum appellat. id est, pallĳ genus.

Opera Sylosontis ampla regio. LXXXV

Ἕκητι συλοσῶντος εὐρυχωρία. id est,

Per Sylosontem regio facta est amplior.

Senarius in prouerbiũ uersus, quem refert Strabo lib. Geographiæ xiiĳ. Nam Syloson munificẽtia Darĳ, mortuo Polycrate, Samiorũ adeptus tyrannidem, cum acerbius exerceret imperium, ita ut ferè solent iĳ, qui ab humili fortuna repẽte ad res amplas prouehuntur, & ob hanc causam insula desereretur ab incolis, prouerbio dici cœptum:

Ἕκητι συλοσῶντος εὐρυχωρία. id est,

Spatiosa regio est Sylosontis gratia.

Conuenit in acerbe gerentem magistratũ, aut in principem malum, cuius uitio deseratur ab incolis regio. Venustius reddet̃ longiore deflexu, ueluti si in hominẽ πλεονέκτην qui domum aliquam compilarit dicatur: aut in profusum ac prodigum, cuius luxu loculi facti sunt inanes.

Phalaridis imperium. LXXXVI

Φαλάριδος ἀρχὴ, id est, Phalaridis principatus. Refertur inter Græcas parœmias. Recte dicetur in eos, qui crudelius exercent imperiũ, aut potestatẽ sibi delegatam. Ortum adagiũ à Phalaride Agrigentinorũ tyranno, quem sua crudelitas nobilitauit. Inter multa aũt crudelitatis exempla celebrat̃ in primis æneus ille taurus Perilli, siue Perilai, nam sic appellat Lucianus, inuentũ, quo subiecto igni mortales uiui sic exurebãtur, ut pro eiulatu humano mugitũ æderent morientes. Eum taurum, exusto primum in eodem artifice, Delphos misisse legitur, ut Phœbo dicatus, in eius templo reponeret̃, monimentum futurũ, simul & artis exquisitissimæ & inuenti crudelissimi, & pœnæ merito in autorem retortæ. Verũ Delphi munus, ut à tyrãno missum, repudiarũt. Hæc fermè leguntur apud Lucianũ. Simili figura dictum legimus φαλαρισμὸν, pro immani crudelitate. Cicero ad Atticum libro septimo: Nam istum quidẽ, cuius φαλαρισμὸν times, omnia te terrime facturũ puto. Idem in actione cõtra Pisonem: Quoniam, inquit, Phalarin grammaticum habemus. id est, qui perperam scripta etiam capite punit.

Manliana imperia. LXXXVII

Vt hoc proximũ recte congruit in hos, qui sæuiunt in eos in quos ius nacti sunt, ita Manliana imperia confine illi prouerbiũ, probe torquebitur in eos, qui nimis rigida iuris obseruatione, humanitatis & æquitatis obliuiscuntur. Historia quæ prouerbio causam dedit, narrat̃ à Tito Liuio primæ decadis viĳ. libro. Extat & apud Valerium Maximum, aliosq; cõplures scriptores. Et ad hunc fermè habet modũ. T. Manlius cum consul bellum cum Latinis gereret, edictumq; esset ne quis extra ordinẽ pugnaret, T. Manlius cõsulis filius turmæ præfectus, prouocatus à Genutio, siue ut Valerius, à Geminio Metio Tusculanorũ equitum præfecto, oblitus edicti consularis conflixit, & prouocatorẽ hasta confodit. Deinde ubi comitante turma, ac uelut ouante spoliĳs ornatus ad patrem tenderet, ille mox in conspectu omniũ, filium quod extra ordinẽ pugnasset, ad palũ deligari, deinde uirgis ex more cædi, postremo securi feriri iussit. Salubri quidẽ in posterum exemplo, quemadmodũ ait Liuius, sed in præsentia nimiũ inuidioso cõsuli. Siquidẽ, ut autor est Valerius libro Memorabiliũ nono, capite de ira, cum uictor Romã reuerteretur, nemo iuuenũ obuiam ĳt, in tantũ totius iuuentutis odium uenerat. Hinc & cognomẽ additũ uulgo Imperioso. Refert simile seueritatis exemplũ Valerius Maximus

ximus, lib. secundo, capite de disciplina militari, de Posthumio Tiburto, cuius filius fortissimus adolescens, quod feliciter quidē, sed iniussu patris, cum hoste commisisset, à patre securi percussus est. Quanquā Titus Liuius primæ decadis, libro quarto, maluit hoc de Manlio Torquato, quàm de Posthumio credere: atque in uarijs scriptorum opinionibus hoc potissimū argumento sese uti testatur, quod uulgato prouerbio Manliana imperia dicta sint, non Posthumiana, cū tamen Posthumius ætate præcesserit Manlium. Quod si prior tam sæui exempli fuisset autor, occupasset nimirū insignem titulum crudelitatis: præterea quod Manlio cognomen inditū esset imperioso, non Posthumio. Meminit et Seneca De beneficijs, lib. tertio de Manlio siue Manilio quodā, qui relegatus à patre, reuersus eum à molestia litis intētatæ liberauit. Tecte ad prouerbiū allusit M. Tullius, libro De finibus secundo, Vide ne ista sint Manliana nostra aut maiora etiam, si imperes quod facere non possim. Fortasse pro nostra, scriptum erat iussa.

Complurium thriorum ego strepitum audiui. LXXXVIII

πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα. id est,

Thriorum ego strepitum audij complurium.

Senarius est prouerbialis, quo minas & inanē clamorem nos contēnere significamus. Quemadmodum Thais illa Terentiana sæuas & gloriosas Thrasonis minas pro nihilo ducit, magnum nebulonem appellans. Aristophanes in Vespis:

ὡς ἐγὼ πολλῶν ἀκούσας, οἶδα θρίων τὸν ψόφον. id est,

Thria noui quid strepant, ut sæpius qui audiuerim.

Porrò thria à Græcis dicuntur ficulna folia, quæ cū incenduntur, minacē quendam ædūt strepitum, & formidandū ijs, quibus ante non sit auditus, alioquin inanem & contemnendum. Nisi mauis legere θριῶν, sic em̄ Græci uocant calculos, quos in urnā mittunt sortilegæ, cum diuinant, quemadmodū admonuimus alibi. Solent huiusmodi diuinatrices aliquando è sortibus dira prædicere, quo stultos ac credulos territent, cum sæpenumero nihil eueniat eorum quæ minantur.

Ne inter apia quidem sunt. LXXXIX

οὐδ᾽ ἐν σελίνοις ἐστίν, id est, Ne in apio quidē sunt. pro eo quod est, ne ingressum quidem aut initium rei attigerunt. Sumpta metaphora ab ijs, qui hortos ingrediūtur. Nam antiquitus extremus ille hortorū ambitus, apio conserebatur: quem qui nondum prætерissent, uelut in horti limine adhuc esse uidebantur. Aristophanes in Vespis:

οὐδὲ μὲν γ᾽ οὐδ᾽ ἐν σελίνῳ πω ᾽στίν, οὐδ᾽ ἐν πηγάνῳ. id est,

In apio nondum est uel ipso, sed nec in rutis adhuc.

Hoc est, nec initiū habet eorum, quæ sunt futura. Interpres & aliam quandam hoc loco refert sententiam, uolens adagium ad gymnicū agonem pertinere, ad quod qui præpararēt infantes, statim ut essent nati, in apio collocare consueuerūt. Itaque perinde dictum uidetur, Ne in apio quidem: quasi dicas, ne in primis quidem rudimētis. Rutam autem comicus addidit risus causa, quod apium prælocutus fuerat. Porrò morē apio coronandi putant iam olim ab Hercule inductū, post interfectum Nemeæ leonem, quod & Pindarus indicare uidetur alicubi. Nā in Nemeis hymno quarto dicit: ἵνα ἐν ἀγῶνι βαρυκτύπου θάλλοισι κορινθίοις σελίνοις. i. Vbi in certamine tumultuosi floruit Corinthiacis apijs. Significat quendam in certamine Neptuni Isthmico coronatum fuisse à Corinthijs.

Podex lotionem uincit. XC

πρωκτὸς λουτροῦ περιγίνεται. id est, Podex lotionē uincit. Callistratus apud Aristophanis interpretē adagium hoc retulit ad eos, qui sese in malum aliquod adigūt, propterea quod ea corporis pars, etiā si lauetur, semet rursum inquinat, ita ut ipsa sit in causa, quo minus lauari possit. Quadrabit etiā ubi quid frustra fieri significabimus, ueluti si quis nocentē è carcere redimat, atque ille mox iterato cōmisso semet eodē præcipitet. Aut si quos reconcilies, mox in pristinam relapsuros simultatē, aut castiges incorrigibile ingenium, quod genus est mulierū. Conueniet & in illos, qui suo ipsius uincūt malo. Veluti si quis morum intractabilitate obtineat, ne posthac obiurgetur à præceptore. Putāt adagium uideri sumptum ab ijs potissimū, qui cita sunt aluo, quos Nonius foriolos appellat. Aristophanes in Vespis: πρωκτὸς λουτροῦ περιγενόμενος. id est, Podex peruincens loturam.

Itidem

Itidem & morbus dicitur uincere artem, curámue medici, cū est immedicabilis. Ex ueterum monumentis deprehendes, fuisse morē publicum ut post exoneratam aluum adhiberetur eius partis lotio, quæ tamē subinde erat repetenda. Martialis inter Issę catellę laudes cōmemorat, quod post depositum uentris onus rogaret lauari. Legimus & barbarum quendam seruitutis impatientem, ligno cui spongia erat addita tergendo podici, in gulam adacto sibi consciuisse necem.

Conscientia mille testes. XCI

Quintilianus Oratoriarū institutionum libro quinto, hanc sententiam ut prouerbialem citat: Conscientia mille testes. Sensus interprete nō eget. Quis eñ nescit, conscientiam rem esse unam omnium efficacissimā: adeo ut nulla tormenta melius prodant maleficium, quàm conscientia, nullus carnifex seuerius puniat, quàm hæc? Vnde & illud:

Heu quàm difficile est crimen non prodere uultu.

Extat & Græcanica sententia, συνείδησις πλήττει τὴν ψυχήν. id est, Conscientia uerberat animum. Iuuenalis item:

Et surdo uerbere cædit.

Hanc sensere poetæ, cum de diris & ultricibus furijs fabulantur.

Mysorum præda. XCII

Μυσῶν λεία, id est, Mysorū præda. In eos olim dicebatur, qui impune à quibuslibet læduntur ac diripiuntur. Ortum adagium à Mysis, quos aiunt quondam finitimorū incursationib. male uexatos fuisse, quo tēpore Telephus rex peregre agebat. Vtitur hoc adagio Aristoteles libro Rhetoricorum primo, tractans de locis cōiecturalibus, καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν μυσῶν λείαν. id est, Eos itē, inquit, qui à cōpluribus affecti iniuria, nō curant de ulciscendo. Nam ut trito dicitur prouerbio, Mysorū hi præda sunt. Hoc est, passim ab omnibus incessuntur, propterea quod ueterē ferendo iniuriam, inuitant nouā. Vsus est Demosthenes aduersus Æschinem. Quo quidem in loco scioli deprauarunt pro Mysorum, miserorum, in translatione Leonardi Aretini. Citatur & ex Stratidis Medea, & Iambis Simonidis.

Vltra septa transilire. XCIII

Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν, id est, Septa transilire, Cōgruit uel in eos, qui rem quampiam nouam & incredibilem designāt, lōgeq; supra uulgarium hominū facultatem. Vel in hos, qui à re proposita digrediunt̄. Vel in illos, qui præscriptos sibi terminos, & potestatis mandatæ modū transeunt. Natum adagium à Phayllo quodam pentathlo Opuntio, ut quibusdā placet, Crotoniata, qui tum saltu, tum disco mirum in modum ualuisse legitur. Hæc fermè Suidas. Extat & inscriptio statuæ illius huiusmodi:

Πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα πόδας πήδησε φάϋλλος,
Δισκεύει δ' ἑκατὸν, πέντ' ἀπολειπομένων. id est,

Quinq; supra quinquaginta pedes salijt Phayllus: Discū autem iacit centum, exceptis quinq;. Meminit huius adagij Plato in Cratylo, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἅλλεσθαι. id est, Et ultra septa salire. Refert & Iulius Pollux libro De rerū uocabulis tertio. Lucianus in Somnio, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἤδη πηδᾷ. id est, Vltra septa iam trāsilit. De somnio cuius finis cū sit somnus, iam etiam uigilanti duraret. Chrysostomus Homil. in ij. Cor. iij. τὰ σκάμματα παρέβη. id est, septa transcendit: de Paulo loquitur, qui cum gratis doceret Euangelium, plus præstitit q̄ ab Apostolis exigebatur. Cicero De oratore libro primo: Et quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptā scientiam. Idem in actionibus: Ab his cācellis, quibus me circumscripsi, declinauero. Locus enim is, in quo celebrabantur ludi forenses, fossis, cancellis, aut alijs id genus septis erat circumscriptus.

Psyrice facta. XCIIII

Psyra, insula quæpiam est, haud procul à Chio, cuius meminit & Homerus lib. Odysseæ tertio, Psyriam appellans:

Ἡ καθύπερθε χίοιο νεοίμεθα παιπαλοέσσης
Νήσου ἐπὶ ψυρίης, αὐτὴν ἐπ' ἀριστερ' ἔχοντες. id est,

Certe supra Chium redibamus asperam, iuxta insulam Psyram, ipsam Chium à sinistris habentes. Strabo Psyra pronunciat pluratiue, & neutrali genere. Meminit huius & Plinius

nius libro mũdanæ historiæ quinto. Ea insula quoniam esset & perpusilla & ignobilis, in contemptus ac uilitatis prouerbium abijt, ut quæ sordide, parumq; magnifice fierent, Psyrice facta dicerentur. Hæc fermè Stephanus. Idem citat Cratinum:
Ψύρα τὸν διόνυσον ἄγοντες. id est,
In Psyra Bacchum ducentes.
Eundem rursus in Nemesa:
Ψύρα τε τὴν σπάρτην ἄγεις. id est,
In Psyra spartam ducis.

Bos Cyprius. XCV

Κύπριος βοῦς. id est, Cyprius bos. In brutum ac stolidum iaci solitum, propterea quòd Cyprij boues magis bruti ferantur, quippe qui stercore humano pascantur. Refertur à Suida ac Diogeniano. Interpres Aristophanis in Plutũ, scribit Bœotios boues σκατοφάγους fuisse. id est, oletum edentes. Hoc autem nomine Aristophanes medicos appellat, quod in curandis ægrotis sordida quædam tractent, lotium aut uentris excrementa cõtemplantes. Sed de Cyprijs bubus consentit Plinius libro uigesimo octauo capite ultimo, narrans Cyprios boues hominum excrementa appetere, non pastus causa, sed ut hoc remedio torminibus medeantur.

Cyprio boui merendam. XCVI

Festus Pompeius uersum hunc Sotadicum citat ex Ennio:
Cyprio boui merendam.
Ostenditq; conuenire, quoties cõuiua sordidus & insipidus sordido atq; insipido accipitur conuiuio. Originem adagij refert eandem, quam nos modo commemorauimus. Festiuius erit, si ad res animi deflectatur, ut si quis apud spurcos spurce loquatur, apud indoctos indocte.

Equum habet Seianum. XCVII

Equum habere Seianum, olim prouerbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactũ. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomen inditũ est Seiano. is ex Diomedeis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, uerum eiusmodi quodã fato, ut quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internecionẽ usq; deperiret. Id quod Cn. Seius ipse capitis damnatus, ac miserando affectus supplicio: deinde & Dolobella bello interfectus: post hunc Cassius ab hostibus occisus, deinceps Antonius detestabili exitio perditus, probauit. Hunc equum C. Bassus Argis se uidisse refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq; et colore exuperantissimo, nempe puniceo. Hoc adagium & refert, & copiosius explicat Aulus Gellius, libro noctium Atticarum tertio, capite nono. Fieri potest, ut hæc de equo superstitio manarit ab equo illo durateo, cuius Odysseæ θ. meminit Homerus, qui fatalem interitum attulit Troianis. Ad quod alludens Maro,
Scandit, inquit, fatalis machina muros.
E diuerso quedã fataliter esse felicia credidit ueterum superstitio. Nam autor est Trebellius Pollio in lib. de triginta tyrãnis, uulgo persuasum fuisse, res ijs feliciter cedere, qui Alexandri magni imaginem, auro argentóue expressam gestitarẽt. Nec hodie desunt, qui gladios in bello fortunatos, & huiusmodi quasdam nugas pollicentur principibus. At magis mirandum, esse qui istiusmodi impostoribus credant.

Aurum habet Tolossanum. XCVIII

Huic simillimũ est illud: Aurum habet Tolossanum. In eum qui magnis ac fatalibus afficitur malis, nouoq; ac miserãdo exitio perit. Refertur ab A. Gellio eodẽ loco, quem modo citauimus, ad hunc modũ. Eadem sententia est illius quoq; ueteris prouerbij, qđ ita dictum accipimus: Aurum habet Tolossanũ. Nam cũ oppidum Tolossanum in terra Gallia, Q. Cepio consul diripuisset, multumq; auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurũ attigit, misero cruciabiliq; exitu perijt. In plerisq; codicibus Gellianis hactenus legebatur in terra Italia, sed mendose, quũ Strabo & Iustinus Tolossam ponant in Gallia. Meminit auri Tolossani M. Tullius lib. De natura deorũ tertio: Cognosce, inquit, alias quæstiones auri Tolossani, cõiurationis Iugurthinæ. Strabo lib.
Geogra-

Geographiæ quarto, admonet hanc pecuniam Tolossanam Delphicæ pecuniæ partẽ
fuisse. Brennus enim Prausus natione, Tectosagis auxiliantib. Delphos incursauerat:
deinde quemadmodũ refert Iustinus lib. xxij. cum Tectosagi se in antiquam patriã To
lossam recepissent, pestilentia laborare cœperunt, à qua nõ prius sunt liberati, ꝙ aruspi
cum responsis moniti, aurum argentumq; sacrilegio quæsitum, in Tolossensem lacum
mergerent, quod omne magno post tẽpore Cepio Romanus cõsul abstulit. Quod qui
dem sacrilegiũ exitium attulit tum ipsi Cepioni, tum illius copijs. Erant autem auri pon
do cx. milia: argenti pondo quinquies decies centũ milia. Scribit enim Strabo Tolossa
nos ex priuatis fortunis auxisse sacram pecuniã, ut magis deum sibi reconciliarẽt. Nar-
rantur & alia quædã hoc loco à Strabone de auro Tolossano ex Posidonio: uerum quo
niam ad adagionis enarrationẽ non magnopere pertinere uidebantur, sat habuimus lo
cum indicasse. Durat hodieq; apud uulgus hæc opinio, ut existiment omneis misere pe
rire, quicunq; à sacris rebus non abstinent manus uiolentas.

Polypi caput. XCIX

πολύποδος κεφαλή. id est, Polypi caput. In hominem uarium, & in quo pariter & uitia
quædam & uirtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in
rem ex qua non parum commoditatis capere queas, sed quæ eadem nonnullis incom-
modis noceat. Allegoria ducta est ab eius piscis capite, quod (sicuti testat̃ Plutarchus
in libello, cui titulus, Quomodo sint adolescentibus audiendi poetę) esu quidẽ suauissi
mum & esculentum, cæterũ somnia parit tristia ac prodigiosa. Vnde huius esum inter-
dicebant ijs qui cuperent ex insomnijs præscire futura, quemadmodum & fabarum, ut
testis est idem Plutarchus in Symposiacis. Proinde poeticẽ, polypi caput uocat, in qua
sicuti sunt permulta cognitu tum iucunda, tum frugifera, ita sunt nonnulla, nisi caueas,
pestilentia. Porrò ex huiusmodi rebus id quod inest commoditatis, conueniet excerpe
re, quod noxium uitare: Iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis re
liquis, ad ea duntaxat aduolant, unde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpe
re, nec aliud colligunt, quàm quod sit usui futurum. Prouerbium integre refertur apud
Plutarchum hoc pacto:

πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν. id est,

In polypi capite inest quidem malum, inest & bonum. Itidem Theognis in sententijs
de uino prædicat:

ἐσθλὸς καὶ κακός ἐσσι. id est,

Bonum ac malum es. Posset ad hanc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quę uul
neris auxilium tulit eadem quæ uulnus inflixerat.

Æstate penulam deteris. C

ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις. id est, Æstate penulam deteris. Refertur à Zenodoto,
Diogeniano, Suida. Recte dicetur in eũ, qui res necessarias temere, nec in tẽpore pro-
fundit, aliquando futuras usui si seruentur. Id quod uulgo factitant adolescentes, qui fa
cultates patrias stulte prodigunt in iuuenta, quibus sustinenda fuerat imbecillitas sene
ctæ. Neq; male quadrabit in eos, qui corporis uires in uoluptatibus frustra consumunt,
quas in obeũdis negocijs serijs postea sunt desideraturi. Nam χλαῖνα summa uestis est,
quæ pro tempore sumitur ad uentos, pluuiam, frigúsue depellendum, quasi Latine di-
cas penulam. Iuuenalis:

Et multo stillaret penula nimbo.

Quanquam & Latini lænæ uocabulo utuntur, pro eo quod Græci χλαῖναν appellant.
Nonius indicat genus uestis militaris, quæ sit omnia extima, ueluti chlamys, pallium,
& penula. Apud Diogenem Laertium tale quiddã obijcit Philemon comicus in Cra-
tetem, quod æstate gereret pallium crassum, hyeme laceram tunicam, uidelicet quo di-
sceret temperantiam ac tolerantiam.

DES· ERASMI ROTERODAMI PROVERBIORVM CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA PRIMA.

Festina lente. I



σπεῦδε βραδέως. id est, Festina lente. Prouerbium hoc non inuenustam ænigmatis speciem præ se fert, propterea quod constat ex uerbis inter sese pugnãtibus. Ideoq; referendum est ad eam formã, quam in operis huius initio demonstrauimus, nimirum eorũ, quę per ἀντίθεσιν, id est, cõtrarietatem efferũtur. Quod genus est illud, δυσδαίμων εὐδαιμονία. id est, infelix felicitas. Nec absurde mihi cõiectasse uideatur, si quis effi ctum existimet ex eo, quod est apud Aristophanem in Equitibus, σπεῦδε ταχέως, i. Propera ꝓpere. ut allusor quisquis is fuit, τὴν ἀναδίπλωσιν in ἀντίθεσιν cõmutarit. Ad hũc autem figuræ colorem, atq; ad hanc allusionis facetiam, non mediocrẽ gratiã adiungit tam cõmoda, tamq; absoluta breuitas, quæ & ipsa uelut in gemmis, itidẽ & in adagijs nescio quo modo peculiariter decere mihi uidet̃, & ad precij miraculũ facere. Etenim si uim ac sententiã æstimes, quam hæc tam circuncisa uocum breuitas in se complectitur, quàm sit fœcunda, quàm grauis, quàm salutaris, quàm ad omnẽ uitæ rationem late patens, profecto facile discesseris in hãc sententiã, ut in tanto prouerbiorũ numero nõ arbitreris ullũ aliud esse perinde dignum, quod omnibus incidatur colũnis: quod pro templorum omniũ foribus describatur, & quidẽ aureis notis: quod in principaliũ aula rum ualuis depingatur: quod primatiũ inscalpatur anulis: quod regijs in sceptris exprimatur: deniq; quod omnibus ubique monumentis repræsentetur, propagetur, celebretur, ut quod tantopere expediat semper cuiusq; obseruari animo, quo nusquã non occurrat oculis, nulli quidem mortalium, non maximo futurũ usui, præcipuè tamen principibus, & ijs, quibus, ut uerbis dicam Homericis,

λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε. id est,

Commissi populi, ac tam multa negotia curæ.

Quandoquidem à plebeiæ sortis hominibus, si quid forte sit uel prætermissum socordia, uel admissum temeritate, quemadmodum iactura leuior, ita & incõmodum, quod acceptum est, faciliore remedio sarcit̃. At uero principis uel unica cessatio, semélue pręcipitatum consilium, deum immortalem, quas tempestates nõnunquam excitat, quantas rerũ humanarũ ruinas secum trahit? Rursum si adsit τὸ σπεύδειν βραδέως, hoc est, maturitas quædam ac moderatio simul ex uigilantia lentitudineq; temperata, ut neq; per temeritatem quicquam faciat pœnitendum, neq; per socordiam quicquam prætereat, quod ad Reipub. commodum pertinere uideatur, quæso te quid esse possit hoc imperio felicius, firmius, stabiliusq;? quanquam hæc felicitas haudquaquam ipsis imperij terminis circumscribitur: quin undiq; longe lateq; ad finitimos populos dimanat, nec usquam æque locum habet Hesiodium illud:

πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Proinde sic equidem existimo, prouerbium hoc, si quod aliud, optimo iure, βασιλικὸν, id est, regiũ appellari debere, non tãtũ ob eam quã modo diximus causam, uerũ etiam quod duobus his uitijs ingenia principum ferè peculiariter uideantur esse cõfinia. Nã fortunæ fauor, rerũ affluentia, tam paratæ uoluptatũ illecebræ: præterea protinus licere quicquid collubitum fuerit, deniq; pestilentissimũ illud assentatorũ εὖγε, semperq; parati, quicquid quocũq; modo dictum factúmue fuerit, arrisus, applausus, adgratulatio: hæc inquam atq; id genus alia, non mirum, si quibusdam socordiã concilient. Maximè si his omnibus fomentis ætas iuuenta contigerit, & huius comes rerũ imperitia. At è diuerso fit nonnũquam, ut insitus ille principum ingenijs uigor, & impetus quidã, ut ita dixerim, leoninus, adauctus amplitudine fortunæ, excitatus rerum maximarũ successibus, inflammatus uel iracundia, uel ambitione, uel alijs huiusmodi cupiditatib. extimulatus cõsilijs præferocibus, transuersos rapiat aliquoties, ac tum ipsos, tum omnẽ imperij molem in præcipitium auferat. Quanquam si quidem in alterutram partẽ peccandũ sit, non paulo præstiterit, regẽ impendio lentũ esse, quàm plus æquo præcipitẽ.

Homerus Agamemnoni uitiosam quandam animi molliciē, hoc est, τὸ βραδέως affin-
xisse uidetur: ut eius nullum egregium facinus adferatur, aut animosum, nisi cū ob ere-
ptam Chryseidem stomachatur, & Achillē sua spoliat Bryseide. Rursum Achilli parū
moderatos impetus, hoc est, τὸ σπεύδειν, attribuit: nisi si cui tū σπεύδειν βραδέως uidetur,
cum in consilio districto gladio regem impetiturus, à Pallade coercetur, admonitus ut
intra cōuicia dūtaxat indignet̄. Atqui hoc ipsum erat impotētis animi, in frequēti prin
cipum cōsessu, tot probris, tam manifestis cōuicijs in eum debacchari, penes quē rerū
erat summa. Achillē imitatus uidetur Alexāder ille magnus, ac planè uicit: quippe quē
eousꝗ præcipitē egerit impetus animi, ut in amicissimos etiā ferrū destrinxerit. Aga-
memnonē Sardanapalus est æmulatus, sed ita æmulatus, ut longo præcesserit interual
lo. Quin utriusꝗ generis innumerabiles inuenire liceat, qui uel huius inertiam, uel illi-
us ferociam referant: perpaucos autem reperias, qui prouerbium hoc secuti, tempesti-
uam celeritatem cū prudenti tarditate recte miscuerint: nisi quod pro multis unus suffi
cit, Fabius ille Maximus, cui cognomen etiā additum cunctatori: qui cum sibi laudem
peperit immortalem, tum Romano imperio cunctādo restituit rem, aliorum ducū in-
auspicata celeritate iam ad extrema redactam. Itaꝗ non sine causa uideo factū, ut hoc
σπεῦδε βραδέως in tātum arriserit duobus imperatoribus Romanis, omniū facile lauda
tissimis, Octauio Augusto, & Tito Vespasiano, quorū utriꝗ singularis quædā aderat
animi magnitudo, cum incredibili quadā lenitate, facilitateꝗ coniuncta: ut cū amabi-
li morum popularitate, omnium animos sibi deuinxissent, nihilo secius tamen pari dili
gentia, si quādo res uirum postularet, celeriter res maximas confecerint. Octauius igit̄
hoc dicto tam impense delectatus est, quēadmodū in Noctibus Atticis libro decimo
capite undecimo narrat Aulus Gellius, & hunc secutus Macrobius Satur. li. 6. ut nō in
sermonibus modo quotidianis crebrius usurparet, uerū etiam epistolis suis frequēter
insereret, admonens his duabus uocibus, ut ad rem agēdam adhiberetur simul & indu
striæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Quod quidē Gellius Latinis existimat unico uer
bo dici, matura. Nam maturari, quod neꝗ præpropere fiat, neꝗ serius quàm oporteat,
sed ipso in tēpore. In hunc sensum usurpasse Maronem, cum ait Æneidos libro primo:
Maturate fugam. Quāquam omnino uox hæc apud autores significat idem quod
festinare, sed ita festinare, ne tempus legitimū anteuertas. Siquidē festinata recte dixe-
ris etiā præpropera, maturata nō dixeris. Neꝗ dissident ab his quę Suetonius tradit in
huius uita: Nihil, inquiēs, minus in duce pfecto, quàm festinationē, temeritatēꝗ cōue-
nire arbitrabatur. Crebro itaꝗ illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως, ἀσφαλὴς γάρ ἐσ' ἀμείνων ἢ θρασὺς Στρατηγός.

Hæc ferme Suetonius. Est aūt uersus trochaicus tetrameter catalecticus ex poeta quo
piam, ut cōijcio, decerptus, cui Cæsar de suo subiecit, στρατηγός. Cuius hæc est sententia,
Festina lente. Nam qui tuto citraꝗ lapsum rem gerit, melior est, ꝗ audax & cōfidens.
Tutiora sunt enim, quæ lentis consilijs prouidentur, quàm quę calidis consilijs pperā-
tur. Iam uero dictū idem Tito Vespasiano placuisse, ex antiquissimis illius nomismatis
facile colligitur: quorum unum Aldus Manutius mihi spectandū exhibuit argenteū,
ueteris, planeꝗ Romanæ scalpturæ, quod sibi dono missum aiebat à Petro Bēbo patri
tio Veneto, iuuene cū inter primos erudito, tum omnis literarię antiquitatis diligētis-
simo peruestigatore. Nomismatis character erat huiusmodi: altera ex parte faciē Titi
Vespasiani cum inscriptione præfert, ex altera ancorā, cuius medium ceu temonē, del
phin obuolutus cōplectitur. Id autem symboli nihil aliud sibi uelle, quàm illud Augu-
sti Cæsaris dictum σπεῦδε βραδέως, indicio sunt monimenta literarum hieroglyphica-
rum. Sic enim uocantur ænigmaticę scalpturæ, quarum priscis seculis multus fuit usus,
potissimum apud Ægyptios uates, ac theologos: qui nefas esse ducebāt, sapientię my-
steria literis cōmunibus uulgo pphano prodere, quēadmodū nos facimus: sed si quid
cognitu dignum iudicassent, id animantium rerumꝗ uariarū expressis figuris ita reprę
sentabant, ut non cuiuis statim promptum esset cōijcere: uerū si cui singularum rerum
proprietates, si peculiaris cuiusque animātis uis ac natura cognita, penitusꝗ perspecta
fuisset, is demum collatis eorum symbolorū coniecturis, ænigma sententię deprehēde
bat. Veluti cum Ægyptij Osirim suū, quem eundem solem esse putant, significare uo-
lunt,

lunt,inſcalpũt ſceptrum, inq; eo ſpeciẽ exprimunt oculi, nimirũ innuentes hũc deum eſſe,regaliq; poteſtate ſublimem,cũcta deſpicere,quia ſolem Iouis oculũ appellat antiquitas.Huiuſmodi fermè refert Macrobius lib. Saturnaliũ primo.Item annũ hoc modo demonſtrabant:Effingebant ſerpentẽ ita circumuolutũ, ut caudã ore teneret inſertam,innuentes annum ſemper ijſdem uicibus temporũ reciprocantibus in ſeſe recurrere.Vnde Seruius autumat apud Græcos ἐνιαυτὸν uocabulũ attributum anno, atq; huc reſpexiſſe Maronem,cum ait:

Atq; in ſe ſua per ueſtigia uoluitur annus.

Etiã ſi Horus Ægyptius,cuius extant duo ſuper huiuſmodi ſymbolis libri,ſerpẽtis ſcalptura nõ annũ,ſed æuum repræſentari tradit:Annum autem tum Iſidis, tum Phœnicis imagine.Scripſit his de reb.Plutarchus in cõmentario de Oſiride,& Chæremon apud Græcos,teſtimonio Suidę,cuius ex libris excerpta ſuſpicor ea,quę nos nuper cõſpeximus huius generis monimẽta, in quibus etiã hæc inerat pictura: Primo loco circulus, deinde ancora,quam mediam,ut dixi,delphinus obtorto corpore circũplectit̃.Circulus,ut indicabat interpretamẽtum adſcriptũ,quoniã nullo finitur termino,ſempiternũ innuit tẽpus.Ancora,quoniam nauim remoratur & alligat,ſiſtitq;, tarditatem indicat. Delphinus,qđ hoc nullũ aliud animal celerius, aut impetu perniciore,uelocitatẽ exprimit: quę ſi ſcite cõnectas, efficient huiuſmodi ſentẽtiã ἀεὶ σπεῦδε βραδέως.i.Semper feſtina lẽte.Porrò hoc ſcripturæ genus nõ ſolum dignitatis plurimũ habet, uerũetiam uoluptatis non parũ,ſi quis modo rerũ,ut dixi, proprietates penitus perſpectas habuerit:id quod partim cõtingit ſolerti cõtemplatiõe rerũ,cauſarũq; naturaliũ,partim liberaliũ cognitione diſciplinarũ.Veluti ſi quis ex Ariſtotelicis libris, quos de naturali auditu inſcripſit,probe teneret analogiã quãdam eſſe & ſimilitudinẽ inter magnitudinẽ, motum,ac tempus:nam horũ trium unum quodq; pariter in eodẽ exiſtunt. Siquidẽ ut tẽpus adhæret motui,ita motus adhęret magnitudini. Quod in magnitudine punctũ, hoc momentũ in tẽpore,impetus in motu(liceat enim interim ſic appellare, qđ in motu minimũ eſt atq; indiuiſibile.neq; enim de uocib. laborandũ,ſi de re cõueniat.) Iã igitur ſi in recta linea magnitudinẽ conſideres,duo pũcta reperies, quorũ alterũ ſit initiũ duntaxat,alterũ finis tantũ,hoc eſt,unde quaſi fluit longitudo,& in quod deſinit.In eadẽ ſi motũ cõſtituas,duos itẽ reperies impetus,alterũ unde motus oritur, alterũ in quẽ deſinit.Horum ea ratio eſt,ut qui initiũ eſt,tantũ eius motus initium ſit:qui finis,tantũmodo finis.Motum tẽpus neceſſario comitatur.Eſt enim huius ueluti regula, cuius naturam ſi ſeparatim contemplere,duo uides momenta(liceat enim ita loqui)alterũ temporis illius initium,alterum finem.Rurſum autem,ſi in eadem linea conſideraris pũcta magnitudinis,impetus motus,momenta temporis,quę media intercedunt inter initiũ & finem,uides horum uniuſcuiuſq; uelut ancipitem eſſe naturã.Etenim ad initium relata,fines ſunt:ad finẽ,initia.Proinde ubi finita erit magnitudo,ibi ſimul & finitus motus,& tempus finitum ſit oportet.Finita eſt autem ea magnitudo, in quam tale competit initium,ut idem finis eſſe non poſſit:talis inquam finis, ut in eundem nõ cadat ratio principij,id quod euenit in omnibus figuris,excepta circulari,ſeu ſphærica. Nam ut in hac nullum certum eſt punctum,quod proprie dici queat initium, nullum itẽ quod ita ſit finis,ut tantum eam recipiat appellationem,ita nec momentum huiuſmodi ullũ eſt, nec impetus.Vnde cõſequitur,ut ibi neq; finita ſit magnitudo,neq; motus finitus,neq; finitum tempus.Rurſum ubi quodlibet magnitudinis punctum,ſimul & initiũ & finis eſſe poteſt,ibi magnitudinem infinitam eſſe neceſſe eſt.Ad eãdem rationem, ubi quilibet impetus uel principiũ motus eſſe poteſt,uel finis,illic motus uidetur infinitus. Demum ubi quoduis momentum,ſimul uel initium tẽporis eſſe poteſt,uel finis, ibi tẽpus infinitum oportet eſſe.Sed infinitum tempus,æternum uocamus, quod quidẽ æterno reſpõdet motui.Motus æternus magnitudinem item æternã requirit. Hæc nõ poſſunt cõpetere,niſi in ſphæricã,aut circularem magnitudinem.Vnde philoſophi quidã ęternitatem mundi collegerunt,quod animaduerterent cœli uniuerſi,ſyderũq; & ſphęricã eſſe figuram,& motum item eſſe ſphæricũ. Porrò non ſolum in huiuſmodi magnitudinem,circuli ratio quadrat,uerum etiam motus huic adhærens, circulus eſt quidã. Item tempus eum dimetiens motum,nõ reſpuit appellationem circuli,quemadmodũ teſtatur

tur etiã Ariſtoteles quarto περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως libro. Hæc igitur atq; id genus alia qui ex philoſophorum diſciplinis perdidicerit, is facile coniectabit, quã ob rem Ægyptij circulo ſempiternũ tẽpus exprimere uoluerint. Iam uero Delphini uim, naturãq; paucis inſpiciamus. Tradunt autores hunc incredibili uelocitate, & admirabili impetu reliquũ animãtiũ genus lõgo interuallo poſt ſe relinquere. Proinde Oppianus lib. De naturis piſciũ ſecundo, delphinos nõ cum quibuslibet auibus, ſed cum aquilis cõfert,

ὅσσον γὰρ κούφοισι μετ' οἰωνοῖσιν ἄνακτες
αἰετοί, ἢ θήρεσσι μετ' ὠμηστῇσι λέοντες,
ὅσσον ἀριστεύουσιν ἐν ἑρπυστῆρσι δράκοντες,
τόσσον καὶ δελφῖνες ἐν ἰχθύσιν ἡγεμονῆες. id eſt,

Quippe citas quantum inter aues, inſignis honore
Regali, reliquas aquila præuertitur omneis,
Inq; feris leo crudiuoris, ſæuiq; dracones
Serpentum in genere exuperant, tantum impete delphin
Eximius uincit regnantes æquore piſces. Confert & iaculo,

διὰ γὰρ βέλος ὥστε θάλασσαν ἵπτανται. id eſt,

Nanq; per æquora lata ſagittæ More uolant.

Deniq; confert etiam uento, uel turbini potius, ac procellæ uentorum.

ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διατρέχει ἠύτε λαῖλαψ. id eſt,

Altas aliquando per undas
Turbinis in morem diſcurrit.

Plinius libro hiſtoriæ mũdi nono, cap. octauo, Ariſtotelis ſecutus ſentẽtiã, haudquaq; ab his diſcrepantia refert, uidelicet delphinum omniũ animalium perniciſſimum eſſe: neq; id ſolũ inter maritimi generis, uerumetiã uolucri quauis ocyorem, quouis acriorem telo. Singularem autem huius uelocitatem hoc potiſſimũ argumẽto colligi, quod cum os habeat lõgo diſſitũ interuallo à roſtro, nẽpe medio penè uentre, (quę res in cõſectandis piſcibus non mediocrẽ illi morã adferat neceſſe eſt, neq; enim niſi reſupinus atq; conuerſus corripit,) tamẽ uix ullus eſt piſcium, qui illius effugiat celeritatem. Nec ignorat ipſe hãc naturæ dotem, ſed ueluti laudis, animiue cauſa certat aliquoties cũ nauigijs, plenis uelis euntibus. Eſt enim pręcipue φιλάνθρωπος delphin, quin & παιδεραστὴν aiunt nõnulli, & ob id capitalis eſt hoſtis crocodili, quo nõ aliud animal infenſius homini. Itaq; non paueſcit hominẽ ut alienũ, uerũ obuiam nauigijs uenit: alludit exultans, certat etiã, & quamuis plena prætererit uela. Quin etiam in mugilũ uenatu apud ſtagnum Laternam magnifice declarat, quantũ ualeat celeritate, quantũ polleat ingenio, quãtum deniq; bene uelit homini. Iam uero quid dicã de impetu uix credibili? Siquidẽ ubi fame concitatus, fugiẽtem in uada ima perſecutus piſcem, diutius ſpiritũ cõtinuit, non aliter q̃ arcu emiſſus ad reſpirandum emicat, tantaq; ui exilit, uti plerunq; uẽto turgentia uela nauium ſaltu tranſuolet. Quod igitur ſymbolũ magis cõueniebat ad exprimendũ acrem illum & indomitum animi impetũ, q̃ delphini? Porrò ad ſignificandam tarditatem, cunctationemq;, non male quadrabat ἐχενηὶς piſcis, quẽ Latini remoram uocant: uerum quoniam huius figura parum cognobilis uidebatur (nam præterquam quod admodũ puſillus eſt, nec ulla inſigni nota diſcernitur) magis ad id placuit ancorę ſymbolum, quæ ſiquando periculoſe nauigatur ob uentos nimiũ ſecundos, ibi curſum immoderatum nauis figit ac retinet. Itaq; dictum hoc σπεῦδε βραδέως, ex ipſis uſq; priſcæ philoſophiæ myſterijs profectum apparet, unde aſcitum eſt à duobus omnium laudatiſſimis imperatoribus, ita ut alteri adagionis eſſet loco, alteri inſigniũ uice, utriuſq; moribus ingenioq; mire quadrans. Nunc uero in Aldum Manutium Romanũ, ceu tertium hæredem deuenit,

Haud equidem ſine mente reor, ſine numine diuûm.

Nam huius eadẽ, quæ quondã Tito Veſpaſiano placuerũt, celebrãtur inſignia, nõ notiſſima modo, uerumetiam gratiſſima quibuſcunq; ubiuis terrarũ bonæ literæ uel notę ſunt uel charę. Neq; uero ſymbolum hoc tum illuſtrius fuiſſe crediderim, cũ inſcalptũ imperatorio nomiſmati, negotiatorum manibus terendum circumferretur, q̃ nunc, cũ ubiq; gentium, uel ultra Chriſtiani imperij terminos, unà cum omnigenis utriuſq; lin-

guæ

guæ uoluminibus propagatur, agnoscitur, tenet, celebratur ab omnibus, qui liberaliū studiorum colūt sacra: præsertim ijs, qui fastidita barbara ista pinguiꝗ doctrina, ad ueram atque antiquam aspirant eruditionem, ad quam restituendam uir is quasi natus, & ab ipsis, ut ita dixerim, fatis factus, scalptusꝗ uidetur: tam ardentibus uotis unū hoc optat, tam infatigabili molitur studio, usqueadeo nullū refugit laborē, ut literaria supellex & integra, & syncera, puraꝗ bonis ingenijs restituatur. Quam quidē ad rem quantum iam attulerit momenti, tametsi fatis, penè dixerim, inuitis, res ipsa nimirū indicat. Quod si pulcherrimis planeꝗ regijs Aldi nostri uotis deus aliquis bonis literis amicus aspirauerit, & si quem numina læua sinant, intra paucos annos illud futurum polliceor studiosis, ut quicquid est bonorū autorū in quatuor linguis, Latina, Græca, Hebraica, Chaldaica, tum autem in omni genere disciplinarū, id unius huius opera, & plenū habeant & emendatū, nullamꝗ iam literariæ supellectilis partē quisquā desideret. Quod simul atꝗ cōtigerit, tum uero palàm fiet, quantū adhuc bonorū codicum in abdito sit, uel retrusum ob negligentiam, uel suppressum quorūdam ambitione, quibus hoc unū cordi est ut soli sapere uideantur. Tum deniꝗ cognitū erit ꝙ prodigiosis mendis scateant autores etiam hi, qui nūc satis emendati putātur. Cuius rei si cui libebit, uelut ex degustatione coniecturam facere, Plinianas epistolas, quæ propediē ex Aldina officina prodibunt in lucem, cum uulgatis exēplaribus conferat, quodꝗ ibi deprehenderit, idē in alijs expectet autoribus. Herculanum mehercule facinus, ac regio quodā animo dignum, rem tam diuinam, quasi funditus collapsam, orbi restituere, latētia peruestigare, eruere retrusa, reuocare extincta, sarcire mutila, emendare tot modis deprauata, præcipue uulgarium istorum excusorum uitio, quibus unius etiam aureoli lucellum, antiquius est, ꝙ uel uniuersa res literaria. Adde ijs, quod quantūlibet exaggeres eorum laudē, qui respublicas sua uirtute uel tuentur, uel etiā augent, in re certe prophana, tum angustis circūscripta spatijs uersantur. At qui literas collapsas uindicat, (nā id penè difficilius ꝙ genuisse,) primū rem sacram molitur & immortalem: tum non unius alicuius ꝓuinciæ, sed omnium ubiꝗ gentium, omnium seculorum negociū agit. Postremo quondam principum hoc munus erat, inter quos pręcipua Ptolemęi gloria. Quāquā huius bibliotheca domesticis & angustis parietibus continebatur. Aldus bibliothecā molit, cuius non alia septa sint quàm ipsius orbis. In hanc digressiunculā nō abs re mihi uideor expatiatus, nempe quo studiosi hoc impēsius his insignijs & faueant, & delectent, postea quàm cognouerint à tam inclytis autoribus fluxisse: pręterea quid sibi uelint, intellexerint. Deniꝗ cum meminerint quantum bonę rei Delphinus ille polliceat, si qs modo deus pulcherrimis conatib. dexter adfuerit. A diuerticulo repetet fabula, si prius exposuero querelā de typographis quibusdam pessime de re literaria merentibus. Non est noua querimonia, nunquam tamen iustior quàm hisce temporibus, quib. hæc mihi quarta ni fallor, parabatur editio. Ea fuit anno 1525. Venetorum urbs multis quidem nominibus celeberrima, per Aldinam tamen officinā celebrior est, adeo ut quicquid librorū isthinc adfertur ad exteras nationes, ob ciuitatis tantum titulum ilico sit uēdibilius. Atqui eius nominis lenocinio sordidi quidā typographi sic abutunt, ut uix ab ulla ciuitate nobis ueniāt autores impudētius deprauati, nec ij sanè quilibet, sed omniū primi, uelut Aristoteles, M. Tullius, & Quintilianus, ne quid querar de sacris uoluminibus. Curatum est legibus, ne quis cōsuat calceum, ne quis faciat scriniū, nisi fuerit ab eius opificij sodalicio cōprobatus, & tantos autores, quorum monumentis etiā religio debetur, emittūt in uulgus adeo literarū ignari, ut ne legere quidem possint, adeo ignaui, ut nec relegere libeat quod excuditur, adeo sordidi, ut citius patiant sex milibus mendarum oppleri bonum librū, quàm paucis aureolis uelint conducere qui præsit castigationi. Nec ulli magnificētius pollicentur in titulis, quàm qui impudētissime deprauant omnia. Ex legū autoritate datur redhibitio, si quis pannum ut cocco tinctū uendiderit, si deprehendat in tinctura nihil additū cocci, quin mulcta afficitur, quisqs in huiusmodi mercibus fucū fecit. Et lucro suo uel furto potius fruitur, qui eadē opera tot hominū milib. imponit? Olim & in describēdis libris adhibebat religio nō minor ꝙ nunc adhibetur in notarijs publicis ac iuratis, certe maior debebatur: nec aliūde tam prodigiosa librorū cōfusio ꝓfecta est, ꝙ quod obscuris quibuslibet & monachis impe

ritis,mox etiã mulierculis citra delectũ rei tam ſacrę tractatio cõmittebatur. At quãtu-
lum eſt mali,quod adfert ſcriba negligens aut indoctus, ſi cõferas typographũ? Et hic
oſcitant leges publicæ. Punitur,qui uendit pannũ apud Britãnos tinctũ,pro panno tin
cto apud Venetos:& audacia ſua fruitur, qui meras cruces & ingenij tormina uẽdit ꝓ
bonis autoribus? Dices,nõ eſt uenditoris emptori pręſtare quoduis uitiũ. Certe hic de
bebat eſſe,ſi titulus ꝓmittit exactã diligentiã, & liber ſcatet mendis,Et ſunt errata quæ
nec ab eruditis ſtatim deprehenduntur. Iam typographorũ innumerabilis turba cõfun
dit omnia,pręſertim apud Germanos. Nõ licet cuiuis piſtorẽ eſſe, Typographia quæ-
ſtus eſt nulli mortaliũ interdictus. Nec tutũ eſt q̃duis pingere aut loqui,at quãuis mate
riam excudere fas eſt. Vbi terrarum nõ uolitant nouorũ libellorũ examina? Quorum
ſi ſinguli adferrent aliquid ſcitu dignum,tamen ipſa turba ſtudijs uehemẽter officeret,
uel ipſa ſatietate,quæ bonis in reb. eſt multo pernicioſiſſima,uel hoc ipſo,quod his ue-
lut illecebris animi hominum natura apſicori,& nouarũ rerũ auidi, ſeuocentur à lecti-
one ueterum ſcriptorum,quibus nihil melius proferri poteſt, etiã ſi nõ inficior à neote
ricis aliquid inueniri poſſe quod illos fugerit. Exiſtere poteſt, uerbi cauſa, qui doceat
aliquid quod latuerit Ariſtotelẽ,nullũ tamẽ arbitror exoriturum qui philoſophiæ cor
pus tradat abſolutius,quàm ille tradidit. Sic erit fortaſſis qui in literis ſacris uideat quę
dã quæ fefellerint Chryſoſtomũ aut Hieronymum:at non arbitror fore, qui in ſumma
præſtet,quod illi præſtiterũt. Nũc illis propemodũ antiquatis,omnibus omniũ nænijs
terimus horas, negliguntur interim honeſtæ diſciplinæ cũ ſuis autorib. collabitur au-
toritas ſenatuum,conciliorum,ſcholarum, iureconſultorum ac Theologorum. Quod
ſi res pergat quà cœpit,futurũ eſt,ut ſumma rerum ad paucos redacta, barbarica quæ-
dam tyrannis ſit apud nos,qualis eſt apud Turcas. Vnius aut paucorum libidini pare-
bunt omnia,nec erunt politiæ ciuilis ulla ueſtigia,ſed militari uiolentia gubernabũtur
uniuerſa. Iacebũt omnes honeſtę diſciplinę,lex una uigebit,Sic uult ὁ κοσμοκράτωρ. Re
ligionis antiſtites aut nullo erunt in precio,aut ſi quid habebunt opum dignitatiſue,id
totũ ſeruiet ijs, quorũ non iudicio, ſed nutu, ac renutu tẽperabuntur omnia. Quanto
melius conſuleretur rebus humanis,ſi quemadmodũ in elemẽtis mundi alia ab alijs ſic
temperantur, ut æterno fœdere conſiſtant omnia: ſic in republica ſua cuique legitima
maneret autoritas,populo tribueretur quod æquum eſt,ſenatui ac magiſtratui tantum
concederetur,quantum eruditio,leges & æquitas pateretur,epiſcopis ac ſacerdotibus
ſuus maneret honos: nec monachis negaretur quod debetur. Horũ omnium concors
diſcordia,& eodem tendens uarietas,lõge fidelius ſeruaret Reipub. ſtatũ, quàm nunc,
dum quiſqꝫ ad ſe rapere conatur omnia. Ne familia quidẽ poteſt cõſiſtere, niſi maritus
functionis partem cedat uxori,ni diſcrimẽ ſit inter liberos & ſeruos, & niſi ſerui quoqꝫ
non pro iumentis habeantur,ſed pro hominibus: poſtremo niſi diſcrimẽ ſit inter ſeruũ
& ſeruũ:ut qui liberaliter ſeruiunt, habeantur indulgentius, ac præmium officiorũ ex
pectẽt libertatẽ. Dicet hic aliquis:Heus diuinator,quid hęc ad typographos? Quia nõ
nullam mali partẽ inuehit horum impunita licentia. Implent mundum libellis, nõ iam
dicam nugalibus,quales ego forſitan ſcribo,ſed ineptis,indoctis,maledicis,famoſis,ra
bioſis, impijs ac ſeditioſis: & horũ turba facit,ut frugiferis etiã libellis ſuus pereat fru-
ctus. Prouolãt quidã abſqꝫ titulis,aut titulis,q̊d eſt ſceleratius,fictis. Deprehẽſi reſpon-
dẽt,Detur unde alã familiã,deſinã tales libellos excudere. Aliquanto meliore frõte re
ſpõdeat fur,impoſtor aut leno:da qui uiuam,& deſinam his artibus uti: niſi forte leui-
us crimẽ eſt,clàm minuere rem alienam,quàm palàm eripere famam alienã, aut ſine ui
ad quæſtum abuti tuo alienóue corpore,quàm uitam alterius ac famam uita quoqꝫ cha
riorem impetere. Sed querelę iam dudum ſatis. Indicandum eſt remedium. Mitigabi-
tur hoc malum,ſi principibus ac magiſtratibus curæ fuerit,ut quantũ fieri poteſt exclu
dant̃ ocioſi,quos potiſſimũ bella mercenaria nobis ꝓgignũt: deinde ſi improbis quos
nec ratio nec pudor cohibet,leges oſtendant fuſtẽ paratũ,ni ſe uerterint ad meliora:de
inde conantibus ea,quæ faciunt ad publicã utilitatem,ſi uiribus deſtituãtur, ſuccurrãt
præmia,uel à principib. uel ab epiſcopis & abbatibus, uel ex ærario publico. Nã à ne-
gociatoribus,qui ſe pleriqꝫ Mammonæ dedicarunt, fortaſſis improbum ſit tale officiũ
exigere. Qui extructo altari ſepulchróue,qui ſuſpẽſa tabula aut ſtatua poſita,ſibi ꝓmit
tunt

tunt nomen apud posteros, quanto uiuaciorẽ famã hac uia sibi pararẽt? Ex multis unũ exemplũ proferam. Vix alius in enarrãdis sacris uoluminibus dexterius uersatus est, ꝗ̃ diuus Ioãnes Chrysostomus, nec alius scriptor magis accommodus his, qui se parãt ad munus cõcionandi. Et scripsit plurima, quorũ bonam partẽ habemus, utcunq; uersam, sed plerisq; deprauatis, nonnullis etiam admixtis, quæ nihil habent Chrysostomi. Quã ta uero lux accederet sacris studijs, si tãtus doctor totus haberet̃ Græcus & emẽdatus: aut certe sic haberemus eum loquentem Latine, quemadmodũ loquitur Græce. Nõ hic commemorabo, quot modis pereant magnatibus pecuniæ, quantũ absumãt, alea, scorta, compotationes, profectiones nõ necessariæ, pompæ, bella quæsita, ambitio, colax, morio, ludio: saltẽ ex his quæ turpiter pereũt, aliquã portionẽ decidant uel utilitati publicæ, uel suæ gloriæ, uel utriq;. Aldo hęc molienti quis nõ fauit eruditorũ? Quis nõ suggessit aliquid, quod illum laboribus tantis imparem subleuaret? Quoties ad illũ ab Hungaris ac Polonis missa sunt ultro uetusta exẽplaria, non sine honorario munere, ut ea iusta cura publicaret orbi? Quod Aldus moliebat̃ apud Italos (nã ipse cõcessit in fata, quãq; gratiosi nominis titulo adhuc cõmendat̃ officina) hoc Ioãnes Frobenius molitur apud Cisalpinos non minore studio, ꝗ̃ Aldus, nec prorsus infeliciter, sed, ꝙd negari nõ potest, impari lucro. Si causam requiras, ex multis hanc unam esse puto, ꝙd nõ est idem ingeniorũ cãdor apud nos, qui est apud Italos, sanè quod ad rem attinet literariã, nec enim uereor pręd icare, quod sum expertus. Cũ apud Italos ædere Prouerbiorum opus homo Batauus, quotquot illic aderant eruditi ultro suppeditabãt autores nondũ per typographos euulgatos, quos mihi suspicabant̃ usui futuros, Aldus nihil habebat in thesauro suo, ꝙd nõ cõmunicaret. Idẽ fecit Ioãnes Lascaris, Baptista Egnatius, Marcus Musurus, Frater Vrbanus, Quorundã officiũ sensi, quos nec de facie nec de nomine noueram. Venetiã nihil mecũ apportabã, præter cõfusam & indigestã operis futuri materiã, idq; ex euulgatis duntaxat autoribus. Magna mea temeritate simul utriq; sumus aggressi: ego scribere, Aldus excudere. Sũma negocij intra mẽses plus minus nouẽ cõfecta est, & interim mihi cũ calculo malo nõdũ noto res erat. Hic mihi cogita quãta pars utilitatis abfutura fuerit, nisi docti libros manu descriptos suppeditassent. In his erãt, opera Platonis Græca, Plutarchi uitę, Eiusdẽ moralia, quæ sub finẽ operis mei cœpta sunt excudi, Athenæi dipnosophistæ, Aphthonius, Hermogenes cũ cõmentarijs, Aristotelis rhetorica cũ scholijs Gregorij Naziãzeni, Aristides totus cũ scholijs, cõmentarioli in Hesiodũ ac Theocritũ, Eustathius in totũ Homerũ, Pausanias, Pindarus cũ accuratis cõmẽtarijs, Prouerbiorũ collectio titulo Plutarchi, rursus alia titulo Apostolij, cuius libri nobis copiã fecit Hieronymus Aleãder. Erãt & alia minuta, quę uel nõ succurrũt, uel nõ attinet referre. Horũ nihil adhuc fuerat typis euulgatũ. Nũc uicissim accipe cãdorẽ amici cuiusdã Cisalpini, quẽ in pręcipuis habebã, nec habere desij, quãdoquidẽ amici mores nosse oportet, nõ odisse. Cũ adornarẽ editionẽ Venetã, forte uideram apud illũ Suidam, cuius margines habebãt parœmias annotatas. Opus erat ingens, & erant euoluenda plurima. Cupiens igit̃ hoc laboris lucrifacere, rogaui faceret eius uoluminis copiã uel ad horas paucas, dum puer notulas in meũ codicẽ trãscriberet. Iterũ atq; iterũ roganti pernegauit. Cum nullum obtestationis genus non admouissem, nec exorarẽ, rogabam nũ ipse haberet in animo ædere prouerbia, me cessurum perlubẽter hoc opus felicius tractaturo. Deierabat nihil esse tale. Quid igitur, inquam, te mouet? Tandẽ ueluti tormẽtis adactus fassus est, hæc iã euulgari, per quæ docti hactenus fuissent uulgo mirãdi. Hinc illę lacrymę. Latitant in collegijs ac monasterijs Germanorũ, Gallorũ & Anglorũ peruetusti codices, quos exceptis paucis adeo nõ cõmunicãt ultro, ut rogati uel celẽt, uel pernegent, uel iniquo precio uẽdant usum decuplo æstimatorũ codicũ. Tandẽ pulchre seruatos uel caries tineæq; corrũpũt, uel fures auferũt. Magnates aũt adeo nõ adiuuãt sua benignitate rem literariam, ut existiment nullam pecuniam perire perditius ꝗ̃ quę in tales usus consumit̃: neq; quicq; omnino placet illis, unde nõ uectigal aliquod tollitur. Quod si pari cãdore principes Cisalpini prosequerent̃ honesta studia cum Italis, Frobeniani serpẽtes nõ tantũ abessent ab opibus delphinis Aldini. Ille lente festinans nõ minus auri sibi peperit, ꝗ̃ nominis, utroq; dignus: Frobenius dum baculũ semper erectũ gerit, nõ aliò spectans ꝗ̃ ad publicã utilitatẽ, dũ à co-

lumbina simplicitate nō recedit, dū serpentū prudētiā magis exprimit insigniȷs suis ꝙ
factis, fama potius diues est ꝙ re. Sed digressionū iā modus esto, nūc ad adagionis enar
ratione̅ nostra sese referat oratio. Trifariam uti licebit prouerbio: primū si quādo ad-
monebimus, diutius deliberandum, prius ꝙ aggrediare negociū: postea ꝙ statueris, tū
uelociter peragendū, ut ad consultādi moram pertineat ancora, ad cōficiendi celerita-
tē Delphinus. Huc pertinet Salustianū illud: Anteꝙ incipias, consulto, ubi cōsulueris,
mature facto opus est. Quā sentētiā Aristoteles recēset sexto Moraliū libro, tanꝙ uul-
go iactatā: Aiunt, inquiēs, de quibus iam deliberaris, ea celeriter esse peragēda, cunctā
ter autē consultandum. Cuius autorem Biantem fuisse testatur Laertius, qui solitus sit
admonere: βραδέως ἐγχειρεῖν τοῖς πραττομένοις, ὅ δ᾽ ἂν ἕλῃ, βεβαίως τηρῶντα διαμένειν. id est,
Cunctanter aggrediendum negociū, uerum in suscepto constāter perseuerandū. Nec
admodum abludit hinc Mimus ille, Publianus opinor: Diu apparandū est bellū, ut uin
cas celerius. Itē ille: Deliberare utilia, mora tutissima est. Adde iȷs, ꝓuerbiū illud: ἐν νυκτὶ
βουλή. id est, In nocte consilium. Præterea Sophocleum illud in Oedipo tyranno:

φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς, οὐκ ἀσφαλεῖς. id est,

Periculosa est præpropera prudentia.

Addēdum his illud Platonis, quod alibi citauimus: Qui plus satis festinat initio, serius
ad finē peruenit. Paulo diuersius est, sed tamē ad hanc referendū formā, quod ait Quin
tilianus: Præcox illud ingeniorū genus non temere peruenire ad frugem. Et quod uul
go dicunt, Qui pueri adhuc, & uelut ante tempus sapiūt, eos in senectute stultos euade
re. Quod Actius approbare uidet̄, qui apud Gelliū ait, sibi in iuuenilib. ingeniȷs itidem
ut in pomis immaturis placere acerbitatem: nā hęc demū maturescere (porrò maturi-
tas tempestiuam adfert suauitatē) reliqua ante tempus putrescere. Alter usurpandi mo
dus fuerit, cū admonebimus adfectus animi, rationis uelut habenis reprimendos esse.
Siquidem Plato animū hominis in treis partitus parteis, rationem, iracundiam, concu-
piscentiam, in hoc philosophiæ summā sitam esse putat, si affectus pareāt rationi nō ali
ter quàm regi, cui quidem ob id ipsum sedem in cerebro, uelut in arce datam existimat.
Peripatetici, quorū signifer Aristoteles, affectus qui sunt animorū impetus quidā, ceu
stimulos quosdam à natura datos existimāt, quibus ad uirtutis usum excitemur, quāꝙ
reclamātibus Stoicis & nominatim Seneca in libris quos ad Neronē scripsit, de ira. Pu
tant enim affectus huiusmodi non modo nihil conducere ad uirtutē, uerumetiā office
re: quanꝙ ne isti quidē inficias eunt, in animo sapientis illius quem imaginantur, relin-
qui primos impetus, anteuertere solitos rationi, quos funditus extirpare nō queas: Ve
rum iȷ, ne consequatur assensio, protinus à ratione reiȷciūtur. Hoc innuit Homerus, cū
Iliados primo, Pallas à tergo adstat Achilli, iamq; manum admouentē gladio, coercet.
Igitur uiolentos illos animi motus, delphinum recte dixeris: ancoram, moderatricē sa-
pientiam. Seneca scripsit, nulli rei prodesse moram, nisi iracundiæ. Imò quicquid impē
se cupimus, aut odimus, ibi salutaris est mora. Plutarchus in Apophthegmatis Roma-
norū narrat Athenodorum philosophū, cū ob senium impetrasset ab Octauio Augu-
sto ueniam redeūdi domum, admonuisse illū, ut ne quid iratus diceret, faceretúe, prius
quàm uiginti quatuor Græcorū literas apud se nominatim recensuisset. Quo audito re
spondit, sibi illo adhuc opus esse, quo disceret & tacendi artem, atq; hoc prætextu totū
annum hominem apud se detinuit. Huc spectat etiam Terentianū illud: Vide ne nimi
um calidum hoc sit modo. Sunt autem quędā ingenia, quibus calcaribus est opus: sunt
quibus freno. Proinde recte ueteres illi à delphino ancorā complecti uoluerunt, quod
oporteat alterū altero temperari, & utrunq; cū altero cōiungi, quo uidelicet eiusmodi
quidam animi habitus existat, qualem Plato conflari putat ex musica, gymnasticaq;, si
pariter exerceantur. Tertia utendi ratio fuerit, cū admonebimus in omni negocio uitā
dam præcipitem celeritatem, quod uitiȷ quibusdam ingeniȷs peculiariter insitū est, ut il
lis in omni re quātulacunq; mora longa uideat̄. Huiusmodi festinationis comites esse
solent, error, & pœnitentia, iuxta uersiculum illum apud Gręcos celebrem:

Προπέτεια πολλοῖς ἐστιν αἰτία κακῶν. id est,

Multis malorum est causa præcipitantia.

His occinendum nobile illud Catonis dictū: Sat cito, si sat bene. cuius mentionē fecit
diuus

diuus Hieronymus, scribēs ad Pammachium in hæc uerba: Scitū est illud quoq; Catonis: Sat cito, si sat bene. quod nos quondā adulescentuli, cum à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mutui, cū omne Atheneū scholasticorū uocibus consonabat: Sat cito, si sat bene. Hactenus Hieronymus. Quadrabit & in illos qui præpropere famā affectant, maluntq; paratam ac magnam, quàm solidā & perpetuam. Solēt enim præcocia subito flaccescere. Quod autē paulatim accrescit, durabile est. Horatius,

Crescit occulto uelut arbor æuo Fama Marcelli.

Et Pindarus in Nemeis hymno 8. Αὔξεται δ' ἀρετά, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρεον ἀΐσσει, σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσ' ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα. id est, Augescit autē uirtus, ueluti cū arbor uirenti rore surgit, sapientes inter uiros sublata iustosq;, ad liquidū ęthera. In summa, quicūq; uel socordia peccant, uel immoderato impetu, ijs illud Octauij Cæsaris, σπεῦδε βραδέως, simul symbolum illud olim Titi Vespasiani, nūc Aldinum, oportebit in memoriam reuocare, ut Delphini atq; ancoræ meminerint.

Pedetentim. II

Κατὰ πόδος βάσιν, Gręcis prouerbio dicitur, quod Latini reddiderūt, pedetētim: ubi quis nō præcipitanter atq; incōsiderate, sed sensim atq; cūctanter aggreditur negociū, atq; arte rem gerit magis q̄ impetu. Translatū ab his qui cautim, ac prętentātes per glaciē, locúmue lubricū ingrediūtur. Terētius in Phormione: Dij bene uertāt quod agas, pedetentim tamen. Quintilianus: At si quod secūdo loco diximus, nesciet actor, qd ꝓpositi testis attulerit, paulatim, & ut dicitur, pedetentim experietur. Alexis comœdiarū scriptor iam extremę senectutis, quū lento incessu inambulās rogaretur à quodā quid ageret: κατὰ πόδος βάσιν, inquit, ἀποθνήσκω. id est, pedetentim morior. M. Tullius De officijs lib. 1. Sin minus, sensim erit pedetentimq; faciendū. Idē in oratione pro P. Quintio: Viri boni quū palàm fraudētur, quū experiundi potestas nō est, timide tamē, & pedetentim istuc descendūt, ui ac necessitate coacti, inuiti, multis uadimonijs desertis, sæpe illusi ac destituti. Et in Verrinis actione 2. Quæ tamē à me pedetētim cauteq; dicent.

Placide bos. III

Ἀτρέμας βοῦς. id est, Lente bos, subaudiendū, incedit, aut simile quippiam. Congruet in illos, qui placide ac paulatim, citraq; tumultum, sed tamen assiduitate rem conficiūt. Equorū laus est uelocitas. Boues nō ualent celeritate, sed uiribus: & assiduitate pollēt, non impetu. Proinde in pugna stataria, uel leonibus formidandū animal, & ad exhauriendos ingētes labores appositum. Eodem pertinet illud: Bos lassus fortius figit pedē. In sacris precibus, tradit Plutarchus in cōmentario de Osiride & Iside, mulieres Helęas publicis ac solennibus uotis ad hunc modum solitas Bacchum inuocare, ut accederet βοέῳ ποδί. id est, Bubulo pede: siue quod huic animanti, cum sit uiribus immēsis prædi tum, deinde tanta corporis mole, tamē peculiare uideatur molliter, quasiq; pedetētim ingredi, nulloq; strepitu: uel quod bouis pedes arua calcatu reddunt meliora, quū reliquorum animantium noceant.

Tacito pede. IIII

Huic simillimum est, quod indicauit, quisquis is fuit, certe haud quaquā indiligēs scriptor, qui Rhetoricam Aristotelis exponit, ἡσύχῳ ποδί. id est, Tacito pede, seu lento pede, cum cautim ac pedetentim ad rem accedimus. Apud Latinos aliquāto secius usurpatur Tacito pede, pro furtim ac clanculum, ut apud Ouidium:

Tempora labuntur, tacitisq; senescimus annis.

Id imitatus Columella in carmine:

Tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus.

Cumini sector. V

Impēdio parcus ac sordidus, olim prouerbio κυμινοπρίστης, id est, Cumini sector dicebatur. Testis est Aristoteles libro Moraliū quarto: τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος. id est, Ex hoc genere est cumini sector, & quisquis eiusmodi. Meminit & Theocritus Idyllio κ.

Κάλλιον ὦ πιμελητὰ φιλάργυρε τὰς φακὰς ἕψειν

μὴ 'πιτάμνης τὴν χεῖρα κατατπρίων τὸ κύμινον. id est,

Lenticulam coquere, pastor tibi præstat auare,
Ne fodias digitos, cupiens secuisse cuminum.

Scholiastes non dissimulat uulgo sic dici solitos, homines præter modum frugales ac parcos. Item Alexis in Philocalo apud Athenæum libro octauo:

Ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι κυμινοπρίστης ὁ τρόπος ἐστί σου πάλαι. id est,

Cæterum noui probe
Cyminopristæ olim esse iam mores tibi.

Est autē cuminum per se quidem exilis herba, tum præcipue genus Æthiopicū, quod Hippocrates, autore Plinio, regiū appellat, quod olim serebatur à male precantib. autore Plutarcho, atq; ita felicius prouenire creditū est. Quo magis quadrat in hos huiusmodi conuicium, qui ob parsimoniā male audiunt. Idem Plutarchus Conuiuialiū quæstionum decade secunda, significat hominē uehementer parcū, cuminum appellari solere. Siquidē loquens de ijs dicterijs, quę citra dolorē dici possunt: Velut, inquit, si quis hominem splendidum ac benignum, cimbicon appellet, aut cuminū. Est autē κίμβικον Gręcis apicula, seu parsimonia, Suida interprete. Hesychius legit cimbion, addens dici solitū in parcos: κύμβον autē dici fundum ollæ fictilis. Aristoteles libro, quē modo citaui, ait, homines perparcos κύμβικας uulgo dici solitos. Iulius Pollux βέμβικας, opinor quod per domum obambulent semper murmurantes. Nam βέμβιξ trochus est quo ludunt pueri. Apud eundem mulier impendio sordida ὀβολοστάτις, uir ὀβολοστάτης dicitur, quasi minutissima quæq; ad stateram expendens, unde & ὀβολοστατεῖν. Eustathius autē indicat eosdem & λιμοκίμβικας & κυμινοκίμβικας dici, putatq; uocem dictam ab auro adulterino. Hesychius addit eosdem uocari καρδαμογλύφους, quod aliquid desculpāt è nasturtio ob parsimoniā. Nec desunt qui eosdem κνίφους & κνῖπας siue κνίφας (nā utrumq; scriptum reperio) uocant. est autem cnips animalculum culici non dissimile.

Ficos diuidere. VI

Huic affine est quod refert Martialis li. Epigram. quinto: σῦκα μερίζειν. id est, Ficos diuidere: unde licebit & cognomen fingere συκοπρίστου. Martialis carmen est huiusmodi:

Quadringenta secat, qui dicit σῦκα μέριζε.
Sordidum ac parcum significans, etiamsi ditissimum. Captatus autē est iocus ex uocis amphibologia sectoris.

Myconius caluus. VII

Μυκώνιος φαλακρός. id est, Myconius caluus. Strabo lib. Geographiæ decimo, refert uulgo Myconios caluos dici solitos, quod in ea insula uitiū hoc quasi gentilitiū sit, atq; omnibus fermè cōmune. Idem affirmat Plinius libro undecimo, capite trigesimoseptimo. Meminit & Stephanus. Est autem Myconus una Cycladum insularum. Quanquā Herodotus in quarto scribit, in Scythia quoq; gentē esse ab ipso natali caluam. Admonet & Donatus grammaticus, Hecyram interpretans Terentianam, prouerbio dictū caluus Myconius, citatq; Lucilij testimoniū: Myconi omnis calua iuuentus. Tuetē autem Terentium, qui à nonnullis hoc loco imperitiæ nomine reprehēderetur, quod cū Apollodorus caluum dixerit, ipse crispū mutauerit: putatq; poetam non inscitia, sed facetius etiam per ironiam dixisse crispum, quàm si caluum dixisset. Quod quidem etiā ipsum prouerbium resipit de raris inuentu: ueluti si quis Scytham dicat eruditum, Italū bellacem, negociatorem integrum, militem pium, aut Pœnum fidum. Erit autē elegantius adagium, si caluos homines, raroq; capillicio simpliciter Myconios appellemus, perinde ut si quis fastuosum Sybaritam nominet, negociatorem Phœnicē. Notati sunt olim & alio nomine Myconij, quod ob tenuitatē alienas cœnas captarent: proinde qui inuocati ad conuiuium uenirent, Myconij more uenire dicebātur. Inuehitur enim in Periclem Archilochus apud Athenæum in primi libri fragmētis, ὡς ἄκλητον ἐπιφοιτῶντα εἰς τὰ συμπόσια μυκωνίων δίκα, uelut qui inuocatus ingereret se ad conuiuia Myconiorum more.

Cum aqua fauces strangulet. VIII

Aristoteles Moralium libro septimo, citat huiusmodi quoddā adagium: ὁ δὲ ἀκρατὴς ἔοικε τῇ παροιμίᾳ, ἣν φαμὲν, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸν φάρυγγα πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιπίνειν; i. Intemperans

rans autem obnoxius est prouerbio, quo dicimus: Cũ aqua fauces strãgulet, quid iam opus est bibere? Refert idem in eũdem usum libro Moralium Eudemiorũ sexto, disputans de eo, qui prudens intemperantię uitio noxia sequit̃, haud quaquã ignorãs, quid sit optimũ: hunc autem longe insanabiliorem esse eo, qui falsus opinione non expetenda expetit. Vsurpauit & Galenus alicubi: ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ, τί ἐπεῤῥοφήσομεν; id est, Quũ aqua præfocat, quid insuper sorbebimus? Fortassis Galenus scripserat, τί ἔτι ῥοφήσομεν. Quadrat in eos, qui in absurdissima sententia pertinaciter manent, uel manifesta negãtes, quibuscum frustra disceptes. Cõstat enim faucibus siti arentibus aquam esse remedio, ac soluere præfocationem. Confine illi, quod alibi diximus:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Dimidio uitæ nihil differunt felices ab infelicibus. IX

Aristoteles Moraliũ libro primo: ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλος καθ' ὕπνον, ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. i. Porrò probus atque improbus nequaquam in somno dignoscuntur. Vnde natum est, ut dicant: felices nihil à reliquis distare dimidio uitæ. Idem refert libro Eudemiorũ ij. reddens hãc causam, quod dormientes nihil agant. Ex actionibus autẽ nascitur felicitas aut infelicitas hominis. Proinde non inscite dixit Ariston apud Plutarchũ in cõmentario De cõtentione ignis & aquę: ὀλίγου χρόνου τοῦ βίου τοῖς ἀνθρώποις δεδομένου, ὕπνος οἷον τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου. i. cũ exiguum uitę tempus datum sit hominibus, somnus uelut publicanus dimidiũ eius aufert. Plato lib. De legib. septimo: καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. id est, Nullus enim dormiens alicuius est precij, nihilo magis quam is, qui uiuus nõ est. Prouerbium consolatur parum fortunatos, diuitumque ac potentiũ insolẽtiam retundit. Sõnus em̃ adimit nobis nostri sẽsum: unde fit, ut neque miseris molesta sit sua calamitas, neque fortunatis iucũda felicitas. Pręterea felicitas, iuxta philosophos, sita est in actu rationis per habitũ uirtutis: somnus autẽ quies est animi, bonis pariter ac malis cõmunis.

In eadem es naui. X

M. Tullius Epistolarum familiarium libro secundo ad Curionẽ: Et si ubicunque es, ut scripsi ad te antea, in eadem es naui, tamen quod abes gratulor. In eadẽ es naui dixit, pro eo quod est: in communi periculo. Siquidẽ ad eos qui eodẽ uehuntur nauigio, periculum naufragij cõmuniter pertinet: neque magnopere refert, in prora sint, an in puppi, an carina, cum nihilo magis absint à discrimine. Idẽ alibi: Hoc miror enim querorque, quenquam hominẽ ita pessundare alterũ uelle, ut etiam nauim perforet, in qua ipse nauiget, hoc est, ut remp. euertat, cum quã sit etiam ipsi pereundum. Aristophanes in Vespis:

περὶ τῆς πόλεως γὰρ ἐστὶ τοῦ σκάφους ὅλου. id est,

De ciuitate est, naue de tota puta.

Est autem familiare poetis, à nauibus ad rempublicam similitudinem mutuari.

Qui arat oliuetum. XI

Columella De re rustica libro sexto, parœmiam huiusmodi refert: Quinetiã, inquit, compluribus interpositis annis oliuetũ putandum est. Nã ueteris prouerbij meminisse conuenit: Eum qui aret oliuetum, rogare fructũ: qui stercoret, exorare: qui cædat, cogere. Allusit huc Vergilius primo Georgicõn:

Exercetque frequens tellurem, atque imperat aruis.

Huic adagio locus fuerit, ubi significabimus fieri non posse, quin uoto potiat̃ is, qui curã extremam impẽderit. Vulgaris enim diligentia quasi rogat, mediocris impetrat, extrema cogit. Allusio fit ad eos, qui à principibus improbo studio officioque sic impetrãt, ut non precibus, sed ui uideantur impetrasse. Laudatur, atque imitandus proponitur in Euangelicis etiam literis flagitator importunus.

Difficilia quæ pulchra. XII

Δύσκολα τὰ καλά. i. Ardua quæ pulchra. Extat apud Platonem in Hippia maiore in calce dialogi, τὴν γοῦν παροιμίαν ὅτι ποτὲ λέγει τὸ, χαλεπὰ τὰ καλὰ, δοκῶ μοι εἰδέναι. i. Nam quod ait prouerbiũ, difficilia esse quæ pulchra sunt, uideor mihi intelligere. Et in Cratylo, circa initium: παλαιὰ παροιμία, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν. id est, Vetus prouerbium est, difficilia esse quæ sunt egregia. Citat̃ alicubi à Luciano: Itẽ à Plutarcho in libello De liberis instituendis, prouerbij nomine. Quidam prodiderunt Pittacum ubi semet abdi

casset

casset imperio, dixisse, χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. id est, Difficile bonum esse. Porrò Solonem Pittaci molliciem atq; ignauiam taxãtem, dixisse, χαλεπὰ τὰ καλά. i. Difficilia quæ honesta: utriusq; dictum in prouerbium abijsse. Vsurpauit Plato libro de Rep. 4. ἴσως γὰρ ὦ Σώκρατες τὸ λεγόμενον ἀληθές, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά. id est, Fortassis enim uerum est ô Socrates quod dici solet, difficilia esse quæ pulchra sunt. Vsus est eodem lib. Politię ij. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν, ὡς καλὸν ἡ μὲν σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, χαλεπὸν μέντοι καὶ ἐπίπονον. i. Omnes enim uno ore canunt, Honestam quidem rem esse temperantiam ac iustitiam, sed difficilem tamẽ ac laboriosam. Vtitur eiusdẽ operis libro sexto ac septimo & alijs compluribus locis. Sunt qui hinc arbitrentur natam parœmiam: Periander Corinthius, initio populariter ac moderate gerebat imperiũ, postea uersis morib. tyrãnice agere cœpit. Id simul atq; cognitũ esset Pittaco Mytilenæo, diffisum de sui ipsius animi cõstantia, magistratũ deposuisse, relictoq; imperio in exiliũ abijsse. Percontãtib. deinde quibusdam, qua gratia fugisset imperium, respõdisse, quod admodũ esset arduum, probum esse, propter mutatum Periãdrum: quibus auditis, Solonem addidisse suũ apophthegma, χαλεπὰ τὰ καλά. Huc spectat illud quoq; quod meminit Plutarchus in commentario περὶ δυσωπίας, Platonem, cum Heliconem quẽdam Dionysio datis literis commendasset, scribens illum uirum probum ac modestum, adscripsisse in calce epistolæ, γράφω δέ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου, ζώου φύσει εὐμεταβόλου. i. Hęc autem tibi scribo de homine, uidelicet animante natura mutabili. Nec absurde quis referat ad celeberrimã illam Hesiodi sententiam:

Τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
Ῥηιδίως, ὀλίγη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρός τε καὶ ὄρθιος οἶμος ἐφ' αὐτήν
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον. ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι
Ῥηιδίη δ' ἤπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα. id est,

Omnino uitium facile est contingere cuiuis.
Est uia ad id breuis, & uicina in sede moratur.
Contrà, uirtutem sudoribus undiq; diui
Præsepsere, & longus ad hanc perq; ardua callis,
Asper & est primum: sed ubi alta cacumina uictor
Contigeris, iam fit facilis, licet ardua dudum.

Neq; quicquam est tritius eo, quod dixit Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorũ secundo: περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη καὶ ἀρετή. id est, Et ars & uirtus circa id uersatur quod est difficilius. Eodem pertinet, Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni. Et euãgelicum illud de uia arcta, quæ ducit ad uitam. Item de duplici uia apud inferos, quarũ altera ducit ad campos Elysios, altera ad malã rem. Diximus alibi de Litis, & Ate, quæ fabula declarat, multo difficilius esse bene facere quàm male, sarcire concordiã, quàm rumpere. Eam sententiã Pindarus extulit in Pythijs hymno quinto: ῥᾴδιον μὲν πόλιν σεῖσαι καὶ φαυροτέροις, ἀλλ' ἐπὶ χώρας αὖθις ἕσσαι δυσπαλὲς δὴ γίνεται ἐξαπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἁγεμόνεσσι κυβερνατὴρ γένηται. id est, Facile est ciuitatem cõmouere, etiam malis. Cæterũ in locum pristinũ ilico reponere difficile sanè est, ni deus principibus gubernator cõtingat. Retulimus alibi quod in seditiõe etiam Androclides abiectissimus belli ducẽ agat. Et nos hac ætate uidimus, per quos quanti tumultus excitati sint. Celebrat̃ elegans Lacedæmonij dictum, apud quem cum quidam laudibus ueherent Philippũ, quod ciuitatẽ opulentissimam euertisset: Atqui, inquit, nõ posset talem condere. Huiusmodi uoces inscribi deberẽt principum animis, qui cum ne minimam quidem urbeculam extruãt, dij sibi uidentur, quod urbes & agros perdant.

XIII

Colophonia ferocitas.

Κολοφωνία ὕβρις. i. Colophonia ferocitas. In insolẽtes, q̃ ferociter despiciunt, & affligũt humilioris fortunę homines. Aut in eos q̃b. sua ferocitas exitiũ attulit. Sũptũ ab arrogãtia supbiaq; ei9 gẽtis. Referẽ à Diogeniano in adagionũ collectaneis. Theognis,
ὕβρις καὶ Μάγνητας ἀπώλεσε καὶ Κολοφῶνα. id est,
Perdidit & Colophona ferox mens & Magnetes.

De gentis huius ferocia nõnihil dictum est nobis in prouerbio, Colophoniũ suffragiũ.

Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris. XIIII

Vulgo apud nostrates circũfertur adagiũ, haud fidendũ esse cuipiã, nisi cũ quo prius modiũ salis absumpseris. Significant autẽ hominis ingeniũ non posse perspici, nisi diuturno cõuictu, longoq́ cõmercio. Apparet prouerbiũ hoc ab antiquitate profectũ esse. Quandoquidẽ Aristoteles lib. Moraliũ viij. simile quiddã refert his quidẽ uerbis: ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας, κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ, οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. id est, Præterea aũt spatio tẽporis & cõsuetudine opus est. Siquidem iuxta prouerbium fieri nõ potest, ut nos mutuo pernoscamus, anteq́ salis, quẽ dicunt, modium pariter absumpserimus. Idem Moralium Eudemiorum lib. vij. διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν. id est, Quapropter in prouerbium abijt salis modius. Eodem in libro refert illud quoq́ ex poeta quopiam hemistichium, ni fallor:

οὐ δ' ἄνευ χρόνου φίλος. id est,

Non est amicus absq́ temporis mora. Addit ex Theognide,

οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὐδὲ γυναικὸς
πρὶν πειρηθείης ὥσπερ ὑποζυγίου. id est,

Haud nosse ingeniũmue uiri licet aut muliebre,
Vt nec iumenti, ni experiare prius.

Notat hanc parœmiã & Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας, his quidem uerbis, τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὡς ἔλεγε θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίναντα φιλεῖν. ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει πρὸς εὔνοιαν δίδωσιν, οὐδὲν ἀναμένει τὸν θρυλλούμενον τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγεγέννηκε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, ἐνταῦθα δεῖ μὴ πικροὺς εἶναι μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς. id est, Alienos enim, quẽadmodum ait Theophrastus, nõ oportet amantẽ iudicare, sed amare postea quàm iudicaris. Siquidem ubi natura ipsa dux est ad beneuolentiam præcedens iudiciũ, neq́ expectans illum uulgo celebratum salis modiũ, quippe quæ amicitiæ seminarium inseuerit, ibi non oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expẽsores. Meminit huius parœmiæ & M. Tullius in sermone de amicitia: Verum illud est quod uulgo dicitur: Multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiæ munus expletum sit. Huc pertinet illud quoq́ Sophoclis in Oedipo:

χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος,
κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ. id est,

Mora temporis probum arguit tantum uirum,
At improbum uel unico agnoscas die. Huc pertinet etiã ille senarius prouerbialis:

ἤθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος. id est,

Nota morum & index tempus est mortalibus. Idem admonet illud Epicharmi:

νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν. id est,

Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.

Versus integer referẽ apud Cic. lib. epist. ad Atticũ i. Atq́ ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus insusurret Epicharmi cãtilenã illã suam,

νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ταῦτα νεῦρα τῶν φρενῶν.

Sic enim carmen Trochaicũ è uestigijs codicũ restituimus, ne quis temere deprauet. Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε, & μέμνασο pro μέμνησο, διαλέκτου proprietas est. Cicero in libello De petitione consulatus, Quamobrem Epicharmion illud teneto, neruos atq́ artus esse sapientiæ, non temere credere. Item illud Euripidis in Helena:

σώφρονος δ' ἀπιστίας
οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς. id est,

Prudente diffidentia
Haud alia res utilior est mortalibus.

Inuenio citatum mutilatim ad hunc modum:

ἁλῶν μέδιμνον ἀναφαγών. id est,

Modium salis postquam ederis.

Quo quidem licebit uti, si dicas: Vide quid agas, qui tua arcana credas isti, nondũ ἁλῶν μέδιμνον ἀναφαγών. Aut sic: Tum demũ isti fidas ἁλῶν μέδιμνον ἀναφαγών. Est aũt iãbicus dimeter, ex poeta quopiam, sicuti conijcio, sumptus.

XVI
Leporem non edit.

Antiquitus superstitiose creditum est, esu leporinæ pulpæ cōciliari formā. Vnde extat iocus Martialis in Gelliam lib.v. quæ misso lepore addebat ex uulgata opinione ad muneris commendationem: Formosus septem Marce diebus eris.
Id poeta in ipsam torquens, quæ deformis esset:
Si me non fallis, inquit, si uerum lux mea dicis,
Edisti nunquam Gellia tu leporem.
Plinius lib.xxviij. cap.ix. scribit leporē in cibis sumptum gratiā corporis in septem dies conseruare. Lampridius scribit poetam quendam in Alexandrum Seuerum quod quotidie uesceretur leporina, ita lusisse,
Pulchrum quod uides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus,
Ex quo continuum capit leporem.
Primum carmen uitiatum est. Hos uersus quum quidam ex amicis ad Alexandrum detulisset, respondisse fertur in hāc sententiam satis Christiane, (Nam hoc illi ab inimicis obiectum est, quod Mosen & Christum quendam haberet in larario.)
Pulchrum quòd putas esse uestrum regem
Vulgari miserande de fabella,
Si uerum putas esse, non irascor,
Tantum tu comedas uelim lepusclos:
Vt fias animi malis repulsis
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.
Si uides lector parū obseruatas metri leges, memineris Imperatorē scripsisse, cuius est præscribere leges, nō parere. Est autem & piscis lepus appellatus, qui uenenū habet immedicabile, si quis imprudens ederit. In Indico mari etiam contactu necat hominē, autore Plinio: lenta tabe cōsumit. Malum hac deprehenditur nota, quod piscē olēt, qui ederint. Huic homo uicissim pestilens est, cuius cōtactu protinus emoritur. Hoc cibis admixto, multos sustulit Domitianus: eodem Titum fratrem sustulisse creditur, ut autor est Philostratus in Apollonij uita. Proinde in hos qui contabescunt, nec ulla medicorum ope possunt restitui, dici poterit: Edit leporem marinum.

XVI
Plena manu.

Plena manu, pro eo quod est, ampliter, copiose, prolixe, minimeq; maligne. Translatum ab ijs, qui non minutim & parce, sed plena manu largiuntur. Cicero ad Atticū lib. ij. At hercle alter familiaris tuus Horatius, quàm plena manu, quàm ornate nostras laudes in astra sustulit. Seneca in declamationibus: Liberaliter hodie, et plena manu faciā. Idem in ludicro quod scripsit in Claudium Cæsarem: At Lachesis, quæ & ipsa homini formosissimo faueret, fecit illud plena manu, & Neroni multos annos donat. Fit lepidius, quo magis ad animi res transfertur.

XVII
Sine riuale diligere.

Sine riuale diligere dicūtur, qui stulte mirantur, quod nemo alius cōcupiscat. Veluti simia catulos suos & miratur, & amplectitur, & indocti poetę suas nugas soli diligunt. Sumpta est allegoria ab amantibus, quibus est amica deformis, & quam alius nemo uelit. Extat adagium in Epistolis Ausonianis. M. Tullius ad Atticum libro sexto. Huius nebulonis oratione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum non habebis. Item lib. ad Qu. fratrem tertio: O dij, quàm ineptus, quàm se ipse amans, sine riuali. Horatius in arte poetica:
Nullum ultra uerbum aut operam sumebat inanem,
Quin sine riuali teq; & tua solus amares.

XVIII
Pedibus trahere.

Pedibus trahere, est rem pro suo arbitratu uersare. M. Tullius ad Atticū lib. iiij. Non recordor unde ceciderim, sed unde surrexerim. Fratrem meū & te si habeo, per me pedibus ista trahuntur. Idem lib. septimo, Epistolarū familiarium: Nam de iudicijs quod quereris, multo laboro minus. trahuntur per me pedibus omnes rei. Apud T. Liuiū tertiæ

tiæ decad. lib. iiij. Andronodorũ parantẽ cedere principatũ, Demarata uxor admonuit uocis quam Dionysius usurpare solebat, Non equo insidentem sed pedibus tractum debere relinquere tyrannidem: quod facili momento esset, quo quis uellet die cedere possessionem magnæ fortunæ: facere & parare eam, difficile atq; arduũ esse. Ex his uerbis liquet eos pedibus trahi, qui plane uicti, sunt in potestate uictoris. Metaphora ducta uideri potest, uel à Vulcano illo Homerico, quem Iupiter ut longe uiribus præstantior, pedibus tractum è cœlo deiecit, quemadmodum testatur ille:

ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. id est,
Protractum pedibus supero deiecit Olympo.

Vel ab eiusdem Hectore, cui uictor Achilles libro Iliados uigesimosecundo,

Ἀμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέτρηνε τένοντε
Ἐς σφυρὸν ἐκ πτέρνης, βοέους δ' ἐξῆπτεν ἱμάντας,
Ἐκ δίφροιο δ' ἔδησε, κάρη δ' ἕλκεσθαι ἔασεν. id est,
Quâ post ambo pedes calcaneus imus adhæret
Talo, transfodit neruos, ac bubula lora
Inseruit, corpus de curru deligat alto,
Pendulum at interea trahitur caput.

Trahitur ad eundem modum & Cacus apud Maronem lib. viij. ab Hercule uictore:

Pedibusq; informe cadauer Protrahitur.

Iuuenalis Satyra quinta:

Duceris planta uelut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foras, si quid tentaueris unquam Hiscere.

Naribus trahere. XIX

Τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι. i. Nare trahi, est citra iudiciũ, alieno arbitratu quouis adduci. Metaphora mutuo sumpta à bubalis animantibus, qui anulo in summam narem inserto circunducuntur, non aliter quàm equi freno. Quanquam & equis lignũ aut ferrum dentatum in nares inseritur, aut etiã in morsum, ad cohibendam eorũ ferociam. Id instrumentum Postomin appellatum indicat Nonius. Lucianus in Dialogo quodã Iunonis & Iouis, Σοῦ μὲν καὶ πάνυ οὗτός γε δεσπότης ἐστὶ, καὶ ἄγει σε καὶ φέρει τῆς ῥινός φασιν ἕλκων. id est, Iste quidem modis omnib. tibi dominatur, ducitq; te, & circũagit, ipsa, quod dici solet, nare trahens. Idem in Hæresibus, οὐδὲν κωλύσει σε τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι ὑφ' ἑκάστων. id est, Nihil obstiterit, quo minus à quibusuis nare traharis. Obtorto collo trahi dicuntur, qui uolentes nolentes ad aliquid adigũtur. Philostratus in Heliodoro pro eodem dixisse uidetur, mento trahere, ἀλλὰ περιήγαγεν αὐτὸν εἰς τὰ δικαστήρια, ἄκοντά τε καὶ τοῦ γενείου ἕλκων. id est, Sed adduxit illum ad tribunalia, & nolentem & mento trahens. Id translatũ est ab equis, quos equisones inferiore labro trahunt donec imponant frenum.

Barbarus ex triuio. XX

Βάρβαρος ἐκ τριόδου. id est, Barbarus ex triuio, In hominem dicebatur extremæ humilitatis, ac prorsum nullius precij, perinde quasi dicas, extremũ ac uilem seruulum alicunde è triuijs emptũ, non dono datũ, aut domi natum. Lucianus in eum, à quo fuerat Prometheus appellatus, οἷος ἐκ τριόδου βάρβαρός τις παρὰ μικρόν. id est, Qualis pene barbarus quispiam è triuio. Quanquã quidam hoc loco legunt nõ barbarus, sed Βόρβορος ἐκ τριόδου, id est, Cœnum è triuio. quæ lectio sola probanda est, mea quidem sentẽtia, propterea quod eo loco de luto fiat mentio, non de barbaro quopiam. Item Plato lib. de Rep. vij. καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι. id est, ac reuera in cœno quopiam barbarico. Loquitur de anima demersa tenebris ignorantiæ.

Rara auis. XXI

Rara auis, prouerbio dicebatur res quæuis noua, & inuentu perrara. Persius,

Si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara auis est. Iuuenalis:
Rara auis in terris, nigroq; simillima cycno. Idem,
Coruo quoq; rarior albo.

Quin & phœnicis raritas in prouerbiũ abijt. Ducta allegoria ab auib. peregrinis & insolitatis, quæ nonnunquam casu in nostram regionem deuolant, uel miraculi gratia deportan-

portantur. Vnde illud sæpius iteratum apud Aristophanem:
τίς ὄρνις οὗτος; id est,
Quæ est hæc auis? De hospite & ignoto.

Succisiua opera. XXII

Succisiuis operis fieri dicitur, quod horis quibusdã quasi furtiuis agitur, ubi iam ordinarijs ac legitimis officijs perfuncti sumus. Metaphora traducta à mercenarijs aut seruis, qui præter pactas operas quas debent, extra iustas illas horas nonnihil etiã operantur sibi, quod cedat in peculiũ. M. Tullius lib. De oratore ij. Quæ ego sero, quę cursim arripui, quæ succisiuis operis, ut aiunt, iste à puero summo studio, summis doctoribus. Idem Philippica ij. Et tamẽ omni genere monumentorum meorum perfecisse operis succisiuis, ut meæ uigiliæ meæq́ literæ, & iuuentuti utilitatis, & nomini Romano laudis aliquid adferrent. Idem libro de legibus i. Succisiua quędam tẽpora incurrunt, quę ego perire non patior, ut si qui dies ad rusticandum dati sint, ad eorum numerum accommodentur quæ scribimus. Plinius in præfatione historiæ mundi: Et occupati officijs, succisiuis temporibus ista curamus, id est, nocturnis. Itaq; quod obiter atq; aliud agentes curamus, id operæ succisiuę tribuitur. Græci simili pene figura πάρεργον appellant. Agathon apud Athenæum:
τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.
Quorum carminum, quandoquidem uerti cõmode non possunt, hæc est sententia, quod obiter faciundum erat, ei principalem operam impendimus: quod principalis est operæ, id obiter curamus. Legimus etiam τὸ ὁδοῦ πάρεργον, quod à proposito sit paulo alienius, & παρέργως, quod nos ferè, obiter aut negligenter uertimus. Diuus Hieronymus in epistola quadam: Cum hoc furtiuis, ut aiunt, operis ad lucernulam uelox notarij manus me dictante signaret. Furtiuas uocat, quod illi succisiuas.

Compressis manibus. XXIII

Compressis sedere manibus, dicitur in ociosos, & nihil aliud q̃ sua fata deplorantes. Titus Liuius ab urbe condita lib. vij. Qur ueteranus dux fortissimus bello, cõpressis, quod aiunt, manibus sedeas. Extat & in Hebræorum prouerbijs: Paululum conseres manus in ignauum, figura sumpta à gestu sollicitorum quidem, sed inertium tamen.

Ioca seriaq;. XXIIII

Quoties omnia nostra cum aliquo cõmunicamus, cum eo ioca seriaq; conferre dicimur. M. Tullius lib. De finibus bonorum ij. At quicum ioca seriaq;, ut dicitur, quicũ arcana, quicum occulta omnia? Tecum optime, deinde etiã cum mediocri amico. Donatus in Adelphos, huiusmodi fermè figuras omneis quæ constant ex contrarijs, prouerbiales existimat. Quod genus sunt: Fanda infanda: quo iure quaq; iniuria: facta atq; infecta: digna atq; indigna: fasq; nefasq;: clamq; palãq;: terraq; mariq;: noctesq; diesq;: iuuenesq; senesq;: neq; in minimo neq; in maximo: neq; deos neque homines ueretur: uocatus atq; inuocatus: re salua et perdita: atq; alia huius generis innumerabilia, de quibus meminimus & initio operis.

Ea tela texitur. XXV

Prouerbialis allegoria, Ea tela texitur, pro eo quod est, eiusmodi negociũ in manib. est, & res inceptantur tales. Translatio sumpta à textoribus telã instituentibus. M. Tullius in extremo De Oratore lib. Quãquã ea tela texitur, & ea incitatur in ciuitate ratio uiuendi, ac posteritati ostenditur, ut eorum ciuium, q̃s nostri patres non tulerunt, similes habere cupiamus. Plautus dixit Exordiri telam, pro incipere negocium: Exorsa est hæc tela non omnino pessime mihi. Affine est illi quod alibi dicemus, Exordiri telam.

Multas amicitias silentium diremit. XXVI

πολλὰς φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. i. Multas amicitias silentiũ diremit. Admonet adagium, assiduo conuictu, ac frequẽtibus alloquijs necessitudines ali, intermissione et absentia dissolui. Meminit huius Aristoteles libro Moralium viij. ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γίνηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ ἡ ἀπουσία λήθην ποιεῖν. ὅθεν εἴρηται, πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. i. Quod si diuturna fuerit absentia, uidetur & necessitudinis obliuionem adferre: unde dictũ est illud, multas amicitias silẽtiũ diremit. Versus ut refert in collectaneis

diminutus est una syllaba, Ab Aristotele citatur integer Heroicus,
Plurimum amicitias soluere silentia ruptas.
Apud Athenæum libro quinto citantur ex anonymo poeta uersus hi,
οὐ χρὴ συμποσίοισι φίλους ἀπέχεσθ' ἑταίρους
δηρόν, ἀνάμνησις δὲ πέλει χαρίεσσα αὕτη. id est,
Non diu amicorum mensis decet abstinuisse,
Quippe animi memoris res hæc renouatio bella est.
Figuratius, atq; ob idipsum elegãtius est illud Alphij fœneratoris dictũ apud Columellam: Bona nomina nõnunquam mala fieri, si nunquã interpelles. Ille Nomina, iureconsultorum more, debitores uocat, & Interpellare, subinde creditum reposcere. Vox aũt Græca, ἀπροσηγορία, non ita cõmode reddi Latine potest: neq; enim simpliciter significat silentium, sed illud silentium, cum quis non appellat ac salutat amicum.

Ad pileum uocare. XXVII

Ad pileum uocare, pro eo quod est, ad libertatem inuitare, aut promissis ingentibus seditionem cõmouere, prouerbiali figura dixit Macrobius lib. Saturnalium i. Dicet aliquis, nũc me dominos de fastigio suo deijcere, & quodammodo ad pileum seruos uocare. Atq; hęc quoq; uerba sublegit à Seneca, qui epistola quadragesimaseptima scribit in hunc modũ: Dicat nũc me uocare ad pileũ seruos, & dominos de fastigio suo deijcere. Liuius lib. xiiij. Postero die serui ad pileum uocati, & carcere uincti emissi, cõfusaq; omnis multitudo Hippocratem atq; Epicidẽ creãt prætores. Metaphora ducta à ueterum cõsuetudine, qua serui cũ statũ mutarent, ac manu mitterentur, capite raso pileum accipiebãt. Vnde est in Amphitryone Plautina, sub persona Sosię serui libertatẽ optãtis: Quod ille faciat Iuppiter, ut ego hodie raso capite caluus capiã pileũ. Huc pertinet quod Plutarchus refert in Apophthegmatis Scipionis, qui nõ prius sustinuit agere cũ Carthaginẽsibus de pace, quàm L. Terentium, quem captiuũ habebant, ad sese reducerent. Terentius aũt Scipionem triumphãtem subsequutus est pileatus, ueluti libertus. Item quod ibidem refertur de T. Quintio, quẽ in triumpho subsequuti sunt pileati omnes Romani, quos in bello captos & apud Græcos seruiẽtes drachmis quingentis redemptos ipsi dono dederant. Cuius meminit T. Liuius lib. iiij. de bello Macedonico. Martialis Epigrammatum secundo ad Olum:
Totis pilea sarcinis redemi.
Hoc est, rebus omnibus relictis contẽptisq; peperi mihi libertatem. Etenim qui potest nihil habere, is nulli seruire cogitur, eiq; liberũ est suo more uiuere. Atq; ideo subijcit:
Seruum si potes Ole non habere,
Et regem potes Ole non habere. Persius:
Hanc nobis pilea donant.
Suetonius in Tiberio: Seruisq; ad pileũ frustra uocatis, in Siciliam profugit. Idẽ in Nerone: Obijt trigesimosecundo ętatis anno, die quo quondam Octauiã interemerat: tantũq; gaudiũ publice prębuit, ut plebs pileata tota urbe discurreret, nimirũ hoc indicio additam sibi libertatem significans. Seruius in Aeneidos octauũ, refert Feroniã seruorum deam haberi, in cuius tẽplo capite raso soliti sint pileũ accipere. Videtur aũt pileũ priscis insigne fuisse uirtutis spectatæ, ut hinc fluxerit mos, ut qui magistri doctorisq; titulo decorantur, pileum accipiãt. A. Gellius Noctium Atticarum vij. cap. iiij. scribit, seruos eos uenire solitos pileatos, quorum nomine uenditor nihil præstaret. Eius rei Cælius Sabinus iurecõsultus hãc fuisse causam scribit, quod eiusmodi cõditionis mãcipia insignia esse in uendendo deberẽt, ut emptores errare & capi nõ possent, neq; lex uendundi operienda esset, sed oculis iam perciperent, quodnam esset mancipiorũ genus.

Eiusdem musæ æmulus. XXVIII

Eiusdem artis aut disciplinæ studiosi, eiusdem musæ æmuli dicũtur. Vsurpatur apud A. Gellium prouerbij uice. Græci ὁμοτέχνους appellant eiusdem artis opifices.

Lolio uictitant. XXIX

Ænigmate prouerbiali lolio uictitare dicuntur lusciosi & cæcutientes, quos Græci, teste Nonio, Myopes uocãt. Plaut. in Milite: Mirum est lolio uictitare te tã uili tritico. Quid iam? Quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidẽ cęcus, haud lusciosus. Loliũ autẽ

Plinius inter frugū pestes cōmemorat, unà cū carduis ac tribulis. Vergil. in Bucolicis,
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ. Item Georgicon lib. i.
Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
Esset rubigo, segnisq́ horreret in aruis
Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylua,
Lappæq́, tribuliq́, interq́ nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.
Inest autem lolio peculiare quoddam malum, ut oculis caligine inducat, id quod indicat Ouidius lib. Fastorum i. cum ait:
Et careant lolijs oculos uitiantibus agri. Hinc nimirum iocus prouerbialis.

Intus canere. Aspendius citharœdus. XXX

Qui priuati cōmodi impēdio studiosi essent, ac ferè quicquid rerū agerēt, id omne ad domesticam referrent utilitatem, ij prouerbio intus canere, ijdem apud Græcos ἀσπένδιοι κιθαρισαὶ, id est, Aspendij citharistę dicebātur. M. Tullius in Verrem actione tertia: Atq́ etiā Aspendium citharistā, de quo sæpe audistis, id quod est Gręcis in prouerbio, quem omnia intus canere dicebant, sustulit, & intimis ædibus suis posuit, ut etiā illum ipsum artificio suo superasse uideaī. Facetissime taxauit Cicero Verris rapacitatē, qui intus canentē in intimis ædibus collocarit. hoc est, plus q̄ intus cecinerit. Idem in Rullum aduersus legem agrariā: Atq́ hoc carmē hic tribunus plebis, non uobis, sed sibi intus canit. Nam ostēdit Tullius in ea oratione, legem tametsi popularis uideretur, haud tamē populi, sed decemuirûm utilitati repertā. Porrò de Aspendio citharœdo Asconius Pedianus ad hanc fermè sententiam enarrat: Vulgares citharœdi cū canunt, utriusq́ manus funguntur officio, ita ut dextra plectrū teneant, id quod foris canere appellāt: sinistra digitis chordas carpāt, quod quidem intus canere uocāt. Difficile aūt uisum est, quod Aspendius citharœdus faciebat, qui nequaquā utraq́ uterei manu, sed omnia, id est, totam cātionem intus, & sinistra tantū manu cōplecteretur: atq́ ita tacita leuiq́ modulatione sinistra contactis chordis, cantilena peragebatur, ut uox ad citharœdū duntaxat, aut ꝓxime assistentē perueniret. Hinc fluxisse prouerbiū, ut furaces homines Aspendij citharistæ Gręcis uulgo dicerenī, quod ut hi carminis, ita illi furtorum essent occultatores. Fatetur Asconius adagionē etiam in illos apte dici, qui multū intestinis suis cōmodis consulunt præter honestatem. Neq́ discrepat interpretamentū, quod adfert Zenodotus ex Zenone Myndio in adagiorum collectaneis. Porrò Aspendus Pāphyliæ ciuitas est, autore Stephano: unde Aspendij dicebātur, apud quos citharœdi hoc artificio præcelluisse uidentur. Ad hoc prouerbium apparet allusisse Plinium lib. uigesimooctauo, cap. v. cum ait, Verum id remedijs cecinit, non epulis.

In lapicidinas. XXXI

Εἰς λατομίας. i. In lapicidinas. Simillimū est illis, ἐν κόρακας, καὶ ἐν τὴν μακαρίαν, cum significamus quempiam è medio tollendum, et in rem malam aliquò auferendū. Natum à Philoxeno poeta dithyrābico, qui cum Dionysij tyrāni poemata nō probaret, utpote indocta, in lapicidinas ab eo detrusus est: deinde reuocatus illinc amicorū precibus, ubi denuo Dionysiū sua carmina pronūciantē audisset, surrexit: et rogatus à Dionysio, quid esset rei, respondit, satius ac potius esse in lapicidinis uitam degere, quàm illius audire poemata. M. Tullius in Epistolis ad Attic. lib. iiij. Philoxeni animū probat, qui maluerit in carcerem reduci quàm assentari tyranno. Lucian. in libello, cui titulus: De mercede seruientib. Σὺ δὲ ἢν ἐὰν μὴ ἐπαινῇς, ἐν τὰς λιθοτομίας Διονυσίου εὐθὺς ἀφίξῃ. id est, Quod ni tu laudes, protinus in Dionysij lapicidinas relegaberis. Plautus in Captiui duo: Inde ibis porrò in latomias lapidarias. Hoc nomine carcer erat insignis, quem Dionysius extruxerat. Plutarchus libro ij. De fortuna & uirtute Alexandri, οἷος ἦν ἀνάπαλιν Διονύσιος, ὁ τὸν ποιητὴν Φιλόξενον εἰς τὰς λατομίας ἐμβάλλων, ὅτι τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθεὶς, εὐθὺς ἀπαρχῆς ὅλην μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν. id est, Qualis rursus erat ille Dionysius qui Philoxenū poetā in latomias coniecit, quod ipsius tragœdiā emendare iussus, ab ipso statim initio usq́ ad finem dispūxit. M. Tullius in Verrem actione vij. Latumias Syracusanas omnes audistis, pleriq́ nostis. Opus est ingens, magnificum, regū ac tyrannorū, totum est è saxo, in mirandam altitudinem depressum, & multorum operis penitus

penitus excisum. Itē in eadē: Carcer ille qui est à crudelissimo tyrāno Dionysio factus Syracusis, quæ latumiæ uocantur, in istius imperio domicilium Romanorum fuit. Vt quisq; istius animū aut oculos offenderat, in Latumias statim conijciebat. Idem in eundem actione tertia: L. Suetius homo omnibus ornamentis præditus, qui iuratus apud uos dixit, multos ciues Romanos in Latumijs istius crudelissime per uim morte esse multatos, &c. Huius carceris meminit & T. Liuius Belli Punici secundi libro sexto.

Equi senecta. XXXII

ἵππου γῆρας. id est, Equi senecta. Prouerbiū in eos dici solitū, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, postea quā cōsenuerint, ad sordidas curas semet abijciūt. Allegoria sumpta à generosis equis, q senio facti segnes, in pistrinū, aut carrū, aut aliud id genus opus detrudunt: olim in precio habiti, dū uiribus integris essent. Plutarch. in libello, cui titulus, An seni sit administranda Respub. οὐ παντάπασιν δόξει τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον, ἵππου γῆρας ἐπάγεσθαι μηδενὸς ἀναγκάζοντος; id est, An non plane uidebitur equi senectam, quemadmodum uulgo uocant, accersere, nemine compellente? Cum hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone Maiore:

Sicut fortis equus spacio qui forte supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Si tibi amicum, nec mihi inimicum. XXXIII

Plato in Theeteto: Ἀλλ' εἰ οὕτως ὦ θεόδωρε σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρόν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. id est, Si istud tibi amicum Theodore, nec mihi est inimicū: quemadmodū prouerbio dicunt. hoc est, Si tibi res placet, mihi non displicet. Captata est aūt in figura uocum pugnantia, deinde τὸ ἀμφίβολον φίλου καὶ ἐχθροῦ, quorū utrunq; è personis ad res detorquet: quanq̄ ad p̄sonas relata sunt usitatiora. Vsus erit quoties alienæ obsequimur uolūtati.

Rana gyrina sapientior. XXXIIII

Plato in Theeteto: Οἱ ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. id est, Nos illū tanquam deū ob sapientiam admirabamur. At ille nihilo magis antecellebat prudentia, quàm rana gyrina. Sumptū est adagium ab informi partu ranarum, quem Græci γυρίνους uocāt, à figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit ut mira celeritate se quò uelint uoluāt, uersentq;: queadmodū testatur quisquis is fuit, qui scripsit Etymologicon Græcarum dictionum. Meminit gyrinorum & Hesychius. Suidas etiam Aristophanis adducit testimonium:
οἷον πατέρων βοῶσι γυρίνων. id est, Queādmodum patres clamāt gyrinorū. Nec ab his abhorrent, quæ tradit Plin. lib. ix. cap. li. Ranæ, inquit, superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findēte se in posteriores. Mirumq;, semestri uita resoluuntur in limum nullo cernente, & rursus uernis aquis renascuntur, quę fuere natæ, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat. Hactenus Plinij uerba recēsuimus. Meminit & Aratus, αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων. i. Inde gyrinorū clamāt per stagna parētes. Porrò cum ranæ tribuitur loquacitas, quæ stoliditatis solet esse comes, minimū mentis inesse oportet gyrinis, quos uix deprehendas animal esse nisi mouerentur. Vt autem hūc locum diligentius expenderem, Hieronymus Aleander, uir non tantū literis clarus, mihiq; uetere necessitudine iunctus, in causa fuit: ille rursus, quod indicauit, Cœlio Calcagnino transcribit. Nos neutrum uoluimus sua laude fraudatum esse. Neq; enim unquā tam iuueniliter fuimus affecti, ut nobis placuerit cornicula Æsopica.

In puteo constrictus. XXXV

Plato in Theæteto: Τί γὰρ χρήσει ἀφύκτῳ ἐρωτήματι, τὸ λεγόμενον, ἐν φρέατι συνεχόμενος; id est, Cur enim utaris inexplicabili quæstione, in puteo, quemadmodum aiunt, cōstrictus? Quadrabit in eos, q in angustias eas redacti sunt, ut extricare sese nullo modo possint. Non admodum abludit ab illo: ἐν φρέατι κυνομαχεῖν. id est, In puteo cum cane pugnare. Item illo, Canterium in fossa.

In easdem ansas uenisti. XXXVI

Plato in Phædro: περὶ τούτου μὲν ὦ φίλε εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας. id est, Quantum ad istā rem pertinet, amice, in easdē ansas uenisti. i. nihilominus teneris, nec potes effu-

gere quin dicas. Item Aristides in cõmuni quatuor oratorum defensione: Ὡς ἔχων αὖ πάλιν ὁ Καλλικλῆς εἰς αὐτὰς λαβὰς ἐπανελθεῖν. i. Itaq; Callicli erat in easdẽ ansas recidendum. Quadrat in eũ qui sic irretitus est, ut quocũq; se uertat, teneatur: nec explicare sese possit. Huic simillimũ est, quod scribit Lucianus in Hermotimo: οἰόμενος γὰρ ἐκπεφευγέναι, εἰς τὸν αὐτὸν κύρτον ἐμπέπτωκας. id est, Nam arbitratus effugisse te, in eandem nassam incidisti. Item illud quod alibi dicetur, κύκλῳ περιέλκειν.

Qui possim ab hoc epulo abesse? XXXVII

Plato in Phædro: πῶς γὰρ οἷός τε εἴην τοιαύτης θοίνης ἀπέχεσθαι; id est, Qui possim ab hoc epulo abstinere? De re uehementer suaui atq; expetenda, quod genus est festũ aliquod conuiuiũ. Allusum, opinor, ad eam fabulã, qua tradunt Dianam iracunde tulisse, quod cum reliqui dij adhibiti essent ab Oeneo ad sacrum epulum, sola fuisset præterita, solaq; domi sederit, secum stomachans, quod nihil ex illo nidore sentiret. Qua de re meminit Lucianus in Lapithis: item in libello De sacrificijs.

Dulcis cubitus. XXXVIII

γλυκὺς ἀγκών. i. Dulcis cubitus. Abominantis est sermo, aut cum aliud dicimus aliud sentientes. Plato in Phædro: γλυκὺς ἀγκὼν ὦ Φαῖδρε λέληθέ σε ὅτι ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν Νεῖλον ἐκλήθη, καὶ πρὸς ἀγκῶνι λανθάνει σε, ὅτι οἱ μέγιστον φρονοῦντες τῶν πολιτικῶν, μάλιστα ἐρῶσι λογογραφίας καὶ καταλείψεως συγγραμμάτων; id est, Num Phædre fugerat te, quod dulcis cubitus à lõgo illo, q in Nilo est cubito dictus esset? Quin etiã preter cubitũ illud fugit te, quod qui rerum ciuiliũ sunt peritissimi, conscribendarum orationũ, ac posteris relinquendarum sunt cupientissimi. Hactenus Plato. Ancon autẽ Nili pars est, in qua nauigantes plurimum & sudant & periclitantur. Vnde prouerbio dicebãt κατ' εὐφημισμὸν, γλυκὺς ἀγκών. id est, Dulcis cubitus, quasi deprecãtes eius loci discrimina. Id autẽ perinde ualet, quasi dicas: εὔφημα φώνει. id est, Bona uerba, aut bene ominata loquere. Sunt qui è Comico Platone natum existimẽt. is in fabula, cui titulus, Phaon, senẽ facit amantẽ tibicinã, atq; hæc loquentem: Ὦ χρυσοῦν ἀνάθημα, ὦ τοῖσιν ἐμοῖσι τρυφεροῖς τρόποις ὦ γλυκὺς ἀγκών. id est, O aureum amiculum: ò meis deliciosis moribus gratus cubitus. Suidas scribit Anconem Carthaginẽsibus uocari domicilium obscurũ ac profundum, in quod conijci solent, si quibus indignaretur tyrãnus. Præterea summa montiũ iuga, Ancones uocari. Deniq; præter alia gurgitem ac tumorẽ fluminis circa ripas, propter anfractum & amnis repercussum, Anconẽ dici, à cubiti figura, ni fallor, ducta similitudine: quod quibusdã locis ripa excurrat, promineatq; specie cubitali. Vnde & oppidis ac locis aliquot Anconis inditum est uocabulum, ut Anconi Picentinorum ciuitati, teste Stephano. Item Ouid. lib. Transform. ultimo:

Et spissi littoris Ancon. ut quidam legunt. Valerius Argonauticon lib. iiij:

Quid memorem quas Iris aquas, quas torqueat Ancon?

Vnde nõ absurde, κατ' ἀντίφρασιν quis acceperit, sicut placet Zenodoto. Nã alij putãt per exclamationẽ dictum. Athenæus libro Dipnosophistarũ xij. ostendit Anconẽ locum quempiam fuisse Sardis, uoluptatũ ministerijs paratum: in quo popinæ, scorta, atque aliæ id genus deliciæ. Dulcis igitur Ancon, ob blandimenta uoluptatũ, sed in eo complures naufragium faciebant. Idem indicat, Polycratem apud Samios mulieres aliquot uoluptatũ architectrices instituisse, ad exemplum Anconis dulcis Sardorũ, eũq; locum Laura dictũ fuisse, siue Samiorũ flores. Idẽ addit, Omphalen eius gentis reginã, per uim uirgines dominorũ cum eorũ seruis inclusisse ad stuprũ, ne sola haberetur impudica. Lydos autem eum locum in quo fœminæ constuprabantur, γλυκὺν ἀγκῶνα dixisse, sceleris atrocitatem uerbo mitigantes. Vocẽ autẽ dictam putat ab eo quod illic gerebatur. Etymologus indicat ἀγκῶνα dici locũ ossibus durũ, παρὰ τὸ ἐπάγεσθαι τὴν χεῖρα, id est, ab adducẽda manu, uelut ἄγνυσθαι, id est, frangẽdo: siue ab ἄγχειν, id est, à præfocando. Hesychius adijcit & murorũ flexus ἀγκῶνας uocari. Breuiter quicquid in cubiti speciem inflectitur, ἀγκὼν dicitur, quemadmodum sunt & citharæ ancones.

Bos ad præsepe. XXXIX

βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Bos ad præsepe. In emeritos dici consueuit, quiq; iam ob ætatem ocio, uitæq; molliori indulgẽt. Effertur & ad hunc modũ, βοῦς ἐν αὐλίῳ. id est, Bos in stabulo. Cõgruit & in eos, qui nullis honestis negocijs exercent, sed turpi ocio atq; abdo-

mini

mini seruiunt. Philostratus in Cassandra, ἀλλ᾽ ἐν μειρακίοις καὶ γυναίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Verum inter adulescetulos ac mulieres, bos ad præsepe. De Agamemnone loquit᷑, uoluptariam agente uitā. Effertur item ad hunc modum, βοῦς ἐπὶ αὐλίῳ γέρων. id est, Bos in stabulo senex. Rursum hoc modo, βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ. id est, Bos in stabulo desides. De ijs qui molliter & in ocio uiuūt. Athenæus li. viij. refert quiddam nō illepidum, nec alienū ab hoc prouerbio. Cātor quidā imperitus, quū Stratonicū excepisset cōuiuio, inter pocula ostentabat illi artē. Quum aūt esset splendidum ac magnificum conuiuiū, ac Stratonicus eo frustraretur, non habens alterum quicū sermocinaretur, cōfregit poculum, ac poposcit maius: multosq; cyathos quū accepisset, soliq; calicē ostendisset, affatim bibens obdormijt, cætera fortunæ cōmittens. quū aūt forte comessabundi quidam super uenissent cantori, ex notis, Stratonicus ilico factus est sobrius. Ii quum audissent, quod semper multum uini bibēs fuisset inebriatus, cōpendio respondit, Insidiator eīn & sceleratus ille cātor, tanquā bouem ad præsepe, data cœna, occidit. Quod in Athenęi uerbis legimus ψαλλόμενος, opinor legendū σφαλλόμενος. Congruet & in illos, qui in suum aluntur exitium, quemadmodum ij qui se uoluptatibus mūdi explent, orco quid aliud quàm uictimæ nutriuntur, ueluti bos ad præsepe?

Ne genu quidem flexo. XL

οὐδὲ γόνυ κάμψας. id est, Ne genu quidē flexo. Philostratus in Antæo: καὶ οὐδὲ γόνυ φασὶ κάμψας ἀπεδύετο πρὸς τὸν ἀνταῖον. id est, Ac ne genu quidem curuato aduersus Antæū exuitur. Idē in Herode: ἐνταῦθα, ἔφη, γόνυ κάμψωμεν. id est, Hic, inquit, genu flectamus. Dictum est aūt ὑπερβολικῶς, pro eo quod est, ne tantulum quidem. Etenim qui iam incipit ad quietē componere sese, primū genu flectit. Itaq; perinde ualet, οὐδὲ γόνυ κάμψας, quasi dicas, citra respirationem, sine omni intermissione. Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo, ubi Vulcanus sic loquitur,

ἀνθ᾽ ὧν ἀτερπῆ τήνδε φρουρήσεις πέτραν,
ὀρθοστάδην ἄυπνος, οὐ κάμπτων γόνυ. id est,
Ideo petram seruabis hanc inamabilem, Insomnis astans, nec genu unquā flexeris.

Nisi mauis esse mutuatum ex Homericæ Iliad. η, ubi de Hectore sic loquit᷑ Menelaus,

φημί μιν ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, αἴκε φύγῃσι δηΐου ἐκ πολέμοιο. id est,
Ille lubens genua flectet, puto, si modo tristi Fugerit ē bello.

Quo properas, num ad ephebum? XLI

Philostratus in uita Apollonij: ὅτι κιλίκιος λόγος, ποῖ τρέχεις, ἦ ἐπὶ τὸν ἔφηβον; ἐπ᾽ ἐκείνῳ τε ἐλέγετο, καὶ παροιμιώδη φήμην εἶχεν. id est, Ac Cilicibus celebratū dictū, quò curris? nū ad ephebū? de illo quoq; ferebatur, adagijq; uim obtinebat. Parū liquet, quid sibi uoluerit Cilicū illud adagium, nisi forte sumptum est ab Apollinis oraculo, ad quod undiq; festinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus.

Et puero perspicuum est. XLII

καὶ παιδὶ δῆλον. id est, Et puero perspicuū. De re supra modum perspicua, cōfessaq;. Vtitur & Plato quodā in loco quē ante cōmonstrauimus: & Philostratus in uita Apollonij. Est in epistolis Basilij, τοῦτο καὶ παιδὶ γνώριμον. id est, hoc & puero notū. Finitimū illi, quod alibi retulimus: καὶ τῷ τυφλῷ δῆλον. id est, Vel cæco perspicuum.

Ne in Melampygum incidas. XLIII

μὴ τῷ μελαμπύγῳ περιτύχοις. id est, Ne in melampygū incidas. in lasciuos & iniuriosos homines quadrat. Est autem comminantis, ne quando incidant in eum, qui malefactorum pœnas de eis sumat. Vtit᷑ hoc adagio Philostratus in Apollonij uita, lib. ij. καὶ τοῦτ᾽ ἴσως ἦν τὸ μελαμπύγου τυχεῖν. id est, Et hoc fortassis erat in melampygū incidere. Aristophanes in Lysistrata,

καὶ μυρωνίδης γὰρ ἦν τραχὺς ἐντεῦθεν,
μελάμπυγός τε τοῖς ἐχθροῖς ἅπασιν. id est,

Et Myronides enim erat hirsutus illinc, Melāpygusq; hostibus omnibus. Melampygū dixit quasi uindicem, ultoremq;. Porrò Melampygus Grecis significat eū, qui nigro sit podice: quo quidem cognomento notatus est Hercules, quod eam corporis partē, nō Lydorum more uulsam, neq; cādidam, queādmodū effœminati solent, sed nigris pilis hirsutam ac syluosam haberet. Nā Græci queādmodum molles & imbelles, fractosq; delicijs,

delicijs, πυγάργους καὶ λευκοπύγους appellant, itidē è diuerso fortes ac strennuos μελαμπύγους uocare consueuerunt, ut autor est Lycophronis interpres. Idē ostēdit parœmiā ad hunc quoq; modum efferri: οὔπω μελαμπύγῳ τετύχηκας. id est, Nondum in Melampygum incidisti. Prouerbiū ex huiusmodi quadam historia natū existimant, quam partim ex Suida, partim ex Gregorij Nazianzeni enarrationib. adscribemus. Olim duo quidā fratres erant, omni genere maleficiorū passim in omnes debacchātes, unde & ex morū atrocitate nomina reppererūt. Nā alter Passalus dictus est, alter Achemon: siue, ut alicubi legit̄, Achmon. Hos mater nomine Senonis, ubi uideret atrocia facinora passim patrātes, iussit cauere, ne quādo in Melampygū incideret. Euenit deinde, ut Hercules aliquando sub arbore quadam dormiret, armis in eādem reclinatis. Accesserūt Cercopes siue Perperi fratres (utrūq; enim scriptū inuenitur) & Herculem dormientem ipsius armis aggredi tentarūt. Ille protinus sensit insidias, & correptos ac uinctos de claua à tergo suspendit leporū ritu, atq; ad eum modū gestabat. Illi pendentes capitibus deorsum demissis cū Herculis posticū nigris pilis horridum atq; hispidū uiderēt, materni moniti memores, super hac re inter sese cōfabulantur. Quod simul ac audisset Hercules, hoc cognomine delectatus, et in risum effusus, eos uinculis solutos dimisit. Notat hāc historiā Plutarch. in libello De discrimine amici & adulatoris, cū ait Herculē Cercopibus fuisse delectatū. Meminit & Herodotus in septimo de loco, dicto lapide Melāpygo, & Cercopum sede. Quo sanè loco lapsus est insigniter Laurentius Valla: quod fabulam hanc aut nesciret, aut certe non meminerit. Plutarchus in libello De puerorū educatione refert & hoc inter Pythagorica ænigmata: μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. id est, Nō gustanda quę nigra sunt cauda. Atq; hunc in modum interpretatur, abstinendum à conuictu mortalium atrorum & improborum: quanquam hoc à prouerbio diuersum.

Noctuinum ouum. XLIIII

γλαυκεῖον ᾠόν. id est, Noctuinum ouum: Refertur à Nicolao Perotto in Copiæ cornu prouerbij loco, nec explicatur tamē. Fortassis antiquitus abstemiū, & à uino abhorrentem hoc adagio significabant. Philostratus cm̄ in uita Apollonij, lib. iij. de ouo noctuę rem oppido quàm prodigiosam refert. Itaq; satius est ipsius referre uerba: τὴν γλαῦκα, inquit, χρὴ ἐπιφυλάττειν οὗ νεοττεύει, καὶ τὰ ᾠὰ ἀφαιροῦντα δοῦναι μασᾶσθαι τῷ βρέφει, συμμέτρως ἑψήσαντας. εἰ γὰρ βρώσεταί τι τούτων πρὶν οἴνου γεύσασθαι, μῖσος πρὸς τὸν οἶνον αὐτῷ ἐμφύσεται, καὶ σωφρονέστατα διακείσεται. id est, Obseruandū ubi loci niduletur noctua, deinde oua subducere oportebit, eaq; mediocriter cocta infanti mādenda dare. Quod si quid ex his ederit, prius q̄ degustarit uinū, inseretur illi uini odiū, adeo ut in omnē uitam q̄ maximè sobrius sit futurus. Ælianus libro de naturis animantium primo, fabulā refert paulo magis etiam q̄ hæc est, anilē. Eam quoq; præstiterit ipsius autoris recensere uerbis: οἱ πελαργοὶ λυμαινομένας αὐτῶν τὰ ᾠὰ νυκτερίδας ἀμύνονται πάνυ σοφῶς. αἱ μὲν προσαψάμεναι ἀνεμιαῖα ἐργάζονται καὶ ἄγονα αὐτά. οὐκοῦν τὸ ἐπὶ τούτοις φάρμακον, ἐκεῖνό ἐστι. πλατάνου φύλλα ἐπιφέρουσι ταῖς καλιαῖς, αἱ δὲ νυκτερίδες ὅταν αὐτοῖς πλησιάσωσι, ναρκῶσι καὶ γίνονται λυπεῖν ἀδύνατοι. id est, Ciconię noctuas oua sua perdere solitas arcent miro ingenio. Nam hæ contactu reddunt ea subuentanea, steriliaq;. Remedium igitur aduersus hæc illud adhibent, Platani frondes in nidum conuehunt, quas noctuæ postea q̄ contigerint torpescunt, ita ut iam nocere nō queant. Hactenus Ælianus. Sunt qui negent noctuinum ouum inueniri. Prouerbium itaq; quadrabit uel in hominē nihili, nulliusq; frugis, iuxta fabulamentum Æliani, uel in rem raram inuentu, iuxta horum sententiam.

Amazonum cantilena. XLV

Ἀμαζόνων ᾆσμα. id est, Amazonum cantilena: in delicatos ac lasciuos & parum uiros. Philostrat. in Apollonij uita, lib. iiij. μειράκιον τῶν ἁβρῶν οὕτως ἀσελγὲς νομιζόμενον, ὡς γενέσθαι ποτὲ καὶ τῶν ἀμαζόνων ᾆσμα. id est, Adulescens de numero mollium usq; adeo lasciuus habitus, ut aliquando Amazonum quoq; fuerit cantio. Quid autem sibi uelit Amazonū cantio, fateor mihi nondum satis compertum apud idoneos autores. Nisi si cui placet, ut accipiamus, Amazones ludibrij causa in molles uiros cantilenas solere celebrare. Quod si fas sit mutare scripturam, mihi nequaquam displiceat, ut pro ἀμαζόνων μαζονόμων legamus. Sic enim appellant lancis genus prægrande, quo cibi inferuntur in conuiuium. Mos autem erat antiquitus, ut epulæ lautiores tibicine præcedente inferrentur, ut accipenser. Horatius in extrema Satyra,

Mazo

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes   Membra gruis.
Verum hoc interim meũ esto somnium, donec ab eruditis certius aliquid proferetur. Quod sanè desperãdum non est, indies in lucem emergentibus nouis autoribus. Quũ hæc iam quartum essent ædita, prodijt opus Cælij Rhodigini, qui tradit sibi uideri prouerbium hoc nõ de fœminis Amazonum, sed in genere de tenuibus dici. Hoc cõmentum cum sit insigniter frigidum, quanto ipse uerecundius, qui me professus sum nescire quod nesciebam?

Tantali horti. XLVI

Ταντάλου κῆποι. id est, Tantali horti. De bonis, quibus tamẽ frui non liceat: aut de ijs, quæ uideãtur aliquid esse cum nihil sint. Philostratus in uita Apollonij, lib. iiij. τοὺς ταντάλου ἔφη κήπους εἴδετε, ὡς ὄντας οὐκ εἰσί. id est, Tantali hortos uidetis, inquit, esse cum non sint. Nota est fabula de Tantalo apud inferos ad aquã stante, deq; pomis in caput imminentibus, cum sitiens interim atq; esuriens neutra possit contingere. De his nonnulla retulimus prius in prouerbio Adonidis horti.

Res sacra consultor. XLVII

Σύμβουλος ἱερὸν χρῆμα. id est. Cõsultor res sacra. Zenodotus ex Epicharmo refert. Sensus est adagionis, plurimũ utilitatis adferre bene consulentẽ: aut, religiose pureq; dandum consiliũ ijs, quibus est opus. Plato in Theage: Ἀλλὰ μὲν δὴ ὦ Δημόδοκε καὶ λέγεταί γε σύμβουλον ἱερὸν χρῆμα εἶν. i. Quin illud etiam dicitur Demodoce, cõsultorem rem esse sacram. Idem in epistola ad Perdiccã, δίκαιον δὲ εἰμὶ καὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν ξυμβουλὴν λεγομένην ξυμβουλεύειν. id est, æquũ est autem, ut & hospitale & sacrum ut dicitur consilium impertiam. Suidas indicat dictum, ubi deliberat̃ de rebus periculosis, ut simile uideatur illi, sacram ancoram iacere. Effertur & ad hunc modum: ἱερὸν ἡ συμβουλή. id est, Res sacra consilium. Extat inter Græcas sententias hic senarius:
Ἱερὸν ἀληθῶς ἐστὶν ἡ συμβουλία.   id est,
Res est profecto sacra consultatio.

Ante mysteria discedere. XLVIII

Ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων. i. Ante mysteria discedere, est re nondũ absoluta subducere sese. Sumpta metaphora à sacris, in quibus prophani iubebãtur abire, cũ iam essent peragenda mysteria: initiati manebant, nec fas erat nisi peractis ritibus abire. Plato in Menone: Εἰ μὴ ὥσπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ᾽ εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης. id est, Nisi queãdmodum heri dicebas, tibi fuerat ante mysteria discedendum: uerum si & permaneas, & mysteriorum particeps fias. & cætera quæ sequuntur.

Ex uno multa facere. XLIX

Ἐξ ἑνὸς πολλὰ ποιεῖν. id est, Ex uno multa facere, prouerbio dicebant̃, qui rem quãpiam minutim secabant. Quadrabit in eos, qui idẽ alijs atq; alijs modis uariant: ut nõ iam unũ, sed plura uideantur. Plato in Menone: Καὶ παῦε πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε οἱ σκώπτοντες. id est, Ac parce ex uno plura facere, quo dicto taxãt eos qui rem quampiã undecunq; cõminuunt. Narratur apud Titũ Liuiũ belli Macedonici lib. v. nõ illepida fabula de caupone quodã, qui suis unius carnes tam uario coctas apparatu proponebat, ut dux Romanus admiratus, rogaret, unde nã media bruma suppeteret tanta uenatus copia. Tũ arridens caupo, cõfessus est, eas omneis ciborũ species ex uno sue domestico confectas fuisse. Neq; secus isti faciunt, inquit, qui cõmemorandis uarijs & horrendis nominibus uos territant, cum hæc omnia una gens sit.

Iouis Corinthus. L

Ὁ Διὸς Κόρινθος. i. Iouis filius Corinthus. In eos dici solitum, qui semper eadem aut dicunt aut faciunt. Pindarus in Nemeis hymno vij. ταῦτα δὲ τρὶς τετράκις τ᾽ ἀμπολεῖν, ἀπορία τελέθει τέκνοισιν ἅτε μαψυλάκας Διὸς Κόρινθος. Negat se uelle iterum atq; iterũ eadem iterare: perinde quasi pueris nugas narraret Διὸς Κόρινθος. Nam μαψυλάκας eum significat, q frustra nugas effutit. Interpres hoc loco fabulã adfert, ad prouerbiũ hoc, meo quidem animo, nõ multũ pertinentẽ, tamẽ adscribam. Aletes, inquit, consuluit Dodonæũ oraculum, quod tũ Iouis erat, num Corinthiorũ imperio potiri posset. Responsum est, tum illum potiturũ, cum quispiam illi glebam daret, aut ruder, idq; die multarum coronarum: nam id addidit. Itaq; Corinthũ profectus panẽ ab rustico quopiam petijt, is gle
bam

bam porrexit. Sensit ille iam perfectum oraculum, animumq; ad capessendũ imperiũ adiecit. Parentabatur eo die Manibus, eamq; ob causam, cum pleraq; ciuitas in monumentis abesset, accedens, reperit Creontis filias iam paciscentes de imperio. Harũ natu minimę persuadet, si uelit adiutare, se simul atq; principatum esset cõsecutus, illã ductu rũ uxorẽ. Illa imperij cupiditate prodit ciuitatem, ac portis apertis Aletem admittit. Is itaq; uictor, Iouis Corinthũ eam appellat, q̃d ex Iouis oraculo cõtigisset. Deinde subtexit aliã fabulam, cum aliorũ interpretamẽto ferè conuenientẽ. Ea est huiusmodi: Olim Megarenses Corinthijs erant uectigales. Cæterũ cum illorum imperiũ insolẽtius grauatim ferrent ac defectionem pararent, missus est legatus Corinthiorũ nomine, qui apud plebem Megarẽsem cũ alia multa ferociter dixit, tũ illud indignabundus ac uociferans intonuit: οὐκ ἀνέξεται ὁ Διὸς Κόρινθος. id est, Non feret Iouis filius Corinthus. Id ubi sæpius iteraret, concitatus populus, succlamare cœpit, Feri feri Iouis Corinthum. simulq; legatum expulerunt. Erat autem Corinthus hic Corinthiorum rex, Ioue prognatus: tametsi Pausanias in Corinthiacis negat se apud autores serios reperisse, Corinthũ Iouis fuisse filium: sed uulgus duntaxat Corinthiorum ita prædicare. Vsurpat adagium Plutarchus in cõmentario, quem inscripsit aduersus Stoicos: πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφιᾶτι, τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῇς, ἔασον. i. Multus igitur Iouis Corinthus ad oratiõem illorum admittitur. Nam pistilli circumuolutionem, ne mordere uidearis, omitte. Aristophanes in Ranis:

Τουτὶ τί ἦν πρᾶγμα
Ἀλλ' ἢ Διὸς Κόρινθος ἐν τοῖς στρώμασι; id est,
Quid aliud hæc erat res,
Nisi Iouis Corinthus in ipsis stragulis?

Verba sunt ministri, Bacchi ταυτολογίαν notantis, qui dixerat:

Αἴροις ἂν αὖθις αὖγε τὰ στρώματα. id est,
Hæc rursus iterum tolle minister stromata. Idem in Concionatricibus:
ὅτε δὴ ἀνασκοπουμέναις ἐφαίνετο
ὁ Διὸς Κόρινθος. id est,
Vbi denuo considerantibus, Iouis
Apparuit Corinthus.

Philostratus in Antipatro Sophista: Ὠθούντων δὲ αὐτὸν τῶν συγγενῶν ἐς τὸν γάμον, καὶ Διὸς Κόρινθον ἡγουμένων τὸν Ἀντίπατρον. i. Impellentibus autem illum cognatis ad nuptias, & Iouis Corinthũ existimantibus Antipatrum. Quanq; hic Iouis Corinthũ usurpasse uidetur pro homine magnopere felici. Vsurpat hoc adagium & Socrates apud Platonẽ in Euthydemo: Ἀλλ' ἀτεχνῶς, τὸ λεγόμενον, ὁ Διὸς Κόρινθος γίγνεται. i. Sed prorsus id quod dici solet, Iouis Corinthus fit. Cõuenit cũ illo, quod alibi retulimus, δὶς κράμβη. id est, Bis crambe. Neq; solum uti licebit, cũ eadem iterũ atq; iterũ dicuntur: uerumetiam cum in eodẽ negocio nimium assidue persistitur. Veluti si quis cibũ semper eundem apponat: aut si quis semper studijs literarijs incũbat, aut assidue uenetur, ut hinc iã oboriatᷣ ex assiduitate satietas, recte dicemus: ὁ Διὸς Κόρινθος. Molestum est enim, quicquid perpetuũ: uel Pindaro teste in Nemeis, Ἀλλὰ γὰρ ἀνάπαυσις ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ. κόρον δ' ἔχει καὶ μέλη καὶ τὰ τέρπν' ἄνθ' ἀφροδίσια. id est, Verum enimuero intermissio in omni negocio iucunda. Accipiunt autem satietatem & cantilenæ & amœni flosculi Venerei. In nõnullis exemplaribus pro μέλη, scriptum erat μέλι. Sic in epigrammate:

Πᾶν τὸ περιττὸν ἄκαιρον, ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιὸς
Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. id est,
Insuaue est, quicquid nimium est. Nam dicitur, olim
Mel quoq;, si immodica est copia, bilis erit.

Illud admonitu nõ inutile duxerim, prouerbiũ bifariam accipi posse. Nã & hoc ostendit interpres Pindari, uel cum eadem iterantur sæpius, uel cũ ij, qui initio magnifice loquuntur minãturq; ferociter, postea timide fugiũt: id quod euenit legatis Corinthiorũ, qui cũ sæpius illud intonuissent in cõcione: Δικαίως στενάξει ὁ Διὸς Κόρινθος, εἰ μὴ λάβοιτο δίκας παρ' ὑμῶν. i. Merito suspirabit Iouis Corinthus, nisi pœnas sumpserit de uobis: postea cũ ad manus esset uentũ, ignauiter aufugerunt. Nec illud pętereundum, adagionẽ accommo-

accōmodari posse, tum ad rem, tum ad personā. Ad rem hoc pacto: Iam millies audiui, non possum diutius ferre τὸν Διὸς Κόρινθον. Ad personas: ut si quis hominem eadem semper inculcantem τὸν Διὸς Κόρινθον appellet. Indicat & hoc interpres Pindari.

Testulæ transmutatio. LI

Ὀστράκου περιστροφή. id est, Testulæ cōuersio. De rebus repente in diuersum cōmutatis. Lucianus in Apologia περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίβλεπτον συνῆκε. id est, Deinde oblitus omniū, testula, ut aiunt, transmutata, uolēs ipse semet in seruitutem usqueadeo manifestariā & insignem coniecit. Incertum utrum sumpta sit metaphora à ludi genere quodam, quē ostracinda Græci uocant. (Hūc innuit Plato in amatorijs, nempe in Phædro: φυγὰς δὴ, inquit, γίγνεται ἐκ τούτων, ὁ ἀπεστερηκὼς ὑπ᾽ ἀνάγκης ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθεάζων. id est, Tandem profugus fit ab his: & dū necessario priuatus est is, qui prius erat amator, testula in diuersum uersa, fuga se proripit immutatus. At ille cogit̄ insequi, indignās, deosq; obtestās.) An ab Ostracismo suffragiorū genere quodā, quod per calculos ac fabas ferebatur: in hoc repertū, ut per id ciues, qui uel opibus immodicis, uel nobilitate, uel gloria, uel alia quauis insigni uirtute multitudinis inuidiā in se prouocassent, in exiliū decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliā ob causam, nisi quod molestū esset populo, iusti cognomen illi uulgo tributū. Ferebatur aūt ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, testulæ uiritim in comitijs dabantur. In eis, quē quisq; uellet urbe cedere, literis inscriptis indicabat: hos deinde omneis in fori locū quendā cancellis circūseptū, deportabant. Porro magistratus, quibus hoc datū erat negocij, primū uniuersos recensebant: qui nisi plures sex milib. fuissent, nihil conficiebat̄. Deinde semotis uniuscuiusq; calculis, is qui plurib. calculis damnatus erat, ad decenniū in exilium ire iubebatur: ita tamen, ut illi liberū interim esset, fructus suos accipere. Erat itaq; ostracismus nō improbitatis castigatio, sed uulgaribus animis insitæ inuidię placatio. Antiquatus est autē hic ostracismus eiecto per hunc Hyperbolo quopiā homine cōtempto atq; humili. Huiusmodi fermè referunt̄ à Plutarcho in uita Aristidis. Ab hoc igit̄ ostracismo, quoniā magna uulgi licentia ac temeritate peragebat̄, ac repēte præstantissimi cuiusq; ciuis fortunam cōmutabat, non absurde uideri potest ductū adagium. De lusu ostracorum Iulius Pollux, in hūc ferè modū tradit. Pueri ducta in medio linea, duas in partes sese distribuebant: quarū altera intra ostracum, altera extra dicebatur. Deinde mittente quopiam ad lineam testā, utrius partis superior extitisset aliquis, hunc insequebātur, qui illi adhærebant, reliquis in fugam conuersis. Cæterū è fugientibus qui comprehensus esset, is considebat, asinus dictus, testaq; ꝑiecta dicebat, nox dies. Nam interior testæ pars pice sublita erat, quæ nocti respondebat. Hoc aūt lusus genus appellabatur ὀστράκου περιστροφή. id est, Testæ cōuersio. Plato lib. De repub. vij. uidetur ad lusus genus referre, quum ita loquitur, τοῦτο δὴ ὡς ἔοικεν οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφὴ, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινὸς ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος ἰοῦσας ἐπάνοδον. id est, Istuc sanè ut uidetur nō fuerit testæ conuersio, sed mentis circunductio, ex nocturno quodā die ad eius quod uere est ascensum euntis. Agit de philosophia quæ à falsis bonorum simulacris educit animum ad uerorum bonorum cognitionem.

Alterum pedem in cymba Charontis habere. LII

Extremæ, decrepitæq; senectæ homines, etiā hodie uulgo dicuntur alterum pedem in sepulchro habere. Nec hinc abhorrēt, quæ scribit Lucianus in apologia: πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ Αἰακῷ γιγνόμενον, καὶ μονονουχὶ τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ πορθμείῳ ἔχοντα. id est, Qui iam sit Æaco ipsi uicinus, quiq; iam tantū non alterū pedem in cymba Charōtis habeat. Idē in Sectis, καὶ τὸν ἕτερον πόδα φασὶν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων. id est, Et alterū pedem, ut aiunt, in tumulo habēs. Pomponius libro Pandectarū xl. titulo de fideicommis. libert. cap. Apud Iulianum, dixit his uerbis: Ego discendi cupiditate, quam solam uiuēdi rationē optimam, in octauū & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum huius sententiæ, quam dixisse fertur Iulianus, Etsi alterū pedem in sepulchro haberē, adhuc addiscere quædam uellē. Haud scio an huc pertineat qd' Lucianus scribit in Votis: ὅς γε δὴ ἐν τῇ νηὶ ἕτερον πόδα ἔχει. id est, Qui quidē iam alterum pedem habeat in naui. Plutarchus in commen-

tariolo De puerorũ institutione, notat, senes uulgato conuicio uocari solere κρονολήρους καὶ σοροδαίμονας, quod iam ætate desiperẽt, & fossæ cõfines essent, magisq́ bustuariæ laruæ, quàm homines. Plautus Acherontiũ senem dixit. Terentius Silicernium. Et capularem, dixit nescio quis. Græci τυμβογέροντας uocãt, autorib. Hesychio & Suida, ac πεμπέλους, extremæ ætatis homines: illos quod tumulo sunt proximi, hos quod breui mittẽdi sint ad inferos, παρὰ τὸ πέμπειν, quod est mittere, & ἕλος palus, quod qui moriuntur crederentur per Stygiam paludem transmitti ad inferos.

Cauam Arabiam serere. LIII

Τὴν κοίλην ἀραβίαν σπείρειν. id est, Cauam Arabiam serere. Pro frustra sudare, aut in re perdifficili, nec admodũ frugifera operã sumere. Lucianus in Apologia: ὡς τὴν κοίλην ἀραβίαν σπείρειν ἐπιχειρεῖν. id est, Vt cauam Arabiam serere aggrediatur. Significat autem palustrẽ Arabiæ partem, neutiquã idoneam sementi. Plutarchus περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Τῶν μὲν γὰρ περὶ τὰς ἀσίας δυνατᾳφόρων ἄγονον εἶναι τὸ σπέρμα λέγουσι. τῶν δὲ ἀδολέσχων ὁ λόγος ἀτελὴς καὶ ἀκαρπός ἐστι. id est, Aiunt enim sterilem esse sationem humilium Asiæ regionũ: at loquaculorum ipsa oratio inutilis est atq́ infrugifera.

Lynceo perspicacior. LIIII

Lyncei perspicacitas in prouerbiũ abijt. Plinius naturalis historiæ lib. ij. cap. xvij. Nouissimã, inquit, lunam, primamq́ eadem die uel nocte, nullo alio signo, q̃ in ariete conspici: id quod paucis mortaliũ contigit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Sunt qui tradunt, Lynceũ primum reperisse fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc uulgo natam fabulam, quod ea quoq́ uideret, quę sub terra forent. Testis Lycophronis interpres. Meminit huius & Plato in epistola quadam. Aristophanes in Pluto:

βλέπειν τ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ λυγκέως. id est,
Faxo ut uideas uel Lynceo ipso acutius.

Lucianus in Hermotimo: Σὺ δὲ ὑπὲρ τὸν λυγκέα ἡμῖν δέδορκας, καὶ ὁρᾷς τὰ ἔνδον ὡς ἔοικε διὰ τοῦ στέρνου. id est, Tu uero nobis ipso etiã Lynceo perspicacior es: qui sicuti uidetur, perpectus ipsum, quæ sunt intus cernis. Idẽ in Icaromenippo: πῶς νῦν καθάπερ λυγκεύς τις ἄφνω γενόμενος ἅπαντα διαγινώσκεις; id est, Qui nũc repente quasi Lynceus quidam effectus, cuncta discernis? Horatius in prima epistola ad Mecœnatem:

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Marcus Tullius M. Varroni: Quis est tã Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? Apollonius in Argonauticis scribit hunc Lynceum usq́ adeo fuisse perspicacem, ut etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quęq́ apud inferos fierent, peruideret.

λυγκεὺς δὲ, καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρα κεῖνον
ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. id est,

At miro uisus pollebat acumine Lynceus,
Si modo uera est fama, uirum quæ prædicat illum,
Perfacile inspexisse sub altis condita terris.

Plutarchus in cõmentario, quem inscripsit aduersus Stoicos, testatur, famam fuisse de Lynceo, quod saxa quoq́ & arbores oculorum acie penetraret. Pausanias in Corinthiacis tradit Lynceũ Danao uita defuncto, regni successionem suscepisse. Pindarus in Nemeis hymno decimo, meminit Lyncei qui ex Taygeto monte uiderit Castorẽ & Pollucem sub quercus trunco latitantem, & horum alterum iaculo uulnerasse. Pindari interpres citat historiam rerum Cypriarum, Aristarchum & Didymum.

Quod in animo sobrij, id est in lingua ebrij. LV

Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος. id est, Quod in corde sobrij, id est in lingua ebrij. Prouerbialis sentẽtia, quã refert in collectaneis Diogenianus. Vsurpat Plutarchus, idq́ prouerbij nomine in libello, cui titulus περὶ ἀδολεσχίας. Nec prætereundũ illud Herodoticum: οἴνου κατιόντος, ἐπιπλέουσιν ἔπεα. id est, Subsidẽte uino, supernatant uerba. Nam sobrios aut metus aut pudor cohibet, quo minus effutiãt ea quæ satius putarint suppressisse. At uinũ & pudorẽ discutit, & timorem abigit. Vnde fit, ut

temulenti

temulenti sæpenumero non contineant uoces per iugulũ redituras. Pindarus in Nemeis, θαρσαλέα δὲ παρὰ κρητῆρα φωνὰ γίνεται, id est, Audax iuxta craterem uox fit: siue quod uinum adfert confidentiam, siue quod in conuiuio tutum est magnifice loqui: siue quod qui uicit, merito citraq; periculum laudatur.

Virgultea scaphula Ægæum transmittere. LVI

Επὶ ῥιπὸς τὸν αἰγαῖον διαπλεῦσαι. id est, Virgulto Ægeũ transmittere. In eos dicitur, qui rem supra modum arduam leui opera cõficere tentant. Lucianus in Sectis, Επὶ ῥιπὸς, ὡς ἡ παροιμία φησὶν, τὸν αἰγαῖον ἢ ἰόνιον διαπλεῦσαι θέλοντας. id est, Virgulto, quemadmodũ prouerbio dicitur, Ægæum aut Ionium mare transmittere cupientes. Citatur hic senarius à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Pace,

Κέρδους ἕκητι κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id est,
Causa lucelli nauiget & in uimine.

Taxat Simonidem, tanquam lucri cupidiorem, quod ad quæstum scriptitarit carmina. Porrò ῥὶψ uimen est flexibile, aut ramus salignus, παρὰ τὸ ῥέπω, uidelicet quod inflectatur ob lentitudinem. Citatur & hic,

Σὺν τῷ θεῷ πλῶν, κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id est,
Quisquis secundo nauigarit numine,
Is uel saligno nauigarit uimine.

Extat & hic inter sententias prouerbiales, citatus item ab Aristophanis interprete:

Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις. id est,
Deo fauente nauiges uel uimine.

Phœnice uiuacior. LVII

Lucianus in Sectis, Ην μὴ φοίνικος ἔτη βιῴης. id est, Ni phœnicis annos uixeris. De phœnicis uiuacitate diximus alibi. Cuius etiam raritas prouerbio fecit locum, Phœnice rarior, quale est illud, Coruo quoq; rarior albo. Negant enim phœnicem esse nisi unicam, si qua fides scriptoribus.

Cum plurimum laborauerimus, eodem in statu sumus. LVIII

Lucianus in Sectis, καὶ κατὰ τὴν παροιμιαζομένους πολλὰ μοχθήσαντες ὁμοίως ἐσμέν. id est, Ac iuxta prouerbium cum multum laborauerimus, itidem ut antea sumus. De frustra laborantibus. Quod euenit ijs, qui post diuturnum studium nihilo reperiuntur eruditiores, post longam negotiationem nihilo ditiores.

Aquam in mortario tundere. LIX

Υδωρ ὑπέρῳ πλήττειν. id est, Aquam pistillo tundere. Lucianus in Sectis: Ωσπερ εἴ τις ἐς ὅλμον ὕδωρ ἐγχέας ὑπέρῳ σιδηρῷ πλήττοι. id est, Tanquã si quis aquã in mortariũ infusam ferreo pistillo tundat. Quadrat in eos qui laborãt inaniter: siquidem aquã si quis uel ętatem contundat, nihil aliud erit quàm aqua. Lucianus in eodem opere: οὐκ εἰδὼς, ὅτι ἂν ἐκβάλῃ φασὶ τοὺς ὤμους πλήττων, ὕδωρ ὁμοίως τὸ ὕδωρ μένει. id est, Ignarus, quod etiam si humeros, ut aiũt, uerberando decutias, tamen aqua manet aqua. Suidas ad hunc effert modũ: Ανατπολεῖς τοὺς ὤμους ὕδωρ πίσσων, ὁμοίως ὕδωρ μένει. id est, Versas scapulas aquam pinsens, aqua tamen æque aqua manet. Quantumuis doceas ὄνον λύρας, quantumlibet admoneas stupidum, sui similis esse pergit.

Gnomon & regula. LX

Quod est in re quapiam præcipuũ, & ad quod unum reliqua omnia conferuntur, regulam & gnomonẽ prouerbio uocabãt. Lucianus in Harmonide: ὅτι τὸ κεφάλαιον ἀρετῆς ἁπάσης, ὁ γνώμων φασὶ καὶ ὁ ὀρθὸς κανὼν τῶν τοιούτων. id est, Quod est caput om̃is uirtutis, gnomon, ut aiũt, & recta regula. Idem in Scytha, οὗτός σοι ἑλληνικὸς κανών. id est, Hic tibi Græcanica regula. Item in Sectis: Τοῦτον κανόνα καὶ στάθμην ἀκριβῆ τοιούτων. id est, Hanc regulam & amussim certissimã rerum eiusmodi. Porrò ad regulã exæquant fabri structuram. Iidem utũtur & gnomonibus. Constat autem gnomon è duabus lineis rectis, quas utrinq; dimetiens dissecto quadrangulo constituit.

Caput. LXI

Eiusdem formæ est, cum præcipuã negocij partem aut autorem rei, caput uocamus. Terẽtius in Adelphis, Te esse huic rei caput. Exempla tum apud Græcos scriptores, tũ apud Latinos passim obuia sunt. Eundẽ in modum & Arcem dicimus rei cuiuspiã. Ari-

stoteles in præfatione Rhetoricorũ ad Alexãdrũ, ὡς ἀκρόπολίς ἐστι σωτηρίας. i. Quoniam incolumitatis arx est. πονηρανὸς apud Athenæũ lib. x. πάντων δ᾽ ἐφῶν μητρόπολιν εἶναι τὸν οἶνον. id est, Vinũ omĩum malorũ metropolim esse dixit. Hinc oriri temulentiã, hinc insaniã, hinc debacchationes. Plato de legib. lib. primo, Κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν. id est, Caput eruditionis cẽsemus rectã educationẽ. Plautus in Asinaria, Ego caput huic argẽto fui hodie reperiundo, Ego pes fui. Quin nec caput nec pes sermonis apparet. Idem in Captiuis: Quod neq; pes usquam, neq; caput appareat. Aliter usurpãt capitis uocabulũ, cũ indicãt rẽ non singulatim explicari, sed in summa proponi. Sic Æschines aduersus Timarchũ, ὡς δ᾽ ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι. id est, ut in summa dicã. Idem in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, eodẽ sensu dixit, Διὰ κεφαλαίων. id est, per singula. Itidem Demosthenes in oratiõe περὶ τῶν ἐν χεῤῥονήσῳ. ἐν κεφαλαίῳ δ᾽ ἃ λέγω φράσας καταβῆναι βούλομαι. id est, Vbi in summa de quib. loquor, dixero, uolo descẽdere. Rursus in oratione cõtra Zenothemin, τὸ μὲν οὖν πρᾶγμα ὑπὲρ οὗ τὴν ψῆφον οἴσετε, ὡς ἐν ἀπᾶσιν ἐν κεφαλαίῳ, τοιοῦτόν ἐστι. id est, Itaq; negocium quidẽ de quo feretis suffragia, ut in summa dixerimus, sic habet.

LXII

Somnium.

Rem futilem, inanẽ & nihili, somnium prouerbio dicimus. Terentius in Adelphis: De argento somniũ. Lucianus in Harmonide, πάντα ἐκεῖνα ὑπόκενα ὀνείρατά φασι, καὶ ἐπῶν σκιαί. id est, Omnia illa subuẽtanea somnia, sicut aiũt, & uerborũ umbræ. Idẽ in dialogo Nirei & Thersitæ & Menippi, ὀνείρατά μοι λέγεις. id est, Somnia mihi narras. Plato lib. de Rep. vij. οὕτω ὕπαρ ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἡ πόλις οἰκήσεται, ἀλλ᾽ οὐκ ὄναρ. id est, Atq; ita uere nobis ac uobis ciuitas habitabitur, non aũt somnium. Idem in Theæteto, Ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος. id est, Audi iam somniũ pro somnio, friuolã rationẽ ꝑ friuola. Et Syrus seruus in Adelphis, herũ suum somniũ uocat, præ Demea: Tu quantus quantus es, nihil nisi sapientia es: ille futilis, somniũ. Plautus in Captiui duo, Hic uigilans somniat. Plato lib. De legib. iij. somnia dixit, pro tenuibus uestigijs. Quum enim narrasset Darium non fuisse regis filiũ, sed eruditione rectaq; institutione sic ad regnum peruenisse, ut ipse in diuisione principatus septimam modo portionẽ obtineret. οὗ καὶ νῦν ἔτι, inquit, σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται. id est, cuius rei nunc quoq; exigua restant somnia.

LXIII

Ne in tonstrinis quidem.

Lucianus in libello, cui titulus, quomodo cõscribenda sit historia, οὔτε τὸ λεγόμενον δὴ ἐπὶ τῶν, ὧδε κουρέων τὰ τοιαῦτα μυθολογούντων ἀκούσας. id est, Qui nec in tõstrinis, quod dici solet, talia fabulantes audierit. Quod in tonsorũ officinis ferè ociosi desideant, & suam quisque fabulam adferat in medium. unde Flaccus,

Gaudent ubi uertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ. Item alibi, Opinor
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Cuius alibi meminimus.

LXIIII

Nunquid & Saul inter prophetas?

Libro Regũ primo, capite decimo refertur huiusmodi prouerbium הֲגַם שָׁאוּל בַּנְּבִיאִים id est, Nũquid & Saul inter prophetas? Natum à Saule, qui cum in prophetarum cœtũ incidisset, subito & ipse diuino furore correptus, uaticinari cœpit. Id admirãtes qui Saulem antea cognouerãt, inter se dictitabãt, Quid accidit Sauli, nũ & Saul inter prophetas? Ea uox deinde uersa est Hebreis in prouerbiũ de re noua & inopinata, subitaq;. Est autem apud illos iambicus dimeter. Gregorius Nazianzenus in Apologia De fuga sua in Pontum sic usurpat, ut quadrare uideatur, ubi promiscue quilibet sibi magnificã aliquam functionem usurpant, uelut hisce temporibus nemo nõ tractat sacras literas, ἀντὶ τοῦ, inquit, εἶναι διδακτοὺς θεοῦ, καὶ πάντων προφητευόντων, ὥστε εἶναι καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις, κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν τε καὶ παροιμίαν. id est, dum pro eo quod deberẽt esse dociles dei, prophetant omnes, adeò ut & Saul sit inter prophetas iuxta priscam historiã ac prouerbiũ. Finitimum illi, Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, καὶ τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, Corchorus inter olera, & In lente unguentum, siue lenti admixtum unguentum.

LXV

In foribus urceum.

Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. id est, In foribus aqualem. Nam hoc uerbo usus est Plautus. Aristoteles libro Rhetoricorum primo, τὸ δὲ τέλος ἀγαθόν, ὅθεν ταῦτα εἴρηται, καθ᾽ ἅπερ ἐν θύραις χωλὴν

χωλῶν πριάμῳ. καὶ, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ θύρας τὴν ὑδρίαν. id est, Finis autem bonus: unde illa dicta sunt, Et laudem Priamo. Præterea, Turpe diu mansisse. Iam uero prouerbium etiam illud, Vrceum iuxta fores. Interpres quispiam: nam librum ἀνώνυμον suppeditarat eruditissimus amicus noster Baptista Egnatius, ait significari rem contemptam ac uilem. Negligunt enim quæ passim sunt obuia, quæque facile quibuslibet contingunt. Itaque urceũ in foribus positũ nemo studet tollere, procliue enim. Verũ uniones in scriniis reconditos magis expetunt. Plutarchus περὶ πολυφιλίας ait, rubum ultro hærentẽ negligi ac præteriri, uineam, oleasque expeti: recensens hanc sententiã, οὐ γὰρ αἱρετὸν πάντων τὸ ῥᾳδίως ἁλισκόμενον. id est, Non est tollendũ quod admodũ facile consequi licet. Item in Epistolis Seneca, Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furẽ signata sollicitant. Vile uidetur, quicquid patet. aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus, hos imperitissimus quisque, in secreta irrumpere cupit. Porro prouerbium imperfectũ ac mutilum uidetur. Quãdo quidem Aristoteles ad eum modum pleraque refert, tanquã alioqui per se satis nota. Apparet esse hemistichium iambici trimetri à Comico quopiam mutuo sumptum.

Haudquaquam difficile Atheniensem Athenis laudare. LXVI

Aristoteles libro Rhetoricorũ primo, ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν ἀθηναίους ἐν ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. id est, Quemadmodũ enim dixit Socrates, haud difficile est, Athenienses Athenis laudare. Citat idem, eodẽ in opere de proœmiis agẽs, Haudquaquã esse difficile, Athenienses laudare apud Atheniẽses, uerũ apud Lacedæmonios id fore difficile. Extat aũt in Menexeno Platonis, idque in adagionis locũ cessit. Dictum est autem, propter encomia, orationesque panegyricas, quę Athenis ex more exhibebantur iis, qui fortiter oppetiissent in bello: in quibus quoniam plurima dicebantur in laudem populi Atheniensis, pronis auribus audiebantur, propterea quod suis quisque laudibus fauet.

Exigua res est ipsa iustitia. LXVII

Aristoteles libro Rhetorices primo, Διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασί, μικρὸν εἶν. id est, Vnde etiam aiunt, ipsam iustitiam, exiguum quiddam esse. Quo prouerbio significabant, nõ multum afferre momenti, si probus sis, nisi talis etiam habearis: & opinionem longe plus ualere, quàm rem ipsam. At quanto melius Æschylus in tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ θήβαις, de Amphiarao,

οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος ἀλλ' εἶναι θέλει,
βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος. id est,
Neque enim uideri, at esse uir cupit optimus,
Mentis profundæ segete perfruens bona.

Rectius Socrates, admonẽs, ut talis quisque sit, qualis haberi uelit. Modestius Euripides in Oreste, probans opinionem, ubi res ipsa non adest, tanquam optimo proximam,

Κρεῖσσον δὲ τὸ δοκεῖν κἂν ἀληθείας ἀπῇ. id est,
Res ipsa ut absit, optima est opinio.

Itidem Terẽtius in Adelphis: Si tibi istuc re ipsa nõ dolet, at simulare certe est hominis.

Occasione duntaxat opus improbitati. LXVIII

Aristoteles lib. Rhetor. ii. Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων καλῶς, ἢ μελησάντων, ἢ αὐτοῦ, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται. ὥσπερ γὰρ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. id est, Aut aduersus quos occasionẽ habẽt, siue progenitorum nomine, siue suo ipsorum, siue amicorũ, siue eorũ, à quibus beneficio fuerũt affecti, aut curæ habiti, uel ipsi, uel maiores ipsorum, uel eorũ pro quibus solliciti sunt. Quemadmodum enim prouerbio dicitur, Occasione duntaxat opus est malitiæ. Quadrabit in nocendi cupidos, qui ne temere læsisse uideantur, causas prætexũt. Celebratur hic mimus Publii, ni fallor, in hanc sententiam:

Malefacere qui uult, nusquam non causam inuenit.

Circumfertur & hodie uulgo apud nostrates adagium non usquequaque spernendum, Facile fustem inuenerit, qui cupit cædere canem. Eodem spectat Terentianum illud, Fingit causas, ne det sedulo. Item illud Martialis,

Irasci tantum felices nostis amici,
Non quia sic merui, sed iuuat hoc facere.

Fortassis huc allusit & Euripides, cum sic ait in Iphigenia Aulidensi,

Ἐπὶ βραχείας προφάσεως ἔδει μόνου,
Ἐφ' ἧς σ' ἐγὼ καὶ παῖδας αἱ λελειμμέναι
Δεξόμεθα δέξιν, ἥν σε δέξασθαι χρεών. id est,

Occasione tantum opus fuerit leui,
Vt & ipsa quicq; mihi supersunt liberi,
Te rursus accipiamus isthunc ad modum, Quo te accipi par est.

Citant & hunc senarium ex Menandro,

Μικρὰ πρόφασίς ἐστι τοῦ πρᾶξαι κακῶς. id est,

Ad praue agendum parua satis occasio est.

LXIX
Vel à mortuo tributum auferre.

Κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει. id est, Etiã à mortuo tollit. In hominẽ undecũq; per fas nefasq; lucrũ captantẽ. Aristoteles lib. Rhetor. iij. tractans de ijs, quæ pudenda habeant, οἷον, inquit, πενήτων, ἢ τεθνεώτων. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. ἀπὸ αἰσχροκερδείας γάρ. id est, Veluti si quis exigat à pauperibus, siue defunctis: unde etiã illud ortũ est adagiũ, Etiã à defuncto tollere, propterea quod id à turpi lucri cupiditate proficiscitur. Finitimũ est illi,

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα. id est,

Ipsis uel à statuis farinas postulat.

Natum à tyrannis, qui & à sepulchris, aut defunctorũ statuis, uectigal colligũt. Legitur in epistola quadã ad Cratetem Diogenis, Καὶ τοὺς ἀνδριάντας τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ προσιὼν αἴτει τὰ ἄλφιτα. id est, Adi & statuas quæ in foro sunt, atq; ab his cibum poscito.

LXX
Pudor in oculis.

Ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ αἰδώς. id est, In oculis pudor. Horũ nos pudet, quæ in propatulo sunt. Aspectus enim uel incutit, uel renouat etiã pudorẽ. Vnde fit ut pueri cum pudescunt, oculos tegant. Et apud Platonẽ Socrates dicturus de amore, ob pudorem oculos tegit, nimirum huc alludens. Hinc & poetæ Cupidinẽ, quod sit improbissimus, cæcum fingunt. Eodem pertinet illud Ciceronis, Epistolam non erubescere. Videmus etiam eos, qui oculis capti sunt, à uerecũdia plurimum abesse. Huc spectauit Ouidius cum ait, noctem, utpote cæcam, pudore uacare.

Nox, inquit, & amor, uinumq;, nihil moderabile suadent.
Illa pudore uacat, Liber, amorq; metu.

Refert adagiũ ab Aristotele, lib. Rhetoric. ij. Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. id est, Et ea quę sunt oculis exposita, quæq; in propatulo sunt. Vnde & illud prouerbio dicũt, Pudorẽ in oculis esse. Citatur & apud Athenæũ lib. xiij. Idẽ in Problematis causam inquirens, quamobrẽ pudefactis rubescat aures, iratis oculi, huius adagij testimoniũ citat. Ἢ ὅτι, inquit, ἡ μὲν αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς καταψύξις ἐστι μετὰ φόβου. ὡς τε εἰκότως ἀπολείπει τοὺς ὀφθαλμούς· χωριζόμενον δὲ εἰς τὸν δεκτικώτατον φέρεται τόπον. τοιοῦτος δὲ ὁ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὤτων. ὁ γὰρ ἄλλος ὀστώδης. ὀργιζομένοις δὲ ἐπανέρχεται τὸ θερμόν, μάλιστα δὲ γίνεται φανερὸν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς διὰ τὴν χρόαν οὖσαν λευκήν. id est, An propterea, q̃d pudor in oculis frigus quoddã adducit unà cũ metu, atq; ob id merito calor destituit oculos: Is uero demigrans inde fertur ad locũ sui maxime capacẽ. Est autẽ huiusmodi summa pars auriũ, nã reliqua pars est ossea. Rursum iratis calor suffunditur: idq; potissimũ apparet in oculis, propter albicantẽ illorum colorem. Refertur hic uersus ex Euripide,

Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς γίνεται τέκνον. id est, Mea gnata in oculis nascitur hominũ pudor.

Aristophanes in Vespis,

Ἀλλὰ τούτοις γε οὐκ ἔνι
Οὐδ' ἐν ὀφθαλμοῖσιν αἰδὼς τῶν παλαιῶν ἐμβάδων. id est,

Cæterum istis haud inest, Calciamenti uetusti, nec uel in oculis pudor.

Huc referri potest & illud, quod Aristoteles lib. Rhetorico. primo ex Sapphone citat,

Αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματα, id est, Non esset tibi pudor in oculis.

Hinc & illæ figurę: Quo ore, qua frõte audebis obiurgare filiũ: Et illud apud Ciceronẽ in epistolis ad Atticũ, Nec enĩ cõquisitores φαινοπροσωπεῖν audent. Quin & hodie uulgo dicunt: Non audebis faciẽ ostẽdere. Apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi, Menelaus iubet Agamemnoni, ut sese aspiciat, uidelicet, quo facti pudeat.

βλέψον εἰς ἡμᾶς, ἵν' ἀρχὰς τῶν λόγων ταύτας λάβω. id est,
Aspice in nos recta, ut hoc capiam loquendi exordium. Isq; respondet,
μῶν τρέσας, οὐκ ἀνακαλύψω βλέφαρον ἀτρέως γεγώς; id est,
Num uerebor lumina in te tollere, Atreo satus?
Fortassis huc adscribendum erat, quod apud Homerũ Achilles Agamemnonem κυνώπην uocat, ob impudentiam, uelut oculis caninis & inuerecundis.

Conciliant homines mala. LXXI

Συνάγει τοὺς ἀνθρώπους κακά. id est, Cõciliant homines mala. Sentẽtia prouerbialis, quæ declarat id, quod uulgo fit, ex hostibus nonnunquã amicos fieri propter malũ aliquod incidens utrisq; cõmune. Aristoteles libro Rhetoricorum primo, οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις. ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. id est, Nihil em̃ uetat, quo minus idẽ cõducat ambobus aduersarijs. Vnde dicitur illud, Conciliari homines malis, quoties idẽ utrisq; noxium fuerit. De syncretismo diximus alibi. Quin huc quoq; potest deflecti prouerbiũ, ut dicamus, indoctũ fauere indocto, infantẽ infanti, nepotem nepoti. Neq; enim bonarum modo rerum similitudo cõglutinat necessitudinem, uerumetiã ex malis cõmunibus sæpenumero mutua nascitur beneuolentia. Amant ferè inter se, qui simul fecere naufragiũ, qui militarũt unà, qui simul capti fuerunt ab hoste: deniq; qui corporis aut animi morbis ijsdem laborant.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus. LXXII

Δεῖ φιλεῖν ὥσπερ μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὥσπερ φιλήσοντα. id est, Sic amandum tanquam sis osurus, sic oportet odisse tanquã sis amaturus. Hanc Biantis sententiam Aristoteles in libris Rhetoricorũ satis indicat in prouerbiũ abijsse, cum ita scribit, ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασὶ, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα. id est, Non est amandũ quasi sis osurus, quemadmodũ aiũt, sed ita exercendũ odium, tanq̃ sis aliquando amaturus. Ac paulo inferius, δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα. id est, Oportet amare nõ quẽadmodũ aiunt, sed tanq; semper amaturum. Commonstrat enim illic philosophus quo pacto refellendę corrigendæq; sint sentẽtię uulgo receptę, atq; inculcatę. M. Tullius in sermone De amicitia, scribit Scipioni usq; adeo nõ placuisse dictũ hoc Biantis nomine celebratũ, ut negaret ullam uocem inimiciorẽ amicitiæ reperiri potuisse, quàm eius qui dixisset, ita amare oportere, ut si aliquãdo esset osurus: nec uero se adduci posse, ut hoc, quemadmodũ putaretur, à Biante dictum esse crederet, qui sapiẽs habitus esset unus è septem: sed impuri cuiusdã, aut ambitiosi, aut omnia ad suam potentiam reuocantis esse sententiã. Quonam enim modo, inquit, quisquã amicus eius esse poterit, cuius se putabit inimicũ esse posse? quin etiã necesse erit cupere & optare, ut q; sepissime peccet amicus, quo plures det sibi tanq; ansas ad reprehendendũ. Rursum autem recte factis, commodisq; amicorũ necesse erit angi, dolere, inuidere. Quare hoc quidem præceptum, cuiuscunq; est, ad tollendam amicitiã ualet. Illud potius præcipiendum fuit, ut eam diligẽtiam adhiberemus in amicitijs parandis, ut ne quando amare inciperemus eum quẽ aliquando odisse possemus. Hactenus Cicero. Refertur ab eodem Aristotele paulo superius, ac repetitur libro Moralium Eudemiorum septimo hic senarius,

οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id est,
Non est amicus hic, qui amare desinit.
Qui emolumenti causa amat, potitus eo q̃d cõcupiscebat, amare desijt. At bonorũ amicitia quoniã uirtuti nititur, immortalis est. Extat aũt hic uersus apud Euripidẽ in Troadibus. Diogenes Laertius mutilũ adagiũ refert, ἔφασκε φιλεῖν ὡς μισήσοντας, τοὺς γὰρ πλείστους εἶναι κακούς. id est, Iubebat amare tanquã osuros, plurimos enim esse malos. Huc adscribendus Mimus ille Publianus, qui est apud Aulum Gellium,
Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.
Et alius eiusdem, ut opinor, sed Senecæ titulo,
Ita crede amico, ne sit inimico locus. Sophocles item in Aiace mastigophoro,
Ἐγὼ δ' ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως, ὅτι
ὅτ' ἐχθρὸς ἡμῖν, ἐς τόσον δ' ἐχθαρτέος
ὡς καὶ φιλήσων αὖθις. ἔς τε τὸν φίλον
τοσαῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι

ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα. τοῖς πολλοῖσι γὰρ
βροτῶν ἄπιστός ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν. id est,
At ipse didici nuper, ut si quando sim
Inimicus ulli, hunc oderim hactenus, uelut
Aliquando amicum habiturus: erga amicum item
Officia sic exerceam, ut qui non siet
Semper futurus amicus: etenim plurimis
Sodalitatis portus est tutus parum.

Atticus aduena. LXXIII

Ἀττικὸς πάροικος. id est, Atticus aduena. In uiolentos & feroces uicinos dicebatur. Duris apud Zenodotum ait ex Atticorum moribus natum, quòd olim finitimos è sedibus suis exigere consueuerint. Craterus inde manasse putat, quod Atheniẽses, qui Samum missi fuerãt, indigenas expulerint. Notatur adagiũ ab Aristotele lib. Rhetoricorum iij. ἔτι, inquit, ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαι εἰσίν, οἷον μαρτυρίαι, ἀττικὸς πάροικος. id est, Ad hæc nõnulla prouerbia sunt & sententiæ, tanquã testimonia, ut Atticus aduena. Proinde ꝓprie quadrabit in eos, qui ita nuper in munus aliquod asciti sunt, ut superiores eijciant.

Purpura iuxta purpuram dijudicanda. LXXIIII

Ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν διακριτέα. id est, Purpura ad purpurã dijudicãda est. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpurã, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit uti, quoties negabimus infantiam, aut inscitiã indoctorum plenè deprehendi, nisi cum eloquentiũ & eruditorum scriptis conferant. Etenim si uel Salustiũ cõferas cum Cicerone, iam uelut obmutescit ille alioqui per se disertissimus. Refertur adagiũ à Phœbammone sophista in cõmentario De figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in oratione Panathenaica, Ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα παραδεικνύοντες. id est, Sed quemadmodũ purpuram & aurum consideramus ac probamus, purpuram cũ purpura conferentes. Haud arbitror prorsus ἀπροσδιόνυσον fore, si de conferenda purpura locũ huc ascripsero ex Aureliano Flauij Vopisci. Meministis, inquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureũ, lanestre: ad quod cũ matronæ atq; ipse Aurelianus iungeret purpuras suas, cineris specie decolorari uidebant̃ cęterę, diuini cõparatiõe fulgoris. Hoc munus rex Persarũ ab Indis interioribus sumptũ, Aureliano dedisse perhibetur scribẽs: Sume purpurã qualis apud nos est. Nam postea diligentissime & Aurelianus & Probus, & ꝓximè Diocletianus missis diligẽtissimis cõfectoribus, requisiuerũt tale genus purpurę, nec tamẽ inuenire potuerunt. Dicitur em̃ sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. Allusit huc Quintilianus lib. xij. cap. De generibus dicendi, agẽs de dictione, quæ, q̃d mediocris est, per se habet admirationẽ, sed admotis ijs quę sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationẽ: neq; immerito. nã ne illud quidẽ facile est: sed euanescunt hæc atq; moriuntur comparatione meliorũ: ut lana tincta fuco, citra purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, ut Ouidius ait.

Saturniæ lemæ. LXXV

Κρονικαὶ λῆμαι. id est, Saturniæ lemæ. In cæcutiẽtes ac stupidos dicitur: præsertim in eos, qui ætatis uitio desipiscunt. Est em̃ lema humor in oculis cõcretus, unde lippitudo nascitur, Deriuatur aũt ἀπὸ τοῦ λεύω, id est, uideo, & μὴ negatiua particula: quod eiusmodi lachrymæ crassæ oculos occupantes uisui officiant. Aristophanes in Pluto,
Ἀλλ' ὦ κρονικαῖς γνώμαις ὄντως λημῶντες τὰς φρένας ἄμφω. id est,
Saturninis animis uere lippitis sensibus ambo.
Gnomis dixit pro lemis, unde λημῶ Gręcis lippio, cęcutioq; significat. Porrò Saturnię dicũtur quasi seniles ac ueteres: propterea quod κρόνος, id est, Saturnus podagrosus, ac senex à poetis fingitur, & temporum deus: quasi χρόνος. ἀρχαῖα uero, id est, prisca & antiqua Græci nonnunquã stulta uocãt. Plato in Euthydemo, ἔχων φλυαρεῖς, καὶ ἀρχαιότερος εἶ τοῦ δέοντος. id est, Nugaris, ac stultior es quàm decet. Et κρονικώτερα, μωρότερα: & κρόνους nugas ac deliramenta. Timotheus apud Athenæum libro iij. Νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει, τὸ παλαιὸν δ' ἦν κρόνος ἄρχων. id est, Iuuenis regnat Iupiter. Olim autem principatum tenebat Saturnus. Aristophanes in Vespis:

Καὶ τοὺς τραγῳδοὺς φησὶν ἀρδέξειν κρόνους τὸν νοῦν. id est,
Sese tragœdos mente Saturnos ait
Mox redditurum. Idem in Nebulis,
Καὶ πῶς ὦ μωρὲ σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε; id est,
Et quomõ ô stulte & Saturnalia olens, & lunaris? Dionysodorus in Euthydemo Platonis, Socratem Saturnum uocat, bardum ac stupidum sentiens, οὕτως, inquit, εἶ κρόνος, id est, Adeo es Saturnus. Allusit huc Lucian. in Timone, λημᾶς καὶ ἀμβλυώττεις πρὸς τὰ γινόμενα. id est, Cæcutis ac lippis ad ea quæ patrantur. Atq; inibi paulo inferius, καὶ κατ' ὀλίγον κρόνον σε ὦ θεῶν γενναιότατε ἀποφαίνουσι, περιωσάμενοι τῆς τιμῆς. id est, Et paulatim Saturnũ te ô deorũ præclarissime reddunt, depellentes ab honore. Plutarchus ætate desipientes ostendit uulgo κρονολήρους appellatos fuisse: id est, Saturni more delirãtes, uidelicet propter aniles fabulas, quæ de hoc deo feruntur. Eas refert idem Plutarchus in cõmentario de facie apparẽti in orbe lunę: Saturnũ in insula quapiam fortunata, profundo in antro dormire, saxa complexũ aurea. Cæterum hunc somnum illi accidere ex uinculis in eum usum arte confectis à Ioue. Aues aũt quæ in scopuli cacumine uersantur, adferre illi ambrosiã, uniuersamq; insulam mira fragrantia cõpleri, è rupe, uelut è fonte scatẽte: adesse dæmones, qui Saturnũ obseruent & inseruiant. Hos olim cum illo amicitia cõiunctos fuisse, cum dijs atq; hominibus imperaret, multaq; de futuris rerũ euentibus ex se prædicere. Sed maxima, maximisq; de rebus sic efferunt, ut Saturni somnia uideant̃. Nã quicquid cogitarit Iupiter in animo, id somniare Saturnũ. Huiusmodi quædam nugamenta de Saturno cõmemorantur in hoc, quo dixi libello. Iam illud eruditi lectoris iudicio relinquo, nunquid ad hoc adagiũ pertineat, quod Pythagorici συμβολικῶς mare, Saturni lachrymã appellant, ut testatur idem autor, commentario de Iside & Osiride. Siquidem est aqua marina non salsa solum & amara, sed crassior item & impurior reliquis.

Cucurbitas lippis. LXXVI

Κολοκύντας λημᾶν. id est, Lippire cucurbitas, Ad superiorem adagij formã pertinet. Aristophanes in Nubibus,
Νῦν γέ τοι ἤδη καθορᾷς αὐτάς, εἰ μὴ λημᾷς κολοκύνταις. id est,
At nunc ipsas plane cernis, nisi fors lippis colocyntis.
κολοκύντας Græci uocant quas nos cucurbitas. Verba sunt Socratis ostendentis nubes. hoc est, nisi planè nihil uides, & tantas habes in oculis lemas, quantę sunt cucurbitæ.

Ollas lippire. LXXVII

Χύτρας λημᾶν, Ollas lippire. Prouerbialis hyperbole, proximæ simillima. Lucianus ad uersus ineruditum, & multos coementem libros, χύτρας, inquit, λημῶντες, id est, Ollas lippientes. Lachrymas indicãs ollis æquales. Hoc adagium utrũq; quoties ad animum refertur, fit elegãtius & iucundius: ueluti si quis hominem crassi iudicij, ac uehementer cæcutientis, & turpiter errantis dicat lippire non lemis, sed ollis.

Odium agreste. LXXVIII

Μῖσος ἄγριον, id est, Odiũ agreste. Atrox odiũ ueteres sic appellabãt, propterea quod rustici plerunq; μισάνθρωποι sunt, et acerbius atq; implacabilius oderũt. Lucianus cõtra indoctũ, Μῖσος δὲ ἄγριον φασὶν παρὰ πάντων ἔχεις ἐπὶ τῇ βδελυρίᾳ. id est, Laboras autẽ agresti, sicuti dicitur, omniũ odio, propter insolentiã. Vnde et ciuilitatẽ appellamus morum comitatẽ, humanitatemq;. Et apud Iureconsultos ciuilis actio discernit̃ à criminali. Deniq; Græci quicquid barbarum, immane aut crudele uolunt intelligi, id ἄγριον uocant.

Megarenses neq; tertij, neq; quarti. LXXIX

Μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι. id est, Megarẽses, neq; tertij, neq; quarti. Dicebat̃ olim in homines supra modũ ignauos & contemptos, nulloq; honore dignos. Natum adagium ex oraculo quodam. Id quidã, inter quos Stephanus, Mneas & Ion, Æginensibus, alij Megarensibus redditum existimant. Narrat itaq; Mneas, cum Æginẽses in Achaia debellassent Ætolos, ac decimam pentecontorum cepissent (ea est nauis remigũ quinquaginta) hanc Apollini Pythio uictoriæ monimentũ dedicarunt. Rogabantq; deum quinam essent Græcorum præstantissimi, arbitrantes futurum, ut ob eam uictoriam ipsis prima laus ab Apolline tribueretur. Oraculum hunc ad modum respondit,

ἵππον

Ιππον θεσσαλικὴν, λακεδαιμονίην τε γυναῖκα,
Ανδρας δ᾽ οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς ἀρεθούσης.
Αλλ᾽ ἔτι καὶ τῶν δ᾽ εἰσὶν ἀμείνονες, οἵτε μεσηγὺ
Τίρυνθος ναίουσι καὶ ἀρκαδίης πολυμήλου,
Αργεῖοι λινοθώρηκοι κέντρα πτολέμοιο.
Υμεῖς δ᾽ αἰγιέες, οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι,
Οὐδὲ δυωδέκατοι, οὔτ᾽ ἐν λόγῳ, οὔτ᾽ ἐν ἀριθμῷ. id est,
Thessala equa præstat reliquis, mulierq; Lacæna.
Porrò uiri potant qui pulchra fluenta Arethusæ.
Hos quoq; præterea, mediæ gens incola uincit
Tirynthi, Arcadiæq; bidentibus inclytæ albis,
Argiui stimuli bellorum, armisq; potentes.
At uos Ægini, neq; tertius accipit ordo,
Nec quartus, neq; bissenus, neq; deniq; uestri
Vlla usquam ratio est, nusquam numerûsue, locûsue.
Qui scripsit commentariolos in Theocritum, refert hoc epigramma paulo diuersius, nimirum ad hunc modum,
Γαίης μὲν πάσης τὸ πελασγικὸν ἄργος ἄμεινον,
Ιπποι θρηΐκιαι, λακεδαιμόνιαι τε γυναῖκες,
Ανδρες δ᾽ οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς ἀρεθούσης.
Αλλ᾽ ἔτι καὶ τῶν δ᾽ εἰσὶν ἀμείνονες, οἵτε μεσηγὺ
Τίρυνθος ναίουσι, καὶ ἀρκαδίης πολυμήλου,
Αργεῖοι λινοθώρηκοι κέντρα πτολέμοιο.
Υμεῖς δ᾽ ὦ μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ᾽ ἐν λόγῳ, οὔτ᾽ ἐν ἀριθμῷ.
Callimachus item in epigrammatis ad Megarenses retulit prouerbium,
Τῆς δὲ ταλαίνης
Νύμφης, ὡς μεγαρέων, οὐ λόγος, οὐδ᾽ ἀριθμός. id est,
Sed ueluti Megarensibus accidit olim,
Nymphæ infelicis, non locus, aut ratio.
Item Theocritus in Catellæ amore,
Αμμὲς δ᾽ οὔτε λόγῳ τινὸς ἄξιοι οὐδ᾽ ἀριθμητοὶ,
Δύστανοι μεγαρῆες, ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ. id est,
Nostri nec ratio est, numero neq; ponimur ullo
Extremæ sortis ueluti quondam Megarenses.
Est & inter amãtes ordo, quum hic primus est apud amicam, ille secundus, alius tertius aut quartus. Quemadmodum & in testamẽtis est primus, secundus & tertius hæres. Effertur etiam hac forma prouerbium, τῶν μεγαρέων ἄξιοι μερίδος, id est, Megarensium parte, seu loco digni. Huc spectat & Homericum illud Iliados β.
Οὔτε ποτ᾽ ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ᾽ ἐνὶ βουλῇ. id est,
Nusquam in consilijs, nusquam numeratur in armis.
Refertur ex Euripide,
Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ
Αριθμὸν, ἀλλ᾽ ἄπεισι κἂν παρῶσ᾽ ὅμως. id est,
Formidolosi nullum habent in prælio
Numerum, sed absunt, licet ibi adsint maximè.
Hanc figurã & Latini uidentur exprimere. M. Tullius, Neminẽ esse puto, qui modo in aliquo numero sit. hoc est, qui sit alicuius momenti, alicuius precij. Idẽ Philip. iij. Bombalio quidã pater, homo nullo numero, nihil illo cõtemptius. Plutarchus in Symposiacis, τῶν δ᾽ ἐμῶν πολιτῶν ὥσπερ μεγαρέων οὐδεὶς λόγος. id est, Atqui meorum ciuium, ueluti Megarensiũ nulla ratio. Idem aliàs in eodem opere, τῶν δὲ δημοκριτείων ἔφη εἰδώλων, ὥσπερ αἰγιέων ἢ μεγαρέων ἀριθμὸς οὐδεὶς οὐδὲ λόγος. id est, Atqui Democriticarũ, inquit, imaginum, perinde ut Megarensiũ aut Æginensium, nullus numerus, neq; respectus. Equidem arbitror & Aristophanem huc leuiter allusisse cum scribit in Acharnensibus,

Ὡς χρὴ μεγαρέας μήτ' ἐν γῇ μήτ' ἐν ἀγορᾷ,
Μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτ' ἐν ἠπείρῳ μένειν. id est,
Megarensibus nefas manere esset neq;
In terra alicubi, nec foro, nec in mari, Neq; continente.
Siquidem excludens Megarẽses quatuor locis, nimirum ad illud respexit, ὅτι τέταρτοι.
Quanquam in uersibus opinor nõ abesse mendũ, uidelicet in μήτ' ἐν γῇ, nisi forte quarto loco sibi permittit spondæũ, quemadmodũ permittit anapæstum. Mihi subolet huc & M. Tullium allusisse, cum in Bruto suo sic loquitur. Duobus igitur summis Crasso & Antonio, L. Philippus proxime accedebat, sed longo interuallo, tamẽ proximus. Itaq; eum, etsi nemo intercedebat qui se illi anteferret, neq; secundũ tamẽ neq; tertium dixerim. Nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim, aut tertium, qui uix è carceribus exierit, cum palmam iam primus acceperit: nec in oratoribus, qui tantũ absit à primo, uix ut eodem curriculo esse uideatur. Simili forma M. Tullius in Academicis lib. ij. dixit quintę classis Democritum. Quis, inquit, hunc philosophũ non anteponat Cleanthi, Chrysippo, reliquisq; inferioris ætatis, qui mihi cum illo cõparati, quintæ classis uidentur? id est, postremi ordinis. E diuerso primę classis dicuntur, qui cæteris præferunt: & nulla classe, qui prorsus contempti. Translatum à classibus, in quas Seruius Tullius rex diuisit populum Romanũ pro census modo. Florus epitome xlix. dixit Vltimæ sortis hominẽ, uehementer obscurum. Andriscus, inquit, ultimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens, &c. Itẽ epitome xix. C. Glauciam dixit, ultimæ sortis hominẽ. Hoc fiet lepidius, si transferatur ad animi res: ueluti si dicas, ultimę sortis ingenium: aut orationẽ cum aliorum scriptis uix conferendam, extremæ classis orationẽ. Ad hanc pertinet formam, quum dicunt hominẽ primæ notæ, postremæ notæ. & M. Tullius, salutem appellat de meliore nota, salutationem accuratam. Ad personam accommodauit Catullus,
Et quisquis de meliore nota.
Id trãslatũ uidet̃ à negociatorib. qui uino aut pãno notã affigũt indicãtẽ mercis preciũ.

Lepus pro carnibus. LXXX

Λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν. id est, Lepus de carnibus, subaudi periclitatur. In eos dicitur, qui ob aliquam sui utilitatẽ in discrimen uocantur. Nam leporem nõ insectamur, quod noceat, sed quod pulpamentũ habeat. Est enim animal & esculentũ & timidum, atq; inerme, ut natura hominum escis leporem genuisse uideatur. Rheginenses autem uulgo lepores dicti sunt, utpote pauidi ac formidolosi. Effertur etiã ad hunc modum adagium, ὁ λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν τρέχει. id est, Lepus pro carnibus currit. De ijs qui magno suo periculo, aut capitis etiã discrimine, atq; ob id acriter decertãt. Translata metaphora à uenatu, in quo lepus quoniã intelligit sese ad necẽ peti, pernicissimo cursu fugit, adeo, ut nõ raro deficiat, medioq; in cursu exanimetur. Qua de re Plutarchus in cõmentario De terrestrium & marinorum animantiũ prudentia, narrat quiddam haudquaquã indignum quod hoc inseratur loco: οἱ δὲ τοὺς δασύποδας διώκοντες, ἐὰν μὲν αὐτοὶ κτείνωσιν, ἥδονται σπαράττοντες καὶ τὸ αἷμα μαλάττουσι προθύμως. ἐὰν δ' ἀπογνοὺς ἑαυτὸν ὁ λαγὼς, ὃ γίνεται πολλάκις, ὅσον ἔχει πνεύματος, ἀναλώσας εἰς τὸν δρόμον ἐκλίπῃ, νεκρὸν καταλαβόντες, οὐχ ἅπτονται τὸ παράπαν, ἀλλ' ἵσανται, τὰς οὐρὰς κινοῦντες, ὡς οὐ κρεῶν χάριν, ἀλλὰ νίκης καὶ φιλονεικίας ἀγωνιζόμενοι. id est, Porrò canes cum leporem insequũtur, siquidẽ occiderint ipsi, gaudẽt dilacerare, atq; alacres sanguine sese contaminant oblinuntq;. Quod si lepus desperans de sese, quemadmodũ accidit sæpenumero, quicquid habet halitus, id omne quàm intentissimo cursu consumpserit, atq; ita defecerit, canes exanimem repertũ omnino non attingunt, uerum consistunt mouẽtes caudam, perinde, quasi non carnium gratia decertarint, sed magis de uictoria cõtenderint. Charon apud Aristophanem in Ranis,
Δοῦλον οὐκ ἄγω Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν. id est,
Seruum haud ueho, nauale ni peregerit
Certamen, ac pro carnibus pugnauerit.
Adscribit hoc loco Aristophanis interpres, apud Arginusam, seruos non pro pecunia, aut alio quouis præmio, sed pro uita dimicare solere. Idem in Vespis,
Ποιήσω δακεῖν Τὴν καρδίαν Καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον Δραμεῖν. id est,
Effecero, ut cor mordeas, cursumq; curras pro capite ac uita. Idem in eadem fabula,
Ἡ λαγὼς

Ἢ λαγὼν ἢ λαμπάδα ἔδραμες; id est,
Leporem cucurristi, an ne lampadē magis? Plutarchus in Dialogo, quē scripsit aduersus Epicurum, Παπαὶ εἶπον ἐγώ γε γελάσας, εἰς τὴν γαστέρα τοῖς ἀνδράσιν ἔοικας ἐναλεῖσθαι, καὶ τὸν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν. id est, Papæ, inquā ridens, in uentrem ipsum uiris insultū facturus uideris, & ad cursum qui pro carnibus dicitur, adacturus. Significat aūt eum Epicureos in summū discrimen adductură, quod aduersus uoluptatis assertores proposuisset, nec iucunde uiui posse secundum Epicurū. Suspicor allusum ad priscas historias, quæ referunt aliquoties bellū natum inter populos ob direptas è sacrificijs carnes. Ita Pindarus in Nemeis, ἵνα κρεῶν νιν ὑπὲρ μάχας ἔλασεν. id est, Vbi pro carnibus pugnas gessit.

Carpathius leporem. LXXXI

Ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών. id est, Carpathius leporem. Dicebatur in eos, qui sibi rem noxiam accerserēt. Hinc deductū adagium, quod cum in Carpathiorū insula lepores non essent, illi curarunt importandos alicunde. Verum ubi eius animantis magna uis increuisset, ut est mira fœcunditas, fruges insulæ populari cœperunt. Refert & interpretatur parœmiā Iulius Pollux, quinto de rerum uocabulis libro. Addit nec in Ithacensium insula nasci lepores, nec in Sicilia fuisse, priusquā Anaxilas Rheginensis eos importasset, unde uictor in Olympiacis, Rheginensium nomismati currū inscalpsit & leporem. Refert item & interpretatur Aristoteles libro Rhetoricorum tertio.

γρύζειν. LXXXII

Γρύζειν, prouerbio dicunt hiscere seu mutire. Sunt qui putent γρύζειν esse uocē suillam ædere, deductum ἐκ τοῦ γρῦ, de quo meminimus alibi. Vnde & Grylli nomē effictum apud Plutarchum, & Grunij Corocottæ porcelli, cuius meminit diuus Hieronymus. Aristophanes in Pluto,

Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε; id est,
Audetis & mutire sceleratissimi? Idem in eadem fabula,
Ἀλλὰ φθείρου καὶ μὴ γρύζε. id est,
Imò pereas, nêue quid hiscas.

Simili figura Terētius dixit in Adelphis, Quid gannis? Et in Phormione, Quod illi ad autem obganniat.

Nullum animal, quod animal. LXXXIII

Prouerbialis uidetur & illa figura, Nullū animal, & quod animal. Aristoph. in Pluto,

Πτωχεία γάρ ἐστιν ὦ πόνηρ', ἧς οὐδαμοῦ
Οὐδὲν πέφυκε ζῶον ἐξωλέστερον. id est,
Inopia nanque est heu miser, qua scilicet
Haud aliud usquam est animal exitialius. Idem ἐν νεφέλαις,
Τουτὶ δ' ἔστ' ὁ τόκος τί θηρίον; id est,
Vsura at ipsa quæso, quænam belua est?

M. Tullius ad Atticū, Terentij uestigium nullum agnoui, Metagenes certe perijt. Fecit iter per possessionem, in qua animal reliquum nullum est. Nec abludit ab hac figura Plinianum illud, Regulus bipedum nequissimus.

Ne musca quidem. LXXXIIII

Huic affinis est & illa prouerbialis hyperbole, Ne musca quidem, qua maximam hominum solitudinē significamus. Plautus in Truculento: Quas tu mulieres mihi narras? Vbi musca nulla fœmina est in ædibus. Huc allusit Vibius Crispus orator delectationi natus, ut ait Fabius:

Cuius erant mores, qualis facundia,

quemadmodū scripsit Iuuenalis, cum rogatus ecquis esset cum Cæsare in conclaui, respondit, Ne muscam quidem intus esse. Ancipiti ioco Domitiani consuetudinem notans, cui mos erat quotidie sibi secretum horarium captare, nec interim aliud fere agebat nisi quod muscas captas stilo configeret.

Communis Mercurius. LXXXV

Κοινὸς ὁ Ἑρμῆς. id est, Communis Mercurius. Lucianus in Votis, Οὐκοῦν τὸ πρόχειρον τοῦτο, κοινὸς Ἑρμῆς φασί, καὶ ἐς μέσον κατατίθει φέρων τὸν πλοῦτον. id est, Itaque quod passim in ore est omibus cōmunis, ut aiūt, Mercurius, opesque in mediū allatas depone. Plutarchus in libello

in libello, cui titulus, ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι, Ἀλλ' ἀμουσίᾳ καὶ ἀπειροκαλίᾳ τὸν κοινὸν ἑρμῆν ἐμπόλαιον καὶ ἔμμισθον γεγενῆσθαι. i. Sed imperitia & inelegãtia communẽ Mercuriũ, cauponatorẽ & quæstuosum factũ esse. Quidã hinc natã parœmiã arbitrant̃, quod Mercurius, ut est furtorũ autor ac repertor, primus ostẽdit, quæ furto parta sint, ea in medium cõmuniter oportere deponere. Alij malũt huc referre, quod Mercurius sit orationis autor, per quam inter homines omne cõmercij genus cõstat: unde & medi9 inter superos atq; inferos à poetis fingit̃, pariter superis deorũ gratus & imis, quod sermo animi interpres, summos cũ infimis, reges cũ plebe cõciliet. Extat super hac re fabella nõ illepida Aristidis in secũdo libro, quẽ aduersus Platonẽ cõscripsit, in defensionẽ Rhetorices. Eã hoc magis libuit adscribere, quod is autor haudquaquã adhuc uulgo notus est. Νέως δὲ γὰρ ἀνθρώπων γεγονότων καὶ τῶν ἄλλων ζώων, θόρυβος πολὺς ἦν κατὰ τὴν γῆν καὶ ταραχή. οὔτε γὰρ αὐτοῖς σφίσιν εἶχον, ὅτι χρήσονται. οὐδὲ γὰρ ἦν οὐδὲν τὸ συνάγον, ἀλλ' οἱ μείζους τοὺς ἐλάττους ἦγον. οὔτε τοῖς ἄλλοις ζώοις εἶχον ἀνταρκεῖν. πᾶσι γὰρ πάντων ἀπελείποντο ἄλλοτε ἄλλων. τάχει μὲν τῶν πτηνῶν ἁπάντων, ὅπερ οὖν Ὅμηρος ἔφη τοὺς πυγμαίους πάσχειν ὑπὸ τῶν γεράνων, πᾶσι τοῖς τότε ὑπὸ πάντων συνέβαινε τῶν ἀλκίμων ὀρνίθων. κατ' ἰσχὺν αὖ πόρρω καὶ τῶν λεόντων, καὶ τῶν κάπρων, καὶ πολλῶν ἄλλων ἦσαν. ὥστε ἀπώλλυντο σιγῇ. καὶ μὴν τῇ γε κατασκευῇ τοῦ σώματος, οὐ μόνων τῶν κοράκων ἀλλὰ καὶ τῶν κοχλιῶν ἀπελείποντο, οὐδεὶς αὐτῶν ὑπάρχων αὐτάρκης. φθειρομένου δὲ οὕτως τοῦ γένους καὶ κατὰ μικρὸν ὑπορρέοντος, καθιδὼν ὁ Προμηθεὺς ἀεί πως ὢν φιλάνθρωπος, ἀνέρχεται πρεσβευτὴς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πεμφθείς, οὐδὲ γὰρ πρέσβεις ἦν πώποτε εἰδέναι, ἀλλ' αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ. ὁ δὲ Ζεὺς τοῦτο Προμηθέως ἀγασθεὶς δίκαια λέγοντος, καὶ ἅμα καθ' ἑαυτὸν εἰληφὼς λογισμὸν τοῦ πράγματος, τὸν αὑτοῦ παίδων ἑρμῆν κελεύει ῥητορικὴν ἔχοντα ἐλθεῖν εἰς ἀνθρώπους. ὁ μὲν οὖν Προμηθεὺς καθάπερ ἐπίσης ἅπασι τάς τε αἰσθήσεις καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, οὐχ οὕτως ἐκέλευεν, ὥσπερ θεωρικοῦ διάδοσιν διελεῖν, ἵνα πάντες ῥητορικῆς ἐφεξῆς μετέχοιεν, ὥσπερ ὀφθαλμῶν, χειρῶν καὶ ποδῶν, ἀλλ' ἐκλεξάμενον τοὺς ἀρίστους καὶ γενναιοτάτους καὶ τὰς φύσεις ἐρρωμενεστάτους τούτοις ἐγχειρίσαι τὸ δῶρον, ἵνα ὁμοῦ σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους σώζειν ἔχοιεν. Ἀφικομένης δὲ τῆς ῥητορικῆς εἰς ἀνθρώπους, οὕτως ἐκ θεῶν ἠδυνήθησαν μὲν οἱ ἄνθρωποι τὴν μετὰ τῶν θηρίων δίαιταν χαλεπὴν ἐκφυγεῖν, ἐπαύσαντο δὲ ἐχθροὶ πάντες ὄντες ἀλλήλοις ἐν κύκλῳ. κοινωνίας δὲ εὗρον ἀρχήν. καταβάντες δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν, ἄλλοι κατ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης ἐπλησίαζον, τό γε πρῶτον ὕπαιθροι, μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη λόγου νικήσαντος, πόλιν τε κατεσκεύαζον καὶ διεκρίθησαν, οὐχ ὥσπερ πρότερον ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' εἰς τε συντάξεις κοινωνιῶν, καὶ τοὺς πόλεων ἡγεμόνας νόμους ἔθεντο, καὶ ἄρχοντας καὶ πολιτείαν ἐνόμισαν. καὶ θεοῖς χαριστήρια ἀνήγαγον πρώτας ἀπαρχὰς ποιησάμενοι τὰς ἀπὸ τῶν λόγων, ἃς ἔτι καὶ νῦν χαίρειν μάλιστα τοὺς θεοὺς λόγος αἱρεῖ, ὅτι καὶ γνωρίσαι πρῶτον αὐτοῖς τοὺς θεοὺς ὑπῆρξεν ἐντεῦθεν. οὕτως ἄνθρωπος ἤρθη μέγας ἐξ ἀσθενοῦς καὶ σοβαρὸς κατ' ἀρχάς. καὶ πρότερον καταφρονούμενος, ὡς οὐδὲν πρᾶγμα, κύριος ὤφθη ἐξ ἐκείνου τοῖς ἐν τῇ γῇ ταῦτα ὅτι βούλεται χρῆσθαι, πρόβλημα ποιησάμενος ἀντ' ἄλλου φυλακτηρίου τὸν λόγον. καὶ ὁ μῦθος ἡμῖν ταύτην ἐχέτω τὴν τελευτήν. Quæ si quis Latine malit, sensum utcunq; reddemus. In initio cum recens essent homines nati, magnus inter hos ac reliqua animãtia tumultus erat, pturbatioq; super terram, propterea quod non possent inuicem uti sese. Nec enim ulla res intercedebat, quæ illos cõciliaret: uerum qui potentiores erãt, opprimebãt inferiores. Neque satis erant idonei, ut reliquis animantibus resisterẽt. Omnibus enim illis omni ex parte inferiores erant, aliaq; in re ab alijs uincebantur. Veluti ab uniuerso genere uolucrum celeritate. Vnde factũ est, ut quod ait Homerus Pygmæis accidere à gruibus, id tũ temporis passim à robustioribus auibus paterent̃ mortales. Rursum quantũ ad uires attinebat, longe superabantur, & à leonibus, & ab apris, & alijs item cõpluribus. Atq; hũc in modũ silentio peribant. Iam uero quo ad munitionem ornatumq; corporis, nõ coruis modo, uerumetiã cochleis cedebant, neq; cuiquã ex ipso suppetebat, quod ad tuendã uitam erat opus. Itaq; cum ad eum modũ interiret hominum genus, ac paulatim dilaberetur, Prometheus, ut semper est hominum studiosus, orator ascendit in cœlũ, mortalium nomine: nõ ille quidẽ missus ab eis, neq; enim dum id tẽporis legatos ullos erat cernere, sed ipse ultroneus abijt. At Iupiter partim in gratiã Promethei, maximè qui iusta postulare uideretur: partim negocio apud sese cõsiderato, filiũ suũ Mercuriũ iubet ad homines descendere, Rhetoricen secum adducentẽ. Edixit autem ut eam mortalib. impertiret, non quemadmodũ Prometheus omnibus ex æquo, sensus, reliquaq; corporis membra, perinde quasi theatralẽ pecuniam dispertiẽs, ut omnes ex æquo Rhetorices

essent participes, nõ aliter, q̃ oculorũ, manuũ ac pedum: sed ut prȩstantissimos quosq, ingenioq generosissimo & indole pollẽtissima præditos deligeret, atq ijs demũ munus hoc impertiret, ut pariter & suã ipsorũ & aliorũ incolumitatẽ tueri possent. Porrò posteaq Rhetorica iam ad mortales peruenisset, cũ negociũ, quod habebant cum beluis molestissimũ, licebat effugere, tum uero desierunt undequaq inter sese simultatẽ exercere, reperto cõmerciorum initio. Digressiq de mõtibus, alij in aliam orbis partẽ iungebantur, principio quidem sub dio uiuentes: post autẽ ubi uerbis inter se cõmunicassent, & ciuitatem condiderunt, ac distributi sunt: nõ, quẽadmodũ antea, temere, uerum in ordines plebis ac belli duces, sanctisq legibus, tũ principes, tum Reip. statũ instituerunt. Dijs munera cœperũt offerre, primitias auspicantes ab oratione. Quib. nũc quoq uel maximè gaudere deos consentaneum est. Quandoquidẽ hac contigit, ut primũ esse deos cognosceremus. Hinc deinceps ita creuit homo, ut q initio debilis fuerat atq inualidus, postea in altũ tolleretur: quiq antea ꝓ nihilo habitus, ac despectus erat, deinceps factus est omniũ quæ sunt in terra, dominus, cui quib. uti liberet, ius esset, nõ alio ꝓpugnaculo sibi parato quàm oratione. Atq hic nobis sit fabulæ finis. Hactenus Aristides. Extat, si satis cõmemini, fabella nõ dissimilis apud Platonem in Protagora.

Ale luporum catulos. LXXXVI

Theocritus in Hodœporis,

Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κυνας ὥς τυ φαγοντι. id est,

Pasce canes qui te lanient catulosq luporum.

Prouerbium est, teste interprete, in eos, qui læduntur ab ijs, de quibus bene meriti sint, aut in ingratos. Addit ille dictum Socratis, κακὸς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκους. Malis faciẽs bene, nutri lupos. Nam plerunq solet id usu uenire illis, qui catulos luporũ enutriũt. Extat super hac re non inelegans Epigramma, quanquã incerto autore, de oue lupi catulum alente suis uberibus,

Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα,
  Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσαι.
  Η χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται. id est,

Lacto lupum uberibus proprijs non sponte, sed horsum
  Me demens adigit pastor ut id faciam.
In me rursus erit fera postquam creuerit ex me.
  Natura haud unquam uertitur officijs.

De canibus autẽ sumptum est ex Actæonis fabula, à suis ipsius canibus dilacerati. Nã & hoc indicant enarratores Theocriti. Ex quibus facile liquet, quodnam sit illud ꝓuerbium antiquum, cuius meminit M. Varro in libris De re rustica, tractans de canib. alendis. Diligenter, inquit, ut habeãt cibaria prouidendum. Fames enim hos ad quærendũ cibum ducit, si non dabitur: & à pecore abducet, si nõ prȩbebitur. Nisi ut quidã putãt, & illuc peruenerint, ut prouerbium attollant antiquũ, uel etiam ut aperiant de Actæone, atq in dominũ adferant dentes. Idem in Phœbo, citante Nonio, Crede mihi, plures dominos comedere serui, quàm canes. Quasi id Actæon occupasset, & ipse prius suos comedisset &c. Huc usq Varronis relata. Cæterum legimus & leones & dracones nutricijs suis gratiam officij retulisse. Verum nulla est fera tam ingrata, quæ sit cum hominibus ingratitudine conferenda.

E dolio hauris. LXXXVII

Ἐκ πίθου ἀντλεῖν. id est, E dolio haurire, dicebatur olim qui abũdaret rebus optatis. Est enim dolium uas uinariũ ingẽs, unde largiter haurire licet: neq facile sentitur detrimẽtum, uidelicet in tanta copia. Theocritus ἐν ἐργατίναις,

Ἐκ πίθω ἀντλεῖς δῆλον, ἐγὼ δ' ἔχω οὐχ ἅλις ὄξος. id est,

Dolia plena fluunt tibi, sed mihi uix sat aceti est.

Scholiastes admonet prouerbiũ dici solitum de ijs, quibus adesset benigna rerũ copia. Diuitum est habere dolia, pauperes uapam bibũt è lagenis. Nã uini uis quo copiosior est, hoc suauior esse cõsueuit: ubi paulũ est liquoris, celerius uapescit. Admonet & Hesiodus, dimidiato dolio parcẽdũ esse, quod sera sit in fũdo parsimonia. Huic simillimũ est,

est, quod subinde occurrit apud Chrysostomũ, ἐκ πηγῶν, id est, è fontibus, quoties uberem paratam'q; rerũ copiam significat. M Tullius in Bruto, dicit eos è dolio potare, qui uinum adhuc feruens bibũt: quòd uinum expressum primum dolijs excipit: ubi defer buerit aliquantulũ, cõditur in uasa. Ipsius uerba præstat ascribere: Vt si quis, inquit, phalerno uino delectetur, sed eo nec ita nouo, ut proximis cõsulibus natũ uelit, nec rursus ita uetere, ut Opimium aut Anicium cõsulem quærat. Atqui eæ notæ sunt optimę. Credo, sed nimia uetustas non habet eam quã quærimus suauitatẽ, nec est iam sane tolerabilis. Num igitur qui hoc sentiat, si is potare uelit, de dolio sibi hauriẽdum putet? Minime, sed quãdam sequatur ætatem. Sic ego istis censuerim, & nouã quasi de musto & lacu feruidam orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidis nimis ueterẽ tanquam Anicianam, notam persequẽdam. Hactenus M. Tullius. Nec arbitror alienũ ab hac forma, quod Athenæus lib. 11. ex Hipponacte citat, ἐκ πέλλης πίνειν, id est, è mulctro bibere. Scazontes Hipponactei sic habent,

Ἐκ πελλίδος πίνοντες, οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς
Κύλιξ, ὁ παῖς γὰρ ἐμπεσὼν κατήραξε. id est,
Mulctro bibentes, nam calix eis deerat,
Quippe hunc minister forte fregerat lapsus.

Vnà cum ipso canistro. LXXXVIII

Αὐτῷ κανῷ. id est, Vnà cum ipso canistro. Quadrat in eos qui rem intemperãter profundunt, deuorant'q; & abliguriũt. Mos enim erat antiquis, ut testatur Didymus, ut cœnæ canistris inferrentur. Citatur apud Zenodotum Plato,

Ἀνήρπακας ἅπαξάπαντ' αὐτῷ κανῷ. id est,
Ipso canistro cuncta rapuisti simul.

Prius locusta bouem pariet. LXXXIX

Prius locusta bouem pariet, πρὶν ἢ ἀττέλεβον. M. Varro de lingua Latina libro tertio, refert ex Ennio uersum hunc,
Atq; prius pariet locusta lucam bouem.
Nam Lucas antiqui boues appellabãt elephantos, q in Lucania primũ à Ro. uisi sint.

Per tenebras, quæ apud quercum. XC

Τὸ παρὰ δρυῒ σκότος. id est, Per tenebras, quæ apud quercum: de ingenti ac fatali calamitate dicebatur. Zenodotus Aristotelem citat autorem, in politia Samiorũ. Prienensium plurimos à Milesijs occisos fuisse iuxta locum, cui nomẽ quercus. Vnde receptũ, ut Prienẽsiũ mulieres, eius calamitatis memores, per tenebras, quę circa quercũ essent, iurarẽt. Huius historię simul & adagij meminit & Plutarchus in Problematis ad hãc ferme sententiam: Cum bellũ esset inter Prienenses & Samios, initio mediocribus dãnis inuicẽ sese afficiebãt: deinde iusto prælio cõmisso, mille Samij à Prienẽsib. occisi sunt. Septimo post anno cõgressi cum Milesijs, primos quosq; ciuiũ, ac nobilissimos simul uno prælio amiserunt. Quo tempore Bias ille sapiens Samũ à Prienensibus orator missus, egregiam laudem adeptus est. Post eam itaq; calamitatem atrocem ac miserãdam, Prienensiũ fœminæ per tenebras quæ circa quercum erant obtestari ac deierare cœperunt, quod liberos, parentes, maritos, charissima queq; pignora eo loco perdidissent.

Concupiuit assam farinam. XCI

Ἠράσθη ὀπτῶν ἀλεύρων. id est, Concupiuit assam farinã. In eum dicebatur, qui domesticam tenuitatem pertęsus, apud alios lautiorẽ uitã quæsisset. Dictum est autem in Platonẽ, qui relictis Athenis, ter in Siciliam ad Dionysium nauigauit, quo fortunã suã redderet lautiorem, quemadmodum interpretantur æmuli. Nã hanc profectionẽ probro illi datam fuisse, testatur etiã Aristides in oratione, qua tuetur oratores quatuor, aduersus Platonis calumniã. Et Diogenes, autore Laertio, cum animaduertisset Platonẽ in opiparo quodam conuiuio, à reliquis temperantem cibis, & oleis dũtaxat utentẽ, taxauit hominis ambitiosam abstinẽtiã: Τί ὁ σοφὸς εἰς Σικελίαν πλεύσας τῶν τραπεζῶν τούτων χάριν, νῦν παρακειμένων οὐκ ἀπολαύεις; id est, Quid homo sapiens, cum ob huiusmodi mensas in Siciliã nauigaris, nũc appositis nõ frueris? Ad quod ita Platonẽ respondisse narrat: Νὴ τοὺς θεοὺς Διόγενες κἀκεῖ τὰ πολλὰ πρὸς ἐλαίας καὶ τὰ τοιαῦτα ἐγινόμην. id est, Per deos Diogenes, & illic plerũq; oleis, atq; id genus cibis utebar. Ad q̃d rursum Diogenes: Τί οὖν ἔδει πλεῖν

εἰς συρακούσας; ἢ τότε ἀττικὴ οὐκ ἔφερεν ἐλαίας; id est, Quorsum igiť attinebat Syracusas nauigare? Num id temporis Attica non ferebat oleas? Theocritus in Cyniscis:
ἤρατο μὲν τῆνος ἐμὶν δοκεῖ, ὀπτῶ ἀλεύρω. id est,
Nam puto & hic assæ correptus amore farinæ.
Porrò farinam assam nouam & lautiorẽ uictus rationẽ uocat, propterea quod priscos illos pulte duntaxat uictitasse legimus, uidelicet clibano coquẽdi panis usu nondũ reperto. Vnde & Annus ille Ægyptius qui primus panarium clibanũ excogitauit, in prouerbij iocum abijt, tanquam qui rem nouam esset cõmentus, quemadmodum alibi retulimus. De delicijs coquendi panis, multa recenset Plinius lib. 18. cap. 11.

Battologia, Laconismus. XCII

βαττολογία, Græcis multiloquiũ uocatur, à Batto quopiã inepto poeta, qui hymnos quosdam conscripsit prolixos, in quibus eadem crebrius iterabatur. Hinc uox etiã cõficta, βαττολογεῖν, quę quidem adeo uulgo fuit usurpata, ut ea Mattheus apostolus sit usus. Sic enim apud hũc loquiť Christus, προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. id est, Orantes autem, ne battologissetis, more gẽtilium. E diuerso λακωνισμός, id est, Laconismus, in breuiloquẽtię significationẽ abijt: quo modo usurpatur aliquoties apud M. Tullium in Epistolis.

Batti silphium. XCIII

βάττου σίλφιον. id est, Batti silphium, Gręci nouum & rarum quempiam honorẽ prouerbio uocant. Aristophanes in Pluto,
οὐδ᾽ ἂν εἰ δοίης γέ μοι
τὸν πλοῦτον αὐτὸν, καὶ τὸ βάττου σίλφιον. id est,
Nec si mihi donaueris,
Ipsumque Plutum, ipsumque Batti silphium.
Negat se sycophãta quieturũ, etiã si præmiũ quantũuis magnũ detur. Idẽ in Equitibus,
τὸν καυλὸν οἶσθ᾽ ἐκεῖνον
τοῦ σιλφίου τὸν ἄξιον γενόμενον; οἶδά μεν οἱ. id est,
Nosti ne stipitem illum
Qui dignus habitus silphio est? notus quidem est mihi ille.
Interpres diuersam originẽ adagionis adscribit. Battus à Thera iuxta Cretã insula, profectus, oraculo monitus Apollinis, uel, ut alij tradũt, domestica pulsus seditiõe, Cyrenen cõdidit. Cui cũ Afri beneficij memores summũ honorẽ habere studerẽt, donarunt illi silphium herbam apud illos omniũ pulcherrimã: simulque nomisma ferientes, in cuius altera parte regia facies erat insculpta, altera silphiũ, quo fuerat à ciuitate donatus. Cuius rei meminit & Aristoteles in Republica Cyreneorũ. Sed fusius narrat Herodotus in Melpomene, addẽs, apud Libyas regẽ Battũ appellari, & hoc nomine cõpellatum ab oraculo, significante fore regem. Sũt qui dicũt imaginem fuisse datam: sunt rursum, qui anulum, in quo ciuitas erat expressa, regi silphiũ deferens. Porrò Silphiũ inter herbas primã gloriã obtinet, cuius & folia, & fructus, & caulis, & succus preciosissimus sit. Vnde Ampeliotæ (ea gens quædam est Africæ) Delphis silphij caulẽ cõsecratũ suspenderũt, ut autor est Alexandrides. Hæc fermè adfert in Plutũ: nec dissident quę Suidas memorat. At idem in Equites scribit, silphiũ fruticẽ esse inamœni odoris, rursus iuxta alios amœni, & ad medicamẽta utilẽ, cuius usum primus inuenisse crediť Aristęus Apollinis & Cyrenę filius, qui & mellis inuenisse traditur. Illud quid sibi uelit, nescio: Aristophanis interpres ait, in altera nomismatis parte insculptã βασιλέαν, id est, regnũ seu regiã, si transferas tonũ: pro eo Zenodotus legit Ammonem. sic enim habet, καὶ τοῦ νομίσματος, ἔνθεν μὲν πατρὸς ἄμμωνα, ἔνθεν δὲ πατρὸς σίλφιον ἐτύπωσαν. id est, Nomismatis altera parte Ammonẽ, in altera silphium expresserant. Ammonẽ, ut arbitror, sentiens Iouẽ regnorũ largitorẽ, si quidẽ Homero credimus. Huius Batti meminit & Pindarus in Pythijs: χρῆσεν οἰκιστῆρα βάττον καρποφόρου λιβύας. i. Respõdit habitatori Batto frugiferę Africæ. Eruditi quidam putant silphium laserpitij genus esse.

Ne malorum memineris. XCIIII

Μὴ μνησικακήσῃς. id est, Ne malorum memoriam refrices. Thrasybulus, ubi ciuitatem Atheniensium triginta tyrannorũ sæuitia liberasset, plebiscitũ interposuit, ne qua præterita-

teritarum rerum mētio fieret. Quam malorum obliuionē Athenieſes ἀμνησίαν uocāt. autor Valerius Maximus libro quarto Rerū memorabiliū, titulo de animi moderatione. Meminit & M. Tullius in prima Philippica, his quidem uerbis: In quo tēplo quātū in me fuit, ieci fundamēta pacis, Atheniensiūq; reuocaui uetus exemplum. Græcū etiā uerbum uſurpaui, quod tū in ſedandis diſcordijs uſurpauerat ciuitas illa, atq; omnē memoriam diſcordiarum, obliuione ſempiterna delendam cenſui. Ariſtophanes in Pluto:

Μὴ μνησικακήσῃς εἰ σὺ φυλὴν κατέλαβες. id eſt,

Mala ne acta refrices, Phyla ſi capta eſt tibi.

Interpres inter alia tale quoddam commentum adſcribit. Thraſybulus occupato loco quodam cui nomen Phyla, triginta tyrannos ſuſtulit: poſt ubi arrogātius quiddā dixiſſet, audiſſe μὴ μνησικακῆσαι. id eſt, Ne malorum memoriā reuoces. idq; dictū in prouerbium abijſſe. Probus Æmilius refert, poſt exactos tyrannos Thraſybulū hanc tuliſſe legem, ne quis de preteritis actis accuſaret aut mulctaretur. ea lex dicta eſt obliuiōis. Idē ſocios uolentes cōtra legem ſæuire in eos, cum quibus reditum erat in gratiā, publice cohibuit, & legē latā confirmauit. Huic pro tantis meritis præmij loco data eſt corona ex duabus uirgulis oleaginis: & hoc ciuili honore uir prudēs cōtentus fuit. Admonet adagium, nō eſſe refricandam commemoratione præteritorum malorū memoriā. Sūt autem apud Ariſtophanem uerba Mercurij ad Carionem ſeruum. Plato li. De legib. 4. Φράσω γὰρ, οὔτι μνησικακεῖν βουλόμενος ὑμῖν. id eſt, Dicam certe, nō autem quod uelim præteritorum malorum memoriā uobis refricare. Sumptū uidetur ex Homero, apud quē aliquoties hic uerſus, nempe Iliados Z. Θ. Τ

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. id eſt,

Verum hæc acta quidem, mœſti licet ire ſinamus.

Hunc tanquam prouerbialem ſubinde uſurpat Tullius ad Atticum ſcribens. Eodem ſpectat & illud eiuſdem Odyſſeæ Θ.

Ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται

Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι. id eſt,

Si dictum eſt uerbum durius ullum,

Id procul abripiant uenti per inane procellæ.

Plutarchus περὶ τῆς φιλαδελφίας. δεῖ ἐν ἀμνηστίᾳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τίθεσθαι. id eſt, Oportet eū diem obliuioni tradere. Erit hic uſus prouerbij, ſi iuxta uulpinū illud cōſilium, admonebimus aliquem, ne præteritorum malorum memoria ſemet affligat, quandoquidē qđ factum eſt, infectū fieri nō poteſt. Lucianus in Caucaſo: Ἐς δὲ τὸ αὔριον ταμιεύεσθαι τὸ μῖσος καὶ μνησικακεῖν καὶ ἐθέλειν ἵνα μνήμην διαφυλάττειν, ἄπαγε οὔτε θεοῖς πρέπον οὔτε ἄλλως βασιλικόν. id eſt, Cæterū in poſterū diem reponere odium & malorū meminiſſe, ac pridianā quandam memoriam reſeruare, apage, neq; dijs dignum, neq; alioqui regale.

Mentam belli tempore neq; ſerito, neq; edito. XCV

Μίνθην ἐν πολέμῳ, μήτ' ἔσθιε μήτε φύτευε. id eſt,

Mentam nec comedas, nec plantes tempore belli.

Ariſtoteles problematū ſectione uigeſima, ſtatim initio refert hoc adagiū, cauſam ueſtigans unde dictū hoc in ora uulgi peruenerit. Arbitratur autē eſſe cauſam, quod menta corpori frigus adducat: eius rei argumentū eſſe, quod ſemen genitale minuat: frigus autem aduerſari fortitudini atq; audaciæ, Sicut oſtendit ſectionis decimæquartæ ultimo problemate, cum ait eos, qui natura ſint frigida, formidoloſiores eſſe: cōtra qui calida, audaces. Poteſt & in eum ſenſum deflecti parœmia, ut admoneat, ne quid alieno tēpore fiat quod officiat, quemadmodum menta bellum ituris eſt inutilis.

Ad coruos. XCVI

Βάλλ' ἐς κόρακας. id eſt, abi ad coruos, perinde ualet quaſi dicas, abi in malā rem, atq; in exitium. Ariſtophanes ἐν νεφέλαις,

Βάλλ' ἐς κόρακας. τίς ἐσθ' ὁ κόψας τὴν θύραν; id eſt,

Apage ad coruos, quis eſt qui pepulit oſtium? Rurſum in Pluto:

Οὐκ ἐς κόρακας; id eſt, An non ad coruos? Iterum in eadem fabula:

Ἔρρ' ἐς κόρακας θᾶττον ἀφ' ἡμῶν. id eſt,

Ocyus hinc ad coruos abeas.

Reperitur apud hunc poetam & alijs plerisque locis. Plutarchus in cōmentario, quē scripsit aduersus Herodotū, taxat eum, quod Isagorā ad Cares, uelut ad coruos relegarit, id est, quod eum Carem fecerit. Eleganter dictum est à Diogene Cynico: Κρεῖττον ἐστὶν ἐς κόρακας ἀπελθεῖν ἢ ἐς κόλακας. i. Satius est ad coruos deuenire, quā ad adulatores. quod hi & uiuos & bonos etiam uiros deuorarent. Zenodotus scribit, in Thessalia locū esse quendam, cui nomen inditum Coruis, in quem nocentes præcipites dabātur: atque huius adagij Menandrum etiam meminisse. Quosdam autem originē adagionis ad huiusmodi quandam historiam referre. Bœotijs quondam Arnā incolentibus oraculo prædictum est, futurum ut è finibus expellerētur, simulatque corui albi apparuissent. Euenit deinde, ut adolescentes aliquot per lasciuiam ac temulētiam coruos, quos ceperāt, gypso oblitos, rursum emitterent. Quos ubi uidissent uolantes Bœotij, recordātes oraculum, arbitrati adesse tempus, quo forent suis è sedibus ejciendi, summopere perturbati sunt. Cæterum adolescentes territi & ipsi tumultu, profugerunt, ac locū quendam sibi mercati sunt, cui nomen Coracon, id est, coruorum. Contigit aliquanto post, ut Æoles eiectis Bœotijs, Arnā occuparēt. Apud quos hic deinde mos receptus, ut maleficos relegarēt in eū locū, cui nomen erat corui. Aristophanis interpres paulo diuersius hāc recenset historiam: nēpe Bœotijs aliquādo à Thracibus subuersis ac profligatis, respōdisse deū, ut ibi sedē figerent, ubi coruos albos conspexissent. cōspexisse autē in Thessalia iuxta sinum Pageaticum circumuolantes coruos quosdam soli sacros, quos pueri per lusum gypsatos dimiserant. Bœotij uero rati iam perfectū oraculi symbolum, inibi sedem constituerunt. Sunt qui parœmiam ad coruorum uolatum referant, quod in desertis ferè locis uolitare consueuerint. Vt prouerbium conueniat cum illo, In extremas solitudines publicitus deportandum. Euripides in Hecuba:

οὐχ ὅσον τάχος
νήσων ἐρήμων αὐτὸν ἐκβαλεῖτέ ποι; id est,
Non huncce solitarias
Quantum potest aliquò auferetis in insulas?

Stratonicus citharœdus apud Atheneum libro octauo, detorquet in cantorē quendā. Is quum ei nescio quid molestus esset, ψάλλε, inquit, ἐς κόρακας. deprauata per iocū uoce ψάλλε pro βάλλε.

Mitte in aquam. XCVII

Βάλλ' ἐς ὕδωρ. id est, Mitte in aquam. hoc est, aufer è medio. Dicitur uel in hominem, uel in rem exitio dignam. Tractum à supplicio quorūdam, qui in profluentē aut mare precipitabantur. Quę pœna peculiaris erat parricidis apud Romanos. Vnde philosophus in Timone iubet aurū abijci in mare, quod aliquādo fecisse legit Crates ille Thebanus. Horatius:

Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides, aurum & inutile
Summi materiam mali
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.

Mihi nō absurdum uidetur, si referatur ad aquam clepsydrarum dispensandā, ut intelligas in ius trahēdum: & ad prouerbiū quod alio diximus loco, ὑφ' ὕδωρ ὁ πονηρός, id est, sub aquam malus. Effertur adagiū etiā hoc pacto, βάλλ' ἐς ὄλεθρον, id est, abi in perniciē.

In beatam. XCVIII

Βάλλ' ἐς μακαρείαν. id est, Aufer te in beatam. Quibusdam placet dictū, κατ' εὐφημισμὸν, pro eo quod est, in rem malam. Fingunt enim apud inferos locum esse quendā, cui nomen μακαρεία. Aristophanes in Equitibus:

Ἄπαγ' ἐς μακαρείαν ἐκ ποδῶν. id est,
Aufer te hinc procul in Macariam.

Ad consimilem fermè modum Athenæus Dipnosophistarū lib. primo, ἐς μακαρείαν τὸ λουτρὸν. id est, In beatam balneū. Deuouet enim balneū, unde male fuerat affectus. Plato in Hippia maiore, βάλλε ἐς μακαρείαν τὸν ἄνθρωπον. id est, Aufer in beatam hominem. Alij fabulam huiusmodi allegant. Narrant Macariam Herculis filiā fuisse, de qua prędictū erat oraculo, ut se ultro morti obijceret: sic enim Athenas fore liberas ab incursiōe

Eury-

Eurysthei, si quis Heraclidarum se spōte offerret ad necem. Itaq; Hercule defuncto, cū Eurystheus illius liberos insectaret, atq; illi ad Misericordiæ arā cōfugissent, Athenienses recusantes eos in hostiū manus tradere, cū Eurystheo bellū susceperunt. Porrò ædito oraculo, futurum ut Athenienses ab Eurysthei incursatione liberarētur, si quis è liberis Herculis semet inferis deuoueret, Macaria sese spontaneæ morti obtulit. Quo facto cōgressi cū hostibus Athenienses uictoriā reportarunt, cū alijs quàm plurimis interfectis, tū Eurystheo ipso, ab Hylo, siue Iolao Herculis filio perēpto, cuius caput amputatum ad Alcmenā detulit. Illa defuncti oculos effodit. Cæterū Athenienses Macariæ tumulū floribus & coronis decorantes, dicebant: βάλλ' εἰς μακαρίαν. id est, Mitte in Macariam. Hinc igitur ortum adagium. Primū de his ferebatur, qui sese per uirtutem in periculum sponte demitterent: deinde de quouis piaculo dici cœptū. Pausanias refert, Macariam esse paludem in Marathone, in qua magna uis Persarum perierit ignoratione uiarū in ipsam, plapsa, qua ex re natū uideri potest prouerbiū. Huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæum libro octauo, qui iratus discipulo Macedoni quod nihil recte faceret, εἰς Μακεδονίαν, inquit, ex Macaria faciens Macedoniam, simul alludens ad illud prouerbium, Domi, non hic Milesia.

Alabanda fortunatissima. XCIX

Ἀλάβανδα Καρῶν εὐτυχεστάτη. id est, Alabanda Carū fortunatissima. Stephanus in cōmentario de urbibus, tradit Alabandam Cariæ ciuitatem esse, conditam à Care, à cuius filio nomē sortita sit. Siquidem is postquam in equestri prælio strenue nauasset operā, Alabandus est dictus. Cares enim sua lingua Ala uocant equū, Banda uictoriā. Eamq; uocem ait Romanis etiam in usu fuisse, ut bandam uictoriam dicerent. Equidē opinor hinc Germanis durare uocem eam, qua præpotentem & antiquę nobilitatis principē, Banderum uocant, ut qui uictor olim hoc honoris uirtute bellica sibi pepererit. Addit ex Philoxeni in Odysseā Homeri cōmentarijs, solœcismi genus esse, quod Alabandia cum uocetur: ueluti si quis μὴ pro οὐ ponat, aut apud nos non pro ne, aut quod pro ut. Quādoquidē Homerus quoq; Caras βαρβαροφώνους appellat. Iuuenalis in tertia Satyra, Alabandam recenset inter urbes barbaricis delicijs ac luxu perditas:

Hic alta Sicyone, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis.

Stephanus admonet olim Alabandam inter Carię ciuitates opulentissimā ac florentissimā fuisse, ut prouerbio quoq; locum fecerit, quod modo retulimus. Quadrabit igit, ubi uolemus intelligi fortunam amplam, & uitę genus uoluptarium, quanquā à literis & uirtutis studio alienū. Veluti si dicat aulicus aut negociator quispiā: Alij se in literis macerent, alij cū paupertate philosophentur, ἀλάβανδα Καρῶν εὐτυχεστάτη. Itaq; cōfine fuerit illi, quod alio dictū est loco, εὐδαίμων ὁ Κόρινθος. id est, Felix Corinthus. Poterit & per irrisionē usurpari, ueluti si ioceris in quēpiam parū egregiū, qui tamen in gente uehementer barbara crassaq; præcellere uideatur, ἀλάβανδα καρῶν &c.

Rubo arefacto præfractior. C

Ἀγναμπτότατος βάτος αὖος. id est, Rigidissimus rubus aridus. Aut ἀγναμπτότερος βάτου αὔου. id est, Rigidior arido rubo. Prouerbialis est cōparatio, in difficilē atq; inexorabilem, ac præfractum, & suorum, ut uulgo uocant, morum hominem. Quod genus homines Greci uocant αὐθεκάστους, id est, suo quodam instituto uiuētes, expertesq; sensus cōmunis. Refertur adagium à Suida simul & à Zenodoto. Ductum admonet à rubo, qui simulatq; exaruit, rumpi potest, inflecti nequaquam. Vnde & in senes accommodatius dicetur, ætatis uitio difficiliores.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA II

Tristis scytale. I



Ἀχνυμένη σκυτάλη. id est, Tristis scytale. De re tristi seriaq; dicebatur, aut de nuncio, qui dolorem adferret. Meminit huius Aristophanes in Lysistrata. Refertur à Diogeniano. Quin Aristophanes grammaticus librum cōscripsit περὶ τῆς σκυτάλης ἀχνυμένης, citaturq; ab Athenæo libro Dipnosophistarum tertio. Plutarchus in cōuiuio septē sapientū, τὼ πο αἰθίοπος ἐπιτάξιμ

 ὅδεμ

οὐδὲν ἄλλως ἄλλο, πλὴν ἀχνυμένην σκυτάλην προσέπτη; id est, Æthiopis mãdatum istud, quid aliud appelles quam scytalen tristem? M. Tullius ad Atticum: Habes scytalam Laconicam. Quod quidem uidetur non absurde, uel ad epistolam perbreuem, uel ad obscurã & arcanis de rebus cõscriptam, uel ad solicitam ac tristia nunciantẽ ac mandantẽ accõmodari posse. Quid sit autẽ Scytale Laconica, docet Aulus Gellius Noctiũ Atticarũ libro decimoseptimo, capite nono. Sed ipsius uerba præstiterit adscribere: Lacedæmonij aũt, inquit, ueteres, cũ dissimulare & occultare literas, publice ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebãt. Surculi duo erãt teretes, oblongi, pari crassamẽto, eiusdẽq; longitudinis, derasi atq; ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellũ proficiscenti dabatur. Alterum domi magistratus cum iure, atq; cũ signo habebant. Quãdo usus uenerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, lõgum autem quantum rei satis erat complicabant, uolumine rotundo, ac simplici, ita ut oræ adiũctę undiq; & cohærẽtes lori quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per trãsuersas iũcturarum oras, uersibus ab imo ad summũ proficiscentibus, inscribebant. Id lorũ literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori cõmenti illius cõscio mittebãt. reuolutio autem lori literas truncas atq; mutilas reddebat, membraq; earũ & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si id lorũ in manibus hostiũ inciderat, nihil quicquã cõiectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille, ad quem erat missum acceperat, surculo cõpari, quẽ habebat, capto, ad finẽ perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atq; literę per ambitum eundẽ surculi coalescentes, rursum coibant, integrãq; & incorruptam epistolam & facilẽ legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedęmonij σκυτάλην, id est, loricatũ surculum appellant. Hactenus A. Gellius. Meminit huiusce rei Plutarchus in Lysandro: cui Pharnabazus rex supposititia scytala imposuit. Suidas eadẽ ferme refert, quę Gellius de scytala. Strabo Geographię lib. 1. hyperbolã hãc quoq; cõmemorat, Ager angustior est, quàm scytala Laconica.

11

Hirundinum musea.

χελιδόνων μουσεῖα. id est, Hirundinum musea. Aristophanes in Ranis,

Ἐπιφυλλίδες ταῦτ᾽ ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης. id est,
Sunt ista folia, & stulta blateramina,
Musea hirundinum, artis ac subuersio.

Interpres admonet, prouerbium esse in impendio loquaces, & obstreperos. Hirũdines eñ inepto garritu plus tedij auditorib. adferre, q̃ uoluptatis. Est eñ hæc auis minime canora, sed molesto quodã stridore. Vnde apud Pythagoricos loquacitatis symbolũ esse meruit, cum uetant ne quis hirundinem sub eodem habeat tecto. Apte dicetur in poetas indoctos, oratores loquaces magis quàm eloquentes, aut in cœtum hominum inepte loquacium.

111

Lusciniæ nugis insidentes.

Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. id est, Luscinię nugis insidentes. Proximũ illud ad imperitos & tamẽ garrulos cõuenit, hoc ad eruditos, qui tamẽ immodice suo studio delectẽtur. Quod genus sunt poetæ potissimum. Plaut. in Bacchid. ad puellã trãstulit, Metuo, inquit, ne lusciniolæ defuerit cantio. Quãq; in Græco ꝓuerbio iocosa deprauatio uidetur inesse, ut pro λόχμαις dictum sit λέσχαις. Sumptũ est autem ab incredibili canẽdi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur. Siquidem, ut narrat Plin. lib. 10. cap. 29. diebus ac noctibus quindecim continuis citra intermissionẽ canit, dẽsante se frondiũ germine. Multis nominibus admiratione digna auis. Primũ tanta uox in tam paruo corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in una perfecta musicæ scientia. Modulatus ẽdit sonus: & nunc cõtinuo spiritu trahitur in longum, nunc uariatur inflexo, nũc distinguitẽ cõciso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscaẽ ex inopinato (interdũ & secum ipsa murmurat) plenus, grauis, acutus, creber, extentus, ubi uisum est, uibrãs, summus, medius, imus. Breuiter, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarũ tormentis ars hominũ excogitauit. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cãtus, & non idem omnibus, sed suus cuiq;. Certãt inter se, palamq; animosa cõtentio est:

Victa morte finit sæpe uitã, spiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, uersusq; quos imitent accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, uicibusq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quedã reprehensio. Hec & alia nonnulla de lusciniarum cantu refert Plinius, quo diximus loco.

Asinus portans mysteria. IIII

Ονος ἄγων μυστήρια. id est, Asinus portans mysteria. In eũ dicebatur, qui preter dignitatem in munere quopiam uersabatur. Veluti, si quis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis,

Νὴ τὸν δί' ἐγώ γ' οὖν ὄνος ἄγων μυστήρια.
Ατὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλέω χρόνον. id est,
Ita per Iouem sum asinus uehens mysteria.
Verum ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagiũ, quod olim quibus ad peragẽda sacra Eleusinia opus erat, asino imposita deportabãtur. Quadrabit & in eos, quorum opera alijs dũtaxat est usui, cum ad ipsos præter molestiã nihil interim redeat. Veluti si quis cibos alijs gestet, quib. ipsi non liceat uesci. Huc allusisse uidetur Apuleius, cum se fingit asinũ Cererem deam circumferentẽ. Suidas adscribit Demonẽ ad lapidem molarẽ referre, quẽ Græci ὄνον appellant. propterea quod in sacris, molis frumentarijs coronas imponere consueuerint. Itaq; torquebitur eleganter in eos, quibus immerentibus honos habet. Veluti cũ indoctis doctoris titulus, pileũ & anulus, aliaq; id genus insignia tribuũtur.

Iterum tranquillitatem uideo. V

Αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ. id est, Rursum denuo trãquillitatem aspicio. Aristophanis interpres prouerbium esse scribit, quo nos significamus è malis emergere, fortuna in melius cõmutata. A nauigantibus ducta metaphora, quibus cõquiescente procella, grata solet esse tranquillitas. Aristophanes in Ranis,

Εξεστι δ' ὥσπερ ἡγέλοχος ἡμῖν λέγειν,
Εκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ. id est,
Vt Hegelochus nobis item fas dicere,
Tranquillum ab undis rursus iterum conspicor.

Hegelochus erat histrio quispiam tragœdiarum, ne quẽ uox ignota remoretur. Notat autem obiter Aristophanes, Euripidis ταυτολογίαν, apud quem hic uersus est in Oreste, Αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ. quã eandẽ irrisit etiam Stratis. Quanq; uidetur & allusio subesse in Græcanicis uerbis γαλῆν ὁρῶ, id est, felẽ uideo, & γαλήν' ὁρῶ, id est, trãqlla uideo. Atqui uicissim Euripides apud eũ comicũ Æschylũ taxat, q bis idẽ dixerit, in hisce uersibus,

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἰσχύλος,
Ηκω γὰρ ἐς γῆν φησί, καὶ κατέρχομαι.
Νὴ τὸν δί', ὥσπερ εἴτις εἴποι γείτονι,
Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον. id est,
Sapiens bis idem est nobis locutus Æschylus.
Ad terram enim, inquit, uenio & accedo. uelut
Si per Iouem, uicino ita quis dicat suo:
Mactram aut canistrum, si libet, mihi commoda. Pindarus in Isthmijs,
Αλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασεν ἐκ χειμῶνος. id est,
Sed nunc Neptunus mihi trãquillitatem præbuit ex tempestate.

In tranquillo est. VI

Ad hanc formam pertinet Terentianum illud ex Eunucho, Tum autẽ Phædriæ meo fratri gaudeo esse amorem in tranquillo. Item illud, Qui te in scopulum è tranquillo auferat. Et quod alibi diximus, Ego in portu nauigo. Item illud, In terra sunt. Eadem autẽ loqutionis specie dicimus, In tranquillo, qua dicimus In tuto, in procliui.

Septennis cum sit, nondum ædidit dentes. VII

Επταετὴς ὢν ὀδόντας οὐκ ἔφυσεν. id est, Cum sit septem natus annos, nondum tamẽ dentes ꝑduxit. Aristophanis interpres admonet ꝓuerbio dici solere. Mihi quadrare uidetur in eum, qui natu grandis, tamen adhuc quasi puerũ agit. Aut qui diu cõmoratus alicubi, nihil adhuc autoritatis aut honoris sit assecutus. Metaphora mutuo sumpta uidet ab in-

ab infantibus, quibus circiter annum ætatis ſeptimũ, omnes dentes ſoleant enaſci. Ari
ſtophanes in Ranis,

Σκώψωμεν ἀρχίδημον,
ὃς ἑπτέτης ὢν, οὐκ ἔφυσε φράτορας, id eſt,
Taxemus Archidemum,
Septennis hic nondum tribules ædidit.

Vbi poeta captans iocandi occaſionem, pro ὀδόντας, φράτορας, mutauit. Taxat enim obiter Archidemum quempiam, qui more Athenienſium neglexerat, apud quos hoſpes ſeptem annos in ea uerſatus ciuitate, in ciuium numerum adſcriptus, iam uelut in cognationem ac ius illorum aſciſcebatur.

De pulchro ligno uel ſtrangulare. VIII

Ἀπὸ καλοῦ ξύλου κἂν ἀπάγξασθαι. id eſt, De pulchro ligno etiam ſtrangulari cõuenit. Admonet parœmia, calamitatem tolerabiliorem eſſe, ſi cum honeſtate fuerit cõiuncta, & dedecore uacauerit. Veluti, ſi uirgo uitietur à generoſo ac prædiuite amãte. Ariſtophanes in Ranis ad prouerbium alludens,

Ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου ἤν τι καὶ πάσχητε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκήσετε. id eſt,
Digno ſi quid è ligno rei
Perferetis, ferre cordatis uidebimini uiris.

Quaſi minus miſerum ſit ſuſpendium, ſi ex arbore pendeat inſigni. Circunfertur huic ſimillimum prouerbium etiam hodie apud noſtrates: Si demergendus ſim, in aqua pura me demergam: hoc eſt, ſi pereundum eſt, honeſta morte perire ſatius. Aut ſi peccandũ, honeſtiore peccandũ titulo. Poteſt referri & ad eos, qui uincuntur quidem, ſed à uictore tam inſigni, ut honeſtius & optabilius uideatur ſic uinci, quàm alios quoſdam uiciſſe. Vnde eſt Vergilianum illud: Æneæ magni dextra cadis.
Et apud Ouidium, Aiax pudendum ſibi putat cum Vlyſſe uel certaſſe, etiam ſi uictor diſceſſerit. Mecum, inquit, certaſſe feretur.
Item apud Homerum Iliados φ. ad hunc modum loquitur Achilles,

Ὥς μ' ὄφελ' ἕκτωρ κτεῖναι ὃς ἐνθάδε γ' ἔτραφ' ἄριστος·
Τῶ κ' ἀγαθὸς μὲν ἔπεφν', ἀγαθὸν δέ κεν ἐξενάριξε·
Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι. id eſt,
O ſi me necet, huc qui egit fortiſſimus Hector,
Tum gnauus gnaui uictus uirtute perirem.
Nunc me fata uolunt obſcura morte perire.

Pindarus in Pythijs hymno tertio, non diſſimili ſenſu dixit, καλὸν πῆμα, id eſt, pulchra noxa: de Ixione loquitur, qui deceptus imagine Iunonis ſibi parauit exitium.

Non Chius, ſed Cius. IX

Didymus prouerbium ſubeſſe putat in his Ariſtophanis uerbis: οὐ χῖος ἀλλὰ κεῖος. i. Non Chius, ſed Cius, propter uulgato ſcõmate notatam gentis inconſtantiam ac uolubilitatem, pro temporis ratione commutantis inſtitutum, ac idem ad fortunæ cõmoditatem accommodantis. Ariſtophanis carmina è Ranis ſunt hæc, in Theramenem:

πέπτωκεν ἔξω τῶν κακῶν, οὐ χῖος ἀλλὰ κεῖος. id eſt,
Euolauit è malis, haud Chius, ſed Cius.

Quanquam hoc loco Ariſtarchus Cous legit, nõ Cius. Theramenes enim Cous fuiſſe dicitur. Fortaſſis alluſum ad id, quod is Theramenes fuerit Prodici Coi diſcipulus. Huius mentionẽ facit & Lucianus in Amorib. ὥστε ἔγωγε ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν ἐνδυνατόν, γενέσθαι θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος. id eſt, Itaq; & ipſe quoq;, ſi fieri poſſit, optarim Theramenes fieri ille cothurnus. Niſi forte alluſũ eſt ad uocũ affinitatẽ, cũ res lõge diſcrepet. Nam Chij male audiebant ob mores effœminatos, cũ Cij nec tibicinas, nec meretrices reciperẽt in ciuitatem, ut indicat Athenæus libro 13. Itaq; qui pauloante nugator, mox ueluti alius ſumat uultum tetricum, in hunc recte dicitur: οὐ χῖος ἀλλὰ κεῖος. Ariſtarchus qui legit Cous, uidetur ad taxillorum luſum ſpectaſſe, in quo iactus qui Cous dicitᷓ, habebat ſex, Chius unũ dũtaxat. Itaq; Cous felicior erat iactus. Quo dicto indicat Theramenem nunquã infeliciter cõſuluiſſe. Eupolis qui legit Cius, putat Theramenẽ aſcitũ in Ciorum ciuitatem, quum natus eſſet Cous. Didymus tamẽ effert prouerbium, οὐ χῖος ἀλλὰ

ἀλλὰ κῷος, ut mutatio nominis indicet hominis uersatile ingeniũ ac tẽpori seruiens, sem per ad potiorem partem sese accommodantis. Huiusmodi fermè referuntur in cõmentarijs eius fabulæ. Porrò de cothurno diximus alibi.

Extra oleas. X

Ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν φέρεται. id est, Extra oleas fert. ubi quis terminos pręscriptos trãsgreditur, aut aliena, nec ad rem pertinentia facit, dicitue. Aristophanes in Ranis,

Μή σε ὁ θυμὸς ἁρπάσας Ἐκτὸς οἴσῃ τῶν ἐλαιῶν. id est,

Ira ne te concitum rapiat extra oliuas.

Interpres adagiũ hinc natũ ait. Stadia in quibus currendi certamina peragebãtur, oleis per seriem positis, utrinq; sepiebantur, quas præterire non licebat: proinde qui præterijsset oleas, extra stadium currere uidebatur.

Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus. XI

Στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δὲ ἀπολωλώς. id est, Coronam quidem gestãs, cæterũ siti perditus. In temulentum & lurconẽ apte torquebitur, quiq; obligurita re redactus sit ad inopiam. Aristophanes in Equitibus:

ὥσπερ Κοννᾶς, στέφανον μὲν ἔχων αὖον, δίψῃ δ᾽ ἀπολωλώς. id est, Quẽadmodũ Connas coronam quidem gestans aridam, uerum siti perditus. Taxat aũt Cratinũ comicũ tanquam ebriosum ac delirantem. Effertur adagium & ad hunc modum apud Diogenianum,

Δελφὸς ἀνὴρ στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ᾽ ἀπολωλώς. id est,

Vir Delphus cum portet serta, siti exanimatur.

Natum est à moribus Connæ cuiusdam. Is primũ erat tibicen uinosus, atq; in cõuiuijs assidue coronatus potabat. Nam priscis mos erat, in compotatiõibus coronas gestare. Deinde è tibicine factus est Olympionices, atq; in Olympijs sæpe uictor coronã tulit, unde Cratinus eum πολυστέφανον uocat. Alioqui pauperrimus, neq; tãtillo ditior factus suis uictorijs. Nihil enim habuisse fertur, præter oleastrum.

Aphya in ignem. XII

Ἀφύα ἐν πῦρ. id est, Aphya ad ignem. Prouerbiũ in ea, quæ celeriter intereunt, aut absumuntur, siue quę facile ac statim conficiũtur. Nam Aphya piscis genus candidũ, molle ac tenerũ, quod admotũ igni protinus decoquitur. Vnde meretrices aliquot aphyas dictas indicat Athenæus lib. 13. quod essent cãdidæ, graciles, & oculis prægrandib. Talis enim apua. Frigitur autem in oleo feruenti: unde fertur & illud apud Gręcos ἀφυῶν τιμὴ ἔλαιον. id est, Aphyarum honor oleum: ac protinus ut contigerunt oleum feruens, iam decoctæ sunt, adeo ut ilico cum oleo stridãt, statimq; percoctę tollantur è patella. Hunc piscem Suidas scribit etiam ἀφρὸν, id est, spumam appellari, propter candorẽ, & ἐγγραυλιν, complura commemorans eius genera. Athenæus libro septimo quibusdã & ἀφρύην dici, nimirum à spuma, & ob id Veneri sacrum, quod eam poetarum fabulæ gignant è spuma maris. Idem eorum quę supra diximus Clearchum adducit autorem, addens & ad hunc modũ efferri parœmiam, ἴδε πῦρ ἀφύα. id est, Aphya uidit ignẽ. Quasi uidisse modo sufficiat ad decoctionem. Itaq; si puella iam nubilis statim sponso uiso incalescat, conueniet ἴδε πῦρ ἀφύα. Non dissimile ei quod alibi recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον. id est, Equum in planiciem.

Boliti pœnam. XIII

Βολίτου δίκην. id est, Boliti pœnam, dicunt, ubi quis de re friuola nihiliq; plectitur. Bolitus autem Græcis significat stercus quoduis, sed proprie bubulũ. Porrò Solon legem tulit, quę pœnam minabatur etiã ijs, qui bubulum stercus furto sustulissent. Huc allusit Aristophanes in Equitibus,

Τοῖς βολίτοις ἡττώμενος. id est,

Bubulis stercoribus uictus.

Hesychius putat Græcis idem βόλβιτον & βόλιτον, nisi quod prius illud Ionũ sit peculiare. Idem indicat Etymologus. Sic autẽ appellari bouis excremẽta, quod liquidiora sint quàm cæterorũ animantiũ: citat autem & Hipponactem, qui βολίτου κασιγνήτην, dixerit fœminam opinor extreme cõtemptam. Et βολίτινον, uelut è bubulo stercore conflatum. Cynulcus apud Athenæum libro 13. ἀλλὰ βολίτινον ἔχων θάτερον σκέλος. id est, Sed è bubulo stercore conflatum habens alterum crus. In Phrysiorum agris uidere est do-

mos

mos bolitinis parietibus, in alijs bubulũ stercus ad ignis materiam siccari. Quin & hodie nostrates, quem insigniter contemnunt, βόλιτον appellant.

Haud unquam arcet ostium. XIIII

Οὐδέ ποτ' ἴσχει ἡ θύρα. id est, Haud unquam arcet ostiũ. Interpres Aristophanis parœmiam admonet esse de ijs, qui impendio sunt hospitales, quorum fores semper patẽtes neminem excludunt. Sumptũ ait ex Eupolidis comœdia, cui titulus φίλοι. Elegãter accommodabitur uel ad credulum, qui quoduis mendacium admittat auribus, uel in mulierem nulli negantem.

Semper aliquis in Cydonis domo. XV

Ἀεί τις ἐν Κύδωνος. id est, Sẽper aliquis in Cydonis domo. Cydon Corinthius quispiam erat, adeo insignis hospitalitate, ut etiam ꝓuerbio locũ fecerit. Refertur à Suida pariter & à Zenodoto, neq; non ab Aristophanis interprete. Hæc cũ non careant gratia, quoties simpliciter accommodantur ad homines φιλοξένους, tamen plusculum habebũt Veneris, si ad animum deflectantur: ueluti si quis admoneat pium hominẽ, ne sinat animum suum quibuslibet cogitationibus patere.

Summis unguibus ingredi. XVI

Ἐπ' ἄκρων ὀνύχων. id est, Summis ungulis. Metaphora ꝓuerbialis in eos qui auidius auscultant. Nam ij solent semet in summos pedes erigere. Καὶ ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζων, id est, Summis ingrediẽs pedum unguibus, in fastuosos. Refertur adagium ab Aristophanis interprete ἐν Ἀχαρνεῦσι, putatq; huc allusisse poetam, cum ait,

Εὐθὺ διὰ τοὺς στεφάνους ἐπ' ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκάθησθε. id est,
Summis natibus mox residetis, animos addente corona. id est,
efferimini, uobisq; placetis.

Haud impune uindemiam facies. XVII

Οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις. id est, Haud impune uindemiam facies. In eos cõpetet, qui nullo seruante, impune decerpunt uuas. Aristophanes in Vespis: Ἀλλ' οὐκ ἐρήμας ὧδε οὕτω ῥᾳδίως τρυγήσειν. id est, At ne existimetis uos adeo facile atq; impune uindemiã facturos. Nam ἐρήμας Græci fieri dicunt, quod fit nullo prohibente, nulloq; obsistente. Cõfine est illi, quod alio referemus loco:

Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. id est,
Est dulce pomum, uerum ubi custos abest.

Solent enim uitibus & pomarijs adhiberi custodes, præsertim autumno, cũ iam maturi fœtus furem inuitant. Itidem dicunt ἐρήμην κατηγορεῖν, καὶ ἐρήμην δίκην γράφειν, & ἐρήμην νικᾶν, & ἐρήμην κρίνειν ἢ κατακρίνειν, quemadmodum indicauimus alibi.

Mens est in tergoribus. XVIII

Ὁ νοῦς ἐστὶν ἐν τοῖς σκύτεσιν. id est, Animus est in tergoribus. de sollicitis dictitari solitũ, quicq; malũ aliq̃d imminẽs timere uidẽtur. Aristophanes in comœdia, cui titulus Pax,

Ἡμάρτομεν ταῦτ', ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε.
Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσιν. id est,
Peccauimus quidem ista, sed ueniam dabis,
Tum nanq; noster animus in corijs erat.

Metaphora sumpta est, uel à loris, quibus cędũtur serui (Nã hæc è bubulis tergoribus secãtur. Vnde Plautinũ ænigma: Vbi uiuos homines mortui incursant boues) uel à clypeis, qui bubulo corio solent obduci. Proinde congruet uel in eos, q̃ flagra metuũt: uel in hos, quos belli impẽdentis metus habet sollicitos. Nõ dissimile Terentianũ illud ex Eunucho: Iamdudum animus est in patinis. Item illud Aristophanicum in Vespis de homine litium auido,

Ὁ νοῦς πέταται νύκτα περὶ τὴν κλεψύδραν. id est,
At uolat animus nocte circa clepsydram.

Breuiter quacunq; in re sumus intenti, in ea dicimur esse.

Σκύτη βλέπει. XIX

Σκύτη βλέπει. id est, ut uerbo uerbũ reddam, tergora tuetur. Confine proximo, quo significabant quempiã præ se ferentem uultu, quod mali quippiã instare suspicaret, idq; cõiecturis aliquib. colligeret: ueluti si quis cõspectis boũ tergorib. bellũ futurũ colligeret,

ret, quod his integant̄ clypei. Citat̄ Adagiū ex Eupolidis fabula, cui tit. Chrysogenes:
ἀτεχνῶς μὲν οὖν τὸ λεγόμενον σκύτη βλέπει. id est,
Plane quod aiunt obtuetur tergora.
Fortasse nec illud absurdū fuerit, hinc natū prouerbiū dicere, quod in clypeis barbaricę quæpiam & horrendæ facies depingi sculpiue solēt barbarorū, aut Cyclopū, aut beluarū etiam, ut eam ob causam qui truculēto essent uultu, σκύτη βλέπειν dicerentur. Athenæus lib. xiij. οὐ πολλάσε σωφρονήσαντος, καὶ διδάξαντος σκύτη βλέπειν. id est, Qui nihilo te fecit emendatiorem, tantumq; docuit toruum obtueri. Sentit enim, discipulum à philosopho nihil aliud didicisse, quàm supercilium & uultus truculentiam. Quanquā hoc adagium in sua duntaxat lingua gratiam habere potest. Aristophanes in Vespis,
Ἐγώ σε τήμερον βλέπειν σκύτη ποιήσω. id est,
Ego hoc quidem faxo die, te tergora obtueri.

Cochleare crescet. XX

Δοίδυξ αὐξεῖ. id est, Cochleare crescet. Chrysippus apud Zenodotū & Aristophanis interpretem ait, hanc parœmiam dici solere in pusillos homunciones per ironiam. Nam cochleare & pusillum est & contortum. Aristophanes in Equitibus,
Σκεύη δύο χρησίμα, δοίδυξ ἠδὲ τορύνη. id est,
Duo utilia uasa, cochleare & toryna. Est autem Toryna, qua mouetur olla.

Connæ calculus. XXI

Κόννου ψῆφος. id est, Connæ calculus, in hominē, aut rem nihili, nulliusq; momēti. Prouerbium manauit à Conna quopiam citharœdo, siue, ut quidam uolunt, lyrista ex eorū numero, qui citra uocem organo canebant. Sunt qui dicunt, Connā fuisse quendā extremæ sortis hominē, qui deuorato patrimonio pauperrimus fuerit. Callistratus apud Aristophanis interpretem ad hunc modum effert parœmiam, κόννου θρῖον. id est, Connæ ficulnum folium, quod eo lusitare sit solitus. Aristophanes in Fucis,
Σὲ μὲν ἡγοῦνται κόννου ψῆφον. id est,
Te quidem Connæ suffragium existimant. hoc est, nihili ducunt.

Vnicum arbustum haud alit duos erithacos. XXII

Μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους. i. Idem arbustum non alit duos erithacos. Zenodotus autor est, hoc adagio notatos illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi uidetur nō intēpestiuiter dici posse in eos, quibus parū cōuenit, nec in eodē munere concorditer uersari queunt. Est aūt Erithacus, auis quędam solitaria, ut eodē in saltu nō temere nisi unam inuenias. Hanc Theodorus Gaza nunc Syluiam, nunc rubeculā interpretatur. Thomas magister ait à quibusdam ἐριθέα uocari, ab alijs ἐρίθυλον; à plerisque ἐρίθακον. Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium in Vespis,
Οὐ γὰρ ἄν ποτε
Τρέφειν δύναιτ' ἂν μία λόχμη κλέπτα δύο. id est,
Non enim fieri potest
Fures ut unquam saltus alat unus duos.
Non omnino dissimile est huic quod dixisse fertur Alexander Magnus: Mundum nō capere duos soles.

Pedibus ingredior, natare enim non didici. XXIII

Πεζῇ βαδίζω, νεῖν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι. id est, Ambulo pedes, nandi imperitus scilicet. Prouerbialis senarius, in eum, qui maiorum rerū imperitus minutioribus negotijs sese exercet. Aut qui propter imperitiā priuatus & humilis uiuit: aut qui sese necessario confert ad aliud genus, quādoquidem ad illud aut illud nequaquam est idoneus: uelut si quis negociator fiat, ad literas indocilis. Refertur huic adsimilis uersus:
Πεζῇ βαδίζων, οὐκ ἐπίσταμαι σκάπτειν. id est,
Fodere imperitus pedibus ambulo meis.
Apud Aristophanem in Auibus sycophanta similiter excusat suam professionē: τί γὰρ πάθω, σκάπτειν οὐκ ἐπίσταμαι. id est, Quid quæso facerem, quando fodere nescio. Huc uidetur referendum & euangelicum illud: fodere non ualeo, σκάπτειν οὐ δύναμαι. Fossionem enim pro quauis opera mercenaria posuit. Aristophanes in Vespis,
Σύγγνωθι, κιθαρίζειν γὰρ οὐκ ἐπίσταται. id est,

Ignosce, neq; enim canere doctus est chely.
Nimirum alludens ad uulgatum adagium, perinde quasi dicat: Reliquatum imperitus artium, furto tantum rem parat. Item in Equitibus:
οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι. id est,
Ne musicam quidem scio.

Vna domus non alit duos canes. XXIIII

Εἷς οἶκος οὐ δύναται τρέφειν τοὺς δύο κύνας. id est, Eadem domus nō bene canes alit duos. Prouerbio iactatus senarius in eos, inter quos parū conuenit propter idem lucrū, quod cōmuniter expetunt. Sic idem regnum non fert duos tyrannos. Eadem respublica nō fert duos expilatores. Idem munus, non fert duos ambitiosos, quorum uterq; conetur tenere primas. Refertur ab Aristophanis interprete.

Vallus uitem decepit. XXV

Ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον ἐξηπάτησεν. id est, Vallus uitem decepit. Vbi quispiā ab eo fallitur aut læditur à quo pendebat, cuiusq; fidei nitebatur. Traductum à uallis, quibus alligatæ fulciuntur uites. Fit autem interdum, ut illi radicibus actis, ramis ac frondibus suis uitem strāgulent, aut prostrati palmitem secum trahant. Aristophanes in Vespis,
Εἶτ' ἄνω ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον; id est,
Itáne circumuenit ipse uineam palus suam?

Trepidat in morem galli cuiuspiam. XXVI

Πτήσσει ὥς τις ἀλέκτωρ. id est, Trepidat tanquā gallus gallinaceus. In male affectum & cōmotum, aut etiā pauitantem, opportune dicetur. πτήσσειν enim Gręcis fugitare significat, atq; expauescere, peculiariter autem de auibus dicitur. Aristophanes in Vespis,
Πτήσσει Φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ. id est,
Galli in morem Phrynichus horret.
Fuit hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniensis tragœdiarū scriptor, quē Athenienses mille drachmis mulctarunt, quod Milesiorum excidium tragœdia cōplexus esset. Quod quidē ego nō adscripturus erā inter adagia, nisi cōmentarius Aristophanis hoc nominatim prouerbij loco retulisset. Meminit huius & Plutarch. in Alcibiade, qui cū antea fuisset ferox & insolens, ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatē suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat aūt hunc senarium è poeta quopiā,
Ἔπτηξ' ἀλέκτωρ ὡς, κλίνας πτερόν. id est,
Pauidus refugit, more gallinacei,
Quum uictus alas ille summittit suas.
Meminit huius & in uita Pelopidæ. Certamen autem gallorū apud ueteres solenniter ac publicitus exhibebatur. Cæterum, quanquam animal natura pugnax est, tamen gallus ubi se sentit imparem in conflictu, mire deiectus ac supplex profugit, risum prębēs spectatoribus.

Non magis parcemus quàm lupis. XXVII

Οὐ φεισόμεθα μᾶλλον ἢ λύκων. id est, Haud magis parcemus ac lupis. Aristophanis interpres prouerbialem figuram esse admonet, inde natam, quod antiquitus lex ad interficiendos lupos etiam præmio inuitabat apud Atticos. Etenim qui lupi catulū interemisset, huic talentum: qui adultum occidisset, duo talenta dabantur. Vnde & Apollinem, λύκειον καὶ λυκοκτόνον cognominarunt. Aristophanes in Auibus:
Φεισόμεθα γάρ τι τῶνδε μᾶλλον ἢ λύκων; id est,
Quid enim his magis parcemus, atq; ipsis lupis?

Nisi si qua uidit auis. XXVIII

Πλὴν εἴ τις εἶδεν ὄρνις. id est, Nisi si qua uidit auis. Hyperbole prouerbialis de re uehementer occulta. Aristophanes in Auibus:
Οὐδεὶς εἶδεν τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμόν, πλὴν εἴ τις ἄν ὄρνις. id est,
Nemo meum uidit thesaurum, nisi forsan si qua auis usquam.
Suidas etiam hunc uersiculum citat ex Aristophane,
Οὐδείς με θεωρεῖ πλὴν ὁ παριπτάμενος ὄρνις. id est,
Nemo me contuetur, nisi præteruolans auis.

Perdicis crura. XXIX

Πέρδικος σκέλος. id est, Perdicis tibia. Perdix caupo quispiam erat claudus, ab Aristophane locis aliquot notatus, unde et in prouerbium abijt. Cuius mentionē fecit Aristophanes grãmaticus in prouerbijs orationis solutę. Dicebat̃ in crura gracilia distortaq́ꝫ. Refertur à Suida, πέρδικος πούς. id est, Perdicis pes. In loripedes quadrat. Citat̃ hoc carmen apud Athenæum in primi libri fragmentis,

Ἐγχεῖ πιεῖν μοι καὶ τὸ πέρδικος σκέλος.
Ἀμίδα δότω τις, ἢ πλακοῦντα τις δότω. id est,

Infunde bibere, & crura Perdicis mihi.
Matulam det aliquis, aut placentam porrigat.
Verum haud uidetur hoc ad prouerbium admodum facere.

Tolle calcar. XXX

Αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον. id est, Tolle calcar ultorium. Extat adagium in Aristophanis Auibus:

Αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχει. id est, Tolle calcar, si pugnas.

In eum dici solitum, qui iam ultionem parat. Mutuo sumpta metaphora à gallis pugnã inituris, quibus ferrei stimuli quidã alligari solent, quo se tueantur inter certandũ: quanquam autore Aristotele libro De animalibus ij. cap. xij. natura calcar addidit ex auium genere ijs, quę ob corporis molem sint ad uolatum minus idoneæ. Cuiusmodi sunt galli. Id confirmat Plinius lib. x. Et regnum, inquit, in quacunq́ꝫ sunt domo exercent: dimicatione paritur hoc quoq́ꝫ inter ipsos, uelut ideo tela adnata cruribus suis intelligentes: nec finis, sæpe commorientibus.

Minus habes mentis, quàm Dithyramborum poetæ. XXXI

Διθυραμβοποιῶν νοῦν ἔχεις ἐλάττονα. id est,
Minus sapis scriptoribus Dithyrambicis.

In stupidos ac furiosos torquetur. Adagiũ annotatur ab Aristophanis interprete in Auibus, sumptum à poetis Dithyrambicis, qui Baccho afflati furebãt, unde & Horatius, Aut insanit homo, aut uersus facit.
In Odis, Pindari grandiloquentiam attollens, Seu, inquit, per audaces noua dithyrambos Verba deuoluit, numerisq́ꝫ fert̃ Lege solutis. Philostratus in Sophistis immoderatam in dicendo uehementiam ac granditatē aliquoties appellat τὸ διθυραμβῶδες, eosq́ꝫ dicit ἐκβακχεύειν καὶ ὑπερβακχεύειν.

Cercyræa scutica. XXXII

Κερκυραία μάστιξ. id est, Cercyręũ flagrũ. De re superuacaneo cultu exornata. Quadrabit & in ea, quibus ornatus additur neutiquã decorus aut congruus. Cercyræis quoniã crebris seditionibus agitabantur, mos erat gestare flagra ingentia, ansis eburneis exornata. Quidam aiunt, ea duplicia fuisse. Itaq́ꝫ in prouerbium abierunt. Autor interpres Aristophanis in Aues. Lycurgus rhetor quũ ob immodicam linguæ libertatem è concione ejceretur, exclamauit, ὦ Κερκυραία μάστιξ, ὡς πολλῶν ταλάντων ἀξία εἶ. id est, ô Cercyręa scutica, quàm multa uales talenta. Notans populum inutilem, magno tamen alendum. Refert Plutarchus in uita decem rhetorum.

Larus. XXXIII

Κέπφος λάρος. id est, Cepphus larus. In garrulum ac uecordē dicebat̃, præcipue qui cuiussuis rei cupiditate deceptus capitur: ab auis ingenio ductũ, quã spuma marina gaudere tradũt. Capitur aũt ad hunc modum, Objcitur spuma primũ longiore interuallo. Deinde propius propiusq́ꝫ. Postremo manibus gestantes exhibent. Larus itaq́ꝫ cibi auiditate captus cõprehenditur. Aristophan. utit̃ in Pluto, Interpres admonet cognomen esse prouerbiale. Rursum in Nebulis Cleonē larum uocat, quod furtis ac rapinis inhiaret. Lucianus in libello De mercede seruientibus, σαυτὸν δὲ παρακαλέσας θαῤῥεῖν, ὦ τᾶν, χώρει τῆ ἄγρα εἰ θέλεις, καθάπερ ὁ λάρος ὅλον παραχανὼν τὸ δέλεαρ. id est, Sumpta uero fiducia, uenatũ aggredere, si uidet̃, lari in morē, totam escam ore deuorans. Athenæus lib. Dipnosophistarũ x. indicat auē hanc Herculi attributam à priscis, quod & ille fuerit ἀδηφάγος, atq́ꝫ itidē βουφάγον esse uocatã. Olim præcipuus gurgitum luxus erat in piscib. id q̊d omniũ libri testantur, quicunq́ꝫ uel apud Græcos, uel apud Latinos scripserunt de hoc

genere (Quo magis mirum est hodie religionis causa uulgus piscibus uesci) Proinde congruet & in obionatores, quod Larus auis piscium sit appetens.

Cepphus parturit. XXXIIII

Κέπφος ὠδίνει. id est, larus parturit. Dicebatur in eos, qui pollicerentur ingentia, deinde nihil promissis dignũ præstarent. Est enim larus auis, multa plumarum copia circumtecta, cæterum carnibus exiguis: pariens autem uociferatur. Recensetur adagium ab Aristophanis interprete, in comœdia cui titulus, Pax. Confine est illi:
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Canis festinans cæcos parit catulos. XXXV

Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει. id est, Canis festinans cæcos parit catulos. In eos iaciebatur, qui nimio festinandi studio rẽ parum absolutã ędunt: ut si quis operis parũ elimati præcipitet æditionem. Hinc natum, quod canis quia celerius pariat, catulos cęcos uelut adhuc immaturos ędit. Aristot. lib. De generatione animaliũ iiij. demonstrat, id potissimum euenire in animantibus, quę multifidis sunt pedibus, & numerosum alunt fœtum, ut uulpes, ursa, leæna, canis, lupa. Nam hæc omnia cœcos pariũt catulos, quædam etiam informes adhuc ædunt. In causa putat, quod cum corporis humor nõ sufficiat alendo tam numeroso fœtui, natura partum imperfectum potius educit. Galenus item libro quẽ conscripsit de semine, τὰς δὲ κύνας ἤδη που καὶ ἡ παροιμία φησὶν τυφλὰ τίκτειν ὑπὸ σπουδῆς. id est, Canes uero etiam prouerbio iactatum est, ob festinationem cæca parere: quãquam canum catulos Galenus mauult imperfectos dici quàm cæcos, quum tal pæ proprie cæcæ dicantur. Animantia quę fœtus ędunt cæcos ἀλαοτόκα uocantur Gręcis, quasi Latine dicas cæcipara. Alludit ad parœmiam Aristophanes in Pace:
Ἡ κώδων ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει. id est,
Cæca parit properato acalanthis tinnula nixu.
Et interim Græci grãmatici dubitant quid sit Acalanthis: alij putant nomẽ insignis canis, deductum παρὰ τὸ ἀκαλὸν θεῖν, id est, quod placide currat. Sunt rursus qui suspicẽtur auem esse. κώδων autem tintinabulum est, quo in ædibus magnatum, & hodie in collegijs, conuocantur familiares ad officium. Alij suspicantur dictum παρὰ τὸ ἀκάλλειν. id est, à blandiendo, quòd notis adblandiens canis, allatrat hospites. Sic diuinant Aristophanis interpres, Etymologus, & Suidas.

In canis podicem inspicere. XXXVI

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις,
τούτῳ μὲν εἶπον ἐν κυνὸς πυγὴν ὁρᾶν. id est,
Canis quidem hunc inspicere iussi podicem.
Interpres admonet uulgo dici solere in cæcutientes, adscribens & hunc trochaicum,
Ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶσθαι καὶ τριῶν ἀλωπέκων. id est,
In canis despicere podicem, triumq; uulpium. Allusit eódem & in Acharnensibus, Τοῖς ὀξίνοις φυσῆτε τὸν πρωκτὸν κυνός. Obscœnius est, quàm ut uertere libeat. Has profecto nugas pigeret adscribere, ni propositum esset operi suscepto per omnia satisfacere, καὶ τὴν ἔλαχον σπάρτην κοσμεῖν.

Tentantes ad Troiam peruenerunt Græci. XXXVII

Theocritus in Syracusijs, tentando atq; experiendo quãtumlibet etiã ardua perfici, figura prouerbiali significans,
Ἐς Τροίαν, inquit, πειρώμενοι ἦλθον Ἀχαιοί.
Καλλίστα παίδων πείρᾳ θὴν πάντα τελεῖται. id est,
Tentando ad Troiam uenere Pelasgi.
Cuncta, puellarum pulcherrima, perficit usus.

Deum sequere. XXXVIII

Plutarchus in libello De audiendo, refert hoc adagium, quod & inter septem Græciæ sapientũ oracula celebratur, ἕπου θεῷ. id est, Sequere deũ. Putat hũc esse sensum: Obtempera rationi. Quasi cuiq; debeat oraculũ esse, quicquid in pectore dictauerit ratio. Vnde & Vergilius dixit,
An cuiq; deus sua dira cupido. Cui uersus ille Græcis celebratus adstipulatur,
Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός. id est,

Ineſt enim ſuus cuiq; animus, deus. Et Menander apud Plutarchum,
ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. id eſt,
Nam noſter animus numen eſt. Et conſimilia quædam apud Lucanum dicit Cato Vticenſis. Sumptum uidetur ex Homericæ Iliadis libro primo, ubi Achilles Palladi obtemperans hæc dicit:
ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ. id eſt:
Qui dijs paruerit, proni huius uota receptant.
Apud eundẽ eſt hoc hemiſtichium nõ uno loco poſitũ, καί τις θεὸς ἡγεμόνευε. id eſt. Quin et diuũ aliquis ductor fuit. Plato in Critone, ἔα τοίνυν, ὦ Κρίτων, καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται. id eſt, Sine igitur ô Crito, & hoc pacto agamus, quandoquidẽ hac nos ducit deus. Cicero lib. De finibus iij. cõmemorat inter præcepta ueterũ ſapientum, quæ conſtat prouerbiorum uice celebrata. Quæq; ſunt, inquit, uetera præcepta ſapientum, qui iubent tempori parere, & ſequi deum, & ſe noſcere, & nihil nimis.

Lingua quò uadis? XXXIX

γλῶσσα ποῖ πορεύῃ; πόλιν ὀρθώσουσα καὶ πάλιν ἀναστρέψουσα. id eſt, Lingua quo uadis? Erectum ciuitatẽ, eandẽ denuo ſubuerſura. Refertur à Suida, Zenodoto, Diogeniano. Docet linguã plurimũ utilitatis adferre mortalibus, & eandem rurſum plurimã adferre perniciem, tametſi membrũ corporis ſit perquã exiguũ. Proinde diuus Iacobus apoſtolus eam clauo nauis adſimilem facit, quæ cũ pars ſit minima, tamen totam nauem aut ſeruat, aut euertit. Bias, referente Plutarcho in libello De audiendo, rurſum in alio De loquacitate, Amaſidi Ægyptiorum tyranno iubenti, ut ſibi quod eſſet in uictimæ, quam ad illum miſerat, carnibus & optimũ & peſſimũ mitteret, linguã reſectam miſit, innuẽs huius uſum eſſe præcipuum, ſiue prodeſſe cupias, ſiue nocere. Nec inſcite dictum eſt à Solomone capite decimo octauo, Mors & uita in manibus linguæ.

Ollas oſtentare. XL

χύτρας ἐπιδεικνύναι. id eſt, ollas oſtentare, eſt rem per ſe ridiculam ac ſordidam, perinde ut maximã efferre. Plutarch. in libello De auſcultando, taxãs ſophiſtas, quibus mos erat ἀδόξους, id eſt, infames materias uerborum fucis exornare, cũ uomitum, febrim, Buſiridem, atq; id genus alia laudant, καὶ νὴ Δία, inquit, χύτρας ἐπιδεικνύμενοι, id eſt, Ac per Iouem ollas oſtentantes. Non quod prorſus improbandum ſit, ſi quis uel exercendi, uel laxandi ingenij gratia, ludat nonnunquã in huiuſmodi argumentis, modo iocus ſit eruditus, & cum uoluptate miſceat non nihil utilitatis. Quandoquidẽ ridentem dicere uerũ, quid uetat? Imò fit, ut citra offenſam & gratius irrepat in animos mortalium ueritas huiuſmodi lenocinijs cõmendata: adeo, ut Aulus Gellius non dubitet ridiculas Æſopi fabellas tetricis illis & è cœlo delapſis Stoicorum dogmatis anteponere. Luſit & ipſe Plutarchus in Gryllo, feſtiuiter ſanè, ſed ita tamẽ, ut philoſophum iocari, non ſcurram, poſſis agnoſcere. Luſimus & nos ante cõplureis annos μωρίας ἐγκώμιον, cui nõ plus ſeptem dierum operam impendimus, idq; nullis librorũ adminiculis adiuti. Nã noſtra ſarcina nondum aduecta tũ erat. Hoc quicquid eſt libelli, uideo candidis ingenijs, & ijs q bonis literis ſunt initiati, magnopere probari, qui præter iocandi feſtiuitatem affirmãt illic eſſe nõ pauca, quæ ad corrigendos hominũ mores magis cõferant, quàm Ariſtot. Ethica, aut Politica dogmata, qui paganus plus q̃ paganice hiſce de rebus præcepit. Et tamẽ audio nonnullos offendi, ſed paucos, atq; hos eiuſmodi ut nihil probẽt, niſi barbarum, inſulſum, & ab omnibus Muſis alieniſſimũ. Ipſi Iuuenalẽ legunt alioquin acerrimi poetarũ hoſtes, quo principũ, ſacerdotũ, negociatorũ, ac præcipue mulierum uitia in cõcionibus ſuis inſectentur, quę ſæpius ita depingunt, ut obſcœnitatẽ doceãt. Ego, cum argumentũ ſuſceptũ ab hoc non abhorreret, & ubiq; tantus pateret campus, neq; mordeo quempiã nominatim, niſi forte meipſum, & odioſam illam ſcelerũ ac uitiorũ Camarinã nuſquã mouẽs, ridicula quædam magis q̃ fœda paucis attingo. Sed taxas, inquiunt, epiſcopos, taxas theologos, taxas principes. Primũ non animaduertunt, q̃ hoc ipſum faciã moderate, minimeq; odioſe. Deinde non meminerũt illius regulæ, quã toties inculcat diuus Hieronymus, ubi generalis de uitijs diſputatio eſt, ibi nullius pſonæ eſſe iniuriã, neq; carbone notari quenq̃ quaſi malus ſit, ſed omnes admoneri, ne ſint mali: niſi forte illud cõtendant, omneis principes eſſe ſapientes, omnes theologos abſolu

tos: omnes episcopos & pontifices esse tales, quales fuerũt Paulus & Martinus: uniuersos monachos ac sacerdotes, Antonios esse & Hieronymos. Deniq; nõ perpendũt id, quod in dialogis est potissimũ, personæ decorum: & Erasmũ imaginãtur loqui, nõ Moriam. Quasi uero si quis Ethnicum cũ Christiano loquentem faciat, nefas sit Ethnicum quicquã dicere, quod abhorreat à doctrina Christiana. Postremo cũ tyranni quoq; cũ à morionibus quiduis audiunt, rideant, parumq; ciuile putẽt, ullis offendi dicterijs, mirum est istos, nescio quos, ab ipsa Moria nihil omnino posse audire, quasi quicquid de uitijs utcunq; fuerit dictum, id prorsum ad ipsos pertineat. Sed hac de re iam amplius satis. Ad ollas redire præstat. Ergo prouerbium affine fuerit illi, quod alibi dictum est, χύτραν ποικίλλεις, id est, Ollam uariegas.

Puer glaciem. XLI

Ο παῖς κρύσταλλον. i. Puer glaciem. Dicebatur in eos, qui cum retinere quippiam non possint, nolunt tamen amittere. Veluti si quis magistratũ recuset deponere, cui gerẽdo sit impar, aut à munere nolit absolui, quod tueri tamẽ non possit. Cõpetet et in eos, qui sponte nolint à se amouere, quod tamen aliquanto post sit elapsurũ. Vt cum opes urgemus, premimusq;, mox nihilominus nos relicturas. Aut cum rem noxiã urgemus, nec uolumus amittere quod lædit. Refertur à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Meminit Plutarchus & explicat lib. De futili loquacitate. Sumptum uidetur è Sophocle, qui amorem comparat pueris, qui glaciem conspectam arripiunt manibus ac delectantur: sed ea mox liquescente, nec facile possunt abijcere lubricam massam, nec retinere noxiam. Itidem amor nec excuti potest ob uoluptatem adiunctam, nec retineri ob molestias admixtas uoluptatibus maiores.

Vnum ad unum. XLII

Εν πρὸς ἓν φασιν, inquit Lucianus. id est, Vnum ad unũ, nimirum figuram prouerbialem esse significans, cũ exactius singula singulis componantur. Theocritus in Pastore:

Εμὶν δὲ τυ βουκολιάσδευ ἓν ποθ' ἕν. id est, si libet ad uerbum reddi,

Tu uero mihi pascito boues Vnum ad unũ. Sic enim quidam eruditi legunt. Plato lib. De legibus v. δεῖ ἢ πάντα ἄνδρα, ἓν πρὸς ἓν τῶν σπεύδειν. Reddẽ & hoc ad uerbum, Oportet aũt omnem, unum ad unum, ad hoc festinare. hoc est, pro se quenq;. Idem in libro vi. ἓν ἐφ' ἑνὶ προέχειν. Vtitur & lib. i. planẽ prouerbiali figura, ἓν πρὸς ἕν. rursum libro iiij. ἀνθ' ἑνὸς ἕν. Translatum uideri potest à prælio, quoties acriter res geritur, singulis aduersus singulos dimicantibus. Nisi malumus ad Laconicũ illud apophthegma referre. Narrat enim Plutarchus in libello De futili loquacitate, Lacedæmonios aliquando unum legatum ad Demetrium regem misisse. Cumq; stomacharetur tyrannus, uociferareturq;, Vnũ, inquiens, ad me Lacedæmonij legatum nihil attonitũ respondisse, Vnum ad unum. Nec absurde dixeris, à mathematicis mutuo sumptum, quorum est hæc loquendi figura peculiaris, ἓν πρὸς ἕν. id est, Vnum ad unum. sic enim proportionẽ constare dicunt, quam uocant, parilitatis siue æqualitatis.

In nocte consilium. XLIII

Εν νυκτὶ βουλή. i. In nocte consilium. Admonet adagium, non esse præcipitandum cõsilium, neq; statim ad primos animi impetus quippiam agendum. Nox autem propter solicitudinem ac silentium, uel maximẽ ad considerandum, consultandumq; de rebus grauibus est idonea. Præterea sæpenumero fit, ut somnus sedata cupiditate pristinam sentẽtiam uertat. Vnde etiam uulgo dicitur ab idiotis nostratibus, Super hac re indormiam: ubi significant se per ocium deliberaturos. Porrò præceps consilium inauspicatum esse solere, & uulgato sermone dicitur, & elegãter admonuit Sophocles apud Plutarchum libello De garrulitate,

οὐ γάρ τι βουλῆς ταυτὸ καὶ δρόμου τέλος. id est,

Cursus enim haud est finis idem & consili.

Siquidem in cursu uincit, qui celerrimus sit: in consultando contatio tutior est, periculosa celeritas. Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate nono, citat Platonem, qui scripserit, apud Lacedemonios, ni fallor, fuisse νυκτερινὸν σύλλογον. id est, Nocturnum conuentũ grauissimorũ, ad quem difficillimæ causæ reijciebantur. Addit apud ueteres noctem εὐφρόνην fuisse uocatam, παρὰ τὸ εὖ φρονεῖν, à bene sapiendo.

Vbi quis dolet, ibidem & manum habet. XLIIII

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὴν χεῖρ᾽ ἔχει. id est,

Vbi dolet quis, ibi & manum frequens habet.

Senarius prouerbialis, quē refert Plutarch. lib. De futili loquacitate. Natum est dictum à naturali hominum consuetudine, qua fit, ut ei corporis parti quæ dolet, frequēter manus admoueamus. Tempestiuiter utemur, cū significabimus quempiā ea tractare, deq; ijs libenter uerba facere, quæ mouent animum. Stobæus idem refert ad hunc modum: Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει. id est,

Vbi quis dolet, illic & mentem habet.

Allusisse uidetur ad prouerbium Cicero Epistolarum ad Atticum lib. iij: Sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis uulneribus sæpius manū afferam. Item Plautus in Persa: Quasi lippo oculo me meus herus utitur, manum abstinere haud quit tamen. Plutarch. huc torquet, ubi quid siue dolet siue delectat, ibi quisq; linguam habet. Sic laudibus arguitur uini uinosus Homerus. Et Pindarus taxatur ut φιλάργυρος, quod multus in laudando auro. Nam hoc pacto statim auspicatur Olympia, ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσός, αἰθόμενον πῦρ ἅτε, διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. id est, Optima quidem aqua, cęterū aurū, uelut ardēs ignis eminet noctu, magnificas supra opes. Rursum in Isthmijs hymno iij. καὶ μεγασθενῆ νόμισαν χρυσὸν ἄνθρωποι περιώσιον ἄλλων. id est, Et multipotens iudicarunt aurum homines eximium in cæteris.

Plus apud Campanos unguenti, quàm apud cæteros olei fit. XLV

Plinius naturalis historiæ lib. xviij. cap. xi. In Campania tamen, inquit, laudatissimus campus est. Montibus subiacet nimbosis, totis quidem xl. mil. pass. planicie. Gratia terræ eius, ut protinus soli natura dicatur, puluerea summa, inferior bibula, & pumicis fistulans uice. Montium quoq; culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atque transmittit. Nec diluit, aut madore uoluit, propter facilitatē culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens, intra se uice succi cōtinet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamē uere segetes quæ interquieuere fundunt rosam, odoratiorē satiua. Adeo terra nō cessat parere. Vnde uulgo dictū, Plus apud Campanos unguenti, quàm apud cęteros olei fieri. Quantum autem uniuersas terras campus circumcampanus antecedit, tātum ipsum pars eius quæ Laborię uocatur, quem Phlegræum Græci appellant. Hactenus Plinius. Si cui placebit adagiū ad allegoriam trahere, poterit accommodari, uel in regionē, uel in hominem adeo cęteris antecellentem, ut apud hunc maior sit exquisitarum rerum copia, quàm apud alios mediocrium, aut uulgarium.

Ne uia quidem eadem cum illo uult ingredi. XLVI

Μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζειν. i. Ne uia quidē eadem ingredi dicuntur, qui extremo dissident odio, adeo ut nō solū mensa tectóue cōmuni nō sustineāt uti, sed ne uia quidem cōmuni uelint ambulare. Vnde & uulgata dicūt ironia, Vsq; adeo illū amat, ut si forte fortuna fuerit obuius, in aliam deflectat uiā. Plutarch. in cōmentario περὶ φιλαδελφίας, τῷ δὲ ἀδελφῷ μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν οἰόμενος δεῖν βαδίζειν. id est, Cum fratre uero ne uia quidem eadem sibi putans ingrediendum esse. Huic congruit prouerbialis ille uersiculus: Κακῷ σὺν ἀνδρὶ μηδ᾽ ὅλως ὁδοιπόρει. id est,

Viro scelesto ne uiæ fueris comes.

Extra cantionem. XLVII

Παρὰ τὸ μέλος. i. Extra cantum agi, dicíue dicunt, quod ad rem nō pertinet. Etiam si prouerbio in alienā transfuso linguā perit genuina illa gratia. Siquidem παρὰ μέλος perinde sonat, quasi dicas, parum modulate, parum concinne, parum apte, parum decore. Nam quod in musica est μέλος, id in uita decorū. Lucianus in Eunucho, καὶ ἐφ᾽ ὧν ἄλλος οὐδεὶς ἂν παρὰ μέλος τι φθεγξάμενος. id est, Et apud quos uereretur aliquis præter cantū quippiā dicere. id est, quod à re esset alienius. Imitatus est hāc figurā ex Platone, qui lib. De legibus iij. scribit ad hūc modū: παρὰ μέλος ἐμοί γε ἂν δοκῇς φθέγξασθαι. id est, Præter cantilenā mihi dicturus fuisse uideris. Et in Critia: παρὰ μέλος δὲ ἂν περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἴπωμεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ὑποσχεῖν. id est, Quod si quid extra cantionē imprudētes de ipsis sumus

mus loquuti, congruam pœnam exiget. Aristophanes in Concionatricibus, eleganter unico uerbo dixit, παραχορδεῖν, pro quod est, absona, nec ad rem facientia loqui,
προσέχων ὅπως
Μηδὲν παραχορδιεῖς, ὧν δεῖ σ' ἀποδεῖξαι. id est,
Attente cauens
Vt ne quid alienum loquare & absonum
Ab his tibi quæ sunt probanda.
Aristotel. lib. Rhetoricorũ iij. notat à poetis quibusdã dictum, ἄχορδον καὶ ἄλυρον μέλος, cantionẽ dissonã, nec fidibus respondentem. Apte torquebitur in eos, qui secus uiuũt quàm docẽt. Finitimũ est huic, quod alibi retulimus, οὐδὲν πρὸς ἔπος, nihil ad uerbũ, seu nihil ad carmen. Quo quidem Aristophanes, ἐν ἐκκλησιαζούσαις, noue utitur pro temere.
Οὐ γὰρ τὸν ἐμὸν ἱδρῶτα καὶ φειδωλίαν
Οὐδὲν πρὸς ἔπος κ' ἀνοήτως ἐκβαλῶ. id est,
Neq; enim meo sudore quod parauerim
Meaq; parsimonia, temere ac nihil
Ad rem profudero. οὐδὲν πρὸς ἔπος, Scholia exponũt, ὡς ἔτυχε, ἕνεκα μηδενός. i. temere, & absq; causa. Posterior uersus Græcus nõ cõstat suis pedibus. Restituetur si legamus, οὐδέν τι πρὸς ἔπος κἀνοήτως ἐκβαλῶ. Quod carmẽ equidem duxi satius, uel alieniore citare loco, quàm eo studiosum fraudare lectorẽ. Natũ, ut uidetur, ab apophthegmate Themistoclis, qui Simonidi poetę petenti quiddam à se parũ æquum, respondit ad hũc modũ: Neq; tu bonus esses poeta, si præter cantũ caneres: neq; ego bonus princeps, si præter leges iudicem. Sumptum est ab antiquis cantoribus, qui uocem ad lyram accomodabant. Aut certe à concentu uocalium musicorum, ubi si quis dissonat ab harmonia, grauiter offendit aures. Lucianus ἔξαγώνια uocat, quę ad causam nõ pertinent. M. Tullius οἷον πάρεργα, quæ aliena à re proposita.

Ignis, mare, mulier, tria mala. XLVIII

Circumfertur apud Græcos & hic trimeter prouerbialis,
Πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ, κακὰ τρία. id est, Ignis fretumq; & mulier, hæc mala tria.
Nã incẽdio nihil formidabilius, mare itẽ periculosissimũ est. Vnde & Æschylus in Persis:
Ἄμαχον κῦμα θαλάσσης. id est,
Maris haud uincitur unda.
His aũt simillimum quiddam esse mulierem sentit parœmia. Porrò mulierem omnem esse malam, perquàm uenuste significauit Lacon quidam, qui cũ uxorẽ duxisset perpusillã, dicebat, E malis, quod minimũ esset, eligendum. Fatetur & apud Euripidem Medea fœminarum genus esse malum,
Ἀλλ' ἐσμὲν οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακὸν, γυναῖκες. id est,
Sumus quidem quales sumus nos fœminæ,
Neq; enim malæ ausim dicere.
Euripides apud Planudem in uita Æsopi, inter omnia mala principatũ tribuit mulieri,
Πολλαὶ μὲν ὀργαὶ κυμάτων θαλασσίων,
Πολλαὶ δὲ ποταμῶν, καὶ πυρὸς θερμοῦ πνοαί.
Δεινὸν δὲ πενία, δεινὰ δ' ἄλλα μυρία,
Πλὴν οὐδὲν οὕτω δεινὸν, ὡς γυνὴ κακή. id est,
Furore multo sæuit iratum mare,
Pronicq; fluuij, & ignis acris impetus,
Inopia acerba, acerba alia quàm plurima,
Sed nil ita acerbum & noxium, ut mulier mala.

Falces postulabam. XLIX

Ἀμας ἀπῄτουν. id est, Falces postulabam. In eos, qui respõdent id, quod ad rẽ nihil attinet. Plutarchus in cõmentario, περὶ ἀδολεσχίας, admonet, ut qui uelit accurate respondere, mentem rogantis diligenter perdiscat, ne illud fiat, quod prouerbio dici consueuit, ἄμας ἀπῄτουν. Est autem senarius prouerbialis apud Suidam & Zenodotum:
Ἀμας ἀπῄτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας. id est,
Falces petebam, at hi ligones denegant.

Videtur

Videtur hinc natū, q̄d agricolæ cuipiā à uicino falcem cōmodato petenti, negauerit ille sibi ligonē esse domi. Theocriti scholiastes in Pastorib. annotauit, Atticis ἄμην dici, q̄d cōmunis Grecorū lingua uocat δίκελλαν siue σκαπάνην. id est, ligonē. Quod si σκάφη, idem significat quod σκαπάνη, ridiculū erit in responso, perinde ac si quis petenti gladium neget se habere ensem. Sunt qui sentiant σκάφην esse poculi genus aut uasis caui.

Alba auis. L

Λευκὸς ὄρνις. id est, Alba auis, pro re noua atq; auspicata dixit M. Tullius in Epist. familiaribus lib. vij. Cum enim salutationi nos dedimus amicorū, quæ fit hoc etiam frequentius quàm solebat, quod quasi albam auem uidentur bene sentiētem ciuem uidere, abdo me in bibliothecam. Quadrabit & in rem admodum raram & inusitatam, quod aues perpaucæ sint hoc colore. Ita Iuuenalis,

Coruo quoq; rarior albo.

De albæ gallinæ filio, dictum est alibi.

In alieno choro pedem ponere. LI

Ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθέναι. id est, In alieno choro pedē ponere, est sese miscere negocijs alienis, & aliorum sibi uēdicare partes. Plutarchus in cōmentario, quem inscripsit: Quo pacto seipsum aliquis citra inuidiā laudare possit, τὸν μὲν γὰρ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθέντα περίεργον ἡ παροιμία καὶ γελοῖον ἀποδείκνυσι. id est, Eum quidem qui alieno choro pedem imponit, curiosum ac ridiculum esse, prouerbiū declarat. Idē in Symposiacis, ἐγὼ δὲ καίπερ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθεὶς εἶπον. id est, Ego uero tametsi pedem in alienū inserēs chorū dicebā. hoc est, respondens de re, quæ ad philosophi professionē nō pertinebat. Affinis est huic adagio metaphora perquā elegās, neq; discrepās à specie prouerbiali, qua usus est Aristides in Miltiade, Μιλτιάδην δὲ τὸν ἐν Μαραθῶνι, ποῦ χοροῦ τάξομεν; i. Porrò Miltiadem, qui est apud Marathonē, qua chori parte collocabimus? Interpres addit metaphoram sumptā à choris Dionysiacis. Certe constat mutuo sumptum à choreis ac saltationibus. Quib. si quis ignotus admisceat sese, derideatur, atq; exsibilet̄ ilico. Plato in Euthydemo, τὴν δὲ σοφίαν ποῦ χοροῦ τάξομεν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ πῶς λέγεις; id est, Hanc sapientiam in quo choro statuemus, inter bona, aut quid censes?

Ne magna loquaris. LII

Μὴ μεγάλα λέγε. id est, Ne grandia loquaris. refertur à Diogeniano, admonet temperandum esse à magniloquentia, iactantiaq́, qua nihil omnium intolerabilius. Dictū est autem propter Nemesim deam, quæ grandiloquentiam huiusmodi nō sinit impunitā. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro quarto, epistola octaua,

Μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν τέλος ἴδῃς. id est,

Ne quando iactes, ni prius perfeceris. Aristophanes in Ranis,

Ὦ δαιμόνι' ἀνδρῶν, μὴ μεγάλα λίαν λέγε. id est,

Mirande uir, ne magna nimium dixeris.

His uerbis Bacchus reprimit Euripidem per arrogantiā semet anteponentē Æschylo. Sophocles in Aiace flagellifero:

Μηδὲν μέγ' εἴπῃς, οὐχ ὁρᾷς ἵν' εἶ κακοῦ; id est,

Ne magna loquere: non uides quo insis malo? Theocritus in Cyclope:

Μηδὲν μέγα μυθεῦ. id est,

Ne quid sublime loquaris. Theognis:

Μή ποτε Κύρν' ἀγοράασθ' ἔπος μέγα, οἶδε γὰρ οὐδεὶς
Ἀνθρώπων ὅτι νὺξ χ' ἡμέρα ἀνδρὶ τελεῖ. id est,

Verbum Cyrne caue magnum ne dixeris unquam.
Nescis quidnam homini noxue diésue ferat.

Plato in Phædone, Μὴ μέγα λέγε, μήπως ἡμῶν βασκανία περιτρέψῃ τὸν λόγον τὸν μέλλοντα λέγεσθαι. id est, Ne loquare grandia, ne qua nobis inuidia futurā orationem interturbet. Antiquitas enim finxit deam Nemesim, iactantiæ ultricē. Ita Pindarus in Isthmijs hymno quarto: Ἀλλ' ὅμως καύχημα κατάβρεχε σιγᾷ. Ζεὺς τά τε καὶ τὰ νέμει. id est, Attamen gloriationem obnubila silentio. Iupiter hæc & illa partitur. Est em̄ unica placandę inuidię ratio, si quod accidit boni, ad autorem deum referatur. Idem in Nemeis hymno decimo: Ἔστι δὲ καὶ κόρος ἀνθρώπων βαρὺς ἀντιάσαι. id est, Est autem graue in hominū inuidiam incidere.

Est enim inuidum mortalium ingenium, nec ulla re citius saturatur, quàm audiēdis lau dibus alienis. Idem eiusdem operis hymno quinto: αἰδέομαι μέγα εἰπεῖν. Huc allusisse ui detur Vergilius, libro decimo:
Dixerat ille aliquid magnum.
Inuenitur sæpius & μέγα φρονεῖν, pro eo quod est insolentē atq; elatum esse. Sophocles in Oedipo tyranno:
φρονεῖν γὰρ ὡς γυνὴ μέγα. id est,
Sentire enim altum ut fœmina.
Extat & senarius prouerbialis:
ὅτ' εὐτυχεῖς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει. id est,
Ne quid tume, cum res secundæ maximè.
Et μέγα πνεῖν, id est, Magnum spirare. Euripides in Bacchis:
Κἂν πνέων ἔλθῃ μέγα. id est,
Quamuis magnum spirans uenias.
Eleganter Horatius huiusmodi grandiloquentiā, Ampullas & sesquipedalia uerba uo cat in Arte poetica,
Proijcit ampullas & sesquipedalia uerba.
Terētius in militem gloriosum, & magnifica uerba. Legimus & τραγικῶς λέγειν, id est, Loqui tragice. & ἐκτραγῳδίζειν, pro eo q̄d est, magnificis uerbis efferre. Horat. in Epist.
Et spirat tragicum satis, & feliciter audet.
Tametsi non me fugit, poetam hoc loco simpliciter dixisse, spirat tragicum.

Exercitatio potest omnia. LIII

Μελέτη πάντα δύναται. id est, Cura omnia potest. Laertius hanc sententiā Periandro tribuit, qui Isthmum etiam tentarit perfodere: significat autem, nihil esse tam arduum, quod diligentia curaq; non efficiatur. Vergilius in Georgicis:
Labor omnia uincit
Improbus, & duris urgens in rebus egestas.
Extat apud Græcos prouerbialis sententia: θεοὶ τἀγαθὰ τοῖς πόνοις πωλοῦσι. id est, Dij bo na laboribus uendunt. Huc allusit Horatius:
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Sophocles in Electra:
πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ. id est,
Citra laborem nil bene est.
Fertur & uersus Menandri, πάντα τὰ ζητούμενα
δεῖσθαι μερίμνης φασὶν οἱ σοφώτεροι. id est,
Quæcunq; uotis expetuntur, prædicant
Egere curis, qui ualent prudentia. Simplicius Antiphanes,
τῆς ἐπιμελείας πάντα δοῦλα γίγνεται. id est,
Domat atq; subigit cuncta diligentia.
Quanquam autem in præsentia non est, neq; propositi, neq; operis huius, quicquid ad huiusmodi sententias facit, in unum conuerrere, tamen haud grauabor, quandoquidē casus obtulit, adscribere uerba Senecæ ex libro De ira ij. Atq; nihil est, inquit, tam difficile & arduum, quod non humana mens uincat, et in familiaritatem perducat assidua meditatio. Nulliq; sunt tā feri, suiq; iuris affectus, ut non disciplina perdometur. Quod cunq; imperauit animus, obtinuit. Quidam nunquā ridere consueti sunt. Vino quidā, alij Venere, quidam omni humore interdixere corporibus. Alius cōtentus breui somno uigiliam indefatigabilem extendit. Didicerunt tenuissimis & aduersis funibus cur rere, & ingentia uixq; humanis toleranda uiribus, onera portare, & in immensam altitudinem mergi, ac sine ulla respirandi uice perpeti maria. Mille sunt alia, in quibus per tinacia impedimentum omne transcendit, ostenditq; nihil esse difficile, cuius sibi ipsa mens patientiam indixerit.

Quid primum, aut ultimum. LIIII

Τί πρῶτον ἢ τί ὕστατον; id est, Quid primum aut ultimum? Figura prouerbialis, qua utimur quoties aut rerum copiam tantam significamus, ut hæsitemus unde potissimū exordiamur;

ordiamur: aut cũ perplexi dubitamus, quid primum agere debeamus. Lucian. in libello, cui titulus De mercede seruiẽtibus, καὶ τί σοι πρῶτον, ὦ φιλότης, ἤ τί ὕστατον φασὶ καταλέξω τούτων ἃ πάσχειν ἢ ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἐπὶ μισθῷ συνόντας; id est, Quidnã tibi primũ amice, aut quid postremũ, ut dici solet, cõmemorem, ex his quæ & pati & facere coguntur ij qui mercede seruiunt? Porrò Lucian. desumpsit ex Odysseæ lib. nono, in quo Vlysses ad hunc loquitur modum:

τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον καταλέξω; id est,
Quid primum, quid mox, & quæ tandem ultima dicam? Iuuenalis:
Quò te circumagis? quæ prima aut ultima ponas.
Eiusdem characteris est illud Euripidis in Iunone insaniente:
Ὦ μοι τίν' ὑμῶν πρῶτον, ἢ τίν' ὕστατον
Πρὸς στέρνα θῶμαι; id est,
Quem uestrum ohe quem pectori admoueam meo
Primum ultimúmue.

Dente Theonino rodi. LV

Theonino dẽte rodi dicuntur, qui cõuicijs lacerantur. Sumptũ à Theone poeta quodam rabiosæ loquacitatis, petulãtissimeq́ maledicentiæ: unde & Ausonius in carmine hendecasyllabo, poetam quempiam indoctum & mordacem Theonem appellat,
Nec posthac metues, ubicq́ dictum:
Hic est ille Theon poeta salsus,
Bonorum mala carminum Lauerna. Horatius in Epistolis,
Dente Theonino qui circumroditur.
Necq́ dissimili figura est usus in epistola ad Iulium Florum:
Hic delectatur iambis,
Ille Bionæis sermonibus.
Acrõ admonet, Bionem Philosophum fuisse, qui mordacissimis dialogis lacerauit poetas, sic, ut nec Homero parceret. Porphyrion autumat Aristophanis comici patrem fuisse. Zoili quocq́ mordacitas propemodum in prouerbio est, sed ut inuidum intelligas magis quàm oblatratorẽ. Horatius hoc uitium, alicubi succum loliginis uocat, & salem nigrum, quod cum morsu addat & famæ maculam.

Hipponacteum præconium. LVI

Hipponacteum præconium, pro infami nota dixit M. Tullius, nimirum prouerbiali schemate, in epistolis familiaribus de Tigellio quodam ita scribẽs: Eumq́ addictum iam tum puto esse, Calui Licinij Hipponacteo præconio. Nam Hipponax poeta fuit Iambographus, amarulentus, ac notæ mordacitatis, qui, autore Dionysio Halicarnasseo, trimetrum Archilochium de industria in Scazontẽ infregit, cum inimicos lacerare uellet, quo uidelicet feriret fortius. Hic Bupalum & Anthermon, quod ab his deformi specie pictus esset, uersibus iambicis insectatus legitur. Erat autem Hipponacti notabilis in uultu fœditas, quamobrem quidam imaginẽ eius proposuere in ridentium circulis, quorum aliquot suis carminibus creditur ad laqueum compulisse. Negat id esse uerum Plinius, libro tricesimosexto, capite quinto.

Archilochia edicta. LVII

Adagionis faciem habet & illud, quod Cicero scribit ad Atticũ, libro secundo: Itaq́ Archilochia in illum edicta Bibuli, populo ita sunt iucunda, ut eum locũ in quo proponuntur, præ multitudine eorũ qui legunt, transire nequeamus. Archilochia edicta contumeliosa uocat ac uirulẽta. Archilochi poetæ mordacitas uulgò celebratissima fuit. Is Lycamben socerum, à quo fuerat repudiatus, huiusq́ filiam adeo uirulentis uersibus insectatus est, ut uterq́ se laqueo præfocauerit.

Archilochi patria. LVIII

Ἀρχιλόχου πατρίς. i. Archilochi patria. Diogenianus testat̃ hoc dici solere de mordacib. ac maledicis. Videas eñ populos nõnullos natura dicaces, cuiusmodi fuisse ferunt̃ Siculi.

Genuino mordere. LIX

Qui clanculũ obtrectant lacerantq́ quempiã, eũ genuino mordere dicunt̃. Persius:
Et genuinum fregit in illis.

Lucilium

Lucilium sentiẽs poetam Satyricum. Item diuus Hieronymus: Possim respõdere, si uelim, possim genuinum læsus infigere. Dentes autẽ genuini sunt omnium recõditissimi ac propemodum operti gingiua. Sero emergunt homini: nempe circiter annũ uigesimum: multis & octogesimo, ut autor est Plinius lib. xi. capite trigesimoseptimo, Et ob id haud ab re, liuoris atq; obtrectationis morbo dicati. Potest non absurde referri & ad uiperæ denticulos illos, quibus eam uenenum infundere putant. Plinius eodem, quod modo citauimus capite: Nã hi quoq; sunt uiperæ sub gena fistulosi. Potest & ad canes referri, qui postremis dentibus ossa duriora circumrodũt. Omnis aũt obtrectatio morsus dicitur. Vnde Aristophanes iocatur, in anulo nõ inesse remediũ aduersus sycophantæ morsum. Diogenes apud Laertiũ rogatus, cuius nam animantis morsus esset perniciosissimus: Ex feris, inquit, obtrectatoris: ex cicuribus, adulatoris. Hoc uenenum Horatius loliginis succum appellat.

Aureo piscari hamo. LX

Aureo piscari hamo dicuntur, qui mediocris cõmodi cupiditate periculum adeunt, ut maximarum rerum faciant iacturam. Cõmemoratur inter facete dicta Octauij Cęsaris à Suetonio. Fit enim nõnunquã, ut piscis hamũ etiã ipsum secum auferat. Porrò metaphoræ pleręq; à piscatione ductę prouerbij uice sunt usurpatæ. Sicut Expiscari apud Terent. pro eo quod est diligenter elicere atq; exquirere. Vorare hamũ apud Plautum.

Semper tibi pendeat hamus, apud Nasonem.

Quod si quis pugnet, Augusti dictum nõ esse prouerbiũ, certe prouerbiale est, nec indignũ, quod in hunc ordinem adlegatur. Potest fieri ut quibusdam etiã hoc libuerit, aureo hamo piscari. Siquidem autore Suetonio, Nero Cæsar reti aurato, funibus purpura coccoq; nexis, piscari solitus est. Proinde quoties sic ambimus quippiã, ut si potiamur optatis, mediocre sit emolumentũ, sin fallat spes, damnum ingens, aptè dicemur aureo piscari hamo. Id quod frequenter usu uenit ijs, qui scrutãtur abditas terræ uenas, sed frequentius qui uulgo dicuntur Alcumistæ, de quibus apud Athenæum lib. vi. uenuste dixit Phalereus Demetrius, ὅτι πολλάκις καταναλώσαντες τὰ φανερὰ τῶν ἀδήλων ἕνεκα, ἃ μὲν ἔμελλον οὐκ ἔλαβον, ἃ δ' εἶχον ἀπέβαλον. id est, Quod frequenter certis consumptis incertorum gratia, quæ se capturos sperabant non ceperunt, quæ uero habebant abiecerunt.

Sapientia uino obumbratur. LXI

Plinius historiæ mundi lib. uigesimotertio, cap. i. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento inutilissimum est. Curas, uigoremq; animi impedit, ad procinctum tẽdentibus, somno accõmodatũ, ac securitatibus: iamq; dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoq; in prouerbiũ cessit: Sapientiam uino obumbrari. Hactenus Plinius. Porrò quod Plinius citat, est Odyssee quarto. In prouerbijs item ecclesiasticis duo referuntur, quæ sapientem etiam dementent, uinum, & mulieres.

Homines frugi omnia recte faciunt. LXII

M. Tullius lib. Tusculanarum quæstionum iiij. Frugalitatis nomen tanquam ad caput referre uolumus, quod nisi eo nomine uirtutes continerentur, nunquam illud tam peruulgatum esset, ut iam prouerbij locum obtineret: Homines frugi, omnia recte facere. Hactenus Cicero. Docet adagium, quosdam improbos homines certis in rebus nonnunquam esse usui, ac præclare se gerere: uerum ubiq; ac perpetuo præstare uirum integrum atq; inculpatum, id eius demum esse uidetur, qui natura uereq; sit probus. Alludit ad hanc sententiam Euripides in Hecuba, cum ait:

Ἀνθρώποις δ' ἀεὶ,
ὁ μὲν πονηρὸς οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός,
ὁ δ' ἐσθλὸς, ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
φύσιν διέφθειρ' ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί. id est,

Cæterum in mortalibus
Quisquis malus, nil aliud esse quàm malus,
Frugi usq; frugi est: non enim ingenium grauis
Fortuna uitiat, sed probus semper manet.

Item in Iphigenia in Aulide:

ὁ δ' ὀρθὸς, ἐσθλὸν σαφὲς ἀεί. id est,

At qui

At qui probus, Is palàm est semper probus.

Aristoteles libro Moraliū septimo: τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον. καὶ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεὶ, καὶ οὐ μεταβάλλει τὸ ἦθος, ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐδὲν ἔοικεν ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. id est, Siquidem quod bonū, idem simplex, contrà qđ malum, id uarium est. Et qui bonus, is semper sui similis, neq; unquā cōmutat mores. At quisquis improbus & stultus, haudquaquam idem esse uidetur mane & uesperi. Huic mire cōcinit illud literarum arcanarum: Stultus ut luna mutatur, sapiens permanet ut sol.

Fallacia alia aliam trudit. LXIII

Terētius in Andria: Fallacia alia aliā trudit. Donatus admonet prouerbiali figura dictum. Sumptū à consuetudine conantium fallere, ac dolos dolis consarcinātium ne deprehendant. Vnde Cōsutis dolis dixit Plautus. Et Sutelas appellat huiusmodi technas. Et δόλους ὑφαίνειν, apud Homerum, id est, dolos texere.

Sera in fundo parsimonia. LXIIII

Prouerbialis sentētia apud Senecam in prima epistola: Sera in fundo parsimonia. digna profecto, quæ omni scrinio, omni cado, omni cellæ penuariæ inscribat. Admonet in tempore parcendū rebus necessarijs, neq; imitandum profusorū uulgus, qui tum deniq; incipiunt parcere, posteaquā uiderint minimum superesse. Erit elegantior sententia, si traducatur ad res animi, ueluti si quis admoneat iuuenes, ne sināt optimos illos annos inaniter effluere, ne illis eueniat quod plerisq; solet euenire, ut iam natu grādes animum ad res honestas applicēt: & cum perpusillū uitæ supersit, tum tempori parcere incipiant. Seram enim in fundo parsimoniam esse. Prouerbium sumptum apparet ex Hesiodo, cuius hi sunt uersus in opere, cui titulus, Opera & dies:

Ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
Μεσσόθι φείδεσθαι. δειλὴ δ' ἐνὶ πυθμένι φειδώ. id est,
Plena ubi dolia sunt, aut iam prope inania uini,
Tum satiare, sed in medio fac parcior esto.
Absurdum siquidem & graue in imo parcere fundo. Allusit huc Persius Satyra ij.
Donec deceptus & exspes,
Nequicquam fundo suspiret nummus in imo.

Plutarchus in Symposiacis Decadis septimæ, problemate tertio, indicat poetā admonuisse tum esse bibendum uinū, cum est optimum. Vinum aūt in medio saluberrimum optimumq; esse potu, quemadmodū summa pars olei potissimum laudatur, mellis infima. Primū, quod uini uis calor est, is aūt uidetur maxime colligi circa medium, proinde id optimū esse seruare. Deinde uini pars inferior uicina fecis corrūpitur, summa pars ab aere proximo læditur. Nam aerē inimicū esse uino uel illud satis arguit, quod dolio pleno uinū minus uapescit, quàm semipleno. Tum quod terra defossa, ut aer attingere nō possit, quàm diutissime uigorem suum conseruant. Theocritus item in Charitibus:

Κενεᾶς ἐν πυθμένι χηλοῦ. id est,
Vacuę fundo capsæ, scrinium inane significans.

Sybaritica mensa. LXV

Συβαριτικὴ τράπεζα. id est, Sybaritica mensa. De conuiuio dicebatur nimium apparato. Natum à gentis eius moribus. Est enim Sybaris oppidum uicinū Crotoni, ut testis est Herodotus libro quinto. Stephanus indicat postea Thurion appellatū. Vnde Sybaritæ dicti, gens in architectura uoluptatū operosissima: Suida teste, luxu delicijsq; adeo notabilis, ut quicquid effœminatū, quicquid molle, quicquid accurata atq; ambitiosa luxuria paratum esset, id uulgo Sybariticum diceretur. Vnde Ouidius in libro Tristium secundo, scribens ad Augustum:

Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit.

Sybaritida uocat opus Hemitheonis cuiusdam cinædi Sybaritæ, de generibus uoluptatum & obscœnarum deliciarum. Item Martialis libro duodecimo:

Qui certant, inquit, Sybariticis libellis.

Philo Hebræus in uita Moysi, Sybariticas nequitias uocat lasciua poemata. Maximus Tyrius in dissertione tertia de uoluptatibus, Sybariticas saltatiōes cōmemorat. Aristoteles lib. Moralium Eudemiorū primo, Smyndiridem quoq; Sybaritā comparem Sar-

danapalo inter uoluptarios nominauit. Suidas fabulas aniles, aut parũ pudicas, Sybariticas appellatas scribit. Idem refert Sybaritas instituisse, ut equi ad tibiæ cantũ saltare cõdiscerẽt, Et luxuriosos Sybaritas appellatos: & Sybarissare, Sybaritarũ ritu delicijs indulgere dictũ. Adstipulatur & Quintilianus lib. iij: Frugalitas, inquiẽs, apud Sybaritas forsan odio foret. Plutarchus in conuiuio septem sapientũ, tradit apud Sybaritas hunc fuisse morẽ, ut mulieres ab usq; anno priore ad conuiuiũ uocarentur, quo se per ociũ auro uestibusq; possent exornare. Hæc atq; huiusmodi fermè referunt ab Angelo Politiano Miscellaneorũ cap. xv. Cæterum conuiuiũ Sybariticum depingit, ac missus Sybaritici meminit Ælius Lãpridius in Heliogabali uita, Imperatoris luxu perditissimi, adeo ut nomen inuenerit, uulgo dictus Apicius. Sed Lampridij uerba subscribã: Semper, inquit, sanè aut inter flores sedit, aut inter odores preciosos. Amabat sibi precia maiora dici earũ rerum, quę mensæ parabant, orexin in cõuiuio hanc esse asserens. Sexcentorum struthionũ capita una cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquãdo et tale conuiuium, ut haberet uiginti & duo fercula ingentiũ epularum, sed per singula lauarentur, & mulieribus uterent, & ipse & amici cum iureiurando, quod efficerẽt uoluptatem. Celebrauit item tale conuiuiũ, ut apud amicos singulos singuli missus appararentur: & cũ alter maneret in Capitolio, alter in Palatio, alter in Cælio, alter trans Tyberim, & ut quisq; mansisset, tamen per ordinẽ in eorum domibus singula fercula ederentur, ireturq; ad omnium domos. Sic unum conuiuiũ uix toto die finitũ est, cum & lauarent per singula fercula, & mulieribus uterentur. Sybariticũ missum semper habuit ex oleo & garo, quẽ quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt. De Sybaritarũ tum luxu, tum interitu, permulta cõmemorat & Atheneus in Dipnosophistis, quum alibi, tum libro duodecimo, in quibus & illud: Sybaritas nullam artẽ recipere in suam ciuitatẽ quę sine strepitu non potest exerceri, ueluti fabrorũ ærariorũ aut lignariorum ac similium, ne quid sit quod dormientibus obstrepat. Ob eandẽ causam gallum gallinaceũ fas non est in ciuitate ali. Alia præterea deliciarum argumenta refert illic, si cui uacat legere. Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, συβαρίζειν dixit, pro eo quod est, opipare ac genialiter uiuere.

Ἤδη δ' ἔξεσται τόθ' ὑμῖν,
Πλεῖν, μένειν, κινεῖν, καθεύδειν,
Ἐς πανηγύρεις θεωρεῖν,
Ἑστιᾶσθαι, κοτταβίζειν, Συβαρίζειν. id est,

Iam uerò licebit uobis nauigare, manere, mouere, dormire, in festis spectare, cõuiuio accipi, cottabo ludere, Sybarissare. Gregorius Theologus ad Basiliũ simili tropo mẽsam luxu redundantem, Alcinoi dixit, οὐχ ὡς λωτοφάγου πενίαν, ἀλλ' ὡς ἀλκινόου τράπεζαν. id est, Non ad lotophagorum inopiam, sed Alcinoi mensam.

LXVI

Sybaritica calamitas.

Συβαριτικὴ συμφορά. id est, Sybaritica clades. Stephanus tanquam prouerbiũ notauit. Porrò quemadmodum Sybaritæ perierint, idem narrat in hunc modum. Oraculum huiusmodi acceperant:

Εὐδαιμον συβαρῖτα, πανευδαιμον, σὺ μὲν αἰεὶ
Ἐν θαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἰὲν ἐόντων.
Εὖτ' ἂν δὴ πρότερον θνητὸν θεοῖο σεβίζῃ
Τηνίκα σοι πόλεμός τε καὶ ἔμφυλος στάσις ἥξει. id est,

Felix omnino felix Sybarita futurus,
Dum rebus lætis uenerabere numina diuûm.
At simul atq; illis mortalis homo anteferetur,
Tum ueniet bellumq; tibi atq; domestica turba.

Euenit deinde, ut Sybarita quispiam seruũ loris cæderet in agro, qui cum ad numinis aram confugisset, nihilominus persequẽte domino cædebat. Quod ubi uidit sibi nihil profuisse numinis reuerentiã, protinus ad monimentum patris herilis confugit, atq; ibi demum religione cõmotus herus, destitit à cædendo. Itaq; iuxta dei responsum, à Crotoniatis euersi sunt Sybaritę. Ælius Lampridius in uita Heliogabali, scribit eos eodem anno perijsse, quo missum ex oleo & garo reperissent, quem ob id Sybariticũ uocabãt, ut modo diximus. Cæterum de Sybaritarũ luxu, deq; calamitate, permulta retulit Athenæus

næus libro duodecimo, si cui hæc non satis faciunt. Quadrabit adagium in eos, qui neglectu deorum, aut ob intemperantem luxum subuertuntur.

Sybaritæ per plateas. LXVII

Συβαρῖται διὰ πλατείας. id est, Sybaritæ per plateas, Contra fastuosius ingredientes per uiam, seseq́; uelut ostentantes. Sumptũ adagium à fastu luxuq́; Sybaritarũ. Aphricanus in oratione quæ Cestis inscribitur: Sed em̃, inquit, Sybaritę fastu præturgidi. Venustius erit, si paulo longius detorqueatur: ueluti si de homine insolentius se gerẽte, aut arrogãtius de se loquente, aut de stilo phaleratiore dicas, συβαρίτης διὰ πλατείας. Cognatũ est illi, quod alio dictum est loco, ἀρεοπαγίτης. Refertur adagium à Suida atq́; Zenodoto.

Syracusana mensa. LXVIII

Συρακουσία τράπεζα. id est, Syracusana mensa, pręlauta atq́; opipara dicebatur. Syracusani em̃ ut erant olim opibus florẽtissimi, ita uoluptatib. ac delicijs addictissimi. Lucianus in dialogo Simili ac Polystrati: ὦ τράπεζαι, inquit, ὑπὲρ τὰς ἐν Σικελίᾳ. id est, Ac mensæ Siculis lautiores. Athenæus lib. duodecimo διαβόητοι δέ εἰσιν ἐπὶ τρυφῇ καὶ αἱ τῶν Σικελῶν τράπεζαι. id est, Celebres sunt ob delicias & Siculorum mẽsæ. Addit ex Clearchi autoritate, Siculos dicere, apud se mare quoq́; dulce esse, quod gaudeãt edulijs quæ mare porrigit. Meminit Siculæ mensæ Diogenes in epistola quadam ad Aristippũ. Item Aristides in Pericle. Deniq́; Strabo lib. sexto, & hæc aliaq́; plura cõmemorat. Plutarchus in uita Niciæ ex Diphilo refert: παχὺς, ὀνθυλευμένος στέατι Σικελικῷ. id est, Pinguis & abdomine Siculo stercoratus siue saginatus. quod miror quare Latinus interpres uertendũ putarit, delibutus, quum ὄνθος significet stercus bubulum, utilissimum agrorũ letamẽ. Plato in epistola quadã ad propinquos Dionis, negat sibi felicem illã uitam in Siculis Italicisq́; mensis ac reliquis uoluptatibus sitam unquã placuisse. De Syracusanorum luxu meminit & Aristoteles in Politia eius gentis, addens Dionysium minorem nõnunquam ad nonagesimum usq́; diem ebrium perseuerasse, atq́; ob eam rem cæcutientibus ac uitiosis oculis fuisse. Narrat Theophrastus apud Athenęum, amicos illius & compotores in conuiuijs adsimulare solitos, non uidere sese uel cibos uel calices appositos, uidelicet ad eum modum adulantes regi cæcutienti: Vnde Διονυσιοκόλακες sunt appellati. Apud eundem Aristophanes ἐν Δαιταλεῦσιν,

ἀλλ᾽ οὐ γὰρ ἐμάθετε ταῦτα ἐμοῦ πέμποντος,

ἀλλὰ μᾶλλον πίνειν, ἔπειτ᾽ ᾄδειν κακῶς, Συρακουσίων τράπεζαν Συβαρίτιδάς τ᾽ εὐωχίας. id est, At qui hęc quidem me duce nõ didicistis, uerũ bibere potius, deinde male canere, Syracusanorum mensam Sybariticaq́; conuiuia. Item Plato de Rep. tertio, Συρακουσίαν δὲ ὦ φίλε, τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψου ὡς ἔοικας οὐκ αἰνεῖς. id est, Syracusanam amice mẽsam, & Siculam in obsonijs uarietatem nõ uideris approbare. Athenæus libro decimoquarto citat Cratinum, qui prælautam culinam ac bene fumantem ac suauiter olentem describens ita loquitur,

οἰκεῖ τις ὡς ἔοικεν ἐν τῷδε χάσματι
λιβανωτοπώλης, ἢ μάγειρος Σικελικός. id est,

Habitare mi hoc uidetur aliquis in specu,
Qui thura odora uendit, aut Siculus coquus.

Apud eundẽ mox Antiphanes quoq́; laudat Siculos coquos, ut arte condiendi præstãtes. Verũ his temporibus Siculi frugalitatẽ Hispanicam & Italicã sic imitantur, ut propemodũ superent, huiusq́; prouerbij gloriam planè perdiderunt. Quanquã Athenæus in Dipnosophistis, inter opiparas mensas etiam Italicas recenset. At his sanè temporib. priscam illã frugalitatis laudem sibi uendicarunt: quemadmodũ & Græci ad pristinam illam temulentiæ gloriã postliminio redierũt. Vnde Faustus Andrelinus Foroliuiensis poeta non solũ laureatus, uerum etiam regius, atq́; etiam si dijs placet, regineus, uetus congerro meus, qui plus q̃ triginta iam annos in celeberrima Parrisiorum Academia poeticen docet, in carmine quod de pauimẽto Parrisiensi inscripsit, adagionem in Anglos deriuauit. Mensa, inquiens, Britanna placet.

Et haud scio unde natum sit hoc uulgatissimum apud Gallos prouerbiũ, ut cum hominem uehemẽter cibo distentũ uelint intelligi, dicant, Tam satur est quàm Anglus. Verum ijdem ut illis attribuunt πολυφαγίαν, ita nobis πολυποσίαν adscribunt.

Spithama uitæ. LXIX

Σπιθαμὴ τοῦ βίου. id est, Spithama uitæ. hoc est, modus uitæ perpusillus. Prouerbialis est figura mutuo sumpta à rerũ mensoribus, apud quos Spithama seu palmus, digitos duodecim cõtinet, quantũ fermè longissimo digitorum porrectu complecti licet. Quin hodie quoq; pusillum homunculũ, palmum aut pugillum hominis appellãt idiotę nostrates. Translatũ à fabris, qui quatuor digitis coniunctis metiuntur materiam, eam mensuram appellant palæstã. interdum diducta manu à summo pollicis, usq; ad summum digiti medij, quam uocant σπιθαμὴν. Psal. xxxviij. ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου, breuissimum uitæ spatium designans. Refertur adagium à Diogeniano.

Temporis punctum. LXX

Στιγμὴ χρόνου. id est, Punctum temporis. Simili figura dixit Terentius, Tum temporis ad hoc punctũ mihi est. id est, spatium breuissimum. M. Tullius Philippica ij. Attende paulisper, cogitationeq; sobrij hominis ad temporis punctũ suscipe. Idem viij. Opus ostendebat munitionemq; legatis: ne punctũ quidem temporis quũ legati adessent, oppugnatio respirauit. Apud mathematicos eñ punctum indiuisibilis quędam pars est lineæ, cuius, ut inquit Euclides, pars nulla est. Plutarchus De pueris instituendis, στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστὶν ὁ βίος. id est, Temporis punctum est omnis uita.

Noua Hymetia, falerna uetera. LXXI

Macrobius lib. Saturnaliũ septimo, Cur Disari mel & uinum diuersis ætatibus habẽtur optima? Mel, quod recẽtissimum: uinum, quod uetustissimũ. Vnde est & illud prouerbium, quo utuntur gulones: Mulsum quod probe temperes, miscendũ est nouo Hymetio, falerno uetulo. Quod adagiũ non uideo ubi nobis possit usui esse, sed tamen adscripsimus, ne nihil omino de popinis mutuati uideremur. Nisi forte placeat eò torqueri, ut dicamus, è diuersis rebus quædam optime conflari.

Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit. LXXII

Ælius Lampridius in uita Alexandri Seueri. Idem, inquit, addebat sententiã de furibus notam, & Gręce quidẽ, quæ Latine hoc significat: Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit. Quæ Græce talis est,

ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς, ἐκφεύξεται. id est,

Qui multa tollit, pauca dat, seruabitur.

Admonet adagiũ (id quod nostris quoq; temporibus uulgo factitãt fures nõ omnino stupidi) nõ nisi magnis prædis inijciendam manum, ut supersit quo iudicem, si forte sit opus, corrumpant atq; exoculent. Cæterum qui parua tollunt, deprehensi pendent, ut pote quibus nihil sit quod impertiant præfectis.

In simpulo. LXXIII

M. Tullius lib. De legibus tertio, agens de lege tabellaria. hoc est, de iure ferendorũ per tabellam suffragiorũ. Et auus quidem noster, inquit, singulari uirtute in hoc municipio quoad uixit, restitit M. Gratidio, cuius in matrimonio sororem, auiam nostrã habebat, ferẽti legẽ tabellariã. Excitabat enim fluctus in simpulo, ut dicitur, Gratidius, quos post filius eius Marius in Ægæo excitauit mari. Hactenus Cicero. Quantũ igitur coniectura cõsequi licet, in simpulo fieri dicebant, quod uel clanculũ, uel in re minuta atq; humili fieret. Est enim simpulũ, autore Festo, uas paruum, non dissimile cyatho, unde mulieres diuinis rebus deditę, simpulatrices uocent. M. Varro scribit, uas esse minutim fundẽs, in cuius locũ successerit epichysis. unde ueteres res minutas, nulliusq; precij simpularias appellabãt. Plin. lib. xxxv. cap. xij. In sacris quidem etiam inter has opes, non myrrhinis crystallinisue, sed fictilibus prolibat simpulis innocentius. Attestat & M. Varro cum apud Noniũ Marcellum ait, deos ipsos uili simpulo inuitari. Item Apuleius, In hodiernũ, inquit, populus Romanus dijs immortalib. simpulo & catino fictili sacrificat. Sunt qui pro Sympulo legant Sympuuium, cuius meminit Iuuenalis satyra sexta,

Aut quis Sympuuium ridere Numæ, nigrumq; catinum,
Aut Vaticano fragiles de monte patellas Ausus erat?

M. Tullius in Paradoxis, Quid autẽ Numa Pompilius? minúsne gratas dijs immortalib. capedines ac fictiles urnulas fuisse q; Deliacas pateras arbitramur? Polemon apud Athenæũ libro undecimo tradit, ad ipsius etiamnum ætatem Græcos quosdam bibere solitos

solitos ex fictilibus, uelut Argiuos in publicis cōuiuijs, ac Lacedæmonios in festis, aut epinicijs, aut nuptijs uirginum. Proinde non absurdum mihi uidetur, si quis existimet sumptam allegoriam à puerorum lusu, quo solent per fistulam angustam in simpulum inflantes, quasi fluctus quosdam & aquæ strepitum excitare.

Proteo mutabilior. LXXIIII

Πρωτέως ποικιλώτερος. id est, Proteo mutabilior, in uafrum & uersipellem cōpetit. Lucianus in sacrificijs, Iouem ποικιλώτερον αὐτοῦ πρωτέως appellat, quod se subinde in alias atq; alias formas trāsfiguraret. Plato in Ione, ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. id est, Sed prorsus Protei in morē, in omnē speciem uerteris, sursum ac deorsum teipsum distorquens. Horatius in eos, qui facile uertūt sententiam,

Quo teneam uultus mutantem Protea nodo? Item alibi,

Effugiet tamen hæc sceleratus uincula Proteus.

Protea uocat tergiuersantē, & quem Græci uocant δυσφώρατον. id est, deprehensu difficilem. Porrò fabulam Protei notiorem arbitror, quàm ut hic sit recēsenda. Extat apud Homerum Odysseæ quarto, & apud Maronem quarto item Georgicôn. Simili figura diceretur & Vertumno incōstantior. Nam hic deus in omnigenam speciem sese uariat, unde & nomen reperit apud Latinos. Horatius,

Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.

Huius meminit Ouidius, describens quemadmodum amans Pomonā deam, alias subinde formas assumpserit. Et δυσμεταβολώτερος ἐμπούσης. id est, Empusa mutabilior. Cuius mentionē fecit Lucianus in cōmentario De saltationib. ἴδοις τ᾽ ἂν οὖν αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὠκέως διαλλαττομένους, καὶ αὐτὸν μιμουμένους τὸν πρωτέα. εἰκάζειν δὲ χρὴ καὶ τὴν ἔμπουσαν τὴν ἐς μυρίας μορφὰς μεταβαλλομένην. id est, Videbis igitur ipsos eodē in tempore subito in aliam transfigurari speciem, atq; ipsum referre Proteū. Quin & Empusæ exemplum conferre oportet, quę sese in innumerabiles uertit formas. Meminit huius Aristoph. in Ranis,

Καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν δία θηρίον μέγα.
Ποῖόν τι; δεινόν. παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.
Τότε μὲν βοῦς, νυνὶ δ᾽ ὀρεύς, τότε δ᾽ αὖ γυνὴ
Ὡραιοτάτη τις. ποῦ ᾽στι; φέρ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν ἴω.
Ἀλλ᾽ οὐκ ἔτ᾽ αὖ γυνή ᾽στιν, ἀλλ᾽ ἤδη κύων.
Ἔμπουσα τοίνυν γ᾽ ἐστί. id est,

At maximam profecto uideo beluam.
Qualem? Nouam, quæ in cuncta subito uertitur,
Modo bos, modo autem mula, rursum fœmina
Pulcherrima. Age ubi est? rectà ad illam iam feror.
At rursus haud est mulier, imò iam canis.
Empusa proinde est.

Interpres adscribit, Empusam spectrum quoddā esse, quod ab Hecate soleat emitti uidendum miseris & calamitosis. Id subinde cōsueuit alijs atq; alijs formis exhibere sese. Quidam existimant meridianis horis apparere solitū ijs, qui parentāt manibus. Quod quidē haud scio an recte possit referri ad id quod extat in psalmis Hebræorū ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. id est, Ab occursu & dæmonio meridiano. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirment esse. narrant aūt uno uideri pede, unde & nomē inditū putāt ἔμπουσαν, οἱονεὶ ἐνίποδα. Demosthenes ait Æschinis matrē, cui ipse Leucothoę nomē mutasset, appellatā fuisse Empusam, eo qđ quæstus gratia quiduis & faceret & pateretur.

Amicus magis necessarius, quàm ignis & aqua. LXXV

Ἀναγκαιότερος πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος. id est, Amicus magis necessarius quàm ignis & aqua. Hyperbole prouerbialis, admonens neminē esse tam diuitem aut potentē, quin opus habeat amicorū officijs. Quemadmodum enim citra ignem & aquam nō constat hominum uita, ita nec sine consuetudine atq; opera familiariū, quos ob id ipsum Latini necessarios uocant, ut amicitiam necessitudinem. Innuit adagiū duo quædam maxima commoda colligi ex amicitia. uoluptatem, & usum. Nihil enim est neq; iucundius igni, neq; utilius aqua. Quamobrem scripsit Horatius,

Nil ego contulerim iucundo sanus amico.

Item Euripides apud Plutarchum,

Εἰς ὄμματ' εὔνου φωτὸς ἐμβλέψαι γλυκύ. id est,

Dulce est tueri hominis amici lumina.

Recensetur adagium à Plutarcho, commentario quem inscripsit, Quo pacto sit dignoscendus assentator ab amico, Καθ' ὃ δὴ καὶ λέγεται, πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος ἀναγκαιότερος, id est, Quapropter dicunt etiam, amicum igni quoque & aqua magis necessarium esse. Extat & apud Aristotelem in Moralibus, & apud Ciceronem in Lælio. Hodiéque uulgus indoctum habet in ore, quod est uerissimum: Tolerabilius uiui sine pecunijs, quam sine amicis.

Lupus circum puteum chorum agit. LXXVI

Λύκος περὶ τὸ φρέαρ χορεύει. id est, Lupus circũ puteum chorum agit. In eos dicetur, qui sumpta inaniter opera, spe sua frustrantur. Aiunt enim lupo more esse, ut si quando sitiat, nec tuto se possit demittere, circũ puteũ oberret, frustra inhians aquę, quã non possit contingere. Sunt qui parœmiã inde ductam existiment, quod aliquando ueniat usu, ut lupus pecudem aliquam, aut hominẽ insectetur: qui postea quàm se in puteum quẽpiam altiorem metu demiserit, obambulat ille, uelutique saltantium in modum in orbem circumagitur, prædæ cupiditate, qua tamen potiri non queat. Plutarchus in commentario, cui titulus, quomodo possit adulator ab amico dignosci, ᾧ χρώμενοι πρὸς ἀπώλειαν σφῶν αὐτῶν, τὴν περὶ τὸ φρέαρ ὄρχησιν ἀτεχνῶς ὀρχοῦνται. id est, Qua qui utuntur, seipsos quoque in perniciem adducunt, reuera saltationem illam circum puteum saltantes. Loquitur autem de dicacitate intemperanti & uirulenta, qua fit, ut nec illis quicquam utilitatis adferamus, in quos dicimus, & nobis ipsis maximum malum conciliemus. Refertur adagium a Zenodoto, Suida, Diogeniano.

Lydius currus. LXXVII

Λύδιον ἅρμα. id est, Lydius currus. Hoc scommate notabantur, qui in certamine quopiam longe cæteris essent inferiores: & παρὰ Λύδιον ἅρμα θεῖς. id est, Iuxta Lydium currum curris. Plutarchus in libello quem inscripsit, de dignoscẽdo assentatore ab amico, Τὸν δὲ κρείττονα τρέμει καὶ δέδοικεν, οὐ μὰ Δία παρὰ Λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ἀλλὰ παρὰ χρυσὸν ἑφθόν. id est, Cæterum superiorem metuit ac ueretur, non hercle ad currum Lydium pedes ingrediens, sed ad aurũ purum. Refertur adagium à Diogeniano. Quidam ad Pelopem Lydũ referunt, qui suo curru uicerit Oenomaũ socerum: in quibus est Gregorius Nazianzenus, sic usurpãs, ut dicat se tanto esse inferiorẽ eximijs Basilij uirtutibus, quãtum pedes abest à Lydio curru. Effertur & ad hunc, ut dixi, modũ parœmia, παρὰ Λύδιον ἅρμα θεῖν. id est, Præter Lydium currũ currere, aut iuxta Lydium currum: ut pedes intelligatur certare cũ Lydio curru uelocissimo, quod quidẽ certamen nimis inique comparatum uideatur. Achilles apud Euripidẽ in Iphigenia Aulidẽsi, pedestri cursu certat cũ quadriga, & uincit. Plutarchus in uita Niciæ è Pindaro allegat, οὐ γὰρ μὰ Δία, inquit, παρὰ Λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ὥς φησι Πίνδαρος. id est, Non enĩ per Iouem iuxta Lydium currum pedes incedens, ut inquit Pindarus. Herodotus libro primo tradit, olim Lydios præ cæteris equitatu ualuisse, nec aliter ferè nisi ex equis pugnare.

Cinclus. LXXVIII

Κίγκλοι, id est, Cincli, rusticano prouerbio dicebantur prẹter modũ pauperes, quibus neque domus esset, neque quicquam quod suum possent dicere. Qualẽ Catullus describit Furium, cui neque uillula fuerit, neque domus, neque arca. Cinclus enĩ auis quędam est imbecillis, atque inualida ita ut non possit ipsa sibi propriũ nidũ parare, proinde oua nidis supponit alienis. Vnde & rustici uerterunt in adagionẽ, ut mẽdicos & errones Cinclos uocent. Autor Ælianus lib. De naturis animantium duodecimo. Quod genus homines Græci ἀνεστίους uocant. hoc est, expertes penatium. Suidas tradit Cinclum auem esse maritimam, gracilem, nulloque fermè corpore, cui peculiare sit clunium pennas subinde mouere, unde & nomen additum σεισοπυγίς, nimirum ab agitatione caudæ. Eam prouerbio fecisse locum, quo Menander sit usus in Thaide,

Πτωχότερος εἶ λεβηρίδος καὶ κιγκάλου. id est,

Mendicior leberide atque cincalo.

Hinc κιγκλίζειν dici, pro eo quod est, commoueri, & obstrepere.

Quæ

Quæ sub alis fiunt. LXXIX

Αἱ ὑπὸ μάλης πράξεις. id est, Facta subalaria, Prouerbiali figura dixisse uidet Plutarch. in cõmentario qd' inscribitur, quo pacto sit dignoscendus adulator ab amico: πόνου, inquiẽs, καὶ σπουδῆς ἁπάσης ἀπολειπόμενος, ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσιν ἀπρόφασιστός ἐστιν. id est, Ad laborẽ & res honestas segnis, in his rebus quæ sub ala fiunt, nihil recusat. De adulatore loquitur, ad honesta officia tum pigro, tum inutili, ad uoluptuaria ministeria prõpto: uidelicet ad scortũ cum fide adducendũ, ad comparanda opsonia, ad instruendum conuiuiũ. Equidem opinor, ob id adulationi sub alis sedem datã esse, quod hæ corporis partes titillationẽ præcipuẽ sentiant, siue ob cutis tenuitatem, siue quod insolitus nobis earũ contactus partiũ: siue qd is locus uenulas habeat, quibus frictu calefactis, eiusmodi nascatur delectatio. Aristoteles sectione xxxv. Problemate ij. indicat, sub alis potissimũ, ac sub pedũ uestigijs fieri titillationẽ, cõiectans in causa esse, uel qd' ibi cutis sit mollior, uel quod contactus sit insolens, quod idem usu uenit in auribus. Quid aũt aliud est adulatio, q̃ aurium pruritus quidam, & gargarizatio? Vnde Lucianus in dialogo quodam Charontis, Menippi & Mercurij, philosophum quempiã omnibus exuens uitijs: ἓν ἔτι τὸ βαρύτατον ὑπὸ μάλης ἔχει. Τί ὦ μένιππε; κολακείαν ὦ Ἑρμῆ, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ χρησιμεύσασαν αὐτῷ. id est, Vnum quiddã adhuc sub alis gestat, quod est omnium grauissimum. Quidnam Menippe? Adulationẽ Mercuri, quæ illi plurimũ attulit emolumenti in uita. nisi si quis malit ὑπὸ μάλης, ita dictum, ut alibi Lucianus dixit, ὑπὸ κόλπου, sub sinu, significans eum Veneris usum, qui nõ uacat turpitudine. Nam oscula, quæq; supra sinum fiunt, utcunq; cum honestate possunt cohærere, cæterum infra sinum, οὐδὲν ὑγιές.

Simul sorbere & flare, difficile. LXXX

Tranio seruus apud Plautũ in Mostellaria, obiurgatus est ab hero, quod non maturius redisset: cũ ille se aliubi fuisse diceret, nec simul apud herũ esse potuisse, & illud qd' iussus fuerat, peragere: Si uoles, inqt, uerbũ hoc cogitare, simul flare sorbereq;, haud factu facile est. Cõmode utemur hoc adagio, si quando significabimus, negocia quæpiã id genus esse, ut pariter ab ijsdẽ tractari non queant. Veluti si quis conet simul & literis & uoluptatibus uacare: simul amoribus & parsimoniæ indulgere: simul uxori studijsq; satisfacere: simul & poeticis & theologicis studijs operã dare: simul & mũdo seruire & Christo. Quemadmodũ fieri non potest, ut quis eodem in tempore sorbeat, hausto spiritu: & flet, emisso halitu. Affine uidetur huic adagio dictum illud Euangelicũ, Nemo potest duobus dominis seruire, Nemo potest deo seruire & mãmonæ. Itẽ illud Phocionis ad Antipatrũ: οὐ δύνασαί μοι καὶ φίλῳ χρῆσθαι, καὶ κόλακι, id est, Non potes me simul & adulatore uti, & amico. Ad hęc senarius ille, qui falsò Senecæ inscribitur:

Amare & sapere, uix deo conceditur.

Quodq; ait Terentium imitatus Horatius,

Nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione, modoq;.

M. Tullius Philippica undecima: Duas tamen res magnas præsertim, non modo agere uno tempore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest.

Manum admouenti fortuna est imploranda. LXXXI

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν. id est, Manũ admouẽti fortuna inuocanda est. Admonet adagiũ, ita fidendum esse diuino auxilio, ut nihilo segnius, quantum in nobis est, etiã ipsi nostra adnitamur industria: alioqui non audituros superos, inertiũ ac desidiosorũ uota. Quemadmodum eleganter scripsit Alexander Hegius, primus pueritiæ meæ doctor haudquaquam pœnitendus:

Solas iure deus preces,
Quo nemo magis impiger,
Aut infestior ocio,
Auersatur inertium.

Plutarchus in Apophthegmatis Lacedęmonicis, refert apud eã gentẽ deos deasq; omneis hastatos fingi solere, Venerem etiã ipsam armis indutam, tanquam ne illi quidem ocium agant, sed bellicis studijs exerceantur: Addunt, inquit, & prouerbium,

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα τὰν τύχαν καλεῖν. id est,

Manum admouenti sunt uocanda numina. Æschylus apud Stobæum.

φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός. id est,

Huic qui laborat, numen adesse assolet.

In eandē sententiā Pindarus in Nemeis, πρὸς ἄκρον ἀρετᾶς ἦλθον οἵ τε πόνων ἐγεύσαντο, σὺν θεῷ δὲ τύχῃ. id est, Ad summum uirtutis apicem peruenerunt, qui gustarunt labores, non autē sine dei fortuna. Proinde nec ita fidendum industriæ, ut diuinā opem negligamus: nec ita rursum pendendum ab illa, ut nostrum prætermittamus officium. Allusisse uidetur huc Æschylus in Persis, Ἐγὼ δέ πω,

Διὰ μακροῦ χρόνου τάδ' ηὔχουν ἐκτελευτῆσαι θεούς,

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτός, χὠ θεὸς συνάπτεται. id est,

Plurimo iam tempore à deis

Optaueram hæc ut dextra conficerent mihi. at

Vbi uigilas ipse, dij quoq; admouent manum. Refertur ex eodem:

φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός. id est,

Adesse gaudet sed laboranti deus.

Nonnulli, quorum est Suidas, adagionis originē ad apologum referunt. Rusticus quidam quum plaustrum hæreret in lama, ociosus inuocabat Herculem. At ille astās, Admoue, inquit, manum rotæ, ac stimula boues, itaq; deum inuoca.

Τὴν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.

Quam quisq; norit artem, in hac se exerceat. LXXXII

M. Tullius Tusculanarū quæstionum libro primo: Sed hic quidē quamuis eruditus sit, sicut est, hæc magistro concedat Aristoteli, canere ipse doceat. Bene enim illo prouerbio Græcorum præcipitur,

Quam quisq; norit artem, in hac se exerceat.

Hactenus Cicero. Est autem senarius iambicus, admonens, ut quarum rerū sumus periti, in his duntaxat disputandis tractandisq; uersemur: quarū uero sumus rudes, eas doctioribus cōcedamus, neq; professionē alienam nobis uindicemus, neq; in messem alienam mittamus falcē, néue sutores ultra crepidā iudicemus. Apud A. Gellium Plato ex Euripide citat, sed in sensum nōnihil diuersum à Ciceroniano, nēpe suo quenq; uitę instituto studioq; impēse delectari, quod in eo se laudē aliquā assecuturum cōfidat. Accidit, inquit, illis illud Euripidis: Qua in re clarus quisq; est, ad eam properat, & diei partē illi plurimā impertit, in qua ipse se exuperet: cōtrà, in qua stupidior ac nihili sit, inde effugit, eamq; contemnit. Porrò uersus quem Latine refert M. Tullius, est apud Aristophanem in fabula, cui titulus, σφηκῶν: is est eiusmodi,

Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. id est,

Quam quisq; nouit artem, in hac se exercitet.

Quo quidē loco interpres admonet inter ꝓuerbia celebrari. Vsurpauit Stratonicus citharœdus apud Athenæū lib. viij. Qui musico cuipiam, qui prius fuerat holitor, de harmonia cum ipso disputāti respondit, ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Quanquam in æditione Aldina legitur ᾄδοι pro ἔρδοι. Ad hoc prouerbium allusit Horatius ita scribens:

Nauem agere, ignarus nauis timet: abrotanum ægro

Non audet, nisi qui didicit, dare. Quod medicorum est,

Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

Scribimus indocti, doctiq; poemata passim.

Idem in epistola ad Villicum,

Quam scit uterq; lubens censebo exerceat artem.

Huc pertinet illud Pindaricū, quod refert Plutarchus in cōmentario quem scripsit, περὶ τῆς εὐθυμίας, Ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύει τάχιστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. id est, Equus in quadrigis, in aratro bos. Nauē ocyssime pręuertitur delphinus: apro cædē molienti inueniendus est canis laborū patiens. Videlicet significat unumquenq; adhibendū ad id quo ualet. Athenęus lib. octauo, cū Ptolemæus cum Stratonico citharœdo contentiosius disputaret de citharistica, ἕτερον ἔφη ἐστὶν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. id est, Aliud est, inquit, rex sceptrū, aliud plectrum. Et apud Pliniū lib. trigesimoquinto, cap. decimo. Apelles Alexandro

Magno

Magno in officina multa imperite differenti de pictura, comiter suasit silentium, admonens illum rideri à pueris qui colores terebant.

Dedi malum & accepi. LXXXIII

Dedi malum & accepi. Beticum adagiũ est, quo licebit uti, quoties eiusmodi permutatio uidebitur facta, ut malum pro malo sit redditũ, & par pari relatũ: ueluti si quis improbum generũ dedisset, ac nurum item improbã recepisset. Recensetur & explicatur à Plinio iuniore in Epistolis. Cæcilius, inquit, Classicus, homo fœdus, & aperte malus, proconsulatum in ea parte non minus uiolenter quàm sordide gesserat, eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Betica, ex Africa Classicus: inde dictũ Beticorum (ut plerunque dolor etiam uenustos facit) non illepidum ferebatur: Dedi malum & accepi. Congruet & in eos qui liberos suos cõmittunt malis præceptoribus, & recipiunt eos peiores quàm tradiderãt. Rursum in eos qui lacessunt illos, unde grauius læduntur, quod usu uenire tradunt ijs qui in Ægypto uenantur onagros. Nam animal lacessitum frequẽter calcitrando lapides missos retorquet in iaculantes tanto impetu, ut pectora insequentiũ penetrent, aut caput fractis ossibus displodant. Vnde & instrumento bellico nomen inditum. autor Ammianus libro uigesimotertio.

Carpet citius aliquis, quàm imitabitur. LXXXIIII

Μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται. id est,

Reprehendet aliquis citius, atque imitabitur.

Senarius hic Apollodori pictoris operibus inscribi consueuit, qui primus umbrarũ imitationem inuenit. Refertur ad hunc modum, μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται. Apte dicetur de re quapiã artis absolutæ, atque inimitabili. Porrò res egregias multo procliuius est carpere, quàm æmulari. Cæterum est elegans παρονομασία in duabus uocibus Græcanicis μωμήσεται, & μιμήσεται, quæ cum sono minime distent, tamen res declarant longe diuersissimas. Huc allusit Plinius lib. trigesimoseptimo, capite undecimo, Imitati multi, æquauit nemo. Theognis in eandem sententiam,

Μωμεῦνται δέ με πολλοὶ ὁμῶς κακοὶ ἠδὲ καὶ ἐσθλοί,
Μιμεῖσθαι δ' οὐδεὶς τῶν ἀσόφων δύναται. id est,

Carpunt me plures docti indoctique, imitari
Nos indoctorum de grege nemo ualet.

In foribus adesse. LXXXV

Περὶ τὰς θύρας. id est, In foribus adesse, dicitur allegoria prouerbiali, quod instat, iamque in proximo est. Plutarchus, πυρετὸν περὶ θύρας ὄντα. id est, Cũ febris in foribus adest. Sic & orbis opifex in arcanis literis ad Cain fratricidam: Sin male egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit.

Alia Lacon, alia asinus illius portat. LXXXVI

Ἄλλα μὲν Λάκων λέγει, ἄλλα δ' ὁ Λάκωνος ὄνος φέρει. id est, Alia quidẽ Lacon dicit, alia Laconis asinus portat. Effertur apud quosdã & ad hunc modũ parœmia, ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δ' ὁ Λεύκωνος ὄνος φέρει. id est, Alia Leucõ, alia Leuconis asinus portat. In eos dicebatur quorũ oratio dissentiret à factis. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Agricola quispiã nomine Leucõ, solitus est utres melle plenos storeis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus uectigaliũ, quid nam portaret, ordeum se portare respondebat, uidelicet quo minus pecuniæ persolueret. Sed cum euenisset aliquãdo, ut lapsus in terram asinus onus effudisset, accurrerunt exactores, in reponẽdis sarcinis auxilio futuri. Verum ubi interim cognouissent, mel in utribus esse, nõ ordeum, Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquã qui se debito uectigali fraudasset. Atque illud ridentes addiderunt, Alia Leucon, alia portat asinus. Nam in nonnullis codicibus, dicit, non additur: atque ita mea sententia dictum festiuius redditur. Ea uox postea uersa est in adagionem. Refertur à Zenodoto, & à Diogeniano.

Corpore effugere. LXXXVII

Corpore effugere, est periculũ iam imminẽs, ac penè premens, arte quadã declinare. Translatũ à gladiatoribus, ictũ modico corporis flexu fallentibus. M. Tullius in Catilinã inuectione prima, Quot ego tuas petitiones ita coniectas, ut uitari posse nõ uiderẽtur, parua quadã declinatiõe, &, ut aiũt, corpore effugi? Hactenus Cicero. Itaque quoties aliquem

aliquē discrimine quàm minimo à periculo abfuisse significabimus, corpore declinatū malum dicemus. Minus enim periclitantur, qui mœnibus aut alio quopiā obiectu defenduntur: uerum qui nudi telis obiecti, nihil habent quo se tueantur, nisi cōmodo corporis deflexu, ij demum in extremo periculo uersari uidentur. Penè diuersa figura dixit Catullus, Contra nos tela ista tua euitamus amictu,
id est, Facile depellimus, non secus quàm muscarum insultus.

De alieno ludis corio. LXXXVIII

De alieno corio ludere, prouerbio dicunt, qui securius agūt, sed alieno periculo. Sumpta allegoria uel à coriarijs, uel ab Apologo quopiam, uel à seruis, qui si quid peccatū sit, tergo dant pœnas. Apuleius in Asino aureo lib. septimo, Quod si quo modo cæteri latrones persenserint, nō rursus recurres ad asinū, & rursum exitium mihi parabis. Reuera ludis de alieno corio. Verba sunt asini, puellā accusantis, quòd cum prius illius culpa fuisset in discrimen adductus in fuga, nūc denuo cōmittat, ut sit rursum fugiendum, idq; suo potissimū periculo. Allusum est autem ad asini corium, quod mortuis detrahitur. Est simile quiddā & apud Plautum: De meo tergo degitur corium. id est, res meo fit periculo. Neq; dissimile q̄d refert Festus, Pro scapulis. id est, pro periculo plagarū. Non admodū abludit ab hac forma, quod Seneca iocatur in Declamationibus: Cicero patri de corio Cestij satisfecit. Nam is Cestius erat ex eorum numero, qui contēnebant Ciceronis ingenium. hic cum forte accumberet in eodem conuiuio cum Cicerone M. Tullij filio, qui tum Asiam obtinebat, & submonēte quopiam è famulis, cognitum esset, eum esse Cestium, cuius iudicio nihil sciret M. Tullius, ilico sublatus è conuiuio, iussus est flagris cædi. Circumfertur apud nostratium uulgus non absimile huic prouerbium, Ex alieno tergore lata secari lora. Quo quidem significant unumquenq; minus esse parcum in alieno quàm in suo. Tertullianus in libello De pallio, secus aliquāto usurpauit. Hoc soli chamæleonti datum, quod uulgo dictum est, de suo corio ludere. Sentit chamæleontem pro suo arbitrio uertere colorem cutis.

In herba esse. LXXXIX

Vbi spem immaturā indicamus, ac longius adhuc abesse ut cōsequaris, in herba esse dicimus. Sumpta metaphora à segetibus, teneris adhuc & herbescētibus, de quib. nihil adhuc certi sibi possit agricola polliceri, propterea quod plurimi casus solēt incidere, q non sinant cultorē optato potiri. Verū ubi iam demessam segetem in horrea conuexit, tum demum utcunq; tutum est bene sperare. Ouidius in epistola Helenes ad Paridem,
Sed nimium properas, & adhuc tua messis in herba est.
Hæc mora sit uoto forsan amica tuo. Persius in satyra sexta,
Emole, quid metuis? occa, & seges altera in herba est.
Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus, In herba dixit, pro eo quod est, momentaneum moxq; periturum, quia ante tempus decerptū. Agit illic de plausu qui datur poetis recitantibus sua carmina. Omnis, inquit, illa laus intra unum aut alterum diem, uelut in herba uel flore præcerpta, ad nullam certā & solidam peruenit frugem, nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut mansurum in animo cuiusquam beneficium, sed clamorem uagum & uoces inanes & gaudium uolucre.

In alieno foro litigare. XC

Prouerbium resipit hęc quoq; figura, In alieno foro litigare, pro eo quod est, in re noua, cuiq; nōdum assueueris, uersari. Habent enim diuersa fora diuersas litium formulas, uariasq; tractandarū causarum rationes: quarum qui rudis sit, is tanquam hospes in peregrina regiōe multa desideret necesse est. Martialis in præfatione libri duodecimi, Accipe ergo rationem, in qua hoc maximum & primum est, quod ciuitatis aures quibus assueueram, quæro, & uideor mihi in alieno foro litigare.

In seditione uel Androclides belli ducem agit. XCI

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ᾽ Ἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ. id est,
Seditione orta dux est etiam Androclides.
Carmen Heroicū prouerbio celebratū, in homines cōtemptos & humiles, qui per occasionē aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Quemadmodū in rerum tumultu nonnunquā infimi quidā pro tempore regnant. Detorqueri potest ad malos principes, qui

qui rebus pacatis minus ualēt in Rep. atq; ob id aliquoties data opera rerū motus excitant arte tyrannica, quo cōmodius suo arbitratu populū compilent. Aut in theologos quosdam, eo nomine indignos, qui dissidiū ac tumultus concitāt in plebe Christiana, q̄ nimirū hac occasione celebres reddantur, maluntq; publico omniū malo nobilitari, q̄ inglorij uiuere. Refert̄ à Suida, Diogeniano, atq; itē à Plutarcho in uita Niciæ, & apud eundem in commentario περὶ φιλαδελφίας. Effertur etiam ad hunc modum,

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. id est,

Rebus turbatis uel pessimus est in honore.

Citat idem in comparatione Lysandri & Syllæ, nisi quod illic Aldina æditio mendose habet, πάγκαλος pro πάγκακος. Rursum effertur hoc pacto,

Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκῖνος ἔμμορε τιμῆς. id est,

Fert rebus desperatis & cancer honorem.

Ad hanc sententiam pertinet & illud, Græcis prouerbij uice celebratum,

Καιροῦ τυχὼν γὰρ πτωχὸς ἰσχύει μέγα. id est,

Mendicus etiam plurimum in loco potest.

Inter indoctos etiam corydus sonat. XCII

Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται. id est, Inter amusos etiam corydus sonat. Quadrabit in quosdā, q̄ apud idiotas audēt sese uelut eruditos uēditare, inter doctos alioqui prorsus elingues: id quod citra metaphorā elegāter extulit Euripides in Hippolyto coronato,

Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
Φαῦλοι, παρ᾽ ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν. id est,

Apud eruditos qui nihil ualent, apud
Plebem imperitam præminent facundia.

Corydus uilissimū auiculæ genus, minimeq; canorum, strepit tamen utcunq; inter aues mutas, apud lusciniam canens ferri nequaquam posset. Huc adscribendū arbitror, qd', ut refert Athenæus lib. sexto, non illepide dixit Philoxenus parasitus, cognomēto Pternocopis, in alterū parasitum nomine Corydum: quū enim incidisset sermo quod turdi magno emerent̄, præsente Corydo de quo rumor erat obscœni obsequij, At ego, inqt, memini Corydū obolo fuisse æstimatum. Parasitis aūt solent indi nomina cōtemptus. Quanquā hic Corydus narratur in dictis fuisse lepidus. Corydum autem minime canoram esse testatur & Græcum epigramma, licet ἄδηλον,

Εἰ κύκνῳ δύναται κόρυδος παραπλήσιον ᾄδειν,
  Τολμῷεν δ᾽ ἐρίσαι σκῶπες ἀηδονίσιν,
Εἰ κόκκυξ τέττιγος ἐρεῖ λιγυρώτερος εἶναι,
  Ἶσα ποιεῖν καὶ ἐγὼ Παλλαδίῳ δύναμαι. id est,

Si corydus cygnum queat æquiparare canendo,
  Noctua concertet si philomela tibi,
Coccyx si iactet se uoce anteire cicadam,
  Tunc ego Palladio par potero esse meo.

Quæuis terra patria. XCIII

Πᾶσα γῆ πατρίς. id est, Quæuis terra patria.

Hemistichium est oraculi, quondā redditi Meleo Pelasgo, de uictoria consulenti: cuius meminit et Mnaseas, teste Zenodoto, & Dionysius Chalcidensis. Admonet adagium, uirum sapientem ac bonum, ubicunq; gentium uixerit, felicē esse. Vnde et Socrates interrogatus, cuiatis esset, κοσμικόν, id est, mundanū se esse respondit. Idem innuit Aristophanes in Pluto, cum ait,

Πατρὶς γάρ ἐστι πᾶσ᾽ ἵν᾽ ἂν πράττῃ τις εὖ. id est,

Illic enim patria est, ubi tibi sit bene.

Dicūtur hæc à Mercurio, cupiēte uel cœlo relicto, in Chremyli iam diuitis ascisci familiam: usq; adeo credebat ibi demum esse patriam homini, ubicunq; feliciter ageret, illic exilium, ubi parum commode uiueret. Fertur hic quoq; uersiculus prouerbialis,

Τοῖς γὰρ καλῶς πράσσουσι πᾶσα γῆ πατρίς. id est,

Solum omne patria prospere quicunq; agit.

Cicero Tusculanarū quæstionum lib. quinto, significat esse dictum Teucri ex tragœ-

dia quapiam. Itaqꝫ ad omnem rationem Teucri uox accommodari poteſt: Patria eſt, ubicunque eſt bene.

Odium Vatinianum. XCIIII

Odium Vatinianum, pro capitali, ac uehemẽter acerbo. Vatinius, in quem acerrime M. Tullius inuectus eſt, in tantũ odium populi Romani peruenerat, iam detectis illius flagitijs, ut in prouerbium ceſſerit, odium Vatinianum. Catullus,

Munere iſto Odiſſem te odio Vatiniano.

Odium nouercale. XCV

Conſimili figura legimus, odiũ nouercale, propterea quod nouercis omnibus innatum ſit fatale quoddã & irreconciliabile odium in priuignos: id quod eleganter indicat epigramma Grecum, quod haud grauabor adſcribere. Fertur autem titulo Callimachi, nec illo quidem indignum autore:

Στήλλω μητρυῆς μικρὰν λίθον ἔστεφε κοῦρος,
 ὡς βίον ἠλλάχθαι, καὶ τρόπον οἰόμενος.
Η δὲ τάφῳ κλιθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
 φεύγετε μητρυῆς καὶ τάφον οἱ πρόγονοι.

Quorum carminum elegantiam cum haud neſciremus nos non aſſecuturos, tamẽ quo poſſent intelligi, utcunqꝫ uertimus.

Exiguo lapidi puer addit ſerta nouercæ,
 Mutaſſe ut uitam, ſic ratus ingenium.
At puerum extinguit tumulo hæc illapſa. nouercæ
 Priuigni exanimem uel tumulum fugite.

Euripides in Alceſtide:

Ἐχθρὰ γὰρ ἡ ʼπιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
Τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα. id eſt,
Hoſtis nouerca eſt ante natis liberis,
Nihiloqꝫ mitior nocente uipera.

Perdidiſti uinum infuſa aqua. XCVI

Ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ. id eſt,
Vini liquorem perdidiſti infuſa aqua.

Verba ſunt Polyphemi ex tragœdia Ariſtij, cui titulus Cyclops, teſte Chamæleonte in Satyris. Sic eñ increpat Vlyſſem uinum aqua temperantẽ. Antiquitus merũ bibebant, non ſine noxa, donec Staphilius Sirrheni filius, oſtendiſſet uinũ aqua diluere. Nam huius hoc inuentũ, teſte Plinio libro ſeptimo. Dicet̃ in eos, qui in initio quædam recte faciũt: deinde quãuis leui de cauſa, benefacta malefactis ſubuertũt. Vlpianus apud Athenæũ in eum, qui βαλλίζουσιν dixerat pro κωμάζουσιν, idqꝫ barbare, Σὺ δ' ἡμῖν ἐκ γῆς συβώρας ὄνομα πριάμενος, ἀπώλεσας τὸν οἶνον, ἐπιχέας ὕδωρ. id eſt, Tu uero nobis ex terra ſubulca uocabulum mercatus, perdidiſti uinum infuſa aqua. Cyclops eñ ut barbarus ac temulentus (talem inducit etiã Homerus) ſic exiſtimat uinum aqua corrumpi, cum è diuerſo ſapientũ iudicio reddat̃ melius ac ſalubrius. Vnde & Plato admonet, ut Bacchũ temulentum deum Nymphis ſobrijs deabus temperemus. Idem docet epigramma Grecum Meleagri, id eſt huiuſmodi,

Αἱ νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος,
 νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις Βρόμιος φίλος. ἢν δέ νιν εἴργῃς
 μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον. id eſt,

Bacchus ut è flammis puer exilijſſet, in undis
 Tinxerunt Nymphæ ſordidum adhuc cinere:
Hinc iunctus Nymphis eſt Bacchus gratus. at ignem
 Ardentem capies, hunc niſi miſcueris.

Quanquam uinũ largius dilutũ illud habet noxæ, quod in poſterũ diem grauius dolet caput qui biberit, quã ſi merũ bibiſſet. Ariſtoteles id eſſe putat in cauſa, qđ uinũ per ſe craſſius acceſſione aquæ factũ ſubtilius, citius penetrat anguſta capitis foramina, meri noxã, cuius adhuc multã uim obtinet, eodẽ traſmittẽs: præterea cococtu difficilius eſt.

Abiecit hastam. Rhipsaspis. XCVII

Hastā abijcere dicitur utiq; prouerbiali figura, qui causæ suæ diffisus, abijcit animū, ac desinit cōtra conari. Cicero pro L. Murena, Vidésne tu illum tristē demissum? Iacet, diffidit, abiecit hastā. Græcis itē prouerbiali cōuicio dicūtur ῥίψασπιδες, ignaui ac timidi, quiq; in acie locū deserunt, ac clypeū abijciūt. quo ꝓbro notatus est Demosthenes. Lucianus in Ioue Tragœdo, Καὶ δῆλός ἐστιν ἀπορρίψων τὴν ἀσπίδα. i. Ac plane uidetur scutū abiecturus. Vsq; adeo uero probrosum habebatur antiquitus clypeū abijcere, ut Lacedæmonij Archilochū è finib. suis iusserint excedere, quod scripsisset, satius esse clypeū abijcere, quàm interire, teste Plutarcho in Apophthegmatis Laconicis. Id Archilochi distichon refertur ab Aristophane in fabula, cui titulus, εἰρήνη, estq; huiusmodi,

Ἀσπίδι μὲν Σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
Ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων. id est,

Scuto aliquis gaudet Saiorum, ego quod bene pulchrum
Deserui nolens inter opaca rubi.

Interpres admonet, Saios esse Thraciæ populos, aduersus quos bellās Archilochus, fugerit abiecto clypeo. Cuius exēplū postea secutus est Demosthenes, ad dicēdū q̄ pugnādū instructior. Notat̃ apud Aristophanē & Cleonymus hoc nomine, ut in Vespis, Ἀπέβαλε τὴν ἀσπίδα. id est, Abiecit clypeum.

Quin & Isocrates in oratione quā scripsit de pace, declarat infames olim habitos q uel ordinem deseruissent, uel clypeum abiecissent. Idē indicat Æschines aduersus Timarchum, quod qui nō fuisset in bello, aut qui hastam abiecisset, ei non licebat in cōcione quicquā agere. Postremo Aristoteles libro Moraliū quinto, inter ea quæ lex uetat, cōmemorat τὸ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα. i. non deserere ordinem, non fugere, non abijcere arma. Et aliquāto post, agens de iniustis, qui tamen πλεονέκται dici non possunt, quod nihil capiant inde lucri, exēpli loco ponit τοὺς ῥίψαντας ἀσπίδας διὰ δειλίας, id est, qui ob metum & ignauiam clypeos abiecerunt. Tale quiddā, opinor, subindicat Horatius in Lyricis, cum ait,

Tecum Philippos & celerem fugam Sensi, relicta non bene parmula.

Qu. Curtius lib. 3. Tum cęteri dissipantur metu, & quà cuiq; patebat ad fugā uia, erumpunt, arma iacientes quæ paulo ante ad tutelam corporum sumpserāt: adeo pauor etiā auxilia formidabat. Est aliquoties apud Iuliū Cæsarem, abiectis armis. Sed quo lōgius recedit à simplici sermone, hoc maior est adagij gratia: ueluti si quis eū qui nō reluctatur turpia suggerenti dæmoni, sed statim obsequitur, appellet rhipsaspidem. Huius ꝓuerbij facta nobis est antea mentio.

Mentiuntur multa cantores. XCVIII

Πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. id est, Multa mentiunt̃ cantores. In eos quadrabit, qui ad gratiam loquuntur, & auribus blandiunt̃. Inde ductū, quod cantores hoc modo spectātes, ut delectent ac placeant, pleraq; canūt in laudē auditorū falsa. Nihil enim ueritate grauius, nihil assentatiōe suauius. Aristoteles lib. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. id est, Sed iuxta prouerbiū, Multa mentiuntur poetæ. Est autem, ni me fallit memoria, hemistichiū Homericum, de citharœdis solitis in cōuiuio canere. At hoc dictum quosdam usq; adeo mouet, ut prorsus ab omnibus omniū poetarum scriptis abstineant, non minima portione eruditionis.

Accissare. XCIX

Ἀκκίζειν. id est, Accissare, Græco prouerbio dicebantur, qui cū maximè cuperent accipere quippiā, tamē ficte recusabāt: qui mos hodie quoq; multis durat. Scribūt Acco mulierem fuisse quampiam notæ stultitiæ, quæ solita sit ad speculū cū imagine sua, perinde atq; cū alia muliere confabulari: ut hinc uulgo, quæ stultius aut ineptius aliqd agerent, accissare dicerentur, & Accus nomine compellarentur. Apparet illud etiā morib. huius mulieris adfuisse, ut recusaret, quę tn̄ cupiebat: unde & Accismus ficta huiusmodi recusatio dicat̃. M. Tullius ad Atticum lib. Epistolarū secundo, Hoc, opinor, certi sumus, perisse omnia: quid eñ ἀκκιζόμεθα tam diu? id est, quid dissimulamus? Lucianus in libello De mercede seruiētibus, ὁ δὲ ἀκκιζόμενος, ἄπαγε. παρὰ σοῦ δὲ ἐγώ; id est, At ille accissans, Aufer, inquit, ego ne abs te? Idē in Amorib. πάντα δὴ ποικίλων ἀκκισμόν. id est,

Omni sublato accismo, id est, tergiuersatione. Rursus in eodē sermone, πολὺς δὲ ὁ μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἀκκισμός. id est, Multus autē uiris adest accismus. Item Philemon apud Athe neum li. 13. οὐκ ἔστ' οὐδὲ εἷς ἀκκισμός, οὐδὲ λῆρος. id est, Nec ullus est Accismus, aut nugatio. Plutarchus indicat, Acco & Alphito mulieres fuisse, per quas fœminę deterrēt pueros à peccando. Vsurpat hanc uocem & Plato in Gorgia, ἀλλ' ἀκκίζῃ ὦ Καλλίκλεις.

Scytha accissans asinum. C

Ἀκκιζόμενος Σκύθης τὸν ὄνον. id est, Accisans Scytha asinum. Aduersus eos qui uerbis auersantur, quod re cupiunt. Id ad huiusmodi fabulam referunt: Quidā cōspecto asini cadauere, Scythæ cuidā, qui forte aderat, dixit, En quod cœnes. Ille primū aspernatus atq; abominatus, postea tñ apparauit, cœnauitq;. Ita fermè Suidas & Zenodotus. Hesychius secus effert, Σκύθης ὄνειον δαῖτα. id est, Scytha asininum cōuiuium. ut subaudias, repperit: si tamē hic locus apud Hesychium mendo uacat. Nam mutilum esse cōstat, & fortassis ὄνειον, dictum est pro utili, sic tamen ut allusum sit ad asinum.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA III

I

Aut quinq; bibe, aut treis, aut ne quatuor.



THENAEVS libro decimo de bibacitate disputans, scribit adagiū huiusmodi uulgo fuisse celebratum, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. id est, Aut quinq; bibe, aut tria, aut ne quatuor. Præscribit modū diluendi uini. Hæc autem temperatura maximè placebat antiquis, ut quinq; uini cyathis duo adderentur aquę, aut duobus unus. Huius rei testem citat Ionem poetam, qui scripserit, uatem quendā Palamedi prædixisse Græcos nauigaturos, qui treis cyathos ad unum biberent. Item Nicocharem in Amymone, χαῖρε πέντε καὶ δύο. id est, Salue quinq; & duobus. Pręterea Amypsiam, ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ὑμῖν εἰμι πέντε καὶ δύο. id est, Ego autem Bacchus omnibus uobis quinq; & duo. Verum hac de re copiosius aliquanto Plutarchus, τῶν συμποσιακῶν Decade tertia, testans conuiuialibus cantiunculis celebratum fuisse, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέσσαρα, ne quis temere Plauti uerba cōmutet, nam apud hunc quoq; referūtur. Atq; in hanc rem iocatur Ariston, quemadmodū in musica hemioliį proportio symphoniā reddit diapente, dupla symphoniam efficit, quæ dicitur diatessaron, at eam quę uocat diatessaron, symphoniā esse præter cæteras hebetem & obscuram, & epitrito constare: Itidem & in bibendi harmoniis treis esse symphonias uini ad aquam, diapente, διὰ τριῶν, & diatessaron. Nam Diapente symphoniam ex hemiolio constitui, si tres aquæ cyathi duobus uini cyathis admisceātur. Quod si duobus admisceas duos, dupli proportionē existere: diatessarō harmoniā fore, si uni uini cyatho treis aquæ cyathos addideris. Atq; hic esse epitritū, quę proportio pertineat ad treis magistratus in Prytaneo sapiētes ac sobrios: aut ad dialecticos, cū adductis superciliis de suis anxiis argutiis disputāt. Iam si duos uni admisceas, tonū nasci maximè turbulentum, & ut appellat ipse, ἀκροθώρακα, chordas mouentem nō mouendas mentium. Propterea quod per hunc nec omnino sobrios esse licet, nec stulticiā me ro immergere. Quod si duo tribus addideris, harmoniā existere omniū maximè musicam, ut quæ somnos inuitet, tranquillitatem ac summam quietē inducat. His ita per iocum dictis, adiecit Plutarchi pater, priscos Ioui duas addidisse nutrices, Iten & Adrastiam: Iunoni unam, nempe Euboeam: Apollini duas, Alethiam & Corythalam: Baccho uero plures, quod hunc deum oporteat pluribus nympharum mensuris māsuefactū ac domitum, moderatiorē ac mitiorem reddere. Significat autem, uinū multa aqua diluēdū. Meminit huius adagii Plautus in Sticho, seruos cōpotantes inducens: Sed interim stratege noster, cur hic cessat cantharus? Vide quot cyathos hos bibimus. Tot quot digiti sunt tibi in manu. Cantio est Græca,

καὶ πέντε πίνε, καὶ τρία πίνε, ἢ μὴ τέτταρα.

Quanquā hic Plauti iocus non caret suspicione mēdi. Quod aūt ,phibet Græca cātio, ne quatuor biberet, ad ueterum superstitionē pertinet, qua creditū est, impares numeros ad omnia efficaciores esse, id quod Plinius intelligi putat in febribus dierū obseruatione. Porrò de quaternione uitato in poculis, idem lib 28. cap. 6. scribit ad hunc modum:

dum: Numerum quoq; quaternariũ Democritus cõdito uolumine, & quare quaterni cyathi, sextarijue nõ essent potandi. Huc nimirum allusit Horatius libro Odarũ tertio:

Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ. tribus aut nouem,
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet supra,
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis iuncta sororibus. Item Ausonius,
Ter bibe, uel toties ternos, sic mystica lex est. id est,
Aut treis cyathos, ad numerum Gratiarum: aut nouem, ad numerum Musarum.

Siculus mare. II

Σικελὸς θάλασσαν. id est, Siculus mare, subaudi prospectat. De his qui denuo sollicitã tur ad subeundum periculum. Natũ aiunt à Siculo quodã, qui cũ ficos naui portãs, naufragiũ fecisset, ac deinde sedẽs in littore, mare placidum ac tranquillũ uideret, uelut inuitans ad iterãdum nauigationẽ, dixisse fertur, οἶδ᾽ ὃ θέλεις, σῦκα θέλεις. id est, Noui quid uelis, ficos uis. Recensetur ab omnibus fermè prouerbiorũ Græcorum collectoribus.

Ficum cupit. III

Σῦκον αἰτεῖ. id est, Ficum petit. In eum dicebatur, qui cõmoditatis alicuius gratia blãdiebatur. Inde natũ tradũt, quod olim Athenienses agricolis blandiri soleãt, ut ab illis ficos præcoquos acciperent, bene ominantes ac precantes, ut in annũ sequentẽ fici feliciter prouenirẽt. Rustici uero posteaq; senserũt ciuiũ blãdiloquentiã eò spectare, ut ficos acciperent, in prouerbium uerterunt, ut cõmodi spe adulantẽ, ficos petere dicerẽt. Aristophanes in Vespis, Σὺ δὲ νῦν σῦκά μ᾽ αἰτεῖς. id est,
Tu uero nunc ficos à me petis.

Longum ualere iussit. IIII

Μακρὰν χαίρειν φράσας ταῖς ἐνταῦθα τιμαῖς. id est, Honoribus qui hic sunt, longũ ualere iussis. Ea figura quoties ad rẽ, nõ ad hominẽ refertur, haud dubie prouerbialis est. Rẽ igitur à qua nos abdicamus, ei renunciare dicimur, ac longum ualere iubere. Sũpta metaphora ab ijs qui discedũt diutius absfuturi, seu nũq; redituri. Est sæpicule apud Lucianum, & itẽ apud alios. M. Tullius in epistolis ad Atticum lib. 8. At ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, cõtulit se Brundusium. Incertũ utrum de philosopho quopiã loquat̃, qui cũ solitus esset multa præclara de honesto loqui, quod in ipso sitũ esset, postea ueluti renuncians philosophiæ, sibi cõsuluerit: an de Põpeio, qui Cæsarẽ fugit in Græciam, incolumitatis rationem habẽs potius quàm dignitatis. Item Hippolytus apud Euripidẽ,
τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ᾽ ἐγὼ χαίρειν λέγω. id est,
Veneri tuæ multum ualere renuncio.
Vsurpat Lucianus in Ioue tragœdo. Idem in apologia ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, interpretatur prouerbium his quidẽ uerbis, τὸ γοῦν μακρὰν χαίρειν, τὸ μηκέτι φροντίζειν δηλοῖ. id est, Hoc dictum Longum ualere, declarat nobis non amplius curæ futurum. M. Tullius Epistolarum familiarium libro decimoquinto, pro μακρὰν χαίρειν dixit, nuncium remittere: Virtuti, inquit, nunciũ remisisti, delinitus illecebris uoluptatis. Eadem forma dicimur Repudiare, aut renũciare, aut nũciũ mittere ijs quæ spreta relinquimus, metaphora sũpta à solẽni more diuortij. Quo q diuertebat, dicere solet, Tua tibi habe. Sic em̃ Caius libro uigesimoquarto, titulo secũdo de diuortijs & repudijs, capite Diuortium. In repudijs autem, id est, in renũciationibus cõprobata sunt hęc uerba, Tuas res tibi habeto: itẽ hęc uerba, Tuas res tibi agito. His igit̃ uerbis peragebatur diuortiũ in matrimonio. In sponsalibus autẽ, inquit, discutiendis, placuit renunciationẽ interuenire oportere: In qua re hæc uerba ꝓbata sunt, Cõditione tua non utar. Ita Alcmena apud Plautũ, Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas. Huc alludẽs Cicero in Antoniũ, Frugi factus est, inquit: illam suas res sibi habere iussit. Apud iurecõsultos frequẽs est, Nũcium mittere, quod fit pariter in matrimonijs atq; in spõsalibus, licet diuersa uerbo

rum formula, quemadmodū diximus. De rebus animi fiet iucundius, ueluti si qui dicit̃ ab aulica uita alióue studio recedere, de eo sic loquamur, Aulā suas sibi res habere iussit, philologiæ suas res sibi habere iussit.

Ficus ficus, ligonem ligonem uocat. V

τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγων. id est,

Ficusqꝫ ficus, ac ligonem nominans Ligonem.

Senarius è comœdijs Aristophanis in adagionē traductus. Quadrat in eum, qui simplici & rusticana utēs ueritate, rem ut est narrat, nullis uerborū ambagibus ac phaleris obuoluens. Sunt enim apud Rhetores figuræ quædā, quibus fit ut turpia honeste, aspera molliter, superba modeste, mordacia blāde dicantur. At qui crassiore sunt Minerua, rudius ac planius eloquunt̃, suo quicꝫ nomine signātes. Lucianus in Ioue tragœdo, ἐγὼ γὰρ ὡς ὁ κωμικὸς ἔφη, ἄγροικός εἰμι, τὴν σκάφην σκάφην λέγων. id est, Nā ego, quēadmodū ait Comicus, rusticanus sum, & ligonem ligonē appello. Rursum in præceptis historię conscribendæ, uult scriptorem liberum & incorruptū esse, qui rem, ut est gesta, narrās, ficus ficus appellet, ligonem ligonem. Inuenitur ad hunc quocꝫ modū, τὰ σῦκα σῦκα λέγω, καὶ τὴν κάρδοπον κάρδοπον. id est, Ficus ficus uoco, panarium panarium. Aristophanes in Nebulis,

οὐκ ἂν ἀποδοίην οὐδ᾽ ὀβολὸν ἂν οὐδενί,
ὅς τις καλέσειε, κάρδοπον τὴν καρδόπην. id est,
Ego nec obolum cuipiam persoluerim,
Qui cardopum, tantum uocarit cardopam.

Cardopus arca panaria. Cæterum poeta facit Socratem nugantem, qui contendat, nō esse dicendum κάρδοπον, quemadmodum dicebat Cleonymus, sed καρδόπην, ὥσπερ καλεῖς, inquit, τὴν σωστράτην.

Domesticus testis. VI

οἴκοθεν ὁ μάρτυς. id est, Domesticus testis. Vbi quis ipse sese laudat, quasi domi testē habeat, nō aliūde adductum. Huic autem testiū generi cꝫ minima fides haberi solet, ac legibus ceu suspecti reijciuntur. Paulus Pandectarū libro 2. titulo de testibus, capite penultimo: Testes quos accusator de domo ꝑduxerit, interrogari nō placuit. Rursum Codic. lib. 4. eodem titulo, Etiā iure ciuili domestici testimonij fides improbat̃. Lucianus in Ioue tragœdo Εὖγε, οἴκοθεν ὁ μάρτυς φασίν. id est, Euge, domo adductus testis, ut dici solet. Huc allusisse uidetur Seneca ad Lucilliū, cū scribit in hunc modum, Expecta me pusillum, & de domo fiet remuneratio: nisi quis malit illic Dono legere. Sūt Gręci scriptores, qui dicant hoc adagium conuenire in eos qui prius mētiti, postea uerū cōfitentur: ueluti adacti conscientia, quę pectoris testis est. Sic Plutarchus τὴν οἴκοθεν κρίσιν, uocat, animi iudicium, quod non corrumpitur. Nec hinc multū abhorret quod est apud M. Tullium De oratore libro secundo: Tertium uero illud, clamare cōtrà quàm deceat & quàm possit, hominis est, ut tu Catule de quodam clamatore dixisti, stultitiæ suæ cꝫ plurimos testes domestico pręconio colligētis. Domesticum pręconiū appellauit, qđ ipse suam stulticiā traduceret. Idem in eius libri principio: Quos tum ut pueri refutare domesticis testibus, patre & C. Aculeone ꝓpinquo nostro & L. Cicerone patruo solebamus. Hic simpliciter domesticos testes appellat, ꝓpinqua cognatiōe iunctos. Nihil autē magis domesticum esse potest quàm sua cuicꝫ conscientia. Idē M. Tullius Cicero libro Epist. famil. 2. ad Cælium, epist. cuius initiū, Raras tuas: Mea uerò officia ei nō defuisse tu es testis: quoniam οἴκοθεν ὁ μάρτυς, ut opinor, accidit Phania. Nam ita legēdum suspicor, tametsi nonnulli lacunā expleuerant his uocibus κωμικὸς μάρτυς. nisi forte ꝓ κωμικὸς magis placet, οἰκιακός. Idem in oratione pro L. Flacco, Necꝫ in toto Æmonensium testimonio, siue hic cōfictum est, ut apparet, siue missum domo est, ut dicit̃, cōmouebor. Terentius, Ego hanc domi coniecturam facio.

Bœoticum ingenium. VII

Bœotij apud antiquos male audierunt uulgo, stoliditatis nomine, quemadmodū superius ostensum est. Vnde quicquid insulsum esset ac stultum, id Bœoticū dicebāt. Lucianus in Ioue tragœdo, ἄγροικον τοῦτο εἴρηκας καὶ δεινῶς βοιωτικόν. id est, Istud quod dixisti, prorsus agreste est, & uehementer Bœoticum. Inuenitur & βοιωτικὸς νοῦς, id est, Bœoticum

cum ingenium, pro stupido ac stolido. Horatius in Epistolis:
Bœotum in crasso iurares aere natum.
Plutarchus ipse Bœotus cum aliis aliquot locis, tum in commẽtario de carniũ esu, scribit ab Atticis notatos Bœotos, tãquã brutos & stupidos, ac pingues: idque propter edacitatem, quemadmodũ alibi meminimus, quod ea gens magis studuit exercendis corporibus, quàm animis excolendis. Vnde teste Stephano, quidam putauerũt nomẽ regioni inditum. Idem citat Ephorum, qui scripserit Athenienses rei nauticæ fuisse studiosos, Thessalos equestris, Bœotos corporũ exercitamentis, Cyrenęos curribus ualuisse, Lacedæmonios circa leges fuisse diligentes.

Bœotica cantilena. VIII

Βοιώτιος νόμος. id est, Bœotica cantio dicebatur, si quibus rerũ initia tranquilla ac prospera fuissent, posteriora turbulenta ac tristia. Vnde Sophocles scripsit,
ὅτ' αὐλὸς ᾄδῃ τὸν Βοιώτιον νόμον. id est,
Vbi quis cecinerit cantionem Bœoticam.
Natum ex historia. nam Bœotii primũ liberam ac pacatã agebant uitam, deinde mortuo Laio in uarias calamitates inciderunt, ut illorum cantilena à læto initio in luctũ desiisse uideatur. Citatur à Zenodoto. Aristophanes in Acharnensibus usurpare uidetur pro cantione rudi atque indocta,
Δεξίθεος εἰσῆλθ' ᾀσόμενος Βοιώτιον. id est,
Dexitheus intrat, qui canet Bœoticum.

Bœotica ænigmata. IX

Βοιώτια αἰνίγματα. id est, Bœotica ænigmata, dicebantur oblique atque obscure dicta, quęque perdifficile percipi possent. Sumptum à fabula Sphingis mõstri Thebani. Ea proposuit Oedipo ænigma huiusmodi, τετράπους, δίπους, καὶ πάλιν τρίπους. id est, Quadrupes, bipes, ac rursum tripes. Id Oedipus interpretatus est hominem esse, qui puer manibus quoque pedũ uice nititur: deinde confirmato gradu duobus pedibus se sustinet, donec ætas decrepita baculum, ceu tertium pedem addat. Extat epigrãma Sphingis ænigma complectens ad hunc modum,
Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή,
Καὶ τρίπον. ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ. id est,
Est bipes in terris & quadrupes, haud eadem uox,
Et tripes. immutat speciem hoc ex omnibus unum
Quæcunque in terris reptant, uolat æthera circum,
Perque mare: ast ubi iam pedibus compluribus auctum
Accelerat gressum, uietis tum maxima membris
Segnities ac torpor adest, minimumque uigoris.
Hesiodus itaque in 2. Georg. libro, uetulũ ac senio iã incuruũ, tripedẽ hominẽ appellat,
τότε δὴ τρίποδι βροτῷ ἶσοι. id est,
Tunc iam tripedi mortali similes.

Bouem in faucibus portat. X

Βοῦν ἐπὶ γνάθοις φέρει. id est,
In faucibus portat bouem.
In edacem olim dicebatur, ut indicant Zenodotus & Suidas. Natum, uti coniicio, uel à Theagene athleta Thasio, uel à Milone Crotoniata, quorum alter bouẽ solidum solus comedit, teste etiam Gręco epigrammate, tum autore Posidippo apud Athenęũ: alter (ut narrat apud eundem Theodorus Hieropolites) in olympiis taurũ quadrimũ humeris sustulit, ac stadii spacio gestauit, eumque eodem die solus comedit. Cuius rei meminit & Aulus Gellius in Noctibus Atticis.

Bœotis uaticinare. XI

Βοιωτοῖς μαντεύσαιο. id est, Bœotis uaticinare. Abominantis est sermo, perinde ut dicimus, Hostibus ista uaticinare.

Capiti cane talia demens Dardanio. Et,
Hostium uxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis austri, & Æquoris nigri. Et,
Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.
Aptius autem dicetur in eũ qui tristia uaticinatur, si quando precabimur, ut ea in ipsius caput recidant. Zenodotus ab euẽtu natum scribit, Heraclidem allegãs autorẽ. Olim, inquit, cum Thebani de belli euentu cõsulerent oraculum, uates quæ tum Dodonæ responsitabat, ait eos fore uictores, si quid impie patrassent. Itaque cõsultorum quidã arreptam Myrtilam, nam id mulieris fatidicæ nomen, in lebetem aqua calida feruentẽ, qui forte inibi aderat, inijcit. Sunt qui narrẽt, Bombum diuinũ quendã Thebanis de belli successu sciscitantibus, respondisse futurum ut quamplurimos uincerent, si prius quẽpiam ẽ ducibus immolassent. At illos Bombum ipsum interemptũ immolasse, atque hinc ortum prouerbium.

Arietem emittit. XII

Κριὸν παρέβαλε. id est, Arietem obijcit. In rixæ pugnæque cupidum dicebatur. Antiquitus enim bellum suscepturi fœcialem mittebant, qui arietem adductum in hostiũ fines immitteret: hoc significans pacto ciuitatem & agros illorum hostibus compascuos fore. Autor Diogenianus.

Argenti fontes. XIII

Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσιν. id est, Argenti fontes loquuntur. Hoc adagio notabantur ij qui stolide quidem atque indocte, sed arroganter tamẽ & confidenter loquerentur, opibus uidelicet suis freti. Vulgus enim diuitũ dulci, ut ait Horatius, fortuna ebrium, hoc quoque putat suis diuitijs deberi, ut quicquid dixerint, id protinus uelut eruditum omnes suspiciant & approbent. Quod notans Flaccus, inquit,
Meæ (contendere noli)
Stulticiam patiuntur opes. Item alibi,
Et quicquid uolet, hoc ueluti uirtute paratum,
Sperauit magnæ laudi fore.
Huc pertinet & mimus ille neutiquam inuenustus,
Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.
Item illud ex Antiphane apud Stobæum,
Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς, καθάπερ ἰατρὸς κακὸς,
Τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν πάντας ποιεῖ. id est,
Opes enim nos, sicuti medicus malus,
Vbi receperint reddunt uidentes ilico cæcos.
In eandem sententiam Menander in seipsum lugente,
Τυφλὸς ὁ πλοῦτος, καὶ τυφλοὺς ἐμβλέποντας εἰς αὐτὸν δείκνυσιν. id est,
Cæcæ diuitię, atque eos qui se intuentur, cæcos reddunt. Rursum illud eiusdem,
Ὑπερήφανόν τοι γίγνεται λίαν τρυφὴ,
Ὅτε πλοῦτος, ἐξώκειλε τὸν κεκτημένον
Εἰς ἕτερον ἦθος, οὐκ ἐν ᾧ τὸ πρόσθεν ἦν. id est,
Nimis insolens tum redditur lasciuia,
Quoties opes qui possidet, mores repens
Mutat in alienos pristinis contrarios.
Diximus aliàs, Fœnum habet in cornu. Felicitatis comes esse solet ferocia. Pindarus in Isthmijs hymno tertio, εἴ τις ἀνδρῶν εὐτυχήσαις, ἢ σὺν εὐδόξοις ἀέθλοις, ἢ σθένει πλούτου, κατέχει φρασὶν αἰανῆ κόρον, ἄξιος εὐλογίαις ἀστῶν μεμίχθαι. i. Si quis uir fortunatus fuit, uel in gloriosis certaminibus, uel in opulentia obtinet, ut aiunt, magnificã saturitatẽ, dignus qui laudibus ciuium admisceatur. Quadrabit in eos quoque, quorũ oratio propter opũ fiduciã plus satis libera atque audax uidebitur. Nam quẽadmodum paupertas timiditatẽ adfert, itidem opulentia παρρησίαν, id est, loquendi confidentiam adducere solet.

Terram pro terra. XIIII

Γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνειν. Prouerbialis est figura in hominem exulẽ, erronem, & incertis uagantem sedibus. Aristophanes in Acharnensibus,

Κἂν διώκειν γῆν πρὸ γῆς. id est,
Terram ante terram persequi. Item alibi,
Ἐγὼ δὲ φεύγων γῆν πρὸ γῆς φοβούμενος. id est,
Solum at ego fugiens præ solo trepidus metu.
Lucianus in Pseudomante, ἀλλ' ἔδει γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι. id est, Sed oportebat ad terram pro terra uehi. Apud Latinos Solum uertere dicũtur, qui exilij causa migrant aliò. Alciphron in epistolis, Ἀναστᾶσα ὁπήποτε γῆν πρὸ γῆς φεύξομαι μᾶλλον. id est, Demigrans quo libet fugiam potius, terram terra commutans. M. Tullius in epistolis ad Atticũ, libro decimoquarto, Hæc & alia ferre non possum, itaq; γῆν πρὸ γῆς cogito. significat se de fugiendo cogitare.

Ne ad aures quidem scalpendas ocium est. XV

Prouerbialis est hyperbole. Cũ ne minimum quidem ocij superesse significamus, dicimus nec tantillum uacui temporis esse, quod ad scalpendas aures sit satis. Lucianus in bis accusato, οὐδ' ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς, φασί, σχολὴν ἄγων. id est, Ac ne tantisper ociosus, ut aurẽ, sicut aiunt, scalpere uacet.

Citius in naui cadens à ligno excideret. XVI

Θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου. id est, Citius alicui in nauigio cadẽti lignũ defuerit. Hyperbole prouerbialis, qua tantam ubiq; copiã significamus, ut quocũq; te uertas, occurrat quod quæris. Etenim cum nauis ipsa undiq; sit lignea, non poteſt nõ in lignũ incidere, quisqs in ea cadit. Lucianus in bis accusato, Ὡς τὸ περὶ τὴν παροιμίαν, θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου, ἢ ἔνθ' ἂν ἀπίδῃ ὁ ὀφθαλμὸς ἀπορήσει φιλοσόφου. id est, Itaque iuxta prouerbium citius fiet, ut in naui lapsus, non incidat in lignum, quàm ut quocũq; aspexerit oculus, philosophum desideret. Taxat Lucianus philosophorum turbam tãtam, ut omnia ubiq; plena uideantur, nec liceat effugere.

Episcythizare. XVII

Ἐπισκυθίζεσθαι, Lacedæmoniorũ adagio dicitur, pro eo quod est, uinum merum intemperantius bibere. Et Achæus in Æthone Satyrico σκυθιπιεῖν, siue, ut in quibusdã exemplaribus legitur, σκυθισὶ πιεῖν dixit, pro eo quod est, ἀκρατοπιεῖν, hoc est, meracius bibere. Atheneus libro decimo Dipnosophistarũ, ex Herodoto & Chameleonte autorib. refert Cleomenem regẽ Spartanum cum Scythis agentem consuetudinem, & illorum ἀκρατοποσίαν, id est, meripotationem imitantem in insaniam uersum fuisse, quemadmodum interpretantur Spartani. Locus est apud Herodotum lib. 6. cui titulũ fecit Erato, addens hinc natũ apud eosdẽ Spartanos uulgare dictum, ut si quãdo uelint ζωρότερον πίνειν, hoc est, intemperãtius bibere, dicãt, ἐπισκύθισον, hoc est, minimũ infundito aquæ, pro eo quod dicendum erat, ἐπίχυσον, id est, infunde aquam. Apud eundem libro undecimo, Hieronymus Rhodius docet, σκυθίσαι dictum pro μεθύσαι, & Athenæus dubitat num à Scythis Scyphus, id est poculi genus, habeat nomen, ut σκύφος dictum sit quasi σκύθος, Nam uocem sic immutatam ostendit apud autores extare. Quin & illud addit, Lacedæmonios quũ sentirẽt barbaros Asiaticos omnia dolis agere, uice Thimbronis eò legasse Dercyllidã, quod is nihil haberet synceritatis Laconicæ, sed ingeniũ subdolum ac ferum, existimãtes huic non posse dari uerba: quem ob id σκύθον appellarũt Lacedæmonij, quasi σκύφον. Scythæ autem & Thraces ἀκρατοπόται uocãtur, id est, meribibi: unde plerunq; conuiuia illorũ sanguinolenta sunt & tumultuosa. Apud eundẽ Anacreõ, ni fallor, ἀκρατοποσίαν, σκυθικὴν πόσιν appellat, quod Callimachus uerbo cõposito dixit ζωροποτεῖν. Atq; utinam hic mos plus quàm barbaricus intra Scytharum ac Thracum fines constitisset, nec ad nos usq; dimanasset. Nõ enim solum bibimus intemperãter, uerum etiam cogimus alios ad bibendum, & recusantem ferro adorimur, quũ inhumanius penè sit cogere ad bibendum qui non sitiat, quàm sitiẽtem submouere à potu: quẽadmodum eleganter apud Athenæum libro decimo dixit Sophocles,

Τὸ πρὸς βίαν πίνειν
ἴσον κακὸν πέφυκε τῷ διψῆν βίᾳ. id est,
Cogi ad bibendum non minus graue est malum,
Quàm si quis acrem perpeti cogat sitim.
Commode deflectas licebit ad cuiusuis rei intemperantem & immodicum usum.

Vinum caret clauo. XVIII

Athenæus eodem libro de potationibus differens, huiusmodi prouerbiũ eleganter uulgo dici solere scribit, τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν πηδάλια: id est, Vinum non habere clauũ. propterea quod ebrietas nihil cõsulte, neq; moderate, uel dicit uel facit. Obruit̃ enĩ ratio, quæ claui uice sobrios moderatur ac gubernat. Huc pertinet Ouidianum illud:

Nox & amor, uinumq; nihil moderabile suadent:

Illa pudore uacat, Liber Amorq; metu.

Non illepidũ est quod apud Athenæum lib. 11. refert Xenophon, apud Persas fuisse uetitum, ne προχοΐδας inferrent in conuiuium: id apparet fuisse uasculi genus, quo uinũ è cratere ministri effunderẽt in cyathum: id factum est, ne supra modũ bibentes & animi & corporis uiribus destituerẽtur: & addit eum morẽ adhuc apud illos seruari: nec enĩ inferri prochoidas, sed nihilo secius tantũ illos bibere, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι. id est, pro eo quod non inferũtur prochoides, ipsi efferuntur, postea quàm nõ amplius possunt exire saltãtes. Itaq; uinolentia nullis minus ignosenda est quàm qui Reipublicæ clauum moderantur, hoc est, regibus & magistratibus. Et diuinæ literæ uetant uinum dari regibus. Nec uinum nec somnus cõuenit assidentibus clauo: sed interdum nulli magis indulgent uino somnoq;.

Vinum senem etiam uel nolentem, saltare compellit. XIX

Ac rursus ibidem hoc item carmen prouerbio iactatum scribit,

οἶνος ἀνώγει γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντα χορεύειν. id est,

Vina senem, ut nolit, cogunt ductare choreas.

Admonet nihil esse tam ineptum, neq; tam alienũ, ad quod non incitet ebrietas. Subijcit & aliud carmen non dissimilis sententiæ,

οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνην ἀνέβαλλε. id est,

Insanire facit sanos quoq; copia uini.

Idem libro quarto Dipnosophistarum adducit prouerbium ex Eripho quodã comœdiarum scriptore,

λόγος γάρ ἐστ' ἀρχαῖος, οὐ κακῶς ἔχων,

οἶνον λέγουσι τοὺς γέροντας ὦ πάτερ

πείθειν χορεύειν οὐ θέλοντας. id est,

Recte uetusto dicitur prouerbio,

Quod uina senibus persuadent ô pater,

Vti uelint nolint, choreas ductitent.

Huc pertinet illud Platonis lib. De legib. primo, οὐ μόνον ἄρ' ὡς ἔοικε ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἂν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. i. Itaq; ut uidetur, non solum senex fuerit bis puer, uerumetiam temulentus. Item Horatius,

Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.

Ranis uinum præministras. XX

Βατράχοις οἰνοχοεῖς. id est, Ranis uinum infundis. In eum dicebatur qui id ministraret, quo nihil esset opus ei cui exhiberet̃: ueluti si q̃s apud indoctos multa de philosophia disserat. Ranis enim nihil opus uino, aqua palustri magis gaudentibus. Explicat̃ adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrates apud Athenæum in Coriano, ἔῤῥ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχοεῖν σε δεῖ. id est, Abi in malã rem, ranis pocillari te oportuit. objurgat enim pincernam, quod quatuor uini cyathis duos infuderit aquę. Vnde licet cõijcere, prouerbium in hos quoq; conuenire, qui uinum immodica diluunt aqua, ita ut aquam, non uinum bibere uideantur ranarum ritu.

Ouo prognatus eodem. XXI

Fortassis simpliciter dictum est ab Horatio,

Ouo prognatus eodem.

Quãdoquidem ad fabulam respicit Ledæ, quę grauida ex Ioue in cygnum cõuerso, ouum peperit, unde gemini ꝓgnati Castor & Pollux. Id ouũ Pausanias in Laconicis refert ostẽdi apud Lacedæmonios suspensum tęnijs à testudine templi. Verũ si quis hoc dictũ deflectat ad ijsdem natos parentibus, aut ab eodẽ eruditos pręceptore: aut ita cõsimilibus ingenijs, ut eodẽ ouo nati uideri possint, nihil æque fuerit prouerbiale: ueluti si di-

ſi dicas, Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorſus omnia ſic huic cum hoc cõueniũt, ut iures eodẽ prognatos ouo. Ariſtoteles libro de generatione animaliũ quinto, oſtendit id iuxta naturã fieri, ut ex eodem ouo duo pulli naſcãtur: & quidẽ perfecti, ſi uitelli membrana dirimantur. Iidem ſi cohæreant & confundantur, fœtum ædi monſtroſum.

De curru delapſus. XXII

Ἐξημαξωμένος. id eſt, De curru delapſus. In hodiernum quoq; uulgo durat adagiũ, in eum qui oblitus propoſiti aliò ſe transfert: aut qui in ſententia labaſcit, ut de curru delapſus dicatur, quemadmodum Ab aſino delapſus. Ariſtophanes in Ranis,

Ἐξαμαξωμένη φρένας. id eſt,

Animus à curru decidens. hoc eſt, aberrans ab inſtituto. Natum apparet à fabula Phaethontis, quẽ ferunt curru excuſſum. Siquidem animus uelut auriga corporis eſt, & corpus ceu uehiculum. Eſt & apud Platonẽ de animabus è cœlo delapſis, quod curribus ſuis eſſent excuſſæ.

Numerus. XXIII

Homines nullius bonæ rei, numerus prouerbio dicuntur, etiam idiotis horũ temporum. Ariſtophanes in Nebulis, ὄντες λίθοι,

Ἀριθμὸς, πρόβατ᾽ ἄλλως, νενασμένοι ἀμφορᾶς. Horatius,

Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati.

Translatũ uideri poteſt à calculis, ad nihil aliud utilibus niſi ad numerum. Anacharſis, Plutarcho teſte, taxauit Athenienſes, qui nummis ad rationem dũtaxat uterẽtur. Quãquam mihi magis arridet, ut ita numerus dicatur, quemadmodum dicũt ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, & εἷς τῶν πολλῶν. i. unus è plebe. Ita Flaccus, 1. Serm. Sum paulo infirmior, unus Multorũ. etiam Grecam exprimẽs figurã. Et Seneca lib. 1. Epiſtola 10. Iſte homo nõ eſt unus è populo. Inſignes nominãtur. Qui nihil habẽt inſigne, turba ſunt, & numerãtur tantũ. Vnde Flaccus, Nos numerus ſumus. Et Vergilius, Cadit & ſine nomine uulgus.

Summis uti uelis. XXIIII

Ἄκροις χρῶ τοῖς ἱστίοις. id eſt, Summis uti uelis. Prouerbiali metaphora dicunt, qui maximo conatu adnituntur, atq; incumbunt: aut qui omnẽ captant occaſionem. Mutuo ſumptum à nautis, quibus mos eſt uelum in altum tollere, quo currant celerius. Ariſtophanes in Ranis,

Ἄκροισι χρώμενος τοῖς ἱστίοισιν. id eſt,

Vtens ſupremis carbaſis.

Pindarus in Nemeis hymno quinto, δίδου φωνάν, ἀνὰ δ᾽ ἱστία τεῖνον πρὸς ζυγὸν καρχασίου. id eſt, Da uocem, ſurſum autem tende uel ad ſummũ antennæ iugum. Vt cuiq; res ſunt ſecundę aut aduerſæ, ita uelum in altum tollitur.

Summum cape, & medium habebis. XXV

Ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. id eſt,

Summa cape, & medio potieris.

Hemiſtichium carminis Heroici: Vbi quid obſcurius & perplexius dictũ ſignificabãt, admonentes rem attentius expendendã, hoc prouerbio cõſueuerunt uti. Zenodotus hinc natum tradit: Æginetis patria pulſis, de quęrenda ſede cõſulentibus oraculum, reſponſum eſt hoc ænigmate, ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. atq; illos, cacumine quodã montis occupato, circa medium incoluiſſe. Poteſt & in hanc accõmodari ſentẽtiam, ut admoneamur ad res ſummas & egregias eniti: ſic enim futurũ, ut ad medio critatẽ perueniamus. Summũ animo deſtinãdum, ut ſaltem modicis potiamur. Fit enim plerũq; neſcio quo modo, ut exitus citra ſpem & ſcopũ præſtitutũ conſiſtant. At hodie theologi quidam Ariſtotelici docent, quatenus liceat admittere diuitias, quatenus ludere aleã, quatenus belligerari, quatenus ulciſci. Cum lõge ſatius eſſet diuitiarũ belliq; & uoluptatũ ſtudiũ modis omnibus deteſtari. Ita fieri poterat, ut hoc moderatius ſequeremur. Nũc dum mediocribus ſumus contenti, longe infra mediocritatem dilabimur.

Iniquum petendum, ut æquum feras. XXVI

Huic affine quod recẽſet Quintilianus Inſtitutionum oratoriarũ libro quarto, Nec omnino ſine ratione eſt, quod uulgo dicitur, Iniquum petendũ, ut ęquũ feras. A negociatoribus ductum uideri poteſt, qui callide merces longe minoris licent, & multo plu-

ris

ris indicant quàm pro dignitate, quo precium saltem ęquũ accipiãt. Non fugit hęc sententia Syrum illum Terentianum in Adelphis, cum Sannionem lenonem astu tractãs, postulat ut puellam Æschino dimidio precij tradat, atq; hac arte efficit, ut leno sortẽ solidam percupide & rogans etiã accipiat. Iactatur & uulgo uerbum huiusmodi, Qui annititur ut aureã quadrigam sibi comparet, unam certe rotam assequetur. Equidẽ arbitror huc allusisse Senecã lib. De beneficijs septimo: Quę, inquit, ideo petimus ultra modum, ut ad uersum suũ redeant. Quum dicimus, meminisse non debet, hoc uolumus intelligi, Prędicare nõ debet, nec iactare, nec grauis esse. Pulchre Seneca depinxit naturã hyperboles.

Ad ambas usq; aures. XXVII

Μέχρι τῶν ἀμφωτίδων. id est, Vsq; ad aures ambas impleri dicũtur, qui supra modũ ingurgitant sese. Sumpta metaphora à uasculis, ad ansas usq; impletis. Extat apud Suidã.

Seruilis capillus. XXVIII

Ἀνδραποδώδη τρίχα ὑποδεικνύειν. id est, Seruilem capillũ præ se ferre dicunt, qui agrestibus & inelegãtibus sunt moribus. Inde ductũ, quod Athenis serui manumittendi capitis pilos deradebant. Plato scribit in Alcibiade, q̃sdã seruiles pilos in animo gestare, indoctos & stupidos significans. Citantur apud Suidã hæc ex autore nescio quo, πολλῶν συνειλεγμένων ἀνδρῶν οὐδὲ τὰ πάθη κατεσταλμένων, ἀλλ' ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα φασὶν ὑποδεικνυμένων. id est, Multis collectis uiris, neq; cõpositis affectibus, sed qui seruilẽ, ut aiũt, capillũ adhuc præ se ferrẽt. Plinius libro undecimo, capite trigesimoseptimo, rem ꝓdigiosam tradit, homines quosdã hirsuto corde nasci. Pliniana uerba sunt hęc, Hirto corde gigni quosdã homines prodũt, nec alios fortiores esse industria, sicut Aristomenem Messeniũ, qui trecentos occidit Lacedæmonios, ipse conuulneratus & captus, semel per cauernam latomiarum euasit, angustos uulpium aditus secutus: iterũ captus sopitis custodibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exussit. Tertio capto, Lacedæmonij corpus dissecuere causa uidendi, hirsutumq; cor repertum est.

Amyris insanit. XXIX

Ἄμυρις μαίνεται. id est, Insanit Amyris. Allegoria prouerbialis, qua recte utemur, ubi quis sub insaniæ prętextu rebus suis consulit. Aut ubi quis solus periculum prospiciẽs, in tempore sibi cauet, creditus interim uulgo desipere: deinde rerum euẽtus docet illũ unum sapuisse. Vt hęc sit uox uelut opprobrantis socordiã ijs qui sibi nõ prospexerint mature: neq; sapere cœperint, nisi accepto uulnere. Zenodotus ab historia natũ ait huiusmodi: cum Sybaritæ florerent opibus, quendam Delphos emandarunt, qui de rerũ suarum successu sciscitaretur oraculum. Responsum est euertendam Sybaritarũ fortunã, ubi plus honoris habere cœpissent hominib. quàm dijs. Euenit deinde ut seruus à domino uapulãs, cũ nequicq; ad deorũ aras confugisset, post ad heri monumentũ cõfugiens, liberaretur à plagis, ut alibi dictũ est. Quod simul atq; cõspexisset Amyris, collectis rebus suis, in Peloponesum demigrauit, reliquis interim Sybaritis hominẽ uelut insanum ridentibus. Postea idem ob fictam insaniã miraculo fuit, & prouerbio locũ fecit. Citatur ab Eustathio in secundo Iliados libro: citatur autem ex Pausaniæ rhetorico dictionario. Addit quosdam Thamyrim hunc appellare, quosdam Amyrim, abiecto thita. Solet autem more hominũ euenire, ut uati tum demum habeatur fides ac laudetur, posteaquam ipsis iam premimur malis. Proinde Cassandra in tragœdia quapiã loquitur ad hunc modum, citante Plutarcho,

Καὶ πρὸς παθόντων, κἂν νηπίοισι κείμενων
Σοφὴ κέκλημαι, πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι. id est,
Sapiensq; dicor, his malum qui sentiunt:
Porrò antequam illud sentiant, insanio.

Sophocles, Laudiceni. XXX

Qui ad ostẽtationẽ dicebãt aut recitabãt, uulgato conuicio Sophocles & Laudiceni dicebantur: adagium natũ, ut apparet, ætate Plinij minoris, cuius uerba paulo altius repetemus, quo planius prouerbij sentẽtiam intelligere liceat. Nam in epistola quadã adolescentium quorundam ridiculam in agendis causis arrogantiã & ambitionem taxans, sic ait, At hercule ante memoriã meam (ita maiores natu solẽt dicere) ne nobilissi-

mis

mis quidẽ adoleſcentibus locus erat, niſi aliquo conſulari producente. Tãta ueneratio ne pulcherrimũ munus colebat̃. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ clauſtris omnia patent omnibus: nec inducũtur, ſed irrumpunt. Sequuntur auditores actorib. ſimiles, conducti & redempti mancipes. Cõuenitur à conductis & redẽptis in media baſilica, ubi tam palàm ſportulæ quàm in triclinio dant̃. Ex iudicio in iudiciũ pari mercede trã ſitur. Inde iam nõ inurbane, Σοφοκλεῖς ἀπὸ τοῦ σοφοὺς καλεῖσθαι, uocantur. Iiſdem Latinũ nomen impoſitum eſt, Laudiceni. Hactenus Plinius. Vtroq; uerbo notãtur, qui facũdi dici malebãt & uideri quàm eſſe. Sophocles enim Græce dicitur ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ κλέος. At illi dedita opera, perperam interpretabãtur ἀπὸ τοῦ σοφοὺς καλεῖσθαι, id eſt, ab eo quod ſapientes uocarentur. In hoc igitur eſt alluſio feſtiua ad poetę tragici nomen, in Laudiceni uocabulo ad gentis nomen alluditur.

Quot ſeruos habemus, totidem habemus hoſtes. XXXI

Macrobius in cœnis Saturnalibus, Vnde putas arrogantiſſimũ illud manaſſe prouerbium quod iactatur, Totidẽ nobis hoſtes eſſe quot ſeruos? Nõ habemus illos hoſtes, ſed facimus. Meminit & Seneca epiſtola quadrageſimaſeptima, cuius uerba ſublegiſſe uidetur Macrobius, ut eſt omniũ autorũ uere fucus. Admonet adagium, ne quid fidamus illis, néue ex animo nobis amicos arbitremur, qui nos metu colunt. Admonet idẽ Plato libro De legibus ſexto, propterea quod ſeruorum animus nequaquam integer ſit, ſed mẽtis dimidiũ ijs ademerit Iupiter, Homero teſte, quos ſeruituti fecit obnoxios. Verus autẽ amor, libertatis eſt alumnus. Odit uero quiſquis metuit. Vnde genuinũ q̃ddam odiũ inſitum uidetur ſeruis in dominos. Quadrabit & in principes tyrannidem in ſuos exercentes. Verba Platonis ſunt hęc, οὐ γὰρ ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης. οὐδὲ δεῖ γὰρ οὐδὲ πιστεύειν αὐτοῖς τὸν νοῦν κεκτημένον. ὁ δὲ σοφώτατος τῶν ποιητῶν φησὶν,

Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνδρῶν οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι. id eſt,

Nihil enim integrum, neq; ſanũ habet animus ſeruilis. Nam nihil oportet credere his, hominem qui ſapiat. Siquidem poeta doctiſſimus ait,

Dimidio mentis depriuat Iupiter illos,
Seruilis quoſcunq; uiros ſors ceperit unquam.

Ad hunc modum referũtur à Platone. Cæterum aliter habentur apud Homerũ Odyſſeæ ρ. nimirum hunc in modum,

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀπαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Aſinius Capito apud Feſtum Pompeium (nam is quoq; prouerbij facit mentionẽ) exiſtimat hominum errore perperam fuiſſe pronunciatum, propterea quod uериſimilius ſit, ſic eſſe dictum initio, Quot hoſtes, tot ſerui. Quod capti uictiq; ad ſeruitutem adducebantur: unde etiam dicta mancipia.

Vocatus atq; non uocatus deus aderit. XXXII

Oraculũ olim Lacedæmonijs redditũ abijt in prouerbiũ, Καλούμενός τε κἄκλητος θεὸς παρέσται. id eſt, Vocatus & inuocatus deus aderit. Vſus erit, ubi quid ſignificabimus etiã nõ acceſſitum, neq; curatum, tamẽ euenturum uelimus nolimus, puta ſenectam, mortem, malefactorum pœnam. Horatius huc alluſit in Odis,

Nec ſatelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit, auro captus. hic ſuperbum
Tantalum, atq; Tantali
Genus coercet, hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atq; non uocatus audit. (per.

Fortaſſis reſpexit huc & Teren. in Eunucho, Vt uocato mihi atq; inuocato ſit locus ſẽ

Influit quod exhauritur. XXXIII

Ἐπιρρεῖ τὸ ἐξαντλούμενον. id eſt, Adfluit quod exhauritur. Vbi quis fruſtra ſumit operam in re quapiã. Lucianus in Sectis, Ἐπιρρεῖ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ὡς τὸ ἄμπαλιν ἢ τῶν Δαναΐδων πίθος. id eſt, Influit, iuxta prouerbium, negocium dum exhaurit̃, ac di-

ac diuersum quiddam accidit atque in Danaidum dolio. De philosophiæ studio loquitur, in quo quantumlibet operæ sumpseris, nunquam tamen deest quod te laboribus exerceat, & labor laborem serit: & iuxta Sophoclem,

πόνος πόνῳ πόνον φέρει. id est,

Labore laborem fert labor.

Zenodotus carmen prouerbiale recenset huiusmodi,

Ἄλλην μὲν ἐξηντλήσαμεν, ἡ δ' ἐπεισρέει. id est,

Exhausimus quidem illam, at influit altera.

Sumptum à nautis, naui pertusa frustra sentinam exhaurientibus, tantum humoris accipientibus fissuris, quantum ab illis educitur. Videtur ad hanc parœmiam allusisse Plato lib. De legibus septimo, τί οὖν πολλὴ αὔξη, ὅτ' ἂν ἐπιρρέῃ; id est, Quid igitur multum augumentum, cum affluat? Quem sanè locum adducit Atheneus libro Dipnosophistôn quinto, Κατὰ γὰρ αὐτὸν δὴ τὸν Πλάτωνα ἐπιρρεῖ δὴ ὄχλος μοι τοιούτων γοργόνων. id est. Siquidem iuxta ipsum iam Platonem affluit mihi turba talium Gorgonum. Seneca libro De ira secundo, Nunquid ille cuius nauigium multam undique laxatis compagibus aquam trahit, nautis ipsique nauigio irascitur? Occurrit potius & aliam excludit uim, deinde aliam egerit, manifesta foramina præcludit, latentibus & ex occulto sentinam ducentibus, labore cõtinuo resistit: nec ideo intermittit, quia quantum exhaustum est subnascitur. Apud Atheneum libro quarto, quum in conuiuio post lentem rursus aliter cocta lens apponeretur, quidam alludens ad prouerbium ait,

Καὶ τὴν μὲν ἐξηντλήσαμεν φακῆν, ἡ δ' ἐπεισρέει. id est,

Exhauseramus lentem, at influit altera.

Non dissidet ab illo, τῷ πρώτῳ τὸ ἐπιγινόμενον.

Tibicinis uitam uiuis. XXXIIII

Αὐλητοῦ βίον ζῇς. id est, Tibicinis uitam uiuis. In eum iaciebatur, qui laute quidem, sed alieno uiueret sumptu. Tibicines enim quoniam in sacris olim adhibebantur, adesse solent & in cœnis illis pontificalibus, idque immunes. De hoc hominum genere, ni fallor, sentit Aristoteles, quærens in problematis, quamobrem τεχνῖται διονυσιακοί, id est, artifices bacchanales, uix unquam bonæ frugis esse consueuerint. Reddit autem triplicem rationem. Siue quod necessarijs artibus magnam uitæ partem occupati, nõ dant operam philosophiæ præceptis. Siue quod assidue in delicijs ac uoluptatibus uitam agunt. Siue quod egestas etiam ipsa ad uitia propellit. Problema refertur à Gellio, lib. Noctium Atticarum 20. De tibicinibus, qui Roma Tibur secesserant, narrat T. Liuius primæ decadis lib. nono. Posteaquam perpelli nequibant, inquit, cõsilio haud abhorrente ab ingenijs hominum, eos aggrediuntur. Die festo alij alios, per speciem celebrandarum cantu epularum inuitant: & uino, cuius auidum fermè genus est, oneratos sopiunt, atque in plaustra somno uictos conijciunt, ac Romam deportant. Nec prius sensere, quam plaustris in foro relictis, plenos crapulæ lux eos reliquit. Refertur à Diogeniano & Suida. Musice uiuere dixit Plautus, pro eo quod est, uoluptuariam & ociosam agere uitam. Huc respexit Terentius, Vide ocium & cibus quid faciat alienus. Item Alexis apud Athenæum in Commorientibus:

Οὕτω τι τ' ἀλλότρι' ἐσθίειν, ἐστὶ γλυκύ. id est,

Vsque adeo dulce est deuorare non tua.

Et illud apud eundem, Theopompi,

Εὐριπίδου τ' ἄριστον οὐ κακῶς ἔχον,
Τἀλλότρια δειπνεῖν τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est,

Sanè eleganter dixit hoc Euripides,
Felicem eum esse, aliena qui usque cœnitet.

Scytharum oratio. XXXV

Scytharum feritas, apud Græcos in prouerbium cessit, ut quicquid agreste, quicquid barbarum ac sæuum intelligi uellent, id Scythicum appellarent. Est apud Lucianum cum alijs aliquot locis, tum in meretricio dialogo Chelidonij & Drosæ, τὰ μὲν ἄλλα ἡ ἀπὸ σκυθῶν ῥῆσις. id est, Reliqua quidem Scytharum oratio. sentit in calce literarum fuisse quiddam mitius dictum, reliqua nihil præ se ferre humanitatis. Quidam inde natum existimant, quod Scythæ Dario regi nihil aliud respõderint, quàm κλαίειν, id est, ut ploraret: quæ quidem ipsa etiam

uox

uox in prouerbiũ abijt, ut plorare iubeamus, quos cõtemnimus. Ælianus in Epistolis, Ἔστω σοι τοίνυν, ἡ ἀπὸ Σκυθῶν λεγομένη ἀπόκρισις, αὕτη, Ἐγὼ μαίνομαι καὶ φρονῶ, καὶ μισῶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. id est, Itaque Scytharũ, sicuti uocãt, respõsum hoc tibi sit, Ego insanio et sapio, et odi mortaliũ genus. Diogenes Laertius in Vitis Philosophorũ putat hoc prouerbiũ natum esse ab Anacharsidis asperitate. Nã is Scytha natus inter celebres philosophos habitus est Athenis. Sed uero proximũ est quod refert Athenęus lib. xij. Scythas olim opibus ac delicijs florentes in tantam uenisse ferociam, ut quoscunque populos adissent, summas nares uiris amputarent, horum mulieres Thracum uxoribus corpora subulis pungerent, denique cũctis sub illorum dominatu lachrymosa fuerit seruitus, ut in posteros deriuatum sit prouerbiũ, ἡ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσις. id est, Scythica iussio siue præscriptio, & ἀποσκυθίσαι dicatur ferro cęsariẽ amputare, quod pręter Athenęũ indicat & Stephanus. Denique σκυθρωπὸς & σκυθρωπός, pro toruo, tristi, austero ac truculento, ab eius gẽtis moribus dictum uidetur, & σκύζεσθαι irasci, quod ea gens sit supra modum iracunda.

Accipit & glebam erro. XXXVI

Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης. id est,
Accipit & glebã erro. Hemistichiũ carminis heroici dici solitũ in eos, q̃ nihil grauant aut aspernant: sed quicquid datur, quantũlibet pusillũ, id boni cõsulunt. Neque intempestiue dicetur etiã in illos, qui rerũ inopia laborãtes, quiduis undecunque libẽter accipiũt, donec ad fortunã cõmodiorem emergãt. Originẽ adagionis ad huiusmodi casum referunt. Aletes quidã Corintho pulsus, adhortante oraculo tẽtauit, si posset in patriã redire. Atque interim rustico cuipiã factus obuius, cibũ mẽdicauit. Ille, ludibrij opitnor causa, glebã ex agro sublatã porrexit. Aletes eã tanq̃ felix omẽ accipiẽs, effatus est,
Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης.
Huius Aletæ mentionẽ facit & in Corinthiacis Pausanias. Plutarch. in Problematibus haud omnino dissimilem historiã recenset, unde prouerbiũ ortum uideri queat. Ænianes, inquit, post sedes iam sæpius aliunde aliò transmutatas, tandẽ in agrũ Inacho uicinum descenderunt, quẽ id tẽporis Inachienses & Achæi obtinebãt. Oraculum autem proditum erat, si in agrum eos recepissent, futurũ ut ueteres incolę pellerent: noui uero, si quid à uolentibus accepissent, agrũ retinerẽt. Temo quidam igitur inter Ænianes uir solers & cautus, sumpta pera, mẽdici habitu ad Inachienses accessit. Ibi cũ per risum et contumeliã rex mendicanti cibũ, cespitem dedisset, in peram cõiecit, ac uelut eo contentus, statim è conspectu se subduxit: nec præterea quicquã rogauit. Seniores tum rei nouitate, tum oraculi recordatione submoniti, rege adito censent hominem neutiquã esse negligendum, nec è manibus omittendum. Quod ubi sensisset ille, fuga sibi consuluit, uotaque protinus hecatõbe, & Apolline inuocato, furtim abijt. Postea cõgressi pręlio, Ænianes pulsis Achæis & Inachiensibus, illorum agros occupauerunt. Hæc fermè Plutarchus. Itaque competet in illos quoque, qui magnum quiddam molientes, quiduis et patiuntur & faciunt, ut uoti sui compotes aliquando fiant.

Stentore clamosior. XXXVII

Prouerbialis hyperbole, Stentore clamosior. Iuuenalis,
Vt Stentora uincere possit.
Sumptum à fabula Stentoris: cuius meminit Homerus Iliados ε. eique ferream, hoc est, inuictam attribuit uocem,
Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ.
ὃς τόσον αὐδήσασχ' ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα. id est,
Stentoris in specie ualidi, cui ferrea uox, qui
Quinquaginta alios æquans clamore, sonoque. Græci μεγαλοφώνους appellant.

In orbem circumiens. XXXVIII

Lucian. in Hermotimo, Ἅπαντας ἐν κύκλῳ περιελθών. id est, Omnes in circulo obiens, dixit, mirum ni prouerbiali figura, quę durat etiã in hodiernũ apud uulgus illiteratum, pro eo quod est, usque ad unũ omneis, nemine præterito. Vnde & Latinis dictũ est, Ambire, quod singulos prensarẽt: & Obire prouinciã, quod qui suscipit administrationẽ, nusquam non adesse oporteat. Lepidius erit si accommodetur ad res animi, ueluti si dicas, in consultando, πάντα ἐν κύκλῳ commoda atque incommoda circumspicienda.

O Optimum

Optimum aliena insania frui. XXXIX

Optimum aliena insania frui. Plinius Secundus Naturalis historiæ lib. xviij. cap. v. nominatim prouerbij loco citat, Eôdem, inquiens, pertinet, quod agricolam uendacē oportere esse dixit, fundum in adolescentia cōserendum sine cunctatione, ædificandū non nisi consito agro, tunc quoq; cunctanter. Optimū est, ut uulgo dixere, aliena insania frui: sed ita ut uillarū tutela non sit oneri. Hactenus Plin. Idem totidem uerbis refertur à Plinio iuniore in epistolis, de Reguli stultitia loquente, hominis ridicule ambitiosi, sed tamen ad excitanda studia nō inidonei. Admonet adagiū, ut ex aliorū erratis ipsi cautiores efficiamur, & alienis periculis reddamur prudentiores: & aliorum desipientia nobis sapiēdi præbeat occasionem. Vulgo iactatus uersus est in eandem sententiā,

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Cicero in epistola quadam, bellum esse scripsit, ex aliorum erratis suam uitam in melius instituere. Plautus item, Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit. Extat & huiusmodi quidam mimus, Publianus, uti conijcio,

Ex uitio alterius sapiens emendat suum.

Et Demea Terentianus iubet ex alijs exemplum capere. Potest & in hunc accipi sensum, ut is dicatur aliena frui insania, qui alienis fruitur malis, ipse in tuto cōsistens. Nulla enim uoluptas minoris constat, neq; ulla solet esse iucundior. Sumptum uideri potest prouerbium ex Sophoclis tragœdia, cui titulus, Aiax flagellifer. Apud quem, Aiace per insaniam gloriante, quod hostes sustulisset, cum sæuisset in pecudes, Pallas Vlyssem ad hoc spectaculum inuitat his uerbis,

οὐκοῦν γέλως ἥδιστος εἰς ἐχθροὺς γελᾶν. id est,

Ridere de hoste, risus est suauissimus.

Ingens telum necessitas. XL

Ingens telum necessitas. De re ineuitabili. Liuius primæ decadis lib. iiij. Necessitate quæ ultimum ac maximum telum est, superiores estis. M. Tullius lib. De amicitia, Nec uero negligenda est fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet beneuolentiam ciuium. Vtitur eodem adagio quodam in loco Plinius auunculus. Est aliquoties apud Liuiū, Huic rei aliud inuenietur telum. Et, Eam rem hoc telo maximè parabant. ut pro consilio, rationeq; ac uia gerendi negocij capi uideatur, fortassis sumpta metaphora à uenantibus, qui telo appetunt, quod capere uolunt. Vnde & Certa dicentur tela, consilia quæ nunquam fallunt.

Aduersum necessitatem ne dij quidem resistunt. XLI

Ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται. i. Necessitati ne dij quidem resistunt. Hæc sententia Simonidi tribuitur: sumpta est ex Homero. Refertur duobus locis à Platone, libris de legibus septimo, & quinto, ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸν θεὸν πρῶτον παροιμιασάμενος εἰς ταῦτ' ἀποβλέψας εἰπεῖν, ὡς οὐδὲ θεὸς ἀνάγκῃ μήποτε φανῇ μαχόμενος. id est, Sed apparet eum qui primū admiscuit deum prouerbio, hæc spectasse quum dicit, quod ne deus quidem unquam uisus est cū fato pugnare. Idem in conuiuio, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τοῖς θεοῖς ἐγίγνετο, ὡς λέγεται, διὰ τὴν τῆς ἀνάγκης βασιλείαν. id est, Multa uero & acerba dijs acciderūt, ut dicitur, ob necessitatis regnum. Item lib. De legibus v. scribit, τὴν ἀνάγκην οὐδὲ σὺν θεὸς βιάζεσθαι. id est, Ne deos quidem cogere posse necessitatem. T. Liuius, Pareatur necessitati, quā ne dij quidem superant. Palladius, Necessitas ferijs caret. Euripides in Helena,

λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμός, σοφῶν δ' ἔπος,
δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον. id est,
Nanq; illud est sapientum dictum, haud meum,
Nihil necessitate dira fortius.

Extat apud Græcos uersus prouerbialis,

ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦνται τάχα. id est,
In seruitutem cuncta agit necessitas.

Euripides in Hecuba,

Στερρὰ γὰρ ἀνάγκη. id est,
Rigida nanque necessitas.

Horatius,

Si figit adamantinos
Summis uerticibus dira necessitas
Clauos.

Poetę Necessitatem deam faciunt, Parcarū matrem, quæ & ipsę ineluctibiles atq; inexorabiles

orabiles uocantur. Hanc necessitatem philosophi fatum appellant, quæ est æterna rerum series, necessario cohærentium: cui ueluti cedens Iupiter apud Maronem,
Fata, inquit, uiam inuenient.
Et tragicus quidam apud Senecam,
Ducunt uolentem fata, nolentem trahunt.

Squillas à sepulchro uellas. XLII

Σκίλλας ἀπὸ σήματος τίλλειν, id est, Squillas à sepulchro uellere iubebantur, qui parum sanæ mentis esse uiderentur. Hac enim herba malum hoc expiabatur antiquitus. Theocritus in Bucolicis,
Σκίλλας ἰὼν γραίας ἀπὸ σάματος αὐτίκα τίλλοις. id est,
I, squillas ab anus quàm primum uelle sepulchro.
Innuit, illum quod in certamine canendi superatus sit, adeo iracunde ferre, ut periculū sit, ne uertatur in insaniam. Et alter simile quiddam refert,
Ενθὼν τὸν κυκλάμινον ὄρυσσέ νιν εἰς τὸν ἄλεντα. id est,
Hinc abiens fluuio infodias cyclaminon Halenti.
Dioscorides lib. ij. demonstrat, Cyclaminon Romanis dici rapum, efficacē detrahendo è capite phlegmati. Atq; inter cætera eius remedia hoc quoq; commemorat, succū illius melli admixtum inseri naribus, ac lanam hoc imbutam digito imponi, ad purgandam capitis pituitam. Huius radicem dissectam reponi, asseruariq;, non secus ac squillæ. Denique contusam & in pastillos redactam, ualere aduersus ueneficia, quæ Græci philtra uocant.

Iucundi acti labores. XLIII

Iucundi acti labores. M. Tullius lib. De finibus bonorū & malorum ij. Quid si etiam iucunda memoria præteritorum malorum? ut prouerbia nonnulla ueriora sint, quàm uestra dogmata: uulgo enim dicitur, Iucundi acti labores. Ex ipsa hominū natura sumptum adagium: est enim hoc insitum omnibus, ut iucunda cuiq; sit anteactorum malorum aut periculorum secura recordatio, cōmemoratioq;, præsertim insignium fataliū, & quæ cum turpitudine coniuncta non sint, ueluti bellorum, naufragiorum, atq; id genus discriminum. Vnde dictum est ab Horatio:
Gaudent ubi uertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Hoc prouerbium ortum ab Homero ceu fonte, à diuersis deinde scriptoribus uarie est usurpatum. Extat autem apud hunc Odysseæ lib. xv.
Νῶϊ δ᾽ ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαινυμένω τε,
Κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισιν
Μνωομένω. μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Ος τις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ καὶ πόλλ᾽ ἐπαλήθῃ. id est,
At nos in scamnis uescentes atq; bibentes
Tristibus inter nos recreemus pectora fatis,
Commemorando. etenim fit, uti post gaudeat actis,
Aspera quisquis multa tulit per multa uagatus.
Citatur & locus hic, & prouerbium ab Aristotele Rhetoricorum lib. i. ubi commemorat, quæ cuiq; natura uel iucunda sint, uel molesta. Vergilius Homerum æmulatus:
Forsan & hæc olim meminisse iuuabit.
Item in tragœdijs Seneca:
Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.
Circumfertur Græcis & huiusmodi trimeter prouerbialis:
Ως ἡδὺ τοῖς σωθεῖσι μεμνῆσθαι πόνων. id est,
Memoria dulcis iam peracti olim mali.
Cicero uidetur indicare sumptum ex Euripide, Nec male, inquit, Euripides. cōcludam si potero Latine. Græcum enim hunc uersum nostis omnes,
Suauis est laborum præteritorum memoria.
Constat uersus, si pro suauis legas suaue, nisi malis priscorum more elidere s: aut quod est commodissimum, omittere uerbum Est, nisi mauis subijcere post Laborum.

Aulœdus sit, qui citharœdus esse non possit. XLIIII

M. Tullius in oratione pro Murena, cōparationē faciens iureconsultorū & oratorū, Itaq; mihi pleriq; uident, inquit, initio hoc multo maluisse: post cū id assequi nō potuissent, isthuc potissimū sunt delapsi. Vt aiunt in Gręcis artificibus eos aulœdos esse, q̄ citharœdi fieri nō potuerint: Sic nōnullos uidemus, q̄ oratores euadere nō potuerunt, eos ad iuris studiū deuenire. Hactenus Cicero. Recte dicetur in eos, qui malūt in multo inferiore ordine alicuius haberi momēti, q̄ inter excellētes negligi. Quēadmodum Iulius Cæsar maluit in frigido oppidulo primus esse, q̄ Romæ secundus. Nec male quadrabit in eos, qui desperatione meliorū ad humiliora sese conferunt. Citatur idem adagium in Decretis ex Augustino, in monachos malos, ad clericorū gregē desciscentes.

Colophonem addidit. XLV

τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκεν. i. Colophonem addidit. Dici cōsueuit, cū summa manus rei cuipiam imponitur: aut cum accedit id, sine quo negociū cōfici non potest. Originem adagionis indicat Strabo lib. Geographiæ suæ xiiij. scribens Colophonios olim cum naualibus copijs abundasse, tum equestribus usq; adeo præcelluisse, ut ubicunq; gentium bellum gereretur quod confici non posset, Colophoniorū equitum auxilio profligaretur. Atq; inde uulgo natū prouerbium κολοφῶνα ἐπέθηκεν. id est, Colophonem addidit. Refertur à Diogeniano prouerbium. Indicauit & Festus Pōpeius, scribens colophonem dici solere, cum aliquid finitū significaretur. tametsi locum eum arbitror non uacare mendo. In eum sensum usus est Plato De legibus ij. Ἐπὶ τοίνυν τῇ μέθης χρείᾳ τὸν κολοφῶνα πρῶτον ἐπιθῶμεν. id est, Itaq; de usu temulentię primū colophonē imponamus. etiamsi apud Platonem legimus χορεία, præcessit enim de chorea mentio. Ac mox, οὗτος ὦ ξένοι ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, κολοφὼν ἐπὶ τῷ περὶ οἴνου λόγῳ ῥηθέντι εἰρήσθω. i. Hic nobis hospites, si uobis idē uidetur, colophō sermoni de uino habito dictus esto. Idē in epistola ad Dionysium tertia, τὸν κολοφῶνα ὦ θαυμάσιε ταῖς ὑποσχέσεσιν ἁπάσαις, νεανικώτατον ἐπέθηκας. id est, Colophonē uir pręclare, pollicitis omnibus maximè iuuenilē imposuisti. Rursus in Theæteto, καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν κολοφῶνα ἀναγκάζω προσβιάζων τὴν χρυσῆν σειράν. id est, Et ad hæc adigo colophonē, ui compellens auream illam catenā. Sentit enim Socrates, Homerum per aureā cathenā significasse solem, cuius motu seruantur omnia, protinus interitura, si steterit. Præcipuum igitur argumentū quo probęt quiete corrumpi uniuersa, motu seruari, appellat Colophonē. Item Aristides in Themistocle: κἀνταῦθα κολοφὼν τοῦ λόγου, id est, Atq; hic oratiōis summa. Plutarchus in libello De musica, tametsi stilus propè clamitat illius nō esse: Τούτους σοι στίχους ἀγαθὲ διδάσκαλε κολοφῶνα τῶν περὶ τῆς μουσικῆς λόγων πεποίημαι. id est, Hos uersus bone præceptor Colophonē eorum, quæ de musica disputata sunt, feci. Idē in libello De prudentia animantium dixit, κορυφὴν. ἵνα δὲ κορυφὴν ὁ λόγος ἐπιθεὶς ἑαυτῷ παύσηται. id est, Vt autem ratio sibi fastigium imponens finem faciat. Gregorius Theologus in libello de fuga sua, εἶμι γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου. id est, Iam enim uenio ad ipsum sermonis Colophonē, Sunt q admoneant, prouerbiū usurpari de extremis malis. Ad eū modum usus uidetur Chrysostomus in epistola ad Innocentiū Romæ episcopum. Hesychius admonet, Colophonē interdū dici graculum. quod, ut opinor, summis ædium fastigijs auis ea soleat imponi, uelut admonēs iuxta cornicem Hesiodiā, ut homines sibi componant nidos, neq; enim semper fore ęstatem. Latinis item dictū est, Apicem imponere. M. Tullius in Catone maiore, Apex autem senectutis est autoritas. Reliqua pete à prouerbio quod alibi retulimus, Colophonium suffragium. Coronidem addere, diximus alibi.

Nullum ocium seruis. XLVI

οὐ σχολὴ δούλοις. id est, Nō est ocium seruis. Refertur ab Aristotele lib. Politicorū vij. Sumptum à seruorū conditione, quibus heri nullum cōcedunt ocium: imò paulo plus etiam imponunt operæ, quàm illi præstare possint: ut quàm sunt in dimenso parci, tam sint in operarum pensis liberales. Dicetur in eos, quibus propter obnoxiam ministerijs sordidioribus conditionē, non uacat honestis disciplinis operam dare. Nam artes liberales hinc dicunt, quod ijs ingenui incumberent: utpote quibus & ociū & res suppetebat. Accōmodabitur haudquaquam inscite & in improbos, quorum ingenium ita uitijs occupat, ut nō possint egregias arteis perdiscere. Nihil enim occupatius seruitute. Nulla

Nulla autem seruitus grauior, quàm si quis uitijs seruiat. Maxime cũ is plurimos habeat dominos, eosq; plurimum inter se dissidentes: & ob id neutiq̃ eadem imperantes. Etenim si quando segnities iubet in medios dormire dies, auaritia contra iubet, prima luce adesse in portu: cum tenacitas indicit parsimoniam, amor iubet profundere. Solus itaq; sapiens & liber est, & in ocio uiuit.

Titanas imploras. XLVII

Τιτᾶνας καλεῖς. id est, Titanas inuocas. Vbi quis suis diffisus uiribus, alienũ implorat auxilium. Sumptum à gigantũ fabula, in qua Iupiter suo timẽs Olympo, Titanas in auxilium accersiuit. Id quod prouerbiali quoq; metaphora Latini ueteres Quiritari dicebant, autore Nonio Marcello. Tractum à more Romanorum, qui ui oppressi Quirites inuocabant. Sic enim appellant ciues Romanos. Refertur adagium à Diogeniano. Lepidior fiet allegoria, si longius à simplici figura recedat. Veluti si quis theologus nõ potens se diuinis tueri literis, ad philosophorum rationes sese transferat, Τιτᾶνας καλεῖ.

Homo bulla. XLVIII

Πομφόλυξ ὁ ἄνθρωπος. i. Homo bulla. Prouerbiũ hoc admonet, humana uita nihil esse fragilius, nihil fugacius, nihil inanius. Est enim bulla tumor ille inanis, qui uisitur in aq̃s momento temporis enascens simul & euanescens. M. Terentius Varro in præfatione, quam scripsit in libros De agricultura: Cogitans, inquit, esse properandum: quod si, ut dicitur, homo est bulla, eo magis & senex. Annus em̃ octogesimus admonet me, ut sarcinas colligã, antequam proficiscar è uita. Lucianus item in Charonte, uitas hominum bullis huiusmodi similes facit: quarũ aliæ simul atq; natæ sunt, protinus euanescũt, aliæ paulo diutius durant, oẽs breuissimis quibusdam interuallis, aliæ succedunt alijs. Neq; quicq; profecto potuit excogitari, q̃d melius repræsentaret, q̃ nihil sit hęc uita nostra. Primũ quãto discrimine prodimus in lucẽ? deinde q̃ destituta, quãtis obnoxia periculis infantia? Quàm fugax adolescentia, q̃ pręceps iuuenta? Aristoteles in libris Politicis, itemq; Rhetoric. lib. iij. uigorẽ humani corporis tradit iã euanescere anno ferme xxxv. animi, undequinquagesimo. Hippocrates extremã hominis ætatẽ terminat quadragesimonono. Iã si pueritiã & senectam deducas de ratione æui, quæso quãtulũ est hoc, q̃d relinquet? Et hoc ipsum tantis circumscriptum angustijs, sexcenta morborum genera quotidie infestant: nec pauciores impetunt casus, ruinæ, uenena, naufragia, bellũ, terræ motus, lapsus, fulmen, & quid non? Alius acini granũ glutiẽs præfocatus est. Est quem potus cũ lacte pilus strangularit. Neq; defuit, cui stiria gelu durata delapsa tecto, subitũ attulerit exitium. Et hoc est animal illud, quod tantos moliť tumultus, cuiusq; cupidita tib. orbis hic angustus est. Nec mihi tẽperare possum, quin hoc loco Plinij uerba adscribam ex lib. vij. uitæ fragilem breuitatẽ scite depingentis, Incertum ac fragile nimirũ est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis, Malignũ uero & breue, in ijs etiã quibus largissime contingit, uniuersum utiq; æui tẽpus intuentibus. Quid quod æstimatione nocturnæ quietis dimidio quisq; spacio uitæ suæ uiuit: pars æqua morti similis exigit, aut pœnæ, nisi contingit quies. nec reputanť infantiæ anni, qui sensũ carent: nec senectę in pœnã uiuacis: tot periculorũ genera, tot morbi, tot metus, tot curę, toties inuocata morte, ut nullũ frequentius sit uotum. Natura uero nihil hominibus breuitate uitæ pręstitit melius. Hebescunt sensus, mẽbra torquentur, præmoritur uisus, auditus, incessus: dentes etiã ac ciborum instrumenta. Et tamen uitæ hoc tempus annumeratur. Ad bullarũ similitudinem accedit nobilis illa Homeri cõparatio de caducis arborũ folijs. Sic enim Glaucus apud hunc loquitur Iliados sexto,

οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν,
φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη. id est,

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum:
Quorum hæc uentus humi fundit, rursum illa uirescens
Profert sylua, simul ueris iam afflauerit aura.

Hoc carmine Pyrrhonẽ Academicũ peculiariter delectatum fuisse, testatur Diogenes Laertius. Rursus Homerus Iliados Φ.

οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε

Ζαφλεγέες τελέθουσιν, ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. id est,
Frondibus arboreis similes, nunc ubere fœtu
Exuperant, lætiq; satis uescuntur agrorum,
Nunc rursum intereunt, euanescuntq; caduci. Idem alio rursum loco quopiam:
οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο. id est,
Nil homine enutrit tellus infirmius alma.
Menander apud Plutarchum in libello consolatorio ad Apollonium:
Τὸ δὲ κεφάλαιον τῶν λόγων, ἄνθρωπος εἶ,
Οὗ μεταβολὴν θᾶττον πρὸς ὕψος καὶ πάλιν
Ταπεινότητα ζῶον οὐδὲν λαμβάνει.
Καὶ μάλα δικαίως, ἀσθενέστατον γὰρ ὂν
Φύσει μεγίστοις οἰκονομεῖται πράγμασιν. id est,
Caput atq; summa orationis hæc, Homo es,
Quo non aliud est animal usquam, quod modo
Surgat, modo cadat, citius atq; crebrius.
Ac iure sane, quippe debilissimum
Cum sit, negocia administrat maxima. Euripides apud eundem:
Ὁ δ' ὄλβος, οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος,
Καὶ ἡμέρα μία τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν Τὰ δ' ἦρ' ἄνω. id est,
Nec stabilis est felicitas,
Sed in diem durans, & unicus dies
Et hæc ab alto traxit, hæc & sustulit Ab imo in altum.

Quo quidem in loco Demetrius Phalereus poetam alioqui laudatum ob elegantiā taxasse legitur, qui nō ἡμέραν μίαν, id est, unum diem, sed στιγμὴν χρόνου, id est, temporis punctum dicere debuerit. Pindarus uicit etiā Homericam similitudinē: ut qui hominē non frōdes, sed umbræ somniū uocarit. Locus est in Pythijs hymno viij. ἐπάμεροι. τί δέ τις; τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. i. Diurni, Quid autem aliquis? Quid autem nullus? Vmbræ somniū homo. Nihil inanius umbra. Videtur enim esse, cum nihil sit. At hac quoq; reperit quiddam inanius, nimirū umbrę somnium. Vt nemo possit dicere, hic est aliquis: neq; rursum, hic est nullus, quod tam subita sit rerum humanarū immutatio, ut qui uidetur aliquid esse, mox sit nullus: & qui uidet perisse, mox sit aliquis. Æschylus apud Stobæum, umbræ fumi similem facit hominis uitam:

Τὸ γὰρ βρότειον σπέρμ' ἐφήμερα φρονεῖ,
Καὶ πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον ἢ καπνοῦ σκιά. id est,
Caduca molitur genus mortalium,
Neq; certa res est ulla, nec tuta haud magis
Atq; umbra fumi. Sophocles item in Aiace:
Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον. id est,
Nil aliud ac umbra atq; flatus est homo.

Pindarus in Nemeis hymno undecimo, εἰ δέ τις ὄλβον ἔχων, μορφᾷ παραμεύσεται ἄλλων, ἔν τ' ἀέθλοισιν ἀριστεύων ἐπέδειξεν βίαν, θνατὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη, καὶ τελευτὰν ἁπάντων γᾶν ἐπιεσσόμενος. id est, Si quis autē opes possidens, forma præcellat cæteris, & in certaminibus fortiter se gerēs ostendit robur, meminerit quod mēbra circumfert mortalia, quod finem omnium terrā aditurus est. Hanc sententiam inscribi conueniebat aulis, poculis, auleis, & insignibus principū, potius q̄ illa gloriosa, Qui uolet, & Adhuc lōgius, aliaq; huius generis. Nil aūt uenustius illa cōparatione, rosarum repente nascentiū, senescentium, & intereuntiū, cum hominum uita. Carmen extat titulo Maronis, quod etiam si Vergilianam uenā non admodū resipit, tamen ita scatet gratijs, leporibusq;, ut ab autore nō solum eruditissimo, uerū etiam festiuissimo, quisquis is fuit, profectū appareat. Huc pertinet, quod poetæ fingunt, mortales omneis à Parcarū filis pendere, quib. insectis protinus decidant. Atq; alios quidē à candidis, alios à pullis suspendi filis. Rursum alios in sublime sublatos pendere, alios terrę uicinos. Omniū tamen hanc eandem esse sortem, ut simul atq; inexorabilis Atropos pollice filū secuerit, ilico decidat is q̄ pendebat.

bat. Nec ullum esse discrimen, nisi quod maiore tumultu decidit is qui pendebat altius. Rides, & hos lusus esse, iocosq; poeticos existimas? Lusus quidem, sed sæuus ille nimiumq; procax fatorũ lusus: quem utinã in gregarios & inutiles homines duntaxat exercerent, (in quos conuenit Homericum illud:
Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης:)
ac non etiã uiros cœlesti prȩditos ingenio, tum autem principes optimos ante diem ẽ medio tollerent. A quibus nõ solum non abstinent hanc ludendi licentiã: uerumetiam his quasi dedita opera uidentur insidiari, nimirũ ambitiosa quadam inuidentia, ut hoc ipsum sibi licere declarent, palamq; faciant, omnẽ mortalem, quicũq; is fuerit, ex ȩquo bullam esse. Quãta rei literariȩ iactura nuper mors immatura terris eripuit Paulũ Canalem, patriciũ Venetum, iuuenẽ quidem illum uixdum annos natum uigintiquinq;, sed deum immortalem, quàm felici ingenio, quàm acri iudicio, quàm ubere facũdia, quanta linguarũ, quanta disciplinarum omniũ scientia præditum? Nihil sua referre putauit inexorabile fatum, quod tantũ adferret dispẽdium bonis literis, quibus ille iam succurrere non instrennue cœperat: quod tam graue desideriũ excitaret literarũ cultoribus, quod tantos fructus, tantas studiosorũ spes repente incideret. Iam uero Philippi principis mei tam immaturum interitũ, equidem nec memorare possum ob acerbissimũ illius desideriũ, neq; rursus quãdo quidem locus admonuit, præterire fas est, propter singularem etiã illius in me benignitatẽ. Hunc unũ fortuna, principum omnium, quos unquã sol uidit, optimum, maximum, ornatissimũ terris ostendit: sed, heu facinus, ostendit tantum, ac protinus subduxit. Nam quænam sunt uel naturæ dotes, uel ornamenta fortunæ, quid diuinitus à superis dari potest mortalibus, quod in illo non fuerit & eximium, & cumulatissimũ? Primũ quàm heroica corporis proceritas, quanta formæ tum dignitas, tum gratia? quis oculorũ uigor? Quàm felix indoles, quæ firmitas mẽbrorũ, quod robur, qui status, quæ habitudo? Nã de nataliũ splẽdore, quid attinet dicere? In quibus tot reges, tot imperatores, tot heroas inuenies, ut ne fingi quidẽ possit quicꝗ illustrius, amplius, lucul ẽtius. Accedebat ad hæc arcana uis quædã diuinitus insita, qua fiebat, ut non secus ac magnes quidã, regum, gentiũ, suorum, externorũ, breuiter omniũ mortalium animos in sui raperet amorẽ: adeo ut non solum cõspectus, congressusq;, sed uel auditum modo Philippi nomẽ, nescio quomodo mirã quandam excitaret beneuolentiã. Qua quidem re quid potest summo principi contingere felicius? Augebat fatalẽ hanc amabilitatem singularis quædam morũ comitas, dexteritasq́;. Itaq; regum ac nationũ omnium tam mirus in hoc amando consensus erat, ut etiã qui paulo ante bello confli ctabantur, iã positis armis, pari studio ad ornandum Philippũ incumberent. Adeo pacis, concordiæ, gratiarũ, ac gaudiorum plena erant omnia, ubicunq; terrarũ affulsisset ille. Quem ueterum ducem, quem triumphũ non contemnat is, qui spectarit, quantum ueræ beneuolentiæ, quantũ studiorum, quantum ornamentorũ duabus illis in Hispaniam profectionibus certatim cõtulerunt, tot reges, tot proceres, tot nationes, Gallia, Sabaudia, Hispania, Germania, Britannia. Multũ ornamẽti sibi putabat adiungi, quisquis in Philippũ ornamenti quippiã cõtulisset. Quibus de rebus noster extat Panegyricus. Adiunge ad hȩc uxoris fœcunditatem, liberos omneis incolumes, patrẽ, ut infinita decora uerbo cõplectar, Maximilianum: adde tot reges adfinitatis etiã uinculis adglutinatos. Adde imperij magnitudinẽ, in qua natus: adde regni luculentiã, in quod ascitus: adde paternæ maiestatis successionem, adde tantarũ rerum spes, quæ tali indoli, talibus fatis, talibus debebant moribus, certas, siquid omnino certũ esse superi uoluissent in rebus mortaliũ. Quæ iam contigerant, erãt maxima, atq; hoc maiora, quod non quemadmodum plerisq;, ui, sanguine, & alienis calamitatibus accreuerant. Vix em̃ aliter ingẽtia possident imperia. Nihil erat in tot felicitatis Philippi nostri calculis cruentum, nihil cũ ullius dolore iacturáue coniunctũ. Quæ uero impendebant, sic impendebant, non ut inuasurus ea uideretur, sed ut recusare non liceret. Tot inquã, dotes, tot ornamenta, tot gentiũ studia, tot regũ optata tam iusta, tam pia patris amantissimi uota, tot patriæ gaudia, tã amplas spes, tantam orbis expectationẽ repente properata mors intersecuit, nimisq; crudeli docuit exemplo, neminẽ esse mortalem usq; adeo cœlitibus uicinũ, quin bulla sit. Sed iam dudum tẽpus est, ut his omissis ad institutum negocium

recurrat oratio, ne quis merito calũniari possit, nos in medijs adagijs declamare. Quanquam uideo Plinium in huiusmodi locos causa uoluptatis frequenter digredi. Me dolor à proposito nonnihil transuersum egit, non illectauit amœnitas.

Optimum non nasci. XLIX

Venustissimã & omnium literis celebratam sententiam usurpat Plinius Secũdus in præfatiõe septimi libri, ubi collectis innumerabilibus, tum natiuitatis nostrę periculis, tum uitæ incõmodis, ita concludit: Itaq; multi extitere, qui non nasci optimũ censerẽt, aut quàm ocyssime aboleri. Hanc M. Tullius à Sileno profectam scribit, quã libro De consolatione sic extulit, teste Lactantio: Non nasci longe optimũ, nec in hos scopulos incidere uitæ: proximum autem, si natus sis, quàmprimum mori, & tanquam ex incendio effugere uiolentiam fortunæ. Citat idem Lactantius duos hos senarios Græcos, quos Athenæus libro Dipnosophistarum tertio ostendit esse Alexidis comici:

Τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ᾽ ἀεί,
Ἐπὰν γένηται δ᾽, ὡς τάχιστ᾽ ἐλθεῖν τέλος. id est,
Haud unquam in auras prodijsse potissimum est:
Aboleri ubi sis natus ilico, proximum est. Adducit & Theognidem,
Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
 Μηδ᾽ ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου,
Φύντα δ᾽ ὅπως ὤκιστα πύλας ἀΐδαο περῆσαι. id est,
Non nasci omnino, primum est mortalibus, atq;
 Haud unquam solis cernere triste iubar:
Verum ubi sis natus, quamprimum inuisere manes. Citatur & ex Euripide,
Ἐγὼ τὸ μὲν δὴ πανταχοῦ θρυλλούμενον
Κράτιστον εἶναί φημι, μὴ φῦναι βροτῷ. id est,
Quod ubiq; celebre est, dictum ego uerum puto,
Homini esse prorsus optimum non nascier.
Succinit huic Menander,
Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος. id est,
Quem diligunt dij, iuuenis ille tollitur.
Extat in hanc sentẽtiam epigrãma Posidippi, siue, quemadmodũ alijs placet, Cratetis Cynici, & huic è diuerso respondens, Metrodori. Quæ quoniã elegantissima sunt, non grauabor adscribere. Cratetis est huiusmodi:

Ποίην τις βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
 Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες. ἐν δὲ δόμοις
Φροντίδες. ἐν δ᾽ ἀγροῖς καμάτων ἅλις. ἐν δὲ θαλάσσῃ
 Τάρβος. ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχῃς τι, δέος.
Ἢν δ᾽ ἀπορῇς, ἀνιηρόν. ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος
 Ἔσσεαι. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ᾽ ἐρημότερον.
Τέκνα, πόνοι. πήρωσις, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
 Ἄφρονες, αἱ πολιαὶ δ᾽ ἔμπαλιν ἀδρανέες.
Ἦν ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις. ἢ τὸ γενέσθαι
 Μηδέ ποτ᾽, ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

Id nos ex tempore sic utcunq; uertimus:
Quodnam iter humanæ cupias insistere uitæ?
 Quoquo te uertas, omnia plena malis.
Litigijs causisq; forum strepit usq; molestis.
 Perpetua cruciat sollicitudo domi.
Enecat assiduis rus triste laboribus: undas
 Et freta si sulces, mille pericla premunt.
Viuenti peregre, si res tibi suppetit ampla,
 Cuncta miser metues, nec bene tutus ages.
Rursum si uacuæ pendebunt ære crumenæ,
 Vt durum ac miserum est hospitem egere uirum.
Coniugium sequeris? quanta hic te cura sequetur?

Desolatus eris, si sine coniuge eris.
Si tollis sobolem, multo educenda labore est.
Non tolles: orbi lumine uita uacat.
Si iuuenis fueris, uaga & inconsulta iuuenta est.
Viribus effœta est cana senecta suis.
Ergo quid reliquum est, quæso, nisi sanus ut optes,
Alterutrum, aut nunquam tristibus è sinibus
Materni prodisse uteri, aut ubi protinus illinc
Exieris, Stygias abdier in latebras: Metrodori sic habet huic diuersum:
Παντοίην βιότοιο τάμοις τρίβον. εἰν ἀγορῇ μὲν
Κύδεα καὶ πινυταὶ πρήξιες, ἐν δὲ δόμοις
Ἄμπαυμ'. ἐν ἀγροῖς, φύσιος χάρις, ἐν δὲ θαλάσσῃ
Κέρδος. ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχεις τι, κλέος.
Ἢν δ' ἀπορῇς, μόνος οἶδας. ἔχεις γάμον, οἶκος ἄριστος
Ἔσσεται. οὐ γαμέεις, ζῇς ἔτ' ἐλαφρότερος.
Τέκνα, πόθος. ἄφροντις ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
Ῥωμαλέαι. πολιαὶ δ' ἔμπαλιν εὐσεβέες.
Οὐκ ἄρα τῶν δισσῶν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
Μηδέ ποτ', ἢ τὸ θανεῖν. πάντα γὰρ ἐσθλὰ βίῳ.

Quod ipsum etiam ad hunc modum uertimus:

Quamlibet imò uiam uitæ ingrediare licebit,
Vndiq; blanditur plurima commoditas.
Concio si placet, atq; forum, hinc uberrima famæ
Materia, hinc ingens gloria colligitur.
Hic bene tractandis prudentia callida rebus
Exercitur: rursum uita quieta domi est.
Rura petis: uario illic oblectamine mentem,
Naturæ facies pascet amœna tuam.
Dulcia prædiues lucra suppeditauerit æquor.
Si peregre uiuis, resq; tibi superest,
Multus honos comitatur: habes nihil: ergo pudoris
Est minus, ipse tibi conscius unus eris.
Vxor ducta tibi est: domus optima proinde futura est.
Non ducta est: curis exoneratus ages.
Si tibi dulce patris cognomen pignora nata
Donant, & quod ames, unde & ameris erit.
Orbus ages: orbi est sine sollicitudine uita,
Quam patribus sobolis ferre alitura solet.
Vt constant uiridi, roburq; uigorq; iuuentæ,
Commendat pietas sic sua caniciem.
Nil igitur uideo causæ, cur alterutrum optes
Aut nasci nunquam, aut interijsse statim.
Quandoquidem humanæ quæ tandem est portio uitæ
Non optanda bonis atq; adamanda suis:

Extat in hanc sententiam & Ausonij carmen nō inelegans, in quo collectis omnibus huius uitæ malis, concludit ad hunc modum: Ergo
Optima Graiorum sententia: quippe homini, aiunt,
Non nasci esse bonum, aut natum cito morte perire.

In hac opinione uidetur & Thraces fuisse, quibus mos erat in lucem æditos lachrymis prosequi, mortuos cōuiuijs & tripudijs. Huius rei meminit Quintilianus Institutionū oratoriarum lib. v. Item Plinius & Valerius Maximus. Herodotus in quinto historiæ suæ libro, à quo hæc fabula profecta est, ait Trausos gentem esse Thracibus finitimam, quæ cætera quidē cum Thracum moribus cōcordet, unū illud habeat peculiare, quod ædito infante propinqui circumsidentes cū ploratu cōmemorent, quantum calamita-
tum

tum illi sit perferendũ, uitam ingresso: Contrà defunctũ hominẽ cũ lusu lætitiaq; efferant, recẽsentes quàm multis malis subductus sit. Plutarchus De audiẽdis poetis è tragico quopiam hos senarios refert, quos Aristides in Themistocle Euripidis esse docet,

Τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακὰ,
τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων. id est,

Plorare natum, ut maxima ingressum mala,
At mortuum, uitæq; subductum malis
Efferre lætos gratulantesq; ædibus.

Senserunt ueteres uitam humanã per se miseram & calamitosam esse. Proinde Homerus passim, δειλοὺς βροτοὺς, id est, miseros mortales appellat. Et hunc æmulatus Maro:

Optima quæq; dies miseris mortalibus æui Prima fugit.

Menander apud Stobæum, sufficere putat ad calamitosi nomen, ut homo sis.

Ἄνθρωπος ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ δυστυχεῖν. Homerus,

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
ζώειν ἀχνυμένους. id est,

Sic etenim statuere dei mortalibus ægris,
Vt uiuant curis districti. Idem Iliados ρ

οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς,
πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει. id est,

Nil æque miserum est, ut homo, quæcunq; animantum
Vitalesq; trahunt auras, serpuntq; per arua.

Sophocles in Oedipo Colonæo: μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον. id est,

Non nasci omnem superat rationem.

Eleganter & Menander apud Plutarchum libello De animi tranquillitate,

Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος. id est,

Cognata sunt hæc sibi, dolere ac uiuere.

quod hominum uita suapte natura multis molestijs sit obnoxia. Nec illepide Plautus in Bacchidibus:

Vixisse nimio satius est, quàm uiuere.

Tanquam in speculo. Tanquam in tabula. L

Hyperbolę prouerbiales sunt & hę, καθάπερ ἐν κατόπτρῳ, καὶ ὥσπερ ἐν γραφῇ. id est, Tanquam in speculo, tanquã in tabula. De re uehementer euidente perspicuaq;. Terentius in Adelphis: Deniq; inspicere tanquam in speculum uitas omniũ iubeo. Plato lib. De legibus x. ὡς ἐν κατόπτροις. i. Tanquam in speculis. Propterea quod inter multa, quæ rerum referunt imagines, uelut aqua, æs politum, gemmæ quædam, nihil æque perspicue reddit simulachra, ut uitrum plumbo sublitũ. Nam uitrum quidẽ ut rarũ ac pellucidum maximè capax est imaginũ, uerum acceptas non perinde cõtinet ob pellucentiã: proinde sublitum plumbũ, ob nigrorem aliquem naturæq; dẽsitatem sistit impressam imaginem, neq; dilabi sinit. Euanescunt enĩ simulachra, non secus atq; candelæ lumẽ in sole, quoties excipiũtur in corpore nimiũ tenui pspicuoq;, uelut in aere, pura aqua, crystallo, uitroq; nõ obscurato corporis alicuius oppositu. Rursum in nimiũ densis & obscuris nõ hærent, uelut in silice, lignóue. Proinde natura solertissima rerum omniũ architectrix, oculum animantiũ ad speculorũ imaginẽ finxisse uidetur, quippe parti pellucenti nigrorem quendam adiunxit à tergo, quo sublato, protinus tollatur & uidendi facultas. Vnde scite dictũ est illud, Vt speculum oculus est artis, ita oculũ esse naturę speculum. Illud miraculo dignũ, speculũ non modo clarissime repræsentare simulachra rerũ omniũ, quæcunq; obiecta sunt, ũerumetiã interualla, colores, motus, breuiter res ipsas penè dixerim euidentius q̃ sunt, hoc uno discrimine, quod aduersa refert. Cuius causa hæc est, q̃d species quæ à corpore solido per aerẽ manat ad speculi superficiẽ, simplex puraq; est, unde fit, ut non alia sit auersa, quàm aduersa. Quibus de reb. acutissimẽ multa disseruit Ambrosius Leo Nolanus noster in quæstionibus suis. Iam ars picturæ à rudibus initijs profecta, eò subtilitatis excreuit, ut nõ oculis hominum, sed etiam auibus imposuerit, effeceritq;, ut ueras res esse crederent, quæ coloribus erant fucata.

Salsitudo

Salsitudo non inest illi. LI

ἄλμη οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ. i. Salsitas nõ inest illi. In infacetos et fatuos ac stupidos. Sal enim primũ, maximeq; cõmune condimentum uidetur. Plin. lib. xxxi. indicat, metaphoram esse sumptam ab usu salis, quod in omnibus cibis sit condimenti uice, & auiditatem inuitet. Ergo hercle, inquit, uita humana sine sale nequit degere: adeo necessarium elemẽtum est, ut transierit intellectus ad uoluptates animi quoq;. Nam ita sales appellantur, omnisq; uitę lepos & summa hilaritas, laborumq; requies, non alio magis uocabulo constat. Atq; hinc insulsa oratio, quæ nihil habeat leporis, & insulsus homo, morib. inelegantibus. Contra salsum dicteriũ, quod acrimonia quadam mordeat. Et sales uocant festiuiter & argute dicta, non sine illecebra quadam mordacitatis. Seneca nõ uult sales nostros dentatos esse. Quintilianus Institutionũ lib. vi. cap. de risu: Salsum, inquit, in consuetudine pro ridiculo tantum accipimus. Natura non utiq; hoc est, quanquam & ridicula oporteat esse salsa. Nam & Cicero, omne quod salsum, ait esse Atticorum, non quia sint maxime ad risum compositi. Et Catullus cum dicit,

Nulla in tam magno est corpore mica salis,

nõ hoc dicit, nihil in corpore eius esse ridiculũ. Salsum igit' erit, quod nõ erit insulsum: uelut quoddam simplex orationis condimentũ, quod sentitur latente iudicio, & uelut palatum excitat, quod & à tædio defendit orationem. Sanè tamen, ut ille in cibis paulo liberalius aspersus, si tamẽ non sit immodicus, adfert aliquid propriæ uoluptatis: ita hi quoq; in dicendo habẽt quiddam quod nobis faciat audiendi sitim. Hactenus ille. Porrò Catulli carmen, quod Fabius citat, sic habet:

Quintia formosa est multis: mihi candida, longa,
Recta est: hæc & ego singula confiteor.
Totum illud formosa, nego: nam nulla uenustas,
Nulla in tam magno corpore mica salis.

Quo quidẽ in loco stultissime carpit Fabiũ Catullianus interpres, quasi poetę uerba parum perpenderit, cũ ipse dormitans Fabij uerba parũ perpẽderit. Negat enim Fabius salsum uocari, quicquid ridiculum sit, etiã si uulgo sic usurparẽt indocti. Allusit ad hoc adagiũ Terent. in Eunucho: Qui haberet salẽ, qui in te est. fatuũ militem & insipidum intelligi uolens. cui postea simili ironia, Atticam tribuit eloquentiam. M. Tullius Philippica ij. At etiam quodam loco facetus esse uoluisti. Quàm id, dij boni, non decebat? in quo est tua culpa nulla: aliquid enim salis ab uxore mima trahere potuisti. Salem dixit festiuitatem. Refertur à Diogeniano & Zenodoto.

Acetum habet in pectore. LII

Huic germanũ est Plautinum illud in Bacchidibus: Nunc experiar, sit ne acetũ tibi cor acre in pectore. Legitur & aliàs apud hunc ipsum: Ecquid habet acetum in pectore? pro eo quod est: Nũ sapit? nũ quid habet astutiæ? Nam ut salsa, itidem & acida, palatũ iuuãt, acuuntq;, & irritant stomachũ. Horatius in Serm. acetũ pro mordacitate dixit:

At Græcus postquàm est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat.

Et hoc ipsum, aceto perfundere, prouerbij speciẽ habet, sicut & illud ex Sermonibus Horatianis:

At idem quod sale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.

Solus sapit. LIII

Narrat Diogenes Laertius, Chrysippũ philosophum usq;adeo sibi placuisse, ut consultus à quodam, cui potissimũ filium suum philosophiæ præceptis instituẽdum tradẽret, sibi cõmittendum responderit. Nam si quem, inquit, aliũ me præstantiorem arbitrarer, ipse apud hunc philosophiæ darem operã. Vnde & illud Homericum de eo uulgò iactatum fuisse, quod solus saperet, reliqui uero umbræ ferrentur. Est autem apud Homerum Odysseæ κ. de uate Tiresia, cui uni Proserpina dederit ut etiam uita defunctus saperet, reliquas umbras uolitare, & eas quidem nihil aliud quàm umbras:

τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια,
οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν. id est,

Huic etiam extincto dederat Proserpina mentem

Solus

Solus uti saperet, reliquis uolitantibus umbris.

Vsurpatur & à Platone, tãquam prouerbij loco: Vnde licet conijcere, carmen hoc Homeri unum fuisse ex ijs, quæ plurima Macrobius scribit, adagionũ instar solere celebrari. Sic & Cato senior de Scipione Iuniore pronunciauit, ut narrat Plutarchus in Pręceptis ciuilibus: ac rursum in Apophthegmatis Romanorum,

οἷος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. id est,

Ille sapit solus, uolitant alij uelut umbræ.

Apte dicetur de ijs, qui tanto interuallo reliquos omneis post se relinquunt, ut illi nihil nisi umbræ præ his esse uideantur, planeq;, quẽadmodũ Græci dicunt, λῆρος καὶ φλυαρία. id est, Nugæ deliriaq;.

Canem excoriatam excoriare. LIIII

κύνα δέρειν δεδαρμένην. id est, Canem excoriare excoriatam. Suidas ait, dici solere de ijs qui iterum ea patiuntur, quibus aliquando fuerunt afflicti. Aristophanes in Lysistrata, nam hanc quoq; nomine huius inscriptam inuenio,

τὸ τοῦ φερεκράτους κύνα δέρειν δεδαρμένην. id est,

Iuxta Pherecratem detrahere cutem cani, Detracta cui iam est.

Diogenianus ait, conuenire in eos, qui frustra sumunt operam. Sunt qui putent magis conuenire, cum quis affligit afflictum. Confine est illi, quod alibi diximus, ἀσκὸν δέρεις, id est, Vtrem excorias. Quod usurpat Aristophanes in Nebulis.

Perq; enses, perq; ignem oportet irrumpere. LV

διὰ καὶ μαχαιρῶν, καὶ πυρὸς ῥιπτεῖν δεῖ. id est,

Perq; ignem eundum est, & per enses impetu.

Cũ significamus q̃duis periculi subeũdũ. Aristoph. in comœdia, cui titulus, Lysistrata,

κἂν με χρῇ διὰ τοῦ πυρὸς ἐθέλω βαδίζειν. id est,

Et si per ignem siet opus Transire cupio.

Et Terent. ait, parasitum non grauaturum, uel è flamma cibum petere. Calliæ adulatores taxauit comœdia, ὅτι οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐδὲ χαλκὸς εἴργει μὴ φοιτᾶν ἐπὶ δεῖπνον. i. Quod non ignis, non ferrum, neq; æs prohibuerit illos, quo minus uentitarent ad cœnã. Hæc citat Plutarch. ex Eupolide. Refert eadẽ in libello De discrimine adulatoris & amici. Horatius item,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes,
Impiger extremos currit mercator ad Indos.

M. Tullius Tusculanarum quæstionum libro secundo, Quę flamma est, per quam non cucurrerint, qui hæc olim punctis singulis colligebant? id est, Quid non uel fecerunt, uel perpessi sunt?

Non impetam lingua. LVI

οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. id est, Non incessam lingua. Figuræ nouitas in prouerbiũ abijsse uidetur, autore Diogeniano. Aristophanes in Lysistrata,

πρὸς τῶν Ἀθηνῶν δ' οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. id est,

At lingua Athenas neutiquam incessam mea.

Hesychius citat Æschylum in Heraclidis. Græcis ἐπιγλωττεῖσθαι, est linguæ conuicijs incessere, quasi dicas, inlinguare, quemadmodum à uola dicimus inuolare. Proprie uero pertinet ad male ominantes. Rapiuntur enim dicta in omen, uelut in augurium uenturi mali boniue. Vnde semper à maledictis temperandum. Pindarus in Pythijs hymno quarto, inter cæteras uirtutes laudat & linguã à maledictis temperantem. ὀρφανίζει μὲν κακὰν γλῶσσαν φαεννᾶς ὀπός. id est, Priuans malam linguam uoce dilucida. Interpres citat in hanc sententiam carmen Hesiodi,

μηδὲ κακῶν ἑτάρων, μηδ' ἐσθλῶν νεικεστῆρα. id est,

Haud solitum socijs certare bonisue malisue.

Vti licebit, cum significabimus nos de re quapiam periculosa nolle uerba facere, uelut i de rebus principum aut potẽtum οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. Verbum inde ductum, quod qui temere loquuntur, ὅτι ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι loqui dicuntur, sicut alibi monstrauimus.

Harena sine calce. LVII

Vt autor est Suetonius, Caligulæ Cæsari usq; adeo placebat ardor ac uis in dicendo, ut Senecæ

ut Senecæ orationem, sine calce arenam sit solitus appellare, tanquã dissolutam ac neruis carẽtem & ordine, quæ quodammodo cõpages est totius sermonis suo quicq; loco disponens. Quanquam aũt Caligula multa parum integræ mentis dedit argumenta, tamen in hoc iudicio minimũ aberrauit à scopo. Seneca fertur impetu quodam, minime seruiens ordini. Hoc inter egregias uirtutes habet neui. Male cohæret arena, ni calcem admisceas. Confine illi quod alio dictum est loco, Scopæ dissolutæ.

Lupus hiat. LVIII

Λύκος ἔχανεν. id est, Lupus hiat. dicebatur, si quis re multum sperata, multumq; appetita frustratus discederet. Aiunt enim lupum prædæ inhiantem rictu late diducto accurrere, qua si frustretur, obambulare hiantem. Aristophanes in Lysistrata,

Οἷς πιστὸν οὐδὲν, εἰ μὴ περ λύκῳ κεχηνότι. id est,

Queis nihil fidum ac tutum est, inhianti nisi lupo.

Itẽ Lucianus in Gallo, ἐσῄειν οὖν, μάτην λύκος χανὼν παρὰ μικρόν. id est, Ingrediebar itaq;, cum parum abfuisset ut lupus hians discederẽ. Dionysius sophista in epistola quapiam: ἆρα μὴ λέληθα ἐμαυτὸν εἰς παροιμίαν ἐλθών, καὶ γέγονα λύκος χανὼν διὰ κενῆς; id est, Num insciens in prouerbium incidi, factusq; sum lupus frustra hians? Apud Athenæum libro decimoquarto, citantur hæc ex Eubulo,

Ἔπειγ' ἔπειγε, μή ποθ' ὡς λύκος χανὼν

Καὶ τῶν δ' ἁμαρτὼν, ὕστερον συχνὸν δράμῃς. id est,

Properato propera, more ne lupino hians

Frustratus his, in posterum curras diu.

Porcellus Acarnanius. LIX

Χοιρίσκος Ἀκαρνάνιος. id est, porcellus Acarnanius. In mollem & amabilẽ, atq; in delicijs habitũ dicebatur. Lucianus in Dialogis meretricijs, λεῖος μοί φασι Χαιρέας, καὶ χοιρίσκος Ἀκαρνάνιος. id est, Lenis mihi, ut aiũt, Chæreas, & porcellus Acarnanius. Allusum opinor, ad porcellũ, quem inducit Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν, symbolum eorum membrorum, quibus obscœnæ uoluptates peraguntur.

Megaricum machinamentum. LX

Μεγαρικὴ μηχανή, id est, Ars Megarensis dicitur, cum dolo & astu res agitur, nõ syncera fide. Olim enim Megarenses uulgo male audiebant, tanquam fraudulenti ac ficti, quod aliud sentire soleant, aliud loqui, ut indicat Aristophanis interpres. Citatur apud Suidam hic Senarius,

Ἀλλ' ἔστι γάρ μοι Μεγαρικῆς τις μαχανά. id est,

Sed enim ars adest mihi quæpiam Megarensium.

Est aũt apud Aristophanẽ in fabula cui titulus, Ἀχαρνῆς. Celebrantur Megarensium uascula fictilia: uide num huc spectet prouerbiũ: deinde cõstat Euclidem Socraticũ fuisse Megarensem, qui suscepit scholam Megaricã. Hic fuit insignis machinarũ artifex. Fieri potest ut hinc natum sit adagiũ. Ad hæc est ciuitas eiusdem nominis in Thessalia Pontica. & de Thessalico cõmento dictum est alias. Sphinges Megaricas post referemus.

Seruus seruo præstat, dominus domino. LXI

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου. id est,

Seruoq; seruus potior est, herusq; hero.

Senarius est prouerbialis, admonẽs in eodem hominũ genere non statim omnes æquales esse, uerum hominum habendam esse rationẽ, non tantum conditionis. Veluti generosus antecellit suopte genere plebeiũ. Verum est non mediocre discrimen inter generosum & generosum, itidem inter plebeium & plebeiũ, adeo ut quosdam plebeios non nullis ingenuis anteponas. Aristoteles libro Politicorum primo, τὰ μὲν ἐντιμότερα ἔργα, τὰ δὲ ἀναγκαιότερα, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν,

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου. id est,

Quædam ministeria honoratiora, quædam autẽ magis necessaria. & iuxta prouerbiũ,

Heroq; herus, seruoq; seruus est prior.

Dædali opera. LXII

Δαιδάλεια ποιήματα. id est, Dædalea opera dicuntur, quę nouo artificio fabricata sunt & admirando. Hinc natum, quod cum ueteres illi plastæ formas animaliũ cæcas finge-

rēt & immobiles, Dædalus insolito artificio primus & oculos induxit, & neruis quibusdam additis effecit, ut huc atq; illuc mouerent, adeò scite ut spectātibus uiuere atq; ingredi uiderentur. Vnde ferunt quædā Dædali signa uinciri pedibus ne aufugiant. Huius rei meminit Plato in Menone, his quidē uerbis: ὅτι τοῖς Δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν. ἴσως δ' οὐδ' ἔστι παρ' ὑμῖν. πρὸς τί δὲ δὴ τοῦτο λέγεις; ὅτι καὶ ταῦτα ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει. τί οὖν δή; τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πολλῆς τινος ἄξιόν ἐστι τιμῆς, ὥσπερ δραπέτην ἄνθρωπον. οὐ γὰρ παραμένει. δεδεμένον δὲ, πολλοῦ ἄξιον. id est, Quoniā non animaduertisti Dędali signa. Fortassis ne sunt quidē apud uos. Quorsum isthuc dicis? Quoniam illa quoq; ni reuincta fuerint, discedunt atq; aufugiunt. Sin uincta sint, consistunt. Quid tum postea? Si q̄d ex illius operibus solutū possideas, haudquaquam magno æstimādum, perinde quasi seruum possideas fugitiuum. Neq; em̄ apud te manet. Sin aūt uinctum, id magno æstimādum sit. Idem in Hippia maiore sic refert, quasi de priscis & obsoletis dici soleat, εἰ ἄρα νῦν ὦ Ἱππία ὁ Βίας ἀναβιώη, γέλωτ' ἂν ὄφλοι πρὸς ὑμᾶς. ὥσπερ καὶ τὸν Δαίδαλόν φασιν οἱ ἀνδριαντοποιοὶ νῦν, εἰ γενόμενος τοιαῦτ' ἐργάζοιτο, οἷα ἦν ἀφ' ὧν τοὔνομα ἔσχε, καταγέλαστον ἂν εἶναι. id est, Si sane nūc ô Hippia Bias reuiuiscat, risum apud uos tulerit: quemadmodū & horum temporum statuarij de Dædalo narrant, si nunc uiuens talia proferat opera, qualia erant illa unde famam ac nomē adeptus est, deridiculum fore. Meminit & Aristoteles libro Politicorū primo, de seruis loquens, quos ait nihil aliud esse q̄ instrumenta uiua. Εἰ γὰρ, inquit, ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ Δαιδάλου φασὶν, ἢ τοὺς τοῦ Ἡφαίστου τρίποδας, οὕς φησιν ὁ ποιητὴς αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κορκίδες ἐκόρκιζον αὐταὶ, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζον, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. id est, Etenim si fieri posset, ut unumquodq; instrumentum uel iussum, uel per se præsentiens, suum opus perageret, quemadmodū aiunt Dædali statuas facere, & Vulcani tripodes, quos poeta scribit ultro in diuinū certamen prodijsse, itidem & pectines per se texerēt, & plectra cithara canerent, haudquaquā opus haberent, neq; architecti ministris, neq; domini seruis. Locus quem citat Aristoteles, est apud Homerū Iliados sexto. Meminit idem De anima lib. primo, refellens opinionem Democriti cēsentis animam ita mouere corpus, ut ipsa prius mota, moueret. Ait enim Democritū tale quiddam adferre, quale sit apud Philippum comœdiarum scriptorem. Is enim scripsit à Dædalo ligneam Venerem fabricatam fuisse, quæ moueretur argēto uiuo infuso. οἷον, inquit, Δημόκριτος παραπλησίως λέγων Φιλίππῳ τῷ κωμῳδιοδιδασκάλῳ. φησὶ γὰρ τὸν Δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην Ἀφροδίτην, ἐγχέαντα ἄργυρον χυτόν. Proinde prouerbium ad uarios usus poterit accommodari. Vel ubi res inusitata arte confectas significabimus. Nam Homerus artificiosa Dædala uocat:

Ὃς χερσὶν ἐπίστατο δαίδαλα πάντα, τεύχειν. id est,

Qui manibus norat fabricari Dædala cuncta. Item Pindarus in Olympiacis:

Καὶ δεδαιδαλμένοι ψεύδεσι ποικίλοις ἐξαπατῶντι μῦθοι. i. Et arte cōfictæ mēdacijs uarijs fallunt fabulæ. Et Virgilius Dædalam Circen uocat, quod nouis & admirandis artibus homines uerteret in feras. Quin & orationis poliendæ artifices λογοδαιδάλους, & opsoniorum peritos ὀψοδαιδάλους appellant Græci. Vel cum inconstantiam & instabilitatē cuiuspiam significabimus. Sic em̄ apud Platonem in Euthyphrone, Socrates argumenta non consistentia, Dædaleis operibus similia uideri dicit. Eutyphron autē respondet, Socratem sibi pro Dædalo esse, quippe qui rationes suas non sinat consistere, rursus coarguens & euertens quod paulo ante uisus sit approbare.

Furemq; fur cognoscit, & lupum lupus. LXIII

Ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα καὶ λύκος λύκον. id est,

Furemq; fur cognouit, & lupum lupus.

Aristoteles septimo lib. Moralium Eudemiorū hunc quoq; senarium citat inter adagia similitudinis. Amant em̄ uulgo se mutuo, qui similib. uitijs laborant, præcipue fures. Et lupi latronum instar collecti grassantur. Videmus in quibusdam ob arcanā ingeniorū cognationē protinus amorem nasci: contra aduersus alios odium ob naturæ dissimilitudinem. Ad hanc similitudinē & dissimilitudinem Democritus referebat omnes omnium rerū causas, adeò ut interrogatus de cane semper eidē lateri incubāte, quamobrē id face-

id faceret, responderit, ὅτι ἔχει τι κεραμίδι ὅμοιον ἡ κύων. id est, quoniã habet canis aliquid cum illo latere simile. Id obiter narrat Aristoteles lib. Magnorũ moralium secundo, inter prouerbia similitudinis, irridens Democritũ. Quid enim simile habet later cum cane? Nec tamẽ à Democrito multum absunt medici quidam, qui ad omnem percunctationem obijciunt nobis, nescio quam, occultam rerum proprietatem.

Terra amat imbrem. LXIIII

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. id est, Nam terra gaudet imbre.

Vbi quis desiderat ea quę sibi nouit esse accommoda conducibiliaq́. Citat hoc hemistichium, ueluti prouerbiale Aristoteles libro Moralium Eudemiorũ septimo, ostendens non solum similitudinẽ conciliatricẽ esse amicitiæ, uelut inter fures, graculos & lupos: uerumetiam dissimilitudinẽ nonnunquã beneuolentiæ causam existere: contra, similitudinem odij. Nam terra cum suapte natura sit sicca, amat imbrem, & figulus odit figulum, indoctus amat literatum, mulier uirum. Ibidem narrat ab Heraclito reprehensum poetam, qui scripsit hoc carmen,

Ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο. id est,

Lis utinam sublata, deos hominesq́ relinquat.

Athenæus libro decimotertio carmen ex Euripide citat,

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ᾽ ὅταν ξηρὸν πέδον. id est,

Tellus quidem imbrem amat, solum quum est aridum.

Aristoteles libro Moralium Nicomac. huiij. citat eandem ex Euripide sententiam, sed perturbato metro, Εὐριπίδης μὲν φάσκων,

Ἐρᾶν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν,
Ἐρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον
Ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν. id est, Euripides quum ait,

Requirere imbrem terram, ubi siti aruit,
Dium uicissim cœlum ubi iam nubibus
Impletur, optat in solum delabier.

Hoc adfert ad confirmandam quorundam opinionem, qui dicebant secus quàm haberent prouerbia, dissimile à dissimili, contrarium à contrario appeti. Terra enim frigida & sicca appetit imbrem, qui iuxta aeris naturam unde uenit, est calidus & humidus, ac imber uicissim appetit terram.

Herculana balnea. LXV

Ἡράκλεια λουτρά. id est, Herculana balnea. De impendio feruentibus balneis dicebatur, quales legimus & thermas Neronianas. Aristophanes in Nebulis:

Ποῦ ψυχρὰ δῆτα πώποτ᾽ εἶδες Ἡράκλεια λουτρά; id est,

Vbi nam frigida unquam uidisti Herculana balnea?

Interpres adscribit, Ibycum autorẽ esse, Vulcanum muneris uice submisisse Herculi feruida balnea. Atq́ inde omnia calida balnea, Herculana dici cœpta testat̃ idẽ Athenęus lib. xij. Porrò Aristoteles in Problemat. Sectionis xxiiij. probl. ultimo, ostẽdit huiusmodi balnea apud ueteres habita sacra, propterea quod ex sulphure ac fulmine, rebus natura sacris proueniant. Pisandrus autẽ tradit, Mineruam Herculi fesso calidum balneum suppeditasse. Vnde mihi fit uerisimile, prouerbium rectè dici posse, quoties ętate aut labore quopiã fatigatis ministeriũ paulo diligẽtius ad refocillandas uires adhibet̃. Nam Plato lib. De legib. vi. γεροντικὰ λουτρὰ, id est, Senilia balnea calida uocat, eaq́ senibus exhiberi iubet. Siquidẽ ueteres frigida lauabãt, calida balnea ualetudinarijs duntaxat exhibebant̃. At his temporibus aurigæ quoq́ & nautæ lauãt in thermis. Ac Germani maximã uitæ partẽ in hypocaustis transigunt, pyraustarũ instar. Pindarus quoq́ Olymp. xij. meminit horum balneorum, θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις, id est, Calida nympharum balnea frequentas: siue quod in ea ciuitate locus esset cui nomen calida balnea: siue qđ ipse more Herculis post multa certamina exhausta iam refocillaretur calidis balneis, quas nymphæ Herculi laboribus fatigato submisisse feruntur. Porrò corpus hominis magnopere reuocari calidis balneis declarat in Nemeis Oda iiij. οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον γε μαλθακὰ τεύχει γυῖα, ὅσον εὐλογία φόρμιγγι συνάορος. id est, Ne calida quidẽ aqua æquè mollit ac refocillat membra, quantum laudatio citharæ aptata.

Aut ter sex, aut tres tesseræ. LXVI

Ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. id est, Aut ter sex, aut tres tesseræ. Siquādo significabimus nos extrema periclitari uelle, & aut planè uincere, aut prorsum uinci, hoc adagio tēpestiuiter utemur. Sumptum est à uetusto tesserarū lusu, in quo qui nouem iecisset, is modis omnibus superabat: qui tres, is lōgissime aberat à uictoria. Nam antiquiores trib. tesseris uti consueuerant, non quemadmodum nūc duabus. Tesseram autem etiam iactum ipsum appellāt, qui nonnunquā plenus est, interdum inanis. Itaq; iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis. Meminit huius adagionis Iulius Pollux, lib. De rerū uocabulis nono. Porrò tesseras easdem esse cum ijs quos Græci κύβους appellāt, testis est A. Gellius lib. i. cap. xx. κύβος em, inquiēs, est figura ex omni latere quadrata. Quadrātales sunt, inquit M. Varro, tesseræ, quibus in alueolo ludit, ex quo ipsæ appellatæ κύβοι. Zenodotus parœmiā hanc citat ex Pherecratis fabula, cui titulus Myrmecanthropi: Est enim clausula carminis trochaici. Suidas & Æschylum adducit ex Agamemnone,

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας. id est,
Nam res heroum faxo ut optime cadant
Ter sex ubi phryctoriæ iaciam meæ.

Vsurpatū est à Platone libro De legibus ultimo, Τί οὖν δὴ ποιητέον ἐχόντων τούτων οὕτως ὦ ξένε; τὸ λεγόμενον ὦ φίλοι ἐν κοινῷ καὶ μέσῳ ἔοικεν ἡμῖν κεῖσθαι, καὶ ἀποκινδυνεύειν περὶ τῆς πολιτείας ἐθέλομεν ξυμπάσης, ἢ τρὶς ἕξ, φασίν, ἢ τρεῖς κύβους βάλλοντας, πάντα ποιητέον. id est, Itaq; cū hoc in loco res fuerint, quid faciendū cēses hospes? Iuxta id quod uulgo dicit, amici, uisum est nobis par esse, uti rem in publicū & in cōmune cōferamus, uelimusq; de uniuersa rep. supremū subire discrimē, nihilq; nō facere, ita ut uel ter sex, uel tres talos iaciamus.

Quanta mus apud Pisam. LXVII

Ὅσα μῦς ἐν πίσσῃ. id est, Quāta mus apud Pisam, subaudi tulit, aut simile quippiam. De ijs qui uincunt, & optatis potiuntur, sed non sine summo negocio, neq; citra magnum incōmodum suum. Suidas natum ait ab athleta quodam, seu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminib. apud Pisam semel duntaxat uictor discessit, idq; plurimis acceptis plagis. Plutarch. Symposiacon cōmentario quinto, docet apud Pisam μονομαχίας, id est, singularia certamina celebrari solere, in quibus etiam ad cædem usq; affligebantur ij qui succubuissent.

Mus picem gustans. LXVIII

Μῦς ἄρτι πίσσης γευόμενος. id est, Mus nunc picem gustans. Quidam aiūt dici solere in eos qui cum antea fuerint audaculi et confidētes, postea periculo degustato, planè timidi uidentur. Nondum satis liquet, utrū à mure in pice deprehenso sit trāslata allegoria, sicuti placet Diogeniano: an ab illo de quo meminit Herodotus i. libro in pice deprehenso, atq; ita pœnas dante: an à pugile illo Tarētino de quo modo dictū est, ut in πίσσῃ sit allusio ad nomen urbis, apud quam celebrantur certamina. Theocritus in Idyllio ξ.

Νῦν δὲ πόθ' ὡς μῦς, φαντί, Θεώνυχε, γευόμεθα πίσσης. id est,
Nunc tandē sicuti mus, ut aiunt, Theonyche, gustauimus picē. Porrò siue ad animal referas, siue ad pugilē nomine murem, eadē fermè manet adagij significatio, uidelicet experientiā male cessisse. Siquidem mus imperitus, si quando in picē inciderit, aut perit, aut uix eluctat, ac deinde periculi memor timet cōtingere. Et pugil ante ferox & iactabundus, simulatq; certamen Olympiacum expertus est, sensitq; quanti constiterit ea uictoria, deinceps abstinuit. Huc spectat illud Horatianum:

Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit.

Itidem iuuenes bellorū imperiti, facile bellum suscipiunt. Senes experti quantum malorū agmen secum trahat bellum, reformidāt. Quare non intempestiue dicetur in eum, quem pœnitet experimēti, aut qui rem parum feliciter tentatā, iterum aggredi refugit. Finitimū illis alibi dictis, Sero sapiūt Phryges, &, Cumani sero sapiūt, &, Piscator ictus sapiet. Est autē hæc una præcipua pestis uitæ mortaliū, quod non perinde discimus cauere malum, atq; admisso mederi. Queritur hoc Plato libro De legib. decimo, οὐκ ἐᾷ τὸ μὴ δρᾶν τὰ ἄδικα, βεπόμεθα οἱ πλεῖστοι, δράσαντες δὲ ἐξακεῖσθαι πειρώμεθα. id est, Nō huc incumbimus

bimus plerique ne cõmittamus iniusta, sed ut posteaquam fecerimus medeamur. Atqui iuxta Plautum, Nimio satius est non admittere malum, quàm admisso mederi.

Delphicus gladius. LXIX

Δελφικὴν ξίφος, id est, Delphicus gladius. De re dicebatur ad diuersos usus accõmoda bili. Quemadmodum ijsdem uasculis, & poculorum uice in conuiuijs, & clypeorum uice in bellis utebatur. Nam Delphicus gladius ad eum modũ erat fabrefactus, ut eodem simul & sacras mactarent uictimas, & nocentes afficerẽt supplicio. Meminit huius gladij, cum Euripides in tragœdijs, tum Aristoteles Politicorũ lib. i. disserẽs, naturam non gignere singula ad plures usus, sed unumquodque ad suum peculiarẽ propriumque finem, οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι μάχαιραν Δελφικὴν πενιχρῶς, ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν. id est, Neque enim natura tale quippiã facit, quemadmodũ ærarij fabri gladium Delphicũ quasi per inopiã, sed unumquodque ad singula. Meminit idem huius rei, lib. De partibus animaliũ iiij. tractans de linguis insectorum quę pluribus funguntur officijs, simul & tentantes cibũ, & attrahentes, & spiculi uice aduersus iniurias defendentes: id quod negat facere naturã, nisi coactam inopia, ut idem instrumentum ad usus dissimiles accommodet, quandoquidem ad defendendum magis appositũ uideatur, quod sit acutissimum: ad gustandum, quod sit fungosum. Vbi enim, inquit, licet duobus uti ad duo opera, nec aliud impedit, nihil tale natura facere solet, quale per inopiã ars excusoria obeliscolychnium ex ueru lucernaque componit. Attamen si id fieri non potest, eodẽ ad plura opera abutitur. Vnde mihi uidetur ὀβελισκολύχνιον iucundius quadraturum prouerbio, quàm Delphicum gladiũ, nisi forte hic ipse Delphicus est gladius. Item Euripides in Oreste,

θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα Δελφικῷ ξίφει. id est,

Fatale enim illi est, ense Delphico mori.

Quadrabit igitur uel in pauperes, qui ob penuriã eandem uestem, aut aliam rem quampiam ad uarios usus accõmodant: aut in uitiosum prooemium, et diuersis causis applicabile. Licebit & in serium sensum accõmodare prouerbium, ut si quis eruditionem Delphicum appellet gladiũ, quod in omni ætate, omni uitæ conditione sit usui. Nam literæ iuuenibus sunt necessariæ, senibus iucundæ: pauperib. opes suppeditant, opulentis adiungunt ornamentũ: in rebus aduersis solatio sunt, in secundis gloriæ: claro natis genere splendorem augent: obscuro genere natis, claritatis initium conciliant.

Antequam incipias consulto. LXX

Antequam incipias consulto, ubi consulueris, mature facto opus est. Hanc sententiã Salustianam Aristoteles ut prouerbialẽ refert libro Moralium Eudemiorum quinto, & Nicomachiorum sexto, καὶ φασὶν πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ δόξαντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. id est, Et aiunt quidem mature faciunda quæ decreta sint, cæterum lente cunctanterque deliberandũ. Diogenes Laertius huius dicti autorẽ facit Biantem. In hanc sententiam copiosius diximus in prouerbio, σπεῦδε βραδέως. Laudatur hoc nomine Datames apud Æmylium Probum, quod ubi cogitasset, facere audebat cogitata, solitus cogitare priusquam conari.

Margites. LXXI

Margiten pro stupido dixit Lucianus in Hermotimo, ἀλλ' οἴει Μαργίτῃ τινὶ διαλέγεσθαι. id est, Sed existimas te cum Margite quopiam loqui. Hunc ita describit Homerus, citante Aristotele libro Moralium Nicomachion sexto,

Τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα,
Οὔτ' ἄλλως τι σοφόν. id est,

Hunc neque fossorem uoluerunt numina diuûm
Esse, nec agricolam, nec in ulla præterea re
Scitum aut egregium.

Suidas docet Margiten fuisse quempiã ob insignem stultitiam celebrem, qui nõ potuerit numerare supra quinque: spõsam ductã non ausus est attingere, ueritus ne se apud matrem incusaret. Quum iam esset factus iuuenis, rogauit matrem, an ex eodẽ patre nata esset. Quanquã hæc alij tribuunt Melitidi, alij Corœbo, de quibus suo dicetur loco. Satis apparet, uocem esse fictam à μὴ & ἔργον, quòd ad nullam actionem esset utilis. Erat autẽ Margites titulus operis, quod à quibusdã tribuebatur Homero: id, ut uidetur, intercidit.

tercidit. Indicat hæc interpres Aristophanis in Auibus. Cõuenit cũ illo Hesiodio, Nulla in parte utilis, qui nec ipse sapit, nec alijs obtemperat: &, Nullo in numero.

Quod factum est, infectum fieri non potest. LXXII

Nihil hac sententia uulgatius, Quod factum est, infectũ fieri non potest. Extat apud Terentiũ in Phormione. Aristoteles libro Moralium Eudemiorum quinto, τὸ δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. id est, Fieri non potest, ut quod factum est, sit infectum. Mox citat carmen ex Agathonis tragœdia,

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
Ἀγένητα ποιεῖν, ὅσσ᾽ ἂν ᾖ πεπραγμένα. id est,
Etenim illud unum ipsi negatum est & deo, ut
Infecta reddat, facta quæ fuerint semel.

Vsurpatur in Epistolis Ciceronis ad Atticum non semel uersus ille Homericus, ex Iliados σ. τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ. id est,
Ista molesta licet anteacta ualere sinamus.

Nec inscitum Phocylidis carmen,

Μηδὲ προοιχομένοισι κακοῖς τρύχου τεὸν ἦτορ.
Οὐκ ἔτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον. id est,
Neue malis iam præteritis animum excruciaris.
Quod semel est factum, fieri infectum haud queat unquam.

Eandem sententiam habet Pindarus Olympiorum hymno secundo,

τῶν δὲ πεπραγμένων
ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν,
ἀποίητον οὐδ᾽ ἂν
χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. id est,
Eorum quę facta sunt, siue iure siue præter ius, nihil ut sit infectum, nec tempus quidem efficere possit opere perfecto.

Iustitia in se uirtutem complectitur omnem. LXXIII

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ᾽ ἀρετ᾽ ἔνι. id est,
Iustitia in se uirtutem complectitur omnem.

Aristoteles quũ aliàs, tum libro Moralium Nicomachiorũ quinto, uersum hunc ut prouerbialem refert. Extat autẽ in Elegijs Theognidis. Chæremon bonorũ omnium summam prudentiæ tribuit. Cuius hic uersiculus citatur à Græcis,

Ὁ γὰρ φρονῶν εὖ, πάντα συλλαβὼν ἔχει. id est,
Cuncta uniuersim, qui sapit recte, obtinet.

Et Socrates putauit om̃es uirtutes esse scientiã: id Aristoteles ita discutit, ut fateatur esse uerum, nullã uirtutem esse absq; prudentia, neget tamen omnem uirtutem esse prudentiã, quum sint habitus distincti. Sed Iustitia frequenter accipitur non pro specie, sed pro genere: quemadmodum & in sacris literis Iustus dicitur, qui caret omni uitio.

Mendacem memorem esse oportet. LXXIIII

Quintilianus Institutionũ oratoriarum libro quarto, sententiam hanc prouerbij uice citat: Mendacem memorẽ esse oportere. Item Apuleius in Apologia Magię secũda, Sæpe, inquit, audiui, non de nihilo dici: mendacem memorẽ esse oportere. Diuus Hieronymus, Oblitus ueteris prouerbij: Mẽdaces memores esse oportere. Satis liquet adagij sensus, nempe perdifficile esse, ut qui mentitur, semper sibi constet, nisi sit summa memoria. Est autem fictarũ rerum memoria non paulo difficilior quàm uerarum. Proinde plerunq; deprehendũtur hoc pacto mendaciorũ architecti, dum obliti quæ prius dixerint, diuersa à superioribus loquuntur. Sic deprehenditur apud Terentium Dauus, sic Psyches Apuleianæ commentum à sororibus sentitur.

Malus cum malo colliquescit uoluptate. LXXV

Κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν ἡδονῇ. id est,
Etenim improbo uir est uoluptati improbus.

Refertur ab Aristotele inter similitudinis adagia, lib. Moralium Eudemiorũ septimo,

Malus malo iucundus ob uitiorum commercium & societatem. Iuuenalis item,
Magna inter molles concordia.
Ab eodem in Magnis Moralibus adducitur ex Euripide. Æschines aduersus Timarchum citat ex Euripidis Phœnice eandem sententiam,
Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών. id est,
At cum malis quicunq; gaudet uiuere,
Nunquam rogaui: noui eum, quod talis est,
Cuiusmodi sunt, queis amat conuiuere.

Amicitia stabilium, felicitas temperantium. LXXVI

Aristoteles libro Moraliũ Eudemiorum septimo, sententiã hanc uelut è medio sumptam refert, Amicitiã esse stabilium, & felicitatem eorum qui sua sorte contenti sunt. ὀρθῶς λέγεται ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐταρκῶν. Amicitia uirtute, nõ pecunijs aut forma concilianda est. Etenim si rebus caducis concilieṫ, caduca sit & ipsa necesse est. Nihil autem in rebus humanis stabile præter unam uirtutem, quæ sola fortunę ludibrijs obnoxia non est. Deinde felicitas hominis non est in facultatibus sita, quæ cupiditatem animi non explent, sed irritant: uerum in hoc, ut suam quisq; fortunam boni consulat. Aristoteles libro Rhetoricorum secundo pro exemplo sententię simplicis ac dilucidæ, si quis inspiciat, ponit hunc uersiculum,
Οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id est,
Haud quisquam amator est, ni amarit iugiter.
Huic astipulatur illud Senecæ, Amicitia quæ desinere potuit, nunquam uera fuit.

Leonis catulum ne alas. LXXVII

Æschyli sententia prouerbialis refertur apud Aristophanem in Ranis,
Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν,
Μάλιστα δὲ λέοντα μὴ 'ν πόλει τρέφειν,
Ἢν δ' ἐκτραφῇ τις, τοῖς τρόποις ὑπηρετεῖν. id est,
Catulum ne alas leonis in republica,
Ac maxime ipsum ne leonem alas ibi:
Quod si quis alitus, obsequendum moribus.
Refert hunc locũ Valerius Maximus lib. vij. capite De sapienter dictis. Admonet ænigma, nõ esse fouendã potentiã, quæ leges posset opprimere: quod si forte talis quispiã extiterit, non esse è Rep. decertare cum illo, quem nequeas nisi magno Reipub. malo deuincere. Tyrannus aut ferendus est, aut non recipiendus.

Qui bene conijciet, hunc uatem. LXXVIII

M. Tullius in opere De diuinatione lib. ij. scribit, Græcum uersiculũ uulgo iactatum extare in hanc sententiam, Qui bene conijciet, uatem huc perhibeto optimũ. Citat autem eum uersiculũ Plutarchus in libello De responsis Pythiæ, ὁ μὲν εἰκάζων καλῶς, ὃν ἄριστον μάντιν ἀνηγόρευκεν ἡ παροιμία. id est, Bene coniectans, quem optimũ uatem appellauit prouerbium. Quanquam hic in Plutarcho locus mutilus erat & lacer: attamen colligi potest carmen huiusmodi fuisse,
Μάντις γ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.
Atq; ita citat ex Euripide in libro De defectis oraculis. Citat & M. Tullius libro ad Atticum vij. A te, inquit, expecto futura, μάντις γ' ἄριστος. Huc allusit Theocritus in Piscatoribus, si modo Theocriti sunt illa, οὗτος ἄριστος
Ἐστὶν ὀνειροκρίτας, ὁ διδάσκαλός ἐστι παρ' ᾧ νοῦς. id est, Nemo
Somnia coniectat melius, quàm mente magistra
Qui regitur.
Admonet adagium, futurorum præscientiã non è sortibus aut augurijs petendam esse, sed à prudentia. Siquidem qui prudentia sit preditus, is ex præteritorum, præsentiumq; coniecturis facile prospiciet quid sit euenturũ. Proinde non iniuria scripsit Aristoteles libro Moralium Eudemiorum septimo, φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικήν, καὶ μόνων. id est, Prudentium atq; sapientium hominum celerem esse diuinationem, & horum

tantum. Vtinam hanc diuinandi rationem amplecterētur principes, quorum hodie bona pars à prognostis & astrologis pendet, hominum genere, ut nunc sunt plerique, uano pariter ac seditioso, & Reipub. pestilente.

Pannus lacer. LXXIX

Hominē iam fastiditum & reiectum, ῥάκος πολυσχιδὲς appellāt Græci. id est, pannum undique lacerū, Sumpta metaphora à ueste longo usu detrita, atque ob id reiecta, cum noua fuerit in precio. Sic aūt quidam amicis utuntur uti uestibus: dum usui sunt ac uigent, amplectuntur, curāt, ostentant: simulatque uel ætate defecti sunt, uel alioquin utiles esse desierunt, negligunt ac reijciūt. Lucianus, ἄχρι δή σε τὸ τοῦ λόγου τοῦτο ῥάκος πολυσχιδὲς ἐργασάμενος, ἐξώσῃ. id est, Donec, ubi te iam iuxta id quod dici solet, pannū undique lacerum reddiderit, expulerit. Idem in eodem dialogo, nēpe De mercede seruiētibus, similitudinē adfert de nouis calceis, qui tantisper in precio sunt, dum noui nitēt: ijdē ubi luto sorduerunt, in angulum abijciuntur aliquò, atque ibi nullo curante, situ cimicibusque opplentur. Solon eos qui exercerentur ad Olympiaca certamina, primū dicebat esse sumptuosos, & ob id Reip. graues: ubi uicissent, ob fastum esse detrimēto ciuitati: postremo quū senuissent, iam prius esse inutiles. Ad id exprimēdū Laertius citat uersiculū Euripidis,

τρίβωνες ἐκλιπόντες οἴχονται κρόκας. id est,

Filis solutis lacera pereunt pallia.

Metum inanem metuisti. LXXX

Κενὸν δέδοικας δέος. id est, Inanē metuis metū. Vbi quis formidat in re tuta. Vergilius,

Omnia tuta timens.

Inest autem in ipsa Græcanici dicti figura prouerbiale quiddam propter ἀντίθεσιν. Velut in his quoque, ἄδωρα δῶρα, δεσμὸς ἄδεσμος, παρθένος ἀπάρθενος, νύμφη ἄνυμφος, κῆπος ἄκηπος, atque id genus alijs, de quibus iam non semel admonuimus. Græci dicunt μορμολύττεσθαι, nam μορμολύκειον Grecis persona est, laruæ aut malo genio similis, qua pueros territāt quidam. Basilius Athanasio, ἦ κομιδῆ γὰρ παῖς εἴην, τὰ τοιαῦτα μορμολύκεια δεδιώς. id est, Sanè uehementer essem puer, si talibus terriculamentis expauescerem. Refertur adagium in collectaneis Plutarchi, si modo titulo est habenda fides.

Sycophanta. LXXXI

Συκοφάντου, id est, Sycophantæ cognomen, uulgo probri loco tribuebatur. Aristophanes in Pluto,

Ως βαρὸς ὦ δάματερ εἰσελήλυθεν, ὁ συκοφάντης. id est,

Vultu ut seuero ingressus est ô dij boni.

Hic sycophanta.

Conuicium prouerbiale in calumniatores, & quamuis pusilla de causa litem mouētes. Inde natū arbitrantur, quod olim apud Atticos fici essent in precio, multarenturque ij, qui eas furto tollerent. Hos qui obseruabāt, aut deferebant, Sycophantæ uocari cœpti, ludibrij causa. Quos eosdem φιλεγκλήμονας, συκοβίους, συκουροὺς, συκολόγους, φιλοσύκους, συκῳδοὺς, καὶ συκοπαίδας uocabant. id est, ut sententiā magis quam uerba reddam: De ficis calumniantes, ficis uiuentes, ficorū custodes, ficos numerātes, ficorum studiosos, ficosos, ficis puerorū instar gaudentes. Plutarchus in cōmentario De curiositate ostēdit, hoc cognominis hinc natū, quod cum lege cautum esset, ne quis Athenis ficos efferret, quidam obseruatos nōnullos, qui furtim exportabant, detulerūt. Hinc populari ioco sycophantæ uocati, παρὰ τὸ σῦκα φαίνειν. id est, quod ficos proderēt. Huius rei meminit & in uita Solonis. Festus Pompeius ostendit apud Athenienses pœnā capitis constitutā ijs, qui ficos furto tollerēt. Idem affirmat Athenæus lib. Dipnosophistarum iij. addens eum locum ubi primum ficus reperta fuit, ἱερὰν συκῆν, id est, sacram ficum uocatam ab Atticis. Est autē sycophantarū genus, quod non solū defert dicta factaque hominum, uerumetiam hominum somnia. cuiusmodi delatoribus aurem patulā prębuit Constantius, ut prodit Ammianus lib. xiiij. Præcipue uero indulsit Mercurio cuidā, qui uulgo ob id Mercurius somniorū est dictus, quòd se specie familiaritatis conuiuijs admisceret, & si quis nocturnum uisum effutisset, deprauata narratione ad principem deferebat: adeo ut uix quisquam apud ignotos auderet fateri se dormisse, ac docti nōnulli sortem suam deplorarent, quod apud Atlanteos nati non essent, ubi negant uideri somnia, quod fatetur & Stephanus in dictione

dictione Atlantes. Obseruatores somniorum Greci uocant ὀνειροσκόπους. interpretes ὀνειροπόλους siue ὀνειροκρίτας, qui terrentur ὀνειροπλήκτους.

Multis parasangis præcurrere. LXXXII

πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμεῖν. id est, Multis parasangis præcurrere, dicitur, qui longo interuallo præcedit, multisque partibus superior est. Est apud Athenæũ libro Dipnosophistarum tertio, πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμόντες τὸν Σικελιώτην Διονύσιον. id est, Multis parasangis superantes Siculum illum Dionysium. Id quo magis ad animi res transferetur, hoc erit uenustius. Parasangam autem Persæ triginta stadiorum spacium uocant, ut locis aliquot indicat Herodotus: qua uoce usus est Lucianus in Icaromenippo, quẽ dialogum nos olim Latinitate donauimus.

Putre salsamentum amat origanum. LXXXIII

Clearchus apud Athenæum libro tertio,

σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ. id est,

Putrida salsamenta amant origanum.

Origanum autẽ herba est acri succo, qualis & thymbra. Quin & hodie frugi patres familias carnibus iam obolentibus addũt acetum origani loco, ne sentiatur putris odor. Apte dicetur de re per se parum honesta, aut iucunda, atque ob id exoticis condimẽtis & honestamentis egente. Qui mos etiam hodie sordidis, ut piscibus supputribus, ne quid offendat edentes putor, acida admisceãt. Veritas per se placet, honesta per se decẽt. Falsa fucis, turpia phaleris indigent. hoc est, putre salsamentum origano.

Voracior purpura. LXXXIIII

Atheneus lib. tertio Dipnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbiũ, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν. id est, Edaciora purpuris. idque ductum existimat, uel à tincta purpura, quę om̃ia quibus admota fuerit uelut ad sese rapit, suoque colore res uicinas inficit additque lucẽ: uel ab animante ipso, quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat. Vtrunque propemodũ licet è Plinij uerbis colligere. Siquidem libro nono, capite trigesimosexto, de colore scribit in hunc modũ, Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum uestibus, in medijs habẽt faucibus. liquoris hic est minimi in candida uena. Vnde preciosus bibitur nigrantis rosæ colore sublucens: reliquũ corpus sterile. Ac paulo post, Hinc, aut, ut alij legunt, huic, fasces securesque Romanæ uiam faciũt. idemque pro maiestate in pueritia est: distinguit ab equite curiã. Dijs aduocatur placãdis, omnemque uestem illuminat, in triumphali miscet̃ auro. Quapropter excusata & purpuræ sit insania. De uoracitate mox hęc subijcit. Lingua purpurę lõgitudine digitali, qua pascit̃ deuorando reliqua conchilia. tanta duritia aculeo est. Coueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium uertunt. Fortasse durius, sed non ineleganter accõmodabitur ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia cõuertunt in fiscũ suum, & quocunque se conferunt, abradunt aliquid. Tale quiddam cogitasse uidentur poetæ, qui Midam finxerunt contactu corporis omnia uertentem in aurum.

Tarichus assus est simul atque uiderit ignem. LXXXV

τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ. id est,

Tarichus assus mox ut ignem uiderit.

Athenæus libro tertio, prouerbij loco citat. Est autẽ Tarichus piscis salsus, de quo non nulla in prouerbio, Si nõ assunt carnes. Opinor idem esse cũ illo, ἀφύα εἰς τὸ πῦρ. Quod ante iam exposuimus in prouerbio, Aphya in ignem. Eodem in loco refert & hunc uersum ceu prouerbialem,

οὐκ ἂν πάθοι τάριχος, ὧν περ ἄξιος. id est,

Tarichus haud laturus est, queis dignus est.

Non sunt amici, amici qui degunt procul. LXXXVI

τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὐκ εἰσὶν φίλοι. id est,

Haud est amicus, amicus absit si procul.

Hanc parœmiam recẽset Athenæus lib. Dipnosoph. quarto. eamque omnium μισανθρωποτάτην. id est, inhumanissimã uocat, uidelicet quod absentium amicorum memoriam obliterare uideatur. Est om̃ino ex amicis, qui adsunt, uberior amicitiæ fructus, propter officia mutua consuetudinemque quotidianã. Præterea uulgo fit, ut simul atque è conspe-

ctu necessariorũ seiuncti sumus, nescio quomodo obrepat obliuio quędã familiarium, ut id iam omĩbus in ore sit, Qui semotus sit ab oculis, eundẽ ab animo quoq; semotum esse. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum viij. fatetur locorum seiunctionẽ non dirimere quidem amicitiã, sed tamen officia interrumpere. Et quoniã uulgus amicitias utilitate probat, sublatis officijs uelut alumnis amicitiæ, emoritur & amicitia. Proinde Hesiodus, uicinos potissimum ad conuiuium uocandos esse monet,

Καλεῖν, inquiens, ὅς τις σέθεν ἐγγύθι ναίει.

Fatentur & Hebræorũ prouerbia, potius esse, amicum habere uicinum, ꝙ fratrem qui procul absit. Terentianus itẽ Chremes in propinqua amicitiæ parte ponit uicinitatem. Nec abludit hinc Propertius libro tertio,

Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.

Quanquam equidem non uideo, quamobrẽ Athenæo uideatur adagiũ hoc usq; adeo ab humanitate alienũ. Quandoquidẽ, ut opinor, non tam docet quid nobis faciundum sit, ꝙ admonet, quid uulgo factitetur. Quotum autem quenq; reperias amicum tam certũ, qui si absis, nõ sui dissimilis esse incipiat? Proinde ꝓuerbio hoc ueluti Delphico gladio utrolibet pacto utaris licebit: ut intelligas, aut non esse fidendũ amicis, qui longo locorũ interuallo seiuncti sunt, aut non esse colẽdos amicos longinque dissitos, unde nõ queas multũ sentire commoditatis, sed hos potius quibus præsens præsentibus fruare.

Persæpe sacra haud sacrificata deuorat. LXXXVII

Ἄθυτα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει. id est,

Persæpe sacra haud immolata deuorat.

Senarius est apud Athenæũ lib. iiij. Simonidis in mulierem quandam male moratam et auidam in conuiuijs. Concinne dicet̃ in eos qui uentris impulsu statim ad deuorandas epulas irrumpũt, nõ expectatis cæremonijs & elegantiolis illis, quibus ciuiles utuntur inituri conuiuiũ, puta, ut imprecationibus quibusdã pijs consecretur cibus: deinde de accubitus ordine urbana quædã adhibeat̃ cunctatio: præterea ne statim appositis escis ungues inijciamus. Neq; intẽpestiuiter dicet̃ in eos qui nõ expectata iuris ratione hæreditatẽ inuadunt, & aliena per uim occupant. Ductum à uictimis, quas fas nõ erat contingere nisi mysterijs peractis. Et Plato uult etiã in conuiuijs prælibari dijs: & mensam rem sacrã existimauit antiquitas, teste Plutarcho, unde fit, ut his etiã temporibus nefas putent, ἀνίπτοις χερσὶν, id est, Illotis manibus accedere. Licet huiusmodi cęremonias neglexerit Christus præ ijs quæ unice ad rem nostram pertinent.

Chius dominum emit. LXXXVIII

Χῖος δεσπότην ὠνήσατο, id est, Chius dominũ mercatus est. In eos quadrabit, qui sibijpsi malũ accersunt. Vsus est hoc adagio Eupolis in Amicis, Athenæo teste, lib. Dipnosophistarũ vi. Natũ ait inde, quod cũ Chij primi seruis mercenarijs instituissent uti, postea subacti à Mithridate Cappadoce, ꝓprijs seruis uincti sunt traditi, ut in Colchorũ regionem deportarentur: idq; illis aliquando euenturum oraculũ prædixerat. Huius historię autores citat Nicolaũ Peripateticũ, & Posidonium Stoicũ. Nec Stephanus tacuit, hãc gentem primũ usam famulis θεράπουσι, quemadmodum Lacedæmonij utebantur, quos uocabãt εἵλωτας, id est, captiuos: Sicyonij quos dicebant, κορυνηφόρους, id est, clauigeros, à claua: Itali Pelasgis: Cretes quos appellant δμωίτας. Est autem χῖος clarissima Ionum insula, habens eiusdem nominis ciuitatem. Possessiuum circumflexe scribitur χῖος.

Anima & uita. LXXXIX

Ζωὴ καὶ ψυχὴ, id est, Anima & uita, de re supra modum suaui. Prouerbium natum in cubilibus, atq; inde deductum in communem sermonem. Videtur autem peculiare fuisse mulieribus. Iuuenalis,

Ζωὴ καὶ ψυχὴ, modo sub lodice relictis
Vteris in turba.

Item Martialis epigrammatum libro decimo in Læliam,

Ζωὴ καὶ ψυχὴ lasciuum congeris usq;,
Pro pudor Hersiliæ ciuis & Ægeriæ.

Huc respexit Iuuenalis quum ait,

Concumbunt Græce.

Hesiodus pecuniam animam mortalibus esse dicit,

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. id est,

Pecunia enim anima est miseris mortalibus. Et Aristoteles pecunias uelut alteram hominis animam esse scripsit. Nihil autem est uita neque iucundius, neque charius.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt. XC

Vergilius in Pharmaceutria,

Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Seruius prouerbialiter admonet dictũ à poeta. Nam quod quisque sperat, facile credit. Et tarde quæ credita lædunt, credimus, ut ait Ouidius. Metus autẽ & spes, ut eleganter & uere scripsit Lucianus in Pseudomante, diuinationẽ & auguria repererunt. Qui impetrare se cupiunt, suis uotis undecunque blandiũtur, & quiduis in omen optati euentus trahũt. Rursum qui misere metuunt, quauis ex re solatiũ formidinis aucupantur. Non usquequaque discrepat ab hoc Terentianũ illud, Mihi non fit uerisimile. atqui ipsis commentum placet. Non uidetur alienum ab hac forma Theocriticum illud,

Πᾶσα κύων ἄρτως μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών. id est,

Somnia cuncta canum panes, ego somnio piscem.

Qui suis uotis blandiuntur, ij Græcis dicuntur ἑαυτοῖς ὀνειροπολεῖν. id est, sibi ipsis sua interpretari somnia, quod omnia rapiunt in alimentum spei suæ.

Polypi. XCI

Polypi prouerbio dicebantur olim uel stupidi stolidique, uel rapaces, & uncis unguib. homines. Siquidẽ ob eam causam polypo stultitiam tribuunt, quod ad manum captantis ultro mouet, nec aliter capitur, nisi quod nõ cedat, autore Athenæo. Adscribitur autem rapacitas tenacitasque, quod quicquid brachiorũ flagellis nactus fuerit, suctu trahat ac retineat. Plautus in Aulularia: Ego istos noui polypos, q̃ ubi quicquid tetigerint, tenent. Nihil autẽ uetabit quo minus polypos appellemus eos, qui semet in omnem habitum uertunt, omnibus assentantes. Quos eleganter notat Phocylides,

Μηδ᾽ ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ᾽ ἀγορεύων.
Μηδ᾽ ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶραν ἀμείβου. id est,

Pectore néue aliud celes, aliudque loquare,
Proque loco uariere, petris uti polypus hærens.

Ion apud Athenæum libro septimo,

Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπου χρόος. id est,

Odi colore subinde uario polypum.

Huc pertinet quod admonet Plautus, ut qui sapit, bonus sit bonis, malus malis. Hoc nomine laudat Pindarus in Nemeis hymno quarto quendam, μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσλοῖς, τραχὺς δὲ παλιγκότοις ἔφεδρος. id est, Mollis erga bonos, asper uero insidiator erga molestos aduersarios. Non abludit hinc quod ibidẽ habetur hymno tertio, Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ᾽ ἀνδράσιν ἀνήρ, τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id est, Inter pueros teneros puer, inter uiros aũt uir. Tertia inter seniores pars, quodque ut habemus mortale genus. Laudat Pindarus hominẽ omnium moribus & ætatibus sese attemperantem. Eodem titulo laudat quempiã in Pythijs hymno octauo, τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id est, Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentẽ. Rursum eiusdem operis hymno quarto, Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id est, Nam ille inter pueros iuuenis, in cõsilijs uero senex. Idẽ eiusdem operis hymno secundo, Φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δ᾽ ἐχθρὸν ἅτ᾽ ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι. id est, Amicum contingat amare, Cæterum aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor.

Nullus malus magnus piscis. XCII

Οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθύς. id est,

Nullus malus magnus piscis. Ænigma prouerbiale, dici solitum in homines prægrandi quidẽ corpore, cæterum ingenio nullo. Clearchus in commentario de prouerbijs apud Athenæũ lib. viij. hinc ortũ scripsit. Stratonicus citharœdus cum Porpin uidisset Rhodium citharœdũ ingenti corporis mole, uerũ arte non perinde magnum, percunctantibus quibusdã quis nam is esset, hunc ad modum respondit, οὐδεὶς, κακὸς, μέγας, ἰχθύς. ancipiti

cipiti dicto significans illũ, nullum, id est, nullius esse precij, malum & improbum, magnum corpore, denique pisce, quia mutus esset & infacundus, ac male canorus. Theophrastus De risu, fatetur dictũ quidem esse à Stratonico, sed non in Porpin, uerum in Simylam histrione, μέγας, οὐδείς, σαπρὸς, ἰχθύς. id est, Nullus, magnus, putris, piscis. Sed elegantius quod retulit Clearchus, propter amphibologiã non inuenustam. Aristoteles in eodem mox loco apud Athenæũ super hoc adagio fabulam huiusmodi refert, in Repub. Naxiorũ. Apud Naxios, locupletes quidem plerique urbem habitabant, cæteri uero sparsi per uicos agebant. In quodã itaque uico, cui nomen Lestadæ, Telegoras habitabat prædiues ac nobilis, multæque apud plebẽ autoritatis, cui cum alij complures honores habebantur, tum præcipue muneribus quotidianis ciuiũ honorabatur, adeo ut qui uendebant, si quis minoris liceretur quam uellent, dicere soliti sint, se malle dono dare Telegoræ, quàm tanti uendere. Quidam igitur adolescẽtes cum piscem ingentẽ licitarentur, ac piscator ex more diceret: se malle Telegoræ dono mittere, quam tanti uendere, moleste ferentes eadem audire toties, simulata beneuolentia ad Telegoram adduxerunt emptum piscem. Quem cum ille libenter accepisset, tum ipsum adorti sunt, tum filias iam nubiles constuprarunt. Quod factum, indigne ferentes Naxij, arreptis armis inuadere conati sunt adolescentes: tantaque hinc orta seditio, ut Lygdamis huius tumultus præfectus, post arrepta tyrannide patriam oppresserit. Hactenus Aristoteles. At hæc non uideo quid ad prouerbium faciant, nisi duo faciamus prouerbia, quorum hoc posterius sic efferatur, Citius Telegoræ donarim, quàm tanti uendam. Nam Athenæus indicat Aristotelẽ de prouerbio disseruisse. Videtur esse senarius, sed inuerso dictionũ ordine perturbatus. Constabit si legas, οὐδεὶς μέγας ἰχθὺς κακός.

E squilla non nascitur rosa. XCIII

Prouerbiali figura dixit Theognis,

οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐθ' ὑάκινθος,
οὐδέ ποκ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον. id est,

Non etenim è squilla rosa nascitur, aut hyacinthus.
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Admonet adagium, è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Simili forma dixit Horatius in Odis,

Neque imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Venustius erit, si ad indocti doctoris indoctum discipulũ referatur, ad improbi nutricij improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. id est, Mali corui malum ouum. Et,

οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. id est,
Prolem probam haud pater progignet improbus.

Est autem Scilla herbæ genus non dissimilis aloe, de qua multa Plinius diuersis locis.

Non omnia possumus omnes. XCIIII

Non omnia possumus omnes, apud Vergilium in Pharmaceutria. Prouerbialis sententia, qua uix tritiorem aliam reperies. Sumpta uidetur ex Homero, apud quem Iliados N Polydamas sic alloquitur Hectorem,

Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν,
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλόν, τοῦ δέ τε πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ' ἄνθρωποι. id est,

Haudquaquam poteris sortirier omnia solus.
Nanque alijs diui bello pollere dederunt,
Huic saltandi artem, uoce huic citharaque canendi.
Rursum alij inseuit sagax in pectore magnus
Iuppiter ingenium, at multis est utilis ille. Item Odysseæ θ.

οὕτως οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσι
ἀνδράσιν, οὔτε φυήν, οὔτ' ἂρ φρένας, οὔτ' ἀγορητύν.

ἄλλος

Ἄλλος μὲν γάρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ,
Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσιν στέφει. id est,
Non ita cœlestes tribuunt sua dona quibusuis,
Seu formam, siue ingenium, uirésue loquendi.
Est etenim informis species cui contigit, atqui
Linguæ dote deus pensat dispendia formæ.
Euripides in Rheso,
Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντ' ἐπίστασθαι βροτῶν
Πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο πρόσκειται γέρας. id est,
Vt cuncta norit, nemini mortalium
Datum est, at alia dos adest alij uiro.
Eódem pertinet quod scribit Theognis,
Παῦροις ἀνθρώπων ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ,
Ὄλβιος ὃς τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχεν. id est,
Sunt pauci, quibus ijsdem & uirtus suppetit & res.
Felix cui simul hæc sunt data sorte deûm.
Titus Liuius libro 22. Non omnia eidem dij dederunt. Vincere scis Hannibal, uictoria uti nescis. Videtur Liuius retulisse illud ex Iliados ψ.
Οὐδ' ἄρα πως ἦν,
Ἐν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι. id est,
Haud illud contigit unquam, ut
Omnibus in factis callens appareat idem.
Huc pertinet & Pindaricum illud ex Nemeis,
Τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι. id est,
Artes alijs aliæ.
Interpres ostēdit, illud Atticis prouerbij loco dictum fuisse,
Ἄλλαι δ' ἄλλων ἐπιτεχνήσεις. id est,
Aliæ aliorum inuentiones. Item alibi,
Φυᾷ δ' ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τάν, τὰν δὲ ἄλλοι.
Τυχεῖν δ' ἕν' ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν. id est,
Natura differimus, uitam sortientes, hic hanc, illam alij. Porrò fieri non potest, ut omnis felicitas uni contingat. Idem Olympiorum hymno primo,
Ἐπ' ἄλλοισι δ' ἄλλοι μεγάλοι. id est,
In alijs alij magni sunt.
Idem expressius Encomio octauo: Ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλον ἔβαν
Ἀγαθῶν. πολλαὶ δ' ὁδοὶ σὺν θεοῖς εὐπραγίας. id est,
Alia ad aliū uenerunt bona, sed dijs fauentibus multæ sunt uiæ felicitatis. Rursus eiusdem tituli hymno nono,
Ἐντὶ γὰρ ἄλλαι ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι,
Μία δ' ἅπαντας ἄμμε θρέψει μελέτα. id est,
Sunt enim aliæ uiæ alijs efficaciores, sed non omnes nos alet unum studium.

Multæ manus onus leuius reddunt. XCV

Vulgo circunfertur adagium, multis manibus onus reddi leuius. Quo significant etiam difficilia facile confici, si quis non ipse solus negocium aggrediatur, sed in plures adiutores & auxiliares partiatur. Sumptum est à tollendis oneribus. Videtur autem ea sententia ab ipsa usque antiquitate in nostram ætatem demanasse. Legimus enim apud Hesiodum in opere cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι,
Πλεῖον καὶ πλεόνων μελέτη. id est,
Plus potest & plurium industria. Item Homerus Iliados M.
Ἀλλ' ἐπομαρτεῖτον. πλεόνων δέ τι ἔργον ἄμεινον. id est,
Adsitis comites, multorum industria nanque
Plus pollet quàm paucorum.
Ad hoc respexit Euripides in Phœnissis,
Εἷς δ' ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ. id est,

Vir unus autem nemo cuncta dispicit. Rursum in Heraclidis,
μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη. id est,
Inualida pugna est unicæ tantum manus.
Eódem pertinet quod alibi retulimus, εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ. id est, Vnus uir, nullus uir.

Proprij nominis obliuisci. XCVI

Prouerbialis hyperbole, proprij nominis obliuisci, in hominē supra modū obliuiosum. Lucianus in Toxaride, θᾶττον γοῦν τοὔνομα ἕκαστος αὐτῶν ἐπιλάθοιτο τοῦ πατρός. id est, Itaque citius fieret, ut patris sui nomen obliuisceretur quisque. Ouidius,
Nominis ante mei uenient obliuia nobis.
Vsurpatur & à diuo Hieronymo in epistola quadam. Plinius libro historiæ mūdi septimo, inter ademptæ memoriæ exempla cōmemorat & Coruinum Messalam oratorē, qui nominis etiam proprij fuerit oblitus: Quum id defunctis etiam agnosci creditū sit aliquandiu. Atque hinc mos priscis, priusquam rogo imponerent cadauera, nomē proprium inclamandi.

Sine Cerere & Baccho friget Venus. XCVII

Terentius in Eunucho, Verbū hercle hoc uerū est, sine Cerere & Libero friget Venus. Dicuntur hæc sub persona Chremetis adolescētis rustici, qui sobrius oderat meretrices, post idem potus non abhorret. Cibus enim & potus iritamēta sunt libidinis. Eleganter autem Cererem pro cibo, Bacchum pro uino, Venerem pro libidine dixit, cōtinenter in figura persistens. Nam illud ipsum uerbum, friget, metaphorā habet, quā Donatus à picatione uasorum mutuo sumptā autumat, quod frigida pix nō adhęreat. Frigida profecto nimiūque affectata interpretatio, quod quidē tanti uiri pace dixerim, si modo illius est interpretamentum. Ardent amantes, & frigent quæ languent. Horatius,
Non enim posthac alia calebo Fœmina.
Et frigent in uxores mariti, qui non admodum amant. Diuus Hieronymus Terentianā sententiā crassiore Minerua explicās, Distento uentre (ait) distendūtur ea quę uētri adhærent. significans libidinem esse gastrimargiæ comitem. Peculiariter autem uinū iritat libidinē, ideoque Paulinæ literæ uetant ne uino inebriemur, quod in eo sita sit libido. Euripides,
οἴνου δὲ μὴ παρόντος οὐκ ἔστιν Κύπρις. id est,
Absente uino, nulla tunc adest Venus.
In Græcorum collectaneis ita lego,
Νεκρὸν Ἀφροδίτη Διονύσου δίχα καὶ Δήμητρος. id est,
Mortua res Venus sine Baccho & Cerere.
Cynicus apud Athenęum libro Dipnosophistarum sexto, refert eādem sententiā his ferè uerbis,
Ἐν τῇ κενῇ γὰρ γαστρὶ τῶν καλῶν ἔρως
οὐκ ἔστι. πεινῶσιν γὰρ ἡ Κύπρις πικρά. id est,
Nam uentri inani non inest formarum amor.
Amara Venus est dira quos premit fames.
Ac mox subijcit carmen Euripidis, quod ille mutuatus sit ab Achæo Satyrico,
Ἐν πλησμονοῦντι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ. id est,
Saturo Venus adest, famelico nequaquam adest.
Athenæus lib. Dipnosophist. 1. distichon adducit eandem complectens sententiam,
Ἐν πλησμονῇ γὰρ Κύπρις, ἐν δὲ τοῖς κακῶς
πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν Ἀφροδίτη βροτοῖς. id est,
Saturis Venus adest, cæterum infelicibus
Miserisque nulla adest Venus mortalibus.
Apud hunc ipsum lib. 10. Aristophanes uinū, lac Veneris appellat, quod alat libidinē,
Ἡδύς τε πίνειν οἶνος, ἀφροδίτης γάλα. id est,
Vinum bibenti suaue, lac Cypriæ deæ.
Huc pertinet epigramma quod fertur incerto autore,
Ἔρωτα παύει λιμός. εἰ δὲ μή, χρόνος.
Ἐὰν δὲ μηδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,

θεραπεῦσαι δὲ τὸ λοιπὸν ἢν τύχῃ δὲ βρόχος. id est,
Fames amorem sedat: id si sit minus,
Tempus medetur: sin nec ista extinguere
Flammam queant, tum restat ut funem pares.
Idem intelligi uoluit Apuleius, cum Veneri ebriam cœnam affingit, cū interim esuriat Psyche. Quanq; Aristoteles indicat, immodicā uini potionē inutiles reddere ad coitū. Nam dilui uim seminalem, atq; ob eam causam Alexandrum Magnum in Venerē parum fuisse strenuum, quod esset uinosus. Idq; Theophrastum dixisse narrat Athenæus.

Nauiges in Massiliam. XCVIII

Πλεύσειας εἰς τὴν Μασσαλίαν. Scribit Atheneus libro duodecimo, Massilienses usque adeo delicijs effœminatos olim fuisse, ut prouerbio dici cōsueuerit, πλεύσειας εἰς τὴν Μασσαλίαν. id est, Nauiges in Massiliā. Non explicat quidem ille prouerbij sensum, sed facile conijcitur in molles, & moribus cultuq; parū uirili torqueri debere. Plautus in Cassina, Vbi tu es, qui colere mores Massilienses postulas? Tametsi, q̄d ait Plautus, mihi potius referendum uidetur ad seueritatem uitæ: quemadmodū Plutarchus in uita Agesilai docet, Spartanam disciplinam appellatā, seueram minimeq; delitijs indulgentem. Nā nō alia gens laudatior quàm Massiliēsium, si Ciceroni credimus, sicq; uera memorat Valerius Maximus libro secūdo, capite De institutis, multa cōmemorās de disciplina eius ciuitatis, quæ nec mimos ullos in scenā admiserit, ne parū pudicis fabularum argumētis ciuium mores inficerentur, nec eos qui religionis prætextu uitam inertē & ociosam sectarentur, intra portas receperit. Aliaq; id genus de Massiliensiū seueritate referunt apud autores, ut appareat Atheneum non de Gallica Massilia, sed de Libyca loqui, cuius meminit Vergilius quarto Æneidos libro,
Hic mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos.
Quo quidem ex loco coniecturam facere licet, Massylos maleficijs olim infames fuisse, quemadmodū & Thessalos. Cæterum quoniam apud Athenæum Massalia est non Massylia, fieri potest ut nec sit Massilia quæ est Galliæ Narbonēsis, nec Massylia Maurorum, sed tertia quæpiā. Licet hanc nominum differētiam interdum confundant Greci scriptores. Stephanus indicat hoc nomine fuisse ciuitatem Ligusticæ, Phocensiū coloniam, autore Hecateo: Timeum uero illud addere, quū nauclerus adnauigasset, uiso piscatori proiecto in terram fune, dixisse, alliga rudentem. Et hinc loco nomen inditū Massalia. μάσσαι enim Æolibus est, quod alij dicunt δῆσαι, ἁλιεὺς piscator: ex μάσσαι igitur & ἁλιεὺς dicta Massilia.

Nauiges Trœzenem. XCIX

Πλεύσειας Τροιζῆνα. id est, Nauiges Trœzenem. Eustathius enarrās secūdum Homericæ Iliados librum ait dici solitū in eos qui cū mento imberbi essent, tamē appositicijs pilis barbam uirilem mentirentur. Addit inde natum, quod Trœzenis portus quispiā uulgo celebratus sit nomine Barba. Est autem alter Trœzen in Massilia.

Attica bellaria. C

Τράγημα τ' Ἀττικά. id est, Bellaria Attica: De lautitijs & cupedijs. Transferri potest ad rē quamcunq; maiorem in modum suauem ac iucūdam. Plato Politiæ suę libro tertio, ψέγεις καὶ Ἀττικῶν πεμμάτων τὰς δοκούσας εἶναι εὐπαθείας. id est, Dānas & Attica bellaria, quę uidentur ad lautitias pertinere.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA IIII

Nemo benemerito bouem immolauit, præter Pyrrhiam. I


Οὐδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν ἀλλ' ἢ Πυῤῥίας. id est, Nemo bouē immolauit bene merito, nisi Pyrrhias. Hoc prouerbio quondā utebantur, si quādo quis extitisset homo insigniter gratus, qui beneficiū acceptum ampliter repēsaret. Plutarchus in Quæstionibus græcanicis, unde sit natū adagiū enarrat ad hūc modum: Nauis quædā piratica appulit ad insulam Ithacensem, in qua forte fortuna senex quidā erat unà cum cadis fictilibus plenis pice. Pyrrhias quidā Ithacensis, ut opinor, negociator, senē dato precio redemit à piratis, non ob id quod eo sibi

foret opus, sed partim quod misertum esset senilis fortunæ, partim hominis oratione persuasus. Emit aũt unà cũ sene cados illos picarios, idq; autore sene. Deinde profectis piratis, quo Pyrrhiæ gratiam referret senex, quod non ob lucri cupiditatẽ, sed ob beneuolentiam sese liberum fecisset, indicauit in cadis multã pecuniæ uim pici admixtã, abditam esse. Qua reperta, cum Pyrrhias derepente diues esset redditus, cũ magnifice collaudauit senis erga se gratitudinem, tum eidem bouẽ immolauit officij præmiũ. Atq; hinc re iam peruulgata natum prouerbiũ, de gratia prolixè relata. Veteres enim regale sacrum & magnificum, opiparumq; conuiuium βουθυσίαν appellabant. Accõmodabitur recte prouerbium & in uulgatam mortalium ingratitudinem, adeo ut uix unũ reperias, qui meminerit officij. Non abludit hinc exemplum Euangelicum, quo è decem lepra Christi beneficio liberatis, unus duntaxat reuersus est qui gratias egerit.

Fumi umbra. II

Καπνοῦ σκιά. id est, Fumi umbra. Prouerbiali hyperbole id dixit antiquitas pro quãlibet uili. Sophocles in Antigone,

Τἆλλ' ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς οὐκ ἂν πριαίμην. id est,

Reliqua fumi umbra non emerim.

Cum omnis umbra res quædã est inanis, tum uero fumi umbram penè dixeris umbrã umbræ. Extat & hoc apud Aristophanem. De hoc aliàs nonnihil attigimus.

Viuum cadauer. Viuum sepulchrum. III

Ἔμψυχος νεκρός. i. Viuum cadauer. Prouerbiali figura dixit Sophocles in Antigone,

Οὐ τίθεμ' ἐγὼ

Ζῆν τοῦτον, ἀλλ' ἔμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν. id est,

Hunc ego uiuere

Haud arbitror, uiuum at cadauer iudico.

Refertur apud Athenæum libro duodecimo. Euripides in Æolo apud Stobæum,

Φεῦ φεῦ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,

Γέροντες οὐδέν ἐσμεν ἄλλο πλὴν ὄχλος

Καὶ σχῆμ', ὀνείρων δ' ἕρπομεν μιμήματα.

Νοῦς δ' οὐκ ἔνεστιν, οἰόμεσθα δ' εὖ φρονεῖν. id est,

Heus heus uetustum ut recte habet prouerbium,

Nil aliud atq; turba nos senes sumus,

Vmbræq;, uerum serpimus imitamina

Insomniorum, cæterum mens haud inest:

Quanquam uidemur sapere nobis adprobe.

In eos dicetur qui sic uiuunt, ut nihil dignum uita agant. Lucianus senem decrepitũ ἔμψυχόν τινα τάφον, id est, Viuum quoddam sepulchrũ appellat. Huc pertinet etiam illud Mimi cuiusdam, Laberij, ni fallor, apud Gellium,

Similis sepulchris nil nisi nomen retineo.

Ex fronte perspicere. IIII

Ex frõte perspicere dicimus, quod statim & uelut ipso protinus occursu percipimus. Sumptum ab Physionomicis, qui se profitẽtur ex oris lineamentis, reliquaq; corporis specie ingeniũ hominis posse deprehendere. M. Tullius ad Antonium, Non enim solũ ex oratione, sed etiã ex uultu, & oculis, & fronte, ut aiunt, meũ erga te amorem perspicere potuisses. Id adagium etiam hodie uulgo tritissimũ est. Cicero ad Q. fratrẽ de petitione consulatus, frõtem appellat animi ianuã, Cura, inquit, ut aditus ad te diurni atq; nocturni pateant, neq; foribus solum ædium tuarum, sed etiam uultu & frõte, quæ est animi ianua. Quæ si significat uoluntatem abditam esse ac retrusam, parui refert patere ostium. Hæc Cicero. Vnde & Vera fronte fieri dicuntur, quæ fiunt ex animo. Interdum enim aliud frons loquitur, aliud celat animus. Allusit huc Aristophanes in Equitibus,

Ἐπίδηλον ἡμῖν τοῖς προσώποισιν ποιεῖν

Ἢν τοῖς ἔπεσι χαίρωσι καὶ τοῖς πράγμασιν. id est,

Nobis ut ipsis frontibus faciant palàm

An nostra dicta ac facta læti comprobent.

Spem precio emere. V

Est lucrum incertũ, & in euentu sitũ, certo affectare damno. Terentius in Adelphis, Ego spem precio non emo. Hanc sententiam leno refert illi, Pecuniã in loco negligere maximum interdum est lucrum. Quadrabit potissimũ in eos qui spe rerũ adducti maximarum, principum fauorem muneribus obsequijsq; captant: certe ætatis ac temporis impẽdio, quo nõ alius sumptus charior. Nã ij quid aliud q̃ spẽ precio emunt? Figura mutuo sumpta uidetur à quodam emptionis genere, in quo cõsueuit alea rei, nõ res emi. Veluti si quis retium iactũ emat in piscando, aut missilium prædam in uenatu, aut si quid aliud eiusmodi. Qua de re multa fit mẽtio in Pandectis lib. 18. titulo de cõtrahẽda emptione: ueluti cum quis emit prouẽtum agri in annum proximum, aut partũ animantis, siue cum emitur captus piscium aut auium, aut etiam missilium, quã illi uocãt aleam: in partu tamẽ non tenetur emptor, si nihil natum fuerit, nisi forte hoc per ipsum actum est ne quid nasceretur: in alea tenetur, quoniã spes empta est: tantum in missilibus euictio rei captæ perimit ex empto actionem.

Cœlum territat. VI

Prouerbialis hyperbole apud Vergilium in Æneide,

Et cœlum territat armis.

Conuenit in minaces & feroces, Thrasonesq; magniloquos. Sumpta uidetur à bello Giganteo, quæ fabula notior quàm ut hic sit repetenda. Confine huic illud Synesij in epistola contra Andronicum, τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ διαρρήξειν ἐπιχειρεῖ. id est, Capite cœlum perrumpere conatur.

Subere leuior. VII

φελλοῦ κουφότερος. i. Subere leuior. Prouerbialis hyperbole in homines inconstantes & lubrica fide. Suberis enim lignum cauernosum, quod in aqua non sidit, uerumetiam retibus & natantibus alligatur, ne possint sidere. Horatius in Odis,

Quanquam sydere puchrior
Ille est: tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria.

Strabo lib. primo, inter hyperbolas ꝓuerbiales hãc quoq; cõmemorat, Subere leuior umbra. Quanquã hic locus apud Strabonẽ nõ caret suspicione mẽdositatis. Græca sic habẽt, Καὶ καθάπερ εἰσὶ τινὲς ὑπερβολαὶ ὑπὲρ ὑπερβολὰς, ὡς καὶ τὸ κουφότερον εἶναι φελλοῦ σκιὰν, δειλότερον δὲ λαγὼς φρυγὸς, ἐλάττω δὲ ἔχειν γῆν τὸν ἀγρὸν ἐπιστολῆς λακωνικῆς. Hæc ita uertit Gregorius Typhernas siue Guarinus, Et sicut nõnulli super excessib. excessus sunt, ut illud, leuiorẽ subere umbram, & illud, formidolosiorem lepore Phrygẽ, & illud, Ager minorẽ tellurem habet quàm epistola Laconica. Primum umbram esse leuiorẽ subere nõ est insignis hyperbole, imò nulla potius est. ut iã demus, Græce, recte dici κουφότερον σκιὰν. Vnde hic pro σκιὰν legendum arbitror σκιᾶς, ut sic dicta sit suberis umbra, quem admodum dicimus umbræ somnium. Item δειλότερον λαγὼ φρύγα, id est, timidiorem lepore Phrygem, quomodo legisse uidetur interpres. Nec absurdũ si intelligamus Phrygium leporem, ueluti cæteris pauidiorem, quod ea gens imbellis habebatur & effœminata delitijs. Pindarus in Pythijs hymno secundo metaphorã flexit ad laudẽ hominis, qui quanquam pressus calũnijs malorũ, nõ deijcit tamẽ animũ, sed se suapte natura recipit in apertũ, unde & φελλὸν ἀβάπτιστον appellat. id est, suber quod tingi nequeat. Huc respexit Horatius Epistolarum lib. 1. de Vlysse loquens,

Dum sibi dum socijs reditum parat, aspera multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis undis.

Cubito emungere. VIII

Ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος. id est, Cubito emungens. Prouerbialis ironia in hominem sordidi quæstus & conditionis abiectæ. A salsamentarijs ducta, quibus mos est nariũ mucũ cubito abstergere, nimirũ manibus muria & salsugine oppletis. Bion philosophus apud Suidã ex Laertio, ἐμοῦ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος. id est, Meus pater erat libertinus, cubito emungens. Celebratur scomma M. Tullij tortũ in quendam salsamẽtarij filiũ, cuius tacito autoris nomine meminit qui scripsit rhetoricẽ ad Herenium, in schematis specie, quę dicitur significatio per cõsequentiã, Vt, inquit,

ſi ſalſamentarij filio dicas: Quieſce tu, cuius pater ſe cubito emungere ſolebat.

Hiberæ næniæ. IX

Hiberas nænias diuus Hieron. nugas appellat, in præfatione quã præpoſuit Moyſi Pentateucho: Quod multi ignorantes, inquit, apocryphorũ delyramẽta ſectant̃, & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Idẽ in duodecim quæſtionibus: Et Hiberas nænias Ægyptiacꝗ portẽta ſectari. Opinor Hiberas nænias dici ꝓpter prodigioſas maleficiorum fabulas uulgo iactatas. Nã Hiberos maleficiorũ infamia laboraſſe, teſtis eſt in Odis Horatius. Niſi quis mauult ad flumen auriferum Tagum referre. Quanquã ipſe diuus Hieronymus in epiſtola aduerſus Vigilantium, ſatis indicat de portẽtis ac mõſtris intelligendum, ſcribens ad hunc modum: Et quia ad radices Pyrenæi habitas, uicinusꝗ es Hiberiæ, Baſilidis antiquiſſimi hæretici, & imperitæ ſciẽtię incredibilia portẽta perſequeris. Athenæus in ſecũdo tradit Hiberos, cum eſſent opulentiſſimi, tamẽ ob parſimoniam ſemper ὑδροποτεῖν ſolitos, & μονοσιτεῖν, hoc eſt, aquam bibere, & ſolos cibum capere: cæterũ ueſtitu fuiſſe ſumptuoſiſſimo. Citat hoc ex Athenæo Stephanus. Sed pro μικρολογία deprauatum eſt μακρολογία.

Siculæ nugę, Gerræ, Perſolæ nugæ. X

Siculæ nugæ prouerbio dicuntur res leuiculæ. Auſonius in epiſtola ad Symmachũ, Cogitans, inquit, non illud Catullianum,

Cui dono lepidum, nouum libellum, ſed amargoteron & uerius,

Cui dono illepidum, & rudem libellum,

nõ diu quæſiui. Tu em̃ occurriſti, quem ego, ſi mihi poteſtas ſit, ex omnibus unũ ſemper eligerẽ. Miſi itacꝗ ad te friuola gerris Siculis uaniora. Porrò Siculorũ dicacitas nota eſt ueterum literis. Nam Siculus fuit Epicharmus, ad cuius exẽplar properare Plautus dictus eſt Horatio. Plautus autẽ in nugis ac iocis eſt immodicus, nec raro ineptus. Porrò gerras Gręci crates uimineas appellãt. Ea uox poſtea uulgo ꝓ nugamẽtis rebus que friuolis uſurpata eſt, autore Feſto Põpeio, hac quidẽ occaſione. Athenieſ̃es cũ Syracuſas obſiderent, & crebro gerras poſcerẽt, irridẽtes Siculi Gerras clamitabãt. Hinc in prouerbium ceſſit. Vnde & familiares, quicꝗ inter ſe nugas omneis cõmunicant, Cõgerrones uocantur. Suidas neutro genere γέῤῥα refert, ut Perſicam uocem, quę quidem tum arma declaret, tum quoduis defenſaculũ. Etymologicon græcũ addit, apud Siculos naturam muliebrẽ gerron appellari, γέῤῥα nancꝗ dici, cõmutatione literę, quaſi δέῤῥα. Δέῤῥας autem apud Gręcos pellem ſignificat, & gerra proprie defenſacula ſunt pellicea. Plautus in Pœnulo: Scitum per tempus, hoc iam eſt uerbũ, ſi uerbũ uetus. Nam tuę blanditiæ mihi ſunt, quod dici ſolet, gerrę germanę. Ædepol lirę, lirę. Germanas dixit, non Germanicas, abſit, ſed meras ac ueras nugas. Quod autẽ Plautus uocat liræ, Gręci dicũt λῆρον ſiue ληρήματα. Vocem dictam putant à λήθω, & ῥέω, quod dictum fallens memoriã excidit. Quemadmodũ & φλύαρον & φλυαρίαν dictam à φλύω, & ῥέω, quod ſuperfluant exundentcꝗ uerbis garruli. Apud hũc ipſum Plautum & Perſolas nugas legimus, opinor ob montes aureos, qui apud Perſas eſſe perhibentur.

Qui ſemel ſcurra, nunquam paterfamilias. XI

Qui ſemel ſcurra, nunquam paterfamilias. Porphyrion enarrans Horatiũ, admonet fuiſſe prouerbiũ. Senſus eſt autem, eum quem ſemel depuduerit, quicꝗ contẽpta fama ſcurram agere cœperit, uix unquam ad bonã frugẽ redire. Scurra gaudet alieno cibo, paterfamilias parat unde domi uiuat. M. Tullius in actiõe pro Publio Quintio: Memini, uetus eſt, de ſcurra multo facilius diuitem ꝙ patremfamilias fieri poſſe. Fortuna crebro largitur opes indignis: at bonam mentem dat nemini.

Ægroto dum anima eſt, ſpes eſt. XII

Ægroto dũ anima eſt, ſpes eſt. Sententia prouerbialis, admonens ne in afflictiſſimis quidem rebus abijciendam eſſe ſpem. M. Tullius ad Atticum, Vt ægroto dum anima eſt, ſpes eſſe dicitur, ſic ego quoad Pompeius in Italia fuit, ſperare non deſtiti. Sumptũ uidetur adagium ex Theocriti Batto,

Θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.
Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσι, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Χὠ ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

Hos uer-

Hos uersus quoniam non ineleganter uertit Philelphus, haud grauabor adscribere,
Fidere Batte decet: melius cras forsan habebis.
Sperandum est uiuis, non est spes ulla sepultis.
Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget. Item Euripides in Troadibus,
οὐ ταυτὸν ὦ παῖ τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν.
τὸ μὲν γὰρ οὐδὲν, τῷ δ᾽ ἔνεισιν ἐλπίδες. id est,
Non est idem mi gnate uiuere ac mori,
Siquidem hoc nihil, spes sunt in illo scilicet.
Eódem pertinet fabula de Pandoræ pyxide, in cuius summo labro sola spes hæserit, reliquis omnibus morbis euolantibus.

Ad uiuum resecare. XIII

M. Tullius lib. De amicitia, ad uiuũ resecare, dixit, ꝓ eo quod est, rẽ exactius quã sat est, ac morosius excutere. Sed hoc, inquit, primũ sentio, nisi in bonis amicitiam esse nõ posse. Neq; id ad uiuũ reseco, ut illi qui hæc subtilius disserũt. Mutuo sumpta metaphora à tonsoribus capillos aut ungues resecantibus. Nã ij sępenumero molesti sunt, dum nimium diligẽtes esse studẽt. Idẽ in libris De finibus, dixit Pressius agere, pro exactius & accuratius. Plautus in Bacchidibus sub persona Chrysali: Tõdebo auro usq; ad uiuã cutem. Et hoc ipsum Tondere pro deludere, Græcis in prouerbio est.

Hostimentum est opera pro pecunia. XIIII

Hostimentũ est opera pro pecunia. Hoc adagiũ admonet, nihil gratuitũ esse debere, sed officiũ beneficio pensandũ. Hostimentũ autem, autore Pompeio Festo, beneficij pẽsatio est, à prisco uerbo hostire & redostire, quod est paria referre. Ab eodẽ hostẽ dici putat Nonius, quod ex æqua causa pugnã suscipiat. Sic lena apud Plautũ in Asinaria adolescẽti respõdet sua exprobranti beneficia: Hostimẽtum est opera pro pecunia. Hoc est: Neuter habet q̃d imputet alteri. Tu mulierẽ amabas, missa est: Ego pecuniã, dedisti. T. Liuius: Nunquam nec opera sine emolumento, nec emolumentũ seruis sine impensa opera est. At in amicorum officijs alia ratio est, nec enim liberatur à debenda gratia qui gratiam retulit: nec permutatione officiorum fit, ut neuter alteri quicquam debeat. Confine illis, Manus manum fricat, & scalpentem scalpe.

Vtranq; paginam facit. XV

Plinius Historiæ mũdi libro secũdo, capite septimo, de fortuna loquẽs, Huic, inquit, omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortaliũ, sola utranq; paginam facit. Prouerbij faciem habet illud, utranq; paginã facit, sumpta metaphora à codicillis rationalibus, duas habentibus paginas, alterã quæ indicat quid sit datũ, alteram quæ quid acceptum sit ostendit. Itaq; in rebus humanis fortuna utranq; facit paginam. id est, siue quid obtigit boni, ea laudatur, quasi dederit: siue mali quid accidit, eadem incessitur, ceu malorum autor.

Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. XVI

οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων. i. Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Admonet adagium, in muneribus accipiendis non solum uerecundiam adhibendã esse, uerũ etiam delectũ. Sũt enim quædã quæ neutiquã decorũ sit accipere. Est itẽ locus, est tempus quo pulchrũ sit recusare munus oblatum. Sũt quidam à quibus inhonestũ sit admittere donum. Laudat Horatius Telemachũ Homericũ, qui equos ab Menelao oblatos recusarit. Hoc adagiũ citatur ab Vlpiano in Pandectis li. 1. titulo de officio ꝓconsulis, ex epistola diui Seueri & Antonini imperatorũ, Verba ipsa subscribam, Quantum, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentiamus. Græcum prouerbium est, οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων. i. Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus, Nam inhumanum à nemine accipere: sed passim, uilissimum est: & omnia, auarissimũ. Hactenus illi. Græca uerba in omnibus exẽplaribus desiderabãtur. Ea Politianus ex archetypis restituit, ne q̃d hũc interim debita fraudemus laude. Allusit huc Theocritus in Thionycho,
αἰτεύμενος οὐκ ἀνανεύων,
οἷα χρὴ βασιλῆ. αἰτεῖν δὲ δεῖ οὐκ ἐπὶ παντί. id est,
Non solet ille negare rogatus
Principe digna, nec est de re quacunq; rogandum.

Tempus omnia reuelat. XVII

Tertullianus, quem diuus Cyprianus præceptorem suum appellare cõsueuit, in apo logetico cõtra Ethnicos: Bene autem, inquit, quod omnia tẽpus reuelat, testibus etiã uestris prouerbijs atq; sentẽtijs. Aulus Gellius Noctium Atticarũ lib. 12. cap. item 12. citat in hanc sententiam hos Sophoclis uersus,

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ᾽ ὁρῶν
Καὶ πάντ᾽ ἀκούων, πάντ᾽ ἀναπτύσσει χρόνος. id est,

Ob ista ne quid occulas, siquidem intuens
Cuncta, audiensq; cuncta proferet dies.

Idem in Aiace flagellifero,

Ἅπανθ᾽ ὁ μακρὸς κ᾽ ἀνάριθμος χρόνος
Φύει τ᾽ ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. id est,

Cuncta pariter immensus ordo temporum
Occulta prodit, & idem prodita occulit.

Eódem in loco Gellius admonet, quendam ueterum poetarum Veritatẽ temporis filiam uocasse, quod licet aliquando lateat, tamẽ temporis progressu in lucem emergat. Fertur in eandem sententiam hic quoq; senarius prouerbialis,

Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. id est,

At ueritatem tempus in lucem eruit.

Et alter huic adsimilis,

Πάντ᾽ ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει. id est,

Omnia sub auras tempus aperiens refert.

Idem opinor sensisse Thaletem, cũ ait, τὸν χρόνον σοφώτατον ἁπάντων, ἀνευρίσκειν γὰρ τὰ πάντα. Hoc est, Tempus omnium esse sapientissimũ, ut quod cuncta reperiat, eruatq;. Nec aliud Pindarum in Olympiacis, cum ait,

Ἁμέραι δ᾽ ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώταται. id est, Posteri dies sapientissimi testes.

Idem alibi, tempus omnium parentem appellat, quod nihil non fiat progressu tẽporis,

ἀποίητον οὐδ᾽ ἂν χρόνος ὁ πάντων πατὴρ δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. id est,

Ne tempus quidem rerum omnium pater, possit quod factum est infectum reddere.

Habet eandem sententiam Pindarus quum aliquot locis, tum Olympiade X.

ὅτ᾽ ἐξελέγχων μόνος ἀλάθειαν ἐτήτυμον χρόνος, τὸ δὲ σαφανὲς ἰὼν πόρσω κατέφρασεν.

id est, Et solum tempus quod ueritatem certam prodit, quodq; latebat in obscuro, progrediens enarrauit.

Huc allusisse uidetur Vergilius in sexto, Subigitq; fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Neq; discrepat euangelicũ dictum apud Matth. ca. 10. οὐδὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. id est, Nihil opertũ, quod nõ reuelabitur, & occultũ, quod non scietur. Plutarchus in Problematis causam inquirit cur antiquitus operto capite res diuina Saturno fieri cõsueuerit. Atq; id significatũ arbitratur, quod ueritas plerunq; tecta ignorataq; sit, sed eadem aperitur tempore. Saturnus enim tẽporũ autor ac deus fingitur. Nam κρόνος Saturnus, χρόνος tempus. Nec aliud sensit T. Liuius, cum ait lib. 22. A ueritate laborare nimis ius sæpe aiunt, extingui nunquã. Seneca lib. De ira 2. Dandum semper tempus est, ueritatem enim dies aperit.

Alpha penulatorum. XVIII

Martialis epigrammatum libro secundo,

Quem non lacernis Publius meus uincit,
Non ipse Codrus, Alpha penulatorum.

Alpha uocauit præcipuum, & quasi primatem, prouerbiali nimirum figura. Idẽ alias iocatur in quendã offensum, quod eum dixisset Alpha, monetq;, ut huius iniuriæ talionẽ faciat, seq; uicissim Beta, si uelit appellet. Translatũ à notulis literarũ, quibus Græci numerũ indicant. Eósdem signiferos & antesignanos appellãt metaphora sumpta à militia. Quamobrem aũt alpha inter literas primum obtineat locum, Plutarchus nõ inscite causas reddit τῶν συμποσιακῶν προβλημάτων Decade nona. Protogenes grãmaticus è suo ludo

ludo causam adducit, primum uocales iure præferri cõsonantibus, quod citra illarũ adminiculũ sonent: deinde uocales ancipites merito præferri longis ac breuibus, qđ utriusqꝫ generis uim cõplectantur. Cæterum inter ancipites recte primũ locum alpha tribui, quod in cõficiẽdis syllabis, iota & ypsilon sequat̃ alpha, uelut in αὔεσον, ἄιας. Alpha nunquam sequatur illas duas, ut eandem efficiant syllabam, sed resilit & propriũ tuet̃ principatũ. At Ammonius mox diuersam allegat causam, Cadmũ ob id alpha principem inter literas locũ tribuisse, quod Phœnicum lingua bos alpha uocetur, cui primũ locum attribuendũ putarit, nõ secundũ aut tertium, quemadmodum fecit Hesiodus,

οἶκον μὲν πρώτισα, γυναῖκά τε, βοῦν τ᾽ ἀροτῆρα. id est,

Primum ædes, deinde uxorem, inde bouem agricolantem.

Nam his præsidijs putat opus esse, si quis cupiat famẽ ac paupertatẽ effugere. Rursum Plutarchus addit hanc causam se à Lampria suo didicisse auo. Primã uocem naturalẽ & articulatã reddi per alpha, propterea quod spiritus qui est in ore, potissimũ formatur ac fingitur motu labiorũ, quibus diductis, primũ hic egreditur sonus mire simplex, & nullius indigens negocij, ut neqꝫ linguæ requirat auxiliũ, sed ea subiacente per spacium efferatur. Vnde & pueri nascentes, primũ hanc edunt uocem. Hæc atqꝫ huiusmodi quædam, eo quem ostendi loco referuntur. Disputatur & apud Platonẽ de alpha inter literas principatu. Quin & illa prouerbium sapiũt, Primas tenere, primas deferre siue tribuere. &, Nõ posteriores ferã. quę metaphoræ sunt à partibus histrionũ in fabula: & apud Gręcos πρωτεύειν. & τὰ πρῶτα δοῦναι. καὶ τὰ πρῶτα φέρειν. Quod à fabularum actoribus sumptum apparet, inter quos primas agunt, qui maximam fabulæ partem sustinent: secundas ac tertias, qui illis sunt inferiores. Quanquam & in causarum actionibus sunt πρωτολογίαι, δευτερολογίαι & τριτολογίαι, quemadmodum sunt πρωταγωνισαὶ, δευτεραγωνισαὶ & τριταγωνισαὶ. quæ si commode transferuntur, speciem habent prouerbij.

Saliuam imbibere. XIX

Diuus Hieronymus in euãgelia pręloquẽs, Quis enim, inquit, doctus pariter, uel indoctus, cum in manus uolumẽ assumpserit, & à saliua quã semel imbibit, uiderit discrepare quod lectitat, nõ statim erũpat in uocem? Eleganter profecto, prouerbialiqꝫ figura dixit, Et à saliua, quã semel imbibit, id est, ab illo gustu quo puer imbutus est. Sũpta metaphora ab infantibus, quibus præmansum cibum nutrices in os inserũt, non sine saliua. Cui cũ assueuerint, nihil iã illis sapit, quod ab illius primæ saliuæ gustu diuersum sit: proinde modis omnibus curandum, ut optimis assuescamus. Idẽ solet accidere plerisqꝫ nostrum, ut quicquid dissideat ab ijs quæ primis illis annis imbibimus, protinus displiceat. Aiunt & canes eos amare, quorum saliuam gustarint. Verum malim ad superiorem metaphoram referri. Huc spectare uidetur & Persianum illud,

Inqꝫ luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere saliuam Mercurialem.

Quãquam magis arbitror referendum ad ficos Mercuriales, de quibus aliàs diximus, quos ioci causa quidam saliua oblinebant, ut ludibrio essent qui tollerent, cũ cõsimilẽ lusum præmiserit de nummo infixo luto. Illud certe pertinet ad hoc prouerbiũ, quod est apud eundem in sexta Satyra,

Nec tenuem solers turdorum nosse saliuam.

Saliuam pro gustu dixit.

Quo semel est imbuta. XX

Huic non dissimile est Horatianum illud,

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu.

Proinde recte monet Fabius, ut statim optima discant̃, ꝓpterea quod nihil hæret tenacius, ꝙ id quod rudibus annis perceperimus. Et Aristoteles libro Moralium Nicomachiorũ secũdo, οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ παμπολὺ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. i. Itaqꝫ non parui refert, hoc an illo pacto protinus à pueris consuefiamus, imò plurimum interest, uel potius omne in eo momentũ est situm. Et Vergilianum illud ἀντίφώνημα in Georgicis,

Adeo in teneris consuescere multum est.

Augiæ

Augiæ stabulum repurgare. XXI

Αὐγέου βυστασία. id est, Augię bubile. Allegoria prouerbialis in hominē, aut in rem maiorem in modū inquinatam. Lucianus in Pseudomāte, καὶ τὴν Αὐγέου βυστασίαν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαν, ἀλλ' εἰς δύναμίν γε τὴν ἐμαυτοῦ ἀνακαθήρασθαι πειράσομαι. id est, Et Augiæ bubile, si nō omne, at certe pro mea uirili conabor submouere. Ostendit autem huius stabula tantū habuisse cōgesti fimi, quantū ter mille boues pluribus annis reddere potuerint. Huius mentionē facit & Pausanias in Eliacis, de[que] bubus & fimo nōnihil meminit. In Græcis epigrammatis recensetur inter Herculis labores Augiæ stabulum repurgatū. Quin & Seneca ludicro libello de morte Claudij Cæsaris usurpat hoc prouerbiū: In quos, inqt, si incidisses, ualde fortis licet tibi uidearis, maluisses cloacas Augiæ purgare, multo plus ego stercoris exhausi. Etiamsi prouerbium omissum erat in exēplari, quod primū secutus est Frobenius, Id nos restituimus ex exemplari, cuius nobis copiam fecit ex sua bibliotheca Collegium liberales artes profitētium, in florentissima Louaniensiū Academia. Ne[que] enim æquū arbitror imputari Vniuersitati, quod paucorum seniculorū cōspiratione, tam odiose repugnatū sit hic bonis literis ac linguis. Gregorius Theologus ad Basilium Magnum, πῶς, inquit, παρέλθω σοῦ ἀκήπους κήπους ἐκείνους καὶ ἀλαχάνους, καὶ τὴν Αὐγίου κόπρον ἐκ τῆς οἰκίας ἐκκαθαιρομένην; id est, quomodo prætereā hortos illos incultos & holeribus uacuos, at[que] Augię stercus ex ædibus repurgatum? Sentit uitam luxu perditam in melius correctam.

Periculosum est canem intestina gustasse. XXII

Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι. id est,

Intestina canem semel adgustasse periclum est.

Prouerbiali allegoria dictū est à Theocrito in Idyllio decimo. Admonet adagiū, haud facile temperare à peccando, qui semel illecebram illam, uelut autoramentū uitiorū degustarit. Quemadmodum qui semel scortum attigerit, qui semel periurio siue furto rē auxerit, qui semel aulicam uitam sit expertus. Effertur & ad hūc modū apud Lucianū, οὐδὲ κύων παύσαιτ' ἂν ἅπαξ σκυτοφαγεῖν μαθών. id est, Ne[que] canis desiturus est, qui semel corium edere didicerit. Theocriti Scholiastes indicat, hoc prouerbium & hunc in modum efferri, χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν. id est, Periculosa res est canis quę didicit arrodere coria. Horatius in Sermonibus simili figura dixit,

Quæ si semel uno
De sene gustarit, tecum partita lucellum,
Vt canis à corio nunquam absterrebitur uncto.

Dubia cœna. XXIII

Dubiam cœnam, opiparam, uarijs[que] instructam ferculis appellabāt, id[que] prouerbiū à parasitis repertum apparet. Phormio apud Terentium, Cœna dubia apponitur. Quid isthuc uerbi est? Vbi tu dubites quid sumas potissimum. Exponit parasitus uerbū suū, alioqui anceps. Nam Dubium etiā periculosum significat: & Dubia cœna possit intelligi, quæ non careat suspicione ueneni. Horatius in Sermonibus,

Vides ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia.

Et res parum tutas appellamus dubias.

Canis circum intestina. XXIIII

Κύων παρ' ἐντέροις. id est, Canis iuxta intestina. Dicebat, ubi quis res eas quarū esset cupidissimus, propositas cōspiceret, quibus frui tamē nō liceret. Canes enim oberrāt circū intestina, deuoraturi nisi fustē timerent. Suidas arbitrat accōmodari posse in res inutiles & insuaues: intestina em̄ nō facile deglutiri à canib. ac deuorata reuomi plerū[que].

Aureæ compedes. XXV

Χρυσαῖ πέδαι. id est, Aureæ compedes. Prouerbiali metaphora dicitur seruitus splendida & amabilis, qualis est ferè aulicorum uita. Diogenes in epistola quadam scriptū reliquit, Aristippum in aula regia aureis teneri cōpedib. ne posset auolare. Seneca in dialogo quodam affectus & ratiōis, Stulti est, inquit, compedes suas, quamuis aureas, amare. Loquitur de uxore formosa. Horatius item de amica formosa,

Tenet[que] grata Compede uinctum.

Herculana scabies. XXVI

Ἡράκλειος ψώρα. id est, Herculana scabies: De scabie iucunda, facileq; sanabili, interprete Suida, aut quæ desideret Herculana, id est, calida balnea. Narrant enim, Herculi laboribus illis ingentibus fatigato Palladē ac nymphas crebro balnea feruentia suppeditasse. Vsum huius adagij non indicat, neq; Zenodotus, neq; Suidas. Equidem opinor dici posse uel in eos, qui multo studio aliòue labore ualetudinem offenderunt, ut quibus aliquo laxamento sit opus: uel in eos, qui blandis adulationibus deliniti, ueluti iucunda quadam scabie pruriunt.

Herculanus morbus. XXVII

Ἡράκλειος νόσος. id est, Herculanus morbus. Hunc Dicæarchus apud Zenodotum cū existimat esse, quem alij sacrum, alij comitialem appellant. Est autē ex eorum numero quibus nulla medicorum ope succurri potest, ꝓpterea quod diuinitus immitti credit̄, eoq; cognomen additum est sacro. Apuleius in prima defensione, diuinum appellatū putat, quod diuinā, id est, rationalem animi partē uiolet. Nasci, quoties caro in humorem crassum & spumidū, inimico igni cōliquescit. Signa esse, graue caput, ceruicē torpentem, tempora pulsata, auris præcipue dextre tinnitum. Deprehendi potissimū incenso lapide gagate, & rotæ figularis circumactu. In hunc aiunt Herculē incidisse, uel propter immensos labores, uel immittente Iunone. Heraclitus arrogantiam sacrū morbum uocauit, uel quod id mali summos plerunq; uiros consequi soleat, uel quod sola mors remedium adferat. Herodotus in Thalia refert, Cambysen huic obnoxiū morbo, quosdam sibi maximè familiares per insaniam occidisse. Herculē itē liberos suos interimentem inducunt tragici poetæ. Herculanus appellatus uidet̄, quod ut ille inuictus, ita hic nulla medicorum ope superabilis. Quanquā Aristoteles in Problematis sectiōe trigesima, problemate iuxta Theodorū primo, putat Herculē uere huic morbo obnoxium fuisse, atq; omneis adeo, qui uel ingenio, uel studio philosophiæ, uel in administranda repub. uel in alijs artibus excelluerunt, atræ bili obnoxios fuisse. Equidem nō uideo quamobrem hoc debeat inter adagia referri, nisi sacrum aut Herculanum morbum appellemus, tumorē animi, aut aliud aliquod uitium insanabile, quod genus est in senibus auaritia, in mulieribus loquacitas. Nam in omnibus ferè Græcorum collectaneis uideo prouerbij titulo recenseri.

Io Pæan. XXVIII

Io Pæan. Acclamatio ꝓuerbialis, qua cōsueuimus uti re gnauiter & feliciter peracta. cui non dissimile uidetur illud Homericum, βάλλ᾽ οὕτως, & apud Latinos, Macte uirtute. Atheneus ex Clearchi primo de prouerbijs libro citat, ἰὴ παιῶν, ἰὴ παιὰν. id est, Ie pæon, ie pæan. Nam utroq; modo scriptum reperio. Natum hinc existimant: cum Latona ex Chalcide Eubœæ ciuitate Dianam & Apollinē in Delphos trāsportaret, euenit forte fortuna, ut iuxta specū, in quo Pytho latitare dictus est, preteriret. Vbi uero iam ꝓsiliēs Pytho impetu ferretur in illos, Latona mulierū more territa, filij auxiliū inclamauit his uerbis, ἰὴ παῖ, id est, iaculare fili. Ibi Apollo, qui tū forte gestabat arcū, misso telo Pythonē interemit. Inde uox deflexa est, ut diceretur ἰὴ παιῶν. Idq; cū ter iterari cōsueuerit in sacris Apollini factis, quidā arbitrantur primū ortum esse carmen hexametrū Heroicū & Iambicum trimetrum. Etenim, si pronunties primis productis syllabis,

Ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν,

hexametrum erit meris constans spondeis: Sin primis correptis, iambicū erit trimetrū puris iambis absolutum. Cuius rei meminit etiam Terentianus grammaticus. Itē Iulius Pollux in quarto demonstrat, in Pythicis ludis quinq; fuisse cantus species. πεῖρα repręsentari Apollinem certaminis dispicientē locum, κατακελευσμῷ prouocantē Pythonē, ἰαμβικῷ pugnātem, σπονδείῳ uincentē, καταχορεύσει, ouantem. Hinc uulgo prouerbij uice receptum est, ut re feliciter peracta, acclamemus, ἰὴ παιάν. Latini uidentur η, in ω mega commutasse. Ouidius in opere De arte amandi,

Dicite io pæan, & io bis dicite pæan,

Decidit in casses præda petita meos.

Et in triumphis acclamabatur, Io triumphe. Horatius in Odis,

Non semel dicemus, io triumphe.

Nemo mortalium omnibus horis sapit. XXIX

Plinius libro septimo, cap. De præstãtia gentium, Si uerum facere iudiciũ uolumus, ac repudiata omni fortunę ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abũde igitur atq; indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici nõ infelix potest. Quippe ut alia non sint, certe ne lacessat fortuna metus est. Quo semel recepto, solida felicitas nõ est. Quid quod nemo mortaliũ omnib. horis sapit? Vtinãq; falsum hoc, & non à uate dictum quamplurimi iudicent. Ex quibus Plinij uerbis cõijcere licet, eam uocẽ, Neminẽ omnibus horis sapere, uelut oraculo proditam, in uulgi sermonem abijsse. Sẽsus uel citra interpretem liquet: nempe neminẽ esse qui nõ aliqua parte uitæ desipiat ac peccet. Porrò stultitiæ comes est infelicitas. Aut certe si quod incidit infortuniũ, id stulticię solet imputari. Eódem pertinet, quod paulo post eodem in loco subnectit, Alius de alio iudicat dies, supremus de omnibus. Extat apud Aristophanem in Ranis & huiusmodi senarius, quem illic indicat Euripidis esse,

οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. id est,

Haud uiuit ullus omnibus felix modis.

Item Euripides in Supplicibus,

τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς

οὐκ ἔστιν οὐδὲν διατελοῦς εὐδαιμονοῦν. id est,

Siquidem uniuersis rebus in mortalium

Nil continenter & undecunq; prosperum est.

Ad eundem modum Horatius,

Nihil est ab omni

Parte beatum. Simonides apud Stobæum,

πάμπαν δ᾽ ἄμωμος οὔτις οὐδ᾽ ἀκήριος. id est,

Nemo uacat prorsum malo, neq; crimine.

Sui cuiq; mores fingunt fortunam. XXX

Cornelius Nepos in uita Pomponij Attici, Itaq; hic fecit, ut uere dictũ uideatur, Sui cuiq; mores fingunt fortunã. Et paulo post in eodem opere, Supra significauimus suos cuiq; mores plerunq; conciliare fortunã. E medio uidetur sumpta sententia. Nã plerunque uidemus mala malis euenire, digna dignis, idq; uulgo dictitant, Malus malũ reperit, & κακοῖς τρὶς κακά. id est, Malis, ter mala. Attestatur & uersiculus prouerbialis,

ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ τ᾽ ἐσθλὰ καὶ δίδοι θεός. id est,

Viro bono fortuna suppeditat bona.

Item Menander citante Plutarcho:

ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. id est,

Nobis enim animus est deus.

Et apud eundem Heraclitus, ἦθος ἀνθρώπου δαίμων. id est, Mores hominis deus siue fortuna. Eódem pertinet quod Alcman scripsit, fortunã esse sororẽ εὐνομίας, πειθοῦς καὶ προμηθείας. id est, Rectæ institutionis, persuasionis & prouidentiæ, ut refert Plutarchus in commentario De fortuna Romanorum. Plautus in Trinummo, Sapiẽs ipse sibi fingit fortunã. T. Liui. Decadis quartæ libro primo, de M. Portio Catone ita prædicat, In hoc uiro tãta uis animi ingenijq; fuit, ut quocũq; loco natus esset, fortunã sibi ipse facturus uideretur. Pacatus in Panegyrico, Sua, inquit, cuiq; prudentia deus. Fulgentius in commẽtarijs Vergilianis citat ex Telesiaco Carneadis, Omnis fortuna in sensu sapiẽtis habitat. Opinor idẽ esse quod adducit M. Tullius Paradoxo quinto ex poeta nescio quo. Tametsi locus is habetur mẽdosus, arbitror emendandum ad hunc modum: Cui quidẽ etiam quæ uim habet maximã, fortuna ipsa cedit, & sicut sapiens poeta dixit, Suis cuique moribus fingitur. Sentit enim fortunam fingi cuiq; suis moribus.

Insana laurus adest. XXXI

Plinius libro decimosexto, capite quadragesimo quinto, iuxta quorundã distinctionẽ quarto, In eodẽ, inquit, tractu portus Amyci est Bebrice rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanam uocãt, quoniã si quid ex ea decerptum inferatur nauib. iurgia fiant, donec abijciatur. Hactenus Plinius. Mihi nõ uisum est absurdum hoc adagijs adnumerare, quãdoquidẽ res usq; adeo uulgata fuit, ut hinc arbor

arbor cognomen inuenerit. Itaq; quadrabit in hominem rixarũ autorem, ut sunt nonnulli, qui quocunq; se uertunt, iurgia suscitant.

Apologus Alcinoi. XXXII

Ἀπόλογος ἀλκινόου. i. Apologus Alcinoi. de longis & anilibus fabulamentis. Refertur à Diogeniano, & Iulio Polluce lib. vi. Sumptum ex Homeri Odyssea, ubi Vlysses in conuiuio Alcinoi Phęacum regis, prodigiosas ac deridiculas fabulas, & portentuosa mẽdacia cõmemorat de Lotophagis, Læstrygonibus, Circe, Cyclopibus, atq; id genus alijs plurimis miraculis, fretus uidelicet Phæacum inscitia barbarieq;. Plato de Republica lib. x. Ἀλλ' οὐ μέντοι σοι ἦν δ' ἐγὼ Ἀλκινόου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς ἦρος τοῦ ἀρμενίου τὸ γένος παμφύλου. id est, Haud tibi sum narraturus Alcinoi apologũ, sed excellentissimi uiri Eris Armenij genere Pãphyli. Narrat aũt eo in loco fabulã, quæ cũ Læstrygonum Cyclopumq; figmento facile certare posit, Scribit enim cum hic inter multos cecidisset in prælio, decimoq; post die cadauera cæsorũ tollerentur, reliquis putribus, huius unius cadauer integrum atq; incorruptũ adhuc apparuisse: domumq; deportatum, ut iustis cæremonijs sepeliretur, die duodecimo, cum esset imponendus rogo, reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ diebus illis decem apud inferos tum iens, tum rediens conspicatus esset.

Andabatæ. XXXIII

Citatur apud Nonium Marcellum, cũ alijs locis aliquot, tum in uerbo Lusciosi, Varro in Andabatis. quẽ equidem auguror titulum fuisse quempiã Satyræ prouerbialem, cuiusmodi sunt alij quoq; cõplures, ὄνος λύρας, γέροντοδιδάσκαλος, Nescis quid serus uesper uehat. M. Tullius instar prouerbij usurpauit in epistola quapiam ad Trebatium libro vij. Epistolarum familiarium, Quem ante, inquit, ne Andabatam quidem defraudare poteramus. Et hũc æmulatus diuus Hieronymus aduersus Heluidium, Ad hoc, inquit, probandũ, congerit, de scripturis exempla quàmplurima, more Andabatarũ in tenebris gladium uentilans. Idem contra Iouinianũ, Periclitamur responsionis uerecundia, & quasi inter duos scopulos, & quasdã necessitatis & prudẽtiæ symplegadas, hinc atq; inde uel pudoris, uel causæ naufragiũ sustinemus. Si ad proposita respondeamus, pudore suffundimur: si pudor impetrarit silentiũ, quasi de loco uidemur cedere, & aduersario feriendi occasionẽ dare. Melius tamen est clausis, quod dicitur, oculis, Andabatarum more pugnare, quàm directa spicula clypeo nõ repellere ueritatis. Idem in secunda contra Ruffinũ Apologia, Aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi uolunt maledicere. Rursum in eodem opere, Habet dialogus apud Græcos Origenis & Candidi Valẽtinianæ hæreseos defensoris, in quo duos Andabatas digladiãtes inter se spectasse me fateor. Huc, opinor, respexit in præfatione Esdræ, Aliud est, si clausis, q̃d dicitur, oculis mihi uolũt maledicere. Hieronymus uidet mutuatus à Tertulliano, qui lib. De carnis resurrectione, Si tam abrupte, inquit, ut quidam uolunt, clausis, q̃d aiũt, oculis sine distinctione omnẽ passim carnem et sanguinem à regno dei extrusit. Hactenus ille. Clausis oculis dixit, pro eo quod est, sine delectu, queàdmodum & Augustinus libro contra epistolã Parmeniani, Quæ tandẽ uis, nisi cęcitas & uanitas animi, cogit hominem clausis, ut dicitur oculis, tanquam in alterũ iacere, quod quũ in eum iecerit, continuo redeat, eumq; ictu reciproco affligat, intacto eo quem uulnerare uoluerat? Cęterum fuerint ne populi ad eum modum soliti pugnare, an gladiatorum genus, qui clausis oculis tenderent in aduersarium, an potius lusus genus, ut propemodum ex Seneca licet conijcere, nondum, ut ingenue fatear, satis compertum habeo. Certe uox ipsa ἀνταβάτης, indicat fuisse quosdam, qui sic hostem aduersum inuaserint. Tum Homerus Iliados ρ. Aiacem sic pugnam ineuntem facit, quemadmodum leo pro catulis dimicãs, clausis oculis insilit in uenantium agmen,

Αἴας δ' ἀμφὶ μενοιτιάδῃ σάκος εὐρὺ καλύψας
Εἱστήκει, ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσι,
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσωνται ἐν ὕλῃ
Ἄνδρες ἐπακτῆρες. ὁ δέ τε σθένεϊ βλεμεαίνων
Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων,
Ὣς Αἴας περὶ Πατρόκλῳ ἥρωϊ βεβήκει. id est.

R Ast Aiax

Aſt Aiax lato defenſans undiq; ſcuto
Egregium iuuenem prognatum patre Menœtio,
Stabat uti leo depugnans ſua pignora circum,
Cui catulos deportanti uenit obuia turba
Venantum in ſyluis, iaculis urgentibus: ille
Deducto prorſum cilio ſua lumina uelat.
Sic cingens heroa Patroclum protegit Aiax.
Baſilius in epiſtola quadã non ineleganter dixit, νυκτομαχίαν. ὥστε τὸ λοιπὸν γνωρίζειν ἡμᾶς, τοὺς ὁμόφρονας, καὶ μὴ, ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ μηδεμίαν φίλων καὶ πολεμίων ἔχειν διάκρισιν. id eſt, Vt in poſterũ nouerimus eos qui nobiſcũ ſentiunt, nec uelut in nocturna pugna nullum amicorum & inimicorũ habeamus diſcrimen. Cõueniet in eos, qui temere nulloq; iudicio inſectantur quippiam, aut repugnant alicui. Neq; peſſime quadrauerit in eos, in cuiuſmodi iocus extat Demonactis, autore Luciano, Hic mulget hircũ, ille ſupponit cribrũ. cũ alter inepte proponeret, alter reſpõderet ad id quod propoſitũ erat, nihil facientia.

Canina facundia. XXXIIII

Saluſtius apud Noniũ Marcellum, in dictione Rabula, Canina, ut ait Appius, facundia exercebatur. Quod quidẽ Appij dictum apud eruditos ſcriptores in adagionẽ ceſſit in quoſdam, qui tantũ ad maledicendum eloquentiæ ſtudium exercerent: à rixa canum, & oblatratu ſumpto epitheto. Siquidem r, litera quę in rixando prima eſt, canina uocatur. Diuus Hieronymus in epiſtola ad Ruſticũ monachũ, Pomparũ ferculis procedunt in publicũ, ut caninam exerceant facundiam. Idem obtrectatores ſuos ſubinde canes appellat. Sumptum à genere philoſophorũ, quos κυνικοὺς appellant, ſiue ob ſordidam uitam, ſiue quod obuios quoſq; mordent, quum mendicato uiuant, more canum.

Ilienſis tragœdos conduxit. XXXV

Ὁ Ἰλιεὺς τραγῳδοὺς ἐμισθώσατο. id eſt, Ilienſis tragœdos conduxit. Vbi quis ultro prouocat quempiã, unde ſua audiat probra: ueluti ſi Troiani accerſant hiſtrionẽ, qui ipſis calamitates quas ſemel pertulere, denuo quaſi renouet. Lucianus in Pſeudologiſta, Ἐπεὶ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν ἰλιεὺς ὢν τραγῳδοὺς ἐμισθώσω. id eſt, Poſteaquã enim iuxta prouerbiũ Ilienſis cũ ſis, tragœdos cõduxiſti. Idem alibi, τὰ γὰρ τῶν Ἰλιέων ἀτεχνῶς πεπόνθαμεν, τραγῳδοὺς κατὰ σαυτὸν, ἐφ' ἡμᾶς κεκινήκαμεν, ᾀσομένους τὰς φρυγῶν συμφοράς. id eſt, Itaq; plane idẽ nobis accidit quod Ilienſibus, ut qui iſtum ceu tragœdum quempiam aduerſus nos excitauimus, qui Phrygum cantet calamitates.

Tribus minis inſumptis, duodecim imputat. XXXVI

Ironia prouerbialis apud Ariſtophanem in Pluto,
Καὶ μὴν φίλος γ' ἄν μοι δοκεῖς νὴ τοὺς θεοὺς,
Τρεῖς μνᾶς ἀναλώσας γε λογίσασθαι δώδεκα. id eſt,
At certe amicus ut uidetur per deos,
Vti pro minis tribus imputes duodecim.
Quadrabit in eos, qui non niſi compendij ſui gratia colunt amicos, & pro quamuis exiguo officio, multum beneficiorum expectant. Vulgo item aiunt, Pileũ donat, ut pallium recipiat.

Oculus dexter mihi ſalit. XXXVII

Ἄλλεται ὀφθαλμός μου ὁ δεξιός. id eſt,
Salit mihi oculus dexter.
Vbi ſpes eſt uiſuros nos lætum quippiam & uehemẽter exoptandum. Ductũ à muliercularum ſuperſtitione, quę ex membri pruritu diuinare ſolent, quid ſit euenturũ. Vnde illa apud Plautum nõ ſemel obuia, Prurit mihi tergũ, pruriunt dentes, pruriunt pugni: &, Vtrum dentes tibi pruriunt, an malæ? Theocritus in Amaryllide,
Ἄλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός. ἆρά γ' ἰδησῶ αὐτάν. id eſt,
En oculus dexter ſalit mi: illámne uidebo?
Eſt etiã apud Plautum, Supercilium ſalit. Hodieq; per iocum aiunt ſibi dextrã tinniſſe aurem, ſignificãtes alicubi ſermonẽ de ſe abſentibus factũ cum laude. Idq; Plinius teſtatur uulgo quandoq; creditũ fuiſſe, ut qui laudaretur abſens, ei dextra tinniret auris: qui uituperaret, ſiniſtra. Lucian. in Dialogis meretricijs, ἤπου ὦ Παρμένων ἐβόμβει τὰ ὦτα ὑμῖν· ἀεὶ γὰρ

ἀεὶ γὰρ ἐμέμνηθ' ἡ δέσποινα μετὰ δακρύων. id est, Nũ uobis tinniebant aures Parmeno? Nam hera assidue cum lachrymis uestri meminerat.

Nebulæ in pariete. XXXVIII

Ausonius in epistola quadam ad Gregorium filium, nebulas in pariete dixit, pro re nihili, somnijsq; simillima, An nunquam, inquit, uidisti nebulam pictam in pariete? Carminis quod ei subscribitur epistolæ, lemma significat friuolum ac uanum. Nam nebula res est inanior quàm ut coloribus exprimi queat.

Ne sis patruus mihi. Sapere patruos. XXXIX

Patruorum in nepotes, ceu peculiaris genuinaq; seueritas, prouerbio locũ dedit. Horatius in Odis,
Metuentis patruæ uerbera linguæ.
Patruam linguam uocat seuerã & obiurgatricem. M. Tullius aduersus Herenium, Fuit in hac causa quidam patruus, censor, magister. Obiurgauit M. Cœliũ sic, ut neminẽ unquam parens. Horatius, Siue ego praue,
Seu recte hoc uolui, ne sis patruus mihi.
id est, ne me castiges. Ad hanc formam pertinet illud Persianum,
Cum sapimus patruos. id est, Postquam abiectis puerilibus nugamentis, seueros mores induimus. Idem Horatiũ æmulatus, ut solet, dixit, Ne sis mihi tutor, id est, ne mihi præscribas atq; imperes.

Saxum uoluere. XL

λίθον κυλινδεῖν. id est, Saxum uoluere dicuntur, qui inexhausto quopiã atq; inutili labore fatigantur. Terentius in Eunucho, Satis diu iam hoc saxũ uoluo. Donatus admonet prouerbiũ fuisse in eos, qui inextricabili sudore, sed inutili affligerentur, tractumq; putat à notissima Sisyphi fabula, saxum apud inferos sursum ac deorsum uoluentis. Apte uero stolidum militem saxum uocat: cui ipse fuerit Sisyphus, uafer & callidus.

Capere prouinciam. Tradere prouinciam. XLI

Tradere prouinciam, figura prouerbiali dicuntur, qui negocium aliquod curandum committunt. Capiunt, suscipiũntue prouinciam, qui rei curandæ onus in se recipiunt. Metaphora sumpta est à consuetudine Romanorum, apud quos qui magistratũ gerebant, prouincias alias alij sortiebãtur. Exempla passim apud autores obuia sunt. Terentius in Seipsum excruciante, Videlicet ille Cliniæ seruus, tardiusculus est, Idcirco huic nostro tradita est prouincia. Idẽ in Phormione, O Geta prouinciam cepisti durã. Plautus in Cistellaria, Abi rus, abi directus in tuam prouinciam. Officium illi delegatum prouinciam uocat.

Corinthus & collibus surgit, & uallibus deprimitur. XLII

Strabo libro Geographię octauo scribit, Corinthios opibus, & artibus egregijs pręcelluisse, cæterum regionem illorum non admodum fuisse feracem, quod inequalis esset, & aspera, ac petricosa. Eamq; ob causam senarium hunc prouerbio iactatũ fuisse,
Κόρινθος ὀφρυᾶταί τε καὶ κοιλαίνεται. id est,
Alibi tumet Corinthus, alibi caua est.
Meminit & Eustathius in Bœotiam Homeri. Huiusmodi autẽ terræ genus non perinde sementi idoneum est, atq; cãpestris. Id adagium ubinam possit esse usui, non satis uideo, nisi si quis detorqueat ad hominẽ intractabilẽ, aspero ingenio, & sibijpsi inæqualem parumq; secum constantem. Cœlius Rhodiginus etiam atq; etiam contendit adhibendum esse prouerbium, ubi significabimus felicitatem aliquo incõmodo uitiatam, ut est ferè rerum humanarum conditio. Quem libentius sequeremur autorem, si quod contendit & asseuerat, uel unius autoritate probasset.

Crotone salubrius. XLIII

Κρότωνος ὑγιέστερον. i. Crotone salubrius. De re nequaquam noxia, sed undequaq; salutifera. Zenodotus ab animãte sumptam parœmiam existimat. Est enim Croton muscæ genus, Theodorus rediuũ uertit, Hermolaus mauult ricinum dici Latine, placidũ & innoxiũ, neq; suctu, neq; alia quapiã re molestum. Strabo lib. Geographiæ vi. tradit hinc ortum, quod Crotoniatarum locus longe saluberrimus olim fuerit iudicatus, uel hoc argumẽto, quod breui temporis spatio quàm plurimos produxerit, tum athletas,

tum philosophos: hoc est, corporibus pariter atque animo præstantes uiros: inter athletas præcipuum Milonem, inter philosophos Pythagorā. Idem eodem libro tradit, Myscellum & Architam pariter Delphos adijsse, ut de urbe condenda consulerent oraculum: & alterutrum pollicente deo, Architam opes delegisse, Miscellum loci salubritatem: illum itaque Syracusas condidisse: hunc Crotonem, quarum urbium altera cessit in prouerbium opulentiæ, altera salubritatis. Allusit ad hoc prouerbium Pallada in epigrammate,

οὐκ ἀλόγως ἐν διζυθίοις δύναμίν τινα θείαν
  Εἶναι ἔφην, χθὲς γοῦν διζυθον ἐν χρονίῳ
Ἠπιάλῳ κάμνοντι τεταρταίῳ πόριπφα,
  Καὶ γέγονεν ταχέως οἷα κρότων ὑγιής. id est,

Diuinum quiddam, uimque admirabilem inesse
  Dizythijs certe diximus haud temere.
Nanque here quem febris longa & quartana tenebat,
  Iam delassatum conficiens misere,
Dizython admoui: neque erat mora longa, Crotone,
  Hoc ubi fecissem, sanior ille fuit.

Suida mauult ad animalis similitudinem referri, quod undique sui simile sit, nec ullam habeat incisionem, Nam ὑγιὲς interdum integrum dicitur, ut Integer uitæ, integer mētis, pro quo Greci ὑγιής. Est autem insecti genus, canibus ac bubus infestum. Suspicor esse cuius sine nomine meminit Plinius lib. undecimo, capite trigesimo quarto: Semper habet caput infixum sanguini: quumque cibi exitum non habeat, nimia satietate dehiscit. Nunquā in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia: in ouibus & capris hoc solum. Verum pro insecto Stephanus indicat ultimā oportere acui, κροτών. Hesychius addit Crotonem dici genus gummi Ægyptij, cuius uarias medicinas indicat Plinius lib. uigesimo quarto, cap. undecimo. Quidam aiunt, & Sesamidem dici Crotonem, fortassis eandem quam Plinius libro uigesimo quinto, capite quinto appellat Sesamoides, quod ait elleboro admisceri solitum, quo tutius sumeretur, id est, ni fallor, ellebori genus, quod Italia ueratrum appellat. Quoniam hæc herba nō solum corpus morbis aliàs immedicabilib. liberat, uerū & animum purgat ab insania, nō admodum dissimile ueri uidetur, hinc ductum prouerbium, Crotone salubrior. Sesami meminit & Dioscorides, Sesamę Plinius. Libro decimoquinto, cap. septimo, meminit Sesami, quod sit arboris genus unde confici solet oleum, quam alij uocant Cyci uoce, ut uidetur, Ægyptia, alij Crotonem, alij rhibim, alij Sisamū syluestre. Ibidem indicat & ex castaneis & ex oriza fieri simile genus olei. Rursum libro uigesimo secundo, cap. uigesimo quinto, meminit sesamæ, cuius in remedijs uarios usus indicat. Cęterum quid sit dizythum in epigrammate, nondum compertum habeo, nisi quod Plinius lib. eodem circa finem, ostendit zythum esse potionem apud Ægyptios repertam, ex frugibus: hinc διζυθον dictum uidetur, quasi dicas duplicem ceruisiam. Hac sibi medentur & hodie bibuli quidam.

Crotoniatarum postremus, reliquorum primus est. XLIIII

Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος, πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. id est, Crotoniatarū postremus, primus reliquorum Græcorum. Strabo libro Geographiæ suæ sexto, prouerbium hoc ait ortum ob insignem Crotoniatarum præstantiam in certaminibus Græcanicis. Plurimos enim egregios athletas protulit ea ciuitas, adeo, ut in uno certamine Olympico, septē uiri, qui reliquos uirtute præcesserant, omnes pariter fuerint Crotoniatæ. Huius gentis præcipuum decus Milo, literis omnium celebratus, qui septies cōtinenter uicit Olympia. Hunc si cōstitisset, nullus è uestigio poterat educere. Malum tenenti nemo digitum corrigebat. De admirando nec indigno uita interitu meminit Gellius. Adagio ni locus erit, ubi genus aliquod tanto interuallo præcedere dicemus, ut qui in hoc sit uel infimus, in illo possit primus uideri: ueluti si quis dicat, in re militari uel ignauissimum Græcorum præstantiorem esse fortissimo Troianorum. Aut qui sit apud Italos infantissimus, apud Gallos eloquentissimum uideri posse. Aut qui citharœdus sit deterrimus, eum aulœdorum principem haberi posse.

Ne deci-

Ne decima quidem Syracusanorum pars. XLV

Οὐδὲ τὴν δεκάτην τῶν Συρακουσίων ἔχει. id est, Ne decimam quidem partem opum Syracusanarum possidet. Strabo lib. Geographiæ vi. Συρακούσας δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἐκπεσεῖν πλούτου, ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐν παροιμίᾳ διαδοθῆναι, λεγόντων πρὸς τοὺς ἄγαν πολυτελεῖς, ὡς οὐκ ἂν ἐκγίνοιτο αὐτοῖς Συρακουσίων δεκάτη. id est, Syracusas eo diuitiarum peruenisse, ut in prouerbium abierint. Siquidem de diuitibus, ac splendidis ita dicere solent, Ne decimā quidem Syracusanarum opum partem assequi possent. Significabant autem aliorum opes, quantūuis amplas, nihil esse ad Syracusanas diuitias. Nōnihil Veneris accesserit prouerbio, si paulo longius detorqueatur, ut si quis prælocutus, Ciceronē longo interuallo reliquos omneis post se relinquere, dicat, opulentam quidem & uberem esse Quintiliani dictionem, uerum hanc uix esse τὴν Συρακουσίων δεκάτην.

Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere. XLVI

Strabo lib. Geographiæ octauo, tradit Corinthiorum urbem in Isthmo sitam, duos habuisse portus, alterum Asiam uersus, alterum Italiam. Verū quod freti instar esset, nō sine discrimine eò nauigari, uelut olim in mari Siculo, maximè præter Maleam, propter reflantes inde uentos. Vnde & prouerbium celebratum fuisse,

Μαλέας δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε. id est,

Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere.

Est autem Malea promontorium Laconiæ, à Maleo Argiuorū rege dictum, quod per quinque passuum millia in mari protenditur, autore Seruio in quintum Æneidos, in quo libro Vergilius uidetur ad parœmiam allusisse, cum ait,

Maleæque sequacibus undis.

Item Statius septimo Thebaidos libro,

Et raucæ circumsonat unda Maleæ. Item in Tiburtino Manlij Vopisci,

Si Maleæ credenda ratis.

Significat & Homerus lib. Odysseæ ix. periculosam circa Maleam nauigationem fuisse, sic Vlyssem loquentem inducens,

Καί νύ κεν ἀσκηθὴς ἱκόμην ἐς πατρίδα γαῖαν,
Ἀλλά με κῦμα ῥόος τε περιγνάμπτοντα Μαλέαν
Καὶ Βορέης ἀπέωσε, παρέπλαγξεν δὲ Κυθήρων. id est,

Forsitan & patrias rediјssem sospes in oras,
Sed me dum Maleam prætereuehor, undaque fluctusque
Et Boreas illinc pulsum admouere Cytheris. Allusit huc Ouidius in Heroinis,

Ausus es ô nimium, nimiumque oblite tuorum
Thracia nocturno tangere castra dolo.

Nam suorum obliti uidentur, qui sese temere periculis obijciunt. Quandoquidem una hæc præcipua causa uulgus à subeundis uitæ periculis deterret, quod meminerint esse, quibus se saluo sit opus, ut ait Flaccus, & quibus incolumes prodesse tum debeat, tum possint, extincti grauem allaturi luctum. Videbimur non intempestiuiter uti hac parœmia, si quando discrimen negocij suscipiendi uolemus ostendere, aut non esse suscipiendum, aut negligendam uitam.

Omnia sub unam Myconum. XLVII

Πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκωνον. id est, Omnia sub unam Myconum. Strabo Geographię suę lib. x. Μύκωνος δ' ἐστὶν ἐφ' ᾗ μυθεύουσι κεῖσθαι τῶν γιγάντων τοὺς ὑστάτους, ὑφ' Ἡρακλέους καταλυθέντας, ἀφ' ὧν ἡ παροιμία, πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκωνον, ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν γραφὴν ἀγόντων τὰ διῃρημένα τῇ φύσει. i. Est aūt Myconus, in qua fabulis proditū est, positos esse gigātes postremos ab Hercule confectos. unde ductum est illud prouerbiū, Omnia sub unam Myconū. in eos qui res natura diuersas eodem titulo cōplectuntur. Quibus ex uerbis magis colligitur usus adagij quàm ratio: tametsi conijcere licet, quoniā summa gigantū & reliquię sub Mycono cōderentur, sub ea gigantes omneis iacere uulgo dictū, cū sub alijs item montibus siti fuerint. Itaque qui eodem in libro grāmatica pariter & theologica, itē dialectica, & iurisconsultorū literas tradat, in eū nō incōcinne dicetur, Omnia sub eandem Myconū. Aut ubi diuersa gesta, ab eo quod postremo loco factum sit, æstiment. Est autē Myconus ex Cycladibus una, teste Stephano, qui prouerbij quoque facit men-

tionem in dictione Myconus. At Zenodotus lōge diuersam adfert fabulā, quę prouerbio dederit occasionē. Heleus, inquit, filijs suis Hegetori & Hippocli mandarat, ut insulas illas in mari sparsas subigerēt. Deinde ubi Hegetor multas esset aggressus, Hippocles unam modo Myconum, uelletq; nihilominus reliquarum etiam omniū ex æquo particeps esse, consuluerunt super hac re oraculum, quænam insulæ Hippocli cederēt: Respondit deus, μία Μύκωνος. id est, Vna Myconus. Vsus est eleganter Plutarchus primo συμποσιακῶν lib. μίαν Μύκωνον ἀποφήνας τὸ συμπόσιον. id est, Vnam Myconum faciēs cōuiuium. significās indistinctos adhuc cōuiuas. Vnde et de indiscretis dictū apparet.

Lerij mali. XLVIII

Λέριοι κακοὶ, id est, Lerij mali. In eos recte dicet̄, qui pariter omnes gētis uitio sunt improbi. Leriorum enim populus ob insignem morum improbitatē in prouerbiū abijt, autore Strabone lib. Geographiæ x. Citatq; Phocylidis, nescio cuius uerba hæc, Λέριοι κακοὶ, οὐχ ὁ μὲν ὁ δ' οὔ, πάντες, πλὴν Πατροκλέους, καὶ Πατροκλέης Λέριος. id est, Lerij mali, nō ut hic malus sit, ille nequaquā, uerum omnes, excepto Patroclo. Et Patroclus est Lerius. Leria insula est una ex Sporadibus contra littora Cariæ, quam Plinius Leron appellat, quum alijs aliquot locis, tum lib. v. cap. xxi. Quod hic dictum est in Lerios, Græca epigrammata detorquent in Chios. Epigramma sic habet,

Καὶ τόδε Δημοδόκου, Χῖοι κακοὶ, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ.
Πάντες πλὴν Προκλέους, καὶ Προκλέης δὲ Χῖος. id est,
Hoc quoq; Demodoci, Chius malus, haud quidem hic, hic non.
Omnes absq; Procle, Chius at ipse Procles.

Apud Strabonem Græcum scriptura mendosa est, quū Προκλέης legendum sit, non Πατροκλέης. Interpres usus est codice castigatiore: qn ipsa carminis ratio reijcit, πατροκλέης. Si addas, καὶ τόδε Δημοδόκου, plenū erit distichon. Id reddetur uenustius, si ab homine ad rem deflexeris: ut si dicas, Omnes prognostæ uani, uno excepto Venantio, & tamē prognostes est Venantius. Impij sunt milites omnes, uno excepto Langio, & tamē miles est Langius. Gręcorū prouerbiū imitatus est Ausonius in Siluium quendam cognomento bonum, natione Brittonem, quę natio et hodie apud Gallos uulgò male audit.

Ad Phasim usq; nauigauit. XLIX

Autore Strabone libro Geographiæ undecimo, Phasis est Euxini sinus, & extremę nauigationis meta, uel teste prouerbio,

Εἰς Φᾶσιν, ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος. id est,
Ad Phasim ubi supremus cursus nauibus.

Per Phasim Colchidem significauit, non flumen Phasim, nec urbem eiusdem nominis ad flumen sitam. Theocritus in Idyllio. N.

Πεζὸς δ' ἐς Κόλχως τε καὶ ἄξεινον ἵκετο Φᾶσιν. id est,
Et Colchos pedes, & te accessit inhospite Phasis.

Pindarus consimili figura in Isthmijs hymno B. ἀλλ' ἐπόρευε ποτὶ μὲν Φᾶσιν θερείαις, ἐν δὲ χειμῶνι πλέων Νείλου πρὸς ἀκτάς. id est, Sed trāsibat ad Phasim quidem mensibus æstiuis, hyeme uero nauigans ad Nili ripas, id est, à Colchide in Ægyptum. Strabo enim putat Phasianos ab Ægyptijs oriundos, argumentū sumens ex usu lineorum, quorū tanta sit uis apud Phasianos, ut hinc exportentur etiā in alias regiones. Dicit̄ de ijs qui longinquas orbis regiones peragrarint. Est enim ipsa figura quasi prouerbialis hyperbole, quo modo dixit & Iuuenalis:

Omnibus in terris quæ sunt à Gadibus usq;
Auroram & Gangem. Et Horatius in Odis,
Extremum Tanaim si biberes Lyce. Et Vergilius in Bucolicis,
At nos hinc alij sitientes ibimus Afros:
Pars Scythiam & rapidum Cretæ ueniemus Oaxem.

Sumptum uidetur ab Iasonis fabula. Neq; dissimile fuerit schema, si quis ad Herculis usq; columnas dicatur nauigasse, aut usq; ad Britannos, quos autores extra mundi terminos ponunt, quòd Oceano separentur. Horatius in Odis, libro iij.

Visam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem. Idem eadem oda:

Visam

Visam Britannos hospitibus feros. Idem rursum,
Et ultimos orbis Britannos.

Mysorum ac Phrygum termini discreti sunt. L

Strabo lib. Geographiæ xij. regiones quasdam commemorat inter se finitimas, puta Phrygum, Bithynorum, Mysorum, Dolonum. Item qui iuxta Cyzicũ accolunt, Mygdonum ac Troianorum. Neminem autem inficias ire quin unaquæqꝫ suis finibus sit circunscripta. Verum eos fines adamussim dijudicare, id neutiquã facile. Porrò de Phrygijs ac Mysis prouerbium quoqꝫ uulgo iactatum fuisse uersibus trimetris,
χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα,
τὸ δὲ διορίζειν χαλεπόν. id est,
Sunt separati Mysiorum termini,
Phrygumqꝫ, sed finire perquàm est arduum.
Huius rei causam adducit, q̃d hi populi non satis stabiliter tutati sint suas sedes, sed subinde aliũde aliò depulsi, terminos incertos reddiderint. Plin. lib. v. Mysiam in Phrygia collocat. Plutarchus ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς παραγγέλμασι. χωρὶς γὰρ ἔφη τὰ φιλοσόφων, καὶ ἰατρῶν ὥσπερ τινῶν μυσῶν καὶ φρυγῶν ὁρίσματα. id est, Separatã eñ aiebat esse philosophorũ ac medicorũ professionem, nõ aliter ac Mysorũ ac Phrygum fines. Manet in hodiernũ diem passim id genus de finibus gentiũ rixæ, lõga serie tẽporũ omnia cõfundẽte. Adagio licebit uti, de rebus toto genere inter sese dissidentibus: ueluti si quis sentiẽs longe aliud spectare philosophũ, aliud oratorem, dicat, χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν. Aut de hominib. inter quos nihil conuenit, nihilqꝫ commune intercedit, ut apud Euripidem Achilles,
χωρὶς τ' ἀμὰ κἀγαμέμνονος. id est,
Separatæ sunt meæ res à bonis Agamemnonis.

Quod index auro, id aurum homini. LI

Inter multas Chilonis sentẽtias, hęc pręcipue placuit eruditis, autore Laertio, ἐν πλινθίναις ἀκόναις ὁ χρυσὸς ἐξετάζεται, διδοὺς βάσανον φανεράν, ἐν δὲ χρυσῷ ἀνδρῶν ἀγαθῶν τε κακῶν τε νοῦς ἔδωκεν ἔλεγχον. id est, In saxeis coticulis aurũ exploratur, euidens præbens specimen: in auro uero proborum pariter & improborum ingenium deprehenditur. Stobęus carmen hoc citat ex Antiphane:
πλοῦτος δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώπου τρόπων. id est,
Opes ut index, hominis ingenium arguunt.
Allusit huc Aristides in Themistocle, ἐντεῦθεν ὅρα τὸν ἄνδρα, ἐκ γραμμῆς ἀρξάμενος, καὶ μή μοι λέγω τὸν χρυσόν, ἀλλὰ τὴν βάσανον προσάγων σκόπει. id est, Hinc uirũ specta, à linea facto initio. Neqꝫ mihi, quod dicitur, aurum, sed ipsum admouens indicem considera.

Caue Thoracem. LII

φύλαττε τὸν θώρακα. id est, Caue Thoracem. Strabo lib. Geographiæ xiiij. scribit, fluuium esse nomine Letheum uicinum Libybus Hesperijs: huic imminere montem cui nomen Thorax, in quo fama est Daphitam grammaticum cruci suffixum fuisse, quod maledico carmine reges incessiuisset: unde dictum illud manarit in uulgus, ut diceret, φύλαττε τὸν θώρακα. id est, Caue à Thorace. Hoc uelut ænigmate prouerbiali festiuiter admonebimus, frenandam esse linguam, ne uoces petulanter emissæ, per iugulum aliquando redeant. Stephanus tantum indicat Thoracem esse ciuitatem Ætoliæ, & item Magnesiæ, de prouerbio silet.

Abdera pulchra Teiorum colonia. LIII

Strabo lib. Geographiæ xiiij. tradit Teios cũ Persarũ contumelias ferre nõ possent, urbe relicta, Abdera Thracũ urbem demigrasse. Atqꝫ hinc illud uulgatum fuisse,
Ἄβδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία. id est,
Abdera pulchra Teiũm colonia.
Hoc ænigmate prouerbiali significamus, nõ deesse quò cõfugiamus, si quis pręter modum pergat esse molestus. Huc fortassis allusit M. Tullius lib. Epistolarum ad Atticum septimo, Quod imperiũ habeam, id est ἀβδηριτικόν. Et libro quarto: Hic Abdera non tacente me. Dices, Tamẽ tu non quiescis? Ignosce, uix possum. Laudant et ab Herodoto libro primo, Teij, quod relicta patria libertatẽ seruarint. cuius rei meminit & Strabo libro decimoquarto, non silens obiter de prouerbio, quanquã Aldina æditio illic depra

uata est, ut in multis alijs locis. Ioachimus Vadianus meus, uir iuxta cādidus ac doctus, existimat conuenire prouerbiū, ubi quis fortunam tenuem, sed cum libertate coniunctam anteponit amplis opibus, sed obnoxijs seruituti. Cuius sententiæ non refragor. Nam damnatus est Abderitarum aer, & item pascua.

Magna ciuitas, magna solitudo. LIIII

Strabo Geographiæ lib. xvi. Seleuciā ad Tigrim ait, Babylone maiorē fuisse, sed pleraq; sui parte desertam, ac iure optimo de illa dici posse, quod de Megalopoli Arcadiæ ciuitate dixit comicus quispiam:

Ἐρημία μεγάλ' ἐστὶν ἡ μεγάλη πόλις. id est,

Est magna solitudo, magna ciuitas.

Allusum est ad nomē urbis, cuius meminit & Plinius in iiij. Quadrabit in urbes, aut domos, agros, aut hortos, aut aliud id genus quippiā, amplum quidem & spaciosum, sed parum excultū. Aut in librum ingentem quidem illum, uerum impolitum & illimatū.

Ad Scolon nec proficisceris ipse, nec alterum comitaberis. LV

Strabo libro Geographiæ nono scribit, Scolon uicum esse quempiam Asopiæ sub monte Citherone, sedem inamœnam, incultam, infrugiferā, asperam. Atq; hinc uulgo prouerbium manasse,

Εἰς Σκῶλον μήτ' αὐτὸς ἰμὲν, μήτ' ἄλλῳ ἕπεσθ. id est,

Nec per te Scolon ipse, nec ulli alij comes ito.

Refert eadem totidem uerbis Eustathius in Bœotiam Homericā. Nam Scolon & Stephanus ponit in Bœotia. Nomen ex re uidetur inditum, σκῶλος enim Græcis spinæ genus est. Quo prouerbio cōueniet uti, si quando significabimus modis omnibus abstinendum à conuictu cuiuspiam, aut à loco ubi nihil sit sperandum, quod uel ad uoluptatem faciat, uel ad emolumentum.

Oenoe charadram. LVI

οἰνόη τὴν χαράδραν. id est, Oenoe torrentis alueum. Nam charadra Græcis significat eam terræ fissurā, quā aqua pluuia, aut torrēs, nonnunquā terræmotus efficit. Zenodotus in collectaneis adagiorū ait, dici solitum in eos qui sibi ipsi malum accerserēt. Hinc esse natam parœmiam, quod Oenoe uicus quidam sit Atticæ, quem qui incolebant, alueum quendam torrentis uicinū, suis finibus incluserunt. Deinde ingruente immodica ui aquarū, & ob id corruptis agris, agricolationem perdidisse. Strabo Geographię lib. viij. duas Oenoas cōmemorat, alteram Eleutheris finitimam, alteram apud Marathonem, de qua uulgo iactata parœmia, οἰνόη τὴν χαράδραν. id est, Oenoe charadrā. Effertur adagium ad hunc quoq; modū, οἰναῖοι τὴν χαράδραν. id est, Oenæi charadram, ubi quippiam accersitur ad commoditatem, unde pernicies adfertur. Hesychius hoc prouerbiū refert & explicat ex Demone prouerbiorum autore. Stephanus indicat Oenoem esse unam duarum ciuitatum quas habet Icaria. Vnde dicuntur Oenæi.

Nihil ad Bacchum. LVII

οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. id est. Nihil ad Bacchum. Vbi quis ea nugatur quæ ad rē præsentē nihil attinēt. Adagionis origo uaria traditur. Zenodotus ait, antiquitus in choris Dithyrambos in Bacchū cani solitos. Deinde poetas mutata consuetudine, Aiaces, Centauros, atq; id genus fabulas cœpisse describere. Proinde spectatores ꝑ risum acclamasse, Nihil ad Bacchū. Quo conuicio moniti, deinceps satyros inducere cœperūt, ne dei prorsus obliti uiderētur. Strabo Geographiæ suæ lib. viij. scribit euersa funditus à Romanis ꝓpter uiolatos legatos, Corinthiorū urbe, milites in opera quoq; nobilia, quib. ea ciuitas præter cæteras abūdabat, ludibrijs insultasse. Citatq; testē Polybiū, qui prædicet præsentē uidisse sese, tabulas quasdam abiectas in solum, in quibus milites talis luserint. Quarū una fuit ab Aristide depicta. Argumētum erat Bacchus. Hinc, inquit, quidam aiunt manasse, quod prouerbio dicitur, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον. id est, Nihil ad Bacchū. Suidas refert Epigenē quendā Sicyoniū tragœdiā de Baccho cōscripsisse, quæ cū indigna deo uideretur, quosdā è spectatoribus acclamasse, Nihil ad Bacchū. Eamq; uocē in prouerbiū abijsse. Verū magis approbat eorum sententiā, qui dicūt quondā poetas de Baccho fabularū argumēta consuesse tractare, eaq; demū actitari solita. Deinde paulatim ad tragœdias scribēdas cōuersos, alias fabulas & historias scriptitasse, prætermissa

Bacchi mentione: spectatores igitur acclamasse, Nihil ad Bacchū. Eiusque ferme sententiæ suffragator citat Chamæleontem. Huic opinioni astruit Plutarchus in i. lib. Symposiacon, ostendens ab Æschylo & Phrynicho natam parœmiam, qui fabularū argumenta ad historias & calamitates deflexerint. At Theætetus apud eundem Suidā, in opere de prouerbio, scribit Parrhasium pictorem, Bacchum summa arte finxisse. Itaque cum apud Corinthios pictorum inter ipsos de arte certamen ageretur, & complures Bacchum pictum proferrent, quorum nullus ad Parrhasij Bacchum accederet, succlamasse populum, Nihil ad Bacchum. Apud eundem, quidam cum Corœbum, Vlyssem illum uafrū & uersipellem uocasset, audijt: Canem adducis ad præsepe, & nihil adfers ad Bacchū. Vtroque prouerbio significatum est, nimis inæqualem esse comparationem Corœbi cū Vlysse. Lucian. in Baccho, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν διόνυσον οὗτος ὁ διόνυσος, εἴποι τις ἄν. id est, Sed dixerit quispiam, Quid ad Bacchum hic Bacchus? id est, quid ad rem propositam pertinet hæc de Baccho fabula? Itaque uidetur adagium quadraturum, uel de re ab instituto aliena, uel multo inferiore, uel contemnenda. Plutarchus in Symposiacarum quæstionum prima, de ijs agens, qui anxios syllogismos, uelut eum quem κυριεύοντα uocant, in poculis proponere solent, τί ταῦτα, inquit, πρὸς τὸν διόνυσον; Idem inibi, πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, ἂν ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδὲ ἀπροσδιόνυσα εἶναι. id est, Mittam autē propediem & reliqua, si quidem hæc uidebuntur non usquequaque inscita, neque nihil ad Bacchum pertinentia. Noue quidem, sed tamē oppido quàm eleganter dixit, ἀπροσδιόνυσα, tacite alludens ad prouerbium. Significat autem, οὐκ ἀπροσδιόνυσα, non aspernanda, & ad rem pertinentia. Idem in eiusdem operis libro quarto, οἶμαι δὲ καὶ τὴν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. id est, Arbitror autem nec sabbatorum festum, nihil prorsus ad Bacchum pertinere. Athenæus libro undecimo, ἀπροσδιονύσους λύσεις πραγματευόμενος. id est, Solutiones nihil ad rem pertinentes moliens: tertio, πάραυλα μέλη dixit, modos non respondentes ad tibiam. Ac mox ἀκρότητα κύμβαλα, hoc est, cymbala non congruentia ad numeros saltationis. Sic enim uocat sermones intempestiuos, aut nihil ad rem pertinentes, quos idem ἀμουσολογίας uocat. De huius formæ prouerbijs dictū est nobis aliàs: Nihil ad uersum. Pindarus in Nemeis, παρὰ μέλος ἔρχεσθαι, dixit pro eo quod erat secus quam cōuenit loqui, μαθὼν δέ τις ἂν ἐρεῖ, παρὰ μέλος ἔρχομαι. M. Tullius libro ad Atticū xvi. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo uidebatur, quàm ad has literas, quib. ego à te consiliū petierā, te mihi illa rescribere. Tametsi quidā hoc loco pro ἀπροσδιόνυσον legunt ἀπροσδόκητον hoc est, inopinatum, inexpectatum. Prouerbij speciem habet quod est apud eundem Ciceronem in Bruto, Sed domum redeamus: Id uelut interpretans subijcit, id est, ad nostros reuertamur. Vtimur & hodie sermōis huius colore, quoties significamus nos à digressione ad id reuerti quod institueramus.

Farcire centones. LVIII

Periphanes in Epidico Plautina, militi iam pugnas suas militari more parāti narrare: Quin tu, inquit, alium quæras, cui centones farcias. id est, quē tu gloriosis mendacijs & consarcinatis fabulamentis expleas. Solent enim homines gloriosi mendaciū aliud ex alio connectere, nullum facientes neque finem neque modum. Centones autem dicuntur uestes è uarijs panniculis, ac diuersis etiam interdū colorib. cōsarcinatæ. Iuuenalis: Intrauit calidum ueteri centone lupanar.

Ad harum similitudinem centonem uocant carminis genus, ex diuersis carminibus, et carminum fragmentis, hinc atque illinc accersitis, contextum, quasique consutum, Græci κέντρωνας appellāt, addita litera, quam abijciunt Latini. Extant adhuc ὁμηροκέντρωνες, quorum meminit & diuus Hieronymus, & Virgiliocentones Probæ mulieris, & Centon nuptialis Ausonij, qui legem etiam eius carminis tradit.

Quod dedi, datum nollem. LIX

Lena Milenis in Cistellaria Plautina: Inter nouam rē, inquit, uerbum usurpabo uetus: Quod dedi, non datum uellem: quod reliquū est, non dabo. Significat se pœnitere, quod puellæ fecerit copiā, de cetero non facturam. Vsus adagij fiet uenustior, si paulo longius à simplici figura detorqueatur, ueluti si quis indicās se superioris operę, quā in poetices studium insumpserit, pœnitere, nec esse consilij diutius in ea tempus terere, dicat: Quod dedi, datum nollem: quod reliquum est, non dabo.

Crocodili lachrymæ. LX

Κροκοδείλου δάκρυα. i. Crocodili lachrymæ. De ijs qui sese simulãt grauiter angi incõmodo cuiuspiam, cui perniciem attulerint ipsi, cuiue magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui scribant, Crocodilum conspecto procul homine, lachrymas emittere, atque eundem mox deuorare. Cuiusmodi propemodum erant lachrymæ Bassiani imperatoris, apud Ælium Spartianũ. Lachrymabatur quoties aut mentio fieret, aut imagines uideret Getæ fratris, quem occiderat. Alij narrant hanc esse crocodili naturã, ut cũ fame stimulatur, & insidias machinatur, os hausta impleat aqua, quam effundit in semita qua nouit aut alia quæpiam animantia aut homines aquatum uenturos, quo lapsos ob lubricum descensum, neq; ualentes aufugere, corripiat, correptosq; deuoret. Deinde reliq deuorato corpore, caput lachrymis effusis macerat, itaq; deuorat hoc quoq;.

Bona etiam offa post panem. LXI

Ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ' ἄρτον. id est,

Et post panes bona maza est.

Hemistichion carminis heroici. Zenodotus ait de ijs solere dici, q penuria meliorũ amplectũtur deteriora. Nam maza quiddam est pane cocto deterius, conflatũ ex lacte & farina, quo rustici uice panis uti consueuerunt. Siquidem ὀπτὸν ἀλευρόν, in delicijs olim fuisse aliàs demonstrauimus ex Theocrito. Prouerbij speciem habet quod est apud Athenæum lib. vi. licet huic dissimile, πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μάζα τιμιωτέρα χρυσοῦ τε κἀλέφαντος. id est, Maza siue offa esurienti homini charior & auro & ebore. Quo licebit uti cũ indicabimus, rem usu, non opinione æstimandam. Ex his quæ prodidit Athenæus de apparatu conuiuiorum, liquet mazam prius apponi solere, deinde panem. Verum cõsumpto pane probatur & maza. Vt possumus, quando ut uolumus non licet. Xenophon lib. vi. παιδείας, facit quendam consolantẽ milites, qui defecti pane, maza uesci cogebantur. Hoc cibo qui uictitant, dicuntur ἀλφιτοσιτεῖν, quemadmodum qui pane, ἀρτοσιτεῖν.

Si non adsunt carnes, taricho contentos esse oportet. LXII

Ἂν μὴ παρῇ κρέα, στερκτέον τῷ ταρίχῳ. id est,

Probanda salsamenta egenti carnium.

Sunt qui dicãt, τάριχον accipi pro pisce, sed uili putriq;, qui idem sit Aphya: fortassis hic pro iure accipiendum tarichus. Nam quibus deest obsoniũ, solent pane in ius immerso uesci. In aphyas & tarichos creber iocus est in comœdijs. Sensus hic est, ubi nõ est copia meliorum, boni consulere oportet quæcunq; contingunt. Refertur à Diogeniano.

Agathonia cantio. LXIII

Ἀγαθώνιος αὔλησις. i. Agathonia cantio. Recte dicetur de oratione blanda magis, q̃ frugifera. Agathon tibicen quispiam erat, cantilenarũ suauitate maiorẽ in modum aures deliniẽs. Nec huius mores dissimiles musicę fuisse perhibentur. Laborauit enim infamia molliciei. Autor & Suidas & Zenodotus. Haud scio an hic sit idẽ ille Agathon in tragicorũ certamine uictor, in cuius epinicijs Plato celebrat illud nobile conuiuiũ. Huius multis modis Aristophanes in Thesmophorijs, carminum molliciem deridet.

Edax currus. LXIIII

Ἀδηφάγον ἅρμα. i. Edax currus, in glutones & uoraces dicebatur, propterea quod currus multũ absumit unguinis siue ceromatis: siue q̃d sumptuosa res sit, equos & currus alere. unde & comicus Aristophanes in Nebulis iocatur in Strepsiadem, quẽ filius ἱπποτροφῶν, ad inopiã redegerat, multo ære alieno cõtracto. Flauius Vopiscus indicat, Aureliano in delicijs fuisse Phagonẽ quẽdam, qui uno die ad mensam imperatoris ederit aprum integrũ, centum panes, ueruecem & porcellum, biberit aũt infundibulo apposito plus orca. Sed de hoc hominũ genere plura Athenęus in Dipnosophistis, apud quem lib. v. Socrates quum quendam uidisset in conuiuio sese intemperantius ingurgitantem opsonio, O uos qui adestis, inquit, quidam ex uobis pane utitur ut opsonio, opsonio ut pane. Venustius reddetur, si deflexeris ad animi uitiũ, ueluti si dicas, huius aut illius principis amicitiam immodica pecunia parari ac retineri aliq;. aut, cupiditates inexplebiles esse, cum naturæ usus perpauca postulet.

Sanguine flere. LXV

Αἷμα κλαίειν. id est, Sanguine flere, prouerbialis hyperbole significans nihil nõ fieri, quo

quo flectatur aliquis. sic enim antiquitus loquebantur: Haud flectes illum, ne si sangui ne quidem fleueris. Itidem αἷμα κλαίειν. id est, Sanguine gemere. Durat hoc adagium in hodiernum etiam diem. Translatũ uidetur à prodigijs, quibus interdum statuæ sangui neis guttis lachrymare uidentur.

Pardi mortem adsimulat. LXVI

Θάνατον παρδάλεως ὑποκρίνεται. id est, Pardi mortem simulat. Dicebatur ubi quis astu perniciem alicui moliretur, ueluti cũ Brutus stupidum ac demẽtem ageret, ut in posterum imperio potiretur. Id adagium ad quẽdam apologum referunt. In Maurusia simiarum ingens copia. Pardalis autem animal est natura simijs infestissimũ, quas tamen uiribus assequi non potest, nimirũ illis in summas arbores subuolantibus. His itaq; dolis in eas utitur. Sternit se supinã sub ramis, ac porrectis cruribus emori fingit sese. Gaudẽt eo spectaculo simiæ considentes in arbore. Deinde ubi iam mortuã arbitrantur, unã aliquam emittũt exploraturam, num uere mortuus sit hostis. Illa cautim ac pedetẽtim accẽdẽs, ubi nullum uitæ uidet argumentũ, pardale nimirũ modis omnibus cadauer imitante, demum audet etiã conscendere. Quod simulatq; reliquæ simiæ cõspexerint, iam deposito omni metu descendunt, & pardalim omnia ferentẽ circumsultant: postremo cõculcant, insultantes ludibrij causa, donec pardalis sentiens illas iã saltando defatigatas, de repente reuiuiscens, aliam dentibus, aliam unguibus corripit, dilaniatq; ac deuorat. Hanc equidẽ fabulam, ne quid fuci faciã lectori, non reperi apud idoneũ autorem, sed in Græcis collectaneis cuiusdam Apostolij Byzantij, cuius testimonium quodam in loco Politianus etiam adfert, alioquin autoris non admodum grauis.

Mandare laqueum. LXVII

Mandare laqueum dicimur ijs, quos usq; adeo negligi à nobis significamus, ut si uel suspendant sese, nihil ad nos attineat. Iuuenalis de Democrito:

Cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumq; ostenderet unguem.

Confine illi cum iubemus, οἰμώζειν, id est, plorare quempiam. & μακρὰ οἰμῶξαι, id est, clare plorare, καὶ κλαίειν καὶ μακρὰ χαίρειν. id est, flere & longum ualere.

Medium ostendere digitum. LXVIII

Medio item digito porrecto, supremum cõtemptum significabant. Martialis lib. ij.

Et digitum porrigito medium.
Nam hunc digitum Martialis impudicum uocat,
Ostendit digitum, sed impudicum. Persius, infamem:
Infami digito & lustralibus ante saliuis.

Huc arbitror pertinere, quod apud Laertiũ Diogenes, ut alibi diximus, hospitibus quibusdam Demosthenẽ uidere cupiẽtibus, nõ indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, parum uirum innuens & effœminatum. Ac paulo post eodem in loco, satis indicat porrectione digiti medij quippiam obscœnum significari, cum ait, Insanos haberi, qui medium porrigant digitum: qui indicem, nõ item. Itaq; eodem in carmine duobus adagijs extremum contemptum indicauit Satyricus:

Mandaret laqueum, mediumq; ostenderet unguem.

Elegantius fiet utrunq;, si longius detorqueatur: Vt philosophicis præceptis laqueum mandes, tu tuo uiuito more. Et theologorum decretis negociatores medium unguem ostendunt. id est, planè contemnunt ridentq;.

Barbam uellere. LXIX

Τὸν πώγωνα τίλλειν. id est, Barbam uellere. Est illud quoq; sumptũ à gestu, barbã uellere, quo summum contemptum ac ludibrium significamus. Horatius Sermonũ lib. i.

Barbam tibi uellunt Lasciui pueri. Persius:
Idcirco stolidam præbet tibi uellere barbam Iuppiter. Idem alias:
Si Cynico barbam petulans Nonaria uellit.

Et Dionysius Siculus nõ dubitauit Æsculapio barbam auream detrahere. Lucianus in Timone de Ioue Olympio, ἐκάθευδε τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος. id est, Desidebas dũ tibi circumtonderetur cæsaries. Et barbam uellit mortuo leoni, qui ferox est in prostratum: quod alias attigimus.

Malis ferire. LXX

Μήλοις βάλλειν. id est, Malis petere, dicuntur, qui muneribus assequi student quod optant, aut qui donis prouocāt ad amorem mutuū. Ducta est allegoria à fabula Atalantę, quā Hippomenes cursu superauit, sed arte, proiectis inter currendū malis aureis, in quibus sublegendis dum puella subinde remoratur, præcessit ac uicit iuuenis. Refert adagium à Diogeniano. Plutarchus in Symposiacis indicat olim fuisse morē, ut in eos qui semper uincerent, mala, rosas, nonnulli etiā mala Punica iacerent. Vt hinc quoq; uideri possit ortum adagium ac dictitatum de ijs qui magnopere mirantur ac probant quempiam, aut etiam blandiuntur. Idem decade nona narrat, Anaxarchum cū ab Alexandro post cœnam malis peteretur, surrexisse, dixisseq; hunc senarium ex Oreste Euripidis,

βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χερί. id est,

Ferietur aliquis mox deûm humana manu.

Potest & simplicius accipi, malis petere, cum quis ad amandum lacessitur ac prouocatur: sic enim interpretatur Suidas. Vnde & illud apud Maronem,

Malo me Galatea petit lasciua puella. Et,

Aurea mala decem misi, cras altera mittam. Et,

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Et Acontius apud Ouidiū Cydippæ malum inscriptum in gremium mittit. Aristophanes in Nebulis, μήλῳ βληθεὶς ὑπὸ πορνίδος. id est, A scorto malo percussus. Interpres adscribit, malū amoris esse symbolū, propterea quod Veneri sit sacrū. Vnde in certamine formarum, præmium malum erat aureū, idq; Veneri contigit. Theocritus in Cyclope,

Ηρατο δ' οὔτι ῥόδοις, οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίνοις,

Αλλ' ὀλοαῖς μανίαις. id est,

Non malis, non ille rosis, non ille cicinis,

Sed furijs mage pestiferis adamabat. Idem in Hodœporis,

βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα.

Olim munuscula malis constabant, unde Horatius in Epistolis:

Frustis & pomis uiduas uenentur auaras,

Excipiantq; senes, quos in uiuaria mittant.

Mare prius uitem tulerit. LXXI

Τὸ πέλαγος πρότερον οἴσει ἄμπελον. id est, Mare prius uitē feret. De ijs quę nullo pacto fieri possint, Nam salsitudo uitibus inimicissima. Hinc opinor Homerus & Hesiodus identidem pontum uocant ἀτρύγετον, quod illic nulla colligatur uindemia. Salsa terra ferè sterilis est frugibus, sed uitibus inimicissima. Refertur apud Diogenianum.

Betizare, lachanizare. LXXII

Lachanizare uulgo dicebant pro languere, teste Suetonio in uita Octauij Cæsaris, pro quo Augustus nouauit betizare. Quadrabit & in insulsos & insipidos. Catullus,

Languidior tenera cui pendens Sicula beta. Item Martialis,

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,

O quàm sæpe petet uina piperq; coquus.

Eodem pertinet illud Diogenis Cynici dictum apud Laertium: quum adolescētes quidam eum canem uocarent, seq; cauturos dicerent ne ab illo morderent, bono animo esse iussit: canem enim haudquaquā uesci betis, mollíciem illorū notans. Bliteos appellant stupidos. Est βλίτον herbæ genus, cui nomen etiā à stupore saporis inditum putāt, quasi βλὰξ, quæ uox bardum & stupidum significat. Aristophanes in Auibus, ὡς βλακικῶς διακονεῖς, Vt stupide ministras. Plautus in Truculēto: Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in uino, ad rem suā. Laberius Mimographus apud Nonium Marcellum, bipedem & bliteam beluam appellat insulsum & uecordem. Apud Menandrū quoq; mariti uxoribus ex blito conuitium faciunt, bliteas eas nominantes. Aristophanes in Nebulis, καί σε καλοῦσι βλιτόμαμμαν. id est, Teq; uocant bardum ac stultū. Fieri potest ut Gallica quoq; uox hinc manarit, qua nunc uulgo contemptissimos, extremæq; notæ homines compellant Blitéros, addita literula.

Promus magis quàm condus. LXXIII

Sanè quàm elegans & prouerbialis Ausonij dimeter iambicus, Promusq; quàm condus ma-

dus magis. in quendam profusiorẽ, qui parta prodigere nosset, quærere aut quæsita seruare non nosset. Sumpta metaphora à rei familiaris dispensatoribus, maximeq́ penuariæ, quos Græci ταμίας uocãt: quorum partes sunt ad usum familiæ promere, id est, proferre quædam, alia condere, hoc est, seponere. Iam qui tantum promit, is ad inopiam uelis equisq́ properat. Plautus in Truculẽto, parce promos appellat, sordidos ac tenaces, & qui sumptum libenter effugiunt.

Indulgere genio. LXXIIII

Prouerbiales sunt & illæ figuræ, Defraudare genium, pro eo quod est, negare naturæ quod appetit: & Indulgere genio, pro eo quod est, animo obsequi. Terentius in Phormione: Suum defraudans genium. Plautus in Truculento: Sed istos qui cum genijs suis belligerant, parce promi: Sordidos & parcos significans. Idem in Aulularia: Egomet fraudaui meum genium. Contra Persius Satyra quinta,
Indulge genio, carpamus dulcia.
Vnde & Genialem appellant diem, lætum & uoluptuarium. Et Genialiter uiuere, pro molliter & laute.

Curare cuticulam. LXXV

Huic confinis est illa frequens apud poetas figura: Curare cuticulam. Nam qui uoluptati studẽt magis quàm famæ, unum hoc curant, ut cutis summa niteat, eaq́ gratia lautioribus epulis, balneis, unguentis, somno, conuiuijs, alijsq́ id genus delicijs utuntur. Horatius in Sermonibus: Ire domum, atq́
Pelliculam curare iube. Idem in Epistolis:
Me pinguem, & nitidum, & bene curata cute uises,
Cum ridere uoles, Epicuri de grege porcum. Persius,
Et assiduo curata cuticula sole.

Nodum in scyrpo quæris. LXXVI

Nodum in scyrpo quæris, in anxium dicebatur, nimisq́ diligentẽ, aut meticulosum, qui illic scrupulum moueret, ubi nihil esset addubitandum. Hoc adagiũ refertur apud Plautum in Menæchmis, & uerbis totidem apud Terentiũ in Andria. Festus ex Ennio citat: Quæris & in scyrpo, soliti quod dicere, nodum,
nominatim prouerbij titulo referẽs. Donato iunci species est scyrpus, leuis atq́ enodis, Quanquã apud Gellium scyrpi dicuntur captiunculæ, argutiæq́. Nisi forte quis malit legere, in scrupo. quod hi lapilli leues sint ac rotundi.

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum. LXXVII

Horatius in Arte poetica, prouerbiali schemate dixit,
Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.
indocti poetæ stultitiã taxans, qui multa non suo loco neq́ tempestiuiter describit, perinde quasi pictor delphinum piscẽ, iuxta Callimachi dictũ, in nemoribus pingeret, rursus aprum in undis. Confine illi, ἐν φακῇ τὸ μύρον. id est, In lenticula unguentum.

Cancer leporem capit. LXXVIII

Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ. id est, Cancer leporem capit. De re nequaquam uerisimili, dictuq́ absurda. Velut si quis dicat, ab indoctissimo superari doctum.

Ne caprea contra leonem. LXXIX

Μὴ πρὸς λέοντα δορκάς. id est, Ne caprea aduersus leonem. hoc est, ne longe inferior cũ potentiore decertes. Dorcas enim syluestris est capreolus. Refertur à Diogeniano. Suidas integrum refert senarium,
Μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς ἅψωμαι μάχης. id est,
Ne cum leone caprea pugnam sumpsero. Homerus Odysseæ ϑ
Ἀνδράσι ἢ προτέροισιν ἐριζέμεν οὐκ ἐθελήσω. id est,
Cum potiore uiro nolim certamen inire.

Pellem caninam rodere. LXXX

Pellem caninam rodere, prouerbiali metaphora dixisse uidetur Martialis, pro eo q̃d est, hominem maledicum & improbum cõuicijs insectari. Sic enim scribit in obtrectatorem quendam & oblatratorem,
Non deerunt tamen hac in urbe forsan,

Vnus uel duo trésue quatuórue
Pellem rodere qui uelint caninam.

Echino asperior. LXXXI

Ἐχίνου τραχύτερος. id est, Echino asperior: in hominē intractabilem & insuauibus moribus dictū. Metaphora sumpta ab animante cuius duplex est genus: terrestre, spinis obsitum: & maritimū, pinnata undiq; testudine, ac spinis obductum, quibus se pedum uice uoluit, autore Plinio. Martialis,

Cortice deposito mollis echinus erit.

Aristoteles lib. De generatione animantiū quinto, tradit echinū ipsum quidē pusillum esse, cæterū spinas habere & longas & acutas. Athenæus Dipnosophiston libro tertio, fabellam haud infestiuā refert è Demetrio Scepsio: Laconem quempiā uocatū ad cœnam, appositis echinis, cum ignoraret quo pacto soleant edi, nec obseruaret quō cæteri conuiuę his uescerentur, corripuisse quendam, & in os cōiecisse unà cum ipsa testa. Porrò cū inter dentes strideret echinus, et hominis os cibo misere cruciaret, O sceleratum, inquit, edulium: neq; nunc te omittā tibi mitis: nec te posthac unquam sumpsero.

Echinus partum differt. LXXXII

Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει. id est, Echinus partum differt. De ijs dici suetū, qui prorogarent quippiā suo malo: ueluti qui creditam pecuniā comperēdinant, tamen aliquando reddendā uel maiore cum fœnore. Aiunt echinum terrestrē stimulata aluo remorari partū, deinde iā asperiore ac duriore facto fœtu mora tēporis, maiore cruciatu parere. Autor Suidas. Plinius lib. ix. cap. xxv. tradit, piscē qui dicitur echineis, fluxū grauidarū sistere, & usq; ad puerperium in utero continere fœtum. Quanquam hoc ἀπροσδιόνυσον.

Prius duo echini amicitiam ineant. LXXXIII

Πρὶν ἢ δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου. id est, Prius echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra. De ijs qui morib. ac studijs sunt inter se discrepantiores; quàm ut spes sit aliquando inter eos necessitudinē coituram. Venustius erit ad rem deflexum. Male conuenit theologorū spinis cum bonis literis: citius echino marino cū terrestri conueniret. Nam est echinus marinus, de quo multa Plinius & Aristoteles. Est & terrestris, quem alio nomine uocant erinaceum: illud commune, quod uterq; spinosus est, unde & uocabulum inditum. Refertur à Suida.

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo. LXXXIIII

Prouerbij speciem habet illud etiam Horatianum in Arte poetica:
Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.
Quadrabit in homines nimiū sedulos, & quibusuis in reb. immodicos. Cuiusmodi nōnullos uideas, qui cū semel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati desistant, nec rationē ullam habent alieni fastidij, sed suo tantum animo negocij modum metiuntur, haudquaquā memores uetustissimi sermonis admonētis ut tum à lusu desistamus, cum adhuc est iucundus, ne uoluptatē odij molestia consequuta cōtaminet. Nemo nescit, hirudinē ubi semel hæserit corpori, nulla ratione posse reuelli, donec suctu sanguinis expleta decidat. Quidam appellant sanguisugam, Græci βδέλλαν siue βδέλλιον. linguam habet bisulcā ac fistulatam, quam penitus infigit cuti. Meminit Plinius libro undecimo, capite trigesimoquarto, atq; inibi de altero quodā animali, cui nomen non sit, quod semper infixo sanguini capite uiuat, donec nimia satietate dehiscat, & ipsi immoriens alimento, cum cibi non sit exitus.

Mea est pila. LXXXV

Mea est pila. id est, Vici, & uoti sum compos: aut res mihi in manu est, apud Plautum in Truculento. Sumptū à notissimo pilæ ludo, cū multis insequētibus, unus aliquis prę stantior occupat. Consimili figura dixit in Cassina: Sed si nūc uult hera facere officium suum, nostra omnis lis est. id est, uicimus. Traducta metaphora à iudicijs.

Ab ouo usq; ad mala. LXXXVI

Ab ouo usq; ad mala, prouerbiali figura dixit Horatius in Sermonibus Satyra tertia, pro eo quod est, ab initio conuiuij usq; ad finem.
Si collibuisset, inquit, ab ouo
Vsq; ad mala citaret, iò Bacche modo summa

Voce, modo hac resonat quæ chordis quatuor ima.
Antiquitus enim cœnã ab ouis auspicabantur, malis finiebãt. Erit uenustius, si longius trahatur, Ab ouo usq; ad mala: id est, toto colloquio, tota nauigatione, aut toto opere. Qui rem altius repetunt quàm oportet, notantur illo uersu Horatiano,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.
Qui à primis initijs repetũt, ἐκ τῶν ῥιζῶν, id est, à radicibus, & à stirpibus imis exordiri dicuntur, qui nihil prætermittũt, ordine narrant: & A capite usq; ad calcem, quod alibi retulimus, Græcis ἄνωθεν dicitur & ἀρχῆθεν.

Virtutem & sapientiam uincunt testudines. LXXXVII

Iulius Pollux libro nono, de rerum uocabulis, scribit hoc carmen olim prouerbio celebratum fuisse,
Τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικῶντι χελῶναι. id est,
Et uirtus testudinibus, & sapientia cedit.
Est autem uelut ænigma, innuens pecuniã longe plus posse, quàm aut uirtutem aut sapientiã. Antiquitus enim Peloponesiorum nomisma χελώνη, id est, testudo dicebatur, propter insculptã in eo testudinis figuram. Testem huius rei citat Eupolidem, qui in fabula, cui titulus, Captiui, ὀβολὸν dixerit καλλιχέλωνον. id est, obolum pulchræ testudinis. Consimili figura dictum & illud: Multas noctuas sub tegulis latitare, & Bos in lingua: quæ suis retulimus locis.

Sacra hæc non aliter constant. LXXXVIII

Sacra hęc non aliter constant. Hoc adagio licebit uti, si quando fatebimur culpã, sed q̃ rei locóue cõueniat: ueluti si quis in balneis agat impudẽtius: aut rusticius in naui, aut in cõpotationib. ebriorũ intẽperantius: aut inter mulierculas ineptius: aut inter aulicos dissimulantius: aut inter sophistas loquacius: aut apud populũ adulãtius. Ausonius nuptialis Centonis excusans licentiã: Etenim fabula est, inquit, de nuptijs, & uelit nolit, sacra hæc aliter nõ constant. Sumptũ à sacris, quæ certis quibusdã cęremonijs peragunt: de quibus si quid demutes, piaculũ admissum putet. Plutarchus in cõmen. De audiẽdis poetis: θυσίας μὲν γὰρ ἀχόρους καὶ ἀναύλους ἴσμεν, οὐκ ἴσμεν δὲ ἄμυθον οὐδὲ ἀψευδῆ ποίησιν. id est, Sacra enim absq; choris ac tibijs nouimus. Non nouimus aũt absq; fabula ac mendacio poesim.

Sequitur uer hyemem. LXXXIX

Sequitur uer hyemẽ. Hoc adagio rerum uices significamus, necessario sibi succedentium: ut si quis suadens in rebus afflictis animũ fulciendum spe meliorum, dicat: Sequetur uer hyemem, id est, tristibus succedent lætiora. Ita Pindarus Isthmiorũ hymno quarto, νῦν δ' αὖ μετὰ χειμέριον ποικίλων μηνῶν ζόφον, χθὼν ἅτε φοινικέοις ἄνθησε ῥόδοις. id est, Nũc uero rursum post hybernã multiplicium mensium caliginem, terra ueluti purpureis floret rosis. Ausonius in præfatione monosyllaborũ, nonnihil abusus est prouerbio. Vt in uetere uerbo est: Sequitur uer hyemem. Iam similium nugarum subtexo nequitiam.

Venereum iusiurandum. XC

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος. id est, Venereum iusiurandum nõ punitur. Sensus est, amantium iusiurandum irritum esse: neque ad deos quicquam pertinere tanquam iocosum. Et autore Nasone,
Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Æolios in freta ferre notos. Et Horatius,
Ridet hoc inquam Venus ipsa, rident Simplices nymphæ. Tibullus,
Periuria ridet amantum
Iuppiter, & uentos irrita ferre iubet.
Citatur hoc adagiũ à Platone in Conuiuio, ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ θεῶν, ἐκβάντι τῶν ὅρκων. Ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον, οὔ φασιν εἶναι, οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πᾶσαν ἐξουσίαν πεποιήκασι τῷ ἐρῶντι. id est, Quodq; omnium maximum est, ut sanè dicitur uulgo, uni etiã iuranti à dijs parata est uenia, si quæ iurauit nõ pręstiterit. Venereũ enim iusiurandũ negant esse: Adeo tum dij tum homines nihil non permittũt amãti. In uerbis Platonis uidetur deesse uocula, ἐμποίνιμον. οὔ φασιν εἶναι ἐμποίνιμον. Meminit & Procopius in epistola ad Epiphaniũ ultima, καλῶς ἄρα οἶδε τὸ τῶν ἐρώντων πάθος ἡ παροιμία, κἂν ἐπιορκεῖν ἐθέλωσι, συγγνώμην αὐτοῖς ἐκ θεῶν ἐπαγγέλλεται. i. Pulchre nouit aman

tium affectum prouerbium, etiam si peierare uoluerint, ueniã illis à dijs pollicetur. Plato in Philebo apud Athenæũ lib. 12. ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ ἀφροδίσια, αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὥσπερ καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν οὐδὲ τὸν λογισμὸν κεκτημένων. id est, Cęterũ quemadmodũ dicitur, etiã in uoluptatibus circa res uenereas, quę sanè uidetur esse præcipuæ, periuriũ quoq; uenia donatur à dijs, perinde quasi uoluptates puerorum instar sint, qui nondum rationis sunt compotes.
Refertur & illud ex Callimacho,
Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα τοὺς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων. id est,
Iurauit, uerum uulgo dicunt, in amore
Quod iuras, aures non penetrare deûm.
Prior uersus non caret mendo. Deflecti potest ad quoduis promissum, cuius fides præstanda non uideatur.

Tanquam meum nomen: Tanquam digitos. XCI

Prouerbiales hyperbolæ sunt, Tanquã meum nomẽ, & Tanquam meos digitos teneo, si quando promptam, certamq; memoriam significare uolumus. Martialis:
Totis diebus Afer hæc mihi narras:
Et teneo melius ista, quàm meum nomen. Iuuenalis:
Tanquam ungues digitosq; suos.
Nihil magis meminimus q̃ proprij nominis, unde & uita defunctos olim suo nomine inclamabãt. Et, Proprij nominis oblitũ dicimus prodigiosæ obliuiscentię hominẽ. Antiquitus in digitis cõputus peragebatur. Extat ea de re libellus Bedæ. Quin hodieq; numerandi imperitũ & obliuiosum per iocũ rogare solent, quot in manibus habeat digitos. Plutarchus in cõmentario, cui titulũ fecit, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, scribit olim morẽ fuisse nomina digitorũ ediscere, hisq; in metu tanq̃ remedio futuris uti. ipsius uerba subscribã: οἱ μὲν γὰρ ἐκμεμαθηκότες τὰ τῶν ἰδίων ὀνόματα δακτύλων, χρῶνται πρὸς τοὺς φόβους αὐτοῖς ὡς ἀλεξικάκοις, ἀτρέμα καταλέγοντες ἕκαστον. id est, Quidam eñ ediscunt suorum nomina digitorum, eisq; contra pauores utuntur, tanquam ad depellenda mala remedium habeant, paulatim singulos recensentes. Quæ uero sint digitorum apud Græcos uocabula, Gellius in Noctibus Atticis indicauit. Cælius Calcagninus, ut indicat Aleander, mauult intelligi de nominibus Dactylorum Idæorum, de quibus nonnihil attingemus in prouerbio: Celmis in ferro, licet in Plutarcho, ἰδίων legatur, non ἰδαίων.

Bonorum glomi. XCII

Ἀγαθῶν ἀγαθίδες. id est, Bonorum glomi: de opibus extructis & affatim accumulatis. Sũpta metaphora à glomere textorio, cui fila sunt obuoluta, aut certe ligno illo textorio, cui filorũ maxima uis est obuoluta, q̃d idẽ πηνίον uocant. Prouerbij meminit Iulius Pollux lib. vij. cap. x. indicãs apud comicos esse frequentissimũ. Videtur aũt allusum ad uocẽ in Agathide & Agathis: perinde ut Thucydides in Euripidis Epigrãmate Athenas τῆς ἑλλάδος ἑλλάδα uocat. id est, Græciæ Græciã. Eamsi lib. v. tribuit hanc sententiam Pindaro. Et quemadmodũ ἔσχατα ἐσχάτων. id est, postrema postremorum. Item κακὰ κακῶν. id est, mala malorum, dicunt Græci: quam quidem figuram Latini non agnoscunt.

Rem acu tetigisti. XCIII

Est apud Plautũ in Rudente: Rem acu tetigisti, pro eo quod est, rem ipsam diuinasti, nihil aberrans. Metaphora sumpta uideri potest à lusu quopiam, in quo diuinator, id quod alius notasset, summa acu tangebat: aut lineam, aut calculum, aut aliud quiddam simile. Igitur acu tangere, perinde est quasi dicas, ipsissimum punctum attingere, Nam minutissima puncta denotantur acu.

Purgatis auribus. XCIIII

Purgatis auribus, pro attentis ac uacuis, prouerbium resipit. Plautus in Milite:
Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus. Horatius in Epistolis,
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem. Persius quinta Satyra,
Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.
Nam sordes in auribus collectæ auditum hebetant, exemptæ reddunt acriorem.
Purios

Purior clauo. XCV

Ἀγνότερος πηδαλίου. id est, Purior gubernaculo. Comparatio prouerbialis de re uehemēter inculpata, aut moribus undequaq; integris & incontaminatis. Clauus enim nauticus assiduis fluctibus abluit͂, ut nihil sordiū possit hærere. Adagium refertur à Suida.

De calcaria in carbonariam. XCVI

Quoties fit ut à re proposita ad aliud quippiā longe diuersum digrediamur, de calcaria in carbonariā decurrere dicimur: siue cū ex uno malo in aliud diuersum incidimus. Tertullianus lib. De carne Christi: Igitur, inquit, de calcaria, quod dici solet, in carbonariam, à Marcione ad Apellē. Huic non dissimile est illud Ciceronis in actione pro Murena: Respondebo igitur Posthumio primū, qui nescio quo pacto, mihi uidetur prætorius cādidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere.

Datyli dies. XCVII

Δατύλου ἡμέρα. id est, Datyli dies. Vbi res feliciter successerunt. Sumptū à Datylo quodam, qui apud Athenienses summos est honores consecutus.

Monstrum alere. XCVIII

Monstrum alitur, ubi quid occulti uitij latere significamus: haud scio an inde sumpta metaphora, quod monstra ob pudorem clanculum aluntur & occultantur. Siquidem Pamphilus in Andria Terentiana, quod prius repudiatus gener, rursum ad affinitatem repeteret, suspicans aliquid esse uitij in puella quod celaretur: Repudiatus, inquit, repetor. Quamobrem? nisi id est, quod suspicor, aliquid monstri alunt. Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me.

Non curat numerum lupus. XCIX

Prouerbium sapit Virgilianum illud in Bucolicis,
Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
Recte dicetur in hominem impudenter furacem. Extat hodieq; uulgo iactatum adagium: Lupus non ueretur etiam numeratas oues deuorare. Porrò fures paulo timidiores consueuerūt à rebus numeratis abstinere manum, metu uidelicet ne hoc indicio deprehendantur. Huic affinis iocus ille facetus in seruum furacem, cui nihil erat domi, neque clausum, neq; obsignatum.

Ipsis placet. C

Αὐτοῖς ἀρέσκει. id est, Ipsis placet. Vbi rem parū nobis probari, aut causam nihil ad nos pertinere significamus. Terentius in Andria, Mihi nō fit uerisimile. Atqui ipsis commētum placet. Non admodū abludit ab illo, Suum cuiq; pulchrū: Suis quisq; cōsilijs, suæq; sententiæ blandit͂. Huc pertinet illud apud Homerū frequens: ἥνδανε θυμῷ. id est, Placuit animo. Item illud apud comicos: Sic lubitum est animo meo. Et apud Virgilium: Dijs aliter uisum. Plato libro De legibus tertio, retulit hoc prouerbium.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA V

Spartam nactus es, hanc orna. I

Ἣν ἔλαχες σπάρταν, κόσμει. id est, Spartam quā nactus es, orna, siue administra. Hadmonet adagium, ut quamcūq; prouinciā erimus forte nacti, ei nos accōmodemus, proq; huius dignitate nos geramus. M. Tullius ad Atticū libro iiij. epistola vi. Reliquum est: σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Non me hercle possum. Et Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. Idem ad eundem lib. i. Eam causam quam mihi dicis obtigisse σπάρταν, nō modo nunquā deseram, sed etiamsi ab illa deserar, in mea pristina sentētia permanebo. Quod à Cicerone refert͂ carmen est anapæsticum, è tragœdia quapiam, Spartam nactus es, hanc exorna. Theocriti Scholiastes indicat allusum ad hoc prouerbium in Hodœporis,

Αὐτόθι μοι ποτόρισδε, καὶ αὐτόθι βουκολιάσδευ.
τὰν σαυτῶ πατέων ἔχε τὰς δρύας. id est,
Mecum isthic certa, simul isthic pascito tauros.
Et terram calcans propriam, ne desere quercus.

Prouerbium igitur ad uarios usus licebit accõmodare: uel cum admonebimus, ut suam quisque personã quam suscepit, cum decoro tueatur. Episcopus es: ne satrapam agas, sed episcopũ, Maritus es, cura quæ mariti sunt officia. Aulicus es, aulicum age. Iudex es, ne iam amicum aut inimicũ, sed iudicẽ agas. Principatus tibi cõtigit, principis officio fungere. Priuatus es, ut priuatum te gere. Sic propemodum usus est Aristophanes. (Nam huic inscribitur comœdia, cui titulus θεσμοφοριάζουσαι.)

Χρὴ γὰρ ποιητὴν ἄνδρα πρὸς τὰ δράμματα
Α δεῖ ποιεῖν, πρὸς ταῦτα τοὺς τρόπους ἔχειν. id est,
Decet poetam accommodari moribus,
Vtcunque ad argumenta, quæ tractauerit.

Vel cum iubebimus unumquenque sua sorte contentũ esse oportere, quæcunque contigit. Quemadmodũ enim peritus gubernator in omñi tempestate bonũ præstat nauclerum, ita uir sapiẽs in omni fortuna sapiẽter se gerit. Est ampla res familiaris, sapienter administra. Non est, utere paupertatis cõmodis. Cõtigit eruditio, utere ad bene uiuendũ. Non contigit, ne macereris, sufficit pietas ad consequendam salutẽ. Plutarchus in cõmentario περὶ τῆς εὐθυμίας, admonens ut suam quisque sortẽ boni consulat: σπάρτην, inquit, ἔλαχες, ταύτην κόσμει. id est, Sparta tibi obtigit, hanc exorna. In eodem libello monet hoc dictum à Solone proditum. Citatur autem ex Euripide,

Σπάρτην ἔλαχες, κείνην κόσμει,
Τὰς δὲ Μυκήνας ἡμεῖς ἰδίᾳ. id est,
Spartam nactus es, hancce guberna,
Sors est proprie nostra Mycenæ.

Videntur uerba esse Agamemnonis ad Menelaum.
Quod confine est illi Platonico: τὸ παρὸν εὖ θέσθαι. id est, Quod præsens est, bene dispone, siue boni consule. Nunc uulgus hominũ magis incumbit augendæ rei, quàm bene administrandæ, cõtrà quàm rectè monet Socrates in Theæteto Platonis, κρεῖττον γὰρ τὸ σμικρὸν εὖ, ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι. id est, Nam satius est, pusillũ bene, quàm multũ non ut oportet peragere. Hanc igitur sententiã passim in principũ aulis insculpi oportuit, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει: quorũ uix ullum reperias, qui uere cogitet quid sit principis agere personã, quiue sua ditione contentus, non conetur aliquid imperij sui finibus addere. Principis munus est, modis omnibus reipublicæ cõmodis prouidere, publicam tueri libertatem: alere pacẽ, excludere quã minimo suorũ exitio maleficia, dare operam ut sanctos & integros habeat magistratus. Cum igitur harum rerũ securus, ludit alea, saltat, scortatur, musicatur, uenatur, negociatur, breuiter alibi intentus est totus: tum occinendum est adagium, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Rursum ubi neglecta quæ cõtigit ditione, foris agit, alijs inhiãs imperijs, suos in summũ adducit discrimẽ, suos exhaurit funditus, seque pariter & uniuersam fortunã aleæ belli subijcit, ut unũ aut alterum oppidulum adijciat suis finibus, tum suggerendum adagiũ: Spartam nactus es. Nihil principi pulchrius, quàm ut hoc quicquid est regni, quod fortuna dedit, sua sapientia, uirtute, diligẽtia, reddat ornatius. Contigit oppidulum, imitare Epaminondam: fac ut frigidum illud oppidulum tua opera multo reddas celebrius ac locupletius. Cõtigit fera & intractabilis natio: da operam, ut eam paulatim cicurẽ & legibus obtemperantem reddas. Contigit regnum parum splendidum: noli uexare finitimos, sed hoc quod habes, citra alienum detrimentũ exorna. Vix unquam feliciter cessit peregrinæ ditionis affectatio. Quasdã nationes ingeniũ ac linguæ sonus discreuit, ut Germanos & Hispanos: quosdã ipsa natura diduxit, ut insulares mari, Italos mari simul & Alpium molibus: nõnullis casus suos terminos dedit. Si quisque quod nactus sit, nitatur ornare, nimirũ ubique florebunt omnia: Et inter amicos nempe Christianos, omnia erunt omnium cõmunia. Nunc sæpenumero fit, ut dum aliena labefactare nitimur, nostra funditus subuertamus: &, ut feliciter cedat res, tanto nostrorũ ciuium sanguine, tãtis sumptibus, tot periculis, tot sudoribus, tot orbitatibus, tot denique nunquam enumerandis malis, emimus titulũ nescio quem inanẽ, & magni nominis fumum. Xerxes, Cyrus, Alexander Magnus & uixissent diutius, & ueriorem gloriam essent cõsecuti, si suas ciuitates rectè administrare, quàm alienas armis uexare maluissent. Carolus Burgundionũ dux, huius proauus, si uim ingenij qua pollebat, si magnitudinem animi

animi cõtulisset ad sua locupletanda potius q̃ ad expugnanda aliena: nec infelicẽ mortẽ oppetisset in bello, & inter laudatissimos principes haberi poterat. Magna pars nostræ ditionis id temporis fatali quadã peste tenebatur. Stultissima uidelicet, sed omniũ perniciosissima dissensione, omnibus in duas factiones diuisis: quarũ alteri nomẽ erat ab hamo, alteri à pisce asello. Pugnabat ciuitas cũ ciuitate, uicus cũ uico, domus cũ domo: sæpe, quos idem lectus iungebat, factio diuersa segregabat: & fratrẽ à fratre, ruptis naturę uinculis distrahebat. Passim latrocinijs, iurgijs, cædibus, rapinis feruebãt om̃ia. Et interim bonus ille princeps, perinde quasi hæc nihil ad rem pertinerẽt, procul aliorũ oppugnabat mœnia. Carolus Galliarũ rex, huius nominis octauus, peragrata Italia, reuersus est ad suos: sed tãto suo suorumq; malo ac periculo, ut pœnituerit eius felicitatis. Deniq; sunt qui affirment, eum ad senectutem peruenire potuisse, si Italiã Italis reliquisset. Quid dicã de Philippo, huius Caroli patre? Adijt Hispanias, non Martis aleam experturus, sed accersitus ad regni partẽ capessendã: pacata undiq; omnia. Et tamen hanc tam felicem peregrinationẽ q̃ fleuit patria, nõ ferendis exactionibus expilata? Ipse magno uitæ periculo non semel laborauit: Franciscũ Buslidium archiepiscopũ Byzontinum amisit, uirum modis omnibus incomparabilẽ. Sed tamen utcunq; redijt, nõ licuit ijs malis ita defungi. Denuo reliquit suos, sæuissima iactatus tẽpestate delatus est in Angliam, tum temporis nõ admodum æquam nostratibus. Quid illic acciderit, quid passus fuerit, quid pollicitus, quo pacto dimissus sit, non libet cõmemorare. Seruiuit necessitati, fateor & ignosco, sed q̃d erat necesse in eã uenire necessitatẽ? Nec ijs admonitus malis, de repetenda patria cogitauit. Hispaniæ reuisendę erãt, ubi periret iuuenis ad res maximas natus, nisi ipse suã sibi inuidisset felicitatẽ. Atq; unius hominis mors simul & patriã optimo principe, & Maximilianũ unico orbauit filio. Quid dicam de Christianissimo Francorũ rege Ludouico, eius nominis duodecimo? Adortus est Venetos, id tẽporis, ut uidebaẽ, inexpugnabiles, unico conflictu tot oppida restituit Romano pontifici Iulio, tot Imperatori Maximiliano, tot sibi recepit. Redijt rebus felicissime, sicuti uidebaẽ, confectis. Verum quantũ malorũ pelagus hinc exundauit in Gallos? Qui suo sanguine tot insignes triumphos Iulio pepererãt, eiusdẽ opera maiore sanguinis iactura, ex Italię finibus eiecti: parũ hoc, & quo nõ tandẽ ignominiæ stigmate notati? Quod ni Iuliũ mors intercepisset, uidissemus regnum illud totius orbis florentissimum, funditus euersum. Quid aũt de Serenissimo Scotorum rege Iacobo cõmemorem? Is uir absolutã felicitatẽ absolutæ laudi adiunxerat, si perpetuo suis sefinibus continuisset. Erat ea corporis specie, ut uel procul regẽ posses agnoscere. Ingenij uis mira, incredibilis rerum omniũ cognitio, inuicta animi magnitudo, uere regia pectoris sublimitas, summa comitas, effusissima liberalitas. Deniq; nulla uirtus erat quæ magnũ deceret principẽ, in qua ille non sic excelleret, ut inimicorũ quoq; suffragio laudaretur. Contigerat uxor Margareta serenissimi Anglorũ regis Henrici octaui soror: ea forma, ea prudẽtia, ea in maritũ charitate, ut nõ aliam à superis optare potuisset. Regnũ Scotiæ, quod multis & opibus & celebritate incolarum, & splendore fertur cedere: sic suis uirtutib. illustrarat, sic auxerat, sic ornarat, ut uerã egregij principis laudẽ meruerit, si intra hoc gloriæ suæ stadiũ constitisset. Sed ô nunquã felicem regno, raro principi, regis discessum: dum nimium amico in Gallorũ regem animo, quo Britanniæ regem magnis rerum minis Gallias impetentẽ auerteret, & ad insulæ suæ defensionẽ reuocaret, egressus regni sui fines, Anglos bello lacessit. Quid multis? Fortiter quidem, sed infeliciter perijt, non tam sibi q̃ regno. Perijt adhuc æuo uigens. Diu Scotia tanto principe, diu Margareta tali marito, diu filius (nã filiũ ex ea sustulerat) tali patre frui potuisset, atq; ipse uicissim & his omnibus & sua gloria, nisi sibi uitã inuidisset. Cæsus est unà cũ fortissimo patre filius, & filius eo patre dignissimus Alexãder archiepiscopus, titulo diui Andreæ, iuuenis quidẽ uiginti fermè natus annos: in quo nullã consummati uiri laudem desiderares. Mira formæ gratia, mira dignitas, heroica proceritas, ingeniũ placidissimũ quidem illud, sed tamen ad cognitionẽ omnium disciplinarum acerrimum. Nam mihi fuit cum eo quondam in urbe Senensi domestica cõsuetudo: quo tempore à nobis in rhetorũ præceptis, Græcanicisq; literis exercebatur. Deum immortalem quàm uelox, quàm felix, q̃ ad quiduis sequax ingeniũ, quàm multa simul cõplecti poterat? Eodẽ tempore discebat

iureconſultorũ literas:nec eas admodũ gratas,ob admixtam barbariem & odioſam in-
terpretũ uerboſitatem.Audiebat dicendi prȩcepta,& prȩſcripto themate declamabat,
pariter & calamũ exercens & linguam. Diſcebat Græce,& quotidie quod traditũ fue-
rat,ſtato reddebat tempore. Horis pomeridianis,muſicis operã dabat,monochordijs,
tibijs, teſtudini. Modulabatur & uoce nonnunquã. Ne ipſum quidem cõuiuij tempus
ſtudiorũ uacabat fructu.Sacrificus perpetuo ſalutarem aliquem librum recitabat: puta
decreta pontificũ,aut diuum Hieronymũ,aut Ambroſium:nec unquam recitantis uox
interrumpebatur,niſi ſi quid alteruter doctorũ,inter quos medius accumbebat,admo-
nuiſſet, aut ipſe parũ aſſequens quod legebatur,ſciſcitatus eſſet aliquid. Rurſum à con
uiuio fabulæ,ſed breues,& hæ quoq; literis cõditæ.Proinde nulla omnino uitæ pars ua
cabat ſtudio,niſi quæ rei diuinæ ſomnoq; daretur. Nam etiamſi quid ſuperfuiſſet tẽpo-
ris,quod tam uarijs ſtudiorũ uicibus non ſuppetebat, tamẽ ſi quid forte ſupererat,id hi
ſtoricorũ lectioni dabat.Nam hac cognitione præcipue capiebatur. His itaq; rebus fa-
ctum eſt, ut adoleſcentulus uixdum decimumoctauũ egreſſus annum,tantum in omni
literarũ genere conſecutus fuerit,quantum in quouis uiro iure mireris.Nec illud in hoc
uſu uenit,q̊d ferè ſolet in alijs,ut ad literas felix, ad bonos mores minus eſſet appoſitus.
Verecundi mores erant, ſic tamen ut mirã agnoſceres prudentiam. Animus ſublimis,
& à ſordidis iſtis affectibus procul ſemotus:ſed ita,ut nihil adeſſet ferocitatis, nihil faſti
dij.Nihil nõ ſentiebat,permulta diſſimulabat: nec unquã ad iracundiã poterat incitari.
Tanta erat naturæ lenitas,animiq; moderatio.Salibus impendio delectabat̃,ſed erudi-
tis ac minime dentatis. hoc eſt,non nigro Momi,ſed cãdido Mercurij ſale tinctis.Si q̃d
turbȩ domi natũ fuiſſet inter famulos,mirum quanta dexteritate,quantoq; candore ſo-
litus ſit cõponere.Deniq; religionis erat & pietatis plurimũ, ſuperſtitionis nihil.In ſum
ma,nemo fuit dignior,qui ex rege,& ex illo rege naſceretur. Vtinam aũt in parentẽ pie
tas ꝗ fuit admirabilis, tam fuiſſet & felix. Comitatus eſt in bellũ,ne uſquã patri deeſſet.
Quȩſo quid tibi cum Mauorte, omniũ poeticorum deorũ ſtupidiſſimo,qui muſis,imò
qui Chriſto eras initiatus? Quid iſti formæ,quid iſti ætati, quid naturæ tã miti,quid in-
genio tam candido, cũ taratantaris, bombardis,& ferro? Deniq; quid erudito cũ acie?
quid epiſcopo cũ armis? Impoſuit nimirum tibi immodica quædam in parentẽ pietas,
dumq; nimiũ fortiter amas patrem, infeliciter cum patre cæſus occubuiſti. Tot naturæ
dotes, tot uirtutes, tot eximias ſpes,unica pugnæ procella abſorbuit.Perijt & noſtrarũ
rerum nonnihil.Nempe quod in erudiendo te ſumpſimus operȩ,quodq; mea partũ in-
duſtria mihi in te uindico. At quãtus felicitatis cumulus,niſi genius aliquis malus regẽ
huc impuliſſet, ut regni ſui limites egreſſus, in alienis agris cũ ferociſſima gente Martẽ
experiri uellet? Vtinã quod præclare cœperat, perficere maluiſſet. hoc eſt, σπάρτην ἣν
ἔλαχε κοσμεῖν. Regibus proprius ac pulcherrimus laudũ campus intra regni fines eſt. In
apum gente cæteræ quidẽ huc & illuc uolatu diuagantur: ſolus rex,ut aculeo caret,ita
pro portione corporis alas habet multo minores, ut ad uolatũ parum ſit idoneus. Vete
res ita Venerem fingebant, ut pedibus teſtudinẽ premeret:id innuentes,matremfami-
lias ab ædibus nuſquã oportere diſcedere,quippe cuius omne officiũ intra domeſticos
parietes contineat̃.Atqui multo magis ad rem pertinebat,principẽ hoc admoneri ſym
bolo:qui ſi quid peccat,nõ unius familiæ, ſed orbis totius malo peccat.An parũ eſt do-
mi negociorũ,ut foris ſint accerſenda? Tanta eſt ubiq; ſcelerũ ſentina,tot ſacrilegia,tot
latrocinia,tot oppreſſiones,tot iniurię,tot contumelię,tot magiſtratuũ corruptelæ,tot
leges,aut à tyrannis inſtitutæ,aut in tyrãnidis miniſteriũ detortæ,ut illa minutiora ne di
cam,neglectas oppidorũ uias, collabẽtes ædes ſacras, incuratas fluminũ ripas. His ita
mederi, ut in remedium,ꝗ minimum de ſanguine tuorũ impendas,ut reſpublica bene-
ficium ſentiat,non ſentiat impendiũ, an non egregium principis munus, & immortali
laude dignũ? Quod ſi cupis omnino gloriæ tuæ pomeria ultra ditionis tuæ fines exten
dere, fac ut qui finitimi ſunt,magnitudinẽ tuam benefactis, non malefactis experiant̃.
Exuris uillas,proteris ſegetes,demoliris urbes,abigis pecora,trucidas homines,atq; ita
deniq; te magnũ declaras.bellũ certamen,ſi id cũ latrone ſuſcepiſſes.Heſiodus ſcripſit,
malũ uicinum magnã eſſe noxam:cõtrà bonũ,ingens eſſe cõmodum.Hoc in te probẽt
finitimi tui:fac ita te mirentur magnũ, ut ament benignũ. Verũ ſatis iam dolori noſtro,
ſatis

satis datum discipuli memoriæ. Superest ut ad prouerbiorum recensionem redeamus.

Contigit & malis uenatio. II

Δέδοται καὶ κακοῖσιν ἄγρα. id est, Contigit & ignauis è uenatu præda. ubi quid feliciter obtigit immerenti, quodque fortunæ magis, quam illius industriæ sit acceptū ferendum. Allegoria sumpta à uenatu, in quo uel præcipue dominatur fortuna. Virtus minimum adfert momenti. At eruditio nemini contigit ni labore parta. Regnum obuenit dormientibus, opes affluūt cessantibus nonnunquam: honores accidunt etiam fugitantibus: cæterum quæ uere bona sunt, nostra industria parentur oportet. Suspicor inde natum quod olim mos fuerit, quod uenatu captum esset, omnibus impartiri, etiam immerentibus. Ita Theocritus in Piscatoribus,

Ὡς καὶ τὰν ἄγραν τ᾽ ὠνείρατα πάντα μερίζευ. id est,
Sic uti uenatum partiri insomnia cuncta.

Quemadmodū arcana non committimus nisi selectis amicis, ita omnia narramus quibuslibet. Prouerbium refertur à Suida è Zenodoto. Si pro δέδοται legas δίδοι, siue δέδοτο, erit initium carminis trochaici. Nam probabile est è poeta quopiam decerptum.

Ire per extentum funem. III

Prouerbiali figura dixit Horatius,
Ire per extentum funem.
Pro eo quod est, rem factu perquā difficilem prestare, neque uel tantillum aberrare. Sumptum à funambulis, ut Acroni placet, qui nō sine summa arte, summoque usu, per funem protensum ingrediuntur. Quę res, sicuti cōijcere licet, priscis ingenti miraculo fuit. Hodie nihil uulgatius. Horatij carmen hoc est,
Ille per extentum funem mihi posse uidetur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit.

Annus est. IIII

Arbitror nemini dubiū fore, quin illa quoque inter prouerbiales hyperbolas referri debeant, Annus est, seculū est, atque id genus alia. Terentius in Seipsum excruciante, Et nosti mores mulierū, Dum comuntur, dum moliuntur, annus est. Idem alibi, Iamdudū ætatem, pro admodū dudum. Plautus in Asinaria, Ætatem uelim seruire, Libanū qui conueniā modo. Et, Seculum est, quod nihil abs te redditur literarū. Proinde tempus prælongum huiusmodi figuris significabimus.

Dies adimit ægritudinem. V

Menedemus in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ Terentiana nominatim adagij uice refert, Aut ego, inquiens, profecto ingenio egregie ad miseriā natus sum, aut illud falsum est, quod uulgo audio dici, diem adimere ægritudinem hominibus. Eodem spectasse uidetur Sophocles in Aiace flagellifero,

Χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός. id est,
Tempus enim facilis deus.

uidelicet quod omnia leniat, molliatque. Ouidius,
Quod male fers, assuesce, feres. bene multa uetustas Lenit.
Euripides in Alcestide, χρόνος μαλάξει σε. id est, Tempus dolorē leniet. Marcus Tullius libro Tusculanarum quæstionum iij. Quod ita esse dies declarat, quæ procedens ita mitigat, ut ijsdem malis manentibus non modo leniatur ægritudo, sed in plerisque tollatur. Idem Epistolarum libro quinto: Nam quod allatura est diuturnitas, id nos præcipere consilio prudentiaque debemus. Citatur ex Iphiclo,

λύπης δὲ πάσης ἐστὶν ἰατρὸς χρόνος. id est,
Tempus molestijs medetur omnibus. Euripides,
Μέλλοντ᾽ ἰατρὸς τῇ νόσῳ διδοὺς χρόνου,
Ἰάσατ᾽ ἤδη μᾶλλον, ἢ τεμὼν χρόα. id est,
Medicus dedit qui temporis morbo moram,
Is plus remedij, quàm cutis sector dedit.

Lucernam adhibes in meridie. VI

Λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ ἅπτεις. id est, Lucernā accendis in meridie. id est, facis nō suo tempore. Aut explicas quæ per se sunt clarissima. Quorsum em̄ lucernis opus clarissima luce? Na-

ce. Natũ uideri poteſt à ridiculo Diogenis facto, q adhibita interdiu lucerna, rogatusq́ quidnam ſibi uellet, reſpondit, ἄνθρωπον ζητῶ. id eſt, Hominem quæro, quemadmodũ teſtatur Diogenes Laertius. Seneca libro de Beata uita, indicat hoc fieri ſolere per ſuperſtitionẽ, ſiquando denunciabatur ira numinis: Cum, inquit, ſiſtrũ aliquis concutiẽs ex imperio mentitur: quũ aliquis ſecandi lacertos ſuos artifex, brachia atq; humeros ſuſpenſa manu cruẽtat: quũ aliqua genibus per uiã repens ululat, laurumq́; linteatus ſenex & medio lucernã die præferens, cõclamat iratum aliquẽ deorum, cõcurritis & auditis.

Soli lumen inferre. VII

Quintilianus Inſtitutionum oratoriarum libro quinto, titulo, de uſu argumẽtorum, ſimillima huic figuræ dixit, eum ſoli lumen inferre, qui rem per ſe euidentiſsimam conaretur argumentationibus probare. Videtur idem cum illo, quod alio retulimus loco, ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζειν. id eſt, Soli mutuare lumen.

Zoili. VIII

Zoili audax quidẽ, ſed parũ felix, mordacitas prouerbio locũ fecit, ut uulgo Zoili uocentur, alienarum laudũ obtrectatores, & alienorum laborum reprehenſores. Martial. Pendentem uolo Zoilum uidere.

Hic Zoilus ſophiſta quiſpiam fuit, hoc facinore potiſsimum nobilitatus, quod Homerum poetarum omnium principem auſus eſt libris aliquot in eum ſcriptis inceſſere: unde ὁμηρομάστιξ cognomẽ meruit, quod ipſum etiam abijt in prouerbium: ſic enim appellari cœpti nobilium autorum caſtigatores, uel Plinio teſte in præfatione Hiſtoriæ naturalis. Et Vergiliomaſtiges, quorum de numero fuit Pero. Zoilus igitur cõmentarios in Homerum compoſitos Ptolemæo tyranno Ægyptiorum obtulit, ingens uidelicet præmium à rege ſperans. Verum cum nihil mitteretur, penuria coactus, miſit qui peterẽt. Ibi Ptolemæus ait ſe mirari, cum Homerus tot annos defunctus tot hominum millia paſceret, Zoilum egere, Homero doctiorem. Deniq; per occaſionem ſupplicio affectus eſt. Quanquam de mortis genere diuerſa tradunt autores.

Bona Cillicon. IX

Ἀγαθὰ Κιλλικῶν. id eſt, Bona Cillicõ. ſubaudiendũ, facit, aut habet. Cõuenit ubi quis malefactis ac fœdis artibus ſibi parauit opes. Huic adagio locũ fecit Cillicon quidã, natione Mileſius: qui prodita Prienẽſibus Mileto patria, ampliter quidem, ſed fœde ditatus eſt. Is cum proditionẽ moliens rogaretur quidnã eſſet facturus, reſpõdit, πάντ' ἀγαθά. id eſt, Omnia bona. Vnde prouerbium effertur etiam ad hunc modũ, πάντ' ἀγαθὰ ὡς ἔφη Κιλλικῶν. id eſt, Omnia bona, uelut inquit Cillicon. Autores Suidas & Zenodotus. Alludit huc & Ariſtophanes ἐν εἰρήνῃ,

οὐδὲν πονηρόν, ἀλλ' ὅπερ καὶ Κιλλικῶν. id eſt,

Mali nihil, uerum quod inquit Cillicon.

Interpres adijcit Cillicontis exitium. Prodita à Cillicõte inſula Theagenes quidã Syrius cõmigrarat Samum, atq; illic uendebat carnes. Ab hoc cum Cillicon carnes emere uellet, tradidit illi, ut quod ſupereſſet amputaret. At ille porrecta machæra manum hominis abſcidit, Iſta, inquiens, manu non prodes alteram ciuitatem.

Plumbeo iugulare gladio. X

Plumbeo iugulare gladio, eſt futili leuiq; argumẽto cõuincere quempiã. M. Tullius ad Atticum: Cum illum plumbeo gladio iugulatũ tamẽ iri diceret. Idem in libris De finibus bonorũ, frigidum argumentum, plumbeum appellat pugionẽ. Quemadmodũ Aurelius Auguſtinus libro aduerſus Iulianum 3. Et tamen, inquit, dialecticorũ quaſi iaculis oneratus acutis in certamẽ procedis, et iactas plumbeos pugiones. Demoſthenes in oratione contra Ariſtogitonẽ prima, ὅτι γὰρ μαγείρῳ μαχαίρας οὐδὲν ἐστ' ὄφελος ἥτις οὐ τέμνεται. id eſt, Neq; enim coquo machæræ ullus eſt uſus quæ non ſecat.

Leonem radere. XI

Λέοντα ξυρεῖν. id eſt, Leonem radere dicuntur, qui feroces & prepotentes arte tractãt et illudunt magno ſuo periculo. Vſurpauit hoc adagiũ Socrates apud Platonẽ libro de Republica primo, negãs ſe uſqueadeo dementem eſſe, ut leonẽ auſit tondere, & Thraſymacho, homini præferoci illudere. οὐδὲ γὰρ ἂν με οὕτω μαίνωμαι, ὥστε ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα καὶ συκοφαντεῖν Θρασύμαχον. Nam agni citra periculum tondentur uellunturq́;, leo nullo

modo tractari uult. Ad hoc adagium allusisse uidetur Martialis Epigrammatum libro decimo, quum ait,

Quare si pudor est, Ligella, noli
Barbam uellere mortuo leoni.

Vertit enim poeta in iocũ, quasi tutum esset & ignauum, leonẽ iam non sentientẽ uellere. Per leonẽ autem innuit pudenda muliebria, iam emortua senio. Id Aristides in Panathenaicis, ad Periclẽ à Platone taxatũ refert, Ὡς δ᾽ ὅρα μὴ λέοντα ξυρεῖν ἐπιχειρῶμεν, οὐ Θρασύμαχον συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ κωμῳδεῖν Περικλέα, καὶ ταῦτα δειλίας. id est, Itaq; uide ne leonem radere conemur, non Thrasymachum calumniari uolentes, sed Periclem taxare, præsertim de timiditate.

Ne mihi Suffenus essem. XII

Ne mihi Suffenus essem, ne mihi ipsi blãdirer, ac stulte meipsum admirarer. Suffenus erat poeta longe ineptissimus, in aliorũ uitia dicax, ad sua cæcus. Itaq; prouerbium receptum, ut qui sibi inaniter placerent, Suffeni dicerentur. Catullus in epigrammate,

Idem infaceto est infacetior rure,
Simul poemata attigit: neq; idem unquam
Æque est beatus, ac poema cum scribit,
Tam gaudet in se, tamq; se ipse miratur. Ibidem,
Quem non in aliqua re uidere Suffenum Possis.

Suffeni simillimum Meuium facit Horatius, suis ignoscentem uitijs, aliena mordacissime insectantem,

Egomet mi ignosco, Meuius inquit.

Siculus omphacissat. XIII

Σικελὸς ὀμφακίζει. id est, Siculus omphacissat. Omphaca Græci dicũt uuam acerbã & immaturam, ἀπὸ τοῦ ὠμὰς φαγεῖν. id est, quod crudi comedantur. Vnde dicebatur in eos, qui libidine furandi quantumlibet uilia tollerent furto. Ductũ à furacitate Siculorum. Non perperã dicetur & in illos, qui ob immodicam & præproperam auiditatem, quo pusillũ lucelli faciant sibi, damnũ ingens alijs inferunt. Sunt qui credant quadrare posse in eos qui bellissima quæq; sibi decerpunt: ut Syrus ille Terentianus. Zenodotus ait ex Epicharmo sumptum. Refertur & à Suida.

Anus simia sero quidem. XIIII

Γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ᾽ ἁλίσκεται. id est, Anus simia sero quidem capitur, sed tamẽ aliquando capitur. Vbi uersutus aliquis, qui diu eluserit, tandem dat pœnas. Valebit ad exhortandũ, ut quisq; ueris rationibus agat si uelit esse tutus, ne fidat callidis quidem, sed inhonestis consilijs. Nullum em̃ tam instructum dolis, ut perpetuo fallat, sed tandem casus aliquis in apertum profert dissimulatam malitiam.

Secundo æstu. XV

Κατὰ ῥοῦν προχωρεῖν. id est, Secundo æstu procedere. Prouerbialis & frequẽs apud autores metaphora. Sumpta à nautis, quibus facilior cursus, cum flumen, aut etiã maris æstus secundus est. Lucianus in Ioue tragœdo, Ταυτὶ μὲν ἤδη κατὰ ῥοῦν προχωρεῖ τῷ Δάμιδι. id est, Hęc iam Damidi secundo æstu succedunt. Item alibi, Τὰ δ᾽ ἄλλα κατὰ ῥοῦν φέρεται. id est, Reliqua secundo ferũtur æstu. Quanq; hic paulo diuersius est usus. Momus enim deos incusat, quod negligant res mortaliũ, sinentes eas ueluti prono flumine, quolibet ferri. Proinde κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι dixit, temere ferri, nullo moderante. Æschylus in Persis,

Ὅτ᾽ ἂν δ᾽ ὁ δαίμων εὐροῇ, πεποιθέναι
Τὸν αὐτὸν ἀεὶ δαίμον᾽ οὐριεῖν τύχης. id est,
Fortuna ubi fuerit secunda, credere
Fore item secundam semper atq; eodem modo.

Secundis uentis. XVI

Ἐξ οὐρίου φέρεσθαι. id est, Secundo ferri uento. Refertur à Suida. Secundis uentis nauigare dicitur, cui res ex sententia succedunt. Græci uenustius, ἐξ οὐρίας, tanquã à puppi. Libanius sophista in declamatione quadã, οὕτω γνώμης ἔχουσιν, ἐξ οὐρίας φιλεῖ τὰ πράγματα φέρεσθαι. id est, Qui sic animo sunt affecti, ijs solent res ex sententia succedere. M. Tullius Epistolarũ ad Atticum libro secundo: Quid si etiam Cæsarem, cuius nũc uenti ualde secundi

cundi

cundi sunt, reddo meliorē. Plautus in Bacchidibus: Pulchre hæc cōfertur ratis, sentiens rem cōmode procedere. Apud eundem Tranio, qui hero triennium absente, genialiter interim, ac sanè musice uixerat unà cum filio: tandem hero reuerso, cum præter crucem nihil speraret: Nunc, inquit, uentus nauim deserit. Horatius in Sermonibus,

Non agimur tumidis uelis aquilone secundo,
Non tamen aduersis ætatem ducimus austris.

Quin hoc ipsum Naufragium pro infortunio, prouerbij uim habet, sicut & Incendium. Quandoquidem autem pleraq; Homeri prouerbiorum uice sunt usurpata, quid uetat & illud inter adagia referri, quod est apud eum poetam perquam frequens:

φέρων ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ. id est,
Ferens & uentus & æstus.

Quoties res ex omni parte feliciter procedit. Item illud crebrum apud eundem,

τὴν δ᾽ ἄνεμός τε κυβερνήτης τ᾽ ἴθυνον. id est,
Ast illam uentusq; gubernatorq; regebat.

cum ad fortunæ fauorem accedit etiam industria. Pindarus in Pythijs hymno primo,

Ναυσιφορήτοις
δ᾽ ἀνδράσι πρῶτα χάρις
ἐς πλόον ἀρχομένοις
πομπαῖον ἐλθεῖν οὖρον. id est, Nauticis uiris nauigationem apparantibus prima gratia est, si ueniat uentus prosper ac secundus.

Parni scaphula. XVII

Τὸ Πάρνου σκαφίδιον. id est, Parni scaphula. Conuenit in eos, qui ob res minutulas multum litiū et querelarū mouent. Sumptū à Parno quopiam, qui ob nauiculam ereptā, populo molestissimus fuisse legitur. Autor Diogenianus. Cū enim huius causa frequenter ad populum deferretur, tandem in popularem iocum abijt, uelut illud ὁ Διὸς Κόρινθος.

Ne puero gladium. XVIII

Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. id est, Ne puero gladium, subaudiendum, cōmiseris. Allegoria prouerbialis, admonens non esse mandandam potestatē, uel adulescentibus, uel imperitis ac stultis: qua tum in suam, tum aliorum perniciem sint abusuri. Ne iuueni cōmiseris administrationem pecuniæ: ne puero gladium. Ne regnū impuberi: ne puero gladium. Ne stulto concionandi apud populū partes delegaris: ne puero gladium. Ne magistratum mandaris stultis: ne puero gladium. Ne inerudito, parumq; cordato cōmiseris episcopi munus, Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. Plutarchus in libello cui titulus, ὅτι καὶ γυναῖκας παιδευτέον, citante Stobæo (Nam is liber nondum emersit in lucē) Μὴ παιδὶ μάχαιραν ἡ παροιμία φησίν, ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μὴ δὲ ἀνδρὶ ἀπαιδευσίαν. i. Ne puero gladium, ait prouerbiū. Ego uero dixerim, Ne puero diuitias, néue uiro imperitiam. Significat pecuniam pestiferā adolescentibus, uiro inscitiam. Idem in Problematis Symposiacis, Εἰ δὲ μή, δοτέον ὥσπερ παισὶν ἀτρεμεῖν μὴ δυναμένοις, οὐ δόρυ καὶ ξίφος, ἀλλὰ πλαταγὴν καὶ σφαῖραν. id est, Sin minus dare oportet, ueluti pueris non ualentibus conquiescere: non hastam aut ensem, sed crepitaculū aut sphæram. Vsurpauit & Atheneus lib. Dipnosophistarum quinto in philosophū, cui cōmissum esset imperium. Non usq; quaq; diuersum est ab hac forma, quod elegāter simul & grauiter dictū est ab Henrico Britanniæ rege, eius nominis septimo, uiro tum acri iudicio, tum Laconicis dictis mire ualenti, cum theologum quempiam ex horum genere, quos mendicantes uocant, concionantem audisset: isq; effreni lingua in principum uitam magna non libertate, sed insania debacchatus fuisset (Nam sunt qui hac quoq; uia famam affectent.) Videbatur, inquit, furiosi manibus commissus gladius.

Lindij sacrum. XIX

Λίνδιοι τὴν θυσίαν. id est, Lindij sacrū, subaudi, faciūt. Dicebatur in eos, qui inauspicato rem diuinam faciebant. Sumptū ab historia cuius meminit etiam Lactantius in Institutionibus Christianæ religionis, libro primo. Hercules olim agricolæ cuidam Lindio duos boues per uim eripuit, & mactatis illis conuiuiū sibi parauit. Senex autem Herculi comedenti, cū multa in eū maledicta cōgereret, uoluptati pariter & risui fit: ita ut Herculem dixisse ferant, nullum unq; conuiuiū sibi iucundius accidisse. Sed haud ab re fuerit Lactantij uerba subscribere. Apud Lindū, inquit, quod est oppidū Rhodi, Herculis

ſacra ſunt, quorum à cæteris longe diuerſus eſt ritus: ſiquidē non εὐφημίᾳ, ut Greci uocant, ſed maledictis & execratione celebrant. Eaq; pro uiolatis habet, ſi quādo inter ſolenneis ritus uel imprudenti alicui exciderit bonū uerbum. Cuius rei hæc ratio reddit, ſi tamen ulla eſſe in rebus uaniſſimis poteſt. Hercules cum eò delatus eſſet, fameq; pateretur, aratorem quendam aſpexit operantem, ab eoq; petere cœpit, ut ſibi unū bouem uenderet. Enimuero ille negauit fieri poſſe: quia ſpes ſua omnis colēdæ terrę duob. illis iuuencis niteretur. Hercules ſolita uiolentia uſus, quia unū accipere nō potuit, utrūque ſuſtulit. At ille infelix, cum boues ſuos mactari uideret, iniuriam ſuā maledictis ultus eſt, quod homini eleganti & urbano gratiſſimū fuit. Nam dum comitibus ſuis epulas apparat, dumq; alienos boues deuorat, illum ſibi amariſſime cōuiciantē cum riſu & cachinnis audiebat. Sed poſtquàm Herculi diuinos honores, ob admirationē uirtutis deferri placuit à ciuibus, ei ara poſita eſt, quam de facto βούζυγον, id eſt, bouis iugū nominarunt: ad quam duo iuncti boues immolarentur, ſicut illi quos abſtulerat aratori, eūq; ipſum ſibi conſtituit ſacerdotem: ac præcepit iiſdē maledictis ſemper in celebrandis ſacrificiis uteretur, quod negaret ſe unquam epulatum iucundius. Hucuſq; Lactantiana reddidimus uerba. Zenodotus addit, hunc apud Lindios inoleuiſſe morē, iubente etiam oraculo, ut inter peragenda ſacra, conuicia quędam iactarentur. Meminit huius & Gregorius Nazianzenus in Orationibus ſtelieuticis. Adagium ad multos uſus accommodari poteſt, uel ad rixoſum conuiuium, ſeu diſputationem, uel ad rem quampiā, malis ominibus inſtitutam.

Megarenſium lachrymæ. XX

Μεγαρέων δάκρυα. id eſt, Megarenſiū lachrymæ, dicebātur uel fictæ, nec ex uero dolore profectæ, uel ui adactæ. Diogenianus ad huiuſmodi refert hiſtoriā. Bacchius quidam Corinthius, Clytii Megarēſium regis filiam uxorē duxerat. Ea defuncta Clytius complures uirgines & adoleſcentes Corinthū miſit: qui in funeralibus pompis puellā deplorarent, lachrymis utiq; fictis: Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo. Contra Iuuenalis,
Ploratur lachrymis amiſſa pecunia ueris.
Suidas aliam adfert cauſam. Apud Megarenſes enim permultam allii copiam eſſe, huius acrimonia multis exprimi lacrymas uel inuitis. Proinde apud Ariſtophanē, qui lachrymatur, allium olfacere per iocum dicitur. Igitur ſi ad ſimulatum dolorem accōmodes, prouerbium affine fuerit illi, Flere ad nouercæ tumulum.

Ventus neq; manere ſinit, neq; nauigare. XXI

Ἄνεμος οὔτε μένειν ἐᾷ, οὔτε πλεῖν. id eſt, Vētus neq; manere ſinit, neq; nauigare. Philoctetes apud Æſchylum,
Ἔνθ᾽ οὔτε μίμνειν ἄνεμος, οὔτε πλεῖν ἐᾷ. id eſt,
Vbi nec manere, nec ire uentus annuit.
Simillimum eſt illi, Lupū auribus teneo. Vſus erit, ubi quis in eas rerū anguſtias inciderit, ut nec relinquere negociū ſit integrū, nec abſoluendi ſit facultas. Mutuo ſumpta metaphora à ſęuiſſima uētorū tempeſtate, cū nautis & periculoſiſſima eſt nauigatio, neq; tutum tamen ancorā iacere. Q. Curtius lib. 8. citra figurā extulit hoc pacto: Attonitiſq; auribus ſtupens agmen, nec progredi, nec cōſidere audebat. Refertur à Diogeniano.

Vulpes non iterum capitur laqueo. XXII

Ἀλλ᾽ οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις. id eſt, At non iterum uulpes laqueis, ſubaudiendū, capitur. Qui ſapit, οὐ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν προσκρούει λίθον. id eſt, non iterum ad eundē offendit lapidem. Stupidi eſt hominis, in malum guſtatū iterū incidere. In Plutarchi collectaneis effertur hūc ad modū, ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας αὖθις οὐχ ἁλίσκεται. id eſt, Vulpes quæ ſemel effugerit laqueos, nō capitur iterum. Huic animanti natura ineſt aſtutia, quēadmodum leonibus audacia. Sic Pindarus in Iſthmiis hymno quarto, τόλμᾳ γὰρ εἰκὼν θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ. μῆτιν δ᾽ ἀλώπηξ, uirū fortē ob robur leoni, ob prudentiam uulpi comparat. Confine eſt illi quod alibi retulimus, Iterū ad eundem lapidē impingere, quod uſurpauit Gregorius Theologus in epiſtola quadam ad Boſphoriū, δὶς γὰρ πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσπταίειν τοῖς ἀνοήτοις μόνοις ἡ παροιμία δίδωσιν. id eſt, Bis em̄ ad eundem lapidem impingere, ſolis ſtultis concedit prouerbium.

XXIII

Abydena illatio.

Ἀβυδηνῶν ἐπιφόρημα.i. Abydena illatio, siue irruptio. Dici solitum, ubi quis obstrepit, aut conuiuantibus, aut aliud quippiam agẽtibus, & tumultu molestiã adfert. Zenodotus ait extare prouerbiũ apud Eudoxum in fabula, cui titulus Suppositítius. Atq; hinc esse natũ, quod olim Abydenis mos fuerit, si quem ciuem, aut hospitem acciperẽt cõuiuio, præterea in sacris ac solennibus epulis, ut post unguentũ & coronas, infantes à nutricibus inducerentur, circumferrẽturq; suauiãdi. Vagientibus autẽ & clamantib. pueris, garrientibus itẽ & obstrepentibus nutriculis, conuiuiũ tumultuosum & iniucundũ reddebatur. Ergo cũ, amicis aliquot suauiter colloquẽtibus, interueniet rabula quispiã & immodice loquax, qui confabulationem sua loquacitate sit inamœnã redditurus, recte dicemus, ἀβυδηνῶν ἐπιφόρημα. Tametsi in quibusdã codicibus ἐπιφώνημα legi, id est, acclamatio: uerum, ut opinor, mendose: quãdo quidẽ Athenæus lib. Dipnosophistarũ 14. mentionem facit huius adagij, demonstrans complurium autorũ testimonijs, ἐπιφορήματα dici bellaria, siue secundas mensas: ab inferẽdo, nõ ab acclamando. Quin & Stephanus ἐπιφόρημα legit, non ἐπιφώνημα, Itidem Zenodotus & Suidas. Solus Hesychius legit ἐπιφώνημα, indicans & hoc dici in eos qui hospites calũniabantur. Cęterũ quod in nõnullis codicibus scriptũ uisitur ἀβυδηνῶν pro ἀβυδηνῶν, minimũ interest ad sensum.

XXIIII

Mendici pera non impletur.

Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται. id est, Mẽdici pera nõ impletur. Zenodotus ait ex Callimacho sumptum. Sensus per se liquet, nempe inexplebilem esse mendicitatem. Nam quo plura dederis ijs qui animo sunt mẽdico, hoc plura petũt. Deflecti potest uel ad improbos, qui semper aliquid flagitant ab amicis: uel in diuites, quib. nihil est satis: uel in principes δημοβόρους, quorũ rapacitatem nullæ plebis expilationes possunt explere. Aptissime cõgruet in illos, qui libidini, cupiditati, ambitioni, reliquisq; id genus affectib. addicti sunt. Nam ijs illud euenit, ut quo intẽperãtius explẽt sese, hoc magis magisq; sitiãt, esuriantq;. Id quod innuit etiã euangelica parabola de filio prodigo, cui ne siliquis quidem contigit explere famem.

XXV

Laconicæ lunæ.

Λακωνικὰς σελήνας. id est, Laconicas lunas, subaudiẽdum, causaris, aut eiusmodi quippiam. De promissis aut pactis incertis atq; infirmis dicebatur. Nã, ut aiunt, Lacones, si quando pactum auxiliũ poscerentur, lunas causabãtur, atq; hoc prætextu suffugiebãt, quod, ut testatur Lucianus, legẽ tulisset Lycurgus ne præliũ inirent, nisi plenilunio. In cæteris item negocijs auspicandis, lunæ rationes superstitiosius obseruabant: atq; hinc occasio prouerbij. Ad hoc, ni fallor, allusit M. Tullius in epistola quadam ad Atticũ, cuius initiũ est, Dionysius uir optimus, li. 7. Ego, quoniã quarto Nõ. Ian. cõpitalitius dies, nolo eo die in Albanum uenire, molestus familiæ. Veniam tertio Nonarũ. Igitur inde ad urbẽ prid. Non. Tua σελήνη quẽ in diẽ incurrat, nescio: sed prorsus cõmoueri te incommodo ualetudinis tuæ nolo. Quãquam haud me clàm est, hoc loco in uulgatis codicibus λήνη scriptum esse, non σελήνη. Nonnulli λῆψις mutauerant: uerum sensus huc uocat, ut σελήνη id est, lunula legamus. Cũ enim significasset, quos dies obseruasset, aut delegisset ipse, ueluti supstitiosior, adiecit de Attico, Tua lunula in quẽ incidat diẽ, nescio. ludens & in illius superstitionem: sed ita tamen, ut ualetudinis rationem haberi uelit ab Attico. Conuenit cum eo quod aliàs recensuimus, Accessęi luna.

XXVI

Lucerna pinguior, &, Lecytho pinguior.

Λιπαρώτερος λύχνου, λιπαρώτερος ληκυθίου. id est, Pinguior lucerna, pinguior lecytho. Videtur ironia, pu̇erbialis in eos qui cũ sint edaces, nihilo tamẽ inde fiunt habitiores, quẽadmodum lucerna plurimum absumit olei, neq; tamẽ fit unquam saginatior. Fortassis nõ absurde deflectetur in homines crasso iudicio, aut luxui deditos, aut uoluptuarios. Refertur à Diogeniano.

XXVII

Ad mensuram aquam bibunt, citra mensuram offam comedentes.

Μέτρῳ μὲν ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρὶ δὲ μάζαν ἔδοντες. id est, Ad mensuram bibentes aquã, citra mensuram offam edentes. Zenodotus scribit hũc uersiculum oraculo proditũ in Sybaritas, in uulgi sermonem abijsse, qui ob immoderatum luxũ à Crotoniatis subuersi sunt: quemadmodũ alibi retulimus. Vnde poterit accõmodari, uel in eos qui ex summis de-

mis delicijs, opibusq́ rediguntur ad extremam inopiã: uel in eos qui præpostere sunt sordidi, parcissimi in rebus minutissimis, in magnis negligentes: cuiusmodi plerosq́ ui deas mortales. Est autem uersus heroicus, qui tamen in omnibus, quos adhuc uiderim, codicibus deprauate legitur. Restituetur autem hoc pacto,

Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες, ἀμέτρως μάζαν ἔδοντες.

Consimilis formæ est illud Theocriti in Bucoliastis,

Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει. id est,

Auersum insequitur, rursum auersatur amantem.

In toga saltantis personam inducere. XXVIII

Saltantis personam in toga inducere, est quippiam facere neutiquam decorũ: ueluti si senex, aut theologus ineptiat. Aut si quis serijs misceat ludicra. Martialis in præfatiõe secundi libri, Noli ergo si tibi uidetur, rem facere ridiculam, & in toga saltãtis inducere personã. Toga ciuium erat Romanorũ, & honoris gratia sumebatur ab ijs qui iam excessissent è pueritia, deposita pretexta, ipso cultu uirilem animũ ac mores profitẽtibus, unde & uirilis toga dicebatur. Hinc illud Ciceronis in Philip. Sumpsisti uirilem togã, quam statim muliebrem stolam reddidisti. Quin & pacis tẽpore gestabatur, queãdmo dum sagum in bello. Vnde M. Tullius in Philippicis subinde iubet, depositis togis saga sumere. Et idem, Cedant arma togæ. Item Lucanus de Pompeio,

Prætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit.

Inexploratus homo. XXIX

Ἀβασάνιστος ἄνθρωπος. id est, Inexploratus homo, id est, ἀνέξεταστος, ἀγύμναστος, ἀδοκίμαστος. id est, inexpẽsus, inexpertus, nõ ꝓbatus. Suidas Ælianũ citat autorẽ in li. De ꝓuidẽtia, q̃ ἀβασάνιστον dixerit, dolore uacuũ, eo quod Grecis βασανίζειν sit etiã torquere. Subest aũt metaphora in ἀβασάνιστος. βάσανος enĩ coticula est, qua solet aurũ explorari, Latini uocãt indicem. Extat Chilonis dictũ: Id aurũ esse homini, quod index lapis est auro. hoc est, non aliter ingenium hominis auro spectari, quàm indice spectatur aurũ.

Abronis uita. XXX

Ἄβρωνος βίος. id est, Abronis uita. De molliter ac deliciose uiuẽtibus. Sumptũ à moribus Abronis cuiuspiam notæ luxuriæ: quemadmodũ apud nos Apicius & Æsopus luxu nobilitati sunt. Græci quicquid delicatum ac molle, ἁβρὸν & πάναβρον appellant: unde ἁβροδίαιτος, lauti uictus & opipare uictitans. Refertur à Zenodoto.

Inest & formicæ & serpho bilis. XXXI

Ἔνεστι καὶ μύρμηκι καὶ σέρφῳ χολή. id est,

Formicæ inest sua bilis, & serpho sua.

Admonet adagium, non esse contemnendũ inimicum quempiã, nec ullum temere lacessendum: quandoquidẽ nullum animal tam minutum aut imbecillum, quod iritatũ non excandescat ira. Quadrabit & in homunculos nullis præditos uiribus: tamẽ uindictã molientes, ira, ut solet, animos suppeditante. Serphus minutulum animal nõ dissimile formicæ. Brasidas, autore Plutarcho, cum manum in caricas temere misisset, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur, Papæ, inquit, ut nullum est animal tã pusillum, neq́ tam inualidum, quod lacessitum, non cupiat ulcisci sese.

Manu fingere. XXXII

Manu fingere, est arte curaq́ formare. Metaphora sumpta ab ijs qui è cera, siue argilla fingunt imagines. Lucius Anneus Seneca in epistolis: Quædã ingenia facilia & expedita: quædam manu, ut aiunt, facienda sunt. Idem lib. De beneficijs 6. Discamus, inquit, beneficia secure debere, & occasiones reddendorum obseruare, non manu facere. Manu facere dixit, pro, nostra opera accersere. Itidem Plinius lib. 18. Fateamur ergo culpam, ne his quidem quę nascuntur contenti, quãdo plura eorũ genera manu fiunt. Iuuenalis item in Satyra septima,

Exigite ut mores pueri ceu pollice ducat,

Vt si quis cera uultum facit. Tibullus libro primo,

Et manibus canas fingere uelle comas.

loquitur de tingente capillos arte. Persius Satyra quinta,

Artificemq́ tuo ducit sub pollice uultum.

M. Tullius in Bruto, factum appellat elaboratũ: Sed ut intellectum est, quantam uim haberet accurata & facta quodammodo oratio. Metaphora sumpta est à plastis ac fabris, qui rudi materiæ inducunt effigiem. Vnde & factum argentum dicitur, cui opponitur rude.

Locrense pactum. XXXIII

Λοκρῶν σύνθημα. id est, Locrensium pactũ. De fœdifragis dictum, cuiusmodi quondam habiti Locrenses, quod fœdere prodito, quod cũ Peloponnesijs inierant, ad Heraclidarum partes defecerint. Vel, ut quibusdã placet, quod Siculos eluserint, non præstita fide. Hæc propemodum Zenodotus. Refertur ijsdem fermè uerbis ab Eustathio in Bœotiam Homeri.

Cassioticus nodus. XXXIIII

Κασσιώτικον ἅμμα. id est, Cassioticus nodus. De moribus uafris ac uersutis dici cõsueuit. Cassius mõs est, & eiusdẽ nominis ciuitas in Ægypto uicina Pelusio. Ei genti quasi genuinum ac gentilitium est, miros quosdã nodos nectere. Huic affine, quod alio diximus loco, ἡράκλειον ἅμμα. id est, Herculeus nodus, quo arctissimam atq; indissolubilem amicitiã significamus. In caduceo Mercuriali duo sunt serpentes, masculus & fœmina, qui medio corporum complexu nodum efficiũt Herculanũ. Ab eo supernæ partes sic ad osculum coeunt, ut flexu circulũ efficiant: infernę simili flexu ad caducei capulũ reuocantur, qua parte item caudæ coeunt utriusq;. Hanc imaginem caducei, adhuc uidere est in nomismatibus antiquis. E quibus opinor symbolum suum mutuatus est Ioannes Frobenius, typographorum huius ætatis diligentissimus: & cui plurimum debent sacrarum literarum candidati: nisi quod extra circulum, quem serpentes faciunt capitibus inter se coeuntes, addita est columba sceptro insidens. Hunc nodũ Mercurio consecrarunt Ægyptij, innuentes fœdera non oportere unquam dissolui, uerum plurimum ualere debere: unde & Herculano cognomen additum. Quanquã Galli, & haud scio an etiam Ægyptij, non alium putant Herculem quàm Mercuriũ. Refertur apud Diogenianum ac Suidam, adagium de Cassiotico nodo. Stephanus aliter effert, nimirum hoc pacto, κασσιώτικα ἱμάτια. id est, Cassiotica pallia. nisi forte pro ἱμάτια scriptum erat ἱμάντια. id est, lora.

Bonus cantor, bonus cupediarius. XXXV

Ἀγαθὸς ψάλτης, ἀγαθὸς ζωμοποιός. i. Bonus cantor, bonus cupediarius. In uituperium musicæ artis dictum, quasi eiusdẽ sit hominis aures delectare cãtu, & palatũ cupedijs. Archidamus Zeusippi filius, cum quidã sibi cõmendaretur hoc nomine, quod bonus esset cantor: At hic, inquit, apud nos bonus cupediarius.

Ad amussim applica lapidem, non ad lapidem amussim. XXXVI

Plutarchus in commentariolo, cui titulus, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, trochaicum hunc prouerbialem refert,

Πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην. id est,

Lapis amussi est applicandus, non amussis ad petram.

Admonet, uitam ad leges esse corrigendam, non contrà leges ad mores nostros trahẽdas esse: ut id faciamus, quod honestum sit: nõ id rectum existimemus, quod facimus. De Lesbia regula retulimus alibi.

Extra quærere sese. XXXVII

Prouerbiali schemate dictum à Persio, Satyra prima,

Examenq; improbum in illa
Castiges trutina, nec te quæsiueris extra. id est,

tuis te facultatibus metiaris, non populari opinione. Respondet illi quod idẽ alibi dixit, Tecum habita. Nam domi habemus quæ proprie nostra sunt, nec aliunde petẽda. Qui non est contentus recti conscientia, sed famam spectat, ἔξω βλέπειν, id est, foras pspicere dicitur. Plutarchus in commentario, qui inscribitur, Quemadmodũ quis intelligere possit se profecisse, Δῆλος ἐστὶν ἔξω βλέπων ἔτι, καὶ πρὸς δόξαν ἑλκόμενος. id est, Palàm est illum adhuc foras prospicere, & opinione famaq; duci. Huc pertinet illud quoque quod alibi retulimus,

Ἀλλότριος βοῦς πολλάκις ἔξω βλέπει. id est,

Extraneus bos sæpe prospectat foras.

nimi-

nimirum domi multa desiderās. Porrò sapiens omnia sua bona secum portat in seipso, totus instar mundi teres atq; rotundus.

Aliorum medicus, ipse hulceribus scates. XXXVIII

Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis ab inimico iuuari possit, hunc senarium ex tragœdia quapiam allegat,

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. id est,

Alijs medens, at ipsus hulceribus scatens.

In eos torquēdus est, qui errata castigāt incessuntq; aliena, intercutibus uitijs ipsi madētes. Illud uulgo tritissimū: Medice, tibi ipsi medicus esto. Gregorius in Apologia de fuga sua, ἢ τὸ τῆς παροιμίας πόῤῥω θεῶμεν, ἄλλοις ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ βρύοντες ἕλκεσι. id est, aut prouerbium procul effugiamus, alijs mederi parantes, ipsi scatentes ulceribus. Nō dissimilem sententiam refert M. Tullius Philip. 12. Etenim qui multorū custodem se profitetur, eum sapientes sui primum capitis aiūt custodē esse oportere. Xenophon in Cōuiuio simile quiddā indicat uulgo iactatū in diuinatores, οἱ μάντεις λέγονται δήπου, ἄλλοις μὲν προαγορεύειν τὸ μέλλον, ἑαυτοῖς δὲ μὴ προορᾷν τὸ ἐπιόν. id est, Aiunt sane diuinos alijs quidem prædicere futura, sibi ipsis uerò non prospicere quod instat.

Tragice loqui. XXXIX

Τραγικώτερον λαλεῖν. id est, Tragice loqui. Est uerbis uti magnificentioribus. Est em̄ tragicorū character sublimis, amatq; tragœdia ampullas & sesquipedalia uerba. Menāder apud Plutarchum in consolatorio commentario ad Apolloniū, Εἰ δ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις, ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς ἔσπασας τὸν ἀέρα τὸν κοινὸν, ἵνα σοι τραγικώτερον λαλῶ. id est, Quod si ijsdē legibus, quibus & nos hausisti cōmunem aerē, ut tibi Tragice loquar. Vtit̄ & Plato libro De republica tertio. Gregorius Theologus in epistola quadā, Ἀλλ' οὐκ ἐξῆν οἶμαι πρέποντα τραγικῶς, πανηγυρίζειν κωμικῶς. id est, Non licebat, opinor, cū ageres tragice, festum agere comice. Idem in epistola ad Basilium, ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἀὴρ καὶ ἀρετὴ, τραγῳδήσω γάρ τι μικρόν. id est, O terra & sol, aer & uirtus. quanquā suspicor pro ἀρετὴ scriptum fuisse αἰθὴρ, quemadmodum ex ἀὴρ fecerat ἀνὴρ. Nam qui primus has epistolas ædidit, adeo uidetur callere Grece, ut uix legat. Est subinde apud Lucianum ἐκτραγῳδεῖν, pro eo quod est magnificentius eloqui, & rem uerbis ampliorem reddere: & φορτικῶς λαλεῖν, pro, grandius & fastuosius dicere.

Tragicum tueri. XL

Τραγῳδικὸν βλέπειν. id est, Tragicum tueri. Nō dissimili figura dixit Aristophanes in Pluto, πενίαν, id est, paupertatem describens,

Βλέπει γέτοι μανικόν τι καὶ τραγῳδικόν. id est,

Tragicum tuetur, ac furiale quippiam.

Quadrabit uel in fastuosos, uel in tristes ac luctuosos.

Lingua iurauit. XLI

Illud è tragœdia cessit in prouerbiū, ἡ γλῶσσ' ὀμώμοκεν. id est, Lingua iurauit. Vbi quis non præstat fidem promissi: aut ubi non ex animo pollicetur. Est apud Euripidem in Hippolyto coronato:

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. id est,

Iurata lingua est, animus iniuratus est.

Hunc uersiculum incessiuerunt Comicorum conuicia. Aristophanes in Bacchis,

Ἡ φρένα μὲν οὐκ ἐθέλουσαν ὀμόσαι καθ' ἱερῶν,

Γλῶτταν δ' ἐπιορκήσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός. id est,

Aut mentem quæ nolit per sacra iurare,

Linguam autem iuratam, seorsum ab animo.

Item in Ranis taxans Euripidem,

Ἡ γλῶττ' ὀμώμοκ', Αἰσχύλον δ' αἱρήσομαι. id est,

Iurata lingua est, Æschylum autem præferam.

Sic & Pindarus in Isthmijs, encomio quinto, laudans quendam cordatę ueracisq; linguæ dicit,

Γλῶσσα δ' οὐκ ἔξω φρενῶν. id est,

Lingua uero non extra mentem.

Euripidis dictũ citatur à Plat. in Theæt. ἐὰν ἀποκρίνῃ ὅτι δεῖν, Εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται, ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. i. Si respõderis esse, eueniet nobis quiddã Euripideũ, lingua nobis erit irredarguta, cæterũ mens nõ erit irredarguta.

Heri & nudiustertius. XLII

Χθὲς καὶ πρώην. id est, Heri & nudiustertius. Prouerbialis hyperbole, tẽpus admodũ nuper actũ significans. Plutarchus in commentario De contentione ignis & aquę, ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις, ἐχθὲς, φασι, καὶ πρώην, ἀπὸ Προμηθέως, βίος πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. i. Atqui ignis usus heri, ac modo, quod aiunt, sub Prometheo, ignis uita, nõ citra aquã erat. Est subinde apud Lucianum, nominatim in libello De mercede seruiẽtibus. Itẽ Plato De legibus lib. tertio, τὰ δ᾽ ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. id est, Quin & alia, quæ & alijs plurima, heri, ut ita loquar, ac nudiustertius acciderant. Alibi legi, nec tamen occurrit locus, ὁ χθὲς καὶ πρώην ἑαυτοῦ ἐπιστὰς θεούς. i. Qui heri, & nudiustertius sibi deos instituit. Plato in Alcibiade secũdo, οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι ἔνιά γε χθιζά τε καὶ πρωϊζὰ γεγενημένα. id est, Arbitror autem tibi non inauditum esse, quædam & heri & nudiustertius esse facta.

Non pluet post noctem, qua sus agrestis pepererit. XLIII

Plutarchus in commentario De causis naturalibus, uersum hunc ceu prouerbio iactatum citat:

Μηκέτι νυκτὸς ὕειν, ἣ κεν τέκῃ ἀγροτέρα σῦς. id est,
Non iam nocte pluet, sus qua enitetur agrestis.

Sues cicures sæpius pariunt ac diuersis temporibus, feræ nõ nisi semel, idq; ijsdẽ fermè diebus, nimirum ineunte æstate. Vnde negant fore pluuiam posteaquã sus agrestis pepererit, nimirum exactis iam mensibus pluuijs. Per iocum usurpari poterit, si dicamus, res fore trãquilliores, posteaquã morosus ac rixosus quispiã animo suo morem gessit.

Cum dijs pugnare. XLIIII

Θεομαχεῖν. id est, Cum dijs pugnare dicuntur, qui uel naturę repugnãt, uel aduersus fatalem necessitatem reluctantur. Sumptum à gigantũ fabula. M. Tullius in dialogo De senectute, Quid enim aliud gigantum more bellare cum dijs, nisi naturæ repugnare? Euripides in Bacchis,

Κοὐ θεομαχήσω, σῶν λόγων πεισθεὶς ὕπο. id est,
Cedam deis, parens tuis sermonibus.

Fertur & huiusmodi senarius inter sententias prouerbiales,

Θεῷ μάχεσθαι δεινόν ἐστι καὶ τύχῃ. id est,
Pugnare cum dijs, cumq; fortuna graue est.

Celebratur & illud Homericum,

Οὐκ ἔστιν πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι. id est,
Haud pugnare potest hominum cum numine quisquam.

Id imitatus Pindarus,

Χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. id est,
Non conuenit cum deo contendere.

Dorica musa. XLV

Δωρικὴ μοῦσα. id est, Dorica musa. De munerum auidis. Aristophanes in Equitibus iocatur in Cleonem, quod nullam aliam musicam discere potuerit quàm Doricã, uidelicet alludens ad notissimas harmoniarum species, Doricam, Lydiam, Phrygiã & Bœoticam. Ludit autem uerbo perperã deprauato, δωροδοκιστί pro δωριστί. οὗτος, inquiens, οὐ δύναται μαθεῖν, ἢν μὴ δωροδοκιστί. i. Iste discere haud potest præterquã δωροδοκιστί. Est autem Græcis δωροδοκεῖσθαι, muneribus corrumpi, ut in gratiam alicuius dicas sententiã. id quod Pythagoras appellat κυάμους ἐσθίειν. id est, Fabas edere. Nã antiquitus fabis suffragia ferebantur. itaq; συμβολικῶς, fabas edebant, qui quæstum ex ea re facerẽt. Sic ẽm interpretatẽ is quisquis fuit, qui collegit historias quas Gregorius Naziãzenus attigit. Quanquam exortus est nuper qui Pythagoræ fabas uertit in oua, quod insit animãtis initium: κύαμον autem dictũ, quasi κύησιν. quem audiendum putarem, si uel unũ autorculum ueterem, uel argumentum aliquod grauius allegasset. Hesiodus item principes corrupte iudicantes, δωροφάγους appellat, id est, doniuoros.

Ne supra pedem calceus. XLVI

Μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα. id est, Ne ultra pedem calceus. id est, ne maiora uiribus suscipias. aut, ne magnificentius te geras q̃ pro tua cõditione. Lucianus in imaginib. μηδὲ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔσω τὸ ὑπόδημα. id est, Neq; maior pede sit calceus. Rursum in ꝓxime sequẽti dialogo, ταῦτά σοι ἔκμετρα ἔδοξε, καὶ ὑπὲρ τὸν πόδα. id est, Hęc tibi uisa sunt immodica, & quàm pro mensura pedis maiora. Rursum in Gallo, καὶ οὐχὶ πρὸς λόγον τοῦ ποδός. id est, Et haud quaquam iuxta pedis rationem.

Ne è quouis ligno Mercurius fiat. XLVII

Οὐκ ἐκ παντὸς ξύλου Ἑρμῆς ἂν γένοιτο. id est, Nõ è quouis ligno Mercurius fingi posset. id est, Nõ omniũ ingenia sunt accõmodata disciplinis. Quidam enim, ut ait Fabius, rus ablegandi sunt. Sumpta est allegoria à fabris, qui materiam deligũt. Quandoquidẽ ad alias res alias materias cõuenire, copiose demõstrat Theophrastus lib. De plãtis quinto. Itẽ Plinius lib. 16. Quidam superstitiosius exquirunt materiam, unde numen exculpant. Et quanq; Priapus ille deus facilis & crassus, haud grauatur ficulnus esse, nõ tamẽ idem liceat in Mercurio deo tam ingenioso, totq; prædito artibus. Tametsi mihi magis arridet, ut ad Magicũ Mercurij simulachrũ referatur, quem non ex quauis materia, sed certo ligno scalpebant, alioqui non futurũ idoneũ ad magicæ artis usum. Vnde id quoque inter reliqua magici criminis argumẽta obiectũ fuerat Apuleio, quod Mercurij sigillũ scalpendum curasset ligno buxi, quemadmodũ ostẽdit ipse apologia Magiæ prima. Fortassis buxus ad id potissimũ deligebat̃, uel quod hominis pallorẽ præ se ferat, uel quod materies sit omniũ maximè æterna. Nam & aduersus ignem quoq; ferri rigorẽ obtinet, autore Plinio. Apuleius in Apologia Magiæ prima prouerbiũ refert ad autorẽ Pythagorã: Non enim, inquit, ex omni ligno, ut Pythagoras dicebat, debet Mercurius exscalpi. Finitimũ est huic quod est apud Athenæum lib. 5. Incertũ autẽ utrum Democharis an Cratetis dictũ, Ἐκ θύμβρας οὐδεὶς ἂν δύναιτο κατασκευάσαι λόγχην, οὐδὲ ἐκ σωκράτους στρατιώτην ἀμεμπτον. i. Ex thymbra nemo queat conficere lãceam, neq; è Socrate probum militem. Est autem thymbra oleris genus aut fruticis non dissimile thymo aut satureiæ. Cuius meminit Plinius lib. 19. cap. 8. cõdimentis aptũ, unde & θυμβροφάγοι dicunt̃ Græcis qui acribus delectantur, quod dicetur & in eos quibus res sunt aspere. Rursus Athenæus in eodem lib. ἀλλ' οὔτε ἐκ θύμβρας, ἔφη Δημοχάρης, λόγχη, οὔτε ἐκ τοιούτων λόγων ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται. i. Sed neq; è thymbra, quemadmodum inquit Demochares, lancea, neq; ex huiusmodi sermonibus uir bonus fit.

Non sum ex istis heroibus. XLVIII

Οὐκ εἰμὶ τούτων τῶν ἡρώων. id est, Non sum de numero istorum heroũ. id est, nõ sum ex eorum numero, qui propensiores sunt ad lædendũ quàm benemerendũ. A genijs sumptum, qui lacessiti sæpe perniciem adferũt, perraro iuuãt. Vnde qui se commodũ, non noxam allaturos esse pollicebantur, hoc utebantur adagio. Zenodotus Menandrũ citat ex Ephebis.

Noui Simonem, & Simon me. XLIX

Οἶδα Σίμωνα καὶ Σίμων ἐμέ. id est, Noui Simonem, & me Simõ. De ijs dicebatur qui pares essent. Zenodotus & Suidas scribit duos fuisse ductores, notæ utrũq; improbitatis, Simonem & Niconem. Simonẽ autem, quod uitijs antecelleret, alterius famã obscurasse. Vnde prouerbio, Simonem unũ nominant. Tradunt hos duos Telchines fuisse, qui inducta in terrã aqua Stygia, Arnon ædificarint. Vocantur aũt apud Gręcos Telchines, mali genij, siue homines fascinatores & malefici. Strabo li. 10. meminit Telchinum, aitq; nouem fuisse, qui è Rhodo Rheam sint comitati in Cretam. τελχῖνας autẽ dictos uolunt παρὰ τὸ θέλγειν, qđ est obscurare siue demulcere, quod homines illectos circumueniãt. Hinc & τελχίνειον siue τελχινῶδες dicũt, quicquid insigniter est improbũ: & τελχιταίνειν, ꝑ cõtentiose ac peruicaciter agere. Addit Etymologus, omnes Cretenses τελχῖνας dici: & ipsam Cretam dictã τελχινία. Adagiũ usurpat Chrysostomus in Babyla. ὦ δεξιᾶς τελχῖνος. id est, ô dextram Telchinis. Sic enim appellat nocentẽ dextram.

Ne nimium callidum hoc sit modo. L

Terẽtius in Eunucho, Vide ne nimium callidum hoc sit modo. Donatus prouerbiũ esse demonstrat, quanquam anceps est lectio. Potest enim utrũq; legi, & calidũ & cal-

lidum:ut prius illud ad festinatum cõsilium, alterum ad nimis astutum referatur. Siquidem utraq; parum feliciter euenire solent, uel quæ nimium calent, id est, quæ præcipitantius instituuntur, uel quæ nimium audacibus agũtur dolis. Et sicut autore, apud Titum Liuium, Fabio Maximo, temeritas nõ solum stulta, uerũetiam infelix plerũq; est, ita uersutia nonnunquam ad summum discrimen adducit. Qui callidum legunt, respicere uidentur ad id quod paulo superius dixerat Chærea, Nunquã uidi melius cõsiliũ dari. Qui calidũ legunt per unicum l, & mea quidem sententia rectius, Græcã figuram agnoscunt. Quoniam θερμὸν, illi tum scelestum, tum præceps & audax facinus uocãt. Sic enim Penia in Pluto Aristophanica de senibus, qui rem nouam moliuntur, ut Pluto cæco restituant oculos,

Ὦ θερμὸν ἔργον, κἀνόσιον, καὶ παράνομον. id est,

Calidum ô facinus, & impium, & nefarium.

Interpres exponit θερμὸν, παράδοξον, τολμηρὸν, εὐκίνητον. id est, inauditum, audax & præceps, ac temerarium. Item Sophocles in Antigone,

Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις. id est,

In frigidis tibi mens calet negocijs.

Obiurgatur Antigone, quod nimiũ auide cuperet sepelire fratrem. Et Plutarchus Symposiacon Decade quinta, significat ζωρότερον quibusdã significare τὸ θερμὸν, ut Achilles apud Homerum, iubens Patroclum miscere ζωρότερον, exegerit celeritatem ministerij. Quemadmodũ nos quoq;, inquit, sæpenumero iubemus ministris θερμότερον ἅπτεσθαι τῆς διακονίας. id est, Calidius ac celerius adire ministerium.

Ne gladium tollas mulier. LI

Μὴ μάχαιραν αἶρε θῆλυ. id est,

Ne machæram tolle mulier.

Hemistichium est carminis trochaici. Ne suscipias negocij molem, cum nequeas auxiliari. Virorum enim est Ἀμυνάσθαι περὶ πάτρης, ut inquit Homerus. Potest & in hunc trahi sensum, ne spem ostẽdas, quam prestare nõ possis. Ne mineris, aut ne lacessas inimicum, cum lacessitum nõ queas profligare. Brutus notat Ciceronem, quod Antonium concionibus suis iritaret, quem iritatum nõ potuerit comprimere, hoc est, gladium tolleret mulier.

Nec sibi nec alijs utilis. LII

Qui prorsus inutiles sunt, & fruges cõsumere nati, schemate prouerbiali, nec sibi nec alijs utiles dicuntur. M. Tullius in libris Officiorum: Quamobrem, ut ante dixi, contẽnunt ij qui nec sibi, nec alijs prosunt, ut dicitur: In quibus nullus labor, nulla cura, nulla industria est. Sũptũ est ex nobili illo carmine Hesiodi, ex opere quod inscribitur ἔργα καὶ ἡμέραι, quod subinde citat Aristoteles,

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ
Φρασσάμενος, τάτ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω.
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται,
Ὃς δέ κε μήθ' αὐτῷ νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὅδ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ. id est,

Omnia qui per se sapiat, longe optimus ille est,
Multo ante expendens quænam sint optima factu:
Is tamen & frugi est, qui paret recta monenti.
At qui nec per se sapiat, neq; mente reponat
Ex alijs audita, uir undiq; inutilis hic est.

Horum carminum sententiam T. Liuius sane quàm eleganter & cõmode reddidit: Sæpe ego, inquit, audiui milites, eum primum esse uirum, qui ipse cõsulat quid in rẽ sit. Secundum, eũ qui bene monẽti obediat. Qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eũ extremi ingenij esse. Huius generis haud paucos uideas mortales, qui cũ ipsi ob mẽtis inopiam nequeant dispicere, quid facto sit opus, dictu tamen mirũ, quàm sint præfracti, quamq; non admittant alienum consilium, uidelicet asinum illum Horatianũ referentes, qui cum nec uiam nosset, nec duci pareret, in rupem præceps datus est. Hesiodi carmen Zenon, teste Diogene, sic inuertit,

Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ. id est,
Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
Rursus at ille bonus, qui per sese omnia nouit.
Videlicet anteponens eum qui bene pareret, ei qui bene saperet. Huic enim intelligentiam duntaxat adesse, illi uero etiam usum & exercitationem.

Neq; compluitur, neq; sole aduritur. LIII

οὔθ᾽ ὕεται, οὔτε ἡλιοῦται. id est, Neq; compluitur, neq; sole aduritur. De eo dici solitū, qui procul ab omni incommoditate semotus, uitam ageret. Cui contrarium illud Horatianum, Sudauit & alsit.
Et pulueris & solis, & cœlestis aquę patiēs latus. Negociatores, milites, athletæ, nautę, atq; id genus homines soli ferēdo, & imbribus tolerandis assuescāt oportet. Qui domi molliter uiuit, ab his malis abest. Quamobrem in hominem delicatum, & ad labores ferendos inhabilem quadrabit. Aristophanes in Ranis Bacchi molliciem notans:
Καὶ μήτε θερμὴν, μήτ᾽ ἄγαν ψυχρὰν φράσης. id est,
Nec æstuosam, nec nimis cedo frigidam.
Refertur à Zenodoto prouerbium.

Simiarum pulcherrima deformis est. LIIII

Τῶν πιθήκων ὁ καλλιμορφότατος δύσμορφός ἐστι. id est, Simiarū pulcherrima deformis. Recte dicetur de his quæ ipso genere sunt uitiosa, neq; prorsus cōferenda cū uel extremis eorum quæ sunt in honestorum ordine: ueluti si quis dicat lenonē integerrimū esse periurum, aut honestissimum histrionem infamem: aut optimum Meuij carmen malū esse. Citatur à Platone, & ad Heraclitum autorem refertur.

Quęrens obsonium, uestem perdidi. LV

Ζητῶν γὰρ ὄψον θοιμάτιον ἀπώλεσα. id est, Obsoniū dum quęro, uestem perdidi. Vbi res pessime cadit: aut cum pusilla quędā captantes, maiora perdimus. Refertur à Suida, & ab alijs, nec indicant unde sit natum. Quanquam obscurum nō est, ab euentu profectū esse, quo fur quispiam, dum studet cibum tollere, cōprehēsus uix pallio quoq; reiecto, effugit. Allusit ad hoc prouerbium Aristophanes,
Διὰ ταῦτα δὴ καὶ θοιμάτιον ἀπώλεσας. id est,
Ob hæc tibi uestis quoq; perijt insuper.

Citius elephantum sub ala celes. LVI

Lucianus in indoctū, θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον. i. Citius quinq; elephantos sub ala tegas, quàm unum cinædum. De ijs qui dissimulari nullo pacto possunt, quin notis aliquibus prodant animi morbum. Est autē figura prouerbialis in hyperbole, cui cognatum illud apud M. Tulliū ex Ennio, lib. de oratore 2. Flammam à sapiente facilius in ore ardente opprimi, quàm ut bona dicta teneat.

Felix Corinthus, at ego sim Teneates. LVII

Εὐδαίμων γε Κόρινθος, ἐγὼ δ᾽ εἴην Τενεάτης. id est,
Fortunata Corinthus, at ipse siem Teneates.
Tenea uicus quidā haud procul à Corintho nemorosus & amœnus. Porrò Corinthiorum opulentia insignis fuit. Strabo libro octauo scribit, hunc uersum oraculo proditū fuisse cuidam Asiano, consulenti num præstaret Corinthum demigrare. Vnde uidet̄ sicut alia pleraq; in uulgi sermonem abijsse: atq; adeo refertur in catalogo Græcanicorū adagiorum. Tempestiuum fuerit hoc uti, quoties in cōtentione duorum, non inficiabimur alterum per se pręstantius, uerū alterū magis arridere placereq; animo nostro. Veluti si quis dicat, Equidem fateor iuris sciētiam, & ad rem & ad famā comparandā magis idoneam quàm sit poetica, uerum
Εὐδαίμων γε Κόρινθος, ἐγὼ δ᾽ εἴην Τενεάτης. Sit illud melius aut utilius, hoc animo meo gratius. Strabo admonet, à quibusdam pro Τενεάτης perperam legi Τεγεάτης. Nam Tegea ciuitas est Arcadiæ.

Asinus in paleas. LVIII

Ὄνος εἰς ἄχυρα. id est, Asinus in paleas: subaudiendum, incidit. Dici solitū, ubi cuipiā fortuna lautior pręter spem obtigerit, aut nactus forte fuerit aliquis, quo uel præcipue gau-

gaudeat: ueluti si quem ostreorum auidum uideas affatim uescentem illis, non importune dixeris, ὄνος εἰς ἄχυρα. id est, Asinus in paleas. In fragmentis secundi libri Dipnosophistarum citatur hic senarius ex Philemonis Comoedijs,
ὄνος βαδίζεις εἰς ἄχυρα τραγημάτων. id est,
Iam uadis asinus in paleas tragematum.
Iucundius erit si longius trãsferas, puta, si quis cupiẽter legat poetam, quo peculiariter delectetur. Conueniet & in hunc usum, ubi quis inscitia rẽ contaminat, ueluti si barbarus & illiteratus bonum autorem malis commentarijs inquinet. Quemadmodũ Thomas ac Nicolaus suis glossematis, & Passauantius æque insulsis additionibus, eximiũ opus De ciuitate dei conspurcarunt. Gaudet enim asinus uolutatione, & omnia cõfundit hac lasciuia. Quod indicat Apuleius quoq;, cum horti areolas omnes uolutationibus corporis à se turbatas scribit. Adagium ab euentu natum esse nemo non uidet.

Alia uoce psittacus, alia coturnix loquitur. LIX

Prouerbiali schemate dixit Martialis in clancularium quẽdam poetam, qui corniculam Æsopicã referens, suos ineptos uersiculos nomine Martialis in uulgus spargebat, ratus futurum, ut titulo decepti lectores, Martialis esse crederent,
Credis hoc Prisce,
Voce ut loquatur psittacus coturnicis.
Conueniet in musicos aut poetas lõge dispari stilo, lõgeq; dissimili facultate. Psittacus inter aues ꝓxime uoces humanas exprimit. Coturnices pugnaces magis quàm loquaces. Vnde Ouidius in Epitaphio psittaci,
Ecce coturnices inter sua prælia uiuunt.

Caluus comatus. LX

Caluus comatus apud eundem Martialem, haud dubie figura prouerbiali:
Caluo turpius est nihil comato. Rursus idem,
Caluus cum fueris, eris comatus.
Apte dicetur in eũ qui ueris bonis nudus, ascititijs se uenditat. Veluti si quis indoctus aliena pro suis æderet: aut si quis dissimulet esse se quod est, ueluti si senex assuto galericulo, aut tinctis capillis affectet uideri iuuenis: si deformis, adhibito fuco uelit haberi formosa.

Primum Ægina pueros optimos alit. LXI

Τὰ πρῶτ' ἀρίστους παῖδας Αἴγιν' ἐκτρέφει. id est,
Ægina primitus optimos pueros alit.
De re quapiam quæ melioribus initijs cœpta, paulatim ad deterius delabit, ut pleraq; mortalium faciunt. Exortum adagiũ ob Achillem, Patroclum, Aiacem, Neoptolemũ, quod hi uirtute præcelluerint, cũ essent Æginetæ. Concinit his Strabo lib. 8. ostẽdens ex hac insula profectum Æacum cum sua posteritate. Nam Stephanus insulę nomẽ inditum putat ab Ægina Æaci matre. Eandem aliquando maris imperium tenuisse, quæ ne cum Atheniensibus quidem in nauali ad Salaminẽ prælio de principatu certare dubitauerit, quum Persæ Græciam inuaderent. Huius meminit etiam Homerus. Est autẽ Cycladũ nobilissima, quæ diu dicta fuit Oenone, ut indicat idẽ Strabo & Stephanus. Ob laborum autem tolerantiam & industriam frugalitatemq; dicti sunt Æginetę Myrmidones: quũ enim haberent terram superne lapidosam, inferne frumentis idoneã, fodiẽtes in cauernis habitare uisi sunt formicarum more, & asportandis lapidibus quodã modo eius animantis industriã representare. Deinde labente morũ integritate, male cœperunt audire Æginetę: id quod prouerbijs aliquot testatũ est, quorũ est illud, Æginenses neq; tertij neq; quarti, ut dictũ est in prouerbio de Megarensibus. Non dissimile illi, Quondam fuerunt strennui Milesij.

Irrisibilis lapis. LXII

Ἀγέλαστος πέτρα. id est, Irrisibile saxum. De re uehementer acerba tristiq;. Ostẽdebatur olim saxum quoddam in Attica, in quo ferebat̃ consedisse Ceres, cũ relicto cœlo, succensis facib. Proserpinam à Plutone raptam quæreret. Porrò cũ Eleusinem peruenisset, ibi tristis in saxo quodã insedit, quod ob eã ipsam causam ἀγέλαστον appellabãt. Autor Zenodotus. Quadrabit in seueros ac tetricos, quosq; uocãt ἀγελάστους, quorum in nu-

in numero Socratem ponit Plinius, Periclem Aristides. Neq; perperam accõmodabitur ad rem magnopere molestam.

Agamemnonis hostia. LXIII

Ἀγαμέμνονος θυσία. id est, Agamemnonis uictima. Quõdam in duros & persuasu difficiles dicebatur. inde natũ, quod Agamemnone rẽ diuinã in Troia facturo, bos effugerit, uixq; multo negocio comprehensus, reductus est. tãtum Zenodotus. Quadrabit etiam in eos, qui nolentes & adacti quippiam agunt. Olim in sacris spectabatur, ut hostia lenis ac uolens adstaret. Quod si refracto fune profugisset, infaustũ omen habebat. Mihi uidetur & huc posse referri, quod Agamemnon in Aulide filiam Iphigeniã sacrificauit, sed admodum inuitus. Recensetur à Zenodoto.

Mactata hostia lenior. LXIIII

Mactata hostia lenior, prouerbiali figura dixit Horatius in Odis,
Mactata ueniet lenior hostia.
De spontaneis ac mansuetis. Sumptũ est à sacrificijs, in quibus explorabatur hostia ducto per frontem cultro, idq; mactare uocabant. Vnde qui spectata sunt uirtute, eos mactos uirtute uocant.

Exiguum malum, ingens bonum. LXV

Μικρὸν κακὸν μέγ᾽ ἀγαθόν. id est, Pusillum malum, ingẽs bonum. Admonet adagiũ, ex paululo incõmodi, laboreq; exiguo, summa maximaq; cõmoda colligi. Refert à Diogeniano. Nõ discrepat hinc Musonij sententia, quã cõmemorat Aulus Gellius lib. 16. capite 1. ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μεθ᾽ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. id est, Si quid feceris honestum cũ labore, labor abit, honestum manet. Si quid feceris turpe cũ uoluptate, uoluptas abit, turpitudo manet. Eandem sentẽtiam Cato, minus quidem modulate, minusq; rotunde, sed tamen fideliter extulit ad hunc modum: Cogitate cum animis uestris, si quid per laborẽ recte feceritis, labor ille à uobis cito recedet, benefactum à uobis, dum uiuetis, nõ abscedet. Sed si qua per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, nequiter factum illud apud uos semper manebit.

Attici Eleusinia. LXVI

Ἀττικοὶ ἐλευσίνια. id est, Attici Eleusinia, subaudiendũ καθ᾽ ἑαυτούς. id est, inter sese. Duris apud Zenodotum, ait parœmiã usurpari solitam, si quãdo cõuenissent inter sese aliqui secretò de re quapiã arcana tractãtes. Ducta metaphora à mysterijs sacrorũ Eleusiniorum, quę in honorẽ Cereris agebantur apud Eleusim, summa religione, mysticisq; cæremonijs, à quibus arcebantur prophani. Capitale aũt erat ex his mysterijs quicquã in uulgus efferre: cuiusmodi uidentur fuisse apud Romanos sacra Bonæ deæ, quã eandem C. Bassus apud Lactantium Fatuam appellatam tradidit. Nam hæc & noctu & in operto fiebant, & exclusis maribus.

Hermionis uice. LXVII

Ἀνθ᾽ ἑρμιόνος. id est, Hermionis uice, addendum ex usu sententiæ uerbum, quod eam expleat, puta fuero tibi, aut mea domus, aut hæc urbs erit uobis, aut aliud simile qppiã. Valet autem perinde quasi dicas, loco asyli tibi fuero, uel instar arę, quæ te tutũ reddat. Est Hermione templum in Peloponeso, sacrũ Cereri ac Proserpinæ, ad quod qui cõfugerint, tuti sunt propter loci religionem. Zenodotus Aristophanẽ citat in Babylonijs, qui huius adagij fecerit mentionem. Effertur bifariam ea uox, ἑρμιόν, καὶ ἑρμιόνα, ut ἀπὸ τοῦ κάλυμος καλύκη. autor Stephanus.

Antronius asinus. LXVIII

Ἀντρώνιος ὄνος. id est, Antronius asinus olim dicebat, qui deformi pręgrandiq; mole corporis esset, cęterum ingenio stupido bardoq;. Antron autẽ ciuitas erat Thessalię, nomen inde sortita, quod cauernis & specubus abundaret. Illic aiunt asinos insigni magnitudine quondã fuisse, unde prouerbiũ increbuit. Autores Stephanus & Suidas. Attingit prouerbiũ & Homeri Scholiastes in Iliados β. Extat & hodie iocus uulgaris in homines magno corpore, quasi ij parum sapiant: quasiq; natura sic paria facere gaudeat, ut quod corporis addiderit moli, detrahat ingenio. Traditur à nõnullis, apud Antronios ingentes reperiri molares lapides, quorum qui substernuntur, ob segnitiẽ &

quie-

quietem, ὄνους uocant Græci. Lapidem autem uocamus stupidum & amentem.

Ventorum stationes. LXIX

Ἀνέμων στάσεις. id est, Ventorũ stationes. De rebus multo usu obseruatis, perspectisq́. Apparet parœmiã integre sic esse pronunciãdam, ἀνέμων στάσεις γινώσκουσιν οἱ ἐγχώριοι. id est, Ventorũ stationes norũt indigenæ. Sunt enim plerisq; regionibus sui quidã uenti, quorum naturam optime norunt incolæ regionis illis obnoxię: qualis est Atheniẽsibus Scyron, paulum ab Argeste deflexus, reliquæ Græciæ ignotus: Narbonẽsi Galliæ Circius, à turbine & uertigine sic appellatus: siue Certius, ut uocat Cato, uentus apud illos clarissimus, nec ulli uiolentia inferior, Idem non modo in reliquis cœli partib. ignotus, sed ne Viennam quidem eiusdem prouinciæ urbem attingens. At Auster in Ægyptũ nõ penetrat, ut autor est apud Pliniũ Fabianus. Iapyx Apulis est familiaris, & Atabulus Apuliæ certis montibus notus ac pestilens, unde & uocabulum inditũ. Sunt & alij permulti cuiusq; regionis indigenæ, ut apud Gelliũ testatur Fauorinus. Ad hęc est nõnullis alia alijs regionibus uis ac natura. Nã ut testatur in Problematis Aristoteles, Hellespõtias, qui idem Scyron uocaт̃, Atticæ terrę, insulisq; uicinis imbrẽ adfert: Aquilo Hellesponto ac Cyrenę, Auster Lesbo. Atq; hic cũ apud alios sit tepidus & pluuius, Africę frigidus est ac serenus, ubi rursus Aquilo pluuius, autore Plinio. Etesię quę & statis anni tẽporibus oriuntur, & certis horis diei spirant & conquiescunt, in Hispania & Asia flant ab oriẽte, in Ponto ab Aquilone, in reliquis mũdi partibus à meridie. Suidas hęc uerba refert, incertum unde sumpta, ἐγχώριοι γὰρ οὐ μόνον τὰς τῶν ἀνέμων στάσεις κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων ἀνθρώπων ἤθη κάλλιστα γινώσκουσιν. hoc est, Indigenę em̃, nõ solum uentorũ stationes, iuxta prouerbium, uerumetiam indigenarũ hominũ mores pulcherrime norunt. Licebit in hunc usum trahere, ut dicas, suæ cuiq; gentis ingenium esse cognitũ, suos cuiq; familiares esse notissimos, suam cuiq; uxorẽ maximè esse cognitam, suam cuiq; notam artem, in qua sit quàm diutissime uersatus.

Venti campus. LXX

Ἀνέμου πεδίον. id est, Venti campus. In hominem instabilem, leuem, & inconstantẽ dicebatur. Refertur à Diogeniano. Nã in planicie uenti liberius huc atq; illuc diuagãtur, nullo coherciti obstaculo. Et Homerus subinde uana uocat ἀνεμώλια. Et ὑπηνέμια dicũtur, quæ solida nõ sunt, sed subuentanea. Deniq; instabiles uẽtosos dicimus. Horatius,

Romæ Tibur amo uentosus, Tibure Romam. Idem,

Non ego uentosæ uenor suffragia plebis.

Postremo domum undique perflabilem, non illepide dixeris ἀνέμων πεδίον. Pindarus Olympiorum hymno 2. uarias rerum humanarum uices eleganter expressit,

ῥοαὶ δ᾽ ἄλλοτ᾽ ἄλλαι
εὐθυμιῶν τε μετὰ καὶ
πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν. id est,

Nunc alij, nũc alij fluxus, & cum trãquillitate & cũ laboribus in homines uenere. Hoc translatũ uideri potest & ab ęstuarijs maris reciprocationibus. Cæterũ in Encomio septimo sententiã eandẽ extulit metaphora sumpta à uentis, qui nõ semper spirãt ijdem.

Ἐν δὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνου
ἄλλοτ᾽ ἀλλαῖ διαιθύσσοισιν αὖραι. id est,

In una parte temporis nunc hæ nunc aliæ discurrunt auræ. Rursus hymno 12. idẽ effert, metaphora sumpta à tesseris:

Πολλὰ δ᾽ ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν,
ἔμπαλιν μὲν τέρψιος, οἱ δ᾽ ἀνιαραῖς
ἀντικύρσαντες ζάλαις,
ἐσλὸν βαθὺ πήματος χρόνῳ.

Vbi cerui abijciunt cornua. LXXI

Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. i. Vbi cerui cornua abijciũt. Hoc adagio significabant uelut αἰνιγματικῶς, quempiam in negocio difficili uersari. Siquidem cerui cornua deposituri secedunt in loca aspera atq; inaccessa. Cõueniet & in eos qui à cõmuni hominum conuictu subducũt sese, Timonem illum Atheniẽsem ob id ipsum μισάνθρωπον appellatum, imitantes. Quadrabit item, ubi locum uehemẽter abditũ abstrusumq́; signi-

ſignificabimus. Poſtremo quod innuemus nuſquā inueniri, illic eſſe dicemus, ubi cerui cornua abijciūt: ut quemadmodum Ad Græcas calēdas de tempore, itidē hoc, de loco dicatur. Veluti ſi quis dicat ad hunc modū, Vbi geſtum eſt illud præclarum facinus, q̊d iactas? Illic opinor, ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. Plin. lib. viij. cap. triceſimo ſecundo, de ceruis cornua mutantibus ſcribit in hunc modum, Cornua mares habent, ſoliq; animalium omnibus annis, ſtato ueris tempore amittunt. Ideo ſub ipſam diem ꝙ maximè inuia petūt. Latēt amiſſis, uelut inermes, ſed & ipſi bono ſuo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo prędit[illegible]. Idq; mirabilius fatendū eſt, cū & in uiuarijs mutent omnibus annis: defodi ab ijs putāt. Hactenus ille. Meminit huiuſce prouerbij & Ariſtoteles lib. De natura animantium nono, cuius uerba non pigebit adſcribere. ἔτι δὲ ὁ ἄῤῥην ὅταν γένηται παχὺς, γίνεται δὲ σφόδρα πίων, ὀπώρας οὔσης οὐδαμοῦ ποιεῖ ἑαυτὸν φανερὸν, ἀλλ' ἐκτοπίζει, ὡς διὰ τὴν παχύτητα εὐάλωτος ὤν. ἀποβάλλουσι δὲ καὶ τὰ κέρατα ἐν τόποις χαλεποῖς καὶ δυσεξευρέτοις. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία γέγονεν, οὗ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. ὥσπερ γὰρ ὅπλα ἀποβεβληκυῖαι, φυλάττονται ὁρᾶσθαι. λέγεται δὲ ὡς τὸ ἀριστερὸν κέρας, οὐδείς πω ἑώρακεν, ἀποκρύπτειν γὰρ αὐτὸ, ὡς ἔχον τινὰ φαρμακείαν. i. Præterea mas poſteaquam pinguerit, pingueſcit autem admodum, idq; autumno, nequaquam ſeſe conſpiciendum præbet. Verum ſecedit è medio, quippe qui propter corpulentiam, tum facile capi poſſit. Ad hæc abijciunt & cornua locis aſperis, inuentuq; difficillimis. Vnde prouerbium etiam natum eſt, Vbi cerui abijciūt cornua. Nam ut iam armis ſuis exuti, cauent ne conſpiciantur. Aiunt ſiniſtrum cornu à nemine adhuc uiſum eſſe. Abdere enim illud ceruos, tanquam remedium aliquod in ſe habeat. Quanquam Plutarchus in commentario De Pythijs oraculis oratione proſa redditis, oſtendit hoc oraculum æditum fuiſſe de Procle tyranno, ut illi fugere ac migrare liceret eò ubi cerui cornu abijciunt, ſignificante deo ut defoderetur, & è medio prorſus tolleretur. Idem meminit adagij Sympoſiacon decade ſeptima, problemate ſecundo.

Verberare lapidem. LXXII

Planeſium meretrix apud Plautū, amatorē admonens, ne ſeruum, qui iam ad plagas obduruerat occalleratq; pulſet, manui potius q̃ illi nociturus, Noli, inquit, amabo uerberare lapidem, ne lædas manum. Apte dicetur, ubi quis obiurgat incaſtigabilem, aut docet indocilem, aut inanem operam ſumit in re quacunq;.

Ineſcare homines. LXXIII

Prouerbiali metaphora dixit Terentius in Adelphis, Abi, nunquā rem facies. Neſcis ineſcare homines Sannio. Ducta eſt ab ijs qui præfixo ęri cibo piſces illiciūt. Appoſite uero dictum eſt lenoni, cuius artis eſt, primū huiuſmodi uelut eſcis illectare iuuenes, ut poſtea totos deuoret. Et eſcam per tranſlationē appellant illecebrā illam quæ trahit in fraudem. Vnde Plato, quēadmodum in Catone maiore teſtatur Cicero, τὴν ἡδονὴν δέλεαρ κακῶν, hoc eſt, uoluptatem malorū eſcam dicit, quod ea uidelicet homines capiantur, ut hamo piſces. Græci ſimplici uerbo metaphoram efferunt, δελεάζειν, τὸ δελέατι θηρεύειν. id eſt, eſca captare. Ariſtophāes in Equitibus: Cleoni obijciēti, quod facile populum ſibi conciliaſſet blanditijs, reſpōdet Alantopola, καὶ σὺ γὰρ αὐτὸς πολὺ μικροτέρων τούτων δελεάτεσιν εἷλες, recriminans quod ipſe abiectius blandiēdo populum ineſcaſſet. Accedet nō parum gratię ſi deflectatur in bonā partem, tum ad res animi: ueluti ſi quis dicat, puerorum animos glorię quibuſdam illecebris aut blandimentis ad amorem ſtudiorum ineſcandos, principum ingenia laudibus ad amorem uirtutis ineſcanda.

Vorare hamum. LXXIIII

Neq; minus elegās illud in Curculione, Meus eſt, hamū uorat. De lenone, cui fraus intendebatur, epiſtolā qua decipiēdus erat, lecturiēte. Lucianus, καταπίεν τὸ ἄγκιστρον.
Item apud Horatium in Epiſtolis,
Occultum uiſus decurrere piſcis ad hamum.
Idem Plautus in Bacchidibus eandem ſententiā ſimili extulit metaphora, Nūc ab tranſenna hic turdus lumbricū petit. Alterū à piſcantibus, alterum ab aucupio ductum eſt.
Nos item in epigrammate quodam ad hanc parœmiam ſic alluſimus,
Non ſtulti uſq; adeo ſumus futuri, ut
Guſtatum toties uoremus hamum,

Vnco plus ſemel ære ſauciati.
Vel ſero ſapiemus, & nocentem
Tandem carpere deſinemus eſcam.

Vulcanus tibi uaticinatus eſt. LXXV

Ἀφθᾶς σοι λελάληκεν. id eſt, Vulcanus tibi uaticinatus eſt. Referť à Suida. Suſpicor dictum ubi quis crederet ſe rem habere certam, uelut ex oraculo auditã. φθᾶς apud Memphiticos Vulcanus dicitur, unde literulæ acceſſione ἀφθᾶς uelut στάχυς ἄσταχυς.

Cantilenam eandem canis. LXXVI

Τὸ αὐτὸ ᾄδεις ᾆσμα. i. Cantilenam eandem canis. De eo qui moleſtus eſt ſæpius eadẽ inculcans. Nihil enim odioſius, q̃ quod ſemper idem eſt. Dorio leno in Phormione Terentiana, Cantilenam eandem canis, & mirabar ſi quid adferres noui. Familiare poetis eſt, nuncium, cantilenam appellare. Euripides in Ione,

Τίς ἥδε μοῦσα, χ᾽ ὁ φόβος τίνων πέρι; id eſt,
Quæ cantio hæc, quibúsue de rebus metus? Idem in Hecuba,
Ἥξει τι μέλος γοερὸν γοεραῖς. id eſt,
Aliqua accedet cantio triſtis triſtibus.

Sumptum eſt à cantoribus, qui ſi quãdo diutius eandem occinant cantionẽ, tædiũ adferunt auribus. Proinde periti ſubinde uariant carminis genus, quo ſatietatem deuitẽt.

Caligare in ſole. LXXVII

Apud Quintilianum legitur, ut eleganter, ita & prouerbialiter dictũ, Caligare in ſole, pro eo quod eſt, in re clariſſima cæcutire: idq́ ſolet accidere uitioſis oculis, qui nihil uident in luce q̃ maximè perſpicua, uidelicet ſenſum debilem obruente ui ſplendoris. Idem euenit noctuis & luſcioſis. Nam ijs lumen pro tenebris eſt. Nõ inuenuſte torquebitur in iſtos qui uelut obſcurum cauſantur, quicquid eruditum fuerit: quibus tenebricoſa eſt uel Ciceronis oratio. noctem enim in oculis circunferũt. Quemadmodum apud Senecam Portius dicebat, quendam ſpinas in pedibus habere, cũ ſe per ſpinas ingredi quereretur, uidelicet ingenij uitium in argumẽtum conferens. At pedes, inquit, tui ſpinas habent, non locus. Itidem iſti noctem qua ſe prędicant offendi in bonis autoribus, in oculis ſecum adferunt, non in libris reperiunt.

Bos aduerſus ſeipſum puluerem mouet. LXXVIII

Βοῦς ἐφ᾽ ἑαυτὸν κονιεῖ. id eſt, Bos aduerſus ſeipſum puluerẽ mouet, ſiue feſtinat. Vbi quis ad ſuum ipſius malum uolens lubensq́ ducitur. Nam boues ut ſunt manſueti, facile ſe prębent uinciendos, neq́ grauatim obtẽperant iugo. κονιεῖν enim Gręcis ſignificat feſtinandi ſtudio ciere puluerem. Quidam accommodant in eos qui prudentes ac ſcientes ſemet in pręuiſum periculum inijciunt, bouis in morem, qui ſibi patitur inijci uincula, quibus ad cædem ducatur. Refertur à Zenodoto.

Tragicus rex. LXXIX

Τραγικὸς βασιλεύς. id eſt, Tragicus rex, dici poteſt uel faſtuoſus ac turgidus, uel q nomine duntaxat rex ſit, cæterũ uiribus parum polleat: quemadmodum Gallico prouerbio chartaceum regem appellant τὸν αὐτοκράτορα, ceu titulo regem uerius quàm opibus aut ditione. Dionyſius Pheræũ, quod decem menſes potitus imperio mox uita deceſſerit, τραγικὸν βασιλέα dixit. Nam in tragœdijs tantiſper durat imperiũ, dum fabula peragatur. tum depoſita perſona, qui paulo ante fuerat Agamemnon, aut etiam Iupiter, treſſis homuntio diſcedit domum.

Contra retiarium ferula. LXXX

Martialis in epiſtolari quadam præfatione, Deniq́ uideas, an te delectet cõtra retiarium ferula. id eſt, an id faciendũ tibi putes, quod nemo nõ damnet atq́ exibilet. Domitius Calderinus interpres admonet ſubeſſe prouerbiũ, dici ſolitum in eos, qui infirmo præſidio contra maximè inſtructum pugnarent. Quanquã idem paulo poſt aliò dilabitur, nẽpe huc, gladiatores olim ſi minus placuiſſent, ferula cæſos eijci ſolere. Huic finitimum eſt illud Gellianum lib. Noctium primo, cap. ij. An nõ contra iſtum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi? Itaq́ ferulam aut baculum mouere contra quempiam, eſt refragari & inſolentius repellere ſententiã. Eſt autem ferula ligni genus, quo quondã pueri cædebantur, atq́ item milites, ſi quid contra diſciplinã facere uiderẽtur.

Opinor idem factitare solere in ludis gladiatoriјs huiusmodi certaminibus præfectos.

Mulier imperator, & mulier miles. LXXXI

Γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται. id est,

Et fœmina dux est, fœmina æque miles est.

Senarius est prouerbialis, quoties totum negociū ignauis commissum est, quumq; & ij qui præsunt, & ij qui parent, pariter sunt formidolosi. Apud Athenæum lib. iij. citatur Alexis in fabula, cui titulus γυναικοκρατία. Natura fœminam in hoc finxit, non ut impe ret, sed ut pareat, uel Græco uersiculo teste,

Γυναικὶ δ᾽ ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις. id est,

Natura non dedit imperare fœminis.

Etem̄ quod in homine ratio & affectus, id in uita uir & mulier, ac iuxta Moysē, demiur gus ille fœminam uiro subiecit. Tametsi Plato non omnino arcet mulierū genus ab ad ministrāda Repub. si qua modo reperiatur idonea. Tacite uidetur huc allusisse Æschi nes contra Timarchū, κατιδὼν γὰρ οἰκίαν πλουσίαν καὶ οὐκ εὐνομουμένην, ἧς ἡγεμὼν μὲν ἦν γυνὴ μέγα φρονοῦσα καὶ νοῦν οὐκ ἔχουσα, Quum uidisset domum opulentam, maleq; gubernatā, cu ius dux erat mulier superba & excors. Iucundior erit sententia, quoties lōgius deflecte tur, ueluti si quis autorē ac præcipuū peripateticæ philosophiæ ducem appellet Tarta retū. Ita Vergilius, Tanti dux fœmina facti. Et in actis Apostolicis Paulus dux uerbi dicit. Sic Galenus alicubi Aristotelem appellat τοῦ λόγου πατέρα, quod ab ipso pro fecta esset sententia.

Trutina iustius. LXXXII

Δικαιότερον στεχάνης. i. Iustius trutina. Doricum prouerbium de ijs qui insigni incorru ptaq; sunt æquitate. Dores enim τὴν τρυτάνην, id est, Trutinā, στεχάνην uocant. Est autē id libræ genus, quo uel minutissimum ponderis momentū sentitur dignosciturq;. La tini quoq; exactam æqualitatē Æquilibriū appellant. Vnde & Æqua lance fieri dici tur, quod pari iure fit citra personarum respectū. Ita Modestinus Pandect. lib. xlij. titu lo De re iudicata. Quod & in persona mulieris ęqua lance seruari, æquitatis suggerit ra tio. Item Iustinianus Cod. v. titulo De naturalibus liberis. Quapropter sancimus in hu iusmodi casibus omneis liberos siue ante dotalia instrumēta ędita sunt siue postea, una eademq; lance trutinari. Adsimili figura dixit Nicarchus in Epigrammate:

γέγονεν δ᾽ ὀρθότερος κανόνος. id est,

Rectior est factus regula quàm ulla siet.

Sterilior agrippo. LXXXIII

Ἀκαρπότερος ἀγριππου. i. Sterilior agrippo. Laconicum adagium est, de ijs qui extre mæ sunt paupertatis, neq; quicquam facultatum possident. Quadrat & in ignauos, nul liusq; industriæ homines. Lacones oleam syluestrem agrippum uocant. Tantum Ze nodotus & Suidas.

Iouis suffragium. LXXXIIII

Διὸς ψῆφος. i. Iouis suffragium dicebatur sacrum & inuiolatum. Vnde sententiam ei us cuius sit uelut irrefragabilis autoritas, Iouis suffragium recte dixeris. Aut per ironiā ubi quis arrogantius de re quapiam pronunciat, suamq; opinionem pro lege atq; ora culo postulat accipi, subijcietur Διὸς ψῆφος. Aiunt enim locū, in quo Neptunus & Mi nerua iudicium peregerunt, utrius nomine auspicijsq; ciuitas Atheniensium institue retur, Iouis suffragium appellatum fuisse. Suidas Cratinum citat ex Archilochijs,

Ἔνθα Διὸς μεγάλου θῶκος πεσσοί τε καλοῦνται. id est,

Magni ubi dicuntur tali, sedesq; tonantis.

Nam & talis olim ferebantur suffragia, nimirum à sortientibus.

In neruum ire. LXXXV

In neruū ire, Donatus, aut quisquis is fuit interpres Phormionis Terentianę, demon strat esse prouerbium, pro eo quod est decipere. Sumptā à sagittarijs metaphorā, qui bus illud euenit interdum, ut dum nimium tendunt arcum rumpant, aut sibi neruū ali quē fatigent, ut confine sit illi, de quo dictum est alias, ἀπερρήξομεν τὸ καλώδιον πάνυ τεινόμενον. Dictum est aūt, In neruum ibit, pro eo quod est, in uincula ibit. Antiquitus enim qui soluendo nō essent, uincti tradebantur creditoribus, donec opera cōpensarent cre

ditam summam. Veretur enim adulescens amans, ubi eum in locũ traheretur Phormio ut aut puellam domũ ducere cogeretur ex pacto, aut certe pecuniam acceptã renumerare, ni faciat uinciendus, & iuxta leges corpore luiturus, quod ære non posset, sibi magis consulturum illum, ut uel prodat omne commentum, uel uere mulierem abducat. Porrò Cõijcere in neruũ, & Eximere è neruo, pro eo quod est, ob æs alienũ uinctos abducere. Sed uerba Terentij subscribam: At enim non ducet, noui. Cæterum cum argentum repetent, nostra causa scilicet in neruum potius ibit.

Ipse semet canit. LXXXVI

Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ. id est, Ipse suimet tibicẽ est. hoc est, ipse cuiusmodi sit, factis ipsis declarat. Tibicines enim olim laudes fortium uirorum decantabant. Proinde qui recte gestis sibi satis magnam gloriam comparat, quorsum huic necessum est conducere buccinatorẽ laudum suarum? Adagium in utramlibet partem poterit applicari, bonam uel malam: Nihil huic opus tibicine, qui suis egregie gestis sat illustris est. Aut, nihil opus huius uitã insectari, satis per se fœdam atq; infamẽ. Cõueniet & in illos qui semetipsos laudant, qui mos est gallis gallinaceis, etiã quũ è pugna se proripuerint. Plato in Theæteto, φαινόμεθά μοι ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην, πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. id est, Videmur mihi ignaui galli in morem, quum ante uictoriam à sermone resilierimus, canere.

Ipse dixit. LXXXVII

Αὐτὸς ἔφα, id est, ipse dixit. Quoties tantam esse cuiuspiam autoritatem significamus, ut ea uel citra rationem ad quiduis credendum sufficiat. Vt, In arcanis literis satis est, αὐτὸς ἔφα: in reliquis non item. Adagium autem à Pythagora natum, qui quo plus uenerationis & autoritatis sibi suisq; conciliaret, in dissertationibus dicere solitus est, αὐτὸς ἔφα, id est, Ipse dixit. perinde quasi nõ sua referret, sed ab oraculo quopiam accepta. Ea uox deinde in uulgarem abijt sermonem. Huiusmodi fermè Suidas. Diogenes Laertius indicat hoc dictum à Pythagora Zacynthio manasse. Quanquam M. Tullius libro De natura deorum primo, secus rem narrat. Non enim, inquit, tam autores in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quinetiam obest plerunq; ijs qui discere uolunt autoritas eorum qui se docere profitentur. Desinunt enim suum iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum uident. Nec uero probare soleo id quod de Pythagoricis accepimus, quos ferunt, si quid affirmarent in disputãdo, quum ex his quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, Ipse dixit. Ipse autẽ, erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, ut etiam sine ratione ualeret autoritas. Quintilianus in Institutionibus: Nam & inuiti iudices, inquit, audiunt præsumentẽ parteis suas: nec hoc oratori contingere inter aduersarios, quod Pythagoræ inter discipulos contigit, potest: Ipse dixit. Sed istud magis minúsue uitiosum est, pro personis dicentium. Allusit horsum & Aristophanes, ἐν νεφέλαις,

φέρε, τίς γὰρ οὗτος, οὑπὶ τῆς κρεμάθρας ἀνήρ;
Αὐτός. τίς αὐτός; Σωκράτης. τίς Σωκράτης;
Ἴθ' αὐτὸς ἀναβόησον αὐτόν μοι μέγα.
Αὐτὸς μὲν οὖν σὺ κάλεσον, οὐ γάρ μοι σχολή. id est,
Dic age quis est iste cremathræ insidens homo?
Ipse est. quis ipse? Socrates. quis Socrates?
Ab ipsius ipsum uoce magna mihi uoca,
Quin ipse magis accerse, non mi est ocium.

Quod autem dixit, ὁ ἐπὶ τῆς κρεμάθρας, ut hoc obiter indicem, risus causa nouatum est, cum Socratem intelligi uellet, animo suspẽso nubes suspicientẽ. Nam cremathra uasculum est pensile, in quo obsoniorum reliquiæ cõsueuerunt reponi. Dicitur aũt bifariam, simpliciter aliquoties, sed frequentius per ironiam, ueluti si quis Aristotelem, ceu oraculũ citanti dicat, αὐτὸς ἔφα, rationem dicti flagitans, neq; contentus simplici scriptoris autoritate. Cõueniet etiam, quoties sentẽtiæ uel inuidiam, uel defensionẽ à nobis ad ipsum autorem reijcimus. Iuuenalis,

Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas. Melius Horatius,
Nullius addictus iurare in uerba magistri.

Illud admonēdum uidetur, αὐτὸς ἔφη, in hac parœmia perinde ualere, quasi dicas, Dominus dixit, ut Pythagoras ab Ægyptiorum uatibus uideatur didicisse figuram hanc prophetis familiarem. Aristophanes in Ranis,

φράζειν ταῖς ὀρχηστρίσιν, ὅτι αὐτὸς εἰσέρχομαι. id est,

Dic saltatricibus, meipsum aduenire.

Hoc est, herum, quòd is quodammodo & famulis missis aduenire uideatur. Itē in prophetis arcanis, Ecce ipse adsum, id est, dominus & autor. Huc pertinēt quę nobis antea dicta sunt prouerbio, Infixo aculeo. Sic Augustinus alicubi recensens opinionē Manichæi, ni fallor, Hæc, inquit, Manichęus dixit, atq; abijt: notans illū, quod sat haberet dixisse, quum docendum esset quod dixerat. Galenus item lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰπὼν, ἐξαίφνης ἀπῄει, καὶ σαφῶς στόματι πλουσίων ἀρπηδόνας ἀπῄει, καταλιπὼν ἡμᾶς, ὡς μηδὲ πιθανῆς τινὸς ἀντιλογίας εὐπορῆσαι δυναμένους. id est, Hæc & his similia loquutus, repente ore nihil cunctante quasi labi nō posset, uerbis apertis absoluit sermonē, moxq; proripiens sese abijt, nobis ita relictis, quasi nihil omnino reperire possemus quod uel probabiliter contradiceremus.

Teipsum non alens, canes alis. LXXXVIII

Αὑτὸν οὐ τρέφων κύνας τρέφεις. id est, Cum temetipsum nō alas, canes alis. In eum dicebatur qui cum per inopiam sibi quæ sunt ad uitā necessaria suppeditare non posset, conaretur aut equos, aut famulos habere domi. Apposite dicet̄ aduersus istos, quibus cū ob rei familiaris angustiam uix suppetat quo uitā sustineant, tamen per ambitionē conantur fastu uestiū, reliquoq; strepitu potentes et opulentos imitari. Breuiter cōueniet in omnes, qui quæ ad uoluptatē aut splendorem pertinēt, curant, neglectis his quę magis sunt necessaria. Porrò necessarijs prima debetur cura, dignitati posterior: ueluti si quis in eruditione comparanda laboret, uitæ securus de qua periclitetur.

Terræ intestina. LXXXIX

γῆς ἔντερα. id est, Terræ intestina. Dicebantur uilia, nulliusq; precij. Saxa uero terrę uiscera dicuntur. Refertur à Diogeniano. Terræ enim intestina sunt saxa: & lapides appellamus homines inutiles. Simile illi,

ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id est, Telluris inutile pondus.

Tenedius tibicen. XC

Τενέδιος αὐλητής. id est, Tenedius tibicen, dicebatur testis falsus & calumniator: hinc natum quod Philonome tibicinem suum subornauit, qui testaretur apud Cygnum, ipsam à Tenne de stupro fuisse interpellatam ac ui etiam tētatam. Hæc fermè Stephanus in catalogo urbium. De Tenedo sæpe iam dictum est alibi.

Cyrbes malorum. XCI

Κύρβεις κακῶν, id est, Cyrbes malorum. De uehementer improbis, et omni facinorum genere contaminatis. Apud Athenienses tabulæ quędā erant quadrę, in quibus leges descriptæ proponebantur, præterea uarię delinquentiū pœnæ. Has illi κύρβεις appellāt, apud Lucianum ἄξονες dicuntur. Nō dissimile est illi quod alibi retulimus, Ἰλιὰς κακῶν, id est, Ilias malorum. Simili figura apud Athenæum libro ix. dixit Antiphanes opinor, καὶ ταῦτα μὲν μοι τῶν κακῶν προοίμιον. id est, Et hic malorum mihi catinus extitit. Solent enim in eodem disco uaria eduliorum genera apponi, sed quæ uoluptatem adferant. quo gratior est tropus, deflectens in contrarium, quasi dicas, Ilias bonorum.

Aries nutricationis mercedem persoluit. XCII

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν. i. Aries alituram repēdit. Citatur ex Menandro. Quadrat ubi quis pro benefactis maleficiū reponit. Allegoria sumpta est ab eo, quod aries cornibus impetat, aut uas in quo pabulū apponitur, ipsosq; quorū opera nutritus est, aut etiā nutritur, cornibus incessit. Effertur & ad hunc modum prouerbiū, κριοῦ διακονία. id est, Arietis ministeriū, pro officio collato in ingratum, qui beneficium iniuria penset. Huic affine quod est apud Aristophanem in Vespis, ἢ χάραξ τὴν ἄμπελον. id est, Vallus itē.

A Dorio ad Phrygium. XCIII

Ἀπὸ δωρίου ἐπὶ φρύγιον. i. à Dorio ad Phrygiū uenire dicebatur, qui à uita tēperatiore ad luxum sese conuertisset, aut qui à fortuna mediocri se contulisset ad maiorem uitæ strepitum. Sumpta metaphora à notissimis illis uetexum harmoniarū generibus, in qui

bus Doriũ moderatius, quemadmodũ indicat Suidas referens hæc uerba ex autore ne ſcio quo. τὴν δὲ τροφὴν ἐκληρώσατο μετρίαν, καὶ ἄθρυπτον, οὔτε κακουργοῦσαν διὰ πενίαν, οὔτε διὰ πλοῦτον βλακεύουσαν, ἀλλὰ μέσην καὶ μουσικὴν, τὸν Δώριον τρόπον τῆς τύχης ἀληθῶς ἡρμοσμένην. id eſt, Victum autẽ ſortitus erat moderatum, deliciarum expertem, neq; ſordidum ac moleſtum ob inopiam, neq; ob diuitias diſſolutum, ſed mediũ quẽdam ac modulatũ, uere ad Dorium fortunæ modum attemperatũ. Refert & alium locum ſuppreſſo autoris nomine, ni fallor, οὐ φανοῦμαι στρογγύλων λογάρια, αὐτὰς δὲ τὰς θέσεις τῶν νοημάτων εἰς μέσον τιθέμενος μόνον, οὐ τῆς γλώττης τὸν τόνον ὑπὸ δὲ διαλέξεως εἰς τὴν τροφὴν μεθαρμόσαιμι, ἀπὸ δωρίου φασὶν τὸν φρύγιον. Quę tametſi difficile eſt apte uertere ſi neſcias quid præcedat aut ſequatᷣ, tamẽ apponã diuinationem meam donec locus occurrerit. Non uidebor hominum rotũde loquentiũ uerbula, ſed ipſos ſenſus in medium adferens, tantũ non ipſius linguæ tonũ à diſputatione ad attentionẽ adaptauero. Quanq̃ apud Suidam legitur μόνον εἰ. Ex his uerbis apparet Doriũ modum fuiſſe delicatiorem, Phrygiũ ſeueriorem. Apuleius Floridorum lib. i. palàm indicat, Doricam muſicam à Phrygia longe diuerſiſſimam fuiſſe, quandoquidem hæc ad religionem inflammabat animos, illa ad bellum inflammabat. Apulei uerba ſic habẽt. Tibicen quidã fuit Antigenidas, omnis uoculę melleus modulator, & idẽ omnimodis peritus modificator, ſeu tu uelles Æolion ſimplex, ſeu Aſiũ uarium, ſeu Lydiũ querulum, ſeu Phrygiũ religioſum, ſeu Dorium bellicoſum. Hactenus Apuleius: cui ſi credimus, nõ poteſt eſſe tẽperatus modus Dorius, qui ad bellum accendit, niſi forte ituris in præliũ moderatius canebant tibiæ, quod illic plus ualeat ſibi præſens animus, quàm furore percitus. Verũ an in Apulei uerbis, pro Æolion legendũ ſit Ætolicũ ſiue Ætolium, & pro Aſiũ, Iaſſium ſiue Iaſtium ab Iade ſiue ἰασὶ, ut Ionicũ intelligas modum, doctis expendendũ relinquo. Quanquã his non ſatis congruunt quę refert Luciã. in Harmonide, καὶ ἑκάστης ἁρμονίας διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίας τὸ βακχικὸν, τῆς δωρίου τὸ σεμνὸν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. i. Vniuſcuiuſq; harmõiæ ſeruare proprietatem, Phrygiæ diuinum impetũ, quod Apul. uertit religioſum, Lydiæ bacchanalem furorem, ſiue licẽtiam, Doricæ ſeueritatem, Ionicæ iucunditatẽ, quod Apuleius uidetur tranſtuliſſe uarium. Contrà Dion in cõmentarijs de regno refert, Alexandrum magnũ ad bellum accendi ſolere Timotheo muſico Dorium incinente. Athenæus lib. xiiij. Doricę harmonię tribuit τὸ ἀνδρῶδες, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ τὸ σφοδρόν. id eſt, ſeueritatẽ, maieſtatẽ ac uehementiã, ut quę neq; diſſoluta ſit, neq; hilaris, ſed triſtis, minimeq; uaria. Iã his recẽtior Boetius in præfatione libri De muſica, oſtẽdit hanc artẽ ad mouendos affectus præcipuã habere uim, proq; ratione modorũ, alios atq; alios animi motus uel excitare uel ſedare. Addit Pythagoram incẽtione modi Phrygij incitatũ adoleſcentem patria barbarũ, quippe Taurominitanum, uino temulentũ, ira furentẽ, quum iam ædibus amicæ, quę riualem admiſerat, ignẽ admouere tentaret, tibicina iuſſa ſpondeos ſuccinere, ad ſobriam mentẽ reuocaſſe. Boetius refert iuuenẽ Phrygio modo fuiſſe incitatum, ac mutato modo ad ſe rediſſe, nec exprimit in quem modum ſit mutatus Phrygius. M. Tullius quẽ illic citat Boetius, neutrius meminit modi, tantum ait ſpondeorum incentione fuiſſe ſedatum adoleſcentem. Si Timotheus Dorio modo concitabat Alexandrum ad bellũ, & hic adoleſcẽs ad expugnandã domũ Phrygio fuit accenſus, appa ret modos hos non multũ inter ſe diſcrepare. Lucianus Phrygio tribuit τὸ ἔνθεον. id eſt, furorem, ſed ſacrũ duntaxat. Huius autem furoris Plato tria facit genera, unũ quod poetis immittant Muſę, alterum quod uatibus immittit Apollo, tertium quod amantibus Cupido. Habet aũt & Bacchus & Mars furorẽ ſuũ. Itaq; iuuenis ille triplici furore correptus inſaniebat, Bacchi, Cupidinis & Martis. Pyrrhichios aũt ad præliũ acuere alias docuimus, unde illud πυῤῥίχην βλέπειν, de trucibus & cõmotis. Pyrrhichio autem contrarius eſt ſpondeus. Quod ni Boetius dixiſſet mutatum modum, probabile eſſe poterat eundẽ modum Phrygiũ, & incitare pyrrhichijs & ſedare ſpondeis. Et haud ſcio an Boetius quũ ait immutatum modum, ſentiat non mutatas harmonias, ſed uocum celeritatem. Videtur locus prouerbio, quum ad diuerſa tranſitur: ueluti ſi quis de Rhetorũ præceptis ſermonẽ exorſus ad Theologicam materiã digrediatur. Equidem arbitror ueteres de generibus harmoniarũ diuerſa tradidiſſe, quod ipſa mutatis gentium moribus pariter ſint immutata. priſcorũ enim Aſianorum laudata eſt ſeueritas, priuſquam luxu

luxu effœminaretur. Idem usu uenit Laconibus, in quibus sunt Dores. Hinc illa mixtu rarum nomina ὑποδώριον, μιξολύδιον, ὑπερμιξολύδιον. Athenæus hypodoriũ modũ putat eũdem esse cũ Æolio, cui tribuit tumorem ac fastum, & submolle quiddã. Quidam musices studiosi affirmant difficillimũ esse transitum à Dorio ad Phrygiũ. Ostendimus & aliàs, Phrygiũ melos, σκολιὸν appellatum, & in funebribus nænijs adhiberi solitum. Quod si Dorius cantus Phrygio diuersus est, utpote qui ad belli cupiditatẽ inflammet, consentaneũ est illum pyrrhichijs constitisse, quãdoquidem spondeo cõtrarius est pyrrichius. Verum de his harmoniarũ generibus permulta Plato in libris de rep. Rursus in Lachete docet hanc esse uerè Doricã cantionẽ, & Græcã harmoniam non Phrygiam: neq; Ionicam, neq; Lydiam, si uita concordet cũ oratione bona. Nonnulla Plutarchus in libro de musica. Nos quantum ad percipiendum adagij sensum sat est, attigimus.

A carcere. XCIIII

Ἀπὸ βαλβίδος. i. A carcere, siue repagulo, id est, ab ipso rei principio. Sumptum à certaminibus equestribus, ubi cursus initium est à carceribus, id est, repagulis, finis meta. Itaq; cũ exorsum negocij significamus, Ab ipsis carceribus dicimus: quum finẽ, Ad metã usq;. Veluti si quis dicat fœdum esse, si quis artifex ab ipso statim carcere peccet, aut neminem tam ignauũ, qui nõ ἀφ' βαλβίδος strennuus esse uideatur. Extat apud Aristophanem. Confine quod alibi positum est, ἀφ' γραμμῆς. id est, A linea.

A cœlo ad terram. XCV

Ἀπὸ οὐρανοῦ μέχρι γῆς. id est, A cœlo ad terram. Prouerbialis figura, perinde ualẽs quasi dicas, quacunq; de re, ab extremo initio usq; ad supremũ finem. Sic apud Plautũ in Persa licitatori roganti, num ex puella quædam scitari liceret, uenditor quantũ uellet percontari permittens, A cœlo, inquit, ad terram, quod lubet.

Mores amici noueris, non oderis. XCVI

Porphyrion in Horatium, hunc uersum prouerbialem admonet fuisse,
Mores amici noueris, non oderis.
Eum nos inter Græcas sententias repertum restituimus. Est enim huiusmodi,
Φίλου τρόπους γίνωσκε, μισήσῃς δὲ μή.
Admonet in amicorũ moribus quædam uitia dissimulanda, sic ut intelligantur quidẽ, sed tamen tolerẽtur, ne seuerior & oculatior in obseruãdis amici malis subuertas amicitiam. Atq; id præcepti locum habebit in leuioribus morbis, non in his quæ ad famam, aut ingens periculum pertinent amicorum. Non nõsse amici uitia, est hominis parum deligentis quos diligat: odisse, parum ciuilis. Noscenda sunt, ut aut corrigas, aut certe minuas: at non sic, ut ob ea uidearis amicum odisse. Siquidem nulli futurus est amicus, qui nihil uitiorum in amico ferre possit.

Bithus contra Bacchium. XCVII

Bithus & Bacchius nobile par gladiatorũ fuit, quorum mentionem Suetonius quoque fecit, pares arte, pares audacia. Proinde quoties duo æqualiter improbi contendũt inter sese, ita ut neuter alteri uelit concedere, non intempestiuiter dicemus, Bacchium cum Bitho commissum. Horatius in Sermonibus, Vti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius.
Rupili Persijq;, parẽ inter ipsos improbitatem & maledicẽtiam significans. Quicquid insigniter improbum est, & ad omnem contentionem paratum, gladiatorium appellamus: Gladiatoria corporis firmitas, gladiatoria audacia, gladiatorijs animis ad me affectant uiam. Marcus Tullius in Philippicis, Antonij fratrem aliquoties Mirmillonem appellat, ut in Philippica sexta: Etiam ne ab hoc Mirmillone Asiatico, senatus mandata, legatorum uerba audientur?

Esernius cum Pacidiano. XCVIII

Simile fuerit illud ex Lucilio, Esernius cum Pacidiano cõpositus. Erant & hi gladiatores per omnia pares, longeq; omniũ nobilissimi. M. Tullius in lib. De optimo oratorum genere: A me autem, quo maximis minima conferã, gladiatorũ par nobilissimũ inducitur. Æschines tanquã Esernius, ut ait Lucilius, non spurcus homo, sed doctus & acer, cum Pacidiano hoc cõponitur, optimus longe post homines natos. Eiusmodi ferme spectaculũ nobis exhibuerunt, nõ sine magna omnium uoluptate, superioribus hi

sce diebus Londini apud Britannos duo theologi: quorũ alter erat magnus ille Standicius, Franciscanorum quos conuentuales uocant in ea insula κορυφαῖος, homo mire uocalis, Scotista strenuus, animo intrepido: tũ ijs lateribus, eaq; corporis firmitate, ut uel triarius miles, uel gladiator esse posset, ni theologus esset. Alter Italus ex eorũ sodalitio quos uulgus fratres Seruitas appellat, ob id ut accipio, q̃d licet sint scarabeis nigriores, tamẽ uni uirgini Mariæ seruiant, neq; cum Christo, neq; cũ quopiam alioqui diuorum quicquã habeant cõmercij. Verum hic ut fortassis eruditione non inferior erat, ita gladiatorijs illis dotibus lõge impar, ut ego quidẽ sentio. Is ubi sese ex more sub quadragesimam sacram in Britanniam recepisset, quo declararet sese non omnino lusisse operã, quam theologicis literis annos iã aliquot impenderat Lutetiæ, conclusiones, ut uocãt, aliquot, ꝓponere cœpit inter eruditos disputandas, quarũ pleræq; ad negociatores pertinebãt, excepta prima quę ad diui Francisci contumeliã uidebatur pertinere. Ea habebat hanc fermẽ sententiã, Peccare fratres Minores si pecuniam accipiant, siue ipsi, siue per alios, & ex consequẽti peccare, qui illis pecuniã darent, quod quisquis ministraret occasionem peccandi, peccaret ipse quoq;. Atq; ut hoc auderet homo peregrinus, hæc perpulit occasio. Diuersabat̃ hic Seruita apud Augustinianos, qui se uocãt Eremitas, κατ' ἀντίφρασιν opinor. Ii Londini non mediocrem quæstum faciunt ex negociatorib. præsertim Italis, & ob id inuisi Minoritis. Standicius igitur quo quæstum illum ad suos auerteret, in concione monuit populum, etiã atq; etiam uiderent quibus confiterẽtur. Nam duobus tantũ ordinibus à pontifice datum ius audiendi peccata quorũlibet, nimirum Minoritis & Iacobitis. Hęc quoniã ad famẽ uocare uideretur reliquos ordines, inito consilio subornarunt Seruitam, qui tam capitalem iniuriã thematijs ulcisceretur, quod linguæ Britannicæ rudis loqui populo nõ posset. Affigunt̃ igitur omnibus templis & angulis cõclusiones de quibus dicere cœperã. Huius rumor paulatim, ut fit, sparsus, cum ad Stãdicianas aures peruenisset, ibi uir pius excelsiq; animi, se dignas iras animo concipit. Minatur dira: et omnino res ad magnam aliquam tragœdiã spectare uidebatur, ni deus aliquis ἀπὸ μηχανῆς interuenisset. Intelligebat enim uir sapiens, rem ad Saguntinã famẽ spectare, si eiusmodi propositio uel audita fuisset publice. Et inter ipsos is sanctissimus habetur, quisquis nummorum q̃ plurimũ possidet. Quid multa? Coactus est Seruita adire hominẽ, quo se purgaret, & illius placaret animũ. Ibat homo grauate. Territabant enim hospitem cõplures, quod dictitarent Standiciũ hominem esse uirulentũ, clamosum, bilis immodicę: tum apud promiscuam plebem, puta nauiculatores, aurigas, & calcearios, ueteramẽtarios, fullones, aliosq; id genus, ꝓceres, esse aliq̃d: deinde tãto animi robore, ut unus aduersus uniuersam Britannorũ ecclesiam, immunitatis causam fortissime sustinuerit, ob id sacerdotib. & episcopis omnib. inuisus, ac bonæ plebis parti, quæ clericis bene uult. Vt corã uentũ est, Seruita, quoniã non theologiam modo, uerumetiã Rhetoricen attigerat, hoc exordio aggressus hominẽ sibi conciliare: Egregie pater, inq̃t, haud sanè uolens huc uenio, quod audiã à plerisq; te esse impotenter iracundum, & si quibusdã credendũ est, etiam furiosum. Atq; hactenus μάλα ἐντέχνως captata beneuolentia, rem paucis subiecit. Attamẽ, inquit, quoniã hi patres id tantopere à me cõtenderunt, adsum auditurus si quid uelis. Hic alter protinus magnis cõuicijs debacchari in hominẽ, conclusionem esse scãdalosam, offensiuam piarum aurium, hæresim sapientem, irreuerẽtialem in seraphicum ordinem diui Francisci, ipsum mox pœnas daturum, ni eam recantet. Contra Seruita, ut fortem uirũ decuit, respondit se disputandam proposuisse, nõ recantandã. Ad tam impiã uocem supra modum commotus Standicius, iubet hominẽ paulisper operiri, ac sese proripit intro. Seruita ne hic quidem obtemperans tanto uiro, cœperat iã abire. At ille mox accitis satellitibus aliq̃t suis cucullatis (habet eñ permultos, nec minus robustus, nec minus audaces regijs) abeuntem assequutus, correptum pedibus ceu Cacum quempiã introrsum trahit: ibi Seruita destitutus, et extrema metuẽs, quod in deploratis rebus fieri solet, Iesum implorat: Iesum, Iesum, quanta potest uoce identidem exclamãs. Nusquã erat Iesus inter Franciscanos, sed trahebatur interim miser: uerum è uicino ad Iesu nomen exciti quidam opifices cementarij, cum saxis & instrumẽtis suis accurrebant, & hominẽ è satellitum illorum manibus eripuerunt. Atq; hic fuit illius fabulæ primus actus. Proximus autẽ magnis

gnis utrinq; conuicijs actus est,utriusq; partis ducibus passim quiritantibus apud suam factionem. Seruita uotiuam etiã tabellam Iesu seruatori suspendisse dicitur, argumẽto coloribus expresso,& asscripto epigrãmate. Iam fabula cito populũ peruagata, ad Cardinalis etiã aures,qui eius regni prẹses ac iudex est,penetrarat.Is ut est festiuo ingenio, ratus spectaculũ haud iniucundum, ambos apud se sisti iubet.Accusat Standicius fortiter.Seruita gnauiter defendit. Cardinalis pronũciat, quandoquidẽ scholastica disputabilisq; esset propositio, uti mox à pascha Iouis die publice disputarẽt in æde diui Pauli. id est templũ eius insulæ celeberrimũ. Neutra pars pugnã detrectat.Adornant sese duces,apparant sese milites:affigũtur ualuis,cõpitis ac palis omnibus,conclusiones: concurritur & è longinquo ad hoc spectaculi.Diuersa hominũ studia,sed omniũ ẹqua expectatio.Ne longũ faciã:aderat dies pugnẹ destinatus,doctis atq; indoctis differta omnia. Et ecce quorundã opera factũ est, ut à rege per Cardinalem interdictum exiret, ne quid ageretur.Ibi Standicius quo gloriã eam in se deriuaret,dimissis aliquot è suis,spargit per omnẽ populum,Seruitam supplicem sibi ad genua accidisse:deprecatũq;, ne disputatio procederet.Iamq; id plerisq; persuasum erat,cũ alter hospes Anglice nesciret, nisi nescio quis deus Seruitæ in mẽtem misisset quiddam. Is enim conscenso suggestu, sic multitudinẽ est allocutus:Doctissimi doctores,uosq; cẹteri prẹstantissimi uiri:erat hodie futura disputatio,sed reuerendissimus Cardinalis ob iustas causas iussit supersedere,ne quid frustra expectetis. Minores ubi uident tantã gloriæ prædam sibi è manibus eripi,adoriũtur hominẽ,etiam in medio templo dilaniaturi, ni prouidens Cardinalis illi custodes aliquot suæ familiæ notos adiunxisset. Minores igitur quod illic solũ licebat,motis capitibus multa procul minati, rursus ad Cardinalẽ,magnis clamorib.Seruitam accusant:qui cõtra regium interdictum ausus sit apud populum testari,se paratũ ad defendendam conclusionẽ tam impiam.Iubetur utraq; pars adesse. Standicius prẹter satellites suos,etiam puerum cucullatum adduxerat,iam tum Scotissantẽ,Tanti refert à teneris recte institui.Eum,dum per diuersa atria ad Cardinalis adytũ penetrat, ostentat magnatib.aulicis.Nã ille plerisq; notus est magis q̃ charus.Affirmat fore ut puer ille Seruitã conficiat,proteratq;.Ventũ est,agit Standicius, ut puer cũ illo cõmittat̃. At negat Cardinalis decorum,si cum homine graduato,ut uocant,puer cõmitteretur. Nam Seruita theologiæ bacalaureus erat,currens an sedens,formatus an mox formandus,incertum:Obiectus est igitur Minorita quispiam,sed Italus Italo,ut cornix cornici configeret oculos.Docti aliquot & proceres arrectis auribus circũstant. Ibi Minorita porrecto brachio:Tun',inquit,ais peccare Minores,si tractẽt pecuniã? Aio.Negas põtificẽ posse indulgere,ut liceat? Haud nego.At nobis indulsit.Credo.Licet igit̃.Haud repugno.Mentit̃ igitur tua conclusio.Hoc telum sic elusit Seruita:Mea,inquit,cõclusio de Minoribus pronunciat.Illis nõ licet:uobis qui Minores nõ estis,licet.Imò,inq̃t, alter,bulla põtificia nos Minores uocat.Vocat, ait Seruita, sed addit,cõuentuales.Sic enim minores conuentuales Minores sunt,ut homo mortuus est homo. Hic cũ obmutuisset Minorita, nõ enim expectarat eam solutionẽ, Cardinalis admiratus dialecticũ acumen,arrisit non insuauiter.Standicius ubi uidet primam coitionem parum feliciter processisse,ipse prodit in harenam,ac uultu minaci, & intento brachio:Aio, inquit, te excõmunicatum.Et mox neganti:Est nobis,inquit, bulla põtificia,quæ excõmunicat oẽs,qui dicere ausint,fratres Minores conuentuales apud Anglos peccare,si recipiant pecuniam:tu uidisti bullam,& affirmas, ergo es excõmunicatus. Hic planè iam ἔμβροχος tenebat̃ Seruita,nisi elapsus esset,ut diceret bullam loqui de Minoribus cõuentualibus,qui minores nõ essent, suam conclusionẽ loqui de Minoribus absolute. Cardinalis qui animi gratia magis q̃ serio hæc ageret,sic utrũq; dimisit,ut nondũ satis liqueret, uter esset uir fortior.Seruita Lutetiã repetijt,triumphum illic acturus.Standiciani contra apud suos iactitant illum à puero superatum,sic ut nihil haberet quod hisceret.Cõclusio manet Oxoniæ Cãtabrigiæq; in scholis theologicis disputanda.Hoc spectaculi quoniam nobis uehementer iucundum fuit, uolui tibi optime lector eam uoluptatem cõmunicare,ut hac amœnitate lectionis tædium leuares.

Bis septem plagis polypus contusus. XCIX

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πλυνόμενος. id est,

Plagis

Plagis adactus polypus quatuor decem.

Dici solitum, ubi quis multo tādem malo fit emendatior. Quēadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorū experientia malorum tandem cicurantur. Conueniet & in eos qui duriore ingenio præditi, non nisi grauibus supplicijs corriguntur. Aiunt polypum piscem captum diu multumq; tundi cædiq; solere, quo mitior fiat, & ad esum accommodatior. Autor Zenodotus.

Mopso Nisa datur. C

Schema prouerbiale uidetur & illud apud Vergilium in Pharmaceutria:

Mopso Nisa datur.

Cum præter omniū spem res præclara contingit cuipiam prorsus indigno, ut nihil iam non posse sperari uel à quouis appareat:

Mopso Nisa datur: quid non speremus amantes?

Est autem emphasis in nominibus. Nam Mopsum dicens, intelligit infimum, abiectissimumq; pastorem: Nisam, puellam insigni forma. Non abludit hinc illud Sophoclis in Aiace flagellifero, οὐκ ἔστ' ἄελπτον οὐδέν. id est,

Nihil est, quod haud sperare liceat.

In eandem sententiam Linus apud Stobæum:

Ἐλπεσθαι χρὴ πάντ' ἐπεὶ οὐκ ἔστ' οὐδὲν ἄελπτον.
Ῥᾴδια πάντα θεῷ τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδέν. id est,

Speres cuncta, nihil quod non contingere possit,
Omnia sunt magnis factu procliuia diuis.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA VI

Quid nisi uictis dolor? I

TI ἄλλο ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; id est, Quid aliud q̄ uictis dolor? Vsurpandū ubi palàm fit in contumeliā quippiam. Sumptum à dicto Brenni palàm illudentis Romanos in appēdendo auro, quod stipulatus fuerat ab illis, desperantibus auxilium, ut è Romanis finibus abduceret Gallorum exercitum. Sed ipsius Plutarchi uerba libitum est subscribere. Εἶτα δόξαν τοῖς ἀρίστοις, συνελθεῖν εἰς λόγους Βρέννῳ καὶ Συλπικίῳ τῷ χιλιάρχῳ Ῥωμαίων, ὡμολογήθη, τοὺς μὲν χιλίας λίτρας χρυσίου καταβαλεῖν, τοὺς δὲ λαβόντας ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας αὐτίκα ἀπελθεῖν. ἐπὶ τούτοις γενομένων ὅρκων, καὶ τοῦ χρυσίου κομισθέντος, τῶν δὲ Κελτῶν περὶ τὸν σταθμὸν ἀγνωμονούντων, κρύφα τὸ πρῶτον, εἶτα φανερῶς ἀφελκόντων καὶ διαστρεφόντων τὴν ῥοπήν, ἠγανάκτουν Ῥωμαῖοι πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ Βρέννος οἷον ἐφυβρίζων, καὶ καταγελῶν ἀπολυσάμενος τὴν μάχαιραν ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς. Πυνθανομένου δὲ τοῦ Συλπικίου τί τοῦτο; τί γὰρ ἄλλο εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; τοῦτο μὲν ἤδη παροιμιώδης λόγος γέγονε. id est, Itaq; cum placuisset, uti principes in colloquiū uenirent Brennus & Sulpicius Romanorū ductor, cōuenit ut Romani mille libras auri dependerent: hi simulatq; accepissent aurū, ex urbe atq; ex agris discederent. Super his cū iusiurandum intercessisset, iamq; aurū esset adductum, Gallìq; pactę fidei immemores initio furtim, mox palàm deprimerent, detorquerentq; lancem, Romanorū aduersus illos coorta est indignatio. At uero Brēnus tāquā per ludibriū & irridendi causa ensem unà cū baltheo exutum lancibus apposuit. Porrò Sulpicio roganti, quid hoc esset rei, Quid enim aliud, inquit, nisi uictis dolor? Atq; id dictum iam in prouerbium abijt. Cuius meminit Festus Pōpeius illud addēs. Cū Camillus Brennū insidijs circumuentū concideret, & ille quereretur contra fœdus fieri, retorsit in eum suam uocem, Vęh uictis. Sic etenim Festus effert prouerbium. Vnde palàm est, dolorem, non opprobriū in Plutarcho uertendum fuisse. Lapus interpres aut lapsus est, aut usus est exemplari, in quo scriptū erat, pro ὀδύνη ὄνειδος. Huc allusisse uidetur Plautinus Ballio: Vę uictis. cum uictus uel iniquis conditionibus parere cogitur. Et, ni fallor, Vergilius in Mœride,

Nunc uicti tristes, quoniam sors omnia uersat,
Hos illi, quod nec bene uertat, mittimus hœdos.

Nonius Marcellus in dictione Cestus, citat titulum Satyræ Varronianæ, Væ uictis.

Aquam

Aquam bibens nihil boni parias. II

Υδωρ δὲ πίνων, χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκης id est,
Aquam bibens probum & utile paries nihil.
Huius autorē ferunt Demetrium Halicarnaſſeum: cuius ſenſus eſt, à poetis nihil pręclarum, aut poſteritate dignū aut uenuſtum proficiſci, ſi biberint aquam, hoc eſt, ſi pauperes fuerint, & tenui uictu. Horatius,
Nulla placere diu, neq; uiuere carmina poſſunt,
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus. Item Iuuenalis,
Quod ſi Vergilio puer, & tolerabile deſit
Hoſpitium, caderent omnes à crinibus hydri,
Surda nihil gemeret graue buccina. Idem,
Satur eſt cum dicit Horatius, Ohe.
Demetrij Halicarnaſſei diſtichon huiuſmodi citatur à Zenodoto, etiam ſi in epigrammatis refertur Nicerati titulo,
οἶνός τοι χαρίεν τι φέρει, ταχὺς ἵππος ἀοιδῶν,
ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκης.
Quanquam apud Athenæum ſecus refertur uerſus prior,
οἶνός τοι χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ. id eſt,
Sanè magnus equus lepido ſunt uina poetæ.
Iidem uerſus referuntur ab Athenęo, ſecundo Dipnoſophiſtarū libro, ex epigrammate quodam, quod quidam ſcripſerat in Cratinum, qui frequenter in comœdijs taxatur ut uinoſus. Quin & Horatius eloquentiam uino tribuit,
Fœcundi calices quem non fecere diſertum? Martialis,
Poſſum nil ego ſobrius; bibenti
Succurrunt mihi quindecim poetæ.
Ariſtoteles libro De naturis animantium octauo, Pſittacum loquaciorem fieri putat, ſi uinum biberit.

Digna canis pabulo. III

Ἀξία ἡ κύων τοῦ βρώματος. id eſt, Digna canis pabulo. Fermè perinde ualet ac ſi dicas: Dignus operarius mercede ſua. Et, Vix quiſquam eſt tam inutilis miniſter, quin ſi non amplo ſalario, certe uictu dignus eſſe uideatur. Refertur à Suida. Quadrabit in hominem non uſquequaq; reijciendnm atq; inutilem: aut in hominem aſſentatorem, & ob id idoneum qui uerſetur in principum aulis: ubi nullo in precio ſunt, qui neſciant adulari.

Canis digna ſede. IIII

Ἀξία ἡ κύων θρόνου. id eſt, Canis digna ſede. Cum nouus honos obtigit cuipiā immerenti. Sumptum uidetur à Melitæis canibus, quib. nonnullæ mulierculæ maiorem habent honorem quàm ipſis maritis. Niſi mauis referre ad Anubim Ægyptiorum deū. Porrò conſtat, canibus à dominis tantum honoris habitum, ut defunctis etiam monumenta ſtatuerint. Refertur à Diogeniano.

Si uinum poſtulet, pugnos illi dato. V

Αν οἶνον αἰτῇ, κονδύλους αὐτῷ δίδου. id eſt,
Si uina poſcat ille, pugnos porrige.
Vbi pro bonis reb. expectatis, diuerſa accipiunt. Sumptus eſt hic ſenarius è tragœdia quapiam, de Cyclope & Vlyſſe. Eſt autem notiſſima fabula, quēadmodum apud Homerum Vlyſſes Polyphemo Cyclopi uinū petenti ſubinde porrigit, quo ſimul atq; iam temulentus ſopitusq; iaceret, palo præuſto oculum illi perterebrauit. Putant metaphoram à pueris ductam, qui petentes non petenda, nonnunquam colaphos recipiunt. Terentius in Phormione: Pugnos in uentrem ingere. Pugnos plagas ipſas uocat, itidem ut Græci κονδύλους. Adagium refertur à Suida.

Pro perca ſcorpium. VI

Ἀντὶ πέρκης σκορπίον. id eſt, Pro perca ſcorpium. Vbi quis optima captans, peſſima capit. Nā perca piſcis eſt uel maximè laudatus, cuius identidē meminit Athenęus, gulonum delicias recenſens. Scorpius letalis eſt: quanq̄ eſt & piſcis huius nominis, contempti ſaporis, de quo magis ſentire uidetur adagium. Simili figura dixit Lycophron.

ὁ δ᾽ ἀντὶ πίπους σκορπίον λαιμῷ σπάσας. id est,

At scorpium ille glutiens pipus uice.

Est enim pipo auis genus.

Pro beneficentia Agamemnonem ulti sunt Achiui. VII

Ἀντ᾽ εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα τίσαν Ἀχαιοί. id est,

Pro meritis male tractarunt Agamemnona Grai.

Quidam ad hunc efferunt modum:

Ἀντ᾽ εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί. id est,

Pro benefactis uinxerunt Agamemnona Grai.

Dicebatur in ingratos, qui pro summo beneficio summũ remetiuntur maleficiũ. Agamemnon enim tot exhaustis laboribus in expugnãda Troia, pro dignitate Gręciæ, domum reuersus, ueste inexplicabili inuolutus, interfectus est à Clytemnestra, auxiliante Ægistho adultero. Annotatũ est, hoc ferè accidere uiris de repub. bene meritis, ut pro benefactis pessimã gratiã tulerint à populo. Pindarus in Pythijs hymno iiij. φαντὶ δ᾽ ἔμμεν τοῦτ᾽ ἀνιαρότατον, καλὰ γινώσκοντ᾽ ἀνάγκᾳ ἐκτὸς ἔχειν πόδα. id est, Aiunt autẽ hoc esse molestissimum, qui norit honesta necessitate foris habere pedem. hoc est, non frui bonis, cum ipse benemeritus sit de alijs, sed pro bene factis male audire.

Cane Tellenis cantilenas. VIII

Ἆιδε τὰ Τέλληνος. id est, Cane cantiones Tellenis. Quidam dici putant de dicacibus, mordacibusq́: quidam de inepte loquaculis. Nam Tellenem hunc, tibicinẽ quendam fuisse, poetã item carminum ineptissimorũ. Alij tradunt, hunc iocos quosdam uersibus lepidissimis descripsisse, non sine multo sale scommatum. Meminit huius Tellenis Dicarchus Messenius apud Zenodotum. Item Plutarchus in Apophthegmatis.

Azanæa mala. IX

Ἀζάνια κακά. id est, Azanęa mala. Dici solitum, ubi quis in re perdifficili & infrugifera plurimũ sumeret laboris. Aut ubi res esset cuipiam cum homine difficili, moroso, intractabili, tenaci. Tradunt Azanęam regionem quampiã esse Arcadiæ, sterilem, & culturæ inhabilem: in qua coloni multo sudore parũ fructus referunt. Hæc fermè traduntur à Græcarum parœmiarum collectoribus. Cæterũ Stephanus de nominibus urbiũ, ueluti fontẽ aperit nobis huius adagij. Siquidem is complures refert Azanias, unã quę sit Arcadię pars: in hac fontem quempiam esse, cuius aquam qui gustarit, hũc usq́ adeo à uino abhorrere, ut nec odorem ferat. Alterã Massiliæ, tertiã Phrygiæ: cuius mentionem fecerit etiã Strabo lib. Geographiæ xij. De hac Hermogenes, citãte Stephano, huiusmodi quandã narrat fabulam. Cum illic frequentes essent uillæ rusticorũ, orta ob sterilitatem agrorum fame, collecti pastores rem diuinã fecerunt, fertilitatẽ à dijs petẽtes. Cæterũ cum dij non audirent illorũ uota, perduraretq́ agrorum sterilitas, Euphorbus è pastoribus quidam nouũ sacrificij genus excogitauit. Immolauit enim ὀάυσυρ καὶ ἔζιν, quod Phrygum lingua sonat, uulpem et echinũ. Hac hostia placatis dijs, agros feraces esse cœpisse: quod ubi finitimis pastorib. esset cognitũ, Euphorbo sacerdotiũ & imperium detulerũt: pòst loci nomen cõmutatum est, proq́ Azania ὀζανάγυν uocatũ, quod pinde sonat Phrygio sermõe, quasi Græce dicas, ἐχιναλώπεκα, Latine, Echinouulpem. Huiusmodi fermè Stephanus, ex quibus coniectari licet, ex ea fabula natam parœmiã.

Capra nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis. X

Αἲξ οὔπω τέτοκεν, ἔριφος δ᾽ ἐπὶ δώματι παίζει. id est,

Nondum enixa capra, at iam ludit in ædibus hœdus.

Qui postrema perfectaq́ iam aggrediuntur, prętеritis ijs quę pręcessisse oportuit, Aut qui gloriant̃, iam assecutos sese, cuius ne fundamenta quidẽ sunt iacta. Aut qui rẽ agũt præpostere. Prius est enim peperisse, q̃ ut hœdus ludat in tectis. Refertur à Zenodoto.

Reperit deus nocentem. XI

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν. id est, Reperit deus nocentem. Cum tandem ultio contingit improbis, quasi diuinitus immissa. Theocritus in Idyllio decimo,

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν, ἔχεις πάλαι ὧν ἐπεθύμεις. id est,

Inuenit deus impium, habes quæ olim cupiebas.

Theocriti Scholiastes indicat, prouerbium & alia forma solitum efferri, εὗρε θεὸς αἴτιον.

Simile

Simile est Homericum illud Iliados Δ.

Εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν,
Ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν. id est,

Quanquam etenim non punit Iuppiter ilico sontem,
At faciet tandem, & luerint sua crimina magno. Huc pertinet illud Sophocleum,

Ὅτ' ἂν δέ τις θεῶν
βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδὲν ἰσχύων φυγεῖν. id est,

Vbi quis deorum læserit,
Nemo queat suffugere quamlibet potens.

Astipulatur autem senarius ille prouerbialis,

Θεοῦ δὲ πληγὴν οὐχ ὑπερπηδᾷ βροτός. id est,

Plagam deorum nullus hominum suffugit. Pindarus item in Pythijs,

Θεός ὃ καὶ πτερόεντ' αἰετὸν κίχε, καὶ θαλασσαῖον παραμείβεται
δελφῖνα, καὶ ὑψιφρόνων τιν' ἔκαμψε βροτῶν. id est,

Deus & alatam aquilam assequitur, & marinum præuertitur delphinũ, & elatorum quempiam depressit mortalium.

Astipulatur huic sententiæ & in Olympijs,

Εἰ δὲ θεὸν ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει. id est,

Quod si deum homo quispiam sperat falsurum se, cum agit aliquid, errat.

Ignauis semper feriæ sunt. XII

Qui uacant ocio, feriari dicũtur, & ociosi feriati, & ocium feriæ, quæ metaphoræ tanquam in prouerbium receptæ sunt. Theocritus in Bucolicis,

Ἀέργοις ἀεὶ ἑορτά. id est,

Semper feriæ inertibus. Nam ferijs etiã ethnici à prophanis negocijs abstinebãt. Qui fugitant laborẽ, optant dies festos, quo liceat ociari uẽtriq; & uoluptatibus indulgere. Siquidẽ antiquitus in hoc dabantur agricolis feriati dies aliquot, ut lusu reficerent lassitudinẽ. Admiscuerunt aũt religionẽ, quo moderatiores essent lusus. At hodie Christianorum uulgus ferijs olim ad pietatis usum institutis, in cõpotationes, in scorta, in aleas, in rixas, in pugnas, abutitur: nec ullo tẽpore plus cõmittitur flagitiorũ, q̃ quo maxime cõueniebat à flagitijs abesse. Nec unq̃ magis imitamur ethnicos, q̃ cum pręcipue Christianos oportebat agere. Cumq; palàm sit, rem iuuãdæ religioni repertam in religionis perniciẽ uergere: tamen haud scio quo consilio pontifices quotidie ferias addũt ferijs, cum potius conueniat prudentes imitari medicos, qui pro ratione morborũ mutant remedia, tantum illud ceu scopũ spectantes, ut bonæ ualetudini conferant. Proinde cum uideant rem olim pro temporum illorũ ratione salubriter institutam, nũc mutatis Christianorũ moribus, pestẽ esse pietatis, quæ tandem religio est, constitutionẽ eodem mutare cõsilio, quo ueteres illi cõstituerunt? Quod de festis diebus dico, de multis alijs sentiendũ est: nõ quod dãnandas existimẽ Christianorũ ferias, sed quod in immensum nolim crescere: & paucas eas quas instituit priscorũ autoritas, ad id conuerti cupiã, ad qđ repertæ sunt. Nam uere Christianis omnis dies festus est: malis uero, quę maxima turba est, festi dies minus festi sunt q̃ prophani. Sed ut ad prouerbiũ reuertamur, apte accõmodabitur in eos qui nunq̃ non causant aliquid, quo sint in ocio: Veluti quibus insuaues sunt literæ, nũc excusant ualetudinẽ, nunc occupationes rei domesticæ: nonnunq̃ obstat rigor hyemis, aliàs æstatis feruor, interdũ autumni periculosum cœlum. demũ auocat à libris, ueris amœnitas mox fugitura. Pransi negant esse rem habendã cum libris antequã cõcoxerit stomachus. Impransis obstrepit fames, q̃ minus libeat. Luci dicũt ignauum esse, domi desidere. Cæterũ ad lucernã uigilare, oculis inimicũ. Si suppetit res domestica, quorsum opus, inquiũt, literis? Si deest, negant pauperẽ posse philosophari. Iuuenis negat, æui florẽ curis senilibus absumendũ. Prouectior ait, ualetudini parcendũ.

Catulæ dominas imitantes. XIII

Τὰς δεσποίνας αἱ κύνες μιμούμεναι. id est, Dominas imitantes catellæ. Vbi serui dominorum ferociam repræsentant, aut discipuli præceptoris resipiunt arrogantiã, aut ministri principum fastũ. Breuiter quoties ij qui subsunt, eorum exprimunt mores, sub quorum imperio degunt. Vnde & illud Iuuenalis,

Maxima quæque domus seruis est plena superbis.

Videas autē & Meliteas, opulentarum mulierū delicias, fastum, lasciuiam, totamque ferme morum imaginē reddere. Vsurpatur hoc adagiū à Platone, lib. de Repub. octauo, Ἀτεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαίπερ αἱ δέσποιναι. γίγνονταί τε δὴ καὶ ἵπποι καὶ ὄνοι πάνυ ἐλευθέρως καὶ σεμνῶς εἰθισμένοι πορεύεσθαι κατὰ τὰς ὁδοὺς, ἐμβάλλοντες τῷ ἀεὶ ἀπαντῶντι, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. id est, Palàm enim tum catellæ iuxta prouerbium, tales quales sunt dominæ. Tum & equi & asini tales redduntur, qui assuefacti fuerint admodum libere, fastuoseque per uias ingredi: semper incursantes in obuium, ni cedat.

Tantali pœnæ. XIIII

Ταντάλου τιμωρίαι. id est, Tantali supplicia. de ijs dicendum, quibus adsunt quidē bona, uerum his frui negatū est. A fabula Tantali sumptū, quem poetæ fingunt, apud inferos assistere flumini sitientem: quod si quando admouerit se potaturus, repente aquā labris contactā refugere. Tum capiti imminere arborem pomis onustam, sed eam subito porrigenti manū aliò subducere sese, atque ita miserū præsente copia, inopia discruciari. Id olim in diuites parcos & sordidos dici uulgo solere, testis est Horatius in Sermonib.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur. congestis undique saccis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Idem in Odis,
Magnas inter opes inops.

Gregorius Nazianzenus in epistola ad Basiliū eleganter detorquet ad huius mūdi delicias quæ nunquam explent animum, Τάνταλοι, inquit, τινὲς ὦ κατάκειθι διψῶντες ἐν ὕδασι, τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην καὶ ἄτροφον πανδαισίαν. id est, Tantalij & execrabiles sitiētes in aquis, miserandam illam & nihil alimoniæ cōferentem pandæsiam. πανδαισίαν autem Græci uocant conuiuium ex omni genere deliciarum apparatum.

Viro seni maxillæ baculus. XV

Ἀνδρὸς γέροντος αἱ γνάθοι βακτηρία. id est,
Maxilla senibus scipionis est uice.

Dici solitū de ijs qui ob defectas ætate uires, lautiore pariter & copiosiore uictu coguntur uti, quo quod senecta deterit, utcunque sarciant cibo. Manet & in hodiernum senile uerbum: Ego me dentibus meis sustēto. Est autem uelut ænigmaticū, reliquos ingredi pedibus, senes dentibus. Etenim quod decessit natiuo corporis succo, id cibi ac potus adminiculo sarciendum. Videmus illud euenire uulgo, posteaquam destituit senes edacitas illa, uitæ finem imminere.

Ne uerba pro farina. XVI

Μὴ λόγους ἀντ' ἀλφίτων. id est,
Ne uerba pro farinis. Aduersus eos iaciebatur, qui beneficiū uerbis, non re dabāt. Qui ferè magnatum mos est, uti suos splendidis promissis alant. Bene autem admonet in Pandectis Pōponius iureconsultus, peculiū re, non uerbis augendū esse. Quadrabit item in eos, qui beneficiū pollicitis rependunt. Aut qui cōsolantur oratione, cum auxilio sit opus. Veteres quicquid ad uictū pertineret, ἄλφιτα uocabant. Apparet è comœdia quapiam sumptum: est enim hemistichiū carminis Iambici trimetri. De prouerbio Aristophanico, οὐδὲν πρὸς τὰ ἄλφιτα, dictum est aliàs.

Ancoras tollere. XVII

Nonnullam prouerbij faciem habet, quod est apud M. Varronem in opere De re rustica, capite extremo: Ancoras tollere, pro eo quod est, moliri discessum. quod genus et illud: Talaria nectere. Hęc sunt huius uerba: Interea redit ad nos Pauo. Et si uultis, inqt, ancoras tollere, latis tabulis sortitio fit tribuū. hoc est, si uultis omissa disputatione hinc abire. Quanquam hic alluditur ad ambiguam tabularū significationem, quæ tum nauticæ sunt, tum forenses, quibus suffragia ferebantur. Huic simile Quintilianicum illud, Oram soluere. nam ita plerique legunt.

Ἄμουσοι. XVIII

Inelegātes & indoctos Græci uocāt ἀμούσους, hoc est, à musis alienos. Antiquitus enim nihil

nihil eruditũ habebatur ſine muſica. Vnde apud comicos, qui literas ſe didiciſſe negãt, aiunt ſe nõ didiciſſe muſicã. Quintilianus libro primo, capite de muſicæ laudibus: Deniq, inquit, in prouerbium uſq Græcorum celebratũ eſt, indoctos à Muſis atq à Gratijs abeſſe. Plato lib. De repub. viij. ἀμουσότερον dixit improbiorẽ & ruſticius inuerecũdum. Et Ariſtoteles lib. Rhetoricorũ ij. ὥσπερ οἱ ποιηταί φασιν τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικώτερον λέγειν. id eſt, Quemadmodũ aiunt poetæ, indoctos apud multitudinem elegantius dicere. Hominẽ inſigniter elegantem μουσικώτατον dicimus: deniq quicquid eſt moderatũ compoſitumq, ἔμμουσον dicunt Græci. Et Athenæus ἀμουσολογίας appellat ineruditas parumq tempeſtiuas fabulas. Æſchines aduerſus Timarchum, καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἄμουσός τις ἐστι καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπος εἶναι. id eſt, Nam & præter alia mala, alienus à muſis, & ineruditus eſt homo. Ariſtophanes in Equitibus,

ἀλλ' ὦγαθ' οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι. id eſt,

Imò nec ipſam muſicam noui ô bone.

Homines ab humanitate politioribusq literis alienos iubebãt Gratijs & Muſis ſacrificare, quemadmodum Plato Xenocratem ſubinde monere ſolitus eſt ut Gratijs litaret. Apud Athenæum libro iiij. quidam Cynico inhumanitatẽ exprobrans ait, οὐχ ὥσπερ σὺ κυνικέ, ὁ μηδέ ποτε ταῖς χάρισιν, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς μούσαις θύσας. id eſt, Nõ quemadmodũ tu Cynice, qui nunquam Gratijs ac ne Muſis quidem ſacrificaris. Apud eundem libro decimotertio, citatur ex parodo quopiam:

οὓς ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα μοῦσαι. id eſt,

Literulas Muſæ quos edocuere ſiniſtras.

Videtur in peruerſe doctum aut maledicum cõgruere. Siquidem ibidem Ephippus in quendam dixit, ἐπαρίστερος ὢν στόμασι τὴν γλῶτταν φορεῖς. id eſt, Siniſter linguã in ore geſtas. niſi forte legendũ cenſes ἐπ' ἀριστερά. id eſt, in leuam partem. Qui cuncta interpretatur in leuam partẽ, omiſſis bonis, in leua parte geſtat linguã. Vnde & Siniſtras ſuſpiciones, et ſiniſtras interpretationes dicimus. Celebratur & Philoſophi cuiuſdam dictũ, ipſum philoſophiæ præcepta tradere dextra, auditores aũt accipere ſiniſtra. Plutarchus in uita Romuli, quem uult intelligi nec indoctũ, nec inhumanum, dicit nec Muſis carere nec Gratijs, Σέξτιος δὲ Σύλλας ὁ καρχηδόνιος οὔτε μουσῶν οὔτε χαρίτων ἀπειρὴς ἀνήρ. id eſt, Sextius Sylla Carthaginenſis, neq Muſarum neq Gratiarum expers.

Vitilitigator. XIX

Vitilitigatores M. Cato uocabat, litiũ auidos, & alienorum operũ calumniatores. Eaq uox ob nouitatẽ doctis in adagionem abijt, quemadmodũ & Homeromaſtiges & Vergiliomaſtiges. Plinius in præfatione Hiſtoriæ mundi: Ergo ſecuri, etiã contra uitilitigatores: quos Cato eleganter ex uitijs & litigatoribus compoſuit. quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quærunt? exequemur reliqua propoſiti.

Vino uendibili ſuſpenſa hedera nihil opus. XX

Vino uendibili ſuſpenſa hedera nihil opus. id eſt, Vera uirtus non eget alienis prçconijs. aut, res præclaræ per ſe placet, neq deſiderant exoticam cõmendationem. Sumptum apparet à cauponũ more, qui uinarijs tabernis ſignũ hederaceum ſolent prætendere. Ita Plautus idem in Pœnulo: Inuendibili merci oportet ultro emptorẽ adducere, proba merx facile emptorem reperit. Horatius,

Vbi largius æquo

Laudat, uenales qui uult extrudere merces.

Canere ad myrtum. XXI

ᾄδειν πρὸς μυρρίνην. id eſt, Ad myrtum canere, prouerbio iubebatur imperitus literarum & infacundus, quiq non poſſet apud eruditos loqui. Hinc ſumpta metaphora, qđ apud ueteres mos eſſet, ut in cõuiuijs ſinguli ſuam cantionẽ canerẽt: quod ſi quis citharã accipere recuſaſſet, utpote muſices ignarus, is per iocũ accepto ramo laureo ſeu myrteo, cogebaꝛ ad eum canere. Porrò priſcis hunc canendi fuiſſe morẽ teſtatur & Fabius, libro Inſtitutionũ primo: Vnde, inquiens, etiam ille mos, ut in conuiuijs poſt cœnã circumferretur lyra: cuius cum ſe imperitũ Themiſtocles confeſſus eſſet, ut uerbis Ciceronis utar, habitus eſt indoctior. Sed ueterũ quoq Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Plutarchus primo Sympoſiacon libro ſcribit, olim fuiſſe morẽ, ut in

conuiuio primum uoce cõmuni deum canerent παιανίζοντες, ut ait: deinde myrteum ramũ unicuiq; tradi solere, quem ἄσαρον uocatũ existimat, quod is qui eum accepisset, caneret. Pòst lyra circũlata, qui peritus artis fuisset, eã accipiebat, canebatq; sonũ chordarum ad uocẽ attemperans. Recusantibus aũt musices imperitis, σκολιὸν carmen diceba tur, quod non esset uulgare, neq; cuiuis facile. Alij dicunt myrtũ non solere ordine circumduci, sed à sponda ad spondã trãsferri, ut posteaquã cecinasset is qui in prima sponda primus sedebat, ei traderet, qui in secundo lecto primus accũberet, hic rursum tertij lecti primo: Deinde rursum primi lecti secundus, secundo loco in secunda accumbenti sponda traderet, eumq; ad modum per omneis iret. Hæc fermè Plutarchus.

Admeti nænia. XXII

Ἀδμήτου μέλος. id est, Admeti nænia. De tristi lugubriq; cantione. Accõmodari poterit ad orationẽ querulam ac miserabilẽ. Accipitur enim cantilenæ genus, quod σκολιὸν uocãt, de quo multa Iulius Pollux. Dictum est autem obliquum, uel à tibiarum figuris, uel quod in conuiuijs, quemadmodum modo diximus, obliquo ordine à lecto in lectũ flecterẽtur canendi uices. Quidã huiusmodi cantiones faciles & illaboratas intelligũt: nimirũ quales oportet esse, quæ inter pocula canunt̃ & ex tempore. Verum de ijs, deq; superiore prouerbio, qui uolet copiosius edoceri, legat Aristophanis interpretẽ, in eo quem mox indicabimus loco. Adagiũ ad huiusmodi fabulam referunt: Admetus rex fuit Pheræorũ, cuius armenta pauisse fingitur Apollo, mercede cõductus, cũ ex Olympo depulsus, humana specie exularet apud mortales. Exilij causam hãc adferunt: Æsculapius Apollinis filius Chirone præceptore medicã artẽ perdidicerat: deinde sanguine qui ex Gorgonis fluxerat uenis, à Pallade accepto, per hunc plurimos restituit sanitati. Porrò sanguine q̃ è sinistris defluxerat uenis, ad perniciẽ hominũ utebat̃: qui è dextris, ad salutem. Quin fabulis uulgatũ est, illum etiã uitã defunctos quosdam in uitam reuocasse. Quare ne pro deo haberetur apud mortales, cũ id uideretur præstare quod deorũ est propriũ, Iupiter illum fulmine percussit. Ob id indignatus Apollo, Cyclopes qui lo ui fulmen illud fuerant fabricati, peremit. Quam rem indigne ferẽs Iupiter, Apollinem destinarat è cœlo ad inferos præcipitẽ dare, sed Latonę interuentus precesq; mitiorem pœnam impetrarũt. Itaq; cœlo interdictum est, iussusq; solum uertere, damnatus ut annum apud hominẽ mortalem mercede seruiret. Igitur ad Admetum profectus Apollo regis armenta, sicuti dictũ est, pascebat: & ut erat artifex, effecit ut omnes uaccæ gemel los parerent. Cumq; apud Admetum perq; humaniter esset habitus, ut patrono gratiã officij referret, à Parcis impetrauit, ut cum in illarũ fusis Admeti fatales dies uolueretur, liceret hac lege mortem effugere: si quẽ alium reperisset, qui uolẽs illius uice mortẽ oppetere uellet, suiq; capitis dispendio illius uitã redimere. Ergo cum adesset dies ille fatalis, neq; quisq; inueniretur, qui mortis uicarius esse uellet, patre etiã ac matre recusantibus, una Alcestis uxor mariti uitã sua cariorẽ habuit. Qua defuncta stridulæ quædã & lugubres nænię decantabant̃ assidue apud Admetum, donec mota Proserpina, remisit Alcestidem. aut, ut quidam dicunt, donec Hercules expugnato Orco, hanc ad superos reduxit. Meminit τοῦδε τοῦ μέλους etiam Euripides in Alcestide,

Δισσὰ δ' ἦν μέλη κλύειν. id est,
Ad cantiones duplices audire erat. Notat etiam Aristophanes in Vespis,
Ἄδει Κλέωνος λαβόμενος τῆς δεξιᾶς
Ἀδμήτου λόγον, ὦ ταῖρε μαθὼν, τοὺς ἀγαθοὺς φίλει.
Τούτῳ τί λέξεις σκολιόν; id est,
Canit Cleonis apprehensa dextra,
Verbum Admeti doctus, amice diligito probos.
Huic quid obliquum loqueris? Miscet iambicis anapæstica.

Interpres citat hos uersiculos ex fabula Ciconijs:
Ὁ μὲν ᾖδεν Ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,
ὁ δ' αὐτὸν ἠνάγκαζεν Ἁρμοδίου μέλος. id est,
Atq; is quidem canebat Admeti modos
Ad myrtum, at alter adegit Harmodij melos
Vt caneret. Congerit & alia quædam nõ indigna cognitu, quæ licebit inde petere.

Bellum

Bellum haudquaquam lachrymosum. XXIII

Ἀδακρυς πόλεμος. id est, Bellum lachrymis carens, ubi uictoria contigit citra cædē & sanguinē. Aut ubi quis è periculoso quopiā negocio sic extricauit sese, ut nullo suo malo discesserit: siue cum rixosi uerbis inter se digladiantur, nec est quicquā periculi, ne ueniatur ad manus. Aut ubi certamen agitur eiusmodi, ut neutri parti quicquā accidat incōmodi, uelut in cōflictatione literaria, in qua uictus discedit eruditior, uictor amicior. Natū aiunt è uetusto quodam oraculo Dodonæo, quo responsum Lacedæmonijs aduersus Arcadas pugnaturis: ἀδακρυν πόλεμον ἔσεσθαι. id est, Bellum sine lachrymis futurum. Deinde contigisse illis uictoriam, nemine prorsus interfecto. Nos item Incruentā uictoriam uocamus, quū nulla cæde contigit uictoria: & apud Græcos, ἀναιμωτὶ νικᾶν. id est, Citra sanguinem uincere. Plutarchus in Commētario de fortuna Romanorum, ἄδακρυν νίκην appellat eam quam Paulus Æmylius de Persa reportauit. Effert prouerbium etiam ad hunc modum, ἀναίμακτον ἔστησε τρόπαιον. id est, Incruentū statuit trophęū. Celebratur inter Pittaci oracula illud quoq;: δεῖν τὰς νίκας ἄνευ αἵματος ποιεῖσθαι, Oportere uictorias citra sanguinē fieri. Autor Laertius. Nec abhorret hinc illud quod in Græcorum cōmentarijs reperio: πόλεμός τις ἀσίδηρος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κεκίνηται. id est, Bellum quoddam absq; ferro motum est in Græcia. Significat autem bellum, quod oratione, non armis peragitur. Nam id demum uiris sapientibus dignum. Alioqui ferro cōgredi ferarum est & gladiatorum, quos equidem infra ferarū genus pono. Et tamē nemo crediturus erat, nisi cerneremus oculis, quātopere hæc bellandi ratio placeat principibus Christianis. Pugnatur machinis, quales nulla unquā ethnicorū feritas, aut ulla barbaries excogitauit. Quin est apud Germanos populus, cuius hæc præcipua gloria, q̄ plurimos mortales ferro trucidasse: quod cum per se immane est, tum hoc etiā fœdius, q̄d hoc faciunt mercede conducti: ueluti carnifex quispiam ad lanienam precio emptus. Atque hæc tum magis erunt prouerbialia, si longius transferantur: utputa, ad litem forensem, contentionem, aut aliud id genus certamen.

Flet uictus, uictor interijt. XXIIII

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπώλετο. id est,

Qui uicit, perijt: plorant qui succubuere.

Quoties utraq; pars magno suo malo discedit: ita ut plerūq; in bellis solet accidere. Itē in litibus forensibus, in contentionibus. Nā Hesiodus duas facit Eridas, quarum altera pestifera sit mortalibus, altera frugifera. In priore certaminis genere q uicerit, discedit improbior, uictus fit infelicior. In posteriore q superior euaserit, discedit clarior: qui superatus fuerit, discedit seipso melior. Tradunt hoc natū à Sibyllæ Erythrææ uaticinio, quod ædidit de pugna apud Cheronæam cōmissa. Nam illic Athenienses cum Thebanis uicti perierūt: Philippus uictor protinus à Pausania sublatus est. Meminit huius Georgius Gemistus in Hellanicis. Quanquam idem olim usu uenit Troianis & Græcis, post insanissimum bellum, pro mala muliercula tot annos gestum. Nam Troia funditus euersa est, Græci uictores, aut in reditu perierunt, aut domi reperere perniciem.

Timidi nunquam statuerunt trophæum. XXV

Ἀλλ' οὐ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες, οὔποτε
τρόπαιον ἔστησαντο. id est,

At enim trophæum nobile haud unquam uiri
Statuere pauidi.

Suidas ex Eupolide citat. Vsurpatur à Platone in Critia: ἀλλὰ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες οὔπω τρόπαιον ἔστησαν. Apte dicetur in eos, qui per animi socordiā inertiāq; nihil egregiū, nihil arduū audent aggredi: aut qui periculi metu à magnis abstinent negocijs, cū insignis gloria non nisi magnis periculis contingat. Neq; triumphum egit quisquā qui nō sit ausus Martis euentū experiri. Est simile quiddam apud Hebræū illum cōcionatorē, non facere sementē, qui superstitiosius obseruet uentū: & qui consideret nubes, hunc haud unq̄ metere. τηρῶν ἄνεμον οὐ σπερεῖ, καὶ βλέπων ἐν νεφέλαις οὐ θερίσει. Profert & illud in timidos è Sophocle: τῷ γάρ τοι δεδοικότι πάντα ψοφεῖ. i. Formidoloso strepunt omnia.

Vnà cum ipsis manipulis. XXVI

Αὐταῖς ἀμάλλαις. id est, Cū ipsis manipulis. Cum omnia funditus pereunt, hoc est, cum

ne gluma quidem fit reliquum. Prouerbium à rusticis natum uidetur. Refertur à Suida.

Ne Æsopum quidem triuisti. XXVII

οὐδὲ τ̀ αἴσωπον πεπάτηκας. id est, Ne Æsopum quidē triuisti, De uehementer stupidis & imperitis. Refertur à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Auibus,

Ἀμαθὴς γὰρ ἔφυς, κοὐ πολυπράγμων,
Οὐ δ' Αἴσωπον πεπάτηκας. id est,
Indoctus enim es, neq; sat solers,
Neq; triuisti saltem Æsopum.

Nam antiquitus Æsopi fabellas etiam uulgus idiotarum tenebat. Has igitur qui nō legisset, nihil scire uidebatur. Erat autem natiōe Phryx, seruus Xanthi, liber factus est ab Idmone cæco. Plato comœdiarū scriptor, fingit illum reuixisse. Ab hoc omneis fabellę in quibus inducuntur animalia bruta, αἰσωπόποιοι dicuntur, quemadmodum in quib. homines, Sybariticæ, siue Sybaritides diminutiue.

Vulpes bouem agit. XXVIII

Ἀλώπηξ τὸν βοῦν ἐλαύνει. id est, Vulpes bouē ducit. Cum res absurde geritur (nihil em̄ uulpi cum agricolatione) ueluti si quis poeta de rebus sacris concionetur: aut leno tractet rempublicam. Licebit & ad eum torquere, qui non ex animo, sed aliò spectans, fingit sese quippiam uelle facere. Extat & hoc apud Suidam.

Non inest remedium aduersus sycophantæ morsum. XXIX

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος. id est,
Aduersus ictum sycophantæ non inest.

subaudiendum φαρμακον. id est, remedium. dictum est in calumniam, cuius morsus nō solum perniciosissimus est, uerumetiā ineuitabilis, quod clancularius plerūq;. Olim remedia quędam anulis inesse creditum est: ueluti aduersus serpentiū morsus, aut morbū aliquem, aut fascinationem. Est apud Aristophanem in Pluto, apud quem iactanti anulum magicum, in quo remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur,

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστιν συκοφάντου δήγματος.

Quod imitatus uidetur apud Athenæum lib. iij. Aristophanes, ἐὰν δ' ἄρα
Στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ', ἢ τὸν ὀμφαλον,
Παρὰ φορτάτου δακτύλιος ἐστί μοι δραχμῆς. id est,
Quod si mihi aluum torserit,
Aut umbilicum, est anulus drachma mihi
A Phertato emptus.

Indoctior Philonide. XXX

Ἀπαιδευτότερος φιλωνίδου. id est, Indoctior Philonide. Hic Melitensis erat pręgrandi corpore, cęterum insulsus & indoctus. Notatur aliquoties apud Aristophanem, ut mulierosus, & in parasitos profusus.

Apage hospitem in tempestate. XXXI

Ἄπαγε ξένον ἐν χειμῶνι. id est, Apage hospitem in tempestate. Dici solitum ubi quis importunius adueniret. Nam molestiā adferunt hospites, si quādo in rebus aduersis & afflictis superueniunt: quando familiares magis adesse cōuenit, ęgrimoniæ lenitores. Si peregrini superueniant, ad calamitatis molestiā accedit pudor, interdum maxima malorum pars. Recte accōmodabitur, si quando petitur quippiam à principe negocijs parum lætis occupato. Admonet idem adagium, ne quis externus domesticis aliorū malis admisceat sese. Simile quiddam dixit Euripides in Alcestide: Ἆρα τὸν ξένον
Στυγῶ δικαίως, ἐν κακοῖς ἀφιγμένον; id est,
An non mihi iure optimo
Inuisus hospes, qui in malis aduenerit?

Verba serui ad Herculem aduenientem, domo Admeti iam occupata luctu. Rursus in eadem fabula,

Λυπουμένοις ὀχληρὸς εἰ μόλοι ξένος. id est,
Molestus hospes tristibus si aduenerit.

Dentem dente rodere. XXXII

Dentē dente rodere dicitur, qui carpit eum qui neq; lędi queat, neq; sentiat: Aut qui mordet

mordet, pari mordacitate præditũ quempiã. Martialis lib. xiij. in obtrectatorẽ quendã:
Quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus est, si satur esse uelis.
Simile illi, Noli uerberare lapidem.

Iouem lapidem iurare. XXXIII

Ioue᷈ lapidem iurare, dicuntur qui sancte & religiose deierant. M. Tullius Epistolarum familiariũ vij. ad Trebatiũ: Quomodo aũt tibi placebit, Iouem lapidem iurare, cũ scias iratũ esse Iouem nemini posse? Sumptũ à prisco feriendi fœderis ritu, quod à patre patrato manu tenente lapidem cõceptis uerbis peragebatur. quemadmodũ describit T. Liuius & Macrobius. Vtebantur & Arabes lapide in feriẽdis fœderibus, quẽadmodum refert Herodotus in tertio. Adagiũ uarie poterit usurpari: Ego tibi super hac re nõ dubitem, uel Ioue᷈ lapidem iurare. id est, quantumuis sancte. Huic iniurato fidem habere malim, quàm tibi Iouem lapidem, ut aiunt, iuranti. Iouem lapidẽ iurabat, nihil istiusmodi cogitatũ fuisse. id est, magnopere asseuerabat. A. Gellius in Noctib. usurpauit ad hũc modum: Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimũ iusiurandũ est, habitum, paratus sum ego iurare, Vergiliũ hoc nunquã scripsisse. Apuleius in sermone De deo Socratis: Quid igitur iurabo per Ioue᷈ lapidem, Romano uetustissimo ritu? Equidẽ arbitror huc pertinere, quod ex Augustino citatur in Decretis, eos teneri periurio, qui iurarint per lapidẽ, nec præstiterint quod iurarũt. etiamsi illic scriptum est Super lapidem, ex librarij, ni fallor, deprauatione. Indicat aũt illic hoc iusiurandum esse sanctũ ei cui iuratur, hoc est, si Christianus iuret pagano, cui hoc iusiurandum erat sanctissimũ. Quid hic attinet referre, quę glossographi, & hos secuti theologi, cõmenti sunt de hoc lapide, tam absurda, ut uix lapides talia dicturi sint? Mihi satis est indicasse, legat qui uelit. Veteres per caput illius quem charissimũ habebant iurabant, Romani per genium principis, Socrates per canem & anserẽ, Zeno Citiensis per capparim, pleriq; per brassicam, ναὶ μὰ τὴν κράμβην (quod multis exemplis è ueterũ poematibus repetitis docet Athenęus lib. ix.) eo quod huic diuinatoria quædam uis insit, eoq; & sacram habitam tradit.

Cimmeriæ tenebræ. XXXIIII

Multam obscuritatẽ, aut animi caliginem Cimmerias tenebras appellant. Lactãtius Institutionũ diuinarũ lib. iiij. O cæcum pectus, ó mentem Cimmerijs, ut aiunt, tenebris atriorẽ. Et hunc uelut æmulatus diuus Hieron. ut Lactantianæ admirator eloquentię: Rogo, inquit, quæ tanta est cæcitas, & Cimmerijs, sicut aiunt, tenebris inuoluta? Natũ adagiũ à Cimmeriæ regionis prodigiosa obscuritate. De qua Strabo lib. Geographiæ primo, scribit in hũc modũ: Καὶ μὴν ὁ τὸν Κιμμερικὸν Βόσπορον οἶδε, τοὺς Κιμμερίους εἰδώς, οὐδέπω τὸ μὲν ὄνομα τῶν Κιμμερίων εἰδώς, αὐτοὺς δὲ ἀγνοῶν, οἱ κατ᾽ αὐτὸν ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ μέχρις Ἰωνίας ἐπέδραμον τὴν γῆν ἐκ Βοσπόρου πᾶσαν. αἰνίττεται γοῦν καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας αὐτῶν ζοφῶδες, καὶ ὡς
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ᾽ αὐτοὺς (φησίν)
Ἠέλιος φαέθων ἐπιλάμπεται.
Ἀλλ᾽ ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται. id est,

Quin Bosphorum quoq; Cimmeriũ cognouit, ut qui Cimmerios non ignorarit. Neq; enim uidelicet cum Cimmeriorũ nomen cognitum habuerit, ipsos ignorauit, qui tẽporibus illius, uel paulo ante illius ætatem à Bosphoro ad Ioniam usq; terrã omnẽ percursarint. Itaq; quònam in climate sita sit illorum regio, uelut innuit, cum eam caliginosam facit: &, ut ipsius utar uerbis, Vmbris ac nebulis tectam, siquidem igneus illos
Haud unquam irradiat Phœbus, nox atra sed illis Ingruit assidue.
Porrò locus quem Strabo citauit, quãquam uerbis aliquot diuarians à poeta, est apud Homerum Odysseæ undecimo:

Ἡ δ᾽ ἐς πείραθ᾽ ἵκανε βαθυρρόου ὠκεανοῖο.
Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ᾽ αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν,
Οὔθ᾽ ὁπότ᾽ ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὔθ᾽ ὅτ᾽ ἂν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ᾽ οὐρανόθεν προτράπηται,
Ἀλλ᾽ ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι. id est,

Ast ille Oceani peruenit summa profundi.
Illic sunt populiq; & mœnia Cimmeriorum,
Nubibus & cæca assidue caligine tecta.
Illos haud unquam radijs sol aspicit ardens,
Nec quando astriferum curru petit arduus axem,
Nec rursum ad terras magno deuectus olympo,
Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.

Cimmeriorum mentionem facit etiam M. Tullius libro Academicarum quæstionum quarto. Et Cimmerijs quidem, quibus aspectum solis, siue deus aliquis, siue natura ademerat, siue eius loci quem incolebant situs, ignes tamen aderant, quorum illis uti lumine licebat. Isti autem, quos tu probas, &c. Et in hac regione Naso poeta Somno deo regiam ædificauit, libro Transformationum undecimo:

Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni,
Quò nunquam radijs oriens, mediúsue, cadénsue,
Phœbus adire potest: nebulæ caligine mixtæ
Exhalantur humo, dubiæq; crepuscula lucis.

Apud Græcos constanter per duplex m scriptũ inuenio: tametsi refragat̃ etymologia, quã adfert Eustathius, autumãs κιμμερίους dictos, quasi ἐν τῷ ἀέρι κεῖμένους. Sed uero propius est, κιμμερίους uocatos, quasi χειμερίους, quanquam hic quoq; m simplex.

Frustra Herculi. XXXV

Εἰκῆ τῷ ἡρακλεῖ. Frustra Herculi, subaudi, calumniam struxeris. De his dici cõsueuit, qui sic omnia sua negocia gerũt, ut nemo queat aut audeat calũniari. Nã Herculi mos erat res alienas ui abducere, nõ dolo. Cõueniet aut in uehemẽter laudatũ, probatumq;, aut in præpotentẽ, quem insimulare tutum non sit. M. Cato censorius plus quadragies in ius uocatus fuisse memoratur, semper iudicũ absolutus sententijs. Hũc Cæsar in Anticatonibus insimulauit auaritiæ. Id Plutarchus perinde scribit esse, quasi si quis Herculem insimulet ignauiæ. Nihil enim minus in Herculem quadrat, quàm hoc criminis. Sunt qui putent cõgruere, cum aliquis omnia facit impune, nec à quoquam accusatur. Quemadmodum Hercules impune res alienas consueuit abigere.

Ne in neruum erumpat. XXXVI

Terentius in Phormione, Verum hoc sæpe Phormio uereor, ne ista fortitudo in neruum erumpat deniq;. Quadrat in temerariã inconsideratamq; audaciam, quę plerunq; infelix esse solet, & in maximũ malum aliquando adducere. Donatus interpres à sagittarijs sumptam metaphoram existimat: qui dum neruum arcualem adducunt immodice, rumpunt nonnunquam, idq; non sine suo periculo.

Ipsa senectus morbus est. XXXVII

Terentius in Phormione: Ipsa senectus morbus est. Prouerbiali figura dictũ uidetur. Nam in senibus, ut absit morbus, ipsa senecta per se mala ualetudo est. Vnde illud frequens apud Homerum, χαλεπὸν γῆρας. id est, Molesta senectus. Iliados Θ.
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ τε γῆρας ὀπάζει. id est,
Viribus effœtum, iam te premit aspra senectus. Et apud Vergilium,
Subeunt morbi tristisq; senectus. Horatius in Arte poetica,
Multa ferunt anni uenientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt. Iuuenalis,
Circumsilit agmine facto
Morborum omne genus. Nos item in carmine de Senectutis incommodis,
Teterrima porrò Senecta morbus ingens
Nullis arceríue potest, pellíue medelis,
Quin derepente oborta
Corporis epotet succos, animiq; uigorem Ebetet.

Idem testatur senarius ille prouerbialis,
φόβου τὸ γῆρας, οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον. id est,
Metue senectam, non enim sola aduenit. Item,

Χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώποις βάρος. id est,
Pergraue senectus est onus mortalibus. Citatur ex Antiphane,
Σφόδρ᾽ ἐστὶν ἡμῶν ὁ βίος οἴνῳ προσφερὴς
Ὅταν ᾖ τὸ λοιπὸν μικρὸν, ὄξος γίνεται. id est,
Est uita uino nostra quàm simillima:
Vbi paulùlum restat, in acetum uertitur. Item ex eodem,
Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν,
Πάντ᾽ ἔστ᾽ ἰδεῖν εἰς τοῦτο καταπεφευγότα. id est,
Quædam est malorum ara senectus omnium,
Adeo uidere est cuncta ad hanc recurrere. Rursus ex eodem,
Πρὸς γὰρ τὸ γῆρας ὥσπερ ἐργαστήριον,
Ἅπαντα τ᾽ ἀνθρώπινα προσφοιτᾷ κακά. id est,
Miseram ad senectam, ut ad officinam quampiam
Mala uniuersa confluunt mortalium.
Huc allusit anus Plautina, quæ tarditatem incessus excusans, ait se graue pondus gestare, Tantum, inquit, hoc oneris, quod fero. Quid oneris? Annos septuaginta et quatuor. Itẽ M. Tullius in Catone maiore, Quæ plerisq; senib. sic odiosa est, ut onus se Ætna grauius dicãt sustinere. Aristoteles v. De animalibus lib. senectutẽ appellat νόσον φυσικὴν. id est, Morbum naturalẽ: quemadmodũ & morbus senectus est aduentitia: propterea quod nõnulli morbi idẽ efficiant in homine quod senectus: & senectus similia gignat, qualia morbi. Seneca morbũ insanabilẽ appellat. Donatus adscribit uerba Apollodori ex Græca comœdia, Τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. id est, Ipsa senectus morbus est.

Adrastia Nemesis. Rhamnusia Nemesis. XXXVIII

Ἀδράστεια νέμεσις. id est, Adrastia Nemesis, subaudiendũ, adest, aut aderit, aut eiusmodi quippiam. Licebit uti uel in eos, quibus ob insolentiam arrogantiamq; fortunæ commutationem minamur, uel qui à rebus florẽtibus ad calamitosam fortunã redacti sunt. Hanc quidem Nemesim deam esse putant, insolentiæ & arrogãtiæ uindicẽ, quæq; spes immoderatas & uetet & puniat. ἀδράστεια dicta ἀπὸ τοῦ ἀδράστου μορίου καὶ δρασμοῦ, quod nemo nocens meritã pœnam usquam effugerit: etiam si quando serius assequitur. Lucianus in Meretricijs dialogis, Ἔστι τις θεὸς ἡ ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ. id est, Est dea quæpiã Adrastia, uidetq; ista. Euripides in Rheso:
Ἀδράστεια μὲν ἁ Διὸς παῖς,
Εἴργοις στομάτων φθόνον. id est,
Adrastia, Iouis filia, arceas dictorum inuidiam. Idem in eadem fabula,
Σὺν δ᾽ ἀδραστείᾳ λέγω. id est,
Volente uero dixerim hoc Adrastia. Idem testantur etiam Epigrammata,
Ἡ νέμεσις προλέγει τῷ πήχει τῷ τε χαλινῷ,
Μήτ᾽ ἄμετρόν τι ποιεῖν, μήτ᾽ ἀχάλινα λέγειν. id est,
Innuit hoc Nemesis cubito frenoq; gerendis
Sit modus in rebus, dictaq; frenum habeant. Item aliud,
Ἡ νέμεσις πῆχυν κατέχω. τίνος οὕνεκα; λέξεις.
Πᾶσιν ἀπαγγέλλω, μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον. id est,
Contineo Nemesis cubitum. Quæ causa? requires.
Nam cunctis iubeo rebus adesse modum.
Strabo lib. Geographiæ xiij. Adrastiã dictam tradit, nõ ab aufugiendo, sed ab Adrasto rege, qui primus huic templũ constituerit, idq; Antimachi poetæ uersibus confirmat,
Ἔστι δέ τις νέμεσις μεγάλη θεὸς, ἣ τάδε πάντα
Πρὸς μακάρων ἔλαχεν. βωμὸν δέ οἱ εἵσατο πρῶτος
Ἄδρηστος, ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο.
Ἔνθα τετίμηταί τε καὶ ἀδρήστεια καλεῖται. id est,
Est quædam Nemesis dea magna, cui omnia quadam hæc
Sunt data sorte deûm. Ast huic primus condidit aram
Adrastus iuxta Æsopi sacrata fluenta.
Atq; inibi coliturq;, tenetq; Adrastia nomen.

Huius oppidi meminit Plinius libro quinto, capite trigesimosecundo, his uerbis, Pariũ colonia, quam Homerus Adrastiam appellauit. Adrastiæ deæ mẽtionem facit & Plato in Phædro. Ammianus lib. decimoquarto, Hæc & huiusmodi innumerabilia ultrix facinorum impiorum, bonorumq́ præmiatrix aliquando operatur Adrastia, atq́ utinam semper: quam uocabulo duplici etiã Nemesim appellamus. Hanc aiũt ex opinione ueterum theologorũ lunæ superpositam, generali potentia pręsidere fatis, omnia terrena despectantẽ, ut reginam & arbitram rerum omnium: quę præcipuè fastui infensa, nunc erectas mentium ceruices opprimit & eneruat, nũc bonos ab imo suscitans ad bene uiuendum extollit. Huic antiquitas addidit pennas, celeritatis symbolũ: dedit gubernaculum & rotam, significans illam per omnia discurrentẽ singula moderari. Idem libro uigesimosecundo: Ideo intolerabilẽ, humanorum spectatrix Adrastia, aurem, quod dicitur, uellens, monens ut castigatius uiueret, &c. Zenodotus originẽ adagionis ad huiusmodi fabulã refert, quam equidem non admodum sanè lubens, adscribam tamen, ne lectorẽ auidum hac fraudasse uidear. Eteocles & Polynices post interitum Oedipi patris de regno Thebanorũ hac lege pacti sunt, ut imperiũ alternis annis administrarent. At Eteocles, nam huic sorte primus obtigerat annus, exacto tẽpore recusauit fratri uices regni tradere. Itaq́ Polynices repulsus, in Adrasti ditionẽ Argos profugit, noctuq́ appulit. Hic quum forte Tydeum esset nactus, qui ob cædẽ perpetratã è Calydone pro fugerat, cum eodẽ prælium conseruit: inter quos clamore tumultuq́ coorto, interuenit Adrastus, & pugnantes diremit. Atq́ ibi simul recordatus oraculi cuiusdam, quo moni tus fuerat, ut apro & leoni filias suas in matrimonium collocaret, utrunq́ sibi generum asciuit. Habebant enim in clypeis, alter apri, alter leonis figurã: Pollicitusq́ est se utrunque restiturũ in patriã. Cumq́ primum Polynicis nomine Thebas fuisset adortus, cæsis Argiuorum optimatibus, Adrastus solus effugit. Interfectorum cadauera cum Thebani insepulta abijcerent, neq́ sepultura dignarent, liberi cæsorum ad aram Misericordiæ confugientes, parentũ cadauera reposcebant. Atheniensibus exercitum admouentibus Thebani cadauera reddiderunt. Quo tempore & Euadne Capanei uxor semet in rogum abijciens, unà cum uiri cadauere combusta est. Post id temporis filij Argiuorũ, qui perierãt ad Thebas, nullam unquam reportarunt uictoriam, suis partam auspicijs: sed stipendiarij pro externis militabãt. Diogenianus parœmiam effert ad hunc modũ, ἡ νέμεσις παρὰ πόδας βαίνει. id est, Nemesis ad pedes adest. Galenus deniq́ libro De usu partium humani corporis sexto, μνημονεῦσαι καὶ δεῖξαι τὸν ἀδραστίας ὡς οὐδεὶς ἐκφεύξεται θεσμόν. id est, meminisse ac declarare quod Adrastiæ legẽ nullus effugiet. Ac paulo inferius, οὐκ ἐννοήσας οἶμαι τὸν τῆς ἀδραστίας θεσμόν. id est, Haud cogitans opinor Adrastię legẽ. Minitatur medicis qui falsa pro ueris docent. Eadẽ appellatur Rhamnusia, à Rhamnũte Atticę loco cognominata, ubi, quemadmodũ ostendit Zenodotus, huic deæ statua est, solido lapide, decẽ cubitorum magnitudine, Phidiæ opus. Fingebatur autem olim Veneris specie, quamobrem & malum arborem dextra tenebat, ut autor est Eudemus. Hoc adagium quanquã separauit Zenodotus, mihi tamẽ uisum est cum superiore con iungere, quum nihil intersit præter cõmutatam cognominis uocem. Plinius libro uigesimooctauo, capite secundo: Quur & fascinationib. adoratione peculiari occurrimus? alij Græcam Nemesim inuocantes, cuius ob id Romæ simulachrum in Capitolio est, quamuis Latinum nomen non sit.

Risus syncrusius. XXXIX

γέλως συγκρούσιος. Risum effusiorem, Græci συγκρούσιον uocant, quod hominem quatiat, quem eundem quidam existimant Sardoniũ esse. Putant aũt, & recte putant, hunc risum graui uiro uehementer indecorũ esse, propterea quod uideatur ab animo impotente proficisci. Siquidẽ ut turpe est uiro graui muliebri more eiulare, si quid doleat: ita gaudio immoderato in cachinnum effundi parum decorum est. Simili figura Philostratus in Sophistis aliquoties dixit, πλατὺ γελᾶν. id est, late diductoq́ ore ridere.

Rosam quæ præterierit, ne quæras iterum. XL

ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν. id est,

Ne quære rursum præteritam semel rosam.

Ne te maceres desiderio rerum, quæ reuocari restituiq́ non queũt, uelut exactę iuuentæ, for-

tæ,formæ, uirium, fortunæ. Nam ut nihil est rosa gratius, ita nihil minus diuturnum. In eundem sensum dixit in Odis Horatius,

Mitte sectari rosa quo locorum
Sera moretur.

Habent enim rosæ suum tempus, sed perbreue, At exquisitius delicati, etiã alieno tempore rosam quærunt. Vnde quadrabit & in eos, qui iam ἔξωροι uoluptates sectantur: uelut si nucibus ludat uir, aut amet potitétue senex.

Rosam cum anemona confers. XLI

ῥόδον ἀνεμώνῃ συγκρίνεις. id est, Rosam cũ anemona confers, ubi quis uehementer imparia inter se cõponit. Rosa priscis in precio fuit. Anemona papaueris genus, cuius flos specie quidem rosam imitatur, cæterũ nulla odoris gratia. Passim nascitur in agris, cum olim rosæ summus sit habitus honos.

Rosas loqui. XLII

ῥόδα μ' εἴρηκας. id est, Rosas mihi locutus es. id est, uerba gratissima, & rosarum instar amabilia. Suidas ex Aristophane citat, apud quẽ est ἐν νεφέλαις. Sic & Plautus in Pœnulo, Obsecro hercle, ut multa loquitur. Huic affine Persianum illud,

Non nunc è tumulo, non nunc è manibus istis,
Nascentur uiolæ. Ac rursum,
Quicquid calcauerit hic, rosa fiat.

Cui diuersum est illud ex Aulularia Plauti, Lapides loqueris. quod illi dicta quasi cerebrum excuterent.

Rhodij sacrificium. XLIII

ῥόδιοι τὴν θυσίαν. id est, Rhodiẽses sacrificium. ubi res iurgijs & uerbis male ominatis peragitur. Refertur à Diogeniano. Idem est cum eo quod paulo superius retulimus, λίνδιοι τὴν θυσίαν. id est, Lindij sacrum. Nam Lindus ciuitas in Rhodo est, teste Stephano, à qua deductũ uideri possit Londinum apud Britãnos, quam urbem Stephanus Lindonium uocat, citatq; Martianum autorẽ. Siquidẽ utraq; insula est, Rhodus & Britannia. ac uetus eius gentis lingua, quæ nunc Vualica dicitur, satis indicat, eam aut profectã à Græcis, aut certe mixtam fuisse. Ne mores quidem admodum dissident à Græcanicis.

Rhodiorum oraculum. XLIIII

ῥοδίων χρησμός. id est, Rhodiensium oraculum. Vbi quis de re minuta nimium crebro, nimiũq; diligenter sciscitatur. Etenim Rhodienses Lindiæ Mineruæ sacrificantes, dies aliquot apud aram deæ cõuiuia prorogabant, atq; inibi perpetuò manebant. Quumq; illis mos non esset, matulã in sacrificium inferre, ac super hac re deum consuluissent, atque ut inferrẽt, respondisset, illi rursus ambigere cœperunt, utrum æream, an testaceam inferre deberent: ac denuo super hoc adeuntibus oraculũ indignatus deus, neutram respondit. Refertur à Diogeniano.

Rusticanum oratorem ne contempseris. XLV

Ἀγροίκου μὴ καταφρονῇς ῥήτορος. id est, Rusticanum ne contempseris rhetorẽ. Admonet adagiũ ne quem ob imperitiam, infantiámue fastidiamus: Neq; spectemus à quo, quóue pacto dicatur, sed quid. Qui ualent eloquentia, non perinde curandum est, quid mi-nentur, aut polliceãtur. At penes quos rusticana ueritas est, si quid uel inculte dixerint, haudquaquam oportebit negligere. Siquidem huiusmodi plus solent efficere quàm loqui. Autor Diogenianus.

Rus ciuitas. XLVI

Ἀγρὸς ἡ πόλις. id est, Rus ciuitas. Vbi quis in urbe neglectis legibus, ui proq; sua libidine rem gerit. In ciuitatibus eñ legibus ex æquo uiuitur, in agris licẽtius agitur. Epicharmus apud Diogenianũ, Ἀγρὸν τὴν πόλιν ποιεῖς. id est, E ciuitate rus facis. Quadrabit etiam in ciuitatem, in qua legum non magnus habetur respectus. Huc allusit Seneca in ludicro libello, quem lusit in Claudiũ Imperatorem: Vos mera mapalia fecistis, uolo seruetis disciplinam curiæ.

Cicernus Bacchus. XLVII

Ἐρεβίνθιος διόνυσος. id est, Cicernus Bacchus. De re uehementer contẽpta. Sumptum adagium à potu ex leguminibus confecto, qui uinum imitatur. Veteres autẽ diuersis rationibus uinum effingebant, quarum nõnullas commemorat Plinius lib. decimoquarto, ca

to, capite decimosexto. Idem libro uigesimosecundo, capite uigesimoquinto, meminit de Zytho Ægyptiorum, Celia Hispanorum, Ceruisia Gallorũ. Erat id potus genus ex leguminibus coctum, quod inopia uini repertum est in his regionibus, quæ uitem non ferunt. Hinc natum uideri potest & illud quod alibi retulimus, adagium, οὐδὲν πρὸς Διόνυσον, id est, Nihil ad Bacchum, ut id dixerit quispiam gustata ceruisia. Porrò cõtemptam fastiditamq́ue fuisse ceruisiam ijs, qui eatenus assueuerant uino, uel Epigramma testatur, quod Iuliano Imperatori tribuunt: Id est huiusmodi,

Τίς; πόθεν εἶς Διόνυσε; μὰ γὰρ τὸν ἀληθέα Βάκχον
  Οὔ σ' ἐπιγινώσκω, τὸν Διὸς οἶδα μόνον.
Κεῖνος νέκταρ ὄδωδε, σὺ δὲ τράγου. ἦ ῥά σε Κελτοὶ
  Τῇ πενίῃ βοτρύων τεῦξαν ἀπ' ἀσταχύων.
Τῷ σε χρὴ καλέειν, Δημήτριον, οὐ Διόνυσον,
  Πυρογενῆ μᾶλλον, καὶ Βρόμον, οὐ Βρόμιον. id est,

Bacche quis? unde uenis? uerum tibi deiero Bacchum,
  Te haud noui, tantum est cognitus ille Iouis.
Is nectar redolet, hircum tu. dic age num te
  E spicis finxit Gallia uitis inops?
Non igitur Bacchum te dixero, sed Cerealem,
  Et frumentigenam, nec Bromium, imò bromum.

Est autẽ bromos hordei genus quoddã: sed à Theophrasto lib. De plantis octauo, inter ea ponitur quæ penè syluestria sunt & immitia. Plinius potissimũ usum eius generis putat, quod illius spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, inquit, præstat ad uini transire mentionẽ. Neq́ uero repugnarim, si cui magis libeat ad ritum sacrorũ Bacchi referre prouerbium, in quibus imitamina membri obscœni uirilis capitibus ac fœmoribus obligabãt, atq́ ita saltabant in honorem dei. Eas figuras Græci Phallos uocant, unde & apud Terentianum grammaticũ cognomen Phallici carminis. Qui ferebãt, φαλλοφόροι, & ἰθύφαλλοι dicebantur. Etiamsi Athenæus lib. xiiij indicat alios fuisse Ithyphallos, alios Phallophoros: illos gessisse personam hominis temulenti, hos sine persona fuisse, quanquam & alijs rebus differebant. Verum hæc nihil ad prouerbium. Alludit huc Aristophanes in Acharnensibus,

Σφῷν δ' ἐστὶν ὀρθὸς ἑκτέος
ὁ φαλλὸς ἐξόπισθεν τῆς κανηφόρου,
Ἐγὼ δ' ἀκολουθῶν, ᾄσομαι τὸ φαλλικόν. id est,

Vobis quidem rectus tenendus phallus est,
Eum sequendo qui canistrum baiulat:
Post uos ego canam cantionem phallicam.

Effingebatur autem olim hoc membrum è ligno ficulno, quod molliciei dedicauit antiquitas, unde & Horatius eodẽ è ligno suum Priapum exscalpsit. Seruius existimat Maronem item Georgicorũ lib. secundo, de ijs phallis sensisse, quum sacra Bacchi describens de pensilibus oscillis facit mentionem,

Oscilla ex alta suspendit mollia pinu.

Ea scribit è floribus concinnari solere, ad imaginẽ obscœni uirorum membri, ac per intercolumnia suspẽdi, quo qui in ea incidissent, risum mouerent. Hinc igitur Baccho cognomen Erebinthi, quem eundem simili de causa Morychum appellarunt, uidelicet facilitate numinis contemptum inuitante.

Ne quære mollia, ne tibi contingant dura. XLVIII

Μὴ τὰ μαλακὰ μώεο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς. id est, Ne quære mollia, ne dura feras. Refert à Phurnuto in opere De natura deorum, capite de Musis, & ita refertur tanquã uulgo iactatum. Cõgruit in eos qui dum nimis improbe ac morose petunt quæ uolunt, offensis ijs à quibus petunt, accipiunt ea quæ nolunt. Aut in eos qui dum præter modũ captant uoluptatem, incidunt in molestiam.

Ne Execestides quidem uiam inuenerit. XLIX

Οὐδ' Ἐξηκεστίδης ἂν εὕροι τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. id est, Ne Execestides quidem rectã uiam inuenerit. De negocio perplexo atq́ inexplicabili. Execestides quidã uulgo male audijt,

quod

quod immodicus esset in peregrinationibus, ut omneis uias quàm maximè cognitas
haberet. Idem taxatur ab Aristophane in Auibus,

Εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ Κάρ, ὥσπερ Ἐξηκεστίδης. id est,

Quod si seruus est & Car, quemadmodũ Execestides. Rursum in eiusdẽ fabulæ initio,

οὐδ' ἂν μὰ Δία γ' ἐντεῦθεν Ἐξηκεστίδης. id est,

Non per Iouem hinc uel ipse uiam Execestides,
subaudiendum, inuenerit. Vnde dici cœptũ de his qui tota aberrassent uia, aut qui dif-
ficili inexplicabiliq; negocio distringerentur.

Hermonium officium. L

Ἑρμώνιος χάρις. id est, Hermoniũ beneficium. Quoties aliquis studet officij causa ui-
deri facere, quod alioqui coactus facit, non quo cõmodet cuipiam, sed quod nõ liceat
secus agere. Hanc parœmiam ad huiusmodi referunt fabulam: Gens quędã Pelasgica,
quæ Lemnum incolebat, nauibus trãsmisit in Bæbronẽ, uel, ut Herodotus, Brauronẽ
Atticę regionem, atq; ex ea mulieres, raptas abduxerũt. Post ubi pestilentia laborarẽt,
oraculo iussi sunt Atheniensibus satisfacere, atq; ita futurum, ut pestilentia liberarent.
Athenienses rogati quo pacto placari uellent, denunciarũt ut Lemno decederẽt. Hãc
conditionem cũ audissent Pelasgi, per iocum responderunt id facturos sese, si quis Bo-
rea uento unius diei nauigatiõe domo profectus Lemnũ transmitteret. Euenit deinde
ut cum Darius in Thracia agens, omnia undiq; subigeret, Miltiades dux Atheniensiũ
è Cherroneso soluens, Lemnũ aggrederetur, Pelasgis denũcians se Borea uniusq; diei
cursu adesse domo profectũ, nam Cherronesum tenebat, atq; illic habitabat. Itaq; Her
mon Pelasgorũ princeps Lemno cessit. Idq; cum Darij metu cõpulsus faceret, adsimu
labat tamen se uolentẽ cedere, quo gratũ faceret Atheniensibus. Huiusmodi fermè cõ
peri in Græcorũ collectaneis. Æmilius Probus in Miltiade aliquanto diuersius rẽ nar-
rat. Quum Athenięses decreuissent coloniam mittere in Chersonesum, quæ tũ à Thra
cibus tenebatur, cõsultus Apollo quem sibi ducem sumerent ad expellẽdos Thraces,
iussit ut Miltiadem asciscerẽt. Is Lemnũ aggressus, postulauit, ut se spõte dederẽt Athe
niensibus. Lemnij per iocum responderũt, se id tum facturos, cum ille domo nauib. ꝓ-
ficiscẽs uento aquilone uenisset Lemnum. Nam hic uentus aduersus est Athenis ꝓfici
scentibus Lemnum. Miltiades ne illic tempus tereret, Chersonesum profectus est. Ea
capta, rebusq; illic ex animi sentẽtia ordinatis, redijt Lemnũ, & ex pacto postulauit in-
sulã. Nã se uento Borea domo profectũ uenisse, quod in Chersoneso domũ habeat, de
creuerat enim illic manere. Itaq; qui Lemnũ tenebant, cessere metu. Simplicius quidẽ
Pamphilus ille Terentianus, negans liberi hominis officium esse, cum nihil mereatur,
postulare id sibi gratię apponi. Atqui in principũ aulis atq; adeo passim in omni mor-
taliũ cœtu, Hermonum istiusmodi plena sunt omnia, qui cum maximè beneficiũ dare
uidenẽ, tum maximè cõmodis seruiũt suis. Prouerbij meminit & Suidas & Hesychius.

Ex harena funiculum nectis. LI

Ἐξ ἄμμου σχοινίον πλέκεις. id est, Ex arena funem nectis. In stulte frustraq; conantẽ quip-
piam dicebatur: aut ubi quis ea connectere laboret, quæ nequaq; cohæreant. Apposi-
tè dicetur in orationem, aut syllogismum male cohærentem. Vt affine sit illis, Arena si
ne calce, & Dissolutæ scopæ. In hãc ferè sententiam usurpauit Irenęus libro primo, Ve
luti faciunt qui colligunt Homerocentones. In summa quadrabit in quiduis ἀδυνάτου
καὶ ἀτόπου: ut pertineat & ad illam formam, Laterem lauas, & Aethiopem dealbas.

Halcedonia sunt apud forum. LII

Quod dixit in Cassina Plautus: Halcedonia sunt circa forum, prouerbij speciem ge
rit. Significatẽ hac uoce trãquillitas & silentium. Idẽ in Pœnulo, Nisi mihi illã tam tran-
quillam facis, q̃ mare est olim, cũ ibi halcedo pullos educat suos. Extat etiã in Græco
rum commentarijs huiusmodi prouerbiũ, ἀλκυονίδας ἡμέρας ἄγεις. id est, Halcyonios
agis dies, de tranquillam & ociosam agentibus uitam. Aristophanes in Auibus,

ἀλκυονίδας τ' ἦγεν ἡμέρας ἀεί. id est,

Atq; halcyonios duxit assidue dies.

Ab aue quadã marina ductũ adagium, quę Græcis Halcyon dicitur, Latinis halcedo,
ut autor est M. Varro lib. De lingua Latina tertio, ne quis Plautinum uerbum depraua

tum esse putet. Fabula de Ceyce & Halcyone est apud Ouidiũ. de aue sic refert Plinius lib. decimo, capite trigesimosecũdo, Halcyõ paulo amplior est passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo gracili & ꝓcero. Ea fœtificat bruma, qui dies Halcyonides uocãtur. Neq; apparent nisi mari trãquillo, maximè Siculo. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequẽtibus pariunt. Hi dies & nautis sunt noti. Nam in his tempestatem nõ metuũt. Nidificãt autem medio in mari: Nidi pilæ figura, paulũ eminenti ore perq; angusto, grandiũ spõgiarum similitudine, ex spinis aculeatis cõpacti, tanta duricie, ut ferro incidi nequeãt. Franguntur ictu ualido, ut spuma arida maris. Hactenus Plinius. Lucianus de tranquillitate Halcyonidum dierum testatur in dialogo, cui titulus ἀλκυών. Vergilius inter prognostica futuræ tempestatis hoc quoq; refert:

Non tepidum ad solem pennas in littore pandunt
Dilectæ Thetidi Halcyones. Meminit harum & Theocritus Idyllio septimo:

χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ.
ἀλκυόνες γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα
ὀρνίθων ἐφίληθεν, ὅσαις τε πὸρ ἐξ ἁλὸς ἄγρα. id est,

Halcyonesq; undas sternunt, pelagusq;, Notumq;
Atq; Eurum extremam motantem flatibus algam.
Halcyones quas inter aues Nereides omneis
Vnice amant glaucæ, quæcunq; ex æquore pastum Venantur.

Empedoclis simultas. LIII

Ἐμπεδοκλέους ἔχθρα. id est, Empedoclis simultas, dicebatur pertinax & irreconciliabilis. Empedoclem enim aiunt ijs fuisse moribus, ut assidue simultatem cum aliquibus susciperet, easq; pertinacissime exerceret. Quadrabit etiã, ubi quis leui de causa ex amico fit inimicus. Refert à Diogeniano. Suidas ex Lysia citat hæc uerba, ᾤμην δ' ἔγωγε τοιαύτῃ φιλίᾳ συνηρμόσθαι, ὥστε μηδ' ἂν τὴν Ἐμπεδοκλέους ἔχθραν ἐμποδὼν ἡμῖν γενέσθαι. i. Ego sanè putabam nos eiusmodi necessitudine copulatos esse, ut ne Empedoclis quidem simultas nobis possit obstare. Referendum ad illud quod alio dictum est loco, Odium Vatinianum, &, Odium nouercale.

Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem. LIIII

Plautus in Truculẽto, Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem. hoc est, Lõge maior est habẽda fides referẽtib. ea quæ uiderint oculis, quàm ijs qui narrãt ab alijs audita. Idẽ innuunt poetę, duas apud inferos insomniorũ fingentes portas, alterã eburnam, per quã falsa insomnia ueniant ad superos: alterã corneam, per quam uera. Vergilius Æneidos sexto Homerum imitatus, ex Odysseæ τ.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua ueris facilis datur exitus umbris.
Altera candenti perfecta nitens elephanto.
Sed falsa ad cœlum hac mittunt insomnia manes.
His ubi tum natum Anchises, unaq; Sibyllam
Prosequitur dictis, portaq; emittit eburna.

Seruius interpretatur, per corneã portã, oculos intelligẽdos, quod colore sint corneo: per eburneã, dentes, nimirũ osseos & cãdidos. Per corneã egredi ueras umbras, quod ea demũ certa sint quæ cõspicimus oculis. Per eburnam falsas, quod uana plerũq; soleant esse quæ fama percipiuntur. Itaq; Æneas per eburnã portam dimissus, significat ꝓ falsis habenda, quęcunq; de inferis narrarit poeta. Adagij meminit & Apuleius lib. primo Floridorũ, narrãs quemadmodũ Socrates prouerbium inuerterit: Pluris est auritus testis, quàm oculati decem. Nã cum conspexisset adolescentem decorũ, sed diu tacentem: Vt te uideam, inquit, aliquid eloquere. Sẽsit itaq; Socrates, aurium iudiciũ certius esse quàm oculorũ: quòd oculis non nisi corporis formã cõtueamur, ex oratione mentis habitum deprehendamus. Iustinianus Institutionũ lib. 3. de gradibus cognationum, Oculatam fidem appellat, quũ res subijcitur oculis. Vnde Cæcam diem appellant, cũ non protinus exhibetur pactum: oculatam, quum præsente pecunia res agitur.

Vulpi

Vulpi esurienti somnus obrepit. LV

Πεινῶσαν ἀλώπεκα ὕπνος ἐπέρχεται. i. Esurienti uulpi somnus obrepit. Vbi quis inopia cibi dormit. Nam nõnullis pauperibus somnus loco pastus, testante uersiculo illo prouerbij instar celebrato,

Ὕπνος δὲ πεῖναν τὴν κακίστην δαμᾷ. id est,

Somnus domat famem malorum pessimum.

Pauperem autem uulpem appellat, quod callida sit inopia, & multarũ repertrix artiũ, iuxta illud quod alibi retulimus, πενία τὴν σοφίαν ἔλαχε. id est, Paupertas sapientiam sortita est. Neq; perperam dicetur & in illos qui dissimulant, cõniuentq; ad quædã, ut per occasionem aliquid commodi ferant. Siquidẽ uulpes urgente fame somnũ adsimulat, ut allectas aues capiat, deuoretq;. Fit autem hoc physica quadam ratione, ut famẽ ac sitim extinguat somnus. Adagium recensuit Diogenianus.

Ad deorum aures peruenit. LVI

Εἰς θεῶν ὦτα ἦλθεν. i. Ad deorum aures peruenit. Vbi facinus aliquod clanculum patratum, resciscitur ab ijs qui possunt uel remunerari recte factum, uel punire secus admissum. Sic enim imaginantur poetæ, quæ recte, secúsue gerantur in terris, ea per Mercurium explorata referri Ioui. Is deinde concilio deorum conuocato, de pœna statuit. Est illud etiam nunc solẽne in principũ & pontificũ literis, Ad nostras aures peruenit. Paulo diuersius pastor ille Vergilianus,

Et quoties, & quę nobis Galatea locuta est,

Partem aliquam uenti diuûm referatis ad aures.

De rebus egregijs, quasq; deorum auribus dignas iudices. Itidem Horatius,

Et Iouis auribus ista, Seruas.

Admirabiles in nectendis machinis Ægyptij. LVII

Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς αἰγύπτιοι. id est,

Nectunt stupendas machinas Ægyptij.

De uersutis, & ut ait Plautus, consutis dolis dictitatũ. Torqueri potest, & in perplexas sophistarum argutias, ac syllogismorũ inexplicabiles labyrinthos. Aut in sycophãtas ac delatores qui uera falsis permiscendo nectunt calumnias. Ammianus 14. refert, Paulo cuidã qui plurimos admirãdis technis deferebat apud Constantiũ, uulgo cognomẽ inditũ cathenæ, quod in cõplicandis delationib. nodos necteret insolubiles. Celebrabantur olim Ægyptiorum opera ex uarijs lignorum frustulis miro quodã artificio cõnexa, quorum est & Herculanus nodus. Adagiũ hoc cognatum est illi, quod alibi retulimus, Κασσιωτικὸν ἅμμα. i. Cassioticus nodus. Cassium enim in Ægypto est, queadmodum paulo superius ostendimus.

Acesei & Heliconis opera. LVIII

Ἀκέσεως, καὶ ἑλικῶνος ἔργα. i. Acesei & Heliconis opera. Quæ singulari artificio cõfecta uiderentur, sic antiquitus appellabantur. Locum prouerbio fecerunt duo quidã celebratę artis artifices, Aceseus natione Patarensis, & Helicon Carystius. Hi primi cõtexuisse dicuntur peplum Palladis Poliadis. id enim cognomen Mineruæ, quæ in arce Atheniensium colebatur.

Acesias medicatus est. LIX

Ἀκεσίας ἰάσατο. i. Acesias medicatus est. dici solitum de re quæ semper uergeret in deterius, quoq; magis accuraretur, hoc peius haberet. Occasionem adagio dedit Acesias quidam medicus imperitus & stupidus, qui dum cuidam pedum dolore laboranti mederi studet, auxit dolorem. Vnde Aristophanes,

Ἀκεσίας, inquit, τὸν πρωκτὸν ἰάσατο.

Quod ea pars, quantũuis cures, tamen per se semper inquinetur. Autor Diogenianus.

Agamemnonij putei. LX

Ἀγαμεμνόνεια φρέατα. i. Agamemnonij putei. De nouis & admirandis operibus dicebatur. Aiunt enim Agamemnonẽ & circa Aulidem, & passim in omni Græcia puteos effodisse, ne per æstum aquarum inopia laborari posset. Autor Zenodotus.

De fera comedisti. LXI

Ἀγρίας βέβρωκας. i. De fera comedisti. Dicebatur olim oscitanti. Nã uulgo creditum,

carnem ferinam comesam crebras oscitationes excitare. Venustius erit, si commode transferatur ad supinos, oscitabundos & negligentes.

Ruris fons. LXII

Ἀγροῦ πηγή. i. Ruris fons. De nimium laboriosis, & perpetuo operi assidētibus. Cuius modi fingit Menedemum Terentius. Conueniet item & de negocio laborioso, cuiq; nunquam exhausti satis est. Nam hoc ipsum uerbum πηγή, hyperbolen habet copiæ, non tantum apud Græcos, uerumetiam apud Latinos.

Æsopicus sanguis. LXIII

Αἰσώπειον αἷμα. i. Æsopicus sanguis. Delphi Æsopum quendam nihil commeritum interemerunt, eamq; ob causam iratum numen dira illis uaticinabatur. Sunt qui putent hunc Æsopum esse, cuius nomine feruntur apologi. Traduntq; huiusmodi quędā super illius interitu, tametsi fabulis q̃ uero ꝓpiora. Cum Delphos profectus gentis illius irā in se couicijs & contumeliosis apologis concitasset, Delphi sacra phiala in huius peram clanculū imposita, Phocidem consecuti, comprehensum sacrilegij damnarunt, obtestantemq;, ac dira imprecantem præcipitarunt. Mox oborta pestilentia, consultū oraculum, admonuit ut Æsopi manes placarentur. Itaq; Delphi monumentū Æsopo constituerunt. Cæterum Græciæ principes & eruditi, simulatq; cognouissent indignā Æsopi mortem, Æsopicum sanguinē ulti sunt, sublatis ijs qui fuerant mortis autores. Vnde dici solitū, aut ubi quis præter meritū acerba pateretur, aut ubi ꝓpter læsam innocentiam irati superi pœnā immittere uiderētur. Meminit huius historiæ Plutarchus in cōmentario, cui titulus περὶ τῶν ὑπὸ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Nempe Æsopum multam auri uim accepisse à Crœso, uti Delphis splendide sacrificaret, & Delphorū singulis quatuor minas distribueret. Verū cū incidisset illi nescio quid dissidij cum Delphis, sacrum quidem fecit, cæterū pecuniam quam acceperat distribuendā, Sardis misit, Delphos indignos iudicans eo beneficio. Quamobrē irati, sacrilegij condemnatū præcipitarunt è rupe quam Hyampeiā uocant. Eo facto deus indicauit, terræ sterilitatē, & morborum prodigiosorum uim instare. Proinde territi Delphi, in publicis Gręcię cōuentibus assidue per præconē clamabant, si quis esset qui pœnas Æsopi nomine de se uellet sumere. Tandē tertia generatione Samius Idmon aduenit, nihil affinis Æsopo, sed nepos eorum qui Æsopum Sami emerant: huic cum pœnas quasdā dedissent, malis leuati sunt. Indicat eodem in loco Plutarchus dici solere, quoties sero pœna datur.

Manum ferulæ subduximus. LXIIII

Et nos manum ferulę subduximus, id est, nos quoq; literas didicimus, & præceptorū opera sumus usi. Nam antiquitus literatores discipulorū manus ferula cædebāt. Est autem ferula fruticis genus, quo nō aliud leuius, ut indicat Plinius lib. decimotertio, capite 22. Græcis νάρθηξ dicitur, utilis ad fulciendos uacillātes ætate senes. Vnde & Baccho Silenoq; sacer, ut uino titubātes fulciat, nec oneret tamē. Est enī ligno durissimo foris, licet intus lignum nō habeat. Hac exceptum ignem cœlestē poetę fingunt Promethe um deportasse in terras. Postremo hinc fiunt sceptra pædagogorū, ut Martialis appellat, quo terreant magis q̃ lædant. Notauit id eleganter Columella in carmine,

Nec manibus miteis ferulas. Et ibidem, Ferulęq; minaces Plantantur.

Vnde Manum ferulę subduxisse dicuntur, qui desierunt in ludo literario uersari, neq; iam pueri docendi, sed utcunq; docti sunt. Iuuenalis in prima Satyra,

Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ.

Hieronymus Subduximus accipere uidetur, pro eo quod est subiecimus, supposuimus. Sic enim scribit ad Domnionem, Et nos didicimus literas, & nos sæpe manum ferulæ subduximus. Nisi forte Manū ferulæ subducere pueri dicuntur, cum metu plagæ subtrahunt manum. Est similis apud Græcos sermonis color. Citatur apud Athenæum libro decimotertio Timocles, Δεῖν δ' ἔτι

ἀγωνιᾶσαι, καὶ ῥαπιζεσθαι γε, καὶ
πληγὰς λαβεῖν ἁπαλαῖσι χερσὶν ἡδύγε. id est,

Opus esse adhuc Trepidare, & alapis cædi, & in teneras manus
Recipere plagas, res profecto suauis est.

Ætnæus

Ætnæus cantharus. LXV

Αἰτναῖος κάνθαρος.i. Ætnæus scarabeus. De magnis & fœdis. Aristoph. in Pace, οὐκ οἶδ' ὅποι εἰσήγαγ' αἰτναῖον μέγιστον κάνθαρον. Ætnæum autem dixit, quasi prægrãdẽ, uel quod in Ætna uarij maximiq; scarabei sint: uel Ætnæus dixit, tanquam instar Ætnæ montis maximus. Porrò scarabeus insecti genus, quod è stercore ut nascitur, ita pascitur. Fabulis quoq; ante proditũ est, Ætnã unũ è Gigantibus præcipuũ cõplexam fuisse, ac seruasse ne cũ reliquis periret fulmine. Vnde & illud, οὔτε πῦρ οὐράνιον ἐπ' αὐτὸν ἦλθεν, οὔτε Αἴτνη περὶ αὐτόν. id est, Nec ignis cœlestis illum attigit, nec Ætna illum premit. Autor Diogenianus.

Ex tua officina. LXVI

Nihil iam hac figura tritius, Ex tua officina, ex aliena officina. Ex nostra officina depromi dicunt quæ à nobis inuenta, nostroq; ingenio perfecta sunt. Ex aliena, quib. ab alio mutuo sumptis utimur ut nostris. Nã officina locus ubi opifices suas exercẽt artes. Sũpta metaphora ab ijs qui aliena opera in suis uendunt tabernis. Hoc quo lõgius traducetur ad res animi, hoc fuerit lepidius: ut, Hoc cõsilij quis non intelligat è tua prodisse officina? Totum hoc negocij tuæ fuit officinæ.

Extra chorum saltare. LXVII

Ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖσθαι.i. Extra chorum saltare dicitur, qui dicit aut facit à re quam proposuit alienum aliquid. Etenim qui choros agunt, certis limitibus, certisq; numeris adstricti mouẽtur, ut liberum non sit quò libet euagari. Quod si quis discrepet à lege chori, ridiculus habeatur.

Exordiri telam. LXVIII

Pleræq; metaphoræ quæ ducuntur à textrina, prouerbij faciem præ se ferunt. Plautus in Bacchidibus: Exorsa hęc tela est non male omnino mihi. Idẽ in Pseudolo, Neq; nũc quid faciam scio, Neq; exordiri unde occipias, habeas, Neq; ad detexundam telam certos terminos. M. Tullius lib. De oratore dixit, pertexere pro perficere. Pertexe modo, inquit, Antoni quod exorsus es. Rem enim quam arte cõsilioq; instituimus, Exordiri dicimur. Et Retexĩmus quę denuo refingimus. Itẽ illud ad Herenniũ: Ego te iam detexam ab exordio. id est, ab initio uitæ explicabo qualis sis. Cognatũ illi quod alio cõmemorauimus loco, Ea tela texitur. στήμονα νῆσαι, Pollux citat ex Græcis autoribus.

In caducum parietem inclinare. LXIX

Prouerbiali figura, In caducum parietẽ inclinare dicimur, cũ nitimur, confidimusq; rei parum firmæ, ducta metaphora ab ædificijs. Hadrianus imperator de Cõmodo adoptato, & imperij successioni destinato, dictitare cõsueuit, In caducum parietẽ inclinamus, & perdidimus quater millies sestertiũ, quod populo & militib. pro adoptiõe Cõmodi dedimus. Caducũ autem parietem uocabat, quod esset ualetudinarius, & rebus gerẽdis inhabilis esse uideret. Itẽ qui senis pręsidio nititur, qui forma superbit, qui in caducis fortunę bonis uitę præsidia collocat, recte dicet, in caducum inclinare parietem. Huic proximum est illud Maronis,

In te omnis domus inclinata recumbit.

Scipioni arundineo inniti. LXX

Ad eandem formã pertinet, quod apud Hebræos in prouerbio fuisse uidetur, Arundineo inniti baculo, de eo qui spes suas figit in his qui nõ solũ nõ possunt esse pręsidio, uerumetiam noceant destituto. Siquidẽ arundineus scipio, non modo non sustinet innitẽtem, uerumetiam manũ penetrat, ac uulnerat. In libri Regũ quarti, capite decimo octauo: & item apud prophetã Esaiã, capite trigesimosexto: ac rursum apud Ezechielem, capite uigesimonono, Ægyptus & Ægypti rex baculus arundineus dicitur, cuius fiducia bellum suscipiebatur, & futurũ prædicitur, ut is confractus non solum non fulciat innitentem, uerumetiam manum illius perterebret. Non admodum abludit ab illo quod alibi retulimus, Ficulnum auxilium.

Homo bombylius. LXXI

Βομβύλιος ἄνθρωπος.i. Bombylius homo, dicitur uerbosus, multiq; strepitus, cæterũ inutilis. Bombilius Græcis, apis aut uespę genus, à sonitu, sicuti uidetur appellatum, ingens, sed ad mellificiũ inutile, fauos sibi nectit è luto. Est & ingẽs apis ac musca, quam

à strepitu sic dixerunt. Hesychius addit βομβυλίδας Græcis dici bullas, quas nasci uidemus ex aqua, quæ mox euanescũt. Item bombylion dici poculi genus, quod paulatim extillante potu sonitũ reddit in modũ animantis, de quo dictũ est: quanquam & huic à bombo uocabulũ. Apud Suidã quidam tibicinẽ, pro bombylio, βομβαύλιον dixit, addita litera α, παρὰ τὸ αὐλοῖς βομβεῖν. Quin & M. Tullius Philippica tertia meminit cuiusdã Bambalionis, hominis nihili & impeditæ linguæ. Bambalio, inquit, quidã pater, homo nullo numero. Nihil illo contẽptius, qui propter hæsitantiã linguæ stuporemque cordis, cognomen ex cõtumelia traxerit. Hesychius ait Græcis βομβαλεῖν esse labijs tremere. Nã id accidere solet hoc uicio linguæ laborantibus, quemadmodũ & frigore horrentibus. Quanquam autẽ hæc uox uarijs modis describitur, tamen eadem est origo, nimirũ à sono titubanter loquentiũ, aut uehementer algentiũ. Adagium refertur apud Zenodotum.

Buthus obambulat. LXXII

Βοῦθος περιφοιτᾷ. i. Buthus oberrat. De leuibus ac stolidis dicebatur. A moribus Buthi cuiusdam athletæ, qui uicerat in Pythijs ludis. Huius meminit Cratinus ἐν χείροσι, teste Zenodoto. Meminit & Hesychius, indicans & Aristotelem alicubi de huius uictoria meminisse. Fieri potest, ut huic id nominis inditũ fuerit ab edacitate, quod solidos boues uorare soleat. Nam cognominatus est & Hercules Βουθοίνας, quod aliquãdo esuriens quendam è bubus Theodamantis, quibus ille terram proscindebat, abductũ occidit, ac uorauit. Vnde uidetur dici posse in edaces, hoc est, βουφάγους.

Bunas iudex est. LXXIII

Βούνας δικάζει. i. Bunas iudicat. (In nõnullis codicibus scriptum est Βυλίας, non Βούνας, sed deprauate, ni fallor.) Vbi lis in longũ profertur, nec unquam explicatur. Qui mos nunc est perditissimis aduocatis nostri temporis, ut subinde nouã reperiãt causam producendæ litis, quo plus nummorũ extorqueant à litigatoribus. Parœmia nata à Buna quodam Atheniensi. Cum esset controuersia inter Calydonios & Eleos, utrique rẽ ad arbitrium Bunæ detulerunt. Conuenerat autem, ut à manibus temperarẽt, donec ille de negocio pronũciasset. Quod ubi sensisset Bunas, de industria audiebat quidem utranque partem, cæterum per fictas occasiones rem in longum distulit, nec unquam de lite uoluit pronunciare. Autor Mnaseas apud Zenodotum.

Bos sub iugum. LXXIIII

Βοῦς ὑπὸ ζυγόν. i. Bos sub iugum, ubi quis assidue laborat, aut ubi se quis laborioso inuoluit negocio. Ductum à bubus agricolis. Quin & hic erit locus utẽdi, cũ negabimus aliquem ad id trahendum negocij, ad quod administrandum parum sit idoneus, sed eũ qui sit aptus: quod bos iugo ducẽdo natus uideatur, non itẽ canis, aut ceruus. Proinde confine fuerit illi quod alio positum est loco, Bos clitellas. Recenset Zenodotus.

Tenui filo. LXXV

Tenui filo, pro stilo subtiliori, minusque grandiloqua oratione. Nã Rhetores treis faciunt orationis χαρακτῆρας, grandem, tenuem, & mediocrẽ, sumpta metaphora à nentibus, aut certe à textoribus. Horatius,

Tenui deducta poemata filo.

Ausonius in oratione, qua Gratiano Imperatori de consulatu gratias agit, Tenuiori, inquit, filo, ut dicit, deducta libauerim. Cui diuersum erit, Crasso filo, crassiore filo. Veluti si dicas, Barbaros crasso filo tractare rem theologicã. M. Tullius lib. De oratore secũdo dixit, Vberiore filo, pro copiosius: & in Senectute, Aliud filũ orationis, pro alio dicendi genere.

Tenui uena, Diuite uena, Tenui canale. LXXVI

Rem eandem alia reddunt metaphora, cũ aiunt, Paupere uena, benigna uena, diuite uena. Venam autẽ appellant indolem, & uim genuinã ingenij: translatione ducta, uel à fontibus, quorum alij angustiore uena manant, alij tanta, ut flumen ingens efficiant: uel à metallis quorum etiam uenæ non genere tantum, sed & copia differunt. Simillimum his est, quod ait Quintilianus libro undecimo, Pleniore tamen hęc canali fluunt, Vos Albani tumuli atque luci.

Υπερμαζᾶν. LXXVII

Μᾶζα Græcis genus est cibi è simila tritici, quod, ut apparet, in delicijs erat: unde uulgarico-

rii ioco dicebant, ὑπερμαζᾶν, pro opipare, splendideq́ʒ uiuere, siue ob egregias mazas, siue quod aliquid his etiā lautius sumerēt. Eam uocē Iul. Pollux. lib. 7. indicat fuisse ueterum, pro qua recentiores dixerint κριθιᾶν, à iumentis ductum, quibus hordeū placentę sunt. Illud mirum, cū hoc uerbū proferat ex Æschylo & Sophocle, cur recētiorū esse dicat, nisi forte apud recentiores cœpit usitatius esse q̄ ὑπερμαζᾶν. Euplous ad Thalasserotē, ὑπερμαζᾷς ἢ μέμηνας, Ἀκούω γάρ σε λοιδόρου γυναικὸς ἐρᾶν. i. Aut luxu diffluis, aut insanis: Nam audio te captū amore mulieris maledicæ. Cōsimili forma dicebant ματτυάζειν, à mattya cibi genere, quod Athenæus lib. 14. recenset inter secundæ mensæ delicias.

Nec propius ferire. LXXVIII

οὐδ' ἴκταρ βάλλειν. i. Ne propius quidē ferire dicūtur, qui procul absunt à scopo, multoq́ʒ interuallo aberrant à re proposita. Sumptum est ab imperitis sagittarijs, cuiusmodi cum Diogenes ille Cynicus conspexisset, proxime scopum consedit: rogatus quid sibi uellet, Ne me feriat, inquit: innuēs quiduis illū tacturū potius quàm scopū. Ergo qui nimiū aberrāt à signo, οὐδ' ἴκταρ βάλλειν dicebant. perinde ualet quasi dicas, οὐδὲν ὅμοιον, id est, Nihil simile. ἀπὸ σκοποῦ dixit Homerus. Vsurpauit hoc adagiū Plato libro de Republica nono, καὶ ταῦτα δὴ πάντα, πρὸς τύραννον πονηρίᾳ τε καὶ ἀθλιότητι πόλεως παραβαλλόμενα, τὸ λεγόμενον οὐδ' ἴκταρ βάλλει. i. Hæc quidem sanè omnia ad tyrannum collata, malitia miseriaq́ʒ ciuitatis haudquaq́ʒ accedunt ad scopū, ut prouerbio dici solet. Suidas admonet, è linguæ proprietate dictum prouerbium, uelut & illud quod proxime sequitur. Huc allusisse uidetur Lucianus in Dialogo quē inscripsit, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Μὴ εἶν τῶν τηλικούτων ἀξίαν, μηδὲ ἐγγύς. id est, Neq́ʒ enim esse me tātis laudibus dignam, ne prope quidē. Item Aristides in Miltiade, οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐδὲ ἐγγύς. id est, Multū abest, ut hæc ita se habeant. Adagium hoc referendum in gregem illorum quæ commemorauimus alibi, τῶν θύρας ἁμαρτάνειν, & Toto errare cœlo, & Tota errare uia.

Diolygium malum. LXXIX

Διωλύγιον κακόν. i. Ingens malum, ipsa loquendi figura prouerbialis est. Vtitur hoc adagio Plato in Theæteto, οὐ μακρὰ μὲν καὶ διωλύγιος φλυαρία. i. Haud longa quidē ac diolygia nugacitas. Apud Suidā referunt hæc ex autore quopiā, Damascio opinor, καὶ ταῦτα οὐ διωλύγιος φλυαρία δόξειεν ἄν, ἢ δικαίως, οὐ κατὰ γραῶν ὕθλον λεγόμενον, ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φλυάρου. id est, Nōne hęc uel maxima nugamēta uidebuntur? Sanè uidebūtur, & quidem merito. Non iuxta deliramēta, quę uocant anicularū, sed ultra maximas nugas. Chrysostomus aduersus Iudæos oratione prima ait, μέγα διωλύγιον ὀλολύξαντες, id est, clare iubilantes, ut uox ꝑcul queat exaudiri. loquitur de pastoribus uiso lupo inter se uociferantibus. Vocis originē bifariam indicant. διωλύγιον, quasi διόλου ἰόν, qđ clamor nusquam non penetret: & διωλύγιον, quasi διολλύον. id est, perdens & exitium adferens. Dicitur autē prouerbium de eo qui malo quopiam ingēti ac diuturno tenetur.

Eadem tibi & Pythia & Delia. LXXX

Ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια. i. Hæc tibi & Pythia & Delia. Quoties supremum aliquod opus significamus. Perinde quasi dicas, Hæc summa omniū quę gesturus es in uita. Citatur adagium ex Menandro. Natum aiunt ab oraculo quodā reddito Polycrati Samiorum tyrāno. Nam is posteaquam Rheneam insulam cepisset, eamq́ʒ cōsecrasset Apollini, constitutis apud Delum ludis pulcherrimis, Delphos misit consulturos, utrū oporteret eos ludos Delios an Pythios appellare. Respondit oraculum, ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, futurū innuens, ut propediem excederet è uita, idq́ʒ euenit. Itaq́ʒ res in prouerbium uersa. Cæterum si scribas ταυτά, uertes, eadem: si ταῦτα, uertes, hęc. Neq́ʒ enim ad sensum magni refert.

Claue findere ligna, & securi fores aperire. LXXXI

Τῇ κλειδὶ τὰ ξύλα σχίζειν, τῇ δὲ ἀξίνῃ τὴν θύραν ἀνοίγειν πειρᾷς. i. Claui ligna findere, securi uero fores aperire conaris. cum res præpostere geritur: ueluti si quis liberos metu studeat emendare, seruos beneficijs sibi adiūgere. Aut si quis apud imperitos philosophicis rationibus agat, apud eruditos clamore & improbitate uincere conetur. Refertur à Plutarcho, libello cui titulus, περὶ τοῦ ἀκούειν.

Bellerophontes literas. LXXXII

Βελλεροφόντης τὰ γράμματα. id est, Bellerophontes literas. Subaudiendū uerbū aliqđ

accommodum sententiæ, Adfert, aut aliud aliquod. Locus erit huic prouerbio, cũ quis literas uelut cõmendaticias perfert, quę cõtra ipsum sint descriptæ: Vulgo literas Vrię uocãt. Neq; dissimilis est historia apud Hebræos. De Bellerophonteis literis huiusmodi fabulã cõmemorant Græci. Bellerophontes propter occisum Bellerũ Argos exilio mutãs, in Tirynthẽ peruenit, Prœtiq; regis hospitio est usus. Interim Antea regis uxor, adolescentis amore correpta, cœpit illius animũ ad stuprum sollicitare, & sui copiã obtulit. Ille ubi flagitiũ recusasset, uidelicet hospitij religiõe permotus, illa prior occupãs, uersoq; in odium amore muliebri, Bellerophõtem apud maritũ occulte defert, tanquã ab illo fuisset de stupro interpellata. Quod ubi persuasisset, quoad poterat regis animũ in perniciem iuuenis instigabat, semper ad aurem occinens illud Homericum,

τεθναίης ὦ Προῖτ' ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην. id est,

Aut morere Prœte, aut interfice Bellerophontem.

Prœtus itaq; uere regio ingenio, & ut Homeri utar uerbo, ἀγκυλομήτης, uelut officij causa Bellerophontem ad Iobaten hospitem mittit, additis literis uelut in illius cõmendationem scriptis. In his mandabat Iobatæ, ut iuuenẽ quoquo pacto tolleret è medio. Bellerophon, ut est minime suspicax innocẽtia, literas acceptas reddit, ut fuerant obsignatas. Quas ubi perlegisset Iobates, quo Prœto gereret morẽ, aggredit̃ adolescẽtẽ honesto titulo perimere. Nã hic fermè malorum principũ mos. Animũ iuuenis suapte sponte ferocem, ad periclitandas uires, gloriamq; parandam inflammat. Ac primum persuadet, ut cum chimæra congrediatur. Id erat monstrum triforme,

Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra. id est,

Caprina specie. Hanc Bellerophontes equo insidens alato, telo cõfixit confecitq;. Post alijs atq; alijs periculis obiecit iuuenẽ, à quibus omnibus quũ ille uictor rediret, rex & uires admiratus, & ex euentu coniectans innocentiam, literas Prœti ostẽdit, generum asciuit, ac moriẽs eidem imperij successionem tradidit. Itaq; quisquis prudẽs aut nunciat, aut facit quippiã, quo se prodit, in eum recte dicetur, Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, aut quicunq; sub officij prætextu læditur. Adagiũ recensetur à Zenodoto. Plautus in Bacchidibus: Tace, nullus homo dicit, hæ tabellæ te arguũt: Quas tu attulisti, hæ te uinciri iubẽt. Aha Bellerophontẽ iam tuus me fecit filius. Egomet tabellas detuli, ut uincirer: sine. Effertur adagium in hunc etiã modum, Βελλεροφόντης κατὰ σαυτοῦ. id est, Bellerophontes aduersus seipsum. Lucianus in Apologia τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. κατὰ σαυτοῦ ὁ Βελλεροφόντης γεγραφὼς τὸ βιβλίον. i. Qui Bellerophontes librum aduersus teipsum scripseris. Simili commento rex Pharnabazus imposuit Lysandro. Refert Plutarchus in ipsius uita.

Cœno puram aquam turbans, nunquam inuenies potum. LXXXIII

βορβόρῳ ὕδωρ λαμπρὸν μιαίνων, οὔποθ' εὑρήσεις πότον. id est,

Si lympidam perrexeris
Cœno aquam spurcare, nunquam quod bibas inueneris.

Carmẽ est Trochaicũ, quod nos Hemistichio & carmine eiusdẽ generis expressimus. Dici solitum, ubi quis ea quæ sunt per se pulcherrima, cõtaminat, admixtis ijs quę sunt turpissima. Veluti si quis poeticæ admisceat obscœnitatem, suo utiq; uitio. nã ars per se syncera. Aut si quis theologicam eruditionẽ hęreticis opiniõibus deprauet, aut spurcitia sermonis inquinet, aut ꝓphanis contaminet literis: Aut amicitiã principis crebris offensis iritet. Conueniet in hos quoq; quibus hæc uita grauis est, idq; ipsorũ culpa, qđ animi uitio, quæ per se molesta non sunt, molestiam adferre uideantur. Quod si adsit mens à stultis affectibus immunis, quicquid acciderit, uoluptati futurum est.

Charetis pollicitationes. LXXXIIII

Αἱ Χάρητος ὑποσχέσεις. id est, Charetis pollicitationes. Dici solitum, ubi quis facile ac benigne promittit, iuxta illud Nasonis,

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.

Natum adagium à Charete quodam Atheniensiũ duce, qui quiduis cuiuis pollicebat̃, At non præstabat itẽ quod receperat. Hunc Charetẽ nunc fermè reges & põtifices imitantur, dum omnibus omnia promittunt, neq; recusant quicquã, ut saltẽ spe lætos à se dimit-

dimittant: Atque ultro etiã inuitant ut rogentur, spe uidelicet illectantes. Narrãt & de Vespasiano filio, quum admoneretur ne tam facilis esset ad pollicendum, quod longe plura promitteret quàm præstare posset, respondit, Non oportere quenquam ab Imperatoris cõspectu tristem discedere. Adagium refertur à Suida, nec dubito quin sumptum sit ex Aristophane.

Cescon habitas. LXXXV

Κέσκον οἰκεῖς. i. Cescum habitas. In stupidũ & bardum dicebatur. Cescos Pamphyliæ ciuitas, cuius ciues ob uecordiam stultitiamq; uulgo male audiebant. Iuxta Cescum urbem fluuius erat, cui nomen ἄνυς. id est, amẽs. Quanq; Suidas, qui & ipse prouerbij meminit, Cescum ponit in Cilicia, nõ in Pamphylia. Vnde & uulgari sermone iactatũ est, πόλις κέσκος νοῦν οὐκ ἔχουσα. id est, Cescus ciuitas mẽtis inops. Quadrabit & in cœtum, aut conciliabulum hominum stultorũ. Conuenit cum eo quod aliàs ostendimus, Bœotica sus. Adagium recenset Zenodotus. Illud obiter admonendũ, locum hũc in Suida deprauatum haberi in dictione κέσκος, & pro κέσκον οὐκ ἔχειν, legendũ esse κέσκον οἰκεῖν.

Circulum absoluere. LXXXVI

Τὸν κύκλον ἀποτελεῖν. i. Circulum absoluere, est rem omnibus numeris omnibusq; partibus perfectam reddere. Vnde & κυκλοπαιδεία dicta, quæ disciplinarum omnium uelut orbem absoluerit, & ἐγκύκλιος παιδεία. Metaphora sumpta uidetur à mathematicis, apud quos circularis figura perfectissima absolutissimaq; iudicatur. Vnde illud nõ sine causa laudatum carmen de sapiente,

Mundi instar habens, teres atq; rotundus,
Externæ ne quid labis per leuia sidat.

Confine illud, παντὶ ῥυθμῷ. id est, Omni numero. Ita Fabius in præfatione libri 8. Quã ut per omneis numeros, & penitus cognoscere, ad summã scientię necessariũ est, ita incipientibus simplicius ac breuius tradi magis conuenit. Quod à musicis ductũ uidet.

Calidam ueruti partem. LXXXVII

Τὸ θερμὸν τοῦ ὀβελοῦ. i. Calidam ueruti partẽ. Subaudiendum arripuit, aut simile quippiam: ubi quis per imperitiam negocij ea parte rem aggredit, qua minime tutũ fuerat aggredi. Aut ubi quis ob inscitiam pro melioribus eligit peiora. Zenodotus ait huius adagij meminisse Sophoclem. Sumpta metaphora ab ijs qui per imprudentiam, eam ueruti partem manu prehendunt quę calet, deinde offensi reijciunt, & alteram partem apprehendunt. Non usquequaq; dissimile huic, ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει. id est, Piscator ictus sapiet. quod alio loco retulimus.

Titanicus aspectus. LXXXVIII

Τιτανῶδες βλέπειν. i. Titanicum tueri, hoc est, uultu Titanico obtueri. Titanicum autem toruum uocant, ac tetricũ, ac cuiusmodi fuisse feruntur ueteres illi Titanes. Lucianus in Timone, ἐκπετάσας γοῦν τὸν πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνατείνας, καὶ βρενθυόμενός τι πρὸς αὑτὸν ἔρχεται τιτανῶδες βλέπων. id est, Itaq; promissa barba, reductisq; superciliis, secũ murmurans nescio quid, accedit Titanico uultu aspiciens. Idem in Icaromenippo, ὁ Ζεὺς μάλα φοβερῶς δριμύ τε καὶ τιτανῶδες εἰς ἐμὲ ἀπιδών. i. At Iupiter admodum terribiliter, acriterq; & Titanico me intuens uultu.

Thraces fœdera nesciunt. LXXXIX

Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίστανται. i. Thraces fœdera non norunt. Apud Thraces euenit, ut natu maximus quidam iaculo per pectus adacto interierit. Vnde Ionibus & Æolibus ueluti per ænigma dici cœptum, Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίστανται. quod natu grãdibus honos magis debeatur apud hos qui legibus uiuunt. Porrò Thracum barbariem & immanitatem perfidiamq; satis arguit interemptus à Polymnestore Polydorus, hospitij iure uiolato. Et Euripides in Hecuba,

Τάχ᾽ οὖν παρ᾽ ὑμῖν ῥᾴδιον ξενοκτονεῖν,
Ἡμῖν δέ γ᾽ αἰσχρὸν τοῖσιν Ἕλλησιν τόδε. id est,

Iugulare forsitan hospitem uobis leue est,
Nobis Achiuis istud oppido est graue.

Thunnissare. XC

Θυννίζειν, Græci transferunt pro stimulare pũgereq;: uel quod hic piscis, quo sit palato gra-

to gratior, pũgi soleat, uel quod ipse piscis adurat, pungatq́ cõtactu. Plinius lib. nono, capite decimoquinto rem auditu nouam memorat de thynno. Ait in mari animalculũ esse perquã exiguũ, aranei magnitudine, scorpiõis effigie: id se delphino, & ei qui gladius uocatur, crebro delphini magnitudinẽ excedẽti, sub pinna affigit aculeo, tantoq́ infestat dolore, ut in naues sæpenumero exiliant. Athenæus libro Dipnosophistarũ septimo, prodidit, thunnorum generi, quos Athenienses thynnidas appellant, subter uentrẽ pinnam affixam esse, quæ uocetur athera. Addit pisci nomen inditũ, παρὰ τὸ θύειν, quod impetu feratur, præsertim cũ œstro concitus agit̃, id quod illi accidit circa solsticiũ æstiuũ. Id est animalculũ in capite specie scorpij, magnitudine drachmæ. Quo malo sic exagitãtur, ut ex aquis subsiliant, non minus alte q̃ delphini. Atq́ huius rei testẽ adducit Aristotelẽ. Lucianus in Ioue Tragœdo, Ἄπαγε, θυννῶδές τὸ ἐνθύμημα ὦ Πόσειδον, καὶ κομιδῆ παχύ. i. Apage thunnicum enthymema Neptune, & supra modum pingue. Rursum in eodem Dialogo ad idem uerbũ alludens, Εἰ τ' ἀμὰ οὕτως ὑμῖν ἀρτεθύννευσαι. id est, Si mea uobis ita expuncta sunt. Adagium recensetur à Diogeniano.

Citius usura currit quàm Heraclitus. XCI

Θᾶττον ὁ τόκος ἡρακλείτω ποδωκέω τρέχει. id est, Citius usura quàm Heraclitus celerrimus currit. Admonet adagiũ abstinendum à mutua pecunia quę credatur ad usurã. Nã opinione celerius recurrere diem usurariũ. Sumptũ prouerbium ab Heraclito quodã celeritate currendi præter cæteros eximio atq́ excellẽti. Iuxta Doricam dialecton dictũ est, ἡρακλείτω & ποδωκέω pro ἡρακλείτου ποδώκεος. Videtur carmen fuisse trochaicum tetrametrum catalecton, paucis syllabis deprauatis.

Celerius quàm Butes. XCII

Θᾶττον ἢ Βούτης. i. Celerius quàm Butes. Hoc adagio significabant aliquid quàm primum absolui, cõpendioq́ explicari. Quemadmodum solent ij qui paucis uerbis, & ijs trunce pronunciatis, longam sententiã significant. Aiũt hinc fuisse natum. Athenis inter picturas Stoæ porticus, depictus erat Butes quidam, atq́ ita pictus, ut summa capitis pars cum oculis duntaxat uideretur, uidelicet ut spectator imaginaretur reliquũ corpus tegi montis obiectu in quo ingrediebatur. In eius igitur pictura quoniam nõ multum operæ sumpserat pictor, prouerbio iactari consueuit de his quæ facile perficiunt̃. Autor Zenodotus.

Lydus ostium clausit. XCIII

Λυδὸς τὴν θύραν ἔκλεισε. i. Lydus ostium clausit. De furacibus dicebatur, quod Lydi nõ discederẽt, nisi re quapiam sublata. Quod si permittitur nobis diuinare (cur autem nõ permittat̃ in re tam uetusta, cum nec autor extet, nec interpres?) malim accipere de ijs qui rem quampiã obscœnam aggressuri, fugitãt arbitros, abduntq́ sese, propter Lydos molliciei notatos. Vnde & Plautus Lydum uolsum appellat. Allusit ad ꝓuerbiũ, atq́ utinam aperuisset etiam, Plutarchus in cõmentario quẽ scripsit aduersus Colotã. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καθάπερ ὁ Λυδὸς ἐφ' αὑτὸν ἀνοίγειν τὴν θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀπορειῶν, καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν Ἐπίκουρον. i. At mihi uidet̃, quemadmodum Lydus aduersus seipsum, non unã aperire ianuam, sed plurimis ac maximis difficultatibus Epicurum inuoluere. Nisi si cui magis placet, ut hic Plutarchi locus referat̃ ad illud, quod aliàs dicetur, Viro Lydo negocium non erat. Hesychius meminit prouerbij, sed nihil addens pręter hac uerba, Ἐπὶ τῶν μωροκλεπτῶν, de stulte furacibus. Verum hic prodidit nobis deprauatã in alijs libris scripturã, legendũq́ non ἔκλεισε, sed ἐκίγκλισε. i. mouit siue tentauit. Fures enim imperiti dum non sine strepitu mouent ostium, sese produnt sæpius. κιγκλίζειν enim Græcis, autore Suida, polysemon est, Sonat enim, σαλεύειν, μοχλεύειν, ἦχον ποιεῖν, κινεῖν. id est, mouere, obdere pessulum, strepitum facere, attingere, Hæc est autem præcipua furum ars, ut siue ingrediantur, siue egrediantur, abq́ sonitu moueant ostiũ. Ex his iam arbitror esse perspicuum quid sentiat Plutarchus.

Lydus in meridie. XCIIII

Λυδὸς ἐν μεσημβρίᾳ. i. Lydus in meridie. In hominem insatiatæ, aut etiam intempestiuæ libidinis dictitabatur. Narrant Lydos adeo libidine perditos fuisse, ut non tantũ noctu uacarent uoluptati Venereæ, uerumetiã ipso meridie lasciuirent manibus fœdum opus peragentes, unde λυδίζειν dicunt Græci, pro Lydorum more uitã agere. De gentis hu-

tis huius luxu delicijsq; multa cõmemorat Athenęus lib.12. Meminimus alibi, nimirũ in prouerbio, Sybaritica mensa, de conuiuio Sybaritico, in quo & Venus admiscebaт. Porrò nullum est tempus magis alienum à coitu, quàm uel meridiei ob æstuantẽ solẽ, uel conuiuij, propter spiritus circa stomachum & concoctionem occupatos.

Caprarius in æstu. XCV

Αἰπόλος ἐν καύματι. id est, Caprarius in æstu. Consimilem habet sensum, uidelicet intempestiuæ libidinis. Nam his horis caprarij, dum seductis gregibus in umbra latitãt, lasciuire soliti scribuntur. Zenodotus utrunq; refert adagium, & item Suidas. Poterit ad quamuis uoluptatem accommodari non in tempore adhibitam.

Lydus cauponatur. XCVI

Λυδὸς καπηλεύει. i. Lydus cauponaт. In effœminatos & uoluptatibus addictos iaciebatur. Ex huiusmodi natum historia tradunt. Cyrus rex deuictis Lydis imperauit ex cõsilio Crœsi, ut cauponiam exercerent, neq; tractarent arma, sed ueste ad terram usq; demissa uterẽtur, quæ olim molliciem indicabat, ut ad eum modum ueluti in fœminas transformati, ad rebellionẽ fierẽt inutiles. Herodotus lib.1. tradit, Lydos primos omnium caupones & institores extitisse. Hesychius tradit, ab his inuẽta spectacula, & hinc Romanos dixisse ludos. καπηλεύειν Gręcis proprie dici, qui uendunt esculenta. Prouerbium sapiũt & illa quæ refert Suida, λυδιάζω seu λυδίζω, pro eo quod est, Lydorum more uiuo. Refertur à Suida.

Lydorum carycæ. XCVII

Λυδῶν καρύκας. i. Lydorum carycas, antiquitus appellabant quicquid esset opiparum, & uarijs conditum cupedijs. Nã caryca cibi genus Lydij, ex multijugis lautitijs & sanguine confectum. Athenæus Dipnosophistarum lib.12. tradit, carycarum apparatũ primum repertum à Lydis. Effertur adagium integre ad hunc modum, μήτε λυδῶν καρύκας, μήτε μαστίγων ψόφους. i. Nec Lydorum carycas, nec flagrorũ strepitus. Subaudiendum, uolo, aut simile quippiam. id est, nec blandimenta uolo, nec conuicia, nec nimiũ blanda, nec rursum aspera nimium. de quo plura dicentur aliàs.

Lupinum potum. XCVIII

Λυκείου ποτόν. i. Lupinum potum dicebãt, ubi quis uoluptatem suo periculo capitis emeret. Narrant duos erupisse fontes sacros Apollini, quorum alter uino scateret, alter melle: ad quos cũ aues aduolarent, arcu feriebãtur. Porrò Apollo super cætera cognomina dictus est & Lucius, siue à luce quã aperit, siue à lupis interfectis. Autores Zenodotus & Suidas, admonentes penultimã esse circumflectendam. Nam λύκειον prima acuta, gymnasium est Athenis, quod quidam à Pisistrato, quidam à Pericle cõstructum putant. Atq; hinc ortum prouerbium, confine illi, Vt canis è Nilo.

Lupi decas. XCIX

Λύκου δεκάς. i. Lupi decas. Dictũ apparet in eos ad quos inhonesti lucri pars aliqua tametsi pusilla rediret. Aut in eos qui largitionibus essent corrupti, aliósue corrumperẽt. Nam Athenis in foro ubi causæ agebantur, Lycus quidã genius scalptus stabat, lupina specie. Apud hanc statuã sycophãtæ pecunia corrupti uersari cõsueuerũt, uelut apud deum quempiam sui quæstus pręsidem, eiq; in dies singulos triobolus secabaт. Autore Zenodoto, quanq; attigit & Hesychius. Suidas addit, Sycophãtas fuisse decẽ numero, ueluti decem uiros referentes. Meminit huius Aristophanes in Vespis,

Θ᾽ ἡρῷον ἄν πως ἐκκομίσαις τὸ τοῦ λύκου. id est,

Siquà simulachrum efferre possies Lyci.

Erat hoc quæstus genus apud ueteres inuisissimum, eorum qui in ius uocabant, ut ex damnato dicta mulcta portionem aliquam præmij loco ferrent. Vnde & Sectores dicti sunt, & quadruplatores.

Verba importat Hermodorus. C

Λόγοις γὰρ ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται. id est,

Sunt Hermodori uerba mercimonium.

In eum dicebatur qui præter uerba nihil adferret. Quemadmodũ Laches in Ecyra Terentiana Pamphilum filium rogat, num unã duntaxat sententiã secũ è Lemno reportasset. Aut in eos qui uerba uẽdũt pecunia: quod in poetas, aduocatos, fumi uẽditores,

atq;

atq; in id genus homines recte dici poterit. Natũ aiunt ab Hermodoro quodã Platonis auditore, qui commentarios ab illo cõscriptos, in Siciliã deportare cõsueuerit, atq; inibi uenditare. Vnde Siculi, ut sunt dicaces, rem in prouerbiũ uerterunt, dicentes, Hermodorum pro mercibus importare uerba. Cæterũ sophistæ & philosophi lucubrationes suas, λόγους appellant. Allusit haud dubie huc M. Tullius lib. Epistol. ad Atticum 13. Dic mihi, placétne tibi primum ædere iniussu meo? Hoc ne Hermodorus quidẽ faciebat is qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. Porrò licet Cicero mutilum adduxerit prouerbium, tamen si addas ἐμπορεύεται, constabit Græcus senarius. Hinc & λογέμπορος dictus, qui prẹter uerba nihil adfert.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA VII

Pomarius Hercules. I



Μήλιος ἡρακλῆς. id est, Pomarius Hercules. Per cõtemptũ dicebatur in eũ, qui nomẽ quidem magnificum gereret, cæterũ opibus nullis, nullaq; potentia pollens. Ab euẽtu natum. Narrat Suidas, cum rustici quidam Herculi bouem essent immolaturi, isq; rupto fune profugisset, nec esset quod sacrificaretur, malum arreptum suppositis quatuor ramis crurũ uice, dein de additis alteris duobus ceu cornuũ loco, bouem utcunq; sunt imitati, idq; ridiculum simulachrum pro uictima sacrificauerũt Herculi. Iulius Pollux libro de uocabulis rerũ primo, fabulam aliquanto secus narrat, nẽpe ad hunc modũ. Solenne est, inquit, apud Bœotos, Herculi malis rem diuinam facere. Cumq; iam adesset dei festũ, & immolãdæ uictimæ tempus urgeret (porrò hostia erat aries) quum ea serius adduceretur, ꝑpterea quod Asopus fluuius ita subito creuisset, ut transiri nõ posset, pueri qui iuxta aram ludebãt, sacrificij ritũ nihilominus peregerũt. Pulchro cuipiã malo quatuor stipulas uice pedum addiderũt, rursum alias duas cornuum loco, imaginantes sese ad eũ modũ arietem immolare. Creditum est Herculẽ hac uictima magnopere delectatũ, proinde mansisse apud Thebanos hunc morẽ, ut malis sacrificaretur Herculi. Cognomen hinc additum deo, ut ἡρακλῆς μήλων, id est, Hercules malorum uocaretur.

Verecundia inutilis uiro egenti. II

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

Ita legitur apud Homerum Odysseæ ρ. Citatur à Platone in Lachete. Ac mox,

Αἰδῶ δ᾽ οὐκ ἀγαθὴν φησ᾽ ἔμμεναι ἀνδρὶ προΐκτῃ. Apud Hesiodum item,

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει. id est,

Verum homini pudor haud quaquam conducit egeno.

Is uersus in prouerbium abijt. Admonet autem abijciẽdum pudorẽ, quoties urget necessitas. Est enim uerecundia cum ad multa uehementer inutilis, tum maximè quũ res postulat, ut omnia nobis sint faciẽda: uelut inutilis pudor est q deterret à discẽdo quod turpe est nescire. Et, ut ait Flaccus, Incurata malus pudor ulcera celat. Idẽ alibi, Pudor, inquit, te malus urget. Eodem allusit Euripides in Iphigenia in Aulide,

ὅμως δ᾽ ὅσον γε δυνατὸν, αἰδεῖσθαι χρεών. id est,

Veruntamen pudere oportet eatenus,
Quo ad licet. Homerus Iliados Ω. scribit uerecundiam seu reuerentiam plurimũ prodesse, & eandem officere plurimum,

οὐδέ οἱ αἰδὼς γίγνεται, ἥτ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ᾽ ὀνίνησιν. id est,

Nec pudor est illi, qui uel lædit uehementer,
Vel multum prodest homini.

Et uidere est nõnullos hoc inutili pudore præditos, qui corporis incõmoda celare malunt, q̃ amicorum ope tolli: quo ingenio fuisse legitur Apelles, cui & morbũ & inopiã dissimulanti candidus amicus furtim sub ceruicale pondus auri submisit. Sed eorũ multo maxima turba est, qui animi morbos & egestatẽ inutili pudore dissimulãt. Atqui his ferè accidit, ut post malo in apertum erumpente, tum miserius, tum frustra erubescant.

Ventrem mihi obijcis. III

Commemorantur & hi uersus in Græcanicorum adagiorum collectaneis,

Γαστέρα μοι προφέρεις κάλλιστον ὄνειδος ἁπάντων.
Ἡ πλήρης μὲν ἐλαφροτέρα, κενὴ δὲ βαρεῖα. id est,
Ventrem mi obiectas, quo probrum haud pulchrius ullum.
Plenus is est leuior, grauis idem ubi pendet inanis.

Equidem ubi prouerbium sit nõ uideo, nisi in hoc, κάλλιστον ὄνειδος, quod apud Græcos prouerbij uice uidetur usurpatum. Euripides in Iphigenia Aulidensi,
Καλόν γε μοι τ' ὄνειδος ὀνειδίζεις. id est,
Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.
Aut in ea parte uelut ęnigmatica, Leuis cum plenus est, grauis quũ inanis. Nam reliquã uascula quo pleniora sunt, hoc sunt grauiora: quo magis inania, hoc leuiora. Cõtra uenter quo distentior cibo, hoc leuior est, propter auctos excitatosq; pastu spiritus.

Turpe silere. IIII

Αἰσχρὸν σιωπᾶν. id est, Turpe silere. Hoc licebit uti, quoties quis alterius exẽplo extimulatur ad studium, aut negocium aliquod suscipiendũ. Aut natum, aut certe usurpatum ab Aristotele, qui quũ Isocrates rhetoricen doceret, æmulatione cõmotus, cœpit & ipse pomeridianis illis suis περιπάτοις dicendi artem docere, dicens illud, Αἰσχρὸν σιωπᾶν λαλοῦντος Ἰσοκράτους. id est, Turpe silere loquente Isocrate. M. Tullius in opere de Oratore ostendit è tragœdia quapiã mutuasse Aristotelem, paucis immutatis. Scribit em̃ hũc in modum: Aristoteles quũ florere Isocratem nobilitate discipulorũ uideret, quòd ipse suas disputatiões à causis forensibus & ciuilibus ad inanẽ sermonis elegantiã transtulisset, mutauit repente totã propè formam disciplinæ suæ, uersumq; quẽdam de Philocteta paulo secus dixit. Ille enim turpe sibi ait esse tacere cum barbaris: hic aũt quum Isocratẽ pateretur dicere. Ad Atticum lib. vi. Ego, nisi Bibulus (qui dum unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit quàm domo sua) admiraretur de triumpho, æquo animo essem. nunc uero αἰσχρὸν σιωπᾶν. Hoc nunc quidam abutũtur, nihil existimantes turpius q̃ silere, ne apud homines illiteratos parum eruditi, parumq; diserti uideantur. Vnde apud Lucianum præceptum illud ἀπαιδεύτου ἔργον, μηδέποτε σιωπᾶν. id est, Ne unquam sile. propterea quod apud imperitos is demum infans & imperitus habeatur, qui non perpetuo garriat.

Munerum animus optimus. V

Ξενίων δέ τε θυμὸς ἄριστος. id est,
Verum in muneribus res præstantissima mens est.
Gręcis hemistichiũ Heroicũ prouerbiale, quo significatur, in amicorũ muneribus non esse spectandum rei missæ preciũ, sed mittentis potius animũ, ut Xerxes ille aquã manibus haustam, à rustico libenter accepit. Et Christus uiduæ nũmulos omnibus diuitum muneribus prętulit. Et quidam monet exiguũ munus à tenui missum amico, perinde ut maximũ boni cõsulere. Plinius in pręfatione diuersa extulit metaphora. Verum & dijs lacte rustici, multęq; gentes supplicant: & mola tantum salsa litant, qui nõ habẽt thura. Quin tritissimum hodie est, ut qui munus aliquod offerant, animum iubeant spectari, non rem. Refertur adagium à Phurnuto in opere de Natura deorum.

Nescit capitis & inguinis discrimen. VI

Qui eò impudentię uel cæcitatis potius deuenerunt, ut nullum prorsus faciãt discrimen inter honestum ac turpe, hi nescire dicũtur, quid intersit inter caput & inguen. Inter honesta corporis membra caput primum obtinet locum, ac proinde recte nudatur: quæ uero sub uentre sunt, ut inhonęsta teguntur. Iuuenalis de muliere temulenta,
Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.
Prouerbiali figura dictum uidetur.

Multitudo imperatorum Cariam perdidit. VII

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν. id est,
Multi duces deperdidere Cariam.
Admonet senarius, nihil esse perniciosius licẽtia multitudinis, dũ nulli paretur, sed pro sua quisq; libidine rẽ gerit. Hanc Græci uocant ἀναρχίαν, malum penè tyrannide peius, qua nihil potest esse peius. Par autẽ malum est πολυαρχία cum eo quod dicitur ἀναρχία.

Idem docet Homericum illud Iliados libro secundo, quod ipsum in prouerbium abijt, οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω. id est,
Multos imperitare malum est: rex unicus esto.
Nam his uerbis Vlysses milites tumultuantes, in quibus erat & Thersites, cōpescit. Eū Homeri uersiculū usurpauit Dion, quū uideret Heraclidē moliri factionē. Autor Æmilius Probus. Natū adagiū à Caribus quondam florentissimis, postea per ciuiles seditiones eò redactis, ut etiā in uilitatis prouerbiū abierint, quēadmodū alio docuimus loco.

Mus albus. VIII

Μῦς λευκός, id est, Mus albus, apud Suidam: μῦς κακός, id est, mus malus, apud Diogenianum. In hominem lasciuū & libidinis immodicæ dicebatur. Nam mures domestici salacissimi sunt, præsertim albi. Ælianus mirā esse murū salacitatem autorum testimonijs docet, libro xij. capite x. Atq; inter multa illud addit, Epicratem in fabula quapiam quum mulierem significare uellet prodigiosæ libidinis, μυωνίαν appellasse, citatq; prouerbium, μῦς λευκός, ex Philemonis comœdia. Vnde receptum uidetur, ut inter amatoria blandimenta, quemadmodum passerculi, columbulæ, & id genus aliorum, itidem & muris cognomentum usurpetur. Martialis,
Nam cum me murem, cum me tua lumina dicas.

Facies tua computat annos. IX

Prouerbiali nimirū schemate dictum à Iuuenale in uetulam, iam ἔξωρον quidem, & ad Veneris lusus prorsum intempestiuam, sed quæ uerborū nequitijs puellam etiamdum ageret, Facies tua computat annos.
hoc est, frontis rugæ, numerum annorū tuorum præferunt, quanq; libido nondum in te consenuit. Congruit huc apologus de crocodilo, cui iactanti maiorum suorū claritatem, & primas in certaminibus partes, uulpes ad hūc modum respondit, ἀλλὰ κἂν μὴ σὺ λέγῃς, ἀλλ' ἐκ δέρματος γε φαίνῃ, ὡς ἐκ παλαιῶν ἐτῶν εἶ γεγυμνασμένος. i. Quin etsi tu non dixeris, tamen ipsa pelle præ te fers, quod multos iam annos in certaminib. sis uersatus. Habet enim hoc animal cutem, ceu laminis quibusdam durissimis aduersus omnes ictus armatam. Martialis in quendam qui affectabat etiamnum uideri puer,
In te (inquit) reclamat sed tua barba: uir es.

Phœnice rarior. X

φοίνικος σπανιώτερος. i. Phœnice rarior. De rebus aut etiā hominibus inuentu percq; raris. Natū adagium à fabula phœnicis auis, de qua scribit Plin. lib. x. cap. ij. Et ante omnes nobilem Arabiæ phœnicem, haud scio an fabulose, unum in toto orbe, nec uisum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem, caputq; plumeo apice honestante. Commemorantur hoc loco & alia quædam de phœnice prodigiosa, quæ quoniam ad prouerbij sententiam nihil attinent, cui libebit inibi legenda relinquo. Ouidius in Transformationum lib. xv. sub persona Pythagoræ,
Vna est quæ reparet seq; ipsa reseminet ales,
Assyrij phœnica uocant: nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lachrymis & succo uiuit amomi.
Hæc ubicunq; suæ compleuit secula uitæ,
Ilicis in ramis tremulæq; cacumine palmæ,
Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.
Quo simul & casias & nardi lenis aristas,
Quassaq; cum fulua substrauit cinnama myrrha,
Se superimponit, finitq; in odoribus æuum.
Inde ferunt totidem qui uiuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum phœnica renasci.
Cum dedit huic ætas uires, oneriq; ferendo est,
Ponderibus nidi, ramos leuat arboris altæ,
Fertq; pius, cunasq; suas, patriumq; sepulchrum.
Perq; leues auras Hyperionis æde potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

Extat de Phœnice carmen & Firmiani Lactantij non inconcinnum, per Musas, neque fastidiendum.

Non est laudandus, ne in cœna quidem. XI

οὐκ ἐπαινεθείης οὐδ᾽ ἐν περιδείπνῳ. i. Non queas laudari, ne in parentalibus quidem. In hominem dicebatur uehementer illaudatum. Antiquis mos erat, præsertim Atticis, in cœnis funeralibus, quas Græci περίδειπνα uocāt, encomijs, epicedijs & epithaphijs laudare uita defunctum, etiam si parum meruisset in uita. Siquidem, ut inquit Ouidius,

Pascitur in uiuis liuor, post fata quiescit.

Vnde fit, ut uiuos nōnunquam merita laude fraudemus, mortuis etiam immeritam tribuamus. Festus Pōpeius docet, antiquitus solere conduci mulieres quæ in funere nō sine laudibus lamentarentur uita defunctum, alijsq; lamentandi modum præirent, unde & præficæ dictæ sunt, quasi præfectæ: citatq; Neuij testimonium. Hæc quidem me hercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat. Fortassis hinc ductum est, quod antiquitus mos fuisse uidetur, ut in compotationibus aliquorum, etiam uiuētium laudes diceretur. Quemadmodum apud Platonē Alcibiades Socratis encomium refert, & apud Plutarch. Alexandrum Magnum laudat Calisthenes. Eiusmodi uero laudes non admodum speciosæ uidebantur, ut inter pocula decantatæ. Nec absurdum arbitror, si quis ad priscorum consuetudinem referat parœmiam, qua fieri solet, ut in cōuiuijs citharœdus, aut deorum, aut insignium uirorum facta cantaret. Velut apud Homerum in omnibus fermè conuiuijs. Apud Vergilium item,

Cithara crinitus Iopas
Personat aurata.

Tametsi hæ quoq; laudes plerunq; ad auditorum gratiam fingebantur. Adagium refertur à Diogeniano.

Pedibus in sententiam discedere. XII

Quid sit pedibus in sententiā discedere, & quid pedaria sententia, satis explicuit Aulus Gellius lib. iij. cap. xviij. Id si transferat ad quamlibet alienæ sententiæ cōprobationem, prouerbij formā accipiet. Veluti si quis dicat, Non est uiri prudentis, quicquid uxori libuerit, protinus in illius sententiam pedibus discedere. Aut, Par est, ut affectus in rationis sententiā pedibus discedat, nō cōtrà. Ego uero in tuā sententiā manibus pedibusq;, ac toto corpore discedo. Translatū est à ueteri consuetudine quæ seruari cōsueuit, quoties ingēs erat turba suffragia ferentiū. Liuius decadis primæ, lib. vij. Vbi sententiam meam uobis peregero, tum quibus eadem placebunt, in dextrā partē taciti transibitis. Quæ pars maior erit, eo stabitur consilio. Et aliquāto post, Quibus hæc salutaria uidentur, agitedum in dextrā partem pedibus transite. Omnes transierunt, uadētemq; per intermissa custodijs loca Deciū sequuti sunt. M. Tullius Philippica xi. Dixit tamen si quis eorū qui post se rogati essent, grauiorem sententiā dixisset, in eam se iturū. Idem in epistola ad Lentulum: Perspiciebant enim in Hortensij sententiā multis partib. plures ituros, q̄ aperte Volcatio assentirentur. Ibidem, Frequētes ierunt in alia omnia. Idē Planco, Frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit. Hæc ratio ferendorū suffragiorū, Discessio dicebatur. Plinius nepos epistol. lib. ij. Adriano, Sed quū fieret discessio, qui sellis curulibus astiterant in Cornuti sententiā ire cœperunt. Tum illi qui se collegæ adnumerari patiebant̄, in diuersum transierūt. Qui sententias interrumpebat, Intercedere dicebatur. T. Liuius lib. ab Vrbe cōdita ix. Quū omnes laudib. modo prosequentes uirū, in sententiā eius pedibus irent, tentata paulisper intercessio est. Idem ab Vrbe condita v. In quā sententiam quū pedibus iretur, cæteri tribuni militū nihil contradicere. Plin. maior lib. ij. cap. vij. nonnihil nouauit sermonis formā, Sedere, inquiēs, cœpit sententia hæc, pariterq; & eruditū uulgus & rude in eam cursu uadit. Vehementer ac præcipitāter assentiri, dixit Cursu uadere in sententiā, et Sedere dixit pro placere. Nam Flauius Vopiscus in uita Aureliani imperatoris, indicat & manuū porrectione sententiā alienam cōprobari solere. Sic enim scribit: Deinde alijs manus porrigentib. alijs pedibus in sententiā euntibus, plerisq; uerbo consentientibus, conditū est senatusconsultum. Tale quiddam sensit & Salustius in bello Catilinario, quū ait, Silanum postea permotū C. Cæsaris oratione, pedibus in sententiā Tiberij Neronis iturum se di-

xisse: cæteros uerbo, alios uarie Cæsari assensisse. Quintilianus dixit, Manib. pedibusque in sententiam discedere. Porrò qui uultu quoque ac gestu significant se assentiri, toto corpore in sententiã discedere dicuntur. Suffragiorũ genus quod porrectis manib. peragitur, Græci uocant χειροτονεῖν & χειροτονία, quã uocem usurpant & sacræ literæ. Vt ij. Corinth. viij. χειροτονηθεὶς. Quinetiam Subscribere sententię, subscribere iudicio, subscribere uoluntati, suffragari, refragari, atque id genus aliæ metaphoræ, quoties longule trahunt ab oratione simplici, in prouerbij speciem paulatim abeunt.

Sustine & abstine. XIII

Epictetus Cynicæ sectæ philosophus uniuersa philosophorum dogmata, quę ad humanæ uitæ pertineant felicitatem, quæque tot uoluminibus uix explicant cęteri, duobus uerbis absolute complexus est, quæ iam olim prouerbij uice celebrãtur à doctis, digna profecto, quæ omnibus parietibus, omnibus colũnis inscribantur, omnibus anulis insculpantur. Ea sunt huiusmodi, ἀνέχου καὶ ἀπέχου. id est, Sustine aut abstine. Quorum altero monemur, ut aduersa fortiter toleremus: altero, ut ab illicitis temperemus uoluptatibus. Referũtur in Noctibus Gellianis lib. xvij. cap. xix. Apud Athenæum refertur hoc carmen, tacito autoris nomine,

Ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγοιτ᾽ ἂν ὁ φέρων τἀγαθά,
Ἀγαθὸς ἂν εἴη καὶ ὁ φέρων καλῶς κακά. id est,
Bona quisquis adfert, uir bonus uocabitur:
Bonus erit & ille, qui mala pertulerit bene.

Naturam expellas furca, tamen usque recurrit. XIIII

Cum uideam à Græcis quædã uelut obtorto, quod aiunt, collo in prouerbiorũ aceruum trahi, cur ego uerear eiusmodi recensere, quę pręter adagij figuram, ita uenuste dicta sunt, ut uenustius dici non possint? Quod genus est illud Horatij in Epistolis,

Naturam expellas furca, tamen usque recurret.

Sensus est, haud facile dedisci, quæ nobis natura penitus indidit atque inseuit. Qd' si quãdo ui fit, ut uel metu, uel pudore, uel alia quauis causa personã alienam sumamus, facile per occasionẽ redimus ad mores naturales. Velut qui metuũt peccare, non uirtutis amore sed formidine fustis, ij simulatque tollitur fustis, recurrũt ad mores pristinos. Et Terentius, Si sperat fore clàm, rursus ad ingenium redit. Ducta est metaphora à ramis, qui apposita furca torquentur aliò quam natura posuerat: qua sublata rursum uergunt eódem quò prius. Pindarus in Olympijs hymno xi. eandem sententiam aliter extulit. τὸ γὰρ ἐμφυὲς, οὔτ᾽ αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ᾽ ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος. id est, Nam ingenium natiuamque indolem, nec astuta uulpes, neque pręualidi leones mutare quiuerint. Quantumuis enim cicures leonem, semper redit ad genuinam feritatẽ: neque uulpes unquam obliuiscitur fraudulẽtiæ natiuæ, quantũuis mansuefacta. Idẽ in eodẽ opere hymno xiij. ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος. i. Difficile est occultare natiuos mores. Itẽ Horat. alibi,

Tolle periclum,
Iam uaga prosiliet frenis natura remotis.

Nauis annosa haudquaquam nauigabit per mare. XV

Ναῦς παλαιὰ πόντον οὐχὶ πλώσει. i. Nauis antiqua non nauigabit per mare. Congruit in eos qui iam ob ætatis imbecillitatem ad res arduas obeundas, sustinendaque pericula parum sunt idonei, ac primũ ipsi pereunt oppressi negociorum magnitudine, & in discrimen adducuntur quorũ res agitur. Nota est allegoria. Refertur adagiũ à Diogeniano.

Ni pater esses. XVI

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθα. Ni pater esses, Hoc uulgo dici consueuit, quoties honoris, aut metus causa conuicium reticebant, & conijciendum relinquebant. Plene sic effertur,

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ᾽, εἶπον ἄν σ᾽ οὐκ εὖ φρονεῖν. id est,
Ni esses pater, te sapere dicerem haud bene.

Est autem uersus hic in Antigone Sophoclis. Sunt enim Hæmonis uerba Creontẽ patrẽ obiurgantis, quod sponsam filij pararet occidere. Itaque quoties senis, aut potẽtis, aut alioqui uenerandi sententiã nobis haud quaquã probari significabimus, cui tamen honoris causa nolimus refragari, ueluti si quis opinionẽ Aristotelicã apud Peripateticos tecte dãnare uellet, loquetur ad hunc modum: Hæc habet sentẽtia grauissimum autorem. For-

rē. Fortassis enim phas nō est ab Aristotele dissentire. Alioqui, εἰ μὴ πατὴρ ἦν, hoc est, nisi autoritati deferrem, habeo quo refellam. Quod si mutilum efferas, pluſculum etiā habebit gratiæ. Refertur à Diogeniano.

Magnum os anni. XVII

Μέγα στόμα τοῦ ἐνιαυτοῦ. id est, Magnū os anni. Dicebatur quoties uberior rerum prouentus, aut uilior annona animos & loquendi libertatē adderet, alioqui timidioribus. Solent enim rustici magnificentius loqui largiusq; polliceri, spe prouentus uberioris. Refertur à Suida. Non admodum dissidet ab illo, Fœnum habet in cornu. Item illo, Argenti fontes loquuntur.

Megaricæ sphinges. XVIII

Μεγαρικαὶ σφίγγες. i. Megaricæ sphinges, ita scorta quædā uulgus olim appellabat, siue quod uulgo molles sphictæ παρὰ τὸ σφίγγω dicuntur apud Grecos, siue quod apud Megarenses nutrix sphinx appelletur, siue quod Megarensium mores improbi fictiq;, & populari conuicio quondā notati fuerint. Vnde Aristophanes in Vespis, risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat,

Μὴ δ᾽ αὖ γέλωτα μεγαρόθεν κεκλασμένον. id est,
Sed ne Megaricos rursus infractos iocos.

Suidas refert & hunc uersiculum, sed tacito, ut solet, autoris nomine,

Ἀλλ᾽ ἔστιν ἡμῖν μεγαρικὴ τις μηχανή. id est,
Nobis adest Megarica quædam machina.

Risum seu iocum Megaricum, intelligit molliciem Megarensium. Refertur in collectaneis Diogeniani.

Mellis medulla. XIX

Μέλιτος μυελός. id est, Mellis medulla. De re maiorē in modum suaui dicebatur. Vnde & Ennius apud M. Tullium, M. Cornelium Cethegum, Suadæ medullam appellat, ob singularē suauiloquentiam. Nam quod optimū est, id natura uidetur intime recondidisse. Vnde & illa passim obuia In medullis, & Medullitus amare, nō dissident à simulachro prouerbiali. Huius est formæ, τὸ ἐκ μάλης ἰλιάς.

Meliores nancisci aues. XX

Ἀμεινόνων οἰωνῶν τυχεῖν. id est, Meliores nancisci aues dicuntur, quibus post res aduersas succedunt prosperiora. Nam ut apud Latinos auis & ales interdum nō animal, sed omen ipsum & augurium significat, itidem apud Græcos, οἰωνὸς & ὄρνις, quum ἁπλῶς non eodem accipiatur modo, quemadmodum indicat Eustathius in primū Odysseæ librum. Horatius in Odis,

Mala ducis aui domum. Idem alibi,
Mæonij carminis alite. Homerus Iliados Ω.
Μηδὲ μοι αὐτὴ Ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. id est,
Hisce mihi ne tu fueris mala in ædibus ales. Rursum eiusdem operis M.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est,
Optimum id augurium est, patriam uirtute tueri.

Laborauit autē hac superstitione antiquitas, ut in magnis rebus aggrediundis auiū occursus obseruaret, neq; defuerunt qui eam uelut artē profiterentur. Atq; hinc apud Romanos augurum collegium. Iam penè explosa est apud Christianos huius professionis superstitio, sed ita ut in eius locū successerit malum propè pestilentius, atq; adeo conduplicatum, nempe horum qui ex astris futura pronunciant: & aliorum qui numinis afflatum mentientes, apud credulam & indoctam plebeculam prophetæ uolunt haberi. At qui mirum est utrosq; inuenire quibus imponant. Imponunt enim non uulgo tantum, uerumetiam ipsis regibus & orbis moderatoribus.

Aliud genus remi. XXI

Ἄλλο γένος κώπης. i. Aliud genus remi. Dicebatur olim, ubi quispiam res nouas & antea non uisas induceret. At ubi quis uersis moribus pristinis, nouum & insitatum uitæ genus institueret. Hinc ortum aiunt, quod Hercules cū ad boues Erythræas nauigaret, leonis exuuio carbasi uice, claua mali loco, pro rudentib. pharetræ loris, ꝓ remo arcu, deniq; pro nauigio lebete sit usus. Quod insitatū profecto nauigandi genus cū ui-

dissent accolæ, acclamabant, ἄλλο γένος κώπης. Refertur in Plutarchi collectaneis.

Clamosior lauro ardente. XXII

Μείζονα βοᾷ δάφνης χλωρᾶς καιομένης. i. Magis uociferatur quàm laurus uiridis incensa, propterea quod laurus adhuc uirens in ignem coniecta, maximos crepitus ædit. Vnde & in maleficijs amatorijs incẽdi consueuit, tanquam amantiũ querimonias repręsentãs. Daphnis me malus urit, ego hanc in Daphnide laurum.
Refertur à Diogeniano.

Nunc leguminum messis. XXIII

Νῦν ὀσπρίων ἀμητός. id est, Nunc leguminum messis. id est, nunc tempestiuum hoc aut aliud agere. Veluti si quis admoneat iuuenẽ nunc adesse tempus, parandæ gloriæ, parandæ eruditioni, parandis opibus idoneum, dicat, νῦν ὀσπρίων ἀμητός. Sumptum à rusticis, qui tum maximè uigilant, nec sinunt illud tempus per ocium perire. Recensetur à Diogeniano & Suida.

Nunc dij beati. XXIIII

Νῦν θεοὶ μάκαρες. i. Nunc dij beati. Vox erat uelut adgaudentis & adgratulantis, quoties nocentibus supplicium meritis dignũ contigisset, perinde quasi dijs & iucundum & honestum sit, ut scelerati dent pœnas: Contra probrosum, si uiris improbis res secundæ sint, uidelicet iuxta sententiam illam prouerbialem,
Θεῷ δ' ὄνειδος τοὺς κακοὺς εὐδαιμονεῖν. id est,
Probrum est deo, si res malis sint prosperæ.
Siquidem hinc alij collegerunt nullos omnino deos esse.

Ordinem deserere. XXV

Λιπεῖν τὴν τάξιν. i. Ordinem deserere dicitur, qui deest officio suo in re quapiam peragẽda. Ducta allegoria ab ijs qui stant in acie. Nam pœna capitalis erat, qui locũ ab imperatore datũ deseruisset. Vnde & Desertoris uocabulũ apud militares homines ignominiosissimum. Plato lib. De legib. iubet, τὸν καταλελοιπότα τὴν φρουράν, id est, qui excubias deseruisset, in foro propalàm describi, infamiæ notæque causa, tanquam is quod in pso erat, rempublicam omnem prodiderit loco relicto. Aristophanes in Vespis,
Φυλακὴν καταλύειν νυκτερινὴν διδάσκομαι. id est,
Deserere nocturnam doceor custodiam.
Lucian. in libello De mercede seruiẽtibus, χρὴ οὖν σε ἀεὶ σὺν αὐτοῖς ὁρᾶσθαι, καὶ μηδέποτε ἀπολείπεσθαι, ἀλλ' ἕωθεν ἐξαναστάντα παρέχειν σεαυτὸν ὀφθησόμενον ἐν τῇ θεραπείᾳ, καὶ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν. id est, Necessum est itaque, ut assidue apud illũ conspiciaris, neque desis unquam, quin diluculo surgas, teque in famulitio conspiciendum exhibeas, neque deseras ordinẽ. Simpliciter usus est Isocrates in oratione De pace, ἀτιμότεροι γίνονται τῶν τὰς τάξεις λειπόντων καὶ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλλόντων. i. magis infames fiunt ijs qui ordinem deserunt, & clypeos abijciunt. M. Tullius in Epistolis ad Atticũ, De præsidio decedere dixit. In Finibus bonorũ, Deserere pręsidium: In Catone, De statione decedere. nimirũ uarie reddens, quod Gręci dicunt, λιπεῖν τὴν τάξιν. Apud Athenæum lib. i. Eubulus comicus refert hunc uersiculum ex Archilocho,
Ἀσύμβολος δεῖπνον γὰρ ὅστις ὑστερεῖ,
Τοῦτον ταχέως νόμιζε καὶ τάξιν λιπεῖν. id est,
Cessando cœnæ quisquis immuni deest,
Hic idem in acie facile deseret locum.
Æschines in apologia obijcit Demostheni, ὡς ἐνεγράφη λιποταξίου. id est, quòd illi dies esset dictus ob desertum ordinem, quem γραφὴν λιποταξίου probro dictum, alias commemoraui mus. At ille eum qui diem ipsi dixerat, ad extremũ adegit diẽ, occiso eo Aristarchi pręsidio, quemadmodum ibidem criminatur Æschines. Postremo Latinis In sua classe manere dicuntur, qui non deserunt uitę institutum. & Classem suam deserere, qui mutant.

Ouium nullus usus. XXVI

Προβάτων οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ. i. Ouiũ nulla utilitas, si pastor absit. Admonet adagiũ ἀναρχίαν rẽ esse omniũ pnïciosissimã. Nihil recte faciũt ministri, nisi adsit herus. Inutiles discipuli, quoties abest pręceptor. Inutilis populus, nisi principis autoritate gubernetur. Apparet senarium fuisse. Nam paucis syllabis cõmutatis restituet hoc pacto,

προβάτων γὰρ οὐδὲν ὄφελος, ἂν ποιμὴν ἀπῇ. id est,
Namq; usus ouium nullus, ubi pastor deest.
De huius animantis stulticia, quãq; sibi sit inutile, ni pastoris cura succurrat, lege quę aliàs ex Aristotele citauimus in prouerbio, Ouium mores.

Periculum proræ selis. XXVII

Κίνδυνος ἡ ἐν πρώρᾳ σελίς. i. Periculũ sella prorę. Quoties in re quapiã præcipuũ periculũ, caputq; negocij esse significamus. Nam hostes expugnaturi nauim, in prorã primũ assultũ faciũt. Selis aũt sella est, quę in proris esse cõsueuit, si Zenodoto credimus.

Impete peritum artis. XXVIII

Βάλλ' εἰς ἔχοντα τὴν τέχνην. id est, Iaculare in eum qui nouit artẽ. ubi quis conuicium facit homini, qui norit & ipse retorquere cõuicium, aut qui carpit uelut imperitum, qui nõ inferior sit in artis scientia. Sumpta metaphora uidetur ab ijs qui iaculo aut saxo petunt eum qui calleat ictum uel declinare, uel in iaculantem retorquere.

Philippi gallus. XXIX

Φιλίππου ἀλεκτρυών. id est, Philippi gallus. Hoc dictari consueuit, ubi quis de leui quopiã facinore, perinde ut maximo sese iactaret. Nam Alectryon dux quidã erat Philippi regis, quem Chares Atheniensis confecerit. Apparet autẽ Charetem hunc huius facti, nimiũ crebro, nimisq; insolenter apud populum Atheniensem uerba facere solere, ut hinc uulgo sit usurpatum. Recensetur apud Zenodotum.

Parit puella, etiam si male adsit uiro. XXX

Τίκτει κόρη ὅταν κακῶς ἀνδρὶ παρῇ. id est, Parit puella, cũ male etiã adfuerit uiro. Dici conueniet, quoties res facile conficitur ex sententia, etiãsi negligenter & ignauiter gesta fuerit. Veluti puella propter ætatis felicitatem facile gerit uterũ, etiamsi cũ uiro non admodum uiro rem habuerit. Non item anus: imò bis uirum requirit ætas affecta mulieris. Ea res nec Augustinum fugit theologum. Nam quęstionem quod Abraham autore Paulo, Saræ effœtus, tamen ex Cethura sustulisse prolem legitur, sic explicat, ut dicat, illum Saræ anui effœtum fuisse, Cethuræ puellæ fuisse uirum. Egregium ingenium etiam sub malo & indiligente præceptore bonas literas assequitur. Contra, si discipulus sit ὄνος λύρας, præceptor etiam optimus oleum perdit & operam.

Pasetis semiobulus. XXXI

Τὸ πάσητος ἡμιωβόλιον. i. Pasetis semiobolus. De re noua stupendaq;, & prestigijs simillima. Veluti cum orator efficit, ut eadem causa primũ optima, mox pessima uideatur, res eadem maxima, statimq; minima appareat. Et cũ sophistæ demonstrant eundem & asinum esse & hominem. Aut ubi quis asseuerat id factum, quod citra magiam aliquã fieri non potuerit, licebit ἐπιφωνεῖν, πάσητος ἡμιωβόλιον. Nec intempestiuiter dixeris, quũ quidam ita dant munus aliquod, ut idem mox arte quadam ad se retrahant. Tradũt Pasetem quendam præstigiarũ & magiæ peritia primum nomen meruisse. Is incantamentis quibusdam efficiebat, ut repente conuiuiũ omnibus instructum partibus adesse uideretur: rursum ubi libuisset, omnia protinus euanescebant. Emebat autem frequenter, preciumq; rei numerabat, uerum mox nummus non apud uenditorem, sed apud Pasetem reperiebatur. Huiusmodi fermè tradit Suidas.

Paruus semper tuus pullus. XXXII

Μικρὸς ἀεὶ ὁ σὸς πῶλος. i. Paruus semper tuus pullus. ubi quis ob staturę breuitatẽ diu puer uideri cupit. Cõueniet & in hos, qui tametsi natu grãdiores, tamẽ uerborũ delicijs affectãt uideri iuuenculi. Aut cũ ob amorẽ cascus cascã puppam uocat, & ipse uicissim puppus audit, q̃d aliàs indicauimus. Aristophanis interpres admonet apud Gręcos q̃d cuiq; uehemẽter charũ esset, id pullũ illius appellari solere. blandimur aũt uerbis diminutiuis, eoq; in Equitibus quidam populo blandiẽs appellabat illũ δημίδιον. i. popellũ, eoq; mox audit, ὡς ἀπὸ μικρῶν οὖν ὡς αὐτῷ θωπευματίων γεγένησαι. i. ut è pusillis blãdiciolis beneuolus illi factus es. Parua uocat blanda, atq; is uicissim audit, καὶ σὺ γὰρ αὐτὸν πολὺ μικροτέροις τούτων δελεάσμασιν εἷλες, quod ipse multo abiectius adulatus esset populo.

Phaselitarum sacrificium. XXXIII

Φασηλιτῶν θῦμα. id est, Phaselitarum sacrificium, tanquam uile, citraq; sanguinem. Sor

didum ac tenuem sumptum hoc adagio significabant. Tradunt enim apud Phaselitas Pamphyliæ gentem moris esse, ut pisciculi salsi dijs sacrificētur. Autor Zenodotus. Eudemus item scribit, eos Capro deo salsamentis rem diuinam facere, eiusq; rei testem citat Callimachum. Finitimum est illi, Sine fumo sacrum.

Peius Babys tibia canit. XXXIIII

Κάκιον Βάβυς αὐλεῖ. i. Peius Babys cantat. Hoc adagium iaci consueuit in eos, quorū exercitatio semper uergit in peius. Quod genus sunt oratores quidam, qui quo diutius dicunt, hoc dicunt indoctius. Refertur autem ad huiusmodi fabulam. Ferūt Babym fratrem fuisse Marsyæ, qui non ueritus est ipsum Apollinem ad canendi certamē euocare. A quo quū esset uictus, ab eodem supinus de pinu suspensus, excoriatus est. Deinde cum Apollo pararet Babym quoq; perdere, intercessit Pallas, admonēs hūc usq; adeo infeliciter & indocte tibijs canere, ut omnino negligēdus esse uideret, κάκιον, inquiēs, βάβυς αὐλεῖ. id est, Deterius Babys tibijs canit. Quibus uerbis cōmotus Apollo Babyn adeo contēpsit, ut eum ne supplicio quidem dignū existimaret, sed suæ potius inscitiæ iudicaret relinquendum. Vsurpabitur adagium & per cōparationē, ut mentione facta de præceptore indocto, si quis de discipulo percunctanti, hoc pacto respōdeat, κάκιον Βάβυς αὐλεῖ. Neq; uero repugnarim, si quis hoc loco κάκιον, accipiat pro miserius, ut sit sentētia, Babym infeliciorē esse, dum indocte canēs omnibus est ridiculus, q̃ si tolleretur è medio. Meminit huius adagionis Athenæus lib. xiiij. ostendens dici solitū de ijs q̃ indies deterius canerent. Quanq; hic locus apud hunc autorē deprauatus est in uulgatis exemplaribus, ni fallor. Sic enim legimus, καὶ κίων ἢ βάβυς αὐλεῖ. id est, Et Cion aut Babys canit. Erroris ansam præbuit, quod paulo ante cōmemorans ineptos tibicines, q̃s Hipponax iambographus lacerasset, nominauit Cionē, Codulum & Babyn. In collectaneis quæ noster excudit Aldus reperio, τὸν βάβυν χορόν. i. Babys chorum, pro indocta parumq; modulata cantione, & fabulam asscriptā huiusmodi. Mæādro fluuio duo fuere filij, quorū Babys solitus est unica tibia canere, Marsyas duabus Phrygio more. Cum aūt suum uterq; chorum haberet, & Babys inscite tractaret tibiam, frater eò insolentiæ sublatus est, ut Apollinem quoq; præ se contemneret, à quo cum esset excoriatus, iamq; Babyi similis pœna pararetur, Palladis interuētu exemptus est supplicio. Verum equidem suspicor scripturam esse deprauatam, ac legendum esse, τὸ βάβυς χεῖρον. ut idem sit cum eo quod modo retulimus.

Cercopum cœtus. XXXV

Ἀγορὰ κερκώπων. id est, Cœtus Cercopū, de conciliabulo, conuentuq; uersutorum & improborum hominū dicebatur. Narrant enim, Cercopes quosdā in Epheso fuisse, notæ fraudulētiæ uiros, qui suis dolis conati sint ipsi Ioui imponere. Hos admonuerat mater, ne in Melampygū inciderent, id quod euenit. Nā post ab Hercule uincti sunt iussu Omphales. Quidam aiunt, quosdā ob imposturas & malas artes, κέρκωπας, quasi caudatos, appellatos fuisse apud Ephesios atq; Atheniēses, ut idem sit sensus huius adagionis, & illius cuius alibi meminimus, λύκου δεκάς. Torquet hoc cōuiciū Æschines in Demosthenem, ὅτι μὲν οὖν ἦν ποτ' ὁ κέρκωψ, ἢ τὸ καλούμενον παιπάλημα, ἢ τὸ παλίμβολον, ἢ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, οὐκ ᾔδειν πρότερον. νυνὶ δὲ ἐξηγητὴν τοῦτον λαβὼν τῆς πάσης κακοηθείας μεμάθηκα. id est, Aliquando fuisse cercopē, aut quod dicitur pæpalema, aut palimbolū, antehac nesciebam. Nunc uero nactus hunc omnis maliciæ expositorē, didici. Videnť & illa duo uerba pępalema, & palimbolū fuisse iactata uulgo. Hesychius indicat παιπάλημα dictū hominem ποικίλον ἐν κακίᾳ. id est, uarium in malicia: dictum apparet à πάλλω, quod est, moueo. & παι syllaba per conduplicationē adiecta est, cuius futurum παλῶ. & παιπαλᾶν est circūspicere ac scrutari, nihilq; nō tētare. Rursus παιπάλη, subtilissima pars frumēti cribro excussi. Cōcussione fit utrūq;, sortitio & frumēti purgatio. Vnde πάλος sors, & πάλη farina. Proinde qui se uertunt in omnia, pæpalematis scōmate notari uidentur. Simul allusum suspicor ad uoces. Nā παῖς puerū sonat, & παλεύω uenor, siue in retia duco. Idem exponit multis uerbis quid sit παλίμβολον, nimirū hominē qui sibi minime cōstat, sed facile in diuersum reuoluitur. Suspicor conuiciū sumptū ab instrumētis sic arte confectis, ut facile recurrant in diuersum, atq; hinc detortū in hominem lubricæ fidei.

Ceruinus uir. XXXVI

Ἐλάφειος ἀνήρ. id est, Ceruinus uir, olim dicebatur formidolosus & fugæ fidens magis quàm uiribus. Ceruus enim animal cursu pernicissimum, & in uenatu pedibus sibi quærit salutem. Vnde apud Homerum Iliados primo, Achilles, ut uir fortis, Agamemnoni, uelut imbelli & ignauo conuicium facit ad hunc modum,

οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο.

Obijcit illi temulentiam, impudentiam in occupandis aliorũ præmijs, & cor ceruinũ, quòd ad congressum timidus esset. Aristoteles lib. De natura animatium ix. tradit, ceruo natiuam quandam inesse prudentiam, ut quod uiribus tueri nõ potest, id efficiat ingenio: parere enim iuxta semitas, quo uidelicet tutior sit à beluis propter hominum frequentiam. Deinde postea quàm peperit, inuolucrum statim exedit, ne deprehendatur: prætere a hinulum ducens in stabula, monstrat, ac consuefacit quò debeat refugere, si quod immineat periculum. id ait, saxum esse abruptum.

Cercopissare. XXXVII

Κερκωπίζειν. id est, Cercopissare dicuntur, uel qui lasciuiunt, aut qui adulantur. Metaphora ducta ab animantibus, quæ mota cauda adblandiũtur, ut Chrysippo placet, Suida teste: uel qui molesti sunt, obturbantq; & obstrepunt, ut uox deflexa sit à Cercopibus illis Lydijs, quos Hercules, quod sibi cum Omphale cubanti, petulantius obturbarẽt, amicæ iussu uinctos de claua suspendit, quẽadmodum retulimus in adagio, Ne in Melampygum incidas.

Vale charum lumen. XXXVIII

Χαῖρε φίλον φῶς. id est, Vale gratum lumen. Hoc apparet uulgo dici solitum, quoties extingueretur lucerna. Referunt autem ad fabulam, non admodum castam, sed docẽdi causa referendam tamẽ. Narrant enim anum quampiam, cum nuda libidinari pararet, extinxisse lucernam, ne rugę situsq; corporis offenderet, & extinguentem dixisse, χαῖρε φίλον φῶς. id est, Vale amicũ lumen. Quæ quidem uerba suspicor hoc magis in uulgi iocum abijsse, quòd ijsdem utãtur in tragœdijs, exituri è uita, uelut Polyxena in Hecuba Euripidis, Iphigenia in sui nominis fabula, Alcestis & Electra, aliæq; complures. Tametsi Plutarch. Conuiuialiũ quæstiuncularũ decade septima, problemate quinto, indicat dictum à quodam, qui amicæ prodeunti in conspectum, quũ ipse uino opinor cæcutiret, χαῖρε, inquit, φίλον φῶς. Poterit ad uarios usus accommodari parœmia. Siue cum nos significamus licentius agere uelle. (Nox aũt tegit omne dedecus, & quoniam iuxta Nasonem, pudore uacat, accõmoda uidetur inhonestis ac flagitiosis actionibus, quas eò Lucianus νυκτερινὰς appellat. Huc allusit Aristophanes in Concionatricibus, cum mulierem uolentem deijcere aluum, ita loquentem facit,

Ἢ πανταχοῦ δῆτ᾽ ἐστι νυκτὸς δεῖν ἐν καλῷ; id est,

An uero ubiq; est hoc honestum noctibus?)

Siue cũ relinquimus amicũ, aut rem interius adamatam. Siue cum innuimus mulierem iam marcida forma, quæq; non possit nisi per tenebras adamari, χαῖρε φίλον φῶς. Aut cũ significabimus nobis perisse rem longe charissimã. Siquidem diuus Ambrosius in homilijs quas cõscripsit in Euangeliũ Lucæ, refert ad huiusmodi fabulam, Theotimo cuipiam, cũ graui morbo oculorũ laboraret, medici interminati fuerant ne cũ uxore rem haberet: si faceret, prorsus cęcitatem imminere. Verũ is libidinis impatiens, non potuit sibi tẽperare, quin uxorem amplecteretur. Itaq; cũ iam medio Veneris calore ferueret, & in mentẽ uenisset medicorum interdictum, χαῖρε, inquit, φίλον φῶς, id est, Vale amicum lumen. Nimirum intelligens se uoluptatem eam perbreuẽ oculorum dispẽdio emisse. Similis est apud Martialem fabula de Phryge quodam lusco bibone, cui cũ inter dictũ esset à medicis, ne biberet uinũ, alioqui nihil uisurum, protinus admotis poculis,

Valebis, oculo inquit. exitum requiris?

Vinum Phryx, oculus bibit uenenum.

Veniat hospes quisquis profuturus est. XXXIX

Ξένος ἔλθοι ὅστις ὀνήσει. id est,

Veniat qui proderit hospes.

Theopompus citante Zenodoto, scribit hoc adagiũ ex Philippi regis apophthegmate pro-

te profectum esse. Nam is ubi Thessalorum ciuitatem subuertisset, & hospites quos ini bi reperit diuendisset, per iocum dicebat,

ξεῖνος ἦλθοι ὅστις ὀνήσει.

Videtur ex oraculo, aut poeta quopiam sumptum. Est enim hemistichium carminis he roici. Admonet adagium, eorum demum aduentum esse gratum, qui cõmodi quippi am adferunt. Ouidius,

Ipse licet uenias Musis comitatus Homere,

Si nihil attuleris, ibi Homere foras.

Obolum reperit Parnœtes. XL

Ὀβολὸν εὗρε πάρνοίτης. i. Reperit obolum Parnœtes. Accõmodari poterit ad illos, qui nouum aliquod excogitarunt præmiũ, quo illectent. Natum aiunt à Calistrato Athe niensium reipublicę principe, cui cognomen additũ Parnœtes. Is enim instituit, ut in iu dicijs & concionibus numuli quidam distribuerẽtur. Quam rem Comicorum insecta tio uertit in prouerbium.

Apertæ musarum ianuæ. XLI

Ἀνεῳγμέναι μουσῶν θύραι. i. Apertæ musarum ianuæ. Hoc adagio cõueniet uti, quoti es aliquem facili, promptoq; ingenio significamus, & in percipiendis optimis discipli nis celerẽ, quasi musis fauẽtibus, & haud grauatim suppeditantibus. Ediuersò, qui tar diores sunt, Clausis musarum ianuis discere dici poterunt. Aut si quando dicemus, non oportere celare doctrinam musarum munus, sed candide, citraq; inuidiam impertire, tanquam lumen de lumine suppeditantes. Refertur à Zenodoto.

Martis campus. XLII

Ἄρεος πεδίον. i. Martis campus. Suidas ex Alexandridis Pisandro citat. In eos torque batur, qui militari confidentia præditi uiderentur, quiq; rem ui, non iudicio, gererent: non doctis dictis, sed pugnis: non ex iure manu consertum, sed improbis clamoribus. & quibus ius est in armis, quos Hesiodus eleganter composita uoce χειροδίκας uocat. Cæterum in quo quis ualet, id Græci campum illius uocant.

Argenteis hastis pugnare. XLIII

Ἀργυρέαις λόγχαις μάχεσθαι. i. Argenteis hastis, pugnare dicuntur, qui cum negociũ a lio pacto confici nequit, muneribus & largitione perficiũt. Nihil aũt tam arduũ, quod pecunia non explicetur. Queadmodũ eleganter dictũ est à M. Tullio actione in Ver rem secũda, Nihil esse tam sanctũ, quod non uiolari, nihil tam munitũ quod non expu gnari pecunia possit. Ortã aiunt parœmiam ab oraculo quodam Apollinis Pythij, qui Philippo regi consulenti, quo pacto posset uictoria potiri, responderit ad hunc modũ,

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις. id est,

Argenteis pugna telis, atq; omnia uinces.

Videlicet innuens, ut quosdam largitionibus ad proditionem sollicitaret, atq; ita con secuturum quæ uellet.

Archytæ crepitaculum. XLIIII

Ἀρχύτου πλαταγή. i. Archytæ crepitaculum. In hominem uehemẽter garrulum & ob streperum iaciebatur. Archytas, crepitaculi genus æreum excogitauit, quod pueris lu sitantibus darẽt, ne quid interim ex uasis domesticis contingerent. Queadmodum do cet Aristoteles viij. lib. Politicorum. Suidas indicat, Archytam fuisse Pythagoricũ, Em pedoclis præceptorẽ. Quanquam huius nominis referuntur aliquot, tamen consenta neum est hunc Tarentinũ philosophum eius organi fuisse opificẽ, utpote qui fertur in mechanicis mire præcelluisse. Cuius & columba lignea celebratur, ita ratiõe mathema tica librata uti uolaret. Quanquam Diogenes Laertius in huius uita testatur, huius no minis & architectum fuisse quendam, qui librum quoq; conscripserit de machina. Co lumbæ meminit & A. Gellius lib. x. cap. xij. ex autoritate Phauorini tribuens inuẽtum hoc Archytæ philosopho. Sed utriuscunq; fuit inuentum, consentaneũ est huiusmodi quoddam organum fuisse, quod suapte sponte sonaret. Vnde non absurde torquebiẽ in eos, qui naturę uitio, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis, quiduis garriunt; q̃s Græci λάλους, ἀμετροεπεῖς, ἀκριτομύθους, & πολυμύθους appellant, Latini garrulos, locutule ios, rabulas, blaterones & linguaces: In quos Eupolis scite,

Λαλεῖν

Λαλεῖν ἄριστος, κἀδυνατώτατος λέγειν. id est,

Ad garriendum præcipuus & optimus,
Verum ad loquendum nemo minus idoneus.
Nec inscite Epicharmus,

οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος. id est,

Nihil ualebat eloquendi uiribus,
Verum silendi habebat impotentiam.

Habebatur simile quiddam & apud Romanos, Citeriam appellabant. Erat ea effigies quædam arguta & loquax, quæ ridiculi gratia in pōpa uehi solita sit. Vnde M. Cato in M. Cecilium, Quid ergo dicerem amplius, quem ego deniq; credo in pompa uectitatum iri, ludis pro Citeria, ac spectatoribus sermocinaturum? Ergo prouerbij speciē habebunt orationes huiusmodi, Citeria loquacior. &, Præ hoc mutam dicas Citeriam. &, Vnus cum multis Citerijs certare possit.

Aratro iacularis. XLV

Ἀρότρῳ ἀκοντίζειν. id est, Aratro iaculari dicuntur, qui quippiam incircūspecte faciūt, haud prospiciētes quid sit in posterū euenturum: aut, qui suo magno incōmodo conantur alterū lædere. Quisquis enim iacto aratro petit alium, is quo morē gerat iræ, semet re necessaria priuat, cuius usum paulo post sit desideraturus. Recēsetur à Diogeniano. Translatum uideri potest à belli tēporibus, quibus uomeres, marrę et sarcula, reliquaq; agriculationis arma, in Martia diffinguntur arma. Plutarchus in cōmentario περὶ τῆς εὐθυμίας usurpat, ueluti de re uehementer absurda, οὐδὲ γὰρ ὁ βουλόμενος ἀρότρῳ βαλλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν. id est, Neq; enim is qui uult aratro iaculari, & boue leporem u enari, est infortunatus.

Atticus moriens porrigit manum. XLVI

Ἀττικὸς προτείνει τὴν χεῖρα κἀποθνήσκων. i. Atticus porrigit manū, etiā cū morit̄. Huic adagio locum fecit Atheniensium in munerib. captādis, & a ucupādis lucris insatiata cupiditas. Vnde & apud Aristoph. frequēs iocus in τοὺς δωροδοκοῦντας. Autor Diogenianus.

Argi collis. XLVII

Ἄργου λόφος. id est, Argi collis. Vbi quis ingentibus malis esset implicitus. Potest accōmodari, uel ad locum, uel ad negociū uarijs obnoxium calamitatibus. Natum aiunt à colle quodam, cui cognomen Argi, frequentibus homicidijs ac latrocinijs infami.

Asinus esuriens fustem negligit. XLVIII

Ὄνος πεινῶν ῥοπάλου ἀμελεῖ. i. Asinus esuriens fustem negligit. In eos cōgruit, qui uentris compendiiue gratia quamuis contumeliam perferunt. Refert Aristoteles in libro Moraliū tertio, ἐπεὶ οὕτω γε καὶ οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν πεινῶντες, τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς. id est, Nam isto pacto & asini quum esuriunt essent fortes, quod licet uerberent̄, non discedunt tamē à pabulo. Negans fortem esse censendū, qui quouis pacto toleret incōmoda. Alioquin asinos longe fortissimos futuros, qui dum esuriūt, nullis uerberibus à pabulo dimoueri queunt. Apparet ex Homero sumptum, qui sanè quàm eleganter describit asininam patientiam Iliados λ.

Ὡς δ᾽ ὅτ᾽ ὄνος παρ᾽ ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας
Νωθής, ᾧ δὴ πολλὰ περὶ ῥόπαλ᾽ ἀμφὶς ἐάγῃ,
Κείρει τ᾽ εἰσελθὼν βαθὺ λήϊον, οἱ δέ τε παῖδες
Τύπτουσιν ῥοπάλοισι, βίη δέ τε νηπίη αὐτῶν,
Σπουδῇ τ᾽ ἐξήλασαν ἐπεί τ᾽ ἐκορέσσατο φορβῆς. id est,

Vt cum per segetes ignauus transit asellus
Inuitis pueris, cui multus tergora circum
Iam crepuit fustis, neq; segnius ille profundam
Ingreditur segetem: pueri sed fustibus illum
Cædentes studio, tandem ac puerilibus aruo
Viribus eijciunt, ubi pastu expleuerit aluum.

Aut cucurbitæ florem, aut cucurbitam. XLIX

Ἢ κρίνον, ἢ κολοκύντην. id est, Aut florē, aut cucurbitā. Id perinde ualet quasi dicas, aut mortem, aut uitam, aut lucrum, aut damnū, aut uictoriam, aut cōtra. Græci cucurbitæ florem

florem κρίνον appellant. Incertum autẽ utrum mox euanescat, an cucurbitam sit paritu rus. Proinde per florẽ, mortem, aut frustratam spem significabant: per cucurbitam, uita lẽ. Diphilus apud Zenodotũ, ἐν ἡμέραις αὐτὸς ἑπτὰ σοι γέρων θέλω παρασχεῖν κολοκύντην ἢ κρίνον. i. Ipse tibi senex intra septẽ dies exhibere uolo cucurbitã, aut crinon. id est, possum efficere, ut aut recte ualeas, aut moriaris. Huic nõ dissimile est illud quod apud Homerum Odysseæ δ. dicit spectrum apparens Penelopæ dormienti,

ζώει ὅγ' ἢ τέθνηκε, κακὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν. id est,
Is superest, aut interijt: nam uera loquendum est.

Et quod ad huius imitationem Horatianus dixit Tiresias,

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.

Nudæ Gratiæ. L

Αἱ χάριτες γυμναί. id est, Gratiæ nudæ. Admonet adagium, ut candide ac benigniter impertiamus amicis. Aut ne quid inter amicos fictum, aut fucatum, uerum nuda simpliciaq; omnia. Nam poetæ tres fingũt Charitas, id est, Gratias, humanitatis & beneuolentiæ præsides. Horatius in Odis,

Gratia cum nymphis, geminisq; sororibus audet
Ducere nuda choros. Idem alibi,
Et solutis gratiæ zonis.

Sunt qui parœmiam ad ingratos referant, quod ab ijs gratiæ ueluti despolientur, dum semper auferunt beneficij quippiam, nihil rependunt. Itaq; cõueniet in illos, qui sua benignitate rediguntur ad inopiam, largientes amicis quicquid nacti fuerint.

Crobyli iugum. LI

Κρωβύλου ζεῦγος. id est, Crobyli iugum. De societate duorũ pari improbitate dici consueuit, ut de quibus est in Epigrammatis Martialis libro octauo,

Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire uobis.

Ductum prouerbiũ à Crobylo lenone quodam omniũ scelestissimo. Is duo scorta domi alebat, quorum lenocinijs q̃plurimos adolescentes in perniciem alliciebat, nec his contentus eosdem illectos furto compilabat. Vnde Crobyli iugum dictum, uel quod digni uiderentur, qui tanquam pares improbitate cum hoc copulari deberẽt, uel quod iugum, id est par scortorum aleret domi.

Mylus omnia audiens. LII

Μῦλος πάντ' ἀκούων. id est, Mylus omnia auscultãs. Dici solitum ubi quis se dissimularet audire, fingeretq; surditatem, cũ omnia tamen aurib. curiosis captaret auscultaretq;. Tractũ uidetur à mola, unde exploratores obseruare soleãt quæ fierent (nam μύλον molam sonat Græcis) aut Myli curiosi cuiuspiam moribus. Zenodotus testis est, Cratinũ hoc usum adagio in Cleobulinis. Hesychius indicat Mylon fuisse poetam quempiam Comicum, præterea piscis esse nomen, mullum opinor sentiens. Ad hæc μύλλον Græcis significare, curuum, obliquum ac distortum. Scribit enim duplici λλ. De Carcini strobilis dictum est aliàs. Habẽt autem principes quidam & hoc sycophantarum genus, qui se fingunt surdos ac mutos, quo magis audita referant.

Nos decem Rhodienses, decem naues. LIII

Ἡμεῖς δέκα Ῥόδιοι δέκα νῆες. id est, Nos decem Rhodiẽses, decẽ naues. In eos torquendum qui nimiũ suis tribuunt uiribus. Natum uidetur à dicto Thrasonis cuiuspiam, qui decem homines, decem nauibus opposuerit. Nisi malumus ad Homericũ illud referre,

Τληπόλεμος δ' Ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε
Ἐκ Ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν Ῥοδίων ἀγερώχων. id est,
Tlepolemusq; Heraclides, magnusq;, bonusq;
Ter ternas naues Rhodijs præstantibus aptas E Rhodo egit.

Obliquus cursus. LIIII

Κάμπιος δρόμος. i. Obliquus cursus. Quoties res arte ac dissimulãter agitꝰ. Aut quoties aliud præ nobis ferentes aliò tendimus, & cuniculis atq; ambagibus quibusdã pergimus ad id quod assequi conamur. Sumptum adagium à genere quodam cursus, qui κάμπιος dictus est, propterea quod anfractibus certis ac flexibus perageretur. Vt in

alijs

aliis impetus & celeritas plurimum ualuerit, in hoc ars & ratio plus habuerit momenti.
Huiusmodi cursus genus describit Vergilius libro quinto,
Olli discurrêre pares, atque agmina terni
Diductis soluêre choris, rursusque uocati
Conuertêre uias, infestaque tela tulere:
Inde alios ineunt cursus aliosque recursus. Ac paulopost,
Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille uiis habuisse dolum, qua signa sequendi
Falleret indeprehensus & irremeabilis error.
Potest à nauigantibus traductum uideri, cum reflantibus uentis, transuersim nauigāt.

Ne Iupiter quidem omnibus placet. LV.

Theognis in Sententiis οὐδὲ γὰρ ὁ ζεὺς
οὔθ᾽ ὕων πάντας ἁνδάνει οὔτ᾽ ἀπέχων. id est,
Neque Iupiter ipse,
Siue pluat, seu non, unicuique placet.
Hodieque uulgo dicūt, neminē inueniri qui satisfaciat omnibus. Nā aliis alia probant. Et,
Tres mihi conuiuæ, propè dissentire uidentur,
Poscentes uario multum diuersa palato.
Pindarus in Olympiorum octauo:
τερπνὸν δ᾽ ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσσεται οὐδέν. id est,
Inter homines nihil erit æque iucundū. uidelicet quòd alios alia delectant, & suū cuique pulchrū est. Cui simile est illud Euāgelicū, quod in operis initio retulimus, cū de parœmiæ dignitate loqueremur, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. i. Cecinimus uobis, & non saltastis: lamentati sumus uobis, & non plorastis.

Non persuadebis, ne si persuaseris quidem. LVI

οὐ γὰρ πείσεις, οὐδ᾽ ἂν πείσῃς. id est,
Haud etenim persuaseris unquam,
Nec si etiā persuaseris istud. prouerbiali schemate dictum ab Aristophane. Est autē hyperbolæ genus, qua significamus tāquam ἀδυνατώτατόν τι. Perinde quasi dicas, Nō credam etiamsi uidero.

Nouit hæc Pylæa & Tyttygias. LVII

οἶδε τὰ Πυλαῖα ταῦτα καὶ Τυττυγίας. id est,
Hæc & Pylæa nouit & Tyttygias.
Hoc uelut ænigmate ueteres innuebant, opes malis artibus quæsitas. Tyttygias plagiarius quispiā fuit, qui seruos & res alienas, quas furto sustulerat, in Pylæa (is est Arcadiæ locus) uenditare cōsueuit, atque hoc quæstu diues euasit. Autor Zenodotus.

Polycrates matrem pascit. LVIII

Πολυκράτης μητέρα νέμει. i. Polycrates matrem pascit. Hoc adagiū ex historia petunt, narrantes Polycratem Samiorū tyrannum, matres militū qui in bello interissent, recensuisse, easque locupletioribus ciuibus nutriendas tradidisse, unamquamque his cōmendātem uerbis, σοὶ ταύτην μητέρα δίδωμι. i. Hāc tibi do matrem. Vsum prouerbii non adscribit Zenodotus, proinde liberum est unicuique cōiicere, cui sententiæ rectissime possit accommodari. Ego puto non incommode posse usurpari, quoties aliquis in cōmendandis amicis est benignior, officiosiorque. Aut ubi quis alieno sumptu de quopiā bene mereri studet, ita ut aliis nūmos impendentibus, ipse præter officiosa quædā uerba nihil insumat. Qui mos hodie quoque uulgo principibus manet. Siquidē ministros, annis iam ad aulicum usum inutiles, monasteriis, aut ciuium ditioribus alendos mandant.

Teipsam laudas. LIX

Σαυτὴν ἐπαινεῖς. i. Laudas teipsam. Hemistichium iambicum, quod accinitur, ubi quis sese laudat, suique tibicinem agit. Plene sic effertur,
Σαυτὴν ἐπαινεῖς ὥσπερ Ἀστυδάμας γύναι. id est,
Laudas teipsam mulier Astydamæ in modum.
Astydamas histrio quispiā fuit Morsimi filius. Huic statua in theatro ponenda decreta
 fuerat,

fuerat, quod in agendo Partheneum sese gnauiter ac scite gessisset. Itaque titulũ ipse conscripsit, in quo suas laudes complectebatur, eumque in cõcionẽ attulit, ut approbatus adderetur statuæ. Verum suffragijs populi decretum, ne molestus ille titulus inscriberetur. Ea res primum comœdiæ iocis agitata, post in prouerbiũ abijt: Ita ut nũc quoque nõ infacete uulgus dictitat, malignos esse uicinos illi, qui ipse laudator sui fuerit. Recensetur à Zenodoto. Titulus quẽ Astydamas statuæ suæ inscripsit, extat etiamnum apud Suidã,

Εἴθ' ἐγὼ ἐν κείνοις γενόμην, ἢ κεῖνοι ἅμ' ἡμῖν,
οἳ γλώσσης τερπνῆς πρῶτα δοκοῦσι φέρειν.
Ὡς ἐπ' ἀληθείης ἐκρίθην ἀφεθεὶς παράμιλλος.
Νῦν δὲ χρόνῳ προέχουσ' οἷς φθόνος οὐχ ἕπεται.

Eos uersus quoniam eleganter Latinos reddidit Conradus Goclenius, linguę Latinę publicus professor in Academia Louaniẽsi, iuuenis utriusque linguæ ad unguẽ doctus, & in utroque scribendi genere mirificus artifex, siue prosam orationẽ malis, siue carmẽ, olim inter primos eruditionis proceres præcipuas habiturus, non est cur ego tentem aliter uertere. Latini uersus Goclenij sunt hi,

Vixissent utinam mecum illi, aut inter ego illos,
Quos penes est linguæ suauiloquentis honos:
Præmia prima equidem citra certamen haberem,
Nunc adimunt in quos nil habet inuidia.

Vsurpauit & Iulianus in epistola quadã ad Basiliũ, ἐπῄνεσα γὰρ ἐμαυτὸν ὥσπερ Ἀστυδάμας, id est, Laudaui meipsum ut Astydamas.

Syrbenæ chorus. LX

Συρβηνῆς χορός. i. Syrbenæ chorus. De choreis incompositis ac tumultuosis olim dictitatum. Nam σύρβη quidam uocẽ existimant, qua subulci erga sues utantur, unde & σύρβα pro tumultu abutuntur. Cæterũ Hesychius interpretatur, σύρβα, μετὰ θορύβου. Idẽ mox addit σύρβη Græcis sonare thecam fistularẽ, unde συρβηνεὺς dicatur tibicẽ, aut tumultuosus. Vsurpat Athenæus lib. 15. Ἐπεὶ θόρυβος κατεῖχε τὸ συμπόσιον, ἔφη, τίς οὗτος ὁ συρβηναίων χορός; id est, Cũ conuiuiũ esset plenũ tumultus, Quis, inquit, iste syrbenæorum chorus? Sic enim constanter refert hanc uocẽ Athenæus. Vsurpat idẽ pagina eiusdem libri proxima: & aliquãto post ex Clearcho docet, quis sit συρβηναίων χορός, uidelicet in quo quisque qđ sibi uisum fuerit canat, nec auscultet quid præscribat is qui choro pręsidet, quique docet quẽadmodũ oportet canere. Vidimus olim Lutetię ludicrã agi comœdiolam, in qua plures concinebant, sed ita tẽperatis harmonijs, ut omnia dissonarẽt. Id erat curatũ ab artifice musices. nã imperitus non idẽ posset. Ducta uidetur metaphora à dissono illo porcorũ grunnitu. Nõ intempestiue dicetur in homines inter se discordes & querulos, aut ubi offendet aures imperitorũ cãtorum symphonia discors.

Hesiodi senecta. LXI

Ἡσιόδειον γῆρας. i. Hesiodia senecta. Longæua, uiuaxque sic appellabatur. Fertur enim de Hesiodi longæuitate Pindari epigramma quoddam huiusmodi,

Χαῖρε δὶς ἡβήσας, καὶ δὶς τάφου ἀντιβολήσας
Ἡσίοδ', ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης.

Quod autem ait, eum bis pubuisse, significat, opinor, extremã senectam, quasi pueritiã referẽtem, iuxta prouerbiũ quod alibi retulimus, δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Porrò quod bis sepultũ, alludit, ni fallor, ad historiam, cuius meminit Plutarchus in Conuiuio septẽ sapientum. Cum ob suspicionẽ interfectus esset in Locris, & cadauer eius abiectũ in mare, delphinorum agmen illud exceptum, in Rhium exposuit. Illic cum Locrenses sacrũ ex more peragerẽt, & recẽs Hesiodi cadauer agnoscerẽt, rebus omnibus omissis, cędis autores uestigarunt: eos comprehensos, uiuos in mare pręcipitarunt, ac domos incẽderunt. Hesiodum in Nemeo sepelierũt. Sed occultãt sepulchrũ propter Orchomenios, qui moniti oraculo, conabãtur uiri reliquias apud se seruare. Vnde cõsentaneũ est, quẽadmodum Homeri natiuitatẽ permultæ urbes sibi uendicant, ita Nemeos simul & Orchomenios Hesiodi sepulchrum sibi asserere. Nisi sepultũ semel, accipere malumus, cũ in mare proiectus esset. Proinde uideto lector, ne pro ἀντιβολήσας legendũ sit ἀντιάσας, quod paternum admittit casum, cum significat consequi, aut nancisci.

Lotum gustauit. LXII

λωτὸν ἔφαγες.i. Lotum gustasti. de ijs dicebatur, qui diutius in peregrinis regionibus hærerent, ueluti obliti reditus. Neq; inconcinne dixeris in eos, qui simulatq; semel uoluptatem inhonestam degustarint, ad pristina studia reuocari non queunt. Sumptũ à fabula Lotophagorum, de quibus meminit Homerus Odysseæ libro nono, narrans queadmodum Vlyssis socij gustata apud Lotophagos populos herba loto, redire ad nauim noluerint, nisi uerberibus adacti,

ἀλλά σφι δόσαν λωτοῖο πάσασθαι.
Τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπὸν,
οὐκ ἔτ' ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν, οὐδὲ νέεσθαι.
Ἀλλ' αὐτοῦ βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι
λωτὸν ἐρεπτόμενοι, μενέμεν, νόστου τε λαθέσθαι. id est,

Verum illis lotum degustandam exhibuere.
Ast horum quisquis loti gustarat amicum
Et suauem fructum, neq; nuncia protinus illi
Vlla remittere cura, nec ipse redire studebat.
Verum inibi cum Lotophagis remanere uolebant
Obliti reditus, capturi germina loti.

Est aũt lotus, quã eandẽ celtim dici docet Dioscorides li. 1. arbor, de qua Plinius li. 13. Tã dulcis ibi cibus, ut nomen etiã genti terręq; dederit, nimis hospitali, aduenarũ obliuiõe patrię. Est & herba eiusdẽ nominis gratissima & ipsa palato, de qua ꝑmulta Theophrastus li. De plantis 4. cap. 9. Reperimus & hoc prouerbiũ in collectaneis cuiusdam recentioris: quod quoniam uidebatur haud illepidum, non grauatus sum adscribere.

Ex ore lupi. LXIII

Ἐκ λύκου στόματος.i. E lupi rictu. ubi res quæpiã præter spem recipitur, quæ iam planè perijsse uidebatur: ueluti cum pecunia erepta à prędonibus, aut rapaci tyranno, aliquo inopinato casu recuperatur. Solẽt enim sic recepta esse gratiora. Sic Flaccus in Odis, Vel hœdus ereptus lupo. Nota metaphora. Adagiũ refert̃ à Diogeniano. Natũ uidet̃ ab Æsopica fabella, quæ narrat gruem, cũ stipulata mercedem, os quod lupi gutturi inhæserat, immisso capite eduxisset, prẽmium exigentẽ irrisam à lupo fuisse: cũ is diceret, abunde magnum esse prẽmium persolutũ, quod ex ore lupi caput incolume retulisset.

Boni uiri lachrymabiles. LXIIII

Ἀγαθοὶ δ' ἀειδάκρυες ἄνδρες. id est,

At quisquis probus, is multum lachrymabilis est uir.

De ijs dicebatur, qui facile cõmouerentur ad misericordiam, ac precibus flecterentur. Nam illachrymare dicuntur, qui miserescunt. Ouidius,

Quibus possint illachrymasse feræ.

Proinde Horatius Plutonem, quòd nullis flectatur precibus, illachrymabilẽ appellat,

Non si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris.

Et Dido Vergiliana Æneæ duriciem incusans,

Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
Num lachrymas uictus dedit, aut miseratus amantem est?

Potest & ad Heraclitum referri, res humanas perpetuo fletũ prosequi solitũ. Cõtrà duros & inexorabiles, adamantinos, ferreos, & corneis fibris dicimus. Licebit & huc detorquere, quod boni ferè cum paupertate rem habent, multaq; coguntur perpeti. Adagium recensetur à Zenodoto.

Bocchyris. LXV

Βάκχυρις seu Βόκχυρις, nã utrũq; reperio. Plutarchus in uita Demetrij, Bocchorẽ uocat, indicans, exactũ iudiciũ, Βοκχόρεως κρίσιν appellari solere. Rex quidã fuit Ægyptiorum, adeo notæ & incorruptæ in iudicandis litibus iustitię, ut uulgo si quẽ magnopere iustum & integrũ significare uellẽt, Bocchyrim appellarent: perinde quasi Rhadamãthum dicas, aut Minoem. Plutarchus in cõmentario De uitiosa taciturnitate testat̃, fabulam

bulam de hoc iactatã fuiſſe, quod cum eſſet natura grauis & auſterus, Iſis illi aſpidẽ im mittere ſolita ſit, quæ capiti circumuoluta, ſuperne hominem inumbraret, ut oſtento territus recte iudicaret. Adagium refertur à Suida. Dici poteſt & de ijs, qui nõ temere de re quapiã pronũciãt. Negant enĩ hunc regem ſolere ſententiã ferre, niſi de cauſa iam cõperta, & certis argumentis deprehenſa: & tamen huius Bocchoris iudiciũ quoddã reprehenſum fuit à meretrice Lamia. Adoleſcẽs quidam in Ægypto deperibat amore Theonidis meretriculę. At illa pro nocte mercedẽ ingentẽ poſtulabat. Interim euenit, ut adoleſcens noctu ſomniaret ſe rem habere cum Theonide. Eo uiſo liberatus eſt ab amore, deſijtq; ſcorto moleſtus eſſe. Illa ubi factũ reſciuit, appellat adoleſcentẽ, petit pa ctam mercedem. Quum nõ conueniret, itum eſt ad iudicem Bocchorẽ. Is cauſa cogni ta pronunciat, ut adoleſcẽs tantũ pecuniæ adferret in uaſculo, quantũ illa poſtulaſſet, eãq; præſente ac inſpectãte Theonide, huc illucq; manu tenẽs uolueret, & illa interim hæreret umbræ, quaſi recte ſomnium umbra penſaretur. At hoc iudiciũ ut iniquum re prehendit Lamia meretrix: Per ſomnium, inquit, adoleſcẽs amore coitus liberatus eſt, at umbra Theonidem non liberauit amore pecuniæ. Hęc Plutarchus in uita Demetrij.

Camelus ſaltat. LXVI

Vbi quis indecore quippiã facere conatur, & inuita, ſicut aiũt, Minerua, Camelũ ſal tare dicebãt. Veluti ſi quis natura ſeuerus ac tetricus, affectet elegans ac feſtiuus uide ri, naturæ genioq; ſuo uim faciẽs. Diuus Hieronymus ꝓuerbij nomine citat, torquetq; in Heluidiũ, Riſimus, inqt, in te prouerbiũ, Camelũ uidimus ſaltitantẽ. Taxat Hierony mus hominis ineptiam, qui cum à muſis eſſet alieniſſimus, tamẽ diſertus haberi uellet.

Canis in uincula. LXVII

κύων ἐπὶ δεσμά. i. Canis in uincula. Dicebatur, ubi quis ſeipſum in ſeruitutem, aut in malum aliquod inijceret. A canibus ſumptum ultro ſe prębentibus uinciendos cibi le nocinio. Autor Zenodotus. Heſychius indicat in eandem ſententiã dici, βοῦς ἐπὶ δεσμά. id eſt, Bos in uincula.

Chius ad Coum. LXVIII

Χῖος πρὸς κῷον. i. Chius ad Coum. De comparatione uehemẽter inæquali dicebatur. Nã in ludo talorũ iactus, qui Chius dicebatur, unioni reſpõdebat, Cous ſenioni. Quẽ Græci Chium dicũt, nos canẽ uocamus: & quẽ illi Coũ ſiue ἑξίτην, nos ſenionẽ. Porrò quẽadmodũ Cous inter felices iactus habebatᷣ, ita Chius fuit inter infelices. Vnde Per ſius, Quid dexter ſenio ferret
Scire erat in uotis, damnoſa canicula quantum Raderet.
Videtur autẽ ſenio per ſe felix, infelix haberi ſolere, ſi accederet canis. Sic enĩ Martialis,
Senio nec noſtrum cum cane quaſſat ebur.
Quod ſi uerum eſt, adagium conueniet non ſolum in collationem rerum inęqualiũ, ue rum etiam pugnantium. Velut ſi quis conferat plebeium cum rege, Chius eſt ad Coũ: ſi quis adoleſcentẽ cum ſene, contrarietas eſt, non ſolum inęqualitas. Adagij meminerũt Zenodotus, Heſychius & Suidas, niſi quòd Suidas ꝓ τοῦ habet γ̃ῶ̓ον, pro ἒξ ἔξω. Id utrũ ſcribę culpa cõmiſſum ſit, an interior tali pars & exterior intelligẽda ſit, doctis excutiẽ dum relinquo. Fit autem interim alluſio ad gentes, quarum utriuſq; mores non carue runt nota, ſed præcipue Chiorum. Ita ſimile fuerit illi, Κρὴς πρὸς τὸν Κρῆτα.

Optimum condimentum fames. LXIX

Optimum condimentum fames, Inter apophthegmata Socratica celebratᷣ. Irridebat hoc dicto luxum Athenienſium, qui uarijs cupedijs & operoſis condituris conarentᷣ efficere, ut cibus ſaperet palato, cũ id optime præſtet fames, cõdimentũ ut optimũ, ita & uiliſſimum. Nihil enim ſuauius edi, quàm quod editur ab eſuriente. Manet hodieq; uulgo tritum prouerbium, famem efficere, ut crudæ etiam fabæ ſaccarum ſapiant. Anti phanes apud Stobæum,
Ἅπαντα δ᾽ ὁ λιμὸς γλυκέα πλὴν αὐτοῦ ποιεῖ. id eſt,
Præter ſeipſam cætera edulcat fames.
Quod fames facit in cibo, idem ſitis facit in potu. Darius enim in fuga cũ aquam turbi dam bibiſſet & cadaueribus inquinatam, negauit ſe unquam bibiſſe iucundius. nimirũ nunquã ſitiens biberat. Eandem ſententiam ſic apud Athenęũ libro quarto effert Xe-
nophon

nophon, ἡδὺ μὲν μᾶζαν καὶ κάρδαμα φαγεῖν πεινῶντι, ἡδὺ δὲ ὕδωρ ἀρυσάμενον ἐκ ποταμοῦ διψῶντα πιεῖν. i. Dulce est mazam & nasturtiū edere esurienti, dulce est sitienti aquā è fluuio haustam bibere. Ibidē refert quiddam non infestiuum de Socrate, qui frequēter ad multam uesperam ambulare consueuit ante ædes suas, percontātibus quid illic ageret, Obsonium, inquit, comparo in cœnam. De Dionysio, cui fastidienti nigrum ius quod in Phiditijs apponebant, coquus respōdit, non esse mirū, cum deessent condimēta, de palestra, cursuq́ ante cœnam sentiens, aliâs nobis dictum est. Aut natum à Socrate prouerbium, aut ab illo usurpatum quod uulgo ferebatur. M. Tullius in lib. De finibus bonorū 2. Diceret id quod Socratem, qui uoluptatē nullo loco numerat, audio dicētem, cibi condimentū esse famem, potionis sitim. Licebit nonnihil gratiæ addere prouerbio, si longius deflectatur: uelut ad literarum studium, quod eo dulcius est, quo uehementius sitiantur literæ. Et uoluptates commendat rarior usus.

Phani ostium. LXX

Η φανοῦ θύρα. i. Phani ostium. Id accinebatur, ubi quis frustra seruasset aliquid: ueluti si cuius uxorē adulterio uitiari contingeret, quam tamē ille multa zelotypia seruasset. Natum aiunt à Phano quodam usurario: uel ut alij dicūt, cæco, qui cum cellę penuariæ ostium ita obstruxisset, ut citra strepitum non quiret aperiri, tamē à ministro apertū est, sublatumq́ penu. Alij narrāt, huic Phano uxorem fuisse parū spectatę fidei, quā quod is haberet adulterij suspectā, atrij fores sic occlusit, ut non nisi cū stridore sonituq́ possent aperiri. Verum illa cum per tegulas reciperet adulterū, uicini per iocum dicebant, ἡ φανοῦ θύρα. Eaq́ uox postea cessit in uulgi sermonē. Haud scio an sit idem cū eo, quod refert Eustathius in Odysseæ librum ultimum, φανίου θύρα, A Phania quodam, qui finxerit sibi multam opum uim domi reconditam esse.

Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat. LXXI

Diuus Hieronymus in Catalogo scriptorū illustriū, Philonem quoq́ Iudæum recenset, qui & eloquentiam & omnem Græcanicam eruditionē ita sit assecutus, tū Platonicam in dicendo maiestatē ubertatemq́ sic expresserit, ut eum alterum Platonē appellet. Testatur autē apud Græcos, uulgo de illis dici solitū, Η πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει. i. Aut Plato Philonē imitatur, aut Philo Platonem. Extat huius opus, in quo uitas illustrium aliquot Hebræorum tractat, orsus ab Abrahā. Tractat autem nō tam ad historiæ cognitionem, q̄ ad institutionē regulamq́ uiuendi: uidelicet omnia trahēs ad morales allegorias, unde theologis præcipue legendus. Stilus tum candidus est, tū sublimis, ac diuinū quiddam præ se ferens, qualis est & Platonis: Gaudet symbolis ac mysterijs numerorum, quod ipsum Pythagoræ Platoniq́ familiare. Ad morum institutionem accōmodat omnia, nec hac parte dissidens à Platone. Per allegoriam torqueri poterit ad quosuis inter sese uehementer similes. Nam hoc ipsum nō simpliciter, sed figurate dictū, illud sat argumenti est, quod Philonem longe Platone constat posteriorē esse. Cæterū in malā partem fiet prouerbialius: ueluti si quis dicat, Aut Cretissat Africa, aut Afrissat Creta: aut Neronissabat Galba, aut Galbissabat Nero. Huic figuræ cōfine uidetur illud Platonis, τὸ πολυμνητον, ut ait Aristides, Beatas fore respublicas, Εἰ μὲν, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν, ἢ βασιλεύσωσιν οἱ φιλόσοφοι. id est, Si aut reges philosopharentur, aut regnarent philosophi.

Viro Lydo negocium non erat. LXXII

Ανδρὶ λυδῷ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. i. Viro Lydo negociū nō erat, at ipse foras profectus parauit. Dici solitum, ubi quis impatiens ocij, ipse sibi negociū ac turbā accersit. Allusisse uidetur huc Plutarchus, aduersus Colotem, Εμοὶ δὲ δοκεῖ καθάπερ ὁ λυδὸς ἐφ' αὐτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀπορειῶν καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν Επίκουρον. i. Mihi uerò uidetur quemadmodū Lydus ille, in seipsum aperire non unā ianuam, sed maximis ac plurimis difficultatibus circumuallare Epicurū. Sumptū à Crœso Lydorum rege, qui antea felix, rebusq́ florentissimis utens, Cyrum in se prouocauit: à quo uictus, in maximas calamitates deuenit. Autor Zenodotus.

Ne unquam uiri senis. LXXIII

Ανδρὸς γέροντος μή ποτ' εἰς πυγὴν ὁρᾶν. id est,

Tu ne uiri unquam inspicito podicem senis.

Id est, Ne requiras illud à quoquã, quod ab eo præstari nõ possit. Veluti si quis à philosopho requirat eloquẽtiam, ab oratore exactã colligendi rationem, à sene facilitatẽ & festiuitatem iuuenilem. Metaphora fœdior est, quàm ut libeat interpretari: simul autẽ apertior, quàm ut opus sit. Refertur à Zenodoto.

Amæa Azesiam reperit. LXXIIII

Ἀμαία τὴν Ἀζησίαν μετῆλθεν. i. Amæa ad Azesiã accessit. Dici consueuit de re diu multumq; quæsita desiderataq;. Didymus autor est, apud Trœzenios Cererem appellari Amæam: Proserpinam, Azesiam. Nota fabula de Proserpina à Plutone abducta ad cãpos Elysios, & Cerere toto orbe quærente filiam. Refertur à Plutarcho in Alexandrinensium prouerbiorum collectaneis.

Tanquam heros in clypeo excipere. LXXV

Ἀλλ' ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι σε βούλομαι. i. Imò tanquã heros in clypeo te uolo hospitio accipere. Dici solitum, ubi quis suis ipsius artibus aut benefactis fretus, de amicis bene mereri conaretꝛ. Inde ductũ, quod antiquitus heroes assidue in armis agentes, uelut in clypeo diuersabantur: & si quid opus fuisset amicis, quod armis præstari poterat, id prompte præstabant, utpote sola uirtute diuites. Et apud Homerum, heroes tergoribus bubulis accipiuntur, & apud Maronem,

Euander Æneam uillosi pelle leonis Accipit.

Ex tergoribus autem integebantur clypei.

Iouis sandalium. LXXVI

Τὸ Διὸς σάνδαλον. i. Iouis crepida. Per ironiam dicebatur in eum, qui magni quippiam uideri uellet, propter principis alicuius familiaritatem: ueluti si quis insolens sit ac ferox, quod regius sit coquus, aut Imperatoris satelles, aut pontificius tonsor, apposite dicetur, τὸ Διὸς σάνδαλον. Nihil autem uetat, quo minus & ad rem accommodetur: ut si quis equũ regium, aut uestem miretur, quemadmodum uulgus facere consueuit, non ob aliud, nisi quod regis sit. Suidas ex Eupolide citat.

Lux affulsit. LXXVII

Vbi melior rerum spes ostendi cœperit, lucem affulsisse dicunt. Euripides in Oreste,

Ἥκει φῶς ἐμοῖς καὶ σοῖς κακοῖς. id est,

Meisq; uenit lumen ac tuis malis.

De Menelao dictum, è cuius aduentu remediũ aliquod malorũ suorum sperabãt. M. Tullius in Antonianarũ prima, Lux quædam uidebatur oblata, nõ modo regno quod pertuleramus, sed etiam regni timore sublato. Porrò lumẽ fausti ominis apud ueteres fuisse, testis est & M. Varro libro De lingua Latina secũdo. Putat eñ mane diei inde dictum, quod antiquitus manum bonum uocabant. Ad cuiusmodi religionem Græci quoq; cum lumen infertur, solent dicere, φῶς ἀγαθόν. Nos item illata lucerna fausta inuicẽ precamur. Lumen enim uitam interpretantur. Vnde, Inuisam abrumpere lucem. Et, Tædet cœli conuexa tueri.

Euripides in Iphigenia in Aulide,

Τὸ φῶς τόδ' ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν. id est,

Lucem tueri est hominibus dulcissimum.

Et apud Græcos βλέπειν simpliciter dicuntur, qui uiuunt. Ægyptij uitã lucernæ symbolo repręsentabant: quod nihil aliud existimarent esse uitam, quàm ignẽ humore uelut olei liquore nutritum.

Lupus aquilam fugit. LXXVIII

Λύκος ἀετὸν φεύγει. i. Lupus aquilam fugit. ubi periculum imminens euitari non potest. Aquilam enim, alata cum sit, frustra lupus fugit. Refertur à Diogeniano, meminit autem & Zenodotus. Nec indicant originem prouerbij. Nunquam enim audiui aquilas molestas esse lupis.

Lupus ante clamorem festinat. LXXIX

Λύκος πρὸ τῆς βοῆς σπεύδει. i. Lupus ante clamorem festinat. ubi quis admissi cõscius, ultro timet prius quàm accusetur. Siquidem lupus simul atq; prædam rapuit, mox properat aufugere, ne coorto rusticorum clamore ueniat in periculum. Autor Diogenianus.

Lupo agnum eripere postulant. LXXX

Leno quispiã in Pœnulo Plautina, Lupo agnũ eripere postulant, nugas agunt. Vbi quis frustra conatur prædam recipere, cui semel manus iniecit rapax aliquis. Improbũ enim uidetur sperare futurum, ut lupus agnum semel arreptũ amittat. Cõfine, quod alibi diximus, ἐκ λύκου στόματος. id est, E lupi ore.

Viam qui nescit ad mare, &c. LXXXI

Plautus in Pœnulo, Viã qui nescit, qua deueniat ad mare, eũ oportet amnẽ quærere comitem sibi. id est, qui rem cõmode conficere nequit, is quauis ratione cõficiat necesse est. Potest & in hunc accõmodari sensum, qui per se non sapit, alijs obtẽperet qui plus sapere uideantur. Potest item in hunc, Qui recte uiuendi rationẽ ignorat, eos sibi proponat, quorũ uita laudata est. Fluuius etiã si longis ambagibus, tamen aliquãdo tãdem ad mare deducit, quandoquidẽ illuc infunditur. Huic cõfine est, Qui uię ignarus est, uirgiferũ adhibet. Cato Censorius in eos, qui subinde ambirẽt magistratũ, nõ inscite dicere solet, eos καθάπερ τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ὁδὸν ἀεὶ μετὰ ῥαβδούχων ζητεῖν πορεύεσθαι, μὴ πλανηθῶσι. i. Non aliter ꝗ̃ uię ignaros semper uelle cum uirgiferis incedere ne errarent. Magistratus enim ex more lictor aut aliquis uirgam gestans præcedebat.

Volens nolente animo. LXXXII

Ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. i. Volẽs inuito sanè animo. Hemistichium Homericum Iliados libro quarto. Dicendum, ubi quis fingit se nolle quod cupit: aut contrà. Terentius non dissimili figura dixit in Andria, Tu uoluntate coactus es tua. Nonnunquã de ambigẽte, animiq́ incerto dicitur, ut apud Euripidem in Hecuba,

ὁ δ᾽ οὐ θέλων τε καὶ θέλων. id est,

At is uolensq́ & non uolens.

Est etiam in arcanis prouerbijs Hebræorum, Pigrum uelle & non uelle.

Vulturis umbra. LXXXIII

Γυπὸς σκιά. i. Vulturis umbra. De nullius precij homine dicebatur. Refert à Diogeniano. Mihi magis quadrare uidetur in hæredipetas, aut alioqui rapaces, inhiantesq́ prædæ. Respondet illi, Si uultur es, cadauer expecta.

Præsens abest. LXXXIIII

Παρὼν ἀποδημεῖ. i. Pręsens peregrinatur. In eum dicendũ, qui nõ animaduertit ea quę dicuntur, cogitatione alijs in rebus occupata. Vnde quos iubemus attentos esse, ijs sic loq solemus: Hic estote, & Hoc agite, & Adeste animis. Hodieq́ uulgo dicũt, cogitatione peregrinantem, domi non esse, sed foris. Terentius in Eunucho, Cum isto milite pręsens, absens ut sies. id est, corpore quidem præsens, cęterum animo semota. Contrà, qui amant, absentes, præsentes sunt: ueluti de Didone Vergilius in quarto,

Absens absentem, auditq́ uidetq́.

Theodoritus Cyrenensis Therapeutices lib. primo ex Heraclito Ephesio adducit, Ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖς ἐοίκασι, φάτις αὐτοῖσιν μαρτυρεῖ, παρεόντας ἀπεῖναι. i. Stolidi quum audierint, surdis sunt adsimiles. Testatur prouerbium illos præsentes abesse. Item Aristophanes in Equitibus,

Πρός τε τὸν λέγοντ᾽, ἀεὶ

Κέχηνας, ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ. id est,

Tu semper inhias ad loquentes, cæterum

Animus peregre est, mẽsq́ tua præsens abest.

Vnà lauabor. LXXXV

Παραλοῦμαι. i. Vnà lauabor. Dici cõsueuit, ubi quis insinuat se in societatem alterius, aut ubi quis admittit aliquem in societatem: uti qui pauperior est, sumptum effugiat. Suidas ait olim fuisse morem ut diuites unà cum pauperibus lauarent: ut quibus ꝓpria supellex strigilum, spongiarum, guttorũ atq; id genus rerum non esset, diuitum uterentur supellectile. Citat idem Aristophanẽ ex Anagyro, ἀλλὰ πάντας χρὴ παραλοῦσθαι, καὶ τοὺς σπόγγους ἐᾶν. i. Verum oportet omneis unà lauare, ac spongias omittere. Tanquã hoc cõmoditatis laturi sit tenues, si cum diuitibus balneũ ingrediantur, ut spongijs suis parcant. Vnde mihi uidetur, nõ inconcinne dici posse, ubi quis leuiculam aliquã cõmoditatem, quam citra suum incommodum præstat, perinde ut ingẽs beneficium imputat.

Veluti si Cardinalis inanẽ titulum familiaritatis largiatur alicui, nihil ipsi nociturũ, qui concedit, profuturum nõnihil ei, qui accipit, recte dicetur, παραλῦσαι. Quidam codex habet, παραδύομαι, uelut unà mergor.

Pinus in morem. LXXXVI

Πιτύνης τρόπον. i. Piceæ ritu. Vbi quis funditus radicitusq; perit, ita ut nullo pacto restitui possit, piceæ ritu perditus dicitur. Nam piceã succisam negant suppullulascere. Meminit huius prouerbij Staphylus, citante Diogeniano, meminit & Suidas.

Procridis telum. LXXXVII

Πρόκριδος ἀκόντια. i. Procridis iacula. De ijs, qui ueluti certis telis, quicquid animo destinant, assequuntur. Sumptũ à notissima fabula, uel Ouidio narratore, libro Transformationum septimo, de Cephalo, qui certo iaculo emisso, Procridem uxorẽ interemit, ratus feram esse. Huic diuersum est illud Horatianum,

Non semper feriet, quodcunq; minabitur arcus.

id est, non semper assequeris quod cupis.

Promeri canes. LXXXVIII

Προμέρου κύνες. i. Promeri canes. Dici solitũ, ubi quis nouo casu pœnas daret ijs, quos aliquando læsisset. Promerus regius quidam minister fuit. Is Euripidem tragicũ poetam, supra modũ exosum habebat, delatus ab eodẽ aliquãdo nescio quo nomine apud regem. Quare postea canes quosdam feros in poetam soluit, à quibus ille deuoratus interijt. Proinde quoties potẽs quispiam offensus aliquos subornat, submittitq;, qui tibi negocium facessant, tempestiue dixeris, Προμέρου κύνες. Conuenit cum illo, quod alio dictũ est loco, κυνὸς δίκην. id est, Canis uindictam. Recensetur à Diogeniano.

Magistratum gerens, audi & iuste & iniuste. LXXXIX

Ἄρχων ἄκουε καὶ δικαίως κἀδίκως. id est,

Princeps iniqua & æqua pariter audias.

Sumptum aiunt hoc adagiũ ex Solonis elegijs, etiã si hic trimeter est iambicus. Admonet, ut qui in tractandis Reip. muneribus uersatur, patientissimis sit auribus, æquoq; animo & bene & male audire consuescat: neq; facile populi uel laudibus uel conuicijs à recto dimoueatur. Congruit huc illud Sophocleum in Antigone,

Ἀλλ᾽ ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία. id est,
Sed quem instituerit ciuitas, & parua eum
Audire oportet, & æqua, & his contraria.

Potest & ad hoc accõmodari, quod quidã Romanus imperator dixisse legitur, In ciuitate libera linguas item liberas esse oportere. Neq; uero mirũ aut magnũ, si principes permittant populo quæ uelint dicere: cum ipsis liberum sit quæ uelint facere. Preterea de principũ factis uulgus uarie pronũciare cõsueuit, quod alius probat, alius damnat. Maiore autẽ animo oportet esse principem, q̃ ut huiusmodi uoces captãdas aut obseruandas existimet: tantum id spectet, quod ex usu sit reipublicæ. Huc Alexandri dictũ pertinet, cui cum quidam renũciasset, esse qui de ipso male loqueretur, Regium est, inquit, male audire, quum bene feceris.

Fulgur ex pelui. XC

Ἀστραπὴ ἐκ πυέλου. i. Fulgur ex pelui. De minis inanibus eorum, qui lædere nõ queant. Fulgor enim qui fulguris imitatione quadam è uasculorum nitentium uibratione, aut ex aquis redditur, nocẽdi uim nullã habet, pueros modo territat. Habent & hodie specula quædam quæ uibrata ad solem fulgur imitantur: uerũ id fulmen non est, quod mõtes ac maria percutiat, ut inquit Plinius. Parœmiam recenset Diogenianus. Ad quã allusit Augustinus, aut si quis est alius autor, in libro De quinq; hæresibus, Non nos hostiũ turba, non bellantium reuocet forma, non quasi uitrea fulgentia terreãt arma. quãquam legendum opinor Vitra.

Ex inanibus paleis. XCI

Ἀτὰρ ἐκ καθαρῶν ἀχύρων τετρύγηκας σιτίον. i. Atqui è puris paleis triturã frumenti facis. id est, Operã sterilẽ & infrugiferã sumpsisti. Natũ à rusticis adagiũ, cum male enatis segetibus, preter culmos & paleas nihil adferunt in horrea. Recensetur à Diogeniano.

Atrei oculi. XCII

Ἀτρέως ὄμματα. i. Atrei oculi. De toruo truculentoq́ꝫ aspectu dicebatur. His enim oculis in tragœdijs inducebatur Atreus, qui Thyestæ fratri filios ipsius epulandos apposuit, propter uxorem adulterio uitiatam.

Mutus Hipparchion. XCIII

Ἄφωνος Ἱππαρχίων. i. Mutus Hipparchion. Vbi quis repente obmutescit, cum maxime uox illius expectatur. id quod nõ raro cõsueuit quibusdã in cœtu dicturis euenire, ut subito uelut attonitis uox faucib. hæreat. Quod aiũt accidisse Theophrasto, homini in circulis alioquin eloquentissimo. In huiusmodi casu igitur fuerit huic adagio locus. Narrãt olim apud Græcos, duos præcipuos fuisse citharœdos, Hipparchionẽ & Rufinũ. Cũ autẽ in solennibus ludis, qui decimo quoq; anno apud Iuliopolitas agebantur, essent inter se decertaturi: cõtigit, ut Hipparchion theatri strepitu turbatus, obticuerit, eaq; res in uulgi iocum abijt. Autor Zenodotus.

Pecuniarum cupiditas Spartam capiet, præterea nihil. XCIIII

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ἑλεῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν. id est,

Vna fames auri Spartam capiet, subigetq;, Præterea nihil.

De ijs qui sola pecunia possunt expugnari, alioquin inuicti. Natũ adagiũ ab oraculo, quo responsum est Alcameni & Theopompo Spartæ regibus: tum demũ uincendos esse Lacedæmonios, cum aurũ & argentum in precio cœperint habere. Respõdet apophthegmati Philippi Macedonũ regis, qui putauit nullã arcem tam munitã esse, quin capi posset, modo asino pateret accessus onusto auro. Respondet & Danaes fabulæ, à qua nulla custodia, auri insultum arcere potuit. Meminit M. Tullius in secundo libro Officiorum, & Plutarchus in Laconicis.

Non decet principem solidam dormire noctem. XCV

Inter pleraq; Homeri carmina, quæ quondam prouerbiorum uice celebrata fuisse testat̃ Macrobius, illud uel præcipue annumerarim, quod est in Iliados libro secũdo:

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. id est,

Haud dignum duce id est, noctem dormire per omnem.

Admonet parœmia, uigilantiam ac solicitudinẽ maximè cõuenire principibus: ut qui tãtam negociorum sarcinam sustineant humeris. Vnde & Vergilius Æneam suũ alijs dormientibus aut uoluptati indulgentibus, aut uigilantem facit, aut certe excitat, fingitq; cogitabundum, sobrium, & de futuris agitantem animo:

At pius Æneas per noctem plurima uoluens. Et rursum,

Ænea potes hoc sub casu ducere somnos? Atq; iterum,

Vigilásne deûm gens

Ænea? uigila.

Huius rei præclarum exemplũ prębuit Epaminõdas ille dux Thebanus. Siquidem cũ Thebani ciues festis quibusdã diebus solutius cõpotationibus indulgerent, licẽtiusq; uoluptatibus fruerẽtur, ille solus uigil ac sobrius arma lustrabat, & urbis obambulabat mœnia. Rogatus cur id faceret, respõdit se νήφειν καὶ ἀγρυπνεῖν, ὅπως ἐξῇ τοῖς ἄλλοις μεθύειν καὶ καθεύδειν. i. sobrium esse se ac uigilare, quo reliquis liceret temulentos esse ac dormire: quemadmodũ refert Plutarchus in libello Aduersus ducem imperitum. Porrò quę modo retulimus ex Homero, dicuntur ad Agamemnonem sub persona somnij, Nestoris speciem imitantis. Integrum carmen sic habet,

Εὕδεις Ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο;
οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε. id est,

Belligeri Atridæ proles dormísne Agamemnon?
Perpetuam noctem dormire haud principe dignum est,
Cui populi commissi, & tanta negocia curæ.

Eundem cæteris dormientibus solum uigilantem facit Iliados κ

Ἄλλοι μὲν παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες παναχαιῶν
Εὗδον παννύχιοι, μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ,
Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδην Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν

ὕπνος ἔχε γλυκερός, πολλὰ φρεσὶν ὁρμαίνοντα. id est,
At reliqui Danaûm proceres noctem usque per omnem
Dormibant, placido correpti membra sopore.
At non Atridem pastorem Agamemnona plebis
Somnus habet dulcis, uersantem pectore multa.

Consimilem ad modum Iouem uigilantem facit Iliados secundo,
Ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
Εὗδον παννύχιοι, Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος,
Ἀλλ' ὅγε μερμήριζε κατὰ φρένας. id est,
Tum reliquos omneis, diuosque, uirosque tenebat
Pernox somnus. at insomnis Saturnius unus,
Pectore sollicito uoluebat.

Narrat Plutarchus in eodem cōmentario, quem modo citauimus, quiddā nec alienum ab hac parœmia, nec indignū memoratu: nimirū regi Persarum hunc fuisse morem, ut semper unumquempiam haberet cubiculariū, cui hoc muneris erat mandatū, ut mane regium thalamum ingressus, his uerbis illū expergefaceret, Ἀνάστα ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν ὁ Μεσορομάσδης ἠθέλησε. i. Surge rex, ac negocia cura, quæ te Mesoromasdes curare iussit. Quod si quis princeps eruditus sit ac prudēs, huic nihil opus fuerit eiusmodi cubiculario monitore: sed ipsa ratio semper in pectore tale quiddā insonabit: φρόντιζε, & οὐ χρὴ παννύχιον. Plato septimo De legib. libro, multis modis uigilantiā cōmendat, maximè in principe. Eius uerba subscribā: Ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσιν νύκτωρ, φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις. i. Principes qui noctu uigilāt in ciuitatibus, malis sunt formidabiles, ciuibus pariter & hostibus. Ac paulo superius eodē in loco: Καθεύδων γὰρ οὐδεὶς, οὐδενὸς ἄξιος. i. Nullus enim dormiēs, alicuius est rei. Dormiunt autem qui oscitanter agunt, quibus interdum succedit, sed raro. Proinrecte Pindarus Olymp. x. Ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροι τινές. i. Gaudium citra laborem pauci quidam assequuti sunt.

Capram portare non possum, & imponitis bouem. XCVI

Plutarch. in cōmētario, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι. Ἐπεὶ τὸ τῆς παροιμίας ἐστὶ γελοῖον, οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπιτίθετέ μοι βοῦν. id est,
Tauro oneratis, cum nequeam portare capellam.
Vbi quis quod leuius est recusat, & quod multo sit intolerabilius, imponi sibi postulat. Veluti si quis impatientia paupertatis (nam ad id accōmodat Plutarchus) usuris inuoluat sese, quod onus uix diuitibus sit tolerabile.

Nunquam enim meos boues abegerunt, nec equos. XCVII

Οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. id est,
Non enim equos unquam mihi subduxere bouésue.
Prouerbiali figura uidetur olim usurpatum, pro eo quod est, Nunquā me læserunt, aut affecerūt iniuria. Cum negamus nobis esse causam, cur illū aut illum odisse debeamus. Plutarchus in cōmētario De uitāda usura: Καὶ ταῦτα μή με οἴεσθε λέγειν, πόλεμον ἐξηγγελκότα πρὸς τοὺς δανειστάς. οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. i. Neque uero me existimetis hæc dicere, quod bellum mihi sit cum usurarijs:
Nunquam etenim uel equos mihi subduxere bouésue.
id est, Nunquam quicque mei abstulerūt. Id quo longius traducetur à simplici sermone, hoc magis erit prouerbiale. Sumptum est aūt ex Iliados Homericæ libro primo: ubi Achilles contendēs cum Agamemnone, negat sibi causam esse, quamobrem cum Troianis bellum suscipiat, nisi ut illi morem gerat:
Οὐ γὰρ ἐγὼ Τρώων ἕνεκ' ἤλυθον αἰχμητάων
Δεῦρο μαχησόμενος, ἐπεὶ οὔ, τι μοι αἴτιοί εἰσιν.
Οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὔτε μὲν ἵππους,
Οὐδέ ποτ' ἐν Φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ
Καρπὸν ἐδηλήσαντο. id est,
Haud ego Troiugenûm huc accessi nomine, quo cum
His bellum gererem, neque enim sum læsus ab istis.

Nun-

Nunquam etenim uel equos mihi subduxere bouésue:
Nec Phthies unquam segetumq; uirumq; feracis
Sunt populati agros.

Ductum est autem ex antiqui seculi ritu, quo, cum uita mortalium adhuc esset pastoralis, prima belli causa erant abacta pecora: quemadmodum elegãter indicat Homerus Iliad. σ. depingens Achillis clypeum:

Τοῖσι δ' ἔπειτ' ἀπάνευθε δύο σκοποὶ εἵατο λαῶν,
Δέγμενοι ὁππότε μῆλα ἰδοίατο καὶ ἕλικας βοῦς.
Οἱ δὲ τάχα προγένοντο, δύο δ' ἅμ' ἕποντο νομῆες,
Τερπόμενοι σύριγξι, δόλον δ' οὔ τι προνόησαν.
Οἱ μὲν τὰ προϊδόντες ἐπέδραμον. ὦκα δ' ἔπειτα
Τάμνον δ' ἀμφὶ βοῶν ἀγέλας καὶ πώεα καλὰ
Ἀργεννῶν οἰῶν, κτεῖνον δ' ἐπὶ μηλοβοτῆρας.

& reliqua quę sequũtur. Quos uersus ne quis omnino cõtẽptos querat, ita uertimus:

Dehinc procul his speculatores populi unus & alter
Obseruant, si fors uideant ouiúmue boúmue
Agmina. at hæc confestim adsunt, quæ ponè sequuntur
Pastores duo, demulcentes pectora cannis,
Ignari fraudis: contra illi ex composito, mox
Accurrunt, armenta boum, niueosq; bidentum
Concidere greges, cæsis pastoribus ipsis.

Felix qui nihil debet. XCVIII

Εὐδαίμων ὁ μηδὲν ὀφείλων. i. Felix qui nihil debet. Sententia Græcis celebrata: quam facile bis ueram dicet, qui periculũ fecerit, quid sit ære alieno obstrictum esse. Qui non sit expertus, is Plutarchi commentariũ euoluat De uitandis usuris, quamq; sit miserum debere, facile cognoscet. Quid enim calamitosius quàm toties erubescere, toties perfricare faciem, fugitare, latitare, mentiri, dissimulare: nunc supplicẽ agere, nunc flagitare: palàm appellari, uitari, notari digito: breuiter nunquam tui iuris esse? Nam hæc, cumq; his multa alia incommoda secum adfert æs alienum. Extat in hanc sententiam epigramma Græcum huiusmodi, titulo Automedontis,

Εὐδαίμων πρῶτον μὲν, ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων,
Εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας. τὸ τρίτον, ὅς τις ἄπαις.
Ἢν δὲ μανεὶς γήμῃ τις, ἔχει χάριν, ἢν κατορύξῃ
Εὐθὺς τὴν γαμετὴν, προῖκα λαβὼν μεγάλην.
Ταῦτ' εἰδὼς, σοφὸς ἴσθι. μάτην δ' Ἐπίκουρον ἔασον
Ποῦ τὸ κενὸν ζητεῖν, καὶ τίνες αἱ μονάδες. id est,

Qui nulli debet, fortunatissimus ille est.
Proximus huic cœlebs: tertius orbus erit.
Quod si quis demens uxorem duxerit, illi
Hæc ita res demum commoda grata feret:
Eueniat si fors, ut grandi dote recepta,
Protinus uxorem deferat in tumulum.
Hæc doctus sapies: Epicurum quærere frustra,
Qua sit inane sinas, queq; sient monades.

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, scribit Persis duo fuisse peccata: primũ debere, proximũ mẽtiri. Nã ea iudicabãt cohærere, quod qui sunt obærati, sæpius cogantur mentiri. Quod autẽ refert Plutarchus, est apud Herodotum lib. primo.

Ad digituli crepitum. XCIX

Qui arrogãtius fastuosiusq; iubent quippiam, digituli crepitu significare dicuntur. Diuus Hieron. in epist. ad Rusticum monachum usurpauit, in superciliosum quẽdam & fastidientem, qui dicturus, digituli crepitu silentium imperabat: deinde simili fastu, singulas uoces, per interualla promebat: ut singultire crederes, non proloqui. Videtur autem hic gestus fuisse dominorum, seruis humilius aliquod ministerium innuentium. Martialis libro tertio in Zoilum:

Digiti

Digiti crepantis signa nouit Eunuchus. Item in Distichis,

Cum poscor crepitu digitorum, & uerna moratur,
O quoties pellex culcitra facta mea est.

M. Tullius lib. Officiorũ tertio: Itaq; si uir bonus habeat hãc uim, ut si digitis cõcrepuerit, possit in locupletum testamenta nomẽ eius irrepere, hac ui nõ utat̃, ne si exploratũ quidẽ habeat id omnino neminem unquã suspicaturũ. Simile est illud de nutu & renutu Iouis, qđ ex Homero citat Plinius in Epistolis. Et Nutu dicũtur efficere, qui minimo negocio rem conficiunt: Item, ad omnes nutus obsequi, qui prompte morigerantur.

Suem irritat. C

Υν ὀρίνει. i. Suem irritat. In auidum rixarum dicebatur. Sus enim agrestis prouocatus rectà petit eum, à quo prouocatus est. Sic enim narrant uenandi periti, si quis suem lancea protensa prouocarit, etiam si iam ille sequebatur alium quempiã, ilico uertere cursum, & in prouocatorem tendere, ne cuspide quidem uitata.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA VIII

Seruatori tertius. I

Το τρίτον τῷ σωτῆρι. id est, Tertiũ seruatori. Proculus Diadochus in cõmentario de tribus animi partibus, iuxta Platonis diuisionem, deq; quatuor uirtutum generibus, usurpauit adagium hoc, his quidẽ uerbis, Ἀλλὰ τούτων διαλυθέντων, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορῶν κατ' οὐσίαν διακριθέντων, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι φασί. i. His dissolutis, animiq; partibus iuxta suam rationem distinctis, tertium seruatori, quod aiunt. Sentit autem Proculus, absolutis duobus restare tertium, uidelicet, quo pacto quatuor uirtutes ad treis illas animi partes possint referri. Proculus uidetur Platonẽ imitatus in Charmide: πάλιν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκεψώμεθα. i. Rursum igitur, inquã, tertiũ sospitatori uelut ab initio consideremus. Eódẽ allusisse uidetur, licet tectius, li. De legibus 3. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν ἔτι σπαργῶσαν τὴν θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id est, Porrò tertius uobis seruator uidens principatũ adhuc frementẽ & animosum, ceu psallium iniecit illi Ephororũ potentiã. Sẽtit Lacedæmoniorũ remp. tribus modis fuisse tẽperatã ne erũperet in tyrannidẽ. Primum addita altera familia, ex qua reges creari liceret. nam initio ex una tantũ phas erat. Deinde nobilium ac principũ potentiæ opposita uigintiocto seniorum autoritas, quæ in grauissimis negocijs regiæ par habebat̃. Postremo quinq; Ephororum magistratus, cui rex parêre cogebatur. Hęc autẽ omnia putat numinis prouidẽtia fuisse procurata ad ciuitatis incolumitatẽ, eoq; dicit, tertius seruator. Sumptum est adagium ex Isthmiorum hymno sexto Pindari, apud quem de tertio Iouis sospitatoris calice legimus ad hunc modum: Εἴη δὲ τρίτον Σωτῆρι πορσαίνοντας ὀλυμπίῳ Αἴγιναν κατασπένδειν μελιφθόγγοις ἀοιδαῖς, subaudi Κρατῆρα. Quorũ carminũ hæc fermè mens est: Optat Pindarus ut aliquãdo uincat Olympia Æginẽsis, quo cõtingat tertiũ miscere calicẽ sospitatori Ioui, nõ sine laudibus, tum ipsius uictoris, tũ Iouis Olympij. Craterẽ autẽ intelligit, aut simpliciter eũ qui sumitur in cõuiuijs uictorialibus: aut κρατῆρα τῶν ᾠδῶν. id est, Calicem cãtionũ, quẽadmodum alibi: γλυκὺς κρατὴρ ἀγαφθέγκτων ἀοιδᾶν. id est, Dulcis calix uocalium cantionum. Quo quidem loco Pindaricus interpres ostendit, antiquitus fuisse morẽ, ut in cõuiuijs primus calix misceretur Ioui Olympio: secundus heroibus, tertius Ioui seruatori. Testem huius rei citat Sophoclem ἐν Ναυπλίῳ,

Ζεῦ παυσίλυπέ τε καὶ διὸς σωτηρίου
Σπονδὴ τρίτου κρατῆρος. id est,
Curarum ademptor Iuppiterq; & tertij
Libatio scyphi sospitatoris Iouis. Citat & Æschylum in Epigonis:
Λοιβὰς διὸς μὲν πρῶτον ὡραίου γάμου
Ἥρας τε, εἶτα τὴν δευτέραν γε κρᾶσιν
Ἥρωσι νέμω, εἶτα τρίτον διὸς τοῦ σωτῆρος εὐκταίαν λίβα. id est,

Libationes primũ quidẽ Iouis tempestiuarũ nuptiarum, Iunonisq;: Deinde secundum pocu-

poculũ heroib. tribuo. Deinde tertio loco Iouis sospitatoris optabilem stillam. Addit autem hũc calicem σωτῆρος appellatũ: quod hucusq; potatio citra ebrietatem, animiq; noxam consisteret: Vltra quẽ si quis progressus esset, iam ad libidinẽ, intẽperantiamq; res uergere uideretur: iuxta illud apud Apuleiũ Asclepiadis dictũ, existimãtis Primum craterem pertinere ad sitim, secundũ ad uoluptatẽ, tertiũ ad ebrietatem, quartum ad insaniam. Hũc aũt eundem, διὸς σωτῆρος calicem appellant τέλειον, siue quod in hunc desineret bibẽdi modus: siue quod hic numerus inter omnes absolutissimus esse putatur, ut cui adsit & initium, & mediũ, & finis: eoq; rebus diuinis potissimũ accommodatur, & à Platone refertur ad animum, utpote diuinũ, & ob id ternione constantẽ. Ne id quidem theologica ratione uacat, quod primã & ultimam pateram Ioui dicarint, mediã semideis. Primũ enim heroibus medius locus cõpetebat: uel quod iuxta Platonis sententiã mediæ conditionis essent inter summos illos deos, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι, ut inquit Homerus, quos Plato mẽtes autumat esse nullis obnoxias corporibus, & inter nos corporib. oneratos, & ob id affectib. mortiq; obnoxios. Dæmonibus enim Platonici tribuũt corpora, tametsi nõ eiusmodi, qualia sunt nostra, uerũ aerea: cuius opinionis se fuisse testatũ & diuus Aurelius Augustinus, in libell. De natura dęmonũ: & aliâs aliquoties. Vel q̃d iuxta poetarũ fabulas semidei cõpositæ mediæq; sunt originis, ex altero parẽte deo, altero homine: uelut Hercules ex Alcmẽa & Ioue, Castor & Pollux ex Leda & Ioue. Porrò Ioue intelligunt mentẽ illam summã omnia simul cõplectentem, ut idem & initium & finis sit omnium, eamq; ob causam ab hoc auspicabantur potationem, & in eundẽ finiebant. Meminit Iouis sospitatoris non semel Aristophanes in Pluto, uelut hoc loco:

τὸν οὖν Δία τὸν σωτῆρα κἀυτός μοι δοκῶ
χαίρειν ἐάσας ἐνθάδ' αὐτοῦ καταμένειν. id est,

Mihi itaq; uisum sospitatorem Iouem ut
Valere sinam, atq; hoc permaneam posthac loco.

Tradit interpres templũ Athenis fuisse τοῦ διὸς σωτῆρος, quem eundem quidam ἐλευθέριον appellant. Διὸς σωτῆρος mentionem facit & Athenæus in Dipnosophistis, lib. ĳ. addens olim fuisse morem, ut cibis appositis mox uinum indilutum infunderetur, quo nimirum declararent quanta uis esset boni dei. Deinde cũ suo quisq; arbitrio diluisset, nomen Iouis Seruatoris pręfabantur, innuentes ita temperatũ uinum tuto citraq; noxam bibi. At idem lib. xi. propemodum docet & post cœnam à lotis manibus inferri solere calicem Iouis Seruatoris, qui idem fuerit cum eo qui dictus est ἀγαθοῦ δαίμονος, Diphilum adducens autorem, qui scripserit in Sapphone:

Ἀρχίλοχε δέξαι τήνδε τὴν μετανιπτρίδα
μεστὴν διὸς σωτῆρος ἀγαθοῦ δαίμονος. id est,

Archiloche sumito hanc tibi metaniptridem
Plenam Iouis Soteris optimi dei.

Adagio licebit uti, cũ significabimus nos ad id q̃d in negocio postremũ, ac pręcipuum est accedere. Prius q̃ finem faciam illud admonere libet, ex Pindari uerbis, eundẽ uideri Iouem Olympium ac sospitatorem. Plutarchus Conuiuialium quæstionũ, decade v. de tribus his calicibus loquitur, ni fallor: οὐδὲ γὰρ θεῷ θύοντες, πᾶσι τοῖς ἄλλοις θεοῖς, μάλιστα καὶ σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς κατευχόμεθα, ἀλλὰ τριῶν κρατήρων κιρναμένων, τοῖς μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου σπένδομεν, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ δευτέρου, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ τελευταίου, φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἵσταται. id est, Neque enim cum deo rem diuinã facimus, reliquis omnibus dĳs, maximè cum templis & aris uota facimus. Sed trib. crateribus mixtis, alĳs de primo libamus, alĳs de secũdo, alĳs ex ultimo. Nam inuidia stat extra chorum diuinũ. Meminit huius rei & decade septima, demonstrans, cum uni sacrificabatur deo, omnibus simul uota fieri, sed nõ nominatim.

Hyperi uertigo. 11

Ὑπέρου περιτροπή. id est, Pistilli circũuolutio. Vbi quis semper idem agitat, neq; quicquam tamen explicat. Plato Comicus, opinor, in Adonide, apud Zenodotum,

Εἶτα οὐχ ὑπέρου μοι περιτροπὴ γενήσεται. id est,

Dehinc mihi uertigo pistilli haud erit.

Plutarchus aduersus Stoicos significans illorũ rationes eodẽ reuolui: πολὺς οὖν ὁ διὸς κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφικται. τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῇς ἔασον. id est,

Multus igitur Iouis Corinthus ad rationem illorum admittitur. Nam pistilli circũuolutionem, ne ridere uidearis, omitte. Vnde uidetur solere dici, cum eadem sæpius iterant non sine tædio. Dialectici peti principiũ aiunt, quoties eodẽ reuoluitur argumentatio. Hesychius interpretatur de his qui semper eadem aiũt, neq; quicquã interim proficiũt. Huic ita finitimũ est, ut idem uideri possit, quod Plato recenset in Theæteto: ἡ μὴ σκυτάλης, ἢ ὑπέρου ἢ ὅτου δὴ λέγεται περιτροπή. id est, Scytalæ quidem, aut pistilli, aut si cuius alterius dicitur circumuolutio: quũ sermo in idem reuoluitur, quemadmodũ illic Theætetus iubet assentiri rectæ opinioni, eum qui rectam habet opinionem. Scytalam interpres uertit, scuticam, quum Plato loquatur de loro quod surculo circumuoluitur.

Sus sub fustem. III

Ὗς ὑπὸ ῥόπαλον. id est, Sus sub fustem. Vbi quis sese in præsens discrimen ac perniciẽ præcipitat. Nam sues apud quosdam fuste mactari mos est. Refertur à Suida. Zenodotus indicat extare apud Dinolochum.

Si bouem non possis, asinum agas. IIII

Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον. i. Si nequeas bouem, asinum agito. id est, si non potes ut uis, utcunq; potes facito. Si fortuna splendidior nõ contingit, eam sortẽ quæ contingit boni cõsulas: si quod optas non licet, id quod est proximũ, amplectere. Autore Suida.

Siren amicum nunciat, apis hospitem. V

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξεῖνον δὲ μέλισσα. id est,
Hospitem apis, uerum siren prædicit amicum.
Quoties cõplures eadẽ de re bene ominãtur: aut ubi suæ quisq; spei blandiẽs ex quamlibet leuibus argumẽtis diuinat futurum quod optat. Nam Siren hoc loco non unã ex illis uirginib. Homericis significat, uerũ insecti genus, api nõ dissimile. Autore Suida. Quanquam apud Hesychium σειρὰ legitur non σειρήν.

Etiamsi lupi meminisses. VI

Εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης. i. Etiam si lupi mentionem fecisses. subaudiendum interuenisset. Quoties pręter expectationem interuenit is de quo fuerat mentio: cognatũ ei, q̃d alibi recensuimus: Lupus in fabula. Id frequenter accidit in Comœdijs ac tragœdijs arte curaq; scriptoris, ut de quo fiũt uerba mox interueniat. Accõmodari poterit ad rem, uelut si apud autorem protinus uel casu occurrat, id de quo uertebatur sermo. adagiũ refert Zenodotus. Plato in Phædro, λέγεται γοῦν ὦ φαῖδρε δίκαιον εἶν, καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν. id est, Aiunt igitur ô Phædre iustum esse etiam quod de lupo dicitur narrare.

Similior ficu. VII

Ὁμοιότερος σύκου. id est, Similior ficu. Per iocum dicebatur, de uehemẽter inter se similibus. Ducta metaphora à ficorũ inter ipsas similitudine. Plutarchus aduersus Stoicos: θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἰ μήτε φάττα φάττῃ, μήτε μελίττῃ μέλιττα, μήτε πυρῷ πυρός, ἢ σύκῳ, τὸ τοῦ λόγου, σῦκον, ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ γέγονεν ἀπαράλλακτον. id est, Mirũ & inopinabile, si neq; palumbus palumbo, nec api apis, nec tritico triticũ, aut fico, quod est in prouerbio, ficus, semper adsimilis fuisset. Confine est ijs quę retulimus alibi: Non tam ouum ouo simile, &, Non lac lacti magis est simile.

Simul & da & accipe. VIII

Ἅμα δίδου καὶ λάμβανε. id est, Simul da & accipe. Vbi res est cum homine parum certa fide, cui non sit tutum quicquã credere, nisi statim receperis quod fueris stipulatus. Torquebitur ad eum qui non collocat officiũ aut munus suũ, nisi iam certus de mutuo: nec spem emit precio, quemadmodum ait leno Terentianus. Aristoteles hanc parœmiã uenustius extulit lib. Moralium Nicomachiorum viij. taxans amicos, quos mutua conciliat utilitas: & perinde, ut in forensibus cõmercijs non dant beneficium, sed uendunt. ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἡ δὲ ἐλευθεριωτέρα εἰς χρόνον. id est, Altera quidẽ omnino sordida & cauponaria compensatio de manu in manum: altera magis ingenua ad tempus. Allusit philosophus ad Comicum illud, quod citatur ab interprete Pindari:

φοῖνιξ γὰρ εὐθὺς γίγνομαι,
τῇ μὲν δίδωμι χειρί, τῇ δὲ λαμβάνω. id est,
Phœnix enim fio ilico:
Quippe altera manu do, & accipio altera.

Phœnices

Phœnices notant̄ nimio cauponādi studio. Vnde & Pindaro dictū in Pythijs, hym. ij.
τὸ δὲ μὴ ἐπὶ φοίνισσαν ἐμπολὰν μέλος.
Phœnicum cōmutationem appellat, cum datur aliquid, & uicissim accipitur. Porrò ne gociatorū genus nihil habet sacrum, prȩter unum pecuniȩ lucrum, cui se totos ceu deo consecrarunt. Hoc pietatem, hoc amicitiam, hoc honestum, hoc famam, hoc diuina pa riter & humana omnia metiuntur. Reliqua nugæ.

Semper me tales hostes insequantur. IX

Αἰεὶ τοιοῦτοί με πόλεμοι διώκοιεν. id est,
Me bella semper insequantur talia.
Vbi quospiam libenter odimus, ac simultatē illorum contemnimus. Est enim hominū genus, quos periculosius sit demeruisse, ut ait Seneca, q̄ offendisse. & quos magis expe diat inimicos habere quàm amicos. Et quibusdā displicuisse, laudabile est. Et sunt cum quibus amicitia copulatum esse dedecori sit, simultate dissidere pulchrū. Potest accom modari & in eos qui desciscunt ab amicitia, sed ut inimici nihil queant nocere. Legitur & ad hunc modum:
Αἰεὶ τοιοῦτοί με πολέμιοι διώκοιεν. id est,
Me semper hostes insequantur hoc genus.

Anus eriphus. X

Γραῦς ἔριφος. i. Anus hœdus. Apollodorus apud Zenodotum ait, anum quandam fuisse, quæ dicta sit Eripha, quod in uirginitate cōsenuisset: perinde quasi eadē & anus esset per ætatē, & puella, quod adhuc innupta. Sunt qui tradant locustā agrestē, à nonnullis mantin appellatam, in Sicilia γραῦν ἔριφον appellari. Aiunt autē quodcunq; animal aspexisset, illi mali quippiam accidere. Proinde in mulierē ueneficam & fascinatricem quadrare uidetur. Quod genus apud Horatium Canidia.

Anus saltat. XI

Γραῦς χορεύει. id est, Anus saltat. In eum conuenit, qui indecore quippiam facit: uelut, si senex ludat nucibus: aut theologus rhetoricis flosculis lasciuiat: aut princeps exemplo Neronis musicetur. Confine est illi quod supra retulimus: Camelus saltat. Horatius in anum intempestiuæ libidinis,
Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti uetulam fece tenus cadi.
Apud Plutarchum in uita Periclis legimus, Elpinicē quandam quū eum indecoris con uicijs palam incesseret, nihil aliud respōsi tulisse quàm uersiculū illum ex Archilocho,
οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσα ἠλείφεο. id est,
Vnguento anus quum sis caueto inungier.
Quid autem sequutus Lapus uertit, Haud unguenti, uetula quum sis oblita es, nō satis coniecto, nisi forte pro ἠλείφεο legit, ἀλείθεο aut ἀλήθεο.

Anus subsultans multum excitat pulueris. XII

Γραῦς ἀνακροτήσασα πολὺν κονιορτὸν ἐγείρει. id est,
Anus subsultans, multum puluerem excitat.
In eos dici solitum, qui ob rerum experientiam, multum negociorum aggrederentur. Videtur carmen heroicum syllaba duntaxat deprauatum.

Anus uelut equus profundam habebis fossam. XIII

Γραῦς ὥσπερ ἵππος τὸν χαράδραιον τάφον ἕξεις. id est, Anus uelut equus, alte hiantem ha bebis ac nigrum specū sepulta. De ijs, qui penitus abijciunt̄, tanquam prorsus inutiles. Equi postea quàm consenuerint, in altos terrarum specus aliquò præcipitantur. Ita mu lier olim amata, simul atq; defloruit forma, fastiditur ab omnibus. Qualis est apud Horatium Lyce. simile illi: Equi senectus.

Aphyarum honos. XIIII

Ἀφύων τιμή. i. Aphyarum honos. Quoties humilibus exiguus quispiam honos contingit. Nam Aphya pisciculus est uilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleū, quo frigitur. Vnde iactatum illud: ἀφύας τιμὴ τὸ ἔλαιον. id est, Aphyæ honos oleum.

Cur non suspendis te? XV

τί οὐκ ἀπήγξω, ἵνα θήβησιν ἥρως γένῃ; id est, Quin te suspendis, ut apud Thebanos heros fias? Apud alios summus honos habebatur ijs, qui sibi mortẽ consciuissent, præsertim pro salute patriæ: ut apud Atticos Codro pro patria non timido mori: apud Romanos Decijs, & Quinto Curtio, M. Catoni Vticensi, Bruto, & alijs plerisq;: apud Thebanos autem nullus honos habebatur ijs, qui sibi uim attulissent. Vnde per ironiam dictũ putant, ut Thebis semideus fias. Dici posse uidet̃ in eos, qui famæ ducti cupiditate, semet periculis grauibus obijciunt. Refertur à Zenodoto.

Quid tibi Apollo cecinit? XVI

τί σοι Ἀπόλλων κεκιθάρικεν; id est, Quid tibi Apollo cecinit cithara? hoc est, quid tibi respondit? Allusum est autem ad Apollinis citharã, quam illi tribuũt poetæ. Vsus est hoc adagio Æschylus in Aiace Locrensi. Refertur à Zenod. Conueniet, ubi quis à principe redeuntem percunctabitur, quid responsi tulerit, τί σοι ἀπόλλων κεκιθάρικεν;

Quid non fies, profectus Arbelas? XVII

τί οὐ γενήσῃ, ἰὼν ἄρβηλας; id est, Quid nõ fies Arbelas profectus? De eo dici solitũ, qui peregre proficiscens ingentia sibi pollicetur, fretus gentis ad quã demigrat inscitia, barbarieq;. Siqdẽ Arbela Siciliæ ciuitas, autore Stephan. cuius ciues male audiebãt olim, ut stupidi, & quibus facile imponeret̃. Apud hos igitur etiã contẽptus alibi, magnum aliqd esse possit. Quanquã est huius nominis ciuitas in Perside, cuius meminit Strabo lib. xvi. Et Qu. Curtio est oppidum Mesopotamiæ Darij copiarũ internicione nobile.

Bonus è pharetra dies. XVIII

Ἀγαθὴ ἐκ τῆς φαρέτρας ἡμέρα. id est, Bonus è pharetra dies. De die fortunato dicebat̃. Trãslatum à Scytharũ consuetudine, quibus, ut narrat Philarchus, mos erat, ut uesperi prius q̃ dormirent, calculum in pharetrã immitterent, candidũ, si forte is dies citra molestiam abijsset: atrum, si secus. Demum ubi quis uita decederet, eius pharetram proferebant: in qua si plures candidos calculos reperissent, felicẽ pronũciabant: cõtrà, si plures nigros. Atq; hinc uitæ summam æstimabant: unde prouerbio receptum est, ut dicerent, bonum diem è pharetra esse, si quid ex animi sententia accidisset.

Res Cannacæ. XIX

τὰ καννάκου. id est, Res aut mala Cannacæ. Bifariã hac utebantur paroemia, uel de rebus ob uetustatẽ admirandis, uel de lamentis & cõplorationibus miseris ac lachrymosis. Cãnacas quispiã Phrygum rex, queãdmodum narrat Hermogenes in Phrygijs, qui cũ præuidisset euẽturũ diluuiũ, cõuocatis omnibus ad templa deorũ, multis lachrymis supplicabat dijs, ut id malũ auerterent. Vnde Herodes iãbographus inquit, ἵνα τὰ καννάκου κλαύσω. id est, Vt Cannacæ more plorem. Hęc referuntur à Zenodoto. Plin. lib. tricesimo sexto, Cannacũ inter statuarios nobiles recẽset. Stephanus in dictione Iconiũ, meminit adagij, nisi quod Annacum appellat, non Cannacũ, aut Cannacã: et de fabula nõnihil euariat. Ait enim Annacũ quendam uixisse super annos trecẽtos. Itaq; undiq; consulta oracula, quo usq; uicturus esset. Respõsum aũt, mortuo Annaco peritura uniuersa: quo defuncto, successisse diluuium Deucalionis. Cæterũ audito respõso, magnopere luxisse Phryges, atq; hinc de graui luctu ortum prouerbium, τὰ Ἀννακοῦ κλαύσειν.

Qui modus equitum. XX

Τίς τρόπος ἵππων; id est, Qui modus equorum? Vbi quis nouam ac peregrinã induceret consuetudinẽ: ueluti si quis Italus Gallicis uestibus uteretur. Dictũ uidetur de hospitibus nouo quadrigarum genere inuectis. Metagenes in Thuriopersis apud Suidã: Τίς τρόπος ἵππων; ὡς δ' ὀρχοῦνται τὸν βαρβαρικὸν τρόπον οὗτοι. id est, Quis equorum modus? Vt autem saltant hi more barbarico. Confinitatem habet cum illo, quod paulo superius recensuimus: ἄλλο γένος κώπης. id est, Aliud genus remi.

Chironium uulnus. XXI

Χειρώνειον ἕλκος. id est, Chironium uulnus, immedicabile malum appellabãt. Chiron in bello aduersus Cẽtauros ictus ab Hercule, uulnus immedicabile accepit in pede: unde & perijt. Hinc natam paroemiam autor Zenodotus. Vergilius autem noster (nam huic carmen inscribitur) Chironiam manum medicam uocat:

Viuit pectore sub dolente uulnus,

Quod

Quod Chironia nec manus leuaret.

Ab hoc Chirone centauro fertur educatus Achilles. Vnde Plato Comicus Damonem qui sub obtentu tradendæ musices putabatur Periclem instituisse ad tyrannidem, taxat his uersibus:

Πρῶτον μὲν ὃν μοι λέξον ἀντιβολῶ, σὺ γὰρ
Ὡς φασιν ὁ χείρων ἐξέθρεψας περικλέα. id est,
Primum quidem illud obsecro dicas mihi,
Tu quippe Chiron educasse diceris Periclem.

Quem locũ ita reddidit Lapus: Tu enim ut aiũt, pessime Periclem educasti. Quin & in æditione Aldina geminũ uicium est. Primum enim uersus perperã distinctus est, deinde ut pro ὦ χείρων, legamus ὁ χείρων, id est, tu ille Chiron, metri cogit ratio. Per tropũ siquidem appellat Damonem Chironem, quod id fuerit Pericli, quod Chiron fuit Achilli, quẽ docuit quidẽ fidibus canere, sed ad Centauricã ferociam eduxit. Hoc licet alieniore loco, uisum est studiosis indicare, ne quis imprudens ad eum impingat lapidem.

Charontis ianua. XXII

Χαρώνιος θύρα. id est, Charontica ianua. De imminẽte capitis periculo, siue de re magnopere tristi. Sic enim antiquitus appellabatur una è carceris ianuis, per quã dãnati iudicum sententijs ad suppliciũ educebant̃. Referũt Zenodotus, Hesychius & Suidas. Charontis enim cymba fingũt animas ad inferos deduci. Hinc Aristophanes in Pluto, ὁ δὲ χάρων τὸ ξύμβολον δίδωσι. i. Dat symbolũ Charon: significãs illi imminere mortem.

Minxit in patrios cineres. XXIII

Qui intẽperijs ageretur, cuiq; cuncta cederẽt infeliciter, in patrios cineres minxisse dicebatur. Antiquitus enim paterni sepulchri summa fuit religio. Quod liquet ex Thamyridis fabula, quam alibi retulimus. Proinde qui monumentum patris uiolasset, huic sicut & parricidis, Erynnes furias ultrices immittebant, neq; quicquam prospere succedebat. Horatius in Arte poetica:

Nec satis apparet, cum uersus factitet, utrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Mouerit incestus, certẽ furit.

Maschalam tollere. XXIIII

Μασχάλην αἴρειν. id est, Maschalam tollere dicebat̃, qui auidius biberet. Sumptũ à gestu bibonum, inter ebibendum cyathos, gulam ac mentum intendentiũ, & altius erigẽtium cubitos, ne quid resideat in cyatho liquoris. Idem appellant κωθωνίζειν, ἀπὸ τοῦ κώθωνος, quod est poculi genus. Hesychius indicat μασχάλην esse partem proræ, quæ contineat πρόθεον, siue antemonẽ. Antemonem aũt uolunt esse ueli genus. Sũt qui dicãt μασχάλιον esse canistrũ è palma cõtextũ, quod uirga palmea maschale dicat̃, nõnunquã & pro fune poni. Alij contendunt maschalam esse machinam, qua sarcinę deponuntur in naues, aut eximuntur è nauibus. Hinc iocus in eos qui poculum tollunt in altum. Hesychius adfert & hunc trochaicum tetrametrum citra nomenclaturam autoris,

Ὡς ἄνω τὴν μασχάλην αἴρωμεν ἐμπεπτωκότες. id est,
Sursum in altum ut irruentes erigamus maschalam.

Fortassis huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæũ lib. viij. qui notans singulas Græciæ ciuitates, Βυζάντιον εἶπεν μασχάλην τῆς ἑλλάδος. id est, Byzantiũ dixit Græciæ maschalam, quod illic opinor strenue potaretur, siue quod esse emporium Græciæ. Est enim Thraciæ ciuitas, eadem dicta Constantinopolis. Adiungit prouerbio gratiam allusio, quod sunt pocula nauigij specie, ueluti cymbia, σκάφια, τριήρεις, & alia nonnulla. Refert̃ à Zenodoto. Meminit & Iulius Pollux libro sexto, cap. iij. his quidem uerbis, ἐπὶ δὲ τῶν μεθυόντων ἔλεγον τὸ μασχάλην αἴρειν, ὡς τοῦτο ἔθος ὂν τοῖς ἐν μέθῃ. i. De ebrijs uero dicebant maschalam tollere, tanquam is mos sit temulentis. Adducit et Homerici carminis testimonium,

Χεῖρας ἀνίσχοντες γέλῳ ἔκθανον, id est,
Sublatis manibus risu emori.

Ex his uidetur non à tollendo poculo, sed à gestu gaudentium fuisse dictum. Certe manet & hodie apud Germanos milites, ut dextra sublata læticiam indicent animi.

Magis ipse Phryx. XXV

μᾶλλον ὁ φρύξ. i. Magis ipse Phryx. Equidem conijcio dictitatum, quoties ea magis probarentur, non quæ ueriora sint, sed quæ adulantius dicta. Narrant Crœsum Lydorũ regem aliquando percunctatũ septem illos sapientes, cui nam primum felicitatis titulũ tribuerent. At cum uarie responderetur, alijs dicentibus, feras indomitas sibi uideri felicissimas, quod pro tuenda libertate mortẽ oppeterent: alijs ciconias, quod citra legẽ, suapte natura ius piumq; seruarent: Solone uero negante, quenquã appellandum felicem, prius quàm ex uita decesserit, assistens Phrygius ille fabulator Æsopus: Tanto, inquit, rex cæteros antecellis, quanto mare præstat fluuijs. Id ubi rex audisset, respondisse fertur, μᾶλλον ὁ φρύξ. Ea uox in prouerbiũ cessit. Equidem haud scio an ita legendũ sit: μᾶλλον ὦ φρύξ. ut sit libenter agnoscẽtis eam laudem, & cũ esset maxima, tamen aliquid etiã adiungi desiderantis: unde cum quis aperte nobis adulatur, succinere licebit, μᾶλλον ὦ φρύξ. Referunt Suidas & Zenodotus.

Magis sibi placet, quàm Peleus in machæra. XXVI

μέγα φρονεῖ μᾶλλον ἢ πηλεὺς ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ. id est, Magis sibi placet, quàm Peleus sua machæra. In eum competit, qui præter modum re quapiam insolens est, ac tumet. Aiũt autem hunc gladium à Vulcano fabrefactum, à dijs dono datum fuisse Peleo uirtutis illius ac prudentiæ symbolum. Quo quidem ille utens & in prælijs & uenatibus, consequebatur quicquid optabat. Zenodotus ait huius mentionem factam et apud Anacreontem, & apud Pindarum.

Generosus es ex crumena. XXVII

γενναῖος εἶ ἐκ βαλαντίου. id est, Generosus es ex crumena. In eũ iaciebatur, qui propter opulentiam generosus haberi uoluisset, alioquin obscurus & humilis. Pariũt eñ nobilitatem & opes, non antiquæ solum, iuxta Aristotelem, uerumetiã undecunq; & quandocunq; partæ. Solet autem hoc genus ferocius insolescere, quàm qui maiorum imaginibus clari sunt.

Liberorum amantior quàm Gello. XXVIII

Γελλὼ παιδοφιλοτέρα. id est, Puerorum amans Gello. Dici solitũ uel in eos, qui morte præmatura perissent, uel in eos, qui mira quidẽ charitate filios prosequerentur, sed eosdem indulgentia delicijsq; corrumperẽt. Aiunt Gellò uirginem quampiam fuisse, quę puella adhuc uita decesserit. Huius spectrum oberrare Lesbijs creditũ est, ac puerosim petere. Vnde puerorum mortem, qui præmaturo fato perirent, huic Gello imputabãt. Citatur Sappho, quæ huius fabulæ meminerit.

Gleba aruum. XXIX

βῶλος ἀρούρᾳ. id est, Gleba aruum. ubi quis exigua maximis apponit, credens sese nõ nihil iuuare. Proinde legendum suspicor, βῶλος ἀρούραν, aut ἀρούρᾳ, ut subaudias, προστίθησι aut αὐξάνει, aut eiusmodi quippiam. Nihil enim adfert momenti, si gleba aruo adiungatur, quod perinde sit, ac si quis aquam è lacu haustam infundat mari.

Glauci ars. XXX

Γλαύκου τέχνη. id est, Glauci ars. Huius parœmiæ duplex est usus. Cõuenit enim uel in opus celeriter absolutum, uel in id quod est arte summa summaq; cura elaboratũ. Quidam ortum existimant à Glauco quodam Samio, qui primus ęris ferruminationẽ inuenerit. Alij à Libyco quodã, qui quatuor cymbala quędam fabricatus dicitur, certis proportionibus ita inter se respondentia, ut primi spissitudo Epitriti rationem haberet ad secundum, ad tertium Hemiolij, ad quartum dupli. Ea pulsata musicam quandam harmoniam reddebant. Autor Zenodotus.

Noctuæ Laurioticæ. XXXI

γλαῦκες λαυριωτικαί. id est, Noctuæ Lauriotícæ. hoc uelut ænigmate pecuniarũ uim significabant. Laurios enim Atticę regio est auri uenis frequens. Porrò nomismatis aureis noctuarum figura inscalpebatur, quemadmodum alio diximus loco. Interpres addit & tetradrachmis noctuam solere insculpi. Aristophanes in Auibus:

γλαῦκες ὑμᾶς οὔποτ' ἐπιλείψουσι λαυριωτικαί,
ἀλλ' ἐνοικήσουσιν ἔνδον, ἔν τε τοῖς βαλαντίοις
ἐννεοττεύσουσι. id est,

Noctuæ

Noctuæ uos non relinquent Laurioticæ, sed hæ
Ædibus aderunt in ipsis, inq; loculis nidulos
Sibi parabunt.

Glaucus poto melle resurrexit. XXXII

γλαῦκος πίνων μέλι ἀνέστη. id est, Glaucus poto melle reuixit. Dici solitũ, qties aliquis uulgari rumore dictus mortuus, denuo prodit in publicũ, et quasi rediuiuus apparet ijs quibus persuasum fuerat eũ uita defunctum esse. Satis constat ab euentu natũ. Nempe Glaucum quempiã præter omnium expectationẽ, gustato mellito pharmaco reualuisse. Eamq; rem in iocum popularem uersam fuisse. Quidam enarrant in hunc modum: Glaucus quidam poto melle, ob bilem penè exanimatus est. Ad hunc multis accurrentibus medicis, polyidos herba, quam draconem uocant, eum restituit.

Generosior Codro. XXXIII

εὐγενέστερος κόδρου. i. Generosior Codro. Per Ironiam recte dicetur in istos, qui maiorum fumosis imaginibus, & natalium antiquitate gloriant̃. Codrus Melãthi filius fuit. Melanthus à Neleo sextus. A quo Neleo prognatus & Nestor. Hic igitur Melanthus, Messene patria pulsus uenit Athenas: atq; ibi cum Xantho Bœoto, qui tũ Athenis imperabat, singulari certamine cõgressus, uictor discessit, et Atheniensiũ imperium occupauit. Cui successit filius Codrus, singulari in patriã pietate præcipue nobilis. Nam cũ Atticis bellum esset aduersus Dores, proditũq; esset oraculo, uictoriã penes Atheniensem populum futuram, si rex illorum ab hostibus fuisset occisus, Codrus patriæ gloriã sua incolumitate chariorem habẽs, ignota specie hostem prouocauit, & interẽptus est. Reliquit autem filios duos, Mentorem, qui patri defuncto successit in imperiũ, & Neleum, cuius auspicijs colonia in Asiam demigrauit. Hæc fermè Zenodotus.

Cadmea uictoria. XXXIIII

καδμεία νίκη. i. Cadmea uictoria. Huius adagij uariam adducunt & sensum & originem. Sunt qui putent inutilem uictoriam Cadmeã uocatam, propterea quod Eteocles & Polynices Thebani, cum de regni uicibus disceptarẽt, singulari certamine congressi, utriq; perierint. Cuiusmodi uictoriẹ meminit Herodotus lib. i. de Phocensibus agẽs. Vel quod Cadmei deuicerint quidẽ Argiuos cum Adrasto militãtes, sed suo malo. Posteris enim illorũ pœnas abunde magnas dederũt. Vel quod Oedipus soluto Sphingis ænigmate, uictoriam quidem à mõstro magnificam reportauit, uerũ post imprudẽs suam ipsius matrem duxit uxorem. Idq; simulatq; resciuit, oculos sibimet eruit. Itaq; illius quoq; uictoriæ parũ felix exitus fuit. Sunt qui huc referãt, Cum Cadmus literas à Phœnicibus acceptas, Grẹcis tradere uellet, Linũ, quod is quoq; literas suas proferret, interemit. Deinde ciues Cadmũ exegerũt, ut nec huic bono fuerit Linum superasse. Plutarchus subscribit primẹ sentẽtiẹ. Nam ad hunc modũ scribit in cõmentario περὶ φιλαδελφίας. οὐ γὰρ ἑτέραν οἱ παλαιοὶ καδμείαν νίκην, ἀλλὰ τὴν περὶ θήβας τῶν ἀδελφῶν, ὡς αἰσχίστην καὶ κακίστην προσηγόρευσαν. i. Non enim aliam prisci Cadmeam uictoriam, q̃ eam quæ fuit fratrum apud Thebas, ut turpissimam atq; miserrimam appellarunt. Idem, περὶ παίδων ἀγωγῆς, ostendit Cadmeam appellari uictoriam, quoties præstat uinci q̃ uincere. Vsurpauit hoc adagium Plato lib. De legibus primo, παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δὲ ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν. πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι, μυρίων ἄλλων κακῶν διὰ ὕβριν ἐνεπλήσθησαν, καὶ παιδεία μὲν οὐδεπώποτε γέγονε καδμεία, νῖκαι δὲ ἀνθρώποις πολλαὶ δὴ τοιαῦται γεγόνασί τε καὶ ἔσονται. i. Proinde eruditio etiã uictoriã adfert: contra uictoria nonnunquam imperitiam: eo quod complures ob uictorias bello partas insolentiores facti, innumeris alijs malis propter uiolentiã repleti sunt. At eruditio nunquã fuit Cadmea, uictoriæ uero multẹ profecto hominibus tales & fuerunt, & futuræ sunt. Aristides in Pericle, ὥστε τὴν καδμείαν νίκην ἡγεῖτο νικήσειν. i. Itaq; Cadmeam uictoriam reportaturũ sese existimabat. Quo quidem loco scholium adscriptũ præter alia illud admonet ab ijs, quæ retuli nonnihil diuersum: Thebanos cæsis Argiuis, qui cum Polynice pugnarãt, negasse sepulturã. Qua inhumanitate exasperati Athenienses, Thebanos oppugnatos deuicerunt, & consimilem ad modum uetuerũt, ne cadauera cæsorũ darentur sepulturæ. Nec prorsus dissonãt ab his, nec prorsum congruũt quæ scribit Pausanias in Bœoticis. Scribit autem in hanc fermè sententiam: Cõmisso apud Ismenum prẹlio, in congressu uicti

sunt Thebani, & cōpulsi in fugam intra mœnia sese receperunt, tanquā Peloponnesij oppugnationis essent ignari. Porrò quum illi magis ira quàm arte irruerēt, nō pauci à Thebanis è muro iaculis sunt interempti. Postremò uicerunt & alios, in palantes turba tosq; facta impressione, ita ut totus exercitus excepto Adrasto interiret. Neq; paruo ea uictoria constitit Thebanis, καὶ ἀπ᾽ ἐκείνου, inqt, τὴν σὺν ὀλέθρῳ κρατησάντων, καδμείαν ὀνομάζουσι νίκην. id est, Ex eo uictoriā coniunctam cū exitio eorum qui uicerunt, Cadmeam appellant. Sed undecunq; natum est adagium, Cadmeam uictoriam appellabant infelicem, etiam ipsis uictoribus. Cuiusmodi fuit & Græcorum, quorum nulli non magno constitit capta Troia. Et medici Cadmeam uictoriam uocant, cum ita depellitur morbus, ut ægrotus interim in remedio pereat, succumbente natura.

Pecuniæ uir. XXXV

Χρήματα ἀνήρ. id est, Pecunię, uir. Hoc est, tanti quisq; fit, quantū possidet. Horatius: Nil satis est, inquit, quia tanti quantum habeas, sis.
Zenodotus ex Pindaro citat. Extat autem in Isthmijs hymno secūdo, his quidē uerbis,
Νῦν δ᾽ ἐφίητι τὸ τ᾽ ὠργείου φυλάξαι
ῥῆμα ἀλαθείας ἄγχιστα βαῖνον
Χρήματα, χρήματ᾽ ἀνὴρ
ὃς φᾶ κτεάνων θ᾽ ἅμα λειφθεὶς καὶ φίλων. id est,
Nunc subit illud Argiui seruare dictū, ad ueritatem proxime accedens, Pecuniæ pecuniæ uir. Sic ait, possessionibus simul destitutus & amicis. Interpres Pindari testat Chrysippum autorē in prouerbijs, qui scripserit esse Aristodemi Spartani. idē interpres uersum quem paulo ante recensuimus ex Alcæo, refert hunc in modum, χρήματ᾽ ἀνήρ, πενιχρὸς δ᾽ οὐδεὶς πέλετ᾽ ἐσθλός, οὐδὲ τίμιος. Meminit apophthegmatis & Laert. in uita Thaletis, addens apud Lacedæmonios esse percelebre. Alcæi idem testantis hæc uerba citantur apud Suidam. Ὡς γάρ δή ποτ᾽ ἀριστόδαμόν φασιν ἐν σπάρτᾳ οὐκ ἀπάλαμνον λόγον εἰπεῖν, χρήματ᾽ ἀνήρ, πενιχρὸς δ᾽ οὐδέποτ᾽ ἐσθλός. id est, Sic enim olim aiunt Aristodamū apud Spartanos uerbum non inscitum dixisse, pecuniæ uir, pauper autem nunquam probus. Quidam ad septem illos sophos referre malunt. Ad hanc sententiam pertinent illi uersus è comœdia quapiam,
Τ᾽ ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο μηδὲ κτήσατο,
Οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατεῖ. id est,
Argentum & anima & sanguis est mortalibus.
Hoc qui caret, nec sibi parauit sedulo,
Viuos hic inter mortuus circumambulat.
Secūdus uersus Græcis constabit, si tollas δὲ, aut si legas μήχει pro μὴ ἔχει. Tertius constabit, si pro τεθνηκὼς legas, τεθνεώς. Celebratur & hic senarius, nō alienus ab hac sententia:
Βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστιν βίος. id est,
Vita haud uocanda est uita uictus indiga.
Proinde queādmodum apud Grecos βίος, itidem apud Latinos uita significat, & uitā morti contrariam, & facultates quibus uitam sustinemus.

Diues factus iam desijt gaudere lente. XXXVI

Ἐπεὶ τὰ πλουτῶν οὐκ ἔθ᾽ ἥδεται φακῶν. id est,
Lenticula diuiti placere desijt.
Lens legumen, pauperum ac tenuium cibus est: Quæ fastiditur, simulatq; lautior fortuna contigit. Vnde prouerbium in eos, quibus ad uberiorem conditionē euectis, fastidio sunt ea, quæ prius inopes, boni consulebant. Sumptum est adagium ex Aristophanis Pluto. Dicitur enim illic in adolescentem, qui quum pauper haberet consuetudinē cū anu, nactus diuitias, cœpit illam fastidire. Non dissimile illi quod alibi recensuimus, ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα.

Caluum uellis. XXXVII

Φαλακρὸν τίλλεις. i. Caluum uellis. Vbi inanem operam sumit, aut ubi quis auferre conatur, quo uacat is, à quo petitur. Veluti si quis à paupere conetur extundere pecuniam, ab indocto literaturā. Simillimū est illi Plautino: Aquā è pumice postulas. Rursum illi,

illi, Nudo uestiméta detrahere. Quin hodie quoq; uulgus ubi significat nihil esse quod adimatur, uolam manus ostendens, iubet inde uelli quippiam, quod ea corporis pars nemini non sit calua.

Somnus absit ab oculis. XXXVIII

ὕπνος δ' ἀπέστω γλυκύθυμος ὀμμάτων. id est,
Oculis abesto leniens animum sopor.

Vbi quis rem aggreditur, quæ summã diligentiam curamq; desideret. Quod genus, si quis philosophiæ capessat studium. Sumptus est autẽ hic senarius ex Aristophanis Nebulis, apud quẽ dicitur sub persona Socratis adhortantis Strepsiadem, ut philosophiæ daturus operam, omnia tum faciat tum patiatur.

Phoci conuiuium. XXXIX

φώκου ἔρανος. i. Phoci præmium, siue conuiuium. Dictitari suetum, ubi quis suo malo conuiuas acciperet. Tametsi nihil uetat quo minus longius etiam traducatur: nẽpe ad quo suis, qui læduntur ab ijs, de quibus benemeriti fuerint. Aiunt Phoco cupiã filiam fuisse iam nuptijs maturã. Is procos, nam erãt complures, cõuocare solitus præmia statuebat, & cõditionibus subinde nouis ꝓpositis nuptias prorogabat. Quamobrẽ indignati iuuenes Phocũ in cõuiuio trucidarũt. Autor Zenodotus. Etiam si Plutarch. in Amatorijs narrationibus fabulam hanc diuerse narrat. Eustathius in primum Odysseæ, treis conuiuiorum species facit. εἰλαπίνην, quod ad splendorem ac magnificentiam sit apparatum. γάμον, quod ipsum etiã sumptuosius esse consueuit. ἔρανον, ad quod plurimi conueniunt, sed suo quisq; cibo sumptuq;. Ea cõuiuandi ratio pręcipue probatur Hesiodo, propterea quod cũ plurimũ habeat iucunditatis, minimũ habet sumptus. Nam temperatius & editur & bibitur, ubi quisq; de suo edit ac bibit. Hesiodi carmẽ est huiusmodi,
ἐκ κοινοῦ πλείστη τε χάρις δαπάνη τ' ὀλιγίστη.
Porrò qui splendidiores affectarent uideri, ij etiam ἔρανον tum de suo, tum lautius exhibebant. Homerus has treis conuiuiorum formas simul complectitur:
τίπτε δὲ σε χρεώ,
εἰλαπίν' ἠὲ γάμος; ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν.

Antiquior quàm chaos & Saturnia tempora. XL

χάους ἀρχαιότερος. i. Antiquior quàm chaos. De re nimiũ prisca & obsoleta. Ibycus, ποτᾶται δ' ἐν ἀλλοτρίῳ χάει. i. Volat in alieno chao. Ac rursum, ὁ δὲ φλυαρεῖ, καὶ μάτην ἡμῶν λῆρον καταχεῖ τοῦ χάους ἀρχαιότερον, καὶ κρονίων ἀπόζοντα. i. Hic autem nugatur, ac temere nugas in nos infundit antiquiores quàm chaos, ac Saturni tempora redolentes. Alludit adagium ad chaos, ad quod poetę deorum ac rerum omnium originẽ referunt. Ouidius opificium mundi hinc auspicatur, quemadmodum & Hebræi.

Tanquam Argiuum clypeum abstulerit, ita gloriatur. XLI

ὡς τὴν ἐν ἄργει ἀσπίδα καθελὼν σεμνύνεται. id est, Superbit tanquam Argiuum clypeũ detraxerit. In fastuosos, & magnificentius sese gerẽtes dicebatur. Aiunt apud Argiuos sacrum quendam esse clypeũ, clauis affixum, ut facile detrahi non possit. Alij dicunt, apud eos ordinem, ac delectum iuuenum uiribus antecellentium, ἀσπίδα, id est, clypeũ appellari. Autor Zenodotus.

Tanquam conchylium discerpere. XLII

ὥσπερ κογχύλην διελεῖν. i. Tanquam cõcham dilacerare. De imbecillis & uiribus longe inferioribus dicebatur. Nam illisæ solo rumpuntur conchæ quo cibus eximatur, aut inciso neruo quo se contrahunt ac diducunt aperiuntur. Refertur apud Suidam.

Murus magis quàm scapha. XLIII

συστομώτερος σκάφης. i. Magis elinguis, quàm scapha. De ijs dici consueuit, qui propter humilitatẽ cõditionis apud præstantiores nõ audent hiscere. Natũ hinc aiunt, q̃d olim inquilini, & hospites alienæ Reip. ludis popularibus, in põpa incedebant, nauim gestantes: unde quoties hospitẽ, nõ ciuem significabant, σκάφην ἢ σκαφηφόρον appellare cõsueuerũt. Proinde uulgo sic minitabant, ποιήσω σε συστομώτερον σκάφης. id est, Reddã tibi os occlusius scapha. Etenim ijs qui in Rep. uiuũt non sua, multa sunt mussitãda: Nã uti nõ cõuenit in aliena ciuitate curiosum esse, ita nec tutũ est liberioris esse linguę: Huius interpretamenti Suidas autorẽ citat Theophrastũ in opere De legibus. Equidẽ

in plerisq;

in plerisque codicibus, συνδυμώτορος scriptum reperio, non συσομώτορος. Quę lectio si cui magis arridebit, non reluctabor, nempe ut metu contractũ & humilem accipias.

Nudus tanquam ex matre. XLIIII

γυμνὸς ὡς ἐκ μητρός. id est, Nudus ut ex matre. Prouerbialis hyperbole de uehemẽter paupere. Nudissimi enim nascimur, ac ne pilis quidẽ tecti, nedũ uestibus: quod nõ itẽ in cæteris animantibus accidit. Hoc dictum & hodie uulgo nostrati est in ore, Tam nudus quàm natus erat. Huic simile quod alibi refertur, Tanquam è naufragio.

Est Pylus ante Pylum. XLV

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, testatur hunc uersum apud Messenios prouerbio fuisse celebratum,

Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο, πύλος γε μὲν ἔστι καὶ ἄλλος. id est,

Est Pylus ante Pylum, siquidem est Pylus altera sanè.

Dictum apparet, ubi quid alteri præfertur uelut antiquius & prestantius. Aut ubi aliqs iactat sese, quasi uel solus sit, uel summus, cum reperiant & alij, qui possint cũ eo decertare. Pylus enim Messeniorum ciuitas, Nestore nobilis, ut affirmant quidam. Hoc autẽ carmen Plutarchus hoc pacto commutauit,

Ἔστι τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος γε μὲν ἔστι καὶ ἄλλος. id est,

Vsura usura prior, usura altera sanè est.

In eos accõmodari potest, quibus alia usura ex alia nascitur. Vnde natũ sit adagiũ, Eustathius interpretans Homeri Bœotiã indicauit. Scribit enim iuxta eos, qui de populis conscripserunt, treis fuisse Pylos. Vnam Messeniæ, alterã Triphyliæ, tertiam Arcadiæ, Triphyliacam obtinuisse Nestorẽ. Idem geographum testem adducit, Strabonem opinor, qui treis item Pylos constituerit in Pelopõneso. Tractat autẽ hac de re Strabo lib. Geographiæ viij. demonstrans fuisse multas huius nominis urbes, quarum una quæque sibi uindicauerit Nestorem, ob uiri celebritatem. Quãquam idem post autumat Nestoris patriam fuisse, ex utraque parte Alphei. Allusit ad adagiũ Aristophanes in Equitibus,

Ἀλλὰ τόδε φράζου, πρὸ πύλου πύλον, ἥν σοι ἔφραζεν,

Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο. τί οὖν λέγει πρὸ πύλοιο; id est,

Hoc age dic, Pylus ante Pylum est, quam tu mihi narras,

Est Pylus ante Pylum. sibi quid uult ante Pylum istuc?

Interpres adscribit uersiculum, quem paulo ante citauimus è Plutarcho, proditum oraculo fuisse.

Iecit Achilles duas tesseras & quatuor. XLVI

βέβληκ' ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέσσαρα. id est,

Duas Achilles, quatuorque tesseras Iecit.

Hunc uersum Suidas ex Euripide citat. Quid aũt sibi uelit adagiũ, nullus explicat, Nisi quod coniectare licet dictũ fuisse de ijs, qui omni re uincerent, propterea quod is tesserarum iactus felix esset. Interpres Aristophanis in Ranis Aristarchũ citat, qui scripserit hunc senarium Euripidis nomine circumferri solitum, sed falsò, quum sit ἀδέσποτος. Apud Aristophanem usurpat Bacchus in Aeschylum, uictorem Euripidis, unde apparet in faustis acclamationibus huius esse usum prouerbij.

E tardigradis asinis equus prodijt. XLVII

Ἐκ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ὥρουσεν. id est, E tardigradis asinis equus emersit. Cũ clarus euadit quispiã obscuro genere natus, aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per Ironiã proferri, & per negationem, ut Nunquã ex asinis nascetur equus. Et, En tibi ex asinis equum. id est, ex infimis parentibus arrogantẽ & ferocem. Huic contrariũ est quod alibi retulimus, Heroum filij noxæ. quũ ex egregijs uiris prognati, non respondent maiorum uirtutibus. quemadmodũ Socrates apud Platonem in Alcibiade priore, docet ambos Periclis filios Paralũ & Xanthippũ fuisse stupidos, Cliniã euasisse furiosum. Denique nullum illius opera factũ sapientem, quũ Zenonis consuetudine multi sapientes euaserint. Idẽ tractat in Menone, cõmemorans et Aristidem, qui filium habuit Lysimachũ nullius rei: præterea Thucydidẽ, cui duo fuerint filij, Melesias & Stephanus. Neuter respõdit uirtuti paternæ. His addi poterat M. Tullius, qui filium reliquit illaudatum & à patrijs uirtutibus plurimum degenerantem.

Epeo timidior. XLVIII

Ἐπειοῦ δειλότερος.i. Epeo timidior, De magnopere pauido dicebat̃. Ab Epeo quopiã dictũ, notæ timiditatis homine. Datũ est hoc cognominis Cratino comico, per allusionẽ fortassis, quod cũ Oenoidis tribus princeps esset, in eo munere timidius se gereret.

Ephesiæ literæ. XLIX

Ἐφέσια γράμματα.i. Ephesiæ literæ. Dictũ uidetur de ijs, qui mira felicitate, tanq̃ diuina uirgula, quicquid optarent, assequerẽtur. Aiunt enim Ephesijs notulas quasdam, et uoces magicas fuisse, quib. utentes in omni negocio uictores euaderent. Autor Diogenianus. Eustathius in Odysseæ φ. tradit his literis usum Crœsum in rogo. Fuisse aũt uerba quedã, obscura, ænigmatibus simillima, neutiquã cohærentia, descripta in pedibus, zona, & corona Dianæ. Suidas addit huiusmodi fabulam, In Olympijs Milesiũ quempiam cum Ephesio palæstra cõmissum, nihil potuisse in conflictu, quod is Ephesius in talo Ephesias haberet literas. Qđ simul ac animaduersum esset, adẽptis literis, Ephesiũ qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Hesychius indicat fuisse priscas quasdã uoces pro sacris habitas, quibus impostores deinde multas addiderint. Priscas putat has fuisse, ἄσκι, quod interpretatur tenebras, κατάσκι, lumẽ, αἴξ, ipse, δαμναμενεὺς sol, αἴσιον, uerũ. Meminit harum & Anaxilas apud Athenæum lib. xij. Commemoratis enim philosophi cuiusdam delicijs ait, καὶ πρὸς τούτοις ἐν σκυταρίοις ῥαπτοῖσι φορῶν ἐφέσια γράμματα καλά. id est, Ad hæc, in consutilibus pelliculis gestans Ephesias literas pulchras. Nec desunt hodie, qui huiusmodi confictis uocibus imponant stultis. Illud satis apparet, librariorum incuria cõmissum, quod quum Hesychius inter magicas uoces recẽseat τέτραξ, non meminit tamen interpretans singulas.

Eodem in ludo docti. L

Eodẽ in ludo docti dicebantur, similibus uitijs laborãtes, & improbitate pares. Hoc dictum adeo uulgo manet, ut nihil sit tritius. Terent. in Hecyra, In eodem omnes mihi uidentur ludo doctę, ad malitiam. Solẽt enim fermè, qui cõmunibus usi sunt præceptoribus, ingenio, moribusq́ cõuenire. Quod autem Terentius dixit in mulieres, omneis inter ipsas similibus esse moribus, idem Græcus attestatur senarius,

γυνὴ γυναικὸς πώποτ' οὐδὲν διαφέρει. id est,

A fœmina nihil fœmina unquam discrepat.

Innuit autem prouerbium nullam inueniri bonam mulierem.

Tanquam in phiditijs. LI

Ὥσπερ ἐν φιδιτίοις.i. Velut in phiditijs. ubi quid parcius, nimiũq́ frugaliter actum significabimus. Lacedęmonij publica loca habebant, in quibus cibũ caperent. In his accipiebãt hospites ac legatos suos, sed apparatu perparco. Vnde & Græca uox ducta uidetur à φείδω. id est, parcendo. Quanquam sunt qui malunt φιλίτια dicta quasi φιλίτια, quod eiusmodi conuiuijs coiretur sodalitas. Vtranq; uocis etymologiam recenset Plutarchus in uita Lycurgi. In priore abijcitur ε, è diphthongo, in posteriore λ, uertitur in δ. Addit aũt tertiam etymologiam, phiditia dicta quasi ἐδίτια, à sumendo cibo, quæ Græci præsertim Athenienses uocant συσσίτια, Cretenses ἄνδρια, quemadmodum ibidem indicat Plutarchus: hoc genus conuiuiorum Lycurgus instituit, ad excludendũ luxum ac temulentiam. M. Tullius meminit Phiditiorum lib. Tusculanarũ quæstionum v. Quid, inquit, uictum Lacedæmoniorum in phiditijs, nónne uidemus? Vbi quum tyrãnus cœnauisset Dionysius, negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum: tum is qui illa coxerat, Minime mirũ, inquit: cõdimenta enim defuerunt. Quę tandẽ, inquit ille? Labor in uenatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Quanquã hæc fabula secus narratur apud Plutarchum in Coronide quã adiectã uidemus apophthegmatis Laconicis, de Lycurgi institutis. Erant apud Lacedæmonios & aliæ conuiuiorum species, quorũ unum erat κοπὶς, quod certis ciborum generibus instruebatur, alterum ἄικλον aliquãto splendidius. Omnium frugalissimũ erat, quod agebatur in phiditijs. Multa super his Athenæus lib. iiij. si cui libebit cognoscere. Accõmodari poterit & ad orationem, ut si quis neget se contentum simplici sermone, uelut in Laconicis phiditijs accipiat̃, sed desiderare splendoris aliquid, & quod appetentiam iritet illecebra.

Equo ſeneſcenti minora cicela admoue. LII

Ιππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κύκλα ἐπίβαλλε. i. Equo ſeneſcenti minora cicela admoue. Admonet adagium, ubi uires per ætatem fatiſcunt, reſpirationē ac refocillationē quandam à laboribus dandã, & decreſcente robore minuẽdos labores, augendam remiſſionem. Ductum aiunt ab equis militaribus, quibus ſeneſcẽtibus, leuius τρισίππιον admouebant. Eſt aũt τρισίππιον ceu rotula quædam, publica nota, quæ igni candefacta, malis equorũ imprimi conſueuit. Zenodotus oſtendit prouerbium extitiſſe apud Cratetē comicũ in Samijs. Videtur carmen heroicũ, ſi tantum legas, κύκλ' ἐπίβαλλε. Nam κίκιλα nondum reperi apud ullum autorē, præterquam apud Zenodotum. Triſippij meminit Heſychius. Videtur autem, κίκελον aliquid eſſe, non diſſimile triſippio.

Eretrienſium Rho. LIII

Ερετριέων ῥῶ. id eſt, Eretrienſium Rho. Vbi quis crebrius & aſperius eam literã ſonaret. Quo nomine nunc male audiunt apud Gallos Picardi. Notantur item quibus Alcibiadis labdaciſmus impendio placebat. Ridetur Arrius à Catullo, quod

Chommoda dicebat, ſiquando commoda uellet
 Dicere, & hinſidia s Arrius inſidias.
Ac tum mirifice credebat ſe eſſe locutum,
 Cum quantum poterat, dixerat hinſidias.

Adagiũ refert à Diogeniano. Meminit Plato in Cratylo, οἶσθα οὖν ὅτι ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἡμεῖς μὲν φαμὲν σκληρότης, ἐρετριεῖς δὲ σκληροτήρ. id eſt, Scis quod nos pro eodē dicimus ſcelerotes, id eſt, durities, pro quo Eretrienſes ſcleroter. Ex quo liquet Eretriēſes adamaſſe hãc literam ρ, quã loco σ ſuppoſuerint, quũ contrà Athenienſes, eam uerterint in σ, ut θαρσεῖν pro θαῤῥεῖν. Quoniam ea litera dicitur impetus ac uehemẽtiæ ſignificationem habere, uidetur & in homines præcipites ac uiolentos congruere prouerbium.

Oeſtro percitus. LIIII

Οἴστρῳ παραπληγείς. id eſt, Oeſtro percitus. id eſt, ingenti animi cupiditate cõmotus, ac uelut attonitus. Oeſtrum enim inſecti genus, horrendo ſtrepitu, unde et nomen inditũ apud Gręcos. Nam Latini, aſilum appellãt. Hoc addito Iuno uaccam Iò in furorē egit. Vnde poetę diuino correpti furore, œſtro cõciti dicunt. Eſt apud Platonē, tametſi locus in præſentia non ſuccurrit, opinor in Phædro. Vnde & οἰστροπλὴξ dictione compoſita, pro inſano: & οἰστρεῖν & οἰστρηλατεῖν, pro inſanire.

In magnis & uoluiſſe ſat eſt. LV

In magnis & uoluiſſe ſat eſt.
Tibulliana hac ſentẽtia nihil celebratius. Eã Angelus Politianus nõ inſcite uertit Græce,
Αρκεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.
Apuleius Floridorũ lib. iiij. Maiore ſcilicet uoluntate quàm facultate. Eoq́ propenſius fortaſſe laudandus eſt, quod omnibus bonis in rebus, conatus in laude, effectus in caſu eſt. Item M. Varro apud Gellium lib. i. capite decimooctauo, In quo non modo Lælij ingenium non reprehendo, ſed induſtriam laudo. Succeſſum enim fortuna, experientiã laus ſequitur. Conuenit, ubi quis maiora uiribus conatus, tametſi rei ſuſceptæ magnitudini non facit ſatis, tamen hoc ipſo nomine laudem promeretur, quod rem pulcherrimam tentauerit.

In holmo cubabo. LVI

Εν ὅλμῳ εὐνάσω. i. In holmo cubabo. Dicebatur ab ijs, qui ſe quippiam diuinatione cognitum ire minitabantur. Nam ὅλμον quidam uatem interpretantur. Alij tripodes Apollinis holmos appellatos fuiſſe. Tradit autem Ariſtophanes grãmaticus, citante Zenodoto, eos qui holmis indormiſſent, repẽte diuinandi ſpiritũ concipere. Addit Apollinem ob id εὔολμον cognominatum à Sophocle. Quanquam apud Heſychium ὅλμος pro mortario ponitur. Apud Athenæum lib. xi. poculi genus eſt cornu adſimile, ut per iocum torqueri poſſit & in bibones.

Eadem cera. LVII

Εν κηρίον. i. Idem fauus, dicebantur qui uno ore idem affirmarent, aut qui inter ſe cõſpiraſſent. Ductum à fauorũ cellulis inter ſe connexis. Siue quod cera tenax, ſibiq́ hærens. Siue quod olim in ceratis tabellis ſcribebant, unde et Horatius, Cera laudatur eadem.

deni. siue quod olim imagines è cera fingebantur, uaria quidẽ forma, nũc deorũ, nũc regum, nunc plebeiorum, sed hæc omnia erãt cera. Refert Zenodotus. Nõ dissimile illi quod alio diximus loco, Idem puluis, & Eadem farina.

In quinq; iudicum genibus situm est.

Ἐν πέντε κριτῶν γούνασι κεῖται. i. In quinq; situm genibus iudicum. id est, in alieno arbitrio res est posita. Nam antiquitus quinq; iudicibus datum erat negociũ, ut de comico rum fabulis pronunciarent, ut testis est apud Zenodotum Epicharmus. Quãquam & apud Platonem quinq; iudicum fit mentio, cum aliàs, tum in libro de legibus undecimo, ἐν πέντε δὲ τῶν νομοφυλάκων τοῖς νεωτάτοις εἶναι τὴν κρίσιν. i. Vt iudiciũ sit penes quinq; natu minimos, ex nomophylacibus. Allusum est autem ad illud Homero frequens: **LVIII**

Καὶ ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. id est,

In genibus sunt hæc sita diuûm.

Cum significamus non esse nostræ facultatis, præstare rei exitum, uerum hunc superis & fortunę in manu esse. Pindarus in Olympijs,

Νῦν δ' ἔλπομαι μὲν, ἐν θεῷ γε μὰν τέλος. id est,

Nunc spes quidem mihi, at in deo situs exitus.

Emunctæ naris. Muccosis naribus.

Emunctę naris dicĩt acri exactoq; iudicio, quasi purgatis narib, muccoq; emunctis. Horatius de Lucilio, **LIX**

Emunctæ naris, durus componere uersus.

Contra, Obesæ naris dicuntur stupidiores. Idem in Odis,

Nec firmo iuueni, neq; naris obesæ.

Lucianus in Alexandro Pseudomãte, τοῖς δὲ ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα τεράστιον. id est, Indoctis autẽ, & quibus nares oppletæ mucco, prodigiosum. Idem in Philopseude, ἐμοί γε, ἦν δ' ἐγώ, εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην. i. Mihi sanè, inquam, nisi planè nare sim oppleta mucco. Huc allusit Plato libro de Rep. primo, ubi Thrasymachus Socrati stuporem obijciens, optat illi nutricem, quæ muccum è naribus exprimat, ὅτι σε ἔφη κορυζῶντα περιορᾷ, καὶ οὐκ ἀπομύττει, δεόμενον αὐτῇ. i. Quoniam, inquit, te muccosum negligit, nec emungit, cum ea tibi sit opus.

Fames & mora bilem in nasum conciunt.

Sosia Plautinus in Amphitryone: Vetus adagium est, inquit, Fames & mora bilẽ in nasum conciunt. id est, latrante stomacho omnis mora bilem mouet. Quod autẽ dixit, bilem in nasum conciunt, conuenit cum illo quod ait Theocritus in Thyrside, **LX**

Ἐντί γε πικρός,

Καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. id est,

Est enim acerbus,

Atq; illi semper sedet in nare aspera bilis.

Ducta est metaphora ab animantibus iram narium flatu significantibus. Vnde fabula de tauris ignem spirantibus. Quin hominibus etiam nonnullis ex naribus indicium iracundiæ. Vnde & Corrugare nares dicuntur, quæ offendunt. Horatius,

Ne sordida mappa Corruget nares. Item Persius in quinta Satyra,

Sed ira cadat naso, rugosaq; sanna.

Potest id trahi latius, nẽpe ad quemlibet uehementius aliquid cupientẽ, cui omnis mora quantumuis pusilla, longissima uidetur, attestante Mimo,

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Huc respicit & Horatianum illud:

Vt nox longa quibus mentitur amica, diesq;

Longa uidetur opus debentibus, ut piger annus

Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Generosior Sparta.

Ἐλευθερώτερος σπάρτης. i. Generosior Sparta. Dicebatur excellẽti animo, minimeq; timidus aut humilis. Spartanis enim olim indoles aderat generosa, & ingeniũ omnis impatiens seruitutis, ac uelut imperio natum, unde nec mœnibus urbẽ cingebant, legib. ita iubẽtibus, abunde munitam arbitrantes fortibus uiris. Fœdissimũ aũt existimabant **LXI**

quenquam è pugna redire, nisi uictorem: id quod epigrammate quoque testatum est. Nec tyrannidem in suam Remp. admittebãt, sed æqua libertate parebant legibus. Deniq; nihil humilioris operæ exercebant, sed agriculturam & artes sedentarias per Helotas, id erat seruorum genus, peragebant.

Locrensis bos. LXII

Λοκρικὸς βοῦς. id est, Locrensis bos. De re uili, aut de munere leuiculo dici potest. Quũ aliquando Locrenses publicum sacrũ facturi bouem desiderarẽt, composito ex minutis lignis bouis simulacro, dijs rẽ diuinam fecerũt. Atq; hinc uulgus adagionẽ arripuit.

Ficulnus gladius. LXIII

Συκίνη μάχαιρα. id est, Ficulnus gladius. De friuola causa dici potest, quæq; minimo negocio queat refelli. Dictus est autem, ficulnus gladius sycophanta, quod idem & mollis sit, & calumniator. Meminit & Hesychius.

Ficum Mercurio. LXIIII

Σῦκον ἐφ' ἑρμῇ. id est, Ficum Mercurio. De prompto & quibuslibet exposito beneficio dicebatur. Nam antiquitus mos erat, sicubi ficus repertus fuisset, eum ueluti Mercurio sacrum suspendere. Liberum autem erat tollere ficum Mercurialem, cuicunq; libitũ fuisset, uel quod is deus furibus fauere creditus est, uel iuxta parœmiam illam, κοινὸς ἑρμῆς, Communis Mercurius. Huc opinor allusisse Persium cum ait:

Inq; luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere saliuam Mercurialem. ut indicatum est alibi.

Vt fici oculis incumbunt. LXV

Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔφυ. id est, Quemadmodum fici oculis innati. De ijs dicebatur, qui pertinaciter urgerent, premerentq; negocium aliquod, Sumpta similitudine à ficis, hoc est, uitio quod oculis adnascitur, nec facile potest auelli oculo incolumi. Aristophanes in Ranis,

Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφυ. id est,
Vt ficus oculis imminens, sic ille erat.

Accõmodabitur haudquaquã inepte & in hos qui cũ graues sint & intolerabiles, tamen auelli non queunt, nisi magno malo. Quod genus utinã nulli essent, aut unquã existerẽt principes, & principũ optimates, qui cũ auaricia sint inexplebiles, libidine corruptissimi, crudelitate perniciosissimi, tyrãnide immanes, uerissimi reip. hostes, ac prædones, in publicam perniciem, nõ solum armis & opibus instructi, uerũ etiam nouis artibus, quas nec Dionysius unquã, nec Phalaris reperit, tamen sic adhærẽt, sic imminẽt, sic affixi sunt populo, ut nec ferri possint, nec auelli. Vsq; adeo nullus est senatus, nullus magistratus, nulla religio, nulla reipub. pars, in quã actis radicibus illi nõ penetrarint, ceu pestis per omneis corporis uenas sparsa. Siquidẽ animaduerterũt hoc homines tantũ ad nocendũ oculati cordatiq;, unã hanc ancorã superesse publicę incolumitatis, si ciuiũ & ciuitatũ honesta concordia, tyrannis potentium coerceatur. Hanc igit̃ inprimis dirimere cura est. Sẽtiũt in pace minimũ sibi licere, cũ res legibus & cõsilijs agitur, nõ dolis, aut armis. Proinde modis omnibus id agũt, ne populus publica pace gaudeat. Perspiciunt præcipuã reip. felicitatẽ in hoc sitam, si principem habeat integrum, cordatum, uigilantẽ, hoc est, uere principem. Itaq; miro studio curãt tutores, ne unquã uir sit princeps. adnituntur optimates ij qui publicis malis saginantur, ut uoluptatibus sit quàm effœminatissimus, ne quid eorũ sciat quæ maximè decet scire principẽ. Exurunt̃ uici, uastant̃ agri, diripiuntur tẽpla, trucidantur immeriti ciues, sacra prophanaq; miscentur, dum princeps interim ociosus ludit aleã, dum saltitat, dum oblectat se morionibus, dum uenat̃, dum amat, dum potat. O Brutorũ genus iam olim extinctũ, ô fulmen Iouis aut cæcũ, aut obtusum. Neq; dubium est quin isti principũ corruptores, pœnas deo daturi sint, sed sero nobis. Interim ferendi sunt, ne tyrannidẽ excipiat anarchia malum penè perniciosius. Quod cõplurium rerum publicarũ experimentis comprobatum est, & nuper etiam agricolarũ per Germaniã exortus tumultus nos docuit, aliquanto tolerabiliorem esse principũ inhumanitatem, quàm ἀναρχίαν omnia confundentem. Siquidem fulmina terrent quidẽ omnes, at non ita multos feriunt. Cæterũ mare inundãs nulli parcit: nihil nõ miscens ac uoluẽs. At quod optimates impij sunt Rei publicę,

publicę, id fortasse sunt ecclesiæ, nōnulli ex his ordinibus, quos uulgus mēdicantes uocant. Pios non accuso, nec ordinem incesso, malos noto, quæ ubiq; maxima turba est. Hi sic sese per omne reipublicæ corpus sparserūt, ut nihil usquā agat sine illis. Regnāt in concionibus, quod peculiare munus episcoporū. Tyrannidem occuparunt in scholis, quod huic proximū munus. Per hos ministrātur ecclesiastica sacramēta, per hos sacerdotes sumus. Hi plus q̄ censoria seueritate pronūciant de fidei ꝓfessione: Hic Christianus est, hic semichristianus, hic hæreticus, hic sesquihereticus. In horum sinus populus effundit occultos uitæ actus, & secretissimas animi cogitationes: nec his contenti sunt, nulla pāgunt principū fœdera, in quib. hi nō agant parteis. Sine his nullū contrahitur matrimoniū. In theatricis certaminibus, in publicis sortibus agonothetas agunt, adeo nihil pudet. Deniq; nec mori licet absq; istis. Nulla est aula principū in quam nō irrepserint. Si quod impudens facinus destinarunt principes, per hos exequunt. Si qd moliūtur Romani pontifices, quod paulo sit alienius ab apostolica illa & prisca sanctimonia, horum potissimū utunt ministerio. Veluti si quod bellū, si quis tumultus, si qua exactio, si qua cōdonatio parū pudens, in hisce fabulis isti primas agunt. Interim simplici popello specie sanctitatis imponit. Sacerdotes ad hos collati, sacerdotes nō sunt. Episcopi horū fiducia in utramuis aurem dormiūt. Plebs destituta, pro unicis pastoribus gemino luporū genere discerpitur, dum & præsules exercent tyrannidē, nec hi tamen pastores sunt, sed alia ratione prædones. Rursus admoneo, nec pios à me notari, nec ordinē. Nā qui inter eos sunt incorruptissimi, solent eadē quæ deploro, deplorare. Atq; apibus licet suos fucos, ut aculeo carētes, quāuis furaces aliquādo depellere, Hos fucos omnibus crabronibus aculeatiores, nec reges nec summi pontifices queant à republica ꝓfligare, nisi magna Christianæ religionis ruina, adeo suas factiones cōmunierūt, adeo totū orbē arcib. ac populis suis occuparūt, & indies nouos struūt nidos, hoc nimirum prætextu, quod superiorū monasteriorum religio, cuius cōmendatione primū exorta sunt, perierit, quasi uero & horū nō paulopost sit peritura synceritas, si qua modo synceritas. Ita fit ut orbis impijs & ociosis monachorū gregib. oneretur, & principes fraudentur populo, & episcopi grege, & populus pastore, Christianæ religionis puritas ac libertas, paulatim ad Iudaicas ceremonias delabat. Et quemadmodū difficile dictu sit, utrū grauior sit reipublicæ malorū principū inter se concordia, an dissidiū: quod siue belligerantur, magno populi malo id faciant: siue cōciliantur, in publicū exitium conspirent: ita nescias utrū magis sit optandum, imò quo melius dicam, utrū magis detestandum, istorū ne inter ipsos cōsensus, an seditio, quod utraq; res publico fiat malo. Opinor autem ficos hic dici, rigidum tumorē innascentē genis oculorū: ea res cum molestissima sit, tamen non sine periculo tollitur, quod oculo immineat parti uexationis & tractatus impatientissimæ. Adagij mentionem facit Suidas.

Cum hasta, cum scuto. LXVI

Σὺν δορὶ, σὺν ἀσπίδι. i. Cum hasta, cū scuto. Vbi quis omni conatu rem aggreditur. Aristophanes ἐν ἀρέαις,

Σὺν δορὶ, σὺν ἀσπίδι τε. id est,
Cum hasta, cumq; scuto. Item in Vespis,
Ἐκδραμόντες δορὶ ξὺν, καὶ ἀσπίδι. id est,
Expedita excursione, cumq; scuto & lancea.

Sumpta metaphora à milite armis omnibus instructo. Ad similē usum recte torquebit Homericum illud,

Ἔγχεΐ τ' ἄορί τ', μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν. id est,
Hastaq; & gladio, saxisq; ingentibus instant.

Quoties res omni ui geritur.

Viri senis astaphis caluaria. LXVII

Ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον. id est,
Viri senis uelut uua passa cranium.

Admonet adagium, inualidū & flaccidū esse senile corpus, exhausto succo, carnibusq; adesis. Lucianus in Tyranno de senibus, ἐπεὶ ἀσταφίδες γε πάντες ἤδη εἰσί. i. Quando quidē iam omnes uuæ passæ sunt. Rugosæ eīm & flaccidæ sunt uuæ passæ, propter suc-

cum ſole decoctum. Vnde ueteres & Vuas paſſas uocabãt ſenes paſſos, ob rugoſitatẽ. Lucilius citante Nonio,

Rugoſi paſſiq́ ſenes eadem omnia quærunt.

Poſt folia cadunt arbores. LXVIII

Poſt folia cadent in te arbores. Quoties admonebimus, leuiores iniurias ſi quis ferat, ſequi atrociores. Veluti arborũ decidua folia negligunt, uerũ aliquando fit, ut ipſæ arbores putres in caput ſubiecti decidãt. Plautus in Menæchmis, Folia nũc cadũt: Nũc ſi triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.

Ante tubam trepidas. LXIX

Ante tubam trepidas, id eſt, animo cõſternaris, priuſquam appareat periculum. Ab ignauis militibus ſumptum, qui pauitãt, priuſquã bellicum canatur. Nam audita tuba, mirus quidam pauor ſolet militum animos inceſſere. Vergilius,

Cur ante tubam tremor occupat artus?

Qui ſermo ſi paulo longius detorqueatur, in prouerbij ſpeciem abibit.

Ameles angulus. LXX

ἀμελὴς γωνία. i. Ameles angulus, id eſt, neglectus angulus, dicebatur, qui ſupinus & oſcitabundus deſideret, nihil bonarum rerum tentans. Aiunt in Libya locum eſſe, qui ἀμελὴς γωνία, hoc eſt, ſecurus angulus uulgo dictus ſit, ob id fortaſſe quod neglectus & incultus iaceret. Comperio ſcriptum & ἀμελοῦς γωνία, id eſt, negligentis angulus. Recẽſent Zenodotus & Heſychius.

Vltra res Callicratis. LXXI

Ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους. i. Super fortunas Callicratis. De immenſis opibus dicebatur. Aiunt Caryſtium quempiam fuiſſe, nomine Callicratem, qui reliquos ciues opibus lõge præſtiterit. Vnde ſi quem magnopere locupletẽ intelligi uolebant, eũ uel Caryſtij Callicratis facultates uincere dicebãt. Ariſtoteles autem in Athenienſiũ Repub. citãte Suida, tradit Callicratem quendam è iudicum ordine fuiſſe, qui iudiciarias exactiones ſupra modum auxerit, atq́ hinc natam parœmiam de immodicis exactionibus.

Vulcanium uinculum. LXXII

Ἡφαίστειος δεσμός. i. Vulcaniũ uinculum. Vbi quis nodis inextricabilibus eſſet illigatus, Vulcanijs uinculis teneri dicebatur. Sumpta denominatione ab adamantinis illis uinculis, quibus apud Homerum Vulcanus Venerem & Martẽ ſic irretiuit, ut quo magis ſe conarentur explicare, hoc magis inuoluerentur. Homerus Odyſſeæ octauo,

Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων.
Ἐν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, κόπτε δὲ δεσμοὺς
Ἀῤῥήκτους, ἀλύτους, ὄφρ' ἔμπεδον αὖθι μένοιεν,
Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε δόλον κεχολωμένος ἄρει,
Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅθι οἱ φίλα δέμνι' ἔκειτο.
Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἁπάντῃ.
Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο,
Ἠύτ' ἀράχνια λεπτὰ, τά γ' οὔ κέ τις οὐδὲ ἴδοιτο,
οὐδὲ θεῶν μακάρων. id eſt,

Ille domum petijt, quà ſtat ferraria fornax,
Secum imo interea penitus mala pectore uoluens.
At trunco impoſita prægrandi incude, ſecabat
Vincula nulli uel rumpenda, uel effugienda,
In quibus impliciti ſimul aſtrictiq́ manerent.
At poſtquam inſidias Marti indignatus, & artes
Abſoluiſſet, adit conclaue, ubi dulce cubile
Stabat, & hinc illinc fallacia uincula fulcris
Obligat, & ſummo ſuſpendit plurima tecto,
Mire tenuia, ſic telas ut araneorum,
Sic uti nec poſſint oculis deprendier ullis,
Non uel diuorum.

Adagium refertur à Suida.

Ad satietatem usque. LXXIII

ἄχρι κόρου.i. Vsque satietatem, id est, quantumlibet, aut ampliter. Quod ita demum prouerbium fuerit, si longiuscule transferatur, ut, In poeticis literis uersatus sum ἄχρι κόρου. Et, Illusit nobis ἄχρι κόρου. Et, Quintilianus metaphoris gaudet ἄχρι κόρου. Idem composita uoce dicunt, κατακόρως, id est, affatim. Iulius Pollux addit πέρα κόρου, id est, ultra satietatem. Atque ita uescētem indicat dici solere ἀδηφάγον, & κάβαον, à κάβος, quod est tritici mensura, quemadmodum Latini bibacem dicunt tricongium. Itidem dicūt ἄχρι χείλους, id est, usque ad labiū, sumpta à uasis metaphora. &, Vsque ad ambas aures. de quo me minimus alibi. Iulius Pollux uas plenū appellat ἰσοχειλὲς siue ἐπιχειλὲς, redundans ὑπερχειλὲς, à labro uasis sumpta uoce. Refertur à Zenodoto.

Votum munificum. LXXIIII

Εὐχὴ μεγαλόδωρος.i. Votum munificum. Vbi quis animo spes regias concipit, iamque uoto diues est. Μεγαλόδωρος Græcis dicitur, qui magna donat. Nihil autem uoto hominis liberalius. Largitur enim cuilibet, quantumcunque petit. Meminit huius Lucianus in Heresibus. Promissis diues quilibet esse potest, ait Ouidius: sed multo facilius est, uotis esse liberalem ac diuitem.

Vtinam domi sim. LXXV

Οἴκοι γενοίμην.i. Vtinam domi sim. Dici solitum, ubi quis optat è malis, quibus implicitus est, emergere. Translatum uidetur ab ijs qui in tempestate periclitantur. Nā nūc etiam ita uulgo loquuntur qui periculose nauigant, οἴκοι γενοίμην. Refertur à Suida.

Vtinam male quemadmodum inuenisti, eijcias. LXXVI

Εἴθε φαύλως ὥσπερ εὗρες ἐκβάλοις τὴν οὐσίαν. id est,

Vtinam ita ut male reperisti ius, & eijcias male.

Hoc est, utinam quemadmodū male tibi peperisti famā, aut facultates, ita & male perdas: Iuxta Plautinum illud, Male partum, male disperit. Suidas hunc trochaicum, ut prouerbialem citat ex Aristophane, apud quem extat in Equitibus, diciturque inibi in Cleonem reipublicæ depeculatorem.

Vltro deus subijcit bona. LXXVII

Αὐτομάτως ὁ θεὸς ἀνίησι τὰ ἀγαθά.i. Vltro deus subijcit bona. Quoties res citra nostrā operam feliciter cadunt, quasi deo quopiam accurante. Stobæus senarium hunc adducit ex Plutis Cratini:

Αὐτόματα τούτοισι θεὸς ἀνίει τὰ ἀγαθά. id est,

Vltro dona istis ipse suppeditat deus.

De Dormientis reti dictum est alias.

Ventres. LXXVIII

Γαστέρες.i. Ventres. Dicebantur homines edaces, uentrique atque abdomini seruientes. Epimenides Cretensis, citante diuo Paulo in epistola quam scribit ad Titum:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί. id est,

Cretenses uani usque, malę feræ, alui inertes. Item Lucilius,

Viuite lurcones, comedones, uiuite uentres.

Terentius in Phormione, Pugnos in uentrem ingere. Donatus ostendit, & ad totū parasitū referri posse. Plutarchus in cōmentario De discrimine adulatoris & amici, putat hos uersus iambicos, non perinde quadrare in cancrum, atque in assentatorē & parasitū:

Γαστὴρ ὅλον τὸ σῶμα, πανταχῇ βλέπων

Ὀφθαλμὸς, ἕρπον τοῖς ὀδοῦσι θηρίον. id est,

Est uenter omne corpus, undique obtuens

Oculus, suisque bestia reptat dentibus.

Aristoteles libro Moraliū 3. ostendit homines uētri gulæque deditos appellari solere γαστριμάργους, quod præter modum expleant uentrem cibo potuque. Constat uocem esse cōpositam à γαστὴρ uenter, & μάργος insanus. Libet obiter cōmemorare ridiculum quiddam quod per huius loci occasionem comperi. Qui Græcū Etymologicū nobis cōtexuit, negat à quoquam uel grammaticorum uel rhetorum explicatū unde dictus sit gastrimargus, uerū id esse factū ab Aristotele in opere De animalibus. Equidē hactenus inhiabam larus, reconditum quiddā expectās. Margos, inquit, animal est, quod ex pu-

trefactione nascitur inter terram & aquam. Id quemadmodum è terra nascitur, ita non desinit uesci terra, donec ea pterebrata emergat in auras. Quo simul ut emersit, morit triduum, donec ueniat humida nebula, qua madefactũ animal reuiuiscit, nec dein amplius terra uescit. Atq; hinc qui ueteres philosophos sequuti sũt, homines impedio uoraces appellarũt γαστριμάργους. Iam hoc somnio qd ineptius? Sed ille somniũ addit somnio. Possunt tamẽ, inquit, pie quæ dicta sunt intelligi. Omnis eñ cupiditas è corruptione nascitur. Ea posteaquã nata est, non desinit edere cor cui inest, donec per habitũ scientiæ in apertum prodeat: ubi prodierit, moritur tribus animi potẽtijs. Et sic gratia sancti spiritus per nebulam eruditionis apparens, dat stillas cognitionis, uiuificatq; nõ iuxta priorẽ uitam cupiditatibus obnoxiam, sed iuxta eam quæ ob uirtutem cũ dijs habet familiaritatẽ. Hæc plusquã friuola, tamẽ recẽsere uisum est, quo lector intelligat quantum sit illis rhapsodijs tribuẽdum. Et q̃ sinistre faciant, qui nephas esse putãt in dubiũ uocare, quicquid quacunq; occasione chartis illitũ repererint. Fuit hoc aliquando quorundã studium, ut non solum poetarũ fabulas ad Christianam allegoriam traherẽt, uerumetiam ipsi nouas fabulas cõminiscerentur, quas allegorice nobis exponerẽt, quasi ueritas nisi adhibito mendacio disci nõ possit. Hic autẽ cum fuerit Christianus, tñ quoniã sui somnij autorẽ uult uideri Aristotelẽ, putat se nobis pulchre obleuisse os, quod pro deo deos dicit: scilicet Aristoteles solet animantium naturas, ad moralem accõmodare sensum: & ille nouit quid sit spiritus sanctus. Iulius Pollux libro de rerũ uocabulis sexto, admonet olim bibacem πίθον, id est, dolium appellatũ. & edacem, κάβαβον, quod κάβος frumenti mensuram significaret, quasi lagenã dicas. Antiphanes apud Athenæum lib. 12. de obeso & bibaci, Τοῦτον οὖν

Διὰ οἰνοφλυγίαν καὶ πάχος τοῦ σώματος
Ἀσκὸν καλοῦσι πάντες οἱ ἐπιχώριοι. id est, Hunc igitur ob
Bibacitatem & obesitatem corporis,
Vtrem uocant, eiusce cultores loci.

Apud hunc ipsum alicubi cibo potuiq; dediti θυλακοὶ dicuntur. Nec obscurum est illud, Lagenam pendere non hominem.

Vlysseum commentum. LXXIX

Ὀδύσσειος μηχανὴ. i. Vlysseum inuentum, callidum, astutum & uafrum dicebatur. Vlyssem Homerus ubiq; uersutum facit ac dissimulantem simulãtemq;. Vnde eundẽ statim initio Odysseæ, πολύτροπον appellat. Vergilius item,

Scelerumq; inuentor Vlysses.

Refertur apud Suidam. Plutarchus in Lysandri uita declarat quid sit Vlysseum cõmentum. Lysandrũ Lacedęmonij missa scytala domũ reuocarant. Is metuens accusationes Pharnabazi satrapę, qui gratiosus erat Lacedæmonijs, dedit operã ut cũ illo ueniret in colloquiũ. Ab eo multis precibus impetrauit, ut scriberet magistratui, se nullis ab ipso læsum iniurijs. Pharnabazus cũ Cretensi quod aiunt Cretissans, conscripsit epistolã ex Lysandri sententia, quam illi legendã tradidit, sed clàm scripserat aliã ex sui animi sententia, sigillo & inscriptione tã simili, ut dignosci non quirent altera ab alteris, eãq; tradit Lysandro. Is nihil suspicans, reddit: quã lectam, cum illi cõmonstrassent Ephori, Lysander intellexit, non solũ Vlyssem uersutum fuisse. In hãc fermè sententiã Plutarchus.

Victitant succo suo. LXXX

Prouerbiali figura dictum est in parasitos. Victitant succo suo, qui si quando cœna cõtigit lautior, ingurgitãt sese: rursus ubi nulla arridet spes cœnatica, cogũturq; οἰκόσιτοι uiuere, fortiter ferũt inediam, & in conuiuij spem durant. Sũpta metaphora à cochleis quæ per æstum intra testã contractæ, utcunq; succo suo alunt, donec acciderit pluuia. Plautus in Captiui duo,

Cum res, inquit, prolatæ sunt, cum rus homines eunt,
Simul prolatę res sunt nostris dentibus.
Quasi cum caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo sibi succo uiuunt, ros si non cadit.
Itidem parasiti rebus prolatis latent.
In occulto miseri uictitant succo suo.

Viri

Viri infortunati procul amici. LXXXI

Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος, ἐκποδὼν φίλοι. id est,

Viri siti in malis, amici sunt procul.

Parœmia notat mores amicorũ uulgarium, qui hirundinũ ritu, pro ratione temporum aduolant ac deuolant: aduolant ubi res secundæ, deuolant ingruente rerũ tempestate. Aristides in oratiõe Panathenaica nominatim adagij titulo usurpauit, Καὶ τὴν παροιμίαν ἐνήλλαξεν, οὐ γὰρ ἐκποδὼν ἦν κατέστησε φίλους κακῶς πράξαντος, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ τῶν πρόσθεν διαφόρων ἐπὶ τοῖς ἀτυχήμασι φίλους πεποίηται. i. Ac prouerbiũ inuertit. Declarauit enim haud quaquam esse procul amicos, eius cui res sunt aduersæ, uerum etiam multos, qui antea dissidebant, in rebus afflictis sibi reddidit amicos. In hanc sententiam extat & huiusmodi senarius,

Τῶν δυσυχούντων εὐτυχὴς οὐδεὶς φίλος. id est,

Felix amicus nullus infelicibus. Item alter huic similis,

Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ. id est,

Vt ignis aurum, amicum ita tempus arguit.

Ad hanc sententiã palàm allusit Cicero libro Familiarium epistolarum nono. Nam & si non facile dijudicat̃ amor uerus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tẽpus, ut quasi aurũ igne, sic beneuolentia fidelis, periculo aliquo perspici possit. Cætera sunt signa communia. Horatius,

Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.

Passim habentur amici qui petãt: qui dent, perpauci. Pindarus item in eandẽ sententiã,

Οἴχεται τιμὰ φίλων τητωμένῳ

φωτὶ, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν. id est,

Perit honos homini, amicis orbato. Sunt autem pauci mortales fidi rebus afflictis.

Vias nouit, quibus effugit Eucrates. LXXXII

Οἶδε τὰς ὁδοὺς ἅσπερ ἔφυγεν Εὐκράτης. i. Nouit uias quibus effugit Eucrates. In eũ quadrat qui semper aliquam inuenit rimam, ut inquit Plautus, per quam elabatur, ut officium subterfugiat. Aristophanes in Equitibus,

Εὐλαβοῦ δὲ μή σ' ἐκφύγῃ σε, καὶ γὰρ οἶδε τὰς ὁδοὺς

ἅσπερ Εὐκράτης ἔφυγεν εὐθὺ τῶν κυρηβίων. id est,

Caueto ne te effugerit, nouit uias

Quibus Eucrates effugerat per furfures.

Taxat autem obiter Eucratis mores, qui quum molitor esset, tamen rempublicã administrarat. Quin & in Auibus taxat Execestidem quempiam, peregrinum & erronẽ, cui uiæ omnes notę fuerint. Congruet in hominem aliquo prætextu suffugientem, si quãdo fides sit præstanda.

Viuit, incende ignem. LXXXIII

Ζῇ, καῖε πῦρ. i. Viuit, incende ignem. Vbi in negocij periculosi puncto festinandũ admonemus, & occasionem arripiendam, ut cum reperta scintillula properatur, ne pereat & illa. Simile illi, Nunc tuum ferrum in igni est. Refertur apud Suidam.

Venter auribus caret. LXXXIIII

Γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα. i. Venter non habet aures. Vbi de pastu agitur, non admittuntur honestæ rationes. Attestatur huic senarius ille prouerbij uice Græcis celebratus,

Λιμῷ γὰρ οὐδὲν ἔστιν ἀντειπεῖν ἔπος. id est,

Contra famem etenim nulla contradictio est.

Celebratur à Plutarcho Gellioq; dictum illud Catonis, ex oratiõe quadã qua dissuasit legem agrariam. Eam sic exorsus est, ut dicat, arduum esse ad uentrem uerba facere, qui careat auribus. Nec inepte accõmodabitur in eos, qui uẽtris addicti uoluptatib. nihil admittunt quod uentri non sit amicum. Seneca li. 3. epist. 21. Venter, inquit, præcepta non audit, poscit, appellat. Non est autẽ molestus creditor, paruo dimittit̃, si modo das illi quod debes, non quod potes.

Cum puluisculo. LXXXV

Vel cũ puluisculo dicimus, quoties omnia sic tollunt̃, ut nihil fiat reliqui, ne puluis quidem. Metaphora mutuo sumpta uidetur ab ijs qui frumentũ ab area cõuerrunt, nõ

sine puluere. Plautus in Rudentibus, Conuerret hic iam me totũ cum puluisculo. Idem in Truculento, Quo citius rem ab eo auferant cum puluisculo. Simili figura dixit Iuuenalis Cũ ærugine, pro eo quod est, integre, & nulla parte diminutum:

Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat ueterem cum tota ærugine follem.

Eodem pertinet euangelicũ illud, quo iubentur etiam puluerem excutere apostoli: id est, ne minimum quidem ab eis auferre secum.

Valere pancratice. LXXXVI

Plautus in Bacchidibus, Valere pancratice dixit, pro eo quod est, firma esse ualetudine. Nã in Pancratistis robur corporis potissimũ spectabatur. Pro eodem dixit Valere athletice: Valere pugilice: Valere basilice. Terentius item: Pugilem esse aiunt. de puella robustiore & habitiore. Græci Βασιλικῶς pro magnifice prouerbiali figura dicũt. Neque is sermo uulgo non tritus est, etiam hodiernis temporibus.

Fœdum & mansisse diu, uacuumq́; redisse. LXXXVII

Versus hic Homericus ex secundo Iliados libro, non dubium quin annumerandus sit inter eos quos Macrobius scribit in prouerbium abijsse:

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι. id est,
Turpe est & mansisse diu, uacuumq́; redisse.

Conueniet, ubi quis longam de se concitauit expectationem, cui postea non respondeat. Veluti si quis studij causa diu peregrinatus, domũ redeat nihilo doctior. Aut si negociator post diutinã absentiã reuertatur, nihilo ditior. Aut si quis admodũ lõgæuus, nihil præclari gesserit in uita, quo se uixisse testaretur. M. Tullius prouerbij uice usurpauit Epistolarum ad Atticum li. 6. epistola cui initium, Nunc quidem profecto.

Tragulam inijcere. LXXXVIII

Plautus in Epidico, Tragulam in te inijcere adornãt. id est, dolum aliquẽ in te struũt. Et ibidem, Nescio quam fabricam facit. Sic autem habet uersus tetrameter, trochaicus:

Tragulam in te inijcere adornat, nescio quam fabricam facit.

Vtraq́; figura prouerbialis uidetur. Idẽ in Casina, Ego Pol istã iam aliquorsum tragulam decidero. Rursus in Pseudolo, At uolui inijcere tragulam in nostrũ senem. Huic simillimum quod dixit in Mostellaria, Pilum iniecisti mihi. pilũ enim hastæ genus est.

Trium literarum homo. LXXXIX

Trium literarũ homo, per ironiam dici potest, in eum qui generosus & ingenuus uideri cupiat. Inde natum quòd olim ingenui, prænomen, nomen & adnomen, in literis aut insignibus suis, tribus literis notare soleant. Vt pro Quinto Valerio Maximo, Q. V. M. Hinc uulgi iocus, de trium literarum homine. Plautus in Aulularia iocũ aliò detorsit, nempe in seruum furacem. Subijcit enim, Etiam fur, trifurcifer.

Trium dierum commeatum. XC

Trium dierum cõmeatus, cum instare paupertas extrema significatur. Translatione ducta à militum commeatu. Et apud Aristophanem cum aliàs tum in Acharnensibus,

Καί μ᾽ ἠπιτηρεῖν σιτί᾽ ἡμερῶν τριῶν. id est,
Mihiq́; ut reseruem commeatum tridui.

Interpres addit, antiquitus in bellum ituris edici solere, ut sibi tridui non minus cõmeatum pararent. Meminit & in Equitibus:

Ἐγὼ ποριῶ καὶ τοῦτον
Ἡμερῶν τριῶν. id est,
Præbeo & istum quod sat est in triduũ.

Proinde Tridui cõmeatum dicemus minimas facultates, quæ uix ad tridui uictũ sufficiant. Nõ dissimili figura Terentius in Seipsum excruciante, dixit Decem dierum familiam.

Tragœdias in nugis agere. XCI

Tragœdias in nugis agit, qui in re leuicula tumultũ mouet, & ut ait Terentius, magno conatu magnas nugas dicit. M. Tullius De oratore, li. 2. Ne aut irrisione, aut odio digni putemur, si tragœdias agamus in nugis. Vsurpat idẽ Fabius lib. sexto, capite De peroratiõe: Nam in paruis, inquit, litibus has tragœdias mouere, tale est, quasi si personam Herculis & cothurnos aptare infantib. uelis. Quin hoc ipsum Excitare tragœdiã, si aliò

si aliò quopiam deflectatur, prouerbium resipit. Vnde & Græcis ἐκτραγῳδίζειν, & τραγικῶς λέγειν, pro grauiter siue acerbe loqui.

Transuersum agere. XCII

Trãsuersus agi dicitur, qui ui & impetu quodã ab instituto deflectitur. Ita Laberius Mimus apud Macrobium libro Saturnalium secundo, cursum fortunæ trãsuersum uocat. Hunc enim C. Cæsaris benignitas inuitauit, ut eques Romanus, & senex prodiret in scenam. In prologo igitur queritur præter animi sui sententiam eò Cæsaris autoritate fuisse compulsum.

Necessitas, inquit, cuius cursus transuersum impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quo me detrusit pene extremis sensibus, &c.

Ita qui præceps ira fertur, Trãsuersus rapi dicitur. Ductũ apparet à nauigãtibus, qui secundo uento recto cursu feruntur, flatu aduerso, transuersim aguntur.

Thrasybulo Dionysium dicitis esse similem. XCIII

Θρασυβούλῳ Διονύσιον φάτ' ἂν ὅμοιον. i. Dionysiũ Thrasybulo similem esse dicitis. Dici solitum, ubi quis ea componit, quæ nimio interuallo inter se differũt. Dionysius eñ inter pestilentissimos tyrannos commemoratur, Thrasybulus laudatus, quod reipublicæ studiosissimus fuerit. Sumptum est è Pluto Aristophanis.

Tributis potiora. XCIIII

Τὰ τῶν φόρων κρείττω. i. Tributis potiora, dicebatur, ubi quis ex malefactis & iniquitate cõmodum ingẽs reportaret. Refertur à Suida & Zenodoto prouerbij nomine, nec pluribus explicatur. Harpocration in dictionario rhetorico scribit extitisse in oratiõe Hyperidis aduersus Athenogenem. Inde natum opinor, quòd qui principum nomine tributũ exigunt, ferè plus extorquent, quàm par est. Et principes sic petunt, ut ab inuitis rapiant, ni dent quod petitur. Congruit huic illud Pindari ex Pythijs hymno octauo, κέρδος δὲ φίλτατον γ' ἑκόντος εἴ τις ἐκ δόμων φέροι. i. Lucrum autem gratissimũ, si quis ex uolentis ædibus ferat.

Tragica simia. XCV

Τραγικὸς πίθηκος. i. Tragica simia. Prouerbiali conuicio dicebatur, qui fungeretur honoribus opibusq; polleret, alioquin indignus. Simiam appellant homuncionẽ, uix hominem, sed simulachrũ hominis magis. Tragicam addunt, propter fortunæ strepitũ & personam additam. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, Æschinem tragicã simiam appellat, quod quum esset nequissimus, splendidis uerbis probũ ciuẽ ageret. Cuius ꝓuerbij meminit Philostratus in Aristide. Diuus Hieronymus in Epistolis ostẽdit hoc scõma iaci solere uulgo in Christianos, sed ab impijs, ethnicisq;, perinde quasi uultu habituq; sanctimoniã præ se ferrẽt, quũ essent improbi. Quanquã hic locus in exẽplaribus nõ eodẽ habetur modo, sicut admonuimus in scholijs nostris, quibus uere diuini uiri lucubratiões, quo à pijs hominibus, sed mediocriter doctis, possent inoffense legi, summis uigilijs emendatas illustrauimus. Conuenit & in eos, qui barba pallioq; philosophos se profitentur, cum cætera cultui non respondeant. Sic enim Plutarchus, Οὔτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν, οὔτε ἰσιακοὺς αἱ λινοστολίαι. i. Neq; enim alere barbam, aut gestare uile pallium philosophum facit, neq; lineis uestiri Isiacos. hoc est, Isidis sacerdotes.

Tineas pascere. XCVI

Tineas pascere dicuntur, quæ neglecta situ pereunt. Ductum à uestibus, aut libris diu reconditis & intactis. Horatius in Epistolis,

Contrectatus ubi manibus sordescere uulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inerteis,
Aut fugies Vticam, aut unctus mitteris Ilerdam.

Titio ad ignem. XCVII

Δαλὸς ἐπὶ πῦρ. i. Titio ad ignem. ubi quis applicatur ad eas res ad quas natura propensus est. Vt si mulierosus ad puellarum conuictum, sanguinis auidus ad militiam, lucri sitiens ad mercaturã. Δαλὸν enim Græci uocãt lignum semiustulatũ. Non admodũ abludit ab illo, εἰς ἀμίδα οὐρεῖν. id est, in matulã immeiere. Refertur à Suida & Zenodoto.

Tithy-

Tithymallus Laconicus. XCVIII

τιθύμαλλος λακωνικὸς.id est, Tithymallus Laconicus.In lippientes, oculisq; cæcutiẽtibus homines dicebatur. Tithymallus, herbę genus, apud Lacones repertũ, lacteo succo manans decerptum, unde quidam dixere lactariam, singularis acrimoniæ, quo sub noctem oculos illinebant ad uisum acuendum. Huius Dioscorides in quarto plureis species facit, deq; oculorum remedio diligenter meminit. Adagium refertur apud Suidã, qui citat ex Aristophane de Neoclide lippo, σκόροδον ὁμοῦ τρίψαντα τιθυμάλλῳ.i. Qui allium triuit simul cum tithymallo.

Carmen autem extat in Concionatricibus,

τί δέ μ᾽ ἔχειν δρᾶν;
σκόροδον ὁμοῦ τρίψαντ᾽ ὀπῷ τιθυμάλλου ἐμβαλόντα τοῦ λακωνικοῦ,
σαυτοῦ παραλείφειν τὰ βλέφαρα τῆς ἑσπέρας. id est,

Simul cum opi liquore tereres allia,
Tithymallon insuper adderes Laconicum,
Et obungeres tibi palpebras sub uesperam.

Vox dicta uidetur à mamma nutricis. sed apud alios per simplex λ scriptam cõperio, licet Suidas scribit per geminum, nec indicat interim usum prouerbij. Si cõpetit in lippos, dicẽdum est, Tithymallo opus habet, aut, Tithymalum terit. Nã tradunt huic efficacem esse acrimoniam, ut quum succus eius colligitur, cauendum sit ne contingat oculos: & quoties sumitur in stomachũ, deuorare necesse est obuolutũ, ne fauces radat. Huius succo medentur oculorum pituitæ. Multa de his Plinius libro uigesimo sexto, capite octauo. Cornelius Celsus in quinto indicans eam herbam Latinis dici Lactucam marinam, uim ait habere exedendi.

Tinctura Sardonica. XCIX

βάμμα σαρδωνικόν.i. Tinctura Sardonica. De colore præcellenti dicebatur, pręcipue purpuræ. Per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingit̃. Sardo, siue (ut Hesychius scribit) Sardon, insula ingẽs opposita Italię, in qua uarię purpurarum tincturæ laudatissimæq; fiebant. Itidem & Tyrium muricem ostrumq; Sarranum, legimus apud Latinos. Aristophanes in Pace,

ἣν ἐκεῖνος φησὶν εἶναι βάμμα σαρδινιακόν. id est,
Quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus,
ἵνα μή σε βάψω βάμμα σαρδινιακόν. id est,
Ne te linam colore Sardiniaco.

Quàm curat testudo muscam. C

οὐδὲν μέλει τῇ χελώνῃ μυῶν.i. Quàm curat testudo muscas. Suidas ex autore, nescio quo, refert hæc uerba, τῷ δὲ ἀγαμέμνονι τῆς θερσίτου παῤῥησίας ἧττον ἔμελεν, ἢ χελώνῃ μυῶν, τὸ τῆς παροιμίας. id est, Agamemnon aũt minoris faciebat Thersitę maledicẽtiam, quàm testudo muscas, quemadmodum prouerbio dicitur. Testudini nihil nocere possunt muscæ propter testam, qua munita est. Cõfine illi quod alibi memorauimus, Nõ curat culicẽ elephãtus. Lepidius erit ad res animi detortum. Animus uirtute ac philosophia munitus, nihil plus timet fortunæ incursum, quàm testudo muscas.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA IX

Stultior Morycho. I



Μωρότερος εἶ μορύχου.i. Stultior es Morycho. Siculum prouerbium, in eos qui ridicule stultéue quippiam facerent. Mihi uidentur peculiariter obnoxij huic adagioni, qui domesticorum negociorum negligentes, foris agunt, aliena curantes. Quod genus inducitur Ollus apud Martialẽ. Cuiusmodi sunt & apud Plutarchũ Lamiæ. Zenodotus tradit, apud Siculos Baccho cognomen esse Morycho, idq; inde datum, quòd in uindemijs, huius dei facies musto ficisq; uirentib. oblini cõsueuerit, quod utriusq; arboris inuentæ laudẽ Baccho tribuũt ueteres, ut testis est Atheneus lib. Dipnosophistarũ secũdo: παρὰ τὸ μορύξαι τὸ μολῦναι. id est, à moryxæ, quod est cõtaminare: unde & Homerus, μεμορυγμένος dixerit, pro μεμολυσμένος.

μολυσμῶνος. Bacchus autē ubiq; ridiculus, ac parum cordatus inducitur à poetis, utpote deus temulentus, uelut in Ranis Aristophanis, ideoq; in huius sacris ludicra quędā, tanquam in eius contumeliā fiebant. Quin & cognomen additum contumeliæ causa, ἐρεβίνθειος. Apud Siculos huius simulachrum, non in tēplo, sed extra phanum sub dio positum erat iuxta ingressum siue uestibulum, confectū è lapide, cui nomen Psella, arte Simmij cuiusdā Eupalami. Proinde uulgari ioco iactatum est de illo, μωρότερος εἶ Μορύχου, ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται. i. Stultior es Morycho, qui omissis his quæ sunt intus, foris extra domum desidet. Zenodotus adagium citat ex epistola quadā Polemonis ad Diophilum. Quanquam alienissimū est ab ingenio moribusq; meis, uestigādis, aut insectandis aliorum erratis operam conterere, tamen non possum hoc loco mihi tēperare, quin ridendi magis quàm insectandi causa proferam cuiusdā apud Italos non infimi nominis, inscitiam ne dicam, an socordiam: præsertim cum is τὴν λεοντὴν ἐνδύσας, tantū sibi sumat in literis, ut arrepta ueluti censoria uirgula, non solum de scriptoribus cæteris magna pronunciet autoritate, uerumetiam Angelum Politianū, uirū modis omnibus & incomparabilem & inimitabilem, ceu præceptor quispiā flagellet, atq; emendet. Cui cum non pauca concedat homo candidus, tamen delicatæ illæ, & meris Atticismis assuetę aures, trāsmarinæ Veneris sensum in eodē desiderāt, quod τὴν ἀρχὴν uerterit, ne initio quidē. Audiamus igitur in hoc Aristarcho Venerem illam trāsmarinam, ac germane Græcanicam. Principio prouerbiū hoc è uulgatissimis Zenobij collectaneis enarrās, Polemonem perinde citat, quasi locū ipse legerit. Id quod suo more facit, uidelicet ut in abstrusis, minimeq; uulgatis autorib. uersari uideatur. Deinde Gręca, quæ modo retulimus indidē, ὃς τὰ ἔνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται, reddidit ad hūc modum: Qui relinquens habitationē interiorem, extra positam quęrebat. Rursum qđ habet in ijsdē collectaneis, μόρυχος δὲ Διονύσου ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι, ἐπειδὰν τρυγῶσι, τῷ ἀπὸ τῶν βοτρύων γλεύκει, καὶ τοῖς χλωροῖς σύκοις. expressit hoc pacto, Morychus sanè epitheton est Bacchi ἀπὸ τοῦ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι. id est, ab inquinando uidelicet propriā faciem. Inquinare nāq; solet eam Bacchus racemis, & uiridibus ficis. Deinde quod idē coaceruator etymologiam nominis reddens scripsit, μορύξαι γὰρ τὸ μολῦναι, sic interpretatus est lepos Atticus nostri temporis. μορύξαι, inquit, porrò idem est quod μολῦναι, hoc est, ineptire, hoc est desipere. Iā illud quanto est, παντὸς Μορύχου μωρότερον, quod de Bacchi statua reddidit: Gręca sic habēt, πρόσθεν ἔξω τοῦ νεὼ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἐστὶ παρὰ τὴν εἴσοδον ἐν ὑπαίθρῳ. Ea sic extulit trāsmarina Venus: Præterea dicitur à simplicitate Bacchi, cuius simulachrū in aperto statuitur apud Hesiodū. Vide quot ueneres in uno, eoq; perbreui capite prodidit hic uenustus. Primū Bacchus fastiditis penetralibus ædium suarum, peregrinas sectatur domos: deinde cū saxeus sit (fit enim de statua mentio) tn̄ ipse sibi faciē racemis & ficis oblinit, quo uindemiatores delectet. Ad hæc cum idem significent, μορύξαι & μολῦναι, utrunq; declarat, ineptire & desipere, uerum his duntaxat, qui Venerem illam transmarinā usquequaq; percalluerint. Deniq; quod est omnium uenustissimum, è uestibulo, siquidem autore Polluce, ἔσοδος tēpli uocat̄, quod & προπύλαιον dicitur, Hesiodum fecit, hoc est, è mutis saxis eloquentissimū poetam. Et habet tamē hic talis artifex quibus sit admirationi, hoc est, Similes habēt labra lactucas: cū innumera sint in huius commentarijs, pari flore reddita Græca, ὅτι οὐρανοῦ, quod aiūt, ὅτι γῆς ἀπόμυνα, quę uel ipse saxeus Morychus rideat. Homo me hercle, sua uis, atq; adeo Moriæ beneficio felix, qui transmarinæ Veneris sensum requirat in alijs, ipse cōmuni carens, & ut uidetur, marinæ, quàm transmarinæ Veneri familiarior. Sed præstat, opinor, ut omissis iocis ad institutū negocium calamus recurrat. Iocat̄ in Morychum & Aristophanes in Vespis, ζῆν βίον γενναῖον ὥσπερ Μόρυχος. i. Viuere uitam generosam, quemadmodum Morychus. At Suidas indicat, huius nominis poetam quēpiam fuisse tragicum, cuius uita non caruerit luxus ac molliciei nota. Citatq; hoc in eū carmen Aristophanis. Extat autem in Acharnensibus:

ὦ φιλτάτη σὺ, καὶ πάλαι ποθουμένη,
ἦλθες, ποθεινὴ μὲν τρυγῳδικοῖς χοροῖς
φίλη Μορύχῳ. id est,
Charissima ac desiderata iam diu

Optata ades, fece sublitis choris
Grata & Morycho.

Quatuor obolis non æstimo. II

τεττάρων ὀβολῶν ἄξιον οἴει.i. Quatuor obolorum esse putat. Simile illis quæ alibi retulimus: Assis te non facio, & Dupondij nõ facio, & Teruncij nõ facio. Suidas hæc quoq; refert, sed tacito, qui frequens illi mos, autoris nomine, τὴν παῤῥησίαν τὴν σὴν οἴει τεττάρων ἄξιον ὀβολῶν τὸ λεγόμενον.i. Tuam maledicentiam existimato quatuor esse obolorum, quemadmodum dicitur. Et Diobolare uocãt Latini, quod uilissimũ uideri uolunt.

Tenuem nectis. III

λεπτὴν πλέκεις.i. Tenuem nectis. De pauperibus dictum, quibus plerũq; tenuibus in rebus labor. Dicitur & λεπτὴ ἐλπὶς. id est, Spes tenuis, pro exigua. & λεπτὴ φροντὶς, id est, Tenuis cura, pro subtili & curiosa. & λεπτὰ ξαίνεις, id est, Tenuiter diducis. in sordidos, quiq; uel minutissimarum rerum habent rationem. ducta metaphora à textoribus.

Terrestria balnea. IIII

χθόνια λουτρά.i. Terrestria, siue inferorum balnea. Dictum uidetur, nam coniectandum est, ubi quid sero iam adhibetur, nulli futurũ usui ei cui exhibetur. Veluti si quis tum reo patrocinetur, postquam pronunciata fuerit irreuocabilis iudicum sententia. Mos olim fuit, defunctis ad sepulchrum balnea quædam inferre. Cadauera item sepulturæ danda, prius lauabantur. Vnde Ennius:
Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & unxit.
Fit & nostra tempestate, fortassis ex prisca relictum consuetudine, ut defunctorũ monumentis aquam inspergant consecratam, præsertim apud Germanos, huius rei præter cæteros benignos.

Ter. V

Ne illud quidem figura prouerbiali uacat, quod Græci numeri additione rem amplificant, maximè ternionis, fortassis quod is apud priscos & absolutissimus, & sacer habetur, ut quicquid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur, unde in magorum mysterijs adhiberi solitus. Vergilius in Pharmaceutria:
Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circundo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco. numero deus impare gaudet.
Et apud Theocritum in eiusdem tituli carmine:
Ες τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ. id est,
Ter libo, ter & hæc pronuncio mystica uerba.
Item in Cæremonijs funebribus,
Et supremum ter uoce ciemus.
Apud Euripidem in Hecuba præco ter iterato uerbo, silentium indicit:
Σιγᾶτ' ἀχαιοὶ, σίγα πᾶς λαὸς,
Σίγα σιώπα. id est,
Silete Achiui, populus omnis sit silens
Taciturnitate silentioq; Aristophanes in Ranis,
τούτοισιν ἀπαυδῶ, καὖθις ἀπαυδῶ, καὖθις μάλ' ἀπαυδῶ. id est,
Istis recuso, iterumq; recuso, rursum ualde recuso.
Passimq; legitur nõ solum apud poetas, uerumetiam oratores, τρὶς μιαρὸς, τρὶς κατάρατος, τρὶς μακάριος, τρὶς μέγιστος, τρὶς ἄθλιος.i. Ter scelestus, ter execrabilis, ter beatus, ter maximus, ter infelix. Quod Latini duntaxat in carmine sunt imitati. Vergilius:
O terq; quaterq; beati. Ouidius:
Omnia bis dices uera fuisse mea.
Est illud etiam nunc uulgo familiare, ut si quid asseuerent uehementius, id ter repetãt. Vt hinc etiã adagiũ ortũ uideri possit. Strabo lib. Geographiæ primo, quod Homerus scribit, Charybdim ter in die reddere quod absorbuit, ter resorbere, quũ cõstet id nõ fieri nisi bis in die, excusat hac hyperbole, quasi τρὶς non sonet hic numerũ, sed uehementiam. Ad hanc sermonis formam pertinet quod est apud Platonem libro de repub. X. καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντες, οὐκ αἰσθάνονται τριττὰ ἀπέχοντα τοῦ ὄντος. id est, Et quũ uidẽt illorũ

opera,

opera, non intelligunt ea tertio gradu abesse à ueris. Agit de ijs qui è poetis sumunt recte uiuendi rationem, quum illi pro ueris tradunt phantasmata. Durat huius sermonis uestigium & hodiernis diebus in lingua Gallica, qui huius syllabę adiectione è comparatiuo faciunt superlatiuum, nisi quod inuersis literis, tre sonant pro ter.

Theagenis pecuniæ.

VI

Θεαγένους χρήματα, τάτ᾽ αἰσχίνου. id est, Theagenis pecuniæ, quemadmodum Æschinis. locus prouerbialis in eos, qui pauperes cum essent, tamē diuites haberi uolebant. Hoc morbo notatus est uterque, & Theagenes & Æschines. Vnde cognomen his additum, σέλλοις, à Sello quopiam inepte ambitioso, qui cum re esset perquam tenui, tamen affectabat uideri locuples, unde qui hoc morbo laborabant, σελλίζειν dicebantur. Finitimū ei quod alio dicet̄ loco, φανίου θύρα. id est, Phaniæ ianua. Prouerbij meminit Aristophanes in Auibus:

ἵνα καὶ τὰ θεαγένους, τὰ πολλὰ χρήματα,
τάτ᾽ αἰσχίνου γ᾽ ἅπαντα. id est,
Vbi sunt Theagenis plurimæ pecuniæ,
Et Æschinis quidem uniuersæ.

Tantali lapis.

VII

Ταντάλειον λίθον. i. Tantali lapidem, uocant imminens capiti periculum. Apud Suidam hæc referuntur. ἐπειδὴ τὸν ταντάλου λίθον τῆς κεφαλῆς ἀπεικασάμεθα. id est, Quandoquidem Tantali saxū capiti impendens excussimus. Plato apud Stobæū, οὐδ᾽ εἰ τὸν λεγόμενον ταντάλου λίθον ἐπηρτημένον τις ἔχοι. id est, Ne si Tātali quidem, quē uocāt lapidem imminentem haberet aliquis. Sumptum à fabula Tantali, quē quidam fingūt apud inferos, etiam hoc supplicij genus pati, ut ingēs saxū sic immineat capiti, ut iamiam casurum uideatur. Athenæus lib. Dipnosophistarū vi. fabulæ originem refert hunc in modum: Tantalus uoluptatum auidus, cum in deorū consortium admissus impetrasset optionē petendi quicquid uellet, à Ioue postulauit, ut ad eum modū iugiter uiueret inter epulas, nihil hac re ducens felicius. At indignatus Iupiter, pmissum prestitit, hominisque optatis satisfecit. Cæterum ne frui posset appositis, saxum ingens iamiam casuro simile supra uerticē suspendit, cuius metu non libeat quicquam attingere. Vergilius Æneidos suæ libro sexto, commentum hoc ad Lapithas, Ixionem ac Pirithoum refert,

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumque,
Quos super atra silex, iamiam lapsura, cadenti
Imminet assimilis: lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu. Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas,
Exurgitque facem attollens, atque intonat ore.

Vsurpat & Pindarus in Isthmijs hymno septimo: ἐπειδὴ τὸν ὑπὲρ κεφαλᾶς γε ταντάλου λίθον παρά τις ἔτρεψεν ἄμμι θεός. i. Quandoquidem lapidem Tantali imminentem capiti aliquis nobis admouit deus. Sentit aūt metum instantis belli. Interpres citat ex Euripide,

Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον
ἀέρι ποτᾶται. id est,
Saxum pauescens uertici quod imminet
Per aerem uolat.

Gregorius Nazianzenus in epistola quadam ad Basilium fratrē, uitam solicitam ac periculis expositam, ταντάλειον ζωὴν appellat.

Surdior Toronæo portu.

VIII

Κωφότερος τορωναίου λιμένος. id est, Surdior Toronæo portu. Aiunt portū esse quendam Toronæ Thraciæ ciuitatis, qui lōgis & angustis duobus excursibus porrigitur in mare, ita ut in ipso portus secessu nullus fluctuum fragor audiat̄. Vnde prouerbium in eos qui non audiunt. Quanquam alij Toronem ponunt in Macedonia. Stephanus meminit etiam sinus cognomēto Toronęi, à quo prouerbium ductum uideri possit. Nisi quod Mare surdum uocatur, aut littus surdum, magno fragore resonās, ut ob strepitū undarum præterea nihil exaudire liceat.

Surdior turdo.

Κωφότερος κίχλης. i. Surdior turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionysio citat. Adscribit surditatē huic aui peculiarem, cum sit loquacissima, uel prouerbio teste. Vnde concinne dicetur in eos, qui perpetuo blaterantes ipsi non auscultant quid uicissim ab alijs dicatur: quod uicium in multis licet deprehendere.

Effœminatorum etiam oratio effœminata. X

Ενδοσιν γ' ἐν θήλοισι ἄνανδροι λόγοι. id est,

Inertibus uiris iners oratio.

Vt quisq; est, ita & loquitur. Referē à Zenodoto. Confine illi, quod alibi retulimus, Fatuus stulta loquitur. Item illi: Qualis uir, talis oratio. Tametsi longe alium Drancen fecit Vergilius, lingua fortem bellatorem, re imbellem.

Stupidior Praxillæ Adonide. XI

Ηλιθιώτερος πραξίλλης ἀδώνιδος. id est, Stultior Praxillę Adonide, In uehementer stupidos. Polemon apud Zenodotum, tradit Praxillam fuisse quampiam Sicyoniā poetriam, quæ in suis cantionibus Adonidem inducit ab inferis interrogatum, quid apud superos pulcherrimum reliquerit, respondere solem, cucumeres, mala. Quod cū uehementer insulsum uideretur, cucumeres & mala cum sole componere, prouerbio dici cœptum in homines nullius iudicij.

Simonidis cantilenæ. XII

Σιμωνίδου μέλη. id est, Simonidis cantilenæ. De uafris ac subdolis dictum est. Hūc tradunt primū astutiam & quæstum in artem induxisse. Erant illi duo scrinia, alterum gratiarum, alterum præmiorum, quæ cum post tempus aliquantum aperuisset, gratiarū arculam semper offendebat inanem, præmiorum, semper plenam. Hoc cōmento significans se nolle gratis donare carmina. Meminit huius rei Plutarch. in libello, περὶ πολυπραγμοσύνης. Vnde Aristophanes apud Suidam, ἆσαι σιμωνίδου μέλη. id est, Cane Simonidis carmina. Meminit Aristophanes in Auibus:

Πρῶτον μὲν αὐτὸν τὴν λύραν λαβόντ' ἐγὼ κέλευσα

Ἆσαι σιμωνίδου μέλος. id est,

Primum quidem ipsi iussi, ut sumpta lyra sonaret

Simonideam cantionem.

Ad duo scrinia allusit Theocritus in Charitibus:

Οκνηραὶ δὲ πάλιν κνεῖαις ἐπὶ πυθμένι χηλοῦ. id est,

Rursus at ignauæ uacuo intra scrinia fundo.

Si tibi machæra est, & nobis urbina est domi. XIII

Plautus in Bacchidibus: Si tibi est machęra, & nobis urbina est domi. Quoties malū malo opponitur. Nam machæra & urbina utrunq; teli genus est. Sunt aūt apud Plautū Chrysali uerba minas referētis, & militis sæuitiam sæuis item dictis retundentis. Placiades Fulgentius pro urbina legit, Veruina, & interpretatur teli genus oblongum. Simillimum est illis: Par pari. &, Malo nodo malus quærendus cuneus.

Semper agricola in nouum annum diues. XIIII

Αεὶ γεωργὸς εἰς νέωτα πλούσιος. id est,

Agricola semper diues annum in proximum.

De ijs dictitatum, qui spe futuri cōpendij diuites sunt, ac sibimet expectatione rerū amplarum blandiuntur. Ductum à colonis, qui semper proximæ æstatis uberiorē prouentum sibi pollicentur, eaq; spe iam sumptus nonnullos audent facere.

Semper uirgines furiæ. XV

Αεὶ παρθένοι ἐρινύες. id est, Semper uirgines furię. Prouerbium obscurius deterret à peccando. Erinnyes enim malefactorū ultrices corrumpi non queunt, quo minus pœnas sumant de ijs qui cōmeruerunt, atq; hac gratia dictæ uirgines. Suidas è Sophocle citat.

Senex bos non lugetur. XVI

Γέρων βοῦς ἀπένθητος δήμοισι. id est, Bos senex uacat luctu domesticorū. Hoc est, senū mors, quòd tēpestiua uideatur, non lugetur ab amicis. Quin et hodie si quando nunciatur obitus hominis natu grandis: Nihil acerbū, inquiunt, haud perijt in cunabulis. Mortem iuuenū complorāt ij quoq; ad quos nihil attinet. Talem mortē deprecatur Solon apud

apud Ciceronē lib. De senectute. Elogiū aūt Solonis cuius meminit Tullius, sic habet:
Μηδέ μοι ἄκλαυσ☉ θάνατ☉ μόλοι, ἀλλὰ φίλοισι
Ποιήσαιμι θανὼν ἄλγεα καὶ στοναχάς. id est,
Ne mi illugubris ueniat mors, sed mihi charis
Mœrorem potius adferat & gemitus. Ennius contrà,
Nemo me lachrymis decoret, neq; funera fletu Faxit. Sed uterq; rectè sensit.
Solon uult mori charus ac desiderandus suis, Ennius nō putat lugendam mortem quā consequitur immortalitas.
Refertur & hic uersus in Menandro,
Πικρὸν δὲ χρῆμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων. id est,
Molesta res est, in domo manens senex.

Sero uenisti, sed in colonum ito. XVII

Ὀψ' ἦλθες, ἀλλὰ γ' εἰς κολωνὸν ἴεσο. id est,
Serus ades, ast colonon hinc te conferas.
Iocus prouerbialis aduersus eos, qui post tempus aduenirent, aut qui mercede quippiā facerent. Porrò Colonus est terra æditior, in speciem tumuli seu collis. Huiusmodi duo erant Athenis, alter iuxta Neptuni templum, in quem equites conueniebant: alter iuxta tēplum Vulcani, qui à foro seu mercatu dictus est ἀγοραῖ☉. Hinc colonetæ dicti, qui mercede conducerentur, quod illic consisterent, qui conductorem quærebant. Huiusmodi fermè Suidas.

Ad pedem. XVIII

Περὶ πόδα. id est, Iuxta pedem. Quod appositū & uehemēter accōmodatū est, id περὶ πόδα dicebatur. Sumpta metaphora à calciamentis probe ad pedis mēsuram quadrantibus. Vnde celebratur & illud Pauli Æmilij apophthegma, nouū calceum ostendentis. Vos, inquit, uidetis bellum, ac nouum esse calceum, uerū qua parte pedem torqueat meum, id ego demum sentio. significans Papyriam uxorem, non esse suis accōmodatam moribus. Suidas Platonem citat, poetam opinor,
Ὡς δὲ μοι τὸ χρῆμα τῶν περὶ πόδα. id est,
Vt hoc meo negocium quadrat pedi.

Sarpedonium litus. XIX

Σαρπηδονία ἀκτή. id est, Sarpedonium litus. De re turbulenta rectè dixeris, siue de uehementer clamosis & obstreperis. Est enim huiusmodi litus quoddam Thraciæ Neptuno sacrum, quod assiduis fluctibus tunditur. Est & aliud eiusdem nominis in Cilicia. Rursum aliud iuxta Oceanum, ubi Gorgonibus sedes esse ferunt.

Seruilior Messena. XX

Δουλότερ☉ μεσσήνης. i. Seruilior Messena. De minime liberis dicebatur, & alieno uiuētibus arbitrio. Lacedæmonij Messenios, quod iterū atq; iterū desciuissent, in seruitutē redegerunt, eosq; durius etiā quàm reliquos seruos tractarunt, ne denuo res nouas moliri possent. Historia refertur à Pausania in Messenicis & à Iustino lib. Epitomatum iiij.

Seruus cum sis, comam geris. XXI

Δοῦλ☉ ὢν κόμην ἔχεις. i. Seruus cum sis, comam habes. De eo qui præter decorū quippiam faceret. Veluti si quis humili conditione patriciorū cultum imitaretur. Apud Lacedæmonios enim ingenui comam alebant. Adagium refertur quidem à Suida, cæterum extat apud Aristophanem in Auibus,
Ἔπειτα δῆτα δοῦλ☉ ὢν κόμην ἔχεις id est,
Ac deinde seruus cum sies, portas comam?

Seruorum ciuitas. XXII

Δούλων πόλις. i. Seruorū ciuitas. De cœtu conuictuq; hominū improborū, furaciū, aut ignobiliū dici potest. Est hoc nomine ciuitas quæpiam in Libya, ut autor est apud Suidam Ephorus in v. apud Stephanum Hecatæus. In hanc si quis seruus lapidem importasset, continuo liber fiebat, etiam si peregrinus fuisset. Est & altera, cui nomen ἱεροδούλων, quod seruis dicata sit, in qua unum duntaxat ingenuum uiuere tradunt. Est rursum in Creta, δουλόπολις χιλίανδρ☉. id est, Mille uiris habitata, ut autor est Sosicrates in prima narratione rerum Creticarum. Est item alia iuxta Thraciam, πονηρόπολις. id est, im-

proborum ciuitas. In hāc Philippus collegisse dicitur, uelut in sentinam, infames ac moribus improbatis, ut sycophātas, falsos testes, pręuaricatores, et id genus alios ad numerum duûm milium, ut autor est Theopompus, in rerū Philippicarum lib. xiij. Testat̃ & Plutarchus in cōmentario De curiositate. Est & in Ægypto regio quædam δουλόπολις appellata, teste Olympianico. Plutarch. in Collectaneis prouerbiorū ostendit, dici solitum de raris inuentu, effertq́ꝫ ad hunc modum, οὐκ ἔστι δούλων πόλις. id est, Non est seruorum ciuitas. Non dissimile quod Plinius narrat de gente Hessenorum in Syria, ad q̃s fugitant usq́ꝫ quaq́ꝫ nocentes. Quę sola toto in orbe, sine ulla fœmina uiuit, omni Venere abdicata, socia palmarū, in diem ex ęquo conuenarum turba renascitur, longe frequentantibus quos uita fessos ad mores eorum, fortunæ fluctus agitat.

Samiorum flores. XXIII

Σαμίων ἄνθη. id est, Samiorum flores. Vbi quis extremam uoluptatē decerperet. Hoc autem nomine dicebatur locus quidam, in quo mulieres cum uiris conuiuiū agitabāt, omniq́ꝫ genere uoluptatū affatim explebant sese. Quib. delicijs effœminati, postea subacti sunt à Persis, & in seruitutem acti. Stephanus admonet, Samū insulam olim ἀνθεμοῦσαν appellatam fuisse, nimirum à floribus. Eandem παρθενίαν fuisse uocatā, uidelicet à uirginibus. Refertur adagiū in Collectaneis, quę Plutarchi feruntur titulo. Meminit & Athenæus lib. xij. ex Clearcho, demonstrans locum ita uocatum, ob uarias formas puellarum, quæ ueluti flores arridentes, ad libidinem inuitabant. Apte quadrabit in ciuitatem, domum, deniq́ꝫ hominem uoluptatibus perdite addictum.

Summaria indicatura. XXIIII

ῥωπικὸν ὤνιον. id est, Summaria indicatura. De rebus uilibus, magno tamen emptis. Quemadmodū fit nonnunq̃ in auctionibus, cū non expendit̃ singillatim uniuscuiusq́ꝫ rei preciū, sed multa simul congesta pariter æstimantur. Græcis enim ῥῶπον uirgulta dicuntur, & ῥῶπον appellāt fasciculum, seu sarcinam è diuersis rebus colligatā, aut uarios colores simul confusos. Fit autem sæpenumero, ut emptor parum attentus in hoc emptionis genere circumueniatur. Adagium refertur à Diogeniano. Meminit & Suidas.

Regia uaccula. XXV

βασιλικὸν βοΐδιον. i. Regia bucula. De prodigiosa fœcunditate ferebatur, natū è miraculo rei gestæ. Ætate Ptolemæi iunioris, uacca quædam eodē partu sex ædidit uitulos. Autor Diogenianus. Simile illud Iuuenalis,

Scropha fœcundior alba.

Pura à nuptijs. XXVI

Ἀγνὴ γάμων. id est, Rudis nuptiarum. Per ironiam dicebatur in impudicam, quod citra nuptias sui copiam faceret. Horatius,

Nuptiarum expers, & adhuc proteruo Cruda marito.

Rheginis timidior. XXVII

Ῥηγίνων δειλότερος. id est, Rheginis formidolosior. Xenarchus apud Zenodotū, Sophronis, qui de mensibus scripsit, filius, in gratiā Dionysij tyranni taxauit Rheginenses ut ignauos in rebus bellicis, animiq́ꝫ pauidi, quemadmodum testantur Græcorum adagiorum collectanea.

Inertium chorus. XXVIII

Ἀεργούντων χορός. id est, Feriatorum chorus. De cœtu lasciuientium dicebatur. Ociū enim ad omnem nequitiam impellit, præcipue iuuentam. Confine est illi quod aliàs dictum est, Inertibus semper feriæ.

Rapina rerum Cinnari. XXIX

Ἁρπαγὴ τῶν Κιννάρου. i. Direptio bonorum Cinnari. De facultatibus per tumultum direptis. Veluti cum principes præter ius in alienas fortunas inijciunt manus. Timæus scriptum reliquit, Cinnarū quempiam fuisse, patria Selinusium, arte lenonem, qui hoc quęstu ad summas opes peruenerit. Is quoad uiuebat, pollicebatur se facultates omnes Veneri consecraturum, cęterum moriens, populo diripiendas exposuit. Huic non dissimile, quod alibi commemorauimus, Porsenæ bona.

Rhadamantheum iudicium. XXX

Ῥαδαμάνθυος κρίσις. id est, Rhadamanthi iudicium. De incorrupte iudicātibus. Rhadaman-

damāthus enim manium iudex, neq; muneribus, neq; gratia deflectitur, quo minus seuerè iudicet. Accommodari poterit ad mortis necessitatem, maximis pariter ac minimis ex æquo communem. Iuxta illud Æschyli apud Aristophanem in Ranis:

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ. id est,

Vna è deis Mors nulla captat munera. Item Horatius,

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,

Regumq; turreis. Item alibi:

Non si trecentis, quotquot eunt dies,

Amice places illachrymabilem

Plutona tauris. Item Pindarus in Nemeis,

Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται

Κῦμ' ἀίδαο. πέσε δὲ ἀδόκητον

Καὶ δοκέοντα. id est,

Fluctus enim Orci cōmuniter accidit, obruitq; tum opinantē, tum inopinum. hoc est, & iuuenem & senem. aut, pariter & nobilem et obscurū. Bifariam enim interpretantur ἀδόκητον καὶ δοκέοντα. Item in Olympiacis:

Βουλαῖς ἐν ὀρθαῖς ῥαδαμάνθυος. id est,

Rectis Rhadamanthi decretis.

Item alibi demōstrans unū Rhadamanthum nec assentari cuipiam, nec quicq̄ ad gratiā facere. ὁ δὲ ῥαδάμανθυς εὖ πέπραγεν, ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον, οὐδ' ἀπάταισι θυμὸν τέρπεται ἔνδοθεν. id est, Fortunatus Rhadamāthus, qui fructum iudicij sortitus est inculpatum, neq; imposturis intus in animo delectatur. Vsurpat & Plato lib. De legibus xij.

Rhadamanthi iusiurandum. XXXI

Ῥαδαμάνθυος ὅρκος. i. Rhadamanthi iusiurandum, dicebatur quod uerissimum quidem esset, cæterum nullum deum ascisceret. Socrates per canē & anserē iurare consueuit, ne quem deorum citaret: siue quod non crederet ullos esse deos, siue quod nō arbitraretur esse boni uiri, deos suorum negociorū testes accersere. Hoc autem iurisiurandi genus ad Rhadamanthū referebant. Notauit adagiū Aristides rhetor in Pericle, cū ait, ὥσπερ ἂν εἰ λέγοις τὸν ῥαδάμανθυν ἐθίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐπιορκεῖν, ὃν οὕτω τῷ περὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην, ὥστε καὶ τελευτήσαντας τοῖς ἐκεῖσε ἀφικνουμένοις δικάζειν δοκεῖ. id est, Perinde quasi dicas Rhadamanthum mortales in consuetudinem adduxisse peierandi, qui usq; adeo pietate, iustitiaq; præcelluerit, ut etiam uita defunctus, ijs, qui illuc appellunt, iudex esse credatur. Pythagorici per quaternionem iurare solent, quem τετρακτὺν appellant.

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν. id est,

Non per eum à quo animæ est datus ille quaternio nostræ.

Existimant enim hunc numerum usq; adeo ad animæ perfectionē pertinere, ut eum in arcanis uenerētur. Autor Macrobius primo cōmētario in Somnium Scipionis. Pythagoras in Carminibus aureis, quaternionem sacrum animæ fontem uocat. Græci per caput alterius iurare consueuerunt. Iuuenalis,

Græcis nondum iurare paratis

Per caput alterius. Vergilius, Per caput hoc iuro.

Littore loquacior. XXXII

Ῥαχίας λαλίστερος. i. Littore loquacior, In rabulam & obstreperū dicebatur. Nam rhachia Grecis littus appellatur, presertim scopulis ac rupibus asperum, quod assiduis tunditur fluctibus, non sine fragore, unde & Græca uox ducta uidetur ῥαχία quasi τραχία, Nam ea uox ad omne quod asperum ac spinosum est, deflectitur.

Præsentem fortunam boni consule. XXXIII

Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. id est, Quod adest, boni consule, καὶ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. id est, Quod adest æqui boniq; facere oportet. Admonet adagium, ne nos alienarum rerum cupiditate maceremus, sed quæcunq; contigit sors eam uelut optimam amplectamur. Magna enim felicitatis pars, ut sua cuiq; fortuna placeat. Plato in Gorgia, ὡς ἔοικεν ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. id est, Necessum est mihi, sicut uidetur, iuxta uetus adagium, quod adest, boni cōsulere, & hoc accipere quod abs te datur. Cratinus in Pylæa,

Ἄνδρας σοφοὺς χρὴ τὸ γε παρὸν πρᾶγμ' ὡς καλὸν
Εἰς δύναμιν εὖ τιθέναι. id est,
Sapientium est uirorum, uti quod adest boni,
Tanquam bonum sit, consulant pro uiribus.
Affine illi, quod alibi retulimus, σπάρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει. id est, Spartã es nactus, eam dispone. Quod quidem carmen citat Stobæus ex Euripidis tragœdia, cui titulus, Τήλεφος, id quod obiter admonendum duximus. Nam adagium suo dictum est loco.

Qui omni in re, & in omni tempore. XXXIIII

Aulus Gellius explicans uim μορίου στερητικοῦ, ait hunc senariũ antiquissimum prouerbij uice celebratum fuisse,
Sed enim qui in omni re, atq; in omni tempore
Omni laude uacat, is illaudatus est,
Isq; omnium pessimus deterrimusq; est.
Admonet parœmia, ferè neminem esse tam deplorati ingenij, qui nõ aliquando dicat faciátue quod laudem promereatur. Refertur ijsdem fermè uerbis à Macrobio lib. Saturnalium vi. ex quo mihi uisus sum deprehendisse manifestum errorẽ scripturę in Gelliano libro per eruditum quempiam admissum. Is enim nõ intelligens hos esse uersus: Sed enim qui in omni re atq; in omni tempore, &c. suspicatus est Græcum uersiculum omissum à librarijs, in eius locum supposuit hoc carmen:
Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.
quum uersus de quo sentit Gellius, sit Latinus quẽ mox subijcit: Sed enim qui in omni &c. Id liquet ex Macrobio, qui locũ hunc ad uerbum penè suffuratus est in suos cõmentarios. Porrò Grẹcus uersiculus nihil facit ad explicandam uim huius uocis Illaudatus, sed obiter admixtus est, quasi probandũ esset quod dixerat, neminem esse tam efflictis moribus, quin faciat dicátue nonnunquam aliquid, quod laudari queat. Quo quidẽ loco rursus Efflictis deprauatum est in Efferis: potest enim illaudatus esse, qui nõ sit efferis moribus. sed efflictos mores dixit perditos & corruptos. Sunt autem tres senarij sententiam absoluentes, nisi quod alicubi uidentur uitiati à scribis,
Sed enim qui in omni re atq; in omni tempore.
Hic primus pulchre constat. Constabit & alter si legatur,
Qui omni uacat laude, is uir illaudatus est.
Nam dictiunculam Vir etiam auriũ sensus in hoc uersu uidetur requirere. Constabit et tertius, si legas:
Isq; omnium est deterrimusq; ac pessimus.
Locus est apud Gellium lib. ij. cap. vi. si quis uolet conferre.

Qui è nuce nucleum esse uult, frangit nucem. XXXV

Qui cõmodum appetit, ne fugiat laborẽ. Qui quẹrit uoluptatẽ, prius experiatẽ sudorem, sine quo nõ paratur uera uoluptas. Hãc sententiã Plautus figura sanè q̃ prouerbiali extulit. Qui è nuce, inquiens, nucleũ esse uult, frangit nucẽ. Qui quærit animi pabulũ in arcanis literis, scrutetur sub allegoriæ inuolucro conditũ mysteriũ. Sic eñ usurpauit alicubi diuus Hieronymus. Nux enim foris tũ dura est tum amara, intus suauissimũ cõdit cibũ. Huc referendum illud Homericum figmentum de Moly herba, quam ait radicem quidem habere nigram, sed florem lacteum. Hanc ita describit Odysseæ lib. x.
Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος,
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί, χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι. θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id est,
Atra quidem radix suberat, sed lacteolus flos,
Moly uocant superi, mortalibus ardua res est
Euulsisse uiris: cœlestes omnia possunt.
Accõmodari potest cum ad omnem disciplinam, tum peculiariter ad grãmaticam, quę cum sit pueris amara, senibus iucunda est. Quadrauerit & in uirtutis studium, cuius initium acerbum, progressus facilis, finis iucundus.

Quis parentem laudabit, nisi infelices filij? XXXVI

Τίς πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονα τέκνα; id est,
Quis

Quis patrem laudet, nisi proles laudis inanis?

Carmen uulgo iactatũ de his qui maiorũ suorum facinora iactitant, nimirum nihil habentes, q̃d de se ipsis uere prædicẽt, cuiusmodi Ponticũ quẽpiã ridet iuuenalis Sat. viij.

Sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic ut nihil ipse futuræ
Laudis agas. Miserum est alienæ incumbere famæ.

Poterit in hanc quoq; torqueri sententiã: Improbi filij sic laudant parentes, dũ illos ceu bonos desiderat populus, quod hos longe deteriores ferre nõ possit. Id quod nõnunq; solet in principibus usu uenire, uidelicet, ut quẽ uiuũ oderant, mortuũ probent ac requirant, filij cõparatione bonũ. Refert & explicat hoc adagium Plutarchus in uita Arati: Παροιμίαν τινὰ παλαιὰν ὦ Πολύκρατες δείσας, μοι δοκεῖ τὸ δύσφημον αὐτῆς ὁ φιλόσοφος Χρύσιππος, οὐχ' ὃν ἔχει τρόπον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ᾤετο βέλτιον εἶναι, διατίθεται,

Τίς πατέρ' αἰνήσει' εἰ μὴ εὐδαίμονες υἱοί;

Διονυσόδωρος δὲ ὁ Τροιζήνιος ἐξελέγχων αὐτὸν, ἀντεκτίθησι τὴν ἀληθινὴν οὕτως ἔχουσαν,

Τίς πατέρ' αἰνήσει' εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

Καί φησι τοὺς ἀφ' αὑτῶν οὐδενὸς ἀξίους ὄντας, ὑποδυομένους δὲ προγόνων τινῶν ἀρεταῖς, καὶ πλεονάζοντας ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπαίνοις, ὑπὸ τῆς παροιμίας ἐπιστομίζεσθαι. id est, Adagiũ quoddã uetus ô Polycrates, Chrysippus philosophus, infamiam illius ut mihi uidetur ueritus, nõ ut habet, sed ut ipsi uisum est melius, proposuit: Quis patrem laudarit, nisi felices filij? Cæterum Dionysodorus Trœzenius redarguens illum, uerum prouerbium denuo exponit. Id habet ad hunc modum:

Quis patrem laudet, nisi proles indigna laudis?

Atq; eos qui si suis ipsorum meritis æstimentur, nullius sint precij, cæterũ insinuantes sese maiorum suorum quibusdam uirtutibus, atq; illorum laudibus sese immodice uenditantes, hoc prouerbio ad silentium adigi. Hactenus Plutarchus. Vsurpauit in eundẽ sensum M. Tullius in Epistolis ad Atticum.

Nam iam illi non sunt: at qui sunt, mali. XXXVII

οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔτ' εἰσίν, οἱ δ' ὄντες κακοί. id est,

Partim haud quidem iam sunt: at ij qui sunt, mali.

Dici solitum, ubi quis requirit ea, quæ quondam quidem extiterunt, uerũ temporũ culpa perierũt. Veluti si quis inter principes Codros, Camillos, Fabricios, Epaminondas, hac tempestate requirat, aut inter monachos, Paulum, Antonium, Hieronymũ, nõ intempestiuiter hoc carmen occinas. Est autẽ Aristophanis in Ranis, in qua fabula Bacchus inducitur descendens ad inferos, ut Euripidem, aut bonum aliquem poetam inueniret. Apud superos enim neminem reperiri nisi malum.

Quærendæ facultates, deinde uirtus. XXXVIII

Δίζεσθαι βιοτὴν, ἀρετὴν δὲ ὅταν ᾖ βίος. id est, Quęrendus uictus, uirtus autem, ubi uictus adfuerit. Refertur à Diogeniano.

Hoc prouerbium Horatius sic effert in Epistolis,

O ciues ciues, quærenda pecunia primum,
Virtus post nummos.

Per Ironiam aũt dictum est. Neq; enim hoc sentit Horatius, prius habendam esse rationem facultatũ quàm morum. Sed irridet sententiam uulgo decantatã, quam his quoq; temporibus pleriq; parentes liberis suis serio inculcant.

Qui apud inferos sunt terniones. XXXIX

Τὰς ἐν ᾅδου τριακάδας. id est, Qui sunt apud inferos terniones. Hoc adagio ridebant ij, qui res abditas & abstrusas, curiosa quadã diligentia uestigarent. Nõ absurde torquebitur in eum, qui nimis anxie uel superstitiose magis arcanarũ literarum mysteria rimatur, aut qui Homericas fabulas omneis inanib. allegorijs interpretari conet, aut Platonicorum & Pythagoreorũ numeros explicare laboret. Aiunt terniones apud inferos honoratos esse, ut Hecatę sacros: cui quidem ob id ipsum trigla piscis sacrificatur, & simulacrum eiusdem in triuijs constitui mos erat. Ad quod respiciens Vergilius,

Tergeminamq; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ.

Neq; quantum luſciniæ dormiunt. XL

οὐδ᾽ ὅσον ἀηδόνες ὑπνώουσιν. i. Nec quãtum luſciniæ dormiunt. In eos cõuenit, qui ſomni parciſſimi ſunt. Luſciniæ minimum dormire feruntur, uel propter Ityn extinctum, uel ob timiditatem. Equidem magis arbitror dictum, quod luſciniæ uernis menſibus, per omnem ferè noctem perpetuo cantu garriant.

Cuiuſmodi portento me inuoluit fortuna. XLI

Οἵῳ μ᾽ ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν. id eſt,
Monſtro cui fortuna me implicauit. Trimeter eſt Catalecticus.

Dici cõueniet, ubi negocium incidit cum homine moroſo, difficiliq́;, cũ quo nõ queas uiuere, nec à quo te poſſis extricare. Carmen ſumptum ex tragœdia Philoxeni poetæ, apud quem Vlyſſes incluſus in antro Cyclopis, hoc modo loquitur:
Οἵῳ μὲ ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν. Refertur à Zenodoto.

Fixis oculis intueri. XLII

Ἀτενὲς ὁρᾶν. id eſt, Defixis oculis obtueri. Si transferatur, prouerbialis erit figura, nempe pro eo quod eſt, attentius accuratiusq́; conſiderare. Fixius intueri, preſſius inſpicere. Sumptum eſt ab amantibus, qui ſtupentibus, nec uſquam dimotis oculis inſpiciunt id quo delectãtur. Adagium recenſet à Diogeniano. Plutarchus in cõmentario De audiendo, Βαρὺς μὲν γὰρ ὁ ἀκροατὴς καὶ φορτικὸς ὁ πρὸς πᾶν ἄτεγκτος, καὶ ἀτενὴς, τὸ λεγόμενον. id eſt, Grauis enim auditor ac moleſtus, qui ad ſingula ſtupet, & defixis eſt oculis, ut dicitur. M. Tullius pro Lucio Flacco, Vt totam cauſam quàm maximè intentis, ut aiunt, oculis acerrime contemplemini.

Puluerem oculis offundere. XLIII

Puluerẽ ob oculos offundere dicitur, qui de induſtria rem obſcurat, & aduerſario iudicium eripit. Traductum uidetur à militia. Sæpe fit enim ut hoſtis data opera puluerẽ cieat in hoſtem. Hac arte Sertorius Romanus Cacitanos, (ut Grecus habet, Characitanos) quoſdam uicit, autore Plutarcho, cuius rei mẽtionem fecimus in adagio de Cęcia nubes attrahente. Vtitur hoc prouerbio præter alios diuus Hieronymus in Epiſtolis. M. Tullius gloriatur ſe in actione quadam iudicibus tenebras offudiſſe. Eſt apud Plautum in Milite, ſimile quiddam de glaucomate oculis oborto.

Pſecas aut ros. XLIIII

Ψεκὰς αὐτός. id eſt, Pſecas aut ros. In crebrius expuẽtes dictitabatur. Ψεκὰς enĩ aſperſio illa, ac uelut irroratio uocatur, q̃ties minutiſſimis guttulis irrigamur, ut pluuia rori ſimillima. Primitus autem per luſum dictum eſt in Antimachũ Lyricũ poetã, quod ſubinde expuens eos, quibus cum loquebatur, conſpergeret. Idem cognominis datũ fuit & Olympico cuidam, quẽ nonnulli putant tuliſſe legem, ne quẽ nominatim taxarent poetæ: atq; ita factum, ut multo quàm ptius pauciores accederent ad certamen, & qui prodibãt, laudarent, nõ carperent. Vnde huiuſmodi delinimẽta, ψεκὰς appellata uidentur. Vocantur enim Pſecades ancillæ, quæ delicatarũ matronarũ capillos medicato fuco cõſpergunt. Adagiũ refertur à Diogeniano. M. Tullius in epiſtolis ad Atticum, Cõſputare dixit, pro, conuicijs leuioribus aſpergere, nimirum ad hoc alludens adagium.

Hæſitantia cantoris tuſſis. XLV

Ἀπορία ψάλτου βήξ. id eſt, Hæſitantia cantoris tuſſis. Suidas adagiũ neotericum eſſe monet. Dictum uidetur, quoties non ſuppetit quod dicamus, idq́; uelut aliud agentes diſſimulamus: uelut apud Platonem Ariſtophanes, ne diceret in conuiuio, ſingultũ fingit. Sumptum apparet à cantoribus, qui cum hærẽt in cantione, tuſſim ſimulant, ut hac uideatur interrupta cantilena, nõ inſcitia. Confine puto illi, quod aliâs dictum eſt: Tuſſis pro crepitu.

Extritum ingenium. XLVI

Παρεξηυλημένον νοῦν ἔχων. id eſt, Mentem habens euanidam. Παρεξηυλημένον perinde ſonat quaſi dicas extibiatam. Ducta ſiquidem eſt metaphora à tibiarum linguis, quę poſtea quàm exciderint, inutilis eſt tibia.

Panagæa Diana. XLVII

Ἡ παναγαία ἄρτεμις. id eſt, Panagæa Diana, dicebatur olim, peregrinationẽ impenſius amans, errabundus, inſtabilis, nulla certa ſede conſiſtens. Siquidẽ Dianã uagari dicitur

tur apud poetas, & per nemora mōtesq; oberrare. Quin domiciliū etiam subinde mutat, nunc apud superos agens, nūc apud inferos. Ne specie quidē semper eadē, sed nunc pleno orbe, nunc mutila, nunc nulla.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum. XLVIII

Parœmias speciem præ se gerit illud Horatianum in Sermonibus:
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.
Dicendū uel in duos aliquos diuersis laborantes uitijs, uel in eundem sui dissimilē, nēpe modo loquaciorem quàm sat sit, modo impendio taciturnū, interdū pueriliter ineptum, interdum Catone seueriorē, nonnunquā profusum, nonnunquam sordidum. Si quidem ut uitio dandum, si quis hircū oleat, ita adæque uituperandum, si quis oleat unguenta. Nam pastilli, pilulæ sunt unguentariæ. Alterum spurci est, alterum mollis.

Claudus optime uirum agit. XLIX

Ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. siue ut aliàs legitur ὀχεῖ. id est, Optime claudus uirū agit. Dici solitū, ubi quispiā suam sortem, uel parū egregiam, anteponit alienæ tametsi prestantiori. Ab Amazonum apophthegmate natum aiunt. Tradūt morem Amazonibus fuisse quondam, ut pueros masculos detorta tibia coxáue claudos efficerēt. Porrò cum bellū esset illis aduersus Scythas, atq; illi eas conarentur illicere ut ad sese desciscerent, dicentes futurum ut posthac non cū claudis ac mutilis, sed cū integris uiris rem haberent, Antianira Amazonum dux respondit ad hunc modum: ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. Vsurpauit Atheneus lib. xiij. ὄντως γὰρ ἄριστα χωλὸς οἰφᾷς. id est, Vere enim claudus optime uirū agis. Theocritus φιλοίφαν appellat uirum coitus auidum; Hesychius φίλοιφον dicit. Animaduersum est etiam illud nostris temporibus, plerunq; qui tibijs sunt mutilis, aut quopiā membro trunci, eos ad usum Veneris reliquis magis idoneos esse, nimirum paria faciēte natura. De claudo quare sit salacior cęteris, causam reddit Aristotel. in Problematibus, sectionis decimę, problem. xxvi. quod in hoc parum alimenti deorsum delabatur, ob crurū uitium, plus autem superiora petat, & in semen uertatur.

Ogygia mala. L

Ὠγύγια κακά. id est, Ogygia mala. Recte dicetur, uel ingentia uel antiqua. Nā utrūq; Græce significat Ogygiū. Alij malūt ad Ogygiū primū Thebanę ciuitatis principē referre. Huius filius Cadmus, ob filias suas in uarias calamitates incidit. Quò respiciūt qui Ogygia mala, pro atrocissimis interpretantur. Huiusmodi fermè Suidas, nisi q̄d magis probat, ut Ogygia mala, uetusta dicant. Cæterū qui Ogygia uetera dicūt, illud sequuntur, q̄d olim Bœotiorū ac Thebana regio, Ogygia dicta sit. Quin et omnis Attica olim hoc habuit nominis, sicuti testatur Stephanus. Est et insula peruetusta dicta Ogygia, in quā Vlysses naufragus emersisse fingitur ab Homero. Vnde uox iam obsoleta uelut in iocū prouerbialem abijt. Nec in figura sita est huius prouerbij ratio, sed in nouitate uocis, ut in operis huius initio monuimus. Cōsimili ratione, nec sine prouerbij specie, Gręci priscos ac peruetustos, ὠγυγίδας & ὠγυγίους appellant, à prisco quopiam deo, & multis iam seculis obsoleto. Huiusmodi propemodum de Ogygijs Suidas & Stephanus.

Omnia chnaumata. LI

Πάντα χνάυματα. i. Omnia chnaumata, dicebāt olim, quoties omne negociū significabāt. χνάυματα enim Gręci placētarū, atq; id genus ciborū fragmina uocāt. Latini quoq; Reliquias belli, & reliquias Danaūm dicūt simili figura. Refertur adagiū à Zenodoto.

Sic est ad pugnæ partes re peracta ueniendum. LII

Plato in Gorgia, πολέμου καὶ μάχης φασὶ χρῆναι, ὦ σώκρατες οὕτω μεταλαγχάνειν. id est, Ad belli pugnęq; munia Socrates sic aiūt accedere oportere. Iocus erat prouerbialis, ubi q̄s negocio peracto, tum demū adueniret. Quemadmodum ignaui milites solent, qui cōflictu peracto, sublatoq; metu, tum deniq; solent adesse, uel ad colligendam prædam, uel ad epinicia, id est, epulum uictoriale celebrandum. Nam uerbū illud μεταλαγχάνειν, tarditatem significat, ac seram muneris functionem. Socrates autem respondens, parœmiam explicat simili parœmia, ἆρα τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν καὶ ὑστεροῦμεν; id est, Num post festum, quod aiunt, uenimus, seroq; adsumus? Sumptum uidetur à Rheso Thracū duce, quem apud Euripidem obiurgat Hector, quod serius ad belli societatē uenisset, nimirum decimo demum anno:

σύμμαχος μὲν οὐ, ξένος δὲ πρὸς τράπεζαν. id est,
Socius haud quidem aduenis, sed hospes ad mensam. isq; respondet,
Ἀλλ' ὕστερον μὲν ἦλθον, ἐν καιρῷ δ' ὅμως.
Σὺ μὲν γὰρ ἤδη δέκατον αἰχμάζεις ἔτος,
Κοὐδὲν περαίνεις. id est,
Sero quidem, ast in tempore aduenio tamen.
Nam tu quidem iam prælians decennium,
Nihil explicas.
Allusit huc, ni fallor, Diogenes. Quũ enim quidã inscripsisset ædibus suis hũc titulum: Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne qd ingrediat̃ mali: Diogenes adiecit aliam inscriptionem, μετὰ πόλεμον ἡ συμμαχία. id est, post bellum auxilium. Significãs sero uocari Herculem depulsorem malorũ, quũ iam malus hospes immigrasset in eas ædes.

Obsequium amicos, ueritas odium parit. LIII

Obsequium amicos, ueritas odium parit. Senarius est prouerbialis apud Terent. in Andria, non admonens quid oporteat fieri, sed ostendens quid uulgo fiat. Vulgaris enim amicitia constat obsequijs. Nam inuicem conniuere ad familiarium uitia,
Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.
At inter ueros amicos, nihil est ueritate iucũdius, modo absit asperitas agrestis & incõcinna grauisq;. Porrò qui uulgo plurimis studet amicus esse, morib. alienis obsecũdet, caueatq; iuxta Persiũ: Auriculas teneras mordaci radere uero. Nõ probari uero sententiam hanc poetæ, satis indicat cum ait: Nanq; hoc tẽpore, id est, his corruptis moribus. Eandem sententiam in Adelphis idem aliter extulit, Vt homo est, inquiens, ita morem geras. Donatus admonet prouerbialiter dictũ. M. Tullius in Sermõe De amicitia: Sed nescio quomodo uerũ est, quod in Andria familiaris meus Terent. dixit: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Molesta ueritas est, siquidem ex ea nascitur odiũ, quod est uenenũ amicitiæ. Sed obsequiũ multo molestius, quod peccatis indulgens, præcipitẽ amicum ferri sinit. Maxima autem culpa in eo est, qui & ueritatẽ aspernatur, & in fraudem obsequio impellitur. Pindarus in Nemeis hymno quinto, οὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθει' ἀτρεκής. καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἀνθρώπων νοῆσαι. Sentit simplicem ueritatem nõ semper ut est proferendam, quod dãnosa sit: sed sapientis esse nõnunquam celare suam sententiam, in tempore prolaturus, quum fructus spes ostenditur. Apud Athenæum libro quinto, citatur hic trimeter ex Agathone,
Εἰ μὲν φράσω τἀληθὲς, οὐχί σ' εὐφρανῶ,
Εἰ δ' εὐφρανῶ σε, οὐχὶ τἀληθὲς φράσω. id est,
Si uera dicam, tibi uoluptati haud ero.
Si sim uoluptati, haud tibi uera dixero.

Obuijs ulnis. LIIII

Obuijs ulnis, est apud Quintilianum, pro eo quod est, auide, sitienterq;. Translatum ab ijs qui porrectis ulnis properant in cõplexum eorum, quorum magno desiderio tenebantur, quosq; cupidissime conspiciunt. Legimus & Obuijs manibus. Diuus Hieronymus ad Pammachium, Condiscipulum quondam, & sodalem & amicum, obuijs, ut aiunt, manibus excipio. Basilius in præfatione dialogi, ἀμφοτέραις χερσίν. id est, Ambabus manibus, eodem sensu scripsit. Hæc si ad rem animi detorqueantur, figuram prouerbialem habebunt: ut, Ego tuas literas obuijs ulnis excipiam.

Obliuionis campus. LV

Λήθης πεδίον. i. Lethes campus. Dicetur uel de uehementer obliuiosis, uel de rebus commenticijs ac friuolis, quæ nusquam sint. Aristophanes, τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον; id est, Quis in Lethes campum? Vulgus enim nugas esse credit, quæ de inferis tradunt poetæ. Et, ut Iuuenalis inquit,
Stygio nigras in gurgite ranas, Nec pueri credunt.

Omnia sapientibus facilia. LVI

Ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν εὔκολα. id est,
Facilia cuncta sunt uiris sapientibus.
Nihil est tam arduum, quod prudenti cõsilio non facile cõficiatur. Aut, Nihil tam acerbum

bum, quod sapiens nõ æquo animo facileq; ferat, ratione cuncta leniente. Si addas uerbum, constabit senarius, Ἔστι δ᾽ ἅπαντα. Refertur à Zenodoto.

Omnia esculenta obsessis. LVII

Ἅπαντα γὰρ δὴ βρωτὰ πολιορκουμένοις. id est,

Cinctis ab hoste uesca sunt, & quælibet.

Senarius prouerbialis, cũ urget necessitas, nihil non facimus. Et uehementer famelicis nullus nõ suauis est cibus. Natum ab urbiũ obsidionibus, in quibus nonnunq̃ & canes & feles, herbarum radices, nonnunquam humana excrementa, inopia cibi deuorant.

Omnia similia. LVIII

Ἅπανθ᾽ ὅμοια καὶ ῥοδῶπις ἡ καλή. id est,

Similia cuncta, Rhodopis ipsa etiam decens.

Eadem est conditio mortaliũ, formosi pariter ac deformes senescũt ac moriuntur. Rhodopis nomen est puellę cuiuspiã formę celebris, cui nomen à roseo aspectu uidetur inditum. De Rhodope meretricula multa Herodotus lib. ij. nõnulla Plin. lib. xxxvi. cap. xij. Cum Græcum carmen habeat ῥοδῶπις, mirum cur Iuuenalis corripuerit:

Dum Rhodopes uda terit inguina barba.

Refertur à Suida prouerbij loco.

Totus echinus asper. LIX

Ἅπας ἐχῖνος τραχύς. i. Totus echinus asper. In morosos & iniucundis moribus quadrat. Echinus piscis, & item erinacius undiq; spinis obseptus est, ut nusquam impune possis attingere. Est et hominum huiusmodi genus, cum quibus nulla ratione possis agere citra litem. Aristophanes in Pace,

Οὐ δέ ποτ᾽ ἂν θείης λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον. id est,

Ex scabro in leuem nunquam uertetur echinus.

Omnia bonos uiros decent. LX

Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσιν πρέπει. id est,

Bonos probosq; cuncta perdecent uiros.

Habet hoc improbitas, ut si quis illaudatus, recte faciat dicatue, tamẽ nescio quo pacto nõ adsit decorum illud: Cõtra ueram uirtutem decus quoddam comitatur, ut quicquid uir bonus agat, id decorum esse uideatur. Tametsi potest & hic accipi sensus, Cũcta formosos uiros decent, quod formæ gratia cõmendat & dicentẽ & canentem, & quiduis agentem. Id erit uenustius si huc deflectas, ut dicas In bonam partem accipi, laudariq;, quicquid dixerint fecerintq; gratiosi apud principes: adeo ut quod huic capitale sit futurum, illi laudem etiam pariat. Refertur à Diogeniano.

Omitte uatem. LXI

Παρὲς τὸν μάντιν. id est, Omitte uatem. Vti conueniet, quoties alicui parcendum admonebimus, quod is eximius sit, & immunis habẽdus à uulgari sorte. Veluti si q̃s poetæ, theologo, sacerdoti diceret, oportere parci. Antiquitus mos erat, ut augur coronatus ante aciem incederet: neq; fas erat, hunc telis impetere, utpote uirum sacrum. Poterit adagium etiam per ironiam usurpari.

Oderint dum metuant. LXII

Oderint dum metuant, Tyrannica uox, sumpta è tragœdia, et à nemine scriptorũ nõ usurpata: præcipue M. Tullio familiaris: quã etiam in uulgi sermonem processisse, satis indicat Seneca lib. de Clementia ij. scribens multas uoces, magnas, sed detestabiles, in uitam humanam peruenisse, celebresq; uulgo fieri, ut illam: Oderint, dum metuãt. Cui Græcus, inquit, uersiculus similis est, qui mortuo terrã miscere ignibus iubet. Idem libro De ira i. Nam aliquæ uoces ab iratis emittuntur, quæ magni uideantur animi, uerũ ignorantibus magnitudinem, qualis illa dira & abominanda, Oderint dum metuant; Syllano scias seculo scriptam. Licebit adagium etiã per iocum usurpare: ueluti si quis eruditione superior, de clanculariis hostibus, qui tamen ob metum hiscere non audeãt, dicat, Oderint dum metuant. Conueniet & in diuites, qui dicunt illud Horatij,

Populus me sibilat, at mihi plaudo

Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca.

Item illud Iuuenalis,

Tunicam mihi malo lupini,
Quàm si me toto laudet uicinia pago.

Odit cane peius & angue. LXIII

Prouerbiali figura dictum est & illud ab Horatio,
Alter Mileti textam cane peius & angue,
Vitabit chlamydem.
Sentit autem, ut opinor, de cane rabiente. Quod si longius etiam traducatur, magis erit prouerbiale, ut, Hic totus lucris addictus est, literas, quas amauit aliquãdo, nunc, quod aiunt, uitat cane peius & angue. Vel, Hic se totũ adulatoribus permittit amicos, à quibus uerum audiat, uitat cane peius & angue. Idem Horatius in Odis,
Cur oliuum Sanguine uiperino
Cautius uitat. Plautus item in Mercatore,
Nempe ruri uxor est tua, quam dudum dixeras
Te odisse æque atque angues.

Stultior Corœbo. LXIIII

ἠλιθιώτερος κοροίβου. i. Stultior Corœbo. Prouerbialis hyperbole in stupidos & uecordes. Corœbi stultitia uulgi fabula celebrata est, qui maris undas numerare sit conatus, cum nõ potuerit ultra quinque prosequi supputationẽ. Meminit huius Eustathius in decimum Odysseæ, & Lucianus in Amoribus. Quanquam apud alios κορύβου lego per y. Adduntque quidam Corybum hunc Mygdonis Phrygis fuisse filium, temporibus belli Troiani. Meminit & Vergilius Corœbi cuiusdam:
Iuuenisque Corœbus
Venerat insano Cassandræ captus amore,
Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.
Quo quidem in loco Seruius indicat sumptum ex Euphorione, Hũc, inquit, Corœbũ stultum inducit Euphorion, quem & Vergilius sequitur, dans ei,
Dolus an uirtus, quis in hoste requirat?
Quum sit turpissima dolo quæsita uictoria.

Stupa seniculus. LXV

Στυππείου γέροντιον. i. Stupa siue stipulaceus seniculus. De uiribus effœto sene. Simillimum illi quod alio diximus loco, Homo bulla. Sumptũ à ligno, quod iam exaruit, exsuccumque redditum est & marcidum, in stipulæ morem. Stupa dicitur quod è lino excutitur siccum & inutile.

Phormionis thori. LXVI

Στιβάδες φορμίωνος. i. Thori Phormionis. De stratis sordidis ac frugalibus, minimeque delicatis, qualia sunt cubilia militaria, & quale sibi apud Homerum parat Vlysses, ex arborum congestis frondibus, ac ramis humi substratis. Refertur à Suida. Phormio dux quispiam militum fuit, in perferendis militiæ incõmodis notæ, sicut conijcio, patientiæ. Poterit & longius deflecti ad quamuis tractationem duriusculam. Extat in Pace Aristophanis,
εἰ γάρ μοι γένοιτ᾽ ἰδεῖν ταύτην ἡμέραν ποτὲ,
πολλὰ γὰρ ἠνεσχόμην
πράγματά τε καὶ στιβάδας, ἃς ἔλαχε φορμίων. id est, Vtinam mihi cõtingat uidere hunc diẽ: Multas em̃ sustinui tũ molestias, tũ culcitras quas sortitus est Phormio. Versus sunt chorici, eoque prosa uertimus.

Stultitia est Iouem putare esse. LXVII

Τῆς μωρίας, τὸν δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί. i. Inscitia est, natũ tot annos credere, esse ullum Iouem. In eum accõmodari potest, qui grãdis natu dicit, aut sentit absurdũ quippiam, cum propter ætatẽ nihil oporteat iam ignorare. Non conuenit enim in natu grandes puerilis superstitio. Recensetur à Suida. Carmen est Aristophanis in Nubibus,
ἰδοὺ γ᾽ ἰδοὺ δί᾽ ὀλύμπιον, τῆς μωρίας
τὸν δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί. id est,
Ecce ecce, Olympium Iouem, dementia est
Natum tot annos credere esse ullum Iouem.

Tuum tibi narro somnium. LXVIII

Τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγοῦμαι. i. Tuum somniũ tibi narro. id est, Narro tibi quod ipse me rectius nosti. Apud Suidam hæc referuntur ex autore quopiã, Εἰ γὰρ ἐγώ σοι νῦν αὐτὸν γνωρίζω, πέπονθα τὸ τῆς παροιμίας, τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγούμενος. i. Quod si te tibijpsi notum reddere coner, tum mihi acciderit id quod prouerbio dicitur, ut tuum tibi somniũ narrem. Plato li. De Repub. octauo, Τὸ ἐμὸν γ' ἔφη ἐμοὶ λέγεις ὄναρ. id est, Meũ quidẽ, inquit, mihi narras somnium. Traductũ uidetur ab his, qui ὀνειροπόλους, id est, somniorum interpretes cõsulunt. A quibus nonnulli hoc quoq; requirunt, ut quid somniarint coniiciant, quasi parum sit si interpretentur. Ad eum modum ægroti quidã imprudẽtes à medicis expectant, ut uiso duntaxant lotio diuinent & sexũ, & ætatem, & omnem morbi naturam, ubi & unde acciderit, quid sentiant: ac propemodum etiam quid in febri somniarint.

Sponsi uita. LXIX

Νυμφίου βίος. i. Sponsi uita, pro molli ac delicata. Confine illi, quod alibi relatum est, Musica uita. Suidas senarium hunc adducit, qui extat apud Aristophanem in Auibus:

Ὑμεῖς μὲν ἄρα γε ζῆτε νυμφίου βίον. id est,
Sponsi quidem profecto uitam uiuitis.

Propterea quod proci frondibus & sertis coronari soleãt, & delicatius nitidiusq; coli, uel quod molles uideanẽ, nuptijs inhiantes. Apud Athenæũ lib. octauo Stratonicus citharœdus Rhodios λευκοὺς κυρηναίους καὶ μνηστήρων πόλιν. i. Albos Cyreneos & procorũ ciuitatẽ appellat. Nisi malumus ad Homericos illos Penelopes spõsos referre, qb. nihil cordi erat præter conuiuia, citharam, choream, talos, discũ, parasitos, atq; id genus alias uoluptates. Vnde Horatius homines luxui deditos, sponsos Penelopes appellat.

Et fama fuit & eras. LXX

Ἡ μὲν κλέος, ἦσθα καὶ ἦσθα. id est,
Et dicebaris erasq;.

Hemistichion prouerbiale, quoties facta respondẽt opinioni. Suidas meminit è poeta quopiam. Est enim fragmentum carminis Heroici.

Innocuus alium aspiciam, meum habentem malum. LXXI

Ἐξάντης λεύσσω τὸν ἐμὸν κακὸν ἄλλον ἔχοντα. id est,
Indemnis spectabo alium mala nostra ferentem.

hoc est, ex aliorum malis ipse rebus meis consulam. Ἐξάντης autẽ dixit, quasi ἔξω τῆς ἄτης. id est, extra noxam situs & illæsus. Simillimum illi Plautino,
Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Simul & dictum & factum. LXXII

Ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον. i. Simul dictum, simul & factũ. Vbi quis citra moram id re præstat, quod uerbis pollicet. Latini, Cũ dicto, dicũt, pro eo quod est, statim postea quàm dixeris. Et Vergilius,
Et dicto citius tumida æquora placat.

Sumptum apparet ex Homero, apud quem est hoc carmen,

Αὐτίκ' ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δὲ ἔργον. id est,
Mox simul ac dictum est uerbum, res ipsa peracta est.

Idem Græcis dicitur unica uoce, αὐτοβοεί, quod à militari clamore translatum uidetur, quo nonnunquam funditur hostis priusquàm ad manus fuerit uentũ. Sic usus Thucydides. Theopompus usus est, pro τῷ κράτει. id est, ui ac uirtute, nõ ex insidijs. Quisquis enim insidias molitur hosti, silet: qui fidit uiribus suis, cum clamore irruit in hostẽ. Quidam putat dictum à bubus, ut deductum uideatur ab arantibus, qui quum pollicentur se eodem die, id est, αὐθήμερ aliquid operis absoluturos, dicere solent αὐτοβοεί, hoc est, priusquam disiungam boues. Transfertur ad cuiuslibet actionis celeritatem, ut perinde ualeat atq; παραχρῆμα, αὐτόθεν.

Obijcere canibus agnos. LXXIII

Προβάλλειν τοῖς κυσὶν ἄρνας. i. Obijcere canibus oues, dicebatur qui imbellem & litium imperitum, calumniatoribus & exercitatis exponeret, quod id animal omnium maximè sit imbelle. Refertur à Diogeniano. Hemistichium est Heroicum, ex oraculo quopiam, ut conijcio, decerptum.

Nullius indigens deus. LXXIIII

Ἀνενδεὴς ὁ θεός. i. Nullius egens deus. Admonet parœmia, nullum esse mortaliũ tam absolutum, in quo nõ aliquid desideretur: unum esse deum, undequaq; perfectum. Dici potest & in diuites, aut plurimis præditos naturæ pariter ac fortunæ cõmoditatibus, tanquam dei cuiuspiam similes, ut quibus omnia suppetant, quęcunq; uidentur ad perfectam felicitatem pertinere.

Nucleum amisi, reliquit pignori putamina. LXXV

Plautus in Captiui duo, Nucleũ amisi, reliquit pignori putamina. Verba sunt Hegionis, ubi resciuisset sibi impositũ esse, & herum amissum pro seruo, seruum pro domino retentum. Is enim ex quo fructus expectabatur aufugerat, eo relicto ex quo nihil emolumenti poterat capi. Allegoria per se liquet.

Nudo mandas excubias. LXXVI

Γυμνῷ φυλακὴν ἐπιτάττεις. i. Nudo custodiã mandas. Quoties negocij quippiã mandatur ei, cui deest præstandi facultas, obeundæq; prouincię propter inopiam neutiquã idoneus est. Neq; eñ nudus cõmode potest excubias agere propter rigorẽ nocturni frigoris, neq; ad pugnã est idoneus inermis. Refert à Zenodoto. Quo logius deflectetur, hoc erit prouerbialius. Iniungis ut aliquid in hunc poetam scribã, uerũ iuxta uetus prouerbium, γυμνῷ τὴν φυλακὴν ἐπιτάττεις. Neq; enim est quo meum interim ociũ alam. Hesychius nõnihil dissidet ab his, quæ à Suida Zenodotoq; traduntur: licet is locus apud hũc deprauatus habeat in æditione Aldina. Cæterũ conijcio sensum hunc esse, prouerbium dici solere, ubi quid mandatur his, quibus nihil opus est. Propterea quod uel iniussi cogantur id facere, nisi fallor, ob id quod nudis nihil est quod egeat asseruatore.

Nunc contingat seruari. LXXVII

Νῦν γένοιτο σωθῆναι. i. Nunc contingat seruari. Cum significamus nos satis cauturos in posterũ, si modo liceat præsens periculum effugere. Hoc modo Dauus in Andria: Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si deuito hoc malũ. Natũ aiunt ex apologo quopiam. Aquila testudinẽ unguibus rapuerat: eam parabat è sublimi deijcere, quo testa rupta carnib. uesci posset: In hoc itaq; discrimine testudo optabat, ut in pręsens incolumis esse posset, de reliquo sibi curæ futurum, ne quando in simile periculũ incideret. Νῦν γένοιτο σωθῆναι, τὸ δὲ λοιπὸ αὐτῇ μελήσει. i. Nunc liceat incolumẽ esse, de reliquo mihi ipsi curæ fuerit. Quidam apologum narrant ad hunc modum. Testudini quondam incessisse uolandi desiderium, aquilã orasse ut se doceret. Cumq; illa negasset fieri posse, quod natura refragaretur, illa nihilominus instabat. Itaq; paruit aquila, ac testudinẽ in sublime uectam demisit ut uolatum experiretur. Ea cum timeret infelicẽ euentum, optauit ut id temporis contingeret incolumem esse, νῦν σωθείην. Ita Diogenianus. Suidas hoc modo refert, νῦν σωθείην, ἵν᾽ ἢ μοι δίδαγμα εἰς τὸν χρόνον λοιπὸ. id est, Vtinam nunc incolumis euadã, ut hoc mihi documentũ sit in reliquũ tẽpus. Plinius facit tertiũ quoddam aquilæ genus, quam alij morphnon, nõnulli plancum & anatariã, Homerus percnon uocauit: lingua caret, eoq; muta, sed dentibus armata, nigerrima, prominentiore cauda. Huic ingeniũ est, testudines raptas frangere è sublimi iaciẽdo. Atq; hac sorte ait Æschylũ poetã interijsse, cũ prædictũ esset, eũ ruina periturum: isq; quo caueret, eum diem sub dio perseuerasset. Nã aquila decepta splẽdore capitis caluitio renidentis ad solem, dum saxum esse putat, testudinẽ illisit, ut fractæ carnibus uesceretur. Autor Valerius Maximus, libro nono, capite duodecimo.

Nunc bene nauigaui, cum naufragium feci. LXXVIII

Νῦν εὖ πεπλόηκα ὅτε νεναυάγηκα. i. Nunc bene nauigaui, posteaq; naufragiũ feci. Quoties id, quod uidetur incõmodum, fortuna præter spem uertit in bonum. Zenon Citiensis, qui relictis priorib. præceptoribus, Cratetis auditor esse cœpit, naufragio eiectus dixisse legitur, εὖγε ποιεῖ ἡ τύχη προσελαύνουσα ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ. i. Bene facit fortuna, cũ nos ad Philosophiam admouet. Autor Suidas. Plutarchus in libello De utilitate capienda ex inimico, meminit huius prouerbij.

Nunc in regionem ueni. LXXIX

Νῦν εἰς χώραν ἦλθον. i. Nunc in regionem ueni. Ab ijs dictitari solitũ, qui tandem sua sponte illuc quò oportuit, perueniũt, cũ diu nõ quiuerunt. Fit enim plerunq;, ut res diu quæsi-

quæsita non occurrat, tandem uelut ultro ueniat in mentem. Quidam sic efferunt, Νῦν εἰς χώραν ἦλθες. i. Nunc in regionem uenisti. ubi quis eò uenit, quò se uenturũ negarat.

Nunc illa aduenit Datidis cantilena. LXXX

Νῦν τοῦτ᾽ ἐκεῖν᾽ ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος. id est,
Nunc id quod aiunt, Datidis adest cantio.

Dicebatur ubi quid lętum ac festiuum accidisset. Datis quispiam erat Persarũ satrapes, excellẽs in rei bellicæ gloria. Is Græce loqui conatus, cõsueuit dicere, ἥδομαι, καὶ εὐφραίνομαι, καὶ χαίρομαι. i. Delector, gaudeo, lætor. Ea cum sæpius ac male Gręce pronũciaret, res in uulgi iocum abijt. Autor Suidas. Extat autem apud Aristophanem in Pace,

Νῦν τοῦτ᾽ ἐκεῖνο ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος,
Ὃ δεφόμενός ποτ᾽ ᾖδε τῆς μεσημβρίας,
Ὡς ἥδομαι καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι. id est,
Adest, ut aiunt, cantilena Datidis,
Quod mastrupans is cecinit in meridie,
Vt lætor, ut delector, utq; gaudeo.

Interpres addit, Datismum usurpari pro barbarismo, eo quod χαίρομαι dixerit pro χαίρω, secutus uocum consonantiam, quemadmodũ apud nos ridetur, qui dixerit corpus meus, & domus tuus. Nam χαίρομαι Græcis nõ dicitur. Miror autem cur interpres huic uelut affine subiunxerit:

Ἀμᾶς ἀπήτουν, οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφας.

Ex quo coniectura sumi potest, hoc prouerbium natum ex inscitia linguæ, quæ non raro præbet huiusmodi risus materiã, dum Germani gestiũt loqui Gallice, aut Galli Germanice. Idem accidit in surdastris.

Non enim spinæ. LXXXI

Οὐ γὰρ ἄκανθαι. i. Non enim spinæ. De conditione dicebatur in melius commutata. Sũpta metaphora à noualibus, quæ repurgatis spinis frugiferę incipiũt esse. Recte quadrabit de negocio prius infrugifero ac molesto, unde postea capitur emolumẽtũ. Quidam inde natum existimant, quod antiquitus ante repertam agricolationẽ, agri spinis infrugiferis occupabantur, mortalesq; duram quandam & agrestem agebant uitã. Deinde ostensa ratione colẽdi terrã, mitior uictus successit. Atq; hinc dici cœptum: Non enim spinæ. Concordat cum hoc interpretamento, quod alio diximus loco, de puero gestante spineas frondes & panes in nuptijs, ac dicente, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. i. Effugi malum, nactus sum melius. Legitur & illud, βίος ἀκανθώδης. i. Vita spinosa, pro incommoda & infrugifera.

Non statuar leæna in machæra. LXXXII

Οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. id est,
Non ego leæna statuar in tyrocnestide.

Prouerbium meretricium, cum negat scortum sui copiam facturũ sese. Nam in capulis militarium gladiorũ elephantes ac leones imponi solent. At hi procũbentes inscalpuntur, siue ne lædant manũ utentis gladio, siue ne defringantur facile, si in pedes erecti fingerentur. Tyrocnestis uox militaris uidetur ensem significãs. Potest adagium & ad uerecundiorem usum detorqueri, ut si quis negans se per omnia morem gesturum, inseruiturumq; pro libidine, dicat, οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. Adagiũ recenset Suidas. Extat autem apud Aristophanem in Lysistrata.

Ne contra bouem opta. LXXXIII

Μὴ κατὰ βοὸς εὔχου. i. Ne contra bouem opta. Admonet adagium nõ esse uitam instituẽdam iuxta uotum animi, neq; quiduis sperandũ à superis, sed ut ea duntaxat sibi quisq; promittat, quæ possit industria cõsequi. Refertur in Collectaneis Diogeniani. Vnde sumpta metaphora, parũ liquet: nisi quod apparet ductã ab agricola, qui negligens adhibere bouis operã in colendis agris, optat ut citra suum laborem proueniat seges.

Non nostrum onus, bos clitellas. LXXXIIII

Quintilianus Institutionũ oratoriarum libro quinto, parœmiæ, quã ait esse ceu breuem apologum, hoc adfert exemplũ: Nõ nostrũ onus, bos clitellas. Satis cõstat ex apologo sumptũ: uerũ quis sit is apologus, equidem nondũ reperi. M. Tullius Epistolarũ

ad Atticum libro quinto, in epistola cuius initiũ est, Laodiceã ueni pridie Calendas sextiles: uidetur ad hoc adagiũ alludere, & nobis uelut ansam coniectandi præbere. Inde, inquit, ire ad Taurum cogitabam, ut cũ Maphragone collatis signis, si possem de seruo tuo decidere. Clitellæ boui sunt impositę. Illáne? Non est nostrũ onus, sed feremus: modo, si me amas, sit annus. At si tu ad tempus, ut senatum totũ excites. Mirifice sollicitus sum, quod iam diu ignota sunt mihi omnia. Itẽ in eadẽ epistola paulo superius: Sed est incredibile quàm me negocij tædeat, ne nõ habeat satis magnũ cãpũ, ille tibi nõ ignotus cursus animi & industriæ meę, pręclara opera cessat. Quippe ius Laodiceę me dicere, cũ Romę A. Plotius dicat? Et cum exercitum noster amicus habeat tantum, me nomen habere duarum legionum exilium? Deniq; hęc non desidero. Lucẽ, forum, urbẽ, domum, uos desidero. Sed ferã ut potero, sit modo annuũ. Si prorogatur, actũ est. Hactenus Tullius. Quibus quidẽ ex uerbis, quanquam subobscuris, & haud scio an etiam mendosis, odorari licet, Nõ nostrũ onus, bos clitellas, prouerbiũ fuisse recusantis munus aliquod, ueluti parum accõmodatum sibi. Neq; enĩ boum est, clitellis tergo impositis onera gestare, sed potius asinorũ ac mulorum. Neq; dubitãdum est, quin Fabius ex hoc Ciceronis loco exẽplũ illud sit mutuatus. Raphael Regius, q Fabiũ, additis scholijs conatus est emẽdare, scripturã mutat ad hũc modũ, Nos nostrũ onus, uos clitellas, interpretans hunc esse sensum, neutrã partẽ absq; onere discessuram. Mihi, si phas est quicquã immutare, sic potius legendũ uidetur, Non nostrum onus, bos clitellas? Vt sit uelut rem absurdã, seq; indignã abominãtis: si quis boui clitellas uelit imponere. Neq; discrepat hoc cum sententia uerborũ Tullianorum, quæ modo retulimus. Ait enim eã prouinciam nõ satis uel aptam, uel dignam ingenio suo, laturum tamẽ utcunq;, modo ne sit longior annua. Proinde prouerbiũ duplici forma poterit efferri: Boui clitellæ impositæ sunt. ubi mandatum est negociũ parũ apto. Et, bos clitellas? ut subaudias, ferat: Vbi quis deprecatur prouinciã, cui parum sit idoneus, aut quam sibi ducat indecoram. Illud obiter admonitũ lectorẽ uelim, ne protinus radat, aut dispungat, si qd in his quæ citamus ex autoribus, uiderit ad quorundam emendationẽ non respondere. Nõ quod profiteamur à mendis repurgatum, quicquid huc adducimus, sed quod labant hi quoque qui libros emẽdant: uelut hoc loco, quẽ modo retulimus ex Epistolis, in æditione Aldina, quot uoces sunt immutatæ nescio cuius opera, ne dicam culpa? Nã Aldo nõ libet imputare, tum quia doctus est, tũ quia amicus. Primũ enim quis nõ uideat rectius esse, opera cesset, quàm opera cessent? Deinde quod sequitur, cui nõ perspicuum sit, esse uitiatum, tum distinctione, tũ uoce exilium mutata in exulum? Sic enim legit, Et cum exercitum noster amicus habeat, tantũ me nomen habere duarum legionum exulum? Cum Tullius tantũ posuerit pro magno, cui legiones exiles opposuit, hoc est, pusillas. Et aliquãto post, Vt cum Maphragone, signis collatis, si possem, de seruo tuo decernerem. Quid erat causæ ut pro deciderem siue decidere, mutaretur decernerẽ? Quasi non fuerit illud multo uerbum elegantius. Etenim si legas decidere, subaudiendũ est uerbum, certarẽ, siue cõgrederer (cuiusmodi eclipses familiarissimæ sunt Ciceroni, pręsertim in hoc opere) ut legas, Vt cũ Maphragone collatis signis: subaudiasq;, cõgrederer. Rursum hoc quod sequitur, Clitellæ boui sunt impositæ. Illáne? Nõ nostrum onus. Offensus, nescio quis aposiopesi, Illáne? mutauit, Illę, nõ est nostrum onus. Quod iterum usu uenit in hoc quod subijcitur, At si tu ad tẽpus, subaudi, adfueris. Mutauit enim, Ad sis tu ad tempus, Latinitate quoq; corrupta, nedum argutia sententiæ. Hæc inuitus & coactus admonui, ne qui, ut sunt nõnulli, præcipites ad id, ob celebritatẽ Aldini nominis protinus dãnent, aut radãt, si quid deprehenderint ab illius æditiõe discrepare, nec statim priores abijciant codices emendationibus huiusmodi freti. Prouerbium usurpauit & Ammianus libro decimosexto.

Nota res mala, optima. LXXXV

Plautinũ illud in Trinũmo prouerbiali schemate dictũ uidetur: Nota res mala, optima est. Dictum est autem sub persona senis, suadere conãtis amico, ne uxorem tametsi malã repudiaret, aliam ducturus: propterea, quod plerunq; fit, ut qui cõmutat, primũ pro malo peius accipiat, tum ignotum pro noto, postremo insuetũ pro familiari. Tãtũ enim ualet assuetudo, ut mala quibus assueuerimus, optima uideantur, Cõtrã quæ sint optima,

optima, propter insolentiam pessima uideatur. Adagiũ itaq; deterret, ne temere nouãdis rebus studeamus, uitemusq; uitium illud, haud scio an maximum, quod Græci φιλοκαινίαν appellant, id est, nouarũ rerũ appetentiã, cui comes alterũ ueluti germanũ, quod ἀψικορίαν uocant, quod mox fastidiuntur paulo ante adamata. Cõuenit cũ Plautina sententia, quod apud T. Liuium Pacuuius Calauius suadens Campanis, ne senatores mutare uellent, populum iam re doctum dicere compulit, Notissimũ quodq; malũ maximè tolerabile esse. Huc pertinet & Ouidianum illud,

Quod male fers, assuesce, feres bene: multa uetustas Lenit.

Eódem pertinet & Mimus ille, nescio cuius,

Mulier tum demum est bona, cum aperte est mala.

Cognitum enim malum, aut uitamus, aut nos ad id accommodantes ferimus. Item ille, Consueta uitia ferimus, nõ reprehendimus. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorũ septimo, ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρὸν, ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμὲν ὥς φασιν. i. Semper enim animal laborat ut audiat, uideatq;, quemadmodum testantur & naturales sermones, dum fatetur quidem esse molestum, sed iam assueuimus, ut aiunt.

Inueni, non quod pueri in faba. LXXXVI

Strophylus seruus in Aularia Plautina, aulam auri plenã à sene defossam, furto sustulerat, eãq; rẽ gestiẽs indicare hero, Reperi, inquit. Et rogatus quid reperisset, Nõ qđ pueri clamitant, inquit, in faba se reperisse. prouerbiali nimirum figura magnũ quiddã reperisse se significans. Est eñ midas uermiculus quidam, qui fabis innascitur: hunc si quãdo nacti sint pueri, gestiũt atq; exclamãt, perinde quasi magnũ quiddã inuenerint.

Midas in tesseris consultor optimus. LXXXVII

Μίδας ὁ ἐν κύβοισιν εὐβουλότατος. id est,

Midas qui in tesseris, consultor optimus.

Prouerbium à tesserarum ludo natũ. Est enim Midas, iactus uocabulũ. Refertur à Suida prouerbij nomine. Perpendat diligens & eruditus lector, nũ εὐβολώτατος legi oporteat, ut uersus sit iambicus trimeter,

Μίδας γὰρ ἐν κύβοισιν εὐβολώτατος. id est,

In tesseris iactus midas prosperrimus.

Accommodari poterit adagium ad rem, quæ forte fortuna bene cadit.

Ni purges & molas, non comedes. LXXXVIII

Ἂν μὴ καθάρῃς καὶ ἀλέσῃς, οὐ μὴ φάγῃς. id est,

Nisi & repurges & molas, haud unquam edes. id est,

nõ continget tibi uictus, nisi tuã item industriã adiunxeris. Ceres cũ ostenderet usum frumenti Triptolemo, ita dixisse fertur. Videtur esse senarius è poeta quopiam usurpatus, sed deprauatus: constabit si legas κἀλέσῃς. Potest transferri lõgius, Non ꝓderit tibi ingenij felicitas, nisi exercueris. Inutilis erit principũ fauor, nisi te gesseris ut oportet. Nihil cõducet, qđ doctũ præceptorẽ nactus es, ni uigilaueris. Refert à Diogeniano.

Nihil differs à Chærephonte. LXXXIX

Οὐδὲν διοίσεις Χαιρεφῶντος τὴν φύσιν. id est,

Nihil ore quicquam à Chærephonte discrepas.

In macilentum pallidumq; dicebatur. Chærephon enim tragœdiarũ scriptor fuit. Is Heraclidarum res prosecutus est. Quoniam autem nocturnis lucubrationibus erat maiorem in modum extenuatus confectusq;, uulgari ioco taxatus est. Quin etiam noctuæ cognomen additum. Aristophanes in Nebulis,

Οὐδὲν διοίσεις Χαιρεφῶντος τὴν φύσιν. id est,

Nihil figura à Chærephonte differes. Allusit idem in Pluto,

Οὐδὲν διοίσοντ' ἄντικρυς

Τῶν Ἡρακλειδῶν, οὐδ' ὁτιοῦν τῶν Παμφίλου. id est,

Ne tantulum quidem

Ab Heraclidis differentem Pamphili.

Pamphilus eñ in Stoa depinxerat Heraclidas supplices Atheniensibus, ad quos metu Eurysthei confugerant. Hos igitur uocat Heraclidas Pamphili.

Nihil ab elephante differs. XC

Ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδέν.id est, Ab elephante differs nihil. In magnos & stupidos dicebatur: etiam si primã ingenij laudem Plinius tribuit elephantis, sed inter bruta. Verum corporis moles & formæ fœditas adagio locũ fecit. Refertur à Diogeniano. Videtur huc alludere Palestrio Plautinus, qui herum suum elephanti corio circumtectũ ait, nec plus habere sapientiæ quàm lapidem.

Ne intra uestibulum quidem. XCI

Οὐδ' ἐντὸς ἱερῶν.id est, Ne intra uestibulũ quidem. In tumidos, feroces & insolentes dici solitum, qui procul omneis à sese submouent. Lex erat Athenis, ut homicidio contaminati extra septa sacrorum consisterent. Siquidem prima magnatũ atria solent patere quibuslibet. Ad hunc morem adagium uidetur alludere.

Neq; cum malis, neq; sine malis. XCII

Aristophanes apud Suidam in Lysistrata,

Κἄστ' ἐκεῖνο τοὔπος ὀρθῶς κοὐ κακῶς εἰρημένον,
Οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ' ἄνευ πανωλέθρων. id est,

Istud haud male, imò recte proditum est prouerbium,
Nec simul cum pestibus, nec rursus absq; pestibus.

De uxoribus dictum, cum quibus incommode sanè uiuitur: sed nec citra has constant familiæ. Simile illi, quod est in Epigrammatis,

Nec tecum possum uiuere, nec sine te.

Et quod alibi retulimus, ἀναγκαῖα κακά. Citãtur eodem loco uersus & hi,

Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται
Οὐκ ἔστιν εὑρεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ. id est,

Malum quidem uxor, attamen ciues, sine hoc
Nulli licet parere familiam malo.

Notum est illud Catonis, quod cum uxoribus incommode uiuitur, at sine illis omnino non uiuitur.

Ne in pelle quidem. XCIII

Οὐδ' ἐν δέρματι.id est, Ne in pelle quidem. Hyperbole prouerbialis de supra modũ tenuibus: uelut usqueadeo nudis, ut ne pelle quidem propria tegantur. Commemoratur à Suida.

Ne tria quidem Stesichori nosti. XCIIII

Οὔτε τὰ τρία Στησιχόρου γινώσκεις.id est, Ne tria quidem Stesichori nosti. De uehementer indocto & imperito dici solitum. Adagium sumptum hinc existimant, quod pleraq; Stesichori poemata Epodica sunt, quæ tribus constant, στροφῇ, ἀντιστρόφῳ, καὶ ἐπῳδῷ. Strophe est prima series uarijs metrorum generibus incedens. Antistrophus est iteratus per eadem ferme genera recursus. Epodus est diuersi carminis accentio. His & alij tragici poetæ nonnunquam utuntur, potissimum in choris.

Nephalia ligna. XCV

Νηφάλια ξύλα.i. Nephalia ligna. Dici posse uidetur in abstemios, & ab omni uoluptate procul alienos. Apud Athenienses, nephalia ligna uocabãtur, quę neq; uitea essent, neq; ficulna, neq; myrtea. Nephalia sonat, quasi dicas sobria.

Nephalium sacrum. XCVI

Νηφάλιος θυσία.i. Nephalium sacrificiũ. De conuiuio abstemio non inepte dicetur: aut de cõuiuio uehemẽter frugali, sobrioq;. Apud Atheniẽses hoc genus sacrificij exhibebatur Mnemosynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri, & Vraniæ. Nã in eo nõ libabatur uinũ, sed aqua melle diluta. Hæc ferme Suidas. Meminit & Iulius Pollux libro sexto capite tertio, addẽs νηφαλιεύειν idem esse quod νηφάλια θύειν. Hoc sacrificij genus ἄοινον dicebant, quemadmodũ cætera in quibus uinũ adhibebatur, οἰνόσπονδα uocabant. Seleucus apud Atheneũm libro secũdo negat, apud ueteres fuisse morem, ut uini copia, aut aliud quidlibet deliciarũ inferret̃ in sacrificia. Quũ enim sacrificia deorũ gratia peragerẽtur (unde & θοίνας & θαλίας, ac μέθας appellabant, θοίνας qđ deorũ gratia uino uterentur, θαλίας quod deorũ gratia uescerentur, cõuenirentq;: μέθας uero, qđ ut indicauit Aristoteles, μετὰ τὸ θύειν, id est, post sacrificiũ uino uterentur) non conueniebat

niebat illic uetris negociũ agere. Ibidē Epicharmus his uerbis notat mores collapsos, ἐκ μὲ θυσίας θοίνη, ἐκ ἢ θοίνης πόσις ἐγένετο, ἐκ ἢ πόσιο κῶμο, ἐκ κώμυ δ' ἐγένετο θυανία, ἐκ θυανίας δίκη, ἐκ ἢ καταδίκης πέδαι, κὴ σφάκελο κὴ ζημία. i. ex sacrificio epulũ, ex epulis facta est potatio, ex potatione comessatio, ex comessatione facta est subatio siue ludus, ex subatione seu ludo lis, ex cōdemnatione compedes, sphacelus & mulcta. Quanquā hic locus mihi non caret suspitione mendæ. Videtur enim deesse particula, ἐκ δίκης καταδίκη. Nō dissidet ab illo quod alio posuimus loco, Caninum prandium.

Neglectis urenda filix innascitur agris. XCVII

Horatius Satyra tertia:

Neglectis urenda filix innascitur agris.

Mira admonuit allegoria, animum honestis excolendum disciplinis, alioqui futurũ, ut inutili sylua uitiorum occupetur. Filix enim herba inuisa agricolis, quę totos agros occupare solet, nec facile repurgatur, ubi semel occupauerit.

Nauphracton tueri. XCVIII

Ναύφρακτον βλέπειν. Nauphracton Græce, classis est ad bellũ instructa. Solent autē in triremibus magna quędam inesse foramina oculorum instar, per quę remos inserũt. Vnde uelut ænigmatice dictũ, Classis more intueris: de his, qui latis ac prægrandibus, aut toruis & minacibus oculis quempiam aspicerent. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι:

Πρὸς τῶν θεῶν ἄνθρωπε ναύφρακτον βλέπεις. id est,

Homo per deos, quiddam obtuere classicum.

Fortassis & hinc prouerbij iocus est natus, quod Athenienses aliquoties feliciter naualī pugna rem gesserint: uelut apud Artemisium & Salaminem, unde sublati animi. Vnde uidetur dictum in turgidos & arrogantes.

Negocium ex ocio. XCIX

Πράγματ' ἐξ ἀπραξίας. id est,

Ex ocio negocium.

Hemistichiũ iambicum usurpandũ, ubi res præter opinionē euenit, & inde tumultus oboritur, unde trāquillitatē & ociũ sperabamus. Nam & illud multis usu uenit, ut dum sectantes ocium, fugiunt honestam industriā, incidant in turbas inexplicabiles. Autor Suidas. Nec indicat unde sit natum.

Nauis aut galerus. C

Πλοῖον ἢ κυνῆ. i. Nauis aut galerus. De re ancipiti. Quod genus si quis de uoce incognita diceret, Aut piscem significat, aut cucurbitā. Nec inuenuste dicet̃ in eos, qui cultu, moribusq́ diuersam personā prę se ferũt. Veluti si quis pallio philosophico baltheũ adderet militarem, aut cultu monachũ, moribus & lingua lenonem ageret. Fragmentũ est senarij ex Auibus Aristophanis, πλοῖον ἢ κυνῆ. i. Aut galerus, aut ratis. Sumptum ab hoc triremium genere, quas hodieq́ uulgo dicunt galeas, ueluti dicas galeratas. Hę sic erant instructæ, ut remos alarum uice porrigerent, mouerentq́: Cæterũ summo malo galerum, seu petasum instar Mercurij præferrent. Nā Peloponnenses πέτασον, id est, galerum, appellant κυνῆν, ἀπὸ κυνὸς, à cane, quod hoc genus pilei primum è pellibus canũ fieri cōsueuit. Hinc iocus militaris uidet̃ fuisse natus in elatos & fastuosos, supercilioq́ arroganti. Itidē Festus Pompeius indicat quasdā naues onerarias appellatas Corbitas, quod in summo malo pro signo, Corbem haberent. Quæ bello erant paratæ, galeā habebant: at quæ ad celeritatem, petasum Mercurij signum gestabant.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA X

Mazam pinsuit à me pistam. I



Μᾶζαν γε μεμαχὼς τὴν ὑπ' ἐμοῦ μεμαγμένην. id est,

A me antè pistam mazam iste pinsuit.

De his dici solitum, qui sibi alienæ industrię laudem uindicant, & magnā gloriam alieno labore partam, uerbis in se transmouēt, ut Terentianus ait Gnatho. Maza cibi genus ex lacte & farina, ferme panis instar cōfectũ. Parœmia refertur & ad hunc modũ, Μᾶζαν ὑφαρπάζεις τὴν ὑπ' ἐμοῦ μεμαγμένην, id est, Subre

pta maza quam pinsueram. ubi quis alienis fruitur laboribus. Sum ptũ est autem ex Equitibus Aristophanis, quo loco carmen huiusmodi est,

Καὶ πρώιω γε μου
Μᾶζαν μεμαχότος ἐν πύλῳ λακωνικὴν,
πανουργότατά πως περιδραμὼν ὑφαρπάσας
Αὐτὸς παρέθηκε τὴν ὑπ' ἐμοῦ μεμαγμένην,
Ἡμᾶς δ' ἀπελαύνει. id est,

Cumq; ipse pridem pinsuerim mazam in Pylo
Laconicam, iste accurrit astutissime,
Raptamq; mox apposuit, quam ego pinsui,
At submouet nos.

Demosthenes qui bello Peloponesiaco dux fuit Atheniensiũ: is, collega Nicia, Pylũ urbẽ diuturna obsidione in rerum omnium desperationẽ adduxit. Cui successit Cleon è coriario imperator, qui alieno labore partam gloriã in se trãstulit, paucis post diebus Pylo capta. Queritur igitur in hac fabula Nicias ac Demosthenes, de laude sibi præerepta per Cleonem. Aristophanis historia narratur adeo non modo uarie, uerum etiam prolixe, ut non libeat referre. Indicatum est unde peti possit.

Nauson Naucrati. II

Νάυσων ναυκράτει. i. Nauson Naucrati. Quoties aliqui similia inuicem respondent. Veluti si quis herus salutatus herum resalutet: Et nebulo compellatus, nebulonẽ uicissim compellet. Nauson enim & Naucrates utrunq; à naue dicitur: Perinde quasi dicas, nauta nautæ. Hesychius indicat uocem hanc confictam à Cratino Nauson, à seruandis nauibus, & ναυκράτης, à ναῦς & κρατεῖν. Sermonis color sumptus est ab epistolis, ut indicat Suidas, perinde quasi dicas, Põpeius Põpilio salutẽ. aut, Iuuenis iuuenem appello. Huius formæ sunt & illa, ἀγαθῷ ἀγαθίδες, & λύκων λυκώτερος. Tale quiddã innuit, ni fallor, Aristophanes in Equitibus, ὁδὶ ναυφάντης γε τοῦ νάυσωνος, ut subaudiatur ἀρχή. Arbitror autem in prouerbio νάυσωνεμ esse non hominis nomẽ, sed ciuitatis, quemadmodum & Naucratis Ægypti ciuitas est.

Tolle tolle mazam quam ocyssime scarabeo. III

Αἶρ' ἆρε μᾶζαν ὡς τάχιστα κανθάρῳ. id est,

Mazam sine mora pone pone cantharo.

Hoc uersiculo Aristophanes exorditur εἰρήνην, quem eruditi prouerbij loco referũt. Id usupare licebit, quoties sordidus cibus immundo conuiuæ apponitur. Quidam ministris panes furfuraceos apponunt, furfur autem tritici purgamẽtum est. Vnde per furfuraceam mazam cibum aluo redditum innuit. Hinc enim ut nascuntur, ita & alunt cãthari: quos Latini scarabeos uocant. Aperit id cũ addit, Δὸς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην. id est, Mazam alteram da, è stercore asini conditam. Porrò maza confectio quædam erat ex farina & lacte, panem imitãs. Simillimum est illi, quod alio posuimus loco, Cyprio boui merendam.

Non est meum negocium, multum ualeat. IIII

Οὐκ ἔστ' ἐμὸν τὸ πρᾶγμα, πολλὰ χαιρέτω. id est,

Multum ualeat, haud est meum negocium.

Quoties negabimus nos laborare de re quæ nihil ad nos pertineat. Refert à Diogeniano. Non dissimile illi,

Ædibus in nostris quæ praua aut recta gerantur.

Item illud quod est apud Aristophanẽ in Equitibus, τἀλλότριον ἀμῶν θέρος. i. Alienam metens messem, quidam ad eandem accommodant sententiam, etiamsi comicus sentit de eo, qui alienis fruitur laboribus. Propius huc pertinet quod scribit Pindarus in Nemeis hymno primo, τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ' ὁμῶς, εὐθὺς δ' ἀπήμων καρδία κήδε' ἀμφ' ἀλλότριον. i. Quod enim proprium est, premit unum quenq; pariter. Cæterum protinus cor noxa uacat circa dolorem alienum.

Abominandus scarabeus. V

Μυσαρὰ κανθαρίς. i. Abominanda cantharis. De contemptissimo uilissimoq; homunculo dicebatur. Cantharides uermiculi sunt letali ueneno. Quanquã hoc loco magis conuenit

uenit ut sit diminutiuum à cantharo scarabeo: quasi dicas scarabeolus. In sacris quoq; literis uermis abijt in prouerbiũ cōtēptus. Quod genus est illud in Psalmis mysticis, Ego autē sum uermis & nō homo. Pro quo nonnulli uertunt scarabeum. Itē illud Esaiæ, Noli timere uermis Iacob, interprete Hieronymo. Apud Suidā legitur μυσὶ κανθαρὶς. i. muribus cantharis. quod quid sibi uelit nescio, suspicor mendū in scripto esse. Si legamus μύση, sonat abominanda: si μυσὴ, sonat Mysiam cantharidem. Mysos autem olim fuisse contemptui, docuimus aliàs. hoc commentum mihi maximè probatur.

Molestum, sapientem apud stultos loqui. VI

Ἀργαλέον φρονέοντα παρ᾽ ἄφροσι πόλλ᾽ ἀγορεύειν. id est,

Dicere multa graue est sapientem apud insipientes.

Nihil intractabilius homine stulto, qui quicquid rectè dicitur, in diuersam partē rapit. Proinde apud huiusmodi aut silendum est uiro cordato, aut oratio moribus illorū accōmodanda. Recensetur à Diogeniano. Sed extat idem inter sententias Theognidis.

Modio demetiar. VII

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ. i. Modio demetiar. Prouerbialis hyperbole, ingens & cumulatum sperantis emolumentum. In magna siquidem rerum exuberantia, non heminis, neque congijs, sed modio metimur. Integre sic reddit Suidas,

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ τὸ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀργύριον. id est,

Modio paternam metiar pecuniam.

Tametsi sunt qui negent idem esse Latinis modium & Græcis μέδιμνον.

Mens non inest Centauris. VIII

Νοῦς οὐκ ἔνι κενταύροισιν. i. Mens nō inest Centauris. In uæcordes & stultos dicebatur, & qui conarentur quod effici non posset. Nota est Centaurorū fabula. Adagiū à Diogeniano refertur. Isq; cōuenire putat in cōtentiosos, & alieni appetētes: propterea qd' Centauris exitium attulerit rerum alienarum appetentia. Haud scio an huc respexerit Plato poeta, apud Athenæum libro decimo,

Ὑμῖν γὰρ οὐδεὶς καθάπερ ἡ παροιμία,
Ἐν τῷ καπήλῳ νοῦς ἔνεστί μοι δοκεῖ. id est,

Mens nulla uobis sicut habet prouerbium,
Cauponi inest mens, ut quidem uisum est mihi.

Loquitur de mulieribus uinosis. Aristophanes in Equitibus, νοῦς οὐκ ἔνι ταῖς κόμαις. i. mens non inest comis. Comas dixit pro Centauris, alludens interim ad studium alendi equos, qui iubas habent.

Melle temetipsum perungis. IX

Ἐν μέλιτι σαυτὸν καταπάττεις. i. In melle teipsum obuoluis, oblinisq;. hoc est, molliter suauiterq; uitam agis, quasi parum sit uesci melle, nisi totus sis melleus. Extat apud Diogenianum.

Mercurius infans. X

Ἑρμῆς ἀμύθητος. i. Mercurius infans, elinguis, siue indoctus. Ironia prouerbialis, ubi quis fingit se rudem eius artis, cuius est callentissimus. Mercurius enim eloquentiæ disciplinarumq; parēs est. Non dissimulandū arbitror, in uulgatis exemplaribus haberi, ἑρμῆς ἀμύητος. i. Mercurius prophanus & non initiatus. Quæ lectio si cui magis probatur, ne mihi quidem admodum displicet. Quis enim mysteriorum peritior, quàm Mercurius interpres deorum, superis & inferis ex æquo communis: deniq; μυσταγωγὸς ipse, hoc est, mysterijs præfectus. Respondet illi quod est apud Aristidem in Pericle, ὁ κρὴς τὸν πόντον. id est, Cretensis mare.

Mendicorum loculi semper inanes. XI

Πτωχῶν οὐλαὶ ἀεὶ κεναί. i. Mendicantiū sacculi semper inanes. De petacibus dictum & insatiabilibus: cognatū ei, quod alio redditū est loco, πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται. id est, Mēdici pera non impletur. Vtrunq; refert Suidas, quanquam οὐλὰς pro peris non inuenio, sed οὐλάδας inuenio pro uasis farinarijs, tametsi & uentres interdum eo uerbo significantur ob molliciem.

Meliacum nauigium. XII

Τὸ Μηλιακὸν πλοῖον. id est, Meliacum nauigiū. In futilem & rimarum, ut ait Terentius, plenum,

plenum, hac atq; illac perfluentē, dictitatū uidetur. Parœmiam ad historiam quãpiam referunt. Ea sic habet: Aristoteles quidam Meliacus deducendæ coloniæ præfectus, cū multi detrectantes nauigationē, uaria causarentur, & alij dicerent uxores suas aduersa ualetudine teneri, alij naueis suas perstillare, atq; his prætextibus domi manerent, ille indignatus, imprecatus est illis, ut nunquam haberent naues integras, & semper sub uxorū imperio uiuerent. Vnde quadraturum uidet, ubi quis causas fingit, quo suffugiat officiū. Est autem Melia Cariæ ciuitas, autore Stephano. Suidas indicat, & arboris genus esse Meliam, proferens exemplum ex Auibus Aristophanis,

ἑζόμενος μελίας ἐπὶ φυλλοκόμου. id est,

In Melia residens frondosa.

Et fortassis huius arboris materia inutilis est ad fabricam nauigiorum. Verum ut uera sit fabula de populo Meliaco, certe allusum est ad arborem.

Melanione castior. XIII

Μελανίωνος σωφρονέστερος. i. Melanione castior dicebatur, qui magnopere à mulierū congressibus abhorreret. Aiunt Melanionē quendā odio mulierū, in solitudinē demigrasse: perq; auia montium & nemorū, cane, quo uno conuictore utebat, feras insectari solitū, nec unquã domū reuocari potuisse. Meminit adagij Aristophanes in Lysistrata. Quãquã hæc inter æditas nondū habetur: nos scriptam legimus. Simili figura dicetur, Hippolyto castior: nam & huic simile uenandi studium, simile odium fœminarum.

Matris ut capra dicitur. XIIII

Τῆς μητρὸς ὡς αἶξ καλεῖται. i. Matris ut capra dicitur. In spurios dictū uidetur, quorū pater incertus est, eaq; gratia à matre denominantur. Ductum ab hœdis, qui in caprilibus à matre dignoscuntur: nam à patribus haudquaq; possis. Potest & in iocū uerti prouerbium, uelut si quis per lusum neget se patrem agnoscere, matrem scire, τῆς μητρὸς ὡς αἶξ καλοῦμαι. i. Matris uelut capra uocor. Manet etiam hodie uulgi iocus, quo dicūt, Sapientē esse filiū qui patrē suū norit. Hoc ab Homero manasse uidetur, apud quē Odysseæ primo, Telemachus rogatus num Vlyssis esset filius, respondet ad hunc modum,

Μήτηρ μέν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἔγωγε

οὐκ οἶδ', οὐ γάρ πώ τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω. id est,

Esse quidem illius mater me ait, ast ego sanè

Nescio, nemo suum patrem unquam nouerit ipse.

Quasi locum in balneis. XV

Prouerbij speciem habet, quod est apud Tertullianum libro aduersus Marcionē tertio, Sed quia prior eis uenit, & prior uirtutum documenta signauit, idcirco quasi locū in balneis, ita fidem occupauit, posteris quibusq; præripuit. Cōueniet uti, ubi nō ex merito datur locus, sed ex uetustate. Qui quidem ordo seruatur & hodie inter monachos & Canonicos atq; item Theologos, nimirum ad excludendam contentionē de dignitate. Apud priscos unusquisq; ex annorum numero æstimabatur. Iuuenalis:

Atq; uni cedit Homero

Propter mille annos.

Et Horatius stomachatur in eos qui redeunt ad fastos, & uirtutē æstimant annis. Non abhorret ab hoc quod hodie uulgo iactatur apud nostrates, sumptum ex lege molitoria, Qui primus uenerit, primus molet.

Milium torno sculpere. XVI

Τὰς κέγχρους ἀποτορνεύειν. i. Milij grana torno sculpere dicebantur, qui rem absurdã moliuntur. Milium enim minutius est, quàm ut inde quicquam descalpi possit. Suidas ad hūc modum effert parœmiã, γελοιότερον ἀπεργάζῃ, τῶν τὰς κέγχρους ἀποτορνευόντων ἐπιχειρούντων. id est, Magis ridicule facis, quàm ij qui milij granula torno polire conantur.

Magnetum mala. XVII

Μαγνήτων κακά. i. Magnetū mala. De malis ingentibus dictum uidetur, aut ijs quæ in autores suos recidunt. Cū Termerijs enim malis Magnetū mala coniunguntur, in his uerbis, quæ citra autoris nomē referuntur apud Suidã, κἂν τὰ Μαγνήτων κακά, κἂν τὸ Τερμέριον, κἂν πᾶσαν ἁπλῶς ἐπιφθέγξωμαι τὴν τραγῳδίαν. i. Nec si Magnetum mala, nec si Termeriū, nec si totam in summa tragœdiam eloquar. Quãquam in Suida legendū suspicor,

ſpicor, τὰ τερμερίων. id eſt, mala Termeriorum, de quibus aliàs nobis dictũ eſt. Sumptũ apparet ab hiſtoria, quæ de Magnetibus afflictis meminerit, in quæ feruntur incidiſſe, uiolato numine quopiã. Strabo Geographiæ lib. decimoquarto, Magnetas cõmemorat olim opibus florentes, à Treribus gente Cimmerica funditus fuiſſe ſublatos: anno deinde proximo à Mileſijs locum fuiſſe occupatum, ſubindicãs prouerbium ex Archi locho ſumptum eſſe, qui meminerit de Magnetum malis.

Complura maſculi canis cubilia. XVIII

Πολλαὶ κυνὸς ἄρσενος εὐναί. id eſt,

Sunt canis infinita cubicula maſcli.

Hemiſtichiũ heroicũ prouerbiale. Recte dicitur in homine mulieroſum, peculiariter eum qui non cõtentus certo thoro, paſſim per aliena cubilia uolutari gaudeat. Nã hoc ſibi permittunt hac tempeſtate mariti. Porrò ſi quid humanũ acciderit uxori, cœlũ terræ cõmiſcent, tam inique ſeueri in illas quàm turpiter in ſeſe indulgentes.

Multa in bellis inania. XIX

Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. i. Multa belli inania. De inani ſuſpicione, aut pauore ſine cauſa oborto, quem Græci πανικὸν uocant. Parœmiã hinc manaſſe putant, quod huiuſmodi panici terrores plerunq; ſolẽt in bellis accidere. Vel quod Lacedæmonij fundis quibuſdam & neruis crepitantibus uti cõſueuerint ad terrorẽ incutiẽdum hoſti. Polybius apud Suidam, Cum luna defectum paſſa eſſet temporibus Perſei Macedonũ regis, uulgo rumor increbuit, regis interitũ ſignificari. Eaq; res pariter & Romanis addidit animos, & Macedones cõſternauit. Deinde ſubnectẽs adagiũ, οὕτως, inquit, ἀληθές ἐστι τὸ περιφερόμενον, ὅτι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. i. Itaq; uerum eſt, quod uulgo circumfertur, Multa eſſe inania belli. M. Tullius Epiſtolarum ad Atticum libro quinto, Interim ſcis eſſe quædam πανικὰ, dici item, τινὰ κενὰ τοῦ πολέμου, rumore aduentus noſtri. Plutarchus in cõmentario περὶ τοῦ ἀκούειν, ὡς γὰρ πολέμου καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστιν. id eſt, Vt enim belli ſic & auditionis multa inania ſunt. Reſpexit huc Q. Curtius lib. tertio, Fama bella ſtare, & eũ qui recedat fugere credi. Ac rurſum libro quinto, Ac fama maximũ utiq; in bello momentum. Itẽ libro octauo, Fama enim bella conſtant, & ſæpe etiã quod falſo creditum eſt, ueri uicẽ obtinuit. Sed apertius libro ſeptimo, Ea res, ſicuti pleraq; belli uana & inania, Barbaros ad deditionem traxit.

Militauit cum Eraſinade. XX

Ἐστρατήγησε μετ' Ἐρασινάδου. i. Militauit cũ Eraſinade. Vulgo per iocum dicebatur de his, quibus res undiquaq; male procederẽt. Eraſinades dux quidã Arginuſam obſederat, Infeliciter aũt pugnatũ eſt, ad internicionẽ extinctis cũ alijs quotquot reſiſtebãt, inter quos erãt Thraſyllus & Pericles, tũ ipſo duce. Huius Eraſinadę malis & illud acceſſit, quod accuſatus eſt, qđ pecunias Helleſpõticas furatus eſſet. Huiuſmodi fermè Suidas.

Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem. XXI

Γυναικὶ μὴ πίστευε μηδ' ἂν ἀποθάνῃ. id eſt,

Ne fidem habeas, nec emorienti fœminæ.

Hyperbole prouerbialis. Vſqueadeo non eſt fidẽdum mulieri, ut etiam ſi morientẽ uideas, putes fingere. De nouerca quæ ſepulta quoq; priuignũ interemit, illapſa in pueri caput pyramide, meminimus aliàs. Refertur à Diogeniano.

Mulierum exitia. XXII

Γυναικῶν ὄλεθροι. i. Mulierum exitia. De his qui funditus ac miſerabiliter pereunt. Mulieres enim omnium ferè calamitatũ autores fuiſſe uiris dicuntur, Teſtis Pandora Heſiodia, teſtis bellum Troianum, teſtis Hercules à Deianira extinctus, teſtis Danaidũ fabula, teſtis Lẽniarũ mulierũ hiſtoria, teſtis Cleopatra, teſtis Eua, prorſus infamis apud omneis Chriſtianos. Quanquã hæc magis conueniebat ſtultitiæ uirorũ adſcribere, qui tantũ indulgeant mulierculis, ut uelut amentes amore, in quoduis malũ ſequantur: cũ par fuerit, ut illis moderantib. mulier natura ſtultior, ſimul & imbecillior, minus deſiperet. Quod enim animus eſt corpori, id uirum oportebat eſſe mulieri. Verum quẽadmodum uulgus ſua uitia corpori imputat, cũ ab animo proficiſcãtur, & ſtulti principes inſaniſſimos bellorum tumultus imputant populo, quorum ipſi ſunt autores: ita uiri reijciunt in fœminas, ſi quid ipſi delirauerint.

Multa noris oportet, quibus deum fallas. XXIII

Πολλὰ κὴν εἰδέναι οἷς τὸν θεὸν ἐξαπατήσαις. id est,

Multa scienda, deo quibus ipsi imponere possis.

Vbi quis fucũ facere conatur ei, cui difficile sit dare uerba, propter astutiam singularẽ. Ab oraculo natũ adagium. Sentẽtiam aliter extulit Pindarus in Pythijs, hymno tertio de Apolline loquens, ψευδέων οὐχ ἅπτεται, κλέπτει τέ μιν οὐ θεὸς, οὐ βροτὸς, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. i. Mendacijs non utitur. Fallit autem illum non deus, non homo, nec factis neq; cõsilijs.

Multi Mannij Ariciæ. XXIIII

Mannius apud Festum Pompeiũ, Dianæ Aricinæ lucũ, qui & ipse Aricinus dictus est consecrasse legitur. Ex hoc Mannio Aricio, uiro laudatissimo, quàm plurimi extitere ũt uiri item clarissimi, eodem nomine, ut hinc natũ prouerbiũ, Multos Ariciç Mannios esse. Sed longe dissentit Asinius Capito, existimans prouerbium conuenire in deformes: uerum hic locus apud Festum ita mendis corruptus est, ut nihil certi possit elici, præter hæc quæ retuli.

Murus aheneus. XXV

Murus aheneus apud Horatium in Epistolis, usurpatur pro certo & immutabili animi decreto, schemate nimirum prouerbiali,

Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Vegetius grauem armaturam murum ferreũ exercitus appellat, ueluti solidũ & inexpugnabile munimentũ. Adsimili figura Pindarus Olympiacon secũdo, Hectorem appellat ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα. id est, inexpugnabilem, immobilem columnam.

Multi te oderint, si teipsum amas. XXVI

Πολλοί σε μισήσουσιν ἂν σαυτὸν φιλῇς. id est,

Multi oderint, si temetipse diligas.

Deterret à fastu prouerbiũ & à philautia. Multis eñ displiceat oportet, qui sibi nimium placet. Contrà modestia, pręcipua fauoris & beneuolentiæ cõciliatrix. Suidas ait, nymphas fastiditas à Narcisso hoc dixisse quod modo retulimus. Cõcinit huic senarius ille,

Αἰὰν φιλῶν ἑαυτὸν οὐχ ἕξεις φίλον. id est,

Nemo erit amicus, ipse si te ames nimis.

Nulli minus sunt appositi ad mutuum amorem ac beneuolentiam, quàm qui sese uehementer amant.

Malorum panegyris. XXVII

Κακῶν πανήγυρις. i. Malorũ panegyris. De malis agminatim ingruentibus, & inuicem sibi succedentibus. Panegyris enim apud Græcos dicebatur solennis ille populi conuentus, ad ludos festos celebrandos, uoce hinc composita, quod festis diebus uniuersi conuenirent. Pisides apud Suidam,

Καὶ πάντες, ὥσπερ ἐν κακῶν πανηγύρει,
Ἄλλος καθ' ἄλλην συμφορὰν ἐδυστύχει. id est,

Omneis simul malorum ut in panegyre,
Alios tenebat aliud infortunium. Homerus Iliados T.

Ὥς μοι δέχεται κακὸν ἐκ κακοῦ αἰεί. id est,

Tristia perpetuo ut mihi tristibus excipiuntur.

Hipponax apud Athenæum libro 15.

Ἀνδρῶν οἱ καὶ νῦν κίθι κακῶν κακὰ ῥαψῳδοῦσι.

Claudicat carmẽ, sed recta incedet, si tollas καὶ uel νῦν, & pro κίθι legas κεῖθι. Ausonius in carmine non inelegãter appellat Catenatos labores, quod molestia molestiam excipiat in uita mortalium.

Magis impius Hippomene. XXVIII

Ἀσεβέστερος Ἱππομένους. i. Magis impius quàm Hippomenes. Hic Atheniensium princeps filiã à ciue quopiam uitiatam, unà cũ equo feroci conclusit in domicilio: nec huic nec illi cibum præbens. Equus igitur fame in rabiem actus, puellam adortus confecit, deinde perijt ipse quoq; pabuli uidelicet inopia: post hæc pater domũ est demolitus, loco nomen inditum, equi & puellæ. Recenset adagium Diogenianus.

Maniuoro uinculo.

χειροβρῶτι δεσμῷ. id est, Maniuoro uinculo. Sic quispiam appellauit manicas uestiũ Ponticarum, quod manus offendant, atterantq́ꝫ. Idem obijcitur Troianis apud Vergilium, Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ. Recenset Zenodotus. XXIX

Malum Hercules.

Μῆλον ἡρακλῆς. id est, Malum Hercules. Dici conueniet, ubi quis munuscula, quantũuis pusilla boni cõsulit. Apollodorus apud Zenodotũ in libris De dijs prodidit, apud Athenięses Herculi Alexicaco, hoc est, depulsori malorum, peculiare quoddam uictimæ genus immolari solere. Cum enim euenisset aliquando, ut bos, quem erant mactaturi, profugisset, malo arrepto subditisq́ꝫ ceu crurũ uice quatuor ramis, additis item cornuum loco duobus, bouis imaginem quandam repræsentarunt, atq́ꝫ id ridiculum simulacrum uice bouis immolarunt Herculi, quæ quidem res in uulgi fabulam abijt. Idẽ est cum eo, quod ante retulimus, μήλιος ἡρακλῆς. id est, pomaceus Hercules, nisi quod unius uoculæ commutatione nonnihil immutatus est & usus prouerbij: nam illud de contempto dicitur, hoc de boni consulente. XXX

Manum habere sub pallio.

Manũ habere sub pallio dicũtur, qui languẽt ocio. Quintilianus lib. xij. damnat eos qui nunquã cõmouentur inter agendum, semperq́ꝫ manum, quod aiunt, habẽt sub pallio. Quapropter, inquit, mihi falli multum uidetur, qui solos esse Atticos credunt tenues & lucidos & significantes, sed quadam eloquentiæ frugalitate contentos, ac semper manum intra pallium continentes, Hactenus Fabius. Sumptum est à gestu rhetorum. Nam qui languent, manum occultant sub pallio, qui cõmoti sunt, proferũt: & agitatione manus brachijq́ꝫ pronunciabantur ea quę contentionis plusculũ haberent. Subindicat hoc & Æschines in oratione contra Timarchum, de sobrietate priscorum rhetorũ loquens, ὥστε ὃ νυνὶ πάντες ἐν ἔθει πράττομεν, τὸ τὴν χεῖρα ἔξω ἔχοντες λέγειν, τότε τοῦτο θρασύ τι ἐδόκει εἶν, καὶ εὐλαβοῦντο αὐτὸ πράττειν. id est, Itaq́ꝫ quod nunc omnes ex more facimus, ut inter dicendum manum extra pallium habeamus, tum temporis confidentiæ tribuebatur ac uerebantur id facere. Addit, Salamine spectari statuam Solonis manum intra pallium habentis. XXXI

In sinu manum habere.

In sinu manum habere, dixit Theocritus, tenaces & ad largiendum pigros. Sic enim ait in Charitibus, XXXII

νενίκηνται δ' ὑπὸ κερδέων,
πᾶς δ' ὑπὸ κόλπω χεῖρας ἔχων, πόθεν οἴσεται ἀθρεῖ ἄργυρος. id est,

Lucriq́ꝫ cupidine uictus
Inq́ꝫ sinu unusquisq́ꝫ manus habet, illud & unum
Spectat qua ratione sibi aucta pecunia crescat.

Porrò quod ait Sceuola lib. Pandect. xxij. Titulo De probationibus, In sinu meo habui, pro eo q̃d est, in potestate mea clàm habui: magis pertinet ad illud quod alibi nobis dictum est, In sinu gaudere. Verba Caij sunt hæc, Titio centum do, lego, quæ mihi pertulit, quæ ideo ei non caui, quod omnem fortunam & substantiam, si quam à matre susceperat, in sinu meo habui sine ulla cautione.

Præmansum in os inserere.

M. Tullius in Oratore suo, lib. ij. prouerbij uice usurpat, Præmansum in os inserere, pro eo quod est, rẽ in docendo nimis enucleate, nimisq́ꝫ frustulatim tradere, Quod facere quidam assolent, qui uelut ingenijs auditorũ diffidant, ita nihil omittunt, inculcãtes etiã minutissimas nugas. Sumpta est figura à nutricibus, quæ pueris adhuc edentulis cibum præmansum in os inserũt. Verba Tullij sunt hæc, Ego autem si quẽ nũc planè rudem institui ad dicendũ uelim, his potius tradam, assiduis uno opere eandem incudẽ die noctuq́ꝫ tundentibus, qui omneis tenuissimas particulas, atq́ꝫ omnia minima mãsa, ut aiũt nutrices, infantibus pueris in os inserant. Aulus Gellius Noctiũ Atticarũ lib. iiij. cap. i. (etiã si locus hic deprauatus est. Sic enim habẽt codices uulgati, Nã hoc quidem peruulgatum est, diffinitionem omnẽ ex genere & differẽtia consistere.) Sed si itẽ pręmandare, quod aiũt, postulas, faciã sanè id quoq́ꝫ honoris tui gratia. Ego legendum arbitror XXXIII

bitror, Sed si idē me tibi præmādere, q̃d aiunt, postulas. Præmādere dixit, pro eo quod est, plus q̃ crasse explicare rem alioqui nō difficilē, nisi si quis planē sit puer. Hoc adagiū manet etiā hodie, cū aiunt, An nō sat tibi datam occasionem esse? Num postulas, ut tibi præmandatur etiā? Nō dissimile est huic quod idem Cicero scripsit ad Atticū: Sed hæc hactenus, ne uidear περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etsi nūc quidem maxima mihi sunt hęc. Et Græci μικρολογεῖν aiunt, pro eo quod est, circa minutula quempiam anxium esse.

XXXIIII

Mala proditio.

Κακὴ πρόδοσις. id est, Mala proditio. Vbi quis pactā mercedem non accipit cum turpem præstiterit conditionē. Natum ab historia quapiam, quam tamen non indicāt interpretes. Notum est illud dictum, Proditionem laudo, proditorem non laudo. Quum igitur per se res inhonesta sit proditio, tamen nonnunquam utilis est, & ei in cuius gratiam fit, & ei qui facit, Cæterum ubi non succedit, aut ubi proditor fraudatur suo præmio, κακὴ πρόδοσις dicitur. Refertur à Diogeniano.

XXXV

Mali thripes, mali ipes.

Κακὰ μὲν θρῖπες, κακὰ δ' ἶπες. id est, Mala quidem thripes, mala rursum ipes. De duplici malo dici solitum, ut non magni referat, utrum elegeris. Thrips enim Græcis uermiculus est, qui lignis innascitur, materiasq́ uitiat. Ips item cornibus & uitibus infestus. Extat apud eundem Diogenianum.

XXXVI

Mali bibunt improbitatis fecem.

Κακοὶ πίνουσι πονηρίας τὴν ὀμίχλην. id est,

Mali bibunt iniquitatis turbidum.

Græcus uersiculus uidetur inuersione dictionum deprauatus, quod nō raro nobis deprehensum est. Constabit hoc pacto,

Πίνουσ' ὀμίχλην τῆς πονηρίας κακοί, siue οἱ κακοὶ πονηρίας.

Dici solitum, ubi pœna maleficis digna meritis contigisset. Translatum apparet ab ijs, qui uino limpido epoto, tandem ad fecem usq; perueniunt. Itaq; uoluptatem ex malefactis perceptam dolor supplicij consequitur.

XXXVII.

Lydio more.

Λυδίῳ νόμῳ. id est, Lydia lege, siue Lydia cantione. Conuenit quoties ariolatur aliquis, & augurijs diuinationibusq; seruit. Hac enim superstitione Lydi laborasse feruntur. Allusit ad harmoniæ genus quod Lydiū dicitur. Nam & magorū preces, incantamēta uocantur & carmina. Meminit Diogenianus, & item Hesychius, putās idem esse λυδίῳ νόμῳ, ac si dicas μυσῷ νόμῳ. quod Lydi profecti sunt à Mysis, & ipsi diuinationibus deditissimi. Addit aliam causam, quod Lydi flammeis muliebribus soleāt ornare capita, unde quadrare uidetur in effœminatos. Atqui si nobis quoq; diuinare liceret, Lydi curribus & equitatu ualuisse leguntur, ita λύδιος νόμος idem erit cum eo qui apud Suidam dicitur ἁρμάτειος νόμος, siue ἁρμάτιον μέλος, ita dictum quod primum inuentū sit de Hectore, qui curru trahebatur, ut narrat Homerus.

XXXVIII

Lydi mali, post hos Ægyptij, &c.

Λυδοὶ πονηροί, δεύτεροι δ' αἰγύπτιοι.
Τρίτοι δὲ πάντων κᾶρες ἐξωλέστατοι. id est,

Lydi improbi, post hos secundi Ægyptij,
Tertijq; Cares perditissimi omnium.

Tempestiuiter utemur, si quando mali cū malis conferentur, & collatus cū sceleratioribus, ita demum minus illaudatus aliquis uidetur. Velut apud Athenæū Antiphanes cum ἰχθυοπώλας fecisset omnium sceleratissimos, tamen excepit mensarios, his quoq; nocentiores. Diogenianus.

XXXIX

Lutum sanguine maceratum.

Theodorus Gadareus Tiberij Cæsaris in arte rhetorica præceptor, perspiciēs in eo adhuc adolescente sæuitiam quandam cum ingenij stupore coniunctā, inter obiurgandum illum subinde uocare solet, πηλὸν αἵματι συμπεφυρμένον. id est, Lutū sanguine maceratum: luto tarditatem innuens, sanguine crudelitatē. Autor Suetonius. Nō omnino dissimile, quod scurra quispiam Athenis iecit in Syllam, συκάμινόν ἐσθ' ὁ σύλλας, ἀλφίτῳ πεπασμένον. i. Morum est Sylla, farina uariegatum. Quod enim Plutarchus dixit συκάμινον,

μένου, interpres uertit morum. Notauit autem formam Syllæ, in cuius facie alioqui candida, sublucebat rubor non perpetuus, sed ueluti maculis inspersis.

Liberæ capræ ab aratro. XL

Ἐλεύθεραι αἶγες ἀρότρων. id est,

Immunes capræ ab aratris.

Hemistichium heroici carminis prouerbiale, dictum olim ab ijs qui se ab onere quopiam, aut molestia liberatos glorientur. Veluti si quis parasitus iactet felicitatem suam, quod ad reipublicæ munia non uocetur, cum ad nullam honestam functionem sit appositus. Zenodotus autor.

Lis litem serit. XLI

Ἔρις δ᾽ ἔριν ἀντιφυτεύει. id est,

At lis seritur de lite uicissim.

Hemistichium est heroicum. Resecanda iniuria est, nō retalianda. Alioqui quis erit reciprocandi mali finis, si uicissim contumelia contumeliæ reddatur? Carmen extat inter præcepta Phocylidis,

Φθόνω μὲν γὰρ ὄνειαρ, ἔρις δ᾽ ἔριν ἀντιφυτεύει.

Germanum illi, quod alio commemorauimus loco,

Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβη βλάβην. id est,

Litem parit lis, noxa item noxam serit.

Lignum tortum haud unquam rectum. XLII

Ξύλον ἀγκύλον, οὐδέποτ᾽ ὀρθόν. id est,

Nunquam rectum tortile lignum.

Hemistichium Heroici carminis & hoc. Distorta, prauaq; ingenia, uix unquā ad bonā frugem traducuntur. Qui semel inueterauit in uitijs, raro fit ut ad bonam mentē redeat. Effertur ad hunc modum, τὸ ξύλον σκαμβὸν, οὐδέποτ᾽ ὀρθόν. id est, Lignum prauū nunquā rectum. Vsurpauit Galenus lib. De pulsuum differentia quarto, ἐκείνοις μὲν οὐδὲν ἀποκρινόμενοι, πρὸς δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς λέγοντες τὸ τοῦ κωμικοῦ, ὡς οὔτε στρεβλὸν ὀρθοῦται ξύλον, οὔτε γεράνδρυον μεταπεθὲν μοσχεύεται. id est, Illis quidem nihil respondentes: cæterū apud nos ipsos dicentes illud è comœdia: quod nec tortum lignum fit rectum, nec arbor annosa si transferatur emittit stolones. Hic pro ἡμᾶς, excusum erat ὑμᾶς, pro γεράνδρυον, γερύανδρον. Id admonuisse referebat, ne quis hanc scripturam corrumperet. Posterius hoc prouerbium ante recensuimus. Horatius metaphoram unde ducta sit, ostendit:

Naturam, inquiens, expellas furca, tamen usq; recurrit.

Indicat enim ductam esse ab ijs, qui furca admota conantur arboris distortæ uitium emendare. Confirmat hoc & sententia prouerbialis,

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον. id est,

Ingenia praua uertere haud procliue sit.

Lesbijs digna. XLIII

Λεσβίων ἄξια. id est, Lesbijs digna. De rebus irritis dicebatur, ob id, ut conijcio, quod Lesbij ob uanitatem uulgo male audirent. Fortassis non male quadrarit & in sordidos atq; impuros. Nam hęc etiam nota quondam illis inusta est. Vnde λεσβιάζειν dictum, pro eo quod est, polluere & conspurcare. Aristophanes,

Μελλήσει ἤδη λεσβιάζειν τοὺς ξυμπότας. id est,

Spurcabit ac iam polluet conuiuium.

Lemnia manu. XLIIII

Λημνίᾳ χερί. id est, Lemnia manu, dictum est pro eo quod est, nefaria, impia, crudeli. Natum ab historia prouerbium, quam alias retulimus in Lemnio malo.

Lepus apparens, infortunatum facit iter. XLV

Φανεὶς ὁ λαγὼς δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους. id est,

Inauspicatum iter obuius facit lepus.

Vulgo creditum etiam his temporibus, occursum leporis omen esse parū felix, iter ingressis. Torqueri potest ad interuentum cuiuspiam, qui uideatur incōmodum aliquod allaturus. Meminit Suidas.

Limen senectæ. XLVI

γήραος οὐδός. i. Senectæ limen, antiquitus appellabant, uelut extremum autumnum ætatis humanæ, cum iam appetit hyems decrepitæ senectę. Sumptum est ex Homero, apud quem id perquàm frequens est, ut Iliados χ.

ὃν ῥα πατὴρ κρονίδης ἐπὶ γήραος οὐδῷ,
αἴσῃ ἐν ἀργαλέῃ φθίσει. id est,
Quem fors Iuppiter ipse senectæ in limine diris
Conficiet fatis. Idem Iliados Ω.
Τηλίκου ὥσπερ ἐγὼν ὀλοῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ. id est,
Fermè mea hac ætate, senectæ in limine tristi. Idem in Odyssea:
ὃν κατέλειπεν ἰὼν ἐπὶ γήραος οὐδῷ. id est,
Quem proficiscens ille senectæ in limine liquit. Rursum Odysseæ ψ.
Καὶ γήραος οὐδὸν ἱκέσθαι. id est,
Atq; senectæ attingere limen.

Vsurpat̃ et à Platone tãquã poetici, puerbij uice. Rursũ apud Hesiod. in Operis & die-(bus:
ὅσκε γονῆα γέροντα κακῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ νεικείῃ. id est,
Quiq; senectæ in limine fessum ætate parentem Irritarit.

Lingua bellare. XLVII

γλώττῃ πολεμίζειν. i. Lingua bellare dicunt̃, qui magnifice conuiciantur, ac minantur hosti, sed cum tutum est. Sic enim Menelaus Græcorum ignauiam incusat Iliados η.

ὤμοι ἀπειλητῆρες ἀχαιΐδες οὐκ ἔτ' ἀχαιοί. id est,
Heu Graię, neq; iam Graij, tantumq; minaces.

Allusit huc & Vergilius in Æneide,

An tibi Mauors
Ventosa in lingua, pedibus fugacibusq; istis Semper erit?

Hæc enim Turnus in Drancẽ lingua pollentem in consilijs, alioquin imbellem. Idem Rutulos maledicos facit,

O ueræ Phrygiæ, neq; enim Phryges.
Et tunicæ manicas & habent redimicula mitrę.

Sic autem loquitur Hector apud eundem Homerum, Iliados υ.

Καὶ κεν ἐγὼν ἐπέεσι καὶ ἀθανάτοισι μαχοίμην,
Ἔγχεϊ δ' ἀργαλέον. ἐπειὴ πολὺ φέρτεροι εἰσιν. id est,
Sane ego uel diuis possim contendere lingua,
Verum hasta durum, multo quia uiribus illi Præcellunt.

Porrò uera fortitudo neq; maledica est, neq; minax. id quod innuit Homer. Iliad. lib. υ.

Τὸν δ' οὔτι προσέφη κορυθαίολος ἕκτωρ,
Ἀλλὰ πρήϊξεν λελιημένος. id est,
Huic nihil omnino respondit belliger Hector,
Quin mage cominus insilijt.

Et eiusdem operis lib. iij. fingit Græcos tacitos in prælium ire,

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοί,
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν. id est,
Ast ibant taciti, uim spirantes Danaidæ,
Atq; animo prompti auxilium sibi ferre uicissim. Et Aristophanes in Nebulis,
Πράττων, βουλεύων, καὶ τῇ γλώττῃ πολεμίζων. id est,
Poscens, consultans, & lingua prælia miscens.

De his elegãter apud Liuium dictum lib. ab urbe cond. vij. In castris feroces, in acie pauidi. Apuleius uerbo festiuiter nouato, Verbigerari dixit, pro, uerbis digladiari. Et Hesychius indicat, γλωσσάσπιδας dictos, qui pro armis lingua uterentur. Hoc nomine signari possent, & qui aspidis uenenum in lingua circunferunt. Heraclitus ad Hermodorum, ἐν ταῖς γλώτταις ἔχετε τὰ ὅπλα, ἀπεσβηκότες χρήματα. id est, In linguis habetis arma, posteaquam abstulistis pecunias. Causidicorum ac rhetorum est, γλώσσαις πολεμίζειν καὶ μάχεσθαι. id est, Linguis bellare atq; pugnare.

Larus

Larus hians. XLVIII

λάρος κεχηνώς. id est, Larus hians. Dicebat̃, ubi quis auidius inhiaret prędę. Est enim Larus auis auida, uoraxq́, quā eādē Gręci κέπφον appellāt. Aristophanes in Equitibus

λάρος κεχηνὼς ἐπὶ πέτρας δημηγορῶν.

Quæ Latine quidem cōmode reddi non possunt. Cleonem enim ob rapacitatem Larū uocat, quod quemadmodum auis in scopulis obuersatur, si quid piscium possit uenari, ita ille uersaretur in Reipublicæ negocijs administrandis, suum interim agens negocium. Plutarchus apud Athenæum libro Conuiuialium tertio:

Στῆ δ' ἄρ' ἐπ' οὐδὸν ἰὼν, χεδόθεν δέ οἱ ἦν παράσιτος

Χαιρεφόων, πεινῶντι λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς. id est,

At uero aduenien in limine stabat
Chærephoon parasitus ei uicinus, aui non
Dissimilis, uulgo dicta est Larus, esurienti.

Apud eundem lib. viij. refertur hic trimeter,

Ὀψοφάγους ὥστε τοὺς λάρους εἶναι Σύρους. id est,

Esse uti laros opsoniorum auidos Syros.

Larum Theodorus Gaza uertit Gauiam, cuius mētionē facit Plinius inter maritimas Halcyonem & Mergum, lib. x. capite tricesimosecundo.

Laconismus. XLIX

λακωνισμὸν, ueluti prouerbio breuiloquentiā uocant, siue quod Lacedæmonij factis magis quàm eloquentia præcelluerūt, siue quod in Apophthegmatis præcipue ualuerunt. Horum aūt pręcipua gratia, ut paucissimis uerbis plurimū sententiæ complectantur. Cuiusmodi sunt illa, αἴκα. id est, Si, responsum prolixę orationi legati. & οὐκ, solum totam occupans epistolam. & ἢ ταν, ἢ ἐπὶ τᾶς. id est, aut hunc, aut super hunc. M. Tullius aliquando iocatur in Laconismum Bruti. & λακωνικῶς λέγειν, apud Græcos pro eo q̃d est, paucis, & compendio dicere. Et λακωνίζειν, affectare breuiloquentiam. Gregorius theologus in epistola, τὸ λακωνίζειν οὐ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ οἴει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας. id est, Laconissare non est hoc quod arbitraris, paucas syllabas scribere, sed de rebus plurimis paucas. Proinde Homerusquoq; Menelao ceu Lacedęmonio argutam breuiloquentiam affingit,

παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. id est,

Pauca quidem, uerum plane argutissima.

Quin & frugalitas & integritas Lacedæmoniorū præ cæteris Græciæ partibus tanta fuit, ut qui castigate casteq́; uiuerēt, Laconice uiuere dicerētur. Cimon quoties aliquid in Atheniensiū suorū moribus reprehenderet, dicere solet, ἀλλ' οὐ λακεδαιμόνιοί γε τοιοῦτοι. id est, At non tales Lacedæmonij. Itidem & Massiliensium probitas abijt in prouerbium, quod alibi retulimus. Sunt autem hęc inter se cognata, pauca loqui, et probū esse uirum. Huc spectabat Charillus, qui roganti quur Lycurgus tam paucas leges prodidisset: Quoniā, inquit, pauciloquis non est opus multis legibus. notans obiter Athenienses, quorū loquacitati nullæ leges sufficiebāt. Celebratur & hoc dictum inter Thaletis sententias apud Laertium. Pindarus hymno Isthmiorum v. ἀργείων τρόπον εἰρήσεται που καὶ βραχίστοις. id est, Argiuorū more dicetur paucissimis. Interpres admonet Ionum esse multiloquentiam. Cæterum breuiloquentiam nō tantum esse familiarem Laconibus, uerum etiam Argiuis, citans illud ex Vlysse furente Sophoclis,

μῦθος γὰρ ἀργολιστὶ συντέμνειν βραχύς. id est,

Argiua paucis multa fert oratio.

Laertius ex autoritate Aristagoræ Milesij refert, & Chiloni peculiarem fuisse breuiloquentiam, unde genus hoc dicendi Chilonium appellat. Huc pertinet uersiculus ille, ueluti prouerbialis apud Athenæum relatus,

Τοὺς συνετοὺς δ' αὖ τις πείσει τάχιστα λέγων εὖ. id est,

Mox persuadebis cordato, si bene dicas.

Late uiuens. L

λάθε βιώσας. id est, Falle uiuēs, Admonet adagiū, in humili fortuna uitam esse feliciorē ijs qui obscure uiuunt, & à publicis negocijs ita semoti, ut cū uita decessissent, nemo

illos uixisse sentiret. Nam λάθε βιώσας, ad uerbum cōmode nō potest reddi, uerum hanc habet sententiā, quasi dicas, Nemo te sentiat in uita fuisse. De hoc adagio recte dictū sit nec ne, Plutarchus cōmentarium conscripsit, si modo non fallit inscriptio. Nam cū uerteremus, phrasis ipsa nonnihil reclamare titulo uidebatur. Allusit ad id Horatius,
Nec uixit male, qui natus moriensq; fefellit.
id est, quem nemo sensit, nec prodeuntem in hanc uitam, nec excedentem è uita. Allusit huc, ni fallor, Ouidius in libris Tristium,
Crede mihi, bene qui latuit, bene uixit, & intra
Fortunam debet quisq; manere suam.
Recensetur apud Suidam prouerbij nomine.

Labyrinthus. LI

λαβύρινθον, id est, Labyrinthum olim uocabant orationem, aut rem quampiā uehementer impeditam & inextricabilem. Veluti si quis philosophiæ studium Labyrinthū uocet, quod semel ingressis nullus unquam sit exitus. Aut uoluptatis studium Labyrinthum uocet, quod aditus ad eā procliuis, exitus difficillimus. Sumptum à Labyrintho Dędali, q̄d antrū fabulæ ponūt in Creta, sinuosum & inexplicabilibus ambagib. inextricabile, in quo seruabat Minotaurus. Dictū putat Suidas παρὰ τὸ μὴ θύραν λαβεῖν. id est, quod ostium non habeat: indicans & in garrulos ac nugaces competere, qui sermonis nullum inueniunt exitum, si semel garrire cœperint. Gregorius Theologus in epistola ad Eusebiū Cæsariensem, torquet in uersipellē, ἐπειδὴ πρὸς ἄνδρα ποιοῦμαι τοὺς λόγους οὔτε ἀγαπῶντα τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ ἐν ἑτέρῳ φωρᾶσαι πάντων ὀξύτατον, κἂν ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκηται καὶ ποικίλοις λαβυρίνθοις. id est, Quoniā cum eo uiro loquor, qui non solū non amet mendaciū, sed & qui in alio possit quàm ocyssime deprehēdere, etiāsi uel maxime callidis uarijsq; labyrinthis inuoluat. Huic non dissimilis erat Mæander. Id erat picturę genus ortū ab exemplo Labyrinthorum, cuiusmodi uidemus & hodie in nōnullis pauimentis. Vtitur Prudentius in carmine, cuius initium, Cultor Dei,
O tortuose serpens
Qui mille per Mæandros,
Fraudesq; flexuosas
Agitas quieta corda.
Hinc & Mæandro Lydiæ fluuio nomen, quod flexuosus erret.

Labore laboriosus. LII

Πόνῳ πονηρός. id est, Labore laboriosus. Ipsa figura hyperbolen habet laboris immodici. Refertur à Suida prouerbij titulo. Hac forma Theophilus apud Athenæū lib. xiij. dixit de insigniter formosa & procera, κάλλει καλῆς, μεγέθει μεγάλης, τέχνῃ σοφῆς, Quasi dicas, forma formosam, magnitudine magnam, arte artificem, siue sapiētia sapientem. Similis tropus est apud Hebræos, quoties uel exaggerant uel asseuerant, Miserans miserabor, Laboraui laborans. Extat aūt apud Aristophanem in Lysistrata. Subest autem & iocus ob amphibologiam uocis. πονηρός enim Græcis ut laboriosum ac miserum, ita significat & malum astutumq;.

Laciadæ. LIII

Ὦ λακιάδαι. id est, Laciadæ. uulgatū conuicium in mœchos. Populus quispiā est Atticæ Laciadarum, tribus Oeneidis, apud quos ingens raphanorum copia. His autē utebantur in adulterio deprehensos ludibrij causa. Refertur apud Suidam.

Laborem serere. LIIII

Πόνον σπείρειν. id est, Laborem serere, uulgo dicebātur, qui frustra laborarent, quasi nihil fructus è labore reportaturi, præter laborem ipsum. Autor Diogenianus.

Labrax Milesius. LV

Λάβραξ μιλήσιος. id est, Labrax Milesius. In stolidū & auidū dicebatur. Labrax enim piscis genus lato oris rictu, unde escam totam unà cum ære faucibus corripit, atq; ob id facile capitur. Vnde apud Plautū lenoni Labracis nomen. Aristoteles hūc annumerat inter eos qui pręda laniatuq; uiuunt. Lingua est ossea, & affixa, cor triangulum. Aristophanes apud Athenæum lib. vij. labracem piscium sapientissimum appellat,
λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος.

Apud Miletum autem Asiæ ciuitatem prægrandes, & item plurimi labraces esse dicuntur propter stagnum influens in mare. Gaudet enim hic piscis aqua dulci. Aristophanes in Equitibus,

Ἀλλ' ὁ λάβρακας καταφαγὼν μιλησίους
Κολοκύσεις. id est,
Haud cum lupos uorauerís Milesios,
Facies tumultum. Nam quidam hunc piscem esse putant, qui Latine Lupus dicitur.

Lauares Peliam. LVI

Λούσης τὸν πελίαν.i. Laues Peliam. Dictum apparet, ubi quis salutē pollicitus, adfert exitium. Aut ubi quis prodesse conatus, ingens addit malum. Ductum à notissima Peliæ fabula, quem dum filiæ à Medea persuasæ student ad iuuentam reuocare, lebeti feruenti impositum occiderunt. Fortassis nō intempestiuiter dicetur, ubi quis falsa spe ductus inanem sumit operam. Veluti si quis arte, quā uocant Alcimicam, fretus, sibi promittat futurum, ut è stanno fiat argentum, ex ære aurum. Refertur in adagiorum Collectaneis, quæ Plutarchi feruntur nomine.

Iterum atq; iterum ad Pythum uia. LVII

Αὖθις αὖ πυθώδ' ὁδός. id est,
Iterum atq; iterum Pythum uersus uia.
Dictum de ijs, qui molesti sunt eadem de re iterum atq; iterum percunctando. Quēadmodum solent ignari uiæ, quencunq; obuiū habuerint, de uia rogare. Porrò Pythus ciuitas Apollini sacra, quæ uisebatur à plerisq;. Apparet è comœdia sumptū. Est enim hemistichium iambicum: uerum ex qua, non indicat Diogenianus, et mihi non succurrit. Finitimum illi, ὁ διὸς κόρινθος. id est, Iouis Corinthus.

Cum Delphis sacrificauerit, ipse carnes absumit. LVIII

Plutarchus vij. lib. τῶν συμποσιακῶν, hunc senarium ueluti prouerbialem citat,
Δελφοῖσι θύσας αὐτὸς ὀψωνεῖ κρέας. id est,
Carne ipse Delphis immolata uescitur.
Ostendit dici solitū de ijs, qui uocatis conuiuis ipsi cibos appositos deuorāt, ut illis spectare tantū liceat, non uesci. In Delphicis enim sacris, is qui immolarat uictimā, ea uescebatur. Contrà fiebat his sacris, quæ Hecatæ inferebantur, ex quibus nihil redibat ad eum, qui offerebat, præter fumū & tumultū. Quanquam & in diuersum sensum accipi potest, ut intelligamus, Delphicum sacerdotem nihil impertiri de uictima, ei qui uictimam dedit: ita fit aliquoties, ut edax cōuiua, seu pluribus adductis edacibus umbris, uelut harpyis, cœnā omnem deuoret, esuriente qui uocauit. Adagium torqueri potest etiam ad illos, qui beneficio, quod alij dedisse uidentur, ipsi fruuntur. Vt episcopi nonnulli nepotibus suis sacerdotia magnifica donant nonnunquam, sed ad pueros solus titulus redit, ad episcopos prouentus.

Ἰσθμιάζειν. LIX

Ἰσθμιάζειν, olim dicebantur qui parum cōmode, parumq; salubriter uiuerent, propterea quod Isthmiorum ludorum tempus morbis esset obnoxium, ob ingentem hominū conuentum. Meminit Suidas & Hesychius. Fortasse nō absurde dicetur in hos, qui frustra conantur, proter Isthmi perfossionem à multis infeliciter tentatam. Qua de re dictum est nobis alibi copiosius.

Ipsi curandum. LX

Αὐτῷ μελητέον, ἀλλ' ἐπὶ τὸν οἶκον. id est, Ipsi curandum est, sed in domū. Zenodotus ait huius adagij mentionem fieri apud Aristophanem in Agricolis, pręterea apud Platonem grammaticum. Natum autē ab ædibus quibusdam maximis, quæ locabantur conducere uolentibus. Vnde conuenire uidetur (si quidē coniecturas sequi fas est, ubi nihil adferunt quod sequaris Græci scriptores) in eos, qui rebus alienis liberius utuntur, ut solent qui in conducto habitant.

Hyperberetæa. LXI

Ὑπερβερεταῖα. i. Hyperberetæa, dicebantur olim admodum serotina, quæq; uix tandem adueniret. Apud Macedones extremus anni mēsis, ὑπερβερεταῖος appellabatur. Vnde quę in longum proferebantur, Hyperberetęa dicebātur, perinde quasi apud La

tinos dicas decembria. Et ὑπερβορεταῖοι, comperẽdinatores. Suidas existimat eum esse mensem apud Macedones, quem nos octobrem uocamus, quod tum sera sit æstas, & quæ tum proueniunt, post legitimum tempus prouenire uideantur.

Vlyssis remigium. LXII

Homines nequam & uoluptatibus addictos Horatius in Epistolis Vlyssis remigiũ appellauit, prouerbiali nimirum figura,
Remigium uitiosum Ithacensis Vlyssi.
Vt qui nec à Circes poculis temperarint, nec à Lothophagis auelli potuerint, nec à Solis bubus abstinuerint. Vnde Homerus Odysseæ primo,
Αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο Νήπιοι.
Ipsorum siquidem uecordia perdidit illos Amentes.
Non dissimili figura dixit, sponsos Penelopes, & Alcinoos, uoluptarios & uirtutis negligentes. Item alio loco Phæacem appellat, nitidum & bene curata cute,
Vt possim pinguis Phæaxq́ reuerti.
De Phæacibus Homerus Odysseæ lib. viij.
Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε, χοροί τε,
Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί. id est,
Nos uero semper capiunt citharæq́ choriq́,
Et uariæ uestes, & balnea calda, thoriq́.
Idem de procis Penelopes, Odysseæ lib. i.
Τούτοισιν μὲν ταῦτα μέλει, κίθαρις καὶ ἀοιδή,
Ῥεῖ', ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν. id est,
Istos solicitant hæc, concentus, citharæq́:
Et facile, ut qui aliena sient impune uorantes.

Zaleuci lex. LXIII

Ζαλεύκου νόμος. i. Zaleuci lex. De edicto mandatoq́ plus satis rigido parumq́ humano dicebatur. Zaleucus quidã Locrẽsibus ijs, qui uocãtur Epizephyrij, leges tulit acerbiores, quales feruntur et Draconis fuisse leges apud Atheniẽses, uere Draconis, ut ille dixit, non hominis. Nõ dissimile illis, Manliana imperia, & Phalaridis imperiũ. Meminit historiæ Valerius Maximus lib. vi. cap. v. Etenim quũ filius Zaleuci secundum ius ab eo constitutum ob crimẽ adulterij utroq́ oculo carere deberet, ac tota ciuitas in honorem pœnam adulescenti remitteret, repugnauit aliquãdiu, postremo populi uictus precibus, suo prius, deinde filij oculo eruto, salua lege, supplicij modum temperauit.

Zopyri talenta. LXIIII

Ζωπύρου τάλαντα. i. Zopyri talenta. De præclaris factis magnoq́ æstimandis. Hic Zopyrus Darij regis amicus erat, qui sibi nares & aures conscidit, & omne corpus flagris cruentauit, ut his argumentis Babylonijs fidem faceret, se Dario male uelle, à quo tam immaniter esset acceptus. Itaq́ Babyloniorum ciuitatem ingressus, eam Dario prodidit. Vnde Darium dixisse ferunt, se unum Zopyrum integrum malle, quàm cẽtum Babylonas capere. Et oblato malogranato, tantum optauit sibi Zopyrorum, quantũ ibi granorum inesset, ut narrat Herodotus lib. iij. Meminit Plutarchus in apophthegmatis. Adagium recenset Zenodotus.

Vna scutica omneis impellit. LXV

Μία μάστιξ πάντας ἐλαύνει. id est,
Vna scutica incitat omneis.
Hemistichium Heroicum de negocio dictũ, quod facile fieret, uidelicet à prõptis omnibus, & suapte sponte currẽtibus. Fortassis apte dicet & in hos, quos eadem causa impellit, puta eadem spes lucri, studium cõmune, idem amor aut odium. Sumptũ ab aurigis. Autor Suidas. Vsurpat Plutarchus in uita Lycurgi scribẽs urbem Lacedæmoniorum ἀπὸ σκυτάλης μιᾶς καὶ τρίβωνος ἄρχουσαν τῆς Ἑλλάδος ἑκούσης καὶ βουλομένης. id est, Scytala ac sago imperantem Græciæ spontaneæ uolentiq́.

Tanquam Chalcidica nobis peperit uxor. LXVI

Ὥσπερ χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν γυνή. i. Tanquam Chalcidice peperit nobis uxor. De ea dicebatur, quæ liberos quàm plurimos peperisset. Tradunt heroinam quampiã fuisse nomi-

nomine Comben, cui cognomẽ fuerit Chalcidi, quod prima arma ærea cõfecerit. Ea ui ro coniuncta centũ liberos enixa dicitur. Sicuti proditũ est in Euboicis annalibus, & at testatur Aristus Salaminius. Quidã ad Chalcidem Eubœæ ciuitatem referunt, quod è Chalcidensium officinis ingens armorum æreorum & quadrigarum uis prodiret. Stephanus enim ab officinis ærarijs urbi nomẽ additum putat. Vsurpare licebit, ubi significabimus, multum litium, bellorum, aut curarum alicunde natum.

His Medus non insidiabitur. LXVII

Τάδε μῆδος οὐ φυλάξει. i. Hæc Medus non obseruabit. Cum Xerxes exercitum in Grẹciam traducere pararet, ut autor est apud Zenodotum Dicæarchus, Græci desperatis rebus facultates suas absumpserunt, ne multum reliquum fieret, quod hostis tolleret, ita dicentes, Hæc Medus non obseruabit. Eaq; uox in adagium abijt, ubi quis largius impenderet sua, ne uenirent in aliorum manus. Veluti si quis pecunias suas erogaret amicis, ut eas liberis turpiter absumpturis subducat, recte dixerit, ταῦτα μῆδος οὐ φυλάξει. Aut si ciuis opulentus pecunias extruendis ædificijs absumat, ne his insidietur auarus princeps, & omnium fortunis imminens.

In Orci culum incidas. LXVIII

Ἄδου πρωκτῷ περιπέσοις. i. In Orci culũ incidas. Sermo perniciem & extremũ exitium imprecãtis. Recẽsetur à Diogeniano. Cognatũ illis, βάλλ᾽ ἐς κόρακας, βάλλ᾽ ἐς μακαρίαν.

Inuitus Iupiter nouit. LXIX

Ἄκων μὲν ὁ ζεὺς οἶδεν. id est, Inuitus quidẽ Iupiter nouit. Vbi quis pollicetur quippiam, sed inuitus. In quibusdam codicibus lego, ἄκων μὲν, ὡς ζεὺς οἶδεν. id est, Inuitus tanquam Iupiter cognouit. Mihi uidetur & recte quadraturum, ubi serius pœnas dant nocẽtes, ut affine sit ei quod alibi referimus, ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. Etenim qui sero dat, aut punit, grauatim id facere uidetur.

Excubias agere, aut ditari. LXX

Φρουρεῖν, ἢ πλουτεῖν. i. Excubias oportet agere, aut diuitem esse. De ijs dicebatur, qui am pliter facerent sumptus de alieno. Nam ut diuites, quibus ampla res domi est, large pro fundunt, ita milites non parcunt opibus alienis, sed prodigunt gnauiter, & scelere parta perdunt sceleratius. Athenienses excubijs agendis insulares magno stipendio conducere solebant. Non dissimile illi,

Ἵππος με φέρει, βασιλεὺς με τρέφει. id est,

Equus me portat, alit rex.

Intra septimam. LXXI

Ἐντὸς ἑβδόμης. id est, Intra septimam. Subaudi lunam. Edictum erat Athenis, ne ante sẽptimum diem mensis, exercitũ educerent. Recte fortassis utemur hoc adagio, quoties admonebimus, mature, suoq; tempore negociũ aggrediũdum. Meminit Zenodotus, Suidas & Hesychius, nec præterea quicquam adscribunt. Vide num allusum sit ad id, quòd alio retulimus loco, ἕβδομος βοῦς, id est, septimus bos, &

Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ ποιμήν. id est,

Et septimum uenustus adagio bouem.

quod pueris sextum mensem egressis farinaceus bos fingi consueuerit, qui lunẹ primũ apparentis cornua repræsentaret.

In cotyla gestaris. LXXII

Ἐν κοτύλῃ φορῇ. i. In cotyla portaris. Suspicor dictũ de ijs, qui arbitrio alieno, quò libitum esset, huc atq; illuc ducerentur. Aut ubi quis indulgentius foueretur. Tractum est adagium à genere lusus puerilis, qui dictus est, ἐν κοτύλῃ. Huius meminit Iulius Pollux lib. ix. De rerum uocabulis. Erat autem huiusmodi, Vnus quispiam reductas in tergum manus coniungebat, stringebatq;. Rursum alter impositis in eas genibus tollebatur, su is interim manibus oculos gestantis obtegens. Et ad hunc gestatus modum, ἐν κοτύλῃ portari dicebatur, quod manuũ complexu gestaretur. Nã κοτύλη Græcis cũ aliqua per multa, tum manus etiam cauam partem significat. Hunc lusum Iulius Pollux ait alijs item uocabulis appellari, uelut ἱππάδα & κυβησίνδα.

In apes irruisti. LXXIII

Εἰς μελίττας ἐκώμασας. i. In apes insilisti. Vbi quis præter opinionem in ingens agmen

uelut

uelut examen malorum immergitur, queadmodum euenire solet ijs, qui imprudentes in apum nidũ incidunt. Circumuolantibus & impetentibus undiq; illis, & fugientẽ etiam insequentibus, haud facile discedit sine uulnere quisquis inciderit. Solent aũt iuuenes comessabundi in conuiuiũ æqualium irruere, queadmodum Alcibiades apud Platonem irruit in conuiuium Agathonis. Et Syrus in Adelphis de Demea qui se proripit in conuiuium filij: Abijt, comessatorem haud sanè cõmodum præsertim Ctesiphoni.

Orci galea. LXXIIII

Ἄϊδος κυνῆ. i. Orci galea: dictitari solitũ in eos, qui semet arte quapiã occultarẽt. Parœmiam ad huiusmodi fabulã referunt. Acrisio de masculis liberis tollendis oraculum consulenti responsum est, è Danae filia ipsius nasciturũ filium, à quo occidendus esset: itaq; territus æreum thalamũ subterraneum parauit, in quo filiam inclusam adseruabat, ne cum uiro quopiam rem habere posset. Iupiter autẽ amore uirginis correptus, in aurum trãsformauit sese, atq; ita per impluuium in Danaes gremiũ illapsus, eam grauidã fecit. Natus est Perseus. Quod simulatq; rescisset pater, ipsam matrẽ unà cũ infante, scrinio inclusam, in mare pręcipitem dedit. Porrò scrinio forte fortuna ad Seriphũ insulam delato, Dictys sublatũ ad se Perseũ aluit. Polydectes aũt, Dictys frater, qui Seriphijs imperitabat, Danaen amare cœpit, Verũ Perseo iam adulto, nõ potuit ea potiri. Proinde cõuocatis amicis, & inter hos Perseo, ait se uelle certamen edicere super Hippodamiæ Oenomai filiæ nuptijs. Perseus aũt existimans si cum Gorgonis capite pugnaret, nemi nem posse obsistere, præter alia postulauit equos, ductuq; Mercurij ac Palladis, peruenit ad Phorci filias, Memphedem, Ennyò & Dinò. Has aiũt statim natas anus fuisse, tũ unicum duntaxat oculum fuisse tribus, unicũ item dentem: his uicissim inter se treis utebantur. Hæc cum Perseus abstulisset, reposcentibus illis, ait redditurũ sese, si uiam com monstrassent, quæ ad nymphas duceret. Erãt his nymphis alata talaria, & cibisis quępiam, quã arculam seu peram putant fuisse. Habebant & Plutonis galeam, quã qui gestaret, is quoscũq; uoluisset uidebat, ipse nemini cõspicuus. His igitur instructus Perseus, uolucer iam ob talaria, sicuti diximus, ad Gorgonas deuolauit. Erãt aũt Gorgones tres sorores, Euryale, Sthenò, Medusa. Erãt his capita, draconũ squamis obsita, preterea dẽtes maximi, suum instar, ad hęc manus & alæ, quibus per aera ferebant. Aderat insuper ea uis, ut obtuentes sese, in saxa uerterẽt. Porrò sola Medusa è tribus mortalis erat. Hãc igitur impetit Perseus. Et oculis defixis in clypeũ æreum, per quẽ tamen ipsam Gorgonis imaginem aspiciebat, manũ porrigẽs, quã Pallas in Medusam dirigebat, caput Medusæ desecuit. Aduolantes reliquæ duæ sorores, Perseũ quidem insequebantur, uerum cum illum ob galeam Plutonis uidere non quirẽt, retro abiere. Itaq; Perseus reuersus in Seriphum, Polydecten aggressus est, amicorũ auxilium implorantẽ. Quibus ad regiã concurrentibus, Perseus Gorgonis ostenso capite, quotquot obtuerent, in saxa uertit. Sublato igitur Polydecta, & Dicty in fratris locũ instituto, Gorgonis caput Palladi dedit, galeã Mercurio, cumq; hac peram ac talaria: ille rursum nymphis restituit. Reliquũ fabulæ, quam longius prosequitur Zenodotus, quandoquidẽ ad enarrationem adagij nihil attinet, omitto. Vtitur hoc Plato lib. de Republica x. dicens, Semper honesta propter se sequi oportere, etiam si quis Gygis anulum, uel Plutonis habeat galeã. Quibus ex uerbis colligitur, eandem esse huius prouerbij sententiã, & illius, γύγου δακτύλιος. id est, Gygis anulus. Vtrunq; eñ à simili fabula natũ est. Proinde recte accõmodabitur et ad eos, qui rara quadam felicitate quicquid uolunt efficiunt. Cuius generis est etiã illud, Virgula diuina. Vsus est & Origenes lib. i. aduersus Celsum hæreticum, declarans magis cõuenisse ut Christus in Ægyptũ fugiẽs subduceret sese Herodis insaniæ, quàm si sub Plutonis casside latitans eundem fefellisset. Adagium manasse uidetur ex Homero, apud quem Iliados quinto, Pallas sese Orci galea tegit, ne uideretur à Marte,

τὸν μὲν ἄρης ἐνάριξε μιαιφόνος, αὐτὰρ ἀθήνη
δῦν' ἄϊδος κυνέην, μή μιν ἴδοι ὄβριμος ἄρης. id est,

Ille quidem cecidit iugulatus Marte cruento.
At se Orci texit galea Tritonia Pallas,
Ne Mars hanc uirtute insignis cernere posset.

Admonet interpres, prouerbio dici, ἐνδῦναι ἄϊδου κυνέην. id est, Induere Orci galeam, de homine

de homine qui occultis insidijs nocere molitur. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν,

λαβὲ δ' ἐμοῦ γ' ἕνεκα παρ' ἱερωνύμου,
σκοτοδασυπυκνότριχα τὴν ἄϊδος κυνῆν,
εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου. id est,
Meaq; causa sumito ab Hieronymo,
Orci galeam hispidam nigrantibus pilis,
Dein explicato dolos & artes Sisyphi.

Initium belli. LXXV

Ἀρχὴ πολέμου. i. Origo belli, ubi quis prior lacessit iniuria seu conuicio. Sumptum uidetur ab historiographis, quib. mos est, primũ causas exponere, quibus bellum cœptũ fuerit. Huc allusit Lucianus cum ait in Pseudomante, καὶ κατὰ τὸν θουκυδίδην, ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη. id est, Et quemadmodum ait Thucydides, hinc iam bellum oritur. Vnde ἀπόλεμος lædere dicitur, qui nulla lacessitus iniuria simultatem exercet.

In fermento iacere. LXXVI

Ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι. i. In fermento iacere, dicebantur, qui animo essent ægro, quiq; iracũdia turgerent. Plautus in Mercatore, Vxor tua in fermento iacet. pro eo quod est, intumescit ira. Idem in Cassina, Nunc in fermento tota est: Ita turget mihi. Nota translatio. Fermentum enim & acorem habet et tumorem. Vnde & in diuinis literis, Fermentum malitiæ rancorisq; significationem habet.

In eo ipso stas lapide, in quo præco prædicat. LXXVII

Chrysalus seruus in Bacchidibus Plauti, senem irridens, quem argento defraudabat: O stulte, inquit, nescis nũc uenire te. Atqui in eo adstas lapide, ubi preco predicat. Quadrabit ubi quis præsens, uidens, audiensq;, tamẽ deluditur. Nam uendi etiam hodie uulgo dicutur, quibus fit impostura. Quod aũt meminit lapidis, id traductum est à lapide quodam æditiore, quem Romæ fuisse cõplurium autorũ testimonio constat, unde præcones in auctionibus res uenales nunciabant. Vnde M. Tullius uilissimos homunculos de lapide emptos appellat. De Colono dictum est alibi.

Inus dolores. LXXVIII

ἰνοῦς ἄχη. i. Inus dolores. Inò Cadmi filia, ex Athamante duos peperit filios, Learchũ & Melicertam, prætérea filiam Eurycleam, Athamas autem uersus in insaniam, reliqs liberos arcu percussit, occiditq;. Inò unà cũ Melicerta sese in mare abiecit: Et hanc quidem Megaras undis appulsam Megarenses multo cum honore exceperunt, iusta persoluentes, Leucothoe nomine cõmutato: illũ uero Corinthum delatũ, Corinthij sepelierunt, & in eius honorẽ Isthmios ludos instituerunt: nomine item cõmutato uocãtes Palæmonem. Hinc ortũ adagiũ, ut intolerandum, & exanimantem, ut ita dixerim, dolorem significantes dicerent, ἰνοῦς ἄχη. Nam Achos proprie dolor dicitur apud Grecos, qui prorsus obstupefacit, suiq; sensum adimit homini. Melicrates Tyrius apud eũdem Zenodotum, unde hæc retuli, fabulam, quę parœmiæ dedit occasionẽ, narrat ad hunc modũ. Athamãti prius fuerat uxor Nephele, ex qua duos sustulit liberos, Hellẽ & Phrixum. Hac defuncta secundã duxit uxorem Inò. Ea ueluti nouerca tendens insidias Npheles liberis, persuasit indigenis mulieribus, ut semina in terrã iacienda prius frigerẽt, id est, adurerẽt in sartagine. Cæterum ubi res male euenisset, neq; quicquã is annus pro duxisset, Athamas in hac rerũ angustia Delphos misit, qui consulerent oraculũ. Verũ Inò legatos muneribus corrupit, ut domũ reuersi dicerent, respondisse deum, ita demũ penuriam annonæ depellendam, si Hellen & Phrixum occidissent. Itaq; persuasus Athamas, Phrixum & Hellen ad aram admouit immolaturus. Verum dij miserti, aurei uelleris ariete uectos illos per aera sustulerunt. Et Helle quidem cũ sese in arietis tergo non satis teneret, delapsa est in mare, quod ab ipsa Hellespõticum appellatur. Phrixus aũt in Colchicam regionem incolumis delatus est. Athamas ira deorum in rabiem uersus, Inus liberos aggressus est, quemadmodum modo demonstrauimus.

In omni fabula & Dædali execratio. LXXIX

Ἐν παντὶ μύθῳ καὶ δαιδάλου μῦσος. id est, In omni fabula & Dædali execratio. Quadrat in autores atrociũ facinorum, aut ingentium calamitatum, ut frequenter illorũ incidat mentio, sed nõ sine detestatione. Tradunt ab hac ortum fabula. Pasiphae regina Cretę, tauri

tauri amore capta, Dædalũ exorauit, ut sibi uaccam ligneam ad proximam ueræ uaccæ simulationem effingeret. In hac inclusa mulier, è tauro cõcepit, ac Minotaurũ monstrũ abominandũ peperit. Minos autẽ certis de causis iratus, Atheniensibus indixit, ut quotannis septem uirgines, & totidem adulescentulos mitterent Minotauro obijciendos. Horum omnium quoniam Dædalus causam dedisse uideretur, in eum uulgo dira imprecabantur, unde res in prouerbium abijt.

In parte uel ignem prædetur aliquis. LXXX

Ἐν τῷ μέρει τις καὶ τὸ πῦρ σκυλευσάτω. id est,

Prædetur aliquis per uices ignem quoq;.

Suidas admonet dictum de ijs, qui parum æqua referunt in cõmune. Cũ enim res communis commissa fuerit manibus unius aut paucorum, maxima pars penes eos hæret, q̃ diuidunt. Quid enim non prædetur, qui prædatur ignẽ? qui sic est natura communis, ut ipse nihilominus possideas, posteaquam & alijs fueris impartitus. Amicitia facit omnia communia, uerum ubi uentum est ad partitionem, quisq; studet quod potest rapere. Haud scio an scribæ uitio pro σκαλευέτω deprauatum σκυλευέτω, ut pertineat ad ænigma Pythagoræ.

In nihil sapiendo iucundissima uita. LXXXI

Sophocles in Aiace mastigophoro, sub persona Aiacis, qui iã ab insania resipuerat,

Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος.
Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ, κάρτ' ἀνώδυνον κακόν. id est,
Suauissima hic est uita, si sapias nihil.
Nam sapere nil, doloris expers est malum.

Hanc sententiam docti citant prouerbij loco. Consentaneum est autem, uulgo iactatũ fuisse uel eius argumento fabulæ, quam Horatius narrat de quodam Argiuo, qui feliciꝰ existimaret insanire, quàm sapere & ringi:

Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta uoluptas,
Et demptus per uim mentis gratissimus error.

Huic concinit illud Ecclesiastę dictum, In multa sapientia, multa indignatio. et, Qui addit scientiam, adijciet & laborem. Heraclides Ponticus apud Athenæũ autor est, Thrasylaum Axonensem Pythodori filiũ, hoc insaniæ genere correptũ fuisse, ut existimaret naues omneis quæ in Pireum appellerent suas esse. Eas appellentes summa cũ uoluptate recipiebat. Soluẽtes dimittebat, ac prosequebatur: in summa felix erat, perinde quasi tantarum rerum dominus. Si quid perisset, non requirebat: si quid esset incolume, uehemẽter gaudebat, alijs iactitans suam fortunam, donec Crito frater è Sicilia reuersus correptum hominem traderet medico. Cæterum is ad se reuersus, negauit unquam suauius uixisse sese, quàm cum eo mentis errore teneretur. Siquidem cum tantum adesset uoluptatum, nihil unquam sensisse molestiæ.

Ignem palma. LXXXII

Πῦρ παλάμῃ. id est, Ignem palma, Dici solitũ, siquãdo protinus aliquid intellectũ esset à quopiam: ut si scommate dicto, statim sentiat aliquis in se dictum. Sumptũ uidetur ab ijs, qui per lusum ignem admouent manibus alienis, qui subito sensu excitati resilire solent, risumq; mouere spectantibus.

Sub cultro liquit. LXXXIII

Sub cultro linqui dicitur, qui in præsentaneo periculo deseritur. Sumpta metaphora à uictima, quæ iamiam ferienda sub cultro esse dicitur. Confine illis, Inter sacrum & saxum, Inter malleum & incudem. Horatius in Sermonibus,

Fugit improbus, ac me
Sub cultro liquit.

Non admodum abludit hinc Aristophanicum illud, ἐν Ἀχαρνεῦσιν,

Ὑπὲρ ἐπιξήνου θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν. id est,
Sum paratus uerba facere, caput epixeno admouens.

Est aũt ἐπίξηνον, truncus, in quo coqui secant carnes. Est in eadẽ fabula multus deinde iocus in ἐπίξηνον. Conuenit in eos, qui periculo capitis parati sunt affirmare quippiam.

Fores habet tritas, ut pastorum casæ. LXXXIIII

Τὴν θύραν ἔχει πετριμμένην ὥσπερ αἱ ποίμναι. i. Ostium habet tritum, ut sunt casæ pastorum. Ironia prouerbialis in homines inhospitales, aditu difficiles, sibi uiuentes, semper occlusis foribus, quod pastores procul ab hominum commercio semotos uix unquã quisquam interuisat. Meminit Diogenianus.

Apio opus est. LXXXV

Τοῦ σελίνου δεῖται. i. Apio est opus. Ita loquebantur, quoties morbũ capitalem innuebant, & uitæ periculum imminere. Nam olim monumenta defunctorum apio coronabantur. Plutarchus in Symposiacis, καὶ τοὺς ἐπισφαλῶς νοσοῦντας δεῖσθαι τοῦ σελίνου φαμέν. i. Et qui periculose ægrotãt, ijs dicimus apio opus esse. Idem prouerbij meminit & causam addit in uita Timoleonis. Subest autem adagio iocus, alludens ad coronas uictorum, quæ ex apio fiebant, præsertim in ludis Isthmijs, teste Diphilo apud Athenæum lib. 6. περὶ τῶν σελίνων μαχόμεθ' ὥσπερ ἰσθμίοις. id est,

Super apio certamus ut solet Isthmijs.

Ialemo frigidior. LXXXVI

Ἰαλέμου ψυχρότερος. i. Ialemo frigidior. De cantione, oratione, argumẽto, ioco aut eiusmodi re quapiam supra modum frigida, recte dicetur. Quidam aiunt Ialemon, lugentis uocem fuisse. Nã ἰαλεμίζειν Græci dicunt pro cõplorare. Euripides in Troadibus Ialemon accipit, pro eiulatione & luctu, οἷος ἰάλεμος, οἷά τε πένθη, δάκρυά τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται ἡμετέροισι δόμοισι. i. Qui eiulatus, quicq; luctus, lachrymæq; super lachrymas distillantur in nostris ædibus. Et Aristophanes apud Athenæũ, grammaticus opinor, in dictionibus Atticis, ἐν γάμοις, inquit, ὑμέναιος, ἐν δὲ πένθεσιν ἰάλεμος. i. In nuptijs Hymenæus, in luctu Ialemus. Alij tradũt Ialemum Calliopes fuisse filium, infelicem, nulliusq; precij hominem, præsertim in cantu supra modum frigidum, unde ἰαλέμου ᾠδήν, id est, Ialemi cantilenam, pro frigida dicunt ac miserabili. Martialis item iocans in oratorem quendam frigidum ait, Illum unum idoneũ esse, qui thermas refrigeret Neronianas. Hesychius indicat & hoc pacto efferri prouerbium ἰαλέμου οἰκτρότερος. id est, Ialemo miserabilior. Idem indicat ἰάλεμον dici quod nullius sit precij, quemadmodum Latini Nænias appellant, quum ea uox proprie sonet lugubres cantiones.

Humi hauris. LXXXVII

Χαμᾶζ' ἀντλεῖς. i. Humi hauris. De inaniter laborãte dicebatur. nihil est enim quod e solo haurias, hoc est, ab imo putei fundo, si is siccus sit. Apparet dici posse quoties exhausta copia, non multum superest quod haurias. Zenodotus meminit.

Humi serpere. LXXXVIII

Humi serpit oratio, quę pressior humiliorq; est, quàm oportet, semper quasi iacens, nunquam assurgens. Horatius,

Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere gestas.

Idem in Arte poetica,

Serpit humi tutus nimium, timidusq; procellæ.

Quod quidem aut à nauigantibus translatum est, aut ab ijs, qui procumbentes in terrã ita reptant, ne erectos turbo uentorũ auferat. Gregorius Nazianzenus in oratione cõtra Eunomianos deflexit ad homines, ostendens nõ esse cuiuslibet de rebus diuinis disserere, οὐ παντὸς οὐχ οὕτω τὸ πρᾶγμα εὔωνον, καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων. i. Non est cuiusuis nec adeo uilis res, atq; humi gradientium. Quanquam nihil uetat, & hic res aut actiones intelligi uulgares humilesq;. Simillimum est huic, aut fortassis idem, quod habet Pindarus in Olympijs, οὔτι χαμαιπετέων λόγων ἐφάψει. i. Haudquaquàm sermones humi reptãtes attingas. Item in Pythijs, χαμαιπετὲς δ' ἄρ' ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν. i. Humile uero uerbum non effutiuit. Sumpsisse metaphoram uidetur ab auibus haud procul à terra subuolantibus, quod idem Pindarus tribuit graculis. κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται. Vt huic respondeat, Aquila in nubibus.

Holerum appositiones. LXXXIX

Αἱ τῶν λαχάνων προσθῆκαι. i. Holerũ additamenta. De re nullius mom ẽti. Sumptum uidetur uel ab holeribus appositis in mensa, uili nimirum cibo, uel auctarijs holerũ, quæ nonnunquam emptores sordidi ac tenues requirunt. Autor Diogenianus.

Fictilis homo. XC

Κεράμιος ἄνθρωπος. i. Homo fictilis, id est mollis, imbecillis, fragilis. Ductum à uasis testaceis, quæ facile cõminuuntur. Finitimum illi, Homo bulla. In quibusdã codicibus lego, κεραμεὺς ἄνθρωπος: In nonnullis, κέραμος ἄνθρωπος. Quorum postremum mihi magis arridet. Cerameus enim figulũ sonat: ceramos, uas fictile. Sic & Ficulnũ hominẽ dicimus, ferreum, cereum, quernum, adamantinũ. Contrà quod eximiũ uideri uolumus, aureum dicimus. Inde illud poetis frequens, χρυσῆ ἀφροδίτη. i. Aurea Venus. & τὸ δικαιοσύνης χρυσοῦν πρόσωπον, & χρύσεον ὄμμα τᾶς δίκας. id est, Iustitiæ uultus aureus, & iustitiæ oculus aureus, ut ex Pindaro, ni fallor, refert Athenæus lib. 12. Itidem hodie quoq; Aurea uerba, Gẽmeos mores dicimus. M. Tullius Academicarũ quæstionũ li. 2. de libello loquens, quem Crãtor scripsit de luctu: Est enim, inquit, nõ magnus: uerum aureolus. & ut Tuberoni præcipit Panætius, ad uerbũ ediscendus libellus. Quicquid aũt uile, κεραμεοῦν siue κεράμενον, dicũt Greci. Ita Paulus homines appellat uasa fictilia, ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν σκεύεσιν ὀστρακίνοις. M. Tullius actione in Verrẽ sexta, Tũ illos cœpisse prætori dicere, putasse se id quod audissent alicuius precij scyphos esse Pamphili. Luteum negocium esse, non dignũ quod in suo argento Verres haberet. Et alicubi Luteũ hominem appellat, contemptum nulliusq; precij: Interdum ipsum Lutum.

Hipparchorum tabula. XCI

Ἱππάρχων πίναξ. i. Hipparchorum tabula dici conueniet, quoties haud impune futurum significamus, si quid peccetur. A Syracusanis natum adagiũ. Apud hos enim mos erat, ut Hipparchi, hoc est, equitũ præfecti in tabellis describerent militũ nomina, qui ordinem deseruissent. Meminit Zenodotus. Hesychius indicat, apud Lacedæmonios Hipparchum dici, qui iuuenibus præfectus esset. Is in tabula notabat eos, qui quippiã indecore fecissent.

Heteromolia causa. XCII

Ἑτερομόλιος δίκη. i. Causa Heteromolia, dicitur apud Grecos, quę ab altera duntaxat agitur parte, nullo præsente qui cõtradicat, ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον μολεῖν. id est, Quod alter dũtaxat accedat. Simillimũ illi, ἐρήμη δίκη. i. Deserta causa. Vsurpabitur nõ ineleganter, ubi quis damnat absentem, ueluti cum defunctorũ libros carpimus, recte ἑτερομόλιον δίκην quis dixerit. Apud Hesychiũ sic efferẽ ἑτερόμυνος δίκη. an integra scriptura, nescio.

Harmodij cantilena. XCIII

Ἁρμοδίου μέλος. i. Harmodij cantio: De lugubribus ac tristibus dicebatur. Simillimũ illi, ἀδμήτου μέλος. i. Admeti melos. Aristophanes cũ alijs aliquot locis, tum in fabula, cui titulus, ἀχαρνεῖς,

οὐ δὲ παρ' ἐμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται. id est,
Nec unquam apud me carmen Harmodium canet.

Interpres indicat cantilenæ genus fuisse, quod in compitis cani cõsueuerit in Harmodium & Aristogitonem, quod hi Pisistratidarum tyrãnidem sustulissent. Eius carminis hoc erat initium, φίλτατε ἁρμόδιε, οὔ πω τέθνηκας. i. Charissime Harmodi, haud quaquã mortuus es. Refertur à Suida ac Diogeniano.

Haud canit paternas cantiones. XCIIII

Οὐ πατρῷα κἀυλεῖ μέλη. i. Haud paternas canit cantilenas. De eo iactatum, qui à paternis moribus degeneraret. Solent liberi maiorum suorum cantiunculis, quas admodum pueri didicerunt, delectari. Terentius in Adelphis, Pol Æschine, haud paternum istuc dedisti.

Non certatur de oleastro. XCV

Οὐ φυλίας ὁ ἀγών. i. Hoc certamen non est de oleastro. Quoties non de nugis, neque de gloria aut corollis, sed de re seria ac pecunia ageretur. Siquidem in plerisque certaminibus uictoriæ præmium erat oleagina, aut querna, aut alioqui frondea corona. Meminit Diogenianus.

Hasta caduceum. XCVI

Δόρυ κηρύκειον. i. Hasta caduceum. Dici solitum, quoties aliquis simul & minaretur, & ad concordiam inuitaret. Ex oraculo natum, quod huiusmodi fertur:

Ἀνδρὶ γεφυραίῳ φίλος οἶκος. id est,

Viro

Viro Gephyræo grata est domus.

Admoniti erãt Gephyræi, ut sequentes Atheniensium exercitũ, ubi illos defessos conspicerent, ibi manerent. Itaq; cũ Athenienses ab Eumolpo oppugnarent, ad Tanagrã iter instituerunt, hac specie, ut dux caduceum præferret, iuuentus armata à tergo cõsequeretur, ut simul, & pacem petere uideretur, & ad bellũ nihilo segnius parati, si quis lacesseret. Recẽset Suidas, & meminit Polybius li. historiarũ quarto. Legatũ, inquit, ad Bizantios Aridicen misere, & cum eo Polemoclen cum tribus triremibus, uolẽtes, id quod est in prouerbio, hastam simul & caduceum Byzantijs mittere. Simillimum est huic quod eleganter usurpauit D. Hieronymus, Scuto pacem petere.

Gallorum incusare uentres. XCVII

ἀλεκτρυόνων μέμφεσθαι κοιλίαν. i. Gallorum incusare uentrẽ. De edacibus, ac luxu multum absumentibus facultatum. Huic enim animanti uenter mirifice calidus, ita ut omnia statim concoquat. Aristophanes in Vespis,

ἀλεκτρυόνος μ' ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν.
ταχὺ γὰρ καταπέψει τἀργύριον. id est,
Mihi dixerat uentrem esse gallinacei,
Velociter enim concoquet hoc argentulum.

Hoc genus homines, Græci dicũt κατεσθίειν τὴν οὐσίαν, id est, deuorare substantiã. id eñ est atrocius, quàm καταφαγεῖν: summam autẽ profusionẽ ac celerrimam indicant uerbo ἀφανίζειν, id est, sic absumere, ut nusquã appareat uestigiũ. Vtitur his omnibus, sed postremo frequentissime Æschines in Timarchum, πάντ' ἠφάνισεν.

Ardens uestis. XCVIII

αἴθων πέπλος. i. Ardens uestis, siue quemadmodum in alijs legitur exemplaribus, αἴθεις ἐν πέπλῳ, id est, Incẽsus in ueste. Zenodotus prodidit dici solitum de ijs, qui seditionẽ mouerent, calumniasq; sererent. Existimat autem adagium natum à ueste Nessi Cẽtauri sanguine infecta, quam à Deianira missam cũ induisset Hercules, incensus igni sacro perijt. Porrò fabulam idem recẽset ad hanc fermè sentẽtiam. Reliquis Cẽtauris expugnatis ac cõfectis ab Hercule, Nessus unus omniũ suffugerat. Is peruenit ad flumẽ Euenum, & in eius ripa uersans, solitus est adeuntes trãsmittere. Deinde euenit, ut Hercules in Trachinem ad Ceycem, unà cum Deianira proficisceretur. Posteaquam igitur ipse iam fluuium transmisisset, Nesso mãdauit, ut Deianiram transferret. At is inter trãsuehendum, uim cœpit adferre mulieri. Quod simul ac Hercules intellexisset, uidelicet illa uociferãte, Nessi pręcordia iaculo perfodit. At is sentiẽs letale uulnus, neq; se posse mortẽ effugere, mulierẽ accersit: Si uis, inquiẽs, tibi amatoriũ efficacissimũ parare, quo possis Herculẽ inflammare in amorẽ tui, & si quando deperibit aliam, in tui cupidinẽ reuocare, fac illum meo sanguine perungas. Atq; ea persuasa, Nessi sanguinẽ è uulnere fluentẽ apud sese seruauit. Itaq; postquam Trachinẽ adijsset, ac rursum inde profectus Oechaliam adortus ciuitatẽ cepisset, reliqua populatus, Iolen puellam captiuã secum abduxit. Immolaturus autẽ Ioui parenti uictimas ob res bene fortunatas, ad Deianirã mittit, iubẽs ut sibi uestẽ aliquam magnificam mitteret. Illa certior facta de Ioles raptu, ueritaq; ne Hercules illam pluris quàm sese faceret, ut est zelotypũ mulierũ genus, uestẽ Nessi cruore tinctam, imbutamq; mittit, philtrũ se mittere rata. Hãc indutus Hercules, rẽ diuinam peregit. Cæterum ubi calefacta ueste, uenenũ excitatum corpus grauiter adurere cœpisset, auellere conatus est, uerum iam ita penitus adhęserat, ut nõ sine carnibus ipsis reuelli posset. His itaq; malis discruciatus Hercules, in Trachinẽ deduci tur. Interim illa, cognitis ijs quę acciderant, suspendio spõtaneam mortẽ sibi cõsciuit. At Hercules iussit Hyllo, nã hunc ex Deianira sustulerat natu iam grandẽ, Iolen duceret uxorem. Quo facto in monte Oeta rogum extruxit, eumq; conscẽdit. Porrò cũ illo iubẽte, nullus ex Herculis comitibus auderet ignẽ subdere, uidelicet metu cõtagij, pastor quidam forte repertus, qui ignẽ immitteret, atq; huic officij præmium sua tela dono dedit. Ardẽte iam rogo ferunt nubẽ nõ sine tonitru obsepsisse Herculẽ, atq; ita sublatum ad deorum consortium. Adagium referri non absurde poterit & ad uestẽ illam, quam Medea uenenis imbutam, Iasonis nouæ nuptę dono misit: quidam existimãt naphtha infectam fuisse. Itaq; admotis undiq; ex nuptiarum ritu tædis, flãma trãsilijt, pa-

riter & puellam & patrem auxiliari cupientem exussit. Huius rei mentionem facit Euripides in tragœdia, cui titulus Medea. Huiusmodi fabellas, ut sæpenumero testatus sum, nisi uererer, ne parum eruditis uiderer incuria præterisse, cum in uulgatis collectaneis habeantur, nequaquam asscripturus eram.

Senecta leonis præstantior hinnulorum iuuenta. XCIX

Γῆρας λέοντος κρέσσον ἀκμαίων νεβρῶν. i. Leo senex uigēte potior hinnulo. Citatur apud Stobæum ex Hippothoonte poeta. Senectus uiri fortis ac strennui præstātior est iuuenta quorundam ignauorū & imbecillium iuuenū. Venustius fiet si longule trāsferatur. Veluti si quis ingenium docti senis & exercitati præferat ingenio parum eruditi iuuenis. Dicetur nō inepte & in senectutem crudam, uiridemq́;, animiq́; uiribus adhuc pollentem, in quam competet illud Euripidis ex Ione,

Τὸ τοῦ ποδὸς μὲν βραδὺ, τὸ δὲ νοῦ ταχύ. id est,

Tardus quidem pes, animus est uelox tamen.

Eodem pertinet illud eiusdem in Andromacha,

Πολλῶν νέων γὰρ, κἂν γέρων εὔψυχος ᾖ Κρείσσων. id est,

Gnauus senex & iuuenibus compluribus Præstat. Aristophanes alicubi,

Ἐγὼ τὸ μὸν νομίζω γῆρας εἶν' κρεῖττον ἢ πολλῶν κικίννους νεανιῶν. id est,

Meam senectam præferendam existimo Complurium comis adulescentium.

Nudior paxillo. C

Γυμνότερος πατάλου. i. Nudior paxillo: De extremæ paupertatis homine dicebatur hæc hyperbole. Nam paxillis corticem quoq; detrahimus.

DES. ERASMI ROTER. PROVERBIORVM CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA PRIMA.

Herculei labores. I



Ἡράκλειοι πόνοι. i. Herculei labores, bifariā accipiūtur, partim plurimi atq; ingentes, quiq; uires desiderent Herculanas, quemadmodum usurpauit Catullus,

Sed te, inquit, quęrere iā Herculis labos sit. Itē Propertius,
Deinde ubi pertuleris, quos dicit fama labores
Herculis. Ac rursum alibi,
Non labor Alcidæ.

M. Tullius li. De finibus 2. At quū de omnibus gētib. optime mererere, quū opem indigentib. salutēq; ferres, uel Herculis perpeti erumnas (Sic em̄ maiores nostri labores nō fugiendos tristissimo uerbo erumnas etiam in deo nominauerunt:) exigerem ex te, &c. Partim Herculei labores dicuntur, qui sunt eiusmodi, ut alijs quidem maximas adferāt cōmoditates, cæterum autori suo nihil fermè fructus adducant, præter aliquantulū famę, plurimū inuidiæ. Idq; ita fato quodam accidisse putant, quod ἐν τετράδι γεννηθείη, id est, quarta natus luna credatur, sicut alio dictū est loco. Homerus poetico more causam in Aten deā & Iunonem reijcit, quę infesta Herculi, tanq; ex pellice nato, periculis omnib. illū obiecerit. Celebrantur igitur, atq; etiam enumerātur à poetis Herculani labores, quorū omniū longe difficillimus ac maximus hydra Lernæa, malum pertinax, ac propemodū inexpugnabile illi, qui iam omnia deuicerat. Cuius symbolo ueteres inuidiam exprimere uoluisse, satis indicat Horatius in Epistolis, cum ait,

Diram qui contudit hydram,
Notaq; fatali portenta labore subegit,
Comperit inuidiam supremo fine domandam.

Consueuit enim hæc teterrima pestis pulcherrimorum facinorū esse comes, eximiaq; uirtutem non aliter q̄ umbra corpus assequi, ut apposite dixerit Iosephus in opere De Iudæa capta, ἀμήχανον δ' ἐν εὐπραγίαις φθόνον διαφυγεῖν. i. Nulla ratione fieri potest, ut in recte factis effugias inuidiam. Quis enim umbram effugiat inuidię, nisi pariter & uirtutis

tis lucem effugerit? Cohærent inuicem hæc duo, ac rem omnium optimam res omniũ pessima comitatur. Proinde Pindarus uidetur non sine causa scripsisse,

Τὸ δ᾽ ἄχνυμαι φθόνον ἀμειβόμενον τὰ καλὰ ἔργα.

Grauiter & indigne ferens, nimirum quod est indignissimũ, præclara facta inuidiæ pręmio pensari. Necq; uero parum cõcinne ueteres illi uidentur inuidentiæ symbolũ Excetrę tribuisse, primũ palustri malo, quod, quẽadmodum tradũt etiam naturaliũ causarũ uestigatores, magis huic morbo sint obnoxij, q humili abiectoq; animo præditi sunt: sunt autem quibus sanguis inest frigidior. Eamq; ob causam & apud Nasonem,

Inuidiæ domus est in uallibus imis
Abdita, sole carens, non ulli peruia uento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne uacet semper, caligine semper abundet.

Necq; uero cum simplici portento res, sed centum armato capitibus, quorũ si quis unũ aliquod execuerit, in eius locũ protinus duo suppullulent. Ea uidelicet inuidentiæ natura est, ut si contra lucteris, magis ac magis irites: si quando coneris splendore uirtutis opprimere, tum insurgat acrior, & intumescat. Hic si recidas, illic maior oboritur. Carptim extingui non potest, uix tãdem obruitur. Verum id perpaucis cõtigit, ac uix etiã ipsi Herculi. Quanquam enim liuor uelut ignis, alta petit, est tñ omnino aliquid usque adeo perfectum & illustre, ut eò non possit attingere. Quò loci peruenisse sese gloriatᷣ Horatius, cum ait,

Inuidiaq; maior. Ac rursum alibi,
Et iam dente minus mordeor inuido.

Iam uero quid aliud est, quod obtrectatores isti clãcularij solẽt in eos euomere, qui pulcherrimis sudoribus orbi prodesse conantes, præclarum aliquid moliũtur, quàm merũ uirus, ac uenenum plusquã letale? Quandoquidẽ generosis & excellis animis sua fama quã impetũt isti, nõ paulo carior antiquiorq; solet esse, quàm ipsa uita. Porrò quod gentilium fabulæ sub Herculis ænigmate significarũt, idem Hebræorũ historia sub Ioseph inuolucro nobis innuit. Nã quod illi Lerna, id huic fuit fratrũ inuidentia. Sic eñ interpretatur Philon in libro, cui titulus, πολιτικὸς βίος. Existimat autẽ Ioseph eorum representare personã, qui rerum publicarum gubernacula tractãt. Hoc uidelicet argumẽto, quod is pastor adhuc quũ esset, iam tũ recte factis, simul & patris fauorem emeruit, & germanorũ in se cõcitauit æmulationem. Quid autem aliud est Rempu. administrare quàm pastorem agere? Quandoquidem & Homerus, quẽ inibi citat etiã Philon, regẽ ποιμένα λαῶν, subinde uocat. Siquidem nullorũ benefactis malignius respõdet gratia, quàm eorum qui de uulgo bene merentᷣ. Sed quod Hercules assecutus est igni Gręcanico, id Ioseph magnitudine benefactorum, ac diuini numinis fauore cõsecutus est, ut inuidiã obrueret, & eosdẽ aliquãdo supplices haberet, quos antea pertulerat æmulos, seq; iã illi uitã debere faterentᷣ, cuius uitæ pridẽ tetenderãt insidias. Proinde principes, qui publicũ agunt negocium, hoc animo præditos esse oportet, ut ad hoc exemplar cõmunẽ modo spectent utilitatem, nec magistratũ, perinde quasi cauponatio sit, sibi gerant, nõ alijs, nec legum ueluti laqueis, insidiari uelint ijs, unde perspexerint emolumẽtum aliquod auferri posse, sed gratis de bonis benemereantur, cũ monstris, hoc est, cũ uitijs assiduum bellum gerant, sola recti conscientia, tanquam abunde magno recte factorũ præmio contenti. Quod si meritis tuis fama maligne respõderit, si clanculũ obsibilauerit liuor, si Lernæa belua, uel trecẽtis capitibus undiq; uenenũ afflauerit, tũ illud demum animi uere sublimis & inuicti fuerit documentũ, nihilo segnius ad immortalẽ eniti laudẽ, ac uel maximis incommoditatibus suis aliorum consulere cõmodis, & hũc pulcherrimũ maximũq; uirtutis fructum ducere, si quàm plurimis quàm maxime prodesse liceat, atq; hac parte, quoad mortali fas est, immortale numẽ imitari. Ad quod cũ nulla gratia, nullũ officium à nobis redire queat, tamẽ natiua genuinaq; bonitate, solis in morẽ, omnibus, gratis & ingratis, dignis iuxta atq; indignis, suã impertit munificentiã, hunc unum spectans fructũ, si quàm plurimos sui participes efficiat. Verum ut ad deum nullum emolumentũ benefactorum refluere potest, ita nec ingratitudinis molestia potest attingere. Mortalibus illud sæpenumero euenit, ut pro summis meritis sum

mam inuidiam, summũq; reportẽt incõmodum. Quod si ullis hominũ laboribus hoc cognominis debetur, ut Herculani dicãtur, eorũ certe uel maximè deberi uidetur, qui in restituendis antiquæ uerę́q; literaturæ monimẽtis elaborant. Quippe qui cum sudores incõparabiles suscipiant propter incredibilẽ negocij difficultatẽ, tamẽ uulgi summam in se concitant inuidiã. Cui cũ res præclarę semper obnoxiæ fuerunt, tum uero præcipue nouitas non solum apud imperitos, uerumetiã apud eruditos. Adeo nusquã magis ingrati sumus, magis inuidi, magis morosi, nusquam minus cãdidi, quàm in pẽsitandis eorũ laboribus, quibus, meo quidẽ animo, nulla unquã satis digna gratia referri queat. Indocti negligunt, semidocti ridẽt, docti, si paucos exceperis, pręcipuos quidẽ illos, sed tamen paucos, partim inuident, partim morosius carpunt, ac dissimulatis tam multis quæ recte dicta sint, sicubi forte fortuna semel aut iterũ lapsus fuerit autor (quis autẽ nõ labit̃ aliquando?) id solum annotãt, id solum meminerunt. I nunc, & hoc tam magnificũ pręmiũ, tot tamq; diuturnis uigilijs, tot sudorib. tot incõmodis redime. Abdica te cõmunibus humanæ uitæ uoluptatibus, neglige rem familiarẽ, ne parce formę, ne somno, ne ualetudini. Boni consule iacturam oculorũ, accerse præmaturum seniũ, cõtemne uitę detrimẽtum, ut plurimorum odium in te concites, plurium inuidiam, ut pro tot uigilijs ronchos aliquot auferas. Quem quęso hęc nõ deterreant à capessendis huiusmodi laboribus, nisi si quis sit animo planè Herculeo, qui possit alios iuuandi studio, quiduis & facere & pati? Cõmouit hęc cogitatio nõnihil animũ meum, ut uerũ fatear, atq; in medijs huius operis exantlandis laboribus lassitudo quędam oborta est, cogitanti nimirum, qualibus uiris, quos nostra uidit ætas, quàm maligne fama respondeat, etiã aliquãto iam tẽpore defunctis, quàm irreuerenter despiciant̃ ab ijs, quos uere dixeris indignos, qui illis matellam, ut dicitur, porrigant, quàm ingrate carpant̃ à semidoctis, quàm pauci etiã inter eruditos, qui candide, plenoq; laudẽt ore. Alius desiderat aliquid, alius inuenit quod nõ probet, alius uitam incessit, alius fastidiẽter laudat, ut pręstiterit uituperasse. Porrò nulli iudicãt iniquius, q̃ uel semidocti, qui doctrinam alienam sua metiunt̃, & reprehẽdendum existimãt quicquid ipsi nõ didicerũt: uel eruditi, qui nondũ hoc laboris genus degustarũt. Nã hi planè iuxta Græcorũ prouerbium, ἀπὸ πύργου κρίνουσιν ἀχαιοὺς, & ipsi stãtes in littore, nauigantis artẽ ac discrimen spectant ociosi. Quod si fecissent periculũ, ut minore fastidio, ita maiore cũ uenia legerẽt aliorum lucubrationes. Hoc itaq; cũ uideã tãtis in re literaria proceribus, uel heroibus magis accidere, quid tandẽ augurer futurũ de me, cuius omnia quàm ad illos mediocria, uel, uti uerius dicam, nulla sint, equidem non sum nescius, præsertim in hoc scripti genere, in quo multo plus est laboris, q̃ quisquã facile coniectet, qui periculũ ipse nũquã fecerit? Deinde multis de causis lapsus facillimus. Postremo nusquã citius inuenerit quis quod desideret. Quare non arbitror futurum alienum, si postea quàm ipse locus admonuisse uidet̃, super hisce rebus pauca disseram, non quo meum iactitẽ ingeniũ, aut ostentẽ industriam, sed ut lectorem mihi reddam æquiorem. Erit autẽ certe multo minus iniquus, quisquis perpẽderit, quàm immensis sudoribus, quàm infinitis difficultatibus, hæc adagiorũ quãtumlibet rudis sylua mihi cõstiterit. Iam hic igitur primus esto calculus, rerũ ipsarum antiquitas, non ab Euandro, aut Aboriginibus, sed ἀπὸ καννάκου, quemadmodũ dicũt Gręci, sed ab ipso usq; Saturni seculo, & si quid est hoc etiã antiquius repetita. Vnde fit, ut pleraq; sint à nostrorum temporũ consuetudine δὶς διὰ πασῶν, quod aiũt, semota. Proinde quid sibi uelit adagium, aut diuines oportet & Deliũ aliquem natatorẽ requiras, aut ex antiquis autoribus petas enarrationẽ. Et quibus tandem autoribus? Nõ ex uno alteróue, aut certis aliquot, quemadmodũ usu uenit in alijs argumentis. Velut, si quis instituat de arte dicẽdi cõscribere, certos quosdam habet & idoneos autores, & eos nõ admodum sanè multos, quos imitari sufficiat. At hic quicquid est scriptorũ, ueterũ, recẽtium, bonorum simul & malorũ, in utraq; lingua, in omnijugi disciplina, breuiter in omni scripti genere, necessum fuit, nõ dicã euoluere, sed curiosius ac penitius excutere, rimariq;. Siquidẽ adagia, ceu gẽmulę, q̊d minuta sint, fallunt nonnunquã uenãtis oculos, ni acrius intendas. Pręterea nec obuia sunt, sed pleraque retrusa, ut prius eruenda tibi sint, quàm colligenda. Quis autẽ satis æstimet, quàm infiniti laboris sit, res tã minutulas, ceu per oĩa maria terrasq; rimari? Vix ætas humana suffe-

na ſuffecerit,ut tot utriuſq; linguæ poetas,tot grãmaticos,tot oratores,tot dialecticos, tot ſophiſtas,tot hiſtoricos,tot mathematicos,tot philoſophos,tot theologos, quorũ uel titulis recẽſendis defatiget aliquis,excutias,ac reuoluas, neq; id ſemel, ſed ſurſum ac deorſum in his,utcũq; res poſtularit,Siſyphi ſaxum uoluere.Iam hoc,opinor,nemo non uidet,nemo nõ fatetur eſſe maximũ. At ea quota portio quæſo noſtri ſudoris? En tibi reſtat agmen penè maius interpretũ, in quibus aliorum ſupinitas atq; indiligẽtia, nonnullorum etiã imperitia(nam hi quoq; ſunt euoluendi,nimirũ ut aliquando legas aurum è ſtercore)nõ mediocrem ſarcinã adiunxere noſtris laboribus. Age uero quid ego nunc allegem prodigioſam librorum deprauationem,quæ ſic Latinorũ pariter & Græcorũ codices omneis occupauit,ut quicquid attigeris citaturus,uix unquam contingat,quin aut manifeſtũ mẽdũ offendat,aut ſuboleat occultũ? Ibi uero ſudor nouus, exploranda,corrogãdaq; exemplaria,nec ea ſanè pauca,quo uidelicet è multis unũ aliquod contingat emendatius,aut multorũ collatione, quod uerũ ac germanũ ſit, quaſi diuines.Ferendum hoc quoq;,niſi penè toties accideret quoties citaueris aliquid.Citandũ autẽ paſſim.His tam multis appone & illum calculũ,haudquaquã opinor aſpernandum,quod opera ueterũ,ex quibus ceu fontibus hauſta ſunt prouerbia,magna ex parte deſiderantur.Siquidẽ utraq; Græcorũ Comœdia funditus intercidit, uno excepto Ariſtophane.Latinorũ item tragœdia,præter unũ Senecam. Fortaſſis & hoc tolerari poterat,ſi modo lucubrationes illorũ extarent,qui prouerbia ab illis collecta,commẽtarijs ſunt interpretati.Quorũ de numero ſunt Ariſtoteles,Chryſippus,Clearchus, Didymus,Tarrhæus,cũq; his alij nõnulli, quorum ne tantulum quidem fragmentum ad nos peruenit.Superſunt igitur nobis recẽtiores quidam ut indiligẽtes, nulloq; delectu,ita ieiuni quoq; mutiliq;,uelut Zenobius,Diogenianus,Suidas,quib.haud dũ cõſtitui,malámne gratiã debeamus,qui ex tam abſolutis, tamq; copioſis autoribus, tam paucula quædã,tamq; nuda nobis tradiderint:an bonã, quod illorũ ſtudio qualiacũq; fragmẽta uetuſtatis ad nos permanarint:niſi ſi quis id etiam horũ epitomis acceptũ ferat,quod illi neglecti perierunt.Quemadmodũ Latini quidam Liuij interitum Floro, Trogi Põpeij Iuſtino,Iuris Cæſarei Iuſtiniano,Theologiæ,Sentẽtiarũ,ut uocant,autori,ſolent imputare,neq; id prorſus ab re,mea quidẽ ſententia.Quid quod inter hos uſqueadeo non conuenit,ut ſæpenumero ſecum pugnantia ſcribãt,ut hoc deniq; põdus accedat tuis laboribus,non euoluendi ſolũ eadem de re uarios interpretes, uerumetiã iterum atq; iterum inſpiciendi,conferendi,perpendendi,iudicãdi. Nũc illud etiã mihi cogita,in alijs libris ſæpe locũ eſſe ingenio, ut adſit inueniendi, ceu pariẽdi uoluptas, poſſisq; quouis loco,quouis tẽpore,mentis agitatione portionẽ aliquam operis abſoluere,quãtũq; ualueris ingenij celeritate,tantũ maturare quod inſtitueris: hic uelut alligatus piſtrino,non ſineris uel latũ,ut aiũt,pedem à codicibus diſcedere. Totũ enim ferè negocium pendet à codicũ copia,præcipue Græcorũ, quorum iam quanta ſit inopia,nemo neſcit. Vnde fit, ut partim oculos conteras in uoluminib. carioſis,ſitu obſitis,laceris,mutilis,à tineis ac blattis undiq; deroſis:tum autẽ nõ raro lectu etiã difficilimis,breuiter eiuſmodi,ut qui in eis diutile uerſetur,facile cariem & ſenium quoddã ſibi cõtrahat,partim etiã alienis.Quod ipſum quãti referat, uel me tacente, protinus agnoſcunt ij,qui fecere periculũ. Vt ne dicã interim illud,ſi quid in huiuſmodi cõmentarijs uoluptatis eſt,id totũ eſſe lectoris,ad ſcriptorẽ nihil attinere pręter odioſum illũ, ac ſemper eundem colligendi,cõuerrendi,explicandi,uertendiq; laborẽ.Atqui uoluptas una res eſt,ut uere dixit Ariſtoteles, quæ præſtat ut in labore diu perſeuerare poſſimus.Alibi licet ingenio ludere,licet eloquẽtię floſculis aliqñ laſciuire. Sũt exceſſus amœni,in quib.laſſus deſideas,ingenijq; uires refocilles.Cũ in omni negocio, tũ præcipue in literis,uarietas ſatietatem arcet,neq; patitur oboriri tædium.At hic mihi nõ δὶς κράμβη,quemadmodũ eſt in Græcorũ prouerbijs, ſed ter millies eadem illa repetenda fuerunt, quid ſibi uellet adagium,unde natũ eſſet, & quem in uſum cõueniret, ut non alibi magis quàm hic locum haberet illud Græcis tritum adagiũ, ὑπορ'ς παλιστροφή. Poſtremo nõnulla uoluptatis pars eſt,huiuſmodi tractare res,quę tractatu niteſcãt,quęq; ultro ſplendorẽ & orationis copiam autori ſuppeditent.Hic quę tractant,omnia ſunt eiuſmodi,ut uſu,non tractatione ſplendeſcant,ac tũ demum genuinam ſuam oſtendãt

gratiam, cũ gemmarum instar commode inserta orationi uisuntur. Separata frigent, ac minutula leuiaq; quæpiã esse uidentur. Adde nunc, quod alibi summa rerum opus æstimatur, & lector nõ aliter quàm scriptor laborat: huiusmodi quoniam carptim legunt, qui legit, ad unum quodlibet prouerbiũ animum adfert integrũ, ociosum, nõnulli fortassis auidum etiã, alius cõtra fastidiẽtem. Quàm autem iniqua interim mea cõditio, à quo illud requiritur, ut in singulis adagiõibus expleam ociosum, satiẽ auidũ, satisfaciã fastidioso? Accedit ad hæc omnia Græca uertẽdi labor, quẽ profecto nemo nõ difficillimũ iudicabit, nisi qui nunquã annixus sit, ut ex bene Græcis bene Latina faceret. Hic mihi rursum perpẽde tantã autorum uarietatem, quorum unicuiq; suus reddendus stilus: cogita tot carminum genera, quorum in hoc opere tã ingens incidit turba: nã arbitror esse nõ pauciora decem millibus: ut si quis hoc mensiũ spacio, quibus laborẽ hũc absoluimus, tãtũ carmina tam multa Latine reddidisset, idq; carmine, nõ uideat usquequaq; insimulandus ignauiæ. Porrò quid alij sensuri sint, nescio. Equidẽ etiã illud arbitror esse nonnihil, in tã immenso prouerbiorũ numero meminisse, quid quo loco dixeris, neq; rerum turba cõfundi. Proinde qui in tantis difficultatibus uersetur, quas omneis uel percensere sit difficillimũ, quid mirũ si quando labi cõtingat, maximẽ festinantem? Cur autem mihi festinandũ fuerit, mox reddetur ratio. Quod si Flaccus etiam in alijs argumẽtis, in quibus hæc absunt incõmoda, dat ueniam maculis, quas aut incuria fudit,

Aut humana parum cauit natura,

si cõcedendũ putat, ut in opere longiusculo somnus obrepat: si nõ indignatur Homero alicubi dormitãti, quid tandẽ causæ est, cur mare cœlo misceamus, si pauculi forte errores in huiusmodi deprehẽdantur opere, in quo præter cõmunes illas labendi causas, nec liberum sit rẽ tuis auspicijs peragere, & eiusmodi duces habeas, qui subinde præbeant ansam errandi? Vt ne quid dicã interim de codicũ mendis, quæ nonnunquam doctissimis uiris imponũt: ut sileam de tædio, quod uel præcipue cõsueuit ingenij uigorẽ hebetare: ut taceam de tam uaria rerum omnijugarũ quasi farragine, qua fit ut animus huc atq; illuc in tã multa distractus, nõ possit semper sibi præsens esse. Reliquũ esse uidetur, ut paucis occurramus & ijs, quos auguror in hac nostra sylua curę diligẽtięq; plus sculũ desideraturos. Nam quosdã hoc animo esse uideo, ut libros mole, nõ eruditione metiantur, & id demũ absolutum existimẽt, ubi nihil adiungi possit, supersint pleraq;, quibus nihil satis nisi quod impẽdio nimiũ, atq; ibi deniq; copiam esse iudicant, cum ad satietatem ubiq; dicuntur omnia. Horũ igitur quispiam dicet, quędam à me copiosius locupletiusq; tractari potuisse. Tũ autẽ in euoluendis autoribus occurret alicui locus aliquis, qui ad prouerbiũ faciat, aut non faciat, sed illi facere uideatur: hũc protinus cauillabitur præteritum à nobis. Principio quis rogo tam arrogãs, qui istud ausit profiteri? quis tã iniquus ut exigat, in huiusmodi scripti genere ne quis omnino prætereatur locus? Vt nihil nõ legeris, nihil nõ annotaris, nihil nõ apparaueris, itáne statim in tam immensa rerũ turba succurrit quod oportuit, quoq; oportuit loco? Deinde quę tandẽ futura fuerat ista molesta diligẽtia, undecunq; conquirere, quicquid quocunq; modo poterat ad prouerbij locupletationem accõmodari? Quis tãdem futurus fuerat uoluminum, aut modus, aut finis, si Sardoniũ risum, ut hoc exempli causa ponam, explicãs, totius huius insulę descriptionẽ è Geographorũ omnium libris repetere uoluissem, loci situm, gentis antiquitatem, originẽ à capite, quod aiunt, usq; ad calcem percensere? Deinde quæ sit eius herbæ species, quę uis, quicquid apud ullũ medicorũ super hac literis proditum inueniatur, in unũ cõuerrere? Ad hæc qui risus ille gignatur, quibusq; de causis appareat in moriente, ex physicorum sententia cõmemorare? Deinde quibus hoc risus genus aliquando fuerit familiare, ex omnibus historiarũ monimẽtis perquirere? Tum autem, quàm hic risus uirũ probum dedeceat: In summa quicquid de laudato aut illaudato risu legatur apud morales philosophos, ac poetas, id omne in eundẽ congerere aceruum? Postremo si quod apophthegma, si quid urbane dictũ, si quod memorabile factum, si quis apologus, si qua fabula, si qua sentẽtia, si quid omnino uel affine, uel cõtrariũ, quod ad explicationẽ adagionis utcunq; trahi queat, id uniuersum accumulare? Hoc proposito si mihi fuisset, quis nõ uidet ex singulis adagijs singula uolumina reddi potuisse? Qui minus absurdũ hoc, quàm si prouerbium, ἰλιὰς κακῶν enarraturus, uniuersum bellum Troianum

ianum

ianũ,à gemino,ſicut ait Flaccus,ouo pergam ordiri? aut explicaturus ὀδυσσέου μηχανήματα,uniuerſum Odyſſeæ retexam argumentũ? Deinde quàm frequenter hic incidũt loci cõmunes de morte,de uita,de amicitia,de ſimultate,de iuſto atq; iniuſto. Sed inepte facio,qui eos recẽſere pergã,cũ totidem penè numero ſint,quot ipſa prouerbia, quos haud magni negocij fuerat ita declamatorijs locupletare rationib. ut ſinguli uel in uoluminis magnitudinem fuerint exituri. At iſtã ſanè diligentiã, præterquam qđ ea ſtultiſſima futura fuerit,ne præſtare quidẽ poſſit qui ſcribit Chiliadas, neq; ferre qui legit. Itaq; magis arbitratus ſum,in hoc opere modũ eſſe quærendũ mihi quàm copiã, exitũ potius quàm progreſſum. Quanquam ſi quid properantibus nobis uelut obiter in mẽtem uenit,quod & dignum cognitu uideretur,& à prouerbio nõ alienum, id quidẽ nõ ſumus grauati,ceu auctarium adijcere. Deniq; ſunt aliquot loci (cur enim nõ ingenue fatear?) ſed hi nõ admodum multi,in quibus & ipſi deſideramus nonnihil, quos tñ nõ exiſtimauimus omnino ſilentio prætereundos,tametſi nobis non uſq; quaq; ſatisfacerent ea, quæ ſuper his apud autores adhuc reperiſſemus,ſed uel in hoc recenſere uiſum eſt,ut alijs, quibus ſeu plus eſt ocij,ſeu maior librorũ copia,ſeu memoria felicior,& uberior eruditio,diligẽtius ueſtigãdi miniſtraremus occaſionẽ, ipſi Comicũ interim illud uſurpantes, οὐχ ὡς θέλομεθα, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα. Videbã & ordinẽ nonnullum induci poſſe, ſi ſimilium,diſſimiliũ,cõtrariorum, confiniumq; rationem ſecutus,titulos quamplurimos propoſuiſſem,& unumquodq; prouerbium,uelut ad ſuã claſſem retuliſſem. Verũ hunc prudens omiſi,partim quod in huiuſmodi miſcellaneis hoc ipſum mihi uideret, neſcio quo pacto decere,ſi nullus adſit ordo: partim quia uidebam,ſi omnia eiuſdẽ ſententię,uelut in eãdẽ claſſem infulſiſſem,futurũ ut ex ęqualitate lectori tædiũ oboriret, ac ſubinde nauſeãs clamaret illud, δὶς κράμβη θάνατος, καὶ ὁ Διὸς κόρινθος ἐστιν ἐν τῷ βιβλίῳ. Partim quod me deterruerit magnitudo laboris. Cur enim mẽtiar? Perſpiciebã id fieri non poſſe,niſi totum opus denuo, à capite uſq; ad calcem retexuiſſem, neq; cogitandum de æditione,niſi iam ſupremũ illum Colophonẽ addidiſſem, ut uere iam opus futurum fuerit Horatiano nouẽnio. At nunc licuit etiam inter ædẽdũ adiungere, ſi quid occurreret indignum quod prętermitteretur. Porrò autem,uix adducor ut credã ullos tam iniquos futuros (quãquam & hos futuros arbitror) ut eloquentiam etiam exigãt, primum ab homine Hollando,hoc eſt plus quàm Bœoto,ſed extra iocũ, in opere,qđ totum ac proprie ſit ad docendum accommodatum,& ad docẽdum res,nõ illas quidẽ indignas cognitu,ſed ita minutas atq; humiles,ut nõ modo nõ flagitẽt orationis ornamenta, copiamq;,uerumetiam repellant ac repudiẽt. In tam uaria rerũ conſarcinatione, in tam aſſidua nomenclatura ſcriptorũ etiam humiliũ,quæ mihi docendi cauſa craſſius etiã & pinguius erat adhibenda,in tam frequẽti Grẹcanici ſermonis interiectione, in tã crebra traductiõe, quis erat ſplendori locus,qui nitor,quę ęquabilitas,qui fluxus orationis eſſe poterat? M. Tullius non requirit eloquentiam à philoſopho, & quiſquã eam requirat à parœmiographo? Seneca nuſquam deſiderat eam,niſi cũ paruo cõſtat, cum ultro adeſt,ut res magnas magnifice proſequatur: at hic affectare rhetorũ ſupellectilẽ,obſecro quid aliud erat,quàm quod aiunt, ἐν τῇ φακῇ μύρον; & τῶν πυγμαίων ἀκροθίνια κολοσσῷ ἐφαρμόζειν; ut ne dicã, τὴν χύτραν ποικίλλειν. Me quidẽ, quãquam in alijs nõ aſpernor,nunquam magnopere cœpit eloquentiæ ſtudium: ſed neſcio quo pacto magis ſemper arriſit cordata,quàm picta fucis oratio,dum abſint ſordes,dum mihi ſententiã animi nõ incõmode reprẹſentet. Quod ſi qua nobis dicendi uirtus aliquãdo cõparata fuiſſet,eam neceſſum erat,in tam diutina,tã uaria,tam tumultuaria Grẹcorũ & Latinorum autorum euolutione perire. Quandoquidẽ ubertas hæc,uel Tullio teſte,breui etiã intermiſſiuncula ſolet ſterileſcere. Tum ſi res ipſa maximè reciperet ornamẽta dicendi,ne uacabat quidẽ. Quin omne tempus tot euoluendis libris,tot annotandis locis,tot rebus memoria complectendis anguſtum etiam erat. Quanquã hæc ipſa uerbis non omnino malis efferre,nonnullam,opinor,eloquẽtię partẽ exiſtimabit is,cui uere cognitũ fuerit,quid ſit eloquentia. Nihil enim moror iſtos quoſdã eloquentiæ penè dixerim ſimios,qui dicẽdi uirtutes inani quodam ac puerili uocum tinnitu metiunt, atq; ubi multorum deniq; dierum lucubratiõe unum aut alterũ floſculũ ſuis intertexuerint ſcriptis,& quatuor è Cicerone,ac totidem è Saluſtio uoculas aſperſerint, ꝓtinus apicẽ

Romanæ

Romanę facundię assecutos se credũt. Tũ displicet diui Hieronymi stilus, tũ putet Prudentius, tum elingue, mutũ, infans esse uidetur, ubicunq; non uiderint quatuor illas M. Tullij uoculas. His si quando factum esset periculum, quid sit huiusmodi, sicut uident, nugas libris prosequi, fortassis & suam agnoscerent infantiam, & alienam eloquentiã minus impudenter contemnerent. Sed dixerit mihi quispiam monitor haud aspernandus: Atqui hoc ipsum elegans erat, artificio dicendi rebus minutis nonnihil amplitudinis addere, humilibus adiungere dignitatis aliquid, &, ut inquit Vergilius,

Exiguis hunc addere rebus honorem.

Neq; uero non uacasset, si modo separasses colligendi & expoliendi operã, ac iustũ his rebus temporis spacium impertisses. Quæ necessitas erat iuxta Plautinum dictũ, simul & sorberes & flares? Quis adegit, ut præcipitares æditionem? & opus tam ingẽs, tam operosum, ut ita dixerim, sesquianno perficeres, perfectum statim euulgares? Qđ si Flacci præceptũ secutus, uigilias tuas in nonum pressisses annum, fieri poterat, ut nõ solum eloquentię gratiam adiungeres, uerumetiam ut & copiosius & emẽdatius opus in lucem exiret, nec esset cuius te pœniteret, nec cui quicquã apponi uelles. Alioquin aut nõ oportuit suscipere prouinciã, aut erat susceptę per omnia satisfaciendũ. Hic ego profecto (neq; eñ mihi moris est refragari ueris) nõnullã culpæ partem agnoscam necesse est. Neq; enim me clam erat, opus hoc requirere, non theologum hominẽ, qui literas antiquas leuiter ac ueluti prætercurrens degustasset, sed qui uitam omnem euoluẽdis, interpretandis, excutiendis id genus autoribus cõtriuisset, cuiq; non tantũ immorari, sed immori quoq; studijs huiusmodi licuisset. Planè pspiciebã, hũc laborẽ nec unius esse hominis, nec unius bibliothecæ, nec paucorum annorum, quem nos soli, nostroq;, ut aiũt, Marte breuius sesquianno absoluimus, una dũtaxat adiuti bibliotheca, nimirũ Aldina, copiosissima quidẽ illa, quaq; nõ alia bonis libris, pręcipue Gręcis instructior, ut ex qua, ceu fonte, omnes bonæ bibliothecæ per omnẽ usq; orbẽ nascuntur ac propagantur. Itaq; locupletissima quidẽ, non diffiteor, sed tamen una. Verum est quo culpã hanc, si nõ purgare, certe minuere possim: primum quod olim me ad hoc muneris suscipiendum non tam incitauit ratio quàm induxit casus, & amicorum preces impulerunt, quibus equidẽ cum nec aliàs unquã magnopere repugnare possim, tũ uero Mœcenas ille meus Guilielmus Montioius, inter aulæ Britannicæ proceres eximius, hoc à me cõtendebat, sic meritus, sic charus, ut omnia mihi posthabẽda ducam, quoties illius mos gerundus est uolũtati. Quod si philosophorũ etiã dogmata cõcedunt ut in gratiã amicorum nonnunquam aliquantulum à recto deflectamus, mihi dandã esse ueniã arbitror, qui, dũ tanto amico gratum facere studeo, prouinciam suscepi pulcherrimã quidem illam, sed mihi fortasse nõ perinde aptam, præcipue cum uiderem eruditorũ neminem hoc negocij capessere: non quod impares sese iudicarẽt, ut equidẽ opinor, sed qđ uigilias illas immensas uiderent atq; refugerent, maximè cum intelligerẽt glorię ꝓuentum laboribus minorem futurum. Deinde cũ uideremus hanc esse operis suscepti naturam, ut ipsum in se nullum haberet modũ, uidelicet necessum habuimus modũ illius, non ipsius ratione, sed nostris occupationibus metiri, ut tantũ impenderemus operæ, non quantum postulabat, sed quantum à nostris studijs citra uitiũ decidere posse uidebamur. Itaq; paulo festinantius absoluimus, partim quod in hoc opere nobis ueluti peregrinari uideremur: partim q̃ liceret his absolutis, toto pectore reuerti ad ea, quæ nostrę sunt ꝓpria ꝓfessionis, quęq; ad menses aliquot intermisimus, amici uoluntatẽ magis, quàm nostrũ iudiciũ secuti. Quanquam Horatiano pręcepto nõ ita ualde commoueor. Hoc enim ille pręcepit ijs, qui ad ingenij laudem scriberent. Nos præter utilitatẽ lectoris nihil spectauimus. Præcepit ijs, qui carmẽ conscriberẽt, in quo, teste Plinio, summa desideratur eloquentia, nos adagiorum cõmentaria colligimus. Deniq; nouennem istam curam, quã tamen nec ipse pręstitit in carmine, fortassis pręstiterit aliquis in centuria. Verum eandem in Chiliadibus, tum perquàm arduum esse uideatur pręstare, tum requirere parum humanum, cũ hoc ipsum abunde laboriosum sit, uel scribere Chiliadas, ut ne adiungas toties mutandi laborem, qui priore uidetur nõ paulo difficilior. Quanquam equidẽ arbitror curam, quam requirit Horatius, non temporũ spacijs, sed intentione metiendã esse. Qua quidẽ de re, uere possum affirmare, me summis annixũ

uiribus,

uiribus, ut quod tempori detractum uideretur, id uigilantia atq; assiduitate studij pēsa rem, ut sperem candidos lectores nec hanc partē omnino desideraturos. Nā si spatij ra tionem habeas, præcipitauimus opus: si noctes diesq; infatigabili studio desudatas æsti mes, maturauimus. Quod si nō modis omnibus nostra cura respōdet operi, illud certe constabit, me quicunq; unquam de prouerbijs cōscripsere, uel apud Græcos uel apud Latinos (loquor de ijs quorum extant cōmentarij) diligentia, nō mediocri spatio præ cessisse. Postremo quoniam & infinitum est opus, & ad cōmunem utilitatem paratū, age quid uetat, quo minus operam partiti, communi studio perficiamus? Ego meū per solui pēsum, & fessus lampada trado: succedat, qui uices operis excipiat. Ego syluā mi nistraui, non omnino, sicut opinor, malignā: accedāt qui dolent, qui perpoliant, qui ua riegent. Ego partem eam absolui, in qua plurimū fuit laboris, gloriæ minimum: non pi geat alios adiungere, quod & facillimū erit & splendidissimū. Mea nihil refert quocū que nomine legatur: nō laborabo, penes quencūq; summa gloriæ futura est, modo nos occasionem dederimus, ut ad studiosos tanta manarit utilitas. Neq; uero uel tantillū of fendar, si quis nostra castigabit eruditior, locupletabit diligētior, digeret exactior, illu strabit eloquētior, expoliet ociosior, uindicabit felicior: dū id cū publica studiosorū cō moditate fiat, quam unā usqueadeo spectauimus in hoc opere, ut nostri nullā rationē habuerimus. Alioqui poterā & ipse, quod pleriq; faciūt, eiusmodi laborē deligere, qui longe minoribus sudoribus mihi constitisset, idemq; lōge maiorem gloriæ fructū attu lisset. Quis enim nō iudicasset egregium ac magnificū facinus, si totum Demosthenē aut Platonē, aut aliū aliquē huiusmodi Latinis auribus tradidissem? Atqui dictu diffi cile sit, quanto minore tēporis, uigiliarum, oleiq; impēdio munus hoc conficere licuis set, quàm has, sicuti uidentur, nugas cōgerere. Poteram ex tanto numero duas aut treis centurias mihi deligere, atq; in his expoliēdis, locupletādis, elimandis, omneis ingenij neruos intendere, nō paulo minore laborum semente, multo tamen uberiorem famæ messem mihi paraturus. Verum hoc fuerat meum priuatim, non publicum studiosorū agere negocium. Atqui, sicut ego quidē arbitror, oportet in restituenda literaria re ani mum Herculanum præstare, hoc est nullo tuo incōmodo à communi utilitate curāda uel deterreri, uel defatigari. Sed his de rebus plus satis, ac iamdudum uereor, ne quibus Herculani laboris instar esse uideatur, hunc tam prolixum sermonem, in quē nos Her culani laboris adagium induxit, perlegere. Quare finem faciā, sed si illud addidero, cū hæc primū æderentur, me labores omneis Herculeos superasse. Siquidem ille semper aliàs inuictus, duobus simul monstris par esse non potuit. Itaq; fugiens, prouerbiū no bis relinquere maluit, quàm Martē experiri, satius esse ducēs, rideri incolumem, quàm laudari extinctum. Nobis autē eodem tempore cum duobus mōstris immanibus fuit congrediendum, quorum utrumuis tātum habebat negocij, ut multos Hercules requi reret, tantum abest, ut unicus homuncio duobus par esse possit. Nā Basileæ simul typis excudebantur adagiorum Chiliades, sic emendatæ, locupletatæq;, ut nō minoris mihi constiterit instauratio, quàm prior æditio, quam Venetiæ apud Aldū Manutium pere gimus. Et uniuersæ diui Hieronymi lucubrationes, è quibus ut maximā, ita difficillimā quoq; partem mihi proprie sumpsi, nempe libros epistolares, haud leuē per Musas pro uinciam, si cui tantum uoluminum uel euoluendū modo sit. Nunc deum immortalem, quàm grauis cū mendarū portentis, quibus illic scatebant omnia, mihi fuit lucta. Quā to sudore reponenda Græca, quæ uir ille passim admiscet. Nam ea plerunq; uel deerāt, uel perperam erāt addita. Neq; uero mediocribus mihi uigilijs cōstiterunt qualiacūq; illa scholia, quæ cū suis argumentis adiecimus, non solum ob id, quod in re primum à nobis tentata non esset quem sequerer, cuius inuentis adiuuarer, uerumetiam quod, ut Romulum narrant, non minus magnificum fuisse suorū facinorum ostentatorē, quàm rerum egregiarum gestorem: Ita diuus Hieronymus, ut diuitem quandā ex omni disci plinarum & autorum genere constructam penum habuit in pectore: ita nemo doctri næ suæ opes in scriptis ambitiosius, ut ita dicā, ostētat. Adeo sancta quadā gloria, quic quid in uetere, quicquid in nouo instrumēto retrusum, quicquid in fabulis, in historijs, quicquid in Græcis, qcquid in Hebraicis literis exquisitū, id obijcit, infulcit, inculcat. Iam in ordine digerendo, qui uarie à diuersis erat cōfusus, etsi nulla est ingenij laus, ta-
men

men haud parum fuit molestiæ, Tanta rerum moles huic homuncioni sustinenda fuit, & quidē uni. Nisi quod in uocibus aliquot Hebraicis, quod eas literas leuiter, ac primoribus modo, qđ dici solet, labris degustassemus, Brunonis Amerbachij, doctissimi pariter ac modestissimi iuuenis opera sumus nōnihil adiuti. Cui uicissim reliquā huius operis portionē exequēti, in Græcis ac Latinis restituēdis locis aliquot adfuimus, operā opera pēsantes. Vt ne cōmemorem interim nōnihil fuisse negocij, ut quę Hieronymianis lucubramētis falso titulo fuerāt admixta, partim erudita, partim iuxta indocta & infantia, nōnulla dementiæ quoq; speciem præ se ferentia, certis coniecturis, ceu uestigijs quibusdam deprehenderemus, atq; exēpta, suis redderemus locis. Dein ut hominis sanctissimi uitam, ab alijs non uanissime modo, uerum etiam insulsissime proditā, ex omnibus ipsius monumentis colligeremus. Adde iam, quod huiusmodi laborū ea ratio est, ut fructus & utilitas ad omnes perueniat, molestiā nemo sentiat, nisi unus ille qui sustinet. Neq; enim illud animaduertit lector, qui totos libros inoffensus decurrit, nobis aliquoties ad unam uoculam dies aliquot resistēdum fuisse. Nec intelligit, aut si intelligit, certe non meminit, quantis difficultatibus nobis constiterit illa, qua legens fruitur, facilitas, quantisq; molestijs ea molestia sit adempta cæteris. Proinde soleo & ipse mihi quarta luna uideri natus, cui nescio quo fato contigit, in huiusmodi plusquam Herculaneos labores incidere.

Effugi malum, inueni bonum. II

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id est,

Euasi mala, sum nactus meliora.

Hemistichium prouerbiale, dici solitū si quando fortuna lautior cuipiā contigisset. Natum aiunt à ceremonijs nuptialibus. Nam Athenis mos erat, ut in nuptijs puer quispiā induceret undiq; spineis frondibus, & quernis glandibus opertus, coronatusq;, cunas gestans panibus impletas. Dicebat autem hæc:

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Ea uox bene ominabatur sponso, sponsæq;, tanquam ad meliorem usq; fortunā profecturis. Malum enim uocabat spinas & glandes, panes bonū, propterea qđ steriles spinæ, iuxta prouerbium, quod alio posuimus loco, οὐ γὰρ ἄκανθαι, Et glādibus uictitabant agrestes illi prisci, iuxta illud, ἅλις δρυός, ἄλλη δίαιτα. Reperto frumentorū usu, glandiū esus fastidiri cœptus. Demosthenes in oratione pro Ctesiphōte, significat id dici solere ab ijs qui initiabantur, cū peractis iniurijs, quibus agitabātur ante mysteria, iam ad honorem initiationis admitterentur. Nam Æschini obijcit, quod noctu ministrans initiādis, absterso luto iussit eos dicere:

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. Aristophanes in Pluto,

Ἐπεῖτα πλουτῶν οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῇ. id est,

Vbi diues est, haud lente gaudet amplius.

De iuuene qui nactus Plutū fastidijt anum, cui pauper morem gesserat. Diuersum est huic quod Iulius Pollux lib. 6. refert ex Eupolide,

Οἴνου παρόντος, ὄξος ἠράσθη πιεῖν. id est,

Præsente uino bibere acetum maluit. Adagium è Zenodoto refertur.

Ægypti nuptiæ. III

Αἰγύπτου γάμος. i. Ægypti nuptiæ, inauspicatæ & infelices dicebantur. Sumptū à notissima fabula Ægypti, qui filios quinquaginta, totidem fratris filiabus maritos dedit. At hi præter unum omnes à sponsis iugulati sunt. Torqueri poterit in simulatā amicitiam, aut in munus honoris gratia datū in speciem, quū reuera quæratur pernicies ei cui datur. Ita nōnunq; ex affinitatibus aut fœderibus principum atrocia nascuntur exitia.

Ædilitatem gerit sine populi suffragio. IIII

Plautus in Sticho: Sine populi suffragio, tamen ædilitatem hic quidem gerit. Vbi qs imperiosior est in alieno negocio, aut in ædibus alienis. Nā Plautus ad parasitum respicit in domo non sua mandantem & imperantem, non aliter ac sua. His cōfine est quod habet apud Ciceronē libro tertio De legibus: Sed quæro quid hac re sit turpius, quàm sine prouocatione senator, legatus sine mādatis. Item in xiij. Philippica: Senator uolūtarius lectus ipse à se.

Pax redimenda. V

Diuus Augustin. Homilia decima, narrat apud Pœnos huiusmodi uetus prouerbiũ fuisse celebre: Vt habeas quietum tempus, perde aliquid. Raro carent lite, qui nusquã sustinent de suo iure concedere. Magnum interdum est lucrum, iactura rei molestiam & inquietudinem exclusisse.

E duobus tria uides. VI

Ἐκ δυοῖν τρία βλέπεις. i. E duobus tria uides. Iocus prouerbialis in eos, qui uel ætate, uel ebrietate, uel alio quopiam oculorum uitio cæcutiũt. Huc pertinet illud Maronis:
Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas. Item illud Iuuenalis:
Et geminis consurgere mensa lucernis.
In antiquis quibusdam exemplaribus inuenio scriptũ hoc pacto, ἐν δυοῖν τρία βλέπεις, id est, In duobus tria uides. idq; dici solitum, ubi quis aliud pro alio uidet, fallentibus oculis. Venustius fiet, si ad animi iudicium deflectatur.

Edentulus uescentium dentibus inuidet. VII

Diuus Hieronymus epistolam illam eruditissimã, quam Ad magnũ oratorẽ inscripsit, huiusmodi clausit prouerbio: Cui quæso, ut suadeas, ne uescentiũ dentibus edentulus inuideat, & oculos caprearũ talpa contẽnat. hoc est, ne quod ipsi non contigit, alijs inuideat. Sic enim est fermè hominũ quorundam ingenium, ut quisq; laudet quantum se sperat assequi posse: si quid ultra uires suas esse senserint, id negãt disci oportere. Breuiter paucos inuenias, qui quod in sese desperent, in alijs probẽt: idq; non alia in re magis quàm in literarum studijs. Hieronymus uidetur Grecam illam reddidisse sententiã:
Αὐτὸς πτωχὸς ὢν τοῖς ἔχουσι μὴ φθόνει. id est,
Ne pauper ipse ijs inuide, qui possident.

Iisdem uescentes cepis. VIII

Ταὐτὸν θύμον φαγόντες. i. Qui idem ederunt thymũ. Prouerbiali figura dictum ab Aristophane in Pluto. Congruit in pauperes ac bonos uiros inter sese amicos. θύμον enim uilissimum herbe genus, quo tenues & agrestes, utcunq; uitam sustinent: quidam cepã agrestem esse putant, etiamsi dissentiant Plinius & Dioscorides. Suidas admonet agrestis ac uilis herbæ genus esse, cuius esu Comicus paupertatem uescentium uoluerit intelligi. Queadmodum Hesiodus per maluam & asphodelum tenues significauit. Huic affine quod scriptum est apud Iuuenalem:
Quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi ueruecis labra comedit?

Solidos è clibano boues. IX

Aristophanes in Acharnensibus:
Παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους Ἐκ κριβάνου βοῦς.
Καὶ τίς εἶδεν πώποτε βοῦς κριβανίτας; id est,
Deinde nobis præbuit
E clibano totos boues: & quis rogo
Conspexit unquam clibano coctos boues?
Antiphanes apud Atheneum lib. iiij. facit quendam querentem de frugalitate Grecorum, qui paululum carnium apponerent, quum maiores soleant totos boues, ceruos et arietes assos apponere. Quin & regi Persarum coquum, totum camelum assum, atq; etiamnũ calidum apposuisse. At ego mihi malim perdiculam assam & calidam apponi. Idem in eodem libro tradidit ex Herodoto, apud Persas diebus natalicijs fuisse morẽ, ut diuites bouem, asinum, equum & camelum apponerent totos in clibano aut camino coctos. Prouerbialis hyperbole de barbarica rerum copia, siue de lauticijs affatim subministratis. Antiquitus enim in delicijs erant cibi in clibano cocti. Primũ enim panis in clibano decoqui cœptus, quem κριβανίτην, id est, clibanarium uocabant, eaq; res usqueadeo uisa est noua, ut etiam prouerbio locum fecerit: deinde carnes & pisces eodem modo coqui cœperunt. Vnde & thunni, & id genus alia, in clibano cocta, xeniorum uice missitabantur amicis.

Drachmæ grando. X

Δραχμὴ χαλαζῶσα, id est, Drachma grandinans. De lucro, quod tanquã cœlitus emissum ob-

sum obtigit. Nam olim theatrale præmium erat drachma, quæ uelut grandinis in more in populum spargebatur. Id à Diophanto tradunt institutum. Vnde si quando grando accidisset, per iocum aiebant, δραχμὴ χαλαζῶσα. Missilium mos nec hodie totus extinctus est. Autor Zenodotus, Meminit & Hesychius.

Duodecim artium. XI

Δωδεκαμήχανον. i. Duodecim artium, appellabāt callidum, uersutum, uersipellem, uafrum, ac uarijs instructū dolis. Narrant scortū quoddam fuisse nomine Cyrenen, cui cognomentū inditū δωδεκαμηχάνυ. propterea quod in peragēda Venere duodecim figuris usa fuisse dicatur. Imitatum est autē ex Hypsipyle Euripidis tragœdia, in qua δωδεκαμήχανου ἄστρου scripsit, citāte Suida. Refert & in Ranis Aristoph. tametsi interpres ꝓ ἄστρου legisse uidetur ἄντρου, ut intelligamus de membro pudendo muliebri. Aristophanes sic habet, τολμᾶς τὰ μὰ μέλη ψέγειν, ἀνὰ τὸ δωδεκαμήχανου κυρήνης μελοποιῶν. i. Audes tu mea uituperare carmina, qui per duodecim artes Cyrenes poemata fingis?

Duplices uiros. XII

Διπλοῦς ἄνδρας. i. Duplices uiros prouerbiali ioco uocabant, qui essent lubrica & insyncera fide, quos nunc uulgo etiā bilingues appellant, & Vergilius Tyrios bilingues appellat. Dictū est autem per allusiōem, quod pleraꝗ uirorum nomina dissyllaba sint, præsertim seruorū, quorum genus uafrum & fraudulentum habetur. Vnde sensus ambiguus est, potest enim accipi uel de eo qui duabus sederit sellis, uel cui nomē sit dissyllabum. Zenodotus huiusmodi citat epigramma:

Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα,
Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις. id est,
Equidem uirum odi duplicem, sermonibus
Probis amicum, cæterum hostem moribus.

Est aliquoties & apud Homerum Odysseæ Σ.

Οἵ τ' εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ' ὄπιθεν φρονέουσιν. id est,
Qui bene cum dicant, retro mala mente uolutant. Rursum Odysseæ P.
Ἐσθλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον.
Qui bene cum loquerentur, atrocia mente premebant.

Iterum eiusdem operis Σ. Θέλγε δὲ θυμὸν
Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα. id est, Pectora blandis
Lenibat dictis, at mens diuersa parabat.

Apud Platonem in Hippia minore citat aliquis hos Homeri uersus, qui dicūtur ab Achille ad Vlyssem,

Χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν
Ὥσπερ δὴ φρονέω τε καὶ ὡς τετελέσθαι οἴω.
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. id est,
Nam decet ingenue quod sentis uoce profari.
Haud secus atꝗ Orci portas hominem execror illum
Quisquis corde aliud celans, aliud sonat ore.

Domi manere oportet belle fortunatum. XIII

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est,
Domi manendum est, cuncta cui sint prospera.

Cui suppetit copia facultatum, is si uelit felicem agere uitam, domi uiuat. Nusquā enim uiuitur cōmodius, nusquam liberius. Qui eget, peregrinando rem quærat, ac fortunæ experiatur aleam. Ita Menander,

Οἴκοι μένειν χρὴ καὶ μένειν ἐλεύθερον,
Ἢ μηκέτ' εἶναι τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est,
Domi manere oportet, ut liber siet,
Aut liber esse desinat qui diues est.

Potest in hūc quoꝗ detorqueri sensum: Qui sibi bene conscius est, ne captet ex alienis laudibus gloriam, sed sit suarum uirtutum conscientia contentus.

Per hastæ

Per hastæ cuspidem currere. XIIII

Δι' ὀξείας δραμεῖν.i. Per acutã currere dicebantur, qui in re magnopere periculosa uersarentur. ὀξεῖαν enim hastam, siue hastæ cuspidem uocant. Translatum uidetur uel à circulatoribus, qui per summas hastarum & gladiorum cuspides ingrediuntur. Vel à militari consuetudine, qua fieri solet, ut qui mortem cõmeritus uideretur, is nudus per medias copiarum hastas, hinc atq; hinc intentatas, ire cogeretur. Nec absurdum, si de Thracia saltatione intelligatur, de qua nobis aliàs dictum est.

Alia Menecles, alia porcellus loquitur. XV

Ἄλλα λέγει μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. id est,

Non eadem loquitur succula, quæ Menecles.

Vbi quis multum uerborum effutit, quæ nihil ad rem pertineant. Mihi subesse prouerbium uidetur, tametsi nondum satis liquet unde natum sit. Alludit ad illud Lucillius in epigrammate, quod quoniam est argutum & elegans, non pigebit subscribere:

Χοιρίδιον καὶ βοῦν ἀπώλεσα καὶ μίαν αἶγα.

Ὧν χάριν εἴληφας μισθάριον μενεκλῆς.

Οὔτε δέ μοι κοινόν τι πρὸς ὀθρυάδαν γεγένηται,

Οὔτ' ἀπάγω κλέπτας τοὺς ἀπὸ θερμοπυλῶν.

Ἀλλὰ πρὸς εὐτυχίδην ἔχομεν κρίσιν, ὥστε τί ποιεῖ

Ἐνθάδε μοι ξέρξης, καὶ λακεδαιμόνιοι;

Πλὴν, κἀμοῦ μνήσθητι νόμου χάριν, ἢ μέγα κράξω,

Ἄλλα λέγει μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. id est,

Sucula, bos, & capra mihi periere Menecles,

Ac merces horum nomine pensa tibi est,

Nec mihi cum Othryade quicquam éstue fuítue negoci,

Nec fures ullos huc cito Thermopylis.

Sed contra Eutychidem nobis lis: proinde quid hic mi

Aut Xerxes facit, aut quid Lacedæmonij?

Ob pactum & de me loquere, aut clamauero clare,

Multo alíud dicit sus, aliud Menecles.

Cum huius epigrãmatis argumento conuenit & illud quod est apud Martialem lib. vi.

Non de ui, neq; cæde, nec ueneno,

Sed lis est mihi de tribus capellis.

Vicini queror has abesse furto.

Hoc iudex sibi postulat probari.

Tu Cannas, Mithridaticumq; bellum,

Et periuria Punici furoris,

Et Syllas, Mariosq; Mutiosq;,

Magna uoce sonas, manuq; tota.

Iam dic Posthume de tribus capellis.

In Martialis epigrãmate hoc ipsum Tota manu, prouerbij speciem gerit. Solent enĩ rhetores in cõtentione manu rotata gesticulari. Vtrunq; igitur in eũ recte dicetur, qui ἔξαγώνια καὶ ἀπροσδιόνυσα, hoc est, extra causam quæ sunt, & ad rem nihil attinent, dicit: Aliud sus, aliud loquitur Menecles: &, Dic de tribus capellis.

Haud annuncias bellum. XVI

Οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις. i. Non annuncias bellum. Dici solitũ, ubi quis rem oppido lætam annunciat, quod bellũ res sit omniũ calamitosissima: & tamen ad huius rumorem hodie pleriq; mortales hilarescũt, nimirum sceleratissimũ illud Carum genus, qui malis humani generis aluntur. Iulianus in epistola ad Basiliũ, ἡ μὲν παροιμία φησίν, οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις, ἐγὼ δὲ προσθείην ἐκ τῆς κωμῳδίας, ὦ χρυσὸν ἀγγείλας ἐπῶν. id est, Prouerbio dicunt, Haud bellũ annũcias. Ego uero illud addiderim ex comœdia: O aureorũ nũcius uerborum. Conduplicauit prouerbium Iulianus, quandoquidem & hoc prouerbiale, χρυσὸν ἀγγείλας ἐπῶν. Sumptum est autem ex Aristophanis Pluto. Verba sunt senum chorum explentium ad Carionem, qui Pluti annunciarat aduentũ. Vsurpauit & Plato in Phædro, οὐ πόλεμόν γε ἀγγέλλεις. id est, Haud sanè bellum annuncias. Ac rursum libro De legi-

bus tertio. Pindarus in Pythijs hymno quarto, τῶν δ' ὁμήρου καὶ τόδε συνθέμενος ῥῆσιν, ἄγγελον ἐσλὸν ἔφα τιμὰν μεγίσταν πράγματι παντὶ φέρειν. i. Quin ex Homeri dictis & illud conferens orna. Nuncium bonum ait honorem maximum in omni negocio ferre. Versus autem quem citat Pindarus, hic adfertur ab interprete:

Ἐσθλὸν καὶ τὸ τέτυκται ὅτ' ἄγγελος αἴσιμα εἰδῇ. id est,

Hoc quoq; præclarum est, ubi nuncius optima nouit. Extat autem Iliados ο.

Machinas post bellum adferre. XVII

Τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζειν. id est, Machinas post bellũ adferre dicebant, qui peracto negocio, sero adhiberent apparatũ. Brutus in epistola quadam ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν. id est, Vestræ machinæ post bellum, uti prouerbio dicitur, adductę sunt. Alludit ad illud Platonis, q̃d alio reddidimus loco, οὕτως χρὴ τοῦ πολέμου μεταλαγχάνειν. id est, Ad istum modum oportet ad bellum accedere. De Melitide dicetur suo loco, quem aiunt in Troiam uenisse, quo Priamo ferret suppetias, ciuitate iam capta.

Leuissima res oratio. XVIII

Κουφότατον πρᾶγμα λόγος. id est. Leuissi ma res oratio. Synesius in epistola quadam ad Theophilũ, προπετὴς ἄνθρωπος γλῶτταν, ἐντυχὼν ἀνδρὶ προπετεστέρῳ τὴν χεῖρα, καὶ ἴσως δὴ τὸ λεγόμενον, κουφοτάτου πράγματος, βαρυτάτην ζημίαν ἐξέτισε. id est, Homo pręcipiti lingua cum incidisset in uirũ manu magis præcipiti, iuxta id quod dici solet, rei leuissimę nęp sermonis, grauissimas pœnas dedit. Porrò quod Synesius adducit, propemodum uidetur esse apud Platonẽ lib. De legibus iiij. διότι κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία. i. Propterea q̃d leuiũ ac uolatiliũ uerborũ grauissima sit pœna. Refertur & apud Plutarchũ in libello περὶ ἀοργησίας, ex autore Platone. Apud Homerũ passim obuiũ est illud,

Ἔπεα πτερόεντα προσηύδα. id est,

Verba uolucria dixit.

Verba alata cognominat, quod facile euolent, ac reuolare nesciãt. Proinde Horatius,

Et semel emissum uolat irreuocabile uerbum.

Eam sententiam citat ex Menandro,

Οὔτ' ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον
Ῥᾷον κατασχεῖν, οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον. id est,

Nec durus ulli emissus è manu lapis
Neq; sermo lingua, facile compesci ualet.

Alibi indicauimus ἀπτέρους λόγους, dici Græce, id est, uerba sine pennis, quę premit apud se qui audiuit, nec sinit ad alios euolare.

Non omnia eueniunt quæ in animo statueris. XIX

Homerus Iliados Σ.

Ἀλλ' οὐ Ζεὺς ἄνδρεσσι νοήματα πάντα τελευτᾷ. id est,

Iuppiter haud quicquid animo conceperis, illud
Perficit extemplo.

Hoc equidem carmen inter adagia adscribendum existimaui, propterea quod eadem sententia etiam hodie uulgo dicitur. Et Pindarus in Olympijs,

Πολλὰ δὲ ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν. id est,

Multa mortalib. præter animi sententiã eueniũt. quod ipsum citauimus & alibi. Recte utemur, quoties significabimus, nõ euenire ,ptinus quicquid spe uotisq; cõceperimus.

Murem ostendit pro leone. XX

Μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε. id est, Murẽ pro leone ostendit. prouerbiali schemate dictũ, pro eo quod est, ingẽtia pollicitus & fortia, lõge diuersa exhibuit. Synesius in epistola quadã ad Anastasiũ, ἐκκεκραγὼς γὰρ αὐτῷ δὶς που καὶ τρὶς καὶ τοῖς ἐξ ἁμάξης λοιδορησάμενος, καὶ πάντα ἐπανατεινάμενος ἅπερ ἂν εἰρήσθη καὶ παρ' ἐμοῦ, παντὸς ἂν ἐτιμησάμην, ἀπέδειξε τὸ κάθαρμα μῦν ἀντὶ λέοντος. id est, Cũ inclamasset in illum bis aut ter, ac de plaustro, quod aiũt, conuicijs insectatus, nihilq; non in eum esset uociferatus, cum eiusmodi uel à meipso dicta fuisse maximi fecerim, deinde murem pro leone exhibuit scelus. Sumptũ apparet à bestiarijs, qui ridiculi gratia multa polliciti, quasi leonem immanem, & insolitæ magnitudinis emissuri, mox murem emittunt in caueam.

Pugnis

Pugnis & calcibus. XXI

πὺξ καὶ λὰξ. id est, Pugnis & calcibus. Prouerbiali figura dictum reperitur, pro eo quod est, omni contumeliæ genere, totisque uiribus. Synesius in epistola quadam ad fratrẽ, οὐδὲ πὺξ ἐντενεῖν, οὐδὲ λὰξ ἐναλεῖται τῶν ἀμφισβητούντων τινί. id est, Neque pugnos impinget, neque calcibus impetet quempiam meliorem. Aristophanes in Pace:

παίειν, ὀρύττειν, πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ πέει. id est,

Ferire, fodere, pugno, itemque & mentula.

Quo loco interpres admonet prouerbij, πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ σκέλει. i. Pugno simul & tibia. Nã comicus risus causa, pro tibia mentulã mutauit. M. Tullius in oratione pro Sylla dicit, quendam non solũ uerbis uti improbissimis solitũ, uerum etiã pugnis & calcibus.

Inimicus & inuidus uicinorum oculus. XXII

Alcippus in epistola quadam ad Encymonẽ, δυσμενὴς καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φησὶν ἡ παροιμία. id est, Inimicus & inuidus uicinorũ oculus, ut dictum est prouerbio. Extat autem apud Aristotelem lib. Rhetoricorum ij. Vicinus inuidet uicino, iuxta Hesiodi sententiam. Nec inuidemus ijs à quibus longo absumus interuallo, sed quos propemodum speramus assequi. Vnde Flaccus,

Inuidia quia maior. Et alibi,

Et iam dente minus mordeor inuido.

Totum subuertere. XXIII

ὅλον ἀνατρέπειν. i. Totum euertere dicitur, qui funditus perdit quempiam & uelut ab ipsis radicibus funditusque. Acinetus in epistola quapiam ad Phœbianam, οὕτως ὅλον με αὐτὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀνατρέψασα δουλεύειν ἀπηνάγκασας. id est, Ita tu me totum, quod aiunt, subuersum eò redegisti, ut mihi sit seruiendum. Cicero lib. Rhetoricorum i. Vertit ad extremum omnia. Ductum ab ædificijs quæ subuertuntur à fundamentis.

Bona terræ. XXIIII

τὰ τῆς γῆς ἀγαθά. i. Terrę bona. De bonis & immensis & omnigenis, quasi dicas, quicquid terra progignit, omnium rerum parens. Menander in epistola ad Glyceram, βασιλικῶς ὑπισχνούμενος τὸ δὴ λεγόμενον τοῦτο, τὰ τῆς γῆς ἀγαθά. id est, Regaliter pollicens, iuxta illud quod uulgo dicitur, terræ bona. Finitimum illi, Montes auri pollicens.

Palumbem pro columba. XXV

φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς. id est, Palumbem pro columba, subaudi uerbum ad sententiam accommodatum. In epistola Mormiæ nescio cuius ad Chremetem: αὐλητρίδα δὲ λυσάμενος ἧς ἐτύγχανεν ἐρῶν, νύμφης στολὴν αὐτῇ περιβαλὼν ἐπανήγαγέ μοι φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς φασιν, ἑταίραν ἀντὶ νύμφης. id est, Redemptam tibicinam quam forte amabat, sponsæque stola amictam mihi induxit columbæ loco palumbem, ut aiunt, meretricem pro sponsa. Vsus est Plato in Theæteto, λαβὼν οἷον φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς. id est, si uelut accipiat palumbem pro columba. Error est in re, non in ipsa scientia. Palumbes autem columbis sunt adsimiles. Conueniet, ubi quod deterius est & adulterinum, pro eo quod est præstantius ac legitimum supponitur.

Cilix haud facile uerum dicit. XXVI

Κίλιξ οὐ ῥᾳδίως ἀληθεύει. id est, Cilix haud facile uerũ dicit. Dionysius in epistola ad Rufum scholasticũ, λόγος ἐστὶ παλαιός, μὴ ῥᾳδίως ἀληθεύειν τοὺς Κίλικας. id est, Vetus uerbum est, Cilices haud facile uerũ dicere. Quanquã ἀληθεύειν, aliquoties est re præstare quod dixeris. Quadrabit in hominem auidum lucri, et ob id sæpenumero dicentem non quę uera sint, sed quæ utilia. Natum adagium à moribus eius gentis, quo nomine nunc uulgo notant Vltratraiectinos.

Culicem elephanti conferre. XXVII

Κώνωπα ἐλέφαντι παραβάλλειν. id est, Culicem elephanti conferre dicuntur, qui minima maximis cõparant. Libanius ad Casilum, τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος. id est, Ego uero perinde sum, quasi culex cum elephante collatus. Huius generis est & Vergilianum illud,

Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos

Noram, sic paruis componere magna solebam. Et,

Si parua licet componere magnis.

Dum clauum rectum teneam. XXVIII

Dum clauum rectum teneam, id est, dum meo fungar officio. Significat aũt, non im putandum euentũ parum prosperum artifici, modo is præstiterit quod artis est. Quintilianus lib. ij. Institutionum, prouerbiale fuisse demõstrat, Nam & gubernator, inquiẽs, uult salua naue in portum peruenire: si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator, dicetq; notum illud,

Dum clauum rectum teneam.

Videtur hemistichium è poeta quopiam sumptum. Nonnulli citant ex Ennio,

Dum clauum rectum teneam nauimq; gubernem.

Huc allusit M. Tullius lib. Epist. famil. xij. Vna nauis est iam bonorum omnium, quam quidem nos damus operam ut rectam teneamus, utinam prospero cursu. Sed quicunque uenti erunt, ars nostra certe non aberit. Itidem Pindarus Pythiorum hymno i. νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν. id est, Guberna iusto clauo exercitum.

Incus maxima non metuit strepitus. XXIX

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους. id est,

Nihil tumultus metuit incus maxima.

Excelsus animus non cõmouetur minis, aut fortunæ sæuientis procellis. Trãslatum ab incudibus fabrorum ærariorum, quæ tametsi hinc atq; inde tundantur crebris malleorum ictibus, tamen haudquaquam loco cõmouentur. Vergilius huiusmodi constantẽ animum querno robori similem facit. Idem de animo inexorabili,

Quàm si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

Extat apud Græcos distichon integrum huiusmodi,

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους,
Καὶ νοῦς ἐχέφρων πᾶσαν ἐλκύσαν βίαν. id est,

Strepitum ac tumultum maxima incus haud timet,
Constans nec animus quamlibet uiolentiam.

Veneri suem immolauit. XXX

Ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν. id est, Veneri suem immolauit. Dici solitum, ubi quis munus offert minime gratũ. Inuisus enim Veneri sus propter Adonidem illius amasiũ apri dente peremptum. Aut contra, cum quis alium in gratiam alterius lædit. Quemadmodum caper mactatur Libero, non quia gratus, sed quia nocuit.

Non licet bis in bello peccare. XXXI

Ἁμαρτεῖν οὐκ ἔνεστι δὶς ἐν πολέμῳ. i. In bello bis errare non licet. in rebus periculosis nõ tutũ est labi. Nam si semel erretur, actum est de capite, nec est secũdo errori locus. Vel quod in bello, quia cuncta tumultu peragantur, non detur spaciũ reuocandi restituendiq;, si quid perperam sit institutum. Vnde Homerus, cum alibi, tum Iliados Γ.

ὀλίγη δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο. id est,

At uero exigua est interspiratio belli.

Proinde in his rebus, in quibus si semel erratum fuerit, non est quod in posterum sarcias, cautim ac circumspecte agendum, admonente uel mimo illo non infestiuo:

Deliberandum est diu, quicquid statuendum est semel.

puta de sacerdotio, de matrimonio, deq; id genus alijs: quæ si temere fuerint instituta, non est quo priores cogitationes posterioribus, ut aiũt, melioribus emẽdes. Huc pertinet quod è Catone citat Vegetius. In alijs rebus si quid erratum est, potest postmodum corrigi, præliorum delicta emendationem non recipiunt, quum statim pœna sequatur errorem. Aut enim confestim pereunt, qui ignaue imperiteq; pugnauerunt, aut in fugã uersi, uictoribus ultra pares esse non audent. Adagium uidetur natum ex apophthegmate: cum Lamachus quendam manipuli ducem increpasset, quod perperam quiddã egisset, isq; responderet, se nõ iterum commissurum quod commiserat: In bello, inquit Lamachus, ne licet quidem peccare bis: quod primus error sæpe uitam adimat.

Panidis suffragium. XXXII

Πανίδου ψῆφος. id est, Panidis suffragium. In eos torquebatur, qui stulte atq; inerudite iudicarẽt. Aiunt Panidem hunc Chalcidis regẽ fuisse, qui Hesiodum Homero prętulerit: perinde quasi dicas, Midæ suffragium, quod is quoq; Panis agrestem cantionem an

teposuerit Apollinis musicę. In genere cōueniet in iudicia uulgi, cui ferè semper pessima pro optimis placuerunt. Huius suffragijs Menandrū aliquoties superauit Philemon. Euripides cū quinq; & septuaginta tragœdias scripserit, in solis quinq; uicit. Nec aliud est hodie quoq; populi de sacris cōcionatoribus iudicium, q̃ quod Plinius ætate sua de recitatoribus fuisse scribit: Si quādo transibis, inquit, per basilicā, & uoles scire quomodo quisq; dicat, nihil est quod tribunal ascendas, nihil quod prębeas aurē: facilis diuinatio, scito eum pessime dicere, qui laudabitur maximè. Quapropter Socrates in Critone Platonis, illud in primis uult esse sapienti fixum decretumq́, ne quid opinione uulgi cōmoueatur, imò suspectū habeat, quicquid senserit uulgo uehementer arridere. Scitū est illud Antisthenis apud Diogenē Laertiū, cui quū dixisset quispiā, Multi te laudant, Quid, inquit, mali feci? Huic simillimū quod Plutarchus in Apophthegmatis refert de Phocione, cui dicenti quū populus Atheniensis præter morem alacribus studijs assentiretur, cōuersus ad amicos, Quid hoc, inquit, est rei? Nunquid imprudens perperam?

Pattæcione calumniosior. XXXIII

παταικίωνος συκοφαντικώτερος. id est, Pattęcione calumniosior. Ab euētu natū. Nam Pattæcion quispiam infamis calumniator, cui cum mos esset bonis uiris calūnias struere, atq; hoc tā fœdo quæstu parare rem, tandem deprehensus conuictusq́; pœnas dedit capite. Huic præcipuum studium fuit, probati nominis iuuenibus negocium facessere. Idem popularibus conuicijs lapidatus est, quod fur esset, & ædium perfossor. Talis fuit apud Athenienses Hyperbolus. Refert Suidas.

Omni pede standum. XXXIIII

ὅλῳ ποδί. id est, Omni siue toto pede. pro eo quod est, summa ui, summoq; nisu. Refertur à Suida. Quintilianus Instit. oratoriarū lib. xij. Itaq; in his actionibus, omni, ut agricolæ dicunt, pede standum est. Videri poterat traductum ab ijs, qui in acie constanter parteis suas tuētur, neq; locum deserunt: aut à palæstritis, quorum artis est, scite pedem figere: nisi Quintilianus ab agricolis profectum esse testaretur.

Callum ducere. XXXV

Prouerbiales metaphorę sunt, Callum ducere, et Occallescere, si quidē ad animū detorqueātur. Quintilianus li. xij. Et ingenio adhuc alendo callum inducere. Sępicule legimus apud M. Tullium, occalluisse aures, cum assuetudo sensum mali adimit.

Extra organum. XXXVI

Quintilianus libro xi. Et his diuersa uox, & penè extra organum: cui Græci nomen amaritudinis dederunt, supra modū ac penè naturam uocis humanæ acerba. Extra organum dicetur, quod immodicū est, & extra uulgarem mensuram. Veluti si quis leges Platonis huius ætatis ciuibus proponeret. Ductū est ab organo musico, quod intra uigesimā uocem consistit. Conueniet item in uehementer clamosum.

Demulcere caput. XXXVII

Demulcere caput, allegoria prouerbij uice recepta, pro blandiri: sumpta ad adulantiū gestu. Quāquā hūc inter moras cōmemorat Fabius li. xi. In hac, inqt, cūctatiōe sunt quædā nō indecētes, ut appellāt scenici, morę, caput mulcere, manū intueri, infringere articulos. Chremes in Heautontimorumeno, negat se sibi tēperare posse, quin Syro caput demulceat. Est subinde & apud Plautū. Diuus Hieron. ad Augustinū: Prætermitto salutationis officia, quibus meū demulces caput. In eundem sensum usurpauit Lucilius Scabere caput apud Nonium: Hic ubi me uidet, subblanditur, palpatur, caput scabit.

Toto organo. XXXVIII

Quintilianus lib. xi. Est enim quædam ad auditum accōmodata non magnitudine, sed proprietate ad hoc uelut tractabilis: utiq; habens omneis in se qui desiderantur, sonos, intentionesq́;, & toto, ut aiūt, organo instructa. Hactenus ille. Proinde Toto organo instructa recte dixeris, quæ numeris omnibus constant, & undiq; quadrant. Sumptum & hoc à musicorum instrumentis.

Vltra linum. XXXIX

ὑπὲρ τὸ λίνον. i. Vltra linū. Lucianus in Ioue redarguto: οὐδὲν γὰρ οὕτω γένοιτ᾽ ἂν ἔξω τοῦ νόμου τῶν μοιρῶν οὐδὲ ὑπὲρ τὸ λίνον. id est, Neq; enim quicquam ita fieri poterit, præter Parcarum legem, & ultra linum. Vltra linum dixit, pro eo quod est, extra decretum fatale. Allu-

le. Allusum est autem ad fila trium Parcarum. Confine illi quod alias retulimus: πρὸς τὸν ἄτρακτον. id est, Vltra fusum.

Omnia secunda, saltat senex. XL

Omnia secunda, saltat senex. locus prouerbialis, quo co̅ueniet uti, quoties res prius in periculum adducta, præter expectationem feliciter exierit. Seruius enarrans illum Maronis uersiculum ex tertio Æneidos libro,

Lustramurq; Ioui, uotisq; incendimus aras:

adagiu̅ refert explicatq; his uerbis: Sciendum sanè moris fuisse, ut piaculo co̅misso, ludi celebrarentur. Nam cum iracundia matris deu̅m Romani laborarent, & eam nec sacrificijs nec ludis placare possent, quidam senex statis ludis Circe̅sibus saltauit, quæ sola fuit causa placationis. Vnde & natum prouerbium: Omnia secunda, saltat senex. Ide̅ Seruius explicans locum eiusdem poetæ in Æneidos octauo,

Vt celsas uidere rateis, atq; inter opacum
Allabi nemus, & tacitis incumbere remis,
Terrentur uisu subito, cunctiq; relictis
Consurgunt mensis, audax quos rumpere Pallas Sacra uetat.

Cu̅ aliquando, inquit, Romæ ludi Circenses Apollini celebrarentur, & Hannibal nunciatus esset circa portam Collina̅ ingruere, omnes raptis armis concurrunt. Reuersi postea cum piaculum formidarent, inuenerunt saltante̅ in circo senem que̅dam, qui cum interrogatus, dixisset se non interrupisse saltationem, ductum est hoc prouerbiu̅: Salua res saltante sene. Verrius apud Festum Po̅peium huiusmodi fabulam adfert: C. Sulpitio, & C. Fuluio consulib. M. Calpurnio Pisone prętore urbis, facie̅te ludos, subito nu̅ciato hostiu̅ aduentu, è foro ad arma concursum est. Sed postqua̅ uictores redissent in theatrum, ne ludi intermissi religionem adferrent, & instaurari oportere diceret, inuentum est ibi C. Pomponium libertinum, homine̅ grandem natu, ad tibicinem saltasse. Itaque gaudio non interruptæ religionis æditam uocem, nunc quoq; celebrari. Sunt qui C. Volumniu̅ arbitrentur appellatum fuisse, qui ad tibicinem saltarit. Meminit huius et T. Liuius alicubi, ni me fallit memoria. Huic finitimu̅ est illud quod alio diximus loco, γλαῦξ ἵπταται. id est, Noctua uolauit. Aristophanes in Vespis,

γλαῦξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸ στράτευμ᾽ διέπτατο. id est,
Nostra enim ante prælium ulula peruolauit agmina.

Significat uictoriam non uirtute militum, sed Mineruæ dexteritate contigisse.

Gladium dedisti, qui se occideret. XLI

Adagij forma̅ habet, quod scripsit Plaut. in Trinummo: Gladium dedisti, qui se occideret. id est, ministrasti materia̅ & adiumentu̅ ad pernicie̅. Veluti si quis amanti adulescenti pecunia̅ det in manu̅: aut iuueni temerario ma̅det magistratu̅: aut mulieri permittat quò lubeat eundi licentia̅. Dedit & Æneas Didoni gladiu̅ quo se occidit. Quo quide̅ loco multa Seruius, quę nobis alio loco dicta sunt in prouerbio, ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα.

Alienum arare fundum. XLII

ἀλλοτρίαν ἄρουραν ἀροῦν. id est, Alienum aruum arare. Prouerbiali metaphora dictu̅ est pro eo quod est, alienum agere negocium, aut cum alienis uxoribus habere rem. Theognis in sententijs,

ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, ἄνδρα τε μάργον,
ὃς τὴν ἀλλοτρίην βούλετ᾽ ἄρουραν ἀροῦν. id est,
Est inuisa mihi mulier uaga, innersq; maritus,
Alterius fundum quisquis arare cupit.

Plautus item de marito adultero, Fundum alienu̅ arat, suu̅ incultum deserit. Huic similis color est apud iureconsultos, Alienos irrigare agros, tuis sitie̅tibus. C. de seruit. & aquę. cap. Pręses. Durum est & crudelitati proximu̅, ex tuis prædijs aquæ agmen ortu̅, sitientibus agris tuis, ad aliorum usum uicinorum iniuria propagari.

Fluuius, quæ procul absunt, irrigat. XLIII

ποταμὸς τὰ πόῤῥω ποτίζων, τὰ δ᾽ ἐγγίον καταλείπει. id est, Fluuius quæ longe dissita sunt irrigat, quę proxima sunt, pręterit. De his dici co̅ueniet, qui bene merent̄ de externis et nihil ad se pertine̅tibus, suos negligunt. Refert Diogenianus. Apparet inde ductu̅, q̄d ubi flu-

ubi fluuius oritur, minor esse solet, minusq; argillæ secum trahens: & quo longius recessit à fonte, hoc est copiosior uberiorq;.

Magno flumini riuulum inducis. XLIIII

Ποταμῷ μεγάλῳ ὀχετὸν ἐπάγεις. id est, Magno flumini canalem inducis, id est, maximis rebus pusillum & inutile momẽtum addis. Commemoratur à Suida. Finitimũ est illis, Syluæ addere ligna, mari aquam, soli lucernam.

Ne patris nomen quidem dicere possit. XLV

Synesius in epistola quapiam aduersus Andronicum: ἄνθρωπος οὐκ ἔχων εἰπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὐδὲ πατρὸς φασι. i. Homo qui aui nomen dicere non possit, imò ne patris quidem, ut aiunt. Quadrat in uehemẽter obscuros & spurios, incertoq; patre natos. Quod genus est & illud Iuuenalis:

Quorum nemo queat patriam monstrare parentis.

Vnde Plutarchus existimat spurios dictos nothos, quod duabus his literis prænotari soleant, S.P. hisq; significari, sine patre.

Ne si bos quidem uocem edat. XLVI

Alciphron in epistola Glyceræ ad Menandrũ, ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐδενὶ τρόπῳ μὰ τὰς θεὰς, οὐδ' ἂν βοῦς μοι, τὸ λεγόμενον, φθέγξαιτο, πιστεύσαιμ' ἄν. id est, Hoc aũt nullo pacto crediderim, ne si bos quidem fuerit elocuta. Hinc dictũ est, quod in annalibus frequenter cõmemoratur bos humanam uocem reddidisse. Memini legere, ni fallor, apud Platonem non dissimili figura dictum, Etiã si quercus eloqueretur. Nam olim è quercubus Dodonęis reddebantur oracula.

Ægæum nauigat. XLVII

Τὸν αἰγαῖον πλεῖ. id est, Ægeũ nauigat, ut subaudias κόλπον. Ælianus in epistola quapiam: γεωργίαν καὶ γεωργεῖν ἀφεὶς πῶν ὁ γείτων Λάχης ἐπέβη νεὼς, καὶ πλεῖ τὸν αἰγαῖον φασι, καὶ ἄλλα πελάγη μετρεῖ, ἐν κύμασι ζῇ, ὡς λάρος βίον ζῶν, καὶ ἀνέμοις μάχεται διαφόροις. id est, Vicinus Laches relicta agricultura, & agriculationis usu, nauẽ conscendit, atq; Ægeũ, ut aiunt, nauigat, reliquaq; metitur maria, & in fluctibus agẽs, lari uitam uiuit, cumq; uarijs uentis dimicat. Persius item in quinta Satyra,

Ocius ad nauem, nihil obstat quin trabe uasta

Ægæum rapias. Arbitror hoc mare cęteris esse periculosius ob frequentes scopulos. Hinc est illa M. Tullij metaphora, in Diuinatiõe: Intelligo quàm scopuloso difficiliq; loco uerser. Nec infrequens est apud Hieronymum, E scopulosis locis enauigauit oratio, quoties sentit expeditam quæstionum difficultatem. Quadrabit igitur in hominem ob lucri studium nihil omnino periculi recusantem.

Liberi poetæ & pictores. XLVIII

Lucianus in dialogo quẽ inscripsit ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Καί τοι παλαιὸς οὗτος ὁ λόγος, ἀνευθύνους εἶναι ποιητὰς καὶ γραφέας. i. Atqui uetus hoc dictũ est, liberos esse poetas ac pictores. Idẽ in Demosthenis Encomio, τὸ μὲν δὴ ποιητικὸν φῦλον ἐλεύθερον. id est, Atqui poeticum genus liberũ. Sentit aũt liberum esse poetis & pictoribus impune, quicquid uelint fingere. εὔθυνα, Græcis est causa siue accusatio. Magistratũ itaq; de quo cogebatur rationem reddere qui susceperat, ὑπεύθυνον appellabant, Liberum autem & de quo nõ exigebatur ratio, ἀνεύθυνον. Indicat hoc Æschinis oratio aduersus Ctesiphõtem. Diphilus apud Athenæum lib. vi. de poetis, οἷς ἐξουσία

Ἐστὶν λέγειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν μόνοις. id est,

Quibus licet, Et facere solis quidlibet atq; dicere. Ad quod allusit Horatius, cũ ait, Pictoribus atq; poetis

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Nam poetę numine aguntur, eoq; illis frustra præscribas. Seneca lib. De uita beata. i. Siue Platoni, inquit, credimus, frustra poeticas fores cõpos sui pepulit: siue Aristoteli, nullum magnum ingenium sine mixtura dementię fuit. Est autem plurimũ cognationis inter poeticen & picturã. Hinc est quod Simonides, autore Plutarcho, τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σιωπῶσαν προσηγόρευσεν, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν. id est, Picturam tacitã poesim appellauit: poesim autem loquentem picturam. Proinde Horatius:

Vt pictura poesis erit.

Torqueri poteſt in eos, qui pertinaci & obſtinato ſunt ingenio, quosq; neceſſe ſit ſuis moribus relinquere. Aut in mulieres quibus nihil non permittitur, aut in principes quibus omnia laudi dantur.

XLIX

Per tranſennam inſpicere.

Per trāſennam inſpicere, Prouerbiali nimirum figura dictum eſt, pro eo quod eſt, nō propius neq; ſingillatim, ſed procul & ſummatim inſpicere. Translatum à negociatoribus, qui mercibus quas contrectari nolunt, cancellos obijciunt: quidam etiam uitrum pellucidum opponunt, ut prætereuntibus procul modo contemplari liceat: nec explicant eas niſi licitatori idoneo. M. Tullius De oratore lib. i. Si in aliquam domum plenā ornamentorū, uel in uillam ueniſſes: ſi ea ſepoſita, ut dicis, eſſent: tuq; ualde ſpectādi cupidus eſſes, non dubitares rogare dominum, ut proferri iuberet: præſertim ſi eſſet familiaris: ſimiliter nunc petas à Craſſo, ut eam copiam ornamentorum ſuorum, quam conſtructam uno in loco, quaſi per tranſennā prætereuntes ſtrictim aſpeximus, proferat, & ſuo quicq; in loco collocet.

L

Ne de lite pronuncies.

M. Tullius lib. epiſtolarum ad Atticum vij. Obſecro μήτε δίκην, preſertim in te, à quo nihil unquam uidi temere fieri. Notauit Cicero carmen prouerbiale, quod citatur cum ab alijs multis, tum à Luciano libello De calumnia,

μήτε δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. id eſt,

Ne iudex fueris, partes ni audiueris ambas.

Nonnulli tribuunt Heſiodo, ſed falſo. Vnde Tullius ψευδησιόδειον appellat, cū ſit Phocylidis. Admonet autem non temere pronunciandum de quopiam, niſi re ultro citroq; diligenter cognita. Citatur & apud Ariſtophanem in Veſpis:

Ἦ που σοφὸς ἦν ὅστις ἔφασκε, πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς, οὐκ ἂν δικάσαις.

Sapiens fuit is, quiſquis dixit,
Prius ac partem audieris utranq; Ne iudicem agas.

Eandem ſententiam ſic extulit Euripides in Heraclidis:

Τίς ἂν δίκην κρίνειεν, ἢ γνοίη λόγον,
Πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῆ. id eſt,

De lite quinam iudices, aut qui queas
Pernoſſe rem, prius atq; partem audiueris Vtranq;?

Alluſit huc Seneca in Medea,

Qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera,
Æquum licet ſtatuerit, haud æquus fuit.

Fertur inter Græcanicas ſententias & hic ſenarius,

Ἀνεξέταστον μὴ κόλαζε μηδένα. id eſt,

Ne quempiam punito, rem ni expenderis.

LI

Duobus pariter euntibus.

M. Tullius Epiſtolarum ad Atticum libro ix. Vnà fuiſſemus, conſilium certe non defuiſſet, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Idem Epiſtolarū familiarium lib. ix. ad M. Varronem: Volebā propè alicubi eſſes. Si quid bonæ ſalutis, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Appoſite citatur apud Platonem in Protagora, docens opinionem reddi firmiorem, ſi fuerit ab altero cōprobata. Locus eſt apud Homerum Iliad. κ. ubi Diomedes iturus exploratum, quid agant Troiani, comitem poſtulat. Id enim fore tum iucundius, tum tutius. Carmen ſic habet:

Ἀλλ' εἴ τις μοι ἀνὴρ ἅμ' ἕποιτο καὶ ἄλλος,
Μᾶλλον θαλπωρὴ, καὶ θαρσαλεώτερον ἔσται,
Σύν τε δύ' ἐρχομένω, καί τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν,
Ὅππως κέρδος ἔῃ, μοῦνος δ' εἴπερ τε νοήσῃ,
Ἀλλά τε οἱ βράσσων δὲ νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις. id eſt,

At mihi ſi qui alius ueniat comes, ille futurus
Solamen, fueritq; ſimul fiducia maior,
Si duo coniuncti ueniant. Dein hic prior illo,
Si quid opus facto uidet. At qui ſolus & unus,
Quamuis perſpiciat, tamen eſt mens ſegnior illi, & Conſilium tenue.

Apuleius in libello De dæmonio Socratis, autumat allegoriã non infrugiferã huic Homerico subesse figmẽto, uidelicet periculosis in rebus adhibenda duo, consiliũ & opẽ. Vlysses quoniã prudentissimus fingitur, consilij symbolũ habet: Diomedes, utpote iuuenis uirib. antecellens, auxilij sustinet imaginẽ. Apulei ex eo loco uerba sunt hæc: Itidem cum rebus creperis & afflictis speculatores deligendi sunt, qui nocte intempesta, castra hostium penetrent, nónne Vlysses cum Diomede deliguntur: ueluti consilium & auxilium, mens & manus, animus & gladius?

Manu serendum, non thylaco. LII

Τῇ χειρὶ δεῖ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ. i. Manu sementem facere oportet, nõ aũt tota corbe. Dictum Corinnæ ad Pindarũ poetam, ut autor est Plutarchus in cõmentario quẽ inscripsit, πότερον ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον, ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι. Modus in omni re seruandus, & pedetẽtim ab alijs ad alia transeundũ. Ab agricolis ductũ est, qui cum serunt, nõ semel effundũt ipso uase, sed manu rara spargũt semina, ut uniuerso aruo occupando sufficiãt. Ad eundem modũ ita dispẽsanda est benignitas, ut multis suppeditare possis. Ita moderãdus est labor in literis, ut ad alia quoq; uitę munia suppetat animi uigor.

A fronte atq; à tergo. LIII

πρόσσω καὶ ὀπίσσω. A frõte atq; à tergo. Prouerbij uice receptũ, pro eo quod est, diligenter inspicere, & præterita cum præsentibus ac futuris conferre. Sumptum est autem ex Iliados lib. i. ubi Achilles Agamemnonis incogitantiam accusans, sic ait:

οὐδέ τι οἶδε νοῆσαι ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est,
Nec nouit simul à tergo atq; à fronte uidere. Rursum in eiusdem operis lib. iij.
ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω λεύσσει. id est,
A tergo simul atq; à fronte uidebit. Iterum Iliados σ.
ὁ γὰρ οἶος ὁρᾷ πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est,
Solus enim hic à fronte simul tergoq; tuetur.

M. Tullius prouerbij uice usurpauit lib. Familiarium epistolarum xiij. quem uersum senex Præcilius laudat egregie, & ait posse eundem ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω uidere. Huic affine uidetur illud Hesiodium:

πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδὼν μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃ. id est,
Cuncta bene undiq; dispiciens, ne gaudia ducas Vicinis.

Plato in Cratylo monens ea quæ dicta fuerant, etiam atq; etiam qualia sint dispici, usurpat hoc Homeri dictũ, βλέπειν ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. M. Tullius Philippica iij. usurpat, p undiq;: A tergo, à fronte, à lateribus tenetur. Hoc sermonis colore non semel utitur & aliàs. Antiquitas Ianum bifrontem fingens, regum prudentiam indicabat, quorum est & præterita meminisse perpendereq;, & futura prospicere: quamobrẽ & diuinitati duas comites addebant, Anteuortam & Postuortam, quas olim religiose colebãt Romani, ut indicat Macrobius in Somniũ Scipionis lib. i.

Gallos quid execas? LIIII

Γάλλους τί τέμνεις; id est, Gallos quid execas? Quid actũ agis? Nam Galli Cybelis sacerdotes sua spõte sunt exectis testibus. Quid spolias nudum? Cur affligis afflictũ? Cur senile corpus ieiunijs attenuas? Quanquam id ad quamuis inanem operam significandã conueniet. Quemadmodum illa, Laterem lauas, Actum agis.

Quanto asinis præstantiores muli. LV

Theognidis illud ipsissimam prouerbij faciem habet,
γνοίης δ' ὅσσον ὄνων κρέσσονες ἡμίονοι. id est,
Noris uti quanto muli asinos superent.

Dicendum ubi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum lib. Dipnosophistarum vij. Sumptum uidetur ex Homero, cuius hi uersus sunt Iliados κ.

ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται
ἡμιόνων, αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν,
ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον. id est,
Verum ubi tantum aberat, quantum pars ultima sulci
Mularum. Siquidem bubus longe potiores
Ducere per pinguem segetem compactile aratrum. Rursum Odysseæ θ.

Τῶν δὲ

Τῶν δὲ θεῶν ὄχ' ἄριστος ἔην κλυτόνηος ἀμύμων,
ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιϊν,
τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ' οἱ δ' ἐλίποντο. id est,
Hos cursu anteibat Clytoneus splendidus omnes:
Quantum mularum sulcus præcedit in aruo,
Tantum is præcurrens populos, metam attigit, illos A tergo linquens.
Olim bubus, asinis & mulis proscindebāt arua. Hinc illa lex Mosaica Deut. xij. quę uetat arandi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Aratrum igitur quod à mulis trahebatur, multo celerius perueniebat ad sulci finem, quum arator inuertit aratrū, quàm quod trahebatur à bubus. Hesiodus item mulos ταλαέργους uocat.

Difficilis uir. LVI

Δεινὸς ἀνὴρ ταχὰ κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. id est,
Forsan & innocuum culpet uir sæuus & acer.
Hunc Homeri uersiculum olim in Demosthenem uulgo iactatū fuisse, multorum autorum testimonijs constat, propterea quod accepta pecunia nonnunquā & malos defenderet, & oppugnaret bonos. Eundem ad Varronem torsit M. Tullius lib. Epistolarum ad Atticum xiij. Dicitur autem apud Homerum Iliad. λ. sub persona Patrocli,
Εὖ δὲ σὺ οἶσθα γεραιὲ διοτρεφὲς, οἷος ἐκεῖνος
Δεινὸς ἀνὴρ, ταχά κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. id est,
Ipse probe nosti senior, quod ut est ferus ille,
Culparit facile innocuum, culpaq; uacantem. Rursum Iliad. ν.
Ἕκτορ ἐπεί τοι θυμὸς ἀναίτιον αἰτιάασθαι. id est,
Hector, quando libet culpa culpare uacantem.

Vnum augurium optimum tueri patriam. LVII

Abijt in prouerbium etiam hic uersus Homericus,
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est,
Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda.
Vsurpatur à M. Tullio in Epistolis ad Atticū. Item à Plinio minore in epistolis familiaribus. Citatur ab Aristotele in Rhetoricis lib. ij. inter sententias. Sumptus est autem ex Iliados μ. ubi Hector auguria reliqua negligens, loquitur ad hunc modum,
Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶν οὔτι μεταtρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω,
Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε.
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.
Ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ,
Ὃς πᾶσι θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est,
Aligeris auibus tu me parere iubes nunc,
Quarum nulla mihi cura aut respectus, utrúmne
Ad dextram Eoi ueniant mihi solis ad ortum,
An lęuam, ad solem occiduum, noctisq; tenebras.
Verum nos Iouis arbitrio parére necessum est
Altitonantis: hic imperium tenet unus in omneis,
Quotquot mortales, quotquot sunt morte carentes.
Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda.
Hanc Homeri sententiā expressisse uidetur Q. Fabius Maximus apud M. Tulliū lib. De senectute. Is enim cū esset augur, dicere ausus est, Optimis auspicijs ea geri, quę pro Reipub. salute fierent: quæ cōtra Rempub. ferrētur, contra auspicia ferri. Apud Athenæū Heniochus detorquet ad parasitū, ex Metagene Comico uersiculum hūc citans,
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ δείπνου. id est,
Vna auis optima, pro cœna pugnare tuenda.

Ne quid suo suat capiti. LVIII

Terentius in Phormione prouerbiali figura dixit, Ne quid suo suat capiti. pro eo quod est, ne quid mali illi conciliet. Expressum est ad illud Homericum Iliad. σ.

Οὐκ ὄφρα

Οὐκ ὄφελον Τρώεσσι κοτεσσαμένη κακὰ ῥάψαι;
An suere inuisæ non debebam mala Troiæ? Idem Odysseæ τ.
Εἰνάετες γάρ σφιν κακὰ ῥάπτομεν ἀμφιέποντες
Παντοίοισι δόλοισι. id est,
Annum illis nonum mala iam suimus, tentantes
Fraudibus omnigenis. Rursum Odysseæ π.
Τίη δὲ σὺ Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε ῥάπτεις; id est,
Cur tu Telemacho mortem suis, exitiumq́?

Terra mihi prius dehiscat. LIX

M. Tullius Epist. ad Atticum nono, Aberit non longe, quin hoc à me decerni uelit: neq́ sit contentus, Galba, Scæuola, Cassio, Antonio,
Τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. id est,
Tellus ipsa mihi tunc ampla dehiscat.
Est autem hemistichium Homericum ex Iliad. 4. Lucianus in Lapithis, καὶ ὅλως δὴ τὸ τοῦ λόγου, χανεῖν μοι τὴν γῆν ηὐχόμην. i. Iamq́ iuxta id quod uulgo dici solet, optabam ut mihi terra dehisceret. Aristides in Themistocle, οὐδ᾽ ἠπόρει, οὐδ᾽ ἐξεπλάγη, οὐδ᾽ ηὔξατο αὐτῷ χανεῖν τὴν γῆν, οὐδ᾽ ηὐδαιμόνισε τοὺς πάλαι κειμένους. i. Neq́ perplexus erat, neq́ consternabatar animo, neq́ optabat, ut sibi terra dehisceret, neq́ beatos dicebat illos, qui iam olim fuissent defuncti. Et Vergilius in quarto,
Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras
Pallenteis umbras Erebi, noctemq́ profundam,
Ante pudor quàm te uiolem, aut tua iura resoluam.

Vestis uirum facit. LX

Εἵματα ἀνήρ. i. Vestis uir. Id hodie quoq́ uulgo tritissimũ est. Aiunt enim ad hunc modum, Vestitus uirum reddit: qui habet, induat.
Idẽ affirmat Quintilianus lib. Instit. 8. Et cultus, inquiens, cõcessus atq́ magnificus, addit hominibus, ut Græco uersu testatum est, autoritatem. Hunc autẽ uersum, quẽ citat Fabius, opinor esse illum apud Homerum Odysseæ ζ.
Ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει Ἐσθλή. id est,
Quippe homini ex istis surgit bona fama decusq́.
Paulo inferius in eodem libro, quantum momenti cultus uestium adferat, ad conciliandam homini formam dignitatemq́, satis indicat, cum Nausicaam puellam ita de Vlysse loquentem facit:
Πρόσθεν μὲν γάρ δή μοι ἀεικέλιος δέατ᾽ εἶναι,
Νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε, οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν. id est,
Ante uidebatur specie fœdissimus esse,
Nunc diuis similis, magnus quos pascit Olympus.
Nam ante nudus, iam uestes nitidas induerat Vlysses, ac protinus alius esse uisus est.
Ἕζετ᾽ ἔπειτ᾽ ἀπάνευθε κιὼν ἐπὶ θῖνα θαλάσσης,
Κάλλει καὶ χάρισι στίλβων. id est,
Deinde procul, ueniens ad littora pontica sedit,
Fulgescens forma, atq́ leporibus.

Teneri calidis balneis. LXI

Ἁπαλοὶ θερμολουσίαις. i. Teneri calidis lauacris. in molles & luxu diffluentes dicebatur. Nam antiquitus calida balnea deliciarum nomine taxata fuisse, uel Homerus testis est Odysseæ θ. Inter uoluptuarię uitæ delicias ea commemorans,
Αἰεὶ δ᾽ ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροί τε,
Εἵματά τ᾽ ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί. id est,
At semper cordi nobis, epulæq́ choriq́,
Cantusq́ & uariæ uestes, & balnea calda,
Concubitusq́. Refertur adagium ab Eudemo his quidem uerbis, Ἁπαλοὶ θερμολουσίαις, ἁβροὶ μαλθακευνίαις. i. Teneri calidis lauacris, delicati lectorũ mollicie. Huc allusit Persius, cum ait,

Elixasq́ue nates labefactat forcipe adunca.

Dextrum pedem in calceo, sinistrum in pelui. LXII

Δεξιὸν εἰς ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδονιπτῆρα. i. Dextrum pedem in calceũ, sinistrum in peluim. Subaudi uerbum ad sententiam accõmodum, mittit, aut ponit. Suidas ex Aristophane citat, atq; dici solere in eos qui se norunt cõmode ad rei pręsentis conditionem applicare, proq; loco, tempore, negocijs, aliam atq; aliam sustinere personam: Est autẽ carmen hexametrum heroicum,

Dextrum in calceolo, læuum uero in podoniptro.

Podoniptrum uas in quo pedes lauantur, unde & uocabulum inditum à Græcis.

Dea impudentia. LXIII

Θεὸς ἡ ἀναίδεια. i. Dea impudentia: Dici solitum, ubi quis ex audacia inuerecundiaq́ue sua lucrum atq; emolumentũ ferret. Nã inutilis, ut ait Homerus, uerecundia uiro egenti, compluresq́ue mortales uideas, quibus magno bono fuerit, nihil omnino puduisse: Si quidẽ nullus unquã rem ausus est adeo stultam, aut absurdam, quæ nõ inuenerit & fautorem & admiratorem, multoq́ue maxima pars mortalium, quę stultissima sunt, ea miratur maximè. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Theophrastus in libro De legib. prodidit, apud Athenienses aras fuisse Cõtumelię & Impudentiæ dicatas: Idẽ attestaẗ Istrus lib. 14. Item M. Tullius lib. De legibus 2. Nam illud uitiosum Athenis, quod Cylonio scelere expiato, Epimenide Cretensi suadente fecerunt Cõtumeliæ fanum & Impudentiæ: uirtutes enim non uitia cõsecrare decet. Menander in Gnomologijs appellat illam omnium dearum maximam:

Ὦ μεγίστη τῶν θεῶν
Νῦν οὖσ᾽ ἀναίδει᾽, εἰ θεὸν καλεῖν σε δεῖ.
Δεῖ, τὸ κρατοῦν γὰρ νῦν νομίζεται θεός. id est,

O dearum maxima,
Hoc seculo, si te uocare fas deam,
Fas, quando nunc uicisse habetur pro deo.

De possessione deijcere. LXIIII

De possessione deijcere, ex sermone Iuriscõsultorum in uulgi sermonẽ abijt, pro eo quod est, famã cuipiam eripere, quã iam omniũ cõsensu obtinuerit: aut adimere quippiam, quod suo quasi iure tenere uideaẗ. Nã ius semper fauet possidenti, interdictũq́ue ferebatur, ne quis ui quempiam deijceret. Extat edictum in Pandect. lib. 43. Tit. De ui & ui armata, & referẗ à M. Tullio in oratione pro A. Cecinna. Plato libro cui titulus Gorgias, ἐπιχειρεῖς ἐκβάλλειν με ἐκ τῆς οὐσίας καὶ ἀληθοῦς. i. Conaris me de possessiõe ac uero deijcere. Est aliquoties apud M. Tullium. Et apud eundem illud quoq;, Quasi in suã possessionem uenerit, cũ quis imperiosius agit, aut plus æquo immoratur. Quintilianus li. 2. de rhetorica, Quę dũ opere cedit, iam penè possessiõe depulsa est. Fit enim iucũdius dictum, quoties ad res animi transfertur.

Dædali alæ. LXV

Δαιδάλου πτερά. i. Dædali alæ: Dici solitũ, ubi quis alioqui non satis idoneus ad negocium cõficiendum, artis alicuius, aut auxilij accessionẽ adiungeret. Aut cũ quis urgente necessitate, ad noua confugit consilia. Nota fabula, quæ prouerbij ministrauit occasionẽ, nempe de Dędalo, qui nouo cõmento assutis alis elapsus est è manibus Minois.

Deinde expergiscebar. LXVI

Εἶτα ἐξηγρόμην. i. Deinde expergiscebar. Hoc dicto significabãt uana fuisse quæ dicerentur. Aristophanes, κᾆτ᾽ ἔγωγ᾽ ἐξηγρόμην. i. Deinde ego expergiscebar. Bacchus in Ranis iactat apud Herculem se naualem pugnã exercuisse, & duodecim aut tredecim hostium naueis demersisse. Id cũ Herculi neutiq; uerisimile uideretur, Bacchum imbellem & delicijs effœminatũ deum, gnauiter in bello gessisse sese, per iocũ subijcit, κᾆτ᾽ ἔγωγ᾽ ἐξηγρόμην. Quanq; interpres admonet hunc sermonẽ à nõnullis, non ad Herculem, sed ad Xanthiã referri, à nonnullis ad ipsum Bacchũ, ut significarit se dedita opera mentitum fuisse quæ narrarat. Carmen Aristophanis adscribam. Hercules,

Κἀναυμάχησας. Bacchus. καὶ κατεδύσαμέν γε ναῦς
Τῶν πολεμίων, ἢ δώδεκ᾽ ἢ τρεῖς καὶ δέκα. Hercules,

Σφῶς Bacchus. νὴ τὸν ἀπόλλω. Hercules. κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. id est,
Et prælium nauale gessisti obsecro?
Quin duodecim hostium rateis, aut tredecim
Submersimus. Vos quęso? Nos uidelicet.
Ac postea sanè reliquit me sopor.

Hic iocus prouerbialis etiam hodiernis temporibus familiaris est uulgo, quoties quæ memorant, uana somnijsq; simillima uident. Res enim friuolas ὀνείρατα uocamus. πάντα σχεδὸν οἷον ὀνείρατα λέγων. i. Passim ferè ueluti somnia narrãs. Vnde & friuolarum rerum obseruatores ὀνειροσκόπους appellant Gręci. Videtur ad hoc facete allusisse M. Tullius, dum somnium Scipionis, in quo multa fabulosa commemorat de cõcentu orbiũ, de animabus, ita claudit, Ille discessit, ego somno solutus sum.

De lapide emptus. LXVII

De lapide emptus. In uilissimum & uehementer obscurũ hominem dicebatur. Nam inter seruorum genera, siquidem iuxta prouerbium, καὶ δοῦλος πρὸ δούλου, extremę notæ habebantur emptitij, potissimum qui palàm in foro diuẽditi fuissent. M. Tullius aduersus Pisonem: De me cum omnes magistratus promulgassent, præter unum prætorẽ, à quo non fuit postulandũ, fratrem inimici mei, pręterq; duos de lapide emptos. Simillimum est illi Græco quod alio reddidimus loco, ἁλώνητον ἀνδράποδον, Sale emptũ mancipium. Consimilẽ ad modum Columella, uilem minimiq; precij seruũ significãs, Quẽ uulgus quidem, inquit, parui æris, uel de lapide noxium, cõparari posse putat. Sed ego plurimorum opinioni dissentiens, preciosum uinitorẽ in primis esse censeo. Quo quidem loco, aut noxium, noxæ deditum, & ob id uenire iussum, aut nexum legendũ arbitror. Nam Nexi dicebantur, qui quod soluendo nõ essent, addicebantur creditoribus. Tametsi nexi nõ cõtinentur appellatione seruorũ proprie, nec ueneunt. Iulius Pollux, libro de rerum uocabulis tertio, lapidem unde quondã uendebantur mancipia, τὸν πρατῆρα λίθον, καὶ πωλητήριον appellat.

Date mihi peluim. LXVIII

Δότε μοι λεκάνην. i. Porrigite mihi peluim. Vbi quid uehemẽter molestum esset, ita ut ferri iam diutius nõ posset, peluim sibi porrigi iubebant, quasi prę bili nauseaq; & fastidio rerum uomituri: uelut si quis orationem supra modum indoctam non ferẽs, aut sophisticis nęnijs offensus dicat, δότε μοι λεκάνην. i. Porrigite mihi peluim. Refertur à Suida. Extat autem apud Aristophanem ἐν νεφέλαις. Et Plutarchus in Politicis citat è Platone comico.

Dares Entellum prouocas. LXIX

Dares Entellum prouocas, & prouerbij speciem habet, & apud eruditos uidetur in ius ꝓuerbij cessisse. Sic enim Hieronymus ad Augustinũ, Memẽto, inquit, Daretis & Entelli. Conueniet uti, si quando quispiã iuuenili temeritate lacesset aliquem, nõ perinde promptum ad suscipiẽdum certamen, uerum intolerandũ, si semel inierit. Qui senũ fermè mos, ut libenter suffugiant negocia, suscepta pertinaciter gerant. Sumptũ est ex quinto Æneidos libro, ubi Dares quispiam uiribus fretus, & ferox iuuenta, ultro prosiliens in medium, quemuis ad certamen prouocat: assurgente nemine, deterritisq; reliquis, iam perinde quasi uictor, præmiũ flagitat ab Ænea. At Entellus senex, & iam pridem ab huiusmodi genere certaminum feriatus, instigante partim Aceste, partim ueterum uictoriarum memoria, tandem surgit cestibus dimicaturus. Is diu suo cõsistens loco iuuenem insolentius circunsilientem tulit, donec frustrato ictu lapsus, pudore sic recanduit, ut Daretem iam longe imparem planè confecturus fuerit, nisi eum Æneas intercedens eripuisset. Carmen ipsum Maronis adscriberem, est enim lõge lepidissimũ, ni & longiusculum esset & in promptu situm.

Ad Cynosarges. LXX

Ἐς κυνόσαργες. i. Ad Cynosarges, prouerbiali conuicio dicebatur, quemadmodum εἰς μακαρίαν, καὶ εἰς κόρακας. Erat autem Cynosarges locus in Attica quispiam, in quo nothi, spurijq; exercebantur, cui nomen inditum, ἀπὸ κυνὸς ἀργοῦ. i. A cane albo, seu ueloci. Nam Græcis ea uox ἀργὸς, utrunq; significat. Qui collegit historias ex orationibus stelieuticis Gregorij Nazianzeni, tradit Cynosarges dictum ἀπὸ τοῦ κυνὸς καὶ ἀργοῦ, cõmu

tato κ in γ. Nominis causam hanc adscribunt. Cũ olim Diomus quidã Atheniensis, autore Stephano, nam Suidas Didymum ponit, sacrificaret Herculi, canis quidã albus, aut, ut alij dicunt, uelox aquila, uictimæ partem abreptam in locũ quendam deposuit. Quo prodigio territus, cum deũ cõsuluisset, responsum est, ut eo in loco Herculi sacellum extrueret, in quem uictima deportata fuisset. Nam eum Herculi placere. Porrò, quoniã Hercules nothus fuit, utpote ex adultera natus, & tamẽ uirtute sua dijs ęquum honorẽ assecutus: idcirco uisum est, ut inibi q spurij fuissent, & neq; patris neq; matris nomine ciues, exercerent. Nec adhorret ab his qđ scribit Plutarchus in libello quẽ inscripsit ἐρωτικῷ, εἰ δ' οὖν καὶ τοῦτο τὸ πάθος δεῖ καλεῖν ἔρωτα θῆλυν καὶ νόθον ὥσπερ εἰς κυνόσαργες συντελοῦντα, τὴν γυναικωνῖτιν, μᾶλλον δ' ὥσπερ ἀετόν τινα λέγουσι γνήσιον καὶ ὀρεινόν, ὃν Ὅμηρος μέλανα καὶ θηρευτὴν προσεῖπεν. i. Quod si igitur hũc quoq; morbum oportet uocare amorem fœmineum ac nothum, ueluti in Cynosarges cõijcientẽ nos in muliebre cõclaue, magis autẽ, sicut aquilam quandam dicunt gnesion, id est, ingenuã germanãq; ac mõtanam, quam Homerus nigram & uenatricem appellat. Vnde uel contumelię causa dicebat, εἰς κυνόσαργες, uelut in spurium, uel imprecãdo, quasi dicas, in malã crucem. Postea cõsentaneum est hoc quoq; loco garrire cœpisse philosophos & sophistas. Nã Suidas testatur tria fuisse gymnasia, Lyceum, Cynosarges, & Academiam. Meminit huius rei & Plutarchus in Themistoclis uita, quẽ aiunt fuisse nothum. Erat autẽ extra portas Atheniensium Herculis gymnasium, quò spurij adolescentes sese conferebant exercitij gratia, quod & ipse deus nothus ac matre mortali natus esset. Huc Themistocles adhuc adolescens arte pelliciebat & ingenuos aliquot adolescentes, quo paulatim tolleret nothorum & legitimorum discrimen,

Cythnicę calamitates. LXXI

Κυθνώδεις συμφοραί. i. Cythnicę calamitates. Zenodotus Aristotelem autorem citat. Cythnios usq; adeo diuexatos afflictosq; fuisse ab Amphitryone, ut in prouerbiũ abierint, κυθνώδεις συμφοραί. pro maximis cladibus, & immensis calamitatibus. Est autem Cythnus ex insulis Cycladibus una, contra Dryopidem sita, teste Stephano.

Cythonymi probrum. LXXII

Κυθωνύμου αἶσχος. i. Cythonymi dedecus. In hominẽ dicebat̃ uehemẽter infamem, fœdiq; nominis, cuiusq; nomẽ iure supprimi debeat, uel ob malefacta, uel ob calamitates. Vnde & gręca uox à cęlãdo nomine dicta. Et hodie dictitant uulgo, tegendam ollam, quoties innuũt fœdius esse facinus, q̃ ut autoris faciẽda sit mẽtio. Autor Zenodotus.

Cyziceni stateres. LXXIII

Κυζικηνοὶ στατῆρες. i. Cyziceni stateres. De re scite scalpta. Hoc enim subindicãt παροιμιολόγοι. Nam hi nummi olim celebres erãt, quod eleganter scalpti uiderentur. Repræsentabant altera parte Cybelen deorum matrem, facie muliebri, altera leonis imaginem. Mihi magis uidetur fore locus prouerbio, cum hominem significamus inęqualẽ, ac sui dissimilem: aut qui longe aliud agat quàm præ se ferat. Quemadmodum nummi Cyziceni ex uno latere Cybelen ostendebãt effœminatam, ex altero leonem. Stater is ualebat 28. drachmas Atticas, unde & de re magni precij uidet̃ posse dici. Cyzicus autem erat ciuitas Propontidis. Quidam eiusdem nominis urbem ponunt in Sicilia. Prouerbij præter alios meminit Suidas.

Cyrnia terra. LXXIIII

Κυρνία γῆ. i. Cyrnia tellus, dicebatur regio latrocinijs infamis, cuiusmodi ferunt olim fuisse Cyrnum. Est autem Cyrnus insula quędam ad boream opposita Iapygiæ mellificio nobilis, autore Stephano, uerum ob latrocinia fuit inaccessa nauigantibus. Plinius autumat hanc esse Corsicam, In Ligustico, inquit, mari est Corsica, quã Græci Cyrnon appellauere. Gẽs hęc & hodie male audit apud Italos. Prouerbium non inepte detorquebitur in hominem alieni rapacem ac uiolentum. In collectaneis Zenobij per Aldum æditis reperio κυρνία ἄτη. id est, Cyrnia noxa.

Cinyrę opes. LXXV

Κινύρου πλοῦτος. i. Cinyræ opes. De immensis diuitijs dicebatur. Simillimũ illi, Midæ opes, Nam huius regionem opulentissimã fuisse, Naso satis indicat Metamorph. li. 10.

Gratulor huic terrę, quod abest regionibus illis,

Quæ tantum genuere nefas. sit diues amomo,
Cinnamaq́; costumq́; suam, sudataq́; ligno
Thura ferat, floresq́; alios Panchaica tellus:
Dum ferat & myrrham.

Pindarus in Nemeis meminit Cinyræ prædiuitis, σὺν θεῷ γὰρ φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερος, ὅσπερ καὶ Κινύραν ἔβρυσε πλούτῳ ποντίᾳ ἔν ποτε Κύπρῳ. i. Deo fauente, felicitas hominibus stabilior, quæ sane & Cinyram opibus cumulauit in marina Cypro. Prouerbij meminit & Plato lib. De legibus secũdo, Ἐὰν δ᾽ ἄρα πλουτῇ μὲν Κινύρα καὶ Μίδα μᾶλλον, ᾖ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τε ἐστὶ καὶ ἀνιαρῶς ζῇ. i. Quod si ditior quidem fuerit quàm Cinyra aut Mida, sit autem iniustus, & miser est, & moleste uiuit. Suida in dictione καταγηράσκω, refert hunc ad modum, καταγηράσαις Τιθωνοῦ βαθύτερον, ἔτι δὲ τοῦ Κινύρου πλουσιότερον, καὶ Σαρδαναπάλου τρυφηλότερον, ὅπως τὸ τῆς παροιμίας ἐπὶ σοὶ πληρωθῇ δὶς παῖδες οἱ γέροντες. id est, Consenescas Tithono profundius, Cinyra ditius, Sardanapalo deliciosius, ut in te compleatur prouerbium, bis pueri senes.

Minus de istis laboro quàm de ranis palustribus. LXXVI

Μέλει μοι τῶν τούτων οὐδὲν, ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων. i. Nihilo maior mihi rerũ istarum cura, q̃ ranarum in limo uersantium. Prouerbialis hyperbole, qua significamus nihil omnino ad nos pertinere negocium. Recte dicetur & in obtrectatores, quorũ oblocutiones dicemus nos fortiter cõtemnere. Siquidem ranæ tametsi assidue obganniãt, oblatrentq́; prætereuntibus, & odiosum illam cãtionem iterẽt sine fine, βρεκεκεκέξ, κοὰξ κοάξ, tamen nemo cõmouetur. Ad hoc facit quod Origenes Ægyptias ranas Dialecticorum & sophistarum garrulitatem interpretatur in decretis pontificijs.

Cucurbita sanior. LXXVII

Κολοκύντης ὑγιέστερος. i. Cucurbita salubrior. Suidas & Zenodotus pro adagio referunt. Athenæus lib. 3. citat hunc uersiculum ex Epicharmo,

Ὑγιέστερον τ᾽ ἦν ἔτι κολοκύντας πολύ. id est,
Erat q́; longe sanius cucurbita.

Versus Græcus constabit, si legas ἔτι. Nam ut nos adduximus, habetur in Athenæo ædito per Aldum. Vnde sit natum, non indicat. Proinde diuinãdum id inde ductũ, uel quod cucurbita non facile lęditur aeris uitio, propter crustum quo tegitur, uel quod ea uarijs remedijs efficax esse perhibetur, quemadmodum indicat Dioscorides li. 2. item Plinius li. 20. cap. 3. Nec una tantum species ad remedia, ualet & satiua quã Gręci κολοκύνθην appellãt: ualet inanis intus syluestris, quã Græci somphõ, ut ait Plinius, dicũt: ualet & satiua minor κολοκυνθὶς, quasi dicas cucurbitulam. Mihi uidetur non absurde ductũ hinc prouerbiũ, quod cucurbita undiq; turgeat integra, nec rimis hians, nec uermiculis obnoxia. Est autẽ integritas & obesitas corporis sanitatis argumentũ. Cognatũ illi quod aliàs recensuimus, Κρότωνος ὑγιέστερος. id est, Crotone salubrior.

Cum deo quisq; gaudet & flet. LXXVIII

Σὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κ᾽ ὀδύρεται. id est,
Deo uolente, quisq; ridet atq; flet.

Admonet adagium rerum humanarum celerem esse cõmutationem, neq; in nobis situm ut res perpetuo secundæ sint, uerum utcunq; fortunæ lubitum fuerit, ita uel secundis rebus attollimur, uel aduersis affligimur. Extat hic uersiculus apud Sophoclem in Aiace flagellifero. Idem sibi uult illud Euripideum ex Iphigenia Aulidensi,

Οὐκ ἐπὶ πᾶσι σ᾽ ἐφύτευσ᾽ ἀγαθοῖς,
Ἀγάμεμνον Ἀτρεύς.
Δεῖ δέ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι.
Θνητὸς γὰρ ἔφυς, κἂν μὴ σὺ θέλῃς,
Τὰ θεῶν οὕτω βουλόμεν᾽ ἔσται. id est,
Non te seuit ad omnia læta
Agamemnon Atreus.
Gaudere atq; dolere necesse est.
Mortalis enim es. Sin tu nolis,
Tamen eueniet: sic dijs placitum.

Cum deo fit Græcis, quod fit fauente numine. Cõtra, Sine deo, quod absq; deorum fauore. Pindarus in Pythijs hymno quinto, οὐ θεῶν ἄτερ. id est, non sine dijs. Idem eiusdem operis hymno nono,

ὠκεῖα δ' ἐπειγομένων ἤδη θεῶν πρᾶξις, ὁδοί τε βραχεῖαι. id est,
Velox actio iam dijs accelerantibus breuesq; uiæ. Rursum hymno decimo,
θεῶν τελεσάντων,
οὐδέν ποτε φαίνεται ἔμμεν ἄπιστον. id est,
Quum dij peregerint, nihil uidetur esse incredibile. Et Vergilius,
Haud equidem, sine mente reor, sine numine diuûm.

Ita quod preter spem ultro obtingit, Diuinitus fieri dicitur. Aristoph. in Equitibus,

ἀλλ' ὅδε προσέρχεται,
ὥσπερ κατὰ θεῶν εἰς ἀγοράν. id est,
Sed ipse in concionem prodit huc
Tanquam deo uolente.

M. Tullius in Verrẽ actiõe quinta, Qui Metello diuinitus hoc uenit in mentẽ? Et Horatius libro 3. Oda. 4. Non sine dijs animosus infans. Et σὺν ταῖς μούσαις, id est, musis fauentibus. σὺν τοῖς θεοῖς, id est, dijs bene iuuãtibus. Festiuũ est quod de Stratonico refert Athenæus libro 8. Is quum esset parũ insignis citharœdus, haberetq; in ludo suo nouẽ Musarum imagines, & Apollinis unam, discipulos duos, rogatus à quopiã quot haberet discipulos, σὺν θεοῖς, inquit, δώδεκα, ludens amphibologia. σὺν θεοῖς accipi potest, annumeratis dijs, aut dijs fauentibus. Porrò ueteres pręcipuum numen tribuebant fortunæ, cui tribuitur quicquid feliciter aut secus euenit: de qua Demosthenes in oratiõe ad Philippi epistolã, μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ τύχη ἐστὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. i. Magnum enim momentũ, imò uerius totum est ipsa fortuna ad omnes hominum actiones. Item Æschines in Apologia περὶ τῆς παραπρεσβείας, ἡ τύχη πάντων ἐστὶ κυρία. id est, in fortunæ manu sunt omnia.

Cum Coryco luctari. LXXIX

πρὸς κώρυκον γυμνάζεσθαι. i. Aduersus Corycũ luctari dicebaẽ, qui sumeret inanẽ operã. Opinor Corycũ palęstriten fuisse quempiã inuictũ. Nisi malumus Corycũ esse manticã coriaceam, ut adagium affine sit illi, Vtrem uellis. Verũ hoc sensu Hesychius scribit per ω & υ. Suidas scribit per ο & ι. Porrò talis pugna pugnata est Apuleio in Thessalia.

Curetum os. LXXX

Κουρήτων στόμα. i. Curetum os. Dici solitum, si quando quis numine afflatus loqui uideretur, propterea quod Curetes Cybeles comites furore quodam sacro perciti, diuinare uiderentur. Refertur à Zenodoto. Meminit & Hesychius.

Melius nobis est quàm heri. LXXXI

Prouerbialem habere figuram uidetur illud Aristophanis in Pluto,

ὦ Βλεψίδημ' ἄμεινον ἢ χθὲς πράττομεν. id est,
Ô Blepsideme melius atq; heri mihi est.

Cum significamus fortunam in melius commutatam. Item illud Theocriticum, quod alio citauimus loco,

τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον. id est,
Melius cras forsan habebit.

Nam Heri & cras, pro præterito futuroq; tempore posita sunt.

Cretenses sacrum. LXXXII

οἱ Κρῆτες τὴν θυσίαν. i. Cretenses sacrum, subaudi faciunt, aut simile quippiã. Adagiũ Zenodotus ad huiusmodi refert fabulam. Tempestate iactatus Agamemnon, delatus est in Cretam, ingressusq; Polyrrhenen (nam id est Cretæ insulæ oppidum, ab ouium copia sic appellatum, autore Stephano) rem diuinam fecit. Interea uero captiui cõscensis nauibus aufugerunt. Quę res cum illi renunciaretur, fertur dimidiatũ & imperfectũ sacrificium, & iam incẽsam uictimam reliquisse, curriculoq; ad maris littus properasse perturbatum maiorem in modum, animoq; cõsternatum. Ibi uix unam reperisse nauẽ reliquam qua deuectus est, multum imprecatus malorũ eius insulę cultoribus. Vnde si qua res per tumultum, ac turbulente fieret, κρητικὴν θυσίαν, id est, Cretense sacrum uocabant.

bant. Mihi uidetur quadraturum, ubi quis non fruitur his quę parauit. Quemadmodū usu uenit Agamemnoni, cuius uictimas deuorauere Cretenses.

Simul & misertum est, & interijt gratia. LXXXIII

Ἅμ᾽ ἠλέηται καὶ τέθνηκεν ἡ χάρις. id est,

Simul & misertum est interijtq; gratia.

Senarius prouerbialis apud Zenodotum, dici solitus in ingratū, qui simul atq; leuatus est malis, desinit meminisse beneficiorum eius, cuius opera restitutus est: iuxta illud, Si dolet, meminit: si placet, obliuiscitur: quum contra admoneat prouerbium,

Χάριν λαβὼν μέμνησο, δοὺς ἐπιλάθου. id est,

Memineris accepti, dati obliuiscere.

Idem docet in Moralibus Seneca,

Beneficij accepti meminisse oportere, dati obliuisci.

At nunc ita est ingeniū uulgi, ut fragilis sit beneficiorum memoria, iniuriarū tenax. Et iuxta Plautū, Si quid iuues, pluma leuior gratia: si quid offendas, plumbeas iras gerūt.

Celebrantur in eandem sententiam hi quoq; uersus,

Ἀεὶ δ᾽ ὁ σωθεὶς ἐστὶν ἀχάριστος φύσει. id est,

Seruatus usq; ingratus est, & immemor. Et,

Μετὰ τὴν δόσιν τάχιστα γηράσκει χάρις. id est,

Post munus ilico consenescit gratia.

Frustra currit. LXXXIIII

Εἰς κενὸν τρέχει. i. Frustra currit, pro eo quod est, frustra laborat. Sic usus est diuus Paulus apostolus compluribus locis. Sumptum ab his qui in stadio cursu certant. Celebris est hic senarius,

Ἄθλος ἀνὴρ εἰς κενὸν μοχθεῖ τρέχων. id est,

Temerarius labore currit irrito.

Celebratur & illud cuiuspiam ἀπόφθεγμα, τρέχουσιν ἔξω τῆς ὁδοῦ. id est, Currunt extra uiā. ubi quis sedulo quidem molitur, sed nulla certa ratione quę præmonstret, quid quatenusq; sequendum sit.

Morsus aspidis. LXXXV

Δῆγμα ἀσπίδος. i. Morsus aspidis. De malo immedicabili, aut de lingua uehementer uirulenta. Refertur adagium ab Apostolio Byzantio, nō admodum memorabili autore, nisi nos meliorū inopia compelleret. Quanquam hūc nec Politianus grauatus est quodam in loco citare testem. Circumfertur Gręcus uersiculus, adagio concinens,

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή. id est,

Telum aspidis profecto mulier improba.

Ælianus primo De naturis animalium libro, tradit aduersus uiperarū, omniumq; serpentium morsus remediū inueniri, aspide una excepta, præcipuè si de rana gustarit, ut ait libro proximo. Solius huius ictū omni cura potētiorē esse nec ab ullo uinci, præterquam à muliere, quæ uel aspectu contactuq; solo necet, quorum alterum cum regulo, alterum cum aconito commune. Nicander item in Theriacis,

Ἀσπίδα φοινήεσσαν ἀμυδρότατον δάκος ἄλλων. id est,

Aspida crudelem, cuius super omnia morsus Immedicabilis est.

Plinius prodidit, aspidem nunq; uagari sine cōpare: quod si cōtigerit alteram interimi, protinus altera persequitur percussorē, in medijs quoq; fori turbis agnitū. Addūt quidam ab hoc ictum serpente intra quatuor horas emori. Nihil autem uetat, quo minus trahatur adagium ad hostem clanculariū, & tanto pestilentiorē, quod clanculū citraq; dolorem infundat uenenum hęc serpens, neq; post morsum appareat uulnus in corpore: tantum somnus letalis obrepit, quemadmodum describit Nicander, atq; hinc existimant quidam morsum illius ἀμυδρότατον ab eodem poeta uocari.

Arbore deiecta quiuis ligna colligit. LXXXVI

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται. id est,

Ruente quiuis ligna colligit arbore.

Meminit huius prouerbij Theocriti Scholiastes, sed pro πεσούσης scriptum est πτώσης, mendose, ni fallor. Si quem fortuna pręcipitē dederit, in hunc passim omnes incurrūt,

& quisq; quod potest diripit. Iam enim sibi putant impune fore. Exemplum huius adagionis est apud Iuuenalem de Seiano.

Nihil est ab omni parte beatum LXXXVII

Quod scripsit in Odis Horatius,
Nihil est ab omni Parte beatum,
prouerbialem habet sententiam, quam Græci sic efferunt,
οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. id est,
Felix per omnia nullus est mortalium.
Hunc senarium citat Aristoteles lib. Rhet. 2. inter exempla sententiarū. Est aliquoties & apud Theognidem. Clearchus apud Athenæum adducit hunc uersum,
Αμώμητον δ᾽ οὐδὲν ἔγκειται βροτοῖς. id est,
Nil usquam est hominum carpere quod nequeas.
Menander apud Plutarchum, περὶ εὐθυμίας,
Αρ᾽ ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος; id est,
Num quæpiam intercedit his cognatio, Vitæ ac dolori?
Ad hāc sententiam pertinet quod alibi diximus, Omnibus galeritis innasci cristā. Theseus priusquā ueniret in Atticā, instituit sacra, quædā quę ludis ac lętitia peragerentur, quędā contra quæ mœrore luctuq;. Cæterum cum appulisset in Atticam, quoniā multos reperit squalidos ac mœstos ob mortem regis Ægei, qui desperato filij reditu, præ dolore semet è saxo pręcipitē dedit: multos contrà lætitia gestientes ob filij reditū, institutum est, ut in ὠσχοφορίᾳ, id est nomē festo à gestādis ramis, non nuncius ipse, sed caduceum coronaretur, deinde qui sacris interfuerūt, emitterēt has uoces, ἐλελεῦ, ἰού ἰού. id est, eia heu, quarū prior gratulationis est, & in bellicis pæanib. cani solet (qđ liquet ex Aristophanis Pace, ubi crebro repetunt͂ illa, ὦ ἐία, εἶα μάλα, ὦ ἐία, εἶα ὦ) altera luctus est. Vnde & αἴας dictus Grecis, & αἰάζειν. Hęc uidelicet est imago uitæ mortaliū. Historia refertur à Plutarcho in uita Thesei. Pindarus in Isthmijs hymno 3. ad tempus torquet sententiā, αἰὼν δὲ κυλινδομέναις ἁμέραις ἄλλ᾽ ἄλλοτ᾽ ἐξάλλαξεν, ἄτρωτοί γε μὰν παῖδες θεῶν. i. Seculū autē uoluēdis dieb. nūc huc, nunc illuc sese flectit. Cæterū dij extra telorum iactum sunt. Nam interpres admonet hic παῖδες θεῶν esse dictū p θεοί. Simile quiddā habet in Pythijs hymno 7. φαντὶ γε μὰν οὕτω κεν ἀνδρὶ πὰρ μονίμαν θάλλοισαν εὐδαιμονίαν, τὰ καὶ τὰ φέρεσθαι, id est, Aiunt sanè sic uiro stabilem florere felicitatē, si hęc & hæc ferat. hoc est, si ferat tū prospera, tum aduersa. Perpetua felicitas minitatur subitum exitium: quod temperatū est, solet esse diuturnius. Interpres in hanc sententiam adduxit uersum Homericum:
Τὸν περὶ μοῦσ᾽ ἐφίλησε, δίδου δ᾽ ἀγαθόν τε κακόν τε. id est,
Vnice amans dederat cui musa bonumq; malumq;.
Extat aūt hoc carmē Odyssee θ. de Demodoco. Rursum Pindarus hymno 5. πόνων δ᾽ ὅ τις ἀπόκλαρός ἐστιν, οὔτ᾽ ἔσεται. i. Laborū aūt exors nullus est nec erit. Ac mox, τὰ καὶ τὰ νέμων. i. hæc & hęc sortiens, uidelicet bona cum malis. Interpres adducit & aliū Pindari locū, qui est in Pythijs hymno 3. ἓν παρ᾽ ἐσλὸν πήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. id est, Ad unum bonum duo simul mala partiuntur mortalibus immortales. Adducit & illud Homericum quod alibi retulimus ex Odysseæ ω.
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει. id est,
Dolia nanq; Iouis duo sunt in limine posta.
Huc pertinēt & illa de qb. nobis alias dictū est, Vbi mel, ibi fel, ubi uber, ubi tuber, & huius generis alia. Nec alienum arbitror ab hac sententia, quod prisci Romani duas diuas coluerunt, Angeroniam atq; Volupiam: alteram ab angoribus dictam, alterā à uoluptate. & Angeronię quidē pontifices in sacello Volupiæ sacrum faciunt, significantes dolores ac uoluptates in uita hominū inuicē mixtas esse. Addunt Angeronię simulacrū in ara Volupię fuisse collocatū, qđ dolor comes sit uoluptati, & uoluptas dolori, hac figura, ut os habeat obligatum atq; signatum. hoc ænigmate significantes, eos qui dolores & anxietates animi dissimulāt, patiētiæ beneficio ad maximā puenire uoluptatē. Huiusmodi fermè Macrobius li. in Somniū Scipiōis 1. Desinā si Æschyli uersum ascripsero, quem Iulius Pollux lib. 6. cap. 11. testatur extare apud Aristophanem,
ὀξυγλυκεῖαν τ᾽ ἄρα κοκκιεῖς ῥοάν. id est,

Et

Et dulciter acre temperabis punicum.
Huius enim pomi grana gratam quandam habent acrimoniam. Ad eundem modum temperata est uita mortalium.

Felicium multi cognati. LXXXVIII

τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς. id est,
Cognatus unus quilibet felicium.

Id hodie uulgo dicũt, locupletũ plurimos esse cognatos. Huc allusit Terẽtius in Phormione, At si talentûm rem reliquisset decẽ, primus esses, memoriter progeniẽ uestrã usque ab auo atque atauo proferẽs. Pindarus in Nemeis hymno x. sic extulit γνώμην. οἴχεται τιμὰ, φίλων τητωμένῳ φωτὶ, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν. i. Perit honos, uiro priuato amicis, pauci aũt mortales in rebus asperis fidi. Plato in epigrãmate, ἦ μόλις ἔγνως τοῦτ' ἔπος, ὡς οὐδεὶς οὐδὲν ἔχοντι φίλος. id est,
At tandem expertus nosti uerbum uetus illud,
Quod qui nil habet, huic nullus amicus adest.

Amantium iræ. LXXXIX

τῶν φιλούντων ὀργαί. i. Amantium iræ. Vbi qui non ex animo indignantur inuicem, aut de iracundia neutiquam duratura. Terentius in Andria, Amantium iræ, amoris redintegratio est. Et iuxta Græcam sententiam,
ὀργὴ φιλοῦντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον. id est,
Pusillo amantum durat ira tempore.
Atque huiusmodi dissidiola quę nõnunquã incidunt inter amicos, modo absit amaritudo, quasi renouant amicitiam excusso diuturnæ consuetudinis tędio. Quod eleganter indicat & Mimus ille, ni fallor, Publianus: Discordia fit charior concordia.

Primũ recte ualere, proxima forma, tertio loco diuitiæ. XC

Plato libro De legibus secundo, λέγεται γὰρ, ὡς ἄριστον ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος. i. Aiunt enim optimum, ac potissimum esse bonã ualetudinem, proximum formam, tertium diuitias. Meminit huius adagij alijs quoque locis. Stobæus citat hæc ex Sclerio quodam, ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. id est, Bona ualetudine esse optimũ est homini mortali. Proximũ, specie honesta præditũ esse. Tertium, opes habere citra fraudem. Quartũ, ætate uigere cum amicis. Plato autem libro De legibus primo effert ad hunc modum, ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχὺς, τέταρτον δὲ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς ἀλλ' ὀξὺ βλέπων. id est, Primum locum obtinet bona ualetudo, secundum forma, tertium robur, quartum opes, haud cæcæ, sed acutum cernentes. Hic ordo uotorũ olim popularibus etiam cantilenis celebrabatur, teste Platone in Gorgia. Fertur inter Græcas sententias huiusmodi senarius,
οὐκ ἔσθ' ὑγείας κρεῖττον οὐδὲν, ἐν βίῳ. id est,
Quàm bene ualere, melius in uita nihil. Item alter huic similis,
ὑγίεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύω. id est,
Recte ualere & sapere, duo uitæ bona. Quò spectat etiam illud Iuuenalis,
Vt sit mens sana in corpore sano. Et Horatius, Valeat possessor oportet.
Aristo Sicyonius pæana scripsit in laudem sanitatis, ut refert Athenęus libro 15.
ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων
μετὰ σοῦ ναίοιμι τὸ λειπόμενον βιοτᾶς,
σὺ δέ μοι πρόφρων σύνοικος εἴης. id est,
Sanitas antiquissima dearũ, Tecũ uiuam quod reliquum est uitæ, Tu uero mihi propitia cõuictrix esto. Ac mox, μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγίεια, τέθηλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ, σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων. i. Tecum diua sanitas florent omnia, ac renidet gratiarum uer. Absque te uero nemo felix. Aristoteles libro Rhetoricorum secũdo, exẽplum sentẽtiæ quæ non egeat epilogo, hoc est addita ratione, quod sic omnibus persuasum sit, refert, ἀνδρὶ δὲ ὑγιαίνειν ἄριστον ὥς γέ μοι δοκεῖ. i. Homini bene ualere optimũ est, ut mihi quidem uidetur. Videtur esse senarius, sed corruptus. Aristoteles Moralium ad Eudemiũ libro primo, narrat aliquẽ in uestibulo tẽpli, quod est in Delo Apollinis, hãc scripsisse sententiam, Eidem non adesse omnia, bonitatem, honestatem, ac iucunditatẽ: ac quod iu

stissimum

stissimum esset, fecisse honestissimum, optimum autem bene ualere, omniũ uero iucũdissimum, potiri quod quis amat. Philosophus uero felicitatem quũ sit optima & pulcherrima, tamen eandem iudicat esse iucundissimã. Hæc enim diuidit uulgus, quũ re uera sint cõiunctissima. Locus erit prouerbio, quoties significabimus aliud alio prius esse, & ijs quæ potiora sunt, maiorem curam deberi.

Fœnum esse. Ambrosia alendus. XCI

Fœnum esse, &, Ambrosia alendus. Vtrunque prouerbiali figura dixit M. Tullius, alterũ in indoctos ac brutos homines: alterũ in egregios, ut intelligas illos pecudibus, hos dijs æquandos, Nã fœno uictitant boues. Ambrosia cibus est apud Homerũ, deorum αἰὲν ἐόντων. Cicero lib. de Oratore 2. Sic ego, Crasso audiente, primũ loquar de facetijs, & docebo sus, uti aiũt, oratorem eum, quem cũ Catulus nuper audisset, fœnũ alios aiebat esse oportere. Rursum idem eodem libro: locabatur, inquit, Catulus, præsertim cũ ita dicat ipse, ut ambrosia alẽdus esse uideatur. Horatius, prælautas opiparasque cœnas, deûm cœnas uocat, O noctes cœnæque deûm. nectar & ambrosiam indicans. Nã hæc illis tantum à poetis tribuuntur, si quando domi cibũ capiunt: alioqui si contingat aliquò ad opimam uictimam inuitari, nidore carnium magis delectantur.

Spes alunt exules. XCII

Αἱ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας. i. Spes pascunt exules. Vbi quis excussus à pristina fortuna semper id agit ut restituatur. Ab humano sumptum ingenio, quo fieri uidemus, ut nullus ita sit exul, quin & uelit, & speret futurum, ut aliquãdo postliminio redeat in patriam. Id ita esse, nos quoque complurium exulum exẽplo cognouimus, nominatim Ioãnis Bentiuoli Bononiensis, quem cum illic essemus, Gallus in gratiã Iulij Romani Põtificis expulit. Eodem animo se fuisse testatur Ouidius apud Tomitanos exulans. Ne Iudæos quidem hodie spes destituit. Euripides prouerbialem sententiam fuisse significat. Citatur autem à Plutarcho, libello quem De exilio conscripsit,

Αἱ δ᾽ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς λόγος,
Καλῶς βλέπουσί γ᾽ ὄμμασιν, μέλλουσι δέ. id est,
Spes exules alunt, ut habet adagium,
Oculisque spectant blandulis, cessant tamen.

Et nati natorum. XCIII

Παῖδες παίδων. i. Nati natorum. Prouerbialis figura, qua longam rei cuiuspiã propagationem significamus: eam adagij uice fuisse usurpatã, satis indicat Plato cum alijs aliquot locis, tum libro De legibus tertio, καὶ παίδων παῖδας ὁ λεγόμενον. i. Filios filiorum, ut dicimus. Sumptum è carmine illo Homerico, quod est Iliados υ sub persona Neptuni de Ænea ad Iunonem,

Καὶ παίδων παῖδες, καί τοι μετόπισθε γένωνται. Quod Vergilius ita reddidit,
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.
Allusit ad Homericam figuram Aristophanes in Auibus,
Δώσομεν ἡμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισίν. id est,
Dabimus nobis ipsis, natis, ac natorum natis.
In Nebulis eandem figuram per iocum torsit ad usuras, alias ab alijs nascentes:
Αὐτοί τε καὶ τ᾽ ἀρχεῖα καὶ τόκοι τόκων. id est,
Ipsi atque sortes, fœnorumque fœnora.
Nimirum alludens ad illud quod alibi retulimus:
Ἐστὶ τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος δέ γε ἐστὶ καὶ ἄλλος.

Ἱππομανεῖν. XCIIII

Ἱππομανεῖν, dicebantur prouerbiali conuitio fœminæ uirosæ ac libidine præter modũ pruriẽtes. Aristoteles li. De animalibus 6. αἱ μὲν οὖν αἱ ἵπποι θήλειαι ἱππομανοῦσιν· ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν βλασφημίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσιν, ἀπὸ μόνου τῶν ζώων τὴν ἐπὶ τῶν ἀκολάστων περὶ τὸ ἀφροδισιάζεσθαι. i. Igitur equæ furiunt in equos. Vnde ab uno hoc animante ductum est uocabulum, quod in mulieres conuitio dicitur, circa Venerem intemperantes.

Ouium mores. XCV

Προβάτων ἦθος. i. Ouium mores. In stupidos ac stolidos iaci solitũ. Aristoph. in Pluto,
Ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις. id est,

Mihi

Mihi imò uitam prædicas ouiculæ.

Aristoteles libro De natura animalium nono, quamobrem ita prouerbio dici cõsueuerit, indicat, διαφέρει κατά τε δειλίαν καὶ πραότητα, καὶ ἀνδρείαν καὶ ἡμερότητα, καὶ νοῦν τε καὶ ἄνοιαν. τότε γὰρ τῶν προβάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον. πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι. ἕρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδέν. ἐν πολλάκις χειμῶνος ὄντος, ἐξέρχεται ἔνδοθεν, καὶ ὅταν ὑπὸ τοῦ νιφετοῦ ληφθῶσιν, ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμὴν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ᾽ ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄῤῥενας κομίσωσιν οἱ ποιμένες, τότε δὲ ἀκολουθοῦσιν. i. Differunt autẽ & timiditate mãsuetudineq́ue, & ferocia placiditateq́ue, intelligentia ac stoliditate. Nam & ouium ingenium, quemadmodum aiunt, simplex ac stultum. Siquidem est omniũ quadrupedum inertissimum. Prorepit in deserta, nulla de causa, ac sæpenumero hybernis mẽsibus foras è septis digreditur. Quumq́ue à niuibus occupatum fuerit, ni pastor compulerit, discedere non uult, sed relictum cessansq́ue perit, nisi pastores mares adduxerint. Nam ita demum cõsequuntur. Proinde. Aristophanes taxans uecordiam populi Atheniensis, oues illos uocat in Vespis,

Ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα. id est,

In concione pecus ouillum considet.

Nec hoc prætereundũ loco, quod Diogenes Cynicus opulentũ quẽdam, cęterum indoctum, πρόβατον χρυσόμαλλον. i. Ouem aureo uellere dixit. Et Plautus in Bacchidibus, Quis has huc oues adegit? in senes stultos. Huc respiciens Origenes enarrãs Leuiticũ, ouis immolationem interpretatur affectuum stultorum & irrationabiliũ correctionẽ.

Muris interitus. XCVI

Κατὰ μυὸς ὄλεθρον. i. Iuxta muris interitum. Ælianus lib. De naturis animaliũ. 12. cap. 10. tradit murem minime uiuacem esse, sed sua sponte defluentibus intestinis ocyus emori, atq́ue hinc natum prouerbium, κατὰ μυὸς ὄλεθρον. i. Iuxta muris interitũ. Addit hoc usum Menãdrum in Ithade. Quadrare uidetur in homines imbecilla ualetudine, aut in μικροβίους. i. Breuis æui, quos μινυνθαδίους appellat Homerus. Aut in eos qui paulatim extabescunt. Verisimile est enim, mures sic emori quẽadmodum nascuntur in Ægypto: ut aliqua pars sit uiuus mus, altera nihil nisi limus.

Ante lentem augere ollam. XCVII

Πρὸ τῆς φακῆς αὔξειν τὴν λοπάδα. i. Ante lentem augere ollam. Prouerbiali figura dictum, pro eo quod est, spes ingentes in animo concipere, priusquam res ipsa teneatur. Aut polliceri quod ipse nõdũ habeat, aut præpropere sibi placere, quasi iam possideat ea quæ ꝓcul etiãdũ absunt ut teneantur. Velut si quis spe sacerdotij sumptus iam incipiat facere quod nondũ acceperit. Aut si quis uitæ strepitum augeat spe magistratus, quẽ incertum est an sit impetraturus. Citatur adagium ex Cratete apud Atheneum, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ᾽ αὔξων εἰς στάσιν ἄμμε βάλῃς. i. Ne ante lenticulã augẽs ollam, aut patinam, in seditionem nos mittas. Citatur & à Plutarcho, cõmentario De præceptis bonę ualetudinis, eiusdem Cratetis nomine, his quidem uerbis, ὁ μὲν οὖν κράτης διὰ τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν ἡγούμενος οὐχ ἥκιστα τὰς στάσεις καὶ τυραννίδας ἐμφύεσθαι ταῖς πόλεσι, μετὰ παιδιᾶς παρῄνει, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων, ἐς στάσιν ἄμμε βάλῃς. Αὐτὸς δέ τις ἑαυτῷ παρακελευέσθω, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων ἀεὶ, μηδὲ πάντως ὑπερβαίνων τὴν καρδαμίδα καὶ τὴν ἐλαίαν, ἐπὶ τὸ θεῖον καὶ τὸν ἰχθὺν εἰς στάσιν ἐκ πλησμονῆς τὸ σῶμα καὶ ταραχὸς ἐμβάλλειν καὶ διαῤῥοίας. i. Crates igitur cũ existimaret in ciuitatibus seditiones ac tyrãnides potissimũ è delicijs ac luxu nasci, per iocũ admonuit, ne prę lẽticula semper augẽs patinã, in seditionẽ nos conijcias. Sed seipsum adhortetur quisq́ue, ne semper præ lente augens patinã, néue modis omnibus, pręterito nasturtio & olea, ad farcimen & piscẽ desciscens, ex repletione corpori seditionem concitet, ac tumultum & diarrhœas. Crates eò detorsit dictũ, ut apparet, poetę cuiuspiã, ut pertineat ad homines impẽdio sumptuosos. Allusit autem ad morẽ plebis, quę solita sit excitare seditiones, si conspiciat optimates sibi præponi. Nã lopade apponebantur cibi lautiores: id quod licet colligere ex Luciani Saturnalibus. Lens legumen est uilissimum ac plebeium.

Pudebat recusare, & non audebant suscipere. XCVIII

M. Tullius in Epistolis ad Atticum uersum hunc Homericum, ceu prouerbialem non semel usurpauit:

Αἴδεσθεν

αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. id est,
Detrectare pudor, formido subire uetabat.
Quo licebit uti, quoties incidit eiusmodi negociū, ut aliud suadeat honestas, aliud utilitas: & dedecorosum sit non suscipere prouinciā, rursum periculosum suscipere. Potest accommodari etiam ad illos, qui rogati neq; negare audent ob pudorē, neq; præstare tamen uolunt quod rogantur, ob diuersum animi uitiū. Est autem hic uersus apud Homerum Iliados H. ubi Hector quemlibet è Græcorum ducibus ad singulare certamen prouocat, & reliquis omnibus cunctantibus surgit Menelaus,
ὣς ἔφαθ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ,
αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. id est,
Sic ait, interea tenuere silentia cuncti,
Detrectare pudor, formido subire uetabat.

Sphæram inter sese reddere. XCIX

Plutarchus in libello De cognoscendo ꝓfectu, μάλιστα δὲ εἰ τὸ φιλόνεικον καὶ δύσερι πρὸς τὰς ζητήσεις ὑφεῖται, καὶ πεπαύμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας καὶ σφαίρας ἐπιδιδόμενοι πρὸς ἀλλήλους, περὶ πατάξαι καὶ καταβαλεῖν μᾶλλον, ἢ περὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι χαίροντες. i. Maximè si quæstionū ambitio contentioq; remittitur, siq; desinimus argumenta, ceu lora sphærasq;, sic uicissim inter nos reddere, ut magis gaudeamus ferire aut deijcere, q̄ discere aut docere. Est apud Platonē in Euthydemo, ὁ δὲ Διονυσόδωρος ὥσπερ σφαῖραν ἐκδεξάμενος τὸν λόγον, πάλιν ἐστοχάζετο τοῦ μειρακίου. i. Dionysodorus tanq; sphæram exceptū sermonē rursus iaculabatur in adolescentem. Meminit de lusus genere Iulius Pollux, lib. De rerū uocabulis 9. Seneca quod Græci de sphęra tradūt, ad pilæ lusum refert, ostendens eam commoditatem requiri inter dantem beneficium & accipientē, quę est inter mittentē pilam & excipientē. Volo, inquit, Chrysippi nostri uti similitudine de pilę lusu, quā cadere non est dubiū, aut mittentis studio aut accipientis. Tunc cursum suū seruat, ubi inter manus utriusq; apte ab utroq; & iactata & excepta uersat̄. Necesse est autē lusor bonus aliter illā collusori longo, aliter breui mittat. Eadē beneficij ratio est, nisi utriq; personę dantis & accipiētis aptatur, nec ab hoc exibit, nec ad illū perueniet ut debet. Si cū exercitato & docto negocium est, audacius pilam mittemus: utcunq; enim uenit, manus illā expedita & agilis repercutiet. Si cū tyrone & indocto, nō tam rigide nec tā excusse, sed languidius, & in ipsam dirigentis manum remisse occurremus. Idē faciendū est in beneficijs, &c. In eodē libro aliquāto post, Sicut in lusu est aliquid, pilam scite ac diligēter excipere, sed nō dicit̄ bonus lusor, nisi qui apte & expedite remisit quā acceperat. Nō dissimilis est, quem hodie pilę uocant apud Italos, cuius meminit Horatius:
Nanq; pila lippis inimicum & ludere crudis.
Athenæus lib. 1. docet, sphæræ lusum olim dictū φαινίνδα ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων. quæ uerba quid sibi uelint, non satis intelligo: magis arbitror dictum, ἀπὸ τοῦ φαίνομαι, quod sphæra missa emicet. Ibidem citatur carmen Antiphanis, Σφαῖραν λαβὼν
τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ' ἔφυγ' ἅμα,
τὸν δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν,
κλαγκταῖσι φωναῖς. id est, Sumpta pila
Gaudebat huic dedisse, at hunc fugit simul.
Excussit hunc, at erigebat alterum,
Tubæ in modum sonante uoce.
Quadrabit adagiū in eos qui se uicissim dicterijs incessunt. Confine, sicut opinor, illi Persiano, Cædimus, inq; uicem præbemus crura sagittis.
Iuxta Senecæ sententiam, quadrabit etiā in eos qui sibi mutuo assentant̄ & colludunt in disputatione, uelut quū Scotista respōdet scotistice, Nominalis iuxta decreta nominalium, ut non quęratur ueritas, sed theatrica quædam fabula peragi uideatur.

Animo ægrotanti medicus est oratio. C

Celebrat̄ hic uersus apud Græcos ꝓuerbij uice, citaturq; à Plutarcho ad Apolloniū,
Ψυχῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. id est,
Ægroto animo medicus est oratio.
Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo,

οὐκοῦν

οὐκοῦν Προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. id est,
Non hoc quidem te præterit Promethee,
Morbo quod iræ medicus est oratio.
Siquidem ut inquit ille sapiens Hebræus, Sermo mollis frangit iram. Et ira iuxta Stoicos nihil aliud est quàm furor breuis. Huc allusit Horatius in Epistolis,
Sunt uerba & uoces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi depellere partem.
Ex opiniõe Stoicorũ, cupiditates animi morbos appellat. His philosophia medeť pharmacis uerborũ, id est, monitis salubribus. Et apud Terent. arguit sese Menedemus, qui non ut decuit, tractarit ægrotũ animum adolescentis. Vt enim in corporũ morbis pro ratione ualetudinis, alia atq; alia adhibentur pharmaca, itidẽ in animi malis nõ eadem adhibenda est oratio. Sed interim blandius monẽdum, interim acrius iurgandum, non nunquam dissimulandum, & imprudenti pharmacon admouendum. Iuxta Pauli monitum, Argue, obsecra, increpa. Feruntur in eandem sententiam & hi senarij,
λόγος γάρ ἐστι φάρμακον λύπης μόνος. id est,
Dolori enim medetur una oratio. Et,
λόγῳ μ' ἔπεισας φαρμάκῳ σοφωτάτῳ. id est,
Sermone flexisti optimo me pharmaco. Et,
ὁ λόγος ἰατρὸς τῶν περὶ ψυχὴν παθῶν. id est,
Animo laboranti medicus oratio est.
Isocrates in oratione De pace, eleganter usurpauit hanc sententiã, ὑμᾶς δὲ χρὴ, πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν. ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας. id est, Vos autem illud in primis scire oportet, q̊d aduersus corporis morbos multa uariaq; remedia à medicis reperta sunt: animis uero ægrotãtibus, ac prauis cupiditatib. oppletis, nõ est aliud remedium quàm oratio quæ uõ uereať errantes increpare. Deinde deridiculũ esse, quũ medicorũ usturas ac sectiones perferamus, ut à grauioribus cruciatibus liberemur, orationẽ reijcere priusquã liqueat, an huiusmodi uim habeat, ut utilitatẽ adferat audientib. Verum ut amica, salubris, & tempore adhibita oratio, remedium est efficax ac præsentaneũ: ita sermo inimicus, aut pestilens, aut non in tempore dictus, letale uenenum est.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA II

Si quid mali, in Pyrrham. I

Εἴ τι κακὸν, εἰς πύῤῥαν. id est, Siquid mali, in Pyrrham. subaudiendum recidat, aut abeat, aut eiusmodi quidpiã. Ad hunc modum malum, si quod timeretur, deprecabantur abominantes, & in hostium caput imprecantes. Vnde & illa figura Græcis pariter ac Latinis scriptoribus familiaris, hostibus nostris hoc eueniat. Ouidius:
Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.
Idem in tertio De arte amandi,
Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.
Idem libro tertio Fastorum,
Eueniat nostris hostibus ille color.
Idem libro secundo Elegiarum,
Hostibus eueniat uacuo dormire cubili.
Hostibus eueniat uita seuera meis.
Idem libro tertio Elegiarum,
Eueniat nostris hostibus ille pudor.
Rursum Vergilius libro iij. Georg.

Dij meliora pijs, erroremq́ hostibus illum.
Idem in viij. Æn. de Mezentio,
Dij capiti illius generiq́ reseruent.

Propertius,

Hostibus eueniat lenta puella meis.
Et Horatius in Odis,
Hostium uxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis austri.
Et Terẽt. in Heautontimorumeno, in Sene seipsum excruciante: Au. obsecro te, isthuc inimicis fiet. Idem in Eunucho, Vtinam sic sint qui mihi male uolunt. Originẽ prouerbij tradunt huiusmodi. Quondam Pyrrhæos, quotquot erant finitimi, graui odio persequebantur: unde si quod malum aliquando uideretur impendere, id abominantes, precabantur ut in Pyrrhęos auerteretur dicentes, εἰς τὴν πυῤῥαίων. id est, In Pyrrhæorum regionem. Est autẽ Pyrrha, Lesbi insulæ ciuitas, autore Stephano. Est & altera inter Prienen & Miletum. Nescio an librarijs sit imputandum, quod Plutarchus in Conuiuio sapientum pro Pyrrham refert Prienen. Verba Plutarchi sic habent, καὶ ὁ θάλης γελάσας, ἔτι κακὸν εἶπεν αὖθις εἰς πριήνην. διαλύσει γὰρ ὁ Βίας, ὡς διέλυσεν αὐτὸς τὸ πρῶτον. id est, Ac Thales ridens, si quid, inquit, mali, rursus in Prienen. Soluet enim Bias, quemadmodum soluit prius. Mihi uidetur loci nomen data opera mutatum, quod Bias esset Prienæus, ita ioco Pyrrha mutata est in Prienen.

In tuum ipsius malum lunam deduces. II

Ἐπὶ σαυτὸν τὴν σελήνην καθελεῖς. id est, Aduersus teipsum lunã detrahes. Maleficæ mulieres incantamentis quibusdam lunam in terram detrahere credebantur antiquitus. Vnde Vergilius,
Carmina uel cœlo possunt deducere lunam.

Et Horatius in Odis,

Per atq́ libros carminum ualentium
Refixa cœlo deuocare sydera.

Et rursum in Sermonibus,

Lunamq́ rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra.

Item Iuuenalis,

Vna laboranti poterit succurrere lunæ.
Creditum est olim, huiusmodi sagas oculis ac pedibus priuari solere. Aglaonice quæpiam, cum per astrologiæ cognitionẽ defectus præsciret, iactitabat, se lunam è cœlo detracturam in terram. Atq́ eius iactantiæ pœnas dedit, de quo dicetur in prouerbio, lunam detrahere. Prouerbium igitur hinc sumptum, dicebatur de ijs qui suis ipsorum artibus sibi malum accerserent. Quod genus, si quis callidis rationibus effecisset, ut accerseretur aliquis, deinde eueniret, ut ab eo quem accersendum curasset, subuerteretur.

Coruus aquat. III

Κόραξ ὑδρεύει. id est, Coruus aquat. Dici solitum, ubi quis non citra negocium, citraq́ ingeniũ cõsequeretur ea quę cuperet. Aut ubi quis rem nouis artibus tentaret efficere. Ductũ ab apologo de coruo quũ sitiret, congestis lapillis aquam ex imo fundo in summam uasis oram euocante. Quod Plin. ut rem gestam memorat lib. x. cap. xliij. Sed probabilius uidetur ut adagium referatur ad eam fabulam, quam Fastorũ lib. ij. narrat Ouidius ad hunc modum,
Forte Ioui Phœbus festum solenne parabat,
 Non faciet longas fabula nostra moras.
I mea dixit auis, ne quid pia sacra moretur,
 Et tenuem uiuis fontibus adfer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
 Tollit & aereum peruolat altus iter.
Stabat adhuc ficus duris densissima pomis,
 Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperij sedisse sub arbore fertur,
 Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iamq́ satur, nigris longum capit unguibus hydrum,
 Ad dominumq́ redit, fictaq́ uerba refert:

Hic

Hic mihi causa moræ uiuarum obsessor aquarum,
  Hic tenuit fonteis, officiumq́ meum.
Addis ait culpæ mendacia Phœbus, & audes
  Fatidicum uerbis fallere uelle deum?
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,
  De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
Meminit huius et Hyginius, et Ælianus De naturis animantium libro primo. Proinde prouerbium mihi magis uidetur conuenire in cessatorem.

Conuenerat Attabas & Numenius. IIII

Συνῆλθον ἀτταβὰς τε καὶ νουμήνιος. id est,
Coniunctus est suo Attabas Numenio. Quidam legunt Attagas.
Dici solitum, quoties improbus aggregatur cū improbo. Diogenianus tradit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in uita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendū, quum ipse nec rationi nec sensibus assentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, Cum Bitho Bacchius.

Colossi magnitudine. V

Κολοσσαῖος τὸ μέγεθος. id est, Colossea magnitudine. Prouerbialis apud Lucianū hyperbole, in homines prægrandi corporis mole, A statuis ingentibus, quas Colossos appellant. Inter has in primis celebratur solis Colossus apud Rhodios, septuaginta cubitis altus, hoc est iuxta Festum Pompeiū, pedes centū & quinq;, cuius pollicem uix pauci potuerunt amplecti. Referuntur & alij apud Pliniū prodigiosę magnitudinis. Nam ijs impendio delectabantur olim imperatores Romani, quibus, ut uidetur, magis erat cordi maximos esse, q̃ optimos. Legimus & Ætnęos dici prægrādes. De magnis ac uehemēter molestis q Athones dicti sunt, alibi meminimus, quēadmodū & Hamaxiæis.

Mali commatis. VI

Πονηροῦ κόμματος. id est, Mali cōmatis, dicebat̃ improbus, cōtemptus & reijculus quispiam. Sumpta metaphora à reprobatis nomismatis. Aristophanes in Pluto:
Ἔοικε δ᾽ εἶναι τοῦ πονηροῦ κόμματος. id est,
Videtur esse non probati commatis.
In sycophantam dictum, iam ad paupertatem famemq́ redactum, posteaquam Plutus oculos receperat. Interpres ostendit, cōma genus esse uilissimi nomismatis. Sonat autē perinde quasi dicas, malæ monetæ. Rursum in eadem fabula, γνώσεται
ὅτ᾽ ἐστ᾽ ἐκείνου τοῦ πονηροῦ κόμματος. id est, Nouerit
Illius esse hunc improbati commatis.
Apud eundem in Ranis, τῷ κακίστῳ κόμματι. Idem in Concionatricibus,
Καὶ κακόν γέ μοι τὸ κόμμ᾽ ἐγένετ᾽ ἐκεῖνο. id est,
At istud hercule comma mihi fuit malum.
Reddit causam, quod quū abisset in forum empturus farinas, iamq́ perā supposuisset, præco clamauit, ne quis reciperet æreos nūmos, sed argento uenderentur omnia. Ad hanc formam pertinent etiam illæ, ceu prouerbiales metaphoræ, κίβδηλος ἄνθρωπος, et κιβδηλεύειν, pro eo quod est, imposturam facere, & κιβδηλία, pro impostura, quæ uoces reperiuntur cum aliàs frequētius, tum Platonis libro De legibus undecimo, si quis forte certius desiderabit testimonium. Proinde qui moribus sunt improbatis, eos κιβδήλους uocant, quasi dicas adulterinæ monetæ. Appositius autem ad oris figuram, morum & indolis indicē referetur. Siquidem quemadmodum nummus inspecta imagine dignoscitur ilico, probatúsne sit an adulterinus, itidem ex ipsa statim hominis forma deprehenditur ingenium, uel Euripide teste, cuius hæc sunt in Ione:
γνοίη δ᾽ ἂν ὡς τὰ πολλά γ᾽ ἀνθρώπων πέρι,
τὸ σχῆμ᾽ ἰδὼν τις εἰ πέφυκεν εὐγενής. id est,
Plerunq́ species ipsa, simul aspexeris,
Hominem arguit, generosus is sit, an secus.

Beneuolus trucidator. VII

Εὔνους σφάκτης. id est, Beneuolus occisor. Conuenit in hos qui cum summā adferant

perniciem,tamē beneuolentiæ speciē admiſcent. Tractum aiunt ab Oreſte qui trucidata matre Clytemneſtra,parentale conuiuiū uelut in illius honorē exhibuit. Quidam & ad Antigonum regem referunt, qui poſteaquā Semelen è medio ſuſtuliſſet,oſſa tamen illius ſummo cum honore curauit ad matrem deportanda. Sūt quibus magis placet, ut adagium ad Ptolemęum Philopatoris filium referatur:is matrē Berenicen in palatio ipſius uinculis conſtrictam, Soſibio tradidit adſeruandam,ubi illa nō ferens eam filij contumeliā,ſumpto ueneno interijt. At ille perturbatus inſomnijs, monimentū in medio urbis extruxit, quod nūc ſepulchrum appellatur. In hoc unà cū matre maiores omneis ſuos compoſuit,et inter hos Alexandrū Magnum. Nec hoc contentus officio uir pius, templum eidem conſtituit in Ægialis, cui nomen inditū, Berenices ſeruatricis. Hęc fermè Zenodotus. Confine eſt illud quod alibi recenſuimus, Intempeſtiua beneuolentia nihil à ſimultate differt. Ita Flaccus,

Nil moror officium quod me grauat.

Nec parum ſcite dixit Ennius apud Ciceronem libro Officiorum ij.

Benefacta male locata, malefacta arbitror.

Corytheo deformior. VIII

Κορυθέῳ ἀἰσχθέσοῳ. id eſt, Corytheo deformior. Aiunt Corytheū quempiā fuiſſe hominem inſignite ſtultū ac uecordem, ad hoc forma infeliciſſima fœdiſſimaq́, cui liberi item fuerint omnes patrem referentes:unde uulgaris dictus eſt iocus,in hominem bardum,ac perinde deformem. Refertur adagium à Zenodoto.

Contra torrentem niti. IX

Contra torrentem niti dicuntur, qui fruſtra certant cum ijs, quos uincere nō queant. Sumptū à natantibus, qui ſolent ſecūdo natare flumine, maximè ſi torrēs fuerit. Quod ſi contra nitantur, nihil promouerint. Vſurpat hoc adagiū Aurelius Auguſtinus in epiſtola quadam ad diuū Hieronymum. Et laudatur à Iuuenale Criſpi prudētia, qui Domitiani uiolentiæ conceſſerit, & ingenio alioqui inſanabili obſecundarit.

Ille igitur nunquam direxit brachia contra Torrentem. Item Ouidius,
Stultus, ab obliquo qui cum diſcedere poſſit,
Pugnat in aduerſas ire natator aquas.

Gregorius Theologus ad Eudoxiū rhetorem, τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει. id eſt, Non eſſe cogendum fluminis impetum, docet etiam prouerbium.

Vſq; ad aras amicus. X

Μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί. id eſt, Vſq; ad aram ſum amicus. Tametſi non eſt huius inſtituti quęlibet apophthegmata colligere, tamē hoc ita cōmode dictū, & ſpecie uſq; adeo prouerbiali, præterea ſic à magnis celebratū autoribus, ut merito uideatur in hunc ordinem cooptandum. Reſponſum eſt autem à Pericle, quē cum amicus quiſpiā rogaret, ut in cauſa quadā ſua gratia falſum deieraret, δεῖ με ἔφη συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι βωμῶν. id eſt, Oportet me cōmodare amicis, ſed uſq; ad aras. Ita refert Gellius. Commodius refert Plutarch. in libello περὶ δυσωπίας, μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί. id eſt, Vſq; ad arā ſum amicus. Admonet prouerbiū, nonnunq̄, quo cōſulamus amicorum cōmodis, eorumq́ uolūtati morem geramus, fas uideri paululū à recto deflectere, uerū eatenus, ne propter hominem amicum numinis reuerentiam uiolemus. Olim iurantes aram manu contingebant. Porrò quatenus et quouſq; ſit ab honeſto deflectendum amici cauſa, copioſe docteq́; diſputat Aulus Gellius libro noctium Atticarum primo, capite tertio.

Codali chœnix. XI

Κοδάλου χοῖνιξ. id eſt, Codali chœnix, ſiue demenſum. De magnis menſuris dicebat, autore Suida. Neq; præterea quicquā ſuper hac re mihi repertum eſt adhuc apud autores. Coniectare licet, ortum à ſeruo quopiā edaci, cui chœnix fuerit altius capax, & hac arte fraudarit herum. In collectaneis quæ titulo Heſychij circunferuntur, reperio Condalum piſcem, aut eundem, aut certe affinem Ceſtreo, quē Gaza uertit mugilem. Sed idem meminit alibi huius prouerbij κωδάλου χοῖνιξ, ſubindicans fuiſſe quempiam ædilē qui maioribus menſuris ſolitus ſit uti.

Concha dignus. XII

Κόγχης ἄξιος. id eſt, Concha dignus. Rem nullius precij conchā dicūt Græci, quemadmo-

admodum Latini nauci aut floccum. Vnde quod contemptissimum, nulliusq; rei significabant, id κόγχης ἄξιον dicebant.

Conto nauiga. XIII

Κοντῷ πλεῖν. id est, Conto nauigare, dicebantur, qui sic rebus uterentur, quēadmodū uti conueniebat, aut qui uitæ genus suo accōmodatum ingenio sequerentur. Neq; em̄ contus ad ullum alium usum accōmodatus, quàm ad nauigationē. Itidem non ad quāuis uitā quiuis idoneus est. Vtaris licebit, si quem admonere uoles, ut quaq; re utat̄ ad id in quod inuenta sit, ut, Quorsum seruas nummos tuos, non in hoc natos ut spectentur, sed quo uitæ subsidio sint: conto nauigandum est. Refertur à Suida.

Cydi pœnam debet. XIIII

Κύδου δίκην ὀφείλει. id est, Cydi pœnam debet. κῦδος prima producta, gloriam significat: eadem correpta, τὴν λοιδορίαν καὶ κακολογίαν. id est, maledictum & conuiciū. Vnde & uerbum deduxere κυδάζειν, pro eo quod est conuiciari. Proinde cum quis ob rē friuolam ueluti uerbum aliquod temere dictum deferretur uexareturq;, eum prouerbio dicebant, κύδου δίκην ἐκτετικέναι, καὶ κύδου δίκην ὀφείλειν. hoc est, conuicij pœnam dependisse, & maledicti pœnā debere. Nam antiquitus mulcta dicebatur ijs, qui petulantius in quempiam aliquid dixissent.

Cnips in loco. XV

Ο κνὶψ ἐν χώρᾳ. id est, Cnips in regione. Dictum in eos, qui subinde sedem mutarent & aliunde aliò demigrarēt. Cui uitio sese obnoxium fuisse confitetur Horatius. Est autem, σκνὶψ, siue κνὶψ (nam utrūq; reperio) uermiculus innascēs materijs. Is eroso ligno, semper locum mutare nititur. Quidam efferunt prouerbium hoc modo, κνὶψ ἐκ χώρας. id est, Cnips è regione. ut subaudias, demigrat. Plinius lib. decimosexto, cap. quadragesimoprimo, inter pestes materiarū teredinem cōmemorat, uermem grauissimo ad portionem capite, sic appellatum, quod dentibus erodat, sed proprie uocari teredinē, quę in mari materiam infestet. Addit huius generis Cerasten uocari, qui simul atq; tantum eroserit, ut circumagat sese, generat alium. Hæc an huic prouerbio congruant dubito, nam Græci tradunt κνίπας esse animalculum uolucre & ξυλοφάγον, non dissimile culici. Id si uerum est, non uideo qui consistat, quod ab Aristotele proditum est, auem ξυλοκόπτην, quem Latini, ni fallor, picum Martiū appellant, ob id rostro fodere arbores, ut κνίπας in ligno latentes euocet. Suidas ait à κνιπὸς, qui est genitiuus casus huius nominatiui κνὶψ, fingi nominatiuum κνιπὸς, eamq; uocem significare, parcum, tenuiq; uictu uiuentem, nimirum ad cnipis exemplum, qui lignorum arrosu pascitur, cibo nō admodum lauto. Proinde consentaneum uidetur, adagium dici posse in sordidos, duro parcoq; uictu utentes.

Cyclobori uox. XVI

Κυκλοβόρου φωνή. id est, Cyclobori uox. De clamosis, & uehementer obstreperis dicebatur, aut quibus uox esset uitiosa raucaq;. Cycloborus fluuius quidam Atticę, nō perpetuus sed torrens, ingenti strepitu defluens, unde ductum prouerbium. Aristophanes in Equitibus:

Ἅρπαξ, κεκράκτης, κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων. id est,

Clamosus, auidus, uoce Cyclobori obstrepens.

Thasium infundis. XVII

Θάσιον ἐνέχεις. id est, Thasiū miscuisti. Dici solitum uidetur, ubi quis uinum non aqua, sed alio quopiā efficaciore uino dilueret. Nā Thasia uina laudatissima quondā fuisse, testatur & Apuleius apologia prima, Olitori, inquiēs, et cauponi merito cōcessum est, olus & uinū ex nobilitate soli cōmendare, uinū Thasium, olus Phliasiū. Et Plinius capite vij. Naturalis historiæ libro decimoquarto, inter transmarina uina Thasiū Chiumq; in summa gloria fuisse scribit. Est aūt Thasus, insula iuxta Thraciā: unde prouerbium, Thasus bonorū. In ea insula narrant fuisse Staphylum, quem deperierit Bacchus. Sumptum est ex Aristophanis Pluto, quo loco uersus hic est,

Εἰ Θάσιον ἐνέχεις, εἰκότως γε νὴ Δία. id est,

Merito profecto, si Thasion infuderas.

Anus quædam queritur adolescentem amatorē pridem ita sibi solitum adulari, ut dice

ret illã suauissime olere. Ad id per iocũ respondens Chremylus, negat esse mirum, si ita uisum fuit adulescẽti, cum illi uinũ Thasium odoratissimum proponere sit solita. Interpres addit ἐνέχεις dictum pro ἐκίρνας. id est, infundebas, pro miscebas.

κλειτοριάζειν. XVIII

κλειτοριάζειν, uulgato conuicio dicebantur ij, qui puerorum amoribus oblectarent̃, aut, ut ait Diogenianus, mulieres immodice libidinosæ. Vnde natum sit prouerbiũ, nõ satis liquet, nisi quod Hesychius docet κλειτορὶς Græcis sonare naturæ muliebris uicinã partem, unde receptum ut κλειτοριάζειν appellarent libidinosam contrectationem, attestante & Suida.

Claudiana tonitrua. XIX

Festus Pompeius innuere uidetur, Claudiana tonitrua in uulgi sermonẽ abijsse, scribens ideo uocata Claudiana tonitrua, quod Claudius Pulcher instituerit, ut ludis post scenã factis, lapidũ cõiectus ita fieret, ut ueri tonitrus similitudinẽ imitaretur. Nam antea leues admodum & paruos sonitus fieri solitos, cum claui & lapides in labrũ æneum conijcerẽtur. Quadrabit adagium, si modo uidebitur in adagionum gregem recipiendum, in homines immodice clamosos, & odiose obstreperos. Simillimum illi, quod alibi retulimus, Δωδωναῖον χαλκεῖον. id est, Dodonæum æs.

Claudi more tenere pilam. XX

M. Tullius aduersus Pisonem scribit in hunc modum: Græcus primũ distinguere illa atq; diuidere, queadmodum dicerentur: iste claudus, quomodo aiunt, pilã retinere, q̃d acceperat testificari. Hactenus Cicero. Prouerbiũ congruit in eos, qui quicquid à præceptoribus acceperint, siue id doctum sit, siue indoctum, nullo delectu, nulloq; iudicio tenere solent, ac sequi. Sumpta metaphora à claudo diffidẽte suis pedibus, & ob id per tinaciter columnis innitente. Nisi si cui magis referẽdum uidetur ad lusum pilæ, quam claudus ita demũ accipit, si cõmode illi mittas. Alioqui pedibus tardus non potest utcunq; missam accipere. Seneca lib. De beneficijs vij. Quid si me remittere pilam manco iubeas? hoc est, dare beneficiũ illi, qui non sit idoneus ad accipiendũ. Plautus in Aulularia: Tum aũt interdius, quasi claudus sutor domi sedet totos dies. Generatim cõueniet in omneis qui de alieno pendent iudicio, alienæq; innituntur autoritati, quemadmodum isti, quibus satis est dixisse, αὐτὸς ἔφα.

Loripedem rectus derideat. XXI

Et sane quã elegans est, & plurimũ habet figuræ prouerbialis illud apud Iuuenalem,
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quo cõueniet uti, quoties aliq̃s id alijs opprobrat mali, cui sit ipse obnoxius, aut aliena castigat uitia, à quib. ipse nõ sit immunis, perinde quasi claudus claudo claudicationis uitium per contumeliam obijciat. Oportet eum q̃ maxime uacare culpa, qui in alium paratus est dicere: & stultissimum est, in alium iacere quod in ipsum possit retorqueri,
Quis enim tulerit Gracchos de seditione querentes?
Si fur displiceat Verri, si homicida Miloni?
Celebratur illud Leonis Byzantij, cui cũ maledicus quispiam opprobrasset uitiũ oculorum, ipse gibbo deformatus: Humanum, inquit, cõuicium in me iecisti, cum ipse Nemesim in dorso portes.

Clisthenem uideo. XXII

κλεισθένην ὁρῶ. id est, Clisthenen uideo. Clisthenes hic male audijt, et comicorum conuicijs laceratus est, q̃d parũ uir haberetur, seseq; cultu indecoro, uelut in mulierẽ transfiguraret, Sardanapalum illum Assyrium imitatus. Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις,
ὁρᾷς σεαυτὸν; οὐ μὰ δί᾽ ἀλλὰ κλεισθένην. id est,
Teipsum uides? non per Iouem, sed Clisthenem.
Suidas refert, & ait conuenire in eos, qui leui, derasaq; sunt cute. Nã hic mos Clistheni, barba derasa semper esse, quo iuuenis etiamdum uideretur. Effertur & ad hunc modũ, κλεισθένους ἀκρατέστερος. id est, Clisthene intemperantior, de cinædo & delicijs effœminato. contrarium illi, ζήνωνος ἐγκρατέστερος. id est, Zenone temperanttior.

Cleocritus. XXIII

κλεόκριτος. id est, Cleocritus. Id nominis contumeliæ causa iaciebatur in cinædos ac

molles & parum uiros. Nam & hunc ueteris comœdię maledicta nobilitarunt. Dictus est autem effœminatus cinædus, hospes, obscuro fœdoq; genere, Cybeles filius, quod Rheæ mysteria ab exectis euiratisq; peragerentur. Ne forma quidem à moribus discrepabat. Nam facie uelut auem referebat. Suidas nominatim prouerbij loco refert, alioquin ipse non retulissem inter adagia.

Coturnissare. XXIIII

Κιχλίζειν, prouerbio dicebant, qui pinguibus coturnicibus, aut turdis uescerẽtur, aut qui riderent lasciue, parumq; decore. Proinde & κιχλισμὸν, risum mollem & impudicũ appellant. Quadrabit igit uel in liguritores & cupedijs addictos, uel in lasciuius ludentes. Sturni nihil non imitantur, & turdus à Plinio recensetur inter aues, quæ sermonem humanum imitantur. Nam autores uocem hanc uarie transferunt.

Cilicium exitium. XXV

Κιλίκιος ὄλεθρος. id est, Ciliciũ exitium. De crudeli & immani dicebatur. Cilices em̃ ob piraticam quam exercebãt, & assiduas hostium deprædationes infames erãt immanitatis & crudelitatis nomine. Quapropter & Attici uindictas acerbiores, κιλικίους appellabant. Meminit præter alios Hesychius. Similis formæ est, quod apud Iureconsultos legimus Isauricum, pro crudeli immaniq; latrone.

Centaurice. XXVI

Κενταυρικῶς. id est, Cẽtaurice fieri dicebatur, quod immaniter, ferociter, inciuiliterúe fieret, sumpta uoce à Centaurorum moribus. Aristophanes in Ranis,

Τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν ὡς κενταυρικῶς; id est,

Quis ostium pulsauit ita Centaurice?

Etem̃ Centauri uiribus & ui peragebãt omnia, legũ & iuris omnis ignari: Tametsi quidã existimãt hoc apud Aristophanẽ dictũ εἰρωνικῶς, in Bacchũ mollẽ alioqui et imbellẽ.

Cilicij imperatores. XXVII

Κιλίκιοι στρατηγοί. id est, Cilicij duces. Dicebãtur homines hirsuti, & pilis obsiti. Vnde & saga pilis cõtexta, Cilicia uocãtur. Autor Diogenianus. Simpliciter aũt κιλίκιοι dicebantur robusti, sordidi & magni, unde & κιλικίζειν dicũtur, qui prauis sunt moribus: et κιλίκιοι λόγοι barbarica suffragia, quod illi sortibus in galeã missis soleãt decernere. Memorantur κιλλικύριοι, qui quum essent serui, heris eiectis occuparũt regionem. κιλλικῶν ἀγαθὰ aliàs recensuimus.

Ciuitates ludimus. XXVIII

Πόλεις παίζομεν. id est, Ciuitates ludimus. Lusus genus quoddam est, in quo calculis ludebatur olim, quos antiquitus πόλεις, id est, urbes uocabãt. Neoterici χώρας, hoc est, regiones appellare cœperunt. Vsurpauit adagium Cratinus in Fugitiuis. Hic nimirũ locus est, ni fallor, quem Iulius Pollux citat libro de rerum uocabulis nono, πανδιονίδα πόλιν βασιλέως τοῦ πάνυ κόλακος, οἶσθ᾽ ἣν λέγομεν, καὶ κύνα καὶ πόλιν, ἣν παίζουσιν. id est, Pandioniam ciuitatem regis, supra modum adulatricis. Nosti quam dicimus, & canem & ciuitatem quam ludunt. Genus autem lusus describit his uerbis. ἡ δὲ διὰ πολλῶν ψήφων παιδιὰ, πλινθίον ἐστὶ, χώρας ἐν γραμμαῖς ἔχον διακειμένας. καὶ τὸ μὲν πλινθίον καλεῖται πόλις, τῶν δὲ ψήφων ἑκάστη, κύων. διῃρημένων δὲ εἰς δύο τῶν ψήφων κατὰ τὰς χρόας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐστὶ περιλήψις τῶν δύο ψήφων ὁμοχρόων, τὴν ἑτερόχρουν ἀναιρεῖν. id est, Qui uero complurium calculorũ dicitur lusus, lateruncul us est regiones in se continẽs, in lineis sitas. Et lateruncul us quidem ipse ciuitas appellatur. Cæterum unusquisq; calculus canis. Porrò cum calculi sint duobus distincti coloribus, lusus hæc ars est, ut comprehensis duobus calculis unicoloribus, eum qui diuersi coloris est, tollas ê medio. Allusit ad hoc prouerbium Plato libro De Republica quarto, ἑκάστη γὰρ αὐτῶν πόλεις εἰσὶ πάμπολλαι, ἀλλ᾽ οὐ πόλις, τὸ τῶν παιζόντων. id est, Nam illarum unaquæq; plurimæ sunt ciuitates, non ciuitas, quemadmodum dicere solent ludentes. Refert Zenodotus, quanquam idem adagij sensum non indicat. Quare cuique quod uero proximum uideatur, coniectandum relinquo. Mihi quadraturum uidetur, quoties suum quisque commodum quacunque sectatur uia, & æmulo, competitorique modis omnibus tendit insidias, qui lusus frequens est in aulis principum, & in magistratibus publicis. Ab hoc lusu manasse uidetur, qui nunc uulgo scacarius dicitur.

Cissamis Cous. XXIX

Κίσσαμις κῶος. id est, Cissamis Cous. Hunc aiunt pecuarijs gregibus supra modum diuitem. Verum anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cum in somnis apparens hominem cõmonuisset, ut sepeliret sese, & ille negligeret, euenit ut tum ipse tũ uniuersum illius genus radicitus interiret. Hæc ferme Zenodotus. Et hoc quoq; prouerbium, Delium aliquem natatorem requirit. Apparet affine, quod alibi dictum est, Aderit Temessæus genius.

Carcini poemata. XXX

Καρκίνε ποιήματα. id est, Carcini poemata. Dicebantur ea quæ uiderentur obscurius & instar ænigmatis dicta. Carcinus poeta quispiã fuit, cuius & aliàs meminimus in hoc opere, in quem iocatur Aristophanes in comœdia, cui titulus, εἰρήνη,

Εὐδαιμονέστερ☉ φανεὶς τῶν καρκίνε στροβίλων. id est,

Qui uisus est felicior uel Carcini strobilis.

Is finxit Orestem ab Ilio coactum, ut matricidiũ confiteretur, per ænigmata responden tem, autore Suida, qui testatur prouerbium à Menandro usurpatum in Falso Hercule. Stratonicus apud Atheneum lib. viij. cum audisset quendam imperite canentem, rogauit, cuius esset cantio: cum is respondisset Carcini, πολύ γε μᾶλλον ἔφη ἢ ἀνθρώπε. id est, Multo sane magis, inquit, quàm hominis. Nam καρκιν☉ Græcis & cancrum animal significat. Itaq; iocus ex ambiguo captatus est.

Carica uictima. XXXI

Καρικὸν θῦμα. id est, Caricum sacrum. De macilenta hostia, minimeq; esculenta dicebatur. Hinc ductum, quod Caribus populis mos fuerit, canem immolare. Nõ incõcinne torquebitur ad cibum appositum, insipidum, & quem nemo uelit attingere. Solent sordidi quidã, data opera, cibos putres, & ingratos palato, suis apponere, partim quod minoris emantur, partim quo minus absumatur epularum in conuiuio. Hos eleganter quis dixerit, τὸ καρικὸν θῦμα παρατίθεσθαι. id est, Caricum sacrum apponere.

Callicyrijs plures. XXXII

Καλλικυρίων πλείες. id est, Plures Callicyrijs. De maxima quidem illa, sed sordida hominum turba dicebatur. Callicyrij dicebantur exulum serui, qui Syracusis agriculationem exercebant, autore Timæo. Quoniam aũt ingens erat id genus hominum multitudo, prouerbio receptũ est, ut si quos admodum numerosos significare uellent, καλλικυρίες appellarent. Aristoteles in republica Syracusanorum, ostendit eam seruorũ turbam ex omnigenis populis in unum confluxisse. Erant aũt eodem loco Callicyrij apud Syracusanos, quo apud Lacedemonios captiui, apud Thessalos penestæ, qui uocantur apud Cretenses Elarotæ, apud Ægyptios Hebræi. Solitum est adagium hoc potissimũ usurpari, si quando significabant metuendam multitudinem, quæ numero freta, nonnunquam opprimit dominos. Nam & hi serui plures erant dominis, quamobrem etiã expulerunt illos. Hæc ferme referuntur à Suida.

Cera tractabilior. XXXIII

Κηρȣ̃ εὐπλαστότερ☉. id est, Cera tractabilior. De uehementer docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabiliq;, & in quemuis habitum sequaci. Horatius,

Cereus in uitium flecti, monitoribus asper. Persius quinta Satyra,

Artificemq; tuo ducit sub pollice uultum.

Rursum Horatius,

Argilla quiduis imitabitur uda.

Est autem hoc ceræ peculiare, ut manibus contrectata mollescat. Et hinc uariæ rerum formæ solent effingi. Erat & picturę genus è ceris coloratis, quemadmodum è tessellis lapidum ac lignorum. Quanquam rudis ætas similior est argillæ quàm ceræ: primo quidem fingi potest dum tenera est, uerum ubi duruit ingenium, non facile refingitur in aliam speciem, sed quemadmodum dixit Plato lib. de Republica iiij. κινδυνεύει γȣ̃ν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ ἑπόμενα εἶναι. id est, Periculum est, ne ad quæcunque se quis appulerit à pueritia, talia sint & quæ sequuntur.

Occisionis ala. XXXIIII

Φόνȣ πτερόν. id est, Interfectionis ala, de subito interitu dici solitum. Sumpta metaphora ab

ra ab alatis iaculis, quæ repẽte mortem adferunt. Quanquam magis probat Zenodotus, ut accipiamus φόνυ πτερόν dictum περιφραστικῶς, id est, per circuitionem, pro morte, quasi sit & ipsa alata.

Celmis in ferro. XXXV

Κέλμις ἐν σιδήρῳ. id est, Celmis in ferro. Dici consueuit de ijs, qui præter modum suis fiderent uiribus, tanquam inexpugnabiles, inuictiq́ꝫ cęteris. Celmis, ut scribit Zenodotus, unus fuit ex Idæis Dactylis, qui cum matrem deorum Rheam uiolasset stupro, deinde à reliquis fratribus reiectus est. Ab hoc ferrum solidissimum cudi solebat. Ait huius historiæ mentionẽ factam apud Sophoclem in Satyris. Enarrator Apollonij de Dactylis Idæis, inter quos & Celmis, refert hos uersus ex autore Phoronide, ἔνθα γόητες

Ἰδαῖοι φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι, οἰκί' ἔναιον,
Κέλμις, δαμναμενεύς τε μέγας καὶ ὑπέρβιος ἄκμων,
Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης ἀδρηστείης.
Οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος ἡφαίστοιο
Εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις ἰόεντα σίδηρον,
Ἔς πῦρ τ' ἤνεγκαν καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν. id est,

Illic habitabant
Montigenæ Phryges Idæi, gens arte celebris,
Celmis, Damnameneusq́ꝫ ingens, Acmonq́ꝫ superbus,
Montanæ docti cultores Adrasteæ.
A quibus ars Vulcania primis esse reperta
Dicitur, & nigrum nemoroso in monte repertum
In uarios usus monstrarunt cudere ferrum,
Impositumq́ꝫ igni miro splendescere cultu.

Cestum habent Veneris. XXXVI

Τὸν κυπρίδος κεστὸν habere dicuntur, qui nouis modis quemlibet in amorem sui pelliciunt. Sumptum est autem ex Homericæ Iliados Ξ. quo loco Iuno concubitura cum suo Ioue, Venerem adit, atq́ꝫ ab ea cingulum gratiarum & amorum conciliatorem cõmodato petit. Hunc poeta describit ad hunc modum,

Ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα,
Ποικίλον. ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς,
Πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Τόν ῥά οἱ ἔμβαλε χερσὶν, ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζε.
Τῆ νῦν τοῦτον ἱμάντα, τεῷ δ' ἐγκάτθεο κόλπῳ,
Ποικίλον ᾧ ἔνι πάντα τετεύχαται, οὐδέ σέ φημι
Ἄπρηκτόν γ' νέεσθαι, ὅ τι φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς. id est,

Sic ait, & soluit de pectore texile lorum
Picturatum, in quo lenimina cuncta ferebat.
Huic inerat desiderium, huic amor, huic muliebris
Blandiloquentia, quæ quidem & egregie sapientem
Furtiuis adiuta dolis, fallitq́ꝫ capitq́ꝫ.
Quod manibus simul imposuit, sic ore locuta est:
Hanc cape nunc, sinuiq́ꝫ tuo succingito zonam
Contextam uarie, per quam quæcunq́ꝫ parabis
Polliceor, nil tu frustra tentaueris unquam.

Meminit huius & Theocritus in Adonidis epitaphio,

Σοὶ δ' ἅμα κεστὸς ὄλωλε. id est,

Tecum unà & cestus perijt.

Est igitur cestus Veneris, cingulus efficax ad illectamenta gratiarum & amorum, quo illa dicitur Martem sibi conciliare. Meminit huius & Martialis,

Collo necte puer meros amores,
Cestum de Veneris sinu calentem. Idem alibi,
Sume Cytheriaco medicatum nectare ceston:

Vssit amatorem balteus iste Iouem. Rursum alibi,
A te Iuno petat ceston & ipsa Venus.

Duplex erit huius usus adagij, siue cum dicemus cupiã cestum esse Veneris, quod neminem nõ inflammat amore sui: siue cum dicemus iam opus esse Veneris cesto, aut ne illum quidem profuturum ei, cui per ętatem uires ac forma defluxerit, quiq; iam ἔξωρος esse factus uideatur. Nam florens ætas suapte sponte suscitat amores, senectus aut muneribus aut pharmacis sibi conciliet oportet, quanquam nec his rationibus efficere potest ut ametur.

Pontificalis cœna. XXXVII

Olim cœnas sumptuosas opiparasq;, pontificales appellabãt. Ad quod alludens Horatius in Odis,

Absumet hæres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum superbo
Pontificum potiore cœnis.

Quo quidẽ in loco interpres admonet, prelautas cœnas prouerbio pontificales appellari solitas. Macrobius libro Saturnalium tertio, uetustissimam quandam pontificis cœnam describit, summo apparatu, et omnigenis lauticijs affatim instructam. Id inde natũ apparet, quod solennes, sacræq; cœnæ exquisitissimis epulis soleant instrui. Ab eo q̃d scripsit Horat. nõ abhorret quod hac tempestate apud Parisios uulgari ioco uinũ theologicum uocant, quod sit ualidissimũ, minimeq; dilutũ. Nec infestiuiter quidam huiusce prouerbij causam rogatus, respondit à iureconsultis occupari, quas uocant præbendas, decanatus, & archidiaconatus, theologis nihil reliquũ fieri, pręter curata, quæ uocant, sacerdotia. Cæterum quoniam de pastoribus scriptum est, Peccata populi comedetis, nimirum ad cibi tam duri concoctionem opus esse uino efficacissimo. Atq; hinc esse natũ uulgi dictum. Plautus in Menæchmis consimili figura Cereales cœnas dixit, Cerealeis, inquiens, cœnas dat, ita mensam extruxit. Tantas patinarias struices concinnat. Standum est in lecto, si quid de summo petas. Legimus & adipales cœnas, & adiposas, & aditiales. Terent. in Phormione, dubiam cœnam dixit, pro lauta, copiosaq;.

Cepas edere, aut olfacere. XXXVIII

Κρόμμυα ἐσθίειν. i. Cepas edere, dicebantur ioco prouerbiali, qui lachrymari uiderentur. Natum à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ regi sibi per nũcium missum denuncianti, ut q̃ primũ ad se ueniret, respondit ad hunc modum, ἐγὼ ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν. id est, Ego iubeo Alyattam cepas edere, hoc est, κλάειν καὶ οἰμώζεσθαι. i. Flere & eiulare. Quibus uerbis extremũ regis contemptũ indicabat. Ductũ est hinc prouerbium, quod ceparum odor, ut est acris, consueuerit lachrymas oculis excutere. Aristophanes, κρόμμυον δ' ἄρ' οὐκ ἔδει, innuens illum uel citra cepas fleturum. Quoniam autem idem efficit sinapi, nihil uetat & hinc prouerbium ducere. Columella in carmine,

Seq; lacessenti fletum factura sinapis. Mox & cepæ meminit:
Atq; oleris pulli radix lachrymosaq; cepa.

Simili figura neq; diuersa sententia dicti sunt κρομμύων ὀσφραίνεσθαι. id est, Cepas odorari, qui flerent. Aristophanes in Ranis,

τί δῆτα κλαίεις; κρομμύων ὀσφραίνομαι. id est,
Quid quæso lachrymas? cepe odoror scilicet.

Hæc fermê Suidas. At Plinius lib. xx. cap. v. tradidit eas & delachrymationi, & caligini oculorum mederi. Nec hoc pugnat cum his quæ diximus, siquidem educendo purgãt. Xenophon in Symposio dixit, κρομμύων ὄζειν. id est, olere cepe, quod in sordidos & illotos congruit. Huic affine est, σκοροδίζειν, pro molestia afficere, siue ad lachrymas adigere. Aristophanes in Equitibus sub persona populi Atheniensis, φάσκων φιλεῖν μ' ἐσκορόδισας. id est, Dum ais te diligere me, alliasti me. Quanquam ea uox à Comico risus gratia conficta est.

Scarabeo nigrior. XXXIX

Κανθάρου μελάντερος. id est, Scarabeo nigrior. In fœdos & uehemẽter atros, ac fuscos. Nam scarabeus animal insigni & fœdo nigrore est, de quo inferius plura dicentur.

Chalcidissare. XL

Χαλκιδίζειν καὶ χαλκιδεύεσθαι. dicebantur, qui rapaciores, & plus satis ad rē attenti uiderentur. Chalcidenses in insula Euboea populi, comoediæ ueteris conuicijs notati sunt, quod auariores essent. Hesychius indicat eam gentem male audisse ob foedos puerorū amores, & hinc natum prouerbij conuicium in simili morbo obnoxios.

Phicidissare. XLI

Φικιδίζειν. id est, Phicidissare, dicebantur uulgo, puerorum obscoenis amoribus dediti. Quidam malunt ad eos referre, qui litera ρ immodice & ad fastidium usq; consueuerint uti. Siquidem ea gens literam σ solita est in ρ cōmutare. Quo quidem uitio notantur & Eretrienses, attestante prouerbio, Ἐρετριέων ῥ. id est, Eretriēsium rho. Hodie iocus est uulgi in Picardos: cum Lutecianæ foeminæ ob linguæ delicias, ρ uertant in σ. Masia sonantes pro Maria.

Cantharo astutior. XLII

Κανθάρου σοφώτερος. id est, Cātharo astutior, aut callidior. Zenodotus ait, Athenis cauponem fuisse quempiam nomine Cantharū, quem ob maleficia & imposturas ac proditiones, capitis affecerint supplicio. proinde uulgo receptum, ut in uersutos, ac impostores diceretur. Mihi uero propius uidetur, si referatur ad animātis naturā, & ad apologum Æsopicum, quo narratur, quemadmodum scarabeus tanto aquila inferior uiribus, tamen ingenio superauit auium omnium reginam.

Canis tanquam Delum nauigans. XLIII

Ἀδδῆς ὥσπερ εἰς Δῆλον πλέων. id est, Canis tanquam in Delum nauigās. In supinū, ociosum, securum, ac uoluptariam agētem uitam dicebatur. Nam Athenis facilis, ac tuta in Delum nauigatio. Vnde fiebat, ut qui illuc soluerent, inter nauigandum securi, nihilq; periculi metuētes canerent. Mos aūt erat Atheniensibus, ut quotannis nauim solenni apparatu religiōis causa, Delū mitterēt, id quod indicat Plato in Critone. Vnde cōsentaneū est, qui hac uectabantur, hymnos quosdā in Apollinis laudē solitos decantare.

Caunius amor. XLIIII

Καύνιος ἔρως. id est, Caunius amor. De foedo amore dicebatur, aut ubi quis ea desideraret, quæ neq; fas esset concupiscere, neq; liceret assequi. Biblis Caunū fratrem impotenter adamauit, à quo cum esset repulsa, sibimet necem consciuit. Ouidius,

Biblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ.

Adagium refertur à Diogeniano, præterea ab Eustathio in Dionysium.

Scarabæi umbræ. XLV

Κανθάρου σκιά. id est, Scarabæi umbræ. Dictum est de inani metu, quod hoc insectū sub noctem repēte aduolans horribili bombo, nonnunquā terrere soleat parum attentum. Recensetur à Diogeniano.

Papyri fructus non postulat magnam spicam. XLVI

Βύβλος δὲ καρπὸς οὐκ αὐτεῖ μέγαν στάχυν. id est,

Byblus uirens haud postulat spicam grauem.

Etiamsi Græcus senarius uitiatus est in αὐτεῖ. Apud Æschylū in Supplicib. ita legitur,

Βύβλος δὲ καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν μέγαν. id est,

Fructus papyri haud sustinet spicam grauem.

Dici solitum de ijs, qui suis ipsorū bonis frui non possent, propterea quod byblus obsculmos inualidos, spicam granis onustam ferre non potest. Proinde prodit quidē spicas, sed inanes. Byblus aūt iunci species, quam Latini papyrum appellant. Apparet in Græco carmine αὐτεῖ deprauatum pro κρατεῖ, quod indicat uel ipsa metri ratio.

Budoro more. XLVII

Βουδόρῳ νόμῳ. aut ut alibi reperio, Βουδόρων νόμῳ. i. Budororū more seu lege, Suidas ac Zenodotus interpretantur de ijs, qui digni sint, ut bouis ritu excoriētur. Diogenianus exponit de admirādis. Βούδωρον, autore Stephano, promontoriū est oppositū Salamini. Βοῦδεια Magnesiæ ciuitas, quā Homerus Βούδειον appellauit. Βουδινοὶ populi sunt Scythiæ, sic appellati, quòd à bubus uehantur, utpote ἁμαξόβιοι. id est, plaustris ædiū uice utētes. Vnde uidetur bifariam allusum ad etymologiam, πρὸς τό, βοῦς δέρειν, καὶ τὸ βοῦς δοῦναι. id est, Ad boum excoriationē, & boum donationē. Strabo lib. x. cōmonstrat Euboiç flumen

Budo

Budorum. Idem indicat montem Salaminis prospectantem in Atticam. Rursum Plininius lib. iiij. cap. xij. inter Gelonos & Agathirsos refert Budinos. Cæterū quid hæc ad prouerbiū faciant nō uideo. Hesychius indicat βούδορον esse μοχλόν quo boues excoriantur. Locus erit prouerbio, si quis dicat cū improbo non argumentis, aut legibus, sed βουδόρῳ νόμῳ, agendum quemadmodum apud Terentiū audit Sānio: Nam si molestus pergis esse, iam intro arripiere, atq; ibi usq; ad necem operiere loris.

Bœotia auris. XLVIII

Βοιώτιον οὖς. id est, Auris Bœotica. In pingui iudicio hominem quadrat. Bœotorū stoliditas compluribus prouerbijs locum fecit. Simillimum illi, Auris Bataua. Diogenianus meminit adagij, Sunt qui scribant, olim Anaxagorā recitantem apud Thebanos librū Thebaidos, cū uidisset attentū neminē, clauso codice dixisse, ἀκότως καλεῖσθε βοιωτοί, βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε. id est, Iure uocamini Bœoti, qui quidem aures habeatis boum: uidelicet alludens ad etymologiam nominis. βοῦς enim bos, & ὦτα aures, atq; ex his Bœotorum nomen uidetur compositum. Quin Homerus Illiad. li. v. Bœotorum gentem pinguem appellat. πὰρ δὲ οἱ ἄλλοι
Ναῖον Βοιωτοὶ μάλα πίονα δῆμον ἔχοντες. id est,
Sed rura tenebant Proxima Bœoti, quorum crassissima gens est.
Notauit & Horatius Bœotorum tarditatem in epistola ad Octauium Augustum,
Quod si Iudicium subtile uidendis artibus illud
Ad libros, & ad hæc musarum dona uocares,
Bœotum in crasso iurares aere natum.
Quo loco demiror, neminem interpretum quæsisse quid sibi uelit, quod Horatius pinguitudinē ingenij Bœotis tribuit, uelut ei genti peculiare, cum apud Latinos autores nullū sit huius rei testimoniū. Cognatū huic est, quod alibi cōmemorauimus, Bœotica cātio, quæ rusticana parumq; modulata potest intelligi, ut crassis aurib. crassa conueniat harmonia. Quāquam Eustathius in Iliad. β. de cantione nonnihil uariantē narrat historiam, Sunt, inquit, qui putent Bœotiam dictam à boue. Nam quū Europa Phœnicis filia à Ioue rapta esset è Sidone, Cadmus raptæ frater à patre missus est ad inuestigandū sororem. Eam ubi nusquam inuenit, profectus est Delphos consulturus oraculum. Deus respōdit, ne solicitus aut curiosus esset de Europa, sed sequeretͬ ducē bouē, ibiq; conderet ciuitatē, ubicunq; bos defatigata procūberet. Hoc respōso accepto per Phocensium regionē fecit iter. Dein quū incidisset in uaccā iuxta Pelagonis pascua, hanc euntem sequutus est. Ea quū uniuersam Bœotiā peragrasset, fessa procubuit, quo loco nūc est Thebanorū ciuitas. Cadmus quum eam iuuēcam uellet immolare Palladi, misit aliquot è suis comitibus qui è fonte Aretiade haurirēt aquā ad sacrificium. At draco eius fontis custos quem Marti sacrū esse creditum est, nam & fons ipse à Marte nomen habet, excitus strepitu cōplures ex his qui missi fuerāt confecit. Quod indigne ferēs Cadmus dracone interfecit, & admonitu Palladis interfecti dentes seuit, unde extiterūt illi terrigenæ fratres. eam ob rem indignatus Mars quū pararet Cadmum interficere, uetitus est à Ioue, qui Cadmo in matrimonium dedit Harmoniam, Martis ac Veneris filiā, hac lege ut priusquā sponsam attingeret, seruiret apud illam seruitutem annuam, Tum ut nuptijs epithalamiū canerent musæ, ac deorū quisq; nuptiale munus daret Harmoniæ. Hæc Eustathius. Equidem arbitror hanc fuisse primā originem adagij, utcunq; postea detortum est ad alios usus. Constat autē Thebanos olim musices fuisse studiosissimos. Argumēto est illud quod referͬ de Alcibiade, qui mirantib. quod negligeret musices studium, lyrā hoc lemmate damnabat, quod hominis uocem imitaretur plectrū, quod habitum formamq; liberalem mutaret in illiberalem. Tibiam gemino reiecit argumento, & quod sic immutaret os hominis, ut uix à familiarissimis agnosceretur, & quod homini propriam adimeret uocem, loquendiq; facultatem eriperet: Mox adiecit, Cantent igitur Thebani, qui loqui nesciunt.

Botrus oppositus botro maturescit. XLIX

Βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται. id est, Botrus iuxta botrū maturescit. Huius prouerbij uarius esse potest usus. Vel ubi pares in negocio quopiam uideri uolunt aliqui, & tantundem adferre momenti, ut nullus alteri debeat concedere. Vel cū significabimus mutuis

tuis officijs opus esse:ut sit simillimū illi, quod alibi retulimus, χεὶρ χεῖρα νίπτει. Vel si quādo dicemus, talem quenq; euadere, cum qualibus habet consuetudinē. Habet em̄ hoc assiduitas, ut uicinis uitia faciat cōmunia. Quemadmodū testificatur senarius ille, quē enarrator Pindari citat ex Aristarcho,

Χωλῷ παροικεῖς κἂν ἐνὶ, σκάζειν μάθοις. id est,

Claudo propinquus si uel uni uixeris,
Disces & ipse claudus ingredi breui.

Hoc quanquā alio loco nobis citatum memini, nimirū in adagio, Si iuxta claudum, tamen quoniam scripturam offendi nonnihil à priore diuersam, libuit per occasionē denuo referre. Translatū est adagium ab uuis, quæ mutuo opposituu maturitatem inter se uicissim & dant & accipiunt. Quò respicit illud Iuuenalis,

Vuaq; conspecta liuorem ducit ab uua.

Adagium recensetur à Suida.

Immolare boues. L

Βουθυτεῖν, tanquam prouerbialiter dicebatur, qui amplos magnificosq; sumptus facerent. Diuitum enim est, uel regum potius, boues immolare. Aristophanes in Pluto:

Καὶ νῦν ὁ δεσπότης μὲν ἔνδον βουθυτεῖ. id est,

Et nunc quidem intus immolat boues herus.

Et βουθυσίαν pro magnifico apparatu usurpant.

Boues messis tempus expectantes. LI

Βοῦς ἄμητον περιμένοντες. i. Boues messem obseruantes. Dici solitum, ubi quis ingentium emolumentorum spe laborem sumeret. Quidā sic efferunt, βοῦς εἰς ἄμητον. i. Bos in messem. subaudiendum, respicit, aut eiusmodi quippiam. Inde ductū, quod boues messis tempore, maiore laborant fructu, propterea quod inter triturā pascunt̄ interim, & pabulum largius apponitur. Contra cum uere aut hyeme proscindunt aruum, hoc molestior est arandi labor, quod nullo præsente fructu leniatur.

Bos Homolottorum. LII

Βοῦς ὁμολοττῶν. i. Bos Homolottorum, dicebatur in plurima distractus, ac ueluti dissectus negocia. Poterit & ad rem referri, ut si quis argumentū nimis minutatim diuidat, ita ut conscindere & concerpere magis, quàm diuidere uideat̄. Zenodotus ꝓdidit Homolottos populos, dissecto in minimas partes boue, fœdus iungere. Morē hunc Scythis fuisse testatur Lucianus in Toxaride.

Bos apud aceruum. LIII

Βοῦς ἐπὶ σωρῷ. i. Bos in aceruo. De splēdide ampliterq; uiuentibus, quiq; in ubere rerum affluētia, prolixius faciunt sumptum. Aut quemadmodum ait Suidas de ijs, qui in media rerum copia constituti, non sinuntur præsentibus bonis frui. Trāslatum arbitratur à bubus trituram exercentibus, quibus quod os obligatū habeant, nā id faciūt quidam, non licet uesci tritico, quod excutiunt, ut simile sit illi: Tantalus inter undas sitiēs. Simile quiddā refert Iulius Pollux libro septimo, de seruis in pistrino laborantib. quibus machina rotunda circa ceruicē addebatur, ne manū ori liceret admouere. Id factū ne deuorarent farinam. Machinam appellabant παυσικάπην siue καρδοπεῖον, qđ arceret à deuorando, Quod bubus non faciebant Iudęi, hoc illi faciebant hominibus.

Aut oportet tragœdias agere omneis, aut insanire. LIIII

Ἢ χρὴ τραγῳδεῖν πάντας ἢ μελαγχολᾶν. id est,

Aut furere oportet, aut agere tragœdias.

Dici solitū de ijs, qui semper quasi stupēt, frigentq;, & nec gaudere possunt ex animo, nec dolere. Porrò tragœdia uehemētissimis constat affectib. ita ut tragœdias agere, uideatur esse quiddam insaniæ simillimū. Proinde Lucianus in commentario, cui titulus πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν. narrat Abderitis ex Euripidis tragœdia recitante tragœdo Archelao publicitus febrim obortā: eam septimo post díe transisse in insaniā, ita ut omnes ingenti uoce uersus quosdā ex Archelai Andromeda pronunciarent. Quanquā Plato poetis omnib. sacrum quendam tribuit furorem. Et Aristoteles in Problematis meminit de Maraco quopiam Syracusano, qui tum meliora fecerit poemata, cū mente esset alienatus. Eodem spectat illud Horatianum,

Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino.
Finitimum uidetur illi, quod alio retulimus loco:
Η δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν.
Quē senariū Athenęus citat ex Terpsiōe doctore Archistrati. Nos alio retulim9 loco.

Aufer Mothonem à remo. LV

Ἄπαγε τὸν μόθωνα ἀπὸ κώπης. i. Aufer mothonem à remo. Admonet adagiū non obstrependū, nec obturbandum importunius ijs, qui reb. alioqui serijs sunt occupati, ueluti, si quis reipub. curis sollicito, musicā adferat, aut de capite periclitāti, uersus amatorios recitet. Mothon em̄ saltationis genus fœdæ, seruilis ac tumultuosæ. Lacedæmonij uernas, hoc est, seruos domi natos, μόθωνας appellant: aut eos qui ingenuorū filios instituūt, quos Athenienses uocant οἰκότριβας. Vnde & in uiles ac sordidos homines cōuiciū esse cœpit. Alij putant Mothonem hominē fuisse quempiā saltatorē & ebriosum. Sunt qui credāt Atticos Mothones uocatos, quod hos domitos ad seruilia ministeria cōpulissent. Ad hūc modū Græci grāmatici de Mothone nugantur. Iulius Pollux li. 4. tradit mothonem genus esse saltationis molestū ac nauticū. Atq; hinc sane crediderim ortum prouerbium, ut accipiamus ἀπὸ κώπης, pro eo, quod est, à remo profectum.

Auribus arrectis. LVI

Ὠσὶν ἑστῶσιν. i. Auribus arrectis, A Diogeniano prouerbij loco refertur. Quadrat in illos, qui sitienter atq; auide auscultant, quæ dicunt, aut expectāt quid dicendū sit. Ducta metaphora ab animantib. quorū plerisq; mos est, si quādo quid eminus audierint, aures surrigere. Nam uni animantiū homini natura dedit auriculas immobiles. Plinius tradit hoc esse peculiare ceruis, ut cū aures subrexerint, nihil sit illis auritius: rursum ubi demiserint, nihil surdius. Aristoteles itē libro De naturis animaliū nono, tradit ceruos haudquaq; latere insidias, quoties arrectis sunt aurib. propterea quod tum auditus sint acerrimi: contra cum demiserint aures, facile capi. Terentius in Andria, Arrige aures Pamphile. Et Vergilius:
Arrectisq; auribus astant. Propertius libro tertio:
Ab origine dicere prima
Incipe, suspensis auribus ista bibam.
Cui diuersum uideri potest quod scribit Horatius,
Demitto auriculas ut iniquæ mentis asellus,
Quum grauius dorso subijt onus.

Aurum Colophonium. LVII

Χρυσὸς ὁ κολοφώνιος. i. Aurum Colophonium. Zenodotus ostendit dici solitum de auro probatissimo, quod apud Colophonios aurū optimū soleat fieri. Citatq; autores Aristophanem in Cocalo, & Herodotum, qui spectatissimum aurum, & purū putū, ut ueteres dicebāt, κολοφώνιον dixerint. Venustius fiet, si longius deflectetur, uelut ad mores uehementer incorruptos, aut ingenium exquisitum & eximium.

Asini mortes. LVIII

Ὄνου θάνατοι. i. Asini mortes, subaudiendum narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaq; dictu, cuiusmodi fuerit, si quis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius in Metamorphosi sua, plane ὄνου θανάτους commemorat. Adagium refertur à Suida.

Asinus compluitur. LIX

Ὄνος ὕεται. i. Asinus compluitur. Cephisodorus apud Suidam in Amazonibus,
Σκώπτεις μ᾽, ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι. id est,
Rides, at asini more ego uerbis compluor.
Vnde dictū apparet in eos, qui maledictis nihil omnino commouerentur. Quēadmodum asinus ob cutis duriciem adeo pluuia nihil offenditur, ut uix etiam fustem sentiat.

Aspersisti aquam. LX

Aspersisse aquā dicitur, qui dicto quopiam reddiderit animū, ac metū ademerit. Mutuo sumptū ab ijs, qui in deliquio quā Grçci λειποθυμίαν appellant, aspersa in faciē aqua ad sui sensum reuocant. Plautus in Bacchidibus: Euax, aspersisti aquā. Idē in Truculento: Aspersisti aquam, iam redijt animus. Quod Terētius simpliciter: Reddidisti animū.

Arcadiam me postulas. LXI

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς.i.Arcadiam me postulas. Diogenianus prouerbij duplicē ostendit usum. Conuenire enim uel in magna, uel inutilia petentē. Vnde sit natū nō indicat, qui huic scriptori fere mos. Cæterum Herodotus lib. primo satis docet natum ex oraculo, Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, μέγα μ' αἰτεῖς, οὔ τοι δώσω. id est,
Arcadiam me oras, magnum petis, haud dabo quicquam.
Notat hoc prouerbium Cicero in epistola ad Atticum lib. quarto, Quod mihi mādas de quodam regendo, ἀρκαδίαν, tamen nihil prætermittam.

Arcadas imitans. LXII

Ἀρκάδας μιμούμενοι.i.Arcades imitantes. Zenodotus indicat dictū in eos, qui alijs nō sibi laborant. Plato Pisandro scribit illū Arcadas imitari, quod comœdias à se conscriptas alijs ædendas traderet ob inopiā. Adagiū hinc ductū, qđ Arcades olim inter Grecos bellicosissimi, suis auspicijs, suoq; titulo nūquam hostem ullū superarūt, uerum alijs suppetias ferentes persæpe. Vnde illud illis fatale uidebatur, alijs uincere, non sibi.

A quinq; scopulis desilire in fluctus. LXIII

Ἀπὸ πέντε ἅλλεσθαι πετρῶν ἐν κῦμα.i. A quinq; desilire rupibus in undam. Hoc usurpari solet ab ijs, qui iam impatientes præsentium malorū minantur semet in quoduis potius malum præcipitaturos, quàm ut perpetiantur. Confine nimirū illi, quod aliàs retulimus, Suspendio deligendam arborem. Ad hoc alludit pastor ille Vergilianus:
Præceps aerij specula de montis in undas
Deferar. extremum hoc munus morientis habeto.

Aqua præterfluit. LXIIII

Ὕδωρ παραρρεῖ.i. Perfluit aqua, siue præterfluit. Zenodotus & Suidas admonent dici solitum de eo, qui nihil negocij recusaret, & quidlibet quod mandatū esset, effecturum sese polliceretur, quippe usq; adeo prōptus ad quiduis suscipiendū, ut nec nauim perfluentem ingredi grauaretur, contempto aquæ influxu, cuius est affluere ac defluere.

Aquila non captat muscas. LXV

Ἀετὸς οὐ θηρεύει τὰς μυίας.i. Aquila non aucupatur muscas. Summi uiri negligūt minutula quæpiam. Animus excelsus, res humiles despicit, Aut egregie docti nonnūquam in minimis quibusdam labuntur. Et maximis occupati negocijs ad pusilla quedā cōniuent. Effertur & citra negationem adagium, ἀετὸς μυίας θηρεύει.i. Aquila uenatur muscas, q̄ties magnis minima sunt curæ. Huic nō absimile est, qđ habet Gregorius theologus in Epistola ad Eudoxium rhetorem, μὴ ἀνάσχῃ ἀριστεύειν ἐν τοῖς κολοιοῖς ἀετός.i. non sustineres tenere primas, inter graculos aquila.

Ἀνερίνασος εἶ. LXVI

Ἀνερίνασος εἶ.i. Incaprificatus es. Suidas putat in mollem & infrugiferum conuenire. Sunt qui referāt ad eos, qui tueri nō queāt id, quod nacti sunt boni. Adagiū usurpauit Hermippus in Militibus. Eius rationē huiusmodi reddūt Suidas & Zenodotus. Aiūt mariscis, qui caprifici fœtus est, innasci uermiculū, quem Greci ψῆνα uocāt: horū uim colligunt rustici, deq; fici ramis suspendunt, ne uidelicet fœtus ante tēpus, & immaturi defluāt. Nā uermes protinus per rimas irrepunt, atq; hoc modo maturescūt fici. Theophrastus li. De plantis 2. culices hos ficarios nasci putat è granis mariscarū, quod simul atq; euolarint illi, nulla grana insint. Euolare pēna fere, aut pede in pomo relicto. Sed cōplura de caprificādi ratiōe inibi, si cui libeat cognoscere. Idē similia fermè li. De causis plantarū 2. cap. 12. Plinius etiā lib. decimo quinto, cap. decimonono. Et Aristoteles libro De natura animalium quinto. Vnde arborem, cui hoc maturitatis remediū adhibitum non fuerat, ἀνερίνασον appellabāt, atq; hinc deinde transferebāt in hominē inutilem, à quo nihil bonæ frugis esset expectandum. Vox cōposita est, ἐκ τοῦ ἀ σερητικοῦ μορίου & ἐρινεοῦ, quasi dicas, incaprificatus.

Repariazare. LXVII

Ἀνεπάριαζον.i. Repariassarunt. De ijs dicebatur, quos pœniteret instituti, quiq; à conuentis discederent, ab historia natum. Parij cum aliquando à Thebanis bello premerentur, petierūt ut à bello desisterent, se ciuitatem in potestatem illorū traditūros. Hac lege cum destitissent Thebani, & Parijs interea spes auxilij fuisset alicūde ostensa, pa-

ctum irritarunt, bellumq́ cum Thebanis integrarunt. Inde fictum prouerbiale uerbũ ἀναπαριάζειν, pro irritare pacta, Pariorum exemplo. Prouerbij meminit & Stephanus in dictione πάρος, referens ex autore Ephoro, nisi quod in historia uariat. Quum enim Miltiades uehementer urgeret Parios, iamq́ tractari cœptũ esset de dedenda urbe, sylua quædam circa Myconũ ultro cœpit ardere. Parij suspicantes quod Datis regię classis præfectus excitato igni signum ipsis dedisset, rescissis conuentis noluerunt tradere ciuitatem. Adstipulatur Æmilius in uita Miltiadis. Est autẽ Paros una ex Cycladibus, quemadmodum & Myconus.

Mari è fossa aquam. LXVIII

Θαλάττῃ ἐκ χαράδρας ὕδωρ. i. Mari è lacu aquam, subaudiendum, infundis. Simile illi, βῶλος ἀρούρα. id est, Gleba aruum. Ouidius in Elegijs amatorijs:

In freta collectas alta, quid addis aquas?

Cognatum illi quod alibi recẽsuimus: In syluam uehere ligna, & Oleũ camino addere.

Hamaxiæa. LXIX

Ἁμαξιαῖα, Prouerbiali uerbo dicebantur ampla, magnificaq́. perinde sonat, quasi Latine dicas, plaustralia. id est, tanta, ut iustũ plaustri onus uideri possint. Vnde ἁμαξιαῖα ῥήματα dictitabant eo pacto, quo Flaccus dixit, sesquipedalia uerba. Quod genus sunt illa apud Aristophanem in Vespis:

Ὀρθοφοιτοσυκοφαντοδικοταλαιπώρων τρόπων.

Apud Plautũ itẽ in Curculiõe militis nomẽ Therapontigonoplatagidorus, quo se trapezita ait sæpenumero quatuor totas expleuisse ceras, dũ scribit in suis ratiõibus. Extat iocus cuiusdã in Hermetẽ quẽpiã huiuscemodi sesquipedaliũ uerborũ affectatorẽ:

Gaudet honorificabilitudinitatibus Hermes

Consuetudinibus, sollicitudinibus.

Atheneus lib. 10. referẽs olim taxatam fuisse Thessalorum edacitatem, cœnas illorum uocat ἁμαξιαίας, siue καπανικὰς. adfert carmen Aristophanis ἐν τηγυλισμοῖς,

Τί πρὸς τὰ Λυδῶν δεῖπνα καὶ τὰ Θετταλῶν; Et rursus,

Τὰ Θετταλῶν μὲν πολὺ καπανικώτερα. id est,

Ad Lyda quid seu Thessalica conuiuia?

Thessalica sunt multo magis plaustralia.

Porrò Thessali uehicula dicunt καπάνας. Itẽ lib. 7. tradidit apud Sicyonios congros capi permultos ἀνδραχθεῖς. hoc est, tantæ magnitudinis ut iusto pondere baiulũ onerent, nonnullos etiam ἁμαξιαίους, hoc est, iustũ onus uehiculi. Quin & αἰγιναῖα dicta sunt ingentia, uel à taleto quod apud illos habebat maius cæteris: uel à sarcinis negociatorũ, uarias cõplectentibus merces, quæ Hesychius testatur Gręcis dici αἰγίναια, Sic enim scriptum est antepenultima acuta. Eas sarcinas qui commercantur, appellari αἰγινοπώλας. Addit & nomisma quoddam argenteum ingens dici Gręcis αἰγίναιον.

Muscum demetere. LXX

Ἀμνία θερίζειν. i. Muscum demetere: dici solitũ, ubi quis tener adhuc & intempestiuus durius tractaretur, aut tolleretur emolumentum prius q̃ opportunum esset. Translatum ab ijs, qui statim ut ager obduci cœperit herba, demetũt, nec sinunt adolescere gramen. μνίον enim muscus, & additione literæ ἄμνιον, sicut ἄσταχυς pro στάχυς.

Extis pluit. LXXI

Ἄλλασιν ὕει. i. Lucanicis pluit. Sermo prouerbialis de prodigiosa rerum copia, qui iocus etiam hac tempestate durat apud idiotas. Siquidem ἄλλας Græcis exti genus est, ex quo frustulatim conciso farta conficiuntur, quod cibi genus in comicum iocum abijsse uidetur. unde uiles & contempti ἀλλαντοπῶλαι uocantur adagio. Confinis illi, δραχμὴ χαλαζῶσα. i. Drachma grandinans.

Alijs lingua, alijs dentes. LXXII

Ἄλλοισι γλῶττ', ἄλλοισιν εἰσὶ γόμφιοι. id est,

His lingua, at illis sunt molares inuicem.

De loquacibus & edacibus dici consueuit. Quẽadmodũ nõ raro fit in cõuiuijs, ut alijs garrientibus, & fabulis potius quàm cibis intẽtis, alij interim taciti, strenue quod appositum est, deuorent. Venustius erit si longiuscule detorqueaṫ, ueluti si quis minetˢ se facto no-

cto nociturum ei, qui uerbis duntaxat læserit. Poetis est lingua, qua inuehantur: at principibus sunt molares, quibus eos conficiant.

Improbi consilium, in extremum incidit malum. LXXIII

Ἀπώλεσε κακὰ βουλὴ πρὸς ὕστατον ἄτην. id est,

Incidit extremam in noxam mens improba tandem.

Heroicus prouerbialis in eum, qui postea quàm diu peccauit impune, tandem in calamitatem incidit, ut pœnas omnium scelerum semel dependat.

Aliud noctua sonat, aliud cornix. LXXIIII

Ἄλλο γλαὺξ ἄλλο κορώνη φθέγγεται. i. Aliud noctua sonat, aliud cornix sonat. Vel, Alia noctuæ, alia uox cornicis. Accommodari potest uel ad eos, qui decertant cũ lõge præstantioribus, uel ad illos, inter quos ob morum, ingenijq́ pugnantiã, minime cõuenit. Siue cum est alius alio longe facundior. Quẽadmodum enim auẽ etiamsi nõ uideas, tamen è cantu licet dignoscere, ita stilus diuersus prodit ψευδεπιγραφίαν. Nullũ eñi est autorum genus, ubi non reperias notha quædã & subdititia τοῖς γνησίοις admixta. Falsum titulum cuiuis licet adscribere. Cæterum ipsa dictio, quę uix unquam eadem duobus accidit, prodit aut reijcit autorem.

Reperire rimam. LXXV

Prouerbiali figura dixit Plautus in Curculione: Aliquam reperietis rimam. in causatores ac tergiuersatores, qui nulla in causa tot fidei uinculis astringi possunt, quin aliquid inueniant quo elabantur. Similiter Horatius: Centum adde catenas,

Effugiet tamen hæc sceleratus uincula Proteus.

Ductum ab auibus aut muribus captis.

Album panem pinso tibi. LXXVI

Λευκὴν μάζαν φυρῶ σοι. i. Album panem pinso siue tempero tibi. Dici solitũ, ubi quis magnarum rerũ spes amplas ostendit. Est enim maza panis genus. Porrò Gręcis albũ panẽ in delicijs fuisse, locis aliquot testat̃ Lucianus, nominatim in libello De mercede seruientibus. οὐδ' ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς. i. Ne per somnum quidem unquam albo pane saturatus. Et diuus Hieronym9 in epistola ad Nepotianũ, similã inter delicias ponit. Quid prodest, inquit, oleo non uesci, & molestias quasdã difficultatesq́ ciborũ quærere, caricas, piper, nuces palmarũ, similã, mel, pistacea? Ac ne fuisse quidẽ Romæ pistores ad Persicum usq; bellum, annis ab urbe condita, super quingentos octoginta: testis est Plinius lib. decimooctauo, capite undecimo, ubi rationes aliquot arte cõditi panis ostẽdit. Porrò quod primũ è triticea farina redditur, candidius est: rursum qđ ex ordeacea postremũ, id magis est albũ, ut indicat in Problematis Aristoteles Sectionis 21. probl. 3. & 7. eiusq́ rei causam reddit. Gręci panes elegãtiores λευκοὺς appellabãt: sordidiores, φαιούς. id est, fuscos seu nigros. Sic Alexis apud Athenæum lib. tertio,

Λευκοὺς μὲν ὀκτώ, τῶν δὲ φαιῶν τοὺς ἴσους. id est,

Panes quidem albos octo, dein totidem nigros.

Huc pertinet illud, Ex iure hesterno panẽ atrum uorant. Narratur ibidẽ quiddã non illepidum de Diogene Cynico, qui quum placẽta uesceretur, percõtanti quid comederet, respondit se panẽ edere bene confectũ. Hoc adijcere uisum, ut intelligamus, olim miras fuisse delicias in panibus cõficiendis. Apud eundẽ lib. quarto describit̃ cõuiuiũ Atticum, in quo commemorantur & panes λευκότεροι χιόνος. id est, albiores niue.

Candidum linum lucri causa ducis. LXXVII

Λευκόλινον λίνου κέρδους γαμεῖς. i. Candidulũ linum ob lucrum ducis uxorem. In eum quadrat, qui dotis causa ducit uel deformem, uel anũ. Porrò linum uocat uxorẽ, uel qđ apud ueteres solę mulieres lineis uterent̃: uel quod uiro alligetur matrimonio, & libera esse desinat. Nã linon Gręci nonnunquã usurpant pro uinculo. λευκώλενος aũt Iunonis epithetum apud Homerum, ab albis ulnis. Refertur à Diogeniano.

In capras syluestres. LXXVIII

Κατ' αἶγας ἀγρίας. i. In capras feras. Abominantis est sermo, & malũ deprecãtis: inq́ syluestres capras auertentis. Cõfine illi, quod alibi dictũ εἰς πύῤῥαν. i. in Pyrrhã. Itẽ illi: Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

Vsus est adagione Atheneus libro Dipnosophistarũ secundo: μυρτίλος γὰρ ἔφασκεν,

ὥσπερ εἰς αἶγας ἡμᾶς ἀγρίας ἀποπέμπων τοὺς ζητοῦντας, Ἡγήσανδρον τὸν Δελφὸν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ μνημονεύειν τῆς λέξεως. i. Nam Myrtilius asseuerabat, uelut ad capras syluestres nos relegans quærentes, Hegesandrum Delphum in commentarijs suis, eius dictiõis meminisse. Ad capras syluestres posuit pro eo, quod difficillimum esset inuentu, aut quod nusquam est. Citauerat enim ex autore testimoniũ, quod mox Plutarchus negat apud illum extare. Ad hoc prouerbium opinor, allusit Apuleius in Asino, fingens Psychen à Venere mitti ad arietes agrestes.

Adsint dij beati. LXXIX

Σὺν δὲ θεοὶ μάκαρες. id est,

Felices adsint superi. Sermo est bene ominantis in re quapiã aggredienda. Sic eñi præfari solent rhapsodi, hoc est, carminum Homericorum recitatores & interpretes. Quẽadmodum & citharœdis cãtaturis mos erat Apollinẽ, ut dexter adesset, carmine inuocare, ἀλλ᾽ ἄναξ μάλα χαῖρε. i. At multum salue rex. Quin & testamentum condituri præfabantur ominis causa, ἔσται καλῶς ἴσως. id est, Hoc bene sit. Item apud Romanos dicturus in concione simili precatione utebatur, ut felix ac faustum esset Reipublicæ, quod dicturus esset. Refertur apud Zenodotum.

In Aphannis. LXXX

Εἰς ἀφάννας. i. In Aphannis. Stephanus tradit Aphannas locum quempiam esse Siciliæ uehementer obscurum & ignobilem, unde & nomẽ adductũ apparet. Hinc natũ prouerbium, ἢ εἰς ἀφάννας. i. Aut in Aphannis. de incertis, & quæ nusquam sunt. Zenodotus ait natum ex huiusmodi casu. Sybaritæ quondã oraculum adeuntes, orabant ut sibi uictoriã aduersus Crotoniatas concederet, idq; Crotoniatis ipsis præsentibus. Quidam autem Crotoniatarũ per iocum respondit ad hunc modũ: Istam quidem cõsequemini in Aphannis. Sybarita credẽs id à deo responsum, admiratus est, quid sibi uellet hoc uerbi Aphannæ. Prouerbium ait quadrare in eos, qui se putant inuictos, & nulli tolerandos esse. Verum mihi Stephani magis probatur interpretamentum.

Ad id quod erat opus. LXXXI

Εἰς τὸ δέον. i. In id quod opus erat. subaudiendũ, insumpsi, aut simile quiddam. Natũ aiunt ex oratione Periclis. Narrant hunc datis pecunijs impetrasse ab Astyanacte Lacedæmoniorũ rege, qui iam bellũ parabat, ut ex Attica discederet. Deinde cũ esset populo rationem eius pecuniæ redditurus, puderetq; palam titulũ insumptę pecunię proloqui, tecte significauit, εἰς τὸ δέον, inquiens, ἀνήλωσα τοσαῦτα τάλαντα εἰς τὸ δέον. i. in usus necessarios tantum talentorum insumpsi. Hęc fermè referuntur à Zenodoto. Notauit adagium & Aristophanes in Nebulis:

ὥσπερ Περικλέης εἰς τὸ δέον ἀπώλεσα. id est,

Ita ut Pericles perdidi in quod oportuit.

Quo loco interpres uarias adfert historias, unde prouerbium ortum putet: quę si quis requiret, unde petere possit, ostendimus. Eleganter torquebitur per iocũ in eos, qui sic administrarunt pecuniam alienam, ut non possint idoneam rationem reddere.

Adactum iusiurandum. LXXXII

Ἐπακτὸς ὅρκος. i. Adactum iusiurandũ dicebatur, uel quod non uernaculum esset, sed peregrinum, & aliunde ascitũ, ut indicat Zenodotus: ut si quis Græcus Scythico more iuret, νὴ τὸν ἀκινάκην καὶ νὴ τὸν ἄνεμον. i. Per uentum & acinacem. Nam per suos deos unaquæq; gens iurare consueuit: uel quod non spontaneum, sed adactum ui: uel quod sponte susceptum nemine cogente, si Suidæ credimus, & Etymologico. Sũt enim tria iurisiurandi genera, unum quod ἐπώμοτον uocãt, alterum quod κατώμοτον, tertiũ quod ἐπακτόν. Hesychius contra ἐφ᾽ ὃν ἕτερος ἄγει, οὐκ αὐθαίρετος. id est, Ad quod alius adigit, non spontaneum. Hoc equidem inter adagia non recensuissem, nisi Zenodotus prior in hoc albo posuisset.

Scabrosior leberide. LXXXIII

Κενωτρότερος λεβηρίδος. i. Asperior leberide. De uehemẽter asperis & insuauibus. Nã leberis Grecis dicitur exuuium illud uel serpentum, uel piscium exuentium senectam, quod & σύφαρ uocatur: id autem asperrimum esse constat, nimirum ob summam siccitatem. Refertur à Suida.

Procul

Procul auribus nuncius ueniat. LXXXIIII

Ἀπ' οὔατος ἄγγελος ἔλθοι. id est,

Procul absit nuncius aure.

Sermo deprecātis nūciū male auspicatū. Suidas ex Callimacho citat. Hom. itē Iliad. σ.

Αἲ γὰρ δή μοι ἀφ' οὔατος ὧδε γένοιτο. id est,

Ista uelim mihi sint procul auribus.

A puro pura defluit aqua. LXXXV

Theognis in sententijs Elegiacis,

Εἴ μ' ἐθέλεις πλύνειν, κεφαλῆς ἀμίαντον ἀπ' ἄκρης

Αἰεὶ λευκὸν ὕδωρ ῥεύσεται ἡμετέρης. id est,

Rursum aqua de summo mihi uertice defluet usq;

Limpida, si innocuum forte lauare pares.

Hoc distichon, quoniā subesse prouerbiū uidebatur, adscripsimus. Quadrabit in hominem usq;quaq; inculpatum & innocentem: quem etiam si quis aliquando uocet in crimen, tamen non solum fama illius non contaminatur, uerumetiam illustrior redditur. Nec sine causa laudi tribuunt illud Catoni Censorio, quod toties accusatus & uocatus in ius, nempe quater & quadragies, semper iudicum sententijs fuerit absolutus.

A lupi uenatu. LXXXVI

Ἀπὸ λύκου θήρας. i. A lupi uenatu. Dici solitum, ubi quis protinus re infecta discedit. Aut de negocio molesto, & agresti. Neq; enim tutū est lupū insequi, neq; is facile capitur, cum reliquarū ferarū uenatus nō uulgarem adferāt uoluptatem. Meminit Suidas.

A subeunte portum naui. LXXXVII

Ἀπὸ κατάγουσης νεώς. i. A subeunte, subaudi, naue lucrū capias. Admonet adagium celeritatem ad quæstum plurimum ualere. Et in negociatorem illud in primis cōpetere, ὕπνος ἀπέστω. i. Somnus abesto. Sumptum à mercatorum diligentia, qui merces statim emunt ab ipsis nautis in portum appellentibus. Tū enim & minoris emuntur, & maiori distrahuntur lucro. Trahi poterit ad eam sentētiam, ut si quis dicat statim arripiendā oblatam occasionem lucri. Aut tum rogandum quempiam ubi fortuna recentē aliquā commoditatem obiecerit. Nā sumus pleriq; tum ad gratificandum benigniores. Persius in quinta Satyra metaphoram uariauit, cum ait:

Tolle recens primus piper è sitiente camelo.

Id est, ilico cū adhuc de uia sitit camelus, qui merces attulit. Prouerbij meminit Suidas.

A bis septem undis. LXXXVIII

Ἀπὸ δὶς ἑπτὰ κυμάτων. i. A bis septem undis. In eos competit, qui à noxia quapiā purgati sunt, propterea quod antiquitus mos esset, homicidio pollutos uestes suas bis septem inundationibus, immersionibusq; lauare. Testis Suidas.

Exigit & à statuis farinas. LXXXIX

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα. id est,

Sane cibum & signis ab ipsis exigit.

In eum dicendum, qui nullius misertus, undecūq; quod potest auellit, uel ab ipsis mortuorū statuis. Simillimum illi, κἀπὸ νεκροῦ φορεῖς. i. Et à mortuo tributum colligis. Competit in principes expilatores plebis, qui nulla non ex re uectigal exprimunt, uel ex lotio. aut in auaros sacerdotes, apud quos ne sepulchrum quidem gratis conceditur.

Athos celat latera Lemniæ bouis. XC

Ἄθως καλύπτει πλευρὰ Λημνίας βοός. id est,

Athos obumbrat latera Lemniæ bouis.

Vbi quis officit, aut molestus est, aut gloriā cuiuspiā obscurat, aut alioquin obsistit. Tradūt in Lemno bouis fuisse simulacrū ingens, candido factū lapide. Id Athos mōs tametsi longo dissitus interuallo, tamen ob summam celsitudinē, obscurat umbra sua. Est autem Athos Thraciæ mons ingens, adeo ut umbram iaciat ad stadia trecenta, teste Stephano. Meminit huius Apollonius Argonauticōn libro primo:

Ἠοῖ δὲ νισσομένοισιν Ἄθω ἀνέτειλε κολώνη,

Θρηικίη, ἣ τόσσον ἀπόπροθι Λῆμνον ἐοῦσαν,

Ὅσσον ἐς εὔδιόν κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι,

Ἀκροτάτῃ κορυφῇ σκιάει, καὶ ἐς ἄχρι μυρίνης. id est,
Solis ad exortum uada salsa secantibus alto
Vertice sese ostendit Athos, mons Thracius, is qu
Dissitus à sacra tanto discrimine Lemno,
Quantum alata die ualeat transmittere nauis:
Hanc tamen aerij contingit uerticis umbra.
Quin longinquam etiam contingit ad usque Myrinen.
Prouerbij meminit & Plutarchus in Moralibus, cum aliàs, tum in cōmentario, quem inscripsit De facie apparente in orbe lunæ, testans umbram porrigi per septingenta ferme stadia. Theocriti Scholiastes uersiculum hunc citat ex Sophocle:
Ἄθως σκιάζει νῶτα λημνίας ἁλός. id est,
Athos obumbrat terga Lemnij maris.

Præsentem mulge, quid fugientem insequeris? XCI

Τὴν παρεοῖσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις; id est,
Præsentem mulgeto, quid insequeris fugientem?
Heroicus prouerbialis admonens præsens lucrū nō omittendū, spe cōmodorum, quæ non item ad manum uidentur esse. Sumptum ex Cyclope Theocriti. Scholiastes citat consimilis sententiæ uersum Hesiodium:
Νήπιος ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν τ' ἀνέτοιμα διώκει. id est,
Stultus qui non prompta sequens, iam prompta relinquit.
Existimat eundem habere sensum quod alibi nobis dictum est, τὸν θέλοντα βοῦν ἐλαύνει.

Quid ad Mercurium? XCII

Τί πρὸς τὸν ἑρμῆν; id est, Quid ad Mercurium? Idem cum illo, οὐδὲν πρὸς ἔπος, &, Nihil ad Bacchū, Nihil ad rem. Nam Mercurius orationis autor. Competunt in eos qui loquuntur aliena ab eo quod agebatur.

Quid Achiuos à turre iudicatis? XCIII

Τί τοὺς ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνετε; id est,
Cur iudicatis Danaidas de mœnibus?
Dici cōueniet, quoties quis pronūciat de re nō satis accurate cōsiderata. Aristides in Themistocle: τί ταῦτα τοὺς ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνομεν; i. Quid in his Achiuos de turre iudicamus? Sumptū apparet ex Iliados γ. quo loco Priamus in mœnibus Troianorū, accersitam Helenam percontatur quinam essent, quos procul in Græcorum exercitu conspiceret, & Agamemnonis formam laudat ad hunc modum:
Ὅς τις ὅδ' ἐστὶν ἀχαιὸς ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε;
Ἤτοι μὲν κεφαλῇ καὶ μείζονες ἄλλοι ἔασιν,
Καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
Οὐδ' οὕτω γεραρόν, βασιλῆι γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν. id est,
Ille quis est, cedo, Graius homo, magnusque bonusque?
Sunt alij hunc, fateor, superantes uertice plures.
Verum æque puchrum memini me cernere nunquam
Nec reuerendum æque, regem præferre uidetur.
Nec inconcinne torquebitur ad eos, qui in tuto constituti, de ijs iudicant, qui in periculo uersant. Quemadmodū faciunt ij, qui in turre, aut uallo sedētes, ociosi spectāt, iudicantque præliātes, ac in multis animi robur aut consiliū desiderāt, quod ipsi nequaquam præstaturi forēt, si in eodem discrimine uersarent. Aristides in Themistocle: οὐ μὴν, οὐχ ὅμοιον ἐν μέσῃ τῇ θαλάσσῃ περὶ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ λέγειν, καὶ τὴν εὐψυχίαν τὴν αὐτοῦ δεικνύναι, καὶ καθήμενον ἔξω τοῦ σάλης ὑπὸ τῷ τείχει. i. Atqui non parui refert, si quis medio in mari, de ijs loquat qui in naui sunt, animique præsentiā demōstret, sedēsque procul à procella inter parietes.

Quis usus cepis putridi? XCIIII

Τίς χρεία πυθομένου κρομμύου; i. Quis usus putrefacti cepis? De reb. aut etiā hominibus reijculis, & quorū nullus usquā est usus. Etenim cū cepe sit herba, per se uilissima, simul atque cōputruit, nihil esse potest abiectius. Cognatū illi Plautino, Vitiosa nuce nō emā.

Philoxeni non. XCV

Τὸ φιλοξένου οὔ. id est, Philoxeni non. Dicēdum, ubi quis obstinate uel inficiatur, uel recusat:

cusat: aut ubi quis alteri nescit concedere, neq; quicquam ad gratiam loqui. Quod genus homines à principum consuetudine debent abstinere, apud quos aut tacendum est, aut loquendum quod gratum sit auribus. Philoxenus poeta, quemadmodum alibi diximus, usqueadeo non potuit carmina Dionysij probare, ut maluerit reduci ad fodinas lapidarias.

Meos corymbos necto. XCVI

Τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. id est, Meos necto cincinnos. Vbi quis respondet, quod nihil pertineat ad interrogata. Refertur ad hunc modum, χαίροις ὑψιπύλη. τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. οὔ σοι λέγω ταῦτα. ὁ ἀνὴρ ἐμὸς ἄκοιτις ἐνταῦθα; id est, Salue Hypsipyle. Meos corymbos necto. Non tibi loquor ista de re. Maritus meus hic est? Ex aliquo comœdiæ loco sumptum apparet, in qua persona quæpiam per dissimulationem, diuersa responderit. Quod genus est & illud apud Terentium in Phormione, cum Phædria rogatus, ubi nam esset Antipho, respondens iterat salutationem, deinde ait illum recte ualere. Est consimilis locus & apud Plautum in Mercatore: Iam machæra est in manu. Nam si eò te introducam. Tollo ampullam, atque hinc eo, & reliqua. Nam locus longior est, quàm ut citra tædium possit recenseri. Confine ei quod alibi recensuimus, ἄμας ἀπῄτουν.

Compendiaria res improbitas. XCVII

Σύντομος ἡ πονηρία, βραδεῖα ἡ ἀρετή. id est, Compendiaria res improbitas, uirtus longa. Qui semel addixit animum uitijs, is quiduis flagitij facile patrabit. At singulæ uirtutes magno sudore parandæ. Fitque nescio qua naturæ corruptione, ut quæ turpia sunt, uel αὐτοδίδακτοι protinus arripiamus: quæ honesta, uix laboribus diutinis inculcentur. Plutarchus in Apophthegmatis tribuit hoc dictum Cleomeni. Quum prædo quispiam in agrum Lacedæmoniorum fecisset incursionem, atque ubi captus esset dixisset, Ideo hæc se fecisse, quod non esset quo aleret militem, proinde ad eos uertisse sese, quibus superesset nec impartirentur, Cleomenes σύντομος, ἔφη, ἡ πονηρία.

Vmbra pro corpore. XCVIII

Σκιὰ ἀντὶ τοῦ σώματος. i. Vmbra pro corpore. Quoties aliquis magnum quiddam ui debitur assecutus, cum nihil tādem auferat prẹter titulum, aut spes meras. Mutuo sumptum ab Æsopica fabula de cane, qui dum umbram carnium, quod ea maior appareret captat, ueras amisit carnes. Eam quidem iambico carmine Gabrias quidam, utcunque complexus est hoc pacto:

Φέρων γε ποταμοῦ πλησίον κύων κρέας,
Κύψας ἑαυτὸν, ἄλλον εἰς ὕδωρ βλέπει.
Χανὼν δὲ λοιπὸν τοῦ κάτω λαβεῖν κρέας,
Απεστερεῖτο καὶ τοῦ, ὅπερ ἐκράτει. id est,

Iuxta fluentem deferens carnes canis,
Dum pronat os in amne conspicit alteras,
Et hians deorsum, ut easce carnes prenderet,
Amisit has quoq;, quas tenebat antea.

Sinopissas. XCIX

Σινωπίζεις. id est, Sinopissas, id est, lasciuis. A Sinope scorto quodam nobili, celebrataeq; lasciuiæ, cui nomen hinc inditum uidetur, quod noxijs esset oculis. Athenæus libro 15. docet fuisse Æginensem. Fuit & Sinope Æsopi filia, cui nihil carius fuit uirginitate.

Vitiat lapidem longum tempus. C

Σήπει καὶ πέτρων ὁ πολὺς χρόνος. id est,
Saxa etiam longum faciet putrescere tempus.

Nihil in rerum natura saxo durabilius. At id quoque temporum diuturnitas absumit. Quod poetæ nimirum innuunt, cum fingunt Saturnū temporis deum, saxum Iouis loco suppositum deuorasse. Ouidius libro De ponto 4.

Gutta cauat lapidem, consumitur anulus usu,
Et teritur pressa uomer aduncus humo.

Chilia

Sileni Alcibiadis. I



ιληνοὶ ἀλκιβιάδου.i.Sileni Alcibiadis,apud eruditos in ꝓuerbiũ abijsse uidentur:certe in Collectaneis Grϛcorũ ꝓuerbij uice referunt. quo licebit uti,uel de re quϛ cũ in speciẽ, & prima,quod aiunt,frõte uilis ac ridicula uideat̃, tamẽ interius ac propius contẽplãti, sit admirabilis: uel de homine,qui habitu uultuq; lõge minus prϛ se ferat, q̃ in animo claudat.Aiunt em̃ Silenos imagũculas quaspiã fuisse sectiles,& ita factas,ut diduci & explicari possent,& quϛ clausϛ ridiculã ac monstrosam tibicinis speciẽ habebãt, apertæ subito numen ostendebãt,ut artem scalptoris gratiorẽ iocosus faceret error. Porrò statuarum argumentũ sumptũ est à ridiculo illo Sileno Bacchi pædagogo, numinũq; poeticorum morione. Quãdoquidem habent & illi principũ nostratium exẽplo suos γελωτοποιούς.Proinde apud Athenϛum libro quinto adolescens Critobulus irridẽs Socratem senem ac deformem,dicebat illum,πολὺ τῶν σιληνῶν αἰσχίω.id est, multo Silenis deformiorem:Locus autẽ est apud Xenophontẽ in Conuiuio.Socrates,ὡς γὰρ καλλίων ὢν ἐμοῦ κομπάζεις,Vt istud iactas quasi sis formosior.Critobulus,νὴ Δία,ἢ πάντων σιληνῶν τῶν ἐν σατυρικοῖς,αἴσχιστος ἂν εἴην.i. Ita per Iouem, aut omnium Silenorum qui sunt inter Satyros turpissimus fuero. Et Alcibiades apud Platonẽ in Conuiuio, Socratis encomium dicturus,eum Silenis eiusmodi similem facit, quod is multo alius esset propius intuẽti,quàm summo habitu specieq; uideretur. Quem si de summa, quod dici solet, cute q̃s æstimasset,nõ emisset asse.Facies erat rusticana,taurinus aspectus, nares simæ, muccoq; plenæ.Sannionem quempiam bardũ ac stupidũ dixisses. Cultus neglectus, sermo simplex ac plebeius,& humilis,ut qui semper aurigas, cerdones, fullones & fabros haberet in ore.Nã hinc ferè sumebat illas suas ἐπαγωγὰς,quib.urgebat in disputãdo.Fortuna tenuis,uxor qualem ne uilissimus quidem carbonarius ferre posset. Videbat̃ mirari formas adulescentulorum,uidebatur amare,& zelotypia tangi,cũ eũ ab his affectibus δὶς διὰ πασῶν abesse cõpererit etiã Alcibiades. Deniq; iocus ille perpetuus nonnullam habebat morionis speciem. Cũ ea tempestate,ad insaniam usq; ferueret inter stultos,profitendi sapientiã ambitio,nec unus esset Gorgias, qui se nihil nescire iactitaret:& ardelionib. huiusmodi nusquam nõ referta essent omnia, solus hic hoc unũ scire se dictitabat,quod nihil sciret. Videbat̃ ineptus ad omnia reipublicϛ munia,adeo ut quodam die nescio quid apud populum adorsus agere,cũ risu sit explosus. Atqui si Silenũ hunc tam ridiculũ explicuisses, uidelicet numẽ inuenisses potius quàm hominẽ,animũ ingentem,sublimẽ,ac uere philosophicũ:omnium rerum pro quibus cæteri mortales currunt,nauigant,sudant,litigant,belligerantur,contemptorem,iniurijs omnibus superiorem,& in quem nullũ omnino ius haberet fortuna, & usq; adeo nihil timentem,ut mortem quoq; nulli non formidatam contempserit, in tantum, ut cicutã eodem ebiberit uultu,quo uinum solet,utq; iam moriens etiam in Phædonẽ suũ iocaretur,admonens,ut uoto se liberans Æsculapio gallũ persolueret, perinde quasi sumpto pharmaco,iam sanitatis beneficium sentiret,cũ exiret è corpore,unde omnes animi morbi scatẽt,ac pullulãt.Proinde nõ iniuria cũ id tẽpestatis plena sophis essent omnia,solus hic morio,sapiẽs oraculo pronũciatus est,& plus iudicatus est scire, qui nihil sciebat,quàm hi qui nihil nescire se prædicabãt,imò ob idipsum iudicatus est plus cϛteris scire,qđ unus omniũ nihil sciret.Huiusmodi Silenus fuit Antisthenes, baculo suo, pera,pallioq;,maximorũ regũ fortunas antecellẽs.Huiusmodi Silenus fuit Diogenes, uulgo canis habitus. Verũ in hoc cane diuinũ quiddã animaduerterat Alexãder magnus,principũ,ut uidebatur,omnium κορυφαῖος & alpha,cũ animi magnitudinem admiratus,optaturũ se diceret,ut ni Alexander esset,Diogenes esset,cũ hoc magis optare debuerit Diogenis animũ,quod Alexãder esset.Huiusmodi Silenus fuit Epictetus, seruus,pauper,claudus,ut indicat illius epitaphium,sed idem,quod est felicissimũ,charus superis,id quod sola uitæ prϛstat integritas cum sapientia cõiuncta.Hϛc nimirũ est natura rerũ uere honestarum,quod habent eximiũ,id in intimis recondunt, abduntq;: quod contemptissimum,id prima specie præ se gerũt,ac thesaurũ ceu uili cortice dissimulant,

mulant,nec prophanis ostendunt oculis.At uulgarium & umbraticarum lōge diuersa ratio,summa specie blandiuntur,quodq; pulcherrimū habent, statim obuijs ostentāt: sin penitus introspicias,nihil minus sunt,quàm quod titulo specieq; præ se ferebāt.An nō mirificus quidā Silenus fuit Christus?si fas est de hoc ad eum loqui modū,quē equidē haud uideo cur nō omnes pro uirili debeāt exprimere, qui Christiani nomine gloriantur.Si summā Sileni faciem intuearis,quid iuxta popularem æstimationē abiectius, aut contemptius?Tenues & obscuri parētes,domus humilis:ipse pauper & pauculos, & pauperculos habuit discipulos:nō è magnatū palatijs,nō è pharisæorum cathedris, non è philosophorū scholis,sed à telonio & retibus ascitos.Tū uita,quàm à uoluptatibus omnibus aliena,per famem,per lassitudinem,per cōuicia, per ludibria,ad crucem deniq; peruenit.Hac illū parte cōtemplabatur mysticus ille uates, cū eum depingens: Non erat,inquit,ei species,neq; decor. Vidimus eum,& nō erat aspectus:& desiderauimus eum despectum,ac nouissimū uirorum.Cæteraq; permulta, quę in hanc sequūtur sententiam.Iam si contingat apertum hunc Silenū propius intueri,hoc est, si cui dignetur ipse se purgatis animi luminibus ostēdere,deum immortalē,quàm ineffabilē reperies thesaurū:in quanta uilitate,quale margaritū:in quanta humilitate, quantā sublimitatem:in quanta paupertate, quantas diuitias:in quanta infirmitate, quā incogitabilē uirtutem:in quanta ignominia,quantā gloriam: in quantis laboribus, quàm absolutā requiem. deniq; in morte tam acerba, perēnem immortalitatis fontem.Cur sic abhorrent ab hac imagine,qui titulo tamen illius se iactant?Nimirū erat in procliui Christo totius orbis occupare monarchiā,atq; id possidere,quod olim Romani principes frustra affectarūt,satellitio superare Xerxes,opib. anteire Crœsos, philosophis uniuersis silentiū imponere,& inane sophos detrahere. Verum hæc una forma placuit, quā suis discipulis & amicis,hoc est,Christianis,proponeret.Hanc potissimū delegit philosophiam,à philosophorum decretis,à mūdi ratione lōge lateq; diuersam,sed eam quę sola omnium præstaret,quod alij alijs uijs conātur assequi,nēpe felicitatem. Huiusmodi quondam Sileni fuere prophetæ exules,errantes in solitudinibus,cū feris exigētes uitam,uili holusculo uictitātes,ouium & caprarū amicti pellibus.Sed introspexerat hos Silenos ille qui dixit,quibus dignus non erat mundus.Huiusmodi Silenus fuit Ioānes Baptista,qui camelorū tectus pilis,zona cinctus pellicea,lōge regū purpuras ac gemmas uicit,locustis uescens,principum omniū delitias superauit.Nimirū cernebat quid thesauri lateret sub agresti pallio, qui miro illo elogio laudum eius summā cōplexus, Inter natos,inquit,mulierum,non surrexit maior Ioāne baptista.Huiusmodi Sileni fuerunt apostoli,pauperes,inculti,illiterati,ignobiles,imbecilles, abiecti,omnib. omniū contumelijs expositi,irrisi,inuisi,execrabiles,ac pene publicū orbis simul & odium & ludibrium. Verum aperi mihi Silenū,quis tyrannorū cum horū potentia possit æquari,qui dicto imperant dæmonibus,nutu sedant sæuientia maria, uerbo uita defunctos in uitā reuocāt?Quis nō Crœsus ad hos pauper esse uideatur,qui uel umbra sui conferunt sanitatem ægrotis,qui solo manus contactu spiritum illum cœlestem impertiūt? Quis non Aristoteles,stultus & indoctus ac nugator,cum his collatus,habeat,qui ex ipso fonte cœlestem hauserant sapientiā,ad quam omnis humana sapiētia,mera stultitia est?Quod quidem eorū pace dictum esto, qui nefas arbitrantur & impium, usquā Aristotelis autoritatem cōuellere.Fateor illum esse uirū eximia doctrina, sed quod lumen tam excellens,quod Christo collatum nō obscuret? Tum uere regnum cœlorū, grani sinapis imaginem habebat,specie pusillum & cōtemptū,uirtute maximū: à quo prorsus ut dixi,& ἐκ διαμέτρου,quod aiunt,dissidet huius mundi ratio.Huiusmodi Silenus fuit conteptus & irrisus ille Martinus episcopus.Tales fuerūt ueteres illi episcopi, humilitate sublimes,paupertate locupletes,gloria neglecta gloriosi.Latitant & hodie boni quidā Sileni,sed heu nimium pauci. Bona pars hominū,pręposterū Silenum exprimunt.Si quis rerum uim ac naturā penitus introspiciat,reperiet nullos à uera sapiētia longius abesse,quàm istos qui magnificis titulis,qui sapiētibus pileis, qui splēdidis cingulis,qui gemmatis anulis,absolutā profitentur sapientiā. Adeo ut nō raro plus ueræ germanęq; sapientię deprehendas in uno quopiā homuncione, iuxta uulgi opinionem,idiota simplici ac semifatuo,cuius mentē non subtilis,ut uocāt,Scotus,sed cœle-

stis

ſtis ille Chriſti docuit ſpiritus, quàm in multis theologorũ tragicis perſonis, ac ter qua
terq; magiſtris noſtris, Ariſtotele ſuo turgidis, magiſtraliũ definitionũ, concluſionũ, &
propoſitionũ turba differtis. Non in omneis hoc dixerim, ſed in heu nimiũ multos. Itẽ
uideas in nullis minus eſſe ueræ nobilitatis, ꝙ in Thraſonib. iſtis, qui uetuſtis ſtẽmati-
bus, qui torquibus aureis, qui ſplendidis cognominibus ſummã iactant nobilitatẽ, nec
alios à uera fortitudine longius abeſſe, ꝙ eos qui ob temeritatẽ ac præferoces animos,
uulgo fortiſſimi iudicãtur & inuicti. Nullos abiectius ac ſeruilius ſeruos, ꝙ hos qui ſe
dijs, ut aiunt, proximos, & omniũ dominos putant. Nullos æque calamitoſos, atq; eos
qui uident̃ feliciſſimi. Nullos pauperius eſſe pauperes, his quos hominũ uulgus ut di-
uites adorat. Nullos eſſe minus epiſcopos, ꝙ qui inter epiſcopos primas tenent. Etiam
atq; etiam te rogo lector, ne putes hæc in cuiuſquam dici contumeliã. Rem notamus,
nõ homines. Optamus eſſe nullos in quos hęc cõgruant. Et ſi nunc tales nulli ſunt, qđ
faxit Chriſtus, tales olim fuerũt, & in poſterũ fortaſſe futuri ſunt. Atq; utinã illud quoq;
falſum eſſet, ſæpenumero lõgiſſime ſemotos eſſe à uera religione, qui titulo, qui cultu,
qui cęremonijs, religionẽ abſolutã ꝓfitent̃. Adeo quicquid in omni rerũ genere præ-
clarum eſt, id minus in conſpicuo eſt. In arboribus flores & folia blandiunt̃ oculis: ipſa
ſe late moles oſtentat. At ſemen, in quo uis eſt omniũ, quàm eſt res minutula, ꝙ abdita,
quàm non lenocinans aſpectui, quàm non oſtẽtatrix ſui? Aurũ & gẽmas in altiſſimas
terræ latebras abdidit natura. In elemẽtis, quæ uocant, quo quicq; præſtantius eſt, hoc
lõgius à ſenſibus eſt remotum, uelut aer & ignis. In animantũ genere quod eſt optimũ
& efficaciſſimũ, id in intimis abditũ habent. In homine quod eſt maximè diuinũ & im
mortale, id ſolũ cerni nõ poteſt. In quouis rerũ genere, materia pars uilior, maximè pa
tet ſenſibus, formę uis & beneficium, utilitate ſentitur, & tamẽ ipſa procul abeſt à ſen-
ſibus. Rurſum in corporis phyſici tẽperatura, cũ phlegma & ſanguis ſenſibus ſit fami-
liaris & pateat, id quod plurimũ confert ad uitam, minime patet, nẽpe ſpiritus. Demũ
in uniuerſo, quę maximè ſunt, ea non uidentur, ueluti ſubſtantię, quas ſeparatas uocãt.
Et quod in his ſummũ eſt, id à ſenſibus quàm maximè ſepoſitum eſt, nẽpe deus, adeo
ut nec intelligi, nec cogitari poſſit, cũ hic fons ſit unicus omniũ. Quin & in eccleſiæ ſa
cramẽtis reperire liceat nõnullã Silenorũ imaginẽ. Abſit inuidia uerbis. Aquã uides,
ſalem & oleum uides, uocem audis, ceu ſummã Sileni faciem: uim cœleſtẽ nec audis,
nec uides: quæ ſi nõ adſit, mera ludibria ſint cætera. Iã habent & ſuos Silenos arcanę li-
teræ. Si cõſiſtas in ſuperficie, ridicula nonnunq; res ſit: ſi penetres uſq; ad anagogen, di
uinam adores ſapientiam. Etenim ut de ueteri loquamur inſtrumẽto, ſi præter hiſtoriã
nihil ſpectes, & audias Adã è limo conditũ, uxorculã è dormientis latere furtim ſubtra
ctam, ſerpentẽ illecebra pomi ſolicitantem muliereulã, deum ad auram inambulantẽ,
romphæam foribus pręſidentẽ ne poſtliminio redirent exules, nõne putes ex Homeri
officina profectam fabulam? Si legas Loth inceſtũ, totam Sampſonis hiſtoriã, quã di-
uus Hieronymus è cortice ęſtimãs, fabulã appellat, Dauid adulterium, & in ſenis frigi
di gremio cubitantem puellam, Oſee meretriciũ matrimoniũ, nónne qui uerecũdiori-
bus ſit auribus, ut obſcœnam fabulã auerſetur? At ſub his inuolucris, deũ immortalẽ,
quàm ſplendida latet ſapientia? Euangelicas parabolas, ſi primum æſtimes corticẽ, qs
non iudicet hominis eſſe idiotæ? ſi nucem frangas, nimirũ reperies arcanam illã, ac ue-
re diuinam ſapientiã, planeq; quiddam ipſi Chriſto ſimillimũ. Et ne ſingula perſequẽs
fiam prolixior, in naturæ ſimul ac myſticis rebus ut quicq; præſtantiſſimum eſt, ita ꝙ
maximè uidebis abſtruſum, & à prophanis oculis longiſſime ſemotum. Itidẽ in cogni
tione, germana rerũ ueritas ſemper altiſſime latet, quæ nec facile, nec à multis deprehẽ
ditur. Craſſum uulgus, quoniã præpoſtere iudicat, nimirũ ex his quæ maximè ſenſibus
corporis obuia ſunt æſtimãs omnia, paſſim & labitur & errat, ac falſis bonorũ & malo
rum ſimulachris deludit̃, inuerſosq; Silenos mirat̃ ac ſuſpicit. De malis loquar, bonos
nõ lædam, imò ne malos quidem, quãdoquidẽ generalis de uitijs diſputatio ad nullius
perſonę pertinet iniuriã. Atq; utinam pauciores eſſent, in quos hæc cõpetere poſſint.
Cũ ſceptrum uides, cum inſignia, cũ ſatellitium, cum titulos audis ſereniſſimũ, clemẽ-
tiſſimum, inclytum, nónne principẽ adoras, terrenũ quoddam numen, & quiddam ho
mine maius intueri te putas? Sed aperi Silenum præpoſterũ, tyrannũ inuenies, interdũ

ciuium

ciuium hostem, publicæ concordiæ osorem, discordiarũ serendarũ artificem, bonorum oppressorem, legum pestem, urbium euersorem, ecclesiæ cõpilatorem, latronem, sacrilegum, incestum, aleatorem, breuiter, ut est in Græcorum prouerbijs, ἰλιάδα κακῶν. Sunt qui titulo specieq; præ se ferant magistratum, & reip. custodiam, cum re lupi sint & predones ciuitatis. Sunt quorũ si consideres rasum uerticem, uenereris ut sacerdotes: si Silenum introspicias, plus q̃ laicos reperies. Fortassis & episcopos aliquot reperias, quorũ solennem illam consecrationẽ si spectes, si nouum ornatũ inspicias, mitram gemmis & auro nitentem, pedum item gemmeum: in summa, totam illam ἐκ ποδὸς εἰς κεφαλὴν mysticam πανοπλίαν, uidelicet cœlestem quempiam, & homine maiorem uirum expectes. Inuerte Silenum, nihil interdũ inuenies nisi bellatorem, negotiatorẽ, deniq; tyrannum, iamq; magnifica illa insignia, comœdiã fuisse iudicabis. Sunt, atq; utinã non tam passim obuij sint, quos si quis è barbę sylua, pallore, cucullo, inflexis ceruicibus, cingulo, supercilio uultusq; truculẽtia uelit æstimare, Serapiones ac Paulos esse dicat: sin explices, meros inuenies balatrões, helluones, planos, ganeones, imò prædones ac tyrãnos, sed alia uia, & haud scio an hoc pestilentiore, quo tectiore, planeq; quod aiunt, ἄνθρακας τὸν θησαυρόν. Rursum admoneo, neminẽ his offendi oportere, cum nullius designetur nomen. Si quis huiusmodi non est, nihil ad se pertinere cogitet: sin agnoscit suũ malum, admonitũ se putet. Ille sibi gratuletur, hic mihi gratias agat. Deniq; passim in omni mortaliũ genere sunt, quorũ si formã contẽplere corporis, homines & præclaros homines dicas: si Silenum explicueris, intus suem, aut leonẽ, aut ursum, aut asinum fortassis inuenies. Ac diuersum quiddã eueniet ei, quod de Circes ueneficijs poetarũ fabulis est proditũ. Apud hanc enim ferarũ figurã habebant, mentẽ hominis: isti sub humana specie plus q̃ beluã tegunt. Contrà sunt quos de specie, sicut dictum est, uix homines iudices, cum in animi penetralibus angelũ occultẽt. In hoc igitur discrimẽ est mũdani & Christiani, quod ille crassissima quæq;, ac statim oculis obuia, maxime suspicit & sectatur: quæ secus habent, aut omnino negligit, aut certe postremo loco ponit: hic ediuerso, quæ minime cernũtur oculis, quæq; longissime recesserũt à natura corporũ, ea sola sectatur, cæteris aut prætermissis, aut contemptius adhibitis, ab intimis illis omne rerum iudiciũ ducens. In bonis, sic enim uocat Aristoteles, quæ non pertinent proprie ad hominẽ, extremæ sunt opes. At apud uulgus, imò penè apud omnes, is plurimi fit, qui has quacũq; uia possidet, has per saxa, per ignes expetũt uniuersi. Proximum habet locũ, generis claritas, si nihil accedat aliud, ridiculũ prorsus & inane nomen. Semideus habetur, qui sanguinis seriem ad Codrum Atheniensem, aut ad Brutũ Troianũ, qui haud scio an unquã natus fuerit, aut ad fabulosum Herculẽ referre possit: & obscurus est, qui sibi literis & uirtute famã parauit. Illustris est, cuius tritauus in bello strennuũ præstitit homicidã: & plebeius est atq; imaginibus caret, qui bonis animi profuit orbi. In tertia classe sunt, corporis commoda: id cui cõtigerit ingens, robustũ, formosum, prȩualidũ: eum nõ semouẽt quidẽ è numero felicium, sed ita ut nihilo secius primas teneãt diuitiæ, proximas nobilitas, animi postrema cura est. Iam hunc ipsum, si iuxta Paulũ in treis partes diuidas, carnẽ, animã & spiritum, utar enim illius uerbis, infimã, quæ maxime in cõspicuo est, quamq; prorsus dãnat Apostolus, uulgus potissimũ amplectitur. Mediam quã ita demũ probat, si ad spiritũ accesserit, plures approbãt. Porrò spiritũ optimã nostri partem, à quo ceu fonte felicitas omnis nostra proficiscit, quoq; deo copulamur, adeo nõ habẽt in pretio, ut nec illud inquirãt, sitne, aut quid sit spiritus, de quo tamẽ Paulus toties inculcat. Atq; hinc prȩposterum de rebus multitudinis iudiciũ, ut quibus primus debebatur honos, horum ὥσπερ τῶν μεγαρέων οὐδεὶς λόγος sit, & quæ summo studio fuerant expetẽda, hæc in contemptissimis ducãt. Hinc aurũ anteponitur literis, generis antiquitas honesto, corporis dotes animi bonis, cæremonijs posthabetur uera pietas, Christi præcepta decretis hominũ, persona ueritati, umbra rebus, fucata natiuis, fluxa solidis, momentanea æternis. Deinde ex præposteris opinionibus prȩpostera rerũ uocabula. Quod excelsum est, humile uocant: quod amarũ, dulce: quod preciosum, uile: quod uita, mortem. Vtq; nominatim obiter pauca delibem, amare dicũtur, qui uel indulgẽtia corrũpunt, uel pudicitiæ simul ac famæ insidiantur, cum hac re quid esse possit hostilius? Iustitiã appellãt, cum malum malo, scelus scelere uincitur, cum iniuria accepta, multo cum fœnore reponitur. Parũ æquus matri-

monio dicitur, qui illud incontaminatũ, & q̃ poteſt uirginitati ſimillimum, ganeis diſſimillimum eſſe poſtulet. Proditorẽ appellant & principis hoſtẽ, qui nihil illi ſupra leges, ac præter ęquum licere uelit, hoc eſt, qui illum optet uere principem agere, & à tyranni, qua belua non eſt alia tetrior, imagine q̃ maxime uelit abeſſe. Ille contrà conſultor, amicus, fautor principũ dicitur, qui illos peruerſa educatione corrumpat, qui ſtultis inficiat opinionibus, qui aſſentatione ludat, qui malis cõſilijs in odiũ populi pertrahat, qui bellis & inſanis rerũ tumultibus inuoluat. Aiunt auctã principis maieſtatem, ubi tyrannidis aliquid acceſſit, hoc eſt ſummi mali magna portio. Peculator eſt, qui de extortis uectigalibus uelit nõnihil circũcidi. At cum principis præcipua bona ſint tria, quibus deũ qui uere ſolus eſt rex, quodãmodo repræſentat, bonitas, ſapientia, potentia, num is principi uidetur amicus eſſe, qui duobus præcipuis bonis illum ſpoliet, bonitate & ſapiẽtia, ſolamq; potentiã illi relinquat, & hanc non modo falſam, uerum ne propriam quidem? Siquidem potentia niſi ſit cum ſapientia bonitateq; coniuncta, tyrãnis eſt, non potẽtia, quam ipſam tamen populi conſenſus queadmodum dedit, ita poteſt eripere: cũ interim depulſum ab imperio, bonitas & ſapientia, ceu propria bona comitentur. Capitale eſt, uiolare principis inſignia, & præmiũ eſt his, qui animũ illius uitiantes, pro bono crudelem, pro ſapiente uerſutum, pro potente tyrannum reddunt? Parum eſt una mors, ei qui principis calicem toxico tentarit inficere: & præmium fert, qui mentẽ illius peſtilentiſſimis opinionibus corrumpit ac uenenat, & ueluti publicum reip. fontem inficit, ſummo totius orbis malo? Principis munus dominiũ uocãt, cũ re uera nihil aliud ſit agere principem, q̃ rem cõmunem adminiſtrare. Regum inter ipſos affinitates, ac ſubinde nouanda fœdera, Chriſtianæ pacis glutinum appellãt, cum his fontibus omnia penè bella, plurimos rerum humanarũ tumultus naſci uideamus. Iuſtum bellum appellant, cum ad exhauriendam opprimẽdamq; rempublicam principes inter ſe colludunt: pacem uocant, cum in hoc ipſum inter ſeſe conſpirant. Auctum ducunt imperium, cum unius aut alterius oppiduli titulus acceſſerit principi, tanta ciuium expilatione, tanto ſanguine, tot uiduitatibus, tot orbitatibus emptus. Ad eũdem modum eccleſiam uocant ſacrificos, epiſcopos, ac ſummos põtifices, cum hi re uera nihil aliud ſint, quàm eccleſiæ miniſtri. Cæterum eccleſia populus eſt Chriſtianus, quem Chriſtus ipſe maiorẽ uocat, ut cui recumbenti miniſtrẽt epiſcopi, obſequio minores, ſed alia ratione maiores, ſi modo Chriſtum ut ſucceſſione muneris, ita morum ac uitæ referãt imitatione, qui cum modis omnibus princeps ac dominus eſſet omnium, miniſtri partes ſuſcepit, nõ domini. Omne fulmen torquetur in illos, hoſtes eccleſiæ uocantur, ac propemodum hæretici, qui ſacerdotum crumenam nummulis aliquot fraudarint. Equidem non adſum fraudatori, ne quis hoc interpretetur, uerum cedò, ſiquidem hoſtem eccleſię iuuat odiſſe, num eſſe poſſit hoſtis eccleſiæ pernicioſior aut capitalior q̃ impius pontifex? Vbi nonnihil de ſacerdotũ prędijs aut cenſu diminutũ fuerit, clamatur undiq;, opprimi Chriſtianã eccleſiam. Vbi concitatur orbis ad bellum, ubi palàm improba ſacerdotũ uita, tot animarũ milia pertrahuntur in exitiũ, nemo deplorat eccleſiæ uicem, cum uere iam affligatur eccleſia. Ornatam & cohoneſtatã uocant eccleſiã, non cum in populo gliſcit pietas, cum uitia decreſcunt, boni mores augeſcunt, cum ſacra doctrina uiget: uerum cum auro gemmiſq; lucent altaria, imò cum his neglectis, prædijs, famulitio, luxu, mulis, equis, ſumptuoſis ędium uel magis palatiorũ ſubſtructionibus, ac reliquo uitæ ſtrepitu, ſatrapas æquant ſacerdotes. Atq; hęc adeo uidentur recta, ut in ipſis pontificum diplomatibus inſeratur huiuſmodi elogiũ: quoniam ille Cardinalis tot equos, tot purpuratos alens domi, uehemẽter ornat eccleſiam dei, concedimus illi quartam epiſcopi dignitatem. Et in ornamẽtum eccleſiæ iubẽtur epiſcopi, ſacerdotes & clerici purpura ſericiſq; ueſtiri. O miram eccleſiæ dignitatem. Quid ſupereſt, poſtea q̃ etiam uocabula honeſti perdidimus? Neq; enim libet interim eorũ meminiſſe, qui cenſum eccleſiaſticũ in impios uſus, magno plebis offendiculo profundunt. His ſi quid accreuerit, gratamur, et auctam Chriſti eccleſiã dicimus: cum uerum & unicũ eccleſiæ lucrum ſit, Chriſtianæ uitæ profectus. Blaſphemiam uocant, ſi quis parũ reuerenter de Chriſtophoro loquatur, aut Georgio, nec omnes omniũ fabulas æquet Euangelio, Verũ Paulus blaſphemiã appellat, quoties impijs Chriſtianorum moribus fit, ut Chriſti nomẽ infametur inter ethnicos. Quid enim cõſentaneũ eſt, Chri-

ſtianæ

stianæ religionis hostes dicere, cum in Euāgelicis literis uiderint Christū ad opum contemptum, ad uoluptatū abdicationem, ad gloriæ neglectū hortantem, & è regione conspexerint, primores etiam ac duces Christianę professionis ita uiuere, ut opum accumulandarū studio, ut uoluptatū amore, ut uitæ splendore, ut belli ferocia, cæterisq; ferè uitijs omnibus ipsos superent ethnicos? Intelligit prudens lector, quid hic taceā, ob honorem Christiani nominis, & quid apud me suspirem. Quos cachinnos putas illos tollere, qui cum uideant, in Euangelio Christū non cultu, non cæremonijs, non cibis insignisse suos, sed hac nota dignosci uoluisse Christianos, si mutua charitate cōglutinētur, postea conspiciant, adeo nihil inter nos cōuenire, ut neq; turpius, neq; perniciosius ulla gentilitas sit tumultuata. Princeps cum principe belligeratur, ciuitas cum ciuitate pugnat: nec scholæ cum schola, nec religioni, ut nunc uocant, cum religione conuenit: rixarū, factionum, litium apud nos plena sunt omnia. Hæc uera demū est blasphemia, cuius autores sunt, qui iustā ministrant occasionē. Hæresim appellant, si quis dixerit aut scripserit aliquid, quod aliquo pacto cum magistralib. theologorū propositiunculis, uel in re grāmatica dissentiat: & hæresis non est, ubi quis ceu præcipuā felicitatis humanæ portionem effert, id quod ipse Christus ubiq; docet esse negligēdum: qui uitæ rationem inducit, ab euangelicis præceptis & apostolicis institutis longe diuersam: qui contra sensum Christi apostolos ad euāgelij prędicationē profecturos, pro gladio spiritus (qui terrenis affectibus omnibus amputatis, solus facit, ut gladio non sit opus) ferro armat, quo se aduersus persecutionem defendant? (Neq; dubium, quin sub gladij nomine, balistas, bombardas, machinas, ac reliquum belli apparatū uelit comprehendi.) Tum pera onerat, in qua gestent pecuniā, uidelicet ne quid usquam desit: ac sub peræ nomine, quicquid ad huius uitæ prouisionē pertinet, uult intelligi. Atq; hæc qui docet, inter magnos theologos citatur. Sacrilegiū est inexpiabile, si quis quidlibet è fano sustulerit: & leue crimen habetur, pauperculos & uiduas, uiuum dei templum expilare, fraudare, opprimere? id quod passim à principibus fit & optimatibus, interdū & ab episcopis & abbatib. Prophanus est, qui pugna aut seminis profluuio sacram ædem cōtaminarit: & non execramur eum qui puram & castam uirginē, templū spiritussancti, blāditijs, muneribus, pollicitis, lenocinijs, uiolat, corrūpit, prophanat? Atq; hæc qui facit, uulgò festiuus & elegans dicitur. Non patrocinor malefactis, sicut ante testatus sum: illud ostēdo, uulgus hominū multò pluris ea facere quæ cernūtur oculis, quàm quæ hoc uerius sunt, quo minus conspiciuntur. Saxei templi consecrationē uides, animi dedicationē quia non uides, negligis. Pro tuendis illius ornamentis digladiaris, pro seruanda morū integritate, nemo capessit gladium illum euangelicū, quem Christus iubet etiā tunicæ diuenditæ precio parari. Summa pietas uocatur, si quis pro defendenda aut augēda ditione & pecunia sacerdotū, sumat arma, ac bellicis tumultibus sacra prophanaq; misceat. Atq; interea dum sacrificorum pecunia, nimirū res uilissima uindicatur, q̄ ingens totius pietatis diluuium admittitur admisso bello? Quid enim est omnino mali, quod nō secū trahat bellū? Sed forsitan obstrepet interim mihi tacita lectoris cogitatio: Quorsum hæc tam putida tendunt, inquiens? Num tu principē eiusmodi uis esse, cuiusmodi Plato facit in sua rep. custodes? Num sacerdotes imperio, dignitate, gloria, diuitijs spoliatos, ad apostolorum peram & baculum reuocas? Bona uerba. Non spolio, sed his potioribus locupleto: nō deijcio de possessione, sed ad meliora prouoco. Quæso te, uter nostrū de regis excellentia magnificentius sentit: tu, qui uis illi licere quicquid libet, qui tyrannū uis esse non principē, qui uoluptatibus exples, qui luxui prodis, qui cupiditatibus omnibus seruū ac dedititiū facis, qui nihilo plus sapere uis q̄ quemuis è media plebe, qui his oneras rebus, quas apud ethnicos quoq; semper magnificū fuit contēnere: an ego qui principē, deo cuius imaginem quandam gerit, q̄ fieri potest, simillimū esse cupio, sapiētia quæ propria regū laus, cæteris antecellere, ab omnibus sordidis affectibus animiq; morbis, quibus crassum & humile uulgus ἄγεται καὶ φέρεται, procul abesse? Nihil mirari plebeium, opibus esse superiorem: denique id esse in repub. quod animus est in corpore, quod deus in uniuerso? Vter nostrum uerius perpendit episcopi dignitatē: tu, qui illum terrenis opibus oneras, sordidis ac plebeijs implicas curis, bellorū procellis inuoluis: an ego qui Christi uicarium, & cœlestis sponsæ custodem, ab omni terræ contagio purissimum esse cupio, & quoad li-

cet, ei cuius loco munereꝗ; fungitur, ꝙ ſimillimũ? Stoici negant bonum uirum eſſe poſſe, niſi qui uacet animi morbis. Morbos aũt animi cupiditates, ſiue affectus uocãt. Multo igitur magis Chriſtianorum eſt ab his eſſe liberos, ſed omniũ maxime principem. Ac rurſum plus ꝙ maxime, principẽ ac patrem eccleſiæ, hoc eſt, cœleſtis illius populi cœleſtem principem. Volo regnare ſacerdotem, ſed mundanã iſtam ditionem indignã iudico, ut hac uir cœleſtis oneretur. Volo ꝙ maxime triumphare põtificem, non his ſanguinarijs triũphis, quos ſceleratus Marius, quos impius egit Iulius: adeo uanis, ut Satyrarũ iocis inceſſantur: quos ſi Democritus ille ſpectaſſet, riſu crediderim emoriturũ: ſed uere magnificis & apoſtolicis, cuiuſmodi Paulus bellator, ac dux longe ſplẽdidior Alexandro Magno deſcribit, ac ueluti ſui canens encomiũ iactat, In laboribus, inquit, plurimis, in carceribus abũdantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter: à Iudæis quinquies quadragenas, una minus accepi, ter uirgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragiũ feci, nocte & die in profundo maris fui: in itineribus ſæpe, periculis fluminũ, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus, in labore & ærũna, in uigilijs multis, in fame & in ſiti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate: præter illa quæ extrinſecus ſunt inſtãtia, mea quotidiana ſolicitudo omniũ eccleſiarũ. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizat̃, & ego non uror? Rurſum paulo ſuperius, In omnibus, inqt, exhibeamus noſmetipſos, ſicut dei miniſtros: in multa patiẽtia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionib. in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in caſtitate, in ſciẽtia, in lõganimitate, in ſuauitate, in ſpiritu ſancto, in charitate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute dei: per arma iuſtitiæ à dextris & à siniſtris, per gloriã & ignobilitatẽ, per infamiã & bonã famã, ut ſeductores & ueraces, ſicut ignoti & cogniti, quaſi morientes, & ecce uiuimus, ut caſtigati & non mortificati: quaſi triſtes, ſemper aũt gaudentes: ſicut egentes, multos aũt locupletantes: tanq̃ nihil habentes, & omnia poſſidentes. Vides quæ belli decora, quæ uictoria, qui triumphus apoſtolicus? Hæc eſt illa gloria, per quam ceu ſacram rem Paulus aliquoties deierat. Hæc ſunt egregia facinora, pro quibus ſibi coronã immortalem eſſe repoſitam cõfidit. Non grauabantur apoſtolorũ ingredi ueſtigijs, qui locum & autoritatẽ ſibi uindicant apoſtolorum. Cupio ꝙ maxime diuites eſſe pontifices, ſed Euãgelico margarito, ſed cœleſtibus opibus, quas quo largius in omnes effuderint, hoc ipſi magis abundabunt: nec periculũ erit, ne benignitas pereat benignitate. Volo ꝙ munitiſſimos eſſe, ſed armis apoſtolicis, nẽpe ſcuto fidei, lorica iuſtitiæ, gladio ſalutis, quod eſt uerbum dei. Volo bellaciſſimos eſſe, ſed aduerſus ueros illos eccleſiæ hoſtes, ſimoniã, ſuperbiã, libidinem, ambitionem, iracundiã, impietatem. Hi Turcæ ſunt ſemper obſeruandi, ſemper oppugnãdi Chriſtianis. Ad huiuſmodi bella dux ſit & hortator epiſcopus. Volo cum primis ſuſpiciendos eſſe ſacerdotes, at non tyrãnico ſtrepitu, ſed excellentia doctrinæ ſanctæ, ſed eximijs uirtutibus. Volo reuerendos eſſe, ſed ob integritatẽ ac ſeueritatẽ uitæ, non tantum ob titulos, aut ornatũ tragicum. Volo timeri, ſed ut patres, non ut tyrannos. Volo timeri, ſed à malis dũtaxat, imo tales eſſe uolo, ut improbi uereant̃ potius ꝙ formident oderintue. Denique uolo delicijs affluere, ſed raris ac longe q̃ quas uulgus nouit, ſuauioribus. Vis audire uere ſummi pontificis diuitias? Audi à pontificũ principe proximum: Aurum & argentũ non eſt mecũ, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu, ſurge & ambula. Vis audire apoſtolici nominis decus, quod omneis titulos, quod omneis ſuperet fornices ac ſtatuas? Audi Paulũ illum uere inclytũ, Chriſti bonus odor ſumus deo in omni loco. Vis plus ꝙ regiã audire potentiã? Omnia poſſum, inquit, in eo qui me cõfortat. Vis audire gloriã? Gaudiũ meum & corona mea uos eſtis in domino. Vis audire titulos epiſcopo dignos, & ornamẽta ueri põtificis? Paulus idem tibi depingit, ſobriũ, ornatũ, prudentem, pudicũ, hoſpitalẽ, doctorem: non uinolentũ, non percuſſorem, ſed modeſtum, non litigioſum, nõ lucri cupidum, nõ neophytum: qui bonum habeat teſtimoniũ, & ab his qui foris ſunt, ut non in opprobriũ incidat, & in laqueum diaboli. Contemplare quibus ornamentis honeſtet Aaron pontificẽ Moyſes, quibus ornet opibus, quibus pictu ret coloribus, q̃ uarijs gemmarũ ſtellis illuſtret, quanto auri fulgore decoret. Quæ quid ſibi uelint, ſi ex Origenis Hieronymiꝗ; cognoueris interpretatione, nimirũ intelliges,

quæ

quæ supellex paranda sit uere magnis episcopis. Quos potius exprimāt uita pontifices, quàm quos exprimunt plumbo, quos titulis referunt, quorum uices occupant? An magis cōuenit, Iulios, Alexandros, Crœsos & Xerxes, nihil aliud q̄ magnos latrones imitari Christi uicariū, quàm ipsum Christum unicū ecclesiæ ducem & imperatorē? Quos iustius æmulētur apostolorū successores, quàm apostolorū principem? Christus palam negauit regnū suum huius esse mundi, & tu conuenire putas, ut Christi successor mundanam ditionē non solum admittat, uerū etiam ambiat, proq; hac omnem, quod aiunt, moueat lapidē? In hoc mundo, ueluti duo sunt mundi, modis omnibus inter se pugnantes: alter crassus & corporeus, alter cœlestis, iam nunc pro uirili meditans id esse, quod aliquādo futurus est. In illo primus est, qui à ueris bonis q̄ maximè semotus est, ac falsis oneratus. Veluti rex ethnicus, libidine, luxu, uiolētia, superbia, fastu, diuitijs, rapacitate superat uniuersos, & ita primus uidetur, si maxima huius sentinæ portio, in hunc influxerit: sapiētiæ, temperātiæ, sobrietatis, iustitiæ, cæterorūq; quæ uere sunt bona, quàm minimū. Contrà, in hoc qui summus est, is ut plebeijs illis et crassis bonis minimū est inquinatus, ita ueris illis ac cœlestibus opibus est cumulatissimus. Proinde cur Christianum principem id esse uis, quod ethnici quoq; philosophi semper damnarunt & contempsе runt? Cur illius maiestatem in his collocas rebus, quas contempsisse pulcherrimum est? Cur angelum dei (sic enim in arcanis literis appellatur episcopus) his rebus oneras, quę uel homine bono sint indignæ? Cur eū his metiris opibus, quibus latrones sunt diuites, quibus tyrāni sunt formidabiles? Cœleste quiddā est sacerdos, & homine maius. Nihil huius sublimitate dignū, nisi cœleste. Quid huius dignitatem uulgaribus rebus dehonestas? Quid huius puritatē mundanis sordibus cōtaminas? Cur non sinis eum sua ditione potentē esse? Cur non pateris sua nobilem esse gloria? sua maiestate reuerēdum? suis diuitem opibus? Hunc è cœlesti corpore, quod est ecclesia, cœlestis ille spiritus ad res summas delegit. Cur eum ad satraparū furiosos tumultus pertrahis? Paulus segregatum sese gloriatur: cur tu meum præsulem in mediam infimæ plebis sentinam immergis? cur ad fœneratorū solicitudines deijcis? cur hominem diuinum ad negotia detrahis, uix homine digna? cur hisce rebus felicitatem Christianorū sacerdotū metiris, quas ut stultissimas risit Democritus, ut miserrimas fleuit Heraclitus, ut friuolas spreuit Diogenes, ut onerosas abiecit Crates, ut pestiferas semper fugere sancti? Cur Petri successorē his opibus æstimas, quas ipse Petrus se nō habere gloriatur? Cur apostolicos principes eis ornamētis magnos uideri uis, quibus calcandis magni fuerūt apostoli? Cur illud Petri patrimoniū uocas, quod ipse Petrus se non habere gloriatus est? Cur Christi uicarios opibus irretiendos putas, quas ipse Christus appellauit spinas? Cur eū, cuius ut propriū, ita præcipuū officiū est, diuini uerbi semē iacere, diuitijs obruis, quibus uel maxime iactū præfocatur? Cur æquitatis doctorē ac iudicē iniquo uis seruire mammonę? Quid cœlestium sacramētorū dispensatorē, uilissimarū rerum facis procuratorē? Expectat ab hoc Christianus orbis, sacræ doctrinę pabulum: expectat salutare consilium, expectat paternam consolationē, expectat uiuendi formā. Quid tu rebus tam pręclaris destinatū ac dicatum, in uulgariū curarum ergastulum detrudis, pariter & sua dignitate spoliās episcopum, et populū orbans episcopo? Habet suum Christus regnū excellētius quàm ut gentili regno, uel ut uerius dicam, tyrannide, pollui debeat: suū habet splendorē, suas habet opes, suas uoluptates. Quid tam inter se pugnātia miscemus? Quid terrena cœlestibus, quid infima summis, quid ethnica Christianis, quid profana sacris confundimus? Tam multa, tam magna sunt dona ditissimi simul & benignissimi spiritus: dona linguarū, dona prophetiæ, dona sanitatū, dona scientiæ, dona sapiētiæ, dona doctrinę, discretio spirituum, exhortatio, cōsolatio. Cum his sacris donarijs quid tu prophana mūdi dona coniungis? ne dicam, extinguis. Quid cum māmona Christū, cum Christi spiritu Belial conaris iūgere? Quid mitræ cum galea, quid sacræ pallę cum Mauortia lorica, quid benedictionibus cum bombardis, quid clemētissimo pastori cum armatis latrōibus, quid sacerdotio cū bello? Quid machinis oppida subruit, qui claues habet regni cœlorū? Quî conuenit, autorē esse belli eum, qui pacis omine salutat populū? Quonam ore docebit plebem Christianā, opes esse cōtemnendas, qui puppim & proram rerū suarum constituit in pecunia? Qua frōte docebit, quod & docuit et exhibuit Christus, quod toties in-

culcant Apostoli, nõ esse resistendum malo, sed malorum improbitatem bonitate superandam, iniuriam beneficio pensandam, inimicũ benefactis obruẽdum: qui propter oppiduli ditionem, aut salinarum uectigal, orbem bellorũ tempestatibus cõmouet? Quo pacto dux erit ad regnũ cœlorum, sic enim Christus suam uocat ecclesiam, qui totus sit in regno mundi? Sed impẽdio pius es, ornare uis ecclesiã harũ etiam opum accessione. Probarem, nisi cum paululo cõmodi tantũ secum ea res traheret malorũ. Cum imperiũ dedisti, simul dedisti congerendę pecuniæ curam, dedisti tyrannicũ satellitium, ferratas copias, exploratores, equos, mulos, tubas, bellum, strages, triũphos, tumultus, fœdera, pugnas, breuiter omnia sine quibus imperium administrari nõ potest. Vt animus adsit, quando futurũ est ocium apostolico fungendi munere, quem tot curarũ milia diuersum trahunt? dum scribitur delectus militũ, dum panguntur et rescinduntur fœdera, dum coercentur qui detrectant imperiũ, dum in fide retinentur qui ad res nouas spectant, dum expugnãtur hostes, dum muniũtur arces, dum audiuntur rationes, dum tractantur prophanæ legationes, dum conuiuijs excipiũtur satrapæ, dum ad honores prouehũtur amici, dum depelluntur qui locũ dare iubẽtur felicioribus, dum alia fiũt, quę nec meminisse libet, & tamẽ fieri necesse est? An is tibi uidetur intelligere Pontificis & Cardinaliũ excellentiã, qui eos ab oratione qua cum deo cõfabulantur, à sacra contẽplatione qua uersantur inter angelos: à uernãtissimis diuinæ scripturæ pratis, in quibus felicissime spatiãtur: ab apostolico euãgelizandi munere, quo Christũ maxime referunt, ad has rerũ sordes detrahendos esse censet? An eis bene uelle uidetur, qui à tanta felicitate uitæq; tranquillitate, qua fruebãtur, ad has ærumnas, ad hos rerũ tumultus pertrahi cupit? Etenim cum per se regnũ infinitis laboribus obnoxiũ est, tum uerò longe minus feliciter cedit sacerdotibus q̃ laicis. Idq; duabus ferè de causis, partim q; uulgus hominum libentius paret in hoc genere prophanis q̃ ecclesiasticis: partim q; illi ceu liberis suis relicturi ditionem, student eam q̃ florentissimã reddere. Hi contrà, quemadmodum serius ac plerunque iam senes ad imperium asciscuntur, ita quoniã sibi gerunt, non hæredi, magis expilant quàm ornant, perinde quasi præda sit obiecta, non prouincia. Ad hęc ubi profanus rerum potitur, ibi semel fortasse de regno digladiandum, semel euehendi locupletãdiq; quibus fauet princeps. Vbi secus, ibi subinde noua digladiatio, deijciendi de possessione, quos prior euexerat: rursus alij atq; alij noui homines, populi malo locupletãdi. Iam est & illud nonnihil, q; populus multo facilius fert imperiũ eius cui iam assueuit, etiam si durius imperet: qui si decesserit, tamẽ in hærede filio superstes esse uidet̃, ac plebes imaginatur, principem non in alium esse mutatũ, sed eundem sibi renouatũ. Et solent liberi parẽtes utcunq; referre moribus, præsertim ab his instituti. E diuerso quum deo dicatis uiris cõmissum est imperiũ, subita plerunq; rerum omnium cõmutatio. Adde his, quod prophanus ille accedit ad rem gerẽdam, meditatus & ab incunabulis institutus. Illic sæpenumero præter omnẽ spem obuenit rerum summa, ut quem remis genuerat natura, fortunæ ludus euehat ad regnum. Postremò uix fieri potest, ut quemadmodum Hercules duobus monstris, ita unus duabus difficillimis rebus administrandis par sit. Omniũ difficillimũ est, bonum præstare principem. At longe pulchrius, sed idem longe difficilius, bonum agere sacerdotem. Quid tandem utrunq;? An non est necesse fieri, ut dum utrũq; munus in se recipiunt, neutri satisfaciant? His nimirũ rebus fit, nisi fallor, ut cum laicorũ regũ urbes, opibus, ædificijs, ac uiris, magis ac magis florere uideamus, sacerdotum oppida ferè frigeãt ac collabantur. Quorsum igitur opus fuit harũ accessione rerũ, quas tot incõmoditates comitantur? An uereris, ne parum potens futurus sit Christus proprijs opibus, nisi laicus tyrannus aliquid impertiat suæ potestatis? Parum ornatũ putas, nisi prophanus bellator, aurum, Phrygionem, candidos mannos, & satellitiũ, illi indulserit, hoc est aliquid de suo fastu asperserit? Parum splendidus uidetur, nisi his liceat insignib. uti, quæ propter inuidiã ambitiosissimus recusauit Iulius? Humilẽ iudicas, nisi sit mũdano onustus imperio: quod si sibi gerit, tyrannus sit: si reip. negociosissimus? Habeant prophana prophani, in episcopo quod infimũ est, totius imperij superat fastigiũ. Quo plus addideris de mundi bonis, hoc minus de suis impertiet Christus. Quo ab illis erit purgatior, hoc effusius hisce locupletabit̃. Vides, opinor, ut tota res in diuersum exeat, si Silenũ inuerteris. Qui principi Christiano maxime fauere uidebant̃, hos proditores &

res & hostes principis maximos deprehendis: quos pontificũ dignitatem tueri dixisses, ab his cõspurcari cõperis. Neq; uero hæc dixerim, quo sacerdotibus eripiendum putem, si quid quocunq; modo contigit uel ditionis uel opum: tumultus enim nulli pio debet placere: uerũ illos suæ magnitudinis conscios ac memores esse uolo, ut ista plebeia, ne dicã ethnica, uel reijciãt ultro, & infimis cedãt, uel certe cõtemptim possideant, & iuxta Paulum, sic habeant, quasi non habeant. Deniq; sic eos Christi opibus ornatos esse uolo, ut quicquid accesserit ex huius mũdi splẽdore, aut meliorũ obscuretur luce, aut sordidum etiã ex collatione uideatur. Ita fiet ut & quod possident, hoc felicius possideãt quo securius: nec enim angentur metu, ne quis eripiat: nec pro rebus caducis & humilibus tanto tumultu dimicabũt, si quid alicũde decesserit. Postremo, nõ orbabuntur suis bonis, dum alienis gaudent ditescere, Nec euangelicũ amittẽt margaritũ, dum uitreas mũdi gẽmas consectãtur: ut illud interim omittã, hæc ipsa quæ cõtemni uolumus, ita copiosius accessura, si fuerint cõtempta, & honestius sequẽtur fugiẽtes, quàm ab insequẽtibus arripiuntur. Siquidẽ unde tandem natę sunt opes ecclesiæ, nisi ab opum cõtemptu? unde gloria, nisi à gloriæ neglectu? Libentius ista donabũt laici, si uiderint reijci ab his quos plus sapere credunt. Fortasse nonnunquàm tolerandi sunt & mali principes, deferendũ aliquid eorum memoriæ, quorũ occupare uidentur locũ, dandum nõnihil titulo. Non erit tentandum remediũ, quod haud sciõ an infeliciter tẽtatũ, uertat in grauiorẽ perniciem. Verũ quàm male interim cũ rebus humanis agitur, si quorũ omnis uita debebat esse miraculo, tales sunt, ut applaudant pessimi, boni suspirent & ingemiscãt: & quorũ omnis dignitas, uel ab improborũ fauore, uel à mediocriũ modestia, uel à simpliciũ imperitia, uel à bonorũ tolerãtia pendet: imò quos incolumes reddit populi discordia, quos nõ alia res magnos facit, quàm dissidia ciuiũ, quorũ felicitas publica infelicitate alitur. Quod si sacerdotes rem recta æstimarent uia, tantũ incõmodum secũ trahit accessio ditionis prophanæ, ut recusanda sit, etiã si ultro deferatur. Fiunt mãcipia principũ & aulæ, impetũtur seditionibus, inuoluũtur bellis, in quibus interdũ exhalant animã: breuiter fit, ut monarchæ habeant honestũ famulitium, sed ubi interim patres populi Christiani? ubi pastores? Quale uerò iam est, abbates et episcopos eiusmodi titulos magnis summis à monarchis emere? Abbas honestus nõ uidetur, nisi idẽ sit Comes. Ornasse sacerdotiũ uidet͂, qui Ducis titulum admercatus est. O pulchre coniuncta uocabula: abbas & satrapa, episcopus & bellator. Atqui multo absurdius, quod hic quidẽ fortes uiros agũt, in eo quod erat propriũ ipsorum munus, umbræ sunt. Habẽt manus & gladios quibus occidãt corpora, sit hæc sanè iustitia: at ijdem nõ habẽt linguã qua sanẽt animos. Abbas nouit instruere aciẽ, at idem nescit esse dux ad religionẽ. Episcopus ad confligendũ armis ac bombardis affatim instructus est, sed idẽ ad docendũ, ad exhortandũ, ad cõsolandum mutus est. Armatus est iaculis ac balistis, diuinis scripturis prorsus inermis est. Et tamẽ interim quicquid emolumẽti, quicquid honoris debet͂ pijs abbatibus, quicquid bonis episcopis, ad assem exigunt à suis: imò interdũ non quantũ debetur, sed quantũ libet. Coronabit dominus populi tolerãtiã, qui tales amore quietis perpetitur: at uereor ne hoc duriorẽ experturi sint iudicem deum. Hi rerum tumultus quid aliud nobis clamãt, quàm omnibus iratum deum? Quid autem superest, nisi ut omnes, maximi pariter ac minimi, sacri simul ac prophani, submissis animis ad domini misericordiã cõfugiamus? Quãto id cõsultius, quàm si dum suã quisq; culpã non agnoscit, in alium reijciens, & numinis iram magis etiã exasperemus, & mutuis nos morsibus non sanemus, sed grauius uulneremus. Populus obmurmurat principibus, principes nec prophanis parcunt nec sacris, uulgus oppedit sacerdotibus. Atqui nõ raro fit, ut deus offensus sceleribus populi, tales immittat rectores, quales illi merẽtur accipere. Hactenus querimonijs, sęuitia, rixis, tumultibus, nihil profectum est: Quod unum superest, sit omnium communis confessio, ut sit omnibus parata dei misericordia. Sed quò me sermonis cursus abripuit, ut parœmiographum professus, Ecclesiastes esse cœperim? Nimirum in hanc tam sobriam disputationẽ ebrius Alcibiades suis Silenis non induxit. Verum huius erroris non admodum me pœnituerit, si quod ad prouerbiorum enarrationem non pertinet, ad uitæ pertineat emendationem: & quod ad eruditionem non cõfert, conducat ad pietatem: quodq; ad operis instituti rationem πάρεργον καὶ ἀπροσδιόνυσον uidetur, ad uiuendi rationem fuerit accommodatum.

Sarone magis nauticus. II

Σάρωνος ναυτικώτερος. id est, Sarone magis nauticus. Aiunt hunc fuisse deum quempiam nauticum. Vnde & Saronico mari cognomen inditum. Congruet in horrido cultu hominē, & moribus feris, quod genus nautas plerosq; uidemus esse. Aut in negociatorem per omnia maria uolitantem. Meminit & Saronis, & ab hoc cognominati maris, Aristides in Themistocle, οὐδ᾽ ἵνα τὸν πάντα χρόνον τὴν θάλατταν οἰκῶσιν, ὥσπερ τὸν γλαυκόν φασι τὸν ἀνθηδόνιον, ἢ τὸν σάρωνα τὸν ἐπώνυμον τοῦ πελάγους. id est, Nec uti per omne tempus in mari habitent, quemadmodum aiunt facere Glaucum Anthedonium, & Saronem mari cognominem. Pausanias in Corinthiacis Saronis facit mentionem, qui Althepiæ regioni maritimæ imperarit. Huic diuersum quod ait in Ranis Aristophanes,

πῶς δυνήσομαι
ἄπειρος, ἀθαλάττωτος, ἀσαλαμίνιος
ὢν εἶτ᾽ ἐλαύνειν; id est,

Quo nam modo
Potero imperitus, & à mari alienissimus,
Salaminis expers, atq; nauim agere rudis?

Assidua stilla saxum excauat. III

ῥανὶς ἐνδελεχὴς κοιλαίνει πέτραν. id est, Stillicidium perpetuū saxum excauat. Admonet, nihil esse tam durum, quod non emolliat: nihil tam arduum, quod non efficiat assiduitas. Quandoquidem stilla aquæ, nimirū res tam tenuis ac leuis, saxum etiam durissimum exhauriat, quod uix ferro possis euincere. Plinius tradit, inueniri silices, formicarum pedibus attritas, idq; grauissimum exemplum esse putat, quantam uim habeat assiduitas. Menander apud Stobæum, πάντα γὰρ ταῖς ἐνδελεχίαις καταπονεῖται πράγματα. id est, Nam uinci solent Assiduitate quælibet negotia. Ouidius,

Quid magis est durum saxo, quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Galenus περὶ κράσεων libro tertio eandē sententiam refert, carmine heroico, οὕτω δή που κἀκεῖνο καλῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ,

πέτραν κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείη. id est, Ita nimirum & illud recte dictum uidetur,
Stillula mollis aquæ lapidem assiduo cauat ictu.

Huc adferunt Homeridę, quod quum poculum plenum cæteri uix tollerent à mensa, solus Nestor facile nulloq; negocio sustulerit, quum esset admodū senex, & uiribus multis inferior, uerū hoc illi dabat usus & exercitatio. Nam Homerus facit Nestorem φιλοπότην. Homeri carmen sic habet,

ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης
πλεῖον ἐόν, νέστωρ δ᾽ ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν. id est,

Vix alij poclum poterant sustollere mensa
Plenum, at grandæuus Nestor facile abstulit illud.

Quæ sentētia non solum accommodari potest ad assiduitatem, sed huc quoq;, quod ea facile facimus, quæ libenter facimus.

Salaminia nauis. IIII

Σαλαμινία ναῦς. id est, Salaminia nauis: de præuelocibus dictitatū est. Celebratur enim uel in primis nauale bellum aduersus Xerxem gestū apud Salaminem, siue quod ex triremibus, altera Salaminia uocari consueuit, altera πάραλος. Aristophanes in Auibus, δεῖ ταχεῖα, πάραλος ἢ σαλαμινία. Vnde & Bacchus eo quem modo citauimus loco, ἀσαλαμίνιον appellat sese, quòd bellicarū rerū ac remi ducendi esset ignarus. Allusit autem poeta, sicut opinor, ad prouerbiū quod alibi retulimus, δεῖ κώπην ἐλαύνειν τὸν εἰδότα. id est, Oportet ducere remum eum qui norit. Plutarchus in uita Periclis nauim robustam & in qua uelut in triarijs ultimum sit præsidium, Salaminiam appellat, οὐδ᾽ ἀεὶ παρέχων εἰς τὸ πλῆθος, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ὥσπερ σαλαμινίαν τριήρη, φησὶ κριτόλαος, πρὸς τὰς μεγάλας χρείας ἐπιδιδούς. id est, Nec semper obambulās in turba, sed ueluti Salaminiā triremem, ut inquit Critolaus, sese ad maiorē rerum usum præbens. Scholia quæ ferūtur in Aristophanē, tradunt Athenis duas fuisse naues usui publico destinatas, è quib. Salaminia subueheret ad iudicium

cium euocās,paralus aueheret. Nam Theoris eos uehebat, qui uoti aut religionis ergò Delphos aut aliò quopiam proficiscerentur.

Pyrrhandri commentum.

V

Πυῤῥάνδρου μηχάνημα.id est,Pyrrhandri commentum. de callido inuento.Hic Pyrrhander sycophanta quispiam fuit,insignite uersutus,notæq; malitiæ. Aristophanes in Equitibus,

Καὶ νὴ Δί᾽ ἦν γ᾽ αὐτὸ Πυῤῥάνδρου τὸ μηχάνημα. id est,

Ac per Iouem fuit quidem Pyrrhandrica ista techna.

ἄζηλος πλοῦτος.

VI

ἄζηλος πλοῦτος uocabatur,cum quis suas dotes ignoraret. Veluti si qua formosa cum sit,putida esset tamen,sibiq; displiceret. Aut si quis facundus, infacundus sibi uideretur. Porrò felicitatis non minima pars est,ut quisq; sua norit bona. Proinde Maro,

O fortunatos nimium,bona si sua norint Agricolas.

Opinor esse finitimum illi, ὁ τυφλὸς πλοῦτος. id est, Cæcæ diuitiæ. Nam ζηλοῦν aliquoties idem est quod admirari ac felicem ducere. Vnde ἀείζηλον uocant conspicuũ & illustre: cui diuersum est ἄζηλον, quod nemo miratur. Quis autem miratur quod est abditum ac retrusum? Plutarchus in uita Lycurgi facit Theophrastum huius dicti autorem, laudat enim Lycurgũ, qui suis institutis effecisset, ut apud Spartanos diuitiæ nec essent obnoxiæ furibus ac prædonibus, quod ille uocat ἄσυλον, nec admirabiles, quod appellant ἄζηλον, nec omnino pro diuitijs haberentur, quod ille uocat ἄπλουτον πλοῦτον, quasi dicas inopes opes. Verum ipsa Plutarchi uerba subscribam, uel in hoc quo perspicuũ fiat, quanta gratiæ parte fraudetur, qui malit autores in aliam linguã uersos legere, quàm sua lingua loquentes audire. μέγα μὲν οὖν καὶ τὸ τοῦτο ἦν, μεῖζον δὲ τὸ τοῦ πλούτου ἄσυλον, μᾶλλον δὲ ἄζηλον ὥς φησι θεόφραστος. καὶ ἄπλουτον ἀπεργάσασθαι, τῇ κοινότητι τῶν δείπνων. Addit inibi Plutarchus his ex rebus extitisse dictum illud celebre, Plutũ ex omnibus ciuitatibus quæ sub sole sunt, in una Sparta seruari τυφλὸν, id est, cæcum ac repositum, non aliter quàm tabulam anima carentem & immobilem. Ex hisce uerbis simul & illud colligitur, idem pollere τυφλὸς ὁ πλοῦτος καὶ ἄζηλος ὁ πλοῦτος. Cæcum enim dicitur, non solum quod non uidet, uerum etiam quicquid luce caret. Quanquam autem festiuiter prouerbium detortũ est ad Spartanorum frugalitatem, tamen quadrat potius in eos qui suas opes sibi possident, easq; recondunt aut defodiunt etiam. Aristophanes in Concionatricibus ἀφανῆ πλοῦτον appellat nummos in arca reconditos. Nam domus & agri, celari non possunt. Nullus usus est picturæ repositę, nihilo maior diuitiarum abstrusarum. Nam in usum paratæ sunt opes. Sic Flaccus in Odis,

Nullus argento color est, auaris Abdito terris.

Et Pindarus in Nemeis hymno primo, οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψας ἔχειν, ἀλλ᾽ ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων. id est, Nõ desidero multas in ædibus opes habere abstrusas, sed his quæ adsunt bene frui, ac bene audire, amicis suppeditans.

Dicas tria ex curia.

VII

Εἴποις τὰ τρία παρὰ τῆς αὐλῆς. id est, Dicas tria de curia. Antiquitus qui iudicum sententijs fuissent ad capitale supplicium condemnati, prius quàm ad mortem ducerentur, ea facultas concedebatur, ut uino ciboq; expleti, tria quædam quæcunq; lubitum esset, dicerent. Quę simul atq; dixissent, promulgata damnatione producebantur ad suppliciũ. αὐλὴν enim olim uocabant eum locum, quo damnati ducebantur, quem neoterici ἀρχεῖον appellant. Apud Suidam legitur παρὰ αὐλῇ, dandi casu, id est Iuxta curiam, siue iuxta septum. Vsum adagij apud neminem adhuc reperi. Conijcio dici solitum, ubi quis petulantius loqueretur, sed magno suo malo, aut exitium imprecaretur alicui. Adagium refertur à Zenodoto.

Pyraustę gaudes gaudium.

VIII

Χαρὰν πυραύστου χαίρεις. id est, Gaudium pyraustæ gaudes. De momentaria fluxaq; uoluptate. Ostendimus alicubi pyraustam ad lucernas aduolantem, ambustis alis perire: unde & prouerbium, πυραύστου μόρος, id est, Pyraustæ fatum. Cuius alibi meminimus.

Πτερυγίζειν.

IX

Πτερυγίζειν dicitur, qui conatur & gestit quippiam efficere. Sumptum à pullis auium, cum adhuc inuolucres sunt, alas mouẽtibus. Lucianus usurpat pro indecore & scurriliter

ter gesticulari, libello De mercede seruientibus. Aristophanes in Pluto,
Καὶ σύ γε λέξαι μ' ὅπω δύνασαι πέρι τούτου,
ἀλλὰ φλυαρεῖς, καὶ πτερυγίζεις. id est,
Tu mihi nondum fari potis es super hac re,
Sed nugaris gesticulando.
Et Diphilus apud Athenæũ lib. sexto, inducit parasitum hunc in modum loquentem,
γέγηθα καὶ χαίρω τι καὶ πτερύσσομαι. id est,
Lætorq́; gaudeoq́; & alas uerbero.

Ante barbam doces senes. X

Πρὸ τοῦ γενείου διδάσκεις τοὺς γέροντας. id est, Ante barbam doces senes. Cum imberbis maiorem natu docet. Est autem figura prouerbialis, quod ait Persius, Ante pilos.
Et rerum prudentia uelox
Ante pilos uenit, dicenda, tacendaq́; calles.
Hanc prudentiam, quam præcoquam, seu præcocem appellant, uulgò non admodum fausti ominis habitam, ostendit Apuleius in secunda Apologia, scribens hunc senarium nobilem & celebrem fuisse, poetæ nescio cuius, neq; enim nominat,
Odi puerulos præcoci sapientia.
Nec Fabio placet præcox ingeniorum genus, quod negat ad frugem solere peruenire. Pindarus in Pythijs hymno quinto, sic laudat quempiam, κρέσσονα μὲν ἁλικίας νόον φέρβεται, γλῶσσάν τε, θάρσος δὲ τανύπτερος ἐν ὄρνιξιν αἰετός. id est, Præstantiorẽ quàm pro ætate mentem alit linguamq́;, audacia uerò pernix inter aues aquila.

Bellum Cononi curæ fuerit. XI

Πόλεμος κόνωνι μελήσει. id est, Curabit prælia Conon.
Hemistichium est Heroici carminis, nec satis liquet unde sumptum. Porrò Conon dux Atheniensiũ fuit multũ in belli negocijs exercitatus. Primum nauali prælio superatus à Lysandro Lacedæmoniorũ duce, redintegratis copijs, eundem terrestri prælio uicit, & Athenarũ libertatem restituit. Proinde conueniet ad hunc modum respondere, curanti negocium, quod ad se nihil attineat. Item Hector Andromachæ suæ Iliados secundo,
Πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει. id est,
Viris curæ sunt bella futura.
Et Turnus apud Virgilium,
Arma uiri bellumq́; gerant, quis bella gerenda.

Antehac putabam te habere cornua. XII

Πρὸ τούτου σε ᾤμην κέρατα ἔχειν. id est, Antehac credebam tibi esse cornua. De his qui prius habiti fortes ac strenui, postea quum res uirum postulat, apparent ignaui: unde et Comicus Cornutam bestiam uocat hominem paratũ se defendere, Cornutam bestiam petis. Et Horatius, Parata tollo cornua.
Apud eundem scurra iocatur in scurrã accepto conuitio minitãtem capite moto, quum in fronte fœdam haberet cicatricem. Quid faceres, inquit, si cornu tibi non esset exectũ, quum sic mutilus miniteris? Deinde dialectici Cornutum appellãt syllogismum, dilemma uelut inexpugnabile.

Prius quàm mactaris, excorias. XIII

Πρὶν σφάχθαι, δέρεις. id est, Prius quàm mactaris, excorias. Dicẽdum, ubi quid præpostere fieri uidetur. Videri potest ex Homero sumptum, apud quem sæpe excoriatur taurus, prius quàm occiditur: figura quam grammatici πρωθύστερον appellant. Finitimum illi quod alibi retulimus, Actum agere. Nam id etiam adagium M. Tullius putat ad consilij præposteri significationem pertinere. Sic enim scribit in dialogo De amicitia, Prepostéris enim utimur consilijs, & acta agimus, quod uetamur ueteri prouerbio.

Prius quàm assa sit farina. XIIII

Πρὶν ὀπτῆσαι ἄλευρα. id est, Prius quàm coxeris farinam, subaudiendum inspergis, aut simile quippiam. Eustathius in Odysseæ π, refert utrũq;, tum hoc, tum illud proximum. Solitum autem est, assis carnibus apud quosdam inspergere farinam.

Plures adorant solem orientem, quàm occidentem. XV

Πλέους προσκυνοῦσι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα ἢ δύνοντα. id est, Plures adorant solem orientem quàm

quàm occidentem. Iuueni magis adhæretur quàm seni. Plutarchus scribit, Pompeium hoc adagio minatum Cinnæ. Sensit autem Pompeius, se solem esse orientem, nimirum iuuenem indies magis fama crescētem, illum occidentem, utpote affecta iam ætate, & cuius dignitas gloriaque iam consenesceret. Cæterum quod Pompeius erat Cinnæ, hoc Caius Cęsar post fuit Pompeio. Simile quiddam Athenæus libro tertio, ex poeta quopiam, οὐκ ἀείδω τὰ παλαιὰ, καινὰ γὰρ ἅμα κρείσσω, νέος ὁ ζεὺς βασιλεύει. id est, Non cano uetera: noua si quæ sunt, eadem & meliora sunt: Iupiter qui iuuenis est, regnat. Mos erat antiquis adorare solem, quē deum existimant, & à Persis præcipue colebatur, nomine Mithræ. Item apud Ægyptios Osiridis, apud Græcos Apollinis, apud alios alijs atque alijs nominibus. Hunc orientē salutabant religionis causa. Quem morem tradit Socrati fuisse Plato. Ferunt & ab elephantis odorari solem in exortu. Salutabatur & occidens, sed à paucioribus. Habet & cuiusque hominis ætas suam uesperam, quæ simul atque aduenit, iuuētæ gratia uertitur in tædium. Ita senex quidam apud Alexidem,

Ἤδη γὰρ ὁ βίος ἐμὸς ἑσπέραν ἄγει. id est,

Mea quippe seram uita ducit uesperam.

Sub occasum autem solis incumbunt umbræ: unde Euripides,

Τί δ' ἄλλο φωνὴ καὶ σκιὰ γέρων ἀνήρ; id est,

Quid aliud atque uox & umbra uir senex?

Auro loquente, nihil pollet quæuis oratio. XVI

Χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπρακτεῖτω λόγος,
Πείθειν γὰρ οἶδε καὶ πέφυκε μὴ λέγων. id est,

Auro loquente, ratio quæuis irrita est,
Suadere siquidem nouit, & loquens nihil.

Prouerbium indicat, munera ubique longe plurimum ualere. Vulgaris iocus ait, tinnulas rationes præcipuam habere uim ad persuadendum: pecuniam indicans.

Pellenæa tunica. XVII

Πελληναῖος χιτών. id est, Pellenæa uestis. De prisco cultu. Pellene peruetusta Achaiæ ciuitas, Protei patria, in qua diuersæ uestimētorum formæ fieri consueuerunt, attestante Suida. Iulius libro De rerum uocabulis septimo, prodidit lænas Pellenicas olim nobiles fuisse, adeo ut in Iunonijs ludis ac certaminibus uictori lacerna Pellenica pręmij uice daretur. Astipulatur Strabo libro Geographiæ octauo. Diuersum igitur uidetur illi, quod alibi diximus, Munus leuidensæ: lepidius erit, si per ironiam adhibeatur. Veluti si cui pro laboriosis ac diutinis officijs uile munusculū missum sit, dicamus, πελληναῖον χιτῶνα contigisse. Romæ quoque uestes xeniorum loco missitari solitas indicat Iuuenalis.

Aquilam cornix prouocat. XVIII

Αἰετὸν κορώνη ἐρεθίζει. id est, Aquilam cornix prouocat. Tradūt peculiare cornicibus esse iritare aquilam. Verum illa negligit prouocantē, intelligēs nimirum sibi ab illa noceri non posse. Locus igitur fuerit adagio, si quādo leuiusculus quispiam homuncio, qui neque prodesse queat, neque lædere, maximis uiris oblatrat. Queadmodū Menelaus apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi de uatibus,

Οὐδὲν γ' ἄχρηστον οὐδὲ χρήσιμον παρόν. id est,

At nihil habet nec utile nec inutile.

Lupus pilum mutat, non mentem. XIX

Ὁ λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει. id est, Lupus pilum, non ingenium mutat. Senecta caniciem adfert improbis, non item aufert malitiam. Canescunt enim lupi, uelut & equi more hominum per ætatem.

Laqueus laqueum cepit. XX

Ἀτὰρ ἡ πάγη ἔοικε λήψεσθαι πάγην. id est, Laqueum laqueus, ita ut uidetur ceperit. Vbi malus malum obseruat: ueluti adulter adulterū, fur furem, perfidus perfidum: quod interdum usu uenit, ut dum duo sibi uicissim insidias tendunt, uterque deprehēdat alterum.

Ipsum ostij limen tetigisti. XXI

Αὐτὸν κέκρουκας τὸν βατῆρα τῆς θύρας. id est,

Ipsum attigisti limen ostij pede.

Dici solitum, quoties ad rem ipsam peruenitur. Aristophanes in Ranis,

Ἀλλ' ἴσθ' ἐπ' αὐτὴν τὴν θύραν ἀφιγμένος. id est,
Sed noueris uenisse te ipsas ad fores.

Gallus insilit. XXII

Ἀλεκτρυὼν ἐπιπηδᾷ. id est, gallus insilit. Vbi quis semel uictus, redintegrat certamen. A gallorum certaminibus sumptum. Nam is huic animanti mos est, ut ad pugnam assiliat, quo magis lædat calcaribus suis, in hunc usum à natura affixis.

Nunc ipsa uiuit sapientia. XXIII

Αὐτὴ νῦν σοφία ζῇ. id est, Nunc ipsa uiuit sapientia. Applaudentis & adgratulantis est sermo, si quid aliquando uidetur scite & arte dictum factúmue. Festiuius erit, si per ironiam efferatur in eos, qui res egregias stultissime tractant.

Nunc ipsa floret musa. XXIIII

Αὐτὴ νῦν ἀνθεῖ ἡ μοῦσα. id est, Nunc ipsa floret musa. Superiori simillimũ. Vbi quid erudite, facunde, uenuste dictũ aut scriptũ uidebitur, quasi Musis bene fortunantibus. Et hoc uenustius fiet per ironiam, ubi quis sibi uidetur mirifice dicere, quum dicat insulsissime.

Onus nauis. XXV

Ἄχθος νεώς. i. Onus nauis. In inertes & inutiles iacere conueniet, Αὐτὸ τὸ ἄχθος νεώς. Confine illi, Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id est, Telluris inutile pondus. Quadrabit & in magnum eundemq́ molestum. Naues enim longe plus oneris ferunt quàm currus. De Hamaxiæis alibi dictum est.

Marinam auditionem fluuiali abluit sermone. XXVI

Ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀπεκλύσατο ποτίμῳ λόγῳ. id est, Salsuginosum sermonẽ potabili diluit oratione: ubi quod erat audire molestum, id diuersa oratiõe uelut edulcatur. Quod erat gustus, id traductũ est ad aures. Etenim quod palato aqua marina, id auribus oratio tristis aut cõtumeliosa. Item, quod palato liquor fontanus, id auditui sermo placidus ac benignus. Vsurpat adagium Plato in Phædro, ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι. id est, Cupio sermonem uelut amarum potabili sermone diluere. Item Athenæus Dipnosophistarum libro tertio, ἐπὶ τούτοις λεχθεῖσιν ὁ κύνουλκος πιεῖν ᾔτησε δέκοκταν, δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύσασθαι νάμασιν. id est, His dictis Cynulcus poscit decoctam, dicẽs amaros sermones dulcibus lymphis oportere diluere. Cynulcus usus est uoce Romana, quum Græce loqueretur: siquidem Vlpiano indignanti, quod uoce insolenti ac barbara uteretur, respondit, se in urbe Roma usum esse uocabulo urbis Romæ uernaculo. Nam illic sic loquebãtur, Poposcit frigidam, poposcit calidam aut decoctã, subaudientes aquam.

Arcadicum germen. XXVII

Ἀρκάδιον βλάστημα. id est, Arcadicũ germẽ, de gradibus & ignauis dici solitũ. Iuuenalis,
Quod læua in parte mamillæ
Nil salit Arcadico iuueni.
Arcades olim male audierunt ob stuporem ingenij. De quorũ immanitate multa Athenæus libro decimoquarto, qui primi musicam omnem in ciuitatem recipere noluerunt, nec ullas liberales disciplinas, quarum cultu mansuescunt hominum ingenia. Vnde & cœli uitio, & neglectu disciplinarum, in summam morum immanitatẽ efferati sunt. Lucianus in libello De astrologia, tradit Arcades ob eam causam stupidos habitos, quod cæteris omnibus amplectentibus astrologiã soli cõtempserint, seseq́ fecerint antiquiores ipsa luna. Vnde & προσέληνοι dicti. Iidem epigrammatum iocis notati sunt, ut βαλανοφάγοι, id est, glandibus uictitantes. Nam is priscorum hominum cibus erat nondum repertis frugibus. Epigramma sic habet,
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλανοφάγοι ἄνδρες ἔασιν. id est,
Multi in Arcadia sunt, queis alimonia glandes.
Aristophanes in Auibus, uarijs titulis irridet eos qui iactant antiquitatem suam,
Καὶ τοῦ Διὸς αὐτοῦ
Ἀρχαιότεροι, πρότεροί τε Κρόνου, καὶ Τιτάνων ἐγένεσθε. id est,
Antiquiores & Crono & Titanibus fuistis.

Hic Rhodus, hic saltus. XXVIII

Αὐτοῦ Ῥόδος, αὐτοῦ πήδημα. id est, Hic Rhodus, hic saltus. Vulgò iactatum de his, qui sese

ſeſe de negocio quopiam iactarent inſolentius, cuius fides nõ extaret. Sumptũ ex apo logo, qui fertur inter Æſopicos. Adoleſcenti cuidã iactanti ſeſe, quod dũ Rhodi eſſet admirabiles feciſſet ſaltus, quidã ex auditorib. interpellato ſermone, ἰδοὺ ῥόδος, inqt, ἰδοὺ πήδημα. i. Ecce Rhodus, ecce ſaltus. Conueniet igitur, ubi quis iubetur re pręſtare, quod alibi ſe feciſſe iactat. Ouidius,

Sua narret Vlyſſes Quæ ſine teſte gerit.

Arbitror huic affine, quod dictum eſt apud Theocritum in Hodœporis,

Αὐτόθι μοι ποτόρισδε, καὶ αὐτόθι βωκολιάσδευ. id eſt,

Mecum iſthic certa, ſimul iſthic paſcito tauros.

Quidam quum tutum eſt, glorioſa loquũtur: ubi præſto periculum, tergiuerſantur. his occini poterit hoc carmen. Simili figura Gręci quũ iubent protinus numerari præſentem pecuniam, αὐτοῦ κατάβαλε. i. hoc ipſo loco depone. Apud Athenæum libro ſexto, ἔπειτα γ' ἂν τἀργύριον αὐτοῦ καταβάλῃς. i. Deinde ſi pecuniam præſentẽ numeraris. Quã quam in excuſis codicibus habetur, αὐτόθι, ſed mendoſe, ni fallor.

Archidamicum bellum. XXIX

Ἀρχιδάμιος πόλεμος. i. Archidamicum bellũ. De bello ſæuo crudeliq; dicebatur, epi theto ſumpto ab Archidamo duce Lacedæmoniorum, qui maximis copijs impreſſio nem fecerit in Atticam, eamq; decem annis diuexarit. Grauiſſimã autem noxã inflixit Acharnẽſibus, ſucciſis omnibus arboribus, ut teſtatur & Syneſius in Encomio Calui cij. Proinde cum funditus tolluntur omnia, bellum Archidamicũ dicebatur. Meminit adagionis & Demoſthenicarum dictionum interpres, indicans extitiſſe apud Lyſiam. Archidami ſæuitiam memorat & Pauſanias in Laconicis.

Mortuum unguento perungis. XXX

Νεκρὸν μυρίζεις. i. Mortuum unguento perungis. De ſumptu ſuperuacaneo, ſiue cum ſero quid adhibetur. Moris erat apud priſcos, maximè Ægyptios, defunctorum cadauera ne putreſcerent, unguentis perungere. Qui mos & his temporibus apud principes, ſicut alia pleraq; gentilium, magno ſtultitiæ argumento, durat.

Mortuus iacet pedens. XXXI

Νεκρὸς κεῖται βλέπων. i. Mortuus iacet pedens. Dici ſolitũ, ſi qñ pauper ſimularet opulentiã. Apud unũ Apoſtoliũ Byzãtiũ reperi. & haud ſcio, an ipſi uulgoq; relinquẽdũ.

Rudentes & remos cum armis commutauit. XXXII

Νήια καὶ κωπέας ἀνθ' ὅπλων ἤλλαξαντο. id eſt,

Mutarunt armis remos & nautica uincla.

Conueniet ubi quis artem, aut quæſtum ſolitum relinquit, glorię cupiditate cõmotus. uelut ſi quis è nauta fieret miles, è negociatore ſacerdos. νήια funes nautici ſunt, κωπέαι, ligna unde remi parantur.

Niobes mala. XXXIII

Νιόβης πάθη. i. Niobes dolores. De maximis & acerbiſſimis malis dicebat. Erat Niobe filia Tãtali, uxor Amphionis, quæ filios habebat ſex, totidẽ puellas. Eo ſucceſſu inſolens cõtempſit Latonã, quæ non niſi duorum mater eſſet, Apollinis ac Dianæ. Hãc enim fabulæ narrant, poſt occiſos liberos, quos permultos habebat, prę dolore in ſaxũ conuerſam fuiſſe, illud innuẽtes, immodico dolore diriguiſſe. Id ſaxum quod fabulę dedit occaſionẽ, in Sipylo Phrygiæ cõſpici tradit Homeri Scholiaſtes, lachrymarũ fõtes emittẽs. Ouidius Metamorpho. li. 6. fabulã elegantiſſime narrãs, de ſaxo ſic loquitur,

Flet tamen, & ualidi circundata turbine uenti
In patriam rapta eſt, ubi fixa cacumine montis
Liquitur, & lachrymis etiam nunc marmora manant.

Qui funditus pereunt, Græcis πανοικὶ ἀναιρεῖσθαι dicuntur, ueluti cum peſtilentia nullum in familia reliquum facit.

Radit uſq; ad cutem. XXXIIII

Ξυρεῖ ἐν χρῷ. i. Ad cutem uſq; radit. Grammatici citant ex Sophocle. De eo dicebatur qui nimium exacte uideretur agere cũ aliquo. Sumptũ à tonſoribus, qui quoſdã per pectinẽ radant, relictis pilorum quaſi ſtirpibus, quoſdam citra pectinem ad uiuã uſq; cutem. Plautus in Captiui duo, Sed utrum ſtrictim ne dicã attonſurũ eſſe, an per pecti

nem, nescio: uerum si frugi est, usque admutilabit probe. Loquitur de hero diligentius omnia percunctaturo, & tanquam ad cutem rasuro. Cognatum illi, Ad uiuum resecare.

Signum bonum, aut malum. XXXV

Σύμβολος ἀγαθὸς ἢ καὶ φαῦλος. i. Signum bonum, aut certe malum. Vbi quis de re incognita diuinat incertus. Symbolum aiunt augurium appellari, quod sumitur è sternutamentis, id autem ad Cererem pertinebat. Et hominis primum occursum, ex quo signum aliquod euentus captabant, symbolum appellabant. Cæterum hic loquendi color diuinis olim familiaris erat, testibus Homero & Platone. Item apud Horatium Tiresia,

Quicquid dicam, aut erit, aut non.

Duos insequens lepores, neutrum capit. XXXVI

Ὁ δύο πτῶκας διώκων, οὐδέτερον καταλαμβάνει. i. Qui duos insectatur lepores, neutrum capit. Huius prouerbij sensus est, Qui simul duplex captat commodum, utroque frustratur. Effertur in Græcorum collectaneis, & citra figuram, Δυοῖν ἐπιθυμήσας οὐδετέρου ἔτυχες. i. Ambo concupiscens, neutrum assecutus es.

Cui multum est piperis, etiam oleribus immiscet. XXXVII

Ὁ πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι καὶ λαχάνοις. i. Qui multum habet piperis, etiam oleribus admiscet. Cui rei cuiuspiam largior adest copia, ea profusius utatur licebit. De pusillo parcius insumendum. Vt, cui multum suppetit facultatum, huic licet opipare uiuere. Nam piper oleribus admiscere soleri, testatur & Martialis,

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet uina piperque coquus.

Nonnihil suspicor & hoc Apostolium à uulgi fece hausisse. Tametsi utitur Hermolaus Barbarus in epistola quadam ad Picum. Huic simile quod alibi retulimus, Putre salsamentum amat origanum.

Domus amica, domus optima. XXXVIII

Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. id est,
Est grata domus, domus optima semper.

Nusquam commodius, nusquam liberius, nusquam lautius homini uiuere contingit, quàm domi. Quidam per iocum detorquent ad testudinem, de qua fertur apologus huiusmodi. Iupiter cum animantium omne genus ad nuptias rogasset, uenissentque reliqua, preter unam testudinem (nam hęc peracto conuiuio, tum demum aduenit) Iupiter admirans percontatus est, quidnam illi fuisset in mora. Atque illa respondit, οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Iratus ille, iussit ut quocunque iret, domum suam secum circunferret. Vnde per iocum affectata obscuritate sic describitur apud Ciceronem, libro De diuinatione secundo,

Terræ tardigradam, domiportam, sanguine cassam.

Nam terræ pro terrigenam, legendum opinor. Quin & iura publica fauent priuato domus. Sic enim Caius Pande. li. 4. tit. de in ius uocando. Plerique putauerunt nullum de domo sua in ius uocari licere, quia domus tutissimum cuique refugium ac receptaculum sit: eumque qui inde in ius uocaret, uim inferre uideri. Similia Paulus lib. 1. Tit. de regulis iuris. Ad apologum allusit M. Tullius in Epist. quadam ad Dolobellam: Hæc loca uenusta sunt, abdita certe, & si quid scribere uelis, ab arbitris libera, sed nescio quomodo οἶκος φίλος. Itaque me referunt pedes in Tusculanum. Cui respondet illud, alibi à nobis positum,

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est,
Domi manendum est, fata cui sunt prospera. Nam huic demum,
οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Alioqui cui sit uxor rixosa domi, & nihil quod edatur, huic domus carcer est. Cæterum Plutarchus hoc genus hominum ignauum, quod tecto gaudet, & umbra, quodque semper amat desidere domi, οἰκουροὺς appellat, quasi dicas, custodes domus. Et in libello περὶ τῆς εὐθυμίας, non probat hanc οἰκουρίαν καὶ ἀπραξίαν. Idem in præceptis coniugialibus refert, Phidiam Heleorum Venerem ita finxisse, ut testudinem calcaret, tacite significans, uxoribus domi manendum esse, silendumque. Idem narrat, Ægyptijs hunc fuisse morem, ut nuptæ sandalijs non uterentur, ne uidelicet domo unquam prodirent. Atqui hæc imago haudquaquam placitura sit nostratibus fœminis, per omnia emporia, per omnia œnopolia, denique nusquam non terrarum terra marique uolitantibus. Huc adscribendum quod refert Plutarchus in uita T. Flaminij.

minij. Is dehortās Achaicos ne sibi uindicarēt insulā Zacynthiorū, dicebat, κινδυνεύειν ὥσπερ αἱ χελῶναι πορρωτέρω τὴν κεφαλὴν τῆς πελοποννήσου προτείνωσιν. i. Periculū ipsis fore quemadmodū testudinibus, si longius à Peloponeso proferrent caput. His nō dissimilia T. Liuius de bello Macedonico lib. sexto, ubi sic loquit̃ Quintius: Si utilē possessionem eius insulę censerē Achæis esse, autor essem S.P.Q.R. ut eam uos habere sineret: cæterum sicut testudinem, ubi collecta in suum tegumē est, tutā ad omneis ictus uideo esse, ubi exerit partes aliquas, quodcunq; nudauit, obnoxium atq; infirmū habere: haud dissimiliter uobis Achæi clausis undiq; maris quod intra Peloponesum est, termino, ea & iūgere uobis, & iuncta tueri facile: si semel auiditate plura amplectēdi hinc excedatis, nuda uobis omnia quæ extra sint & exposita ad omnes ictus esse.

Asini caput ne laues nitro. XXXIX

Ονου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ. i. Asini caput ne laues nitro. Ne multum sumptus operæ'ue impendas in rem uilem ac sordidam. Finitimum illi, τὴν χύτραν ποικίλλειν. id est, Ollam uariegare.

Asini mandibula. XL

Ονου γνάθος. id est, Asini mandibula. Conuenit in edaces, alioqui stolidos & ignauos. Cuiusmodi pingit Horatius,

Nos numerus sumus & fruges consumere nati. Hesychius citat ex Eupolide, dictūq; in homines edaces. Addit & loci nomen esse. Et haud scio an sentiat de loco in quo Sāson reperit asini mandibulam, cuius fit mentio Iudicum 15.

In occipitio oculos gerit. XLI

Οπισθεν κεφαλῆς, ὄμματα ἔχει. i. In occipitio oculos habet. De uersutis & circūspectis, quosq; neutiquā procliue sit fallere. Quod genus hominum Persius Ianos appellat,

O Iane à tergo cui nulla ciconia pinsit.

Et Homerus à principe requirit, ut oculatus sit πρόσσω καὶ ὀπίσσω. i. A fronte & à tergo. Plautus in Aulularia, Quæ in occipitio quoq; habet oculos.

Lutum nisi tundatur, non fit urceus. XLII

Ο πηλὸς ἢν μὴ δαρῇ, κέραμος οὐ γίνεται. i. Lutū ni tundatur, nō fit testa. Citra laborē nullus euadit in uirū absolutum. Et hoc, ni fallor, Apostolius hausit à uulgi fece: homo nō perinde ingenio elegans atq; palato: quemadmodum accepimus ab his qui eum domestica consuetudine nouerant.

Viri iureiurando, pueri talis fallendi. XLIII

Ορκοις ἄνδρας, ἀστραγάλοις δὲ παῖδας ἐξαπατέον. i. Iureiurando uiros, talis pueros oportet fallere. Docet uiris nulla re citius imponi posse quàm iureiurando, quod nemo tam improbus esse credat, qui id uelit uiolare. Lysandri Lacedæmoniorū ducis apophthegma, autore Plutarcho.

Aues quæris. XLIIII

Ορνις ζητεῖς. i. Aues quæris. Rem uagam, & captu difficilem sequeris. Persius,

An passim sequeris coruos, testaq; lutoq;?

Itē Aristoteles, τὰ πετόμενα διώκειν. i. Sectari uolantia. Et ante hūc Plato in Euthyphrone, τί δὲ πετόμενόν τινα διώκεις; id est, Quid autem uolantem quempiam insectaris?

Mons cum monte non miscetur. XLV

Ορος ὄρει οὐ μίγνυται. i. Mons cum monte nō miscetur. Non cōuenit inter pariter elatos aut pariter potentes. Etiam si Plinius tradit, duos montes cōcurrisse, crepitu maximo assultantes recedentesq;, magna hominum turba spectante, idq; luce.

Qui canem alit externum. XLVI

Ος κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λίνος μένει. i. Qui canem alit peregrinā, huic præter funiculum nihil fit reliqui. Qui beneficium collocat in ingratum, perdit operā. Nam canis alienus relicto fune quo alligatur, pristinū dominum repetit. Sapit & hoc uulgare quiddam, mea quidem sententia.

Cum Nibas coccyssauerit. XLVII

Οτ' ἂν νίβας κοκκύσῃ. i. Cum Nibas coccyssauerit. Simillimū illi, Ad Græcas calēdas. Tradunt in Thessalonica Macedoniæ ciuitate uicum esse, cui nomen Nibas, ubi galli nunq; uocē ædant. Quēadmodum & cicadæ mutę sunt alicubi. Porrò quod illic locus

addit gallinaceo, id ars efficit, addito collo circulo è sarmẽtis, si qua fides Plinio, q̃ hoc retulit lib. 29. cap. 4. Hesychius addit, Nibades dici capras cristatas, ut ab ijs expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est gallinaceorum.

Ignis non extinguitur igni. XLVIII

Πυρὶ οὐ σβέννυται πῦρ. i. Igni non extinguitur ignis. Malum malo nõ tollitur: ira non sedatur iracundia, sed ferocitas sedat̃ lenitate, malum patientia tollitur: iniuria beneficio uincitur. μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, alibi retulimus ex Platone & Plutarcho.

Ne terra quidem iuuit. XLIX

οὐδ' ἀπὸ γῆς ὤνησεν. i. Ne terra quidem profuit, id est, ne minimo quidem, perinde quasi dicat, ne glebam quidem impertiuit: aut ne terræ quidem hospitio dignatus est, ut apud Maronem, Hospitio prohibemur arenæ:
Bella cient, primaq; uetant consistere terra.

Nullus emptor difficilis bonum emit obsonium. L

οὐδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας. id est,
Difficilis emptor haud bona emit obsonia.
Qui nimiũ uili studet emere, semper merces uitiosas emit. Nã haud conueniunt paruo emere, & rem egregie bonam emere. Cõueniet in hos qui paululo labore conant̃ egregias assequi literas, quæ nõ contingũt, nisi maximis ac diuturnis uigilijs. Ni fallor, subnotauit hoc prouerbium Iulius Pollux lib. De rerum uocabulis sexto, quum negat uocem δυσώνης usurpatam ab autoribus: sed tantum reperiri in prouerbio.

Non potes Thetidem simul & Galateam amare. LI

οὐ δύνασαι θέτιδός τε καὶ γαλατείας ἐρᾶν. i. Nõ potes simul & Thetidẽ & Galateam amare. id est, non potes idem diuersa sequi, uelut literas & pecuniã, uoluptatẽ & gloriã, mundum & Christũ. Nã Galateæ fluuio male cõuenit cũ marinis fluctibus. Declarat hoc Luciani dialogus inter Galateã ac Doridem. Suspicor & hoc è uulgi fece haustũ.

Lucrum malum, æquale dispendio. LII

Celebratum Hesiodium dictum,
Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσιν. id est,
Ne male lucreris, mala lucra æqualia damnis.
Vtinã hãc sententiã cum mortales omnes, tum pręcipue negociatores, nõ scrinijs, sed pectori inscriberẽt suo, ducerentq; non esse lucrũ, quod iactura bonæ mentis cõparet̃: neq; quicq; utile esse, qđ non idẽ sit honestũ. Verũ his magis arridet illud Ennianum,
Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Sophocles Hesiodiam sententiam latius extulit,
Οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν.
Ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λημμάτων πλείονας
Ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωμένους. id est,
Non undecunq; lucra gaude quærere,
Plerosq; siquidem turpibus de quæstibus
Auferre damnum non salutem uideris.
Feruntur in eandem sententiam aliquot senarij prouerbiales,
Κέρδος πονηρὸν ζημίαν ἀεὶ φέρει. id est,
Dispendio usq; est fraude quæsitum lucrum. Et,
Τὰ δ' αἰσχρὰ κέρδη συμφορὰς ἐργάζεται. id est,
At turpe lucrum adducit infortunium.
Huc pertinet quod alibi retulimus ex Isthmijs Pindari, τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. i. Quod præter iustum est dulce, exitum habet amarissimum.

Thericlei amicus. LIII

Θηρικλέους φίλος. i. Thericlei amicus. Dictũ in bibosos. Thericles primus excogitauit poculum, ut citatur autor Eubulus. Dictum est autem inuentum inuẽtoris uocabulo. Siquidem Gręci uitreum poculum θηρίκλειον uocant, autore Suida. Fertur apud eundẽ & illud θηρικλέους τέκνον κύλιξ. i. Thericlis filius calix. Huius dicti autorem citat Athenæus Theopompũ in Nemea. Antiphanes θηρίκλειον ὄργανον appellat. Sed plura super hac re prodidit Athenęus li. 11. ostendẽs Thericlem Corinthium quempiã ætate Aristopha-

stophanis Comici fuisse figulũ, qui noua arte primus è terebintho tornatile poculũ finxerit, qđ à fictilib. nõ potuerit dignosci. Cuius rei meminit Theophrastus in libris De plantis, Poculũ erat satis profundũ, auriculis breuibus, ut ad ilia gestari posset, ad uteri effigiẽ imitatũ, quemadmodũ refert idem Athenæus, & incertũ utrum poculo nomen sit inditũ ab homine, an homini à poculo. Alij malunt Thericleũ dictũ, διὰ τὸ δορὰς θηρίων αὐτῷ ἐντετυπῶσθαι. i. Quod ferarũ pelles illi fuerint insculptę. Pamphilus Alexādrinus mauult hinc dictũ, qđ Bacchus hoc poculo libãs feras exturbare soleat. Sed nominis cõtrouersiã relinquamus. Illud cõstat, eiusmodi poculi genus postea dictũ Thericleum, insuper & crateres dictos Thericleos. Similiter & intus lignea, foris inaurata pocula, nihilominus Thericlea uocata, quę Callimachus χρυσόκλυστα dixit. Imò quicquid nouo artificio reperisset aliquis, Thericleũ appellabat. De patinis Thericleis meminit Plutarchus in apophthegmatis Scipionis minoris, tanquã de re singulari ac preciosa.

Theagenis hecateum. LIIII

Θεαγένους ἑκάτειον. i. Theagenis hecateum. In superstitiosos ac ridicule meticulosos dictũ est. Hic Theagenes legitur usq; adeo fuisse superstitiosus, ut domi haberet Hecates simulacrũ, nec usquã pedẽ moueret, nisi illo cõsulto. Vnde & καπνὸς. i. fumus est cognominatus, quod magnifice polliceretur, cum esset pauper. Qua de re meminimus alibi.

Fiducia pecunias amisi. LV

Iactatur & hodie, uereq; dicitur, fiducia plerosq; mortalium falli. Videtur autẽ ex antiquorũ relictum prouerbijs: quãdoquidem apud Theognidem legitur hic uersiculus,

Πίστει χρήματ᾽ ὄλεσα, ἀπιστίῃ δ᾽ ἐσάωσα. id est,

Fiso res perijt, diffiso salua remansit.

Proinde non pessime monet Epicharmus, νῆφε καὶ μέμνησ᾽ ἀπιστεῖν. i. sobrius esto, & memineris diffidere. Quãquam nulli fidere, inhumanum est, omnibus fidere, stultũ. Hoc honestius, illud tutius. Propterea quod, ut idem ait Theognis,

Παῦροι τοι πολλῶν πιστὸν ἔχουσι νόον. id est,

Paucis è multis fidus adest animus.

Aliud stans, aliud sedens. LVI

Nullus inficias iuerit, prouerbiali figura dictum illud Salustianũ in Ciceronẽ, Aliud stans, aliud sedens loquitur. Quo licebit uti, cum summam incõstantiã animi significamus, quasi tantillum momentum atq; interuallum cõmutet hominis sentẽtiam. Homerus Iliados N. huiusmodi uersiculo notat hominis inconstantis ingenium,

Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέρους πόδας ἵζει. id est,

Verum claudicat, inq; pedes utrosq; uacillat.

Eandem sententiã sic effert Pindarus in Nemeis hymno tertio, ὃ δὲ διδακτ᾽ ἔχει ψεφηνὸς ἀνὴρ ἄλλοτ᾽ ἄλλα πνέων, οὔποτ᾽ ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί, μυριᾶν δ᾽ ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται. i. Qui uero tenet ea quę didicit, obscurus homo, aliàs aliter atq; aliter affectus, nunq; certo ingressus est pede, sed innumerabiliũ uirtutũ imperfecto intellectu gustũ capit. Praefert autẽ Pindarus naturã institutioni, quod qui natura bonus semper sui similis est, qui uero nititur eruditione, quum multa tentet, nec firmus nec absolutus est ulla in re.

Lingua amicus. LVII

Ἀπὸ γλώττης φίλος. i. Lingua amicus, qui uerbis ostendit, non re præstat beneficium. Aut qui non amat ex animo, sed beneuolentiam oratione præ se fert. Quod genus inducitur Candidus apud Martialem. Et apud Homerum Odysseæ. Σ.

Οἵ τ᾽ εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ᾽ ὄπιθεν φρονέουσι. id est,

Qui recte dicunt, à tergo praua uolutant. Theognis in Sententijs,

Ἀλλὰ δοκεῖ μὲν πᾶσιν ἀπὸ γλώσσης φίλος εἶναι,
Χρῆμα δὲ συμμίξῃς μηδενὶ μηδ᾽ ὁτιοῦν. id est,

Sic facito, ut lingua cunctis uidearis amicus,
At factis cuiquam te caue miscueris.

Contra Sophocles in Antigone,

Λόγοις δ᾽ ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην. id est,

Non diligo hanc uerbotenus quæ diligat.

At idem Theognis paulopost, damnat huiusmodi genus amicorum.

Μή μ' ἔπεσιν μὲν στέργε, νόον δ' ἔχε καὶ φρένας ἄλλῃ. id est,
Ne me diligito uerbis, cum mens alibi sit. Rursum alibi,
Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλώσσῃ φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ. id est,
Ne lingua mihi quis sit amicus, sed mage facto.
Simillimum est huic quod alibi refert idem, μέχρι προσηγορίας. id est, usque ad salutationẽ.
Πρᾶγμα μὲν ἐσθ' ὁ φίλος πάνυ δύσκολον, εἰσὶ δὲ πολλοὶ
Καὶ σχεδὸν οἱ πάντες μέχρι προσηγορίας. id est,
Res perdifficilis quidem amicus, sunt quia multi
Atque adeo cuncti penè, salute tenus.

Saturni podex. LVIII

Κρόνου πυγή. i. Saturni culus: de carnibus uetulis, iamque mancis & sensu uacantibus. Quicquid enim putre iam & effœtũ intelligi uolebant olim, id Saturniũ uocabãt. Meminit Diogenianus, nec tamen explicat. Suidas & Hesychius admonent, ita dictã carnem ob uetustatẽ stupidã ac sensus expertẽ, à Saturno deo qui multa prouerbia nobis dedit. Ad animum translatum nonnihil habebit gratiæ.

Qui uitat molam, uitat farinam. LIX

Ὁ φεύγων μύλον, ἄλφιτα φεύγει. id est, Qui fugit molam, fugit farinam. aut, Deuitat quicunque molam, fugit ille farinam.
Nam omisso articulo, uidetur hemistichiũ carminis heroici. Qui refugit industriã, non fruetur emolumentis. Sunt qui molarum stridoribus offenduntur, quũ sine molis nõ liceat uiuere. Sic quidam uxorum mores ferre non possunt, quum optent liberos. Dicũt & hodie uulgo, Qui quærit oua, gallinarũ cacalismũ (ut uulgo uocãt, Latini glocire dicũt) ferat oportet. Finitimum illi, οὔτε μέλι οὔτε μελίττας. id est, Neque mel, neque apes.

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. LX

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Admonet iniquũ non admittendũ. Geometriã enim æquabilitatem accipiunt, ut apud Aristidem in Themistocle, ὅπου γε δεῖ καὶ φιλισότητος, καὶ γεωμετρίας. i. Vbi opus est, & æquabilitate, & geometria. Idẽ in Pericle, εἰ δ' ἡ γεωμετρία καλόν, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἰσότης. i. Si honesta est geometria, & quę cum illa coniuncta est ęqualitas. Vnde Lycurgus arithmeticen ceu popularem ac turbulentam eiecit è Lacedæmone: geometriam induxit, tanquã modestæ oligarchiæ, & legitimo regno conuenientem, teste Plutarcho. Sed mea quidẽ sententia, magis ualebit perinde prouerbiũ, quasi dicas, ἀνίπτοις ποσίν. i. Illotis pedibus, hoc est, temere & imparatis. Nam hæc erant apud ueteres prima philosophiæ rudimenta, Musica, & Geometria. Quibus disciplinis si qui nõ essent initiati, nõ admittebantur in scholã Platonis, cuius hanc ferũt fuisse inscriptionẽ, ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Loquitur ad hunc modũ & Taurus philosophus apud Gelliũ. Nunc autẽ istis, qui repente pedibus illotis ad philosophos diuertũt, nõ est hoc satis, quod sunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι. i. Speculatiuæ, musicę, geometriæ ignari. Præcipuus aũt admirator geometriæ fuit Pythagoras, quẽ tradunt ob inuentum unũ problema, sacrificasse dijs. Id erat huiusmodi, datis duab. figuris adijcere tertiam ab his diuersam, quæ alteri sit æqualis, alteri similis. Tũ Philo, qui geometriã ἀρχὴν καὶ μητρόπολιν appellarit omniũ disciplinarũ, quod hæc rerum intelligibiliũ imagines, uerique uestigia, tanquam in politissimo speculo demonstret, mentemque purgatã paulatim abducat à sensu. Plato quoque dixisse creditur, deũ ipsum γεωμετρεῖν, siue quod geometrica speculatio animũ à reb. corporeis abducat ad ea quæ semper eodẽ sunt modo. (Deus autem ab omni materia purissimus est.) Siue quod in Timęo principia mũdi diuisit in tria, deum, materiam, & ideam. Materia quiddã est omniũ quę substernuntur, maximè confusum & incompositum: Idea exemplarium pulcherrimũ: Deus causarũ optima. Cum igitur ita condiderit mũdum, ac semper ita seruet, ut materiæ sit æqualis, ideę similis, uidetur explicare Pythagoricũ illud problema, cuius modo meminimus. Hęc itaque & alia id genus multa, Plutarchus Symposiacę decadis octauæ, problemate secũdo. Plato uidetur æmulatus solẽnem morem tale quippiã inscribendi foribus. Spado quidam effœminatus, quum ostio domus inscripsisset, οὐδὲν κακὸν εἰσίτω, Diogenes, At herus, inquit, domus, qua tandẽ ingredietur? Socrates apud Platonẽ in Theæteto disputaturus de rebus subtilioribus, ἄθρει δή, inquit, περισκοπῶν, μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. id est, obser

ua iam circũſpiciẽs, ne quis ꝓphanus exaudiat. Imitatus eſt Pythagorã, qui ſic præfat,
Ἀείσω συνετοῖς, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. id eſt,
Cordatis cantabo, fores tamen obde prophane. Cuius alibi meminimus.

Serpens ni edat ſerpentem, draco non fiet. LXI

Ὄφις ἢν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. i. Serpens niſi ſerpentem edat, non futurus eſt draco. Potentes aliorum damnis creſcũt, & optimatum fortunæ nõ in tantum augerentur, niſi eſſent quos exugerent. Quemadmodum inter piſces & beluas, maiores uiuunt laniatu minorũ. Quanquam mihi quidẽ & hoc dictũ fecem uulgi uidetur olere.

Certamen non accipit excuſationes. LXII

Ἀγὼν οὐ δέχεται σκήψεις. i. Certamẽ non admittit excuſationes. Plato lib. De legibus ſexto, ἀλλὰ γὰρ ἀγῶνα προφάσεις οὐ πάνυ δέχεσθαί φασιν. i. Verum aiunt certamen non admittere cauſationes. Et, ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἀναμένει. i. Certamen nõ expectat occaſionẽ. Cum agitur periculo, non conuenit tergiuerſari. Aut ſi mauis, in præſentaneo periculo non oportet occaſionem expectare quemadmodum alijs in rebus. Veluti ſi quis in morbo capitali medicũ operiatur inſignẽ, aut procul accerſendum. Quæ res hominẽ illum uere diuinũ extinxit Rodolphũ Agricolã. Etenim dum contatur medicus, mors anteuertit. Huc pertinet quod legimus apud Quintũ Curtiũ lib. ſeptimo. Sed neceſſitas ante rationem eſt, maximè in bello, quod raro permittit tempora legere.

Phallus deo. LXIII

Φαλλὸς τῷ θεῷ. i. Phallus deo. Dici ſolitũ, ubi parum quidẽ honeſta, ſed tamen apta tribuuntur, quaſi dicas, ἐνουρεῖν εἰς ἀμίδα. i. In matellam immeiere. Plutarchus in cõmentario περὶ τῆς φιλοπλουτίας, oſtendit hanc fuiſſe priſcorũ in ludis ſolennibus pompã, ut primo loco duceret amphora uini, & clematis, id eſt fabæ genus: poſt aliquis hircũ trahebat: deinde nucũ ſportulã geſtabat alius, poſtremo loco Phallus ferebat. Ea erat effigies obſcœni mẽbri uirilis. Cur aũt id in myſterijs fuerit receptũ, cauſam reddit Plutarchus in li. De Iſide & Oſiride. Columella in carmine ipſũ Priapũ Ithyphallũ uocat,
Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen uenerare Ithyphalli.
Et Pompeius oſtendit, Ithyphallum dici membrum uiri pudendũ. Vnde & hodie Itali ſi quem cõtemnunt, hoc nomine notant. Nonnulla de Phallis Herodotus libro ſecundo. dictum eſt alibi de Phallis Bacchi, nempe in prouerbio, Erebinthius Bacchus.

Obturbas fruſtra uelut unda. LXIIII

ὀχλεῖς μάταν με, κῦμ' ὅπως. id eſt,
Turbas me ut unda inaniter.
id eſt, Incaſſum mihi moleſtus es. Fragmentũ carminis eſt ex poeta quopiã. Traductũ ab unda cautem aſſidue uerberante. Quò pertinet illud Maronis,
Quàm ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes.

Optimum opſonium labor ſenectuti. LXV

Ὄψον ἄριστον πόνος τῷ γήρᾳ. i. Optimum obſonium ſenectuti labor. Laborandũ in iuuenta, quo ſeni ſuppetat cõmodius uiuendi facultas. Diogenes rogatus, quid eſſe miſerrimum cẽſeret, reſpondit ſenectutem inopem. Adagium autẽ uidetur mutilũ. Equidem opinor πόνει. i. labora legendũ, ut intelligas, ſenectutis imbecillitatem exquiſitioribus cibis eſſe fulciendam, qui quo ſuppetant ſeni, paranda res eſt in iuuenta.

Omne æs alienum cepe, & mulcta allium. LXVI

Πᾶν μοι χρέος κρόμμυα, καὶ τὸ τίμημα σκόροδα. i. Vniuerſum æs alienum cepe, & mulcta allium. Subaudiendum εἴη. Cum quis obſtrictus multo ære alieno, optat ut paruo dependere poſſit quicquid debet. Nonnihil uereor ne & hoc Apoſtolius hauſerit, nõ ex autoribus priſcis, ſed è ſuis combibonibus.

Oportet omnibus corydalis. LXVII

Πάσῃσι κορυδαλλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι. i. Omnibus galeritis oportet criſtã ineſſe. Citatur ex Simonide, & uſurpat aliquoties à Plutarcho, nominatim in uita Timoleõtis, in hunc ſenſum: nullum eſſe mortalis ingenium, cui nõ ſit aliquod uitiũ admixtũ, ceu perinde ſecundum hominis naturã ſit non carere uitio, ut galeritæ naturale eſt habere criſtã. Plutarchi uerba ſubſcribã, ἐπεὶ δὲ χρὴ ὡς ἔοικεν, οὐ μόνον πάσῃσι κορυδαλλοῖς λόφον ἐγγίνεσθαι

τῶν σιμωνίδην, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην.i. Quoniã autem oportet, ut uidetur, non solũ omnibus galeritis cristam inesse, quemadmodum dixit Simonides, uerum etiam omni democratiæ sycophãtam. Meminit Corydi Aristophanes in Auibus, affingens ex Æsopo lepidam fabulam. Ait enim hãc auem fuisse omniũ antiquissimã, uide licet ante natã quàm esset terra, quumque pater illius morbo perisset, nec esset sepulchro locus, in capite sepelisse patrem, unde & crista tumuli loco est. Inibi Corydo regnũ decernit. In eadẽ indicat Philocteti cuidam turbinato capite deformato, fuisse nomẽ Corydo. Cõgruit huic dictũ Cratetis, quod refertur apud Laertium, uix esse quenquam qui prorsus omni uitio careat. sed omnibus malis Punicis aliquod inesse granum putre.

Toto deuorato boue, in cauda defecit. LXVIII

Πάντα ἐκπραγὼν τὸν βοῦν, εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμεν.i. Toto deuorato boue, in cauda defecit. Hoc est, reliquo negocio peracto, in extremo fine delassatus est. Videtur esse senarius, sed deprauatus. Sapit tamen uulgi fecem & hoc.

Iuxta fluuium puteum fodit. LXIX

Παρὰ ποταμὸν φρέαρ ὀρύττει.i. Ad flumen puteum fodit. De stultam & inanẽ sumente operã. Finitimum illi, In syluam importat ligna. Putei fodiuntur ob aquarum inopiam.

Mutabilior Metra Erisichthonis. LXX

Μεταβλητότερος μήτρας τῆς ἐρισίχθονος.i. Mutabilior Metra Erisichthonis. In eum congruit, qui secũ non constat, sed subinde aliã atque aliam personã sumit. Extat in priscorũ fabulis Metrã puellam in uarias rerum figuras trãsfigurari solere. Res aũt sic habet. Erisichthon quidã Thessalus absumptis facultatibus, ad extremã deuenit inopiam. Huic erat filia puella prẽstãti forma, nomine Metra. Quã ubi ꝓstituisset, adolescentes qui cõmeabant ad illã, uaria munera deferebãt, alius equos, alius boues, alius uerueces. Nam id temporis nondũ auri, argenti, gemmarũmue erat usus. Porrò Thessali per iocũ dicebant, Metram Erisichthonis uerti in ea omnia, quæ illi ab amatoribus filiæ donabant, Atque hinc prouerbiũ. Fabulam Erisichthonis tractat Ouidius li. Metamorphoseon 8.

Catella Melitæa. LXXI

Μελιταῖον κυνίδιον.i. Melitæa catella. Quadrat in eum, qui habetur in delicijs, ac lautius in ocio alitur ad uoluptatẽ, non ad usum. Triplex enim canũ genus. Quidã habentur ad usum uenandi, quos appellant, ἰχνευτὰς, quasi dicas uestigatores. Quidam ædiũ custodiæ præficiuntur, qui dicuntur, οἰκουροὶ. id est, custodes domus. Quidam animi causa nutriuntur, & ad lusum duntaxat mulierocularum, hos μελιτηεῖς, siue μελιταίους appellant. De quibus est illud Platonis, τὰ κυνίδια μιμούμενα τὰς δεσποίνας.i. Catellæ dominas imitãtes. Et Gorgo apud Theocritum in Syracusijs, profectura duo mãdat famulæ, ut infantem uagientem placaret, & catellum reuocaret intrò. Lucianus salsissime ludit in Stoicum barbatum, cui in eodem sedẽti uehiculo domina catellam cõmittit, obtestãs illum per ea quæ sunt in uita dulcissima, ut diligenter curet. Est in familijs diuitũ huiusmodi ministrorum genus, quos illi non ad ministerium, sed animi causa domi habent.

Ne cinerem uitans, in prunas incidas. LXXII

Μὴ τέφραν φεύγων εἰς ἀνθρακιὰν πέσῃς. id est,

Ne cinerem fugiens in carbonariam incidas.

Ne sic defugias malum hoc aut illud, ut in aliud longe maius incurras. Videtur heroicus deprauatus. constabit, si pro πέσῃς legas καταπίπτῃς.

Syrus cum non sis, ne syrissa. LXXIII

Μὴ ὢν σύρος μὴ σύριζε.i. Cum non sis Syrus, ne syrissa. Ne sumas personam parum decoram, ne uelis alius uideri quàm sis. Aut cum sis natus ingenuus, ne moribus agas seruum & barbarum. Nam Syri male audiebãt ob morũ molliciem. Est aũt facetus iocus, ex amphibologia huius uerbi συρίζω, quod significat & syrissare, & fistula canere.

Ne moue festucam. LXXIIII

Μὴ κάρφος κίνει.i. Ne moue festucam. Iocus prouerbialis, ubi quis omnis strepitus impatiens est. Quosdã uideas usque adeo morosos, ut quicquid agas offendãtur, etiamsi stipulam duntaxat moueas.

Cum paruula est, bona uidetur spina. LXXV

Μικρὸν μὲν ἡ ἄκανθα ἀγαθὴ φαίνεται.i. Cum pusilla est spina, bona uidetur. Pueritia sem

per

per amabilis. Quemadmodum ſpina quoq; innoxia eſt, atq; adeo ueſca etiã, donec ætate dureſcat. Sentit opinor de aſparagis. Iactatur & inter theologos illud: Qui maior eſt ætate, maior eſt iniquitate. Sic eſt rerum humanarum conditio, ut omnia ſuapte ſponte degenerent in peius. Citatur ex Diphilo,

Πολιὸς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος ὦ ξένε,
Χαίρει μεταπλάττων πάντας ἐπὶ τὰ χείρονα. id eſt,
Eſt canus artifex ô Iupiter, dies:
Nam gaudet omnes deteriores reddere.

Moſchus canens Bœoticum. LXXVI

Μόσχος ᾄδων Βοιώτιον. i. Moſchus canens Bœoticum. Moſchus hic citharœdus fuit imperitus, qui citra reſpirationem uocem in longum producebat. Bœoticum autem uocat cantionis genus, ueluti Phrygium aut Dorium. Quadrabit in multiloquos, ſed tamen inepte loquaces.

Filum contentionis tunc erat. LXXVII

Μίτος ἔριδος τότ' ἦν. i. Filum contentionis tum erat. Dici ſolitũ in pertinaces, cum uterq; peruicax eſt, neuterq; cõcedit alteri. Eſt aliqties in epiſtolis Hieronymianis, Funiculum contentioſum ducere, nec apud aliũ legiſſe memini, prçterq; apud Tertullianũ in principio libri Aduerſus Iudæos. Apparet natũ à ludo, quo duob. hinc atq; hinc funem tenẽtibus, uterq; conatur alterũ ad ſe trahere. Hinc & illud ductũ arbitror, qđ alibi retulimus: Ne rumpamus, dum nimium tendimus funiculum.

Neq; cæcum ducem, neq; amentem conſultorem. LXXVIII

Μήτε τυφλὸν ὁδηγόν, μήτε ἀνόητον σύμβουλον. i. Neq; cæcum ducem, neq; amentem cõſultorem. Subaudiendum adhibeas. Diſce, ſed à doctis. Cõſilium pete, ſed à conſultis. Contra Horatius: Cæcus uti ſi monſtret iter, tamen aſpice.

Mus non ingrediens antrum, cucurbitam ferebat. LXXIX

Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν, κολοκύντην ἔφερε. i. Mus non potens ſubire antrum, geſtabat cucurbitam. In eum congruit, qui cum ipſe ſibi conſulere non poſſit, alijs conat̃ opitulari. Aut qui conatur maiora uiribus ſuis. Videtur ab apologo natũ, ſed anili, ni fallor.

Nouos parans amicos, ne obliuiſcere ueterum. LXXX

Νέους φίλους ποιῶν, λῷστε, τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. i. Nouos parans amicos, optime, ueterum ne obliuiſcere. Torqueri poteſt & ad mutua ſtudia, ad quę cõuenit nonnunquã reſpicere, etiam poſteaq; diuerſæ te addixeris diſciplinæ. Veluti ſi moneas, qui ſe ad iuris ſtudium contulerit, ut obiter recurrat ad bonas literas. Vſurpatur ab Hermolao Barbaro in epiſtola quadam ad Picum Mirandulanum.

Etiam dormiens ſomniat. LXXXI

Ὀνειροπολεῖ καὶ καθεύδων. i. Somniat etiã dormiens, hodie quoq; uulgo dicitur, quoties ſignificãt aliquẽ toto pectore rei cuipiã addictum, deditumq;. Siquidem ijs euenire ſolet, ut quę interdiu uoluerint animo, noctu ſomnient. Ariſtophanes in Nebulis,

Ὀνειροπολεῖ γὰρ καὶ καθεύδων ἱππικήν. id eſt, Et dormiens equeſtre ſtudiũ ſomniat.

De iuuene dictum eſt, qui ſtudio alendorum equorũ rem patriam omnẽ abſumpſerat. Item paulo ſuperius, ὀνειροπολεῖθ' ἵππους. i. Equoſq; ſomniat. Dicet aliquis, quid miri ſi quis dormiens ſomniet? Sed ὀνειροπολεῖν non tam eſt ſomniare, q̃ ſomnia interpretari, & hinc ſpem cõcipere aut facere. Porrò curam illam iuuenis ſomniũ uult uideri poeta. Ita bis ſomniat eadẽ & uigilãs & dormiẽs. Plautus cõtra, Vigilans ſomniat dixit. Terẽtius, Num ille ſomniat ea, quæ uigilans uoluit. Et apud Horatium Europa ſic loquitur,

Vigilánsne ploro Turpe commiſſum, an uicijs carentem Ludit imago Vana.

Chordę uice. LXXXII

Ὡς ἀντὶ χορδῆς. i. Tanq; chordæ loco. Cõueniet, ubi quod alicubi diminutum uidebatur, ſuppletũ aliunde ſignificabimus. Plutarchus in Sympoſiacis prouerbij uice uidet̃ uſurpaſſe. καὶ ταῦτα μὲν, inquiẽs, ὡς ἀντὶ χορδῆς κείσθω, τοῖς ὑπὸ σοῦ πεφιλοσοφημένοις. i. Atq; hęc quidem chordę uice addita ſint ijs, quæ abs te ſunt erudite diſſerta. Sumptum eſt à Locrenſi fabula, quã expoſuimus in prouerbio, ἀκάνθιος τέττιξ. i. Acanthia cicada.

In caput præcipitari. LXXXIII

Ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖσθαι. id eſt, In caput impelli, hoc eſt, prçcipitem dari, dicebant eũ, qui

per

per summã cõtumeliam expelleretur, uel potius qui funditus perderet. Est in Luciani libello de mercede seruientibus. Vsurpauit nõ absimili figura Terẽtius, Autores erãt, ut illã præcipitem darem. id est, ut exturbarem ædibus. Plutarchus in Stoicorũ contrarietatibus, ὁ δὲ Χρύσιππος ἕνεκα τοῦ χρηματισμοῦ τὸν σοφὸν ἐπὶ κεφαλὴν εἰς Παντικάπαιον ὠθεῖ, καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν. i. Chrysippus sapientem fœnoris gratia præcipitem dat in Panticapæum, & Scytharum solitudinem. Panticapæum, urbs Scythiæ ad Bosphorũ, autore Stephano. Equidem arbitror idem esse quod ait Seneca libro de beneficijs sexto, Alia detinebo diutius, alia expellam & capite agam. Notauit nõnihil adagij formam Phœnix Colophonius apud Atheneũ libro duodecimo, de Nino rege Assyriorũ agens, q̃ præ corporis uoluptatibus omnia contemnebat. Scazontes illius sic habent,

Ἀλλ' ἦν ἄειστος ἐσθίειν τε, καὶ πίνειν
Κρᾶν. τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ πετρῶν ὦθει. id est,
Sed erat edendo, poculumq́ miscendo
Præstans, reliqua autem cuncta abegit in saxa. id est, prorsus contempsit.

Ἄσπονδος πόλεμος. LXXXIIII

M. Tullius Epistolarũ ad Atticum li. 9. Huius igitur belli ego particeps & socius, & adiutor esse cogor, quod & ἄσπονδον est cũ ciuibus. ἄσπονδον uocat perpetuũ, & atrox & irreconciliabile. Suidas ostẽdit, ἀσπόνδους ἐχθροὺς dici eos, qui in concordiã redigi nõ possunt. Sonat fermè, quasi dicas inconfœderabiles, ut docẽdi causa sic loquamur. Cõueniet in simultatẽ ac dissidiũ amarulentũ. Vsus est eo ꝓuerbio diuus Chrysostomus homilia in Mattheũ quadragesimaseptima. Item diuus Basilius in epistola quadam ad Athanasiũ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτῶσι τοῦ ἀκηρύκτου τούτου καὶ ἀσπόνδου πολέμου, ψαλμοὺς λέγουσι καὶ τρόπον μελῳδίας τὸν παρ' ἡμῖν κεκρατηκυίας. i. Quod si rogẽtur quæ causa sit huius nec indicti, & sine sacris suscepti belli, narrant cantica quædam esse & speciem melodię, quę apud nos obtinuit. Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας, ἐξ ὧν οὐκ εἰρήνη γένοιτ' ἂν ἐκ πολέμου, ἀλλ' ἐξ εἰρήνης πόλεμος ἀκήρυκτος. i. Ex quibus non pax fieret è bello, sed ex pace bellũ non indictum, hoc est uehemens & atrox. Idem in eadem, εἰ δὲ ἔσονται τῶν πολέμων αἱ μὲν ὑποθέσεις τῶν πρέσβεων, αἱ δὲ δωρεαὶ τῶν στρατηγῶν, ἀσπόνδους καὶ ἀκηρύκτους τοὺς πολέμους ποιήσετε. i. Quod si bellorum causæ quidem erunt oratorum, dona uero ducũ, efficietis ut bella & sacris careãt & denũciationibus. Etenim qui indicit, qui mittit fœciales, qui sacrificat, ipsa mora fit lenior: & hoc cõsilio probabile est huiusmodi moras repertas, uelut in iure citationem triplicem, litis cõtestationẽ, in matrimonio libellũ repudij, & solennia uerba, Tua tibi habe: quo dum hæc aguntur, residat impetus ille impotens.

Ab Eteobutadis ducit genus. LXXXV

Ἐξ Ἐτεοβουταδῶν ἕλκει τὸ γένος. i. Ab Eteobutadis ducit genus. Dici solitũ de ijs qui maioribus illustribus & antiqua nobilitate sunt oriũdi, uidelicet à Buto quopiã, qui sacerdotes Athenis instituit. Et ab huius posteris postea sũmi magistratus creabant. Venustius erit, si ꝑ ironiã sumat in hominẽ obscurũ, aut nobilitatis & imaginũ ostentatorẽ.

Ergini cani. LXXXVI

Ἐργίνου πολιαί. i. Ergini canicies. De canicie pręproperа, id est, quæ ante diẽ legitimũ accidit. Erginus filius fuit Clymenis, unus ex Argonautis. Cũ aũt Hypsipyle Thoantis Lemniorũ regis filia funerales ludos manibus parentis ꝓposuisset, Erginus adulescẽs pręter ętatis rationẽ iam canus, accessit inter reliquos decertaturus. Irrisus est aũt à mulieribus Lemniacis, ob intempestiuã capitis caniciẽ, & ꝓuerbio locũ fecit, hoc insigni or, quod superatis omnibus athletis pulcherrimã uictoriã reportarit. Festiuius fiet, si ꝑ ironiã dicet in senes iã canos, qui tamẽ iuuenes etiamdũ haberi uelint, causantes eam caniciẽ nõ ex annis, sed è curis, aut aliunde præmaturam accidisse. Poterit torqueri & in illos qui ætate iuuenes, iã tũ ingenio, moribusq́ senẽ agũt. Et quib. rerũ prudẽtia uelox Ante pilos uenit, ut inqt Persius. Nulla uero res citius accelerat seniũ q̃ animi curę, amor, odiũ, inuidẽtia, metus ac mœror. Huc pertinet illud Theocriticũ in Aita,

οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι. id est,
Verum quos amor angit, in una luce senescunt.

Scholiastes adducit consimilem uersum ex Odysseæ T.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. id est,

Rebus

Rebus in aduersis uenit accelerata senectus.
Pindarus item in Olympijs,
φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ
θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. id est,
Nascũtur & in iuuenibus uiris cani, frequenter & præter ætatis conueniẽs tempus. Desiderantibus omne tempus longum est, Sic piger annus
Pupillis quos dura premit custodia matrum.
Et hodie prædicant nautæ in præsenti naufragij periculo de repente oboriri caniciem.

Ἐσκιμαλίχθαι. LXXXVII

Ἐσκιμαλίχθαι σὲ χρὴ, Hoc gestu cõtumeliã, despectumq́ supremũ significabãt. Est em̃ Gręcis, σκιμαλίσαι, mediũ digitũ ostẽdere, cõtractis cæteris, ignominiæ causa, aut strepitu digitorum significare cõtemptũ. Vnde & apud Iuuenalem, quod alibi retulimus,
Mandaret laqueum, mediumq́ ostenderet unguem.
Suidas citat ex Aristophane senarium hunc. Extat autem ἐν ἀχαρνεῦσι.
Ὁ δὲ δρεπανουργὸς οὐχ ὁρᾷς ὡς ἥδεται,
Καὶ τὸν δορυξόον οἷον ἐσκιμάλισεν; id est,
An non uides, ut gestiat falcis faber,
Medioq́ monstret ungue lancearium?
Quid aũt ꝓprie significet σκιμαλίζειν, qui scire cupiet, malo è Suida discat, q̃ ex me. Elegantius magisq́ prouerbialiter, ad fortunam, ad eruditionẽ, aut aliud quippiã, qđ planè contemnitur, detorquebitur.

Extrema extremorum mala. LXXXVIII

Ἐσχάτων ἔσχατα κακὰ διαπέπρακται. i. Extrema extremorum mala acciderunt. In ipso schemate sita est prouerbij ratio, quemadmodũ in initio operis admonuimus. Ad hãc formam pertinere uidet̃, quod apud Athenęum lib. 15. scripsit Hipponax, κακῶν κακὰ, id est, malorũ mala, pro summis malis. Item quod quidam Atticã, ἑλλάδος ἑλλάδα, id est, Græciæ Græciã dixit, quasi dicas Græciæ florẽ. Quod genus sunt & illa, ἀγαθῶν ἀγαθίδων. Et δεινότερα δεινῶν. Et κυντέρα κυντέρων. Hunc sermonis typum Gręci uidentur ab Hebręis mutuo sumpsisse, qui uehementiam & ἐπίτασιν eiusdem dictionis cõgeminatione significant. Quod genus est illud apud Hieremiam, Ficus bonas bonas, & ficus malas malas. Cum ualde bonas, & ualde malas uelit intelligi.

Cucurrit quispiam ne pluuia madesceret, & in foueã præfocatus est. LXXXIX

Ἔδραμέ τις μὴ βρεχθείη, καὶ εἰς βόθρον ἀπεπνίγη. i. Cucurrit quispiã ne cõspergeretur aqua, & in fouea pręfocatus est. Vbi quis leuius malũ incautius fugiens, in maximũ incurrit. Videtur è uulgo sumptum ab Apostolio, cuiusmodi multa scientes prætermisimus.

Heterognathus es. XC

Ἑτερόγναθος εἶ. i. Heterognathus es. In edacẽ dici cõsueuit, quod ob uoracitatem alternatim, utraq́ mandibula cibum commãderet. Nã hinc dictũ ἑτερόγναθος, quod nũc in hanc, nunc in illam mandibulã cibum transferat. Hesychius tamen interpretatur de duris ac male morigeris, translatum putans ab equis.

Vrbanus nihil æqui cogitat. XCI

οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀνὴρ ἀστικός. id est,
Vrbanus æqui nil, boniue cogitat.
Admonet rusticam uitam innocẽtiorẽ esse, ut quæ sola cum solis habeat cõmercia terris. Cõtra qui degũt in urbibus, propter contagia negociorũ & hominũ astutiores euadere, unde & astuti, παρὰ τὸ ἄστυ dicti putãtur. Potest & huc accommodari parœmia: qđ eximiæ morũ ciuilitati & urbanę blandiloquẽtiæ ferè comes esse solet astutia. Cõtra q̧ moribus sunt subagrestib. ijs plerũq́ est fides certior, animusq́ syncerior. Versus est Senarius, sed deprauatus. Et Terentianus Demea ait, In astu aliud ex alio uenire malum.

Patroclo sordidior. XCII

Πατροκλέους φειδωλότερος. i. Patroclo parcior, In diuitẽ quidem, sed oppido quàm sordidum ac parcum. Hic enim Patroclus posteaquam ad summas opes euectus est, aut, ut alij dicunt, ex quo natus est, nunquã est usus balneo, parsimoniæ causa. Taxatur ab Aristophane in Pluto,

Ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι. id est,
Ex Patrocli uenio domo.
Plutum enim squalidum dixerat, & situs plenum. Prouerbij meminit etiam Eudemus.

Omnis herus seruo monosyllabus. XCIII

Πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος. i. Omnis herus seruo monosyllabum. Heris & potentibus breuissimo tantum uerbulo est opus, ut uel annuant, uel renuant, ναί, ἢ οὔ. Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uolũtas. Seruis aũt & impotentiorib. multis opus est uerbis, ut exorẽt, aut persuadeãt. Effert integre ad hũc modũ, πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος. τὸ δὲ ἱκετεύειν, μακρόν. i. Omnis dominus seruo monosyllabũ: At supplicare, longum. Annotatũ est à doctis, monosyllaba & dissyllaba nomina cõuenire seruis, cuiusmodi sunt μῦς, quo nomine fuit seruus Epicuro. Cęterũ Athenęus li. 5. citat Herodicũ, qui cõtemptus gratia grammaticos appellat μονοσυλλάβους γωνιοβομβυκάς, μονοσύλλαβοι. Quod in angulis latitent bombicum more, quodq́ꝫ de minutijs uocularũ tractet. De Lysimacho dixit Demosthenes, ni fallor, regnũ ipsius nihil differre à scena comica, q̃d impẽdio delectaretur ridicule dictis, eoq́ꝫ ab hoc omnes discedere dissyllabos, hoc est, histriones. Notauit enim Bithen & Parin, qui nihil apud illum nõ poterant. Athenęus li. 14. Rursus nomina magnatũ faciunt polysyllaba, qualia sunt, Ariobarzanes, & Nabuchodonosor, & apud Plautum Polypyrgopolinices, & Megalodorus.

Penicissare. XCIIII

Πηνικίζειν μοὶ δοκεῖς, Perinde ualet quasi dicas, fucũ facere, quod idem dicitur φενακίζειν, Nam πήνικη, Græcis comam non genuinam, sed appositítiam significat, quam quidam galericulum uocant. Hinc πηνικίσματα, τέχναι, doli.

Cicadis pleni. XCV

Τεττίγων ἀνάμεστοι. i. Cicadis operti. In gloriosos ac stultos olim dicebatur, aut obsoletis, ac iam desitis utentes. Antiquitus em̃ Atticis mos erat, capillorũ cincinnis aureas cicadas addere. Vnde & τεττιγοφόροι dicti sunt, hoc indicio significãtes, αὐτόχθονας esse sese, id est indigenas, quemadmodum & cicadæ non aliunde cõmigrant, sicut pleraq́ꝫ alia, sed inibi nascuntur ubi uiuunt. Aristophanes in Nebulis,
Ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
Καὶ κηκείδου, καὶ βουφονίων. id est,
Prisca hæc sanè atq́ꝫ obsita canis, necnon repleta cicadis,
Ac Cecide, cum buphonijs.
Cecides peruetustus quispiã fuit dithyramborũ scriptor. Buphonia item, festũ priscũ & iam olim ob uetustatem desitum. Quę sanè omnia prouerbiali schemate sunt dicta.

Quid de pusillis magna procemia? XCVI

Τί μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; i. Quid de minutis rebus magna texis proœmia? Vbi quis in re non magni momenti, uerbosa utitur prælocutione. Nã Athenis interdicebat pręco dicturis in concione, ne uel præfatione, uel affectibus uterentur, rẽ modo exponerent, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. i. Absq́ꝫ proœmijs & affectibus. Vt aliquot locis indicat Lucianus. Ad quod etiã Terẽtius, Etiã proœmiũ inceptat. Et Horatius.
Quorsum hæc tam putida tendunt?
Leuiter huc alludens Ælius Spartianus in Ælio Vero, Et quoniã, inquit, nimis pauca dicenda sunt, nec debet prologus enormior esse quàm fabula, de ipso iam loquar. Plutarchus in apophthegmatis Laconicis ad Cleomenẽ Cleombroti filiũ refert, qui quũ alter quispiã uteretur oratione plus satis prolixa, τί, inquit, μοὶ μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ, ὅσου γὰρ ἂν πρᾶγμα, τοσοῦτον καὶ ὁ λόγος, ᾧ χρῆσαι. i. Quid mihi de paruis magna facis proœmia? Nam quanta res fuerit, tanta sit & oratio qua uteris.

Tunc canent cygni, cum tacebunt graculi. XCVII

Τότ᾽ ᾄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσι. i. Tum canent cygni, cum tacuerint graculi, Hoc est, tũ loquentur eruditi, cũ garrulis nõ erit loquẽdi locus. Aut, inter garrulos & obstreperos nõ est eruditis dicẽdi locus. Vsurpauit adagiũ Gregorius Theologus, opinor in epistolis, παῦσαι καταφλυαρῶν ἡμῶν τῆς σιωπῆς, ἢ σοι προοίμιαν ἐρῶ μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι τότε ᾄσονται κύκνοι ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν. i. Aut desine tuis nugis obstrepere nostro silẽtio, aut tibi referã prouerbiũ, ut uerissimũ, ita breuissimũ, Tũc canent

nent cygni, cũ tacebunt graculi. Ita nũc loquunt Cicero, Vergilius, Horatius, & tacent Pero, Philiscus, Meuius, qui uiuis illis obstrepebāt, tātò loquaciores quātò indoctiores.

Malis ter mala. XCVIII

Τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. id est, Malis ter mala. hoc est, digna dignis eueniunt. Hanc parœmiam aiunt ab huiusmodi quadam fabula profectam. Narrant attagines aues cum primum è Lydia in Ægyptum essent deportatę, atq; in syluas dimissæ, coturnicis uocem ędidisse: deinde euenit, ut desiccato Nili fluminis alueo, pestilentia regionem Ægyptiorum infestaret, magnamq; hominum uim absumeret. Inter hæc, attagines uocem ædere cœperunt humanam & articulatam, aliquātò maiorem puerili, dicentes hæc uerba, τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. id est, Malis ter mala. Atq; huius quidem fabulæ autorem citat Athenęus lib. nono, Socratem in opere De finibus, sic efferēs adagium, τρὶς τοῖς κακούργοις κακά. Circumfertur inter Græcas sententias & hic uersus,

Ἐσθλὰ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός. id est,
Viro bono bona largiuntur cœlites.

Referuntur & hi senarij ex poeta quopiam, in commentarijs De audiendis poetis,

Εἱμαρμένου γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων
Κακὰς ἀμοιβὰς δεῖ καρποῦσθαι βροτοῖς. id est,
Consilia si quis destinarit improba,
Huic necesse est, præmium ferre improbum.

Canis peccatum sus dependit. XCIX

Τὸ κυνὸς κακὸν, ὗς ἀπέτισεν. id est, Canis malum sus depēdit. Quoties pro ijs quæ peccauit alius, alius dat pœnas. Ex quonam euētu natum sit, non liquet, nec admodum refert. Sapit enim uulgus.

Intersecta musica. C

Ἐκκέκοφθ' ἡ μουσική. id est, Interrupta est musica. Veteres in cōuiuijs eruditis confabulationibus uti cōsueuerunt. Post cantores, histriones, saltationes induci cœptę. Vnde quidam moleste ferētes interrūpi sermones suos, dicebant, ἐκκέκοπται ἡ μουσική. Quæ uox in prouerbium traducta est, quoties aliquis interueniens sermonē institutū interpellaret. Simile quiddam memini legere apud Platonem, licet in præsentia locus non occurrat.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA IIII

Chamæleonte mutabilior. I



Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος. id est, Chamæleonte mutabilior. Chamæleon commemoratur inter animantia, quæ colorem mutant. Huius figuram diligenter describit Aristoteles libro De naturis animantiū secundo. Quod ad coloris mutationē attinet, hęc tradit, τοῦ δὲ χροιᾶς ἡ μεταβολὴ, ἐμφυσωμένῳ αὐτῷ γίνεται. ἔχει δὲ καὶ μέλαιναν ταύτην οὐ πόρρω τῆς τῶν κροκοδείλων, καὶ ὠχρὰν καθάπερ οἱ σαῦροι, μέλανι, ὥσπερ τὰ παρδάλια, διαπεποικιλμένην. γίνεται δὲ καθ' ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἡ τοιαύτη μεταβολή, καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ συμμεταβάλλουσιν ὁμοίως τῷ λοιπῷ σώματι, καὶ ἡ κέρκος. ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ νωθὴς ἰσχυρῶς ἐστι καθάπερ ἡ τῶν χελωνῶν. ἀποθνήσκων δὲ ὠχρὸς γίνεται, καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἡ χροιὰ διαμένει. id est, Mutatur autē illi color, cum inflatur. Fitq; is nunc niger, non absimilis crocodilorū, nunc pallidus cuiusmodi lacertarum, nūc rursum nigris uariegatus maculis, qualis est pardorum. Accidit autem huiusmodi mutatio coloris per omne corpus: siquidem & oculi & cauda, in eundem cum reliquo corpore abeunt colorem. Motus huius animantis admodum segnis, qualis est fermè testudinū: pallescit moriens: exanimato color idem durat. Hactenus Aristoteles. His fermè consentanea tradidit Plinius libro octauo, capite trigesimotertio, illud addēs, hoc animal toto corpore reddere colorem quemcūq; proximum attigerit, pręter rubrum & album. Competit igitur adagium in hominem uersipellem, siue inconstantem, ac pro tempore sese uertētem in omnem habitū. Plato in Ione, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. id est, Sed prorsus Protei in morem temet in omnem uertis speciem, dum sursum ac deorsum uolueris. Aristoteles Moralium Nicomachiorum primo, Chamæleontis uocem usurpat ad exprimendum inconstantiæ uitium.

Suus cuiq; crepitus bene olet. II

Ἕκαστος αὐτοῦ τὸ βδέσμα, μᾶλλον γλυκίον ἡγεῖται. id est, Vnusquisq; suũ ipsius crepitũ malo suauiorem existimat: hoc est, nemo est cui sua mala non uideantur uel optima. Aristoteles Moralium Nicomachiorum nono, τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τὸ ἴσον τιμῶσιν, οἱ ἔχοντες καὶ οἱ βουλόμενοι λαβεῖν. τὰ γὰρ οἰκεῖα καὶ ἃ διδόασιν ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ ἄξια. id est, pleraq; enim non eodem pretio æstimantur ab his qui habent, & ab his qui cupiunt accipere. Nã sua cuiq;, & quę dat, uident̃ esse multi pretij. Hic locus magis congruebat prouerbio, Suũ cuiq; pulchrũ, sed ea pagina iam exierat manus meas. Prouerbium de crepitu suspicor ab Apostolio ẽ uulgi fece haustũ, Nondũ enim quęquam reperi, cui suus crepitus bene oleret. Illud uerum est, homines uehemẽtius abhorrere ab alienis excrementis & crepitu quàm à suis.

E poculo perforato bibere. III

Ἐκ τετριμμένης κύλικος πίνειν. id est, E perforato poculo bibere, dicuntur qui futiles sunt parumq; feliciter continent arcana sibi credita. Sapit & hoc uulgus.

In pulicis morsu deum inuocat. IIII

Ἐν ψύλλας δήξει θεὸν ἐπικαλεῖ. id est, In pulicis morsu deum inuocat. in eos dictum qui quantumlibet leui de re grauiter perturbantur, perinde ut in maxima. Tractum ab apologo, qui fertur inter Æsopicos: Quidam offensus dolore pulicis pedem mordẽtis subsedit, & Herculem ἀλεξίκακον implorauit: mox desiliente pulice, male precatus est Herculi, qui quum in tantillo periculo uocatus non tulisset opem, nõ uideri uerisimile, eum in grauioribus adfuturum. Simile est quod refert Aristoteles Moralium Nicomachiorum septimo, de uehementer timidis, οἷος δεδιέναι πάντα κἂν ψοφήσῃ μῦς. ueluti qui metuit omnia, si uel mus obstrepat. hanc timiditatem appellat θηριώδη, hoc est ferinam.

Κίβδηλος. id est, adulterinus. V

Quod simplex non est, neq; syncerũ, id uulgato uerbo Græci κίβδηλον uocant. Hinc ducto uocabulo, quod aliud præ se ferant, aliud tegant, παρὰ τὸ κεύθειν τὸ δῆλον. uel quod Athenienses ob summum in Chios odium, si cui male uellent, huius nomen numismati solent insculpere, addita litera, ή sc; in terram abiectis dira imprecari. παρὰ τὸ τοὺς Χίους βδελύττειν. sed proprie nummum subæratum, κίβδηλον appellant: & κιβδηλίαν, insynceritatem, seu corruptelam: uelut Aristophanes,

πολλὴν ἀφεῖλε τοῦ βίου κιβδηλίαν. id est,

Corruptionem uitæ ademit plurimam.

Et κιβδηλεύειν, corrumpere fuco: & qui pallent, κιβδηλιῶντας appellant, quod aliquid morbi uitiiue subesse uideatur. Quemadmodum in nummis quoq; color nonnunquam arguit fucum. Conueniet igitur in amicitiã insynceram & fictam, aut in hominem blando uultu, sed animo uirulento: aut in eum qui sanctimoniam habitu præ se ferat, quum uita sit impia: ueluti Pisides, citante Suida,

πραγμάτων πάντως δύο
Κίβδηλός ἐστιν ἐργάτης οἷς, ὡς λόγος. id est,

Rerum duarum prorsus unus autor est,
Vulgo ut loquuntur, quisquis insyncerus est.

Aut in orationẽ insyncerã, ut Plato libro De legibus v. τὰς δ' αὖ τιμὰς δεῖ σκοπεῖν καὶ τούτων τίνες ἀληθεῖς, καὶ ὅσαι κίβδηλοι. id est, Rursum honores oportet considerare, quinam ex his ueri sint, qui adulterini. Rursum eodem in libro, ὅπως μήτε αὐτὸς κίβδηλός ποτε φανεῖται ὁτῳοῦν, ἁπλοῦς δὲ καὶ ἀληθὴς ἀεί. i. Vt neq; ipse adulterinus aliquando cuiq̃ appareat, sed simplex & uerax semper. Hoc igitur à nũmis traductum, si ad diuersas res traducatur, prouerbiale fiet. Sed huius rei mentionem fecimus in prouerbio πονηροῦ κόμματος.

Nemo malus hoc sciet. VI

Οὐδεὶς κακὸς εἴσεται τοῦτο. id est, Nullus malus hoc sciet, quoties rem egregiam & cognitu dignã significamus. Plato De legibus lib. quinto, ὅσον γὰρ δὴ τὸ νῦν ἐπιταττόμενον ἀγαθὸν ὂν τυγχάνει πάσαις ταῖς πειθομέναις πόλεσιν, τὴν ἑπομένην κατασκευὴν προσλαβὸν, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν, οὐδεὶς εἴσεταί ποτε κακὸς ὤν, ἀλλ' ἔμπειρός τε καὶ ἐπιεικὴς ἔθεσι γενόμενος. id est, Quantum enim bonum sit, quod nunc præcipitur, omnibus rebus publicis, si modo paruerint, ordinem & apparatum adducens, nullus unquam iners & malus cognoscet, quemadmodũ ueteri prouerbio dicitur, uerum & peritus, & moribus æquis præditus.

Huic confine est, quod idem posuit in Lachete, οὐ πᾶσα ὗς τοῦτ' εἴσεται. id est, Nō sus quiuis hoc norit. Natum apparet à mysterijs deorum quæ non nisi ab initiatis ac puris cognosci fas erat.

Mœnia ferrea, non terrea. VII

Plato libro De legibus sexto, περὶ δὲ τειχῶν ὦ μέγιλλε, ἔγω γ' ἂν τῇ σπάρτῃ ξυμφεροίμην, τὸ καθεύδειν ἐᾶν ἐν τῇ γῇ κατακείμενα τὰ τείχη, καὶ μὴ ἐπανιστάναι τῶνδε εἵνεκα. καλῶς μὲν καὶ ὁ ποιητικὸς ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὑμνεῖται, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη, μᾶλλον ἢ γήϊνα. id est, De mœnibus autem Megille equidem cum Sparta consenserim, ut mœnia uidelicet humi deposita, dormire sinamus, neq; huius rei gratia rursum uelimus excitare. Recte quidē & poeticum dictum super his canitur, Mœnia ærea magis ac ferrea esse oportere quàm terrea. Prouerbio iactatum fuisse uidetur, & habet ueluti ænigmatis figuram. Innuit autem, non oportere tutamētum ciuitatis in mœnibus collocare, sed in uiris armatis, quorum consensus murorum inexpugnabilium uice, ciuitatē optime tuetur. Alludit autem Plato ad apophthegma Laconicū, cuius meminit Plutarchus. Equidem arbitror & Horatium huc leuiter allusisse, quum ait, Hic murus aheneus esto.

Nemo nos insequitur. VIII

Plato lib. De legibus decimo, ὡς οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μήκος. οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς τὸ λεγόμενον ἐπείγων διώκει. id est, Nam in præsentia nihil est cur breuiloquentiā prolixitati anteponamus. Quandoquidē nemo nos insequitur, qui festinare cōpellat, quemadmodū uulgo dicunt. Hoc parœmiæ etiā hodie tritū manet, quum significant liberum esse, diutius in re quapiam immorari. Nemo nos, inquiunt, impellit.

Mare proluit omnia mortalium mala. IX

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά. id est,

Hominum uniuersa proluit pelagus mala.

Refertur ab Eustathio in primū Iliadis Homericę. Extat autem apud Euripidem in Iphigenia Taurica. Natum est ab euentu huiusmodi. Refert Diogenes Laertius, Euripidem Platoni comitem fuisse peregrinationis, quum Ægyptū adiret: ubi cum morbo suo corriperetur, comitiali, ni fallor, sacerdotes Ægyptij mersione marina sanarunt hominem. Hinc postea uersiculum hunc composuisse,

κλύζει θάλασσα πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Tanquā aqua marina morbis omnibus mederetur. Quin hodie morsos à cane rabido, si nouies mergantur in mare, putant à rabie liberari.

Canere de Telamone. X

Ἄδειν τὰ τελαμῶνος. id est, Canere cantionē Telamonis. De querulo sermone dictum prouerbiū, quod Telamon impotētius fleuerit, Aiacem filiū perisse apud Troiā, præsertim hoc genere mortis. Eustathius enarrās carmē illud Homericū, quod est in Catalogo nauium, αἴας δ' ἐκ σαλαμῖνος ἄγεν δύο καὶ δέκα νῆας.

commemorat hanc parœmiam, καὶ τὸ ἄδειν τελαμῶνος παροιμιακῶς λεχθέν, ἀπὸ σκολιοῦ μέλους οὗ ἡ ἀρχή, παῖ τελαμῶνος αἶαν αἰχμητά. id est, Et quod prouerbio dicitur canere cantionē Telamonis, ab obliquo cantu, cuius initium, Fili Telamonis Aiax belliger. Simillimū est illud, quod alibi retulimus, ἀδμήτου μέλος καὶ ἁρμοδίου μέλος. id est, Admeti cantilena & Harmodij cantilena.

Argiua calumnia. XI

Ἀργεῖα φωρά. id est, Argiua insectatio, de calūniosis & delatoribus dici solitū. Nam Argiuos olim notauit antiquitas, tanq̄ sycophātas & litiū auidos. Testis Eustathius in Catalogum nauium, adagium ex Pausania citans. Testis & Diogenianus in Collectaneis.

Initio confidens, in facto timidus. XII

Eustathius enarrans septimū Iliados librū, huiusmodi refert parœmiā, θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐν πολλοῖς κακός. id est, Audax ante negotium, plerūq; ignauus. Citat idem ex Epicharmo, κακὸς θαῤῥεῖ μάλ' αὐτόθεν, ἔπειτα δὲ φεύγει. id est, Ignauus statim admodum de se confidit, pòst autem fugit. Videmus hoc usu uenire uulgo, ut qui sunt audacissimi, & magniloquētissimi, prius q̄ appareat periculum, ubi res uirum postulat, ibi sint animi nullius.

γοργὸν βλέπειν. XIII

Γοργὸν βλέπειν. aliquoties apud Lucianū, pro acribus oculis obtueri. Sumptū è fabula

Persei & Gorgûs. γοργόν dictum putant παρὰ τὸ ὀργῆς, quòd irati acribus oculis obtueantur. Item Homerus Iliados θ. de Hectore,

Γοργοῦς ὄμματ' ἔχων ἠδὲ βροτολοιγοῦ ἄρηος. id est,
Gorgoneis oculis, quales & Martis atrocis. μανικὸν βλέπειν aliàs commemorauimus.

Tolle digitum. XIIII

Αἶρε δάκτυλον. id est, Tolle digitum: uictum te fatere. Nam hoc signo qui in conflictu succubuisset, τὴν ἧτταν agnoscebat. Persius in Satyra v.
Nil tibi concessit ratio: digitum exere, peccas.
Cognatũ illi quod alio dictum est loco, Dare herbam. Huc, ni fallor, respexit diuus Hieronymus in dialogo Luciferiani & Orthodoxi, quum ait: En tollo manũ, cedò, uicisti. Athenæus lib. sexto, ex Antiphane refert hos uersus, in tragicos poetas,

Ὅταν μηδὲν δύνωντ' εἰπεῖν ἔτι,
Κομιδῆ δ' ἀπειρήκασιν ἐν τοῖς δράμασιν,
Αἴρουσιν ὥσπερ δάκτυλον τὴν μηχανήν. id est,
Vbi nil habent quod dicere queant amplius,
Sed prorsus hærent explicanda in fabula,
Repente tollunt machinam digiti uice.

Paulo aliter usus uidetur M. Tullius lib. in Verrem vi. Accurrunt tamen tutores, digitũ tollit Iunius patruus. Nam hic uidetur esse gestus cõprobantis, aut se profitentis emptorem, siue conductorem. Siquidem & hoc pacto olim ferebantur suffragia, & in auctionibus eodem, qui uolebat, declarabat se emptorem aut conductorem.

Videberis, me uidens, planè Martem uidere. XV

Βλέπειν γὰρ ἀντικρὺς δόξεις μ' ἄρην. id est,
Martem uidere me, uideberis palàm.

De his qui se strenue pollicebantur opitulaturos, ac Martem quendam acturos. Est alicubi apud Aristophanem: nam locus nondum occurrit.

Bos in ciuitate. XVI

Βοῦς ἐν πόλει. id est, Bos est in ciuitate. Dicitur ubi quis ad nouos honores euehitur. Lysias bouis imaginẽ æream in arce collocauit Athenis, Ea res in uulgi iocum cessit: nam in agris boum usus est, non in urbibus. Quadrabit & in eos qui præter meritum euehuntur ad summos honores, ueluti quum scortator indoctus fit episcopus aut abbas.

Brasidas quidem uir bonus. XVII

Βρασίδας μὲν ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἁ δὲ Λακεδαίμων πολλὼς ἔχει κάῤῥονας. id est, Brasidas uir bonus quidem ille, sed Lacedæmon multos habet præstantiores. Aduersus eos qui se non modo primos, uerumetiam solos existimãt. Natum ex apophthegmate, quemadmodũ docet Plutarchus in Laconicis, & item in uita Lycurgi. Finitimũ illi, Multi Manij Ariciæ.

Hedera post anthisteria. XVIII

Ἁ κισσὸς μετ' ἀνθεστήρια. id est, Hedera post anthisteria. Quum sero quippiã adhibetur: nam hinc habent nomen, quòd eo mense plurima è terra efflorescant. Apparet in ijs ludis morem fuisse coronari hedera. De anthisterijs, id est floralibus festis, diximus in prouerbio, κᾶρες θύραζε, id est, Cares foras: uidentur illa fuisse quæ Latini uocant Bacchanalia. Hedera autem Baccho sacra erat, unde κιττοφόροι dicti, qui in ludis illis ferebãt hederas. Conuenit cum eo quod alibi retulimus, μετὰ τὴν ἑορτὴν, id est, post festum.

Ex academia uenis. XIX

Ἀκαδημίηθεν ἥκεις. id est, Ex academia uenis. De seuero & cõposito seu docto. Sumptũ à Platonis schola. Quanquam & per ironiam torqueri poterit in fastuosum, & uultu tetrico philosophũ agentem. Quin Athenæus lib. xij. significat dictum in nitidos & cultu insigni, quod his Plato delectaretur mundicijs. Ita Antiphanes philosophũ elegantius cultum ubi depinxisset, apud hunc ipsum, τί μακρὰ δεῖ λέγειν; ὅλως αὐτὴν ὁρᾶν γὰρ τὴν ἀκαδημίαν δοκῶ. id est, Sed quid necesse est plura dicere? ipsam uidere uideor mihi academiam.

Senem erigere. XX

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον ὃς νέος πέσοι. id est,
Erigere durum est, qui cadat iuuenis, senem.

Haud facile dediscunt à senibus uitia, quæ pueri didicerint, & in omnẽ inhæserint uitã.

Et tamen in senecta quoq; conandum, ut uitijs careamus, quantumuis inhæserint.

Terra defossum habes. XXI

γῆ κρύψας ἔχεις. id est, Terra defossum habes. In eum qui nō impertit, neq; profert suas dotes. Sumptum ab auaris, thesaurū humo defodientibus. Quod apud Plautū facit Euclio. Itidem Horatius in Epodis: Haud parauero,
Quod aut auarus ut Chremes terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos.

Senescit bos. XXII

γηρᾷ ὁ βοῦς, τὰ δ᾽ ἔργα πολλὰ τοῦ βοός. id est,
Bos consenescit, at opera multa sunt bouis.
Cum ob ętatis imbecillitatē aliquis inutilis reddit̃ ad obeundū munus. Nam diuitū uulgus haud aliter ministris utitur, quàm equis & canibus, aut paulo etiā inhumanius: dum usui sunt, alliciunt: ubi senuerint, reijciūt. Vnde cōsultū est, ut unusquisq; sibi paret, quo senectutē suam cōmodius foueat, alatq;, ne tum cogatur ex aliena liberalitate pendere, cum à nemine non contēnetur: Ac meminerit Diogenis apophthegmatis, qui rogatus, quidnam esset in hac uita calamitosissimū, respondit, γέρων ἄπορος. id est, Senex egens.

Sus acina dependes. XXIII

ἀποτίσεις χοῖρε γίγαρτα. id est,
Acinos sus improba pendes.
Lues quod admisisti, reddes quod abstulisti, nō sine fœnore. Quadrabit, ubi pusillū cōmodi magno dependitur malo. Natū apparet à rustico quopiam, qui uerbis hisce comminatus sit sui pascenti racemos.

Dum cessat boreas. XXIIII

Aristoteles in Problematis sectiōe uigesimasexta, ꝓblemate quadragesimoseptimo, iuxta Theodori supputationem, testatur hunc uersiculum prouerbio celebrem fuisse:
ἀρχομένου τε νότου, καὶ λήγοντος βορέαο. id est,
Surgit ubi notus exoriens, boreasq; residit.
Quo significabāt tempus oportunū prosperæ nauigationi. Subauditur enim δεῖ πλεῖν, siue εὖ πλεῖν, propterea quod auster minus uehemens oritur: desinit autē perquàm uehemēs, diuersum accidit in Aquilone. Atq; huius rei philosophus causam admodū probabilem reddit. Nos enim, inquit, ad septentrionem potiusquàm ad meridiē uergimus, & aquilo flat à septētrionibus, auster à meridie. Hinc fit, ut ille statim uehemētior proxima inuadat loca, deinde uehementiā suā ad longius remotos transferat, propinquis ortui mitior. Hic ediuerso, ad meridiē positos, primū urgeat: post, ubi præterijt, mitior ad nos ueniat. Licebit & longius detorquere prouerbiū, nec id sine gratia, si quando significabimus tempus adesse commodum & aptum gerendæ rei, ut cum illo cōgruat, quod alibi positum est: Cum pluit, molendum.

Inuulnerabilis ut Cæneus. XXV

ἄτρωτος ὑπάρχεις ὡς καινεύς. id est, Inuulnerabilis es ut Cæneus. De his, qui lædi non possunt. Est in poetarū fabulis, Cæneū munere Neptuni nullo telo uiolari potuisse. Cæterū iuxta fidem historiæ, Cæneum Thessalum quempiam aiunt fuisse, rei bellicæ cū primis peritum, adeo ut cum multis prælijs interfuisset, nunquam uulnus acceperit. Denique cum Lapithis auxilium ferret aduersus Centauros, deprehensus solus, ab hostium multitudine obrutus est, citraq; corporis uulnus extinctus. Itaq; Lapithæ, cadauere integro reperto, sparserunt rumorem, Cæneum in omni uita inuulnerabilem fuisse. Venustius enuntiabitur per comparationem.

Sale perunctus hic adiuuabitur. XXVI

ἁλσὶν διασμηχθεὶς ὄναιτ᾽ ἂν οὑτοσί. id est,
Acri sale hic perlutus adiuuabitur.
In eos dicebatur, qui uel ætate uel uino delirarent. Quidam ab utribus translatū existimant, qui sale loti redduntur meliores, ꝗ salis acrimonia, coriorū crassitudinē emendet. Itidem temulētia laborātes mos erat sale & oleo perungere, id aduersus ebrietatē remedium existimabat̃. Quidam à uasis testaceis ductū malunt, quæ sale imbuunt̃, quo fidelius contineant liquorē infusum. Sumptū est autē prouerbiū ex Aristophanis Nebulis.

Hæc iustitia. XXVII

Αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν οἳ ὄλυμπον ἔχουσι. id est,

Diuûm hæc iustitia est, magnus quos claudit Olympus.

Dici solitũ, quoties pœnas darẽt scelesti, ueluti dĳs ipsis ultoribus. Sumptũ est ex Hom.

Atqui non est apud aram consultandum. XXVIII

Ἀλλ' οὐδὲν δεῖ πρὸς τὸν βωμὸν τὰς ἐπινοίας. id est, Atqui nihil opus iuxta arã cogitare. Consultandum anteq̃ incipias, in ipso negocio sera consultatio. Sumptũ à sacrificis, qui pro ritu sacrorũ omnia præparãt, prius q̃ accedãt ad aram. Nam in ipsis sacris periculosum existimabatur, si quid parũ rite dictũ ac factum fuisset à sacerdotibus aut patrimis ac matrimis. Declarat M. Tullius in oratione De responsis aruspicum, An si ludus cõstitit, aut tibicen repente cõticuit, aut puer ille matrimus & matrima si terrã non tenuit, aut thensam, aut lorum omisit, aut si ædilis uerbo aut nutu aberrauit, ludi sunt non rite facti.

Mars haud concutit sua ipsius arma. XXIX

Ἄρης τὰ αὐτοῦ ὅπλα οὐ σελεύει. id est, Mars sua ipsius arma non iactat. Commode feruntur quibus assueuimus, queq́ nobis quadrant, etiã si sint grauissima. Iactamus enim, quod incommode ferimus. Vnde Iuuenalis:

Nec iactare iugum uita didicere magistra.

Ita studiorum labor qui occideret athletam, non grauat eruditum.

Smaragdus in luce obscurus. XXX

Ἀρίγνωτος σμάραγδος, ἐν μὲν τῷ φωτὶ σκοτεινός. id est, Insignis smaragdus, in luce quidẽ obscurus. In eos iaci solitum, qui præpostere ibi semet occultarent, ubi maxime conueniebat ædere uirtutis specimẽ. Plinius inter smaragdorum uarietates cõmemorat, qui dicti sint cæci, quòd colore sint obscuriore. Id uitĳ magis in sole deprehenditur, quum ingẽs color ille suauiter uirẽs, nec sole mutetur, nec umbra, nec lucernis, ac ne aquis quidem. Quemadmodum idem docet Plinius libro trigesimoseptimo, cap. vi.

Martis pullus. XXXI

Ἄρεος νεοττόν. id est, Martis pullum, uocant ad bella magnopere propẽsum. Aristophanes in Auibus, Ἄρεος νεοττὸς, ὦ νεοττὲ δέσποτα. id est,

Pullus Gradiui, ó pulle rector atq́ here.

Sentit autem de gallo, qui quòd omnium auium sit pugnacissimus bellacissimusq́, unde & crista & calcaribus armatus est, Marti sacer est. Vel quòd is olim fuerit adolescens Marti in delicĳs habitus, qui consueuerit obseruare, Marte cũ Venere cubante ne quis deorũ interueniret. Deinde cum illo dormiente sol aduenisset, Marsq́ turpiter esset deprehensus, iratus Gallum adolescentem in auem commutauit, manentibus etiamnum pristinæ naturæ uestigĳs. Narrat hanc fabulam Lucianus in Gallo. Prouerbĳ meminit & Laertius in uita Diogenis Cynici.

Vtrem mergis uento plenum. XXXII

Ἀσκὸν βαπτίζεις πνεύματος πλήρη. id est, Vtrem mergis uẽto plenũ. Cõpetit in eum qui frustra conatur, ut qui castigat inemẽdabilem, quod inflatus uter quantũuis immergas, rursum emicet. Natũ uidet ex oraculo Sibyllæ, quod illa ædidit de ciuitate Atheniensi, Ἀσκὸς βαπτίσῃ, δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἐστί. id est,

Vter tingeris, sed mergere nemo ualebit.

Durus alloquĳs. XXXIII

Ἄτηκτος ἄνθρωπος προσηγορήμασιν. id est, immobilis siue inflexibilis alloquio. Ductum à cera, quæ tractando mollescit. ἄτηκτον autem dicitur, quòd non queat liquefieri. Competet igitur in hominem inexorabilem.

Profectus ad apaturia. XXXIIII

Ἀπιὼν εἰς ἀπατούρια ἐπανῆκ' εἰς θαργηλιῶνα. id est, Profectus ad apaturia, redĳt Maio. Dici solitum in eos qui licentius immorarentur negocio cuipiam. Athenis festum erat, quod Apaturia uocabant, id triduo peragebatur. Primum diem appellabant δόρπειαν, propterea quòd sub noctem conuenientes φράτορες conuiuium agerent: secundum appellabant ἀνάρρυσιν, quòd in eo rem diuinam facerent Ioui Phratrio, ac Mineruæ, tertium κουρεῶτιν, quòd iuuenes & puellæ in gentem transscriberentur. Meminit Suidas copiosius de hoc festo: uerum ea non multum attinent ad explicandum prouerbium.

Ego tibi de alliis loquor, tu respondes de cepis. XXXV

Ἐγὼ σκόροδά σοι λέγω, σὺ δὲ κρόμμυ' ἀποκρίνῃ. id est, Ego tibi loquor de alliis, tu respōdes de cepis. Simillimum illi, ἄμας ἀπῄτουν, quum aliud respondetur quàm rogaris, uel contrà, quum inepte respondetur inepte sciscitanti. Confinia sunt inter sese cepe & allia.

Aurificem te futurum credebas. XXXVI

Χρυσοχοήσειν ᾤου. id est, Aurificē te futurum arbitrabare. Natū aiunt ab huiusmodi quodam euētu. Inualuerat aliquādo fama apud uulgus Atheniensiū, in Hymetto mōte magna auri fragmēta uideri, quæ à formicis illis pugnacibus seruarētur. Itaque quidā creduli sumptis armis exierūt illas expugnaturi: qui quum re infecta, frustraque sumpto labore redirēt in urbē, irrisi sunt à cæteris ciuibus, illud obiectantibus, σὺ δ' ᾤου χρυσοχοήσειν. id est, tu credebas te fusurū aurum. Meminit huius rei Eubulus in fabula cui titulus Glaucus.

Ἡμεῖς ποτ' ἄνδρας Κεκροπίδας ἐπείσαμεν,
Λαβόντας εἰς Ὑμηττὸν ἐξελθεῖν ὅπλα,
Καὶ σὺ τῶν μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν
ὡς χρυσοτεύκτου ψήγματος πεφηνότος. id est,
Quondam uiris nos Cecropidis persuasimus,
Sumptis ut armis montem Hymettum incurrerent:
Contraque formicas cibaria tridui
Ferrent, uelut fragmentula auri fusilis Apparuissent.

In penultimo uersu aut mēdum est, aut defectus: fortasse pro σὺ, legendum σῖτον. Ita certe constabit uersus:

Καὶ σῖτον τῶν μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν.

Extat & apud Platonem libro De republica quinto, τί δὲ ἦν ὁ σὸς Θρασύμαχος, χρυσοχόης, εἰς τόδε νῦν ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ' οὐ λόγων ἀκουσόμενος. i. quid autem erat tuus Thrasymachus, si auri fusor, ad eos qui nunc hic sunt aduenisset, ac non potius rationes auditurus. Æschines, ἐκφοιτήσας παρὰ τούτῳ δῆλον ὅτι χρυσοχοεῖν ἐμάνθανεν, ἀλλ' οὐ τὸ προκείμενον αὐτῷ πράττειν ἢ πάσχειν. id est, quum hinc se subduxerit, perspicuum est quòd aurum fundere didicit, potius quàm id facere patiue, quod ipsi propositum erat. Parœmia coueniet, ubi quis ingentes spes animo concepit, sed discedit frustratus. Quod fere solet accidere iis, qui suo sumptu mittunt, qui terras peruestigent incognitas, aut qui in fornaces alcimisticas omnia sua profundunt.

Seiuncta sunt Merrhæ ac Siloam fluenta. XXXVII

Χωρὶς τὰ Μεῤῥᾶ καὶ Σιλωὰμ ῥεύματα. id est,
Seiuncta sunt Merrhæ ac Siloam flumina.

De longo interuallo dissitis inter sese: ueluti si quis dicat, inter amicū & adulatorem plurimum interesse. Finitimum illi, χωρὶς τὰ τῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν. id est, separatæ sunt possessiones Mysorum & Phrygum. Apparet neotericū esse prouerbium, & haud scio an ab Apostolio additum ex literis ecclesiasticis. Siquidem Merrha uocatur locus in quo Moses aquas pestilentes & amaras, iniecto ligno dulces reddidit ac salubres. Cæterum ad aquas Siloam missus est à Iesu cæcus euangelicus, quo uisum reciperet. Vnde apparet salutares fuisse dissimillimas aquis Merrhæ.

Ψευδόπυρα. XXXVIII

Ψευδόπυρα οἷον τὰ σά. De minis ac terriculis inanibus: aut quum ostenditur arte periculum, quum re nullum sit periculum. Translatum à militari astutia, qua fit, ut ad territādos hostes noctu diuersis locis ignes incendant, ut ingens exercitus esse credatur. Eos ignes adsimulatos, ψευδόπυρα uocāt. Non habebit prouerbii gratiam, nisi transferas ad eos qui fumis uerborum territate student aliquem, aut in fraudem illicere. Sic enim interdum falluntur & nautæ.

Psyra Bacchum. XXXIX

Ψύρα τὸν Διόνυσον. id est, Psyra Bacchum. Stephanus & Suidas citant ē Cratino, ψύρα τὸν Διόνυσον ἄγοντες. id est, In Psyra Bacchum ducētes. Rursum ἐν νεμέσει, ψύρα τε τὴν Σπάρτην ἄγεις. id est, Et in Psyra Spartam ducis. Annotatū est & ab Hermolao Barbaro. Dictitatum adagiū, ubi uinū appositū in conuiuio nemo gustat: aut de sordido apparatu. Psyra pusilla quæpiam insula est haud procul à Chio, in qua uinū non prouenit, Meminit &

Strabo lib.xiiij. Hanc Homerus Odysseæ r. ψυρίην appellat. In Græcorum commentarijs reperi scriptum aliquoties ψυρᾶ, finali circumflexo, sed mendose, ni fallor.

Caput uacuum cerebro. XL

ὦ οἵα κεφαλὴ, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει. id est, O quale caput, & cerebrum non habet. De his qui corporis specie præcellunt, ingenio carẽtes. Natum ex apologo, qui circũfertur inter Æsopicos. Vulgo quoque uęcordibus & insipidis aiunt, cerebro uacuum esse caput.

Crudelis Bacchus. XLI

ὠμηστὴς διόνυσος. id est, Crudelis Bacchus. Baccho quondam uiuos homines sacrificari mos erat. Vnde in crudeles conuenit, siue quod temulentia reddat feroces & immites.

Hoc calciamentum consuit Histiæus, Aristagoras induit. XLII

τοῦτο ὑπόδημα ἔρραψε μὲν ἱστιαῖος, ὑπεδύσατο δὲ ἀρισταγόρας. id est, Hoc calciamentum Histiæus quidem consuit, cæterũ Aristagoras induit. Diogenianus admonet dici solitũ in eos, qui callide sua malefacta in alios rejciunt. Adagiũ natũ est ex huiusmodi historia: Histiæus quispiã patria Samius, Dario amicus, ab eodẽ in Persidem missus est: illic diutius cõmoranti incessit patriæ reuisendæ desideriũ: uerũ quũ à rege cõmeatum impetrare non posset, scribit ad Aristagorã ex fratre nepotẽ, ut Iones ad defectionem sollicitaret, uidelicet ut hac occasione dimitteretur. Excogitauit aũt nouũ literarũ transmittendarũ genus, cuius meminit & A. Gellius Noctiũ Atticarũ lib.xvij. cap.ix. Seruo cuidam spectatæ fidei, diu oculos ægros habenti, capillum ex omni capite, tanquam medendi causa deradit, caputque eius leue literarum formis compingit. His literis quæ uoluerat, scripsit: hominem postea quoad capillus adolesceret, domi continet: renatis pilis, ad Aristagoram mittit. Et quum ad eum ueneris, inquit, mandasse me dicito, ut caput tuum sicut nuper egomet feci, deradat. Seruus ut imperatum erat, ad Aristagoram uenit, mandatũ domini adfert. Is non esse frustra ratus, capite deraso literas legit, ac mente Histięi cognita, totam fermè Ioniam ad defectionem traxit. Darius posteaque hæc cognouisset, desciuisse Iones, Histięum in consilium adhibet, quem potissimũ in Asiam mittere oporteat ad res cõponendas. Is persuadet ut sese mittat, utpote idoneũ ad sarciendam defectionẽ Ionum. Itaque posteaquam in Asiam deuenisset, iamque in suspicionem uenisset Sardium præfecto, tanquam autor huius motus fuisset, hoc audiuit ab eodem, οὕτω δὴ ἱστιαῖε ἔχει περὶ τούτων τὰ πράγματα, τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σὺ, ὑπεδύσατο δὲ ὁ ἀρισταγόρης. Sic hæ res habẽt Histiæe: tu quidem calceum hunc consuisti, cæterũ Aristagoras induit. Meminit & Herodotus quinto & sexto libro, in hunc modum efferens quemadmodũ retuli. Significabat autem eius consilij primũ fontem & autorem fuisse Histiæum, administratorem Aristagoram. Ea uox deinde, ut fit, uulgo cognita commẽti nouitate, in populi fabulam abijt. Videtur magis conuenire, quoties in astutis & improbis consilijs alteri alter auxilio est, mutuaque opera sese iuuant. Nam dare consilium, est tanquam calceum consuere, uti consilio & exequi, est uelut induere calciamentum.

Quæ non posuisti ne tollas. XLIII

ἃ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλου. i. Quę nõ deposuisti, ne sustollas. Citatur à Platone lib. De legibus xi. tanquam ex poeta quopiã. Laertius refert inter Solonis leges, sentiens opinor de terminis agrorum non mouendis, quos maiores fixissent. Conuenit in furaces, & in eos qui repetunt quod nõ crediderunt: itẽ qui sibi postulant acceptũ ferri, quod nõ præstiterũt.

Bulbos quærit. XLIIII

βολβοὺς ζητεῖ. id est, Bulbos quærit. Iocus prouerbialis in eos qui iuxta Persium,

Obstipo capite defigunt lumina terræ.

Plutarchus in Symposiacis, καὶ γὰρ ὁ γελώμενος οὗτοσὶ, καὶ παροιμιώδης ἔφη, βολβὸς οὐ μικρότητι διαφεύγει τὸν κεραυνὸν, ἀλλ' ἔχων δύναμιν ἀντιπαθῆ, καθάπερ ἡ συκῆ καὶ τὸ δέρμα τῆς φώκης. id est, Etenim ridiculus iste, inquit, & prouerbio obnoxius bulbus haud ideo fulmen effugit, quod pusillus sit, sed quod uim habeat contrariam fulmini, quemadmodũ & ficus arbor, & uituli marini pellis. Porrò risus prouerbialis, de quo meminit Plutarchus, sumptus est, ut opinor, ex Aristophanis Nebulis, ubi Strepsiades Socratis ingrediens scholam, admiratur discipulos Socratis prono capite terram spectantes. Respondentique cuipiam,

ζητοῦσιν οὗτοι τὰ κατὰ γῆς, βολβοὺς ἄρα

ζητοῦσι μὴ νῦν τοῦτό γε φροντίζετε,

Ἐγὼ

Ἐγὼ γὰρ οἶδ᾽ ἵν᾽ εἰσὶ μεγάλοι καὶ καλοί. id est,
Quærunt habet quæ terra. Strepsiades. Bulbos scilicet
Quærunt, rei sed cura ne quid istius
Vos angat, ego enim noui ubi sint magni & boni.
Quod si quis malit referre ad id, quod est apud eundem poetã in Pluto, τῶν τῶν θύμον φαγόντες, id est, Qui easdem mecum cepas edistis, equidẽ haud magnopere repugnarim. Significat autem tenues amicos, quiq́ʒ, ut ait Terentius, paupertatẽ unà tulerunt grauẽ. Persius item Satyra quarta, de sordido & impendio tenaci, parcoq́ʒ,
Hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens
Cepe, & farratam pueris plaudentibus ollam.
Extat apud eundẽ Aristophanẽ in Concionatricibus & alius de bulbo iocus huiusmodi. καταφαγὼν βολβῶν χύτραν. id est, Qui deuorauit bulborum ollam. Verba sunt aniculæ ad iuuenẽ detrectantẽ coitum, quod unus duabus par esse non posset, καλῶς inquit, ἐπειδὰν καταφάγης βολβῶν χύτραν. Nam bulbos iritare Venerem testatur & Martialis:
Nil aliud bulbis, quàm satur esse potes. Et Columella in carmine:
Iam Megaris ueniant genitalia semina bulbi.
Sunt aũt multę bulbi species, sed omnes, inquit Dioscorides lib. ij. habent acrimoniam, & calore uenerem stimulant, quemadmodum eruca, de qua Columella,
Excitet ut Veneri tardos eruca maritos.
Suidas duo de cepis adagia refert, κρόμμυα ἐσθίειν. id est, Cepas edere, & κρομμύων ὀσφραίνεσθαι, id est, Cepas odorari, quæ suo reddidimus loco.

Exacta uia uiaticum quærere. XLV

Seneca in libello De Moribus: Quid enim stultius est, quàm, quod dici solet, uia deficiente, uiaticũ quærere, aut augere? Quadrat in senes auaros. Laborat enim ea ætas plerunq́ʒ hoc uitio: ut quo minus superest uitæ, hoc magis sit de uictu sollicita. Cõtra iuuentus, huius studij uel maxime negligens est. M. Tullius in Catone Maiore: Auaritia uero senilis quid sibi uelit, non intelligo. Potest enim quicquam esse absurdius, quàm quo minus uiæ restat, eo plus uiatici quærere?

Ventis tradere. XLVI

Ventis tradere, pro eo quod est, obliuisci, atq́ʒ ex animo eijcere. Seruius prouerbialẽ figuram admonet esse. Vergilius in decimo Æneidos,
Nec ferre uidet sua gaudia uentos. Idem alibi,
Sed auræ Omnia discerpunt. Rursus idem: Partim
Mente dedit, partim uolucreis discerpsit in auras. Item Horatius in Odis,
Tristitiam & metus,
Tradam proteruis in mare Creticum Portare uentis. Ouidius,
Cunctáne in æquoreos abierunt irrita uentos?
Cunctáne letheis mersa feruntur aquis. Idem,
Quæ tibi sunt facienda tamen cognosce, nec Euris
Da mea nec tepidis uerba ferenda Notis.

Os infrene. XLVII

Ἀχάλινον στόμα. id est, Os infrene, uocãt os petulans, & maledicum. Sumpta metaphora ab equis, nullo freno coercitis. Ita Plato libro De legibus tertio, ἀχάλινα στόματα uocat, Euripidem opinor imitatus, qui in Bacchis,
Τῶν ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τε ἀφροσύνας τέλος δυστυχία
esse scripsit, quemadmodum alibi meminimus. Plutarchus De liberis educandis, ἀθύρωτον στόμα dixit, quasi ianitoris egens. Aristophanes in Ranis,
αὐθαδόστομον Ἔχοντ᾽ ἀχάλινον, ἀκρατές, ἀπύλωτον στόμα. id est,
Oris improbi, Infrene habentem intemperans, & ostij Os indigum.
Iulius Pollux docet id genus homines dici ἀθυρογλώττους, quã uocẽ usurpat Euripides in Oreste: Κἀπὶ τῷδε ἀνίσταται
Ἀνήρ τις ἀθυρόγλωσσος, ἰσχύων θράσει,
Ἀργεῖος οὐκ Ἀργεῖος, ἠναγκασμένος,
Θορύβῳ τε πίσυνος, κἀμαθεῖ παῤῥησίᾳ

πιθανὸς

γιβανὸς ἐτ' αὐτῶν περιβαλεῖν κακῷ τινί. id est,

Sub ista surgit quispiam uir cuius os
Carebat ostio, ualens audacia.
Argiuus haud Argiuus, huc adactus est
Turbæ obsequens, & imperita audacia:
Qui orationis posset eloquentia
Malo uel ipsos principes inuoluere.

Sic Euripides depingit oratorē stolidum, sed utinam hæc forma nō competeret in tam multos concionatores, non euangelicos, sed sycophanticos, ac meros adulatores.

Ego ac tu idem trahimus iugum. XLVIII

Ἐγώ τε καὶ σὺ τὸν αὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν. id est,

Idem egoq; tuq; ducimus pariter iugum.

De his qui similibus uitijs aut malis obnoxij sunt. Non dissimile illi, In eadem es naui, quanquam hoc magis pertinet ad commune periculum. Plinius in Epistolis alicubi dixit, Ex ęquo iugum ducere, pro eo quod est, negocij uices pariter sustinere. Translatum à bubus arantibus. Huc allusisse uidetur Horatius libro Odarum primo,

Diffugiunt cadis
Cum fece siccatis amici,
Ferte iugum pariter dolosi.

Res indicabit. XLIX

Αὐτὸ δείξει, subaudi ἔργον. id est, Res ipsa indicabit. Cum significamus experimēto exitur; perspici sermonis ueritatē. Vtitur Plato in Theęteto. Nam illic Socrates exhortans ad inquisitionē rei, ὁ τὸν ποταμὸν καθηγούμενος ὦ θεαίτητε ἔφη, ἄρα δείξει αὐτό. καὶ τοῦτο ἐὰν ἰόντες ἐρευνῶμεν, τάχ' ἂν ἐμπόδιον γενόμενον αὐτὸ φήνειε τὸ ζητούμενον, μένουσι δὲ δῆλον οὐδέν. id est, qui alijs per flumē iturus dux erat o Theætete dicebat, ipsa indicabit. Et hoc si pergamus inquirere, fortassis apparebit quid nobis obstet. At si maneamus, nihil erit perspicuū. Natum uidetur à casu. Quidam ingressurus fluuium ut alijs sequuturis dux esset, percōtantibus illis num esset aqua profunda: respōdit αὐτὸ δείξει. id est, ipsa indicabit. Marsilius enim sic uertit, quasi subaudiendum esset ὕδωρ, in Platone, quum illic præcedat ποταμός. Suidas putat subaudiendum ἔργον, id est, ipsa res. Vsus est Aristophanes in Lysistrata,

Τοὔργον τάχ' αὐτὸ δείξει. id est, Res ipsa mox probabit.

Pindarus in Nemeis, ἐν δὲ πείρᾳ τέλος διαφαίνεται ὧν τις ἐξοχώτερος γένηται. id est, In experimēto uero tandem apparet, quibus sit aliquis præstantior. Huic finitimū, τὸ πρᾶγμα λέγει. id est, res ipsa loquitur, apud Lucianū in Toxaride: item illud Aristophanicū in Vespis,

Τὸ πρᾶγμα φανερὸν ἐστιν, αὐτὸ γὰρ βοᾷ. id est,

Res est palàm, quando ipsa per se clamitat.

Id imitatus M. Tullius in oratione quadā dixit, totam hominis effigiem, malitiam quandam clamitare.

Omissa hypera, pedem insequeris. L

Ἀφεὶς τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκεις. id est, Omissa hypera, pedem sectatur. Conuenit, ubi qs omissis his quæ magis ad rem attinebant, leuicula quæpiā curat. Hyperæ nautici funes sunt, quibus antennarum cornua traducuntur. Pedem autem uocant imam claui partē. Verum hyperarū maximus usus in nauigando. Suidas adagium citat ex Hyperide. Item qui scripsit scholia in Demosthenem, ex libro περὶ τείχους primo.

Becceselenus. LI

Βεκκεσέληνος, Prouerbio dicebatur stupidus ac delirus, syderatus, aut admodū senex. Beccus Phrygum antiquissima lingua panem significat: autore Herodoto lib. ij. σελήνη lunā. Vnde Arcades, qui uolunt mortalium omnium antiquissimi uideri, προσέληνοι dicuntur, tanq; antiquiores ipsa luna. Quod notans Apollonius lib. Argonauticôn iiij.

Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Psammitichus aūt rex, hoc argumēto deprehendit, Phrygios omniū antiquissimos fuisse, φ pueri qui nullam uocē hominis audierāt, Becchū sonarēt. Suidas hoc loco iocans, negat mirū uideri debere, si caprarum uocē imitati sunt, qui fuerūt à capra nutriti. Nam id asserit Herodotus. Vtiť Plutarchus libro primo, De uitis philosophorū, καὶ γὰρ πλάτων

ὁ μεγαλόφωνος εἰπὼν, ὁ θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον πρὸς ἑαυτοῦ παράδειγμα, ὄζει λήρου βεκκεσελήνου, κατά γε τοὺς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητάς. id eſt, Etenim Plato uocalis quũ ait, deus condidit mundũ ad ſuam ipſius imaginẽ, olet delirationẽ Beccefelenã, quemadmodũ loquũtur ueteris comœdiæ ſcriptores. Sumptum eſt prouerbium ex Ariſtophanis Nebulis,

Καὶ πῶς ὦ μωρὲ σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε. id eſt,

Et quo pacto ſtolide tu, & Saturnia olens, & Becceſelene.

Quo loco complura ſuper hac dictione referuntur ab interprete, ſi quis fortè requirit: ego quod ad adagij explanationem iudicaui fore ſatis, attigi.

Imperitus anaxyride indutus, omnibus id oſtentat. LII

Ἀμαθὴς ἀναξυρίδα περιθέμενος, πᾶσι ταύτην ἐνδείκνυ. id eſt, Imperitus ſubligaculum ſiue brachas indutus paſſim eas oſtendit. In eum congruit, qui propter inſolentiã, etiam ineptiſſimis rebus effertur. Nam rerum imperitis quicquid peregrinũ ac nouũ eſt, uidetur elegans. Eruditi quidam putant anaxyridem Græcis dici, quas Latini uocant bracchas ſiue feminalia, quæ tegebant mediam corporis partem unà cum feminibus. Brachæ igitur Barbaricæ ueſtis genus erat, ſed præcipue Gallorũ quorundam: unde & Gallia Brachata dicta eſt. Anaxyridẽ uero et Perſis in uſu fuiſſe declarat Strabo. Vidimus et Venetiæ patritios iuuenes ſi quando peregrinantur, gaudere Gallicis ſubuculis, abſq; ueſte ſuperiore, quod idem domi non faciunt. Quadrabit & in eos, qui ſibi uidentur aliquid, quod Gallice loquantur inter Germanos, aut qui uocibus obſoletis, obſcuris aut peregrinis uenditant ſeſe. Subolet hoc ab Apoſtolio additum ex huius ætatis adagijs.

Mineruæ ſuffragium. LIII

Ἡ ἀθηνᾶς ψῆφος. i. Mineruę ſuffragiũ. De exacto iudicio. cõtrariũ illi, ὗς ἔκρινεν. i. ſus iudicauit. Sed lepidius fiet, ſi per ironiam efferatur in ſtupidũ & nullius iudicij hominem.

Per parietem loqui. LIIII

Διὰ τοίχου λαλεῖν. id eſt, Per parietem loqui. Dicitur qui ridicule quid facit. Siue quod obſtante pariete neuter alterum audit, ſiue quod ad eum modum colloquuntur amantes: ut teſtatur Ouidius de Pyramo & Thyſbe.

Interuallo perit fames, & optime perditur. LV

Διὰ μέσου καὶ λιμὸς ἔρρει καὶ κάλλισ' ἀπόλλυται. id eſt, Intercapedine optime perit fames. Mora multis rebus adfert remedium, & maxime iracundiæ. Inuenitur etiam hoc interpretamentum, ut ſit ſenſus, Extincto famelico, fames item pereat neceſſum eſt.

Statuam faucibus colas. LVI

Ἀνδριάντα γαργαλίζεις. id eſt, Statuam colas gutture. De re maiorem in modum abſurda, quæq; fieri nullo pacto poſſit: ueluti ſi quis hominem præpotentem & inuictum fruſtra conetur opprimere: nec enim liqueſcit ſtatua.

Inſperabilem uitam uiuis. LVII

Ἀνέλπιστον βίον ζῇς. id eſt, Inſperatam uitam agis. Sic enim loquuntur Attici, hoc eſt uitam mirificam, & quam ne ſperare quidem auderet quiſquã: aut in qua non ſpes alat animum, ſed ipſæ res adſint. Extat apud Pindarum.

Amens longus. LVIII

Ἄνους ὁ μακρός. id eſt, Amens qui longus: hoc eſt, quod uulgo dictitant, prælongis mentem deeſſe, puſillis nimiũ adeſſe animorum. Sumptũ uidetur ex Sophocle, apud quem hi uerſus ſunt in Aiace flagellifero,

Οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς
Οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι,
Ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ. id eſt,

Non enim his
Qui porriguntur mole uaſta corporis,
Latoq; tergo, niti oportet maxime,
Verum mage illis, qui ualent prudentia.

Videtur in eadem ferme ſentẽtia fuiſſe Homerus, Tydeum fingens corpore puſillo, cæterum ſtrenuum, Sic enim ait Iliados Ε.

Τυδεὺς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής, id eſt,

Strenuus in pugna Tydeus, ſed corpore paruus. Idem habetur in obſcœno carmine,

Vtilior

Vtilior Tydeus, qui, si quid credis Homero,
Ingenio pugnax, corpore paruus erat. Et apud Statium:
Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.

Antiopæ luctus. LIX

Ἀντιόπης θρῆνος. id est, Antiopæ luctus. Dici consueuit: ubi quis immerens calamitatibus affligitur, deinde malis eximitur. Natū adagiū ab Antiopæ fabula, quæ Nyctei filia fuisse narratur. Ea cum esset à ciue quodā uitiata, pater grauius irascēs, ad fratrē Lycum mittit, ut de ea suppliciū sumeret: at ille, quod uterum ferre uideret, misertus, pepercerat. Itaq; peperit Zethum & Amphionē, quos ille in montē abiecit. Erat aūt huic uxor nomine Dirce, quæ simul atq; sensit uirū suū Lycum Antiopæ captū amore, puellā in montem abductā tauri ceruicibus alligat, suspēsis à cornibus tedis ardētibus, parans illā hoc exitij genere cōficere. Verū ad uociferationē Antiopæ concursum est, cum à uicinis rusticis, tum ab Amphione Zethoq;, qui matrē agnitā eripiunt, et à Dirce pœnas sumunt.

Fuge procul à uiro maiore. LX

Ἀλεῦ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός. id est,
Qui te fortior est, hunc tu uitare memento.
Caue à cōmercio potentiū: habe cōmercium cum æqualibus. Etenim optimatū familiaritas, aut seruū facit & turpem, aut si nescias adulari, periculis obijcit. Cū paribus ut multo suauior, ita tutior etiam uita est. Pindarus in Nemeis ἀλλ᾽ ἀπάτῳ. χαλεπὰ δ᾽ ἔρις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν κρεσσόνων. id est, Caue certamē cōgredi cū hominibus potētioribus. Cōgruit cum eo quod alibi dictū est, Procul à Ioue & fulmine: & illo, Longæ regū manus. Herodotus in Vrania, καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆος ἐστὶ καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. id est, Etenī potentia regis supra hominē est & manus prælonga. Hoc magis cōueniebat illi prouerbio, sed quum locus occurreret in Herodoto, typographus priores chartas absoluerat.

Absq; baculo ne ingreditor. LXI

Ἄνευ ξύλου μὴ βάδιζε, id est, Absq; ligno ne ingrediare. Inermis ne sis. Verum semper ad manū sit, quo depellas, si quis fortè quærat lædere. Natū aiunt à Cleomene quodam Atheniensium duce. Is cum esset in insaniam uersus, quod omnibus haberetur exosus, baculum gestans, obambulare consueuit, quo propulsaret impetentes.

Omnem facultatem indutus est. LXII

Ἅπασαν τὴν οὐσίαν ἠμφίεσαι. id est, Vniuersam substantiam indutus est. De paupere, qui præter uestitum nihil præterea rerum possidet: alioquin ἄνεστιος καὶ ἄνολβιος. Quod quidem & hodie uulgato ioco dicunt, ad hūc modum: Cum subsilio, facultates omnes meæ commouentur. Notum illud Biantis philosophi dictum: Omnia mea mecū porto. Plautus in Rudentibus, Hoc quod induta sum, summæ opes.

Hostis non hostis. LXIII

Ἀπόλεμος πολέμιος. id est, Citra bellum hostis. Dicitur qui nulla lacessitus iniuria, tamen quæ sunt hostium facit, aut qui pacis obtextu facit hostilia. Conueniet etiam in illos, qui prius quàm expostulauerint de iniuria cum amico, iam lædunt inimice.

Nephasti dies. LXIIII

Ἀποφράδες ἡμέραι. id est, Nephasti dies. Olim uocabātur inauspicati, & quibus publica non licebat agere. Vnde receptum, ut homines inuisos ac detestandos, ἀποφράδες appellarent. Testis Lucianus in huius uocis calumniatorem. Apud Atticos huiusmodi dies erant septē, quibus inferiæ peragebantur manibus, eoq; habebātur inauspicati. Ad hæc ueterum superstitio sibi persuasit & lunæ certos dies sinistri auspicij esse, ueluti lunæ senescentis, quartam, quintam & secundam, quos & ἀποφράδας appellabant. Rursus dies in quibus rei capitis dānabantur, ἀποφράδας ueluti funestos. Postremo dies insigni quapiam calamitate funesti, ἀποφράδες dicti sunt. Horatius, Ille & nephasto te posuit die. Horum dierum meminit Plato libro De legibus septimo, negans illos esse καθαρούς, id est puros, sed ἀποφράδας appellat ut funestos & sepeliendis mortuis sacros. Ea uox deinde translata est ad homines execrandos, & abominandæ maliciæ, teste uersiculo,
Ἄνθρωπος ἀποφράς, καὶ βλέπων ἄπιστον. id est,
Homo nephastus, & ore perfidum tuens.
Eadem est autē Græcæ uocis etymologia quæ Latinæ παρὰ τὸ φράζω. Huiusmodi fermè

Suidas, Hesychius, & Etymologicus. Quin & homines detestãdos sacros dicimus, ut Horatius, Sacer intestabilis esto. Verg. etiam ad animi rem trãstulit, Auri sacra fames.

Anus cothonissat. LXV

γραῶν κωθωνιζομέναι. i. Anus cothonizãtes. De uetulis indecore lasciuientibus. κώθων enim temulentum significat: inde fictum uerbum κωθωνίζειν. Athenæus libro undecimo uarijs autoribus cothonẽ esse ostendit poculi genus, unde dicatur κωθωνίζεσθαι, pro inebriari, & κωθωνισμὸς ipsa temulẽtia. Et Hesychius admonet, Græcis hominem temulentum appellari cothonem, quemadmodum Latini lagenam uocãt aut utrem. Horatius in Odis in anum uxorem pauperis Ibyci,

Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti uetulam fece tenus cadi.

De anu saltante dictum est alias.

Anus hircum olet. LXVI

γραῦς ἀναθυᾷ. i. Anus hircũ redolet. De uetula libidinante, propterea quod alarum ac reliquarũ partium odor excitatur ad libidinem incẽsis. Horatius in anum huiusmodi:

Nanque sagacius unus odoror
Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis,
Quàm canis acer, ubi lateat sus.

Nudo capite. LXVII

γυμνῇ κεφαλῇ. i. Nudo capite facere quæpiam dicuntur, qui palàm ac citra pudorem omnẽ faciunt. Qui rem pudendam faciebant, ijs mos erat centonibus caput operire. Plautus in Captiui duo: Ipsi de foro tã aperto capite ad lenones eũt, quam in tribu aperto capite sontes cõdemnant reos. Neque refert utrũ hic aperto, an operto legas per ironiã: nam sensus idem utriusque lectionis. Vsus est hoc prouerbij titulo & Cyrillus, interpretãs Ioannis Euangelium, & diuus Chrysostomus in Encomio Babylæ martyris. Tegit & Socrates faciem apud Platonem in Phædro dicturus uituperationem amoris.

In re mala, animo si bono utare, adiuuat. LXVIII

Meretur omnino Plautinus ille senarius ex Captiuis duobus ut inter adagia recenseatur, In re mala, animo si bono utare, adiuuat.

Fortiter ferendo uincitur malum quod euitari non potest. Eandem sentẽtiam paulo secus explicat in Pseudolo, Bonus animus in re mala dimidium est mali.

Mulieris oculus. LXIX

γυναικὸς ὄμμα τοῖς ἀκμάζουσιν βέλος. id est,
Mulieris oculus spiculum iuuenibus est. Et Vergilius:
Vritque uidendo Fœmina. Idem:
Vt uidi, ut perij, ut me malus abstulit error.

Illud alias recensuimus: ἐκ τοῦ ὁρᾶν γίγνεται τὸ ἐρᾶν. id est, Ex aspectu nascitur amor.

Decempes umbra. LXX

Δεκάπους σκιὰ ἐστί. i. Decempes umbra est, id est, cœnandi tempus. Veteres umbris notabãt horas diei. Lucianus in Gallo: Συνεχὲς ἐπισκοπῶν ὁπόσων ποδῶν τὸ στοιχεῖον εἴη. i. Assidue obseruans quot pedes haberet linea. Olim qui uocabant ad cœnam, designabant ad quam umbrã solarij uellent adesse conuiuas. Itidem qui uocabant ne uenirent ante tẽpus rogabant, ad quotam lineam esset ueniendũ. Porrò umbra decẽ pedũ erat gratissima parasitis, cœnæ spem faciens, quẽadmodũ & fumus largior exiliens è culina. Huius adagionis usum nullũ uideo, nisi si quis significare uolens hominẽ uehemẽter edacẽ, dicat illi magnopere placere umbram decempedẽ. Aut nihil agere quẽpiam nisi obseruare umbram decempedem, quomodo utitur Aristophanes in Concionatricibus,

Σοὶ δὲ μελήσει ὅταν ᾖ δεκάπουν τὸ στοιχεῖον
λιπαρῶς χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον. id est, Verum hoc fuerit tibi curę,
Vbi facta sit umbra decempes, Ad lautam accurrere cœnam.

Ammianus li. 23. tradit, apud Persas nullam horam præscriptã sumendi cibũ prærterquam regibus, sed suũ cuique uentrem solarium esse: & apud Plautum, si satis cõmemini, para-

ſitus quiſpiam deſtomachatur in eos qui horologiorum uſum commenti ſunt, quũm uenter ſit optimum horologium. Adagium refertur à Suida.

Altera nauigatio. LXXI

Δεύτερος πλοῦς. i. Secundarius curſus uocabatur, cum uento deſtituti, remis nauim impellerent. Nam ὁ ἐξ οὐρίας πλοῦς πρῶτος. i. Cum ſecundis uentis nauigaretur, ea prima nauigatio dicebatur, autore Pauſania, quem citat Euſtathius in ſecũdum Odyſſeæ librũ, quo loco prouerbij quoq; mentionem facit. Ariſtoteles li. Moraliũ Nicomachiorũ 2. ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. i. Quando igitur medium exacte conſequi difficile eſt, iuxta ſecundũ, ut aiunt, curſum, minima malorum ſumenda ſunt. Philoſophus ſentit uirtutem in medio eſſe ſitam. At id quoniam interdũ difficile eſt aſſequi, monet ut quàm leuiſſime aberremus. Huc pertinet illud Ariſtophanis in Concionatricibus,

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτε ἐλαύνομεν. id eſt,

Nam nunc nec aura impellimur nec remige.

Interpres admonet nautas quũ uento deſtituuntur, ad remos confugere. Cõuenit, ubi quoties quę potiſſima fuerant, non contingunt, ad proxima cõfugitur auxilia. Cognatum eſt illi quod alibi retulimus, δευτέρων φροντίδων ἀμείνονων. Vſurpauit hoc Ioannes Chryſoſtomus homilia in Matthęum prima, Ἐπειδὴ δὲ ταύτην διεκρουσάμεθα τὴν χάριν, φέρε κἂν τὸν δεύτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν. i. Poſteaquam uero ab hac gratia ſumus excuſſi, age uel ſecundũ amplectamur curſum. Atq; hic ſtatim in ipſo, quod aiunt, portu impegit interpres Anianus, ſic enim hunc locũ reddidit: Quia uero hãc à nobis excuſſimus gratiam, uel ſecundas diuitias expetamus: etiam ſi in uulgatis per typographos exẽplaribus pro excuſſimus legitũ excuſamus, & pro expetamus, expectamus. Agit illic Chryſoſtomus primum & optimum eſſe nullis uti literis, poſteaq; autẽ ab eo quod erat optimum degenerauimus, nobis eſſe nautas imitandos, qui quum recto curſu non poſſunt eò peruenire quò uolunt, tamen uel remigio, uel obliqua nauigatione conantur eodẽ pertendere. Fefellit autem interpretẽ prouerbij ignoratio, & ideo ex πλοῦν fecit πλοῦτον. Hęc indico non ut traducã Anianum, cuius induſtrię debent ſtudioſi, ſed ut errorem tollam. Extat Naumachij, Chriſtiani ut ſuſpicor poetæ, carmen quo primum hortatur ad uirginitatem, matrimonium appellans ſecundarium curſum.

Εἰ δέ σε καὶ κοινοῖο πόθος βιότοιο κιχάνοι,
Καὶ τόδε πευθαλέως ὁρέω πῶς χρή σε πρῆξαι
Τὸν πλοῦν ὥς φασιν, τὸν δεύτερον εὔφρονι θυμῷ. id eſt,

Quod ſi te uulgaris amor uitæ tenet, addam
Hoc quo uti didici, quo pacto curſus ut aiunt,
Hic alter tibi ſit peragendus mente ſagaci.

Alluſit huc Cicero in Oratore ad Brutum, Quod ſi quẽ aut natura ſua, aut illa pręſtãtis ingenij uis forte deficiet, aut minus inſtructus erit magnarũ artiũ diſciplinis, teneat tamen eum curſum quẽ poterit. Prima enim ſequentẽ, honeſtũ eſt in ſecũdis tertijsq; cõſiſtere. Summã celeritatẽ ſignificans utrunq; cõiunxit Philippica prima: Tũ uero ſum tãta cupiditate incenſus ad reditum, ut mihi nulli neq; remi, neq; uenti ſatisfacerent.

Diagoras Melius. LXXII

Διαγόρας ὁ μήλιος. i. Diagoras Melius. In ſceleratum ac fœdifragum & impium. Hic capta Melo uixit Athenis, & Athenienſium ſacrorum myſteria uſqueadeo cõtempſit, ut cõplureis auerterit à religione, deterrueritq; ne iam uellent initiari. Præterea arcana illa myſteria, quę nefas eſt prophanis ędere, ille impius in uulgus extulit, modis omnibus irridens. Quas ob res ab Athenienſibus proſcriptus eſt, eamq; proſcriptionẽ palàm in ærea columna poſuerunt, addito pręmij loco, talento, ſi quis hominẽ occidiſſet, ſi quis uiuum adduxiſſet, duobus. Meminit huius Ariſtophanes in Auibus,

Ἢν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν διαγόραν τὸν μήλιον,
Λαμβάνειν τάλαντον, ἤν τε τῶν τυράννων τίς τινα
Τῶν τεθνηκότων ἀποκτείνῃ. id eſt,

Si quis è uobis Diagoram Melium interfecerit,
Præmium feret talentum, ſiq; quis quẽm è mortuis Interemerit tyrannis,

Sedecim pedibus ſuperauit. LXXIII

Haudquaq alienum eſt à prouerbiali figura, quod in Pericle ſcripſit Ariſtides, nẽpe Periclem oratorem reliquos in dicẽdo ſedecim prȩteriſſe pedibus, λέγων, inquit, ὡς ἐκκαίδεκα μὲν ποδῶν ἧρει τοὺς ῥήτορας ἐν τοῖς λόγοις, μόνου δὲ πειθὼ ἐπικάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσι, τὰ δὲ ἄλλα φλυαρίαν πρὸς ἐκεῖνον. i. Dicens illum ſedecim pedibus uiciſſe rhetores dicendo, atq in unius illius labijs inſediſſe ſuadelã quandam. Cȩtera uero omnia nugas prȩ hoc fuiſſe. Itaq Sedecim pedib. ꝑ maximo interuallo dixit. Sũpta metaphora à ſtadijs curſorũ. Locus aũt hic de Pericle eſt apud Eupolin comicũ, in comœdia cui titulus, Δῆμοι.

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ᾽ ἀνθρώπων λέγειν,
Ὁ ποτε παρέλθοι ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
Ἐκκαίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.
Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δ᾽ αὐτοῦ τῷ τάχει,
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσιν. id eſt,

Hic inter homines plurimum unus polluit
Dicendo, quoties præteribat, uti bonus
Agilisq curſor, ſedecim ſpacio pedum
Linquebat à ſe cæteros iam rhetores.
Sermone celer erat, celeritati aderat huic
Suadela quædam illius inſidens labris.

Hos uerſus & Ariſtoph. adducit in Acharnẽſib. ex Demis Eupolis adiũctis his duob.

Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων,
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις. id eſt,

Adeo mouebat, atq ſolus rhetorum
Aculeum in animis liquit audientium.

M. Tullius in Bruto: Quã deam, inquit, in Periclis labris ſcripſit Eupolis ſeſſitauiſſe. Huius immodicam eloquentiam idem taxauit in eadem comœdia,

Ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης ὁ Ὀλύμπιος
Ἤστραπτ᾽, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα. id eſt,

Pericles at indignatus hinc Olympius
Tonat, coruſcat, miſcet omnem Grȩciam.

Porrò quod ad ſuadelã attinet, id imitatus Ennius apud Ciceronẽ in Catone Maiore, M. Cethegum Suadȩ medullã dixit. Ab huius prouerbij forma nõ diſcrepat illud Ariſtophanis, ἐκ τῶν νεφελῶν,

Τῶν Ἑλλήνων εἶναι λέγειν ἑκατὸν σταδίοισιν ἄριστον. id eſt,

Vt Graiorum dicat gentem ſtadijs præcedere centum.

Lepidius etiam erit, ſi pro pedibus paraſangas dixeris.

Saxum uolutum non obducitur muſco. LXXIIII

Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος οὐ ποιεῖ. id eſt,

Muſco lapis uolutus haud obducitur.

Qui non poteſt eodem in loco cõſiſtere, raro fit ut diteſcat. Id totidem penè uerbis etiã hodie dicũt. Simile illud Fabij, Planta quæ ſæpius transfertur, non coaleſcit.

Lityerſam cantionem canis. LXXV

Λιτυέρσαν ᾠδὴν ᾄδεις. i. Lityerſam cantionem canis. Lityerſes nothus erat Midæ regis. Hic cum ageret in Celænis, exceptos eos qui adueniſſent, cõpellebat ut ſecum meterent, deinde præſectis capitibus, reliquũ corpus manipulis inuoluebat. Idẽ inſtituit, ut in honorẽ Midæ thericos, id eſt, æſtiuus aut meſſorius hymnus caneretur. unde ductum prouerbiũ, ut qui non ex animo canerent, aut qui coacti canerent, hi Lityerſam cantionem canere dicerentur. Menander in Chalcedonio,

Ἄδοντα Λιτυέρσαν ἀπ᾽ ἀρίστου τέως.

Meminit huius fabulæ Iulius Pollux libro De rerum uocabulis 4. capite περὶ ᾀσμάτων ἐθνικῶν. Sed hoc nouat, Lityerſam loris cædere ſolitum, quos metendo uiciſſet, ſed quũ aliquando incidiſſet in meſſorem ſe robuſtiorem, ab eo trucidatum fuiſſe. Quoſdã autem autores eſſe, Herculis manu perijſſe, Proinde cantionem eam ad patris deſideriũ leniendum fuiſſe repertam. Lityerſæ meminit & Theocritus.

Lydum in planiciem prouocas. LXXVI

Λυδὸν εἰς πεδίον προκαλεῖς. i. Lydum in campum prouocas. In eum competit, qui lacessit iamdudum ad id propensum, ac promptum. Notati sunt Lydi, quod ad bellũ capessendũ æquo propẽsiores essent. Herodotus li. 1. docet Lydos equitatu ualuisse. Proinde Crœsus optat Iones equitatu uenire oppugnatũ Lydos. Finitimum ei quod alibi recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον.

Sublata lucerna nihil interest inter mulieres. LXXVII

Λύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. i. Lucerna sublata nihil discriminis inter mulieres. Sentit adagium, nullam mulierem non esse impudicam, si detur facultas sine teste peccandi. Recenset Apostolus, & usurpatur à Plutarcho in Pręceptis connubialibus.

Lysicrates alter. LXXVIII

Λυσικράτης ἕτερος. i. Alter Lysicrates. Lysicrates quidã in uulgi fabulã abijt, quod capillos iam canos nigro tingeret, quo iuuenis etiamdum uideretur. Cuiusmodi ridetur apud Martialem Ollus, comam tingens, cum barbam non posset.

Lysistrati diuitias habes. LXXIX

Λυσιστράτου πλοῦτον πλουτεῖς. i. Lysistrati diuitijs diues es. Prouerbialis ironia de magnopere tenuibus. A Lysistrato quodam tractum, extremæ paupertatis homine.

Expecta bos aliquando herbam. LXXX

Μένε βοῦς ποτὲ βοτάνην. i. Expecta bos olim herbam. Dicendum ubi quid sero contingit. Laborat enim bos in agricolando, sed aliquando gustatura herbam enatam. Finitimum illi, Et adhuc tua messis in herba est.

Expecta anus. LXXXI

Μένε γραῦ, ἐμόν σε παῖδα φιλήσοντα. i. Expecta anus meum filium, te suauiaturum. Nam priusquã adolescat puer, illa decesserit. Confine superiori, cum sera spes ostenditur.

Magnus uersator in re pusilla. LXXXII

Μέγας κηλητὴς ἐν μικρῷ γε πράγματι. id est,

Versator ingens in negocio leui.

Nam addita coniunctiuncula cõstabit uersus. Quadrat in eos qui arte parũ honesta sibi diuitias parant. Natũ ab Eudamidæ apophthegmate. Is erat Archidami filius, frater Agidis. Quum musicus quidam feliciter uideretur cecinisse, quispiam ex ijs qui aderãt rogabat Eudamidam, quid de eo sentiret, respõdit, μέγας κηλητὰς ἐν μικρῷ πράγματι. i. Magnus delinitor in re parua, qđ existimaret operosam esse sciẽtiam, sed nihil adferẽtem utilitatis. Recensetur à parœmiographis. Refertur & à Plutarcho in Laconicis, nisi quod illic legit̃, κηλητὴς, quod oratorũ sit delinire ac mouere affectus. Huic nõ dissimile est quod Musonius ait apud A. Gellium, li. 5. ca. 1. in eos qui modulatu uocũ ac lenocinijs uerborum excitant inanem applausum auditorũ, Scito, inquit, illic nõ philosophum loqui, sed tibicinem canere.

Surdaster cum surdastro litigabat. LXXXIII

Δύσκωφος δυσκώφῳ ἐκρίνετο, ὁ δὲ κριτὴς ἦν κωφότερος. i. Surdaster cum surdastro litigabat: Iudex autem erat utroq; surdior. Cum res agitur inter undequaq; ridiculos ac stultos. Extat in hanc sententiam epigramma Græcum Nicarchi,

Δυσκώφῳ δύσκωφος ἐκρίνετο, καὶ πολὺ μᾶλλον
 Ἦν ὁ κριτὴς τούτων τῶν δύο κωφότερος.
Ὧν ὁ μὲν ἀντέλεγεν, τὸ ἐνοίκιον αὐτὸν ὀφείλειν
 Μηνῶν πένθ', ὁ δ' ἔφη, νυκτὸς ἀληλεκέναι.
Ἐμβλέψας δ' αὐτοῖς ὁ κριτὴς λέγει. τοῦ τί μάχεσθε;
 Μήτηρ ἔστ' ὑμῖν; ἀμφότεροι τρέφετε.

Id Thomas Morus olim adolescens, scite uertit hunc in modum,
Lis agitur, surdusq; reus, surdus fuit actor,
 Ipse tamen iudex, surdus utroq; magis.
Pro ædibus hic petit æs, quinto iam mense peracto,
 Ille refert, Tota nocte mihi acta mola est.
Aspicit hos iudex, Et quid contenditis, inquit,
 An non utriq; est mater? utriq; alite.

Docui te urinandi artem. LXXXIIII

Ἐδίδαξά σε κυβιστᾶν, καὶ σὺ βυθίσαι με ζητεῖς. i. Docui te urinandi artem, & tu me uis demergere. In eos quadrat, qui benefacta malefactis retaliant, & beneficium acceptũ in eius ipsius uertunt perniciem à quo acceperunt. Sapit fecem.

Pro eleganti medico malus poeta. LXXXV

Ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς. i. Pro uenusto medico malus poeta dici cupis. In eum dici solitũ, qui non contentus artis suæ professione, in qua locum mediocrẽ obtinebat, pergit aliena profiteri, in quib. nõ perinde sit exercitatus, nec parem proinde gloriam reportaturus. Periander quispiã non incelebri fama medicus, & eius artis uel cum primis doctus, ad poetices studium deflexit, & ineptos quosdã uersiculos scribere cœpit. Hinc uulgaris iocus increbuit. Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis tribuit hoc dictum Archidamo Agesilai filio.

A remo ad tribunal. LXXXVI

Ἀπὸ κώπης ἐπὶ τὸ βῆμα. i. A remo ad tribunal. Dici solitũ, ubi quis repente ab infima cõditione prouehitur ad honesti muneris administrationẽ. Id quod haud scio an ulli contigerit felicius quàm Iulio secũdo. Nam fama est hunc iuuenẽ ad stipem scalmũ remo subigere solitum, & tamen à remulco non solum ad tribunal, uerum etiam ad summũ illud rerum humanarum culmen euectus est. Nec contentus hoc fastigio, pontificię ditiõis pomeria multũ protulit: longius etiam producturus, si per mortis inclementiam uitã illi producere licuisset. Taxat Demadẽ oratorẽ Syrianus Hermogenis interpres, qui citra cognitionẽ artis, statim ad agendas causas irruperit, ἀπὸ τῆς κώπης ἀνίπτοις τοῖς τοῦ λόγου χερσὶν ἐπὶ τὸ βῆμα πηδήσας. i. Qui illotis, ut aiunt, manibus à remo ad tribunal irruit.

In cœlum expuis. LXXXVII

Ἐς οὐρανὸν πτύεις. i. In cœlum expuis, id est, facis quod in tuũ ipsius recidat caput. Aut obloqueris his qui facile possint lædere. Siquidem qui in cœlum expuit, primum uidetur cœlites ipsos afficere contumelia: deinde fit sæpius, ut sputum in ipsius faciem recidat. Confine illi: πρὸς κέντρα λακτίζειν. i. Aduersus stimulum calcitrare.

Vnus deus, & plures amici. LXXXVIII

Εἷς θεὸς καὶ πολλοὶ φίλοι. i. Vnus deus, & plures amici. Prouerbium admonet quàm plurimos esse parandos amicos, quod hi secundum deum plurimũ opitulari possint. Quãquam Hesiodo nõ probatur πολυφιλία, neque rursum ἀφιλία. Opinor & hoc à uulgo mutuo sumptum, non ex autoribus.

Si caseum haberem, non desiderarem opsonium. LXXXIX

Εἰ τυρὸν εἶχον, οὐκ ἂν ἐδεόμην ὄψου. i. Si caseum haberem, nõ egerem obsonio. Dicendũ, ubi quis minimis uilissimisque cõtentus est. Refert apud Plut. in Laconicis, quũ Lacon quispiam caupone dedisset parandum obsoniũ, atque is peteret caseũ & oleum quibus illud condiret, Non opus, inquit Lacon, fuisset mihi obsonio, si caseum habuissem. Si quis pro caseo malit hoc loco butyrum, cum eo non pugnabo: uidetur enim butyrũ magis congruere oleo, etiamsi apud Italos etiam siccissimus caseus condimentum est.

In antrum haud legitimum, stimulum impingis. XC

Εἰς τρυμαλιὰν οὐχ ὁσίαν τὸ κέντρον ὠθεῖς. i. In foramen haud licitum, stimulum trudis. Dicterium Sotadis in Philadelphum, qui sororem Arsinoen exemplo Iouis uxorẽ duxerat, quo quidem dicto offensus rex, capitis supplicium sumpsit de eo qui dixerat. Meminit Plutarchus in libello De liberis educandis.

Quanquam non dixeris, tamen apparet è pelle. XCI

Εἰ μὴ λέγεις, ἀπὸ τοῦ δέρματος φαίνῃ. i. Etiam si nõ dicas, pelle præ te fers. Res ipsa redarguit mendacem, & oris habitus. Vnde illud Ciceronis, Nisi fingeres, non sic diceres. Videtur ex apologo natum.

Decipula murem cepit. XCII

Εἴληφεν ἡ παγὶς τὸν μῦν. i. Laqueus murem cepit. De recte meritoque deprehensis, & malo dignis. Quasi dicas, lupus in foueam incidit, aut aper in casses.

Iisdem è literis comœdia ac tragœdia componitur. XCIII

Ἐκ τῶν αὐτῶν τραγῳδία γίνεται καὶ κωμῳδία γραμμάτων. i. Ex iisdem literis comœdia tragœdiaque cõponitur. Cõuenit in eos qui eadẽ de re norũt diuersa fingere. Aut qui eadẽ

opera diuersa possunt.

A fronte præcipitium, à tergo lupi. XCIIII

Ἔμπροσθεν κρημνός, ὄπισθεν λύκοι. i. A fronte præcipitium, à tergo lupi. Quum aliquis hinc atq; hinc duob. maximis premitur malis, ut in utruncũq; inciderit, pereundũ sit.

Oscitante uno, deinde oscitat & alter. XCV

Ἑνὸς χάνοντος μετέχηνεν ἕτερος. i. Cũ oscitat unus, statim oscitat & alter. Dicendum quoties exẽplo peccati, statim prouocatur aliquis ad simile facinus. Fit autẽ hoc occulta quadam naturæ ui, ut qui uiderit oscitãtem, cogat̃ & ipse oscitare. Cuius rei causam etiam reddere conantur philosophi. Simili modo transeũt & quidã animorũ affectus. Socrates apud Platonem in Charmide, καὶ ὁ κριτίας ἀκούσας ταῦτα, καὶ ἰδών με ἀποροῦντα, ὥσπερ οἱ τοὺς χασμωμένους καταντικρὺ ὁρῶντες ταὐτὸν τοῦτο ξυμπάσχουσιν, κἀκεῖνος ἔδοξέ μοι ὑπ' ἐμοῦ ἀποροῦντος ἀναγκασθῆναι καὶ αὐτὸς ἁλῶναι ὑπὸ ἀπορίας. i. Hæc ubi audiuit Critias, meq; uidisset hæsitantẽ, quemadmodum ij qui ex aduerso uident oscitantes, eodem affectu corripiuntur, itidẽ & ille mihi uisus est mea dubitatione cogi, ut & ipse à dubitatiõe corriperetur. Oscitantiam autem Latini uocant torporem & indiligentiam. Qui cũ ignauis uiuit, facile fit illorũ similis, Omnes enim procliues sumus à labore ad libidinẽ, ut ait Comicus. Torpedo piscis suo contactu protinus torpidũ reddit. Plato in Menone, δοκεῖς μοι ὁμοιότατος εἶναι ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ, καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ, καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν. i. Videris mihi simillimus esse isti latę torpedini marinę. Nam hęc quoq; semper eum qui accedit ac tangit, torpidum reddit. Et tu uideris mihi quoq; tale quiddam fecisse ut torpeam.

Inter cæcos regnat strabus. XCVI

Ἐν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν λάμων βασιλεύει. i. In regione cæcorum rex est luscus. Inter indoctos, qui semidoctus est, doctissimus habetur. Inter mendicos, qui paululum habet nummorum, Crœsus est. Sapit uulgi fecem.

In area latitas. XCVII

Ἐν ἅλῳ διδρασκάζεις. i. In area occultaris. De eo qui in eo uersat̃ negocio, ut non possit nõ esse cõspicuꝰ. Aut q sic latitat, ut à nemine tñ nõ cõspiciat̃. Nã in area nullę latebrę.

Cum licet fugere, ne quære litem. XCVIII

Ἐξὸν φυγεῖν μὴ ζήτει δίκην. i. Cum fugiendi potestas est, ne quære litem. Ab Alcibiadis apophthegmate natũ. Is cum è Sicilia citaretur ab Atheniensibus, ut criminibus respõderet, abdidit sese, negans litigandũ esse, si quo modo liceret effugere. Subijciẽtib. alijs, Nõ igitur cõfidis patriæ de te iudicaturæ: Imò, inquit, ne matri quidẽ crediderim. Metuerem enim ne fors imprudens albi calculi loco nigrũ immitteret. Alcibiadis sententiæ subscriberet, quisquis litiũ expertus est. Græcis unico uerbo dicunt̃ φυγοδικεῖν, qui litem detrectant.

In tergore bouis desedit. XCIX

Ἐπὶ βύρσης ἐκαθέζετο. i. In tergore bouis desedit, id est, supplex implorat auxilia. Natũ adagium à consuetudine uernacula Scythis, quemadmodũ testatur Lucianus in Toxaride. Nã apud hos si quis forte læsus esset, neq; suppeteret ulciscendi facultas, immolato boue carnes minutim sectas coquebat, ipse in tergore humi strato sedebat, manib. in tergũ reductis. Idq; maximũ supplicandi genus apud illos habebat̃. Accedebat quicunq; uellet opitulari, & carniũ portiõe gustata, dextroq; pede tergori imposito, pollicebat̃ pro uiribus auxilio futurũ. Atq; hoc fœdus apud Scythas sanctissimũ habebat̃.

Hospes indigenam. C

Ἔπηλυς τὸν ἔνοικον. i. Aduena inquilinũ, subaudiendum ἐξέβαλεν. id est, eiecit. Vsus fuerit, cum alienæ professionis quispiã alium in propria uincit arte. Quod genus, si theologus in arte grammatica superet grammatices professorem. Aut si arrogatus, aut adoptiuus, filium eijceret è familia, aut miles ascititius eijceret colonos.



CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA V

Risus Sardonius. I

Σαρδώνιος γέλως. i. Sardonius risus. De risu ficto, aut amarulẽto, aut insano deniq;. Et sensus & origo ꝓuerbij adeo uarie tractat̃ ab autorib. ut uerear, ne risus hic Sardonius nõ citra risum legatur, tñ accingemur

referre

referre quædam. Zenodotus in Collectaneis suis Æschylũ citat, qui huiusmodi fermè tradiderit in opere De parœmijs, Gentem esse quãdam Carthaginẽsium coloniã, quæ Sardonem regionem inhabitet, ei morem esse, senes septuagesimum prætergressos annum Saturno sacrificare, ridentes interim, ac mutuo sese complexãtes. Nam turpe ducebant, in funere aut eiulatũ ædere, aut lachrymas profundere. Hinc adsimulatũ risum, Sardonium uocari cœptum. Timæus apud eundem Zenodotum ait, Sardonijs cõsuetudinẽ fuisse, ut filij parentes iam grandæuos iuxta fossam, aut præcipitium, in quo sepeliendi forent, collocarent, atq; inde fustibus cædentes, in eam darent præcipites. At illi interim pereuntes ridebant, existimãtes eam mortem felicem atq; egregiam, quod liberorum impietate interirent. Sunt qui dicant, in Sardorum insula herbam nasci quãdam, cui Sardoæ cognomen sit, apiastro similem. Eam sapere quidem esse dulcem, uerum gustatam, ora hominum in rictus dolore contrahere, ut ueluti ridentes emoriant̃. Hoc sensisse uidetur Solinus, cumq; hoc Seruius grãmaticus enarrans hunc ex Vergiliana Thyrside locum:

Imò ego Sardois uidear tibi amarior herbis.

Atq; his fermè confinia tradit Lycophronis interpres de risu Sardonio. Seruiũ secutus Latinus Drepanus in Panegyrico, Serenos ergo, inquit, uultus induebamus, & ad illorũ uicẽ, qui degustato Sardorum graminũ succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta mœrentes. Neq; rursum desunt, qui Sardoniũ risum cognominatum autumãt, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας, quod dentes aperiat atq; renudet, cuiusmodi risus esse solet eorũ qui nõ ex animo ridẽt. Hinc & iocus ille parasiti Plautini cõquerentis, quod suis dictis nullo pacto iuuenes arrisissent, ac nõ saltẽ canes fuissent imitati, ut dẽtes ostẽderẽt. Et Apuleius, Restrictis forte si labellis riseris. Id genus risum descripsit Homerus Iliados o. de Iunone loquens, ἡ δ' ἐγέλασσε

χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν ἰάνθη. id est,

Illa quidem labijs ridebat, nubila porrò
Frons minime renitebat.

Ad id facit quod scribit Aristophanes in Pace,

ἠγριωμένους ἐπ' ἀλλήλοισι καὶ σεσηρότας. id est,

Inuicem in se exasperatis osq; diducentibus.

A canibus ducta metaphora, quibus hoc irę indicium est, nudare dentes. Quem morẽ aiunt equis etiam inesse, si quando parent mordere: unde uulgo nũc risum huiusmodi, risum equinũ uocant. Rursum alij perhibent, apud Sardinios fuisse receptũ, ut ex captiuis pulcherrimos quosq;, ac natu maximos, qui septuagesimũ excessissent annũ, Saturno mactarent, ridentes in morte, propterea quod id forte ac uirile uideret̃. Citatur autor Clearchus, Carthagine solennẽ fuisse morem, ut in magnis uotis puerũ Saturni manibus imponerent. Huius statua fingebat̃ ęrea, manibus porrectis. Sub eo fornax erat, ea succendebat̃, puer itaq; ignis uapore cõtractus ac tortus, ridentis speciẽ exhibebat. Deniq; & Simonidẽ allegat Zenodotus, nouæ fabulæ autorem. Ait enim Talum quẽpiam æreum uirũ priusquã in Cretam perueniret, in Sardiniam accessisse, ubi non paucos mortales neci dedit. Qui quum morientes ringerẽtur, risus imaginẽ quandã exhibentes, prouerbio locum fecerunt. Addunt nonnulli, quum è Sardinijs in Cretã transmittere uetaretur, illũ in ignẽ desilijsse, quandoquidẽ ærei corporis erat, deinde Sardinios pectori suo admotos necare solitũ. Emoriebant̃ autẽ uelut in amplexu, ac ridẽtibus adsimiles, nimirũ rictu incendij ui diducto. De hoc Talo ridicula narrat̃ fabula. Aiunt enim hunc à Vulcano ex ære fuisse fabrefactũ, Minoiq; dono missum ad Cretẽsis insulæ tutelam, Erat autẽ illi unica duntaxat uena, eaq; à summa ceruice, ad imos usq; talos porrecta. Ter in singulos dies insulã obibat, excubias agens. Itaq; & Argo nauẽ è Colchide cum Iasone redeuntẽ uetuit in portum Cretensem appellere. Sed à Medea deceptus perijt, ut nõnulli dicunt dato ueneno, quod insaniam immitteret: ut alijs placet, cum illa pollicita se illũ immortalem redditurum, clauum qui summæ uenæ erat affixus, eduxit, atq; ita sanguine totoq; corporis humore defluẽte perijt. Rursum alij tradũt interisse percussum arcu à Pæante circa talũ. Dioscor. li. 6. inter uenena ꝓdidit herbę speciẽ esse quandã, quam quidã ranunculum appellant Latine, Græci batrachion:

eam à regione, in qua copiosius prouenit, Sardoam, siue Sardoniã dicunt: quę pota siue comesa mentem adimat, labijsq; contractis risus speciē præbeat. Atq; inde in hominum uitã sinistri ominis uenisse de risu Sardonio prouerbiũ. Meminit huius herbæ & Plinius li.25. circa finem. Strabo lib. Geographiæ 11. scribit in Cambysena, quę flumen Alazonium accolit, aranearũ genus quoddã nasci, quod alios ridendo cogat emori, alios flendo desiderio suorũ. Quidam addunt de Tarcotella, cuius morsum interitus cũ risu sequaᵗ. Quin & Aristoteles De partib. animaliũ li.3. ait, ictu etiam traiecta præcordia, in pręlijs risum attulisse literis ꝓditũ esse, idq; accidere calore quē moueat uulnus. Mortuus est & Zeuxis pictor ridēdo, dum sine fine ridet anum à se pictã, & Chrysippus conspiciens asinum uescentem ficis. M. Tullius Epist. famil. lib. 7. ad Fabiũ Gallum, Videris, inquit, mihi uereri, ne si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον, significãs futurũ ut si Cæsar rerũ potireᵗ, multis arridere atq; applaudere cogerētur, quæ magnopere displicerent. Lucianus in Asino, σαρδώνιον γελῶντες ἔλεγον. i. Sardonice ridentes aiebant. Risum innuit contumeliosum & subsannantem. Idem alibi, ὁ δάμις δὲ τὸ σαρδώνιον ἐπιγελῶν ἔτι μᾶλλον παρώξυνε. i. Damis autem Sardonio arridēs risu, magis etiã i itauit. In eodem sensu uidetur usurpatum & à Platone lib. Dę repub. 1. cũ scribit Thrasymachum, quem amarulentum & arrogantem ubiq; facit, Sardonice risisse, Καὶ ὃς ἀκούσας ἀνεκάγχασέ τε μάλα σαρδώνιον καὶ εἶπεν. i. His ille auditis ædito cachinno, ualde Sardonice risit, ac dixit. Homerus item aliquot locis huius risus mentionem facit in Odysseę ν narrans quemadmodum è procis quispiam, puta Ctesippus Vlyssem in ædibus suis habitu specieq; mendici sedentem, arrepto è sportula bouis pede petisset, atq; ille capite commodum deflexo declinasset ictum.

μείδησε δὲ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Quo loco Eustathius interpres admonet eum ridere risum Sardoniũ, qui diductis modo labris rideat: cæterũ intus aut ira, aut molestia discruciatus. Veteres enim risum Sardoniũ uocasse, quoties aliquis despectim non solum ridet, sed etiam irridet: dictũ autē παρὰ τὸ σεσηρέναι τὰ χείλη. i. à diducēdo labia. Quomodo ferè rident, qui apud sese perniciem alicui destinãt, quemadmodũ Vlysses mox sublaturus è medio procos, idq; iam tum in animo statuens, risit risum quendam subamarulentum. Cõsimilem risum risit apud Hesiodum Iupiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatum. Carmen adscripsi, quod quidem est in primo libro operis, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι.

Τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα ζεύς.
Ιαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδὼς
Χαίρεις πῦρ κλέψας καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας.
Σοί τ᾽ αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι,
Τοῖς δ᾽ ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακὸν ᾧ κεν ἅπαντες
Τέρπονται κατὰ θυμὸν ἑὸν, κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Ὣς ἔφατ᾽ ἐκ δ᾽ ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. **id est,**

Huic animo infensus, qui nubila colligit, inquit,
Proles Iapeti multo technisq; dolisq;
Inter mortales unus doctissimus omneis,
Imposuisse mihi gaudes, ignemq; tulisse,
Nempe ingens atroxq; malum, & tibi, postq; futuris,
Quis ego pro rapto igne malum dabo, quo simul omnes
Gaudebunt, propriumq; malum fouisse libebit.
Sic fatus, risitq; parens hominumq; deûmq;.

Risum hunc fatalem interpretantur, quoties imminet pernicies à fatis destinata. Cuiusmodi fuit & ille procorum, quem describit Homerus eodem libro, quem paulo ante citauimus, alioq; retulimus loco,

Μνηστῆρσι δὲ πάλλας ἀθήνη
Ἄσβεστον γέλων ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα,
Οἱ δ᾽ ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν,
Αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ᾽ ἄρα σφέων
Δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ᾽ ὠΐετο θυμός.

Diua

Diua procis mouit ualidum Tritonia risum
Haud compescendum, ac animum stupefecit, at illi
Iam malis sine mente quidem risere alienis,
Carnis frusta & cruda & sanguinolenta uorantes.
Interea lachrymis implentur lumina, fletum
Sensit & ipse animus.
Opinor & Sardonium risum accipiendum, quem Homerus Iliados H. tribuit Aiaci singulare certamen ineunti,
Τοῖος ἄρ' αἴας ὦρτο πελώριος, ἕρκος ἀχαιῶν
Μειδιόων βλοσυροῖσι προσώποισιν. id est,
Sic ingens Aiax surgebat murus Achiuûm
Terribili ridens uultu.
In uetustissimis quibusdam in Hesiodum commentariis epigramma reperi, quo prouerbium de risu Sardonio non ineleganter explicatur, id est huiusmodi,
Σαρδώ τίς ἐστι νῆσος ἰβηροτρόφος,
Ἐν ᾗ βοτάνη φθαρτικὴ γῆς ἐκτρέχει
Σελινοειδὴς σαρδάνη κεκλημένη.
Βεβρωμένη δὲ τοῖς ἀπείροις αὐτίκα
Σπασμούς τε ποιεῖ καὶ γελώτων ἐμφάσεις,
Καὶ πότμος ἐνθὺς καὶ γελάσιμος μόλος.
Ἄλλοι δέ φασι σαρδανοὺς τοὺς βαρβάρους
Γηρῶντας αὐτῶν τοὺς γενάρχους ἐσχάτους
Ἄγειν λαβόντας εἰς ἀπόκρημνον τόπον,
Κτείνειν τε τούτους γῶν τε ῥοπάλοις καὶ λίθοις,
Ἔπειτα ῥίπτειν ἐκ πετρῶν τοὺς ἀθλίους
Γελῶντας εἰκῆ παιδιαῖς πατροκτόνοις.
Ἄλλοις δὲ τοὺς θνήσκοντας ἀρέσκει πλέον
Γελᾶν, ὁρῶντας τεκνικὰς παροινίας,
Καὶ τὰς κυκλόστρας καὶ στροφὰς τῶν πραγμάτων.
Id quoque nos nostro more propter imperitiores Latinũ ex tẽpore fecimus, hoc modo,
Quædam insula est uocata Sardo Hiberiæ,
In qua herba perniciosa surgit è solo,
Cui Sardanæ nomen, apiastri præferens
Figuram. at ea comesa ab imprudentibus
Mox ora contrahit, atque risus exhibet
Speciem, deinde protinus mors occupat
Imitata risum. Cæterum sunt qui ferant
Gentem esse quandam Sardanorum barbaram
Ætate qui fessos parentes in loca
Prærupta raptos deferant, atque ibi neci
Saxisque fustibusque dent miserrimos
Ex arduis subinde præcipitent petris.
At inter isthæc impiis rident iocis,
Luduntque temere parricidis lusibus.
Aliis magis probatur hæc sententia,
Ridere eos qui sic necantur, quippe qui
Spectent suorum pignorum uesaniam,
Citasque rerum & æstuarias uices.
Pausanias in Phocaicis tradit, Sardoam insulã serpentes gignere innoxios. Prӕterea eã à uenenis herbarũ prorsus immunem esse, nisi quod unam alit exitialẽ, apii specie, quӕ iuxta fontes quidem proueniat, nõ inficiat tamen fontiũ aquas: eã qui ederint, ait ridẽtes emori. Atque hinc Homerũ, & post Homerũ alios adagium induxisse, ut dicerẽt eos ridere risum Sardonium, qui risum riderent, τῷ ὄντι οὐδενὶ ὑγιῆ, hoc est, omnino insanum. Itaque non absurde uidet accipi posse risus Sardonius, pro risu demẽte, quoties instantibus

bus malis insane ridetur. Siquidem legimus C. Gracchũ in ambiẽdo magistratu repulsum, aduersus inimicos insolentius ridẽtes inclamasse, eos Sardoniũ ridere risum, ignaros q̃ magnis tenebris ex suis actibus circũfunderentur. Hoc in Gracchorum uita Plutarchus. Idẽ in cõmẽtario de superstitiõe, ἐνταῦθα τοίνυν σκόπει τὸν ἄθεον, γελῶντα μὲν μανικόν καὶ σαρδώνιον γέλωτα. i. Hic itaq; cõsydera eum, qui nullos credit esse deos, insanũ quidem & Sardonium ridentem risum. Interpres quispiam Hesiodi, risum Sardonium interpretatur, risum πλατὺν. id est, amplum, ubi quis ore uehementer diducto ridet, quẽ eundem opinor, γέλωτα συγκρούσιον appellant, id est, risum concutientem. Cui quidẽ interpretamento suffragat̃ ipsius Etymologia uocabuli, quã paulo superius ostẽdimus, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας. Postremo non omnino uidebit̃ absurde Sardonius risus accommodari posse, ad risum luctuosum ac tristẽ, cuiusmodi tribuit Homerus Iliados Ζ. Andromachæ, tanquam is indicium fuerit animi, mortem Hectoris presagientis,

Ἡ δ᾽ ἄρα μιν κηώδεϊ δέξατο κόλπῳ

Δακρυόεν γελάσασα. id est,

Illa sinu accepit spiranti, flebile ridens.

Eudemus in Collectaneis dictionum rhet. ait placere nõnullis, ut de risu cõtumelioso accipiat̃, ubi quis despectim contẽptimq; ridet, de quo prouerbiũ etiã fertur, ἀφ᾽ ὕψους καταγελᾷς μου. i. E sublimi me derides. Addit idem lapidis esse genus, qui risus Sardonius appelletur. Suidas scribit hinc etiam uerbum effictum, ut σαρδάζειν dicantur, qui Sardoniũ rideãt. Sed iamdudũ libet à risu Sardonio discedere, idq; faciemus, si prius illud addiderimus, epithetũ hoc Sardoniũ uarijs formis inueniri apud autores. Apud Lucianũ & Ciceronem σαρδώνιον legimus, apud Homerum σαρδάνιον, apud Verg. Sardoum, apud Lycophronis enarratorem σάρδιον γέλωτα, apud Plutarchum σαρδιανός, εἴ τίς ἐστι τῆς ψυχῆς σαρδιανὸς γέλως. i. Si quis est animi Sardianus risus. Stephanus indicauit dici σαρδωνικόν, & σαρδιανικόν. Tametsi non omnia ab eadem uoce manant. Nam à Sardo siue Sardon insula, cui quondam nomen fuerat Ichnusæ, deducitur Sardonius, Sardous & Sardonicus. A Sardos Illyriæ ciuitate proficiscitur σαρδώνιοι, unde, sicuti reor, mutato ω in α, σαρδάνιοι. A Sardis Lydiæ oppido Sardianos & Sardianicus. Ex his succurrit coniectura in epigrammate Græco, quod modo citauimus, non legendum fortassis ἱεροτρόφος, sed ἰλλυριοτρόφος. Vsurpauit adagium Saluianus li. 7. Sardonicis quodammodo herbis, omnem Romanorum populum putes saturatum: moritur & ridet.

Facta iuuenum, consilia mediocrium, uota senum. 11

Celebratur hic uersus moralis apud Græcos:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. id est,

Vota senum, consulta uirorum, & facta iuuentæ.

Huius adagij meminit Aristoph. grãmaticus. Hyperides in oratione cõtra Autoclẽ ex Hesiodo citauit. Nã illius credit̃ esse carmen. Sensus per se liquet, nempe ad rem gerendã adhibẽdos iuuenes. Nã uiribus ætas ea prepollet. In cõsiliũ asciscendos mediocris ætatis uiros, ꝓpterea quod in his nõnihil detrito uirium uigore, ualet tñ usu rerum aucta prudentia. Senes utpote religiosi solẽt à superis optima precari. Cæterũ neq; uirib. iam utiles, neq; mẽte satis cõstãtes ætatis uitio. Euripides in Melanippo apud Stobęũ,

Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων,

Βουλαὶ δ᾽ ἔχουσι τὴν γεραιτέρων κράτος. id est,

Dictum est uetustum, Facta iuuenum, cæterum

Magis ualent consilia natu grandium.

Idem innuit Pindarus cum ait,

Νεότητι μὲν ἀρήσει θράσος δεινῶν πολέμων. id est,

Iuuentuti congruit audacia crudelium bellorum.

Item Homerus Iliados Π. docet in bello requiri uires, in consultationibus orationem:

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ᾽ ἐνὶ βουλῇ

Τῷ οὔτι χρὴ μῦθον ὀφέλλειν, ἀλλὰ μάχεσθαι. id est,

Bella manu constant, at consultatio dictis.

Illic pugnandum est, neq; prosunt aspera dicta.

Apud eundem Nestor in cõsilijs præcipuus, bello inutilis. Plutarchus in cõmentario, cui

cui titulus, Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Καὶ μάλιστα σώζεται πόλις, ἔνθα βουλαὶ γερόντων, καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσι αἰχμαί. i. Et maximè seruatur ciuitas, ubi cōsilia senū, & iuuenum uirorum præcellunt lanceæ. Æschines in oratione cōtra Ctesiphontē testatur, hoc Solonis legibus fuisse cautū, ut in cōsultatione natu maximus primus diceret. Et apud Athenienses olim fuisse morem, ut præco facturus dicendi facultatem ita sonaret, τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων; id est, Quis uult cōcionari ex ijs qui quinquagesimum excesserunt annum?

Silentij tutum præmium. III

Σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας. id est, Tutum silentij præmiū. Aristides in defensione Periclis ex Cio quopiā poeta citat. Plutarchus in apophthegmatis Augusto Cæsari ascribit, q Athenodori consilium approbans subiecerit, ἔστι καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας. uersus integer talis uidetur,

Ἀκίνδυνον γὰρ δεῖ τὸ σιγῆς γέρας. id est,

Vacat periclo præmium silentij.

Vsurpat Horatius Odarum lib. 3. Est & fideli tuta silentio Merces.

Silendo nemo peccat, loquendo persæpe. Iam olim in prouerbio est nobilis illa Simonidis sententia, quæ celebratur & apud Latinos prouerbij loco,

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Etiam si Valerius Max. li. 7. cap. 2. sententiā hanc tribuit Xenocrati. Quid, inquit, Xenocratis responsum q̄ laudabile? Quum maledico sermoni quorundam summo silentio interesset, uno ex his quærente, quur solus linguam suam cohiberet, Quia dixisse me, inquit, aliquando pœnituit, tacuisse nunquam.

Felicitas multos habet amicos. IIII

Εὐτυχία πολύφιλος. id est, Felicitas multos habet amicos. Simillimum illi quod alibi retulimus,

Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς. id est,

Felicibus cognatus est uel quilibet.

Notior est sententia, quàm ut requirat interpretem.

Contra in rebus aduersis aut nulli aut pauci sunt amici. Pindarus in Nemeis Oda X.

Οἴχεται τιμὰ φίλων τατωμένω

φωτί, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν

καμάτου μεταλαμβάνειν. id est, Perit honor amicorum afflicto uiro, paucique in rebus aduersis fidi mortales ad laboris societatem.

Stulto ne permittas digitum. V

Εὐήθει δάκτυλον μὴ δείξῃς, ἵνα μὴ καὶ τὴν παλάμην καταπίῃ. i. Stulto digitum ne ostenderis, ut ne palmam etiam deuoret. Nihil permittendū imprudentibus, quātumuis pusillum. Siquidem in maximis lædunt, si uel tantillum cōmiseris. Sapit & hoc uulgus.

Opta uicino ut habeat, magis autem ollæ. VI

Εὔχου τὸ πλησίον ἔχειν, τὸ δὲ πλέον ἢ τῇ χύτρᾳ. i. Opta ut proximus habeat, magis autē ut olla. Potissimum est habere domi, quibus est opus. Proximum, uicinum habere diuitē, à quo possis petere. Videtur è uulgi fece haustum.

Habet & musca splenem. VII

Ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα. i. Habet & musca splenem. Simillimum illi:

Et pueri nasum Rhinocerotis habent.

Item illi, ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολός. i. Inest & formicæ bilis. Olet fecem.

Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit. VIII

Ἡ κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων, καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν. i. Camelus dum affectat cornua, & aures insuper perdidit. Cōuenit in eos qui dum peregrina sectantur, ne sua quidem tuentur. Sumptum ex apologo de camelis, qui per oratorem cornua à Ioue postularunt, ille offensus stulta postulatione, aures quoque resecuit. & hoc Apostolij uidetur.

Hercules & simia. IX

Ἡρακλῆς καὶ πίθηκος. i. Hercules & simia. De minime cōgruentibus. Simia dolis ualet, Hercules uirib. antecellit. Affine illi, Formicę camelus. Nota est fabula de fratrib. Perperis, quos Hercules comprehensos à claua suspendit. Eos ferunt uersos in Simios.

Aut

Aut manenti uincendum, aut moriendum. X

Ἢ μένοντα ἀποθανεῖν, ἢ νικᾶν. i. Oportet aut manentem uincere, aut interire. Dici solitũ, ubi certa stat sententia, aut negocium aliquod absoluere, aut immori. Translatum ab instituto Lacedæmoniorum, qui hoc animo prælium inibant, ut aut uictores redirent domũ, aut uicti occũberent. Celebratum est Lacænæ cuiusdam apophthegma, quæ filio tradens clypeum dixerit: ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, aut hunc, aut super hunc. Laconice significans, aut referendum clypeum, aut in eo moriendum.

Maritimus cum sis, ne uelis fieri terrestris. XI

Θαλάττιος δ᾽ ὤν, μήποτε χερσαῖος γένῃ. id est,
Si sis marinus, abstine à terrestribus.

Admonet non mutãdam conditionem, ne in melius quidem. Verum unicuiq; tuendũ id uitę genus, ad quod uel institutus à natura uidetur, uel in quod casu incidit. Mutuo sumptũ ex apologo quodã Æsopico, qui fertur huiusmodi: Cãcer quidã relicto mari, cœpit in agro quodam pasci. Ibi forte conspectus à uulpe, protinus arreptus ac deuoratus est. Itaq; periturus sero deplorauit stultitiã suã, quod marini generis cũ esset, ad terrestriũ animantiũ parteis desciscere uoluerit. Est apologus nõ dissimilis de lupo tibijs canente, ac mox canibus irruentibus deplorante, quod ex coquo factus esset tibicen. Hermolaus Barbarus ad Picum inuertit non ineleganter prouerbium, χερσαῖος ὢν μὴ ζήτει θάλασσαν. id est, Terrestris cum sis, ne quæsieris mare.

Thynni more. XII

Θύννου δίκην. i. Thynni more, uidere dicuntur, qui limis aut altero oculo oblique inspiciunt. Æschylus apud Athenæum libro septimo,

Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην. id est,
Oculum sinistrum admoliens Thynni modo.

Siquidẽ Aristoteles indicat Thynnos nõ cernere nisi leuo oculo, ut ibidẽ citat Athenæus, quum paulo superius ex eodem autore dixerit illũ cernere dextro, sinistro cæcutire. Plinius lib. 9. ca. 15. dicit illos utroq; ebetes esse, dextro tamen plus cernere. Refert idem uersus ex eodem autore apud Plutarchum in dialogo De cõparatione terrestriũ ac marinorum. Addit eum piscem altero oculo cęcutire, eoq; cũ immigrant in mare, ad hærent terris ad dextram, cum emigrant, contra. Potest & ad eos referri, qui acriter ac diligenter inspiciunt. Persius,

Non secus ac si oculo rubricam dirigat uno.

Idq; Aristoteles Sectionis 31. probl. 3. & 4. uere putat euenire, propterea quod oculorũ initia ab eodem dependeant. Vnde fit, ut altero occluso, uis illa quę duos mouebat, ad unum conferatur, hoc acrior, quo contractior.

Canis reuersus ad uomitum. XIII

Κύων ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα. i. Canis ad proprium uomitum. Quadrat in eos qui relabuntur in eadem flagitia, à quibus aliquando sunt expiati. Refertur in epist. diui Petri, his quidẽ uerbis, Συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς, τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. i. accidit aũt illis illud ueri prouerbij, Canis reuersus ad proprium uomitũ, & sus lota ad uolutationem cœni. Sumpta uidelicet metaphora à canibus resorbentibus quod euomuerint, & suibus ab amne protinus ad cœnũ recurrẽtibus. In eãdẽ sententiã Hebręus ille παροιμιόγραφος, Sicut canis qui reuertit̃ ad uomitum suũ, sic imprudens qui iterat stultitiã. Nã hunc, ni fallor, locum Petrus designauit.

Cani das paleas, asino ossa. XIIII

Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ δὲ ὀστέα. i. Cani das paleas, asino uero ossa. Cum res prępostere distribuuntur. Veluti si quis indocto munus mittat literarium, erudito flosculos, aut gladium balteũmue, militi librũ, episcopo canes uenatorios. Siquidem munera hoc ipso sunt ingrata, quod apta non sunt. Interdum uertuntur in contumeliam.

Præmouere uenatum. XV

Προσοβεῖν τὴν θήραν. i. Præturbare ferã. Aristides in Pericle citat ex Platone, ὥς τε οὕτω γ᾽ ἂν ἃ φησιν αὐτὸς ἀνεσόβει τὴν θήραν. i. Igitur ad eum modum quod ipse ait, turbauit uenationem. Cæterum uerba Platonis in Lyside sic habent, ποῖός τις οὖν ἄν σοι δοκῇ θηρευτὴς εἶναι, εἰ ἀνασοβοῖ θηρεύων καὶ δυσαλωτοτέραν τὴν ἄγραν ποιοῖ; i. Qualis igitur tibi uideatur esse

uena-

uenator, si inter uenandum excitet feram, & captum reddat difficiliorem? Dici solitum apparet, ubi quis non satis dissimulat quod molitur. Quemadmodum usu uenit, ut fera tumultu excitata intellectis insidijs, subducat sese.

Rectam ingredi uiam. XVI

Τὴν ὀρθὴν βαδίζειν ὁδόν. id est, Rectam ambulare uiā dicitur, qui nusquā deflectit ab honesto. Aristid. in Pericle, ὥς τε βαδίζειν τεταγμένα καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν κατὰ τὴν παροιμίαν. id est, ut ordine incedatur, & recta seruetur uia, iuxta prouerbium. Philon de humanitate, ὁδὸν γὰρ οἷα λεωφόρον ἄγουσαν ἐφ' ὁσιότητα ταύτην ἠπίστατο. id est, uiam enim publicā, quæ ad æquitatem duceret, didicerat hanc. Plautus in Cassina: Nunc ego Pol in rectam redij semitam. Item paulo post, Sciens de uia in semitam regredere. Iubet autē ancilla, ut qui imprudens uerum effutiuerat, redeat ad simulationem quam instituerat.

Αὐτόθεν κατάβαλλε. XVII

Αὐτόθεν κατάβαλλε. id est, Hoc ipso depone loco. Aristides in Pericle, περὶ μὲν δὴ λάλων ὦ πλάτων καὶ ἀργῶν καὶ δειλῶν αὐτόθεν κατάβαλλε, μή πού τις καὶ τρῶας ἐγείρησι θεὸς ἄλλος. id est, Iam de loquacibus, ó Plato, ignauis ac timidis, protinus depone, ne fortè aliquis deus alius Troianos erigat. Interpres indicat prouerbiū esse, sumptumq; à uictoribus qui uetant, ne uictus aliquò discedat, sed inibi porrigat herbam, & uictorē agnoscat, ac uictoriæ præmium persoluat. Vsus erit quoties statim & absq; mora iubemus aliquid exhiberi, ueluti probationem eius quod dixerit aliquis, uel promissum uel specimē artis in qua glorietur sese pollere. Vsurpatur & apud Platonem.

Ostium obdite prophani. XVIII

Θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. id est, Fores occludite quique prophani. Sumpta est allusio ex Orpheo, cuius hoc citatur carmen,

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. id est,

Fas quibus est audire loquar, uos turba prophana Obturate fores.

Iubet ut prophani ostium auribus imponāt, ne quid arcani sermonis possit ingredi. Aristides in Pericle, λέγων δὴ ταῦτα πρὸς οὓς ἔξεστι, τῶν δὲ βεβήλων ὀλίγος ὁ λόγος πάντως. id est, Loquor hæc apud eos, quibus audire fas est. Prophanorum autem leuis omnino ratio est. Conueniet uti, si quando significabimus nos de rebus arduis & arcanis locuturos esse. Huc respexit Horatius, quum scribit in Odis,

Odi prophanum uulgus, & arceo,
Fauete linguis, carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos
Virginibus puerisq; canto. Ouidius,
Lingua fauens adsit nostrorum oblita laborum,
Quæ puto dedidicit iam bona uerba loqui.

Ante sacrificium præco clamore solebat iubere populum fauere linguis, hoc est uerba boni ominis loqui: unde & fauētia dicitur bona ominatio. Item Seneca de philosophia agens: Et ipsam ut deos, & professores eius ut antistites colite, & quoties sacrarum literarum mentio interuenerit, Fauete linguis. Hoc uerbū non ut pleriq; existimant, à fauore trahitur, sed imperatur silentium, ut rite peragi possit sacrum, nulla uoce mala obstrepente. Sed plusculum habebit gratiæ, si per ironiam adhibeatur, ueluti si quis recitaturus sophisticas aliquas Scotistarum argutias, ita præfetur, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. Ad hūc modum non semel usurpauit Lucianus.

Ad restim funiculum. XIX

Ἐπὶ σπεῖρα σχοινίου. id est, Ad restim funiculum: subaudiendum, addis, aut reddis: ubi quis ijsdem rebus abundat, aut similia similibus pensat. Cognatum illi, λίνον λίνῳ συνάπτεις. id est, Linum annectis lino: ueluti si quis mendacium attexat mendacio, dolum dolo, nugamentum nugamento.

Salem & fabam. XX

Ἅλα καὶ κύαμον. id est, Salem & fabam: subaudiēdum, proposuerunt, aut si quod aliud ad sententiā magis appositū uerbum. Diogenianus admonet dici solitum de his qui fingerent se scire quidpiam, quod nescirent, atq; hinc esse natum prouerbium, quod olim mos fuerit, ut diuini salem & fabam proponerēt. Quod quoniā dubitabam diuersum ne

esset ab illo, quod in prima retulimus Chiliade, an non, hic repetendum duxi. Nam hoc modo citatum inuenio in uetustis Græcorum exemplaribus.

Ἐκπερδικίζαι. XXI

Ἐκπερδικίζαι, Græci prouerbiali metaphora uocant elabi ac suffugere. Aristophanes in Auibus,

Ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπερδικίζαι. id est,

Quippe apud nos turpe non est, suffugere de cassibus.

Ductum est ab auibus quæ nonnunquam elabuntur è retibus seu laqueis. Aiunt autem perdicem præcipuæ calliditatis ad id, ut aucupum manus effugiat. Qua quidem de re libet ipsius Aristotelis uerba subscribere, quæ scripta sunt libro De natura animantium nono, καὶ οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς τίκτουσι καὶ ἐπωάζουσιν, ἵνα μή τις κατανοήσῃ τὸν τόπον πλείω χρόνον προσεδρευόντων, ὅταν δέ τις θηρεύῃ περιπεσὼν τῇ νεοττιᾷ, προκυλινδεῖται ἡ πέρδιξ τοῦ θηρεύοντος, ὡς ἐπίληπτος οὖσα καὶ ὑπάγεται ὡς ληψόμενον ἐφ' ἑαυτὴν, ἕως ἂν διαδράσῃ τῶν νεοττῶν ἕκαστος. μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπτᾶσα αὐτὴ ἀνακαλεῖται πάλιν. id est, Nec eodem in loco pariunt, & incubant oua, ne quis animaduertat, si diutius in eodem assideant loco. Porrò cum inter uenandum inciderit quispiam in nidum, prouoluit perdix ad pedes uenantis, perinde quasi capienda sit, ad eumque modum illum allicit ad sese quasi capturum, donec interim pulli singillatim effugerint. Quod ubi factum est, et ipsa subuolans pullos reuocat. Hactenus Aristoteles. Neque uerò grauabor huic adscribere loco, quod in eandem fermè sententiam scribit Plutarchus, libro, cui titulum fecit, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ θαλάττια. i. Vtra animalia sunt prudentiora, terrestria an marina. Ἄλλην δὲ πανουργίαν ὁμοῦ μετὰ τοῦ φιλοστόργου πέρδικες ἐπιδείκνυνται. τοὺς μὲν νεοττοὺς ἐθίζουσιν μηδέπω φεύγειν δυναμένους ὅτ' ἂν διώκωνται καταβαλόντας ὑπτίους ἑαυτοὺς βῶλόν τινα ἢ συρφετὸν ἄνω προΐσχεσθαι τοῦ σώματος, οἷον ἐπηλυγαζομένους. αὗται δὲ τοὺς διώκοντας ὑπάγουσιν ἄλλῃ, καὶ περισπῶσιν ἑαυτὰς ἐμποδὼν διαπετόμεναι καὶ παρὰ μικρὸν ἐξανιστάμεναι, μέχρις ἂν οὕτως ἁλισκομένων δόξαν ἐνδιδῶσαι μακρὰν ἀποσπάσωσι τῶν νεοττῶν. id est, Aliam uero calliditatem unà cum prolis amore coniunctam perdices exhibent: nam pullos adhuc inuolucres consuefaciunt, ut supinos prosternant sese, glebam aut palearum tegumentum aliquod impositum corpori sustinentes, atque ita ueluti obtecti deliteant, ipsæ interim uenantem aliò abducunt hac arte. Alliciunt illum ad sese, prouolantes ad pedes, ac paulatim prodeuntes, ac tamdiu spem ostendunt capiendi sui, donec eum procul à pullis abstraxerint. Ex his uerbis arbitror satis liquere, quid sibi uelit ἐκπερδικίζαι, nimirum elabi, perdicum arte ingenioque. Interim allusum est ad cauponem quendam insigniter improbum, cui nomen inditum Perdix, quod claudicaret. Eius meminit Aristophanes in Auibus.

Munus leuidensæ. XXII

Munus leuidensæ. Cicero prouerbiali nimirum figura uocat munus uile, minimique precij, cuiusmodi uulgaribus amicis missitare diuites consueuerunt. Sic enim scribit ad Dolobellam, lib. Famil. epist. ix. Oratiunculam pro Deiotaro quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram, Itaque eam tibi misi. Quam uelim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti ueteri & amico, munusculum mittere uolui leuidensæ crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Seruius ostendit Leuidensam uestis genus esse uile, raro, tenuique textu. Quondam inter hospitum xenia, uestes imprimis erant. Vnde & apud Iuuenalem queritur quispiam uestes donari, uillo crasso, coloreque malo:

Et male percussus textoris pectine Galli.

Proinde M. Tullius orationem suam parum elaboratam atque expolitam, Leuidensæ munus appellat. Elegantèr accommodabitur ad munus leuiculum, aut officium uulgare, non admodum ex animo, neque diligenter præstitum amico cuipiam uulgari. Huic diuersum est illud πελληναῖα χιτὼν, id est, Pellenæa tunica. Et συλόσωντος χλαμύς, id est, Silosontis chlamys.

Multi discipuli præstantiores magistris. XXIII

M. Tullius lib. Epist. famil. ix. scribens Varroni senarium quendam refert, haud dum scio ex quo poeta. Cuius sententia etiam hodiernis temporibus uulgo celebratissima fertur, Aduenit, inquit, Dolobella. Eum puto magistrum fore.

Πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσονες διδασκάλων. id est,

Pleriq; discipuli magistros anteeunt.
Ad uarios usus potest accōmodari, uel ad simplicē sensum, puta frequenter euenire, ut discipulus eruditione superet eum à quo literas, aut artem quampiā didicit. Aut per iocum, cum significabimus, improbitate uinci, qui malitiæ doctor fuit: ueluti si quis deciperetur ab eo, cui uiam ac rationē imponendi demōstrasset aliquando: siue cum quis ordine conditioneq; inferior, tamen plus ualet quàm is qui non parere, sed imperare uidetur.

Ad Herculis columnas. XXIIII

Ἡράκλειαι στῆλαι, iam olim in prouerbio sunt, ut admonet Pindari interpres. Sic enim uulgo dici solere, τὰ πέρα γαδείρων οὐ περατά. id est, quæ ultra Gades, inaccessa. Quo significant ultra columnas Herculis non esse quò progrediare. Columnas has Hercules ibi fixisse dicitur cum boues uestigaret Geryonis, tanquam illic esset suprema orbis meta. Pindarus in Nemeis, γαδείρων τὸ πρὸς ζόφον οὐ περατόν. id est, non ulterior accessus ad occidentem, ultra Gadira. Item alibi,

Εἰ δ᾽ ὢν καλὸς ἔρδων τ᾽ ἐοικότα μορφᾷ,
Ἀνορέαις ὑπερτάταις ἐπέβα
Παῖς Ἀριστοφάνευς, οὐκ ἔτι πρόσω
ἀβάταν ἅλα κιόνων ὑπὲρ ἡρακλέος περᾶν εὐμαρές,
Ἥρως θεὸς ἃς ἔθηκε ναυτιλίας ἐσχάτας.

Sentit Aristophanis filium ad extremā peruenisse laudem, ultra quam nō possit crescere, qui quidem egregiæ formæ, facta adiunxerit illustria. Quod si quis præterea quicquam laudis requirat, id perinde esse, ac si quis ultra columnas ab Hercule fixas conetur transire. Rursus in Olympijs hymno tertio,

Νῦν τε πρὸς ἐσχατιὰν θήρων ἀρεταῖσιν ἱκάνων ἅπτεται
Οἴκοθεν ἡρακλέος σταλᾶν. τὸ πρόσω
δ᾽ ἐστὶ σοφοῖς ἄβατον κἀσόφοις. id est,

Nunc sanè ad extremos limites uirtutibus perueniens Theron, attingit à domo Herculis colūnas. Quod autem ultra est, sapientibus pariter & insipientibus inaccessum. Consimilem in modum usus est Gregorius Nazianzenus in Monodia, sentiēs Basilium eò perfectionis peruenisse, ut longius progredi negatū esset humanæ naturæ. Heraclides Ponticus in allegorijs Homeri, improbos Homeri poematis interpretes exigendos putat ὑπὲρ ἡρακλέους ἐσχάτας στήλας καὶ τὴν ἄβατον ὠκεανοῦ θάλασσαν. id est, ultra Herculis extremas columnas, & inaccessum Oceani mare.

Ariolari. XXV

Ariolari prouerbio dicebatur, qui nihil adferret certi, nihilq; præsentis emolumenti, uerū in diem modo pollicitaretur. Ita Dorio leno in Phormione Terent. adulescenti Phædriæ pecuniam daturum se promittenti, dicentiq;, Non mihi credis? respōdit, Ariolare. Item Sannio in Adelphis, Sed ego hæc ariolor. Sumptum à diuinis qui prædicunt euentura. Futurorū aūt nulla certa cognitio, quemadmodū eleganter dictum est à Pindaro,

Τῶν μελλόντων τετύφλωνται φραδαί,
Πολλὰ δὲ ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν.

Quorum carminum hæc sententia, cæcam esse rerum futurarum scientiam. Mortalibus autem multa præter spem euenire.

Ciceris emptor. XXVI

Equidē arbitror & illud inter prouerbia referēdū, quod ait Horatius in Arte poetica, Ciceris & nucis emptor.
infimæ sortis hominem, deq; ima plebe quempiam significans.

Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res,
Nec si quid fracti ciceris probat & nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donántue corona.

Nemo quenquam ire prohibet publica uia. XXVII

Prouerbij speciem habet & illud Plautinū ex Curculione: Nemo ire quenquā prohibet publica uia. Quo significant rerum cōmunium equalem omnibus usum esse, neque cuiquā uertendū uitio, quod ius publicū concedit. Plautus ad sensum turpiculum deflexit, nempe ad usum scorti publicitus prostantis. Videtur autē effictum ad imitationem

Pythagorici symboli iubentis, τὰς λεωφόρους βαδίζειν. id est, Publicam ingredi uiam, aut contrà, τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν. Quo quidem mihi respexisse uidetur Flaccus in Arte poetica, quum ait,

Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa uilem patulumque moraberis orbem.
Nec uerbum uerbo curabis reddere.

Hinc belli initium. XXVIII

Inter prouerbia quæ sumuntur ex allusionibus autorum, mihi non uidetur illud silentio prætereundum, quod ex Thucydide usurpauit Lucianus in Pseudomante, καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη. id est, Et iuxta Thucydidē, iam hinc belli initium. Id ad uarios usus poterit accōmodari, siue cum ad incipiendū negocium accingi significamus, siue cum alicunde natam simultatem innuimus, ac tumultū rerum exortum. Ad eundem Thucydidis locum, non dubium quin alluserit Aristoph. in Acharnensibus,

κἀντεῦθεν ἀρχὴ ἡ τοῦ πολέμου.

Atque illud, κἀνθεῦθεν, eo loco frequentius iterat, quo magis consentaneum, illum allusione ad iocum abusum fuisse.

Inanium inania consilia. XXIX

Κενοὶ κενὰ βουλεύονται. id est, Inanium inania consilia. καὶ κενοὶ κενὰ λογίζονται, Inanium inanes cogitationes, cum quis sua spe frustratur. Cognatum illi, μωρὰ μωρὸς λέγει. id est, Fatuus fatua loquitur. Natū aiunt ex euētu: nam Archias stipulatus à Demetrio quingēta auri talenta, ut Cyprum proderet, re deprehensa, arrepto fune ex his quibus tenduntur tentoria suspendit sese. Refertur in Græcorum collectaneis.

Nutricum more male. XXX

Καθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς. id est,
Pascis profecto more nutricum male.

In uetustissimis quibusdam prouerbiorum collectaneis reperi, quæ quidam Plutarcho tribuunt. Extat autem apud Aristophanem in Equitibus, qui quidem & metaphoræ rationem explicat his uersibus,

Καθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς,
Μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντιθεῖς,
Αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας. id est,
Pascis profecto more nutricum male:
Nam ubi manderis, paulum huic in os dein inseris,
Ipse ast præ illo uel triplum glutis cibi.

Conueniet igitur in eos qui de lucro paululum aliquid impertiunt socijs: aut qui sic facultates alienas administrant, ut maximam partem in suos conuertant usus, id quod hodieque tutorum uulgus factitat.

Amphictyonum consessus. XXXI

Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. id est, Amphictyonicus consessus. De frequenti grauiū uirorum conuentu. Ductum à cōuentu illo Græcorū olim celebratissimo, qui Amphictyonum dicitur, uel ab Amphictyone Deucalionis filio, qui cum rerū potiretur, gētes Græcanicas dicitur conuocasse, ut citatur autor Theopompus in octauo historiarū libro, ac testatur Pausanias in Phocaicis. Porrò populi qui in id consilij cōuenire soleant, numerātur duodecim, Iones, Dores, Perrhæbi, Bœoti, Magnetes, Achæi, Phthij, Molienses, Dolopes, Æneanes, Delphi, Phocenses. Vel inde nomē inditum Amphictyonū, quod undecunque ad id consilium ex omni Græcia conueniretur, ut placet Anaximeni & Androtioni in Atticarū descriptione rerum, apud Pausaniam, in eo quem modo ostendi loco. Quo quidem & alia complura super hac re non indigna lectu referuntur, si quis fortè requiret: Nos ad enarrationē prouerbij putamus hæc esse satis. Venustius fuerit adagium, si per ironiam torqueatur ad indoctorum conuentum, qui sibi tamen Solones esse uideantur.

Etiam capillus unus. XXXII

Celebratur & Mimus, ni fallor, Publianus admodum prouerbiali specie:
Etiam capillus unus habet umbram suam.

Quan-

Quantumuis pusillum commodum iuuat, quantumlibet exiguum delictum nocet.

Xenocratis caseolus. XXXIII

Ξενοκράτους τυρίον. id est, Xenocratis caseolus. De cibo qui percq; diu durat, prius quàm absumatur. Quancq; nihil uetat, quo minus ad alia quocq; transferatur, puta ad uestem, ad librum, ad pecuniolam, aut simile quippiam, quo sic parce circumspectecq; quispiam utitur, ut cq; diutissime duret. Sumptum adagium ab admirabili Xenocratis philosophi frugalitate. Quem tradunt sæpenumero opsonia iam rancida facta abiecisse, necq; rarenter euenisse, ut cum cadum aliquem relinire uellet, iam uinum reperiret in acorem uersum. Proinde prouerbiũ apposite dicetur in sordidos quosdam, quibus hic mos, omnem penum eouscq; seruare, quoad fuerit corruptus: perinde quasi nefas sit, rebus synceris & integris frui. Adagium refertur in Stobei Collectaneis.

Aperto pectore. XXXIIII

Aperto pectore dicimus, pro eo quod est, uehementer ex animo citracq; fucum, quasi renudatis animi penetralibus. M. Tullius in libello De amicitia: In qua nisi, ut dicitur, apertum pectus uideas, tuumcq; ostendas, nihil fidum. Plinius iunior Fabato: Epistolarũ quas mihi, ut ais, apto pectore scripsisti, obliuisci iubes: at ego nullarũ libẽtius memini. Allusum est aũt ad Momi dictũ, qui fenestras in hominum pectore desiderasse fingitur, quo liceret inspicere, quidnam in specubus illis recõditũ esset. Persius in quinta Satyra:

Vt quantum mihi te sinuoso in pectore fixi
Voce traham pura, totumcq; hæc uerba resignent
Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Similiter apud Nasonem Phœbus: Aspice uultus
Ecce meos, utinamcq; oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.

Ad calcem peruenire. XXXV

Ad calcẽ peruenire, pro eo quod est, ad metam finemcq;. Prouerbialem habet figurã, quoties ad aliud quippiam deflectitur, cq; ad corpus humanum. M. Tullius lib. De amicitia, Vt cum æqualibus possis uiuere, cum quibus tancq; è carceribus emissus, cum ijsdẽ ad calcem, ut dicitur, peruenire. Idem De senectute, Nec uero uelim quasi decurso spacio à calce ad carceres reuocari. Ad hanc attinent formam etiam illa, Vscq; ad plaudite, id est, uscq; ad extremũ finem. Idem in eodẽ sermone, In quocũcq; fuerit actu probetur. Nec sapienti uscq; ad Plaudite uiuendũ. Rursum alibi, Quibus qui splendide usi sunt, hi mihi uidentur fabulã ætatis peregisse, necq; tancq; inexercitati histriones, in extremo actu corruisse. Rursum aliàs eodem in opere: Extremum actum tanquam ab inerte poeta esse neglectum. Quanquam huius generis alibi à nobis facta mentio.

Bellum omnium pater. XXXVI

ὁ πόλεμος ἁπάντων πατήρ. id est, Bellum omnium pater. Lucianus ueluti prouerbio iactatum refert, in commentario De ratione conscribendæ historiæ, μᾶλλον δὲ θουκυδίδαι καὶ ἡρόδοτοι καὶ ξενοφῶντες, ἡμῖν ἅπαντες. καὶ ὡς ἔοικεν ἀληθὲς ἄρ' ἦν, ἐκεῖνο τὸ, πόλεμος ἁπάντων πατὴρ, εἴγε καὶ συγγραφέας τοσούτους ἀνέφυσεν, ὑπὸ μιᾷ τῇ πληγῇ. id est, quin potius Thucydides, Herodoti, Xenophontes nobis erant omnes: adeo ut uerum esse uideretur illud q̃d dicitur, Bellum rerum omnium pater, siquidem tam multos scriptores produxit unico ictu. Prouerbiũ ideo dictum est, cq; bellum omnium rerum nouandarum autor est, ut ex eo ueluti nata uideantur uniuersa. Nisi quis malit ad philosophorũ quorundã decretum referre, qui dixerunt, rerum summam è lite progigni.

Phaniæ ianua. XXXVII

Φανίου θύρα. id est, Phaniæ ianua. Eustathius in Odysseæ ω ostendit dictũ de his qui simulant sese congestas opes habere, quæ nusquam sunt. Ductum à Phania quodam, qui falsam de se præbuerit opinionem, quasi multam diuitiarũ uim domi cõstructam ac reconditam haberet. Diximus alibi de Phani ianua, in prouerbio Phani ostium, quod an idem sit cum hoc, nécne, uiderint docti.

Ἐκλινίσαι. XXXVIII

Ἐκλινίσαι prouerbiali figura dictum ostendit Eustathius in tertiũ Iliados: Sumpta metaphora à piscibus, qui suffugiũt à retibus, quiue ab hamo elabuntur. Nam lina retia dicuntur

cuntur etiam Latinis, ut Maroni, Humida lina trahunt.
Inest autem piscibus quibusdam genuina quædam calliditas è retium textis elabendi, quemadmodum elegãter de Cestreo narrat Oppianus lib. iij. Sed carmen ipsum, quandoquidem autor non admodum adhuc uulgatus est, adscribere præstat:

Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο
Εἰλόμενος, δόλον οὔτι περίδρομον ἠγνοίησεν.
Ὑψι δ' ἀναθρώσκει λελιμμένος ὕδατος ἄκρου,
Ὀρθὸς ἄνω σπεύδων ὅσσον σθένος ἅλματι κούφῳ
Ὁρμῆσαι, βουλῆς δὲ σαόφρονος οὐκ ἐμάτησεν.
Πολλάκι γὰρ ῥιπῇσι καὶ ὕστατα πείσματα φελλῶν
Ῥηιδίως ὑπέραλτο καὶ ἐξήλυξε μόροιο.
Εἰ δ' ὅ γ' ἐφορμηθεὶς πρώτου στόλου αὖτις ὀλισθῇ
Ἐς βρόχον οὐκ ἔτ' ἔπειτα βιάζεται, οὐδ' ἀνορούει
Ἀχνύμενος, πείρῃ δὲ μαθὼν ἀπεπαύετ' ὁρμῆς. id est,

Cestreus dum trahitur sinuosis æquore textis,
Haud illum quà suffugiat, latet, arsq; dolusq;,
Subsilit in sublime alacer, saltuq; citato
Viribus eniti quantum ualet omnibus, undas
Emicat in summas sublato corpore toto.
Ingenio fortuna fauet, nam subera sæpe
Quæ summos tollunt funes, retinacula cassis
Transilit, & fatum elabens fugit improbus atrum.
Sin primum expertus subsultum, in retia rursum
Delapsus recidat, iam nec pugnare laborat
Anxius, aut frustra niti, doctusq; periclo
Nec iactat sese, neq; sursum promicat unquam.

De permultis item alijs piscibus ad eundem commemorat modum, quibus artibus elabantur capti. Sed reliqua persequi prælongum. Illud non iniucundum scitu, quòd de pisce torpedine narrat poeta Claudianus, quemadmodum illigatus hamo, subducat sese, ui ueneni per linum atq; harundinem ad piscatoris usq; manum immissa. Carmen sic habet. quur enim grauer adscribere, tam elegans, tamq; festiuum:

Si quando uestita cibis incautior æra
Hauserit, & curuis frenari senserit hamis,
Non fugit, aut uano conatur uellere morsu,
Sed propius nigræ iungit se callida setæ,
Et meminit captiua sui, longeq; per undas
Pigra uenenatis effundit flamina uenis.
Per setam uis alta meat, fluctusq; relinquit
Absentem uinctura uirum. metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila sequutus
Transit harundineos arcano frigore nodos,
Victricemq; ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædamq; rebellem
Iactat, & amissa redit exarmatus habena.

Aristophanis interpres putat ab auibus traductum. Consimili figura Persius Satyra v.
Ne trepidare uelis, atq; arctos rodere casses.

Αἰγυπτιάζειν. XXXIX

Αἰγυπτιάζειν dicebantur astuti & impostores. Sumptum à moribus eius gentis. Theocritus ἐν συρακουσίαις,

Οὐδεὶς κακοεργὸς
Δαλεῖται τὸν ἰόντα παρέρπων αἰγυπτιστί. id est,

Lædit sceleratus
Astu Ægyptiaco obrepens iam nemo, nocétue.

De moribus Ægyptiorum testatur & illud ex Æschylo, quod alibi retulimus,

Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς αἰγύπτιοι. id est,
Ægyptij miri struendis artibus.
Citat hoc prouerbium Synesius in Encomio caluitij. Quanquam nonnunquam αἰγυπτιάζειν accipi solet, pro eo quod est adurere, ut in hoc carmine,
Χροιὰν δὲ τὴν σὴν ἥλιος λάμπων φλογὶ Αἰγυπτιάσει. id est,
Tuum colorem Phœbus ardens igneis Flammis aduret.

Ne bolus quidem relictus. XL

Οὐδ᾽ ἔγκαφος λέλειπται. id est, Ne bolus quidē relictus est, hoc est, nec uel pauxillum. Eustathius enarrans tertium Odysseæ librum, citat hunc Eupolidis uersum,
Οὐχὶ λέλειπται τῶν ἐμῶν οὐδ᾽ ἔγκαφος. id est,
Nec bolus è meis relictus rebus est.
Nam ἔγκαφος, id apud Græcos significat, quod nos uulgata uoce magis quàm Latina, morsellum dicimus, à uerbo κάπτω, quod est auide comedo.

Rex aut asinus. XLI

Βασιλεὺς ἢ ὄνος. id est, Rex aut asinus. hoc est, aut uictor, aut uictus. Simile illi, ἢ τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς κύβοι, aut ter sex, aut tres tali. Eustathius Odysseæ sextum enarrans librum, ostendit metaphorā ductam ab his qui ludunt sphæra: quibus qui uicisset, rex appellabatur: qui uictus fuisset, huic asino nomen erat. Plato in Theæteto, ὁ δὲ ἁμαρτὼν, καθεδεῖται ὥσπερ φασὶν οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος. ὃς δ᾽ ἂν περιγίνηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν. id est, qui aberrarit, is desidebit, quemadmodū dicunt ij qui sphæra ludunt, asinus: qui uero nihil aberrans uicerit, rex noster esto. Iulius Pollux lib. De rerū uocabulis ix. sphæra ludendi quatuor modos cōmemorat, quorū primus appellatur ἐπίσκυρος, alter φαινίνδα, seu φαινίνδος, tertius ἀπόρραξις, quartus οὐρανία. Quorū postremū, nam is ad prouerbium proprie facit, describit his uerbis, ἡ δὲ οὐρανία. ὁ μὲν ἀνακλασθεὶς αὐτὴν, ἀπέρριπτε τὴν σφαῖραν εἰς τὸν οὐρανόν. τοῖς δὲ ἦν ἁλωμένοις φιλοτιμία πρὶν εἰς γῆν αὐτὴν ἐμπεσεῖν, ἁρπάσαι. ὃ περ ἔοικεν Ὅμηρος ἐν φαίαξιν ὑποδηλοῦν. ὁπότε μέντοι πρὸς τὸ τεῖχος τὴν σφαῖραν ἀντιπέμψειεν, τὸ πλῆθος τῶν πηδημάτων ἐλογίζετο, καὶ ὁ μὲν ἡττώμενος ὄνος ἐκαλεῖτο καὶ πᾶν ἐποίει τὸ προσταχθὲν, ὁ δὲ νικῶν βασιλεύς τε ἦν καὶ ἐπέταττεν. id est, Vrania uero lusus sic habet: aliquis resupinās sese, sphærā in cœlum mittit: reliquis aūt certamē erat ut eam prius quàm in terrā recideret, raperent: id quod in Phæacibus significare uidetur Homerus. Sane uero cum aduersus parietē sphærā misissent, numerus subsultuū censebatur: & qui uictus fuisset, is asinus appellabatur: & quicquid imperatum esset, faciebat: rursum qui uicisset, is & rex erat, & imperabat. Hactenus Iulius. Porrò locus quem ex Homero citat, est Odysseæ θ, ad hunc modum,
Τὸν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρός,
Βόμβησεν δὲ λίθος κατὰ δ᾽ ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι ναυσίκλυτοι ἄνδρες
Λᾶος ὑπαὶ ῥιπῆς, ὁ δ᾽ ὑπέρπτατο σήματα πάντων. id est,
Versatum hunc ualida submisit in aera dextra,
Intonuit lapis: ast in humum formidine sidunt
Phæaces gens gnara maris, ratibusque superba
Ob saxi iactum, uerum id procul omnia signa Transuolat.
Ab hac forma nō uidetur alienum quod est apud Plautum in Pœnulo, Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me illexero. Licebit uti, cum significabimus iaciēdam aleam, quæ uel summos reddat, uel infimos.

Stellis signare. XLII

Ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδόν. id est, Stellis uiam signare dicuntur, qui notulis quibusdam & coniecturis rem alioqui peruestigatu difficilem inquirunt. Eustathius exponēs quintum Odysseę librum, admonet conuenire in eos, qui longam ac desertam ingrediuntur uiam. Sumpta metaphora à nautis, qui in nocturna nauigatione uiam, stellarum obseruatione coniectant. Quemadmodum apud Homerum Vlysses Odysseæ lib. v.
Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος. οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε
Πληϊάδας δ᾽ ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην
Ἄρκτονθ᾽, ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν. id est,

At clauo ille sedens, nauim mira arte regebat,
Nunquam corripuit nutantia lumina somnus:
Verum Pleiadas spectat, serique Booten
Occasus, ursamque alio cognomine currum.

Allusit huc eleganter M. Tullius lib. Academicarum quæstionum 4. cum ait, Absoluti sapientis esse, nō duci opinionibus, sed certo uerum tenere, idque ductu & indicio Cynosuræ, quæ quod minore orbe circūferatur, utpote polo uicinior, certius monstrat uiam, etiam si minus sit cōspicua. At nondum perfecte sapientē, dum ubique quod probabile uidetur, amplectitur, interdū errantē, ueluti Helicen sequi, quæ ut clarior est, & magis oculis perspicua, ita non perinde certa uiæ mōstratrix, quod latiore ambitu circūagatur, eo quod à polo seu uertice mūdi longius absit. Verba Ciceronis sunt hæc: Nec tamen ego is sum, qui nihil unquam falsi approbem, qui nunquam assentiar, qui nihil opiner. Sed quærimus de sapiente. Ego uero ipse & magnus quidē sum opinator. non enim sum sapiēs, & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam paruulam Cynosuram,
Qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto,
ut ait Aratus: eoque directius gubernant, quod eam tenent,
Quæ cursu interiore, breui conuertitur orbe:
sed ad Helicen & clarissimos septētriones, id est rationes has latiore specie nō ad tenue elimatas. Eo fit, ut errem, & uager latius. Scio mihi factam alibi huius prouerbij mētionem: uerum quoniā nactus eram quædam non indigna cognitu, uisum est hic repetere.

Sambucam citius. XLIII

Adagij speciem præ se gerit Persianum illud carmen,
Sambucam citius caloni aptaueris alto.
Cuius usus incidet, si quando significabimus aliquē à disciplina percipienda, siue munere gerendo nimis alienum esse. Siquidem sambuca organū est musicorum, quod haudquaquam congruat caloni. Quanquā Athenæus lib. xiiij. indicat & bellicum instrumentum dici sambucam, quod machinæ in morem admouebatur hostium mœnibus. Calones autem uocantur militū ministri, qui uallos ac ligna gestitant. Vnde & nomen inditum autumāt grāmatici. Porrò cum milites sint imperiti musices, multo magis calones. Quanquā potest non absurde accipi de sambuca, militari machina, quæ ritu organi musici, chordis quibusdam intenditur. Ad hanc intendendam haudquaquam idonei sunt calones, utpote stolidi, & ob id ipsum ad infima ministeria retrusi, quod disciplinæ militaris prorsum rudes sint & indociles. Vnde Persius non citra ἔμφασιν addidit alto, propterea quod homines prælongi etiam prouerbio uecordiæ notantur, ἄνους ὁ μακρός.

Nostræ farinæ. XLIIII

Eiusdem farinæ dicuntur, inter quos est indiscreta similitudo. Quod enim aqua ad aquam collata, idem ad farinam farina. Persius in v. Satyra:
Nostræ paulo ante farinæ
Pelliculam ueterem retines.
Perinde quasi dicat, nostri gregis, nostræ conditionis. Pertinet ad illam classem, Eadem cera & Idem puluis, de quibus alibi dictū est. Simili tropo Seneca dixit, Eiusdem notæ lib. iij. epistola xxiiij. His adijcias & illud eiusdem notæ licet, tantam hominū imprudentiam esse, imò dementiam, ut quidam timore mortis cogantur ad mortem.

Nullo scopo iaculari. XLV

Ἄσκοπα τοξεύειν. id est, Absque scopo iaculari dicūtur, qui nihil certi propositum habent quod sequant̄, & ad quod instituti consilijque sui rationes referāt. Lucianus in Toxaride, ἐπειδὴ νῦν ἄσκοπα τετοξεύκαμεν, αὖθις ἑλόμενοι διαιτητὴν, ἄλλους ἐπ' ἐκείνῳ εἴπωμεν φίλους. id est, Quoniā in pręsentia nullo proposito scopo iaculati sumus, denuo, ascito arbitro, alia amicorum paria apud illum referamus. Persius Satyra tertia,
Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris coruos, testaque lutoque?
Securus, quò pes ferat.

De pulmone reuellere. XLVI

Dubium non est, quin ad prouerbiorum formam pertineat & illud Persianū, de pulmone

mone reuellere, pro eo quod est, stultam & arrogantem opinionem animo eximere.
Dum ueteres auias tibi de pulmone reuello.
Tumorem animiq; fastum in pulmone collocant: unde μέγα πνεῖν apud Græcos. Et idem Persius alibi,
Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.

Quos non tollerent centum Ægyptij. XLVII

οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ᾽ οὐδ᾽ ἑκατὸν αἰγύπτιοι. id est,
Quos ferre nec centum queant Ægyptij.
De molestis dici solitum, ac moribus intolerandis, seu fastu præturgidis. Inde ductum, q Ægyptij pleriq; gestandis oneribus quæstum non satis honestum factitare cõsueuerint: unde & ἀχθοφόροι dicti, in iocum prouerbialem abierunt. Refertur adagium ab Eudemo in collectaneis dictionum rhetoricarum, & item à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Ranis, ad hunc modum,
δύ᾽ ἅρματ᾽ ἐσέθηκε καὶ νεκρὼ δύω,
οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ᾽ οὐδ᾽ ἑκατὸν αἰγύπτιοι. id est,
Duo plaustra, duoq; item imposuit cadauera,
Quæ ferre nec centum queant Ægyptij. Idem in Auibus,
οὐκ αἰγύπτιος πλινθοφόρος. id est,
Non Ægyptius lateriger.
Consimili modo Lucilius apud Nonium:
Quem neq; Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere pro telo ualidis ceruicibus possent. Rursum idem alibi:
Hunc iuga mulorum, pro telo ducere centum
Non possint.

Ægyptius laterifer. XLVIII

Αἰγύπτιος πλινθοφόρος. id est, Ægyptius laterum gestator. Suidas nominatim prouerbij titulo refert. Extat aũt apud Aristophanem in Auibus, ibi quærit quispiam quis composuisset equum Durium in arce Palladis, centum cubitorum: Cui respondetur:
ὄρνιθες, οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ αἰγύπτιος
πλινθοφόρος, οὐ λιθουργός. id est,
Aues, nec alius ullus, haud Ægyptius
Laterifer, aut faber lapidarius.
Quadrare uidetur in sordidum atq; infimæ sortis hominem, in quem usum etiam Carũ uilitas usurpata est: aut in eũ, qui molestis negocijs premitur. Admonuimus modo Ægyptios in uulgi fabulam ac risum abijsse, quod asinorum ritu uectandis corpore oneribus quæstum facerent. Ad quem laborem hoc exercitatiores illos fuisse conijcio, quod in effodiendis lacunis, limoq; exportando, ac lateribus argillaceis, huiusmodi opera potissimum opus erat apud Ægyptios, ob limum quem inuehit Nilus. Nam illic passeres opinor, aut hirundines monstrarunt artem è luto construendi parietes. Argumento est, quòd Hebræi cum apud illos agerent, adacti sunt luto lateribusq; gestandis seruilem operam præstare Pharaoni. De mulis Marianis alibi reperies.

Cœnare me doce. XLIX

Δειπνεῖν με δίδασκε. id est, Cœnare me doce. Prouerbiali figura dictũ est ab Aristophane in Ranis. Tempestiuiter usurpabitur, si quando docere, præire, aut etiam refellere conatur aliquẽ imperitus negocij, de quo disceptatur. Verba sunt Bacchi ad Herculem de tragœdijs iudicantẽ, cum exercitatior esset in uorandis tauris, quàm pensiculandis poetarum carminibus.

Rhamnusius. L

Ραμνούσιος. id est, Rhãnusius. Eudemus in dictionib. rhetoricis admonet, id cognominis olim ceu prouerbio additũ sapiẽtib. ac moderatis uiris. Nec explicat adagij rationẽ. Vnde cõiectare licet, uel ab eius gẽtis moribus dictũ, uel à dea Rhãnusia, quæ modum in omni negocio docet adhibendum. Quemadmodũ aliàs fusius à nobis ostensum est.

Papæ Myxus. LI

Βαβαὶ μύξος. id est, Papæ Myxus. In gloriosos & iactabũdos dici cõsueuit: nam βαβαὶ stuporis & admiratiõis significationẽ habet. Myxus aũt sacerdos quispiam fuit Dianæ, gloriosus

gloriosus & magniloquus, qui se fingebat omnia mirari. Refert à Suida & Zenodoto.

Lenticulam angulo tenes. LII

Φακῦ γωνίας κρατεῖς. id est, Lentem angulo tenes. De negocio quod fieri nullo pacto queat, propterea q̃d hoc leguminis genus angulis careat. Refert à Suida, ne qs cõtẽnat.

Patrocli occasio. LIII

Πατρόκλειος πρόφασις. id est, Patrocli occasio, siue prætextus. Diogenianus ostẽdit dici solere de ijs, qui cum ob metũ non ausint proprias deplorare calamitates, deflẽt eas sub prætextu luctus alieni. Plutarchus in cõmentario cui titulus, Quomodo quis se citra inuidiam laudare possit, καὶ μὴ δοκῶμεν πάτροκλον πρόφασιν, σφᾶς δ' αὐτοὺς δι' ἐκείνων ἐπαινεῖν. id est, & ne uideamur Patroclum occasionem, sed nos ipsos per illos laudare. Agit enim de ijs qui laudandis alijs suas ipsorum laudes insinuant. Opinor sumptum à Patrocli moribus, in quem aliquoties iocatur Aristophanes.

Exiguum oboli precium. LIIII

Μικρὸν τοῦ ὀβολοῦ τίμιον. id est, Exiguum oboli precium. Suidas citat ex Maryca Eupolidis, cõuenire in homines nequã, nihiliq́ꝫ. Quanq̃ nihil obstat, quo minus ad rem cõtemptam transferatur. Meminit & Eudemus. De similibus multa retulimus antea, obolaris homo, homo tressis, homo trioboli, homo uix dupõdio ęstimãdus. Iustinianus iuuenes primum ad iuris studium ingressos, dupondios appellari uoluit, uelut extremæ classis: nam qui iam profecissent, prolytas ac lytas appellauit, quasi dimissos.

Pedum uisa est uia. LV

Τῶν ποδῶν ἑώραται ὁδός. id est, Pedum uisa est uia. De negocio cuius aliquando periculum feceris. Sumptum à uiatoribus. Terentius in Phormione: Ah non ita: Factum est periculum, iam pedum uisa est uia.

Phœnicum pacta. LVI

Φοινίκων συνθῆκαι. id est, Phœnicum conuenta. Phœnices qui Carthagine potiti sunt, cum primum ad eam appulissent regionem, postularunt ab ijs qui id temporis Libyam incolebant, ut sibi liceret diẽ & noctẽ hospitio terræ uti. Quod cum impetrassent, iamq́ꝫ exacto concessi tẽporis spacio, iuberentur excedere finibus, recusarũt, affirmantes se pactos ut sibi fas esset illic noctesq́ꝫ ac dies cõmorari: uidelicet ambiguitatẽ uocũ ad suum cõmodum detorquentes. Vnde prouerbiũ esse natum aiunt, de pactis insidiosis & astutis. Autores Suidas ac Diogenianus. Quin in totũ omnes Phœnices dicti sunt, qui quæstus essent auidi. Vnde Pindarus in Pythijs hymno secũdo, φοινισσᾶν ἐμπολᾶν. id est, Phœniciam negociationem dixit. Et interpres citat ex comico quopiã, εὐθὺς φοῖνιξ γίγνομαι. id est, protinus Phœnix fio. Item ex Sophocle,

ὠνῆν ἔθου καὶ πρᾶσιν ὡς φοῖνιξ ἀνήρ. id est,

Phœnix ut uir, cœpit emere ac uendere.

Postremo Plato libro De republica tertio, de his agẽns, qui putant magistratui conuenire mendacium, inquit, μηδὲν καλὸν, ἀλλὰ φοινικικόν τι. id est, nihil pulchri est, sed potius Phœnicense quiddam.

Pusillus quantus Molon. LVII

Μικρὸς ἡλίκος μόλων. id est, Pusillus ut Molon. De uehementer breui statura corporis homũcionibus. Suidas ostendit duos fuisse Molones, nota, sicuti conijcio, corporis breuitate, quorum alter histrio fuerit, alter fur, honesti scilicet quæstus uterq́ꝫ.

Per antiquum diem. LVIII

Διὰ παλαιᾶς ἡμέρας. De re admodũ obsoleta priscaq́ꝫ. Refertur à Diogeniano. Finitimum illi, quod hodie nõ inscite iactatᷓ in scholis philosophorũ, Magno Platonis anno.

Perierunt bona. LIX

Ἔῤῥει τὰ καλά. id est, Perierunt honesta. Hippocrates Mindaro Lacedæmoniorũ duci fuit ab epistolis: eo interfecto ab Atheniẽsibus Hippocrates in Lacedæmonẽ huiusmodi scripsit epistolã, ἔῤῥει τὰ καλὰ, μίνδαρος δ' ἀπέσσυται, significans interfecto duce rem esse deploratam. Adagiũ recenset Diogenianus, historiam recenset Xenophon in παραλειπομένοις lib. 1. Græca senario constant, Periere honesta, Mindarus sublatus est.

Qui nimium properat, serius absoluit. LX

Plato in dialogo, cui titulus De regno, πεποίηκε γὰρ ἡμᾶς ἡ νῦν πάθη τὸ περὶ τὸν προοιμίων

πάθος

πάθος, ποίους; οὐχ ὥσπερ οἱ σπεύδοντες, ἤνυσα μᾶλλον βραδύτερον. id est, Fecit enim ut nunc quoque nobis acciderit, quod prouerbio dicitur: quod nam? ut dum parũ recte per ociũ diuidimus, serius perfecerimus. Idem in vij. De repub. lib. allusit ad prouerbium, σπεύδων γὰρ ἔφην, ταχὺ πάντα διελθεῖν, μᾶλλον βραδύνω. id est, dum festino, inquit, omnia celeriter percurrere, tardior sum. Idem in Cratylo simile quiddã habet, ἵνα μὴ ὄφλωμεν ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγίνῃ νύκτωρ περιιόντες, ὀψὲ ὁδοῦ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὰ πράγματα δόξωμεν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ, οὕτω πως ἐληλυθέναι ὀψιαίτερον τοῦ δέοντος. id est, Ne nobis usu ueniat, ut quẽadmodũ qui apud Aeginetas noctu obambulant, serius perficiunt iter, itidem nos ad rem ipsa ueritate serius quàm oportet peruenisse uideamur. Scitum est & illud diui Augustini aduersus Petilianũ, ijs qui perturbatione aliqua festinãt, usu uenire nonnunquàm ut uestẽ aut calceos peruerse induant, quæ res postea morã adferat. Idem usu uenit his qui multa simul agere conantur, neque quicquàm assequunt. Plato lib. De rep. iij. ὅτι εἷς ἕκαστος, ἓν μὲν ἂν ἐπιτηδεύμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ᾽ οὔ, ἀλλ᾽ εἰ τοῦτο ἐπιχειροῖ πολλῶν ἐφαπτόμενος, πάντων ἀποτυγχάνοι ἄν. id est, Vnusquisque recte unũ studium exerceat, multa nequaquã. Imò si id tentarit, multa aggressus, omnibus frustrabitur. Idem eiusdem operis lib. x. docet idem accidere ijs qui non ueritate, sed fucis ac malis artibus properant ad honorem, οὐχ οἱ μὲν δεινοί τε καὶ ἄδικοι δρῶσιν ὅπερ οἱ δρομεῖς, ὅσοι ἂν θέωσιν εὖ ἀπὸ τῶν κάτω, ἀπὸ δὲ τῶν ἄνω μή; τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες καὶ ἀστεφάνωτοι ἀποτρέχοντες. id est, An non isti artifices & iniusti idem faciunt quod solent cursores quidam, qui bene quidem currunt ab inferiore loco, à superiore uero nequaquam? Primũ quidem celeriter prosiliunt, cæterũ in fine cursus ridiculi sunt, atque auriculas in humeris habentes incoronati semet abripiunt. Monet adagiũ instituẽdæ rei non tam celeritatẽ quàm curã adhibendam esse, ne postea sit in mora, quod in operis ingressu fuerit erratũ. Obnoxij sunt huic prouerbio quidam, qui compendij causa, Græcanica literatura præterita, protinus ad philosophiæ studium insiliunt, ac dum stulte captant compendiũ, in maximum incidunt dispendium. Fit enim, ut hi dum repẽte philosophi student euadere, nunquã philosophiæ scientiã assequãtur, cumque se iam ad metam peruenisse credunt, denuo ad carceres sit redeundum, denuoque à linea, quemadmodũ Græci dicunt, exordiendum. Item in re bellica plus efficit Fabij cunctatio, quàm M. Minutij præceps temeritas. Siquidem is unus Hannibalem multis iam prælijs inuictũ, non uiribus, sed lentitudine superauit. De quo præclare Ennius apud M. Tullium in Catone maiore:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem,
Non ponebat enim rumores ante salutem.

Vltra catalogum. LXI

Ὑπὲρ τὸν κατάλογον ζῇ. id est, Vltra catalogum uiuit. De eo dicebatur, qui multum ętatis uiueret, ut iam præscriptum illum annorum numerũ præterisse uideretur. Est, ni fallor, apud Lucianum. Refertur à Suida.

Vltra peram sapere. LXII

Ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν. id est, Vltra peram esse solicitũ. Prouerbiali figura dictũ apud Lucianum in Timone, ὀλιγαρκῆ γὰρ καὶ μέτριον χρὴ εἶναι τὸν φιλοσοφοῦντα, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν. id est, Oportet enim philosophũ paucis contentum ac frugalem esse, neque quicquam ultra peram quærere. Quadrabit uel in philosophũ, uel in pauperẽ, sed præcipue in Christianum, quem Iesus uetat cogitare de crastino. Confine illi, Vita doliaris.

Virgo primum. LXIII

Παρθένος τὰ πρῶτα. id est, Virgo primum. De ijs dici solitum, qui rem paternã profunderent. Haud scio an inde ductum, quòd uirgines adhuc rudes, & meretricij quæstus ignaræ, facile sui copiam faciunt. Postea quo plus auferant præmij, difficiles sese præbẽt. Itidem adulescẽtes nuper nacti facultates, prius quàm intelligant quid sit pecunia, largius effundunt. Et prima uitæ pars, quæ quidem est optima, stultissime nobis conteritur.

Vir uidebatur nauis supplicans scopulo. LXIIII

Ἀνὴρ ἔοικε ναῦς ἱκετεύειν πέτραν. id est,
Vir uisus esse est, nauis obsecrans petram.

De stupidis ac stolidis, quibus aliud pro alio uidetur, dictum indicat Suidas, ducta metaphora à naue quæ impingit in scopulum.

Viro esurienti necesse est furari. LXV

πεινῶντι κλέπτειν ἐς' ἀναγκαίως ἔχειν. id est,

Famelicus uir esse furax cogitur.

Suidas prouerbij nomine refert, quòd congruat in eos qui extrema adacti necessitate, quid faciunt. Veluti si qui confiteatur se mentitum, dicat Quid facerem, aut quid mentiendum erat, aut in summā ueniendum infamiam, πεινῶντι κλέπτειν. Aut si quis auidus gloriæ, aliena pro suis ædat, quum ipse de suo nihil possit egregium ædere.

Vixit, dum uixit, bene. LXVI

Vixit, dum uixit, bene. Est in Hecyra Terentiana. Prouerbiale fuisse, uel senex indicat, rogans, num præter unam sententiam nihil attulisset. Conuenit in eos qui molliter ac suauiter uiuunt, atq; faciunt sumptus, ut non multum iuuent hæredem. Est autem amphibologia in uerbo Viuere, quod interdum simpliciter uiuere est, interdum genialiter uitam agere: ut apud Catullum,

Viuamus mea Lesbia atq; amemus.

Fumantem nasum ursi ne tentaueris. LXVII

Prouerbij speciem habet & illud apud Martialem,

Rabido nec perditus ore
Fumantem nasum uiui tentaueris ursi:
Sit placidus licet, & lambat digitosq; manusq;,
Si dolor & bilis, si iusta coegerit ira,
Vrsus erit, uacua dentes in pelle fatiges.

Admonet non esse tentandos, qui possint nocere. Consimili modo Synesius in Encomio Caluitij scripsit, Canem naribus prendere: pro eo quod est, prouocare mordacem & nociturum. Hac parte corporis icta potissimum ursos iritari docent bestiarij.

Muris in morem. LXVIII

Plautus in Captiui duo, Quasi mures semper edimus alienum cibum. In parasitos dictum, quibus iucundum est aliena uiuere quadra, Non conueniunt, nec in una sede morantur, libertas & cibus alienus, quod elegāter indicat apologus Æsopicus de mure syluestri & domestico. Quin & Græcis prouerbiali uerbo, μυσπολεῖν dicuntur, qui muris in morem cibi causa obambulant oberrantq;. Indicauit hoc Hesychius.

E tribus malis unum. LXIX

Τῶν τριῶν κακῶν ἕν. id est, Trium malorum unum, Suidas prouerbiū indicat apud Menandrum extitisse. Sumptum autem à Theramene, qui cuidam è tribus malis unum indixerit è quibus quod uellet eligeret. Vnde & Aristophanes apud eundem Suidam in Triphalete, ἐγὼ γὰρ ἀπὸ θηραμένους δέδοικα τὰ τρία ταῦτα. id est, ego enim à Theramene metui tria hæc. Quæ sint autem ea tria, quære in prouerbio τὰ τρία τ' εἰς θάνατον. Id usurpauit Alexander in Æpolis. Aristides ait oraculum solere tradi obsignatum, quod qui solueret prius q̄ fas esset, unum è tribus malis illum manebat, aut oculorū orbatio, aut manus, aut linguæ iactura. Sunt qui dicant ijs qui sententia capitali damnati fuissent, tria solere deferri, gladium, laqueum, & aconitum.

Quàm facile uulpes pyrum comest. LXX

Plautus in Mustellaria, Tam facile uinces, quàm uulpes pyrum comest. De re factu procliui. Quod nihil negocij sit uulpi dentatissimæ, pyrum edere.

Contrahere supercilium, inflare buccas. LXXI

ὀφρῦς ἀνασπῶντες καὶ γνάθους φυσῶντες. id est, Adductis superciliјs & inflatis buccis. In fastuosos ac turgidos dictum Suidas admonet. Siquidem in superciliјs, sicut aliàs ostendimus, arrogantiæ sedes. Horatius inflatas buccas ad iracundiæ retulit argumentum:

Quin Iupiter ambas
Iratus buccas inflet.

Diuus Augustinus in libris Confessionum, Buccis typho crepantibus. Quo loco nonnulli perperam typo legunt. Mirum est autem Augustinum uoce Grecanica tantopere delectatū, ut quum fastum dicere posset, typhum dicere maluerit, nisi quòd ea iam usu Latio donata uidebatur. Traductum à ranis quæ per iram inflātur. Notus est apologus Æsopicus de rana per arrogantiam dirupta. Horatius,

Crescentem

Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.

Sus comessatur. LXXII

ὗς ἐκώμασεν.i.Sus saltauit aut comessatur. Diogenianus ostẽdit dici solitũ de ijs, qui præter decorum quippiam facerent, quiq; rerum successu pręter meritum obiecto, semet insolentius efferunt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autẽ Gręcis κωμάζειν iuuenũ amantiũ more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisq; iuuenilibus nugis lasciuire, & in domos alienas irrũpere. Irrumpũt & sues. unde Theocritus in Syracusijs: Ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ' ὥσπερ ὕες. id est,

Turba simul conferta suum more irruit.

Cæterum qui rusticiore sunt ingenio mirum quàm hæc dedeceant. Locus erit ubi natura sæuus & agrestis affectat uideri festiuus.

Dat ueniam coruis, uexat censura columbas. LXXIII

Non tam ouũ ouo simile, quàm illud, puerbij speciẽ præ se fert, qđ est apud Iuuen.

Dat ueniam coruis, uexat censura columbas.

Pœna legum exercetur in humiles quospiam, & à quibus ob ingenij mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacib. ignoscitur. Sumptũ est ab apophthegmate Anacharsidis, qui hoc dicto elusit studium Solonis in cõscribendis legib. quẽadmodũ refert Plutarchus in uita Solonis, ὅς τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους ἔφασκεν. καὶ γὰρ ἐκείνους ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τι κοῦφον καὶ ἀσθενές, στέγειν, ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεσθαι.i.Leges aranearũ telis adsimiles dicebat, propterea quod in illas si quid leuius, aut imbecillum incurrerit, hæret: sin maius aliquid, dissecat ac fugit. Ad eandem pertinet sententiam, quod in Phormione ait Terentius,

Quia non rete accipitri tenditur, neq; miluio,

Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt tenditur.

Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Sutorium atramentum. LXXIIII

M. Tullius libro epistolarũ nono ad Pætum, Iam pater eius accusatus est à M. Antonio: sutorio atramento absolutus putatur. Subesse uidetur prouerbiũ. Sẽtit, opinor, hominem absolutum fuisse iudicum corruptela non citra infamiam. Est enim huiusmodi sutorium atramentum, ut neq; magnopere atram imprimat notam, neq; nullã tñ illinat maculam. Infamiam enim atramenti symbolo poetæ significant, ut Horatius,

Hic nigræ succus loliginis, hæc est

Ærugo mera.

Is quidem succus quidam est, quem plerisq; mollium pisciũ, maximè Sepijs inesse scripsit Aristoteles libro De partibus animalium quarto: eum tunica cõtineri mẽbranea, emitti uero fistula quadam: quem effundunt in metu, & aquam infuscãt, ne queant deprehendi. Rursus Horatius,

Sed ueluti tractata notam labemq; remittunt

Atramenta, ferè scriptores carmine fœdo

Splendida facta linunt.

Cæterum quod Græci Chalcanthum appellent, Cornelius Celsus ferè uertit sutorium atramentum: cuius frequenter meminit in medicinis. præsertim libro quinto. Colligit ex ære. Vnde Græcis nomen χάλκανθος, quasi dicas flos æris. Vnde suspicor magis dici maculam quam ægre possis diluere. Nam atramentum quod scriptorium uocant facilius diluit nec inhæret corio. Plinius in epistola simili figura dixit, Vitelliana cicatrice stigmosum.

Surda testimonia. LXXV

Κωφαὶ μαρτυρίαι.i.Surda testimonia, dicuntur quæ feruntur per tabulas, propterea quod hæ rogatæ nihil respondeant, Vt non discrepet ab illo, Muti magistri. Vnde surdis agere testimonijs prouerbio dicuntur, qui uel procul absentes, uel uita defunctos modo citant, ne queant deprehendi.

Perdere naulum. LXXVI

Iuuenalis in Satyra, cui initium, Stemmata quid faciunt.

Præconem Chærippe tuis circumspice pannis.

Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Nacta reliquit,
Iamq́ tace, furor est post omnia perdere naulum.

Domitius Calderinus, ut inter recentiores haudquaquam malus autor, admonet prouerbium esse in eum, qui cum multa amiserit, reliquum etiam uelit perdere. Sumptã autẽ metaphorã à mercatoribus, qui cũ nauigant, si minus, quantũ cupiunt, lucrari possunt, student ut saltem recuperent ex mercibus diuenditis, quantũ pro uectura nauali soluerunt. Aristippus interrogatus à quodam, nũ esset ubiq́, ridens, οὐκ οὖν, ἔφη, προαπόλλυμι τὸ ναῦλον, εἴγε πανταχοῦ εἰμί. i. Naulum igitur non perdo, inquit, si quidem ubiq́ sum. Refertur à Plutarcho in commentario, cui titulus, ὅτι διδακτὴ ἡ ἀρετή.

Siculissare. LXXVII

Σικελίζειν. i. Siculissare. Eudemus indicat antiquitus usurpatum, pro eo quod est, austerum esse, tetricumq́. Et eum quidem in modum, Epicharmũ usum esse. Cæterũ alijs placere magis referendum ad improbos & uafros. Nõ dubiũ quin ab eius gentis moribus sit sumptum. At Athenæus Dipnosophistarum li. primo indicat, adagium natũ ab Androne Siculo, qui morem inuenerit ad tibiam saltandi, gesticulandiq́.

Sedens columba. LXXVIII

Ημένη πελειάς. i. Sedens columba. Suidas prouerbij titulo commemorat, indicatq́ dici solitum, de supra modum mansuetis ac simplicibus. Nam columbæ cum auolant, fallunt cæteras pernicitate uolatus: cum sedet, nihil mitius, aut simplicius. Neq́ quicquã habent, quo se tueantur aduersus miluios & accipitres, prẹter alarum uelocitatẽ. Mihi uidetur dici posse & in eos, qui simplicitatẽ simulant, quo magis imponãt, propterea quod mos sit aucupibus, exoculatam columbam in reti ponere, quæ subsultans, cæteras columbas alliciat. Ea Græcis dicitur παλεύτρια, à uerbo παλεύειν, quod est seducere, siue in laqueum illicere. Aristophanes in Auibus de columbis loquens,

Καὶ ἐπαναγκάζει παλεύειν δεδεμένας ἐν δικτύῳ. id est,

Et cogit paleutriam agere, alligatas in reti.

Vide lector num legendum sit ἠμμένη. i. illaqueata. id enim patitur, quo fallat alias.

Simia barbata seu caudata. LXXIX

Πίθηκος πώγων' ἔχων. i. Simia barbam portãs. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν. ὦ πίθηκε τὸν πώγων' ἔχων. Interpres admonuit allusum esse ad illud Archilochium, τοιὴν δ' ὦ πίθηκε τὴν πυγὴν ἔχων. i. Talem ô simia caudam habens. Dici solitũ de ridiculis. Regulus Rusticũ Stoicorũ simium dixit, cõtumeliæ gratia, ut refert Plinius in Epistolis, opinor quod barba & pallio Stoicum ageret uerius quàm moribus. Idem Aristophanes alio quodã loco quosdã δημοπιθήκους appellat, quasi populi simias. Est aũt hoc animal natura γελωτοποιόν, nec in alium usum uidetur natũ, quũ nec ualeat ad esum ut oues, nec ad ædiũ custodiam ut canes, nec ad onera gestãda, ut equi. Atheneus libro decimoquarto narrat Anacharsim philosophum, genere Scytham, quũ in conuiuiũ inducerent homines ad risum mouendum edocti, solum omnium non risisse. Tandem quũ inducerẽtur simiæ, cœpit ridere: rogatus causam, Hæ, inquit, natura sunt γελωτοποιοί, illi fingunt.

Sibi canere. LXXX

Ἑαυτῷ ψάλλειν. i. Sibijpsi canere, dicitur qui nõ ad alienũ arbitrium facit quippiam, sed animo obsequens suo. In Platonis cõuiuio iubent tibicinam sibijpsi canere. Et cantor quispiam, Antigenidas opinor, iubet discipulũ, quod populo nõ admodũ gratus esset, sibi canere & Musis. M. Tullius in Bruto, Id enim est summi oratoris, summũ oratorẽ populo uideri. Quare tibicen Antigenidas dixerit discipulo sanè frigenti ad populũ, Mihi cane & Musis: ego huic Brute dicẽti ut solet apud multitudinẽ, mihi cane & populo dixerim. Diuus Hieronymus ad Ismeniã refert, huius, ni fallor, discipulũ. Atq́ is nõ iussus est sibi canere, sed præceptori qui poterat iudicare.

Si leonina pellis non satis est, uulpina addenda. LXXXI

Αν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκνῆται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαψον. i. Si leonis exuuium non sufficit, adde uulpinum. Cum uiribus res obtineri nõ potest, dolus adhibendus. Adagium natũ est ex apophthegmate Lysandri. Nã is, quemadmodũ in eius uita memorat Plutarchus, irridere solitus est, qui uelut ab Hercule prognati, bellum apertis uiribus, citraq́ dolũ gerendũ esse censebãt, cum ipse magis existimaret boni ducis officiũ esse, quò leonina pellis

pellis non attingeret, eò contendendum assuta uulpina. Quod quidem propemodum indicat & Maro, cum ait,
Dolus an uirtus, quis in hoste requiret?
Adagium refertur à Zenodoto. Huius affine est qđ apud Plutarchũ in uita Syllę Carbo dixisse memoratur, Quũ em̃ Sylla nõ solũ aperto Marte, sed dolis bellũ gereret, ait, ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος αὐτῷ τὸ μᾶλλον. id est, quod bellum gerens cũ uulpe ac leone, quorũ utrumq; habitabat in animo Syllæ, à uulpe uehementius angeretur. Apud Aristophanem quidam dicitur κυναλώπηξ, quod caninam impudentiam cum uulpina astutia coniunxisset.

Siculus miles. LXXXII

Σικελὸς στρατιώτης. i. Siculus miles. In peregrinum ac mercenariũ militem prouerbiali ioco dicebatur, propterea quod Siculi temporibus Hieronis exotico milite plerunq; uterentur, autore Zenodoto. Conueniet in hominem lucri gratia, nullum ministerij genus recusantem. Affine est illi, quod de Care dictum est alibi.

Pro bonis glomi. LXXXIII

Ἀντ᾽ ἀγαθῶν ἀγαθίδες. i. Pro bonis glomi. Dici consueuit, ubi quis beneficiũ, quod in aliũ contulisset, cumulate, cumq; fœnore reciperet. Agathides enim Græcis glomi dicuntur: uerum allusionis decus in uoce Gręca est, quod in sermone Latino reddi nõ potest. Meminit Suidas.

Sine pennis uolare haud facile est. LXXXIIII

Manet etiam hodiernis temporibus uulgo celebre, quod est in Pœnulo Plautina: Sine pennis uolare haud facile est. Idẽ in Asinaria: Defraudem te ego? Age sis, sine pẽnis uola. Locũ habet, cum deesse significamus adminicula, sine quibus negociũ peragi non possit. Reperit̃ apud idoneos autores: Accidere alas, pro eo quod est, adimere materiã, facultateq; conãdi quippiã. Et: Addere alas. Horatius simili forma dixit Decidere pennas: Vnde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis.
Et Cicero ad Atticum lib. quarto: Qui mihi pennas inciderãt, nolunt easdẽ renasci. Idẽ in Academicis dixit: Incidere neruos, pro adimere uires. Cognatũ est illi quod alibi retulimus εἰς πῦρ ξαίνειν. i. ignẽ diuidere. Quod pro impossibili retulit Plato libro De legibus 6. ὀλίγου δὲ ποιεῖν τὸν νομοθέτην τὸ τῶν παιζόντων εἰς πῦρ ξαίνειν. i. Vt propemodum legum cõditor faciat, quod solent, qui ludunt, in ignem impingentes ictũ: hoc est inaniter laboret. Qđ ignis mox in se coeat. Eius generis est illud apud Platonẽ in Eryxia καταμαθὼν δὲ αὐτὸν ἐγὼ ὅτι ἴσον εἴη πεῖσαι, ὥσπερ ἂν τὸ λεγόμενον λίθον ἑψῆσαι. i. Vbi cognouissem tale esse hominis ingeniũ, ut illi suadere nihil aliud fuerit q̃ lapidẽ decoquere. Hæc fateor alijs locis tẽpestiuius potuisse dici, sed non omnia locis omnib. occurrũt.

Siphniassare. LXXXV

Σιφνιάζειν. i. Siphniassare. Suidas indicat prouerbio dici solere, pro eo quod est manũ admouere postico: sumptum esse à moribus Siphniorum, qui libidinis causa id factitare cõsueuerint. Est autem Siphnus insula quæpiam, haud procul à Creta, cui quondam nomẽ fuerit Merope, uel hoc nobilis elogio, una è Cycladibus. Refert eam & Plinius libro quarto, cap. 12. Prouerbium indicat & Stephanus.

Iuxta melam. LXXXVI

Κατὰ μήλην. i. Iuxta melam. Suidas ostendit prouerbio dici solere, ubi quis incerta cõiecturis persequeretur. Sumpta metaphora à medicis hulcus internum immisso per fauces instrumento quopiam explorantibus. Id enim instrumentũ μήλην uocãt, & μηλῶσαι, ad hunc modum tentare.

Non idem sunt scriptura & Leucæus. LXXXVII

Γραφή τε καὶ λευκαῖος οὐ ταὐτόν. i. Scriptura & Leucæus nõ sunt idẽ, aut nõ cõueniunt. Vbi q̃s aliud scribit, aliud facit, aut dicit. Recte iacieт in eos, qui stare pactis nolũt. Nã hęc plerũq; syngraphis cõstant. Aut in eos quorũ uita nõ cõgruit cũ libris æditis. Versus Græcus cõstabit si addas λέγε. Conijcere licet Leucęũ fuisse malę fidei scribam.

Bellicum canere. Receptui canere. LXXXVIII

Aliàs admonuimus, fermè ꝓuerbiales esse metaphoras, quæ sumunt̃ à bello, ueluti

bellicũ canere, pro eo quod est, animare atq; exhortari. M. Tullius Philippica 7. Bellicum me cecinisse dicunt. Itẽ Canere classicũ dicitur, qui excitat dissidiũ. Receptui canere, pro finire. M. Tullius Philippica 12. Quis enim reuocãte & receptui canẽte senatu properet dimicare? Quintilianus lib. 12. cap. quæ post finẽ studia, Quare antequã in has ætatis ueniat insidias, receptui canet, & in portũ integra naue perueniet. Signa canãt, apud Martialẽ, id est, iam cõgrediamur: & apud Plautũ, collatis signis depugnare, apud eũdẽ, uersis gladijs depugnare. Quin hoc ipsum Collatis signis, haud dubie puerbij speciem habet, cũ significamus seriã & exactã de re disceptationem, ut M. Tullius in epistolis ad Atticum, ut cum Maphragone signis collatis. Apud Iuuenalem,

Hæc tuba rixæ, id est, hoc belli initium.

Pithon formosus. LXXXIX

πίθων καλὸς. i. Pithon formosus. Cõueniet ubi quis per adulationẽ falso laudat. Pindarus in Pythijs hymno secũdo, καλός τοι πίθων παρὰ παισὶν ἀεὶ καλός. i. Formosus Pithõ semper apud pueros formosus. Interpres ostẽdit sumptũ à pueris adulãtibus simiæ, subinde dictitantibus καλὸς πίθων. Videtur autem pithon esse diminutiuũ huius dictionis πίθηκος, quasi dicas simiolus. Taxat Pindarus oblique quendam, uel quod ab indoctis laudatus tolleret cristas, uel quod ipse adularetur Hieroni, laudans non laudanda. Est autem φιλαυτία peculiaris huic animanti, adeo ut laudes sentiãt & speculis delectentur, & suos catulos contrectari gaudeant, ipsiq; suos catulos cõplexu enecent. Ad gratiam loqui ueteres dicebant χαριγλωττεῖν, quo uerbo usum Æschylũ in Prometheo uincto, docet Athenęus libro quarto, Eodem referente, qui iucunda potius q̃ uera loqui studio habebant, ἡδυγλωττεῖν dicebantur.

Semel rubidus, ac decies pallidus. XC

Ἅπαξ πυῤῥὸς καὶ δεκάκις χλωρός. i. Semel rubidus, & decies pallidus. Suidas admonet dictum de ijs, qui mutuũ accipiunt, quos necesse est crebro tum rubescere pudore tum metu pallescere. Rubescere dum petunt mutuũ, pallescere, dum soluendo non sunt, & metuunt, ne trahantur in ius, aut in neruum.

Semper seni iuuenculam subijce. XCI

Ἀεὶ γέροντι νέαν ὑπόβαλλε κόρην. id est,

Semper puellam uirginem subijce seni.

Senarius prouerbialis admonens ut prouectioris ætatis uiri, puellam ducant magis q̃ anũ, ne si frigus accesserit frigori, languente Venere, steriles existãt nuptiæ. Quanquã non inepte trahetur ad alios item usus, quoties significabimus ita rerum cõiunctionẽ temperãdam, ut quod alibi diminutũ sit, aliunde suppleatur: uidelicet ut seni cõuictor addatur iuuenis, quo senilis ętatis tristitiam, huius hilaritas moderetur: rursum iuuentutis exultantiam, senilis seueritas tẽperet. Item, ut loquaculus adiungatur, plus satis taciturno, audaculus timido, pauper diuiti. Prouerbij meminit Diogenianus.

Semper superioris anni prouentus melior. XCII

Ἀεὶ τὰ πέρυσι βελτίω. id est,

Superior annus semper anteponitur.

Cum pręsentia displicẽt, & anteferũtur anteacta. Diogenianus admonet id acclamatũ ab Atheniẽsib. in rebus Macedonicis. Sumpta metaphora ab agricolis, qui semper de pręsentis anni fructibus queruntur apud dominos. Huc pertinet illud Horatianum,

Laudator temporis acti Se puero.

Sacra nihil sunt. XCIII

Τὰ θύματα οὐδὲν ὄντα, πλὴν γνάθοι καὶ κέρατα. i. Sacra nihil sunt præter malas & cornua. de uictimis macilentis. Trahetur non inconcinniter ad cibum minime esculentum. Refertur à Suida.

Scytharum solitudo. XCIIII

Σκυθῶν ἐρημία. i. Scytharum solitudo, pro summis calamitatibus, exitioq; dictum est apud Aristophanem ἐν ἀχαρνεῦσι,

Ἐξολέσθαι συμπλακέντα τῇ Σκυθῶν ἐρημίᾳ. id est,

Impeditum deperire Scythicæ solitudini.

Quo loco cõmentator indicat prouerbiũ dici solitum de ingenti solitudine: inductũ aũt inde

inde, quod Scythæ nullis certis sedibus utantur, sed uagi ferantur in plaustris. Eaq; ob causam, regio feris abundat. Meminit adagij & Q. Curtius libro rerum ab Alexādro gestarū septimo, apud quē Scytharū legatus ad hunc loquitur modū: Scytharum solitudines Grecis etiā prouerbijs audio eludi. Nos deserta & humano cultu uacua magis quàm urbes & opulētos agros sequimur. Vsurpat & Plutarchus in libro de Stoicis cōtrarietatibus, quemadmodum ante retulimus in prouerbio, In caput præcipitari.

Scindere glaciem. XCV

Scindere glaciem, est aperire uiam, & in incipiundo negocio priorē esse. Translatū à nautis, quorum unus aliquis præmittitur, qui flumine concreto, glaciem prærūpat, reliquisq; uiam aperiat.

Viuus fueris, uel cepe solum accipiens. XCVI

Ζωὸς γένησι, κρομμύυ μόνον λαβών. id est,

Si cepe tantum sumpseris, iam uixeris.

Zenodotus & Suidas ostendit in eos dici solitum, qui è re quapiam pusilla, magnā opinionem consequuntur. Natū apparet ab ægroto, qui medico porrigente cepe, reualuerit, herbam alioqui plebeiam, nec eam admodum salubrem corpori.

Sapientes tyranni, sapientum congressu. XCVII

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ. id est,

Commercio sapientium princeps sapit.

Zenodotus citat ex Aiace Locrensi, addens eundem uersiculum, à Platone citatū esse Euripidis nomine. Certe huius nomine comperi adductum libro de Rep. octauo,

Σοφοὶ τύραννοι τῇ σοφῶν συνουσίᾳ.

Quo magis admiror quare A. Gellius citet ex Theæteto Platonis, nisi forte scribarū uitio pro Theage deprauatum est Theæteto, nam & in Theage refertur. A. Gellius libro decimotertio ostēdit eundem apud utrūq; fuisse, apud Sophoclem, in eiusdē nominis fabula, & apud Euripidem. Quemadmodum & alij nonnulli uersus apud Euripidē inueniūtur, quos eosdem apud Sophoclem & Æschylum licet inuenire. Porrò uersiculū quem modo citauimus, Gellius, notæ uetustatis esse dicit, ut intelligas uelut in prouerbium abijsse. Atq; utinam quàm est grauiter simul & eleganter scriptus, tam placeret ætatis nostræ principibus, in quos illud fere dixeris,

Μωροὶ τύραννοι τῶν κολάκων συνουσίᾳ.

Leonis exuuium super crocoton. XCVIII

Λεοντῆ ἐπὶ κροκωτῷ. i. Leonis exuuium super crocoton. Cum duo quæpiam copulantur, quorum alterum cum altero nequaquam congruit. Sumptū à Baccho, qui hoc ornatu descēdit ad inferos apud Aristophanē, ut ueste muliebri, delicataq; indutus esset, eiq; uesti leonis exuuiū impositum gestaret, quo uidelicet Hercules creditus, formidabilis uideret inferis. Hūc igitur ad eum modum adornatū, sic in Ranis ridet Hercules,

Ἀλλ' ὐχ οἷός τ' εἰμ' ἀποσοβῆσαι τὸν γέλων
Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην. id est,

Risum profecto haud sum potis compescere
Crocoton additum leontę conspicans.

Apposite diceretur in Monachos quosdam, aut scholasticos, qui foris insignia sui instituti portant, interius militarem imitantes cultum, aut qui uultu tetrico, moribus sunt effœminatis.

Quod scis, nescis. XCIX

Quod scis, nescis. Terentius in Eunucho: Tu pol si sapis, quod scis, nescias. Idē in Se ipsum excruciante: Nescias quod scis, si sapis. Donatus admonet esse prouerbiū. Sumptum à dialecticorum ludis, in quibus huiusmodi quidā scyrpi proponi solent: Facio, & nō facio: Sum amicus, & nō sum amicus: Audio, & nō audio. Cuius generis etiā initio operis fecimus mentionē, admonentes omneis huiusmodi figuras, quæ κατ' ἀντίφασιν sumunt, ad prouerbiorum cognationem pertinere. Quale est & Plautinum illud: Vbi sum, ibi non sum. Hoc iam prima, quod aiunt, fronte uidet ęnigma. Sed interpretatur: Vbi non sum, ibi est animus. Itaq; prouerbio certā in tacendo fidē significamus, dum quis quod scit, perinde continet ac dissimulat, quasi nesciat.

Nec aures habeo, nec tango. C

Nec aures habere, nec tactum prouerbio dicebat, cui in manifestis ab omnib. reclamabatur. Hieronymus in præfationis declamationis, De matre & filia reconcilianda: (Cur aũt uerear appellare declamationẽ, cũ ipse quodã in loco nominatim hoc argumentum exercitij causa cõfictum à se subsignificet:) Posteaquã enim, inquit, arguẽdo crimina, factus sum criminosus, & iuxta tritum uulgi sermone prouerbium, iurgantib. & negantibus cunctis, nec aures me credo habere, nec tãgo, id est: taceam necesse est, & quod audio, tangoq́, quasi nesciam. Potest uideri sumptum ex Aristophanis Thesmophoriazusis, μήτ' ἀκόω μήτ' ὁρῶ. i. Neq; audio neq; uideo.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA VI

Priusquam sortiaris, communia deuoras. I



Πρὶν λαχεῖν, τὰ κοινὰ κατεσθίεις. i. Priusquam sortitio facta sit, communia deuoras. In eum competit, qui nõ expectata partitione, rem inuadit. Ductã metaphoram indicat Suidas à cõuiuijs, in quib. antiquitus mos erat, è cibis suã cuiq; portionem distribuere, quemadmodum ex cõpluribus Homeri locis licet conijcere, apud quem illud oppido quàm frequens,

Καὶ ὅπως ἐλδόμενος δαιτὸς ἐΐσης.

Deinde receptum apud nõnullos, ut citra distributionem propositis in cõmune cibis, quisq; quãtũ uellet, sumeret. Id quod indicat Plautus: Patinarias struit struices. Huius rei mentionem facit & Plutarchus in Symposiacis, excutiens utra cõsuetudo magis ꝓbanda uideatur. Porrò prouerbium sumptum est ex Equitibus Aristophanis:

Ἐπεὶ τὰ κοινὰ πρὶν λαχεῖν κατεσθίεις. i. Quando publica, antequã illa sortiaris, deuoras.

Res in foro nostro uertitur. II

Plautinus Tranio in Mustellaria: Vbi egomet uideo rẽ uerti in meo foro. Prouerbialiter dictum, pro eo quod est, posteaquam intelligo fortunas nostras cõmutari in diuersum. Traductum à mercatibus, in quibus rerũ precium, pro tempore sæpenumero cõmutatur. Aut certe à iudiciorum formulis, & explicandarũ litiũ, cui diuersum est illud: In alieno foro litigare. Cognatum illi: Vti foro, quod alibi dictum.

Quodcunq; in solum uenit. III

Quodcũq; in solum uenit, id est, Quicquid in rerum natura producitur. M. Tullius libro De natura deorum primo: Hinc quodcunq; in solũ uenit, ut dicitur, effingis atq; efficis. Ridet atomos Epicureorum, ex quibus illi cuncta progigni credunt, quicquid usquam nascitur in uniuerso.

Quando id fieri non potest. IIII

Nihil dici potest nec uenustius, nec moralius ea sententia, quæ extat apud Terentiũ In Andria: Quoniam id fieri quod uis non potest, id uelis quod possis: ἐπεὶ δυνάμενος ὃ θέλεις, θέλοις ὃ δύνασαι. Plurimũ decoris adiunxit ea uerborũ conuersio. Qualis est in illis: Non uiuendum ut edas, sed edẽdum ut uiuas. Est autem adagium hoc finitimũ illi, δεῖ τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. i. Oportet id quod adest boni consulere. Et Martialis inter felicitatis calculos commemorat, ut Quod sis, esse uelis.

Quantum non miluus oberret. V

Quantum non miluus oberret,

Prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorũ quantum nec miluus peruolet. Persius:

Diues arat Curibus, quantũ non miluus oberret. Id imitatus Iuuenalis Satyra nona:

Tot miluis, inquit, intra tua pascua lassis. Sic & apud Plutarchum tragicus quispiã,

Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδὸν,

Βερέκυντα χῶρον. id est,

Aruum colo bis sex dierum iter, solo Berecynthio.

Plinius libro decimooctauo Latifundia uocat, à quibus ait Italiæ perniciem inuectam fuisse, proinde ueteres ita censuisse: Satius esse minus serere & melius arare.

Cædimus, inq; uicem præbemus crura sagittis. VI

Persius Satyra quarta:

Cædi-

Cædimus, inq; uicem præbemus crura sagittis. id est,
Vicissim carpimus & carpimur, ridemur & ridemus, mordemus & mordemur, lædimus & lædimur. Sumptum à militia. Ad eundem modum Horatius:
Cædimus, & totidem plagis consumimus hostem.
Plutarchus in commentario De profectu cognoscendo, similem adfert metaphorã, de sphæra ultro citroq; missa ac remissa, καὶ πεπαίμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας ἢ σφαίρας ὑπὸ δεόμενοι πρὸς ἀλλήλους, quemadmodum alio retulimus loco, prouerbio Sphæram inter se reddere.

Ptolemaica lis. VII

πτολεμαῒς ἡ δίκη. i. Ptolemaica lis. Diogenianus indicat dici solitũ in litium auidos. Anus quæpiam fuit Ptolemais, quæ quoad uixit, lites agitabat, nec unquam à causis agẽdis erat feriata.

Prouoluitur ad miluios. VIII

προκυλινδεῖται ἰκτῖνι. i. Adorat miluium. Initio ueris prodeunt miluij, qua re læti te nues, quod iam hyeme sint leuati, prouoluuntur, eosq; uelut adorant. Accõmodari po test in eos, qui noua spe gestiunt. Suidas prouerbij loco commemorat. Item Iuuenalis: Durate, atq; expectate cicadas. Sumptum est autem ex Auibus Aristophanis προκυλινδεῖσθαι τοῖς ἰκτίνοις. Causam asscribit interpres in eadem, docẽs quatuor partes anni per aues denunciari hominibus. Ver attribuit miluis.

Prienensis iustitia. IX

πριηνὴ δίκη. i. Prienensis iustitia. Suidas ostendit conuenire cum significamus, aliquẽ in iudicando primum excellere. A Biante Prienensi sumptum, cuius integritas in iudi candis agendisq; causis in prouerbium abijt, ut dicatur, δικάζεσθαι βίαντος τοῦ πριηνέως κρέσσων. i. In iudicando prestantior Biante Prienensi. Citatur ex Hipponacte iambo grapho, à Strabone libro geographias decimoquarto, & in uita Biantis a Diogene Laertio. Etiam Demodici Lerij Trochaicus,
Εἰ τύχης τινῶν, δικάζου τὴν πριηνικὴν δίκην. id est,
Si quam agas causam, Prienes fac uti tum more agas. Hipponactis Scazon sic habet.
Καὶ δικάζου βίαντος τοῦ πριηνέως κρέσσον. id est,
Si qua iudicas, Biantem fac Prieneum uincas.
De Bochoris & Rhadamanthi iudicio diximus alias.

Primum Mars in filijs laudatus est. X

Τὰ πρῶτα ἄρης εἰς τοὺς παῖδας ἐπῃνεῖτο. i. Initio Mars laudabatur ob filios. De ijs, qui initio specimen aliqđ indolis egregiæ prę se ferũt, deinde paulatim in alios degenerãt mores. Quemadmodũ euenit Romanis olim strenuis, & Martem generis autorem uir tute referentibus, post in degenerem prolapsis molliciem, ut non sine causa Iuuenalis exclamarit. Sed unde
Hæc tetigit Gradiue tuos urtica nepotes? Prouerbium refertur à Suida.

Phrynichi lucta. XI

Τὸ φρυνίχου πάλαισμα. i. Phrynichi luctatio. Diogenianus indicat dictari suetum de ijs, qui astu dolisq; negocium peragunt. Fuit is Phrynichus Lacedęmoniorum proditor, quem uetus Comœdia carbone notauit.

Pro malo cane suem reposcis. XII

Αντὶ κακῆς κυνὸς σῦν ἀπαιτεῖς. i. Pro malo cane suem reposcis, id est, pro re uili precio sam. Sus enim esculentus, canis haudquaquam uescus est. Refertur à Diogeniano.

Prudens in flammam mitto manum. XIII

Diuus Hieronymus quodam in loco prouerbiũ usurpat huiusmodi: Prudens in flãmam manũ immitto, pro eo quod est, sciens expono me discrimini, malisq; obijcio. Sũ ptum uideri potest ab historia Mutij Sceuolę. Extat & apud Ciceronem.

Proba est materia, si probum adhibeas artificem. XIIII

A Plauto dictum in Pœnulo non sine prouerbij specie: Proba est materia, si probum adhibeas fabrum. Egregia quidem indoles, si recte instituatur. Felix ingeniũ, si præceptor contingat idoneus, Aut, magnificum negociũ, si modo scite tractetur. Metaphora notior est, quàm ut sit indicanda.

Illò respiciens, sed hic remitte bona. XV

Æschylus in Ranis Aristophanis, cupiens redire ad superos,

Ἐκεῖ φράσαιμ᾽ ἄν, ἐνθάδι δ᾽ οὐ βούλομαι. id est,

Dicturus illic, nam hic quidē haud uolo eloqui. Cui Bacchus ad hūc modū respōdet,

Μὴ δῆτα σύ γ᾽ ἀλλ᾽ ἐνθάδι ἀνίει τ᾽ ἀγαθά. id est,

Minime profecto, quin mage hic profer bona,

Interpres admonet allusum ad parœmiam,

Ἐκεῖ βλέπουσα δεῦρ᾽ ἀνίει τἀγαθά. id est,

Illuc tuens, at huc remitte commoda.

Conueniet cum aliud prę nobis ferimus, aliud facimus, aut cū aliįs adblandimur, in alios re beneficiū conferimus. Quidam à Charitibus mutuo sumptum existimant, quarum una à tergo respicit, & alteri munus offert, arridens alteri.

Ranæ aquam. XVI

Βατράχῳ ὕδωρ. i. Ranæ aquam, subaudiendū ministras. Vbi quid exhibetur, quo uel præcipue gaudet is qui accipit. Veluti si quē natura bibacem ad bibendi certamē prouoces, aut homini loquaculo narrādi materiam & occasionē subministres. Diuersum ab illo, βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Recte accommodabitur, ubi quid datur abundanti. Nā ranis affatim est aquæ. Apud Athenęum refertur hoc carmen in Syracusanos,

Οἳ πίνουσι μόνον βατράχων τρόπον οὐδὲν ἔδοντες. id est,

Qui absq; cibo uiuunt ranarum more bibentes. Theocritus in Ergatinis:

Εὐκτὸς ὁ τῶ βατράχω παῖδες βίος, οὐ μελεδαίνει

Τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα, πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ. id est,

O pueri ranæ uita est optabilis, ut quę

Non metuat, potans effundere, copia nanq;

Larga subest illi. Pastor taxat parsimoniam Ergodotę, quod sudantibus maligne prębe1ret potum, quum ranis in ocio uiuentib. liceat bibere quantū libet. Sunt & hodie bibones quidam, qui sibi uidētur perire siti, quod nō in ipsis doliįs habitēt. Huic nō dissimile est illud, Equum in planiciem, Illud autē diuersum, ἀσπάλακα εἰς κορωνείαν. i. Talpam Coroneā. Est autem Coronea Bœotiæ ciuitas, quæ talpam non gignit, & si aliunde inferat̃, emorit̃. Ita Stephanus, quēadmodū scarabeus in loco Thraciæ iuxta Olynthum, autore Plinio.

Post bellum auxilium. XVII

Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. i. Post bellum suppetiæ. Quoties serius adhibetur remedium. Refertur à Suida. Natum est, aut certe usurpatum à Diogene Cynico. De quo Laertius huiusmodi fabulā narrat. Adolescens quispiā iactantior nuper uxore ducta, titulū huiusmodi inscripsit ædibus suis: ὁ τοῦ Διὸς παῖς καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ, μηδὲν εἰσίτω κακόν. i. Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid introeat mali. Diogenes asscripsit, μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. i. Post bellum auxiliū, uidelicet indicans iam tunc receptum in eas malum, cū ipse malus immigrasset. Conuenit cum Platonico illo, quod alibi cōmemorauimus, μετὰ τὸν πόλεμον ἥκειν. i. Post bellū adesse. Brutus in Epistola ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν. i. machinæ uestræ post bellum ut habet prouerbiū, allatæ sunt. Item in epistola ad Myrēses, ἡ γὰρ ἐν πολέμῳ βραδύτης ἴσον ἔχει τῷ μηδόλως γνομένῳ τὸ ἀπρακτον. i. Nam tarditas in bello perinde est, ac si nihil omnino sit factum, quod frustra factū est. Quintilianus in declamatione Cadaueris pasti, duas habet sentētias nō absimiles prouerbio: Quid quod medicina mortuorū sera est: Quid quod nemo aquas infundit in cineres. Sic indicat serum remedium. Siquidem ægroto mortuo sero uenit medicus. Et ædibus in cinerē redactis sero infunditur aqua.

Pinguis uenter non gignit sensum tenuem. XVIII

Diuus Hieronymus in epistola quadā, citat huiusmodi prouerbiū apud Gręcos celebratum: Pinguis uenter non gignit sensum tenuem. Quanquā fatetur id elegātius sonare Gręce quàm Latine. Gręcus autem senarius extat apud Gręcos huiusmodi:

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. id est,

Subtile pectus uenter obesus non parit.

Refert & Galenus contra Thrasybulum, uelut uulgo iactatū, καὶ διὰ ἁπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ᾄδεται, διότι πάντων ἐστὶν ἀληθέστατον, ὡς γαστὴρ ἡ παχεῖα τὸν νοῦν οὐ τίκτει τὸν λεπτόν. i. Et hoc ab omnibus prope hominibus canitur, eo quod omniū uerissimū est, quod uenter obesus non gignit mentem subtilem. Apud Lacedæmonios infame erat, si quis corpore fuisset uehementer obeso. Agatharchides apud Athenæū lib. 12. refert Anclidē ob delicias supra modum corpulentū, in cōcionem adductum fuisse, atq; illic à Lysandro uehemēter obiurgatum, minimumq; abfuisse quin in exiliū ageretur, idq; futurū minitatos Lacedæmonios, ni uitam frugalius institueret. Et ibidē Menander de quodā obeso loquit̄, παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ τὸ στόμα. i. obesus etenim sus premebat os uiri. Admonet adagium, luxu corporis hebetescere mētis aciem. Quemadmodū scribit etiā Horatius,

Nam corpus onustum
Hesternis uitijs animum quoq; prægrauat ipsum,
Atq; affigit humo diuinæ particulam auræ.

Plutarchus apud Gellium ostēdit pueros multo pastu stupidioris ac tardioris ingenij euadere.

Piscem natare doces. XIX

Ἰχθὺν νήχεσθαι διδάσκεις. i. Piscem natare doces. Perinde est ac si dicas, doctū doces. Confine illi quod alibi retulimus, δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις. i. Delphinum natare doces. Quod idem ad hunc effertur modum, τῷ δελφῖνι κολυμβᾶν συμβουλεύεις. i. Delphini quemadmodum natare oporteat consulis. Autor Diogenianus.

Pitana sum. XX

Πιτάνη εἰμί. i. Pitana sum. Zenodotus indicat dici solitum de ijs, qui in extremas redacti calamitates, ab ijsdem denuo in pristinā felicitatem restituuntur. Sic enim euenisse quondam Pitanæ Æoliæ ciuitati. Nam hanc à Pelasgis in seruitutem redactam, Erythræi in libertatem pristinam uindicarunt.

Pistillo retusius. XXI

Prouerbialis est hyperbole, quā in epistolis usurpauit diuus Hieronymus: Pistillo retusius, pro eo quod est, minime acutum. Timon Misanthropus Cleanthē ob ingenij tarditatem appellat, ὄλμον ἄτολμον. i. Pistillum siue mortarium ignauum. Et Chrysippeum acumen, apud eundem per ironiam usurpatur in stupidū. Et cornutus syllogismus, pro ratione ridicula, friuolaq;.

Partitio non præfocatio. XXII

Μερὶς οὐ πνῖξ. i. Sortitio, non præfocatio. Olim cum ij qui uiribus præpollerent, cibum eriperent imbecillioribus, manus interim in illos inijcientes, excogitatum est, ut sortibus ex æquo diuideretur epulum, iamq; ab omnibus acclamari cœptū, μερὶς οὐ πνῖξ. i. partitio, non strangulatio. Eaq; uox in prouerbiū abijt. Quo licebit uti, si quādo significabimus, non esse locū uiolentiæ, sed ex æquitate iuris oportere tractari negociū. Plutarchus in Collectaneis, si modo illius sunt, citat his uerbis, μερὶς, οὐ μὴ πνίγει. i. partitio est, non strangulat. Admonet & Suidas hac forma prouerbium efferri.

Paries dealbatus. XXIII

Τοῖχος κεκονιαμένος. i. Paries dealbatus aut incrustatus. Paulus apostolus in Actis apostolicis, Ananiam sacerdotē fictū & fucatum, parietem dealbatum appellat, quod longe alius esset intus, quàm cultu habituq; externo præ se ferret. Christus item in Euāgelicis literis, sanctimoniæ simulatores sepulchra dealbata uocat, quę cū foris niteant, intus sunt cadauerum ossibus referta. Sic em̄ est apud Matthęum, οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. i. Væ uobis scribæ & pharisæi, qui similes sitis sepulchris dealbatis, quę foris quidem apparent pulchra, intus autem referta sunt ossibus cadauerum, omniq; spurcitia. Lucianus, Myronis & Praxitelis colossos ad huiusmodi fermè similitudinē trahit in Gallo, quod foris multo niterent ebore, multo fulgerent auro, uarijsq; colorib. arriderent: præterea Iouis, aut Neptuni repręsentarent imaginem, fulmen aut tridentem dextra tenentes, ut planè numen aliquod esse uiderent̄, cum intus nihil apparet, præter picē, clauos, araneas, mures, atq; id genus sordes alias, haudquaquam ad exteriorem illam imaginem respondētes. Atq; huiusmodi principū

esse

esse uitam affirmat, quorum si strepitum & apparatũ inspicias, nihil felicius, nihil deorum uitæ similius: sin curas, suspiciones, odia contemplere, quibus intus discruciant̃, nihil calamitosius. Seneca Philosophos, qui cũ doceret̃ honesta, turpiter uiueret̃, similes esse scripsit quorundam medicorum pyxidulis, quarum tituli remedium pollicerent̃ur, cum intus uenenũ occultaret̃. Ediuerso, qui meliores sunt intus, quàm oratione, quãq; prima illa uitæ specie, quasiq; fronte præ se ferunt, hos Plato Silenis adsimiles facit, de quibus alio diximus loco.

Ollam alere. XXIIII

χύτραν τρέφειν. i. Ollam alere dicebantur, qui metum ostenderet, quo deterrerent quemquiam. Veluti si quis præsidium alicubi collocatum habeat quo minus uicini res nouas moliantur. Sumptũ id est à more ciuitatis Atheniensis, in qua ollas in tectis disponere consueuerunt, ad deterrendas ululas, quarum illic maxima uis. Nam illarũ strepitum omne genus auium reformidat. Adagiũ refertur tũ à Suida, tum à Diogeniano. Sumptum est ex Aristophanis Comœdia, cui titulus: Aues:

ὅτι μάχεσθαι δεῖ μάχεσθαι λαμβάνειν τε τὴν χυτρῶν.
τί δὲ χύτρα ὠφελήσει;
γλαὺξ μὲν οὐ πρόσεισι νῷν. id est,
Pugnare sanè oportet simul & ollas sumere.
Sed quid iuuabit olla?
Vlula nos tum non adibit.

Oleum & salem oporteret emere. XXV

Τοὔλαιον καὶ τοὺς ἅλας δεῖ ὠνεῖσθαι. i. Oleũ & salẽ oporteret emere. Refert adagiũ hoc Aristoteles Rhetoricorũ li. 2. tractans de locis & enthymematis. Proponit aũt huiusmodi exemplũ antistrephontis. Sacerdos quædam dissuadebat filio, nequãdo uerba faceret apud populum. Nã si iniusta suaseris, inquit, deos habebis iratos: sin iusta, homines. Id hoc pacto ἀντιστρέφει. i. reciprocat filius. Imò expedit orationẽ habere apud populum. Quandoquidẽ si iusta dixero, dij me amabunt: si iniusta, homines. Atq; huiusmodi genus argumentationis, cõfine putat prouerbio quo iubemur, oleum ac salẽ emere, τοῦτο δ᾽ ἐστὶ ταυτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας. i. hoc aũt idẽ est cũ eo quod dici solet, oleum emere & salẽ. significans opus esse nõnunq; remedijs contrarijs, nũc acrimonia, nũc lenitudine, Sal enim mordet ac siccat, Oleũ lenit ac humectat. Sic medici oleũ addũt sali, ne plus satis erodat: & qui sapiunt, admonitionis acrimoniã bonis uerbis leniunt. Non me clam est, in æditione Aldina, pro ἔλαιον haberi ἔλκος, quasi ex eodẽ dicto colligi possit & malum & mali remedium, sed quis solet uulnus emere?

Tanquam suber. XXVI

Ὡς φελλός. i. Tanquam suber. de ijs, qui nõ norunt dissimulare, aut qui nesciũt mergi aduersis fortunæ procellis. Extat apud Pindarum. Tractum à natura ligni, quod nõ solum ipsum non mergitur, uerumetiam alligatum alijs ne sidant, sustinet. Vnde retibus assuitur, & natantibus subditur.

Obtrudere palpum. XXVII

Obtrudere palpum apud Plautũ, est arte, fucoq; decipere. Ego, inquit, istuc alijs dare cõdidici, mihi obtrudere nõ potes palpũ. Vnde & palpari pro adulari, & palpones adulatores uocamus à simili metaphora. Metaphora tracta est ab equisonib. qui ferocientibus equis, plausu manus adblãdiuntur, ut ostendimus alibi.

Ne quis unquam Megarensibus. XXVIII

Μηδέ ποτε μηδεὶς μεγαρέων γίνοιτο σοφώτερος. i. Nunquã quisquam sapientior sit Megarensibus. Scomma prouerbiale iaci solitum in stupidos. Dictũ est autem per adulationem de Megarensibus, autore Diogeniano.

Nulla candidorum uirorum utilitas. XXIX

οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος ἢ σκυτοτομεῖν. i. Nullus candidorũ uirorũ usus, nisi ad cerdonicam. In molles & effœminatos dictum, ac ueluti uoluptatibus natos. Id enim innuit, opinor, per cerdonicam, iuxta illud Martialis: Quid ad te,
De cute quid faciat ille, uel ille sua.
Cęterũ ij negocijs gerendis inutiles. Cõtra qui nigra sunt cute, & hispidi, hi magis alle
gendi

gendi sunt ad administrandã Rempub. Vnde & Herculē μελάμπυγον appellarunt, tanquam strennuum & à mollicie alienum, quemadmodum alibi demonstratum, in prouerbio Ne in Melampygum.

Nox humida. XXX

νὺξ ὑγρά. i. Nox humida. De malis ingruentibus dici solitum, autor est Diogenianus. Quemadmodum de lætiore fortuna dicimus, exoriri lucē. Apud eundem est, νὺξ δασεῖα. i. Nox spissa, de nocte hyberna. Quæ sicui non uidebuntur in adagiorum numerum referenda, is ea rescribat Diogeniano, si libet.

Quid ad farinas? XXXI

τί πρὸς τ᾽ ἄλφιτα; i. Quid ad farinas? id est, quid attinet ad parãdas facultates? Nã ἄλφιτα ꝓ uictu, proꝗ re familiari ponere, poetis est familiare. Aristophanes in Nebulis:
τί δέ μ᾽ ὠφελήσουσ᾽ οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ᾽ ἄλφιτα; id est,
Quid me numeri tandem ad farinas iuuerint?
Id recte detorquebitur ad artes steriles, ut poeticen, οὐδὲν πρὸς τ᾽ ἄλφιτα, quod uulgo dicunt de pane lucrando, sermone celebri magis quàm erudito.

Numeris Platonicis obscurius. XXXII

Prouerbialis hyperbole uidet̃, quã usurpat M. Tullius in epistolis ad Atticum, libro septimo: Ænigma Oppiorum ex Velia, planè nõ intellexi. Est enim numero Platonis obscurius. Id ideo dictum, quod Plato numeris Pythagoricis obscurat suã philosophiam, ac ueluti nebulas quasdam offundit, præcipue in Timæo. Nam Pythagoras omnē ferè philosophiæ rationem ad numeros traxit. De quibus permulta Macrobius in cōmentarijs quos ædidit in Somnium Scipionis.

Nihil ex agro dicis. XXXIII

οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις. i. Nihil è rure loqueris, id est, Nihil humile, neꝗ triuiale. Quod enim parum elegans, parum expolitum, id ex agro profectum dicitur. Contrà quod festiuum, quod lepidum, id urbanum ac ciuile uocant. Meminit Suidas.

Nihil graue passus es, nisi. XXXIIII

οὐδὲν πέπονθας δεινὸν εἰ μὴ προσποιεῖς. id est,
Nihil graue accidit, nisi tibi uindicas.
Meminit Diogenianus. Nemo lęditur, nisi à seipso. Nemini fit iniuria, si eam existimet ad se non pertinere.

Ne spina quidem uulnerabit bonos. XXXV

μηδ᾽ ἄκανθα ἀμύξῃ τοὺς ἀγαθούς. i. Ne spina quidem uulnerabit bonos. Nemo molestus fuerit innocenti. Nam spina natura pungit quemlibet. Sed ubique tuta est innocentia uiteꝗ integritas.

Naæra & Charmione. XXXVI

νάαιρα καὶ χαρμιόνη. i. Naæra & Charmione. De fidis amicis dici solitum scripsit Zenodotus, quiꝗ non dubitarent, uel mortis esse comites amicis. Erat autem hoc amicitiæ genus laudatum apud Ægyptios, quod appellabant συναποθνησκόντων. i. commorientium. Quibus hoc necessitudinis genus placebat, ij hac lege copulabantur, ut si alteri fatale quippiam accidisset, alter ultro mortis socium sese adiungeret. Hoc fœdere cohæserant Antonius & Cleopatra. Significat & Horatius libro secundo, Oda decimaseptima, simile quiddam erga Mecœnatem:
Ille dies utranꝗ
Ducet ruinam, non ego perfidum
Dixi sacramentum, ibimus, ibimus,
Vtcunꝗ præcedes, supremum
Carpere iter comites parati. Rursum alio loco:
Quid nos? quibus te uita sit superstite
Iucunda: si contra, grauis.
Sed ut redeam ad prouerbium, Naæra & Charmione, duæ erant Cleopatræ reginę pedisseque, quæ spontaneam Cleopatræ mortem sunt imitatæ: ac semiuiuę repertæ sunt, dominæ iam mortuæ coronam capite delapsam reponētes. Est quidē historia memoratu cum primis digna, nec iniucũda cognitu, uerũ eam si quis forte requiret, petat licebit

bit ex Plutarcho in uita M. Antonij. Ego nec adagiũ hoc fueram adscripturus ni ueritus essem ne, quoniam extat in Zenodoti collectaneis semel atq; iterum excusis, publicatisq;, parum eruditus aliquis calumniaretur à me præteritum. Nam mihi, si modo nõ fallit nasus, subolet hoc prouerbium haud esse profectum ab antiquitate, sed in Zenodoti natum officina.

Neq; nullis sis amicus, neq; multis. XXXVII

Carmen illud Hesiodi sicut & alia pleraq; cessit in prouerbium:

Μὴ δὲ πολύξεινον, μηδ᾽ ἄξεινον καλέεσθαι. id est,

Nec multis, at nec nulli dicaris amicus.

Aristoteles libro Moralium nono, tanquam prouerbio iactatũ citat, ac dictũ ꝓbare uidetur, propterea quod prorsus citra ullius amici cõsuetudinem uiuere, ferinum atq; iniucundũ esse uideatur. Rursum nec uehemẽter amare possumus simul multos, nec pluribus morem gerere. Quin & Lucianus in Toxaride narrat apud Scythas, πολυφιλίαν, id est, cõplurium amicitiam non aliter infamẽ fuisse, quàm apud alias gentes unius mulieris cum pluribus uiris cõsuetudinem. Quanquã diuersa sentit M. Tullius in libro de amicitia. Et Plutarchus in commentario περὶ πολυφιλίας.

Nebulas diuerberare. XXXVIII

Νεφέλας ξαίνειν. i. Nebulas diuerberare, dicitur, qui uel in re stulta, uel quæ fieri non queat, frustra sumit operã. Meminit Diogenianus. Suidas suspicatur ductũ, ab eo qui dixit nebulas esse lanam expansam, quasi similiter debeant carminari.

Myconius uicinus. XXXIX

Μυκώνιος γείτων. i. Myconius uicinus. In eum, qui inuocatus ad conuiuium accedit. Nam hoc nomine Myconios notauit antiquitas, quod liguritores essent, & alienę appetentes mensæ. Ad hũc modum Suidas. Zenodotus autẽ ait conuenire in sordidos, atq; humiles homunciones, propterea quod ea insula, inter contẽptas habita sit, ob sterilitatẽ, atq; ob id gentem auidiusculam, & alieni appetentiorem fuisse. Athenæus idẽ ferme testat̃ in primo sermone Dipnosophistarum, citãs hũc ex Archilocho uersum, quo taxauit Periclen quẽdam ὡς ἄκλητος εἰσπαίοντα εἰς τὰ συμπόσια μυκωνίων δίκα. i. uelut qui inuocatus irruerit in cõuiuia Myconiorum more. Idem addit Myconios quod inopes essent utpote sterilem insulam incolentes, ἐπὶ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ fuisse notatos. Egestas enim facit auidos alienarum rerum, unde & Cratinus Ischomachũ quendã gulæ mancipium, Myconium appellarit.

Mortuos uidens. XL

Νεκροὺς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων. id est,

Tibi occident res mortuos si somnies.

Refertur à Suida tanquam uulgo iactatũ de diuinatione, quæ sumitur ab insomnijs, superstitione multo omnium uanissima. Id tamen ita dictũ est, quod mors finis sit omniũ huius uitæ malorum.

Mortui non mordent. XLI

Οἱ τεθνηκότες οὐ δάκνουσι. i. Mortui nõ mordent. Id etiã hac tempestate uulgo dictitat̃. Natũ arbitror ex apophthegmate Theodori Chij, qui fuit Ptolemæi regis in arte Rhetorica præceptor. Hic enim in consiliũ ascitus, cũ deliberaretur, utrum Põpeius ab Ægypto repellendus esset, an admittendus, censuit receptũ occidendũ, addẽs hoc dictũ νεκρὸς οὐ δάκνει. i. mortuos non mordere. Refert Plutarchus in uita Pompeij.

Ascisce ad extremum scientiam. XLII

Πέμπε εἰς ἔσχατον τὴν ἐπιστήμην. i. Accerse ad extremũ scientiã. Nõ statim utendũ extremis ingenij uiribus, uerũ ubi iam urget ultimũ periculũ, tum ad artes confugiendum.

Miserrimum fame mori. XLIII

Sententia etiam cantionibus apud ueteres celebrata, teste Platone, miserrimũ mortis genus fame mori. Sumpta est autem ex Homericæ Odysseæ M.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,

Λιμῷ δ᾽ οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν. id est,

Dura quidem miseris mors est mortalibus omnis,

At perijsse fame, res una miserrima longe est.

Plato libro De republica tertio, refert hoc carmen, ueluti pestilens moribus adolescentum, quum nulla mors sit misera quæ honestatis gratia oppetitur. Accommodari poterit in sordidos quosdam, qui quo parcant nummis, defraudant genium suum, aut in eos qui pereunt inscitia ueri, cum animus hominis non aliter pascatur uerbo dei, quàm corpus cibo. Vere miserrimum est hac fame mori.

I modo uenare leporem, nunc Itym tenes. XLIIII

Plautus in Captiui duo: I modo uenare leporem, nunc Itym tenes, prouerbiali figura dixit. Id est, hanc interim cœnam, qualemcunque certam habes, quære alteram, si potes potiorem. Itys enim auis, quem à Phaside Scythiæ flumine phasianũ uocant. Proinde cum iubebimus, ut qui nactus sit commodi quippiam, ad aliud sese accingat, non intempestiuiter hoc utemur adagio. Verum equidem opinor hunc Plauti locũ, ut sunt alij pleriq;, deprauatum esse: legendum autem, nec Itym, ut habent codices: nec ichthyn, ut perperam mutauit quidam, cum nec auis, nec piscis quicquam faciat ad uenationem leporis, sed ictin. Nam est id animal de genere mustellarũ, quod in cuniculos immittitur, ut prædam eliciat: Latini uiuerram appellant. Suidas ostendit idem animal insidiari piscibus. Meminit huius Aristoteles libro De naturis animantiũ nono, capite sexto. Quanquam non indicat insidiari leporibus, sed auibus & aluearibus. Quod si recte constat ictin esse uiuerram, Plinius octauo libro indicat præcipuam uiuerris gratiam fuisse, propter uenatum leporum & cuniculorum. Inijciunt, inquit, eas in specus, qui sunt multifores in terris, unde & nomen animali, atq; ita eiectos superne capiunt.

Minimo prouocare. XLV

Minimo prouocare est, contemptim ad certamen prouocare. Sumptum à gestu prouocantium ad pugnam minimo digito porrecto. Horatius in Sermonibus: Ecce
Crispinus minimo me prouocat. accipe, si uis
Accipe iam tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes. uideamus uter plus scribere possit.
Elegantius ad res animi torquebitur. ut, Vnus hic grammatistes theologus omneis minimo prouocat.

Minore finire pomœrio, & his similia. XLVI

Prouerbij ratione sapiunt huiusmodi fermè metaphoræ: Finire pomœrio: Præstituere metam: Circũscribere cancellis, & si quæ sunt cõsimiles. Varro in libris De re rustica: Eo melius fecisse quosdam, qui minore pomœrio finierunt, exclusis partibus, quæ non pertinent ad hanc rem. Idem eiusdem operis libro primo: Ars sit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas. Cicero libro De oratore primo, Exiguis quibusdam finibus totum oratoris munus circumdedisti.

Mens peregrina. XLVII

Νοῦν τὸν ξένον. id est, Mentem peregrinam habere dicuntur cogitabundi, nec satis ob id attenti ad ea, quæ coram aguntur. Iocatur Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν, in Euripidẽ tanquam dialecticis utentem argutijs, id quod indicat etiam Fabius Quintilianus in Institutionibus, his uersibus,
οὐκ ἔνδον, ἔνδον ἐστὶν εἰ γνώμην ἔχεις.
πῶς ἔνδον; εἶτ' οὐκ ἔνδον; ὀρθῶς ὦ γέρον.
ὁ νοῦς μὲν ἔξω συλλέγων ἐπύλλια,
οὐκ ἔνδον, αὐτὸς δ' ἔνδον ἀναβάδην ποιεῖ τραγῳδίαν. id est,
Est intus, haud est intus idem si sapis.
Quinam intus & non intus? optime senex.
Nam mens foris abest, colligens epyllia
Non intus, ipse at intus est, tragœdiam
Scribens supinus.
Epyllia uersiculos dicit, uoce diminutiua ab epos. Idem in Equitibus,
πρὸς τε τὸν λέγοντ' ἀεὶ
κέχηνας, ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ. id est,
Vsque ad loquentem inhias, at ipsa mens tua,
Præsens, peregre est. In eundem sensum Terentius: Præsens, absens ut sies.

Mitior columba. XLVIII

Πρᾳότερος περιστερᾶς. id est, Mansuetior columba. Columbina simplicitas, ac mansuetudo, laudatur etiã in diuinis literis. Nam hoc est columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nulli animantium meditatur noxam, nec aliunde præsidium habet aduersus miluios, quàm à celeritate uolandi. Adagij meminit Diogenianus.

Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas. XLIX

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς. id est,
Ad porcellum da mihi mutuo treis drachmas.

Dicebatur ab eo, qui mori decreuisset, aut qui uellet initiari. Nam initiandi consueuerũt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est autem in Pace,

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς,
Δεῖ γάρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι. id est,
Qui porcum emam mihi mutua nunc tres drachmas,
Initiandus sum prius, ac mortem oppetam.

Mulieris podex. L

Γυναικὸς πυγή. id est, Mulieris podex. In ignauum ac desidiosum dicebatur. Ignauum animal mulier, & quo minus habet mentis, hoc inhonestis uoluptatibus est addictius. Amat ocium, & fucorum in morem, quemadmodum ait Hesiodus, uirorum laboribus quæsita sibi insumit, id quod indicat etiam illud prouerbium, ὄκνος ὄνος. Et omnino tales permultas habet Gallia. Atqui Hollandia innumeras habet, quæ sua industria uiros ociosos & uoluptarios alunt.

Mulieris animus. LI

Γυναικὸς φρένες. id est, Muliebre ingeniũ. Diogenianus ostẽdit dici solitum in stultos. Videtur autem magis quadrare in imbelles & incõstantes. Vnde est illud Ennianum,
Vos etenim iuuenes, animos geritis muliebres, Illaq; uirgo uiri. Et Terentius,
Noui ingenium mulierum,
Nolunt ubi uelis, ubi nolis, cupiunt ultro.

Perendinum uentum prædicere. LII

Τὸν τριταῖον ἄνεμον προγινώσκειν. id est, Perendinum uentũ præscire dicuntur, qui coniecturis, quod multo post euenturum sit, colligunt. Sumptum à nautis, aut à negociatoribus. Pindarus,

Σοφοὶ δὲ μέλλοντα τριταῖον ἄνεμον ἔμαθον. id est, Sapientes futurum perendie uẽtum no uerunt. Id enim demum est sapere, non solum quod ante pedes est uidere, uerum id quoque quod procul abest, prospicere.

Caute loquacior. LIII

Ῥαχίας λαλίστερος. id est, Caute loquacior. Prouerbialis hyperbole, in hominẽ immodice ac permoleste garrulum. Sumpta metaphora à cautibus, quæ quoniam assiduis fluctibus tunduntur, multo resonant fragore.

Lepori esurienti etiam placentæ fici. LIIII

Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα. id est,
Lepori esurienti & placentæ pro ficis.

Suidas tradit dictum de ijs qui compulsi necessitate, res etiam preciosissimas absumũt. Fortassis natũ ab huiusmodi quapiam fabula, qualem de se narrat Apuleius, quod adactus fame, placentas primum lambere, deinde etiam comesse didicerit.

Lex & regio. LV

Νόμος καὶ χώρα. id est, Mos siue lex & regio. Admonet prouerbium quemadmodum & aliàs obiter indicauimus, seruiendum & obsecundandum esse moribus regionis in qua uerseris. Zenodotus adscribit, unicuiq; genti suas quasdã esse leges, & instituta uiuendi. Nam Persarũ mos est, ut inter pocula temulenti consultent, ac reges suos pro numine adorent. Deinde qui sunt pares, osculantur inuicem: inferiores genam modo con tingunt potentiorum. Natos pueros post quadriennium demum inspiciunt. Gordij regem creant eum, qui sit inter ipsos quàm maxime corpulentus. Syrraci coronam deferunt ei, qui proceritate corporis reliquos antecellat, atq;, ut quidam narrãt, cui caput sit longissimũ. Stymphali, mulierẽ eam in honore habent, quæ cum pluribus uiris habuerit

rit consuetudinem. Montani Massagetæ, in ijs coeunt. Sauromatæ inter pocula filias uendunt. Mazusius abstinet à mulierum congressu, nisi siquam bello ceperit. Tibareni, post uxoris partum, ipsi perinde quasi peperérint, reuincto capite cubant. Apud Cecertæos opifices onera gestant, donec occurrat, qui emat. Sidones parentes deuorant excepto capite. Nam hoc inaurant. Cæsiæ, aut iuxta alios Heniochi, natos lachrymis prosequuntur, defunctos gaudio. Bachirij siquãdo à morbo reualuerint, canibus semetipsos obijciunt. Orgenipei, neq; domos habent, nec animãte uescũtur. Sunt autem calui, non ipsi modo, uerũ etiam mulieres, idq; aiunt accidere, propter aquæ uim natiuã, quam bibunt. Thysetæ dijs ossa sacrificant, ipsi uescũtur carnibus, atq; hi profecto plurimum sapiunt, mea quidem sententia. Tauroscythæ homines immolant, Byzoni mediterranei lacte bubulo uictitant, nec ullo præterea uescuntur cibo. Iberes ouium loco, canum greges alunt: Æthiopes, qui dicuntur Colcenses, hyenas. Quin hodie non pauciora ingeniorum & morum discrimina. Ad ea quoad fieri potest accõmodare sese, polypumq; piscem imitari, non minima prudentiæ pars est.

Ægis uenit. LVI

Αἰγὶς ἔρχεται. id est, Ægis uenit. Suidas indicat prouerbio dici solitum, de ijs qui petulanter & impudẽter agerẽt. Refertq; ex Pherecrate, οἴμοι κακοδαίμων αἰγὶς ἔρχεται. Ægis autem Græcis uaria significat, pelliceum tegmen quod gestant Afri, præterea maris intumescentis undas ac procellas uentorũ, idq; lingua Dorica, unde ἐπαιγίζειν reperitur, pro uehementer flare. Alij malunt esse quid è coronis contextũ, aut rete ex coronamentis cõtextum. Sic ait usurpatũ apud Herodotum libro quarto, & apud Lycurgum. Nec desunt, qui putent significare sacerdotem, quæ Athenis solita sit ferre sacram Ægidem, itaq; ingredi ad eos qui nuper duxissent uxores. Apparet in huiusmodi sacris multum fuisse licentiæ, quemadmodũ & apud Christianos multis ineptijs celebrantur nuptiæ, simulq; allusum est ad procellam.

Multam syluam gestas. LVII

Λόχμην πολλὴν φορεῖς. id est, Syluam multam portas. Dictum in Phormionem militem quendam hirsutum, densaq; pilorum obsitum sylua, cuius et alibi facta mentio. Quadrabit in agrestem & stupidum, cuiusmodi fermè sunt milites. Refertur à Suida.

Leonem uidere, hostium prælia portendit. LVIII

Λέοντας ἰδεῖν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας. id est,
Cernere leones, hostium pugnam indicat.

Translatum uel à somniorum coniecturis, uel ab obseruantibus auguria. Meminit Suidas. Huiusmodi uersiculos indicantes quid quodq; portẽdat somnium uideo diligenter commemoratos à Suida et Hesychio, quum nihil inanius. Et tamen probabile est utrunque fuisse monachum.

Larus in paludibus. LIX

Λάρος ἐν ἕλεσι. id est, Larus in paludibus. Suidas scribit dictitatum de ijs, qui faciles sunt ad dandum. Ductum à Laro aue, quam eandem κέπφον appellari putant, quanquã Theodorus Gaza hanc fulicam uertit, illam gauiam. Ea quoniam facile decipitur, illicitur q; proinde prouerbio locum fecit.

Issa. LX

Ἴσσα. id est, Issa, prouerbialis erat acclamatio in eos, quib. ζ litera sorte cecidisset, quiq; modis omnibus essent infortunati. Hæc Suidas, qui prouerbiũ citat ex Mesenia Menandri, testatus, & alibi usurpatũ apud autores. Coniectare licet, eam literam in sortibus, inauspicatam fuisse. Martianus Capella in nuptijs Philologię & Mercurij, testatur hanc literam inuisam fuisse Appio Claudio, quod dentes mortui, dum exprimitur, imitetur.

Ipso horreo. LXI

Quod prolixe & affatim datur, ipso horreo dari dicitur, quemadmodũ ipso canistro, propterea quod ex horreo plenius depromitur, q̃ è chœnice. Simile illi, ἐκ πίθου ἀντλεῖς. id est, E dolio hauris.

In tua ipsius harena. LXII

In tua ipsius harena. id est, In tua ipsius arte. Sumptũ à gladiatoribus, solitis in harena digladiari. Neq; uero parui referebat horum, nota an ignota dimicarent harena.

In saltu uno duos apros capere. LXIII

In saltu uno duos apros capere. Est eadem in re duos pariter deprehẽdere. Plautus in Casina, Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.

Ignis ad torrem. LXIIII

πῦρ ἐπὶ δαλὸν ἐλθόν. id est, Ignis ad torrem ueniens. De negocio, quod raptim facileq; conficitur, quasi cum ultro ignis ad torrem transuolat, ob materiei siccitatem. Meminit Diogenianus. Simile fuerit, Ignis ad naphtham. Est autem naphtha bituminis genus, ad quod flamma uel è longinquo transuolat.

Hippolytum imitabor. LXV

Ἱππόλυτον μιμήσομαι. id est, Hippolytum imitabor. Diogenianus in Prouerbiorum collectaneis ait dictitatũ de ijs, qui statuissent pure casteq; uiuere. Nota est fabula, uel apud Euripidem, uel apud Senecã, quemadmodũ is iuuenis odio fœminei generis, Dianę studijs sese totũ addixerit, despecto Veneris numine. Sic enim loquitur apud Euripidem,

τὴν σὴν δὲ κύπριν πόλλ᾽ ἐγὼ χαίρειν λέγω. id est,

Veneri tuæ, longum ualere renuncio.

Nihil agere. LXVI

Suidas hunc uersiculum citat è Cratini fabula, cui titulus Horæ:

Καὶ ταῦτα πράττων φάσκ᾽ ἀνὴρ οὐδὲν ποιῶν. id est,

Atq; ista faciens quidam ait, faciens nihil.

Admonetq; subesse prouerbiũ, quod quadret in eos qui frustra laborẽt. Apud Latinos item nihil agunt, qui sumunt inanem operam, ut apud Terentiũ. Cæterũ hoc nihil agit. Celebratur & illud Attilij, Satius est ociosum esse, quàm nihil agere.

Herculis cothurnos aptare infanti. LXVII

Herculis personam, aut cothurnos aptare puero, est minimis applicare maxima, quę nequaquã uel congruant uel deceant, ueluti si quis rem humilem oratione tragica prosequatur. Quintilianus libro sexto, De peroratione: Nam in paruis quidem litibus, has tragœdias mouere, tale est, quasi personam Herculis & cothurnos aptare infantibus uelis. Plutarchus commemorat apophthegma quoddam Agesilai, non admodum ab hoc alienum. Cui cum sophista quispiam hoc nomine laudaretur, quod res minimas dicẽdi artificio maximas efficeret, negauit is uel cerdonem bonum sibi uideri, qui paruo pedi magnum induceret calceum: significans orationem oportere cum re cõgruere, non aliter quàm uestis conuenire debet corpori.

Grues lapidem deglutientes. LXVIII

Αἱ γέρανοι λίθους καταπεπωκυῖαι. id est, Grues lapillos deglutientes. Suidas ex Aristophane citat, ostendens dici solitum de ijs qui summa prouidentia gerunt negocium, Idq; inde in uulgi sermonem uenisse, quod gruibus hic mos sit, ut quoniã admodum sublimes uolant, magnoq; ferãtur impetu, neq; possint deorsum aspicere, lapillos gestent, quos si quãdo fatigari cœperint inter uolandũ, ex alto deijciant, quo uidelicet è cadentiũ strepitu percipiant, utrũ supra terrã, an supra mare uolent. Quod si lapillus in mare deciderit, pergũt uiam: sin in terrã, interquiescũt. Nec his dissimilia refert Plinius lib. x. cap. xxiij. Quando proficiscũtur, inquit, consentiunt: uolant ad prospiciendum alte, ducem quem sequantur, eligunt: in extremo agmine per uices qui acclamẽt, dispositos habent, & qui gregem uoce cõtineant: excubias habent nocturnis tẽporibus, lapillum pede sustinentes, qui lassatis somno decidens, indiligentiam sono coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alam cõdito, alternis pedibus insistentes: dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Ac paulo post: Certum est, inquit, Pontum transuolaturas primũ omnium angustias petere, inter duo promontoria Criumetopum & Carambin, mox saburra stabiliri: quum medium transierint, abijci lapillos: quum attigerint continentem, & è gutture arenam. Hactenus Plinius. Porrò locus quem Suidas citat, est in Auibus Aristophanis,

Ἐκ μὲν γε λιβύης ἧκον ὡς τρὶς μυρίαι
γέρανοι θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους. id est,

Venere gruum terdena fermè millia,
Libycis ab oris, deuoratis maximis Saxis.

Interpres hoc loco eadem fermè quæ Suidas.

Fortuna æstuaria. LXIX

Τύχη εὔριπος. id est, Fortuna Euripus, siue uolubilis, quod uicissim nunc huic fauere soleat, nunc illi. De qua Boëtius,

Exæstuantis more fertur Euripi.

De mari Euripo alio diximus loco. Quemadmodũ autem mare habet accessus ac recessus æstuarios, ita nihil est in rebus humanis perpetuum. Nullum autẽ mare crebrius aut celerius recurrit quàm Euripus. Pindarus in Pythijs hymno tertio, metaphoram sumpsit à uentis, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντ᾽ εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων. ὄλβος δ᾽ οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται. id est, Oportet ubi contigerit à dijs, frui. Cæterum aliàs alij sunt uentorum flatus. Felicitas autem mortalium, non uenit diu mãsura. Interpres citat uersus Euripidis,

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτοῖς αἱ συμφοραί,
Καὶ πνεύματ᾽ ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει. id est,

Quin & laborant calamitates hominibus,
Nec habent uigorem semper auræ flamina.

Fores aperire. LXX

Ἀνοίγειν τὴν θύραν. id est, Fores aperire: prouerbio dicebatur, qui rei cuiuspiam ingressum initiũque patefaceret. Plinius auunculus lib. ij. cap. viij. Obliquitatẽ eius intellexisse, hoc est, rerum fores aperuisse Anaximander Milesius traditur. Indicauit hoc adagiũ Plutarchus in Symposiacon Decade secũda, ἔλαθες γάρ ὦ Φίρμε, τὸν κόσμον ἀντὶ τῆς προοιμιακῆς θύρας ἐπὶ σεαυτὸν ἀνοίξας. id est, Imprudens Firme, mundum pro ianua prouerbiali, in teipsum aperuisti. Fenestram aperire, in eandem sententiam est apud Terentium.

Tua res agitur, cum proximus ardet paries. LXXI

Et hodiernis tẽporibus indocto uulgo passim in ore est, tum nobis esse cauendũ cum uicini domus ardet. Admonet prouerbiũ, ut ex alterius malo sumamus exemplum, alienoque periculo discamus nostris rebus consulere. Sumptum est ex Horatianis Epistolis,

Ecquid Ad te post paulo uentura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet. Et Vergilius,
Iam proximus ardet Vcalegon.

Fontibus apros, floribus austrum. LXXII

Dubium non est, quin ad prouerbiorum classem pertineat, quod est apud Maronem in carmine Bucolico,

Eheu quid uolui misero mihi, floribus austrum
Perditus & liquidis immisi fontibus apros.

Vbi quis optat nocitura: nã uẽtus floribus inimicissimus, pręcipue auster, ob uiolentiã.

Ollaris deus. LXXIII

Χυτρεοῦς θεός. id est, Ollaris deus. Dicebatur in hominem humilem & contemptæ sortis. Aristophanes in Nubibus,

Ὅτε καί σε χυτρεοῦν ὄντα θεὸν ἡγησάμην. id est,

Quando arbitrabar te quoque ollarem deum.

Magni dij ebore, auro & argento sculpebantur. At plebei illi & minutuli, quod genus sunt Silenus & Priapus, qualibet materia fingebantur, ligno nonnunquam & luto, quo uidelicet argento finguntur & ollæ. Vnde non inepte quadrabit in eũ, qui studeat haberi inter aulicos optimates, sed nec opibus pollens, nec autoritate ualens apud principem. Cognatum est illi, καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις. id est, Corcorus inter olera: aut illi, οὐδὲν ἱερόν. id est, Nihil sacri. Refertur in Zenodoti collectaneis.

Oetæus genius. LXXIIII

Οἰταῖος δαίμων. id est, Oetæus genius. Diogenianus ait ferociam & arrogantiã huic dæmoni uehementer inuisam fuisse, nec inultam sinere solitũ: unde tumidis ac præferocibus minitabant Oetæum dæmonẽ. Collectanea uulgata prouerbiũ referũt ad autorẽ Clearchum. Est aũt Oeta mons finitimus Trachini, atque eodẽ nomine ciuitas Meliensium. Proinde similis erit huius usus prouerbij, qualis est illius, Aderit Temessęus genius.

Vel hosti miserandus. LXXV

Suidas huiusmodi uerba ex autore quopiã citat, ὥς τε περὶ τὴν προοιμίαν, κἂν ἐχθρὸν ἐλεῆ

σαι θεασάμενον τὴν τότε πεπτωκυῖαν τοῦ ἀνθρώπου. id est, Vt iuxta prouerbium etiam miseraturus fuerit hostis, si præsentem uidisset hominis casum. Est autem hyberbole, nam hostis non facile commouetur misericordia. Ita Vergilius in duodecimo,

Vel Priamo miseranda manus. Item in secundo:

Quis talia fando

Myrmidonum Dolopûmue, aut duri miles Vlyssi, Temperet à lachrymis?

Confine illi, Quòd uel ipse probet Momus.

Æquales calculi. LXXVI

ἴσαι ψῆφοι. id est, Æquales calculi, si quando parum abest, ut condemnetur aliquis, & tamen absoluitur: aut cum nutat animus, ambigitq́ue, utram in partem se deflectat, rationibus hinc atq́ue hinc uelut ex æquo adhortantibus, ac deterrentibus. Quemadmodum est apud Terẽtiũ, Cum in dubio est animus, paulo momẽto huc uel illuc impellitur. Suidas ostendit metaphorã sumptam à prisca consuetudine iudiciorũ, qua reus æqualibus iudicum sententijs absoluebatur, at non citra periculum. Cur aũt potius absoluendũ, q̃ damnandũ reum ueteres existimarint, cum pares essent sententiæ, multas causas reddit Aristoteles in Problemate quodã. Multis enim nominibus uisum est conuenire, ut reliquis paribus, reo magis q̃ actori faueatur: uel quod accusator accedit paratus, ac præmeditatus. Reus ad multa non præuisa cõpellitur respondere. Vel quod consentaneũ sit reum, ut qui maiore periculo dicat, ob metum quædam prætermisisse potius q̃ actorem. Vel quod in ancipiti negocio potius ad eam partem oporteat uergere, ubi si forte erratum, peccetur leuius. At minus est malum absoluere nocentem, q̃ innocẽtem damnare, præsertim in capitalibus causis, ubi si contingat errare iudicem, non est quo sarciat in posterum erratum suum, extincto iam homine. Contrà, si elabatur nocẽs, poterit alio iudicio pœnas dare. Vel quod accusatio propior est suspicioni maleuolentiæ, q̃ defensio: quare cum in cęteris nihil appareat discriminis, de actore potius male iudicamus, q̃ de reo. Hæc & alia quædam huiusmodi tradit Aristoteles. Igitur ut tutissimo liberatur à causa, qui calculis omnibus absoluitur, ita periculo proximus fuisse uidetur, qui paribus calculis, iam quasi fauore quodam elabitur.

Luscíniæ deest cantio. LXXVII

Lusciniæ deest cãtio. Prouerbialis allegoria, perinde quasi dicas, Mulieri desunt uerba, poetæ uersus, oratori color, sophistæ cauillum. Nulla enim auium æque canora, atq́ue luscinia etiam fœmina: sicuti testatur Plinius lib. x. cap. xxix. Sed haud fuerit alienum ipsius uerba subscribere: Luscinijs, inquit, diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine, non in nouissimũ digna miratu aue. Primum tanta uox, tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in una perfecta musicę scientia, modulatus ęditur sonus. Et nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc uariatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipsa murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus: ubi uisum est, uibrans, summus, medius, imus. Breuiterq́ue omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. Plautus in Bacchidibus,

Ego quoq́ue pol metuo ne lusciniolæ defuerit cantio.

Ego ex bono in bonum traductus sum. LXXVIII

Ἐγὼ μὲν ἐκ τοῦ καλοῦ εἰς καλὸν μετήνεγκα. id est, Ego quidẽ è bono in bonum transii. Suidas indicat dici solitum de his, qui bonũ institutum, bono commutãt. Innuit autem natum à quodam, qui ex bono citharœdo factus sit poeta tragicus. Est enim poetica musicę confinis arti: unde & musicam artem, poeticen uocauit Terentius. Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanicis.

Anguillas captare. LXXIX

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι. id est, Anguillas uenari dicuntur, qui priuati cõpendij causa, cient tumultus. Inde ducta similitudine, quod cum aqua stat immota, nihil capiunt, qui captant anguillas, cum uero sursum ac deorsum miscent ac perturbant aquam, ita demũ capiũt. Quadrabit in eos, quibus tranquillo reipub. statu, nihil est emolumẽti. Proinde seditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicũ malum, in suum priuatum uertãt cõmodum.

Prouerbium extat apud Aristophanem in Equitibus,
Οπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας,
Οταν μὲν ἡ λίμνη καταςῆ, λαμβάνουσιν οὐδὲν,
Εὰν δ' ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κινῶσιν,
Αἱροῦσι. καὶ σὺ λαμβάνεις, ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς. id est,
Namq; accidit tibi, quod anguillas qui aucupantur:
Vbi quieta stat palus, nil piscium reportant,
Contra lutum si mouerint sursum atq; item deorsum,
Capiunt. ita ipse capis, ubi rem publicam inquietas.
Hanc artem heu nimium callent principes quidam, qui consilio tyrãnico dissidia serunt inter ciuitates, aut bellum aliquod alicunde suscitant, quo licentius mulctent miserã plebeculam, & innocentissimorum ciuium fame, suam expleant ingluuiem.

Ego faciam omnia more Nicostrati. LXXX

Εγὼ ποιήσω πάντα κατὰ νικόστρατον. id est,
Ego cuncta more fecero Nicostrati.
Pro eo quod est, egregie. Nam hunc Nicostratũ aiunt comœdiarum actorem fuisse talem, qualis apud Romanos prædicatur fuisse Roscius. Itaq; propter artis famam in uulgi sermonem abijt. Suidas prouerbij titulo recenset.

Duplex cappa. LXXXI

Διπλοῦν κάππα. id est, Duplex cappa: uelut ænigma, quo malum aliquod significabãt. Siquidem gemino cappa, scribuntur κακά. Simili figura Plautus furem, trium literarum hominem appellauit.

Tria cappa pessima. LXXXII

Τρία κάππα κάκιστα. id est,
Tria pessima cappa.
Iactatum & hoc olim ęnigmatis uice, quo trium gentiũ mores notati sunt, Cappadocũ, Cretensium & Cilicum. Augustinus in grãmaticis indicat fuisse tortũ in Corneliũ Syllam, Corneliũ Cinnam, & Cornelium Lentulum. Creditumq; est in libris Sibyllinis horum nomina tribus hisce literis fuisse designata. Est item clausula carminis heroici.

Temulentus dormiens non est excitandus. LXXXIII

Prouerbij speciem habet, quod admonet Theognis, sopitum ebriũ non oportere excitari somno. Simillimũ est aũt illi, κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινεῖν. id est, Malum bene conditum ne moueas. Non est refricandũ odium, cui iam tempus induxit obliuionẽ. Non est renouandum animi uulnus, cui iam obduci cicatrix cœpit. Theognidis carmen sic habet,
Μηδ' εὕδοντ' ἐπέγειρε σιμωνίδη. ὅν τινα ἡμῶν
Θωρυχθέντ' οἴνῳ μαλθακὸς ὕπνος ἔχει. id est,
Ne cuiquam e nobis somnum depelle Simonida,
Oppressum uino quem sopor altus habet.

Vtroq; nutans sententia. LXXXIIII

Δίχολοι γνῶμαι. id est utroque claudicantes sententiæ. aut animus huc atq; illuc uersatilis. Sic enim arbitror legendũ, δίχωλος, per ω magnum, ut sit, utroq; claudicantes. Nam in uulgatis libris per ο micron scriptum repperi. Conueniet igitur in hominem lubricæ fidei & incertarum partium, in quem congruet illud Homericum,
Αλλὰ μὲν χωλεύει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἴσα. id est,
Claudicat incessu, pedibusq; uacillat utrisq;. Refertur à Zenodoto.

Dictum ac factum. LXXXV

Ρηχθὲν καὶ πραχθέν. id est, Dictum ac factum. Prouerbialis figura, qua nihil in negocio procurando prætermissum significamus. Terentius, Dictum ac factũ reddidi. Donatus in Andria indicat esse prouerbiũ celeritatis. Dictum ac factũ, inuenerit aliquã causam. Rursum in Seipsum excruciante, Dictum ac factum, huc abijt Clitipho. Sanè q familiaris est hic sermonis colos Græcis poetis, οὔτε ἔπος, οὔτ' ἔργον. id est, neq; dictũ neq; factum: pro eo quod est, nulla ratione. Homerus Iliad. lib. 1.
Εσθλὸν δ' οὐδέ πω εἶπας ἔπος, οὐδ' ἐτέλεσσας. id est,
Nec dictum factumq; probum ex te prodijt unquam.

Euripides in Hecuba,
Σὺ δ' ἡμῖν μηδὲν ἐμποδὼν γίνη
Λέγουσα μηδὲ δρῶσα. id est,
Tu uero ne quid obsistas mihi
Verbóue, factóue.
Diuersum in sensum qui modis omnibus dextri strenuiq; sunt, dictis ac factis ualere dicuntur. Ita Phœnix docuerat Achillem iuxta Homerum,
Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.
Itidem Pindarus in Nemeis hymno primo, σοὶ δὲ ἀμφὶ τρόπῳ, τῶν τε καὶ τῶν χρήσιες. id est, Tui uero mores & in his & illis usui sunt: præcessit enim πράσσει γὰρ ἔργῳ μὲν σθένος, βουλαῖσι δὲ φρήν. id est, Agit enim facto quidem robur, consilijs autem mens.

De grege illo est. LXXXVI

De grege illo est, eiusdem factionis, aut contubernij. Terentius in Adelphis, At hic Hercule de grege illo est. Idē in Eunucho, Vt me in uestrū gregem recipiatis. M. Tullius ad Atticū, At uellem te in tuū ueterē gregē retulisses. Idem Oratione in Verrem prima, Quartum quem sit habiturus non uideo, nisi fortè de illo grege oratorū, qui subscriptionem sibi postularūt, &c. In eundē Actiōe quarta pro eodem, dixit De illo cōuentu, Tuπpio quidam illius excursor & emissarius, homo omniū ex illo conuentu quadruplatorū deterrimus. Allusit autem ad id quod alibi diximus, ἀλιμαγκλῶν: Sic & Flaccus,
Scribe tui gregis hunc, & fortem crede bonumq;.
Verum hoc frequenter & in bonā partem usurpatur. Beatus Hieronymus aduersus Iouinianum libro secundo: De tuo, inquit, armento sunt, imò inter tuos ciues grunniunt. M. Tullius gregales appellat familiares & eiusdem sodalitij: uelut in oratiōe pro domo sua ad pontifices. Quod uos ad Catilinæ gregales de me dicere solebatis.

Dentata charta. LXXXVII

Dentata dicuntur mordacia. M. Tullius ad fratrem libro secūdo, Calamo & atramento temperato. Dentata etiā charta res agetur. Et Seneca dentatos sales esse nō uult. Rursus Edentula, quæ morsu careant.

Daulia cornix. LXXXVIII

Δαυλίαν κορώνην. id est, Dauliam cornicem, lusciniam uocant poetæ: siue quod Tereus in Daulide Phocidis cum ea uixerit, siue quod illic Philomena mutata sit in auem. Non uideo qd sibi uelit adagiū, nisi fortè dictū est in garrulos aut canoros. Magis aūt suspicor Zenodotum, siue Zenobius, siue quisquis alius fuit, hoc prouerbium fuisse cōmentum, quo locum faceret narrādæ fabulæ: quod idem in nōnullis alijs ab eo factum conijcio.

Cum Musis. LXXXIX

Μετὰ μουσῶν. id est, Cū musis, hoc est, Musis bene fortunātibus, de doctis, aut ijs, quę docte dicuntur, aut quemadmodum ostendit Suidas, cum illiteratus inter eruditos uiuit, ut per Ironiam efferatur.

Amicos tragœdos æmulatur. XC

Τοὺς ἑταίρους τραγῳδοὺς ἀγωνίζεται. id est, Amicos tragœdos æmulatur. Suidas è Didymo citat, addens dici solitum de his, qui sese accommodarent, & morū seueritatē sumerent, ad ęmulationem aliorum. Sumptum ab histrionibus tragœdiarum, qui cum sint leuissimi nebulones, tamen ubi deum aut regem agunt in fabula, tum cultu, uoce gestuq; maiestatem quandam imitantur.

Æsopicus graculus. XCI

Αἰσώπειος κολοιός. id est, Æsopicus graculus, dicitur, qui aliena sibi usurpat, aliorumq; bonis sese uenditat. Vsurpat Lucianus in Pseudologista. Horatius,
Moueat cornicula risum
Furtiuis nudata coloribus.
Extat apologus inter alios, qui Æsopi nomine circūferūtur. Pindarus in Nemeis hymno tertio, οὐδ' ἀλλοτρίων ἔρωτες ἀνδρὶ φέρειν κρέσσονες, οἴκοθεν μάτευε. id est, Neq; rerū alienarum cupiditates uiro meliores sunt ad ferendū, è domesticis inquire. Reprehendit suam digressionem poeta, iubetq; ut quem suscepit celebrandum laudet è proprijs uirtutibus, potius quàm ex alienis.

Aries

Aries cornibus lasciuiens. XCII

Κριὸς ἀσελγόκερως. i. Aries cornibus lasciuiēs. Diogenianus ostendit cōuenire in magnos ac lasciuos. Pruriunt cornua arietibus bene pastis, quod idē accidit bubus. Vergil.
Iam cornu petat, & pedibus qui spargat harenam.
uitulū lasciuientē indicans. Hesychius indicat originē prouerbij: in arce Palladis aries erat repositus ingens æreus, quem Plato comicus dixit ἀσελγόκερων, non tam ob lasciuiā q̃ ob ingentē molem. Cōfertur enim cū equo Durateo. Veteres enim non solū ἀσελγὲς dixisse, quod esset lasciuū & indomitū, uerum etiam quod esset prægrāde: quemadmodum Eupolis ἀνέμου ἀσελγῆ dixit, pro magno uento. Hæ sunt grāmaticorum cruces, ne æreus ille aries sit formidabilis ob ingentia cornua. At quid uetat etiam uentum dici lasciuum & intemperantē, quod suo arbitrio ludit ubi uelit? Mihi uidetur adagiū conuenire & in stolidos, præter meritum euectos ad dignitatem.

Ductus per Phratores canis. XCIII

Αγόμενος διὰ φρατόρων ὁ κύων. id est, Ductus per Phratores canis. Vbi quis inciderit in eos, quibus pœnas det. Canis enim apud hos protinus occiditur. Apud Athenienses populus in tribus erat distributus, uniuscuiusq; tribus tertia pars φρατρία dicebatur, & huic præfectus φρατρίαρχος. In comitijs igitur, si quis canis intercurrisset, continuo petebatur à populo.

Calabri hospitis xenia. XCIIII

Prouerbium subesse uidetur in his Horatij uersibus, quos scripsit in Epistolis,
Non quo more pyris uesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. uescere sodes.
Iam satis est. at tu quantumuis tolle. benigne.
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.
Vt lubet, hæc hodie porcis comedenda relinques.
Itaq; Calabri hospitis munera recte dixeris, rusticana leuiaq;, quæq; magis onerent accipientem, q̃ iuuent, aut quæ donantur contempta. Siquidem Calabri, quod pyris abundent, consueuerūt ea hospitibus affatim apponere, deinde saturos, bellariorum uice domum auferre iubent. Quod si recuses, eadem porcis obijciūtur. Atqui istud haud est dare munus, sed abijcere. Is demum dat, qui simul & precium muneris expendit, quod largitur, & eius meritum quem eo donat. Notatus est apud Athenæum Antiochus cognomento Illustris, qui quod erat reliquum pecuniæ solet effundere uerius q̃ largiri, interdum in uijs publicis stans dicere consueuit, τίνι ἡ τύχη δίδωσι λαβέτω. id est, cui fortuna dat, capiat, & abiecta pecunia discedebat.

In ostio formosus. XCV

Εν θύρᾳ καλός. id est, In ostio formosus. De ijs qui adamātur, uulgoq; gratiosi habent. Sumptum à ueterū consuetudine, qui formosorum aut amasiorum nomina, arboribus, folijs ac parietibus inscribebant, ὁ δεῖνα καλός, Ad id alludens Aristophanes in Vespis,
Καὶ νὴ Δί' ἂν ἴδῃ γέ πε γεγραμμένον
Τὸν πυριλάμπους ἐν θύρᾳ δῆμον καλὸν,
Ιὼν παρέγραψε πλησίον κημὸς καλός. id est,
Ac per Iouem scriptum uspiam si uiderit
Demum uenustum in Pyrilampus ostio,
Accurrit ac Cemum uenustum proxime
Adscribit. Idem ἐν ἀχαρνεῦσιν,
Υμῶν ἐραστὴς ἦν ἀληθῶς, ὥς τε καὶ
Εν τοῖσι τοίχοις ἔγραφον ἀθηναῖοι καλοί. id est,
Is uestri amans haud ficte erat, nam in ædium
Muris, uenusti Athenienses scripserat.
Alteri uersui Græco superest syllaba, tametsi sic habet Aldina æditio: suspicor inuersum ordinē dictionū. Cōstabit si legas hoc modo, ἐν τοῖς ἔγραφον τοίχοις ἀθηναῖοι καλοί. nisi magis placet ut legamus, ἐν τοῖσι τοίχοις ἔγραφον ἀθῆναι καλαί. quasi blandientes ciuitati, hoc in illius mœnibus scripsissent. Apud Athenæū libro sexto refertur ex autore quopiam, quod

quod qui Athenienſium rem publicam adminiſtrabant aſſentabantur populo, dicētes cætera quidem omnia eſſe Græcorum cōmunia, uerum illud eſſe proprium Athenienſibus, quod uiam noſſent, quæ perduceret in cœlum. Quiſquis legerit encomium Æſchinis & Menonis apud Platonem, intelliget q̃ formoſos pinxerint Athenienſes, miro dicendi artificio illis blandientes. Interpres diſtichon hoc citat ex Callimacho,

Ἀλλ' ἐνὶ δὴ φύλλοισι κεκομμένα τόσσα φέροιτε
γράμματα, Κυδίππην ὅσσ' ἐρέουσι καλήν. id eſt,

Literulas tot ferte inſculptas frondibus hiſce,
Cydippen pulchram quot memorare queant.

Id imitatus Maro,
Teneris, inquit, incidere amores
Arboribus, creſcent illæ, creſcetis amores.

Torquere licebit & in eos, qui falſo per aſſentationem laudantur, aut in mēdaciſſimos principū quorundam titulos, quod genus ſunt, Pater patriæ, deliciæ orbis, amor mundi, ſereniſſimus, inclytus, clementiſſimus, cum meri ſint rei publicę prædones.

Caput ſcabere, & conſimilia. XCVI

Caput ſcabere, ungues arrodere, geſtus hominis ſunt cogitabundi, & de mutādo, cuius pœniteat, ſecum agitantis. Vnde trahuntur in uſum prouerbialem. Horatius libro primo, Satyra decima: Sed ille
Si foret hoc noſtrum fato delapſus in æuum,
Detereret ſibi multa, recideret omne, quod ultra
Perfectum traheretur, & in uerſu faciendo
Sæpe caput ſcaberet, uiuos & roderet ungues.
Sæpe ſtilum uertas, iterum quæ digna legi ſint
Scripturus. Id imitatus Perſius,
Nec pluteum, inquit, cædit, nec demorſos ſapit ungues. Idem alibi,
Crudum Chæreſtratus unguem
Arrodens ait hoc.
In ſuperiore taxat poetarū in ſcribendo negligentiam, In altero deſcribit adoleſcentem de mutanda anteactæ uitæ ratione cogitantem.

Caricus hircus. XCVII

Καρικὸς τράγος. id eſt, Caricus hircus. Diogenianus indicat dictitatum de uilibus & contēptis. Heſychius indicat uſurpatū à Sophocle. Carum populus quod paſſim in bellis mercenariā locarent operam, ceu uili uita, in contemptus prouerbium abijt. Vnde et Plato καρικὸν ἄνθρωπον. id eſt, Caricum homuncionem dixit, pro uili nihiliq́ue, quemadmodum alio dictum eſt loco. Fieri poteſt, ut prouerbiū eò reſpiciat, quod Cares pro hirco ſolent immolare canem, ut indicatum eſt in prouerbio, Caricum ſacrificium.

Bullatæ nugæ. XCVIII

Ventoſa atq; inania bullata dicūtur. Sumpta metaphora, ἀπὸ τῶν πομφολύγων. de quibus aliâs dictum eſt in prouerbio, Homo bulla. Perſius,
Bullatis ut mihi nugis
Pagina turgeſcat.
Bullatas nugas appellans inanem perſtrepentiū uocum cōgeriem, in quibus nihil ſubſit ſolidioris ſententiæ. Horatius nugas canoras uocauit in Arte poetica,
Quàm uerſus inopes rerum, nugæq́ue canoræ.

Bolus ereptus è faucibus. XCIX

Bolus è faucibus eripi dicitur, quoties commoditas aliqua, quę iam propemodum tenebatur, præter expectationē ſubito præripitur. Terentius in ſeipſum excruciante, Crucior bolum tantum mihi eſſe ereptū ſubito è faucibus. Bolum autem dixit, quod Græci uocant βλωμόν. Metaphora per ſe liquet.

Bene ſit. C

Καλῶς ἔσω. id eſt, Bene ſit. Ominis uox, cum quis rem quampiā nouam & arduam auſpicaretur, ut in teſtamentis, præfabantur, ἔσαι καλῶς ἔσαι. id eſt, hoc bene erit. Sed ſi quid acciderit humanitus. Item in concionibus, Quod fauſtum felixq́ue ſit. Id futurū eſt ſalſius, ſi per

si per ironiã proferatur de re ridicula, nulliusq; momẽti, perinde quasi maxima. Quemadmodum Persius de diuite auaro cadũ resignaturo, Hoc bene sit. Frequens est apud autores, Bene uertat, & Male uertat. Vergilius in Bucolicis,
Hos illi, quod nec bene uertat, mittimus hœdos.
Et dij bene uertant, quod agas. Seruius grammaticus existimat hanc figurã mutuo sumptam ab Hectore & Aiace, quorum utriq; suum munus in perniciem cessit.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA VII

Scarabeus aquilam quærit. I



Κάνθαρος ἀετὸν μαίεται. id est, Scarabeus aquilam quærit. Cum imbecillior, atq; impotẽtior, mali quippiam molitur, struitq; insidias inimico longe potentiori. Est & altera lectio, atq; ea meo quidẽ iudicio uerior, ὁ κάνθαρος ἀετὸν μαιεύεται. id est, Scarabeus aquilę obstetricatur. Sensus fermè idem est, siue legas μαίεται siue μαιεύεται. Competit enim in humilem & imbecillum, qui uiribus longe præpollenti, maliciosis insidijs, & clancularijs dolis perniciem machinatur. Aristophanes in Lysistrata,
Ὑπερχολῶ γάρ, ἀετὸν τίκτοντα κάνθαρός σε μαιεύσομαι. id est,
Supra modum irascor tibi, scarabeus aquilam ego te,
Quando oua paries obstetrix iuuabo.
Super hac re fertur apologus quidam apud Græcos non inelegans, quẽ Lucianus indicat Æsopicum esse, cum ait in Icaromenippo, fabulatũ fuisse Æsopum, quemadmodũ aliquãdo scarabei & cameli cœlum cõscẽderint. Porrò quod ad fabulã scarabei & aquilæ attinet, ad hunc habet modũ. Est iam olim aquilarũ generi, cum uniuersa scarabeorũ gente, uetus atq; antiqua simultas, ac bellũ prorsus internecinũ, planeq; quod Gręci solent dicere, ἄσπονδος πόλεμος. Nam odio dissident plus q̃ Vatiniano, adeo ut ne Iuppiter quidem ipse, οὗ κράτος ἐστὶ μέγιστον, & qui totum nutu tremefactat Olympũ, rem inter eos componere, ac dissidium finire potuerit, si modo uera narrant apologi. Deniq; nihilo magis inter eos cõuenit, q̃ hodie quoq; cõuenit inter deos istos aulicos, & humilem obscuramq; plebem. Sed erit fortassis, qui Æsopicarũ fabularũ rudis & ἀμύητος admiretur, quid tandem negocij sit cũ aquila scarabeo. Quæ cognatio, quæ uicinitas, quæ affinitas usq;adeo dissimilibus intercedat: nam inter hos qui uinculis eiusmodi copulantur potissimũ dissidia solent oriri, præsertim inter principes. Ad hęc, quænam tam atrocis odij causæ, postremo unde tantũ animorũ scarabeo, ut cum aquilarũ populo bellum suscipere nõ dubitarit. Rursum, qua contumelia tãtopere fuerit offensus aquilæ θυμὸς ἀγήνωρ, ut hostẽ tam humilem non cõtempserit, ac suo uel odio iudicarit indignũ. Videlicet argumentũ ingens, longa est iniuria, longæ ambages, ac res omnino maior, q̃ ut humana facũdia queat explicari. Quod si Musæ quæ grauatę non sunt olim Homero dictare Βατραχομυομαχίαν, mihi quoq; relicto tantisper Helicone, dignẽt̃ adesse, rerũ summam pro mea uirili conabor exponere, Quid enim tam arduũ esse possit, quod illis auspicib. non audeant homines? Sed quo res cognitu fiat illustrior, prius q̃ ad ipsum negocij caput ueniam, ducis utriusq; mores, formã, indolem, ingenium, q̃ potero paucissimis perstringam. Primũ igitur illud succurrit admirari, quid olim Romanis uiris alioqui sapientibus uenerit in mentem, qui cum huius alitis symbolo sese præter cæteras nationes iactẽt, ac dijs proximos ducãt, cumq; huius auspicijs tot uictorias reportarint, tot egerint triumphos, tantũ abest, ut benemeritæ gratiã referant, ut non toleranda etiam afficiant contumelia. Nam auem unam omniũ maxime masculam & inuicti roboris, emasculant euirantq;, ac propemodum Tiresiam reddunt ipsi non admodũ mares, siquidem apud Græcos planè mas est ἀετὸς, idq;, ni fallor, longe magis quadrat in eum, cui summus ille pater & rex, hominũq; deumq;, regnum in aues uagas permisit, expertus fidelem Iuppiter in Ganymede flauo: tum ei, qui cæteris dijs procul absistentibus, solus irato Ioui, trisulca tela porrigat, nihil etiam prouerbio deterritus, πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ. Neq; uero sine graui ratione factũ arbitror, ut inter tam multas auium nationes, tamq; numerosas tribus, aquila potissimũ sit uisa idonea, cui nõ solum auiũ φρῆτραι, uerum etiam senatus
popu-

populusq; poeticus, suffragijs omnibus monarchiam decerneret. Nam quantũ ad auiũ iudicium attinet, ad hanc partem pleræq; propendebant, ut pauoni rerum summã committerent. Siquidem huius pulchritudini, splendori, sublimitati, fastuiq; plane regio, regnum deberi uidebatur. Ac prorsum in hanc sententiam itum fuisset, nisi quædã longo rerum usu callidæ, cuiusmodi sunt cornices, coruiq;, perpendissent, futurũ ut si pauonẽ rebus prefecissent, eueniret, quod cõplures iam annos in monarchis quibusdam uidere datum est, nimirũ ut solo nomine strepituq; regẽ ageret, aquila nihilo secius, uel sine populi suffragijs, regnum gereret. Cæterũ poetas uiros sapiẽtissimos illud arbitror perspexisse, nõ alia magis imagine regũ mores ac uitã effingi potuisse. Loquor de plerisq; non de omnibus. In quouis enim rerũ genere, semper fuit eritq; bonorum paucitas. Et aliud seculũ alios gignit. Sed paucis si uidetur, hinc atq; hinc contentionẽ admoueamus. Iam primũ si quid ominis est in uocabulo, ut certe est, apte profecto Grecis ἀετὸς dicitur παρὰ τὸ ἀΐσσω. quod est propemodum rapior impetu, & concitus feror. Quædã aues natura placidæ sunt, ac mites, tum quæ feræ sunt, tamen arte cultuq; cicurãtur, ac mansuescunt. Sola aquila, nec est habilis ad ullam disciplinã, nec ullo studio potest mansuescere. Tantum impetu naturæ præceps fertur, & quicquid ualde libuit, idem postulat sibi licere. Libétne spectare pullum animo uere aquilino? Graphice depinxit Horatius,

Qualem ministrum fulminis alitem
Olim iuuentas & patrius uigor
Nido, laborum propulit inscium,
Verniq; iam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem, mox in ouilia
Demisit hostem uiuidus impetus,
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atq; pugnæ.

Melius intelligũt hoc ænigma regiones expertæ, quãtis malis sibi cõstiterint huiusmodi indomiti iuuenum principũ impetus. Philosophorũ est moderari affectibus, ac rationis ductum in omnibus sequi. At nihil est, ait Satyra, uiolẽtius aure tyrãni. Cui illud semper in prõptu: Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas. Deinde cum sex opinor, aquilarũ genera cõmemorentur, tamen illud inter omnes cõuenit, quod rostro sunt uehemẽter adũco, nec minus adũcis unguibus, ut uel ex ipso corporis habitu possis intelligere, carniuorã esse auem, quietis ac pacis inimicam, pugnis, rapinis, ac prædationibus natam. Et quasi parũ sit carniuoras esse, sunt & quæ ossifragæ dicantur, & sint. Sed hic protinus tacite mihi dicis optime lector, Quid hęc imago ad regẽ, cuius propria laus est clementia, cumq; plurimũ possit, nulli tamẽ uelle nocere, ac solũ aculeo carere, seseq; totũ in populi sui cõmoditates impẽdere, adeo ut Niloxenus ille sapiens rogatus, quid esset utilissimũ, responderit, Rex. Id esse propriũ ueri principis indicans, ut quãtum in ipso sit, nemini noceat, prosit omnibus, sitq; magis optimus, q̃ maximus. Quanquam nõ alia ratiõe potest esse maximus, nisi ut sit quàm optimus, hoc est, beneficẽtissimus in omnes. Equidẽ exemplar laudo non inscite depictũ à philosophis, et haud scio, an eiusmodi principes administrent rempublicã in urbe Platonica. Verũ in annalibus uix unũ aut alterũ reperias, quem ausis cum hac imagine cõponere. Porrò si quis recentiorum temporũ principes expẽdat, uereor ne nõ ita passim reperiat, in quem non quadret fœdissimum illud conuitium, quod apud Homerũ Achilles torquet in Agamemnonẽ δημοβόρος βασιλεύς. Nam Hesiodus δωροφάγους appellat, rectius tamẽ παμφάγους appellaturus. Et cum Aristoteles euidentissima nota distinxerit regẽ & tyrannũ, quod hic suũ ac priuatũ cõmodum spectat, ille populi rebus consulit: tamen quibusdã, regis appellatio, quæ priscis illis ac tãtis principibus Romanis immodica uisa est, & ob inuidiã refugienda, uix etiã satis est, nisi longam splẽdidissimorum mendaciorũ addas coronidem: ut diui cognominentur, qui uix sunt homines: inuicti, qui nunq̃ non uicti discesserunt è prelio: augusti, quibus angusta sunt omnia: serenissimi, qui belli tẽpestatibus, et insanis rerum motibus orbem cõcutiunt: illustrissimi, qui profundissima omnium bonarum rerum ignorantia caligant: catholici, qui quouis spectant potius q̃ ad Christum. Atq; his

diuis, inclytis, triumphatoribus, si quid est ocij ab alea, à poculis, à uenatu, à scortis, id omne iam uere regijs cogitationib. dicāt. Nec est ullū aliud studiū, nisi ut leges, ędicta, bella, paces, fœdera, cōsilia, iudicia, sacra, ꝓphanaq; eò conferant, ut omnes omniū fortunas in suū conuertant fiscum, hoc est, in doliū pertusum congerāt, & aquilarū in morem, innoxiarum auium uisceribus se suosq; saginent pullos. Age si quis mihi iam physiognomon nō omnino malus, uultū ipsum & os aquilæ diligentius contēplet, oculos auidos atq; improbos, rictum minacem, genas truculentas, frontē toruam, deniq; illud quod Cyrum Persarum regem tantopere delectabat in principe γρυπὸν, nōne planè regium quoddam simulacrū agnoscet, magnificum ac maiestatis plenū? Accedit huc & color ipse funestus, teter & inauspicatus, fusco squalore nigricans. Vnde etiā quod fuscum est ac subnigrum, aquilum uocamus. Tum uox inamœna, terribilis, exanimatrix, ac minax ille querulusq; clangor, quem nullū animantiū genus non expauescit. Iā hoc symbolum protinus agnoscit, qui modo periculum fecerit, aut uiderit certe, quàm sint formidandę principum minæ, uel ioco prolatæ. Et quantopere contremiscant omnia, quoties huiusmodi uox intonuit aquilina.

Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι
Ἢ τεὸν ἢ αἴαντος ἰὼν γέρας, ἢ ὀδυσῆος
Ἄξω ἑλὼν, ὁ δὲ κεν κεχολώσεται ὅν κεν ἵκωμαι.

Aut illa non minus βασιλική,

Μὴ νύ τοι οὐ χραίσμωσιν, ὅσοι θεοὶ εἰσ' ἐν ὀλύμπῳ,
Ἆσσον ἰόνθ', ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐφείω.

Ad hunc inquā aquilæ stridorē ilico pauitat omne uulgus, cōtrahit sese senatus, obseruit nobilitas, obsecundant iudices, silent theologi, assentātur iuriscōsulti, cedūt leges, cedūt instituta: nihil ualet, nec fas, nec pietas, nec æquitas, nec humanitas. Cūq; tā multæ sint aues nō ineloquentes, tam multæ canoræ, tamq; uarię sint uoces ac modulatus, qui uel saxa possint flectere, plus tñ omnib. ualet insuauis ille & minime musicus unius aquilę stridor. Quanquā est unum aquilarū genus, quod impēse placuit Aristoteli, fortassis ob id quod talem optarit pullū suum Alexandrum, haud multo minus prædabūdum ac uorax, at paulo tamen tū modestius, tum taciturnius, & omnino plusculū habens humanitatis, quippe quod pullos etiam suos educet. Nā cæteræ faciūt qđ impij solent parentes, qui fœtus suos exponunt, cum tigrides etiam catulos tollāt suos. Atq; eam ob causam γνήσιον appellāt, quasi germanū ac uere ingenuum dicas. Vidit hoc genus Homerus & oculis captus. Nā μελάνωτον appellat, ac θηρευτήν. id est, nigro tergo, ac uenatricem, uidelicet epithetis aptissime quadrantibus in tales principes qualis fuit Nero, qualis Caligula, alijq; nimiū multi. At horū aliquot, quāto per Iouē γνησιώτεροι, ac propè dixerim plusquā aquilini, qui cū dijs proximi sint, ob sceptrū ac maiorū imagines, tamen aliquoties plebeis etiam homunculis blandiri quoq; sustinent, ac ꝓpè dixerim, parasitos agere, modo prędę spes sit nō aspernādę. Iam & uiuacem esse aquilā, ab autoribus proditū est. Ea tamē cum ad extremam peruenerit senectutē, nihil adhuc sitit, nisi sanguinē, cuius suctu uitā omnibus inuisam prorogat, nimirū rostro superiore adeo increscēte, ut carnes depasci nō possit. Atq; hinc ortū est adagiū illud notissimū, αἰετοῦ γῆρας, in senes ætate uinosiores, cum alioqui omne fermè genus hoc auium, quib. adunci sunt ungues, aut nō bibant omnino, aut certe perquam raro, si quidē Aristoteli credimus. Et tamen hę si quādo bibunt, aquā bibūt. Sola aquila sanguinem sitit. Ergo rostro intorto natura certe non semper nouerca reliquis animantib. utcunq; cōsuluisse uidetur, & inexplebili uoracitati modū aliquem imposuisse. Quemadmodū & hac ratione prospexit, quod non sinat aquilā oua parere, plura tribus, nec pullos alere plures duobus. Atq; adeo si Musęi uersiculo credimus, quem testem adducit Aristoteles,

Excludit binos, ædit terna, educat unum.

Atq; per hos ipsos dies, quibus incubat, incubat autē fermè tricenos, naturæ ꝓuidētia cibum illis negauit, inuersis interim & unguibus, ne uidelicet omniū ferarū fœtus raperentur. Itaq; per id tempus pennæ albescūt inedia. Atq; hinc odiū in fœtus ꝓprios. Verū hoc in Romanis aquilis optare magis licet, quàm cernere, quib. omnino nullus est compilandę plebis, neq; finis, neq; modus. Nā & ætate crescit exigēdi sitis, & nunquā

incumbunt grauius, quàm cũ pullus exclusus est. Tũ uero populus alio atq; alio ferit munere. Super hęc omnia, plurimos hostes opposuit uni, de qb. mox dicturi sumus. Atq; hãc naturę solicitudinẽ mirari desinet, cui persuasum sit esse uerũ, quod scripsit Plinius, prodigiosum quidẽ illud, & haud scio, an uel Democrito autore credendũ, insatiabilis auiditatis argumentũ, etiam si ceu compertũ & cõfessum narrat Plutarchus autor cum primis grauis. Nempe aquilarũ pennas quoq;, si cęterarũ auium plumis admisceantur, eas deuorare, ac paulatim extenuatas conficere. Tanta uis natiuæ rapacitatis. Equidẽ arbitror idẽ euenturũ, si tyrannorũ ossa cũ plebeiorum ossibus cõmisceãtur, ne sanguinem quidem magis misceri posse, quàm Ægithi & Flori. Iam uero uide mihi num illud satis quadret in quosdã principes. Nam de pijs ac bonis nõ loquor, quod semel dictum ubiq; uelim meminisse lectorẽ. Aquilarũ unicum par, magno ad populandũ tractu indiget, nec alterum in propinquo prædonem esse patiũtur, itaq; spacia determinãt. Porrò nostris aquilis, quę non angusta ditio? Quantũ in immensum usq; ꝓpagandi regni studium? Quanta cũ finitimis aquilis, aut miluijs de regni, hoc est, de prædãdi terminis digladiatio? Verũ illud fortasse nõ perinde cõgruit, quod auis hęc tãtopere rapax, nõ tamen prædatur in ꝓximo, uidelicet ne uices iniuriarũ, in ipsius aliquãdo caput retorqueãtur, sed è longinquo magis prædas in nidum conuehit, cũ interim tyranni nec ab intimis temperẽt, nec à maximè cognatis ac domesticis rapaces abstineãt ungues, imò hoc quisq; magis sit obnoxius periculo, quo principi ceu Ioui ac fulmini ꝓpior. atq; insitam hanc & à parentib. ingenitã rapiendi famem, nõnihil auget & educatio. Quãdo quidem aquilam ferunt pullos uix dum satis uolucres ad prædandũ è nidis extrudere, quo statim & à teneris, ut aiunt, unguiculis cõsuescãt rapto, suisq; ipsorũ unguib. uiuere. At in nonnullis principibus, deum immortalẽ, quàm multi accedunt ad rapacitatẽ stimuli præter corruptissimã educationẽ, tantum assentatorũ examẽ, tot officiales perditi, tot corrupti cõsultores, tot stultissimi familiares, tot nequissimi congerrones, qui publicis incõmodis uel gratis delectãtur. Adde his fastũ, uoluptates, luxũ, delitias quibus nullę rapinæ satis esse possint. Adde stultitiã & imperitiã, qua nihil intractabilius, si cum felicitate copuletur. His itaq; rebus cũ uel benignissima corrũpi queãt ingenia, quid censes futurũ, si hęc ad auidam & improbam naturam, uelut oleum ad caminũ accesserint? Sed parũ βασιλικῶς erat instructa aquila, si tantum adunco rostro, si tantũ aduncis unguibus ad prædandũ esset armata, nisi additi fuissent oculi plusquã lyncei, & nec ad clarissimum solẽ conniuentes, quo quidẽ experimento fœtus suos an legitimi sint, explorare dicuntur. Itaq; prædam quamuis è longinquo speculantur, quã destinẽt inuadere. Quãquã auium regi bini dũtaxat sunt oculi, rostrum unicum, ungues pauci, uẽter item unicus. At nostris aquilis papè, quàm multæ sunt Corycęorũ aures, quot exploratorũ oculi, quot officialiũ ungues, quot præfectorũ rostra, quot iudicum & aduocatorum uentres, fame prorsus inexplebili, ut neq; satis esse quicquã nec tutũ ab his esse possit, ne ea quidẽ, quę in intimis penetralib. aut abditissimis etiã scrinijs sunt abstrusa. Veruntamẽ esset eadẽ fortassis aliquanto minus noxia, nisi ad arma dotesq; corporis astus accederet ingenij, hoc est nisi nocẽs per se ferrũ ueneno tingeret. Vngues suos quoties ingreditur, contrahit, ne uidelicet aciem deterat minusq; ualeãt in prædãdo, id quod habet cum leonibus cõmune. Neq; quemuis impetit, sed eũ duntaxat quo se credat uiribus esse superiorẽ. Neq; se repente pręcipitẽ dat in terram, more cęterarũ cum prędam appetit, sed sensim demittit, ne impetu illisa offendatur. Ne leporẽ quidẽ, nam hunc maximè petit, aggredit, nisi uiderit in plana descendisse. Neq; quouis grassatur tẽpore, ne quis opprimat fatigatam: sed à prandio ad meridianũ ad prædandũ prouolat, reliquis horis ociosa sedet, donec hominũ cõuentu fora compleantur. Tũ quod occiderit non inibi statim deuorat, ne quis subitus hostiũ incursus, incautam deprehẽdat in præda. Sed exploratis prius ac subinde refectis uiribus, prędam in nidũ, uelut in castra deuehit. Nam quibus artibus ceruũ se præstantiorem capiat, mox dicet. Illud in primis memorandum ingenij documentum, testudinẽ raptam, ex alto, speculata locũ idoneum, in saxum aliquod demittit, ut ad eũ modũ rupta testa carne uesci possit. Quãquam in Æschylo parũ aquilinis fuit oculis, cum in huius albicantẽ caluariã, saxũ esse rata, demissa testudine, miserũ occideret, ut uel ob hãc unã causam, optimo iure poetis omni-

omnibus conueniat inuisam esse. Atq; id quidē nunc assidue ueluti suo iure facit. Cæterum primitus testudinē dolis ad id pellexit, dum persuadet illi futurū, uti sua opera, uolandi artem perdisceret. Atq; hac spe sublatam in altum, deiecit in saxū, ut illius calamitatem tyrannico more uerteret in suas delicias. Atqui si quis secum perpenderit, quàm uarijs artib. quot technis, quot machinis, quot pręstigijs, im, pbi principes instructi sint ad expilandā plebē, quęstuosis legibus, mulctis, fucatis titulis, simulatis bellis, delationibus, affinitatibus indignam propemodum fatebit̃ aquilā, cui regni nomen tribuat. Superest, ut cū quibus potissimū hostib. huic generoso prædoni res sit, paucis exponamus. Nam uerum est illud, quod prouerbijs dicitur, aquilā nō captare muscas nec aspicere thripas. Negligit, si qua præda uideatur regijs unguib. indigna, nisi si quæ sint cognatæ Vespasiano, cui uisus est lucri bonus odor ex re qualibet. Sunt em̄ & degeneres aquilæ, quę piscatu uiuūt, & quas non pudeat cadauer alienū tollere. Sed quę generosiores sunt, ueluti tyranni quædam piratis ac latronibus concedūt, à quib. ut apud Alexandrū Macedonē nobilis ille dixit pirata, nihil differunt, nisi quod ipsi maiore classe maioreq; manu magnā orbis partē suis diuexant latrocinijs, minutulas illas prędas accipitribus ac nisis relinquentes cū quadrupedibus belligerant, nec id sanè sine periculo, nec rursum citra uictoriæ spē sicuti strenuo duce dignum est. Atq; in his leporē potissimum, ut dixi, uenat̃ aquila, unde & leporarię cognomen additū uni generi, perinde quasi ducem Africanum aut Numantinū appelles. Neq; cōtemnit imbellem hostē, sed esculentū appetit, ut etiam si parū glorię ueniat ex uictoria, non parū tamē auferatur emolumēti. At fit aliquoties ut cum maximè leporē captat, tum maximè capiatur, icta pennato iaculo, dicatq; prouerbiū, quod illi ferimus acceptū, τοῖς ἰδίοις πτεροῖς ἁλίσκομαι. Audet & cū ceruo cōfligere, inferior tamē futura, nisi uulpinā adderet pellē. Nam astu supplet, quod uiribus est diminutum. Cōmissura cum hoste, prius in puluere uolutat sese, Deinde cornib. insidens ceruinis, puluerē pennis collectū, in oculos spargit, alis ora uerberans, donec exoculatum in rupes det præcipitē. Sed est eidem acrior, multoq; magis anceps cū dracone pugna etiam in aere. Draco maleficis artib. oua consectatur aquilæ. Illa uicissim hostē ubicunq; uisum rapit. Nam quod illi cū uulpe simultas est irrecōciliabilis, nemo mirabit̃, quisquis cognorit, quàm olim regaliter illā acceperit. Inierat cum uicina necessitudinem, cumq; incubanti pastus deesset, ꝓximæ catulos in nidum sustulit. Reuersa uulpes cum spectaret indignam suorū laniationē, quod unū poterat, testata deos est, atq; inter hos pręcipue Iouē φιλίου amicitiæ uiolatæ uindicem. Et audisse uidet̃ ista uota deus aliquis. Pauculis post dieb. euenit, ut aquila prunam carnibus è sacrificio raptis hærentē, in nidum deuexerit imprudens. Igit̃ absente aquila, igni paulatim uentis excitato, nidus cōflagrare cœpit. Pulli territi, pręcipites se dedere, nimirū adhuc inuolucres. Vulpes delapsos excipit, & in cauū delatos deuorat. Ac post id quidem temporis, nihil omnino conuenit inter aquilā & uulpem, quanquā id sanè nō mediocri uulpinæ gētis malo: Quo tamē haud scio an dignę uideri debeat, quę quondā leporibus συμμαχίαν aduersus aquilam petentibus auxilium negarint, ut refertur in annalibus quadrupedum, ex quibus Homerus βατραχομυομαχίαν est mutuatus. Iam uero acre dissidiū est, & cum uulture, uelut homotechno, & edacitatis æmulo, tametsi hoc quidē nomine, ut crudelior, ita & generosior aquila, quod nō deuorat animal, nisi quod occiderit, nec per ignauiam alienis insidit cadaueribus. Nā sittā iure habet exosam, quę miris artibus aquilę oua frangere studet. Pugnat & cum ardeolis, qđ hæc auis unguibus freta, nō uereat̃ eam aliquoties adoriri, adeo dimicans acriter, ut in conflictu emoriat̃. Neq; uero iam mirū, quod illi parū conuenit cū oloribus, aue nimirum poetica: illud mirū, ab ijs sæpenumero uinci tam pugnacem beluam. Nec admodum gratum esse consueuit poeticum genus male sibi conscijs monarchis, utpote liberum & loquax, quodq; nonnunq; cū Philoxeno in Latumias reduci malit, q; silere. Nā siquid dolet, id chartis illinūt atris, & regū mysteria ad ipsos etiā posteros euulgāt. Nec cū gruibus satis cōuenit, opinor ob id, qđ illis impēdio placeat Democratia, uehemēter inuisa monarchis, à quibus tamē ingenio superantur. Etenim cū grues è Cilicia demigrantes montem Taurum aquilis plenum parant trāsmittere, ingētibus lapidibus, quo uocē cohibeāt in os sumptis, noctu tacite transuolāt, atq; ita deceptis aquilis tuto

traijciunt. Sed peculiaris quædã cum Trochilo, nã id est aui nomen, simultas intercedit, nõ ob aliud, ut autumat magnus ille deambulator, nisi quod huic quoq; regis ac βουληφόρου nomẽ tribuitur. Idq; potissimũ apud Latinos. Proinde ceu regni affectatorem extremo persequitur odio. Quanquam non is hostis est, cuius uires metuat aquila. Nã Trochilus imbecillis est ac fugax, solertia tamẽ & ingenio præditus, fruticetis & cauis abdit sese, ut quãuis à potentiore facile capi non possit. Quin olim cũ certamen uolandi cum aquila suscepisset, uicit astu magis quàm uiribus. Deniq; cũ Cybindo bellũ gerit internecinum, adeo, ut sæpenumero cohærẽtes prendant. Est autem Cybindus nocturnus accipiter. Nec tyrannis est ullũ hominũ genus magis inuisum, quàm horũ qui à uulgi sententia lõge lateq; dissentientes, nimium acute cernunt per tenebras. Sed an non egregie stultus sim si omnes eius hostes percensere pergam, quę cũ nullo non gerat bellum? Atq; in reliquis animantiũ ordinib. alijs cum alijs partim bellũ est, partim amicitia. Multos habet inimicos uulpes, attamen coruũ habet amicũ, cuius auxilijs aduersus Æsalon auem, catulos suos diuexantẽ adiuuat. Eidẽ bene conuenit & cum serpentibus, cum æque cuniculis gaudeant. Crocodilus hostem habet Ichneumonẽ, sed cũ Trochilo familiaritas est, adeo ut illi liceat, uel in ipsas beluæ fauces impune penetrare. Vni aquilæ cũ nullo prorsus animante, nec amicitia, nec affinitas, nec sodalitas, nec cõsuetudo, nec fœdus, nec inducię. Hostis est omnib. & neminem nõ habet hostẽ. Siquidem non potest non omniũ esse hostis, qui omnium malo uiuit ac saginat. Proinde sibi conscia, non nidulat in plano, sed in præruptis & excelsis rupibus, aliquoties & arboribus, sed pręaltis, uidelicet tyrannicum illud secum uoluẽs, Oderint dũ metuant. Proinde cũ Ciconię sacrę sint Ægyptijs, adeo ut occidisse sit capitale: apud Romanos sacri Anseres, Miluijs apud Britannos nemo noceat, suib. parcant Iudæi, nec Delphines uenabant antiqui, neq; lædere fas erat, sed si quid in uenatu peccassent, pauculis modo plagis puerorũ more castigabãtur. At in aquilas ubiq; gẽtium eadem lex est, quæ in lupos & tyrannos, ut præmiũ sit, qui cõmunem omnium hostem occiderit. Ergo nec amat ullum, nec amatur ab ullo animãte aquila, nõ magis profecto quàm mali principes qui magno Reip. malo sibi gerunt imperiũ. Fortasse priuatorũ sunt affectus istiusmodi. Magni satrapæ, usq; adeo sunt ab his alieni, ut interdũ nec liberos amẽt, nisi emolumenti causa, sæpenumero suspectos habeant & inuisos. Leonẽ animal tã immane retulisse gratiã homini de se benemerito, & uitam dedisse, à quo pedis sanitatẽ acceperat, prope creditum est ab omnibus. Draconem seruasse nutricium suũ, & ad agnitã uocẽ accurrisse, credunt permulti. Quin & aspidem, ad mensam cuiusdã quotidie uentitare solitam, ubi sensit ab uno catulorum suorum hospitis filium interẽptum, eum occidisse, uiolatiq; hospitij pœnã & de suo partu sũpsisse, neq; præ pudore deinde in eas ædes reuersam, retulit Philarchus, neq; desunt qui credãt, scribendũ existimauit Demetrius Physicus, recensendum Plinius. Itẽ Pantherã ob catulos eductos è fouea, hominem officiose ꝓduxisse, donec egressus solitudines in uiã publicã redisset. Aristophani grammatico puellam Stephanopolidẽ adamanti, riualis erat elephantus. Eãq; rem ut omnibus notissimã, & omnium sermone celebratã retulit Plutarchus. Apud eundẽ draco quispiam perdite amat puellam Ætolidẽ. Nam Delphinũ erga homines amor, erga Arionem seruatũ, erga Hesiodum in littus deuectum, & uirginẽ Lesbiam cũ amatore seruatã, erga puerũ uectum & reuectum officium, propemodum in confesso est. At uirginẽ ab aquila adamatã, nec hi credunt, qui credunt omnia. Nam fatale quoddã huius & in homines odium, uel hinc colligas licebit qđ Prometheo deorum omnium φιλανθρωποτάτῳ addita sit in Caucaso carnifex. Et tamẽ in tam multis uitijs est, qđ laudare possis. Minime bibaces sunt, minimeq; salaces, quæ maximè sunt rapaces. Nã qđ Ganymedem rapuit aquila, Ioui rapuit, non sibi. At uides nõnullos nostros ἀετῶν, qui sibi rapiant, nec unũ Ganymedem, sibi uirgines, sibi matronas abducãt, ut hac parte ꝓpemodum intolerabiliores sint, quàm rapinis, quib. maximè sunt intolerandi. Ergo cũ innumerabiles sint auium species, atq; inter has alię plumarũ opib. ac picturis admirãdæ, sicuti pauones: aliæ candore niueo insignes, ut olores: alię cõtrà decẽti nigrore lucẽtes, ut corui: aliæ corporum proceritate præminẽtes, ueluti struthiones: aliæ fabulosis etiã miraculis celebres, ut phœnix: aliæ fœcunditate cõmendatæ, ut columbæ: aliæ

gratę lautorũ mensis, ut perdices, ac phasides: aliæ loquacitate iucundę, ut psittaci: alię cantu mirabiles, ut luscíniæ: aliæ fortitudine animi præstãtes, ut galli gallinacei: aliæ de litijs hominũ natæ, ut passerculi: tamen ex uniuersis, una aquila uiris tã sapientib. idonea uisa est, quæ regis imaginẽ repręsentet, nec formosa, nec canora, nec esculenta, sed carniuora, rapax, prędatrix, populatrix, bellatrix, solitaria, inuisa omnib. omniũ pestis, quę cum plurimũ nocere possit, plus tamen uelit, quàm possit. Nec alio iudicio leoni mandatũ est regnum inter quadrupedes, quo nõ alia belua uel immanior, uel putidior. Canes cum ad multa sunt usui, tũ ad hoc præcipue, quod pro rebus hominũ excubias agũt. Boues agricolant̃. Equi & elephanti belligerãtur. Muli & asini gestandis onerib. sunt utiles. Parasitat̃ simia. Draco uel hoc utilis nomine, quod usum marathri mõstrarit ad oculorum aciem acuendã. Leo nihil nisi tyrannus, hostis ac deuorator omniũ, nec nisi uiribus ac metu tutus, planeq; regiũ animal, quẽadmodum & aquila. Quod uidentur perspexisse, qui nobiles illos clypeos leonib. quàm maximè hiantibus & explicatis ad prędam unguibus insigniunt. At plus apparet uidisse Pyrrhum, qui sese aquilã uocari gaudebat, quàm Antiochũ, qui accipitris cognomine delectabatur. Sed minus iam mirũ leonem in quadrupedũ genere regnare: cũ dijs etiam poeticis, Iupiter administrando regno potissimũ uisus sit idoneus, impius execto & exacto patre, incestus sororis cõiugio, tot stupris, tot adulterijs, tot raptibus exornatus, & post hæc κυανέοις ὀφρῦσι, καὶ ψολόεντι κεραυνῷ territans uniuersa. Nam apũ politiã, in qua uni regi non licet gestare aculeum, etiãsi laudatur à multis, nemo tamen imitatur, non hercle magis quàm Platonis. Sed ad aquilam redeo, cui ob dotes quas cõmemoraui, tam βασιλικὰς, ob tã egregia in omne animantiũ genus merita, senatus populusq; poetarũ, magno consensu decreuit, primum, ut rex omniũ, atq; etiam θεῖος, id est, diuinus appellaretur. Deinde satis honestũ inter sydera locũ dederũt, ac stellulis aliquot insignierunt. Postremo munus inter cœlites honorificum mandarunt, ut solus arma ministret irato Ioui, quibus orbẽ cõmouet uniuersũ. Quoq; id impune possit, illud quoq; tribuerũt, ut una animantiũ, nec metuat fulmen, nec lædatur à fulmine, sed ijsdem oculis fulmen emicãs obtueatur, quib. aduersum aspicit solem. His addiderunt sapiẽtissimi illi Cascíq; Romani, ut in legionũ suarũ uexillis, primas teneret aquila, essetq; uexillorũ ipsorũ ceu uexillifera, posthabitis etiã lupis, Romanę gentis nutricijs, posthabitis Minotauris, & apris, nõ extremę rapacitatis beluis, posthabitis denique & equis. Nam his quatuor animantib. insignita uexilla, quondã aquilã sequebantur. Paulo post, nec comites eos est passa, sed illis in castris relictis, ipsa sola prodibat in prælium. Hanc inquam unam dignã censuerunt, quę totius orbis monarchę sceptra, signa, clypeos, domos, uestes, uasa, ministeria decoret, cum tñ uulturum, ni fallor, augurio conditũ sit Romanorũ imperium, non aquilarũ. Addidit hoc augurum collegium, ut si cuius ædib. insederit aquila, aut si pileũ in caput alicuius immittat, imperium portendatur. Habes è ducibus alterum, nũc ad Scarabeum ueniã. Est animal, ac uix etiã animal, quippe cui sensus aliquot desint, ex insectorũ infima gẽte, quod infami sane uocabulo Gręci κάνθαρον, Latini Scarabeũ appellãt, aspectu tetrũ, odore tetrius, sonitu teterrimum, alis crustacea uagina obtectis. Quin magis totus ipse Scarabeus nihil est, nisi crustum. Nascitur in excrementis, hoc est animantium stercoribus, in ijsdem uiuit, uersatur, oblectatur, deliciatur. Præcipuũ huic studium pilas quàm maximè potest ingẽtes componere, ceu pastillos, nõ ex odoribus, sed stercore, potissimum caprino: nã id illi prorsus amaracinũ olet. Eas miro conamine uoluit auersus, pedibus posteriorib. quos habet longiores, superne iniectis, capite in terrã prono. Quod si quando cõtingat, ut aduersus collem aliquem onus protrudãt, elapsis subinde pilis, ac deorsum recurrentibus, putes te Sisyphum uoluentẽ saxum uidere. Nec defatigantur, nec conquiescunt. Tantus operis ardor, donec in antrũ suum deuexerint. In his pilis, ut ipsi nati sunt, ita fœtus etiã suos educant, & teneros adhuc aduersus hyemis rigorem nidulantes fouent. Equidẽ scio nulli non esse notũ Scarabeũ, ut qui passim sit obuius, nisi sicubi nulla omnino sunt stercora, Sed nõ est eadẽ omniũ species. Etenĩ sunt, quibus nigro quodã uirore luceat crusta. Pleriq; tetro nigrore horrẽt. Sunt nõnulli grãdiores, prælõgis, ac bisulcis armati cornibus, cacumine forcipibus dẽtato, ea cũ uisum est ad morsum contrahunt, stringuntq;. Sunt itẽ rutili, & ijdem prægrãdes, qui terram

aridā fodiunt, atq; illic nidos ponūt. Sunt qui metuēdo bombo formidabiliq; strepitu prouolent, ut imprudentē nō mediocriter territent. Sunt & alia formarum discrimina. Verū illud cōmune est omnibus, è stercore ortus, è stercore uictus, in stercore uita delicium q;. Iam opinor futurum ut aliquis Romanis ducib. impense fauens aquilæ uicem deploret, cui cū tam humili, tamq; plebeio hoste res inciderit, aui tam regali, quē uincere gloriosum nō sit, à quo uinci turpissimū, & cui abūde multum laudis contingat, qđ cū aquila decertarit, etiamsi uictus discesserit. Apud poetas pudet Aiacē Vlyssis aduersarij tam imbellis, & aquila cogitur cū Scarabeo cōflictari? Rursum alius magis etiam demirabitur, unde huic insecto uilissimo, tātum animorum, tantū audaciæ, ut nō sit ueritum cū aue multo pugnacissima bellum suscipere. Tū unde opes, uires, facultates, auxilia, ut tot iam annos bellum ducere potuerit. Verū si quis hunc explicet Silenū, & cōtemptum hoc animalculum propius ac ueluti domi contēpletur, tā multas in eo dotes haud uulgares animaduertet, ut omnibus diligēter pēsitatis, propemodū Scarabeum se malit esse, quàm aquilam. Ne uero mihi reclamet & obturbet quisquā prius atq; rē cognouerit. Primū in hoc aquilę præstat etiam Scarabeus, quod senectam quotannis exuit, ac subinde repubescit. Iam hoc ipsum tanti est, ut existimem Romanos etiā pontifices aliquot, cū eis liceat recta in cœlum immigrare, quippe cuius clauem gerunt, tamen ubi peruentum est ad inamabilem illam senectutem, quę uoluptatibus omnib. abdicat, malle cū Scarabæis σῦφαρ abijcere, quàm pro triplici corona, septēplicem accipere. Deinde in tantulo corpore, quantū animi robur, quàm Heroica mentis uis, quantus ad inuadendū impetus, ut nihil iam sit ad Scarabeū Homerica musca. Nam hinc, ni fallor, quibusdam Scarabeis nomen etiā inditum, ut tauri dicantur. At cum tauris nec leones temere congrediuntur, tantū abest, ut id faciant aquilę. Iam uero nec ingenium uulgare, nisi quis sine causa, uel natum olim, uel ubiq; celebratū existimet Græcū illud prouerbium, κανθάρου σοφώτερος, quo nimirum singularis quædā & incomparabilis tribui uidetur sapiētia. Neq; mea refert, si quis cauilletur eum parum bene habitare in domicilio deformi. Quanquam quod ad corporis quoq; formā attinet, absit modo uulgaris & iudicium occupans imaginatio, non est quod contēni possit Scarabeus. Etēm si uere proditum est à Philosophis, eam figuram quam uocant sphęricā, non modo pulcherrimā esse, uerumetiam modis omnibus optimam, nec aliā magis demiurgo illi placuisse qua cœlū hoc, rem omnium multo pulcherrimā fabricaretur, cur non & formosus uideať Scarabeus, qui ad huius speciem longe propius accedit, q̄ aquila? Deniq; si equus in suo genere formosus est, si canis in suo, qui minus in suo placeat Scarabeus? Nisi omnes omniū formas nostra metimur: ut quicquid ad hominis formā nō accesserit, id cōtinuo deforme iudiceť. Nam colorē Scarabei nemo puto calumniabiť, ut qui gemmas etiā nonnullas cōmendet. Porrò quod animantiū excremētis ad suam commoditatem abutitur, ingenij laus est, non crimē. Quasi uero non idē faciāt Medici, qui cum multorum animantium, tum hominis etiā excremēta, non illinunt solum, uerum in potione ministrāt in morbis. Nec pudet Alcumistas, uiros planè diuinos, ad quintā illam essentiam eliciēdam, uti fimo: Nec agricolas, quo quidem hominū genere nullū fuit olim honoratius, stercoribus arua saginare. Sunt & populi, quibus ad incrustādos domiciliorū parietes, fimus pro gypso est. Eodē cōtuso, & ad solem exiccato, ad ignis alimētum utuntur lignorū uice. Cyprij boues suos humano stercore saginant, nec saginant tantū, sed etiam medētur. Sed illi, inquis, res tam putida bene olet. Stultum uero sit nasum hominis in Scarabeo desiderare. Siquidem id homini peculiare, odore sui fimi offendi. Nec idē accidit in ullo cæterorum animantiū. Felicior itaq; nobis Scarabeus, non immundior. Quanquā homines quoq; non tam res offendit, q̄ opinio: nam priscis illis mortalibus, res ipsa non perinde atq; nobis uisa est abominanda, quā auspicatissimo uocabulo lętamē appellarunt. Nec dubitarūt Saturno deo, Sterculei cognomē addere, nimirū honoris causa, si quidem Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Stercuto Fauni filio, hinc non nomen solū, uerum etiam immortalitatem cōtigisse in Italia. Porrò in Græcia res eadem duobus regibus summā peperit gloriam. Augeæ qui excogitarit, Herculi qui diuulgarit. Deniq; nunquā abolebiť regij senis memoria, quem Homerus, ut in Catone tradit Cicero, manibus suis lætificantē agros, nec alia re quàm

quàm qua delectatur Scarabeus, posteritati consecrauit. Imperatorē Romanum nihil offendebat lotiį putor, cum emolumēto coniunctus, cur Scarabeum à tantis cōmoditatibus tam leue deterreat incommodū, ut iam demus incommodum esse? Deniq; cū uideamus Scarabeum in stercore purū esse, semperq; crusta nitida, cōtra aquilā etiam in aere putere, quęso uter altero mundior? Equidem hinc etiam nomē inditū arbitror, ut κάνθαρος ueluti καθαρὸς sit appellatus, nisi si quis malit à Centauris dictū cātharum. Nam ne putes Scarabeum ob naturā sordidam à lautitiis abhorrere, idē rosis impensissime delectatᷓ, easq; unice appetit, si quidē Plinio credimus. Quod si qs forte dotes has leues ac uulgares existimet, illud certe nemo non fatebitur magnificū, & ingēti crista dignum, quod antiquitus inter sacras imagines, & in uatum mysteriis cū primis habitus est Scarabeus, egregii bellatoris aptissimū symbolū. Siquidem ut refert Plutarchus in commentario De Iside & Osiride, in Hieroglyphicis Ægyptiorū picturis regis simulacrū erat oculus, addito sceptro, quo uidelicet uigilantia, cum recta iustaq; rerū administratione coniuncta, significabatur. Nam illis, opinor, tēporibus adhuc eiusmodi reges erant, multum aquilæ dissimiles. At Thebis ait idem imagines quasdā fuisse repositas, quæ manib. carerent: eæ iudices repręsentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela quā maxime seiūctos esse. Atq; inter has unam oculis quoq; carentē, quæ iudicii præsidem adumbrabat, quod hunc oporteat omni prorsus affectu uacare, tātumq; rē ipsam spectare, personam non respicere. Aderat, nō corchorus inter olera, quod prouerbio dicunt, sed inter sacras imagines Scarabeus, sigillo insculptus. Et qd tandē per hoc nouū symbolum, nobis innuebant sapientissimi theologi? Rē uidelicet haudquaquam uulgarē, nempe belli ducem egregiū & inuictum. Nam hoc quoq; Plutarchus indicat, ne quis sic à me confictum existimet, quemadmodū allegorias aliquoties cōminisci solēt indocti theologi. At dixerit imperitior aliquis, Quid Scarabeo cū duce belli? Permulta sanè cōgruunt. Principio uides, ut totus armis luceat Scarabeus, nullaq; pars corporis sit, nō diligēter crustis ac laminis cōmunita, ut non melius armatus uideatur Mauors Homericus, cum illū maxime sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assultum, cū horrēdo ac Panico bombo, cantuq; uere militari. Quid em̄ insuauius classicorū sonitu? Quid ἀμουσοτέρου tympanorum strepitu? Nam tubarum uocem qua nunc reges tantopere delectanᷓ, olim Busiritæ nō ferebant, quod asino rudēti uideatur adsimilis. At ei genti, inter abominanda habebatur asinus. Adde laboris in uoluendis oneribus patientiā, inuictū animi robur, ac uitæ contēptum. Ad hæc negāt in Scarabeorū gente fœminam inueniri, sed omnes esse mares. Quęso, quid magis cōgruere potest in fortem imperatorē? Quin & illud ad rem apte quadrat, ut idē indicat Plutarchus, quod in delicatis illis pilis, de quib. dictū est, fœtus suos ędunt, fouēt, alūt, educant: nec alius est locus nascendi, quàm cibi. Verū hoc mysterii mihi nō facile sit interpretari. Rectius exponēt imperatorii milites, qui norūt quid sit τῷ ἀσπίδι ξυνίζεσθαι, qui norunt χαμευνίας, qui in obsidione nudi duras hyemes duriorē famem sæpenumero pertulerunt, qui uitam ægram, non iam herbarū radicibus, sed fœdo uictu produxerunt, qui mēses aliquot in nauibus exegerunt. Si quis huius uitę sordes perpēdat, mundus erit Scarabeus: si quis miseriam, est qd' Scarabeo inuideat. At hæc est laudatissimorum imperatorū sors & conditio, ne quis forte contēnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris pyrgopolynicis, ut in suis insignibus, in quib. totā nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal, quod uel casus obiecit, uel ipsi sibi adoptarūt, cum propriū illorū symbolum sit Scarabeus: atq; id quidē cum accōmodatissimū, tum uero ab ipsa antiquitate, quæ nobilitatis unica parens est, cōprobatum dicatumq;. Deniq; nō usq;quaq; cōtemnendum existimabit Scarabeū, quisquis secum reputarit, magos ac medicos maximis hominū malis ab hoc animante remedia petere. Siquidē cornua Lucanorū, sic em̄ appellant hoc genus, non modo gestantur in crumena, uerum etiam de collo suspēdunt: nōnūquā & auro inclusa, aduersus omnes infantiū morbos. Quid qd' in efficacissimis uixq; credēdis remediis, ni Plinius autor esset, parē cū aqla uim obtinebit Scarabeus? Siquidē ὁ δῖνος ἐκεῖνος Scarabeus, smaragdo gemmę insculptus: nec enim è quouis ligno fingitur Mercurius, iuxta prouerbiū, nec quamuis gēmā se dignatur Scarabeus,

sed smaragdo gemmarũ omnium nitidissima expressus,ut dixi, si de collo suspendaẽ: at non nisi Cynocephali capillis, aut certe plumis hirũdinis, aduersus omnia ueneficia præsentaneũ adfert remediũ:nec omnino minus efficax,quàm moly,qđ Vlyssi quon dam dedit Mercurius.Nec solum aduersus hęc ualet, uerũ etiam nõ uulgariter cõfert, si quis quocũq; modo regẽ adire paret:ut huiusmodi anulus in primis gestãdus sit his, qui constituerunt à rege sacerdotium aliquod non ieiunũ,aut archidiaconatũ,aut episcopatum,sic enim uocant,petere.Idem capitis grauedinẽ auertit, nõ mediocre per louem malũ,pręsertim potoribus.In his igitur tam mirandis remedijs,sapientes illi magi nullũ faciunt discrimen inter aquilã & Scarabeum. Proinde quis ipsum Scarabeũ despiciat,cuius & imago lapillis insculpta, tantã habet uim?Admonet me gemmarũ mẽtio,ut illud etiã adijciã,si quid aquila sibi placet cognomine gẽma aetite, nec hac laudis portione cedere Scarabeum.Nã huic quoq; nomen debet cantharias,totã animantis speciem mire referens,ut non effigiem expressam, sed uiuũ ac uerũ Scarabeũ intra gemmam conditũ dicas.Postremo si quid hoc ad rem pertinet,nõ paucioribus adagijs nobilitatus est ille fimo prognatus Scarabeus,q̃ rex auium aquila.Nã si quis aquilæ factioni studens, neget hac parte cum ea conferendũ esse Scarabeum, quod olim apud Thebanos crassos homines inter numina habebaẽ,nõ admodũ refragabor, modo meminerit hoc honoris aquilæ cũ Crocodilis & Cercopithecis, deniq; & cũ cepis ac uentris crepitu esse cõmune,quandoquidẽ apud Ægyptios hæc omnia portenta diuinos honores inuenerũt.Et si quo calculo dignũ est,in hac collatiõe numinis inane uocabulũ,non defuerũt,qui Scarabeo quoq; tribuerint diuinitatẽ.Vtrunq; ducẽ utcũq; depinximus.Superest iam,ut tã atrocis belli causas repetamus.Olim in Ætna monte leporẽ quempiam insectabatur aquila,iamq; contractis unguib.prędę sic imminebat,ut afflatu propemodũ exanimatũ animal & alioqui timidũ, ad proximũ Scarabei cauũ uelut ad asylum cõfugerit.Quãdoquidẽ in rebus desperatis,extremoq; discrimine,præsidiũ undelibet & petitur & speratur.Erat autẽ is Scarabeus,quẽadmodũ inquit Homerus, ἠΰς τε μέγας τε.Nam in eo monte Scarabeorũ natio, felicissimę sobolis esse perhibeẽ, adeo ut hinc ὁ αἰτναῖος κάνθαρος prouerbio sit nobilitatus, uidelicet ob insignẽ corporis magnitudinẽ.Ad huius igitur antrũ confugiens lepus,supplex ad eius genua se prouoluit,obsecrans atq; obtestans,ut ipsius penates sibi uitæ pręsidio sint,aduersus hostẽ immitissimũ.Iam primũ hoc ipso sibi nõnihil placebat Scarabeus, quod extitisset qui ipsi suã uitam debere uellet,quiq; rem tantã à se pręstari posse crederet. Deniq; cui suum antrum,quod omnes homines obturatis narib.execrãtes præterire solent, idoneũ uideretur ad quod salutis causa uelut ad sacrã aram aut principis statuã cõfugeret.Cõfestim igitur prouolat obuiã aquilę Scarabeus, & huiusmodi dictis furentẽ lenire conaẽ.Quo maior est tua potestas,hoc magis cõuenit te parcere innoxijs. Noli lares meos innocentis animantis interitu funestos reddere.Sic tibi tuus nidus semper ab huiusmodi calamitate sit immunis.Generosi regijq; animi est,dare ueniã & indignis. Prosit nihil cõmerito domicilij reuerentia, qđ cuiq; tutũ & inuiolatũ esse uult æquitas,sinũt leges,approbat cõsuetudo:prosit deprecantis,si nõ autoritas,certe studiũ. Quod si genus nostrũ & Scarabeia despicis arma, At sperato deos memores fandi atq; nefandi. Si nihil te mouent penetraliũ uiolatorũ uices,in tuũ caput aliquãdo redituræ,certe Iouem maximũ uerereare,quem in uno facto ter offendes.Meus est hic hospes,offendes ξένιον,meus est supplex,& ipse pro illo tibi,uiolabis ἱκετήσιον. Deniq; pro amico deprecor amicus,offendes φίλιον.Scis q̃ certas iras concipere soleat iratus Iuppiter,q̃ acriter uindicet lacessitus,q sæuienti ministras arma.Nec omnia permittit suis, nec omnia cõdonat affectibus.Sed plura parantẽ dicere Scarabeũ, aquila uexatum alis,contemptim in terrã pręcipitat.Leporẽ frustra supplicem,sub oculis Scarabei crudelissime iugulat laniatq;,laniatũ in immitem nidum deportat:neq; uel tantillum ualuerunt apud eam,nec preces,nec minę Scarabei:quę tamẽ haud aspernata fuisset,si quantũ audacia uiribusq; pollet,tantundem polleret prudẽtia:aut si in mentẽ uenisset, olim leonem in extremo uitę discrimine,à mure seruatũ fuisse, & omniũ quadrupedũ tyranno, qđ dij uix dare poterãt, id à tã infimo cõtemptoq; animalculo per occasionẽ datũ esse:si cogitasset formicã beneficio prouocatã,colũbæ uitam dedisse, admorso aucupis calcaneo

neo. Adeo nullus est tam humilis, tã abiectę sortis, qui nõ possit per occasionẽ, & prodesse amicus & nocere inimicus, uel potentissimo. Verũ id tẽporis nihil horũ succurrebat aquilæ, tantũ pręsenti pręda potit, fruiturq;. Ea cõtumelia descẽdit altius in pectus magnanimi Scarabei, q̃ quisquã credidisset. Stimulabat excelsum ac tiranicũ animũ, hinc pudor, quod in causa tã æqua, parũ sua ualuisset autoritas: hinc misericordia, qđ innoxiũ animal & imbelle, tam immaniter esset laniatũ. Hinc dolor quod ab aquila tã ferociter, atq; id tã impune cõtemptus esset, haudquaq;, ut ipsi uidebat cõtemnendus. Siquidẽ nulli sua leuis est autoritas. Iam succurrebat & illud, fore ut uniuersum Scarabeorũ genus in cõtemptũ ueniret, si semel id factũ aquilæ cessisset impune. Ac tũ quidem tẽporis, quoniam ulciscendi facultas nõ erat, omnino regium quiddam exhibuit Scarabeus. Nẽpe hoc ipsum, quod de Agamemnone, cæterisq; regib. dixit Chalcas,

Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι.

Omnes igitur artes, omnes dolos in pectus aduocat. Nec uulgarẽ molitur pœnã, internecionẽ, ac planè πανωλεθρίαν in animo uoluit. At cum ipsa quidem aquila hoste tã bellaci, Martem experiri, non satis tutum esse ducebat: nõ solũ ob id, quod copijs esset inferior, uerum etiam quod Mars stupidus deus ac uecors, nec minus cęcus quã ipse Plutus, aut Cupido, plerunq; faueat causæ deteriori. Quod si maximè par uirib. fuisset, si felicius pugnarent hi, quorũ melior esset causa, tamen esse uidebat, in quo grauius excruciaret aquilã, & odium suũ pleniore uindicta satiaret, si posteritate sublata, uiuam etiã & sentientem aquilam longa morte exanimaret. Nulla in re grauius discruciant parẽtes, q̃ in liberis. Adeo ut qui sui corporis sęuissimos negligunt cruciatus, filiorũ tormẽta non ferant. Viderat asinos per ignes obiectos, miro uitæ cõtemptu, pullis suis succurrere: uiderat exẽpla huius animi in animantibus permultis. Existimabat ab his cõmunibus affectibus non esse alienam aquilã. Deniq; suo generi tutius esse iudicabat, si inimicum tam pertinacem ab ipsa, quod aiunt, stirpe perdidisset. Audierat, opinor, celebratum illud prouerbium,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

Titillabat & blanda quædã spes, si facinus successisset, futurũ ut profligata aquila, ipse regno potiretur. Atq; ut dolor nõ solũ fortes facit, & intrepidos, uerumetiã sagaces, diligenter explorat, quo loco spẽ suæ posteritatis hostis recõdidisset. Quo peruestigato, Vulcanum adit, quicũ illi nonnulla familiaritas est, ob coloris similitudinẽ. Exorat, ut arma sibi cudat, quæ neq; sint onerosa uolanti, & tamẽ aduersus mediocrem uim tueãtur. Armat à summo uertice ad imum usq; calcaneũ Vulcanus Scarabeũ, his armis quibus adhuc utitur: nam antea muscarũ more inermis erat. Nidus erat procul illinc semotus, in excelso præruptoq; scopulo, multa sarmentorũ ac stipularũ ui congestus & cõmunitus. Huc mihi ꝑtinus egregius Scarabeus aduolaritne an adrepserit, parũ liquet, certe peruenit. Sũt qui dicant tum cũ pennis aquilæ feriretur, adhærentem clanculum ab insciente aquila in nidũ deportatũ esse. Et quò nec homines, quibus nõ est aliud animal insidiosius, nec ad nocendũ ingeniosius, peruenire potuissent, eò penetrauit Scarabeus. Inter stipulas in insidijs abdit sese, ac tẽpus nactus idoneum, aquilę oua ꝑtrudit è nido, aliud post aliud, donec nullũ reliquũ faceret. Ea delapsa, cõminuta sunt, ipsi pulli informes adhuc miserabiliter in saxa elisi, prius orbati uita sunt, q̃ uitæ sensum accepissent: nec hac tã atroci pœna cõtentus fuit Scarabei dolor. Est gẽma cũ primis nobilis, quã ab aquilę nomine Gręci uocãt aëtiten: nõ dissimilis est ouo, sexu quoq; distinguitur. nã in fœmina fœtũ inclusum inuenias, pulli propemodũ specie. Mira uis, ad eliciendum partũ. Quamobrem hodieq; parturiẽtibus admouetur, quo partũ acceleret. Huius itaq; generis par, aquila solet in nido suo ponere, alioquin nũquã positura oua, aut certe non exclusura pullos. Tantũ etiã thesaurũ deijcit è nido Scarabeus, quo pariẽdi facultatem in posterũ eripiat, lapides acutis excepti saxis minutatim dissiliere. Ne hæc quidem adhuc satis uisa sunt iræ Scarabei. Leuẽ calamitatẽ putat, nisi dolore quoq; ac lamẽtis hostis frueretur, itaq; rursum abdit se penitus in stipulis. Redit aquila, nouã sui generis cladẽ cõspicatur, uidet sua uiscera frustulatim discerpta: uidet nobilis gemmæ

non

non æstimabilem iacturã: queritur, clangit, fremit, stridet, eiulat, obtestat deos: ac suis illis oculis, quos iam dolor etiã acuebat, hostem tam potentẽ circunspectat. Atq; omnia potius in mentẽ ueniunt reputanti, quàm Scarabeus ille cõtemptus. Dira minat, dira precat ei quisquis tantæ calamitatis fuisset autor. Quantam interea uoluptatẽ animo persensisse credis Scarabeũ, dũ hęc audit? Quid faciat misera? Rursum in Fortunatas insulas illi deuolandũ fuit, neq; enim aliunde importatur ἀετίτης. alterũ par inueniendum. Nidus in locum multo semotiorem ęditioreq; trãsfertur. Rursus oua ponit, & huc nihilo secius ignotus hostis penetrat: populatur omnia, totã superiorẽ renouat tragœdiam: Rursum hinc in tutiorẽ arcẽ demigrat aquila: alia deponit oua: alios adhibet aëtitas. Rursum adest Scarabeus. Nec modus nec finis fugiendi atq; insequẽdi, donec delassata tot cladibus ales, cõstituit sacram mouere ancorã, ac suis diffisa uirib. ad deorum præsidia confugere. Iouem adit, exponit calamitatis suæ tragœdiã, hostem tã potentem, eumq;, quod esset grauissimũ, ignotum: ut tanta passæ, facultas etiam ulciscẽdi eriperetur. Addit hanc suam perniciem ad ipsum quoq; Iouẽ pertinere, periturũ imperij munus, quod ille donasset, mutandũ armigerũ: si quemadmodũ instituit hostis, pergeret: esse nõnihil assuetis ac notis uti ministerijs, etiã si nouitas in suffecto Ganymede feliciter successisset. Mouet Iouẽ satellitis sui periculum, præsertim cũ recens rapti Ganymedis officiũ hæreret animo. Iubet, si uideatur, in suo ipsius sinu deponat oua: Aut illic, aut nusquam omnino in tuto futura. Paret ales, ac in summi Iouis sinu, extremã gentis suę spem deponit, multũ obtestata, per felicissima illa oua, quę quondã illi Leda pepererat, ut sua bona fide tueret. Quid nõ efficit ꝑtinax animi dolor? Vereor ne cui res supra ueri fidẽ esse uideatur. Ad ipsam summi Iouis arcẽ inuictus subuolat Scarabeus, haud scio an numinis alicuius fauore adiutus. Pastillum in hunc usum è stercorib. paratum in sinũ illius demittit. Iuppiter ut est sordiũ insolens, quippe in purissima mũdi parte habitans, & à terreno cõtagio longissimo semotus interuallo, dũ offensus teterrimo odore, fimũ è sinu studet excutere, oua aquilæ deijcit imprudens, quę uidelicet ex alto delapsa, perierunt, & prius q̃ terrã cõtingerent. Atq; ita tandẽ cognitus est, ille tot cladiũ artifex, & hoc ipsum uoluptatis cumulũ addidit Scarabeo: Iuuit agnosci. Cõtra aquilę, nam rem gestã ex ipso didicit Ioue, nõ mediocre doloris põdus adiecit, tã contẽptus suæ calamitatis autor. Quãdoquidem est & hoc nõ nullũ mali solatiũ, si quis à magno superetur hoste. Hinc uelut de integro dirum inter eos coortũ bellũ, aquila ꝓ uiribus ubicunq; cõspectam Scarabeorũ gentẽ uexat, rapit, proterit, perdit. Vicissim Scarabeus in aquilæ perniciẽ neruos intendit uniuersos. Itaq; prędandi, insidiandi, iugulãdi, nec mora, nec requies, nec ullus omnino finis futurus uidebat, nisi utraq; gẽte pariter sublata funditus, ut Cadmeã uictoriã diceres: adeo gladiatorijs animis, uterq; in alterum affectabat uiã. Nec uinci poterat aquila, neq; cedere nouit Scarabeus. Tandẽ Iuppiter in tantis rerum periculis succurrendũ putat, conatur priuatim inter eos rẽ cõponere. Quo magis conatur, hoc magis horũ incrudescit odium, gliscunt irę, feruescũt pugnę. Et erat ille quidẽ haud dubie propensior in aquilę partem: sed è diuerso mouebat exemplũ longe perniciosissimum, si cui licuisset impune ἱκετήσιον, φίλιον, aut ξένιον cõtẽnere. Proinde facit quod in extremo rerũ discrimine solet, deos in conciliũ aduocat: pauca prælocutus, rẽ, ut est gesta, proponit. Pręconio Mercurij fit dicendi potestas, rogantur ac dicuntur sententiæ. Variatum est studijs. Dij contẽptiores ferè fauebãt Scarabeo, ex maximis etiã Iuno uehementer huic studebat, nimirũ odio Ganymedis, aquilę reb. infensa. Tandẽ in hoc senatusconsultũ pedib. itum est, quod arguta uoce ꝓnũciauit Mercurius, Vulcanus in æs incidit, uti bellũ æternũ Scarabeus & aquila suo gerãt arbitratu. Quod cuiq; acciderit incõmodi, ob id in ius uocare non liceat, bello imputetur. Quod quisq; rapuerit, id iure belli possessurũ, tantũ nõ placere dijs internicionẽ ullius gẽtis. Proinde triginta dies, per quos incubat aquila, tẽperetur à manib. seruent inducię. Nec fas sit Scarabeis per id tempus in publicũ prodire, ne uidelicet ad inediã ac fouẽdi laborẽ, belli quoq; tædiũ accederet aquilę. Addidit illud ex suo studio Iuppiter, idq; reclamãtibus nõnullis, Æquũ est, inquit, ex tam immẽsis terræ spacijs, uel exiguũ angulũ, uelut asylum superesse meo satelliti quo tutus sit à Scarabeorũ incursu. Neq; uero nouũ exemplum induco. Sunt loca quę lupũ nesciũt: sunt in quæ nõ immigrent

uene-

uenena:sunt in quib. nõ uiuat talpę. Metabor & ipse in Thracia iugerũ aliquot spaciũ apud Olynthũ, in quod si quocunq; modo prudẽs, imprudẽs, uolens, nolens, pedẽ intulerit Scarabeus, capitalis esto: nec fas sit exire semel ingresso, uerũ inibi torqat sese, donec emoriat. Loco nomẽ tribuit Cantharolethrus, ut uel ipso monitus uocabulo sciat Scarabeus actũ fore de se, si cõtra nostrũ senatusconsultũ nõ uereatur in eũ locum irrũpere. Rhodo exulat aquila, ne cui uideatur inhumanũ Olyntho excludi Scarabeum.

Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Adfremebat omnis deorum consessus. Valet in hodiernum usq; diẽ senatusconsultũ, semperq; ualebit. Scarabeis & aquilis durat exitiale bellũ, per eos dies, p quos incubat aquila, nusquã apparent Scarabeorũ filij. Locũ eum, quem designauit Iuppiter, summo studio uitat: quod si quis importet, ptinus exanimat. Eiusq; rei, si quis forte requiret, testimoniũ perhibet Plinius libri undecimi cap. 28. Atq; hoc quoq; grauior autor Plutarchus in cõmentario De animi trãquillitate. Sed iamdudũ sat scio, sic tecũ cogitas optime lector: Quid isti uenit in mentẽ, ut tantũ nugarũ de nihilo nobis effutiat: ac non quidẽ elephantũ è musca, quod aiunt, sed è Scarabeo gigantẽ reddat. Quasi uero parũ ingenij sit, tot adagiorũ Chiliadas euoluere, nisi fabulis insuper tam uerbosis nos enecet. Dicã equidem. Vt est sua cuiq; sententia, sunt quibus in explicandis adagijs inops uideor, ac ieiunus. Existimant enim id demum esse magnificum, si quis uolumẽ in immensum extendat. Istis nimirum libuit ostẽdere, me in cæteris data opera breuiorẽ esse: alioqui non defuturum fuisse, quo rem locupletarem, si ostẽtandæ copię, quàm iuuando lectori studere maluissem. Sed ut ad prouerbiorum negocium redeamus, Meminit huius fabulæ Comicus Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, his quidem uersibus:

Ἐν τοῖσιν αἰσώπου λόγοις ἐξηυρέθη,
Μόνος πετεινῶν εἰς θεοὺς ἀφιγμένος.
Ἄπιστον εἶπας μῦθον, ὦ πάτερ πάτερ,
Ὅπως κάκοσμον ζῶον ἦλθεν εἰς θεούς;
Ἦλθεν κατ' ἔχθραν αἰετοῦ πάλαι ποτέ
Ὠ' ἐκκυλίνδων, κἀντιτιμωρούμενος. id est,

In fabulis id est repertum Æsopicis,
Adijsse diuos unicum è uolucribus.
Haud credibilem ais fabulam pater pater,
Adijsse diuos animal obscœnum atq; olens.
Peruenit olim inquam, ob simultatem asperam,
Quæ illi fuit cum aquila, oua uoluens illius,
Et expetens pœnas ab hoste mutuas.

Admonet autem apologus, non esse cuiquam contemnendum hostem, quamuis infima fortuna. Sũt eñ homunculi quidam, infimę quidẽ sortis, sed tamen malitiosi, nõ minus atri, quàm Scarabei: neq; minus putidi, neq; minus abiecti, qui tamẽ pertinaci quadam ingenij malitia, cum nulli omnino mortalium prodesse possint, magnis etiã sæpe numero uiris facessant negocium. Territant nigrore, obstrepunt stridore, obturbãt fœtore, circũuolitant, hærẽt, insidiantur, ut non paulò satius sit, cũ magnis aliquãdo uiris simultatẽ suscipere, q̃ hos lacessere Scarabeos, quos pudeat etiã uicisse, quosq; nec excutere possis, neq; conflictari cum illis queas, nisi discedas contaminatior.

Timidus Plutus. 11

Δειλὸς ὁ πλοῦτος. i. Timidus Plutus. Huiusmodi enim & Aristophanes inducit Plutũ, atq; hũc imitatus Lucianus in Timone, omnia formidantem, nulliq; fidentem. Neque uero dissimilẽ animi habitũ opes adferũt diuitib. cum cõtra paupertas secura in utranq; dormiat aurem. Aristophanes uulgo iactatam indicat opulentiæ timiditatem, cum ait,

Ἀλλὰ λέγουσι πάντες ὡς
Δειλότατόν ἐσθ' ὁ πλοῦτος. id est,

Quin id omnes dictitant,
Timidissimum quiddam esse, diuitias.

Interpres admonet, Comicum allusisse ad illud Euripidis,

Δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν. id est,

Res

Res cupida uitæ, sunt opes, pauidum malum.

Id ideo dictũ est, quod diuitibus multi tendũt insidias: nẽpe latrones, hæredipetæ, principes, sycophantæ, nonnunq̃ & uxor, & liberi. Quã ob causam addidit Euripides φιλόψυχον κακῶν, uel quod ob diuitias magis illis libeat uiuere, q̃ his, qui tenui sunt fortuna: uel quod ob eas sæpenumero de uita solliciti sunt. Id eleganter explicans Iuuenalis

Pauca licet, inquit, portes argenti uascula puri
Nocte iter ingressus, gladium contumq̃ timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbram.
Cantabit uacuus coram latrone uiator.

In summa in omni negocio formidolosior est diues, q̃ pauper. Cautius munit ædes furũ metu. Metuit tẽpestates, ꝓpter frumẽta, quę habet in agris, propter merces, quas habet in mari. Metuit amicos, ne quid rogantib. donare cogatur. Metuit inimicos, ne qd noceãt. Timidius cõuiuatur, metu mulctæ. Omnia circũspectius & facit & dicit, metu calumniæ, quæ potissimũ diuitibus strui solet: quippe quib. est quod auferri possit. Si bellum immineat, diues in primis discruciatur. Deniq; nec superstitione uacat, ne qd numen parum amicum, damnum immittat.

Panicus casus. III

πανικὸν, Veteres uocabãt subitum animorum tumultũ, sed inanẽ. Veteres enim existimabãt Panẽ deum repentinos terrores, & animi cõsternationes immittere, lymphaticis simillimas, usq; adeo impotentes, ut non ratione modo, uerum & mente careãt. Sicuti nõ rarenter usu uenit, cum in exercitu nulla cõparente idonea causa, uiri pariter atque equi perturbantur. Cuius rei meminit & Euripides in Rheso

ἀλλ' ἦ κρονίου πανὸς τρομερᾷ μάστιγι φοβῇ.

Verba sunt Hectoris ad custodes nunciantes, nouum tumultum in castris oriri: atq; is motum Panicum esse respondet. Pindarus in Nemeis scribit nõ oportere fortib. uiris uitio uertere, si fugiant in huiusmodi tumultu,

ἐν γὰρ δαιμονίοις φόβοις φεύγοντι καὶ παῖδες θεῶν. id est,

In diuinis terroribus fugiunt & filij deorũ. δαιμονίους φόβους appellans τοὺς πανικούς. Narratur idem deus cõcham illã tortilem ac turbinatam, quę Gręce κόχλος. i. testudo dicitur, primus reperisse, eaq́; personans olim Titanas contra quos bellabat, in fugam egisse. Pausanias in Phocaicis, ἐν δὲ τῇ νυκτὶ φόβος σφίσιν ἐμπίπτει πανικός, τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας οὐδεμιᾶς δείματα ἐκ τούτου φασὶ γίνεσθαι. i. Cęterũ noctu irruit in eos pauor Panicus, siquidẽ terrores nulla de causa exortos, aiũt ab hoc immitti. Hac de re copiosius differit citatis aliorum etiã Gręcorũ testimonijs, Angelus Politianus in Miscellaneorũ annotatiõe uigesimaoctaua. Hoc adagij subinde referτ̃ à Cicerone in epistolis ad Atticũ. Ego, inq̃t, bellũ fœdissimũ futurũ puto, nisi qui, ut tu scis, Panicus casus extiterit. Rursum alibi, De Ventidio, Panicon puto. Item alibi, Rumorẽ adferũt magnum, Romę dum ad Antonium frumẽtum omne portari, πανικὸν certe. Itẽ alibi: Interim scis enim quædã πανικὰ dici, itẽ τὰ κενὰ τοῦ πολέμου, rumore aduentus nostri, & Cassio qui Antiochię tenebatur animus accessit, & Parthis timor iniectus est. Idem ad Tyronẽ, Etsi Atticus noster, qui me quondã moueri πανικοῖς intellexit, idẽ semper putat: nec uidet, quib. pręsidijs philosophiæ septus sim. Et hercle qđ timidus est ipse, θορυβοποιεῖ. i. tumultũ ciet, & Panicis mouetur. Huc allusisse puto & Apuleium in Asino suo, cũ Psychæ ad mortẽ spõtaneam properanti, Panem obuium facit.

Nihil minus expedit, quàm agrum optime colere. IIII

Apud priscos adagionis instar fuisse Plinius testatur libri 18. cap. 6. Temerarium, inquit, uideatur unam uocem antiquorũ posuisse, & fortassis incredibile penitus existiment, nihil minus expedire, quàm agrũ optime colere. L. Tatius Rufus infima nataliũ humilitate, cõsulatũ militari industria meritus, antiquę aliàs parsimoniæ, circiter mille siclos (siue quę lectio quibusdã magis arridet, sestertiũ) liberalitate diui Augusti cõgestũ, usq; ad detractionẽ hęredis exhausit, agros in Piceno coemendo, colendoq́; in gloriam. Internicionem ergo, famemq́; censemus? Imò hercle iudico modum, rerũ omniũ utilissimũ. Bene colere necessariũ est, optime dãnosum. Hactenus Plinius. Huc & Terẽtius allusit, cũ ait in Phormione, Nostrapte culpa facimus ut malos expediat esse, dũ nimium

nimium dici nos bonos studemus & benignos. Item illud Horatianum,
In uitium culpæ ducit fuga, si caret arte.
Deniq; prouerbium Hebræorum admonens, Ne quis nimium sit iustus.

Citius quàm asparagi coquuntur. V

Velocius quàm asparagi coquuntur. De re uehementer properata. Sunt quædam figuræ prouerbiales, quæ Octauio Augusto peculiariter arriserunt: inter quas hæc quoq; refertur à Tranquillo, cum scribit eum ad exprimẽdum festinatæ rei uelocitatem solere dicere, Velocius quàm asparagi coquantur. Idq; identidem in literis usurpat. Est autem asparagus herbæ genus spinosum, & in medicinam utile, & in cibos gratum, cuius summa prius q̃ durescant, leuiter coquuntur, tantum ut cruditas absit. Dicitur autem asparagus, quod qui sunt in his præcipui, non seruntur, ut Athenæus dixit. Docti quidam admonent, simile quiddã dici de salsamentis, Citius quàm salsamenta coquantur, eo quod quidam pisces sale conditi, aut fumo uentóue durati crudi quoq; cõmedãtur, aut leuissime cocti. Quãquam hoc prouerbium apud Athenæum unde citant, nondum repperi. Confine illi, quod alibi dicetur, ἀφύα ἐν πῦρ. Aphya ad ignem.

Amicitiæ personam. VI

τὸ πρόσωπον ἀφελεῖν τῇ φιλίᾳ. i. Amicitiæ personam detrahere dicimur, cum aperte quæ sentimus animo, tum facimus, tum loquimur apud amicos, & quicquid in pectore clausum est, id præ nobis ferimus. Vultus enim ab animo discrepans persona uerius est q̃ uultus. Et eleganter à Seneca dictum est in Cæsarem, ut personam malit q̃ faciem, id est, ut uideri malit q̃ esse. M. Tullius Tusculanarũ questionum quinto, scribit Epicurum tantummodo personam induisse philosophi. Martialis,
Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis
Tam subito coruus, qui modo cygnus eras.
Non omneis fallis, scit te Proserpina canum,
Personam capiti detrahet illa tuo.
Neq; semper tamen persona sonat in malam partem. Etenim cum scribit M. Tullius in Officijs, Ponit enim personam amici, cum induit iudicis: non significat fictum amicum aut fictum iudicem. Est autem traductum à personis histrionum.

Vtere curru, de asinis nihil laborans. VII

Ἀπονέμου τὰς σῆς ἁμάξης, τῶν δ' ὄνων οὐδέν σοι μέλει. id est,
Vtere plaustris tuis, asinosq; ne curaueris.
Versus est trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebãt, uti suarũ quisq; rerũ curam ageret, hisq; frueret, alienarũ negligens atq; incurius. Hinc ducta metaphora, q̃ quibus plaustrum est domi, nihil necesse habẽt deportãdis oneribus asinos aliunde conducere.

Libyca fera. VIII

Λιβυκὸν θηρίον. id est, Libyca bestia. Refertur à Diogeniano. Dicebatur olim in hominem uafrũ, callidum, uersipellem, uarijs moribus, ancipitiq; ingenio. Quod genus portentum Cicero Catilinam fuisse testatur. Inde natum q̃ in Libya uariæ ferarũ species sæpenumero misceantur: atq; ita noua quædam hinc monstra spectaculo produci soleãt, Romam à prouinciæ præsidibus deportata.

Semper adfert Libya mali quippiam. IX

Eodem fonte fluxit & illud, ἀεὶ φέρει τι Λιβύη κακόν. i. Semper affert Libya mali quippiam, quod inde Romam, ut dixi, monstra deportarentur. Hinc & in mores ingeniumq; gentis detorqueri potest: siquidem ut est regio uenenorũ ferax, ita gentis pestilens ingenium. Peculiariter conueniet in fœdifragos, ac pactorum nouatores.

Semper Africa noui aliquid apportat. X

Huic simillimum est illud Plinianum, quod in historia mundi refert, Libyam semper aliquid noui adferre. Quod quidẽ ideo dicebatur, quod in siticulosa regione ad unũ aliquem riuum plurimæ ferarũ species bibendi gratia conuenire cogãtur: inibiq; uaria mixtura uiolentæ Veneris, uarias monstrorum formas, subindeq; nouas nasci. Porrò Plinius sumpsit ab Aristotele, apud quem refertur lib. De generatione animalium ij. cap. v. Anaxilas apud Athenæum libro quarto, festiuiter ad rem detorsit,
Ἡ μουσικὴ δ' ὥσπερ Λιβύη πρὸς τῶν θεῶν

Ἀεὶ καινόν, καθ' ἐνιαυτὸν τίκτει θηρίον. id est,
At musica itidem ut Afra terra per deos
Semper quotannis bestiam aliquam ædit nouam.
Scio Grecum uersum posteriorẽ non constare, sed ita habet æditio Aldina, nec satis diuino quomodo restitui possit, nisi forte pro καθ' ἐνιαυτ legendũ est ὡ αὐτῇ, tametsi ne sic quidem constat metrum: fortasse θηρίον omittendũ, & pro καθ' ἐνιαυτ reponendum καθ' ἐνιαυτ. Quadrabit in homines lubrica fide, semperq; nouandarum rerum auidos.

Afra auis. XI

Λιβυκὸν ὄρνεον. id est, Libyca auis. Refertur à Suida de pręgrandibus, quod ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Horatius de prælauta usurpauit,
Non Afra auis descendat in uentrem meum
Iucundior, quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum.
Nam gallinas prægrandes olim mittebat Africa, quas easdem Numidicas aues appellant. Acron uidetur de struthione sentire, quæ & ipsa auis mira mole corporis esse fertur. Mea quidẽ sententia non inepte iacietur & in hominẽ peregrino cultu notabilem. Et Plautus alicubi Pœnum auem uocat ob manicas alarũ instar utrinq; pẽsiles. Prouerbium extat in Auib. Aristophanis. Interpres indicat conuenire in barbaros ac meticulosos. Sunt enim homines prægrandes fere timidiores. Terẽtius, Hic nebulo magnus est.

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere. XII

Hodieq; uulgo celebratũ durat, ubi quis est exactor durior, atq; instãtior. Quid? Nũ & pellem uis? Quasi cõueniat lana contentũ esse. Id adagij Tiberius Cæsar, autore Suetonio, aut reperit, aut certe usurpauit. Nam is admonitus ab amicis, ut prouincialib. augeret uectigalia, rescripsit: Boni pastoris esse, tõdere pecus, nõ deglubere. Est aũt deglubere, detrahere pellem. Tractũ à rusticis, qui deglubere uocant, siliquã, aut folliculũ excutere, & granũ sua nudare tunica: unde & Catullus in obscœnũ sensum detorsit, ut dicat uirum à muliere deglubi. Et Apuleiana Fotis ait se uiuos homines solere deglubere. Tondent igitur, qui ita spoliant, ut sortẽ relinquãt, unde res possit crescere. Deglubunt qui nihil reliqui faciũt. Nam lana detõsa renascitur. Cute detracta nihil est quod deinde possis auferre. Alexander Macedonum rex, cognomento Magnus, sentẽtiam eandem diuersa extulit metaphora. Cum enim quidã admoneret, longe plus uectigaliũ à ciuitatibus auferri posse, respondit ad hunc modũ, καὶ κηπωρὸν μισῶ τ ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα. id est, Et olitorem odi, qui radicitus herbas excidat. Deniq; hoc ipsum ἐκ ῥιζῶν καὶ ἀπρρίζειν, & item apud Latinos Radicitus, stirpium tenus, à stirpe, ab ima stirpe, atq; id genus aliæ metaphoræ, prouerbij naturam resipiunt.

Lucri bonus est odor ex re qualibet. XIII

Faceta quidem, sed tamen pestilens illa uox Vespasiani, qui cum ex lotio uectigal faceret, homo turpiter auidus, superq; eo facto à filio admoneretur, quod è re tam putida lucrum faceret, paulo post collectam pecuniam, filij naribus admouit, rogauitq; ecquid illa puteret. Vnde Iuuenalis,
Lucri bonus est odor, ex re Qualibet.
Ad quod alludens Ammianus libro uigesimosecũdo dixit, Et lucrum ex omni odorantes occasione. Iam & Ennianus ille uersiculus, non in sermonem modo, uerum etiam in animos & uitam hominum penitus abijt:
Vnde habeas curat nemo, sed oportet habere.
Quin illud ab Horatio dictum εἰρωνικῶς, serio sequimur,
O ciues ciues quærenda pecunia primum, Virtus post nummos.
Cephisodorus apud Athenæum lib. iij. docet apud poetas celebres ac sapiẽtes uiros inueniri sentẽtias quasdam improbatas, uelut illud apud Archilochum, πάντ' ἄνδρ' ἀποσκολύπτειν. id est, Quemuis hominem excoriare siue spoliare, Apud Theodorum illud, κελεύειν μὲν πλέον ἔχειν, ἐπαινεῖν δὲ τὸ ἴσον, id est, Quod iubet plus æquo habere, laudare tamen quod æquum est. Apud Euripidem τὴν γλῶτταν ὀμωμοκέναι φάναι, id est, quod dixerit, linguam iurasse, quo de nobis aliàs dictum est. Apud Sophoclem:
Τοιαῦτα χρὴ, πρὸς χάριν τε κὰι βία

λέγω, σὺ δ' αὐτὸς ὥσπερ οἱ σοφοὶ τὰ μὲν
Δίκαι' ἐπαίνει, τῷ δὲ κερδαίνειν ἔχου. id est,
Ad gratiam tibi ista dico, haud impero,
At ipse, uti solent facere prudentes uiri,
Laudato iusta, cæterum lucro hæreas.
Idem alibi dixit, μηδὲν εἶν' σὺν κέρδει κακόν. id est, nullũ esse malum quod cum lucro coniunctum sit. Apud Homerum, quod facit Iunonẽ insidiantem Ioui, quod Martem fingit adulterum. Hæc Athenæus. Mirum autem populum indignari poetis aut histrionibus, si quando talia recitant in theatris, cum magis debuerit indignari quisq; sibi quod ea sequeretur in uita, quorum commemorationem in theatro ferre non poterat.

Lucrum pudori præstat. XIIII

Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον. id est, Lucrũ pudori præstat. Plautus in Pseudolo, Nimio illud quod pudet facilius fertur, q̃ illud quod piget. Eundẽ sensum aliter extulit in Trinũmo: Pol pudere, quàm pigere, præstat totidem literis.
Sententia bono uiro indigna, eoq; illic à lenone dicit, hic à sene. Sed cõmode ad persuadendum sentẽtiam etiam parũ probam arripuit. Alioqui longe satius rei iacturã, quàm famæ dispendiũ accipere. Huc allusit Terentius in Phormione, Non te pudet uanitatis? Non, dum ob rem. Quin et hodie uulgato prouerbio iubent ualere pudorẽ, ubi de pecuniaria re agitur. Plutarch. in cõmentario De audiendis poetis, refert è poeta nescio quo, senarios hos: Τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο,
Τὰ δ' ἔργα τοῦ πᾶν δρῶντος, ἔνθα κερδανεῖς. id est,
Opinionem spernito iusti, ac uirum
Quiduis agentem sequere, cum spes lucri.
Refert & hunc ex Sophocle:
Τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἔῃ. id est,
Dulce est lucrum, profectum & à mendacijs.

Bæta tum hyeme, tum æstate bona. XV

Βαίτη κἂν θέρει, καὶ ἐν χειμῶνι ἀγαθόν. id est, Bæta tũ in æstate, tum hyeme bona. Suidas, qui huius adagij meminit, adscribit Bætam uestis pelliceę genus, quod in utrunq; tẽpus uideatur appositũ. Nam hyeme depellit uentos, æstate solẽ. Iulius Pollux libro De rerũ uocabulis septimo, inter uestes coriaceas meminit & bętę: quam ait tunicam fuisse prelongam, quæ totum contegeret corpus. Conuenit igitur de re ad multa usui futura: uelu ti de literis, quæ iuuenes iuxta ac senes ornant. Aut philosophia, quæ in rebus prosperis arcet ab insolentia, in aduersis præstat, ne frangamur animo.

Anicularum deliramenta. XVI

Γραῶν ὕθλος. id est, Anicularũ deliramenta. De nugis inanibus, cuiusmodi solent effutire uetulæ, cum iam sexus uitio uitiũ ætatis accedens, nugacitatis morbum cõduplicat. Extat prouerbiũ apud Platonem in Theęteto: ταῦτα μὲν γὰρ δὴ ὁ λεγόμενος γραῶν ὕθλος. id est, Nam hæc quidem sunt quod dici solet, anicularum nugæ. Itidem Cicero in oratione pro domo sua, dixit anilem superstitionem.

Ante pedes. XVII

Ante pedes esse dicitur, quod obuiũ, quodq; uel præsens adest, uel imminet. Terent. Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt Prospicere.
Sic Pindarus in hymno ultimo, τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον ἀεὶ χρῆμα παντί. id est, Quicquid antè pedes est semper melius. Lucian. in Pseudologista: καὶ τὰ κοινὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀγνοῶν. id est, Et q̃d hæc cõmunia, quodq; hæc passim obuia ignores. Philostratus in Phœnice: Βαδίζεις δὲ ποῖ; μετέωρος τε καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ ἐν ποσί. id est, Quo uadis aũt: sublimi uul tu, cunctaq; despiciẽs, quæ sunt ad pedes. Et πρὸ ποδὶ dicit, q̃d iã instat, imminetq;, ἐμποδὼν esse dicitur, quod obstat, ἐκποδὼν cõtra. προκυλινδεῖσθαι τῶν ποδῶν est aliquoties apud Platonẽ. id est, ante pedes prouolui, q̃d ueluti expositũ est. Veluti de rep. iiij. πάλαι ὦ μακάριε φαίνεται πρὸ ποδῶν ἐξ ἀρχῆς κυλινδεῖσθαι, καὶ οὐχ ἑωρῶμεν ἄρ' αὐτὸ, ἀλλ' ἦμεν καταγελαστότατοι, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες. ζητοῦσιν ἐνίοτε ὃ ἔχουσι. id est, Iamdudũ ô beate uidet̃ rursus ante pedes uolui, nec uidemus illud, sed fuimus ridiculi, queãdmodũ solet, q cũ manib.

teneant aliquid, tamē quærunt quod habēt. Nō dissimili figura Maro dixit, in manibus,
In manibus terræ, non hic te carmine longo,
Atq; per ambages & longa exorsa tenebo.

Albo rete aliena captant bona. XVIII

Prouerbij speciem habet, quod ait Plautus in Persa: Ne isti faxim usquā appareant, q hic albo reti aliena oppugnant bona. Rete uocat calumnias quadruplatorū, & parasitorum. Album dixit, alludens ad codicillos, et dicas, syngraphasq;, quib. lis intendit, peragiturq;. Nec omnino displicet, ut ad album prætoris, quo leges & litium formulæ proponebantur, respexerit. Nam leges etiam Solon aranearum textis similes esse dixit.

Ad suum quemq; quæstum, æquum est esse callidum. XIX

Apud Plautum est prouerbialis sententia in Truculento, tum in Asinaria:
Ad suum quemq; quæstum, æquum est esse callidum.
Quæ si transferatur paulo longius, plusculum habuerit gratiæ. Velut alius est pecuniæ appetens, alius famæ studiosus, alius uoluptatum auidus, alius literarū sitiens, alius pietatem sectatur. Quisq; aduigilat ad id quod expetit.

Vel acum inuenisses. XX

Apud eundem in Menæchmis prouerbialis hyperbole, de re diligenter uestigata: A cum credo inuenisses, si acum quæreres. Nam acus inuentu difficillima, quod ob exiguitatem facile fallat oculos quærentis.

Subuentanea parit. XXI

Ὑπηνέμια τίκτει, id est, Subuentanea parit. De uanis ac friuolis inuentis. Translatū ab auibus, quæ Veneris imaginatione concipiunt oua, sed inania, hoc est, unde nō gignatur fœtus. Aristophanes in Auibus,
Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ὠόν. id est,
Parit primum subuentaneum nox nigripennis ouum.
Hos conceptus potissimum accidere in his auibus, quæ sint neq; ueloces, neq; aduncis unguibus, cuiusmodi sunt perdix, gallina, demonstrat Aristotel. lib. De generatione animalium tertio. causam esse quod excremento magis abundant. uolaces & aduncas, nec salaces esse, nec fœcundas, quod in his excremēti seminalis pars, in pennas & in ungues abeat. Concipiūtur huiusmodi fœtus aliquoties audita maris uoce, sicuti fit in perdicib. aliquoties ex affrictu pulueris, aliquoties fœminis ob inopiam maris inter se saliētibus. Autor & Plinius. Eaq; oua Græci ὑπηνέμια, id est, subuētanea, siue ζεφύρια uocant, à uento fauonio. Vnde quæ uana sunt, ἀνεμιαῖα dicuntur. Plato in Theeteto, ἀλλὰ φέρε δὴ αὐτὸ κοινῇ σκεψώμεθα γόνιμον ἢ ἀνεμιαῖον τυγχάνει, id est, Sed age iam illud cōmuniter dispiciamus, solidús ne partus sit an subuentaneus. Et Homerus: Κακὸν δ᾽ ἀνεμώλια βάζειν, dicta inania, & uentis similia significans. M. Tullius in Epistolis ad Atticū, ἀνεμοφόρητα uocat inania, quæ uentis ferantur, de gladiatoribus: De cæteris quæ scribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem.

Phrynondas alter. XXII

Φρυνώνδας ἄλλος. id est, Phrynondas alter. De improbo. Huius meminit Lucianus in Pseudomāte, inter nobiles facinorosos. Phrynondas cum esses hospes Athenis, in negocijs Pelopōnesiacis uersabatur, homo uersutus, maleficus, impostor, summus malarum rerum artifex, ut hominis uocabulum in rei transierit appellationē. Etenim quoties insigniter malum & sceleratum accipi uolebant, Phrynondam appellabant. Sic Aristophanes in Amphiareo, citante Suida:
Ὦ μιαρὲ καὶ φρυνώνδα καὶ πονηρὲ σύ. id est,
Scelerate tu ac Phrynonda, & impurissime.
Vsus est & Plato in Protagora. Meminit horum & Æschines aduersus Ctesiphontem, οὔτε Φρυνώνδας, οὔτε Εὐρύβατος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς πώποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος μάγος καὶ γόης ἐγένετο, id est, Nec Phrynondas, nec Eurybatus, nec alius quisquam ueterum improborum unquam talis magus & impostor fuit.

Sus per rosas. XXIII

Ὗς διὰ ῥόδων. id est, Sus per rosas. Quanquam in alijs exemplaribus scriptum inuenio, ὗς διὰ ῥοιδῶν. Mihi neutra scriptura satis probatur: sed legendum arbitror: διὰ ῥοιδῶν, ἀπὸ

τῆ ῥοιᾶς, ut sit nomen diminutiuũ. Rhoeæ uero Græcis dicuntur mala punica. Eudemus prouerbium citat ex Cratetis fabula, cui titulus γείτονες, indicãs dici solere de agrestibus & intractabilibus. Quemadmodum sus per mala commode duci non potest.

Asinus auis. XXIIII

Ονος ὄρνις. id est, Asinus auis. Est apud Aristophanem in Auibus. Sumptum ab omine quodam. Quidam enim cõsultus de eo, qui aduersa laborabat ualetudine, forte fortuna conspexit asinũ surgentem à lapsu, simulq́ alium quendam audiuit dicentẽ, βλέπε πῶς ὄνος ὢν ἀνέστη. id est, Vide quo pacto asinus cum sit, surrexit. Id ominis arripiens ille, protinus respõdit, fore ut ualetudinarius ille reualesceret. Itaq́ iocatur Aristophanes, quasi & asinus auis esset, & augurij nonnihil haberet. Nec hoc prouerbiũ è comœdia natum est, sed à uulgo ad iocum detortum, & à comico usurpatum. Dicetur non intempestiue, cum ex indicio quopiam ridiculo quippiam colligimus.

Sisyphi artes. XXV

Σισύφου μηχαναί. id est, Sisyphi artes. Dicebantur uafra uersutaq́ consilia. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν,

Εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου. id est,
Dein callidos deprome Sisyphi dolos.

Porrò ut Sisyphus in astutiæ prouerbium abiret, Homericus ille uersus in causa fuit,

Σίσυφος ὃς κέρδιστος ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν. id est,
Sisyphus in terris quo non astutior alter. Rursus Iliad. ζ

Ενθάδε σίσυφος ἔσκεν ὁ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν.

Ab hoc genus duxit Vlysses, quem Homerus ubiq́ uafrum & callidum facit.

Homo Thales. XXVI

Ανθρωπος θαλῆς. id est, Homo Thales. Ironia prouerbialis in stultum, qui sapiens haberi studeat. Aristophanes in Auibus,

Ανθρωπος θαλῆς μέτων. id est,
Homo Thales Meto. Idem in Nebulis,

Τί δῆτ' ἐκεῖνον τὸν θαλῆν θαυμάζομεν; id est,
Qua gratia illum proinde suspicimus Thalem?

Fuit enim Thales unus è septem Græciæ sapientibus. Est & apud Plautum, Salue Thales, cum stultum significet.

Sardanapalus. XXVII

Σαρδανάπαλος. id est, Sardanapalus. Huius cognomen ob insignẽ hominis mollitiem abijt in prouerbiũ. Aristophanes in Auibus, τίς ὁ σαρδανάπαλος οὑτοσί; id est, quis hic Sardanapalus? Fuit aũt Sardanapalus Anacyndaraxis filius, rex Nini Persicæ regionis, qui eodem die Tarsum pariter & Anchialem, duas Ciliciæ ciuitates obtinuit: cæterum deliciis usq́adeo effœminatus, ut inter eunuchos & puellas, ipse puellari cultu desidere sit solitus. Apollodorus, ut citat Aristophanis interpres, tradit eius sepulchro epitaphium huiusmodi literis Assyrijs insculptum fuisse: ἔσθιε, πῖνε, ὄχευε, ὡς τὰ ἄλλα οὐδενὸς ἐστὶν ἄξια. id est, Ede, bibe, utere Venere, nam cætera sunt nihil. Suidas hac forma refert ex Callisthene: σὺ δὲ ὦ ξένε ἔσθιε καὶ πῖνε καὶ παῖζε, ὡς τά γε ἄλλα ἀνθρώπεια, οὐκ ὄντα τούτου ἄξια. id est, Tu uero hospes, ede, bibe, lude, tanquam cæteras res humanas, huius non faciens.

Quid tandem non efficiant manus? XXVIII

Aristophanes in Auibus:

Τί δῆτα πόδες οὐκ ἂν ἐργασαίατο; id est,
Quid est, quod haud effecerint demum pedes?

Interpres ostendit allusum esse ad huiusmodi prouerbium:

Τί δῆτα χεῖρες οὐκ ἂν ἐργασαίατο; id est,
Quid deniq́ est, quod manibus effici haud queat?

Admonet nihil esse rerum omnium, quod arte, quod industria non efficiatur. Cæterum quod scripsit Aristophanes, apte torseris in milites ignauos, quibus omne præsidium et spes salutis non in manibus, sed in pedibus sita est.

Testa collisa testæ. XXIX

Testa testæ collidi dicitur, cum duo cõflictãtur utriusq́ malo. Aristophanes in Pace:

Καὶ πίθος πληγεὶς ὑπ' ὀργῆς ἀντελάκτισεν πίθῳ. id est,
Ac recalcitrans per iram testa testam uulnerat.
Talis est ferè conflictatio regum, inter se belligerantium, qualis ollæ cum olla collisio. Nonnunquam perit uterque. Certe neuter absque grauissimis damnis discedit, nisi quod illud mihi uidetur iniquissime comparatū fatis, quod cum par sit incommoda belli in eorum recidere capita, qui belli sunt autores, & quorū refert uicisse, maxima pars malorum in hos ingruat, quibus inuitis & abominātibus bellum suscipitur: & ad quos etiam si prosperrimo Marte pugnatum fuerit, nec teruncius quidem sit rediturus.

Animus est in corijs. XXX

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ,
Ἡμάρτομεν ταῦτ' ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε,
Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσι. id est,
In his quidem sum lapsus, at ueniam dabis:
Nam mens profecto nostra tum in corijs erat.
Quanquam aliàs huius prouerbij meminimus. Simillimū est illi Terētiano, Animus est in patinis. Item illud quod legimus apud Athenæum libro Dipnosophistarum primo,
οὐδ' ἂν λέγῃ τις, οὐδαμῶς μάθοιμεν ἄν,
ὁ νοῦς γάρ ἐστι τῆς τραπέζης πλησίον. id est,
Ne quis loquatur, capere nunquam quibimus,
Nam mens quidem ipsa mensæ adhæret proxima.
Interpres admonet huius prouerbij, τὸ σκύτη βλέπε, de his qui iam ad bellum spectāt, quemadmodum alio demonstratum est loco. Licebit uti, cum ob solicitudinem erit aliquis ad id quod agitur in præsentia, parum attentus.

Quibus nec ara, neque fides. XXXI

Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν,
Οἷσιν οὔτε βωμὸς οὔτε πίστις, οὔθ' ὅρκος μένει. id est,
Quis nec ara, nec fides, nec ulla durant fœdera.
De uehementer perfidis. Dictum est in Spartanos, quorū perfidiam taxauit Euripides,
Σπάρτης ἔνοικοι δόλια βουλευτήρια. id est,
Spartæ incolæ, dolosa consultamina.
Nunc in aulicos non omnino pessimè quadrat.

Ἄγουσι καὶ φέρουσι. XXXII

Tritissima quidem, sed tamen prouerbialis apud Græcos autores figura est, ἄγουσι καὶ φέρουσι pro eo quod est, hostili more populantur, aut uexant. Id si traducatur ad animum, non paulo fiet festiuius. Quemadmodum Aristophanes in Nebulis,
Ὑπὸ γὰρ τόκων χρηστῶν τε δυσκολωτάτων
Ἄγομαι, φέρομαι, τὰ χρήματ' ἐνεχυράζομαι. id est,
Diris ab usuris & usurarijs
Rapior miser, ferorque difficillimis,
Possessiones pignori opponens meas.
Lucianus dixit, ἄγει καὶ φέρει, pro eo quod est, suo arbitratu quò uult, trahit. Cōsimiliter usus est Cornelius Tacitus De oratorib. Nunc principes in Cæsaris amicitia, agunt feruntque cuncta, atque ab ipso principe cum quadam reuerentia diliguntur. Homerus Iliad. ε,
Ἀτὰρ οὔτι μοι ἐνθάδε τοῖον,
Οἷόν κ' ἠὲ φέροιεν ἀχαιοὶ ἠὲ κεν ἄγοιεν. id est,
Neque enim hic mihi quicquam
Tale est, à Danais ut ferri possit agiue.
Verba sunt Sarpedonis excitātis Hectorē ad bellū pro tuenda patria, cū ipse pugnaret, nihil habēs quod Græci possent auferre, nimirū Lycius patria. Item Verg. Æneidos ij.
Alij rapiunt incensa, feruntque Pergama.
Pro, diripiūt ac populantur. Consimilem ad modū Liuius dixit, libro De bello Maced. octauo, Tum demū fracta pertinacia est, ut ferri agique res suas uiderūt. Apud Herodotū ita Crœsus loquitur Cyro uictori. οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα, ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. id est, Iam enim nihil istorū meum est, sed tua diripiūt. Translatum uidetur à more militari

tari, quod illic homines & iumenta aguntur, sarcinæ feruntur. Plato in libris De legibus, τ̃ ἀλλοτρίων μηδ̀ὲνα μηδὲν φέρειν, μηδὲ ἄγειν. id est, Ne quis quicquam alienarũ rerum ferat, agátue. Vnde color sermonis ex legum formulis ductus uidetur. Q. Curtius lib. iiij. pro ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι dixit, uolui agiq;: Eludāt uidelicet quibus forte ac temere humana negocia uolui agiq; persuasum est. In eodem libro dixit, ferri agiq;, Adhuc lymphatos ferri agiq;, arma iacientes. His uerbis inconditum tumultum militum declarauit.

Salem lingere. XXXIII

Ἅλα λείχειν. id est, Salem lingere, dicũtur qui perq̃ tenuiter uictitant. Sic enim Persius,
Vare regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si cum Ioue uiuere pergis.
Diogenes cum a Cratero prædiuite quodā inuitaretur, ut ad se ueniret, usurus hospitio suo, suaq; liberalitate, respondit se malle salem Athenis lingere, quàm apud illum opiparis mensis frui. Itidem Plautus in Curculione: Hodie apud me nunquā delinges salem.

Pedere thus. XXXIIII

Βδέειν λιβανωτόν. id est, Pedere thus. Prouerbij speciẽ habet. Accõmodabitur in hos, quorum & uitia placent, aut ipsis, aut alijs impendio amantibus: facit enim hoc φιλαυτία, ut unicuiq; sua placeant arrideantq;, etiam si sint putidissima. Facit item hoc amor immoderatus, ut polypus etiam Agnæ delectet Balbinum: ueluti scripsit Horatius. Aristophanes in Pluto,
οὐ λιβανωτὸν γὰρ βδέω. id est,
Non soleo thura pedere.
Quadrabit & in assentatores, turpissima pro honestissimis laudantes.

Pro cæco exoculatus est. XXXV

Omnes huiusmodi facetiarum formulæ pertinent ad adagiorum naturam, cum uidemur corrigere quod dictũ est: sed altero uerbo, quod uel idem polleat, uel magis etiam lædat: ueluti si quis dicat, Non furatus est, sed inuolauit. Non furatus est, sed rapuit. Aristophanes in Pluto,
Μῶν οὐ κέκλοφας ἀλλ' ἥρπακας; id est,
An non furatus es, sed rapuisti? Idem in eadem fabula,
Ἀντὶ γὰρ τυφλοῦ ἐξωμμάτωται.
Ludit enim seruus ambigua uoce ἐξωμμάτωται, quæ declarat & oculis donatum Plutũ, & exoculatum.

Prius lupus ouem ducat uxorem. XXXVI

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ,
πρὶν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ. id est,
Ante lupus sibi iunget ouem.
De his, inter quos insanabile dissidium. Consimili figura dixit Horatius,
Sed prius Apulis
Iungentur capreæ lupis.
Plautus in Pseudolo, Vt mauelis lupos apud oues linquere, q̃ hos domi custodes. Ad rẽ relatum erit lepidius: quod genus si dicas, non cohærere pecuniæ studium, cum studio literario, adq; eam sententiam accommodes prouerbium.

Sphondyla fugiens pessime pedit. XXXVII

Idem in eodem ferme loco,
Ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ. id est,
Vt feles quoties fugitat, male pedere sueta est.
In eos quadrabit, qui discedunt non citra infamiam. Sphondyla insecti genus, odoris teterrimi. Plinius libro uigesimoseptimo, capite decimotertio, meminit Sphõdylę serpentis, quæ radicibus arborum sit infestissima: cæterũ genus quodnam sit, non explicat. Est autem serpentis huiusmodi species, exiguo corpore et subnigro, quæ emoriens grauissimum odorẽ emittit. Hesychius docet apud Atticos spondylen dici felem. Est apud Aristophanem γαλῆς δριμυτέρου, de acido uentris flatu.

Nunquam efficies ut recte ingrediantur cancri. XXXVIII

Aristophanes in Pace,

οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
οὐδ' ἂν τὸ τραχὺ λεῖον ποιήσεις ὕστερον οὐδέν. id est,
Ambulet ut cancer recta, haud effeceris unquam,
Nec quicquam efficies, ubi res erit ante peracta.
Hoc uelut oraculum poeta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negocio. Nam cancris genuinum oblique ingredi. In quorũ altero carmine tangit adagium, quod superius dictum est: Actum ne agas.

Κορυβαντιᾶν. XXXIX

Κορυβαντιᾶν pro insanire dixit Aristophanes in Vespis:
Ἀλλ' ἢ παραφρονεῖς ἐτεὸν ἢ κορυβαντιᾷς. id est,
Aut uere insanis, aut corybantiaris.
Hãc uocem frequenter usurpat Lucianus in Timone, epistolis saturnalitijs, Lexiphane, Hermotimo. Sumptum est à Corybantibus Cybeles cultoribus, qui sacro correpti furore cymbala pulsant, alios item in similem agẽtes rabiem. Quod idem aliás uocat κακοδαιμονᾶν, quasi malo duci genio.

Calculo mordere. XL

Ψήφῳ δάκνειν. id est, Calculo mordere: dicuntur qui suffragio lædunt, aut ulciscuntur hominem. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι,
Βλέπουσιν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ψήφῳ δακεῖν. id est,
Spectant id unum, ut mordeant suffragio.
Siquidem hac uia potissimum plebeij uindicabant, si quid essent offensi, refragabantur in concione, cum calculis ferrentur suffragia. Proinde mordebant non dente, quod tutum non erat, sed calculo.

Charybdis, barathrum. XLI

Hyperbolæ prouerbiales sunt & hæ, cum hominem maiorem in modum edacem, bibacem, rapacẽ, helluonem, Charybdin aut barathrũ uocamus. Aristoph. in Equitibus,
Καὶ τελώνην καὶ φάραγγα, καὶ χάρυβδιν ἁρπαγῆς. id est,
Et telonen & barathron & rapinæ gurgitem.
Huc adscribendũ opinor quod Diogenes, autore Laertio, uentrẽ, τὸν βίου χάρυβδιν. id est, Facultatum Charybdim uocauit. Horatius de lurcone quodam:
Ingluuies & tempestas barathrumq; macelli.

Lingua seorsum inciditur. XLII

Aristophanes in Pace,
Ἡ γλῶττα χωρὶς τέμνεται. id est,
Lingua ipsa seorsum inciditur.
Interpres admonet prouerbialiter dictum. Sumptum autem ex Homero Odysseæ γ,
Ἀλλ' ἄγε τέμνετε μὲν γλώσσας. id est,
Eia age iam linguas incidite.
Eiusq; sententiæ Callistratum citat autorem. Rursum in Pluto,
Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τούτων τέμνεται. id est,
Præconibus horum lingua præcidi solet.
Callistratus, ut citat interpres, tradit olim in sacrificijs linguã exectam præconibus dari solitã. Nam alioqui sunt qui dicant, ex uictimis Mercurio deberi linguã. Est aũt in Aristophanis uerbis ἀμφιβολία nõ infaceta, q̃d lingua utrolibet referri potest, uel ad boues uel præcones. Interpres admonet allusum esse ad prouerbiale dictũ, ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι. id est, lingua præconi. Quo recte uidebimur usuri, cũ præmij nõnihil debere significabimus, qui in conficiẽdo negocio pro sua uirili in partẽ adiumẽto fuit, aut εὐαγγέλιον dandum læta nũcianti. Sic enim uocat Homerus mercedulã, quæ dari cõsueuit, lætum adferentibus nunciũ. Apud Plutarchũ Antipater, cum incidisset mentio de Demade iam senio imbecilli fractoq;, uelut, inquit, ex immolata uictima, solus uẽter & lingua superest. Apparet linguã ceu prophanũ membrũ sacris adhiberi nõ solere. Et Pittacus Amasidi regi mittit è uictima linguã ut membrũ pessimũ & idem optimũ. Præcones aũt habent linguã uenalẽ, & in sacrificijs admonebãt populũ ut linguis faueret. Plautus in prologo Pœnuli, Exerce uocẽ, quam per uiuis & colis: nã nisi clamabis, statim te obrepet fames.

Non capit ſomnum, niſi hoc, aut illud fecerit. XLIII

Sunt duæ figuræ prouerbiales, quibus intemperantem, atq; impotentem rei cuiuſpiam cupiditatem ſignificamus. Altera eſt apud Ariſtophanem in Veſpis, huiuſmodi:
ἢν μ᾽ ἤπὶ τοῦ πρώτου καθίζητ᾽ ξύλου
ὕπνου δ᾽ ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην. id eſt,
Ligno niſi fors primus ille aſſederit
Somni uidet nil nocte, non uel paſpalam.
Primũ lignum dixit, primũ gradum. Paſpalam aũt Græci uocant minutiſſimũ aliquem farinæ puluiſculum. Ad eundem modum Iuuenalis:
Quibuſdam Somnum rixa facit.
Altera eſt apud Maronem in Bucolicis:
Quod ſi non aliquà nocuiſſes, mortuus eſſes.
Priorem reperire eſt apud Hebræum παροιμιογράφον. Non enim dormiunt niſi quũ male fecerint, nec capitur ſomnus ab eis niſi ſupplantauerint.

Ventre pleno melior conſultatio. XLIIII

Plutarchus Sympoſiacôn lib. vij. citat hoc carmen:
γαστρὸς γὰρ πλείης βουλὴ καὶ μῆτις ἀμείνων. id eſt,
Conſultatio tum melior, cum expleueris aluum.
Cum fames interpellat, nõ uacat deliberare, propterea quod conſultatio moram deſiderat, & animi tranquillitatem, at fames bilem acuit. Poteſt & huc torqueri, prius agendũ quod inſtat & urget, deinde de futuro deliberãdum. Congruet & in illos, qui bene poti conſultãt de rebus grauiſſimis, quem morem Herodotus lib. primo, tradit fuiſſe Perſis. Item Perſius, Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ ſaturi quid dia poemata narrent.

Tenuis ſpes. XLV

Spem infirmam, incertamq; poetæ tenuem uocant, eamq; figurã ceu prouerbialem annotarunt interpretes, nominatim Suidas. Ariſtophanes in Equitibus:
λεπτή τις ἐλπίς ἐστ᾽ ἐφ᾽ ἧς ὀχούμεθα. id eſt,
Spes iſta tenuis quæpiam eſt qua nitimur.
Frigidam ſpem dixit Euripides in Iphigenia Aulidenſi:
ψυχρὰ μὲν ἐλπίς. id eſt, Spes frigida quidem. M. Tullius pro Roſcio comœdo: Inani & tenui ſpe te conſolaris. Ariſtophanes metaphorã duxit à nauigantibus, quũ ait ὀχούμεθα. Vnde M. Tullius dixit, Sperat hinc aflare auram aliquam, pro eo quod erat, oſtẽdi ſpẽ. Vt in Verrem actione ſexta: Video quid egerim, erigit ſe, ſperat ſibi auram aliquã poſſe afflare in hoc crimine. Id trãslatum à nautis, qui quũ hærent mari nimium malaciſſante, è nubecula, aut è mari procul criſpante diuinant fore uentum. Plato De legibus tertio, ſimili figura dixit, λεπτήν σωτηρίαν. id eſt, tenuem ſalutem. Apud Athenæum lib. xiij. citatur ex Callimacho ὧδε ἐμόγησαν αἱ ἐλπίδες, ὥστε ἐχθρῶν συμμαχίας καλέσαι. id eſt, Adeo laborant ſpes, ut ab hoſtibus petantur ſuppetiæ.

Anno ſenior fio. XLVI

Quoties aliquid nobis magnopere moleſtum ſignificamus, ſeneſcere nos etiam uulgo dicimus. Ariſtophanes in Ranis:
μὴ νῦν ποιήσῃ. ὡς ἐγὼ θεώμενος,
ὅταν τι τούτων τῶν σοφισμάτων ἴδω.
πλέον ἐνιαυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι. id eſt,
Faxis caueto. quippe quoties conſpicor
Iſtiuſmodi negociorum quippiam,
Diſcedo, crede, ſenior anno protinus.
Tædio uero moleſtiaq; conciliari ſenium indicat etiam Homerus,
αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. id eſt,
Illico mortales inter mala multa ſeneſcunt.

Tauricum tueri. XLVII

βλέπειν ταυρηδόν. id eſt, Tueri taurine, pro eo quod eſt, torue. Ariſtophanes in Ranis:
βλέψας ὑπὸ ταυρηδὸν ἐγκύψας κάτω. id eſt,

Itaq;

Itaq; ore prono contuetur tauricum.
Plato demonstrat hūc Socrati fuisse morem, taurinis oculis obtueri. Et Vergilius bouē toruam uocat: Optima toruæ Forma bouis.

Expedit habere plura cognomina. XLVIII

Aristophanes in Pluto:
Ὡς ἀγαθὸν ἐς' ἐπωνυμίας πολλὰς ἔχειν. id est,
Vt expedit, si plura habeas cognomina.
Conuenit in eos, qui multa simul profitentur, quo quæstū faciāt uberiorem. Aut qui diuersarum sunt partium. Quēadmodum uespertilio in Apologis aliquando mus est, aliquando auis. Dictum est autem in Mercurium, cuius uaria ferūtur cognomina. Vocat enim στροφαῖος, uel quod bene uertat negocia, uel quod subdolus sit, ac uersipellis: ἐμπολαῖος, quod auctionibus, ac mercimonijs præsit: ἡγεμόνιος, quod uiæ dux, ut apud Homerum Priamo: δόλιος, quod imposturæ, præstigiarumq; repertor: κερδῷος, quod lucris augeat negociatores: ἐναγώνιος, quod in certaminibus prēconis uice fungatur. διάκονος, quod deorum minister. Feruntur item et Bacchi permulta cognomina. Prouerbium nō inscite torquebitur & in istos, qui nusquā non habēt titulos, ac nominationes, ut uocāt, & ceu laqueos instructos ad irretienda sacerdotia. Aut qui plurimas artes profitent̄, ut aliqua ratione sibi parent fortunam, uelut ij faciunt, qui in principum aulis ijdem & sacrificum agunt, & ministrum, & œconomum, & lenonem, & γελωτοποιόν.

λιμοδωριεῖς. XLIX

λιμοδωριεῖς. In prouerbiorum Collectaneis, quæ Plutarchi nomine ferunt̄, huiusmodi reperio fabulā. Cum aliquando Peloponnesus annonē laboraret inopia, quidā urgente fame, collectis sarcinis, inde demigrarūt: ij cum incertis sedibus huc atq; illuc uagarent̄, recepti sunt in ciuitatē à Tripolitis. Tripolis autē ea in Rhodo est. Nomen igitur inditū illis ut dicerentur λιμοδωριεῖς. Hesychius addit ex autoritate Didymi eos qui iuxta Oetam accolebāt sic uocatos, quod ob terræ sterilitatem frequenter cū fame rem habebāt. Δωριεῖς Græcè dici uidentur à dono & eundo. Itaq; qui uagantes famē adferebant λιμοδωριεῖς dicti sunt. Alioqui Dores non sunt in Peloponeso, sed inter Locros & Ætolos, autor Strabo lib. ix. Quadrabit igitur in eos, qui fame adacti, aliquo demigrāt, uelut Italorum uulgus ferè hospites omneis, λιμοδωριεῖς appellat, ceu fame compulsos ad eam uisendam regionem. Festus Pompeius admonet homines exili re tenuiq; fortuna dictos olim Canalicolas, quod circa canales fori consisterent.

Tribus bolis. L

Plautus in Curculione: Si uis tribus bolis, uelim chlamydē. Tribus bolis, dixit pro cōpendio, quasi tribus uerbis. Nam bolum Terentius accipere uidetur pro eo, quod Grēci uocant βλωμόν. Quod autem continuo deuoratur, tribus bolis edi dicitur.

Velut umbra sequi. LI

Ὥσπερ σκιὰ ἕπεσθαι. id est, Velut umbra sequi. Dicitur qui nunquā deest. Nam umbra corpus assectat̄, uelit nolit. Plaut. in Casina: Decretū est mihi quasi umbra quoquo ibis tute, persequi. Vnde asseclas indiuiduos, umbras uocamus, & ultro comitātes ad conuiuiū, ut indicatū est alibi, in ꝓuerbio Vmbræ. M. Tullius lib. Tusculanarū quēstionū primo: Etsi enim nihil in se habeat gloria quur expetat̄, tamē uirtutē tanquā umbra sequit̄.

Ne nummus quidem plumbeus. LII

Nummum plumbeū hyperbola prouerbiali, pro minimo pecuniæ ponunt. Plautus in Casina: Cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus. Idem in Trinūmo: Cui si capitis res siet, nummum nunquam credam plumbeum. Confine illi, quod est apud eundem in Captiui duo:
Neq; ridiculos iam terunci faciunt.
Quanquam hoc alio dictum est loco.

Satietas ferociam parit. LIII

Nicolaus Stobæus in Collectaneis suis hanc sententiam prouerbij titulo citat, τίκτει κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν. i. Parit satietas ferociā, imperitia cū potestate coniuncta, insaniam. Tollit animos opulentia: quod si ad inscitiam accedat potestas, iam res ad insaniam usq; procedit. Concinit cum illo: Fœnum habet in cornu.

Pindarus

Pindarus in Olympijs inuertit sententiam, dicens, ὕβριν κόρου ματέρα. id est, ferociam matrem satietatis. Sed reprehenditur ab interprete, qui magis approbat Homeri uersum,

Τίκτει τοι κόρος ὕβριν, ὅταν κακῷ ὄλβος ἕποιτο. id est,

Fastum copia gignit, opes ubi prauus adeptus.

Cæterum hunc uersum non memini legere apud Homerũ, nec uidetur illi γνήσιος: certe quod constat, extat in sententijs Theognidis.

Quid cæco cum speculo? LIIII

Τί τυφλῷ καὶ κατόπτρῳ; id est, Quid cæco cum speculo? Finitimum illi: Nihil cum fidibus graculo. Citatur à Stobæo uersiculus ex Epicharmo,

Τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία; id est,

Luminibus orbo, cum speclo quid est rei?

Quorsum opus est libris illiterato? quò regnũ iuueni stulto? quò diuitias ei q nesciat uti?

Miseram messem metere. LV

Malam metere messem, est pro malefactis luere pœnas. Non admodum abhorret ab eo, quod alibi retulimus: Vt sementem feceris, ita & metes. Stobæus hoc carmen citat ex Euripidis Ione,

Καὶ νῦν ἐφέλκετ' ὦ κακοὶ τιμὰς βροτοί,
Καὶ κτᾶσθε πλοῦτον πάντοθεν θηρώμενοι,
Σύμμικτ' ἄ μὴ δίκαια καὶ δίκαι' ὁμοῦ,
Ἔπειτ' ἀμᾶσθε τῶν δὲ δύστηνον θέρος. id est,

At nunc honores ó scelesti accersitis,
Et opes paratis aucupantes undiq;
Promiscue per fas nefasq;, postea
Messem metitis ob ista tristem & asperam. Æschylus in Persis,

Ὕβρις γὰρ ἐξανθοῦσ' ἐκάρπωσε στάχυν
Ἄτης, ὅθεν πάγκλαυτον ἐξαμᾷ θέρος. id est,

Florens enim spicam tulit ferocia
Noxæ, unde prorsum flebilem messem metit.

Plato in Phædro, ποῖόν τινα οἴει μετὰ ταῦτα τὴν ῥητορικὴν καρπὸν ὧν ἔσπειρε θερίζειν. id est, qualem putas postea rhetorice messem messura est, quam seminauit. Aristoteles Rhetoricorum tertio, citat ex Gorgia, σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δ' ἐθέρισας. id est, tu quidem hæc turpiter seminasti, & misere messuisti.

Venimus ad summam lineam. LVI

Euripides in Antigone,

Ἐπ' ἄκραν ἥκομεν γραμμὴν κακῶν. id est,

Deuenimus summam ad malorum lineam. Item Horatius, Venimus ad summum. De linea stadiorum & lusus, dictum est alibi non uno loco.

Saburratus. LVII

Plautus in Cistellaria, noue quidem, sed admodũ eleganter dixit saburratus, pro onustus cibo. Sumpta metaphora à nauibus, quas onerant harenis aut argilla, ne iactentur uacillentq; in fluctibus. Quod equidẽ inter adagia nõ retulissem, nisi etiã uulgò passim diceretur. Plauti uerba sunt hæc: Idem mihi, magnæ quod parti est uitium mulierũ quæ nunc quæstũ facimus. Quæ ubi saburratæ sumus, largiloquę extẽplo sumus. Venustius fiet, si longius detorqueatur: ueluti si quis aures saburratas dicat alicuius multiloquio. Aut, animus philosophiæ præceptis saburratus, ne rerum tempestate iactetur.

Numero dicis. LVIII

Plautus in Casina, Numero dicis, dixit pro eo quod est, facile & compendio. Festus exponit pro cito ac celeriter, citans tum alios multos autores, tum hunc Plauti locum. Sed apud Festum adeo deprauata est scriptura, ut referre pigeat, nisi quod illinc colligitur ueteres non solum dixisse, numero dicis, sed Numero scis, numero facis, numero expungere, numero credere, numero uenire, pro facile ac cito uenire. Nonius Marcellus putat Numero dici pro multum, sed exempla quæ adducit magis indicant accipi pro cito ac facile, siue statim. Quod ipsum ille fatetur in fine. Idem in Amphitryone, Numero mihi in mentem fuit. Vsurpatur apud eundem & alijs aliquot locis.

Palpari

Palpari in tenebris. LIX

Ψηλαφᾶν ἐν τῷ σκότῳ. id est, Manu tentare in tenebris. Dicuntur qui rem obscuris uestigant coniecturis. Aristophanes in Pace, πρὸ τοῦ μὲν οὖν,
Ἐψηλαφῶμεν ἐν σκότῳ τὰ πράγματα,
Νυνὶ δ' ἅπαντα πρὸς λύχνον βουλεύσομεν. id est, Antehac negocia,
Velut in tenebris manibus attentauimus,
Nunc ad lucernam cuncta pensitabimus.
Allusit poeta ad Hyperboli artificium, qui ex lychnopola, id est, lucernario, factus fuit imperator. Vsurpat idem prouerbium Plato in Phædone. Quod quidem & hodie dicitur de coniecturis incertis, ψηλαφᾶ.

Muscas depellere. LX

Muscas depellere, etiam hodie uulgato ioco dicitur, qui ocioso atque inutili fungitur officio. Aristophanes in Vespis,
Ἀλλὰ φυλάττει διὰ χειρὸς ἔχων καὶ τὰς μυίας ἀπαμύνειν. id est,
Imò cauet præ manu habens, etiam muscas depellere curans.

Tenuiter diducis. LXI

Λεπτὰ ξαίνεις. id est, Tenuiter diducis. Suidas scripsit dici solitum de ijs, qui pauperum more tenuiter uictitant. Translatũ apparet à mulieribus lanam carminantibus. Nisi malumus legere ξέεις. Nam in uulgatis codicibus ξαίνεις habetur. Quæ uox quid sibi uelit, mihi sane non liquet. Porrò siue ξαίνεις legas, siue ξέεις, utroque modo significabitur illa tenuium hominum in minutulis rebus diligentia, quam Græci uocant μικρολογίαν, adeo ut etiam cuminũ secare prouerbio dicantur. Quin & apud Latinos, pauperes tenues appellant: & Terentius, sic tenuiter, dixit de iuuene amante citra pecuniarum adminicula. Interdum ad exactam curam referunt, ac subtilitatem. Vt Horatius in Sermonibus,
Vtpote res tenues tenui sermone peractas.
Aristophanes item in Nebulis, λεπτὴν φροντίδα dixit, & λεπτοτάτους λήρους, & λεπτολογεῖν, id est, Tenuem curam, & tenuissimas rationes, & tenuia loqui, nimirũ anxias, ac nimiũ subtiles philosophorũ ridens argutias: cuiusmodi acumen Seneca prodidit fuisse Chrysippo, quod pungeret modo, nõ penetraret. Porrò quẽadmodũ cõmoda rectaque diuisio plurimũ lucis adfert sermoni: ita curiosa illa & in frusta uerius quàm in membra sectio facit interdum, ut ualde intelligẽdo nihil intelligamus. Vnde qui uitant hanc immodicã subtilitatẽ, παχυμερῶς καὶ παχυμερέστερον loqui dicuntur. Vlpianus lib. Pandectarũ xv. titulo De peculio, cap. Quã Tuberonis: Scire aũt nõ utique singulas res debet ex necessitate, sed παχυμερέστερον, & in hanc sententiã inclinat Põponius. Vox enim cõposita uidetur à παχὺ, quod est pingue, & μερὶς partitio. Contrà qui excutiunt singula quæque licet minuta, λεπτομερῶς λέγειν dicuntur. Pro παχυμερῶς Aristoteles lib. Ethicorũ Nicomach. 1. dixit παχυλῶς καὶ τύπῳ. Ἀγαπητὸν οὖν περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι. id est, gratum igitur fuerit de talibus & è talibus disserentes crasse ac formula breuiterque uerũ ostendere. Sentit exceptionũ scrupulos omittendos apud inexercitatum auditorẽ, sed ita de rebus loquendum, ut plerunque sunt aut uulgò habẽtur. Rursus eiusdem operis lib. η. πᾶς περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι. id est, Omnis sermo de rebus agilibus, crassius non exacte fieri debet. Frequẽs & illud in Græcis autoribus, ὡς τύπῳ εἰπεῖν. id est, ut ita loquar, quum sentiunt se rem non ut est exacte proloqui, sed qualibuscunque uerbis significare, ac notare uerius quàm eloqui.

Simia fucata. LXII

Πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου. id est, Simia plena fuci. De deformi anu, fucata tamẽ, & meretricijs culta lenocinijs. Nam ψιμύθιον Grecis appellatur color ille, quo quondã meretrices, nunc honestæ etiam, si dijs placet, matronę faciem oblinunt, quo senectam ac formæ uitia dissimulent. Aristophanes ἐν ταῖς ἐκκλησιαζούσαις,
Πότερον πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου,
Ἢ γραῦς ἀνεστηκυῖα παρὰ τῶν νεκρῶν; id est,
Vtrúmne uarijs picta fucis simia?
An anus ab imis huc reuersa manibus?
Potest & ad rem accõmodari, uelut si quis turpem causam, orationis phaleris adornet, ut honesta

ut honesta uideatur. πιθηκίζειν est fucis aut blanditijs fallere. Vnde πιθηκισμὸς. Aristophanes in Equitibus,

οἴμοι πάλας, οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις. id est,

Me miserum cuiusmodi pithecismis me circumagis.

ζοφοροδορπίδαν, & similia. LXIII

Plutarchus in Sympofiacis ostēdit olim cognomina quædā prouerbiali ioco iactata fuisse in eos, qui serius ac cunctantius ad cōuiuium accederent, Dictos enim tū κωλυσιδείπνους, tum ζοφοροδορπίδας, tum τρεχεδείπνους. Quorum nominum rationem si coniectare licet, hanc esse puto, quod qui cunctarent adire, hi, qđ alijs essent in mora, impedimēto esse uidebantur, quo minus illis cœnare liceret: deinde qđ lętitudine sua efficerent, ut cōuiuium ad noctem usq; proferretur. Tertium cognomen κατ' ἀντίφρασιν attributum apparet. Negat autem apud Plutarchum quispiā Pittacū ab Alcæo Zophorodorpidem appellatū, quod serius iniret conuiuium, sed quod sordidis ac plebeijs cō potationibus gauderet. Antiquitus autem inelegās, ac parum urbanum habebatur, si quis ad conuiuiū rogatus, tardius aduenisset. Vnde Polycharmus in apologia, qua uitę suę rationē reddit Atheniensibus, illud in laudē suam interposuit, ἄνδρες ἀθηναῖοι καὶ πρὸς τούτοις οὐδέποτε κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὕστατος ἀφικόμην. i. Ad hęc insuper Athenięses, nūquam ad cœnam accersitus, post tempus accessi. Huius opionis Battus quidam scurra non illepide causam aperuit apud Cæsarem. Consueuit enim is qui tardius uenirent ad conuiuium, ἐπιθυμοδείπνους appellare, quasi dicas, conuiuiorum appetentes, propterea quod quū essent occupati negocijs, ob cœnarum tamen cupiditatem nō excusarēt ijs, à quibus rogarentur. Huiusmodi fermè Plutarchus. At Terentius in Seipsum excruciāte, indicat inciuile fuisse, statim & ante tempus adesse conuiuā, cum Chremes ait illos iam dudum pręsto esse domi suæ, seq; ipsum in mora conuiuis esse, nimirum indicans cōtra fieri solere. Apud Aristophanem in Concionatricibus huc alludit aliquoties, ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἔρχομαι. id est, Ad cœnam uenio. In eadem, ἐπάσομαι μέλος τι μελοδειπνικόν. i. Accinam melos aliquod cœnaticum.

Cui ista arrident, meis ne gaudeat. LXIIII

Aristophanes in Nubibus,

ὅς τις οὖν τούτοισι γελᾷ, τοῖς ἐμοῖς μὴ χαιρέτω. id est,

Proinde risum cui ista pariunt, is meis ne gaudeat.

Prouerbij speciem habet, quo licebit uti, quum ingens interesse discrimen significabimus inter nostras & aliorum rationes. Gręcus uersiculus claudicat una syllaba, Plenus erit, si pro γελᾷ legas γελάσῃ. Contrarium huic illud Maronis:

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui.

De ijs quę eiusdem sunt farinæ, & ex æquo contemnenda.

Βωμολοχός, βωμολοχεύεσθαι. LXV

Βωμολοχοὶ, Prouerbiali conuitio dicebantur scelesti & improbi. Quod nominis olim inditū uidet ijs qui obuersantes circum aras, uictimis tēdere consueuerūt insidias: aut qui ob id rē diuinā facerent, quod ex aliorum accusatione cōpendij nonnihil auferrēt. Nam huiusmodi mortalium uota Iuppiter audit apud Lucianū in Icaromenippo. Dicuntur item βωμολοχοὶ, qui cum res diuina peragitur, non faciunt uota dijs, sed nugas inanes deblaterāt. Qui mos hodie magnatibus præcipue placet, & illud admodū ciuile putant, si inter sacrificandum assidue cuipiam ad aurem obganniant. Aristophanes in Nebulis, καὶ βωμολοχός. Idem in eadem fabula:

Εἰ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσαιτ', ἢ κάμψειέ τινα καμπήν. id est,

Si quis eorum bomolochum egerit, & flexum aliquem flexerit.

Quanquam in hoc ipso καμπήν τινα κάμπτειν subest prouerbij color. Idē in Equitibus ὦ θυμὲ, νυνὶ βωμολόχον ἐξεύρετι, sentiēs aduersarium excogitasse quiddā egregie scelestū, quod βωμολόχον appellat quasi insigniter adulatoriū. Vox deducta uidet à βωμὸς altari, & λόχος insidijs, quod nec illic desint, qui cibos suffurent, aut mendicando petant. Hinc translatū est ad abiecte adulātes uentris gratia. Vnde dicta sunt βωμακεύματα καὶ βωμολοχεύματα pro sordidis adulationibus. Interdum βωμολόχου uox tribuitur aruspicibus, diuinis, tibicinibus, & huic hominum generi quod nidorē altaris sequitur. Deni-

que uocis usus transijt ad omnes, qui improbis artibus uenantur quæstum.

Prius quàm gallus iterum cecinerit. LXVI

πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγξατο. id est,

Prius atque gallus cantet iterum cristiger.

Græcus uersiculus constabit, si pro ἀλεκτρυὼν legas ἀλέκτωρ, id est, Admodum mane, & antelucano. A prisca cõsuetudine sumptum, qua noctis deliquiũ & accessum diei, gallicantu metiebantur, gnomonibus horarijs nondum repertis. Gallus autẽ tribus interuallis canit, prænuncians diem. Qua de re Plinius li. 10. cap. 21. Et hi nostri uigiles nocturni, quos excitãdis in opera mortalib. rumpendoque somno natura genuit. Norũt sydera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cũ sole eunt cubitũ. Quartaque castrensi uigilia ad curas laboremque reuocãt. Nec solis ortũ incautis patiũtur obrepere. Diemque uenientem nunciãt cantu, ipsum uero cantum plausu laterũ. Hactenus Plinius. Cur autem id accidat gallis, Democritus apud M. Tullium concoctionẽ in causa esse putat, quod id temporis cibus à pectore depulsus in omne corpus digeritur. Poetę ad fabulã referũt, cuius meminit Lucianus in Gallo. Mihi magis arridet Ambrosij Leonis Nolani ratio: quem uirũ equidem non dubitẽ in peruestigãdis naturæ mysterijs, uel cũ quouis ueterũ philosophorum conferre. Hic in quęstionibus suis gallorum cãtum à peculiari quadã salacitate proficisci putat. Esse enim hoc animal præ cæteris gallinis deditũ, ac uelut uxoriũ, mireque sollicitum de sobole quam maximè propaganda, adeo ut unus gallus compluribus gallinis præficiatur, tantamque turbam unicus maritus impleat, tũ pro fœminis ac pullis acerrime depugnet. Porrò cantũ gallorũ ab imaginatione Veneris proficisci, uel illud satis arguit, quod prius quam ineundis gallinis maturi sint, sileãt. Ex reliquis itẽ auibus pleræque in coitu, coitúsue desiderio uocem ædunt, ut anates, passeres, hirundines, perdices. Vox autẽ maris, in auiũ genere, tantam uim habet ad incitandã Venerem, ut quædã hac audita tantũ, concipiant oua. Quo in numero sunt perdices. Gallus itaque dilabẽte iam per uiscera cibo somnoque discedẽte, quo tẽpore corpora suæ sponte cõcitantur ad Venerẽ, statim gallinarum meminit, quoque copiosior sit fœtura, cantus illecebra prouocat. Quod autẽ subinde canit, in causa est, quia galli somnus est intersectus, minimeque perpetuus, maximè cũ uigẽt ætate, ut intelligas & hoc à salacitate proficisci. Sed ut ad interpretationẽ adagij recurramus, ueteres initium diei à prima mediæ noctis inclinatione ordiebant: proximũ tempus gallicinium uocabãt, quod id temporis lucem multo ante præsentientes incipiunt canere. Tertium cõticiniũ, cum & galli cõticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Quartũ diluculum, cum incipit dignosci dies. Quintũ mane, cum clarus iam dies exorto sole. Itaque secundus gallorũ cantus, multo solis exortũ anteuenit. Hinc Iuuenalis:

Quod tamen ad galli cantum facit ille secundi
Proximus ante diem caupo sciet.

Consimiliter Aristophanes in Concionatricibus: γόθγνς

οὐ δῆτ' εἰ μὰ Δία τότ' ἦλθον, ὅτε τὸ δεύτερον
ἀλεκτρυὼν ἐφθέγξατο. id est,

Minime gentium.
Ne si quidem te illo appulisses tempore,
Cum gallus iterum caneret.

Huius rei mentio fit & in Euangelicis literis.

Ne allij quidem caput. LXVII

Prouerbialis hyperbole. οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν διδόντων. i. Ne allij quidem caput dedit. Aristophanes in Vespis:

οὐδεὶς οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν τοῖς ἑψητοῖσι δίδωσι. id est,

Nemo uel allij caput addit coctis.

Conueniet in sordidum, & impendio parcum.

Ruminare negocium. LXVIII

Ἀναμαρυκᾶσθαι τὸ πρᾶγμα. i. Ruminare seu remandere negocium, dicitur qui suo cum animo uersat, etiam atque etiã expendens. Sumpta metaphora ab animantib. qui cibum in os reuocatum denuo mandunt, atque ita demũ in alterum uentrem traijciunt. Nam id

non

non accidit nisi ijs quibus duo sunt uentres. Aristophanes in Vespis:
Μόλις τὸ πρᾶγμ' ἔγνωσαν ἀναμασώμενοι. id est,
Vix causa cognita est, ubi ruminauerant.
Id etiam appellant ἀναπεμπάζειν. Vsurpat hoc adagium & Lucianus quodam in loco.

Mordere labrum. LXIX

Ἐσθίειν τὰ χείλη. i. Comedere labra, uel hodiernis temporibus uulgo dicitur, qui stomachatur, animoque ringitur, sumptũ ab indignantium gestu. Aristophanes in Vespis:
Ὑπ' ὀργῆς τὴν χελώνην ἐσθίων. id est,
Comedens labra præ iracundia. Sic & Homerus Odysseæ υ.
Οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες. id est,
Ast hi labra suis presserunt dentibus omnes.

Lesbiari. LXX

Λεσβιάζειν antiquitus polluere dicebant. Aristophanes in Vespis,
Μέλλουσαν ἤδη λεσβιεῖν τοὺς ξυμπότας. id est,
Quæ combibones iam suos contaminet.
Aiunt turpitudinem quę per os peragitur, fellationis opinor, aut irrumationis, primũ à Lesbijs autoribus fuisse profectã, & apud illos primum omnium fœminã tale quiddam passam esse. Interpres huius rei testem citat Theopompum in Vlysse. ἵνα μὴ τὸ παλαιὸν τοῦτο καὶ θρυλλούμενον διὰ μετέρων στομάτων ἔπω σόφισμα, ὅ φασι παῖδας λεσβίων εὑρεῖν. i. Vt ne uetus illud, ac uulgo iactatum inuentum ore nostro proloquar, quod aiunt Lesbios reperisse. Citat & Stratidem in Troilo:
Μή ποτ' ὦ παῖ ζηνὸς εἰς τ' αὐτὸ μόλῃς
Ἀλλὰ παράδος τοῖς λεσβίοις χαίρειν ἐᾶ. id est,
Nequãdo fili Iouis hucusque puenias, uerũ hoc Lesbijs relinquas, ac ualere sinas. Senarij duo uidentur, sed nonnihil deprauati. Innuit idem Aristophanes, ἐν ἐκκλησιαζούσαις,
Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς λεσβίους. id est,
Mihi at uidere labda iuxta Lesbios.
Allusit autem ad communem literam, quæ prima est & Lesbijs, & obscœno uerbo λαχάζειν. id ni fallor, tale quiddam est Gręcis, quale fellare Latinis. Nam uox etiamnũ manet, tametsi rem iam olim è medio sublatam arbitror.

Pyrrichen oculis præ se ferens. LXXI

Πυρρίχην βλέπειν. i. Tumultum ac bellum uultu præ se ferre, inde dictũ, quod Pyrrhiche saltationis genus est, quod ab armatis pueris peragebatur, ut testis est Athenęus libro Dipnosophistarum 14. ostendẽs in ea belli imaginem repræsentari, impetum & ardorem adorientium, & celeritatem fugientiũ. Ælius Spartianus in Adriano, Militares, inquit, pyrrhicas populo frequenter exhibuit. Tanquillus itẽ Pyrrhiches meminit. Pyrrichen saltauerunt Asiæ Bithyniæque principum liberi. Iulius Pollux lib. 4. cap. 14. inter uaria saltationũ genera cõmemorat ἐμμέλειαν tragicorum, κόρδακα comicorum, σικιννίδα satyricorum, πυρρίχην ac τελεσίαν, quas ἐνόπλιος uocat, quod armati saltarent. unde ξιφισμὸν dictũ indicat, quod gladijs perageretur, & ποδισμὸν quod mira pedũ celeritate corpus circumagerent. Idem cõmemorat & alia saltationum genera, quę belli habebãt imaginẽ, κῶμον & τετράκωμον, quam ait Herculi fuisse sacram. Rursus aliam quã καρικὴν dixere, quæ & ipsa armis peragebat. Plato De legibus septimo, docet duo potissimum saltatiõis genera fuisse, alterum bellicum ac tumultuosum quod Pyrriche dicebatur, alterũ moderatius quod ἐμμέλεια. Pyrrichen describit his uerbis, πυρρίχην ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξει πάσῃ, καὶ ἐκπηδήσει ἐν ὕψει, καὶ συστολῇ ταπεινώσει μιμουμένην. καὶ τὰς τούτοις ἐναντίας τὰς ἐπὶ τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα, ἔν τε ταῖς τῶν τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειροῦσας μιμεῖσθαι, τότε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ τὸ εὔτονον τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν, ὁπόταν γίγνηται μίμημα εὐθυφορὲς ὡς τὸ πολὺ τῶν σώματος μελῶν γιγνόμενον, ὀρθὸν μὲν τὸ τοιοῦτον, τὸ δὲ τούτοις ἐναντίον, οὐκ ὀρθὸν ἀποδεχόμενον. i. Pyrrichen recte appellaueris, quę uitationes omnium plagarũ ac iaculorũ deflexione corporũ, omnique cedendi ratione, submissione ac subsultibus in altum imitatur. Rursum his cõtrarios gestus, qui conducunt ad corporis motus, agilitati parãdę idoneos, qui tũ in arcuũ iaculationib. tũ in hastiliũ missionibus, denique in omni

um plagarum impetitionib. simulachra pugnæ student imitari, simulq́ʒ rectitudinē, interim & robur, bonorū corporum atq́ʒ animorū, quoties fit imitatio, quæ adhibita plerunq́ʒ confert ad corporis membrorū firmitatem, rectum quidem hoc, quod autē his contrariū est, non ut rectū approbatur. Meminit & scholiastes in Iliados Homericę π. cōmemorans tria saltationū genera, Pyrrhichē, Sicinnin, quę pertinet ad sacra, & scordacismum, qui sit indecorus & prophanis cōueniens. Pyrrhiche Cretensiū erat, & in armis peragebatur. Vnde Homerus uirū in belli munijs agilē intelligi uolens, saltatorē appellat ὀρχηστὴν περ ἐόντα. Hoc pugnæ genus eleganter depingitur ex Xenophonte apud Atheneum lib. 1. ἀνέστησαν πρῶτοι θρᾶκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχοῦντο σὺν ὅπλοις, καὶ ἥλλοντο, ὑψηλά τε καὶ κούφως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο. τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνδρα. ὁ δὲ ἔπεσε τεχνικῶς πως, καὶ πάντες ἀνέκραγον. καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα ἑτέρου ἐξῄει, ᾄδων σιτάλκαν, ἄλλοι δὲ τῶν θρακῶν, τὸν ἕτερον ἐξέφερον, ὡς τεθνηκότα, ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώς. i. Surrexerūt autem primi Thraces, & ad tibiā saltabāt, subsiliebātq́ʒ in altū, idq́ʒ leuiter interim utentes gladijs. Tandem alter alterum feriebat, sic ut omnibus uideretur hominē percussisse. Ille uero artificio quodā cadebat, moxq́ʒ omnes exclamabant. Tū is qui percussisse uidebatur, cum alterum armis spoliasset, exibat, canēs Sitalcā. Porrò cæteri Thraces, alterū efferebant ueluti mortuum, quum nullo esset affectus malo. Refert illic & alia saltationū genera si qs auet ea cognoscere. Deniq́ʒ Homerus Iliados π. Cretensem quempiam bello strenuum, ὀρχηστὴν appellat, hoc est, saltatorem, ob Pyrrichen de qua diximus, Thracibus familiarem. Ita Scholiastes commemorans tria saltationum genera, Pyrrhichē bellicam, Sicinnin sacris accōmodā, & σκορδακισμὸν sordidam ac prophanam. Aristophanes in Auibus,

Ἄγγελος Ἐλθεῖ πρὸς ἡμᾶς δεῦρο πυρρίχην βλέπων. id est,
Nuncius Accurrit ad nos, Pyrrhichen oculis tuens.

Vnde & pedi Pyrrhichio nomen, quod impetum habet militis ruentis in prælīū, & uel à Pyrrho Achillis filio, quod Plinius lib. 7. cap. 56. sentire uidet̄, scribens, Armatā saltationē Curetes docuere, pyrrhichen Pyrrhus, utranq́ʒ in Creta. Vel ut putat Atheneus, à Pyrrhicho quodā Lacedæmonio: sunt eñ bellacissimi Lacones, apud quos peculiaris erat hęc saltatio, quā mox à quinto anno pueri discebant, quod illi uocāt πυρρίχίζειν, & Pyrrhichistę dicuntur, hoc genus exercētes. Vel ab ignea ui nomē habet. Iulius Pollux eo quē mox citaui loco, ait Pyrrhichen eandē esse cum Telesia, & utrosq́ʒ fuisse iudices hoc genus certaminum. Quin hoc ipsum, si quis tumultuantē & ira excandescētē dicat πυρρίχίζειν, non carebit ꝓuerbij specie. Simili tropo Timocles apud Aristoph.

Μισῶν λόγους ἄνθρωπος, οὐδὲ πώποτε
Ἀντίθετον εἰπὼν οὐδὲν, ἀλλ᾽ ἄρη βλέπων. id est,
Sermonis osor homo, nihil contra loquens
Vnquam, sed ore præferens Martem truci.

Itidem poetæ dicunt Torua tuens: & Græci ὑπόδρα βλέπων.

Non est oleum in lecytho. LXXII

Ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ληκύθῳ. id est,
Olei liquor nequaquam inest in lecytho.

Scilicet cū significamus non esse precibus locū apud inexorabilē. Refertur apud Aristophanē in Auibus. Est autē allusio ad uocē. Nam ἔλαιον oleum significat, & ἔλεος misericordiam, & haud scio an altera ab altera sit deriuata.

Magis gaudet eo qui senectam exuit. LXXIII

Γέγηθε μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς. i. Gaudet magis quàm qui senectam exuit. De uehementer hilari, ac gestienti gaudio. Aristophanes in Pace,

Ἥδομαι γὰρ καὶ γέγηθα, καὶ πέπορδα καὶ γελῶ
Μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς, ἐκφυγὼν τὴν ἀσπίδα. id est,
Gaudeo siquidem, atq́ʒ lætor, atq́ʒ pedo & rideo,
Qui clypeum suffugerim, magis ac senectam qui exuit.

Ductū est à serpētib. & cicadis, q statis tēporib. exuūt senectutē, ac ueluti renascuntur.

Hic bonorum uirorum est morbus. LXXIIII

Αὕτη γε χρηστῶν ἐστιν ἀνδρῶν ἡ νόσος.

Ast

At iste sanè morbus est probi uiri.
Suidas propemodum ut prouerbiale citat. Extat autem apud Aristophanẽ in Vespis. Vti licebit, cum id probro datur, quod magis laudi duci oportebat. Finitimũ illi, ex Euripidis Aulidensi Iphigenia,
Καλόν γέ μοι τοὔνειδος ὠνείδισας. id est,
Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.
Aut εἰρωνικῶς, in tristia quædam & seuera uitia, quæ cum atrociora sint, tamẽ minus obnoxia sunt infamiæ, quod his magnates ac probati laborent. Quis enim nõ execrať furem? At longe fœdius est adulterium, quod tamen proceres sibi propemodũ laudi tribuunt. Inuidere, obtrectare, studere congerendis opibus longe sceleratius est, quàm puellã habere, quicum cubites, ob nocturnos, ut diuus ait Hieronymus, metus. At hoc qui facit sacerdos, uappa uocatur ac sterquilinium: & integri sanctiq; habentur, qui ambitione tument, auaritia contabescunt, inuidentię uirus afflant omnibus, quod uidelicet hi bonorum uirorum morbi sunt.

Ne guttam quidem. LXXV

Manet etiam hodie uulgo tritissimum, Ne gutta quidem ὑπερβολικῶς, pro minimo. Aristophanes, ἐν ἀχαρνεῦσιν,
Σὺ δ' ἀλλά μοι σταλαγμὸν εἰρήνης ἕνα. id est,
At tu mihi da pacis unam guttulam. Idem in Vespis adsimili forma dixit,
Ὕπνου δὲ πασπάλην. id est,
Ne paspalam quidem somni.
Pro eo quod erat, ne minimũ quidẽ somni. Nam paspalam Græci uocãt minutissimã micam æris, aut farinæ, quemadmodũ & ante diximus. Plautus in Pseudolo: Cui neq; parata gutta consilij, neq; adeo argenti. Nam hęc plus habent ueneris ad animi res trãslata: ut, Guttam, aut micam, aut pilum bonæ mentis non habet.

Βατταρίζειν. LXXVI

Βατταρίζειν dicebantur uulgo qui balbutirent, quibusq; hęsitans esset & impedita lingua, quod Gręci τραυλίζειν appellant. M. Tullius ad Atticũ lib. 6. τὸ ξυναγόρου τοῦ ἐμοῦ ὁ ἀπελεύθερος ἔδοξέ μοι τὰ ἐμὰ βατταρίζειν. Qđ uitiũ ex humore immodico nasci docet Hippocrates. Probat Galenus Cõmẽ. sexto: unde in pueris ac temulẽtis ferè accidit: quãq; addit & alias causas, indicãs potissimũ fieri in τ & ρ. pro quibus sonant τλ. unde fit ut ægre suum ipsorum uitium pronuncient, τραύλωσιν. De pueris quur magis balbutiant quàm uiri quęrit Aristoteles, Sectionis XI. problemate 30. Distinguit autẽ illic philosophus, τραυλότητα, ψελλότητα & ἰσχνοφωνίαν. Traulosin autẽ definit, quum quis literam quampiam non potest exprimere, non quamlibet, sed certam aliquã. Hanc Theodorus uertit blesitatem. ψελλότητα uero, quum litera quæpiam aut syllaba supprimitur, ueluti quum πτεῦδ, dicitur pro πνεῦδ, hanc Theodorus uertit balbutiẽ. ἰσχνοφωνίαν uero, quum non ualent expedite syllabam syllabę contexere pronunciando, quã Theodorus uertit linguæ hęsitãtiam. Quę uitia frequentius accidunt pueris, ut dictum est, senibus ac uinolentis, unde Flaccus balbam senectutẽ uocat. In causa putat Aristoteles uirium imbecillitatem, quæ non queat animo subseruire. Etiamsi Tullius βατταρίζειν accipere uideť propemodum pro effutire. Inde trãslatum ad eos qui nugas deblaterãt. Vnde βατταρισμὸν nugacitatẽ uocãt, uocem à Batto quopiam Thebano mutuati, cui uox fuerit exilis, linguaq; parũ articulata. Cui Pythia dixerit, Βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. i. Batte ad uocem uenisti. Autor Hesychius, addens quibusdam uideri uocem imitatitiam, qualis est φλοῖσβος aliæq; innumerę. Dicũt & βαττολογίαν multiloquentiam, à Batto quopiam poeta, cui mos erat in poematis eadem subinde inculcare. Vtriusque meminit Suidas. Verum hæc nihil ad sensum Ciceronis. Mihi magis apparet dictum fuisse βατταρίζειν pro dolo malo agere, quod apud Cyrenæos uulpes dicatur βάσσαρος, teste Herodoto, ut Latini quoq; dicunt uulpinari. Battarus enim dux fuit deducendę in Cyrenen coloniæ. De psellismo dictum est nobis aliàs.

Vnde excoquat seuum. LXXVII

Plautus in Captiui duo, puerbiali dixit hyperbole, Vnde excoquat seuũ senex, opes significãs copiosissimas. Tametsi locus hic non uidetur uacare mẽdo. Ratio trochaici carmi-

carminis admonet opimæ legendum, nō optimæ. Plautinus uersus hic est ita ut in uulgatis circumfertur codicibus,
Quid diuitiæ sunt ne optimæ? Vnde excoquat seuum senex.
Seuum autem, uel ut alij sebum, est pingue pecudū durius, quod Græci στέαρ appellāt.

Iactare iugum. LXXVIII

Iactare iugum, est incommode ferre seruitutis necessitatem. Translatū à bubus, nondum assuetis iugo. Iuuenalis,
Nec iactare iugum uita didicere magistra.
Simile illi, Contra stimulum calcitrare. Congeminatur enim infortuniū, quod feras impatientius, minuitur animi æquitate. Quemadmodum ait Plautus,
In re mala, animo si bono utare, adiuuat.

Vt in Velabro olearij. LXXIX

Vt in Velabro olearij. Prouerbialis similitudo de ijs qui conspirarunt, remq; gerunt ex composito. Plautus in Captiui duo, Vna res,
Omnes compacto rem agunt, quasi in Velabro olearij.
Velabrum aūt, autore Varrone, locus erat Romæ, quo olearij distrahebant oleū. Mos est autem huic hominum generi, ut inter se de precio conspirent, quo pluris uendant.

Imi subsellij. LXXX

Idem in eadē fabula, Imi subsellij uiros appellat parasitos, qui ita in cōuiuium admittunt, ut imo sedeant loco, Nihil, inquit, moranť iam Lacones, imi subsellij uiros. Apud eundem in Sticho, parasitus inducitur ita loquens: Haud postulo equidē in summo lecto accumbere. Scis me dudum esse imi subsellij uirum. Item Horatius, Et imi Derisor lecti, scurram significans. Quadrabit etiam in tenues conuiuas, quos diuites isti nōnunquā recipiūt, sed infimo loco. Lepidius erit, si transferať longius, hoc est, ad eos qui inter aulicos ꝓceres, extremo sunt loco, aut inter eruditos postremi sunt, quos & infra classem & extremæ classis, & infimæ notæ licebit appellare. Quorū posterius hoc a mercibus sumptum uidetur, quibus addita nota testatur precij modū, prius illud à censu ueterum. Nam qui primæ classis erant, cētum & uiginti milia æris possidebāt, atq; hi soli classici uocabantur, reliqui omnes, nam classes erant complures, infra classem dicebantur. Autor Gellius lib. 7. cap. 13. Tametsi nonnulli codices pro 20. habent 25. Et Titus Liuius ait, Æris centum milia.

Manticulari. LXXXI

Festus Pompeius ostendit poetas hoc uerbo manticulari usos pro fucum facere, ac subdole agere. Citátque Pacuuium ita loquentem, Ad manticulandum astu aggreditur. Tractum autumat à manticulis, quas fures attrectare solent, nimirum quo furentur. Equidem magis arbitror hinc sumptam metaphoram, quod qui in conuiuio dissimulant, mantilibus tegunt faciem, uelut extergentes. Vnde in Sermonibus Horatius,
Mappa compescere risum.
Plautus item in Captiui duo, pro pallio latebraq; posuit, qua dolus tegi possit: Nec mē dacijs subdolis mihi usquam mantellum est meis: Nec sycophātijs, nec fucis ullū mātellum obuium est. Equidē haud scio nū ad hanc pertineat formā, quod legitur apud Origenem homilia in Ezechielem quinta, Qui dixit proximo suo, ignoscit nobis peccata nostra deus. Siquidē & in talibus sacramētis ludimus uicissim nobis pollicentes, mappam mittet deus, id est, teget nostra flagitia, missa mappa. Verum quoniam Græci codicis non adest copia, super hac re prǽstiterit Academicum agere. Docti quibus adest, locum hunc excutiēt à nobis admoniti. Vtitur eodem dicto Tertullianus libro aduersus Valentinianos, Sed mappa quod aiunt missa.

Auro habet suppactum solum. LXXXII

Prouerbiali figura dixit Plautus in Bacchidibus,
Sed diués ne est isthic Theotimus?
Etiam rogas? qui soccis habeat auro suppactum solum.
De prediuite, cui tanta suppetat auri uis, ut pedibus calcet. Solum enim pro infima crepidarum parte posuit, aut certe pro pauimento.

Ad aras. LXXXIII

Ἐπὶ βωμοῖς. i. Ad aras. Refertur in Collectaneis, quę Plutarchi titulo feruntur, nec explicatur. Equidem opinor perinde ualere, quasi dicas, ipso in negocio, iuxta prouerbium quod nobis alio dictum est loco, quo uetamur ad aras consultare.

Samiorum laura. LXXXIIII

Σαμίων λαῦρα. i. Samiorum laura. Dictitabatur in turpibus addictos uoluptatibus. Laura apud Samios angiportum quoddam erat, in quo cupediæ, popinariæq; lautitiæ uēditabātur à mulierculis in hoc paratis. Extat & hoc adagium in commentarijs, quæ Plutarcho inscribunt̄. Refert idem Athenęus ex Clearcho lib. 12. addens hoc inuentū fuisse Polycratis Samiorū tyranni, eamq; ciuitatis corruptelam fuisse commentum ex Sardium cubito, qui dulcis prouerbio dictus est, autore Platone.

Tænarium malum. LXXXV

Ταινάριον κακόν. i. Tænarium malum. Si quid crudelius sæuitum esset in famulos, Tænarium malum uocabant, propterea quod olim Lacedæmonij captiuos, qui in Tænarum confugerant, reductos capitis affecerunt supplicio. Est autem hoc loco Tænarus oppidum quoddam Laconicæ, cuius incolæ Tænaritæ uocētur, & eiusdem regionis promontorium, in quo spelunca, per quam aditus erat ad inferos.

Lesbius Prylis. LXXXVI

ὁ λέσβιος πρύλις. i. Lesbius Prylis. Plutarchus in adagiorū Collectaneis, si modo nō fallit titulus, tradit hoc prouerbiū per similitudinē sumptum. Prylin enim fuisse Mercurij filium, ac diuinandi peritum. Quanq; πρύλις Græce, militem peditem significat.

Agas asellum. LXXXVII

Agas asellum. Hoc adagij quoniā mutilum refertur, non satis liquet, quid sibi uelit. Refertur autē à Cicerone lib. De oratore 2. ad hunc quidem modū: In hoc genus conijciuntur prouerbia, ut illud Scipionis, cum asellus omneis prouincias stipendia merentē se peragrasse gloriaret̄, agas asellum, & cætera. Hactenus Tullius. Neq; uero libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres alioqui nō omnino malus. Tamen uisum est ipsum adagiū in mediū ꝓponere, quo doctis saltem uestigandi ministrarem occasionem. Fortasse legendum agaso asellū. Nā ueteres elidebant uocales more Gręcorū etiā in scriptura. Atq; ita sensus erit, unumquęq; facere quę se digna sint. Depotant nepotes, decoquit lurco, digladiatur miles, peierat leno, mentit̄ aduocatus. Siquidē hoc ipsum agasonis uocabulū, in cōtemptus abijt prouerbium, id qđ apud Grę cos festiuius est, ob sermonis ἰδίωμα, Nam Dores asinum uocant, non ὄνον, ut cęteri, sed κίλλον, & agasonem, non ὀνηλάτην, sed κιλικτῆρα, ueluti testat̄ Iulius Pollux lib. De rerum uocabulis 7. Fortassis huc pertinet quod scripsit Flaccus Epistola 19. ad Lollium, Ad imum Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.

Samium comatum. LXXXVIII

Τὸν ἐν σάμῳ κομήτην. i. Samiū comatum, dicebant eum, qui ante ignauus habitus pręclarius expectatione sese gessisset in negocio. Aiūt pugilem quempiam apud Samios fuisse, qui cū ab aduersarijs haberetur ludibrio, quod comatus esset, cōmissus cum illis, uicit. Vnde in prouerbiū abijt, quoties quis certamen suscipit cum ijs quos pręter opinionē experit̄ sese uiribus superiores. Non dissimile quod admonuit Sylla, Cauendū à puero male cincto. Recensetur in Plutarchi Collectaneis.

Seruum haud ueho. LXXXIX

Δοῦλον οὐκ ἄγω,
Εἰ μὴ ναυμαχήκει τὴν περὶ τῶν κρεῶν. id est,
Seruum ego haud ueho,
Nisi qui prius pro carnibus certauerit, Certamine in nauali.

Id est, nō admitto seruum, nisi multis magnisq; spectatum experimētis. Est autē carmē hoc apud Aristophanem in Ranis, à nobis alio citatū loco. Admonent interpretes duplicem esse lectionē, περὶ τῶν κρεῶν, & περὶ τῶν νεκρῶν. i. Pro carnibus, & pro cadaueribus. Pro carnibus accipiunt, pro uita: carnem enim corpus appellant. Porrò serui cum pugnant, quoniā nullas habēt possessiones, pro uita duntaxat dimicāt. Qui legūt νεκρῶν, hanc adferunt fabulam. In prælio nauali, quod actū est apud Arginusas, superiores exite-

titerunt Athenienses, uetueruntq; ne cadauera cæsorum tollerētur, & hac quoq; de re digladiatum est. Id hoc autem bello serui egregiam operā nauasse leguntur, quapropter & libertate donati sunt. Recensetur prouerbium in Plutarchi Collectaneis.

Tertium caput. XC

Τρίτη κεφαλὴ, καὶ τρίτος ἐγκέφαλος. i. Tertium caput & tertio cerebro. In onerū baiulos dictum, qui non humeris modo, uerum & capite gestant onera. Extat in ijsdē quæ modo citaui Collectaneis. Apte torquebitur in homines uarijs distractos negocijs.

Vt Corinthia uideris. XCI

Κορινθία ἔοικας χοιροπωλήσειν. i. Corinthia uideris corpore questū factura. In mulierē intempestiuius libidinantem. De mulieribus Corinthi prostātibus dictum est alibi. Dictum est autem χοιροπωλῶ, nouo quidem uerbo, quod nobis indicat quæstū facere corpore. χοῖρος enim naturam muliebrem significat. Extat & hoc in ijsdem Collectaneis.

Cyrnia iactura. XCII

Κυρνία ἄτη. i. Cyrnium malū. De magnis dispēdijs & expilationib. dicebatur. Cyrnus insula quępiam est, è regione Apuliæ, cuius incolæ longæui perhibentur esse propter mel, quo plerunq; uescūtur, uicini Sardonicę insulæ. Nam eius illic summa copia, quemadmodum autor est Stephanus. Hęc olim nauigātibus erat inaccessa, ꝓpter prædonum ac piratarū circa illā frequentiā. Atq; hinc uulgo prouerbiū increbuit. Plinius li. 4. cap. 12. nominat Cyrnū, sed diuersam à Corsica, quum Strabo tradat Cyrnum esse quam Romani dicunt Corsicam, insulam ægre habitatam, ob locorum asperitatem, & regionem multis locis imperuiā, sed præcipue quod qui montes obtinēt, ac latrocinijs uiuunt, feris ipsis sint efferatiores. E quibus si quādo aliquot capti per duces Romanos Romam deducantur, dictu mirum q̄ ferinū quiddam ac beluinum præ se ferant. Nam aut sibi mortē consciscunt, aut si uiuunt, stoliditate & amentia sic fatigant dominos, ut quantulocunq; emptos tamē emisse pœniteat. Talis olim Corsica, nūc uinis laudatissimis instruit Romanas delicias. Ob immanitatem igitur latrociniorum ac gentis feritatem dicta est κυρνία ἄτη, quemadmodum dictum est Cilicium exitium, quod alibi retulimus. Meminimus huius adagij superius in Cyrnia terra.

Rapina cotytijs. XCIII

Ἁρπαγὰ κοτυττίοις. i. Rapina Cotytijs. Cotytia festum quoddam erat apud Siculos, in quibus ex more placentulę quępiam & arborum fœtus ramis alligabantur, eaq; diripienda proponebātur. Refertur in Plutarchi Collectaneis, nec exponitur. Quanquā facile liquet dici solitum de bonis temere profusis direptisq;.

Quæ ex antiqua. XCIIII

Τὰ ἐκ παλαιᾶς. i. Quæ ex antiqua, subaudiendū Tyro. Perinde ualet, quasi dicas summam molestiam, extremumq; malum. Tyrū enim quæ cognominata est uetus, dictone composita, παλαίτυρος, Alexander expugnatam, & ex insula cōportatis aggeribus redditam continentē, crudeliter tractauit, plurimisq; affecit incommodis, unde prouerbium, τὰ ἐκ παλαιᾶς. Quo significabant tantum malorum, quantum antiqua Tyrus pertulisset. Recensetur & in Plutarchi Collectaneis, atq; itē Zenodoti. Historia est apud Q. Curtium.

Triceps Mercurius. XCV

Τρικέφαλος ἑρμῆς. i. Triceps Mercurius. Dictū uidetur in ambiguos ancipitesq; aut in uehementer astutos. Ad hunc modum fingebatur antiquitus Mercurius, uel quod plurimā uim habeat oratio, uel quod idem deus index uiæ, proinde in singulis capitib. inscriptionem habebat, quò duceret hæc uia, quò rursum illa. Huiusmodi Mercurij simulacrum primus posuit Proclides, autore Philochoro.

Danace. XCVI

Δανάκη. i. Danace, sic appellabatur numulus ille, qui Charonti persoluitur, naulum pro transmissione Stygiæ paludis, cuius meminit Lucianus in Charonte: Apuleius item in fabula Psyches. referť in Collectaneis Plutarchi, nec indicatur usus. Mihi uidetur recte usurpandum, si quis iubeat senem parare δανάκην, innuens prope esse, ut emigret è uita. Aut si quem usqueadeo nihil reliquisse dicat, ut ne Danace quidē superfuerit. In hunc sensum usurpat Iuuenalis satyra tertia, qui hunc nummulum triētem uocat,

Nec

Nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

Vt Bagas constitisti. XCVII

Βάγας ἕστηκας. i. Vt Bagas stabas. In stupidum & elinguē dicebatur. Bagas erat quispiam adsimilis attonito, stupidoq́ & insulso. Commemoratur in Plutarchi Collectaneis. Haud scio num legendum sit, Bagoas pro Bagas: is Eunuchus fuit. Et est hoc genus timidum & imbelle.

Cancrum ingredi doces. XCVIII

Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις. i. Cancrum recte ingredi doces. De eo qui docet indocilem. Refertur in eiusdem Collectaneis. Finitimū uel idem potius cum illo, quod paulo superius retulimus ex Aristophane, in prouerbio, Nunquam efficies. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, Æthiopem dealbas, &c. Siquidem animal hoc non ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnē partem mouet gressum. Dictum putāt καρκίνον quasi καράκινον, à mouendo capite. Dicitur & capite gignere.

Mare exhauris. XCIX

Θάλασσαν ἀντλεῖς. id est, Mare exhauris. De eo qui conatur, quod effici non possit. Nam montes utcunq́ perfodiuntur, at mare non possit exhauriri.

Canes timidi uehementius latrant. C

Q. Curtius lib. 7. demonstrat huiusmodi prouerbiū apud Bactrianos uulgo iactatū fuisse, Canis timidus uehemētius latrat q̃ mordet. Thrasonū est turgidis minis dira moliri: At Chremes ad rem gerendā promptior. Sic & Athenienses ad bene dicendū, q̃ ad gnauiter agendum accommodatiores fuisse leguntur. Nec Aiaci promptum fuit dicere, nec Vlyssi bellare. Et Lacedæmonij uerbis parcissimi, uirtute longe præcelluerunt. Et apud Homerū Græci taciti pugnam ineunt, sed uim spirātes, cū barbari immani clamore accurrerēt. Deniq́ mulieres lingua melius q̃ uiri belligerantur. Q. Curtius eodē in loco subijcit allegoriam huic similem, altissima quæq́ flumina minimo sono labi.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA VIII

Homerici uersus aliquot prouerbiales.


Antum honoris antiquitas habebat Homero, quēadmodum testat̃ Macrobius, ut singuli penè uersus illius prouerbij uice celebrarentur. Quorū nos nōnullos sparsim in hoc opere recēsuimus, præsertim quos in autorum literis usurpatos deprehendissemus. Nunc itaq́ mihi uideor facturus operæpreciū, si ex omni Homericæ poesis corpore, quosdam seligā uersiculos, qui prouerbij speciem ita præ se ferant, ut dubitandum non sit, quin hi certe ex illorū numero fuerint, quos antiquitas adagiorum instar usurpauerit. Quanq̃ autē nullum ferè carmen est huius poetæ, quod non possit ad aliquā prouerbij rationē detorqueri, tamē nos è plurimis pauca quædā decerpere maluimus: partim ne quis nos in re tanquā ascita, nimiū diligētes dicere posset: partim quod nescio quomodo magis arridēt in hoc genere, quæ sibi quisq́ uelut adoptarit. Itaq́ sat habuimus in paucis aliquot, quemadmo dū accōmodari debeant, uiam ostendisse. Atq́ in his ipsis, quanquā eū carminis usum indicauimus, qui tū nobis scribentibus uenisset in mentē, tn̄ nihil uetuerit, quo minus idē carmē ad uarios usus ascifcatur. Neq́ uero idē permiserim in reliqs poetis, nisi quis in Marone licere putet, quē Latinū Homerū optimo iure dixeris: sed facit hoc Homeri diuinitas quædā, ut deceat, quicquid ex illo quocunq́ pacto mutuū sumpseris, etiamsi, quod in Centonibus fieri solet, ad longe diuersam sententiā uerba detorseris. Quanq̃ aūt sciremus his nō adfuturam gratiam, nisi quis usurparet Græce, tamen ne non intelligerentur à nonnullis, uertimus hæc quoq́, Sed iam referre incipiemus.

Non probantis. I

Ἀλλ' οὐκ ἀτρείδῃ ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ. id est,

At non Atridæ sic est Agamemnoni uisum.

Vsurpatur à Luciano ceu prouerbialiter in Lapithis. Recte utemur, ubi rē quidē fatebimur honestam factu, uerū diuersa placere ijs, quorū libido plus ualet quàm æquitatis ratio.

ratio. Siue cum quis tyrannico more ſequitur, non quod dictet æquitas, ſed quod animo collubitum ſit. Siue cum unus aliquis à cæteris omnibus diſſentit. Sumptum eſt autem ex Iliados Homericæ libro primo, ubi & iteratur hic uerſiculus:

Ἔνθ᾽ ἄλλοι μὲν πάντες ἐπευφήμησαν ἀχαιοί,
Αἰδεῖσθαι θ᾽ ἱερῆα, καὶ ἀγλαὰ δέχθαι ἄποινα.
Ἀλλ᾽ οὐκ ἀτρείδῃ ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ,
ἀλλὰ κακῶς ἀφίει, κρατερὸν δ᾽ ἐπὶ μῦθον ἔτελλε. id eſt,

At reliquę Danaum placet hæc ſententia turbæ,
Sacrifico ut habeatur honos, ac ſplendida dona
Accipiant, at idem hoc Agamemnoni non ita uiſum eſt,
Quin male dimittit, ac dicta fera inſuper addit.

Refutantis laudem immodicam. II

Οὔτις ἐγὼ θεός εἰμι, τί μ᾽ ἀθανάτοισιν ἐίσκεις. id eſt,

Nullum ego ſum numen, quid me immortalibus æquas?

Plutarchus in cõmẽtario, cui titulus, Quo pacto quis intelligat ſe profeciſſe, monet ut hoc Homericum carmen ſemper habeamus in promptu, tanquam pharmacum aduerſus uenenũ adulatiõis, aut ubi quis nos magnificentius quàm pro merito laudat. Vſurpatur à Luciano in Icaromenippo. Carmen extat Odyſſeæ π. ſub perſona Vlyſſis loquentis ad Telemachum filium.

Cauentis clancularias inſidias. III

Μή τις σοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ. id eſt,

Ne quis te à tergo fugientem cuſpide figat.

Cum ſignificamus circumſpectius agẽdum, ne quis noceat imprudenti. Diogenes uſurpauit mutata uocula in adoleſcentem formoſum, qui incuſtodite dormiebat,

Μήτις σοι εὕδοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

Sunt autem apud Homerum Iliados θ. uerba Diomedis Vlyſſem fugientem reuocantis ad pugnam. Item Iliados χ.

Οὐ μέν μοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξεις,
Ἀλλ᾽ ἰθὺς μεμαῶτι διὰ στήθεσφιν ἔλασσον. id eſt,

Nunquam mi à tergo fugienti infixeris haſtam.
Sed prompto potius aduerſa in pectore torque.

Hoc licebit uſurpare cum quis non detrectat apertum certamen.

Iubentis aperte loqui. IIII

Si quem admonebimus, ut proferat doloris, aut odij cauſas, neq; cælet in animo, nõ illepide dixerimus illud ex primo Iliados libro,

Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω. id eſt,

Eloquitor, ne cælato, quo norimus ambo.

Pollicentis ſe promiſſa re præſtiturum. V

Significantes promiſſorum fidem non irritam futuram, ſed re præſtituros nos, quod uerbis ſimus polliciti, uſurpare poterimus uerſus hos ex eodem libro,

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ᾽ ἀπατηλὸν,
οὐδ᾽ ἀτελεύτητον γ᾽ ὅ, τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. id eſt,

Nec reuocanda, nec irrita, uanaúe dico futura
Quæcunq; annuero & promiſero uertice moto.

Dicuntur autem à perſona Iouis ad Thetidem.

In abſurde locutum. VI

Vbi quis uidetur abſurdum quippiã dixiſſe, ſiue cum uerbum aliquod uidebitur per imprudentiam elapſum, quod ſatius erat reticuiſſe, locus erit illi, quod pluribus locis apud Homerum reperitur, & nominatim Odyſſeæ libro primo,

Ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. id eſt,

Dentis clauſtra tui quę uox elapſa reliquit?

Laudatur hic uerſus ab A. Gellio noctium Atticarũ li. 1. cap. 15. qui pulchre admoneat parce loquendum eſſe, quod natura linguam uallo dentium cinxerit, & ſepto labiorũ, cum aures patulas dederit.

In

In ſpem fruſtratam. VII

Si quando ſignificabimus aliquem ſua ſpe fruſtratum, ac rem eueniſſe ſecus atq; ille expectabat, non infeſtiuiter applicabimus illud ex Iliados libro ſecundo,

Νήπιος, οὐδὲ τὰ ᾔδη, ἅ ῥα ζεὺς μήδετο ἔργα. id eſt,

Inſipiens, nam Iuppiter his diuerſa parabat Ignaro.

Inanis conatus. VIII

Vbi ſentiemus fruſtra ſumi operam, neq; quicquam promoueri diutinis laboribus, non inepte quadrauerit illud ex eodem libro,

Ἀπρηκτον πόλεμον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι. id eſt,

Pugnam infrugiferamq; & inutile ducere bellum.

Adiurantis ſe facturum aliquid. IX

Cum adiurabimus nos facturos quippiam, ſi modo uita non deſtituat, licet accommodare uerſiculum ex eodem libro,

Μηκ' ἔτ' ἔπειτ' ὀδυσῆϊ κάρη ὤμοισιν ἐπείη. id eſt,

Poſt hac ne caput hoc humeris inſiſtat Vlyſſis. Item Iliados quinto,

Αὐτίκ' ἔπειτ' ἀπ' ἐμοῖο κάρη τάμοι ἀλλότριος φώς. id eſt,

Mox caput hocce aliquis mihi barbarus enſe recidat.

Nam hoc modo uulgus, noſtris etiam temporibus deierat. Et nota ſunt illa apud Latinos, Emoriar, diſpeream.

Quæ ſero contingunt, ſed magnifica. X

Quoties intelligi uolemus famam, aut pręmium aliquod ſerius quidē cōtingere, uerū hoc præſtantius, ac durabilius quo diutius dilatū, ut tarditatē ſtabilitate, perpetuitateq; cōpenſet, non alienum fuerit Homericum illud ex Iliados ſecundo libro uſurpare:

Ὄψιμον ὀψιτέλεστον, ὅου κλέος οὔκ ἀπολεῖται.

Quem uerſum Cicero ita uertit,

Tarda & ſera nimis, ſed fama & laude perenni.

Verba ſunt Chalcantis animum addentis Gręcis ut perdurent: quanquam enim uictoria belli decimo demum anno contigerit, eius famam tamen immortalem fore.

Conſulendum, & conſilijs parendum. XI

Cum admonebimus quempiam ut uiciſſim & rectū conſiliū alijs det, & ab alijs accipiat: aut ut & ſecum rem diligenter perpendat, & alienā ſententiā auribus attētis audiat, non intempeſtiuum erit illud ex eodem libro,

Ἀλλὰ ἄναξ, αὐτός τ' εὖ μήδεο, πείθεό τ' ἄλλῳ. id eſt,

Ipſe age rex bene conſulito, & pareto uiciſſim.

Non interpellandus famelicus. XII

Quoties innuemus non eſſe confabulandi ocium, niſi prius placauerimus latrantē & iratum, ut ait Horatius, uentrem. Aut ubi ſignificabimus aliquem, ſimulatq; ſit aſſecutus, quod expetebat, iam ad alia cōuerti, non inepte proferemus uerſiculum hūc & eodem libro, & aliàs apud Homerum ſolennem,

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο. id eſt,

At poſtquam his potus exempta cupido, cibiq;. Id Vergilius ita reddit,

Poſtquam exempta fames & amor compreſſus edendi.

Ingens rerum multitudo. XIII

Cum admirandam hominum, aut rerum ſeu malorum multitudinem indicare uolemus, congruet illud ex eodem libro, crebroq; aliàs,

Ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ,

Ἠΰτε μυιάων ἁδινάων ἔθνεα πολλά. id eſt,

Quot frondes, & quot ſunt uerno tempore flores,

Vtq; globatarum muſcarum examina multa.

Quæ diuinitus contingunt. XIIII

Qui dicet quippiam non cuiuis contingere, quiſquis optat, ſed diuinitus dari, uelut ingenium, formam, uires, uſurpare poterit Homericum illud Iliad. lib. 3.

Ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο. id eſt,

Non quiſquis uolet illa ferat,

Dicun-

Dicuntur ab Alexandri persona ad Hectorem, qui illi comam, formam & imbellem citharam opprobrarat.

οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' ἀφροδίτης.
ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης. id est,
Nihil tibi profuerint, cantusq; & dona Diones,
Vel coma, uel species, in puluere congredienti. Ad id ita respondet Paris,
Μή μοι δῶρ' ἐρατὰ πρόφερε χρυσῆς ἀφροδίτης.
οὔτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα,
ὅσσά κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο. id est,
Ne mi opprobraris Cithereæ optabile donum.
Haud quaq; aspernanda deûm pulcherrima dona,
Quæ ultro dant: neq; mox si quis uelit, auferet illa.

Refert Laertius Cynicum Diogenem reprehēsum, quod accepisset munera ab Antipatro, respondisse uersu Homerico quem modo retuli, οὔτοι ἀπόβλητ'. &c.

XV In senem libidinosum.

In eos qui ad rem gerendam iam inutiles sunt ob ætatem, uerum oratione ualent, ueluti si quis taxare uelit ueruecem, ut ait Plautus, uetulum, turpiloquum quidem, cæterum ad Veneris usum languidum, apposite dixerit illud ex eodem libro,

γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ ἐσθλοί.
Iam ob senium bello emeriti, sed dicere tantum Egregij.

Qualem in quarto facit Tydei filium,

χείρονα μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω. id est,
Inferiorem pugna, sed dicendo priorem.

XVI Fatis imputandum.

Dum hominem quempiam culpa liberabimus, eamq; uel in fatum, uel in fortunam reijciemus, usurpare licebit quod inibi dicit Priamus ad Helenam,

οὔτι μοι αἰτίη ἐσσί, θεοί νύ μοι αἴτιοί εἰσιν. id est,
Nil tibi ego imputo, uerum ipsis magis imputo diuis.

XVII Diu dissimulatum aperientis.

In eum, qui quod diu dissimulauit, tandem iritatus eloquitur, non inconcinne detorquebitur illud, quod in eodem loco dictum est de Vlysse:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει. id est,
Ast ubi iam promit prægrandem è pectore uocem.

XVIII Pertinax contentio.

Quoties ostendemus obstinatam ac muliebrem ęqualium inter ipsos contentionē, cum neuter altero uult inferior uideri, conueniet illud, quod Iliados libro quarto, Iuno dicit ad Iouem,

Καὶ γὰρ ἐγὼ θεός εἰμι, γένος δέ μοι ἔνθεν, ὅθεν σοί. id est,
Ipsa etiam dea sum, genus inde mihi, unde tibi ortus.

XIX Cum uterq; concedit alteri.

Rursum cum omissa contentione, uterq; alteri concedit, locus erit ei, quod eodem statim loco consequitur,

Ἀλλ' ἤτοι γὰρ ταῦθ' ὑποείξομεν ἀλλήλοισιν,
Σοὶ μὲν ἐγώ, σὺ δέ μοι. id est,
Quin magis alteri in his rebus cedamus uterq;,
Tu mihi, contra ego deinde tibi.

XX Adamantis tenere.

In eum qui tenere diligit quempiam, uel adamat magis, ita ut non patiatur, uel leuissimis incommodis à quoquam affici, non inscite torseris illud ex eodem libro,

Ὡς ὅτε μήτηρ
παιδὸς ἐέργῃ μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ. id est,
Non secus atq; genitrix
Muscas arcet puero somno officiosa cubanti.
Dictum de Pallade curante uulnus Menelai.

Con-

Contemnentis dicterium. XXI

Siquando significabimus nos scommate, seu contumelia leuiter commoueri, nec altius in animum demittere, congruet illud ex Iliados eodem lib. iiij.

οὐκ ἐν καιρίῳ ὀξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθεν
εἰρύσατο ζωστήρ τε παναίολος, ἠδ' ὑπένερθεν,
ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες. id est,

At missum non transijt ad uitalia telum,
Sed summa in cute baltheus arcuit, impositoq;
Lamineæ squamæ, quas huic faber addidit ære.

Malorum obliuio. XXII

Qui deprecabitur omen aliquod parum faustum, aut qui iubebit obliterari memoriã malorum, non intempestiuiter usurpabit illud ex eodem libro,

τὰ δὲ πάντα θεοὶ μεταμώλια θεῖεν, id est,

Irrita dij superi uentis hæc omnia tradant.

Ex minimis initijs maxima. XXIII

Ad indicandum maximas simultates nonnunquam ex leuissimis iniuriolis nasci, nõ secus atq; ex minutissima scintillula grauissimũ incendiũ, mire cõgruet illud ex eodem lib. de Eride. id est, dea contentione,

ἥτ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει. id est,

Quæ primum exigua surgit, uerum ilico cœlum
Attingit capite, in terris uestigia ponens.

Hunc locum Vergilius Æneidos quarto, detorsit ad famam,

Parua metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit.

Diuersarum partium. XXIIII

Qui uolet innuere Metium quempiã, & cum utraq; parte colludentẽ, aut aduocatũ præuaricatorem, aut proditorẽ ducem, non ineleganter usurpauerit illud ex Iliad. lib. v.

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη,
ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι, ἦ μετ' Ἀχαιοῖς. id est,

Porrò Tytiden minime dignoscere possis
Troianos ne inter uersetur, an inter Achiuos.

Alieno ferox præsidio. XXV

Si quæras innuere, quod ferox sit quispiam, & improba moliatur, id eum non facere domesticis uiribus fretum, uerum alicuius potentioris fultum præsidio, qui clanculum illi suppeditat & animum et opem, quemadmodũ uulgus nostratium suspicatur ducem Gelriæ tot iam annos negocium facessere nobis, dissimulatis Gallorum suppetijs, illud accommodes licebit eodem ex libro,

οὐχ ὅγ' ἄνευθε θεοῦ τάδε μαίνεται, ἀλλά τις ἄγχι
ἕστηκ' ἀθανάτων νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους. id est,

Ista quidem hic nequaquam audet sine numine, uerum
Adstat diuûm aliquis, humeros caligine tectus.

Fortuna prorsus aduersa. XXVI

Cum res bonis instituta consilijs, tamen male cedit, illud apposite dixeris ex eodem libro,

Θεός νύ τις ἐστὶ κοτήεις. id est,

Infensus deus est aliquis. Item in z.

ἀλλ' ὅτε δὴ κἀκεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι. id est,

Ille ubi iam inuisus diuis etiam omnibus esset.

Arripe negocij curam. XXVII

Admonentes aliquem, ut diligẽter negocium capessat, & gnauiter rem aggrediatur, utemur hoc ex eodem loco carmine, quo Æneas hortatur aurigam suum,

ἀλλ' ἄγε νῦν μάστιγα καὶ ἡνία σιγαλόεντα δέξαι. id est,

Quin age nunc scuticamq; manu, depictaq; lora Corripe.

Reijcientis autorem formidinis. XXVIII

Territanti metumque inanem inijcienti, uersum hũc occinere licebit, quo Sthenelũ ibi dem alloquitur Diomedes,

Μήτε φόβον δ' ἀγόρευε. id est,

Ne trepidandi autor mihi sis.

Omni conatu inuadere. XXIX

Si quem significabimus totis uiribus tendere in quempiam oppugnandum, conueniet illud ex eodem libro,

Αἰνείας δ' ἐπόρουσε σὺν ἀσπίδι δουρί τε μακρῷ. id est,

Obuius Æneas, clypeoque insurgit & hasta.

Summa ui defendere. XXX

Rursum si quis alterũ summa ui tuebit, quadrabit quod proxime eo cõsequitur loco:

Πρόσθε δέ οἱ δόρυ τ' ἔσχε καὶ ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην. id est,

Vndique texit eum lancea, clypeoque rotundo.

Æqua concertatio. XXXI

Cum significabimus duos ex æquo paratos ad disceptandum, rixámue, licebit accommodare carmen illud ex eodem libro,

Τὼ μὲν δὴ χεῖράς τε καὶ ἔγχεα ὀξυόεντα,

Ἀντίον ἀλλήλων ἐχέτην μεμαῶτε μάχεσθαι. id est,

Illi inter sese, iamiam pugnare parantes

Obtendunt, paritérque manus, præacutáque pila.

Incitare currentem. XXXII

Qui significabit instigari quempiam ad id, ad quod suapte sponte propendet, usurpabit illud ex eodem libro, quanquam & aliâs apud eundem poetam occurrit:

Μάστιξεν ἵππους, τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην. id est,

Cædit equos scutica, ast illi uel sponte uolabant. Sumptum ab aurigis.

Ad utrumuis paratus. XXXIII

Hominem ad utranque fortunã instructum, ludicris pariter ac serijs accõmodatum, aut qui norit cũ bonis pariter ac malis cõuenire, notabimus hoc carmine, quod est in Iliad. H.

Οἶδ' ἐπὶ δεξιά, οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν. id est,

Noui equidem clypeum dextra, læuáque mouere.

Nullus delectus. XXXIIII

Aristoteles lib. Politicorum ij. refert hunc uersiculum ceu uulgo celebrem,

Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός. id est,

Par honor, ignauóque uiro, & uirtute ualenti.

Quo licebit uti, si quando significabimus nihil esse discriminis inter eruditũ & impostorem, inter benemerentem & malemerentem, inter probum & improbũ. Verba sunt Achillis stomachantis, quod sui ratio non esset habita ab Agamemnone, cum esset omnium multo fortissimus. Hoc loco lapsus est interpres Leonardus Aretinus, uir ille quidẽ tum doctus, tum eloquens, sed homo tamen. Sic enim uertit carmen Homericum, Honori incumbit tam ignauus quam bonus, nimirum deceptus ab eo qui libros eos illi prælegerat. Nec animaduertit ἰῇ positum pro μιᾷ.

Muneribus res agitur. XXXV

Qui dicet non esse locum recte factis & æquis rationibus, sed largitione & assentatione rem omnem peragi, poterit illud accommodare ex Iliados I.

Δώροισίν τ' ἀγανοῖσιν, ἔπεσσί τε μειλιχίοισι. id est,

Et donis permagnificis, & lenibus dictis.

Quo quidem in carmine muneribus non temere prior datus est locus.

Frustratus conatus. XXXVI

Qui spe frustratus sua, non assequitur id quod ambiebat, in hunc non incongrue torquebitur illud ex Iliados Θ.

Βαλέειν δέ ἑ ἵετο θυμός,

Καὶ τοῦ μέν ῥ' ἀφάμαρτε. id est,

Animus cupijt configere telo,

Verum illum, fallente manu non attigit. Rursus aliàs,

ἀλλ' ὅγε καὶ τόθ' ἅμαρτε. id est,

Verum & tunc ille fefellit.

Alieno auxilio potentes. XXXVII

Qui alienis pręsidijs freti facinus aliquod egregium, aut qui alieni prætextu nominis aliquid faciunt, in eos apposite torquebitur ex eodem libro, quod ibi dictum est de Teucro fratre Aiacis Telamonij. Nam is sub fraterno latitans clypeo, sagittas aliquot mittit in Troianos,

Στῆ δ' ἄρ' ὑπ' Αἴαντος σάκεϊ Τελαμωνιάδαο. id est,

Constitit Aiacis clypeo septemplice tectus.

Cauendum à potentiore. XXXVIII

Qui se negabit rem habere uelle cũ homine longe potentiori, quiq́ magnopere possit lædere, recte accommodauerit illud eodem è libro,

οὐ γὰρ ἐγώ γ' ἐθέλοιμι Διὶ Κρονίωνι μάχεσθαι. id est,

Cum Ioue ego sanè nolim certamen inire.

Subitum remedium periculi. XXXIX

Cum indicabimus rem in extremum discrimen adductam, actumq́ fuisse, ni subita salus, ceu deo quopiam immissa protinus affulsisset, illud ex eodem libro tum aliàs sæpe conueniet,

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. id est,

Ni ilico sensisset, genitor diuûmq́ hominumq́.

Perplexus animiq́ consternati. XL

In eum qui periculoso negocio consternatur animo, nec rationem inuenit, qua explicet sese, quadrabit illud ex eodem libro,

Νέστορα δ' ἐκ χειρῶν φύγον ἡνία σιγαλόεντα. id est,

Fugére è manibus mirandæ Nestori habenæ.

Litem incipere. XLI

In eum qui iam prouocatus aggreditur conuicijs agere, congruet illud ex Iliad. κ.

Εἵλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος ἀκαχμένον ὀξέϊ χαλκῷ. id est,

Hastam corripuit robustam cuspide acuta.

Cui diuersum illud, Hastam abiecit, quod alibi retulimus ex Cicerone.

In formidolosum. XLII

In hominem uehementer pauidum, animoq́ consternatum, quadrabunt hi uersus ex eodem libro, οὐδέ μοι ἦτορ

Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω,

Στηθέων ἐκθρώσκει, τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα. id est,

Nec mihi mens constat, sed mota uacillat, & extra

Pectus cor salit, & trepidant quoq́ corporis artus.

Dicuntur autem hæc ab Agamemnone, populo metuente.

Blandius alloqui. XLIII

In eum qui blandius & honorificentius compellat aliquẽ, gentilitijs etiam prænominibus additis, Quinte puta, aut Publi, uidelicet quo gratiam aliquam ineat apud illum, recte torquebitur illud quod eodem in libro dictum ab Agamemnone, iubẽte Menelaum blandiri copijs Græcorum,

Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον. id est,

Compellans patris ac gentis cognomine quenq́.

Inexorabilis. XLIIII

In exoratu difficilem ac præfractum, suoq́ relinquendum ingenio: siue in eum cuius operam nihil moramur, apposite torquebitur, quod Iliados ι. Diomedes dixit in Achillem, qui legatos & Agamemnonis dona reiecerat,

Ἀλλ' ἤτοι κεῖνον μὲν ἐάσομεν, ἤ κεν ἴῃσιν,

Ἦ κε μένῃ. id est,

Quin magis ipsius hunc animo, ingenioq́ sinamus,

Siue uenire uelit, siue hic remanere.

Ausculta & perpende. XLV

Quoties significabimus nos aliquid dicturos quod ad rem pertineat, quodque ratum ac certum futurum sit, cōueniet illud ex eodem libro, quanquam & aliàs apud eum poetam sæpius obuium:

Ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι. id est,

Imò aliud quiddam, tu mente recondito, dicam.

Non statim decernendum. XLVI

Qui significabit interponendam moram prius quàm decernatur, & rem in posterū diem reijciendam, accommodabit illud ex eodem libro, quod Phœnici cū legatis ad reconciliandam gratiam misso ab Agamemnone respondit Achilles,

Ἅμ' ἠοῖ φαινομένηφι

φρασσόμεθα. id est,

Aurora ubi crastina surget

Consultabimus.

Hinc apparet sumptum celebre Græcis prouerbium, ἐν νυκτὶ βουλή. id est, In nocte consilium, quod alio diximus loco.

Nemo cogendus amicus. XLVII

Cum innues aliquem nō esse ad negocium accersendum, præter animi sententiā, aut non esse collocandum officium in eum qui nec agnoscat, nec accipiat libenter, accōmodum fuerit quod eodem in libro de Phœnice dixit Achilles,

Ἢν ἐθέλῃσιν, ἀνάγκῃ δ' οὔτι μιν ἄξω. id est,

Si uolet, inuitum hunc haudquaquam abduxero quóquam.

Omnibus anteuertenda uitæ cura. XLVIII

Qui dicet omnia posthabenda, quo uitæ cōsulamus, accōmodabit illud ex eodē libro,

Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ' ὅσα φασὶν

Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὐναιόμενον πτολίεθρον,

Τὸ πρὶν ἐπ' εἰρήνης. id est,

Nullum equidem præcium cum uita confero, nec cum

Iliacis opibus, pridem quas tempore pacis

Vrbs opulenta tenebat, uti fama est.

Moxque causa redditur, quod una uita, neque reuocari, neque sarciri possit, simulatque semel dentes reliquerit.

Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ, πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λῃϊστὴ, οὔθ' ἑλετή.

Euenit malo male. XLIX

Cum scelerato cuipiam euenit, quod omnes imprecabantur & optabant, locus erit illi ex eodem libro, Θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς. id est,

Explerunt inimica precamina diui.

Verba sunt Phœnicis narrātis omnia mala accidisse sibi, quæ pater olim fuerat imprecatus.

Nec dignus qui me intueatur. L

Qui contemnet omnino quempiam, ut ignauū, multoque sese inferiorem, nō ineleganter illud ex eodem libro detorserit, quod in Agamemnonem dixit Achilles,

Οὐδ' ἂν ἔμοιγε

Τετλαίη κύνεός περ ἐὼν, εἰς ὦπα ἰδέσθαι. id est,

Haud ille quidem ausit

Quamuis perfricta sit fronte, mihi ora tueri.

Quod idem etiā hodie uulgo dictitant. Est aūt indiciū animi conscij, nō audere recta faciem intueri eius quē læseris. Hinc est quod Menelaus in Iphigenia Aulidensi iubet in primis, ut Agamemnon obtueatur sese, uidelicet inde facti collecturus primū argumentū.

Cauendum ab eo qui semel imposuit. LI

Qui se negabit habere uelle cōmercium cum eo à quo semel sit deceptus, usurpabit illud ex eodem libro,

Οὐδέ τί οἱ βουλὰς συμφράσσομαι, οὐδὲ μὲν ἔργον.

Ἐκ γὰρ δή μ' ἀπάτησε καὶ ἤλιτεν. οὐδ' ἂν ἔτ' αὖτις

Ἐξαπάφοι ἐπέεσσιν, ἅλις δέ οἱ, ἀλλὰ ἕκηλος Ἐρρέτω. id est,

Hoc ego cum nihil aggrediar,neqꝫ enim expedit unquam.
Quippe ubi frustratus semel est,ac fraude fefellit,
Non iterum mihi uerba dabit stulto,semel illi hoc
Sit fecisse satis,quin posthac ille quiescat, Ac ualeat.

Amicorum est admonere mutuum. LII

Sentantia prouerbialis uidetur,quam legimus Iliad. Λ.
Αγαθὴ δὲ παραίφασις ἐστὶν ἑταίρου. id est,
Bonus est affatus amici Admonitoris.
Hanc licebit usurpare,si quando dicemus amici munus esse ut amicum si quid erret,liberius admoneat.

Vnus multorum instar. LIII

Quod eodem in libro dictum est in laudem medici, idem torqueri poterit ad quemcunqꝫ uirtute præstantem.Carmen est huiusmodi,
Ιητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. id est,
Vir medicus multis alijs æquandus honore est.
Festiuiter hoc in Eryximachum torquet Alcibiades, cui iubẽti negat se posse obsistere, quod uir medicus multorũ instar sit. Festiuius erit si trãsferatur ad res animi. Veluti Plato libro de Repub.iiij. ἐὰν τὸ λεγόμενον ἓν μέγα φυλάττωσι. id est, Si illud unum magnum q̃d dicitur seruauerint.Indicat illud ἓν μέγα fuisse prouerbiale. Vide prouerbiũ,Multa nouit uulpes,&c.Idẽ admonet elegantissima parabola euangelica,de precioso margarito, & de thesauro in agro.Bona mens igit̃ πάντων ἀντάξιος ἄλλων.& eruditio & bona fama, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Contemnentis inimicum. LIIII

Qui negabit se commoueri conuicijs alicuius hominis contempti,non inscite deflexerit id quod eodem libro dicit Diomedes,
Οὐκ ἀλέγω,ὡς εἴ με γυνὴ βάλοι,ἢ πάϊς ἄφρων,
Κωφὸν γὰρ βέλος ἀνδρὸς ἀνάλκιδος οὐτιδανοῖο. id est,
Haud curo magis,ac si fœmina siue quis infans
Me iaculo peteret, siquidem uiri inertis & ipsa Irrita tela uolant.

In uoti compotem. LV

Vbi quis assecutus est quod affectabat captabatqꝫ,ueluti si quis sacerdotij spe munus principi mitteret, eoqꝫ sacerdotio fauore principis potiret̃ ; quadrabit illud ex eodẽ lib.
Καὶ βάλεν οὐδ' ἄρα μιν ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός. id est,
Attigit,eqꝫ manu non irrita missa sagitta est.

Lupus in fabula. LVI

Cũ forte fortuna in medio sermone interuenit is cuius mentio fiebat, conueniet illud ex Iliados Κ.
Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος,ὅτ' ἄρ' ἤλυθον αὐτοί. id est,
Iamqꝫ aderant ipsi,nondum sermone peracto.

Corrigentis quod dictum est ab alio. LVII

Vbi ciuiliter notabimus aliquem tanquam haud ex animi sententia locutum,aut ubi quid dictum erit parum honestũ,intorquebimus uersiculum hunc ex Iliados Μ.quẽ Plutarchus ad eum usum adduxit alicubi,
Οἶσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι. id est,
Sermonem hoc alium potiorem adducere nosti.

Aliter cum alijs agendum. LVIII

Qui significabit cum alijs blandius agẽdum,cum alijs asperius, ut cuiusqꝫ fuerit ingenium,aut fortuna,dignitasqꝫ,allegabit illud ex eodem libro:
Ἄλλον μειλιχίοις,ἄλλον στερεοῖς ἐπέεσσι Νείκεον. id est,
Verbis hunc placidis,contra asperioribus illum Increpuere.

Vt nunc sunt homines. LIX

Si notabis temporum tuorum mores,ut semper in peius degenerãtes à uirtute maiorum, Veluti si dicas hũc aut illum principẽ laudandum, ut hac tẽpestate sunt principes, applicabis illud ex eodẽ libro, οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν. Quod quidem hemistichium aliquot

est locis apud Homerũ: hic de Aiace & Hectore, saxum ingẽs humo facile tollentibus, Iliados ε. de Tydeo saxum item tollente.

Non suscipiendum negocium temere. LX

In præpotentem, & cum quo non sit suscipienda simultas aut lis, nisi magno aliquo præsidio fulciaris, quadrabit illud ex eodem libro,

οὐκ ἄν τις μιν δρυνάκοι ἀντιβολήσας, νόσφι θεῶν. id est,

Huic certaturus non iuerit obuius ullus, Absq; deis.

Dictum est de Hectore duabus lanceis tendente in prælium, cum emisisset ingens saxũ.

Vehementer cupientis. LXI

Cũ animus ipse nos uehemẽter instigat ad faciendũ quippiã, cõueniet illud ex Iliad. N.

Καὶ δ᾽ ἐμοὶ αὐτῷ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι,
μᾶλλον ἐφορμᾶται πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι,
μαιμώωσι δ᾽ ἔνερθε πόδες, καὶ χεῖρες ὕπερθεν. id est,

Sponte mihi gliscens animus in pectore gestit
Vsq; magis bellare manu, & confligere coram
Festinant infraq; pedes, ac dextra superne.

Elucet egregia uirtus. LXII

Egregia uirtus etiã si quãdo dissimuletur, tamẽ semper eminet inter alios, atq; ex ipso oris habitu perspicitur, & in ipsa quasi relucet frõte. Verã item nobilitatẽ testatur facies hominis itidem, ut mores. In hanc sententiã quadrabit Homericũ illud ex eodem libro,

Ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ. id est,

Insignia numina diuûm.

Mutua defensatio. LXIII

Mutuam complurium inter ipsos cõcordiam, mutuamq; defensationem notabimus non infacete uersibus his ex eodem libro,

φράξαντες δόρυ δουρί, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ,
ἀσπὶς ἄρ᾽ ἀσπίδ᾽ ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ᾽ ἀνήρ. id est,

Hastas densabant hastis, umbone frequenti
Vmbonem, clypeum clypeus fulcibat inhærens,
Inq; uicem galeæ galeas texere, uirum uir.

Iuuenalis item de mollibus, Sed illos
Defendit numerus iunctæq; umbone phalanges.

Concordia fulciuntur opes etiam exiguæ. LXIIII

Sententia prouerbialis est ibidem, huiusmodi,

Συμφερτὴ δ᾽ ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν. id est,

Coniuncti pollent etiam uehementer inertes.

Hac conueniet uti, si quando significabimus nõ esse contemnendam amicitiam, aut simultatem multorum, etiamsi fuerint alioquin imbecilles, & quorum singulos quiuis facile contemnat. Nam quemadmodum, ut ait Ouidius,

Et quæ non prosunt singula, multa iuuant,
Ita quæ non lædunt singula, multa nocent.

Extra periculum ferox. LXV

In timidum & ita demum ferocẽ, si procul absit à periculo, uelut in obtrectatorẽ clancularium, qui coràm non ausit congredi, quadrauerit illud ex eodem loco:

Ἀνδρῶν δυσμενέων ἑκὰς ἱστάμενος πολεμίζειν. id est,

Pugnare gnarus uerum eminus & procul hoste.

Simile est illud Demosthẽis in oratiõe De corona, οὕτως οἰκείως ἡμᾶς ἐδέχοντο, ὥστε τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἱππέων ὄντων, εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὸ ἄστυ δέχεσθαι τὴν στρατείαν ἐπὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τιμιώτατα. id est, Adeo familiariter nos acceperunt, ut quũ adessent armati & equites, in ædes atq; in ciuitatem reciperẽt exercitum ad liberos & uxores, & ad ea quę sunt charissima. Extra telorum iactum ante recensuimus, cui contrarium est Intra tela. M. Tullius in Verrem actione iiij. Non ego à Vibone paruo nauigio inter fugitiuorum ac prędonum ac tua tela uenissem? quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν.

Quisquis

Quisquis fuerit. LXVI

Quęuis citra ullã exceptionẽ hominẽ indicabimus hoc uersiculo, qui est in eodẽ lib.
Ὃς θνητός τ' εἴη, καὶ ἔδοι Δημήτερος ἀκτήν. id est,
Qui modo mortalis sit edens cerealia dona.
Veluti si quis dicat humanas leges alibi alias esse, cæterum legem naturæ omnium esse communem, ὃς θνητός τ' εἴη.

Iuuenta uiribus pollet. LXVII

Ad uires plurimũ momẽti adfert ætas iuuẽta. Ad id facit illud ex eodẽ loco de Ænea:
Καὶ δ' ἔχει ἥβης ἄνθος, ὅ τε κράτος ἐστὶ μέγιστον. id est,
Flos quoq; adest æui, cuius tunc maxima uis est.

Ancipitis consilij. LXVIII

Ad significandum hominem perplexum & ancipitis sententiæ, suspensumq; animo, congruet illud ex Iliados E,
Μεσσηγὺς γαίης, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος. id est,
In medio terræ simul & stellantis olympi.
Dictum est apud poetã de equis Iunonis inter cœlum & terram celeri uolantibus cursu.

Prædiues. LXIX

Prædiuitem significabimus his uersibus in Z. κ. & λ. Iliadis,
Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται,
Χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος. id est,
Diuitis in patris sunt multa recondita tectis,
Æsq; aurumq;, fabrefacti quoq; copia ferri.
Ad idem faciet etiam illud ex Iliados K.
Πολύχρυσος πολύχαλκος. id est,
Multi auri, multiq; æris.

Ægre quidem, sed facimus tamen. LXX

Cum ægre quidem, & non sine plurimis incommodis agimus quippiam, sed tamen facimus, adacti necessitate, conueniet illud ex Iliad. Z.
Καὶ μάλα τειρόμενοι περ, ἀναγκαίη γὰρ ἐπείγει. id est,
Quamuis afflicti nimium, sed fatum ita cogit.

Quod alibi diminutum, exæquatur alibi. LXXI

In eum in quo desideratur uirtutis aliquid, sed cuius iacturam alia quapiam dote compenses. Veluti si quem intelligi uelimus parum eloquentem, sed admirabili tamen iudicio: aut qui sit indoctus quidem, sed bene nũmatus, competet illud ex eodem loco quẽ modo citauimus ex Iliados K.
Ὃς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης. id est,
Qui ore quidem deformis erat, pedibus tamen acer.

Mutua defensio tutissima. LXXII

Qui significabit minus eos lædi posse, q̃ cõcordes sese mutuo defendũt: cõtrà omniũ iniuriæ obnoxios illos qui dissidẽt factionibus intestinis, accõmodabit illud ex Iliad. ρ.
Παυρότεροι δὲ πολὺ φθίνυθον, μέμνηντο γὰρ αἰεί,
Ἀλλήλοις ἀν' ὅμιλον ἀλεξέμεναι πόνον αἰπύν. id est,
Multo turba minor perijt, quod in agmine semper
Mutuam opem sibi ferre, malumq; arcere studebant.

Qui cum contemptu uitæ inuadunt. LXXIII

In eos qui gladiatorio, sicut ait Terentius, animo quempiam impetũt, ut aut perdant aut pereant, conueniet illud ex Iliados M.
Ἀγροτέροισι σύεσσι ἐοικότες. id est,
Similes agrestibus apris.
Tradunt enim uenatores, hos prouocatos rectà impetere prouocantẽ, nec lãcea uitata.

Alijs prospiciens, non sibi. LXXIIII

Si libebit in quẽpiã iocari, qui cũ artẽ diuinãdi professus, alijs sua mala prædixerit, ipse suũ malũ nõ potuerit præuidere, nõ inconcinniter accõmodabimus illud ex Homeri Bœotia, Ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν. id est,

At non augurijs fatum sibi depulit atrum. Quod imitatus Maro,
At non augurijs ualuit depellere pestem.
Dictum est de Eunomo Mysorum duce, perito quidem auguriorũ, at nihilo minus ab Achille occiso.

Dedecus publicum. LXXIIII

Rem modis omnibus infamem, ac perniciosam, non ineleganter indicaueris his uersibus quibus Hector Paridem obiurgat libro Iliad. iij.
πατρί τε σῷ μέγα πῆμα πόληΐ τε παντί τε δήμῳ,
δυσμενέσιν μὲν χάρμα, κατηφείην δὲ σοὶ αὐτῷ. id est,
Noxa ingens urbiq́ꝫ tuæ, populoq́ꝫ, patriq́ꝫ,
Hosti gaudia, sed probumq́ꝫ, doloŕq́ꝫ tibiỉpsi.

Ne depugnes in alieno negocio. LXXV

Vbi significabimus nos nolle nosmet admiscere liti alienæ quæ nihil ad nos pertineat, sed permissuros ut ipsi inter sese suo decertent periculo quorum agitur negociũ, uersiculo fuerit locus ex eodem libro,
οἴους ἀμφ' Ἑλένῃ, καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι. id est,
Proq́ꝫ Helena, proq́ꝫ omni re decernere solos.
Dictum de Menelao & Paride singulari certamine congressuris.

Prudentia coniuncta cum uiribus. LXXVI

In eum qui norit idem & alijs imperare quid sit agendum, & ipse persequi cum est opus, quod alijs imperat, apte quadrabit illud ex eodem libro,
ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. id est,
Et iuxta ductor bonus, & certamine pollens.
Sunt enim qui imperatorem agere norunt, at militem præstare non norunt.

Pauciloquus sed eruditus. LXXVII

In eum qui pauca quidẽ, sed tamen auditu digna loquitur, cõueniet illud ex eodẽ lib. quod illic dicitur de Menelao, breuiloquo Laconum more, uerũ suauiloquo & arguto:
παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος. id est,
Non is multa quidem, uerum argutissima, quippe Pauciloquus.

Duobus malis resistere difficillimum. LXXVIII

εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾷ, καὶ λοιμὸς Ἀχαιούς. id est,
Iam pariter subigit, bellumq́ꝫ & morbus Achiuos.
Si quando dicemus eundem hominem duobus, aut plurimis premi malis. Est apud Homerum Iliados primo.

A fronte simul & occipitio. LXXIX

Cum indicabimus admirabilem rerum omnium cognitionem, aut singularẽ prudentiam, quæ constat non præsentium modo scientia, sed & memoria præteritorum, & futurorum prospicientia, recte uersum hunc ex eodem usurpabimus libro:
ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα. id est,
Qui scit præterita ac præsentia, postq́ꝫ futura.
Vergilius uertit ad hunc modum,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur.

Nocuit & nocebit. LXXX

Si quando demonstrata præteritorum malorum causa, cõminabimur, futurũ ut accedant maiora, nisi quis resipiscat, non intempestiuiter usurpabimus uersum hunc Homericum ex eodem libro,
τοὔνεκ' ἄρ' ἄλγε' ἔδωκεν ἑκηβόλος, ἠδ' ἔτι δώσει. id est,
Phœbus ob hæc mala multa dedit, atq́ꝫ insuper addet.
Veluti si medicus ostenso morbi periculo, moneat ægrotum reualescentem, ut tẽperet ab immodica Venere, alioqui rediturum cum fœnore malum.

Ingens discrimen. LXXXI

Quoties ingens discrimẽ innuemus inter homines, aut res plurimũ inter se diuersas, aut immẽsum interuallũ inter seiunctos, elegãter accõmodabimus illud ex eodem lib.
ἐπειδὴ μάλα πολλὰ μεταξὺ

οὔρεά τε σκιόεντα θάλασσά τε ἠχήεσσα. id est,
Sunt in medio sita plurima, montesq;
Vmbrosi fretaq; horrisono clamosa fragore.

Adhortantis ad gloriam. LXXXII

Cum adhortabimur ad immortalem gloriã egregijs parandam factis, non inconcinniter adhibebimus illud carmen, quo M. Tullius aliquot usus est locis,
Ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. id est,
Strennuus esto, quo te posteritas quoq; laudet.
Extat autem apud Homerũ cũ aliàs, tum Odysseæ lib. I. Sic enim Pallas in specie Mentoris adhortatur Telemachum ad uirtutem, aliorum illustrium heroum exemplo,
Καί σύ φίλος, μάλα γάρ σ' ὁρόω καλόν τε μέγαν τε,
Ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. id est,
Tuq; age, quando te uideo magnumq;, bonumq;,
Strenuus esto, ut tete & postera prædicet ętas.

Qui paratus ad resistendum. LXXXIII

Qui significare uolet, se nequaquam detrectare certamẽ, sed abunde suppetere, quo partes tueatur suas, usurpabit illud ex Iliad. ν.
Τῷ μοι δοῦρά τε ἔστι καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι,
Καὶ κόρυθες καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες. id est,
Et mihi sunt hastæ teretes, clypeiq; rotundi,
Tum galeæ, tum thoraces procul igne micantes.

In discrimine apparet qui uir. LXXXIIII

De re periculosa difficiliq;, & eiusmodi quæ uirum cordatũ ac strenuum requirat, cõueniet illud quod eodem libro dicitur ab Idomeneo Cretensium duce:
Ἔνθ' ὅ τε δειλὸς ἀνὴρ ὅς τ' ἄλκιμος ἐξεφαάνθη. id est,
Illic qui uir iners, qui strennuus ipsa docet res.
Ad idem facit quod proximo carmine consequitur,
Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ.
Cuius aliàs mihi facta mentio.

Non cedendum malis. LXXXV

Si quando admonebis, nõ oportere cedere uel aduersarijs, uel insultibus aduersę fortunę, aut non esse certandum cum fugitiuis, non inscite detorseris illud ex eodem libro,
Οὐκ ἂν ἐν αὐχέν' ὄπισθε πέσοι βέλος οὐδ' ἐνὶ νώτῳ,
Ἀλλά κεν ἢ στέρνων ἢ νηδύος ἀντιάσειε. id est,
Ne feriat iaculum ceruicem aut terga, sed ipsum
Aut uentrem, aut pectus feriat aduersa sagitta.

Ipse sibi perniciem accersiuit. LXXXVI

In eum qui sibi pertinaciter accersit malum, cui ueluti fato destinatus sit, congruet illud ex eodem libro,
Τὸν δ' ἄγε μοῖρα κακὴ θανάτοιο τέλος δέ. id est,
Istum mortis in exitium mala parca trahebat.

Vltra uires nihil aggrediendum. LXXXVII

Qui dicet nõ esse suscipiendum negociũ, ad quod peragendum non suppetant uires, non inconcinniter illud accommodauerit ex eodem libro,
Πὰρ δύναμιν δ' οὐκ ἔστι καὶ ἐσσύμενον πολεμίζειν. id est,
Vires ultra nemo queat bellare, licet sit
Quantumuis animo promptus.
Verba sunt Paridis ad Hectorem.

Ocyor accipitre. LXXXVIII

Admirandam celeritatẽ hyperbola prouerbiali licebit indicare, quæ est in eodẽ lib.
Θάσσονες ἰρήκων. id est, Pernices magis accipitre.
Venustius fiet, si ad famam, aut ingeniũ, aut nunciũ, aut eiusmodi quippiã detorqueat.

Ancipitis animi. LXXXIX

Animum ancipitem & incerti consilij, licet indicare uersiculo, qui est Iliad. ξ.
Ὡς ὅ γέ-

Ὡς ὁ γέρων ὥρμαινε δαϊζόμενος κατὰ θυμὸν Διχθάδια. id est,
Sic senior uersans animo disquirit utroq; Nutans.

Id Maro sic est imitatus,
Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc. Rursum Iliad. π.
Διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι. id est,
Huc animus mihi uersanti inclinat & illuc.

Correctio dicti. XC

Dictum obscœnius & bonis uiris reticēdum, aut absurdū dictu, notabimus hoc uersiculo ex Iliados ξ.
Μῦθον, ὃν οὔ κεν ἀνήρ γε διὰ στόμα πάμπαν ἄγοιτο,
Ὅς τις ἐπίσταιτο ᾗσι φρεσὶν ἄρτια βάζειν. id est,
Sermonem, quem nemo unquam promat ab ore,
Qui modo cognorit cordata & sana profari.

In clamosos. XCI

Ingentem inter litigandum aut disputandum uociferationem, indicabimus eo uersiculo, quem ibidem de Neptuno scripsit Homerus,
Ὅσσον τ' ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες ἄρηος. id est,
Tantum uociferans, quantum nouies, deciésue
Mille uiri clamare solent qui prælia miscent.

Idem carmen habetur Iliad. ε. de Marte.

Pro mea uirili. XCII

Cum pollicebimur nos operam nostram præstituros pro nostra uirili, conueniet illud ex eodem libro Veneris ad Iunonem,
Εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί. id est,
Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.

Idem uersus habetur Odysseæ ε. & Iliad. σ.

Vsurpat ueluti prouerbij uice Plutarchus, in libello De dignoscendo adulatore ab amico, εὖ γὰρ εἴρηται τοῖς πρὸ ἡμῶν, φίλου μὲν ἐκείνην εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν, εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί. κόλακος δὲ ταύτην, αὔδα ὅτι φρονέεις. id est, Nam recte dictū est illud à maioribus nostris, amicum sic promittere,
Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.
Adulatorem uero ad hunc modum,
Dicito quicquid habes in pectore.

Pro dignitate cuiusq;. XCIII

Cum unicuiq; partes tribuuntur pro decoro personæ, proq; dignitate. Veluti si negocium arduum cōmittatur prudenti & exercitato: leuiusculum iuueni cuipiam & imperito, quadrabit illud ex eodem Iliados ξ.
Ἐσθλὰ μὲν ἐσθλὸς ἔδυνε, χέρεια δὲ χείρονι δόσκεν. id est,
Egregia egregius subit arma, ac deteriori Deteriora dedit.

Omnia ex sententia cedunt. XCIIII

In magnopere fortunatos, quibus & recte & secus instituta feliciter cedunt, congruet illud ex Iliados ρ.
Τῶν μὲν γὰρ πάντων βέλε' ἅπτεται, ὅστις ἀφείη,
Ἢ κακὸς, ἢ ἀγαθὸς, Ζεὺς δ' ἔμπης πάντ' ἰθύνει. id est,
Spicula cuncta horum feriunt, seu torserit illa
Ignauus, seu uir fortis, quia Iuppiter ipse Dirigit.

Improbitas muscæ. XCV

In improbū, & subinde redeuntē, etiam si turpiter repellatur, quadrabit illud ex eodē,
Καὶ οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν,
Ἥ τε καὶ ἐργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο Ἰσχανάᾳ δακέειν. id est,
Atq; illi muscæ uim intra præcordia misit,
Quæ quamuis de pelle uiri sit sæpe repulsa,
Assultat morsura tamen.

Deo for-

Deo fortunæq; committo. XCVI

Qui fortunam experiri statuerit, euentum negocij fortunæ committens, in hunc conuenerit illud ex eodem libro,

Ἥσω γὰρ καὶ ἐγὼ, τὰ δέ κεν Διὶ πάντα μελήσει. id est,

Torsero & ipse, Ioui fuerint hæc omnia curæ.

Consilium in melius commutandum. XCVII

Si quando iubebimus mutare consilium, utpote fœdum ac stultum, aut reprehendemus quippiam ut inconsulte factum, usui fuerit illud ex eodem libro,

Τίς δή τοι θεῶν νηκερδέα βουλὴν

Ἐν στήθεσσιν ἔθηκε καὶ ἐξέλετο φρένας ἐσθλάς; id est,

Quis tibi consilium submisit inutile tandem

Diuorum, sanamq; exemit pectore mentem?

Modis omnibus incitat. XCVIII

Vbi quis modis omnibus animum alterius sollicitat, nunc precibus, nunc blanditijs, nunc iurgijs, nunc minis, usurpare licebit illud ex eodem libro de Automedonte dictũ & equis Achillis,

Πολλὰ μὲν ἂρ μάστιγι θοῇ ἐπεμαίετο θείνων.

Πολλὰ δὲ μειλιχίοισι προσηύδα, πολλὰ δ' ἀρειῇ. id est,

Multum ille, scuticaq; cita celerare iubebat,

Multum idem blande affatus, multumq; minatus.

Eidem inhiantes testamento. XCIX

Duriusculum quidem, sed tamen non inscitũ, si quod est in eodem libro dictũ de Grecis ac Troianis, pro Patrocli cadauere dimicantibus, torqueatur ad hæredipetas eundẽ senem, uelut idem cadauer certatim captantes,

Ὡς οἵ γ' ἔνθα καὶ ἔνθα νέκυν ὀλίγῃ ἐνὶ χώρῃ

Εἵλκεον ἀμφότεροι. id est,

Sic illi exiguo discrimine utriq; cadauer

Hinc atq; inde trahunt.

Præmatura mors. C

In hunc qui præmatura morte discesserit, superstitibus parentibus, accõmodabitur illud ex eodem libro de Hippothoo Pelasgo Leti filio dictum, quem Aiax Telamonius occiderat, quod Patrocli corpus pede apprehẽsum ad Troiam pertrahere conatus erat.

Οὐδὲ τοκεῦσι

Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών. id est,

Ast neq; nutricandi grata parentibus ille

Reddidit officia, sed ei breue contigit æuum.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA IX

Alia dantur, alia negantur. I



Voties è duabus naturæ dotibus altera cõtigit, altera negata est, ueluti si cui formæ decus adsit, desit ingenij laus, Siue cum è duobus postulatis alterum duntaxat impetratur, quadrauerit illud ex Iliad. π.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε. id est,

Annuit hoc illi diuûm pater abnuit illud.

Hunc uersiculum usurpat Plinius in epistola quadam. Dictus est autem de Achille, qui in uotis, quæ facit pro Patroclo suis armis inituro prælium, duo quædã rogarat, alterum ut cum laude pugnaret, alterum ut peracta pugna referret arma, incolumis & ipse. Quorum alterũ annuit Iuppiter, nempe ut fortissime pugnaret. Cæterũ Achillis arma nõ retulit, nec incolumis redijt. Festiuiter abusus est hoc carmine Stratonicus citharœdus, qui cum audisset quendam cithara canentem, subiecit hunc Homeri uersum,

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Ac mox alio quodam rogante, cur ita diceret, Quoniam, inquit, male canere cithara dedit, cæterum bene canere uoce abnuit. Ita fermè Athenæus libro octauo.

Victoria

Victoria non incruenta. II

Facit hoc tum corruptela iudicum, tum patronorum rapacitas, ut ferè litigantiũ utrẽque partes plectantur, adeo ut non raro pœniteat etiã eum qui uicit litem. In hos igitur conuenit illud ex Iliados ρ.

οὐ δ᾽ οἱ γὰρ ἀναιμωτί γ᾽ ἐμάχοντο. id est,

Nec hi sine sanguine pugnam Miscebant.

Filius degenerans. III

In filiũ, qui paterno degenerat instituto, siue qui nõ diu fruitur à patre relictis, sed excutitur à maiorum facultatibus, apposite torquebitur illud ex eodem libro,

Ἀλλ᾽ οὐχ υἱὸς ἐν ἔντεσι πατρὸς ἐγήρα. id est,

At non consenuit patrijs in filius armis.

Euentus præter expectationem. IIII

Quoties res multo secus euenit quàm uel fuerat instituta, uel probabilib. coniecturis euentura uidebatur, congruet illud ex eodem libro,

Ἀλλ᾽ αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος αἰγιόχοιο. id est,

Verum præpollet magni Iouis usque uoluntas.

Pindarus in Pythijs hymno ultimo, τὸ γὰρ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν, ἀλλ᾽ ἔσται χρόνος οὗτος, ὃς καί τιν᾽ ἀελπτίᾳ βαλὼν, ἔμπαλιν γνώμας τὸ μὲν δώσει, τὸ δ᾽ οὔπω. id est, Quod enim in fatis est, euitari non potest, Sed erit tempus hoc, quod aliquẽ desperatione iaculatũ, præter opinionem, hoc quidem dabit, aliud uero nequaquam. Rursum Iliad. π.

Ἀλλ᾽ αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος ἠέπερ ἀνδρῶν. id est,

Sed magis atque hominum pollet Iouis usque uoluntas.

Reprehensio cogitationis. V

Cum ipsi reprehendimus animi nostri consilium, aut cogitationem parum honestã, aut parum utilem, locus fuerit ex Iliad. ρ.

Ἀλλὰ τί ἤ μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός; id est,

Sed mihi cur animus, secum hæc in pectore uersat?

Idem alijs item locis repetitur.

Præbere uiros. VI

Ad fortiter agendum, ferendúmue adhortabimur hoc carmine ex eodẽ Iliad. ρ. quanquam idem alias subinde repetitur,

Ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς. id est,

Eia estote uiri, ualidasque expromite uires.

Re opitulandum non uerbis. VII

Cum re opus est, nihil prosunt uerba, ueluti si quis egeat pecuniarijs suppetijs, quorsum attineat huic aures explere dictis? Rursum in consultationibus, in iudicijs, rationibus agendum est, non ui. Ad id faciet Homericum illud ex Iliad. π.

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ᾽ ἐνὶ βουλῇ. id est,

Verba in consilio, ualet in certamine robur.

Corrupta iudicia. VIII

In eos qui corrupte iudicant, aut suffragium ferunt, non ad Reipub. commodum, sed ad priuatum commodum respicientes: siue qui per tyrannidem leges opprimunt, competet illud ex eodem libro,

οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,

Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. id est,

Qui per uim in populi cœtu communia iura

Deprauant, ac iustitiam depellere tentant

Nil ueriti uocem diuûm.

Apta prouincia. IX

In eũ, qui prouinciã suscipit, suis aptam uiribus, abstinens à negocio, cui sit impar, ueluti si quis episcopatũ accipiat, summũ pontificiũ recuset, conueniet illud ex eodem lib.

Εἵλετο ἄλκιμα δοῦρα τά οἱ παλάμηφιν ἀρήρει,

Ἔγχος δ᾽ οὐχ ἕλετ᾽ οἶον ἀμύμονος Αἰακίδαο. id est,

Quæ manibus quadrent, ingentes corripit hastas

Quaslibet, ast hastam solam non sumit Achillis.
De Patroclo dictũ, qui cum Achillis armis esset indutus, ab[...]nõ utatur, cum habeat, cõue ea grauior esset, quàm ut quisquam Græcorum regere posse[...]
Quod idem in Odyssea de Arcu Vlyssis finxit Homerus.

Pudor & metus. XXI

Cum abstinetur à re quapiam, quod ea tum inhonesta factu u[...]tur, præcipue parũ ho nime tuta, locum habet illud ex Iliados ο.
Ἴσχε γὰρ αἰδὼς, καὶ δέος. id est,
Nam pudor atque metus uetuit.
De cõglobata acie dictũ, quæ ne sese diduceret, partim pudor obstabat, par[...]
Pudorem autem ingẽs addere calcar ad fortiter agendũ, indicat in eodem lib.[...]
Αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται. id est,
Plures sunt salui atque cadunt his, quis pudor adsit.

Qui obticescit. XI

In eum qui metu attonitus, aut stupefactus admiratione tacet, aut cui non est, quod respondeat, quadrabit illud ex Iliados ρ.
Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε. id est,
Illum corripuit stupor, atque infantia linguæ.

Mors omnibus communis. XII

Qui dicet omnibus ex æquo moriendum, nec ullis uiribus arceri fati necessitatem, citabit illud ex Iliados σ.
Οὐ δὲ γὰρ οὐδὲ βίη ἡρακλῆος φύγε κῆρα. id est,
Nec uis Herculea fatum euitauit acerbum.

Alius alijs in rebus præstantior. XIII

Qui dicet alium alia dote præcellere, accõmodabit quod in eodem libro dictum est de Polydamante & Hectore,
Ἀλλ' ὁ μὲν ἂρ μύθοισιν, ὁ δ' ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα. id est,
Hic dictis, hasta longe præstantior ille.
Eandem sententiam fusius explicat Iliados ν. Polydamas loquens Hectori,
Ἕκτορ ἀμήχανός ἐσσι παραρρητοῖσι πιθέσθαι.
Οὕνεκα τοι περὶ δῶκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
Τοὔνεκα καὶ βουλῇ ἐθέλεις περιίδμεναι ἄλλων;
Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
Ἄλλῳ δ' ὀρχηστὺν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν,
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς Ἐσθλόν. id est,
Hector non potis es deflectere pectora dictis.
An quia dij donant factis præcellere belli,
Vis in concilio reliquos præcedere sensu?
At non cuncta potes unus simul omnia ferre.
Quippe deus dedit huic uirtute excellere belli,
Huic laudem choreæ, citharam illi, & carmina blanda,
Rursum alij mentem præclaram in pectore, magnus Iupiter inseruit.

In periculoso negocio non est dormitandum. XIIII

Vbi monebimus in re ardua non esse cessandũ, cõgruet quod subinde repetit apud Homerum Iliados π.
Ὀλίγη δ' ἀνάπνευσις πολέμοιο. id est,
Exigua est interspiratio belli.
Poterit trahi uel ad litẽ forensem, uel ad simile negocium odiosum, & laboris plenum.

Mens læua. XV

Frequenter hominum mens læua est, & pessima pro optimis sequũtur, optima pro pessimis repudiant. Ad hanc sententiam facit illud ex Iliados σ.
Ἕκτορι μὲν γὰρ ἐπῄνησαν κακὰ μητιόωντι,
Πουλυδάμαντι δ' ἄρ οὔτις, ὃς ἐσθλὴν φράζετο βουλήν. id est,

Facit hoc tum corruptela labat inutile quisque,
que partes plectantur, ade c dabat utile solus.
conuenit illud ex Iliados bis pugnas non re. XVI
οὐ δ' οἱ γάρ ἀναιμωτί γ' ἐμ rcari, uerum re uincere difficile. Ad eam sententiam quadra
Nec hi sine sanguine p cum ab Ænea congressuro cum Achille,
ς,

In filiū, qui pater ασυλα μυθήσασθαι. id est,
cutitur à maiori robe & ipse
Ἀλλ' οὐχ ἡμέας γ obris inimicaque dicere dicta.
At non c ost repetit copiosius eandem sententiam:
μφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
σα μάλ' οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.
Στρεπτὴ δὲ γλῶσσ' ἐστὶ βροτῶν, πολέες δ' ἔνι μῦθοι,
Παντοῖοι, ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις. id est,
Ambobus siquidem probra dicere plurima promptum est,
Quorum onus haud portet centum ratis obsita remis.
Est hominum quia lingua uolubilis, omnigenique
Insunt sermones, uariisque & pascua dictis,
Hinc atque hinc, multeque uices. sed qualia uerba
Dices, talia reddentur tibi dicta uicissim.

Ne quid moueare uerborum strepitu. XVII

Qui monebit aliquem, ne sæuis uerbis, ac minis deterreatur, quominus experiatur, accommodabit illud ex eodem libro, ab Apolline dictum Æneæ,
Ἀλλ' ἰθὺς φέρε χαλκὸν ἀτειρέα, μηδέ σε πάμπαν
Λευγαλέοις ἐπέεσσιν ἀποτρεπέτω καὶ ἀρειῇ. id est,
Quin rigido ferro magis obuius ito, nec unquam
Te seuis dictis deterreat ille minisque.

Cibo opus duraturis in labore. XVIII

Inituri bellum, ne omnino ieiuni sint, ne uiribus destituantur. Id trahi poterit ad studium literarum, ad exercitium pietatis, atque alia complura. Ad id congruent uersus Homerici, ex Iliad. τ.
Οὐ γὰρ ἀνὴρ πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα
Ἄκμηνος σίτοιο δυνήσεται ἄντα μάχεσθαι,
Εἴπερ γὰρ θυμῷ γε μενοινάᾳ πολεμίζειν,
Ἀλλά τε λάθρῃ γυῖα βαρύνεται, ἠδὲ κιχάνει
Δίψα τε καὶ λιμός, βλάβεται δέ τε γούνατ' ἰόντι.
Ὃς δέ κ' ἀνὴρ οἴνοιο κορεσσάμενος, καὶ ἐδωδῆς
Ἀνδράσι δυσμενέεσσι πανημέριος πολεμίζῃ,
Θαρσαλέον νύ οἱ ἦτορ ἐνὶ φρεσίν, οὐδέ τι γυῖα
Πρὶν κάμνει, πρὶν πάντας ἐρωῆσαι πολέμοιο. id est,
Nam quis ad occasum usque ualebit solis ab ortu
Impastus iugi durans confligere pugna?
Pectore enim quamuis sit prompto ad belligerandum,
Sensim membra grauant tamen, ac sitis atra, famesque
Corripiunt, genuaque labant tendentis in hostem.
Rursus erit quicunque satur, uinoque ciboque,
Is demum potuit confligere perdius hosti.
Huic animus uiget usque ferox, neque membra laborant
Huic prius, ac uictor bello submouerit omnes.

Omnibus armis præsidiisque destitutus. XIX

Hominē inermē & omnib. destitutū præsidiis indicabimus hoc uersu, qui est Iliad. φ.
γυμνὸς ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος οὐδ' ἔχεν ἔγχος. id est,
Et clypeo simul & galea nudatus, & hasta

Frustra

Frustra habet qui non utitur. XX

Si quem increpare uoles, quod ingenio, diuitijs, literis nõ utatur, cum habeat, cõueniet illud ex eodem Iliad. φ.

Τίνυ τόξον ἔχεις ἀνεμώλιον αὔτως; id est,
Cur frustra tibi iam gestatur inutilis arcus?

In fugitiuum. XXI

Vbi quis impotenti animi cupiditate ad rem quampiã instigatur, præcipue parũ honestam, uel magis si quis turpiter fugiat, in hunc quadrabit, si dixeris,

Τοῦτον ἡ κυνάμυια ἄγει. id est, Hunc cynamya rapit.

Sic enim in eodem libro Iuno de Marte è prælio fugiente,

Καὶ δ' αὖθ' ἡ κυνάμυια ἄγει βροτολοιγὸν ἄρηα. id est,
Pestiferum Martem rursum exagitat Cynamya. id est, musca canina.

Cum dijs non pugnandum. XXII

Qui monebit non esse pugnandum cum genio, cũ superis, cũ magnis principibus, quos Hebræorum etiam literæ uocant deos, usurpabit illud ex eodem libro,

Θεοὶ δέ τε φέρτεροι ἀνδρῶν. id est,
Verum homines dijs inferiores.

De θεομαχῶν diximus alibi. Pindarus Pythijs hymno secũdo sentẽtiam hanc sic extulit, Χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. i. Oportet aduersus deum non contendere.

Autor omnium & fons. XXIII

Cum indicare uolemus primum omniũ autorem, unde ceu capite proficiscanť omnia, maxima pariter & minima: Veluti si quis dicat superbiam omnium malorum parentem, fidem omnium uirtutum fontem, Homerum omnis poeseos patrem, nõ incõcinniter accommodabitur illud ex eodem libro de Oceano dictum,

Ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
Καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρέατα μακρὰ νάουσιν. id est,
Ex quo uno freta cuncta fluunt & flumina cuncta,
Et cuncti manant fontesq́ue, lacusq́ue profundi.

Prorsus ignotus. XXIIII

In hominẽ quem nobis mirum in modum ignotum uideri uolumus, per iocũ torquebitur illud ex eodem libro atq́ue aliàs apud Homerũ frequens, uelut Odysseę α & ξ.

Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆες; id est,
Dic quis & unde uenis, tibi ubi patria atq́ue parentes?

Cognatũ est illi, Albus an ater sis, nescio. Poterit & ad rem applicari: ueluti si dicamus aliquem omnis philosophiæ imperitum, in librum philosophicum incidisse:

Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;

Quoad uixero. XXV

Quod in uita perpetuum nobis futurum intelligi uolemus, indicare licebit Homerico carmine, quod est in Iliados χ.

Ὄφρ' ἂν ἔγωγε
Ζωοῖσιν μετέω καί μοι φίλα γούνατ' ὀρώρῃ. id est, Donec
Viuos inter agam, genibus dum fulciar hisce.

Hoc imitatus Maro:
Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regat artus.

Gloriosum & apud posteros. XXVI

Cum facinus significabimus, cuius famam & posteritas celebratura uidetur, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. id est,
Imo facinus insigne peregit
Ipsa etiam quod posteritas exaudiat.

Vindicta tarda, sed grauis. XXVII

Vbi qui diu multa patrauit impune, tandem in extremum malũ adducitur, semelq́ue dependit superiora flagitia, congruet illud ex eodem libro:

Νῦν δ' ἀθρόα πάντ' ἀποτίσεις. id est,

Nunc cuncta lues semel adglomerata.
Verba sunt Achillis ad Hectorem.

Anceps euentus rei. XXVIII

Cum anceps rei discrimen significamus, & incertum utrò uergat uictoria, congruet illud ex eodem libro,
Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα. id est,
Tum pater auratas librabat utrinque bilances. Idem est Iliados χ.

Magna de re disceptatur. XXIX

Cum ingens certamen indicabimus, nec leuia aut ludicra peti præmia, quadrabit illud ex eodem libro:
Ἐπεὶ οὐκ ἱερήιον οὐδὲ βοείην Ἀρνύσθην. id est,
Neque enim illis uictima siue Bucula captabatur.
Dictum est de Achille & Hectore de uita decertantibus. Vsurpat à Luciano in Eunucho, cum ridet philosophos turpiter apud iudices de salario contendentes. Carmen integrum sic habet,
Ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύσθην, ἅτε ποσσὶν ἀέθλια γίγνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο. id est,
Neque enim illis uictima, siue
Bucula captabatur, quippe hæc præmia cursus,
Verum de uita currebant Hectoris.
Vergilius uertit Æneidos libro duodecimo:
Neque enim leuia aut ludicra petuntur
Præmia, sed Turni de uita & sanguine certant.

Omissis nugis rem experiamur. XXX

Qui conuicijs omissis iubebit ipsa re periculum fieri, uter uincat, aut uincatur, non intempestiuiter accommodauerit illud ex eodem libro:
Βέλτερον αὖτ' ἔριδι ξυνελαύνεμεν ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέρῳ κεν Ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ. id est,
Sed præstet pugnam committere cominus, ut mox
Vtri Iuppiter esse uelit laudemque, decusque, Perspicuum fiat.

Metus infamiæ. XXXI

Cum dicemus nos hominum de nobis opinione, rumoribusque commoueri quo minus mutemus consilium, conueniet illud ex eodem libro, præterea Iliados ζ. quod frequenter usurpat M. Tullius in Epistolis ad Atticum:
Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. id est,
Troianos ac Troianas, uereorque, pudetque.
Verba sunt Hectoris pudore nolentis in urbem recipere sese, nequis opprobraret illi imputaretque Troianorum interitum.

Aliam ætatem alia decent. XXXII

Qui iam aliam ætatem significabit, nec idem decere canum, quod iuuenem aliquando decuit, usurpabit illud ex eodem libro, quanquam & alias iteratum:
Ἀλλ' ὅτε δὴ πολιόν τε κάρη πολιόν τε γένειον. id est,
Verum ubi iam, canumque caput, incanaque menta.

Quod alijs uitio uertas, ipse ne feceris. XXXIII

Quod damnaturus sis in alijs, in te ne admiseris, Ad id faciet illud Iliados ψ.
Καὶ δ' ἄλλῳ νεμεσᾶτον ὅς τις τοιαῦτά γε ῥέζοι.
Imò adeo si quisquam alius patrare pararet
Tale aliquid, damnaretis uitioque daretis.

Aut ipse fuisti, aut tui simillimus. XXXIIII

Si quando per iocum indicabimus eundem aliquem fuisse, qui tamen se fuisse eat inficias, ueluti si quem incuses, quod inter bibones compotauerit, isque sese neget fuisse, uerum alium quempiam: non illepide detorseris illud ex eodem lib. quod de Patrocli spectro dixit Homerus:
Πάντ' αὐτῷ μέγεθός τε καὶ ὄμματα καλ' εἰκυῖα,

Καὶ φωνὴν καὶ ὄμματα καλὰ, καὶ τοῖα περὶ χροῒ εἵματα ἕσσο. id est,
Cuncta ipsi similis, uocemq́;, oculosq́; decoros
Corporis atq; modum, & talem gestabat amictum.

Audiens non audit. XXXV

Sunt quidam, qui si quid parum placet, id scire dissimulant; ueluti cum negant sibi redditas literas, quibus commonefiant officij sui: quod tamen malint effugere, quàm præstare, in hos quadrabit illud ex Iliados ψ.
Ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς. id est, Dissimulans audisse.
De Antilocho dictum, qui Menelaum reuocātem à cursu, cum audiret, perinde tamē quasi non audisset, ita celerius etiam currebat:
Ἀντίλοχος δ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἔλαυνε,
Κέντρῳ ἐπισπέρχων, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς. id est,
Quinetiam cursum Antilochus magis accelerabat
Instigans stimulis, audireq́; dissimulabat.

Ex habitu bonum uirum præ se fert. XXXVI

Qui dicet ex ipsa oris figura uideri probū hominē, citabit illud ex Odysseæ primo:
Οὐ μὲν γάρ τι κακῷ εἰς ὦπα ἐῴκει. id est,
Ex specie minime improbus ipsa Esse uidebatur. M. Tullius in Verrem lib. 5.
Is erat Apronius, qui ut ipse nō solum uita sed etiam corpore atq; ore significat, immēsa aliqua uorago est, aut gurges uitiorum turpitudinumq́; omnium.

Absit clamor in colloquio, aut lusu. XXXVII

Qui iubebit in conuiuio, colloquioúe temperari à uociferatione, accommodabit illud ex eodem libro,
Νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα, μηδὲ βοητὺς ἔστω. id est,
Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abesto.

Grata nouitas. XXXVIII

Si quando dices nuperrima quæq́;, uulgo maximē placere, non intempestiuum fuerit illud ex eodem libro:
Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
Ἥ τις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται. id est,
Cantio enim hæc hominum longe est celeberrima uulgo
Et gratissima, quę nuperrima uenit in aures. Accinit huic Pindarus Olymp. hymno 9.
Αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. i. Lauda uinum uetus, sed nouorū hymnorū flores. Sētiēs gratiores esse hymnos, qui res nuper gestas celebrāt q̃ qui prisca tractant. Pleraq; cōmendat nouitas, potissimum apud imperitos. Contra in scriptis antiquitas conciliat gratiam, nouitas inuidiam, unde Flaccus in Epistolis:
Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
Compositum, illepideúe putetur, sed quia nuper.
Ac cæteris fermē in rebus fauor nouitatis, superiorū obliterat gratiā. Vnde Dauid episcopus Traiectensis, patre prognatus Philippo Burgūdionū duce, huius qui nuper defunctus est proauo materno, uir doctus & cordatus, suadētibus quibusdā, ut, ꝑpter ętatem ingrauescentem pateretur adiungi sibi designatū episcopum, ait sese diui Antonij exēplo cōmoueri, q̃ minus id facere uellet. Nā hūc negligi cœpisse simul atq; successisset Rochus recētior diuus. Simile fastidiū est humani ingenij in his quę nobis ad manū sunt. Miramur eñ exotica, quū interdū domi habeamus meliora. Id potissimū usu uenit in medicis: nostros fastidimus, licet eruditos, beluā è lōginqua barbārie ꝑfectam suspicimus. Itidē pharmacopolę magno emūt herbas lōginquo aduectas, quū interdū meliores nascantur in horto uicini. Id eleganter notauit Alexis apud Atheneū lib. 3.
Ἐρῶμεν ἀλλοτρίων, παρορῶμεν συγγενεῖς. id est,
Alienum amamus, proximum contemnimus.

Mulier pudica ne sola sit usquam. XXXIX

Cum admonebimus non conuenire, ut pudica mulier sola, citraq́; testes cū uiris colloquatur, usui fuerit illud apud Homerum frequens de Penelope:
Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.

Haud sola, ast illam famulæ binæ comitatæ.

Fatale uitæ tempus exactum. XL

In decrepitos, quorum ætas iam exacta uidebitur, quadrabit ex eodem libro:
νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο ἤσθιον. id est,
Dementes, ut qui sacros tibi maxime Phœbe Absumpsere boues.
Nam per solis boues, annos fatales, ut opinor, innuit poeta.

Non luctu, sed remedio opus in malis. XLI

In malis non lamentis, sed auxilijs utendũ. Ad id conueniet illud ex Iliados ω. quãquam alijs item iteratum locis:
οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο. id est,
Quippe nihil miseri fletus lamentáue prosunt.

Adhuc aliquis deus respicit nos. XLII

Cum in rebus uehementer afflictis, negabimus nos prorsus abiecisse animũ, uerum esse spei nonnihil, conueniet illud, quod in eodem libro dicitur à Priamo:
ἀλλ' ἔτι τις καὶ ἐμοῖο θεῶν ὑπερέσχεθε χεῖρα. id est,
Numen adhuc aliquod dextram mi obtendit amicum.

Mors optima rapit, deterrima relinquit. XLIII

Optima mors eripit è medio, relinquit deterrima. Proinde uidemus quosdã prorsus inutiles Tithoniam ætatem uiuere, paucissimos egregio prçditos ingenio, ad senectç limen peruenire. In hanc sententiam quadrat illud ex eodem libro:
τοὺς μὲν ἀπώλετ' ἄρης, τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται,
ψεῦσταί τ' ὀρχησταί τε χοροιτυπίῃσιν ἄριστοι,
ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες. id est,
Sustulit hos Mauors, reliqua at mala probra relicta
Mendaces, saltatores, primiq; choreis
Ducendis, agnis, atq; hœdis diripiendis Strenui. Celebre est illud Maronis,
Optima quæq; dies miseris mortalibus æui
Prima fugit, subeunt morbi, &c. Concinit & Theocritus in Epitaphio Bionis,
ταῖς νύμφαισιν ἔδοξεν ἀεὶ τὸν βάτραχον ᾄδειν,
τοῖς δ' ἐγὼ οὐ φθονέοιμι, τὸ γὰρ μέλος οὐ καλὸν ᾄδει. id est,
Sic uisum est nymphis, semper canit improba rana,
Huic neq; ego inuideo, nec enim bona carmina cãtat.

Domi manendum. XLIIII

Inutile diutius abesse domo, relictis possessionibus. In eam sententiam quadrabit illud ex Odysseæ γ.
καὶ σὺ φίλος, μὴ δηθὰ δόμων ἄπο τῆλ' ἀλάλησο,
κτήματά τε προλιπὼν, ἄνδρας δ' ἐν σοῖσι δόμοισι. id est,
Tu quoq; amice domo diuturnus abesse caueto
Rebus itemq; uiris intra tua tecta relictis. Item Hesiodus,
οἴκοι βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφι. id est,
Esse domi præstat, quia damnosum foris esse. Refertur ex Euripide carmen hoc:
μακάριος ὅς τις εὐτυχῶν οἴκοι μένει,
ἐν γῇ δ' ὁ φόρτος καὶ πάλιν ναυτίλλεται. id est,
Beatus is qui in prosperis manet domi,
Nam sarcina solo quæ tenetur, denuo Potest salo committi.

A sacris abstinendæ manus. XLV

Vulgo quoq; creditum est, fatum instare ei, qui sacris rebus, ac deo dicatis manus iniecerit: aut qui pios homines, aut certe fungentes sacris ministerijs oppugnarit: uelut pontificem Romanum, episcopos, abbates, etiam si parum fuerint pijs moribus. Id propemodum iam olim dictum est ab Homero Iliados ρ.
ὁππότ' ἀνὴρ ἐθέλῃ πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι,
ὅν τε θεὸς τιμᾷ, τάχα οἱ μέγα πῆμα κυλίσθη. id est,
Cum diuo certare uiro simulatq; cupit quis,
Cuiq; deus bene uult, malum huic breui imminet ingens.

Turpis iactantia. XLVI

Non est generosi animi iactare sese de his, quę fortiter, aut feliciter fecit. Sup hoc ita Menelaus eodem in libro:

οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι. id est,

Haud sane pulchrum sese iactare superbe.

Prior occupat. XLVII

Vbi quis lucrum celeritate praeripuit cuipiam, conueniet illud ex Iliados χ.

μή τις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι. id est,

Ne quis praeriperet iaculans, laudemque, decusque,

Atque ita serior ipse ueniret, iamque secundus.

Dictum de Achille, qui reliquis Achiuis innuit, ne quis iaculum mitteret in Hectorē, quo sibi gloriam totam seruaret.

Sacra celerius absoluenda. XLVIII

In rebus diuinis attentum esse conuenit magis, quàm diuturnū, ne uilescant assiduitate, contra quorundam morē sacerdotum, qui nimiū immorantur sacro, precibusque, quas uocant horarias. Ad id torqueri poterit illud ex Odysseae r. οὐδὲ ἔοικε

δηθὰ θεῶν ἐν δαιτὶ θαασσέμεν, ἀλλὰ νέεσθαι. id est,

Neque par est In diuorum epulo sedisse diutius, imo

Surgere mature decet.

Ne dij quidem à morte liberant. XLIX

Nemo tam charus superis, ut illorum fauore mortē euitarit. Huic sententiae suffragabitur Homericum ex eodem libro testimonium:

ἀλλ᾽ ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίϊον οὐδὲ θεοί περ,

καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ

μοῖρ᾽ ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο. id est,

At uero mortem communiter omnibus aequam

A dilecto homine, neque dij depellere possunt,

Quem funesta dies fati iamiam urget acerbi.

Deus undecunque iuuat, si modo propitius. L

Deus ubique praesens adest, si faueat: neque refert ubi gentium agas illo propitio. Ad hanc sententiam accommodes licebit ex eodem libro:

ῥεῖα θεός κ᾽ ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαῶσαι. id est,

Si libeat seruare procul quoque numina possint.

De lautitijs. LI

De cibis praelautis quadrabit illud eodem Odysseae r.

ὄψα τε οἷα ἔδουσι διοτρεφέες βασιλῆες. id est,

Qualia purpurei comedunt opsonia reges.

Venustius fiet, si trahetur ad orationem supra modum elegantem, quasi dignam deorum auribus.

Concordia. LII

In absolutā concordiam, omniumque rerū consensum, cōueniet illud ex eodē libro:

οὔδε ποτ᾽ εἰν ἀγορῇ δίχ᾽ ἐβάζομεν, οὔτ᾽ ἐνὶ βουλῇ,

ἀλλ᾽ ἕνα θυμὸν ἔχοντε νόῳ καὶ ἐπίφρονι βουλῇ. id est,

Haud unquam neque concio nos, neque curia dictis

Audiuit pugnare, animo sed semper eodem,

Et sentire eadem atque eadem decernere uidit.

Verba sunt Nestoris de se, deque Vlysse.

Fatum immutabile. LIII

Diuina decreta non commutantur, humanae leges pro tempore uariantur, quemadmodum & mores & uoluntates. Ad id congruet illud ex eodem libro:

οὐ γάρ τ᾽ αἶψα θεῶν τρέπεται νόος αἰὲν ἐόντων. id est,

Non etenim diuûm mens uertitur astricolarum.

Sine ope diuina nihil ualemus. LIIII

Manca est omnis mortaliū industria, omnisque conatus, nisi fauor aspiret diuinus. Ad id ac-

id accommodare licebit Homericum illud ex eodem libro:

Πάντες δὲ θεῶν χατέουσ' ἄνθρωποι. id est,

Mortalis diuûm auxilium desiderat omnis.

Industriam adiuuat deus. LV

In aggrediundo negocio, quædam humana ratione prouidentur, quædam fortunæ commoditas, ipsaque res suppeditat. Id est apud Homerum, cũ alias aliquoties, tum hoc quem modo citauimus libro,

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,

Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. id est,

Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,

Partim diuûm aliquis tibi suggeret.

Faustus exitus. LVI

Cum significabimus rem quam instituimus bene cessuram, ceu deo quopiam auspice, quadrabit illud ex Odysseæ β.

Θάρσει μαῖ' ἐπεὶ οὔτι ἄνευ θεοῦ ἥδε γε βουλή. id est,

Fide, hoc consilium non est sine numine nutrix.

Ætate prudentiores reddimur. LVII

Si quando negabimus nobis eadẽ probari iam natu grandioribus, quæ quondã ob ætatis inscitiã arriserunt, sed usu rerum auctam prudentiam, cõgruet ille ex eodem lib.

Ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα.

Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμί, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων

Πυνθάνομαι, καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός. id est,

Eram adhuc puer, ast ubi iam sum

Grandior, & reddit me aliorum oratio doctum,

Ipseque grandescit mi animus.

Dicitur ad procos à Telemacho.

Ociosus esto. LVIII

Si quem iubebimus animo ocioso esse, tantũ curare cuticulam, negocium alijs curæ futurum, accommodabimus illud ex eodem libro: Μήτε τοι ἄλλο

Ἐν στήθεσσι κακὸν μελέτω ἔργον τε ἔπος τε,

Ἀλλά μάλ' ἐσθιέμεν καὶ πινέμεν ὡς τὸ πάρος περ. id est, Tute caueto

Aut dicti, aut facti cruciet tua pectora cura:

Quin tranquillus, edasque, bibasque ita ut ante solebas.

Haud perficiet. LIX

Qui dicet negocium, quod aliquis instituit, haud quaquã perfectum iri, uerbis Homericis id dicat licebit:

Τελέει δ' ὁδὸν οὔποτε ταύτην. id est,

Verum hancce uiam haud perfecerit unquam.

Cedendum multitudini. LX

Qui suadebit non esse pugnandum uni cum multis, & ubique multitudini morigerandum, adducet illud ex eodem libro:

Ἀλλά κεν αὐτὸς ἀεικέα πότμον ἐπίσποι,

Εἰ πλεόνεσσι μάχοιτο. id est,

Accerset mox ipse sibi crudelia fata,

Si multis pugnare uelit. Iidem proci paulo superius: Ἀργαλέον δὲ

Ἀνδράσι καὶ πλεόνεσσι μαχήσασθαι περὶ δαιτί. id est,

Cum pluribus ardua res est

Depugnare uiris inter conuiuia solos.

Vanæ coniecturæ. LXI

In eos, qui de euentu negocij solent augurari, competit illud ex eodem libro:

Ὄρνιθες δέ τε πολλοὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο

Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι. id est,

Ast permulta auium uersatur in æthere turba.

Quarum non quæuis portendere idonea fatum.

Certum

Certum prospicio. LXII

Qui se negabit temere, male secúsue de exitu rei cuiuspiam sentire, sed certis adductum argumentis, & pluribus experimentis obseruasse, accõmodabit illud ex eodẽ lib.
οὐ γὰρ ἀπείρητος μαντεύσομαι, ἀλλὰ εὖ εἰδώς. id est,
Nam neq; inexpertus iam diuinauero, uerum Egregie callens.

Deus ulciscetur. LXIII

Cum significabimus nobis in præsentia deesse facultatem depellendi, uerum optare, ut súperi puniant aliquando, usui fuerit illud ex eodem libro:
Εγὼ δὲ θεοὺς ἐπιβώσομαι αἰὲν ἐόντας,
Αἴκε ποθι ζεὺς δῶσι παλίντιτα ἔργα γενέσθαι. id est,
Ast equidem immortaleis implorauero diuos,
Si fors Iuppiter ipse uices aliquando reponat.

In tempore cauenda pœna mali. LXIIII

Quoties admonebimus, ut multo ante occurrat malo, prius q̃ oppresserit nos: aut cessandũ à peccando prius q̃ ingruat diuina uindicta, usui fuerit illud ex eodem libro:
Αλλὰ πολὺ πρὶν
φραζώμεσθ᾽ ὥς κεν κατὰ παύσομεν. id est,
Verum nos multo ante modum, finemq; uelimus Ponere.
Verba uatis minantis procis Vlyssis reditum.

Domesticum malum. LXV

Ad significandum priuatum, ac domesticum malum, quod ad alios nihil attinet, cõueniet illud ex eodem libro:
Αλλ᾽ ἐμὸν αὐτοῦ χρεῖος, ὅ μοι κακὸν ἔμπεσεν οἴκῳ. id est,
Porro malum nostras quod in ædes incidit, unum Ad me pertinet.
M. Tullius in actione in Verrem 5. domesticum ac uernaculum crimẽ appellat, quod intra parietes admissum nondum peruenit in publicum rumorem.

Senum prudentia. LXVI

In senem plurimarum rerum usu peritum, quiq; multa meminerit superioribus acta seculis, quadrauerit illud ex eodem libro:
Παλαιά τε πολλά τε εἰδώς. id est,
Qui antiquaq;, multaq; norat.

Premenda occasio. LXVII

Qui significabit modis omnibus instandũ esse, nec obmittendam è manibus semel oblatam occasionem, accommodabit illud ex Odys. δ.
ὑμεῖς δ᾽ ἀστεμφέως ἐχέμεν μᾶλλόν τε πιέζειν. id est,
Vos premite, & uinclis magis arcte stringite captum.
Quod quidẽ detorquere licebit ad id, cũ dicemus, impetus animi, hoc magis ac magis esse coercendos rationis moderamine, quo magis efferuescunt, & ad malũ sollicitant.

Omnibus neruis. LXVIII

Cum innuemus in negocio quopiam omneis expromendas uires, omneis neruos intendendos, conueniet illud ex eodem loco:
Καὶ τότ᾽ ἔπειθ᾽ ὑμῖν μελέτω κάρτος τε βίη τε. id est,
Dein uobis curę sunto, uiresq;, uigorq;. Adsimili specie Pindarus dixit Olymp. x.
Τίς δὴ ποταίνιον ἔλαχε στέφανον,
Χέρεσσι ποσί τε καὶ ἅρμασιν ἀγώνιον. id est,
Quis tandẽ assequutus desiderabilem coronam manibus pedibusq; & curribus. Hic locus addendus erat prouerbio Manibus pedibusq;, sed illæ paginæ iam exierant manus meas. Marcus Tullius libro in Verrem quinto: Attendite Iudices, omnibus enim neruis mihi contendendum est.

Cum principe non pugnandum. LXIX

Qui significabit arduũ, principẽ à priuato superari: aut difficillimum uincere naturam, usurpabit illud ex eodem libro:
Αργαλέος γάρ τ᾽ ἐστὶ θεὸς βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι. id est,
Ardua res homini mortali uincere numen.

Ingens

Ingens discrimen. LXX

Ingens interuallum, ueluti si quis sentiat plurimum interesse inter pecuniæ studium & sapientiam, hoc uersu licebit significare ex eodem lib.

Τόσσον ἄνευθ᾽ ὅσσον τε πανημερίη γλαφυρὴ νηῦς
Ἤνυσεν ᾗ λιγὺς οὖρος ἐπιπνείῃσιν ὄπισθεν. id est,
Tantum aberat, quantum cursu ratis acta diurno
Conficiat spatij, quam prouehat aura secunda.

Aperte, simpliciterque loqui. LXXI

Simpliciter & aperte dicturos nos, citraque ambages significabimus hoc carmine, quod est in eodem libro: οὐκ ἂν ἔγωγε
Ἀλλὰ περὶξ εἴποιμι παρακλιδὸν, οὐδ᾽ ἀπατήσω. id est,
Non fucis te dissimulans decepero fictis.

Rerum omnium uicissitudo. LXXII

Variæ fortunæ uices, & nunc læta contingunt unicuique nunc tristia. Ad eam sententiam applicabitur illud ex eodem libro:
Ἀτὰρ θεὸς ἄλλοτ᾽ ἐπ᾽ ἄλλῳ,
Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ. id est,
Nunc huic, nunc Iuppiter illi
Nunc læta immittit, nunc tristia.

Festiuus sermo. LXXIII

Vbi quis in conuiuio sermonē inducit, admodū hilarē ac festiuū, qui discutiat omnē tristitiā, cōuenit illud ex eodē libro, quod Homerus finxit de Helena pharmacū immittente in conuiuarum cyathos, quod omnium anteactorum induceret obliuionem:
Αὐτίκ᾽ ἄρ᾽ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ᾽ ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων. id est,
In uinum immisit mox pharmacon, unde biberunt,
Luctusque, bilisque malique obliuia cuncti.
Huius meminit Plinius lib. 25. Nobile, inquit, illud obliuionē tristitiæ ueniamque adferēs, & ab Helena utique omnibus mortalibus ꝓpinādum. Dioscorides lib. 4. refert herbam ἄλυπον, quæ inferne sumpta atræ bili medeatur: Vnde & nomen inditū uidet, quasi dolore carens, quemadmodum νηπενθὲς & ἄδιψον, quod luctum ac sitim pellant.

Qui nocere potest, & idem prodesse. LXXIIII

In medicos imperitos, qui nō raro uenenū ꝓ remedio ministrant, quadrabit illud ex eodem lib. qđ usurpauit in Pseudomante Lucianus, estque plurib. apud Homerū locis:
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. id est,
Pharmaca mista, salubria multa, at noxia multa.
Idem quadrabit in hominem & bonis & malis instructum artibus, qui uel iuuare possit, si uelit, uel lædere.

Asseuerantius dicere. LXXV

Audacius quippiam & asseuerantius dicturi, quod nobis tamen ita uideatur, adducemus illum eodem ex libro uersum, quo Helena utitur de Telemacho:
Ψεύσομαι, ἢ ἔτυμον ἐρέω, κέλεται δέ με θυμός. id est,
Mentiar, aut uerum dicam, mens attamen ipsa
Imperat ut dicam. Idem carmen extat Iliados K.

Arripienda quæ offeruntur. LXXVI

Solennis est, multisque locis iteratus uersiculus hic:
Οἱ δ᾽ ἐπ᾽ ὀνείαθ᾽ ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον. id est,
Quisque sibi appositis, si quid foret utile, promptas Admouere manus.
Quē torquere licebit in tutores, qui rem nacti pupillorū manus inijciunt, interque se partiti sibi uindicant. Aut in simile hominum genus, inuadentium & inuolantiū aliena.

Principum fauor necessarius. LXXVII

Vbi quis inuitis principib. conatr̃ extricare sese è malo quopiā: aut lite à qua nō possit explicari, nisi adiutus illorū fauore, cōueniet illud ex eodē li. dictū in Aiacē Oileū:
Φῆ ῥ᾽ ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. id est,

Iactabat

Iactabat ſeſe ſpatioſi ex æquoris altis
Emerſurum undis, inuito numine diuûm.

Negocium non aptum. LXXVIII

Qui recuſat munus, aut prouinciam ſibi parum accõmodam: aut qui negabit acceſſere uelle ſeſe quempiam, ad id muneris, ad quod gerendum idoneus non uideat, uſurpabit illud ex eodem libro:

Ἵππους δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι. id eſt,
Cæterum equos Ithacam non duxero.

Verba ſunt Telemachi recuſantis equos, quos Menelaus offerebat dono, qđ Ithacenſis inſula non eſſet oportuna alendis equis, quippe petricoſa, minimeq́ paſcuis apta.

Obteſtatio ueterum meritorum. LXXIX

Cum obteſtabimur per memoriam ueterum officiorũ, conueniet illud ex eodem libro, quanquam & alias apud hunc poetam:

Ἤ βοὸς ἢ ὄϊος κατὰ πίονα μηρί' ἔκηε,
Νῦν μοι μνῆσαι. id eſt,
Si aut bouis aut ouis incendi tibi pinguia membra,
Horum nunc memor eſto.

Sunt autem uerba Penelopes precantis numen, ut memor ſacrificiorũ & nidoris, quo ſæpenumero paſtum eſt, nunc uiciſſim opituletur.

Conuiua non conuiua. LXXX

In eum, qui accumbit quidem in conuiuio, uerũ ſpectator duntaxat eorũ, quæ apponuntur, nam hoc pacto quidam ſordide magnifici conuiuas ſuos tractant, quadrabit quod in eodem dictum eſt de Penelope:

Κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος, ἄπαστος ἐδητύος, ὐδὲ ποτῆτος. id eſt,
Incœnatus & impaſtus potuq́ ciboq́ Accubuit.

Vndecunq́ lucrum captant. LXXXI

In aduocatos, in calumniatores, in malos medicos, qui captant undecunq́, ſi quis incidit in caſſes, quem poſſint expilare, congruet illud, quod in eodem eſt libro:

Αἰεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισι, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός. id eſt,
Semper enim quaqua patet inſula, piſcibus hamo
Inſidiabantur, uentrem fames enecat atra.

Ingratitudo uulgi. LXXXII

Qui ſignificabit ſibi moleſtam ingratitudinẽ, quod intelligat ſuperiorum officiorũ nullam haberi rationem, nõ inconcinniter uſurpauerit illud ex Odyſſeę ε. quod idẽ eſt & alijs locis.

Μή τις ἔτι πρόφρων ἀγανὸς καὶ ἤπιος ἔστω,
Σκηπτοῦχος βασιλεύς, μηδὲ φρεσὶν αἴσιμα εἰδώς.
Ἀλλ' αἰεὶ χαλεπός τ' εἴη, καὶ αἴσυλα ῥέζοι. id eſt,
Poſt hac ne placidus ſit quiſquam, néue benignus,
Nec mitis, iuſtiq́ tenax rex ſceptriger unquam,
Sed ſemper ferus eſto, & ſemper iniqua patrato.

Munerum corruptela. LXXXIII

In eum qui rem auro, doniſq́ aggreditur, non infeſtiuiter torſeris illud ex eodem libro dictum de Mercurio ſumente caduceum:

Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει,
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. id eſt,
Corripuit uirgam, qua mulcet lumina ſomno,
Quoruncunq́ uelit, ſoluit quoq́ lumina ſomno.

Quadrabit enim pulchre in munera, quod de uirga Mercuriali dictum eſt, quibus uelut expergefiunt iudices, antea ceu dormitantes, & rurſum infeſti placantur, ut in cauſa uelut obdormiſcãt, conniueantq́. Ariſtophanes in Concionatricibus, ait deos quoque capi donis, eoq́ manibus ſtare ſupinis,

Ὅταν γὰρ εὐχώμεσθα διδόναι τ' ἀγαθά,

Εστηκεν ἐκτείνοντα τὴν χεῖρ' ὑπτίαν,
οὐχ ὥς τι δώσοντ' ἀλλ' ὅπως τι λήψεται. id est,
Nam quum precamur largiantur ut bona,
Manum ſupinam porrigentes ſtant, uelut
Nihil daturi, ſed recepturi magis.
Interpres admonet, ſtatuas deorum olim ferè ſupinis manibus fingi ſolere. Supinã aũt appellat repandam, uelut ad excipiendum compoſitam.

Principes inter ſe noti. LXXXIIII

Qui dicet mutuam principum, aut eruditorum inter ipſos eſſe notitiam: etiam ſi diuerſas longeq́ diſſitas habitent regiones, uſurpare poterit illud ex eodem libro:
οὐ γάρ τ' ἀγνῶτες θεοὶ ἀλλήλοισι πέλονται
ἀθάνατοι, οὐδ' εἴ τις ἀπόπροθι δώματα ναίει. id est,
Non ignoti inter ſe ſunt dij morte carentes,
Quanquam ſemoti diuerſa in ſede morentur.
Torqueri poterit & in ſatrapas iſtos, q tametſi belligerari uidenť, magnoq́ rerũ tumultu conflictari, tñ ipſi clanculum inter ſe colludunt: hoc tantum agentes, ut ſuam uterq́ plebem exhauriat, & imminuta reip. autoritate, ſuam conſtabiliant tyrannidem.

Periculum ne temere ſubeas. LXXXV

Nemo lõgã nauigationẽ ſuſcipit animi cauſa, ſed adactus graui quapiã neceſſitate: aut nemo diuturnũ, grauẽq́ laborẽ capeſſit temere. Ad id cõgruet illud ex eodẽ libro:
τίς δ' ἂν ἑκὼν τόσσον διαδράμοι ἁλμυρὸν ὕδωρ. id est,
Quis tantum ſalſi laticis percurreret ultro.

Fatum ineuitabile. LXXXVI

Quod fatis decretũ eſt, id nemini licet euitare. Ad eã ſententiã faciet illud ex eodẽ li.
ἀλλὰ μάλ' οὔπως ἔστι Διὸς νόον αἰγιόχοιο,
οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν, οὐδ' ἁλιῶσαι. id est,
At mentem Iouis haud ullis rationibus unquam
Diuorum quenquam uitare aut fallere fas eſt.

Fatis adactus. LXXXVII

In eum qui non ſponte, ſed caſu, uelutiq́ fatis impellentibus, in aliquod uitæ genus incidit, congruet illud ex eodem libro:
τὸν δ' ἄρα δεῦρ' ἄνεμός τε φέρων καὶ κῦμα πέλασσε. id est,
Aſt hunc huc uentusq́ ferens atq́ appulit unda.

Male coniugati. LXXXVIII

In eum, qui coniugio uinctus eſt cum ea, quam non amet uiciſſim ex animo: quamuis ob uoluptatem uxoriam ametur, non inſcite torquebitur illud ex eodem libro,
ἀλλ' ἤτοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν καὶ ἀνάγκῃ,
ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ,
ἤματα δ' ἂν πέτρῃσι καὶ ἠιόνεσσι καθίζων,
δάκρυσι τε στοναχῇσι τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων. id est,
Sed nolens licet ac ui, cum illa nocte cubabat
Nolens cum cupiente ſub antris conditus atris.
Verum perdius in ſcopulis ac littore ſedit,
Excrucians animum lacrymis, curis gemituq́.

Si deus uoluerit. LXXXIX

De re futura, cuius exitus pendeat à dei fauore: nam etiam uulgo dicunt ominis cauſa, Si deus uoluerit: atq́ ita nos loqui Iacob. apoſtolus docet: id Homerico uerſu licebit explicare, ſi quando iocabimur apud eruditos:
αἴκε θεοί γ' ἐθέλωσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν. id est,
Dijs ita ſi uiſum fuerit, quos geſtat olympus.

Suadeo, quod ipſe facturus eſſem. XC

Cum alteri damus conſiliũ, quo non grauemur ipſi uti in ſimili cauſa, cõueniet illud Calypſus ex eodem libro,
ἀλλὰ τὰ μὲν νοέω καὶ φράσσομαι, ὅσσ' ἂν ἐμοί περ

αὐτῇ μηδοίμην, ὅτε με χρειὼ τόσον ἵκοι. id est,
Sentio, suadeboq; tibi, quibus haud grauer uti
Ipsa, mihi similis siquando occurreret usus.

Malorum assuetudo. XCI

Qui malis assueuit, ac permulta tulit, cōmodius fert & aliud, si quod inciderit infortunium. Ad id conueniet illud eodem ex libro sub persona Vlyssis:
ἤδη γὰρ μάλα πολλ' ἔπαθον καὶ πολλὰ μόγησα,
κύμασι καὶ πολέμῳ, μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω. id est,
Iam tuli & ante mali multum, multumq; laborum
Fluctibus & bellis, age & hoc accesserit illis.

Fortuna reddit insolentes. XCII

In eum, qui postea quàm fortuna secundior affulsit, animos item effert, & paulo confidentius gerit sese, quadrabit illud ex eodem libro:
γηθόσυνος δ' οὔρῳ πέτασ' ἱστία δῖος ὀδυσσεύς. id est,
Lætatus uentis pandebat uela secundis.

Moderator negocij. XCIII

Carmen, quod ibidem proxime consequitur, conueniet in eum, qui prudentia & autoritate sua negocium aliquod moderatur.
αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως. id est,
Ille ratem clauo scite docteq; regebat.

Tacite stomachari. XCIIII

In eum qui secum indignatur, quadrabit illud eodem libro:
ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον. id est,
Illi cor magis atq; magis succenditur ira.
De Neptuno dictum, indigne ferente, quod Vlysses prospere nauigaret.

Qui conturbat omnia. XCV

In eum qui maximas undiq; ciet turbas, apte detorquebitur illud ex eodem libro:
πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας παντοίων ἀνέμων. id est,
Omneis omnigenûm ille procellas Ventorum ciet.

Non abijcit animum. XCVI

De eo, qui ne afflictissimis quidem in rebus spem, aut consiliū abijcit (quēadmodum apud Maronē, Latinus rerumq; reliquit habenas) sed de recipiēdo se utcunq; cogitat, apposite dicetur, quod inibi dictum est de Vlysse:
ἀλλ' οὐδ' ὣς σχεδίης ἐπελήθετο τειρόμενός περ. id est,
Ac neq; sic licet afflictus obliuia cepit Nauigij.

Malis mala succedunt. XCVII

In eum, qui uarijs exercetur incommoditatibus fortunæ, nunc morbo, nunc rapinis, nunc alijs atq; alijs malis, conueniet illud ex eodem libro:
ἄλλοτε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
ἄλλοτε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν. id est,
Tradebat notus hunc boreæ quandoq; uehendum,
Nunc rursum zephyro iactandum tradidit eurus.
Ausonius in Epigrammate eleganter dixit, Catenatos labores, quod negocium ex negocio seritur. Cui contrarium est quod ait Pindarus Olymp. viij. ἐσλὰ δ' ἐπ' ἐσλοῖς ἔργα θέλοι δόμεν. Optat ut Iuppiter uelit illi benefacta benefactis cumulare.

Hospitis habenda cura. XCVIII

Qui dicet hospitum habendam esse rationem, usurpabit illud ex eodem libro:
αἰδοῖος μέν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
ἀνδρῶν ὅς τις ἵκηται ἀλώμενος ὥσπερ ἐγὼ νῦν. id est,
Nam diuis reuerendus & immortalibus ille est
Quicunq; appulerit multis erroribus actus Nunc uti ego.

Diuitiæ non semper optimis contingunt. XCIX

Qui dicet opes non semper cordatissimis, sed pro fortunę arbitrio, nunc huic, nunc illi contingere, citabit illud ex Odysseæ Z.

Ζεὺς αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισι, id est,
Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.
Iupiter emetitur opes mortalibus ipse,
Sic uisum ut fuerit, cuicunq;, bonóue malóue.
Dicuntur à Nausica, ad Vlyssem mendicantem: nec illum ob inopiam habet despectui, quæ fortunæ sit imputanda, non homini, si is modo fuerit alioqui cordatus.

Munus exiguum, sed opportunum. C

Cũ munus indicamus, precio quidem perpusillum, sed tamẽ accipienti pro tempore gratissimũ, ueluti si quis panẽ porrigat de uita periclitanti, citabimus illud ex eodẽ lib.
Δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε. id est,
Exiguum munus, gratum tamen. Idem carmen extat in ξ.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA X

Quo transgressus, &c. I



INter philosophos uix aliũ reperias, qui religiosius instituerit adolescẽtiam quàm Pythagoras, unde & superstitionis nõnihil admiscuit, quò d rudis ætas queadmodũ & indocta multitudo, nudis & apertis philosophiæ præcepti regi nõ queat. Huc nimirum pertinebat carnium interdictus esus, holerum cõmedatio, & quinquẽnis ἐχεμυθία, postremo Symbolorũ uelut oracula quædam, prius ediscenda q̃ intelligerent. Ab huius institutis quædam æmulati uidentur qui nunc solo titulo ferè monachi sunt. Ac minimum quidem peccat qui uentrẽ ac linguam habent castigatam, tamen quoniã uix hominis est cauere, necubi labatur, proximum est, ut à se quisq; subinde gestorum ratiõem exigat, & si quid erratũ est corrigat, si quid cum officio factum, in eo perseueret, atq; in melius proficiat. Huius salutiferi prçcepti ceu Symbolum quoddam tradidit carmen, cuius autoris incertum, nam apud Homerũ non reperio. quo delectatus uidetur & Plutarchus. nam ne hoc quidem uiro quicquam sanctius inter philosophos ethnicos. Carmen autem sic habet:
πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; id est,
Lapsus ubi, quid feci, aut officij quid omissum est?
Omnis autem humanæ uitæ lapsus cõsistit in tribus, aut cum secus facimus quàm oportet, hoc est plus minúsue quàm decet, huic errori respondet illud, πῆ παρέβην; aut facimus quod omissum oportuit, cui respondet illa particula, τί δ' ἔρεξα; aut omittimus quod factum oportuit. Ad hoc pertinet extrema particula, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Qui filiũ aut uxorem peccantem lenius admonet q̃ sat est, aut asperius obiurgat, resipiscens merito dicet, πῆ παρέβην; Qui filio præcipit parum honesta, dicet, τί δ' ἔρεξα; Qui peccantẽ dissimulat, quum expediret admonere, dicet illud, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Pythagoras igitur solitus est admonere adolescentes, ut quoties domũ ingrederentur, hũc uersiculum suo cum animo uersarent. Ea cogitatio sollicitos reddebat adolescẽtes, ut si quid forte deliquissent, aut si quid uitij contraxissent ex hominum conuictu, id in posterũ corrigerent, cauerentq;. Eam sententiam latius ac fusius explicuit quisquis scripsit carmen De uiro bono, quod fertur inter appendices operum Vergilianorum,
Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.
Quo prætergressus? quid gestum in tempore, quid non?
Cur isti facto decus abfuit? aut ratio illi?
Hæc docuerunt à Christo alieni, quid oportet facere Christianos? Vtinam saltem sacerdotes ac monachi, cum à prolixis splendidisq; conuiuijs ingrediuntur cubiculum, dicãt apud sese:
πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
deum immortalem quàm multa nobis succurrerent, & pudenda, & pœnitenda?

Suo quisq; studio gaudet. II

Qui dicet alijs studijs alios teneri, & unũquemq; suo uictitare quæstu, proferet illud ex eodem libro:

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ φαιήκεσσι μέλει βιὸς οὐδὲ φαρέτρη,
Ἀλλ᾽ ἱστοὶ καὶ ἐρετμὰ νεῶν, καὶ νῆες ἐίσαι. id est,
Nam Phæacibus haud cordi iacula, atq; pharetra,
Sed remi, tabulisq; ratis compactilis æquis.
Affine illi: Tractant fabrilia fabri. Pindarus in Pythijs hymno decimo, καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας, Alijs aliarum rerum amor pupugit mentem.

Demittere sese ad aliorum mediocritatem. III

Vbi quis moderatur data opera uires suas, ad aliorum mediocritatem. Veluti si quis præceptor tradat auditoribus, nō quantum ipse docere posset, sed quantum illi capere, conueniet illud ex eodem libro, de Nausica sic habenis moderante cursum mularum, ut pedissequæ, & Vlysses, pedibus consequi possent:
Ἡ δὲ μάλ᾽ ἡνιόχευεν ὅπως ἅμ᾽ ἑποίατο πεζοί,
Ἀμφίπολοί τ᾽ Ὀδυσεύς τε, νόῳ δ᾽ ἐπέβαλλεν ἱμάσθλην. id est,
Hæc ita lora regens, pedes ut comes iret Vlysses,
Tum comitum quoq; turba modo, rationeq; certa Instigat scutica.

Mihi curæ erit hoc negocium. IIII

Cum admonebimus quempiam ut omne negocium in nos reijciat ipse securus, nobis rem curæ futuram, conueniet illud ex Odysseæ Η.
Ἀλλ᾽ ἴθι σιγῇ τοῖον, ἐγὼ δ᾽ ὁδὸν ἡγεμονεύσω. id est,
Quin tacitus procede, uiæ huius ego fuero dux.

Animus præsens. V

Animi præsentia utilis ubiq;, propterea quod timiditas, uel à cōscientia, uel ab animi paruitate uideatur proficisci. Huic sententiæ suffragatur Homericū illud ex eodē libro:
Θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων,
Ἔργοισι τελέθει, εἰ καί ποθεν ἄλλοθεν ἔλθοι. id est,
Omnibus in rebus potior uir fortis & audax
Sit licet hospes & è longinquis uenerit oris.
Ad hunc modum Pallas hortatur Vlyssem, nequid trepidet ingressurus Alcinoi domū. Huic congruit illud quod alibi dictum est, fortes fortuna adiuuat. T. Liuius libro ab urbe cond. octauo: Sed euentus docuit fortes fortunam adiuuare.

Locupletum reditus. VI

In locupletes, quibus alius ex alio succedit reditus, accommodabitur illud ex eodem libro de pomarijs Alcinoi dictum:
οὐδὲ θέρευς ἐπετήσιος, ἀλλὰ μάλ᾽ αἰεί,
Ζεφυρίη πνείουσα, τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει,
Ὄγχνη ἐπ᾽ ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ᾽ ἐπὶ μήλῳ,
Αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ᾽ ἐπὶ σύκῳ. id est,
Nec singulos æstas renouatur in annos,
Sed flans perpetuo zephyrus spiramine fœtus
Hos producit, & hos demittit ab arbore mites,
Et pyra adulta pyris succedunt, malaq; malis,
A fico ficus, atq; uua senescit ab uua.

Ineuitabile fatum. VII

Quod homini fatis decretū est, id eueniet. In hanc sentētiam Homerus eodem libro:
Ἔνθα δ᾽ ἔπειτα
Πείσεται, ὅσσα οἱ αἶσα κατακλῶθές τε βαρεῖαι,
Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ. id est,
Post illic accidet illi
Quod fatum parcæq; graues in stamine nerunt
Nascenti, tum cum matris promergeret aluo.
Quanquam hunc locum de fatis oportebit ioco duntaxat adhibere. Veluti si quis filiū longius aliquo studij causa emandans, negaret sibi curæ futurum, quid illic agat, sed id deo se fortuneq; committere.

VIII

Aliud cura.

Cum negabis esse causam, cur aliquis aut dubitet, aut sollicitus sit exempto scrupulo accommodabitur illud ex eodem libro,
Ἀλκίνο᾽ ἄλλο τί τοι μελέτω φρεσίν. id est,
Alcinoe cures aliud. Item Terentius, Atqui iam repperi, aliud cura.

IX

Molestus interpellator uenter.

Venter improbus interpellator, non sinit unquam, quempiam obliuisci sui. Id ad egestatē torqueri poterit, quæ mortales ad omnia, tū facienda, tum ferenda solet cōpellere. Sic autem Vlysses in eodem libro,
Οὐ γάρ τι στυγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο,
Ἔπλετο ἥτ᾽ ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ,
Καὶ μάλα τειρόμενον καὶ ἐνὶ φρεσὶ πένθος ἔχοντα. id est,
Non est improbior res altera uentre molesto,
Quippe uel inuitum meminisse sui iubet, etsi
Valde animo crucieris, & angat pectora mœror.

X

Vulgus suspicax.

Suspiciosum uulgus, et pleraq; malam in partem interpretatur. Homerus in eodē lib.
Δύσζηλοι γάρ τ᾽ εἰμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ᾽ ἀνθρώπων. id est,
Quippe homines pleriq; sumus male suspiciosi.

XI

Nemo cogendus officij causa.

Nullus hospes retinendus aduersum animi sententiam, & inuitus, Nemo cogēdus, ut cuiusquā utatur beneficio, si nolit. Ad hāc sententiam accōmodabitur illud ex eodē lib.
Εἰκ᾽ ἐθέλων γε μένοις, ἀέκοντα δέ σ᾽ οὔτις ἐρύξει. id est,
Si maneas sponte, inuitum nemo retinebit.
Dicitur ad Vlyssem ab Alcinoo Phæacum tyranno.

XII

Malum bono pensatum.

Quoties natura dotem aliquā egregiam largitur, uerum eadem eam aliquo uitio pensat: aut cū quis beneficium suum aliquo uitiat maleficio, quadrabit illud ex Odysseæ Θ. de Demodoco musico dictum,
Τὸν περὶ μοῦσ᾽ ἐφίλησε, δίδου δ᾽ ἀγαθόν τε κακόν τε.
Ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ᾽ ἡδεῖαν ἀοιδήν. id est,
Hunc alios ultra dilexit musa, deditq;
Atq; boni, atq; mali quiddam. Nam lumina ademit,
At dedit emulcere suaui pectora cantu.

XIII

Omni certaminis genere.

Cum innuemus omni certaminis genere cōgressum esse, ueluti si quis dicat, in omni disciplina disputatum acriter, conueniet illud ex eodem libro,
Πύξ τε παλαισμοσύνῃ τε καὶ ἅλμασιν ἠδὲ πόδεσσιν. id est,
Et pugnis, pedibusq; & saltibus, atq; palæstra.
Item ubi quis ostendit se nullum detrectare certamē, sed ad quoduis ingenij experimentum paratum esse, conueniet illud ex eodem libro,
Δεῦρ᾽ ἄγε πειρηθήτω, ἐπεί μ᾽ ἐχολώσατε λίην,
Ἢ πὺξ ἠὲ πάλῃ, ἢ καὶ ποσίν, οὔτι μεγαίρω. id est,
Huc age, quandoquidem grauiter mihi concita mens est,
Qui uolet, experiatur, pugnis siue palæstra,
Siue pedum cursu malit, nihil ipse recuso.

XIIII

Longe uicit.

Qui sentiet aliquem ita pręcellere, ut periculum nō sit, ne quis illi præripiat palmam, conueniet illud ex eodem libro,
Σὺ δὲ θάρσει, τόνδε γ᾽ ἄεθλον
Οὔτις Φαιήκων τόνδ᾽ ἵξεται οὐδ᾽ ὑπερήσει. id est,
At tu fide animo, quando hoc certamine nullus
Phæacum, te nec æquabit, nec superabit.

Antiquis debetur ueneratio. XV

Cum summis & inuictis, uel cum antiquis nõ est certandum, qui uelut extra aleã hominum positi uidentur, sed his ultro cedendum: ueluti si quis neget sese cum M. Tullio de eloquentia uelle conflictari, cum mediocribus non recusare, usurpabit quod eodem in loco dicitur ab Vlysse,

ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐριζέμεν οὐκ ἐθελήσω,
οὔθ' ἡρακλῆϊ οὔτ' εὐρύτῳ οἰχαλιῆϊ. id est,
Cum maioribus haud subeam certamina, uel cum
Herculea uirtute, uel Euryto Oechaliensi.

Flagitiorum turpis exitus. XVI

Cum res perperam instituta, male cedit, conueniet illud ex eodem libro,

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα. id est,
Haud bene succedunt facta improba.

Dictum est de Martis adulterio deprehenso.

Fidus amicus. XVII

Fidus amicus non est posthabendus germano. Homerus in eodem libro,

ἤ τις που καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα εἰδώς,
ἐσθλός, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων. id est,
Si quis forsan amicus sit, gratusq; bonusq;,
Quandoquidem is non inferior uel fratre putandus.

Patria sua cuiq; iucundissima. XVIII

Vnicuiq; sua patria iucundissima, quæcunq; contigit. Homerus Odysseæ I.

ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος οὐδὲ τοκήων γίγνεται. id est,
Vt nihil est patria propriisue parentibus ulli Dulcius.

Fuga tutior. XIX

Qui dicet tutius esse fuga uincere libidinem, quàm contra pugnando, poterit accommodare, quod de Charybde dictum est Odysseæ M.

οὐδέ τις ἐστ' ἀλκή, φυγέειν κάρτιστον ἀπ' αὐτῆς. id est,
Non est ulla medela: procul fugere optimum ab illa.

Alia committenda, alia cælanda. XX

Non temere quiduis apud quemuis effutiendum, at nec familiaribus arcana omnia proferenda sunt, uerum alia cõmunicare conuenit cum amicis, aut uxoribus, alia cælare. Ad hanc sententiam quadrat illud ex Odysseæ Λ.

ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δέ γ' αὖ κεκρυμμένον εἶν. id est,
Dicendum est aliud, contra est aliud reticendum.

Fœmina nihil pestilentius. XXI

Nihil fœmina pestilentius. hanc sententiam eodem in libro sic effert Homerus:

ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός. id est,
Vsq; adeo nihil improbius, mulierecq; peius.

Frequenter apud antiquos poetas male audit mulierum genus. Quæ quidem & hodiernis temporibus strenue dant operam, ne poetæ planè uaniloqui fuisse uideantur.

Effœta senecta. XXII

Quod in Odysseæ Λ. dictum est de mortuis, id ad hominem ob longæuitatem, iam defectum uiribus, accommodare licebit, aut in eum, qui consternetur animo,

οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἶνες ἔχουσιν. id est,
Nam iam non neruis carnes atq; ossa cohærent.

Ægre, sed tamen contigit. XXIII

In eos qui ægre quidẽ, sed tamẽ assequuntur, quod optãt, quadrabit illud ex eodẽ lib.

ἀλλ' ἔτι μέν κε καὶ ὣς κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε. id est,
Peruenietis adhuc, quanquam mala plurima passi.
Dicuntur ad Vlyssem à Tiresia.

Cum amico non certandum æmulatione. XXIIII

Cum amico, & benemerito non est suscipiendum certamen, ne quid obscuretur amicitia propter æmulationem, huiusmodi comitem contentionum. Id innuit Homerus in

Odyssee Θ. cum Vlysses excipit Laodamantem, quod hospes esset,
τίς ἂν φιλέοντι μάχοιτο; id est,
Quis nanque benigno cum hospite pugnet?
Locum etiam habuerit, ubi dicemus hospitis esse munus cedere ijs, apud quos diuersatur, etiam si possit uincere. Nam inibi statim subnectitur huiusmodi sententia,
Ἄφρων γὰρ κεῖνός γε καὶ οὐτιδανὸς πέλει ἀνὴρ,
Ὅστις ξεινοδόκῳ ἔριδα προφέρητ' ἀέθλων. id est,
Vir siquidem uecors est ille, nec unius assis,
Quisquis ad euentum certaminis euocat illum
Quem penes hospitio fruitur, tectoque iuuatur.

Reijcientis culpam. XXV

Aduersus eũ, qui mali sui causam aliò reijcit, ita ut uulgo factitant, apposite torquebitur illud ex Odys. Λ. dictũ ab Elpenoris umbra, qui temulentus perierat apud Circen.
Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος. id est,
Mi mala fata deûm nocuerunt, uisque Lyæi.
Sic alibi Agamemnon dissidij causam in Aten retorquet.

Voluptas fœda. XXVI

In uoluptatem inhonestam, aut scortum ad perniciem iuuenum omnibus instructum artibus, quadrabit illud ex Odysseæ Κ. dictum de Circe,
Ἡ κεν ἅπαντας
Ἢ σῦς ἠὲ λύκους ποιήσετ' ἠὲ λέοντας. id est,
Siquidem omneis
Fecerit illa suésue lupósue trucésue leones.

Aspera uita, sed salubris. XXVII

In uitæ rationem, duriusculam quidem, sed tamen ad rectam morum institutionem idoneam, cõueniet illud ex Odysseæ Ι. dictum de Ithaca,
Τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. id est,
Aspera, sed iuuenum nutrix bona.

Consilijs simul & facto ualens. XXVIII

In hominem consilio pariter ac uiribus excellentem, conueniet illud Odysseæ Ξ.
Οἷος ἐκεῖνος ἔην βουλευέμεν ἠδὲ μάχεσθαι. id est,
Is cuiusmodi erat seu pugna, consilióue.

Non possum non dicere. XXIX

Vbi quis negat se reticere posse, quod habet in animo, festiuiter accommodabit illud ex eodem libro,
Εὐξάμενός τι ἔπος ἐρέω, οἶνος γὰρ ἀνώγει ἠλεός. id est,
Dicam equidem quiddam iactantius, urget enim me Vinum amens.
Eodem in loco quantum possit uinũ eleganter ostendit Vlysses. Ita enim consequitur,
Ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι,
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν,
Καί τι ἔπος προέηκεν ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον. id est,
Vinum quantumcunque grauem atque pudentem
Incitat ad cantum, ac tenerum ridere, chorosque
Ducere compellit, nonnunquam quod tacuisse
Præstiterat, reserato effutit pectore dictum.

Perplexus. XXX

Qui se dicet in maximis uersari periculis, nec ullum affulgere subsidium, usurpabit illud ex eodem libro,
Οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα. id est,
Nec ulla apparuit ultra
Tellus, sed nobis cœlum undique & undique pontus. Idem habetur in Μ.

Abhorrentis, ac detestantis. XXXI

Cũ dicemus nos uehemẽter à uitio quopiã abhorrere, illud ex lib. eodẽ usurpare licebit:
Ἐχθρὸς

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀίδαο πύλῃσι. id est,
Is mihi iuxta inuisus, ut atri limina Ditis.
Idem carmen extat in Iliados I. sub persona Achillis. Hic ab Vlysse dicitur.

Sui dissimilis. XXXII

In sui dissimilem quadrabit illud ex Odysseæ N. quod de Pallade dixit Vlysses:
Σὲ γὰρ αὐτὴν πάντα ἐΐσκεις. id est,
Nunc alio, nunc rursum alio fis obuia uultu.
Idem mire quadrabit in sapientiam, quę uarijs inuolucris obtegitur apud priscos, et alia atque alia specie proponitur, præsertim in diuinis literis, quæ tota ferme cōstat allegorijs.

Nihil ad rem. XXXIII

In eum, qui dixerit absurde quippiam, & alienũ à re proposita, quadrabit illud ex eodem libro, quanquam idem alijs aliquot repetitur locis:
Νήπιος εἰς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας. id est,
Hospes stultus es, aut longinquis aduena ab oris Nuper ades.

Quod adest, boni consule. XXXIIII

Qui admonebit oportere boni consulere, quicquid à fortuna conceditur, usurpabit illud ex Odysseæ Ξ
Ἔσθιε δαιμόνιε ξείνων καὶ τέρπεο τοῖσδε,
οἷα πάρεστι. θεὸς δὲ τὸ μὲν δώσει, τὸ δ' ἐάσει,
ὅττι κεν ᾧ θυμῷ ἐθέλῃ. δύναται γὰρ ἅπαντα. id est,
Hospes sume cibum, & quorum data copia, lætum his
Pasce animum, nam sors dabit hæc, rursum illa negabit
Vtcunque est animo lubitum, ualet omnia quippe.
His uerbis Eumæus subulcus Vlyssem inuitat, ut cibos uiles et rusticanos qualescunque essent, boni cōsuleret. Transfertur ad omnem hominis uitam, quoties admonebimus, ut quemcunque statum sors dederit, in eo læte tranquilleque uiuamus. Apud Athenæum libro decimo, refertur hic senarius,
Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε. id est,
Quæ præsto sunt, in hisce uitam nectito.
Isocrates in oratione de pace, στέργειν τοῖς παροῦσιν, ait plerisque hominibus esse difficillimũ, & hinc est quod bellum malunt quàm pacem.

Officium ne collocaris in inuitum. XXXV

Instar iniuriæ fuerit, si quis officium collocet in inuitũ. In eã sentẽtiam Hom. Odys. O.
Ἶσόν τοι κακόν ἐσθ' ὅς τ' οὐκ ἐθέλοντα νέεσθαι,
ξεῖνον ἐποτρύνῃ, καὶ ὃς ἐσσύμενον κατερύκῃ.
Χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν. id est,
Iuxta peccat uterque, uel is cui extruditur hospes
Inuitus, uel qui remoratur abire uolentem.
Hospes donec adesse uolet tractare benigne
Conuenit, emittendus ubi discedere quæret.

Bona spes ostensa. XXXVI

Cum bona quępiam spes affulget alicunde, perficiendi quod proposuimus, cōueniet illud ex eodem libro,
Ὣς ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις. id est,
Sic fato felix à dextris aduolat ales.

Arrogantia non ferenda. XXXVII

In eos, qui intoleranda sunt arrogantia, nō inscite torquebitur illud ex eodem lib. ab Eumæo dictum in procos:
Τῶν ὕβρις τε βίη τε σιδήρεον οὐρανὸν ἵκει. id est,
Horum uisque, animusque ferox, contingit olympum.
Idem in P. dicitur ab Vlysse ad Eumæum.

Domus optima. XXXVIII

Infelicissimum incertis uagari sedibus, quemadmodum faciunt semper ἀνέστιοι, peregreque uiuentes. Huic astipulatur eodem in libro,

πλαγκτοσύνης δ' οὐκ ἔστι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσιν. id est,
Nil miserabilius quàm incerta sede uagari.
Transferri poterit ad eos qui circumaguntur quibuslibet opinionibus, aut qui subinde mutant amicos, aut institutum uitæ.

Non omnibus contingit. XXXIX

Non cuiuis fit potestas cũ regibus colloquendi: aut non omnibus contingit diuinarũ literarũ penetrare mysteria. Ad hunc sensum nõ inuenuste deflectetur illud ex Odys. γ.
οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς. id est,
Haud cuiuis manifesta uidentur numina diuûm.

Autoritas diuinitus. XL

Diuinitus contingit, ut idem homo nunc magnifiat, nunc despiciatur. Ad id facit illud ex eodem libro,
ῥηίδιον δὲ θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
ἠμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτόν, ἠδὲ κακῶσαι. id est,
Est procliue deis, amplus quos claudit Olympus,
Reddere uel despectum hominem, aut adiungere honorem.

Tollenda mali occasio. XLI

Qui suadebit, ut mali submoueatur occasio, non absurde citabit illud ex eodem lib.
αὐτὸς ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος. id est,
Quippe uiros ferrum illicit ipsum.
Ita diuitiæ proliciunt ad luxum, consuetudo puellarum ad amorem.

Vbi cognitum est, quod erat occultum. XLII

Vbi res quæ magno studio celebratur, fuerit aliquo pacto deprehensa, quadrabit illud ex eodem libro,
ἤ τις σφιν τόδ' ἔειπε θεῶν, ἢ εἴσιδον αὐτοί. id est,
Siue illis deus hoc aliquis deprodidit index, Siue ipsi uidere.

Abstinenda uis à regibus. XLIII

Qui dicet haud temere manum immittendam in reges, potentes, aut uiros deo dicatos, adducet illud ex eodem libro,
δεινὸν δὲ γένος βασιλήϊόν ἐστιν κτείνειν. id est,
Res dira ac plena pericli est, Regale occidisse genus.

Domesticum dissidium. XLIIII

Ad detestandam seditionem domesticam, & mutuam cõtubernalium inter ipsos discordiam, insidiasq́, conueniet illud ex eodem libro,
οὐκ ὁσίη κακὰ ῥάπτειν ἀλλήλοισιν. id est,
Impia res moliri inter sese mala.

Qui eget, in turba uersetur. XLV

Etiam hodiernis tẽporibus uulgo iactatur fabula de cæco mendico, qui iubebat ministro ut eò se duceret, ubi maxima esset hominum procella, addens sententiã populari ioco celebrem, ibi quæstum esse, ubi sit hominum frequentia. Homerus item Odyss. ρ.
πτωχῷ βέλτιόν ἐστι κατὰ πτόλιν, ἠὲ κατ' ἀγρούς,
δαῖτα πτωχεύειν. id est,
Mendico præstat populosa per oppida cœnam
Mendicare suam, quàm ruri.

Officium humilius. XLVI

Cum quis recusat munus tanquam humilius, parumq́ sese dignũ, applicabit illud ex eodem Odysseæ ρ.
οὐ γὰρ ἐπὶ σταθμοῖσι μένειν ἔτι τηλίκος εἰμί. id est,
Nam ut maneam in stabulis, iam non mea postulat ætas.
Verba sunt Vlyssis ad subulcum.

Vitandæ potentum offensæ. XLVII

Qui dicet formidandas diuitum et principum offensas, propterea quod quantũlibet leuiter offensi, grauiter indignantur, & ut ait Plautus, Plumbeas iras gerunt, accommodabit illud ex eodem libro,

χαλεπαὶ δέ τ' ἀνάκτων εἰσὶν ὁμοκλαί. id est,
Sunt formidandæ regum offensæq; minæq;.

Princeps indiligens. XLVIII

Indiligens pædagogus corrumpit puerum, malus præceptor uitiat discipulũ, rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud ex eodem libro,
αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες. id est,
At corrumpit oueis pastor malus. Dicuntur ab Eumæo subulco ad caprarium.

Assueuit malis. XLIX

In eum, qui ferendis contumelijs assueuerit, congruet illud ex eodem libro,
οὐ γάρ τι πληγέων ἀδαήμων οὐδὲ βολάων. id est,
Iam minime plagas tolerare rudis, neq; iactus.

De alieno liberalis. L

De alieno facile largimur, de nostris nõ itẽ. Hãc sentẽtiã ꝓtulit Antinous in eodẽ lib.
ἐπεὶ οὔτις ἐπίσχεσις, οὐδ' ἐλεητὺς,
ἀλλοτρίων χαρίσασθαι. id est,
Nam res largiri alienas
Haud res ulla uetat, neq; enim piget.
Seneca Epistolarũ lib. ij. epistola xvi. Non est quod mireris animũ meum, adhuc de alieno liberalis sum. Ita Mitio in Adelphis, Æschino dicẽti, Fac promisi ego illis, Respondet, Promisisti autem? De te largitor puer.

Pauper, sed ingeniosus. LI

In hominem tenui cultu, sed egregio tamen corpore, quadrabit illud ex Odysseæ σ.
οἵην ἐκ ῥακέων ὁ γέρων ἐπιγουνίδα φαίνει. id est,
Quos profert senior pannis è uilibus armos.
Dictum est de Vlysse certaturo cum Iro. Lucianus in Hercule Gallico, torquet ad senẽ ingenio, facundiaq; præcellentem.

Iactantiæ comes inuidia. LII

Qui monebit, ne quis insolẽtius iactet uel fortunę munera, uel naturę dotes, ne quando Nemesis exaudiat, auferatq;, non intempestiuiter usurpabit illud ex eodem libro,
ἀλλ' ὅγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχοι ὅττι διδοῖεν. id est,
Possideat tacitus, si qua adsunt munera diuûm.

Verbotenus amicus. LIII

In eum qui simulat oratione beneuolẽtiam, cæterum longe diuersa parans in animo, quadrabit illud ex eodem libro,
θέλγε δὲ θυμὸν
μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα. id est,
Animum præmollibus isti
Lenibat dictis, at mens diuersa parabat.

Nihil recusandum quod donatur. LIIII

Si quando dices nullum esse recusandum munus, quodcunq; offertur, aut arripiendã esse quoties obtigerit alicuius occasio commoditatis, conueniet illud ex eodem libro,
οὐ γὰρ καλὸν ἀνήνασθαι δόσιν ἐστίν. id est,
Donum reijcere haudquaquam decet.

Adminicula uitæ. LV

Omnia quæ ad uitæ pertinent commoditatem, non ineleganter indicare licebit hoc carmine ex Odysseæ τ.
οἷσίν τ' εὖ ζώουσι καὶ ἀφνειοὶ καλέονται. id est,
E quibus & uiuunt recte, ditesq; uocantur.

Qui per se sufficit. LVI

Qui negabit sibi opus esse opera aliena, se satis idoneum ad rem peragendam, conueniet illud ex Odysseæ υ.
εἰσί μοι ὀφθαλμοί τε καὶ οὔατα καὶ πόδες ἄμφω,
καὶ νόος ἐν στήθεσσι τετυγμένος οὐδὲν ἀεικής. id est,
Sunt oculi mihi, sunt aures geminiq; pedes sunt,

Insita pectoribus mens est, neq; stulta nec excors.

Nouit mala & bona. LVII

In eum, qui per ætatem usumq; rerum, iam delectum habere potest fugiendorum atque expetendorum, congruet illud ex eodem libro,

Δὴ γὰρ νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα,
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια. id est,
Iamdudum siquidem, nouiq; & sentio cuncta
Quæ bona, quæq; mala.

Hac figura uel hodie nihil uulgatius.

Neq; enim ignari sumus. LVIII

Vbi quis ad tolerantiam præsentium incōmodorum, animat sese prȩteritorum malorum recordatione, non infestiuiter usurpabit illud ex eodem libro:

τέτλαθι δὴ κραδίη καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. id est,
Obdures anime, & quondam grauiora tulisti. Id æmulans Vergilius,
O passi grauiora, dabit deus his quoq; finem.
Durate, & uosmet rebus seruate secundis.

Consimiliter Horatius in Odis,

O fortes, maioraq; passi Mecum sæpe uiri.

Danda uenia lapso. LIX

Qui dicet aliquando dandam ueniam, si quid erratum sit per incuriam, neq; enim hominis esse, ut semper exactam præstet diligentiam, usurpabit illud ex Odysseæ τ.

Ἀλλ' οὐ γάρ πως ἔστιν ἀΰπνους ἔμμεναι αἰὲν Ἀνθρώπους. id est,
Haud quaquam fieri potis est, ut peruigil usq; Mortalis duret.

Non quiduis continget quod optaris. LX

Qui negabit omnia contingere homini quȩ sperarit, animoq; conceperit, accōmodabit illud ex eodem libro,

Ἦ τοι μὲν ὄνειροι ἀμήχανοι, ἀκριτόμυθοι,
Γίγνοντ' οὐδέ τε πάντα τελείεται ἀνθρώποισι. id est,
Friuola scilicet existunt, & inania quædam
Somnia, nec quodcunq; uides, sic euenit omne.

Atq; hoc in loco subiungit pulcherrimum illud de duabus somniorum portis figmentum, quod in sexto Vergilius retulit.

Gaudium dolori iunctum. LXI

Cū pariter accidit, quod & gaudeamus & doleamus, quod genus si cui parentes opulenti uita decesserint, partim excruciatur morte suorum, partim gaudet hæreditatis obuentu, atq; accessione libertatis, conueniet illud ex eodem libro,

Τὴν δ' ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα. id est,
Lætitia huic mœrorq; simul præcordia cepit.

Mala senium accelerant. LXII

Qui dicet senectam non esse metiendam annis, propterea quod ij, qui se multis laboribus curisq; discruciant, ante diem consenescunt, usurpabit illud ex eodem libro,

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. id est,
Quippe repente homines curisq; malisq; senescunt.

Vita mortalium breuis. LXIII

Qui monebit dandam operam ut apud posteros honestæ uitæ memoriam relinquamus, quæ perpetuo uiuat, nam hanc uitam angustis circumscriptam esse terminis, accōmodabit illud ex eodem libro,

Ἄνθρωποι δὲ μινυνθάδιοι τελέθουσι. id est,
Ast hominis breuibus spacijs constringitur æuum.

Verisimiliter mentiens. LXIIII

In eum, qui falsum perinde quasi uerum sit, narret, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα. id est,
Plurima narrabat figmenta simillima ueris.

Dictum de Vlysse. notatur & apud Platonem, quod Homerus Vlyssem induxerit mendacem, Achillem contrà ueracem.

Sibi malum repperit. LXV

In eum, qui suo læditur inuento, quadrabit illud ex Odysseæ φ.

Οἵτ' αὐτῷ πρώτῳ κακὸν εὕρετο οἰνοβαρείων. id est,

Qui sibi perniciem uel primum reperit ipse Vino uictus.

Dictum est de Euritione, qui primus inuenit usum uini, peremptus à Lapithis.

Qui continet arcanum. LXVI

In eum qui cælat arcanum sibi commissum, neque cuiquam effutit, quadrabit illud in Odysseæ φ.

Τῇ δ' ἄπτερος ἔπλετο μῦθος. id est,

Huic pennis dicta carebant. Hoc est, haud longius auolabant.

Rem nouam aggredior. LXVII

Si quando significabis te rem arduam ac nouam moliturum, & alijs adhuc intẽtatam, accommodabis illud ex Odysseæ χ.

Νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον ὃν οὔπω τις βάλεν ἀνήρ,

Εἴσομαι αἴκε τύχωμι. id est,

Nunc alium tentabo scopum, si attingere possim,

Quem nondum quisquam tetigit.

Verba sunt Vlyssis, iam parantis occidere procos.

Benefactorum memoria. LXVIII

Vbi quid boni contigit alicui propter ueterum benefactorum memoriam, quadrabit illud ex eodem libro,

Ὡς κακοεργίης εὐεργεσίη μέγ' ἀμείνων. id est,

Officio fungi multo, ac delinquere præstat.

Mortuis non conuiciandum. LXIX

Victo non insultandum, nec in mortuum ultra congerenda conuicia, quanquam iure sit occisus, huic suffragatur Homerus in eodem libro,

Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. id est,

Haud fas est super occisis iactare teipsum. Vlysses ita, de procis extinctis.

Focus luculentus in ædibus. LXX

Primum domus ornamentũ est, ut luceat focus, proinde qui in ędes immigrãt nouas, aut in diuersoriũ ingrediuntur, ante omnia iubent ignem incendi. Quod ex Homeri χ. sumptum uidetur, apud quem Vlysses,

Πῦρ νῦν μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω. id est,

Nunc ante omnia mi lucescat in ædibus ignis. Item illud celebratum:

Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι. id est,

Scilicet accenso domus est ornatior igni.

Quo quidem uersiculo uidetur impẽdio delectatus Plutarchus, adeo subinde usurpat, & in uarios detorquet usus: in commentario De uirtute & uitio, refert ad opes, potentiam, gloriam, quæ tum fiunt iucundiora, si adsit animus à molestia liber. Rursum in libello quem Amatoriũ inscripsit, detorquet ad amãtis animum longe splendidiorẽ, si calor amoris eum inflammarit.

Qui iure perierunt. LXXI

In eos, qui suo merito pereunt, conueniet illud ex eodem libro,

Τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν, καὶ σχέτλια ἔργα. id est,

Hos fatum & malefacta, neci exitioq́; dederunt. Dictum de procis.

Inexorabilis. LXXII

In durum & inexorabilem competet illud ex Odysseæ ψ.

Σοὶ δ' αἰεὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ λίθοιο. id est,

At tibi perpetuo cor saxo durius omni est.

Ita Telemachus ad matrem.

Recipere animum. LXXIII

Vbi quis re subitaria consternatus, postea recipit sese, conueniet illud ex Odysseæ ω.

Αὐτὰρ ἐπεί ῥ' ἄμπνυτο καὶ ἐς φρένα θυμὸς ἀγέρθη. id est,

Vt respirauit, redijtq́; in pectora sensus.

Senum

Senum prudentia. LXXIIII

De ſenibus quidem, attamen ob rerum peritiam non idoneis ad negocium aliquod conficiendum, apte dicetur illud ex eodem libro,

Καὶ πολιοί περ ἐόντες ἀναγκαῖοι πολεμισταί. id eſt,

Ætas cana quidem, ſed non inidonea bello.

Imperator bonus, & idem robuſtus miles. LXXV

Refert Plutarchus in commentario de fortuna Alexandri, ſi modo is liber illius eſt, cum in conuiuio propoſitum eſſet, qui nam inter uerſus Homericos maximè probandus uideretur, alijs alios præferentibus, Alexander huic carmini palmam tribuit, quod extat Iliados γ.

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ᾽ ἀγαθὸς, κρατερός τ᾽ αἰχμητής. id eſt,

Dux bonus, ac miles præpollens uiribus idem.

Nam hoc & Agamemnonis laudẽ expreſſit, et Alexandri uirtutẽ eſt uaticinatus. Quanquam mea quidem ſententia, non magnũ habet momẽtum in principe corporis robur, plurimum aũt conſilium & prudentia. Proinde grauiter Timotheus, cũ Rhetores Charetem quendam efferrent laudibus, iuuenẽ corporis uiribus inſignem, cenſerentq́ eiuſmodi belli ducẽ Athenienſibus eſſe quærendum, Haudquaquã, inquit. nam iſtiuſmodi quidem optarim, qui culcitras & ſtragulas ſit exercitui deportaturus: at ducẽ uelim, qui à fronte pariter atq́ tergo ſit oculatus, & quem à perpẽdendo quid utile factu ſit, nulla impediat animi perturbatio.

Capram cœleſtem orientem conſpexerunt. LXXVI

Αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτέλλουσαν ἐθεάσαντο. id eſt, Capram cœleſtem exorientẽ aſpexerunt. Hoc dici ſolitum in eos, quibus omnia feliciter, eq́ animi ſententia ſuccederent: propterea quod antiquitus opinione uulgi comprobatũ eſt, qui capram illam Iouis altricem, et ob id in ſyderum relatam numerum conſpexiſſent, quicquid uotis conciperent, eius cõpotes futuros. Qua de re latius dictum eſt in adagio ἀμαλθείας κέρας, Hoc autem extat in Plutarchi Collectaneis. Idẽ in libello De poetis audiẽdis, εὐδαίμων πολύαγρος οὐρανίου αἶγα πλουτοφόρου τρέφων. id eſt, Felix multorũ agrorum poſſeſſor, cœleſtem caprã opum largitricem alens. Quãquam apud Athenæum libro nono, Antiphanes opinor, cõmemorat caprã cœleſtem inter animantia apta menſis, τράγος ὑλιβάτας, αἶξ οὐρανία, κριὸς τομίας. id eſt, Hircus ſylueſter, capra cœleſtis, aries caſtratus.

Capra ad feſtum. LXXVII

Αἶξ εἰς τὴν ἑορτήν. id eſt, Capra ad feſtum. Dici ſolitũ, ubi quis in tempore ad negociũ aliquod accederet. Aut ubi quis cõmode in ſuam perniciem offert ſeſe. Nam in feſtis maximè Bacchi, capram immolabant. Refertur in iiſdem commentariolis.

Mox ſciemus melius uate. LXXVIII

Τάχ᾽ εἰσόμεσθα μάντεων ὑπέρτερον. id eſt,

Mox melius ipſo uate rem cognorimus.

Ad eum modum dicebãt, qui rem non coniecturis diuinabant, ſed experimento deprehendere tentarent. Nihil enim experimẽto certius. In iiſdem extat Plutarchi Collectaneis. Sumptum autem ex Sophoclis Antigona. At Titus Liuius belli Punici ſecundi libro ij. euentum appellat ſtultorum magiſtrum.

Tinctura Cyzicena. LXXIX

Βάμμα κυζικηνόν. id eſt, Tinctura Cyzicena. Dedecus nõ eluẽdum appellabatur apud Atticos. Dicebaturq́ in eos, qui metu quippiã indecore facerent. Nã Cyziceni duobus nominibus notati ſunt, timiditatis, & molliciei. Recenſetur in iiſdem Collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob molliciem notatos quod Iones eſſent. Eadẽ ferè Ariſtophanis interpres. Stephanus addit eos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus. Extat apud Ariſtophanem in Pace,

Ἂν δ᾽ ἐπὶ δέῃ μάχεσθ᾽ ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ᾽ αὐτὸς βέβαπται βάμμα κυζικηνικόν. id eſt,

Sicubi pugnare oportet, atq́ ferre palmulam,
Ipſum eum tinctura tingit mox ibi Cyzicenica.

Solent aũt tincturæ inſignes à locis habere cognomen. Nec enim ubiuis quilibet color

tingitur feliciter. Simili modo dictũ est ἔμβαμμα συρακόσιον & βάμμα σαρδιανικόν. Id parœmia detorsit ad mores hominũ. Est enim æstimatio rumorq; consequens hominũ uitam, uelut tinctura quædam. Vnde Carbone notari dicuntur qui damnantur. Et notũ est illud Ennianũ apud A. Gellium, Quæ tincta malis, aut quæ bona dicto. Aristophanis interpres indicat Lacedæmonios puniceis tunicis uti solitos, ne ab hoste sentirẽtur uulnerati, ob coloris similitudinem. At ignaui mollesq; pallescunt. Addam quod est apud Herodotũ libro quarto. Quum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarũ missã uestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam quũ ab Ichthyophagis didicisset, δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶν, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ ἱμάτια, id est, Nõ solum ait homines esse subdolos, sed & uestes illorum esse dolosas.

Seruabis bouem. LXXX

Βουκολήσεις. i. Bubulcus eris. Hoc uelut ænigmate significabant exilium. Siquidem qui per ostracismũ eijciebantur, in Argiuam exulatum ibant. Ac illic bos erat æneus insigni magnitudine. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Hesychius testatur extitisse in Phasmate Menandri.

Embarus sum. LXXXI

Ἔμβαρός εἰμι. i. Embarus sum. Dictum est olim de insano, deliroq;. Referũt autem adagionem ad huiusmodi fabulam. Olim Pireus insula fuit, id quod ipsum etiam uocabulum adhuc indicat, περᾶν em̃ trãsmittere est: in ea cũ Munychus principatũ obtineret, templum instituit Dianę, cui cognomen additũ Munychiæ. Dein cum ursus Dianę sacer quidã ibi repertus, & ab Atheniensib. interfectus esset, fames ingruit: itũ est ad oraculum, quęsitumq; malo remediũ. Respondit deus, ita demũ finem mali futurũ, si quis filiã immolasset numini. Vnus autẽ repertus est Embarus, usqueadeo demens, qui polliceretur se filiam immolaturum, ea lege, ut sacerdotium in posteros suos traduceretur. Itaque puellam solenni ritu ornatam sacrificauit. Fit & huius mentio in Plutarchi Collectaneis.

Colophonium suffragium. LXXXII

Κολοφωνία ψῆφος. i. Colophonium suffragium. Vsurpatur in epistola quapiã Platonis ad Dionysium. Adagium est uerbis magis quàm re diuersum ab illo, qđ in secunda retulimus Chiliade, τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκεν. i. Colophonẽ addidit. Adagionis originem explicant in hunc modum. Cum olim Colophonij domesticis seditionibus tumultuarent inter sese, euenit ut aliquot ex illis mutatis sedibus, ad Smyrnęos demigrarent. Dein accidit, ut cum bellũ gererẽt Smyrnęi, ac sæpenumero uicti discessissent, tãdem adhibitis Colophonijs, quos in ciuitatem receperant, extiterint superiores. Vnde institutum est, ut quemadmodũ Smyrnęi non uicerant in bello, nisi Colophoniorũ accessione, ita nec in suffragijs uincerent, nisi illorum calculũ adiungerent. Proinde cum Ionij duodecim ciuitatibus imperarent, quarum una Smyrna, in publicis cõsilijs, si qñ Smyrnensiũ æquales fuissent calculi, pars ea uincebat, cui subscripsissent Colophonij illi, quorum opera uicerant in prælio. Nec abhorrent ab his quæ refert Iabenus scriptor Græcus. Duodecim Ioniæ ciuitates conuenire solitas: id concilium Panioniũ dicebatur: in quo si forte calculis hinc atq; hinc paribus nihil decerni poterat, accersebãtur Colophonij, qui uictoriam adferebant utricunq; parti fuissent suffragati. Itaq; prouerbium quadrabit, cum significabimus iudicium aut suffragium alicuius plurimũ in re quapiam ualere. Huius adagij nobis facta est mentio.

Mihi ista curæ futura sunt, &c. LXXXIII

Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις. id est,

Curæ ista mihi erunt, ac puellis candidis.

Senarius ex oraculo ductus in popularẽ sermonẽ. Cũ Brennus Gallicis copijs ingrueret in Delphos, Delphi cõsuluerunt oraculũ, quid opus esset facto. Respõsum est, hoc qđ modo retuli carmine. Paulo post uisus Apollo cũ duab. puellis, Pallade ac Diana. Nam & his fana sunt apud Delphos. Conuenit uti, si quando significabimus nihil esse periculi, negociũ ijs curæ futurũ ad quos pertinet. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Cicero uertit Græcum carmen De diuinatione primo,

Ego prouidebo rem istam & albę uirgines.

Festum multas habens. LXXXIIII

Εορτὴ πολλὰς ἔχουσα. i. Festum multas habens, subaudiēdum molestias, aut occupationes. Dictum in eos, qui magnas cōponerēt sarcinas, aliquò profecturi. Venustius erit, si deflectatur ad quosdam, qui nihil agunt, quamuis exiguū, nisi magno molimine, longa cūctatione, miro apparatu, ita ut sæpenumero tū se, tū reliquos omneis defatigarint apparando, priusquam quicquā incipiant. Natum ab ijs, qui festa solent adire. Nam ijs mos, multam supellectilem unà secum conuehere, uasa, uestes, sacra, panes, atque id genus alia multa, ne quid deesset ad solennitatem pertinēs. Extat in ijsdem Collectaneis.

Nihil aliæ ciuitates ad Crotonem. LXXXV

Μάταια τἄλλα πρὰ Κρότωνα τἄστεα. id est,

Sunt reliqua præ Crotone friuola oppida.

Theocriti interpres meminit huius ꝓuerbij. Licebit accōmodare ad rem aut hominē usqueadeo præcellentē, ut reliqui cum hoc collati, nihil esse uideantur. Natū fortassis est à pugilum Crotoniatarū excellentia, quorum erat Milo, de quo dictum est aliàs, nēpe in prouerbio, Crotone salubrius.

Canis panes somnians. LXXXVI

Sunt quibus prouerbiali figura dictum uideatur illud apud Theocritum in Piscatoribus,

Καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις πᾶσα κύων ἄρτως μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών. id est,

Siquidem omnis Panes in somnis canis ariolatur, at ipse Pisces.

Sensus est, unicuique ea per somnū occurrere, quæ impense desiderat, quibus magnopere deditus est. Aristoteles non solū homini, uerumetiam ceteris animantib. somnia tribuit, etiamsi id in canibus euidentissimū: quippe quos audimus sæpenumero dormientes uenationem somniare, quæ res haud difficile deprehēditur ex ratione latratus, quē ædunt sopiti. Proinde mihi rectius quadraturū uidetur, si pro ἄρτως legat ἀγρῶς, aut ἄγρας, id est, agros, aut uenationes. Verū hoc tantū eruditis pensitandū proponimus, super hoc pronunciaturis, ubi codicem emendatiorem erunt nacti. Nobis adhuc nō cōtigit. Ex somnijs autem qui ariolentur euentura, ne nostris quidem temporib. desunt, quanquam non probat Aristoteles.

Canis. LXXXVII

Αδῆς ἔχων. i. Canis reperio pro eo quod est, nugaris, ineptis, frustra loqueris. Est autē Atticæ linguę figura, sicuti παίζεις ἔχων. i. Ludis, siue iocaris. Etenim qui canunt, non agunt rem seriam, sed tantum ut aures deliniant uoluptate mox peritura.

Æthiops non albescit. LXXXVIII

Αἰθίοψ οὐ λευκαίνεται. i. Æthiops non candescit, De ijs dici solitum, qui nunquam mutaturi sunt ingenium. Quicquid enim natiuum, id haud facile mutatur. Fertur Æsopicus apologus de quodam, qui empto Æthiopi, cum eum colorem arbitraretur non natiuum esse, sed domini superioris accidisse neglectu, assidua lotura faciem diuexauit, ita ut morbum etiam adiungeret, colore nihilo, quàm antea fuerat, meliore. Fertur & epigramma Luciani nomine:

εἰς τί μάτην νίπτεις δέμας ἰνδικόν; ἴσχεο τέχνης.
οὐ δύνασαι δνοφερὴν νύκτα καθηλιάσαι. id est,

Abluis Æthiopem frustra, quin desinis artem?
Haud unquam efficies, nox sit ut atra, dies.

Annas clibanum. LXXXIX

Αννας κρίβανον. i. Annas clibanum, subaudi reperit. Haud me fugit, hoc alio loco relatum à nobis, uerum quoniam toties alia nobis occurrit specie in ꝓuerbiorū Collectaneis, libuit admonere, trifariā esse scripturā. Alibi lego, & quidē plerisque in locis, ἄνθρωπος κρίβανον. i. Homo clibanum. Quam equidem lectionem arbitror esse deprauatam. Nec obscurū, unde deprauādi occasio, ijs q Gręcas literas norūt. Alibi inuenio, ἄννος, ut uir fuisse uideatur. In quibusdam offēdo scriptū, ἄννας, ut mulieris, aut certe barbaricum sit uocabulum. Clibanum autem accipio, non hunc uulgatū, quid enim hoc admirandū, aut nouum, sed testaceum illum, qui incluso pane, ponitur in clibanis uulgarib. in quibus panis, aut etiam pisces, aut carnes paulatim lento uapore decoquuntur.

Archi-

Archilochum teris. XC

ἀρχίλοχον πατεῖς. i. Archilochũ teris, seu calcas, de maledico dicebatur. πατεῖν autem dictum est, uel quod maledicus assiduus uideatur in euoluendis huius poetæ carminibus, uel quod huius uestigijs ingreditur. De Archilocho testatur & Horatius,
Archilochum proprio rabies armauit Iambo.
Equidem suspicor hoc idem esse cum illo, quod alibi posuimus, ἀρχιλόχου πατρίς. id est, Archilochi patria, deprauata uoce, πατεῖς in πατρίς.

Culicem colant. XCI

Pleraq; sũt in Euãgelicis literis à uulgo sumpta. Nec id indignũ Christo, quin potius uel maxime congruebat, ut quemadmodũ assumpto corpore, uelut unus quilibet è nobis esse uoluit, ita sermonib. quoq; maxime familiaribus uteret, quo nostrã humilitatẽ modis omnibus ad suã proueheret sublimitatẽ. Verũ ex ijs non mihi uisum fuit plura referre, partim quod quidam poeticis nimiũ addicti studijs, parũ uenustũ existimãt, quicquid sacras literas redoluerit: partim quod ea uiderẽ cuiq; satis exposita esse. Maxime uero, quòd uerebar ne quis homo pius existimaret me diuinis literis iniuriã facere, si eas huic operi subinde miscuissem, in quo nõ modo gẽtilia pleraq;, uerumetiã quædã nõ admodũ mũda. Quę nos & inuiti, & quoq; potuimus tectissime retulimus, nec ea quidẽ omnia. Cæterum ex Euangelicis adagijs illud non possum prætermittere, quod in superstitiosos quosdã, & prępostere meticulosos dictũ est pręceptori nostro Iesu, qui uel ignorãtes, uel dissimulãtes, quib. in reb. sita sit uera Christianaq; pietas, in nugis sibi nunc placẽt, nũc trepidãt, in maximis securi, pleni Iudaicarũ supstitionũ, uera charitate uacui. In hos Christus uerę pietatis doctor, Matth. xxiij. huiusmodi torquet ꝓuerbiũ, τὸν κώνωπα διϋλίζοντες, τὴν κάμηλον καταπίνοντες. i. Culicem liquãt, camelum glutientes. Ab hoc non abhorret, quod alibi retulimus, ἀνδριάντα γαργαλίζειν. i. Statuam colare gutture.

Non inest illi dentale. XCII

γύης οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ. i. Gyes nõ inest illi. Dici consueuit de quopiam, ad rem aliquam parum utili. Sumpta est metaphora ab aratro, cuius pars est γύης. eam nõnulli putãt esse, quã Latini dentale uocant. Ea quoniã pręcipua uidetur, si absit, nihil confici potest aratro. In hunc sensum usurpauit Hesiodus, πρὶν τοῦ γύης. Cæterum Homerus pro iugere posuit, agrum τετρακοντόγυον appellans, id est, centum iugerum.

Gigantum arrogantia. XCIII

γιγάντων ἀπόνοια. i. Gignantũ amentia. Dicebatur, ubi quis uiribus suis fretus, temere, nulloq; consilio res non tentandas moliretur. Tractum à notissima gigantũ fabula. Prouerbiũ admonet, inauspicato cedere, quęcũq; citra consiliũ, aduersus deos, aduersus pietatem, aduersus ius & æquum, per uim instituuntur. Horatius in Odis,
Vis consili expers, mole ruit sua,
Vim temperatam dij quoq; prouehunt In maius.
Homerus item Iliados ψ. elegantissima sententia demonstrat, in omni negocio nimio plus habere momenti rationem, consiliumq;, quàm corporis uires,
μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων ἠὲ βίηφι,
μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ
νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι,
μήτι δ' ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο. id est,
Consilio sanè multo quàm robore præstat
Hirsutam quicunq; parat succidere syluam.
Consilio rursum nauclerus in æquore nigro
Dirigit undiuagam nauim raptantibus austris,
Consilio auriga aurigam, uincitq;, preitq;.
Aristoteles libro De Rhetoricis 2. citat hũc uersum trochaicũ tacito autoris nomine:
θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν. id est,
Non decet mortalis ut qui est, curet immortalia:
Sed magis mortalis ut qui est, cogitet mortalia.

Per ignem incedis. XCIIII

Ἐν πυρὶ βέβηκας. i. Per ignem incedis, id est, uersaris in periculoso negocio. Est apud

Aristophanem in Lysistrata, κἂν μὲ χρῇ διὰ τοῦ πυρὸς ἐθέλω βαδίζειν. id est,
Velim & per ignem incedere, si fuerit opus. Horatius in Odis,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.
Tradunt etiam in eum quadrare, cui celeriter absoluendum est negociũ. Qui per ignẽ incedit, minus læditur, si suspensis pedibus properet. Confine quod ille dixit apud Senecam declamator, Per spinas ingredior.

Fortis in alium fortiorem incidit. XCV

ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν. id est,
Forti alius potior contigit ac melior.
Dici solitũ, ubi quis nimiũ fretus suis uiribus, aliquando nanciscitur, à quo uincat. Sũptum putãt ab Hyllo Herculis filio, & Euchemo Ægeate. Ita Zenodotus. Suidas huiusmodi uerba recenset, tacito autoris nomine, ἐστὶ μὲν γὰρ ὅτε καὶ ταὐτόματον ἀντέπραξε ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. ἐστὶ δὲ ὅτε πάλιν κατὰ τὴν παροιμίαν,
ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.
Id est, Fit nonnunquam, ut iuxta prouerbium, ipsa per se res bonorum uirorum conatibus obsistat. Fit rursus interdum,
Forti ut contingat fortior ac melior.
Sententia potest uideri ducta ex Iliados χ. ubi Hector incidit in Achillem:
πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφευγε, δίωκε δέ μιν μέγ᾽ ἀμείνων. id est,
Fugit qui prius acer erat, cui iam acrior instat.

Gloria futuri. XCVI

Τό δὲ καὶ κλέος ἐσσομένοιο. i. Gloria futuri, Hemistichium est carminis heroici. Refertur in ijsdem Plutarchi Collectaneis. Admonet famam laudeq́ꝫ recte factorum contingere, potissimum apud posteros. Alioqui quemadmodum recte dixit Ouidius,
Pascitur in uiuis liuor, post fata quiescit.

Insania non omnibus eadem. XCVII

Μανία γ᾽ οὐ πᾶσιν ὁμοία. id est,
Haud est eadem uesania cunctis.
Hemistichium heroicũ, sicut & illud superius, extat in eisdẽ Collectaneis. Sẽsus est, nullũ esse mortalẽ, qui non in aliqua re desipiat. Quanquã alius alio morbo laboret, hic auaritiæ, ille libidinis: hic ambitionis, ille inuidiæ. Quod copiose demõstrat Stoicus Damasippus apud Horatium in Sermonibus. Et in hac hominis calamitate mira ludit uarietate natura. Inter hos qui mẽte lapsi sunt, alij sibi uidẽtur cornibus taurinis, alij naso prælõgo, alij uasa fictilia, nõnulli se credũt esse mortuos, alij sibi uident esse principes, alij doctissimi philosophi. Noui qui se credit omniũ qui sunt aut fuerũt esse multo sceleratissimũ: noui qui neminẽ crederet ipso ulla in re præstantiorẽ: noui qui se crederet esse Christũ, & alterũ q se putaret deũ. Argiuus ille solus plaudebat in theatro, credẽs se miros audire tragœdos. Athenæus libro duodecimo refert de quodã Atheniẽsi, qui persuasum habebat omnes naues quæ appellerẽt in Pireũ esse suas, easq́ꝫ recẽsebat, dimittebat, ac deducebat, & appellẽtes tanto gaudio excipiebat, ac si omnium rerũ quas uehebãt esset dominus: at si quid perisset, nõ amplius querebat: si incolumes peruenissent, gaudebat, multa interim cum uoluptate uitã agẽs, donec frater eius Crito è Sicilia aduectus, tradidit illum medico, cuius opera liberatus est insania. Cæterum ad se reuersus dicere solet, se nunquam uixisse iucundius.

Hydrus in dolio. XCVIII

Ὕδρος ἐν τῷ πίθῳ. i. Hydrus in dolio. Prouerbium hoc, ut ingenue fatear, nondum apud ullum ueterum autorum repperi, neq́ꝫ Græcũ, neq́ꝫ Latinũ, & haud scio an de uulgo sumptũ sit, neq́ꝫ enim libet credere uirum eloquẽtem, & in literis non postremi nominis ex sese cõmentum esse. Nam refert ab Antonio Sabellico in epistola quadã familiari. Addit & fabulam prouerbij parentẽ, huiusmodi. Rusticus quidam cũ sensisset minui uinum in dolio cõditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, nũ qua
rima

rima extillaret liquor: ubi nihil eiusmodi cōperisset, pergit uicinos in suspitionē apud sese uocare, ne sese absente uas relineret, uinūq; potitarent. Obsignat itaq; diligēter do liū ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis, uinū nihilominus imminui uidet. Tū uero fortunā agricolarū deplorare, quibus nō in uite solū, uerumetiam in dolijs calamitas præsto esset. Ad extremū exhausto dolio hydrus in imo repertus est uini potor. Ea res in uulgi iocū abijt. Admonet Plinius lib. decimo, capite septuagesimosecūdo, serpentes quanquā exiguo indigeant potu, tamen uinum cum est occasio, pręcipue appetere. Iuuenalis de muliere uinosa satyra sexta:

Tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit & uomit.

Adagium ipsum haud quaquā inelegans, nec aspernandum. Quod si quē nihil mouet recēs autor, licebit usurpare, cū quis occulta calamitate premitur, causa atq; autore nō extante. Aut cum diuturni mali tandē autor deprehēditur. Porrò serpentem quē Græci uocant hydron, Latini natricem uocāt, quod in aquis degat. Ex ulcere huius morsu facto defluit copiosus humor aquosus, & graue olens. Ita Dioscorides lib. 6. Plinius libro sexto, capite uigesimotertio, tradit apud insulas quasdā ante Persidem, hydros marinos uicenûm cubitorum terruisse classem.

E Massilia uenisti. XCIX

Ἐκ μασσαλίας ἥκεις. i. E Massilia uenisti. Suidas ait dici solitum de ijs, qui cultu parum uiris decoro uterentur. Quod Massilienses luxu perditi, muliebrē ferme in modū ornarent, comis unguento delibutis, capillisq; religatis. Huic affine quod refert Athenæus Dipnosophistarū lib. duodecimo, πλεύσειας εἰς μασσαλίαν, cuius nos alibi mentionē fecimus in prouerbio, Nauiges Massiliam, & quid super hoc sentiremus, explicuimus.

Tibicines mente capti. C

Atheneus libro Dipnosophistarum octauo, prouerbio iactatū scribit apud priscos tibicinibus nihil esse mentis, λόγος γὰρ παλαιὸς ὡς ὅτι
Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν,
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χ' ὡ νόος ἐκπέταται. id est,

Dictum enim est peruetustum, quod
Dij tibicinibus nunquam mentem inseruere,
Sed simul ac flarint, auolat illico mens.

De hoc hominum genere plura diximus in prouerbio, Tibicinis uitam uiuis.

CHILIADIS TERTIAE FINIS.

DES. ERASMI ROTER. PROVERBIORVM CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA I.

Dulce bellum inexpertis. I



T elegans cum primis, & multorū literis celebratū adagiū est, γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος. i. Dulce bellum inexperto. Id ita reddit Vegetius lib. De re militari 3. cap. 14. Nec cōfidas satis, si tyro pręliū cupit, inexpertis em̄ dulcis est pugna. Citat ex Pindaro γλυκὺ δὲ πόλεμος ἀπείροισιν, ἐμπείρων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα νιν καρδίᾳ περισσῶς. i. Dulce bellū inexpertis, ast expertus quispiā horret, si accesserit cordi supra modū. Sūt quędā in rebus mortaliū, quę quātum habeāt discriminis ac malorū, nō intelligas, nisi facto periculo.

Dulcis inexpertis cultura potētis amici, Expertus metuit.

Bella res & splēdida uidetur, inter aulicos obambulare proceres, in regijs uersari negocijs, at senes, quib. usu penitus cognita res est, ab ea felicitate libēter abstinēt. Suaue uidet amare puellas, sed ijs qui nondum senserunt, quantū amori insit amari. Ad eundē item modū accōmodari poterit, ad quoduis negociū multo cum periculo, multisq; cōiunctum malis, quod nemo uelit capessere, nisi iuuenis, & rerū imperitus. Siquidē Ari

ſtoteles in Rhetoricis hãc adfert cauſã, cur iuuẽta ſit audacior, cõtrà ſenecta timidior, quod illis imperitia rerum confidentiam pariat, his multorũ experiẽtia malorũ, timiditatem & cõtationem. Quod ſi quicquam eſt in rebus mortaliũ, quod cõtanter aggredi cõueniat, imò quod oporteat modis omnib. fugere, deprecari, propellere, certe bellũ eſt, quo nõ alia res uel magis impia, uel calamitoſior, uel latius pernicioſa, uel hæręs tenacius, uel tetrior, & in totũ homine indignior, ut ne dicã Chriſtiano. At dictu mirũ, quàm hodie paſſim, quàm temere, ꝙ quauis de cauſa ſuſcipitꝛ, quàm immaniter ac barbarice geritur, nõ tãtum ab ethnicis, uerumetiã à Chriſtianis: nec prophanis modo, uerumetiã à ſacerdotibus & epiſcopis: nec ſolum à iuuenibus & imperitis, uerumetiã à ſenibus, & toties expertis: nec à plebeis tantum, & uulgo natura mobili, ſed potiſſimũ à principibus, quorum officiũ erat, temerarios ſtultę multitudinis motus, ſapiẽtia, ratione ꝗ cõponere. Neꝗ deſunt iurecõſulti ac theologi, qui ad iſta tam nefaria, faces admouent, & frigidam, quod aiunt, ſuffundũt. Quibus rebus fit, ut nũc bellum adeo recepta res ſit, ut demirẽtur homines, eſſe cui nõ placeat. Adeo probata, ut impium, ac pene dixerim, hæreticum ſit, improbaſſe rem unam omnium ut ſceleratiſſimam, ita miſerrimã quoꝗ. At quãto iuſtius erat illud demirari, quis malus genius, quę peſtis, quę intemperia, quę furia primũ in hominis mẽtem immiſerit rem uſqueadeo beluinam, ut placidũ illud animal, quod natura paci beneuolẽtięꝗ genuit, quod unũ omniũ ſaluti prodidit, tam ferina ueſania, tã inſanis tumultibus in mutuam rueret perniciẽ. Id quod magis etiam admirabitur, quiſquis animũ à uulgo receptis opinionibus, ad ipſam rerum uim ac naturam perſpiciẽdam cõuerterit, ac ſeorſum hinc hominis imaginẽ, hinc belli ſimulacrum uere philoſophicis oculis aliquãtiſper cõtempletur. Primũ igitur, ſi quis habitũ modo, figuramꝗ corporis humani cõſideret, an nõ protinus intellecturus eſt, naturã uel potius deum, animal hoc nõ bello, ſed amicitię: nõ exitio, ſed ſaluti, nõ iniuriæ, ſed beneficẽtię genuiſſe? Nam cæterorum animãtium unumquodꝗ ſuis inſtruxit armis. Taurorũ impetus armauit cornibus, Leonũ rabiem unguibus. Apris fulmineos affixit dentes. Elephantos pręter cutem & molẽ, ꝓmuſcide quoꝗ tutatus eſt. Crocodilũ cruſtis uelut laminis communiuit, Delphinis teli uice pinnas addidit. Hiſtricẽ ſpinis, Raiã aculeis defendit, Gallis calcar affixit. Alia teſtis, alia corio, alia cortice cõmuniuit. Sunt quorũ incolumitati, pernicitate ꝓſpexit, ueluti colũbis. Sũt rurſum, quibus uenenũ teli uice tribuit. Addidit his ſpeciẽ tetram ac beluinã, addidit oculos truces, uocis ſtridorẽ. Inſeuit natiua quædã diſſidia. Solum hominem nudum ꝓduxit, imbecillẽ, tenerum, inermem, molliſſima carne, cute leui. Nihil uſquam in mẽbris, quod ad pugnam aut uiolentiam datum, uideri poſſit, ut ne dicam interim, quod cætera ferè ſtatim ut nata ſunt, ſibi ſufficiũt ad uitã tuendã: ſolus homo ſic ꝓdit, ut multo tẽpore totus à ſubſidio pendeat alieno. Nec fari nouit, nec ingredi, nec cibũ capere, uagitu tantũ implorat opẽ: ut uel hinc coniÿci poſſit, ſolũ hoc animal totũ amicitiæ naſci, quæ mutuis officiÿs & coit, & cohęret potiſſimum. Proinde natura uoluit hominẽ uitæ munus nõ tam ſibi, quàm beneuolẽtiæ acceptum ferre, quo uidelicet intelligeret ſeſe gratiÿs eſſe dicatũ, ac neceſſitudini. Tum ſpeciẽ dedit nõ terram & horridam, uti cæteris, ſed mitẽ ac placidã, amoris ac beneuolẽtiæ notas præ ſe ferẽtẽ. Tribuit oculos amicos, & in his animi ſigna. Dedit brachiorũ ſinus ad complexũ. Dedit oſculi ſenſum, quo ceu copularẽtur, & ſeſe cõtingerẽt animi. Vni riſum attribuit, alacritatis indicium. Vni lachrymas clemẽtię & miſericordię ſymbolum. Quin & uocẽ dedit, nõ minacẽ & horrẽdam ſicuti beluis, ſed amicam & blandam. Nec his contẽta natura, ſermonis & rationis uſum uni tribuit, quæ quidem res ad parãdam & alẽdam beneuolẽtiam in primis ualet, ne quid omnino per uim inter homines gereretur. Inſeuit odium ſolitudinis, amorẽ ſodalitatis. Indidit penitus beneuolẽtiæ ſemina. Fecit ut quod eſt ſaluberrimũ, idẽ ſit & ſuauiſſimũ. Quid enĩ amico iucũdius? At rurſum, quid æque neceſſariũ? Proinde ſi maxime liceret abſꝗ mutuo cõmercio cõmode uitam agere, nihil tamẽ iucundum uideri poſſit abſꝗ ſocio, niſi ſi quis prorſus hominẽ exuerit, & in feram degenerarit. Addidit inſuper liberaliũ diſciplinarum ſtudiũ, & cognitionis ardorẽ: quæ res ut potiſſimũ abducit hominis ingeniũ ab omni feritate, ita ad cõciliandas neceſſitudines præcipuã uim habet. Siquidem nec affinitas, nec ſanguinis propinquitas, arctiorib. aut firmiorib. amicitię uinculis aſtringi

git animos, quàm societas honestorũ studiorum. Super hęc admirabili quadã uarietate, dotes tum animorum tum corporũ inter mortales partita est, nimirũ ut singuli in singulis inuenirent, quod uel amarent ac suspicerẽt ob excellentiã, uel ob usum & necessitatem ambirent & amplecterent. Deniq; indidit diuinę mentis scintillulã, ut nullo etiã ostenso præmio, tñ per se iuuet benemereri de omnibus. Id enim deo maximè propriũ ac naturale, suo beneficio consulere uniuersis. Alioqui quid illud est, quod haud uulgarem animo sentimus uoluptatem, ubi quempiam per nos seruatũ intelligimus? & ob hoc ipsum homo charus est homini, quod insigni quopiã beneficio obstrictus est? Proinde deus in hoc mũdo uelut simulacrũ quoddã sui cõstituit hominem, ut ceu terrenũ quoddam numen saluti prospiceret omniũ. Sentiũt hoc ipsa etiam bruta, cũ uideamus non mitia solum, uerumetiam pardos & leones, & his immitiores bestias in magnis periculis ad hominis opẽ cõfugere. Hoc extremũ omnib. asylum, hęc ara est sanctissima uniuersis, hęc nulli nõ sacra est ancora. Hominis effigiẽ utcunq; depinximus. Nũc belli simulacrũ ex aduerso, cũ hac, si uidetur, cõponamus. Iam igitur uidere te puta, barbaras cohortes, ipso uultu sonoq; uocis horrẽdas, hinc atq; hinc instructas ferratas acies, formidabilem armorũ crepitum simul & fulgorem: inamabilẽ tãtæ multitudinis fremitum, oculos minaces, rauca cornua, terrificũ taratantarę cantũ, bombardarũ tonitrua, non minus formidolosa ueris, sed magis noxia: clamorem insanũ, cõcursum furiosum, immanem laniationem, cadentium & occidentiũ crudeles uices, cõgestas strages, undantes cruore campos, fluuios humano tinctos sanguine. Fit interea nõnunquã, ut frater incidat in fratrem, affinis in affinem, amicus in amicũ, & cõmuni furore iam debacchãte, in eius uiscera stringat ferrum, à quo ne uerbo quidẽ unquã fuerat lęsus. Deniq; tantum malorũ habet illa tragœdia, ut à cõmemoratione quoq; pectus humanum abhorreat. Vt interim nõ referam, illa uulgaria prę his, leuiaq;, ꝓtritas passim segetes, exustas uillas, incẽsos pagos, abacta pecora, cõstupratas uirgines, tractos in captiuitatẽ senes, direpta phana, latrociniis, prędationibus, uiolentia plena cõfusaq; omnia. Vtq; tacẽ illa, quæ felicissimũ etiam ac iustissimũ bellum cõsequi solent: Expilatam plebem, oneratos proceres, tot senes orbos, & simul in cæde liberorum infelicius occisos, q̃ si hostis mali sensum unà cũ uita sustulisset: tot anus destitutas & crudelius q̃ ferro peremptas, tot matronas uiduas, tot liberos orphanos, tot domus funestas, tot opulentos ad inopiam redactos. Nã de morum pernicie quid attinet loqui, cum nemo nesciat uniuersam uitę pestẽ, semel è bello ꝓficisci? Hinc pietatis cõtẽptus, hinc legũ neglectus, hinc ad quiduis audendũ sceleris promptus animus. Hoc fonte nobis tam ingẽs latronum, raptorum, sacrilegorũ, percussorum turba scatet. Et quod est omniũ grauissimũ, hæc tam exitialis pestilentia, nescit se suis cõtinere spaciis, sed in uno quopiam angulo nata, non solũ finitimas regiones ueluti cõtagio peruadit, uerumetiã ꝓcul semotas, uel mercede, uel per affinitatis, aut fœderis occasionem, in cõmunẽ tumultum, ac rerum tẽpestatem pertrahit. Quinetiã bellũ è bello seritur, è simulato uerum, è pusillo maximũ exoritur, neq; raro solet in his accidere, quod de Lernæo monstro fabulis proditum est. Hisce de causis, opinor, ueteres illi poetæ, qui rerũ uim ac naturã, & sagacissime perspexerunt, & aptissimis figmẽtis adumbrarunt, tradidere bellũ ab inferis immitti, idq; furiarũ ministerio, neque quamlibet furiam ad hoc negocii conficiendũ esse idoneam. Deligitur omnium pestilẽtissima, Cui nomina mille, Mille nocẽdi artes. Hęc innumeris armata colubris, tartarea buccina pręcinit. Pan insano tumultu cõplet uniuersa. Bellona furiosum quatit flagellũ. Furor impius, ruptis omnib. uinculorũ nodis, euolat horridus ore cruẽto. Neq; nõ uiderunt hæc grãmatici, quorũ alii bellũ, κατ' ἀντίφρασιν dictum uolunt, quod nihil habeat neq; bonũ, neq; bellũ: nec alia ratione bellum esse bellũ, quàm Furiæ sunt Eumenides. Alii malunt à belua deductũ, quod beluarũ sit, nõ hominũ, in mutuũ exitium cõgredi. At mihi sanè plusquam ferinũ, plusquã beluinum esse uidetur, armis cõfligere. Primũ enim pleraq; brutorũ animãtium in suo quodq; genere cõcorditer & ciuiliter degũt, gregatim incedunt, ope mutua sese tuẽtur. Ne feræ quidem omnes dimicant (Sũt eñ & innoxiæ, sicut damæ & lepores) sed omnium efferatissimę, ueluti leones, lupi, tigrides. Quãquam nec hę belligerantur inter sese, quẽadmodum nos. Canis caninam nõ est, leonũ inter se feritas nõ dimicat: draconi cũ draco-

ne pax est, inter uenena cõuenit. At homini nulla fera perniciosior, quàm homo. Rursum illæ cum pugnant, suis pugnant armis: nos præter naturã arte cacodæmonũ excogitatis, instruimur homines in hominũ perniciem. Nec illę quibuslibet de causis sæuiũt, uerum ubi uel fames stimulat in rabiem, uel se peti sentiunt, uel fœtui suo timẽt. Nos, deũ immortalem, quàm friuolis de causis, quas bellorũ tragœdias excitamus. Ob inanissimos ditionũ titulos, ob puerilem iram, ob interceptam mulierculã, ob causas his quoque multo magis ridiculas. Ad hęc inter feras, uni cũ una bellũ est, idque perbreue. Et ut cruentissima pugna sit, una aut altera uulnerata discedit. Quando auditũ est id quod passim faciunt homines, centũ milia beluarũ mutuo laniatu cõcidisse? Adde, quod ut feris quibusdam naturale dissidium est cum alijs diuersi generis, ita rursum habẽt, cũ quibus genuina firmaque cohęrent amicitia. At homini cũ homine, & cuilibet cũ quolibet, iugis pugna est, nec ullum satis firmum fœdus inter ullos mortalium. Adeo quicquid à sua recessit natura, in peiorem degenerat speciem, quàm si natura malitiã ingenuisset. Vis scire quàm ferina, quàm fœda quàm nõ digna homine res sit bellũ? Spectasti ne aliquãdo leonem cum urso cõmissum? Qui rictus, qui rugitus, qui fremitus, quę immanitas, quæ laniatio? Inhorrescit qui spectat etiam in tuto. At quanto fœdius spectaculũ, quãto immanius, uidere hominẽ cũ homine, tot armis, tot telis instructũ confligere? Quæso te, quis homines crederet, nisi cõsuetudo mali sustulisset admirationẽ? Ardẽt oculi, pallẽt ora, furorem pręfert incessus, frẽdet uox, clamor insanus, totus homo ferreus est, crepãt arma, fulminant bombardæ. Mitius erat, si cibi causa homo hominẽ deuoraret, si sanguinem hauriret: quanquam huc quoque uentũ est à quibusdam, ut id odij gratia faciãt, quod excusatius faceret usus aut necessitas. At nũc idem fit crudelius, telis ueneno tinctis, tartareis machinis. Nullũ usquã hominis uestigiũ. An credas hic ipsã naturã agniturã quod cõdidit? Et si quis admoneat, an nõ merito huiusmodi uerbis sit execratura facinus impium? Quod nouũ spectaculũ ego uideo? Quis tartarus hoc nobis portentum ædidit? Sunt qui me nouercã appellent, quod in tam immẽsa rerũ summa, uenena quædam genuerim, quanquam & hęc in hominis cõmodum cessura: quod aliquot animantia parum mitia finxerim, etiamsi nulla fera tã immitis est quin arte & officijs possit cicurari. hominis cura mãsuescũt leones, mitescũt dracones, seruiũt ursi. Quæ tandẽ est ista plusquàm nouerca, quæ nouã hanc beluam, totius mundi pestem nobis dedit? Vnum animal totum genui beneuolentię, placidũ, amicũ, salutare. Quid accidit, ut in huiusmodi feram degenerarit? Nihil agnosco hominis illius, quẽ finxi. Quis malus genius uitiauit opus meum? Quæ saga mentẽ humanam excantauit, & incantauit beluinam? Quæ Circe natiuam uertit formã? Iuberem ut ad speculum sese contemplaretur infelix, sed quid cernant oculi, cũ mens absit? Tamẽ aspice teipsum si potes furiose bellator, si quo pacto cõtingat resipiscere. Vnde tibi minax crista uerticis? unde fulgẽs galea? unde ferrea cornua? unde pinnati cubiti? unde squamę? unde dẽtes ærei? unde laminę? unde tela letifera? unde uox plusquã ferina? unde uultus iste plusque beluinus? unde tonitru & fulmen, ipso Iouis fulmine tum formidabilius, tum nocẽtius? Ego te diuinum quoddã animal finxi, quid uenit in mentem, ut teipsum in tam immanẽ beluam transformares, ut nulla iam belua futura sit belua, si cum homine cõponatur? Hęc atque id genus alia permulta diceret opinor, architectrix illa rerũ natura. Proinde cũ sic conditus sit homo quemadmodũ ostensum est, cum huiusmodi res sit bellum, quemadmodum nimiũ crebro sentimus, haud mediocriter admirãdũ uidetur, quis deus, quis morbus, aut qui casus primũ in humanũ pectus immiserit, ut letale ferrũ in hominis stringeret uiscera. Multis gradibus ad tam insignem uesaniam uentũ sit oportet. Nemo siquidem repente fuit turpissimus, ut inquit poeta Satyricus. Semperque malorum maxima, sub umbra ac specie boni subrepserũt in uitam hominũ. Olim igitur cũ rudes illi priscique mortales, nudi, sine mœnib. absque tecto, uitã in syluis agerẽt, euenit aliquoties, ut à feris ac beluis offenderentur. Cũ his igitur primum homini bellum susceptũ est, & uir fortis habebat, ac dux, qui ferarũ uim ab hominũ genere depulisset. Quin & æquissimũ uidebatur iugulare iugulãtes, trucidare trucidantes, pręsertim cum nulla lacessitę iniuria, ultro nos impeterẽt. Ea res cũ summę laudi duceretur, hinc enim deus factus est Hercules, cœpit animosa iuuentus passim uenari bestias, exuuiũ ceu tropheũ ostẽtare.

Dein-

Deinde non contenti iugulasse, pellibus illarum sese munierunt aduersus rigorē hyemis. Hæc erant prima homicidia, hęc spolia. Post hæc lōgius progressi rē ausi sunt, quā Pythagoras uehemēter impiam arbitratus est, & nobis poterat prodigiosa uideri, nisi uetaret consuetudo, quæ tantā ubiq; uim habet, ut apud nationes quasdā piū fuerit habitum, parentē grandæuū, plagis obrutum in fossam depellere, & eripere uitam illi per quem uitæ munus cōtigerat: sanctum haberetur, carnibus affinium amicorū uesci: pulchrum existimaret, uirginē in Veneris phano ꝓstare populo: multaq; ijs absurdiora, quæ si quis nunc referat tantum, nemo non sit abominaturus. Adeo nihil est tā scelerosum, nihil tā atrox, quod & nō ꝓbetur, si id cōmendet assuetudo. Ergo quod ausi sunt facinus? Non ueriti sunt uesci ferarum extinctarū cadaueribus, dentibus laniare carnē exanimem, haurire sanguinem, exugere saniē, & uiscera, ut ait Ouidius, in uiscera cōdere. Id facinus tametsi mitioribus ingenijs tam immane uideret, tamē cōmendauit usus & cōmoditas. Placuit & in delitijs cadaueris species. Carnes insepeliuntur crustis, cōdiuntur aromatibus, inscribitur titulus: Hic situs est aper, hic sepultus est ursus. O cadauerosas uoluptates. Processum est lōgius. A noxijs feris itum est ad pecudes innoxias. Sæuitum est passim in oues, Animal sine fraude doloq;, sæuitum in leporem, non ob aliud crimen, nisi quod esculentus esset. Nec temperatū à boue domestico, qui suo sudore diu familiam aluerat ingratam: nulli uolucrū, nulli piscium generi parcitum est, & eò processit gulæ tyrannis, ut nullum animal usquā tutū esset ab hominis crudelitate. Verum hoc quoq; persuasit cōsuetudo, ut sæuitia nō uideretur in ullū animantis genus, modo ab hominis cęde temperaretur. Sed in nobis fortasse situm est, uitia quemadmodū mare non admittere, uerū ut admisso limitē pręscribamus, id non est cuiquam in manu. Semel receptum utrumuis, haud nostro ducit arbitrio, sed suo fertur impetu. Postea quàm his rudimentis essent ad cædē exercitati, persuasit ira, ut homo hominem fuste, saxóue, aut pugno peteret. Siquidē ijs adhuc armis tum pugnabatur opinor, & iam occidendis pecudibus didicerāt, hominē quoq; minimo negocio posse perimi. Verū ista crudelitas diu cōstitit intra monomachias. Vnius iactura bellū dirimebat, nonnunquā uterq; cadebat, sed uterq; uita indignus. Ad hęc nōnullam etiam æqui speciē habebat sustulisse inimicum: laudi quoq; cœptū est dari, si quis uiolentum & pestilentē hominē, cuiusmodi ferunt fuisse Cacum & Busiridem, confecisset, orbemq; mōstris istiusmodi liberasset. Siquidem uidemus hos etiā titulos, in Herculis extare laudibus. Deinde concursum est à pluribus, ut quosq; uel affinitas, uel uicinia, uel necessitudo coniunxerat. Et quod nūc latrocinium est, tū bellū erat. Saxis & sudibus pręustis, etiamnum res gerebatur. Riuulus occurrens, aut rupes, aut simile quippiā obuium, prælia dirimebat. Interea dum crescit usu feritas, dum gliscunt iræ, dum magis ardescit ambitio, furorem suum armant ingenio. Excogitātur arma qualiacunq;, quibus se cōmunirent, & excogitantur tela, quibus hostē perderēt. Iam passim, iam frequentiore manu, iam armati conflictari cœperunt. Nec huic manifesto furori, suus defuit honos. Bellum appellarunt, & uirtutem esse uoluerunt, si quis sui capitis periculo uim hostiū, à liberis, ab uxore, à pecore, à domesticis latebris propelleret. Atque ita paulatim unà cū rerum cultu crescēte militia, bellum indicere cœpit, ciuitas ciuitati, regio regioni, regnum regno. Quanquā in re per se crudelissima, tamen remanebāt adhuc humanitatis pristinæ uestigia. Repetebantur res per fecialē, citabantur testes superi, uelitatione præludebatur ad pugnam. Telis uulgaribus & uirtute non dolo res agebat: Nefas erat ferire hostē, nisi signo dato: non licebat pugnare, ubi receptui cecinisset imperator. Deniq; uirtutis & gloriæ certamē erat, magis q̃ occidēdi cupiditas. Nec dū arma mouebantur, nisi in exteros, quos ob id hostes, uelut hospites appellabāt. Hinc nata sunt imperia, quorum nullum unquam fuit in ulla natione, quod nō fuerit multo generis humani sanguine paratū. Deinceps assiduę bellorū uices, dum uicissim alius aliū ab imperio depellit, & sibi uindicat. Post hęc cū imperia quoq; ad sceleratissimos mortales deuenisset, iā in quoslibet, ꝓ libidine mota sunt arma, neq; male meriti, sed bene fortunati, cœperūt maxime belli periculis esse obnoxij, & iā prælij scopus, nō laus esse, sed sordidum lucrū, aut hoc etiam sceleratius aliquid. Nō dubito quin hęc ꝓspexerit sapientissimus ille Pythagoras, cum philosophico cōmento multitudinē hominū impe-

imperitã à laniandis pecudibus deterreret. Videbat futurum, ut qui nulla lacessitus in-
iuria, pecudis innoxiæ sanguinem fundere consueuisset, idẽ cõmotus ira, & iniuria pro
uocatus, nõ metueret hominẽ interimere. Porrò bellum quid aliud est, quàm multorũ
cõmune homicidiũ, & latrocinium, hoc sceleratius, quo latius patens? Sed ridenť hęc
ceu deliramenta scholasticorum à crassis proceribus nostri temporis, qui cũ præter fi-
gurã nihil habeant hominis, tamen ipsi sibi plane dij uidenť. Et tamen ab ijs initijs, huc
uidemus esse peruentum insaniæ, ut tota uita nihil aliud agatur. Belligeramur assidue,
gens cũ gente collidiť, regnũ cũ regno, ciuitas cum ciuitate, princeps cũ principe, po-
pulus cum populo, & quod Ethnici quoq; fatentur impium, affinis cũ affini, cognatus
cũ cognato, frater cum fratre, filius cũ patre. Deniq; quod ego sanè puto his omnibus
atrocius, Christianus cum homine: addã inuitus, quod est atrocissimũ, Christianus cũ
Christiano. Et ô cæcitatẽ mentis humanæ, hęc nemo miratur, nemo detestatur. Sũt qui
applaudãt, qui uehant laudibus, qui rem plusquam tartaream, sanctã appellẽt, ac prin-
cipes ultro furentes instigant, oleum quod aiunt addentes camino. Alius è sacro sugge
sto promittit omnium admissorũ condonationem, qui sub eius principis signis pugna
rint. Alius clamat, inuictissime princeps, tu modo serua mentẽ istam religioni fauen-
tẽ, deus pugnabit pro te: alius promittit certam uictoriã, prophetarũ uoces ad rẽ impiã
detorquẽs, interpretans illa, Nõ timebis à timore nocturno, à sagitta uolãte in die, à dę
monio meridiano: &, Cadent à latere tuo mille, & decẽ milia à dextris tuis: &, Sup aspi
dem & basiliscũ ambulabis, & cõculcabis leonẽ & draconẽ. Deniq; totus hic mysticus
psalmus ad res prophanas, ad hos & illos principes detorquebatur. Nec deerant utriq;
parti tales prophetę, nec deerant talibus prophetis applausores. Tam bellaces audiui-
mus cõciones monachorum, Theologorum, episcoporum. Itaq; bellatur à decrepitis,
bellatur à sacerdotib. bellatur à monachis, & cum re tam diabolica Christũ miscemus.
Concurrunt acies utrinq; crucis insigne præferentes, quæ uel ipsa poterat admonere,
quo pacto cõueniat uincere Christianos. A sacro illo cœlesti, quo perfecta illa & inef-
fabilis Christianorum coniunctio repræsentatur, curriť ad mutuam cędem, & rei tã im
pię Christũ facimus & spectatorẽ & autorem. Vbinam diaboli regnũ est, si in bello nõ
est? Cur huc pertrahimus Christum, cui citius cũ quouis lupanari cõueniat, quàm cum
bello? Indignatur Paulus apostolus, ullã esse cõtrouersiam inter Christianos, ut iudex
sit adeundus, qui litem dirimat. Quid si conspiceret nos toto orbe belligerãtes, & quã-
libet leui de causa, immanius quàm ulli bellarint Ethnici, crudelius quàm ulli barba-
ri? idq; fieri autoribus, hortatoribus, adiutoribus his, qui pacificum illum & omnia cõ-
glutinãtem pontificem reprẽsentãt, quiq; pacis omine salutãt populum? Neq; me clã
est, quid iamdudum mihi reclament Cares isti, quorum messis est è malis publicis. Bel-
lũ suscipimus inuiti, aliorũ coacti malefactis. Ius nostrum persequimur. Quicquid ma-
lorum habet bellũ, illis feratur acceptum, qui belli dedere causas. Sed quiescãt interim
paulisper, & horũ causationes suo loco refellemus, ac fucum hunc, quo morbũ nostrũ
prætexímus, detrahemus. Iam sicut hominem cum bello, hoc est animal placidissimũ,
cum re longe immanissima composuimus, quo magis perspicua fieret atrocitas: sic bel
lũ cũ pace, rem miserrimã pariter & sceleratissimã, cum re felicissima simul & optima
comparemus, atq; ita demum apparebit, quãtæ dementię sit, tanto tumultu, tãtis labo-
ribus, tãto sumptu, tãto discrimine, tot calamitatibus affectare bellũ, cũ multo minoris
emi possit cõcordia. Principio quid in rerũ natura dulcius aut melius amicitia? Nihil
ꝓfecto. Atqui quid aliud est pax, quàm multorũ inter ipsos amicitia? Sicuti cõtra bel-
lum nihil aliud est, q̃ plurium simultas. Bonorum autem ea ratio est, ut quo latius pa-
teant, hoc plus adferant cõmoditatis. Proinde cum unius cum uno necessitudo, res sit
adeo suauis & salutaris, quàm ingens erit felicitas, si regnum cũ regno, si natio cum na-
tione, necessitudinis uinculo copuletur? E diuerso, malarum rerũ ea est natura, ut quo
latius manarint, hoc magis sint suo dignæ uocabulo. Itaq; si miserũ, si sceleratũ est, ho-
minem cum homine ferro congredi, quanto calamitosius, quantoq; sceleratius est, idẽ
à tot hominum milibus fieri? Concordia res paruæ crescunt, discordia dilabunť & ma
gnæ. Pax omnium bonarum rerum & parens est & nutrix. Bellũ repente semelq; quic
quid est lætũ, quicquid est pulchrum, obruit, extinguit, abolet, omniumq; malorũ Ler
nam

nam quandam in uitã mortalium effundit. Pacis tempore, non secus ac si nouũ quoddam uer rebus humanis adfulserit, coluntur agri, uernant horti, pascunt̃ lætę pecudes, ædificantur uillæ, extruuntur oppida, instaurantur collapsa, ornãtur & augent̃ extructa, crescunt opes, alunt̃ uoluptates, uigent leges, floret reipublicę disciplina, feruet religio, ualet æquitas, pollet humanitas, calent artes opificũ, uberior est quęstus pauperum, splendidior opulentia diuitum. Efflorescunt honestissimarũ disciplinarũ studia, eruditur iuuentus, tranquillo fruuntur ocio senes, bonis auspicijs nubunt uirgines, Laudantur simili prole puerperæ, florent boni, minus peccant mali. At simul atq; belli sæua tempestas ingruerit, deum immortalem, quàm ingẽs malorum pelagus occupat, inundat, obruit uniuersa. Abiguntur armenta, proterunt̃ segetes, trucidãtur agricolæ, exuruntur uillæ, tot seculis extructæ florentissimæ ciuitates, una procella subuertunt̃. Adeo procliuius est lædere, q̃ benefacere. Ciuium opes ad execrandos latrones ac sicarios transferuntur, Mœrent domus, metu, luctu, & querimonijs, lamentis complent̃ omnia. Frigent artes opificum, pauperibus aut ieiunandũ, aut ad impias confugiendũ artes. Diuites aut ereptas deplorant facultates, aut timent relictis, utroq; modo miserrimi. Virginũ aut nullę, aut tristes & funestę nuptiæ. Desolatę matronę domi sterilescũt: silẽt leges, ridet̃ humanitas, nullũ habet locũ ęquitas: religio ludibrio est, sacri & ꝓphani nullũ omnino discrimen. Corrumpitur omni uitiorum genere iuuentus: damnãt lõgæuitatem suam luctuosi senes. Nullus honos honestis literarũ studijs. In summa plus malorũ sentimus in bello, q̃ ullius sermo possit assequi, nedũ meus. Forte tolerari poterat, si bella calamitosos modo nos facerent, non etiã nocẽtes & impios: si pax felicio res tantũ redderet, non meliores quoq;. Impius autẽ est, quisquis bellũ accersit. Nimiũ heu nimiũ malorũ erat, quibus assidue uelit nolit, uexatur, atteritur, absorbetur erum nosa mortalitas. Ante bis mille fermè annos trecenta morborũ nomina medicis sunt animaduersa, præter species, iã & quotidie subnascẽtes nouos, & senectutẽ ipsam, morbum immedicabilem. Legimus alibi totas urbes terrę quassatione subrutas, alibi cõflagrasse fulmine, alibi solidas etiã hiatu terrarũ absorptas regiões, oppida suffossione cuniculorũ corruisse, ut ne commemorem, quantã hominũ multitudinem iam ob assuetudinem contempti casus absumant, exundatio maris & fluminum, ruinæ montium & ædificiorum, uenena, lapsus, feræ, cibus, potus, somnus. Aliũ haustus in potu lactis pilus, alium acinum uuæ, alium os piscis inhærens gutturi præfocauit. Sunt quos subitũ exanimarit gaudium, nã de uehemẽti dolore minus est mirũ. Adde nunc fatales pestilentias, non raro passim sæuientes. Nulla pars orbis est, unde nõ immineat periculũ humanę uitæ, alioqui per se quoq; fugacissimæ. Tantum undiq; malorũ obturbat, ut non sine causa, Homerus hominẽ animantiũ miserrimũ pronunciauerit. Verum hæc mala, quoniã nec uitari facile possunt, nec nostro accidunt uitio, calamitosos tantũ faciũt, non itẽ facinorosos. Quid iuuat tam innumeris obnoxios calamitatibus, ultro sibi malũ, perinde quasi desit, accersere? Et accersere non quoduis malum, sed malũ omnium multo teterrimũ: tam perniciosum, ut unũ uincat omnia, tam fœcundũ, ut unum in se cõplectatur uniuersa, tam pestilẽs ut nõ minus impios efficiat, quàm erũnosos, ut miserrimos reddat, nec tamen miserandos, nisi hos qui minime uolũt & maxime sentiũt? Adijce iam his omnibus, quod pacis cõmoda latissime sese diffundunt, & ad plurimos pertinent. In bello, si quid feliciter cecidit (quãquã, ô superi, quid hic potest dici felix?) id ad paucos pertinet, & eos indignos. Alterius salus, alterius est exitiũ: alterius opes, alterius sunt spolia: huius triũphus, illius est luctus: ut acerba sit infelicitas, immanis & cruenta felicitas. Quanquã plerũq; fit, ut iuxta Cadmeam, quã uocant, uictoriã utraq; pars ploret. Et haud scio an unquam bellũ adeo cesserit feliciter, ut cordatũ uictorem suscepti non pœnituerit. Ergo cũ pax res sit omnium tum optima, tum iucundissima: bellum contrà res omnium miserrima, simul & sceleratissima: num hos sanę mẽtis arbitrabimur, qui cũ illam mediocri negocio parare queant, hoc malint summis etiã difficultatibus accersere? Primum quàm insuauis res primus ille belli rumor, deinde quãtũ inuidię subeundũ principi, dum crebris decimationibus expilat suos. Quantũ negocij in adiungendis aut retinendis auxilijs, quantũ in accersendis barbaricis cohortibus & mercenario milite. Quantum impendij simul & curarum in apparandis classibus, in extruen-

extruendis aut sarciendis arcibus & presidijs, in adornandis tentorijs, in fabricãdis & comportandis machinis, armis, telis, sarcinis, uehiculis, commeatu, Quantũ laboris exhauriendum, in cõpingendis uallis, in euacuandis fossis, in suffodiẽdis cuniculis, in excubijs, in stationibus, in exercitamentis. Omitto iam metus, omitto pericula, Quid enĩ non metuendum in bello? Quis enumerare ualeat incõmoda uitæ, quę stultissimi milites in castris perferunt, & ob id maioribus digni quod sponte perferant? Victum, quẽ bos quoque fastidiat Cyprius, cubile quod aspernetur scarabeus, somnos raros, nec hos tuo datos arbitrio. Tentoriũ undique uentis peruium, ac ne tentorium quidẽ. Durandũ sub dio, cubitandum humi, standum in armis, ferẽda inedia, frigus, ęstus, puluis, imber: seruiendum ducibus, uapulandum ferulis: quandoquidẽ nulla est ullius mancipij seruitus indignior, quàm militum. Ad hæc ad triste signum eũdum in mortẽ, ut aut occidas immaniter, aut cadas infeliciter. Tãtum malorum suscipitur ut ad rem omnium miserrimã liceat peruenire. Tã immensis malis nosipsos prius affligimus, ut alios possimus affligere. Quod si uelimus rẽ ad calculũ uocare, & ueris rationibus expendere, quãti bellum constet, quãti pax, profecto cõperiemus, hanc uel decima parte curarũ, laborum, molestiarum, periculorũ, sumptuum, denique sanguinis posse cõparari, quibus bellum accersitur. Tantam hominum turbam educis in periculum, ut oppidũ aliquod euertas: at horũ opera, uel citra periculum, aliud extrui poterat multo præclarius oppidũ. Sed nocere uis hosti. Iam hoc ipsum inhumanũ. Attamen illud expẽde, num illi nocere nõ possis, nisi prius noceas tuis. Et furiosi uidetur hominis, tãtum certi mali sumere, cũ incertum sit, quò sit alea belli casura. Verum esto, rapuerit ad hãc uesaniam ethnicos, uel stultitia, uel ira uel ambitio, uel auaritia, uel immanitas, siue quod magis arbitror, ab inferis immissę furię, unde hoc nobis in mentem uenit ut Christianus in Christianũ cruẽtum stringat ferrũ? Parricidium uocatur, si frater occidat fratrem. At Christianus cõiunctior Christiano, quàm ullus germanus germano, nisi firmiora sunt naturæ uincula, quàm Christi. Quàm absurdum est eos pene cõtinenter inter se belligerari, quos una domus habet ecclesia, qui eiusdem corporis membra cõmuni capite gloriantur, nẽpe Christo: cõmunem habent patrem in cœlis, communi uegetãtur spiritu, ijsdem initiati sunt mysterijs, eodem redempti sanguine, eodem renati fonte, ijsdem aluntur sacramẽtis, eidẽ militant imperatori, eodem uescuntur pane, eiusdem participes sunt calicis: cõmunẽ habent hostẽ diabolum, postremo ad eandẽ omnes uocati sunt hęreditatẽ. Vbi sunt tã multa perfectæ concordię sacramenta, ubi tam innumera pacis documenta? Vnũ præceptum Christus appellauit suum, nẽpe charitatis. Cũ hac quid æque pugnat atque bellum? Felici pacis omine salutat suos. Discipulis præter pacẽ nihil donat, præter pacẽ nihil relinquit. In sacris illis precibus illud pręcipue patrem orat, ut quemadmodũ ipse idẽ erat cũ eo, ita & sui, hoc est, Christiani, idẽ essent secũ. Iam plus audis, quàm pacem, plusquam amicitiam, plusquam cõcordiam. Christi typum habebat Solomon, quod Hebræis pacificũ sonat, ab hoc sibi templũ extrui uoluit. Dauid alioqui diuersis uirtutib. egregie clarũ, tñ hoc elogio submouit ab extructione tẽpli, quod sanguinarius esset. Et tñ is autore deo bella fere gessit aduersus impios, atque id sane eo seculo quo nõdum docuerat ille Mosaicę legis absolutor, etiã inimicos esse diligendos. Nato Christo, nõ bellum, neque triumphos, sed pacem canunt angeli. De nondũ nato præcinuit uates ille mysticus: & factus est in pace locus eius. Vniuersam illius doctrinã excute, nihil usquã reperies, quod non spiret pacem, quod non sonet amicitiam, quod nõ sapiat charitatẽ. Et quoniam intelligebat pacem aliter non posse cõstare, nisi penitus contẽptis his, pro quibus mundus hic digladiat, iussit ut ab ipso disceremus esse mites. Beatos uocauit, qui diuitias & harũ filiam superbiã pro nihilo ducerent, nam hos uocat pauperes spiritu: beatos, qui uoluptates huius mũdi spernerẽt, quos lugẽtes appellat, qui se paterent suis exturbari possessionib. scientes hic nihil aliud esse, quàm exilium, ueram patriã, ueram possessionẽ in cœlo sitam esse pijs. Beatos, qui benemerentes de omnib. impune & male audirent, & malis afficerent. Vetuit, ne quis malo resisteret. Breuiter, ut omnis illius doctrina, tolerantiã & amorem pręcipit, ita tota uita nihil aliud docet, quàm mansuetudinem. Sic ille regnauit, sic bellauit, sic uicit, sic triumphauit. Nec aliud inculcãt Apostoli, qui purũ adhuc Christi spiritum imbiberant, & musto illo feliciter erãt temulẽti.

Quid

Quid undiq; sonant oēs Pauli literę, nisi pacē, nisi lenitatem, nisi charitatem? Quid Ioannes loquitur, quid iterat, nisi dilectionē? Quid aliud Petrus? quid aliud omnes uere Christiani scriptores? Vnde tantus bellorum tumultus inter filios pacis? An fabula est, quod Christus se uitē appellat, suos palmites? Quis unquā uidit palmitē pugnare cū palmite? An uanū est, quod nō semel scripsit Paulus, Ecclesiā nihil aliud esse, q̄ unum corpus ē diuersis membris connexū, adhærens uni capiti Christo? Quis uidit oculū pugnare cū manu, aut uentrē cum pede? In hoc uniuerso, rerum omniū tam dissimiliū, harmonia est. In animalis corpore, pax est membro cū membro: quod queq; pars dotis habet, nō uni sibi habet, sed in cōmune omnibus. Si quid accidit unicuilibet, opitulat̄ uniuersum corpus. An plus potest in perituro corpore naturæ connexio, q̄ in mystico & immortali, copula spiritus? An frustra precamur illud ex præscripto Christi, Fiat uoluntas tua, quēadmodū in cœlo, sic & in terra? In illa ciuitate, summa cōcordia est. At Christus nihil aliud esse uoluit suam ecclesiam, quàm cœlestem quēdam populum in terris ad illius imaginem, quoad fieri potest, uiuentem, illò properantem, ab illa pendentem. Age, finge iam mihi nūc nouum aliquem hospitem, uel è lunaribus illis ciuitatibus, quas inhabitat Empedocles, uel ex uno quopiā mundo eorū, quos innumerabiles fabricatus est Democritus, in hunc nostrū uenisse, quid rerū agatur cupientē cognoscere. Cumq; de singulis edoctus, audierit esse unum quoddam animal, mire cōmixtum ex corpore, quod cum brutis habeat cōmune, ex animo, quo diuinæ mentis referat imaginem, Id adeo esse generosum, ut quanquam hic exulet, tamen cæteris omnibus imperet animātibus, quod ob cœlestē originem, semper ad cœlestia nitatur & immortalia: quod in tantum curæ fuerit æterno numini, ut quoniam neq; naturæ uiribus, neq; philosophiæ rationibus assequi poterat, quod affectabat, unicum filium suum huc delegarit, qui nouum doctrinæ genus inueheret. Deinde simul atq; totā Christi uitam, ac decreta perdidicerit, cupiat ex ædita quapiā specula, uidere quod audisset. Vbi cōspexerit cætera animātia probe in suo genere degere, ac naturæ legibus duci, nihil appetere, nisi quod dictet natura, unū animal inter se cauponari, negociari, rixari, belligerari, nónne, quoduis animal potius suspicabit̄ hominem esse de quo audierat, quàm ipsum hominem? Deinde admonitus ab indice, quis sit homo, iam dispiciat, ubi sit grex ille Christianorum, qui cœlestis illius doctoris institutū sequentes, angelicæ ciuitatis simulacrum exhibeant, an nō ubiuis potius iudicabit habitare Christianos, quàm in hisce regionibus, in quibus tantam uideret opulentiam, luxū, libidinem, fastum, tyrannidem, ambitionem, fraudem, inuidiam, iracundiam, discordiam, rixas, pugnas, bella, tumultus, breuiter omnium rerum, quas Christus damnat, maiorem penè Lernam, quàm apud ullos Turcas aut Saracenos? Vnde igitur pestis hęc irrepsit in populum Christianum? Nimirum paulatim hoc quoq; malum, sicuti cętera plera q;, receptum est ab incautis. Siquidem omne malum, aut sensim obrepit in hominum uitam, aut sub prætextu boni sese insinuat. Primum igitur irrepsit eruditio, uelut idonea res ad confutandos hæreticos, philosophorum, poetarum, & oratorum literis armatos. Et initio quidē non ista discebantur à Christianis, sed quibus forte cōtigerant ante Christum cognitum, hi quod iam partum erat, in pios conferebant usus. Eloquentia quoque dissimulata magis quàm spreta primum, deinde palàm etiam comprobata. Proinde sub prætextu profligandi hæreticos subrepsit ambitiosa rixandi libido, quæ non mediocrē ecclesiæ pestem inuexit. Tādem huc processum est, ut in mediam Theologiam totus sit receptus Aristoteles, & ita receptus, ut huius autoritas penè sanctior sit, q̄ Christi. Nam si quid ille dixit, parum accōmodum ad uitā nostram, licet interpretamēto detorquere: cæterū exploditur ilico, qui uel leuiter ausit Aristotelicis oraculis refragari. Ab hoc didicimus non esse perfectam hominis felicitatē, nisi corporis & fortunæ bona accesserint. Ab hoc didicimus nō posse florere Remp. in qua sint omnia cōmunia. Huius omnia decreta, cū Christi doctrina conamur adglutinare, hoc est aquā flāmis miscere. Recepimus nonnihil & à Cæsareis legibus, propter æquitatē quam præ se ferunt, & quo magis conuenirent, Euangelicā doctrinā ad eas quoad licuit detorsimus. At hæ permittunt uim ui repellere, suū quenq; ius persequi: probant negociationem, recipiūt usurā, modo moderatam, bellū ceu rem præclaram efferunt, modo iustū. Iustum autē esse definiunt quod indictum sit à principe, quamlibet puero aut stulto. Deniq; tota iā Christi doctrina, dia-

lecticorum, sophistarũ, mathematicorum, oratorũ, poetarum, philosophorũ, & iurecõsultorũ, ethnicorũ literis ita contaminata est, ut maxima pars æui consumenda sit, prius quàm uacet arcanas scrutari literas, ad quas ut aliquando uenias, tot tamen opinionibus mũdanis infectus accedas oportet, ut Christi iam decreta, aut prorsus offendant, aut ad illorum dogmata torqueantur. Atque hæc res adeo non improbatur, ut nefas sit eum de Christianis loqui literis, qui sese nugis Aristotelicis, uel potius sophisticis, totum ad ambas usque, quod aiunt, aures nõ expleuerit. Quasi uero Christi doctrina sit eiusmodi, ut nõ uel maxime possit esse cõmunis omnium, uel ullo pacto cum philosophorum sapientia cõsentiat. Post hæc recepimus honoris nonnihil, sed ultro delatum, quem deinde, ueluti debitum cœpimus exigere. Id uisum est non iniquũ. Deinde recepimus opes, sed in pauperum subsidium distribuendas, post etiã in usus nostros. Quid ni, posteaquã didicimus hunc esse charitatis ordinẽ, ut sibi quisque sit proximus? Neque deerant prætextus huic malo. Pium consulere liberis, æquum prospicere uenturę senectuti. Postremo cur reijciam opes, inquiunt, si citra fraudem contingant? His gradibus paulatim eò uentum est, ut is optimus habeatur, qui sit locupletissimus: nec unquã maior fuerit honos diuitijs apud ethnicos, quàm hodie sit apud Christianos. Quid est enim omnino, uel sacrũ, uel prophanum, quod non harum geratur arbitrio? Videbatur his ornamentis conuenire nõnihil imperij. Neque defuit, qui uoluerit cedere. Receptum est hoc quoque, sed grauatim & parce. Demũ ita, ut solo titulo cõtenti, rẽ libenter in alios reijcerẽt. Postremo paulatim huc itum est, ut episcopus sibi non uideatur episcopus, nisi mũdanæ aliquid ditiõis accesserit. Parũ honestus abbas, si nusquã possit, quod possunt tyranni. Tandem perfricta facie pudorem omnẽ abstersimus, omnia uerecũdiæ repagula discussimus. Quicquid unquam apud ethnicos fuit auaritiæ, quicquid ambitionis, quicquid luxus, quicquid fastus, quicquid tyrãnidis, id imitamur, æquamus, uincimus. Et ut de leuioribus interim silcã, an unquam apud ethnicos bellatum est, aut ęque perpetuo, aut crudelius quàm inter Christianos? Quas tẽpestates, quos bellorũ æstus, quoties discissa fœdera, quas strages his paucis annis conspeximus? Quæ natio, cum qua non conflictata est ferro? Et postea Turcã execramur, quasi possit ullum spectaculum esse Turcis iucundius, q̃ quod illis quotidie mutuis cladibus exhibemus ipsi. Insaniebat Xerxes, cum ingentẽ illam multitudinem Græciã inuasurus educeret. An tibi constitisse animo uidetur, qui Atho monti minaces scripserit epistolas, ni cederet: qui mari Hellesponto, quod parũ cõmodum fuisset nauigare uolẽti, plagas iusserit infligi? Furebat Alexãder ille magnus. Quis negat? Optabat semideus ille plureis mundos, q̃s deuinceret: tanta gloriæ febris iuuenilẽ obsederat animum. Et tamẽ isti, quos Seneca nõ dubitat furiosos appellare latrones, bellabant humanius nobis, bellabãt maiore fide, nec similibus machinis, nec similibus artibus, nec tã friuolis titulis, quàm bellamus Christiani. Si reuolues ethnicorũ historias, q̃ multos reperies duces, qui miris artibus bellum declinarint? qui hostẽ officijs deuincire quàm armis deuincere maluerint? Quidam etiã cedere principatum prius habuerunt quàm experiri Martẽ. Nos pseudochristiani nihil non rapimus ad occasionem belli. Ethnici bellatores priusquam uenirent ad arma, ueniebant in colloquiũ. Apud Romanos omnibus tentatis mittebatur Fecialis cũ patre patrato, peragebantur ceremoniæ: nimirũ moræ quærebantur, quæ bellandi furorem tẽperarent. Atque his quoque peractis non licebat manũ cõserere cũ hoste, nisi signo dato, quod ita dabatur, ut miles nesciret, quando dandũ esset. Ac ne hoc quidẽ dato, licebat cuiquam hostem uel lacessere, uel ferire, qui quãquam in castris uersaretur, tamen sacramento militari nõ esset obstrictus: adeo ut Cato senior filiũ in castris cessantẽ per literas admonuerit, ut Romam redeat, aut si mallet in exercitu manere, ueniam petat à duce, ut sibi cum hoste congredi liceat. Iam ut belli signũ non faciebat potestatem pugnandi, nisi sacramento astrictis: ita signum quo canebatur receptui, omnibus adimebat occidẽdi facultatẽ: adeo ut à Cyro laudatus sit miles quidã, qui quũ sublato gladio fuerat hostem interfecturus, mox ut sensit cani receptui, dimiserit hostẽ. Hæc eò pertinebant, ne quis crederet sibi licere occidere hominẽ, nisi necessitas eò cõpelleret. Nunc inter Christianos uir fortis habetur, si quis eius gentis quicũ bellum est hominem, forte obuium in nemore, non armatũ, sed pecunijs onustũ, nec bellũ molientem, sed aliquò fugiẽtem ne bellet, occiderit, occisum spoliauerit, spoliatũ defoderit. Et

milites

milites uocantur, qui spe lucelli ultro prouolant ad pugnã, & in utraq; acie ceu gladiato res pugnant germani aduersus germanos, ad eiusdem principis ditionẽ pertinẽtes. Et hi cũ à talibus prælijs redeunt domũ, ueluti milites narrant sua facinora, nec interim ut prę dones ac patrię perduelles, ac principis sui desertores puniunt. Carnificẽ abominamur, quod conductus, ex legum autoritate nocentes damnatosq; iugulat: & q relictis parẽti bus, uxoribus ac liberis, ultro procurrunt in bellũ, non cõducti, sed ambientes ut ad impiam lanienam cõducantur, ubi domũ redierint, gratiosiores penè sunt quàm si nusquã abfuissent. Ex facinoribus aliquid nobilitatis putant accedere. Infamis est, qui uestẽ furto sustulit: qui & proficiscẽs in militiã, & militans, & rediens à militia, tot immeritos spo liauit inter probos ciues habetur. Ex militib. aũt qui sese gessit immanissime, dignus habetur qui proximo bello ducem agat. Itaq; si ueteris militiæ disciplinam contempleris, Christianorum militia latrocinium ferè est, nõ militia. Quod si monarchas Christianos cum ethnicis conferas, quanto nostra causa deterior? Illi præter gloriam nihil ambiebãt. Gaudebãt florẽtiores reddere prouincias, quas bello subegissent: populos agrestes, sine literis, sine legibus ritu ferarũ uiuentes, ciuilibus artibus expoliebãt. Regiones incultas extructis oppidis reddebãt celebres. Parũ tuta cõmuniebant, pontibus, litoribus, aggeribus, milleq; id genus commoditatibus, uitam hominum adiuuabant, ut tũ expedierit deuinci. Quin in medijs etiam bellis, quàm multa feruntur, ab his uel dicta sapiẽter, uel gesta temperate? Cæterum quæ gerũtur in bellis Christianorum, & obscœniora sunt & atrociora, quàm ut sint hic comemoranda. Proinde quod in illis erat pessimũ, id solũ exprimimus, imò superamus. Sed iam operæprecium fuerit audire, quibus modis hanc tãtam insaniam nostram tueamur. Si nullo, inquiunt, pacto fas esset bellare, deus nõ fuisset Iudæis autor bellandi aduersus hostes. Audio, sed illud addas oportet, Iudæos uix un quam bellasse inter se, uerũ aduersus alienigenas & impios. Nos Christiani pugnamus cum Christianis. Illis diuersa religio, & nõ eadem numina, dissidij causa fuit: nos aut pue rilis ira, aut pecuniæ fames, aut gloriolæ sitis, sæpenumero fœda merces huc adducit. Illi iussu diuino pugnabãt, nobis animi perturbatio ferrũ dat in manum. Quanquã si usque adeo placet exemplum Iudæorum, quin eadem opera, præputium recidimus? Quin im molamus pecudes? Quin abstinemus à carne suilla? Cur non ducimus singuli plures uxores? Cũ hæc execremur, cur solũ bellandi placet exemplũ? Cur hic deniq; literã sequi mur occidentẽ? Iudæis permissum est bellum, sed ita quẽadmodum & repudiũ, nimirũ ob duritiã ingenij. At postea q̃ Christus iussit recondi gladiũ, non decet pugnare Christianos, nisi pulcherrimum illud prælium, cum teterrimis hostibus ecclesiæ, cũ studio pecuniæ, cum iracundia, cũ ambitione, cum metu mortis. Hi sunt Philistei nostri, hi Nabu godonosores, hi Moabitæ & Amonitę, cum quibus nullas nobis inducias esse oportet: assidue conserẽdę manus, donec excisis funditus hostibus succedat tranquillitas. Quos nisi subegerimus, neq; cuiquam secum, neq; cum alio uera pax constare poterit. Solum hoc bellum, ueram gignit pacem. Hic qui uicerit, cum nemine mortalium belligerari ue lit. Nihil enim me mouet, quod quidam duos gladios interpretantur utranque potestatem, ciuilem & ecclesiasticam, quam utranque uindicant Petri successoribus, cum Christus in hoc ipsum passus sit Petrum errare, ut postea quàm iussus esset gladium reconde re, nemini dubium relinqueretur, quin uetitũ esset bellum, quod antea uidebatur esse licitum. Sed Petrus, inquiunt, pugnauit. Pugnauit, sed Iudæus adhuc, nondum accepto spiritu uere Christiano. Pugnauit non pro suis titulis, aut prædijs, uti nos, ne pro sua qui dem uita, sed pro uita magistri. Deniq; pugnauit is, qui paulo post abnegauit. Si placet exemplum pugnantis, placeat & inficiantis. Et cum simplici laberetur affectu, tamen re prehensus est. Alioqui, si probat huiusmodi defensionem Christus, sicut quidam insulsissime interpretantur, cur omnis illius & uita & doctrina, nihil aliud quàm tolerãtiam prædicat? Cur suos baculo tantum & pera armatos, tyrannis obijcit? Si gladius ille, quẽ diuenditis omnibus iubet emi Christus, est moderata aduersus persecutores defensio, quemadmodum impie quidam interpretantur, non tantum inerudite, cur hac nunquã usi sunt martyres? Hic proferuntur illæ Rabinicæ definitiones, licet bellare militi cõdu cto, nõ aliter quàm licet lanioni ex arte sua parare uictum. Siquidem hic didicit laniare pecudes, ille homines: licet et ciuibus bellare, sed bello iusto. Iustum autem, quodcunq;

quomodocũq; quibuſcunq; indixit princeps qualiſcunq;. Sacerdotibus & monachis ui brare ferrum non licet, intereſſe tamẽ & pręeſſe bello licet. Nec fas eſt animo uindicãdi bellare, ſed ſtudio iuſtitiæ. Cui autem ſua cauſa nõ uidetur iuſta? Christus abſq; pręſidijs emiſit ſuos, ſed donec aderat ipſe, nõ egebant pręſidijs. Quũ inſtaret tempus abitus, admonuit illos ut peram pararent & gladium, peram aduerſus inopiam cõmeatus, gladiũ aduerſus hoſtes, Cæterũ illa, nolite eſſe ſoliciti de craſtino, benefacite ijs qui oderũt uos, atq; id genus alia, uſq; ad tempus diſceſſus ualent. Porrò ſicubi ſimilia docet Paulus, aut Petrus, conſilij ſunt nõ præcepti. Huiuſmodi præclaris dogmatibus alimus principum cupiditates, ac porrigimus quo ſibi blandiantur. Et perinde quaſi periculũ ſit ne quãdo mundus conquieſcat à bellis, ex Chriſti uerbis bellũ aſſerimus: & perinde quaſi metuamus, ne relangueſcat in congerendis opibus mortalium auaritia, Chriſtum facimus autorem congerendæ rei, huc detorquẽtes illius uerba, quaſi præceperit nõ permiſerit ea quæ prius interdixerat. Mundus habebat ſuas leges, antequam exoriretur Euãgelium, puniebat, bellabat, cõgerebat in ærarium ac penum. Non ideo uenerat Dominus ut admoneret quid eſſet nobis permiſſum, hoc eſt ad quã uſq; lineam liceret à perfectione diſcedere, ſed ad quem ſcopũ eſſet pro uirib. enitendum. Hæreſeos ſuſpectus eſt, qui uehementer dehortatur à bello: & qui talibus cõmentis diluunt uigorem Euangelicę doctrinę, principibus ſuggerunt occaſiones per quas ſuis cupiditatibus blandiantur, orthodoxi ſunt, & pietatis Chriſtianæ doctores. Doctor uere Chriſtianus nunquã bellũ probat, fortaſſis alicubi permittit, ſed inuitus ac dolens. At dictat hoc, inquiunt, ius naturæ, legibus comprobatum eſt, conſuetudine receptum, ut uim ui propellamus, & uitã quiſq; ſuam tueamur, tum & pecuniam, quandoquidem animæ loco eſt, ut inquit Heſiodus. Fateor. At his omnib. efficacior Euangelica gratia, dictat, ne remaledicamus maledicentibus: ut de malemerentib. benemereamur, ut tollenti partem poſſeſſionũ, totam cõcedamus, ut deprecemur pro his quoq;, qui mortem intentant. Ad Apoſtolos, inquiunt, iſta pertinent. imò ad uniuerſum Chriſti populum. & corpus, ut diximus, quod totũ abſolutum eſſe oportet, etiã ſi in dotibus aliud membrum alio ſit inſignius. Ad eos nihil pertineat doctrina Chriſti, qui non ſperant pręmiũ cum Chriſto. Illi pro pecunia, prędijsq; et imperio digladiẽtur, qui rident quod dixit Chriſtus, beatos pauperes ſpiritu: hoc eſt, eos diuites, qui nihil in hoc mũdo cõcupiſcerẽt diuitiarũ aut honorum. Qui felicitatis ſummam in his collocarunt opibus, dimicant pro tuenda uita, ſed ij qui non intelligunt hãc mortem eſſe potius quàm uitam, & pijs immortalitatem eſſe paratam. Iam obijciunt nobis Romanos aliquot pontifices, qui bellandi fuerint autores ſimul et adiutores. Obijciunt decreta patrũ, in quibus bellum approbari uidetur. Sunt quidem huiuſmodi quędã ſed apud recẽtiores, Chriſti uigore iam relangueſcente, ſed ea perpauca, cũ ſint innumera apud probatæ ſanctitatis ſcriptores, quæ à bello deterreãt. Cur hæc paucula nobis potiſſimum in mentem ueniunt? Cur à Chriſto ad homines deflectimus oculos, & incerta exempla q̃ indubitatum autorem ſequi malumus? Romani pontifices primum homines fuerunt. Deinde fieri poteſt, ut fuerint male perſuaſi, ut fuerint parum attenti, deniq; ut parum prudentes aut pij. Quanquã ne in iſtis quidem comperies hoc genus bellorũ, quo nos aſſidue conflictamur, approbatũ fuiſſe. Id quod clariſſimis euincerẽ argumentis, ni fugerẽ digreſſioni lõgius immorari. Laudauit diuus Bernardus bellatores, ſed ita laudauit, ut noſtram omnem damnet militiam. Quanquam cur me moueat potius Bernardi ſcriptũ, aut Thomæ diſputatio, quàm Chriſti dogma, qui in totum uetuit, ne malo reſiſtamus, nimirũ eo more, quo uulgus reſiſtit? Sed licet, inquiunt, unũ maleficũ afficere ſupplicio, licet igitur & ciuitatem ulciſci bello. Quid hoc loco reſpõderi poſſit, prolixius eſt, quàm ut ſit replicandum. Illud modo dicam, hoc intereſſe, quod in iudicijs cõuictus dat pœnas legibus, in bello utraq; pars alterã ream agit. Illic ad eum modo redit malum, qui læſit, exemplum ad omnes peruenit, hic maxima pars malorũ in eos redundat, qui minime digni ſunt malo, nempe ad agricolas, ad ſenes, ad matronas, ad pupillos, ad uirgines. Cæterũ ſi ex re omnium peſſima quicquam omnino cõmodi poteſt colligi, id totũ ad ſceleratiſsimos aliquot latrones deriuatur: ad militem mercenariũ, ad ſtrennuos prædones, ad pauculos forte duces, quorũ artificio bellum in hoc ipſum fuerat excitatũ, & quibuſcum nunquã melius agitur, quàm in ſummo reipublicæ naufragio. Illic uni nõ

parci

parcitur,ut omnium cõsulatur saluti: hic ut paucorum,aut unius fortassis uicem ulciscamur,tot hominum milia nihil commeritorum crudeliter affligimus. Præstat paucorum admissum impunitum omitti,quàm dum unum, aut alterũ in pœnam deposcimus incertam,nostros pariter & finitimos,& innocentes hostes,sic enim uocamus,in certũ adducere discrimẽ. Satius est relinqui uulnus, cui sine graui totius corporis pernicie,mederi nõ queas.Quod si quis clamat iniquũ,nõ dare pœnas,qui peccarit:respõdeo multo esse iniquius,tot innocẽtum millia, citra meritum in extremam uocari calamitatem. Quanquam his tẽporibus omne ferè bellum è titulis,nescio quibus nasci uidemus,& ex principum ambitiosis fœderibus,dum ut unum aliquod oppidulũ suæ uindicent ditioni, totum imperium adducunt in extremũ discrimen.Deinde hoc ipsum,quod tanto sanguine uindicatũ est,rursum aut reuendunt,aut donant.Dixerit aliquis:Non uis igitur principes suum ius persequi? Scio non esse mei similium, de principũ negocijs audacius disputare:quod ut tutum sit, prolixius tamen est, quàm ut huic loco coueniat. Tantũ illud dicam,si titulus qualiscunque,uidebitur idonea suscipiẽdi belli causa, in tantis rerum humanarum uicibus,tantis cõmutationibus,nulli posse titulũ deesse.Quæ gens non aliquando suis sedibus & pulsa fuit & pepulit? Quoties aliunde demigratum est alio? Quoties huc & illuc uel casu, uel ex fœdere translata imperia? Repetant scilicet hodie Patauini Troianum solum, quod Antenor olim fuerit Troianus: repetãt Africam & Hispaniam Romani, quod hæ prouinciæ quondã fuerint Romanorũ. Ad hæc dominiũ uocamus, quod est administratio.Non est idem ius in homines natura liberos,& in pecudes. Hoc ipsum ius quod habes,populi consensus dedit.Eiusdem aũt,ni fallor, est tollere qui contulit. Vide porrò quàm non magna res agitur.Non illud decertatur,ut hæc aut illa ciuitas bono principi pareat,potius quàm tyranno seruiat,sed utrum Ferdinandi censeatur titulo,an Sigismundi:Philippo censum pendat, an Lodouico. Hoc est illud egregiũ ius ob quod uniuersus orbis bellis cædibusque miscetur. Sed esto, ualeat quãtũlibet hoc ius, nihil interest inter priuatũ agrum & ciuitatem:nihil inter pecudes tuo ære emptas,& homines non solum ingenuos,uerũ etiam Christianos: attamen prudentis est expendere, num tanti sit,ut tam immensis tuorum malis persequaris. Si principis animum præstare non potes,at saltem negociatoris adhibe. Contemnit ille dispendium,si perspexerit uitari nõ posse,nisi grauiore iactura,& lucri loco ducit, quod paululo dãno cũ fortuna deciderit.Saltem illud priuatũ exemplum, in reipub. periculo imiteris, de quo uulgo non infestiua fabula celebratur.Parũ conueniebat inter duos quosdam cognatos,de re diuidenda. Cumque neuter alteri uellet cõcedere, res eò spectabat,ut iretur in ius,& iudicum sententijs controuersia finiretur.Adibãtur aduocati,parabantur dicæ, res erat cum iure consultis.Aditi iudices,contestata lis, cœpit agi causa,hoc est,bellum susceptum est.Ibi alter mature resipiscens,aduersariũ priuatim accersitum his uerbis alloquitur:Principio parum decorum est,ut quos natura copulauit,pecunia dissociet:deinde incertus est litis euentus,haud minus quàm belli.Suscipere nobis in manu est,finire non est.De centum aureis tota lis est.Eius summæ duplum in notarios,in promotores,in aduocatos, in iure consultos,in iudices,in iudicũ amicos expendetur,si legibus experiamur.His erit inseruiendum,adulandum,dandum:interim taceo curas, ambiendi cursitandique labores,Denique ut maxime uincam,plus tamen est incõmodi quàm commodi. Quin potius ipsi nobis sapimus,quàm istis prædonibus:& in hos male collocandã pecuniã,inter nos partimur?Concede dimidium de tuo,ego tantundem de meo concedam.Ita & amicitiã nostram,alioqui perituram lucrifaciemus, & tantam molestiam effugiemus. Quod si recusas quicquam concedere, ego uel uniuersum negociũ tuo permitto arbitratui.Malo penes amicum sit hæc pecunia, quàm penes insatiabiles illos prædones. Abũde magnum fecero lucrum,si & famæ pepercero,& amicum seruauero,& tantum effugero molestiarum. Mouit aduersariũ tum rei ueritas, tũ cognati festiuitas. Rem inter se transegerunt, iratis aduocatis & iudicibus,quos coruos deluserãt hiantes. Vel horum igitur prudentiam,in re tanto periculosiore studeas imitari.Neque solum spectes quod uelis assequi, sed quanta bonarũ rerum iactura, quantis periculis, quantis calamitatibus sis assecuturus, ut assequaris.Quod si ceu lancibus hinc atque hinc expensis commodis & incommodis, comperis,multo potiorẽ esse pacem iniquam, quàm bellum æquum, cur mauis Martis

aleam experiri? Quis enim niſi demẽs aureo piſcetur hamo? Si uides multo plus impen
dij quàm lucri, etiã ſi feliciter cadant omnia, nonne præſtat aliquid de tuo iure concede
re, quàm paululum commodi tam innumeris mercari malis? Malo penes quemcunq; ſit
titulus, ſi mihi tanta Chriſtiani ſanguinis iactura uindicãdus eſt. Ille quiſquis eſt, multis
iam annis poſſedit, aſſueuit habenis, agnoſcitur à ſuis, fungitur munere principis, & exo
rietur aliquis qui ueteri quopiam titulo ex annalibus, aut obliteratis monumẽtis reper-
to, bene compoſitũ rerũ ſtatũ, ſurſum ac deorſum miſceat. Præſertim cum uideamus in
rebus mortaliũ nihil diu ſuo loco cõſiſtere, ſed ludibrio fortunæ, uelut æſtu quodam af-
fluere ac defluere. Quorſum attinet tãto tumultu uindicare, quod mox quolibet caſu ſit
aliò demigraturũ? Poſtremo ſi iſta tam leuicula nõ poſſunt contẽnere Chriſtiani, quor-
ſum opus eſt, protinus ad arma rapi? Tot habet mundus epiſcopos graues & eruditos,
tot habet uenerabiles abbates, tot optimates grandæuos, & longo rerũ uſu ſapiẽtes, tot
concilia, tot ſenatus non fruſtra à maioribus inſtitutos. Cur non potius horum arbitrio,
pueriles iſtiuſmodi principum querimoniæ componuntur? Sed honeſtior eſt illorũ ora
tio, qui prætexerunt eccleſiæ defenſionem: quaſi uero populus nõ ſit eccleſia, aut quaſi
tota eccleſiæ dignitas in ſacerdotũ opibus ſita ſit, aut quaſi bellis ac ſtragib. orta, proue-
cta, conſtabilita ſit eccleſia, ac nõ potius ſanguine, tolerantia, uitæq; contẽptu. Mihi ſa-
nè ne hoc quidem adeo probãdũ uidetur, quod ſubinde bellũ molimur in Turcas. Ma-
le profecto agitur cũ religione Chriſtiana, ſi illius incolumitas à talibus pẽdet præſidijs.
Neq; conſentaneũ eſt, his initijs bonos gigni Chriſtianos. Quod ferro paratũ eſt, ferro
uiciſſim amittitur. Vis Turcas ad Chriſtum adducere? Ne oſtentemus opes, ne militum
manum, ne uires, Videant in nobis nõ titulum tantũ, ſed certas illas hominis Chriſtiani
notas, uitam innoxiam, ſtudium benemerendi etiam de hoſtibus, inuictam omniũ iniu
riarum tolerantiam, pecuniæ contemptũ, gloriæ neglectum, uitam uilem: audiant cœle
ſtem illam doctrinã, cum huiuſmodi uita congruẽtem. His armis optime ſubigũtur Tur
cæ. Nunc ſæpenumero mali pugnamus cum malis. Dicam aliud, & utinam audacius q̃
uerius, ſi titulũ crucisq; tollas inſigne, Turcæ cum Turcis digladiamur. Si militum ma-
nu conſtituta eſt religio, ſi ferro cõfirmata, ſi bellis aucta, tueamur eam ijſdem præſidijs.
Quod ſi diuerſis ratiõibus peracta ſunt omnia, cur ueluti Chriſti præſidio diffiſi, ad eth-
nicas cõfugimus ſuppetias? At cur nõ iugulem, inquiunt, eos qui nos iugulãt? Itáne pu
tas indignũ, ſi quis ſit te ſceleratior? Cur nõ ſpolias ſpoliantẽ? Cur non conuiciaris con-
uicianti? Cur non odiſti, odio habentem? An Chriſtianũ facinus eſſe putas, ſi trucidatis
impijs quidẽ, ut nos arbitramur, ſed tamẽ hominibus, pro quibus ſeruandis mortuus eſt
Chriſtus, gratiſſimã diabolo uictimã mactes, bisq; delectes hoſtem, & quod occiditur
homo, & quod occidit Chriſtianus? Pleriq; dum uolũt uideri ualde Chriſtiani, ſtudent
Turcis q̃ plurimũ facere mali: & quod facere nõ poſſunt, execrãtes imprecantur, cũ hoc
ipſo argumẽto, parum Chriſtianũ liceat deprehẽdere. Ita nõnulli dum uideri uolunt ue-
hementer orthodoxi, diris execrationibus deuouẽt, quos uocãt hæreticos, ipſi fortaſſis
digniores hoc uocabulo. Qui uult orthodoxus uideri, mãſuetis rationibus adnitatur, ut
qui errat, reſipiſcat. In Turcas expuimus, & ita nobis uidemur pulchre Chriſtiani, fortaſ
ſis abominabiliores apud deum, q̃ ipſi Turcæ. Quod ſi ueteres euangelij præcones hoc
animo fuiſſent in nos, quo nos ſumus in Turcas, ubi nos nunc eſſemus, qui illorum tole
rantia ſumus Chriſtiani? Succurre Turcis, ex impijs ſi potes reddito pios: ſi non potes,
opta, & agnoſcã mentẽ Chriſtianã. Tam multi ſunt in orbe, monachorũ mẽdicato uiuẽ
tium ordines, qui ſe colũnas eccleſiæ uideri uolunt: ex tot millibus quotuſquiſq; eſt, qui
pro religione Chriſti propaganda uitã ſuã uilem habeat? Sed ſpes non eſt, inquiũt. Imò
ſumma ſpes eſſet, ſi mores adferrẽt maiorum ſuorũ Dominici & Frãciſci, in quibus uiris
ſummũ mundi huius contemptũ fuiſſe arbitror: ne quid interim cõmemorem de mori-
bus apoſtolicis. Ne miracula quidem nos deſtitutura ſint, ſi quidem id poſtularet Chri-
ſti gloria. Nunc qui ſe Petri principis eccleſiæ, qui cæterorũ apoſtolorũ uicarios ac ſuc-
ceſſores gloriãtur, plerũq; totam fiduciã in humanis præſidijs conſtituunt. Illi uero rigi-
di ueræ religionis profeſſores, uerſantur in urbibus opulẽtis, ac luxu perditis: ubi citius
corrumpãtur ipſi, q̃ alios reddant emendatiores: & ubi eſt affatim paſtorum, qui popu-
lum doceãt, ac ſacerdotũ qui laudes deo canant. Verſantur in aulis principum, ubi quid
agant,

agant, in præsentia nõ referam. Vtinam ne quid peius ꝙ canis in balneo. Inhiãt testamẽtis, uenantur lucrum, subseruiunt principum tyrãnidi: et ne nihil agere uideãtur, notant articulos erroneos, suspectos, scãdalosos, irreuerentiales, hęreticos, schismaticos. Malũt enim ipsi regnare malo populi Christiani, ꝙ suo periculo Christi regnũ propagare. Atqui quos nos uocamus Turcas, magna ex parte semichristiani sunt, & fortassis ꝓpiores uero Christianismo, ꝙ pleriꝗ nostrũ sunt. Quot eñ sunt apud nos, qui nec resurrectionem corporũ credũt, nec animã credunt corpori superstitẽ? Et interim per istos sæuitur in hæreticulos, qui dubitãt, an Romanus põtifex habeat ius in animas igne purgatorio cruciatas. Eijciamus primũ trabem ex oculo nostro, mox eiecturi festucam ex oculo fratris. Euangelicæ fidei finis, sunt mores Christo digni. Cur urgemus ea, quæ nihil ad mores faciunt, his neglectis, quibus ceu colũnis subductis, tota fides semel collabit? Postremo quis credet nobis prætexentibus crucẽ, & euãgelij titulũ, si tota uita nihil aliud undiꝗ præ se fert ꝙ mundum? Ad hæc Christus, in quo nihil erat imperfectũ, tamẽ linum fumigans non extinguit, et baculum cõfractum non comminuit, iuxta prophetiam, sed quod imperfectũ est fouet, ac tolerat, donec proficiat in melius. Nos totã Asiam & Africam ferro paramus extinguere, quũ plurimi sint illic uel Christiani, uel semichristiani? Qur non illos agnoscimus potius, hos fouemus & clementer emẽdamus. Quod si studemus imperio propagando, si inhiamus illorũ opibus, qur rei tam prophanæ Christi titulũ pręteximus? Quid quod interim, dum humanis opibus tantũ adorimur illos, hoc ipsum quod superest nobis ex orbe totum in manifestum discrimen adducimus? Quantulus orbis angulus nobis reliquus est? Quãtam barbarorũ multitudinem quàm pauci ꝓuocamus? At dicet quispiã: Si deus pro nobis, quis cõtrà nos? Isthuc merito dicet, qui solius dei præsidijs fretus est. Cæterũ his, qui diuersis nituñ præsidijs, quid dicit imperator noster Christus Iesus? Qui gladio percutit, gladio peribit. Si uolumus Christo uincere, accingamur gladio sermonis Euangelici: assumamus galeã salutis, & scutũ fidei: reliquamꝗ uere apostolicam panopliã. Ita fiet, ut tum maxime uincamus, quũ uincemur. Sed finge nobis feliciter cadere Martis aleam, quis unquam uidit, ferro, cæde, incẽdijs, prædationibus reddi uere Christianos? Minus mali est palàm esse Turcam, aut Iudæũ, quàm hypocritam Christianum. Sed depellenda est illorum uis à capitibus nostris. Cur igitur illorũ uim, mutuis dissidijs in nostra capita prouocamus? Certe cõcordes nos nõ facile impetent, & nostris officijs citius ad fidẽ conuertentur, si seruentur, ꝗ si perimantur. Malo Turcam ingenuum, ꝗ fucatum Christianũ. Nostrũ est seminare semen euangelicum, Christus dabit prouentũ. Messis est copiosa, si nõ desint operarij. Et tamen ut ex Turcis reddamus aliquot male ficteꝗ Christianos, quot ex bonis Christianis reddemus malos, ex malis peiores? Quid eñ aliud gignet tantus belli tumultus? Nolim enim hic suspicari: quod tamẽ heu nimiũ sæpe compertũ est: prætexi belli Turcici rumorem: ut hoc titulo spolietur populus Christianus, ut omnib. modis pressus fractusꝗ seruilius ferat principum utriusꝗ generis tyrannidem. Non hæc dixerim, quod in totum dãnem expeditionem in Turcas, si nos ultro impetant, sed ut bellum cui Christũ autorem prætexímus, animis Christianis Christiꝗ præsidijs geramus. Sentiant sese ad salutẽ inuitari, non peti ad prædã. Adferamus ad illos mores Euãgelio dignos, si lingua deerit, quibus cum illis congrediamur. Magnam habebit eloquẽtiã & ipsa uita. Adferamus fidei professionem simplicem uereꝗ apostolicã: nõ tam articulis humanitus additis oneratã. Ea potissimũ exigamus ab illis, quæ nobis aperte sacris uoluminibus & apostolorũ literis tradita sunt. In paucis facilior erit cõsensus, & facilius cõstabit cõcordia, si in plerisꝗ liberum erit in suo cuiꝗ sensu abundare, tantũ ut absit contentio. Verum hisce de rebus omnibus aliquanto copiosius audietur, cum ędemus librũ, cui titulum fecimus Antipolemo, quem olim Romæ uitam agentes, ad Iulium secundũ Romanũ pontificem conscripsimus: eo tẽpore, quo de bello in Venetos suscipiẽdo cõsultabatur. Illud deplorandum potius, ꝗ refellendũ. Si quis exactius rem excutiat, reperiet omnia ferè Christianorum bella, uel è stultitia, uel è malicia nasci. Nõnulli iuuenes, & rerũ imperiti, maiorum malis exemplis, historiarum, quas de stultis prodidere stulti monumẽtis, ad hoc inflammati: dehinc instigantibus adulatorũ hortatibus, extimulantibus iurecõsultis ac theologis, assentantibus aut conniuentibus episcopis, fortassis & exigentibus: temere magis

quàm malitiosę bellum suscipiũt: & tanto totius orbis malo discũt, bellum rem esse modis omnibus fugiendam. Alios occultũ odium, alios ambitio, alios animi feritas, in bellum impellit. Quandoquidẽ ne nostra quidem Ilias quicquam, præterquàm stultorum regum & populorũ continet æstus. Sunt qui non aliam ob causam bellum mouent, nisi ut hac uia facilius in suos tyrannidem exerceant. Nam pacis temporibus, senatus autoritas, magistratuum dignitas, legum uigor, nonnihil obstant, quo minus liceat principi, quicquid libet. At bello suscepto, iam omnis rerum summa ad paucorũ libidinem deuoluta est. Euehuntur, quibus bene uult princeps: deijciũtur quibus infensus est. Exigitur pecuniæ quantum libet. Quid multis? Tum demũ sentiunt se uere monarchas esse. Colludũt interim duces, donec infelicem populum usq; ad radicem arroserint. Hoc animo qui sint, an eos putas grauatim arrepturos, oblatam quamcũq; belli occasionem? Deinde morbũ nostrum honestis titulis prætexímus. Inhio Turcarũ opibus, & obtendo religionis defensionem: obsequor odio meo, & pętexo ius ecclesiæ. Seruio ambitioni, sequor iram, rapit animus ferox & impotens, & ruptum fœdus, uiolatã amicitiam, omissum nescio quid de sponsaliũ legibus, aut simile quippiam causor. Iam dictu mirum est, quàm non assequantur hoc ipsum, quod affectant: & dum stulte uitant hoc aut illud malum, in aliud aut etiã in idem multo grauius incidunt. Etenim si gloria ducũtur, non paulo magnificentius est seruare, quàm perdere: multo pulchrius extruere ciuitatem, quàm demoliri. Deinde ut prosperrimo Marte res geraт̃, quãtula glorię portio redibit ad principem, unde magnã partem sibi uindicat populus, cuius pecunia res confecta est, maiorem miles exterus, ut plerũq; fit, & conductitius, nõnullam duces, maximã fortuna, quę cum in omni negocio, tum in bello ualet plurimũ. Si sublimitas animi stimulat in bellũ, uide quæso q; non recte tibi consulis ista ratione. Dum uni non uis cedere, puta uicino principi, fortassis affini, forsitan olim bene merito, quanto abiectius te supplicem facis, dum suppetias imploras barbarorũ: & quod est indignius, omnium facinorum genere contaminatorũ hominũ, si modo homines oportet uocare huiusmodi beluas? Dum incestis, homicidis, pędonibus, per hos enim potissimũ bellũ geritur, polliceris, adularis, palparis. Et dum in æqualẽ feroculus esse studes, infimæ mortaliũ feci teipsum cogeris submittere. Dumq; paras qualẽcunq; finitimum suis sedibus deijcere, pestilentissimam nebulonũ colluuiem in tuas sedes admittas oportet. Non fidis affini, & armatę multitudini credis teipsum? Quanto tutiorẽ poterat reddere concordia? Si lucro traheris, calculos adhibe. Placeat bellum, nisi uideris non æstimandis dispendijs, cõpendium peti, nõ solum longe minus, sed etiam incertum. At consulis reip. imò non alia uia citius ac perditius pereunt resp. q; bello. Prius q̃ incipias, iam plus nocuisti patriæ, q; sis profuturus uictor. Exhauris ciuiũ opes, luctu funestas domos, omnia latronibus, furibus, stupratoribus imples. Has enim reliquias parit bellum. Et cum ante licuisset uniuersa frui Gallia, à multis regionib. teipsum excludis. Si uere tuos amas, quin tibi illa ueniunt in mentem? Cur ego hanc tam floridam iuuentutem omnibus malis obijciam? Cur tot matronas suis maritis, tot liberos suis orbabo parẽtibus? Cur titulum, nescio quem & anceps ius, meorũ asseram sanguine? Vidimus, cum pętextu defendẽdæ ecclesiæ, bellum esset susceptum, crebris decimationibus sic expilari sacerdotes, ut nullus hostis potuerit hostilius. Itaq; dum stulte uitamus foueam, ultro nos ipsos in foueam præcipitamus. Dum leuẽ iniuriã pati non possumus, ipsi nos summis afficimus cõtumelijs. Dum pudet morigerum uideri principi: supplices reddimur infimis, Dum libertatẽ impudenter affectamus, grauissimæ seruituti nosmet irretimus. Dum paululũ uenamur lucri, damnis immẽsis nos ac nostros afficimus. Prudentis erat hæc secũ expẽdere: Christiani, si modo uere Christianus sit, rem tam tartareã, tam alienã à uita simul & doctrina Christi, modis omnibus fugere, deprecari, propellere. Quòd si uitari nullo pacto potest ob multorum improbitatẽ, ubi nihil intentatũ reliqueris, posteaq; pacis studio omnẽ moueris lapidem, tum proximũ erit dare operam, ut mala res per malos geratur, & quam minimo dispendio humani sanguinis conficiatur. Nam si damus operam, ut re simus id quod audimus, hoc est, nihil admiremur, nihil ambiamus, quod est huius mundi, si tantum hoc agimus ut hinc q̃ maxime expediti euolemus, si toto nisu rapimur ad cœlestia: si felicitatis nostræ summã in uno Christo collocamus: si quicquid est uere bonũ, uere splẽdidum, uere iucun-

iucundum in hoc uno situm esse credimus: si persuasum habemus hominẽ pium à nemine lædi posse: si perpẽdimus q̃ inania sint, quàm fugacia, rerũ humanarũ ludibria: si penitus intuemur, q̃ ardua res sit, hominẽ quodãmodo transformari in deũ, & hic ita meditatione quadã infatigabili repurgari ab huius mundi contagijs, ut mox abiecto corporis exuuio, in angelorũ demigret consortium: in summa si præstamus hæc tria, sine quibus nemo Christiani cognomen promeretur: innocentiã, ut puri simus à uitijs: charitatem, ut bene mereamur quantum fieri potest de omnibus: patiẽtiam, ut malefacientes tolleremus, & si licet, iniuriam beneficijs obruamus: quęso quod bellum possit inter nos de nugis existere? Si fabula est Christus, cur nõ explodimus ingenue? Cur illius titulo gloriamur? Sin is uere est, & uia, & ueritas, & uita, cur omnes nostræ rationes ab hoc exẽplari tantopere dissident? Si Christũ autorẽ agnoscimus, qui charitas est: et nihil docuit, nihil tradidit, nisi charitatẽ & pacem: agedum non titulis & insignibus, sed factis hunc exprimamus & uita. Amplectamur pacis studium, ut Christus uicissim agnoscat suos. In hoc pontifices, in hoc principes, in hoc ciuitates, cõsilia sua conferant. Satis hactenus fusum Christiani sanguinis. Satis uoluptatũ exhibuimus Christiani nominis hostibus, Quod si quid suo more tumultuat populus, à principibus cohibeatur, q̃s hoc oportet esse in republica, quod oculus est in corpore, quod in anima ratio. Rursum si quid turbant principes, certe pontificũ est, sua prudentia, suaq; autoritate, rerũ motus cõponere. Vel tandẽ satiati bellis tam diutinis, pacis tãgamur desiderio. Trahit huc ipsa calamitas, efflagitat orbis defessus malis, inuitat Christus, adhortatur Põtifex Maximus Leo nominis huius Decimus, qui uere pacifici Solomonis Iesu Christi uices gerit in terris, agnus ad nocendum, leo rugiens aduersus ea quæ sunt aduersa pietati, cuius omnia uota, omnia consilia, oẽs conatus huc tendunt, ut quos cõmunis copulat fides, eos & cõmunis iungat concordia. Hoc molitur ut ecclesia, nõ opibus, aut imperio, sed suis ac proprijs dotib. efflorescat. Pulcherrimũ profecto munus, ac prorsum tali dignũ heroe, clarissimis illis Medicibus prognato, quorũ ciuili prudẽtia factũ est, ut inclyta Florentinorũ ciuitas, diutina pace fuerit florentissima: quorũ domus omniũ bonarũ disciplinarũ fuit præsidium. Ipse placidum ac mite sortitus ingeniũ, à teneris, ut aiunt, unguiculis, humanis literis, ac mansuetioribus musis est initiatus: inter eruditissimos uiros, ac uelut in musarũ gremio educatus, uitã ac famam inculpatam, & ne in liberrima quidẽ ciuitate Roma, ulla unquã sinistri rumoris aspersam macula, ad summũ põtificium attulit. Ad quod hic nõ ingessit sese, sed nihil minus quàm hoc expectãs, ueluti diuina uoce nominatim ascitus est, quo rebus humanis longa bellorũ tempestate fessis succurreret. Sit penes Iuliũ belli gloria: habeat ille sibi suas uictorias: habeat sibi magnificos triũphos. Quæ quàm deceant Christianum pontificem, haud est mei similium pronunciare. Dicam hoc modo: Gloriam illius, qualiscunq; fuit, cũ plurimorum exitio doloreq; coniunctã fuisse. Longe plus ueræ glorię pariet Leoni nostro pax orbi reddita, quàm Iulio pepererunt tot bella per uniuersum orbẽ, uel excitata fortiter, uel gesta feliciter. Sed lõgius quàm par est huic digressioni uidebimur immorati, his qui de prouerbijs, quàm de pace belloq; malunt audire.

Argiuos uides. II

Ἀργείους ὁρᾶς. i. Argiuos uides, id est, stupentibus & attonitis oculis. Sumptũ opinor ab Oreste, furijs agitato. Hesychius nonnihil lucis aperit, admonens eos qui inter helotes essent alicuius autoritatis ac splẽdidi, solitos appellari Argiuos. sunt enim helotes in Peloponeso, & Peloponesi primaria ciuitas est Argos. Ambitiõis igitur erat, q Argiui q̃ helotes appellari maluerint. Nõ me fugit, apud Lacedæmonios helotas uocari seruos, quod ex gente subacta seruos sibi cõstituerint. Et fortassis ex his quibus heri magis fidebãt, Argiui dici maluerũt, quàm helotes. Similem affectum & hodie deprehẽdas in quibusdam, qui nati in obscurissimo pago præclaræ cuiuspiã urbis cognomẽ asciscunt. Aristophanes in Pluto μανικὸν βλέπειν dixit eodẽ sensu. Refert à Suida prouerbij nomine.

Argiui fures. III

Ἀργεῖοι φῶρες. id est, Argiui fures. De palàm im ꝓbis. Nã Argiui furacitatis infamia laborabãt antiquitus. Extat & hoc apud Suidã. Videtur autẽ allusum ad uocẽ ipsam. Argos em̃ Græcis significabat ignauũ et ociosum. Tales uero solẽt ali furtis. Latini uulgo ficto sicuti uidetur, per iocũ uocabulo Lauerniones appellãt homines furaces: q̃d fures sub

sub tutela Lauernæ deæ essent: in cuius luco obscuro atque abdito, soliti sunt furto sublata prædamque defodere. Autor Festus.

IIII

Mars rex.

Ἄρης τύραννος. id est, Mars rex. Suidas interpretatur congruere in principem, qui ui, non legibus Rempublicam tractat. Zenodotus ortum putat à Timotheo Atheniensiũ imperatore, qui multa felicissime gessit aduersus Persas & Asianos, & cuius ductu florebat Attica. Vnde dictum est Mars rex. Hesychius prouerbium recenset tantum. Indicat Suidas aliquando Grecis ἄρη dici ferrum ipsum. Itaque potest hic esse sensus prouerbij, ferrum rex, quoties res ui geritur.

V

Attagen.

Ἀτταγᾶς. Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici solere in seruos stigmaticos: quòd hæc auis plumas habeat, uarijs colorũ notis distinctas. Aristoph. in Auibus:

Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστιγμένος,
Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται. id est,
Si quis è uobis erit fugitiuus atque ustus notis,
Attagẽ is sanè apud nos uarius appellabitur. Quãobrẽ eã auẽ ibidẽ appellat πτεροποίκιλον. Ad eundem modum ταὼς. id est, pauones appellant Græci nitidius cultos, & uersicoloribus amictos. Cæterũ de Attagena plura dicemus in prouerbio: Attagenis nouiluniũ.

VI

Tenedius homo.

Τενέδιος ἄνθρωπος. i. Tenedius homo, Plutarchus in adagionũ Collectaneis, ait dici solitũ de homine tetrico, formidabilique aspectu. Originẽ sicuti plerunque alias uarie tradũt. Suidas ait regẽ quempiã Tenedi fuisse, cui nomen Tenes, qui legẽ tulerit, atque induxerit morẽ, ut à tergo iudicis adstaret quispiã securim tenẽs, uidelicet in hoc paratus, ut q per perã quid in iudicio dixisset, opinor mendaciũ, aut falsum testimoniũ, eum protinus securi feriret. Hoc interpretamẽti fermè conuenit cum eo, quod ante cõmemorauimus in adagio: Tenedia securis. Alij tradũt in hũc modũ, haud tamen cũ his pugnãtia. Cygnus Neptuni filius, pater Hemitheæ & Tenę, nouercã liberis suis induxit. Euenit aũt ut Tenes apud patrẽ insimularetur à nouerca, quod sese de stupro interpellasset. id cũ ille uerũ esse crederet, iuuenẽ in capsam inclusit, unaque Hemitheã sororẽ, quòd fraterni fati comes esse desideraret, simulque in mare pręcipitauit. Id scriniũ delatũ est Leucophrynẽ, cui posi ea Tenedo cõmutatũ uocabulũ, uidelicet à Tene, Cygni filio. Qui progressu tẽporis nactus imperiũ eius loci, quod modo diximus, exemplũ induxit, ut in tribunalib. assisteret, qui securim in caput accusantis uibratã sustineret. Quod si quis fuisset calũniæ cõuictus, eum protinus uiuũ securi dissecaret. Id spectaculi quoniã formidabile uidebatur, in prouerbiũ abijt: ut Tenedius homo diceretur, qui minaci trucique esset aspectu. Pausanias in Phocicis uariat nonnihil in narratiõe, qua de re nobis dictũ est alio loco in prouerbio, Tenedia securis. M. Tullius lib. ij. epist. ad Q. fratrem: Tenediorum igitur libertas Tenedia securi præcisa est, quum eos præter me & Bibulum & Calidium & Fauonium nemo defenderit. Sentit libertatem rigide, & in totum negatam.

VII

Tenedius patronus.

Τενέδιος συνήγορος. i. Tenedius aduocatus. Eodem è fonte profectũ est & hoc, dici solitum de eo, qui compẽdio causam expedit, litisque nodum ocyus dissecat. Ductum à Tenedia securi, de qua prius dictũ est. Suidas ait apud Tenedios duas secures suspensas ostendi. Aristoteles apud eundem, illud addit, præter ea quæ recensuimus, in Asserina, is est locus quispiam in Tenedo, fluuiolum esse, in quo cancrorũ testis, nauigiorum utantur uice. Eas ita dissecant, ut securis speciem præ se ferant. Prouerbij meminit & Stephanus in locorum catalogo, addens dici solitum de aduocato rigido duroque: quod illic nõ esset tutum quiduis garrire in iudicio.

VIII

Ἐγκεῶτις ἡμέρα.

Ἐγκεῶτις ἡμέρα. Plutarchus in Collectaneis, si modo uerax est titulus, tradit hoc dici solitum de his, qui cõuiuiũ agunt, aut exhibent. Idque hinc manasse, quod olim apud Ceos mos fuerit, ut qui magistratũ inirent, epulum exhiberẽt populo. Quod si quãdo plures fuissent magistratus, dies inter sese distribuebant. Itaque cum sibi occurrerẽt, rogabant τίς ἡμέρα; id est, Quis dies? Ea uox in uulgi iocum cessit. Videtur autem uox ἐγκεῶτις, data

opera

opera ridicule conflata, ex his uerbis, ἐν κέῳ τις. id est, in Ceo quis, subaudi, dies.

Versatilis Artemon. IX

Ο περιφόρητος ἀρτέμων. i. Versatilis Artemon. Extat in ijsdē Collectaneis. Aiūt dici solitum de his, quorū gratia uehementer decertatur. Nam Artemonem adolescentē fuisse quempiā certatim adamatū à mulieribus ob insignē formam, quem suspicor ob id dictū περιφόρητον, uel quod circūferretur in ore omniū uersans, uel quod passim obambularet, uelut ostentās sese. Alij malunt Artemonē machinarium fuisse fabrum, in arte precellentem, temporibus fermè Periclis. Qui cū claudus esset, passim suas machinas circumferebat. Athenæus in duodecimo Dipnosophistarū libro referens hoc prouerbiū, citat autorem Chamæleontem Ponticū, qui testatur Artemoni περιφορήτῳ cognomen additum, quod pre delicijs in lecto circumferretur, siue quod is postea cœperit uoluptariā ac mollem agere uitam, cum antea pauper fuisset. Ex Anacreonte citat hęc de eodem: ψιλὸν μὲν ἔχων περὶ πλευρῇσι βοὸς νεόπλυτον εἴλυμα κακῆς ἀσπίδος, ἀρτοπώλισιν κῇ ἐθελοπόρνοισιν ὁμιλέων κίβδηλον εὑρίσκων βίον, πολλὰ πτρᾶμ μὲν ἐν δουρὶ τιθεὶς αὐχένα, πολλὰ δὲ ἐν τροχῷ, πολλὰ δὲ κόμην πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος. id est, Tenuem quidem habens circū latera bouis recētem amictū mali clypei, cum panū cauponibus & prostibulis consuetudinē agēs, insyncerā inueniens uitā: sæpe ut superet, in hasta ponens ceruicē, sæpe rursum in rota, sæpe uero coma barbaq; reuulsus. Quibus ex uerbis apparet dictum in hominem sui dissimilem, ac moribus inæqualibus præditum, qualem perhibent fuisse Alcibiadē, qui, ut refert Satyrus, apud Iones deliciabatur, ut illos quoq; uinceret, apud Thebanos exercitamentis corporis erat quouis Bœoto Bœotior. Apud Thessalos equestris rei studio superabat ipsos: Apud Lacedæmonios tēperans ac patiens, magis ipsis Lacedęmonibus: in Thracia Thraces superabat uinolentia. Id & cū laude fieri potest. Cæterū περίτριμμα probro se dicitur, qui sese per omne rerū genus uoluit. Indicat Pollux lib. vi. Plutarchus indicat fuisse claudum quempiam qui uehiculo circūferretur, quū alioqui meticulosus esset ac plerunq; desideret domi, duobus famulis scutū æreum supra caput sustinentibus, ne qd ex alto decideret in caput. Quod si quando cogebat exire, uehiculo utebatur, sed humili, metu ruinæ. Huiusmodi quædā refert Plutarchus in uita Periclis. Proinde dictū uidet in molles ac meticulosos. Quin & Plinius lib. xxxiiij. cap. viij. inter Polycleti opera meminit Artemonis qui dictus sit περιφόρητος. Allusum aūt est ad artemōem nauticū, quo uela circūferuntur, & onera tolluntur è nauibus, Nam hodie nautæ ad utrunq; utuntur antemna. Nam Artemon Grece proprie est machina tollendis oneribus apta, quam Latini ni fallor trochleam appellant. Ea sic composita est ut facile circumuoluatur.

Placiadæ. X

Πλακιάδαι καὶ στέλαιον. id est, Placiadæ etiā stelęū. Plutarch. in ijsdē cōmentarijs ostendit dici cōsueuisse de deprehensis adulteris, et cōtumeliose, sicuti merentur, tractatis. Vicus est quidam Atticæ regionis, cuius incolæ Placiadæ uocantur. Apud hos moris erat, ut qui fuisset in adulterio deprehēsus, ignominiosas pœnas daret, impactis in pudendā corporis partē raphanis, qui apud illos mirę magnitudinis esse dicunt. Quod si raphani forte nō fuissent ad manū, stelæo utebātur. id est, ligonis ligno. Nō me clàm est hoc alio nobis dictum loco, sed mutilatum, eoq; duximus operæprecium hic integre repetere.

Iustitiæ oculus. XI

Δίκης ὀφθαλμός. id est, Iustitię oculus dicitur syncerus & incorruptus iudex, aut ipsum etiā iudicium. Adagij meminit Suidas. Sumptum apparet ex illa Chrysippi descriptione apud Aulum Gelliū lib. xiiij. cap. iiij. in qua iustitiæ oculos tribuit acreis, rectos atq; immotos: quod eum qui recte sit iudicaturus, non oporteat huc aut illuc ab honesto oculos deflectere. Celebratur hic senarius prouerbialis:

Ἐστιν δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ. id est, Est oculus æquitatis omnia intuens.

Iustitia iustior. XII

Δίκης δικαιότερος. id est, Iustitia iustior. Prouerbialis hyperbole de uehemēter integris & incorruptis. Veteres enim iustitiam deam faciebāt: cuius imaginem eleganter ut modo dixi depinxit Chrysippus apud Aulum Gellium.

Quantum ex Bacchanalibus. XIII

Ὅσον ἐκ διονυσίων. i. Quantū ex Dionysijs siue Bacchanalibus. Suid. prouerbij loco refert,

fert, sed perturbatius, ut assolet. Antiquitus apud Atticos consueuerunt annos ac numerũ accedentẽ à Dionysijs numerare, quemadmodũ ex Olympiadibus. Iterabatur autẽ Dionysiorum festũ tertio quoq; anno. Vnde Vergilius, trieterica uocat. Suidas sic integre recenset, ἐξ αὐτῶν χεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ διονυσίων. id est, ex hoc propè tantũ quantum ex Bacchanalibus. addit dictum de rebus uehementer expetendis, atq; expectatis. Ad hoc facit quod refert ex autore nescio quo: ὦ διονύσια, αὐτὰ μὲν ὄζεσ᾽ ἀμβροσίας καὶ νέκταρος. id est, O Bacchanalia, ipsa quidem redolent ambrosiam & nectar.

Mercator est. XIIII

Ἔμπορος εἶναι σκηπτόμενος. id est, Mercatorẽ se adsimulat. Dicẽdũ in eum, qui ob timiditatem causas cõmentitias prætexit, ne cogatur subire discrimen. Suidas ex Aristophane citat, apud quem tum in Pluto, tum in Ecclesiazusis quispiã inducitur, loquẽs in hũc modum, ut dicat se fingere mercatorem esse, quoties ad bellum ire iubetur, quod negociatores non cogerentur exire: quoniam expediebat illos relinqui, quo de commeatu prospiciant. In Pluto sic habet locus:

Γεωργὸς εἶ; μελαγχολᾶν μ᾽ οὕτως οἴει;
Ἀλλ᾽ ἔμπορος; ναὶ σκήπτομαί γ᾽ ὅταν τύχω. id est,
Num cultor agri es? méne sic furere putas?
Negociator? Simulo si quando est opus. Alter sic habet:
Ἀλλ᾽ ἔμπορος εἶν σκήπτομαι. id est,
Quasi sim negociator, ita memet gero.

Non usquequaq; discrepat hinc euãgelica parabola de his, qui inuitati ad nuptias, uarijs causationibus excusant.

Donum quodcunq; dat aliquis, proba. XV

Δῶρον δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει. id est,
Donum quodcunq; probato.

Prouerbium admonet boni consulendum esse munus, aut officiũ consiliũmue, quod offertur ab amico. Vnde natũ sit indicat Strabo geographus libro vi. Cum Achiui iussi essent oraculo Crotonem condere, missus est Myscellus quidam, qui ciuitatis futurum locum consideraret. Is quum iam Sybarim ędificatam cerneret, uidereturq; is locus magis idoneus, repetijt oraculum, consuluitq; deũ, num fas esset hanc pro illa cõdere. Numen ad hunc modum respondit:

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲκ σέθεν ἄλλο ματεύων,
Κλάσματα θηρεύεις, ὀρθὸν δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει.

Eos uersus interpres uertit in hunc modum:

Terga breuis Myscelle tuo de pectore omitte,
Cætera perquirens, frustra en uenaris iniqua.
At rectum quodcũq; datur, tu laude probato.

Extat idem in Collectaneis adagiorum, sed multo deprauatissimum. Quanquam ex uocum ueluti ruinis huiusmodi lectio colligi poterit:

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲκ θεὸν ἄλλα ματεύων,
Οὐδ᾽ ἄλλα θηρεύεις, δῶρον δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει. id est,
Diuersa inquirens à numine Myscele gibber,
Captas friuola: quod datur, æqui consule donũ.

Myscellus dictus uidet̃ ob crurum exilitatẽ, quæ habebat murinis similia, Brachynotus ob dorsum contractũ. Diximus alias Crotonem saluberrimã fuisse, Sybarim pestilentem. Refert & alia Suidas de oraculis Myscello redditis, sed quæ non admodum faciant ad enarrationem prouerbij.

Ithorus. XVI

Ἴθορος Suidas ait uocem prouerbialem fuisse, in eum qui uelut instigator hortatorq; foret alijs. Translatum opinor à nautis, quos remigantes naucleri uox animat ad gnauiter laborandum, siue ab equorũ cursu. Plutarchus in Symposiacis decade septima, problemate quinto scribit, ἱππόθορον appellatam cãtionem ad incitandas equas. Consimilia tradit de præceptis connubialibus. Nam θορεῖν Græcis est impetu insilire. Vnde & apud Homerum θοῦρος ἄρης appellatur ab assultu citato. Apparet Græcam uocem compositam ex ἴθι ualde, & θορεῖν incitare.

Ne allia comedas & fabas. XVII

Ινα μὴ φάγῃ σκόροδα, μηδὲ κυάμους. i. Ne edas allia & fabas. Prouerbiali uidet̃ ænigmate dictum, pro eo quod est, ne bellis, néue in iudicijs adsis. Nã in bellũ inferebantur allia cõmeatus militaris, Atq; utinam ita fatis cõparatum esset, ut hoc pestilentissimũ hominũ genus, qui bellis delectãtur, præter allia nihil habeant unq; qđ edant: aut si quid allijs etiã est deterius. In iudicijs fabas esitabãt, ne obdormiscerẽt. Hęc quidẽ Suidas: Etiamsi magis puto referendũ ad calculos fabarios, quib. antiquitus ferebãtur suffragia.

Mortuus per somnum, uacabis curis. XVIII

Θανὼν καθ᾽ ὕπνους φροντίδων ἔσῃ δίχα. id est,

Curis uacabis mortuus per somniũ. Versiculus uulgo iactatus apud Gręcos, ex supstitiosa insomniorũ obseruatione. Existimabant em̃ eũ qui se mori somniasset, à curis molestijsq; liberatũ iri. Qđ mors, sinẽ dolorib. imponere uideat̃: planeq; imponit his qui hinc in meliorẽ demigrãt uitã. Fortassis ad eandẽ ꝑtinet sentẽtiã, quod alibi retulimus: Νεκροὺς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.

Animus heptaboeus. XIX

Θυμὸς ἑπτάβοιος. i. Animus heptaboeus, siue ira heptaboea, de forti magnoq; & inuicto dictum. Epithetum sumptum à clypeo Aiacis, quẽ Homerus ἑπτάβοιον appellat, quod septem boum tergoribus esset obductus, atq; ob id impenetrabilis. Et Ouidius: Dominus clypei septemplicis Aiax.

Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanis:

Αλλὰ πνέοντας δόρυ καὶ λόγχας καὶ λευκολόφους τρυφαλείας,
Καὶ πήληκας καὶ κνημῖδας, καὶ θυμοὺς ἑπταβοείους. id est,

Sed spirantes spicula & hastas, albasq; in uertice cristas,
Adde his galeas, adde his ocreas, animos quoq; septibouinos.

Semper Ilio mala. XX

Αἰεὶ ἰλίῳ κακά. i. Semper Ilio mala. De uehementer calamitosis & afflictis. Troianorũ excidium poetis multa tragœdiarũ argumenta ministrauit, atq; hinc prouerbiũ. Refertur ab Eustathio in quartum Iliados librum. Stratonicus rogatus, cur nollet apud Ilienses uiuere, respondit: αἰεὶ ἰλίῳ κακά. i. Sẽper Ilio mala. Autor Athenęus lib. Dipnosophistarum octauo. Quanquam is locus non uacat mendo.

Libera Corcyra, caca ubi libet. XXI

Ελευθέρα κόρκυρα, χέζ᾽ ὅπου θέλεις. i. Corcyra libera, proin caces ubi uelis. Cum significamus libertatem quiduis agendi. Citatur ab Eustathio in Dionysium, sed magis quadrabit, ubi significabimus impunitatẽ esse maleficis. Hic nõ absurde puto referri posse qđ Plutarchus narrat. Chij quidam quum apud Spartanos peregrinarentur, à cœna nõ solũ uomuerũt, uerũ etiã incacarunt in sellas Ephororum. Primũ diligenter inquisitũ est, quinam essent tanti facinoris autores, daturi nimirũ pœnas si ciues fuissent. Cęterum ubi compertum est factum à Chijs, Spartani dicebant, Chijs licere intẽperanter agere.

Decernetur equa Thessalica. XXII

Επικρινεῖται ἵππος θεσσαλική. i. Decernetur equa Thessalica. De summo præmio dicebatur, propterea quod antiquitus prima laus fuerit equarum Thessaliæ. Id quod satis indicat oraculum Æginensibus redditum. Citat Eustathius in secundum Iliados librũ. Suidas refert, hauddum scio ex quonã autore: ἱππεῖς μὲν ἐν θετταλίᾳ καὶ θρᾴκῃ, τοξόται δὲ καὶ τὰ κουφότερα τῶν ὅπλων ἐν ἰνδίᾳ καὶ κρήτῃ καὶ καρίᾳ. i. Equites in Thessalia Thraciaq;, sagittarij atq; armatura leuior in India, Creta & Caria. Finitimum est illi quod alio dictũ est loco: Pellenea tunica. Lepidius erit per ironiam.

Canis uiuens è magdalia. XXIII

Κύων ζῶν ἀπὸ μαγδαλίας. i. Canis uiuens è magdalia. Eustathius in Iliados librũ quartum ostendit dici solitũ in parasitos & alieno uictitantes cibo. Magdaliam dicit, quasi dicas furfurem, & manuum purgamentum. Cęterum apud alios autores cõperio scriptam unicam dictionem, uelut apud Hesychium, ἀπομαγδαλιὰ, inquit, στέαρ ἐν ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ἐν τοῖς δείπνοις, βαλόντες δὲ τοῖς κυσὶν ἀναλύοντες ἀπὸ δείπνων. i. Apomagdalia adeps, in quo abstergebãt manus in cõuiuijs, id ꝓijciebãt canib. quũ à cœna discederent. Iulius item Pollux libro De rerũ uocabulis sexto, capite decimoquarto: οἱ δὲ

πάλαι ταῖς καλουμέναις ἀπομαγδαλίαις ἐχρῶντο, αἳ ἦσαν τὸ ἐν τοῦ ἄρτου μαλακὸν ἢ στεῖτος, εἰς ὃ ἀποψησάμενοι, τοῖς κυσὶν αὐτὸ προέβαλον, ὅθεν καὶ λακεδαιμόνιοι κυνάδα τὴν ἀπομαγδαλίαν καλοῦσι. i. Veteres autem utebantur apomagdaliȷ̃s, sic enim uocabant id quod est in pane molle ac pinguius, in quod absterso obsonio ipsum canibus abȷ̃ciebāt, unde & Lacedęmonȷ̃ apomagdaliam appellat cynada. Aristophanes in Equitibus,

ὑπερβαλεῖσθαί σε οἴομαι τούτοισιν, ἢ μάτην γ᾽ ἂν
Ἀπομαγδαλίας σιτούμενος, τοσοῦτος ἐκτραφείην.

Iactat Halantopola superaturum se Cleonem impudentia & malis artibus, aut alioqui frustra pastum apomagdaliȷ̃s euasisse tantum. Cui respondet Cleon,

Ἀπομαγδαλίας, ὥσπερ κύων, ὦ παμπόνηρε; πῶς οὖν
Κυνὸς βορὰν σιτούμενος μάχει σὺ κυνοκεφάλῳ; id est,

Apomagdalias ritu canis, scelesté q̃ : ergo pacto tu uictitans canis cibo, cynocephalo repugnas? Apomagdaliarū mētio fit & apud Plutarchū in Lycurgo, quo qdē loco an interpres assequutus sit sensum sermonis nescio, mihi nō satis liquet. Gręca sic habent: δοκιμάζεσθαι δὲ τοὺς βουλομένους τοῦ συσσιτίου μεταλαβεῖν οὕτω φασί. λαβὼν τῶν συσσίτων ἕκαστος ἀπομαγδαλίαν εἰς τὴν χεῖρα, τοῦ διακόνου φέροντος ἀγγεῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἔλαβε σιωπῇ καθάπερ ψῆφον, ὁ μὲν δοκιμάζων ἁπλῶς, ὁ δὲ κρίνων σφόδρα τῇ χειρὶ πιέσας. ἡ γὰρ πεπιεσμένη τῆς τετρημμένης ἔχει δύναμιν, κἂν μίαν εὕρωσι τοιαύτην, οὐ προσδέχονται τὸν προσιόντα, βουλόμενοι πάντας ἡδομένους ἀλλήλοις συνεῖναι. τὸν δὲ οὕτως ἀποδοκιμασθέντα κεκαδδίσθαι λέγουσι, κάδδιχος γὰρ καλεῖται τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὃ τὰς ἀπομαγδαλίας ἐμβάλλουσι. Reddā utcūq; Gręca. Eum uero q uellet esse cōuiuȷ̃ particeps, aiunt hunc in modū probare solitos, Vnusquisq; cōuiuarum apomagdaliā in manum sumptā, ueluti calculū tacite conȷ̃ciebat in uas quod minister gestabat in capite, alius quidē simpliciter probans, alius uero iudicans, uehementer manu premendo, Nā pressa tātundem ualet, quantū calculus perforatus. Quod si uel unam talem compererint, non admittūt ingressum, uolētes ut omnes lubentes inter sese cōuiuant. Porro qui hoc modo probatus erat, caddissatum appellabant, Nā caddus dicit̃ uas in quod conȷ̃ciūt apomagdalias. Lapus autē uertit hunc in modum. Qui autem se conuiuȷ̃ participē fieri uelit, sic ꝓbari. Deinde singuli apomagdaliam sumentes in manū, ministro uas super capite ferēte, silentio quasi calculū immittebant, qui reprobaret simpliciter, q uero approbaret, manu uehemēter imprimēs. Nā quæ apomagdalia pressa fuerit, perforati calculi uim habet. Quod si quā ex ȷ̃s minus pressam offēderint, nō admitūt ingredientē: quippe qui uelint omnes inuicē iucunde cōgredi. Qui uero sic reprobatus fuerit, caddiscatum dicunt. Caddiscus nāq; uas uocatur, in quod apomagdalias immittūt. Hęc si quis conferat cum his quæ scribit Plutarchus, intelliget Græcū exemplar quod sequutus est Lapus, fuisse diuersum ab eo quod nobis dedit nuper officina Aldi. Cęterū de apomagdaliȷ̃s quæ ante conuiuiū dabātur abstergendis manibus, meminit nonnihil & Athenęus li. 9. Item li. 4. tradit, Apud Arcadas ni fallor fuisse moris, ut à cœna sacrificarent, non quidem lotis manibus, sed iure seu offa abstersis, & quo se absterserat quisq; id secū auferebat: id faciebant ob terrores nocturnos, qui in cōpitis solēt accidere. Sic ille. Et arbitror sanè non inutile remediū aduersus canes in cōpitis adorientes uiatorē. Arbitror huc respexisse Aristophanē in Equitib. quum Cleoni obȷ̃cit, quod aliȷ̃s egregiȷ̃s uiris in exilium actis ipse delicatissimo hordeo abstergeret manus:

Κακεῖνος μὲν φεύγει τὴν γῆν, σὺ δ᾽ ἀχιλλείων ἀπομάττῃ. id est,

Atq; ille quidem patriam liquit, dum tu abstergeris Achilleis.

Interpres addit ordei genus Achilleū dici, ueluti generosius, quo minus mirū est Theologis Achilleum argumentū uocari quod efficax sit ac refutatu difficile.

Ficus post piscem. XXIIII

Σῦκον μετ᾽ ἰχθῦν, ὄσπριον μετὰ κρέα. id est,

A pisce ficum, à carnibus legumina.

Athenęus in Dipnosophistarum libro tertio meminit huius. Quadrabit ubi dicemus aliȷ̃s alia cōgruere. Quemadmodum & uulgo iubent ab esu carnium apponi caseum: ab esu piscium, nuces.

Ficus auibus gratæ. XXV

Σῦκα φίλ᾽ ὀρνίθεσι, φυτεύειν δ᾽ οὐκ ἐθέλουσιν. id est,

Ficus

Fici gratæ auibus sunt, quæ plantare recusant.
Carmen heroicũ citat ab Athenæo cõtinenter eodẽ quo modo diximus loco. Quadrare uidetur in uoluptarios, ac fugitãtes honesti laboris, cũ tamẽ appetant emolumentũ.

Ingredi Iunonium. XXVI

βαδίζειν ἥραιον ἐμπεπλεγμένον. i. Incedere cõplicatum Iunonis sacrum. Extat & hoc apud Athenæum libro Dipnosophistarũ duodecimo. Dictum apparet in fastuosum ac lentum quorundam incessum, quem notat & Horatius in Sermonibus:
Vt si Iunonis sacra ferret.

Volentem bouem ducito. XXVII

τὸν θέλοντα βοῦν ἔλαυνε. i. Volentem bouem agito. Vtere illorum opera, qui ex animo faciũt. Stultitia est, uenatũ ducere inuitas canes, ut ait Plautus. Refertur ab interprete Theocriti. Diximus in prouerbio, Præsentem mulge.

Habet. XXVIII

Habet prouerbialiter dicitur, cum obtigit alicui quod expetiuit, aut quo dignus est. Habet quod amet, similes habent labra lactucas. Sumptum autumant ab aucupantib. piscãtibus, aut uenantibus: quib. reuersis sic aiunt, ἔχεις τι; id est, Habésne aliquid? Citatur ex Aristophanis Nebulis. Seneca tragicus in Agamẽnone: Habet, peractũ est. Terentius in Andria: Egomet cõtinuo mecũ, certe captus est, habet. Donatus ostẽdit proprie de gladiatoribus dici, quos prius alij uident quàm ipsi se sentiãt esse percussos. Ex ea acclamatione natum uidetur prouerbium.

Hercules hospitatur. XXIX

Ἡρακλῆς ξενίζεται. i. Hercules accipitur. Dictitatũ, ubi quis diutius in cõuiuio cõmorari uideretur: propterea quod qui recepissent Herculem hospitio cõuiuioq́; his multũ temporis erat opperiendum, donec ille satur esset. Nam famelicum cõmouere parum erat tutũ. Nec facile saturabatur edax, adeo ut legatur solidos etiã boues uno deuorasse cõuiuio. Vnde Græcis ἀδδηφάγος dictus est: & huic Larũ auẽ cõsecrarũt, & ipsam βουφάγον. Legitur & certamen inisse cum Lepreo quodam uter citius bouẽ conficeret. Hæc aliaq́; permulta refert Athenæus lib. 10. de huius edacitate: addens & Thasio cuidam athletæ, cui nomen Theagenes, tum & Miloni Crotoniatæ bouem uno die cõfectum fuisse. Tales conuiuæ contingant hostibus.

Etiam in deorum cœtu. XXX

Κἂν θεῶν ἀγορᾷ. i. Etiam in deorum cœtu, seu concione. Quidam interpretantur de maiorem in modum probis & æquis, quidam de uehementer maledicis. Addunt locũ quempiã esse in Eleusine, uicinum Anactoro, uocatum θεῶν ἀγοράν, in quẽ nõ ingrediebantur, nisi bene ominantes: unde de quopiã præter modum maledico dicebant, οὗτος κἂν θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσει. i. Hic uel in deorum concione male ominata loquetur.

Calliphanes. XXXI

Καλλιφάνης, Calliphanes. Ridicula quædã huius hominis ambitio, prouerbiali ioco fecit locum. Aiunt enim huic fuisse poetæ morem, ut diuersorũ carminum & orationũ initia cõscriberet, ad tres aut quatuor uersus, eaq́; pnunciaret ostentaretq́;, quo cõmentum ignorantibus, multiscius & eruditus uideret. Meminit huius Athenæus Dipnosophistarum li. 1. aitq́; cognomen fuisse Parabrycontis. Neq́; uero desunt his nostris tẽporib. id genus impostores literarij, quibus hoc modo studiũ est, ex summis aliquot diuersæ pfessionis autorib. locos aliquot insignes, nec eos admodũ uulgatos ediscere. Quibus instructi, nõ uerent in conciliabulis quemuis quantũlibet eruditum adoriri. Atq́; illud assequuntur prompte decantandis illis locis suis, ut imperitis planè Solones esse uideantur. Cum quibus tamen Solonibus, si tertium aut quartum congrediare, deũ immortalem nihil infantius, nihil indoctius, uidelicet thesauris illis semel effusis. Vix hæc scribẽs à risu tẽpero, cum recordor Calliphanis cuiusdam, quem olim cognoui, cũ in familia clarissimi patris Henrici Bergẽsis episcopi Cameracini uersarer. Sed nomini parcetur, propter cõuictũ domesticũ. Is permulta uolumina cõcinnabat exornabatq́;: sed chartis inanibus, nisi quod in frõte uidere erat magnificos quosdã titulos: uelut carminum, orationũ, epistolarum. Singulis præscriptum erat hominis tergeminum nomẽ, ut qui titulos forte legissent, crederent eruditum, & in literis multa magnaq́; molientem.

Cauda blandiri. XXXII

Κέρκῳ σαίνειν. i. Cauda blandiri dicuntur, qui spe cōmodi cuipiam adulantur. Aristophanes in Equitibus,

Ος κέρκῳ σαίνων, ὁπότ' ἂν δειπνῇς ἐπιτηρῶν,
Ἐξέδεται σοῦ τὸ ὄψον ὅταν σύ ποι ἄλλοσε χάσκῃς. id est,
Qui cauda alludens cum cœnam obseruat, amica,
Te spectante aliò, tua edulia deuorat ille.

Pro eodem frequenter usurpat αἰκάλλειν, quod canum est, auribus cauda totoq́; corpore blandientium, in Equitibus,

Τὰ μὲν λόγι' αἰκάλλει με. id est,
Oracula quidem blandiuntur hęc mihi.

Θωπεύειν item ab animante dictum est, si græco etymologico credimus. Thos græcis lupi genus est. Blandiuntur enim & lupi quidam more canum. Thoas refert Plinius li. 8. capite 24. de luporum quidem genere, sed quod homini sit amicum animal. An hinc dicatur θωπεύειν, dubito.

Crater litium. XXXIII

Κρατὴρ κακῶν. i. Cratera malorum. De re permolesta, siue de homine litium autore. Aristophanes in Acharnensibus,

Κρατὴρ κακῶν, τριπτὴρ δικῶν. id est,
Crater malorum, sector litium, calumniatorem significans, & quadruplatorem.

Lampon iurat per anserem. XXXIIII

Λάμπων ὄμνυσι τὸν χῆνα. i. Lampon iurat per anserem. Ita loquebantur, ubi quis decipere tentaret iureiurando. Lampon sacrificus quispiā fuit ac uates, & oraculorū autor. Is solitus est per anserem iurare, tāq; per auē auguralem. Vel quod olim ita instituerat Radamanthus, ne per deorū aliquem iuraretur, sed per canem, anserem, id qđ Socrati familiare apud Platonē. Tradunt hoc Lampone autore factum, ut Athenieses coloniā miserint in Sybarim. Adagij meminit Aristoph. in Auibus, λάμπων δ' ὄμνυσιν ἔτι καὶ νῦν τὸν χῆν' ὅταν ἐξαπατᾷ τις τι. i. Lampon etiā nūc iurat per anserē, ubi quis fallit in aliquo.

Palpo percutere. XXXV

Palpo percutere dicitur, qui blanditur, ac spē inanē uerbis inijcit. Plautus in Mercatore, Liberū caput tibi faciā, paucos menses. Palpo ꝑcutis. Egon' ausim usquā quicquā facinus falsum proloqui: Idem alibi, Mihi obtrudere non potes palpum. Translatū ab equisonibus, qui plausu manus blandiuntur equis. Verg. tertio Georgicon libro,

Tum magis atq; magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausę sonitum ceruicis amare. Horatius in Satyris,
Cui male si palpere, recalcitrat undiq; tutus.

Eximere è manu manubrium. XXXVI

Figura prouerbiali dixit Plautus: Eximere è manu manubriū, pro eo quod est, iam paranti facere quippiam, extorquere peragēdi facultatem. Locus est in Aulularia, Capio fustē, obtrunco gallū, furem manifestarium. Credo ego ædepol illi mercedē gallo pollicitos coquos, si id palàm fecisset. exemi ex manu manubrium. Translatū ab eo cui iam uibrato gladio percussuro, repente capulus excutitur è manibus.

Alybantis hospitis munera. XXXVII

Τὰ δῶρα τοῦ ἐξ ἀλύβαντος ξένου, ἢ τὰ τοῦ ἀλυβαντίου ἑταίρου ξένια. i. Munera Alybātis hospitis, aut Alybantij amici xenia. Eustathius interpres Homeri, putat recte ꝓuerbio dici posse, q̄ties fit ut aliq̄s falso iactet se magna largitū esse, seu uerbis dūtaxat, nō re pręstet beneficiū. Nā apud Homerū ult. Odysseæ lib. Vlysses ignoto habitu cū Laerte patre colloquens, adsimulat se Alybantiū esse Aphidantis opulētissimi uiri filiū, & quondam Vlyssem exceptum hospitio, muneribus amplissimis donatum à se dimisisse,

Εἰμὶ γὰρ, inquit, ἐξ ἀλύβαντος, ὅθι κλυτὰ δώματα ναίω,
Υἱὸς ἀφείδαντος πολυπημονίδαο ἄνακτος.
Αὐτὰρ ἐμοί γ' ὄνομ' ἐστὶν ἐπήριτος. id est,
Sum ex Alybante oriundus, ubi mihi splendida tecta,
Regis Aphidantis proles Polypemonidai,

Est mihi nomen Eperitus. Ac paulo superius,

Τὸν μὲν ἐγὼ πρὸς δώματ' ἄγων εὖ ἐξείνισσα,
Ἐνδυκέως φιλέων πολλῶν κατὰ οἴκον ἐόντων,
Καί οἱ δῶρα πόρον ξεινήϊα οἷα ἐῴκει.
Χρυσοῦ μέν οἱ δῶκ' εὐεργέος ἑπτὰ τάλαντα,
Δῶκα δέ οἱ κρητῆρα πανάργυρον ἀνθεμόεντα,
Δώδεκα δ' ἁπλοΐδας χλαίνας, τόσσους δὲ τάπητας.
Τόσσα δὲ φάρεα καλά, τόσους δ' ἐπὶ τοῖσι χιτῶνας,
Χωρὶς δ' αὖτε γυναῖκας ἀμύμονας, ἔργα ἰδυίας
Τέσσαρας, εἰδαλίμας, ἃς ἤθελεν αὐτὸς ἑλέσθαι. id est,

Hunc equidem tecto induxi, accepicꝫ benigne,
Sollicitecꝫ fouens ex his quę plurima nostris
Ædibus exuperant, atcꝫ hospita munera deinde
Adieci, tali dare quæ decuisset amico.
Auri cælati tribui septena talenta.
Donaui pateram ex solido depictam argento.
Bis senas textu donaui simplice lænas,
Pallia ad hæc totidem adieci, totidemcꝫ subuclas,
Insuper ancillas nitidas, atcꝫ arte manucꝫ
Quatuor egregias, sibi quas delegerat ipse.

Fungus. XXXVIII

Plautus in Bacchidibus, fungum dixit pro stupido, impensecꝫ credulo. Vel quia fungus per se insipida quæpiam res est, uel quod mollis ac fragilis, uel quod subito ꝓrumpat. Plautina uerba sunt hęc: Adeón' me fuisse fungũ, ut qui illi crederẽ? Idem in eadẽ fabula: Quicuncꝫ ubi ubi sunt, qui fuere, quicꝫ futuri sunt posthac stulti, stolidi, fatui, fungi, Bardi, buccones, blenni, solus ego omneis ante eo stultitia.

Eurycles. XXXIX

Εὐρύκλης, Eurycles uulgato cognomine dicebatᷣ, qui de se suiscꝫ incõmodis aliquid diuinaret. Nã hoc nomine uates fuit quispiam ἐγγαστρίμυθος cognominatus, hinc ni fallor, quod ex astris uera prædiceret, παρὰ τὸ ἐτάζειν. Meminit & Suidas, quanquã apud hunc ἐγγαστρίμυθος scriptũ est, id est, diuinus siue uẽtriloquus. Refertur in Collectaneis adagiorũ Plutarcho inscriptis. Vsurpatur autem à Platone in Sophista. Taxans enim eos qui perplexis & absurdis rationibus prodũt suam ineptiam, addit: οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγχόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον Εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται. i. Nõ opus est alijs à quib. redarguãtur, sed domi, quod dici solet, habẽt hostem qui cõtradicat, & intus submurmurantem tanquam absurdum illum Euryclem circunferentes semper incedunt.

Si quis iuxta ciuitatem clypeus. XL

Εἴτις περὶ πόλιν αἰγίς. i. Si quis circum urbẽ clypeus. hoc scommatis iaciebant in eos qui sparsim ac dissolute ciuitatem obirent palantes. Refertur in Plutarchi Collectaneis, nec explicatur.

Rupta ancora. XLI

Κράδης ῥαγείσης. i. Rupta crada. Dicebatur de his qui repente tanquã magnum quiddam facturi ꝓdissent: deinde falsa omniũ expectatiõe turpiter & indecore se gessissent in negocio. Translatũ à tragœdiarum histrionibus, qui si quando numen inducẽdum est, de repente machinis quibusdã sublati, in summa scena apparere consueuerũt uelut in aere pendentes, hamo quopiam à tergo in cingulũ affixo suspensi. Nã his nonnuncꝫ eueniebat, ut forte fortuna rupta ancora qua sustinebanᷣ, deciderent, non sine magno spectatorũ risu, suocꝫ tum malo, tum dedecore. Porrò crada hoc loco nõ ficulnũ ramũ indicat, quemadmodum alias: sed uncum illud æs, quo uincti tenebãtur actores in machina. Iulius Pollux libro 4. cap. 19. docet κράδην, appellari solitum in comœdia, quod in tragœdijs dicebatur μηχανή. Fuisse uero non dissimile ficui, siquidem Attici ficum arborem κράδην uocant. Quanquam quarumlibet arborum rami nonnunquam cradæ dicuntur.

Suam quisq; homo rem meminit. XLII

Plautus in Mercatore, Suam quisq; homo rem meminit. Sententia prouerbialis, notās communem hominum morem, qui in alieno negocio dormitāt, in suo quisq; & uigilat & attentus est. Vnde recte monet apud Gellium Ennius,

Hoc tibi sit argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, facere quod per te queas.

In eandem sententiam extat bellissimus Æsopi apologus de Cassita auicula: quę negauit ullum esse periculum, donec res alienis manibus esset cōmissa. Allusit ad prouerbiū Plautus in Pœnulo, Itáne tentas an sciamus nos meminisse nostra? Eodem allusit Terētius in Phormione: At si talentûm rem reliquisset decē, &c. Quicquid cordi est, facile meminimus, & plerunq; obliuionis mater est negligentia.

In utrumuis dormire oculum. XLIII

Plautus in Pseudolo, De isthac re in oculum utrumuis conquiescito. Sensum habet eundē cū eo quod superius retulimus, In utramuis dormire aurem. Captatus est autē à Comico iocus ex nouatione uerborum. Proinde cōsequitur ilico: Oculū utrum an ne in aurem? Et respondet nouator, At hoc peruulgatum est nimis. Notatur interim cōmune hominum studium in huiusmodi dictis subinde nouandis.

Corinthijs non indignatur Ilium. XLIIII

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ ἴλιον. id est,

Incusat haud quaquam Ilium Corinthios.

Hoc carmine clàm exprobramus ignauiā alicui, qui ita se gesserit, ut hostes nihil habeāt, quod illi magnopere indignentur. Est autem carmen Simonidis, quod uelut in cōtumeliam suam scriptum iniquo animo tulisse Corinthios scripsit Aristoteles li. Rhet. I. quod in bello Troiano, non admodū egregiā operā nauasse uiderentur. Potest & huc detorqueri, ueluti si quis ita insulse scripsisset aduersus bonas literas, ut eas sua infantia cōmendasset potius q̄ infamasset, κορινθίοισι &c. Plutarchus in uita Dionis aliquāto diuersius interpretatū adagiū, Ἀτὰρ ὥσπερ ὁ σιμωνίδης φησὶν ὦ σόσσιε σενεκίων, τοῖς κορινθίοις οὐ μηνίειν τὸ ἴλιον, ἐπιστρατεύσασι μετὰ τῶν ἀχαιῶν, ὅτι κἀκείνοις οἱ περὶ γλαῦκον ἐξ ἀρχῆς κορίνθιοι γεγονότες συνεμάχουν προθύμως. i. Sanè quemadmodum inquit Simonides Sossie Senecio, Corinthijs non indignatur Ilium, quod unà cū Achiuorum copijs uenissent ad bellum, propterea quod illis quoq; prōptis animis fuissent auxilio Glauci comites, & ipsi è Corinthijs oriundi. Ex his Plutarchi uerbis liquet illud sentire prouerbium, leuius offendi oportere, si quando læserint qui quondam sint benemeriti, sed præsentem offensam superioribus officijs condonare.

Maras. XLV

Μάρας. i. Maras, hoc nomine ferunt fuisse quempiam apud Berœam Syriæ ciuitatē ditissimum quidem illum, uerum nihilominus humanū & officiosum in omneis, tum ciues, tum hospites. Vnde uulgo receptū, ut id uocabuli tribueretur uiris, qui ad multorum utilitatem nati uiderentur. De hoc longiuscula narratur fabula in Græcorū Collectaneis. sed mihi sat uisum est attigisse, ne male collocarem operā. Nā nescio quo pacto prouerbium adulterinum & suppositītium esse uidetur. Si quem tenet cognoscendi libido, extat opus quod Aldus absolutis iam adagijs meis excudit.

A Nannaco. XLVI

Ἀπὸ ναννάκου. i. A Nannaco. Cum significamus rem ab extrema usq; antiquitate repetitam. Nannacus rex ante Deucalionem fuisse narratur, qui diluuium futurum præuiderit. De quo mentionē fecimus & alibi. Meminit huius & Stephanus in dictione ἰκόνιοι, referens alterum ab eodem ortum prouerbiū, τὰ καννάκου κλαύσειν. i. Sub Cannaco flere. Etiamsi in Stephano pro καννάκου legimus ἀννάκου. Latini consimili figura dicunt, Ab Aboriginum seculo repetita, &, Perinde quasi cum Euandri matre loquaris. Nō discrepat ab hoc illud, πρεσβύτερος κόδρου. καὶ ἀρχαιότερα τῆς διφθέρας λέγεις. i. Antiquior Codro, &, Antiquiora diphthera loqueris.

Asinus ad tibiam. XLVII

Ὄνος πρὸς αὐλόν. i. Asinus ad tibiam. Dicendum ubi quis ea quæ scite dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædā, quibus nonnullus musices

musices sensus inesse uidetur: ut equis, auibus, serpentibus. Asinum nihil mouet cātus. Germanum est illi, ὄνος πρὸς λύραν. i. Asinus ad lyram.

Oresti pallium texere. XLVIII

Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν. id est,

Oresti texere lænā, dicebatur qui munus pararet abusuro. Nā Orestes per insaniā uestes dilacerabat. Est hemistichium heroici carminis decerptū ex Aristoph. in Auibus,

Εἶτα δ' Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ ῥιγῶν ἀποδύῃ. id est,

Postea Oresti texere lænam, ut ne horridulus spoliet quem.

Scholium admonet Orestem λωποδύτην quempiam simulando insaniam in tenebris aggredi solere homines, eosq; uestitu spoliare. Vnde nō inepte dicetur, ubi quis admonet dandum aliquid homini furaci ne rapiat. Adagium nō est natum ex Aristophane, sed ab illo est affectatum. Nam hac periphrasi notat hyemem.

Pandeletias sententias. XLIX

Πανδελετίους γνώμας. i. Pādeletiā sententiā, appellat in Deterioribus Cratinus, ut citāt, morosam ac molestā. A Pandeleto quopiā sycophāta, ex eorum genere, qui quo quæstū faciāt, dicas impingūt grādes, ut ait Phormio Teren. & simili studio ferūt suffragia.

Sibylla uiuacior. L

Sibyllæ uiuacitas prouerbio locum fecit. Propertius Elegiarum libro secundo,

At me nō ætas mutabit tota Sibyllæ.

Sibyllæ ætatem pro quantumuis lōga posuit. Hanc Vergilius sexto Æneidos libro lōgæuam sacerdotem uocat. Et Seruius eum enarrans locum, adscribit Apollinē amore Sibyllæ captum, ei poscendi quod uellet arbitrium dedisse, illam haustis arenis, tantū poposcisse uitæ. Id Apollo fieri posse respondit, si Erythręam insulam relinqueret, nūquam eam reuisura. Venit itaq; Cumas, ubi corporis uiribus defecta, in sola uoce uitā retinuit. Quod ubi cognouissent illius ciues, incertum inuidia, an commiseratione epistolam ad eam miserunt, creta, antiquo more signatam. At illa, uisa terra patria, in mortem resoluta est. Ita uati suæ uerba dedit Phœbus.

E flamma cibum petere. LI

Terēt. in Eunucho dixit in parasitum, eiusmodi esse, ut uel è flāma cibū peteret, hoc est, quduis cibi causa passurū, facturūq;. Explicat ꝓuerbiū Catullus in Epigrāmatis:

Bononiensis Rufa Rufulum fallit,
Vxor Meneni, sæpe quam in sepulchretis
Vidistis ipso carpere è rogo cœnam,
Cum deuolutum ex igne prosequens panem,
A semiraso tonderetur ustore.

Reddidit Harpocratem. LII

Catullus in Epigrammatis prouerbiali specie dixit, Reddidit Harpocratem, pro eo quod est, imposuit silentium. Carmen est huiusmodi,

Gellius audierat patruum obiurgare solere
Si quis delitias diceret aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit fecit, nam quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Harpocrates deus ita apud ueteres fingebatur, ut digito admoto ori, silentium indiceret, qualis & apud Romanos dea Angerona.

Qui probus Atheniensis. LIII

Plato lib. De legibus primo refert prouerbium, τὸ τε ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοί, διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι. i. Et quod uulgo dicitur, ex Atheniensibus qui probi sint, eos egregie ꝓbos esse, uerissime dictū uidetur. Sētit autem Plato, in male instituta, maleq; morata Republica qui boni sint, eos natura & insignite bonos esse. Quippe qui neq; fingere putādi sunt probitatē, nimirū inter improbos, quibus morum similitudine poterant etiam cōmendari: neq; corrumpi queāt deprauatis aliorum moribus, & uitiorum cōtagio. Idē dici potest de ciuitate Romana, in

qua non corrumpi, eximiæ cuiusdam integritatis argumentum est. Simili argumēto Simo Terentianus colligit probitatem filij sui. Deflecti potest ad uitam aulicam, aut studij genus ad perniciem inuitans.

LIIII

Digna cedro.

Digna cedro dicuntur, quę promerentur immortalitatem, & eiusmodi iudicantur, ut posteritati consecrari debeant. Horatius in Arte poetica:

Speramus carmina fingi
Posse linenda cedro. Persius item, Et cedro digna locutus.

Sumptum ab arboris natura, cuius succo quę sunt illita, non sentiūt cariem. Nā hac arte Numę libros cū essent chartacei, durasse ad annos quingentos triginta quinq;, terrę infossos, narrat Plinius lib. 13. cap. 13. Idem lib. 16. cedrum inter æternas materias cōmemorat. Dioscorides ait maximè probari succum huius arboris, crassum, pellucidū, & odore uehementiore, quiq; non defluit, sed guttis concrescit manetq;. Vim habet diuersam, uiua corpora corrumpit, mortua seruat incorrupta. Vnde à nonnullis dictam esse tradunt, νεκρȣ̃ ζωὴν. i. Cadaueris uitam. Eodem pertinet illud, Item Martialis,

Nec scombros metuentia carmina, nec thus.
Ne nigram cito raptus in culinam,
Cordylas madida tegas papyro. Et Horatius,
Aut fugies Vticam, aut unctus mitteris Ilerdam.

LV

Telemachi olla.

Τηλεμάχȣ χύτρα. i. Telemachi olla. Meminit huius adagionis Athenæus libro 9. tradēs Telemachum Acharnensem fuisse quempiam, qui plerunq; uictitarit fabis. Vnde conijcere licet in sordidos dici consuesse.

LVI

Alia res sceptrum, alia plectrum.

Equidem haud omnino contenderim esse prouerbium, sed tamen ipse sermonis habitus colorq;, adeo similis est prouerbio ut uix similior sit ficus ficui, quod Stratonicus citharœdus regi Ptolemęo respōdit, pertinacius secum de arte canēdi disputāti, ἕτερόν ἐστιν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. i. Alia res est, ô rex, sceptrū, alia uero plectrū. Locus erit utendi, quoties diues ac potens, fortuna sua fretus, uelut ex æquo disputat cum erudito, cum multo aliud sit diuitem aut fortunatum esse, aliud literatum.

LVII

Quæ dolent, ea molestum est contingere.

Amphis in Ampelurgo apud Stobæum,

Ἐν οἷς ἂν ἀτυχήσῃ ἄνθρωπος τόποις,
Ἥκιστα τούτοις πλησιάζων ἥδεται. id est,
In quibus homo est non admodum felix locis,
Minime suaue est admouere ad hæc manum.

Vnusquisq; inuitus audit sua incommoda, maximè ea quæ sint cum aliqua infamia cō iuncta. Veluti turpitudinem generis, uitium formæ: proinde ciuilitatis est nemini suū refricare uulnus, nec hulcus tangere.

LVIII

Aurum igni probatum.

Ὁ χρυσὸς τῷ πυρὶ δοκιμασθείς. i. Aurum igni probatum, dicitur is cuius fides rebus aduersis explorata spectataq; est. Vtitͬ hac similitudine M. Tullius in epistolis familiarib. libro nono. Pindarus item in Nemæis hymno quarto, ὁ χρυσὸς ἑψόμενος αὐγὰς ἔδειξεν ἁπάσας. i. Aurum coctum omnem nitorem ostendit. Rursum in Pythijs hymno decimo, πειρῶντι δὲ χρυσὸς ἐν βασάνῳ πρέπει καὶ νόος ὀρθός. i. Experienti uero aurum in indice relucet & mens recta. Theognis,

Εὑρήσεις δέ με πᾶσιν ἐπ' ἔργμασιν, ὥσπερ ἄπεφθον
Χρυσὸν, ἐρυθρὸν ἰδεῖν, τριβόμενον βασάνῳ. id est,
Omnibus in rebus me comperies uelut aurum
Purum, dulce rubens, indice quum atteritur. Idem alibi,
Εἰς βάσανον δ' ἐλθὼν παρατριβόμενός τε μολίβδῳ
Χρυσὸς ἄπεφθος ἐὼν, καλὸς ἅπας ἂν ἔσῃ. id est,
Venit ubi ad cotem, & confertur in indice plumbo
Purum aurum quum sit, totum erit egregium.

Vsurpat hanc collationem & diuus Petrus apostolus epistola priore, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου. i. Multo preciosius auro, quod perdit, siue auro pestifero, quod tamen per ignem probatur. Est autem illud auro nō citra miraculum peculiare, ut igni non solū non fiat deterius, sed magis ac magis enitescat. Itidē is, qui uere bonus est, obiectus malorū ꝓcellis, illustrat animi uirtutē, nō amittit. Plinius lib. 33. scribit ob eam pręcipue causam aurum omnibus metallis prælatum, quod uni rerum nihil igni depereat, tuto etiam in incēdijs durante materia. Quin imo, quo sæpius arserit, hoc magis proficiat ad bonitatem. Idq; argumentum esse probi auri, si similiter rubeat, ut ignis, atq; ipsum obrisum appellant.

Lunam detrahere. LIX

τὴν σελήνην κατασπᾷ. i. Lunam detrahit. Consueuit dici de eo, cui res uehementer aduersæ uiderentur. Interpres Apollonij in librum quartum natum autumat ab Aglaonice Hegemonis filia, quæ cum ob astrologiæ peritiam, lunæ defectus præsciret, iactabat sese lunā è cœlo deducturam in terras. Eam uocem tam arrogantem audiuit Nemesis, moxq; pœnas sumpsit. Atq; hinc prouerbij origo.

Leonis uestigia quæris. LX

τοῦ λέοντος ἴχνη ζητεῖς. i. Leonis uestigia quæris. Dicterium in eum, qui uerbis ferox esset, re timidus. Ductum ab apologo quopiam Æsopico, quo narrat uenatorē quendam pastorem obuium rogasse, nuncubi leonem uidisset, ut eū sibi cōmonstraret. Atq; eum respondisse: Equidem tibi leonis uestigia mox ostendero: neq; enim ꝓcul absunt. Tum ille, satis est, inquit, neq; enim ultra quicquam requiro. Cōuenit cū eo, quod alio positum est loco, ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνια ζητεῖς. i. Cum ursus adsit, uestigia quæris.

Non una uehit nauis. LXI

οὐ μία ναῦς ἄγει. i. Non una uehit nauis. Prouerbij personā ante se gerit. Quo conueniet uti, quoties maiorem hominū multitudinem significamus, quàm ut eos una nauis possit capere. Veluti si quis dicat, τοὺς ἀπαιδεύτους οὐ μία ναῦς ἄγει. i. Indoctos non una nauis uehit. Est autem apud Theognidem,

τοὺς δ᾽ οὐχ᾽ εὑρήσεις διζήμενος, οὐδ᾽ ἐπὶ πάντας
ἀνθρώπους, οὓς ναῦς μὴ μία πάντας ἄγει. id est,

Hos non inuenies homines scrutatus & inter
Omnes, quos sanè non uehit una ratis.

Horna messis. LXII

Plautus in Mustellaria, hornā messem prouerbiali figura dixit, ꝓ maximo emolumēto, quasi dicas, tātū lucri, quātū eo anno sit ꝓuenturū in agris. Comici uerba sunt hæc,

Iam pridem me Castor frigida non laui magis lubenter,
Nec unde me melius Scapha rerer ædificatum.

Hæc dicuntur à persona puellæ. Tum lena, optans, ut ex eius forma, quàm plurimum commodi capiatur:

Euentus, inquit, omnibus uelut horna messis fuat.

Id puella quippe simplex, quid sibi uellet, non satis intelligens: Quid, inquit, ea messis attinet ad meam lauationē? Huic figurę confine est illud eiusdem in Curculione, Vindemia hæc huic anui non satis est soli: significat adeo bibacem, ut uniuersum uinum, quod eo sit prouenturum anno, parum sit illius siti.

Glaucus comesa herba habitat in mari. LXIII

γλαῦκος φαγὼν πόαν οἰκεῖ ἐν θαλάσσῃ. i. Glaucus comesa herba habitat in mari. Dictū apparet per iocum de ijs, qui cū perierint, tamen uulgo credūtur uiuere, qualis opinio complureis annos nostratium animos occuparat ad insaniam usq; de principe Carolo Burgundionum duce, qui cum interisset in bello, tamē haud deerant, qui nō dubitarēt magno periculo rerū suarum asseuerare: illum adhuc in uiuis esse. De Glauco Gręci fabulam adferunt huiusmodi. Glaucus quispiā fuit Anthedonius piscator, natādi peritia longe omnium primus. Is quo magis esset miraculo, cōmentus est imposturam huiusmodi. Enatabat è portu spectantib. Anthedonijs, donec iam extra prospectū esset. Ibi reuersus in terrā secessit in locum semotum, atq; in eo dies complureis cōmorabatur. Deinde cum uideretur, redibat nans in portum, spectātibus ijs qui stabāt in littore.

tore: Mirantibus autem amicis ac sciscitantibus, ubinam gentium tam diu cõmoratus esset, adsimulabat in marinis fluctibus interim uersatũ esse sese. Auxit miraculum altero cõmento. Hybernis mensibus, cum cęteri piscatores nihil piscium capere possent, ille ciues rogabat, quosnã pisces adduci uellent. Quosq́ iussissent, aduehebat, uidelicet iam ante paratos in hũc usum, atq́ alibi cõclusos. Euenit tandẽ ut hic impostor à belua quadã marina deuoraretur. Isq́ fuit eius comœdię finis. Porrò cũ non rediret ex more, populari fama iactatum est, Glaucũ gustata herba factũ immortalẽ, & in mari uitã agere. Interpres Apollonij poetę consimilia tradit de Glauco, piscatorem fuisse qui cũ aliquando multitudine pisciũ quos ceperat, defatigatus esset, onus in media abiecit uia. Ibi uero res accidit mira dictu, unus è piscib. iam moriẽs gustata herba reuixit. Id Glaucus obseruans, eadẽ herba comesa, immortalis est redditus. Tandẽ tædio uitæ semet abiecit in mare. Sũt qui prodãt eũ uersum in deum marinũ, sunt qui in piscẽ: de quo cõplura tradidit Athenęus li. 7. apud quem alicubi citat Alexis ἐν ἀπεγλαυκωμένῳ. Quod si reliquas fabulas Græculorũ de Glauco cupis cognoscere, lege septimũ Athenæi librum, qui usque ad nauseam uomitumq́ garrit de Glauco pisce, de Glauco dæmone, mihi non licet tantũ nugarũ hic repetere. Hoc cõmentum animo penè reclamãte adscripsi. Nam ut simpliciter, quod sentio, dicã, mihi subolet Græcũ scriptorẽ, quisquis is fuit, in hoc finxisse prouerbiũ, quo fabulã hanc liceret cõmemorare. Malui tamen hoc operę ludere, quàm quibusdam parum eruditis ansam calumniandi præbere, quod insciens præterierim, id quod in excusis etiam Græcorum commentarijs habeatur.

Pergræcari. LXIIII

Si apud Græcos prouerbia sunt, χαλκιδίζειν, λεσβιάζειν, κρητίζειν, & id genus alia cõplura, quid est quo minus habeatur adagiũ apud Latinos, quod in Mustellaria dixit Plautus, Pergræcari pro eo quod est, genialem agere uitam? Nam quid sit pergræcari, ipsa Plauti uerba satis indicant.

Dies, inquit, noctesq́ bibite, pergræcamini.
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.

Hactenus ille. M. Tullius in Verrẽ actiõe tertia: Fit sermo inter eos & inuitatio ut Gręco more biberet. Græcorum gens male audit passim apud poetas Latinos, & itẽ apud Ciceronẽ, nõ solum quasi uoluptatibus addicta, & effœminata delicijs, uerumetiã quasi lubrica fide. Siue quod olim Romanis adhuc rudibus, & antiquã illã obtinẽtibus seueritatem, Gręcorũ elegantia luxus uidebatur. Siue quod studiorum æmulatio, ac mutuũ odium in causa fuit, ut eiusmodi probra de Gręcis cõscriberent. Siue qđ uere Græcorũ nõnulli tales apud Italos fuerũt, quales eos depingit Iuuenalis, id quod nõ inficiatur & Lucianus in lib. De mercede seruiẽtibus, ut ex illis gentẽ omnem æstimauerint.

Conos artoxya. LXV

κόνος ἀρτοξύη. i. Conos artoxya. De similibus & inter sese respondentibus. Quidam eruditi putant conon pistorium esse instrumentum, non dissimile artoxyæ, quod panarium scalprum uidetur significare. Cæterum ex his quę mox sequuntur apud Suidã, apparet Conos munuscula quæpiam fuisse, quę pueris dono darentur apta ætati, cuiusmodi sunt armillæ. Proinde uide, ne competat in eos qui uili leuiq́ munusculo cõpensant operam alicuius.

Ne ligula quidem dignus. LXVI

Κορδύλης οὐκ ἄξιος. i. Ne ligula quidem dignus, dicebatur homo nequam, & nullius precij. Quod prouerbij durat etiam hodiernis diebus apud Latinos uulgo iactatũ. Tametsi magis arbitror piscis cordulæ uilitatem prouerbio fecisse locum. Is est pelamis, nisi quod minor, ut testis est Plinius libro trigesimosecundo, capite undecimo. Cordylarum uilitatem ostendit & Martialis libro undecimo,

Prima tibi dabitur uentri lactuca mouendo
Vtilis, & porris fila resecta suis.
Mox uetus & tenui maior cordyla lacerto,
Sed quę cum rutæ frondibus oua tegat.

Mox poeta preciosa memorat ut fallat sodalem,

Men-

Mentiar, ut uenias, pisces, conchylia, sumen,
Et cortis saturas atq; paludis aues.

Iuxta nauem. LXVII

Κατὰ ναῦν. i. Iuxta nauem dicuntur, quæ digesta sunt ordine, quæq; quadrant ac congruunt, propterea quod instrumenta nauium suo quæq; loco reponi soleãt. Equidem addubito num in his uerbis sit prouerbium quæ adscribũtur, κατὰ ναῦν ἄρμενα. i. Iuxta nauem carbasa. Neq; enim omni nauigio quæuis uela congruunt.

Iuxta cubitum profecit. LXVIII

Κατὰ πῆχυν ἐπιδίδω. i. Iuxta cubitum profecit. De eo dicebatur, qui promotus esset ad meliora: siue cum quis ordine legitimo progreditur, siue cum magnis proficit accessionibus. Cubitus enim & modum significat, ut intelligas nihil transiliẽdum, & modũ grandiusculum, ut accipias incrementum amplius. Nã minuta latis digitis, aut palmorum porrectu metiri consueuimus.

De tuo capite aguntur comitia. LXIX

Prouerbiali figura dixit Plautus in Aulularia,
Ibo intro ubi de capite meo sunt comitia.
Deliberabat̃ eñ, ducturúsne esset puellam, nécne quã amabat. Sumptũ est à comitijs Romanorũ, in quibus populi suffragijs noui magistratus creabantur. Itaq; cũ statuitur de re quapiã à qua pẽdeat felicitas alicuius, tũ de capite illi⁹ fieri comitia recte dicent̃.

Vsq; ad rauim. LXX

Quemadmodum Greci dicũt, ἄχρι κόρου. i. Vsq; ad satietatem, ita Plautus, & quidem lepidius dixit Vsq; ad rauim, pro eo quod est, improbe, sæpius, clamose, adeo ut uox etiam toties uociferanti raucescat. Est in Aulularia ad hunc modum,
Huccine detrusisti me ad senem parcissimum,
Vbi si quid poscamus, ad rauim poscamus prius, Quàm quicquam detur?

Cereri sacrificant. LXXI

Item quemadmodũ Greci dicunt ἑστίᾳ θύουσι. i. Lari sacrificant, ita Plautus propemodum indicat apud Latinos dici solere, Cereri sacrificant, si quando in conuiuio uinum deesset, propterea qd̓ in huius sacris nefas esset inferre uinũ, sicut apud Grecos in quarundam dearum sacrificijs, ut ostendimus in prouerbio νηφάλια ξύλα. Locus est in Aulularia, his ferme uerbis,
Cererin' mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? Quia temeti nihil allatum intelligo.

Inutilior blace. LXXII

Βλακὸς ἀχρηστότερος. i. Blace inutilior, aut nequior, In hominẽ nihili, nulliusq; bonæ frugis dicebatur. Sumptũ à pisce usq; adeo uili insipido ac male olenti, ut à canib. quoque fastidiatur. Est aũt piscis nõ dissimilis Siluro: si quid credimus Græcarũ etymologiarũ farragini. Nunq; eñ audiui canes esse pisciũ auidos. Et si Silurus is est, quem uulgus appellat Sturionẽ, hic inter pisces uel primas tenet. Addit locũ esse iuxta Cumas, palustrẽ opinor ac sterilem, cui nomen Blacia, unde suspicatur ortũ prouerbiũ. Hesychius & piscem pro blace blaciã uocat. Adijcit, in Alexãdria tributum esse, dictum βλακονόμου, qd̓ illic pendũt astrologi, eo qd̓ blaces, hoc est fatui ad illos cõmeent, petẽtes ex astris oracula. Illud cõstat, etiã homines stupidos, ignauos, molles & insipidos dici βλᾶκας, unde βλακεύειν, molliter & ignauiter agere, & βλακικῶς ꝓ stulte & insulse. Apparet ab hac uoce Latinos dixisse Flaccos, & flaccidos, & flaccescere. ἀλλὰ περὶ βλακὸς ἅλις.

Αλιτήριος. LXXIII

Αλιτήριος, uulgo dicebat̃, qui per uim raperet aliena. Natum ex euentu huiusmodi. Temporibus Ætolici belli, tanta frumentariæ rei penuria incidit Atheniẽsibus, ut pauperes coacti fame captiuorum farinam diriperent, inde uox traduci cœpit ad hominẽ quocũq; modo sceleratũ. Plutarchus in cõmentario De curiositate, diuersam huius nominis originẽ reddit. Nẽpe cum Athenis fame uehementer laboraretur, & hi qui iussi fuerant, frumentum non efferrent in publicũ, sed domi clanculũ molerẽt ac noctu, curiosi quidam obambulantes obseruato molarum strepitu, eos prodiderũt: atq; hi quidem Aliterij dicti sunt, quemadmodum & sycophantæ. Verũ ab hoc cõmẽto diuersa memo-

memorat in Problematibus, uolens aliteriũ à fugiendo dictũ. Nam Græcis ἀλέω utrunque significat, molo & fugio: eoque uocabulo scribit notatũ eum qui tantæ fuisset improbitatis, ut quisquis eum effugere ualuisset, is felix haberetur. Aristophanes in Equitib. Aliterios appellat eos qui uiolarũt templum Palladis. ἐκ τῶν ἀλιτηρίων σε φημὶ γεγονέναι τῶν τῆς θεοῦ. i. aio te esse de numero Aliteriorum, qui deæ arcem inuaserunt. Interpres multa recensens hoc quoque cõmemorat. Cylon quidam per tyrannidem occupauit arcem, ac deprehensus est spoliare templum Mineruæ. At ipse quidẽ effugit nactus opportunitatẽ, cæterum illius amicos qui ad aram deæ cõfugerant, inde retractos occiderũt Athenienses. Vnde qui uiolassent supplices ἀλιτήριοι dicebãtur. Etenim qui uiolato deæ templo supplices interfecerãt, postea supplicio capitis affecti sunt. Denique & Ceres dicta est ἀλιτηρία, Et Iuppiter ἀλιτήριος, quod in publica fame seruassent molitores ne farina diriperet̃. Quin & illud admonent: ἀλιτηρίους dici, qui frustrantur spe sua, nec perficiunt quod tentarunt. Ambiguitas hinc est, quod ἀλέω duo significat, molo & aberro. unde & ἀλίτης erro. Porro ut ἀλιτήριος usurpatur pro sacrilego & impio, ita ἀλιτραίνειν dicuntur qui sacrilegium committunt.

Piscis nequam est, nisi recens. LXXIIII

Piscis nequã est, nisi recens, manet in hunc usque diem uulgo celebre. Dicit̃ autẽ peculiariter in hospitem, aut uulgarem amicũ, qui primo quidẽ aduentu non ingratus est, cæterum ante triduum exactum putet. Plautus,

Quasi piscis itidem est amator lenæ, nequam est, nisi recens.

Iocatur apud Alexidem quispiam citante Athenæo, quod cum nõnulli frugaliores abstinerẽt ab iis quibus esset anima, ipse nihil huiusmodi attulisset, nẽpe mercatus pisces mortuos. At hodie qui uẽdunt, tremore manus assimulãt uiuere, ante biduũ mortuos.

Nihil homini amico est opportuno amicius. LXXV

Gratissimum est officium quod præstatur in tempore. Contrà intempestiuũ officiũ, plerunque molestum esse solet. Plautus,

Nil homini amico opportuno amicius.

E diuerso nihil differt ab inimicitia, intempestiua beneuolentia.

Asinum in rupes protrudere. LXXVI

Prouerbium olet, quod scribit Horatius in Epistolis,

Qui male parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui quum ipsi non sapiant, nolint tamen bene cõsulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam ultro quò tendunt impellendi, ut uel malo docti tandem agnoscant stulticiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum suum per alpes niuibus obtectas duceret, isque freno non obediret, iratus in rupes protrusit,

Et merito, quis enim inuitum seruare laboret?

Videre mihi labda. LXXVII

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς λεσβίους. i. Mihi uidere & labda iuxta Lesbios, fellatricẽ indicat uelut ænigmate primæ literæ, quæ cõmunis Lesbiis, & uitio quòd ei tribuitur genti, quemadmodũ indicauimus alibi. Sumptum ex Aristophanis Cõcionatricibus.

Postica sanna. LXXVIII

Persius posticam sannam, prouerbialiter appellat clancularíam irrisionem, à gestu ridentium aliquem à tergo,

Posticæ occurrite sannæ. Idem,

O Iane à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ tantum, sitiat canis Apula quantum.

Nam huiusmodi gestibus ab occipitio derident quidam.

Coruus serpentem. LXXIX

Κόραξ τὸν ὄφιν. i. Coruus serpẽtem, ubi quis suo ipsius inuento perit. sumptum ex Apologo quodam Æsopi. Coruus esuriens serpentem in aprico dormiẽtem cõspicatus rapuit, à quo morsus periit. Cognatũ ei quod alias retulimus, κορώνη τὸν σκορπίον. i. Cornix scorpium. Torquere licebit & in hominem ob edacitatem periclitantem: ueluti Dio-

Diogenes Cynicus, comeso polypo crudo perijt.

Cænei hasta. LXXX

Τὸ καινέως δόρυ. id est, Cænei hasta. Cæneus Elati filius, Lapitharũ rex, prius fuerat elegans puella. e puella conuersus est in uirum, annuente Neptuno quē ad coitum admiserat. Cui illud etiã donatum est, ne saucius ullis uulneribus fieri, ferróue occumbere posset, quemadmodum refert Ouidius xij. Transformationũ lib. Ferunt hunc certasse cum Apolline. Præterea morẽ huic fuisse, ut qui ad sese uenirent, iuberet per suam hastã iurare, unde prouerbium arreptum, ut indicat enarrator Apollonij in Argonauticôn primũ librum. Quem locum adducit Eustathius in primum Iliados librum. Is addit illum quũ esset ætatis suæ hominum præstantissimus, fixo in medio foro iaculo, præcepisse dijs, ut numerarẽt: qua ferocia offensus Iuppiter pœnas de illo sumpsit. Quũ enim bellum gereret cum Lapithis, essetq́ inuulnerabilis, hoc pacto deuicit hominem: Lapithæ quercus & abietes in eum iaculantes deiecerunt illum in terram.

Pepones. LXXXI

Πέπονες. id est, Pepones, prouerbiali conuicio dicuntur homines molles & effœminati, parumq́ uiri. Homerus Iliados B.

Ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχε', ἀχαιΐδες, οὐκ ἔτ' ἀχαιοί. id est,

O pepones, mala probra, Achiuæ, non enim Achiui.

Eustathius in septimũ huius operis librum, ostendit similitudinem sumptã ab eo fructu, qui simulatq́ maturuit, dulcis quidem est, uerũ flaccidus & inutilis. Quanq̃ eadem uox aliquoties non conuiciantis est, sed blandius & amicius appellantis, uelut Iliados Z.

Ὦ πέπον ὦ Μενέλαε. id est, O pepon ó Menelae.

Ῥυποκόνδυλος. LXXXII

Græci prouerbiali conuicio sordidos & impẽdio parcos, ῥυποκονδύλους appellant, ducto cognomine ab ijs quibus sordes in unguibus insidẽt, nec tantillũ sumptus facere uolunt, ut tonsori dent numulum, qui repurget ungues. Nam ῥύπος proprie sordes eas significat, quæ in summis unguibus manuum ac digitorũ colliguntur, & κόνδυλος articulum digitorũ. Iul. Pollux lib. vi. cap. iiij. eosdem uocat τρυγοβίους quasi fece uiuentes. Quidam adagium sic efferunt ἄχθομαι αὐτοῦ τῷ ῥύπῳ. id est, Molestæ sunt mihi illius sordes. Latini item immoderatam parsimoniam, hoc est, uitium luxui cõtrarium, sordes appellant: hominem ei uitio obnoxium, sordidum.

Iuuenari. LXXXIII

Iuuenari dixit Horatius, tum noue, tũ prouerbialiter, in Arte poetica. Græci item νεάζειν, νεανίζειν, νεανεύειν, consimili modo usurpant, pro eo quod est iuuenum more iactantius, inconsideratius, inconsultius agere, aut si quid aliud ei ętati peculiare uidetur. Quod quo longius traducatur, hoc fuerit uenustius: ut si quis orationẽ floridam phaleratamq́ dicat νεανίζειν. Eiusdem est formæ γυναικίζειν, pro gestu cultuq́ repræsentare mulierem. Ob inscitiam rerum & impotẽtes affectus ætas illa magis est lubrica, unde & νεανικῶς factum dicunt Grȩci, quod maiore impetu q̃ iudicio gestũ est. Basilius in epistola quadã, Καὶ ἐνταῦθα δῆλον ὅτι οὐ ὅπω κατηξιωμένους τὸν ἔσω ἄνθρωπον οὐδὲ εἰς τὸ τέλειον ἐφθακότας τὸ ἡλικίας μέτρον, τούτους περιφέρεσθαι καὶ κλυδωνίζεσθαι, ἡ παροιμία φησίν. Et hic nimirũ qui nondũ perfecti sunt secundum interiorẽ hominem, nec adhuc ad perfectum ętatis modum peruenerunt, circumagi, ac fluctuare dicit prouerbium. Reperitur et ἀκμάζειν, pro eo quod est iuuenilia facere. Sic usus est Hyperides, in oratione contra Mantitheum, & Lysias aduersus Nicarchum tibicinem. Laberius citante Nonio pro eodem dixit Adolescẽturire, Incipio adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.

Laudant ut pueri pauonem. LXXXIIII

Prouerbij faciem habet, quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ:

Didicit laudator auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Vt pueri Iunonis auem. Idem alibi,
Probitas laudatur & alget.

Notior est metaphora, quàm ut oporteat explicare. Ouidius alicubi de pauo,

Laudatas ostendit auis Iunonia pennas,
Si tacitus spectes, illa recondit opes.

Λευκηπατίας. LXXXV

Λευκηπατίας, olim appellabatur formidolosus. Clearchus in Vitis, ut citat Zenodotus, ait quorundam epati uitium quoddam accidere, quod eos timidos reddat, atque hinc prouerbio iactatum cognominis scomma. Videtur autem composita uox, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ καὶ ἥπατος, quod palleant plerunque quibus epar est uitiatum, id quod apparet in amantibus. Pallor autem formidolosis conuenit.

Emori risu. LXXXVI

Prouerbiales hyperbolæ sunt & illæ, Emori risu, diffluere risu, pro uehementer ridere. Homerus Odysseæ Σ.

Ἀτὰρ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
Χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. id est,

Deinde procorum splendida turba
Præ risu emoriens nimio sustollit ad alta Astra manus.

Vsurpauit & Terentius in Eunucho, Omnes risu emoriri.

Hipparchi murus. LXXXVII

Ἱππάρχου τειχίον. id est, Hipparchi murus, dicebatur res quæpiam, quæ magnis constaret impensis. Hinc natum, quod Hipparchus Pisistrati filius Academiam muro sepsit, Atque huius rei nomine, magnam pecuniæ uim ab Atheniensibus exegit. Autor Suidas.

Hodie nullus, cras maximus. LXXXVIII

Ὁ νῦν μὲν οὐδείς, αὔριον δ᾽ ὑπέρμεγας. id est,

Qui nullus hodie, cras erit uel maximus.

De eo cui repente præterque spem ingens aliquis honos accesserit. Et uulgo, qui ex infima conditione ad dignitatem euehuntur, è nihilo dicuntur emersisse. Extat apud Aristophanem in Equitibus.

Samiorum mala metuis. LXXXIX

Τὰ Σαμίων ὑποπτεύεις. id est, Samiorum metuis mala. Dictitatum de ijs qui metuerent proditionem. Narrant, Athenienses olim in Samios quoscunque cepissent, inclementius sæuisse, atque alios interemisse, alios confixisse sama, id est supplicij genus. Samij uicissim si quos cepissent Atheniensium, hos ad eundem modum excruciabant. Vnde prouerbium Samij literati. Nam Suidas indicat hoc dici solitum de his qui metuerent immedicabiles calamitates. Idem indicat Samen dici genus calamitatis Samiæ, quod Athenienses notas infames inusserint Samijs captis, mox Samij uicissim Atheniensibus. Duris Samius scriptor multa tragice exaggerat de crudelitate Periclis & Atheniensium in Samios, quæ Plutarchus putat magna ex parte conficta in inuidiam Periclis & Atheniensium. Simili figura dictum est illud τὰ μαγνήτων κακά.

Pygmæorum acrothinia colosso adaptare. XC

Ἀκροθίνια τῶν πυγμαίων κολοσσῷ ἐφαρμόζειν. id est, Acrothinia Pygmæorum colosso accommodare dicebantur, qui inanem ac stultam sumerent operam, aut qui præter decorum minima maximis adaptarent. Veluti si quis rem friuolam & minutam amplissimis copiosissimisque laudibus prosequeretur. Philostratus in Niceta: ἠγνόησε δὲ ἀκροθίνια πυγμαῖα κολοσσῷ ἐφαρμόζων. id est, Non intelligebat autem sese Pygmæa acrothinia colosso accommodare. Quanquam Suidas hunc locum citans πυγμαίων dicit, non πυγμαῖα. Meminit adagij Eustathius in Odysseæ φ. Colossi dicuntur uastæ prodigiosæque magnitudinis statuæ. Nam hinc uox Græcis dicta putatur, quod illarum proceritatem uisus humanus non assequatur. Pygmæorum qui longissimi sunt, duos pedes & quadrantem non excedunt. Vnde & nomen inditum putant à cubitali proceritate. Est autem gens extremas Ægypti partes inhabitans, agricolationi dedita, bellum subinde gerens cum gruibus. Belli causa est, quod grues sublegunt semina, famemque inducunt ei regioni. Ita scholiastes in tertium Iliados. Horum fœminæ quinto anno pariunt, octauo sterilescunt. Pygmæorum meminit Iuuenalis Satyra xiij. Et in hos plurimus iocus in Græcorum Epigrammatibus. Porrò acrothinia Græcis primitiæ dicuntur, quod hæ soleant è summo aceruo tolli. ἄκρον summum, & θῖνες frumentorum aceruí dicuntur.

Dij tibi dent tuam mentem. XCI

Dij tibi dent tuam mentem, in insanum cōgruit, & sua dignū mente. Quid enim precemur infelicius scelestis hominibus? Martialis,

Dij mentem tibi dent tuam Philœni. Horatius,
Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter,
Quatenus id facit. Contra Demea Terentianus, Mentem meliorem uobis dari.

Cura esse quod audis. XCII

Ad prouerbij speciem accedit Horatianum illud,
Cura esse quod audis.
Conuenit in diuites, qui ita demum felices fuerint, si id studeant esse quod audiunt ab adulatoribus. Carmen Horatij sic habet,
Tu recte uiuis, si curas esse quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum,
Sed uereor, ne cui de te plusquam tibi credas.

Cautus enim metuit, &c. XCIII

Qui non ex animo, sed mali metu continent à maleficio, in eos quadrabunt hæ prouerbiales eiusdem metaphoræ:
Cautus enim metuit foueam lupus, accipiterq́;
Suspectos laqueos, adopertum miluius hamum.
Nam alijs aliæ tenduntur insidiæ, lupi fouea frondibus contecta capiuntur. Vnde apud Plautū seruus minat̄ se lenoni, cui nomē Lycus, foueā effossurū. Similis est illa de fuste,
Vertêre modum formidine fustis.

Si coruus posset tacitus pasci. XCIIII

Si breuis apologus autore Fabio parœmiæ genus est, cur non illud etiam prouerbijs annumeremus, quod scripsit Horatius,
Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus inuidiæq́;.
Quidam existimant mutuo sumptū ex Apologo, quem in libro De deo Socratis refert Apuleius, de coruo prædam nacto, quā uulpes ita intercepit, dum arte persuadet illi, ut canere incipiat. Quadrat in eos, qui si quid bonæ rei nacti sunt, continuo iactant ostentantq́;, atq; ad eum modū efficiunt, ut alij tum obsistant, quo minus eiusmodi plura commoda nanciscantur, tum quæ nacti sint, interuertant.

Clauam extorquere Herculi. XCV

Qui sibi uendicare conatur quod alius iam potentior occupauit, nō infacete dicetur clauam uelle Herculi extorquere. Idq́; iam pridē apud eruditos prouerbij uice celebratur. Natum est autem ab apophthegmate Maronis, cui cum Zoili quidam uitio darent, quod non paucos uersus Homeri pro suis usurpasset, respondit, hoc ipsum magnificum esse facinus, uel Ioui fulmē eripere, uel clauā extorquere de manu Herculis. Macrobius lib. Saturnalium 5. de Marone qui sic usurpauit Homerica, ut fecerit sua. Quia quū tria hæc ex ęquo impossibilia putentur, uel Ioui fulmen, uel Herculi clauam, uel uersum Homero subtrahere, quod etsi fieri posset, alium tamen nullum deceret, uel fulmen præter Iouem iacere, uel certare præter Herculē robore, uel canere quod cecinit Homerus, hic oportune in opus suum, quæ prior uates dixerat transferendo, fecit ut sua esse credantur.

Bis interimitur, qui suis armis perit. XCVI

Mimus est prouerbialis, incertū cuius. Senecæ titulo celebrat̄, sed falso: Bis interimitur qui suis armis perit. Magis dolent incōmoda, quibus ipsi dedimus occasionem. Natum apparet ex Æsopico apologo. Hunc Gabrias quidam uersibus Iambicis cōplexus est ad hunc modum,

Βλέπει τὸ στῆθος ἀετὸς τρωθὲν πάλαι,
Ἀλγῶν δὲ λοιπὸν ἧστο πολλὰ δακρύων.
Βλέπων δ' ὀϊστὸν εἶπεν ἐπτερωμένον,
Βαβαί, πτερόν με τὸν πτερωτὸν ὀλλύει. id est,
Quondam icta pectus aquila uulnus inspicit,
Multumq́; lachrymans præ dolore constitit.

Pennatum ut autem spiculum cernit, Papæ,
Ait, ala me aligeram graui exitio dedit.
Adagium Græcum, quod ex hoc item apologo sumptum est, alio diximus loco.

Mulierem ornat silentium. XCVII

Sophocles in Aiace flagellifero,
γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. id est,
Decus addit usq; fœminis silentium.
Sententia prouerbialis, quam Seruius in primum Æneidos citat ex Sophocle. Mulier animal natura loquax, nulla re magis cohonestatur quàm silentio, maximè apud uiros, quum de rebus serijs agitur. Sumptum est ex Homero, apud quem est non semel illud,
μῦθος δ' ἄνδρεσσι μελήσει. id est,
Fueritq; uiris oratio curæ.
Nec diuus Paulus ius facit mulieribus, ut uel in ecclesia loquantur, sed domi uiros suos interrogent.

Imitabor nepam. XCVIII

Imitari nepam dicitur, qui retrocedit. Id erit prouerbialius, si torqueatur in eum qui in deterius usq; degenerat, ὡς τὰ μανδραβόλου. Nam Nepa, quemadmodũ autor est Festus Pompeius, Afrorum sydus, appellatur cancer, uel, ut quidam putãt, scorpius, qui & ipse retrogradus est. Nonius Marcellus negat eam uocem aliud significare quàm scorpium, ex M. Tullij De finibus libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulos, uolare merulas, cornibus uti uideamus boues, nepas aculeis, suam denique cuiq; naturam esse ad uiuendum ducem. Citat & Manilium,
Ad sydera uectam
Erigonem, ictuq; nepam, spolioq; leonem.
Hæc Nonius. At si nepa nihil est quàm scorpius, mirum quur Cicero maluerit dicere nepam. Quanq; scorpio quoq; peculiare est retrocedere, si quid offendat, & cãcer ictu uulnerat. Plautus in Cassina, Retrouersum cedam ad parietem. Imitabor nepam.

Quod alius condiuit coquus, aliter condiam. XCIX

Vbi quis rem omnem nouat ac perturbat, conueniet Plautinum illud ex eadem fabula, non dubium quin prouerbiali dictum forma:
Ibo intro, ut id quod alius condiuit coquus, ego nunc uicissim
Vt alio pacto condiam, quicquid prandij est, ut paratum ne siet,
Sietq; ei paratum, quod paratum non erat.

Odi puerulos, præcoci sapientia. C

Apuleius in apologia secunda, uersiculum hunc nescio ex quo poeta citat, ceu uulgo celebrem: Odi puerulos præcoci sapientia.
Vulgo inualuit opinio, ut credant puerulos maturius sapientes, aut non fore uitales, aut dementes futuros, simulatq; ad ætatem maturã peruenerint. Plinius lib. vij. refert Catonem Censoriũ uelut ex oraculo prodidisse, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signum. Et apud Senecam libro Cõtrouersiarum secundo, cõtrouersia prima, Cestius de ingenio Alfij Flauij prædicare consueuit, tam mature magnum ingenium non esse uitale. Talem puerum Sophocles ἀνδράπαιδα uocat. Citatur autem hic uersiculus ab interprete Pindari in Pythijs hymno secũdo, τὸν ἀνδράπαιδα δεσπότης ἀπώλεσα. id est, Puerũ uirilem dominus ipse perdidi. ἀνδράπαιδα uocat, quod ætate puer, uiri sapientia præditus esset. Adaptare licebit ad discipulum qui in ipsis statim rudimentis sibi placeat. Aristoteles libro Rhet. ij. refert hanc sententiam ex poeta nescio quo,
οὐ χρὴ ποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς. id est,
Quisquis sapit, non unquam oportet, plus satis
Docendo pueros, mox philosophos reddere.

Δούρειος ἵππος. I



Δούρειος ἵππος.i. Dureus equus: de clandestinis insidijs dicebatur, aut ubi repente cõplures apparerent, qui latebant antea. Sumptum ab equo Homerico, in quo Græcorũ proceres abditi, repente prosilientes Troiam ceperũt. Hũc Homerus Durateũ appellat, ut Odyss. θ. quod trabibus esset cõtextus:

Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ

Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ' εἵατο πάντες ἄριστοι

Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες. id est,

Fatum enim erat perituram urbem, simul ingrederetur

Durateus præcelsus equus, qui clauserat omneis

Primores Danaûm, luctumq́ necemq́ ferentes Troianis.

Plutarchus in uita Themistoclis, narrat illum aliquãdo dono rogasse equũ à Philide nutritore equorum. Eum is ubi negasset, cõminatum fuisse se breui ex illius domo facturũ equum δουράτεον, significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit, si quis ludũ alicuius eruditi, Durateum equum appellet, quod ex eo breui tempore summi uiri prodierint. De laudatis uiris qui subito alicũde emerserũt, apud eruditos frequens est, ut ex illius domo uelut ex equo Troiano prodisse dicantur. M. Tullius Philippica ij. ad egregij facinoris societatem retulit: In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus nõ recuso. Aristophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis:

Ἵππων ὑπόντων μεγέθει ὅσον ὁ δούρειος.

Interpres admonet allusum ad equũ ęreum insigni magnitudine, qui in acropoli stabat Palladi dicatus à Charidemo, quod ipsa testabatur inscriptio, Verum is ad imitationem equi Troiani compositus erat. M. Tullius actione in C. Verrem sexta Troianum equum accipit pro extrema calamitate: Quem concursum factũ in oppido putatis? quẽ clamorem: quẽ porrò fletum mulierum, qui uiderent equum Troianum introductum, urbẽ captam esse diceret, &c. Portas per quas introductus fuerat equus Durius, Homerus Iliados γ. σκαιὰς, hoc est, sinistras appellat, quod leua mente Troiani equum illum induxerint in ciuitatem. Idem pro Murena dicit equum Troianum intus esse, quum sentit reipub. periculũ esse à ciuili discordia: Intus, inquit, intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me consule dormientes opprimemini. Idẽ pro M. Cælio, An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos uiros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?

Cum adsit uia, semitam quæris. II

ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητεῖς. id est,

Cum præsto sit uia, tu requiris semitam.

Citatur ab Eustathio in Odyssee N. Est aũt ἀτραπὸς semita, quæ diuersa sit à uia plaustrorum, quam regiam uocant. Conueniet adagium in tergiuersatores, qui quo pręsens negocium suffugiant, diuerticula captant.

E culmo spicam conijcere. III

Eustathius Odysseæ ξ. enarrans hunc uersum, quem nos alio citauimus loco,

Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα γιγνώσκειν, ostendit Vlyssem ad prouerbium allusisse, quod plene sic efferatur: ἐκ καλάμης δῆλος ἐστὶν ὁ τεθερισμένος στάχυς. id est, Ex culmo perspicitur spica demessa. Etiam in sene apparet cuiusmodi fuerit iuuenis. Meminit huius loci Aristoteles lib. Rhet. indicans per metaphoram senectutẽ dictam culmũ.

Βυσσοδομεύειν. IIII

Βυσσοδομεύειν, frequẽter est apud Homerum, nõ citra prouerbij speciem, pro eo quod est alto pectore moliri quippiam, & clanculum in animo struere insidias. Translatum à fundamentis ædificiorum quæ profunde iaciuntur. Odysseæ ρ.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδομεύον. id est,

Dicebant bene, sed mente alta praua struebant. Idem alibi:

Δόλον φρεσὶ βυσσοδομεύων. id est,

Fraudem alta mente uolutans.

Accersitum malum. V

Ἐπισπαστὸν κακόν. id est, Accersitum malum dicitur, cuius ipse tibi causam præbueris. Homerus Odysseæ Σ.

Ἦ τάχα Ἶρος ἄϊρος ἐπισπαστὸν κακὸν ἕξει. id est,
Næ mox perditus Irus habebit, quod sibi quærit
Vltro malum.

Eurymnus. VI

Εὔρυμνος, id est, Eurymnus dictus est olim prouerbio, qui per calumniā conarēt fidos amicos inter sese cōmittere. Nam hic cum moliretur serere dissidium inter Castorem & Pollucem, alterum apud alterū insimulans, post deprehensus, utriq; grauissimas pœnas dedit. Hoc autem ferè solet accidere ijs qui malis artibus studēt dirimere eos, quos insolubili uinculo natura copulauit, ut uxorem & maritum, parētem & filium, ac fratres. Fit enim ut hi redeant in gratiam, & præteritæ simultatis pœnas utriq; repetant ab autore. Id euenit Athenis Hyperbolo qui Niciam ac Alcibiadem conatus est committere.

A furijs oriundus. VII

Ἐριννύων ἀπόῤῥωξ. id est, A furijs profectus. Olim dicebatur tetra, fœdaq; specie, quiq; μανικὸν βλέπει, quemadmodum ait Aristophanes. Item quod noxium & exitiale sit, id à furijs ortum aiunt, quemadmodum Aiax in tragœdia,

Ἆρ' οὐκ ἐριννὺς τοῦτ' ἐχάλκευσε ξίφος; id est,
An non mucronem hunc furia cudit tartari?

Similes uidentur captiuis ex Pylo. VIII

Ἐοίκασι τοῖς ἐκ Πύλου ληφθεῖσι τοῖς λακωνικοῖς. id est,
Captiuis mihi Similes uidentur è Pylo Laconicis.

Est apud Aristophanem, ἐν νεφέλαις. Dici solitum de ijs qui uultu sunt miserando, nempe pallidi, squalidi, macilenti. Pylus ciuitas quæpiā Laconicę, quam obsessam Cleon expugnauit. Qui uero superfuerant à cæde, secū abduxit Athenas, extenuatos, confectos, pallidos, deformi specie, sicuti consentaneum est accidisse, tum ob diutinam obsidionē, præsertim in insula deserta, quæ rerum necessariarum copiam maligne suppeditabat, tū quod post expugnatam urbem compluréis dies in uinculis habiti fuissent. Hæc fermè Zenodotus. de Pylo dictum est nobis alias in prouerbio, Pylus ante Pylum.

Γύργαθον φυσᾷς. IX

Γύργαθον φυσᾷς. id est, Gyrgathum spiras, in insanū frustraq; uociferantem iaciebatur. Gyrgathus lectus est, in quo paralytici, menteq; capti, quiq; uocant demoniaci, uincti iactant sese, multa minitantes, sed frustra. Conueniet igitur in atroces sine uiribus iras. Hesychius indicat Gyrgathon dici uas quoq; in quod pistor coctos reponit panes. Gręca uox à uoluendo dicta uidetur.

Decora teipsum. X

Γέραιρε σαυτόν. id est, Honesta teipsum. Iocus prouerbialis in eum qui se magnificentius gereret. Nam γεραίρειν uenerari est, & honorem habere.

Byzeni libertas. XI

Βυζηνῶν παῤῥησία. id est, Byzeni libertas. ubi quis audacius liberiusq; loquitur. A Byzeno quodam Neptuni filio, cui mos fuerit mira in dicēdo libertate uti. Stephanus cōmemorat Βυζήνην Scythiæ ciuitatem, unde Byzeni. Eius gētis peculiare est intrepide loqui.

Ἀκκιδόγελως. XII

Ἀκκιδόγελως, prouerbiali noueq; composito uerbo dicebatur nugator, quiq; rebus ineptis oblectaretur. Nam ἀκκιδόγελως perinde sonat, quasi dicas temere ridentem, quod uitij uel stultitiæ signum est, uel dementiæ.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ. XIII

Αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλα ἃ μέλλει κάρπιμ' ἔσεσθαι. id est,
Protinus apparet quæ fructum planta datura est.

Vel in pueris elucet indoles futuræ probitatis. Protinus in discipulo præsentire licet profectum futurum.

Perijt sus. XIIII

Ἀπόλωλεν ὗς καὶ τάλαντον καὶ γάμος. id est,
Perijt mihi sus, & talentum, & nuptiæ.

Dici suetum, ubi quis frustratus perdidisset operã impẽsam. Natum à quodam, qui cum apparasset ad nuptias omnia, non est eas assecutus. Affine illi, Oleum & operã perdidi.

ἀμφιθαλὴς ἔρως. XV

ἀμφιθαλὴς ἔρως. id est, Vtrinq; flores amor, olim dicebat, quoties uterq; pariter esset incolumis, ac mutuo responderet amore. Nam dimidiati dicimur, quoties amicus distrahitur, uelut altera pars nostri. Extat apud Aristophanem in Auibus in calce fabulæ. Talem amorem in Eunucho optat Phędria: Vtinam esset mihi pars ęqua amoris tecũ. Congruit huic Pindaricũ illud in Pythijs, φιλέων φιλέοντ᾽, ἄγων ἄγοντα προφρόνως. id est, amãs amantem, & ducens ducentem libenter.

Ex amphitheto bibisti. XVI

ἀμφιθέτῳ ἔπινες. id est, Ex amphitheto bibisti. Dicebatur in eum qui meracius ac largius potaret. Amphithetum enim erat poculi genus, ita factum, ut quauis ex parte positum staret, nullumq; certũ haberet fundum. Probabilius est quod inter uaria addit Hesychius, Amphitheton esse poculum quod ob magnitudinem ambabus tollitur ac reponitur. id Hollandi nautæ uocant busam.

Pronomi barba. XVII

Προνόμου πώγων. id est, Pronomi barba. de prælonga dicebatur. Aristoph. in Cõcionat.

Ἀργύῤῥιος γοῦν τὸν Προνόμου πώγων᾽ ἔχων Λέληθε. id est,

Hucusq; latuit ergo Pronomi Argyrrhium Gestare barbam.

Pronomus tibicen quispiam fuit prolixa barba, gestamine nõ admodũ apposito professioni. Quandoquidem tibicinum mollíciem etiã prouerbia notant. Argyrrhius exercitus dux quispiam fuit effœminatus & cinædus, nihil habens uiri præter barbam. Taxat eodẽ in loco, Epicratis oratoris cuiusdã barba, cui ob id ipsum uulgari ioco cognomen inditum σακεσφόρῳ, teste senario, quem Aristophanis interpres citat ex Platõe comico:

Ἄναξ ὑπήνης Ἐπίκρατες σακεσφόρε. id est,

Rex barbæ Epicrates scutifer.

Barbam ob similitudinem scutũ uocat, & alibi, ἅπαξ καὶ μισῶ σάκους πρὸς ταῖς γνάθοις ἔχεις. Aristophanes in eundem,

Κἀγὼ γ᾽ Ἐπικράτους οὐκ ὀλίγῳ καλλίονα. id est,

Mihi barba multo pulchrior atq; Epicratis.

Conuenit igitur in quosdam, qui alioquin mollissimi, uultus uestiumq; seueritate, uitæ continentiam præferunt. Est frequens iocus apud Lucianum in barbam philosophorũ. Itidem apud Horatium,

Iussit sapientem pascere barbam.

Martialis item in huiusmodi quendam iocatur.

Omnibus uestigijs inquirere. XVIII

πᾶσιν ἴχνεσι ζητεῖν. id est, Omnibus inquirere uestigijs dicit, qui summa cura, summaq; diligẽtia rẽ peruestigat. Metaphora sumpta est à uenatoribus. M. Tullius Actiõe in Verrem quarta: Ex istis etiã tu retibus effugere te posse confidis? Quum te nos non opinione dubia, sed tuis uestigijs persequamur, quæ tu in tabulis publicis ac recentia reliquisti. Rursus in eadẽ, Vt omnes mortales istius auaríciæ nõ iam uestigia, sed ipsa cubilia uidere possint. Item Actione sexta: Illos ego accusatores puto fuisse, qui huiusmodi hominũ furta odore, aut alicubi leuiter presso uestigio persequebãtur. Nam nos quidem quod facimus in uerre, quẽ in luto uolutatum totius corporis uestigijs inuenimus? In Oratione pro Cluentio: Quid? Albiana pecunia, uestigijs ne nobis odoranda est, an ad ipsum cubile uobis ducibus uenire possumus? Et paulo post: Cluentij nummus nullus iudici datus ullo uestigio reperitur. In Pisonem: An uero tu parũ putas inuestigatas esse à nobis labes imperij tui, stragesq; prouinciæ? quas quidem nos non uestigijs odorantes ingressus tuos, sed totis uolutationibus corporis, & cubilibus persecuti sumus.

Apros immittere fontibus. XIX

Qui sibi accersit, optatue perniciem allatura, in hunc quadrat Vergilianum illud,

Et liquidis immisi fontibus apros.

Neq; enim id sine prouerbij specie dictum apparet. Siquidem apri non tantum bibunt è fonte impressis pedibus, uerumetiam uolutant sese.

E canis podice. XX

Ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ. i. E canis culo. Dictum uidetur à Luciano, pro eo quod est, rebus anxijs atque angustis, quod ea pars arctior sit huic animanti, quamobrem & excernunt difficilius. Nam asinum suum finit his uerbis, ἐνταῦθα θεοῖς σωτῆρσιν ἔθυον καὶ ἀναθήματα ἔθηκα, μὰ Δία οὐκ ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐξ ὄνου περιεργίας, διὰ μακροῦ πάνυ, καὶ οὕτω δὲ μόλις οἴκαδε ἀνασωθείς. id est, Hic dijs seruatoribus rem diuinam feci, donaque suspēdi, nimirum nō è canis podice, quemadmodum uulgo dici consueuit, quin magis ex asini curiositate, post multum denique temporis, idque etiam uix, domū incolumis reuersus. Vulgo iactatur & in Zenonem, teste Laertio, quod in canis postico de Repub. conscripsisset, uel quod nimis anxie, uel quod inepte. Verum de hoc prouerbio meminimus alibi.

E cantu dignoscitur auis. XXI

Refertur & hoc à quibusdam, etiam si mihi nondum apud idoneos autores repertū, E cantu dignoscitur auis, alioqui non indignum quod in prouerbiorū ordinem allegatur. Sensus cōgruit cum illo, Qualis uir, talis oratio. Iactatur uulgo simillimū huic, E plumis auem dignosci, è cultu spectari uitam & ingenium hominis.

Canis sæuiens in lapidem. XXII

Κύων εἰς τὸν λίθον ἀγανακτοῦσα. i. Canis indignās in lapidē. Cōpetit in eos qui mali sui causam imputant, non ipsi autori, sed alteri cuipiam. Velut si quis iracundiæ uitium iuuentæ, nō stulticiæ attribueret, unde proficiscitur. Plato lib. de Rep. v. dānans eos qui cęsorum cadauera despoliant, ait hos perinde facere, ut solent canes sæuiētes in lapidē, eo qui iecit omisso. Pacuuius apud Nonium in Armorum iudicio. Nam canis cū est percussus lapide, non tam petit illum qui se iecit, quàm eum ipsum lapidem quo ictus est petit.

Profundum sulcum. XXIII

Βαθεῖαν αὔλακα. i. Profundum sulcum. Refertur & hoc in adagionū Collectaneis, addunt dictū de ijs qui cogitationibus profundis ac penitioribus rem expenderent. Sumptum est autem ex Æschyli tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ θήβας. In qua uersus hi dicuntur de Amphiarao,

Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενῶν καρπούμενος
Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα. id est,
Sulco è profundo pectoris fructum metens,
Rectę unde cogitationes germinant.

Citatur aliquot locis in Moralibus à Plutarcho, & à Platone secundo de Republica lib. Allusit ad hoc prouerbium aliquot locis M. Tullius, ut in epistola ad Atticum lib. quarto: Ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribēdo sit occultior. Rursus lib. quinto: Admirabere meam βαθύτητα, cum salui redierimus, tanta mihi μελέτη huius uirtutis datur. Rursum lib. vi. epistola prima, Nam nulla re sum delectatus magis, quàm meam βαθύτητα in Appio tibi, liberalitatem in Bruto probari uehementer gaudeo. Mihi uidetur rectè quadraturum & in eos qui se metiuntur non ex aliorum opinione, sed ex rectè secúsue factorum conscientia.

Herniosus usque ad gulam. XXIIII

Ψωλὸς μέχρι τοῦ μιῤῥίνου. i. Herniosus usque ad gulam. Quadrat in uehementer herniosum. Carmen est apud Aristophanem in Equitibus,

Ψωλὸν γενέσθαι δεῖ σε μέχρι τοῦ μιῤῥίνου. id est,
Sis herniosus oportet ipsam usque ad gulam.

Aristophanis interpres ostendit fuisse & apud Diphilum.

Benignior pellace uulpe. XXV

Ὠ πλέον ἵλαως αἱμύλης ἀλώπεκος. id est,
Pellace quanto est blandior uulpecula.

De eo qui cōmodi sui causa simulat beneuolentiam. Archilochi uulpeculam cōmemorat Plato lib. de Rep. ij. οὐκ οὖν ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοί, καὶ τὴν ἀλήθειαν βιᾶται καὶ κύριον εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως, πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἑαυτὸν σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν. id est, Itaque posteaq̄ opinio, quēadmodū declarāt homines sapientia præditi, etiā ipsam ueritatē cogit, quod felicitatis est propriū, ad hāc sanè prorsus incūbendū est, ac sibi quisque ceu uestibulum ac

lum ac uirtutis umbrã circumponere debet, sed ita ut sapiẽtissimi Archilochi uulpẽ à tergo trahat. Hæc ibi Glauco, laudans iniusticiam, quo Socratem ad iustitiæ prædicationẽ excitet. Archilochi uulpeculam cõmemorat & diuus Basilius, cum aliàs, tum in libello Ad nepotes suos, et Philostratus in Imaginibus. Multi sunt apologi de uulpis astutia: ex his quis sit Archilochi, non satis liquet.

Non ut prior lædam, sed ut iniuriam retaliem. XXVI

Senariũ hũc quidam ex Olynthia Menãdri citant, quidam ex Thersita Chæremonis: Ὡς οὐχ ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος. id est,
Vt qui prior nolim malo lacessere,
Sed iam datum malo retaliem malum.
Conuenit cum illo Terentiano, Sic existimet, responsum, non dictum esse.

Non nauigamus ad Hippolaitas. XXVII

Οὐχ ἱππολέκτας πλουσίας πλώμες, Equidem ad hũc modum reperio scriptum in uulgatis exemplaribus, uerum ex his uerbis non uideo quæ sententia possit exscalpi. Dicã igitur quid mihi uero proximũ uideatur, non quod alios uelim protinus sequi meam diuinationem, sed ut eruditis coniectandi ueri qualemcũq; suppeditem occasionẽ. Quid si legas, οὐχ ἱππολαΐτας πλουσίους πλώμεν. id est, Nõ nauigamus ad eximios Hippolaitas. ut sit admonentis parcius utendum esse rebus præsentibus, neq; enim nauigari ad eum locum, unde rerũ eiusmodi copia exuberat, ut quod temere prodegeris, facile possis sarcire. Nam in Græcorum Cõmentarijs hoc tantum adscriptũ inuenio, περὶ τῶν βραχέα κεκτημένων. id est, De ijs qui pauca possidẽt. Hippola uero uetustissima ciuitas fuit Laconicę, nõ procul à mari, quam olim consentaneũ est ob portus cõmoditatem, mercimonijs floruisse. Meminit huius Pausanias in Laconicis his quidem uerbis, καὶ περὶ θαλάσσῃ ναός ἐστιν ἀφροδίτης καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου. ἀπὸ δὲ τούτων ἀπέχοντι τριάκοντα σταδίους, θυρίδες ἄκρα ταινάρου, καὶ πόλεως ἐρείπια ἱππόλας ἐστιν, ἐν δὲ αὐτοῖς ἀθηνᾶς ἱερὸν ἱππολαΐτιδος. id est, Et ad mare templum est Veneris, & statua recta lapidea. Hinc recedẽti stadia triginta, ostia summa Tęnari, & ciuitatis Hippolæ ruinæ sunt. Et in his Mineruæ phanũ Hippolaitidis. Meminit huius urbis & Stephanus. Ne quam prætermittam coniecturam, & illud excute lector, num pro Hippolaitas legendum sit Hippobotas. is est populus Chalcidensis, cuius meminit Plutarchus in uita Periclis, olim opibus, gloriaq; cum primis clarus. Nã ipsum nomen ab agrorum fertilitate inditum est, quasi dicas equorum altricem, quorum regionẽ pulsis indigenis, & deducta colonia occuparunt Athenienses. Huius rei mentionem facit & Herodotus in Terpsichore.

Epiphyllides. XXVIII

Refertur & hic senarius Aristoph. è comœdia quę inscribitur Ranæ, in prouerbio, Ἐπιφυλλίδες ταῦτ᾽ ἐστὶ καὶ στωμύλματα. id est,
Epiphyllides sunt hæc & ampullæ meræ.
Eum aiunt conuenire in blandiloquos, & phaleris uerborum instructos magis, quàm egregijs factis. Epiphyllides enim Græcis dicuntur minutiores botri maioribus adhærẽtes. Callistratus omnes minutulos racemulos Epiphyllidas appellari scribit, quod sub pampinis lateant. Nam hinc nomen quod folijs adhæreant. Est autem id luxuriantis arboris argumentum. Theocritus in Aita meminit de pustulis naso innatis, quæ mendacem arguunt. Id suo loco dicetur.

Ἀπ᾽ ἀκροφυσίων. XXIX

Ἀπ᾽ ἀκροφυσίων. prouerbialiter dicebant pro eo quod est, recẽs ab officina profectum, perinde quasi modo productũ à follibus, ęrariaq; fornace. Nam ab his sumpta metaphora. Aristophanes,
Ῥήματά τε κομψὰ καὶ παίγνια περὶ ἐκνιώδη.
Πάντα ἀπ᾽ ἀκροφυσίων καὶ ἀπὸ κινναβευμάτων. id est,
Dictaq; splendida, et lusus ostẽtare, omnia à follibus & archetypis. Porrò cinnabeuma uocatur exemplar, & simulachrum ad cuius imitationem pictores ac statuarij signũ effingunt, ac repræsentãt. Vnde quod nuper natũ est, id ἀπὸ τῶν κινναβευμάτων uenire dicit.

Super te hæc omnia Leparge. XXX

Ἀνὰ σοὶ τάδε πάντα λέπαργε. id est,

Super

Super hæc te cuncta Leparge.

Hemistichium heroicum dici solitum in eum, cui ne post laborem quidem exhaustũ datur respirare. Transsumptũ à bubus, quibus perfunctis iam agricolandi labore, labor is etiã reliquus est, ut aratrum, reliquaq; instrumenta domum referant. Ea solent imponi, qui sit è duobus robustior. Taurum aũt λέπαργον appellat, ob candorem pili. Videri possunt uerba asini sub onere collabentis ad bouem, qui rogatus ut sarcinæ partẽ reciperet recusauit, moxq; deficiente asino, coactus est totam sarcinã unà cum asini pelle gestare.

Laqueus auxiliari uidetur. XXXI

Αμμώξ ὡς ἔοικεν ἡ πάγη. id est, Laqueus ita ut uidetur & bono fuit. Dictitari consueuit, quoties incõmodum alicui uerteret in bonũ, Veluti si quis Turca bello captus, seruiret apud Christianos, isq; hac occasiõe nostrę religionis sacris initiaret, Aut si diues ad inopiã redactus, hac occasiõe fieret ex luxurioso sobrius, ex impio pius. huc pertinet q̃d philosophus ille, Zeno, ni fallor, dicebat se tũ ꝓspere nauigasse, posteaq̃ naufragiũ fecerat.

Αμυσὶ πίνειν. XXXII

Αμυσὶ πίνειν, dicuntur qui haustim auideq; bibunt, nec inter bibendum spiritũ reciprocant, sed potum in aluum non secus atq; in dolium infundunt. Sonat autem ἀμυσὶ quasi dicas, citra suctum. Traduci poterit ad eos qui sermonem nullo delectu, nimis auide accipiunt. Aut qui immodica lectione obruunt ingenium, quum magis expediat, subinde cogitationem admiscere lectioni. Similis potatio Græcis dicitur ἄμυσις, quod inter bibendum labia non claudantur.

Amphidromiam agis. XXXIII

Αμφιδρομίαν ἄγεις. id est, Amphidromiam agis. Adagium ad uarios usus poterit accõmodari: uel ad eos qui pueros ostentant, ac circũferunt, aut munuscula captãt, ambiũtq;. Sumptum à prisca consuetudine, qua mulieres quę in partu adfuissent, & in obstetricando iuuissent, quinta post die manus abluere solẽt, ac puerum cursu laribus circumferre. Eoq; die munuscula missitabant à cognatis, sepiæ plerũq; & polypi: decimo à partu die nomen indebat infanti. De munusculis huiusmodi meminit & Terẽtius in prima Phormionis scena. Et Plautus in Truculento, in qua fabula Phronesiũ meretrix Dinarcho cupienti accumbere in sacrificio pro puero accititio, iubet potius illud agat, quod quinto die fieri consueuit. Quanquam Hesychius & Amphidromiã septimo die scribit celebrari solitam. Plato in Theæteto, τὰ ἀμφιδρόμια, uocat genere neutro. Idem facit Ephippus apud Athenęum libro Dipnosophistarum nono.

Canens uitæ palmum. XXXIIII

Αδων τὴν σπιθαμὴν τοῦ βίου πρὸς ἄνηθον. id est, Canens uitę palmum ad anethum. De parco dictum, qui re tenui leuiculaq; trãsigit uitã, atq; interim existimat se laute uiuere. Morem hunc quibusdam esse uidemus, ut quum nihil apponant in mensa quod edi possit, ne ieiunum omnino conuiuiũ appareat, uarias narrent fabulas, aut cantillent, ut his modis ciborum obliuionem inducant conuiuis.

Qui non litigat, cœlebs est. XXXV

Diuus Hieronymus tanquam prouerbio iactatum citat, Qui nõ litigat, cœlebs est. Indicat adagium rixosum esse omne cõiugium, nec esse tranquillam uitam, nisi in cœlibatu. Iuuenalis,

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.

Astipulantur huic sententiæ uersus aliquot prouerbiales:

Χειμὼν κατ᾽ οἴκους ἐστὶν ἀνδράσιν γυνή. id est,
Mulier in ædibus atra tempestas uiro. Item,
Ζῆλος γυναικὸς πάντα πυρπολεῖ δόμον. id est,
Incendit omnem fœminæ zelus domum. Item,
Οὐδὲν γυναικὸς χεῖρον οὐδὲ τῆς καλῆς. id est,
Muliere nil est peius, atq; etiam bona.

Sed Hesiodus, ut modestius, ita uerius opinor:

Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ᾽ ἄμεινον
Τῆς ἀγαθῆς. τῆς δ᾽ αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο. id est,

Sors potior muliere proba, non obtigit unquam
Vlla uiro, contraq́ mala nil tetrius usquam est.

Præstat uni malo obnoxium esse quàm duobus. XXXVI

Aristophanes in Cōcionatricibus senarium hunc prouerbialem refert,
Ενὶ γὰρ συνέχεσθαι κρεῖττον ἢ δυοῖν κακοῖν. id est,
Vni atq; geminis præstat inuolui malis.
Quoties utrunq; malum euitari nō potest, danda tamen opera, quo declinemus alterū, & in id quod minus habeat incommoditatis incurramus.

Vtrunq;. XXXVII

Enarrator Apollonij citat hunc ex Callimacho uersiculum,
Αμφότερον κέντρον τε βοῶν καὶ μέτρον ἀρούρης. id est,
Vtrunq; est, stimulusq́ boum, mensuraq́ terræ.
Dici potest de re quapiam ad diuersum usum accommodabili. Quēadmodum superius ostensum est de gladio Delphico. Sentit autem Callimachus de uirga, quā ἄκαιναν Græci uocant, Latini ni fallor, decempedam. Eam aiunt à Thessalis inuentam, pedum longitudine decem. Hac eadem pastores pedi uice consueuerunt uti.

Chius. XXXVIII

Χῖος ἀποπατεῖ. id est, Chius cacans. Aristophanis interpres in Pacē, indicat prouerbio iactatum in eos qui cōtaminarent, conspurcarentq́ ciuitatem. Nam hac occasione consueuerunt calumniam struere Chijs. Vnde non perperam accōmodabitur et in illos qui captata occasione calumniantur aliquem. Quemadmodum lupus Æsopicus agnū accusat, quod sibi bibenti turbarit aquam. Aristophanes in ea quam modo citaui fabula:
Η πόλις ἡ χίων διὰ τὸν σὸν πρωκτὸν ὀφλήσει.
Probabile est, adagium ab euentu natum, quem refert Plutarchus in Apophthegmatibus Laconicis. Chij quum apud Lacedæmonios peregrinarentur, post cœnam uomuerunt in curia Ephororum, quorum apud eam gentē erat summa autoritas, quin & in horum cathedras in quibus sedere consueuerunt, incacarunt. Ac primū quidem diligenter inquisitio facta est, quinam hoc designasset scelus, seueriter animaduersuris, si quis ciuium hoc perpetrasset. Vbi senserunt id à Chijs factum, per præconē edixerunt, Chijs permissum esse intemperanter agere.

Furari littoris harenas. XXXIX

Littoris harenas furari dicitur, qui rem ab omnibus neglectam & incustoditam tollit.
Ouidius in Amoribus,
Ille potest uacuo furari littore harenas,
Vxorem stulti quisquis amare potest.
Cōuenit cū illo quod alibi retulimus ex Aristotele, ἐν θύραις τὴν ὑδρίαν. id est, In foribus aqualem. Aptius per negationē usurpabitur prouerbiū, ut, quis littoris harenas furetur?

Colubrum in sinu fouere. XL

Οφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν. id est, Serpentem in sinu fouere, dicitur, qui complectitur amore, studioq́ prosequitur hominem ingratum, & aliquando per occasionem nociturum. Sumptum est ab apologo quodam qui Æsopi nomine fertur. Eum Gabrias quidam iambis expressit in hunc modum,
Εθαλπέ τις γεωργὸς ἐν κόλποις ὄφιν
ὥρᾳ κρύους. ἐπεὶ δὲ θέρμης ἥσθετο,
Επληξε τὸν θάλψαντα, κἀκτείνεν τάχος.
οὕτω κακοὶ ποιοῦσι τοὺς εὐεργέτας. id est,
Sinu fouebat quidam agricola uiperam
Gelu rigentem: at hæc calorem ut senserat,
Ferit fouentem, moxq́ perimit uulnere.
Ingrati ad hunc benemeritos tractant modum.
Est & alter apologus, de gallina fouente serpentis oua, quā admonet hirundo, ne in suā perniciem foueat.

Preter Sibyllam leget nemo. XLI

Diuus Hieronymus irridēs Iouiniani stilū, ut perturbatū & obscurū, scribit Plautinarum li-

rum literarum illud in eum quadrare, Has pręter Sibyllam leget nemo. Est aūt hic locus in Pseudolo Plautina, ubi quidam literas ab amica scriptas irridens, notulis male cōcinnatis, cuiusmodi fermè scriptura mulierum, Quærunt, inquit, hæ literæ sibi liberos. Alia aliā scandit. Has quidē pol credo nemo nisi Sibylla legerit, interpretari alium posse reor neminē. An obsecro hercle, habent quoq; gallinæ manus? Nam has quidem gallina scripsit.

Nihil profuerit bulbus. XLII

Athenæus Dipnosophistarū libro ij. senarium hunc prouerbij nomine refert:
οὐδέν σ᾽ ὀνήσει βολβὸς ἂν μὴ νεῦρ᾽ ἔχῃς. id est,
Neruis carentem iuuerit bulbus nihil. Martialis item,
Nihil aliud bulbis, quàm satur esse potes.
Bulbus autem ad irritādam Venerem ualet. Licebit ad uerecundiorē usum trahere, Nil prodesse studium, ni uis adsit ingenij.

Quæ dantur. XLIII

M. Tullius libro epistolarum ad Atticum sexto, Ἀπογνοὺς ἀλόγως εἰ ἀπέστη ἐπ᾽ ἐμῶν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. Meq; obiurgauit ueteri prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. Vtitur eodē et alio quodam loco. Non admodum liquet quid sibi uelit, nisi quod cōijcere licet, τὰ μὲν διδόμενα, uersum esse poetę cuiuspiam: est enim hemistichium iambicū, quod admonet, quod à fortuna datur, id boni consulendum esse, & ferēdum æquo animo, quod mutari non queat. Plato in Gorgia uidetur indicare prouerbiū, νῦν δὲ ἐψεύσθην, καὶ ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. id est, Nunc autem mendacio delusus sum, atque ut uidetur, necesse est mihi iuxta uetus prouerbium, quod adest boni consulere, idq; quod abs te datur accipere. δῶρον δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει, alibi dictum est. Eodem pertinet: Vt possumus, quando ut uolumus non licet.

Sydera addere cœlo. XLIIII

Addere cœlo sydera pro eo quod est, adiūgere, quibus ipsis summa est copia, prouerbiali schemate dictum, uel illud sat signi fuerit, quod Ouidius secundo Elegiarū amatoriarum libro, duobus prouerbijs intertexuit,
Quid folia arboribus, pleno quid sydera cœlo,
In freta collectas alta quid addis aquas?

Pamphili furtum. XLV

Παμφίλου νοσφισμός. id est, Pamphili sublatio. Pāphilus hic ueteris comœdiæ cōuicijs notatus est, quod ærarium expilasset. Conuenit in peculatores, qui è publico suffurant.

Pegaso uelocior. XLVI

Πηγάσου ταχύτερος. id est, Pegaso uelocior. Hyperbole prouerbialis de præuelocibus. Nota fabula de equo alato. Ita Pindarus Olymp. hymno ix. καὶ ἀγάνορος ἵππου θᾶσσον καὶ ναὸς ὑποπτέρου. id est, uelocius & generoso equo, & alata naue.

Crepitu probabis. XLVII

Πλαταγῇ δοκιμάσεις. i. Plataga probabis. De ijs qui ridicule explorant alterius in sese animum. Sumptum à uulgari ioco puellarū, quæ imposito pollici, medioq; digito papaueris folio palmā illidunt: quod si crepuerit, amoris argumentū est: sin minus, nō amantis indiciū. Id Suidas indicat fieri solere folio papaueris aut anemonæ, q̄d πλαταγώνιον dicitur, à πλατάσσειν. id est, à strependo. Allusit ad prouerbium Ammianus lib. xiiij, Quod quū uere & ex animo dicitur, solet amor ex leui crepitu monstrari. Vnde locus erit prouerbio, ubi ex dicto simplici deprehēditur animus hominis. Apud alios πλαταγὴν reperio, pro instrumento quo mouemus strepitum, & πλαταγεῖν pro crepitum mouere.

Multa docet fames. XLVIII

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος. id est,
Fames magistra est artium complurium. Ouidius,
Ingenium mala sæpe mouent. Persius, ingeniiq; largitor
Venter negatas artifex sequi uoces.

Multorum festorum Iouis glandes comedit. XLIX

Πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλάνων ἔφαγεν. id est, Multorū festorum Iouis glandes comedit. De sene longoq; plurimarum rerū usu docto, perinde ualet quasi dicas, multas uixit Olympiadas. Quercus autem Ioui sacra: unde nuces iuglandes. Simili ioco & hodie dicunt no

cunt nostrates, comedit multa oua pascalia: senem indicantes.

Prodico doctior. L

Προδίκου σοφώτερος. i. Prodico doctior. Aiunt hunc Prodicum in diiudicandis litibus & arbitrijs inter dissentientes amicos, acerrimi fuisse iudicij. Aristophanes in Centauro, citante Suida,

Εγὼ γὰρ εἴπις ἠδίκηκε, θέλω δίκην δοῦναι πρόδικον. id est,

Ego nanque si quis præter æquum fecerit,

Prodicum uolo negocium cognoscere.

Subest autem allusio ad uocabulum nominis: Prodicus enim ueluti præiudicatorē sonat, qui ante de lite pronunciet, quàm ad iudices delata sit. Fuit huius nominis & sophista quidam, cuius meminit Plato locis aliquot.

Mendico ne parentes quidem amici sunt. LI

Πτωχοῦ φίλοι οὐδ᾽ οἱ γεννήτορες. i. Mendico ne parentes quidem amici sunt. Diuitiæ conciliant amicos, Paupertas nec illos habet amicos, quos natura coniunxit. Tantum ualet in hominum uita, cuius momentum oportuit esse leuissimum, si res non ex nostris cupiditatibus, sed ex usu metiremur.

Malus ianitor. LII

Πυλωρὸς κακός. i. Ianitor malus, id est, indiligens præfectus, aut custos. Natum à dicto Thericyonis cuiusdam, qui cū uideret Philippi copias, Isthmicas angustias occupasse, sic ait, κακοὺς πυλωροὺς ὑμᾶς ὦ κορίνθιοι ἡ πελοπόννησος ἔχει. i. Malos ianitores uos ô Corinthij Peloponnesus habet. Siquidem angustias locorum, Græci pylas, id est, portas appellant. Refertur à Plutarcho in Apophthegmatis.

Audi chelidonem. LIII

Πύθου χελιδόνος. i. Audi chelidonem, id est, in tempore curato tua negocia. Quidam à theologo quodam ortum autumant, cui nomen Chelidoni. Nam aiunt huic fuisse morē, obseruatis prodigijs colligere rerū exitus. Atque huius opinionis autor citatur Mnaseas Patrensis, ἐν τῷ περίπλῳ. Nonnulli malunt ad auem hirundinem referri, quod stridula sit auis ac lugubris, siue quod Veris prænunciet aduentum.

Ominabitur aliquis te conspecto. LIIII

Σὲ δ᾽ οἰωνίσαιτ᾽ ἄν τις ἰδών. i. Qui te cōspexerit, augurium poterit capere. Dici consueuit in deformes, fœdoque aspectu. Veteres ex primo hominis occursu sumebāt omē. Occurrere formoso felix omē habebatur: occurrere deformi nigroque, cōtra. Romanus quidam imperator, Hadrianus opinor, ut erat omnium superstitionū obseruātissimus, ex Mauri cuiusdam scurræ occursu, mortē ominatus est. Ille iussus abire, dictū addidit ominosius: totum uicisti, totum fecisti, nūc deus esto. Nam imperatores defuncti, solēnibus quibusdam cęremonijs referebantur in numerum deorum. Iuuenalis:

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Non admodum misces. LV

Οὐ μάλα κυκᾷς. i. Non admodum misces, id est, non multum potes, neque prodesse, neque nocere. Pericles dictus est totā miscuisse Græciam eloquentia sua, quod arbitratu suo uersaret omnia. Et apud M. Tullium omnia miscere dicuntur, qui immodica potētia perturbant rempublicam.

Asini cauda. LVI

Ονου οὐρὰ τηλίαν οὐ ποιεῖ. i. Asini cauda non facit cribrum, ubi quis ad hoc, aut illud dicetur inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri consueuit, nō è uillis asininæ caudę. Suspicor hoc ex huius ætatis fece sumptum ab Apostolio.

Ipso cratere. LVII

Αὐτῷ κρατῆρι γίνῃ κακά. i. Ipso cratere contingant mala. Dictitari solitū de ijs in quos recidit, quod per insidias in alios moliebantur. Craterem enim quasi malorum fontem uocat, unde Κρατὴρ κακῶν. i. Crater malorum. de quo dictum est alias.

Gutta uini. LVIII

Σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται. i. Gutta uini non miscetur aqua sæpius infusa. Cum paululo boni nimia mali uis admiscetur. Diluitur enim & euanescit, si pauxillum uini plurima corrumpas aqua.

Bos porrecto ultra Taygeton capite. LIX

ταῦρος ὑπερκύψας τὸ ταΰγετον ἐκ τῶ εὐρώτα πίνει. i. Taurus porrecto ultra Taygetũ capite bibit ex Eurota. de re uehementer absurda. Similimum illi, Quid si cœlum ruat? Natum ex apophthegmate Geradę Lacedæmonij. is ab hospite quopiã interrogatus, quę pœna foret adulteris apud Lacedæmonios, negauit ullos esse adulteros apud Lacedæmonios. At instãs ille, Quid si quis existeret, inquit, quã pœnã daret? Is, inquit, taurum maximum dependeret, qui producto ultra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota. cumq; hospes arridens, Et unde taurus tam ingens? Lacedæmonius uicissim, At unde apud Lacedæmonios adulter? Refertur à Plutarcho in uita Lycurgi.

Ad cribrum dicta. LX

τἀπὶ κοσκίνῳ. i. Ad cribrum dicta, Quæ uera compertaq; uideri uellẽt, ad hũc appellabant modum. Finitimũ illi, τὰ ἐκ τρίποδος, sumptum à diuinationis genere, quod suspenso circumactoq; cribro peragebatur, quemadmodum aliàs indicauimus ex Aristotele & Luciano.

Iouis tergus. LXI

Διὸς κώδιον. i. Iouis tergus. De re sordida quidem, sed tamen in usum aliquẽ seruata. Nam olim uictimæ pellem seruabant in pompis Eleusinis circumferẽdam, uel substernendam pedibus eorum, qui piaculo quopiam tenebantur ad expiationem.

Mala ultro adsunt. LXII

Fertur & huiusmodi sententia in prouerbiorum Collectaneis, ζητημένοισι τἀγαθὰ μόλις παραγίνεται, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ ζητουμένοισι. i. Bona uix accedunt ijs qui quærunt: mala uel non quærentibus obtingunt. Idem & uulgo dicunt idiotæ, neq; tamen nõ uere: Mala ultro adesse, uel in uocata. Et tamẽ passim uitijs nostris accersimus bellũ, lites, morbos, quasi sua sponte parum adsit malorum.

A uicinis exemplum habent. LXIII

Ἐκ τῶν γειτόνων ἔχουσι τὸ παράδειγμα. i. A uicinis sumunt exemplũ. Qui faciunt quippiã aliorum exemplo prouocati. Vicinus enim uicino morbum suũ affricat, & malorum commercio reddimur deteriores. Huc nimirum allusit Terentius in Andria,

Quid isthuc tam mirum est, de te si exemplum capit?

My sortitus es. LXIIII

Ἔλαχες τὸ μ. i. M litera tibi sorte obtigit. Ænigma in stultos. Nam Græcè μωροὶ hanc initialem habent. Cum aliquando Dionysio M. in sortibus obuenisset, quidã per iocũ ait, μωρολογεῖς, διονύσιε. Stulta loqueris Dionysi. At ille detorquens aliò, μονομαχήσω μὲν οὖν, inquit, Singulari proinde certamine depugnabo. Ad hũc quidẽ modũ refert in collectaneis Grecorum, sed mendose, quod liquet ex Plutarcho, qui narrat Dionysiũ respondisse μοναρχήσωμεν οὖν, quod interpretes uerterunt, Monarchę erimus, decepti scripturę uitio. Legendum enim μοναρχήσω μὲν οὖν, ut μὲν οὖν sit unica dictio, quæ nõ inferat tantũ, sed aduersetur potius. Corrigit enim alterius diuinationẽ, & subijcit, Imò potius ero monarcha: quis enim sic loquitur, Erimus monarchæ. Ad hæc μοναρχήσωμεν, nõ sonat, erimus monarchę, sed, simus monarchę. Postremo si legas, οὖν ut sit inferẽtis, nõ corrigẽtis, quid aliud dicit Dionysius, q̃ ideo se fore monarcham, quod stultus esset?

In Pythij templo cacare. LXV

Ἐν πυθίῳ χέσαι. i. In Pythij tẽplo cacare dicebatur, qui rem nefariam & periculosam faceret, quod Pisistratus tyrannus extructo templo inscripserat ne quis inibi uentrem exoneraret, & aduenam quendam deprehensum è medio sustulit.

In terra pauperem. LXVI

Ἐν γῇ πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτοῦντα πλεῖν. id est,

Egere prẽstat in solo, quàm diuitem Sulcare fluctus.

Satius est paululum habere tuto, q̃ multũ cum periculo. Nec placebãt cuidã opes de funibus pendentes, multo minus quas eripere uentis in manu est. Prouerbium admonet certam fortunam, licet modicam, incertis quamlibet amplioribus anteponendam.

Inter pueros senex. LXVII

Ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν τοῖς δὲ γέρουσι παῖς. i. Inter senes puer, idẽ at in pueris senex. Cõueniet in hominem grandiusculum, maiorem q̃ ut puer uideri possit, minorem quàm ut uir.

ut uir. Dictum est autem ab æmulis in Hermogenem rhetorē. Accōmodare licebit in hominem sic eruditum, ut inter idiotas uideri possit doctulus, inter eruditos indoctus.

In sola Sparta expedit senescere. LXVIII

Ἐν σπάρτῃ μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν. i. Vna in Sparta expedit senescere. Dictum est, quod apud Spartanos summus honos senib. habebatᷣ olim. Torqueri poterit ad quos libet, penes quos uirtus in precio sit. Refert Plutarchus in Laconicis, sed incerto autore. Dictū est aūt à quodam hospite, quū uideret apud Lacedæmonios iuuenes tātū honoris habere senioribus. M. Tullius in Catone maiore, similem sentētiā ascribit Lysandro. Lysandrū, inquit, Lacedemoniū dicere aiunt solitum, Lacedæmone esse honestissimū domicilium senectutis, Nusquam enim tantum tribuitur ætati, nusquam est senectus honoratior. Nota est historia de sene, cui cum ingresso Theatrum nullus Atheniēsium daret locū, soli Lacedæmoniorū legati caniciē illius reueriti & assurgēdi officio uenerati sunt, & inter ipsos honoratissimū locum cesserunt: cui facto quum applauderet Atheniensium populus, quidam è Lacedæmonijs dixit: Scire quidem populū Atheniensem quid deceat, sed negligere. Narratur à multis, nominatim à Valerio Maximo libro quarto, capite quinto.

Ne maior thylaco accessio. LXIX

Lucianus in Encomio Demosthenis: σὺ δ' ἴσως εὐλαβῇ τὸ ἐκ παροιμίας σκῶμμα τῶν τῇ ἀσυμμετρίᾳ ἐπαγαγέσθαι, μή σοι μεῖζον προσκέοιτο τοὐπίσαγμα τοῦ θυλάκου. i. At tu fortasse uereris ne in te torqueatur illud prouerbiale dicterium, de male respondente proportione, nēpe, ne tibi thylaco maior sit accessoria sarcinula. Thylacus eṁ culeus est siue mātica parata gestādis oneribus. Neq; me clam est in uulgatis exēplaribus esse τοὐπίγραμμα, non τοὐπίσαγμα. Verū nisi scripturā mutaris, nulla sententia potest elici. Est aūt ἐπίσαγμα à σάττω, uelut oneris adfertura. Translatum autem à mulionibus, qui præter legitimū onus, uascula quædā superimponunt. Ergo cum digressio longior est quàm ipsa res, uti licebit hoc prouerbio. Basilius idē alijs uerbis expressit libro De spiritu sancto, ἢ οὕτω γε ἂν τὸ ἐπεισόδιον πολλαπλάσιον ἦν τοῦ κεφαλαίου. i. Ad istum alioqui modum accessorium multo maius esset ipso principali.

Acarnici equi. LXX

Ἀκαρνικοὶ ἵπποι. i. Acarnici equi, dicebantur equi maximi. Finitimum illi cuius meminit etiam Aristoteles, ἵππος θεσσαλική. i. Equa Thessalica. Vergilius item in Georgicis tribuit primam laudem equis Epiroticis, Eliadum palmas Epirus equarum. Acarnanes enim sunt iuxta Epirum, quemadmodum Thessali. Cōueniet uti de re quapiam eximia, aut insigni præmio.

Contribulis factus serua ordinem. LXXI

Γεννήτης γεγονὼς τήρει τὴν τάξιν. i. Tribulis factus serua ordinem. i. posteaq; ascitus es in ordinem aliquem, fungere tuo officio, quemadmodum & cæteri faciunt. Natum à tribubus Atheniensiū. Populus Atheniēsis distributus erat in tribus duodecim, ad mēsium numerū, rursum unaquæq; tribus in triginta genera, quemadmodū uocāt, ad dierum numerum: unde γεννῆται uocabātur, non cōiuncti sanguinis propinquitate, sed in eandem tribus partem asciti.

Glaucus alter. LXXII

Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος. i. Glaucus alter ab equis deuoratus. Quadrabit in hominē alendis equis exhaurientē facultates suas. A fabula natū, qualis fertur & de Actæone.

Gorgonem Perseus aggreditur. LXXIII

Γόργονα Περσεὺς ἐχειρώσατο. i. Gorgonem Perseus adortus est. Vbi quis egregiū facinus incœptat. Notissima fabula est. Ne hoc quidē prouerbiū asscripturus erā, ni mihi repertum esset in Græcorum Collectaneis.

Vincula Tyrrhena. LXXIIII

Δεσμοὶ τυῤῥηνοί. i. Vincula Tyrrhena, dicebanṫ odiosa negocia quib. distringebatur aliqs. Traductū à uinculis, quib. Tyrrheni captiuos uinciebant grauib. & molestis.

Diu delibera. LXXV

Δηρὸν βουλεύου. i. Diu delibera. Non statim aggrediundum negocium. Carmen integrum fertur huiusmodi:

Δηρὸν βουλεύειν ἵν᾽ ἔχῃς κ πολλὸν ἀμείνων. id est,
Consultato diu, multo ut præcellere possis.
Lente consultandum, at ubi statueris, mature quod opus facto faciundum est. Qui secus faciunt, iis non raro solet euenire Platonicum illud, ut festinantes in principio, serius perueniant ad finem.

Epimenideum corium. LXXVI

Ἐπιμενίδειον δέρμα. i. Epimenidia pellis. De re reposita, miraculique loco seruata. In nõ nullis codicibus scriptum offendi Epimelidiũ, sed deprauate, ni fallor: asscriptum erat huius pellem adseruari abditam, ceu rem sacram apud Lacedæmonios. Indicat aũt Eudemus tractum ab Epimenide Cretensi, qui legitur perpetuo somno dormisse quadragintasepte, aut si Laertio credimus, quinquagintaseptẽ annos, neque paucos postea supuixisse. Vnde cõsentaneũ est huius reliquias, ut miraculi monimentũ seruatas fuisse.

Volaticum iusiurandum. LXXVII

Ταχυβάμονον ὅρκοι. Ad eum modũ appellabant iusiurandum irritũ, quod euanesceret auolaretque, simulatque pronunciatum esset, cuiusmodi sunt amantiũ. Hęc sentẽtia magis arridet Suidæ. Quãquam Aristarchus apud Eudemũ, κατ᾽ ἀντίφρασιν accipit, quasi tardum oporteat esse iusiurandum, neque temere proferẽdum: neque enim statim euanescere, si quid iuraris.

Superatus es à gallo quopiam. LXXVIII

Ἥττηθης τινὸς ἀλεκτρυόνος. i. Superatus es à gallo quopiam. Iocus prouerbialis in seruos qui dominos à tergo sequuntur, supplices uidelicet & abiecti, cuiusmodi solent esse galli superati in pugna. Nã hęc auis uicta silere solet, canere, si uicisset, ut autor est Cicero in Diuinationibus. Addunt gallũ in pugna superatũ ultro sequi uictorẽ. Sumptũ est ex Aristophane, nisi me fallit memoria. Refertur ab Eudemo.

Βατακάρας. LXXIX

Βατακάρας, De pinguibus dictũ & impotentibus. Eudemus meminit, addens esse legendum πῇ συσολήν. Quibus uerbis quid sibi uelit, nondũ satis liquet, nisi sensit exprobratã ingenij tarditatẽ. Etenim quæ uiuido sunt ingenio, caput erigũt. Capite esse deiecto, ebetioris ac segnioris animi signum esse solet. Nã Græca uox hinc dicta est. Βατὰς em, ut indicat Hesychius, apud Tarẽtinos pronũ significat, & κάρα caput. Vnde Βασσάραι Thracibus dicũtur Bacchæ, Bacchi numine afflatæ, quæ & Bassarides dicunt, ut indicat Etymologicus. Hinc uox deducta ad meretricẽ quę se psternit qbuslibet. Apud Athenæũ li. 4 καρηβαροῦντες dicuntur, qui crapula grauatũ habent caput. Cõueniet in temulentũ ac somnolentũ. Quemadmodũ usurpauit diuus Basilius in Epistola quadã.

Ex æquo partire. LXXX

Ἐξίσου δίδου πᾶσιν. i. Ex æquo da omnibus. Translatum ab iis qui conuiuium aut hæreditatem partiuntur. Quadrabit in iudicem, aut principem, quem oportet æquabile ius reddere.

Ἐπαύλια δῶρα. LXXXI

Ἐπαύλια δῶρα, dicebantur magnifica munera: Sic enim appellabãtur apud Gręcos, quæ postero post nuptias die, sponsæ pater adducebat spõso ac sponsæ, põpę cuiusdã specie. Precedebat enim puer, candida toga, facem gestans ardẽtem. Post hũc canistrifer, post hunc longa series adportantium aurum, pelues, smegmata, lecticas, pectines, lectos, alabastros, sandalia, scrinia, unguẽtaria, interdũ & dotẽ ipsam. Addũt & ipsum diem à nuptijs secundũ ἐπαυλίαν, quod sponsa tum inducatur in cubile. Adagium accommodari poterit & in eos qui iactant suam beneficẽtiam. Opinor autẽ hęc esse quę iureconsulti uocant παράφερνα.

In pedes retrocedit. LXXXII

Ἐπὶ πόδα ἀναχωρεῖ. i. In pedem retrocedit, de eo qui metu dat locum potentiori, & reuocat se in tutum, ab athletis aut gladiatoribus sumptum uidetur. Hoc est quod Latini dicunt Referre pedem. Quadrabit & in eos qui mutant institutum.

In armis accissat. LXXXIII

Ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἀκκίζεται. i. In armis accissat, In eum qui sibi placet, seseque quasi contẽplatur in armis suis. Cõueniet in quemuis sibi stulte placentem. Refertur præter alios etymo

Etymologico. De Accone muliere quę ad speculum inepte sibi blandiebatur, dictum est alibi in prouerbio Accissare.

In Lipsydrio pugnas. LXXXIIII

Ἐπὶ λειψυδρίῳ μάχη. i. In Lipsydrio pugnas. Lipsydriũ locus erat haud ꝓcul à Parnethe, quẽ mœnib. cinxerãt tyrãni, qui ꝓfugerãt ex urbe, prius cõdiderãt Alcamęonidę, sed in hos obsessos, uictosque à Pisistrati copijs, obliqua cãtio cani cœpta est huiusmodi: αἰ αἰ λειψύδριον προδωσέταιρον οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθ' ἀγαθούς τε καὶ εὐπατρίδας οἳ τότε ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν. i. Heu heu Lipsydrion, sociorũ ꝓditor, quales uiros perdidisti, ad pugnãdũ idoneos & claros, cũ ostẽderẽt è qualib. essent orti maioribus. Prouerbiũ dictũ in strenuos & bellicosos uiros. Locus nomen habet ab aquarũ inopia.

Desertum obtueri. LXXXV

ἐρῆμον ἐμβλέπειν. i. Desertũ intueri dicebatur, qui fixis & attonitis intueretur oculis. Metaphorã mutuati sunt ab ijs qui pelagus immensum, aut solitudinem taciti intuenť. Multis adest hoc oculorum uitium, ut paulo longius semota nõ exacte uideant. Iis si quando dicendum est in hominum frequentia, quoniã in neminem certo figunt oculos, desertum intueri uidentur. Citatur Aristophanes ex Polyido.

Esto promus. LXXXVI

ἔσω ταμίας, τἄλλα δ' εἰ βούλει κύων. id est,

Sis condus, in reliquis canis esto si libet.

Aiunt dictum in eum cui felicitas immerenti cõtigisset, peculiariter in Eunuchos. Suidas indicat Athenis fuisse magistratũ decemuiris cõmissum, qui pecunias in arce Palladis positas seruarẽt, quas sacras & publicas appellabãt, unà cũ ipso Palladis simulacro, ac reliquis tẽpli ornamẽtis. Erãt & Tamię triremiũ, qui præfectos triremibus solẽt comitari, ueluti custodes. Is magistratus interdũ furacib. cõmittebatur, cũ oporteuerit incorruptos atque integrę fidei uiros ad id asciscere, quasi nihil referret qualis suscipias ꝓuinciã, modo cõmissa sit. Per ironiam dici potest ei qui dignitatẽ inuadit, nihil laborãs quã eruditionẽ, quósue mores postulet ea dignitas, quasi dicas, Esto dignitate episcopus, morib. uel canis, si libet. Solẽt aũt reges gazas suas & uxores eunuchis cõmittere.

Ephemeri uita. LXXXVII

Ἐφημέρου ζωή. i. Ephemeri uita. De ijs qui statim emoriuntur aut pereũt: ab animantibus, quę sic appellãtur, quod ultra diem nõ uiuãt. Aristoteles lib. De natura animaliũ 5. prodit ad hunc modum de Ephemeris: Hypanis, inquit, fluuius apud Cimmeriũ Bosphorum sub solstitio fert ueluti folliculos acinis maiores, quibus quadrupedes uolucres erumpũt, quod genus animalis in post meridianum tẽpus usque uiuit & uolat, mox declinante sole macrescit & languet, mox occidẽte emoritur, uita non ultra unũ diem peracta, unde ἐφήμερον appellatum. Retulit similia Plinius li. 11. ca. 36. nisi quod ait animal dictum ἡμερόβιον. Aristotelem citat M. Tullius Tusculanarum quæst. lib. 1. addens Hypanim ab Europæ parte profluere in Pontum.

Canis mendico auxilians. LXXXVIII

Κύων τῷ πτωχῷ βοηθῶν. i. Canis mendico auxilians. Vbi quis nobis aduersatur & diuersis studet partibus, is cuius auxilio nitebamur. Nam canes infesti sunt mendicis, uelut ὁμοτέχνοις, nisi si quando frusto panis corrumpuntur.

Iupiter aquilam delegit. LXXXIX

Ζεὺς ἀετὸν εἵλετο. i. Iupiter aquilã delegit. Vbi quis asciscit sibi præclaros, suisque rebus accõmodos. Poetæ fingunt aquilã Ioui fulmẽ porrigere, qđ hęc auis omniũ altissime subuolet, nec ictu fulminis lędať. Eiusdẽ usus est opera in rapiẽdo catamyto puero.

Aut minus animi, aut plus potentiæ. XC

Ἢ φρονεῖν ἔλασσον ἢ δύνασθαι δεῖ μεῖζον. i. Oportet aut minus animosum esse, aut plus posse. Conuenit in feroces, quorum arrogantię non suppetant uires. Aut qui nõ timẽt iritare, quẽ uincere nõ possint. φρονεῖν accipi potest ꝓ sapere: qui sunt humili fortuna, ijs multa dissimulanda sunt, quandoquidem quod uident perperam fieri, nõ queãt uetare, & qđ sentiũt fieri oportere, nõ possunt efficere. Plutarchus in Laconicis tribuit Archidamo Zeuxidami filio, cũ filiũ uideret pręcipitãtius & inconsideratius pugnãtẽ cũ Atheniẽsib. ἢ τῇ δυνάμει πρόσθες, ἢ τοῦ φρονήματος ὕφες. i. Aut adde uirib. aut detrahe animo.

Felicitas à deo. XCI

Θεῶν δ' δῶρον ἐστιν εὐτυχεῖν βροτοῖς. id est,

Felicitas datur deûm homini munere.

Vt res nostræ bene cedãt, id in nobis situm non est, sed à superûm arbitrio pendet. Hominum est conatus, dei est euentus.

Hystricis seta. XCII

Θρὶξ ὕστριχος. i. Pilus hystricis dici poterit, dicteriũ acriter in quempiam tortũ. Ab animante sumptum, cui mos iritato, pinnas aculeatas quibus illi tergum inhorret, teli ritu eiaculari, etiam procul, idq; facit intenta cute. His igitur ora canum urgẽtium figit. Est aũt hystrix de genere erinaciorum, nisi quod huic longiores aculei. India & Africa potissimum hystrices generat, ut autor est Plinius lib. 8. cap. 35.

Alter Ianus. XCIII

Ἰανὸς ἄλλος. i. Ianus alter. Quadrabit uel in prouidum ac circumspectum, uel in ancipitem & perfidum. Persius:

O Iane à tergo cui nulla ciconia pinsit.

Sumptum à Iano bifronte, cuius notior est fabula, quã ut sit hoc loco percensenda.

Veste circumfers ignem. XCIIII

Εἱματίῳ τὸ πῦρ περιφέρεις. i. Veste circumfers ignem, ubi quid ridicule fit. Aut ubi quis suum ipsius malum fouet, ueluti scortum, aut adulatorem, aut fictum amicum.

Erinnys ex tragœdia. XCV

Ἐριννὺς ἐκ τραγῳδίας. i. Erinnys ex tragœdia. De fœdis aniculis. Sumptum ex Aristophanis Pluto, quo loco dictum est de Penia:

Ἴσως ἐριννύς ἐστιν ἐκ τραγῳδίας. id est,

At forsan est Erinnys ex tragœdia.

Strabo Geographiæ li. 4. tradit insulas esse x. in oceano Gaditano, nomine Cassiteridas, quarũ una prorsus inculta sit, in reliqs habitare homines colore fusco, tunicis utẽtes ad talos usq; dimissis, pectorib. cingulo obuinctis, baculos manu gestãtes, in sũma, psimiles furijs tragicis. Quib. ex uerbis apparet hoc habitu furias in tragœdijs induci solere.

Æqualitas haud parit bellum. XCVI

Ἴσα πόλεμον οὐ ποιεῖ. i. Æqualitas bellum haud parit, Æqualitate cõtinetur concordia. Inæqualitas discordiarũ est mater. Est Solonis apophthegma, quemadmodum scribit Plutar. in huius uita, admonens dictum hoc fuisse uulgo celebre, τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ.

Piscis primum à capite fœtet. XCVII

Ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται. i. Piscis à capite primũ incipit putere. Dictũ in malos principes, quorũ cõtagiõe reliquũ uulgus inficit. Apparet ab idiotarũ uulgo sumptũ.

Etiam Bętylum deuorares. XCVIII

Καὶ βαίτυλον ἂν κατέπινοις. i. Etiã Bętylũ deglutires. In uoracẽ & omnia concoquentem. Nam Bætylus dicitur saxum illud fascijs obuinctum, quod pro Ioue deuorauit Saturnus, ut testatur & Hesychius.

Malum uas non frangitur. XCIX

Κακὸν ἄγγος οὐ κλᾶται. i. Malũ uas nõ frangitur. Qui deterior, is nõnunquã uiuacior, & in periculis tutior. Simili metaphora dicũt & hodie uulgo, malã herbã nõ perire.

Etiam quercus bacchatur. C

Καὶ δρῦς μαινὰς ἐγένετο. i. Etiam quercus Mænas facta est. De ijs qui uix deliniuntur. ab Orphei fabula, quercus sua cithara demulcente. Mænades enim sunt mulieres afflatæ Baccho.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA TERTIA.

Vita molita. I



Ἀληλεσμένος βίος. i. Vita molita, siue uictus, ut ita loquamur, farinatus. Suidas indicat adagium uarie accipi: Quosdam usurpare de uita priscorum, qui glandibus uescebatur, fortassis ob id quod illis seculis ignotus adhuc esset carnium & piscium esus, solaq; glandium farina uictitarent mortales: Alios de his quibus citra laborem uita lauta cõtingeret, propterea qđ aliquan-

quandiu post frumenta reperta, farinæ facienđę ratio nesciret. Est autē farina paratior, si cui libeat uesci. Alioqui proscindendum aruum, serendum triticum, metēdum, excutiendum, molendum, pinsendū: Nonnullos de ijs qui in magna rerū, quas desiderarēt affluentia, uitam agerent, ut affine sit illi quod alio positum est loco, ὀ γὰρ ἄκανθαι. i. Nō enim spinæ. Cęsar Cōmentariorum libro primo: Trium mensiū molita cibaria sibi quēque domo efferre iubent. Huc alludere uidetur Aristophanes in Equitibus, quū Cleon populo blandiens ita loquitur,

ἀλλ' ἄλφιτ' ἤδη σοι πορῶ σκευασμένα. id est,

At ego paratas tibi farinas iam dabo. Cui respondet altera persona,

ἐγὼ δὲ μαζίσκας γε διαμεμαγμένας

καὶ τοὔψον ὀπτὸν, μηδὲν ἄλλ' εἰ μὴ 'σθίειν. id est,

Bene maceratas ego dabo tibi massulas,

Piscemq; coctum, nil aliud quàm uescere.

Hoc posterius pertinet ad ꝓuerbiū quod ante retulimus, Victus maceratus. Rursus in eadem fabula, quum Cleon offerret μαζίσκας μεμαγμένας, alter respondet,

ἐγὼ δὲ μυστίλας, μεμυστιλημένας, panem intelligens iam iure maceratū ac madefactū, & ob id paratum esui. Ac mox offert uinum iam temperatum, ut statim possit bibi,

ἔχε καὶ πιεῖν κεκραμένον τρία καὶ δύο. id est,

Dilutum habe, quod ebibas, tria ac duo.

Nam olim uinum nō bibebatur nisi aqua dilutum, quod apud Germanos insuetū est. Optimam autem temperaturam existimabant, si duobus uini cyathis duo aquę adderentur. Porrò quæ parata sunt, ea gratiora esse paulo post declarat populus. Quum enī alter iactaret se suo periculo rapuisse quod dabat, alter coxisse, respondet,

ἄπιθ' οὐ γὰρ, ἀλλὰ τῷ παραθέντι ἡ χάρις. Significans illi deberi gratiam, qui cibum paratū apposuerit. II

Malum est bonum.

Κακὸν τὸ καλὸν, ἤν τι μὴ καιροῦ τύχῃ. id est,

Bonum malum fit, tempore haud datum suo.

Nihil gratum quod intempestiuum. Pharmacū in tempore datū, saluti est: secus datū, mortem adfert. Citatur apud Athenęum lib. 7. hic uersiculus ex Timone,

ὥρη ἐρᾶν, ὥρη δὲ γαμεῖν, ὥρη δὲ πεπαῦσθαι. id est,

Tempus amandi, tempus habendæ coniugis, est quod

Rebus ab his tandem moneat desistere tempus. III

Caricum sepulchrum.

Καρικὸς τάφος. i. Caricum monumentū. De re magnifica sumptuosaq;. Sumptum à Mausoli sepulchro, quod est apud Caras. Plinius li. 36. ca. 5. ostendit opus hoc inter septem orbis miracula commemoratum, idq; potissimum ob artificum famā. Patebat ab austro & septentrione sexagenos ternos pedes. Breuius à frontib. toto circuitu pedes quadringentos undecim. Attollebatur in altitudinem uigintiquinq; cubitis. Cingebatur colūnis quadragintasex. Ab oriente cælauerat Scopas, à septētrione Bryax, à meridie Timotheus, ab occasu Leochares. Opere nondū absoluto perijt Artemisia. Latini huiusmodi monumenta uocant mausolea. Martialis libro primo:

Aere nec uacuo pendentia mausolea. Item Propertius libro tertio:

Nec mausolei diues fortuna sepulchri. IIII

Malum munus.

Κακὸν γε δῶρον ἴσον δὲ ζημίᾳ. id est,

Munus malum est perinde uti dispendium.

Nocet, nō iuuat, qui largitur noxia. Veluti si quis adulescenti subministret pecuniam, aut stulto committat imperium, aut indocto sacerdotium. V

Inani spe flagrat.

Κεναῖσιν ἐλπίσι θερμαίνεται. i. Inanibus spebus inceditur. In eū qui frustra sibi magna pollicetur. Spes enim stultis addit animos, etiamsi procul absint. Sapiens etiam si sperat, dissimulat. Decerptum apparet ex Sophocle, apud quem Aiax ita loquitur,

οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν

ὅς τις κενοῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται. id est,
Haud emero uirum mente nulla præditum,
Quemcunq; inanes spes mouent & incitant.
Æschines contra Timarchum, ἐλπίδων κενῶν ἐμπλήσας. i. posteaquàm illum implesset inanibus spebus.

VI

Voluitur dolium.

Κεκύλισται ὁ πίθος. i. Reuolutū est doliū. In eū qui cōmouetur alieno exēplo, siue instinctu ad stulte qd faciēdū. Nā doliū facili impulsu quò uelis uoluit. At sapiēs tetragono similis, semper fixus & immotus. Apparet esse natū ab historia de Diogene in publico ciuitatis tumultu uoluēte doliū, quā refert Lucianus lib. De conscribenda historia.

VII

Ceram auribus obdis.

Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐπαλείφεις. i. Cerā auribus oblinis. In eos qui recusant audire uel æqua, uel iniqua. Natum ab Vlyssis cera, qua suas ac sociorum aures obturat apud Homerum, aduersus Sirenarum cantilenas.

VIII

Corui luscinijs honoratiores.

Κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι. i. Corui luscinijs honoratiores. Cū indocti doctis præferuntur, improbi probis, blaterones eloquentibus, rapaces ac furaces cordatis & integris uiris. Aut cum plus tribuitur improbitati & audaciæ, q̄ eruditioni ac sapientiæ.

IX

Commune naufragium.

Κοινὸν ναυάγιον τοῖς πᾶσι παραμύθιον. i. Cōmune naufragiū, omnibus solatiū. Multo facilius fertur malum quod nobis est cum omnibus, aut cum multis commune. Quin & hodie iactatur inter Scholasticos, miserum est solatium habere calamitatis socium.

X

Cyparissi fructus.

Κυπαρίττου καρπός. i. Cyparissi fructus, de uerbis dictu magnificis, cæterum inutilibus. Prouerbium fluxit à natura arboris, quam Plinius lib. 16. scribit, natu morosam esse, fructu superuacuam, baccis toruam, folijs amaram, odore uiolentā, ac ne umbra quidem gratiosa. Hactenus Plinius. Atq; huiusmodi cū sit, tamē proceritate, unde & conifera uocatur à poetis, ac perpetuo uirore, neq; non nascendi difficultate, nouum aliquē fructum polliceri uidetur. Theophrastus autem lib. De causis plātarum. 1. scribit semē cupressi adeo esse minutum, ut uix oculis percipi possit. Neq; enim huius esse fructū totū id quod pilæ speciē gerit, sed quod cono innascitur, perq; tenue & exile, laricis semini proximum, quod pilula sua dehiscente dilabitur, nec legi nisi ab experto potest.

XI

Ματτυάζειν.

Athenæus Dipnosophistarum lib. 14. refert cibi genus, primū à Thessalis repertum, sed quod Athenis quoq; fuerit in delicijs, cū subessent imperio Macedonū, quorū lingua dicebatur ματτύα, à Græca uoce μάττω quod est pinso, siue macero: unde dicta sit & μάζα, quę & ipsa prouerbio locū fecit, ut ἀπὸ ϑρίων μάζαν dicerentur, qui lautius uiuerent: post quicquid esset opiparū & elegans in cibis, ματτύα dicebant, etiā in auibus, piscib. oleribus ac fartis, & ματτυάζειν, qui suauiter uiuerēt. Citant in testimoniū uersus ex Alexide,
Σκευάζετ' εὐωχεῖσθε προπόσεις πίνετε
λέπεσθε ματτυάζετε. id est,
Facite apparatus & epulis incumbite
Lepamini atq; mattyazete.
Cæterū Atticis λέπεσθαι dicunt, qui intemperanter indulgēt Veneri, huc ni fallor alludentib. quod λεπίζω sonet deglubo, quę uox & Latinis usurpatione facta est obscœna. λέπος enim Grecis pellē significat. De Mattyis qui plura uolet cognoscere, legat finē decimiquarti libri, quem modo citaui, & mattyis explebit affatim. Tot autorib. Atheneus docet quid sit mattya. Idem lib. 4. tradit apud Lacedæmonios ματτύην dicta bellaria quę post δεῖπνον, id erat conuiuij genus, apud illos dabatur, quæ quidem, & ἐπαίκλα uocabantur. Meminit huius cibi & Martialis li. 9. Mattya sola iuuant.

XII

Matiolœchus.

Ματιολοιχὸς uulgato conuicio dicebatur liguritor, & in minimis etiā reb. exquisitus. Quin & Hesychius indicat quod pusillum sit, id Gręcis dici μάτιον. Aiunt autē esse cibi genus. Equidem in commentarijs Græcorum inuenio, μάτιον uocari, quod est minimum,

mum, aut genus mensuræ. Proinde quadrat in eos qui per fraudem minimis ē rebus se ctantur compendium, ἀπὸ τοῦ ματίου καὶ λοχδῦσαι, nisi mauis à λέχειν. Vsurpatur ab Aristo phane in Nebulis, inter multa epitheta, quibus uirū improbū notat. Interpres tā uarie exponit, ut satis fateatur se nescire, scribens dici de eo qui malignam dat mensuram, de parco ac sordido, de eo qui cogitat inania, siue nanciscitur friuola.

Post Marathonem pugna. XIII

Μετὰ τὴν μαραθῶνα μάχη. i. Post Marathonem præliū. Vbi quis post calamitatem in aliam nouam rursus incidit. Marathon locus est Atticæ, crebris cladibus insignis, ubi acerrima pugna fuit cum Persis, Refert Herodotus lib. 6. Simile huic, μετὰ πόλεμον ταραχή, Post bellum tumultus.

Ne uities musicam. XIIII

Μὴ κακούργει τὴν μουσικήν. i. Ne uities musicā, id est, ne loquaris discrepantia, ne noua moliaris. Plutarchus in Apophthegmatis refert ita loquutū Emerepen, in Phrynidis cantoris organo duas ex nouem incidentem fides, quod septem satis esse duceret.

Astutior coccyce. XV

Μηχανικώτερος κόκκυγος. i. Coccyce astutior, dicebat, qui astu sibi cōsuleret. Sumptū ab auis ingenio, oua subijcientis in nidos alienos, maxime palumbiū, de qua abunde Plinius & Aristoteles.

Hesperidum mala. XVI

Μῆλα ἑσπερίδων δωρῆσαι. i. Mala Hesperidum largiri dicunt, qui magna splendidaq; largirentur. Nota est fabula de malis aureis. Huc allusisse uidetur Maro noster in Buc. carmine: Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Solæ Lacænæ uiros pariunt. XVII

Μόναι λάκαιναι ἄνδρας τίκτουσι. i. Solæ Lacænæ uiros pariunt. Apud Lacedæmones fortissimi uiri nascebātur, & apud eosdē matres seuere natos educebant. Natū est prouerbiū ex apophthegmate Gorgûs Lacænæ Leonidæ uxoris, cui cum peregrina quępiam dixisset, Μόναι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε ὦ λάκαιναι. i. Solæ uiris imperatis Lacedæmonię: respondit, Μόναι γὰρ τίκτομεν ἄνδρας. id est, Solæ enim parimus uiros. Refert Plutar. in uita Lycurgi.

Myrteam coronam ambis. XVIII

Μυῤῥινοῦν. i. Myrteam cupere dicebatur, qui tyrannidem aut magistratum ambiret. Nam olim principes myrteis corollis coronabantur, si quidem Suidę credimus.

Præuertit ancoræ iactum deus. XIX

Ἀλλ᾽ ἀντέπεσε τὴν ἐπ᾽ ἄγκυραν θεός. id est,

Sed anteuertit ancoræ iactum deus.

Cum res præter spem euenit. Traductū à nautis, quibus accidit sæpenumero, ut cū parant sese ut ancoram iaciant, in portum appulsuri, repellantur à uentis, & in mediā tempestatem reuocentur.

Pro Delo Calauriam. XX

Ἀντὶ δήλου τὴν καλαυρείαν. i. Pro Delo Calauriā. Est in fabulis, Neptunum cum Latona permutationem fecisse, ut illa Calauriam insulā Neptuno concederet, possideret Delum, procq; dato Tænaro reciperet Pythonem. Est autem Calauria exigua insula, haud procul à Creta. Pausanias in Corinthiacis tradit Calauriam olim fuisse sacram Apollini, Delphos Neptuno, hos inter se cōmutasse loca. Meminit eius rei Strabo quoq; libro octauo: Trœzen, inquit, sacra Posidoni, id est, Neptuno est, unde & Posidonia dicta quondā. Eminet aūt ē mari ad quindecim stadia: ne ipsa quidē obscura ciuitas. Huius portui dicto Pogon imminet Calauria, exigua insula, circuitu stadiorū triginta. Hic erat asylum Neptuno sacrum. Et fama est hunc deum cōmutatione facta cum Latona, data Delo recepisse Calauriam, Cum Apolline uero, pro Pytho recepisse Tænarum. Ephorus autem ipsum refert oraculum,

ἶσόν τοι, δῆλόν τε καλαυρείαν τε νεμέσθαι,
πυθῶ τ᾽ ἠγαθέην καὶ ταίναρον ἠνεμόεντα. id est,

Nil refert Delos fueritue Calauria culta,
Pythósue excellens, an peruia Tænarus auris.

Ea res

Ea res in prouerbium abijt, quoties manus manum lauat, & officium officio pensatur.

Antiquior Codro. XXI

πρεσβύτερος κόδρου. De priscis, & ob antiquitatem admirãdis. Codrus antiquissimus Atticæ rex, cuius alibi nobis facta mentio. Ad hunc genus suum referebant, qui generosi uideri uolebant.

Hirundo totos schœnos anteibit. XXII

Πρόσω τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους πρήσεται. i. Hirundo quæpiam totos schœnos præteribit. Vbi quis immenso uincit interuallo. Nam σχοῖνος Gręcis mensuræ genus, quę sicut existimat Herodotus lib. 2. sexaginta cõplectitur stadia. Quemadmodũ & docet Hermogenes in libello cui titulus περὶ μεθόδου δεινότητος, ostendens esse uerbum Ægyptiũ, quemadmodum parasanges Persicum. Etiamsi Plinius lib. 12. cap. 14. quadraginta stadia tribuit schœno, quę efficiãt passuũ quinq; milia. Rursus idẽ li. 5. cap. 10. scribit schœnum patere stadia triginta, unde uarietas uidetur accidisse scribarum uitio. Quanq; suspicor hoc loco Chelidonẽ pro uiro accipiendũ, cuius alibi facta est mentio, qui haud scio an cursu celeritateq; pręcelluerit.

Nihili cocio est. XXIII

Plautus in Asinaria: Vetus est, nihili cocio est. dictũ uidetur in eos qui pollicentur in futurum, nec exhibent rem præsentem. Laberius apud Gelliũ cocionẽ peruulgato uerbo dixit, quem ueteres ariolatorem dixerunt. Dicuntur autem hæc apud Comicũ à lena quę prædicabat sibi oculatas esse manus, atq; id demũ credere quod uideret. Quod autem alij legunt coactionẽ, id neq; carminis ratio patitur, nisi uocalẽ elidas. Ex Festo Pompeio propemodum licet conijcere coctionem esse legẽdum. Ait enim coctiones appellatos à cunctatione, quod in emendis uendendisq; mercibus, tarde perueniãt ad iusti precij finẽ. Proinde apud antiquos primã syllabam, per u literam, non per o scribi solitam. Arbitror huic adstipulari, quod scribit Anneus Seneca libro Epistolarũ undecimo, disserẽs nõ esse cessandũ à benemerendo, quod aliquando inciderimus in hominẽ ingratũ. Et post malã, inquit, segetẽ serendũ est. Sæpe quicquid perierat assidua infelicis soli sterilitate, unius anni restituit ubertas. Est tanti, ut gratum inuenias, experiri & ingratos. Nemo tam certam habet manum, ut non sępe fallatur. Aberrent, ut aliquãdo hæreant. Post naufragia, maria tentantur. Fœneratorem nõ fugat à foro coactor. Cito inerti ocio uita torpebit, si relinquendũ est, quicquid offendit. Hactenus Seneca. Quo loco num coactor legendum sit, nécne, studiosis expendendũ relinquo. Iuxta etymologiam cunctio siue cuntio, aut mutata litera contio dicendũ esset, ni quod Festus Põpeius ostẽdit eundem esse coctionem & cocionẽ. Is in dictione Arulator, consentit cũ Gellio, confirmans eũdem esse cotionem cum arulatore. Arulatorem autem dici à uoce Græca ἆρε, id est, tolle, quod merces eas sequatur, ex quibus si quid ceciderit lucri, possit tollere.

Non nauigas noctu. XXIIII

Οὐ νυκτὶ πλοεῖς. i. Non noctu nauigas. De eo cui nihil est certi quod sequat̃, propterea quod nocturnis tẽporibus certius nauigant nautæ, propter stellarũ notas, de quib. alias dictũ est. Chrysippus, ut citant, negationẽ detraxit, νυκτὶ πλοεῖς, manẽte, sicut ego quidẽ arbitror, eadẽ sententia. Nã quid alioqui fuerat memorandũ, si Chrysippus citra negationem extulisset, quasi uero non idem iuris sit in quauis oratione. Quanq; autẽ nautæ noctu stellarum indicia sequuntur, longe tamen certior interdiu nauigatio.

Mores hominum regioni respondent. XXV

Καὶ τῶν φυτῶν τὰ σπέρματα, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι ταῖς χώραις συνεξομοιοῦνται. i. Et plantarũ semina, & hominũ mores ad regionis habitũ respondent. Refertur & hoc in Gręcorum prouerb. Collectaneis. Alioqui non eram adscripturus. Equidẽ arbitror natũ ab apophthegmate, cuius meminit Plutarchus. Vt triticũ in nõnullis agris degenerat in aliud genus, soli uitio: ita pro qualitate regionis uariantur hominũ ingenia. Mõtani asperi ferè sũt & inhumani. Littorales fermè prædones & immites. Cãpestres molles & humani. Herodotus in calce libri ultimi, satis declarat primũ è Cyri responso natũ esse. Etẽm quũ Persæ rerum potiti postularẽt, ut ex aspera regione, quã tum incolebant, transferrentur in cõmodiorẽ ac feraciorem, annuit quidẽ, sed admonitis ut post

hac

hac sese pararent ad seruiendum, nō ad imperandū, φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χωρῶν μαλακοὺς γίνεσθαι. οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπόν τε θαυμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. i. Ex mollibus enim regionibus molles homines nasci solere. Neq; enim eiusdē esse terræ fructum egregium producere, & uiros in re bellica præstantes.

Cum cane simul & lorum. XXVI

Σὺν τῷ κυνὶ καὶ τὸν ἱμάντα. i. Vnà cum cane lorum quoq;. Clausula est heroici carminis. Eudemus indicat dici, quoties simul omnia pereunt, ut nihil omnino sit reliqui, ne spes quidem recuperandi quod perijt.

Teipsum inspice. XXVII

Μὴ τἀμὸν ἀλλὰ καὶ τὸ σὸν φῦλον σκόπει. id est,

Age non meum, uerum & tuum inspicito genus.

Teucer in tragœdia quapiam in Agamemnonem sibi generis uitium probro uertentem, quod nothus esset, regerit huiusmodi conuicium, quod & ipse genus duxisset à Clisthene effœminato. Stultum est in alterum dicere, quod in te possit retorqueri. Adagium refertur à Plutarcho.

Ne mihi uacuam abstergas. XXVIII

Theocritus in Syracusijs:

Μὴ φύη μελιτῶδες ὃς ἁμῶν καρτερὸς εἴη,
πλὰν ἑνός, οὐκ ἀλέγω, μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς. id est,

Ne quisquam existat, Proserpina, quem dominum, uno
Excepto, agnoscamus: ego id non curo, caueto,
Abstergas ne mi uacuam.

Subesse prouerbium uidetur in eo quod ait:

Μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς:

Subaudiendum aūt γναθὸν, χεῖρα, aut simile quiddā. Apparet esse cōminantis aut timentis alapā aut colaphū. Nā locus nōdum satis liquet. Eruditis itaq; relinquimus excutiēdum diligentius. ἀπομάττειν dicuntur & plastæ qui argillā oblinunt, dum fingunt imaginē. Solēt quidā simulare officiū, quasi uelint aliquid sordium à mala abstergere, & interim imprudēti illinunt aliquid sordiū. Queadmodum inducūt Bacchū facie, gypso, & uuarum succo oblita. Interpres tamen homo nec admodum doctus, nec diligens, mauult subaudiri mensurā, fortasse χοίνικα. Quod in mēsura redundat, absterget terete baculo. Fallit igitur qui nondū plenā absterget, ita simulans aliquid redūdare. Sētit se nō esse illi ancillā, ut ab eo debeat obiurgari. Heri offensi defraudant seruos suo dimenso, hoc est, ni fallor, quod ait, Nō sum sollicita, ne mihi mensuram uacuam abstergeas.

Cum sis nanus, cede. XXIX

Νάνος ὢν ὕπεικε. i. Nanus cum sis, cede. De pusillis dictum. Nani enim homunciones appellantur infra modum humani corporis, & prodigiosæ breuitatis. Iuuenalis:

Nanum Atlanta uocamus.

Νάνος enim Grecè dicit quasi μὴ ἄνω, quod non excrescat in altum. Citatur Theophrastus, qui senserit nanos dici, quibus pudendum membrum sit iusto maius, quod in hoc hominū genere inueniri, pbabile est. Quadrabit in tenues & humilis fortunę humūculos, ac queadmodū ait Horat. moduli bipedalis, qui potentes sumptu conant æquare.

Nocte lucidus, interdiu inutilis. XXX

Ἐν νυκτὶ λαμπρὸς, ἐν φάει δ' ἀνωφελής. id est,

In nocte lucens, luce uero inutilis.

De præposteris qui sapiunt, ubi nihil est opus: cum opus est, ibi dormiunt. Cæterū ipse magis arbitror cōpetere in eum qui inter indoctos uideatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat. Aut inuertendum est prouerbium:

Ἐν φάει λαμπρὸς, ἐν νυκτὶ δ' ἀνωφελής.

Sumptum à gemma quadam, cuius alibi fecimus mentionem.

E Tantali horto fructus colligis. XXXI

Ταντάλου κήπου τρυγᾶς. i. Ex Tantali horto fructum colligis, id est, ea cōsectaris, quę nusquam sunt, aut quibus frui non licet. Quod quidem apposite dicetur in mundanis addictos uoluptatibus. Nā ij dum his ueluti temulēti fruūtur, egregie felices sibi uidentur.

tur. Verum simulatque resipuerunt, iam uelut experrecti, intelligunt omnia illa nihil fuisse, nisi mentis non admodum sanæ somnium.

XXXI

Telenico pauperior.

Τελωνίκου πτωχότερος. i. Telenico pauperior. Nã is usqueadeo notæ paupertatis fuit, ut Seriphij uerbum inde finxerint, dicantque τελενικῆσαι pro euacuare.

XXXII

Telenicia echo.

Τελενίκιος ἠχώ. i. Telenicia echo, recte dicetur oratio fatui. Sic enim uocãt crepitum uasculorum inanium. Sumpto epitheto ab eodem, de quo modo diximus Telenico. Quanquã Plutarchus inter argute dicta Epaminondæ, meminit Tellenis cuiusdã pessimi tibicinis, cui dissimilimus fuerit Antigenidas. Expendat igitur lector an ab hoc malit deductum prouerbiũ. Etenim de Tellenis cantilenis aliàs nobis dictum est.

XXXIII

Terebintho stultior.

Τερεβίνθου ἀνοητότερος. i. Terebintho dementior, in stupidum sibique placentem, quod arbor ea late porrigat ramos, quod est insolenter ostentantium sese, ad hæc nigrore insignis, folijs crassis, succo item pingui & resinoso, tum aliàs alia specie. Parit quidem cũ uite, sed dissimilem fœtum.

XXXIIII

Mœnia Semyramidis.

Τείχη Σεμυράμιδος. i. Muri Semyramidis, de muris inexpugnabilibus dicebatur, egregieque munitis. Ouidius libro Metamorphoseon quarto:

Vbi dicitur altam Coctilibus muris cinxisse Semyramis urbem.

XXXV

Manum admouere.

Τὴν χεῖρα ἐπιβάλλειν. i. Manũ apponere dicebantur, qui sese insinuarent in rei cuiuspiã egregiæ communionem. Translatum à sacris, in quibus nonnunquam fieri solet, ut alijs rem diuinam facientibus, alius aliquis adueniens, admota uictimę manu, fiat & ipse particeps sacrificij.

XXXVI

Patris est filius.

Τοῦ πατρὸς ἐστὶ τὸ παιδίον. i. Patris est filius. Ita loquuntur, ubi quis mores imitat̃ patrios. Et in genere, eius filiũ uocamus quemlibet, quẽ moribus expresserit, quod liberi ferè parẽtes referre soleãt. Hũc titulũ Varro uni ex Menippeis indidit, citãte Nonio Marcello. Varronis autem tituli ferè prouerbiales sunt. Philostratus in Aristide cõmemorat, sophistam hoc prouerbio notasse Alexandrum, quod patris ambitionẽ imitaretur.

XXXVII

Paruo emptas carnes.

Τὸ εὔωνον κρέας οἱ κύνες ἐσθίουσι. i. Paruo emptas carnes, canes edunt. Quidam putria emunt absonia, ne plusculum insumãt nummorum. Ea cum nullus attingit, canibus aliquoties edenda seruantur. Sapit & hoc uulgus horum temporum.

XXXVIII

Qui domi compluitur.

Τὸν οἴκοθεν βρεχόμενον οὐδὲ θεὸς οἰκτείρει. i. Qui domi compluitur, huius ne deũ quidẽ miseret, uulgo Græcis iactatum. Sensus est eum modis omnibus suo malo uideri dignũ, qui sit usque adeo ignauus, ut nec domi suæ possit à pluuia tutus esse. Eiusdem farinæ cũ superiore prouerbium, ni me prorsus fallit nasus.

XXXIX

Tragicus Theocrines.

Τραγικὸς Θεοκρίνης. i. Tragicus Theocrines. Vsurpauit hoc adagiũ Demosthenes aduersus Æschinem. Theocrines, primum tragœdiarum actor fuit, deinde calumniator, & sycophãta. Vnde Demosthenes in oratione ꝓ Ctesiphonte, Æschinẽ tragicũ Theocrinem uocat. Extat eiusdem aduersus hunc Theocrinem oratio, quanquã nõnulli Dinarcho tribuunt. Vsus est hoc ꝓuerbio diuus Hieronymus, ni fallor, in Epistola ad Furiam, De uiduitate: Vbicunque uiderent Christianum, statim illud de triuio, τραγικὸς θεοκρίνης. Hoc conuicij iaciebant in Christianum, quasi sanctimoniæ simulator magnificis uerbis aliorum uitam criminaretur.

XL

Tragicum malum.

Τραγικὸν πάθος. i. Tragicũ malum dicetur ingens, cuiusmodi fingũtur in tragœdijs. Nam ab ijs abstinet comœdia. Quintilianus duo facit affectuum genera: quosdam enim atrociores esse, hos amat tragœdia, quosdã mitiores, his utitur comœdia: ac tragicos quidem πάθη uocant, Comicos ἤθη. Tragœdia semper habet tristem exitũ: Comœdia

dia lætum, Vnde Plautus citante Festo Pompeio, Comœdice dixit pro suauiter: Fuge, heus astitisti & dulce & comœdice.

Cæcus auribus ac mente. XLI

τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ. id est,
Tu simul & aure & mente & oculis cæcus es.
Quadrat in hominem plane stupidum.

Cæcum insomnium. XLII

τυφλὸν ὄνειρον. id est, Cæcum insomnium, de re friuola uanaque. Quædam enim insomnia portendunt aliquid, quædam inania sunt, quemadmodum sunt & bruta fulmina.

Asinos non curo. XLIII

Τῶν δ' ὄνων οὔ μοι μέλει. id est, Ceterum asinos nil moror. Congruit in eum qui domesticis contentus opibus, non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitijs. carmen integrum alibi citauimus.

Plurium calculus uincit. XLIIII

Τῶν πλειόνων ψῆφος νικᾷ. id est, Plurium calculus uincit. Quoties in consilio ceditur multitudini. Plinius in Epistolis queritur, numerari sententias, non expendi. Et Liuius: Pars, inquit, maior meliorem uicit.

Ὑπεψωλισμένη. XLV

Ὑπεψωλισμένη, dicitur iam propinqua partui. Sumpta metaphora à ficis post immissos psenas maturescẽtibus. Hoc quid sit, explicuimus in prouerbio ἀνειρίνασος. Deflecti potest ad ingenium ad hoc aut illud uehementer propensum.

Subdititius es. XLVI

Ὑποβολιμαῖος εἶ. id est, Suppositititius es. Subdititij siue submissitij uocãtur partus adsimulati: inde trãsfertur in hominem fictum, & per dolum ab alio quopiã allegatũ subornatumque. Finitimum illi κίβδηλος ἄνθρωπος.

Subiugus homo. XLVII

Ὑποζυγιώδης ἄνθρωπος. id est, Subiugus homo. Qui non arbitratu suo, sed alieno iussu facit quippiam. Traductum à iumẽtis iugalibus. Huc pertinent illæ metaphoræ prouerbiales, Mittere sub iugum. Horatius:

Sic uisum est Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco.

Item Deijcere iugum, quod scripsit M. Tullius in prima Philippicarum, Subducere collum iugo. Ouidius,

Et tua læsuro subtrahe colla iugo.

Excutere iugum.

Pistillo nudior. XLVIII

Ὑπέρου γυμνότερος. id est, Pistillo nudior. De uehementer tenui. Cognatum illi, πατάλου γυμνότερος. id est, Paxillo nudior. His enim cortex detrahitur.

Pistillo caluior. XLIX

Ὑπέρου φαλακρότερος. id est, Pistillo caluior. Prouerbialis item hyperbole, de magnopere glabris. Nam ima pistilli pars, calui cranium referre uidetur. Transferri potest ad insigniter egenos, aut simplices, ac dissimulandi ignaros.

Aurum suberatum. L

Ὑπόχαλκον χρυσίον. id est, Suberatum aurum, dicetur homo nequaquam syncerus, sed aliud præ se ferens, aliud intus occulens. Sumptum à nomismatis adulteratis.

Nihil de uitello. LI

Νεοττοῦ οὐδέν μοι δίδως. id est, Nihil mihi de uitello dedisti. Quadrat in eos qui impartiãt deteriora, meliora sibi seruãtes. M. Tul. in lib. De diuinatione ij. narrat huiusmodi fabulam, unde consentaneum est hoc mutuatum esse prouerbiũ: Quidam somniarat se uidere ouum ex lecti cubicularis fascia pẽdens illigatũ. id somnium cum ad coniectorẽ retulisset, responsum est, thesaurum indicari: proinde foderet eo loco quo se somniarat ouũ uidere. ubi fodisset, reperit aurũ argento circuntectum. Misitque paululum ex argẽto coniectori, dissimulans inuentum aurum. Coniector accipiens, Nihilne, inquit, de uitello?

Queruli in amicitia. LII

Οἱ φιλομεμφεῖς εἰς φιλίαν οὐκ εὐφυεῖς. i. Qui queruli sunt in amicos, non sunt ad amicitiam

tiam idonei. Cõniuere ad amicorũ uitia, hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos. Sententia uidetur desumpta ex Herodoto. Cõstabit tamẽ trimeter, si legas, οἱ φιλομεμεμφεῖς, εἰς φιλίαν οὐκ εὐφυεῖς. Nec tamen uideo quid sit φιλομεμεμφεῖς. Si legimus φιλομεμφεῖς, addenda est coniunctio, οἱ δὲ φιλομεμφεῖς, ita constabit uersus,

Qui querulus est, amicitiæ haud accommodus.

Cleomenes superat cubile. LIII

Ὁ κλεομένης τῆς κοίτης ὑπερέχει. id est, Cleomenes cubile superat. De eo qui magis abundaret rebus superuacaneis quàm necessariis. Ductum apparet à quopiã, corpore quàm pro lectuli modo maiore. Sicut & Iuuenalis:

Lectus erat Codro, Procula minor.

Diues promissis. LIIII

Ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. i. Magnifica quidem oratio, cæterũ non habetur fides loquenti. Quoties aliquis ingentia pollicetur, quę nõ uideatur præstiturus. Plutarchus in Apophthegmatis regum & imperatorum, tribuit Eudæmonidæ, qui quum audisset Stoicum opinor quempiam dixisse, quod solus sapiens esset bonus imperator, ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων οὐ περιεσάλπισται. id est, Admiranda quidem oratio, cæterũ qui dicit, nunquam cinctus fuit tubarum strepitu. Refert idem in Laconicis integre, ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος, οὐ γὰρ περιεσάλπισται. Idem conueniet in Theologos, cœlestia quædam docentes, quum orationi uita non respondeat.

Vterq; ambo. LV

Ὁ μὲν ἑκάτερος ἀμφότερος, ὁ δὲ ἀμφότερος οὐδέτερος. i. Vterq; ambo, ambo neuter. Instar ænigmatis est, cuius meminit Plutarchus in Moralibus, & extat in Græcis Epigrammatis. E duobus fratribus, quorum alteri nomen erat ἑκάτερος, alteri ἀμφότερος. ille bonæ frugis erat, hic nequam. Hos quũ Philippus uidisset, hoc in eos iocatus esse fertur. Quadrabit in duos aliquos, quorum alterius nequitiam, alterius probitas compensat.

Os inest orationi. LVI

Ὀστοῦν ἔνεστι τῷ λόγῳ. id est, Sermoni inest os ac uigor. De oratione nõ inani, sed solidas habente sentẽtias. Dictum hoc Themistocli tribuitur. uidetur è poeta quopiã desumptum. Est enim iambicus Dimeter. Quintilianus item rerum inuentionẽ appellat orationis ossa. Sumpta similitudine ab animantium corporibus, quæ ossibus sustinentur, colligantur neruis, uestiuntur carnibus & pelle, cohærent anima, mouentur actu.

Fluuius non semper fert secures. LVII

Οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. i. Non semper secures fert fluuius. id est, non protinus tibi speres idem quod aliis feliciter cessit. Natũ ab apologo Æsopico: Cuidam cædẽti syluã, securis è manibus excidit. Mercurius inuocatus reddidit argenteam. Neganti suam esse, reddidit auream. Hanc quoq; suam esse neganti, ferream tandem restituit, & illas insuper donauit. Alius quidam eundem euentũ sperans, data opera, passus est elabi securim. Ea cum perisset, nec Mercurius imploratus fuisset, expostulanti, prior ille respondit ad hũc modũ: οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. Quanq; hic apologus uarie narratur in aliis commẽtariis, nẽpe adfuisse Mercuriũ, & ꝓlata aurea securi rogasse, nũ ea esset q̃ perisset: atq; eo ꝓtinus affirmãte suã esse, Mercuriũ offensũ hominis impudẽtia, nec ferreã restituisse.

Non est Dithyrambus, si bibat aquam. LVIII

Οὐκ ἔστι διθύραμβος, ἂν ὕδωρ πίνῃ. id est,

Haud Dithyrambus est, aquam si potitet.

Non adest hilaritas, quum deest uinum: languet poetarũ ingenium, ni uino cõcalescat. Vnde teste Flacco:

Laudibus arguitur uini uinosus Homerus. Et,

Ennius ipse pater, nunquam nisi potus ad arma Prosiliit dicenda. Et,

Nulla placere diu nec uiuere carmina possunt,

Quæ scribuntur aquæ potoribus.

Quin ut refert in Symposiacis Plutarchus, Æschylus tragœdias suas potãdo scripsit. Excitat enim uini calor inueniendi uim, quæ torpet nonnunquã in ieiunis, mouet phantasias, addit impetus, subministrat fiduciã. Addit Gorgiam nõ recte suam tragœdiã Marti tribuisse, cum Baccho magis sit adscribenda. Dithyrambi canebantur in honorẽ Bacchi, qui

chi, qui & ipse διθύραμβος dictus est, quod bis natus uelut è duabus ianuis prodierit.

Post acerba prudentior. LIX

Παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. id est, Post mala prudentior. Finitimum illi: ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Plato in Symposio, ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω ἀγάθων, μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων, γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, ὥσπερ νήπιος παθόντα γνῶναι. i. Quę sane & tibi dico Agathō, ne ab hoc fallaris, sed meis doctus malis caueas, neq; quēadmodum habet prouerbium, stulti more malo accepto sapias. Congruet in eum qui suo malo redditus est cautior.

Pausone mendicior. LX

Παύσωνος πτωχότερος. id est, Pausone mendicior. Pauson pictor quispiā fuit, insigni tenuitate, quēadmodum apud Iuuenalem Codrus. Hunc notat Aristoph. in Pluto, apud quē cum Penia exclamasset ὦ πόλις ἄργους κλύεθ' οἷα λέγει. id est, O urbs Argos, quod ait audi, respondet Chremylus, παύσωνα κάλει τὸν ξύσσιτον. id est, Pausonē adhibe tibi conuiuā.

Vltra Hyperbolum. LXI

Ὑπὲρ τὸν ὑπέρβολον. id est, Vincit Hyperbolum. Hyperbolus quispiam erat, mirū in modum appetens litium. Vnde conuenit in eos, qui simili laborāt morbo. Plutarchus in uita Alcibiadis, Thucydides Peloponnesiaci belli lib. viij. & Aristophanes in Equitibus ostendit Hyperbolum fuisse hominē modis omnibus improbissimū, nec ulla re clarum aut potentē, nisi uicio linguæ. Pręterea M. Tul. lib. De claris oratoribus, ita scribit de Saturnino: Homo simillimus Atheniensis Hyperboli, cuius improbitatem ueteres Atticorum comœdiæ notauerunt. Aristophanes præter alia scribit & hoc de Hyperbolo:
Ἄνδρα μοχθηρὸν, πολίτην ὀξίνην ὑπέρβολον. id est,
Improbum uirum, atq; ciuem uapam acidumq; Hyperbolum.

Sus in uolutabro cœni. LXII

Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. id est, Sus lota redijt ad uolutabrum luti. cum quis iterat iam expiata flagitia, sicut indicauimus alibi. Extat in Epistolis diui Petri. Huic affine est quod habēt Prouerbia Sirach, Qui lauatur à mortuo, & iterum tangit mortuū, quid prodest lotio illius?

Ob textoris erratum. LXIII

Ὑφάντου πταίσματος, ὑπήτης ἐτύφθη. id est, Ob textoris erratum, hypetes uapulauit. cum quod hic peccauit, alius dependit. Quid sit hypetes, nondum apud autores repperi.

Mendax atraphaxis. LXIIII

Ψευδῶν πλέα ἀτραφάξις. idest, Referta mendacijs atraphaxis. De tumidis ac uentosis. Atraphaxis oleris genus, quod celeriter in altū surgit. Latinis atriplex dicitur, affinis, ni fallor, betarum generi, quæ & ipsę subito grandescunt, alioqui fatuæ. Id quod indicat & Theophrastus in Historia plantarū, lib. i. cap. v. Eadem herba ab eodem, lib. vij. cap. i. recensetur inter eas quæ celeriter proueniunt, nēpe die à satu octauo. Est caule grandiore, sed molli carnosaq;. Suidas admonet dictum in Cleonē, qui falso calumniaretur equites in concilio: cui cum fides haberi uideretur, dictū est: ψευδατραφάξιος πλέαν ἦν τὴν βουλὴν, id est, Conciliū plenum esse mendaci atraphaxi. quo dicto simul notata est & Cleonis in calumniando uanitas, & populi facilitas in credendo. Est enim illud proprium calumniæ, è leuissimo malo subito maximam excitare tragœdiam. In hanc fermè sententiam Suidas. Adagium sumptum est ex Equitibus Aristophanicis.

Inflige plagam ab aratro. LXV

Παῖε τὴν ἀπ' ἀρότρου. id est, inflige plagā aratri: siue, impinge uomerem. cū iubebimus strenue pugnare, licet sine arte. Natum aiunt ab huiusmodi fabula, quā narrat Pausanias libro Elia. ij. Glaucus quidam Carystius cum terrā aratro proscindenti forte fortuna uomis excidisset ab aratro, sublatū aptauit manū uice mallei. Quod ubi conspexisset pater Demylus, iuuenem produxit in Olympia, ad pugilum certamē: uerum ubi iam artis imperitus, plagis afflictus penè deficeret, pater acclamauit: παῖε τὴν ἀπ' ἀρότρου, admonēs ut sic peteret hostē, quemadmodū uomere solet uulnerare terrā. Hac uoce redijt animus iuueni, uicitq;. Idē postea bis uicit Pythia, octies Nemea, itē octies Isthmia. autor Pausan.

Summis ingredi pedibus. LXVI

Qui clanculum aut cautim, ac pedetentim, quod aiunt, conant aliquid, summis pedibus in-

bus ingredi dicuntur. Græci iucundius efferunt aduerbio composito, ἀκροποδητί. Idem ualent illa: Suspenso gradu, & Suspensis pedibus. Traductum à gestu eorũ qui sic ingrediuntur, ut strepitum pedum nemo sentiat: aut qui uiæ diffisi, cautim & leuiter figunt uestigia. Aliquãto diuersius est, quod est apud Platonem in Lachete, καὶ οὐδὲ ἄκρῳ ποδὶ ἐπιβαίνοντας. id est, Ne summo quidem pede ingredientes, quod pertinet ad illam formam, Summis labris degustare, Summis digitis attingere.

Cœlum digito attingere. LXVII

Prouerbiali nimirũ hyperbole, digito cœlum attingere dicũtur, qui longe supra mortalium conditionem, ac dijs proximi esse uidentur. M. Tullius ad Atticum lib. ij. Nostri autem principes digito se cœlum putãt attingere, si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant. Cognatum illi quod aliàs ex eodem retulimus, In cœlo esse. Ad consimilem modum Horatius:

Quod si me lyricis uatibus inseris,
Sublimi feriam sidera uertice. Ouidius:
Huic tu quum placeas & uertice sidera tangas.
Et apud Theocritum in Hodœporis: ὅτι πόκ᾽ ἤδη
ἀνυσάμην τὸ ἀμνόν. οὐ τὸν οὐρανὸν ὔμμιν ἁλεῦμαι. id est,
Agnum quando tuli, uobis in sidera abibo. Lysimachus quum ad Thraciam peruenisset, uelut occupatis extremis regni finibus: Nunc, inquit, Byzãtij ad me ueniũt, posteaq̃ cœlum attingo lancea. Eam uocẽ insolentissimam ita castigauit Pasiades Byzantius, qui tum forte aderat, ut diceret, Abeamus, ne lanceæ mucro cœlum pertundat.

Corinthiari. LXVIII

Κορινθιάζεσθαι, ueteres uulgato ioco dicebant eos, qui scortationibus ac lustris indulgerent, quiue lenocinium exercerẽt: qui quæstus hodie nusquam uberior q̃ apud Venetos. sumptum est à meretricibus Corinthiẽsibus, de quibus suo loco dictum est. Tantus enim illic honos habebatur meretricibus, ut quemadmodum ex autoribus docet Athenæus, illic in templo Veneris prostarent, atq; in solennibus precibus illud addi soleat, ut dij augerent meretricum numerum: Quin & illud refert, meretrices facto sacro Veneri, ciuitatem extremo periculo laborantẽ seruasse placata Venere. Prouerbij meminit huius Stephanus De urbibus, Aristophanis allegans Cocalum.

Si tanti uitrum, quanti margaritum? LXIX

Diuus Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem uirginem: Solẽt miseri parentes, & nõ plenę fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos nõ inueniunt, uirginitati tradere: si tanti, ut dicitur, uitrum, quanti margaritum? Vtitur eodem cõplusculis alibi locis, usurpatur & à Tertulliano in libello ad martyres. Hoc dicto summa rerum inæqualitas significabatur. Inter gẽmas prima laus olim fuit unionibus, uitrum uilissimũ: & tamen gemmas nonnihil imitatur. Si tanto studio curas, ut uiuat corpus, quàm est danda opera quo uiuat animus? Si nihil non facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendum, ut placeas principi deo? Si tantis sudoribus parãtur opes periturę, uel usu, uel furto, quur non magis incumbimus, ut cœlestes opes accumulemus? In his & huiusmodi locus erit prouerbio.

Hæret in uado. LXX

Diuus Ambrosius in cõmentarijs quos ædidit in Euangelium Lucæ, non inelegans usurpauit adagiũ, significans Christi genealogiam, quæ diuerse feratur ab Euangelistis, explicari nõ posse. In abruptum, inquit, disputationis uenimus: hęremus in uado. Metaphora nimirum à nauigio ducta, quod uado illisum, frustra circũagitur. neq; cursum institutũ tenere potest, id quod euenit his qui incidunt in syrtes, aut in salebras. Ad hũc etiam modum effert prouerbiũ M. Tullius, lib. De finibus bonorum quinto: Venit ad extremũ, hæret in salebra. Rursum aliàs eodem in opere: Hic si definire, si diuidere potuisset: si loquendi uim, si deniq; consuetudinem teneret, nũquam in tantas salebras incidisset. Sunt autẽ salebræ fluminũ aut uiarũ obstacula, à saltu dictæ. Non dissimili figura dixit idem Cicero, Aqua hæret. Sic enim scribit Q. fratri: Hic aqua mihi hæret, significans nihil esse profectum in causa. Suspicor dici solitum de causa prorogata. Etenim ut non infundit aqua nisi dicturo, nec fas est loqui post extillatas clepsydras, ita cũ seruatur q̃d

reliquum

reliquum est aquæ, interrumpitur dicentis oratio. Plautus in Pseudolo, Perij, nūc homo in medio luto est, nomen nescit, hæret hæc res.

In culmo arare. LXXI

Ἐπὶ καλάμης ἀροῦν. id est, In stipula arare, dicuntur, qui labore nunquam intermisso uim mentis exhauriunt: aut qui nunquam desinunt ab amicis petere quod dent. Sumpta metaphora à nimium auidis agricolis, qui segetem nō patiuntur unquam interquiescere: sed assidua cultura succum omnem soli exhauriunt, statim à messe, nouam ingerētes sementem. Suidas citat ex Lysia.

Taciturnior Pythagoreis. LXXII

Σιωπηλότερος ἔσομαι τῶν Πυθαγόρᾳ τελεσθέντων. id est, Taciturnior ero quàm hi qui Pythagoræ sunt initiati. De uehemēter taciturnis usurpari solet. Sumptū à Pythagorę schola, in qua, quinquenne silentium indicebatur auditoribus, quam ἐχεμυθίαν uocant, à cohibendo sermone. Suidas prouerbij titulo refert, & Zenodotus in Collectaneis.

Attagenæ nouilunium. LXXIII

Ἀτταγᾶς νουμηνία. id est, Attagenæ nouilunium. Refertur à Suida: nec explicatur, nisi quod à diuersis locis haud difficile coniectura colligi potest dictū fuisse in turbam abiectorum & seruilium hominum, Siquidem Attagen auis est palustris, uersicoloribus plurimarum maculis distincta, unde seruum hominem stigmaticum, & cui tergum ob plagarum uibices, uarijs punctis esset picturatum, Attagenam uocabant. Porrò ad nouam lunam, sic enim Græci uocant initium mensis, cum Calendas non habeant, & serui distrahebantur apud Athenienses, & militum delectus agebatur.

Ingens interuallum. LXXIIII

M. Tullius in Epistolarum ad Atticum lib. vi. senarios hos ceu prouerbiales usurpat:

πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ
Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείας ἁλός. id est,
Multas at undas uoluit in medio Notus
Vasti maris.

significans illum procul abesse. Licet huc quoq; torquere, ut significes rem adhuc procul abesse à periculo.

Viuus, uidensq;. LXXV

Quod in Eunucho dixit Terētius: Viuus, uidensq; pereo, id M. Tullius indicat prouerbiali figura dictum esse. Sic enim scribit in Oratiōe pro P. Sextio: Ille Cyprius miser, qui semper socius, semper amicus fuit, de quo nulla unquam suspicio durior ad senatū, aut imperatores nostros allata est, uiuus, ut aiunt, & uidens est cum uictu suo ac uestitu publicatus. Vsurpat aliquot locis & D. Hieronymus. Quin & illud quoq; Cū uictu suo ac uestitu, prouerbium sapit.

Præstat habere acerbos. LXXVI

M. Tul. in dialogo De amicitia: Scitum est enim illud prouerbiū Catonis: Multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, q̃ eos amicos qui dulces uideantur. Equidē ut præclaram esse sententiā fateor, ita prouerbium esse negauerim. Primum quod nullam omnino prouerbij speciē præ se ferat: deinde quod prouerbia uulgi sunt, non huius aut illius. Vnde legendum arbitror: Scitum est enim illud Catonis, aut, illud uerbū Catonis. tamen adscribendum putauimus, ne quis indiligentia prætermissum existimaret.

Columnas rumpere. LXXVII

Ælianus prodidit in Samo quondam fuisse animalia uasta magnitudine, Neades uocantur, quorum uoce terra rumperetur. Vnde prouerbiū natum in clamosos & improbe loquaces, ut postes & columnas dicantur rūpere. Vsus est eo Vergilius in Philistum rabulam, & obtrectatorem. Item Iuuenalis:

Frontonis platani conuulsaq; marmora clamant.

Leporis uita. LXXVIII

Λαγὼ βίον ζῆν. id est, Leporis uitam uiuere dicuntur, qui semper anxij trepidiq; uiuūt. Quod id animal omnium prędę expositum, ne somnū quidem capit, nisi oculis apertis. Demosthenes in Æschinē: Λαγὼ βίον ἔζης δεδιὼς καὶ τρέμων καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν. id est, Leporis uitā uiuebas, timens ac tremens, ac semper expectans ut uapulares. Vsus est &

est & Plutarchus in libello περὶ φιλοπλουτίας, quem pridem Latinum reddidimus. λαγωῶν δειλότεροι scripsit Athanasius in apologia prima: & apud Strabonē, Phrygijs leporibus timidior, de quo dictum est alias per occasionem.

Victi non audent hiscere. LXXIX

νικώμενοι ἄνδρες τῇ ἀγρυξίᾳ δεδίασι. id est, Qui uincuntur, silentio uincti sunt. Plutarchus in libello cui titulus: Quo pacto qs utilitatē capere possit ex inimicis, citat ex Pindaro. Conuenit cum illo quod alibi retulimus: Quid, nisi dolor uictis? Est autem uerbū perquam elegans ἀγρυξία, ubi quis nō audet hiscere, à uerbo γρύζειν, de quo nō semel dictum est.

Thersitæ facies. LXXX

Θερσίτου βλέμμα. id est, Thersitica facies. De prodigiose deformi dici solitū, quod Homerus scripserit hunc omnium qui ad Troiam uenissent, fœdissimum fuisse. Ac totū hominē à capite, quod aiunt, usq; ad pedes ita graphice depingit, et corporis uitia & animi morbos, ut dicas pessimū ingeniū in domicilio se digno habitasse. Locus apud Homerum est Iliad. lib. ij. notior quàm ut hic referat adducere. Venustius erit si ad animū trāsferatur: ueluti si de formoso, sed moribus improbo dicas: Si corpus aspicias, Nireus est: si animum, plusquam θερσίτου βλέμμα reperies. Adagij mentionem fecit Suidas.

Picifer. LXXXI

κιττοφόρος. id est, Picifer uulgare conuicium uidetur in hominem infimū & despicatissimæ sortis. Siquidem Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte dicit Æschinē hoc nomine ab aniculis compellatum, quemadmodum & λικνοφόρον, quod picas & uannos capite baiularet. Nam his in mysterijs Bacchanalib. utebātur, quod ea auis sacra sit Baccho, & uannus in omnibus mysterijs adhibebatur. Vnde Maro,

Et mystica uannus Iacchi.

In numerato. LXXXII

In numerato habere, si ad animi rem transferatur, prouerbij rationem habuerit, uelut Octauius Augustus ut refert Seneca, pronunciauit de Vinitio oratore, quod ingeniū in numerato haberet: propterea quod in causis agēdis ingenio esset præsentissimo, & quicquid alijs præstaret diutina cogitatio, id illi prima statim animi intētio daret. Sumptum est ab his qui res suas ad certissimum calculum redegerunt, hoc est, ad pecuniā numeratam. Quintilianus in sexto: De actore, inquit, facile dicēte ex tempore dictum est olim, ingenium eum in numerato habere. Vide prouerbium, Numero dixisti.

Quantum habet. LXXXIII

Quantum habet quisq;, tanti fit. Quod scripsit Horatius in satyra prima,

Nil satis, inquit, quia tanti quantum habeas, sis.

Item Iuuenalis satyra tertia,

Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca,

Tantum habet & fidei.

Nō recensuissem inter prouerbia, ne quis clamitaret me sentētias collegisse, nō adagia, nisi D. August. in libro De disciplina Christiana nominatim ꝓuerbij titulo citasset. Vnde & illud prouerbium inquit, Quantum habebis, tantus eris. Quanquam & Horatius satis indicat uulgo iactatam sententiam eo quod præcessit:

At bona pars hominum decepta cupidine falso.

Vsurpat & Apuleius & Apologia, Tanti reuera estis, quantum habetis. Videtur ex Euripide uenisse in uulgi sermonem. Cuius & hunc uersum inter cæteros refert Seneca:

Vbiq; tanti quisq;, quantum habuit, fuit.

Imis ceris eradere. LXXXIIII

Imis ceris eradere, pro eo quod est, delere penitus, sic ut nullum omnino memoriæ pristinæ uestigiū extet. Sumptū ab his qui in ceratis scriptitant tabulis, his mos est ita nonnunquam uersum stilum per summum æquor ceræ ducere, ut qualiacunq; tamē prioris scripturæ remaneāt uestigia: aliquoties funditus delent. D. Hieronymus ad Chrysogonum, Ita nostræ es necessitudinis penitus oblitus, ut illam epistolam quā in corde Christianorum scriptā Apost. refert, non parua litura, sed imis, ut aiunt, ceris eraseris. Conueniet in profundam obliuionem, uel amicorū, uel pristinæ fortunæ, uel si quid est simile.

Macilenta

Macilenta manu pinguem pedem. LXXXV

Hesiodus in opere quod inscripsit, Opera & dies, uelut ænigmate quodam explicuit paupertatem, λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις. id est,
Gracili autem manu pinguem pedem premas. Manus enim gracilescũt fame, pedes intumescunt frigore. Carmen sic habet,
Μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ
Σὺν πενίῃ, λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις. id est,
Ne te deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atq; pedem premere incipiat manus arida pinguem.
Venustius erit, si longius transferatur ad uiaticum parandum senectuti, aut similia.

Non semper erit æstas. LXXXVI

Ad eundem fermè sensum pertinet & illud ex eodem libro,
Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται. ποιεῖσθε καλιάς. id est,
Æstas non semper fuerit, componite nidos.
Nõ semper uirebit ætas, para, quò se recipiat senectus, Aut, nõ semper erit prospera fortuna, munias animum philosophiæ decretis, quo fortunã aduersam possit contemnere. Admonet & Cato agricolas, cogitẽt quàm longa sit hyems. Notus est apologus de formicis exprobrãtibus cicadæ, quod totã æstatem nihil aliud quàm cecinisset ociosa, eoq; mendicaret in hyeme, hoc dictum oportuit adolescẽtum pileis inscribi. Neq; enim tantum admonet parandam esse rem in senectam, uerumetiam eruditionem, uirtutẽ, honestam famam, quæ præsidia sunt optima senectutis.

Cum exossis suum rodit pedem. LXXXVII

Consimili figura significauit egestatem in eodem opere,
Ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. id est,
Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.
Exossem uocat polypum, quod ossibus careat. Is creditus est nõnullis sua brachia rodere, cum deest cibus. Est enim edacissimus, quanquã Plin. existimat id illi accidere à conchis, uerum præcisa renasci credit, quẽadmodum caudas lacertis. Alcæus apud Athenæum libro septimo,
Ἔδω δ' ἐμαυτὸν ὡς πολύπους. id est,
Comedo meipsum more polypi.
Vnde & αὐτοφάγος dictus. Verum hanc opinionem & Athenæus reijcit.

Centum plaustri trabes. LXXXVIII

Tam simile est prouerbio, quàm est ouum ouo, quod scripsit Hesiodus in eodem opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι: Ἑκατὸν δέ τε δούρατ' ἁμάξης. id est,
Centum autem lignis plaustrum compingitur unum.
Eo tempestiuiter utemur, quum significabimus id quod à nobis petitur, magno constare. Facile enim alienis utimur, non expendentes quanti constiterint ei qui præbet. Carmen Hesiodi sic habet,
Ῥηΐδιον γὰρ ἔπος εἰπεῖν, βόε δὸς καὶ ἄμαξαν,
Ῥηΐδιον δ' ἀπανήνασθαι. πάρα δ' ἔργα βόεσσι.
Φησὶ δ' ἀνὴρ φρένας ἀφνειὸς πήξασθαι ἄμαξαν
Νήπιος, οὐδὲ τό γ' οἶδ' ἑκατὸν δέ τε δούρατ' ἁμάξης. id est,
Nam dictu est procliue, dato plaustrumq; bouesq;.
At procliue negare, sed en tauris labor instat,
Cogitat ast animo diues compingere plaustrum
Stultus, & haud nouit, centum id compactile lignis.
Itaq; quoties ad id quod molitur aliquis, plurib. adminiculis opus est, uelut ad gerendũ magistratũ, ad scribendũ librum, ad munus cõcionandi, ad instituendã familiã, ad lõginquã peregrinationẽ, non inepte usurpabimus Hesiodi uerbũ, ἑκατὸν δέ τε δούρατ' ἁμάξης.

Araneas eijcere. LXXXIX

Habet illud quoq; prouerbij speciem, quod est apud eundem in eodem opere,
Ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια. id est,
Vasis eijcias, quas nectit aranea telas.

Sic enim significãt inanitatem & inopiam etiam hodie. Ad eundem modum Catullus,
Nam tui Catulli, Plenus sacculus est aranearum.
Quo dicto nũc nihil est uulgo uulgatius. Lucianus in Pseudologista, σὐρῶδες ϗ ἀραχνίων μεϛά. id est, Carie & araneis differta.

Muris circuncurrentibus. XC

Τῶν τοίχων περιτρεχόντων. i. Parietibus circuncurrentibus. Plutarchus in Symposiacis decade septima, problemate quinto, indicat muliebre fuisse prouerbium, quo secretum significabant, muris uidelicet testes & arbitros arcentibus. At bonorum uirorũ huiusmodi uoluptates etiam ac lusus ait oportet esse, ut nihil egeant uallo parietum. Licebit uti, cum significabimus, aliquid ali monstri, & ob id captari secretum.

Κερασβόλος. XCI

In eodem opere, problemate secũdo, docet homines præfractos, & asperis moribus, & intractabiles κερασβόλους uocari solitos, quam uocem haud satis cõmode uerteris Latine. Sumptam aũt metaphoram ab agricolis, apud quos semina quę prius q̃ in terrã decidant, incidant in cornu boum, κερασβόλα dicantur. παρὰ τὸ εἰς κέρατα βάλλεσθαι. Hæc aiunt prouenire cęteris multo duriora, unde & ἀτέραμονα uocant. Qui scripsit Etymologicõ, indicat hanc uocẽ semel duntaxat usurpatam à Platone, sumptamq; à leguminibus, quę nec igni, nec aqua mollescant: cuiusmodi quædã uidemus admixta leguminibus minuta nigraq;. Locus est apud Plat. lib. De legib. ix. Quo quidẽ loco uidetur interpres ignorasse quæ sint κερασβόλα. Vertit enim legumina fulminis tactu prædura, quasi dictũ esset κεραυνοβόλα. Porrò cur id accidat, ut semina quæ in cornua boum impegerint, aut nõ proueniant, aut proueniãt sicciora durioraq;, Plutarchus hanc adfert causam: q̃d ea quæ à manu calida statim excepta terra fouetur, magis adiuuãtur calore, qui seminib. est amicus. At quæ in cornua incidant, proiecta magis uident̃ quàm seminata, & mora frigus colligunt. Theophrastus dubitat num friuolum sit quod de Cerasbolis iactãt agricolæ.

Respublica uirum docet. XCII

Πόλις ἄνδρα διδάσκει. i. Respublica uirum docet, Significat neminẽ ad rem gerendam idoneum esse posse, nisi qui sit usu exercitatus. Plutarchus citat ex Simonide, tametsi hemistichium carminis heroici, Quantumlibet diu uersatus in agro, non fies idoneus administrandæ reipublicę, nisi uixeris in foro, in curia, in frequenti populo. Allusit huc Socrates Platonicus, quum inuitatus ad loca amœna in agris, respondit se cupidum esse discendi, arbores autem nihil docere.

Faber cum sis. XCIII

Plutar. in Præceptis ciuilibus, senariũ hunc haud dubie prouerbialem, ex Euripi. citat:
Τέκτων γὰρ ὤν, οὐκ ἔπρατἶες ξυλουργικά. id est,
Cum sis faber, opera haud facis fabrilia.
Congruet in eum qui tentat ad quæ nõ est idoneus, uel ob imperitiã, uel ob naturã alienam, ueluti si quis infans & ad persuadendum ineptus, suscipiat legationẽ, aut indiligẽs dispenset rem domesticã: aut senex, siue inualidus militiã capessat, si uenetur sacerdos, rhetoricetur Scotista. Iamdudum & illud Horatianum cessit in prouerbium, quod hinc imitatum uidetur, Tractant fabrilia fabri.

Aquam igni miscere. XCIIII

Inter prouerbia quibus ἀδυνάτων significamus, referendũ & illud, πῦρ ὕδατι μιγνύναι, id est, Ignem aquæ miscere. Plutar. in libello cui titulum fecit, περὶ πρώτου ψυχροῦ, adducit huius prouerbij testimoniũ, studens probare aquę proprium esse frigiditatẽ, potius q̃ aeris. Pugnat aũt utraq; qualitate ignis cum aqua: quippe calidus & siccus cũ humida et frigida. Narrat eodem in loco morem fuisse apud Persas, ut supplex in fluuiũ descenderet, ignem gestans, minitans ni consequeretur quæ petebat, se ignem missurum in aquã. Atque ad eum modũ impetrabat quidem quę rogabat, sed mulctabatur, quod minatus esset se facturum, id quod esset cõtra rerum naturã. Nam aqua hostis est ignis, eumq; semper extinguit. Id supplicandi genus apud barbaros maximum habebatur, & in quo non esset fas recusare quod petebatur. M. Tul. Philippica xiij. Prius unda cũ flãma redibit in gratiam. Rursus, Prius undam flammamq;, ut ait poeta nescio quis, prius deniq; omnia quàm aut cum Antonijs Respub. aut Antonij cum Repub. redeant in gratiam.

Velut

Velut è specula. XCV

ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς.i. Velut è specula. Similitudo prouerbialis, cũ quis rem uelut oculis subiectam, totam undiq; contemplatur. Siquidem ex alto commodissime spectantur omnia, propterea quod nihil obstet, quod impediat prospectum. Vtitur Plutarchus in libello, cui titulus, De Romanorum fortuna.

Velut in cratere. XCVI

ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ.i. Velut in cratere philotesio. Prouerbialis & hæc collatio, qua significabimus res antea turbulentas componi sedariq;, & prius inter sese inimicos in gratiam redigi. Dicitur autem crater philotesius, quem in conuiuijs porrigunt alijs alij, ceu amicitiæ symbolum ac pignus. Veluti qui filiam alicui desponderet, futuro genero prælibãs, φιλοτήσιον κρατῆρα porrigebat. Scythæ quoq; amicitias, quarũ sunt pertinacissimi, cratere conciliabant, ut testatur in Toxaride Lucianus. Quin et Christus ipse nostræ religionis princeps, arcanam illam cum suis amicitiam poculo consecrauit.

Sero uenisti. XCVII

ὀψ᾽ ἦλθες.i. Sero uenisti. Cõpetit in eos, qui post tempus rem aliquam aggrediuntur. ueluti, si iam ætatis uitio frigidus, uxorem paret ducere, aut grandior literas addiscere. Natum ex oraculo, quod Pythia uates ædidit cuidam cõsulenti, num deberet ad rempublicã tractandam accedere, ὀψὲ μ᾽ ἦλθες ἀρχὴν καὶ δημαγωγίαν διζήμενος, καὶ τὴν ὥραν στρατηγίας κόπτεις θύραν. id est, Sero uenisti, me de principatu & reipublicę administratiõe consulens, & alieno tempore militiæ pulsas ianuam. Meminit Plutarchus in commentario, cui titulus, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

Prius antidotum quàm uenenum. XCVIII

Diuus Hieronymus aduersus Rufinum respondens, Quomodo eorum præfationes librorũ, quos nescias, accuses, quæ quodam uaticinio futuræ calumniæ responderũt, implentes prouerbiũ, Prius antidotum quàm uenenũ. subaudi adhibes. Cõueniet uti, quoties aliquis se purgat antequam accusetur. Antidotus enim aduersus uenena datur. Hãc nemo sumit, nisi gustato ueneno. Quanquã sunt qui se pręmuniant antidotis, ne noceat si fors contingat sumere toxicum. Quemadmodum fecisse legimus Mithridatem.

Statua taciturnior. XCIX

His etiam temporibus in prouerbio est, Statua taciturnior. In hominem uehementer infantem, ac tacitum. Vsus est hac hyperbole Horatius in epistola ad Iulium Florum:

Statua taciturnius exit
Plerunq;, & risu populum quatit.

Itidem Iuuenalis diuitẽ quempiam, sed infantem & indoctum, Mercurij statuæ similem facit, Truncoq; simillimus Hermæ. Consimili forma diuus Chrysostomus lib. περὶ ἱερωσύνης vi. De tardo & stupido, ὅπερ δὴ τὸ ἡμέτερον τῶν λιθίνων οὐδὲν διοίσει. id est, Tũ illud quod Græci dicere solemus, à saxeis nihil differet, quod & alibi retulimus. Xenophõ in Symposio: ἐκείνων γὰρ ἂν ἧττον φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων. id est, Illorum igitur uocem minus audias quàm saxearum statuarum. Statuę frequenter habent speciem sapientum & eloquentium uirorum, ipsæ tamen nihil loquuntur.

Hoc noueram prius quàm. C

Plutarchus in libello cui titulus, Philosophum maximè debere disputare cũ principibus, irridens eos qui duplicem facerent philosophię rationem: alteram in affectib. sitam quæ à Mercurio Hegemone, id est, ductore proficisceretur: alteram in efferendo positã quam Diactorus Mercurius, id est, nũcius, argiretur: ἕωλον ὂν, inquit, καὶ ἀποπεπτέτω τοῦτο, δὴ μὲν ᾔδειν πρὶν θέογνιν γεγονέναι. id est, Friuolum & obsoletum est, coniungaturq; cũ illo, Hoc noueram antequam Theognis natus est. Vsurpat idem in eandem sententiã, in libello cui titulus, περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα νῦν τὴν πυθίαν, citans è comico quopiam. A. Gel. lib. 1. Noctiũ Atticarum, cap. iij. citat ex Lucilio. Contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, & prius quàm Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. Non est dubitandũ, quin hic senarius sit prouerbialis, quo rem frigidam & ineptam significabant. Apparet sumptum à Theognide tragœdiarum scriptore, quem frigidissimum fuisse testatur Suidas, & ni fallor memoria, Plato. Nam fuit huius nominis alter quoq;, cuius extant sententiæ.

Phocensium desperatio. I

Φωκέων ἀπόνοια, siue φωκικὴ ἀπόνοια. id est, Phocensiũ, siue Phocica desperatio. de stultis & insanis consilijs dici solitũ admonet Stephanus. Verum ex Plutarcho Cheronensi cõijcere licet dici solitũ, ubi desperatis rebus ad extrema consilia ueniretur. Natum est aũt ex euentu huiusmodi. Atrox odiũ & irrecõciliabilis simultas, atq; ut Plutarchi dicã uerbis, ἄσπονδος πόλεμος erat inter Thessalos & Phocenses: quod hi primores illorum in suis urbibus, ad unũ omnes eodem die trucidassent, illi uicissim illorũ obsides ducentos quinquaginta in crucẽ sustulissent. Deinde Thessali contractis omnib. copijs, per Locrenses irruperunt, edicto promulgato, ne cuiquã prouectioris ętatis parceretur: pueri cũ mulieribus in seruitutẽ abducerentur. Daiphantus itaq; qui fuit unus è tribus, quib. Phocensium res erat cõmissa, suasit uti uiri quidem Thessalis obuiam irent, cum illis conflicturi, cæterum mulieres unà cum liberis, ex uniuersa Phocide cõgregatas, in uno quopiam loco seponerent, cõgesta ingenti lignorum materia: & adhibitis custodibus mandarent, ut simul ac intellexissent, sese uictos in prælio, continuo pueros & uxores iniecto igni exurerẽt. Id reliqs comprobantibus, exurgens quidam negauit æquũ fieri, ni consiliũ hoc, uxorum quoq; suffragijs comprobatum fuisset. Quod si nõ placeret, non esse cogendas. Itaq; mulieres, ubi rem cognouissent, ipsæ inter se habito consilio, Daiphantũ collaudarunt, qui rectissime consuluisset Phocensiũ rebus. Eadẽ aũt uideri & uxoribus & liberis eorum. His ita peractis, congressi cum Thessalis Phocenses, superiores extiterunt. Ac decretum quidẽ illud Gręci Phocensiũ desperationẽ appellarunt, quòd etiam si feliciter cessisset, tamen temerarium parumq; cordatũ uideretur. Huiusmodi fermẽ Plutarchus. Similia ferè narrat Pausanias in Phocicis. meminit & prouerbij, quod ait ex hoc euentu dici solitum, ὑπὲρ πάντων βουλευμάτων ἀναλγήτων. hoc est de omnibus consilijs quæ carent dolore. Meminit & Stephanus indicans dici solitum περὶ τῶν τὰ ἀναλγῆ βουλευομένων.

Suspensa manu. II

Plin. in Epist. lib. vi. Suspensa manu, dixit pro eo quod est, leuiter parumq; accurate. Tu uero, inquit, non debes suspensa manu cõmendare mihi, quos tuendos putas. Fit enim uenustius, si à corpore ad animum transferas. Quintilianus declamatione duodecima in eũdem sensum usurpat, Leui manu, tãquam prouerbium. Cicero Leui brachio, de quo dictum est aliàs. Itidem dicimus Suspenso pede, pro sensim ac tacite. Ammianus libro xiiij. Seseq; suspensis passibus iniecerunt in scaphas.

Extremum occupet scabies. III

Olim pueri cursu certantes, clamare solebant: Occupet extremum scabies, adhortantes hac uoce singulos ad cursum, ac male precãtes ei qui fuerit omniũ postremus. Id deductum est in adagium, quo utebantur, qui significarent sese quocunq; modo uelle uincere, neq; cõmissuros ut inter postremos sint. Ita qui per fas nefasq; rem augent, ne non sint inter optimates, qui malis artib. emergunt ad magistratus, qui rationib. quibuslibet ampla uenantur sacerdotia, possunt aliò uocanti respondere: Extremum occupet scabies. Quãquam nihil uetat, quo minus in bonam partem detorqueamus, ut si qui summis uiribus adnititur, ne ab æqualibus, eruditione, aut recte factis, aut officijs ab amico superetur, dicat, Occupet extremum scabies. Hoc igitur prouerbium pueris acceptum ferimus, quemadmodum & illud, τὴν περὶ σαυτοῦ ἔλα. Et euangelicum hoc Matth. xi. Cecinimus uobis, & non saltastis. Vsus est Horatius in Arte poetica:

Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est.

Originem Acron indicat.

ἡμερόκοιτος. IIII

Vulgari ioco fures dicti uidentur ἡμερόκοιτοι, quod interdiu dormiant, noctu uigilent. Sic enim Hesiodus in Operibus ac diebus,

μήποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται. id est,

Ne solitus dormire die tua tollere possit.

Apte torquebitur in tollionem & furacem. Est et piscis eiusdem nominis, ut indicat Suidas, Phoca opinor.

In omnia potentes. V

In eos qui plurimum possunt uel nocere uel prodesse, quadrabit illud Hesiodi:
Ἐν τοῖς γὰρ τέλος ἐστὶν ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε. id est,
Est enim in his pariter sita summa boniq; maliq;.
Quod quidem à poeta de dijs dictum, accõmodare licebit, uel in hominẽ cuius summa sit autoritas, uel in rẽ quæ plurimũ habeat momenti. Veluti in principem, aut uehementer gratiosum, siue in pecuniam per iocum, uel in literas ac uirtutes serio.

Ne uni naui facultates. VI

Quin illud etiam ad prouerbiorũ classem, si longius deflectatur, referendum uidetur, quod est in eodem opere:
Μὴ δ' ἐν νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τίθεσθαι. id est,
Ne bona tu pandis ratibus semel omnia mandes.
Ne quid aggrediaris, in quo sint uniuersa periclitãda, Nõ omnis statim alea iaciẽda est. Periculosa est nautica negociatio. Naufragium enim tollit omnia. Tutius est cum terra cõmercium. Alibi retulimus dictum Laconis, qui negabat sibi placere diuitias quæ penderent à funibus.

Vrit absq; torre. VII

Versum hunc ceu prouerbialem subinde Plutarchus usurpat,
Εὗε ἄτερ δαλοῖο καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν. id est,
Exurit sine torre, grauiq; dat illa senectæ.
Nempe uxor improba, quæ moribus suis senium uiro prematurũ conciliat. Idem lepide transferetur ad auaritiam, ad ambitionem, ad inuidiam, amorem obscœnũ, similiaq; animi uitia, quibus obnoxij torquentur & contabescunt.

Adhuc cœlum uoluitur. VIII

Quoties significamus adhuc superesse spem, & nondum omne tẽpus quod melioris fortunæ solet occasionẽ adducere, exactum esse, cõueniet illud Theocriticũ ex Charit.
Οὔπω μῶας ἄγων ἔκαμ' οὐρανὸς, οὐδ' ἐνιαυτώς. id est,
Nondum defessus prouoluere desiit æther
Menses atq; annos.
Quod enim unus annus negat, alter ultro defert.

Multæ rotæ uoluentur. IX

Prouerbialiter extulit, & ad eandem pertinet sententiã, quod proxime consequitur,
Πολλοὶ κινήσουσιν ἔτι τροχὸν ἅρματος ἵπποι. id est,
Permultis uoluetur adhuc rota mota caballis.
id est, Multum adhuc temporis restat, multæq; rerũ incidẽt mutationes. Quod quidem adagiũ & hodie nostrati uulgo in ore est. Frigidius enim est quod quidam interpretantur de certaminibus Olympiacis, de quibus illic non agit poeta in carmine Bucolico.

Ne nomen quidem. X

Prouerbiali figura dictum est & illud in eadem Ecloga:
Βοᾶς δ' ἔτι μηδ' ὄνομ' εἴη. id est,
Vlterius nec nomen erit belli atq; tumultus.
Itidem Paulus ad Ephesios: Fornicatio aũt & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in uobis. Quid enim? Itáne scelus est nominare auaritiam, aut libidinem? Nõ opinor, sed Apostolus ut grauiter uitia detestaretur, usus est hyperbole prouerbiali. Nam inter pios nominatur & Iudas & Pilatus.

Ceruus canes trahit. XI

Inter adagia quibus ἀδύνατον, seu præposterum quippiam significamus, adnumerandum & illud quod est apud Theocritum in Thyrside,
Τὼς κύνας ὁ ἔλαφος ἕλκοι. id est, Canes ceruus trahit.
Præposterum enim est, ut ceruus uenetur canes. Carmen Theocriti sic habet,
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκοι, καὶ τὼς κύνας ὡ ἔλαφος ἕλκοι. id est,
Postquam Daphnis obit, ceruus trahat ipse molossos.
Ad consimilem formam Vergilius in Pharmaceutria,
Nunc & oues ultro fugiat lupus.

XII

Bubo canit lusciniæ.

Item illud quod proxime consequitur,
Κὴξ ὀρέων τοι σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. id est,
Buboq; montanus philomenis occinat ipsis.
Cum infans suadere conatur eloquenti, aut ineruditus docere doctissimum.

XIII

Ne uidit quidem oleum.

Ecloga cui titulus νομεῖς, scatet prouerbialibus sententijs ac figuris, quarum de numero primum est illud,
Καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσι ὀπώπει; id est,
Et quando ille oculis, oleum conspexerat unquam?
Conueniet in eos qui sunt artis alicuius prorsus rudes & imperiti. Veluti si quis profiteatur rem medicam, qui nunquã didicerit quicquã illius artis, uenuste notabitur hoc uer(su,
Καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὀπώπει;
Vngebantur enim athletæ, quo membris euaderent durioribus, unde per oleum significant certamẽ. Quanquam scholia declarant quosdam hoc ad arborem referre, quod in Olympiacis oleastro siue olea coronari solebant.

XIIII

Et me mater, &c.

Item illud quod in eadem sequitur,
Κἠμ' ἔφαθ' ἁ μάτηρ Πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω. id est,
Me quoq; Pollucem mea mater uincere dixit.
Cum quis anteponitur, aut æquatur ijs cũ quibus nullo modo conferendus est. Matres enim amore cæcutiunt in filios, & formosissimos putãt, qui sunt deformes, fortissimos, qui sunt ignauissimi. Porrò Pollux pugil optimus fuisse creditur. Teste Flacco,
Castor gaudet equis: ouo prognatus eodem, Pugnis.

XV

Suade lupis ut insaniant.

Rursum in eadem,
πεῖσαι δὴ Μίλων καὶ τὼς λύκως αὐτίκα λυσσῆν. id est,
Hoc quoq; Milo lupis mox persuadeto rabire.
Vbi quis animum inducit ad rem stultissimam, quam nõ aggrederetur, nisi insanus. Nã lupi insaniunt uel sua sponte, ueluti si quis tyrannum instiget ad crudelitatem, cũ plus sæuiat suopte ingenio. Rabies ꝓprie canũ est, unde Scholiastes Theocriti putat hoc uelut absurdum proponi. Sed canes aliquando rabiunt, lupi nunquam non rabiunt.

XVI

Rore pascitur.

In hominem prętenui corpore, quadrabit illud ex eodem Idyllio, quod dictum est in uitulam macram,
Μὴ πρώκας σιτίζετ' ὥσπερ ὁ τέττιξ; id est,
Roré ne uiuit more cicadæ?
Dores enim rorem appellant πρῶκα, quod πρωΐ, id est, mane cadat. Porrò cicadas rore ali, testis est Plin. lib. xi. cap. trigesimosexto: Ore carent, sed habent in pectore fistulosum quiddam aculeatum, linguis simile. Eo rorem lambunt. Quum excitatæ subuolant, reddunt humorem, quod solum argumentum est illas rore pasci. Neq; enim ad excrementa corporis ullum foramen est. Vnde Maro,
Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicadę.
Venustius erit, si trãsferatur ad ingenium, siue stilum ieiunum & aridum. Aut per ironiam, in hominem uehementer obeso corpore.

XVII

Tuam ipsius terram calca.

Cum iubebimus cuipiam, ut suo loco se contineat, neq; se recipiat in nostra, quadrabit illud ex eiusdem Hodœporis,
Τὰν σαυτοῦ πατέων ἔχε τὰς δρύας. id est,
Quin propriam calcans terram, querceta teneto.
Conueniet, ubi parũ fidemus alicui, nec uolemus in domesticã recipere consuetudinẽ.

XVIII

Nihil simile.

Ad iniquam comparationem significandam ualebit illud ex eodem,
Ἀλλ' οὐ σύμβλητ' ἐστὶ κυνόσβατος οὐδ' ἀνεμώνη πρὸς ῥόδα. id est,

Imò res est stulta cynosbaton aut anemonam Composuisse rosis.
Cynosbatos Græcis sonat canis rubũ. est fruticis genus, sed rosam ꝓducit, cõtemptã, minimeq́ꝫ grati odoris. Anemonam Dioscorides papaueris speciẽ facere uidetur.

Ne fascines. XIX

ἵνα μὴ βασκαίνῃς με. i. Ne me fascines. Dici solitũ ubi quis rem suauem nactus, præsentibus impartit aliquid, ne solus fruens alios cõtristet. Indicat hoc Aristoteles sectionis uigesimę ꝓblemate uigesimoquarto. Vbi de mẽsa cõmuni aliquis sibi priuatim sumeret aliquid, intuenti cõmunicans dicebat, ne me fascines. Itaqꝫ sumpturi cibũ prius edebãt rutã, ceu remediũ aduersus fascinũ. Tum enim metuebãt noxã fascini, quoties uel auidius uescerent̃, uel alicuius incõmodi suspitione tenerentur, aut cibũ haberẽt suspectum quẽ capiebant. ita fiebat, ut semper cũ perturbatione uel biberẽt uel ederent, flatu simul hausto: q si expellit̃, simul exit cibus: si retinet̃, mouet tormina. Itaqꝫ ruta prius comesa, & stomachũ & reliquũ corpus calfacit, ut spiritus ille inclusus discuti atqꝫ abigi possit. Vnde & illud ꝓuerbiale qddã habet, Ruta opus est, ubi significabimus periculum cuiuspiam incommodi, quemadmodum de baccare & apio diximus aliàs.

Non omnis fert omnia tellus. XX

Vt Vergilianum illud, Non omnis fert omnia tellus, prouerbium erit, si traducat̃ ad diuersas ingenij dotes, aut nõ quiduis à quouis esse petendum: ita prouerbij rationem habebit illud Theocriticum, ex Cyclope,
ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι. id est,
Illa quidem producit hyems, illa educat æstas.
Cum significabimus aliud agendum iuueni, aliud seni, alijs atqꝫ alijs temporibus diuersis moribus utendum. Quid aũt quæqꝫ ferat tellus, elegãter describit Vergilius in Georgicis, & Hermippus apud Atheneum libro primo.

Dum uirent genua. XXI

Nec illud caret prouerbij specie, quod est apud eundem in Thyonicho,
ποιεῖν τι δεῖ ὡς γόνυ χλωρόν. id est,
Quando uirent genua, tum aliquid faciamus oportet.
Studendum bonis literis, dum adhuc uiget ingeniũ. Ducenda est uxor, sed iuueni. Cõsimilem ad modum Horatius,
Dumqꝫ uirent genua,
Et decet, obducta soluatur fronte senectus.
Quanquã hęc ipsa figura, Genu uiret, prouerbialis est, quoties iuuẽtutẽ significamus.

Neqꝫ pessimus, neqꝫ primus. XXII

Mediocritatem hoc pacto significare licebit,
οὔτε κάκιστος οὔτε πρῶτος. id est,
Neqꝫ pessimus, at nec Primus.
Lepidius fiet, si ad ingenij laudem trãsferatur. Nam apud Theocritum in Thyonicho de milite dictum est, qui seipsum modeste iactat.

Scit quomodo Iupiter duxerit Iunonem. XXIII

In curiosos, & quid quisqꝫ domi faciat peruestigãtes, cõueniet illud ex Syracusanis,
πάντα γυναῖκες ἴσασι καὶ ὡς Ζεὺς ἠγάγεθ' Ἥρην. id est,
Nouit fœmineum genus omnia, nouit & illud
Iunonem quo pacto duxit Iupiter olim.
Scholiastes Theocriti putat significari furtiuas Iouis & Iunonis nuptias, quales describit Homerus:
εἰς εὐνὴν φοιτῶντε φίλους λήθοντε τοκῆας. id est,
Coniugij subiere thorum clam utroqꝫ parente.
Adiũgit fabulã, quam retulerit Aristoteles nescio quis in libro quẽ scripsit De templo Hermiones. Iupiter insidias sororis pudicitię, quũ forte uidisset illã semotã ab reliquis dijs: nam ne dijs quidẽ uirginib. tutũ est obambulare solas: seipsum uertit in cuculũ, cõseditqꝫ in monte, qui prius dictus erat Thronax, nunc Coccyx dicit̃. Eo uero die Iuppiter excitauit ingentẽ tẽpestatẽ. Iuno itaqꝫ sola peruenit in montẽ, cõseditqꝫ eo loci, ubi nunc est Iunonis Teliæ, hoc est, perfectæ tẽplũ. Cuculus aũt ob tẽpestatem horridus ac tremẽs deuolauit, cõseditqꝫ in Iunonis genibus. Eum Iuno miserta texit ueste sua. Hic

rex deorum repente è cuculo factus Iuppiter, Iunonem cõplexus est. Quũq; illa metu matris recusaret coitũ, Iuppiter promisit se ducturũ illã in uxorẽ. Hinc natũ existimant prouerbiũ. Addit huius Iunonis simulachrum in templo fuisse collocatũ hac imagine, ut in throno sedẽs sceptrũ dextera teneret, in cuius fastigio sederet cuculus. Equidẽ uix credo hanc fabulam apud ueteres inueniri, sed suspicor ab ocioso quopiam grãmatico fuisse confictam. adeo sapit anile quiddam. Huic simillimũ est quod scribit Plautus in Trinummo, Sciunt quid in aurẽ rex reginæ dixerit, sciunt quid Iuno fabulata cum Ioue: quę neq; futura neq; facta, tamen illi sciunt.

Vbi paueris, impera. XXIIII

In eadem Ecloga, Πασάμενος ἐπίτασσε. id est,
Præcipito postquam satiaueris esca.
Ad eum modũ respondent mulieres cuipiam obiurganti, quod loquaciores essent, & silentiũ imperãti. Cõueniet ubi quis imperiosior est in eos, de quibus nihil est meritus.

Gallus in suo sterquilinio plurimum potest. XXV

Quod scriptũ est in ludicro Senecæ, prouerbij speciẽ habet. Intellexit, inquit, nemi nem parem sibi Romæ fuisse, illico; non habere se idem gratiæ. Gallum in suo sterquili nio plurimũ posse. Allusit ad Claudiũ imperatorem Lugduni natum. Hodieq; de cane uulgo dicunt, eum in suo sterquilinio plurimũ audere. in alieno timidiores sumus omnes, in suo quisq; regno ferocior est & animosior.

Isthmum perfodere. XXVI

Isthmum perfodere dicebantur, qui magno quidẽ conatu, sed irrito molirẽtur aliqd. Ductũ ab Isthmo Corinthiaco, qui efficiebat, ut naues longo & ancipiti ambitu iuxta peninsulã circumagerent. Vnde cõplures illũ adorti sunt, qua erat angustissimus, perfodere, nẽpe Demetrius rex, Dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, infausto, ut omnium patuit exitu, incepto. Autor Plinius li. quarto capite quarto. Trãquillus ostẽ dit, idẽ tentatum à Caligula. Philostratus in uita Apollonij negat Neronẽ destitisse uictum operis difficultate: sed quod timeret, ne admissum mare, periturã Æginã porten deret, aut res nouas in imperio Romano coorituras: nam id prędixerãt Ægyptij uates. Quin & uetustissimus scriptor Herodotus libro Historię suę primo, prodidit Cnidios Isthmũ qua angustissimo spacio, nẽpe quinq; stadiorũ, spectabat cõtinentẽ, perfodere adortos, quo insulã facerẽt, cęterũ ictos scopulos in fodientiũ oculos resilijsse, deinde Delphicum Apollinem ab eis consultum trimetris respondisse:
Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ᾽ ὀρύσσετε.
Ζεὺς γὰρ κ᾽ ἔθηκε νῆσον, εἴ κ᾽ ἐβούλετο, id est,
Neq; cingite Isthmum mœnibus, neq; fodite.
Nam si Ioui id uisum, locasset in salo.
Deniq; Nicanor Seleucus aggressus est Isthmum qui dirimit Euxinum & Caspium mare, nec perfecit, à Ptolemæo Cerauno interfectus.

Lingere salem. XXVII

Olim tenuis fortunę hominib. sal pulmentarij uice fuit, uti nunc quibusdã est acetũ. Quæ res & in prouerbiũ abijt, tametsi nõ satis liquet cuiusmodi id fuerit. Sed prętiterit ipsius Plinij uerba super hac re subscribere ex libri trigesimiprimi capite septimo: Varro, inquit, ueteres etiã pulmentarij uice usos, autor est. Esitasse eñ salem cum pane & caseo, ut prouerbio apparet. Persius in satyra quinta,
Iura, sed Iuppiter audiet. heu heu,
Vare regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si uiuere cum Ioue tendis.
Hoc est, uitam ages pauperrimam.

Sellissare. XXVIII

Σελλίζειν, puerbiali ioco dicebãtur, gloriosi, fastuq; præturgidi. Suidas admonet sumptũ à moribus Selli cuiuspiã, qui cũ re esset perq; tenui, tamẽ affectabat haberi diues. Torqueri poterit & in eos, q se doctrinę iactitãt ac uẽditãt opiniõe, cũ à literis sint alieni. Hesychius indicat Græcis idẽ significare σελλίζεσθαι καὶ ψελλίζεσθαι. Qua uoce semel atq; iterũ usus est Plato in Gorgia: & ψελλὸς dicit, qui sigma crassius pfert, qua de re nõnihil

atti-

attigimus in prouerbio ἡ ψελλὴ ὁ πηλός. Addit Hesychius nonnunquã σιλλιζειν idem esse quod ἀλαζονεύειν, uidelicet adstipulans Suidæ.

Cecidis & Buphoniorum. XXIX

Τὰ κηκείδου καὶ βουφονίων. i. Cecidis & Buphoniorũ. de re magnopere prisca, & ob uetustatem iam pridem obsoleta, desuetaq́. Aristophanes in Nebulis,

Ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
Καὶ κηκείδου καὶ βουφονίων. id est,

Prisca hæc sanè atq; obsita canis, nec non oppleta cicadis,
Ac Cecide cum Buphonijs.

Siquidẽ Cecides peruetustus quispiam Dithyramborũ poeta fuit, cuius scripta iam situ olebant, unde in iocũ uulgarẽ abierunt. Quemadmodũ iure ridentur hodie, qui immodica & intepestiua affectatione uetustatis, è duodecim tabulis, ex Ennio, Lucilioq́ petũt sermonẽ, perinde quasi cũ Euandri matre loquanť: nec ullũ uerbũ elegãs esse putant, nisi quod sit ab usu uulgi, & nostro seculo ꝓcul remotũ. Itẽ Buphonia festũ quoddam erat apud Athenienses, ob uetustatẽ neglectum iam ac desitũ, sic appellatum à cęde boũ. Huiusmodi ludos adhuc durare uidemus apud Italos, pręcipue Romanos, priscę uidelicet etiamnũ insanię uestigia, quos illi Taureos uocãt. Adagio licebit per iocũ uti, cũ significabimus aliquid ceu nimis priscũ negligi: ueluti si notare uelis pontifices, episcopos, & sacerdotes, q̃d Euãgelica pręcepta, de paupertate, de tollerandis iniurijs, de contemptu uitæ: aut priscorũ põtificũ decreta, de simoniacis, de deligẽdis absq; corruptela episcopis, de submouendis scelerosis, iam pro antiquatis habeãt, dicas licebit, ταῦτα κηκείδου καὶ βουφονίων. i. Hæc Cecidis sunt & Buphoniorum.

Serenitati nubem inducit. XXX

Non tam ouum ouo simile, q̃ illud prouerbij faciem præ se fert, quod referť à Plutarcho in cõmẽtario De dignoscendo adulatore ab amico, εὐδίᾳ γὰρ ἐπάγει νέφος. i. Serenitati nubem inducit. De eo, qui inter pocula ludosq́, uirulẽtũ aliquid admiscet, quod offuscata hilaritate frontem corruget, superciliaq́ contrahat. Ad eundem modum Horatius lib. 3. Ode. 15. de anu deformi, quę se puellarum choris admiscebat:

Et stellis nebulam spargere candidis.

Μονόγραμμοι. XXXI

Olim homines macie prætenues, uesculi, ac decolores, prouerbiali ioco μονόγραμμοι uocabãtur. Lucilius, Vix uiuo homini ac monogrãmo. Rursum idẽ alibi, Quę pietas monogrãmi. Nonius Marcellus ductũ autumat à pictura, quę prius q̃ colorib. corporať, umbra fingitur. Nõ perperam quidẽ Marcellus: uenustius tamen erit adagiũ, si ad ueterum picturam respiciamus: quæ primitus omniũ cõsensu, ab umbra hominis lineis circũducta cepit initiũ, q̃d uocãt Delineare. Deinde singulis colorib. pingi cœptũ est, easq́ picturas, μονοχρωμάτους appellabãt. Mox ars distinxit sese, & inuenit lumẽ atq; umbras, ut quędã eminere, quędã abdi premiq́ uiderẽtur, differẽtia colorũ. Deinde adiectus est splẽdor, quẽ aliũ à lumine uolunt esse, medium tamẽ inter lumẽ & umbram: proinde eundem Tonon uocant. Nã cõmissuram ac transitum colorũ, ἁρμογὴν appellant. Huiusmodi fermè Plinius libro tricesimo quinto, cap. quinto. Cõueniet igitur in hominẽ deformẽ, nullo aut eodẽ uultus colore, cuiusmodi priscorũ erãt imagines. M. Tullius libro De natura deorũ secũdo: Nõ enim uenis & neruis & ossibus cõtinenť: nec escis, nec potionibus uescunť, ut aut nimis acres, aut nimis cõcretos humores colligant. Nec his corporib. sunt, ut aut casus, aut ictus extimescant, aut morbos metuãt, ex defatigatione membrorũ. Quæ uerẽs Epicurus monogrãmos deos, & nihil agẽtes cõmentus est. Illi aũt pulcherrima forma prędíti, purissimaq́ in regione cœli collocati, ita feruní, moderãturq́ cursus, ut ad omnia conseruanda & tuenda consensisse uideãtur. Monogrammos appellat Cicero informes, nullaq́ specie.

Aliorum medicus. XXXII

Manet hoc dictum his quoq; seculis celebratissimum, quod refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo assentatore ab amico, è poeta quopiam,

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. id est,

Alijs medetur, ipsus hulceribus scatens.

Vtitur eo & in cōmētario, quē inscripsit aduersum Coloten. Cōueniet in hos, qui alijs sapiūt, nō sibi, alijs oculati sunt & cauti, nō sibi: alios consolari norunt, ipsi sua mala nō ferunt æquo animo. In eundē sensum usus est Christus apud Lucā. Iudæis enim admirantibus eius dicta factaq;, ac dicētibus, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἰωσήφ; i. An nō hic est filius Ioseph? respondit ad hūc modū, πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν. ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. i. Omnino dicetis mihi parabolam hanc, Medice cura teipsum. Quæcunq; audiuimus facta in Capernaum, facito & hic in patria tua.

Lapsana uiuere. XXXIII

Lapsana uiuere lepide dixeris eos, qui perparce, nimiumq; tenuiter uiuunt. Cōsentaneum est enim iocum illum militarem in popularem fabulā abijsse, quo Cæsariani milites alternis uersibus exprobrabant, quod apud Dirachiū lapsana uixissent. Est aūt lapsana, olus syluestre ac uulgare, passimq; pueniēs, trium foliorum, ex brassicarū, ni fallor, genere. Verum si quis forte requiret, Plinij uerba sunt hęc libro decimonono, capo octauo: Nec nō olus quoq; syluestre est trium foliorū, Diui Iulij carminibus, præcipue iocis militarib. celebratū. Alternis quippe uersib. exprobrauere lapsana se uixisse apud Dirachium, pręmiorū parsimoniā cauillātes. Est autē id cyma syluestris. Hactenus Plinius. Idē libro uigesimo, Cymam inutilē esse dicit, & concoctu difficilē. Cymam autē interpretatur in caulibus dici delicatiorē, teneriorémq; cauliculum, qui & in lappis & asparagis gratiam habet. Dioscorides ait Lapsanam Romanis & napium dici, cuius folia simul & caules elixi comeduntur: putat hanc stomacho magis amicam quàm lapathum, cuius meminit Horatius, de cœna frugali loquens,

Aut herba lapathi, prata amantis, & graui
Maluæ salubres corpori.

Haud contra ostium. XXXIIII

οὐ κατὰ θύρας. i. Haud contra ianuam, pro eo, quod est, nō proprie ad rē, & apte ad id, de quo agitur, prouerbiali certe figura dictū est ab Aristotele, libro Physicorum quarto, οὐκοῦν μὲν οὖν οὐ κατὰ θύρας πρὸς τὸ πρόβλημα ἀπαντῶσιν. i. Isti quidē igitur haud contra ostium occurrunt quæstioni. Argyropylus οὐ κατὰ θύρας uertit, non recte, neq; non recte tamen id quidē. Perinde ualet, quasi dicas, ad scopum. Illud expēde lector, num hoc adagium illi sit affine, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; i. Quis aberrauerit à ianua?

Climacides. XXXV

κλιμακίδες. i. Scalulæ, per iocum uocari poterunt, qui se diuitibus ad quiduis obsequiū submittunt, etiam si sordidissimum sit. Sic aūt uulgato cōuicio sunt appellatę muliercul ę quadam Cypriæ, adulatrices apud Syros, quod regū uxoribus submitterēt sese, ut p eas ceu per scalas currū conscēderēt. Meminit Plutarchus in libello De discernēdo adulatore ab amico. Et Atheneus lib. Dipnosophistarum sexto. Et Valerius Maximus Rerum memorabilium libro nono, capite primo.

Valeat amicus cum inimico. XXXVI

ἐρρέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. i. Valeat amicus cū inimico. Quadrat in eos, qui toti ad se spectant, nec amici magis quàm inimici rationē habēt: cuiusmodi fertur Timon ille Misanthropos. Plutarchus in cōmētario quē modo citauimus, εἰ μηδαμῇ μηδαμῶς ἐπαινοῦμεν τὸ, ἐρρέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. i. Si nequaquam placet illud, Valeat amicus cum inimico. Est autem Græcis hemistichium carminis trochaici.

Manica. XXXVII

Μανικὰ Phrygio, puerbio dicebant ingētia, egregiáq; facta, ducta uoce à Mane quodam prisco apud ipsos rege, quē ferūt uirū fuisse prępotentē, & admirabili uirtute præditū. Autor Plutarchus in libello de Osiride. Quin & Latini insanū uocāt, quod est pręter uulgarem modum. Insanire libet. Et, Insano iuuat indulgere labori.

Ruta cæsa. XXXVIII

Ne in rutis quidem & cæsis, haud dubie, puerbiali specie dictū est à Cicerone lib. de Oratore secūdo, pro eo quod est, nulla in parte: Sed dicet te, cum ædes uēderes, ne in rutis quidē & cæsis, solium tibi paternū recepisse. Quo quidem loco illud obiter admonendum, in uulgatis Tullij codicibus perperam pro recepisse, legi reliquisse, id q̄d satis liquere

liquere poteſt ex Nonio Marcello, q in dictiõe Receptitius, hũc ipſũ Ciceronis adducit locũ. Eſt em̃ hoc loco recipere idẽ, quod excipere. Porrò quid ſibi uelint Ruta cęſa, nã uerba ſunt peculiaria iureconſultis, abunde patet ex Pandectarũ li. 19. Lege decima octaua: Si ruta, inquit Vlpianus, cęſa excipiãtur in uẽditione, ea placuit eſſe ruta, quæ eruta ſunt, ut harena, & ſimilia: cęſa ea eſſe, ut arbores cęſas & carbones, & his ſimilia. Gallus aũt Aquilius, cuius Mela refert opinionẽ, recte ait fruſtra in lege uẽditionis De rutis & cęſis cõtineri. quia ſi nõ ſpecialiter uenierint, ad exhibẽdũ de his agi poteſt. Neque magis de materia cęſa, aut de cemẽtis, aut de harena cauendũ eſt uẽditori, q̃ de cęteris, quę ſunt pręcioſiora. Meminit & in Topicis de rutis & cęſis M. Cicero. Nã ne prę terirẽ aliquid, q̃d ad argumẽtũ in omni ratiõe reperiendũ pertineret, plura fortaſſe, q̃ abs re deſiderata erant, ſum cõplexus: feciq́ue quod ſæpe liberales uenditores ſolẽt, ut cum ædes, fundúmue uẽdiderint, rutis cęſis receptis, concedant tamẽ aliquid emptori, quod ornãdi cauſa apte & ſuo loco poſitum eſſe uideatur. Meminit & in Partitionibus. Et cum ſignificabimus inclemẽtius tolli omnia, neq; quicq; fieri reliqui, uenuſte dicemus, Ne rutis quidem ac cæſis receptis, ut iureconſultorum more loquar.

Ætna, Athon. XXXIX

Ætnam & Athonẽ montes in moleſtiæ tędijq; prouerbiũ abijſſe, teſtatur Lucilius apud Aulum Gellium libro decimoſexto, capite nono: etiam ſi locus is deprauatus habetur. Lucilij uerſus, quos adducit, ſunt hi,

Verum hic ludus ibi, ſusq; omnia, deq; fuere.
Susq; & deq; fuere inquam omnia ludus iocusq;.
Illud opus durũ, ut Setinum acceſſimus finem ὧν τὸ λοιπὸν, ut aiunt, montes Ætnæ oẽs atq; aſperi Athones.

De Ætna Siciliæ mõte dictũ eſt, quod gigantẽ ſua mole premat, iuxta poetarũ fabulas. ſiue quod crebris incẽdijs grauis ac pernicioſus olim eſſet accolis. Vnde & M. Tullius in Catone maiore, dixit, onus Ætna grauius. De Atho uero, quod ob ingentẽ celſitudinẽ, umbra ſit moleſtus, quã in Lemnũ uſq; trecentis diſſitam ſtadijs mittit, alibi diximus. Põponius Mela tradidit huius cacumẽ altius, q̃ unde cadat imbres: eius rei cõiecturam ex eo colligi, quod de aris, quas in uertice ſuſtinet, nõ abluitur cinis, ſed quo relinquitũ aggere manet. Obſtat & nauigantibus, quod toto lõge dorſo procedat in pelagus, qua continenti adhęret. Vnde & à Xerxe perfoſſus. Athenęus li. 10. cõmemorat Eryſichthonem quendam inexpletę uoracitatis, uulgo dictum fuiſſe βορᾶς ἄθωνα. i. Voracitatis Athonem.

Immunem uenire. XL

Immunem Latini uocant, quẽ ἀσύμβολον Græci, nempe eum, qui nihil confert ad cõuiuium. Horatius in Odis,

Nardi paruus onyx eliciet cadum.
Non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena diues ut in domo.

Sed pluſculum habebit gratię, ſi transferatũ ad res animi, puta doctrinã, uerſus, aut ſimile quippiã. Aulus Gellius li. 6. cap. 13. indicat uocẽ hanc in prouerbiũ abijſſe. Ne omnino, ut dicitũ, immunes & aſymboli ueniremus, cõuectabamus ad cœnulã, nõ cupedias ciborũ, ſed argutias quęſtionũ. Terẽtius in Phormione, Téne aſymbolũ uenire unctũ atq; lautũ è balneis? Apud Athenęũ Ephippus eleganter dixit Immuni manu,

ἀλλότριον εἰσελθὼν ὄψον ἐσθίειν μάθε,
ἀσύμβολόν τε χεῖρα προσβάλλειν βορᾷ. id eſt,

Ingreſſus alienum edere diſce obſonium,
Edulijsq; porrigere immunem manum.

Soterichi lecti. XLI

Apparet Soterichi lectos in uulgarẽ iocũ abijſſe, de re uili priſcaq;, & minime ambitioſa, & rudis artificij. Sic em̃ Seneca Ennianos de Cethego uerſus irridẽs. Qui huiuſmodi uerſus amãt, inq̃t, liceat ſibi & eoſdẽ admirari & Soterichi lectos. Aulus Gellius, nã ab hoc iſta referũtur lib. duodecimo, cap. 2. Dignus ſanè Seneca uideatũ lectione ac ſtudio adoleſcentiũ, qui honorẽ & colorem ueteris orationis Soterichi lectis cõpararit;

rit, quasi minimę scilicet gratię, & relictis iam contemptisq́. Coniicere licet Soterichũ fabrum fuisse quempiam, cuius opera priscam illam & rudem simplicitatẽ præ se tulerint. Nã Romæ postea argentea triclinia diuitibus in usu fuisse, testatur Plinius libro tricesimotertio, capite undecimo. Huiusmodi inter pictores fuisse Fuluiũ, Rutubam, & Placidianum, in Sermonibus indicat Horatius,

Vel cum Pausiaca torpes insane tabella,
Qui peccas minus atq; ego, cum Fului Rutubæq;
Aut Placideiani contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone.

Peribis si non feceris. XLII

Vbi quis in eum redactus est locũ, ut nec aggredi rem possit citra magnũ incõmodũ, neq; tuto omittere, cõueniet illud ex oraculo profectum: deinde populari, ut solet, sermone iactatũ: Peribo, si non fecero: si faxo, uapulo. Refertur ab Aulo Gellio, libro Noctiũ tertio, cap. tertio, è Plautina comœdia, cui nomen Fretũ. Versus Plautini sunt hi:

Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis:
Peribo, si non fecero: si faxo, uapulabo.

Porrò quænã sit historia redditi oraculi, Gellius ipse testatur sibi non liquere, & in hoc hos Plauti uersiculos enotasse, ut historiã quæreret. Sunt aũt uersus iambici tetrametri catalectici. Vnde Dicitur uerbũ, adiectũ opinor ab interpretante, submouimus. Nam in uulgatis codicibus scriptum est, Magnis ludis dicitur.

Ex se fingit uelut araneus. XLIII

Prouerbialis uidet̃ & illa collatio, aranei ex sese texentis telas, & hominis ex seipso cõminiscẽtis mẽdacia. Sic eñ Plutarchus in libello, cui titulus, De Osiride, οἷα ποιηταὶ καὶ λογογράφοι καθάπερ οἱ ἀράχναι γεννῶντες ἀφ' ἑαυτῶν ἀπ' ἀρχὰς ἀνυποθέτους ὑφαίνουσι καὶ ἐκτείνουσι. i. Qualia poetę & oratores, uelut aranei gignẽtes ex seipsis à nullis suggesta, exordia texũt, ꝓducũtq́. Plinius tradit maiores araneas in terra cauernarũ exigua uestibula prępãdere, minimas nõ texere: tertiũ genus erudita operatiõe esse cõspicuũ. Ordit̃, inquit, telas, tantiq́ operis materiæ uterus eius sufficit: siue ita corrupta alui natura stato tẽpore, ut Democrito placet, siue est intus quædã lanigera fertilitas: tã moderato ungui, tã tereti filo, & tã ęquali, deducit stamina, ipso se põdere usus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectẽs: maculasq́ parib. semper interuallis, sed subinde crescentib. ex angusto dilatas indissolubili nodo implicat. Nec abhorret ab his, quę Aristoteles refert libro de natura animaliũ nono, addẽs araneos, mox ut æditi sunt fila mittere, nõ ex interioribus, uelut excremẽta, quemadmodũ sentit Democritus, sed de summa corporis parte, ueluti corticem, aut in morẽ histricis de cute spinas iaculantis. Nõ texunt aũt, neq; uenantur, nisi fœminæ. Mas fruendi comes est, non laborandi.

Boue uenari leporem, & similia. XLIIII

Τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν. i. Boue leporẽ uenari, dicunt̃ qui rem absurdam, stultam, ac pręposterã aggrediuntur. Veluti si quis in curia Romana, citra pecuniam ambiat episcopi dignitatẽ. Plutarchus in cõmentario De animi tranquillitate, οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ βουλόμενος καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν. οὐδὲ γὰρ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἷς δαίμων ἐναντιοῦται μοχθηρός, ἀλλὰ ἀβελτηρία καὶ μωρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσιν. i. Neq; enim qui aratro uelit iaculari, ac boue uenari leporem, infortunatus est. Neq; ei qui piscatorijs retibus ceruos non ceperit, ullus malus aduersatur genius, sed stultitia & peruersitas aggrediunt̃ quę fieri non possunt. Nõ quiduis est accõmodũ ad omnia, ueluti si quis homini studijs & ocio nato, bellũ, aut rẽpublicam administrandã mandet, τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖ. Aut si quis stupido & insulso iudicia cõmittat. Citat in eodem libello uersus, ni fallor Pindari, ἐν ἅρμασιν ἵππος, ἐν δὲ ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς, κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν, In curribus equus, in aratro uero bos, nauem aũt præuertitur quàm ocyssime delphinus. Vt apro paranti mortem, canis est fortis inueniendus. nam hęc quoq; prouerbij speciem habent.

Ab diagrammate. XLV

Plutarch9 in libello De discrimine inter adulatorẽ & amicũ, ὁ δὲ κόλαξ ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος.

μαῖος ἀεὶ τὸ ἡδύ, καὶ πρὸς χάριν εἰωθὼς ὑποκρέκειν, ὅτι ἔργον οἶδεν ἀντιτείνων, ὅτι ῥῆμα λυπῶν, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὸ βουλόμενον, συνᾴδων ἀεὶ καὶ συμφθεγγόμενος. i. Adulator autem ab uno diagrammate semper id quod iucundum est, quodq; blandiatur solitus succinere, neq; facto resistere nouit, neq; uerbo contristare, sed tantum obsecundat uolenti, semper illi concinens & consonans. Palàm est prouerbij specie dictũ esse ἀφ᾽ ἑνὸς διαγράμματος. Est autẽ diagramma pictura, descriptioq; philosophorum, qua rem exponunt oculis, ut perinde ualeat, quasi dicas, de eadem formula.

Non filius Achillis. XLVI

Inter carmina nobilium poetarum, quæ à doctis uice prouerbiorũ usurpantur, hæc quoq; referri posse uidentur,

Οὐ παῖς Ἀχιλλέως, ἀλλ᾽ Ἀχιλλεὺς αὐτὸς εἶ. i. Haud satus Achille, uerum Achilles ipsus es. E tragœdia quapiã aut comœdia sumptũ uidet. Est enim uersus trimeter iambicus. Vlitur à Plutarcho in eodem cõmentario quẽ inscripsit, Qua ratione sit adulator ab amico dignoscẽdus. Ait em̃ adulatorẽ modis omnib. sic amicũ imitari, ut illud in eũ dici possit, οὐ παῖς ἀχιλλέως. &c. Itidem Terentianus Parmeno in Gnathonem Thrasonis orationi subseruientem, Hem alterum hunc ex hoc natum dicas.

Vlysses pannos exuit. XLVII

In eodem quem modo dixi commentario Plutarchus hunc Homericum uersum usurpat, non sine specie prouerbiali, ex Odysseæ χ.

Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεύς. id est,

Vilibus at pannis mox est exutus Vlysses.

Accõmodare licebit ijs, qui genere uitæ subito cõmutato, è pauperibus diuites, è squalidis nitidi, è tristibus hilares, existunt. Nã Vlysses simul atq; pannos in quibus mendicũ apud procos egerat, exutus, magnificis uestibus ornatus esset, repẽte uisus est alius. Plutarchus torquet in adulatorem, qui polypi more omnium studijs sese accõmodat, adeo ut qui paulo ante apud amicum philosophiæ deditum, prolixam barbam ac palliũm gestarit, assidue uersans in libris, nihilq; crepans nisi numeros, rectangulos & triangulos Platonis: si forte fortuna in amicum inciderit, uoluptatibus addictum, continuo mutata figura uelut à Circe transformatus, Sardanapalus fiat.

Subito alius. XLVIII

Simili modo torquet & illud Homericum ex Odysseæ π. in hominem repente mutatum, quiq; subito alius factus esse uideatur,

Ἀλλοῖός μοι ξεῖν᾽ ἐφάνης νέον ἠὲ πάροιθεν. id est,

Hospes nunc alius mihi, quàm dudum esse uideris. Congruit huic illud Theocriti,

Ἀρά τις ἐξαπίνας με θεὸς βροτὸν ἄλλον ἔτευξεν. id est,

Num quo alius subito factus sum numine diuûm.

In durum & implacabilem. XLIX

In hominem impendio rigidum & implacabilem recte torquebitur illud Homericum, ex Odysseæ κ.

Σοὶ δέ τις ἐν στήθεσσι ἀκήλητος νόος ἐστί. id est,

At tibi non unquam placanda in pectore mens est.

Plutarchus in commentario De dignoscendo ab amico adulatorem, ait hunc uersum obijci solitum Antonio ab assentatoribus, quod Cleopatræ efflictim amanti, non responderet in amore.

Asinus balneatoris. L

Ὥσπερ ὄνος βαλανέως. i. Vt asinus balneatoris. Dictũ est in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus caperent. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπλουτίας, οὐδὲν εὖ πάσχων, ὥσπερ ὄνος βαλανέως, ξύλα καὶ φρύγανα κατακομίζων, ἀεὶ καπνοῦ καὶ τέφρας ἀναπιμπλάμενος, λουτροῦ δὲ μὴ μετέχων, μὴ δ᾽ ἀλέας, μηδὲ καθαριότητος. i. Nihil inde capiens commodi, uelut asinus balneatoris, qui ligna & sarmẽta defert, semper fumo ac fauillis oppletus, nũquam autem particeps balnei, neq; temporis, neq; mundiciei. Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitijs, non fruitur tamen.

Lychnobij. LI

Apparet λυχνοβίους prouerbiali ioco dictos, qui lucernariã uitam ducerent, ut torque

ri possit,uel in nocturnum potorē,uel hominē supra modum studiosum,qui quemadmodum dictū de Demosthene,plus absumat olei,ꝙ uini:uel in sordidū & parcū,quasi de lucernario oleo uictitantē.Seneca lib.Epist.xxij.epistola cxxij. dictū ostēdit in lucifugam quendā, cuius tota uita erat præpostera,adeo ut quicquid hominū uulgus inter diu solet facere,id ille faceret noctu.Sub noctē expergiscebaẗ, diluculo ibat cubitum. In quē ita iocatus Varus lepidissimus fabulator, ut eū diceret admodū frugaliter uiuere,quippe qui nihil insumeret nisi noctē.Et quibusdam illum sordidū & auarum dicētibus,Vos,inquit,illum & lychnobiū dicetis . Est aūt in ioco uox ambigua,ut intelligas eum usqueadeo non sordidum,ut lucernas etiam absumeret:uel adeo parcum,ut lucernis uictitaret.Cęterū allusum est ad uitam hominis præposteram, cuiusmodi describit in eadem Epistola,& Butam quendam Atilium.

Quasi Sutrium eant. LII

Sutriū peruetustū Hetruriæ oppidum.Id olim defecerat à Romanis,cum quib.inierant societatē.Camillus ad id delectus à senatu, ut eos cogeret ad fidē.Is ne in apparando cōmeatu multum tēporis tereretur, utꝗ Sutrini ipsa celeritate opprimerenẗ, edixit,uti singuli milites trium dierum cōmeatum secum exportarēt.Id deinde uersum est in prouerbiū,quod usurpari cōsueuit,quoties aliquis suo sumptu nauat operā alijs.Sic ēm interpretatur Festus Pompeius in fragmentis quibusdā,quæ Romę inueniunẗ.Arbitror eādē esse historiā quā aliquāto aliter narrat Titus Liuius libro ab urbe cōdita.6. Plautus in Cassina,Tū quoꝗ facito,ut ueniant,quasi eant Sutriū.Iubet Alcessimus, ut suos ad sese mittat,sed suopte cibo instructos. Notum est carmē Catulli, quo Fabullū ad cœnam uocat,sed ita ut ipse secum adferat quicquid ad lautam cœnam pertinet.

Αὐτολήκυθοι. LIII

Αὐτολήκυθοι,uulgato uerbo dicebanẗ,qui non ex animo,sed uētris causa colerēt amicos,inde conficta uoce,quod spōte ad lecythum cōmearēt, & inuocati præsto essent in conuiuijs.Eosdē τραπεζέας quoꝗ uocatos fuisse testaẗ, & ab Eupolide, τοὺς περὶ τάγηνον καὶ μετ᾽ ἄριστον φίλους.i.Circum sartaginē & post prādiū amicos dictos fuisse.Plutarchus in libello cui titulus,Quo pacto quis dignoscere possit adulatorem ab amico, ἀλλὰ μὴ καθάπερ οἱ πολλοὶ τοὺς αὐτοληκύθους τούτους λεγομένους καὶ τραπεζέας καὶ μετὰ τὸ κατὰ χεῖρας ὕδωρ ἀκουομένους, ὥς τις εἶπε, κόλακας νομίζωμεν. i. Sed ne quemadmodū uulgus hominum facit,Autolecythos istos,qui uocantur,ac mēsales,quiꝗ tum demum audiūt, posteaquā aqua manibus infunditur,sicuti dixit quidā,existimemus adulatores. Vsus est eo uerbo Demosthenes in oratiōe aduersus Cononem.Interpretes uarie exponūt: uel de his qui ad quiduis perpetiendum parati sunt, uel de pauperibus,qui præter lēticulā nihil possidēt:uel de ijs,qui faciles sunt ad depromēdam pecuniā,quod quidā soleant in lenticulis pecuniam recōdere,atꝗ alijs itē modis,quorū nihil cōuenit cum sentētia Plutarchi.Apud Athenęū libro quarto uocātur ἀλλοτριοφάγοι,quib. dulce est aliena uiuere quadra.Refert ibidē quiddam non illepidū : orta disceptatione quænā aquarum esset optima,quū alij præferrēt Lernæam,alij Pirenæam,alij aliam,Carneus iuxta Philoxeni sentētiam dixit,τὸ περὶ χειρῶν ὕδωρ ἥδιστον,suauissimam aquam quę manibus infundiẗ,quod ea declaret cœnam esse paratam,quum conuiuator iubet cōuiuas lauare.Cōgruit cum eo quod alibi dictum est,Feruet olla,uiuit amicitia.

Melitæus catulus. LIIII

Μελιταῖον κυνίδιον.i.Melitæus catellus dicebaẗ is, cuius opera nulli seriæ rei conducebat,sed duntaxat animi causa alebatur,cuiusmodi non mediocris est multitudo in diuitū familijs.Aliorum canū uarius est usus.Sunt quibus ædiū custodia delegata est, ut noctibus aduersus fures excubias agāt.Hi uocantur οἰκουροί.Sunt quorum opera in uenatibus utimur,qui θηρευτικοὶ dicuntur.Sunt quorū nullus est usus, nisi ut cū ociosis ac delicatis matronis lusitent,q nostris quoꝗ temporibus, mirū ꝙ sint in delicijs . Atꝗ ij μελιταῖοι uocantur,nimirum ab insula Melita , inter Corcyram nigram & Illyricū sita. Autor Plinius lib.3.capite ultimo. Itidem Strabo & Stephanus.Horū meminit Aristoteles Sectionis decimę ꝓblemate xiiij.indicans eos omnib.mēbris pusillos gracilesꝗ fuisse,& hac dote cōmendantur.queādmodum sunt qui sine nanis & pumilionib.non possunt uiuere.Apud Lucianū in Lapithis γελωτοποιὸς Alcidamātē Cynicū, μελιταῖον κυνίδιον

κυνίδιον uocat. Athenæus lib. duodecimo scribit Sybaritis uehemẽter in delicijs fuisse canes Melitæos. Qui quidẽ hoc esse uidenť in genere canũ, qđ nani & pumiliones inter homines. At Massinissa merito laudať, qđ pro simijs & catulis maluit pueros alere, usq; ad annũ tertiũ, deinde remittebat eos suis parentibus. Sed intolerabilius est quod apud Britãnos complures alũt greges ursorũ ad saltationẽ, animal uorax & maleficũ. Cuiusmodi sunt & simię, licet min9 uoraces. Nec pudet has Christianorũ esse delicias, tot egenis esurientibus. Verum quid ista deploramus, quũ obambulent qui exẽplo ab Italis orto, puellam aut puerũ circumferunt gesticulationes ineptas edoctum, & unius puellæ calamitas alit ocium quatuor aut quinq; robustorum nebulonum. Et huiusmodi ludos æquis oculis spectant homines Christiani.

Illico hyems erit. LV

Aristoteles in Problematis sectione tertiadecima, refert hunc uersum, nullo citato autore, sed ueluti uulgo iactatum:

Εἰ ὁ νότος βορέαν προκαλέσεται, αὐτίκα χειμών. id est,

Illico hyems fit, ubi Boreã accersiuerit Auster. Causam hãc adfert, quod Notus sua-pte natura nubem & imbrem affatim colligat. Proinde si hoc tẽpore Boreas accesserit, congelascunt omnia huius rigore, atq; ita protinus hyems. Adijcit in eodem problemate carmen alterum consimili ferè sententia,

Εἰ βορρᾶς πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμών. id est,

Molle lutum Boreas si prenderit, ilico hyems fit.

Id tametsi uulgo simpliciter dictũ apparet, tñ nos eò deflectere poterimus, ut dicamus ingẽs periculũ imminere, si malũ malo successerit. Veluti si q immodice discruciat sese studij laboribus, amare etiam incipiat: aut si qui prius principi parum gratus fuit, in plebis etiã odiũ ueniat: aut si regi uehemẽter leni, placidoq;, succedat admodũ rigidus, aut cõtra. Nam huiusmodi subitæ mutationes, maximos rerum motus solent excitare.

Eundem calceum omni pedi inducere. LVI

Galenus Therapeutices lib. nono, ἐκεῖνοι μὲν ὅτε ζητοῦσιν, ὅτε ἴσασιν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν πα-ροιμίαν, ἑνὶ καλαποδὶ πάντας ὑποδέουσιν. i. Isti quidem igitur neque inquirunt, neq; sciunt. Quin magis iuxta prouerbiũ, eodem calceamẽto calceãt omnes. Loquiť de quibusdã medicis imperitis, qui non habita ratione morborum, eadẽ remedia admouẽt omnib. cum diuersa mala, diuersam curationem desiderent. Non dissimile illi, quod alio dictũ est loco, Scis simulare cupressum. Ad hanc formã pertinet, q̃d adducit Hieronymus in prima præfatione Cõmentariorũ, quos ędidit in Epistolam ad Ephesios, Nec ad instar imperiti medici uno collyrio omnium oculos uelle curare.

Cochleæ uita. LVII

Κοχλίου βίος. i. Cochleæ uita. De ijs, qui parce paruoq; uiuũt, aut cõtracti à negocijs, luceq; forẽsi semoti. Notũ est animal, unde sumpta est metaphora. Plutarch. in libello, περὶ τῆς φιλοπλουτίας, σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνεχῆς, καὶ ταράττεις καὶ στροβεῖς σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. i. Tu uero tantum molestiarũ sustines turbans ac torquẽs te ipsum, cum ob parsimoniam cochleæ uitam uiuas. De Cochleis quæ, cum caletur, succo uictitant suo, aliàs retulimus ex Plautina Captiui duo.

Bello parta. LVIII

Ἐκ πολεμίας. i. Ex hostiũ regione. Vbi quis immodice insumeret. Solemus enim celerius ac temere profundere, si quid hostibus sit ereptum. Quod quidẽ adagiũ & hodie passim audiuimus uulgo dictitari in lurcones & helluones. Plutarchus in libello cui titulũ fecit, ὑγιεινὰ παραγγέλματα, ἐμπίπλασθαι παρ' ἑτέροις τῶν πολυτελῶν, καὶ ἀφειδῶς, καθάπερ ἐκ πολεμίας ἀφθόνως ἐπισιτιζομένους. i. Impleri apud alios, cibis sumptuosis, fruiq; uelut ex hostili regiõe raptis, ampliter sese cibò onerãtes. Vsurpat idẽ Symposiacę decadis septimę, ꝓblemate sexto. Satyrus apud Athenæũ lib. quarto id genus homines depingit his uerbis, κατατρέχοντες τὸν ἀγρὸν, διαρπάζοντες τὴν οἰκίαν, λαφυροπωλοῦντες τὰ ὑπάρχοντα. i. Proculcãtes agrũ, diripiẽtes domũ, ꝓ spolijs uẽdẽtes facultates. Nã λαφυροπωλεῖν, est prędas hostib. detractas sub hasta uẽdere. Atq; ea solẽt minoris ęstimari, ueluti aliena. Hinc Gręcis λαφύκτης dicunť, qui luxu ꝓdigunt rem familiarẽ, ut indicat Athenęus libro undecimo, & eiusmodi ꝓfusio λαφυγμὸς diciť. & λαφύσσειν prędari, aut intẽperanter

ter profundere seu deuorare, ut indicat Suidas. Nã λάφυρα spolia dicuntur, uiuis hostibus detracta, quemadmodum σκῦλα mortuis.

LIX

Panis lapidosus.

Illud si quis prouerbiũ esse negabit, cum hoc equidẽ nõ admodũ digladiabor, certe dignũ est, ut assidua usurpatiõe in adagiorũ cõtuberniũ cooptetur, quod refertur à Seneca libro De beneficijs secũdo, Panis lapidosus. (Sic em̃ Fabius Verrucosus appellabat beneficiũ, ab homine duro aspere datũ) quẽ esurienti necessariũ sit accipere, durum & acerbũ esse. Ita quidã contatione, toruitate uultus, asperitate orationis, ostentatione molesta, corrumpunt beneficium, ut nemo sit accepturus, qui possit eo carere.

LX

E Patroclis domo uenit.

ἐκ πατροκλέους. i. E Patroclis domo. In sordidos: sumptũ à moribus Patroclis cuiusdã Atheniensis, prædiuitis quidem, uerum impendio parci sordidiq́;, quẽ uetus comœdia talem fermè depingit, qualem Plautus Euclionẽ, teste Aristophanis interprete, cuius uerba Suidas quoq; refert, qui & prouerbiũ esse uult. Est autẽ in Aristophanis Pluto. Is quum esset squalidus, incultus & sordibus obsitus, rogatus unde uenisset,

πόθεν οὖν φράσον αὐχμῶν βαδίζεις; id est,
Vnde igitur adeo sordidus squalensq́; uenias dicito. Atq; ille respondet,
Ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι ὃς οὐκ ἐλούσατ' ἐξ ὅτουπερ ἐγένετο. id est,
E Patroclis domo,
Qui haud lauit unquam posteaq; natus est.

LXI

Tam in procliui quàm imber.

Nõ absq; puerbij specie dictũ est illud à Plauto in fabula, cui titulus est, Captiui duo: Tam hoc tibi in procliui quàm imber est, quando pluit.
Nam procliue proprie dicitur, quod ex alto deorsum propendet. Arduũ est autẽ onera submoliri in altum, deorsum uero uel suapte sponte deuoluuntur.

LXII

Et post malam segetem serendum est.

Equidem non pugno esse prouerbium, etiã si prouerbij simillimũ est, illud epiphonema Senecæ, lib. Epistolarũ undecimo, Et post malam segetem serendũ est. Quo licebit uti, quoties res parũ ex animi sententia cecidit, & significabimus non esse desistendum à conatu. Quanquam Seneca loquitur de ijs, qui refugiunt in ullum hominẽ beneficium collocare, quod semel inciderint in ingratum. Eiusdẽ generis est, quod eodẽ subnectitur loco: Post naufragium maria tentantur.

LXIII

Spes seruat afflictos.

Plutarchus in libello De ratione uictus, indicat uulgatũ fuisse prouerbiũ de spe, nec tamen explicat, quodnam id fuerit. τοὺς πλείονας δὲ μαλακία καὶ ἀκρασία συνήγορον ἔχουσα παροιμίαν ἐλπὶς ἀναπείθει καὶ προσάγεται βαδίζειν ἀναστάντας εὐθὺς ἐπὶ τὴν συνήθειαν. i. Plerosque uero spes intemperantię mollicieiq́; patrocinante prouerbio adducit huc, ut relictis stratis, ad consuetã redeant uitã. Quod aũt sit illud prouerbiũ quod intemperantię suæ prætexunt homines, declarat in his quæ sequuntur. ὡς οἴνῳ δὴ τὸν οἶνον, κραιπάλῃ δὲ κραιπάλην ἐξελόντας καὶ διαφορήσαντας. i. tanquã uinum uino, & crapulã crapula eiecerint ac discusserint. Ex his apparet Plutarchũ allusisse ad prouerbiũ, Clauum clauo pellere. Quod quidem & hodie manet æque celebratũ inter compotores. Addunt iocũ de pilo canis rabidi, & experiuntur facetiã multis exitialem. Quanquam & obiter allusum est ad hoc quod extat in sententijs è comœdijs, ut apparet collectis:

Ἀνὴρ ἀτυχῶν, σώζεται ταῖς ἐλπίσι. id est,
Spes seruat hominem, rebus in duris bona.
Notum est illud Nasonis:
Spes bona dat uires, animum quoq; spes bona firmat.
Viuere spe uidi, qui moriturus erat.
Deinde Pindaricum illud apud eruditos penè cessit in prouerbium,
Ἐλπὶς γηροτρόφος. id est,
Spes altrix senectæ.
Sic em̃ Plutarchus in libello De tranquillitate animi. καὶ τὴν μνήμην ἥδιονα καὶ βεβαιοτέραν τῆς πινδαρικῆς γηροτρόφου ἐλπίδος. id est, Et memoriã iucũdiorẽ, ac firmiorem, Pindarica spe

ca spe, senectę altrice. Refert autē hunc Pindari locū Plato libro de Republica primo: ὅτι ὃς ἂν δικαίως καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγοι, γλυκεῖα οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα, γηροτρόφος συναορεῖ ἐλπίς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ. i. Propterea qđ qui iuste pieq; uitam peregerit, huic dulcis cor exhilarans, senectutis altrix, familiaris est spes, quę maxime uersatilem mortalium mentem gubernat.

Tria saluberrima. LXIIII

In eodem opere, quandoquidē nullo autore refert, uidet & hoc prouerbio fuisse iactatū. Sed prestat ipsius uerba trāscribere. ὅθεν ἄριστα λέλεκται, τροφῆς ἀκορεῖν, καὶ πόνων ἀοκνεῖν, καὶ σπέρματος οὐσίας σωτηρίαν, ὑγιεινότατα εἶναι. i. Vnde optime dictū est, uesci citra saturitatem, non refugere laborem, naturæ semen conseruare, esse saluberrima.

Admoto capite. LXV

Plutarchus in libello cui titulus, πῶς ἄν τις διακρίνοι τὸν κόλακα τοῦ φίλου, uersum hūc qui apud Homerum frequenter obuius est, ceu prouerbialem usurpat,

ἀγχι σχὼν κεφαλήν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι. id est,

Admoto capite, reliqui ne audire ualerent.

Admonet eo loco, si quid obiurgandus est amicus, ut id fiat primū in tempore, deinde comiter & amice magis quam aspere, postremo clanculū semotis arbitris, ὅθεν ἄριστα μὲν ἔχει, τὸ ἀγχι σχὼν κεφαλήν. i. Vnde optimū est illud, Admoto ꝓpius capite. Pro eo Liuius li. ab urb. cond. x. dixit Cōferre capita, Cōsules uelut deliberabūdi capita cōferunt.

Cur cessatum est. LXVI

Eodem in commentario usurpat & hunc Homeri uersum ex Iliados Λ.

Τυδείδη, τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς. id est,

Dic quidnam acciderit nobis, ut Martia uirtus Tydide exciderit animis.

Licebit uti, quoties cōmunem culpam apud amicum agnoscemus, & in re quapiā male cessatum esse significabimus.

Abijciendum procul. LXVII

Cum uitium aliquod, aut rem alioqui noxiam admonebimus procul abijciendam esse, conueniet uersus ille, ni fallor, Homericus,

Εἰς ὄρος, ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης. id est,

In montem tumidásue frementis in æquoris undas.

Sic & Horatius in Odis, libro tertio Oda xiiij.

Vel nos in capitolium,
Quò clamor uocat, & turba fauentium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.

Contra Theognis non opes, sed ipsam paupertatē iubet εἰς μεγακήτεα πόντον ῥίπτειν. i. in immensum mare proijcere. Item hominē uehementer pestilentem in extremas insulas deportandum dicimus.

Testudinem equus insequitur. LXVIII

Plutarchus in libello quem scripsit aduersus Stoicos: πολλῷ δὲ τοῦτο σχετλιώτερον ἐστὶ καὶ μᾶλλον ἀπήρτηται τῶν ἐννοιῶν, τὸ μηδὲν ὑπὸ μηδενὸς ποτὲ καταλαμβάνεσθαι, μηδ' εἰ χελώνην, τὸ τοῦ λόγου φασί, μετόπισθε διώκοι ἀδράστου ταχὺς ἵππος. i. Multo uero illud indignius, & à cogitationibus seiunctius, nihil à quoquam cōprehendi, nec si testudinem, id quod prouerbio dicitur, à tergo insequatur Adrasti celer equus. Conueniet uti, cū rē præpostere & absurde geri significamus. Finitimum est illi, quod aliàs à nobis dictum est, Testudinē Pegaso comparas, &, Citius testudo leporem præuerterit.

Stultior Melitide. LXIX

Μωρότερος Μελιτίδου. i. Stultior Melitide. Melitides unus est è felicissimis illis fatuis, quos Homerus suo carmine nobilitauit. Hic iā euersa Troia, uenisse legit' auxiliū laturus Priamo, ut meminit Eustathius decimū Odyssęę librū enarrās. Lucianus in Amoribus, Μελιτίδην ἢ Κόροιβόν οἴει με πρὸς θεῶν; i. Melitidē aut Corœbū me putas ꝑ deos? Prouerbiū refert à Zenodoto, docēs hunc comicorū conuicijs fuisse traductū ob stultitiā, nec

nec potuisse numerare supra quinque, & ducta uxore nouã nuptã nõ attigisse, ueritũ ne se illa accusaret apud matrẽ. Cõmemorat eodẽ in loco & aliũ quendam insigniter stultũ, qui dubitarit ex utro parẽte fuisset natus. De Melitidis sodali Corœbo meminimus alibi. Pausanias admonuit, Corœbũ unà cũ Butalione ac Melitide ab Aristophane inter fatuos numerari. Eadem Suidas, adferens hoc carmen ex Aristophane:

τέως δ' ἀβελτερώτατοι κεχηνότες, μαμάκυθαι, μελιτίδαι κάθηνται. id est,

Hactenus abiectissimi, inhiantes Mamacuthæ, Melitidæ desident.

Non pluit, &c. LXX

Plutarchus in Causis naturalibus, refert hũc uersiculũ, puerbio iactatũ apud priscos:

Μηκέτι νυκτὸς ὕει, ἥκῃ τέκῃ ἀγροτέρα σῦς. id est,

Iam non nocte pluit, qua sus fœtum ædit agrestis.

Quærit aũt, cur domesticæ sues sæpius idque incerto tẽpore pariant, cõtrà ferę semel dũtaxat, atque iisdẽ fermè diebus. Hi sunt initio æstatis, quæ pars anni minimũ est obnoxia pluuiæ, præsertim apud Græcos. Non alium equidẽ uideo prouerbij usum, nisi si quis significare uelit exacto uere, aut autumno, serenitatem fore. Quod si libebit lõgius etiã detorquere, per iocũ licebit uti, cũ significabimus, ubi hoc aut illud euenerit, quod breui sit euenturum, finem malorum nobis fore.

Electro lucidior. LXXI

ἠλέκτρου διαφεγγέστερος. i. Electro pellucẽtior. De re magnopere dilucida, aut de forma supra modũ nitida, qd' electrũ miro quodã more pelluceat. Vnde Vergilius, liquidum appellat:

Liquidóue potest electro.

Lucianus in Amoribus: ἠλέκτρου φασίν, ἢ τῆς σιδωνίας ὕελου διαφεγγέστερος. i. Electro ut aiũt, aut Sidonio uitro pellucentior. Sidonium autem uitrum uocat, quod ea ciuitas artificio uitri fuerit olim nobilis.

Tam perit, quàm extrema faba. LXXII

Festus Pompeius ostendit prouerbio dici solere, Tam perit, quàm extrema faba, propterea quod extremæ fabę plerunque aut proterantẽ, aut decerpantur à prætereuntibus. Quadrabit igitur in hominem, seu rem omnibus omnium iniurijs expositam. Velut si quis dicat theologiam tam perire, quàm extremam fabam, quod passim ad indoctissimis tractando corrumpatur.

Tyria maria. LXXIII

Tyria maria prouerbio dicebaẽ, de re magnopere tumultuosa, periculique plena. Festus Põpeius inde natũ adagiũ indicat, qd' Pœni Tyro oriũdi adeo potẽtes maris fuerũt, ut per hos omnibus mortalibus nauigatio esset periculosa. Citatque Afraniũ qui scripserit de quopiam, quod Tyria maria conciret, hoc est, ingentes turbas excitaret.

Altera manu fert aquam, &c. LXXIIII

Τῇ μὲν ὕδωρ φορεῖ, τῇ δ' ἑτέρῃ τὸ πῦρ. i. Altera manu fert aquã, altera ignem. In eum torqueas licebit, qui cũ corã sit blandus, occulte noceat. Aut in bilinguem, & nunc laudantem, nunc uituperantem, aut in diuersa sentientem. Finitimum illi Plautino,

Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Refertur adagium à Plutarcho, in commẽtario De primo frigore, τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χερί, τῇ δ' ἑτέρῃ τὸ πῦρ. i. Altera quidem aquam gestabat dolosa manu, altera uero ignem. Loquitur autem de muliere diuersis & cõtrarijs instructa. Mirum est autem idem dictum hodie totidem uerbis in ore esse uulgo.

Vapula Papyria. LXXV

Vapula papyria, Sisinius Capito scribit, puerbio dici solitũ, si quãdo uolebãt significare se negligere minas aliquorũ. hoc tantũ reperimus in fragmentis Festi Põpeij. Suspicor esse natũ à Papyrio prætextato, à quo mater cõminando plagas, frustra conata est exsculpere, quid actũ esset in senatu. Proinde Papyri legendũ, nõ Papyria, nisi mauis subaudire lege, ut sit cõminãtis pœnã legis Papyrię. Aut ni magis placeat, ut intelligas de Papyria, uxore Pauli Æmilij, quę repudiata est à marito, cum repudij causam nemo scire potuerit. Quid enim facias? diuinandũ est, ubi non succurrunt autores.

Quasi millus cani. LXXVI

Sapit & hoc prouerbiũ, quod apud eundẽ ad populũ dixit Scipio Æmilianus: Nobis,

bis,inquit,reiq; publicę præsidio eritis, quasi millus cani. Nã millus est collare canũ ue-
naticorum, coriaceum, confixum clauis ferreis eminentibus aduersus impetum lupo-
rum.ad hunc igitur modum,certum firmumq; præsidium significabimus.

Non liberat podagra calceus. LXXVII

Plutarchus in cõmentario περὶ εὐθυμίας,refert huiusmodi sententiam, ceu uulgo ia
ctatam, alioqui ipsa quoq; figura prouerbium præ se ferentẽ: οὔτε ποδάγρας ἀπαλλάττει
καλτίκιος,οὔτε δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυχίας,οὔτε διάδημα κεφαλαλγίας. id est,Nec po-
dagra liberat calceolus, nec preciosus anulus unguiũ uitio,quã παρωνυχίαν uocãt Latini
reduuiam,nec diadema capitis dolore.Plutarchus utitur ad hunc modum:Si diuitię,reli
quaq; fortunæ munera,non tollunt morbos corporis,quãto minus mederi possunt ani-
mi malis? Anulus insigne doctoris est,at is non tollit ingenij stuporẽ.Diadema regũ insi
gne est, sed id nõ adimit homini stultitiã: purpureus galerus eximiæ pietatis insigne est,
uerum nec is liberat ab impietate mentis.

Vno digitulo. LXXVIII

Vno digitulo,summã negocij facultatẽ significabant.Terent.in Eunucho:Qui mihi
nũc uno digitulo fores aperis fortunatus,Næ tu istas faxo,calcib.sæpe insultabis frustra.
Hieronymus in dialogo Luciferiani & Orthodoxi:Hanc igitũ hastam, quã totis uiribus
misisti,de qua nobis minitaris,uno,ut aiunt,digitulo repellam.Huc pertinet & illud,q̃d
alibi dictũ est,Minimo ꝓuocare. cũ significamus, nos uel nullo negocio posse uincere.

Muli Mariani. LXXIX

Muli Mariani,castrensi prouerbio dicti sunt uaricosi milites,qui ex C.Marij ducis in-
stituto,in furca,tabella interposita,sua onera portare consueuerunt,ut testatur & Festus
Pompeius. At Plutarchus in uita C.Marij originem adagij bifariam refert. cum Marius
imperator milites cursu,uarijsq; ac lõgis itineribus,gestãdisq; oneribus, exerceret, atq;
illi iam assueti,non grauatim tacitiq; ea ferrẽt,castrensi ioco ἡμίονοι μαριανοί, id est, muli
Mariani dicti sunt.Hinc translatũ est in quosuis,qui facile parerent imperatis.Meminit
adagij & Iulius Frontinus lib.stratagematon quarto,hisce uerbis:Caius Marius reciden
dorum impedimentorũ gratia,quibus maximè exercitus agmen oneratur,uasa & ciba-
ria militũ in fasciculos aptata furcis imposuit, sub quib. & habile onus & facilis requies
esset,unde & in prouerbiũ tractum est,Muli Mariani, nimirum ob laborũ tolerantiam,
quòd Homerus ἡμιόνους ταλασέργους identidem appellat. Sũt qui diuersam adagij originẽ
referant.Quũ enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere nõ arma modo mi
litum,uerũ etiã equos mulos & currus,quo pacto hęc quisq; sibi haberet exercitata atq;
apparata,Marium produxisse equũ pulcherrime ab ipso nutritum,præterea mulum ha-
bitudine corporis,mansuetudine ac robore,longe cæteris antecellentem. Itaq; quũ im-
perator Marij iumentis delectaretur,ac subinde horũ faceret mentionẽ,tandem factum
est,ut iocosa laude,qui in officio se præstaret assiduũ patientem ac industriũ, mulus Ma
rianus diceretur.Et hanc alteram prouerbij originẽ refert Plutarchus in uita Marij, quã
modo citaui.Seneca in ludicro libello, quẽ scripsit in Claudiũ Cæsarem, mulos perpe-
tuarios nominat. Festiuius erit, si detorqueatur in hominẽ immenso studio, aut perpe-
tuis negocijs uehementer districtum.

Osculana pugna. LXXX

Festus Pompeius indicat Osculanam pugnã prouerbio dici solitam: quoties uicti uin
cerent.Idq; inde natũ, quod Valerius Leuinus imperator, prius à Pyrrho uictus, paulo
post eundem regem deuicerit.Citat Ticinium,qui huius adagij fecerit mentionẽ.Quan
quam hic quoq; locus mutilus ac truncus est apud Festum.

Osce loqui. LXXXI

Osce loqui uetusto prouerbio dicebantur,qui turpiter parumq; pudice loquerentur.
Ab Oscorum moribus allusione sumpta,quod apud eos spurcarum libidinum impuni-
tus usus fuerit,unde et obscœna dicta quidã putant,quæcunq; factu dictúue turpia sint,
etiamsi refragatur Festus Pompeius.Citat aũt Ticinium quendam, qui scripserit ad hũc
modum:Osce & Volsce fabulantur,quia Latine nesciunt.

Sero molunt deorum molæ. LXXXII

Plutarchus in cõmentario cui titulus, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων, ὥστε οὐχ

ὁρῶ, τί χρήσιμον ἔνεστι, τοῖς ὀψὲ δὴ τούτοις ἀλεῖν λεγομένοις μύλοις τῶν θεῶν. id est, Itaq; nō uideo quidnam utilitatis insit, istis deorū molis quę sero dicuntur molere. Cęterum ex his, quę præcedunt eodē in loco, colligere licet dici solitum de his, qui licet serius, tamen aliquando pœnas dant malefactorum, uindici deo.

In transcursu. LXXXIII

Plutarchus in cōmentario De liberis educandis, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ παραδρομῆς μαθεῖν ὥσπερ εἰ γεύματος ἕνεκεν. id est, Sed hæc quidem ex transcursu discere, ueluti degustandi causa. Metaphora planè prouerbium sapit. Quintilianus pro eo dixit, In transitu. Plinius mauult In transcursu. Idem ualet Obiter.

Tribus uerbis. LXXXIIII

Tribus uerbis pro paucissimis dicere prouerbiale est. Diuus Hieronymus in dialogo Luciferiani, & Orthodoxi, Tribus, ut aiunt, uerbis, rem istā grandē dissoluisti. Itē Geta Terentianus in Phormione negat quosdā tria inter se cōmutaturos uerba. Pindarus in Nemeis hymno duodecimo, τρία ἔπεα διαρκέσει. id est, Tria uerba sufficient. Tametsi me non fugit hic interpretes superstitiosius philosophari de trib. uerbis. M. Tullius pro Cluentio: Accusabat aūt Scamandrū uerbis tribus: uenenum esse deprehensum, &c. Consimili figura, Sexcenta dicimus pro multis. Proinde sexcentas mihi dicas scribito. Contra Verbo rem expedire dicitur qui paucis explicat: et Ne syllaba quidē attingere, qui nihil omnino meminit. Ita Galenus in Erasistratū opinor, πῶς δὲ οὐκ αἰδεῖται, τὰς μὲν περὶ πέψεως ἀτυχίας διαιρούμενος ὡς πολλαί τε εἰσὶ καὶ διὰ πολλὰς γίνονται προφάσεις, ὑπὲρ δὲ τῶν αἱματώσεως σφαλμάτων, οὐδ᾽ ἄχρι συλλαβῆς μιᾶς φθεγξάμενος. i. Qui fit ut non pudeat, quod quū de concoctionis uitijs distinxerit, & quod multa sint, & uarijs ex causis accidant, de generandi sanguinis defectibus, ne uno quidem uerbo, ne una quidem syllaba loquutus sit.

Ne punctum quidem. LXXXV

Diuus Hieronymus in Epistolis, Et apostolicę uoluntatis sequentes uestigia, ne punctum quidem, ut dicitur, aut unguem transuersum ab illius sententijs recedamus. Apud Mathematicos punctum minimum quiddam est in dimēsione corporis, adeo ut diuidi non possit, quod imaginatione porrectum in longum, lineam efficit: rursum in latū porrecta linea, superficiem efficit. Ad eundem modum Terentius in Andria: Tum tēporis ad hoc mihi punctum est.

Incita equum iuxta Nyssam. LXXXVI

Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν. id est, Stimula equū iuxta lineam siue metam, dicebatur ubi sermo loquētis aberraret ab eo quod esset institutum. Natum uidetur ex Iliados Homericæ ψ. Vbi Nestor multis uerbis docet filium Antilochum quomodo debeat equos regere. addit & hoc,

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω, id est,

Cæterum equum læuum constringat linea metæ.

Sumptum ab equestri cursu, qui inter præscriptas metas ac lineas agebatur, quas trāsilire nefas erat. Ad quod haud dubie Fabius allusit, in undecimo Institutionū oratoriarū libro, referens Cassium Seuerum lineam poscere solitū, aduersus eos qui in aliena transirent subsellia, ueluti qui pręscriptum limitem egrederentur. Finitimum illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν. id est, Extra oleas. Item illi, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν. Vsurpauit prouerbij titulo Gregorius Nazianzenus in oratione De sancto pascha, ἀλλ᾽ ἴσως τούτων ἡμῖν τάχα ἂν εἴποι τις τῶν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν. τὰ περὶ ἑορτῆς φιλοσόφει. id est, Sed hic fortassis aliquis nobis dixerit ex his qui amāt dies festos, ac calidiores sunt, incita equū iuxta Nyssam, ac de festo dissere. Vtitur eodē prouerbio in oratione De natali Iesu Christi. Idem uariauit nōnihil in oratione cōtra Eunomianos, μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ἄγχουσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες πόρρω τῆς νύσσης θέωμεν. id est, Ne uelut equi feruidi & intractabiles, posteaquam rationē ceu sessorem excusserimus, et religiosam cautionem pulchre nos septis cohibentē, procul à meta curramus.

Præstat inuidiosum esse, &c. LXXXVII

Nihil tam uulgari sermone iactatum, quàm hæc sententia, Præstat inuidiosum esse q̄ miserabilem. Nam inuidia ferè comes est felicitatis, miseratio calamitatis. Est autē apud

Herodotũ in Thalia, ubi Periander ita loquitur filio, σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτείρεσθαι. id est, Tu uero doctus, quanto satius sit, inuidiosum esse quàm miserandum. Extat epigramma Græcum Palladæ in hanc sententiam,

ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ κατὰ Πίνδαρον ἐστὶν ἀμείνων,
οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον.
τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν, ἀλλά τις εἴην
μήτ' ἄγαν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ.
ἡ μεσότης γὰρ ἄριστον, ἐπεὶ τὰ μὲν ἄκρα πέφυκεν
κινδύνους ἐπάγειν, ἔσχατα δ' ὕβριν ἔχει. id est,

Peior liuore est miseratio, Pindarus inquit,
Nam sunt felices quos petit inuidia.
Horum nos contra miseret, quorum aspera sors est.
At mihi donari non cupio alterutrum,
Vt nimium felix, uel sim miserabilis ulli.
Nam præstat cunctis rebus adesse modum.
Quandoquidem celsæ uicina pericula sorti,
Imaq; deprimitur non toleranda ferens.

Est autem apud Pindarum primo hymno Pythiorum:

ἀλλ' ὅμως, κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος,
μὴ παρίει καλά, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν. id est,

Veruntamen melior est commiseratione inuidentia.
Ne omitte honesta, guberna iusto clauo exercitum.

Rursus in Nemeis hymno octauo, ὄψον δὲ λόγοι φθονεροῖσιν, ἅπτεται ἐσλῶν ἀεί, χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει. id est, Obsoniũ est inuidis obtrectatio. Attingit autem honestos, cum deterioribus non contendit. Rursus Pythiorum undecimo,

ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον.
ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων ἄφαντον βρέμει. id est,

Habet enim felicitas haud minimam inuidiam.
At qui humilia spirat, in obscuro fremit.

LXXXVIII

E nassa escam petere.

Admodum certe prouerbiali figura dictum est à Plauto, citante Festo Pompeio,
Nunquam hercle ex ista nassa hodie escam petam.
Et Cicero ad Atticum libro quintodecimo, epistola ultima, Ex hac nassa exire constitui nõ ad fugam, sed spem mortis meliorem. Est autem nassa piscatorij uasis genus, quo postea quàm intrarit piscis, exire nõ potest. Vnde prouerbialia fuerint & illa, In nassam incidere, & E nassa elapsus.

LXXXIX

Nec mulieri, nec gremio credendum.

Idẽ Festus indicat huiusmodi prouerbiũ uulgo dictitatũ fuisse, Nec mulieri, nec gremio credi oportere: quod illa incerti, ac leuis sit animi, & plerunq; fiat, ut in gremio posita, cũ in obliuionẽ uenerint, exurgentibus procidant, Itidem sinui cõmissa decidunt, nisi cingaris. Itaq; M. Tullius silentium promittens, ait: In sinu est, nec discingor.

XC

Vnà cum templis & aris.

Plutarchus locis aliquot in Symposiacis significat antiquitus fuisse morẽ, ut quoties unicuipiã deo res diuina fieret, omnib. simul uota fierẽt, uidelicet ne Calydonij suis tragœdia renouaretur. Inuocantes aũt deos, addebant hęc uerba ceu solẽnia, ἅμα σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς. id est, Vnà cũ phanis et aris. Non admonet quidem ille palàm, esse prouerbium, tamen ita uidetur usurpare, ut conijcere possis, prouerbio dici solitũ, cum nihil omnino prætermissum uolebant significare. Quemadmodum & hodie uulgo dicunt, Vnà cum uestibus & calciamentis. Et, Demigrarunt unà cum sarcinis & impedimentis.

XCI

Mercurius superuenit.

ὁ ἑρμῆς ἐπεισελήλυθεν. id est, Mercurius superuenit. Ita loqui consueuerunt, si quando silentium oriretur in conciliabulo multorũ, significãtes, nõ esse fas loqui Mercurio pręsente, qui sermonis sit autor. Ominosum & hodie putatur, si quando in cœtu, aut conuiuio, subitum omnium silentium fuerit obortum. Refertur adagium à Plutarcho in com-

mentario, περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Affine est illi, quod alibi dictum est, Lupus in fabula.

XCII

Dulce pomum cum abest custos.

γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. id est,

Custos ubi deest, dulce pomum est scilicet.

Senarius est prouerbialis, quo licebit uti cũ significabimus impunitate malos ad peccãdum prouocari. Sumpta metaphora à pueris & adolescentibus, qui sibi nõ temperant, quo minus furẽtur poma, si senserint abesse custodem. Vtitur Plutarchus in libello quẽ inscripsit, ἐρωτικὸν, in philosophos, qui sub prætextu philosophiæ, libidini suæ seruiunt. πρόφασις οὖν φιλία καὶ ἀρετή. κονιεῖται δὲ καὶ ψυχρολουτεῖ καὶ τὰς ὀφρῦς αἴρει, καὶ φιλοσοφεῖν φησὶ, σωφρονῶν ἔξω διὰ τὸν νόμον, εἶτα νύκτωρ καὶ κατ' ἡσυχίαν,
γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. id est,

Igitur occasio amicitia ac uirtus est. Sordidatur aũt puluere, frigidaq; lauat, attollit supercilia, ac philosophari se prędicat, & foris sobrius est ob legem, deinde noctu clanculum, Pomum suaue est, tunc ubi custos abest.

Extat in prouerbijs Hebræorum, Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Et Pindarus in Isthmijs hymno sexto, τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. id est, Id quod præter honestum dulce est, manet finis amarissimus.

XCIII

Sanior es pisce.

Prouerbialiter haud dubie dixit Iuuenalis, Sanior es pisce. Nam ad eum modum, hodieq; uulgo loquũtur, Tam sanus es quàm piscis. Id inde sumptum est, quod creditũ est, pisces non sentire morbos. Quanquam huic sententiæ refragatᷓ Aristoteles lib. De natura animalium octauo, atq; hunc secutus Plin. lib. ix. Siquidem ægrotare pisces hoc argumento colligunt piscatores, quod aliquoties inter eiusdem generis pręingues ac uegetos, aliquot capiunt extenuatos, ac languentibus similes, coloreq; immutato. Quanquã uniuerso piscium generi non incidit pestis, quemadmodum frequenter accidit hominibus, ac cæteris animantibus, non cicuribus modo, uerumetiam feris.

XCIIII

E Creta raptus.

Plutarchus in cõmentario De puerorum educatione, καὶ τοὺς μὲν θήβησι καὶ τοὺς ἤλιδι φευκτέον ἔρωτας, καὶ τὸν ἐκ κρήτης καλούμενον ἁρπαγμόν. τοὺς δὲ ἀθήνησι καὶ τοὺς ἐν λακεδαίμονι ζηλωτέον. id est, Thebanorum quidem ac Heliensium amores oportet fugere, eumq; qui uocatur è Creta raptum, Atheniensium uero & Lacedæmoniorum imitari. Apparet furtiuum amorem his uerbis olim significatum fuisse, quod aliquoties illinc uirgines à negociatoribus aduueherentur.

XCV

Euparyphus ex comœdia.

Admodũ prouerbiali figura dixit Plutarchus in Symposiacis, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, hominem significans magnifice uestitum, ac magnã seruorum turbã post se trahentem. Nam huiusmodi finguntur in comœdijs milites gloriosi. Quorum insigne est chlamys purpurea, quemadmodũ indicat Donatus. Ita Lucianus de milite, τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι. id est, Euparyphũ illum dico, illũ chlamydatũ. Vnde diuites omneis splendide cultos, εὐπαρύφους appellãt Græci, quod ipsum prouerbiale quiddã habet. Nam Paryphis uestimenti genus est, cuius meminit Iulius Pollux lib. vij. Id utrinq; purpuram habebat assutam, quod uirgæ purpureæ intertextæ uesti, Ionum lingua Paryphi uocãtur. Idem admonet εὐπάρυφον nouæ comœdiæ uerbũ esse. Contra tenues & humiles nullo cultu insignes, tunicati dicunẽ. Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus: Quos sæpius uulgus imperitum & tunicatus hic populus transeuntes nomine uocat & digito demonstrat. Similiter Horatius,

Vilia uendentem tunicato scruta popello.

Nã prætexta nobiliũ erat, & toga ciuiũ erat insigne. M. Tullius cõtra Rullũ: Iã uero qui metus erat tunicatorũ illorũ. Itẽ pro M. Celio: Nobis quidẽ olim annus erat unus ad cohibendũ brachiũ toga cõstitutus, & ut exercitatione ludoq; cãpestri tunicati uteremur.

XCVI

Tranquillo quilibet gubernator est.

Seneca in epistola quadam ad Lucilium, Alioqui gubernatoris artẽ adeo nõ impedit tempestas, ut ostendat. Tranquillo enim ut aiunt, quilibet gubernator est. Ait autẽ illic, fortunam aduersam, ac rerum difficultatẽ, non solũ non obesse sapienti, uerumetiã uirtutem

tutem in his maxime proferre sese, quæ rebus secundis, ac pacatis latebat. Nõ magnum est administrare rempublicam, cum omnia pace constant.

Neq; Lydorum carycas. XCVII

Μήτε λυδῶν κάρυκας, μήτε μαστίγων ψόφους. id est, Neq; Lydorũ condimenta, neq; flagrorum crepitus. Constabit trochaicus tetrameter catalecticus, si addas articulum, μήτε τῶν λυδῶν, & καρύκκας per geminũ cappa legimus apud Hesychiũ & Athenæũ. Hesychius indicat καρύκκην dici offam è sanguine uarijsq; condimentis confectam. Athenæus hũc uersiculum adducit,

Εἴωθας εἰς ταυτὸν καρυκεύειν, μέλι,
Σεμίδαλιν, ὠά. πάντα γὰρ τἀναντία. id est,
Miscere in unum consueuisti, mel, ad hæc
Similaginem, oua. Cuncta enim contraria.

Vnde καρυκάζειν, pro miscere uarias rerum species, & καρυκεύματα pro cibis uarie conditis, & καρυκεία cõditura exquisitior. Sed quib. rebus quibusq; modis genus hoc edulij conficiatur, serio declarat libro duodecimo, dicẽs hoc inuentũ esse Candauli, qui hinc sibi nomẽ celebre peperit. Suidas refert adagium, nec exponit. Conijcere licet dici solitum, quoties mediocrem uitæ rationẽ, aut conditionem significarent, quæ pariter et à summis delicijs, & ab extremis malis abesset. Legimus enim Lydos luxu delicijsq; fuisse corruptissimos, adeo ut ludijs nomen dederint: tum barbaros, haud scio an Lydos, de Tyrrhenis certũ est, ad tibiæ modos solere seruos cædere, summã mollitiem cũ summa sæuitia coniungentes. Venustius erit, si ad animi res transferatur, uelut ad orationẽ, nec omnino rusticam nec operosius expolitam. Vnde καρυκεύειν dicuntur, non solũ qui uarijs condimentis inficiunt cibos, uerumetiã, qui sermonem multiplici uerborũ & figurarum lenocinio condiunt: aut qui concionẽ è diuersis male cohærentibus cõtexunt, qui mos est quibusdam ostentatoribus, Exponunt paucis scripturã, addunt quæstionẽ Sorbonicam, assuunt aliquid ex iure Cęsareo, nõnihil ex iure Pontificio, tum ex Aristotele, ex poetis. His omnibus Colophonem addunt, anilem fabulam, hoc est uere καρυκεύειν. Quanquam huius adagionis & alibi nobis, ni fallor, facta mentio.

Tanquam de narthecio. XCVIII

Prouerbij simillimum est & illud Ciceronis in secundo, De finibus bonorũ libro, tanquam de narthecio, pro eo quod est, ex parato, & ad manum. Nam narthecium opinor, uocat pyxidem, unde pharmacopolæ deprumũt medicamenta. Verba Ciceronis sic habent, Iam doloris medicamenta illa Epicurea, tanquam de narthecio promãt, Si grauis, breuis: si longus, leuis.

Quod non opus est, asse charum est. XCIX

Catoniana uelut oracula uidentur apud ueteres in prouerbium abijsse, non secus atq; illa Apollinis, Nosce teipsum, & Ne quid nimis, Quorum de numero cõmodissime dictum est quod in Epistola quadã ad Luciliũ refert Seneca, Quod non opus est, asse charum est. Vult aũt Cato diligentem patrem familiâs uendacem esse, non emacẽ, & emere non quod opus est, sed quod necesse est. Nam quod non opus est, inquit, asse charũ est: hoc est, quantumuis paruo emptum, tamen charũ est, si nec opus est eo. Vocat necesse, quo carere non possis, uelut arator aratro: opus, quod usu futurum sit, si quis habeat, sed eiusmodi tamen, ut carere possis. Porrò quod opus non est, id est prorsus superuacaneũ & inutile. Potest ad complures accõmodari sentẽtias: ut si quis dicat artem quampiam minimo negocio posse disci, quæ tamẽ nihil sit frugis allatura, responderi posset, Quod opus non est, asse charum est.

Nunc tuum ferrum in igni est. C

Eius ferrũ in igni esse dicebant, cuius negocium iam ageretur. Præmollitur enim ferrum igni ad cudendum. Ita Seneca in ludicro libello, quẽ scripsit de morte Claudij imperatoris: Hercules enim qui uideret ferrum suum in igni esse, modo huc, modo illuc cursabat, & aiebat, Noli mihi inuidere, mea res agitur: deinde si quid uolueris inuicem faciã, manus manum lauat. Allusit eò, quod Hercules quoque ex homine factus esset deus, id quod ambiebat Claudius. Alexãder Magnus interrogatus quomodo potitus esset Gręcia, respõdit, μηδὲν ἀναβαλλόμενος. id est, Nil recrastinãs. Refert Homeri Scholiastes Ilia. β

Ne bos quidem pereat. I


IAm ante prouerbijs aliquot nobis declaratum est quãtum utilitatis adferat bonus uicinus, quantum incommodi malus, Sed quæ conducunt ad uitę felicitatem, iterum atq; iterum expedit inculcare, quo penitius infigantur animis. Neq; enim ea res tantum habet locum in paradis ædibus aut fundo, sed in omni penè uita: ut quod Portius Cato prodidit de cõmodo uicino habendo, non solum ad agricolas pertineat, uerumetiã ad unumquẽq; nostrum. Etenim si quis iam prouectior ætate uitæ totius cursum relegat, comperiet maximam bonorum malorumq; partem à bonis, malisq; uicinis fuisse profectam. Hesiodi carmen Columella tanquam prouerbiale refert:

Μηδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰμὴ γείτων κακὸς εἴη. id est,

Nec bos intereat, uicinus si improbus absit.

At leuis est bouis iactura, si cum his malis conferatur, quę capiuntur ex improbis conuictoribus, ex fucatis amicis, ex uxoribus & famulis parum fidelibus. At Catonis quidem sententiam nonnulli reijciendam esse duxerũt, quod in nobis situm nõ est, qualẽ habeamus uicinum, quem nonnunquã mors aliæq; diuersæ causæ nobiscum mutant. Id tametsi negari non potest, sapienter tamen à Catone præceptum est, ut agricola quantũ in ipso est, curet habere bonum uicinum, nec bonum tantum, sed & commodum. Bonus enim esse potest, qui tibi commodus non sit. Id ut contingat, duæ res potissimum adiuuabunt, diligentia in parando agro, & commodi mores erga uicinum. Frequenter enim habemus malum uicinum, quod ipsi nos præbeamus malos uicinos. Quemadmodum igitur, ut eleganter scribit Columella, sapientis est fortuitos casus magno animo sustinere, ita dementis est ipsum sibi malam facere fortunam. Quod facit qui nequam uicinum suis nummis parat, cum à primis cunabulis, si modo liberis parentibus est oriundus, audisse potuerit:

οὐδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰμὴ γείτων κακὸς εἴη.

Quod non solũ de boue dicitur, sed de omnibus partibus rei nostræ familiaris, adeo quidem ut multi prætulerint carere penatibus, & propter iniuriã uicinorũ sedibus suis profugerint. Nisi aliter existimamus diuersum orbẽ uniuersas gentes petijsse relicto patrio solo, Achæos dico & Hiberos, Albanos quoq;, nec minus Siculos, & ut primordia nostra contingã, Pelasgos, Aborigines, Arcadas, q̃ quia malos uicinos ferre nõ potuerint: Ac ne tantum de publicis calamitatibus loquar, priuatos quoq; memoria tradidit, & in regionibus Græciæ & in hac ipsa Hesperia detestabiles fuisse uicinos: nisi Autolycus ille potuit cuiquã tolerabilis esse conterminus, aut Auentini mõtis incola, Palatinis ullũ gaudium finitimis suis Cacus attulit. Malo enim præteritorum q̃ præsentiũ meminisse, ne uicinum meum nominem, qui nec arborem prolixiorẽ stare nostræ regionis, nec inuiolatum seminarium, nec pedamẽtum annexum uineę, nec etiã pecudes negligentius pasci sinit. Iure igitur, quantũ mea fert opinio, M. Portius talem pestem uitare censuit, et in primis futurũ agricolam præmonuit, ne sua sponte ad eam perueniret. Hactenus quidem Columella declamatoria quadã eloquẽtia, simul & Catoni patrocinatus est, & nos docuit, quanta pestis sit malus uicinus. Tametsi Cato non solum de uicini morib. sentit, uerumetiam q̃ lauta sit re. Vicini, inquit, quo pacto niteant id animaduertito. In bona regiõe bene nitere oportebit. Interdum enim nitor arguit agri bonitatẽ, in solo uero parum fertili declarat industriam agricolæ. Porrò quemadmodũ diligens uicinus extimulat ad studium bene colendi, ita uicinorum luxus & ignauia, corrũpit uicini familiã. Itidem & præpotens uicinus opprimit propinquũ pauperem, & supra modum tenues uicini semper aliquid abradunt, siue precibus, siue furto. Iam cũ morosis & improbis uicinis nunquam rixa non est, nunc de finibus, nunc de damno dato, nunc de stillicidio, nũc de semita actiue, nunc de prospectu aut de lumine. Quod si fortuna nobis dederit talẽ uicinum, nec liceat mutare, reliquũ est, ut nostra commoditate reddamus illum ex malo bonum, certe caueamus ne lacessitus fiat incommodior. Turpissimũ enim fuerit si nostris morib. ex cõmodo uicino faciamus incõmodum. Videlicet hoc est quod præcipit Cato

Cato: Vicinis bonus esto. Et ne satis esse putares si ipse temperes ab iniuria uicini, adiungit, Familiã ne siueris peccare. Mox indicat, quid utilitatis capiať ex bonis uicinis: Si te, inquit, libẽter uicinitas uidebit, facilius tua uendes, operas facilius locabis, operarios facilius conduces. Si ędificabis, operis, iumẽtis, materia iuuabunt. Si quid bona salute usus uenerit, benigne defendent. Olim igitur qui fundum proscribebant uenalem, præconẽ edocebãt, quibus dotibus esset ager cõmendabilis, quàm salubri cœlo, quàm cõmodo situ, ꝙ fertili solo, quàm bene ædificatis uillis. Sed uir acerrimi ingenij Themistocles, quum fundũ uenderet, iussit huiusmodi dotibus & illud adijci, quod haberet bonũ uicinum. Id factum primum risu iocoq; multitudinis acceptum est, mox intellectum est hãc agri cõmendationem esse præcipuam. Plurimum itaq; refert ad totius uitæ commoditatem, qualem quisq; uicinũ sibi deligat, tum quo pacto, qui cõtigit utať. Princeps qui ditionem ambit, quã sine maximo negocio, summoq; ditionis auitę dispẽdio tueri nõ possit, malam uiciniã sibi adiungit. Rursum qui cordatos ac fidos consiliarios, qui magistratus integros & reipub. amantes asciscit, bonos uicinos adiungit. Neq; minimũ interest quas nationes in affinitatẽ adglutinet. Qui dotis aut honoris gratia spõsam asciscit incõmodis moribus, aut cui sint cognati procaces, malos uicinos sibi adiũgit. Qui cũ improbis init amicitiæ fœdus, malam uiciniã accersit. Qui ductus amore cẽsuum conijcit sese in collegium aut monasteriũ impiorum aut etiam superstitiosorum, malam uiciniã sibi parat. Prima igiť cautio sit in deligendo, proxima in corrigendo, postrema in fugiendo quod corrigi nõ potest. Quanquam ne fuga quidem debet carere cautione. Alioqui in uitiũ ducit culpæ fuga, si caret arte: neq; raro fit, ut odio mali præcipitemus nos in aliud grauius malũ. Raro pœnituit amicitiæ, qui iudicio delegit amicũ. Et sæpe nostra culpa fit, ut rescindať amicitia, quod amicis bonis utamur nõ bene, tum quod parũ cõmodos amicos nec ferre nouimus nec emendare. Neq; uero leuius peccant, qui quũ inciderint in amicos pestilentes, nesciunt sese subducere, sed aut hęrent his ꝗs oderunt clanculum, aut non dissuunt amicitiã, sed abrumpunt. Idem accidit mei similibus in deligẽdis ac retinẽdis studiorum nostrorum patronis & altoribus. Negligimus oblatos, aut amplectimur nobis parum aptos, aut si quis obtigit accõmodus, nõ studemus, illius erga nos beneuolẽtiam mutuis officijs alere. In prima certe parte grauissime peccaui adolescẽs. Etenim si tum respondissem fauoribus magnatũ qui me cœperant amplecti, futurus erã aliquid in literis, sed immodicus libertatis amor effecit, ut diu cũ perfidis amicis, et peruicaci paupertate colluctarer. Nec erat finis futurus, nisi GVILHELMVS ille VVARAMVS Archiepiscopus Cãtuariensis, uir nõ tam ob tituli munerisq; dignitatẽ, ꝙ ob egregias summoq; pręsule dignas uirtutes reuerendus, me ueluti fugitantem in amicitię suę nassam pellexisset. Gustata duntaxat illius humanitate cõtuli me in Italiã. Ibi cessantem neq; quicquã minus quàm de repetenda Britannia cogitantem, ultro reuocat delato sacerdotio. Hoc quoq; neglectum est. Cæterũ ubi me uentus alius retulisset in Angliam, sic astrinxit nõ tam benignitate, quanquam ea quoq; fuit & est in illo singularis, ꝙ morum amabili quadam iucũditate miraq; in amando cõstantia, id quod in uiris primatib. sanè rarissimũ est, ut nolens illi præberẽ manus. Hæc erat esca qua me pertraxit in suum ius. Ita meo bono captus sum, hoc uno nomine felix quod hic Mœcẽas obtigit, sed longe felicissimus futurus si maturius contigisset. An illum huius alumni pœniteat nescio, certe mutuis in illũ officijs meo animo nondum ipse satisfeci, nec uideor unquã satisfacturus. Proinde mihi rogãdi sunt oẽs, qui bonarum literarum, qui religionis amore ducunť, ut si quid fructus non pœnitẽdi cœperũt ex meis lucubrationib. huic sanctissimo præsuli pro me gratias agant, atq; adeo si possint referant. Referent autem, si nõ patientur illius memoriam apud posteros intermori, cuius benignitati debẽt, quicquid ex libris meis hauserunt, si quid omnino frugiferum hauserunt. Obstrepunt undiq; querimoniæ, deplorantium sibi ad studiorum cultũ deesse mœcenates. Atqui Mœcenas nõ statim amplexus est Vergilium aut Horatiũ, nec Meuio Bauioue fuit Mœcenas. Illud primum agat adolescens ut egregiũ aliquod specimen ceu pignus de se præbeat nõ peritu rum quod in ipsum cõferatur. Nec satis esse putet, quibuscunq; rationibus abstulisse munus uel prædam uerius. Nõ est improbitate petendi ambienda benignitas, sed literis ac

moribus semper in melius proficiētibus. Sic inuitat fundus agricolam ad uberiorem semētem, si quod creditū erat, bona fide multoq; cum fœnore reddat. Nec est subinde mutandus patronus, ut relicto quē defatigasti quæras integrum, & una quercu excussa, sub alia colligas. Sic uni aut duobus seruiendum est, quasi sis perpetuo ijsdem usurus. Nunc quàm multos uidemus qui suis moribus & literas odio, & patronos pudore inuidiaq; onerant. Est quidē nōnulla gratitudinis pars literis dictisq; celebrare nomē patroni, sed magni refert quo quē modo laudes. Vana laudatio, fidem abrogat etiam uera prædicantibus: itaq; fit, nō ut lector melius sentiat de laudato, sed peius de laudāte. Immodicæ laudes conciliant inuidiam potiusquā gloriam. Iam qui laudibus uehunt ea quæ bonorū ac sapiētum iudicio damnantur, laudando uituperant. Primum quod adfers ad Encomiū, sit uerum: deinde quod uerū est, sic tractetur ut fiat etiā uerisimile. Absint autem poetarum quorundam hyperbolæ, quibus ex homine quū libet, deū faciunt: hæ uirtutes potissimum depingātur, quæ fauorem ac beneuolentiā cōciliant, quod genus sunt pietas, integritas, pudicitia, modestia, benignitas, morū cādor ac facilitas. Nihil est humano ingenio inuidentius, nihil hominū iudicijs morosius. Proinde si quid attingēdum erit earum rerum quas uulgus sic miratur ut inuideat possidentibus, id arte tractandū est, ne fascinatio sit metuēda laudato. Nullus inuidet opulēto, qui quod uel ex benignitate fortunæ, uel sine fraude partū possideat sic habet, ut dispēsator sit potius quàm dn̄s. Neq; quisquam inuidet potenti, qui potens est reip. commodis, qui quantum eminet dignitate, tantum se submittit modestia, comitate uincens etiam humiles. Nullus inuidet formoso, qui naturæ dono pudorem ac pudicitiam adiunxit. Nullus inuidet ualenti aut longæuo qui magno plurimorum bono ualet ac uiuit. Quod si cui deest ingeniū aut ars ad hęc pro dignitate tractāda, abstineat potius quàm uelut malus pictor bonam formā imperitia sua reddat deteriorē. Alexāder ille fortasse morosius, qui nullius manu pingi sustinebat nisi Apellis. Nemo tamen egregio corpore, à Fuluo Rutubaq; pingi cupiat. Quod emittis in lucē publicā, tale sit, ut posteritatis memoriam polliceatur. Deniq; sic temperanda laudatio, ut hoc officium nō appareat esse tributum eius animo quē laudas, nulli enim minus expetunt aut sustinent etiā laudari quàm qui maximè promerentur: sed ipsi potius uirtuti, quam nolentem etiam sequitur sua gloria, sed alijs ad similia studia prouocandis. Sic & utiliter laudabitur qui promeritus est, & citra periculum inuidiæ, aut assentationis suspitionem. In defunctorum aūt laudes uberius effundenda est uis eloquētiæ, quū iam mitior est inuidia, & minor adulandi suspicio. Hactenus ostendi quomodo studiosi suis patronis cōmendari queant, Nunc paucis attingam quibus rationibus & studijs ipsis fauorē omniū ualeant conciliare. Multis enim in locis iam linguę bonęq; quas uocant literę magna flagrant inuidia: quod quidē fit partim culpa maiorum, qui putant autoritati suæ detrahi si quid nouæ eruditionis accedat iuuentuti, cōtentiq; his, quę pueri didicerūt, alia nec doceri patiunť, nec sustinent discere, uel quia piget uel quia pudet: partim etiam eorū uitio, qui hæc uetera noua inuehūt. Sunt enim in hoc ordine quidam intolerabili insolentia, qui simul atq; tenuerint duodecim uerba Latina & quinq; Græca, Demosthenes ac Cicerones sibi uidentur, effutiūt ineptos libellos, nonnunquā & uirulentos, liberales disciplinas omnes miro fastu aspernātur, & in harum professores scurriliter debacchātur. Nec desunt qui bonis literis ad res pessimas abutunť, ad seditiosam maledicentiam, ad concutiendam, luxandam, et labefactandam concordiā tranquillitatemq; reipub. Christianæ. At qui olim his literis erant instructi, principū tumultus sua facundia componebant, cum hæresiarchis belligerabantur, celebrabāt diuorū memoriā, carmine prosaq; decantabant Christi laudes, exhortabantur ad contemptū huius mundi, ad amorem rerum cœlestium. Talis erat Basilius, talis Naziāzenus, talis Ambrosius, talis Prudētius, talis Lactātius, in quibus linguarū ac politioris literaturæ cognitio ideo caret inuidia, quia seruiuit pietati. Solēt aūt & hominum mores studijs imputari: quemadmodum hodie nō pauci sunt qui detestantur Euangelium, ob impuros quorundam mores Euangelij nomine sese uenditantium. Quod si quemadmodum Paulus cauēs ab omni specie mali, glorificat Euangeliū suū, omnibus omnia factus ut omnes lucrifaciat, ita literarum huiusmodi professores integritate morū, comitate temperantiaq; linguæ commen-

cõmendarent suam professionem, longe plus esset fructus, & inuidiæ minus. E diuerso, si maiores ciuiliter & æquis animis reciperent, non nouas aduenas sed ueteres hospites postliminio sese recipientes, sentirent sibi non mediocrem lucẽ neq; uulgarẽ utilitatem ex harũ accessione accrescere. Nunc cum ueteribus amicis perinde atq; cũ hostibus irre cõciliabile bellum gerũt. Noua uocant quæ sunt uetustissima, uetera nominãt, quę sunt noua. In priscis ecclesiæ doctoribus sacrorũ uoluminũ cognitio, cum linguarum & humanioris literaturæ peritia fuit cõiuncta. Idem uidemus in priscis philosophis, medicis, iureconsultis. Vbi solœcissat Aristoteles aut Hippocrates? Nónne facũdi sunt Plato & Galenus? In ueteribus autẽ Iurisperitis quæ fuerit utriusq; linguæ peritia, quæ Romani sermonis tũ puritas tum maiestas, declarant hæc ipsa fragmenta quæ gloriosus Iustinianus nobis pro solidis uoluminib. obtrusit, quanquã hæc ipsa scatent undiq; mendis prodigiosis. Nouũ est pueris ad grãmaticam instituendis inculcare modos significandi, prę legere delira glossemata, quæ nihil aliud doceant quàm impure loqui. Nouũ est adolescentem ad philosophiæ, Iuris, medicinæ, Theologiæ studiũ recipi, qui ob inscitiam sermonis nihil intelligat in uetustis autoribus. Nouũ est à Theologiæ adytis excludi, nisi ꝗ diu sudarit in Auerroe & Aristotele. Nouũ est adolescentib. philosophiæ candidatis inculcari nugas sophisticas, & cõmentitias quasdam difficultates, meras ingeniorum cruces. Nouũ est in publicis scholis, aliud responderi secundum uiam Thomistarũ & Scotistarum, nominaliũ & realium. Nouũ est illic excludi argumenta quæ petita sunt ex diuinorum uoluminũ fontibus, sola uero recipi, quæ ducuntur ex Aristotele, ex epistolis decretalibus, ex placitis scholasticorum, ex glossematis iuris pontificij professorũ, aut similitudinibus plerunq; frigidis ex iure Cæsareo detortis. Si nouis offendimur, hæc uere noua sunt. Si uetera probamus, uetustissima sunt quę nũc offeruntur: nisi forte nouũ est, quod ab Origenis seculo proficiscit̃, & uetus est, quod ante trecẽtos annos exortũ semper in deterius profecit. Sed his etiã iniquiores quidam nõ uerent̃ priuatim ac publice, atq; adeo in sacris etiam concionibus deblaterare, has literas esse fontes omnium hæreseon, non animaduertentes hanc blasphemiam cadere in Hieronymũ, Ambrosiũ & Augustinũ, aliosq; complures, quibus doctoribus gloriatur ecclesia. Huiusmodi stolidissimas nugas inculcant auribus adolescentiũ in secretis confessionibus. Caue à Gręcis, ne fias hęreticus, fuge literas Hebræas ne fias Iudæorũ similis, abijce Ciceronẽ, ne cum illo damneris. O graues admonitiones. Nec cogitant futurũ, ut hęc pueri passim effutiant ridenda cordatis omnibus. Eadem instillant parentũ auribus, hoc agentes ut ipsis mandetur liberorũ instituendorũ cura. Facile imponitur mulierculis & simplicibus idiotis sanctimoniæ fuco. Verũ ouem nihilo rectius lupo cõmiseris, quàm talibus uentribus liberos. Quid audio? Valdenses, pauperes à Lugduno, Vuicleuus, linguas ac bonas literas calluerunt? Deinde nũ Hieronymus hęreticus fuit, quia linguis et omni literarũ genere præcelluit? Si quis Gallicæ dũtaxat linguæ peritus, sua lingua scriberet opiniones hæreticas, an protinus admoneremus omnes ne quis disceret Gallice? Nuper etiã principũ aulis persuadere cœperũt, totum hunc tumultũ, & Lutheranismi & rusticanæ seditiõis, ex linguis humanioribusq; literis esse natũ. Habent aulæ Midas ac Thrasones suos, summiq; principes hoc magis patent taliũ insidijs, quo magis ingenui sunt, quoq; uehementius indulgent suis affectibus. Si de hæresi periclitatur qui Græce & Hebraice nouit, ꝙd Lutherus harum linguarum rudis non est, quur non potius in tuto esse dicit̃, quod Ioannes episcopus Roffensis, quod Hieronymus Aleander Archiepiscopus Brundusinus propugnatores sunt nutantis ecclesiæ, quorũ hic omnibus linguis excellit, ille treis linguas ætate iam uergente nõ uulgari studio amplectit̃? Addunt & aliam calumniã. Forte in secretis admissorũ confessionibus adolescentum audiunt aliquid lasciuiæ, qui morbus peculiaris est illi ętati. Rogant quos autores legant: quũ audiunt Vergilium aut Lucianum, studijs imputant ætatis aut hominis uitiũ, traducuntq; protinus & ætatem & literas, quasi uero nõ multo peiora audiant ab ijs, qui nullas omnino literas attigerũt. Etenim quemadmodum literarum studium non liberat ab omnibus uitijs, ita negari nõ potest, quin à multis arceat ætatem lubricam. Nihil aũt tam sanctum, quin is qui natura improbus est, uertat in occasionẽ peccãdi. Quod si tollendũ est quicquid quomodocunq; præbet turpitudinis occasionẽ, quur tantopere laudatur coactus iste cœlibatus? An putant

tant ignotum, quæ lerna malorum hinc nascatur? Sed quis tandem erit fructus, si studiorum professoribus inuicem sese lacerantibus collabantur omnes honestę disciplinę, q̃d iam magna ex parte factum uidemus locis aliquot? At sine his uita hominũ, non est hominum sed ferarum. Quid igitur superest, nisi ut linguæ bonæq; literæ postliminio redeuntes ac uelut à radice repullulantes, ciuiliter & comiter sese insinuent in sodalitatẽ earum disciplinarum, quæ tot iam seculis regnãt in Academijs? neq; cuiusquã studium incessant, sed omniũ studia potius adiuuent. Deferant nonnihil autoritati professionis, deferant aliquid inolitæ & uelut in naturã uersæ consuetudini, deferãt aliquid & ętati multorum nõ facile ad diuersa flexili. Quos uiderint insanabiles, suo relinquant ingenio, ne maiores excitent tragœdias. Qui tractabiliores erũt, hos inescent tẽpestiuis ac blandis admonitionibus. Sic admoneant, sic adsint, sic corrigant, ut officiosa pedisequa monet, adest, corrigit heram suam. Merito regina disciplinarũ omnium est Theologia, uerum hęc erit & honestior, & instructior, si tam utiles pedisequas qua decet comitate receperit in suum famulitium. Pręclara res est philosophia, sed huic plurimũ accedet dignitatis si ueteres amicas agnouerit. Honesta hera est iuris prudentia, uerum huic ornamenti nõ parum adferent tam elegantes famulæ. Egregia res medicina, sed absq; linguarũ & ueterum literarũ cognitione penè cæca est. Ad hunc modũ si sua bona uicissim inter sese cõmunicent, utræq; fient & locupletiores & splendidiores. Monarchas aũt illud admonitos uelim, ne susurronibus huiusmodi præbeant aures, cogitent potius quantũ fructus ac dignitatis ex hoc studiorum genere, rebus ipsorum sit accessurum, & olim accesserit. Postremo res omnium & publice & priuatim erunt feliciores, si suo quisq; uicino bonũ uicinum præstiterit. Vt ad prouerbium redeam, congruit illi, quod alibi commemoratum est, Aliquid mali propter uicinũ malum, quod usurpauit Demosth. in oratione contra Callictean, οὐκ ἦν ἄρα ἄνδρες Ἀθηναῖοι χαλεπώτερον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. id est, Non erat quicquam ô Athenienses perniciosius, quàm improbum uicinũ, nec suis contentum, esse nactum.

Caput artis, decere quod facias. II

Quintilianus libro Institutionum oratoriarũ undecimo, uidetur ueluti uulgo celebratum adducere: Caput est artis decere quod facias. Ipsius uerba subscribam, Vnum etiã his adijciendum est, cum præcipue in actione spectetur decorũ, sæpe aliud alios decere. Est ẽm latens quędam in hoc ratio & inenarrabilis: & ut uere dictum est, caput esse artis decere quod facias, ita nec sine arte esse, nec totum arte tradi potest. Hactenus Fabius. Id usurpare licebit, non solum ubi quid fiet parum decore: ueluti si cantillet aut lusitet senex, si præeat & obiurget iuuenis: uerumetiã cum negabimus quibuslibet quiduis esse decorũ. Quod sæpenumero uideamus euenire, ut quod ab hoc dictum aut factum placet uniuersis, si idem tentet alius, etiamsi doctior peritiorq;, nemo tamẽ ferat. Id cũ quotidie uideamus accidere, tamen cur accidat, ratio reddi non potest.

Domus recta. III

Anneus Seneca libro Epistolarũ familiarium xvi. Videbimus quod parum recisum sit, quod parum structum, quod non huius recentis polituræ. Cum circumspexeris omnia, nullas uidebis angustias inanes. Desit sanè uarietas marmorum, & concissura aquarum à cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quicquid aliud luxuria, non contenta decore simplici miscet, quod dici solet, domus recta est. Hactenus Seneca. Quod si locus non uacat mendo, significat uulgo domum rectam uocari, non quidem opulentam & ambitiosam, sed cui nil desit iustæ supellectilis. Ad eundem modum M. Tullius Græcorum linguam ambitiosæ meretrici confert, quæ multo luxu superfluat: Latinorũ, honestæ ac pudicæ matronæ, cui nihil deest, quod ad honestam pertineat mundiciem.

Non est beatus, esse qui se nesciat. IIII

Idem in eodẽ opere uersiculum hunc è poeta quopiam allegat Comico: Non est beatus, esse qui se nesciat. haud dubium quin populari sermone iactatum, cũ autoris nomen nõ adscripserit. Sensus est, haud esse satis, ut adsit felicitas, ni felicitatẽ tuam intellexeris. Huc alludens Vergilius:

O fortunatos nimium, bona si sua norint Agricolas.

Eodem pertinet, quod Martialis inter felicitatis calculos hunc quoq; commemorat:

Quod

Quod sis, esse uelis.

Quid enim felicius libertate? Atqui uideas non paucos qui sortem deplorent suã, quod in principum aulis locũ non inueniant: miseros se putant, quod seruire non liceat. Verũ ut beatus nõ est, qui se nõ putat beatum: ita bis miser est, qui cum animi malis sit infelix, tamẽ sibi uidetur felix. Etenim ut qui sanus est, & sibi uidetur ægrotus, nõ fruitur suo bono: ita qui morbo tenetur, nõ intelligens suum malum, longissime abest à sanitate: quippe qui usq; adeo sanus non sit, ut sit etiam insanabilis.

Amicus certus in re incerta cernitur. V

M. Tullius in Lælio, senarium hunc ex Ennio citat prouerbij specie:

Amicus certus, in re incerta cernitur.

Quo significatũ est, amici fidem in rebus aduersis explorari. Nã quod cũ periculo coniunctum sit, id dubium appellant, pro quo Ennius posuit incertum, affectãs φωνήσωσιν & παρονομασίαν quib. schematis impendio delectatus est, atq; adeo non ipse solum, sed & omnis illa ętas usq; ad M. Tullium. Plautus item, eum amicũ pronunciat, qui in re dubia iuuat. Habẽt eandem sententiam Hebræorum prouerbia, Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustijs comprobatur.

Auarus nisi cum moritur, nil recte facit. VI

Omneis fermẽ Publianas sententias uideo prouerbiorũ uice fuisse celebratas, nec iniuria sanè. Nihil enim illis fingi potest nec argutius, nec iucundius. Cuius Mimos ipsi nuper emendatos nõ grauati sumus breuissimis scholijs explicare. Quamobrẽ non est animus eos omnes in hunc ordinem asciscere, præter unum aut alterum, qui mihi præter cęteros arrident, quorum hic unus est: Auarus nisi cum moritur, nil recte facit. Etenim qui sese pecuniæ studio addixit, nulli commodus est dum uiuit. Sola mors, uoluptatem & emolumentum adfert hæredi.

Bona nemini hora est. VII

Arrisit & hic: Bona nemini hora est, quin alicui sit mala. Ita fortuna temperauit res mortaliũ, ut quod huic lætum est, alij pariat dolorem: quod alij lucro est, alij damnum adferat. Nemo ditescit, nisi malo alterius. Nemo uincit in bello, nisi exitio alterius. Nisi mauis pro alicui legere alicubi.

Spontanea molestia. VIII

Celebratur inter Græcos, cum primis bellus & elegans trimeter:

Αὐθαίρετος λύπη 'σὶν ἡ τέκνων σπορά. id est,

Vltroneus dolor est parare liberos.

Dici non potest, quantum et quàm molestum negocium sit, educare filios. pręsertim cũ adeo pauci sint, qui parentũ officio respondeant. Verum hanc molestiam, nõ est cui possint imputare, cũ liceat cœlibem uiuere. Longius trahi potest, ad eos, qui sibi spõte periculum ac molestiam accersunt. Atq; adeo similis propemodum conditio est, tollentiũ liberos & scribentium libros. Tuendum, emendandum, quod scripseris, & tamen non est quem incusemus, cum nobis liberum sit dormire.

Sapiens sua bona secum fert. IX

Ὁ σοφὸς ἐν αὑτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν. id est, Sapiens opes sibi secum habet semper suas, à Biantis, ni fallor, apophthegmate natum, qui rogatus, cur nihil exportaret rerum suarũ ex incendio patriæ, Ego uero, inquit, omnia mea bona mecũ porto: significãs ea quę uere nostra sunt, intra nos esse, uelut eruditionẽ, ac uirtutem. Vt rursum quę uere mala sunt nostra, non licet effugere, quantumlibet cõmutetur locus.

Citius Telegoræ donarim. X

Telegoras apud Naxios prædiues quispiã ac præpotens erat, cui q̃d quotidie multa missitarent, uulgato sermone receptũ est, ut uẽditores paruo licitantibus dicerẽt, μᾶλλον πρόσθεϊμι τῷ τελεγόρᾳ δοῦναι. id est, Malim Telegoræ dare. Refertur apud Athenæũ lib. Dipnosophistarũ octauo ex Aristotele. Rẽ longius prosecuti sumus in prouerbio, Nullus malus magnus piscis. Nec uideo quis usus adagiõis esse possit, nisi si dicamus officiũ rectius gratuito collocari penes probos ac magnos, q̃ mercede penes improbos ac uiles.

Hecatæ cœna. XI

Veteres cœnam perparcam & impendio frugalem, Hecatæ cœnam appellabant, q̃d apud

apud inferos tenuissimo uictu, minimoque cibo, eoque uilissimo uiuit, iuxta poetarũ theologiam. Siquidẽ umbræ plebeiæ malua porroque uictitant, Hecate mænides ac triglidas pisces, apud nos contẽptissimos, habet in delicijs, ut sibi sacros. Vnde et Athenis locum esse dictum Triglam, atque inibi simulachrũ Hecates Triglantinę. Alij triglam illi sacram putant ob nominis rationẽ à ternione dicti, cũ triformis sit & Hecate. Extat apud Athenæum lib. vij. meminit & octauo. Meminit & Lucianus alicubi. Verum illud expendat eruditus lector, an prouerbium accipi possit de cœna illa, quam singulis mensibus in triuijs Hecatæ collocabant diuites, diripiebant pauperes. Cuius rei meminit etiam Aristophanes in Pluto:

παρὰ τῆς ἑκάτης ἔξεστι τοῦτο πύθεσθαι,
εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη
τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προσάγειν,
τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν, πρὶν καταθεῖναι. id est,

Hoc ex Hecata, si uis, didicisse licebit,
Vtrum potius, ditem esse an egenum. quandoquidem iubet illa
Hos quibus est res, quoque benignam mense uno ponere cœnam,
Cæterum egenos hanc prædari, prius ac deponere possunt.

Quo quidem loco in hanc sententiam scribit interpres. Olim in triuijs uenerabant Hecaten, quod eadem tribus nominibus appelletur, Luna, Artemis & Hecate. Cæterũ sub nouilunium diuites mittebant cœnam uespere, ueluti cœnã Hecatæ in triuijs. Pauperes autem esurientes diripiebant ac deuorabant, quę erant apposita, dicentes quod Hecate comedisset. Itaque congruet, ubi res per tumultum diripitur.

Mens uidet, mens audit. XII

Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. id est, Mens uidet, mens audit. Hemistichiũ prius uidetur carminis Trochaici, tetrametri, catalectici. Refert ab Aristotele quasi uulgo iactatũ Sectionis undecimæ problemate xxxiij. ubi proposita quęstione quur noctu acrius audiamus quam interdiu, inter alias causas & hanc reddit, quod interdiu animus uarijs negocijs distrahitur: quod nisi sit pręsens, nec corporis sensus officio suo fungant, adeo ut mente alienata, nec corporis dolorẽ interdũ sentiamus: & ipse sum expertus in cruciatu dentiũ, aut calculi multo leuiorẽ reddi doloris sensum, si possis animũ in aliquã cogitationẽ alienam intẽdere. ὥσπερ, inquit, λέγεται τὸ, νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. Noctu uero, quoniã oculorũ sensus quiescit, & animi cogitatio tranquillior est, tũ auriũ meatus nõ minus patent nocte quam interdiu, nec minus capaces sunt sonorũ, sed eos facilius etiã renunciãt animo, quod tum nullis actionibus distrahatur, nec oculorũ sensu auocetur, quemadmodũ in die, fit ut acutior sit aurium sensus. Locus erit adagio, ubi iubemus quempiam attentũ esse, quemadmodum dicimus, Hic esto, &, Isthic sum. De mente peregrinante nobis dictum est alias.

Thymbra uictitans. XIII

Θυμβροφάγοι. id est, Thymbra uictitantes adagio dicebant, uel qui tutius ac liberius uitam agerent, uel qui moribus essent parũ blandis, uel qui hilariter citraque sollicitudinem paruo cõtenti uiuerent, quod Thymbra, quam eandem cunilam dicũt, herbæ genus sit, quam Plinius non distinguit à Satureia, Columella distinguere uidetur.

Et Satureia, inquiens, Thymi referens, Thymbræque saporem.

Est aũt saporis subamari, in agris passim prouenit, & pratensis ad remedia præstatior est hortẽsi, ut autor est Dioscorid. locis gaudẽs petricosis. Hortẽsis cibis aptior. Prouerbium recẽsuit Suidas & Hesychius. Fert Epaminondas mire frugalem uitã egisse, itaque de prãdio parco tenuique dixisse, τὸ τοιοῦτον ἄριστον, οὐ χωρεῖ προδοσίαν. id est, Tale prandiũ nõ recipit proditionem. Sensus aũt dicti geminus est, uel quia nemo molitur insidias rebus modicis, uel quia qui modicis cõtenti sunt, nõ facile corrũpuntur, ut prodãt rẽpublicã. Amphis apud Athenæum libro decimo:

εὐτελὲς γὰρ δεῖπνον οὐ ποιεῖ παροινίαν. id est,

Vbi cœna frugi est, nulla debacchatio.

Græcus trimeter uidetur corruptus inuersione duarum dictionum: Restituetur si legas, δεῖπνον γὰρ εὐτελὲς. & subdit ex Alexide, Ex prolixis conuiuijs primum nasci scommata, è quibus ferè plus est doloris quàm uoluptatis. Hinc maledictũ. Id regeritur ac reciprocatur

catur in dicentem, mox à uerbis ad uerbera. Non ita qui thymbra uictitant.

Doryphorematis ritu. XIIII

Græci δορυφόρημα uocãt satellitiũ illud ex barbarorũ fece conductum, quod olim tyranni ad custodiam corporis adhibebant, nũc à regibus magis fastus quàm tutelę gratia alitur: nec à regibus modo, uerumetiam à summis pontificibus. In tragœdijs igit̃ sic addebatur regum personis δορυφόρημα, ut astarent modo, nihil etiam loquerent̃. Vnde qui taciti assident, δορυφορήματος τρόπον adesse dicunt̃. Sic Athenęus lib. quinto, παρεμβάλλοντός τινα λόγον Πεισιστράτου, χρὴ γὰρ καὶ ἐμὲ μὴ παρεῖναι δορυφορήματος τρόπον. i. Cũ inijceret sermonẽ quendam Pisistratus: Neq; enim oportet hũc adesse more Doryphorematis: hoc est, tacitum & nihil adferentem in medium. Vsurpatur à Luciano in libello De conscribenda historia, his quidem uerbis: ἵν' οὖν ὦ Φίλων, ὡς μὴ μόνος ἄφωνος εἴην ἐν οὕτω πολυφώνῳ τῷ καιρῷ, μηδ' ὥσπερ κωμικὸν δορυφόρημα κεχηνὼς σιωπῇ παραφεροίμην. i. Igit̃ amice, ne solus essem mutus in tẽpore tam uocali, neq; ueluti comicum Doryphorema hians cum silentio obambularem.

Musicam docet amor. XV

Plutarchus adducit & hoc adagium trochaico uersu expressum,

Μουσικὴν ἔρως διδάσκει, κἂν τις ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν. id est,

Musicen docet amor, etsi fuerit indoctus prius.

Sensus est, amorem ad industriam excitare animum, artiũq; & omnis elegantiæ magistrum optimũ esse. Socrates in conuiuio Platonis, putat animã immersam corpori, uelut expergisci amoris stimulis, & hinc primos ad honesta impetus capere, tãquã excusso ueterno. Vnde deũ hunc idẽ Plato παντὸς ἐπιχειρητὴν appellat, qđ nihil non experiatur. Siquidem è taciturno reddit loquaculum, è uerecundo stupidoq; comem ac blandum, è negligente diligentẽ. Extat in hanc sententiam nõ illepida fabella Boccatij, ni fallor, de Cimone, qui tactus amore puellæ, ne posset ut rusticus fastidiri, omni literarũ ac morũ genere semet expoliuit. Nam Musicen hic sentit literas, quas antiquitas nouẽ Musis dicabat. Allusit ad prouerbiũ Bion in Bucolicis, qui quum multis uersibus docuisset, Musas semper esse comites amoris, subijcit,

Μάρτυς ἐγὼν, ὅτι μῦθος ὅδ' ἔπλετο πᾶσιν ἀληθής. id est,

Testis ego dictum hoc haud unquam fallere quenquam.

Potest & ad uerecundiorem usum detorqueri prouerbium, si dicas, non mediocrem esse gradum ad discendum, amasse præceptorem. potest & ad pium, si dicas, charitatem esse uirtutum omnium magistram, quæ nisi adsit, nihil recte feceris.

Sicyon arrodens uxor lacernam texe. XVI

Athenæus libro Dipnosophist. 3. heroicum hunc ut prouerbialem adducit,

Τὸν σικυὸν τρώγουσα γύναι, τὴν χλαῖναν ὕφαινε. id est,

Arrodens Sicyon uxor subtexe lacernam.

Apparet esse uerba mariti iubẽtis, ut uxor tenui cõtenta uictu, perageret opus suũ. Nã Sicyon seu Sicyos bulbi genus est, aut certe peponis: nonnulli putant cucumeris. Vox ea propemodum quadrat in huius temporis principes, qui strenue profundũt, qđ populus esuriẽs, summis laborib. parauerit. Idq; suũ ius esse putant, ut ceu fuci quidã alienis fruantur sudoribus. Hermolaus Barbarus Corollarijs in Dioscoridẽ, ca. ccc. lxvi, uidetur aliud diuinare, scribẽs ex Aristotelis sentẽtia, plerasq; textrices esse impudicas: An Sicyos Venerem temperet nescio.

Tetigit lapidem à cane morsum. XVII

Plinius lib. 29. cap. 5. De ueneno rabidi canis agẽs: Tãta, inquit, uis mali est, ut urina quoq; calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habẽtibus. Remedium est fimũ caballinũ, aspersum aceto, & calefactum in uino appositũ. Minus hoc miretur, qui cogitet lapidem à cane morsum, usq; in prouerbiũ discordiæ uenisse. Hactenus Plinius. Cuius è uerbis conijcere licet, uulgo creditum fuisse, si quis lapidem à cane morsũ cõtigisset aut calcasset, eũ iracundiorẽ euadere, & ad dissidia propensum. Fortassis ita dictitabant in hominem conuiciatorem ac rixosum: Hic lapidem calcauit à cane morsum.

Erecti. XVIII

Athenæus in Dipnosophistarũ lib. 5. Καὶ τὸ θαυμάσιον, ὅτι παρειμένοι καὶ κατεβαροῦν τὸ

τῶ τῆς μέθης, ὁπότε τι τῶν ἀγομένων θεασαίμεθα, πάντες ἐξεγειρόμεθα, ὀρθοὶ τὸ δὴ λεγόμενον, ἀνιστάμενοι.i. Et quod dictū mirū, cum depressi essemus, & capite grauato temulētia, quoties spectassemus aliquid eorum quæ inferebantur, omnes expergiscebamur, recti, quod dici solet, surgentes. Accōmodum erit, ubi significabimus aliquem toto pectore attentum ad rem quampiam. Erigunt enim se totos, & summis nonnunquam insistunt pedibus, qui auscultant aut spectant auidius.

E clibano boues. XIX

Prouerbium sapit quod scripsit Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι:

Εἶτ' ἐξένιζεν, παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους   Ἐκ κριβάνου βοῦς.   id est,

Accepit inde, & apposuit totos boues   E clibano nobis.

Vsus erit, quoties efferemus splendorem conuiuij, aut insignem edacitatem. Cōsimili figura uocabant Hecatomben, id quod aliquanto post sequitur apud eūdem poetam: καὶ πολυπόδων ἑκατόμβην.i. Et polyporum hecatomben.

Sequitur perca sepiam. XX

Athenæus li. 7. nullo autore refert huiusmodi prouerbium: ἕπεται πέρκη μελανούρῳ.i. Comitem sibi ducit sepia percam. lib. 10. ex Aristophane adducit, nec addit in quem sensum soleat usurpari, nisi quod conijcio dictum de improborum societate. Apud eūdem paulo inferius adducuntur hi uersus Numenij, qui de piscibus prodiderit:

φυκίδας ἀλφηστήν τε καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρὸν

Σκορπίον, ἢ πέρκαισι κατηγυιτὴν μελάνουρον.

Feri puer. XXI

Atheneus lib. Dipnosophist. 15. demōstrat olim ꝓuerbio solitū acclamari ἰὴ παιών, quo significabant quēpiam suo munere defunctum. Itidem fermè, quemadmodū nos absolutæ uirtuti gratulantes dicere solemus: Macte animo, macte uirtute. Narrat em̄, cum quispiam è conuiuio discessisset probe potus, ac magnopere somnolētus, cęteros in eū acclamasse ἰὴ παιών. Huius adagij fieri mentionem apud Clearchum in ꝓuerbijs quod ab huiusmodi natum euentu tradit: Cū Latona Apollinem ac Dianam ex Chalcide Delphos deportaret, iamq́ ad Pythonis specū uenisset, & draco cōcitus in eos ꝑuolaret, Latona puellam ulnis baiulans, Apollinis pręsidiū implorās, clamabat, ἰε παῖ, cum is forte fortuna arcum teneret, ac perinde ualere, ἰε παῖ, quasi dicas, ἄφιε παῖ.i. Mitte ac percute fili. Nōnullos deflexis nonnihil uocibus efferre, ἰε παιών, idq́ prouerbio dici solere, quoties in rebus afflictis opem imploramus. Rursum alij putant acclamari hoc pacto feliciter suo perfunctis munere, & eo qđ expetebāt potitis. Cęterū ob assuetudinē nō uideri prouerbiū, quod his uocibus solenniter uterentur in sacris Apollinis: Ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Vnde & ἰαμβικὸν τρίμετρον ortum existimant, quod & ipsum impetum ac celeritatem habet. Etenim si producas priorem in ἰὴ, carmen erit hexametrum heroicum: sin corripias, Iambicum. Porrò quod apud Athenæum, in ἰε & ἰη nunc aspiratur, nūc tenuis est, nescio an librariorum incuria factum sit. Ouidius in Arte amādi uidetur usurpasse pro acclamatione, qua gratulantur uictori uotiq́ compoti:

Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan,

Decidit in casses præda petita meos.

Pulchre fallit uulpem. XXII

Παλεύει καλῶς τὴν ἀλώπεκα.i. Decipit pulchre uulpem. Suidas recenset duntaxat, nec explicat. Apparet dictum in eum qui dolis captaret astutum, cuiq́ frustra tenduntur insidię. Nam παλεύειν est arte illectare. Vnde & columbę exoculatæ, quas aucupes in reti ponūt, quo subsultantes, reliquas deceptas alliciant, παλεύτριαι dicuntur. Et qui feris tendunt casses, παλευταί uocantur. At uulpem dolo circumuenire difficile est.

Aut piscem olet, aut florem. XXIII

Aut piscem olet, aut timallū. Ambrosius Hexaemeron lib. 5. cap. 2. testatur dictū in eum qui bene oleret, quod timallus piscis sit odore gratissimus, & æque fragrās eiusdē nominis flos. Sed pręstiterit Ambrosij uerba subscribere: Neq́ te inhonoratum nostra prosecutione timalle dimittā, cui à flore nomē inoleuit, seu Ticini unda te fluminis, seu amœni Atesis unda nutrierit, flos es. Deniq́ sermo testatior, quod de eo qui gratā redolet sua-

let suauitatem, dictum facete sit, aut piscem olet, aut florem: ita idem pronunciatus est, piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, hoc tu corpore tuo spiras. Verum haud scio an ꝓ timallo apud Ambrosium legi debeat tithymallus, cuius uaria genera recenset Plinius li. 26. cap. 8. cuiusq; subinde meminit Dioscorides locis diuersis.

Equi dentes inspicere donati. XXIIII

Sunt quædam & hodie uulgo iactata, non indigna quæ ueteribus adagijs annumerent, quod genus est illud, Nō oportere equi dentes inspicere donati. Cū significamus æqui boniq; consulendū, qualecunq; est quod non emitur, sed gratis donatur. Siquidē equum empturus dentes inspicit, in quibus ętatis indicia certissima sunt, ne circūueniatur. At inciuile sit idē facere in equo donatitio. Vsus est tamen hoc prouerbio D. Hieronymus in præfatione Cōmentariorū, quos scripsit in Epistolā Pauli ad Ephesios. Parum, inquit, eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non digne Græca in Latinū transfero. aut Græcos lege, si eius linguę habes scientiā: aut si tantū Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & ut uulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati. Hactenus Hieronym9. Sed hāc hominū inciuilitatē quā incusat Hieron. nos nuper & experti & admirati sumus. Dedimus Nouum testamentū, innumeros locos uel emendauimus, uel explicuimus, idq; non æstimādis uigilijs. Incredibile dictu, ut obstrepuerint, ut reclamauerint Theologi quidā ac monachorū uulgus, quib. is meus labor plurimum adiumēti adferebat. Quorū ut quisq; maxime egebat hac mea industria, ita odiosissime reclamabat: ingratū hominū genus, quibus si quispiā largiatur prādiolū aliquā to lautius, unde distenti ac temulenti discedant, tantum non adorant hominē: & qui tantam utilitatem gratis donat, tot sudoribus constantē, etiam conuicijs insectantur.

Grata breuitas. XXV

χάρις βαιοῖσιν ὀπηδεῖ. i. Adiuncta est paruis gratia rebus. Hemistichium est carminis heroici, specie nimirū prouerbiali. Nam idem hodieq; sic uulgatum est, ut nihil tritius. Quædam mole placent ac magnitudine. Sunt quæ ob id ipsum grata sunt, quod minuta, ueluti gemmę quędam ac sculpturæ. Idem usu uenit in epistolis ac libris, qui non raro ipsa breuitate redduntur cōmendatiores, pręsertim apud fastidiosos & occupatos. Sunt in delicijs & pumiliones, non ob aliud quàm insignē corporis paruitatem.

Amicitias immortales esse oportet. XXVI

T. Liuius libro 10. De bello Macedonico & Asiatico, cuius fragmentū debemus aureæ Magontiæ, scribit in hunc modum: Vulgatū illud, quia uerum erat, in prouerbiū uenit: Amicitias immortales, inimicitias mortales esse debere. Sic em̄ legendū esse, uel ipse sermonis tenor admonet. Recte quidem admonet prouerbiū, uerū eò rediere mores mortalium, ut simultates sint immortales, amicitiæ plus quàm uitreæ: plusq; possit una Ate quàm centū Litæ, atq; omnium tardissime senescat ira, beneuolētia ad quāuis leuem occasionem intereat: quæ si sarciatur, nequicquā coit & rescinditur. Arbitror in causa esse quod ab istis philosophis didicimus, cōmodo publico neglecto, suis quisq; priuatis cōmodis seruire. In hanc sententiam citat carmen Aristoteles Rhetoricorum libro secundo, quod alibi ni fallor retulimus:

οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id est,
Non est amicus quisquis amare desijt. Citat ibidem & alterum carmen:
ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν. id est,
Ne maneat immortalis ira te penes, Mortalis ipse quum sies.

Ad bonam frugem. XXVII

Qui cōmutatis ad meliora studia moribus resipiscūt, prouerbio dicebant ad meliorem frugem sese recipere. Vsurpat M. Tullius in actione ꝓ M. Cęlio: Et se ad bonā frugem, ut dicit, recepisse, grauesq; homines atq; illustreis fuisse. Itē Plautus in Trinummo, Certū est ad frugē applicare animū. Lampridius in Heliogabalo, Milites se parsuros dixerūt, si ad bonam frugem rediret. Vnde Frugi & Bonę frugi dicunt, qui suo funguntur officio, pręsertim serui quos ad operā præstandam alimus. Vlpianus ad legem Aquiliam cap. Inde Neratius. Sed si bonę frugi seruus intra annū mutatis moribus occisus sit. Item Titu. de quib. rebus ad eundem iudicem eatur. Cap. Si quis seruū. Inter-

esse fructuarij uidetur, bonæ frugi seruũ esse. Rursum in Digestis libro undecimo, Titulo de Seruis corruptis, paragrapho, Quod ait prætor. Sed utrũ ita demũ tenet, si bonę frugi seruum perpulit ad delinquendum. Plautus in Cassina: Credo pol esse, si tu frugi bonæ es. Rursus in Pseudolo: Cupis me esse nequã, tñ ero frugi bonæ. Nequã opposuit frugi. Nequã enim nulli est usui. Et ita frugi hominẽ dicimus, quẽadmodũ nequã, utraq; uoce indeclinabili. Columella De re rust. lib. 1. Eiusdẽ agilitatis homo frugi melius quàm nequã faciet. Et in Declamationibus, frugi filius opponitur luxurioso. Hinc & frugalis dicitur. Sumptum uidetur ab agris, qui cultu redduntur frugiferi.

Per manus tradere. XXVIII

Quod successione quadam ab alijs ad alios deuenit, per manus tradi dicitur: qđ trãslatum uidetur ab his qui nauim aut plaustrũ exonerant. Idem frequenter fit in militia, uelut in cõmentario belli ciuilis primo: Saxa, inquit, prędrupta multis locis iter impediebant, ut arma per manus necessario traderentur, militesq; inermes subleuati alij ab alijs magnam partẽ itineris conficerẽt. Rursus belli Gallici libro septimo: Quidã ante portam oppidi Gallus per manus sebi ac picis traditas glebas in ignem è regione turris ꝓijciebat. In eodẽ: Nonnullę de muris per manus demissæ. Itẽ libro octauo: Tale consiliũ sui recipiẽdi inierunt: fasces ubi consederãt, per manus, stramentorum ac uirgultorum, quorum summa erat in castris copia, inter se traditos, ante aciem collocauerunt. Verũ hic nullus est tropus. Qui quoties accedit, transit in speciem prouerbialem, quomodo frequẽter obuium est apud autores. Velut apud Fabiũ lib. duodecimo: Non ea modo quæ conscripta sunt historijs, aut sermonibus uelut per manus tradita, quæq; quotidie aguntur nosse, uerũ ne ea quidẽ quæ à poetis ficta sunt negligere. Itẽ Liuius lib. ab urbe cõdita 5. Etiã si nobis cũ urbe simul positæ, traditæq; per manus religiones nullæ essent. Idẽ lib. nono: Tũ disciplina militaris iam inde ab initijs urbis tradita per manus, in artis perpetuis pręceptis ordinatæ modũ uenerat. M. Tullius in oratione De ꝓuincijs consularibus: Nã ut C. Iulius omnibus à senatu eximijs ac nouis rebus ornatus, per manus hanc ꝓuinciã tradat ei cui minime uos uelitis. Quin & Iureconsultis Per manus tradi dicit, quod de manu in manum datur. Veluti Papinianus libro Pandectarũ 29. Titulo De iure codicillorum, Quod per manus traditum est, codicillis hæreditatẽ dari non posse, rationem illam habet & cætera. Plautus in Trinũmo: E manibus dedit ipse mihi in manus: De Epistola loquitur. Fit autem iucundius, quoties ad res animi ꝓuerbiũ accõmodatur, quemadmodum quum dicimus institutum, aut opinionem, aut cõsuetudinem, aut disciplinam aliquã, per manus traditam ad nos uenisse.

De manu in manum. XXIX

Vt non arbitror idem esse cum superiori, ita non usquequaq; dissimile est, quod scribit Cicero li. Epist. famil. 7. Totũ deniq; hominẽ tibi trado de manu, ut aiũt, in manum tuam istam & uictoria & fide præstantẽ. Traduntur enim & qui cõmendantur. Terentius: Hanc in manum dat. Item Horatius:

Vt tibi se laudare ac tradere coner. Item:

Hunc hominem uelles si tradere.

Mira de lente. XXX

Rodolphus Agricola uir immortalitate dignus, lib. Dialectices 3. testat̃ apud Græcos ꝓuerbio dici solere, Egregia de lẽte, q̃ties res humilis & pusilla magnificis laudib. attolleret̃: perinde quasi lentem minutum ac uile legumen splẽdidis encomijs efferas. Opinor Græcis efferri hunc in modum: δεινὰ περὶ φακῆς.

Non una manu capere. XXXI

Οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον. i. Non una tantũ manu capiẽdum. De re lubrica uariaq;, captuq; difficili. Nam huiusmodi solemus utranq; admouere manum. Vsus est Plato in sophista: ὁρᾷς οὖν ὡς ἀληθῶς λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον, καὶ τὸ λεγόμενον, οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον. id est, Vides igitur uere dici, bestiam hanc esse uariam, neq; (quod dici solet) unica manu capiẽdam. Sumptum est à uenatu, in quo feræ quædam miris artibus ex ipsis uenantiũ manibus frequenter elabuntur, quibus adsimilem putat hominẽ sophistam, ad elabendum omnibus dolis instructum. Accommodari potest & ad opimũ sacerdotium, qđ nemo facile assequitur, nisi summa ui adnitatur.

Om-

Omnes laqueos effugere. XXXII

In eodem dialogo non dissimilem huic allegoriam adducit, ueluti ꝓuerbio iactatã: Difficile omnes laqueos effugere. Quod ipsum à uenatu translatum est, in quo sic undiq; sepiuntur exitus, ut necesse sit feram in aliquas insidias incidere, ὀρθὴ γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥάδιον εἶναι διαφυγεῖν. i. Siquidem recte habet prouerbium, quo dicitur, haud facile esse omnes laqueos effugere.

Hostis domesticus. XXXIII

Rursum in eodẽ domesticum hostem prouerbio solitum dici testatur, ubi malũ nõ aliunde proficiscitur, sed ex nobis ipsis nascitur: uelut cum quis ipse se prodit, aut redarguit, ipse sua bili aut liuore sese cõficit: οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐλεγχόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες. i. Non opus habent aliis qui redarguãt, sed iuxta prouerbium, cum domi hostem habeant, quiq; sit aduersaturus &c. Agit, opinor, de sophista, qui cum sit loquax, ipse ex sese præbere solet quo reuincatur.

Capere ciuitatem. XXXIIII

Plato in eodẽ dialogo significat ꝓuerbio dici solere: Capere siue expugnare ciuitatem, qui rem difficilem esset assecutus. Neq; enim ciuitas primo statim impetu capit̃. Illic hospes animat Theætetum, ut quod instituit, persequatur, eò quod qui ad leuiores difficultates aut hęret, aut resilit, nunq̃ aliq̃d perficiet in eo qđ est disputationis caput. Verba Platonis sic habẽt: θαῤῥεῖν ὦ Θεαίτητε χρὴ τὸν καὶ σμικρόν τι δυνάμενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. τί γὰρ ὅγ' ἀθυμῶν ἐν τούτοις, δράσειεν ἂν ἐν ἄλλοις, ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων, ἢ πάλιν εἰς τοὔπισθεν ἀπωσθεὶς, σχολῇ που τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον, ὅγε τοιοῦτος ἄν ποτε ἕλοι πόλιν. i. Cõsidere oportet Theętete, fore ut qui uel paululũ aliquid potuerit, semper ultra ꝓgrediat̃. Quid enim facturus sit in aliis qui in his animũ desponderit? aut nihil in illis efficiẽs, aut retrocedere etiã cõpulsus: haud unq̃ ille talis, urbẽ, q̃d dici solet, ceperit. In bello facile est in excursionibus, aut pagorũ incendiis aliquid designare: at munitas urbes expugnare perdifficile est. Simile est illi: Timidi nunquam statuerunt trophæum.

Diuinum excipio sermonem. XXXV

Plato lib. De repub. 6. demõstrat prouerbii uice in ore fuisse uulgo: θεῖον ἐξαίρω λόγον. id est, Diuinũ excipio sermonẽ, quoties, opinor, gloriosius aliquid dictũ esset, ominis gratia deos excipiebãt, qui nihil nõ possunt, & quib. nemo præscribit. Platonis uerba subscribã: οὔτε γὰρ γίνεται οὔτε γέγονεν, οὐδὲ οὖν μὴ γένηται ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν, παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον ἀνθρώπειον, ὦ ἑταῖρε. θεῖον μέντοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαίρω λόγον. i. Neq; enim sunt, neq; fuerunt, neq; futuri sunt mores aliter ad uirtutem instituti quàm ad horum institutionem. De humanis loquor amice, at diuinũ iuxta prouerbiũ, excipio sermonem. Apparet esse fragmentum carminis iambici: fortassis ex Homero natum:

θεῖον ἐξαίρω λόγον,
θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται, id est, Diui tamen omnia possunt.

Accõmodari potest ad sũmos principes, ueluti põtificẽ, aut cardinales, aut monachos.

Vna pertica. XXXVI

Vna pertica, pro eo quod est, eadẽ opera. Plinius Secũdus li. 8. Epist. 2. Nam regione, inquit, tota, & nouitas remissionis, & forma laudatur, ipsis etiã, quos non una, ut dicit̃, pertica, sed distincte gradatimq; tractaui. Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus esse nõ apud me, ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός. i. Vir mali ac fortis precio ducuntur eodem. Sumptũ uidetur ab his qui metiuntur agros. Perticam posuit pro decẽpeda. Nam Seruius Sulpitius, ut indicat Festus Pompeius, dixit perticam esse lineam qua diuidũtur agri, & uersus est Homericus, lib. Iliad. 9. quem alibi recensuimus atq; exposuimus.

Sarta tecta. XXXVII

Sarta tecta, pro cõsummatis, probeq; curatis, & in quibus nihil sit omissum, ex solẽnibus uerbis iureconsultorũ abiit in prouerbiũ. Plautus in Trinummo: Ne tibi ægritudinẽ pater parerẽ, parsi sedulo. Sarta tecta tua præcepta usq; habui mea modestia. M. Tul. lib. Epist. fam. 13. Hoc mihi da, atq; largire, ut Marcũ Curium sartum & tectum, ut aiunt, ab omni incõmodo, detrimento, molestia, syncerum, integrumq; cõserues. Idẽ in Verrem Actiõe tertia, In sartis tectis uero quẽadmodũ se gesserit, quid ego dicam?

Idem in concione ad populũ priusquã iret in exilium: Si igitur aliquo tẽpore his hominibus consuluistis, quorũ animus est religionis pietate defunctus, debetis mihi quoq; prospicere, qui numini deorũ consecratũ, sartum tectũ ab omni periculo conseruaui. Idem in Verrẽ actione eadẽ: Quapropter ita me de præturę criminibus auditote, ut ex utroq; genere, & iuris dicẽdi, & sartorum tectorũ exigendorũ ea postuletis, quæ maxime digna sunt eo reo. In eadem: Quæsiuit quis ædem Castoris sartam tectã deberet tradere. Alijsq; locis compluribus: uelut in eundẽ Verrẽ actione quinta. Vlpianus libro Pandectarum primo, titulo De officio proconsul. & legati, capite: Si in aliquã. Ædes sacras & opera publica circumire, inspiciẽdi gratia, an sarta tectaq; sint, uel an aliqua refectione indigeãt. Itẽ Celsus Pandect. li. 7. tit. De usu fruct. capite, Hactenus, loquẽs de reficiẽdis ædificijs: Hactenus tamẽ, inquit, ut sarta tecta habeat: si qua tamẽ uetustate corruissent, neutrũ cogi reficere. Ac mox: Vnde Celsus de modo sarta tecta habẽdi quærit &c. Rursus lib. 48. tit. ad legẽ De repetũdis, cap. Lex Iulia. Illud quoq; cauendum ne in acceptum feratur opus publicum faciendum, frumentúmue publice dandum, præbendum, apprehendendũ, sarta tecta tuenda, antequã probata, perfecta, pręstita legerint. Festus Põpeius docet ueteres sarte dixisse pro integre, quamobrẽ & opera publica quæ locant̃ ut integra tecta pręstentur, sarta tecta locantur. Nã sarcire est integrũ facere. Sed Festus legisse uidetur, sarte tecta, pro integre tectis: Nisi forte legẽdum est in prioribus, sarta & integra.

Pulmo prius uenisset. XXXVIII

Pulmo prius uenisset, dictũ est olim in lẽtos ac cessatores. Opinor quod pulmo cum perpetuo moueat, nunq; tñ loco se promouet. Plautus in Epidico: Dij immortales, socios iussi adimere pedib. Pulmo eñ quod perhibent, prius uenisset q̃ tu aduenisti mihi.

Pedem conferre. XXXIX

Pedem conferre, à militia sumptum. Vsurpatur, ubi propius acceditur ad rẽ. Cicero in actione pro Plancio: Nõ possum magis cõferre pedem, ut aiunt, aut propius accedere. Huius obiter & alibi meminimus ex Quintiliano. Sumptũ uidet̃ ex Homero apud quẽ illud frequẽs est, ἐγγὺς ἰόντες, i. prope uenientes, hoc est, cõminus cõgressi. Idem nõ minus iucunda figura extulit Vegetius De re militari libro tertio, cap. 14. Prima autem & secunda acies, quum ad spathas & pila, ut dicitur, uentum fuerit, totũ sustinet bellũ. Spathas autem uocabant gladios longiores: quemadmodum pila, hastas breuiores, nimirum quinq; semis pedum, quæ deinde spicula sunt dicta. Autor Modestinus. Huiusmodi pugnæ genus describit Q. Curtius li. 3. Ergo cominus coacti conserere, gladios impigre stringunt, tũ uero multũ sanguinis fusum est, duæ quippe acies ita cohærebãt ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerẽt: non timido, non ignauo cessare tũ licuit: collato pede quasi singuli inter se dimicarent, in eodẽ uestigio stabãt, donec uincendi locum sibi facerent. Et Maro, Hæret pede pes, densusq; uiro uir.

Qui multum obfuit. XL

Sicut eiusdẽ artificis est egregie mẽtiri, & uera dicere, ita eiusdem est prodesse plurimũ ac lędere. Id olim ꝓuerbio iactatũ fuisse testatur Thucydides li. 6. in oratione Alcibiadis, ἔχων δὴ ἀπὸ πάντων προβαλλόμενον λόγον, ὡς εἰ πολέμιός γε ὢν σφόδρα ἔβλαπτον, κἂν φίλος ὢν ἱκανῶς ὠφελοίην. i. Dictũ uidelicet illud quod ab omnibus usurpatur, q̃d si hostis quum essem uehementer nocui, etiã si sim amicus, magnopere quiuero ꝓdesse.

Non uulgari ancora nititur. XLI

Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte: οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς. i. Nõ eadem ancora nititur qua uulgus, significãs illum nouis, minimeq; uulgaribus pręsidijs niti. Suidas admonet esse prouerbium, & subaudiendum ancoram.

Non pluris quàm simias. XLII

Simia ridiculũ animal, & uulgo contemptũ, non uni prouerbio locũ fecit. Diõ Prusensis in li. De Troia nõ capta: Quos ego, inquit, nõ pluris facio q̃ ut dici solet, simias.

Aspis à uipera. XLIII

Tertullianus li. aduersus Marcionẽ 3. prouerbij titulo refert: Aspis à uipera, quum pessimus à pessimo sumit mali quippiam. Desinat, inquit, nũc hæreticus à Iudęo, aspis quod aiunt, à uipera mutuari uenenũ. Refertur autẽ inter Diogenis apophthegmata, qui

qui conspicatus duas fœminas inter se conferentes clàm sermonem, protulit uersiculum è comœdia quapiam sumptum, id est,

ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.

Sumit uenenum à uipera aspis mutuo.

Vtriusq; serpentis uenenũ immedicabile, pariterq; noxiũ, nisi quod uiperę morsus magnis enecat cruciatib. aspidis adeo nullũ adfert dolorẽ, ut nec uoluptas desit, si Plinio credimus. Est aũt aspidis genus, qđ absq; morsu, cõspuẽs hominẽ ueneno, perimit, unde grecis dicta πτυὰς. Vsus erit quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior.

XLIIII

Neq; intus, neq; foris.

Irenęus li. 1. ca. 9. refert hoc prouerbium, dicens hoc quadrare in mulierculas quasdã, quæ cũ intelligerẽt se fuisse delusas à discipulis Valẽtini, nõ tamẽ se cõmittebant ecclesiæ, ut remedio pœnitentiæ reciperentur in cõsortiũ unde discesserant, sed inter utrũq; degentes, nec Valentinianis adhærebant, nec ecclesię sese recõciliabant. Simili figura dicunt hodie, Neq; caro est, neq; piscis, de homine qui sibi uiuit, nec ullarum est partiũ.

XLV

De toga ad pallium.

Certe speciẽ habet ꝓuerbij qđ refert Tertul. in libello De pallio: Hęc nimirũ indignitas erit à toga ad palliũ. cuius duplex erit usus, uel cũ ad diuersum uitæ genus sese cõtulerit aliquis, uel cũ à fortuna honestiore ad humiliorẽ, uelut si quis ex aulico fiat monachus, aut è pręfecto pędagogus, è cõsule rhetor. Toga Romanorũ erat, palliũ Græcorũ. Post palliũ cœpit esse gestamen philosophorum. Cõfine illi, Ab equis ad asinos.

XLVI

Extrema linea.

Quoniã olim initium unde cursus incipiebatur, ducta linea notabatur, rursus extremum linea signabatur, idcirco à linea incipere, siue ad lineam redire dicebãtur, qui rẽ ab initio repetebãt, Et quod in quaq; re postremũ est, extremam lineam appellabãt. Ita Terentianus Phædria: Postremo extrema linea amare nonnihil est. Et Tertullianus li. quem aduersus Hermogenẽ scripsit, uocat eum ignorantium extremã lineam, quod ultimus esset hæreticorũ. Siquidẽ adhuc erat in uiuis, quum ea scriberet Tertullianus.

XLVII

Cęcus & claudus non intrabunt templum.

Recensẽt lib. Reg. 2. ca. 5. Quũ Dauid omnium tribuum consensu suscepisset regnũ totius gentis Israeliticæ, iamq; constituisset regiam suam statuere in monte Sion, quæ tum erat arx Hierosolymę, quã id temporis obtinebant Iebusæi, denunciatũ est illi à Iebusęis, non futurũ ut ingrederetur urbem, ni prius amouisset cæcos & claudos. Id ubi factum esset, abijt in prouerbium: Cæcus & claudus non intrabũt in templũ. Nec satis conuenit inter interpretes, quid hoc loco sibi uelit cæcus & claudus. Quidã existimãt per contẽptũ dictũ, Huc nõ ingredieris, nisi sustuleris ꝓpugnatores mœniũ quib. tuendis sufficiunt cæci claudiq; nostri. Hebræi solẽt affingere fabulas, per quas explicẽt nodum quæstionis. Aiunt in mœnibus urbis positas fuisse duas imagines, Isaac & Iacob: quorũ ille legiẽ cæcutisse senio, hic claudicasse ex lucta cũ angelo. Has ideo collocatas, ut essent monumẽtũ fœderis, quod olim pepigerãt cũ Abraham, qua de re meminit libri Geneseos cap. 21. His igitur sublatis capta est arx, & natum prouerbium, cuius sensum non satis perspicio. Nam quod in Leuitico cæcus & claudus arcenẽ à sacris ministerijs tẽpli, non uideo quid faciat ad hanc historiã. Si diuinare licet: fortassis in summis tectis ædium erant imagunculæ, quales solent imponi fastigijs ędificiorũ. Eas uulgo cæcos & claudos appellabant, quod nec ambularent affixæ, nec cernerẽt. Nõ patebat igitur ingressus in aream, nisi transcensis ædiũ fastigijs. Proinde Dauid prẽmij loco promisit militiæ principẽ futurũ, quisquis primus cõtigisset domatũ fistulas. Fortassis adagio locus erit, quoties excluditur aliquis ab honore uelut indignus. Merito eñ excluduntur qui uidebantur excludere. Et huiusmodi imagines in templorum tectis affiguntur foris, quum ipsum templum nunquam ingrediantur.

XLVIII

Homini diligenti.

Homini diligenti semp aliquid superest. Chrysostomus homilia in Ioannẽ 19. refert hoc dictũ, ut tritum uulgi sermone prouerbium: Qui uere diligens est in negocio, nunquam sibi satisfacit, semperq; uidet aliquid quod operi cœpto adijciat, cũ ignauis quicquid egerint nimium uideatur.

Fuit & Mandroni ficulna nauis. XLIX

Εγγύς ἦν καὶ μάνδρωνι συκίνη ναῦς. i. Fuit & Mandroni ficulna nauis. In eos dici solitum qui præter meritum ad felicitatem atq; opes euecti, pristinæ conditionis non meminerunt, sed præsenti rerum successu insolētius abutūtur: ita ut ferè mos est τοῖς νεοπλούτοις, id est, ijs qui ad nouas diuitias ex infima fortunæ conditione prouehuntur. A Mandrone quodā sumptū, qui indignus & immerens, ex nauiculario factus est imperator. Nauim autem ficulnam per contemptum dixit. Nam ficulnum in genere uocant Græci, quicquid imbecille, aut contemnendum significare uolunt.

Lupus in fabula. L

Hoc prouerbium quum in prima ęditione quæ Lutetię prodita est, non indiligēter esset à nobis explicatū: tamē nescio quo casu uidetur omissum in cæteris æditionibus. Solitum est autem dici, quoties is de quo cōfabulatio est, de improuiso interuenit. Qđ inde sumptum putat Donatus, interpres Terentij, quod lupus ei quē prior uiderit, uocem adimere dicit̄, ut cum cogitatiōe in qua prius fuerat, simul & uocē amittat & uerba. Nec desunt qui huius seu rei, seu opiniōis causam philosophicā reddere conent̄, uidelicet quod lupus natura sit hostis homini, & ideo spiritus quosdam ac uim natiuā ab illius oculis proficiscentem in eum quē cōspexit inopinato, uires illius obstupefacere, atq; hinc esse subitū silentium. Donatus huc pertinere putat, quod alibi citatū est à nobis, Theocriticum illud: λύκον εἶδες. Rursum illud Maronis: Lupi Mœrim uidere priores, quū uocem per ætatem ademptā pastor quereretur. Sunt qui ex nutricū fabulis natum existimant, quæ narrant ludificato puero terrore lupi, uerū lupū à cauea paulatim uenisse ad limen cubiculi. Nam est & in apologis, matrē, ut puerum uagientē compesceret, lupū freque̅ter inclamasse, ut nisi desineret plorare, deuorandū auferret. Tandē lupum spe prædæ uenisse: sed frustra hiantē abijsse, hac tantū sentētia doctiorem, non esse fidē habendam fœminæ pollicēti. Nam hoc, opinor, sensit Donatus. Locus enim in libris euulgatis nō uidetur carere mēdo. Tertiam opinionē rejicit Donatus, quę putat hinc natū: cū in Neuiana fabula repręsentaret̄, quomodo Romulus & Remus aliti sint à lupa, repēte uerū lupum actioni interuenisse: quo factum ut subitū esset totius fabulæ silentiū, qđ talis spectator inexpectatus interuenisset. Sic usus est Terētianus Syrus in Adelphis, silentiū innuens Ctesiphoni, quod Demea pater adolescētis, quē ruri esse credebat, præter expectationē adesset. Festiuius etiā usus est Plautus in Sticho. Atque eccū, inquit, tibi lupus, in sermone pręsens esuriēs adest. Loquit̄ enim de parasito Gelasino, qui fratrib. de ipso cōfabulantibus derepēte interuenit. Addit em̄ prouerbio gratiā, allusio ad hominis edacitatē: quemadmodū apud Theocritū, ad nomē adolescētis, de quo dicit̄, λύκον εἶδες. Vtitur & M. Tul. Epist. ad Atticū, lib. 13. De Varrone loquebamur, lupus in fabula. Venit enim ad me. Ferè fit autē ut quoties interueniat, de quo colloquimur, obmutescamus: propterea quod siue laudabat̄, pudet in os dicere, quod recte narratur de absente: siue uituperabatur, timemus offendere.

Prolixius Iliade. LI

Μακρότερα τῆς ἰλιάδος λαλῶν. i. Prolixiora Iliade loquens. Refert Iulius Pollux, libro De rerum uocabulis 6. cap. 26. adiūgens ei quod alibi docuimus, cōpetere in homines uehementer garrulos, τὸ ἐκ δωδώνης χαλκεῖον. & ἀράβιος αὐλός. sic em̄ ibi refertur. Hunc in sensum usus est & Æschines in Demosthenem, qui locus nobis alibi citatus est. Nō dissimile est huic Ilias malorum. Sed quoniam hoc congruit immēsis malis, quod nūc referimus immodicæ loquacitati, separare uisum est ob usum diuersum. Est aūt Ilias nobile opus Homeri, quo Troiæ captæ historiā libris uigintiquatuor explicat, quū Vergilius duodecim libris cōplexus sit quod ex utroq; opere uisum est decerpere.

Apud nouercam queri. LII

Qui deplorant infelicitatē suā apud eos, qui nihil auxilij sint laturi, uel gauisuri magis conquerentiū malis, apud nouercā queri dicuntur, quod nouercæ ferè male uelint priuignis. Ballio leno in Pseudolo Plauti:

Nam isthuc quod nunc lamētare, non esse argētum tibi, Apud nouercam querere.

Leno pro se supposuit nouercam. Quod dictū Pseudolus simulans se non intelligere, Eho, inquit, an unquam huius nupsisti patri?

Ani-

Animus habitat in auribus. LIII

Veteres animo sedem in oculis dedere, pleriq; in corde. At Herodotus in Polymnia, iuxta uulgi sermonem, ut uidetur, docet animū habitare in auribus, quod qui bene audiunt, uoluptate afficiantur, qui secus, exacerbentur. Herodoti uerba subscribam, Καὶ νῦν τοῦτό γε ἐξεπίστασο, ὡς ἐν τοῖσιν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ ἀκούσας ἀνοιδέει. i. Et nūc illud sanè discito, quod in auribus hominum habitet animus: qui quum bona audierit, uoluptate corpus implet: quū his diuersa, molestia afficit. Opinor hunc esse sensum adagij, quod ex his quę audimus maxime placatur, aut irritatur animus. Nam hac potissimum iter est ad animū hominis. Comiter ac blande dictum, sępe atroces iras uertit in beneuolētiam, & asperior sermo prouocat capitales inimicitias. Quin & conuitio quidā iugulant, non aliter quàm ferro aut ueneno. Proinde pestilentissimum homicidarum genus est, quod hoc seculo potissimum regnat, qui uenenum aspidum portant in lingua, & qui idem peragunt lingua, quod sicarij ferro.

Inscitia confidentiam parit. LIIII

Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. id est, Inscitia quidem confidentiā, prudentia uero contationem parit. Extat apud Thucydidem libro Peloponnesiaci belli secūdo. Diuus Hieronymus in Epistola ad Euagrium ita refert: Imperitia confidentiā, eruditio timorem creat. Refert & Plinius Epistolarū lib. quarto, Sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat uerecundia, peruersa cōfirmat audacia. Vtitē eodem & Lucianus in Nigrino, ut dubium non sit quin hæc sententia fuerit olim uulgi sermone protrita. Cognitio rerū reddit hominē contantiorē ad aggrediendū negociū. hinc nimirū est, quod iuuentus audacior est quàm senectus: &, ut docet Quintilianus, fortius dicunt qui minus habent artis: cum interim cordatus orator ac periculū intelligens initio trepidet. Et qui minus sapiunt, minus habent pudoris. Et qui nondū didicere, quid sit scire, nullius rei sibi non arrogant scientiam. Deniq; maxime bellū affectant, qui quid sit bellare nunquam experti sint. Quemadmodum hodie sub adolescētibus principibus misere tumultuatur orbis.

Non statim finis apparet. LV

Herodotus in Polymnia, significat hoc olim prouerbio dici solitum, Non statim cū principio apparere rei exitū. καὶ τὸ παλαιόν, inquit, ἔπος ὡς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ τὸ τέλος καταφαίνεσθαι. i. Et uetus adagium, quo rectè dictum est, non statim cum initio apparere finem. Conueniet in quorundam præproperas spes, qui negocio uix cępto, statim arbitrantur se rem factā habere, quum sæpe exitus nō respōdeat initijs. Vulgi iocus est in Batauum quendam, qui iussus sumere catapotia, rogauit medicū quid essent effectura. Cum medicus respondisset fore ut moueretur aluus, deuorauit, moxq; nondū egresso medico, clamauit se cacaturire, nimirum suspicans statim apparere finē unà cū principio. Alter quidam eiusdem sapientię, quum à parētibus missus esset in Galliā, ut Gallice disceret, quū illic egisset quatriduum, querebatur apud suos, quod nondū loqueretur Gallice, putās hāc uim habere solum ipsum, ut quisquis adisset Galliā, ilicò Gallice loqueretur. Sunt & huiusmodi quidā, qui simulatq; filius triduo uersatus est in ludo literario, mirentur eum nondum scire literas, querāturq; operā simul & impensam perisse. Poterit ad seria torqueri. Rebus honestis strenue uacandum, ut olim liceat egregiorū laborum opimam messem metere. Semper in hac uita recte faciendum, olim non defutura præmia, etiam si non contingant in hoc mundo.

Philippide tenuius. LVI

Athenæus lib. Dipnosophist. 12. ostēdit Philippidem comœdiarum scriptorē sic tenui fuisse corpore, ut etiam πεφιλιππῶσθαι dixerint, pro macruisse. Refert autē prouerbiū ex Aristophonte, ἐν ἡμέραις αὐτὸν τρισὶν ἰσχνότερον ἀποφανῶ Φιλιππίδου. i. Intra triduum graciliorem illum reddam Philippide. Rursus ex Menandro:

Ὁ λιμὸς ὑμῶν τὸν καλὸν τοῦτον λαβὼν
Φιλιππίδου λεπτότερον ἀποδείξει νεκρόν. id est,
Vestrum ubi fames formosulum hunc momorderit,
Reddet cadauer macrius Philippide.

Rursus ex Alexide citat hoc dictum, ψυκτηρίδιον Φιλιππίδου λεπτότερον. i. Poculum Philippide gracilius. Accommodabitur non inuenuste ad orationem ieiunam, aut disputationem ociosæ subtilitatis.

Quæ semel ancilla, nunc hera. LVII

Vt uulgo iactatum refertur in Græcis epigrammatis, libro primo, titulo Palladæ:
μή ποτε δούλη γυνὴ δέσποινα γένοιτο. Ἐστὶ προιμιακόν. id est,
Si qua ancilla semel fuit, haud unc dominetur, Vt prouerbium habet.
Videtur ideo dictum, quod qui ex humili fortuna subuehuntur ad res amplas, soleant esse ceteris insolentiores, minusq; tolerabiles qui felices nascuntur.

Exurere mare. LVIII

Admonuimus ἀδύνατα fermè pertinere ad cognationem prouerbiorum. Quod genus est illud quod refert Vergilius Æneidos lib. 9.
Maria ante exurere Turno,
Quàm sacras dabitur pinus.
Nec dissimile est quod habet Propertius,
Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,
Altaq; mortali detrahere astra manu.

Obedientia felicitatis mater. LIX

Æschylus in ἑπτὰ ἐπὶ θήβαις:
πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας
μήτηρ, γυνὴ σωτῆρος, ὧδ' ἔχει λόγος. id est,
Felicitatis mater obedientia,
Coniunxq;, ut aiunt, sospitatoris Iouis.
Fingit poeta Iouē sospitatorē, cuius beneficio cōtingat salus: huic esse uxorem, cui nomen πειθαρχία. id sonat obedientiā, sed proprie qua paremus magistratib. ac principib. ex horum cōiugio natam esse filiā cui nomē εὐπραξία, id est, felicitas. Principis est consulere saluti ciuiū, Id conat bonis & æquis legib. populi est his obtēperare, si uelit esse fœlix. Sed utinam non essent Ioues ὀλέθριοι, quib. uxor esset ἅρπυια, & filia δυσυχία.

Ver ex anno tollere. LX

Ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ ἐξαίρειν. i. Ver ex anno tollere dicebatur, qui id quod in negocio quopiā erat præcipuū, tolleret. Meminit Herodotus in Polyhymnia. Lacedæmonij & Athenieses missis in Siciliā legatis, petebant à Gelone Syracusano & societatē & suppetias, aduersus Xerxem bellū inferentē Græciȩ. Nec recusauit Gelo, modo se imperatorem uel maritimarum rerū uel terrestrium copiarum constituerent: quā conditionem quum repudiarēt legati, iussit eos illico discedere, ac renūciare Grȩcis ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτοῖς ἐξαίρηται. i. Ver ipsis ex anno sublatū esse, uidelicet illud subindicās, suū exercitum prȩcipuum esse Grȩciæ florē ac robur, qui si deesset, defuturū illi quod esset prȩcipuum. Ver enim anni præcipua pars est. Meminit Aristoteles libro Rhetoricorū tertio, inter metaphorarū genera. Rursus Rhetoricorū libro primo, ostēdit hoc dictū esse Periclis in epitaphio qui dixerit, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαιρεθείη. i. Iuuentutem è Repub. sublatam esse perinde ac si uer ex anno tolleretur. Potest deflecti longius, ut dicantur uer eximere anno, qui linguarum ac bonarū literarum peritiam sustollant è scholis.

Etiam si Cato dicat. LXI

Plutarchus in uita Catonis Vticensis, narrat tantam Catonis apud populum fuisse fidem & autoritatem, ut de rebus incredibilibus prouerbio diceretur, τοῦτο μὲν οὐδὲ κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐστιν. i. Istuc incredibile est, etiam si dicat Cato. Et orator quidā cū hyperbolicos diceret uni testi non esse credēdum, adiecit, ne Catoni quidē. M. Tullius Epistola ad Atticum libro secūdo: Quid Cato ille noster, qui mihi unus est pro cētum milibus? Similis erat autoritas Aristidis apud Athenienses ac Xenocratis, cui uni populus remisit iusiurandum, quum alioqui nullus illic testis admitteretur absq; iureiurādo. Huic affine est, Nec iurato istuc crediturus sim.

Decipienti semel. LXII

Suspicor esse uulgo iactatū apud Italos, quod refert Ioānes Cāpanus uir suo seculo ma-

magnus,& admirabilis ingenij,libro De fugiẽda ingratitudine secũdo: Decipiẽti me semel,dij male faxint:faxintq́ bene,si bis idẽ deceperit.Quod semel falli,perfidiæ decipientis par sit imputari:uerũ qui semel expertus,rursum fidẽ habuerit eidẽ, dignus uideať q fallať.Cõfine est illi qđ alibi recẽsuimus, Improbe Neptunũ accusat, qui iterũ naufragium facit.Quoniã Campanus erat uariæ reconditæq́ lectionis, fieri potest ut hoc dictum alicubi citatum legerit.Nam uidẽtur esse duo senarij pauculis immutatis,

Decipienti semel me,dij faxint male.
Faxintq́ bene,si bis idem deceperit.

Nam ipse Campanus adducit titulo ueteris prouerbij, quanq́ uetus dici potest, quod nostra quoq́ memoria natum est.

Qualis hera,tales pedissequæ. LXIII

Et hodie uulgo dicitur ex Athanasij symbolo detortũ,Qualis pater,talis filius.Huic simillimum est peruetus adagiũ,libro Epistolarũ ad Atticum quinto,epistola undecima.Si uerum est, inquit, illud ὁποία ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες.i.Qualis hera,tales & ancillæ.Quanq́ nec hoc multum abest à senario δέσποιν᾽ ὁποία, τοῖαι ἡ θεραπαινίδες.Plato libro De Repub. 4. ἢ οὐκ ἀεὶ τὸ ὅμοιον ὃν ὅμοιον προσκαλεῖ. i. Aut non semper quod est simile,simile accersit.

Bibere mandragoram. LXIIII

Inest uis somnifica mandragoræ,adeò ut enecet etiam largiore potu,si Plinio credimus,Historię mũdi lib.25.cap. undecimo. Dioscorides indicat radicem uino decoqui ad tertiam partem,ex eo colato sumi cyathum aduersus insomnium.Datur & secandis aduersus intolerabilem cruciatum.Quin & sedi immissa herba,glandis uice,somnũ facit.Hanc Pythagoras ἀνθρωπόμορφον appellauit,quod radix imiteť hominis formam. Vnde Columella in carmine semihominem dicit,

Quamuis semihominis uesano gramine fœta
Mandragorę pariat flores.

Eandẽ circeã appellãt, quod radix illius amatorijs ueneficijs credatur utilis. Vnde qui cessant in officio dormitantq́,multam mandragoram bibisse dicũtur. Sic usus est Iulianus in epistola quadã ad Callixenẽ, οὐ φαίνεται πολλὴν πάνυ μανδραγόραν ἐκπεπωκώς; i. An nõ uideť multã hausisse mãdragoram? Vsurpat & Demosthenes in Philippica. 4. ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν, ἢ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις.i.Similes uidemur his qui mandragoram biberunt,aut aliud simile pharmacũ. Itidem qui dormitant in negotio, sub mandragora dormire dicuntur. Lucianus in Timone, ὅπου γε καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδεις.i. Quandoquidem ueluti sub mandragora dormis. Hoc non dissimile est illi,quod alibi retulimus,Bibe elleborum.

Ne pictum quidem uidit. LXV

Quemadmodum de uehemẽter ignoto dicimus,Ne natum quidẽ noui, sic dicimus, Ne pictum quidẽ uidit.Multas enim urbes & res,atq́ etiam homines nũq́ nobis conspectas,ex pictura utcũq́ nouimus.M.Tul.libro De finibus bonorũ ultimo:Dicis eadem omnia & bona & mala,quę quidem dicunt,qui nunq́ philosophũ pictũ,ut diciť, uiderunt.Plautus in Asinaria:Nam neq́ unq́ fictum,aut pictum,neq́ scriptum in poematis,ubi lena bene agat. Venustius etiam fiet,si longius transferatur. Rhetoricam ne pictam quidem uidit. Virtutem ne pictam quidem.Nam pinguntur hęc quoq́.

Scrupulum inijcere. LXVI

Scrupuli sunt minuti lapilli,qui inter ambulandũ insiliunt in calceos hominis, ac pedem torquent,inde Inijcere scrupulũ diciť,qui sollicitudinẽ inijcit animo cuiuspiã. Et scrupulũ eximit,qui sollicitudinẽ eximit. Terẽtius in Adelphis, Timet,inieci scrupulũ homini.M.Tullius 4.De finibus,in fine disputationis,Scrupulũ inq́ abeunti? Sed uidebimus.Hoc non dissimile est illi quod aliàs retulimus,Infixo iaculo fugere. Rursum Terentius in Andria:At mihi unus etiam scrupulus restat,qui me habet male.

In angulo. LXVII

Ἐν γωνίᾳ.i.In angulo fieri dicitur,quod fit in occulto. Quod usurpatum in Euangelijs à domino Iesu Christo,reperitur esse apud Platonẽ in Gorgia, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι, μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα. i. Reliquum uitæ degere cum adolescen-

adolescẽtulis trib. aut quatuor in angulo susurrantẽ. Item Lucianus in Cõcione deorũ, μηκέτι ζυθορίζετε ὦ θεοί, μηδὲ κατὰ γωνίας συστρεφόμενοι, πρὸς ἀλλήλοις κοινολογεῖσθε. i. Ne posthac susurros miscete ô dij, nec ad angulos conuersi, alijs alij ad aurem conspirate. M. Tullius libro De oratore primo: Quibus ego de his rebus omnibus in angulis, cõsu mendi ocij causa, ut differant &c. Sic & illud in Euangelicis literis prouerbialiter est di ctum, Super tectum prædicare, pro eo quod est, palàm & in publico prædicare. Nunquam enim legimus apostolos de tecto clamasse.

Calidum mendacium. LXVIII

Calidum facinus, θερμὸν ἔργον, pro audaci dici, monuimus aliàs. Simili figura dici solere calidum mendacium pro audaci & impudenti, docet Plautus in Mustellaria:
Calidum hercle audiui esse optimum mendacium.
Aut non est mentiendum, aut est fortiter mẽtiendũ: alioqui mox deprehendit, qui uerecunde mentitur. Quemadmodum Æschinus Terẽtianus, Non istas, quod sciam.

Muti citius loquentur. LXIX

Ad ἀδυνάτων genus pertinet & hoc quod habet Plautus in Persa, Muti prius loquẽtur quàm ego.
Ne hoc, inquit, cuiquam homini dicerem, edictum est mihi
Magnopere, nec cuiquam homini crederem,
Omnes muti ut prius loquerentur hoc quàm ego.

In transennam inducere. LXX

In transennam inducit qui dolo fallit. Plautus in Persa,
Hunc ego hodie hominem in transennam doctis ducam dolis.
Itaq; huic insidiæ paratæ sunt, prope aggrediar uirum.
Ab aucupibus sumptũ est, qui intra cancellos escam spargunt insidiantes auiculis. Vnde & hodię qui dolo captus est, intra transennã esse dicitur. Huic simillimũ, In foueam & in laqueum inducere, quorum alibi meminimus.

Ab transenna cibum petere. LXXI

Ab transenna cibũ petere dicitur, qui periculo ꝓximus est. Plautus in Bacchidibus,
Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit.
In senem dicitur, legentem epistolam, per quam erat fallendus. Ab eadem metaphora sumptum, cuius modo meminimus.

Omnes adhibere machinas. LXXII

M. Tul. lib. Epist. ad Brutum, Ad reliquos hic quoq; labor mihi accessit, ut omnes machinas adhibeam ad tenendũ adolescentem. itẽ Plato De legib. li. 7. οὐκοῦν φαμὲν ἅπασαν μηχανητέον μηχανήν. i. Itaq; dicimus omnem adhibendam machinam. Rursum in eodem, πᾶσαν μηχανὴν προσφέρων. i. Omnem machinam admouens. Sumptum est ab his qui summa ui oppugnant arcem aut oppidum, nullum machinæ genus non admo uentes, nihilq; relinquunt intentatum.

Leo cordula uinctus. LXXIII

Lucianus in libello De mercede seruiẽtibus, Νῦν δὲ τὸ τοῦ λόγου, λέων κρόκῃ δεθεὶς ἄνω καὶ κάτω περισύρομαι. i. Nunc aũt quod dici solet, Leo filo uinctus, sursum ac deorsum circumferor: cum quis exiguo cõmodo captus, apud aulicos ostẽtatur passim, quod princeps tantũ alat uirum. Hoc enim principes sibi gloriosum ducunt, si episcopos aut doctos uiros cogant sua relinquere negocia, & aulicę seruire pompæ.

Sinapi uictitare. LXXIIII

Tristes ac supra modum tetrici, sinapi uictitare dicunt, quod hodieq; uulgo tritũ est. Plautus in Truculento,
Si ecastor hic homo sinapi uictitet,
Non censeam tam tristem esse posse.
Aristophanes in Equitibus consimili figura dixit, Tueri sinapi,
κἄβλεψε νάπυ, καὶ τὰ μέτωπ' ἀνέσπασε. id est,
Toruum tuens, ut qui sinapi uictitant,
Frontem seueram contrahebat.
Interpres Aristophanis admonet napy semẽ esse, unde fiat sinapi. Huius uis est ciere la

chrymas

chrymas, eoq; Ennius apud Macrobium triste uocat:
Nec triste queritat sinapi, neq; mœstum cepe.
De cepis alias nobis est dictum.

Pueri senesq;. LXXV

In principio Chiliadum admonuimus omneis fermè huiusmodi figuras esse prouerbiales, quæ constant ex contrarijs, Maximi, minimiq;, iuuenesq; senesq;, dijs atq; hominibus, Sacra prophana, fas nefas, fanda infanda. Horatius: Parui properemus & ampli. quum omnibus sentiat huc esse connitendum. Plato lib. De legibus vij. ἀλλὰ τὸ λεγόμενον πάντ᾽ ἄνδρα καὶ παῖδα, κατὰ τὸ δυνατὸν, &c. id est, Imò quod dici solet, omnem puerum ac senem pro uiribus, &c.

Omni uoce. LXXVI

Quod summa contentione asseritur, omni seu tota uoce dicitur prædicari. Vehemēs enim affectus animi solet uocē intendere. Plato lib. De legibus x. πάσῃ δὴ τὸ λεγόμενον φωνῇ ἰόντι. id est, Omni emissa uoce. Clare loquimur quū asseueramus, & quāto possumus clamore sonamus, si quid magnopere nos cōmouet. Potest & in hunc usum accommodari, ut omnem uocem promere dicatur, qui modis omnibus conatur persuadere, nunc blandiens, nunc obiurgans, nunc pollicitans, nunc minitans.

Arcus tensus rumpitur. LXXVII

Plutarchus in libello cui titulū fecit, An sit seni administranda Respub. τόξον μὲν, inquit, ὥς φασιν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη, id est, Arcus, quemadmodum aiunt, quum intenditur, rumpi solet, cōtrà animus, quum remittitur. Refertur aūt in epitaphio Theophrasti, qui tantisper uiguit dum esset in labore, simulatq; remisit studium, interijt.

οὐκ ἄρα τοῦτο μάταιον ἔπος μερόπων τιν᾽ ἐλέχθη,
ῥήγνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον.
δὴ γὰρ καὶ θεόφραστος ἕως ἐπόνει μὲν, ἄπηρος
ἦν δέμας, εἶτ᾽ ἀνεθεὶς, κάτθανε πηρομελής. id est,

Frangi ut studij tensum laxaueris arcum
Veridici sanè uerba fuere uiri.
Nanq; opere assiduo ualuit Theophrastus, & idem
Laxato studio, membra solutus obit.

Ne Apollo quidem intelligat. LXXVIII

Quod uehemēter esset obscurum, & intellectu perdifficile, id negabant uel ab Apolline posse intelligi. Athenæus lib. Dipnosophist. iij. τί δὲ ἡ ἐπιστολὴ δηλοῖ, νομίζω ἐγὼ μηδὲ τὸν πύθιον διαγνῶναι. id est, Quid autē sibi uelit Epistola, arbitror equidem, nec ipsum Apollinem intelligere. Adducit inibi senarium ex Antiphane:

ταυτὶ δ᾽ ὅτ᾽ ἐστὶν οὐδ᾽ ἂν ἀπόλλων μάθοι. id est,

Nec Apollo, quid sibi hæc uelint, intelligat.

Destitutus uentis remos adhibe. LXXIX

Quum res non succedit ut uolumus, ad alia præsidia confugiendum est, aut quū fortuna est aduersa, tum magis adlaborandū. Refert adagiū Hermolaus in Epistola quadā Græca, quæ Politianicis admixta est, καὶ τοῦ πνεύματος ἁμαρτὼν φασιν, ἐπὶ τὰς κώπας χώρει. id est, Et destitutus uentis, ad remos, quod aiunt, te confer.

In pace leones. LXXX

Aristophanes in Pluto:

ὄντες οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ᾽ ἀλώπεκες. id est,

Quum leones sint domi, ijdem in Marte sunt uulpeculæ.
Aristophanis interpres ostendit prouerbiū iactatum in Lacones, qui in Asia infeliciter rem gesserant:

οἴκοι λέοντες, ἐν ἐφέσῳ δ᾽ ἀλώπεκες. id est,

Domi leones, in Epheso uulpeculæ.
Ad hoc nimirū allusit Comicus. Plutarchus in cōparatione Syllæ & Lysandri refert hāc sententiam tanq; uulgo iactatā in principes. Sic enim de Lysandri frugalitate prædicat:

ἀλλ᾽ εἴ τις ἄλλος ἐκπεφευγὼς τοῦτο τὸ πριακὸν,
οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ᾽ ἀλώπεκες. id est,

Imò si quis alius effugerat illud quod uulgo circumfertur,
Domi leones, sed foris uulpeculæ.
Olim fortasse sic emergebant potẽtes, post & domi & foris leones esse cœperunt, aut si quod animal leone uiolentius. Cõueniet in eos qui prępostere se gerunt: ibi feroces, ubi nihil erat opus: ibi fugaces, ubi res poscebat uirum: aut qui in suos sęui, non itidem audẽt aduersus inimicos, quod Ciceroni obijcit Salustius, uidelicet q̃d contumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidẽ.

Certissima paupertas. LXXXI

Sententiã prouerbialẽ refert Iunius Columella, lib. De re rust. xij. cap. ij. Pręparatis igitur receptaculis, oportebit suo quicq; loco generatim, atq; etiã speciatim nõnulla dispo nere, quo facilius, quũ quid postulabit usus, recipere possit. Nam uetus prouerbium est, paupertatem certissimã esse, quum alicuius indigeas, uti eo nõ posse: quia ignoretur ubi proiectum iaceat, quod desideratur. Hactenus Columellæ uerba retulimus. Sentit aũt, ni fallor, si quis habeat domi, quod quum utendum est, inueniri non potest, eum magis egere eo quod habet, q̃ si non haberet. Etenim qui non habet, rogat alicunde commodato: qui habet, ubi uentum est ad articulum quo sit utẽdum: nec suum habet, quod ubi sit, nescit: nec alienum habet quo possit uti.

Mercator nauiga & expone. LXXXII

Strabo lib. Geographiæ suæ xiiij. refert huiusmodi prouerbiũ, ἔμπορε κατάπλευσον, ἐξελοῦ, πάντα πέπραται. id est, Mercator adnauiga, expone, omnia diuendita sunt. Ait natum a Cilicibus olim piraticam exercẽtibus, quorum præcipuus quæstus erat ex mancipijs quæ propter opportunitatẽ loci facile capiebantur, & celerrime distrahebantur, quod Delus quæ nõ procul aberat, emporium pręstaret & amplum & pecuniosum, ut illic eodem die præsente pecunia, multa mancipiorum milia distrahi possent & auehi. In causa erat illud quoq;, quod Romãi ex Carthagine Corinthoq; subuersis uehemẽter locupletati fuerant, eoq; pluribus mancipijs uti cœperũt. Si quid habet prouerbium, præter rei gestę memoriam, poterimus uti, quoties significabimus rei cuiuspiam esse tantam auiditatem, ut nulla copia sufficiat: præsertim si quid mali sit, quod expetitur: queadmodum nihil auidius emitur, quàm nugaces quidã & seditiosi libelli, fastiditis bonis autoribus.

Nisi crura fracta, &c. LXXXIII

M. Tullius in Philippica xiij. docet prouerbio fuisse iactatũ in C. Plancũ, eum perire non posse, nisi crura ei fracta fuissent. Is incenderat curiam, ob quod facinus quũ esset eiectus in exilium, tamen post armatus ausus est redire in urbem. Adagiũ autem ductum est ab his qui ob scelera subiguntur in crucẽ, tantaq; est malitiæ uiuacitas, ut nec illic mori possint, nisi fractis cruribus mors acceleretur. Iocatur autẽ Cicero Planco fuisse fracta crura, quũ legibus esset adempta potestas redeundi in ciuitatẽ. Et tamen uixit ac redijt. Asscribã M. Tullij uerba: Sequuntur alij tribunitij, C. Plancus in primis, qui si senatum dilexisset, nunquam curiam incẽdisset: quo scelere damnatus, in eam urbẽ redijt armis, à qua excesserat legibus: sed hoc ei commune cũ plurimis dissimilimis. Illud tamen uerũ quod in hoc Planco prouerbij loco dici solet, perire eum non posse, nisi crura ei fracta essent, Fracta sunt, & uiuit. Hoc tamen, ut alia multa, aquilæ fertur acceptum. Hactenus Tullij uerba recensuimus. In quorum postremis iocus est in aquilam, quo significatur armata manus. Nam uexilla Romanorum præcipua habebãt aquilam. Meminit & in oratione pro Roscio Amerino: Sin autem sic agetis, ut arguatis aliquem patrẽ occidisse, neque dicere possitis, aut quare aut quomodo, aut tantũmodo sine suspitiõe latrabitis, crura quidẽ uobis nemo suffringet: sed si ego hos bene noui, literã illam cui uos usq; eo inimici estis, ut etiam eas omnes oderitis, ita uehementer ad caput affigent, ut postea aliũ neminem nisi fortunas uestras accusare possitis. Quidam putant hic significari θ. de quo dictum est in prouerbio θ. præfigere: mihi magis uidetur sentire de τ. quod crucis habet imaginem, & in crucem suffixis solent frangi crura. Et hac quidem litera rei absoluebantur, sed interim actor referebat notam calumnię & impudentiæ, qui crimen atrox obiecerit, quod nullis argumentis probare ualebat.

Cuculus. LXXXIIII

Olim qui fuissent in re quapiam parum honesta deprehẽsi, uulgari probro Cuculi dicebantur

cebãtur. Id ortum à uinitoribus, qui serius cœpissent putare uineam, nec hoc munus absoluissent, priusquam audiretur ea auis, uelut cessationẽ exprobrans agricolis. Huius uocem imitãtes uiatores deridebant uinitores. Ita Plin. lib. xviij. cap. xxvi. In hoc tẽporis interuallo quindecim diebus primis agricolę rapiẽda sunt ea, quib. peragendis ante ęquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putatium uites per imitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum uocãt. Dedecus enim habetur opprobriumq́ meritum, falcem ab illa uolucre in uite deprehendi, ut ob id petulantię sales etiã cum primo uere ludantur. Auspicio tamen detestabiles uidentur. Adeo minima quæq; in agro naturalibus trahuntur argumẽtis. Porrò quos Plinius petulantiæ sales appellat, apud quasdam nationes & hodie licet agnoscere. Vernis enim mensibus, quũ auditur coccyx, si tamen hic est cuculus, id quod sentit Gaza, cõiugati mutuis salibus inter sese ludunt, dicentes, Tibi canit hæc auis, significãtes uxorem parum uigilanter custoditam. Quin & Plautus in Asinaria, sic facit uxorem cõuiciantem marito in amica deprehenso: At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum. Ac mox: Cano capite te cuculũ uxor ex lustris rapit. Horatius Sermonum lib. 1. Satyra vij.

Tum Prænestinus salso multumq́ fluenti
Expressa arbusto regerit conuitia, durus
Vindemiator & inuictus, cui sæpe uiator
Cessisset, magna compellans uoce cuculum.

Hæc nimirum cõgruunt cũ his quæ scribit Plin. probro solere obijci uindemiatoribus, si cuculus eos deprehendisset putantes uineã. Eum Horatij locũ sic explicat Porphyrio. Nam solent leuia rustici circa uiã arbusta uindemiantes, à uiatorib. cuculi appellari, quũ illi prouocati tantã uerborũ amaritudinem in eos effundant, ut uiatores illis cedãt, contenti eos cuculos iterum atq; iterum appellare. Acron hæc adfert, Hoc autẽ ipsa re nouimus, quod uiatores sæpe uindemiatores conuitijs agant quum transierint, & illi respondent ita, ut cuculum eũ appellent, quasi pigrũ, & recitant hoc custodibus, eo quod semper assideant. In his Porphyrionis & Acronis uerbis, uideo mendas aliq̃t subesse. Cum his conuenit illud Plautinum: Etiã cubat cuculus, quod grauatim surgeret assessor puellæ. Quin arbitror in conuicio cuculi, allusum ad uocẽ cubandi. Vnde pro leuia in uerbis Porphyrionis fortasse legẽdum lenti. Iam quod quidã ex cuculo faciunt cucullũ, ex aui uestem, nihil est necesse, quum hæc uox penultimam habeat productã, apud Plautũ in carmine trochaico,

At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum. Ac mox,
Cano capite te cuculum uxor ex lustris trahit.

Trochaicus est. In Pseudolo pro generali cõuicio uidetur usurpasse, Quid fles cucule? uiues. Nisi forte, lachrymantem ac singultientem amatorem cuculum appellat, quasi κοκκύζοντα. similiter in Mercatore, Isthæc filio non credã qui obsequitur patri, huic non, ut mero cuculo. Itidem in Persa, Tua quidem cucule causa non hercle, si os præciderim tibi, metuam morticine.

Arator nisi incuruus præuaricatur. LXXXV

Prouerbij speciẽ habet quod refert Plin. lib. xviij. cap. xix. Arator nisi incuruus, præuaricatur. Præcipit ut arator aruum primum rectis sulcis proscindat, mox & obliquis subigat. id fieri uix potest, nisi toto corpore incũbat labori, unde & Virgilio dictus est curuus arator. Cæterũ Præuaricari est à recto sulco diuertere. Vnde & in causis præuaricari dicuntur, qui causam diuersam adiuuant. Videlicet hoc est quod ait Plinius, Inde translatum hoc crimẽ in forum. Ibi itaq; caueatur, ubi inuentũ est. Transferri potest ad quemuis, ut, Leno nisi periurus est, prȩuaricatur. Miles nisi impius est, præuaricatur. Cõueniet in negocium, quod absq; magnis sudoribus peragi non potest.

Metiri digitis. LXXXVI

Qui rem accuratius expẽdit q̃ oportet, digitis metiri dicitur, ueluti si quis cum amico rationem ineat, uter in alterum plus contulisset officiorum. M. Tullius in paradoxo tertio: Poetam non audio in nugis, in uitæ societate audiam ciuem digitis peccata dimetiẽtem sua? Si sunt uisa breuiora, leuiora qui possũt uideri? quum quicquid peccetur, perturbatione peccẽt ratiõis atq; ordinis. Allusit huc Cicero, quod poetę carminis pedes digitis metiri soleant, unde & Horatius,

Legitimumq́ sonum digitis callemus & aure.
Non optimus aūt poeta uidetur, qui nō statim auriū iudicio deprehēdit carminis uitiū.

Salem & caseum edere. LXXXVII

Plin.lib.xxi.cap.vij. indicat prouerbiū, quod tamen non refert. Siquidē inter laudes salis & hoc refert. Varro etiam pulmentarij uice usos ueteres autor est, esitasse enim salē cum pane et caseo, ut prouerbio apparet. Cōijcere licet tale fuisse dictum, Nihil cōuiuio deerat, habuimus salem panē & caseum. Aut, Ne sis solicitus quo me apparatu accipias, præter salem panem & caseum nihil requiram. De Xenocratis caseo dictum alibi.

In agro surculario capras. LXXXVIII

Varro De re rust.lib.1.cap.2.dictum hoc ueluti legem agricolariā adfert: Colonus in agro surculario ne capras compascat. Deflecti potest ad eos qui noxiarū rerū aut hominum admixtu, corrumpunt teneram ætatem. ueluti si quis sacris uirginibus adiungat iuuenes lasciuos, aut adolescētibus addat lasciuas puellas. Aut si quis studijs admisceat uoluptates studijs inimicas. Nam capra plantis omnibus non uulnere tantū, sed & ueneno dentium pestifera est, præsertim oleæ & uiti, unde & Baccho immolatur uindictę gratia, Mineruæ nihil caprini generis, quod ille uitis repertor dicitur, huic sacra est olea.

Oportet agrum imbecilliorem esse. LXXXIX

Columella lib.i.cap.iij.testatur apud Afros agricolas huiusmodi prouerbiū fuisse celebre, Oportet agrum imbecilliorem esse quàm agricolam. Hoc ęnigma sic explicuit Vergilius, specie non minus prouerbiali:

Laudato ingentia rura, Exiguum colito.

Sed præstat ipsa Columellæ uerba asscribere: Adhibendū modum mensuramq́ rebus, idq́ ut non solum aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligatur, ne maiorem quàm calculorum ratio patitur, emere uelit. Nam huc pertinet nostri poetæ sententia:

Laudato ingentia rura, Exiguum colito.

Quod uir eruditissimus (ut mea fert opinio) traditum uetus præceptū numeris signauit. Quippe acutissimā gentem Pœnos dixisse cōuenit, Imbecilliorem agrum q̃ agricolam esse debere, quoniam quū sit colluctandum cum eo, si fundus præualeat, allidi dominū. Nec dubium quin minus reddat laxus ager non recte cultus, q̃ angustus eximie. Conueniet in eos qui student imperio proferēdo, quum hoc ipsum quod habent nō possint administrare, aut qui suscipiunt munus, cui gerendo sunt impares. Congruet cum eo quod alibi retulimus, Spartam nactus es, hanc orna.

Ab ipsa messe. XC

Non est animus cōuerrere in hoc opus, quicquid aliquam prouerbij speciem habet. Pauca quæ sese casu obtulerunt, uisum est non præterire, præsertim si cōmodius & argutius dicta uidebantur. Quod genus est illud apud Senecam Epistolarum lib. iij. Epistola xxij. Ab ipsa messe discedam? Agit enim de his qui uel cōmodis uel spe cōmodorum detinētur, quo minus semet explicent à negocijs, quasi deserturi agrum, quū instat messis. Quàm multi sunt in principū aulis, quos tædet eius uitæ, discruciāturq́ libertatis desiderio, uerū istis ad libertatem aspirantibus reclamat cupiditas: Tam magnas spes relinquam? Ab ipsa messe discedam?

Cum sarcinis enatare. XCI

Nec minus cōmode dictum est in eadem Epistola: Nemo cum sarcinis enatat. id est, nemo sese recipit in libertatem, nisi contemptis præmijs seruitutis. Nō enim potest euadere occupationes, qui curarum autoramentum non potest negligere. Congruit cū eo quod alibi retulimus ex Martiale, Totis pilea sarcinis redemi: rursum cū apologo quem adducit Horatius De uulpe pasta in camera frumentaria.

Dosones. XCII

Plutarchus in uita Pauli Æmylij tradit Antigonū regem, Demetrij nepotē, eo quod benigne promitteret omnibus, nec præstaret promissa, populari ioco dictū fuisse Dosonem, quasi Latine dicas Dabonem, quod ille quiduis petētibus respōdere soleat, δώσω, id est, Dabo. Tales sunt χρυσολόγοι, de quibus alibi nobis dictum est. Ouidius:

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.

Huiuſmodi Doſonibus ſcatent aulæ principum: Cras, mox redi.

Humeris ſuſtinere. XCIII

Quorum autoritas diligentiaq; plurimum ualet in conſeruanda ſalute cuiuſpiã, ij dicuntur humeris ſuſtinere. M. Tullius pro L. Flacco: De ſumma Reipub. taceo, quã uos uniuerſam hoc iudicio, ueſtris inquam humeris Iudices ſuſtinetis. Ammianus Marcellinus lib. xvi. Vbi bellorũ inundantium molem humeris ſuis quod dicit̃ uehens, ſcindebatur in multiplices curas. Huic affine eſt Humeris referre. Cicero pro domo ſua: Dicebas te tuis humeris me cuſtodem urbis in urbem relaturum. Ab hac metaphora dicuntur Atlantes Reipub. qui eam ſuis humeris ſuſtinent, alioqui collapſuram.

Arcem ex cloaca facere. XCIIII

Qui rem hominémue nihili laudibus magnificis attollunt, dicũtur arcem ex cloaca facere. M. Tul. pro. Cn. Plantio: Nunc uenio ad illud extremũ quod dixiſti, dũ Plãtij in me meritũ uerbis extollerẽ, me arcẽ ex cloaca facere, lapidẽ è ſepulchro uenerari pro deo: neq; enim inſidiarum periculum ullum neq; mortis fuiſſe. Hactenus Cicero. In cuius uerbis & illud prouerbij figuram habet: Lapis è ſepulchro, de homine nullius potentiæ.

Archimedes non poſſet melius deſcribere. XCV

Archimedes Syracuſanus geometra fuit celeberrimus, nuſquã non intentus figuris geometricis, adeo ut pingens ſit interfectus. Ex quo prouerbij ſpecie dictũ eſt illud, q̃d eſt apud M. Tulliũ in oratione pro A. Cluentio: Si ut tu dicis, gratiæ conciliandæ cauſa, quadraginta iſtorũ acceſſio milium quid ualet? Si ut nos dicimus, ut quadragena milia nummûm ſedecim iudicibus darentur, non Archimedes potuit melius deſcribere. Solent enim Geometræ mathematicas figuras in puluere depingere.

Porta itineri longiſſima eſt. XCVI

M. Varro lib. De re ruſt. 1. cap. ij. ſubindicat uulgo dici ſolere, Portã itineri eſſe lõgiſſimã. cuius arbitror eundẽ eſſe ſenſum, qui eſt illius: Dimidiũ facti qui cœpit habet. Quin & hodie dicunt bonã itineris partẽ confectam ei, qui portã egreſſus ſit: ſemper enim eſt quod iter apparantẽ remoretur, & ſi nihil ſit negocij, remorãtur amicorũ affectus: apud noſtrates aũt non creditur profectio futura felix, niſi dies aliquot dati fuerint cõuiuijs et compotationibus amicorũ. Varronis uerba ſubſcribam, Vultis igitur interea uetus prouerbium, quod eſt, Romanus ſedendo uincit, uſurpemus dum iſte uenit? & ſimul cogitans portam itineri dici longiſſimam eſſe, ad ſubſellia ſequentibus nobis præcedit.

Deorum concio. XCVII

Θεῶν ἀγορά. i. Deorum concio, ſiue curia. Heſychius indicat dici ſolitum in eos qui libere magnaq; cum autoritate loquuntur, perinde quaſi dij loquant̃ hominibus. Addit Athenis eſſe locum huius cognominis. Cõueniet in diuites aut præpotẽtes, qui nõnunquam quum ſtultiſſime loquantur, tamen freti opibus ac potentia, pro oraculo uolũt haberi quicquid dixerint. Cognatũ eſt illi quod alibi retulimus, Argenti fontes loquunt̃.

Camarine loqui. XCVIII

Huic non diſſimile eſt quod extat apud eundem, καμαρινῶς λέγειν. i. Camarine loqui, pro eo quod eſt, audacter, præciſe, & ſeueriter loqui. Vnde natum ſit, non ſatis liquet, niſi quod Iuuenalis Camarinos inter uetuſtæ nobilitatis familias recenſet,

Ne tu, inquit, ſis Creticus aut Camarinus.

Heſychius indicat militũ zonas dici καμάρας. Itaq; fieri poteſt, ut ab horum ferocia prouerbium duxerit originẽ. Idem docet columnas quaſdam, in quibus erat depictus Aſiæ circuitus, dictas καμάρους. Fortaſſis ab hac oſtẽtatione dicti ſunt καμαρινῶς loqui, qui ſeſe iactarẽt barbarico more. Rurſum idem oſtendit καμαρίαν dici cubile, in quo ſunt plures cameræ. In ſuo quiſq; cubiculo quæ uult loquitur. Poſſem adferre plures diuinationes, niſi uererer has ipſas eſſe plus ſatis lectori.

Gloſſogaſtores. XCIX

Qui linguam habent uenalem, ea loquentes quę uentri cõducunt, Comicorũ ſalibus taxati ſunt, dictiq; γλωσσογάστορες, uoce ridicule ex lingua & uentre compoſita. Quadrabit in malos aduocatos, in concionatores quorum oratio quæſtũ ſapit, in aſſentatores. Autor eſt Iulius Pollux libro De rerũ uocabulis ſecũdo. Athenæus lib. iij. docet eiuſmodi homines à poetis aliquot dictos κνισοκόλακας & κνισολοίχους, quod ob culinæ nidorem adu-

rem adulentur, & nidorem ligurriant: morbum dictum κνισσολοιχίαν. Ita Iuuenalis,
Te putat ille suæ captum nidore culinæ.

Pereant amici, &c. C

M. Tullius in oratione pro Deiotaro rege refert hunc uersiculũ ut prouerbio iactatũ,
Pereant amici, dum unà inimici intereant.
Dicit eandem sententiam Græco quoque uersiculo celebrari, quem nondum cõperi. Nisi forte is est cuius fragmentũ ante retulimus, ἐρρέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est, ualeat amicus cum inimico. Ciceronis uerba subscribã. Itaque cũ esset ei nunciatum Domitiũ naufragio perisse, etiã te in castello circũsederi, de Domitio dixit uersum Græcũ eadem sententia, qua etiã nos habemus Latinũ: Pereant amici, dum unà inimici intereãt. Quod ille si esset tibi inimicissimus, nunquam tamen dixisset: ipse enim mansuetus est, uersus inanis. Cõgruet in illos, qui nec amicis parcunt nec inimicis, modo quod impense cupiunt assequantur. Versus aũt non solum inanis est, uerumetiam immanis, quum humanitatis sit & inimicos inultos sinere, ne lædas amicos. Neque dubitẽ contẽdere à Cicerone immanis scriptum, quod scriba deprauarit in inanis, quũ mansuetus nõ respõdeat inani, sed immani, nec in hoc uersu quicquã sit inane, hoc est, gloriosum aut friuolũ, sed feritas homine indigna. Quanquã carmen apud Ciceronẽ non satis constat suis numeris: constabit si legas,
Pereant amici, inimici dum intereant simul.
Talis est & ille quem alibi retulimus, Me mortuo terra incendio misceatur.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA VI

Plenis uelis. I



PASSIS uelis plenisque uelis agere dicuntur, qui toto impetu summoque conatu moliuntur aliquid. Ita M. Tullius pro domo sua ad Pont. Quid tandem si tu in illis Reipub. tenebris cæcisque nubibus & procellis senatum à gubernaculis deiecisses, populum è naui exturbasses, ipse Archipirata cũ grege prædonũ impurissimo plenis uelis nauigasses, si quæ tũ promulgasti, constituisti, promisisti, uendidisti, perferre potuisses, qui locus terrarũ uacuus extraordinarijs fascibus atque imperio Clodiano fuisset: Hactenus Cice. Philostratus in Polemone: ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν Εὐφράτου τοῦ Τυρίου, πλησίοις ἱστίοις ἐς τὴν ἐκείνου φιλοσοφίαν ἀφῆκεν. id est, Posteaquàm audiuit Euphratem Tyrium, plenis uelis ad illius philosophiam se cõtulit. De similibus figuris alias nobis non semel dictum est.

Pecunia absque peculio. II

Apparet olim fuisse prouerbiũ inter agricolas iactatum, Pecuniã sine peculio fragilẽ esse. Refert Pãdect. lib. xxxij. tit. De legat. & fid. com. capite, Si chorus. His uerbis, Quæ mobilia mea erunt, do, lego, nũmos ibi repositos ut mutui darent, non esse legatos Proculus ait. At eos quos præsidij causa sepositos habet, ut quibusdã bellis ciuilibus factitassent, eos legato contineri, & sæpe audisse rusticos senes ita dicẽtes: Pecuniam sine peculio fragilem esse: pecuniã appellantes, quod præsidij causa reponeretur. Retulimus alibi prouerbiũ, quod admonet ne totam substãtiam uni credamus naui, ne nihil supersit unde damnũ sarciatur, si nauis interierit. Ita solent senes summam aliquam seponere, ne nihil superesset, si res incendio, bello aut furto periret. Si libebit adagium aliò deflectere, poterit accõmodari ad eum qui non omnia consilia sua cõmunicat amicis. Aut qui felicitatis summam nõ ponit in rebus extrarijs, sed in animi bonis, ut illis casu perditis habeat quò confugiat, nec despõdeat animum. Quod enim proprie nostrum est, peculium dicitur. Ea uero demum proprie nostra sunt, quæ fortuna non potest eripere.

Rana cum locusta. III

Impar certamen expressit hac figura Theocritus in Thalysiis,
βάτραχος δὲ ποτ᾽ ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω. id est,
Sic certo ueluti si certet rana locustis.
Addit Scholiastes Græcis ranam dici βάτραχον quasi βοάτραχον ob uocis asperitatem.

Musarum aues. IIII

Μουσῶν ὄρνιθες, in eadẽ Ecloga dicti sunt poetæ, quod assidue modulent̃ sua carmina:
Καὶ μοισᾶν

Καὶ μοισᾶν ὄρνιχες ὅσοι ποτὶ χῖον ἀοιδὸν,
Αντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι. id est,
Quotquot aues musarum, audent certare poetæ
Chio, coccysando, opera conantur inani.

Ad pedes, ad caput. V

Non sine prouerbij specie dictum uidetur illud Theocriti in Pastoribus, de rebus copiosis & affluentibus,
Ὤν μοι πρὸς κεφαλῆ, καὶ πὰρ ποσὶ κώεα κεῖνται. id est,
Ad caput, adq; pedes, quarum me uellera cingunt.
Sermo est pastoris iactantis opes suas quibus undiq; affluebat.

Psydracia. VI

: Theocritus in Aita:
Ψύδρακα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιᾶς οὐκ ἀναφυσῶ. id est,
Non mihi nascentur nares mendacia supra.
Scholiastes addit apud Siculos, qui supra nares haberent pustulas albas, quas illi uocāt ψυδράκια siue ἴονθους aut ὄνθους. pro mendacibus haberi solitos uulgo. Quin & hodie uulgo dicunt, Nasus tuus arguit mihi te mētiri. Idem iocus est uulgi de miraculis unguium, quin & ipsas narium pustulas Græci ψύσματα uocant: ut indicat idem Scholiastes. Amans hoc ænigmate significat se nihil mentiturum de amica. Iones ψύδρακας appellant uarias pustulas. Hinc diminutiuum ψυδράκια, ἐξανθήματα, quod in summa cute efflorescant. Res ipsa planè superstitiosa est, & casum esse puto quòd noui quēdam cui non nasus tantum, sed tota penè facies psydracijs erat operta. Nec ullum unquam animal uidi uanius aut impudentius mendax.

Cum sacco adire. VII

Prouerbiali schemate dictū est, quod adfertur ex Paulo lib. Pandect. 46. tit. De solu. & liber. cap. Quod dicimus. Quod dicimus, inqt, in eo hærede, qui fideiussori testatoris id quod ante aditam hæreditatem ab eo solutū est debere statim soluere, cum aliquo scilicet temperamento tēporis intelligēdum est, nec enim cum sacco adire debet. Hæc ibi. Non dubiū est, quin hic sermo fuerit uulgo iactatus de quouis qui postulat, ut statim exhibeatur quod petit. Alioqui non ad omnia recipienda sacco est opus, uelut ad oleū aut uinum. Græcis θυλακίζειν dicitur, qui cum pera sequēs postulat aliquid, qui mos est mendicorum: unde prouerbium, mendicorū peras semper esse inanes. θύλακος autem uas est farinarium. Hesychius indicat eam uocem fuisse peculiarem Tarentinis.

Officere luminibus. VIII

Officere luminibus dicitur, qui gloriā alterius obscurat. Hic sermonis color sumptus est ex literis iureconsultorum, in quibus cauetur ex seruitutibus prædiorum, ne uicinus altius sublato ædificio officiat luminibus uicini. Ita Paulus Pandect. lib. 8. tit. De seruitutibus urbanorū prædiorū. cap. iij. Luminū, inquit, seruitute cōstituta id acquisitū uidetur, ut uicinus lumina nostra excipiat. Quū autem seruitus imponitur, ne luminibus officiat, hoc maxime adepti uidemur, ne ius sit uicino inuitis nobis altius ędificare, atq; ita minuere lumina nostrorum ædificiorū. Id eleganter aliò detorsit M. Tullius in Bruto, Nam ut Philisci & Thucydidis concisis sententijs interdum etiā non satis apertis officit Theopompus elatiōe atq; altitudine orationis suæ, quod idem Lysiæ Demosthenes: sic Catonis luminibus obstruxit hęc posteriorum quasi exaggerata altius oratio. Idem pro C. Rabirio Posthumo, de C. Cæsare loquens. Nec amicū pudentē corruere patitur, nec illius animi aciem perstringit splendore sui nominis, nec mentis quasi luminibus officit altitudo fortunæ & gloriæ.

Manu longa, & manu breui tradere. IX

Libro Pandectarum quadragesimosexto, tit. De solutionib. scribitur hunc in modū: Pecuniam mihi debes aut aliā rem. si in conspectu meo ponere te iubeam, efficitur, ut & tu statim libereris & mea esse incipiat. Nam tūc quod à nullo corporaliter eius rei possessio detinetur, acquisita mihi & quodāmodo manu longa tradita existimanda est. Simili figura dictū est breui manu dare, lib. Pandect. uigesimotertio, tit. De iure dotiū, capite Licet soleat. Quoties autē extraneus accepto fert debitori dotis constituendæ causa, si

quidem nuptiæ insecutæ non fuerint, liberatio non sequetur, nisi forte sic accepto tulit, ut uelit mulieri in totũ donatum. Tunc enim credendũ est breui manu acceptũ à muliere & marito datũ. Quæ si deflectas, plus habebunt ueneris: ueluti qui promissis agit, ac spẽ tantũ ostendit, longa manu dat, quod animo contueri possis, nõ statim etiã tollere. Contra, qui præsens ac statim exhibet quod promittit, breui manu dat. Pueri assem ostendũt elephanto, nec audent porrigere. De longis regum manibus alibi dictum est.

X

Iynge trahor.

Qui uehementi & impotenti desiderio trahuntur ad aliquid, Iynge trahi dicunt. Ita Pindarus in Nemeis hymno 4. ἴυγγι ἕλκομαι ἦτορ. id est, Iynge trahor animo. Interpres addit huiusmodi fabulã: Iyngẽ aiunt fuisse filiã Echûs, alij Pithûs, quæ quũ amatorijs ueneris incitasset Iouẽ in amorẽ Iûs, à Iunone irata uersa est in auem, qua mulieres uti consueuerunt in amatorijs ueneficijs, quẽadmodum indicat Theocritus in Pharmaceutria:

ἶυγξ ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα. id est,

Per te Iynx meus ille domum uir quæso trahatur.

Quidam Iyngem uertunt motacillam, quod caudam assidue moueat.

XI

Dij omnia possunt.

Hemistichium Homericum,

Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id est,

At cœlestes omnia possunt.

Quadrabit in monarchas, quib. promptum est facere quidquid animo collibitũ fuerit, siue iure, siue iniuria. Pindarus in Pythijs hymno iij. θεὸς ἅπαν ἐπὶ ἐλπίδεσσι τέκμαρ ἀνύεται. id est, Deus autem pro sua libidine omnem exitum perficit.

XII

Timidi mater non flet.

Probus Æmylius in uita Thrasybuli, testatur hoc uelut ænigma uulgo iactatũ, timidi matrem non flere, quòd in bello qui contemnunt hostem, nihilq; metuendũ ducũt, quoniam sibi parum cauent, ferè pereunt, & matribus luctum adferunt cũ orbitate. Contra qui nihil non metuit, neq; quicquã omnino contemnit, is tutioribus utens cõsilijs, raro uenit in periculum. Thrasybulus enim quũ indixisset bellum triginta tyrãnis, qui Athenas oppresserant, & castellum Atticæ Philen occupasset, nõ plures secum habuit quàm triginta cõmilitones. Hoc, inquit, initium fuit salutis Atticorum, hoc robur libertatis clarissimæ ciuitatis. Neq; uero hic nõ contẽptus est primo à tyrannis, neq; eius sollicitudo, quæ quidem res & illis contẽnentibus perniciei, & huic despecto saluti fuit. Hoc enim illos ad persequendum segnes, hos autẽ tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis prçceptum illud omniũ in animis esse debet, nihil in bello oportere contemni, nec sine causa dici, Timidi matrem flere non solere. Quanq; satis constat hunc locum deprauate legi, unde cõijcio sic scriptum fuisse, Neq; uero hic modo cõtemptus est primo à tyrannis, sed eius etiam solitudo. Itaq; modo deprauatum est in non, & solitudo in solicitudinẽ, & deprauatio deinde trahit deprauationẽ, ut ansa ansam. Sentit enĩ Probus ipsum Thrasybulum, ut hominem mediocriter nobilẽ ac diuitẽ despectui fuisse tyrannis. Deinde hoc magis fuisse cõtemptui, quod tam paucos haberet suæ factionis homines. Retulimus alibi de fortitudine quæ erumpit in neruum.

XIII

Teuthidum more.

Themistocles, ut in ipsius uita refert Plutarch. Eretrieo cuidã exprobrans ignauiã dixit, ἦ γὰρ ἔφη καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἳ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχετε. i. Sanè, inquit, & uobis aliquid de bello dicendũ est, qui Teuthidũ in morem gladiũ quidẽ habetis, cor aũt nõ habetis. Quidã Theuthidas putant esse, quas nos uocamus sepias. Sepia aũt de genere mollium est, & arbitror huic generi cor nõ inesse.

XIIII

Samij literati.

Plutarchus in uita Periclis citat hunc uersiculum ex Aristophane Comico:

Σαμίων ὁ δῆμός ἐστιν ὡς πολυγράμματος. id est,

Populus Samiorum ualde literatus est.

Arbitror hoc inde dictum, quod quum Samij captiuis Atheniensiũ inussissent noctuã, Athenienses uicissim Samiorum captiuis inurebant Samenã, quam in collectaneis opinor dictam σάμαιναν. Id erat nauis genus lato uentre, à prora ueluti suilli rostri speciẽ præferens:

ferens, unde & hic uersus iactatus est,

ναῦς δέ τις ὠκυπόρος σαμία ὑὸς εἶδος ἔχουσα. id est,

Nauis erat uelox Samia, speciecꝗ suilla.

Dicta est Samæna, quod à Samijs reperta sit. Conueniet igitur in cicatricosos, & stigmatum plenos. Hesychius & Suidas addūt apud poetā dictū in Babylonios è pistrino prodeuntes, stigmatibus notatos. Verum Aristoteles etiam huius dicti monstrat originem. Quum Samiorū gens esset afflicta à tyrannis, ob inopiam administrantiū rempublicam coacti sunt aliquot, è seruis admittere in consortiū administrādi magistratus. Sic Aristoteles. Seruile est autem ac noxiorū, stigmatis notari. Apud Plautū in Cassina: Si hic literatus me sinat. Literatum appellans notis inustis insignem. Plin. lib. xviij. cap. iij. inscriptos appellat. At nunc eadem illa, uincti pedes, dānatę manus, inscripti uultus, exercēt. De Attagena diximus aliàs. Nec desunt qui causam diuersam adferāt, quod apud Samios inuentæ sunt uigintiquatuor literæ à Callistrato. Sic Andron in Tripode. Idem Ionū literas tradidit Atheniensibus. Probabile est igitur à repertis traditiscꝗ literis, iocū fuisse uersum ad stigmata. Nam Samij simul & accipiebant, & tradebant infames notas. Nicanor Alexādrinus grammaticus populari ioco dictus est stigmaticus, quod de scripturæ distinctiunculis, quas Græci στιγμὰς appellant, curiose scripserit.

XV

Samij mores.

Σαμιακὸς τρόπος. id est, Samij mores. Quidam referunt ad calumniandi uitium, quod, ut dictum est, Samij notas & inurerēt alijs, & paterentur ab alijs. Alij malunt referre ad nouam nauigij speciem, quā apud eos reperit Polycrates tyrānus. Itacꝗ quadrabit in eos qui suos quosdam habent mores à cæterorum moribus dissidentes.

XVI

Λακκόπλουτοι.

Calliæ barbarus quispiam clam indicauit magnam auri uim in puteum quendā coniectam. Is & occidit indicem, ne proderet, & aurū sustulit. Vbi res innotuit, in comœdiarum iocum uersa est, ut qui malis artibus subitò ditescerent, λακκόπλουτοι dicerent. Refert Plutarchus in uita Aristidis. Attigit & Hesychius.

XVII

Abydus, Abydenus.

Abydenorum mores in prouerbiū abierunt. Nam Abydeni dicti sunt sycophātæ, seu molles & effœminati. Meminit adagij Pausanias & Suidas, quorum hic ostēdit etiā res nihili, nugascꝗ meras Abydum dici, quēadmodum de Tricis & Apinis alibi retulimus: opinor quod id temporis frigeret Abydus ob uetustatē. Vnde Sinopen meretricē Abydum uulgo dictā indicat Athenæus lib. xiij. quod iam anus à nemine adiret. Hesychius indicat quempiam apud poetā quendam ἀβυδοκόμαν dictum, quod de sycophantia sese uēditabat. Suidas, ni fallor, alicubi citat ex Aristophane. Zenodotus sic effert prouerbium ἄβυδος πόλις. id est, Abydus ciuitas. Stephanus indicat prouerbium dictū ab Abydenis Milesiis. Nam hinc profecta est Abydus Hellespontica. Verum hæc propius attinent ad prouerbium quod ante retulimus, Ne temere Abydum.

XVIII

Ἀθερίζειν.

Græcis ἀθερίζεται quod reijcitur ac nihili fit. Translatum à summis hordei spicis, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt usui, sed inter metendum pereunt. Eas Græci uocāt Atheras. Sic ex Galeno annotauit uir ille diuinus Hermolaus Barbarus. Sunt qui putēt spicas inutiles ac reijculas dici Athericas, quod à messoribus ac triturātibus negligantur.

XIX

Manuari.

Sicut fures multis artibus instructi sunt, ita studium illorū uarijs nominibus appellabatur: uelut Inuolare & māticulari. pro eodē Laberius citātē Nonio Marcello dixit, Manuari. nec dubiū quin ea uox ioco populari fuerit iactata, quēadmodum & hodie, quoniam furandi uerbū nimis odiosum est, mitiore uerbo dicunt, digitauit, si quid furto sublatum uolūt intelligi, simul ut effugiant actionē iniuriarū. Quid ais? Appellas me furē? Nequacꝗ, sed manuatorē. Huiusmodi uoces obsoletæ non carent gratia, si in loco adhibeantur, nec sine προθεραπείᾳ, Vt prisci loquebantur, aut, Vt uetere uerbo utar.

XX

Ad coronidem uscꝗ.

Μέχρι τῆς κορωνίδος. id est, Vscꝗ ad coronidem, quū extremum finem rei cuiuspiam significamus. A nauibus translatū putant literatores, quibus aliquid rostri speciē gerens solet

solet addi. Nam Corone Græcis cornicem sonat, coronis corniculam. Apud Homerū usurpatur κορώνη pro annulo, aut si quid aliud apponitᵉ ostio. Idem uelut ornamēti gratia perfectis omnibus additur. Vnde Eustathius indicat lætum rerum finem χρυσῆν κορώνην prouerbio dici solere. Plutarchus in lib. De fortuna Alexādri refert Philoxenū a Dionysio coniectum in latomias, id erat nomen teterrimo carceri, quod tragœdiam quā illi castigandam tradiderit, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν, uidelicet circunducta linea significans totam esse dispungendam. Idem aduersus Stoicos, ἐκ προόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος. id est, ab ingressu & initio usq; ad coronidē. Iucundius erit, quoties transfert ad animū, ueluti si quis studiorū coronidē dicat, aut moneat, ut egregijs cœptis auream addat coronidē: aut uitæ laudabiliter actę iubeat aureā imponi coronidem, hoc est mortem piam. Quanq; coronis dicitur interdum quod accedit absoluto operi, ut Martialis, Multaq; coronide longus. qualia sunt in conuiuijs, quæ Gręci uocāt ἐπιδορπίσματα, siue μεταδόρπια, quod cœnis addantur. Latini, ni fallor, bellaria uocant. Cuius uocis eadē fuerit gratia, si ad res animi trāsferatur, uelut ad accessionē quæstioni propositæ additā, aut aliud simile. Postremo grāmatici quoties persona actoris eodē metri genere finit q̄ cœperat, Coronidē uocant: eamq; notant uelut rostri figurā exprimentibus lineis. Attigeramus hoc prouerbiū, in eo quod est, A capite usq; ad calcem, sed tribus duntaxat uerbis.

Sine ut incolumis redeat. XXI

Habet prouerbij speciem quod est apud Theocritum in Hodœporis,

Εἶα λέγ' εἴ τι λέγεις, καὶ τὸν ξένον ἐς πόλιν αὖθις Ζῶντ' ἄφες. id est,

Dic age si quid dicis, & hospes ut unde profectus, Viuus eò redeat, permittito.

Sic & hodie dicimus ijs qui uerbis minacibus et conuicijs ferociunt: Eia, sine hominē uiuere. Verba sunt Laconis ad Comatā, qui de se arroganter in alterum contumeliose fuerat loquutus. Tametsi locum uarie interpretatur Scholiastes.

E uestigio. XXII

Non ignotum est Latinis è uestigio fieri, quod citra moram ac protinus fit, quod prisci dicebant Extemplo. Eadem figura reperitur & apud Gręcos ἐκ ποδός pro ilico, uelut in Theocriti uerno itinere:

ὃς ἐκ ποδὸς ἄνυε κράναν. id est,

Qui tum protinus extruxit fontem.

De ἐκ ποδός, quod significat ab imis, uelut à pedibus usq; ad caput, dictum est alibi.

Quisquis tarde uenit ad cœnam. XXIII

Theocriti scholiastes indicat hos senarios prouerbio fuisse iactatos,

Ὅστις ἐπὶ δεῖπνον ὀψὲ κληθεὶς ἔρχεται,

Ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς. id est,

Quisquis uocatus tardus ad cœnam uenit,

Aut claudus est, aut non dat ille symbolas. Theocritus sic habet,

Ἢ μετὰ δαῖτα κλητὸς ἐπείγεαι. id est,

An quoquam ad cœnam properas conuiua uocatus?

Et addit, eos qui uocati sunt, celerius ire: qui nō uocati, tardius. Etem̄ qui uocatus se uēturū promisit, inciuile putat, si cōuiuatori sit in mora. Qui nō uocatus uenit, uel pudore tardior est, uel quod exclusus spe alterius cōuiuij. Ita qui symbolū dedit, ꝓperat ne mulctetur damno, si post tempus uenerit. Qui nō dedit, huius rei securus, ut lubet ambulat.

Gargara bonorum. XXIIII

Innumerabilem hominum rerūmue uim prisci gargara dicebāt, ficta ni fallor uoce, à strepitu quem facit hominum congregatorū multitudo, aut rerum effusarum copia. Aristomenes ἐν Βοηθοῖς apud Suidam & Aristophanis interpretem:

Ἔνδον γὰρ ἡμῖν γάργαρα. id est,

Nobis enim intus gargara.

Citatur & Tragicus quispiam, Sophron opinor, qui scripserit, χρημάτων τε γάργαρα id est, Pecuniarū gargara. Vnde & γαργαίρω uerbū, quod significat perstrepo præ multitudine. Vt Cratinus:

Ἀνδρῶν ἀρίστων πᾶσα γαργαίρει πόλις. id est,

Vrbs uniuersa hæc optimis strepit uiris.

Rursus ex fabula cui titulus λίμναι, citatur hic uersiculus,

Ανδρῶν ἐπακτῶν πᾶσα γάργαιρ᾽ ἐστία. id est,

Viris adactis tota perstrepit domus.

Cæterum quod est apud Homerum, κάρκαιρε δ᾽ γαῖα πόδεσι. id est, Pedibus quoq; terra strepebat, mutata literula κάρκαιρε dictum pro γάργαιρε. Deniq; cãcros existimãt dictos γαργαρεὺς ob pedum multitudinem. Macrobius lib. Saturnalium v. docet Gargara montem esse, & eiusdem nominis oppidum mõti subiectum in Mysia, ut apparet, quæ frugũ est feracissima, ut hinc factum sit, ut qui immensam rerum copiam significare uellet, gargara nominaret. Exempla citat ex Alcæo, Aristomene, quæ scribarum inscitia desiderantur. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι, risus causa duas uoces coniunxit, immensam multitudinem significantes, ἀλλ᾽ ὠδύνηθην ψαμμοσιηκοσιογάργαρα. Siquidem ψαμμοσιηκόσια dicunt Græci, quæ uel æquant harenarum numerum, ad eam formam qua dicunt τριακόσια & ἑξακόσια. Alexis apud Athenæum lib. vi,

ἐβόα καλῶν τὸ οἰκέταν

ἕν᾽ ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασιν δὲ χρώμενος ψαμμακοσίοις. id est,

Famulum intonabat euocans

Vnum atq; solum, cæterum uocabulis

Vtens ad id innumeris.

Loquitur de paupere ostentatore diuitiarũ, qui quum nõ haberet nisi unũ famulum, tamen pro foribus euocabat eundem uarijs nominibus, ut hospites crederẽt plurimos esse domi. Et huius compositæ uocis meminit Macrobius loco quem modo citauimus.

XXV

Onobatis.

Apud Cumanos mulier in adulterio deprehẽsa ducebatur in forum, ut illic lapidi insistens omnibus esset conspicua. Deinde impositam asino, atq; ita per totam ciuitatẽ circunductam, reducebãt ad lapidem, ut ibi rursus esset omnib. spectaculo. His actis habebatur infamis per omnẽ uitã, & ignominiæ gratia ὀνοβάτις dicebatur, quod asinum equitasset. Lapis aũt nefastus ac detestabilis habebatur in quo steterat mulier. Quadrabit in quamuis prostitutæ famæ. Asinus apud Cumanos erat iocus prouerbialis, qua de re nobis dictũ est aliàs. Illud hic annotandũ, quomodo decreuerit legum seueritas. Apud Hebræos adultera lapidabatur. Apud Romanos aliquãdo minitabatur lex Iulia. Apud Cumanos summa ignominia supplicij loco erat. Nũc apud Christianos ludus est adulteriũ, apud quos tamen matrimonium est sacramentum. Quid superest, nisi ut pręmia decernantur his qui multorum uxores constuprarunt? Olim incestæ prophanæ uiuæ defodiebantur. Nunc uiolare uirginem Christo dicatam, pietas est. Verum quod ad prouerbiũ attinet, refertur à Plutarcho in Problematis.

XXVI

Monophagi.

Μονοφάγοι dici poterũt sordidi & inhospitales, qui neminem inuitant ad conuiuium. Æginensiũ qui ad bellum Troianũ profecti fuerant, multi perierant in pugna, plures tẽpestas absorpserat. Paucos igit̃, qui domũ incolumes redierũt, quũ recepissent cognati, uidentes reliquos ciues ob desideriũ suorũ in luctu ac mœrore uersari, nõ arbitrati sunt cõuenire, ut uel palàm læticiam suam declararent, uel dijs ob illorũ salutẽ rem diuinam facerent: sed suos quisq; quos incolumes receperant, domi clàm, cõuiuijs & gratulationib. excipiebãt, ipsi ministrãtes patribus, cognatis, fratribus, ac necessarijs, neminẽ alienũ admittentes. Hoc imitãtes Æginetæ, quũ Neptuno sacrificãt, dies sedecim gestantes Thiasos, quos uocãt, clàm apud sese cõuiuia celebrãt, neq; seruorũ quisq; adesse finitur. Mox Veneri sacrificãtes festum soluunt. Itaq; qui sic sacrificabant, μονοφάγοι dicebant.

XXVII

Eamus Athenas.

Ἴωμεν εἰς ἀθήνας. i. Eamus Athenas. Plutarchus in uita Thesei refert Athenienses Minois uiolẽtia, simulq; rerũ inopia afflictos, inisse fœdus cũ illo, his qdẽ cõditiõibus, ut quotãnis in Cretã mitterẽt septem pueros, ac totidẽ puellas (quos quidã existimãt à Minotauro solitos interimi. Aristoteles dissentit) sed quũ uetusti cuiusdã uoti religione tenerentur Cretẽses, illas hominũ primitias mittebãt in Delphos: quibus eò proficiscẽtibus, adiunxerunt sese multi Cretensiũ filij. Cæterũ quũ illic ob terræ sterilitatẽ ægre sibi pararẽt uictum, uenerunt in eam Italiæ partẽ, quæ quondam Iapygia dicta est. Hinc in Thraciam

profecti,

profecti, Bottiæi dicti sunt. Vnde uirgines Bottiæorũ sacrificio quodam absoluto, canere solent, Eamus Athenas, his uerbis testificantes desiderium patriæ quondam relictæ. Huius sententiæ citat autorem Aristotelem in Repub. Bottiæorum. Licebit uti, si quando nos melioris fortunæ relictæ pœnitebit.

XXVIII

Abderitica mens.

Abderitæ in stuporis insaniæq; fabulam abiere, quod perspicuũ est ex epigrammate Martialis lib. x. de eo qui damnatus in theatro repræsentauit Mutium Scæuolam, ac manum imposuit igni, sed iussus, sed acrioribus paratis supplicijs, ni faceret:

Si patiens fortisq; tibi durusq; uidetur,
Abderitanæ pectora plebis habes.

De Bœotis & Batauis aliàs nobis dictũ est. Abderitanis aũt natura peculiarẽ fuisse mẽtis stuporẽ indicat M. Tul. in libris De natura deorũ. Et Plin. lib. xxv. cap. viij. docet huic urbi uicina esse pascua, in quibus equi pasti inflãmantur rabie, quemadmodũ apud Potniam asini. Est aũt in Thracia, condita dictaq; ab Abdera sorore Diomedis, patria Democriti physici, iuxta Pomponiũ Melam. Stephanus ciuitatẽ dictam autumat ab Abderito filio Erimi, Herculi adamato, quem Diomedis equi dilacerauerant.

XXIX

Maritimi mores.

Non abest à prouerbij specie, quod Plautus in Cistellaria dixit, Maritimos mores, pro uarijs & inconstantibus, quales ferè sunt amantiũ, qui quũ ferantur impotentibus cupiditatibus, tamen sibi non constant. Queritur aũt apud Comicum adolescens de amore mentem in uarios affectus rapiente. Ita, inquit, mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, nõ lubet iam id cõtinuo. Ita me amor lapsum animi ludificat. fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largiť, quod dat nõ dat, deludit. Modo quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat. Maritimis moribus mecum experitur. Quemadmodum autem mare nunquam conquiescit, & subinde mutat faciem: ita ferunt homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. De Euripo dictum est nobis aliàs.

XXX

Pecuniæ pedibus compensantur.

Inter Catonis dicta quę prouerbiorum uice celebrantur, referť & illud, Pecuniam pedibus compensari, quod tamẽ in libris eius uiri nondum repperi: sed fieri potest, ut hoc M. Tullius ioco dixerit. Nec dissimile ueri est multas Catonis sententias fuisse celebres, quas ille dixit tantum, nõ scripsit. Ciceronis ex oratione pro L. Flacco uerba subscribã, Si te Crassi agri delectabãt, hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati parauisses. Verũ esto, Catonis est dictum, pedibus compensari pecuniam, lõge omnino à Tiberi ad Caicum, &c. Sententiã autem hanc esse arbitror, si longius absit fundus, plus impendiorum esse domino, & minus ad eum redire lucri. Id damni sarcitur pedibus domini, si non grauetur subinde fundum inuisere.

XXXI

Ne incalceatus in montes.

Theocritus ἐν νομεῦσι,

Εἰς ὄρος ὄκχ' ἕρπῃς μὴ ἀνάλιπος ἔρχεο Βάττε,
Ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι. id est,

Batte caue pedibus nudis perrepere montem,
Quippe rubis, tribolisq; uiret mons undiq; densus.

Qui suscipit uitæ genus, armet sese aduersus occursura incõmoda, ne pœniteat suscepti.

XXXII

Non incedis per ignem.

οὐ γὰρ διὰ πυρὸς βέβηκας. id est, Non incedis per ignem.

Theocritus in Hodœporis,

Μὴ σπεῦδ', οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεο. id est,

Ne propera, neq; enim igne calescis.

Scholiastes indicat subesse prouerbiũ, quo significabãt aliquẽ plus satis festinare. Nam pastor, ut erat, protinus uolebat canendi certamen inire. Alter non probans tantã celeritatem, prouocat ad locum cõmodiorem. Properant enim qui per ignem incedunt, & celeritas reddit elementũ innoxium: quemadmodum nõ læditur, qui manum per mediam flammam mittit, aut prunam ardentem subito manu correptam abijcit. Qui uersatur in re periculosa, dicitur & ipse per ignem incedere. De quo prius nobis dictum est.

Calamoboas. XXXIII

Antipater quum nec uellet, nec posset congredi cominus cũ Carneade, qui magna uehemẽtia inuehebatur in Stoicos, semet ad scribendũ uertit, multosq́ libros ædidit maledicos & ineptos, in quibus passim contradicebat Carneadi. Hinc uulgo cognomen adeptus est καλαμοβόας, quod non lingua, sed calamo uociferaretur. Meminit Plutarchus in libello περὶ τῆς ἀδολεσχίας.

Non soli Atridæ amant uxores. XXXIIII

Quoties significabimus suam cuiq́ dolere iniuriam, contumeliam aut damnũ, nec oportere quemquam impune lædi, conueniet Homericus ille uersus ex Iliados ι.
Ἦ μοῦνοι φιλέουσ᾽ ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεῖδαι; id est,
Num solis hominum Atridis affectus amorq́ Vxorum est?
Eum Sextus Cœlius, citante Vlpiano, ceu uulgo iactatũ adfert li. Pandect. 48. Titulo Ad legem Iuliam de adulterijs, lege, Si uxor. Vergilius imitatus est lib. Æneidos. 9.
Nec solos tangit Atridas Iste dolor.

Auris Batauα. XXXV

Quemadmodũ Græci dicunt, βοιώτιον οὖς. i. Bœoticam aurem, pro pingui crassaq́, itidem Martialis Epigrammatum li. 6. Batauam aurem dixit agrestem, inelegantem te tricamq́. Túne es, túne ait, ille Martialis?
Cuius nequitias iocosq́ nouit,
Aurem qui modo non habet Batauam.
Sic enim legit Domitius Calderinus, quanquã nõnulli mutarãt, pro Batauam, seuerã. Erãt Bataui Germaniẹ populi, Cathorũ pars, q domestica seditiõe pulsi, extrema Gallicẹ oræ uacua cultoribus, simulq́ insulã inter uada sitam occupauere: quã mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergũ ac latera circũluit. Gens tũ bello ualida, ut quẹ Germanicis bellis esset exercitatissima, tũ opibus pollẽs, quod Romana militia nõ exhauriret, quandoquidẽ erat his cũ imperio societas, ut uiros tantũ armaq́ ministrarẽt: quẽadmodũ copiosius prodidit Cornelius Tacitus lib. 20. Conuenit inter plerosq́ doctos, nec id refragantib. coniecturis, eam insulam, cuius meminit Tacitus, esse quã nũc Hollandiam uocant, terram mihi semper & celebrandã, & uenerandã, ut cui uitæ huius initium debeam. Atq́ utinã illi nos tam possimus honestamẽto uicissim esse, q̃ illa nobis non est pœnitenda. Nam quod Martialis eam gentẽ rusticitatis insimulat, quod eandẽ Lucanus trucẽ uocat: aut nihil ad nos pertinet, aut etiam laudi uertendũ arbitror utrũque. Siquidẽ quẹ gens non aliquando fuit rudior? Aut quãdo Romana gẽs laudatior, q̃ cum prẹter agriculturam, & militiam, nihil artium nosset? Quod si quẹ quondam in Batauos dicta sunt, contendet aliquis ad huius tẽporis rationem pertinere, quæ maior laus Hollandiæ meẹ poterit tribui, quàm si dicat̃ à Martialis iocis abhorrere, quos etiã ipse nequitias appellat? Vtinamq́ Christianis uel omnibus aures essent Batauæ, quo pestilẽtes eius poetæ facetias, aut non admitterent, aut certe his non caperẽtur. Quod si quis id rusticitatẽ uocare uelit, nos conuicium haud illibenter agnoscimus, uidelicet cum integris Lacedẹmonijs, cũ priscis illis Sabinis, cũ laudatissimis Catonibus commune. Lucanus aũt, opinor, ita truces appellat Batauos, ut Vergilius acrem Romanũ. Alioqui si mores domesticos spectes, nõ alia gẽs est ad humanitatẽ, ad benignitatẽ ꝓpẽsior: cuiq́ minus adsit uel feritatis, uel truculẽtiæ. Ingeniũ simplex, & ab insidijs, omniq́ fuco alienũ, nullis grauibus obnoxiũ uitijs, tantũ ad uoluptatem, præcipue cõuiuiorum aliquãto deditius. Cuius rei causam esse puto mirã rerum omniũ exuberantiã, quibus uoluptatis studiũ irritari solet: idq́ partim ob cõmoditatẽ importationũ, quod nõ solũ occupat duo nobilissimorũ fluminũ ostia, Mosæ, Rheniq́, uerumetiã quod aliquanta sui parte Oceano alluitur, partim ob natiuam regionis ubertatẽ, ut quẹ passim nauigabilibus, ac piscosis interluat̃ fluuijs, pascuis uberrimis abũdet. Ad hẹc auiũ infinitam copiã paludes, saltusq́ suppeditãt. Proinde negant aliam inueniri regionẽ, quæ simili spacio, tantũ oppidorum cõtineat mediocri quidẽ magnitudine, sed incredibili politia. In domesticæ supellectilis nitore, palmã uni cõcedunt Hollandiæ negociatores quibus pleraq́ pars orbis est peragrata. Mediocriter eruditorũ, nusquã gentiũ frequentior numerus. Ad exquisitam eruditionẽ, præsertim antiquam, quòd nõ perinde

multi perueniant, aut uitæ luxus in causa est, aut quod apud illos plus honoris habet egregiæ morum integritati, quàm egregiæ doctrinæ. Nam ingenium non esse negatum illis, plurimis constat argumentis, quanquam mihi sanè quàm mediocre contigit, ne dicam exiguum ut cætera pleraq;.

Κρουνοχυτρολήραιον. XXXVI

Hominē stulte nugacē Græci uocabāt κρουνοχυτρολήραιον, uoce ridicule cōposita, à κρουνός quæ proprie dicitur aqua impetu scatēs, & χύτρα olla, & ληρεῖν quod est nugari. Ollas autem stupidos appellamus. Refertur à Suida. Extat apud Aristophanē in Equitibus, quo dicto notasse uidetur homines immodice nugaces. Nam & λήρους quidā fontes dici putāt παρὰ τὸ λίαν ῥεῖν. Indicat hoc Vlpianus enarrans tertiā Demosthenis Olynthiacā. Alibi retulimus prouerbiū, Lusciniæ nugis insidentes, ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. Sed post cōperi λέσχας Gręcis dici nonnunq; sedilia quędā publica, in quibus Athenienses ociosi cōplures pariter sedebant, quibuslibet de rebus inter se nugantes, Qualia sunt hemicyclia. In testimonium proferunt hoc carmen ex Homero,

οὐκ ἐθέλεις εὕδειν χαλκήιον ἐς δόμον ἐλθὼν ἠπὲ ἐς λέσχην. Hæc sedilia fuisse Apollini consecrata scripsit Cleanthes. Quidā eum deum appellant λέσχην θεόν.

Fabarum arrosor. XXXVII

Κυαμοτρώξ. i. Fabarum arrosor dicebatur, qui in creandis magistratibus uēdebat sua suffragia, eoq; quęstus gratia sedulo uersabatur in comitijs, Quod utinā hodie non fieret in creandis summis ecclesiæ pceribus, & orbis monarcha. Tunc à populo cōuicio notati sunt, qui magistratulū ambienti fauebant accepta pecunia: Nūc palàm donant ingentia præmia, qui suffragantur in creando summo pontifice & Cæsare. Quin & ipsi principes quidam simpliciter uendūt magistratus, & miramur collabi ciuitatū disciplinam. Priusquam repertus est usus calculorum, quos Græci ψήφους appellāt, suffragia nigris & albis fabis ferebantur. Vnde fabis uictitare dicebātur, quibus hinc erat quęstus. Suidas citat senarium, sed ut ferè solet, tacito autoris nomine:

Κρινεῖ δὲ τούτους ὁ κυαμοτρὼξ ἀττικός. id est,

Hos iudicabit non fabæ esor Atticus.

Prouerbij meminit & Hesychius, indicās hunc morem fuisse apud Ætolos, ut cui alba faba obtigisset, is magistratū susciperet. Vnde ferre suffragia, siue sortiri, κυαμεύειν appellabāt, & iudicē κυαμοβόλον. nā & iudicijs quibusdā non uoce, sed calculis ferebantur sententiæ. Manet in hodiernum usq; diem mos, ut in Epiphanijs rex cōuiuij faba deligat. Extat autem & apud Aristophanem in Equitibus:

Νῷν γὰρ ἐστι δεσπότης ἄγροικος ὀργὴν, κυαμοτρώξ. id est,

Nobis agresti est dominus ira, qui fabas Arrodit.

Dici poterit & in tenuem parcumq;. Nam hinc sumpta est metaphora in magistratus affectatores, aut ex suffragijs suis uenantes quęstum.

Manci pera. XXXVIII

Narrant locum fuisse uicinum Hymetto, cui nomē fuerit κυλλοῦ πήρα. i. claudi mantica. in eo fuisse templū simulq; fontē, unde fœminæ steriles bibebant, & fiebāt fœcūdæ. Suidas indicat & cōposite dici κυλλοπήραν, admonēs esse prouerbiū in eos qui artificio uim admouēt naturæ. Hesychius ostēdit Aristophanē in Cētauro, lupanar appellasse κυλλοῦ πήραν, quod huius nominis locus decliuis sit ac præceps. Conueniet in illos, qui bulbis alijs'ue medicamentis iritant libidinem. Quidam elleboro succurrunt ingenio, & quibusdam medicaminibus memoriæ.

Vndarum in ulnis. XXXIX

Suidas refert hunc Senarium ex Aristophane:

Καὶ ταῦτ' ἔχοντες κυμάτων ἐν ἀγκάλαις. id est,

Atq; id quidem, quum essent in ulnis fluctuum.

In ulnis undarum esse dicebantur, qui in summis rerum difficultatibus uersabantur. Neque enim suauiter iactant maris undæ, quos amplexæ fuerint. Allusum est ad nutrices quæ pueros in ulnis circumferunt, & agitatione mouent, ut fiant uegetiores, quod ipsum infantibus natura gratum est, somnósque conciliat. Verum alia est fluctuum iactatio.

Fluctus

Fluctus mutus. XL

Κῦμα κωφόν.i. Fluctum mutum appellabãt, qui nondum edebat fragorẽ, sed iam incipiebat intumescere. Primum enim tacitis undis insurgit mare, mox exasperata tẽpestate, procul fremit ac resonat. Dici potest de bili hominis quę nondum erupit in cõuiciũ, sed tacite inardescit. Veluti si dicas, Cede κύματι κωφῷ, desine contendere, ne disputatio exeat in rixam. Aut obsiste κύματι κωφῷ, reprime iram efferuescentem.

Caricum uinum. XLI

Καρικὸς οἶνος, Suidas indicat fuisse ꝓuerbiũ de uino, ut opinor, tenui, quod nõ adferret hilaritatẽ, qualis erat Carica musa, de qua dictũ est aliâs. Quicquid eñ uile, lugubre, molestũ, aut querulũ, Caricum dicebatur. Sed haud scio an apud Suidã pro οἶμος scriptum sit οἶνος, nisi quod Hesychius nescio quid attingit de Carica uite, uelut inculta & incomposita. Nam genus hoc militare, negligit agricolationem.

Οἰόλυκος. XLII

Herodotus in Melpomene, hoc est libro quarto refert, quũ Theres quidã adornaret longinquã nauigationem, ac filius ipsius adolescẽs negaret se futurum eius nauigationis comitẽ, τοιγαροῦν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν ὄιν ἐν λύκοισι.i. Itaq; relinquã eum inquit, ouẽ inter lupos. Ex eo dicto nomẽ inditũ est adolescẽtulo οἰόλυκος, uoce cõposita ex oue & lupo. Dici poterit in hominẽ desertũ ac destitutũ auxilio. Quod si quis negabit hoc esse prouerbiũ, patiatur appendicẽ esse eius quod alibi retulimus; Ouẽ lupo cõmisisti. Nam probabile est ab hac historia natum prouerbium.

Ναικισσορεύειν. XLIII

Ναικισσορεύειν dicebant̃ qui studio quippiam eleuarent. Alij putãt ναικισσορεῖς dici solitum ei, qui quum uideretur cõfiteri, nõ cõfitebatur, perplexis uerbis occultans mẽdaciũ, quod ferè solẽt hæretici in discrimẽ adducti. Vox cõposita uidet̃ à ναὶ, quod est adfirmantis, & κίσσα pica, & ῥέω quod est fluo, quod inuoluta loquacitate negẽt, quod affirmare uidentur, rursus affirment quod negant. Meminit Hesychius.

Cui nullum negocium erat, Harmenen muro cinxit. XLIIII

Strabo lib. geographiæ 12. refert huiusmodi prouerbium:

Ὅς ἔργον οὐδὲν εἶχεν, ἀρμένην ἐτείχισεν. id est,

Qui negoci nil habebat, Harmenæ murum addidit.

Est eñ trochaicus tetrameter. Tradit aũt Harmenen uicũ esse Sinopensiũ, portũ habẽtem. Cuius meminit & Stephanus, sitũ indicans in Paphlagonia, & à nonnullis dictã ἀρμένην, quod hic sanè carminis ratio nõ patit̃. Neuter indicat originẽ aut sensum adagij. Coniectare licet uicũ fuisse frigidum, quem aliquis cinxerit muro ut fieret oppidulum, æque frigidum. Non enim dixit ἔκτισεν, quod interpres uidetur somniasse qui uertit construxit, sed ἐτείχισεν. hoc est muro cinxit.

Nec animans nec inanime. XLV

Prouerbiali figura dictũ est apud Platonem li. De legibus 8. πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων.i. Omnium & animãtium & inanimorum, quum nihil omnino significamus excipiendum. Simili figura dicimus, Iuuenumq; senumq;, & bipedum ac quadrupedum nequissimus. Itẽ nec dijs nec hominibus placet, Nec uiuis parcit, nec mortuis. Locum Platonis citauimus integrum in prouerbio σκιαμαχεῖν.

In idem conspirare. XLVI

Εἰς ταὐτὸν ξυμφῦσαι.i. In unum coalescere. Plato de legib. 4. τὸ δὲ συμπνεύσασαι καὶ καθάπερ ἵππων ζεῦγος, καθ' ἕνα εἰς ταὐτὸν, τὸ λεγόμενον, ξυμφῦσαι, χρόνου πολλοῦ καὶ παγχάλεπον.i. Cęterũ cõspirare ac uelut equitũ iugũ, singulos in idẽ, ut dici solet, coalescere, multo eget tẽpore, estq; ꝑdifficile. Interpres ξυμφῦσαι uertit, unũ & idẽ efflare, quũ magis uideatur dictũ à φύω nascor. Itaq; mihi magis arrisit coalescẽdi uerbũ. Quãq; huius rei iudiciũ doctis defero. Si iũgas duos equos inter se ignotos, nõ ferũt sese. Tãdẽ assuetudine diutina, posteaq; uterq; alterius halitui assueuerit, cõcordes sunt. Itaq; pariter anhelasse sub eodẽ iugo gignit concordiã. Et Vergilius ait, Vdoq; docent inolescere libro.

Hic telam texuit, ille diduxit. XLVII

Apud Iulium Pollucem lib. 7. cap. 10. refertur senarius suppresso autoris nomine, ni forsitan Nicophanes est in Pandora: ὁ δ' ἐξύφαινεθ' ἱστὸς, ὁ δὲ διάζετο.

Quanquã legendũ arbitror, ὁ μὲν ἐξυφαίνετ' ἱςὸν, ὁ δὲ διάζετ, siue quod ꝓbabilius, est διάζεο. nam uocẽ ἱςὸς etiã metri ratio respuit. Iã si nobis textor quispiã Græcus exponeret quid sit διάζεσθαι, quod ut indicat Pollux, Attici dicebãt, προφορεῖσθαι, nõ esset difficile ꝓuerbij sensum enarrare. Nã Suidas tantũ habet διάζομαι τὸν σήμονα. Hesychius paululũ lucis addiderat, dicẽs διάζεο, διεχίζεο, si διάζεο ueniret à themate διάζομαι. Quod si διάζεσθαι est stamini quod superest addere, sensus erit, Alter orsus est, alter perfecit.

Σκιαμαχεῖν. XLVIII

Olim qui inaniter laborabãt, σκιαμαχεῖν dicebãtur, hoc est cũ umbra pugnare. Plato li. De legib. 8. Εἰ ἐπὶ πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων ἀρρήσαντες ποτέ, ἐρημίᾳ συγγυμναςῶν, ἆρ' ἂν οὐκ ἐτολμήσαμεν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, σκιαμαχεῖν ὄντως; Adhæc, si qñ omnibus & animatis & inanimis destituti, nullũ haberemus cõcertatorẽ, nũ sustinebimus ipsi contra nos ipsos, uere umbraticã exercere pugnã? Idem in Apologia Socratis: Ἀλλ' ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν τε, καὶ ἐλέγχειν μηδενὸς ἀποκρινομένου. i. Sed necesse est omnino, ut cũ umbra pugnem, simul & defendens & accusans, quum nemo respõderit. Idem de Rep. li. 7. Ἀλλ' οὐκ ὄναρ ὡς νῦν αἱ πολλαί, ὑπὸ σκιαμαχούντων τε πρὸς ἀλλήλους καὶ στασιαζόντων περὶ τὸ ἄρχειν, οἰκοῦνται. i. Non per somniũ, ut nunc complures ciuitates, ab ijs qui cum umbra pugnant, ac de principatu seditiones excitãt, habitanť. Huc fortasse pertinet quod scribit Florus Epitome in librũ Titi Liuij 49. Quũ enim Scipio rem in Africa fortiter ac feliciter gereret, Cato in senatu reliquos, q militarẽt in Africa umbris militare dicebat, Scipionem uigore. Iulius li. sexto indicat eos q molliter ac deliciose uiuerent, σκιατροφίας appellari solitos, uelut educatos in umbra, & ob hoc impatiẽtes pulueris atq; solis, & σκιατροφεῖσθαι, qui uoluptatibus effœminantur. Nã luxus & libido lucifugæ sunt, amant tenebras & secretum. Porro ludus umbraticę pugnę durat etiã hodie nõ illepidus. Hunc qui exercet pro utroq; respondet, & pro se, & pro umbra. Hoc admonere uisum, quo magis liqueat quod ex apologia citauimus. Meminit & Lucianus in Sectis. Vide prouerbium cum Laruis luctari.

Per fluuium traducere. XLIX

Διαβιβάζειν τὸν ποταμόν. i. Transmittere per flumen dicebantur: qui difficultatẽ explicabant rei, quam ineruditiores aut inualidiores explicare non poterant. Trãslatũ à torrẽtibus aut fluuijs profundioribus ꝙ ut cuiuis tutũ sit traijcere. Itaq; qui sunt robustiores atq; exercitatiores, pueros, mulieres, aut alioqui imbecilles susceptos in humeros trãsmittũt. Plato li. De leg. 10. ἐγὼ σφῶ ὥσπερ νῦν δὴ ἐξαιρούμενος διαβιβῶ τὸν ποταμόν. i. Ego uos queadmodũ modo feci, susceptos, ultra fluuiũ trãsferã. Verba sũt hospitis Atheniensis, qui disputationẽ tradit Cliniç & Megillo, pollicẽs se adfuturũ, si quid hęserint.

Gangamon. L

Iulius Pollux li. 10. ca. 40. docet genus esse retis inuolutis flexib. sinuosum ac ꝓplexũ, ꝗd à grçcis dicať γαγγάμων, à γῶ quod est capio, ut indicat Etymologicus, putãs & γαγγάμην appellari, unde & γαγγαμουλκοὺς dici q piscanť hoc retis genere, & γαγγαμεῖς. Aut idẽ est cũ sagena, aut simillimũ. Pollux citat Æschylũ, q negociũ inuolutũ & explicatu difficile, γαγγάμωνα dixerit, queadmodũ dicimus nassam. Vnde uẽtris locũ circa umbilicũ γαγγάμωνα dictũ, quod illic apparet circũuolutio quædam neruorũ. Fortassis & interior aluus sic appellatur, quod intestina in sese cõplicentur, ne mox effluant stercora.

Sacer manipulus. LI

Ἱερὸς λόχος. i. Sacer manipulus olim dicebatur queadmodum dicimus sacram ancoram iaciendam, aut rem ad triarios redijsse. Athenæus lib. decimotertio, declarat apud Thebanos exercitus partẽ fuisse, quã illi ἱερὸν λόχον nominabãt, eam cõstitisse ex amantibus & amatis, & ob id præcipuũ belli robur in his fuisse situm, quod amor reddat fortissimos, ad mortis etiam contemptum animans. Vsus erit, si quis dicat rem Christianam hodie à monachis uelut à sacro manipulo pendere.

Postico discedere. LII

Galenus περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων li. secũdo, εἰ δὲ ἐκ πολλῶν σύγκειται, τῇ κηπαίᾳ περὶ τὴν προοιμίαν πρὸς Ἀσκληπιάδην ἀπεχωρήσαμεν. i. Si ex pluribus cõstat, postico, quod dici solet, ad Asclepiadẽ recessimus siue defecimus. Postico aũt recedere dicitur qui furtim abit, alijs inscijs sese subducẽs. Sic Horatius, Postico falle cliẽtẽ, ꝗd & hodie nõ raro faciunt

ciunt magnates. Idē alia forma dixit, In Aristippi furtim præcepta relabor. Thomas Linacer uir incomparabili doctrina, κηπαία uertit per horti posticū. Ædes quibus est adiunctus hortus, duas habēt ianuas, anticam & posticam. Antica spectat ad publicā uiā, postica ducit ad hortum: per hanc elabebantur, qui clanculū abire cupiebant. Quosdā pudet παλινῳδεῖν, sed dissimulanter transeunt in alienam sentētiam, alij per occasionē subducunt se negocijs. In hos congruet prouerbium.

Vtres, Thylaci. LIII

Ἀσκὸς καὶ θύλακος. i. Vter & Thylacus dicebatur, qui cibo potuiq; indulgebat. ἀσκὸς enim uter est uinarius, θύλακος uas farinarium. Athenæus libro undecimo refert hos uersus ex Alexis Hesione, qui dicuntur sub persona Herculis,

Ἤτησε κύλικα, καὶ λαβὼν ἑξῆς πυκνὰς
Ἕλκει, καταντλεῖ, κατὰ τὲ τὴν προοιμίαν
Ἀεί ποτ' εὖ μὲν ἀσκὸς, εὖ δὲ θύλακος Ἄνθρωπος. id est,

Calicem poposcit, ac datum, crebro bibens
Trahitq; & hausit, & ut habet prouerbium,
Semper bene uter, thylacus semper bene est Homo. Itidem Horatius,
Si uentri bene, si lateri pedibusq; tuis, quid
Diuitiæ poterunt regales addere maius?

De lurconibus ac uentribus dictum est aliâs non semel.

Ignarium dare. LIIII

Seneca lib. De beneficijs quarto, refert ut uulgo iactatū, Vt doleat, inquit, tibi, ut postea cōsideratius loquaris, quod dicere solemus, ignariū dabo. De lapide pyrete sentit, ni fallor, quem alij uiuum, nonnulli ignarium uocant, quod plurimum habeat ignis, ut attritu digitos adurat, & alioqui ponderosissimus. Itaq; dicebatur ignariū dare, qui suggereret quod dolore quodā reuocaret hominē à peccando: quēadmodū lapis digito additus, uel pondere uel attritu non sinit hominē obliuisci, cuius gratia sumpserat eū. M. Tullius haud absimili forma dixit in Antoniū Philippica 2. Num expectas dū te stimulis fodiam? Hæc te, si ullam habes partem sensus, lacerat, hæc cruētat oratio. Terentius: noli fodere latus. Persius,

Atq; aliquis cubito stantem prope tangens.

His enim gestibus admonemus, quemadmodum & uellendo aurem, de quo nobis prius dictum est.

In morbo consumat. LV

Seneca lib. De beneficijs 2. Quingēti, inquit, denarij sunt. illud, q̄d dici solet, in morbo cōsumat. Zeno cuidā ꝓmiserat quingētos denarios mutuo, admonitus ab amicis, hominē esse malæ fidei, tn̄ credidit, uel ob hoc quia ꝓmiserat, & summa erat exilis. Solent igitur creditores quū sentiunt non redditurо creditā pecuniā, nec existimāt operę preciū ob tantillum legibus agere, dicere, Habeat, consumat in morbo. Qui sermo dubium habet sensum. Potest enim ab amico dici, qui nolit deesse amico, quod impendat si morbus inciderit: potest & ab inimico, qui malo uiro morbum optet.

Vel Megaram usq;. LVI

Manet is sermonis color & hodie, ubi q̄d significamus magni precij, nobisq; uehemēter expetitū, dicim9, Hui9 rei gratia uel in Indiā usq; ꝓficiscerer. Aut, Digna res est, cuius gratia uel in Hyberniā usq; nauiget. Socrates apud Plat. in Phędro, ἦ γὰρ ἂν ἀστεῖοι καὶ δημωφελεῖς εἶεν οἱ λόγοι, ἔγωγε οὖν οὕτως ἐπιτεθύμηκα ἀκοῦσαι, ὥστε ἂν βαδίζων ποιῇ τὸν περίπατον μέγαράδε, καὶ κατὰ ἡρόδικον προσβὰς τῷ τείχει πάλιν ἀπίῃς, οὐ μή σου ἀπολειφθῶ. i. Nā ꝑfecto festiui & in publicū utiles fuerint sermones. Mihi sanè tāta cupiditas est audiēdi, ut si pedib. uel Megarā usq; ambules, ac mox iuxta morē Herodici, ubi ad mœnia accesseris, denuo abscedas, nō te sim relictur9. Ambigue dictū est κατὰ ἡρόδικον. Incertū eñ utrū Herodicus q̄spiā hoc dixerit, an Herodicus aliq̄s in populi risum abierit, qui cū tātū itineris cōfecisset, uel oblitus aliquid, uel mutata sentētia, à mœnib. Megarēsib. redierit Athenas, q̄uō Phędria Terētianus à diuerticulo redit in urbē. Vnde hoc ipsum iuxta Herodicū ꝓuerbij speciē habet, in hominē incerti cōsilij, aut qui sero mutat sententiā, quū deliberandū sit antequā incipias. Simile illi, Dignū propter quod uadimoniū deserat.

Omnem uocem mittere. LVII

πᾶσαν φωνὴν ἱέναι.i.Omnem uocē mittere dicebantur qui nihil omittebant,quo persuaderent.Etenim qui totus est in hoc ut persuadeat,nūc argumētatur,nunc obiurgat, nūc blanditur,nūc pollicet,nūc minitatur,καὶ παντοῖος γίνεται,ut flectat audientē. Plato De legib. 10. μηδαμῶς ὦ ξένε, ἀλλ' ἐάνπερ τυγχάνῃ γε ὅσα καὶ σμικρὰ πειθώ τις τοῖς τὰ τοιαῦτα, δεῖ μηδαμῇ κάμνειν, τόν γε ἄξιον καὶ μικρὸν νομοθέτην, ἀλλὰ πᾶσαν τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἱέντα, τῷ παλαιῷ νόμῳ ἐπίκουρον γίγνεσθαι λόγῳ,ὡς εἰσὶ θεοί.i.Nequaquam ô hospes,sed si forte fuerit uel exigua persuadendi ratio,circa huiusmodi,haud quaquā oportet defatigari,prǽsertim legū autorē,si modo ullius sit precij:quin potius, emissa qd' dici solet, omni uoce, ueteri legi suppetias ferre debet,docēs rationib.esse deos.Idē in Phædro,τούτου ἕνεκα χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν. i. Huius itaq; gratia oportet, omnibus rationibus sursum deorsum uersatis,dispicere,&c.Sumptū uidetur ab incantamentis,in quib. si parū mouēt preces,adhibent efficaciores. Id alicubi indicat Plato, tametsi locus in prǽsentia non succurrit.Indicabitur cū occurrerit. Vide num omnem uocē dicat omnem cōtentionem. Solēt enim patroni causarū quū magno studio causam agunt,uocem intendere.Paulus apostolus ad Galatas cap.quarto,quū ait, ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι,καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου,tale quiddam sensisse uidetur.Nā qui nūc obiurgat,nūc blanditur,nunc se prǽdicat,nunc semet demittit,nunc territat,nūc cōsolatur,utcūq; postulat eorū utilitas quos perire nō uult, ueluti doctus incantator mutat uocem suam,ut aliquo pacto persuadeat.

Magadari. LVIII

μαγαδίζειν siue μαγαδεύειν dicebātur olim,qui bilingues essent, eodē ore laudātes ac uituperātes,blandientes & obiurgantes, pudice & obscœne loquētes. De magadide multa disserit Athenæus li.14.dubitans citharæ ne genus sit an fistulæ. Quidā eandem putant cum sambuca,nōnulli & cū pectide. Verū hoc nihil ad prouerbiū, quando cōstat organū esse δίφωνον,quod simul emittit geminam uocem grauem & acutam, harmonia quæ dicitur διὰ πασῶν.Citatur ex Alexandride hic senarius:

μάγαδιν λαλήσω,μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν. id est,

Magnum ac pusillum,proloquar Magadin simul.

Ait uetustū esse genus,repertum à Lydis.nomen inditū est à Thrace quodā, cui nomē erat Magdus.Alij putāt inuentū esse Sapphûs.Pindarus magadin appellat ψαλμὸν ἀντίφθογγον,qualis est cantio,quū simul cōcinunt uiri & pueri impuberes. Hac de re nōnihil attigimus in prouerbio,Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

Chalcenterus. LIX

χαλκέντερος olim dicebat insigniter patiēs laborū,atq; indefatigabilis, uelut habēs ærea intestina,qualem fabulæ narrāt fuisse Talô custodē insulę Cretę.Hoc cognomen inditū est Didymo grammatico,ob incredibilem numerum librorū,quos scripsisse dicitur.Eadem de causa Origenes dictus est Adamantius.

Origanum tueri. LX

ὀρίγανον βλέπειν,dicebant qui robur & masculum animum præferebant. Suidas refert hoc carmen ex Aristophane,uti conijcio,licet metro deprauato,

παρέξομ' αὑτὸν ἀνδρεῖον τὸ λῆμα,καὶ βλέποντα τ' ὀρίγανον. id est,

Præbebo meipsum animo uirilem,ac tuentem origanum.

Sumptū ab acrimonia herbę. Vt respondeat illis alibi dictis,Tueri sinapi aut nasturtiū. Quidam cunilā uocāt,eius generis, quod Dioscorides appellat Heracleoticū. Nā est aliud genus dictū ὀνίτης,est tertiū quod Panaces Heracleū uocāt. ita Dioscorides lib.3. Plinius lib.20.cap.14.tradit origanum non dissimile pulegio syluestri.

Thurium lema. LXI

θούριον λῆμα dicebant animū intrepidū & ad bellum paratū. Nā λῆμα genere neutro Græcis sonat uoluntatē,animum siue propositū,aut dignitatē & autoritatem : uox dicta à λῶ quod est uolo. Nā λῆμμα quod scribit per geminū μμ. uenit à λάβω siue λαμβάνω,est argumētū q̄d assumit ad ꝓbationē. Thurion aūt dicit quicquid est uehemens ac bellicum. Vnde Hom. θοῦριν ἀλκήν.i. Thuriū robur appellat.Quin & ipse Mars dictus est θοῦρος, à θορεῖν qd' est insilire. Suidas citat ex Aristoph.Inuenit & θούριος λόγος, pro

pro sermone diuinitus afflato ac uehemēti, quū quis intrepide cū autoritate loquitur.

LXII

Nec elephantus ebiberet.

οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι.i.Nec elephantus quidem ebiberet. De poculo prægrādi, quū elephantus proboſcide immēſam aquarum uim quum libet, hauriat. Athenæus libro undecimo citat ex Epinico:

Ἐλέφας ἐλέφαντα προσάγει ῥυτὸν
Χωροῦντα δύο χόας, ὃν οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι. id eſt,

Duas choas capientem, ut hunc ne elephas quidem Ebibere poſſit.

Rhytus aūt poculi genus eſt, ſpecie cornu, quod uidetur eburneū fuiſſe, impoſitū imagini elephanti. Subijcit autem, οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ.i. Nam ne tu quidem quicquam differs ab elephanto, ut eſſet quadruplex elephanti mentio. Prouerbiū hoc poſterius ante retulimus, hoc loco nō citato. Porrò choa, menſuræ genus eſt. Dicet̄ in librū inſulſum ac loquacem, quem ne patientiſſimus quidem perlegere ſuſtineat.

LXIII

Κυαθίζειν.

Qui poculis indulgebant, κυαθίζειν dicebantur, quaſi dicas cyathiſſare, queadmodū cothonizin, de quo nobis prius dictū eſt. Indicauit & hoc Atheneus. Mihi uidet̄ potiꝰ in eos conuenire, qui parce bibunt, nec ſextarios hauriūt, ſed cyathis ſubinde repetitis, tamē inebriātur. Solent enim quidam ita proponere: Quiſq; bibet heminam non amplius, & ſæpenumero fit ut paulatim incaleſcente libidine, plus bibant.

LXIIII

Sacer piſcis.

ἱερὸς ἰχθύς.i. Sacer piſcis dicebat̄, cui nemo nocebat, ſed ſui iuris erat. Suidas indicat eſſe apud Homerū. Quicquid eñ ingēs ac p̄clarū haberi uolebāt ueteres, ἱερὸν appellabāt, uelut apud Ho. ἱερὸν μένος ἀλκινόοιο.i. ſacra uis Alcinoi. Per iocum dici poterit in hominē p̄grādē & in precio habitū, quū ſit ſtupidus & infās. Meminit & Atheneus.

LXV

Φελλίνας.

Φελλίνας leuis dicit̄, quaſi dicas ſuberinus. Nam φελλὸς cortex eſt arboris ſemper fluitās, qui Latinis dicitur Suber. Vnde & φελλεὺς dicit̄ locus aſper ac petricoſus, aptior ad paſcēdas capras, ꝗ̄ ferēdas fruges, quod terra ueluti ſupernatet ſaxis. Vnde & φελλόδρυν dicitur, quod fluitat, nec habet radices. Quin & hodie lingua Britānica cōmodū hominem minimeq; difficilē, φελλέα uocat. Hanc morum leuitatem Græci uocant εὐήθειαν, quę uox in uiciū ſonat. Plato li. De Repu.3. εὐλογία ἄρα καὶ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία, εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ, οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς, εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν.i. Ergo ſermonis probitas, morū cōpoſitio, decus & concinnitas ſequitur εὐήθειαν, non hanc inquam, quam uitio blādientes uocamus eo nomine, quaſi ſit morum bonitas, quum ſit amentia, ſed mentem uere moribus bonis pulchriſq; inſtructam. De his nōnihil attigimus in prouerbio, Subere leuior. De profundo ſulco animi dictum eſt aliás.

LXVI

Methyſocottabi.

Vulgari cōuicio μεθυσοκότταβοι dicebant̄ bene poti, quaſi cottabo temulēti. Cottabus eñ poculi genus eſt. Atheneus li.15. refert ex neſcio quo autore, ex Ariſtoph. ni fallor:

Πόρνην δὲ σιμαίθαν ἰόντες μεγαράδε
Νεανίαι κλέπτουσι μεθυσοκότταβοι. id eſt,

Scortum Simæthan, Megaram abegit ac tulit
Furto, iuuentus cottabis probe uuida.

LXVII

ἴσον ἴσῳ.

ἴσον ἴσῳ.i. Par pari dicebāt, ubi quid ex æquo moderatū ſignificabāt. Sermo ductus à potoribus, qui frequenter de æqualitate diſputāt, interdū pugnis & enſibus. Sed olim æqualitas erat, ut tantundem adderetur aquæ quantum eſſet uini. Athenæus lib.11. ex Ariſtophanis fabula, cui titulus Philonides, citat,

Τοιγαροῦν ἐμοὶ μὲν ἀρτίως ὁ δεσπότης
Διὰ ἀρετὴν τὴν θηρικλέων εὐκύκλωτον ἀσπίδα
Ὑπερφρυάζουσαν τρυφῶσαν, ἴσον ἴσῳ κεκραμένην
Προσφέρων ἔδωκεν. id eſt,

Proinde iam nuper meus

In Thericleis mihi uirtutis ergò præstitæ,
Scutum herus pulchre rotundum, deferens dono dedit,
Spuma inundans, delicatum, temperatum par pari.
Ex Stratone comico citat hoc carmen:
Ἑρμῆς ὃν ἕλκουσ' οἱ μὲν ἐκ προχιδίου
οἱ δ' ἐκ καδίσκου ἴσον ἴσῳ κεκραμμένου. id est,
Sors quam trahunt alij quidem è prochidio
Alij ex Cadisco temperato par pari.
Primus trochaicus est imperfectus, & hic legẽdum arbitror προχοΐδιον, utrũq; uas est uinarium, ἑρμῆς autem pro sorte ponitur, quæ prima ducitur, ut aliâs docuimus. Idẽ eodem libro refert ex Hermippo, ἀπνευστὶ ἐκπιὼν
ὡς αὐτὸς ἥδιστ' ἴσον ἴσῳ κεκραμμένου. id est,
Quem spiritu uno exhauseram,
Suauissime, contemperatum par pari.
Alibi retulimus par pari, uerũ non est idem prouerbiũ. Illud de pẽsatione dicit, hoc de mixtura equali. Velut, Vtinã natura uitã hominũ miscuisset ἴσον ἴσῳ, nũc nimio plus est mali quàm boni. Hæc autem uerba ἴσον ἴσῳ ponuntur uelut absolute, præter rationem constructionis, quemadmodum dicimus διὰ πασῶν.

Recto pectore. LXVIII

Ammianus Marcellinus lib. 17. His literis diu libratis, recto pectore, quod dicit, cõsiderateq; responsum est. Recto pectore dictũ est pro eo quod erat ingenue citraq; dissimulationẽ, ut ueritatis simplex est oratio. Qui probant quod probandũ est, damnant quod damnandum est, recto pectore loquuntur. Qui nihil non probant, aut nihil non damnant, non agunt recto pectore.

Cothonisare. LXIX

Κωθωνίζειν siue κωθωνίζεσθαι dicebantur, qui largius biberẽt, & potationẽ largiorẽ κωθωνισμὸν appellabãt. Eam Mnesitheus medicus apud Atheneũ lib. 11. putat cõducere ualetudini corporũ. Plato corrigẽdis moribus, Seneca ingenio, excludũt tamẽ ebrietatẽ, nec id nisi raro fieri sinũt. Ἀκροκώθωνες, siue ut scripsit quisquis collegit Etymologicon, ἀκρατοκώθονες, dicti qui meracius biberẽt, q̃s Hesychius putat dictos ἀκροθώρακας. Ascribit em̃ μέθυσι. Verũ ex Plutarcho in Symposiacis, & Aristotele in Problematib. apparet ἀκροθώρακας dici qui nõdũ prorsus ebrij sunt, toto corpore rigato, sed pectore summo dũtaxat. Indicat & Iulius Pollux li. 6. ex autore Hyperide: & Atheneus citãs eundẽ in oratione cõtra Demosthenẽ. ὑποκωθωνίζεσθαι pro intemperantius bibere refert Pollux ex autore Critia. Cothon autem poculi genus est, de quo nonnihil aliâs attigimus.

Τρυγόβιοι. LXX

Homines sordidos ac parcos olim popularis iocus τρυγοβίους appellabat, quasi fece uictitãtes. Qui splẽdidiores sunt ubi uentũ est ad fecẽ, aperiũt aliud uas. At ego noui diuites, qui fecẽ nouẽ annorũ apponerent in mẽsa, liberis & amicis non uulgaribus. Quidam adeo natura miseri sunt, ut nõ patiãtur bibi uinũ, nisi posteaquã uel acuit uel euapuit. Adagiũ indicauit Pollux li. 6. ca. 4. Eustathius ostẽdit perparcos τρυσιβίους dici, q̃d anxij cũq; gemitu uiuãt. Ridetur apud Aulum Gellium libro undecimo, capite septimo, qui de nimiũ frugali quodam dixerit, Hic eques Romanus apludam edit & floces bibit. Prisci rustici frumenti furfurem appellabant apludam, flocem, uini fecem è uinaceis expressam, quemadmodum fraces ex oleis.

Loquax talpa. LXXI

Homo nullius iudicij, sed tamẽ impẽdio uerbosus, loquax talpa dictus est populari cõuicio. Quod primũ dictum est in Iulianũ Capellam, posteaquam uenerat in publicũ odium: nã talpę nostri, ut cęci sunt, ita sunt ęque muti. Idẽ dictus est πίθηκος ἐν πορφύρᾳ. id est, simia purpurata, cuius alibi meminimus. Refert Ammianus libro 17.

Non contis aut ramulis. LXXII

Idem libro eodẽ de Antonio quodã ad honorẽ mẽsæ regalis apud Persas euecto & ad ius ferẽdæ sentẽtiæ admisso, Nõ cõtis, inquit, aut ramulis, ut aiũt, id est, non flexiloquis ambagibus uel obscuris, sed uelificatione plena, in rẽpub. fereba**t**, eoq; incitãs regem.

gem. Quanquam pro ramulo legendum arbitror remulo: nam contis & remis impel-
lunt nauim, qui uentos habent aduersos. Pars est magis adagij quod alibi recensuimus
Velis remisq́ꝫ, quàm nouum adagium.

LXXIII

Extra calcem.

Idem lib. 21. Ne igitur extra calcẽ quod dicit̃ sermo decurrens lecturo fastidiũ ferat,
ad explicãda prospecta reuertamur. Quanq̃ arbitror scripturã uitiatã, legendũ aũt esse
extra callẽ, pro extra uiam, quod alibi nobis dictũ est, ubi quis digredit̃ a re proposita.

LXXIIII

Ex perpendiculo.

Idem libro eodẽ, ex perpendiculo dixit, pro eo quod erat, exacto iudicio, Palatinas,
inquit, dignitates uelut ex quodã tribuens perpendiculo: & sub eo nemo celsũ aliquid
acturus, in regiam repentinus adhibitus est, uel incognitus. Ad hanc formã & illa perti
nent, quæ cũ alibi frequenter, tum apud Gelliũ sunt li. secundo, capite 1. Ad amussim e-
xigere, & Librili perpendere, & Ad æquilibriũ æstimare. Et apud Plinium lib. 36. cap.
25. ad regulã ac libellã exigere. Præterea Digitis metiri, trutina pensare, ad unguem fa-
cere, aliaq́ꝫ quorũ nonnulla suis locis indicauimus, quæ omnia plus habent Veneris, si
ad res animi transferãtur. Sumpta metaphora à perpendiculo fabrorum, quo explorãt
uel æqualitatem soli, uel parietis rectitudinem. Amussis est pensilis, in imo plumbũ ha
bens affixum, additur in medio regulę quæ cõstat duobus gnomonibus, hac explorãt
æqualitatem soli. M. Tullius in Verrem actione tertia: Tu Verres hic quod moliare ni
hil habes, nisi forte uis ad perpendiculum columnas exigere. Dicũt ei ferè nullam esse
columnam, quæ ad perpendiculum esse possit. Nam hercle inquit sic agamus, colum-
næ ad perpendiculum exigantur &c.

LXXV

Acolo non ficui.

Ἀκόλῳ τὰ χείλη οὐ σύκῳ βῦσαι. id est, Acolo nõ ficui immergere labra. Suidas indicat di
ctũ ubi promitteret̃ prospera ualetudo, aut significaretur rebus fortiter utendũ. Nã ἀκό
λους Græci uocãt, minutas offulas. Interdũ & fragmenta panis, παρὰ τὸ μὴ κολλᾶσθαι. i. quod
nõ cohæreãt. Hesychius indicat ἀκόλους uescẽtes reddere bilis expertes ac placidos, cũ
ficus incendat sanguinẽ. Vidimus Italos si quando bilẽ uellẽt eximere, dies aliquot ni
hil su mere præter offulas pauculas ex aqua cũ paululo butyri recẽtis decocta. Quidã
addunt herbarũ ac radicum pauxillum. Prouerbium hortatur ad uictum tenuem.

LXXVI

Πεντάπλοα.

Athenæus lib. 11. commemorat poculi genus quod olim πεντάπλοον dicebat̃, quod
in publicis ludis adhibebatur. Ephebi quidã cursu contendebant Athenas. Currebant
autem gestantes uiteũ ramum onustũ fructu qui dicebatur ὄσχος. Initium cursus erat à
tẽplo Bacchi usq́ꝫ ad templũ Palladis, cui cognomẽ σκιῤῥάς. Victor in eo certamine ca
piebat calicẽ dictum πεντάπλοον, atq́ꝫ ita tripudiabat in chorea. Nomen inditum calici,
quod in eo quinq́ꝫ rerũ species essent cõmixtæ, uinũ, mel, caseus, farina & paululũ olei.
Accõmodari poterit ad orationẽ ex uarijs argumentis consarcinatam. Simile quoddã
uas erat fictile, quod Græci κέρνος appellant, Baccho sacrũ. In eo plures erant rerũ spe-
cies, sed distinctæ cyathulis inter se cõnexis. Athenæus nominatim recẽset circiter se-
decim. Vt igitur Farraginem dicimus rem uariam atq́ꝫ ex diuersis generibus cõflatam,
ita poterimus uel πεντάπλοον uel κέρνος dicere. De copiæ Cornu dictum est aliâs. Nec
his dissimile est quod satyram dixere prisci, quo de suo dicitur loco.

LXXVII

More Carico.

Σχήματι καρικῷ. i. figura siue modo carico, fieri dicebatur, quod sordide incõpositeq́ꝫ
fiebat, præsertim in reb. obscœnis: quod tñ ad alia trãsferri potest, uelut ad mores inde
coros atq́ꝫ inciuiles, ad orationẽ incõditam. Legimus & πλοίῳ καρικῷ. i. naue Carica.

LXXVIII

Μυσικαρφεῖ.

Μυσικαρφεῖ dicebant̃ agere, qui dure ac sicce uiuerẽt, Vox ficta uidet̃ à mure & palea,
quod mus in re pusilla uehemẽter laboret: nisi malumus dictũ à μύσσω quod est sicco, &
μύσις pręfocatio, quasi si quis festuca pręfocet̃. Nã Hesychius indicat sic hanc uocẽ, p-
nunciandã, ut dicitur, ἀκονιτί, usurpatã aũt à Cratino in fabula cui titulus, Horę. Alij ui
rũ quempiam μυσίκαρφον dictum existimãt, qui ex se quidem nihil uenustiorũ dicterio
rũ adferre poterat, sed tamẽ libenter aliorũ dictis arridebat. Et huius nominis mẽtionẽ

factam, apud Apollophanem Comicum. Torquebitur igitur in hominem parcum ac sordidum, aut in frigide iocosum.

μύτης. LXXIX

Impendio tacitus, aut in Venerem solutior dicebat μύτης, quasi dicas mutitor, à μὺ mutorum syllaba, de quo nobis aliàs dictum est. Est huius nominis piscis fœmina, quę sine mare non pascitur. Hinc & in libidinosos aut supra modum uxorios, Rectius autem in uirosas fœminas. Autor Hesychius.

Qui inspuerit in cauernam formicarum, &c. LXXX

Idem indicat uulgari sermone fuisse iactatū, ὡς ὁ πτύσας εἰς μυρμηκιὰν, οἰδεῖ τὰ χείλη. i. Quod qui inspuerit in agmen formicarū, huic intumescāt labra. Hoc seu uere fit, ut ex halitus repercussu uirus aliq̄d afficiat cōspuētis os, seu temere creditū, torqueri poterit in eos qui multitudinē imbecilliū quidē, sed tamē numerosam & cōcordē prouocant. Hesychius autorē citat Dinolochum. Is fuit Comœdiarū scriptor, Epicharmi filius.

Nemo sibi nascitur. LXXXI

Hęc sentētia Platonis sic est ab eruditis omnib. celebrata, ut optimo iure possit inter prouerbia recēseri. Eam primus Plato prodidit in epistola quam scripsit ad Archytam, Ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν, τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι. i. Quin & illud tibi considerandum est, quod quisque nostrum, nō sibi tantū natus est, sed ortus nostri partem sibi uendicat patria, partē parentes, partem amici cæteri. Multa uero dantur & occasionibus, quæ incidūt in uitā nostram. Adducit hunc locum M. Tullius libro De officijs primo. Sed quoniā, inquit, ut præclare scriptum est à Platone, non nobis solum nati sumus, ortusq; nostri partē patria uendicat, partē parentes, partē amici. Quam sententiā quum dilucide, commode & eleganter uerterit Cicero, miror quare Seneca dicere maluit, Nemo sibi contigit. Nā uidetur exprimere uoluisse illud ἐγένετο, sic enim scribit ad Lucilium libro 5. epistola 32. Vis scire quid sit, quod faciat homines auidos futuri? Nemo sibi cōtigit. Videt enim hoc imputare parentibus, quod nō statim expetimus optima. Subijcit em, Optauerunt itaq; tibi alia parentes tui, sed ego contra, omniū tibi eorū cōtemptum opto, quorum illi copiam. Vota illorū multos compilāt, ut te locupletent. Idem studij fuisse uidetur Quintiliano, ut omnia secus diceret quàm dixerat Cicero. Quare fit, ut non raro dicat inelegantius atq; etiam obscurius.

Pireus non fert uasa inania. LXXXII

Iulius Pollux lib. 6. ca. 6. refert hoc ex Aristotele. τὸν πειραιᾶ μὴ κενάγγιον ἄγειν. i. Pireum non uehere uasa inania. Piræus portus erat Atticæ. Huc appellebāt uasa mercibus onusta. Eodem cōueniebant adolescentes conuiuium acturi. indicat hoc Antipho in Eunucho Terentiana. Aliquot adolescentuli coimus in Piræo in hunc diē, ut de symbolis essemus. Est eiusdem nominis portus Corinthiacus, ubi consentaneū est maiorē fuisse luxum. Hinc ductum scomma in eos qui gaudent semper cibo potuq; distendi. Expende num apud Pollucem legendum πειραιεῖα, ut ad hominem referatur, quando Stephanus indicat, locum & hominem qui prius Piræus dicebatur, postea dictum πειραιεῖα.

Cradophagus. LXXXIII

Rusticum & sordidum ueteres κραδοφάγον per iocum appellabant, quasi κραδιοφάγον, Nam κράδαι uocant arboris fici folia. Iidem dicebantur βαλανοφάγοι. quasi prisco more glandibus uiuentes.

Sapiens diuinat. LXXXIIII

Donatus in Hecyram indicat prouerbium esse, diuinare sapientē: quod ex cōiecturis prudenter collatis colligit uerum, nō solum de præteritis, uerumetiā de futuris, quāquam in fabula quidem Laches diuinans tota errat uia. Cuius tamē coniecturā approbans Phidippus ait, Planè hic diuinat, nam id est. Reliqua pete ex prouerbio, Qui bene conijciet.

Ιαμβίζειν. LXXXV

Ιαμβίζειν prisci dixerūt, pro cōuiciari ac maledicere, uoce ducta ab Iābe fœmina insignite maledica. Probabilius est ab Iābo pede ductū, qui cōuitijs repertus est, impetū ferien-

rientis atq; impetentis exprimēs.In quo congruit & illud,quod à breui orsus desinit in
lōgam,quemadmodū iniuria ex leuioribus initijs exit in graue tragœdiā,qd' indicauit
& Homerus,ἥτ' ὀλίγη μὲν τὰ πρῶτα.i.Quæ primū exigua est. Vnde & hominē ad con
uitiandum propensum ἰάμβιλον appellant.Huiusmodi fermè Suidas & Hesychius.

Testaceum flagellum. LXXXVI

Κεραμικὴ μάστιξ.i.Testaceum flagellum dicebatur ostracismus,de quo nobis abunde
dictum est in prouerbio Ostraci conuersio.Flagella aūt uocabāt,quod hoc exigeren-
tur in exilium,Testaceum,quod testulis soleant ea ferri suffragia.

Arietis ministerium. LXXXVII

Κριοῦ διακονία,Arietis ministerium,Suidas & Zenodotus sic referūt, quasi dici solitū
de officio in ingratos collocato.Siquidem aries cornibus ferit pascentē.Hesychius ita
refert,quasi congruat in eos qui spe cuiusuis præmioli inseruiūt indignis.Quū pueros
inuitamus ad ministerium,pollicemur aliquid,puta talos aut nuces.Itidē in apologo q̃
piā opinor dixit aries,Inunge,dabo tibi talos.Addita stellula in editione Aldina indi-
cat κατάλιψον esse uerbū subdititiū,opinor legendū κατάλειψον ab ἀλείφω.Huius obiter
mentionem fecimus in prouerbio,Aries nutricationis præmium.Est aliud in ingratos
prouerbium,quod superius à nobis relatum est:

Ἀντ' εὐεργεσίης Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί. id est,
Pro benefactis uinxerunt Agamemnona Graij.

Reperi citatū citra autoris titulū.Interim in scholijs Græcanicis inueni:in porticu Stoę,
quę Varia dicebat' & Regis,cōplures fuisse Mercurij statuas,partim à plebeijs,partim
à principibus positas:una erat ex his,quę carmen hoc insculptū habebat antiquis lite-
ris.Hinc uenit in prouerbium. Hoc quicquid est,suo loco erat addendum, sed iam ea
charta exierat manus meas.

In tuum ipsius caput. LXXXVIII

Quoties in autorem mali malū retorquetur aut recidit,Græci dicūt: Εἰς τὴν αὐτοῦ κε-
φαλήν.Demosthenes in oratione, περὶ παραπρεσβείας,οὐκ ἂν ταῦτα συνηύχετο οὗτος καὶ κατη
ρᾶτο τῇ πατρίδι,ἃ νῦν εἰς κεφαλὴν ὑμᾶς αὐτοῦ δεῖ τρέψαι.i.Hęc igit' optabat iste,patriæq;
imprecabatur,quæ nūc uos oportet in ipsius caput uertere. Ita Ctesippus in Euthyde-
mo Platonis,εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν,εἶπον ἂν σοι εἰς κεφαλήν.i. Nisi dictu rusticius es-
set,dicerem,tibi in caput.Nam sophista collegerat, eos procurare interitum adolescen
tis qui uellent eum doctum euadere,quum nondum esset doctus:nam perit quod desi
nit esse quod erat,& incipit esse quod non erat. Ita Maro,
Quod dij prius omen in ipsum Conuertant. Apud Aristophanem in Pluto Penia
ratiocinatur,si omnes homines ditescerent,fore ut Chremylus ipse cogeret' arare,fode
re,reliquosq; labores exhaurire,ut iā afflictior uiueret diues quàm antehac uixerat pau
per.Chremylus autem memor laborum,quos in paupertate pertulerat,abominat' hoc
uerbū,& in Peniæ caput reprecatur,dicēs ἐς κεφαλὴν σοί.i.in caput tibi:ut subaudias,re
cidat.Cęlius ad M.Ciceronē,lib.8. At Domitius quū manus ad os opposuit, te ad IX
Calend.Iun.subrostrarij,quod illorum capiti sit,dissiparant perisse.

Iracundior Adria. LXXXIX

Qui moribus parum est commodis, & iritabili ingenio, Adriæ cōparatur,puerbio.
Ita Flacci amica,qui cum fecerat diuortium:
Tu leuior cortice,& improbo Iracundior Adria:
Ipse fatetur se subiracundo fuisse ingenio, Irasci celerem,at sic ut placabilis essem.
Item in satyra cuius initium, Iam dudum ausculto. Æschines in Demosthenē,dicit
eum moribus fuisse adeo asperis & inconstantibus,ut cū Adria facilius sit habere com
mercium quàm cum illo:non quod illud mare sit cæteris sæuius,imò uix aliud mitius:
sed ita uisum est Italis, qui si nauigassent mare Britannicum aut Danicum, faterentur
Adriam indignum esse maris uocabulo.

Bos marinus. XC

Βοῦς ἐφάλιος.i.Bos maritimus,de magnis,insulsis & ad nihil utilibus,quales sunt pho
cæ,tantū pascentes,nec operi,nec esui utiles,cōtra q̃ boues terrestres. Refertur à Sui-
da.Suspicor aūt legendū βοῦς ἐναύλιος, ut sit idē quod mox sequit' βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθη. id
est,bos

est, bos in stabulo sedes. Sic enim refertur in Collectaneis Tarrhæi ac Didymi. Estq; hemistichium Iambici trimetri.

Bos in stabulo. XCI

Βοῦς ἐν αὐλίῳ.i. Bos in stabulo, dicebatur inutilis & in ocio uitã agens. Hesychius indicat à Cratino dictũ in fabula cui titulus, Deliades, quanquã huius alibi meminimus.

Canis ad cibum. XCII

Κύων ἐπὶ σῖτον.i. Canis ad cibum. De ijs qui in suũ properant exitium. Qui canẽ uolunt occidere, cibo ostenso alliciunt. Hesychius indicat hoc esse simile illis, βοῦς ἐπὶ σφαγὴν, καὶ ὗς ἐπὶ δεσμά.i. Bos ad mactationem, &, Sus in uincula.

Bos in quadra argentea. XCIII

Βοῦς ἐπὶ πίνακος ἀργυροῦ.i. Bos in quadra argẽtea. In eos qui personã sustinẽt, officium aliquod egregiũ pollicentẽ, nec ulli tamen sunt usui, nisi ad uoluptatẽ aut fastũ. Simillimũ est illi quod alibi retulimꝰ, bos septimus. Olim apponebant̃ bellaria, sic efficta, ut nouę lunę cornua prę se ferrẽt, q̃d luna nascẽs ac desinẽs cornuta uideat̃. Quin & lunæ dicebantur huiusmodi bellaria. Qua de re Suidas citat epigramma non inelegans:

Πῶς βοῦς παρέχων αὔλακας γῆς οὐ τέμνεις,
Ἀλλ' ὡς πάροινος ἀγρότης ἀνεκλίθης;
Πῶς οὐχὶ καὶ σὺ πρὸς νομὰς ἀποτρέχεις,
Ἀλλ' ἀργυροῦν εἴδωλον ἕστηκας τράγος;
Ἕστηκα τὴν σὴν ἐξελέγχων ἀργίαν. id est,

Quinam fit, ut bos quum sies, aruum haud ares,
Sed ebrij in morem recumbis rustici?
Quin hirce tu quoq; curris hinc in pascua,
Sed potius hic imago stas argentea?
Hic sto, tuam redarguens inertiam. Meminit huius bouis Iulius Pollux li. 6. cap. 11. demostrans hoc cibi genus inferri solere Apollini, Dianæ, Hecatæ, & Lunæ. Fingũtur & hodie uariæ animãtium species in bellarijs. Huic nõ dissimile est, quod Galli uocãt regem chartarum, qui titulo uerius quàm opibus rex est.

Accepta candela. XCIIII

Diphilus apud Athenæũ li. 15. in fabula cui titulus ἄγνοια, ἅψαντες λύχνον λυχνεῖον ἐζητοῦμεν.i. arrepta candela, candelabrũ quærebamus. quum res improuide geritur: oportuit enim candelabrum esse paratum, antequam candelam attingeres.

Vacuam inhabitare. XCV

Κενὼ ἐγκατοικεῖν δόμω.i. Vacuam habitare domum dicuntur, qui speciẽ rei magnificam ostẽtant, quum ipso bono uacui sint. Plato trimetrũ citat, haud dubiũ quin uulgo iactatũ, quãdoquidẽ autoris nomẽ tacet, καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτα ἀφεὶς, εἴτε λήρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας, Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις, ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἔστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. id est, Eaq; exerce undecũq; uideberis sapere, omissis istis ad ostentationẽ facientibus, siue deliramenta ea uocari decet, siue nugas,
Ex quibus inanes incolas tandem domos,
neq; magnifacias uiros q hæc minuta redarguũt, sed illos potius, qb. adest res familiaris & honesta fama, aliaq; multa bona. De uacuo gratiarum scrinio diximus alias.

Στηνιῶσαι. XCVI

Στηνιῶσαι est alterũ asperis cõuicijs incessere. Athenis erat festũ quoddã, in quo ius erat dicterijs & cõuicijs in alios ludere. Vnde στηνιῶσαι, dici cœperũt, q liberius in quẽpiam debacchabant̃. Festo nomen erat στήνια. στηνοῦν em̃ proprie dicitur, quod asperum auribusq; molestũ est. Ita Hesychius & Etymologus. Simile illi, De plaustro loqui.

A sexaginta uiris uenio. XCVII

Athenieñses mire delectabant̃ ijs, qui risum dictis aut factis mouere norũt, adeo ut ad hoc in Diomeo, aut Heracleo sexaginta cõuẽirẽt, q in ciuitate nominabãt̃ sexaginta uiri, queãdmodũ nos dicimus duumuiros, triũuiros, & decẽuiros magistratũ significãtes, ut si qd ridicule dictũ esset, uulgo ita loquerent̃, οἱ ἑξήκοντα τοῦτο εἶπον. i. Sexaginta uiri hoc dixerũt, aut ἀπὸ τῶν ἑξήκοντα ἔρχομαι. i. à sexaginta uiris uenio. Refert Athenæus libro

lib.xiiij. Erat Athenis tribus quæ dicebatꝰ διομῶν à Diomo quodā Colytti filio, unde διομέων, ut ex Hesychio licet conijcere. Poterit per ironiam dici in dictū illepidum & agreste, Dictū sexaginta uiris dignū: aut in stulte dicacem, Hic nobis uenit à sexaginta uiris.

Capite gestare. XCVIII

Quos tenere amamus, capite gestare dicimur. Plato libro De repub.x. καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. id est, Et huius sapientiæ gratia tam uehementer amantur, ut amici tantum non eos in capitibus circumferāt. Translatum apparet à matribus ac nutricibus, quę infantulos cunis impositos, capite portant. Simili figura Cicero dixit, Oculis ferre, pro uehementer amare: & In sinu ferimus, quos singulari affectu prosequimur.

Demissis auriculis. XCIX

Qui deiecto sunt animo, auriculas sup humeros habere dicūtur. Ita Plato li. De rep.x. τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες.i. Auriculas super humeros habētes, hoc est, animis deiectis & ægris. Sumptū est à iumētis, quæ sic auriū motu testantur affectum animi, queādmodū homines fronte & oculis. Nā uni homini, ut ait Plin. lib. xi. natura auriculas dedit immobiles. In iumentis aūt & quadrupedib. ferè omnibus, auscultantibus sunt erectæ, fessis marcidæ, nutantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Inde est illud Flacci, Demitto auriculas ut iniquæ mētis asellus, Quū grauius dorso subijt onus. Quin & hodie uulgo, qui spe sua frustrantꝰ, dicūtꝰ auriculas demittere, & auriculas habere pēdulas.

Ἀγαθοδαιμονισταί. C

Agathodæmonistæ dicebantur olim, qui parce biberent. Tantū Hesychius, autor extre nomē habens, nisi forte hoc operis quod habemus, epitome est eius quod ille scripsit. Proditum est Socratem nunquam de primo cratere bibere solitum, sed secundo seruare sitim. Tertium aūt craterem ἀγαθοῦ δαίμονος appellabant, quemadmodum alibi declaratum. Itaq; qui sitim seruabant tertio crateri, ἀγαθοδαιμονίζειν dicebantur. Itali raro bibunt in cōuiuio, nec nisi saburrato, ut Plautino uerbo utar, stomacho. Nos potu auspicamur conuiuium & potu claudimus, frustra reclamantibus medicis.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA VII

In frigidum furnum panes immittere. I



Εἰς ψυχρὸν ἰπνὸν τοὺς ἄρτους ἐπιβάλλειν.i. In frigidum furnum immittere panes dicuntur & hodie, qui docet indocilem, qui monet auersum, aut qui alioqui sumit inanem operā. Refertur apud Herodotū lib.v. cui titulus Terpsichore: Consultis manibus Melissa apparens, negauit se indicaturā, ubi recondi tum esset depositum, quum ipsa algeret nuda, Nihil enim sibi profuisse uestes, quibuscū fuerat sepulta, ꝙ non essent exustæ. Astruxit fidem suis dictis hoc indicio, ὅτι εἰς ψυχρὸν τὸν ἰπνὸν Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. id est, quod in furnum quum frigeret, Periander ingessisset panes. Hoc ænigma solus Periander renunciatum intellexit, sibi conscius, quod cum exanimi coierat. Hoc ad prouerbij sensum opinor esse satis, quo nobis licet castius ac uerecundius uti.

Mercurio dextro. II

Hesychius indicat ueteres in iactu quodam solere ominis gratia pręfari Mercurium, quemadmodum in conuiuijs, ἀγαθοῦ δαίμονος, καὶ Διὸς σωτῆρος, de quibus suo dictum est loco. Idem indicat in sortibus ducendis, primam sortem dici solere Mercurium. Per iocum usurpare licebit, ubi quid aggredimur noui. Qui de summa periclitantur, dicuntur omnem iacere aleam: qui primum tentant aliquid, dici possunt Mercurium ducere. Iulius Pollux lib. vi. cap. ix. indicat in κρεωνομίᾳ. id est, carnium partitione, primam carnium portionem ἑρμοῦ κλῆρον. id est, Mercurij sortem appellari solere.

Ne Mercurio quidem credere. III

Strabo li. ij. De narratione parū ꝓbabili, ἣν οὐδὲν τῷ ἑρμῇ πιστεύσαι τις λέγοντι.i. quam ne Mercurio quidē credat aliquis narrāti. Tametsi locus mēdosus est, ut sunt pleraq; in hac prima æditione. οὐδὲ sine cōtrouersia legendū est. Proprie cōuenietin eos, qui lōginquis peregrinationib. circūacti, narrare solēt ꝓdigiosa. At uiatorū deus habebatꝰ Mercurius.

IIII

Mercuriale.

Ἑρμαῖον Græci uocabãt lucrum præter expectationem oblatum, à primitijs quas olim in uijs ponebãt Mercurio, ijs uiatores uescebantur. Alij malunt ductũ ab aceruis lapidũ, quos in itineribus ambiguis Mercurio ſacros ponebant, quorũ meminerũt & Hebræorum prouerbia: Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij, ita qui tribuit inſipiẽti honorem: quanquam hic uarie translatus eſt Græcis. Quidam ita ſunt interpretati, ὃς ἀποδεσμεύει λίθον ἐν σφενδόνῃ, ὅμοιός ἐστι τῷ διδόντι ἄφρονι δόξαν. id eſt, qui religat lapidẽ in funda, ſimilis eſt tribuenti ſtulto gloriam. Alij pro hermæo uerterũt πολυάνδριον, qui locus eſt multorum ſepulturæ deſtinatus: & lapidem accipiũt nõ quoduis ſaxum, ſed gemmã. Nec multum inter ſe diſcrepant, qui uerterunt polyandrium, & qui hermæum, Nam & ſepulchra plebeiorum habebant congeriem lapidum, unde illud Maronis,

Monte ſub hoc lapidum tegitur Balliſta ſepultus.

In locum ſordidum ac funeſtum, ſtulte mittas gemmã. Non enim ornat locũ, ſed ſordidatur à loco. In Hermæũ uero ſi mittas quemuis lapidem, nihil eſt gratiæ, Nec enim extat in turba lapidum, ſingulorũ officium: ſi gemmam, multo ſtultior es. Sed illorũ eſt argutiſſima ſententia, qui uerterunt fundam. Non enim tantũ perit officium tuũ, ſed in tuum malũ reſilit: ueluti ſi ſtulto lapidem innectas fundæ, dediſti quo te feriat. Verum hæc nõ ſunt proprie huius inſtituti. Suidas citat hæc abſque nomenclatura, οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀγαπήσας τὸ ἑρμαῖον. οὐδὲ οἰηθεὶς ἄρα μηδὲν ἀδικεῖν εἰ ἑκὼν παρ᾽ ἑκόντος ὁτιοῦν ἐωνήσατο. id eſt, Non iuxta cæterorum morem captus amore lucri, nec arbitratus ſe nihil peccare, ſi uolẽs à uolente quiduis mercatus eſſet. Idem refert hanc ſententiam tacito itẽ autoris nomine, Ἑρμαῖον ἐστὶ τῶν κακοήθων ἅπας ὁ ἐπιεικής. id eſt, Lucrũ eſt improborũ, quiſquis eſt humanus ac modeſtus. Bonorũ enim lenitas, inuitat malorũ audaciã. Refert & illud ex Damaſceno ut apparet, καὶ ἐδόκει ἑρμαίῳ ἐντετυχῆναι, ὁ μοὶ περιτυχών. id eſt, Videbatur ſibi in hermæum incidiſſe, quiſquis in me inciderat. Recreat enim uiatorem, ubi dubius de uia repperit aceruum Mercurij. Idem aceruus dicitur λόφος ἑρμαῖος. id eſt, tumulus ſiue collis Mercurialis. Philoſtratus in ſophiſtis Hermæum appellat theſaurum in ædificio repertum, & aliâs pro inſigni lucro forte obiecto uſurpat.

V

Filum neuiſti, & acu opus eſt.

Prouerbij faciem habet uerſiculus ut apparet anapæſticus, quẽ Iulius Pollux lib. decimo refert ex Hermippi fatis:

ῥάμμα ἐπέκλωσας, προσδεῖ καὶ ῥαφίδος. id eſt,

Filum ductum eſt, opus eſt & acu.

Cũ ſignificamus nõ ſatis eſſe cœpiſſe, niſi pari induſtria perficias. Didiciſti artẽ, ſupereſt exercitatio. Didiciſti grãmaticã, reſtat dialectica. didiciſti ſacras literas, reſtat bona uita.

VI

Caluus quum ſis.

Gregorius Theologus in epiſtola quadã ad Euſtochium ſophiſtam, quẽ laceſſiuerat: καὶ οὐδὲ ἀπὸ τῆς παροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπαιδεύθην φαλακρὸς ὢν κατὰ κριοῦ μὴ νυστάζειν ἀντιπρόσωπος, μηδὲ τὴν σφηκιὰν κατ᾽ ἐμαυτοῦ, γλῶσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἑτοιμοτέραν. id eſt, Ac nõ ſaltẽ à prouerbio plebeio didicerim, quum ſim caluus, non obuerſa fronte obnuere arieti, neque ueſparum nidum in me prouocare, nimirum linguam ad maledicendum quàm ad benedicendum promptiorem. De non iritandis crabronibus dictum eſt aliàs.

VII

Argenteus puteus.

Φρέαρ ἀργυροῦν. i. Argenteus puteus. Athenæus lib. xi. indicat olim ingens poculum dici ſolitum puteum argenteum: nam cyathi puſilli erant. Sunt & hodie qui delectantur è profundis poculis haurire, atque, ut inquit ille, proluere labra, habẽtes in ore prouerbium, Multa aqua ori admota probe macerari barbam. Iocus eſt à tonſoribus, qui raſuri prius calida macerant barbam.

VIII

Malo aſino uehitur.

Quibus res ſunt parũ ſecũdæ, mala aſella uehi dicũtur ἐπ᾽ ὄνου πονηρᾶς ὀχούμενοι. Suidas ceu prouerbiale refert, in dictiõe πονηρός. Felices enim eximijs equis inſidere gaudẽt, quo celerius perueniãt eò quò uolũt, nec inſcite iacietur in hominẽ parũ feliciter coniugatum.

IX

Allium in retibus.

Σκόροδον ἐν δικτύοις. i. Allium in retibus, de ſordido cõmeatu dicebatur: hinc natum,

quod

quod Attici, quoties nauigationem, aut expeditionem adornabant, cōmercabantur allia, eaq́ꝫ retibus imposita secum ferebant. Item in obsidionibus urbiū in precio erat alliū, unde illud citra nomenclaturā apud Suidā, ἀπόλλυμαι τὰ σκόροδα πορθούμενος. i. Perdo allia in obsidione. Thraces pręcipue delectantur alliis, utpote calidis, quū regionem inhabitent frigidam. Quin & hodie nautarum deliciæ sunt allium, non ingratus & rusticorū cibus, utcunq́ꝫ execratus Horatio. Locus erit adagio, si quem admoneas, ut philosophię studium aggressurus, paret sese ad frugalem uictum, ad uigilias ac labores, sine quibus non paratur eruditio, σκόροδον ἐν δικτύοις.

X

Sybaritici sermones.

Συβαριτικοὶ λόγοι. Hesychius narrat Αἴσωπον quempiā, Sybaritam opinor, apud Gręcos summo studio incubuisse, ut orationis quoq́ꝫ genus haberet lautū & opiparū: unde iocū prouerbialem ortū, ut oratio nitidior & accuratior, Sybaritica diceretur. Ea solet carere fide, Nam ueritatis simplex ac breuis est oratio: talis enim solet hominis oratio esse qualis uita. In exēplo sunt Mœcenas & Apuleius, ille deliciis effœminatus, hic Afer & magus. De Sybaritarum apparatu dictum est in prouerbio Sybaritica mensa.

XI

Maturior moro.

πεπαίτερος μόρου. De Hectore Æschylus in Phrygibus ita loquit apud Atheneū lib. ii.

Ἀνὴρ δ᾽ ἐκεῖνος ἦν πεπαίτερος μόρου. id est,

Porrò uir ille, erat moro maturior.

Dici potest uel in hominem miti ingenio præditum, uel in mollem, uel in uehementer propensum ad aliquid, uelut in uirginem nupturientem. Addit ex Nicādro huius arboris fructum primum omnium apparere. Additur & huic arbori uellicatio, ad maturitatem. Opinor fici genus esse, quum scribitur per omicron, μόρον.

XII

Flos cinis.

D. Augustinus lib. aduersus Petiliani literas ii. cap. lxvi. irridens quod aduersarius iactaret, quod suorū animabus impletū esset cœlū, corporū memoria terræ floruissent, respōdit, Sanè de corporibus eorū multorū terrarū flores uidemus, sed sicut solet dici, flos cinis. Donatistæ suos qui sibi manus attulissent, qui ue prouocassent alios ut ab eis occiderentur, ni mallent occidi, in numerū martyrum referebant, eorū monumēta frequentantes: unde flores illos cinerē uocat. Dici solitū uidetur, in fugacitatē humanæ uitę. Hodie floret iuuentus, cras erit in sepulchro. Et iuxta prophetam, Omnis caro fœnum.

XIII

Homo semper contradicens.

Galenus libro quo refellit Iulianū nescio quē calumniantem aphorismos Hippocratis, refert hanc sententiā, ut uulgo celebratam, οὐδὲν ἐστιν ἀντιλογώτερον ἀνθρώπου. id est, nihil est pertinacius ad cōtradicendum quàm homo, ἀντιλογία est uicium quo quis garriendi finem nescit facere. Conuenit in eos qui nunquā fatentur se uictos. Hoc uicio maximè laborant stupidi & imperiti.

XIIII

Insanire cum insanientibus.

Τοῖς μαινομένοις συμμαίνεσθαι. id est, Cū insanientibus insanire dicebatur, qui se moribus quorumlibet attēperabat. Vsurpauit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων I. Ἐπεὶ δ᾽ ἱκανῶς πεφλυαρήκαμεν οὐχ ἑκόντες, ἀλλ᾽ ὥς ἡ παροιμία φησί, μαινομένοις ἀναγκασθέντες συμμανῆναι, πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν οὔρων ἐπανέλθωμεν διάκρισιν. id est, Posteaquā autē satis nugati sumus haud sponte, sed iuxta prouerbium, coacti cum insanientibus insanire, rursus ad urinarum discretionem reuertamur.

XV

Callipygos.

Καλλίπυγοι dicebant eleganti forma præditæ. Athenæus lib. xii. ad huiusmodi fabulā refert originē prouerbii. Duæ sorores rustici cuiusdā filiæ, de formæ præstantia inter se decertabant in uia publica. Accessit adolescēs, qui formas admiratus, patri seni ostēdit. Is maiorem præferēs, eius amore captus est. Profectus in urbem, lecto cœpit decūbere. Morbi causam exposuit fratri natu minori. Is rus profectus, cōspectis puellis, minoris amore correptus est. Pater uirginū collocat eas huius filiis, quas ciues ob insignē formā appellarunt καλλιπύγους. Harum opibus extructum est Veneri templum, quam & ipsam à puellis dixere καλλίπυγον. De quibus Cercidæ Scazontem citat:

Ἦν καλλιπύγων ζεῦγος ἐν Συρακούσαις. id est, Par callipygōn quondā erat Syracusis.

 Eosdem

Eosdem appellant πυγάργους, ut alibi diximus, in prouerbio λευκόπυγοι.

Quod uolumus, sanctum est. XVI

D. Augustinus libro contra Cresconium grammaticum iiij. Nō iam ut uetus prouerbium fertur, quod uolumus sanctum est, sed etiam quando uolumus, & quamdiu uolumus. Alibi ni fallor citat ex Ticonio Donatiano. Est hemistichiū carminis heroici. Genus hoc hominū hodie regnat in mundo, qui pietatē non exigunt ad Christi regulā, sed ad suos affectus: & quicquid uehementer amāt, hoc uideri uolunt etiā sanctum, in rebus natura sceleratissimis sibi mire blandientes. Sanctū autumant gestare tale cingulū. quā obrem? quia paruo negocio cupiūt haberi pro sanctis. At neq; sobrie neq; caste uolunt uiuere, nec iniurias perpeti. quur ita? quia durum est ac difficile.

Ne crepitu quidem digiti dignum. XVII

Athenæus lib. xij. De Sardanapali epitaphio loquēs, καὶ τελευτήσας δείκνυσιν ἐν τῷ μνήματος τύπῳ τοῖς δακτύλοις, οἷον καταγελῶντος ὅτι ἄξια τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, οὐκ ἄξια ὄντα ψόφου δακτύλων. i. Et mortuus declarat in monumēti statua digitis, q̄ deridiculæ sint res hominū, ne digitorū quidem crepitu dignæ. Mox Aristobolus apud eundē indicat Sardanapali sepulchro impositam fuisse statuam, dextræ manus digitis ea specie cōpositis, qua solemus edere crepitum. Et gestus is, & prouerbium in hodiernū usq; diem manet apud nostrates, quum aiunt, Ne huius quidem facio.

Coriaceum auxilium. XVIII

Σκυτίνη ἐπικουρία. id est, Coriaceū siue Pelliceū auxilium, apud Atticos infirmū & imbecille dicebatur. Refertur apud Hesychium. Athenæus lib. xij. indicat dictū in quendam Sannyrionē macilentum, quod præter pellem nihil haberet. Apud eundem lib. xiij. Antiphanes philosophos macilētos notās, μετὰ σοφιστῶν νὴ δία λεπτῶν, ἀσίτων, σκυτίνων. id est, Cum sophistis per Iouem macilentis, impastis, pelliceis. Tales erant olim philosophi, & hodie sunt qui uultu tristes uendunt sanctimonias.

Tanagræus cetus. XIX

Obesum ac pręgrādi corporis mole ταναγραῖον κῆτος appellabāt, à Tanagra Bœotię ciuitate, quā Homerus γραῖαν uocat, Lycophron Pœmādriā appellat, maritimā, ad quā delatus cetus immani magnitudine prouerbio locū dedit. Refertur ab Athenæo lib. xij.

Legatus non cæditur neq; uiolatur. XX

Scholiastes in Iliados quartū refert hoc prouerbiū, πρέσβυς οὐ τύπτεται οὐδ' ὑβρίζεται. id est, Orator nec percutitur, nec uiolatur. Quod præconum genus olim habitum fuerit sacrū. Id iure gentium receptū est ut legati publica fide ueniant & redeant inuiolati, etiāsi perferant atrocia: quales erant olim feciales ac patres patrati. Nunc in medijs etiam bellis caduceatoribus parcitur. Deflecti poterit ad bene monentem, siue recta consulentem, siue concionantem libere. Legatus est, refert mandata sui principis, aut, agit negociū publicum, non est fas illi uim admouere.

Herculani lecti. XXI

Ἡράκλειοι στρωμναί. id est, Herculani lecti dicebant̄ molles ac delicati. Testis est Athenęus lib. xij. quod dictu mirū est, quū Cynici sibi uindicent Herculem, quēadmodū hodie Carmelitæ sibi uindicāt prophetā Eliam. Sed is qui hæc loquit̄ apud Athenæū, hoc agit ut persuadeat Herculem mollem ac uoluptariā egisse uitam: cæterum quæ de illius laboribus feruntur apud poetas, mera esse figmenta. Sic homines blandiuntur suis uicijs.

Ἀποσκυθίσαι. XXII

Athenęus lib. ij. narrat, quod Scythę, quū multis calamitatibus premerent̄, per lusum ac delitias omnib. populis quibus imperabant detondebant comam: unde cæteri rasurā ignominiæ ludibrijq; causa factā, appellabāt ἀποσκυθίσαι. Simile quiddā legimus ij. Reg. lib. cap. x. Anon rasit dimidiū barbę seruis Dauid, præciditq; uestes usq; ad nates, nimirū ignominiæ causa. Quæ res atrocis belli causa fuit. Cōueniet in quosdā asperis moribus, quibuscum uix quisquam habet commercium, nisi discedat cum ignominia.

Macilentior Leotrephide. XXIII

Λεπτότερον Λεωτρεφίδου καὶ Θαυμαντίδος. id est, Gracilius Leotrephide ac Thaumātide. Leotrephides insigni macilentia corporis, comicorū salibus locum dedit, in quem Hermippi uersus referuntur apud Athenæum lib. xij.

θύουσιν ἤδη βοΐδια | λεωτρεφίδου λεπτότερα καὶ θαυμάντιδος. id est,
Immolant nunc bucculas | Exiliores Leotrephide ac Thaumantide.

Notatus est à multis & Cinesias poeta, procero, sed tam gracili corpore, ut corticibus arborum circũcinxerit ne inflecteretur, ob id ab Aristophane dictus φιλύρινος. Nobilitatus est & Phileta poeta, qui globos plumbeos pedibus addebat, ne uentis abriperetur. Tanta erat corpusculi tenuitas. Congruet in homines exiles ac prætenues. Iucundius erit, si transferatur ad inopiam ingenij, aut dictionem aridam, ieiunam & exanguem.

XXIIII

Cape nihil, & serua bene.

λάβε μηδὲν, καὶ κράτει καλῶς. i. Cape nihil, & serua bene. Videtur in eos dictum, qui cum doceant friuola, tamen iubent auditores meminisse. Galenus de Platonis & Hippocratis placitis lib. iij. οὕτω γὰρ μόνως οἶμαι πεισθήσεται τὸ περὶ τὴν προοιμίαν λεγόμενον ὑπάρχειν αὐτῷ, τὸ λάβε μηδὲν καὶ κράτει καλῶς. i. Siquidem hoc uno modo persuadebitur, quod adsit illi illud prouerbij: Cape nihil, & serua bene. Congruet in doctrinam inutilem ac falsam.

XXV

Μυοσόβαι.

Et hodie uulgo dicũtur μυοσόβαι, id est, muscarũ abactores, qui friuolis officijs cupiã obseruiunt, quod à Persarũ delicijs natum indicat Atheneus lib. xi. qui in cõuiuijs μυοσόβας adhibebãt, quod nũc apud Italos plebeiũ est. Et μυοσοβεῖν est abigere muscas, quod quadrabit etiã in illos qui tenere amant quempiam, ut minimo etiam illius incõmodo offendantur, ut conueniat cum illo quod alibi retulimus ex Homero,

Ὡς ὅτε μήτηρ | παιδὸς ἐέργει μυῖαν ὅθ᾽ ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ. id est,
Non secus atq; genitrix | Muscam arcet puero somno mulcente cubanti.

XXVI

Miserior monomachis.

Nõ caret prouerbij specie quod ex Posidippo Comico refert Atheneus li. iiij. τῶν μονομαχούντων ἀθλιώτερος. id est, miserior his qui monomachiam exercẽt. Nam hi durissima lege committuntur, ut aut alter aut uterq; pereat. Carmen sic habet,

ὁ μὴ πεπλευκὼς οὐδὲν ἑώρακεν κακόν,
τῶν μονομαχούντων ἐσμὲν ἀθλιώτεροι. id est,
Vidit mali nil, nauigandi qui est rudis,
Ipsis monomachis miseriores nos sumus.

Hos Latini uocabant gladiatores, quo spectaculo quũ nihil possit immanius esse, tamẽ olim Romanis erat in delicijs. Lepidius fiet, si transferatur ad contentionem cum homine improbissimo susceptam, quasi pugnam dicas gladiatoriam.

XXVII

Zenonium est & lentem coquere.

Timon Phliasius apud Athenæũ li. iiij. καὶ ζηνώνειόν γε φακῆν ἕψειν. i. Zenonis est & lentem coquere. Zenon Stoicorũ princeps fuit, qui docet sapientẽ omnia recte facere, nec referre quid agat, sed in minimis pariter ac maximis sapientẽ esse sui similẽ. Ex quo consequitur, ad lenticulã recte coquendã opus esse sapiẽtia Zenonis. Natũ ex Apophthegmate quod refert Diogenes Laertius. Quũ enim Zenon dissereret sapientẽ omnia recte facere, quidã irridẽs obiecit: Igitur & lenticulã recte coquet. Zenon annuit, & collectionem approbauit. Serio licebit uti, quũ dicemus, esse uiri boni etiã in rebus minutissimis sui similem esse: aut egregium artificem, in quacunq; materia declarare qualis sit artifex.

XXVIII

Oliuam ne comedas.

Chrysip. apud Athenæũ li. x. in opere περὶ τοῦ καλοῦ, tradit huiusmodi sententiã, μή ποτε ἐλάαν ἔσθι᾽, ἀκαλύφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ. i. Ne quando comederis oleam, quũ habeas urticam hyberno tẽpore. Opinor illũ sentire de herba, nõ de pisce. Nec usum adagij uideo, nisi si quãdo significabimus extremã uictus parsimoniã, ut nec urticæ quicquã adhibeatur cõdimẽti. Mox subijcit, βολβοφακῆν uelut delicias, cibi genus (ut Græca uox indicat) ex bulbis & lẽticula cõfectũ. βολβοφακῆν, βαβαί, βαβαί. Vrtica calida est, sed minoris constat quàm oleũ. Subindicat autem æstiuis mensibus nec oleo nec urtica opus esse. Talis uictus decebat istos, qui sibi uidentur Pauli & Antonij, luxu propiores Sardanapalo.

XXIX

Olla lenticulam attigit.

Epicharmus apud Atheneũ eo quẽ modo citauimus loco, χύτρα δὲ φακέας ἥψατο. Sed olla lenticulã attigit. Cõueniet in eos, qui uehemẽter propensi sunt ad aliquid, uelut huc nati, ut ultro nulla data occasione se cõferant ad id quod appetũt. Olla fictilis uidetur amare lentem,

re lentem, ac ueluti ultro uenire ad lentem. Simile illi quod alibi retulimus: Ipsa olera olla legit, & Equum in planiciem.

Qui non zelat. XXX

D. Augustinus aduersus Adimantum cap. xiij. indicat uulgo iactatũ, Qui non zelat, non amat. Quod sane & hodie fertur, quũ negant illic esse amorẽ ubi non est zelotypia. Verum est ex amoris uehementia nasci zelotypiã, sed eadem interdum nascitur ex inopia mentis. Deus in arcanis literis zelotes dictus est, quod solus amari uelit, nec patiatur quicquam amari præter ipsum, nisi ametur propter ipsum.

Lens deus. XXXI

Apud Athenæum lib. iiij. refertur hic trimeter, ut apparet, prouerbialis:

φακός σε δαίμων, καὶ φακὴ τύχη λάβοι. id est,

Te lens deus corripiat, & fortuna lens.

φακὸς dicitur lens cruda, φακὴ cocta, ut indicat Etymologus. Cõueniet quoties eadẽ ad fastidium iterantur. Dæmon aũt Gręcis fortunam sonat, unde cacodęmones dicunt infelices. & idem sonat τύχη, nec interest, nisi quod dæmon est mas, τύχη fœmina.

Trabs in omnibus. XXXII

Δοκὸς δ᾽ ἐν πᾶσι τέτυκται. i. Trabes in omnibus facta est. Videtur hemistichium ex poeta quopiam, quo significatũ est nihil esse tam certum quin obstet scrupulus, cogens nos ad exactiorem rei considerationem. De trabe in oculis meminit Euangeliũ. Porrò Græca uox δοκὸς anceps est ad trabem, quam δοκὸν malunt sonare, & ad considerationem, quam δόκον. Notum est illud Socratis φρόντιζε. id est, sollicite considera. Diuerbium refert Galenus de differentijs pulsuum lib. iij. Translatum apparet ab aratione, quam difficilem reddit trabs subinde occurrens in aruo proscindendo.

Ex libro gubernatores. XXXIII

Galenus in libro quẽ cõscripsit de suis libris, Ἀλλ᾽ οἱ μὴ μαθόντες παρὰ διδασκάλοις, ἐοικότες δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, τοῖς ἐκ βιβλίου κυβερνήταις ταῦτα ζητοῦσι. id est, Cęterũ qui non didicerunt sub pręceptoribus, sed iuxta prouerbium similes sunt gubernatoribus è libro, istius modi quærunt. Idem lib. De compositione pharmacorũ tertio, ἐοικότα τοῖς κατὰ τὴν παροιμίαν λεγομένοις ἐκ βιβλίου κυβερνήταις. id est, Adsimilis ijs, qui prouerbio dicunt gubernatores è libro. De mutis magistris alibi dictum est.

Fractis auribus. XXXIIII

Galenus contra Thrasybulũ, ὧν δή τὰ θαυμαστὰ ταυτὶ συγγράμματα, νῦν ὑπὸ τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων περιφερόμενα. id est, Quorũ sunt admirandi isti libri, qui circunferuntur ab his q̃ fractas gerũt aures. De pugilibus, ni fallor, sentit, q̃ postea facti medici scribũt libros: aut potius de libris imperitorũ medicorũ, qui legũtur à pugilibus, qui solẽt habere laceras aures more suũ, oculos sugillatos, totã faciem tuberibus notatã, ex arte quã exercẽt. Galenus enim crebro destomachatur in athletarũ genus. Vsus est hoc adagio Plato in Gorgia, nec satis liquet quo sensu. Etẽ quũ Socrates dixisset se audire, quod Pericles reddidisset Athenieñses deteriores, nimirũ ignauos ac timidos, loquaces et auaros, ut qui primus mercenaria stipẽdia instituisset: Callicles respõdet, τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα ὦ σώκρατες. id est, Ab his qui aures habent fractas, audis ista ô Socrates. Sentit opinor de athletis & barbaris, quibus ignaui uidenť à militari ferocia alieni. Hãc cõiecturã meam tãtisper ualere uolo, dũ aliquid adferetur exploratius. De perforatis auribus dictum est aliâs. Cõueniet in hominẽ pugnacem, & ut notantem multos, ita notatum à multis.

Coruus albus. XXXV

De raris inuentu dixit Iuuenalis,

Coruo quoq; rarior albo.

Ammianus in epigrammate,

Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας πτηνάς τε χελώνας Εὑρεῖν. id est,

Aut albus coruus prius aut testudo uolucris, Inuenietur.

Galenus li. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, taxãs Lycũ quendã qui nec Erasistratũ sequeret, nec ipse uerũ adferret, ait, ὥστε ὁ λύκος ὅτ᾽ ἀληθῆ λέγων φαίνεται ὅτε ἐρασιστράτεια. λευκὸν εἶναι κατὰ τὴν παροιμίαν ἔοικε κόρακι, μήτε αὐτοῖς τοῖς κόραξιν ἀναμιχθῆναι δυνάμενος διὰ τὴν χρόαν, μήτε ταῖς περιστεραῖς διὰ τὸ μέγεθος. id est, Itaq; Lycus, dũ palàm est eum neq; uera loqui neq;

neq; eadem cũ Erasistrato, similis uidetur albo coruo, qui nec ipsis coruis admisceri possit ob colorem, nec columbis ob magnitudinem. Conueniet in hominem sui ingenij, & alienum à sensu cõmuni. Sunt enim quos pudet usquam cum quoquam consentire, qua si si nihil uerum sit, nisi diuersum sit.

XXXVI

Asino fabulam.

Galenus περὶ φυσικῶν δυνάμεων lib. iij. τοῖς δ' ἄλλοις οὕτω γνώσεται τὸ γράμμα πεζόν, ὡς ἂν καὶ μῦθον ὄνῳ τις λέγῃ. i. Reliquis uero tam inutile fuerit scriptum, quam si quis asino narret fabulam. Extat in Græcorum Collectaneis, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est, Asino quispiam narrabat fabulam, at ille mouebat aures. Ad hoc allusit Galenus lib. De differentia pulsuum secundo, ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν γέρων ὥσπερ ὄνος ἔσειεν ἤδη τὰ ὦτα. id est, Ad hæc senex quidem ille, uelut asinus quatiebat auriculas, opinor, quod non assentiretur. Existimo nobis de his aliâs dictum nonnihil.

XXXVII

Sub aliena arbore fructum.

Ex aliena arbore fructum legere dicitur, qui fruuntur aliorũ laboribus. Ita Fabius apud Liuium lib. ab urbe cond. x. Fabius, inquit, quam arborem cõseruisset, sub ea legere alium fructum, indignum ducere. Finitimum est illi, Alienam messem metit.

XXXVIII

Milium terebrare.

κέγχρον τρυπᾶν. i. Miliũ perforare dicuntur, qui in re difficili, sed prorsus inutili laborant. Galenus lib. De præscientia, taxans sophistas, qui putant philosophiæ studiũ uehementer inutile, sic loquitur, ἀλλ' ἁπάντων μαθημάτων ἀχρηστότερον, ὅπερ νομίζουσιν, ὁμοίως τῷ κέγχρον τρυπᾶν. i. Quin potius omnium disciplinarũ hoc existimant inutilissimum, perinde ut milium perterebrare. Sic enim arbitramur legendum, quũ in æditis libris habeatur τὸ κέγχρον. id est, minutum leguminis genus, quod haud facile perterebres gemmarũ more, quũ perterebrati nullus sit usus. Simile studium fuit illius, qui grana milij è longinquo mittebat per foramen acus.

XXXIX

Lanam in officinam fullonis.

Qui præpostere rẽ gerunt, ueluti si quis Theologo cõmittat puerũ in grãmaticis rudimentis instituendũ, lanã in officinã fullonis ferre dicitur. Fullonũ enim ars, non rudẽ lanam, sed iam contextũ pannũ tractat. Galenus De differentia pulsuum li. ij. ὡς τις δ' ἀκριβῶς τούτοις ἐπεδεῖ βούλεσθαι, γεγυμνάσθαι πρότερον χρὴ περὶ τὰς κατηγορίας, τὸ γοῦν τοῦ Ἀρκεσιλάου καλόν, ὡς οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. τάξις γάρ ἐστιν ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας. i. Quod si quis exacte hæc uelit assequi, prius exercitatum esse oportuit circa prædicamenta. Nam scitũ est, quod dixit Arcesilaus, nemo defert lanã in officinã fullonis. Quemadmodũ enim est ordo in operandis lanis, ita est & in disciplinis. Refert hunc inter Academicos Laertius, qui solitus sit nõ ferre eos qui liberales disciplinas nõ suo tẽpore attingerent, ut si quis uelit discere poeticen, aut rhetoricen ignarus grammatices.

XL

De fumo ad flammam.

Ammianus Marcellinus lib. xiiij. Vtq; solet, manũ iniectãtibus fatis, hebetari sensus hominum & obtundi, his illecebris ad meliorem expectationẽ erectus, egressusq; Antiochiam, Meleuo dictante, prorsus ire tendebat de fumo, ut prouerbiũ loquitur uetus, ad flammam. De eo dictum, qui se à rebus dubijs, in præsens exitium coniecit. Alibi retulimus ex Plauto, Flamma fumo est proxima.

XLI

Calicum remiges.

κυλίκων ἐρέται. i. Calicum remiges dicti sunt, qui assidue perpotarent, uinum pro remo ducentes. Ita Dionysius cognomento æreus. apud Athenæum lib. x. in Elegijs,

Καί τινες οἶνον ἄγοντες ἐν εἰρεσίᾳ Διονύσου,
    Συμποσίου ναῦται καὶ κυλίκων ἐρέται. id est,

Si qui uina trahunt in remigio tibi Bacche
    Potandi nautæ, remigium calicum.

Ingens poculum quasi sinus est, In hoc trahunt, non remis, sed lingua: neq; raro faciunt naufragium, iactura quum pecuniæ tum mentis.

XLII

Ab unguibus incipere.

ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι, dicunt, qui à leuissimis minimeq; ad rem pertinentibus ordiunt. Ita Basilius in epistola quadã, καταγέλαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι, καὶ μὴ αὐταῖς αὐτῶν κεφαλαῖς

φαλαῖς διαλέγεσθαι.i.ridiculum est ex unguibus initium sumere, ac nō potius cum ipsis illorum capitibus colloqui. Caput rei dicitur quod est illius præcipuum. Vsus erit quoties admonebimus, ut omissis parergis ac friuolis, agatur de causa. Aut si quis uelit emēdare reipub. statum, ordiatur à principibus potius quàm ab humilibus, qui non multū adferunt momenti, uel ad perniciem ciuitatis, uel ad salutem.

Muscæ. XLIII

Μυῖαι olim dicebantur qui delectabantur aliena mensa, quos Plautus muribus comparat semper alienum edentibus cibum. Apud Atheneum libro sexto, parasitus quispiam se muscæ confert,

Δειπνεῖν ἄκλητος, μυῖα. id est,

Quod inuocatus cœnitare amo, musca sum.

Aduolat enim hoc insectum ad cibū alienū, & ægre potest abigi. Apud eundem Hegesander narrat, quū Alexāder dixisset se morderi à muscis (sic uocabat parasitos) iamq; conaretur illas abigere, Cinesias unus eius ordinis qui forte aderat, Profecto aliæ muscæ siticulosæ magis urgebunt te semel gustato tuo sanguine. Extat apologus de erinacio, q uoluit uulpi μυιοσόβης esse. Plautus in Mercatore deflexit ad hominem curiosum & ad omnia aduolantem. Musca est meus pater. Nihil pote illum clam haberi, Nec sacrum nec tam prophanum quicquam est, quin adsit ibi ilico.

Bæon malus piscis. XLIIII

Atheneus lib. vij. testatꝰ apud Atticos fuisse prouerbiū. μή μοι βαιών, κακὸς ἰχθύς. id est, Ne mihi Bæon, piscis nequam.

Nec indicat usum prouerbij, tantū ostendit apud Epicharmum βαίωνα dictū piscē quendam: nomen inditum uidetur à breuitate. Laudantur enim magni pisces. Dicetur in hospitem ingratum ac molestum.

De sportula cœnare. XLV

Athenæus lib. viij. Græci τὸ ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνον. i. cœnam è sportula proprie uocabant, quoties aliquis sibi parasset cœnam, eaq; in sportulam cōposita, iret apud aliū cœnaturus. Quod genus & hodie durat inter homines frugi, qui nec grauari uolunt sumptu, nec alios grauare. Lepidius erit, si transferatur ad eum, qui sic adit discendi gratia, ut ipse uicissim adferat quod doceat, ut fiat eruditionis permutatio.

Tibicen uapulat. XLVI

Eubulus apud Athenæum lib. ix. ait fuisse morē, si quid peccasset coquus, tibicinē solere uapulare. Philyllius apud eundem,

Ὅ τι ἂν τύχῃ μάγειρος ἀδικήσας, τὸν αὐλητὴν λαβεῖν πληγάς. id est,

Quicquid coquus Peccauerit, tibicen accipere solet Plagas.

Proinde coquus quispiam apud eundem ait, se nō rem priscam, sed ab ipso inuentā narrare, ἵνα μὴ, inquit, ὁ αὐλητὴς πληγὰς λάβῃ. id est, ne tibicen uapulet. Ob id opinor, q̄d coquos lædere tutum non sit, iuxta sententiam aliquanto post apud eundem citatam:

οὐδεὶς μάγειρον ἀδικήσας, ἄθρωπος διέφυγεν. id est,

Nullus homo læso indemnis euasit coquo.

Quamquam Græcus uersiculus non uacat mendo.

Execrationes serere. XLVII

Ἀρὰς ἐπισπείρειν.i. Execrationes serere, dicebantur qui diris deuouerent aliquem: inde natum quod apud Cyprios esset solenne, quoties sererent hordeū, addito sale, deuouere quibus male uellent. Tantum Hesychius. Docet Plin. quædam nō feliciter seri, nisi cum conuicijs. Esse etiam genus, quod terrę infoditur, ac pede compressa additur execratio, Ne unquam exeas. De Lindiorum sacro diximus aliâs.

Aqua & terra reddamini. XLVIII

Ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε. id est,

In terram uertamini aquamq;.

Pro eo, quod est, redigamini in nihilum, ac pereatis. Hemistichiū hoc sic refertur ab Hesychio, quasi prouerbio iactatum. Sumptum est autem ex Iliad. η. Nam his uerbis Menelaus increpat Gręcorum ignauiam, quod nullus auderet cum Hectore prouocante monomachiam suscipere.

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
Interpretatur Plutarchus in uita Homeri, & Alexander Aphrodiseus lib. primo, probleмate 77. reddit causam physicã quur ita locutus sit Homerus: Ex terra & aqua gignuntur omnia, & in hæc resoluũtur omnia. Ab hac forma nõ abhorret, quod ex Epicharmo citat Plutarchus in Cõsolatiõe ad Apolloniũ: συνεκρίθη καὶ διεκρίθη, καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δὲ ἄνω. τί τῶνδε χαλεπὸν; οὐδὲ ἕν. id est, Cõcreta sunt, & discreta sunt, & abierunt rursum unde uenerãt, terra quidem in terrã, spiritus uero sursum. In his quid acerbum? nihil. loquitur de morte quæ est dissolutio corporis & animæ. M. Tullius lib. Tusculanarum quæstionum tertio, citat ex Euripide:
Reddenda est terræ terra, tum uita omnibus
Metenda ut fruges, sic iubet necessitas.
Hanc sententiã Antiochus scribit placuisse Chrysippo, sed dissentiente Carneade. Eandem sententiã αἰνιγματικῶς protulit Ecclesiastes Hebræus. Deniq; Aristotel. Rhetoricorũ lib. ij. subindicat, qui olim seruitutẽ profitebant, eos terrã & aquã domino tradere solitos, uelut omniũ rerum ius abdicantes & in herũ transferẽtes. καὶ ὅτι, inquit, διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί. id est, Et quod dare terram & aquam, seruire est.

Mars communis. XLIX

Incertum ac uarium belli euentum notabant hoc dicto, Ἄρης κοινός. id est, Mars communis. Sumptum est ex Homericæ Iliad. Σ.
ξυνὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα. id est,
Communis Mars, inq; uicem perimit perimentem.
Quod dictum Aristoteles lib. Rhetor. ij. inter prouerbiales sententias commemorat. Rursus eodem libro:
Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας. id est,
Nunc his nunc illis contingit uincere.
Titus Liuius belli Punici li. x. Quũ tuas uires, tum uim fortunæ, Martemq; belli communem propone animo: utrinq; ferrum, corpora humana erant: nusquam minus q̃ in bello euentus respondent. Rursus ab urbe cond. lib. viij. Quid illum facturũ fuisse, si, quod belli casus ferũt Marsq; cõmunis, aduersa pugna euenisset: Iterũ eodem lib. Nostra certamina Romani, non uerba legatorũ, nec hominũ quisquã disceptator, sed campus Campanus, in quo cõcurrendum est, & arma, & cõmunis Mars belli decernet. Et in eodẽ aliâs: Ibi in concilijs Numitius imperator eorũ, affirmando cõmunem uere Martẽ belli, utranque aciẽ pari cæde prostrauisse, &c. Rursum lib. ab urbe cond. 7. Samnitiũ, inquit, bellũ ancipiti Marte gestũ. Apud eũdem freques est, Æquo Marte discessum est, quoties neutri parti cessit uictoria. M. Tullius Philippica undecima: Sed ut concedam incertos exitus esse belli, Martem communem, tamen pro libertate, uitæ periculo decernendũ. De Marte communi nonnihil attigimus in prouerbio, Omnium rerum uicissitudo. Porrò ἐνυάλιος Homero Mars dicitur, ab ἐνυώ, quam belli fortunam esse putant.

Lex in manibus. L

Ἐν χερῶν νόμῳ. id est, Lege manuũ dicitur, quum res ui geritur, nõ ex præscripto legũ. Æschines contra Timarchũ, φυλακτέον δὲ τοῖς μὲν ὀλιγαρχικοῖς καὶ τοῖς τὴν ἄνισον πολιτείαν πολιτευομένοις, τοὺς ἐν χερῶν νόμῳ τὰς πολιτείας καταλύοντας. id est, His uero qui sequuntur oligarchiam, & apud quos inæqualis est reipub. administratio, cauẽdi sunt qui lege quæ est in manibus sita, ciuitatis statum labefactant. Manuum legem appellat uiolentiã siue ius belli. Vsus est in hunc sensum Polybius Historiæ libro primo, τῶν δὲ πολεμίων οὓς ποτε κρατήσειε, τοὺς μὲν ἐν χερῶν νόμῳ διέφθειρε, τοὺς δὲ ζωγρείᾳ πρὸς αὐτὸν ἀναχθέντας ὑπέβαλε τοῖς θηρίοις. id est, Ex hostibus quoscunq; deuicisset aliquãdo, alios uiolenta manu perimebat, eos uero qui uiui capti ad eum adducebantur, bestijs obijciebat. Rursus lib. ij. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη γάϊον μὲν τὸν ὕπατον παραβόλως ἀγωνιζόμενον, ἐν χερῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον. id est, Per idem hoc tempus accidit, ut Caius consul dum audacius pugnat, manuũ lege uitam finierit. De αὐτῇ κυρίᾳ dictum est aliâs. Apud Plautum seruus quispiam minitatur se manu litem acturum.

Nihil inanius quàm multa scire. LI

Apud Athenæum lib. xiij. Hippon, qui dictus est ἄθεος, citatur autor huius uersiculi,

πολυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο. id est,
Non aliud mage inane puta quàm plurima ſcire.
Citatur idem ex Timone,
πολυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο.
Conueniet in eos qui malunt multa diſcere quàm utilia. Hebræus Eccleſiaſtes non abhorret ab hac ſententia: qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem, & in multa ſcientia multa indignatio. Contra laudata eſt Hippiæ πολυμαθεία.

Κύκλῳ περιέλκειν. LII

Qui arte circumagit quempiã, ut quũ ſe putet aliquid egiſſe, nihil egerit, aut in idem recidat unde uolebat extricari, κύκλῳ περιέλκεσθαι dicitũ. Ita Plato in Charmide, ὦ μιαρὲ, ἔφην ἐγὼ, πάλαι με περιέλκεις κύκλῳ ἀποκρυπτόμενος, O ſcelerate, inquã, iamdudũ me in orbẽ circumagis non ſentientẽ. Fit enim hoc arte ſophiſtica, ut qui cõtra diſputat, poſt aſſeueret ambagibus circumactus quod prius negabat, aut cõtra. Metaphora ducta ab equis, qui circumacti, eò reducuntur, unde prius reſiliebant pauidi. Similis ludus exercetur in Labyrinthis. Confine illi, In eaſdem anſas incidiſti.

Iouis lac. LIII

Qđ inſigniter eſſet lautũ in cibis, Iouis lac ueteres appellabãt. Eurip. apud Ath. li. xiiij.
Καὶ τυρὸς ὀπίας ἐστὶ, καὶ Διὸς γάλα. id eſt,
Eſt ſucculentus caſeusq; & lac Iouis.
Apud eundẽ frequẽter inter ciborũ delicias cõmemoratur, Διὸς ἐγκέφαλος, de quo alias diximus. Perſæ, ſi quid eſſet exquiſite lautũ, appellabãt Διὸς καὶ βασιλέως ἐγκέφαλον. id eſt, Iouis & regis cerebrũ, propterea quòd rex Perſarũ ſolet dare præmiũ honorariũ, ſi quis nouum aliquod edulij genus repperiſſet. Clearchus apud eundem lib. xij. quanquã eadem, multis alijs uerbis commemorat. Videntur antiqui quicquid eximium uideri uolebant, Ioui tribuiſſe. Inde illud è Satyra,
Et Iouis auribus iſta Seruas.

Mæſonica dicteria. LIIII

Dicteria petulantius iacta, priſci Mæſonica uocabãt, σκώμματα μαισωνικὰ, à Mæſone quodam hiſtrione comœdiarũ Megarẽſi, cuius inuentũ eſt perſona, quam à repertore, Græci μαίσωνα uocabant: repperit enim perſonã famuli & coqui. Quin & ueteres Græci coquum urbanum μαίσωνα uocabãt, exterũ τέττιγα. In comœdijs autem ſemper inducuntur coqui dicaces, præſertim apud Plautum. Id teſtatur Philemon alicubi,
Σφίγγ' ἄρρεν', οὐ μάγειρον εἰς τὴν οἰκίαν,
εἴληφ'. ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν μὰ τοὺς θεοὺς ὧν λέγει συνίημι. id eſt,
Recepi in ædes non coquum, ſed maſculam
Sphingem, nihil enim per deos intelligo
Simpliciter, ex his quæ loquitur.
Conuenit cum Hipponacteo præconio.

Neceſſitas magiſtra. LV

Suidas ex Carchedonio citat hoc prouerbium,
Χρεία διδάσκει, κἂν ἄμουσος ᾖ, σοφόν. id eſt,
Catum è rudi reddit magiſtra neceſſitas.
Tempus, rerũ uſus, ipſaq; neceſſitas excitat ingenium ad diſcendas artes. Idem indicat Græcorum ſententia, σοφία πενίαν ἔλαχεν. & apud Ariſtophanem Penia iactat ſe artium inuentricem. A Perſio uenter dicitur magiſter artis ingenijq; largitor. Et ut ait Q. Curtius: Neceſſitas ignauiam acuit.

Victus ſpinoſus. LVI

Βίος ἀκανθώδης. i. Vita ſpinoſa, aſpera, dura, ac priſca, qualem agebãt illi, quibus glandes erant loco placentarum. Suidas cõiungit hoc Atticis prouerbijs, quibus mollem ac delicatam uitam declaramus, ueluti contrariũ. Idem indicat eodem ſenſu dici, βίον ἀβίωτον. id eſt, uitam nõ uitalem, hoc eſt, triſtem & inſuauem. Nã Latinis interdum uiuere dicuntur, non qui ſpirant tantum, ſed qui genialiter uiuunt. Contra Græcis ἀβιότως ἔχειν dicuntur, quibus deſunt uitæ præſidia. Æſchines aduerſus Timarchũ, ἀτιμῶν τοιαύτην γυναῖκα, καὶ τὸν βίον, ἀβίωτον αὐτῇ παρασκευάζων. id eſt, Ignominia notãs eiuſmodi mulierem, & uitam

uitam non uitalem reddens. Turpiter enim uiuere, non est uiuere. Potest intelligi & de accisis facultatibus. Idem in oratione πρὸς δὲ τῆς πρεσβείας, ἀβίωτον εἶναί μοι τὸν λοιπὸν βίον νο μίζω. i. Reliquam uitam mihi non uiuendam existimo, hoc est, infelicē & calamitosam.

Bestia bestiam nouit. LVII

Aristoteles lib. Rhetoricō 1. Inter similitudinis & affinitatis prouerbia refert & hoc: Ἔγνωκε δὴ θὴρ θῆρα. id est,

Nouit profecto fera feram.

Videtur fragmentum iambici trimetri, utcunq; deprauatum est apud Aristotelem. θὴρ Græcis bestia dicit̃, sed proprie fera aut noxia, quod genus sunt apri, lupi & uiperę. Vnde hominem moribus efferatis, ingenioq; agresti, θηριώδη uocant. Congruet ubi conuenit inter duos pariter improbos. Simile illi, Furemq; fur cognouit, & lupum lupus.

Cæci præscriptio. LVIII

τυφλοῦ παρακέλευσις. i. Cæci iussio siue exhortatio, dicitur absurda, quoties ipse qui prę scribit, non intelligit quid dicat. Socrates apud Platonem in Theæteto, redarguens absurdam Theæteti præceptionem, iubentis, ut qui rectam haberēt opinionem, rectæ opinioni assentirētur, cōfert illius orationē loro aut pistillo circūuolubili, sed rectius putat dicendum, Cæci iussionē, τυφλοῦ δ' ἡ παρακέλευσις ἂν καλοῖτο δικαιότερον· τὸ γὰρ ἃ ἔχομεν ταῦτα προσλαβεῖν κελεύειν, ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν, πάνυ γενναίως ἔοικεν ἀποτετυφλωμένῳ. id est, Sed rectius cæci præceptio dicatur: siquidem iubere, ut ea quæ habemus accipiamus, ut discamus, ea quæ opinamur, planè cōuenit homini insigniter caliganti. Aliâs relatum est nobis illud Horatij: Cæcus uti si monstret iter. Item, Cæca speculatio.

CLARISSIMO IVVENI CAROLO BLONTO DES. ERASMVS ROTERODAMVS S. D.



Otius operis nūcupationem tibi proxima æditione communicatam, Iuuenis ornatissime, pater adeo non moleste tulit, ut maiorē in modum gauisus sit, hoc ceu calcar additum ingenio tuo, licet ultro in musarū campis haud quaquam instrennue currenti. Vir prudens iuxta ac pius, præclarū lucrum interpretatus est, habere te cōsortem atq; æmulum in hoc bonorū genere, quod cōmunione crescit uerius quàm minuitur: & in tantum nō existimat suis commodis quicq; decessisse, ut felicitatē suam iudicet pręclare cōduplicatam, si uirtutes quibus ipse non uulgariter expolitus est, conspiciat in filium propagatas. Hāc igitur operis accessionē adeo magnā, ut per se iusti uoluminis instar haberi possit, uisum est proprie tuo dicare nomini, quo simul et tu curras alacrius, & ille gaudeat impensius: quippe qui pro sua singulari in te pietate pariq; modestia libentius fruitur tuis bonis quàm suis, imò magis ea ducit in suis bonis, quæ cernit in filio efflorescere, q̃ quæ in se agnoscit maturuisse. Nam animi bona seniū nesciunt. Macte istius animi esto iuuenis egregie, urge quod cœpisti, perge indies & optimi parentis augere gaudium, & tuam ipsius felicitatē omnibus numeris absoluere. Id perficies, si ad domesticū archetypum studia tua componēs ueram pietatē cum eruditione liberali cōiunxeris, & si nec generis claritas, nec fortunæ indulgentia, nec aulica consuetudo, nec uxoris charitas, nec liberorū cura distrahet animum tuum à Philologiæ cōmercio. Hic si quis obiecerit, nec humanum ingenium, nec temporis angustiā tot simul negocia capere, quæso ut tecum rationem subducas, quāta uitę pars aliјs pereat in chartarum lusu & alea, quantoq; minore dispendio, maiore uoluptate, maiore deniq; fructu, tempus hoc transigatur in lectione bonorū autorū. Totum itaq; mi Carole parentē fac exprimas, hoc uno excepto, quod ille ferè à cœna ad noctē usq; concubiā solitus sit immussare libris, ut sæpenumero miratus sim id illi citra ualetudinis offensionem cessisse. Hæc scripsi gemens ac mœrens totusq; mihi displicēs, quod certū audissem incomparabilem illum Heroa Guilhelmum Varamū Archiepiscopum Can-

Cantuarienſem uitam cõmutaſſe morte, imò ut melius dicam, ex hac uitæ umbra in ueram immortalemq́ uitam emigraſſe. Meam deploro uicẽ, non illius. Is mihi erat uere ſacra ancora. Inieramus inter nos fœdus συναποθνησκόντων, promiſerat cõmune ſepulcrũ, nec dubitabam quin ille licet annis quatuordecim maior, mihi ſuperſtes eſſet futurus, certe nec ſenectus nec morbus illum nobis ademit, ſed caſus infelix, non tam quidem illi, quàm ſtudijs, quàm religiõi, quàm regno, quàm eccleſiæ. Tanta erat hominis pietas, tanta in conſilijs prudentia, tanta in iuuandis omnibus benignitas. Nũc illa cœleſtis anima, pro bona ſemẽte quam hic fecit, meſſem apud Chriſtum opimã metit. Ego interim ſemianimis hic hęreo, promiſſę fidei debitor, quã niſi me fallit mẽtis præſagiũ, breui ſum exoluturus. Pactio uideri poterat comitatis, ſed res clamat ſeriũ fuiſſe conuentũ. Adeo morte illius collapſus eſt animus, nec ullis auocamentis erigi poteſt: ſed ipſo etiam tẽpore, q̃d acerbiſſimis dolorib. ſolet mederi, uulnus hoc magis ac magis incrudeſcit. Quid multis? Appellari me ſentio. Cõmori iuuabit hic incomparabili & irrecuperabili patrono, modo per Chriſti miſericordiã illic liceat ei cõuiuere. Pręclarũ ille ſidus fuit eccleſię, nunc præclarius acceſſit cœlo, utinã mihi contingat ueluti minutam ſtellulam adiungere ſoli meo. Hæc cõmemoratio nõ meo tantũ dolori data eſt, ſed tua quoq; referre iudicaui, præſulis omniũ facile laudatiſſimi memoriã refricare, quo ſtudioſius ad geminum exemplar ſtudia uitamq́; tuam cõponas, patrem & paternũ amicum. Bene uale. Datum apud Friburgum Briſgoæ. Calend. Octobribus, Anno M. D. XXXII.

Ibyci equus. LIX

ἰβύκειος ἵππος. i. Ibyci equus in iocum prouerbialem abiſſe uidetur, de ijs qui nolentes præter ætatem ac uires ad periculoſum negocium adigerẽtur. Dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam annoſus athleta, multis certaminibus detritus. Is quũ ad certamen currui iungeretur, extimuit, uidelicet expertus eiuſmodi ludorum aleam: Ridente populo, Ibycus ſurgẽs, Equus, inquit, domini ſimilis eſt, nam & ipſe iam ſenex ad amandum compellor: equo ſuo ſeſe comparans, quod ipſe non minus intempeſtiuus eſſet ad amores q̃ uetulus equus ad certamen. Nam admonet hoc quoq; Suidas, Ibycum uulgo male audiſſe ob adoleſcẽtulorum amorem. Hac imagine Parmenides queritur ſe ſenem adigi ad rerum difficillimarum explicationem. Huc alluſiſſe uidetur Horatius in Epiſtolis: Non eadem eſt ætas, non mens. &

Solue ſeneſcentem mature ſanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

Fortaſſe dum in hoc adagiorũ piſtrino uerſor, uidebor alicui non multũ diſſimilis equo Ibyci. De Ibyci gruibus dictum eſt alias.

In craſtinum ſeria. LX

Εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. id eſt, in craſtinum ſeria. Plutarchus in uita Pelopidæ narrat hãc uocem apud Græcos abijſſe in prouerbium. Originem dedit Archias uir opulentus ac potens, ſed parum ſobrius. Huic inter conuiuium allata eſt epiſtola. qui pertulit, admonuit ut ſtatim legeret: de ſerijs enim rebus ſcriptam eſſe. tum ille uino madidus, riſit. οὐκοῦν, inquit, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. id eſt, in craſtinum igitur ſeria, ſimulq́; acceptam epiſtolam puluillo ſuppoſuit cui inſidebat, ac ſermonem cum Phillida cœptum pergebat. Quin & hodie inciuile eſt in conuiuijs tractare ſeria. Apud Hollandos adoleſcens audiui fabulam non alienam ab hoc adagio. Quidam in conuiuio accumbebat igni uicinior, ita ut ima ueſtis adureretur. Id animaduertẽs è cõuiuis quidam, Habeo, inquit, quod tibi nunciem. tum alter, Si quid, inquit, triſtius eſt, nolo audire in conuiuio, ubi conuenit feſtiua lætaq́; eſſe omnia. Non eſt, inquit, admodum lætum. mox alter, Poſt conuiuium, inquit, ſeria. Vbi cœnatum eſſet hilariter, Nunc, inquit, dicito quicquid uoles. Oſtendit illi ueſtem à tergo enormiter aduſtam. Ibi ſtomachari cœpit, quod nõ admonuiſſet in tempore. Volebam, inquit, at tu uetabas, μετὰ δεῖπνον σπουδαῖα.

Cuniculis oppugnare. LXI

Ὑπονόμοις πολεμίζειν. i. Cuniculis bellare, dicitur qui nõ aperta ui, ſed diſſimulanter ac dolis rem gerit. Contrà qui palàm agit quod agit, machinis agere dicitur. Caij Cæſaris potentia iã ad manifeſtã tyrannidem ſpectante, Catulus Luctatius uir ſummę apud Romanos

manos dignitatis, surgens in senatu ait, οὐκ ἔτι ὑπονόμοις Cæsar, ἀλλ' ἤδη μηχαναῖς αἱρεῖ τὴν πολιτείαν. i. Cæsar nõ iam cuniculis, sed machinis tollit rempublicã. Suffossiones clam fiunt, machinæ, hoc est, arietes, onagri, ballistæ palàm admouentur. Dictũ Plutarchus refert in uita Caij Cęsaris. Plus ueneris habebit, si ad res animi transferaт̃, ueluti si quis dicat malos genios interdum oppugnare nos machinis, quum palàm terrent aut illectant, interdum cuniculis, quoties falsa specie pietatis imponunt obrepuntq; incautis.

Exitij nulla ratio. LXII

ὀλέθρου οὐδεὶς λόγος. i. Exitij nulla ratio. Refert Plutarchus in uita Eumenis. Is quum satagens rerum suarũ, superiorẽ adisset Phrygiam, intra Celenas hybernauit: ubi quoniam reperit Alcetam, Polemonem & Docimũ de imperio contra ipsum decertantes, τοῦτ' ἦν, ἔφη, τὸ λεγόμενον, ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος. i. Exitij nulla ratio. Sentiẽs opinor, quũ imminet homini fatale exitium, deum adimere consilium ac rationem. Apparet esse hemistichiũ carminis Iãbici ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος. Huic affine est, quod habet Quintilianus li. 5. De coniectura loquẽs, Præterea, inquit, quur potissimũ illo loco, illo modo sit aggressus: qui & ipse diligentissime tractat pro eodẽ locus, an etiã si nulla ratione ductus est, impetu raptus sit & absq; sententia. Nã uulgo dicitur, scelera non habere consiliũ.

Qui lucerna egent, infundunt oleum. LXIII

Plutarchus in uita Periclis refert Anaxagorã Pericli in administranda Rep. magno adiumento fuisse, uerũ ubi iam grauaret senectus, & à Pericle publicis intẽto negocijs negligereт̃, decreuerat inedia finire uitã. Id ubi resciuit Pericles, accurrit ad ædes philosophi, precibusq; & lachrymis conatus est illũ ab instituto reuocare, idq; sua ipsius causa magis, q̃ Anaxagorę. At ille iam agens animam dixit, ὦ περίκλεις, καὶ οἱ τὸν λύχνον χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσιν. i. O Pericles, & quibus lucerna est opus, infundunt oleũ: exprobrans illi neglectum amici, unde non uulgarem capiebat utilitatem, quũ qui egent lucerna, ob usum qualemcunq; curent illam, abstergentes atq; infundentes oleũ. Et quibus opus est fructu, stercorant agrum.

In uentrem insilire. LXIIII

Ες τὴν γαστέρα ἅλλεσθαι. i. In uentrem irrumpere dicitur, qui curã omnem ad cibum ac potum confert. Ita Plutarchus de Lucullo in ipsius uita. Ατε δὴ μὴ θεατρικῶς μηδὲ ἐπιδεικτικῶς λευκόλλου πολεμοῦντος, ἀλλὰ δὴ τοῦτο τὸ λεγόμενον εἰς τὴν γαστέρα ἁλλομένου, καὶ ὅπως ὑφαιρήσει τὴν τροφὴν ἅπαντα πραγματευομένου. i. Vtpote quũ Lucullus iam non palàm, neque ad ostentationẽ bellaret, sed quemadmodum dici solet, in uentrẽ impetum faceret, nihil non moliẽs ut hosti cõmeatum subtraheret. Non hic repetam quomodo locũ hũc uertit Leonardus Iustinianus: Sũt quos nõ alia ratione melius uincas q̃ si uentrẽ impetas. Huius stratagematis exemplũ edidit nobis ille nõ minus eruditione quàm stẽmatis clarus Hermanus à noua aquila Comes. A Dominicano q̃dã proscissus erat pręfatiuncula, quasi staret à Capnione, degenerãs à maiorũ suorum morib. ac pietate. Expostulauit cũ maledico, minitans omnia. tanto magis ille ferociebat, Tandem amici Comitis hoc iniere consilium: Denuntiarunt collegio, si maledicũ abijcerẽt, se cęteros sodales ꝓ innoxijs habituros. Sin minus, in omnes uelle retorquere quod omniũ cõsensu maledicus ille fuisset ausus. Quum negligeret denũtiatio, missus est qui interdiceret ne quisquam ex eo sodalitio colligeret oua caseósue in ditiõe Comitis aut cognatorũ illius. Neglectũ est interdictum, itum est ad Ooptochiã ac tyrologiã: sed posteaquam irrumpentib. Comitis famulis ægre euaserũt, orta inter sodales seditiõe, Maledicus ad cõditiões pacis coactus, chirographo testatus est se Comitẽ semper habuisse, & habere & habiturũ esse, ꝓ docto, generoso & pio uiro. fassus est se illa scripsisse quę obijciebaт̃, neq; enim licebat inficiari quod per typographos erat euulgatũ. At quę scripserat in Comitẽ, non competebãt nisi in hominem degenerem ac impietatis fautorem. Itaq; suo chirographo nihil aliud effecit, nisi ut maledicentię adiungeret scurrilẽ impudentiam. Hac tamen satisfactione uir animi generosissimi uereq; Christiani fuit cõtentus, me uehementer approbante. Puto huc respexisse Terentium, quum ait, Pugnos in uentrem ingere. Nam parasiti nulla parte magis lædi possunt quàm uentre.

O domus anti. quàm dis. d. dominaris. LXV

Videtur & illud Ennij carmen ꝓuerbijs asscribendũ, quod refert M. Tullius Off. libro

bro primo, O domus antiqua quàm dispari domino dominaris. Id cōueniet in disciplinam commutatam in peius eorum uitio qui successerunt. Velut in domum, in urbē, in Academiam, in monasterium aut collegiū ad peiora degenerans. Quanquā suspicor carmen Ennianū in codicibus esse uitiatum, legendum aūt: O domus Anti quàm dispari domino dominaris. ut notarit Antij successorem. Iam quoniam in dispari, prima syllaba natura longa est sublato s, quod Ennius subinde facit: nisi forte pro Anti mauis Anci, aut Anni, quem Lucilius taxat aliâs: fit breuis. Itaq; constat metrum. Scriba parū eruditus, putans antiquam unicam esse dictionē, mutauit, antiqua. Alius nolens omittere quod erat in plerisq; codicibus, adiecit quàm. Respexit huc M. Tullius Philippica secunda, O tecta ipsa misera quàm dispari domino: quanquam quomodo iste dominus? sed tamen quàm à dispari tenebantur.

Sortem & usuram persoluere. LXVI

Καὶ τὸν τόκον καὶ τὸ κεφάλαιον ἐκτίνειν dicunt, qui serius quidem sed grauius puniuntur, aut qui differunt uindictā, ut per occasionem lędant grauius. Nam prorogatione crescit usura. Dion libello περὶ τῆς ἀπιστίας. ὥσπερ τὰ θηρία πολλάκις ἠρεμεῖ κοιμώμενα ἢ ἐμπεπλησμένα, τὴν μὲν φύσιν οὐκ ἀποβεβληκότα τὴν αὑτῶν. παραπλησίως δὲ καὶ ἐκεῖνοι χρόνον τινὰ οὐκ ἔβλαψαν, ἔπειτα συμβάσης προφάσεως, καὶ τόκον φασὶ καὶ τὸ κεφάλαιον, τῆς πονηρίας ἐκτίνουσι. i. Quemadmodum noxiæ bestiæ sæpenumero quietem agunt, siue quum dormiunt, siue quum cibo expletæ sunt, quanquam naturam interim suam non exuerunt: Similiter & illi ad tempus aliquod non læserunt, at ubi se dederit occasio, & usuram, ut aiunt, & sortem maliciæ persoluunt.

Ad incitas. LXVII

Quos urgeret extrema necessitas, his res dicebatur ad incitas redijsse. Plautus in Trinūmo: Hem nūc hic cuius est (subaudi ager) ut ad incitas redactus, Id est, ad extremam inopiam. Idem in Penulo: Tace modo, pfecto ad incitas lenonē rediget, si eas abduxerit: quin potius disperibit saxo, quàm unā calcem ciuerit. Sed haud scio an hic legendū sit, unum calcum ciuerit. Nonius Marcellus admonet incitam dici egestatem, & uerū dicit, sed non absq; tropo. Nā in his duobus locis quæ retulit è Plauto, extremam quidem inopiam significat, at nō statim ubicunq; ponūtur incitæ, significatur egestas. Lucilius incita dixisse uidetur in neutro genere: Illud ad incita quum redit atq; internecionem. Item: Commanducatus corrupit, ad incita adegit. At Isidorus lib. 18. usurpauit genere masculino. Calculi, inquiens, partim ordine mouentur, partim uagi: qui uero moueri omnino non possunt, inciti dicuntur. Cio, moueo est: inciti quasi immobiles, quos Græci dicerent ἀκινήτους. Satis liquet prouerbiū ductum à lusu calculorum, in quo erāt certæ lineæ, ad quas redactus calculus moueri iā nō posset. Quadrabit & in eos qui cōfutati manifestis argumentis, non habent quod respondeant, quod Dialectici uocant Metam silentij.

Centro & spacio circumscripta. LXVIII

Plutarchus in Pręceptis ciuilibus, ἂν δὲ ᾖ τὰ τῆς οὐσίας μέτρια, καὶ κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγραφόμενα πρὸς τὴν χρείαν. i. Quod si facultates modicæ fuerint, & centro & spatio circūscriptæ ad usum. Sentit fortunas tam angustas, ut nisi certa dimensione dispensentur, non sint ad necessarios usus suffecturæ. Veluti qui supputatione facta quantū habeāt annui census, subducunt quātum quoq; mense, quaq; hebdomade, quoq; die possunt impēdere. Quod si hospitis aduētus, aut similis casus fecerit sumptus paulo largiores, id sequentium dierum parsimonia sarcitur, ne nō cōstet ratio. Idē De futili loquacitate docet responsionem esse κέντρῳ καὶ διαστήματι circumscribendā, ne quid respondeat ultra quàm requirit percontatio. Quidam enim de uno interrogati, respondent de pluribus. Metaphora translata est à circulo qui fit circino circūducto: in medio centrū est immobile, hinc spacium undiq; æquale ad lineam obeuntem. Vnde & circumscripta dicuntur, quæ certis finibus continentur.

Roscius. LXIX

Roscius histrio tā erat felix in agendis fabulis, ut quisquis in arte quapiam insignis esset, Roscius uocaret. Id indicat M. Tullius libro De oratore primo: Itaq; hoc est iam diu cōsequutus, ut in quo quisq; artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceret.

Idem

Idem in secundo De oratore: Soleo sæpe mirari eorum impudentiã, qui agũt in scena, gestũ spectãte Roscio. Quis enim se cõmouere potest, cuius ille uitia nõ uideat? Rursus in Bruto: Et in scena Rosciũ esse intelligat. Hic est ille Roscius Ciceronis cõcertator, quem ornauit hoc elogio, ut diceret Virum fuisse tam bonum, ut unus indignus esset qui in scenã prodiret, & eundẽ tam præclarũ artificẽ, ut solus dignus esset qui in scena uersaretur. Eodem igitur tropo quo uehemẽter in cõsilijs callidum, Dædalũ uocamus: in laboribus patientem, Herculem: in disputãdo inuictũ, Achillem: in iudicando, Aristarchũ: patronum in causis agendis egregie dextrum, Roscium licebit appellare.

Philotesius crater. LXX

Κρατὴρ φιλοτήσιος dicitur, quo in conuiuijs conciliantur amicitiæ: qui mos etiamnũ durat apud Germanos, quibus turpissimum est, post acceptum Philotesiũ poculũ, ueterum offensarum quamuis capitalium meminisse, ne iudices quidẽ admitterent actionem iniuriarũ. Plutarchus in cõmentario De fortuna Alexandri, qui barbaros armis, Græcos ciuilibus institutis conabatur ad humaniorem ac sanctiorẽ uitæ rationẽ adducere, ὥσπερ, inquit, ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τοὺς γάμους καὶ διαίτας, id est, Velut in philotesio poculo miscens uitas, mores, cõiugia ac uiuẽdi rationes. Apud Plautum in Pseudolo, seruus ebrius dijs proximum putat, manu cãdida cãtharũ dulciferum propinare mitissimã amicitiã. Hesychius indicat hanc φιλοτησίαν solere adhiberi post cœnã, quum in signum amicitiæ ex eodem poculo de eodẽ uino bibunt omnes. Qui mos apud nos nondum exoleuit, sed rarior est ob metũ nouæ lepræ, qua plerique laborãt. Asconius Pedianus in actionem aduersus Verrem tertiam, putat hoc esse, quod M. Tullius criminatur Verrem cum suis potasse more Græco. Nã uulgus existimat illos Græco more bibere, qui largius ac cyathis grandioribus bibunt. At ipse magis probat, ut intelligamus eos Greco more bibere, qui merũ bibũt. Id autẽ solẽt facere Greci, ut quũ in conuiuio libant, primum salutẽt deos, paulullum è cyatho profundẽtes, dein amicos suos: totiesque bibunt merũ, quoties deos aut charos suos nominatim uocãt. Ita fermè Pedianus. Quidam putant hunc craterem etiam ἀγαθοῦ δαίμονος appellari.

Cithara incitat ad bellum. LXXI

Plutarchus libro De fortuna Alexandri secundo, declarat hunc uersiculum apud Lacedæmonios solere decantari: id est,

Ἕρπει γὰρ ἄντα τῷ σιδήρῳ τὸ καλῶς κιθαρίσδην.

Vergit ad letale ferrum, lepide cithara canere.

Quo significabant certis citharę modis sedari motus animorũ, alijs addi uigorẽ ad prælium. Quum Alexander audisset Antigenidã tibia modos incinentẽ, qui uocant Harmatij, adeo inflammatus est, ut simul cum armis exurgens manus iniecerit in proxime assidentes.

Bathyclis poculum. LXXII

Βαθυκλέους κύλιξ. id est, Bathyclis calix, dictum uidetur in eos qui diuitijs suis soli fruuntur, nemini quicquam impartientes. Apud Plutarchum in Cõuiuio septem sapientum, Ardalus quidam sic alloquitur Æsopum: Tu nunquam huc transmittes poculum ad nos, quum uideas istos tanquam Bathyclis calicem inter sese transmittere, cæterum alijs nemini impartientes. Cui respondet Æsopus: At ne hoc quidem poculum est publicum. Siquidem uni Soloni iamdudum astat. Bathycles Græcis sonat profundæ gloriæ, quo nomine uidetur fuisse quispiam diues sibi uiuens sibique bibens.

Lunæ radijs non maturescit botrus. LXXIII

Plutarchus hunc Ionis senariũ ceu prouerbialem adfert, differẽs quod luna quoniã radios habet imbecilliores quàm sol, excitare possit humores, concoquere non possit. id est,

μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς.

Neque enim his niger maturus efficitur botrus.

Conuenit in eos, qui conantur quod ob defectum uirium nõ queunt perficere. Refert idem in cõmentario De facie apparente in orbe lunæ. Accedet plus ueneris, si uolẽtes significare disciplinas humanas non præstare felicitatẽ, dicamus, μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς. In αὐταῖς subaudiendum est ἀκτῖσιν, id est, radijs.

Calliæ defluunt pennæ. LXXIIII

Callias apud Græcos quispiam fuit qui per luxum ac libidinem patrimonium abligurierat. In eum uulgaris iocus extitit, Καλλίας πτερορρυεῖ. i. Calliæ defluūt pennæ. Solet enim hoc interdum auibus accidere, uel morbo, uel certis anni temporibus. Quemadmodum & quadrupedibus quibusdam mutantur pili aut uilli. Vnde & Deplumati dicuntur ac detonsi, qui facultatibus exuti sunt. Hoc uerbum πτερορρυεῖν frequēter per iocum usurpatur apud Aristophanem in Auibus.

Ἐν πλάτει. LXXV

Ἐν πλάτει dictum, accipiendum interpretantur Græci, quum paululum ultra præscriptum significāt esse concedendū, præsertim in his quę sunt humanitatis. Veluti si quis pollicitus solutionem ad diem Augusti decimum, reddat postridie. Iulianus Pandectarum libro 46. Tit. De solut. & lib. cap. Ratum autem dominus habere debet, mox quū primum certior factus est, sed hoc ἐν πλάτει & cum quodā spatio tēporis accipi debet. Et hunc Iuliani locum citat Vlpianus, eodem libro tit. rem ratam haberi, cap. Quo enī. Rursus libro decimotertio, tit. De condictiōe triticaria, cap. in hac actione. Verius est, inquit, quod Seruius ait, condemnationis tempus spectandū: si uero desierit esse in rebus humanis, mortis tempus. Sed etiam ἐν πλάτει secundum Celsum erit spectandum. Non enim debet breuissimum uitæ tempus æstimari. Iterū libro 22. tit. De probationibus, cap. penultimo, Nec hoc quæritur, num aliquis meminerit quo die aut quo cōsule factum sit, sed num hoc aliquo pacto probari possit, quando id opus factum sit: & hoc Græci, ἐν πλάτει dicere solent, & cętera. Hactenus Pandectæ. Verū illud ἐν πλάτει, non norunt Caletij, qui ad horam undecimam iussi claudere portas ciuitatis, statim ad primum nolæ ictum occludunt, repulsis & qui foris stant, & qui egredi cupiunt, utrisque portæ proximis. Quum denunciatur anathema qui ad diem præscriptum non soluerint, liberantur à fulmine, si ab eo die intra decimumquartum liberarint fidem suam. Hæc ad iuris æquitatem pertinent.

Per Satyram. LXXVI

Variarum rerum mixturam sparsim nulloq́ue ordine congestarum ueteres Satyrā appellabāt. Apparet uocem primū deductam à lasciuia Satyrorum, temere nūc huc nūc illuc salietium. Hinc deflexa est ad cibi genus, quod ex diuersis herbarū formis cōflatū est: pręterea ad lancem uarijs rerum generibus onustam, quæ sic dijs offerebāt, nō dissimilis illi poculo quod Gręci πεντάπλοον, à quintuplici rerū differētia, siue κυκεὼν à mixtura uocabāt, de quo nobis supra dictum est. Festus ait Saturam siue Satyrā dici cibū uarijs rerum generibus conditū. aut legē alijs multis cōfertā legibus. itaq; in sanctione legum asscribi solere, Néue per Satyram derogato aut abrogato, quum significāt totā legem esse seruandā. Citat Annium Luscum ex oratione quā habuit aduersus Tyberiū Gracchum: Imperium quod plebs per Satyram dederat, id abrogatū est. Citat & C. Lelium ex ea quam pro se dixit. Postero die quasi per Satyram legē sentētijs exquisitis, in deditionē accipitur. Legē Satyram interpretantur, quę eadem multas res complectit: quemadmodū Iugurtha acceptus est in deditionē, sed multis pręscriptis cōditionibus, ut triginta daret elephantos, pecus atq; equos multos, cū magno argēti pōdere. Vsus est hoc adagio Iustinianus in præfatiōe Pandectarū: Et primo quidē, inquit, anno hoc opus tradebāt legentib. non secūdum edicti perpetui ordinationē, sed passim & quasi per Satyram collectum, & utile cum inutilibus permixtū, maxima autem parte inutilibus, deputata. Itidem Salustius in bello Iugurthino, Quasi per Satyrā sententijs exquisitis in deditionem accipitur. Hæc Salustius dicit de Iugurtha, nec sunt in cuiusquam oratione, nec ibi quisquam aderat Lelius: unde necesse est locum apud Festū esse mutilum. Verba Lelij sunt omissa, simul cum nomenclatura Salustij.

Ne præceps fueris ad iurandum. LXXVII

Nonnullis haud uulgariter eruditis uidetur & hoc adagijs annumerandū, qđ refert Vlpianus libro Pandect. 12. cap. 13. tit. De iureiurando, circa finē. Si quis, inquit, iurauerit in re pecuniaria per geniū principis, dare se non oportere, uel intra certum tēpus, & peierauerit: uel si dare oportere, uel intra certum tēpus iurauerit se soluturū, nec soluerit, Imperator noster cū patre rescripsit, fustib. castigatū dimittere, & ita ei superindici,

πϱοπετῶς μὴ ὄμνυε, id est, ne fueris ad iurandum præceps. Habebit prouerbij speciem, si quis hominem post acceptum malum admoneat, πϱοπετῶς μὴ ὄμνυε.

Ex syngrapha agere. LXXVIII

Sunt & illæ formæ à iurisconsultis ductæ uersæ in prouerbiũ: Ex syngrapha agere, obsignatis tabulis agere, pro eo q̃d est, rigide parũq; ciuiliter, sed uelut ex obligatiõe. Cicero pro Murena: Pergitisne uos tanquam ex syngrapha agere cũ populo? Syngrapha Latinis sonat conscriptionem, quod utriusq; manu conscripta utrisq; partibus tradi soleat: & in hoc syngraphæ differunt à tabulis, q̃d tabulæ ab una parte tantũ seruari cõsueuerint. A chirographo, tabulis, codicillis differt Syngrapha, quod in illis nõ scribantur nisi acta, in hac etiã contra fidẽ actionis pactio uenit, & nõ numerata pecunia, aut nõ integre numerata pro temporaria uoluntate hominũ scribi solet. Ita propemodum Asconius Pedianus in Verrinarum tertiam.

Iniuria soluit amorem. LXXIX

In Grecorum Epigrãmatibus, ꝓuerbij titulo citatur ὕβϱις ἔϱωτας ἔλυσε. id est, Iniuria siue contumelia soluit amores, quod contẽptus amor plerunq; uertit̃ in irã, ira in odiũ. Sic in comœdia Phædria, Exclusit, reuocat, redeam? Non si me obsecret. Itẽ Horatius,

Nam si quid in Flacco uiri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes, Et quæret iratus parem.
Nec semel offensæ cedet constantia formæ, Si certus intrarit dolor.

In epigrammate queritur amans hoc dictum falso iactari uulgo, quod ipse ab amica exclusus non sine conuicio, quum iurasset se toto anno non rediturum ad illam, postri die diluculo supplex ad eam redierit. Carmen sic habet,

ὕβϱις ἔϱωτας ἔλυσε, μάτην ὅδε μῦθος ἀλᾶται,
ὕβϱις ἐμὴν ἔϱεθει μᾶλλον ὀϱωμανίην. id est,

Falsum est quod iactant, iniuria soluit amores,
Morbum quippe meum prouocat illa magis.

In genere tamen uerum est, officijs mutuis ali beneuolentiam, iniurijs extingui.

Diserte saltare. LXXX

Cornelius Tacitus in dialogo De oratorib. significat hoc cõuiciũ fuisse uulgo iactatum in oratores suorum temporũ, qui lasciuia uerborum & leuitate sententiarũ licentiaq; cõpositiõis histrionales modos exprimebãt, atq; adeo laudis, & gloriæ, ingenij q; loco iactabant, saltari cãtariq; cõmentarios suos, oratores temere dicere, histriones diserte saltare. Argutia dicti in hoc sita est: oratores histrionice dicebãt, q̃d illis erat indecorũ, histriones ad oratorum actionẽ sese accõmodabãt: ita factũ est, ut illi peius dicerent, hi saltarent melius. Histrionum est saltare, oratorum dicere, quod qui perite faciunt, diserti uocantur. locus autem duo diuersa coniunxit.

Quod pulchrum, idem amicum. LXXXI

Τὸ καλὸν φίλον. i. Quod pulchrum amicum. Inter prouerbia conciliantium amicitiã, refertur & hoc apud Platonem in Lyside. καὶ κινδυνεύει κατὰ τὴν ἀϱχαίαν παϱοιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. i. Ac propemodum apparet iuxta uetus prouerbiũ, quod pulchrum est, amicum esse. Qui cõmodi gratia amat, non amat uere, sed quod pulchrum est, per se amatur. Vnde Aristoteles, percontanti qui fieret ut libentius colloqueremur cum formosis quàm cum deformibus, respondit, eam percontationem esse cæcorũ. Nihil autẽ uirtute pulchrius, eoq; nec amabilius quicquam.

Mortuo leoni & lepores insultant. LXXXII

Extat epigramma Græcum, cuius argumentũ sumptum est ex Homerice Iliad. χ. ubi Hectorem ab Achille iam interfectũ circumsistunt Greci mortuo insultãtes, nec quisquam erat qui extincto non aliquod uulnus infligeret. Sic enim habet Homerus,

ἄλλοι δὲ πεϱίδϱαμον υἷες ἀχαιῶν,
οἳ καὶ θηήσαντο φυὴν καὶ εἶδος ἀγητὸν
ἕκτοϱος, οὐδ' ἄϱα οἵ τις ἀνουτητί γε παϱέστη. id est,

At reliqui accurrunt Graij, cinguntq; cadauer
Hectoris, eximiam speciem formamq; stupentes.
Nec tamen astitit exanimi sine uulnere quisquam. Ac paulo post:

ὥς ἄρα τις εἴπεσκε, καὶ οὐτήσασκε παρασάς. id est,
Dixerat hoc aliquis, simul & uulnus dedit astans. Epigramma sic habet,
Βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας, ὅττι καὶ αὐτοὶ
Νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί. id est,
Nunc telis petito te meum post fata cadauer,
Audet uel lepus exanimi insultare leoni.
Dictũ est aliàs de his qui mordent mortuos, cũ laruis luctant̃, & cũ umbris depugnãt.

Lingua non redarguta. LXXXIII

Plato in Theęteto, Ἀτὰρ ὡς ἔοικεν ἐὰν ὅτι δεῖν, δὴ Εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται. ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. i. At ut uidetur si posse responderis, Euripideũ quiddam nobis accidet, lingua quidẽ nobis erit irredarguta, mens aũt non erit irredarguta. In eos quadrat qui rationibus conuicti, non cedunt tamen, sed tergiuersantur reclamantes aduersus suam ipsorum conscientiam.

Pugno tenere. LXXXIIII

ἀπρὶξ ταῖν χεροῖν λαβέσθαι. i. Pugno stringere dicitur, quod ipso cõtactu sentitur. Sic Plato in Theæteto, οἱ οὐδὲν ἄλλο οἰόμενοι εἶναι, ἢ οὗ ἂν δύνωνται ἀπρὶξ ταῖν χεροῖν λαβέσθαι. i. qui nihil esse putant, quicquid nõ possint strictim manibus apprehendere. Loquit̃ de his qui nõ existimãt quicquam esse in rerum natura præter res corporeas, & sensib. expositas: actiones, generationes, & huius generis alia, quę intellectu nõ sensib. percipiuntur, existimãt esse inania uocabula. Talis uisus est Platoni Diogenes, qui dicebat se cyathos & mẽsas uidere, cyatheitates ac mẽseitates, quas Plato cõmemorabat, nõ uidere. Sed uicissim audiuit, Nimirũ oculos quib. cyathi & mẽsæ uident̃, habes: mentem qua cyatheitates ac menseitates cernuntur, non habes. Tam crassum ingeniorũ genus Plato ueluti prophanũ à philosophię mysterijs iubet arceri. Verius enim sunt quę non uidentur, quàm quæ uidentur: & certius ea scimus quæ ratione colligimus, quàm quæ manibus contrectamus, sensuum enim iudicium fallax est.

Haud solide. LXXXV

οὐ παγίως. i. Haud firmiter. Plato in Theæteto, miror quamobrẽ prouerbij loco retulerit, nisi forte ob metaphorã duriusculã, παγίως, addidit ὥς φασιν. Agit enim illic Socrates de his, quæ suapte natura firma nõ sunt, sed alijs adhęrentia reciprocis motib. uariantur, ut sint aut nõ sint, uelut albũ & nigrũ, agẽs & patiens: locus sic habet: καὶ πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπολειπτέον, αὐτὸ μὲν καθ' αὑτὸ μηδὲν εἶναι, ὃ δὴ καὶ τότε ἐλέγομεν. ἐν δὲ τῇ πρὸς ἄλληλα ὁμιλίᾳ πάντα γίγνεσθαι καὶ παντοῖα ἀπὸ τῆς κινήσεως. ἐπεὶ καὶ τὸ ποιοῦν εἶναί τι καὶ τὸ πάσχον αὐτῶν, ἐπὶ ἑνὸς νοῆσαι, ὥς φασιν, οὐκ εἶναι παγίως. i. Atq; ad eundem modum de reliquis sentiendũ est, unumquodq; per se nihil esse, quod sanè ego & tu dicebamus, sed in mutuo inter se congressu omnia fieri, & omnifaria, uidelicet à motu. Quandoquidẽ & agẽs esse aliquid, & patiens, unũquodq; per se intelligere, sicut aiunt, solide nõ possumus. Aristoteles lib. Rhet. 2. ait, senes ob rerũ experiẽtiã semper addubitare, neq; quicq̃ asseuerare, sed omnib. dictis addere, ἴσως καὶ τάχα, id est, forte & forsitã. παγίως δ' οὐδέν. i. nihil fixe. πάγιον Græcis dicit̃ quod cõpactum est, à πήγω quod est figo siue compingo. Inde παγίως pro solide & certò. Accidentia quodammodo fluunt. Substantia solida est: & eorum quæ dicuntur ad aliquid, ratio pendet aliũde: patris enim ratio perit patri si moriatur filius, quum nihilo secius subsistat patris substantia. Quin & Latinis res soli dicũtur, bona immobilia: & à solo solidũ dicitur quod integrũ est & cõpactũ, Id Osci solũ uocant pro toto. Iuuenal. Nobilitas sola est atq; unica uirtus. Sic hãc uocem frequẽter usurpat diuus Hieronymus. Hinc Sextus Pompeius Festus, dicta putat soliferrea tela, quæ tota ferrea sunt: & hominem solertem, quod omneis arteis calleat: Et solenne, q̃d omnib. annis fit. Indidem & terram solũ dicimus, quod fixa sit & cõpacta, nõ profluẽs aeris & aquarum more. Huic contrarium est quod habet M. Tullius lib. De finibus secundo: Quæ dici eadem de cæteris uirtutibus possent, quarum omnium fundamenta uos in una uoluptate, tanquam in aqua ponitis. Vox à Græcis deducta uidetur, ὅλον, & aspiratione uersa in s, solum.

Aut abi aut exuere. LXXXVI

Plato in Theæteto significat apud Lacedęmonios hũc fuisse morẽ, ut in publicis certamini-

taminibus neminem cogerent ad congressum, sed legẽ edicebãt ἢ ἀπιέναι, ἢ ἀποδύεσθαι,
id est, aut abire aut exui. Græcis aũt ἀποδύεσθαι dicuntur, qui se parant certamini, quod
campestriati luctarentur olim, cætera nudi. unde hæc ipsa uox ἀποδύεσθαι quoties trãs-
fertur ad rem animi, uelut ad disputandum, aut repugnandum carni, prouerbij uim ha
bet. Ita frequenter usurpat diuus Chrysostomus, ac diuus Basilius. Simile est id quod
alibi dicitur, Aut bibat aut abeat.

Crisonem Himeræum præcurrere. LXXXVII

Prodigiosa celeritas Crisonis uidetur locũ dedisse prouerbio. Sic eñ Socrates apud
Platonẽ in Protagora, rogatus ut institutã cũ Protagora disputationẽ perageret, βουλοί
μην ἂν χαρίζεσθαί σοι εἰ μου δυνατὰ δέοιο. νῦν δὲ, ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου κρίσωνι τῷ ἱμεραίῳ δρο
μεῖ ἀκμάζοντι ἕπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῳ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἕπεσθαι. i. Optarim
quidem tibi morem gerere, si quod petis, meæ facultatis esset, Nũc perinde est, ac si me
roges ut Crisonem Himeræum insignẽ cursorem sequar, aut dolichodromon quẽpiã,
aut hemerodromon perpetuo æquem cursu sequarq́. Himera Siciliæ ciuitas est, quan
quam eiusdem nominis est altera in Africa. Vnde Crison dictus est Himereus, celerita
te currendi celebris, qualem refert libro septimo Plinius fuisse Philippidẽ, & Canistiũ
Lacedæmonium, cũq́ his Philonidem Alexandri magni cursorem. Dolichodromi di
cebantur, qui perpetuo impetu duodecim stadia decurrebant. Hemerodromi, qui to-
tum diem à mane usq́ ad uesperã citra respirationẽ currebant. Plinius scribit puerũ no
uem natum annos à meridie usq́ ad uesperam continuasse cursum. Vnde Græci poetę
solem appellant ἡμεροδρόμον, quod singulis diebus cursum suum peragat, quasi uero
noctu requiescat in diuersorio Thetidis.

Charadrion imitans. LXXXVIII

Χαραδριὸν μιμούμενος. i. Charadrion imitans, dici solitum de dissimulante ac rem uti
lem occultante. Suidas refert hunc senarium Scazontem ex Hipponacte,

Καὶ μὴν καλύπτεις μῶν χαραδριὸν πέρνας; id est,
Et num Charadrion quæso uenditor cælat?
Item Aristophanes in Auibus,
ἄλλως ἄρ' οὔποψ ὡς ἔοικ' εἰς τὴν λόχμην
ἐμβὰς ἐπῶζε χαραδριὸν μιμούμενος. id est,

Alioqui upupa ut uidetur saltum ingressa abdidit sese, Charadrion imitans. Quo loco
interpres fere cũ Suida cõsentiẽs, narrat huic aui uim inesse medicã, ut illius aspectu fa-
cile sanenť, qui laborant ictero siue regio morbo: eamq́ ob causam qui uendũt occul-
tant eam, ne licitator remediũ sentiat priusquã emerit. Addit eam auem mutare colorẽ
ad similitudinem eorũ quib. admouetť: non deesse tamẽ qui sentiant non aspectũ, sed
esum auis, habere remedium. Vocẽ autẽ distingui accentu. nam si pronuncies ultima
acuta χαραδριὸν, declarari auẽ: si penultima acuta, χαράδριον, diminutiuũ à χάραδρα, si-
gnificari uoraginem, siue terræ hiatum, q̃d in hũc delabẽs aqua melodiã quandã red-
dere uidetur. Tantum ex his quæ indiligenter à Suida sunt congesta tradere licuit. Me
minit huius auis & aliàs Comicus in eadẽ fabula, ὕδωρ ἐφόρουν κάτωθεν εἰς τὸν ἀέρα οἱ χα-
ράδριοι. i. aquam ex imo portabant in aerem Charadrij. Interpres addit aui nomen indi
tum, quod in uoraginibus gaudeat uersari. Socrates apud Platonẽ in Gorgia, quũ Cal
licen eò pellexisset, ut fateretur beatam uitam non esse sitam in copia rerũ, sed in per
petuo influxu: (nã qui satur est, aut non sitit, quoniã nec molestiã sentit, nec uoluptatẽ,
lapidis more uiuit, potius q̃ hominis:) ita subijcit: χαραδριοῦ τινὰ αὖ σὺ βίον λέγεις, ἀλλ' οὐ νε
κροῦ οὐδὲ λίθου. i. Rursus tu Charadrij quãdã narras uitã, nõ mortui lapidisue. Marsilius uer
tit auem, quum Socrates uideatur sentire de uoragine, in quã quũ perpetuo decurrat
aqua, nunquam tamen expletur: nisi forte Charadrius auis est de numero uoraciũ, quẽ-
admodum & Larus, ut hinc nomen inuenerit à Charadra ductum.

Quantum pedibus potes. LXXXIX

Socrates in Gorgia Platonis ita loquiť, σωφροσύνην μὲν διωκτέον καὶ ἀσκητέον, ἀκολα-
σίαν δὲ φευκτέον, ὡς ἔχει ποδῶν ἕκαστος ἡμῶν. i. Tẽperantiam quidẽ sectari atq́ exercere o-
portet: Contra intemperantiã fugere, quantũ quisq́ nostrũ pedib. ualet. Id quo longi-
us transferť à rebus corporeis, hoc magis accedit ad ꝓuerbiũ celeritatis. Quod in cor-

pore ſunt pedes, hoc in animo ſunt affectus, quibus expetimus aliquid aut refugimus.

XC

Vaſis inſtar.

Ἀγγείου δίκην. i. Vaſis inſtar loqui dicitur, qui quũ ob imperitiam ex ſe nihil poſſit adferre, ab alijs audita profert. Fons ex ſe liquorem habet, uas ni aliunde infuderis, ſiccũ eſt. Homines autem qui uacant eruditione, per aures implent̃. Socrates in Phædro Platonis: ὅτι μὲν οὖν παρά γε ἐμαυτοῦ οὐδὲν αὐτῶν ἐννενόηκα εὖ οἶδα, συνειδὼς ἐμαυτῷ ἀμαθείαν, λείπεται δὴ οἶμαι ἐξ ἀλλοτρίων ποθὲν ναμάτων διὰ τῆς ἀκοῆς πεπληρῶσθαί με δίκην ἀγγείου. i. Nihil horum ex meipſo excogitaui fateor, imperitiæ mihi conſcius. Supereſt igitur opinor, ut alicunde ex alienis fluentis per aures fuerim impletus inſtar uaſis.

XCI

Vt lupus ouem.

Ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ. i. Vt lupus ouem amat, qui ſui cõmodi gratia ſimulat amorem. Nam is uulgo dicitur amor, quũ reuera ſit odium. Iuuenis enim cũ puellã uenat̃, ut illi pudicitiam, theſaurum incomparabilem eripiat, ut pro honeſta fama turpi rumore traducat, ut parentibus, amicis ac bonis omnibus inuiſam reddat: deniq; ut quod eſt omnium chariſſimum, bonam mentem eripiat, quęſo quid deterius hoſtis faciat hoſti? Socrates citat carmen in Phædro ueluti populari uſu iactatum:

ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί. id eſt,
Vt lupi oues, ita amat puerum ueſanus amator. Maro:
Torua leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam,
Florentem cytiſum ſequitur laſciua capella. Et Horatius:
Non ego te, tigris ut aſpera, Getuluſue leo, frangere perſequor.

XCII

In nauibus educatus.

Ἐν νηυσὶν τεθραμμένος. i. in nauibus educatus dicebatur, qui rudis eſſet & alienus à moribus liberalibus ſenſuq; cõmuni. Solet enim ferè nauticum genus ſuo elemento reſpõdere, quod à ciuilium hominum commercio ſubmotum uiuat. Ita Plato in Phædro, πῶς οὐκ ἂν οἴει αὐτὸν ἡγεῖσθαι ἀκούειν ἐν ναύταις τεθραμμένων. i. An non putas illum exiſtimaturum, ſeſe audire homines in nauibus alicubi educatos? Plautus in Ciſtellaria, mores agreſtes appellat maritimos, imò potius inconſtãtes, quod mare uicib. æſtuarijs accedat recedatq;. Plauti uerba ſic habent, Ita me amor lapſũ animi ludificat, fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, q̃d dat, nõ dat, deludit, modo q̃d ſuaſit diſſuadet, quod diſſuaſit id oſtentat, maritumis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem animum.

XCIII

Quod utile, honeſtum.

Τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. i. quod utile eſt, honeſtũ eſt: quod aũt noxium, turpe. Hoc Plato de Repub. quinto refert quaſi uulgo iactatũ, κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. i. Nam pulcherrime ꝑfecto hoc & dicitur & dicetur, quod utile eſt, id eſſe honeſtum, quod noxium, id eſſe turpe. Agit enim illic de fœminis ad omnia maſculorum munia pariter uocandis, ſi modo reperiantur æque utiles reip. Vult igitur illarũ corpora nudari ciuitatis cuſtodibus, & ſi uideantur habiles, unà cũ maſculis publicitus exerceri. Vehementer autẽ contemnit illos qui rideãt nudata fœminarũ corpora, modo ob reip. cõmodũ. Dubitat & M. Tullius an turpe ſit uiro bono nudũ ſaltare in foro, ſi liceat eiuſmodi ſaltatione ſeruare rempub. ſed hominum uulgus inuertit ſententiã, honeſtum eſſe quicquid eſt utile, quum philoſophis nihil ſit utile, niſi quod honeſtum eſt.

XCIIII

Magis quàm ſol Heracliti.

Qui ſine ſpe reparationis deficiunt, eos Socrates apud Platonẽ De rep. lib. 6. μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου ἀποσβέννυσθαι. hoc eſt, magis ipſo Heracliti ſole extingui dixit. Agit illic de ſenib. qui ad perdiſcẽdas philoſophię difficultates idonei nõ ſunt, in adoleſcẽtia defatigati. Heraclitus enim exiſtimauit ſolẽ ſcaphæ ſpeciem habere, eiuſq; lumen deficere, quoties cauũ ad ſuperiora uertitur, ſed rurſus fieri lucidum poſtqum inuertitur. Nõ diſſimile ſomnium de ſole prodidit Xenophanes, qui putauit eũ in occaſu perire, ſed exortu nouum fieri ſolem. At ſenes nunquam renouãtur ad uigorem iuuenilem. Huc alluſiſſe uidetur Horatius in Odis: Damna tamen celeres reparant cœleſtia lunę, Nos ubi decidimus, &c.

XCV

Cœnum barbaricum.

βόρβορος βαρβαρικός. id est, Cœnum barbaricum, pro uehementi stupore mentis apud Platonem lib. De repub. ij. ponitur. Laudat enim illic Dialecticam, quę sola mentem ignorantiæ immersam erigit attollitque à uulgaribus opinionibus, ad solidam ueri cognitionem. καὶ τῷ ὄντι, inquit, ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον ἠρέμα ἕλκει καὶ ἀνάγει ἄνω. id est, Ac re uera barbarico quodam cœno demersum animi oculum, paulatim trahit subuehitque sursum. Barbarus à borboro per contemptum dictum uidetur.

XCVI

Non è quercu aut saxo.

οὐκ ἐκ δρυὸς ἢ ἐκ πέτρας. id est, Non è quercu saxóue, quum significamus non constare materia externa, sed ex animi uirtutibus. Veluti uulgus ciuitatem appellat, muros ac domos è lapidibus lignisque constructas. Ecclesiam appellat structuram simili materia congestam, quum re uera ciuitas constet hominum moribus, & ecclesia sit animorum in uera religione consensus. Plato lib. De repub. 8. ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν; id est, An existimas è quercu qualibet, ut è saxo respub. fieri, ac non potius ex moribus eorum, qui in ciuitatibus uersantur?

XCVII

Psallium iniicere.

ψάλιον ἐμβαλεῖν. id est, Psallium iniicere dicuntur, qui ferocientem animum moderamine quopiam premunt, metaphora sumpta ab equis animosioribus. Plato lib. De legibus iij. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν, ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id est, At tertius uobis seruator, luxuriantem etiamnum frementemque conspiciens principatum, ueluti psallium illi iniecit, Ephororum potentiam. De Lacedæmoniorum republica loquitur, in qua quinque Ephori sunt instituti, ad temperandam regiam potentiam. Psallium autem est circulus, qui freno additur, unde & pro freno ponitur interdum. Nisi forte allusit ad bubalos, qui circulo ferreo naribus iniecto circumaguntur, unde prouerbium Naribus trahere, quod alio dictum est loco.

XCVIII

Principium, medium, finis.

Plato libro De legibus quarto, refert hoc quasi uulgo decantatum, deum uniuersitatem rerum omnium complecti, hoc est, principium, medium & finem. Ab illo enim omnium quæ sunt, initium, incrementum, & summa. ἄνδρες τοίνυν φῶμεν πρὸς αὐτούς, ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν περὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθείᾳ περαίνει, περὶ φύσιν περιπορευόμενος. id est, Sic igitur illis loquamur, Deus quidem ô uiri, quemadmodum & uetere prouerbio dicitur, omnium quæ sunt, principium, finem ac medium continens, rectum peragit cursum, secundum naturam circumiens.

XCIX

Orphica uita.

ὀρφικὸν βίον. i. Orphicam uitam Plato lib. De legibus sexto dixit uitam innoxiam, & à luxu sanguinolentisque dapibus purã. Huiusmodi siquidem uitæ ratione Orpheus instituisse uidetur, ut non solum sanguine pecudum non inquinarent aras deorum, uerum ne uesci quidem ullius animantis carnibus sustinerent, sed libis ac frugibus melle conspersis sacra facerent, nec aliis ipsi uescerentur. Platonis uerba sunt hæc. ἀλλ' ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγίγνοντο ἡμῶν τοῖς τότε. id est, Sed orphica quędam, ut dicitur, uita tum erat uestris illo seculo. Videtur Orpheus hoc conatus apud Thraces, quod Pythagoras tentauit apud Ionios, Numa apud Romanos.

C

Candidus sermo.

λευκὸς λόγος Græcis dicitur oratio dilucida perspicuáque, à colore qui inter cæteros plurimum habet lucis. Vnde λευκότερον εἰπεῖν dicuntur qui clarius efferunt quod sentiunt, hoc est, σαφέστερον. Et λευκὴ φωνὴ dicitur, quæ facile penetrat aures auditorum. Huiusmodi metaphoræ sunt, quæ sumuntur è propinquo, ut quum sentire dicuntur aut uidere, qui rem intelligunt: tenere, qui meminerunt: odorari, qui suspicantur: cæcutire, qui errant. E proximo ducũtur, quum quod oculorum est, transfertur ad aures, uelut hoc.

Ambrones. I



Mbrones olim uulgo dicebātur, qui rapto malisq; artibus uiuerent. Originem indicat Festus Pompeius, admonēs eam fuisse Galliarum gentē, quā quum mare inundans finibus suis depulisset, per aliena oberrantes rapinis ac prędationib. se suosq; alere cœperūt. Manus erat formidabilis nō numero tantū, dicuntur enim fuisse triginta milia, uerumetiam tum animorū ferocia tum ratione pugnandi. Siquidem conferti, rhythmis & cōcentu quodā in hostē ferebantur, subinde intonantes, Ambrones Ambrones: siue ut hac uoce suos in unum conuocarent, siue ut hostibus terrorem incuterent. Ab his uicti fuerāt Romani duces Manlius & Cepio: sed primum à Liguribus fracti sunt, mox à C. Mario prostrati, tādē ad aquas Sextias unà cū Cimbris ac Teutonibus deleti sunt. Ita ferme Iulius Florus in Epitoma libri 68. & Plutarchus in uita C. Marij. Simili modo Cilicis uocabulū abijt in conuicium rapacitatis ac prædationis.

Vinaria angina. II

De ἀργυράγχη. i. angina argentaria quæ multis præter Demosthenē uocem intercipit, iam antea diximus. At Festus Pompeius indicat ioco iactatū in eos qui uino pręfocantur, laborare uinaria Angina, quā οἰνάγχην possis dicere. Ipse noui Romæ quendā haud uulgariter eruditū, q hac angina serio perijt. Hermicus appellabat, natiōe Lusitanus. Correptus erat febricula uir corpore supra modū obeso, & ob id spirituosus. Decūbentē inuisit Christophorus Fischerus, patria Anglus. Vin tu, inqt, Hermice auscultare medicis meras nugas præscribētibus? Bono uino rectius ,pluet hoc malū, simulq; iussit adferri uinū Corsicum quadrimū. Propinauit ęgroto, iubēs bono esse animo. Ille psuasus hausit affatim, ac mox intercluso spiritu cœpit animā agere. Quosdā ebrietas è taciturnis reddit loquacissimos, quosdam contrà tam mutos q̄ ullus est piscis, citra uaIetudinis periculum. Vtinam hæc οἰνάγχη minus frequens esset apud Germanos.

Titiuillitium. III

Titiuillitium uox erat olim nullam quidē rem certam declarās, sed uelut interiectio contemptum extremū indicabat, qualis est apud Gręcos πιππαλό. Plautus citāte Festo Pompeio, Non ego isthuc uerbum emptitē titiuillitio. Locus aūt est in Cassina. Similis uox est apud eundē Festū Buttubata, qua tamē usus sit Neuius pro nugatorijs nihiliq; rebus. Nonius aūt putat pipolo, cōuicij fuisse uocē. Plautus in Aulularia, Ita me bene amet Lauerna, iam nisi uasa reddi iubes, pipolo hic differam ante ædes.

Nihil potest nec addi nec adimi. IIII

De perfectis operib. ita uulgo dici solitū indicat Aristoteles libro Moraliū Nicomachiorū secūdo: ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις, ὅτι οὐκ ἀφελεῖν ἔστιν, οὔτε προσθεῖναι. id est, Vnde de operib. quę bene habēt, ita solēt prędicare, Nec adimere possis, nec addere. Nā ut bene sit aliquid, præstat mediocritas, tollit excessus, aut defectus. excessum inducit, qui addit: defectum, qui adimit. De Lucillio scripsit Horatius,

Quum flueret lutulentus, erat quod tollere uelles.

De Demosthene ac Cicerone dictum est, Illi nihil posse demi, huic nihil posse addi.

Virtus simplex. V

Dubitari possit utrum uersus sit uulgo iactatus, quē ut omnibus notissimū citra nomenclaturam retulerit Ethicorum ij. Aristoteles, an imprudenti exciderit uersus pētameter. Differens eñ è sententia Pythagoræ, errorem esse infinitum, uirtutem finitam, quemadmodum in nemore mille modis aberratur à recta uia, quū ea sit unica: eoq; uicium esse in procliui, uirtutem in arduo, quemadmodum facile est à scopo aberrare, sed scopum attingere difficile est: subiungit,

ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί. id est,

Est simplex uirtus, omnigenum uicium.

Extra fumum & undam. VI

Aristoteles eodem libro refert uersum Homericum ut uulgo decantatum:

τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε νῆα. id est,

A fumo nauim simul atq; à fluctibus arce.
Aristoteles indicat esse uerba Calypsus adhortantis Vlyssem, ut neq; nimiũ littori uicinus nauiget, fumum sequutus, neq; se profundo credat pelago, sed in medio secet uiã: quod ibi periculum sit à saxis & uadis, hic ab undis. Argyropylus autem interpres ea uerba tribuit Circæ, quid sequutus nescio.

Communis tanquam Sisapo. VII

Prouerbiali schemate sine cõtrouersia dictum est. M. Tullius Philippica secũda: Domum dico? Quid erat in terris ubi in tuo pedem poneres? præter unum Misenũ, quod cum socijs tanquam Sisaponem tenebas. Sensit Antonium Misenũ nõ habuisse ut ueram possessionẽ, sed ut uenam redemptã ad quęstum. Plinius lib. 33. cap. 7. docet miniũ quod Græci μίλτον appellant, nonnulli Cinnabar, apud priscos nõ tantum summo in precio, sed etiam in magna religione fuisse. Nam festis diebus simulachra deorũ minio oblinebantur, quemadmodũ & triumphãtes, quod tamẽ Galba senex in se fieri passus non est, ut refert Cornelius Tacitus. Sisapo autẽ Beticæ oppidũ est, olim Romanis uectigale, uenas habens miniarias. Neq; enim temere Romã aliunde minium aduehebatur. Negat aũt Plinius ullius rei Romanis fuisse diligẽtiorẽ custodiam. Neq; ẽm ibi fas erat perfici minium excoquiq; ubi nascebatur: uena signata ad dena milia ferè pondo annua, Romæ lauabatur. In uendendo lex præscribebat precij modũ, ne in immẽsum excederet. Sed multis modis adulterabatur, unde inquit, prę da societati. Et mox de minio adulterino, Hoc ergo adulteratur in officinis sociorũ. Ex his liquet eam regionẽ in multos socios fuisse diuisam, quemadmodum & hodie metalla argentaria aurariáue iuxta certos tractus à redemptoribus occupantur.

Quanta uix cœlo capi possit. VIII

Hac hyperbola M. Tullius Philippica secunda famæ celebritatem expressit, de his loquens qui C. Iulium tyrannidem affectantem occiderunt: præsertim quũ illi eam gloriam consequuti sint, quæ uix cœlo capi posse uideatur. Vergilius:
Imperium terris, sed famam terminat astris.
At Maro Daphnidẽ facit & ultra sidera notum. Et Horatius, Sublimi feriã uertice sidera. Apud M. Tullium frequenter obuium est: In cœlum laudibus ferre.

Modo palliatus, modo togatus. IX

In hominem inconstantem ac lubricę fidei diuersarumq; partiũ elegãter torquebitur: ueluti si quis subinde mutato uitæ genere, nunc Cidarim gestet theologicã, nũc cũ paludamento militari incedat. M. Tullius Philippica quinta: Accipiét ne excusationẽ is qui quęstioni pręerit Gręci iudicis, modo palliati, modo togati? Palliũ Græcorũ est, ut toga Romanorum: utraq; tamen uestis pacis est, quemadmodum saga sunt belli.

Ad saga. X

Sagũ tunicula erat militaris. M. Tullius non sine specie puerbij aliquoties dicit, Ad saga iri, pro eo quod est, apparari bellũ, & ad arma procurrere. Ita Philippica sexta: Pro non paruisset, ad saga iretur. Rursum in eadẽ: Iustitium edici, saga sumi, dixi placere. Et superius in quinta: Iustitiũ indici, saga sumi, dico oportere. Post in septima: Arma, saga, bellũ flagitauerunt. Rursus 8. Delectus tota Italia decreti, sublatis uacationib. saga cras sumentur. Iterũ in eadem: Equidem P. C. quanq; hoc honore usi togati esse solent, quũ est in armis ciuitas, statui tamen à uobis cæterisq; ciuibus in tanta atrocitate tẽporis tãtaq; perturbatione populũ Romanũ non differre uestitu. Rursus Philippica xiij. Te nõ intelligis delectu tota Italia habito, consulibus missis, Cæsare ornato, sagis deniq; sumptis, hostem iudicatum? Ac xiiij. frequenter, ad saga issemus, cras sagati prodeamus, ad saga sumenda discedere, ad saga iuisse, redisse ad togas. Actione in Verrem tertia, coniungit similia: Quũ coegeris homines miseros & calamitosos quasi desperatis nostris legibus & iudicijs, ad uim, ad manus, ad arma confugere.

Igni ferroq; minari. XI

Qui extremã denunciant inimicitiam, igni ferroq; minari dicunt, quod uerbũ & hodie uulgo tritissimũ est. Qui ciuilius bellum gerunt, tantũ abigunt prędas, à cęde incendioq; abstinent. M. Tullius Philippica xiij. Sanctiore erunt, credo, iure legati q̃ duo consules,

sules, cōtra quos arma fert, quàm Mutina quā obsidet, q̄ patria cui igni ferroq̄ minitatur. Rursum Philippica xiij. Huic urbi ferro igniq̄ minitātur. Venustius erit quoties ad animi res trāsfertur, ueluti si quis dicat philosophos cupiā igni ferroq̄ minitari, quod in eum parent atrociter scribere. Sic quibuscum nolumus nobis quicquam esse cōmercij, ijs aqua & igni interdicimus.

Neq̄ terræ motus timet, neq̄ fluctus. XII

Aristoteles libro Moraliū Nicomachiorū iij. docens eos, qui nō habitu uirtutis, sed immanitate quadam naturę nihil omnino formidāt, nequaquā appellādos esse fortes, sed μαινομένους καὶ ἀναλγήτους, hoc est, insanos & stupidos sensusq̄ expertes. εἴη δὲ, inquit, αὐτις μαινόμενος καὶ ἀνάλγητος, εἰ μηθὲν φοβοῖτο μήτε σεισμὸς μήτε κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς κελτούς. i. Fuerit autē quispiā insanus ac doloris sensu uacans, si nihil metuat, neque terræ concussiones, neq̄ fluctus, quemadmodum de Celtis prædicāt. Nihil enim horribilius mari cōmoto, terræ uero concussio uidetur inferorum ad superorum sedem eruptionem minitari. Tanta autē erat quarundā Galliæ Germaniæq̄ gentiū immanitas, ut nec his terrerentur, quę maxime sunt natura horrenda. Quod autē Aristoteles μαινόμενον & ἀνάλγητον pro eodē usurpat, arbitror huc respexisse Diogenē, q rogatus quis ipsi uideretur Socrates, μαινόμενος inquit: uidelicet eo qđ aduersus omnē corporis molestiam obduruerat, quū alioqui esset omnium iniuriarū tolerantissimus: nisi forte Diogenes hoc quoq̄ stupori tribuebat non uirtuti, quod ne colaphis quidē prouocari posset, ut uel tantillum excandesceret.

Calceos mutare. XIII

Nō sine specie, puerbij Ciceroni dictus est mutasse calceos, qui nullo suo merito senatoriam dignitatē usurpauit, cuius insigne erat nigro calceo addita lunula circa talū. M. Tullij uerba sic habent: Est etiam Asinius quidā senator uolūtarius, lectus ipse à se. Apertam uidit curiam post Cæsaris mortem, mutauit calceos, pater conscriptus repente factus est. Quemadmodum clauus aureus in toga signum erat senatorię dignitatis, ita nigra aluta circa talos addita, declarabat eandem dignitatem.

Campana superbia. XIIII

Felicitatis comes esse solet ferocia. Campaniā aūt Italiæ quondā fuisse regionē lōge beatissimā testanť, tum alij cōplures tum Plinius li. 3. cap. 5. Hinc, inquit, felix illa Campania est, ab hoc sinu incipiūt uitiferi colles, & temulētia nobilis, succo per omnes terras inclyto, atq̄ ut ueteres dixere, summū Liberi patris cum Cerere certamē: & cætera quę sequunť, de fertilitate simul & amœnitate Campaniæ. Cōstat autē Capuam olim cum Roma de principatu concertasse. Hinc Campana superbia, & Campana arrogantia in prouerbium uenit. M. Tullius in oratione pro Rullo: Itaq̄ illā Campanam arrogantiā, atq̄ intolerandā ferociā, ratione & cōsilio maiores nostri, ad inertissimū ac desidiosissimum ocium perduxerunt. Sic & crudelitatis infamiā effugerūt, quod urbē ex Italia pulcherrimā nō sustulerunt, & multum in posterum prouiderūt, quod neruis urbis omnibus exectis urbē ipsam solutam ac debilitatam reliquerūt. In eadem aliquanto post, Capuā domicilium superbiæ sedemq̄ luxuriæ uocat: Itaq̄ electi coloni Capuæ, in domicilio superbiæ atq̄ in sedibus luxuriæ collocati. Quēadmodū in oratione habita in senatu post reditū suum: Capuæ ne, inquit, te putabas, in qua urbe domiciliū quondam superbię fuit, consulē esse, sicut eras eo tempore? Rursus in fragmēto orationis cōtra eundem: Qui locus propter ubertatem agrorū, abūdantiāq̄ rerum omnium superbiam & crudelitatem genuisse dicitur. Ac mox: Si luxuries Annibalem ipsum Capuæ corrupit, si superbia nata inibi esse, ex Campanorū fastidio dicitur. Titus itē Liuius libro primę Decad. ix. scribit Campanis ingeītam esse superbiā. Ad hæc Aulus Gellius li. xi. cap. xxiiij. Næuianum epitaphium, quod in seipsum tumidius prędicat, ait esse plenum Campanæ superbiæ. Opinor autem Næuium fuisse Campanū. Ita quemadmodū olim omnem insignem perfidiam populus Punicam appellat, sic cuiuslibet ferociā Cāpanam appellabat. At nunc de moribus gentis nihil dicam, cęterum quū ipse per Campaniam iter facerem, nusquam repperi succum illum per omnes terras inclytum. Nusquam gutta uini Phalerni, Caleni, Massici, Setini, Cecubi, Surrentini. Imò minimū abfuit, quin in ipsa, quæ nunc monstratur, Capua, uinaria angina fuerimus præfocati. Impleui-

pleuimus totã phialam saccaro cõtuso, Vicit uinum, quouis aceto acerbius. Fere desfrutis utuntur, quod alioqui non durent usq; ad proximam uindemiam. Et ubi sunt illa lauta uina, quorum nomẽ patriamq; uetustas deleuit? Pulueris affatim hausimus. Adeo natura nihil in rebus humanis patitur esse perpetuum.

Αὐτοβοᾶν. XV

Ante retulimus prouerbiũ αὐτὸς αὑτῷ αὐλεῖ. i. ipse sui tibicen est. Huic simillimum est quod unico uerbo Græci dicunt αὐτοβοᾶν, si quis sua uoce seipsum prædicat, hoc est, ipse sui præconem agit. Solent enim præcones hominum uenalium artes ac dotes emulgare, quo magis emptorem irritarent. Ridiculum aũt habetur, hominem sui præconẽ esse. Congruit cum eo quod alibi diximus, οἴκοθεν ὁ μάρτυς. Prouerbiũ refertur apud Suidam. Simili figura dicũt Attici, αὐτοῖς ῥήμασιν ἀπόλοιο, unà cum ipsis dictis pereas. et Aristophanes in Equitibus, τὸν παφλαγόνα αὐταῖσι βουλαῖς ἐξολέσειαν οἱ θεοί. id est, Paphlagonẽ ipsis cum consilijs perdant dij. Et mox, αὐταῖς διαβολαῖς. id est, unà cum ipsis calumnijs.

Sterilem fundum ne colas. XVI

Στεῖρον ἀγρὸν μὴ σπείρειν. id est, Agrũ sterilem ne colas. Refertur inter leges Platonicas. Hoc ænigmate lex apud Platonem uerecunde deterret à uenere mascula, si satis memini. In octauo de legibus, ait illos facere sementẽ in petras. Potest tamen ad alios usus accommodari: Ne doceas indocilem, ne felicitatem quæras in diuitijs. Non enim pariunt homini beatitudinem. Plautus in Amphitryone: Nam uxorem usurariam perinde est præberier, ac si agrum sterilem sarriendum colloces.

Scarabeus citius faciet mel. XVII

Ad τῶν ἀδυνάτων classem pertinent, quę referuntur in Epigrãmate Pallade, Citius mel faciet scarabeus, aut lac culex,

Θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος ἢ γάλα κώνωψ. id est,

Mel citius faciet scarabeus, & ante culex lac.

Terram uideo. XVIII

Qui molesti prolixiq; laboris finem adesse significabat, dicere solet, γῆν ὁρῶ. id est, terram uideo. Sumptum à nauigãtibus. Quintus Curtius lib. iiij. Haud secus quàm profundum æquor ingressi terram oculis requirunt. Plautus in Mercatore, Equidem iã me censebã esse in terra. M. Tullius in oratione pro L. Murena, Quod si portu soluẽtibus, ij qui iam in portũ ex alto inuehuntur, præcipere summo studio solent, & tempestatum rationem, & prędonũ, & locorũ: quod natura affert ut eis faueamus, qui eadem pericula quibus nos perfuncti sumus, ingrediãtur: quo tandem animo me esse oportet propè iam ex magna iactatione terram uidentem, in hunc, cui uideo maximas reipub. tẽpestates esse subeundas? Idem in Catone seniore, Quasi terrã uideã: sentiens instare uitæ finem. Diogenes quum prolixum uolumen recitans tandem eò peruenisset, ut libri finem uideret, Bene habet, inquit, amici, γῆν ὁρῶ, id est, terram uideo.

Incantatione quauis efficacius. XIX

Πάσης ἐπῳδῆς φαρμακώτερον. i. Quauis incãtatione efficacius. Priscis persuasum erat prodigiosam inesse uim uocibus incantatorũ, adeo ut mysticus quoq; psalmus mentionem faciat uenefici incantantis sapiẽter, & populum numinis iussis nequaquam obtẽperantem comparat aspidi surdæ. Plato in epistola ad Hermiam, Erastum, & Coriscum, οἶμαι γὰρ δίκῃ τε καὶ αἰδοῖ σὺν τῇ ἡμῶν ἐντεῦθεν ἐλθόντας λόγους ἐπῳδῆς πάσης μᾶλλον ἂν συμφῦσαι καὶ συνδῆσαι πάλιν εἰς τὴν προϋπάρχουσαν φιλότητά τε καὶ κοινωνίαν. id est, Arbitror enim sermones hinc à nobis profectos, iusticia ac pudore uos quauis incantatione magis conciliaturos ac redacturos in pristinam concordiam.

Inuidus uicini oculus. XX

Aliclytus Eucymoni. δυσμενὴς γὰρ καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φησὶν ἡ παροιμία. id est, Maleuolus & inuidus uicinorum oculus, inquit prouerbiũ. Respexit, ni fallor, ad Hesiodium dictum de figulo, cantore, & uicino, quod alibi retulimus. Sic Ouidius,

Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinumq; pecus grandius uber habet.

Eodem collyrio mederi omnibus. XXI

Leges, admonitiones & obiurgationes nõ oportet omnibus easdẽ admouere, sed pro

gentium, temporum & ingeniorũ uarietate sermonem attemperare. Hãc dexteritatem beatus Hieronymus enarrãs epistolã ad Ephesios, laudat in apostolo Paulo, qui factus est omnia omnibus, ut omnes lucrifaceret. Verba Hieronymi citant dist. xxix. Nec ad instar, inquit, imperiti medici uno collyrio omnium oculos uult curare. Alibi retulimus ex Galeno, Eundem calceum omni pedi inducere.

Funditus, radicitus, &c. XXII

Quod prorsus ac citra spem instaurationis perditur, funditus ac radicitus tolli dicit, quorum alterũ sumptum est ab ædificio, quum æquatur solo, alterũ ab arboribus, quum non solum amputantur rami, uerumetiã ipsa stirps inciditur, aut unà cum radicibus tollitur. Acinetus Phœbianæ exprobrãs amicæ, quod ab ea rebus omnibus exutus iam fastidiretur, οὕτως, inquit, ὅλον μὲ αὐτὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀνατρέψασα δουλεύειν ἐπηνάγκασας. id est, Sic ubi me iuxta prouerbiũ totum subuertisti, insuper & in seruitutem redegisti. Plautus in Trinummo: Qui illius sapientiã & meam fidelitatẽ, & celata omnia pene ille ignauus funditus pessundedit. Idem in Mustellaria pro eodem dixit, Cum fundamento. Nõ uideor mihi sarcire posse ædes meas quin totæ perpetuo ruant, quin cum fundamento perierint, nec quisquã esse auxilio queat. Quod nos dicimus Radicitus siue à stirpe, Græci dicũt ἐκπρεμνίζειν, quasi dicas Extirpare. Quo uerbo usus est Cic. libello De fato: Extirpari aũt & funditus tolli ut is ipse, &c. Idẽ pro Sexto Roscio Amerino: Et ex eo Titus Roscius, non paululũ nescio quid in rem suam cõuertit, sed hunc funditus euertit. Idẽ in Verrem lib. iiij. Nã me dies, uox, latera deficient, si hoc nunc uociferari uelim, q̃ miserum indignumq; sit istius nomine apud eos diẽ festum esse, qui sese istius opera funditus extinctos esse arbitrantur. Rursus in eundem lib. v. Labefactarat enim uehemẽter aratores iã superior annus: proximus uero funditus euerterat. Idẽ Pro domo sua ad põtifices: Et funditus euerteres ciuitatẽ. In eadẽ: Vt eius qui perniciosa Reip. cõsilia cœpisset, omnis memoria funditus ex oculis hominũ ac mentibus tolleretur. Item in epist. ad Q. fratrem prima: Sin autem omnibus in rebus obsequemur, funditus eos perire patiemur. Rursus ad eundem: Remp. funditus amisimus. Item in eadem: Vides ne me non radicitus euellere omnes actiones tuas? Multum accedet gratiæ, si ad animũ deflectatur: ueluti si quis dicat ambitionem, auaritiam, ac libidinem funditus ac radicitus ex animo reuellendam.

In ore atq; oculis. XXIII

Quæ propalam fiunt, in ore atq; oculis omnium fieri dicuntur. M. Tullius in Verrem lib. v. Quũ hæc confessus eris quæ in foro palàm Syracusis in ore atq; oculis prouinciæ gesta sunt. Rursus in Diuinatione: In mentẽ tibi nõ uenit, quid negocij sit causam publicam sustinere? uitam alterius totam explicare? atq; eam non modo in animis iudicũ, sed etiã in oculis cõspectuq; omniũ exponere? &c. Os fortassis hic dixit ꝓ aspectu. Alioqui In ore omnium dicuntur esse, de quibus rumor est publicus. Et In oculis ferre dicimur, quos obseruamus, curæq; habemus.

Myconiorum more. XXIIII

μυκονίων δίκην. i. Myconiorum more dicebantur ad conuiuiũ accedere, qui ultro uenirent nõ uocati. Myconus una cycladum est: ipsa gens ob rerum inopiam cogebatur sese conuiuijs ingerere: unde iocus prouerbialis. Apud Athenæum Archilochus lacerat Periclem, quod inuocatus irrueret in cõuiuia, μυκονίων δίκην. quẽ locum & alibi retulimus. Myconiorum morum uestigia uideas & hodie in quibusdã Hybernis. qua de re clarissimus uir Guilhelmus Montioius olim fabulã mihi non illepidam recitauit, imò nõ fabulam, sed rem ipso teste gestam. Hybernus quidam ignotus, ingressus aulam principis tẽpore prandij, non inuitatus accubuit mensæ regiorum satellitum. Qui uidentes auẽ peregrinam, rogarunt cuias esset. professus est patriã. rogarunt num quod officium haberet in aula, Nullum, inquit, sed habere cupio. Illi demirãtes hominis impudentiã, iusserũt surgere atq; abire. Hoc, inquit, faciam, prãsus. quid multis? Vicit improbitate, nec locũ in acie deseruit Hybernus. Tandem ira uersa in risum, rogarunt hominem qua tandem fronte ausus esset ignotus et alienus sese in regiam familiam ingerere. Quoniam, inquit, sciebam regem satis esse diuitem ad dandum mihi prandium.

Solem adiuuare facibus. XXV

Alioqui retulimus τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις. Huic simillimũ est, quod refert Gratianus ex

Anacleto Papa, causa 6. q. prima, in eos qui hic usurpant sibi diuinum iudiciū, quod nul
lus hominū poterit effugere. Nam incerta sunt hominū iudicia, neq; secus sese habēt ad
iudicia dei, q̄ fax ad solē. Si omnia, inquit, in hoc seculo uindicata essent, locū diuina iu-
dicia nō haberēt. Superuacuis laborat impendijs, qui solem certat facibus adiuuare, &c.
Quanquam in libris uulgaribus librarij pro facibus deprauarant fascibus.

Censoria uirgula. XXVI

Tritissimum est apud eruditos, Censoriā uirgam appellare iudicandi autoritatē, prę-
sertim cum supercilio: à magistratu Romano sumptū. Cuius formæ est quod ait beatus
Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos, Nemo potest Christi palmā sibi assume
re, nemo ante diem iudicij de hominibus iudicare. Videtur aūt Hieronymus allusisse ad
caput Deuteronomij xxv. ubi iusticiæ palma dicitur, quæ à iudicibus tradebatur ei qui
probasset suam innocentiam, causamq; uicisset. Hanc palmam uerè Christus habet, nec
eam tradit indigno, quoniam solus iudicio non fallitur, quum in humanis iudicijs pluri
mum sit & erroris & caliginis.

Trochi in morem. XXVII

βέμβικος δίκην. id est, Trochi in morem, de uersatilibus & inconstantibus dici solitū.
Est enim bembix trochus quē pueri flagello circumagūt. Suidas citat ex Aristophane,
βέμβικος οὐδὲν διαφέρειν δεῖ. id est, nō oportet quicq̄ à trocho differre. Locus is est in Aui-
bus. Hesychius dictum putat in eum qui in fuga nō tenuerit rectam uiā, sed in orbē fue-
rit circumactus. Quod mihi quondam usu uenit à Sletstadio petēti Basileam. Forte inci
dimus in quendam equitem, quo duce quum in nemore diutius obequitarē, rogabam
an certò nosset uiam. Aiebat. quum nō esset finis, Oportet inq; nos errare: nam tres iam
horas uersamur in nemore, quod intra horā solemus emetiri. Quid multis? Compertum
est minimum abfuisse, quin eò rediremus unde ueneramus. Bembix aūt magno impetu
mouetur, sed in orbem, ut fugiens non effugiat. Simili tropo stultorū inconstantiam no
tat Sirach ille sapiens Hebręus, capite trigesimotertio: Pręcordia fatui quasi rota currit,
& quasi axis uersatilis cogitatus illius. Apud Plautum interdum dicitur aliquis Trocho
aut rota figuli uersatilior.

Præstat canem iritare quàm anum. XXVIII

Refertur ex Menandro,
πολὺ χεῖρον ἐστὶν ἐρεθίσαι γραῦν ἢ κύνα. id est,
Plus est periculi anum lacessere quàm canem.
Hebræorū sententiæ negant ullam iram atrociorē esse ira muliebri. Iritabile enim ac uin
dex mulierum genus, partim ob rationis inopiā, partim ob animi humilitatem. Nam ue
ræ magnanimitatis est quasdā iniurias negligere, neq; quosuis homines dignari ira sua.
Est autem formidabile animal mulier quū ad sexus uicium accedit senectus. Canis irita
tus tātum oblatrat, interdum & mordet: at aniculæ præter linguæ uenenū, interdum in-
structæ sunt malis artibus, ueneficijs & incantamentis. Itaq; nonnulli ingenti suo malo
experti sunt esse uerissimum, quod dixit Menander.

Pecuniosus damnari non potest. XXIX

M. Tullius in Verrem actione secunda, ait hoc omnium sermone percrebuisse, non
apud Romanos tantū, uerum etiam apud exteras natiōes, in iudicijs illorū temporum,
pecuniosum, quamuis sit nocēs, neminem posse damnari. Et in eundem oratione tertia:
Reus est enim, inquit, nocētissimus. Qui si condemnatur, desinēt homines dicere, his iu
dicijs pecuniam plurimū posse. Sin absoluitur, desinemus nos de iudicijs transferendis
recusare. Huic affine, quod aliquoties repetitur apud Salustiū in bello Iugurthino, Ro-
mæ esse uenalia omnia. Nunc amisit Roma imperium, utinam & dictum non hæreret.

Inter manum & mentum. XXX

Festus Pompeius indicat esse prouerbiū apud Latinos, sed ex illo Greco ductū, πολλὰ
μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Cuius originem ita refert: quū Chalcas uitem sereret,
quidam augur uicinus pręteriens, dixit illum errare. Nō enim ei fas esse nouum uinū de
gustare. Tantū colligere licuit è fragmētis, quæ nobis quorundā stoliditas superesse uo
luit ex autore undiquaq; doctissimo. Prouerbiū admonet in hominū uita nihil esse cer-
ti. Nā sæpenumero fit, ut q̄d nos maximè tenere credimus, casus aliquis inopinatus in-
teruer-

teruertat. Veluti cum quis manu tenet poculum, minimumq; spacij sit inter manū & mentum, tamen interdum fit, ut is moriatur anteq̄ bibat. Hoc prouerbium uarijs modis effertur, eiusq; originem alij aliter prodiderūt, de quibus satis opinor dictū est in prouerbio, Multa cadūt inter calicem supremaq; labra. Hic ideo retulimus, quòd alijs uerbis cōmemoratur à Festo, in quibus nonnihil est gratiæ ex prosonomasia, Manum & mentum.

Colophonium calciamentum. XXXI

Κολοφώνιον ὑπόδημα. id est, Colophonium calciamentū dicebatur cauum. Nam antiqui ferē soleis utebātur, quæ infimam pedum partem tantū munirent. Vidi apud nostrates calciamenti genus ex ligno cauato confectum, quod uulgata lingua cauū truncū appellant. Vnde quadrabit in hominē stolidum & incompositum, & rusticanū. per lutum ituris cōuenit tale calciamentum. Venuste itaq; dixeris, in sordidis autoribus uersaturo opus esse calceis Colophonijs. Huic contrariū uidetur calciamentū Sicyonium, cui cognomē inditum à Sicyone ciuitate Pelopōnesi, ut indicat Stephanus, atq; etiam Sextus Pōpeius Festus: neuter tamē indicat usum adagij. M. Tullius indicat Sicyonios calceos fuisse perbellos, sed aptiores fœminis et effœminatis quàm uiris. M. Tullij uerba subscribam: Quin etiam quum & scriptam orationē disertus orator Lysias attulisset ad Socratē, quam si uideretur edisceret, ac pro se in iudicio uteretur, non inuitus legit, & commode scriptam esse dixit: Sed inquit, ut si mihi calceos Sicyonios attulisses non uterer, quāuis essent habiles & apti ad pedes, quia non essent uiriles: sic illam orationem disertā sibi & oratoriam uideri, fortem & uirilem non uideri.

Manduces. XXXII

Manduces dicebātur, uehementer famelici, aut qui minis inanibus terrorem incuterent. Festus Pompeius tradit in pōpis olim inter cæteras ridiculas ac formidolosas imagines ire solere effigiem, magnis malis, late dehiscēte rictu, & ingentē dentibus sonitū facientem. Eam manducē appellabant. Apud Plautū in Rudentibus, ita loquitur Charmides parasitus: Quid si aliquo ad ludos pro manduce me locem? quapropter? quia pol clare crepito dentibus. Enatarat parasitus è naufragio, totusq; horrebat præ frigore. Vnde paulo post dicit se omnia corusca loqui. Aut de hac aut de simili effigie sentire uidetur Martialis quum ait,

Sum figuli lusus, rufi persona Bataui.
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Hoc genus imaginum Græci uocāt μορμολύκια, quod lupina specie terrerent pueros, ut à plorando desisterent.

Vbi tu Caius, ibi ego Caia. XXXIII

Plutarchus in Problematib. Romanis, quærit unde mos ille natus sit, ut qui sponsam ad sponsum deducerent, iuberent illam hæc uerba profari, ὅπου σὺ κάϊος, ἐγὼ κάϊα, id est, Vbi tu Caius, ego Caia. Dubitatq; an prisci uoluerint sponsam his uerbis depecisci cum sponso, ut inter ipsos omnia essent cōmunia, paritérq; imperarent in familia, quasi diceret, Vt tu dominus domus et autor, ita ego domina domus atq; hera. Forma sermōis sūpta uidetur à iurisconsultis, qui pro quibusuis nominibus ponūt C. Seium & L. Titium, quemadmodum philosophi Dionem ac Theonem. Vnde & illud prouerbiū, quod alibi citauimus ex Varrone, Idem Actij quod Titij, quum par duorum ius significat. An potius ominis causa Caia nominetur, quod fuerit quædam Caia Cecilia, mulier cum eleganti forma, tū probatissimis moribus, antea dicta Tanaquil: quæ nupsit uni è filijs Tarquinij, uidelicet Tarquinio Prisco. Huic Caiæ Romani posuerunt statuam æreā in templo Sācti. Sic enim scribit Plutarchus ἐν τῷ τοῦ σάγκτου ἱερῷ. Is erat deus olim hoc nomine cultus apud Romanos, unusè numero duodecim selectorum. Ibidem antiquitus erāt reposita illius sandalia & colus, quorum illa testabantur eam domi manentē familiæ curā habuisse: hæc industriam significabat, quod muliebres operas diligēter obierit, lanificij studiosa. Huius itaq; nominis mētio spōsam admonebat, ut talis esset suo marito, qualis Caia Cecilia fuerat suo. Inter priscas nuptiarū cæremonias seruabatur & illud, quod inauspicatum habebatur, uel sponsum uel spōsam proprijs appellare nominibus. Quin et in hodiernum usq; diem obseruatur, ut sponsa relicto cognomento gentilitio trāseat ad cognomen uiri, ut Hectoris Andromache. Prouerbium è coniugio natum inter coniuges ma-

ges maneat. nisi quod potest & ad sororem fratremque accommodari.

Rumor publicus non omnino frustra est. XXXIIII

Carmen Hesiodi celebratissimum citat Aristoteles libro Moralium Nicomach. vij.
φήμη δ' οὔτοι πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
πολλοὶ φημίζωσιν. id est,
Haudquaquam in totum rumor perit ille, per ora
Qui uolitat populis compluribus.
Philosophus hunc uersiculum adducit uelut argumentũ probabile, uoluptatẽ esse summum bonum, quod eam & homines expetant & bruta animantia.

Quadratus homo. XXXV

Aristoteles Moralium Nicomachiorũ 1. disputans aduersus eos, qui felicitatem hominis bonis externis definiunt, quę fortunæ arbitrio dantur simul & eripiuntur, dicit ad hanc rationem felicem, Chamæleontẽ quempiam induci, ut qui subinde mutatis rebus nunc felix sit nunc infelix, queadmodum Chamæleon ad speciem rerũ quibus admoue tur, mutat colorem, quum uera felicitas præcipue sita sit in bonis animi. Vnde colligit, qui uere beatus sit, nihil obstare quo minus per omnẽ uitam sit beatus, ac subijcit, ἀεὶ γὰρ ἢ μάλιστα πάντως πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετήν, καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς ὅ γ' ἀληθῶς ἀγαθὸς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου. i. Semper enim aut quàm maxime, omnino faciet & contemplabitur quæ sunt uirtutis: ac fortunæ casus optime feret, ac prorsus omni ex parte modulate, is sanè qui uerè bonus est, & quadrangulus, carẽs omni uitio. Libro Rhetoricorum 3. meminit huius dicti inter genera metaphorarum. Hæc autẽ figura in quamcunque partem uoluatur, sui similis est. Ita sapiens quæcunque inciderit fortuna, non mutat animum. Venustius erit, si uiri fortis animum nec ullis fortunæ casibus labefactabilem dicamus τετράγωνον.

Merces constituatur. XXXVI

Plutarchus in uita Thesei tradit fuisse quendam Pittheum auum Thesei maternum, à quo Hippolytus ille pudicus fuerit institutus. Is gnomologijs, quæ tum temporis pręcipua habebatur sapientia, clarus erat. Ex eius sententijs hanc unam fuisse ferunt:
μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω. id est,
Æqua uiro merces fac præstituatur amico.
Aristoteles nono Moralium Nicomachiorũ, narrat Protagoram cum nemine discipulorum solere pacisci, uerum ubi iam didicissent quæ uolebãt, iussit ipsos dispicere, quanti æstimarẽt ea quę didicerãt, et quicquid ab illis dabatur accipiebat. Hoc animo qui sunt, ijs in hoc genere cõmerciorum putat esse satis Pitthei præceptum, qui iubet amico uiro statui mercedem iustam & æquam. Bene haberet, si medici quoque nihil paciscerentur, sed ęgro leuato acciperent quod daretur. Nam quod Aristoteles inibi refert de quibusdã sophistis, qui neminẽ recipiebant in disciplinã, nisi numerata mercede, mox acceptis nummis non præstabant quod erant polliciti: uidemus interdum fieri à chirurgis ac medicis malæ fidei: ac ferè comperiuntur esse impostores, qui stipulantur ingens præmium, nec admouent manum, nisi aut tota summa, aut maxima pars statim numeretur.

A bonis bona disce. XXXVII

Aristoteles Moralium Nicomachiorũ ix. ostendens uirtutem optime disci conuictu bonorum, quod amici se mutuo corrigunt si quid erratũ est, & sese uicissim ad honestas excitant actiones, citat carmen ueluti notum, ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλά. Versus autem est Theognidis, cuius meminit Xenophon in cõmẽtario De dictis ac factis Socratis. Aiebat enim inter unguenta nullum oleũ melius olere, quàm quo ungebantur athletæ: Amaracinum & foliatum fœminis esse relinquenda. Rogatus quid deceret olere senes, respõdit, probitatẽ. Dein rogatus ubi hoc unguentũ uẽderetur, Theognidis hemistichio respõdit,
ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι. id est,
Qui bonus est, ab eo bona discito.
Itidem & noster γνωμογράφος: Disce, sed à doctis.

Asinus stramenta mauult quàm aurum. XXXVIII

Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum x. disputans non eandem omnibus esse uoluptatem, quũ alijs rebus delectetur canis, alijs equus, alijs homo, citat Heraclitũ qui

 dixerit

dixerit, ὄνυς σύρματ' ἂν ἕλεσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν, ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις, id est, Asinos stramenta malle quàm aurum, quod asinis pabulum auro sit iucundius. Atque hac quidem in parte asini plus sapiunt quàm homines. Illi rem æstimant usu, nos inutilibus atque etiā noxijs rebus ex animi persuasione ingētia statuimus precia. Notus est apologus de gallo q gemmam in sterquilinio repertam contempsit. Gallus enim mauult putre granū, quàm margaritum aut adamantem. Ita qui uentris sunt mancipia, compotationem temulentam omnibus disciplinis liberalibus anteponunt.

Iocandum ut seria agas. XXXIX

Eodem libro refert sententiā Anacharsidis, qui taxarit eos qui seria agunt ut iocentur, quum iocus in hoc interdum admittendus sit ut serijs rebus uacare liceat. Velut qui per omnem uitā magnis laboribus hoc agunt, ut fiant boni saltatores, aut egregij tibicines. Aristotelis uerba sunt hæc, σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν, παίζειν δὲ ὅπως σπουδάζῃ, κατ' ἀνάχαρσιν ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. id est, Studere uero ac laborare ludendi gratia, stolidum uidetur atque admodum puerile. At ludere ut agas seria, iuxta Anacharsidis sententiam recte uidetur habere.

Cyclopum more. XL

In eodem rursus lib. Cyclopicam uitam appellat, ubi nullis publicis legibus uiuitur, sed quisque suo arbitratu res gerit, ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἠμέληται περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος, ὡς βούλεται, κυκλωπικῶς θεμιστεύων παίδων ἠδ' ἀλόχου. id est, In cæteris autem ciuitatibus super his, hoc est educatiōe liberorum, nulla est habita cura, sed quisque uiuit ut uult, Cyclopum ritu de liberis & uxore fas nefasque statuens. Cyclopes enim sparsim habitare ferunt in montibus, nulla specie uitæ ciuilis, sed in suo quisque antro facit quod lubet. Ne religio quidem apud illos ulla. κύκλωπος βίος alibi nobis dictus est.

In leporinis. XLI

Ἐν λαγῴοις. id est, In leporinis carnibus uiuere dicebantur, qui laute atque in delicijs uitam agebant. Nam leporinam olim in delicijs habitam declarat Martialis,

Inter aues turdus si quis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Attestatur & prouerbium: Tute lepus es, & pulpamentum quæris. Aristophanes in Vespis. Sunt, inquit, mille ciuitates, quæ nunc nobis tributū soluūt. Harum unicuique si quis imperet ut uiginti alat uiros,

Δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις,
Καὶ στεφάνοισιν παντοδαποῖσιν, καὶ πύῳ καὶ πυαρίτῃ. id est,

Viginti milia populorum uiuerent in omnibus leporinis omnigenisque coronis, & pyo, & pyarite. πύον autem Græci uocant lac, quod animal primum reddit à partu, & pyariten hinc factam decoctionem. Interpres citat carmen ex Homero, ni fallor:

πύον δαινύμενοι κ' ἐμπιπλάμενοι πυαρίτην. id est,
Epulantes pyo, & explentes sese pyarite.

Rursus Aristophanes in Equitibus, quū Cleon & aduersarius certatim promittunt lautissimas epulas populo: multis deliciarum generibus nominatis, promittuntur & leporinæ carnes, quasi summæ exquisitæque deliciæ.

Matrem sequimini porci. XLII

Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. id est, Post matrē adeste porci. Id subinde repetitur apud Aristophanem in Pluto. Interpres admonet iocū esse prouerbialem in stupidos & indoctos. Sus enim Mineruæ opponitur iuxta prouerbium. Veluti si quis diceret indocti præceptoris indoctis discipulis, ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. Quadrabit & in gulæ uentrique deditos.

Aristylli more. XLIII

Idem eodem in loco, σὺ δ' ἀρίστυλλος ὑποχάσκων ἐρεῖς. i. Tu uero Aristyllus subhians dices. Interpres admonet Aristyllum fuisse poetam, deformem ore semper hiante. Quē obiter taxat Aristophanes, cuius & meminit ἐν ἐκκλησιαζούσαις. Tragicum autem est & histrionum, ore nimium diducto loqui. At mihi uidetur magis taxatus Aristyllus, quod ore paululum diducto loqueretur, ut uox magna ex parte prodiret per nares stridula, qualis est porcorum: quod uicium in quorundam pronunciatione cantuque uidemus.

XLIIII

Citeria.

Citeriæ conuicium in homines impendio loquaces olim iactatum est. Cato in M.Cę
lium: Quid ego dicerē amplius? quem denique credo, in pompam uectitatum iri ludis pro
Citeria, atque spectatoribus sermocinaturum. Festus Pompeius admonet, Citeriā dictam
fuisse quandam effigiem argutam ac loquacem, quæ ridiculi gratia in pompis uehi sole
at, crepitum & strepitum assidue ædens. Nunc in pompis non circunfertur Citeria, sed
multi Citerias habent domi, factitijs illis multo magis obstreperas.

XLV

Ostrei in morem hæret.

ὥσπερ λεπὰς προσίχεται. id est, Ostrei siue conchylij in morem adhæret. Aristophanes
dixit in anum quæ ægre à iuuene diuellebatur,

ὡς εὐτόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γραΐδιον
ὥσπερ λεπὰς τῷ μειρακίῳ προσίχεται. id est,

O Iuppiter, quàm fortiter conchæ modo,
Isthæc anicula adhæret adulescentulo.

Est concharum genus quod capillamētis quibusdam inter se cohęret, quo tutius sit ad-
uersus undarum motus.

XLVI

Hodie nihil succedit.

Plautinus Amphitryo in sui nominis fabula citat adagij titulo: Nihil est, ut dici solet,
quod hodie bene succedat mihi. Allusit autē ad uulgi superstitionem, cui quidam dies
credebantur rebus gerendis auspicati, quidam infelices. Quod si unum atque alterum pa
rum successit ex sententia, hinc æstimantes totum diem, dicunt, Hodie nihil succedet, &
ab omnibus negocijs abstinent.

XLVII

Nec currimus, nec remigamus.

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις facit mulieres hoc molientes ut occupent Rempub.
quod hactenus ab omni functione submotæ nihil egerint.

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτ' ἐλαύνομεν. id est,

Neque currimus nunc, nec iuuamur remige.

Metaphora sumpta est à nautis ad Reip. gubernationē. Nautę currere dicũtur, quũ uen
ti sunt secundi, ἐλαύνειν, quum destituti uentis remigio nauim impellunt, qui cursus dicit
secundarius, ὁ δεύτερος πλοῦς. Sentiunt se nec pace, nec bello ad ulla uocari munia. Apte
torquebitur & in illos qui frustra conantes nihil proficiũt, uidelicet aduersante fortuna.

XLVIII

Vt luti baiuli.

ὥσπερ πηλοφοροῦντες. id est, ut lutum baiulantes. Apud Aristoph. in Concionatricibus
queruntur fœminæ, populum Atheniensem nō conuenire ad concionem, nisi dato sin-
gulis obolo, quum antê suo uictu consultarēt de Rep. πηλοφορίαν autem posuit pro om-
nium quæstuariarũ artium sordidissima. Apte torquebitur in eos, qui functiōibus hone
stis ad abiectum quæstum abutuntur: ueluti qui concionantur, sacrificant, sepeliunt, mi
nistrant sacramenta, non facturi, nisi detur aliquid in manum, ὥσπερ οἱ πηλοφοροῦντες. No
ta est sacra historia de Hebræis apud Ægyptios ἐν πηλῷ καὶ πλίνθῳ seruientibus.

XLIX

Tam multa quàm sapiens.

Aristoteles lib. Rhet. iij. admonens ne orator nimiũ crebris enthymematibus utatur,
sed tantum intermisceat, subijcit hoc carmen, Homeri ni fallor, ceu uulgò iactatum:

ὦ φίλ' ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ. id est,

Quandoquidem nobis tam multa locutus amice es,
Quàm multa prudens uir diceret atque peritus.

Conueniet in hominem multa loquentem potius quàm opportuna. τόσα, inquit, Aristo
teles, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. id est, tam multa, at nō talia. Neque enim perinde refert quàm multa lo
quamur, sed quàm ad rem facientia. Quemadmodum philosophus quidam dixit, non
eos pro doctis habendos qui multa didicissent, sed qui utilia.

L

Hoc iam & uates sciunt.

Idem aliquanto post differens quod in consultationibus apud populum dicere mul-
to sit difficilius quàm in iudicijs causas agere, eo quod qui suadet, de futuris loquit, qui accusat
aut defendit, de præteritis, & ad hæc, legē habet pro fundamēto, quo habito facile est repe
rire demonstrationē: subiungit Epimenidis Cretensis sententiā, ὃ ἴσασιν ἤδη καὶ μάντεσι.
id est,

id est, quod, uidelicet factum, sciri iam potest à diuinis. Addit Epimenidem solere nõ de futuris, quæ sciri non possunt, sed de præteritis uaticinari, uerum occultis. Nam est hoc quoddam diuinãdi genus. Beatus Paulus Epimenidem prophetam appellat. Apte torquebitur iocus in rem tandem compertam, quæ diu fefellerat.

Noui nummi. LI

Ex Plauto apparet non esse nouũ, publicã monetã in singulos annos cudi deteriorẽ. Sic enim præfatur in Cassinam:
Qui utuntur uino uetere, sapientes puto,
Et qui libenter ueteres spectant fabulas.
Antiqua enim opera & uerba quum uobis placent,
Æquum placere est ante ueteres fabulas.
Nam nunc nouæ quæ prodeunt comœdiæ,
Multo sunt nequiores quàm nummi noui.

Θρᾴττειν. LII

Dictum est nobis in superioribus κρητίζειν abijsse in prouerbiũ fraudulentiæ. Idẽ obscurius indicatur per θρᾴττειν, quæ uox Græcis significat turbare aut molestũ esse. Quod si respicias ad θρᾷτται quæ sunt ancillæ Thraciæ, significat decipere, & Thracijs dolis tractare. Theodorus de Nicone Citharœdo dixit, θρᾴττει σε. Nicon autem erat Thrax. Hoc si nescias, dictũ amittit gratiã. Refert Aristoteles lib. Rhet. iij. Arbitror huc allusisse Aristophanẽ in Equitibus, ubi Nicias iussus audacter eloqui quod haberet, respõdit, ἀλλ' οὐκ ἔνι μοι τὸ θρέττε. interpres admonet θρέττε barbaricam esse uocẽ, quæ fiduciam significet, & ad audendum animet, quasi quis dicat, sume Thracum audaciam.

Neq; dicta neq; facta. LIII

Μήτε δεδραμένα μήτε εἰρημένα. Non dubiũ quin prouerbiali schemate uehemẽter falsa dicamus, neq; dicta neq; facta. Quod genus illud, neq; scriptũ, neq; pictũ. Nam de ueris mendacio mixtis dicimus, facta atque infecta. Aristophanes in Concionatricibus, ἀλλὰ πράττειν μόνον, μήτε δεδραμένα μήτ' εἰρημένα πω πρότερον. Age perora tantũ, neq; facta neq; dicta unq; prius. Comicus ioco monet ut omnia noua dicat, quod uetera cũ fastidio audiantur. Egregie uero nouũ sit oportet, quod neq; dictum est antea neq; factum, quũ iuxta sapientis Hebræi dictum, nihil sit nouũ sub sole. M. Tullius in orationibus frequenter, nouo more factum ait, cuius nullum unquam extitit exemplum.

Saluete equorum filiæ. LIIII

Apparet ioco uulgari fuisse iactatum, in eos qui emolumenti gratia blandiuntur. Refert Aristoteles li. Rhet. 3. In certamine mulorũ quum is qui uicerat dixisset exile preciũ pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poemate. uerum ubi uictor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit:
χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων. id est,
Saluetote uolucripedum soboles equorum. (appellans.
Siluit enim q̃d essent ex asinis quoq; nati, & quod honestius erat expressit, equorũ filias

Mithragyrtes, non daduchus. LV

Is qui in functione quapiam sordidas contemptasq; partes agit, Mithragyrtes dicetur, daduchus esse negabitur. Eoq; Iphicrates Calliã μιθραγύρτην οὐ δᾳδοῦχον appellabat. Significans illum non fuisse initiatum sacris, sed tamẽ uelle uideri. Mithras apud Persas sol dicitur, quem illi deorũ summum iudicant. Vnde Mithragyrtæ dici uidentur, qui obambulant cum simulatis mysterijs, ac rudibus imponunt. Nam hoc genus hominum et olim fuisse declarat Apuleius asinus, nõ dissimiles ijs q hodie diui Antõij, Cornelij, aut Ioannis Baptistæ reliquias ad quæstum circunferunt, potius quàm ad pietatem.

Sibi parat malum, qui alteri parat. LVI

Versiculum hunc Aristoteles lib. Rhet. iij. citat titulo Democriti Chij,
οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων. id est,
Ipse sibi mala cudit quisq; alij mala cudens.
Nemo potest alterũ iniuria afficere, nisi prius lædat seipsum. Qui aliũ fraudat pecunia, seipsum spoliat bona mẽte, grauius seipsum lædit q̃ alterum. uerissime itaq; dictum est, Ipsus se lædit, alium qui lædere quærit.

Trabem baiulans. LVII

Aristoteles libro Rhetoricorū iij. disputans de quibusdam uerbis quæ non habēt gra
tiam, nisi pronunciatione gestuq; adiuuentur, alioqui, inquit, γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων, id
est, fit ille trabē gestans. Id accidit in dictionibus, præsertim nominibus proprijs ac pro-
nominibus, & uocibus crebro repetitis, quæ tacitā habent Emphasin: ut Thersites con-
temnit Achillem. Et tu me asinum uocas? Similiter & in asyndetis, Vt ueni, uidi, uici. Et
si qua sunt similia, quæ sine cōmendatione actionis nō habent eandem gratiā. Quod ge
nus Terentianū illud: Exclusit, reuocat. redeam? Et mox: Egone illam? quæ illum? quæ
me, quæ non. Sine modo. Rursus illud in Adelphis: Storax. non redijt hac nocte Æschi
nus à cœna? Storax enim uocantis uox est, & ob id clarius pronūcianda, reliqua secū lo
quitur. Nihil addubito quin assumptum sit ex fabula quapiam. Nam ὁ τὴν δοκὸν φέρων, fi
nis est iambici trimetri. Qui trabe onustus est, nō est idoneus ad gesticulationē, sed one
ri sese accōmodet oportet. Talis opinor persona risus gratia alicubi producta fuerat in
comœdia. Interdū inducuntur σκευοφόροι gestantes sarcinas. Cuiusmodi sunt quib. dici-
tur in Andria, Vos isthęc intro auferte. Et in Hecyra, Sosia. Tales aut nihil dicūt, aut ge-
stu non respōdent pronūciationi. Vide, num Aristoteles sentiat de Atlantibus, qui tra-
bibus ædificiū sustinentibus supponi solent. Videntur enim laborare, quū nihil agant.
Actio autem quasi uita est orationis. Vitæ indicium est motus. Tale quiddam in tragœ
dijs erat δορυφόρημα, tantum adstabat, nihil agens. Et fortassis pro ὁ δοκὸν φέρων, scriptum
erat, ὁ δορυφορῶν, sed nihil pronuncio. Excutiant eruditi.

Quæ quis ipse facit. LVIII

Aristoteles Rhetoricorū lib. ij. disputans de affectibus, refert hoc dictum ut uulgo ia-
ctatum, ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν. id est, Nam quæ quis ipse
facit, hæc dicitur uicinis non uertere uitio. Conuenit cum illo Terētiano: Homine impe
rito nil quicquam est iniustius, qui nihil nisi quod ipse facit, rectum putat. Sunt enim qui
damnant, quicquid ipsi non possunt assequi.

Cognatio mouet inuidiam. LIX

Aristoteles eodem lib. docens inuidiā oriri erga uicina & cognata: nullus enim inui-
det olim defunctis, aut diuersi generis, aut immenso interuallo superioribus, inferiorib.
ue: adducit huius uersiculi testimonium,
τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. id est,
Etenim inuidere nouit ipsa affinitas.
Vnde qui eo altitudinis processerunt, ut inuidiam gloria superarint, extra omnem aleā
extraq; inuidiæ tela esse dicuntur.

Sapiens non eget. LX

Ibidem inter sententias refert hoc carmen:
χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ. id est,
Haud unquam eget qui mente sana est præditus.
Siue quod magnæ sint opes habere bonam mentem, siue quod sapiēti facile est ditesce-
re si uelit. Velut Aristippus eiectus naufragio reperit à quibus humaniter exciperetur.
Idem quum Dionysius talentum petenti diceret, Nónne dicebas sapientem nō egere?
Da, inquit, & respōdebo. Dedit rex, ac mox exegit respōsum. Tum Aristippus, Nonne
uerum dixi sapientem non egere?

Multa incredibilia. LXI

Idem in eodem opere citat hunc senarium ceu prouerbialem,
ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνει βροτοῖς.
Hac sententia putat utendum ei qui gaudet mētiri, & quod fingit, uult haberi pro uero.
Et aliquanto post eandem sententiam refert ex Agathone,
τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι, βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα. id est,
Probabile hoc fortassis aliquis dixerit, Permulta hominibus inopinata obtingere.

Lecythum habet in malis. LXII

ἔχειν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις. id est, Lecythū habere ad malas, tectum & ænigmaticū
conuitium est in anus, quę rugas illitis pigmentis dissimulant. Qualis erat Phryne mere
trix, iam uetula, nec tamen à quæstu recedens. Aristoph. in Concionatricibus:

φρύνην ἔχουσαν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις. id est,
Phrynen gerentem lecythum iuxta genas.
Lecythum appellat uasculum unguentariũ unde fucatur facies. Eadem solita est dicere, multos bibere fecem ob uini nobilitatẽ, quod ad illam ἔξωρον, propter scorti celebre nomen commearent amantes, quo gloriari possent sibi cum Phryne fuisse rem.

Piscis eget sale. LXIII

Ιχθὺς δεῖται ἁλός. id est, Piscis eget sale. De re absurda & incredibili. Nec enim uerisimile est, pisces in mari agentes opus habere sale. Hoc uidetur à populo reclamatũ Androcli Pitensi, quum legem quandam reprehendens dixisset, δέονται οἱ νόμοι νόμου διορθώσοντος. id est, Egent leges lege correctrice. καὶ γὰρ ἰχθὺς ἁλός. Nam & pisces sale. Leges enim in hoc datæ sunt, ut ad harũ regulam corrigantur hominũ actiones. Quod si ipsæ leges indigent correctione, leges non sunt. Idq; non minus absurdum sit, quàm si pisces marini dicantur egere sale. Refert Aristoteles in Rhetoricis.

Baccæ egent oleo. LXIIII

Ibidem mox subijcit aliud eiusdem formæ, τὰ σύμφυλα δεῖται ἐλαίου. id est, Baccæ egent oleo. Neq; enim credibile est illi opus esse oleo, unde nascitur oleum. E baccis autem oliuarum exprimitur oleum. Cognatum illi quod ante retulimus, Ipsi fontes sitiunt.

Auis ex auibus. LXV

Ορνις ἐκ τῶν ὀρνέων. id est, Auis ex auibus, prouerbij forma dictus est Aristophani per ironiam uir nobilis, quasi bonus ex bonis prognatus,
τὸν ἔποφ' ὃς ὄρνις ἐγένετ' ἐκ τῶν ὀρνέων. id est,
Vpupam hancce quæ prognata ab auibus est auis.
Qui de nobilitate gloriãtur, repetunt ab auis & atauis gentis stemmata. Nam empta nobilitas, aut nuper parta, non perinde magni sit.

Da lapidi uolam. LXVI

Interpres Aristophanis indicat pueros si quãdo uiderint aues, dicere solere, Da lapidi uolam, & cadent omnes. Conuenit ubi quis sectatur quæ non possit assequi, aut minatur ijs quibus nõ potest nocere. In comœdia quispiam ait se uelle strepitu excitare aues: alter iocans respondet, τῷ σκέλει θένε τὴν πέτραν. id est, Tibia lapidem feri. Atq; interim aues nihil habent incommodi, sed manus aut pes percutiens saxum: eoq; iubet alter, ut ipse capite percutiat lapidem, quo strepitus fiat duplex.

Ne quæras deus esse. LXVII

Μὴ ζήτει θεὸς γενέσθαι. id est, Ne quære fieri deus. In hominem undequaq; beatum in hac uita. Pindarus in Olympiacon hymno quinto. ὑγίεντα δ' εἴτις ὄλβον ἄρδει, ἐξαρκέων κτεάνεσι καὶ εὐλογίαν προστιθείς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι. i. Si quis autem opes cum sanitate coniunctas auget, ac suis possessionibus contentus est, atq; his adiunxit honestã famam, ne petat à dijs ut fiat deus. Itidem apud nostrates uulgo dicitur: Sat fortunatus es. Quid tibi uis? Num postulas esse deus?

Operi incipienti fauendum. LXVIII

Celebratissimũ est, Honos alit artes, & Virtus laudata crescit. Ita Pindarus Olympiacõ hym. vi. ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. i. In initio facinoris, oportet faciẽ illustrẽ addere: hoc est, fauendũ aliquid egregij facinoris aggredietibus, simul ut ipsis addatur animus, & alij ad æmulationem prouocentur. At nunc pleriq; moleste obstrepũt, si quis quid tentet eximiũ. Potest & hic sensus accipi: Qui famã affectat, hũc oportet ab egregio q̃piã facinore auspicari. Permagni siquidẽ refert, unde nominis sumas exordia.

Nec apud homines, nec in mari. LXIX

Ibidem & illud prouerbiali schemate dictum est, ἀκίνδυνοι δ' ἀρεταὶ οὔτε παρ' ἀνδράσιν, οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι. id est, Virtutes autem periculi expertes, neq; apud homines, neque in cauis nauibus habentur in precio. pro eo quod erat, nusquã: quasi dicas, neq; terra neq; mari. Ipsa autem sententia conuenit cum illo Hesiodio decantatissimo:
Virtutem posuere dei sudore parandam.
Nemo magnam laudem parauit absq; periculo. Eoq; Pindarus bellum appellat κυδιάνειραν, quod uiris pariat illustre nomen. Tropus prouerbialis est in his uerbis, Nec in terra, nec in mari. Et, pugnatur terra mariq;.

In hoc

In hoc calciamento pedem habet. LXX

Dictum ibidem & illud adagij forma, ἴσω γὰρ ἐν τούτῳ πεδίλῳ δαιμόνιον πόδ' ἔχων. id est, Nouit enim se in hoc calciamento fortunatũ habere pedem. pro eo, quod est, nouit has laudes in ipsum competere. Olim magnę delicię erant in soleis & calceis. Nam pedilon Græcis est calciamenti genus, uariũ ac picturatum, dictum παρὰ τὸ τῷ ποδὶ πεδιλεῖσθαι, eo quod pedi applicetur. Vt autem non omnis calceus cõuenit cuilibet pedi, ita nec quæuis laus in quemuis congruit.

Virtus gloriam parit. LXXI

In eodẽ Encomio, τιμῶντες δ' ἀρετάς, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχοντι. τεκμαίρει δὲ χρῆμ' ἕκαστον. id est, Quibus uirtutes in precio sunt, ij perueniunt ad illustrem uiam. Nobilitat autẽ suum quenq; opus. Sẽtit benefactis potius q̃ opibus parari ueram gloriã: Nec uno modo contingere honestam famam, sed sua quenq; uirtute fieri clarum. Homerũ illustrauit poetice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas, Themistoclem res præclare gestæ, itidem & alij alijs modis inclaruerunt.

Bonum est duabus niti ancoris. LXXII

Rursus in eodem, Ἀγαθαὶ δὲ πέλον- τ' ἐν χειμερίᾳ νυκτὶ θοᾶς ἐκ ναὸς ἀπεσκίμφθαι, δύ' ἄγκυραι, Bonæ sunt in hyberna nocte duæ ancorę, ad laxandum è celeri naui. id est, bonum est duplici præsidio niti, ut si alterum destituat, altero iuuemur, quemadmodum is uictor quem laudat, geminã habebat patriam, ut si quid accidisset alteri, ad alteram se reciperet. De hoc dictum est nobis aliâs, ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν.

E domo in domum. LXXIII

Hanc sermonis formam aliquoties habemus obuiam apud Pindarũ & Aristophanẽ οἴκοθεν οἴκαδε, quum significant aliquem proprijs uirtutibus quippiam egregię laudis peperisse suæ domui patriæue. Velut in eodẽ Encomio, οἴκοθεν οἴκαδ' ἀπὸ Στυμφαλίων τειχέων. id est, à domo in domum à Stymphali mœnibus. Gratiosior minusq; inuidiæ obnoxia uirtus est, quæ ab auis atauisq; demanauit ad posteros.

Quod dici solet. LXXIIII

Plautus in eadem fabula, rem dictu obscœnã, tropo subindicat. Iurat illic quidam per omnes deos, cuidam nihil esse rei cum puella: ut ille cum illa neq; cubat, neq; ambulat, neq; osculatur, neq; illud quod dici solet.

Domi pugnans more galli. LXXV

Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ. i. Domi pugnax more galli. In eum qui semper domi desidẽs, non audet uel in bellum, uel in certamina proficisci foras. Nam hoc animal pugnacissimum quidem est, sed domi. Nihil autem confert Reipub. nec ea certamina celebrantur. Ita quidem interpretes, sed addubito tamen an scriptũ sit, ἐνδομύχας. id est, domi abditus. ἐνδομάχης dictio noue composita, ab ἔνδον & μάχομαι. Hærebit in istos qui domi perpetuo rixantur, quum foris sint placidissimis moribus. Conuenit cum eo quod alibi diximus, Domi leones.

Nec deus, nec homo. LXXVI

Hoc schema prouerbiale frequenter obuium est apud poetas, Dijs hominibusq; inuitis, Pròh deûm atq; hominum fidem. Ibi de diuinis atq; humanis cernitur. Horatius, Non dij, non homines, non concessere columnæ. Pindarus in Pythijs hymno 3. κλέπτει τέ μιν, οὐ θεὸς βροτός, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. id est, Nec deus illum fallit nec homo, nec factis nec consilijs. Laudat Apollinem, qui quum omnia sciat, nihil tamen mentiatur.

Apud matrem manere. LXXVII

Παρὰ ματρὶ μένειν, dicebantur qui per ignauiam semper domi manentes, nihil audent pręclari facinoris. Pindarus Pythiorũ Oda iiij. μή τινα λειπόμενον τὸν ἀκίνδυνον παρὰ ματρὶ μένειν, id est, ne quis immunis à periculo relictus apud matrem maneret. Loquitur, ni fallor, de argonautis, qui audaci peregrinatione quærebant gloriam, Iunonis auspicijs. Molles et effœminati tẽporibus Augustini, μαμμόθρεπτοι dicebantur. Siue quod ab auijs essent educati, quæ nepotulos suos tenerius amant q̃ ipsæ matres, siue quod Græci μάμμην diminutiue dicunt materculam. quin & hodie uulgus matris filium appellat adolescentẽ delicatius educatum, ac tales dicebantur Matrissare.

Sine ca-

Sine canibus & retibus. LXXVIII

Ἄνδυ κυνῶν τε καὶ λίνων. i. Absq; canibus & retibus. Hoc quidẽ schemate Pindarus Nemeorum Oda iij. significauit summam celeritatem. Quis enim pedibus assequatur ceruos, nisi aut à canibus remorentur, aut implicentur retibus? Cõueniet tamen in eos, qui clancularijs artibus capiunt prædam. Pindari uerba sic habent: κτείνοντ' ἐλάφους ἄνδυ κυνῶν δολίων θ' ἑρκέων. id est, ceruos occidentem sine canibus ac dolosis retibus. Dicetur et in eos qui non alienis præsidijs, sed proprio Marte rem gerunt:

Et Scellij filium abominor. LXXIX

Hic est affectus humanus, ut si quis uel hominem uel quamcunq; rẽ uehementer oderit, non solum à commemoratione, uerumetiã à cognatis uocibus abhorreat. Id eleganter expressit Aristophanes in Auibus. Ibi persona quædam sic loquitur:

Ἀριστοκρατεῖαν δῆλος εἶ ζητῶν. id est,
Aristocratiam palàm est te quærere. Altera respondet,
Ἥκιστα, καὶ τὸν σκελλίου βδελύττομαι. id est,
Minime, sed ipsum Scellij natum quoq; Abominor.

Scellij filius dictus est Aristocrates. Hoc nomẽ iure inuisum est detestanti Aristocratiã, quod ea uox abominandæ rei memoriam renouet.

Larinum uerbum. LXXX

Λαρινὸν ἔπος, id est, Larinũ uerbum appellabant ingens atq; egregium, hinc orto prouerbio, quòd in Larissa boues sint prægrãdes ac præpingues. Alij putãt Larinos dictos obesos ac prægrãdes à Larino quodam pastore supra modũ magno corpore. Boues autem prægrandes pasci in Epiro, posteritatem boũ Geryonis. Aristophanes in Auibus:

Ἀλλὰ λέγειν ζητῶ σοι πάλαι
Μέγα καὶ λαρινὸν ἔπος τι. id est,
Sed tibi Iam quæro dudum grande uerbum dicere, Atq; Larinon.

Huc pertinet quod Græci rebus ingentibus bouem addunt, ut βούφαγος, edax. Simili modo Latini ueteres Lucam dicebant pro grandi.

Herniosi in campum. LXXXI

Κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε. i. Coccy, herniosi in campũ. Aristophanes in Auibus refert prouerbij loco, τοῦτ' ἄρ' ἐκεῖν' ἦν τοὔπος ἀληθῶς, κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε. Quorum uerborũ hic sensus est: Hoc est uerè quod prouerbio dicitur, coccu, herniosi in campũ. subaudi ueniте, quod hæc auis canit paulo ante messem, uelut agricolas prouocãs ad laborẽ metendi. unde Hesiodus ἦμος κόκκυξ κοκκύζει. Quod aũt ψωλοὶ dixit ꝓ agricolis, obiter taxauit Ægyptios, apud quos plerią; sunt execti, qui omnes ad uocem cuculi cogunt̃ esse in agris. Fingit enim olim apud Ægyptios regnasse cuculũ priusquã fieret auis. Quin hodie parũ uiri, & ob hoc uxores cum alijs habentes cõmunes, uulgò cuculi uocant̃. Aliâs an notauimus ex Horatio, cuculos à uiatoribus appellari solere, qui tũ demũ uenissent ad colendam uineam, quũ auditus esset cuculus. Canit aũt iam adulto uere, quia sero prorepit è nido, quem sibi parat sub hyemem in cauis arboribus, exuens se plumis, atq; his sese inuoluẽs cõgestis in cõmeatũ malis ac pyris. Interpres Aristophanis admonet esse prouerbium κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε, quum segnes ipsum tẽpus prouocat ad industriam.

Μελλονικιᾶν. LXXXII

Nicias traducebat̃ quod cũctator esset in re militari, qualis apud Romanos fuisse narratur Fabius, eoq; iocularem uocẽ finxit uetus comœdia, μελλονικιᾶν, ex μέλλειν, quod est cunctari, & νικίας, qui fuit dux Atheniensibus. Aristophanes in Auibus, οὐχὶ νυστάζειν ἔτι ὥρα 'στὶν ἡμῖν οὐδὲ μελλονικιᾶν,

Ἀλλ' ὡς τάχιστα δεῖ τι δρᾶν. id est,
Porrò oscitandi tempus haud est amplius, Nec more Niciæ decet cunctarier,
Sed oportet aliquid agere quàm celerrime.

Fumus. LXXXIII

Καπνὸς dicũtur promissa magnifica quidem, sed inania. Vnde Fumos uendere, & fumos offundere. Hoc nomẽ inditum Theageni cuidam, qui quũ pauper esset, affectauit tamen haberi prædiues ac magnificus negociator, unde uulgò dictus est καπνός. Aristophanis interpres autorem citat Eupolim Comicum in fabula cui titulus δῆμοι.

Pariter

Pariter remum ducere. LXXXIIII

Qui ſimul remigant, certis numeris impellũt remos ut inter ſe conſentiãt, alioqui ni
hil acturi. Hinc Ariſtophanes in Auibus dixit, ὁμοῤῥοθῶ, ꝑ aſſentior, & eodẽ enitor quò
tu. Vox cõpoſita eſt ab ὁμοῦ, ſimul, & ῥοθέω impetu feror. ὁμοῤῥοθῶ, συνθέλω, συμπαραινῶ, καὶ συναινῶς
ἔχω. i. eodem nitor, conſentio, collaudo. Interpres admonet hoc uerbum eſſe ſumptũ
è fabula Sophoclis cui titulus πηλεύς.

Ipſis & Chijs. LXXXV

Αὐτοῖς καὶ χίοις, Non obſcurũ eſt has uoces ex ſolẽni more uulgo iactatas, quoties ali-
quis ſibi bona precabatur & amicis. Sic enim precatur apud Ariſtophanem Auis:
διδόναι νεφελοκοκκυγιεῦσιν ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖσι καὶ χίοισι. id eſt,
Vt detis Nephelococcygienſibus, Bonam ualetudinẽ & incolumitatẽ, Ipſis & Chijs.
Interpres oſtẽdit hunc ſermonis colorẽ ductũ ex publica Athenienſiũ conſuetudine,
qui in ſolẽnibus comprecationibus ac ſacrificijs bona à dijs precãtes reipub. addebãt
καὶ χίοισιν. Atq; huius hiſtoriæ teſtẽ citat Theopompum in 12. lib. rerũ Philippic. opinor
quod è Chio nonnullam haberent Athenienſes cõmoditatem. Qui ſibi uni bene pre-
catur, nulla facta mentione amicorum aut bene meritorum, facete ſuccinetur, καὶ χίοισιν.

Alas addere. LXXXVI

Ἀναπτεροῦν uulgo dicebantur, qui uerbis alicui adderent animum, inq; bonam ſpem
erigerent. Ariſtophanes in Auibus: οὐκ ἀκήκοας

ὅταν λέγωσιν οἱ πατέρες ἑκάστοτε
τοῖς μειρακίοις ἐν τοῖσι κουρείοισι ταδί;
δεινῶς γέ μου τὸ μειράκιον ὁ διοτρέφης
λέγων ἀνεπτέρωκεν ὥσθ᾽ ἱππηλατεῖν. id eſt,

Num tibi auditum illud eſt
Quod officinis undiq; in tonſorijs
Cani patres loquuntur adoleſcentibus?
Mire Diotrephes & meo adoleſcentulo
Alas loquendo affixit, ut iam geſtiat
Equitare. Narrant Diotrephem fuiſſe quempiã prædiuitem, qui maiorem in modũ
delectatus eſt alendis equis, unde & poſtea Hipparchus factus eſt: huius hortatu exẽ-
ploq; multi iuuenes accendebantur ad curas equeſtres: patres autem oderunt hoc ſtu-
dij genus in filijs, quod immodicis conſtet impendijs.

χηναλώπηξ. LXXXVII

Theagenes quod eſſet garrulus ac ſtupidus more anſerũ, & uerſipellis more uulpiũ,
uulgari ioco dictus eſt χηναλώπηξ, uoce cõpoſita ex anſere & uulpe. Quãquam Didy-
mo magis probatur anſeris nomen additum, quod auitio ac præſertim anſerinis ſupra
modum delectaretur, uidelicet uulpium more. Anſeris iecur olim in ſummis erat deli-
cijs. Huius adagij meminit Ariſtophanes in Auibus.

Concinere. LXXXVIII

Τὴν ξυναυλίαν κλαίειν. Eſt ijſdẽ de rebus ſimiliter queri. Ariſtophanes in Equitib. ἵνα
ξυναυλίαν κλαύσωμεν, οὐλύμπου νόμον. id eſt,
Modos uti concinamus tibijs Olympicos.
ξυναυλίαν appellant, ſiue cum citharæ tibia
accinitur, ſiue cũ plures tibijs eandẽ canunt cantionẽ.
Olympus autem fuit Marſyæ diſcipulus, qui ſcripſit De modis lugubribus.
Quin & hoc ipſum Olympi modos, de querulis, habet prouerbij ſpeciẽ, quemadmo-
dum ἰαλεμίζειν, & Carica muſa.

Reſpublica nihil ad muſicum. LXXXIX

Hæc perſuaſio queẽadmodũ olim multorũ animos occupauit, ita nũc quoq; multis
inhæret, ut credant doctos ac probos uiros non eſſe accõmodos ad gubernandã Rẽp.
Plato abſtinuit, Socrates fruſtra tẽtauit, Demoſtheni ac Ciceroni parũ feliciter ceſſit.
Deniq; mater Neronis deterruit filiũ à ſtudio philoſophiæ, qđ exiſtimaret inutile ge-
ſturo principatũ. Ad hęc D. Auguſt. redarguit in epiſtola quoſdã, qui iactabãt Euãge-
licã philoſophiã officere Rẽpub. adminiſtrãti. Id uenuſte expreſſit Ariſtoph. in Equi-
tibus. Nam illic principatum recuſanti quod muſices eſſet imperitus, ita reſpondetur,

Η δημαγωγία γὰρ οὐ πρὸς μουσικοῦ
Ἔτ' ἐστὶν ἀνδρός, οὐδ' ἤχηστοῦ τὸν τρόπους. id est,
At gerere nunc Remp. non est uiri,
Qui musicus sit, ac probatis moribus.
Musices nomine omnem liberalem eruditionem designabant ueteres.

Verbis coquinarijs. XC

Ρήμασι μαγειρικά. i. Verba coquorū, uenuste dixit in eadē fabula, pro uerbis mollibus, blandis ac dulcibus. Coquorū enim est condimentis edulcare cibū per se subausterum. Monet illic quispiā ut populū Athen. blādiloquētia demulceat. Carmē sic habet:
Ὑπογλυκαίνων ῥήμασιν μαγειρικοῖς. id est,
Deliniens eos coquorum uerbulis.
μαγειρικοῖς dixit pro μειλιχίοις. hoc est, placidis ac dulcibus. Habebit gratiā, si quis dicat Epicuri philosophiam demulcere uulgarium animos ῥήμασι μαγειρικοῖς, quod uoluptatem asserat esse summum bonum.

Liba Coalemo. XCI

Σπένδε τῷ κοαλέμῳ. i. Liba Coalemo. Cōpetit in eum cui sua improbitas fuit bono. Fingit enim Comicus dæmonis nomē, improbitatē innuens. Perinde quasi quis dicat, sacrifica μωρίᾳ, si quis morionem agens, euectus sit ad opes ac dignitatem. Nā Græcis κόαλεμος fatuum ac stultū significat, à κοῶ pro νοῶ. Nam Callimachus pro ἐνόησεν dixit ἐκόησεν. Hinc ἀναλόγως κοῦς, pro νοῦς, & ἀλέω, quod mēte erret. Simili figura Gratijs litasse dicuntur, qui fortunati sunt in amicitijs cōciliandis. Habent & temulēti Comum deū, & fures deam Lauernam. Itaq; furtis ditato, facete diceretur, Liba Lauernæ.

Spirat Cæcias. XCII

De Cęcia uento nubes ad se pertrahente satis dictum est nobis in superioribus. Ad uenti naturam alludens Aristophanes in Equitibus dixit,
Ὡς οὗτος ἤδη καικίας, καὶ συκοφαντίας πνεῖ. id est,
Vt iste spirat Cæcias & sycophantias iam.
Interpres admonet prouerbij, quanq; in Aldina æditione, pro καικίας deprauate legitur κακίας, quum hanc uocem metri ratio non admittat. Cæcias autem poeta posuit pro turbis ac litibus. Notatur enim ibi Cleon ut delator & criminator.

Latum & angustum. XCIII

Nemini obscurū arbitror, prouerbiali schemate dictū esse apud Aristoph. in Equitib. sub persona Cleonis: cui quum esset obiectū, quod nutricū more male pauisset populū, qui paululum præmansi insereret in os, maximā partem ipse deglutiret, respōdet,
Καὶ νὴ Δί' ὑπό γε δεξιότητος τῆς ἐμῆς
Δύναμαι ποιεῖν τὸν δῆμον εὐρὺν καὶ στενόν. id est,
Ita per Iouem. Nam dexteritate ego mea
Exilem & amplum ualeo populum reddere.
Macrescunt enim pueri male pasti, rursus bene pasti fiūt obesi. Apposite torquebit̄ in eos qui adolescentes recte docent aut secus, quiue populo dextrè concionantur aut secus. Siquidem hæ res plurimum habent momenti ad mores populi uel ad honesta formandos, uel ad uicia deprauandos.

Scarabeo citius persuaseris. XCIIII

Θᾶσσον ὁ κάνθαρος ἂν μεταπεισθείη. i. Citius Scarabeum in diuersam sententiam pertraxeris. De ijs qui malis assueuerunt, à quibus tamen reuocari nō possunt, eò quod assuetis uideant̄ optima. Lucianus in Pseudologista, οὔτε γὰρ αὐτὸς ποτὲ βελτίων γένοιο πρὸς τὴν ἐπιτίμησιν, οὐ μᾶλλον ἢ κάνθαρος μεταπεισθείη ἂν μηκέτι τοιαῦτα κυλινδεῖν, ἅπαξ αὐτοῖς συνήθης γενόμενος. i. Neq; enim ipse unquā fieres melior increpatiōe mea, nihilo magis quā scarabeo psuaderi posset, ne amplius talia uoluat, posteaquā semel illis assueuit. Scarabeus fœtus suos educat in stercore præcipue caprino, & indidē pascit, atq; ibidē habitat. Excrementa uero fingunt in sphærulas, easq; in nidum deuoluūt, capite in terrā demisso, posterioribus pedibus in altum erectis. Nemo facile abducitur à uitijs in quibus natus & educatus est, & quæ per se sunt fœdissima, uidentur & pulchra & dulcia diutinæ consuetudinis commendatione.

Alienis

XCV

Alienis soleis uti.

Ἀλλοτρίοις βλαυτίοις χρῆσθαι. i. Alienis soleis uti, dicuntur, qui moribus aliorum ad suũ abutuntur emolimentum. Aristophanes in Equitibus,

οὐκ. ἀλλ' ὅπερ πίνων ἀνὴρ πέπονθ' ὅταν χεσείῃ,
τοῖσιν τρόποις τοῖς σοῖσιν, ὥσπερ βλαυτίοισι χρῶμαι.

Quibus uerbis negat se circumuenire populum Atheniensem, sed facere quod solent qui desident in compotationibus, & urgente aluo surgunt, arreptis alienis soleis, siue quod festinant, siue quod ebrij sunt. Ita ille abutebatur moribus populi Atheniensis, qui cibo corrumpi uolebat, & blanda libentius audiebat quàm salutaria. Apparet olim Græcos absque soleis solere accumbere. Exituri domum poscebant soleas. Hinc quæstus Lopodytis. Quidam etiam nudi accumbebant.

XCVI

Longum prooemium audiendi cupido.

Prouerbij speciem habet quod est apud Platonem libro De Republica 4. μακρὸν τὸ προοίμιον τῷ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι. id est, Longum prooemium audiendi cupido. Qui rem ipsam cupit cognoscere, huic longum est omne prooemium. Vnde illud Teren. Vah, etiam prooemium mihi occeptat. Et Athenis præco, qui dicẽdi potestatem faciebat rhetoribus, præfabatur, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν, id est, sine prooemijs & affectibus: quod hæc extra causam sint.

XCVII

Omnia præclara dicis.

Socrates apud Platonem in Euthydemo, εἰρωνεύων suo more, quod aduersarius absurda quædam collegisset, uidelicet Socratem scire quod nesciebat, & rursum nescire quod sciebat, ἔγω, inquit, ὦ εὐθύδημε, τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. id est, Esto ô Euthydeme, Nam, ut dici solet, omnia sanè præclara dicis. Marsilius pro esto, uertit en, Eóque legisse uidetur, non ἔγω, sed ἤν aut ἠνί, quod Græcis sonat En. Vt sit admirantis εἰρωνικῶς. Putóque hanc fuisse germanam Platonis scripturam. Nam Esto nihil facit ad præsentem sententiam. Nihil enim concedit, sed ut rem inauditam admiratur per irrisionem, ut omittam interim, quod ἔγω magis est optantis quàm concedentis. Plato alijs aliquot locis adagij titulo citat, Pulchre dicis: quod arbitror è poeta quopiam desumptum. Nam apud Theocritum Praxinoe loquitur: ναί, καλὸν εἶπας. id est, Sic est, dixisti pulchre.

XCVIII

Quod rectè datum est.

Plato in Philebo, ostendit prouerbium à pueris usurpatum, Non oportere reposci, quod semel datum est. ἡμεῖς δὲ δὴ λέγομεν, καθάπερ οἱ παῖδες, ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων, ἀφαίρεσις οὐκ ἔστι. id est, Nos autem dicimus id quod solent pueri, quæ rectè data sunt, non licere rursus eripi. Hoc eò dicebat, quod Socrates solet ab integro repetita disputatione, quæ prius concessa fuerant, rursus in dubium uocare. Simile quiddam & hodie iactatur inter pueros, ubi quis quod dedit reposcit. Adeo dicta huiusmodi per tot secula perq; tot nationes ad nos usque demanarunt.

XCIX

Funiculum ad lapidem.

Τὴν σπάρτην πρὸς τὸν λίθον ἄγειν. id est, Funiculum lapidi admouere dicuntur, qui curam omnem adhibent ne quid geratur in Republica secus quàm oportet. Beatus Chrysostomus homilia in priorem ad Corinthios epistolam 35. σκόπει πῶς πάλιν ἐνταῦθα πρὸς τὴν σπάρτην τὸν λίθον ἄγει τὴν οἰκοδομὴν πανταχοῦ ζητῶν τῆς ἐκκλησίας. id est, Considera ut hic rursus funiculum admouet ad lapidem, ubique quærens ædificationem ecclesiæ. Translatum est ab Architectis, qui non credunt oculis suis, sed ad perpendiculum explorant lapidum æqualitatem. Quod est exactæ diligentiæ.

C

Hoc tu mihi dices.

Apud Platonem libro De Republica nono, Socrati interroganti, quo pacto uiueret uir tyrannicus, respondet Adimantus, τὸ τῶν παιζόντων τοῦτό συ γ' ἐμοὶ ἐρεῖς. id est, Istud tu mihi, quod ioco dici solet, dices. Vsus erit, quum responsio inuidiosa reijcitur in percontatorem, aut quum is qui percontatur, talis est, ut oporteat ipsum rectius scire quod ab alio cupit discere.

Nummo addicere. I



APud Iuriscõsultos prouerbiale est nummo addicere, pro eo quod est, minimo uendere. Est autem fucus quo legibus imponit̃ prohibẽtibus donationes. Vlpianus li. Pandect. 19. tit. Locati. Si quis conduxerit nũmo uno, conductio nulla est, quia & hoc donationis instar inducit. Idẽ lib. 1. tit. De re iudicata: Si quis & conduxit & rogauit precario uti possideret, si quidẽ nummo uno conduxit, nulla dubitatio est, quin & precarium solum teneat. Verum addubito num in his exemplis pro conduxit & conductio, legendum sit cõdixit & cõdictio. Suetonius in Iulio Cęsare: Bello ciuili supra alias donationes amplissima prędia nũmo addixit. Valerius Max. lib. 2. cap. De gratitudine: Pollinctoribus exequiarũ apparatus sestertio nummo ipsis prębentibus est addictus. Itidem Plautus in Pseudolo: Nunquã hoc eris nummo diuitior. Nummum dixit, pro uilissimo precio.

Vero uerius. II

Quum nihil possit esse uero uerius, tamen prouerbiali tropo dicimus uero uerius, quod prorsus indubitatum haberi uolumus. Martialis in Gallicum quendam, cui ex more sæpe repetebatur illud:

Dic uerum mihi Marce, dic amabo:
Vero uerius, inquit, ergo quod sit, audi.
Verum Gallice non libenter audis.

Nõ dissimili forma dicimus Certo certius. quãquã nihil ꝓhibet aliud alio certius esse. Vlpianus lib. Pandect. 23. tit. De testamẽtaria tutela: Testamẽto datos sponsores non esse cogendos satisdare rem saluam fore, certo certius est.

Vento uiuere. III

Hodieꝗ; uulgo tritissimum est, ut eos dicant uento uiuere, qui nullo uiuũt impẽdio: & addũt, more siluri, quod plerisꝗ; creditũ est eum piscem aura saginari, quod idẽ creditum est de Chamæleonte. Alexãder imperator libro Codicis 5. tit. De alimẽt. pupil. præst. Nec ferendus, inquit, est iuuenis, qui quum præsens esset, studijsꝗ; eruditus atꝗ; alitus esset, si ea per alium se consecutum non probet, sumptus recuset, quasi uento uixerit, aut nullo liberi hominis studio imbui meruerit.

Tuas res tibi habeto. IIII

Caius iurisconsultus Pandect. lib. 44. tit. De diuortijs, ostẽdit fuisse receptũ, ut diuortiũ his uerbis perageretur: Tuas res tibi habeto, tuas res tibi agito. Quorũ altero reddit dotem, altero abdicat ab se tutoris munus, in rebus uxorijs. Hæc autem forma uerborũ perscripta est, ne uel non ratum esset diuortiũ, si nullis solennibus uerbis perageret̃: uel inauspicatum & odiosum, si uerbis inciuilibus perageretur. Itidẽ in discutiendis spõsalibus uisum est uti his uerbis, Conditione tua non utar. Hæc prouerbij gratiã habebũt, si cui ciuiliter renunciabimus amicitiam. Sed festiuius erit, si ad res animi transferant̃, ueluti si quis dicat: Monachi uitam professus est, mundũ iussit sua sibi habere, suas sibi res agere. Itẽ si quis ambiat cõsortiũ nostrum, quem iudicamus nobis inutilẽ, huic apte dicetur: Tua conditione non utar. pro eo quod erat, nõ utar tua familiaritate. Elegãter usus est Plautus in Trin. ubi Lysiteles adolescẽs multa querit̃ de miserijs amantiũ, ac meditat̃ amorẽ eijcere ex animo: Apage sis amor, tuas res tibi habe, amor mihi amicus ne fuas unquàm. sine tropo usus est in Amphi. Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.

Gamma Betam persequitur. V

Procopius lib. 3. De bello Vuandalico refert Carthagine antiquũ ꝓuerbiũ à pueris iactari solere, Quod Gamma quandoꝗ; Betam, & rursus Beta Gammã persequit̃. Suspicor puerorum lusum huc spectasse, quod inter uicinos frequenter oriat̃ dissidiũ. Verum hic puerile dictũ detortum ad rerum euẽtum, quod Gizericus Bonifaciũ expulisset: postea Gilimerem Belisarius. Prouerbium non est natũ ex euentu, sed puerorũ Carthaginensium ænigma fuit, uelut oraculum eius quod accidit postea.

Pulchrum sepulchri elogio. VI

Non uidebatur in ꝓuerbiorum classem referendũ, nisi nominatim prouerbij titulo refer-

referretur apud Procopiū libro De bello Persico primo, sub persona Augustæ Iustinia
num maritum sic alloquentis: Igitur optime imperator, uolēti nunc uiuere, ꝓcul dubio
nullo negocio licet: pecuniæ nobis magna uis, mare oportunū, nauigia multa. Cōside
ra tamen ne seruato tibi contingat, uitæ iucunditatē cum mortis ad extremū acerbita-
te cōmutare. mihi autem antiquum sanè placet prouerbium, Quàm pulchrum est in se
pulchri elogio imperatorem asscribi. Quosdam noui qui in extremo uitæ magnis im-
pendijs redemerunt galerum cardinalicium, ut in sepulchro titulus asscriberetur.

Primum apes abigendæ. VII

Agathius de bello Gothico libro tertio: Placebant hęc dicta Vlilago Herulorū pręfecto. unde id usurpatum prouerbium & barbarū & parui momenti, utile tamē & ali-
cuius energiæ. Identidē prędicabat: primū abigēdas apes, deinde & mel subtrahendū.
Sensit Buzes primum hostium copias aduentantes esse submouendas, quo possint A
sia potiri. Sumptum à curatoribus apum, qui quo mel eripiant ex aluearibus, apes fu-
mo, aut alio quouis modo abigunt.

Porrigere manus. VIII

Porrigere manus, pro auxilio esse, uulgatissimū est, sed elegans. Vlpianus Pandecta
rū li. xlij. tit. De re iudicata: Sed si emptor cui pignora sūt addicta exequēte iudice pre
cium non soluit, utrū aduersus emptorem porrigere manus debent ijdem iudices, qui
sententiam exequuntur, uidendū est. M. Tullius in oratione post reditū: Qui mihi primus
afflicto & iacenti, cōsularem fidem, dextramq́ porrexit. Festiuius erit de rebus animi:
ueluti si dicas, Animo deiecto manum porrigit philosophia: aut, In Theologię difficul
tatibus æstuanti sæpe manum porrigit Dialectica, aut linguarum peritia.

Optima quidem aqua. IX

ἄριστον μὲν ὕδωρ. i. Optima quidem aqua, uidetur in prouerbiū abijsse, quoties rei ue-
hementer laudatæ præfertur aliquid melius: quemadmodum Pindarus auspicans hy-
mnos Olympiacos, aquam quidem fatetur esse optimā, sed aurum præfert: quod ignis
in morē noctu luceat. Sūt enim hæc duo præcipua elemēta, aqua & ignis: unde Aqua
& igni interdicit̄, quos uita indignos iudicamus. Aristoteles li. Rhet. iij. ut uulgo iacta
tū citat, ὅθεν, inquit, λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Quedā eñ ob id prefertūtur, quod sint rario
ra. Alioqui aqua est magis necessaria q̃ aurū. Meminit adagij Plutarchus in Commen
tario, in quo quærit utrū aqua an ignis sit utilior. Supra modū efferenti philosophiā, is
qui fateatur quidem philosophiam esse rem præclaram, sed qua potior sit Theologia,
facete succinet illud Pindarici carminis fragmentum, ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Non oportet hospitem semper hospitem esse. X

Aristoteles libro Rhetoricorū tertio, nullo autore citat ceu uulgò iactatū, οὐ δεῖ τὸν
ξένον, ξένον ἀεὶ εἶναι. i. Non oportet hospitē semper hospitē esse. Hospites dicuntur ignari
eius loci in quo uiuūt. Sed turpe est diu in eadem ciuitate uiuere, & semper esse peregri
num. Videtur iambicus trimeter corruptus. Turpe est in eadem disciplina diu uersa-
tum esse, & nihil scire.

Moriendum priusquam, &c. XI

Ibidem cōmemorat Alexandridæ dictum, ut uulgò celebre ac laudatum. καλὸν γ' ἀποθανεῖν πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον. i. Honestum est mori, priusquā aliquid morte dignum
commiseris. Sensus est, ut ipse exponit Aristoteles: Decet mori morte indignum: siue,
honestum est mori, quum nihil morte dignum admiseris.

Sustollere manus. XII

Qui uehementer gaudent, quasi res diuinitus geratur ex animi sententia, sustollere
manus dicunt̄. M. Tullius Epist. li. 7. Sustulimus manus ego & Balbus. Tanta fuit opor
tunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed diuinū uideretur. Idem in Academicis:
Hortensius autem uehementer admirans, quod quidem perpetuo Lucilio loquēte fe-
cerat, ut etiam manus sæpe tolleret. Horatius satyra quinta:
Importunus amat laudari, donec ohe iam
Ad cœlum manibus sublatis dixerit, urge.

More Romano. XIII

In eadē epistola M. Tullius nō sine ꝓuerbij specie dixit, More Romano, ꝓ eo quod est,

est, simpliciter & absq; fuco potius quàm erudite. Tales enim fuerunt illi Romani prisci, Græcorum dissimiles. De quo, inquit, homine tibi spondeo, nõ illo uetere uerbo meo, quod quum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quũ homines nõ inepti loquuntur, probiorem hominẽ, meliorem uirum, prudẽtiorem esse neminẽ. Penes Romanos erat rusticana ueritas. Talẽ inducit libro De finibus secũdo: Quod nostri quidem optime disputant: nihil opus esse eum qui philosophus futurus sit, scire literas. Itaq; ut maiores nostri ab aratro adduxerũt Cincinnatum illũ, ut dictator esset, sic uos de Pelasgis omnibus colligite, bonos quidẽ uiros, sed certe nõ semper eruditos. Idẽ ad Trebatiũ li. 7. Balbus mihi confirmauit te diuitem futurũ: id utrum Romano more loquutus sit, bene nummatũ te futurũ, an quomodo Stoici dicunt, omnes esse diuites qui cœlo & terra frui possunt, postea uidero. Romano more dixit, pro indocto & simplici. Nam Stoici subtiliter definiũt diuitem ac pauperem. Ac mox ad eundem: Ego te Balbo quum ad nos proficiscetur, more Romano commendabo.

Lachryma nihil citius arescit. XIIII

M. Tullius libro De inuentione priore, præcipiens ne orator posteaquam iudicis animũ cõmouit ad misericordiam, diutius cõmoretur in quæstione, adducit Apollonij dictum, οὐδὲν θᾶσσον ξηραίνεσθαι δακρύου. i. Lacryma nihil citius arescere, quod uehemens affectus facile uertitur in tedium.

Ex potestate exisse. XV

Exisse è potestate dicebãtur, qui à mente excidissent, & qui spreta ratione, cupiditatũ arbitrio præcipites ferebanť. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionũ tertio: Eos inquit, sanos intelligi necesse est. Itaq; nihil melius quàm quod est in cõsuetudine sermonis Latini, quum exisse è potestate dicimus eos qui effrenati feruntť, aut libidine aut iracundia. Ac mox: Qui igitur exisse è potestate dicunť, ideo dicũtur, quia non sunt in potestate mẽtis, cui regnum totius animi à natura tributum est. Hęc M. Tullius: unde Cõpotes atq; impotes mentis dicimus, & Impotenter cõmoti dicũtur, qui animũ non habent in sua potestate, sed feruntur affectuum arbitrio. Formula sermonis detorta uideť à iureconsultis, apud quos filij ex iustis nuptijs procreati dicuntur esse in potestate parentum, nisi emancipentur, aut nisi pater moriatur. Rursus emancipati dicuntur exisse de potestate parentum.

Gallonius. XVI

Etiam ipsa luxuries multos nobilitauit, ut Æsopũ & Apitiũ. M. Tullius celebrauit Gallonium à Lucilio traditũ, idq; locis cõpluribus. In oratione pro Cęcinna: Quid ergo est? Nõ usq; eò tamẽ ut in capita fortunasq; honestissimorũ uirorum dominentur hi qui relicta bonorũ uirorum disciplina, & quæstum & sumptum Gallonij sequi maluerunt. Itẽ pro P. Quintio meminit Gallonij. Rursus lib. De finibus 2. refert è Lucilio, O Publi, ô gurges, Galloni es homo miser, inquit, cœnasti in uita nunq; bene, quũ omnia in isto cõsumis squilla, acipensere cũ decumano. Hæc Lucilius facit loquentẽ Lelium lapatho cœnare solitum, Gallonio lurconi, & omnia gulę uẽtrisq; delectatione metiẽti. Gallonij meminit M. Tullius li. De finibus ij. Sed qui ad uoluptatem omnia referẽs uiuit ut Gallonius, loquitur ut frugi ille Piso, non audio.

Vultu sæpe læditur pietas. XVII

M. Tullius in oratione pro Roscio, obiter citat sententiã à sapientibus iactatam. Etenim, inquit, si id quod præclare à sapientibus dicitur, uultu sæpe læditť pietas, quod supplicium satis acre reperietur in eum qui mortem obtulerit parẽti, pro quo mori ipsum si res postularit, iura diuina atq; humana cogebãt. Prouerbiũ admonet pietatẽ erga parentes adeo religiose colendam, ut non solum nõ offendamus eos uerbis aut factis impijs, sed ne uultu quidem atrociore aut contumaciore. Habent enim oculi, frõs & ipse uultus suum sermonem. Euangelium altius repetit, nimirũ ab ipso fonte cordis in quo concipitur ira. Ea erumpit in uocem indignationis, sed incertam: proximus gradus est manifestum conuicium, tertius homicidium.

Culleo dignus, aut, Non uno culleo dignus. XVIII

Quum hominem enormiter scelerosum significare uolumus, eum culleo dignũ dicimus. Hoc supplicium erat patricidis, id est, qui parentẽ occidissent. Quanquã apud pri

scos

ſcos parricidiũ dicebãt, quoties homo hominẽ occidiſſet, hoc eſt, par parem, uidelicet eo ſeculo, quo crudelitas erat occidiſſe bouẽ, auem, aut gallũ gallinaceũ. Dein quum cœpiſſet eſſe uulgare, ut homo occideret hominẽ, parricidij uox ad ſummæ impietatis ſignificationem deflexa eſt. Culleus autẽ erat ſaccus coriaceus, cui inſuebatur parrici-da, ſimul immiſſa uipera, ſimia, & gallo gallinaceo, atq; ita proijciebatur in profluentẽ. M.Tullius pro Roſcio Amerino: Quãto maiores noſtri ſapiẽtius, qui quũ intelligerẽt nihil eſſe tam ſanctum, quod non aliquãdo uiolaret audacia, ſupplicium in parricidas ex cogitauerũt, ut quos natura retinere in officio nõ potuiſſet, magnitudine pœnę à male ficio ſummo arcerentur: inſui uoluerunt in culleum uiuos, atq; ita in flumẽ deijci. ô ſin gularem ſapientiã iudicum, nónne uidentur hũc hominem ex rerũ natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repente cœlum, ſolũ, aquam terramq; ademerũt: ut qui eũ necaſſet, unde ipſe natus eſſet, careret his rebus omnibus, ex quibus omnia nata eſſe dicunt, &c. Pro-in Iuuenalis impietatem cuiuſdam exaggerãs, negat illi ſatis eſſe ſerpentẽ unũ, aut cul leum unum. Narrat Suetonius quoſdam ſtatuæ Neronis appoſuiſſe culleum cum elo-gio, Merueras, ſed ego quid poſſum?

XIX

Ratio quidem apparet, &c.

Plautus in Trinummo: Nequaquam. Argenti ratio cõparet tamen. cui Staſinus, Ra tio quidem Hercle apparet, argẽtum οἴχεται. Nã hæc eſt germana eius loci lectio, quã alij uarie mendoſam cõminiſcuntur. Vſus eſt M.Tullius in Piſonem: Quas rationes ſi cognoris, intelliges nemini pluſquã mihi literas profuiſſe. Ita enim ſunt perſcriptæ ſci-te & literate, ut ſcriba ad ærariũ qui eas retulit, perſcriptis rationibus ſecum ipſe caput ſiniſtra manu perfricans, commurmuratus ſit: Ratio quidem Hercle apparet, argentũ οἴχεται. Itidem Geta Terentianus in Phormione: Nõ ratio nobis, ſed argẽtum deerat. M.Tull. ad Q. fratrem libri ſecundi epiſtola ultima: Quaquã ſunt facta uerbis difficilio ra. Eodem pertinet illud, Pulchre dixti.

XX

Omnia præter animam.

Quum nihil non datum ſignificamus, præter uitam, dicimus omnia tradita, pręter a nimã. M.Tul. pro Roſcio Amerino: Quod ſi tibi cauſa nulla eſt, quur hunc miſerũ tãta calamitate affici uelis, ſi tibi omnia ſua præter animã tradidit, nec ſibi quicq; paternũ, ne monumẽti quidẽ cauſa reſeruauit, &c. Simili figura Animã debere dicunt, q pluſq; omnia debent. Teren. Quid ſi animam debet? Rurſus: Omnia debet, pręter animam.

XXI

De reduuia queritur.

περὶ τῆς παρωνυχίας μέμφεται ὁ τῷ μείζονι ἐνόχῳ κακῷ. i. De reduuia querit maiori obno-xius malo. Vbi quis prauo pudore, leuiſſimis malis quærit remedium, diſſimulans ma iora. Hoc affectu ſunt cõplures, ut etiam apud medicum diſſimulent morbũ, pręcipue podagrici. Narrat Plutarchus quendam cõſuluiſſe medicum de uitio unguiũ, quũ co-lor argueret illũ eſſe uitiato epate. At medicus intelligẽs ineptum hominis pudorem, Nihil, inquit, tibi periculi eſt à reduuia, ſed grauius malũ urget te. Huc alluſit M.Tullis in oratione pro Roſcio Amerino: Intelligo me ante tempus hæc perſcrutari, & prope modum errare, qui quum capiti Sexti Roſcij mederi debeam, reduuiam curem.

XXII

Ad libellam debere.

Qui pecuniam præſentem ac iuſti ponderis debet, ad libellã debere dicit. Nã olim ad libram dabatur pecunia, non ad numerum. Inde illa uulgata Expendere, expẽſum ferre, dependere, rependere, impendere, pro ſumptum facere, ſumptuum rationem red dere, ſoluere, reſoluere, & inſumere. M.Tullius pro Roſcio Amerino: Niſi planum fa-cit HS. LIII. ad libellam ſibi deberi, perdit litem.

XXIII

Hoc municeps aut uicinus nunciauit.

M.Tullius in eadem oratione: Soletis quũ aliquid huiuſcemodi auditis, Iudices, cõ-tinuo dicere, Neceſſe eſt aliquem municipẽ aut uicinum dixiſſe. Solẽt eñ à uicinis ac municipibus uicinorum ac municipum ſcelera potiſſimum prodi. Quod & hodie uul go dicunt, dedecus homini à conterraneis aut ciuibus oriri. Nam ſi quod fortunæ in-commodum, ſi qua uitæ labes, ab illis quoniam ſciunt, proditur.

XXIIII

Dea excogitauit.

Ariſtophanes in Equitibus;

τὸ μὲν νόημα τῆς θεοῦ, τὸ δὲ κλέμμ᾽ ἐμόν. id est,
Excogitauit dea, meum sed furtum erat.
Non sine prouerbij specie dictum est in Rhetores, qui apud populũ iactabant, Mineruam ipsis quod suaderent misisse in mentẽ, & tamẽ rerũ gestarũ gloriã sibi uindicabãt. Color sumptus est ex Homero, ubi quoties facti ratio reddi non potest, Pallas dicitur suggessisse. Pallas Atheniensium erat protectrix. Comicus autem ioci gratia, pro πρᾶγμα posuit κλέμμα, notans Cleonis rapacitatem.

Vsus, est altera natura. XXV

Nihil hoc dicto celebratius, ἔθος ἄλλη φύσις. i. usus, altera natura. Natura nihil efficacius potentiúsue. Vnde Satyricus:
Custode & cura natura potentior omni.
Huic parem aut certe proximã uim habet assuetudo. Aristoteles lib. Rhet. i. disputans de iucundis, docet ea iucunda esse, quæ uel secundum naturã sunt, uel quod huic proximum est, cõsueta. Nihil enim putat interesse inter naturam & usum, nisi, quod interest inter semper & plerunque. Perpetuũ enim est, quod indidit natura: frequens, quod usus affixit. Proinde sanctissimum consiliũ dedit, qui iussit ut à teneris statim annis optima eligamus, quæ pòst usu futura sint etiam iucunda.

Necessitas molesta. XXVI

Mox eodem in loco citat sententiam ceu uulgo iactatã, ostendens esse molesta quę secundum naturam non sunt. Vis autem pugnat cum natura, eoque molesta omnibus necessitas. καὶ ὀρθῶς, inquit, εἴρηται, πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ. i. Et recte dictum est. Quicquid enim est necessarium, natura molestum est. Verum optimis nõ assuescimus, nisi initio adhibeatur aliqua uis: sed quod prius erat uiolentum, ac proinde molestum, assuetudine primum fit leue, postea etiam iucundum.

Iucunda malorum præteritorum memoria. XXVII

Inibi refert & hanc sententiam prouerbialem ex poeta quopiam,
ἀλλ᾽ ἡδὺ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων. id est,
Meminisse laborum suaue qui seruatus est. Item illud:
Καὶ μέγα γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
Μνήμων, ὅστις πολλὰ πάθοι καὶ πολλὰ ἔοργοι. id est,
Magnopere est iucunda uiro renouata dolorum
Mentio, qui permulta tulit, permultaque gessit.
Huius & alibi meminimus.

Suffragium optimum. XXVIII

Aristoteles Rhetoricorum libro primo, uidetur hoc attingere tanquam in foro iactatũ, γνώμῃ ἀρίστῃ. i. suffragio optimo. Quum enim multa sint probationum genera quæ extra causam petuntur, ac Græcis dicũtur ἄτεχνοι, uelut leges, testes, pacta, tormẽta, iusiurandum, optima probatio est ex coniecturis quæ illi εἰκότα uocãt. μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν, καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ, τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ. i. Ei uero qui testes nõ habet, hic erat locus, ex probabilibus signis esse iudicandum: & hoc est quod dicitur, Suffragio optimo.

Tanquam ad aram. XXIX

De sacra ancora dictũ est alias. Illi simillimum est Ad aram, quum extremũ refugiũ intelligi uolumus. Inde sumptũ, quod olim qui extrema necessitate urgebant, ad aras deorum soleant cõfugere, unde nefas erat quenque detrahere. M. Tullius in oratione pro Roscio Comœdo: Quod itẽ nuper in Erote Comœdo usu uenit, qui posteaquã è scena, nõ modo sibilis, sed etiã cõuicio explodebat, sicut ad aram cõfugit in huius domũ, disciplinam, patrocinium, nomen. Idẽ libro tertio De natura deorũ: Quod uos, inquit, quum facere non potestis, tanquam ad aram confugitis ad deum. Idem actione in Verrem quarta: Magistratuum autem nostrorum iniurias ita multorum tulerũt, ut nunquã ante hoc tẽpus ad arã legũ, pręsidiũque uestrum publico consilio confugerent. Ouidius Epistolarum libro quarto:
Vnica fortunis ara reperta meis.
Plautus in Mostellaria, Ad aram confugisti.

XXX

Ad asylum confugere.

Huic cognatum est, ad asylum cōfugere. M. Tul. actione in Verrem 3. Se quæstorē
prohibitum esse dicebat, quo minus e phano Dianæ seruū suū qui in illud asylū confu
gisset, abduceret. Hæc fient uenustiora & προοιμιωδέστερα, si ad animi res transferantur.

XXXI

Arx.

Non abhorret ab hac forma arcis metaphora, quum tutissimū ac ualidissimū præsi-
dium significamus. M. Tul. in Verrē actione 6. Idem ad uos priuatim iudices cōfugit,
utitur hac lege qua iudicium est, cōmuni arce sociorum. Rursus in eadē: Hic locus est
igitur unus quò perfugiant, hic portus, hæc arx, hęc ara sociorū. Itē pro Roscio Comœ
do: Hæc lex socialis est, hoc ius nationum exterarum est, hanc habent arcem minus ali
quanto munitam quidem q̄ antea, ueruntamē, &c. Item pro Sylla: Ego uitam omniū,
statum orbis terræ, urbem hanc denicp, sedem omnium nostrū, arcem regum ac natio-
num exterarum, lumen gentium, domicilium imperij, quincp hominū amentiū ac per-
ditorum pœna redemi. Idem in Epist. famil. scribens P. Lentulo, quod erat in causa prę
cipuum, Arcem causæ uocat. Nō potuit, inquit, magis in arcē causę illius inuadere. Ari
stoteles præfans in rhetorica ad Alexandrum, εἰδότας καλῶς ὡς ἀκρόπολις ἐστὶ σωτηρίας, ἡ
διὰ τὸ συμφέροντος γινομένη θεωρία, quum pulchre nossent, arcem esse salutis, utilitatis cō
siderationem quæ fit oratione.

XXXII

Ne uestigium quidem.

Quoties hominem aut rem penitus abolitam significamus, ne uestigiū quidē super
esse dicimus. M. Tullius actione in Verrē tertia: Nā si alienam uicem pro nostra iniuria
doleremus, uestigium istius in foro nō esset relictum. Rursus quinta: Prouidendum di
ligenter, ne quod in uita uestigium libidinis appareat. Itē in oratione cōtra Rullū: Co-
rinthi uestigium uix relictū erat. In eadem: Vt ipse locus eorū qui cum hac urbe de im-
perio certarunt, uestigia calamitatis ostenderet. Item pro Cluentio: Quū interea Cluē-
tianæ pecuniæ uestigium nullū inuenitis. Idem pro lege Manilia: cuius legiones sic in
Asiam uenerunt, ut nō modo manus tanti exercitus, sed ne uestigium quidem cuiquā
pacato nocuisse uideatur. Itē pro L. Flacco: Legatos in uincula coniectos, nominis ꝓ-
pe Romani memoriam, cum uestigio imperij, non modo ex ædibus Græcorū, uerū e-
tiam ex literis esse deletam. Idem pro Sylla: ut qui paulo ante consul designatus fuisset,
repente nullū pristinæ dignitatis uestigium retineret. Idē ad Cn. Plancum lib. 5. Ne ue-
stigiū quidē ullum est reliquum nobis dignitatis. Rursus ad Papirium Pætum libro 9.
Ego autē existimes licet quod lubet, mirifice capior facetijs, maxime nostratibus, præ-
sertim quum eas uideam primum oblitas Latio, tum quum in urbem nostrā est infusa
peregrinitas, nūc etiā braccatis & transalpinis nationibus, ut nullū ueteris leporis ue-
stigiū appareat. Pro uestigio dixit imaginem Philippica 5. Quæ nisi autoritate senatus
rescindantur, quoniam ingressi in spem Reipub. recuperādæ sumus, imago nulla libe-
ræ ciuitatis relinquet. Idem in epistola ad Q. fratrem: Nō enim uidisses fratrē tuū, non
eum quē noras, non eum quem flens flentem, prosequentē proficiscens dimiseras, ne
uestigium quidem eius nec simulacrum, sed quandā effigiem spirantis mortui. Idē alijs
uerbis expressit, ad Att. libro quarto, epistola Occupationū mearū. Amisimus mi Pō-
poni omnem non modo succum ac sanguinem, sed etiam colorem & speciem pristinę
ciuitatis. Rursus epistola prima libri decimi familiarium: Nec omnino simulacrum ali
quod aut uestigium ciuitatis.

XXXIII

Diobolares.

Quem minimi precij uolumus intelligi, diobolarē olim uocabant. Obolus enim nū
mus erat æreus. Id primū dictū est in meretrices plebeias minimocp uenales, pòst defle
xum est ad quemuis hominem aut rem egregie uilem & contemnēdam. Meminit Fe
stus Pompeius. Plautus uile scortum diobolarium appellat.

XXXIIII

Equitandi peritus ne cantet.

ἱππικώτατος ᾄδειν μὴ ᾀδέτω. i. Equitādi peritus, ne cantet. Sumptū à poeta quopiam,
in eum qui professus res serias uersat in nugis. Equitatio militaris est, & ad bellū perti-
net. Musici sunt imbelles ac uoluptatū insectatores. Gregorius Theologus in epistola
ad Eudoxum rhetorem. ἱππικώτατος ᾄδειν μὴ ᾀδέτω ἐθέλει ἡ ποίησις, μήτι γῦντοι, μὴ ἐγὼ τῷ ἱππω-

ἱππωσύνης ἀδαμάρτης, καὶ τὸ ᾠδῆς. id est, Eum qui didicit artem equitandi, nō uult canere poesis, ne qua eueniat, ut simul & in equitādo aberres & in canēdo. Nōdū liquet è quo poeta sumptum sit, sed dictum uidetur in Thebanos, qui duas artes pręcipue discebāt, equitandi & canendi tibijs, quum altera parum alteri congruat.

Spartæ serui, maxime serui. XXXV

Plutarchus in uita Lycurgi refert, ceu uulgo iactatum ἐν λακεδαίμονι τὸν ἐλεύθερον μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον μάλιστα δοῦλον. i. Apud Lacedæmonios qui liber est, eū maxime liberum esse: Cōtra qui seruus est, maxime seruū esse. Apud Lacedęmonios ingenuis non erat phas discere, aut exercere ullum opificiū, aut negociationē, aut agricultu ram, sed hæc omnia per Helotas, id erat seruorū genus, quibus nephas erat ullā artē liberalē uel discere uel exercere, agebant: quos ipsos durissime tractabāt. Cogebant ad esse cōuiuijs, & illic inebriari, cātiones ridiculas canere, & saltationes indecoras agere, ut horū exēplo ingenui discerēt, quàm indecora fœdaq́ res sit temulentia. Quin & Ephori quum inirent magistratū, solent Helotibus bellū indicere, quo phas esset illos occidere. His rationib. ad tantam seruitutē adigebant, ut nihil auderēt iniussu dominorū: adeo ut quum Thebani, qui eruptione facta in Laconicam quosdā ex Helotib. ceperāt, iuberēt illos canere cātiones Terpādri, Alcmanis & Spondontis Laconici, respon derint, id heriles filias nolle. Generosior Spartano, aliàs nobis dictum.

Vespertilio. XXXVI

Vespertiliones uidentur appellari, qui grauati ære alieno, luce domi se continēt, ne à creditoribus appellent, noctu prodeunt. Vlpianus li. Pandect. 21. tit. De Euictionib. Si quis ita stipulanti spondeat, sanum esse, furem non esse, uespertilionē nō esse &c. inutilis stipulatio quibusdam uidetur, quia si quis est in hac causa, impossibile est qd̃ pmittitur. Si non est, frustra est. Sed ego puto uerius hanc stipulationem, furē non esse, sa num esse, uespertilionē non esse, utilem esse: hoc enim continere, quod interest horum quid esse, uel horum quid non esse. Hactenus Vlpianus. Quanq̃ hoc loco quidā pro uespertilione legunt uespillonē aut uersipellē. Alciatus inter iurecōsultos undequaq́ doctissimus in cōmētarijs suis De rerum significationib. putat uespertilionem dictū quē admodū modo diximus, qui metu creditorū interdiu latitat, noctu prodit. Nā animal hinc dictū quod uesperi uolet, indicat Nonius Marcellus. Adagiū esse sumptum uidetur ex apologo quopiam, siue Æsopi, siue alterius illum imitati (nā Æsopo uidet̃ indi gnus) qui narrat uespertilionem, mergum & rubū, inisse societatē, ut conflatis sortibus pariter negociarentur. Vespertilionem cōtulisse pecuniam à fœneratorib. mutuo sum ptam, Mergū aliud quippiā, rubum uestem. Quū omnes è naufragio nudi enatassent, uespertilionem metu creditorū interdiu latitare, noctu uolare tātū, mergū obsidere littora, ac subinde collū demittere in fundū, sicubi reperiat merces suas, uel eiectas in littus, uel in fundo hærentes, rubū prætereuntiū adhærere uestibus, si quā forte suam reperiat. Poterat uideri parū quadrare, seruum ære alieno grauatū esse, quis em̃ credat ser uo? nisi legeremus apud Terētium, Dauum Getę quod debebat reddidisse. Mihi tamē uidetur uespertilionis nomen & in fugitiuum seruum cōpetere, qui noctu ab hero soli tus sit subducere sese, latitatq́ ubi periculum est ne agnoscatur. Nā inibi mox proximo capite, pro uespertilione ponit erronem ac fugitiuum, Quū quis, inquit, stipulatur furē non esse, fugitiuū nō esse, etronē non esse. Prisci tamen ea uoce secus usi sunt, uidelicet pro homine ancipitis fidei, qui nec huius ordinis sit, nec illius, quum utroq́ tamē collu dat: eò quod uespertilio sic est utrunq́, ut nec inter uolucres, nec inter mures habeat locū. Alas habet, sed pennas nō habet: uolitat, sed sub uesperā. Dentes habet, quod auiū nulla. Varro in Agathone citante Nonio: Quid multa? factus sum uespertilio, neq́ in muribus planè, neq́ in uolucribus sum. Vespertilionis conuicium torqueri poterit & in amantes qui noctu uolitant, quos Plautus in Trinummo uocat tenebricolas. Elegans, inquit, despoliator, latebricolarum hominum corruptor.

In folle offerre. XXXVII

Callistratus li. Pandect. 35. tit. De cond. & demonst. cap. Cū seruus: Nos, inquit, neq́ conditionem meram putamus esse, quæ in datione existit, neq́ meram conditionem quæ in facto cōsistit, sed eam conditionē quæ ex quadam mixtura consistit. Nā non

utiq́

utiq; si ille in folle reliqua obtulit, liber erit: non enim testator hoc sensit, sed illud, ut ra
tiones reddat, quo seruus reddere solet: id est legendas offerre rationes primū, deinde
cōputandas: ut explorari possit, computationes probę an improbæ referant, accepta,
relata recte an non recte. Apparet In folle dictum, pro eo quod erat, inexplorate, inex
plicate & confuse, sicut qui syngraphas & pecuniam sacculo inclusas offert.

XXXVIII

Malus choraules, bonus symphoniacus.

Diuus Augustinus in epistola ad Aurelianū, Et refert in Decretis Causa 16. Quæst.
prima, cap. Legi epistolam: cōmemorat uulgo illud iactatū: Malus choraules, bonus
symphoniacus: ubi quis in suo genere contemptus, in præstantiore habet in precio: ue
luti si quis poeta ineptus profiteatur medicinā, & inter præclaros medicos habeat. Au
gustini uerba sunt hæc: Ordini clericorum fit indignissime iniuria, si desertores mona-
steriorū ad militiā clericorum eligantur, quum ex his qui in monasterio permanēt, nō
tamen nisi probatiores ac meliores in clerū assumere soleamus: nisi forte sicut uulgares
dicūt, Malus choraules, bonus symphoniacus est, ita ipsi uulgares de nobis iocabunt,
dicentes, Malus monachus bonus clericus est. Sumptum apparet ex M. Tullio, qui in
oratione pro Murena ita loquitur, Itaq; mihi uidentur initio multo hoc maluisse: post-
quam id assequi non potuissent, illuc potissimum sunt delapsi. ut autē in Gręcis artifici
bus eos auloedos esse, qui citharoedi fieri non potuerint, sic nonnullos uidemus, qui o-
ratores euadere non potuerunt, eos ad iuris studium deuenire.

XXXIX

Nutu ac renutu.

Cui summam potentiam adscribimus, eius nutu ac renutu cuncta geri dicimus. Mul
tū est uerbo efficere quod uelis, at plus est idē efficere nutu ac renutu. M. Tullius actio
ne in Verrem tertia: Nisi ad nutum tuum pręsto fuerit, nisi libidini tuæ cupiditatiq; pa-
ruerit. Idē pro Cæcinna: An certius quicquam obijci potest, quàm q̄d is cui obijcit, ne
nutu quidem infirmare conetur? Idem cōtra Rullū: Tamen omnes uobis pecunias ad
nutum uestrū penderent. Idem Epist. famil. lib. undecimo, Interfecto enim rege, regios
omneis nutus tuemur. Rursus lib. 13. epist. prima: Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc
cōsequi possim. In eodem ad Silium propretorem: Vt libētissimis Gręcis, nutu q̄d ue-
lis cōsequare. Plinius li. Epist. primo, ad Octauium Rufum indicat esse sumptū ex Ho
mero, qui fingit Iouē solo nutu ꝓbare aut reijcere hominū uota. Verba Plinij asscribā:
Vide in quo me fastigio collocaris, quum mihi idem potestatis idemq; regni dederis,
quod Homerus Ioui Optimo Maximo,
τῶδ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον ἀνένευσεν.
Nam ego quoq; simili nutu ac renutu respondere uoto tuo possum.

XL

Ne bestiæ quidem ferre possent.

Prouerbialis hyperbole est apud M. Tullium actione in Verrē quinta: Postremo ut
odor Apronij teterrimus oris & corporis, quem, ut aiūt, ne bestiæ quidē ferre possent,
uni illi suauis & iucundus uideretur. Confine est illi quod alibi retulimus, Balbinū po-
lypus Agnæ delectat. Idem in Catil. inuectiua 5. Tantus enim illorum temporū dolor
inustus est, ut iam ista non modo homines, sed ne pecudes quidē mihi passurę esse uide
antur. Paulo diuersius dixit in epist. ad Atticum, cuius initium, Quæris ex me, lib. 1. Et
quod omnes non modo homines, uerum etiam pecudes factum esse sciebant.

XLI

Cossi.

Olim uulgari conuicio Cossi dicebantur homines natura rugosi, à similitudine uer-
miū qui lignis innascunt. Ii natura rugas habēt, ut se contrahant ac porrigāt. Horū Pli-
nius meminit cōpluribus locis, ut li. 11. cap. 33. rursus lib. 30. cap. 13. Libri uero 17. ca. 24.
indicat huius generis grandiores in cibis atq; etiā in luxu fuisse antiquitus. Meminit &
Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 2. Græci πόφορεῖς uocant, qui quum sint iunio-
res, tamen uultu senium præ se ferunt. Autor Festus Pompeius.

XLII

Menia columna.

Quemadmodum dicimus De triuio, aut de lapide, hominē uehementer cōtemptū
significantes, ita M. Tullius in Verrē actione prima, à columna Menia dixit: Tātane,
inqt, uobis inopia esse uideor amicorū, ut mihi nō ex his q̄s mecum adduxerim, sed de
populo subscriptor addat; uobis aūt tāta inopia reorū, ut mihi causā præripere conemi
ni, po-

ni, potiusquã aliquos à columna Menia uestri ordinis reos reperiatis? Asconius Pedianus indicat apud columnã Meniam sordidos reos, ueluti fures, aut seruos nequã apud triumuiros capitales solere iudicari. cognomẽ autẽ inditum à Menio, qui quum domũ suã uenderet Catoni & Flacco censoribus, ut ibi basilica ædificaret, exceperat ius sibi unius colũnæ, super quam tectũ proijceret, & prouolantibus tabulatis, inde ipse & posteri eius spectare munus gladiatoriũ possent, quod etiã tum in foro dabat. Hinc Meniæ cognomen. ad tales autẽ causas quæ illic agebant, adhibebãtur sordidi causidici.

Circeo poculo. XLIII

De Circes uirga nobis ante dictũ est. Adsimili forma M. Tullius usus est Circeo poculo, de homine subito in alium mutato, Actione in Verrem prima. Sed repẽte è uestigio ex homine tanquam aliquo Circeo poculo factus est uerres, redit ad se, atq; ad mores suos. In uerbis Ciceronis tacita allusio est ex ambiguo uocis. Nam Verris porcus est maialis, nondum castratus.

Ex sinu illius. XLIIII

Quos ex intima familiaritate uolumus intelligi, hos è sinu illius aut illius esse dicim9. M. Tullius actione in Verrẽ tertia: Verres simul ac tetigit prouinciam, statim Messanã literas dedit, Dionem euocauit, calumniatores ex sinu suo apposuit, qui illã hęreditatẽ Veneri Erycinæ cõmissam esse diceret. Idem actione quarta: Satisne uobis magnã pecuniam Venerius homo, qui è Chelidonis sinu in prouinciã profectus esset, Veneris nomine quæsisse uidet? Idẽ in Catilinam inuectiua secũda: Postremum autẽ genus est non solum numero, uerum etiam genere ipso atq; uita, quod proprium est Catilinę, de eius delectu, imò uero de complexu eius ac sinu. Plutarchus in uita Catonis Vticẽsis simili forma dixit, γαβίνιον παῦλον ἐκ τῶν πομπηΐου κόλπων ἄνθρωπον. i. Gabinium Paulum ex Pompei sinu hominem. Qui locus nobis antea citatus est in ꝓuerbio: In sinu gaudere, sed sensu nonnihil diuerso. De grege illo nobis ante dictũ est. M. Tullius aliquoties gregales appellat, eiusdem sodalitij congerrones.

Circumpedes. XLV

Qui proxime adsunt, cinguntq; quempiam ad obsequium parati, circumpedes esse dicuntur. M. Tullius actione in Verrem tertia: Circũpedes autẽ homines formosos & literatos suos esse dicebat, se emisse. Ita ꝑpetua familiaritate iunctos dixit circũpedes, quemadmodum A manibus, à pedibus appellamus, qui nobis domestice inseruiunt.

Ne tempestas quidem nocere possit. XLVI

In homines insigniter nudos & inopes, nõ sine ꝓuerbij specie dixit M. Tullius actione in Verrẽ quinta: Cęteros Leontinos quibus nõ modo Apronius in agris, sed ne tẽpestas quidem ulla nocere potuit, expectare nolite. Etenim nõ modo incõmodi nihil ceperũt, sed etiã in Apronianis illis rapinis, in quæstu sunt cõpendioq; uersati, &c. Allusum est autẽ in Apronij uocabulo ad aprum Calydonium. Et qui possidet aliquid rerum, aut habent in agris, aut in mari: his tẽpestas nocere potest. Cui uero nulla tẽpestas nocere potest, is nec in agris possidet quicq;, ut agricolę, nec in nauib. ut negociatores.

Ballio. XLVII

Nomina quædam ob insignem improbitatem abierunt in prouerbiũ, quod interdũ à ueris interdũ à fictis in comœdia personis sumitur. Nam Marcus Tullius in actionib. suis subinde C. Fannium Chæreã quendam Ballionem appellat, ueluti pro Roscio Comœdo: Qui idcirco capite & supercilijs, inquit, semper est rasis, ne ullum pilũ boni uiri habere dicatur. Cuius personam præclare Roscius in scena tractare consueuit, neq; tñ pro beneficio ei par gratia refertur. nam Ballionem illũ improbissimũ & periurissimũ lenonem quum agit, agit Chæream, persona illa lutulenta, impura, inuisa, in huius moribus natura uitaq; est expressa. Rursus in eadẽ: Vix medius fidius tu Fanni à Ballione aut aliquo eius simili postulare auderes & impetrare posses. Ballionẽ inducit Plautus in Pseudolo, lenonem impurissimum, rapacissimum, improbissimũ. nomen confictũ est à βάλλειν, quod semper aliquid prædæ uenetur leno: uel à βαλλίζω, quod lasciuiarum ac saltationum sit architectus.

Ostiatim. XLVIII

Elegãter nec sine ꝓuerbij specie M. Tullius dixit, ostiatim ꝓ singulatim, siue nomi-

natim,

natim, in Verrem actiõe sexta: Hic nolite expectare, dum ego hoc crimen agã ostiatim: ab Æschylo Tyndaritano paterã abstulisse, abs Thrasone itẽ Tyndaritano patellã, &c. Iucundius erit si transferatur ad res animi: ut si quis è singulis libris, aut capitulis autorũ petat testimonia aut probationes, dicetur ostiatim petere. Eodem fermè sensu ad Atticũ lib. ij. Epistola, Accepi aliquot, dixit κατὰ λεπτόν: Ac ne forte quæras περὶ λεπτόν de singulis rebus, uniuersa res eo est deducta, spes ut nulla sit.

XLIX

Domi nobilis.

Qui non opibus tantũ aut potentia clarus est, sed ex nobilibus nobilis prognatus est, hunc Cicero subinde domi nobilem uocat, Actione in Verrẽ tertia: Ignẽ ex lignis uiridibus atq; humidis in loco angusto fieri iussit: ibi hominẽ ingenuum, domi nobilẽ, populi Romani socium atq; amicũ, fumo excruciatũ semiuiuũ reliquit. Idem actione quarta: Sopater quidam fuit Haliciẽsis, homo domi suæ cum primis locuples atq; honestus. Rursus actione quinta: Itaq; quum Pillenus Herbitensis, homo disertus et prudẽs, & domi nobilis. Item pro Cluentio: Quas literas A. Aurius uir fortis, & experiẽs, & domi nobilis. Rursus ad Qu. fratrẽ Epistol. lib. ij. M. Orfium equitem Romanũ commendat, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum. Conueniet in eum, qui suis uirtutibus magnus & clarus est.

L

Obtorto collo.

Qui ui compellitur, obtorto collo trahi dicitur. Marcus Tullius Actione in Verrẽ sexta: Hinc illa Verrea nata sunt, quod in conuiuium Sextum Cominium protrahi iussit, in quẽ scyphum de manu iacere conatus est, quẽ obtorta gula de cõuiuio in uincula atq; in tenebras abripi iussit. Idem pro Cluentio: Nec quicquam prius est factũ, quàm ut illũ persequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceret, ut reliqua posset perorare. Plautus in Amphitryone dixit, obstricto collo: Ob istud indignum dictum obstricto collo hac te diripiã. Itẽ in eadem fabula: Quin ego hinc Amphitryonẽ collo obstricto trahã. Idem in Pœnulo: Dubito fugere hinc in malam crucẽ, priusquã obtorto collo ad prætorẽ trahor. Rursus in Rudentibus: Opta ocyus, rapi te obtorto collo mauis, an trahi. Atq; inibi paulo post: Subueni mi Charmides, rapior obtorto collo.

LI

Canes uenatici.

Qui uenandi studio tenentur, habent canes emissarios, qui uestigiorũ odore feras exploratas, & repertas latratu produt. De Coryceis alibi diximus. M. Tul. Actione in Verrem sexta: Apponit de suis canibus quendam, qui dicat se Diodorũ Melitensem rei capitalis reũ uelle facere. Ibidem aliquanto post: Qui simul atq; in oppidum quopiã uenerat, immittebantur illi continuo Cybiratici canes, qui inuestigabãt ac perscrutabantur omnia. Duos fratres Cybiratas appellat canes, quod ad furandum Verres illorũ oculis, sed suis manibus uteretur. Solet autem canibus à regione cognomen indi, ut Melitæis. Ac superius in eadem: Qui posteaquam uenerunt, mirandum in modum canes uenaticos diceres, ita odorabantur omnia & uestigabant, &c.

LII

Mercenarium præconium.

Laudes non ex animo tributas, sed cõmodi gratia per adulationẽ oblatas M. Tullius Actione in Verrem tertia Mercenariũ præconium appellat. Itaq; quũ à te caput illud tam multis uerbis mercenario præconio esset ornatũ, ecquis inuentus est postea prætor qui illud idem ediceret? Quanquam in uulgatis codicibus me non fugit, pro præconio haberi procœmio: an recte, docti uiderint.

LIII

Manus precium.

M. Tullius Actione in Verrẽ tertia, Lapis aliquis cædendus et apparãdus fuit, machina sua, Nã illo non saxũ, non materia aduecta est, tantum operis & in ista locatione fuit, quantum paucæ operæ fabrorũ mercedis tulerunt, & manus precium, machinę. Manus precium appellare uidetur, mercedem nõ quæ datur pro materia, sed quæ artis nomine, debetur Architecto. Idem in Pisonem: Quum uero nõ modo postulãte atq; eo cogẽte, sed inuito atq; oppresso senatu, nõ modo nullo populi Romani studio, sed nullo ferẽte suffragium libero, prouincia ista tibi manus preciũ fuerit, non euersæ per te, sed perditæ ciuitatis, & cætera. Ita Caius in libro De uerborũ significationibus, cap. Mulieris: Quoniam in manus precio plus est, quàm in re. Et paulo ante præcedit, Res abesse uidentur, ut

Sabinus ait, & Pedius probat, etiam eæ quarum corpus manet, forma mutatur: & ideo si corruptæ sunt uel transfiguratæ, uideri abesse, quoniam, &c. Detorqueri poterit in eos qui institutione formant ad uirtutem, aut corrumpunt discipulos.

Decumanum. LIIII

Olim decumanum ouum dicebant, & fluctum decumanũ pro magno, quod à rusticis ac nautis obseruatum sit, decimum quodq; ouum nasci cæteris maius, & decimũ quemque fluctum cæteris esse uehementiorem. Vnde Ouidius:

Decimæ ruit impetus undæ.

Hinc quicquid ingẽs esset, decumanũ uocari cœptũ. Vt Lucil. Acipẽsere cũ decumano.

Palmarium facinus. LV

Palmariũ facinus, pro insigni ac triumpho digno dixit Terentius in Eunucho: Tum hoc alterum, id uero est, quod mihi puto palmarium. Pro eodem M. Tullius dixit, Palmas. Vt pro Sexto Roscio Amerino: Si quemadmodum paratum esse audio, testis prodierit, tum alias quoq; suas palmas cognoscet. Rursus Philippica undecima: Sexta palma urbana, etiam in gladiatore, difficilis: sed hæc iudicum culpa non mea est. Plautus in Mustellaria, palmam item usurpauit in malam partẽ, loquens de adolescente qui ex moribus continentissimis degenerarat ad mores corruptissimos. Is nunc in aliam partẽ palmam possidet.

Commouere sacra. LVI

Plautus in Pseudulo: Cõmouere sacra dixit, pro eo quod erat, extrema experiri præsidia. Hinc dictum apparet, quod rebus desperatis, soleant homines ad deorũ præsidia cõfugere. Velut hodie, Lutetiæ, quũ supra modũ inundat Sequana, corpus diuæ Genouefæ à montis acuti templo defertur, ad ædem uirgini matri sacrã. Sed uide num pro sacra legẽdum sit saga, ut intelligas arma, de quo iam diximus. Sequitur enim protinus, q̃ pacto & quantas soleam turbellas dare. Deinde uerba sunt quasi bellum denunciantis: Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omni pube præsente in concione omni populo, omnibus amicis notisq; edico meis: In hunc diẽ à me ut caueant, ne credant mihi. Idem seruus & deinceps bellica loquitur.

Quasi dies dicta sit. LVII

Olim rei solent esse mœsti squalidiq; ac lugentibus similes, quo iudices ad misericordiam inflecterent. Hinc illud Plautinum in Asinaria:

Quem uideam æque mœstum esse, ut quasi dies dicta si siet.

Βαρυγαΐζειν. LVIII

Stephanus scribit Βάρυγαν esse ciuitatem Thraciæ, siue ut Strabo refert, uicũ. Eius gentis improbi mores in prouerbium abierunt, ut dicerentur Βαρυγαΐζειν, qui nihil sani loquerentur. Tota enim natio Thracũ multis nominibus male audiebat, sed præcipue, ob morum truculentiam ac perfidiam. Thrax erat Polymnestor, qui uictricia arma sequutus, Polydorum obtruncauit, & auro ui potitus est.

Summo pede. LIX

Ἄκρῳ ποδί. i. Summo pede eadem figura dictum est, qua Summo digito. Negatur summo pede attigisse disciplinam, qui nunquã ingressus est, nec attigit limen illius. Extat apud Platonem in Lachete, cuius loci alibi, ni fallor, fecimus mentionem.

Vsuræ nauticæ. LX

Apud Iurisconsultos usurę nauticę dicuntur centesimæ magnæq;. Negociaturi fortẽ interdum accipiunt mutuo. Quoniam aũt qui nauticam exercent negociationẽ, se suaq; uentis & undis cõmittunt, fœneratores maiorem usuram exigebant. Interdũ accipiebãt mutuum in una ciuitate, quod in alia redderent: ueluti si negociator Venetię pecuniã acciperet, reddendã Brugis. Hoc genus negociationis quod utriusq; periculo fit, à Gręcis dicitur, ἀμφοτερόπλουν. Idq; mutuum uocabatur δάνειον ναυτικόν. Vsus est Demosthenes in Oratione aduersus Dionysodorũ. Dicebatur et ἔκδοσις, quo uerbo usus est Demosthenes contra Aphobum, quod foris daretur. Porrò de fœnore nautico titulus est in Pandectis lib. xxij. Eam pecuniam Modestinus uocat traiectitiam, sed nõ solus. Paulus appellat usuras maritimas. Idem titulus est in Codice lib. iiij. Hoc indicare, satis est parœmiographo. Qui quærit exactiora, inde petat.

Philo-

Philoſophari. LXI

Qui ſententias ſerias dicunt, Gręcis dicũtur φιλοσοφεῖν, quod aliquoties eſt apud Plautum. Hinc translatũ eſt ad cuiuſcunq; rei uehemẽs ac ſerium ſtudium. Sic uſus eſt Iſocrates in oratione De pace. Et Menander in Thraſyleonte: φιλοσοφεῖ δὲ νῦν ὅπως καταπράξεται τὸν γάμον. id eſt, hoc ſtudet ut conficiat nuptias. Philoſophari pro tẽperare affectibus, & aduerſus res acerbas infracto eſſe animo, frequẽter uſurpat Chryſoſtomus, eamq; animi moderationem appellat philoſophiam: quibus uocibus apparet fuiſſe delectatos, & diuum Baſilium, & Gregoriũ Nazianzenũ. M. Tullius lib. ad Atticũ ij. Sed quid ego hęc, quæ cupio deponere & toto animo atq; omni cura φιλοσοφεῖν? Et alibi in iiſdem, ſed φιλοσοφητέον. ſentiens omnia æquo animo ferenda. Sic & Flaccus, atq; mea me Virtute inuoluo. Aliiſq; compluribus locis utitur in hunc modum ea uoce, ueluti lib. iiij. Vobis ἐμφιλοσοφῆσαι poſſum. hoc eſt, in amicitia ueſtra ſic acquieſcere, ut reliqua negligam forti animo. Occurrit aliquoties & apud Plautum, ſi quid dicitur grauius ac ſententioſius. In Captiuis, Salua res eſt, philoſophatur quoq;, iam non mendax modo eſt.

Doribus Dorice loqui. LXII

Prouerbij faciem habet, quod Gorgo in Syracuſiis apud Theocritum reſpondet hoſpiti, admonenti ut deſinant turturum more garrire:

Δωρίσδεν δ᾽ ἔξεστι δοκῶ τοῖς Δωριέεσσι. id eſt,

Doriſſare tamen fas Doribus arbitror eſſe.

Conueniet in homines natura loquaces, Aut quum oratio reſpondet moribus & ingenio, uelut quum Pœnus fraudulenter loquitur, aut leno lenone digna.

Somnium hybernum. LXIII

Χειμερινὸς ὄνειρος. i. Hybernũ ſomnium dicitur prolixa narratio, ſed inepta, quod hyeme noctes ſint lõgiores, & proinde lõgiora ſomnia. Lucianus in ſomnio, μεταξὺ δὲ λέγοντος ἀλλά τις ὑπεκρούσε, χειμερινὸς ὄνειρος ἡράκλεις ἔφη τις, ὡς μακρὸν τὸ ἐνύπνιον καὶ δικανικόν. id eſt, Sed interim dum hæc loquor, Papæ dixerit aliquis, ut longũ inſomniũ ac forenſe, mox alius ſubiecerit, Hybernum ſomnium. Dicanicum dixit, uel quod duæ perſonę inter ſe decertent, uel quod forenſes cauſæ multis clepſydris perorentur.

Alios tragœdos prouocat. LXIIII

Τοὺς ἑτέρους τραγῳδοὺς ἀγωνιεῖται. i. Aduerſus reliquos tragœdos ſeſe parat. Referũ ex Lycurgi ſophiſtæ oratione aduerſus Demadem. Didymus oſtendit dici ſolitum in eos qui ſeſe cõponunt inſtruuntq; aduerſus partem aduerſam. Translatum uidetur à certaminibus Baccho ſacris, in quibus tragœdorum feruebat concertatio.

Deſerere uadimonium. LXV

Olim & turpe erat & dãnoſum, uadimoniũ deſerere, nec excuſabatur uadimonij promiſſor, niſi ob cauſas egregie graues. M. Tullius inuectiua in Catilinam ſecunda: Itaq; ego illum exercitum, ex Gallicanis legionibus, & cum hoc delectu, quem in agro Piceno & Gallico Qu. Metellus habuit, ex his copiis quæ à nobis quotidie cõparantur, magnopere contemno, collectum ex ſenibus deſperatis, agreſti luxuria, ex ruſticis mendiculis, ex decoctoribus, ex his qui uadimonia deſerere, quàm illum exercitũ maluerunt. Et Horatianus ille garrulus qui uadato reſpondere debebat, dubitat utrum mallet Horatium deſerere an uadimonium. Alibi cõmemoratum eſt nobis, Dignũ ob quod uadimonium deſeratur, de re maximi momenti.

πομπεύειν. LXVI

Veteres πομπεύειν dicebant conuiciari, πομπείας conuicia, hic natum quod in pompis Bacchanalibus quidam è curribus cõuicia iaciebant in alios, & uiciſſim ab illis impetebantur. Citantur hi uerſus è Menandi Perinthia,

Ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν εἰσὶ πομπεῖαι τινὲς σφόδρα λοίδοροι. id eſt,

In curribus nonnulla ſunt dicteria Acerba ualde.

De plauſtro loqui dictum eſt aliàs.

Securim iniicere. LXVII

Securim iniicere dicuntur, qui uehemẽter lædunt ac uulnerãt. M. Tullius pro L. Murena: Sed tamen Serui, quam te ſecurim putas inieciſſe petitioni tuæ, quũ tu populũ Romanũ in eũ metũ adduxiſti? Atq; inibi paulo ſuperius, quod hic ſecurim dixit, uelut exponens

ponens appellat plagã. Atq; ex omnibus illa plaga est iniecta petitioni tuæ, nõ tacente me maxima. Item pro Plancio: quam grauiorẽ potuerunt Reipub. infligere securim. Idẽ in Epistola ad Qu. Fratrem lib. ij. Tenediorũ igitur libertas, securi Tenedia præcisa est. Et Demosthenes Phocionem appellare solet, suorum argumentorum securim. Frequẽtia sunt apud Plautum, Inijcere tragulam, Inijcere pilum, Inijcere telum. Omnia tela in patriam intenta, dixit Cicero De prouincijs consularibus.

Sale nihil utilius. LXVIII

Cõperio & hoc à doctis prouerbij titulo cõmemoratum: Humano corpori, nihil esse utilius sale & sole. Salẽ etiã hodie omnibus cibis admiscemus, olim apricatio uehementer laudabatur à medicis. Apud Hebręos nefas erat ullam immolare uictimã absq; sale.

Apud equum & uirginem. LXIX

Aeschines aduersus Timarchũ refert, Athenis fuisse quendã tantę seueritatis, ut filiã, quod impudice se gesserit, nec integritatẽ suã seruarit usq; ad matrimoniũ, deportarit in locũ desertũ, atq; ibi una cum equo incluserit haud dubie fame peritura. Eiusq; domicilij solum sua etiamnũ ætate superfuisse tradit, quod ex re dicebatur παρ᾽ ἵππον καὶ κόρην. id est, apud equum & uirginem. Dici potest in exemplum immodicæ seueritatis.

Ad uinum diserti. LXX

Cicero in oratione pro M. Celio: ad uinũ disertos appellat, qui ad serias causas agẽdas inepti, inter pocula multa garriunt, ubi nihil opus: Qui se nunquam profecto si istũ in locum processerint, explicabunt, quàm uolent in couiuijs faceti, dicaces, nonnunquam etiam ad uinum diserti sint. Alia fori uis est, alia triclinij. Notum est illud Flacci,

Fœcundi calices quem non fecere disertum?

M. Tullius allusit ad morem priscũ, quo causę ad aquæ modum agebantur. Ea diuidebatur in tres partes, una infundebatur actori, altera reo, tertia iudici. At qui ad uinũ diserti sunt, ad aquam ferè muti sunt.

Sicco iunco. LXXI

Prouerbij speciẽ habet quod est apud Æschinem περὶ τῆς παραπρεσβείας, ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ. id est, iunco siue fune sicco. πηγὰς δὲ δὴ λόγων ἀφθόνους ἔχειν ἐπηγγέλλετο, καὶ περὶ τῶν δικαίων τῶν ὑπὲρ ἀμφιπόλεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐρεῖν ἔφη, ὥστε ἀπορράψειν τὸ φιλίππου στόμα ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ. id est, Iam uero & rationum copiosos fontes habere se iactabat, atq; de iure Amphipolis deq; belli origine talia dicturũ, ut Philippi os sicco fune obuincturus esset. ἄβροχος dici potest, uel siccũ, quodq; nõ rigatur, uel quod laqueũ non habeat. Nam iunci gaudẽt humido, et ex his interdũ texunt funes. Hesychius indicat ὁλόσχοινον idem esse quod ὀξύσχοινον. id est, Iuncũ marinum, ad hæc ὁλότροχον. id est, uersatilem. Deniq; & περιφερῆ λίθον. id est, rotundum ac uolubile saxum. Itaq; perpendat eruditus lector, an ὁλόσχοινον ἄβροχον, intelligat orationem salsam, nõ aqua marina, sed acribus ac pungentibus rationibus. Quin & in illis uerbis, πηγὰς λόγων, subest prouerbium: quũ ingentem copiam significabant. Frequens est apud Chrysostomum.

Supercilium salit. LXXII

Quoties bona quædam spes titillat animũ nostrum, dicere licebit, nobis salire supercilium. Ita Pseudolus apud Plautũ in sui nominis fabula, amanti de argento querẽti, At id futurũ unde? respondet, Vnde dicam, nescio, nisi quia futurũ est, ita superciliũ salit. Sumptum à uulgi superstitione, qui futurorũ auguria captat ex corporis affectibus, ut si q̃d membrum pruriat præter euidentem causam, si dexter oculus saliat, si auris dextra tinniat. Non me fallit aliter legi apud Plautum: Verum & ipsa sententia & metri ratio docet esse legendum, ut à me positum est. Sic enim legendi sunt senarij Iambici,

Verum ego te amantem, ne paue, non deseram.
Spero alicunde hodie me bona opera, aut hac mea
Tibi inuenturum esse auxilium argentarium.
At id futurum unde? unde dicam nescio,
Nisi quia futurum est, ita supercilium salit.

Duobus digitis primoribus. LXXIII

Quod auide arripimus, tota manu sumimus, aut ut habet prouerbiũ ambabus. Cõtra qui parce sumũt, duobus digitis accipiũt. Plautus in Bacchidibus: Quid igit̃ stulte? quoniam

niam occaſio ad eam rem fuit, Mea uirtute parta, ut quantũ uelles, tantum ſumeres, Hoc
tu digitulis duob. ſumebas primoribus. ſentit opinor de pollice & indice. Rurſus in Pœ
nulo: Tenetis rem. uix quidem Hercle, ita pauxilla eſt, digitis primoribus. Ad res animi
translatum pluſculum habebit Veneris, ut, Tanta occaſio non erat tibi duobus digitis
primoribus accipienda, ſed toto arripienda corpore.

LXXIIII

Maduſa.

In Pſeudolo Plautina ſeruus ebrius, ita loquitur: Ego nũc probe habeo maduſam. Fe
ſtus Pompeius indicat apud priſcos maduſam dici ſolere temulentum, dubitatq́ utrũ à
Græcis deductũ ſit, quib. ebrius eſt μέθυσος, an à Latino uerbo madere quod probe po
ti uino madidi dicãtur. Quod ſi Maduſa ſonat ebrium, non ebrietatem, abſurdus ſermo
eſt, habeo maduſam, Vnde ſic arbitror legendum:
Ego nũc probe habeo maduſa, ita uictu ecurato. Seruus in ebrietate uidet̃ ſibi felix,
ut ſolutus omni metu curiſq́, & omniũ triſtiũ oblitus. Dixerit aliquis, quid hæc ad pro-
uerbia? Imò quemadmodum peregrina uocabula nouitatis commendatione in prouer
bium abierunt, ita & obſoleta quædam.

LXXV

Talum reponere.

τὸν πεττὸν ἀναθέσθαι. i. Rurſus talum ponere dicebantur, qui quod parũ ex ſententia e-
uenerat, curis ut aiunt poſterioribus corrigebant. Antiphon in oratione De concordia,
ἀναθέσθαι δ' ὥσπερ πεττὸν τὸν βίον οὐκ ἔστιν. id eſt, Vitã perinde atq́ talũ denuo ponere nõ licet.
Vitã ſemel actam rurſus iterare non eſt datũ. Licet tamen iuxta Mitionis Terẽtiani di-
ctum, prioris uitæ lapſus melioribus factis corrigere. Amiſſa uita nõ eſt quod corrigas.

LXXVI

Dorice concinere.

Qui diſſentiunt, dicuntur nõ concinere harmonia Dorica. Id prouerbio iactatum ui
detur in eos quorum oratio diſſentiret à factis. Plato in Lachete, οὐκ ἄρα πω περὶ τὸν λό-
γον Δωριστὶ ἡρμοσμεθα ἐγώ τε καὶ σὺ ὦ Λάχης. τὰ γὰρ ἔργα οὐ συμφωνεῖ ἡμῖν τοῖς λόγοις. i. Nequa-
quam igitur iuxta ſermonẽ tuum Dorica concinimus harmonia ego ac tu Laches. Nam
facta nobis haud conſonant uerbis. Inter muſices genera Doricum maxime probatum
eſt, ut medie temperatum inter Lydium & Phrygium.

LXXVII

Præſentibus rebus conſulendum.

Procopius belli Gotthici lib. i. Vetus nimirũ me ſubit dictũ, quod utiq́ præſentibus
rebus ut cõſulatur iniũgit. Arbitror eſſe idem quod alias ex Platõe retulimus, δεῖ τὸ παρὸν
εὖ τιθέναι. quod præterijt, in integrum reuocari nõ poteſt: conſultationẽ de futuris uariæ
interrumpunt occaſiones, quod urget in primis curandum eſt.

LXXVIII

Mutare ueſtem.

Mutare ueſtem præter uſum uulgarẽ frequenter uſurpatur à M. Tullio, ut mutare ue-
ſtem dicantur, qui lugerẽt mortuũ, aut eſſent rei: Nã rei quoq́ pullati aut ſqualidi quon-
dam incedebãt, ſtultiſſimo more: Quur enim lugeant nondũ damnati? & ut ſæpe fit, in-
nocentes? Quanq̃ & ſenatus mutata ueſte dolorẽ ſuum aliquando teſtatus eſt. M. Tul-
lius pro Sextio: Lex erat lata, uaſtato ac relicto foro, & ſicarijs ſeruiſq́ tradito, & ea lex,
quæ ne ferretur, ſenatus fuerat ueſte mutata. In eadẽ: erat igit̃ in luctu ſenatus, ſqualebat
ciuitas publico conſilio, mutata ueſte. Ac mox: Quũ ſubito edicunt duo conſules, ut ad
ſuum ueſtitum Senatores redirent. Item mox: Néue hunc ſuũ dolorem ueſte mutata ſi-
gnificarent, ſiue illa ueſtis mutatio ad luctum ipſorum, ſiue ad deprecandum ualebat. I-
dem Epiſt. ad Q. fratrẽ lib. ij. Cato legem tulit de imperio Lentuli abrogando. Veſtem
filius mutauit. Rurſum in eadem: Qui ne ueſtitum quidem defendiſſent, &c. Veſtitum
appellat, qui ueſtem non mutarat. Prouerbialius erit, ſi dicas: Hic caſus indignus eſt, ob
quem quis ueſtem mutet. hoc eſt indignus eſt graui luctu.

LXXIX

Fumoſæ imagines.

καπνώδεις εἰκόνες. i. Fumoſæ imagines in eos dicebatur, qui iactarent peruetuſtã gene
ris nobilitatem. M. T. in Piſonẽ: Obrepſiſti ad honores errore hominũ, cõmendatione
fumoſarũ imaginũ, quarũ nihil ſimile habes pręter colorẽ. Iuuenalis ueteres ceras appel
(lat:
Tota licet ueteres exornent undiq́ ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt atq́ unica uirtus.
Ibidem facetiſſime deridet, Curios iam dimidios, naſumq́ minorem Coruini.

Sal &

Sal & mensa. LXXX

Apud priscos hospitij ius fuisse sanctissimū aliàs nobis est dictū. Id contrahebatur salis & mēsæ consortio. Quēadmodum apud Germanos acceptus à propinante cyathus adimit omne ius agendi iniuriarū. Æschines De perperā obita legatiōe. τοὺς γὰρ τῆς πόλεως ἅλας καὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν περὶ πλείστου δή φησι ποιεῖσθαι. i. Etenim ciuitatis salem, publicamq; mensam, ait se plurimi facere. Non exciderat hoc prouerbiū antea cōmemoratū, uerū hoc exemplū hospitij publici religiōem nobis cōmendat: eoq; cōmemorandū putaui. Manent huius hospitalitatis publicæ uestigia in hunc usq; diem apud Germanos.

Saliares dapes. LXXXI

Vetustissimū sacerdotum genus, fuit apud Romanos Salij, dicti quod Ancylia, quæ credebantur cœlo delapsa, saltantes ferrent. Hinc opiparum conuiuium ac magnificum Saliare dicitur. Horatius in Odis,

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales.

Reor autem Horatiū saliares pro pontificales dixisse, hoc est speciem pro genere. Nam in omnibus sacris adhibebatur apparatus splendidus ac magnificus, quæ cura delegata erat septē uiris epulonibus. Aristippus reprehensus quod homo philosophus sumptuose uiueret, si, inquit, hoc esset crimen, dij non paterentur in suis sacris. De pontificali cœna nobis alibi dictum est.

Falsum probrum. LXXXII

Sentētia puerbialis est apud Æschinē in oratiōe περὶ παραπρεσβείας. τὸ γὰρ ψευδὲς ὄνειδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. i. falsum probrū non peruenit ultra aures. Qui audit conuicium cuius sibi cōscius est, grauiter animo uulneratur. At qui falso probro aspergit, non perinde commouet. Non enim descendit altius in animum hominis rectæ conscientiæ.

Ne insciens quidem uerum dicit. LXXXIII

Aliquāto post addit hyperbolē prouerbialē, συμπέπλεγμαι δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ, καθ' ὑπερβολὴν ἀνθρώπῳ γόητι καὶ πονηρῷ, ὃς οὐδ' ἂν ἄκων ἀληθὲς οὐδὲν εἴποι. i. In rep. uero inuolutus sum cū homine supra modū impostore & improbo, qui ne insciens quidē quicq; ueri possit dicere. Hoc tropo notat hominē insigniter uanum. Alioqui solent etiam natura mendaces, interdū lapsu linguę, ac per incogitantiā aliqd ueri dicere. Fert et hodie uulgo apud nostrates de uano: Fortunatus est ad dicendum uerū: quasi nunq loquatur uerū, nisi imprudens. Quod enim accidit præter animi destinationem, fortunæ tribuitur.

Capillis trahere. LXXXIIII

Τῶν τριχῶν ἕλκειν. i. capillis trahere dicuntur qui ui perpellunt, quod & hodie dicit, auribus trahere. Æschines in oratione quā modo citaui οὐ καταπεχοίμην τὴν ὕβριν, ἀλλὰ παροξυνθεὶς ὅθ' ἡμᾶς εἱστία ξενοδόκος τῶν ἑταίρων τις τοῦ Φιλίππου, εἷλκόμην τῶν τριχῶν, καὶ λαβὼν ῥυτῆρα μαστιγοίμην τὴν αἰχμάλωτον γυναῖκα. i. nō perpessus fuissem contumeliam, sed incanduissem quū nos exciperet cōuiuio quidam è Philippi amicis excipiendis hospitibus pręfectus, et capillis traxissem, & arrepto loro flagellassem captiuā mulierē. Plaut. in Menęchmis, Sed quis hic est qui me capillo hinc de curru deripit? Opinor allusum ad Palladē Homericā quæ Achillē capillis reuocauit à pugna. Idē in Mercatore. Me istā capillo pertractum in uiā, nisi hinc abducit. De narib. trahi, obtorto collo, obtorta gula, nobis aliàs dictum est. Quo longius à rebus corporeis recedet metaphora, hoc erit uenustior, ueluti si quis dicat: lasciuiam capillis trahendam & ieiunijs laboribusq; castigandam.

Scytha malus. LXXXV

Tanta erat barbaries immanitasq; Scythicę gentis ut ipsa etiam appellatio cesserit in prouerbium: quēadmodum hodie crudelem hominem appellamus Turcam, & immane facinus Turcicum. Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας, καὶ δέομαι σῶσαί με, καὶ μὴ τῷ λογογράφῳ καὶ Σκύθῃ κακῷ ὄντι παραδοῦναι, Obsecro ut seruetis me, néue logographo, maloq; Scythæ me tradatis.

Mali principij malus finis. LXXXVI

Ἀρχῆς κακῆς τέλος κακόν. id est, Orsus mali finis malus, Iābicus dimeter ex Æolo poeta refertur

refertur. Quæ rectis consilijs instituuntur, etiam si qua incidat difficultas, tamen sortiun
tur aliquando lætum exitum: contrà quæ prauis rationibus inceptantur, quamuis initio
succedant, tamen habent infelicem exitum.

Laureolam in mustacijs quærere. LXXXVII

M. Tullius in Epistolis ad Atticcũ: Bibulus cœpit laureolã in mustaceo quærere, hoc
est, ex friuolis negocijs captare famam haud pręclaram, neq; magnificam. Est aũt musta
ceum siue mustaceus libi genus, cui aliquid additur de uirga lauri derasum, ac decoqui-
tur suppositis lauri folijs, ut indicat Cato lib. De agricultura. Vnde Plin. lib. xv. cap. xxx.
Mustaceum dictum putat tertium lauri genus, quod ad eũ usum adhibebatur. Alioqui
laurus erat triumphalis, ornamẽtum ædium principalium ac pontificiarũ. Hanc qui nõ
poterant assequi laurum, in mustaceo quærebant laureolam. M. Tullius Epistolarũ ad
Atticum lib. v. Epistola cuius initium, Saturnalibus mane: Bibulus, inquit, credo uoluit
hac appellatione inani nobis esse par. In eodẽ Amano cœpit laureolã in mustaceo quæ-
rere. Cicero in prouincia res præclaras gesserat, Bibulus frigebat. Idem ad M. Cœlium
Ruffum lib. ij. qualemcunq; triumphum laureolam appellat. uelles enim ais, tãtum mo-
do ut haberem negocij, quod esset ad laureolam satis. LXXXVIII

Si tu proreta.

Non tam ficus ficui similis est, quàm est simile prouerbio, quod est apud Plautum in
Rudentibus.
Si tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.
Quo licebit uti, quoties neuter alteri in negocio quopiã uult cedere. Nam prora, ea pars
nauis est, quę in appellendo percutit littus, puppis est posterior in qua sedet qui clauũ re
git. Habent enim nautæ singulis distributa munia, quorum præcipua sunt proretę & gu
bernatores. Vnde prouerbium prora & puppis. Prora Gręca uox est, cui parti qui prępsi
det, πρωρεὺς & πρωράτης illis appellatur, unde πρωρατεύεσθαι, proram regere. Suspicor au
tem Plautum & alteram uocem Græce posuisse ut priori Græce respõderet κυβερνήτης.
Nam si gubernator legas, uersus trochaicus antepenultimo loco habebit breuẽ syllabã,
quod carminis ratio nullo pacto recipit. Si tu proreta isti naui es, ego
gubernator ero, quod carminis ratio nullo pacto recipit. Si tu proreta isti naui es, ego
κυβερνήτης ero. Verũ hoc quicquid est, eruditorũ iudicio relinquo. Honestior aũt nauis
pars est puppis. Vnde Vergiliãus Æneas, stat celsa in puppi. Et M. T. Cornificio lib. xij.
Quamobrem mi Quinte conscende nobiscum, & quidem ad puppim. LXXXIX

Hedera lasciuior.

Nõ sine prouerbij specie dictum est, q̃d hederę natura sit omnia cõplexu suo uincire.
Vnde Flaccus arctissimum amicæ complexum significare uolens ait in Odis:
Arctius atq; hedera procera astringitur ilex,
Lentis adhærens brachijs.
Rursus alibi: Lasciuis hederis ambitiosius. Sed complexu suo enecat arbores, quod idẽ
amantibus faciunt lasciuæ puellæ. Vnde Romæ Flamini diali nefas erat tangere hede-
ram, atq; adeo ne nominare quidem fas erat. Hoc ænigmate declarauit antiquitas, quan
ta puritas, quantaq; castitas deceat sacerdotem, atq; adeo quanta libertas. Nam amare
mera seruitus est. Nec anulum solidum gestare cõcessum erat, aut ullum omnino in cor-
pore nodum habere, ut testatur Festus Pompeius, opinor quòd oporteat sacerdotem
ab omni angore liberum esse, nec ullius mali sibi conscium. XC

Nugæ theatri.

Plaut. in Comœdia Pseudolo, nugas theatri appellat, quotidiana cõuicia, quę in me-
retrices, lenones & parasitos iaciebantur à comœdiarũ actoribus. Sic ibi Ballio leno ro
gatus quid ipsi dixisset quispiã: Nugas, inquit, theatri, uerba, quæ in comœdijs solẽt le-
noni dici, quæ pueri sciũt, Malũ & scelerosum et periurũ aiebant esse me. sic leno. His au
tem cõuicijs non oportebat quenq; offendi, ut aiebat Socrates, nihilo Hercle magis q̃
in magno conuiuio, liberius dictis. Quin etiã totum hoc quod in comœdijs agitur, nu-
gæ theatri dici poterunt: ueluti iuuenes amare, senes obiurgare, seruos heris imponere,
lenas sitire, & cætera. Aliquanto secus dictum est M. Tullio, qui theatri uocẽ traxit ad si
gnificationem ostentationis. Velut in oratione pro Rabirio. Multas equidẽ C. Cæsaris
uirtutes magnas incredibilesq; cognoui, sed sunt cæterę maiorib. quasi theatris ꝓpositę

 & penè

& pene populares, castris locũ capere, & cætera. Vnde & Theatrica dicuntur quæ multitudinis fauorem captant.

Ἐν ἐπιτομῇ. XCI

M. Tullius Epistolarũ ad Atticũ. lib. v. epistola cuius initiũ, Saturnalibus mane. Hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu, hic tãta negocia geri potuisse. Quę cognosces ἐν ἐπιτομῇ. Sic enim cõcedis mihi proximis literis. ἐν ἐπιτομῇ dixit, pro eo quod erat, διὰ βραχέων, summatim & compendio, recisis ijs, quæ minus ad rem pertinẽt. Hinc enim Græca uox dicitur ἐπιτυγχάνειν. id est, accidere. Cui cõtrarium uidetur, quod alibi dictum est ἐν πλάτει.

Iuxta cum ignarissimis. XCII

Nõ sine prouerbij specie Simo senex apud Plautum in Pseudulo rogatus à Ballione, Iam ne scis quæ sit hæc res, respondet, Iuxta cum ignarissimis. Sentiens se nihil omnino scire, nihiloq; plus quàm hi qui maxime sunt ignari. Consimilis forma sermonis freques est apud ueteres, ad personã, ut, Tam mihi charus es, quàm qui charissimus. ad tempus, ut, Pamphilus amabat, ut quum maxime. ad rem, Istud officium tam mihi fuit gratũ, quàm quod est gratissimum. Tam odi temulentiam, quàm quæ maxime.

Pleno modio. XCIII

Ante dictũ est nobis Plena manu fieri, quod largiter, minimeq; maligne dicitur. M. Tul. ad Atticum lib. vi. Epistola 1: simillima figura dixit, pleno modio, Si illa iam habent pleno modio, uerborum honorem, inuitationẽ crebram, &c. Nam antea dixerat, se publicanorum usuras affatim laudasse.

Agninis lactibus alligare canem. XCIIII

Ballio in Pseudolo Plautina: Quia pol qua opera credã tibi, una opera alligẽ fugitiuũ canẽ agninis lactibus. Qui canẽ alligat intestinis agninis, is non modo canẽ amittit, uerum & prædã ultro dederit fugitiuo. Sic qui credit homini malæ fidei, & rẽ perdit & frustra obligatũ habet eum, qui non est soluẽdo. Lactes enim dicuntur intestina molliora.

Superauit dolum Troianum. XCV

Apud Plautum in Pseudolo, senex laudans seruum suũ, quod arte noua, structis insidijs per subornatum quendam imposuerit Ballioni lenoni, ita loquitur:
Superauit dolum Troianum, atq; uicit Pseudolus.
Sentit aũt de equo Troiano è trabibus contexto, de quo iam sæpius diximus. Quemadmodum autem Græci per subornatũ Sinonem imposuere Troianis, ita Pseudolus per Harpagem imposuit lenoni.

Laryngizein. XCVI

Λαρυγγίζειν Græcis dicunt, qui non loquunt naturali modo, sed dilatato gutture effundunt immanem uocem. Quemadmodum et canunt nonnulli. Hoc uiciũ Demosthenes obiecit Æschini, quod non ex animo loquens uocẽ præter naturã intenderet, Neq; enĩ oratoris est, affectus clamore mouere, sed argumentis, & rem uelut oculis subijciendo.

Oculis ac manibus. XCVII

Quod omnibus modis compertũ est, oculis et manibus deprehensum dicitur. M. Tullius pro Cluentio: Quũ manifeste uenenũ deprehendisset, quod uir matris Oppianicus ei parauisset, & res non cõiectura, sed oculis ac manibus teneretur, neq; in causa ulla dubitatio posset esse, accusauit. Oculis magis creditur quàm auribus, Quidam porrò adeo sunt δυσπειθεῖς, ut nisi manibus contrectent, non credant. Quemadmodum de Thoma Didymo narrat Euangelica historia.

Vt herba solstitialis. XCVIII

Apud Plautũ in Pseudolo amãs de spe subito deiectus, ita loquitur: Quasi solstitialis herba paulisper fui, repẽte exortus sum, repẽtino occidi. De Ephemero animalculo nobis alias dictũ est. Sunt qui hoc loco solstitialẽ herbã intelligi uelint Heliotropiũ. Atqui tametsi heliotropiũ circumagitur ad solem spectans, nusquã tamen legimus eam, codẽ die nasci ac mori. Vero propius est Plautũ sentire de herba Ephemero, cuius aliquot locis meminit Dioscorid. ueluti lib. iiij. cap. dcxcviij. Item alijs nõnullis. Rursus lib. vi. cap. cxi. Is duo facit genera, alterũ Colchicũ quod illic affatim proueniat, à quibus bulb. erraticus siue agrestis dicitur, quod sub exitũ autũni florem effundit subcandidũ, nõ dissimilem croceo. Alterũ quod Irim syluestrem appellant, folijs lilij, sed tenuioribus, caule pari, florem

ri, florẽ habet cęruleum amarũ, cuius descriptionẽ habet Plin. lib. xxv. cap. xiij. Colchi-
con bulbi similitudine allicit ignaros, & iugulat, quemadmodũ & fungi. Sed præsens rę
mediũ est lac bubulũ. De hac herba nõ dubiũ est quin Plautus senserit. Nã Dioscorid. ait
puenire sub exitũ autũni, hoc est, ni fallor, circa solstitiũ brumale, Nã autũnus Romanis
& Græcis serior est q̃ nobis. Et Theophrastus Ephemerõ appellatã putat quod ultra di
em non uiuat, idem prædicans de herba quod Aristoteles de animante eiusdẽ nominis.

XCIX

In herbis.

In herbis esse dicuntur, quæ nõdum maturuerunt, sed spem modo bonã de se prębẽt:
dixit M. Tullius in oratione pro M. Celio: Sed ego nõ loquor de sapientia quæ non ca-
dit in hanc ætatẽ: de impetu animi loquor, de cupiditate uincendi, de ardore mentis ad
gloriã, quæ studia iam in his ætatib. nostris cõtractiora esse debeãt, in adolescentia uero
tanquã in herbis significãt, quæ uirtutis maturitas, & quãtæ fruges industriæ sint futurę.
Hoc prouerbiũ alibi nobis dictũ memini, sed hũc locũ adijcere uisum est. Ex quo si quid
damni capit lector, est quod quæratur: si quis cauillet̃ me captare numerũ, silebit, si per-
penderit innumera prouerbia cæteris admixta, non referri in Chiliadum numerum.

C

Nullius coloris.

Alibi cõmemorauimus de modis omnibus ignoto solere dici, albus an ater sit nescio.
Huic simillimũ est, quod ait Harpax apud Plautũ. Quem Pseudolum, quas tu prædicas
fallacias mihi? Quem ego hominẽ nullius coloris noui. Vehementius est, quam si dixis
set, albus an ater. Et paulo post, pro eo quod dici solet, Nõ noui hominẽ: Neq; istum, in-
quit, Pseudolum mortalis qui siet, noui neq; scio. Rursus in eadem: Qui suũ repetũt, alie
num reddunt nato nemini. Idem in Rudẽtibus: Dominus huic ne frustra sis, nisi ego ne-
mo natus est. Rursus in Mustellaria: Curabitur, tãquam si intus nemo in ædibus habitet.
Iterum in eadem: natus nemo in ædibus fuit.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA X

Et prædam & præmium.



Voties significamus omnino quippiam auferẽdum siue iure, siue iniuria, di
cemus & præmiũ & prædam auferendũ, Præmiũ datur pro meritis, præda
per uim aut arte abducitur. Ballio in eadem fabula: Aufertur id præmium à
me, quod promisi per iocũ. Cui respondet senex: De improbis uiris auferri
præmiũ & prędã decet. Sentiens malos quouis modo spoliandos, eo quod
si quid male fit malis, benefactum est: Sicuti bene dictum est, quod dignis male dicitur.

II

E natali emortualem facere.

In eadẽ fabula Ballio leno coactus reddere argentũ, dicit: Certũ est mihi hũc emortua
lem facere ex natali die. Emortualem dixit pro tristi ac funesto, natalẽ pro læto ac felici.

III

Catone hoc contenti sumus.

Inter ea quæ Cæsar Augustus quotidiano sermone solet usurpare, Suetonius & illud
cõmemorat, quod quoties significabat præsentẽ rerũ statum esse boni consulendũ, dice
bat, Contenti sumus hoc Catone. Cato Vticẽsis conatus est tueri præsentem Reip. statũ
exclusa tyrannide, at non successit, uicit ea pars quæ tyrãnidem uidebatur affectare. Au
gustus aũt in hoc cum Catone sentiebat, quod præsentem Reip. statum nollet immuta-
ri. Itaq; ipse quodãmodo sui tẽporis Cato fuit. Retulimus ex Macrobio inter apophthe-
gmata, Cæsarem Augustum aliquando uenisse in ædes in quibus habitauerat Cato. Hic
quum Strabo in gratiam Augusti incusaret Catonis peruicaciam, quod sibi necẽ consci
scere, quàm Iulio uictori se submittere maluisset: Augustus respõdit, Quisquis pręsentẽ
ciuitatis statum mutari non uult, is & ciuis & uir bonus est. Eodem dicto & Catonis me
moriam tutatus est, & sibi consuluit, ne quis in posterum affectaret res nouas.

IIII

Edax triremis.

ἀδδηφάγοι τριήρεις. id est, Edaces triremes, dicunt̃ quod magnis constent impendijs.
Trãslatũ uidetur ab egregijs equis & ad certamina alitis, quos oportet esse uoraces. Ex
tat apud Lysiam oratorem. Alcæus aũt in comœdotragœdia, lucernas bibulas ἀδδηφά-
γους dixit, quod multum absumant olei. Prouerbij speciem hæc habebunt, si ad hominẽ
pro

prodigum immodiciq; impendij transferãtur, quemadmodum Edax currus, de quo nobis est dictum prius.

Obolo dignus. V

Ἄξιος ὀβολοῦ. id est, dignus obolo, per iocũ dicebat̃, qui in aliquo numero uellet haberi. Translatũ à cõsuetudine reip. Atheniensium, qua qui per senatum asscribebantur in numerũ uirorũ, & ob id δόκιμοι uocabãtur, ijs in singulos dies dabatur obolus ex ęrario publico, quemadmodũ tradit Aristoteles in Politicis. Alij malunt duos dari solitos, Et fieri potest, ut post duplicata sit mercedula. Huius rei meminit Lysias in oratiõe περὶ τοῦ ἀδυνάτου. Et haud scio an huc alluserit Aristophanes in Equitib. ἀνὴρ γεγονὼς τοῖσι πολλοῖς τοὐβολοῦ. ἀδύνατοι dicebantut, qui triũ mensiũ spacio corpore claudicarent, Quẽadmodum ἀδοκίμαστοι dicebant̃, q nondũ erãt in uirorũ numerũ asscripti, necdũ obolo digni iudicati.

Areopagita taciturnior. VI

Ἀρεοπαγίτου στεγανώτερος. i. Areopagita taciturnior dicebatur, qui cõmissum arcanum optime contineret. Alciphron in epistola quadã γενοῦ μοι τὸ νῦν ἀρεοπαγίτου στεγανώτερος. id est, Esto mihi nunc Areopagita taciturnior. στεγανὸς enim dicitur, nõ qui tacet ipse, sed qui continet arcanũ, nec effutit usquam .translatũ est à uasis solidis nec ulla ex parte perstillantibus. Athenis in Areopago causæ capitales audiebãtur, idq; noctu, magna attentiõe. Et fortassis nefas erat illis quæ ibi fuissent acta, apud uulgus effutire. Extãt & hodie apud Vesphalos reliquiæ generis iudicum. Certi uulgo dicuntur. Qui in hunc ordinem admittuntur, magna religione adigũtur ad silentium. Est enim ratio quædam deprehendendi crimina, quam nullus intelligit, præter illos iuratos.

Ἀδελφίζειν. VII

Ἀδελφίζειν dicuntur, qui uocabulis adoptiuis alicui blandiuntur, quod hodieq; apud Italos est uulgatissimum, ut quibus blandiuntur, fraterculos appellent. Dictũ est autem ἀδελφίζειν appellare fratrem, quemadmodum dicimus δαιμονίζειν καὶ μακαρίζειν. Horatius in Satyris, Frater, pater, adde:

Vt cuiq; est ætas, ita quemq; facetus adopta. Rursus alibi,

Pater audisti coram, nec uerbo parcius absens.

Huius exemplum est apud Aristophanem in Equitibus. Item apud Plautum, cum aliàs, tum in Pseudolo. Sic amans herus blanditur seruo suo: Dic utrum patrem an matrem te resalutem Pseudole.

Vetera uaticinari. VIII

Alibi retulimus ἀρχαῖα λέγειν, friuola loqui. Ballio in Pseudulo Plautina ad atrocia cõuicia, quibus à duobus impetitur, respondet, uetera uaticinamini. Conueniet in eos qui nihil adferunt noui, sed iam olim uulgò iactatum. Nam uatũ est, aut aliquid noui dicere quod nõdum accidit, aut aliquid proferre, quod nulli cognitum est. Solent ẽm prognostæ quidam mira quædam diuinare de præteritis annis. Lenoni nihil est noui audire, scelestus, periurus, sacrilegus.

Eadem queri. IX

Ξυναυλίαν κλαίειν, dicũtur, qui simul ijsdem de malis querunt̃, inde sumptũ quod apud ueteres interdum duo tibicines eandem cantionẽ sonabant. Aristophanes in Equitib.

Ξυναυλίαν κλαύσωμεν, οὐλύμπου νόμον. id est,

Modis Olympi concinamus tristia.

Olympus quidam fuit Marsyę discipulus. Is cõscripsit de lugubribus modis tibia canendis. At Marsyæ male cessit sua musica. Discipulus igitur magistro accinit lugubria.

Schœnicolæ. X

Festus Põpei. indicat olim schœnicolas appellata scorta plebeia ac uilia, ab unguẽto uilissimo q̃ oblinũt̃. Plaut. in Pœnu. Miseras, schœno delibutas, schœnicolas sordidas.

Luto lutulentior. XI

Auaros quęstusq; supra modũ auidos, impuros ac sordidos dicimus: Id Plaut. ὑπερβολικῶς exaggerat in Pœnulo: Sed lenone isthoc Lyco illius domi nõ lutũ est lutulẽtius. Nonnunquã declarat hominem scelerosum & contaminatum potiusquam sordidũ. Vt Cicero in oratione pro domo sua ad pontifices: O cœnũ, ò portentum, ò scelus. Et Pisonem ni fallor alicubi lutum appellat. Sic enim appellat lutũ, quemadmodũ subinde uocat

cat scelerosum, Labem ac maculam. Itidem subinde facem, procellam ac tempestatē ap
pellat tumultus autorem.

XII

Διακωδωνίζειν.

Διακωδωνίζειν, Demosthenes dixit pro explorare atqꝫ examinare. Sumptum putāt ab
ijs qui noctu cū tintinnabulo circumeūt excubias, ne quis dormiat, aut ut hoc signo de-
clarent se uigilare. Siue ab ijs qui coturnices tintinnabulo experiuntur, num sint ad pu-
gnā idoneæ, ut uisum est Aristarcho. Nec desunt qui malint inde ductum, quod ad eun
dem modum explorari soleant equi, an tubarū & armorum strepitum laturi sint. Simili
modo conuicijs olim explorabantur initiandi mysterijs, cuius consuetudinis uestigium
adhuc seruant Theologorum scholæ.

XIII

Ferrum & flamma.

Quum exitiabile bellū significamus, ferro flāmaqꝫ rem geri dicimus, siue ferro igniqꝫ.
M. Tullius in oratione pro L. Flacco: O dij immortales qd hoc miserius, nos qui P. Len
tulo ferrū & flammam de manibus extorsimus, imperitæ multitudinis iudicio confidi-
mus. Mox in eadem: O nox illa quæ pene æternas huic urbi tenebras attulisti, quū Gal-
li ad bellum, Catilina ad urbem, coniurati ad ferrū & flammā uocabantur. Rursum pro
Sylla: Cuius nuper ferrum retuderim, flammamqꝫ restinxerim. In oratiōe pro domo sua,
addit saxa, Deinde quum ille saxis & ignibus & ferro uastitatem meis ædibus intulisset.
Item pro Planco: Quorum uidisti toto illo anno ferrum in foro, flammā in ædibus, uim
in tota urbe uersari.

XIIII

Montes frumenti.

De montibus auri nobis alibi dictū est. Sed quēadmodum Musca ad quasuis res trans
fertur, quū negamus quicquam tale esse, Nulla mihi musca in ædibus, ita Mōtes ad qua-
rumlibet rerū affluentē copiā transfertur. Plautus in Pseudulo, Quibus cunctis montes
maximi aceruí frumenti sunt domi. Vox hæc montes superest sermoni, nisi quod ex usu
uulgari addita auget copiæ significationē. Itidem in usum uenit Oppido pro ualde, quū
tantam rerum copiā intelligerent agricolæ, quāta satis esset uel oppido. Plautus in Mu-
stellaria, Montē erroris dixit pro errore grauissimo: Nec Salus nobis saluti iam esse, si cu
piat, potest, Ita alium erroris montem maximum ad portum modo conspicatus sum: he
rus aduenit peregre, perijt Tranio. Si legas, ita mox alium, constabit uersus trochaicus.
In Milite dixit montes argenti, Tum montes argenti non massas habet.

XV

Post homines natos.

Quoties uniuersos homines intelligi uolumus, Post homines natos dicimus. M. Tul
lius in oratione pro domo sua ad Pontifices: Quid homini post homines natos turpissi
mo, sceleratissimo, cōtaminatissimo, quis illā opimā fertilemqꝫ Syriam, quis bellū paca
tissimis gentibus, quis pecuniā ad emendos agros cōstitutam, ereptam ui ex Cæsaris re
bus actis, quis imperium infinitum dedit? Rursus in eadem: At id quod crimini dabat,
non modo peccatum nō erat, sed erat res post homines natos pulcherrima. Itē pro Cor
nelio Balbo: Etenim quū pro sua patria pauci post genus hominum natum reperti sint,
qui nullis præmijs propositis, uitam suam hostiū telis obiecerint, &c. Idem pro Milone:
Vnius post homines natos fortissimi uiri. Item in Antoniū: Duo teterrima & spurcissi-
ma capita post homines natos, Dolobella & Antonius. Idem de optimo genere orato-
rum: Optimus longe post homines natos. Idem in Bruto: Longe autem post natos ho-
mines improbissimus Caius Seruilius Glaucia.

XVI

Post hominum memoriam.

Huic simillimum est, Post hominum memoriā. M. Tullius in oratione ad Pontifices,
pro domo sua: Graue crimē est hoc, & uehemens, & post hominum memoriā, iudiciaqꝫ
de pecunijs repetundis constituta grauissimum. Item in oratione De aruspicum respon
sis: Vobis uero referentibus post hominū memoriā fortissimi atqꝫ optimi cōsules. Idem
pro Planco, Aderat mecū senatus, & quidē ueste mutata, quod pro uno post hominum
memoriā publico cōsilio susceptum est. Ibidem: Nihil post hominū memoriam glorio
sius. Item pro eodem: Consules post hominum memoriā teterrimi atqꝫ turpissimi. Item
ad Plancū Epist. fam. lib. x. Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne
tēpore quidē ipso opportunius accidere uidi, quàm tuas Plance literas. Rursus ad Bru-
tum

tum lib. xi. Quare hortatore tu quidem nō eges, si ne in illa quidem re quæ à te gesta est post hominū memoriam maxima, hortatorem desiderasti. Rursum pro Sestio: Quid em̄ quisquā potest ex omni memoria sumere illustrius quàm pro me uno ciue, & bonos omnes priuato consensu, et uniuersum senatū publico consilio mutasse uestem? Idē in Catilinam: In hoc aūt uno post hominū memoriam maximo crudelissimoq́; bello. Ibidem: Bellum intestinum ac domesticum post hominū memoriam crudelissimū & maximū. Idem pro Rabirio perduellione: Post hominū memoriam rem nullam maiorem. Idem pro lege Manilia: Quæ in omnibus hominibus noua post hominum memoriam constituta sunt. Rursus in Vatinium testem: In omni memoria inauditum.

Ἐξορχεῖσθαι. XVII

Qui fugiunt, & ab eo quod agitur aliò se uertunt, Græcis ἐξορχεῖσθαι dicuntur, sumpta metaphora à saltationibus, præsertim sacris, unde subtrahere sese inauspicatū erat: quemadmodum indicatum est in prouerbio, Omnia secunda, saltat senex. Notum est quod refert Herodotus de Hippoclide, qui indecora saltatione excidit à spe nuptiarū, & audiuit, ἀπωρχήσαο γε τὸν γάμον.

Peristromata Campanica. XVIII

Origenes opus quoddam uarias tractans materias, στρωματεῖς inscripsit, sumpta metaphora ab auleis & stragulis picturatis, quibus olim diuites impense delectabantur. Qđ ad hominē uersipellem transferri potest. Siquidem aulea explicata aut cōplicata, & rursus aliter atq; aliter complicata, uarias rerum formas præbent. Leno in Pseudolo Plautina minitatur suis famulis hoc modo: Ita ego uestra latera loris faciā ut ualide uaria sint, ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica. Campania quū floreret opibus, præter modum luxui ac delicijs indulgebat. Cāpanicis peristromatibus Plautus adiungit Alexandrina tapetia. De Attagena dictum est aliàs.

Fors domina campi. XIX

In creandis magistratibus nō semper uincebat, qui potior esset, sed cui fortuna fauebat. Nam à populi suffragijs res omnis pendebat. M. Tullius in Pisonem: Sed omitto ut sit factus uterq; nostrum, sit sanè Fors domina campi, magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum.

Fulmentum lectum. XX

Nonius Marcellus indicat prouerbium quoddam esse frequens apud Varronē: Fulmentum lectum scandunt. Nec exponit quid sit fulmentum, neq; quis sit prouerbij sensus: tantum indicat fulmentum dici neutro genere, & fulmentas fœminino.

Parthi quo plus biberint. XXI

De Parthis uetere prouerbio dictū est, quo plus biberint, eo plus sitire. Habet hoc temulentia, ut posteaquam obsurduit palatum, magis ac magis cupiant haurire. Apte dicetur in auaros, aut studiosos, crescit enim discendi cupido cum eruditione.

Scraptæ. XXII

Scraptæ populari conuicio dicebantur mulieres nugaces nulliusq́; rei, à screo quod est, oris purulētiam eijcio cum sonitu. Vnde Screa pro rebus uilissimis accipiebant. Fortasse quadrabit in anus, subinde screantes ac tussientes. Ita Festus. Nonius aūt putat esse conuicium in deformes meretrices, citans hunc Plauti uersum ex Vidularia,

Scraptæ, scrupedæ, strictiuelæ, sordidæ.

Ex Phelleo. XXIII

Ἐκ φελλέως ἐλθεῖν. i. Ex Phelleo uenire dicebant, qui ex humili fortuna asperaq́; uita ad dignitatē emersissent. Nam Græcis φελλεὺς dicitur locus aptus pascēdis capris, asper, pumicosus, ac sterilis. Nam huiusmodi pascuis capræ delectant. Aristophanes in Nebulis:

Ὅταν μὲν οὖν τὰς αἶγας ἐκ τοῦ φελλέως,
Ὥσπερ ὁ πατήρ σου διφθέραν ἐνημμένος.

Est huius nominis locus Atticæ montanus ac petricosus, cuius meminit & Stephanus, nisi quod montem φελλὰς uocat, fortassis scriptura mendosa. De his nonnihil attigimus in prouerbijs, Subere leuior, &, Phellinas.

In foro ueritas. XXIIII

Ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν. id est, In foro abstinendum à mendacio. Lex erat apud Atheniēses, ut in

ut in foro rerum uenaliũ uanitas omnis abesset. Theophrastus in libris De legib. osten
dit Agoranomis duo pręcipue curãda, ut omnia in foro cõposite citraq; tumultũ agan
tur, deinde ut abstineant à mendacijs non uendentes modo uerum etiã ementes. Hinc
est quod apud Laertium Anacharsis ait se mirari, quod Athenienses lege prohiberẽt
in foro mendacium, quum nusquam frequentius aut impudentius mentirentur.

XXV

Oculum excludere.

Hac figura uulgus adimit omnẽ spem petẽti, ut dicat, Si hoc impetraris, oculũ mihi
excludito, aut dentem extundito. Senex in Pseudolo Plautina, Excludite Hercule ocu
lũ si dedero. Sensit quiduis potius futurum, q̃ ut seruo daret argentum pro amica filij.
Itidem Phormio Terentianus: Vel oculum excludito, est ubi ulcíscar locus.

XXVI

Aut terra aut mari.

Plautus in Pseudolo, aut terra aut mari, dixit pro quacunq; ratione. Sumptũ est ab hi-
storicis qui referũt res terra mariq; gestas, & gentes terra mariq; expugnatas. Cicero ꝓ
Cluentio: Cuius tantæ res gestæ terra mariq; extiterunt. Itẽ pro lege Manilia: Quãtas
ille res domi militiæq;, terra mariq; quãta feliciter gesserit. Rursus in eadem: Vt aliquã
do uere uideremur omnibus gentibus ac nationib. terra mariq; imperare. Item in Ver-
rẽ li. ij. Quàm multę mihi à Verre insidiæ, terra mariq; factæ sint. Ad Atticũ libro septi
mo, Quà aut terra aut mari ꝑsequar eũ, qui ubi sit nescio. Demosthenes in clausula o-
rationis ꝓ Ctesiphõte, εἰδ' ἄρα ἔχουσιν οὕτως ἀνιάτως τούτους μὲν αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἐξώλεις καὶ
προώλεις ἐν γῇ καὶ θαλάσσῃ ποιήσατε. i. Quod si usq; adeò sunt insanabiles, istos quidẽ per
se solos exitio pernicieq; dignos terra mariq; reddite. Plauti uerba sũt hæc: Ego in hoc
triduo aut terra aut mari alicunde euoluam id argentũ tibi. M. Tullius libro De finib. 5.
addit tertium. Vna pars est differendi, altera uiuendi, tertia natura sic ab his inuestigata
est, ut nulla pars cœlo, mari, terra, ut poetice loquar, prætermissa sit. Addit Poetice, qd
poetæ tria tantum elementa referant: ut Ouidius,

Ante mare & terras, & quod tegit omnia, cœlum.

Terentius, O cœlũ, ô terra, ô maria Neptuni. Plautus in Amphitryone: Ita mihi uiden-
tur omnia, mare, terra, cœlum consequi.

XXVII

Ἐκφυλλοφορῆσαι.

Quibus ius ferendi suffragia adimebatur, & ex albo iudicum submouebantur, olim
dicebantur ἐκφυλλοφορεῖσθαι, quẽadmodum Exauctorari dicebãtur milites quibus ius
pugnandi adimebatur. Olim nõ calculis sed folijs ferebantur suffragia, quasi dicas, à fo
lijs ferendis excludi.

XXVIII

Lacunam explere.

Lacunam explere pro sarcire damnũ, non sine prouerbij specie dixit Cicero, actiõe
in Verrẽ quarta: Cẽsores fecerũt idẽ quod in nostra Repub. solẽt ij qui per largitionẽ
magistratus adepti sunt: dederunt operã, ut ita potestatẽ gererẽt, ut illam lacunã rei fa-
miliaris explerẽt. Detrimentũ facultatũ appellat lacunã. Idẽ in epistolis ad Atticũ: Vi-
de ne qua lacuna sit in auro. hoc est, ne quid desit. A. Gellius Noct. Atticarũ li. 1. cap. 3.
famæ lacunam dixit pro macula, Minimaq; illa labes, & quasi lacuna famæ imminen-
tis, partarũ amico utilitatum ratione soluitur. Quin & in libris Mendum dicitur, quod
deprauatum est, Lacuna ubi deest aliquid: illud eluitur, hęc expletur.

XXIX

Nullam corporis partem.

Æschines de perperã obita legatione, ὁ δ' οὐδὲν ἄπρακτον ἔχων μέρος τοῦ σώματος, οὐδ' ὅθεν
τὴν φωνὴν προΐεται, ὡς ἂν Ἀριστείδης τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος, δυσχε
ραίνει καὶ καταπτύει δωροδοκίας. i. At is qui nullam corporis partem habet ociosam, ne eam
quidem qua uocẽ promit, perinde ac si esset Aristides qui uectigalia præscripsit Græ-
cis, & iusti cognomẽ meruit, indignatur ac despuit munerũ acceptionẽ. Dispiciat pru-
dens lector, an pro ἄπρακτον legẽdum sit ἄπρατον. i. ἀπρίατον, ut intelligas illi omnia
membra fuisse uenalia, etiam os & uocem. Tametsi dici potest ἄπρακτον, qui nihil exi-
git. Vt intelligas non manibus tantum, sed toto corpore rapacem.

XXX

Purus putus.

Plautus in Pseud. purum putũ dixit, ꝓ prorsus ac uere: Purus putus est ipsus, noui, he-
rus Polymachęroplacides. quasi dicas, ipsissimꝰ est. Color sermonis resedit ex antiqta

 te: putum

te:putũ enim illi dicebãt,purgatũ,unde & uites putare dicũt, & reiectaméta nucũ aut similium rerum dicuntur putamina. prouerbium ortũ uidetur ex aurificũ officinis,qui ea forma dicebãt Purum putum,quemadmodum qua iureconsulti dicunt, sarta tecta.

Meis auspicijs. XXXI

Meis auspicijs pro meo arbitrio,meisq; præsidijs dixit Maro Æneidos iiij.

Quod si fata meis paterentur ducere uitam
Auspicijs,& sponte mea componere curas.

Translatum ab imperatoribus Romanis, quibus mos erat, non cõmittere prælium nisi cõsultis auspicijs. Eius autem auspicijs res geri dicebatur,penes quẽ summa rei gerendæ potestas erat. Huic simillimũ est quod alibi retulimus, Meo Marte. Tullius in Verrem lib.5. Præsertim quũ uos uestro Marte his rebus omnibus abundetis. Nostro Marte fit,quod fit nullis auxilijs aliunde ascitis.

Vestigijs inhærere. XXXII

Qui imitatur exẽpla progenitorum,maiorũ uestigijs inhærere dicitur. M.Tullius pro P.Sestio: Quem in maiorum suorum uestigijs stare oportebat. Translatum à uiatoribus,qui obseruant uestigia pręcedentium,ne quid aberrent. Similiter qui degenerãt à progenitorum aut præceptorum exẽplis,ab illorum uestigijs dicuntur recedere. Et alienis uestigijs ingredi,qui nihil ex se gignunt noui,sed aliorum inuentis inhærent.

Dulce & amarum. XXXIII

Plautus in Pseudolo non sine prouerbij specie dixit dulce & amarũ,pro lætis ac tristibus. Amans adolescens de epistola amicæ: Dulce amarumq; unà nunc misces mihi. Idem in eadem fabula: Dulcia atq; amara apud te sum eloquutus omnia. Scis amorem, scis laborem,scis egestatem meam. Idem in Truculẽto: Nunc posteaquam scio dulce atq; amarum quid sit de pecunia.

Hyberno puluere,uerno luto. XXXIIII

Festus Põpeius ex antiquo carmine citat,nec asscribit autoris nomẽ:unde intelligit uulgo decãtari solitũ. In eo inducit pater de agricultura pręcipiẽs filio,his uerbis, Hyberno puluere,uerno luto,grãdia farra Camille metas. Quib. uerbis arbitror significatum,far si seminetur serena hyeme,& succedat uer humidum, copiosius prouenire.

Αἰξωνεύεσθαι. XXXV

Quemadmodũ multa prouerbia retulimus è gentiũ moribus desumpta, ita αἰξωνεύεσθαι olim dicebantur calũniandi morbo obnoxij,quod is populus hoc nomine taxatus sit ueterũ Comœdiarũ salibus,quẽadmodũ indicat Stephanus docẽs, Æxoniã esse Magnesię ciuitatem. Est autẽ & αἰξωνὴ ultima acuta,populus tribus Cecropidis. ab utraq; uoce deducitur αἰξωνεὺς. Citant testẽ Menandrum ἐν κανηφόρῳ. Plato in dialogo De fortitudine, οὐδὲν ἐγὼ πρὸς ταῦτα καὶ ἔχω εἰπεῖν, μὴ μέ φῇς ὡς ἀληθῶς αἰξωνέα εἶναι. i. Nihil ad ista respondeo,quum quod dicam habeam,ne me merito dicas Æxonensem esse. Marsilius uertit maledicum & calumniatorem.

Gallam bibere oportet. XXXVI

Qui plus satis indulgẽt uentri gulęq;,prouerbiali ioco iubebant gallã bibere. Is est fructus sub autumnũ adnascẽs arborib. pręcipue robori,specie rotũdæ nucis. De cuius natura multa prodiderũt Plinius, Dioscorides, Galenus ac Theophr. Vim habet astringendi exiccãdiq;,& ob id utilis ad multa. Inde illud Lucil. quũ nepotes ac lurcones iubet gallã bibere & rugas inducere uentri,sentiens coarctãdos esse uentres. Refert Sex. Põp. Fest. Simile est Horatian. illud,quũ scribit uẽtres nepotũ inurẽdos cãdẽti lamina.

Sontica causa. XXXVII

Nęuius poeta citante Festo,Sonticam causam appellat admodum grauem, in hoc trochaico catalectico:

Sonticam esse causam oportet,quamobrem perdas mulierem.

Translatum à duodecim tabulis,quæ sonticum morbum appellant nõ uulgarem, sed tam molestum ut reus non cogatur apud iudices comparere.

Macula,Labes. XXXVIII

Frequens est apud M. Tullium,ut hominem infamem ac scelerosum, maculã, labẽ, sordes,lutum appellet:pro eo Plautus citante Festo,suasum dixit,

Quia

Quia tibi suaso infecisti propudiosa pallulam.
Suasum Festus putat esse maculam quæ fit in ueste alba è stillicidio fumoso. Plautinus Trochaicus quadrabit in eos qui famam honestam uel à maioribus traditam, uel benefactis partam, aliquo scelere contaminant.

Capere crines. XXXIX

Plautus in Mustellaria capere crines dixit, pro arripere occasionẽ oblatã, & arreptã retinere. (Sumptum uel ex illo deo quẽ Græci uocant καιρόν, Nam eum fingunt fronte capillata, occipitio caluo: uel ex hominum consuetudine, qui crinibus remorãtur quẽ nolint abire.) Si tibi acceptum est fore tibi unicum, sempiternũ, atq; illum amatorẽ tibi proprium futurum in uita: Soli gerendum censeo morem, & capiendos crines, ut fama est, hominis, exin sole pecuniam inuenire.

Nihil est miserius quàm animus conscius. XL

Sæpe etiam est olitor ualde opportuna loquutus, ut habet prouerbiũ. Apud Plautũ in Mustellaria Tranio seruus nequissimus sententiã profert, quouis dignam Theologo: Nihil est miserius quàm animus hominis conscius. Cõuenit cũ Hebræorum dicto, Secura mens quasi iuge cõuiuium. Item cum illo, Conscientia mille testes. Et Horatius felix esse iudicat, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Celei supellex. XLI

Vilem & rusticanã supellectilẽ Celei fuisse dictã indicat Maro Georg. lib. 1. Virgea præterea Celei uilisq; supellex. Item Ouidius lib. Fastorum quarto:

Sors sua cuiq; loco est: qui nunc Cerealis Eleusis
Dicitur, hic Celei rura fuere senis.
Ille domum glandes excussaq; mora rubetis
Portat, & arsuris arida ligna focis.
Filia parua duas redigebat monte capellas,
Et tener in cunis filius æger erat.

Celeus rex erat Eleusine, pater Triptolemi, cui Ceres quod esset ab illo excepta hospitio, cõmonstrauit omnẽ agriculturę rationẽ. Verba Plauti sunt hęc: quasi supellex Celionis, palus palo proximus est. Mirum est autem à Plauto primã syllabam in Celione produci, quum ab alijs corripiatur. Nam Celionem pro Celio dictum nihil est noui, sic & scorpium dicimus & scorpionem.

Ampullacea. XLII

Plautus in Menęchmis uidetur ampullaceam uocare mulierem magnifice cultã. carmen sic fertur: Quãdo te auratã & uestitã bene habet, ampula spem. Recte perhibent, melius sanã est mulier mentem sumere. Ampula spem, certũ est deprauatas esse uoces. Quidam reponunt ampullosam, uerum hanc dictionem Trochaici carminis ratio nõ patitur. Ampullaceam, & metro congruit & sensui. Plinius lib. 15. inter genera pyrorum commemorat ampullacea. Qui tamen locus haud scio an mendo uacet. uerba Plinij sic habent, Ab odore myrrhapia, laurea, nardina, à tempore, hordearia, à collo ampullacea, & Coriolana.

Cyatho non emam. XLIII

Non absq; specie prouerbij Miles apud Plautum in Pœnulo dixit: Proh nebulæ, cuius ego cyatho septem noctes non emam. loquitur de muliere fastidiosa, sed non periinde formosa, & cyathũ dixit pro minimo precio miles, cui res erat cum cyathis. Cyathus minimum erat poculum, crater amplius.

Rex sum. XLIIII

Quemadmodum olim insignem felicitatem significantes dicebãt, Deus sum, aut in cœlo sum, Ita Plautus in Pœnulo dicit, Rex sum, si ego illum hodie ad me hominem allexero. Verba sunt Lyci lenonis, sperantis se diuitem fore, si quendam bene nummatum ad se pertraxisset.

Cribro crebrius. XLV

Scite dictũ est Plauto, nec sine ꝓuerbij schemate, cribro crebrius, ꝓ eo quod erat, plurimis locis, ac passim. Villã integundam intelligo totam mihi. Nam nũc pellucet ea ꝙ cribrum crebrius. Vulgus de futili ac loquaci dicit, Tam solidus est quàm cribrum.

Et operam & retiam perdere. XLVI

Plautus in Rudentibus: Iam nũc & operã ludos facit & retiam. Id quidẽ citra tropũ dictum est à sene, qui Grippum seruum piscatũ miserat, quum esset noctu orta tempestas grauissima. Venustius erit, si tropo adhibito dicatur in captatorem, cui nõ successit aucupiũ. Porrò retiam Plautus antique dixit pro rete. Affine est illi quod alibi retulimus, Oleum & operam perdidi: &, Opera & impensa perijt.

Virtute duce, comite fortuna. XLVII

M. Tullius epist. fa. li. decimo ad Plancum: Omnia summa cõsequutus es, uirtute duce, comite fortuna. Hoc adeo grauiter cõmodeq; dictũ est, ut à qbusdã publicitus symboli uice sit usurpatũ. Virtus eligit quod est optimũ. Quod si non succedit, tamẽ in rebus præclaris, ut in magnis, etiã uoluisse pulchrũ est. Sin succedit: prima laus debetur uirtuti, tanquam egregij facinoris duci: proxima fortunæ, quæ uirtuti subseruierit.

Crœsi pecuniæ teruncium addere. XLVIII

M. Tullius lib. De finib. quarto: Itaq; in quibus propter earum exiguitatem obseruatio cõsequitur, sæpe accidit, ut nihil interesse nostra fateamur, sint illa nec ne sint: ut in sole, quod à te dicebatur, lucernam adhibere, nihil interest, aut teruncium addere Crœsi pecuniæ. Teruncij nummi à tribus uncijs dicti uilitas prouerbio locum fecit, Crœsus Lydorum rex inter prodigiose diuites celebratur.

Barbati. XLIX

Apparet apud Romanos prouerbiali ioco barbatos dici consuesse, homines priscis ac simplicibus moribus, rusticanæq; ueritatis: quod illic sero receptum sit barbã radere aut tonderi. Siquidẽ autore Plinio, P. Ticinius Mena primus è Sicilia tonsorẽ induxit, anno ab urbe cõdita quadringẽtesimo quinquagesimo quarto, quũ hactenus fuissẽt intonsi. M. Tullius li. De finib. quarto: Hoc uero te ferre nõ potuisse, qđ antiqui illi quasi barbati, ut nos de nostris solemus dicere, crediderũt: eius q honeste uiueret, si idẽ & bene ualeret, & bene audiret, copiosusq; esset, optabiliorẽ fore uitã, meliorẽq; & magis expetendam quàm illius, qui æque uir bonus, multis modis esset ut Ennij Alcmæon, Circumuentus, morbo, exilio atq; inopia.

Illi igitur antiqui non tam acute optabiliorem illam uitam putant præstantiorem, beatiorem. Stoici autem, &c. Eò spectat illud Iuuenalis,
Facile est barbato imponere regi.

Vestigium ponere. L

Vestigium ponere, pro attingere, dixit M. Tullius lib. De finib. quinto: Quãquã id quidem infinitum est in hac urbe: quacunq; enim ingredimur, in aliquã historiã uestigium ponimus. Refertur quiddam perquam facetũ cuiusdam, Stratonici ni fallor, qui in oppido quodã summis pedibus ingrediebatur, circũspectans interim: rogantib. qđ ageret, respondit se timere, ne quẽ calcaret præconem, innuẽs illic esse pręconũ immo dicam turbã. M. Tullius eiusdem operis lib. 5. Quid enim? Sapientia pedem ubi poneret non habeat, sublatis officijs omnibus. Scio mihi alibi factam mẽtionem prouerbij, Pedem ubi ponat non habet. Verum hic locus tum non occurrebat, indignus qui prætermitteretur, eo quod ostendit elegantem usum huius metaphoræ in rebus animi. Sẽtit enim, nullum esse locum sapientiæ, si tollatur officiorum delectus.

Priscis credendum. LI

M. Tullius in libello De uniuersitate, Credendũ, inquit, nimirũ est ueteribus, & priscis ut aiũt uiris, qui se progeniẽ deorum esse dicebãt. Incertũ utrũ Cicero sentiat eam sententiã fuisse uulgo decantatã, an notet uocẽ prisci, qua declaramus homines extremæ antiquitatis, quorũ origo quoniã posteris erat incognita, ferè referebatur ad deos.

Omnes intus. LII

Theocritus in Syracusanis:
Κάλλις᾽, ἔνδοι πᾶσαι, ὁ τὰν νυὸν εἶπ᾽ ἀποκλάξας. id est,
Optime habet, cunctæ sunt intus, fertur ut olim
Inclusa sponsa sponsus dixisse.

Scholiastes admonet esse prouerbium, è tali casu natũ, ut conijcio. Sponsus quidã pertęsus sponsam exclusit ædibus: quũq; illa pulsaret fores cupiens recipi, sponsus respondit

dit, ἔνδοι πᾶσαι. id est, omnes sunt intus. forte quũ sponsa ex more duceret ad ædes spõ-
si, ille occlusis foribus ita loquutus est. Accommodari potest ad usum magis seriũ, uelu
ti si ambienti in amicorũ numerũ recipi, qui sit indignus amicitia, respondeatur, πᾶσαι
ἔνδοι. Aut, quod uero propius est, quum significabimus omnia esse in tuto. Siquidẽ ἀπο-
κλείω non solum sonat excludo, uerũ etiam includo quod semotũ in tuto esse uolumus,
unde ἀπόκλεισμα pro custodia. Itaque fieri potest ut sponsus sponsa in thalamũ reclusa cæ
teras submouerit dicens, omnes intus. Sponso una sufficit, cæteras ut superuacaneas
exclusit. κλᾷξ, Siculis dicitur clauis, inde ἀποκλᾴζω ἀποκλείω.

LIII

Esurienti ne occurras.

In eodem Idyllio prouerbij faciem habet & illud in fine. Gorgo hortans ad reditum
quod maritus esset iracundus adijcit:

πεινῶντι γε μηδὲ ποτ' ἔνθῃς. id est,

Absit ut unquam occurreris esurienti.

Fames enim exasperat iracundiam. Vnde apud Plautum aliquis iracundius loquen-
tem rogat quàm pridem edisset. Apud eundem est,

Fames & mora bilem in narem conciunt.

LIIII

Opus ad opus.

Addam & illud ex eodẽ, ἔργον ἐπ' ἔργῳ, quo nullum operæ finem significamus. Ver
ba sunt mulieris de marito conquerentis quod emisset lanam sordidam ac rudem, in
qua plurimum esset operis sibi. Ita Maro de uite colenda:

Cui nunquam exhausti satis est.

LV

Tredecim cubitorum.

Homines insigniter pcero corpore & hisce tẽporibus populari ioco taxant, ut igna
ui & inutiles. Quod ut alia pleraque manasse uidetur ab antiquitate. Sic em̃ in eodẽ car
mine Praxinoa de marito loquitur, ἀνὴρ τρισκαιδεκάπηχυς. id est, uir tredecim cubitorũ,
hyperbolicõs significãs enormiter procerum, quum esset tam insulsus, ut è mercatu p
nitro salem attulerit. De Caliga Maximini nobis aliàs dictũ est. Prisci prelongos homi
nes ridiculi gratia Longuriones appellabant. Varro in Tripalo apud Noniũ, Ego ni-
hil narro, adeo hæc ita curat, qui ante me est, nescio qui longurio.

LVI

Volam pedis ostendere.

τὸ κοῖλον τοῦ ποδὸς δεῖξαι. i. cauum siue uolam pedis ostendere dicuntur qui in bello
fugiunt, quod apud historicos frequentissime dicitur, Vertere terga. prouerbiũ refer-
tur ab Hesychio. Dicitur & hodie uulgo in fugaces, calcaneum ostendere.

LVII

Factum transactum.

Apud iurisprudentes solennia sunt hec: Factum transactũ, quoties sentiũt nihil prae
termissum, quod ad negocij tractationẽ pertinet. M. Tullius in Catilinã inuectiua ter-
tia: Atque illud quod faciendum primum fuit, factum atque transactum est. Est alicubi &
apud Terentium, aliosque complures melioris notæ scriptores.

LVIII

Mæandri.

Quũ res agitur nõ simpliciter, sed uafris & obliquis cõsilijs, Mæandros dicimus, me
taphora sumpta à fluuio Mæandro, qui sinuosus ac flexuosus labit: unde & nomẽ ha-
bere uidetur quasi oberret quærens hominũ consortia. M. Tullius in Pisonẽ, Quos tu
Mæandros dũ omnes solitudines persequeris, quæ diuerticula flexionesque quæsisti? uti
tur & Prudẽtius in hymno, quod alibi nobis citatũ est in pverbio Labyrintho. fluuius
est Lydiã flexuosis recursibus perfundẽs. De quo Plinius libro 5. cap. xxix. Mæander
ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimisque affusus oppidis & repletus fluminibus,
crebris ita sinuosus flexibus, ut sæpe credatur reuerti, Apamenam primum peruagatur
regionem: mox Eumeneticam ac dein Bargylioticos campos, postremo Cariam, pla
cidus omneisque eos agros fertilissimo rigans limo: ad decimum à Mileto stadium,
lenis illabitur mari. Est & picturæ genus Mæander, in morem labyrinthorum fle-
xuosis ambagibus implexum, quod oris chlamydum addi solet. Vnde Maro Ænei-
dos libro quinto.

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Masculum. LIX

Masculus apud ueteres non semper significat sexum, sed interdum quicquid uegetum, solidum ac robustũ est, masculũ dicitur. Exemplũ Nonius Marcellus citat ex Varronis fabula cui titulus ὄνος λύρας, Vincor nõ esse masculũ ad rem. Grãmatici putãt ab Horatio marem uitellũ dictũ, solidũ ac firmũ. de ouis oblongis ita loquitur in Sermonibus. Namq; marem cohibent callosa uitellum. Vergilius quoq; mascula tura dicit alba & meliora. Lepidius erit si ad incorporea transferat: ueluti quũ excelsum forte mq; animum masculum appellamus.

Intra labia risit. LX

De risu Sardonio nobis aliàs dictum est. Similem describit Theocritus in Thalysia.

Καί μ' ἀτρέμας εἶπε σεσαρώς
ὄμματι μειδιόωντι, γέλως δέ οἱ εἴχετο χείλευς. id est,
Et me affatus, diducto leniter ore
Arridenti oculo, risus uero labium intra Hæsit.

Homerus risum Sardonium dixit amarulentum. Hic describit risum modestũ & amicum, qui si erumpat cachinnus fit indecorus.

Pingui mensura. LXI

πίονι μέτρῳ. id est, Pingui mensura, dixit in eodem carmine, pro eo quod erat affatim & largiter.

Μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ
Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν. id est,
Illis fortunante deo bona copia frugum
Arearum campos mensura impleuit opima.

Simillimum est illi quod ante diximus, Plena manu, & Ambabus manibus.

Fato Metelli. LXII

Asconius Pedianus in oratiõe pro Milone, refert Næuij poetæ Senarium iactatũ in familiam Metellorum quòd Consules designarentur, arbitrio fortunæ, quæ campi domina dicitur uerius, quàm suis meritis.

Fato Metelli Romæ fiunt Consules.

Ad id tum Metellus Consul iratus respondit Senario hypercatalectio, quem ait & Saturnium appellari.

Dabunt malum Metelli Næuio poetæ.

Ad id tecte allusit M. Tullius quum ait, Te non fato, ut cæteros ex nostra familia. dictũ facete & contumeliose in Metellos, torqueri poterit in eos, qui præter meritum suum ad opes ac dignitates prouehuntur.

Non habet cui indormiat. LXIII

Theocritus in Hodœporis,

οὐδὲ γὰρ Εὐμάρᾳ τῷ δεσπότῃ ἦς τοι ἐνεύδειν. id est,
Eumaræ siquidem domino nec uellus erat, cui Indormiret.

Hoc colore Lacon pastor designat extremã caprarij cuiusdã inopiam, cui nec pellis esset hircina, in qua somnum caperet. Solent enim ueteres in animantiũ tergoribus & discumbere & dormire. Apud Homerũ proci in bubulis tergoribus agitãt cõuiuia. Et hodie dicimus, non habet lectum, aut non habet stramenta quibus indormiat.

Asinus asino, & sus sui pulcher. LXIIII

ὄνος ὄνῳ κάλλιστον. i. Asinus asino pulcherrimus, simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laertium inter multa quæ collegit ex Platonis philosophi & Epicharmi Comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffuratum, & hos refert Senarios.

Θαυμαστὸν οὐδὲν δεῖ με ταῦθ' οὕτω λέγειν,
Καὶ ἀνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτούς, καὶ δοκεῖν
Καλῶς πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἁ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ
ὄνος τ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῷ συΐ· id est,
Res mira non est, ista si sic proloquor,

Ipsiq;

Ipsiq́ nobis si placemus inuicem,
Pulchreq́ nati si uidemur, nam & cani
Pulcherrimus canis uidetur, bos boui.
Asinus asello pulcher est, & sus sui.
Conueniet ubi inter inhonestos similitudo morũ & instituti cōciliat beneuolentiã:ue
luti quũ miles placet militi, aleator aleatori, potator potatori, sophista sophistæ. Mirũ
est ab Epicharmo præteritam simiam, quum nullum animal sibi placeat impensius.

LXV

Pediculi Platonis.

οἱ πλάτωνος φθεῖρες.i. Platonis pediculi, in prouerbiũ abierunt. ut referēte Laertio
in uita huius philosophi, testatur Myronianus in opere cui titulum fecit De similibus,
hinc cōiectans hoc morbo perijsse Platonē, quod uulgo pediculi Platonis appellaren
tur. Græci φθειρίασιν appellãt. Morbus est fœdus & cruciabilis, quo perijt & L. Sylla ta-
metsi de genere mortis uariæ sunt scriptorũ opiniones. Myronianus nullũ indicat u-
sum prouerbij. Suspicari tamē licet, dictũ in sordidos, quod philosophi minimũ indul-
geant nitoribus externis, dum circa mentis cultum toti sunt occupati.

LXVI

Vates secum auferat omen.

In eos qui nobis dira minitantur, aut acerba prænuntiant, conueniet illud Theocriti
cum in Bucoliastis:
Αὐτὰρ ὁ μάντις ὁ Τήλεμος ἔχθρ' ἀγορεύων
ἐχθρὰ φέροι ποτὶ οἶκον, ὅπως τεκέεσι φυλάξῃ. id est,
Telemus at uates, mihi qui canit omnia dira,
Dira domum referat, quo natis illa reseruet.
Iurarat Cyclops per unicũ oculũ suũ, qui uideret omnia semperq́ uisurus esset. At Te-
lemus uates illi prædixerat fore, ut ab Vlysse exocularetur. hoc omen Cyclops reijcit
in uatem & illius liberos. Ita Vergilius Quod dij prius omen in ipsum Conuertant.
Et rursus: Dij capiti ipsius generiq́ reseruent. Itidem Homerus iliad. Δ.
Σὺν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσι.
Simile illi Platonico, In tuum ipsius caput.

LXVII

In ultimas terras.

ἐπ' ἔχατα γῆς.i. Ad extrema terræ, quum locum uehementer semotum intelligi uo-
lumus. Theocritus in Syracusijs:
ταῦτ' ὁ πάραρος τῆνος ἐπ' ἔχατα γῆς ἔλαβ' ἐλθὼν ἰλεὸν οὐκ οἴκησιν. id est,
Huc ueniens meus ille insulsus ad ultima terræ Antrum non ædes posuit.
Vxor incusat maritũ quòd in loco nimiũ semoto domicilium sibi pararit, & cauũ ue-
rius q̃ domicilium. Est frequēs apud Ciceronē in ultimas terras, Velut actione in Ver
rem sexta: Quemadmodũ accepturas hoc nationes cæteras, quemadmodũ huius tui
facti famã in regna aliorũ atq́ in ultimas terras peruenturã putasti? Idem pro P. Sylla.
Iam uero illud q̃ incredibile q̃ absurdum, qui Romæ cædem facere, qui hanc urbē in-
flammare uellet, eum familiarissimum suũ dimittere ab se, emandare in ultimas terras?
Item Philippica 13. Saxam uero Decidium præterire qui possum, hominē deductũ ex
ultimis gentibus. Rursus ad P. Lentulum epist. fam. li. primo. Recordare enim quibus
ex ultimis terris miseris, nec hoc pertimueris. Idem lib. 15. ad M. Marcellum. Nos qui-
dem longinqui & à teipso missi in ultimas gentes. Apud diuum Hieronymum fre-
quens est, monstrum in ultimas terras deportandum. Plautus in Mustellaria: Sd etiam
in terras solas, orasq́ ultimas sum circumuectus.

LXVIII

Talia gignit bellum.

Senarium hunc M. Tullius epist. ad Qu. fratrem lib. 2. ceu uulgo iactatum adducit:
τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. id est,
Similia bellum calamitosum perficit.
Sentiens è dissidijs eorũ qui rempub. administrant multa gigni absurda. uerba Cicero
nis sic habent: Summum ocium forense, sed senescentis magis ciuitatis quàm acquies-
centis. Sententia autem mea in senatu eiusmodi, magis ut alij nobis assentiantur quàm
nosmetipsi. τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. id translatum ad priuatam discordi-
am plusculum habebit gratiæ.

Vera fronte. LXIX

Quæ ex animo citraq; fucũ dicunẽ geruntũrue, uera fronte fieri dicũtur. M. Tullius pro C. Rabirio: At si uerũ tum uerissima fronte dixerunt, nũc mentiunẽ: si nũc mentiti sunt, doceant nos uerũ. Cõtra, dicemus mendaci frõte fieri quod geritur per simulatio nem. Quemadmodũ M. Tullius ad Qu. fratrẽ, si nõ fallit titulus: ait: frons, oculi, uultus persæpe mẽtiunẽ, oratio uero sępissime. Frõs & oculi maxime declarãt animi affectũ: nã uerba fingere nõ est difficile, sed ut ait Ouidius, perdifficile est crimẽ nõ pdere uultu. Et apud Maronem Dido: Spem uultu simulat, premit altum corde dolorem. Terẽtius in Sene seipsum excruciãte: Vah, etiã uultus fingit carnifex. Et in Phormione Geta cõponit uultũ Antiphonis in congressum patris, quẽ tamen retinere non potuit.

Porcus Troianus. LXX

Gulæ ueteres architecti & hoc cõmenti sunt, ut bos aut camelus totus apponereẽ, differtus intus uarijs animantiũ generib9. Hinc & porcus Troianus uenit in populi fabulã, cui hoc nomẽ inditũ est, quod ita uarias animantiũ species utero tegeret, quẽadmodũ Durius equus texit armatos uiros. Macrobius lib. Saturnaliũ iij. refert Cinciũ in oratione qua suasit legem Fanniã de moderandis sumptibus, obiecisse suo seculo, qđ porcum Troianũ mensis inferrent. Mihi si detur optio, malim porcũ Troianũ q̃ equũ: conueniet in opipara conuiuia, aut in hominem uarijs delicijs expletum.

Pilus in medio. LXXI

Minimum discriminis significantes dicimus pilum interesse, id uehementius est q̃ si dicas culmum latum. Theocritus in Thyonicho:

λασῶ ἢ μανεὶς πόκα. θρὶξ ἀνὰ μέσον. id est,

At me imprudentem capiet uesania tandem. Vix pilus in medio est.

Verba sunt amantis ac metuentis ne tandem amor exeat in insaniam, à qua tam parũ absit, ut uix pilus sit in medio. Cõsimili tropo Plautus dixit in mustellaria, Pluma haud interest patronus an cliens probior siet, Homini cui nulla in pectore est audacia. Non interest pluma, dixit, pro nihil omnino refert. Asinius Pollio M. Ciceroni, Nullum em̃ uestigium abs te discessurus sum.

Musopatagos. LXXII

μυσοπάταγος, dicit̃ q percitus est & attonitus furore musarũ. Ita Maro in Georgicis:

Quarum perculsus amore Sacra fero.

Transfertur ad eos qui sua poemata sic amant quemadmodũ parentes liberos. M. Tullius ad Qu. fratrem lib. ij. Non me Hercle quisquam μυσοπάταγος libentius sua recentia poemata legit, quàm ego te audio. Horatius:

Versus amat, hoc studet unum.

Vt Phrygius amauit Pieriam. LXXIII

Plutarchus in lib. περὶ γυναικῶν ἀρετῶν ostẽdit ad suã usq; ætatẽ durasse consuetudinem ut uxores optarent sic amari à uiris ὡς φρύγιος ἠράσθη πιερίας, id est, quemadmodũ Phrygius amauit Pieriã. Id ortũ est ab huiusmodi historia. Ionum qui in Miletũ cõmigrarant, nõnulli seditione mota aduersus Nelei filios, secesserunt Myuntem, atq; ibi sedem constituerunt, multis iniurijs affecti à Milesijs, qui cum illis beliũ agitabant ob defectionẽ, uerum nec atrociter, nec excluso omni cõmercio, sed nonnullis diebus festis mulieres è Myunte Miletũ itabãt. Erat aũt ex his qui secesserãt uir quidã nomine Pythes, cuius uxor dicta est Hippygia, filia Pieria. cum autẽ Mileti die festo sacrificaretur Dianæ, quam illi Neleidam cognominant, misit eò uxorẽ & filiam id precatas, ut sibi festo liceret interesse. Ex Nelei uero filijs longe potentissimus erat Phrygius. is captus amore Pieriæ, cogitabat qua re posset puellæ q̃ maxime gratũ facere. Cũq; illa dixisset nihil accidere posse gratius, quàm si efficeret sibi liberum frequenter Miletum commeare multis uirginibus comitatam: ex his uerbis Phrygius intelligens ab illa quæri pacẽ & amicitiam ciuibus suis, bellũ composuit. Hinc Pieriæ nomẽ & apud Milesios & apud Myuntios mire gratiosum esse cœpit, adeo ut puellę quę uiris nuberent, ominis causa precari soleãt, Vtinam sic amer à uiro, ut Pieriam amauit Phrygius.

Vita hominis peregrinatio. LXXIIII

παρεπιδημία τις ὁ βίος. id est, Peregrinatio quædã est uita. Socrates in Axiocho

Platonis adfert hanc sententiā ut uulgo apud omnes decantatā. quanq; is dialogus ha
betur inter nothos, uidetꝰ esse potius hominis Christiani, qui Platonē uoluerit imitari.
Hæc enim sententia frequenter occurrit in sacris uoluminibus, uitam hanc esse exiliū,
esse incolatum & peregrinationē: quanq; & Socrates Platonicus narrat animas homi
num è cœlo fuisse delapsas, quò sibi per philosophiæ studium parant reditum.

LXXV

Tota hulcus est.

In eodem dialogo, ad laudatam agriculturam, ita respondet Socrates, ἀλλ' οὐχ ὅλη ὡς
φασιν ἕλκος, ἀεὶ λύπης πρόφασιν εὑρισκόμενον. i. Verū an non tota, quod aiunt, hulcus est,
semper molestiarū occasionē ex se gignens? Id quidē esse uerū declarauit Vulteius Ho
ratianus. Cæterū quicq́d nobis uehemēter molestū est, Hulcus, Vomicā & Carcinoma
solemus appellare. Quemadmodū de Cæsare Augusto literis proditū est, quod Iulias
filiā & neptē, & Agrippā prius adoptatum, postea abdicatum, non aliter appellare so-
let, quàm tres Vomicas suas ac tria Carcinomata: adeoq; detestabatur mores illorū mi
nime frugales, ut ad omnem illorum mentionem soleat exclamare uersu Homerico:

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι. id est,

O utinam celebs mansissem, orbusq; perissem.

Atq; hic quoq; uersus inter prouerbiales merito referendus est, usurpādus ab his qui in-
feliciter duxerūt uxores, aut liberos pœnitēdos susceperūt. Cōueniet & in hominē mo
lestis morib. Theocri. in epitaphio Adon. acerbū dolorē ποτικάρδιον ἕλκος appellat:

Ἄγριον ἄγριον ἕλκος ἔχει κατὰ μηρὸν Ἄδωνις,
Μεῖζον δ' ἁ Κυθέρεια φέρει ποτικάρδιον ἕλκος. id est,

Dirum dirum uulnus habet circa inguen Adonis:
Sed maius Cytherea gerit sub pectore uulnus.

LXXVI

Ex cohorte prætoris.

Qui ad omnē nutū præsto sunt, & cum autoritate delegātur ad hoc, aut ad illud exe
quendum, ex cohorte prętoris appellari dicunt. M. Tullius ad Qu. frat. epistola prima:
Quos uero aut ex domesticis cōuictoribus, aut ex necessarijs apparitoribus tecū esse
uoluisti, qui quasi ex cohorte prętoris appellari solēt, horū non modo facta, sed etiā di
cta nobis præstanda sunt &c. Ministri prætorum non egent alia excusatione, q̃ ut di-
cant se quod fecerunt, illorū iussu fecisse: ut iam in prętorem sit actio, non in ministros.
simile imperium in quosdam cibo officijsq; sic deuinctos, ut nihil ausint recusare.

LXXVII

Lucernam accendere possis.

Vehementem iram hac hyperbole exaggerauit Theocritus in Thyonicho:

Κἠφατ' ἔτ'. θυμαρέως κεν ἀπ' αὐτᾶς καὶ λύχνον ἅψαις. id est,

Incaluitq; ira, facile accendisse lucernam Ex ipsa ut possis.

Verba sunt amātis ac de proteruia puellæ conquerētis, quæ quū in cōuiuio sileret, qui
dam illi dixit, Nō loqueris, lupū uidisti: illa ad nomē lupi uehementer incanduit. Ade
rat enim adolescens nomine Lupus, quem adamabat. Irati dicuntur ardere. Similis hy
perbole, licet sordidior, & hodie fertur apud nostrates ita loquētes, Adeo exarsit ira, ut
ouum ad illius frontem posses decoquere.

LXXVIII

Semper aliquem uirum magnum.

ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν, hoc hemistichiū M. Tullius ut uulgo iactatū adducit in epi
stola ad Qu. fratrem, cuius initium: Statius ad me uenit: Quod aūt expectationē tui cō
cursumq; eum qui erat futurus si unà tecum decederet, neq; antea uisus esset sustulit, id
mihi non incōmode uisum est accidisse. Exhaustus est enim sermo hominū, & multæ
emissæ iam eiusmodi uoces, ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν, quæ te absente cōfecta esse lætor.
Vnde sumptum sit hemistichium nondum liquet, nisi quod fortasse pro αἰεί legendū
est, αἴτει, id est postula, aut αἰτεῖ, id est postulat & requirit.

LXXIX

Ne si ad Iouis quidem aulam.

Qui metuunt malum, ad asylum, ad aram, ad arcem, ad statuas principis, ad diuorum
phana cōfugiūt. Verū à morte nullum est effugiū. Id ita Sophocles expressit uersibus:

ὅταν γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ θανεῖν ἐλθὼν τύχῃ
οὐδ' ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγοι μολών. id est,

Vbi mortis urget tempus, ad Iouis atria

Si fugeris, effugere non possis tamen.
Prouerbij species est in illis uerbis, uel ad Iouis quidem atrium: quod pro tutissimo possuit refugio. Huc confugerat Aquila insectante scarabeo.

Oracula loqui. LXXX

χρησμὸς λέγειν. i. Oracula loqui dicuntur, qui certa & indubitata loquuntur. Theocritus in Syracusijs:
χρησμὸς ἁ πρέσβυτις ἀπώχετο θεσπίξασα. id est,
Hæc anus abscessit, diuorum oracla loquuta.
τὰ ἐκ τρίποδος alias dictum est, & Sibyllæ folium. M. Tullius ad Brutũ epistola cuius initium, Scripta & obsignata iam: Hæc ex oraculo Apollinis Pythij ædita tibi puta. Idem de finibus quinto: Quia quum à Zenone inquam hoc magnifice tãquam ex oraculo æditur, uirtus ad beate uiuendum seipsa contenta est.

Non ab Hymetto. LXXXI

Crassam philosophiam ac rusticanam, quã discimus ex congressu plebeiorũ, nõ ex cõmentarijs Zenonis aut Platonis, M. Tullius ad Qu. fratrẽ li. ij. appellat philosophiã ab area Syra. Nos eñ, inqt, ita philologi sumus, ut uel cũ fabris habitare possimus, Habemus hanc philosophiã non ab Hymetto, sed ab area Syra. Hymettus Atticæ mons est, unde Hymettia mella. Cui opponit areã Syram, subindicãs rusticanã simplicitatẽ. Nã paulo ante non nihil attigerat de dicterijs argutis. Apparet id temporis M. Tulliũ in prædio quodam ædificasse. Quanquam haud scio an hic locus, quoniã uarius habetur in exẽplaribus, mẽdo uacet. Dispiciat eruditus lector, an pro area Syra legẽdũ sit, ex hara Syra. sic enim loquitur in Pisonem: Ex hara productę, nõ schola. Syri barbarie nobiles erant id temporis, quemadmodum Attici lepore dictorum.

Cymbalum mundi. LXXXII

Plinius maior in præfatione ad imperatorem Vespasianũ refert, Apionem grammaticum à Tyberio Cæsare Cymbalũ mundi cõsueſſe uocari, ob nominis, ut opinor, celebritatem: quum publicę, inquit, famę tympanum potius uideri posset. Is Apion aiebat eos ab se donari immortalitate, ad quos aliqua cõponebat. Huc Tyberius alludẽs appellabat illũ cymbalũ mũdi: quod hominẽ honesta fama donaret, quæ per uniuersum mundũ amabiliter resonaret. Plinius aũt ob arrogantiã mauult illũ appellari tympanũ publicę famę, quod famam daret potius quam honestam famam. Nã resonat & tympanũ, sed inamœno strepitu. Allusisse uidetur huc, quod tympana fiunt è pelle asinina.

In beato omnia beata. LXXXIII

A diuitib. omnia magnifice fiunt, à tenuibus frugaliter. Praxinoe in Charitib. Theocriti, laudans Ptolemæum, quod Adonidis festum magnificis sumptibus apparasset, non sine prouerbij specie dixit,
ἐν ὀλβίῳ ὄλβια πάντα. id est,
In diuite ditia cuncta.
Vsus erit, si dicas ab homine docto omnia docte fieri, à pio pie, à rege regaliter.

Digitum qua proferat. LXXXIIII

Schemate prouerbiali M. Tullius dixit pro A. Cæcina, Digitum quà proferat nõ habet. hyperbolicôs indicans illi nihil prorsus esse quod dicat agátue. locus sic habet: Denique ista nimia quæ dominatur in ciuitate potentia, in hoc solo genere quiescit, quid agat, quomodo aggrediatur iudicem, quà denique digitum proferat non habet. Sumptũ est à gestu rhetorum, qui uarius traditur à Quintiliano. simplicissimus est proferre digitum, quod plebeiorum est & rusticorum.

Tristis litera. LXXXV

M. Tullius pro Milone: Quod nisi uidisset posse absolui eum qui fateretur, quũ uideret nos fateri, neque quæri unquam iussisset, nec uos hanc tam salutarẽ in iudicando literam, quàm illam tristem dedissetis. Tristem literam appellat θ. salutarẽ τ. quod hac absolueretur reus, illa damnaretur. de quo non nihil attigimus in prouerbio Theta præfigere. Asconius Pedianus, si modo codices mendo uacant, indicat θ. fuisse notã damnationis, τ. absolutionis. N. L. ampliationis, hoc est, non liquere. T. Liuius dixit tristiorem notam.

LXXXVI

Iouis germen.

Ἐκ Διὸς ἔρνος.i. Ex Ioue germen dicebatur insigni uirtute præditus.uerba sunt pasto
ris ad pastorē musices pulchre peritum,cui honoris gratia clauam dono dedit. Claua
autē gestamen est Herculis,ex Ioue prognati. obseruatum est à priscis, à poetis Iouis
filios semper induci ciuiles & humanos,contrà Neptuni truces & asperos.Musica au-
tem ciuilitatis magistra est.Carmen sic habet:

Οὕνεκεν ἐσσὶ γὰρ ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος. id est,

Es siquidem tu, Reuera factum ac prognatum ipso ex Ioue germen.

Interpres tamen mauult eò referre,quod qui uera loquũtur, ex Ioue prognati dicũtur,
adducens carmen Homericum:

οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν,
ὅ,τί κεν κεφαλῇ κατανεύσω. id est,

Haud etenim fallax erit aut reuocabile quicquam
Quod capite annuero.

Pastor ob id laudatur quod ingenue profiteatur se non conferendum cum insignibus
musicis. Qualis inducitur & à Marone: Me quoq; dicunt
Vatem pastores,sed non ego credulus illis.

LXXXVII

Musarum aues.

Μουσᾶν ὄρνιθας.i. Musarum aues,non absq; prouerbij specie Theocritus in Thalysia
appellat poetas,quod lusciniarum in morem assidue canant sua poemata. Scholiastes
admonet omnes aues canoras musarũ aues appellari. Sentit aũt sibi displicere poetas,
qui cuculorum more audent Homero occinere.

LXXXVIII

Nullus dies omnino malus.

Astrologi designant quosdam dies fortunatos aut infelices,sed his aut his rebus:nul
lo tamē die indulgendum est ocio,quod nullus sit adeo inauspicatus,quin alicui nego
cio sit felix,si quis recte utatur concesso tēpore. dies infaustus gerendo bello, aut naui
gationi,felix est administrandæ rei familiari. Nullus autem dies non prosper parandæ
bonæ menti. Fatetur hoc Hesiodus περὶ ἔργων καὶ ἡμερῶν:

Καί ὅποτε πάγκακον ἦμαρ. id est,

Omni ex parte dies malus haud obuenerit unquam.

LXXXIX

Guttam aspergere.

Quum ex magno lucro paululum quiddam alicui deciditur, guttã aspergi dicimus.
M. Tullius in oratione pro A. Cluētio: Atq; etiam ipse conditor totius negocij Guttã
aspergit huic Bulbo. Itaq; minime amarus is uisus est, qui aliquid ex eius sermone spe-
culæ degustarat. Eodē schemate dicimus micã auri, ꝓ minima portiuncula. Sed in uer
bis M. Tullij præter tropum prouerbialē subest facetissima allusio in proprijs nomini
bus. Stelemus ꝓmiserat magnã pecuniæ uim iudici Bulbo. Nã id erat iudici nomē. Ste
lemus autem qui totũ hoc negocium condiebat (hinc enim dictus est conditor media
producta, nō à cōdendo conditor prima acuta) adiungit Bulbo alterum iudicē cui no
men Gutta. ea res Bulbũ reddidit alacriorē. Solent autē coqui bulbis, id est ceparũ ge-
nus, addere condimenta quo fiant dulciores. Ad id alludens Cicero, Itaq;, inquit, mini
me amarus is uisus est. Hinc & guttatim fieri dicitur, quod fit paulatim. Plautus in Mer
catore, Cor guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem. Et guttatim donat,
qui sæpe, sed minuta largitur.

XC

Rectam instas uiam.

Rem acu tetigisti, huic simillimũ est quod habet Plautus in Asinaria: Est ne hoc ut di
co Libane? Lib. Rectam instas uiã, ea res est. Vt qui fallũtur, dicunt tota aberrare uia,
ita qui rem bene coniectãt, dicuntur rectam insistere uiam: quod schema mire tritũ est
& hodie uulgo illiterato. Simili schemate dictum est in Cassina, Nunc pol ego demũ
in rectam redij semitam, pro eo quod erat, rem ipsam deprehendi.

XCI

Æacidinæ minæ.

In eadē ita loquit mercator: Siquidē hercle Æacidinis minis animisq; expletus ince
dit. Iratus si me tetigerit, iratus uapulabit. Nō sine ꝓuerbij specie dictũ est, pro atrocib.
ac superbissimis minis. uersus patitur ut pro Æacidinis legat Æacinis. Nam id nōnulli
diuinant

diuināt, sed probabilius est poetā sentire de Achille Æaci nepote, quē Homerus ubiq; facit stomachabūdū ac minabundū: uelut in primo statim Iliados libro, ubi sic incādescit in Agamemnonē ut manū admoueat capulo, à côuicijs ad pugnas uēturus, nisi Pallas eū capillis reuocasset. Quin & ipsum opus ab Achillis ira habet exordiū, μῆνιν ἄειδε θεά. Quod quidā adferunt de Æaco maniū iudice, nō uideo quid ad hunc faciat locū. Quicquid etiam inuictum & insuperabile uolumus intelligi, Achilleum dicimus.

Oleo nitidius. XCII

Olei nitor adeo uenerat in prouerbiū, ut mysticæ quoq; literæ iubeant facie oleo uncta dissimulare tristitiā ieiunij. Plautus in Truculēto, de amica pulchre cōpta: Feruide ut tota floret, ut oleum nitide nitet. Oleum nitorem ac lucem addit rebus omnibus.

Herculis quæstus. XCIII

Herculis quæstū pro magnis impendijs dixit Plautus in Mostellaria: Dapsiles sumptus facit. perdidit patrē, unus istic seruus acerrimus Tranio. is uel Herculis conterere quęstū potis est. Aliàs dictū est, olim plerosq; decimā lucri partem Herculi uouere solitos. Huius fauore persuaserunt sibi rem fore auctiorē. Ex tam multis decimis oportuit immensam pecuniarum uim conflari. Quæstum appellat facete, quasi Hercules suum fauorem uendiderit.

Posterius dictum. XCIIII

Doctum doces, Memorē mones, Sciēti loqueris, aliaq; eius formę antea retulimus. Eundē sensum festiuissime extulit Plautus in Asinaria: quū em̄ Demænetus queritās de moribus uxoris dixisset, Fateor eam esse importunā atq; incōmodam, respondit Libanus seruus, Posterius istuc dixti q̄ credo tibi. hoc est, sciebam priusquā diceres. Nec uideo quamobrem Nonius hic posterius interpretet̄ minus. Ne id quidem caret ꝓuerbiali schemate quod mox sequit̄: Tu primus sentis, nos tamē prænoscimus. Dedecus ille domus sciet ultimus, ait Satyricus. & Terētius, Is solus nescit omnia. sed aliena mala licet priores intelligamus, non dolent nobis: sensus igitur mali primū ad illos peruenit, ad quos res attinet, noticia ad alios.

Tanquam de specula. XCV

Qui futura longe prospiciūt priusquā eueniant, tanquam de specula præuidisse dicunt̄. M. Tullius ad Ser. Sulpitiū libro quarto: Multo enim ante tanquā ex aliqua specula prospexi tēpestatem futuram, &c. Habēt enim non oppida tantū & arces, sed & naues speculas suas: inde periti naucleri prospiciunt imminere uentos aut turbines.

Verbis conceptis peierare. XCVI

Olim iuraturo solēnibus uerbis præibat̄, quo iusiurandū esset firmius. Plautus in Asinaria: Vbi conceptis uerbis sciens libēter peieraueris. Idē in Bacchidibus: Ego iusiurandū uerbis conceptis dedi, daturū me hodie mulieri. Interdū iurans tenebat arā, quo maior esset iusiurādi religio. Itaq; sanctissimum iusiurandū significātes, dicebant, Nec si aram tenēs iuraueris, credam tibi. M. Tullius in oratione pro L. Flacco: Ergo is qui si aram tenens iuraret, nemo crederet, per epistolam quod uolet iniuratus probabit?

Agones. XCVII

Admonuimus Antigonū regem Demetrij nepotē militari ioco dictū Dosonē, qđ omnib. polliceret̄ dicēs δώσω, nec præstaret semper pollicita. Ita qui apud Romanos percutiebant uictimam, Agones dicti sunt, quod ex more priusquam ferirent, populū rogabāt, Agon' id est, ago ne? Ouidius in Fastis,

Semper agátne rogat, nec nisi iussus agit.

Agonum meminit Lactantius Statij enarrator. Quadrabit in contatores, qui semper deliberant, neq; quicquam aggrediuntur.

Fungus putidus. XCVIII

Senem iam delirū & inutilē Plautus in Bacchidibus fungū putidū appellat. fungi licet natura insipidi olim in delicijs erāt, & adhuc sunt apud Italos, sed teneri ac recētes: uetulis nihil insipidius. Verba Plauti sic habēt: Terrę odiū ambulat. Iam nihil sapit, nihil sentit, tanti est, quāti fungus putidus. Quin & hoc ipsum, Terræ odiū, ꝓuerbij figurā habet, uelut illud, Telluris inutile pōdus. Idē in Bacchidibus, inter stoliditatis côuicia ponit & fungos: Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, Blēni, buccones. In Mostellaria ꝑ stolido

stolido fruticem appellat. Nec uerisimile loquere, nec uerum frutex. In cęteris arboribus est nõnulla imago dignitatis ac prudentiæ. Frutex temere nascitur, expers cultus, & aut nullum habet fructum, aut syluestrem & inutilem.

Viuum noueris. XCIX

Antea retulimus, uiuorum meminisse oportet. Id meretricula in Truculẽto Plautina detorquet in alium sensum, amatorem pro mortuo ducẽs, qui desierat esse dando. Dum uiuit, inquit, hominem noueris, ubi mortuus est quiescas: Te dum uiuebas noueram. Pecunia iuxta Hesiodum anima est mortalibus, ea amissa, exanimis est homo.

Lippo oculo similis. C

Video quosdã his moribus, ut eos æquo animo ferre non queas: rursus ita industrios & ad obsequium expositos, ut quoties sese offert occasio, nõ possis cauere, quin aliquid illis cõmittas. Lippus oculus manuum contactu læditur, & tamen naturale est nobis illic habere manum ubi dolet. Plaut. in Persa: Ego nec libenter seruio, neq; satis sum hero ex sententia. Sed quasi lippo oculo me herus meus, manum abstinere haud quit tamen: Quin mihi imperet, & quin me suis negocijs pręfulciat. Item in Bacchidibus: Lippi illic oculi seruus est simillimus. Si nõ est, nolis esse neq; desideres: Si est, abstinere quin attingas non queas.

CHILIADIS QVINTAE CENTVRIA I

Tu in legione, ego in culina. I



IN Truculento Plautina militi atrociter minitanti coquus respondet. Sis tu in legione bellator si uis, at ego in culina Ares. Auxit coquus bellatoris uerbum. Mars enim deus belli est. Quod autem dixit Ares pro Mauors, nõ est Plauto nouum Græcas uoces admiscere Latinis. Quanquam in nonnullis exemplaribus habebatur aues, in nonullis aries, sed mendose.

Citius quàm formicæ papauer. II

Non caret adagij specie, quod est apud Plautum in Trinummo: Confit citius, quàm si tu obijcias formicis papauerem. Verba sunt Stasini serui, narrantis quadraginta minas intra quindecim dies fuisse cõsumptas, utpote in commessationes, compotationes, balnea, in piscatores, pistores, lanios, coquos, olitores, myropolas, et aucupes dissipatas, nõ aliter quàm si papauer obijcias agmini formicarũ. Mox enim distrahitur aceruus, dum una quæque suum arripit granulum.

Itidem ut Acheronti. III

Apud eundem in eadem fabula amãti reposcenti quæ dederat, respondet scortũ. Nã itidem ut Acheronti hic ratio accepti scribitur, Intrò receptum, quando acceptũ est, nõ potest ferri foras. Sentit nihilo magis ad amãtem redire, quod in meretricis domum est datum, quam redeunt ab inferis mortui, unde iuxta Catullum negant redire quẽquam.

Mus non uni fidit antro. IIII

Nihil hodie est decantatius apud uulgus, q̃ eum murem esse miserum, cui non est nisi unus cauus. Idem Plautus expressit in Truculento:
Sed tamen cogitato mus pusillus quàm sit sapiens bestia,
Ætatem qui uni cubili nunquam committit suam.
Quia si obsideatur unum, aliunde præsidium gerit.
Locus erit adagio si quem admonebimus, ut sibi plures amicos paret, aut una cum opibus studeat philosophiæ, ut si fortuna quod suum est eripiat, in literis sit præsidium.

Post rem deuoratam ratio. V

Quemadmodum de sera ope dicitur, post bellum auxilia, ita de sera parsimonia dicitur, post absumptam rem supputatio. Stasinus in Trinummo Plautina: Sero atq; stulte, prius quod cautũ oportuit, postq; comedit rem, post rationẽ putat. Loquitur seruus herili filio supputanti rationem accepti, quũ tota summa iam esset nequiter absumpta. Nimirum hoc est numerare præteritas undas, quum uenientes oporteat censere.

Cœna popularis. VI

Quemadmodum Phormio Terentianus cœnam dubiã appellat, uarijs epulis instru-

ctam, ubi tu dubites quid sumas potissimum, ita Philto Plautinus cœnã popularem appellat magnificam, egregieq; lautam atq; adeo gratuitam quoq;, quales solent exhiberi populo. Verba Plautina sic habent: Quid tu si in ædem ad cœnam ueneris, atq; ibi opulentus tibi par forte ut uenerit, apposita sit cœna, popularem quam uocant. Si illi congestæ sint epulæ à clientibus, &c.

Apud mensam uerecundari neminem decet. VII

Sequitur ibidem aliud prouerbium quod ex tanta antiquitate per manus traditum hodieq; uersatur in ore omnium,

Verecundari neminem apud mensam decet,
Nam ibi de diuinis atq; humanis cernitur.

Nisi quod uulgus addit, nec in lecto. Sententia est nõ philosophi, sed Stasini serui Comici, quum nusquã magis habenda sit uerecundiæ ratio, quàm in lecto & in conuiuio. Sunt tamen qui rustico pudore molesti sint conuiuæ, semper expectantes ut ipsis præministret, & quod datum est reponentes. Iam hoc ipsum de diuinis atq; humanis cernitur, prouerbiale est, quo tropo significabant de summa rerum agi. Dictum seruo dignum qui felicitatis puppim ac proram in uentris expletione collocarat.

Salillum animæ. VIII

In eadem scena Philto hominem uocat Salillum animæ, sentiens hominis breuissimã esse uitam, uidelicet quãtulum salis cuiq; in conuiuio apponitur. Locus Plautinus sic habet, Dei diuites sunt, deos decet opulẽtia, Et factiones, nos homunculi sumus Salillum animæ, quam quum ex templo amisimus, Æque mendicus atq; ille opulentissimus censetur, ad Acherontem mortuus. Quãquam extremo senario desunt duæ syllabæ. Pelops censetur, aut censetur Crœsus, aut aliquid simile.

Nummus plumbeus. IX

Quẽadmodum assis, obulus ac teruncius, ita & nummus plumbeus abijt olim in uilitatis prouerbiũ. Plaut. in Trinummo: Cui si capitis res fiet, nummũ nunq; credam plumbeum. Idem in Cassina, Cui homini hodie peculi nũmus nõ est plumbeus. Æreos nummos & hodie nouit Flandria, plumbeos Anglia. At M. Tullius lib. ad Atticum v. Vatinium semissem hominem uocat uilissimum & contemptissimum. Simul uerò semissis homo contra me arma tulit. Et tressis agaso pro contemptissimo dictus est alibi. Plaut. in Mustellaria: Tace sis faber, qui cudere soles plumbeos nummos.

Basilica facinora. X

Ante admonuimus quicquid magnificũ esset appellari solere βασιλικὸν, ut ualere βασιλικῶς. & magnificas ædes basilicas appellabant. Plautus in Trinummo de seruo nullius rei, sed philosophica quædam loquente: Dij inquit immortales, basilica hic quidem facinora inceptat loqui. Notum est illud Pori responsum, qui roganti Alexandro à quo fuerat bello superatus, quomodo te tractor; βασιλικῶς, inquit. Roganti, nunquid aliud: respondit, ἐν τῷ βασιλικῶς omnia comprehendi. Nihil enim humile decet reges. Duriusculum est quod Plautus dixit in Epidico, Dij immortales, ut ego perij basilice.

Nec caput, nec pedes. XI

Negotiũ ita perturbatum, ut nescias quo pacto uel expedias uel amittas: ueteres dicebant, nec caput habere nec pedes. Sic enim M. Tullius iocatur respondens suo Curioni: Sulpitij tibi operã intelligo ex tuis literis non multũ opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut quẽadmodum scribis, Nec caput, nec pedes. Equidem uellem pedes haberẽt, ut aliquãdo redires. Antea nobis dictũ est ex Platõe ἀκέφαλος μῦθος. Sine capite fabula.

Somnum non uidit. XII

Quũ somnus non uideatur, sed ille potius occludat oculos, dubium nõ est quin prouerbiali schemate dictum sit: Somnũ oculis non uidit. Nam his uerbis significant summam uigilantiã. M. Tullius Curio lib. viij. Epist. Ita Caninio consule, scito neminẽ pransisse. Nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirifica uigilantia, qui toto suo consulatu somnum non uiderit. Dicti argutia in hoc est, quòd is unum modò diem consul fuit. Prouerbij ratio est in tropo.

Manum ad os apponere. XIII

Hoc gestu significamus nos scire quippiã, quod tamẽ nolimus effari. Cęlius Ciceroni libro

ni lib.viij. At Domitius quum manus ad os apposuit, te ad ix. Calend. Iunij subrostrarij quod illorum capiti sit dissiparant perisse.

Emendus cui imperes. XIIII

Cuiq; in suos seruos imperiosum esse licet, in alienos aut in liberos nõ item. Ita Plautinus Stasinus in Trinummo hero imperiosius reuocanti, quem herum esse nesciebat, aut scire dissimulabat. Emere, inquit, melius est cui imperes. Itẽ in Persa. Emere oportet quẽ tibi obedire uelis. Huc pertinet illud Theocriticum quod alibi recensuimus, nõ sum sollicita ne mihi uacuã abstergeas. Mulier indignè fert obiurgari ab illo cui nõ erat ancilla nec uxor. Addit & illud, Συρακουσίαις ἐπιτάσσεις. id est, Syracusanis mulieribus imperas, hoc est, non tuis, sed liberis.

Omnium quos sol uidet. XV

Sunt & illæ figuræ prouerbiales, omniũ quos terra sustinet, aut q̃s sol uidit pessimus optimúsue. Plaut. in Sticho: Facile inuenies & peiorem et peius moratam pater quàm illa fuit, meliorem neq; tu reperies, neq; uidit sol. Idem in Bacchid. Quia ædepol certo scio Vulcanus, luna, sol, dies, dij quatuor
Scelestiorem nullum illuxere alterum. Vergilius,
Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.
Vnde & oculus mũdi dictus est. Simile est illud. Quodcũq; in solũ uenit. M. Tullius Epistola.fam.lib.ix.epist.ultima. Conuiuio delector, ibi loquor, quicquid in solũ ut dicitur, & gemitum et risus. Sentit se in conuiuio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis seu tristibus. Citatũ est nobis hoc adagiũ in superioribus ex primo libro De natura deorũ, sed hic locus tum non occurrebat, qui tamen ad prouerbij fidem pertinere uisus est. Plaut. in Pœnulo, Quantum hominum terra sustinet sacerrimo.

Sale & aceto. XVI

Parcum tenueq; prandiũ significans Grippus piscator in Rudentibus ait, Sed hic rex cum aceto pransurus est, sine bono pulmẽto. Miseris, obsoniorũ loco sal est cum aceto. M. Tullius ad Papirium Pætum lib.ix. Tyrotarichi meminit, ceu plebei condimenti. Id erat ius è caseo confectum, quod & hodie Itali uocant menestram. Meminit & Pompili piscis uilissimi, qualis erat & gobio. Quem, inquit, tu mihi Pompilum, quem denarium narras, quam Tyrotarichi patinam? De pompilo pisce crebra est apud Plinium mentio. Denarium suspicor esse uocem deprauatam. Certe mihi nondum liquet quid sibi uelit. Acetũ tamen nonnunquam usurpatur in significationem acuminis, ut Plaut. Acetũ habet in pectore. & Persius, Mordaci lotus aceto. Varro in Sesquiulyxe citãte Nonio, Alteram uiam deformasse Carneadẽ uirtutis, à cupis acris aceti, hoc est, magna subtilitate.

Cassa glande. XVII

Inter uilitatis adagia retulimus & illud, Cassa nuce nõ emam. Simillimo tropo Plaut. in Rudentibus, dixit cassam glandem. Promittens indicium quęrit preciũ. Alter licitatur, nummos trecẽtos. Grippus respõdet, tricas. Lab. Quadringentos. Gr. Tramas putidas. Lab. Quingentos, Gr. Cassam glandem. Lab. Sexcentos. Gr. Curculiunculos minutos fabulare. Cassam glandem dixit, pro uitiosa glande, & inani putamine.

Veruecea statua. XVIII

Plautinus Egio in Captiui duo, seruũ stupidum appellat statuam uerueceam, quasi dicas, brutũ ac mutum hominẽ: Vos, inquit, ite intrò, interim ego ex hac statua uerueceam uolo erogitare, meo minore quid sit factum filio. Quidam pro uerueceea legũt uerberea, quasi uerberonem plagis assuetum, pro statua marmorea dixerit uerbereã. Certe dictionem uerueceam non patitur carminis trochaici ratio, superesset enim una syllaba, nisi in cea facias synæresim.

Hoc age. XIX

Quum aliquem iubemus esse attentum, dicimus, hic esto, aut, hoc age. Audiuit Caligula Imperator ab ijs qui uenarant illum interfecturi, hoc age. Et Plautus in eadem fabula, Hoc agamus.

Quàm in tragœdia comici. XX

Vbi quis in aliena uersatur harena, inducti dicẽtur in tragœdiam Comici. Diuersi generis sunt Tragœdia & Comœdia, nec phas est tragicas personas in comœdiã inducere, nec

re,nec contrà. Plautus in Pœnulo: Quin ædepol indoctior sum quam in tragœdia Comici. Ego legendũ arbitror, inductior sum. Allusit enim Colabiscus ad id quod dixerat Milphio. Fac modo ut conducta tibi sint dicta ad hanc fallaciã. Respondit iocans, Inductior sum, id est, instructior sum.

Non magis quàm canem. XXI

Odium & contemptũ uulgò declarãt canis uocabulo. Hor. Odit cane peius. Et Plautus in Amphitryone: Valuistin' usque? Expectatus aduenio? Sos. Haud uidi magis. Expectatum eum salutat haud quisquam magis quàm canem. Sic enim legendum opinor, ut constet ratio carminis trochaici, tetrametri, catalectici.

Gralatorius aut testudineus gradus. XXII

Plaut. in Amphitryone: Blep. Non potuimus nostros grãdius grandire gradus. Amphi. Siue gralatorius, siue testudineus fuerit, certum est mihi hunc scelestum perdere. Itẽ in Pœnulo: Vinceretis ceruũ cursu, gralatorem gradu. Gralæ dicũtur fustes quibus innixi quidam ingrediuntur, quos gralatores appellauit antiquitas, Græcis κηλοβάται dicuntur, quemadmodum schœnobatæ uocantur funambuli. Ii fustes quo sunt lõgiores à gradu cui pes innititur, hoc gradus sunt maiores. Tantũ elicere licuit, è corruptissimo loco apud Nonium, præsertim in æditione Aldina. Idem Plaut. in Menæchmis: Atque eccũ incedit. moue formicinũ gradum. Formicæ uidentur currere, quum minimũ promoueãt. Rursus in Pœnulo: Vicistis cochleã tarditudine. In eadem tardos appellat spissigradissimos, & tardiores quam sint corbitæ in tranquillo mari. Rursus talium gradum dicit esse succretum cribro pollinario, quòd simila per angusta foramina, paulatim defluat.

Dædaleum remigium. XXIII

Ad celeritatem significandam Plaut. in Amphitryone dixit, Remigijs Dædaleis, pro uolatu. Non ocyus quiui, si Dædaleis me tulissem remigijs.

Argentum accepi, imperium uendidi. XXIIII

Nihil hac sententia decantatius: qui accipit beneficium, perdit libertatem. Demænetus eleganter expressit in Asinaria:
Argentum accepi, dote imperium uendidi.
Nam pauper uxorẽ duxerat pulchre dotatam, sed in quam nihil haberet imperij. Talis inducitur & Nausistrata in Phormione Terentiana.

Despuere malum. XXV

Manet & hodie in uulgi moribus, ut si quid audiant execrãdum, quod sibi nolint euenire, despuant uelut abominantes. Id autem hęsit ex ueterũ superstitione, qui sibi persuaserant desputationem esse remediũ aduersus imminentia mala, præcipue aduersus morbum comitialem: cui non hinc tantum est nomen inditum, quod in hominũ frequentia sæpius oboriatur, uerumetiã quod prohibeat comitia fieri: & in admouendis remedijs ter expuere habebatur salutare. Velut etiam aduersus incãtationes, ut refert Plin. Simili superstitione contrà improbæ spei fascinum, ter in sinum expuebant. Plaut. Et illic isti qui sputatur morbus uenit. cui respõdetur: Ain' uerbero mihi eum morbũ esse, qui me opus sit insputarier? Hic rursus alter, Ne uerere, multos illic morbus homines macerat, quib. insputari saluti fuit, atque illis profuit. Idem in Amphitryone: Teque obsecro hercle ut quæ loquutus despuas.

Χρήσει καὶ κτήσει. XXVI

Qui se totũ alicuius haberi uolebat, dicebat χρήσει καὶ κτήσει, tuus sum. hoc est, & usufructu & proprietate. Siquidem in possessionibus sæpenumero fit, ut penes alium sit dominium, penes alium usus fructus. M. Tullio Curius libro octauo: Si uales bene est, sum enim χρήσει μὲν tuus κτήσει δὲ Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipium illius. Sentit Curius se sic esse addictũ Attico, ut tamẽ bene uelit Ciceroni. Id M. Tullius uelut exponens ita respondet. Et nisi haberem studiorum meorum socium Atticum nostrũ, cuius quando te proprium esse scribis mancipio & nexu, meũ autem usu & fructu, contentus isto sum. id enim cuiusque est proprium quo quisque fruitur atque utitur. M. Tullius ludẽs cum Iureconsulto, ostendit proprietatem bifariam constare, mancipio & nexu. Nec hoc ius desiderat, modo liceat uti frui. propterea quòd quandiu manet ius utendi fruendi, perinde est ac si res sit propria.

Ferire frontem. XXVII

Qui supra modum & impotenter indignãtur, frontem ferire dicuntur. M. Tullius ad Atticum epist. 1. Puto te in hoc aut risisse aut ingemuisse. ut frontē ferias, sunt qui etiam Cæsonium putant, &c. Quæ prius dixerat, iudicabat esse digna, uel risu uel gemitu, cæterum de Cæsonio tam esse indignū, ut Atticus frōtem ferire debeat. Qui hoc negant esse prouerbium, eadem opera negent esse prouerbium, Perfricare frontem, & Premere pollicem, & alia complura quæ à gestu corporum ducta sunt.

Virtutem omnem explica. XXVIII

Eodem libro usurpat Homericū carmen, ut uulgo celebre, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, Curaq; & effice, ut ab omnibus & laudemur & amemur. Carmen ita reddi potest:
Omnijugæ tibi uirtutis succurrat imago.
id est, In hoc negotio expedi omnes uires, omnesq; ingenij neruos.

Clemens lanista. XXIX

Antea cōmemorauimus Græcum prouerbium, εὔνους σφάκτης. id est, beneuolus mactator. huic simillimū quod habet M. Tullius epistola ad Atticum lib. primo, (epistolæ initium est, Quæris ex me) lanista clemens. Nam ut reiectio facta est clamoribus maximis, quū accusator tanquā censor bonus homines nequissimos reijceret, reus tanquam clemens lanista frugalissimum quenq; secernit, ut primum iudices consederunt, ualde dissidere boni cœperunt.

Præpostere. XXX

Quum sentiemus rem præpostere geri, ueluti quū populus imperat principibus, aut discipulus docet præceptorē, cōueniet illud M. Tul. ex eadem epist. Ego, inquit, respondebo tibi ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Est aūt figura grammaticorum, quā illi & πρωθύστερον, siue ὑστερόπρωτον appellāt, quū quod prius est natura, posterius refert. ueluti si quis dicat: Cornelia Gracchos educauit ac genuit. In Homero talis tropus frequenter est obuius.

Consessus in talario ludo. XXXI

Nec prouerbij specie caret quod habetur in eadem epistola, Consessus talarius, pro conuentu hominum parum honoratorū. Nam consessus Græcè συνέδριον, propriè dicitur Senatus, aut iudicū, qui solent ex honestissimis deligi. In cōsessu talario qui nequissimus est, primas tenet. uerba Ciceronis sunt hæc: Non enim unquam turpior in ludo talario cōsessus fuit, maculosi senatores, nudi equites, Tribuni non tam ærarij quàm ut appellantur ærati: pauci tamen boni inerant, &c. Quanquàm & is iocus est prouerbialis, quod ait illos uulgo appellari solere pro tribunis ærarijs, tribunos æratos, hoc est obæratos, aut certe bene nummatos peculatu.

Contrahere uela. XXXII

In eadem epistola dixit cōtrahere uela, pro eo quod est reprimere sese, & cautius agere. Contraxi, inquit, uela perspiciēs inopiam iudicum, neq; dixi quicq; pro testimonio, nisi quod erat ita notum atq; testatū ut non possem præterire. Itidem Horatius, Et idem
Contrahes uento nimium secundo Turgida uela.
Sumptum est à nautis, qui uehementius spirante uento uela contrahunt, quo tutius nauigent: uento languidiore pandunt, captantes auram.

Ἔσπετε νῦν μοι. XXXIII

In eadem carmen Homericum festiuissime usurpat ad continuationem narrationis:
Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὅπως δὴ πρῶτον ἔπεδε id est,
Dicite nunc Musæ, dixistis quippe priora.
In cōmemoratione rerum ridicularū habebit gratiam. in Aldina æditione, hemistichiū modo refertur, ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Neq; enim semel habetur apud Homerum, licet finis non sit idem, uelut illud ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες. Iliad. ij.

In directum. XXXIIII

Quibus precamur exitium, eos iubemus ire in malam crucē, ad coruos, ad cynosarges. pro eodem prisci dixerunt in directū, quod illi directos appellarent in crucē suffixos. Nonius citat ex Varrone, Apage in directum à domo nostra istam insanitatē. Die rectos dici putat quasi in diē erectos. fortasse scriptū erat in dium erectos, quod qui crucifiguntur sub diū exponuntur. Præsertim quū addat à domo nostra. Sub dium rapiuntur, quæ

tur, quæ domo efferuntur. Insanitatem autem pro insania dixit M. Tullius, ne quis mendum suspicetur.

Mittere sanguinem. XXXV

Olim militibus, si quid grauius deliquissent, ignominiæ causa incidebatur uena. id appellabant sanguinē mittere. M. Tul. in eadem Epist. Missus est sanguis inuidię sine dolore. Sentit se liber atū aliqua parte inuidiæ, quòd in eo iudicio nō ualuisset ipsius testimonium, idq; citra dolorem suū, quod omnes scirēt iudices fuisse corruptos. Idem lib. vi. epistola 1. Sic Appius quum ex ἀφαιρέσεως prouinciā curarit, sanguinem miserit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectā, &c. Quin hoc ipsum ex ἀφαιρέσεως curare, πῤοιμιῶδες est in hominem furacem ac rapacem. Metaphora sumpta est à medicis qui in certis morbis corpus inaniunt, inedia aut uenarum incisione superflua detrahentes.

Faba nummus. XXXVI

Dictum est aliàs olim fabis ferri solita suffragia, quod innuisse Pythagorā existimant, quū uetaret edere fabas. Corrupta itaq; suffragia lepidissimo tropo significauit M. Tullius in eadem Epistola. Sed heus tu, uidésne consulatum illum nostrum, quē Curio ante ἀποθέωσιν uocabat, si hic factus erit, fabam nummum futurum? Hæc ille. Vbi faba nummus est, ibi redemptum est suffragium.

Nihil est, aut nihil curæ est. XXXVII

Idem eodem libro, Epistola cuius initium, Quum è Pompeiano, uersiculum Rhintonis ut uulgo iactatū refert, Illud tamē, inquit, uelim existimes, me hāc uiam optimatum post Catuli mortē, nec præsidio ullo, nec comitatu tenere. Nam ut Rhinton ut opinor,

οἱ μὲν πῤ' οὐδὲν εἰσίν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει. id est,

Nihili quidem hi sunt, cæteris curæ est nihil.

Sentit se non uti præsidijs magnatum, quod partim nihil possint, partim negligant res.

E terra spectare naufragium. XXXVIII

Aliàs nobis dictū est, de muris iudicare Achiuos, pro eo quod est in tuto spectare aliorum pericula. Idem alia metaphora festiuius extulit M. Tullius lib. ad Atticū ij. Epist. De geographia. Nunc uero quum cogar exire de naui, non abiectis sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio ut ait tuus amicus Sophocles,

κἂν ὑπὸ στέγης ἀκούειν ψύκκλος εὐδούσῃ φρενί.

Quanq; hic uersiculus in alijs codicibus habebatur uarius, sed æque deprauatus, in alijs erat omissus. Videt esse uersus trochaicus catalecticus. κἂν ὑπὸ στέγης ἀκούειν ψύκκλος εὐδούσῃ φρενί. pro ψύκκλος, quidam codices habebant ψάκαλος. quod quid sit non intelligo, ψύκκλος, non patitur carminis ratio. Sensus autem hic uidetur esse: optat de tecto audire tumultus aliorum, ipse uacuus & quietus animo.

Qui prior læsit. XXXIX

In eodem lib. epist. Subito quū mihi dixisset, &c. usurpat uersum Homericum, minitans uindictam ei qui prior lacesseret. Nam nosquidem, inquit, si per istum tuū sodalem Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus. Si ille cogitat tantum duntaxat nos offendere, & quod proprium est artis huius, ἐπαγγέλλομαι

Ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι ὅς τις πρότερος χαλεπήνῃ. id est, Denuncio

Vlturum me hominem quisquis prior irritarit.

Quod datur. XL

Nonius Marcellus citat hunc uersiculum è Cæcilij Plotio, Patiere quod dant, quando optata non danunt. Danunt antique dictum est pro dant. Conuenit cum eo quod alibi retulimus ex Cicerone, τὰ μὲν διδόμενα, & huic similibus.

Chimæra. XLI

Hominem inconstantem ac uarijs moribus, aut opus sibi non cohærēs, M. Tullius designat festiuiter illo uersu Homerico, Quod de Qu. inquit, fratris Epistola scribis, ad me quoque fuit,

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quid dicam nescio, nam ita deplorat primis uersibus mansionem suam, ut quemuis mouere possit: ita rursus remittit, ut me roget, ut annales suos emendem atq; edam. Epistolam sibi inæqualem, appellat Chimæram.

Nihil

Nihil dulcius quàm omnia scire. XLII

M.Tul.ad Att.lib.iiij.epist. Delectarunt me, refert hunc Senariū ceu uulgo celebrem.
οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ᾽ εἰδέναι. id est,
Nil dulcius quàm scire prorsus omnia.
Versus corruptus constabit, si addas δῆτ᾽, sic, οὐδὲν γλυκύτερόν δῆτ᾽ ἢ πάντ᾽ εἰδέναι.
aut ἢ πάντ᾽ εἰδέναι. Ac mox subijcit: quare ut homini curioso, ita perscribas ad me, quid pri
mus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. Est & il
lud aliquoties obuium in Epistolis M. Tullij πάντα περὶ πάντων.

De statu demigrare. XLIII

Quemadmodum de gradu deijci dicuntur, qui depelluntur à proposito, quod nobis
antea dictum est, ita M. Tullius ad Atticū lib. iiij. epistola, Occupationū mearum, dixit
de statu demigro, pro eo quod erat recedo à uitę instituto, Disrūpantur, inquit, ij qui me
posse aliquid doluerunt: multa mihi dant solatia, nec tamen ego de meo statu demigro:
quæcꝫ uita maxime est ad naturam, ad eam me refero. Translatum uidetur uel ab athle-
tis, uel à prælijs, ubi laudi erat non cessisse loco.

Strumam dibapho tegere. XLIIII

Strumam dibapho tegere, dixit M. Tullius ad Atticum, pro eo quod est infamiam ali
qua dignitate obliterare. Vatinij, inquit, strumā sacerdotij dibapho tegere. Dibaphō ap
pellat purpurā bis tinctam. Struma est tumor corporis, ueluti gibbus. Ea deformitas in-
terdum purpura dissimulatur. Idem ad M. Cœliū lib. ij. Nam Curtius noster Dibaphum
cogitat, sed eum infector moratur. Dibaphi nomine designat magistratū cui fas erat di-
bapho uti. Sed iocatur illi rem parū ex sententia cedere, quod tinctor esset in mora. Est
aūt hæc una ratio obliterandę infamiæ, splendore dignitatis hominum calumnias deter
rere. mediocris enim fortuna patet inuidiæ. Nec desunt fortasse qui hoc consilio enitun
tur ad mitras & ad galeros Cardinalitios.

Multa in medio. XLV

Antea commemorauimus, multa cadunt inter calicem supremacꝫ labra. Idem alia me
taphora extulit M. Tul. ad Attic. libro vi. Epist. Et si nil sani. Non quo me aliquid iuuare
posses, quippe res in manibus, tu autem abes longe gentium. πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ,
νότος κυλινδεῖ κύματ᾽ εὐρείης ἁλός.
Ita Cicero sentit multas rerū nouationes exorituras, antequā Atticus qui procul aberat
possit opitulari. Senarij sunt quos ita uertas licet, Sed interim in medio notus
Multas patentis uoluit undas æquoris.

Preces armatæ. XLVI

Idem lib. ix. Epist. cuius initium, Tuas xi. cal. προσανάγκην appellat, suasionem cum ne
cessitate uicꝫ coniunctam. Quales sunt principū preces, id quod eleganter Ouidius ex-
pressit in Ioue; precibuscꝫ minas regaliter addit. Ciceronis uerba subscribam, Ego autē
non tam γοητείαν huius timeo, quàm προσανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit, Plato,
οἶδ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. id est, non tam fucos huius timeo quàm parendi neces
sitatem: nam tyrannorum preces, ut ait Plato, scis necessitati admixtas esse.
Extat & ille mimus celebris,
Cogit rogando qui rogat potentior.

Libero lecto nihil iucundius. XLVII

M. Tullius ad Att. lib. xiiij. epist. cuius initiū, O mi Attice: de Quinto loquēs. à ducen
da autem uxore sic abhorrēs, ut libero lectulo neget quicquā esse iucundius, &c. Exper
tus fuerat Quintus uxorem, ea mortua torquebatur etiam magna cura de debitione do
tis. Cœlibem itacꝫ uitam iudicabat esse suauissimam. Eam appellat lectulum liberū. Si-
quidem ut, ait Iuuenalis, Minimum dormitur in illo lecto, in quo nupta iacet.

Benefactis pensare delicta. XLVIII

Eodem libro, Epistola cuius initium, Certior Pylio factus, citat hunc Senariū citra no-
menclaturam, ut uulgo celebrem,
ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ᾽ ἀπωθοῦνται ψόγον id est,
Alijs benefactis hocce depellunt probrum.
Loquitur ni fallor, de Bruto & Cassio qui occiderant Cæsarē. locus sic habet: Itacꝫ idus

Martiæ me non tam consolantur quàm antea. magnum enim mendum continent, & si illi iuuenes, ἄλλοις μὲν ἐσθλοῖς, &c. Conuenit cum illo σὺ κακῶς εὖ φρονῶν λέγεις.

Tempestas rerum. XLIX

Quum significabimus magnam rerum confusionem, uti licebit illis uersibus Homericis quos usurpat M. Tullius lib. Epist. ad Q. frat. iij.

Ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεύς, ὅτε δή γ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ. id est,

Mensibus autumni uehementem Iuppiter hymbrem
Effundit, quum succensens mortalibus instat.

Subijcit idem protinus alios duos uersus, quibus significat ob iniustitiam hominũ à superis immitti mala:

Ἢ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. id est,

Inúe foro uiolenta ferunt suffragia praui, at
Vindictam accersunt, spernentes iussa deorum.

Altius Oromedonte. L

Theocritus in Thalysia,

Ὥς μοι καὶ τέκτων μέγ' ἀπέχθεται, ὅστις ἐρευνῇ
Ἶσον ὄρευς κορυφᾷ τελέσαι δόμον ὠρομέδοντος. id est,

Sic mihi magnopere faber est inuisus, in altum
Qui struit, adnitens superare iugum Oromedontis.

Allegoria prouerbialis est, deterrens ab insolentia, ne quis se pręponat ijs, quibuscũ nullo pacto est conferendus. Scholiastes indicat Oromedontẽ esse montẽ in insula Co. Suspicor allusum ad poetam Coum. Nam paulo post, Homerum appellat poetam Chium.

Primas tenere. LI

M. Tullius ad Qu. frat. Epist. li. iij. carmen adfert ueluti προοιμιῶδες. Illud uero, inquit, quod à puero adamaram,

Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidisse. Queritur enim illic oppressa repub. nullum esse locũ uel exercendę uirtuti, uel tuendæ dignitati. Carmen suspicor esse Homeri, quod ita uerti potest,

Primas usq; tenere, aliosq; excellere laude.

Idem usurpat lib. xiij. ad Cæsarem.

Auriculam mordicus. LII

Et hodie uulgus illiteratũ quum impotentẽ inimicitiã significant, impatientemq; uindictæ cupiditatem aiunt, uel auriculam illi lubens mordicus amputassem. M. Tullius ad Qu. frat. Epist. lib. iij. Ad inimicitias res uenisset, si cũ Esernino Samnite Pacideianus cõparatus uideretur, auriculam fortasse mordicus abstulisset, cum Clodio quidẽ certe redijsset in gratiam. Hæc M. Tullius. Aptius dicetur in hominẽ qui quantumuis indigne tur, magis cupiat q; possit lædere. Mulierum enim ac puerorũ est auriculã mordicus arripere. De Esernio siue Esernino & Pacidiano nobis alibi dictũ est ex autoritate Flacci.

φαινοπροσωπεῖν. LIII

Hac uoce M. Tullius uidetur delectatus. Ita subinde usurpat in Epistolis. Est aũt uultu fronteq; præferre hilaritatem ac beneuolentiam, quum aliud geras in animo. Vnde illud Maronis:

Spem uultu simulat, premit altum corde dolorem.

Faciles partus. LIIII

Theocritus in Encomio Ptolemæi:

Ῥηΐδιαι δὲ γοναί, τέκνα δ' οὐ ποθ' ἐοικότα πατρί.

Sunt faciles partus, sed proles nata parentem
Ore refert nunquam. Pater est iuxta iureconsultos quẽ nuptiæ designant, sed proles non semper facie maritum parentis exprimit. Eoq; iuxta Flaccum, Laudantur simili prole puerperæ. Quanquã & hic natura ludit uarietate, quemadmodum fermè in omnibus. Proles non semper refert matrem aut patrem, sed interdum auum paternum aut maternum, interdum auiam, interdum patruum aut propatruum.

Præficarum

LV

Præficarum more.

Præficæ dicebantur mulieres in hoc conductæ, ut in funere lamentarentur, ac defun-
cti laudes prædicarent, alijs plorandi modum præirent. unde & præficæ dictæ sunt, qua
si præfectæ. Ab his iocus sumitur in eos qui simulant amorem aut dolorem, quum lucri
causa faciant quicquid faciunt. Lucilius citante Nonio:
Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ,
Multo & capillos scindunt & clamant magis. Id imitatus est Horatius,
Vt quæ conductæ plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo. Plautus apud Nonium in Friuolaria,
Superauere omnes argutando præficas.
Cõuenit & in illos, qui præ inuidia nõ sustinẽt laudare nisi uita defunctos. Nęuius apud
Festum, Hæc quidem me Hercle opinor pręfica est, quæ sic mortuum collaudat. Id fami
liare est uxoribus, ut maritum defunctũ in alterius inuidiam sine fine pręedicent. Quadra
bit & in illos, qui quũ ipsi nihil habeant quod laudem promereatur, laudandis alijs affe-
ctant uideri aliquid. Plaut. in Truculento, Sine uirtute argutum ciuem mihi habeã pro
præfica, alios quæ collaudat eapse sese uero non potest.

LVI

Socratis gallus: aut callus.

Nonius Marcellus è Varrone citat Socratis gallum in significationem caluiciei: inue
nisse se, quum dormire cœpisset tam glaber q̃ Socratis gallus, esse factum ericium cũ pi
lis et proboscide. Sentit quisquis illic loquitur, se quum iret cubitum, fuisse leui corpore,
nec ullos habuisse pilos toto corpore. In somno transformatũ in ericium, qui totus hir-
sutus est, & suum more proboscidem habet. Scio locũ esse mẽdosum, nec me fugit quid
habeat Aldina æditio, quę pro gallo legit caluũ. lectio tolerabilis esset, si pro caluũ lega
mus callum, hoc pacto: inuenisse se, quũ dormire cœpisset tã glaber quàm Socratis cal-
lus siue callum, esse factũ Ericium, &c. Socrates corporis erat patientissimi, quod ad om
nẽ laborem occalluerat, ambulabat nudis pedibus, dormiebat humi. Hinc iocus in So-
cratis callum. Non ignoro quid narrent de gallo deplumato, quem Diogenes, ni fallor,
immiserat in scholam Platonis, sed magis placet, ut legamus callum. facilis enim trãsitus
est, à c in g. cognatam literã. In corporis partibus quæ callum habent, nõ proueniunt pi-
li, uelut in pedum cauo, & uola manuũ. uulgus illiteratũ significans nihil esse quod det,
ostẽsa uola manus dicere solet, Hinc mihi pilũ euelle. Adagiũ cõueniet in nudos et ino-
pes.

LVII

Vt ex bulga matris.

Nonius Marcellus refert hunc Trochaicum tetrametrum catalecticum è Lucilio,
Ita uti quisq; nostrum è bulga est matris in lucem æditus.
Id ad nuditatem inopiamq; referri potest. Potest & ad ęquã omnibus uitę conditionem.
Natiuitas enim non distinguit Crœsum ab Iro, non regẽ à plebeio. Eædem sunt uoces
reginæ parturiẽtis & mendicæ. Idẽ uagitus Cęsaris emergentis & tenuissimi cuiuslibet.
Neq; mundius est cauũ unde se profert monarchæ filius, quàm unde prodit ancillę pro-
les. Festus indicat uocẽ esse gallorũ qui folliculos, aut crumenas aut sacculos scorteos,
hoc est è pellibus factos, olim appellabant bulgas. Lucilius Satyrica libertate matricẽ si
ue uuluam bulgæ nomine designauit. Quod Græci dicunt, Nudus tanquam ex matre,
alibi nobis commemoratum est.

LVIII

Esurienti leoni prædam exculpere.

Nonius Marcellus ex Lucilio citat hunc uersum:
Vt esurienti leoni ex ore exculpere prædam.
Versus constat, si amoueas ut, aut quod uero propius est, pro ut, legas, ui: & si in esuriẽti
corripiatur ti, aut si legas esuriente. Metrum durius est, quod nullam habeat cæsurã, sed
non abhorrẽs à compositione Lucilij. Adagium simillimũ est illi quod aliàs retulimus,
Clauam extorquere de manu Herculis, & Lupo agnam eripere.

LIX

Halopanta.

Halopantam ueteres appellabãt omnia mentientẽ. Plaut. in Curculione, Edepol nu-
gatorem lepide nactus est hunc Phedromus Halopantã an sycophantã magis hunc di-
cã nescio. Verba sunt militis conquerentis de Curculione, qui annulo militis imposue-
rat lenoni. Nonius Marcellus citãs hũc Plauti locũ, hęc refert: Halopantã aut sycophan
tam

tam, hominum genus nequã, quod ob fuenda mendacia, miserrima mercede cõducitur. Festus hunc in modũ: halopanta significat omnia mentientem. πάντα enim Græci omnia ἀλιτόμενον fallentem appellant. Quantũ aũt tribuendum sit eiusmodi fragmentis non minus deprauatis quàm decurtatis, nescio. Aldina ędítio habuit aliam etymologiã, sed magis etiam mendosam. nam si halopãta uenit ab ἀλέω siue ἀλιτεύομαι neutra dictio habet primam aspiratam: & utraque corripit primam, quum apud Plautũ sit producta, ut exigit Trochaici carminis ratio. Rursus si uenit ab ἅλος, conuenit quidẽ aspiratio, sed hęc quoque uox habet primam breuem. Adde quod est noua cõpositionis forma à nomine nõ à uerbo, mollius erat παυθαλήτης. Quoniã autem est in his uocibus duabus schema παρονομασίας, propius alludit ad sycophantam, halophanta, quàm halopanta, ἀλοφάντης autem dici uidetur, qui defert eos qui telonas conãtur fraudare uectigalibus, quemadmodũ sycophantę dicti sunt qui deferebãt exportãtes ficos Athenis. Si legamus ἀλλοφάντην, qua si aliena loquentem uarię mentientem, conuenit quidem metri ratio, sed abijcienda est aspiratio primę uocalis. Metrum tamẽ constabit, si Gręcè pronuncies halophanten, aut sycophanten. Tum enim in primo loco erit anapæstus pro spondæo. Plaut. autem non raro græcissat in comœdia. Verum hoc doctis relinquo discutiendum.

Quadra propria. LX

Et hodie uulgo dicitur, Nihil æque sapere ut cibum proprium domi sumptum. Nonius citat hoc hemistichiũ ex Priapeis. Catulli. De meo ligurire libido est. Ligurire dixit, pro gustare cum uoluptate. At dij Homerici malunt inuitari ad nidores hostiarũ quàm uiuere οἰκόσιτοι. Citat & ex Plauti Persa: Tuburcinari de suo, si quid domi est.

Mansum ex ore dare. LXI

Quos tenere amamus, his mansum ex ore dare dicimur, quod à matribus ac nutricib. mutuo sumptum est. Lucilius citante Nonio:

Sperans si ætatem eandem proferre potesset, Mansum ex ore daturum.

Quanquàm M. Tullius & A. Gellius paulo diuersius usurparunt pręmandere, quemadmodum antea monuimus.

Medullitus, Oculitus. LXII

Intimum affectum ueteres uarijs modis exprimebãt, ex corde, ex animo, toto pectore, de quo diximus, penitus, ex intimis præcordijs, medullitus, animitus, oculitus. Plaut. apud Noniũ in Cornicibus: Qui ancillam meam sedulium oculitus. Amantiũ enim est oculum appellare, quod unice charũ est. In Mustellaria, Euge oculus meus. Rurius: Volo placere meo Philolacheti, meo oculo, meo patrono.

Sapientia gubernator nauis. LXIII

Dictum est à sapientissimis uiris, etiam in bellis plus habere momenti cõsilia, quàm uires. Idem eleganter expressit Titinnius, citante Nonio:

Sed in sapientia gubernator nauim torquet non ualentia.

Nouum cribrum, nouo paxillo. LXIIII

Nequaquàm obscurũ est prouerbio fuisse iactatum quod Nonius citat ex Varronis Eumenidibus, ubi dicitur primus Zeno nouã hæresim, nouo paxillo suspendisse. Zenonem notat, qui primus Athenis inuexit sectam Stoicorum, idque nouis rationibus ac paradoxis. Idem in Bimargo: Nouum ut cribrum, nouo paxillo pendeat. Sic enim habet Aldina æditio. Quadrabit in eos qui noui quippiam comminiscuntur.

Sarcinator summum centonem. LXV

Apud eundem citatur hic uersus ex Lucilio: Sarcinatoris esse summũ suere centonẽ optime. Videtur esse uersus trochaicus, tetrameter, catalecticus: & constat eliso s. in sarcinatoris. Sarcinator à sarcina dicitur, nõ à sarciendo. Conuenit cum illo quod alibi retulimus: Boni poetę est in extremo actu esse optimum. Lucilianum tamen dictum germaniorem ac uenustiorem habet adagij speciem.

Prælio uictus, non bello. LXVI

Non statim uictor est, qui in uno alteroue negocij actu discessit superior, sed qui totã causam euicit. Prælium enim est conflictus bellicus, bellum totum hoc tempus dicitur, etiamsi cessetur à pręlijs, aut si intercedant induciæ. Sola pax finit bellũ, induciæ dirimũt congressus. Nonius hos trochaicos citat ex Lucilio: Vt Romanus populus uictus ui, &

superatus

superatus prælijs sæpe multis, bello uero nunquam in quo sunt omnia. Congruunt illi, Vir fugiens & denuo pugnabit.

LXVII

Curre denuo.

τρέχ' αὖθις.i. Curre denuo. Hoc ita refertur à Luciano in tragœdia cui titulus ὠκύπυς, quasi sit in tonstrina natum. Quanquam totum hoc poemation mendis scatet, nec ullam habet micam salis Lucianici. Inducitur illic podagrosus iuuenis, qui tamē affectabat uideri ὠκύπυς. Is rogatus à sene, unde accidisset pedis dolor, respondit se cum magna celeritate curreret, distrinxisse talum, atq; hinc esse cruciatum. Huic respondet senex,

τρέχ' αὖθις ὥσπερ εἶπεν ὁ καθήμενος
πώγωνα τίλλων κουρέων ὑπ' ὠλέναις

Si legas, εἶπεν ὅς, sensus erit, Curre denuo sicuti dixit quidam, qui sedens uellit barbā sub cubitis tonsorum, hoc est qui curatur à tonsore, Podagrosi remedium petunt à tonsoribus, & tamē nolunt uideri podagram, sed pedem alioqui læsum, ut ex immodico cursu. Interim aliquis eorum qui tondentur, sentiens fictam esse causam, respondet, τρέχ' αὖθις. Nam id solet esse remediū in simili malo. Posteaquā enim neruus incaluit uiolento motu, cessat dolor. Quod quotidie uidere est in equis, qui post cursum aut non claudicant, aut leuius claudicant. Probabilius tamen est pro κουρέων legendum, κουρῶν participium à uerbo κουριᾶν, quod est hirsutum esse & tonsoris egere: quemadmodum aliquis dixit, qui sedens in tonstrina uellit barbam quam habet hirsutam sub alis. Illic enim desident ociosi & garruli. Horatius:

Cultello proprios purgantem leniter ungues.

Hęc mea diuinatio si cui nō placet, sequat̄ qđ magis arridet, res nō est magni momenti.

LXVIII

Nutricis pallium.

Nutrices quoniā tractant infantes, sæpe uestes habent, bua, saliua mictu foriaq; contaminatas. Vnde Plautus in Bacchid. Si unā peccauisses syllabā, fieret corium tam maculosum q̄ est nutricis pallium. In arcanis literis crebra mentio panni menstruatæ.

LXIX

Cum ramento.

Tropo prouerbiali cum ramento reddidisse dicitur, qui totū reddidit nulla ex parte decurtatum. sumptum apparet à fabris ærarijs, qui sibi seruāt quod lima deraserint. Plautus in Bacchidibus: Quia patri omne cum ramēto reddidi. cum Ramento additū ἀὐξήσεως gratia. idem uelut interpretatur, subijciens omne oppido, hoc est omne prorsus. cū puluisculo, & cum ærugine, aliàs nobis dicta sunt. Plaut. in Rudentibus, Cōuerret iam hic me totum cum puluisculo.

LXX

Mortuo uilior.

Nihil abiectius cadauere. Plautus in eadem fabula. Eia bonū habe animum. Vnde habeam? Mortuus pluris precij est q̄ ego sum. Et in Persa, quidam alterum per contemptum appellat morticinum. Non Hercle si os præciderem tibi, metuam morticine.

LXXI

Quàm Clinia ex Demetrio.

Plautus in eadem fabula, Plura ex me audies hodie mala q̄ audiuit unquā Clinia ex Demetrio. Quidam eruditi hoc loco pro Clinia legūt Lamia. Et uerum est Lamiā fuisse supra modum adamatam à Demetrio rege Macedonum, quo nomine ipse quidem male audiebat uulgo, sed eam à rege fuisse conuicijs affectā nusquam legimus: præterea uocem Lamiam carminis ratio non admittit. Vero propius est sumptum è comœdia Turpilij, cui titulus Demetrius, uel alia quapiam, ubi pater prolixius & acerbius obiurgat filium. Talis enim inducitur Clinia in Sene seipsum excruciante, qui à patre nimium sępe nimiumq; acerbè obiurgatus, tandem profugit in militiam. Et haud scio an ad hanc fabulam alludat Plautus. Nam fieri potest ut Terent. pro Demetrio senem appellarit Menedemum. Nec obstat quod Terentius Plauto fuit posterior, quum Græcus autor fabulæ fuerit utroq; prior.

LXXII

Pleno gradu.

Qui leuiter rem quampiā attigerūt, summo pede dicunt̄ ingressi: contra qui magno studio instituerunt aliquid, pleno gradu dicuntur ingressi. Trebonius Ciceroni lib. xij. Nam illum paratū ut uideo & ingressum pleno gradu, cohortari nō intermittemus, quo in dies longius discendo exercendoq; se procedat.

Ad pi-

Ad pila ubi uentum. LXXIII

M. Tullius in libello De re militari, si tamen nõ fallit titulus: Prima autẽ, inquit, & secunda acies, quum ad pila, ut dicitur, uentum fuerit, totum sustinet bellum. Pilum aũt est genus hastæ Romanę breuius, Itaq; quum de propinquo res geritur, ad pila uentũ dicitur. Videor mihi alicubi hoc adagium retulisse, sed in præsentia locus non occurrit.

Velatis manibus orare. LXXIIII

Qui suppliciter orant, Velatis manibus orare dicũtur. sumptum ab antiquo more oratorum, quo qui pacem petituri uenirent, ramũ oliuę prætendebant. Velatas aũt dictum arbitror pro uittatis. Plautus in Amphitryone: Postridie in castra ex urbe ad nos ueniũt flentes principes, uelatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.

Cicadæ sibi canent. LXXV

οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. i. Cicadæ sibi ipsis ex humo canent. Hoc exemplum Aristoteles lib. iij. adducit ex Stesichoro schematis, quo quis dicit quod non dicit. Nec aliud addit, unde possis dicti sensum deprehendere: nisi quòd suspicor poetam his uerbis cõminatum ijs à quibus erat læsus, quos si ulcisci alioqui non posset, certe carminib. suis esset illos infamię traditurus. Adducit idem eiusdem operis lib. ij. inter sentẽtias obscure dictas, ὅπερ Στησίχορος ἐν λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν, Quod quidem Stesichorus apud Locrenses dixit: Non oportere cuiquam iniuriam facere, ne Cicadæ ex humo canant. Cicadæ poetarum habent symbolum, χαμόθεν dixit, ob inopiam et conditionis humilitatẽ. Vnumquodq; animal minatur his armis quibus à natura instructum est. Poetæ præter uersus nihil habent, quibus tamen hominem uel album uel nigrum ad posteros transmittunt. Vnde & Plato dicitur amicos admonere solitus, ne quem hominem poeticum sibi redderent inimicũ. Est enim, ut ait Flaccus, genus irritabile uatum, & in his sunt qui fœnum habeant in cornu. Doctis tamen nonnullis placet, aliò spectare Stesichori dictum. Quoniam cicadæ solent, Marone attestante, in arboribus canere, apparet Stesichorum ciuiliter hoc ænigmate Locrẽses admonere, ne per petulantiã à finitimorum iniurijs parũ temperantes, tandem arma illorũ in se concitent, qui cum exercitu fines illorũ ingressi, quicquid arbustorum sit in agris hostiliter excidant, itaq; fiat ut cicadæ illis iam humi canere incipiant, sublatis arboribus quibus insideant. Fortasse tale quiddam refert Gregorius Nazianzenus, cuius in hoc opus commentarios uidimus Venetiæ.

Fama prodit omnia. LXXVI

Æschines in oratione contra Timarchum refert sententiam Euripidis:

φήμη τὸν ἐσθλὸν κἂν μυχῷ δείκνυσι γῆς. id est,

Virum bonum fama aperit uel in terræ cauis.

Interpretatur autem hoc sensisse poetam, non uiuentiũ tantum uirtutem illustrari fama, uerum etiã sepultorum. Terra corpus tegit, sed fama non sinit occultari quod quis bene gessit in uita. Eodem in loco citat Hesiodi uersum quem antea commemorauimus.

φήμη δ᾽ οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
πολλοὶ φημίζουσι, θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή

quem locum citat & in oratione, περὶ τῆς παραπρεσβείας.

Bœotissare. LXXVII

Inter conuicia quibus Æschines lapidat Demosthenem, etiã illud obiecit, quod Bœotorũ more uociferaretur immodice & indecore. ταῦτα δέ μου μεταξὺ λέγοντος ἀναβοᾷ παμμέγεθες Δημοσθένης, ὡς ἴσασι πάντες οἱ συμπρέσβεις ἡμῶν, καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς βοιωτιάζει. id est, hæc me loquente uehementer exclamat Demosthenes, quemadmodũ sciũt omnes qui nobis in ea legatione fuere collegę. Nã prę̄ter alia mala, etiã Bœotissat. In clamore fit allusio ad boum mugitum. Quanquã βοιωτιάζειν accipi potest, pro fauere Bœotorum partibus.

Surculus surculum ferens. LXXVIII

Qui singuli sunt infirmi, tamẽ cõcordia iuncti multũ habẽt roboris. Ita Ennius apud Festũ. Vnus surus surũ ferre, tamen defendere possent. Veteres enim, ut Festus admonet, surum dicebãt, unde nos dicimus surculum diminutiue. Nõ me fugit carmen esse uitiatum etiam in Aldina æditione, fortasse legendum, Si unus surum surus ferret, eũ, aut se defen-

se defendere posset aut possent. Stirps habet robur, surculi nihil habẽt uiriũ nisi iuncti.

Salacones. LXXIX

Quemadmodum Irus & Codrus ob inopiã in uulgi fabulã abierunt, ita & Salacon quidã extremę paupertatis homo effecit, ut omnes fortuna tenui, Salacones dicerẽtur, & ipsa paupertas, Salaconia. Meminit Hesychius, sed idem indicat eodẽ nomine fuisse notatos fastuosos & arrogantes: unde ductum sit uerbũ σαλακωνίζειν καὶ σαλακωνεύειν, pro eo quod est, fracto delicatoq; gradu incedere. Addunt testem Theophrastum, qui σαλάκωνα dixerit eũ qui sua profundit temere. Ex his colligere licet, adagiũ cõuiciũ nõ hæsisse in quosuis pauperes, sed in eos dũtaxat q fastu luxuq; redacti sunt ad inopiã. Vox autem dicta uidetur, à uerbo σαλεύεσθαι, quod est labefactari & ad ruinam tendere.

Archilochi melos. LXXX

Ἀρχιλόχου μέλος. i. Archilochi cantio, dicebatur hymnus qui ad multos poterat accõmodari, qualem ferũt Archilocho fuisse repertum, qui fuerit ante Pindarũ & alios hoc genus lyricos, qui singulos proprijs laudibus exornabãt. Archilochi carmẽ erat idem in omnes, quod cithara canebatur. Citharœdus tantũ ad singula cãtionis interualla, uictorum nomina uoce sua repetebat: ueluti si Herculẽ laudabat accinebat. Tenella Callinice χαῖρ' ἄναξ ἡρακλῆς. Aut aliud, si quem alium canebat. Huic nõ dissimile est quod refert Horatius de pictore, q de picta cupresso nautã rogabat, ecquid uellet addi. Quadrabit in rem priscam ac rudem. Meminit Aristophanis & Pindari interpres. Sumptũ est è Pindari Olympiorum Encomio septimo: τὸ μὲν ἀρχιλόχου μέλος φωνᾶεν ὀλυμπίᾳ καλλίνικος. Quo quidem loco uaria commenta refert enarrator, quę repetere, non uidetur ad hoc quod agimus necessarium.

ὀλοέχινος. LXXXI

Antea retulimus ex oratione Æschinis, περὶ ὀλοσχοίνου ἀξέρχου, quum lexicographi pro ὀλοσχοίνου habeant ὀλοεχίνου. qui adiecit scholia in Demosthenem, citat orationem Æschinis aduersus Demosthenẽ περὶ παραπρεσβείας, & Theophrastum in quarto libro. Apud Æschinẽ repperi ὀλοσχοίνου. Similiter Theophrastus lib. De plantis quarto, inter ea quæ proueniũt in aquis facit (quod admonet scholiastes) tria σχοίνου, hoc est sparti siue iũci genera: quorũ unum sit acutũ, quod appellant masculũ, id est, infrugiferum: alterũ frugiferum, quod à nigro fructu uocant μελαγκρανίν. tertium quod dicitur ὁλόσχοινος, pinguitudine, magnitudine & callositate cæteris præstans. Hoc ultimum putat accõmodatius ad plectẽdos funes, qđ mollius sit & carnosius. Dioscorides lib. iiij. paulo secus distinguit genera, sed admonet tertium quod ὁλόσχοινος dicitur esse cæteris & asperius & callosius. Vt autẽ quidam pro σχοῖνος scriberent ἐχῖνος suspicor in causa fuisse, quod Theophrastus meminit carnositatis, quasi nouũ sit audire carnẽ mali aut cerasij. Echinus tamen terrestris, quem appellant Erinacium, in hoc cõuenit cum holoschœno, qđ habet asperitatem: unde & cutis detracta cum spinis, utilis est ad defricanda uasa. Proinde dictum uidetur de duro & procaci sermone, quo uelut os alicui percellimus. Hoc quicquid est appendicis, lectorem cælare nolui.

Apologus Alcinoi. LXXXII

Ἀπόλογος Ἀλκινόου, Cõmemoratur in Græcorũ collect. ut ante nobis cõmemoratum est. Originem autẽ tum diuinauimus ex Homeri Odyssea, apud quem in cõuiuio multa de se mentiẽs Vlysses: nec absurdũ esset cõmentum, si Alcinoi apologus dici posset ficta narratio apud Alcinoum habita. Aristoteles tamẽ Rhet. iij. quum obiter meminit huius apologi, sic loquitur, ut uideri possit notasse scriptorẽ aliquẽ qui finxerit orationem ad Penelopen, contexens omnia quę multis annis geri potuerint, ficta narrãs pro ueris. Fortassis scriptor cui nomen Alcinous, induxit personam Vlyssis apud Penelopen plurima commemorantem, quasi uel in bello, uel in itinere uere passus esset ea. Locus apud Aristotelem sic habet: ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον ἢ δείνωσιν φέρει. παράδειγμα ὁ Ἀλκινόου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. Trapezontius interpres legisse uidetur: ἔτι μὴ πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα πραττόμενα, &c. At ne sic quidem locus uidetur uacare mendis. Quare suspendemus hic sententiam donec uel è Gregorij Nazianzeni commentarijs in hos libros, uel aliunde compertius aliquid fuerimus nacti.

Virtus æterna. LXXXIII

Pindarus in Olympijs Encomio θ. refert huiusmodi sententiam: ἀίδᾳ τοι λάθεται ἄρμενα πράξαις ἀνήρ. i. Orci obliuiscitur uir qui se digna gessit. Vita breuis est, sed immortalis est benefactorum memoria: eoq́ʒ qui res præclaras & æterna memoria dignas gesserunt, æquiore animo decedūt è uita, nec perinde mortem horrent, quod intelligant se gloria nominis semper apud posteritatem uicturos.

Doceat qui didicit. LXXXIIII

Idem in eodem Encomio, τὸ διδάξασθαι δέ τοι εἰδότι ῥᾴτερον. i. Docere porrò facilius ei qui didicit. Iuxta illud: Disce, sed à doctis. Nemo facilius artem tradit alteri, quàm qui eam exacte callet. Nouit enim multa in compendium contrahere, nouit obscuris dare lucem. Proinde quod quidam tot ambagibus circumagūt ac detinent adolescentes in disciplinis, in causa est, aut quæstus, aut liuor, aut imperitia.

Celeritas in malis optima. LXXXV

Sophocles in Antigona:

βράχιστα γὰρ κράτιστα τ᾽ ἂν ποσὶν κακά. id est,

Vrgentibus malis celeritas optima est.

Verba sunt Chori ad Creontem in uario luctu domus cupientem è medio tolli. Nā cito perire quē uitę tedet, nōnihil est lucri. Nihil molestius q́ʒ diu animo discruciari, si qd mali imminet, quod uitari non queat: optimum est dare operam ut sit q́ʒ breuissimum.

Nullus sum. LXXXVI

In eadem fabula.

Ἄγετε μ᾽ ἐκποδών

Τὸν οὐκ ὄντα μᾶλλον ἢ μηδένα. id est,

E medio me abducite.

Qui non magis sum quàm ille qui iam nullus est.

Hac figura significabant exitium sine spe recuperandę salutis. Scio me prius cōmemorasse, Fuimus Troes, & Nullus sum, sed ob nouatā sermonis formā hoc adijcere libuit.

Prima felicitatis pars sapere. LXXXVII

In eiusdem fabulæ clausula:

Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας πρῶτον ὑπάρχει. id est,

Vt sis felix longe primum Sapere est.

De Creonte dictum est, qui dum mauult animo suo quàm rectis consilijs obtemperare, & suos & se funditus perdidit. Magna fortuna facile uertitur in magnam calamitatem, si absit sapientia. Idem paulo ante contrarijs expressit uerbis de Hæmone loquēs, qui sibi mortem consciuerat.

Δείξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν

Ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν. id est,

Monstrans quod inconsulta temeritas uiro

Adiuncta, sit longe malorum maximum.

Sero uidit iustitiam. LXXXVIII

Rursum in eadem:

Οἴμ᾽ ὡς ἔοικας ὀψὲ τὴν δίκην ἰδεῖν. id est,

Proh ut uidere iusta serò cernere.

De Creonte dictum est, qui prius nec Tiresiæ, nec cuiquam suorum obtemperat, magnis doctus cladibus incusat suam stultitiam. Eadem sententia repetitur in clausula tragœdiæ, sed diuerso schemate.

Μεγάλας δὲ πληγὰς τῶν ὑπεραύχων ἀποτίσαντες,

γήρᾳ τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν. id est,

Diui pœnas postquàm atroces De uerbis sumpsere superbis,

Ætate docent sapere extrema.

Conuenit cum illo, Sero sapiunt Phryges.

Vindicta uelox. LXXXIX

De sera uindicta numinū aliquot prouerbijs testatum est, quæ supra retulimus. Sed quod ait Sophocles expeditam deorū uindictā, magis huc cōducit, ut in aliquod pro-

lapsi malum, maturè resipiscamus. Verba sunt Chori ad Creontem.

ὅδρ' γ' ἄναξ τάχιστα. συντέμνουσι γὰρ
θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας βλάβαι. id est,
Rex ista facito quàm potes celerrime.
Noxæ citipedes numinum improbos uiros
Subito occupant iunctæ simul compendio.
Id euenit Creonti, cui uindicta penè prius adfuit quàm absolueretur Tiresię uaticiniũ.

XC

Fato non repugnandum.

In eadem Creon ita loquitur: id est,
ἀνάγκῃ δ' οὐχὶ δυσμαχητέον.
Sed fata contra, quando, id est, perquam arduum
Non est reluctandum.
Eandem sententiã aliàs ex uarijs citauimus autoribus. Nemo potest uitare quod deus nobis immittit. Quod autem uitari non potest, ferendum est, non culpandum. Ducũt enim uolentem fata, nolentem trahunt, ut ait Tragicus.

XCI

Vati non conuiciandum.

In eadem fabula Creon Tiresiæ more uatum incandescenti ac liberioribus dictis impetenti regem, ita loquitur: id est,
οὐ βούλομαι τὸν μάντιν ἀντειπεῖν κακῶς.
Vati uicissim nolo proloqui male.
Quod Horatius ait: Genus irritabile uatum: non tantum ad poetas, sed multo magis ad diuinos pertinet. Eblandiẽdum est, si quid ab eis uelis exculpere, quos si prouoces, diuinant omnia mala. Conueniet uti, ubi quis nos impetierit impotenti conuicio, uelut afflatus furore quodam, cui honoris gratia nolimus uicissim maledicere, quũ nõ desit quod retorqueatur: aut quũ libertatẽ eã tribuimus iræ, ueluti furori cuidam. Cum irato enim nihilo sanius decertes conuicijs quàm cum furioso. finitimum est illi quod ante retulimus: Omitte uatem. Præterea illi: Ni pater esses, quod est in hac eadem fabula sub persona Hæmonis.

XCII

Vatum genus auarum.

In eadem scena Creon ita loquitur Tiresiæ, id est,
τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν φιλάργυρον γένος.
Genus omne uatum est appetens pecuniæ.
Hoc nomine olim male audiebant diuini augures & haruspices. Nunc utinam præter meritum idem audiant, qui diuina tractant. Vera non potest semper loqui, qui corruptus muneribus ad hominum gratiam loquitur.

XCIII

Non mouenda loqui.

Eodem in loco iam irritatior Tiresia sic minatur Creonti: id est,
ὄρσεις με τἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι.
Tu me excitas ut quæ latent in pectore
Immota, cogar proloqui.
Vsus erit, quoties aduersariorum improbitas eò nos compellit, ut quæ decreueramus silentio tegere, efferamus. Creon enim illũ conuicio tetigerat, dicens: id est,
σοφὸς σὺ μάντις, ἀλλὰ τἀδικεῖν φιλῶν.
Tu doctus augur, at suetus lædere.
Quod ipsum conuenit in hominem prudentem aut eruditum, sed improbum. Confine est illi, non mouenda moues.

XCIIII

Mortuos rursus occidere.

Ibidẽ uerba Tiresię sũt ad Creõtẽ, suadẽtis ut Polynicis corpus sinat cõdi sepulchro: id est,
ἀλλ' εἶκε τῷ θανόντι, μηδ' ὀλωλότα
κέντει. τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν;
Age, mortuo concede, nec qui extinctus est,
Stimulato, quæ nam est fortitudo, mortuum Necare rursum?
Confine est illi quod alibi retulimus, Iugulare mortuos.

XCV

Deo nemo potest nocere.

Sentętia pia est, sed à Creonte impio animo dicta:

Θεὺς μιαίνειν ὅτις ἀνθρώπων σθένει. id est,
Violare, siue polluere diuos, nemo quit mortalium.
Veteribus persuasum erat offendi diuos inferos, si mortuo negaretur sepultura: offendi Iouem supplicium, si quis supplicem reijceret. At Creon putabat nihil huiusmodi rerum curæ esse dijs, quod illi non queant à quoquam lædi. Hoc carmen occini potest ijs qui indignum deo putant, in matrice uirginis latitasse, & per uterum uirginis exisse, unde prodeunt homines cæteri, aut qui putant corpus domini pollui, quod in stomachū hominis immundum descendat.
Θεὺς μιαίνειν, ὅτις ἀνθρώπων σθένει.
Neq; sol polluitur, tot cloacas ac paludes lustrans.

Auscultandum bene loquenti. XCVI

Tiresia in eodem sermone:
Εὖ σοι φρονήσας, εὖ λέγω. τὸ μανθάνειν
δ' ἥδιστον εὖ λέγοντος, εἰ κέρδος λέγει, id est,
Tibi beneuolus, bene loquor, suauissimum est
A bene loquente, lucra si fert, discere.
Eandem sententiam antea dixerat Hæmon:
Καὶ τῶν λεγόντων εὖ, καλὸν τὸ μανθάνειν. id est,
Recte loquentem audire par est, ac decet.
Conueniet cum illo, Audi quæ ex animo dicuntur. Item cum Hesiodio, quo probatur & is qui paret recta monenti.

Fortunæ nouacula. XCVII

Eiusdē Tiresię uerba sunt ad Creōtē admonētis ut in sūmo discrimine positus sapiat.
φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης. id est,
Sape, denuo nunc positus in nouacula Fortunæ.
Calamitati quam excitarat Eteoclis & Polynicis contentio, successit hæc quam offensis dijs excitauit Creon. Quanquam hic uersus obiter nobis alibi citatus est, in prouerbio, In acie nouaculæ.

Exemplum utile. XCVIII

Creon Hęmoni filio liberius agenti minitans malum, ita loquitur:
Κλαίων φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς κενός. id est,
Plorando facies mentem ut habeant cæteri,
Mente ipse uacuus.
Quum improbi luunt stultitiæ suæ pœnas, quanquam ipsi nihilo fiunt meliores, tamē alijs exemplo sunt, ne per incogitantiam in similes incurrant calamitates.

Peruicacia stultitiæ dat pœnas. XCIX

In eadem tragœdia Tiresia, Creontem admonens ne præfractus ac rigidus persistat in sententia, ita loquitur:
Αὐθαδία τοι, σκαιότητ' ὀφλισκάνει. id est,
Præfracta mens, amentiæ pœnas luit.
Intractabilis illa ferocia ferè solet magnæ cuiusdam calamitatis esse præludium, quēadmodum indicant & Hebræorum prouerbia: Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus. Hoc Tiresiæ dictum eleganter expressit Hæmon in eadem fabula, duplici metaphora, arborum & nautarum. Carmen sic habet:
Ὁρᾷς παρὰ ῥείθροισι χειμάρροις ὅσα
Δένδρων ὑπείκει, κλῶνας ὡς ἐκσώζεται,
Τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν' ἀπόλλυται.
Αὔτως δὲ, ναὸς ὅστις ἐγκρατὴς, πόδα
Τείνας ὑπείκει μηδὲν, ὑπτίοις κάτω
Τρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται. id est,
Vides ut in torrentium decursibus,
Quæ cedit arbor surculos seruat suos:
At quæ resistit, stirpe cum ipsa deperit,
Nauclerus itidem, qui tenens clauum, nihil

Concedit auræ & fluctibus, deuoluitur
Ac iam supinis nauigat nixus foris.

C

Nauigationis socius.

Antè retulimus, In eadem esse naui, qui communi tenentur periculo. Ad hoc allusit Ismene, in eadem fabula, dicens se non recusare, quo minus subiret idem periculum, quod subiret Antigone soror.

Ἀλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι
Ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη, id est,
Sed in tuis non erubesco me malis
Rate uecta eadem calamitati adiungere.

CHILIADIS QVINTAE CENTVRIA II

I

Nuncio nihil imputandum.



HIC ferè est hominũ affectus, ut tristia nuncianti perinde indignẽtur, quasi fecerit quod factum nunciat. Creonti itaque succensenti nuncio, quod parum læta adferret, ita respondet: id est,
Ὁ δρῶν σ' ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ' ὦτ' ἐγώ.
Qui fecit, animum discruciat, aures ego.

Eiusdem nuncij uersus est: id est,
Στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.
Nemo hunc amat, qui uerba nunciat mala.
Accomodari poterit ad eum qui lapsum admonet, ut magis sibi ipsi succenseat qui crimen admisit, quàm ei, qui necessariam admouet correptionem. Nam correptio ad tempus molesta est auribus, sed sceleris conscientia perpetuo mentem fodicat.

II

Quod fieri non potest, nec incipiendum quidem est.

Prius retulimus, ἀδύνατα θηρᾷς, id est, impossibilia uenaris. Quod alijs uerbis expressit Sophocles in Antigone: id est,
Ἀρχὴν δὲ θηρᾶν οὐ πρέπει τ' ἀμήχανα.
Quæ efficere nequeas, nec uel ordiri decet.
Verba sunt Ismenes deterrẽtis Antigonẽ, ne Polynicẽ sepeliat aduersus regiũ edictũ.

III

Cor calidum in re frigida.

Eadem Ismene dehortans Antigonem ab audaci facinore ait. id est,
Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.
Profecto tu cor calidum habes in frigidis.
Alibi diximus calidum facinus audax & præceps appellari. Frigida hic appellat, quorum feliciter perficiendorum exigua spes erat.

IIII

Frustra niti dementiæ est.

Rursus in eadem ita loquitur: τὸ γ id est,
περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.
Frustranea agere insignis est amentiæ.
Non solum amentiæ est, iniusta agere, uerum etiam superuacanea. Ex iniustis interdũ aliquod est lucrum, ex superuacaneis nullum.

V

Principi obtemperandum in omnibus.

Non sine prouerbiali schemate dictum est in eadem tragœdia, quod ait Creon.
Ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία. id est,
Sed principatum ciuitas cui tradidit Hic audiendus, siue leuia præcipit,
Siue æqua mandat, siue & his contraria.
Vox autem tyranni est non principis. Neque enim princeps est, qui præscribit iniusta.

VI

Ciuitas non ciuitas.

Hæmon Creontem tendentem ad tyrannidem, ita tangit: id est,
Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.
Quæ unius hominis, illa non est ciuitas.

Dixerat Creon ipsius esse nō alterius imperare regioni. Hemon negat eā esse ciuitatē ubi summa rerū penes unum hominē est. Polis enim græcis uel à uersando, uel à multitudine dicta uidetur: Latini Rempublicam appellant. At Respub. nō est, ubi unius arbitratu aguntur ferunturq; omnia. Itaq; quum Creon respondisset, ciuitatem censeri illius, qui illi imperat, subijcit Hæmon:

καλῶς, ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχης μόνος. id est,

Recte, unus ut deserto in agro regem agas.

Regium est imperare liberis, neq; quicquam absq; ciuium consensu tentare.

Mens cœli, terræq; regina. VII

Socrates apud Platonē in Philebo: πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ καὶ γῆς. i. Omnes enim sapientes cōsentiunt hoc pacto seipsos honestantes, quod mens nobis regina cœli & terræ. Sentit, sapientia gubernari omnia potius quàm uoluptate. Quū em̄ Philebus probasset felicitatem ex sapiētia & uoluptate mixtam, quæri cœptū est utra duarum plus haberet momēti ad beatitudinē. Quoniā autem Plato dicit in hoc omnes consentire, subindicat fuisse uulgo iactatum. Conuenit huic quod habet Hæmon Sophocleus:

πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,
πάντων ὅσ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον. id est,

Pater, dei mentem inserunt mortalibus,
Quæ res, opes exuperat omnes maximè.

Primas iactare hastas. VIII

M. Tullius lib. De oratore. 2. primas iactare hastas dixit, pro uelitari, quod ad oratorē transfert, cuius dictio initio debet esse lenis ac sedata, ut paulatim incandescat oratio. Notat ibi Philippū oratorē, qui solitus sit ita ad dicendum surgere, ut nesciret primum uerbum quod esset dicturus: sed aiebat se posteaquam concalefecisset brachium tum pugnare. Atqui non attendit, inquit, eos ipsos unde similitudinem ducit, illas primas hastas ita tractare leniter, ut & uenustati uel maximè seruiant, & reliquis uiribus suis consulant. προοιμιῶδες erit, si ad disputationis aut contentionis exordium transferatur. Idem unico uerbo dicitur uelitari.

Omissis fontibus consectari riuulos. IX

In eodem libro non sine prouerbij specie dixit riuulos consectari, pro eo quod est minus ad rem pertinentia dicere, omisso eo quod est negocij caput. Hac metaphora ui detur admodum delectatus Hieronymus. M. Tullij uerba sic habent, Tamen tardi ingenij est, riuulos consectari, fontes rerum non uidere. Etiam ætatis est, ususq; nostri à capite quod uelimus arcessere, & unde omnia manant uidere.

Res palestræ & olei. X

Quæ nō ad seriū negocium, sed ad lusum & ostentationem adhibentur, palestræ & olei dicuntur, quū in prælio maioribus opus sit uiribus. In palestra nō armati sed uncti concertabāt, tum quo difficilior esset apprehēsio, & elapsus facilior, tū q̄ corpus esset nitidius, certabant enim nudi. M. Tullius li. De Orarore 1. nitidū quoddā genus est uerborū & lætū, sed palestræ magis & olei, q̄ huius ciuilis turbæ ac fori. Huiusmodi fermè est in scholis quibusdā trita sophistica, quæ ad ostentationē ac ludicram cōcertationē reddit hominē inuictum, ad serias tractationes inutilem: itaq; recte in eodē lib. monet quidam, ut dictionē ex domestica exercitatione & umbratili, mediū in agmē, in puluerem, in clamorem, in castra atq; in aciem forensem educamus. Cōsimiliter lib. 2. De Isocratis discipulis agens, Sed eorum, inquit, partim in pompa, partim in acie illustres esse uoluerūt. Eodē spectat quod ait lib. De legibus 1. Fānij aūt ętate cōiunctus Antipater, paulo inflauit uehemētius, habuitq; uires, agrestes ille quidē atq; horridas sine nitore ac palestra, sed tn̄ admonere reliquos potuit, ut accuratius scriberēt. Hęc ibi. Quod prius dixerat oleū, hic uocat nitorē. Et in lib. De claris oratorib. unctius uocat, quod est nitidius. Iā, inquit, erat unctior quędā splēdidiorq; cōsuetudo loquēdi. Rursus in Oratore ad Brutū, Numerus autem nondū depromebatur, neq; habebat aliquam necessitudinem aut cognationē cū oratione: itaq; serius aliquanto notatus & cognitus, quasi quādam palestrā & extrema lineamenta orationi attulit. palestrā appellat uenustatem ad

ostenta

ostentationem adhibitam. In his porrò uerbis, nec illud absq; prouerbij specie dictum est, extrema lineamenta, pro extrema manu, metaphora ducta à pictoribus.

XI

Operarij.

Ibidē nō absq; prouerbij specie operarios appellat, qui citra philosophiæ cognitionē causas agūt. Architectus ex arte rationē operis præscribit, operarij uero nō iudiciū suum, sed tantū operā adhibent, iuxta præscriptum. At qui philosophiam callet, ex se paratus est de quauis re recte dicere. M. Tul. de Mnesarcho loquēs, Hos quos nos oratores uocamus, nihil esse dicebat nisi quosdā operarios, lingua celeri & exercitata: oratorē autē nisi qui sapiens esset, esse neminē. Rursus in Bruto: Nam illud minus curo, q cōgessisti operarios omneis, ut mihi uideantur mori uoluisse nōnulli, ut à te in oratorum numerū referrentur. Huius generis oratores lib. De claris oratorib. appellat uocales. Addamus, inquit, huc etiā, ne quem uocalem præterisse uideamur, C. Cosconium Calidianum. Transferri poterit ad concionatores, qui quod parū exercitati sunt in sacris literis, è Collectaneis ediscunt quod apud populum multo clamore, multaq; corporis iactatione detonent. Aut qui in templis ingenti boatu canunt non intellecta, Non concionatores, sed operarij, non cantores, sed operarij.

XII

E schola cantilena.

Plautus ut ante admonui, Theatri nugas appellat, quę solēt in comœdijs recitari. M. Tullius è scholis cātilenā appellat orationē declamatoriam ac iuuenilē, plus habentē ostētationis q̃ sapientię: locus sic habet eodē libro: gerendus est tibi mos adolescentibus Crasse, qui nō Gręci alicuius quotidianam loquacitatem, neq; ex scholis cantilenam requirunt, sed ex homine omnium sapientissimo atq; eloquentissimo, atq; ex eo qui nō in libellis, sed in maximis causis & in hoc domicilio imperij & gloriæ, sit cōsilio linguaq; princeps. Conueniet in illos qui nunquā uersati sunt in bonis autorib. nec ex ipsis fontib. hauserūt eruditionē solidā, sed tantū in scholis decātata tenent. Quod genus sunt illa, nō crederē Euāgelio, nisi me ecclesię cōpelleret autoritas, & ingratum est spiritui sancto quicquid offertur, eo prætermisso quod debebatur. Multa fecit dominus Iesus quæ non sunt scripta. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

XIII

A Deo ficti.

Qui uehementer ad aliquid natura cōpositi sunt, hos ꝓuerbiali sermone ad hoc natos factos sculptosq; dicimus: insignem autem naturæ dexteritatē M. Tullius elegāter expressit eodē libro. Sunt autē, inquit, quidam ita naturæ muneribus in ijsdem rebus habiles, ita ornati, ut non nati sed ab aliquo deo ficti uideantur. Allusit aūt ad Pandorā quam finxit Vulcanus, cæteris item dijs sua munera in unam conferentibus.

XIIII

E circulo.

Hominem è triuio, plebeium & contēptum appellamus. Marcus Tullius, pro eo dixit è circulo. Circulū autem uocat conuenticulum hominū in foro aut in plateis confabulantium. Ita Crassus eodem quē modo citaui libro, Effudi uobis omnia quæ sentiebam, quæ fortasse si quemcunque patrem familias arripuissetis ex aliquo circulo, eadem uobis percontantibus respondisset.

XV

Causa cadere, Formula cadere. Ex iure manu consertum.

Quemadmodum prisci iureconsulti dicebant aliquē ex iure manu consertū uocari, cui lis intendebatur, ita causa cadere dicebāt, qui male agendo ius agendi perdidisset. utrunq; fiet παροιμιῶδες, si accedat trālatio: ueluti si quis dicat, Theologi Laurentiū Vallam ex iure manu consertū uocare non desinūt, quod homo grāmaticus materias theologicas occupauerit. utrunq; est apud M. Tulliū eodē libro sub persona Scæuolę, Qđ uero in extrema oratiōe quasi tuo iure sumpsisti, oratorē in omni sermonis disputatione copiosissime posse uersari, id nisi in tuo regno essemus, nō tulissem, multisq; præessem, q aut interdicto tecū cōtenderēt, aut te ex iure manu cōsertū uocarēt. & aliquāto post, quū Hypseus maxima uoce plurimis uerbis à M. Crasso prętore cōtenderet, ut ei quē defendebat causa cadere liceret: Cn. aūt Octauius homo cōsularis, nō minus lōga oratione recusaret, ne aduersarius causa caderet. Idē, ꝓ L. Murena: & si turpe existimas te aduocato illū ipsum quem cōtra ueneris, causa cadere. Meminit & Quintilianus libro 7. ca. 4. Apud priscos superstitiose seruabatur, ut qui in actione instituenda uel uer

bo lapsus esset, causa caderet. cuius superstitionis uestigia non exigua adhuc resident apud Anglos, interdũ totũ instrumentũ reijcientes, si cognomẽ aliqd' una litera secus fuerit scriptũ. Iustinianus Institutionũ iuris li. 4. tit. De actionibus, paragrapho, si quis, Si quis, inquit, agens in intentione sua plus cõplexus fuerit q̃ ad eũ pertineat, causa cadebat, id est, rem amittebat, nec facile in integrum restituebatur, nisi minor erat 25. annis, &c. Proximo autẽ paragrapho, uocẽ hanc plus, ostendit quadrifariam intelligi, re, tẽpore, loco & causa. Re, si quis pro decem aureis petat uiginti, Tẽpore, si quis ante diẽ uel ante conditionẽ petat, Loco, si quis Romæ petat, quod Ephesi promissum est, Causa, si quis stipulatus Stichum aut uiginti aureos, petat Stichum pura actione, cũ electio sit promissoris. Pro eodem dici uidetur rem amittere, litem perdere, & formula cadere, Iustianus lib. 4. tit. De exceptionibus, paragrapho, Appellãtur: cum temere, inquit, rẽ in iudiciũ deducebãt, & cõsumebãt, qua ratione rẽ amittebant. Horat. in Sermonibus:

Et casu iam respondere uadato
Debebat, quod ni fecisset, perdere litem.

Quintilianus lib. 3. cap. 8. Neq; ignoro multa transferri in omnibus ferè causis, in quib. cecidisse quis formula dicitur: hæ sunt quæstiones: an huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tẽpore liceat. Seneca libro Epistolarũ 6. epist. 49. De philosophis agens, qui uocũ argutijs ostẽtabant eruditionem. Quid enim, inquit, aliud agitis, quum eum quẽ interrogatis, sciẽtes in fraudẽ inducitis, q̃ ut formula cecidisse uideatur? Sed quemadmodũ illum prætor, sic hos philosophia in integrũ restituit. ita Seneca. Quin hoc ipsum in integrũ restituere, si à foro transferatur ad alia, παροιμιῶδες est. poterit ita deflecti ut dicatur causa cecidisse, qui ius obiurgandi filiũ amisit, quod eũ suo exẽplo aut largitiõe ad nequitiam prouocarit. Illa porro sermonis formula, ex iure manu cõsertũ, ab ipsis duodecim tabulis sumpta uidetur, quẽadmodum indicat Aul. Gellius lib. Noctium Atticarũ 20. cap. 9. Antiquitus inter quos erat de agro aut simili de re controuersia in rem præsentem ueniebant, & apud prætorem uindiciarũ causa manus cõserebãt, hoc est, alter alterius manũ corripiebat. Sed quum propagatis Italiæ finibus, grauarentur prætores uindiciarum causa longius proficisci, institutũ est, ut litigantes nõ ex iure apud prætorem manum consererent, sed ex iure manu consertum, uocarent, hoc est, alter alterum ex iure ad conserendum manum in rem de qua ageretur uocaret: simulq; profecti in agrum de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, aut unam glebam in ius in urbẽ ad prætorem deferrent, & in ea gleba tanquam in toto agro uindicarent. M. Tullius li. epistolarum 7. scribens Trebatio iureconsulto: tantum metuo ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam ut audio, isthic

Non ex iure manu consertum, sed magis ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida ui.

Huiusmodi uindiciarũ formulã M. Tullius facetissime expressit in oratione pro L. Murena: itaq; irati illi quod sunt ueriti, ne dierũ ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdam cõposuerunt, ut omnib. in rebus ipsi interessent, quũ hoc fieri bellissime posset. Fundus Sabinus meus est, imò meus. deinde iudiciũ. noluerũt. Fũdus, inquit, qui est in agro qui Sabinus uocatur. satis uerbose. Cedò, quid postea? Eum ego ex iure meũ esse aio. Quid tum? Inde ibi ego te ex iure manu consertũ uoco. Quid huic tã loquaciter litigioso responderet ille unde petebatur non habebat. Trãsit iureconsultus, tibicinis Latini modo. Vnde tu me, inquit, ex iure manu consertũ uocasti, inde ibi te reuoco. Hactenus M. Tullius. Metaphora sumpta est à bellis in quibus manus conserere dicuntur, qui cominus confligunt, quemadmodũ indicat M. Varro libro de Lingua latina secundo.

Herciscere. XVI

Quædam uoces ob hoc ipsum habent prouerbij gratiã, quod sint uel obsoletæ uel alicui professioni peculiares, ueluti prisci iurecõsulti, herciscere dicebãt hæreditatẽ diuidere. Inde apud Iurecõsultos actio herciscundæ familiæ. Porrò familiæ uox omnẽ hæreditatẽ ac res hęreditarias cõplectitur. Hæc actio nata est è duodecim tabulis, quarũ hæc uerba recitantur, in Codice: cohæredes à communione discedere uolentes agunto. Id si trãsferatur ad alterius rei diuisionem erit prouerbiale, Veluti si quis dicat: inter Guilhelmum

mum Budæum, & Leonardum Portium, de assis inuentione concertantes, Ianũ Lasca
rem datum hercíscũdæ gloriæ arbitrum. Et hoc seculo non nulli monachi rem prius
communem inter se non dubitarunt hercíscere, idq; sine prætore.

Lapides flere. XVII

De re uehemẽter miserãda prouerbiali hyperbola dici solet, eam esse tam lamẽtabi-
lem, ut uel lapides cogantur ad fletum. M. Tullius in eodẽ libro, Tu uero uel si testamẽ
tum defenderes, sic ageres, ut omne omnium testamentorũ ius in eo iudicio positũ ui-
deretur: uel si causam ageres militis, patrem eius, ut soles, dicendo à mortuis excitasses,
statuisses ante oculos, cõplexus esses filium, flensq; eũ centumuiris cõmendasses, lapi-
des me hercle omnes flere ac lamẽtari coegisses, ut totũ illud uti lingua nũcupasses, nõ
in duodecim tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magico carmine
scriptum uiderẽt. hęc ille. Simili hyperbola semel atq; iterũ usus est Dominus, quũ pha
riseis respõdet, ipsos lapides clamaturos, si tacerent homines. Rursus quũ Iudæis de ge
neris nobilitate gloriantibus, ait deũ uel è lapidib. suscitaturũ filios Abrahæ. Sed Chri
sto fortasse nihil est hyperbolicum, qui potest quicquid uult efficere. In uerbis autẽ Ci
ceronis, ad prouerbium alludit magici carminis mentio, Quod enim uehementer cõ-
mouet animum, quauis incantatione efficacius dicitur, sicut alibi retulimus.

Amentatæ hastæ. XVIII

Arma parata ad pugnam M. Tullius appellat hastas amentatas, Amentũ enim lorũ
est hastæ affixum, cui manũ inserit hastam missilem torturus. Trãsferri potest ad dictũ,
aut orationẽ ab alio suppeditatam. locus eo quẽ hactenus citaui libro sic habet. In eo
autem iure quod ambigitur inter peritissimos non esse difficile oratori eius partis, quã
cunq; defendet, autorem aliquem inuenire, à quo quũ amentatas hastas acceperit, ipse
eas oratoris lacertis uiribusq; torquebit. Idem in Bruto de T. Accio Pisaurẽsi loquẽs,
Respondit pro A. Cluentio, qui & accurate dicebat & satis copiose, eratq; pręterea do
ctus Hermagoræ præceptis, quibus & si ornamẽta nõ satis optima dicendi, tamẽ ut ha
stæ uelitibus amentatæ, sic apta quædam & parata singulis causarũ generibus argumẽ
ta traduntur. Rursus in topicis, de iureconsultis agẽs. Nam & adsunt multũ, & adhibẽ
tur in consiliũ, & patronis diligentibus ad eorũ prudentiam cõfugientibus hastas mi-
nistrãt. Item Quintilianus libro duodecimo, capite tertio. Neq; ego nostri moris igna-
rus oblitúsue eorũ qui uelut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant: neque
idem Græcos quoq; nescio factitasse, unde nomen his pragmaticorum datũ. Telũ igi-
tur paratum ad torquendum, ut inuentio sit alterius, dictio tantum tua, recte hastam
amentatam dixeris. Non dissimile est illi quod ante retulimus de calciamento quod
ab alio consutum alius induerat. Tale telum talisq; calceus erat oratio Lysiæ, quam So
crates probabat quidem ut perelegantem, sed negabat sibi conuenire.

Discum quàm philosophum audire malunt. XIX

Vulgus hominum propensius est ad quamuis ineptas uoluptates, quàm ad frugifera,
Quod eleganter expressit M. Tullius libro De Oratore secundo. Discum, inquit, audi
re malũt quàm philosophum. Erat autẽ publici exercitamenti genus quo discus ęneus
arte simul & uiribus ita ab humo torquebatur in altum, ut intra certum spacium deci-
deret. in ijsdem autem locis in quibus huius lusus peragebantur, gymnasia uocant, dis
serebant & philosophi: Sed crepitu ad discum uocante, philosophum subito desere-
bant omnes. uerba Crassi apud Ciceronem sunt hæc, Nam & seculis multis ante gym
nasia inuenta sunt quàm in his philosophi garrire cœperunt, & hoc ipso tempore quũ
omnia gymnasia philosophi teneant, tamen eorum auditores discum audire quàm
philosophum malunt: qui simul ut increpuit, in media oratione de maximis rebus &
grauissimis disputantem philosophum omnes unctionis causa relinquunt: ita leuis-
simam delectationem grauissimę, ut ipsi ferunt, utilitati anteponunt. Per iocum trans-
ferri potest ad discum escarium, cuius crepitum multi libentius audiunt, quàm uo-
cem philosophi.

Conchas legere. XX

Summi ocij est cõchas & umbilicos legere in littoribus, qui lusus esse solet puerorũ.
Quanquam transferri potest ad eos, qui aliud agentes obiter etiã leuiora quædã animi

gratia admiscẽt. Crassus orator apud Ciceronẽ lib. De oratore secũdo, de Lęlio & Scipione loquẽs: nõ audeo, inquit, dicere de talibus uiris, sed tamẽ ita solet narrare Scęuola, cõchas eos & umbilicos ad Caietã & ad Lucrinũ legere consueuisse, & ad omnem animi remissionẽ ludumq; descẽdere. Vmbilicos opinor appellat, uel cõchas uel calculos umbilici formam imitãtes, uel herbam quæ Veneris umbilicus dicitur, autore Dioscoride. In cõchis eñ incredibili uarietate lusit natura, queãdmodũ refert Plinius lib. 9. cap. 33. Tot, inquit, colorum differẽtiæ, tot figurę: planis & cõcauis lõgis & lunatis, in orbẽ circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, leuibus, rugatis, dẽticulatis, striatis, uertice muricatim intorto, margine in mucronẽ emisso, foris effuso, intus replicato. Iã distinctione uirgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædẽsata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere cõnexis, ad plausum apertis, ad buccinã recuruis, &c. In subterraneo domicilio quod ostẽditur iuxta Cumas Italiæ, quod uulgus fingit fuisse antrũ Sibyllæ, quum uerisimile sit fuisse speluncam prædonũ ac piratarum, uisuntur parietes uario concharum cõtextu musaicum opus imitantes. Valerius Maximus lib. 8. cap. 8. De Scipione & Lęlio refert idem quod narrat Cicero.

Liber non est qui non aliquando nihil agit. XXI

Qui in summo ocio uersabãtur ab omnibus feriati negotijs, ij nihil agere dicebanť. M. Tullius in eodẽ libro, sub persona Crassi ad Scæuolam, Quid igitur, inquã, qñ ages negociũ publicũ, quãdo amicorũ, quando tuũ? quãdo deniq; nihil ages. Tum illud addidi, mihi enim liber esse non uidetur, qui nõ aliquãdo nihil agit. hęc ille. mox interpretatur qd declaret, nihil agere, In qua, inquit, permaneo Catule sentẽtia, meq; quũ huc ueni, hoc ipsum nihil agere, & plane cessare delectat. Nam cessare dicuntur nõ tantũ ij qui desistunt à negocio, sed qui sunt in ocio. Expedit autẽ interdum nihil agere, ut cætera recte agamus. Alias ostendimus eos nihil agere dici, qui inanem sumunt operam.

In herba luxuries. XXII

Rustici semina copiosius q̃ expedit herbescẽtia, dicunt luxuriare: eam præproperam lætitiam appellant luxuriẽ, quam immissis in agrum iumentis aut pecudibus corrigunt, quod illi uocant depascere. Maro,

Luxuriem segetum tenera depascit in herba.

M. Tullius eodẽ lib. quẽ modo citaui. Quod si hic noster Sulpitius faceret, multo eius oratio esset pressior, in qua nunc interdum, ut in herbis rustici dicere solent, in summa ubertate inest luxuries quædam, quæ stilo depascenda est.

Lacinia tenere. XXIII

Qui leuiter rem tenẽt, lacinia tenere dicuntur, hoc est extrema uestis ora. cui contrarium est illud, Medius teneris. M. Tullius lib. De oratore 3. Nam illud alterũ genus, qd' est tẽporibus, locis, rebus definitum obtinent, atq; id ipsum lacinia. Nõ dubiũ est, quin Cicero metaphoram duxerit à populari sermone. nam idem dictum & hodie durat apud nostrates, si quem inuitant non ex animo. Inde illud, Scindere penulã. Et apud Terentium Mysis Getam resupinat pallio. Cicero uidetur allusisse ad illud Plauti in Asinaria: Lachrymantem lacinia tenet lachrymans.

Surculum defringere. XXIIII

Simili forma dixit eodem in loco, surculum defringere, pro eo quod est, nõ callere totam disciplinam, sed ex ea paululũ q̃d ad rem præsentem faciat decerpere: queãdmodum iureconsulti nõnunquã aliquam sẽntentiã aut fragmentũ adducunt è Theologorum disciplina. locus apud Ciceronem hunc in modũ habet. Atq; hactenus loquunť, etiam hac instituendi diuisione utuntur, sed ita, non ut iure aut iudicio, ut deniq; recuperare amissam possessionẽ, sed ut ex iure ciuili surculũ defringẽdo usurpare uideanť.

Mendacium utile. XXV

Diues ille apud Satyricum Iuuenalem dicit, Quid enim saluis infamia nummis? & Dorionem Terentianum non pudet uanitatis, dum ob rem. sed honesto propius est, quod ait Orestes in Electra Sophoclis.

Δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν. id est,

Nullum reor uerbum quod est lucro, malum.

Conue-

Conuenerat enim ut fingerent ipsum esse mortuum. Sentit igitur famam mortis uiuo nihil nocituram, sed ad id quod constituerant fore accommodā. uenerant enim ulturi Agamemnonis mortem, idq; perfecerunt.

XXVI

Equi generosi senectus.

ἵππου γῆρας, aliàs dictum est, de his qui post res præclare gestas, ob senium reijciunt. Sed Sophocles in eadem fabula declarat generosi equi senectutem, his uersibus.

ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ᾖ γέρων
ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν,
ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡσαύτως δὲ συ
ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ. id est,

Generosus ut equus, consenuerit iam licet,
Animum tamen nunquam in periclis abijcit,
Sed auribus rectis stat, itidem tu quoq;
Et incitas me, & ipse cum primis ades.

Verba sunt Orestis ad pędagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytemnestram & Ægisthum.

XXVII

Cunctatio noxia.

In eadem fabula Electra de Oreste qui reditum proferebat ita loquitur.

μέλλων γὰρ αἰεὶ δρᾶν τι τὰς οὔσας τέ μου
καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διέφθορεν. id est,

Dum facere semper prorogat quæ adsunt simul,
Simul & futuras perdidit mihi spes meas.

Prouerbij ratio est in tropo, quo præsentes & absentes dixit pro omnes.

XXVIII

In arduis contanter agendum.

Ibidem Electræ quærenti de fratre: id est,

φησίν γε, φάσκων δ' οὐδὲν ὧν λέγει ποιεῖ.

Dicit quidem, sed è dictis facit nihil: ita respondet Chorus.

φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν πρᾶγμ' ἀνὴρ πράσσων μέγα. id est,

Qui facinus ingens tentat, ille lentus est.

Sentiens in arduis ac periculosis negocijs non esse præcitandum consilium. Huic rursus ita respondet Electra, id est,

καὶ μὴν ἔγωγ' ἔσωσ' ἐκεῖνον οὐκ ὄκνῳ.

At is quidem haud contante me seruatus est.

Sentiens perniciosam esse contationem, quum urget præsens periculum.

XXIX

E paucis uerbis ingens bonum aut malum.

Ibidem Electra sic loquitur sorori Chrysothemidi.

Πολλά τοι σμικροὶ λόγοι
Ἔσφηλαν ἤδη καὶ κατώρθωσαν βροτούς. id est,

Sermo profecto rebus in compluribus,
Deiecit homines, simul & erexit, breuis.

Sentit interdum ex paucis uerbis perperam intellectis, magnos nasci errores, atq; etiā erroris correctionem ex paucis recte intellectis. De leuissimæ rei grauissimis pœnis dictum est aliàs.

Vni cum duobus non est pugnandum.

In eadē Chrysothemis, Electrę sorori, & Choro cōcorditer hortantibus ita respōdet,

δράσω, τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἔχει λόγον δυοῖν ἐρίζειν. id est,

Factura sum, non æquum enim est, resistere Vnam duobus.

Affine est illi, Ne Hercules quidē aduersus duos. Huc allusit & Catull9 in Epithalamio, Noli pugnare duobus.

XXXI

Mala malis eueniunt.

Clytēnestra obiurgās Electrā filiā, q per eā traduceretur, ut uiricida, uicissim audit, id est,

αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ' ἐκδιδάσκεται.

E turpibus enim, facta turpia discimus.

Significans quod filia de matre parū honeste loqueretur, ei imputādum, quæ necando mari-

tũ, & filij necẽ moliẽdo, docuisset liberos odisse matrẽ. id paulo post, dicit explanatius.

Τὰ δ' ἔργα σοὺς λόγους εὑρίσκετε. id est,

Porrò ipsa facta, uerba reperiunt sua.

Scitũ est illud Socratis, ut se quisq; talem præstaret re, qualis haberi cuperet. Fama enĩ è factis uelut è fõte nascit̃, è bonis bona, è malis mala. pinde qui factis ignominiosis sibi peperit ignominiosã famã, ne succẽseat male loquẽtib. sed sibi qui ora aperuit populo: nec moliant̃ uindictam in maledicos, sed benefactis rumorẽ fœdũ abolere studeat.

Numinis ira ineuitabilis. XXXII

Apud Homerum Iuppiter uxori minitans, appellat manus suas ἀάπτους, quod lædãt quoscunq; uelit, quum à nemine uicissim lædi queant. Simile est quod in eadem fabula dicit Orestis pædagogus,

ὅταν δ' ἔτις θεῶν,
βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν. id est,

At ubi uiro nocet deorum quispiam,
Vitare possit nemo quamlibet potens.

Solent homines calamitates suas in hanc aut illam causam reijcere, quum pleraq; mala sic pręter omnem expectationem accidãt, ut appareat à superis immitti. Aduersus numinis decretum nihil ualet humana prouidentia.

Quò terrarum raperis? XXXIII

Qui nõ sunt attenti ad rem propositam negantur esse domi, Qui longius aberrãt à uero, in alia regione esse dicuntur. Electra sorori nuncianti Orestem uiuere qui dictus erat mortuus, ita respondet.

Συνκοῖσθ' ὅποι γῆς, οὐδ' ὅποι γνώμης φέρῃ. id est,

In quod solum rapiare non intelligis, Nec quò ferat mens.

Prouerbiũ est in tropo. Sic in eum qui aberrat à re proposita apte dicet̃ illud, Quo nũc se proripit ille? Aut in quam regionem abripitur? Translatum uidetur à nautis.

Bene natis turpe est male uiuere. XXXIIII

Quidam arbitrantur ob hoc ipsum sibi licere turpiter uiuere, quod honestis maioribus orti sũt, quũ cõtra generis claritas, quasi fax addita faciat, ut nobiliũ errata plus habeãt dedecoris, q̃ obscuro genere natorũ. Hoc in eadẽ fabula sic expressit Electra.

ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσι. id est,

Natis honeste, turpe uiuere turpiter.

Quanquam Electra putat eos turpiter uiuere, non qui sunt improbis moribus, sed qui uiuunt in seruitute, quum sint ingenui nati, ut cum illo conueniat, Vbi non sis qui fueris, non est cur uelis uiuere.

Mortui non dolent. XXXV

Eadẽ in eadem fabula, significans se spontanea morte quæsiturã malorum finẽ, ait:

Τοὺς γὰρ θανόντας οὐχ ὁρῶ λυπουμένους. id est,

Nam mortuum dolere uideo neminem.

Eoq; Plinius existimat nullum beneficium à dijs datum homini maius, q̃ quod cuiq; in manu est, quũ uelit è uita excedere. Melius Socrates, qui docet esset nephas animã iniussu imperatoris dei è corporis præsidio decedere.

Omnibus modis nocens. XXXVI

Ibidem Oresti percontanti quibus modis esset molesta Clytemnestra, manibus an ueneno, respondet Electra,

Καὶ χερσὶ καὶ λύμαισι καὶ πᾶσιν κακοῖς. id est,

Manu & uenenis & malis demum omnibus.

Quadrabit in hominem, modis omnibus perniciosum, fucis, ui, uerbis, factis.

A capite arcessere, à fonte ducere. XXXVII

Quũ res ab eo repetit̃, quod est in negocio pręcipuũ, à capite arcessi dicit̃. M. Tullius li. de orat. 2. Etiã ętatis est usus q; nostri, à capite qđ uelimus arcessere, & unde omnia manãt uidere. Itẽ li. de legibus 1. Alte uero & ut opinor, à capite frater repetis quæ quærimus. Et paulo post ibidẽ, Vis ne ergo ipsius iuris ortũ à fonte repetamus? Quod ante dixit à capite, hic dicit à fõte. Rursus in Topicis, Quũ aũt à genere ducet̃ argumẽtum,

tum, non erit necesse id usq; à capite arcessere. In Tusculanis quæstionibus alicubi di-
cit A capite ducere, pro eo quod erat ab exordio repetere.

XXXVIII

Latini tibicinis more.

In M. Tullij uerbis quę paulo ante retulimus ex oratiōe pro L. Murena, prouerbiū
inerat, quū ait iurecōsultū instructo petitore, Latini tibicinis more transire ad eū à quo
petitur, & illū solennibus uerbis instructurū. Vnde nata sit similitudo, non admodum
liquet, nisi quod probabilis cōiectura uidetur, ductū à priscis illis Latinis, qui in pagis
aut oppidis unico tantum tibicine fabulas agitabant, ad cuius modulatum uocē ac ge
stum accōmodabant histriones, alioqui ob imperitiam, nō seruaturi carminis rationē.
Is igitur tibicen posteaq; uni actori præcinuerat, cogebatur ad alterū huic responsurū
transire, eiq; uicissim incentu tibię metri modulos pręire, atq; hinc rursus ad aliū, quod
rusticani homines absq; præeunte tibicine non possent apte saltare uersus aut Mimos.
Hāc coniecturā adiuuat locus qui est apud M. Tulliū in Oratore ad Brutū, ubi agit de
uersibus ita cōpositis, ut posset oratio libera solutaq; uideri. Quorū, inquit, similia sunt
quædam etiam apud nostros, uelut illa in Thyeste, Quemnā te esse dicā, qui tarda in se
nectute: & quæ sequuntur: quæ nisi quū tibicē accessit, orationi sunt solutæ simillima.
Prior locus ex oratione, refertur in prouerbio, Causa cadere.

XXXIX

In quadrum redigere.

Superius ex Aristotele docuimus, uirum cōstantis animi appellari tetragonū, quòd
ea figura ex omni parte sui similis est. Vnde quicquid congruit & aptū est, quadrare di
citur. Id M. Tullius in Oratore deflexit ad orationē concinnam & aptis numeris cōpo
sitam: Itaq; postquam est nata hæc circumscriptio, uel cōprehensio, uel cōtinuatio, uel
ambitus, si ita licet dicere, nemo qui aliquo esset in numero, scripsit orationem generis
eius quod esset ad delectationem comparatū, remotumq; à iudicijs forensiq; certami-
ne, quin redigeret omnes ferè in quadrum numerumq; sentētias. Metaphora ducta est
à marmorarijs. Non sum immemor hoc à nobis alibi positum, sed locum euidentius
ostendere uolui: illic enim tantum indicaram.

XL

Ἀπάλαισοι.

Motus & homines incōditos & arte carentes M. Tullius in eodem opere testat̃ à
græcis appellari ἀπαλαίσους, quasi dicas à palęstra alienos, q̃d in palęstra exercitati, etiā
in cęteris actionibus uenustatē quandā habent, quemadmodū indicat in Oratore ad
Brutum, Non, inquit, ut in ea tamen omnia sint, sed ut sic adiuuēt ut palæstra histrionē.
Talis est saltatio Cyclopica & Sileni. Verba Ciceronis ascribā. Itaq; qualis eorū mo-
tus quos ἀπαλαίσους Græci uocant, talis horū mihi uidetur oratio, qui non claudunt nu
meris sententias. In libro De optimo genere dicendi, dixit palęstrice spaciari, pro deco
ro numerosoq; gestu incedere. Hæc, inquit, uitauerūt ferè omnes qui aut Attici nume
rant̃ aut dicūt Attice, sed quatenus uoluerūt sani & sicci dūtaxat habeant̃, sed ita, palę
strice in Xysto spaciari ut liceat, nō ut ab Olympijs coronā petāt. Quin hoc ipsum ab
Olympijs coronā petere, puerbij speciem habet, pro eo quod est, è rebus arduis mag-
nam ac solidā affectare laudē, hoc est in causis serijs & grauibus uincere. Qui priuatim
in porticibus ad uoluptatē differunt, in Xysto spaciant̃: qui in foro causas graues agūt,
in solem & puluerem prodeunt, magnum periculum magnæ laudis spe suscipientes.

XLI

Cadere in cursu.

Cadere in cursu M. Tullius dixit pro eo quod est expetita laude frustrari, quēadmo
dum si quis ad lauream theologicā contendens emoriatur, priusquam ad summū eius
nominis fastigiū peruenerit. M. Tullius lib. De claris oratoribus de Galba loquēs. Lau
dabāt hūc patres nostri, fauebāt etiā propter patris memoriā, sed cecidit in cursu, Nam
rogatione Manilia Iugurthinæ coniurationis inuidia, quū pro se ipse dixisset oppres-
sus est. Simili tropo dicimur eos è cursu reuocare, quos ab instituto ad aliud quippiā re
trahimus. Et in cursu esse dicuntur, qui magno studio contendunt aliquò. Metaphora
sumpta est à publicis certaminibus, pedibus aut equis currentium.

XLII

Titius.

Titiū saltare dicebantur qui incōpositè ac solutè gestiebāt: Fuit eñ huiusmodi salta
tionis genus, quod à Titio quodā malo oratore nomē inuenit. M. Tul. eo q̃d modo ci-
tauimus

tauimus opere: Quos Sextus Titius cõsequutus, homo loquax sanè & satis acutus, sed tam solutus & mollis in gestu, ut saltatio quædam nasceret, cui saltationi Titius nomẽ esset. Ita cauendum ne quid agendo dicẽdoue facias, cuius imitatio rideatur. Citat hũc Ciceronis locũ Quintilianus lib. 11. capite de ꝓnunciatione. Similia his sunt saltare Cyclopem. Horatius, Saltaret uti Cyclopa rogabat. Et saltare cordacem, more Sileni.

Vt Phidiæ signum. XLIII

Quæ primo statim aspectu probantur omniũ suffragijs, ut Phidiæ signũ placere dicuntur. Nam quædam signa non statim arrident, sed frequẽter & propius inspecta paulatim incipiunt placere. M. Tullius eodẽ libro. Nam Q. Hortensij admodum adolescẽtis ingenium, ut Phidiæ signũ simul aspectum & probatũ est. Is L. Crasso, Q. Scæuola consulibus primum in foro dixit, & apud hos quidem consules, & quũ eorũ qui adfuerunt, tum ipsorum cõsulum qui omnes intelligentia anteibant, iudicio discessit probatus. undeuiginti annos natus erat eo tempore: hæc ille. Arbitror autẽ Ciceronẽ sentire de Ioue Olympio, quem finxit insignis statuarius Atheniensis Phidias, quemadmodũ refert Plinius lib. 34. cap. 8. & lib. 36. cap. 5.

In numerum peruenire. XLIIII

Qui in aliquo precio haberi incipiũt, in numerum aliquem peruenire dicuntur: quẽadmodũ in aliquo numero esse dicuntur, qui sunt alicuius existimationis, & in nullo numero esse, qui plane contempti sunt. M. Tullius in eodẽ libro. His enim reb. infimo loco natus, & honores & gratiam & pecuniã cõsecutus, etiã patronorũ sine doctrina, sine ingenio, aliquem in numerum peruenerat. & aliquanto post, de C. Sicinio loquẽs. Has ille tenens & paratus ad causas ueniens, uerborũ non egens, ipsa illa cõparatione disciplinaq; dicendi iam in patronorum numerum peruenerat.

E neuo cognoscere. XLV

E neuo cognoscere, est ex re quapiam minima totũ hominis ingeniũ æstimare, quẽadmodũ dicimus leonẽ ex unguib. agnoscere, & Protogenes ex linea agnouit Apellẽ. M. Tul. in lib. De claris oratoribus, Nũc quoniã totũ me nõ è neuo aliquo aut crepundijs, sed corpore omni uideris uelle cognoscere, cõplectar nõnulla etiã quæ fortasse uideanẽ minus necessaria. Metaphora sumpta est ab ijs qui infantib. quos ablegãt exponũtue, addunt crepundia, per quæ agnoscãtur si fortè inciderit occasio: aut neuũ aliquẽ in corpore notant parẽtes. Tale signum interdũ syngraphis suis addunt trapezitę.

Ne pudeat artem. XLVI

Versus erat olim populari sermone iactatus. Ne pudeat artem proloqui quã factites. Multos non pudet turpi quæstu uiuere, quũ pudeat nomen eius quæstus ꝓfiteri. Quẽadmodum si quis usuram exercens, uocari malit, negociator. Versum citat M. Tullius eodem libro. Me autem siue peruulgatissimus ille uersus, qui uetat

Artem pudere proloqui quam factites,

dissimulare non sinit, quin delectet: siue tuum studium hoc à me uolumen expressit.

Δωριάζειν. XLVII

Δωριάζειν, olim dicebantur qui corpore parũ decore nudato incedebant, ductũ à uirginibus quæ in Peloponeso discinctæ, & absq; tunicis esse consueuerunt, tantũ pallio tectæ utrinq; fenestrato, per quod patebant nuda corporis. Apud Lacedæmonios autem uirgines certis diebus totæ nudæ incedebant. De Romanorũ multitijs pellucentibus multa quæritur Iuuenalis.

Ætoli. XLVIII

Αἰτωλικοὶ dicti sunt olim ioco ꝓuerbiali, qui iuxta mores Ætolorũ petaces essent & improbi. Allusum est ẽm ad uocẽ, quẽadmodũ auidi munerũ Doricè loqui dicebãtur, sic αἰτωλοὶ dicti uidentur, quod omnia petant, παρὰ τὸ ὅλον αἰτεῖν. Meminit Stephanus.

Χαρωνῖται. XLIX

Olim Charonitarum cognomẽ apud Romanos populari ioco tributũ est ijs, qui ex defuncti cõmentarijs tuebantur quod perperã agebant. Hinc ortum. Quum M. Antonius oratione funebri prolataq; C. Cæsaris ueste populum in eius interfectores concitasset, arripuit Cæsaris Commẽtarios, in quibus acta illius continebanẽ, ijsq; asscripsit quę libuit. Atq; horũ autoritate se facere simulabat quicquid agebat, alijs tribuens magistra-

gistratus, alios ab exilio reuocans, alios è uinculis liberans. Hi omnes quoniam se de-
functi commentarijs excusabant, uulgari ioco dicti sunt χαρωνῖται, ut refert Plutar-
chus in uita M. Antonij. Simili artificio quidam abutuntur testamentis, in quos com-
petet itidem cognomen.

L

Oculis ferre, & similia.

Prouerbialia sunt & illa, Oculis ferre, In sinu ferre, si quis quem insigniter amat fo-
uetq́. Translatum à matribus tenere liberos suos amantibus, à quibus non dimouent
oculos, solicitæ ne quid illis accidat incommodi, gestantq́ in sinu atq; in complexu.
Exempla utriusq; sunt apud M. Tullium crebra. Non dissimile est, quod est apud Pla-
tonem li. De Rep. x, ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν. id est, super capita ferre. καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ
σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. id
est, Et ob hanc sapientiam in tantum amantur, ut sectatores eos tantum non in capiti-
bus circumferant.

LI

Iapeto antiquior.

Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερος. i. Iapeto antiquior. Iupiter apud Lucianum sic alloquitur Cupi-
dinem pueritiam excusantem, σὺ παιδίον ὦ ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος πολὺ τοῦ Ἰαπετοῦ.

F I N I S.

BASILEAE IN OFFICINA FRO-
beniana per Hieronymum Frobenium, & Nicolaum
Episcopium, Mense Martio, Anno
M. D. LIX.

Index ternionum.

abcdefghiklmnopqrstuxyz. ABCDEFGH
IKLMNOPQRSTVXYZ. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh
Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vuu. aa bb cc dd ee ff gg hh ii. Omnes sunt ter-
niones, excepto *ii.* duernione & Vuu quaternione.

ERRATA.

In Indice, Radicitus lege 782. 998. *pag.* 75. ἐγκωμιάζομεν 86. τηροῦσιν 183. *forte fortuna.*


FRO BEN.

